

**T.C.**  
**MARMARA ÜNİVERSİTESİ**  
**TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ**  
**TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI**  
**CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI**

**HALK YOLU MECMUASI**  
**(1923–1927)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DEMET CANSIZ**

**İSTANBUL 2011**

**T.C.**  
**MARMARA ÜNİVERSİTESİ**  
**TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ**  
**TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI**  
**CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI**

**HALK YOLU MECMUASI**  
**(1923–1927)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DEMET CANSIZ**  
**TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. SÜLEYMAN BEYOĞLU**

**İSTANBUL 2011**



MARMARA ÜNİVERSİTESİ  
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Demet Cansız'ın "Halk Yolu Mecmuası (1923 - 1927)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Süleyman Beyoğlu  
Üniversitesi Marmara

Üye : Yrd.Doç.Dr. Ş. Can Erdem  
Üniversitesi Marmara

Üye : Yrd.Doç.Dr. Göksel Öztürk  
Üniversitesi Marmara

İmza

.....

.....

.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun .....11.07.2011 tarih ve 2011/14-2..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.



Prof. Dr. Emel KEFELİ  
Müdür

## İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER .....	II
ÖNSÖZ .....	III
ÖZET .....	VI
ABSTRACT .....	VII
1.GİRİŞ .....	1
1.1. Çankırı Tarihi .....	1
1.2. Çankırı'da Sosyo-Ekonomik Hayat .....	5
1.3. Çankırı'da Basın Faaliyetleri ve Halk Yolu Mecmuası .....	13

## HALK YOLU MECMUASI

(1923–1927)

METİN TRANSKRİBİ .....	36
SONUÇ .....	1445
KAYNAKÇA .....	1446
EKLER .....	1449
ÖZGEÇMİŞ .....	1453

## ÖNSÖZ

Bu çalışma 1923–1927 yılları arasında Çankırı’da neşr edilen Halk Yolu Mecmuası’nın transkript metninden oluşmaktadır. Çalışma konusu olarak bu mecmuayı seçmemizin nedeni derginin muhtevası bakımından Çankırı tarihindeki en kıymetli kaynaklardan biri oluşudur.<sup>1</sup> Nitekim söz konusu yıllarda başkent Ankara’da dahi bu nitelikte bir yayın görülmemektedir.<sup>2</sup> Mecmuanın diğer bir özelliği ise bazı kütüphanelerde birkaç sayısı bulunmasına karşın en büyük koleksiyonunun şahsi ellerde toplanmış olmasıdır.

Tamamı 75 sayı olan eserin ilk nüshası 15 Şubat 1923’te çıkmış ve 28 Şubat 1927’ye kadar 4 yıl boyunca eserin neşrine devam edilmiştir. “Halk Yolu Hakkın Yoludur” sloganıyla 15 günde bir çıkan mecmua “ilmi, fenni, edebi, içtimai” nitelikte olup kurucuları Kemal Cenab ve Tahsin Nahid’dir. Cumhuriyet’in ilanından önce ve ilk yıllarında Çankırı’nın sosyal, tarihi, iktisadi, eğitim, sağlık, kültürel konuları başta olmak üzere bölgenin bütün coğrafyasını ayrıntılıca işleyen mecmua Cumhuriyet’in ilanına destek vererek bu doğrultuda çeşitli etkinlik haberleri ve makaleler neşr etmiştir.

Çalışmada transkript metni araştırmacıya sunulmadan evvel arşiv belgeleri, ilgili literatür ve mecmuada yer alan orijinal bilgiler kullanılarak giriş metni oluşturulmuştur. Girişte kısaca Çankırı tarihine değinildikten sonra, şehrin sosyal ve ekonomik hayatını dergiden örnekler sunularak açıklanmış ve dönemin basın imajı ile bütünleştirilerek Cumhuriyet dönemi Çankırı basın tarihi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Son olarak çalışmamızın esasını teşkil eden Halk Yolu Mecmuası ve mecmuanın yazarları tanıtılmıştır. Böylece öncelikle bölge ve mecmua hakkında genel bir izlenim oluşturan araştırmacıya akabinde metni değerlendirme imkânı sunulmuştur.

Çalışma oluşturulurken ilk olarak metnin tümü günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Çeviri yapıldıktan sonra danışmanım Sayın Prof. Dr. Süleyman Beyoğlu ile tüm sayılar karşılıklı olarak kontrol edilmiştir. Muhtemelen oluşabilecek hatalara karşı eser bir kere de Başbakanlık Osmanlı Arşiv Uzmanı Muhammed Safi tarafından incelenmiştir. Son olarak eser tarafımdan kontrol edilmiş ve metne son şekli verilmiştir. Transkript yapılırken mecmuanın neşr edildiği dönem göz önünde bulundurularak Ferit Devellioğlu’nun

---

<sup>1</sup> Türk Tarih Kurumu Başkanı Sayın Prof. Dr. Ali Birinci Halk Yolu Mecmuası’nın değerini şu sözlerle vurgulamıştır: “Halk Yolu mübağalasız bir şekilde Çankırı’nın tarihindeki en mühim mecmua kabul edilebilir. Çankırı tarih ve kültürü için çok kıymetli yazılar ihtiva etmektedir.” Bkz. Hacışeyoğlu Hasan Üçok, *Çankırı Tarih ve Halkiyatı; Ahilikten Kalma Esnaf ve Sohbet Teşkilatı*, Edit. Ali Birinci, Ankara 2002, s. 17

<sup>2</sup> Mehmet Fehmi, “Açık Mektup”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 6 (30 Nisan 1339), s.95

Osmanlıca-Türkçe Lügatı esas alınmış, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde uygulanan hafif transkripsiyonlu metin neşri uygulanmış ve kelimeler mümkün mertebe Latinize edilmiştir. Çeviri metninde ayın ['], hemze ['] şeklinde gösterilmiştir. Mecmuadaki orijinal sayfa sayıları ise [Sahife 2] şeklinde metne eklenmiştir.

Fakat bu süreçte metnin boyut olarak hacimli ve yerel nitelikte oluşu nedeniyle bazı problemlerle karşı karşıya geldik. Tüm çabalarımıza rağmen metinde okunamayan bazı kelimelerle karşılaştık. Okunamayan bu kelimeler metinde [...?...] şeklinde gösterilmiştir. Metnin eskiliğine bağlı olarak silik çıkan yerler [.....] , metnin orijinalinde boş bırakılan yerler [ ] şeklinde gösterilirken, okunmasında tereddüt edilen kelimelerin yanına (?) koyulmuş, metnin anlamına bağlı olarak silindiği varsayılan harfler metne eklenerek [a] şeklinde gösterilmiştir.

Diğer bir problem ise metnin giriş kısmını oluştururken mecmuanın yazar ve şair kadrosundaki bazı isimlerde yeterli kaynak bulamayışımız oldu. Mecmuadaki çoğu şahsın soy isimlerinin mevcut olmayışı bizi tereddütte bıraktı. Özellikle mecmuanın kurucularından Kemal Cenab Bey'in kimliğini netleştirmekte zorlandım. Bu noktada yerel tarih çalışmalarının önemini bir kez daha vurgulamak ihtiyacını hissediyorum. Diğer bir eksiklik ise mecmuanın tüm sayılarının transkript edilip incelenmiş olmasına karşın nüshaları bulunmayan 3, 10, 15, 18 ve 20. sayıları ele alamayışımızdır. Son olarak mecmuanın bazı nüshalarındaki "Fenn-i Dibâgat" isimli makalelerde yer alan bazı yabancı, kimyasal ve deri işlemeciliğine ait terimlerin eski isimlerini okumakta zorlandık. Bu terimler öncelikle ilgili literatürden aranmış akabinde internet araştırması yapılmıştır. Buna rağmen tam olarak netleştiremediğimiz kelimeler (?) şeklinde gösterilmiştir.

Çankırı ve havalisi için önemli bir kaynak niteliğinde olan bu çalışma Türk tarih ve edebiyatı başta olmak üzere tüm sosyal bilim dalları için geniş bilgiler içermektedir. Bu kıymetli çalışmayı hazırlarken birçok kişiden destek aldım. Ebat itibarıyla bir hayli hacimli olan çalışmanın bu kadar kısa sürede ortaya çıkmasında oldukça büyük pay sahibi olan değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Burada özellikle ismini zikretmek istediğim ilk kişi Danışman Hocam Sayın Prof. Dr. Süleyman Beyoğlu'dur. Kendisi öncelikle bu çalışmanın esasını oluşturan Halk Yolu Mecmuası'nın metinlerini Sayın Prof. Dr. Ali Birinci'den almama vesile oldu. Akabinde büyük bir özveriyle çalışmanın tüm safhalarını tek tek gözden geçirerek kıymetli görüş ve değerlendirmeleriyle çalışmamaya yön verdi. Bu süreçte kendisi manevi telkinleriyle de çalışma performansım ve moralimi daima yüksek tuttu.

Kendisinden aldığım güçle oluşturduğum bu çalışmada danışmanlıktan ziyade bir baba gibi maddi, manevi desteklerini esirgemeyen kıymetli hocama minnettarım.

İkinci teşekkürüm Türk Tarih Kurumu Başkanı Sayın Prof. Dr. Ali Birinci'ye'dir. Halk Yolu Mecmuası'nın en büyük koleksiyonunu elinde barındıran değerli hocamız metin nüshalarını şahsıma vermek nezaketini göstererek Çankırı şehir tarihine büyük bir katkıda bulunmuştur. Ayrıca yerel çalışmaların getirdiği bazı sıkıntılarda bizzat görüşlerine başvurulduğu gibi Çankırı literatürüne ait kıymetli çalışmaları da bizim için önemli ölçüde yol gösterici olmuştur. Destek ve yönlendirmeleri için kendisine müteşekkirim.

Çalışmanın başlangıcından itibaren okuma ve transkript işlemlerinde yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Göksel Öztürk'e, çalışmayı gözden geçiren Başbakanlık Osmanlı Arşivi Uzmanı Muhammet Safi'ye, çalışmayı maddi açıdan destekleyen Çankırı Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Başkanı Sayın Eşref Harmandar ve Tuncer Özvar'a, bilimsel araştırma fonu ile katkıda bulunan üniversitemiz Rektörlüğü'ne teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca İstanbul'da ulaşamadığım yerel bazı kitap ve dergilerin ulaşımını sağlayan Çankırı İl Kültür ve Turizm Müdürü Mustafa Kemal Karatatar Beyefendi'ye bu nazik davranışından ötürü teşekkür ederim.

Son olarak çalışma süresince evde uygun bir çalışma ortamı sunan, attığım her adımda destekleriyle beni ayakta tutan aileme ve iyi dileklerini daima arkamda hissettiğim kıymetli arkadaşım Özge Deliorman'a teşekkür ederim.

## ÖZET

Halk Yolu Çankırı’da 1923–1927 yılları arasında yayınlanan ilmi, fenni, içtimai ve iktisadi mecmuadır. Derginin imtiyaz sahibi Kemal Cenab (Başer), müdürü Tahsin Nahid (Uygur) olup 15 günde bir çıkmaktaydı.

Muhtevası tarihi, sosyal, edebi, sıhhî ve iktisadi konular etrafında birleşen mecmua aynı zamanda oldukça zengin bir yazar kadrosuna sahipti. Büyük çoğunluğu Çankırlı olan bu yazarların mecmuadaki yazı ve şiirlerinden bölgedeki âşık ve saz geleneğini başarıyla temsil ettikleri anlaşılmaktadır.

Çankırı muhitini etraflıca tanıtmayı ve Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki genel manzarayı yansıtmayı bakımından oldukça değerli olan derginin genel olarak fiziki özelliklerine bakıldığında; orta büyüklükte, iki sütunlu 16–23 sayfa aralığında olduğu gözlemlenmektedir. Halkçılık, milliyetçilik ve din umdelerine dayalı olarak neşr edilen mecmua bütün bu vasıflarıyla oldukça kıymetlidir.



## ABSTRACT

Halk Yolu was a scientific, technological, social and economical journal which was published in Çankırı between 1923–1927. The owner of the journal was Kemal Cenab (Başer) and its editor was Tahsin Nahid (Uygur) the journal that released every two weeks.

The journal that consisted of historical, social, literary, medical and economical topics also had pretty diverse author staff. Most of the authors were from Çankırı and they successfully represented the troubadour and instrument tradition in the region.

The journal was quite valuable in terms of reflecting the general view in the first years of the republic and introducing the Çankırı neighbourhood. The journal was medium size it consisted two columns and approximately 16–23 pages.

The journal was issued depending on the themes of populism, nationalism and religion, therefore it was quite valuable.

# 1.GİRİŞ

## 1.1.Çankırı Tarihi

Çankırı vilayeti güneyde Ankara, batıda Bolu, kuzeyde Kastamonu, doğuda Çorum ile çevrili olup Sakarya ve Kızılırmak vadisi arasında yer almaktadır.<sup>3</sup> Eski çağlarda Hititlerin hâkimiyetinde bulunan bu şehir Hitit Devleti'nin yıkılmasından sonra Paflagonların idaresine girmiştir.<sup>4</sup> Merkezi Samsun, Sinop, Kastamonu ve Çankırı kaleleri olan<sup>5</sup> Paflagonya Hükümeti'nin nasıl teşekkül ettiği hakkında bilgi mevcut değilse de cengâverlikleriyle meşhur olan bu halkın Truva Muharebesi'nde reisleri Pilman'ın idaresinde Yunanlılara karşı Truvalılara yardım ettikleri bilinmektedir. Paflagonlar M.Ö 7. yy'da Kimmerlerin saldırılarına uğramıştır. Kimmerlerin bölgede bir asır süren hâkimiyetine Lidyalılar son vermiştir. Fakat Lidyalıların Çankırı üzerinde mutlak bir hâkimiyet sağlayıp sağlamadığı hususu net değildir. Lidyalıların kısmî olarak nitelendirebileceğimiz bu hâkimiyetine ise Persler nihayet vermiştir. Şehir bir süre sonra da Pontus Devleti'nin hâkimiyeti altına girmiştir.<sup>6</sup>

Eski Gangra Kalesi'nin yerine kurulduğu bilinen şehri milattan önce bugünkü Ankara vilayetinde meskûn olan Galatlar bir dönem merkez olarak kullanmış ve bu dönemde şehre Gangra adı verilmiştir. Gangra “keçisi bol memleket” anlamına gelmektedir.<sup>7</sup> Bazı Batılı kaynaklarda Hancara ve Cancara şeklinde kaydedilen şehrin adı Cancari ve Garacalla paraları üzerinde Gangaris şeklinde geçmektedir.<sup>8</sup> Pontuslulardan sonra Romalılar döneminde şehrin adı Germanikopolis olarak değiştirilmiştir.<sup>9</sup> Romalılar akabinde Bizans hâkimiyetine giren

---

<sup>3</sup> Ahmet Elibol, *19. Yüzyıl Başlarında Çankırı*, Çankırı 2008, s. 3

<sup>4</sup> Ahmet Kankal, *16. Yüzyılda Çankırı*, Çankırı 2009, s. 5

<sup>5</sup> *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi Çankırı Vilayeti*, Ankara ( 1926–1927), s. 797

<sup>6</sup> Elibol, *a.g.e.*, s. 7–8

<sup>7</sup> Kankal, *a.g.e.*, s. 5

<sup>8</sup> Nurçin Akkaya, *Taşrada Bir Değişim Örneği; Cumhuriyetin İlk Yıllarında Çankırı (1923–1939)*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2008, s. 5

<sup>9</sup> Çankırı kelimesinin kökeninin Gangra olduğu genel kabul olmakla birlikte şehrin adının Orta Asya'da Tiyeşan ve Altay Dağları arasında Çungari adındaki coğrafyadan gelmiş olduğuna dair bir iddia daha mevcuttur. Buna göre Orta Asya'daki Çungari ile Anadolu'daki Çankırı şehrini birbirine bağlamak için iki kelimeye benzer bir şehir veyahut bir nehir olmalı idi, ki bu görüşü Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Karadeniz'in kuzeyinde Anapa Kalesi civarında Şankırı şehri ile Şankırı adında bir nehir gördüğünü naklederek doğrulamaktadır. Fakat yüzyıllar önce harabesi mevcut olan bu şehirden günümüze bir eser kalmadığı gibi, nehrin adının değiştirilmiş olduğu şehir haritalarından saptanılmıştır. Bu şehir binlerce sene evvel Çungari Vadisi'nden hareket eden bir Türk kabilesi tarafından kurulmuştur. Hazar Denizi'ni geçen bu kavim Kafkaslara inmiş ve buradan hareketle Karadeniz'in kuzeyindeki Taman Yarımadası'nda Şankırı Çayı kenarında Şankırı şehrini kurmuşlardır. Kafkaslardan Karadeniz'in kuzeyine inen Simmerler adındaki bu Türk ırkı ikiye ayrılarak bir kısmı Sumer ya da Somer adıyla Irak'ı zapt etmiş, diğer grup ise Simmer adıyla Ilgaz Dağı eteklerine yerleşerek yeni tesis ettikleri şehirlerine Çankırı adını vermişler, böylelikle Kafkaslarda yer alan asıl vatanları Çungari'nin adını korumuşlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hacı Şeyh Oğlu Ahmet Kemal (Üçok), *Çankırı Tarihi*, Çankırı 1930, s. 189–192

şehir bu dönemde Perslerin istilasına uğramış ve İran hükümdarı Hüsrevpezir tarafından Anadolu ve Paflagonya bölgesi ele geçirilmiştir. 622’de bölgeyi tekrar ele geçiren Bizans İmparatoru Heraklios Anadolu’yu 17 tem’e ayırmıştır. Bu temler içerisinde Paflagonya tem’inin merkezi Gangra yani Çankırı olmuştur. 711–728 yılları arasında birkaç kez Emevilerin hâkimiyetine giren şehir bundan sonra Türk fethine kadar Bizanslıların elinde kalmıştır.<sup>10</sup>

Çankırı’da tam manada Türk hâkimiyeti Selçuklular döneminde 1071 Malazgirt Zaferi’ne takiben Emir Danişmend’e bağlı kumandanlardan Emir Karatigin’in fethiyle birlikte başlamıştır.<sup>11</sup> Emir Karatigin’in fethiyle şehir Kangırı adını almıştır.<sup>12</sup> Danişmendliler idaresinde şehrin birkaç kere Bizanslılar tarafından yağma ve istila edildiği bilinmektedir. 1142 yılında Danişmendlilerin iç çekişmelerinden faydalanan Selçuklu Sultanı I. Mesud Ankara, Çankırı ve Kastamonu’yu ele geçirerek oğlu Şehinşah’ı bu bölgeye vali tayin etmiştir. 1169–1170 yıllarında Çankırı ve havalisi II. Kılıç Arslan’ın eline geçmiştir. II. Kılıç Arslan memleketi eski Türk hâkimiyet geleneği üzere 11 evladı arasında pay etmiş, bu taksime göre Ankara, Çankırı ve Eskişehir’e kadar uzanan bölge oğlu Muhyiddin Mesud’a verilmiştir.<sup>13</sup> Alaaddin Keykubat döneminde ise şehre vali olarak Sultan Alaaddin’in lalası Cemaleddin Ferruh tayin edilmiştir. Cemaleddin Ferruh bugün Çankırı’da yer alan Selçuklu döneminin kıymetli eserlerinden Taş Mescid’i inşa ettirmiştir.<sup>14</sup> XIII. yüzyılda Anadolu Selçuklu Devleti’nin zayıflamasıyla birlikte bir takım beylikler ortaya çıkmıştır. Tarihi net olarak bilinmemekle birlikte bu dönemde Çankırı şehrinin Candaroğulları Beyliği’ne dahil olduğu bilinmektedir.

Aynı yıllarda Osmanlı Beyliği Anadolu’da Türk Birliğini kurma faaliyetleri çerçevesinde Candaroğulları’ndan Çankırı ve Kastamonu civarını almıştır. Bu şehirlerin Osmanlı hâkimiyetine girişi hususunda iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi şehrin 1383 yılında I. Murad döneminde, diğeri ise Yıldırım Bayezid zamanında ele geçirildiğini ileri sürmektedir. Esterâbâdî’nin kayıtları I. Murad dönemini doğrularken Oruç Bey Tarihi 1388–1389 yıllarında Yıldırım Bayezid tarafından alındığını vurgular.<sup>15</sup>

---

<sup>10</sup> Kankal, *a.g.e.*, s. 6

<sup>11</sup> Kankal, *a.g.e.*, s.6

<sup>12</sup> Akkaya, *a.g.t.*, s. 6

<sup>13</sup> Kankal, *a.g.e.*, s. 6–7

<sup>14</sup> Elibol, *a.g.e.*, s. 10–11

<sup>15</sup> Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi’nde ise şehrin Yıldırım Bayezid döneminde zapt edildiği vurgulanmaktadır. Bkz. *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi*, Ankara ( 1926–1927), s. 797

1402'de Ankara Savaşı'nda alınan mağlubiyetle Çankırı ve Kastamonu civarı Timur tarafından Candaroğulları'na verilmiştir. Çelebi Mehmet'in otoriteyi yeniden sağlamasıyla birlikte Candaroğlu İsfendiyar Bey Osmanlı'ya itaatini bildirmiştir. Bir süre sonra Çelebi Mehmed Kastamonu, Bakır Küresi, Çankırı, Tosya ve Kalecik'i kapsayan bölgeyi oğlu Kasım Bey'e bırakılmak üzere İsfendiyar Bey'e haber göndermiş, İsfendiyar Bey ise bu bölgeyi şehzade Kasım'a değil ancak sultanın kendisine bırakabileceğini bildirmiştir. Sultan Çelebi Mehmed bir süre sonra bölgeyi oğlu Kasım'a has olarak vermiş fakat bu duruma razı olmayan İsfendiyar Bey 1421'de Çelebi Mehmed'in ölümünü de fırsat bilerek 1423 yılında Çankırı ve civarını ele geçirmek üzere bölgeye taarruz etmiştir. Bu taarruz karşısında Kasım, II. Murat'a sığınmış ve vuku bulan savaşta İsfendiyar Bey yenilmiştir.<sup>16</sup> Savaştan sonra uzun zamandır Osmanlı ile arasındaki husumeti ortadan kaldırmak isteyen İsfendiyar Bey hanedanlık ile sıhriyet bağı kurarak bu ve benzeri olayları engellemiştir.<sup>17</sup>

Bundan sonra bölge uzun bir dönem Kasım Bey'in idaresinde kalmıştır. 1464'te Kasım Bey'in ölümüyle beraber Çankırı ili Osmanlı idaresinde Anadolu Eyaleti'ne bağlı bir sancak haline getirilmiştir. Bu dönemde Osmanlı kaynaklarında adına Kengırı, Kengrı ve ya Kângırı şeklinde rastladığımız şehirde II. Bayezid'in oğullarından Alemşah'ın oğlu Osman Çelebi bir süre sancakbeyliği yapmış ve ayrıca Yavuz Sultan Selim'in saltanat mücadelesi sırasında şehir Şehzade Ahmed'e bağlı yayalar ve levend eşkıyaları tarafından yağmalanarak tahrip edilmiştir.<sup>18</sup> Çankırı Osmanlı egemenliğinde bulunduğu süre içerisinde ana ulaşım yolları haricinde kaldığından fazla gelişmemiştir. Çankırı 19. yy'ın ilk yarısında Ankara'ya bağlı bir vilayet iken yeni idari ve mülki yapılanmaya bağlı olarak 19. yy'ın ikinci yarısında Kastamonu sınırlarına dâhil edilmiştir.

Milli Mücadele'ye yoksulluk ve harabiyetle giren Çankırı halkı bu süreçte üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirmiştir. Özellikle cephanenin naklinde önemli hizmetlerde bulunan Çankırı halkından Tayip Başer “ Bu nakliyat işinde her türlü fedakârlığa katlanan Ilgaz'ın Kale ve Kıyısın Köylerinin katırcıları ile Kale Köyünden Hancı Halil Ağa'yı, Çankırlı arabacıardan Kartallı Ahmet ve Kel İmam'ın, Hafız adıyla anılan Hafız Hüsnü Ağaları kaydetmeyi bir vazife bilirim” diyerek bu hizmeti önemle vurgulamıştır. Yine kucağında çocuğu ile İnebolu'dan aldığı cephaneyi Ilgaz Dağlarını aşarak Ankara'ya ulaştıran Çankırı kadınlarının büyük fedakârlığını Rauf Orbay 1921 yılında gerçekleştirdiği Ankara

---

<sup>16</sup> Kankal, *a.g.e.*, s.7-8

<sup>17</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, Ankara 1991, s. 96

<sup>18</sup> Kankal, *a.g.e.*, s.9

yolculuğu sırasında “İnebolu’dan Çankırı’ya kadar cephe gerisinde geri hizmetlerin % 90’ının kadınlar tarafından erkekleri mahcup edecek derecede gayret ve fedakârlıkta yapılmakta olduğunu görmekteyiz. Bu fedakâr kadınların arkasında emzikte çocukları olan mübarek analar da vardır. Yavruları kucaklarında, kağnıları önlerinde, övendireleri ellerinde Ankara’ya ve cepheye naklediyorlar. Allah bu millete yakında necat ve uzun müddet sulh ve saadet nasip edecektir. Bu millet hakkıyla istihkak kesbetmiştir.” diyerek anlatır.<sup>19</sup> Yine Mustafa Necati Bey Bolu’dan dönerken Çerkeş yakınlarında cephane taşıyan bir kadın kafilesine rastlamış ve burada özellikle ayakları çıplak, sırtında küçük bir çocuk ile gezen bir nine dikkatini çekmiştir. Kar altında ayakları çıplak bu nine tek yorganını da arabanın üzerine örtmüştür. Mustafa Necati Bey bu durum karşısında içi sızlayarak nineye yaklaşır ve “Üşümez misin nine, bak çocuk donacak yorganı örtsene” der. Bu sözleri oldukça garip karşılayan nine önce cevap vermeye lüzum görmez fakat Necati Bey’in sualine cevap beklediğini anlayınca “Kar serpiyor, millet malıdır, nem kapmasın evladım” der. Cephaneleri ıslatmamak için yaptığı fedakârlığı dahi bildirmek istemeyen bu ninenin tutumu karşısında Mustafa Necati az önceki merhametinden utanmıştır.<sup>20</sup>

Mustafa Kemal Ankara’ya geldiği zaman Ankara’da Muallim Mektebi Müdürü olup aslen Çankırlı olan Kemal Cenab (Başer)<sup>21</sup> ile arkadaşları tarafından karşılanmış, burada kendisine Çankırı halkının saygılarını bildirilerek, Paşa’nın emirlerini bekledikleri bildirilmiştir.

1920 yılında İnebolu’dan Ankara’ya hareket eden tüm mebus, kumandan, sefir gibi görevlilerin hepsi Çankırı zenginlerinden Abdullah Çavuş’un evinde ( günümüz Vali Konağı) ve Çankırı Suyolu Otelinde misafir edilmişlerdir. Yine 1920’de halifenin emrindeki hilafet öncüsü birlikler Çerkeş halkı tarafından geri püskürtülmüştür. Aynı yıllarda Rum ve Ermenilerden oluşan Pontus çeteleri Ilgaz Dağı’na gelmiş ve burada Doruk mevkiindeki karakolu basarak Çankırlı Hamit Çavuş, Alpagutlu Aziz Onbaşı, İnköylü Hakkı, Çerkeşli İsmail, Osman başta olmak üzere birçok jandarma şehit etmişlerdir. Çankırlıların bu aziz hatırasına istinaden bu mevkide bir abide dikilmiştir.<sup>22</sup> Çankırı halkının çoğunluğu Milli Mücadeleyi desteklemişse de Düzce ayaklanması sırasında şehir halkının bir kısmının Milli Mücadele’ye muhalif bir tavır sergilediği bilinmektedir.

---

<sup>19</sup> Akkaya, *a.g.t.*, s. 8–14

<sup>20</sup> Mustafa Eski, *Kastamonu Basınında Milli Mücadele’nin Yankıları*, Ankara 1995, s. 78–79

<sup>21</sup> Kemal Cenab Başer kuvvetle muhtemel bir süre sonra Çankırı’ya gelerek Tahsin Nahid (Uygur) ile şehirde çalışmamızın esasını teşkil eden Halk Yolu Mecmuası’nı çıkaracaktır.

<sup>22</sup> Tayip Başer, *Dünkü ve Bugünkü Çankırı*, Ankara 1956, s. 36–38

Çankırı’da işgallere karşı örgütlü bir direnişin oluşması ise şehrin işgal bölgelerine uzak oluşu ve doğrudan bir saldırıya maruz kalmayışı dolayısıyla 1920’den sonra gerçekleşmiştir. Şehirde kurulan ilk örgüt Çankırı Gençler Mahfilidir. Bu örgüt spor, müzik gibi kültürel alanlarda da faaliyet gösterdiğinden geniş ölçüde etkili olmuştur. Diğer bir örgüt ise Milli Mücadele’ye önemli katkılarda bulunan Çerkeş Gençler Mahfili’dir.

Ayrıca İstanbul- Ankara bağlantısını sağlayan ulaşım ağının bir kısmı isyancı ve itilaf kuvvetlerinin elinde bulunması dolayısıyla İnebolu, Küre, Ecevit, Seydiler, Devrekâni, Halkacılar, Şeker Köprü, Kastamonu, Beş Değirmenler, Ilgaz, Çomarın, Yenice Köy, Kazancı, İnköy, Gündoğdu, Çankırı, Çandır, Kızılkaya, Kalecik ve Ankara güzergâhını içeren “İnebolu- Kastamonu- Ankara” hattı hayati bir önem kazanmıştır. Doğrudan işgale uğramamış olsa dahi sahip olduğu bu konum itibarıyla Çankırı Milli Mücadele yılları boyunca özellikle asker ve silah naklinde önemini kaybetmeyecek bir mevkiye sahip olmuştur. Hattın ehemmiyeti dolayısıyla 1922 yılı başlarında Milli Müdafaa Vekâleti’nin emri üzerine bu güzergâh üzerinde yol, menfeze, köprü vs. tamirleri gerçekleştirmek üzere bir amele taburu kurulmuştur.<sup>23</sup>

## 1.2. Çankırı’da Sosyo-Ekonomik Hayat

Milli Mücadele’nin başarıyla tamamlanması ve Cumhuriyet’in ilanından sonra şehir için en mühim değişiklik Kengiri adının TBMM’ye sunulan bir teklif ile Çankırı olarak değiştirilmesi olmuştur. Bu değişimin gerekçeleri 11 Nisan 1925’te milletvekilleri Ahmet Talât, Yusuf Ziya ve Mehmet Rifat’ın Meclise verdikleri önerge de şu şekilde açıklanmıştır: Şehrin adı Kengiri şeklinde yazılmakta fakat Çankırı şeklinde telaffuz edilmektedir. Ayrıca bir takım âlimlere göre Kengiri ismi Paflagonya (keçi sürüsü) anlamındaki Gangra, Yunanca’da Sansira ve Farsça bir terkip şeklinde Maden Kırı manasında Kankırı ve Çan kelimelerinin ilavesi suretiyle oluşturulmuştur. Bu durum esasında halis bir Türk şehri olan Çankırı’nın kökeni hakkında bir şüphe oluşturuyor ve şehrin kökeni Eski Çağ milletlerine dayandırılarak Türklüğü aleyhinde bir durum yaratıyordu. Zaten halk arasında Çankırı şeklinde telaffuz edilen şehrin adı resmi yazışmalarda da bu haliyle kullanılmalı idi. Bu gerekçelere bağlı olarak vilayetin adı Çankırı olarak değiştirilmiştir.<sup>24</sup>

Cumhuriyet döneminde Vilayetler İdaresi Kanunu gereğince livalar vilayetlere dönüştürülmüş, bu bağlamda Çankırı’da il statüsüne geçerek ikinci mühim değişikliğini

---

23 Akkaya, *a.g.t.*, s. 8–14

24 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Nr. 030–0–010–000–7–42–51

yaşamıştır. Çankırı'nın vilayete dönüştürülmesi bölgede sevinçle karşılanmış ve halk bunu Milli Mücadele'deki hizmetlerinin karşılığında Mustafa Kemal Paşa'nın bir hediyesi olarak değerlendirmiştir.<sup>25</sup>

1926'da şehir 2 kaza ve 6 nahiyeden oluşuyor ve halk genellikle ziraatla uğraşıyordu.<sup>26</sup> 1927'de şehir Çankırı, Çerkeş ve Ilgaz olmak üzere 3'e bölünmüştür. Bu dönemde Çankırı Tuht, Şabanözü, Orta, Çerkeş, Mecidiye, Ovacık, Ilgaz ve Karacaviran nahiyelerinden oluşuyordu.<sup>27</sup> Böylelikle başlangıçta Çankırı merkez, Çerkeş, Ilgaz ilçelerinden oluşan ve toplam 8665 kilometre kare yüz ölçümüne sahip olan şehir oldukça genişlemiştir.<sup>28</sup>

Cumhuriyetin ilk yıllarında şehrin nüfusu 157.578 idi. Bunların 69. 886'sını erkek, 72.708'ini kadınların oluşturduğu vilayette 2004 gayrimüslim bulunmaktaydı. Türkiye'nin en saf ve mütecanis vilayeti olarak kabul edilen şehirde hiçbir aşiret yoktu.<sup>29</sup> Kıtılık dolayısıyla iki yüzyıl kadar önce Musul civarından Ziveli adında bir Kürt aşireti bölgeye getirilip yerleştirilmişse de bu grup bir süre sonra tamamen Türkleşmiştir. Ayrıca bölgede aslını Özbeklere dayandıran İnallı Ballı soyundan bir çok köyde bulunuyordu. Bunlar dışında bölgede Alagöz oymağından çok sayıda Türkmen ve il merkezinde az sayıda da olsa Çingeneler mevcuttu. Çankırı'ya Kırım, Kafkas ve Rumeli göçmenleri de yerleştirilmişti. Eski dönemlerde bölgede Rum ve Ermenilerde yer almakta idi. Fakat Cumhuriyet'in ilanından sonra şehirde bu grupların yok denecek kadar azaldığı görülmektedir.<sup>30</sup>

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Çankırı'nın iktisaden gelişmesi halk nazarında iki mühim meseleye bağlanmıştı. Bunlardan birincisi şehre şimendiferin gelmesi diğeri ise şehirde bir fabrikanın inşa edilmesi idi. Bu bakımdan halk sıkça bilinçlendiriliyor ve şimendifer hususunun tamamen devlet işi olduğunu düşünerek bu işe lakayd durulmaması gerektiği ve en azından Kalecik İstasyonu'ndan başlayarak Kızılırmak Vadisi'ni takiben Çankırı'ya en azından bir dekovil getirebilmenin maddi fedakarlığının 800 bin lira olduğu; bununda belediye, ticaret, ziraat gibi muhtelif meslek kollarının el ele vererek hal edebileceği ve bu

---

<sup>25</sup> Akkaya, a.g.t, s.14

<sup>26</sup> *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi Çankırı Vilayeti*, İstanbul ( 1925–1926), s. 580

<sup>27</sup> *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi Çankırı Vilayeti*, Ankara (1926–1927), s. 798

<sup>28</sup> Ahmet Kemal Üçok, *Çankırı Coğrafyası*, Edit. Ali Birinci, Ankara 2002, s. 95

<sup>29</sup> Raif, *Türkiye'nin Sıhî ve İctimâî Coğrafyası Çankırı Vilayeti*, Çankırı 1926, s. 27

Metnin tam transkripi için bkz. Süleyman Beyoğlu, “Çankırı'nın Sıhî ve İctimâî Coğrafyası” *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Sayı 5–6 (Kasım 2010) s. 31–57

<sup>30</sup>Süleyman Beyoğlu, “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Çankırı'da Sosyo-Ekonomik Hayat, Çankırı Sempozyumu'nda sunulmuş basılmamış bildiri

hususla derhal teşebbüse geçmek gerektiği vurgulanıyordu. Fabrika hususu ise çok daha kolaydı. Çünkü Çankırı’da bir değil birkaç tane fabrika kurabilecek zengin sermayedar mevcut idi. Bu kişilere ise konserve, iplik, tuğla, kereste fabrikaları oluşturarak şahsi ve milli vazifelerini yerine getirmeleri hatırlatılıyordu. İşte bu girişimler tamamlandığı vakit yani Çankırı’da fabrika ve şimendifer düdüğünün öttüğü gün şehrin iktisaden yükseldiği gün olacaktı.<sup>31</sup>

Yine Cumhuriyet’in ilanından önce Çankırlı bir zat bu hususta gördüğü rüyayı şu şekilde dile getirmiştir: “Çankırı’nın âfâkını şimendifer dumanları kaplamış düdüğü seslerinden, araba gürültülerinden durulmuyor. Ankara-Kastamonu yolculuğunda arabalara minnet ve rica kalmamış.

Evet olabilir ya! Şehrin haritası alınmış, caddeler her istikamete açılmış, çamur belası ortadan kalkmış, etler ucuzlamış. Geceleri elektrikli ve mum masraflarına ihtiyaç kalmayacak, sokaklar aydınlanacakmış.”<sup>32</sup> Bu rüya yalnızca demiryolu meselesini değil vilayetin diğer problemleri de içermektedir. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte şehrin bu sorunları bir bir çözümlenmiştir. Nitekim 6 Şubat 1931 tarihinde şehre ilk tren gelmiş olup, Çankırı halkı tarafından coşkulu tezahüratlarla karşılanmış ve verilen nutuklarda Cumhuriyet’in bu kıymetli çalışmaları takdir edilmiştir.<sup>33</sup> Demiryolu 23 Nisan 1931 tarihinden itibaren Cumartesi Çarşamba günleri Irmak’tan Çankırı’ya, Pazartesi ve Perşembe günleri ise Çankırı’dan Irmak’a ise birer sefer yapılmak suretiyle işletmeye açılmıştır.<sup>34</sup>

Çankırı’da teknolojik bakımından önemli addedilebilecek diğer bir gelişme ise matbaanın şehre gelişidir. Matbaa kurulması ve açılması fikri türlü dedikodulara neden olmuştur. Bu durum Halk Yolu Mecmuası’na şu şekilde yansımıştır: “Kengiri’de da bir matbaa tesis ve küşâdı fikrini ilk izhar edenler bile, makinenin celbinden evvel ve kurularak işlemeye başladığından sonra dahi -hayli dedikodular mu‘âheze ve tenkitlere mâruz kaldılar. Evet, hemen herkes diline doladı, meslek ve sanatının icap ettirdiği zemin ve menfaate göre kimi “ Her iş, her şey bitti de matbaa mı kaldı?” diye mücerred, vâhî, kimi “Matbaa tesis ve küşâdını düşünenler millete hidmet(!) istiyorlarsa memlekete bir silahhâne yapsınlar!” diye demevî, kimi “Matbaaya, makineye verecekleri parayı daha hayırlı umûra sarf etsinler!

---

<sup>31</sup> “Çankırı’yı İktisaden Nasıl Yükseltelim?”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 66, (10 Mayıs 1926), s.977-978

<sup>32</sup> Kalender, “Mizahı Sevenler”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 2 (28 Şubat 1339)

<sup>33</sup> BCA, 030-10-152-6-10

<sup>34</sup> BCA, 030-10-152-76-11



Gazete çıkacakmış, hükûmetin defterleri, cedvelleri basılacakmış. Risale kitab tab‘ olunacakmış. Bunlar şimdi hep boş masraflar” gibi ilah... Kof ve kaba mu‘âheze ve tenkitler savurdular. Bu zavallılar hiç düşünmediler, düşünemiyorlardı ki, bu istediklerinin arzu ettiklerinin husûlüne o matbaa hizmet edecektir! Biz bunların hepsini daha çeşit çeşidini işittik, duyduk. Bazen gülüp geçiyorduk, fakât bazen de cehlin, âsâr-ı irfân ve medeniyete karşı olan bu rağbetsizliğimizin çirkin, mantıksız tezâhürâtına, dedikodularına için için ağladık!” şeklinde olmuştur.<sup>35</sup>

Cumhuriyet’in ilk yıllarında vilayetin % 5-6’sı okuma yazma bilmektedir. Çocuklar kış aylarında okula koltuk altlarında odun taşımak suretiyle, haftalık para ile okurlardı. Üzeri on beş yirmi senelik postlarla örtülü raf şeklindeki sıralarda otururlardı. Elllerinde 3–5 çubuğu olan hocaların verdiği eğitim tabi ki yetersiz idi. İstanbul ile münasebetini koparmayan Çerkeş kazasında okuma yazma oranı biraz daha yüksek idi.<sup>36</sup> Şehirde 1925–1926 yıllarında 77 okul ve 4014 talebe bulunuyordu.<sup>37</sup> Cumhuriyet’in ilerleyen dönemlerinde okuma-yazma oranı artsa da göç ve yerleşim yerlerinin dağınıklığı hedeflenen düzeyde gelişmeyi engellemiştir.

Vilayette hastalar bir doktora müracaat etmeden önce okunur, muska suyu içer ve üfürükçülere görünürlerdi. Üfürükçüler genellikle cahil halkın başvurduğu cin ve periler vasıtasıyla hastalıkları tedavi ettiklerini ileri süren dolandırıcı kimselerdi.<sup>38</sup> Temizliğe çok dikkat edilmediği gözlemlenen şehirde sıtma hastalığı çok yaygındı, bu hastalığın tedavisi için hastalara sarımsak yutturulurdu. Genelde hastalar tabibe vahim bir hastalık neticesinde ancak bir kere başvurur dolayısıyla doktor hastasını takip edemez ve tam manada tedavi gerçekleşmezdi.<sup>39</sup> Sıtma hastalığı dışında şehirde malarya, çiçek, kızamık, grip ve az da olsa verem ve frengi görülmekte idi.<sup>40</sup> Şehirde üfürükçüler dışında her gittiği yerde 8–10 gün kalan seyyar hekimler hizmet vermekte idi. Seyyar hekimleri kaçırınlar ocaklara başvururdu. Ocaklardan başka şehirde bir de esasında askerde cerrah yamaklığı yapan ya da hastanelerde hizmetkârlık yapan mütehassıslar ya da Yunanistan’da 3 senelik bir eğitimden geçtikten sonra Türkiye’ye öğretmen olarak gönderilen esasında misyonerlik amacı güden Rum yatriler yani doktorlar hastaları tedavi ederlerdi. Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte her kazada bir doktor

---

<sup>35</sup>Nizamettin Yümni, “Müsamere Münasebetiyle”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 1 ( 15 Şubat 1339) s. 6–7

<sup>36</sup>Raif, *a.g.e.*, s.28–29

<sup>37</sup>*Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi Çankırı Vilayeti*, İstanbul (1925–1926), s. 581

<sup>38</sup>H.A, “Ocak Hekimleri ve Üfürükçüler”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 5 (15 Nisan 1339), s. 77

<sup>39</sup>Raif, *a.g.e.*, s. 30

<sup>40</sup>*Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi Çankırı Vilayeti*, Ankara (1926–1927), s. 799

bulunduğu gibi vilayet merkezinde de sivil ya da askeri çoğunluğu ihtisas diplomalı doktorlar gönderilmiştir.<sup>41</sup> Ayrıca şehirde Türk Ocağı tarafından da halka belirli günlerde ücretsiz olarak sağlık alanında çeşitli hizmetler vermeye başlanmıştır.<sup>42</sup> Vilayetteki sağlık kurumları incelendiğinde 1926'da şehrin merkezinde Kastamonu-Bolu frengi teşkilatının şubesi olan 50 yataklı bir hastane bulunuyordu. Bundan hariç şehirde 50 yataklı bir dispanser ve birde eczane mevcuttu. Bu yıllarda Çerkeş kazasında 5 yataklı bir dispanser ve bir eczane bulunmakta idi.<sup>43</sup> 1928 yılında ise Çankırı merkezde 50 yataklı bir hastane, Çerkeş'te 5 yataklı dispanser ve Ilgaz'da bir dispanser bulunuyordu.<sup>44</sup>

Vilayetin bu dönemdeki temel sorunlarından birisi de içme suları meselesi idi. Çankırı şehir merkezinde yeterli miktarda ve içilebilir nitelikte su kaynağı olmaması yüzünden uzun yıllardır su sıkıntısı çekiliyordu. Osmanlı döneminde meselenin halli için belediye kısıtlı olanaklarıyla girişimlerde bulunmuş, şehre toprak ve demir borularla iki çeşit memba suyu getirilerek mahalle ve sokak aralarında bulunan çeşmelere aktarmıştı. Sulardan biri batı taraflardan toplama suretiyle temin ediliyor, diğeri ise kuzeydeki Merzi (Alanpınar) Köyü'nden getiriliyordu. Bu su kaynağında 50 litre olmasına rağmen suyollarının bozuk ve kırık olması sebebiyle yalnızca 10 litresi şehre gelebiliyordu. Ayrıca suyun pisliği ve hastalık yaydığı halk tarafından biliniyordu. Halk bu sebeple içmek için kasabanın batısından gelen suyu tercih etmekteydi.<sup>45</sup> Osmanlı döneminde kalıcı olarak çözümlenemeyen bu sorun Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam etmekte idi. Bu dönemde şehir su ihtiyacını yine iki kaynaktan temin ediyordu. Bunlardan birisi şehrin batı yakasındaki Tatlı Su, diğeri ise Acı Su idi. Şehrin genelinde kullanılan Acı Su<sup>46</sup> idi. İçme sularında sorunun büyüğü daha çok menfezlerde görülmekteydi. Yolcular menfezlere pis ellerini daldırarak suyu kirletir ve daha düşüncesizleri menfez başına oturup taharetlenirdi. En feci durum ise sular şehre girip çeşmelere dağıtılırken ortaya çıkıyordu. Su künkleri neredeyse her sokakta lağım larla ile yan yanaydı ve taksimat yapılırken yer yer birbirine karışıyordu. Yağmur yağdığı dönemler de ise âmâ gözlerin dahi göreceği kötü renk ve manzaraya bürünen bu sular çeşmelerden de aynı vaziyette akıyordu. Şehirde eskiden beri bulaşıcı hastalıklar görülmekle birlikte bu sular

---

<sup>41</sup> Üçok, *a.g.e.*, s.100–101

<sup>42</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 49 (15 Mayıs 1341), s. 761

<sup>43</sup> Raif, *a.g.e.*, s. 31

<sup>44</sup> *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi Çankırı Vilayet*, Ankara (1927–1928), s. 829

<sup>45</sup> Ömer Türkoğlu, “Çankırı'nın Su Tarihine Genel Bir Bakış”, *Kebikeç Dergisi*, Sayı 13, (Ankara 2002), s.257

<sup>46</sup> Alman Kökenli Hans Dernschwam henüz 1554 yılında Amasya'ya giderken Çankırı gözlemlerinde Acı Su için “ bakır tadında, kumlu, bulanık, kırmızı renkte ve derin bir su idi” demiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ferruh Toruk, *Çankırı İzlenimleri Seyyahlar ve Araştırmacılar*, Çankırı 2008, s. 14–15

yüzünden kolera gibi büyük salgınlarda çok nüfus kaybedilmişti. Humma, tek tük görülen dizanteri ölüm ve dehşet saçıyordu. Tifo, dizanteri (kanlı basur) halkın % 99'unun karnında taşıdığı solucan içilen pis suların neticesi idi.<sup>47</sup> Çankırı'nın en büyük problemlerinden birisi olan su yolu meselesi Cumhuriyet'in ilerleyen dönemlerinde tarihi bir kararla çözüme kavuşturulmuştur. Dönemin Valisi Bekir Sami Bey bu problem ile yakından alakadar olarak meselenin halli için kurulan gayri resmî nitelikteki Suyolu Komisyonu'nu lağv etmiş ve bu sorunları tamamen İdare-i Hususiye'ye devr etmiştir. Böylelikle yarım asırdan beri şehrin ana sorunlarından birisini oluşturan su yolları meselesinin halli için önemli bir adım atılmıştır.<sup>48</sup>

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde vilayetteki ana problemlerden birini de Eğri Ahmet Çetesinin faaliyetleri oluşturuyordu. Çankırı'nın Çerkeş kazasının Ovacık nahiyesinden Kasımoğulları soyundan gelen Hidayetoğlu Eğri Ahmet başta Ovacık nahiyesi olmak üzere Çerkeş, Kurşunlu ve Bayramören bölgelerinde halka zarar veriyordu. Bütün çabalara rağmen ele geçirilemeyen bu çetenin davası İstiklal Mahkemesi'ne intikal etmişti.<sup>49</sup> Milli Mücadele yıllarında hükümetin zayıflığından faydalanarak mahalli bir baskı oluşturan bu çete mevcut dönemde milli kuvvetleri en çok uğraştıran mesele haline gelmiştir.

Bartın ve havalisi komutanı Cevat Rifat'ın Eğri Ahmet ile görüşüp böylesine hassas bir dönemde devleti birde böyle bir mesele ile yormanın lüzumsuzluğunu vurgulaması üzerine Eğri Ahmet eşkıyalıktan vazgeçerek Kuvayı Milliye'ye katılma kararı almıştır. Fakat bir süre sonra Eğri Ahmet'in arkadaşları ile Kastamonu'ya giden Safranbolu postasını soyması üzerine hakkında tekrar tutuklama kararı alınmıştır. Düzenlenen baskından 2 arkadaşı ile kurtulmayı başaran Eğri Ahmet bölgede eşkıyalık faaliyetlerine devam etmiştir. 1925 yılına kadar yakalanamayan Eğri Ahmet aynı yıl içinde alınan bir ihbar üzerine evinde bir jandarma müfrezesi tarafından öldürülmüştür (5 Nisan 1925).<sup>50</sup> Fakat başka bir rivayete göre de Kurşunlu'nun Köprülü Köyü'nden Hatip Hasan Öztürk'ün köydeki odasında jandarma tarafından tuzağa düşürülen Eğri Ahmet Jandarma Üsteğmeni Zeki Bey'in şehit olmasına sebep olmuş ve kardeşi Mustafa ile birlikte aldığı yaralarla kaçarken Orta nahiyesinin Kanlıca Yaylası'nda Köprülü'de ölmüştü.<sup>51</sup>

Hükümeti 12 sene kadar uğraştıran Eğri Ahmet olayı ile ilgili bulunan son arşiv

---

<sup>47</sup> Hüseyin Avni, "Su Meselesi", *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 10 ( 30 Haziran 1339)

<sup>48</sup> *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 59 ( 1 Şubat 1926), s.909-910

<sup>49</sup> Beyoğlu, *a.g.m*

<sup>50</sup> Ali Sarıkoyuncu, *Milli Mücadelede Zonguldak ve Havalisi*, Ankara 1992 s.222-229

<sup>51</sup> N.Kaya, *a.g.t*, s.70-80

belgesi ise her iki rivayetinde doğruluğunu şüpheye düşürmektedir. Çünkü belgede yer alan bilgilere göre Çankırı ve Kastamonu mıntıklarında eşkıyalık yapan Eğri Ahmet 4 Temmuz 1924'de İzale-i Şekavet Kanunu'na göre şaki ilan edilmiş ve Kastamonu jandarma Komutanı Kaymakam Remzi Bey'in yaptığı sıkı takip sonucu 25 Mayıs 1925'de Boyalı nahiyesinde jandarma birliklerine teslim olmuştur. Dahiliye Vekaleti hiç bir itiraz ve teklifi kale almaksızın çeteyi İstiklal Mahkemesi'ne sevk etmiştir.<sup>52</sup> Dolayısıyla bu belge 5 Nisan 1925'te Eğri Ahmet'in öldürülmediğini ve o günlerde henüz sağ olduğunu göstermektedir.

Dönemin valilerinden Cemil Bey şehirde görevine başladığında önünde iki mühim mesele vardı. Bunlardan birisi yukarıda bahsi geçen Eğri Ahmet Çetesi, diğeri ise cehalet problemi idi. Vali Cemil Bey başlangıçta bu iki problemi çözümlmek için tüm idari kuvvetini kullanmış ve Eğri Ahmet Meselesini kökünden kazımıştır. Ayrıca şehrin tam ortasında bir mektep inşa ettirerek eğitim faaliyetlerine önemli katkılarda bulunmuştur. Yine şehre bir sinema binası yaptırarak şehrin sosyal yönden gelişimine değerli bir katkıda bulunmuştur. Bunun dışında matbaadaki eksiklikleri, mekteplerin ihtiyacı olan ders araç ve gereçlerini temin etmiş, şehrin yollarını tamir ettirmiş ve köylerde bulunan birçok okulda mektep sineması vücuda getirmiştir. Her hafta Çankırı Orta Mektebi'nde verdiği konferanslarla halkı bilinçlendirmiş, şehirde bulunan halk dersanelerine önemli yardımlarda bulunmuştur. Âtıl halde bulunan şehir kütüphanesinin eksikliklerini tamamlayarak kullanılabilir hale getirmiştir.<sup>53</sup>

Şehrin kültürel faaliyetleri incelendiğinde şehre sinema binası Vali Cemil Bey döneminde yaptırılmıştır. Tiyatro ise günümüzdeki gibi bir ücret karşılığında kumpanyalar aracılığıyla oynatılmaktadır. Fakat tıpkı matbaa da olduğu gibi tiyatro da şehrin ahlakına aykırı olduğu gerekçesiyle halkın bir kısmının muhalefetine maruz kalmıştır. Halk Yolu'nda bu durum esefle kınanmış ve davul zurna çalınan, köçek oynatılan mahallerde kadın-erkek birbirine karışıyor, yüz kızartacak sözler sarf ediliyor bu yanlış olmuyor da tiyatro oynatılırken mi halkın ahlakı bozuluyor şeklinde tepki gösterilmiştir.<sup>54</sup> Bunun dışında yerel bakımından tamamıyla Çankırı gelenek, göreneklerini yansıtan ve günümüzde de devam eden Yârân geceleri Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde de kültürel hayatın vazgeçilmez bir parçası

---

<sup>52</sup> BCA, 030-10-104-682-19

<sup>53</sup> Ziya, "Çok Samimi Bir İçtima", *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 23, (10 Teşrin-i Evvel 1341) s.819-820  
Ayrıca Çankırı'nın sosyal ve ekonomik problemleri, şehrin Cumhuriyet Dönemi'ndeki eğitim, ahlak, eşkıyalık başta olmak üzere su, elektrik, tarım, gibi başlıca sorunları için bkz. S.Beyoğlu, a.g.m.

<sup>54</sup> Menşur, "Sulh Şenlikleri Münasebetiyle", *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 12 ( 31 Temmuz 1339), s.183

olmuştur. Çeşitli yerel oyunların oynandığı, çalgıların çalındığı, yöresel yemeklerin yenildiği bu sohbet gecelerine özellikle hayata yeni atılan gençlerin adab-ı muaşeret kurallarını öğrenmek için katılması önemli bir gelenektir.<sup>55</sup>

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde şehirde fabrika bulunmamakta ve halkın ekserisi demircilik-kalaycılık, ayakkabıcılık, ekmekçilik, semercilik, terzilik, saraçlık, marangozluk, dülgercilik ve dokumacılık işlerinde çalışmakta idi. Kadınlar ise yün ve tiftikten iplik eğirirlerdi.<sup>56</sup> Şehirde ekseriyetle kasaba halkı tüketici, köylü ise üreticiydi. Şehir ahali köylünün sanayi ve ticari ihtiyacını temin eder, köylü ise ürettiklerini kasabaya getirerek satar kendi ihtiyacını da oradan tedarik eder ve böylece köy ile şehir dengeli olarak birbirini tamamlardı.

Çankırı'daki bu denge Ankara'nın hükümet merkezi olması sonucunda tüketici sınıfının bu bölgede artmasıyla bozulmuştur. Çünkü Çankırı'nın Ankara'ya yakınlığı dolayısıyla üretici malını merkebe yükleyerek Ankara'ya götürüyor ve satıyordu. Bunun neticesinde Çankırı'nın iktisadi dengesi kasaba halkının aleyhine ve köylünün lehine olarak değişmeye başlamıştı. Çankırı'da köylü tarafından üretilen temel ihtiyaç maddelerinin fiyatları hemen hemen Ankara'ya yakın şekilde yükselmiş; yağın okkası yüz kırk kuruşu bulmuş, hayat pahalılaşmış buna bağlı olarak alışveriş ve kazanç azalmıştı. Şehirde fakirlik ve sefalet baş göstermişti. Bu husus Halk Yolu Mecmuası'nda şu şekilde ifade edilmiştir:

“ Fukaranın evi başına yıkılır yıkılmaz enkazını satar, komşusunun yıkılmaya yüz tutmuş olan çürük, karanlık evinin bir köşesini kiralar ve bu minval üzere bugün Çankırı'nın altı yüz hanesi yıkılmış kaybolmuş ve gündün güne de evler yıkılarak harabiyet daha ziyade artmaya başlamıştır. Bu iktisadi felaketin önüne geçmek için Çankırı'da oturan herkes ve özellikle düşünebilen mütefekkirin kısmı, hacısı, hocası el ele vererek birlikte çalışmak ile çözebilir.

Bu da sanıyorum kasaba ahalesinin üretici hale gelmesiyle olur. Halkı müstahsil kılmak için fabrikalar yapamayız, rençberliğe teşvikden de pek fayda sağlanamaz. Çünkü böyle ağır bir sanat külfetiyle beraber her kasabalının yapacağı iş değildir. Evvelce arz ettiğim veçhile halk arasında arıcılığın neşr ve tamimi ve bu suretle halkı müstahsil kılmakla mümkündür. Arı, sahibinden yemek ve içmek istemez. O kendi gıdasını memleketin en güzel kokulu otlarından ve çiçeklerinden alır. Yalnız onun düşmanlarından korunması lazımdır. O da

---

<sup>55</sup> Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde sergilenen yârân geceleri için bkz. *Halk Yolu Mecmuası* Sayı 40, Sayı 41.

<sup>56</sup> *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi Çankırı Vilayeti(1926–1927)*, s. 799

Mayıs sıvalı sepet şeklindeki kovanlar yerine fennin emrettiği tahtadan mamul kovanlara koymakla mümkündür. Bu arılar düşmanlarının saldırılarından korunmuş olarak size bol bol çalışarak servetini, balını bahş eder. Bugün eski sepet kovanlarından 3 kilo bal veren bir arı yeni kovanlarda hem daha nefis olmak üzere üç misli daha fazla mal verir ve daha çok yaşar.

Arıcılık zannedildiği kadar güç de değildir. Bizim eski sepetlerden yeni usul kovanlar çok kullanışlı ve çok temizdir. Arıcılık sanatı zengin-fakir, kadın-erkek, alim-cahil, herkes tarafından yapılabilir. Ne fazla masrafa, ne zahmete ihtiyaç vardır; ne de fazla ilim gerektirir. Yalnız beş on günlük görgü kifayet eder. Hükümette bu hususta halka yardım etmelidir. Bu da evvela numune kovanlığının halka tesisi ve gösterilmesi ve ikinci olarak halka ucuz tahta ve ucuz kovanların tedarikiyle mümkündür.<sup>57</sup>

Şehirde batıl inanışlar oldukça yaygındı. Vilayetin hemen her köyünde Horasan'dan geldiğine inanılan bir veli yahut dede türbesi var idi. Bunun dışında şehirde kabirlerden istindat için kurban kesmek yaygın bir gelenektir.<sup>58</sup>

### **1.3. Çankırı'da Basın Faaliyetleri ve Halk Yolu Mecmuası**

20 yy.'ın başlarında Türkiye'de yaşanan hadiseler arasında en mühimi kuşkusuz ki Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve buna paralel olarak gelişen birçok müessese ve cemiyet yapısının, dil, üslup, hayat felsefesi ve hatta insan tipinin yerini Cumhuriyetle birlikte yeni bir zihniyet, cemiyet ve insan tipinin almış olmasıdır.

İstiklal Savaşında muzaffer olmanın verdiği saadetle bu yeni devleti Mustafa Kemal'in önderliğinde büyük bir azim ve imanla mamur bir hale getirme çalışmalarına başlanılmıştır. Bu durum Türk münevverine, Türk sanatkârlarına da sirayet etmiş yeni bir hayat tarzı ve ülkü sahibi olmalarına vesile olmuştur. Milli Mücadele de her türlü yokluğa ve zorluğa rağmen kazanılan istiklal yalnızca münevverler arasında değil halk arasında da güçlü bir şuur, tarih, edebiyat hayat ve insanlık anlayışını yaratmıştır.

Yeni devlet ve rejimle birlikte yapılan inkılâplar Türk Edebiyatı'na da yansımıştır. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı siyasi, sosyal, kültürel, iktisadi alanlarda gerçekleştirilen bu inkılâpların izlerini taşımaktadır. Cumhuriyet öncesinde Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık gibi taraftar bulan fikirler İstiklal Savaşı yıllarında tamamen tarihe karışmış bu devrin en

---

<sup>57</sup> Bakteriyolog Doktor Hakkı, "Çankırı'nın İktisadi Durumu" *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 33 ( 1 Eylül 1340)

<sup>58</sup> Raif, *a.g.e.*, s. 29

muteber fikri milliyetçilik olmuştur.<sup>59</sup> Milliyetçiliğin yanı sıra Cumhuriyet'in ilanı akabinde, gücünü halktan alan bir yönetim şekli olarak ilk dönemlerden itibaren Halkçılık fikride ön planda tutulmuştur. Halka doğru gitmek, halka ulaşmak esas gaye olmuştur.<sup>60</sup>

Edebiyat genellikle hayatın yansıması olduğuna göre o devirde meydana gelen edebiyat eserlerinin de bütün bu olup bitenlere karşı kayıtsız kalması düşünülemezdi. Buna bağlı olarak Cumhuriyetin ilk yıllarında edebiyat Atatürk ve İstiklal Savaşı'nın başarılı sonucundan itibaren Türk milletinin bundan böyle gelecekte izlemesi ve ulaşması gereken hedefe uygun bir biçimde gelişti. Türkçülük hususunda Ziya Gökalp'in 1923'te çıkardığı "Türkçülüğün Esasları" adlı kitabı<sup>61</sup> ile Halkçılığa yönelik olarak Halk Bilgisi Dergisi, Halk Mecmuası, dil-edebiyat, efsaneler, mektep faaliyetleri, folklor, halk hikâyeleri, örf ve adetler ile köy hayatına özendirilen yazıları içermesi bakımından dikkat çekicidir.<sup>62</sup>

Dergicilik sahasında da 1923'te önceki döneme nazaran olumlu gelişmeler görüldü. Yeni bir devletin kuruluyor olması, bu yeni devletin getirdiği fikir sistemi ve içtimai yapının halk arasında yaygınlaştırılıp benimsetilmesi için gerek devlet tarafından gerekse özel teşebbüs tarafından dil, tarih, kültür, edebiyat, iktisat, ziraat gibi birçok sahada yayınlar hazırlandı.

Özellikle Cumhuriyet'in kuruluş devrinde çıkan dergilerde hayat anlayışı ve cemiyete verilmek istenilen mesajlar incelendiği vakit Türk düşünce sisteminin ve Türk toplum hayatının nasıl olması gerektiğini arama ve yansıtma çabası görülmektedir. Bu maksada dayanarak Cumhuriyet'in ilk yıllarında çıkarılan dergiler şunlar idi: Dergâh (1921-23), Aydede (1922-23), Mahfil(1923-28), Mihrap(1923-28), Türkiye Edebiyat Mecmuası( 1923-27), Akbaba(1923), Kelebek( 1923-24), Süs(1923-24), Zümrüdü Anka( 1923-25), Resimli Gazete(1923), Anadolu Mecmuası(1924), Papağan(1924-27), Türkiyat Mecmuası( 1925), Film Mecmuası( 1925-27), Haftalık Mecmua (1925-28), Meslek( 1925), Aylık Mecmua (1926-27), Hayat( 1926-30), Asrî Türkiye Mecmuası( 1926), Sinema Mihveri (1926), Şark ve Balkan Sinema Mecmuası( 1926), Türk Sineması (1927), Yeni Kitap (1927-28), Güneş(

---

<sup>59</sup> Nazlı Rana Gürel, *Atatürk Devri Dergilerinde Edebiyatla İlgili Kavramlar*, Ankara 2009, s. 22-24

<sup>60</sup> Cezmi Eraslan, *Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk*, İstanbul 2003, s.134

<sup>61</sup> Gürel, *a.g.e.*, s. 23-24

<sup>62</sup> Eraslan, *a.g.e.*, s. 134

1927), Mehtap(1928), Çankaya(1928), Meş'ale (1928), Yeni Kalem( 1927–1928), İdare (1928), Filiz (1928).<sup>63</sup>

Cumhuriyet'in ilk yıllarında dergicilik itibariyle genel görünüm bu şekilde iken yerel basında da yine aynı amaca yönelik olarak birçok dergi ve gazete mevcuttu. Çankırı'da 1921 yılında şehre matbaanın girişi ve akabinde haftalık gazete Kengiri'nin neşri ile yayın hayatı başlamıştır. Kengiri Gazetesi bir süre sonra isim değiştirerek Çankırı (1922) adıyla yayına devam etmiştir.<sup>64</sup>

Bu bilgilerden yola çıkarak Çankırı'da ilk yıllarda üç yayından bahsetmek mümkündür. Bunların ikisi resmi nitelikteki Çankırı ve Necat Gazeteleri diğeri ise Kemal Cenab önderliğinde, Tahsin Nahid'in müdürlüğünde çıkarılan “Halk Yolu” Mecmuası idi.<sup>65</sup> Mecmua “Halk Yolu Hakkın Yoludur” sloganıyla 15 günde bir çıkıyordu. Kendisini “ilmi, fenni, edebi, içtimai” bir mecmua olarak niteleyen derginin ilk sayısı 15 Şubat 1923 (1339)'te yani Cumhuriyet'in ilanından önce çıkmış olup 28 Şubat 1927'ye kadar 4 sene boyunca mecmuanın neşrine devam edilmiştir.

Mecmuanın ilk sayıda maksat ve gayesi şu şekilde belirtilmiştir:

“Din ve milliyet umdelerinin tahdîd eylediği çerçeve dâhilinde halkımızın hayât-ı umûmiyesinde irfân ve terakkî mefkûrelerinin yayılması gâyeyi teşkîl etmektedir.

Kengiri'da bu gâye ile birinci defa olarak neşrine başlanılan bu mecmû'a kuvvet ve şerefini halktan alacaktır. “Halk Yolu”, yine halka â'id ve râci olan o ilâhî kuvvet ve şerefle gâyesini elde edebilirse ne mutlu!”<sup>66</sup>

Muhtevası tarihi, edebi, sosyal, içtimai, eğitim, sıhhi, ahlaki ve terbiyevi nesirler dışında gazeller, şiirler, bilmeceler, marşlar, maniler ve mizahi yazılarla süslenen dergi de Çankırı ve yöresine ait birçok âlim ve şairler hakkında bilgi verilmiştir. Mecmuanın kuruluşunu Çankırı gençleri büyük bir sevinçle karşılamış ve dergi Çankırı halkının gurur

---

<sup>63</sup> Gürel, *a.g.e.*, s. 36–38

<sup>64</sup> Cumhuriyet'in ilerleyen yıllarında Çankırı'da yayınlanan diğer gazeteler şunlardır: Necat (1923), Çankırı'da İnce Geliş (1928), Duygu (1930), Birlik (1930), Devrim (1952), Yeni Çankırı (1953) Halk Yolu (1953), Çankırı (1954), Demokrat Çankırı(1954) , Yeşil Ilgaz (1955), Doğruyol (1956), Güneş (1958), Karatekin (1969), Öğretmen (1981), Bizim Çankırı (1984), Çankırı Birlik (1986), Teknik Tarım (1988), Ilgaz (1989), Büyük Çankırı (1992), Çankırı'da Yenigün (2007). Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Yüzdemir, “Çankırı Yerel Basını Necat ve Çankırı Örnekleri”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, (Kasım 2008), s. 161–163

<sup>65</sup> Kalender, “Hasbihal”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 26, (30 Nisan 1340),s. 409–410

<sup>66</sup> *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 1, (15 Şubat 1339), s.1



kaynağı haline gelmiştir. Çünkü söz konusu dönemlerde başkent Ankara’da dahi bu nitelikte bir mecmua görülmemektedir.<sup>67</sup>

Derginin kurucularından olup aynı zamanda müdürlük görevini yürüten Tahsin Nahid bir süre sonra mecmuadaki bu vazifesinden resmi işlerinin yoğunluğu ve sıhhatin bozulması üzerine çekilmiş, 14. Sayı itibarıyla müdürlük görevi de derginin imtiyaz sahibi olan Kemal Cenab Bey üzerinde birleşmiştir.<sup>68</sup>

Derginin yazar kadrosunda: Kemal Cenab, Tahsin Nahid, Ahmet Talât makaleleriyle; Nizameddin Yümni, Âşık Zahmi, Ali Kadri, Muslihiddin, Ali Dehri şiir, destan ve gazelleriyle; Kalender ve Asri Baba mizah ve tenkit yazılarıyla; Doktor Nurettin sağlık ve bu alanda halkı yönlendiren pratik uygulamalarıyla dikkat çekmektedirler. Bunun dışında Mehmet Sürûrî, Rıfat Rahmi, Mehmet Şakir, Mustafa Asım, Mustafa Hilmi, Zeki Orhan, Ali Yaver, Osman Necat, Yusuf Ziya, Ömür Faik, Kerküklü Mahmut Nedim, Ali Bezli, Ali Mihri, Ataî, Bezm, Behçet, Hamdi, Mahi, Naili, Rindi, Fahri, Sabri, Sıdkı, Şerifi, Vafi, Vahyi, Yesari, Osman Telat, Abdülkadir Bedrî neşr ettikleri yazılarla dergiyi süsleyen diğer isimlerdir. Dergide yer yer Hakimiyet-i Milliye Gazetesi ve Türk Yurdu Dergisi’nden alınarak yayınlanan yazılar yer almaktadır. Bunun dışında “Türk Kadını” ve “Gürbüz Türk Çocuğu” imzalı makalelerde göze çarpmaktadırlar.

Çankırı vilayetinde düzenlenen konferans programları, tiyatro ve sinema gibi kültürel aktiviteler, ilçeye atanan ya da ayrılan memurlar, tayinler nakiller ve vilayete ziyarette bulunan önemli şahıslar, doğum-ölüm gibi çeşitli konular hakkında da bilgiler içeren mecmuanın yalnızca 47. Sayısı Çankırı Türk Ocağı tarafından çıkarılmış olup, 53. sayıdan itibaren dergi Çankırı Muallimler Birliği tarafından neşr edilmeye başlanmıştır. Ve bu sayı itibarıyla derginin” ilmi, edebi, içtimai ve mesleki mecmua” olarak nitelendirildiğini görüyoruz. Mecmuanın ilk 48 sayısında Çankırı vilayetinin adı Kengırı şeklinde yazılmakta iken 15 Mayıs 1341’de neşr edilen 49. sayı itibarıyla Kengırı adı Çankırı’ya dönüştürülmüştür. Böylelikle Ahmet Talât, Yusuf Ziya ve Mehmet Rıfat’ın 11 Nisan 1925’te meclise verdikleri önerenin yürürlüğe girmesiyle birlikte mecmua karara uygun olarak neşr edilmeye başlanmıştır.

---

<sup>67</sup> Mehmet Fehmi, “Açık Mektup”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 6 (30 Nisan 1339), s.95

<sup>68</sup> *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 14, (14 Ağustos 1339)

Derginin muhtevası Cumhuriyet dönemi inkılablarıyla, devrin sosyal yaşantısı ve bu yeni süreçte hedeflenen gaye ile doğru orantılıdır. Bu durum dergide yer alan metinlerde açıkça kendisini göstermektedir

19. yy sonunda imparatorlukların yıkılmasıyla beraber insan toplulukları tarihi kökler ve kültürel kimlik konusunda çalışmalara ve bu kavramları izaha başladılar.<sup>69</sup> Bu husus aynen Halk Yolu Mecmuası'nda da görülmekte dergide Türk Nedir Ne demektir, Türk Lisanı Nedir Ne demektir, Lisan Meselesi gibi Türk milli kültür ve tarihine yönelik birçok makaleye yer verilmiştir.<sup>70</sup> Bunlardan “Türk Nedir Ne Demektir” başlıklı metinde “Türk” şu şekilde tanımlanır:

“Türk Tanrı'nın özene bezene yarattığı rûh-ı ulvînin hâmil-i hâs ve muhlisidir. Türk akvâm-ı kesfe-i kadîmeyi Sedd-i Çin i'mâline mecbûr ve mahkûm eden bir seyfi-kahr-i ilâhîdir. Türk ezeliyyet ve ebediyyetlerin pîş ü pesinde dolaşan pervâne-i hak ve hakîkattir.

Türk “Yirminci asır, yirminci asır!” derken âsâr-ı âtiyyesinin âvân-ı muzlim ve nedâmetini görmeye başlayan müflis ve mürâ'î bir cihân-ı medeniyet ve terakkîye nâzıra istihfâf ve istihzâ ile bakan hazâ'in-i münevvere sâhibi bir zâde-i bâkir ve fâhirdir. Türk sahâ'if-i kâ'inâtın yegâne bir cüz'-i tâm kavmidir. Türk yakın günlerin birinde:

“Akardı pâyına mahşer-misâl bir millet...” mısra'ına şu nazîreyeyi yapacaktır:

Uçardı râhına tâ'ir-misâl bir devlet<sup>71</sup>

Silâhsız, kitâbsız, kuvvetsiz ve aynı zamânda bakiyyetü's-süyûf bir mağlûb-ı ebedî görünen Türk'ün hârikasını hangi zamân ve hangi tarih kayd etmiştir: Bu Türk bayrağını papalar, papazlar değil,

–“Halife” diye mevkî' ve lisân-ı ibcâlde taşıdığı, “ Vahîdüddinler“ çeken bir cihân-ı salîbe karşı “sen bilirsin” dedirten bir kudret-i mu'cize ve mübdi'adır.

Türk dillerde destân olan yirminci asrın değil, fakât âsâr-ı ezeliyye ve ebediyyenin parmak ısıracağı bir dâhiyi, bir dâhi-i kemâli sîne-i şefik ve i'câzında yetiştiren bir vâlid-i müstesnâdır.

---

<sup>69</sup> Gürel, *a.g.e.*, s. 13

<sup>70</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 24, Sayı 46..

<sup>71</sup> Bu mısradaki Türklerin devlet kurmakta usta bir millet olduğu vurgulanmıştır.

Türk[1]ük zamân zamân zulümden ve açlıktan, yokluktan ve varlıktan ölürken gözünü yalnız Hakk'a ve müntakîm-i hakîkiye dikerek can veren bir mevcûdiyyet-i manzûme-i kibriyâdır.

Câhil değil, ümmî Türk riyâkâr mürebbî ve mürşidleri önünde diz çökerken onları Allah'ın has kulu ve peygamberin veresiye addedecek kadar sâfiyet ve teslîmiyyet-i diniyye göstererek vâdî-i dalâlet ve zulmete gitmekte de zevk ve şevk duyan bir dindâr-ı mütevekkildir!

Nihâyet Türk Türktür. Âfî Türkün ve Türk âfinindir. “Küllü âtin karîb.”<sup>72</sup>

Yine “Kendimize Doğru” başlıklı bir yazıda Türk şu cümlelerle tasvir edilmiştir:

“..Türkler, kanını Ural Altay Dağlarından, rûhunu Arabistan Çöllerinden, zevkini Acemistan ellerinden, şekl-i zahirisini de Avrupa diyarından istiâre etmiş beynelmilel bir şahsiyettir.”<sup>73</sup>

Bu dönemde akademik faaliyetlerin hız kazanmasıyla birlikte çeşitli aydınların kurduğu dernek, kulüp gibi zümreleşmelerde ortaya çıktı. Buna bağlı olarak azınlıkların kendilerine ait dernekleri olduğunu gören Türk aydınları 1910 yılı sonlarında Türk Ocağı adıyla bir teşekkül kurma çalışmalarını başlattılar. Bunun yanı sıra entelektüel kitle için Türk Yurdu, yarı aydın kitle için Türk Sözü, geniş halk kitlelerine hitaben Halka Doğru adlarını taşıyan on beş günlük ya da aylık olarak çıkan dergiler hizmet vermeye başladı.<sup>74</sup> Halk eğitiminde Atatürk'ün de doğu toplumlarının ihtiyacı olduğunu vurguladığı bir tür sivil toplum kuruluşları olan Türk Ocakları ve Öğretmen Birlikleri'nin okul yaptırmak, halka sağlık hizmetleri götürmek, öğrencilere burs sağlamak, dergiler broşürler basmak ve konferanslar vermek suretiyle inkılâbın amacını halka anlatmak şeklinde faaliyetleri başladı.<sup>75</sup> Halk Yolu Mecmuası'nda da Çankırı Muallimler Birliği ve Çankırı Türk Ocağı'nın faaliyetlerine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.<sup>76</sup>

Yine dergide Milli Mücadele yıllarında göğüs gerilen güçlülere ve hassas temeller üzerine kurulan yeni devletin refaha ulaşması için neşr edilen birçok yazıda halkın üzerine düşen vazifeler anlatılmak suretiyle bilinçlendirme yoluna gidilmiştir.

---

<sup>72</sup> Nahid, “Türk Nedir Ne Demektir”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 24, (1Nisan 1340), s. 361–362

<sup>73</sup> Cevad Hakkı, “Kendimize Doğru”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 13, (15 Ağustos 1339), s. 186

<sup>74</sup> Gürel, *a.g.e.*, s.13–14

<sup>75</sup> Eraslan, *a.g.e.*, s. 136–177

<sup>76</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 41, Sayı 50, Sayı 51

Derginin üzerinde önemle durduğu konular Çankırı'nın ana problemleridir. Bunları su, elektririk, şimendifer, fabrika, fener belediye işleri, Eğri Ahmet meselesi hastalıklar meselesi oluşturur. Bunlardan Çankırı'da ki su ve sağlık problemi mecmuada şu şekilde eleştirilmiştir:

“...Sonra hastalık nedir bilmezdik hele bu sene ark( hark) ayıklamadık sular etrafa taşıtı hala sivri sineklerden evlerde yatamıyoruz.

Sıtma nedir bilmezdik şimdi ise köylünün yarısı kırılıyor. Hele çocuklar hiç dayanamıyor. Bu sene bu yurttan yirmi otuz çocuk ölmüştür!!!) Bir doktor bile göndermediler. Köylünün efendiliği bu mudur?”<sup>77</sup>

Mecmua da Çankırı şu sözlerle tasvir edilmiştir:

“Kengırı, Kengırı'dır. Kengırı lâ-akal zâde-i hüsn-i tabî'atdır. Kengırı'nın berrâk semâsı, keskin sîmâsı, zühreyeye bir revnak-ı mahsûs bahş eden mahdûdiyyet-i cibâliyye diyârıdır, şâhikalar otağıdır! Ümrâniye Mahallesi'nin âb-ı hayât bucağıdır, bir sahife-i kitâb kâ'inâtıdır. Kengırı Süleymâniye Câmî'î şerîfini kurb-i sultânda değil, muhît-i vîrân ve sûzânda bırakmaya mahkûm bir âtî-i zî-şî'ârdır!...”<sup>78</sup>

Cumhuriyetin ilk yıllarında dergilerde daha önceki dönemlerde olduğu gibi tenkitle ilgili derli toplu, seri halinde sıkça yazılara rastlanmaz. Bu devrelerde yayınlanan dergilerdeki yazılarında bu fikri doğrular nitelikte olduğunu görüyoruz.<sup>79</sup> Halk Yolu Mecmuası'nda da bu gelenek bozulmamıştır. Mecmuada tenkit yazılarına pek az rastlamakla beraber eleştirel yaklaşımlar genellikle Cumhuriyet'le gelen yeni yapılanmayla ve yerel manadaki şikâyetlere dayanmaktadır. Bu noktada tartışılan konular özellikler medreselerin ıslahı, dildeki sadeleşme ile Çankırı'nın yol, su, elektrik, sağlık problemleri olmuştur. Bunun yanı sıra özellikle resmi dairelerin işleyişi hususundaki aksaklıklar ustalıkla vurgulanmıştır. Bu noktada mecmua yazarlarından özellikle Kalender ve Asri Baba mahlaslarını kullanan iki isim göze çarpmaktadır. Kalender'in eğlendirici ve bir o kadar düşündürücü yazıları, Asri Baba'nın öğütleri içinde verdiği nüktedan şiirleri mecmuaya renk katmıştır.

Mecmuada döneme uygun olarak genelde sade bir dil kullanılmış olup yalnızca bazı şiirlerde ağdalı bir üslup tercih edildiği gözlemlenmektedir.

---

<sup>77</sup> Kalender, “ Köy Mektupları 2”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 38, (16 Teşrin-i Sâni 1340), s.601

<sup>78</sup> “ Çankırı Nedir Ne Demektir”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 23, (15 Mart 1340), s.348

<sup>79</sup> Gürel, *a.g.e.*, s.81

Tamamı 75 sayı olan derginin senelik aboneliği 130, altı aylık aboneliği 70 kuruş olup nüshası 5 kuruştur. Geçmiş nüshalar ise 10 kuruş karşılığında temin edilebilmektedir. Halk Yolu'nun satıldığı yerler ise Odun Pazarı'nda Hafız Hakkı Efendi Dükkânı ve İmaret Çarşısı'nda Hacı Tevfik Efendi Dükkânları idi.

### 1.3.1. Mecmuanın Yazarları

**Kemal Cenab (Başer):** Mecmua'nın imtiyaz sahibi ve kurucusudur. Hakkında net bir bilgiye ulaşamadığımız Kemal Cenab Bey'in soyadının Tayip Başer'in eserinde zikrettiği üzere "Başer" olması kuvvetle muhtemeldir.<sup>80</sup> Mecmua'dan aldığımız bilgilere göre Çankırı'da yetişen Kemal Cenab Bey 1922 Kasım'ında Ankara Darülmüallimin Müdüriyeti'nden Çankırı'ya bölgenin terbiye ve maarifine hizmet etmek gayesiyle gelmiştir. Şehirde büyük bir gayret ile çalıştığı gözlemlenen Kemal Cenab Bey<sup>81</sup> aynı zamanda Çankırı ilçelerinden Orta Mektep Müdürü<sup>82</sup> ve Çankırı Türk Ocağı Reisi olup dergide özellikle uzmanlık sahası olan eğitim ve eğitimciliğe dair önemli makaleler neşretmiştir. Kemal Cenab Bey aynı zamanda 25 Haziran 1925'te Çankırı'da ilk defa düzenlenen Muallimler Birliği Kongresi'nin reisliğini üstlenmiştir.<sup>83</sup>

Ankara'da Darülmüallimin Mektebi Müdürü iken Milli Mücadele yıllarında Atatürk'e destek veren Kemal Cenab Bey, Mustafa Kemal Ankara'ya geldiği zaman kendisini arkadaşları ile karşılamış ve Çankırlıların saygılarını bildirilerek, emirlerini bekledikleri bildirilmiştir. Bu yıllarda Kemal Cenab Bey'in Ankara'da Azmi Milli adında bir gazete çıkardığı bilinmektedir.<sup>84</sup> Yine mecmuadan anladığımız üzere Kemal Cenab Bey'in 1926 yılında bir oğlu dünyaya gelmiş ve oğluna İlhan adı verilmiştir.<sup>85</sup>

**Tahsin Nahid (Uygur):** Derginin kurucularından olup bir yıl boyunca mecmua müdürlüğünü üstlenmiş olan Tahsin Nahid 24 Nisan 1899'da Çankırı'da doğmuştur.<sup>86</sup> İlk ve orta öğretimini Çankırı'da tamamladıktan sonra 1916'da İstanbul'a giderek Yüksek Baytar okulunu bitirmiştir.(1920) Milli Mücadele yıllarında düzenlenen mitinglerde de yer alan Tahsin Nahid bir müddet sonra Çankırı'ya gelerek şehirde veterinerlik hizmeti vermek suretiyle Milli

---

<sup>80</sup> Başer, *a.g.e.*, s. 36

<sup>81</sup> Nizameddin Yünni, "Terbiye ve Maarif I", *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 1, (15 Şubat 1339), s. 9

<sup>82</sup> "Mekteplerin Teftişi", *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 43 ( 1 Şubat 1341), s. 680

<sup>83</sup> *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 58 ( 31 Kanun-ı Evvel 1341), s. 902

<sup>84</sup> Başer, *a.g.e.*, s. 36

<sup>85</sup> *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 70 (30 Teşrin-i Sani 1926)

<sup>86</sup> Tahsin Nahid'in doğum tarihi "100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir" adlı eserde 25 Mayıs 1899 olarak gösterilmektedir.

Mücadele hizmetine dâhil olmuştur. Çankırı Sancağı'nda veterinerlik görevine başlayan Nahit daha sonra Pendik Bakteriyoloji Enstitüsü asistanlığına oradan da Kastamonu Belediye Veterinerliği'ne tayin edilmiştir. Bir süre sonra Kastamonu Vilayeti Veteriner Müdürlüğü'ne geçmiş ve akabinde Bursa'da Veteriner İşleri Müdürlüğü'nde bulunmuştur.<sup>87</sup> Kastamonu'da bulunduğu süre içinde Kastamonu Gazetesi'ni idare etmiş ve Doğruluk Gazetesi'nde mühim yazılar kaleme almıştır.<sup>88</sup> Bursa'daki görevinden sonra Ziraat Vekâleti'nin merkez teşkilatında çalışmıştır. Bundan başka fen müşavirliği, vekâlet başmüfettişliği, Vekâlet teftiş heyeti muavinliği ve reisliği ile çeşitli müdürlüklerde görev almıştır. 14 Nisan 1954'te 10. Devre Çankırı mebusu olarak Meclis'e girmiştir. Bu dönemde diğer bir Çankırlı mebus Ahmet Talat Onay'ın manevi desteğini almıştır. Mecliste bulunduğu süre içerisinde Türk Ocağı, Halk Evi ve 1957 sonrasında özellikle Çocuk Esirgeme Kurumu'nda çalışmıştır.<sup>89</sup> Tahsin Nahid'in Kastamonu Gazetesi haricinde Çankırı, Bursa vilayet gazeteleri ile Necat Gazetesi'nde Halk Yolu Dergisi'nde, Uludağ ve Türküm Dergileri ile Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yazıları ve şiirleri bulunmaktadır.<sup>90</sup> 1923 yılında Çankırı'da Türk Ocağı bünyesinde neşredilen Necat Gazetesi de Tahsin Nahid tarafından çıkarılmıştır.<sup>91</sup>

Çankırı'da Türk Ocağı Başkanlığı, Bursa'da ise Kayakçılık ve Binicilik kulüplerinin reisliğini yapmıştır. Devlet memurluğunun yanı sıra çeşitli cemiyetlerde de çalışmıştır. En son aldığı davet üzerine girdiği cemiyet "Tüm Sivil Emekliler Derneği"dir.

Aynı zamanda bir şair ve yazar olan Tahsin Nahid öncelikle nazım yazmaya başlamış ve ilk şiirlerini İstanbul'da henüz öğrenci iken arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı Nahit Mecmuası'nda yayınlamıştır. Şiir haricinde çoğu mahalli araştırmalara dayanan hemen her türlü konuda makaleler neşretmiştir.<sup>92</sup> Resmî olarak yazmaya Çankırı Gazetesi ile başlamış ve ardından Halk Yolu Mecmuası'nın müdürlüğünü üstlenmiştir. Fakat yukarıda da işaret ettiğimiz üzere resmî işlerinin yoğunluğu ve sıhhatinin bozulması üzerine 13. Sayının sonunda bu görevini bırakmıştır. Tahsin Nahid'in çeşitli gazete ve mecmualarda yazdığı şiir ve makaleleri dört

---

<sup>87</sup> Tahsin Nahid Uygur, *Çankırı Halk Edebiyatı*, Edit. Ali Birinci, 2002 Ankara s. 14

<sup>88</sup> Aziz Demircioğlu, *100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir (1872-1972)*, Kastamonu 1980, s. 60

<sup>89</sup> Uygur, *a.g.e.*, s. 14-15

<sup>90</sup> Demircioğlu, *a.g.e.*, s. 59-60

<sup>91</sup> Gönül Türkan Demir, "Çankırı Araştırmaları Merkezi Arşivinde Bulunan Çankırı Gazetesi'ne Göre 1926-1928 Yılları Arasında Çankırı'nın Sosyal Durumunun Değerlendirilmesi", *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Sayı 5-6, (Kasım 2010), s. 128

<sup>92</sup> Makaleleri için bkz. *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 1,2,4,8,11....

kitap halinde toplamıştır. Başlıca kitapları şunlardır: Gazi İçin Özduygular, Çankırı Halk Edebiyatı, Kaynak Başında, Geçmişte Bir Türkçeci; Ali Rıza Bey.<sup>93</sup>

1955 yılında emekliliğe ayrılan Uygur, 1957'den sonraki yaşamının kış aylarını Ankara'da yaz dönemlerini ise İstanbul Tarabya'daki evinde geçirmiştir. 21 Temmuz 1992'de saat 10.00'da İstanbul'da vefat etmiştir. Yeniköy Mezarlığı'nda medfundur.<sup>94</sup>

**Ahmet Talât (Onay):** 1885 yılında Çankırı'nın Perderar Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası meşhur Hacı Saraç ailesine mensup Hafız Numan Efendi, Annesi Afife Hanım'dır. Lise eğitimini tamamladıktan sonra 1907'de Darülfünun'un Edebiyat şubesini kazanmış ve buradan 1910 yılında mezun olmuştur. Babasına ve memleketine duyduğu özlem neticesinde hece vezniyle yazdığı bir şiiri Hocası Ahmet Hikmet Bey'e gösterir. Hocası kâğıdın üzerine "bu satırları anan anlar mı, hemşiren anlar mı" tarzında birçok tenkit getirdikten sonra "Sen Türk gencisin niçin Türkçe yazmıyorsun? Türk olan Türkçe söyler, Türkçe yazar" sözlerinden oldukça etkilenen Talât "Türklük şuuru bende o dakikadan sonra başladı" der. Talât birçok ilçede öğretmenlik, milli eğitim müdürlüğü gibi görevlerde bulunduktan sonra Çankırı milletvekilliğine seçilir. Çankırı'dan sonra Giresun milletvekilliğine seçilen Talât 1956 yılında vefat etmiştir.

**Kitapları ( Bibliografya ve Değerlendirme):** Bolu Vilayeti Salnamesi, Âşık Dertli Hayatı Divanı, Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, Çankırı Şairleri, Türk Şiirlerinin Vezni, Âşık Tokatlı Nuri, Dâstân-ı Ahmet Haramî, Bir Bilgicin Tenkidini Tenkit, Kızılbaş Şiirinde Sual-Cevap, Fuzûlî ve Nedim Hakkında TEDKİK-i Edebî, Süheyl ül Nevbahar, Âşık Cöngü, Dil Kavgamız, Çankırı Köy Adları, Sarı Çiğdemler, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı.

**Şiirleri:** Hatıra, Gazel, Mutarraf Tahmis, Ruh-ı Naciye, Vâ'iyeye, Halley Yıldızına, Düşman Karşısında, Minare, Edebî Simalardan Namık Kemal, Enîn-i İştıyak, Girit, Tahassüs, Yıldıza, Türk Tuyuglarından; Ayrılık İniltileri, Tûde-i Hülyâdan, Yangın, Nefeslerden: İlham-ı Tasavvuf, Marş, Mehmetçiğin Destanı, Elhamdülillah, Marş (İnas Mektepleri İçin), Karamanlı Nizâmî'nin Mısraını Tazmîn, Neşâtî'ye Nazire, Nefes, Devriye, Öğüt, Lahika, Musammat- Ayaklı Zincirli Konuşma, Çiftliğe Davet, Nedim Gibi, Şarkı, Ay, Gözlerin, Cönkümden Bir Yaprak: Bir Tesellidir, Dünkü Kız, Güneşle Deniz, Türk Çocuğu, Bilmece, Cönkümden Bir Yaprak: Yeni Nefes, Cönkümden Bir Yaprak: Elli Yılda, Cönkümden Bir

---

<sup>93</sup> Uygur, *a.g.e.*, s. 16-22

<sup>94</sup> Uygur, *a.g.e.*, s. 15

Yaprak: Suna Boylum, Cönkümden Bir Yaprak: Sına, Cönkümden Bir Yaprak: Koşma, Cönkümden Bir Yaprak: Gece, Cönkümden Bir Yaprak: Türk'ün Destanı, Cönkümden Bir Yaprak: Sabah, Ey Deli Gönül, Cönkümden Bir Yaprak: Fuzûlî Gibi, Cönkümden Bir Yaprak: Kendini Bil, Cönkümden Bir Yaprak: Fazıl Ahmet Gibi, Cönkümden Bir Yaprak: Nedim Gibi, Cönkümden Bir Yaprak: Değil, Cönkümden Bir Yaprak: Nef'î Gibi, Cönkümden Bir Yaprak: Tuyug, Faruk Nafiz'e Nazire, Hanım Pınarı, Vah Yazık, Doğru ve Yalan, Bir Haber Beklerim, Koşma, Geçen Gecelerime Mersiye, Türk Kadını, Şarkı, Ne Çıkar, Hayat ve Ben, Benim Aşkım, Türk'ün Destanı vs.

**Makaleleri:** Düşman Karşısında, Edebiyatta İnkılaplar I, Hüsn-i Melul,İtilaya Doğru, Musahabe-i Edebiye: Haluk'un Defteri I, Musahabe-i Edebiye: Haluk'un Defteri II, Mücrim Onlar Değil, Ne İstanbul Ne Selanik Hak İzmir'indir, Lisanda Türkçülük Meselesi, Halk Edebiyatı Hakkında I, Halk Edebiyatı Hakkında II: Atalar Sözü, Halk Edebiyatı Hakkında III: Atalar Sözü'nün Tasnifine Dair Tecrübe, Halk Edebiyatı Hakkında IV: Atalar Sözü'nün Tasnifine Dair Tecrübe, Bizim Sulhumuz, Felaha Doğru, İzmir Nasıl İşgal Edildi I, İzmir Nasıl İşgal Edildi II, Hakkımızdaki İdam Kararı, İstedığımız Sulh, İslamiyete Son Darbe, İzmir Nasıl İşgal Edildi III, İzmir Nasıl İşgal Edildi IV, Türk-Bolşevik İttifakı, Efendiler Korkmayınız, Ermenistan'ın İmhasından Sonra vs.

**Gezi Yazıları:** Zonguldak'a Giderken, Amasra'da Bir Gün, Tosya Mektupları, İnebolu'ya Doğru, İnebolu'da Denize Karşı, İnebolu Yolunda Seydiler'e Doğru, Ankara Yolunda vs.<sup>95</sup>

**Hacı Şeyhoğlu Hasan Üçok (Kalender) :** Çankırı'nın önde gelen Hacışeyhoğulları ailesine mensup olan Hasan Üçok 1882'de Çankırı'da dünyaya gelmiştir. Babası şair Osman Talât Efendidir. Annesi Sıdika Zehra Hanım'dır.

Büyük abisi Said Üçok İstiklal Harbi yıllarında Çankırı mebusluğu ve akabinde belediye reisliğini yapmıştır. Küçük abisi Ahmet Kemal Üçok ise Görüp İşittiklerim adlı eseri ile Çankırı tarihine değerli bir katkıda bulunmuştur.

Hasan Üçok eğitim ve memuriyet hayatının tamamını Çankırı'da geçirmiştir. Çankırı'da önemli memuriyetlerde görev alan Hasan Bey 1 Ağustos 1938 yılında vefat etmiştir. Kendisini tanıyanlar onu "hoşsohbet, latife-perdaz ve müstear adı olan Kalender sözüne

---

<sup>95</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Cemal Kurnaz, *Ahmet Talât Onay*, Ankara 1990, s. 3-22, 32-36, 48-59, 60-64



uygun meşrepte ve fenalık bilmez, memleketi sever ve yurt için çalışmalarından usanmaz” sözleriyle tanımlarlar.

Bir müddet görev yaptığı Çankırı Vilayet Matbaası çalışma gayreti sayesinde tarih ve edebiyat merkezine dönüşmüştür. Çankırı’da Duygu ve Çankırı Gazeteleri’nin çıkarılmasında büyük emeği vardır. Ayrıca Halk Yolu Mecmuası’nda “Kalender” mahlasını kullanarak mizahi ve tenkit yazılarıyla ön plana çıkmıştır. Ahmet Talat Onay’ın ısrarı ile *Çankırı Tarih ve Halkiyatı* adlı kıymetli eserini kaleme almıştır. Bundan başka Çankırı Fatihi olarak bilinen Karatekin’in hayatını ele aldığı *Çankırı* başlıklı bir makalesi mevcuttur.<sup>96</sup>

**Âşık Ahmet Zahmî:** Çankırlı Tüfenkcibaşı Hasan Ağa’nın oğludur. 1829 senesinde Çankırı’da doğmuş ve oldukça küçük yaşta İbrahim Halil Efendi’den medrese derslerini okumuş ve icazetname almıştır.

Gazel ve koşmalarından yüksek bir kabiliyete sahip olduğu anlaşılan Âşık Zahmî’nin şiirleri samimi ve tasavvufidir.<sup>97</sup> Fakat Zahmî’nin eserlerindeki bu samimiyet kimi zaman laubalilik ve başıboşluk olarak değerlendirilmiştir. Şiirlerinde ölçüye sadık kalmayışı dolayısıyla oldukça eleştirilen Zahmî Çankırı gençleri üzerinde bir dönem etkileyici olmuşsa da edebiyatı bir gaye değil vasıta olarak görmüştür.<sup>98</sup>

Ahmet Zahmî Efendi uzunca boylu, kuru diri, kara kumral sakallı, kara bıyıklı, kara gözlü kara yağız çehreli ve sıcak bakışlı bir Türk idi. Hoş meşreb, mültefit, kalender bir zat idi.

Sol ayağı çocukken kağnıdan düşmüş kırılmış ve topallık eseri kalmıştır. Zahmî 1867 yılında otuz sekiz yaşında iken vefat etmiştir.<sup>99</sup>

**Ali Dehrî (Dehrî Dilçin):** 1901 senesinde dünyaya gelmiştir. İlk ve orta tahsilinden sonra bir süre medrese eğitimi almıştır.<sup>100</sup> Ali Dehrî Çankırı milletvekillerinden yazar ve şair Ahmet Talât Onay ile amca çocuğudur.<sup>101</sup>

Çankırı’da yetişen Ali Dehri değerli eski Türk edebiyatı uzmanı, halk edebiyatı araştırmacısıdır. Kıymetli şair bir süre sonra Dilçin soyadını almıştır, soyadını almadan

---

<sup>96</sup> Üçok, *a.g.e.*, s.13–20

<sup>97</sup> *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 1, (15 Şubat 1339), s. 14

<sup>98</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Osman Behçet, “Zahmî’nin Âsârı”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 36 ( 16 Teşrin-i Evvel 1340) s. 554–557

<sup>99</sup> *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 1, (15 Şubat 1339), s. 14

<sup>100</sup> Ahmet Talât, *Çankırı Şairleri I*, Çankırı 1930, s.82

<sup>101</sup> *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 12 (31 Temmuz 1339), s. 177

önceki eserlerinde ismi Ali Dehri olarak geçmektedir. Ali Dehri babasının ölümünden sonra ailesinin geçimini temin için saraçlık yapmış aynı zamanda halk ve divan edebiyatı üzerine yoğunlaşarak eğitimini sürdürmüştür. Bilhassa eski metinlerin dönüştürülmesinde bir uzman seviyede olan Ali Dehri'nin bu konudaki kabiliyetini Türk Dil Kurumu Derleme ve Tarama Kolu Başkanı sıfatıyla 34 yıl Tarama Sözlüğünde birlikte çalıştığı arkadaşı Ömer Asım Aksoy şu şekilde belirtmiştir:

“ Divan edebiyatını bütün incelikleriyle bilir, en güç metinleri büyük bir kavrayışla çözerdi. Arapça ve Farsça dil öğeleriyle dolu divan edebiyatı ürünleri kadar birçok sözcük ve kurallarını unuttuğumuz (arkaik) Türkçe ile yazılmış eski yapıtları da değerlendirmek için hazırlıklı idi.”

Çankırı'nın Topuzsaray köyünde öğretmen olarak başladığı meslek hayatını 1923–1926 yılları arasında Ziraat Bankası tarafından Ankara'da açılan Bankacılık Okulu'nda sürdürmüş ve 1933 yılında Türk Dil Kurumu'na girerek 1975 yılına kadar Derleme ve Tarama Kolu'nda tam 42 yıl uzman olarak çalışmıştır.

17 Kasım 1977 tarihinde Ankara'da vefat eden Dehri Dilçin hayatı boyunca siyaset ve yönetimle ilgilenmemiş, tarih, tıp, tasavvuf, şiir ve sanata ilgi duymuştur. Çalışma hayatı boyunca yazma ya da basma bir dizi lügati elinin altında tutmuş ve “Lügatte pehlivanlık olmaz” düsturunu vazgeçilmez bir prensip sayarak çok iyi bildiği kelimeleri dahi defalarca sözlükten kontrol etmiştir.

Dil ve edebiyat konusunda oldukça hünnerli olan ve ölümün 12. Yılında Dil Derneği Yönetim Kurulu'ndan “Türk Dili Onur Ödülü” alan şairin başlıca eserleri şunlardır: Çankırı Masalları, Edebiyatımızda Atasözleri I, Şeyyad Hamza, Yusuf ve Zeliha, Tarama Sözlüğü, Pend-nâme-i Güvâhî.

Ayrıca Çankırı'da neşr edilen Halk Yolu Mecmuası ve Duygu Gazetesi'nde de bazı şiir, araştırma ve inceleme yazıları yayınlanmıştır. Gerek halk gerek divan şiiri tarzında yazdığı şiirlerinde “Dehrî” mahlasını kullanmıştır. Şairliğinin en güçlü yönlerinden birisi ebced hesabındaki başarısıdır. Şair özellikle yakınlarıyla ve sevdikleriyle ilgili sevindirici olaylarda düşürdüğü tarihleri yazar ve sahiplerine sunar.<sup>102</sup> Hiciv ve mizah kabiliyeti fazla

---

<sup>102</sup> Ali Dehri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Cem Dilçin, “Dehri Dilçin”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, (Ağustos 2006), s. 169–176

idi. Üslubu sade, dili oldukça düzgün olan Dehri Çankırı'nın saz şairleri hakkında da dikkate degecek derecede bilgi sahibi idi.<sup>103</sup>

**Âşık Nâîlî:** 1886'da doğan Âşık Nâîlî aslen Ilgaz'lıdır. Kendisini tanıyanların anlattığına göre iri yarı, ablak suratlı, esmer tenli ve uzun boylu bir zat idi.

İlk okuma yazma bilgilerinin babasından alan Nâîlî tasavvufa vakıftı. Âşıklığa Çankırı Korgun ilçesindeki Âşık Bezmi'yi dinlemekle başlamış, Kastamonulu Âşık Kemali'den hayli etkilenmiştir. Nâîlî mahlasını kendisine Âşık Kemali'nin verdiği bilinmektedir. Âşıklığın vazgeçilmez bir geleneği olan omuz üstünde saz gezdirerek çalıp söyleme geleneğini yaşatan Nâîlî Baba aynı zamanda çağının olaylarını da şiirlerine yansıtmıştır.

8-10 yaşlarında çalıp söylemeye başlayan Nâîlî'nin 18-35 yaşları arasında yazdığı tüm eserleri bir vesveseye kapılarak yaktığı bilinmektedir. İçki ile hayatı boyunca haşır neşir olan Nâîlî Baba'nın vakti kesin olmamakla birlikte bu sorunu yüzünden hapis cezası aldığı bilinmektedir. Hatta bu konuyla ilgili olarak Mahkemeye düşen Nâîlî Baba'ya para ve haftalık hapis cevası verilmiş, bu husus kendisine sorulduğunda; "Efendim verilen hapislik cezasına bir itirazım yoktur. Çünkü ben dışarıda olduğum zaman ya hapse ya da şifahaneye gidiyorum. Amma bu para cezası olmadı. Çünkü bende bu kadar para yok bu bir, İkincisi ise benim bu kadar param olsa bile ben bunu size vereceğime gider güzelce içer hapisşanede öyle yatarım" cevabı üzerine sözlerinden hoşlanılan Nâîlî Baba'nın para cezası affedilerek hapis cezasına çevrilmiştir.

Âşık Nâîlî Baba sürekli sarhoş gezen, sarhoşluk verici maddelerden ne çeşit olursa olsun fazlasıyla kullanan, kimi zaman vakit namazını kaçırmayacak kadar dikkatli ve kontrollü, kimi zaman ise eğlencesine düşkün bir zat idi. Balkan Harbi'nde kendi gibi bir şair olan oğlunu kaybetmesi hayatını çok etkilemiştir.<sup>104</sup>

**Osman Talât:** 1862 yılında Çankırı'da dünyaya gelmiştir. Çankırı'nın önde gelen Hacı Şeyh oğulları ailesinden Hacı Sait Efendi'nin oğludur. Zekâsıyla ön plana çıkan Osman Talat Efendi yazmaya başladığı *Ermeni Tarihi* adlı kitabı bitiremeden 30 yaşında aşırı içki nedeniyle vefat etmiştir.<sup>105</sup>

---

<sup>103</sup> Talât, *a.g.e.*, s. 83

<sup>104</sup> Sadık Çakırsipahi, "Âşık Naili Baba", *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, ( Ağustos 2006), s. 201-213  
Ayrıca Nâîlî hakkında bilgi için bkz. Ahmet Talat, *Çankırı Şairleri*, s. 239-241

<sup>105</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 246-247

**Ali Kadrî:** 1867 yılında Çankırı'nın büyük şairlerinden Zahmî vefat etmiş aynı yıl yine şehrin edebiyat hayatına büyük katkıda bulunacak Kadrî doğmuştur. Kadrî mütevazı, herkesle hoş geçinen, şen, samimi bir zat idi. Bulunduğu her mecliste sözü dikkatle dinlenirdi. Sevinçli zamanlarında hüzünlü, hüzünlü zamanlarında da şen şiirler yazacak derecede his ve iradesine hâkim bir şairdi. Geceleri az uyuyan ve çok düşünen şair<sup>106</sup> ilk tahsilini sıbyan mektebinde gördükten sonra rüştiye mektebine yazılmışsa da tahsilini tamamlamamıştır. 1894'de açılan Yunan Harbi'ne katılmış sekiz ay kadar hudut bekledikten sonra usanarak:

- Bizden başka hudut bekleyecek yok mu?

Diyerek mevkisini terk etmesi üzerine hakkında Divan-ı Harp tarafından tahkikata başlanmış. Bunun üzerine korku ve telaşa düşen Kadri hastalanarak Çankırı'ya gelmiş ve 1895'de vefat etmiştir. Üslubunda mizah ve nükte fazlaca görülür. Öyle ki kendisi “mizah şairi” olarak tanımlanmaktadır.<sup>107</sup>

Buğday tenli, orta boylu, ela gözlü, kumral ve sağlam yapılı bir Türk olan Ali Kadrî kısa müddet İmaret Çarşısı'nda arzuhalci dükkânında çalışmış, ölümünden önce de Saatçi Abdullah Efendi'nin yanında işe başlayarak ve ustasından ney çalmayı öğrenmiştir. Sıkça yârân sohbetlerine katılan Ali Kadri mecliste görüşülen meseleleri ifşa ettiğinden yârân meclisi kendisini uzaklaştırma cezasına çarptırıldıysa da sevgisi ve samimiyeti nedeniyle yârân tarafından af olunmuş ve aldığı ceza uygulanmamıştır.<sup>108</sup>

**Âşık Sabri Baba:** Bazı kaynaklarda Çankırı'da doğduğu söylenmekle beraber hayatı hakkında kesin bilgiler mevcut değildir. Bazı araştırmacılar Ahmet Talat'ın Çankırı Şairleri kitabında diğer şairler hakkında ayrıntılı bilgi verirken bu hususu Âşık Sabri için göz ardı etmesini O'nun dışarıdan gelmiş olabileceğine bağlarlar. Buna karşın Âşık Sabri'nin Çankırlı olduğunu savunanlarda bu görüşü ilmi kaynaklara dayandırmış değillerdir.

Kalecikli Âşık Mirati ile Bektaşiliğe mensup olduğu bilinmektedir. Çankırlı şair Zahmi tarafından himaye edildiği bilinen Âşık Sabri'nin ne zaman saz şairliğine başladığı bilinmemektedir. Ahmet Talat kendisinden “şehrin civarında bostancılıkla uğraşan yalnız bir hemşiresiyle yaşayan, fakirliğinden dolayı senelerce bir sıcak çorba bile boğazından

---

<sup>106</sup> Tahsin Nahid, “Şair Kadri Efendi”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 6 ( 30 Nisan 1339), s. 86

<sup>107</sup> Talât, *a.g.e.*, s. 37–38

<sup>108</sup> Nahid, *a.g.m.*, s 86–87

geçmeyen ve herkes nazarında zındık, rafizi tanınan, münzevi yaşadığı için kimsenin dikkatini celb etmeyen Sabri” diye bahsetmektedir.

Halk edebiyatı ve Bektaşî edebiyatının Çankırı’da temsilciliğini üstlenen Âşık Sabri 1850 yılında ölmüştür.

Temelde Ahiliğe dayanan Yârân eğitimi alan Âşık Sabri’nin dili Ahmet Talat’ın ifadesiyle “Vefatından seksen sene sonra “Lisanda Türkçülük” gayretiyle çalışanları memnun edecek kadar sade ve selistir”.<sup>109</sup>

**Fahrî:** 1876’da doğmuştur. 1888 yılında İstanbul’a gelmiş ve 1892’de Duyun-ı Umumiye idaresinde hizmete başlamış ve 1929’a kadar 41 sene görevine devam etmiştir.

Edebiyata olan ilgisi Namık Kemal ve takipçilerinin eserlerini okumakla başlamıştır. Bütün şiirlerini uzun kasideler halindedir. Fahri kadar çok yazmış bir Çankırlı şair daha yoktur demek mümkündür.<sup>110</sup>

**Ali Mihri:** 1861 yılında Çankırı’da doğmuştur. İptidai tahsilini mahalle mektebinde tamamladıktan sonra medreseye devam etmiştir.

Ali Efendi çok zengin bir kütüphaneye sahiptir. Kendini bildiği günden beri okumak merakından kurtulamamıştır. Bu sebeple her nevi edebi, tarihi kitap ve risaleleri getirterek okumuştur. Söz konusu merakı nedeniyle kitap ve okuma meraklısı olarak tanınmıştır ve kültür, tarih, edebiyat alanlarında Çankırı’nın adeta canlı bir kütüphanesi haline gelmiştir.<sup>111</sup>

**Rindî:** Asıl adı İsmail Kamil’dir. Arapça ve Farsça’yı çok iyi derecede bilmekte idi. Şiirlerinde kimi zaman Kamil, kimi zamanda Kâmilî mahlaslarını kullanmıştır. Kadirî dergâhı şeyhi iken 1884’den sonra vefat ettiği bilinmektedir.

Üslubu oldukça düzgündür, tasavvuf ve şuhluk bakımından dönemin en iyi şairleri olan Mecbur ve Hürrem’den üstündür.<sup>112</sup>

**Asrî Baba ( Zeki Ömer Defne):** Asıl adı Mehmet Zeki, aile lakabı Hanyalıoğlu olan Zeki Ömer Defne 1903 yılında Çankırı’nın İmaret Mahallesi’nde doğmuştur. Annesi Hacer Hanım,

---

<sup>109</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Akyol, “Çankırlı Bir Bektaşî Şairi: Âşık Sabri Baba”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, ( Kasım 2008), s. 105–120

<sup>110</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 274

<sup>111</sup> Talât, *a.g.e.*, s. 78–79

<sup>112</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 251–252

babası Ömer Efendi'dir. Ömer Efendi'nin mahlası "Hulûsi" olup; hattat, hafız ve eski kalem şairlerindedir.

Zeki Ömer Defne öncelikle rüştiye tahsilini tamamlar, öğrenimini Kengırı Ertuğrul Mekteb-i İdadisi'nde sürdürür. İstiklal Savaşı yıllarında Çankırı'da bir yıl otel kâtipliği yapan Zeki Ömer Defne bu yıllarda Kazım Karabekir Paşa'nın da dikkatini celb etmiştir. Ankara'ya geçerken Çankırı'ya uğrayarak aynı otelde konaklayan Kazım Karabekir Paşa ismini deftere not eden bu kâtip genci yazısının güzelliği nedeniyle takdir etmiştir. Paşa Ankara'ya döndüğünde ilgilenmek üzere Zeki Ömer Defne'nin ismini not almış, fakat İstiklal Savaşı'nın buhranlı günlerinde gerekli ilgiyi gösterememiştir. Bir süre sonra arkadaş ve komşularının yardımıyla Ankara Muallim Mektebi'ne kaydolan Zeki Ömer Defne rüştiye ve idadi eğitimi gibi yüksek tahsilini de birincilikle tamamlamıştır.

Harbin kritik günlerinde Çankırı'ya dönen Ömer Defne burada öğretmenliğe başlamış fakat yaptığı işten tatmin olmayarak bir süre sonra öğretmenliği bırakıp resme ve musikiye yönelmiştir. Kısa bir müddet akabinde Çankırı'nın Çerkeş ilçesinde daha sonra da Korgun'da tekrar öğretmenlik yapmıştır. Korgun'da bulunduğu sırada 1921'de Zehra Hanım ile evlenmiştir. Ardından bir süre Kastamonu'da çalışan Ömer Zeki Defne'nin tayini tekrar Çankırı'ya çıkmıştır. Çankırı'da iken ortaokullara öğretmenlik sınavı açmış ve bu sınavlara hazırlanan Ömer Zeki Defne Ord. Prof. Fuat Köprülü'den dokuz puan alarak Kastamonu'ya tayin olmuştur. Kastamonu'da stajyerliğinin kalkması için 25 sayfalık bir mütalaa name yazmış ve neticede takdirname alarak asil kadroya geçmiştir.

Bir süre sonra yüksek tahsil için Milli Eğitim Bakanlığı'na başvuran Zeki Ömer Defne lise mezunu olmadığı gerekçesiyle red cevabı almıştır. Bunun üzerine dışarıdan lise imtihanlarına girerek başarı sağlamış ve bir süre sonra da İstanbul'daki liselerden birine tayinini istemiştir. 1935 yılında Kabataş Lisesi'ne atanan Zeki Ömer Defne'nin İstanbul'daki ilk işi Edebiyat Fakültesi'ne kayıt olmak olmuştur. 1939'da Alman Lisesi'nde görevine devam etmiştir. Bu sırada Edebiyat Fakültesi'nde son sınıfta tez aşamasında iken hayat hikâyesini duyan Fakülte Dekanı Hamit Ongunsu tarafından alınandan öpülmek suretiyle tebrik edilir ve kendisine Edebiyat Fakültesi'nde çalışma olanağı sunulur.

Bitirme tezi olarak Ord. Prof. Fuat Köprülü Zeki Ömer Defne'ye "Dede Korkut Hikâyelerindeki Edebi Sanatlar Üzerine Bir Tahlil" başlıklı araştırma konusunu verir.1939 yılında bitirme tezini başarıyla tamamlayan Zeki Ömer Defne doktora çalışmalarına başlamıştır. Doktora Konusu olarak yine Hocası Fuat Köprülü'nün isteğiyle "Dede Korkut

Hikâyelerindeki Kahramanların Psikolojik Tahlilleri” adlı konuyu çalışmıştır. Doktora çalışması sırasında 4 sene devam eden çok ağır bir sürmenaj hastalığına yakalanan Ömer Defne’nin üniversite hocalığı meselesi bu olayla birlikte kapanmıştır.

Alman Lisesi’nden sonra Şişli Terakki Lisesi, Kabataş Lisesi, Yıldız Harp Akademileri ve Galatasaray Lisesi’nde görevine devam etmiş ve 1068 yılında emekli olmuştur. 1952 yılında Batıda Edebiyat öğretimini takip etmek gayesi ile Fransa’ya gönderilmiştir.

İlk şiirini 12 yaşında iken bir dördlük olarak yazmıştır. Şiir zevkini küçük yaşlarda iken Çankırı’da kazanan Zeki Ömer Defne’nin asıl şiir anlayışı Çankırı’da çıkan Halk Yolu Mecmuası’na gönderdiği şiirlerle başlamıştır. Dergide “Asrî Baba” mahlasıyla hiciv ve mizahi ağırlıklı şiirler yazmıştır.<sup>113</sup> Halk Yolu Mecmuası’nda yazdığı şiirler mecmuanın kurucuları Tahsin Nahid ve Kemal Cenab başta olmak üzere Nizamettin Yümnî ve Nedim’in takdirlerini toplamıştır.<sup>114</sup> Halk Yolu’ndan başka Çınaraltı (1941), Ün (1943), Sanat ve Edebiyat Gazetesi (1947), Hareket (1948–49), Şadırvan (1949), Zeytin Dalı (1950), İstanbul (1953–56), Esi (1956), Çağrı (1959), Varlık (1956–82), Türk Edebiyatı (1983–89) ve aralıklarla Galatasaray dergilerinde şiirlerini yayınlamaya devam etmiştir. Halk şiiri geleneğine bağlı olarak yazdığı şiirlerdeki başarısıyla tanınmıştır.<sup>115</sup> 1991 yılında Türk Kültürüne Hizmet Vakfı tarafından “Türk Kültürüne Hizmet Şeref Ödülü”nü almıştır. Bunlar haricinde oldukça iyi bir ressam olan Zeki Ömer Defne çeşitli konularda resimler yapmış ve yine kendi elleriyle 5 ud ve saz yapmıştır.

1990 yılında eşi Zehra Hanım’ı kaybeden Ömer Zeki Defne 2 Aralık 1992’de İstanbul’da vefat etmiş ve Karacaahmet Mezarlığı’nda defnedilmiştir.<sup>116</sup>

**Mahî:** Çankırlıdır. Müderrislik yapmış, ulema arasında tanınan ve şiirde tezkerelere geçecek derecede nam salmış olmasına rağmen ne zaman doğduğu ya da hayatı hakkında tafsilatlı bilgiye rastlanılmamıştır.

Aruzla yazdığı şiirleri kıvraktır ve şiirlerinde açıkça bir şuhluk hissedilir. Kafiye uyumuna pek önem vermeyen Mahî’nin şiirlerinde sarf ve nahiv hataları göze çarpmaktadır. Mahî’yi

---

<sup>113</sup>Ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Akyol, “Zeki Ömer Defne’nin Hayatı”, *Doğumunun 100. Yılında Zeki Ömer Defne ve Çankırlı Şairler Sempozyum Bildirileri*, 2003 Çankırı, s.86–88

<sup>114</sup> Asrî Baba, “Bir Mütecevize Cevap”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 43 (1 Şubat 1341), s.677

<sup>115</sup> İhsan Işık, *Yazarlar Sözlüğü*, İstanbul 1990, s. 132

<sup>116</sup> Akyol, *a.g.m.*, s.89

Ahmet Talat Şu sözlerle tanımlar; “ Mahî, Hürrem’den sonra benim tanıdığım Çankırı Őairlerinin en kuvvetlilerindedir.” 1796 senesinde vefat etmiştir.<sup>117</sup>

**Ali Bezlî:** 1841’de Çankırı’da dünyaya gelmiştir. Babası Bezci İbrahim Efendidir. 1863 yılında 22 yaşında iken tahsil görmek üzere İstanbul’a gitmiştir. Burada Fatih Sultan medreselerinde tahsile başlamış ve aynı zamanda Darülmuallimine de devam etmiştir.

İlmiye Alayı ile birlikte Sırp İhtilalini yatıştırmak için mücadeleye katılmış ve bulunduğu taburun binbaşısı Hafız Şakir Efendi’nin teklifi üzerine kendisine binbaşı rütbesi layık görülmüş fakat neferlikle hizmet etmeyi ve nöbet beklemeyi daha Şerefli bir vazife sayan Ali Bezlî efendi bu teklifi geri çevirmiştir. Fakat yirmi gün kadar neferlik vazifesini gördükten sonra Hoca Şakir Efendi’nin tekrar ısrarı üzerine yüzbaşı rütbesini kabule mecbur olmuştur.

Muharebe sürecince harbin safhaları hakkında uzun bir destan yazmış ve harbin en coşkun hatıralarını tespit etmiştir. Bu destan Şakir Efendi tarafından “Fezleke-i Harb” adıyla bastırılmıştır. Harp sona erdikten sonra asıl niyeti İstanbul’da ikamet etmek olan Ali Bezlî Efendi o günlerde Meclis-i Mebusan’ın fesh edilmesi üzerine meşrutiyetin savunucularından olduğu gerekçesiyle memleketine gönderilmiştir.<sup>118</sup> Bu suretle Çankırı’ya gelen Ali Bezlî pederine yük olmamak amacıyla liva meclisinin kararıyla Merkez Anbar memurluğuna dört yüz kuruş maaşla tayin edilmiştir.

İki sene boyunca Merkez Anbar memurluğunda çalışan Ali Bezlî buradan Çerkeş Anbar memurluğuna yine dört yüz kuruş maaşla tayin olmuştur. Burada görev süresinin doldurduktan sonra Çankırı halkının seçimiyle Cami-i Kebir mütevellitliğine getirilmiştir. Hayatının son iki senesini burada geçiren Ali Bezlî Efendi 4 Nisan 1902’de vefat etmiştir.

Sıkıntılar içinde geçen hayatı boyunca namus ve vicdanını lekeleyecek hiçbir harekette bulunmayan Ali Bezlî Efendi en acı ızdıraplarını yakın arkadaşlarına dahi hissettirmemiştir.<sup>119</sup>

Zamanın Şairlerinden Zahmî ve Hayri ile bağlantı kurduktan sonra Şiir yazmaya başlayan Ali Bezlî Efendi oldukça Şen, latif, rind meşrep, zarif, âlim, Şair ve yüksek ahlaklı bir zat idi.<sup>120</sup>

---

<sup>117</sup> Talat, *a.g.e.*, s.186–188

<sup>118</sup> Diğer bir kaynakta Ali Bezlî’nin İstanbul’a dönüş gerekçesi hemşerisi olan Ali Suavi’nin Abdülhamit’i tahttan indirip yerine Sultan Murad’ı geçirmek yönündeki isteğidir. Buna göre hemşerisinin faaliyetlerinden korkan Ali Bezlî akıbetini düşünerek kardeşiyle birlikte İstanbul’dan kaçmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Talat, *a.g.e.*, s. 22

<sup>119</sup> Tahsin Nahid, “ Abdizâde Ali Bezlî Efendi”, *Halk Yolu Mecmuası*, Sayı 11 ( 15 Temmuz 1339), s. 159–160

<sup>120</sup> Ali Bezlî’nin hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.Talat, *a.g.e.*, s.21–30



**Abdülkadir Bedrî:** 1885’de doğmuştur. İlk ve orta tahsilini Çankırı’da başlayan Abdülkadir Bedrî eğitimini 1907 yılında Kastamonu’da tamamlamıştır.

İçki kullanımı nedeniyle genç yaşta ölen Abdülkadir Bedrî Efendi bazen günlerce uğraştığı halde kayda değer nitelikte bir şiir meydana getiremezdi. Yaratıcı bir vasfı olmadığı gibi kendisine iyi bir nazım demek de mümkün değildir.

Abdülkadir Bedrî Balkan Harbi’ne katılmış ve daha sonra da çeşitli memurluklarda bulunmuştur. Son memurluğu ise Çankırı mal müdürlüğüdür. 1928’de vefat etmiştir.<sup>121</sup>

**Atâî:** 1873 yılında Bulgaristan’ın Filibe kasabasında doğmuştur. Dayısı Kastamonulular tarafından “Gâvur İmam” olarak adlandırılan Sıddık Efendi’dir. Sıddık Efendi şair, alim bir zattır. Onun bu özellikleri yeğeni Atâî’de de aynen görülmektedir.

İlk eğitimini babasından gören Atâî önce Edirne’ye daha sonra İstanbul’a gelerek tahsil hayatını tamamlamıştır. Atâî Farsça’ya vakıf olup, özellikle tasavvuf ve felsefe alanında çok kitap okumuştur. Şiirlerindeki üslubun oldukça sade olduğu gözlemlenen Atâî tarih düşmekte büyük maharet sahibidir. Hemen her şekilde ve konuda şiir yazmıştır.<sup>122</sup>

**Behçet:** 1864 yılında Çankırı’da dünyaya gelmiştir. Hayatı okuma ve araştırma üzerine kurulu olan Behçet Efendi Çankırı’da bir kütüphane ve medrese kurarak şehrin irfanına önemli bir hizmette bulunmuştur.

Zabit katipliği, nafıa katipliği, nüfus memurluğu, mahkeme azalığı görevlerinde bulunan Behçet Efendi bir dönem mebusluk yapmış ve Büyük Millet Meclisi’ne dahil olmuştur. Akabinde Adliye Vekâleti Vekilliğinde bulunmuştur.

Şiire olan ilgisi sekiz yaşında Tokatlı Âşık Nuri’yi dinlemekle başlamıştır. Şiir dışında musikiyi çok sever ve anlardı. Zarif ve nüktedan zatlarla sohbet etmeyi, edebiyata ve sohbet adabına vakıf olan zatlarla da ilmî münakaşada bulunmayı çok severdi. Nesri nâzımından kuvvetli idi.<sup>123</sup>

---

<sup>121</sup> Talat, *a.g.e.*, s.101–102

<sup>122</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 104–106

<sup>123</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 122–123

**Bezmî:** Özel hayatına dair ayrıntılı bilgi bulunmayan Bezmî Çankırı'ya üç saat uzaklığındaki İki Çam Köyü'ndendir. Okuma yazması olmayan Bezmî Efendi iyi bir saz şairidir. Eserlerinden Bektaşî olduğu anlaşılmaktadır.<sup>124</sup>

**Sıdkî:** Asıl adı Halil'dir. Definet'ül-ulûm adlı eserinden hareketle 1789 senesinde doğduğu tahmin edilmektedir.

Rus ordularının Romanya'yı istilası üzerine bir süre başıboş dolaşmış ardından İstanbul'a gelerek kendisine bir mürşit aramaya başlamıştır. Karşılaştığı bir zatın Çankırı'ya git, Balcızade Mehmet Efendi ile görüş tavsiyesi üzerine derhal Çankırı'ya gelmiş ve Mehmet Efendi'yi bulmuştur. Mürşidini bulan Sıdkî Efendi Çankırı'ya yerleşmiştir.

Müstakil bir divanı olmayan Sıdkî Efendi Çankırı ilim ve edebiyatında önemli bir iz bırakmıştır.<sup>125</sup>

**Şerifi:** Hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Çankırı'nın Perderar Mahallesi'nde bulunan İncili Çeşme'de tarihi bulunmaktadır. Çeşmedeki tarihinden anlaşıldığı kadarıyla 1741 yıllarında yaşamış olması kuvvetle muhtemeldir.<sup>126</sup>

**Vafi:** Asıl adı Osman Vafi'dir. Hayatı hakkında ayrıntılı malumat yoktur. Vafi mahlasının kendisine Âşık Tokatlı Nuri tarafından verildiği bilinmektedir. 1854–1859 yıllarında yaşamış olduğu muhtemeldir.<sup>127</sup>

**Vahyî:** Ahmet Vahyî Efendi medrese tahsili görmüş, takva ehli, hoş sohbet, hayırsever, âlim ve arif bir zat idi. Şiirlerindeki üslubu tasavvuf ağırlıklı ve dervişanedir. Lisanı çok da iyi olmayan Vahyî'nin hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerin bir kısmında başarılı olmuştur.<sup>128</sup>

**Yesârî:** Çankırı'nın Tuht ilçesinden olan Yesârî'nin sıkça Hacı Bektaş Dergâhı'na ziyarette bulunduğu bilinmektedir. Saz şairinin bu hususu eserlerine açıkça yansıtması da O'nun Bektaşî olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir.<sup>129</sup>

**Nizamettin Yümni:** 1890'da Çankırı'da doğmuştur. Adı Hasan Nizamettin'dir. 1912'de Darülfünûnun Edebiyat şubesinden mezun olmuştur. Aynı senenin Eylül ayında Çankırı'ya

---

<sup>124</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 130

<sup>125</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 306–308

<sup>126</sup> Talat, *a.g.e.*, s.318

<sup>127</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 321

<sup>128</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 344

<sup>129</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 354

gelerek tarih, coğrafya ve Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Bir süre sonra Sinop İdadisi'ne tayin olmuştur. Öğretmenlik ve müdürlükten başka avukatlık mesleğiyle de alakadar olmuştur.

Edebiyattan daima zevk alan Yümnî şiire Ahmet Talat'tan etkilenerek ilgi duymaya başlar. Nizamettin Bey'in Yümnî mahlasını kura usulüyle Sıddık Efendi tarafından verildiğini bildirmişse de esasında bu mahlas kendisine Ahmet Talat tarafından yine kura çekmek suretiyle verilmiştir.

Nizamettin Yümni bütün şiirlerini bir araya toplayarak yayınlamak istemişse de Eflâni nahiyesinde bulunduğu sırada çıkan bir yangınla bütün eşyalarıyla birlikte şiirleri de yok olmuştur. (1918) Bu durum karşısında Nizamettin Yümnî üzüntüsünü şu sözlerle dile getirmiştir: “ Topal, şaşlı, güzel, çirkin, ne olursa olsun bütün evladı manevilerimin mahvü zıyaa uğramış olmasından hala teessür duyarım. Hatıramda kalabilenleri cem ettimsede noksan ve nisyanıyla beraber onda ikisini teşkil etmiyor.”

Bunun dışında Edebiyat şubesinin son sınıfında iken bir arkadaşıyla Nezli-âtî adında bir mecmuayı beşinci sayısına kadar neşretmiş, ayrıca Trabzon'da çıkan Envarı Vicdan adlı mevkutenin neredeyse her sayısında makaleler ve şiirler yazmıştır. 1922 yılında Çankırı'da Türk Sözü adlı bir gazete çıkarmışsa da bu gazete uzun ömürlü olmamıştır. Çankırı'da neşredilen Necat Gazetesi'ni bir süre yönetmiştir, Halk Yolu Mecmuası'nda da yazıları bulunmaktadır.

Nizamettin Yümnî'nin dili oldukça kuvvetlidir. Hiciv kabiliyeti fazladır. Nesir yazıları da oldukça düzgündür.<sup>130</sup>

**Zamîrî:** Kanunî Sultan Süleyman ve oğlu II. Selim zamanında yaşamış bir şairdir. Kendisi remel adı verilen gaybdan haber verme sanatına vakıf olduğu gibi herkesi kılık-kıyafet, mizaç ve meşrebine göre değerlendirerek kendisine müracaat edenleri memnun edecek haberler verirdi. Bir toplulukta kendisini göstermeme ve cin gibi ortadan kaybolmaya muktedir bir zat idi. Bundan başka hazineler ve defneler çıkarmaya muktedir olduğu bilinmektedir. Bir define çıkarma işlemi esnasında cinler tarafından helak edildiği kabul edilmektedir.<sup>131</sup>

---

<sup>130</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 359–365

<sup>131</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 374–375

**Hamdi:** Hayatı ya da Çankırılı olup olmadığı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.<sup>132</sup>

---

<sup>132</sup> Talat, *a.g.e.*, s. 165

## HALK YOLU MECMUASI

(1923–1927)

### Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Cilt: 1

Sene: 1

Sayı: 1

15 Şubat 1339

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Müdîr-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

### MAKSAD VE GAYE:

Dîn ve milliyet umdelerinin tahdîd eylediği çerçeve dâhilinde halkımızın hayât-ı umûmiyesinde irfân ve terakkî mefkûrelerinin yayılması gayeyi teşkîl etmektedir.

Kengiri'da bu gaye ile birinci defa olarak neşrine başlanılan bu mecmû'a kuvvet ve şerefini halktan alacaktır. "Halk Yolu", yine halka â'id ve râci olan o ilâhî kuvvet ve şerefle gayesini elde edebilirse ne mutlu!..

**Halk Yolu**

[Sahife 2]

### GENÇLİK/ TAHSİN NÂHİD

Asırların -tarih inkılâbıyla beraber- bugünkü nesl-i beşere intikal ettirdiği umûmî varlıkları, yaşamak umdelerini; ensâl-i âtiyyeye daha parlak, daha rûhlu ve maddî tekâmül

kisveleriyle verebilmek için yegâne vâsıtâ, fikrî cereyânlarla ilim ve fendir. Bunların ulvî, ilâhî duygularla tecellî eylediği her şahıs, her uzv-i beşer gençtir.

Binâenâleyh gençlik, fa‘âl uzuvların halkın manevî ve maddî hayâtında yükselmek ve ilerlemek hislerinin yayılmasına çalışanların hey‘et-i umûmiyyesidir ve onların fikrî varlıklarıdır. Çünkü fikirler, işleri doğurur. İyi işlerin müvellidi sağlam düşüncelerdir. İyi ve sağlam hayâllerden bugünkü pereştiş ettiğimiz hakikatlerin doğduğu gibi!..

Beşeriyet-i muzdaribeye “sa‘âdetli yaşamak” ve “ hüsrânla ölmek” hissini veren fikrî cereyanlar, yaşamak isteyen her milletin muhtaç olduğu bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç gençlerle te‘mîn olunabilir.

Gençlik mefhûmu sinn vesâir kuyûdâtla takyîd olunamaz; fikren ve rûhen genç olan her yaşlı ve ihtiyar bu mefhûmun dâ‘iresi dâhilindedir. Ve yine bunun gibi fikren ve rûhen genç olmayan yirmi, yirmi beş yaşındaki şahıslar genç sayılamaz. Çünkü onun ölgün şahsiyetinde rûh yoktur. Rûhî hazlar yoktur. Bedî‘iyat ve mehâsinin, ulvî duyguların neşveleri yoktur, fedakârlık hisleri, fedakârlığı takdîr duyguları ondan uzaktır. O maddî ve manevî kuvvetlerinden de mahrûmdur. İstinâd ettiği şey korkunç bir tembelliktir.

Halk, gençleriyle yaşar. Gençlik hayâtı ve yaşamaktan gayeyi bilir. Bulduğu zamanın ilmî, iktisadî ve fennî hadiseleriyle yakından alâkadâr olmaya mecbûrdur. Ve medeniyetin îcâbâtına tevfiq-i hareket için aynı medenî vâsıtalarla dimâğını, rûhunu techiz eder, asra uymaya çalışır, mücâdele-i hayâtta birleşmenin, yardımın, iş bulmanın vücûdunu tasdik eder. Ve hakîkaten mensub olduğu halkın her türlü heyecanlarını, arzularını temsil, milletin rûhunu teşkîl eder.

Böyle genç bir rûha mâlik milletlerin muhassalası olan hükûmetler de, mü‘essirât-ı hâriciyeye dâimâ muzaffer ve galibdir.

Bu şekil ve netîceyi hayvanât-ı ibtidâiyenin hayât ve harekâtında pek güzel görürüz: Uzviyât-ı sagîre bir hücre olarak doğmuşlardır. Bunlar varlığını idâme ve idâre edebilmek, mü‘essirât-ı hâriciyeye karşı koyabilmek için müte‘adid hücrelere ayrılmışlar ve çoğalmışlar ve bu sûretle hayâtını te‘mîn etmişlerdir.

Her bir hücre çeşit çeşit şekiller altında vezâif-i asliyyelerini îfâ ederek çok hücreli uzviyyetler, kümeler teşkîl etmişlerdir.

Hayvanât-ı ibtidâiyyeden hayvanât-ı âliyyeye kadar şu hayâtî tekâmül, derece derece takîb ve tedkik olunacak olursa mücâdelesiz ve tekâmülsüz milletlerin yaşayamayacağı anlaşılır.

Hayvanâta hayâtın te'mîni gıda ile dir. Fazla gıda bulmak uzviyyât-ı sagîre arasında mücadeleyi doğurmuştur. Bu ise gıdasız olanların fazla gıdaya mâlik olanlara hücûmlarıyla başlamıştır. Bu mücadele de muvaffakiyet, tekâmülü tevîd etmiştir. Çünkü rekabet-i hayâtiyye baş göstermiştir. Dâimî olan işbu rekabet tek hücreli uzviyattan hayvanât-ı âliyyeye kadar hepsinde mevcut bir ihtiyaçtır. Mücadelede sağlam ve güçlü, kuvvetli olanlar; muhîte uyamayan ve yaşamak silâhından mahrûm arık ve za'ifleri ezmektedir. Sağlam uzviyyât ve yardım netîcesi muhîte uymuşlar ve mü'essirât-ı hâriciyyeye karşı koyabilmişlerdir.

### [Sahife 3]

Bizde halk kitlesinin yaşayabilmesi için mücadeleye muhtaç olduğunu kayd etmiştik. Bu mücâdelenin silâhları; dîn-i mübînin kazanılmasını emrettiği gibi ilim, fen, iktisattır.

Binâenâleyh, cem'iyetlerinde ilmî, iktisadî ve fennî müdâfaâ silâhlarıyla mücehhez olması lâzım ve mü'essirât-ı hâriciyyeye bu gibi ves'it-i müdâfa'a ile galebe çalması mümkündür.

Bu vâsıtalarla te'mîn edecek ancak o milletin gençleridir.

Gençlik mefhûmunda sağlam olmak şartıyla sinn-i takyîd yoktur, demiştik. Buna â'id mütâlâamızı da arz edelim: Uzviyatta taze ve genç olan hüceyrâtın gördüğü işleri, ihtiyarları görememektedir. Bunun içindir ki, her hücre muhtelif tekessür usûlleriyle genç hüceyrât vücûde getirir. İşbu genç ve taze hücre uzviyete taze hayât verir. Çünkü kuvveti fazladır.

Vücu[d]-ı beşer muhtelif fakat bir gaye için –umûm uzviyetin yaşamasını te'mîn için- toplanmış, birleşmiş uzuvların hey'et-i mecmû'asıdır: El, kol, bacak, adelât gibi hareket aletlerinden; dimâğ gibi düşünen ve nâzım bir merkezden; kalp, kan damarları, mide, bağırsak, gibi hayât imalathanelerinden; ciğer, kebed (karaciğer), böbrekler, asab ve ızâm, ter ve yağ imal eden bizlerden ve vesâireden mürekkeb bir varlıktır. Umûmî hayât için hususî vazifesini îfâ eden ve milyonlarca fa'âl hüceyrâtın toplanmasından ibâret olan bu uzuvlardan her biri genç ve taze kuvvetli tuvânâ şerâit-i hayâtiyyeye muvâfık bir sûret ibrâz ederlerse yaşamak daha kolay ve sâlim bir şekil almış olur; çünkü hareketler düzgündür. Ve bu düzgünlük hâricî hücûmları def' edecek "kuvvet"ler doğurur.

Neşv ü nemânın en son derecesine varan her mahlûk gibi -insanlar da- yavaş yavaş, kanûn-ı tabî'atın hükümleri altında zebûnlaşmaya, eski zindegîden, eski kuvvetten, eski çalâkîden, eski fa'âliyetten mahrûm kalmaya başlar. Ve mum gibi hayât şu'leleri zekâ ve kabiliyet-i hayâtiyyesiyle beraber yavaş yavaş söner, ölür. Fennen şerâit-i hayâtiyye taht-ı te'sîrinde bu "sönmek" daha vahim şekiller arz eder. Ve neşv ü nemâ derecesinin ikmâlini beklemeden "ölmek" netîcesini verir.

Binâenâleyh, gençlik, -rûh ve maddiyat itibariyle- sağlam olmakla ka'imdir. Çünkü sâlim ve tuvânâ fikirler, sağlam ve kavî uzviyetlerde -ma'nâ itibârıyla- gençlerdedir.

Yaşlı insanların uzun senelerin tecrübeleri sayesinde anlayış ve sezîşlerinde isabet fazladır. Bunların da genç rûha mâlik olmaları ve fikrî cereyanlarla alâkadâr bulunmaları, umûmî kuvveti, fa'âliyeti, hareketleri iki kat yapar. Netîce: Uzviyetin her uzvu muhtelif vazifelerle nasıl müşterek bir gaye için, umûmî hayât için, müşterek bir his irâ'e ediyorlarsa; halk uzviyetini bu fa'âl, genç uzuvlarına da aynı hiss-i müşteregi, aynı birleşmek rûhunu verebilmelidir ki, halkın her ferdi için kabul olunacak bir gaye, bir mefkûre yaratılması mümkün olabilsin!

Bunun için de gençleri muhtelif hareketler ve türlü türlü cereyanlar ve gayeler karşısında bırakmamalıdır. Bir ve muntazam bir tahsil, dînden, an'aneden, milliyet hislerinden doğmuş bir terbiye verilmelidir. Böyle bir tahsil ve terbiyedir ki, halkın her ferdi, her uzvu için hayâtî bir gaye olarak telâkkî edilebilecek şu'uru, gayeyi ve müşterek bir hedefi doğurabilir. Bu hedef de şu olacaktır:

"Maddî ve manevî hayâтта bir noktaya saplanıp kalmamak, genç olmak; rûhu, uzviyeti ve cem'iyeti -mümkün mertebe- sür'atle en hayırlı bir varlığa... gill ü gîşdan âzâde bir cvelan ve fa'âliyet sahasına ulaştırmak ve bi'n-netîce gaye-i mukadderine îsâl etmek!..."

Ey Gençlik!

Uğraş, didîn, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır!

Durmak zamânı geçti. Çalışmak zamânıdır...

**[Sahife 4]**

## **MA'ÂRİFTE MERKEZÎ BİR VECHE**

Siyasî inkılâbımız, ma'ârifimizin ilk, orta, yüksek mü'esseselerinde "şeklî" fakat oldukça mühim bir değişiklik husûle getirdi: Yüksek mü'esseseler, yüksek, ilmî ve mefkûrevî



birer istiklâl peydâ ettiler. Orta tedrîsâta â'id mekteplerden sultanî nâmını taşıyan irfân yuvaları Meşrutiyet'ten, inkılâptan evvelki idarî şekillerini daha emin ve metin surette muhafaza eylediler... Dâr-ü'lmu'allimîn, dârü'l-mu'allimât ve idâdiler ise hakîkaten acınacak birer hâle geldiler. İlk tedrîsât mekteplerine gelince, bunlar da Tedrîsât-ı İbtidâiyye Kanûn-ı Muvakkatı'yla birdenbire ölüm yatağına düşen hastalar gibi yıkılıp kaldılar... Bu kanun bu mü'esseseleri yaşatmak, ilerletmek, asrın terakkiyât, halkın ihtiyâcâtıyla mütenâsib bir şekle sokmaktan ziyâde olduğu yerde bırakan, ileri geri gidemeyecek, hatta kımıldayamayacak bir hâle koyan bir silâh olmuştur ve olmaktadır.

Bu hâl karşısında zavallı mekâtib-i ibtidaiyye, sevgili yurdun her köşe ve bucağında aynı silâh ve aynı kurşunla (ölüm) yatağına yatırılan ağır tehlikeli hastalar gibi bir vaz'iyet-i elîmeye düşmüştür. Senelerden beri doktordan, ilaçtan, tedâviden her şeyden, her şeyden mahrûm olarak can çekiştiren bu mü'esseseler öksüz çocuklar gibi hususî bir idârenin, hususî bir kuvvetin hususî te'sîrleri altında tüyleri ürpertecek, rûhları titretecek bir hâlde inim inim inlemekte... Her yerde, her zamân siyasî, ilmî, ictimâ'î, inkılâbların ilk intiharları olan ilk tedrîsât mektepleri bizde maâlesef hâlâ inkılâb kapılarını açabilecek bir şekilden uzak bulunmaktadır...

“Okumak ve yazmak” bugünün “Halkçılık” siyasetinde köylünün, halkın en tabî'î ve mukaddes bir hakkı olduğu hâlde, yurdumuzun her köşesi cehlin pençe-i kahrında inlemekte, milletin yüzde sekseni mektepten, Mu'allimden, ma'âriften mahrûm yaşamaktadır. Böyle bir hayâtın üzücü, boğucu, öldürücü kuvvetleri karşısında halkın sabûr, mütevekkil, mütehammil yaşadığını görenler, onun tabî'î ve mukaddes hakkını dâimâ tanınmalı ve hürmet etmeliler.

Halkın isteği çok bir şey değil... Bir mekteb, bir hoca... Fakat nasıl bir mekteb ve nasıl bir hoca? Köylü, mekteplerde nazariyattan ziyâde amelî, fi'îlî, fâ'ideli iş gösterecek, mukaddes tanıdığı medreselerle mekteplerin yekdiğerine zıd ve mâkûs cereyânlarına nihayet vermek suretiyle irfân hayâtında bir vahdet doğuracak, mektepleri kendisinden uzak ve müteneffir yaşatmayacak, çocuklara â'ilesini, muhitini, mukaddesâtını, büyüklerini sevdirecek bir usûl-i terbiyye ve tedrîsât... Ve bunu sînesine saran bir mekteb ve hocayı istiyor. Hâlbuki bugün bu, halkın gözünden uzak, hem çok uzak...

Bu yoksullukların, bu mahrûmiyetlerin uzayıp gitmesi, hiç şüphesiz bir gün rûhlarda zelzele gibi bir sarsıntı husûle getirecek ve halkın volkanlar gibi kükremesine sebebiyet verecektir.

Türk'e ve Türklüğe â'id ma'ârif, Türkün âdet, an'anât ve mukaddesât-ı milliyyesine mutâbık bir ma'ârif olmalıdır. Halk, Fransız mekteplerinden Alman programlarından, İngiliz terbiyesinden toplanan karışık, kozmopolit bir ma'ârifin acı ve elim tecrübelerine tahammül edemeyeceği gibi, hususî idârelerin hususî ve menfî kuvvetlerin sakîm ve mâkûs te'sîrlerine katlanamayacaktır. Bugün ortada can çekiştiren, her dakika "ölüme" yaklaşan bir Türk ma'ârif-i ibtidâiyye ve tâliyyesi var. Bunu bu hâlden kurtarmak dirilltmek lâzımdır. Herşeyden evvel yapılacak, hem de tereddüde lüzûm görmeden yapılacak ilk ve ser'î tedbir, ma'ârifimizin ibtidâî ve tâlî kısımlarında

### [ Sahife 5 ]

merkeziyet usûlünün takip ve tatbiki...

Bunu düşünerek hakîki halkçılığı hakîki ma'ârif kanunu doğurmak, ma'ârifî idâre-i milliyye düstûrlarına göre düzeltmek, güzîde erkân-ı harpleri, kıymetli kumandanları ile manevî bir fikir ordusu, bir ma'ârif ordusu vücûde getirmek.. Umûmî, şu'ûrları mefkûreli bir ma'ârif vechesi teşkîl etmek.. İşte milletvekillerinin vakit geçirmeden sür'atle yapacakları mühim bir iş...

Asırlardan beri ma'ârifsizlik yüzünden karanlıklar, cehâletler, zulmetler içinde çırpınan halk, kendisine umûmî ve doğru bir yolu gösterecek bir ışık, bir ziyâ, bir nûr istiyor. "Halk Yolu" bunu sımsıkı samîmî bir emir ve bir noktaya tâbi merkezî bir ma'ârif siyasetinde görmektedir...

### SECİYYE MES'ELESİ

"Hassasiyet", "zihin", "irâde" gibi rûhun üç mühim "kuvve"si vardır. Bu kuvveler müstakil olmayıp birbirinden mutlak ve hakîki bir sûrette ayrılmamışlardır. Bunlar bilâkis her vakit, ve her zamân yekdiğerinin mütemmimidirler... Rûhî fi'iller, hâdiseler, dâimâ bir gayeye vüsûle hizmet ettikleri aynı a'mâlde müterâfikan fa'âliyet gösterdikleri, aynı vicdân tarafından ihtivâ olundukları için şeklen ve zahiren ayrı, hakîkatte birdir. Zirâ biri "düşünen", diğeri "hisseden", üçüncüsü de "irâde" eden ve her biri başka başka olmak üzere insanda üç nev'-i hayât, üç nev'-i mevcûdiyet yoktur ve olamaz... İnsanda bir rûh ve bir mevcûdiyet vardır ki, o aynı zamânda hem his, hem tefekkür, hem de irâde eder... Rûhun bu üç kuvvesinden birincisi hassasiyettir. Hassasiyet, insanlardaki "teheyyc ve te'sîrlerin", "temâyül ve meyelânların", "şehevât ve ihtirasların" menba'ı ve bu mahsûs hâdisâtın hey'et-i

mecmû'asıdır. Hassasiyet, rûhta ilk doğan, tecelli ve tenemmü' eden ve hayât ile beraber başlayan bir kuvve-i esâsiyyedir ki, zihin, irâde gibi diğer iki kuvve buna istinâd eder.

Zihnî ve “iradî ” fi‘iller, “ahlâkî” hareketler ve hâdiseleri doğurduğu için şimdi tedkik ve tetebbu‘ edeceğimiz “seciye” mes’elesini de “rûhî” ve “terbiyevî” bilhassa “ahlâkî” bir mes’ele olarak mütâlâa eyleyeceğiniz seciye, her şeyden evvel mevcûdiyetini ef‘âl ve harekât-ı beşeriyyeye de tecelli ettirir. Ef‘âl-i beşerin ise üç mühim sâiki vardır:

1. İnsiyâk
2. İhtiyar
3. İhtirasdır.

Seciye bu sevâikden ihtiyâr ve ihtirâsa müsteniddir. Siyasî, ictimâ‘î, mizacî, ilmî, ahlâkî ilah... Hâdiseler bir zümre-i ictimâ‘iyyenin ferdleri arasında muhtelif zamânlarda ayrı ayrı, başka başka te’sîrleri husûle getirdiği gibi, aynı hâdiseler cem‘iyetin bir ferdi üzerinde yine muhtelif zamânlarda aynı te’sîri husûle getirebilir. Vakayi‘ ve hadisâtın te’sîrleri “ferdlerin” ef‘âl ve infî‘âlâtında tahassüsât ve harekâtında bir “hususiyet” doğurur. Bu hususiyet ferdîn hayât-ı umûmiyyesinde dâimâ mevcudiyetini, şeklini muhafaza ve izhâr ettiği gibi, fikir, huy hatta irâde sahasına kadar da nüfuz eyler.. Ve şahsın fikrî, ahlâkî “karakterini”, tabî‘atını, huyunu te’sîs ve teşkîl eylemiş bulunur. Bu suretle oldukça karışık, güç teşekkül ve te’sîs eden ve ferdlere göre değişen, her ferdîn tahassüsât ve harekâtında te’sîsi anındaki şeklini muhafaza eyleyen ve bunu “tebellür” etmiş bir mâhiyette gösteren bu hususiyete ilmî

### [ Sahife 6 ]

tabiriyle “seciye” diyeceğiz. Şahısların ef‘âl ve harekâtındaki hususiyet bu fi‘il ve hareketleri doğuran fikir, his, irâdelerindeki hususiyetin netîcesinden başka bir şey değildir. Fikirlerin, hislerin, irâdelerin hususiyeti de “bünyevî” ve “mizacî” hususiyetlere tâbidir. Bunun içindir ki, uzvî ve hayâtî hususiyetler manevî ve ahlâkî hususiyetleri doğurduğu gibi, uzvî ve hayâtî umumiyetler manevî ve ahlâkî umumiyetleri de intâc eylemektedir. Şu hâle nazaran ferdlerin seciyesinde iki “şekil” ayırmak lâzımdır.

Birisi doğrudan doğruya ferdî ve şahsî “hususiyetler”, diğeri de mensub olduğu ictimâ‘î zümrenin manevî ve ahlâkî umumiyetleri gibi umûmî “hususiyet”dir. Ferdlerde seciye gayr-i mahdûd denilecek derece de çoktur. Tıpkı insanların simalarındaki gayr-i

mahdudiyet gibi.... Mâahâza tecrübî rûhiyâtın bugün mühim bir şubesi halini alan seciye, birçok rûhiyatçıları meşgul etmektedir.

Seciyenin en mühim unsuru “fa‘âliyet”dir. Fa‘âliyet ise bedenî, fikrî, ahlâkî ve hissî olmak üzere üç şekilde tecelli etmektedir. Bu üç şekl-i tecelliye göre de seciyeye fa‘âl, fekkâr, hassas gibi nâmlar verilmektedir. Bu, seciyenin ferdlerdeki şeklini göstermektedir. Bundan başka seciye ferdlerden müteşekkil zümre-i ictimâ‘îyyelerde de müşterek hutût-ı umûmiyye izhâr eylemektedir. İctimâî zümreleri birbirinden ayıran, asırlardan beri bu zümrelerde birer vasf-i mümeyyiz hâlinde görünen seciyeler de mevcuttur. Türklerin umûmî ve müşterek bir seciyesi olduğu gibi Fransızların da Türk zümre-i ictimâ‘îyyelerine benzemeyen ve ondan büsbütün ayrı olan bir seciyesi vardır. Binâenâleyh seciye ferdî olduğu gibi aynı zamânda millîdir. Seciyeye uzviyetin, terbiyenin, itiyâdların hele bilhassa irâdenin pek çok te’sîri olduğundan gelecek makalede bu te’sîrleri tahlil eder, fa‘âl, hassâs, fekkâr seciyelerden ve bunların tecelliyâtından bahs eyleriz.

**K. C. E.**

## **TERBİYE VE MA‘ÂRİF 1**

### **Müsâmere Münâsebetiyle:**

Dünyada insanlara anlatılması en güç olan şey, en bedihî hakikatlerdir. Belki efkâr-ı umumiyeye-i beşeriyyenin âdât-ı kadîmeye zebûn olarak muhafazakârlığa daha ziyâde mütemâyil bulunmasındandır ki, fennî, edebî, ahlâkî, sînâ‘î her yeni şey, her eser-i medeniyet, semere-i teceddüd ve terakki, tenkit edilmeye, gayr-i kabil-i farz olunmaya mahkûm olagelmiştir.

Nitekim küre-i arzın güneş etrafında deverânını iddia etmesi üzerine kurban-ı cehl ve taassub olan “Galile”, Amerika Kâşifi “Cristof Colomb” gibi medeniyet-i hâzıranın tebcil ve tekrim ettiği büyük simaların gösterdikleri fikrî teşebbüs ve dehâ-yı mücidâne zamânları efkâr-ı umumiyesinin muâheze ve tenkitleri arasında boğulup kalmıştır.

Aradan pek uzak bir zamân geçmediği ve alelhusus şu memlekette, evet Kengırı'da han etmiş yeni bir mes'ele olduğu için pekiyi tahattur e[d]iyorum ki, bir memleket için lüzûm-ı hakîkisini, fevâid-i azîmesini idrâk ve takdîr ederek Kengırı'da da bir Matba'a te'sîs ve küşâdı fikrini ilk izhar edenler bile, makinenin celbinden evvel ve kurularak

[ Sahife 7 ]

işlemeye başladığından sonra dahi -hayli dedikodular mu‘âheze ve tenkitlere mâruz kaldılar. Evet, hemen herkes diline doladı, meslek ve sanatının îcâb ettirdiği zemin ve menfa‘ate göre kimi “ Her iş, her şey bitti de Matba‘a mı kaldı?” diye mücerred, vâhî, kimi “Matba‘a te’sîs ve küşâdını düşünenler millete hizmet(!) istiyorlarsa memlekete bir silâhhâne yapsınlar!” diye demevî, kimi “Matba‘aya, makineye verecekleri parayı daha hayırlı umûra sarf etsinler! Gazete çıkacakmış, hükûmetin defterleri, cedvelleri basılacakmış. Risale kitab tab‘ olunacakmış. Bunlar şimdi hep boş masraflar” gibi ilah... Kof ve kaba mu‘âheze ve tenkitler savurdular. Bu zavallılar hiç düşünmediler, düşünemiyorlardı ki, bu istediklerinin arzu ettiklerinin husûlüne o Matba‘a hizmet edecektir! Biz bunların hepsini daha çeşit çeşidini işittik, duyduk. Bazen gülüp geçiyorduk, fakat bazen de cehlin, âsâr-ı irfân ve medeniyete karşı olan bu rağbetsizliğimizin çirkin, mantıksız tezâhürâtına, dedikodularına için için ağladık!

Zirâ biz pek iyi biliyor, pek rânâ takdîr ediyorduk, bir memleket için Matba‘a ve matbuât elzendir, bir nimettir, yegâne sâik-i intibâh ve terakkîdir. Evet:

“Kim ne derse desin ol gonca-dehen dilberdir.”

Binâenâleyh bu hayırlı teşebbüstedeki hizmet ve himmeti taalluk eden zevât –bütün o müstekreh, câhilâne dedikodulara rağmen– her hâlde şâyân-ı tebrîk ve teşekkür idi. Bunun içindir ki, bu vecîbe-i şükrânî de “Türk sözü” nâmıyla neşrine başlamış olduğum hâlde bazı hâdisât-ı zaruriyenin îcâbâtıyla muvakkaten tatiline mecbûriyet hâsıl olan ve mâahâza tekrar neşirini pek karib olan vakt-i münâsibine ta‘lik eylediğim siyâsî gazetemin tâ başında, herkesten evvel alenen îfâ etmiştim.

İşte bu günde o Matba‘a memleketimizde irfân-ı halkın te‘âlîsine hizmet emeliyle “Halk Yolu” risâlesinin intişârını te’mîn etmesi cihetiyle bu makinenin memleketimize - maddî ve manevî fedâkârlıklar ihtiyârıyla- celb ve matba‘a nın te’sîs ve küşâdında delâlet ve fa‘âliyet ve himmetleri sebk eden zevâta bu vesile ile de tekrar arz-ı şükrân etmek bir vecibe-i zimmet-i ilm-i marifettir.

\*

\*\*

Bizde ulûm ve fûnûnun lüzûmunu kimse inkâr etmediği hâlde hemen yüzde doksan dokuzumuz ulûmun ve bilhassa fûnûn-ı nefisenin tahsil ve intişârına ve bu sûretle efkâr-ı

halkın da te'âlîsine hizmet edecek alet ve edevât ve âsâr-ı medeniyenin lüzûmuna hakkıyla ka'il olamıyor. Hâlbuki hiç düşünmüyoruz ki, "tahsil-i Kemalât kem âlât ile olmaz."

Medeniyet, insanların tekâmülü ve asl-ı aksü'l gaye-i sa'âdet olmaları demektir. Bu da ilim ve marifetle, terbiye ve ma'ârifle olur. "Medeniyet" deyince de ale'l-ıtlak "Avrupa medeniyeti"ni kasd ettiğimiz anlaşılmasın! Zirâ "medeniyet-i garbiyye"den kendimiz, terbiye ve ma'ârifimiz için zarardan başka bir şey beklemek hatadır.

Böyle demekle de ihtimal bazı saf-diller, beni medeniyet düşmanlığıyla itham etmek isterler.

Hayır! Yüz bin kere hayır! Avrupa "medeniyet-i kevnîyye ve maddiyye"sinin en samîmî takdîr-hân ve hayrânıyız. Lâkin "medeniyet-i manevîyye"sinin bugün sükût etmiş olduğu hadîd-i zillet tarihte görülmeyen bir esfeliyettir. El-hazer!

Zirâ ayıp değil! Avrupa siyasetinin hutûvât ve harekâtında ben "hissiyât-ı âliyye ve insaniyye"den "fazilet"den "ahlâk"dan bir zerre göremiyorum.

Tarihin sahâif-i ibret-nümûnuna bakınız! Bir milletin şerefini menfa'atine, namusunu maddiyatına tercih ettiği görülürdü. Bir kral, bir hükümdar verdiği ahde vefâ etmek zarûriyetini hissederd. Hâlbuki bugün "dîn ve ahlâk" gibi kuyûdât-ı âliyye ile mukayyed olmayan Avrupa'da dîn ve ahlâk hurafât-ı akliyye ve nakliyye menzilesinde tutulmaktadır.

"Fazilet"ın "Kemal-i şeytânetle müzeyyen ve muşa'şa bir şekle konulmuş menfa'at(!)"den mâ'adâ bir ma'nâsı kalmamıştır. Binâenâleyh şimdi bir lahzâ düşünelim: "Hissiyât-ı âliyye

### [Sahife 8]

ve insaniye nâmına ne varsa hepsinden tecerrüd etmiş olan Avrupa'dan, Avrupalıların "medeniyet-i manevîyye"sinden bizim için iktibas ve tettebbu' ne gibi fevâidi mûcib olabilir?!.. Medeniyet-i garbiyyenin "medeniyet-i manevîyye"sinden bugüne kadar ictimâ'î ve ahlâkî afetler, hastalıklar celb ve iktibâsından başka ne kâr edebildik?!..

Evet medeniyet-i garbiyyenin "medeniyet-i maddiyye"sinden iktibâs-ı feyze yanaşmadığımız için de biz hatâdan hatâya düştük, düşüyoruz.. Biz onların ticaret, ziraat, san'at usullerine iktibası, bâdî-i feyz ve te'âlimiz olacak teşkîlât-ı ictimâ'îyelerine rağbet ve dikkat etmedik. Hâlâ da etmiyoruz. Bilâkis piyano çalmak, alafranga teganni etmek, giyinip

bezenmek zevk-i safahâtı gaye-i hayâtiyye bilmek. İşte zenginimizin, fakirimizin medeniyet-i garbiyyeden ahz ve taklide kalkıştığı şeyler!.. Bir Fransız gibi şûhâne giyinen, bir İngiliz gibi gezinen, bir İtalyan gibi mestâne tegannî edenimiz var. Fakat acaba bir Dreadnought yapacak san'atkârimiz, mühendisimiz, bir fabrika te'sîs edecek adamımız, bir şirket meydana getirecek muktesitlerimiz var mı? Hayır, yok.

Evet, Avrupa mecmû'a -i Kemalâtından hemen bir şey almıyoruz da medeniyet-i garbiyyenin bâlâda arz ettiğimiz teressubat-ı mekrûhesini harîsâne ahz ve taklitte avâmımız bile gayret gösteriyor. Hâlbuki bize lâzım olan bu medeniyetin bâ'is-i satvet ve kuvvetimiz olan avâmilidir. Bunları ahz-ı iktibâsa çalışmaz da fezâyihini taklid ve istiâreye koyulursak intihâra başlamış oluruz.

Medeniyetin, sa'âdet-i beşeriyenin rûhu ma'ârifdir. Bunun içindir ki, ma'ârifin rûhu, üssü'l-esâsı da mekteplerdir. Tahsîl-i ma'ârif, hayâtda müreffehen kat'-ı merâhil için lüzûmu tahakkuk etmiş malumat ile nefsin takviye, techiz, teslih etmek demektir. Hangi diyar ki, ilim ve irfân nurlarından mahrûmdur, o diyarın simasını "fesad ve taassub" bulutları kaplar. "Fesad ve taassub" ise bir milletin yegâne sebep-i tedennî ve inhitâttır. Her ferd-i beşer gibi kavîmler dahi doğarlar, büyürler, ağlarlar, gülerler ve nihayet bir hâtıra-i hüzn-intimâ bırakarak, bu kârgâh-ı fenâdan göçüp giderler.

Tarih-i beşeriyette gördüğümüz o azametli kavîmler, o akıllara hayret veren âsâr-ı medeniyet ve me'mûriyetler ne olmuştur?!.. Bu medeniyetlerin intifâsı, bu kavîmlerin ufûlü hep bir sebep-i aslînin, hep bir âmilin te'sîrinden ileri gelmiştir: "Cehalet!"

Her yerde olduğu gibi bizde dahi ma'ârif-i umûmiyyeyi te'mîn eden vesâit mekâtib-i ibtidâiye ve tâliyyelerdir. Hâlbuki hayât-ı devlet ve millet ıtlakına sezâ olan bu mektepler bizde en az ehemmiyet verilen kaziyelerden biridir.

Bugüne kadar bizim de dûçâr olduğumuz ahvâl-i mü'essifenin sebep-i asliyesi ma'ârifî lâyık olduğu ehemmiyeti vermediğimiz, o rûhu'r-rûh-i terakkîyi ihmâl ettiğimizdir.

Gerçi uzun senelerden beri harp ve darp ile istiklâl ve istikbâlimizi müdâfa'a mücâhedeyle meşgul olmaklığımız hasebiyle ma'ârifin ehemmiyetiyle münâsebetdâr olacak bir derece de bir müsâitkâr bir ma'ârif bütçesinden mahrûmuz. Bundan sarfen nazar miktar-ı kâfi Mu'allimden başka -tam ma'nâsıyla- Mu'allimlerden de mahrûmiyetimiz, bizde ma'ârifin yok denilecek derecede sönük olduğunu göstermektedir. Demek oluyor ki, şimdilik oluruyla, hal-i hazırda terbiye ve ma'ârifimize çalışacağız değil mi? Pekâlâ!

Şu hâlde kendimize “terbiye ve ma‘ârif” hususunda bir hatt-ı hareket ta’yin edelim:

Evvel emirde mürebbîlerimizin, Mu‘allimlerimizin nazar-ı dikkate almaları lâzım gelen şey nedir? Etfâl-ı memlekete, nasıl bir terbiye-i fikriyye vermek münâsibdir?

Mekteplerde usûl-ı tadrîsâtta Kemal-i ehemmiyetle dikkat edilecek bir nokta var ki, o da talebeyi, her şeyi muhâkeme etmeye alıştıranak mücâhede-i zâtiyelerini tevlîd ve bu suretle serbest düşünmek ve düşündüğünü çekinmeden söylemek ve ef‘âlinde de

### [Sahife 9]

bu şerâite riâyet etmek, gayrın hukukuna, hürriyetine, itikadâtına, efkârına kendi hukuku, hürriyeti, itikadâtını, efkârı kadar riâyet eylemeyi telkîn etmektedir.

Genç, âmal-i terakkî-cûyânede müfrit ulvî teheyüclere müsta‘id yükselmeye ve yükseltmeye hâhiş-ger olan rûhlar, her asırda “daha iyiye!” doğru bir incizâb hissi izhar etmişlerdir.

Bu hissi izhar eden, edebilen rûhlar şâyân-ı tevkîr ve tekrim olmalıdır.

Ezcümle memleketimizin terbiye ve ma‘ârif hayâtında henüz “lemha-ı basar” ıtlak edilebilecek üç dört aylık müddet-i me‘mûriyyeti zarfında şâyân-ı tebrîk ve takdîr muvaffakiyetler, mevcudiyetler ibraz ve izhar eylemiş ve bu muhitin, evet, “İkdam”ın “müşâhede ve mülâhaza”cısı Yakup Kadri Bey’in parasıyla da olsa ekmeğini yiyip suyunu içtiği hâlde hiç beğenemediği ve eğer gözlük kullanıyorsa galiba gözlüksüz geçtiği için gözüne her nedense “kargacık burgacık” şeklinde görünmüş olan bu feyyâz Kengiri’ninyetiştirdiği ezkiyâ-yı şebâbımızdan Kemal Cenâb Bey kardeşimiz “muktedir bir terbiyeci”, “fa‘âl bir ma‘ârifci” olduğunu lafla değil âsârıyla ibraz etmiş ve etmekte bulunmuştur.

“Âyinesi iştir kişinin, lâfa bakılmaz,

Şahsın görünür rütbe-i akli eserinde”

Kemal Cenâb Bey kavîyyen ümit ediyoruz ki, mekteplerde usûl-ı tadrîsde Kemal-i emniyetle dikkat ve takip edilmesi lâzım geldiğini bast ve temhid eylediğimiz nükatı, hüsn-i tatbik edecekler ve muvaffak olacaklardır.



Kemal Cenâb Bey Ankara Dâr-ü'lmu'allimin Müdüriyeti'nden Kengiri İdâdîsi Müdüriyeti'ne –sırf memleketin terbiye ve ma'ârifine hizmet etmek emeliyle– geleli henüz dört aydan ibaret olduğu halde re's-i hükûmette ilim ve irfân ile mücehhez erbâb-ı ilim ve irfâna muhib ve zâhir bir de mutasarrıf görünce, mesleğindeki sevdâ-yı hizmet büsbütün cûş ü hurûşa, galeyâna geldi. Mektebi için, mektebliler için etfâl-ı memleketin te'âlî-i rûh ve irfânı için nezîh düşüncelerle geleli, alabildiğine çalışıyor. Bu gayret-i teceddüd-perverâne, bu sevdâ-yı -ma'ârif-perverâne mûcib-i fahr ü sürûrumuz olmalıdır.

27–28 Kânûnisâni Pazar gecesiydi... Kemal Cenâb Bey bize, müştâkan-ı ilm ü irfâna pek güzel bir gece yaşattı.

Mekteb-i idâdi binasının alt katında büyük salonda mektebdeki “fukara-i etfâl menfâatine” tertip edilip mekteb efendileri tarafından icrâ kılınan müsâmere ne kadar rûh-nevâz, ne derece sevimli ve ulvî idi!?

Hele mekteb-i idâdi resim ve el işleri Mu'allimi olup yine bu “kargacık burgacık” Kengiri'nin muhît-i feyyâz ve fazilet-kârîsinden ders-i bedî'i almış ve Hüdâ-yı nâbit yetiştirmiş olan Sürûrzâde Fahri Efendi tarafından sulu boya ile işlenmiş olan sahne ve perde üzerindeki levha ne mertebe san'at-kârâne, ne derece mâhirâne tanzim ve tersim edilmiş?

En muktedir ressamı bile cidden hayretlere, tahsinlere mecbûr edecek derecede bedî bir eser-i san'at olmakla şâyân-ı tezkâr ve sâhib-i sezâ-yı iftihadır.

\*

\*\*

Bu makalemiz îcâb-ı zemin uzamış olduğundan gelecek nüsha yine bu bahse, müsâmereye, müsâmeredeki muvaffakiyete, sanâyi-i nefîsenin bizde şekil ve telâkki ve kabulüne DÂ'İR “terbiye ve ma'ârif” noktasından devam edeceğiz.

## **Nizameddîn Yümnî**

[Sahife 10]

**EDEBİYAT:**

**MARŞ**

-İnâs Mektepleri İçin-

Vatansa anne herkese  
Ya biz değil miyiz kızı  
İlim hüner semâ ise  
Biziz sevimli yıldızı  
\*

Bizimle yükselir vatan  
Bizimle kesb-i şân eder  
Biz olmasak hayât ve şân  
Olur esîr-i zulm ü şer  
\*

Beşer! Senin tapındığın  
Fezâ-yı marifetteyiz  
Şu fecr-i feyz ü hande-rîz  
Bizim evet kadınlığın!

**Ahmed Tal'at**

## **ESRÂR-I HAYÂT**

**1**

Ben bu muzlim hayât-ı giryânın  
Görmedim devr-i handekârını âh  
Hecamât-ı gumûm ü hüsrânın  
Sadamâtıyla inledim her gâh  
\*

Ben miyim sâde, belkide mutlak  
Beşeriyet sefil-i ser-tâ-ser  
Ağlamak inlemek çırpınmak  
Budur işte nasib-i ömr-i beşer  
\*

Âh ey Hâlık-ı adâlet-şân  
Âh ey mübdi-i hezârâ-gevân  
Kullarım varlığında dersin eğer  
\*

Etmesin şüphe adlini göster

Yeter artık sükût hakîkati aç

Beşeriyet sa'âdete muhtaç

**Nizamettin Yümnî**

[ Sahife 11]

**EBEDÎ HİCRAN**

**1**

-Yirmi ikinci bahâr-ı hayâtını görmeden hazin bir surette ufûl eden İhsan'ın rûhuna-

Kardeşim! Ufûlün tahammül-şiken

Zevk-i câvidânî sana yâr olsun

Lâleler, sünbüller, güllerle çimen

Ebedî hicrânla girye-bâr olsun

\*

**2**

Güldürmez kimseyi şu mâtem-serâ

Emel makberidir sisli mâverâ

Bırak semalarla artık en hücrâ

Yerlerde inleyen ah ü zâr olsun

\*

**3**

Feyz-i irfânınla canlı şi'irdîn

“Âh, vatan bir kerre kurtulsa!” derdîn

Genç iken gaye-i hilkate erdîn

Ümitler mâtemle nevha-kâr olsun

\*

**4**

Onulmaz bir yara bu hayâtımda

Gariblik, bîkeslik var feryâdımda

Mûnis hâtıralar titrer yâdımda

Kalbim hayâline bir mezar olsun!

\*

**5**

Solsun ufûlünle sevdiğin hâle

Titresin hicrinle çimende jâle

Hüsün dünyaları târümâr olsun

\*

**6**

Bıraktın bizlere dehr-i fenâyı  
Bekleriz hasretle bizim bekayı  
Sana yoldaş ettik zevki, safâyı  
Artık ne yaz olsun, ne bahâr olsun

\*

**7**

Uçtun semâlara sen nâgâh, İhsan  
Tanrıdır bu hale bir âgâh, İhsan  
Müşkülmüş teselli bulmak âh, İhsan  
Eşk-i te'essürüm pâydâr olsun

**14 Şubat 339 / Tahsin Nâhid**

**[Sahife 12]**

**CEHÂLET!**

Ey fikrin, şu'ûrun eski düşmanı  
Ey nûrun ziyânın hasmı, ey denî  
Ey kâbus, ey "ilm"e gülen kahkaha  
Ey kanlı dişle nice bin "deha"  
Öldüren, söndüren "şu'le-i hakkı"  
Ey sağır, duymayan "nâle-i hakkı"

\*

Ey Neron, ey zâlim, ebedî lânet  
Ey bizi kör eden menhûs cehâlet

\*

Yeter insanları ezdiğin yeter  
Ey akli iz'ânı kemiren ester  
Düşmesin eline bir hüsn-i mâsum  
Kalmasın sinende bir ferd-i mazlum  
Ey cennet elleri tahrip eyleyen  
Beşeri mezara takrib eyleyen

\*

Ey baykuş, ey rûhu kanlı cinayet

Ey îmân rûhunu ezen cehalet

\*

Asırlar, tarihler seni yâd eder

Ey şu‘ûr kanıyla boyanan hançer

Ümit sahasında ötme ey baykuş

Geceler zulmünden eyler tevahhuş

Sana lanet olsun sayısız lanet

Ey fikrin şuurun hasmı cehâlet

**Tahsin Nâhid**

## **MATBUAT**

Memlekette ilim ve marifetin ta‘ammüm ve tevessü‘üne vâsita-i serî‘a matbûattır. Mefkûre-i millet matbûatta tecelli eder. Matbûat dânişverân-ı ilmi ü marifetin sâha-i cevelân-gâhıdır. Fezâil ve hasâil-i millet oraya mün‘akistir.

Eğer matbûat âlemde tecelli etmemiş olsa idi, beşeriyet bugünkü akıllara veleh-resân olacak mertebe-i kusvâya erişen terakkiyât-ı ilmiyye, ihtirâat-ı fenniyye ve sanâyi-i medeniyyenin inkişâfını değil, belki mebâdîsini göremez idi.

Muhterî‘ât-ı fenniyye ve sînâ‘iyyenin dest-gâh-ı marifetten ve mevâdd-i nâfi‘a-i müfidenin gencine-i tabî‘at ve hakîkatten istihrâca imkânını tehyi‘e ve ihzâr eden matbûattır. Bir memlekette matbûat vücutlandırılmamış ise orada bir şey husûle gelmez ve hiçbir işe başlanmış olmaz. Binâenâleyh matbûat rehber-i necât-ı millet, vâsita-ı ümrân-ı memlekettir.

Ba‘demâ memleketin terakkiyât, iktisadiyât ve ictimaiyâtıyla irfân, ümrân makinelerini kuracak ve onları işletecek ve semârât-ı nâfi‘a iktitâfına bezl-i fa‘âliyet edecek gençliktir. Gençliğin memlekete karşı mükellef olduğu vezâif-i vataniyye-i medeniyyeyi müdrikâne ve vâkîfâne işe başlayacak zamânını yaşıyoruz. Bunun içindir ki, şu mecmû‘a nın neşri, bu muhitteki gençliğe terettüb eden fa‘âliyetin başlangıcı olmak itibârıyla her türlü takdîrin fevkinde görülmeye sezâ-vârdır. Mü’essisleri Kemal Cenâb ve Tahsin Nâhid Beyleri tebrîk ve teşebbüslerinin muvaffakiyetle tetevvüc eylesmesini temenni etmeyi bir vazife telâkki ederek neşri münâsebetiyle sânih-i hissiyât-ı fakirânem olan manzûme-i tarihiyyeyi takdîm ediyorum. Mecmû‘anın ihtiva edeceği âsâr-ı müfidenin zıllında bu eser-i nâciz de müstazıl olursa fahr ü ibtihâcına vesile teşkîl edecektir.

[Sahife 13]

## MANZÛME-İ TARİHİYYE

Himmet-i rûh-ı şebâb oldu bedîd  
Gençliğe verdi bugün zevk-i cedîd

Açtı şeh-râh-ı edebde “Halk Yolu”  
Hak teâlâ sa’yını kılsın mezîd

İnşirâk etsin usûl-i intikad  
İntifâ eyler hemen her nûr-ı sîd

Öyle bir mecmû‘aki her safhası  
Tâlib-i irfânı eyler müstefîd

Nûr-ı irfânın tecelligâhıdır  
Ehline âyîne-i halk-ı hamîd

Sâha-ârâ-yı karar olsun hemîn  
Hem hayât-ı neşrîde her dem medîd

Cevherîn tarihini bir er dedi  
“Halk Yolu” mir’ât-ı irfân-ı müfîd  
1341

**A. R.**

**A. R. Bey’e:**

Teveccühâtınız pek kıymetdârdır. Teşekkürler ederiz. Gençlik temenniyâtınızın husûlüne canla başla çalışacaktır. (**Hak Yolu**)

## HAFTANIN DEDİKODUSU

Bir gün evvelîsi tutturamadığım yevmiyemi bugün de ikmâl edemediğim sûretde kara suratlı, hırçın çehreli mümeyyizin iri yarı ağzından savuracağı galîz kelimeleri düşünerek

yastığının altında saklayabildiğim yirmi beşlik bir kaimeyi de cebime indirdikten sonra kırık dökük bir sakf, dört duvardan ibaret hânemin köhne kapısını çekerek yola düzuldüm. Delik kunduramdan yırtık çorabıma kadar nüfûz eden kar sularını silerek masanın üzerinde beyaz yapraklarıyla ma'sûkasını bekleyen âşık-ı şûrîde-dil gibi hazin hazin yüzüme bakan yevmiyeyi çekdim. Üç darb dört kara cümleyi yitirdikten sonra bi'l-mukayese bir milyon fazla-i yekûn otuz santim tûlundaki bıçağımın kabzasını omuzuma dayayarak defteri kazmakta iken kış dedi kapı açıldı. Birdenbire değişmiş beşûş bir çehre ile mümeyyiz gözükererek “Meclis maâşına yirmi beş kuruş zam etti. Haydi, göreyim seni! İyi çalış diyerek!” kapıyı vakurâne örterek sıvıştı. Ben de yirmi beş kuruş zamm-ı maâş ın dimâğıma verdiği neş'e ile yevmiyeyi kapayarak kapıdan fırladım. Şose boyuna düzuldüm. Güzergâhımı kaplayan ilkbahârın zümrüdîn ovalarını süsleyen papatya, lale, sünbül, menekşe çiçekleri gibi elvân-ı gûn-a-gûna bürünmüş bir alây tangoların serdarı olduğu anlaşılın ve önde bulunan omuzlarına kadar açık beyaz kollarının mini mini elleriyle altın gözlüğünü düzelterek teyze dedi:

—Arabacıya izin verdim. Pek şeytan idi. Malûm ya, arabacılar biraz alık olmalıdır. Acaba yenisini nasıl bulacağım bunu düşünüyordum. Alık, âh!

—İşte benim! İsbâtı da, yolumu bırakarak sizin nigâh-ı mestinizi seyir için yarım sâ'attir ayakta duruyorum, dedim atıldım. Pazarlığa giriştik. Gümüş çerçevesi cüzdanından çıkardığı beşlik bir banknotu âle'l-hesâb vermek sûretiyle otuz lira maâş la arabacı oldum. Ve kendi kendime dedim ki, mümeyyizin her gün kara suratını görmekten ise geceleri doru atların şâhâne gözlerine, gündüzleri de küçük hanımın parlak yüzlerine bakarım.

## **Kalender**

[Sahife 14]

### **ÂŞIK ZAHMÎ**

Kengirili Tüfenkcibaşı Hasan Ağa'nın oğludur. 1244 senesinde Kengiri'da doğmuş ve pek genç iken müftü dairesinde Müderris İbrailli Halil Efendi'den medrese derslerini okumuş ve icâzetnâme almıştır.

Bir müddet tarik kitâbetinde bulunmuş, daha sonra zaptiye kâtipliği yapmıştır.

Gazel ve koşmalarından yüksek bir istidâda mâlik olduğu anlaşılın Âşık Zahmî'nin şi'irleri tamamıyla tasavvufidir; samîmîdir, câzibelidir. Bu samîmiyet ve lâubâliktir ki, sağ

iken herkese ilga ettiği hürmet ve takdis hislerinin bugün koşma ve gazellerini takip edenlerin rûhlarında da aynı te'sîr ile ihtizâz eylediği görülür. Ve o zamân bu büyük şahsiyetin rûh ve maneviyeti takdîr olunabilir. Rûhundaki yüksekliği musavver:

Anla nasıl zevkim var  
Fevkden fevкли fevkim var  
Her mekânda şevkim var  
Ay ile gün چراğım

kıt'asıyla, tasavvuf duygularının tecelli eylediği:

Zahmî her kelâmın sırr-ı ene'l-Hak  
İşinde neler dedi Mansur-ı Mutlak  
Eğer âşık isen gel âdeme bak  
Âdemin cemâli Cemâlullahdır

parçası aynı samîmiyet ve câzibenin, rûhu ganî edici iki timsâlidir. Diğer şi'irleri de tasavvuf dalgalarıyla cûşândır.

Ahmed Zahmî Efendi uzunca boylu, kuru diri, kara kumral sakallı, kara bıyıklı, kara gözlü, kara yağız çehreli ve sıcak bakışlı bir Türk idi. Yüzünde çillik eseri vardı. Hoş-meşrep, mültefit, kalender bir zât idi.

Sol ayağı çocukken kağnıdan düşmüş kırılmış ve topallık eseri kalmış çok defa, arkadaşlarıyla beraber yolda

“Müstef'ılün fa'ilün”

“Vezni budur a'recin”

terânesini adım atışına uydurarak yürürmüş!.

Şi'irlerini yazarken çok düşünmediği mervîdir...

Zahmî, sazlı sözlü hayâtının fanî zevk ve neşvelerini gördükten sonra kendisinin ölmeden evvel tarih-i vefâtı olarak söylediği “fergab”ın ifâde eylediği 1283 tarihinde otuz sekiz yaşında olduğu hâlde zevk-i bekâya yürüdü.

Allah rahmet eylesin! **T. N.**

**GÜFTE-İ ZAHMÎ**

Ger arasan ârâmım

Lâmekândır durağım



Bilmek istersen nâmım  
Bir noktadır sabağım

Anla nasıl zevkim var  
Fevkten fevкли fevkim var  
Her mekânda şevkim  
Ay ile gün çerağım

On iki bin yolum var  
Yirmi sekiz elim var  
Yetmiş üç bin dilim var  
Dokuz yüz bin kulağım

Bülbül tûyün yolardı  
Gonca güller solardı  
Cihan içre dolardı  
Görülseydi ayağım

Her saffetdir saffetim  
Nuh'da gizli necâtım  
Hızır'a verdim hayâtım  
Zulemâtdır otağım

Her cân içre cânânım  
Ne küfrüm ne îmânım  
Böyle küçük rûhbanım  
Arş u Kürsdür kalpağım

Âbidlere ma'bûdum  
Sâicilere mescûdum  
Kasidlere maksûdum  
Ne yakın ne ırağım

Zahmî sana çok dedim

Hem var demem yok demem

Mutlak şudur Hak demem

Hakdır kamu sol u sağı

[Sahife 15]

## GÜNÜN İZLERİ

“Ey kimsesiz, âvâre çocuklar”

“Hele sizler.. Hele sizler!..”

Tevfik Fikret

Kengırı Himâye-i Etfâl Cem‘iyeti, geçen gün, Kayseri Dâr-ü'leytâmı'na elli bir çocuk gönderdi. Himâye-i Etfâl Cem‘iyeti ve Dâr-ü'leytâmlar anasız, babasız, himâyesiz -kimsesiz âvâre- çocuklara samîmî sıcak bi melce'dir, şefkatli bir sinedir. O sîneye atılan her çocuk, ana, baba kokusu alır, â'ile, yurt terbiyesi görür, fennî ve muntazam bir hayât geçirir, büyür ve nihâyet cem‘iyet hayâtında alâkadâr ve gayeli bir rûh ve vaz‘iyetle yaşar.

“Yetimler Yurdu” beşeriyete insanî ve vicdânî düşüncelerin verdiği en kıymetdâr mes'elelerdir. “Yetim-i vatan” olmamak için bu uğurda, canını verenlerin, yaşayanlara emânet ettikleri kimsesiz, âvâre çocuklar, böyle şefkat yuvalarında anne ve babalarının yokluğunu duymadan büyütülecek olursa, şehit babalarının rûh-ı mu‘âzzez-i şâd edilmiş olur. Aynı zamânda o çocuk babasının ocağını yakar, elde edeceği san‘atla halk ve memleket için en hayırlı bir uzv olarak hizmet eder.

Vatanın ümrân ve imara pek muhtaç aksâmında ayrı ayrı kuvvetlerle sanâyi ve irfânın bilfi‘il temelini kurar. Bu gibi hayırlı düşüncelerle teşekkül eden “Himâye-i Etfâl Cem‘iyeti” tarafından ilbâs olunan elli bir yetimin Kayseri'ye i‘zâm edildiği gün müstesnâ ve mes‘ûd bir gündür.

Yurdumuzun yarınki sâhibleri arasında mütevâzi ve fa‘âl birer mevki işgal edeceği şüphesiz olan yavrucuklar kalplerimize silinmez “ümid ve yaşamak” ukdeleri bırakarak gitmişlerdir.

O gün yavrucukların masûmiyet ve yetimliklerine akıtılan gözyaşları bu yüksek ümîd ile dînmiştir.

Memleketimizde bu gibi hayırlı mü'esseselerin derece-i fa‘âliyeti ile âtî terakkimizi evvelce biliriz.

O hâlde, ey muhterem ve müşfik anneler, babalar! Çocuklarınızın yanında yetimliğini, kimsesizliğini, açıktan duyan yavruları, boynu bükükleri himaye eden büyüten, adam eden Himaye-i Etfâl Cem'iyeti'ne yardım edelim. Çünkü en büyük, kimsesizlikten, yoksulluktan ağlayan yavruların gözyaşlarını dîndirmektedir.

Kengirî'nin büyük ihtiyaçlarından birincisi “su”dur. Hakîkaten memleketin ihtiyâcına kâfi su yoktur. Hele suyoluna rahneler arz olduğu zaman telaş ve endişe fazlaşır. Çünkü tamamen su kesilir, bu ikinci derecede kalır, asıl mes'ele: Kengirî'da iki suyolu vardır. Biri tatlı diğeri acıdır. Acı su denileni menba'ında içilir; mecrası şehre yaklaştıkça mezarlıklar içinden, şehirde lağımlar arasından geçer. İçine mevâdd-ı uzviyye, tufeylât yumurtaları ve mikroplar karışır. İçilmez bir hâle gelir ve çok def'â sârî hastalıkların yayılmasına da yardım eder. Halkımız bunun mazarratını biliyor ve sükût ediyor. Zirâ kurulmuş bir düzeni bozunca yeniden yapmak imkânsızlığı karşısındadır. Vücudumuzun sağlamlığına, ömrümüzün uzunluğuna mâni olan bu acı suyoluna temiz, pâk bir mecrâ-yı cereyân te'mîn etmek düşüncesiyle mutasarrıf-ı livâ Ahmed Hilmi Bey Efendi, geçen hafta Kengirî'ninileri gelenlerini toplamış ve müzâkeratta bulunmuştur. Müzâkere fi'îlî bir netîceye vâsıl olmuştur. Toruşzâde Hacı Ahmed Efendi “fennî pöyre” imal eden bir makine celb edeceğine dair söz vermiştir. Yalnız bizce iki elin göreceği iş daha sağlamdır. Himmet-perver zenginlerimizin sıhhat-ı umumiyye ile alâkadâr olan bu mes'eleye lâyük olduğu ehemmiyeti vererek Hacı Ahmed Efendi'ye yardım etmeleri ve Hacı Ahmed Efendi'nin teklif ettiği şartı, suyolu mü'essesesinin kabul eylemesi lâzımdır. Halk yoluna yapılan hizmetlerin Hak yoluna yapılmış gibi dünya ve ukbâda mükâfatı vardır.

Bu hayırlı işin iki muhterem müteşebbisine, mutasarrıf beyefendi ile Hacı Ahmed Efendi'ye ne kadar teşekkür edilse azdır.

**[Sahife 16]**

## **HAZİN BİR UFÛL**

Belediye Re'îsi Cemal Bey'in mahdûmu İhsân Bey, Ankara'da vefat etmiştir. Na'ş-ı mağfîret-naqşı, Kengirî'ya getirilerek bütün memleket halkının iştirâk eylediği hazîn bir merâsim-i dîniyye ile karargâh-ı ebedîsine nakl ve defn edilmiştir. İhsân'ın ufûlü memleketimiz için büyük zâyîattandır. Bilgisi ve ahlâkî meziyetleriyle gençler arasında müstesnâ bir mevki kazanan İhsân'ın â'ile-i keder-dîdesine “Halk Yolu” arz-ı ta'zîyet eyler.

\*

Orta Nahiyesinde İrfân Hayâtı: Nahiyeye merkezinde –civar karyedeki mekteb talebeleri de iştirak ederek– bir müsâmere tertip edilmiş ve âzîz çiftçilerimize ya[v]rularının dînî, millî, duyguları, ilim ve irfâna â'id bilgileri gösterilmiştir. Orta nahiyesi müdürüyle mesleklerine yüksek bir aşk ve alâka ile sarılan hey'et-i ta'limiyyeye teşekkürler...

\*

Kengırı Mu'allimler Cem'iyeti hey'et-i idâre intihâbâtı yeniden icrâ edilmiş ve riyâsete İdâdî Tarih Coğrafya Mu'allimi Rıfat Bey intihâb olunmuştur. Rıfat Bey uzun senelerden beri hayâtını ma'ârif hasr etmiş birçok yerlerde ma'ârif müdürlüklerinde muvaffakiyetle hüsni vazife görmüş kıymetli ve güzîde bir hemşehrimizdir. Kendilerinden bilhassa memleketimizin irfân hayâtında da mühim hizmetler ümit ve temenni ederiz.

\*

Kengırı tarihini yazmak maksadıyla memleketin münevver zümresi nezdinde “Halk Yolu” mühim bir teşebbüste bulunmuştur. Bu husustaki tedkikat ve tetebbu'âtını bildirenler kıymetli hediyelerle karşılanacağı gibi memleket ve halkın menâfi'ine çalışanları da büyük şükranlarla halka tanıtacaktır.

\*

Kastamonu Ahz-ı Asker On Dördüncü Fırka Sertâbibi Ka'im-i makam Halil Bey'in Miralaylığa bi't-terfi Ankara'da Cebeci Merkez Hastahanesi Sertabâbeti'ne ta'yin buyrulduğunu ma'a'l-mesâr istihbar ettik. Mîr-i mûmâileyh Kengırı Mecrûhîn Hastahanesi Sertabibi iken idâre-i umurda gösterdiği rû'yet ve zâtî istikametiyle kendisini tanıttırmiş doktorlarımızdan bulunduğu cihetle kendilerini tebrîk ile me'mûriyet-i cedîdelerinde de hüsni muvaffakiyetlerini temenni eyleriz.

Kengırı Meclis-i Umûmîsi iki üç güne kadar müzâkerâtını ikmâl ve itmâm edecektir. Meclisi Umûmî'nin bu seneki mukarrerâtını bilhassa bu mukarrerâtın ma'ârif â'id safhalarını gelecek nüshamızda muhterem okuyucularımıza bî- taraf olarak bildireceğiz.

### **Açık Muhabere**

Kastamonu'da Doktor Fazıl Berk, Ankara'da Ahmed Tal'at, Osman Behcet, Adana'da Şâir İsmâil Kemal Bey Efendilere:

“Halk Yolu”na gösterdiğimiz teveccühler pek kıymettardır. Sevimli yazılarınız mecmû‘a mızda birer irşâd yıldızı gibi ebediyyen parlayacaktır.

Doktor Râif, Eczâcî Edhem Beylere:

Teveccühlerinize teşekkürler eder, yazılarınızın kesret-i mündericât hasebiyle gelecek nüshaya derc edileceğini ma‘a'l-itizâr beyân eyleriz.

### **BİLMECE**

Dört harfli bir isim bulunuz.

İlk iki harfi hayvanâтта kullanılan bir şey

Son iki harfi a‘zâ-yı bedenden birisi

Son üç harfi herkesin arzu ettiği bir şey

İlk üç harfinin sonuna bir “n” ilâve edilirse âlât-ı mûsıkîden birisi

Dört harfini birden istimâl edersen herkese nasip olmayan Kemalâttır.

Doğru halledenler arasında kura çekilerek birinciye münâsip bir hediye verilecektir. Diğerlerinin de isimleri neşr olunacaktır.

### **HALK YOLU MECMÛ‘ASI’NIN SATILDIĞI YERLER**

Odunpazarı’nda Hâfız Hakkı Efendi dükkânı, İmâret Çarşısı’nda Hacı Tefik Efendi dükkânı.

### **BİLMECE KUPONU**

Numara: 1

Bilmeceyi hal edenlerin bu kuponu rabt etmeleri lâzımdır.

## **Halk Yolu**

Hakkın Yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Müdür-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Derc olunmayan yazılar iâde edilmez.

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Altı Aylık: 70 kuruştur.

Sayı: 2

Sene: 1

Cilt: 1

28 Şubat 1339

## **MÜNDERİCÂT**

Türk Köylüsü: Tahsin Nâhid

Terbiye ve Ma'ârif: Nizameddîn Yümnî

Zavallı İhsân: H. Fehmi

Selâm: Tahsin Nâhid

Âşık Zahmî Dîvanı'ndan

Kengiri Tarihi İçin Notlar: Ahmed Tal'at

Tarihten Bir Yaprak: H.

Seciye Mes'elesi: K. C. E

Çocuklara Nasıl Bakmalı: Doktor R. H.

Tütün: M. Edhem

Gönül İzleri

Şükrân Borçları

Mizâhı Sevenler: Kalender

Bilmece

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

Kengırı Matba'ası: 1339

Nüshası 5 kuruştur.

**[Sahife 25]**

### **TARİHTEN BİR YAPRAK**

Giritli bir fakirin oğlu olduğu hâlde sevk-i tâli'le Serhadd-ı Girit Ağası olup bilâhire kaymakam paşalığa irtikâ eden Süleyman Ağa'nın dâ'iresinde neşv ü nemâ bulmuş cennet-mekân Sultan Selim Han zamânında Vâlide Sultan kâhyalığıyla müsteşâr-ı devlet ve mü'temen-i saltanat olarak siyâset-i dâhiliyye ve hâriciyyeyi tedvîr etmiş sarâyın mühim ricâlinden bulunan Yusuf Ağa'nın servet ve metrukâtına göz diken ve Cezzâr Ahmed Paşa'nın Akka Eyâleti Valiliği esnâsında Trablusşam'a me'mûr olarak müşârünileyh Ahmed Paşa tarafından "Adı Musa, boyu kısa, sakalı köse böyle adamdan hayır mı olur?" diye tezyîf ettikleri Kaymakam-ı Sadâret Musa Paşa ve Şeyhülişlâm Atâullah Efendi ol vakit rikâb-ı hümâyûn re'îsi bulunan Hâlid Efendi'nin bâziçe-i hiyânet ve mel'anetleri olan Yeniçeri Zorbaları Kabakçı Mustafa ve avene-i hûnâbesi Sultan Selim'in hal' ve Mustafa-yı Râbi' iclâs, bazı zengin ricâlin katli için Et Meydanı'nda toplanarak vermekte oldukları emirler hükümdar-ı cedîd Sultan Mustafa-yı Râbi' tarafından mûmzâ fermânlar ile icrâ olunmakta bulunduğu bir sırada diğer maktûl ricâl-i devletin muhalledfâtı meyânında servetini der-ceyb etmek üzere zorbaların mûmâileyh ile Yusuf Ağa'nın da katlini talep eylemekte oldukları Musa Paşa tarafından sarây-ı hümâyûna ârz ve sâdır olan irâde-i padişâhî üzerine mahall-i menfâsı bulunan Bursa'da idam ve ser-i maktû'u Bâb-ı Hümâyûn'da teşhîr edildikten sonra bunun da sâir geşte-gânın metrûkâtı gibi Musa Paşa ve rüfekâ-yı hiyânetin sarâylarına taşınan muhalledfâtı ve evrâkı meyânında zîrde aynen muharrer i'lâm zuhûr etmiştir ki, zavallı memleket bu gibi câhil ricâl ile dönüyor ve şer'at-i İslâmiyye de bu kadılar elinde oyuncak

oluyordu. Mahrûse-i Galata müzâfâtından Beşiktaş nâhiyesinde Paşa Mahallesi'nde kâin mehd-i ulyâ-yı saltanat devletlü inâyetlü Valide Sultan aliyyetü'ş-şân hazretlerinin kethüdâ-yı âlî-kadrleri sa'âdetlü atûfetlü Yusuf Ağa bin el-merhum İsmâil Ağa hazretlerinin sâhil-hânelerinde maksûd meclis-i şer'î-enverde el-Hac Sa'dullah bin Ahmed işbu bâ'isü'l-kitâb müşârünileyh hazretleri mahzarında bi't-tav' ve'r-rızâ ikrâr-ı tâm ve takrir-i kelâm edip ibtidâ-yı hilkat-i ervahda takdîr ve levh-i mahfûza sebt ve tahrir olunan ecel-i mev'ûdumdan ömrümün yedi sene-yi kâmilesinin müşârünileyh Yusuf Ağa Hazretlerine hibe edip onlar dahi Hazret-i Âdem aleyhselâm ömr-i şerif-i mukadderlerinden malûmü'l-mikdârını Şit aleyhisselâma hibe buyurup Şit aleyhisselâm dahi ittihâb ve kabul buyurdıkları kaziyeyi âlim oldukları ecilden meclis-i hibede ittihâb ve kabul buyurdular dediğini müşârünileyh ağa hazretleri dahi şifâhen tasdik ve vicâhen tahkîk buyurdularında hâkim-i mevki' sadr ve kitâb "Tûbâ lehû ve hüsni me'âb yemhullâu mâ-yeşâ ilh" nazm-ı celîlinin müfad-ı şerifini tefekkür buyurdularında "hıfzan li'l-makal" evvelki vâkı'ü'l-hâldir. Bi't-taleb ketb ü imlâ olundu.

Hürrirehu ff'l-yevmi's-sâbi' ve'l-işrîn min-şehr-i rebî'ü'l-âhir li-sene ihdâ ve aşer ve ve mi'eteyn ve elf.

Mâ-fihî'l-hücceti ve'l-ittihâb

Haffâfzâde Muhammed Emin el-Kadî

Bi-Mahrûseti'l-Galata

Şuhûdü'l-hâl:

İrfanzâde Arif Efendi

Musâhib-i Şehriyârî Sâdık Ağa

Kethüdâ-yı müşârünileyh Ahmed Efendi

Kapu Çukadarı Ömer Ağa

Ve gayrihim mine'l-huzzâr<sup>133</sup> H.

**[Sahife 26]**

## **TERBİYE VE RÛHİYAT**

### **SECİYE MES'ELESİ**

Seciyenin mü'essirleri, "uzviyet," "itiyâd," "terbiye," "irâde"dir.

#### 1. Uzviyet

---

<sup>133</sup> Tarih-i Cevdet, Cild 8, Sahife 361



Ferdler arasında uzviyet itibâriyle büyük farklar görülür. Bazı ferdlerin bünyeleri kuvvetli, damarları geniş, bazılarının da bünyeleri zayıf, sıhhatleri bozuktur. Hayâtî fi‘iller bir kısım ferdlerde serî, bir kısım ferdlerde de ağırdır. Fıtrî ve irsî meksûbât ise her keste başka türlü bir “mizâc”, başka türlü bir “bünye” meydâna getirir. Uzvî mizâclar seciye üzerine kuvvetli te’sîrler yaptığı için uzvî hissiyâtlar manevî ve ahlâkî husûsiyetleri doğurmaktan hali kalamaz. Binâenâleyh seciyenin en büyük ve kuvvetli âmili uzviyetlerimizin sûret-i teşkîlidir ki, ef‘âl ve harekât-ı beşeriyede değişikliği, bu değişiklik de muhtelif mizâcları tevli‘d eyler.

## 2. İtiyâd

İtiyâd, bir fi‘ilin sık sık tekerrürü netîcesinde o fi‘ile karşı isti‘dâd ve kabiliyetimizde husûle gelen değişikliğe denir ki, te’sîrini bedenî, fikrî, hissî fi‘illerimizde dâimâ gösterir. İtiyâd, fi‘illerin sür‘atini fakat fi‘illerdeki şu‘ûrun azalmasını intâc eyler. Kabiliyetlerimiz, kudret ve kuvvetlerimiz temâyül ve inhimâklarımız itiyâdların mahsûlünden başka bir şey değildir.

Bunlar, mizâcın, uzviyetin netîcesi olan husûsiyetlere inzimâm eder. Ve bu sûretle insanların seciyeleri arasındaki ihtilâfın mizâcları ile itiyâdları arasındaki ihtilâftan neş‘et ettiğini irâ‘e eyler.

## 3. Terbiye

Terbiye ma‘nâ-yı hakîkiyesiyle seciye üzerinde kıymetli bir âmildir. Mütereddît, mütelevvin, mütehavvel, bukalemun, âdetâ mâyiât gibi şekilsiz, her bulunduğu muhîtin şeklini alıveren seciyeler vardır ki, bunların islâhı husûsunda hiç şüphe yok, en büyük âmil ve mü‘essir terbiyeden başka bir şey değildir.

## 4. İrâde

İrâde, insanın harekâtını ta‘yin etmesi iktidârdır. Bu iktidâr hissiyât ve efkârın teşekkülünden sonra tezâhüre başlar. Fikirlerin, hislerin teşekkülünden evvelki hareketler şüphesiz, “sevk-i tabî‘î” mahsûlüdür.

Mükemmel ve kudretli bir irâdenin safahât-ı esâsiyyesi “tasavvur”, “muvâzene”, “karar”, “icrâ”dır.

Bu safhalarda ise aranacak hâssa-i mühimme sür‘at “şiddet”, “metânet”dir. Binâenaleyh tâm ve mükemmel bir irâde için “kuvvet ve kudret” lâzımdır. Bünyenin, efkâr ve

hissiyâtın kuvvetli bir sûrette teşekkülü irâdenin azim ve kudretini ziyâdeleştirmekten uzaklaşamaz. Böyle bir irâdenin seciye üzerine yapacağı te'sîrin derecesi kendiliğinden tebârüz eder.

İrâdede görülecek za'fiyet ve kudret, seciyenin de aynı mahiyette tecellisini intâc eyler. Seciyenin en büyük unsûru, insanlarda fitraten mevcûdiyetini gösteren "fa'âliyet"tir. Fa'âliyet, bedenî, fikrî, hissî olmak üzere o şekilde doğar. Rûhiyatçılar fa'âliyetin bu üç şekli tecellisini nazar-ı ehemmiyete alarak seciyede muhtelif safhalar ayırmışlar. Fa'âliyetin gösterdiği bu şekillere göre seciye evvelâ fa'âl, fekkâr, hassâs nâmlarıyla üç büyük zümreye tefrik edilmiştir. Fa'âliyeti fekkâriyet ve hassâsiyetine galebe çalan insanlarda seciye "fa'âl," fekkâriyeti fa'âliyet ve hassâsiyetine gâlib gelenler de "fekkâr" hassâsiyeti, fekkâriyet

### [Sahife 27]

ve fa'âliyetine te'sîr yapanlarda da hassâs olarak görünür. Şu hâle nazaran meselâ hassâs seciye demek, insanlardaki hassâsiyet kuvvesinin fa'âliyet ve fekkâriyet kuvvelerine hâkim olması demektir. Bu tasnif ve taksim seciyenin menba'ı olan fa'âliyetin şekillerinden yalnız birisinin diğerlerine tefevvuk etmesinden mütevellid bir tasniftir. Hâlbuki bazan da fa'âliyetin iki safhasının birden üçüncüye galebe çalması hasebiyle temeyyüz eden seciyeler de mevcuttur. Bi't-tabi' bu mevcûdiyet rûhiyatçıları ikinci bir tasnif karşısında bulundurmaktan hâlî bırakmıştır.

### K. C. E.

### GÜZEL SÖZLER:

Rûh, dolması matlûb olan bir kap değildir. Fakat ısıtılması lâzım gelen bir ocaktır.

Erkek ve kadın sağ ve sol el gibidir. Ellerimiz aynı işi görmekle mükelleftir. Yalnız birini fazla kullanmak itiyâdı onu diğerinden becerikli etmiştir.

Bir milletin veya bir ırkın rûhu ezeli ve ebedî bir "tekevvün"den ibârettir.

### FENNÎ SÛTÛNLAR

### ÇOCUKLARA NASIL BAKMALI?

Şurada peder veya vâlide veya uzak yakın akrabalarından birisinin uzviyeti cihetiyle müşâbeheti, zekâ ve ahlâk gibi mâneviyât bundan mâ'adâ mevcûd ise hastalığa istidâd gibi

asıl mirası hâmil olarak doğan çocuklarımızın neşv ü nemâlarına karşı umûmiyetle halkımızın pek câhilâne tarz ve hareketlerinden mütevellit çocuk üzerinde ânî veya tedricî netâyic-i meş'ûmeden bahsetmek istiyorum. Hatta bu husûsta münevverlerimiz de dâhil olduğu hâlde basit olsun hıfzû's-sihhat-ı etfâl hakkında hiçbir mâlûmâta vâkîf olmayan ve esâsen ehemmiyet bile vermeyen ana babalarımız yüzünden çocuklardaki hastalıklar ve bi'n-netîce ölümleri bizde mühim bir yekûn teşkil eder.

Bu ciheti mübâlağalı olarak söylemiyorum. Lehü'l-hamd mâneviyâta itimâd-ı tâmmemiz netîcesi bizdeki bereket-i tenasül şâyân-ı ehemmiyet ise de çi-sûd ki, bir gâhlık neşv ü nemâsı gibi telâkki ettirdiğimiz yavrularımız dâimâ cehlimizden ya ölüm ve ya envâ'-ı ilel ve eskama mârûz kalıyorlar. Meselâ vakitsiz tegaddiyenin bâhusûs daha henüz süt emerken güya neşv ü nemâsını tesri' gibi bir fikr-i bâtil ve sakîm netîcesiyledir ki, sırf menfa'at-i şahsiye yolunda gazetelerde görülen şarlatanca ilânlara kapılarak hiçbir tabibe de danışmayarak, ancak bir şahs-ı kâhilin bile hazmında müşkilât çekeceği bir takım gıdâî müstahzârâtın yavrucuklarımızda tevlîd ettiği hâlât ve a'râz-ı mü'essifenin çok vakit dâimâ kurbanı oluyorlar. Hiç düşünülüyor ki, bu gibi gıdâlara yeni doğan bir çocuğun echize-i hazmiyesinin henüz tahammülü yoktur. O, bir yaşına kadar yalnız, yalnız ana sütüyle beslenebilecek bir çağdadır. Lokum, badem ezmesi somruğu, tereyağı gibi şeylere mide si gayr-i müsâittir. Değil şu gıdâlar ile hatta vâlide sütünün keyfiyet ve kemmiyeti cihetiyle de pek çabuk müte'essir olur. Pastırma, sucuk, biber ve baharatlı et'ime gibi mevâddan müte'essir olan valide sütü alelâde bir inkıbâz, ufak bir rahatsızlıkta sütün az çok târî olacağı tegayyürâtdan muzdarip

### [Sahife 28]

bulduğu gibi hatta bu gibi hususâta ri'âyet eden ananın memeden verdiği süt miktarından da müte'essir olur.

Evet, bugün müsbettir ki, pek yakın fâsıla ile süt emzirmek ve her bir emmede aburâne almak, bundan başka sütün nâdiren hâvî olduğu mevâdd-ı mugaddiyesinin büyük bir mikdârda bulunması gibi emzirme adetlerinin tekessür ve uzun sürmesi netîcesi bir ifrat-ı tegaddiyei mücib olur ki, avâkıbı itibâriyle en basit a'râz olarak çocukta ibtidâ kusmak görülür. Bu çocukta zuhûr etmeye başlayan mide hastalığının alâim-i zamîresidir.

Fakat nenelerimizce şu alâim bâis-i memnûniyettir. Onlarca güyâ çocuğun süt ile dolan mide sinden fazlası atılıyormuş demekmiş! Hâlbuki bu suretle yine süt vermekte devam

olunduğu hâlde bir müddet sonra artık kusmak zâil olarak günün birinde ya ânî ya da tedricî hoşa gitmeyecek akisler zâhir olmaya başlar. Bu gibi usûlde derhal sütü kesmek onun yerine ılık hafif şekerli su ka'im etmek gibi tedâbir tatbik ve riâyet olursa gelecek ağır fenâlığın şüphesiz önü alınmış olur. Maa-mâfih bazı defada hiç kusmaz ki, bu hâl çocuğun sıhhati için en fenâ bir alâmettir. Bu şekilde tehlikeler pek çabuk ve ânî zuhur eder. Binâenaleyh bir nev-zâdîn her halde sıhhat-ı neşv ü nemâsını te'mîn için evvelce verilen memeden iki buçuk üç sâ'at sonra ikinci bir meme verilmelidir. Hâlbuki bu tarza hiçbir valide veya sütanalar riâyet etmezler. Validelerimizin hemen hepsi, münevver sayılanlarımızda çocuğun bağırmasını men' etmek için -en ziyâde bu cihet medhal-dârdır- veyahud güya çabuk büyüsün veya etlensin gibi fikir ve mülâhaza-i kasırâne ile alelâde sâ'at başına, çok zamân yarım sâ'atte bir ve hatta gece esnâsında aynı vecihle vererek pek ziyâde fâideyi mûcib olan gecenin ve mide bütün uzviyet için bir istirahat zamânı tabî'atın bir kanunu olduğunu unuturlar. Hâlbuki çocuğun mide sini dâimâ pek dolu olan sütlerden hiçbir vakit boş kalmayacağından yavaş yavaş mide kuvve-i takallusiyesini gaib ederek tevessü' eder. İşte o zamân gayr-i tabî'î ahvâlin zuhûru teahhur edilmez. Mide nin zarı tahriş olunarak bi'n-netîce iltihab-ı mide yi hâsıl ettiği gibi o iltihab bağırsaklara da sirâyet ederek inkıbâz, ishâlât başlar. Çocuğun karnında şişkinlik ve serinlik hâsıl olur. Hareket-i hamube(?), geğirme, hıçkırık ve şercîden ga'zân gelir. Çocuk az veya çok fâsıla ile sancıdan bağırır, çehresi sararır. Uykusunu gayb eder, cildi kurdeşen, egzama gibi indifâât ile mestûr bulunur. Bu hâl ahvâl-i vücûdiyyesine bi't-te'sîr za'fiyet-i bedeniyeye de başlar. Bu üsret-i hazm mide -i mi'â'î(?) hemen zamânında tedavi ettirilerek şifâ bulursa da ihmâl ve tesamüh daha doğrusu anlamamazlık yüzünden dâimâ vahim netâyic itâ eder.

Çocuklarda süt cihetiyle husûle gelen şu hastalık umûmî bir safhadır. Bu cihetin yine amîk ve umûmî muhtelif derecâtı vardır ki, burada tafsili mümkün değildir. Görülüyor ki, adem-i dikkat ve cehâlet eseri bir çocukta süt, gıda yerine bir fenâlık yapabilir. Bunu söylemekle sütün mazarrâtı anlaşılmasın. Umûmiyetle süt sırasında pek mükemmel bir gıdadır. Sırasız verildiğinde de mazarrât teşkil eder. Maa-mâfih bazı çocuklar vardır ki, uzun müddet şu ifrat-ı tegaddiyeden muzdarib bulunmazlar. Her hâlde yine bu gibi çocuklarda fart-ı tegaddînin vasfî bir hâli görünür. Bu sınıftakiler de evet şişmânlaşır, zâhiren gürbüz, tombullaşır, tos toparlak bir şekil alırlar ise de hakîkatta bu gibi çocukların etleri gevşek ve çehreleri kansızdırlar. Ve ale'l-umûm hastalıklara istidâdları ziyâde olduğu gibi âdi hastalıklarda pek gürültülü gelirler. Zamân itibâriyle çocuktaki şu şişmânlık zâil olarak zâfiyet-i umûmiye ka'im olur. Şu hâli pek çok kimseler de tasdik ederler. Size der ki, "Bu çocuğum bir buçuk yaşına kadar gayet etli, canlı, şişmân

## [Sahife 29]

tombul bir çocuktur. Ne bileyim dikkatte hatam olmadığı halde şimdi gittikçe zayıflamaya başlıyor. Acaba vereme mi tutuldu?” gibi sözlerle vâlide ve babası size çocuğun evvelce ifrat-ı tegaddîsinin tablosunu pek güzel tasarlatır. Çocuk beslemek zâhiren güç gibi görünürse de usûl-ı mâkulesi dairesinde hareket edilir ise hiçbir müşkilâtı yoktur. O güçlüğü çocuk doğduğundan itibâren analar ihdâs ediyor.

Ana sütü, ki çocuklar için inek ve keçi sütünden daha hâzım olduğu hâlde bu sonki sütler ile su karıştırmaksızın beslendiği takdirde, çocukda husûle gelecek a‘raz hiç şüphe yok ki, daha şedid, daha gürültülü ve daha tehlikelidir.

Bu cihetleri de gelecek makaleye terk eylemiştik. Bu kadarla iktifâ edelim.

**Doktor R. H.**

## TÜTÜN

Cem‘iyet-i beşeriye istediği kadar şeh-râh-ı terakkîde kat‘i merâhil eylesin... İsteddiği kadar ateşîn efkâra mâlik nesil yetiştirsin... İsteddiği kadar zahirî bir sa‘âdet tasarlasın. Bütün bu medeniyet... Bu nesil... Bu sa‘âdet mâil-i inhidâmdir.

Bütün cem‘iyet-i beşeriyeyi bir sür‘at-i berkîye ile takip eden mevcûdiyet ve hayâtını bir hufre-i hevel-nâke sürükleyen iki seyyâle-i muharrebden tahlis-i girîbân etmedikçe kat‘iyen felâh ve sa‘âdet bulamaz. Derece-i tahribi itibârıyla yekdiğerinden geri kalmayan bu iki seyyâleden içkiyi bir tarafa bırakarak şimdi tütünden bahsedeceğiz:

Tütün içmek pek muzırrdır. Bunun mazarratı bilhassa ifrâtındadır. Hâl-i itidâlde pek o kadar mazarratı yoksa da lâkin beşer dâimâ menhiyyâta tabî‘aten münhemik olduğundan bu gibi muzırr şeylerde bile bile ifrat derecesine varır. Binâenâleyh sözümüz itidâlini muhâfaza eyleyen müstesnâ şahsiyetlere değil, müfritleredir.

Evet! Tütün içmek muzırrdır, demiştik. Bugün bunun mazarratını inkâr eyleyen kâinatta bir fert tasavvur olunamaz. Nice şahsına, nesline ve milletine en büyük ihâneti yapan tiryakilerdir. Tiryakilik bütün an‘anâtıyla bizim şarka has bir vergidir. Tütün mü? Envâ-i müskirât mı? Kahve ve çay tiryakisi mi? Hangisini istersen... Bini bir pâre! Bunun esbâb ve avâmil-i yegânesi, ibtidâ can sıkıntısından yani meskenet ve işsizlikten başlar. Sonra itiyâd ve

ibtilâ derecesini bulur ki, o zamân bundan kurtulmak, ölümden yakayı kurtarmak kadar zor ve müşkildir.

Me'kûlât, meşrûbat ve melbûsât gibi ihtiyâcât-ı mübremeden olmayıp sırf parasını kâğıda sararak gözü önünde yakıp -tabir mâzûr görülürse- deli gibi dumanını seyretmekten başka zerre kadar bir menfa'ati olmayan ve bugün âdetâ beşeriyetin diğeri ihtiyâcât-ı mübremesinden daha üstün tutulan bu müdhiş belâdan kurtulmak acaba mümkün olacak mı?

Hani, aslı yok Anka gibi, dünya kuruldu kurulu hiçbir kimseye nasip olmayan ve fakat kitaplarda, dillerde her ân dolaşan bir isim var. Onu biliyor musunuz? Sa'âdet! Sa'âdet! Evet, hakîki ve kat'î bir sa'âdet arzu ediyor musunuz? İşte tâmmü's-sihha bir vücûda mâlik olmak... Bence bundan başka bir sa'âdet dünyâda aranılmaz. Zaten aranılrsa da bulunamaz. Çünkü bunun da Anka gibi

### [Sahife 30]

ismi var, cismi yok.

Kanunî Sultan Süleyman:

“Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi”

mazmûnunda sa'âdet-i hakîkiyye pek güzel tecellî etmiş bulunuyor. Amma denecek ki, sıhhatimizi ihlâl eden başka avâmil yok da yalnız tütün mü vardır? Evet, bunların en müthişi, en muharrebi tütündür. Zirâ her hastalığı yapan avâmil, vücutta müsâit şerâit bulunduğu takdîrde hastalığı yapar. Hâlbuki tütün öyle değildir. Bu habis mahlûk birçok hastalıkları da'vet eder. Yani hastalığı husûle getiren tohumların barınıp üremesi için vücutta evvelâ bir yer hazırlar. Bu tohumlar da hiçbir mâni'aya, müdâfa'aya uğramadan sellemehü's-selâm gider, orada evi imiş gibi oturur. Bir zamân durup dînlendikten sonra yavrular çoğalır. Artık o zamân vücûdu el birliğiyle kemirmeye başlarlar. Eğer vücûd mukavîm ise bu mikroplarla yaptığı harpten galip çıkar. Bütün o mikropları gebertir. Târümâr eder. Aksi takdîrde uzviyet mağlûb olur ki, netîce ölümdür.

Âh! Bu mazarrat yalnız onu kullanan şahsa münhasır kalsaydı Fakat heyhat! Ki, o âdem verâseten kendinde mevcut olan hastalıklara karşı evlâdına bir istidâd hediye eder. Bu silsile-i istidâd bir cem'iyette, bir millette ekseriyeti teşkil etti mi, o millet, mevcûdiyetine, menkıbelerine ve bütün inkılabât-ı tarihiyesine bir sahife-i nisyân da ilâve etmelidir. İlâve etmemek mümkün müdür? Hem bakınız ne kadar kolay. Ufak bir misâl ile mes'elemizi hal ve

isbât edelim! Ağzı burnu tıkalı bir adam 2–3 dakikadan fazla yaşayabilir mi? Şüphesiz yaşayamaz. Çünkü ciğerlerine havâ girmiyor değil mi? Kezâ bir sobanın borusu tıkalı olursa o soba yanar mı? Şüphesiz o da yanmaz. Öyle ise, uzun bir müddetten beri sigara dumanına bir me’vâ teşkîl eden o cem‘iyet efrâdının akciğerlerindeki havâ boruları, soba borusu gibi kurum bağlar, tıkanır. Havânın çıkmasına mâni olursa, sobanın söndüğü gibi, o cem‘iyet efrâdının da yavaş yavaş şu‘le-i hayâtı muntefi‘ olur. İşte görülüyor ki, bu gibi adamlar yalnız kendine değil nesline ve milletine en büyük darbeyi indirmiş olur. Şübhesiz bu te’sîr batydir. Bugün Berlin Tıp Fakültesi’nde tutulan istatistikler ispat ediyor ki, sigara içenler içmeyenlere nisbeten ömürleri on beş sene kısadır.

Bir kere tanıdıklarınızdan, bildiklerinizden ifrat derecesinde sigara içenleri şöyle bir gözden geçirecek olursak, ya veremli ya da muhtelif göğüs hastalıklarından dolayı kuşbaşı balgamlı ve öksürüklü veyahûd da sıska olduğunu göreceğiz. Artık bu gibi adamlardan dünyaya gelecek evlâdın sıhhatini düşününüz.

Bir de sıhhati tam olan bir adamı tahkîk edersek. O zamân ya kendisinin veya babasının tütün ve içki kullanmadığını öğreniriz. Tabîdir ki, burada mülhem, yağlı bir adam gösterilip işte hem sigara içiyor hem de sıhhati yerindedir diye iddiâ edilemez. Hele bir adamın kendisine sorulsun bakalım ne cevap alınacak? Zirâ sıhhat başka, şişmânlık yine başkadır. Kâzib şişmânlık olduğu gibi marazî şişmânlık da vardır.

Hülâsa-i kelâm, tütün pek muzırrdır. Terkîbinde bulunan nikotin maddesinden dolayı vücûd tedricen tesemmüm eder (Tesemmüm-i nikotinî). Türlü türlü göğüs hastalıkları yaptığı gibi vücûdun telgraf telleri mesâbesinde olan âsâb üzerine de te’sîr ederek muhtelif emrâz-ı âsâbiyeyi mûcib olur ve dolayısıyla mide bozukluğu, bağırsak hastalıkları da hiçbir zamân eksik olmaz.

İşte menâfi-i şahsiyye, nesliyye ve milliyyesini düşünen bir adam bütün bu mehâziri der-pîş ederek mümkün ise külliyyen sigarayı terk etmek veya hiç olmazsa hâl-i itidâli tecâvüz etmemek îcâb eder.

“Tütün içmek faydalıdır, zirâ terkîbinde nikotin

**[Sahife 31]**

denilen hâlîk mikrop bir madde vardır. Bu madde ağız, burun ve ciğerlerdeki mikropları öldürür” diyenlere cevap: Nikotinin te’sîrât-ı dâimesiyle istfînâs peydâ eden mikroplar ölmez.

Zâten uzviyetin mikroplara karşı muhtelif vesâit-i müdâfa'ası vardır. Binâenâleyh bu maksatla tütün içmenin hiçbir lüzûmu yoktur. Sâniyen tütün lüzûm-ı tabî'î yesine mebni ihtiyacı takdîrinden içilmiyor ki. Âdetâ bir itiyâd bir ibtilâ.

Şu hâlde şedîd bir âmir-i mücbir gibi insanları kendisine celb eden bu habis yılandan fayda bekleyeceğimize inşak -tütsü- sûretiyle kullandığımız diğer mevâdd-ı devâiyeden beklemek daha doğrudur.

**M. Edhem**

## **GÜNÜN İZLERİ**

Hoca Hafize Zeliha Hanım Efendi

Kastamonu'nun bir ilim ocağı olan hocası Seyyidalizâdelerden Hoca Mahmut Efendi kerimesi ve Fetihci Efendi denmekle marûf ulemâ-yı kirâmdan Hâfız Mustafa Efendi zevcesi Hoca Hâfız Zeliha Hanım 3 Receb 1341 tarihinde Kastamonu'da irtihal eylemiştir 1245 sene-i Hicriyesinde kadem-nihâdeyi âlem-i şuhûd olan müşârünileyhâ pek küçük iken vâlidesinden hatm-i Kur'an-ı azimü's-şâna muvaffak olmuştur. Ba'dehû Hoca İsmâil Zühdü Efendi'den sülûs ve nesih meşk ederek ketebe almakta iken dokuz yaşlarında gözlerine âmâ târî olmuş on altı yaşına kadar köşe-i inzivâda ihtiyâr-ı uzlete mecbûr kalmıştır. Bilâhire şifâ-yâb olmuş ve Mehmed Zühdü Efendi'den ulûm-i Arabiyye tahsil etmiş, Hacı Ahmed Efendi'den hutût-ı mütenevvi'a meşk ederek icâzetnâme almıştır. Daha sonra Trablusgarp ulemâsından Kastamonu'da ikamete me'mûr Mes'ûd ve Mahcûb Efendilerden Tefsir ve Hadis'i, Hoca Râsim Efendi'den Va'z ve Alâka ve Fıkh-ı Ekber'i, Hoca Behced Efendi'den Ulûm-ı Riyâziyye, Fârisî, Tarih ve Coğrafyayı ta'allüm ve tederrüs etmiştir. Kırk beş sene tahsil-i ilim ile meşgul olmuş ve 1290'da Kastamonu İnâs Rüştîyesi Baş mu'allimliği'ne ta'yin olunmuştur.

1321 senesinde teka'üde sevk edilmiş, zamânını tabî'at-ı ilmiyye ile ibadet ve tâata hasr eylemiştir. Merhûme-i mağfûre sert ve muvazî fevkalâde metin ve âhir ömründe dahi şu'ûruna hâkimdi. Usûl-ı Tezhib ve Tecellî'de ve el işlerinde mâhire ve marangozlukta san'atkâr idi. Bir asra yakın bahtiyâr bir ömür geçiren müşârünileyhâyı Cenab-ı Hak arık-i lücce-i mağfîret eylesin.

Halk Yolu merhûmenin â'ile-i keder-dîdesinden olan Mutasarrıf-ı Livâ Ahmed Hilmi Bey Efendiye arz-ı tâziyet eyler.



\*

Almanya'nın Lennep kasabasında 1845'da doğmuş olan Röntgen, yetmiş sekiz senelik bahtiyar bir ömür sürdükten sonra Münih'de vefat etmiştir. Beşeriyet-i muztaribânın duyduğu acılara tamamıyla değilse bile, bir derece mâni olabilmek için çalışanlar ve bu uğurda fedâ-yı can edenlerin mezârı ancak beşeriyetin kalbidir. Röntgen de bu bahtiyarlardan birisi ve pek kıymetlisidir. Yalnız bir hikmet-şinâs olan Röntgen'in 1895'de keşfelediği “şuaât” sâyesindedir ki, teşhis olunamayan hastalıklar teşhis edilmekte ve ahiren -yine bu sayede- birçok hastalıkların da tedavisi hususunda da pekiyi nefîceler elde edebilmektedir. Röntgen gibi beşeriyetin müstesnâ şahısları yalnız mensub olduğu milletin değildir. Evet Röntgen bir Almandır.

Fakat “iks” şuaâtın kâşifi olan Röntgen, bütün beşeriyetindir. O bu şuaât yalnız Almanlar için değil, bütün beşeriyet-i muztaribe için keşfetmiştir. Büyüklerin kadrini öldükten sonra biliyoruz. Gönül ister ki, bu gibi müstesnâ yaradılışlar, beşeriyetin sa'âdeti için uğraşanlar koca şair “Bâkî”nin,

“Kadrimi seng-i musallâda bilip ey Bâkî”

“Gelip el bağlayalar karşıma yârân saf saf!”

nevmîdâne feryâdıyla nevha-kâr olmasınlar!...

## MİZAHİ SEVENLER

Kış günlerinin soğuk ve uzun gecelerini sabaha kavuşmak çok zordur. Bu zorluğu bilirim ve kendime eğlenecek bir şey ararım. Geçen gece sobanın kenarına teneke mangalı koydum, ufacak çaydanlığımın suyunu kaynatmak için mangalın bir tarafına yerleştirdim.

Devetüyünden mâ'mul on kiloluk paltomun geniş yakalarıyla kulaklarımı örttüm. Köşede bulunan posta oturdum. Evet, yastığa da belimi dayadım. Mangalda tekâmîl yanmamış bir iki kömürün çıtırtısını dînliyorum, ara sıra etrafa dağıttığı şerârelerini seyrediyordum. O esnâda ihbarsız, ihtarsız odamın kapısı açıldı.

Tepesindeki uzun, siyah, parlak saçlarını örten o gün giydiği Buhara kalpağının altında parlayan bir elâ çift göz, kolanlı yeşilimsi bir palto, altında beş kiloluk kocaman bastonlu birisi içeri girdi, gözleriyle odayı şöyle süzdü, süzdü elindeki bastonu kapının arkasına bıraktı. Uzun ajurlu çoraplarını düzeltti. Köşedeki -beş on tamirci dükkânlarını dolaşarak, bilmem

hangi tâliin yardımıyla bizim köhne hâneye düşmüş olan- kırık koltuğa kuruldu. Ayaklarını bir bir üzerine attı. Şık fakat kenarları kirli gözlüğünü tüylü paltosunun çamurlu eteğiyle, burnunu da koluyla sildi. Güya temizledi.

—Sana bir şey söyleyeceğim, sözüme inan. Vallâhi billâhi tallâhi doğrudur. Gözlerim kör olsun! Kapıdan çıkmaya ermeyeyim, Allah canımı alsın, kalede yatanın hışmına uğrayım, yeşil iki kitap çarpsın, şuradan şuraya ermeyeyim, kıblem ters dönsün, şefâatten mahrûm kalayım. Gençliğimin hayrını görmeyeyim, ekmek erenler vursun, kara kara mezarlarda yatayım...

Heyecanlı heyecanlı dînlemekte olduğum şu eğlenceler karşısında dilim tutuldu. Öbür taraftan devam ediyor. Nihayet güç hâl kendimi toplayarak, “Ey, yeter, inandım. Haksız olsan dahi bu yeminlerle âdil bir kadıyı kandırırısın” dedim. “Netîcesine intizâr eylediğimi” söyledim.

Verdiğim bir bardak çayı içerek ve sözüne devamla:

—Bu gece bir rüya gördüm.

Kengiri'ninâfâkını şimendifer dumanları kaplamış, düdük seslerinden araba gürültülerinden durulmuyor. Ankara, Kastamonu yolculuğunda arabalara minnet ve rica kalmamış.

—Evet olabilir ya!..

—Şehrin haritası alınmış, caddeler bir istikamette açılmış. Çamur belası ortadan kalkmış, etler ucuzlamış.

—Pek-a'lâ !

—Müsâmere ilânı köşelere asılmış.

—Bu da bir şey değil.

—En bahtiyar kısmını söyleyeyim mi? “Ay” otuz gecesinde bedr-i tâm halinde bulunacaktı. Geceleri elektrik ve mum masraflarına ihtiyaç kalmayacaktı.

—İşte burası yalan. Kanûn-ı Ezelî bozulmaz. Sokakların tenvîri evliyâ-yı umûra â'iddir,

dedim. Yudum yudum içmekte olduğu çayı da bitirerek “Allahaismarladık” diyerek kapıdan fırladı. Ben de şu hikâyenin hayâlâtıyla yatağıma uzandım.

### **Kalender**

### **BİLMECE**

“..... ve ...”

Bilmecem iki kelimedir. Birincisi beş ikincisi üç harflidir. Birincinin ilk, ikinci ve son harfleri beşeriyet için büyük bir lekedir. Üçüncü, dördüncü, beşinci harfleri başlı başına ma‘nâlı, hem de medâr-ı fevz ü necât bir kelimedir. İkinci üç harfli bir kelime de birincinin lâzım-ı gayr-i müfârıkıdır.

Doğru halledenler arasında kur‘a çekilerek birinciye mecmû‘amızın altı aylık abonesi verilecektir.

**HALK YOLU MECMÛ‘ASI’NIN SATILDIğI YERLER:** Odunpazarı’nda Hâfız Hakkı Efendi dükkânı; İmâret Çarşısı’nda Hacı Tevfik Efendi dükkânı.

### **BİLMECE KUPONU:** Numara 2

Bilmeceyi hal edenlerin bu kuponu rabt etmeleri lâzımdır.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Her nevi evrak müdür-i Mes'ûl nâmına gönderilmelidir. Derc olunmayan yazılar iâde edilemez.

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

Müdür-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Senelik Abonesi: 130 guruş

Altı Aylık: 70 guruş

İdarehâne: Kengırı Matba'asında DÂ'İRe-i Mahsûsa

Nüshası 5 guruştur

31 Mart 1339

Sene: 1

Sayı: 4

### **MÜNDERİCÂT**

Derdîn Büyüğü / Tahsin Nâhid

Bozuk Akıllılar / Ahmed Tal'at

Mekteblerimizde Tarih Dersleri / K. C. E.

Seciye Mes'alesi / K. C. E.

Kengırı Tarihi İçin Notlar / Ahmed Tal'at

Âşık Zahmî Divânı'ndan / Zahmî

İctimâî Yaralarımızdan Can Fadime / Cevad Hakkı

Güzel Sözler

Günün İzleri

Şükrân Borçları

Panayırlar: Kalender

Kengiri Matba'ası 1339

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Müdir-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'a dır

31 Mart 1339

Sayı: 4

Birinci Sene / Birinci Cild

## **DERDİN BÜYÜĞÜ**

Şu satırları yazmaya mecbûr olduk. Bunlardan şahsî, hususî netîceler çıkarmak isteyenlerin vatan-perverliklerinden şüpheleniriz. Fa'âliyet hayâtında ve dînî, vatanî, millî mes'elelerde vicdânımızdan eminiz. Şu veya bu şahısla hiçbir alıp veremediğimiz yoktur. Gayemiz ve maksadımız umûmî sa'âdetin husûlüne çalışmak, umûmî fenalıkları –bilâ-pervâ– bast ve teşrîh etmektir. Meslekleri, yevmî gazete gibi vakayi-i câriyenin intibaâtını taşıyan bazı zevâtın zan buyurdıkları gibi biz bu fikir ve vaz'iyetimizle cem'iyet kitlesinden ayrılmış sayılamayız.

“Adam olanın hayır olur adamlara kasdı”

“İnsanlığa insanda budur işte delâlet”

Esâsen istinâd ettiğimiz varlık milletimizdir. Yanlış zân tefsîr edilmesin, bunu hâlisâne ricâ ederiz. Çünkü cenâb-ı peygamber (s.a) de “Zannın çoğundan sakınıınız.” [ve] “Fedâkârlıksız fazilet, cebr-i nefissiz ahlâk yoktur.” [buyurmuşlardır.]

Zirâ zannın bir kısmı günahdır. Bir de “Tecessüs ve hafiyelik etmeyiniz, birbirinizi de gıybet etmeyiniz” buyuruyor. Bizce her şeyden ehem ve akdem bir gaye varsa o da ictimâ’î bünyemizi kuvvetlendiren “ahlâk”dır ve biz ictimâ’î ve iktisâdî hayâtımızda muhtelif sebeplerle açılan yaraları söyledikçe, bunların şahsî dedikodulara sebebiyet vermesini dîne ve ahlâka mugayir görmekteyiz. Meydanda şu şehir, şu kasaba, şu köy yoktur, hepimiz için senelerden beri yanan, yıkılan bir vatan, târûmâr bir yurt vardır. Yine meydanda şu “Paşa”, şu “Bey”, şu “Efendi”, şu “Ağa” yoktur; senelerden beri can veren, kan veren, her türlü ictimâ’î, iktisâdî, hayâtî yaralar altında kıvranan bir millet, mâsûm bir millet vardır. Bu vaz’iyet karşısında [ ] vazifesinin artık ne olabileceğini takdîr edemeyenlere acırız! Biz hüsn-i niyet ve vicdânından emin olanlara

### [Sahife 50]

mahsûs ferahlığı ve umûmî mesâil ile öz candan alâkadâr olanlara mahsûs zevkin heyecanlarını –velev ki, can bahâsına olsun– taşıyoruz ve bununla vicdânımıza istinâd ederek her zamân iftihar ederiz.

“Vicdânımızdan aldık fermân-ı kirdikârî”

Cehâletin doğurduğu çeşitli, pek çok biçimsizlikler arasında “hakîkati görememek hastalığı” da vardır. Bu hastalık insanı manen ve ahlâken kör eder, sağır eder. Aynı zamânda dili dâimâ kanlı bir hançer yapar, söyletir, dînletmez!... “Kendi bildiğine âşık olmak” fenâ tabî’atını sağlamlaştırır. Bu hastalıkla mâlûl adamlar dâimâ nifak saçmakla iftihâr eder. Bu gibilere nâdiren tesâdüf edebilir, fakat bu nâdir mevcûdiyetylerin buldukları mahallerde rahat, sükûn ve sevgi var derlerse inanmayınız. Saf-derûnluk yapmış olursunuz.

Rûhiyâtın en mühim bir bahsini teşkîl eden bu biçim varlıkların fenâlıkları saya saya tükenmez. Binâenâleyh cem’iyetin ve milletin bu ayırıcı tabî’atlı adamlara karşı açacağı mücâdele ile onun ahlâkını düzeltmesi, umûma nâfi bir uzuv hâline sokması îcâb eder ve her cem’iyette her mütemeddîn milletde bu ayırıcı şu’ûrsuz enmûzecelelerin bir tanesinin bile

bulunmasına cevâz verilmemektedir. Böyle şahıslar hakîkati göremedikleri gibi görenlere karşı da müthiş bir kin ve buğz ile âlûdedirler. Milletimiz şahsî mes'elelerde, ferdî menfâatlerde insanî duygulardan uzak olanlara bu gibi halleri çok görmez, fakat umûmî ve millî mes'elelerde böyle enmûzeceleleri evet, hakîkati görememek hastalığı ile mâlûl olanları afv edemez, çünkü Türk milleti yaşamaya bilfi'îl ahd etmiştir.

Başka milletler terakkî yolunda hayli ilerlemişler, yol almışlar, sağlam ve kavî olmuşlar, bu ancak birleşmek sâyesinde olmuştur. Bu birleşmeyi onlara ilim ve mârifet te'mîn etmiştir. İngilizlere, İngiliz aşk ve muhabbetini, Almanlara Alman merbûtiyet ve sevdâsını veren hep ilim ve mârifettir ve bu bir hakîkattir.

“Kabil mi ki elfaz ile tağyîr-i hakîkat”

Bu hakîkatler meydanda dururken ve biz yaşamak, ölmek için ne fec'î vaz'iyetlere düştüğümüzü bilirken hâl-i vahdetimizi bozan, terakkî yollarında önümüze engel olarak çıkan dedikodulara, ahlâfî düş[k]ünlüklere bir nihayet vermeyecek miyiz? Ve acaba ahlâfın ta'nından kurtulmak çârelerini aramayacak mıyız? Birbirimizi sevmeyecek miyiz? “İnneme'l-mü'minûne ihve” hikmet-i ilâhiyesinden uzak mı kalacağız? Hâlâ senlik benlik düşkünlükleri ictimâ'î bünyemizi kemirecek mi? Hayâtta ihrâz edilen muvaffakiyetleri her zamânda, her şeyde biz çeyrek sâ'at evvel davranmakla elde edilirken biz hâlâ uyuyacak mıyız?

Peygamberimiz efendimiz hazretleri, “Yekdiğerinize buğz etmeyiniz, yekdiğerinize hased etmeyiniz, yekdiğerinizden yüz çevirmeyiniz! Ey Allahın kulları! Hep kardeş olunuz!” ve “Bir kavîm kendilerini bozmadıkça, secâyâ-i kerîmesini gaib etmedikçe Allah da onların sa'âdetini bozmadıkça.” ve “Akıllarını rehber-i sa'âdet ittihâz ederek nazar ve istidlâl ile mânen ve maddeten terakkî ve tekâmüle koşmadıkları hâlde Müslümanlık iddiâsında bulunanlar magdûb-ı ilâhî olacaktır.” buyururken biz nemize bağlanarak dîne ve ahlâka mugayir hâllerde bulunuyoruz, anlamayız.

“Gider hâb-ı tegafül dîdelerden dûr olur bir gün”

“Bu meclis böyle kalmaz mestler mahmûr olur bir gün”

Bu esâsı kurduktan sonra yukarıda ahvâl ve tabî'atlarını arz ettiğimiz “dedikoducu, ayırıcı” şahısların –şayet memleketimizde de var ise– şerlerine sığınarak ictimâ'î bünyemizi kemiren fenâ bir hûydan, tekâmül ve terakkî yollarında müthiş bir engel olan “çekememezlik” belâsından bu en “büyük dert”den bahs edeceğiz.

Şüphe edilemez ki, bu ictimâ'î bir hastalıktır.

Cehalet ve dînî kayıtsızlıklardan menbâını alan bu fenâ hûy,

### [Sahife 51]

Hepimizi ciddiyyetten, samîmîyyetten, hürmetten, muhabbetten uzaklaştırmaktadır. Umûmî hayâtımızın hangi safhasını açacak olursak hepsinde kendimizi “çekememezlik” belâsının fenâ netîceleri karşısında görürüz. Çok isterdim ki, bir şahsın doğurduğu fenâlıklardan yalnız kendisi müte'essir ve mutazarrır olsaydı! Fakat o fenâlığı yapan şahıs muhît-i ictimâ'îsinde itmâs ettiği, konuştuğu dedikoducu ferdlerde, icrâ-yı te'sîr eylediği şahıslarda da aynı fenâlığı yapacak te'sîrler bırakabilir, o fenâlık şu sûretle bir kısım sınıfta bir itiyâd, bir tabî'at hükmüne giriyor. Ve bizim gibi cehaletin, sa'y ve amelsizliğin öldürücü tazyikleri altında kıvranan, günden güne ahlâkî sükûta uğrayan câmilerde bu fenâ itiyâd daha pek çok fenâlıklar doğuruyor. “Çekememezlik” illeti de bunlardan birisidir. “İnsan toprak gibidir. Bazen içinde altın damarı bulunur da sâhibine hayrı olmazmış” diyorlar. Keşke şu damarlar açılsaydı da bu yaralar açılmasaydı!

Padişahlar tarihinin yalnız vak'aları, hâdiseleri tasvîr eden sahifelerinin elem-nâk, [ ] satırlarının altında nice bin kanlı, mûcib-i şeyn ve âr vak'alar vardır ki, hep çekememezlik hançerinin açtığı onulmaz yaralardır.

Kurb-i padişâhîden yine “çekememezlik” yüzünden uzaklaştırılan vezirlerin zemini, zamânı müsâid buldukça, milletin başına belâ olduğunu, felâketler getirdiklerini inkâr edemeyiz. İşte Patrona Halil, Kabakçı Mustafa isyanlarının Genç Osman fâciası ve sipâhi isyanı!

Tarihten misâl aramaya hâcet yok! Bugün hepimiz aynı hûyun mü'essiri ve müte'essiriyiz! Re'yimizle, mebûs, a'zâ, me'mûr yaptığımız adamları çekemeyiz! Zenginlerimizden birinin yaptığı hayırlı bir işi çekemeyiz! Bir memurun vazife-şinâslığını millete ve memlekete hizmet eden zâtların hizmetlerini çekemeyiz! Bir tüccârın kazandığı parayı, bir bakkalın alış verişini, bir zenginin sürüsünü, bir fakirin tarlasını çekemeyiz!

Bir me'mûrun terfiini, bir Müslüman'ın sevk-i tâli' ile eriştiği ikbâlini çekemeyiz! Gün kazanıp gün yiyen bir kanâat ehlinin rahat ve sükûnunu çekemeyiz! Âlimin ilmine, fâzılın fazlına, fedâkârların fedâkârlığına gıpta değil hased ederiz. Birinin izmihlâli, “oh olsun” diye haykıran hissimizi uyandırıyor.



Bilmiyoruz ki, para kazanan tüccâr da müslümandır. Me'mûr hizmetini bize yapıyor, bizim işimiz için onlara para veriyoruz. Öteki sürüsüyle, beriki tarlasıyla, öbürü parasıyla yine bizim ihtiyaçlarımızı, menfa'atlerimizi te'mîn ediyorlar. Bir memlekette ne kadar çok zengin olursa o memleket o kadar kolay ve seri' mâmûr olur, abâdân olur, mes'ûd olur. Her şeyin te'mîni paraya muhtac olduğu bir asırda yaşarken neden bir tüccârın, bir bakkalın para kazanması bizde çekememezlik hissini uyandırıyor.

Bu hâlimizle biz de, henüz ahlâkın, asla elbise yaptıramadığımız bir kumaş parçası hâlinde olduğunu gösteriyoruz!

Umûmun menfa'ati ve sa'âdeti için meydâna getirilen bir eserin dâimâ fenâ cihetlerini aramak ve ekseriyeti teşkîl eden iyi cihetlerine, güzel noktalarına gözlerimizi kapamak ve mü'essirlerine karşı haşin bir tavır almak bizde moda oldu.

Acaba zannediyor muyuz ki, bu hâllerle bu fenâ tabî'atlarla bu akla, dîne, insaniyete mugayir olan hûylarıyla dünyâ ve ahirette mes'ûd olacağız. Bu velev ki, zân şeklinde olsun, fikrimizde yer bulursa yaşamak hakkımız yoktur, yer bulmazsa hâl ve istikbâlimiz için kara belâ olan ahlâkî düşkünlüklerden kurtulmaya çalışalım ki, vicdânî azaplar, ızdıraplar altında ezilmekten, maddî yoksulluklar, sefâletler altında çürümekten kurtulmuş oluruz. Mâzîden ibret alalım, mâzîden ibret almak istikbâli keşfe çalışmaktan nâfidir. Yapılan işlere, meydana getirilen eserlere karşı netîcesiz bir gurur takınıyoruz, aynı işi aynı eseri meydana

### [Sahife 52]

getiremeyeceğimizi bildiğimiz hâlde!

Bilmiyoruz ki, gurûrun civcivleri güzel tüylere mâliktir. Fakat onları beslemek masraflıdır. Her şeyi yiyip bitirirler, pazara çıkarıldıkları zamân ise dâimâ cılızdırlar. Gurûrun bu netîcelerini her zamân gördüğümüz hâlde yine aynı gurûrla “O yapıyor ben yapamıyorum... Binâenâleyh yıkmalıyım” diyoruz ve yıkmaya çalışıyoruz.

İşte bu fenâlığın sebebi “çekememezlik” hâlidir ve bizim hâlimiz dâimâ böyledir. En doğru söz de zâhir hâlin söylediğidir.

“Hâl müşkildir eğer uymazsa hâle kalmaz”

Pek mezmûm ve merdûd olan “çekememezlik” aramızda emniyet ve itimâdı izâle etmiştir ve etmektedir. Şahsî ihtiraslarına bu sâyede o kadar sahasını genişletmiştir ki, âdetâ

millî benliğimizi unutturuyor. Müttehid, müttelik bir gaye, bir maksat etrafında toplanarak medenî noksanlıklarımızı ikmâle gayret ettirmiyor. Birbirimizi sevdirmiyor. Hâlbuki sevmek bir kuvvettir ki, felâket ona çarpınca kırılır. Şahsî menfa‘atlerimizin menâfi-i umûmiye ile ka‘im olduğunu takdîr edelim.

“Her derdîn olur çâresi her inleyen ölmez”

“Her mihnete bir âhir olur, her gama pâyân”

Milletlerin yaşayabilmeleri için ekmeğe, suya, havâyâ nasıl ihtiyacı kat‘î ise aynı kuvvetle ahlâka da ihtiyacı vardır. Esâsen dîn-i mübîn say‘ ve fazilet ve hüsn-i hulktan başka bir şey ifâde etmez.

Şuraya bazı ehâdis-i şerifeyi kaydî münâsib gördük

“İslâm hüsn-i hulktan ibârettir.”

“Ben ancak mekârim-i ahlâkı tamamlamak için bâis olundum.”

“Hüsn-i hulka yapış! Zirâ insanların en ahlâklıları dîni en iyi olanlardır.”

“, akli en iyi tedbir, hüsn-i hulku da en âlî haseb olarak göstermiştir. Tedbire benzer akıl, hüsn-i hulka benzer haseb yoktur.”

“İlâhî senden sıhhat ve âfiyet bir de hüsn-i hulk dilerim.”

“Şübhesiz bir kul hüsn-i ahlâkı sâyesinde, ibâdeti az olduğu hâlde derecât-ı âhiretin en büyüklerine ve menâzil-i âhiretin en yükseklerine nâil oluyor. Sû-i ahlâkı sebebiyle de âbidler zümresinden iken cehennemden en aşağı derekâtını boylar...”

“Bir Müslüman ahlâkını güzelleştire güzelleştire nihâyet onu hüsn-i ahlâkı cennete sokar, kezâlik ahlâkı çirkinleştire çirkinleştire nihâyet onu sî-i ahlâkı cehenneme sokar.”

Sözü burada kesiyoruz. Akıl ve bas[i]ret erbâbı mâbâdîni takdîr buyururlar. Şu satırlar tamamıyla hüsn-i niyetle ve vicdânımıza istinâden yazılmıştır.

“Adam ona derler ki, garezden ola sâlim”

“Nefsinde dâim eyleye icrâ-y adâlet”

Mâahâzâ, yine korkarım ki, fitraten garez-kâr bir rûh taşıyan bazı mevcûdiyeler bileğini kemiren “çekememezlik” te’sîriyle bizi de ta‘n edecekler.

Onlara da Ziyâ Paşa cevap veriyor:

“Sabır et siteme ister isen hüsn-i mükâfat”

“Fıkr eyle ne zulm eylediler Yusuf’a ihvân”

**Tahsin Nâhid**

[Sahife 53]

**HASBİHÂL 2:**

**BOZUK AKILLILAR!**

Lafa gelince herkes teceddüdü, memlekette san‘atın terakkîsini, ticâretin inkişâfını ister. Fakat “Teceddüd için ne yapmalıyız?” suâlîne vereceğiniz cevap homurtu ile karşılaşılır.

Eğer bu cevap meclisimizde birkaç kısa akıllıyı memnun etmezse netîcede îmâna, itikada, ahlâka, akla ve hülâsa bütün mukaddesâta şâmil bir “bozuk” damgası alnımıza vurulur. Bi'l-farz:

–“Sanâyi‘imizin terakkisi için yeni tezgâhlar “dest-gâh,” bunları idâre için fen ile dimâğları yoğrulmuş insanlar lâzımdır. Teceddüd için şu veya bu yapılmalı. Bunları yapmak için de şu san‘atları hâiz insanlar yetiştirmeli!”

derseniz en hafif bir sıfat olarak “aklı bozuk,” hele tahsîl için Avrupa'ya talebe göndermek fikrini ileri sürerseniz “îmânı bozuk” sıfatını bağışlarlar ve siz o zamân bağırsanız:

–“Ey akli ve îmânı bozuk olmayanlar! Siz ne yaptınız ve ne yapacaksınız?”

Alacağınız cevap “şimdiye kadar nasıl ve ne ile geçindiğimizi” müstehziyâne sormak olur. Zamânın tebeddülü, asrın ihtiyâcları onlarca mâlum değildir. Hayât nazarlarında yalnız mide doldurmak ve her şeye i‘tirâz ederek itiyâdlarını bozmamaktır.

–“Memlekette mükemmel bir eczahânemiz, bunu idâre edecek kendi adamımız yoktur, diyorsunuz. Haricden gelenlerden şikâyet ediyorsunuz. O hâlde içimizden birinin tahsîl-i marifeti te‘mîn ederek gönderelim. Avdetinde beş sene mecbûrî hizmete tâbi turalım. Her ay maâşından bir mikdar kendisine gönderdiğimiz, sarf ettiğimiz paraya mukabil kesilsin. Bu para ile beş sene sonra diğer biri gönderilsin!”

–“Çok iyi, fakat kimin çocuğunu göndereceğiz. Filân giderse olmaz. Çünkü babasını... Hem tıbbiye mekteplerinde okuyanların akîdeleri bozulmuyor mu?”

Ve yine siz kalbinizden kopan bir feryâdla onlara hitâb etseniz:

–“Ne belediyemizde ne nâfiamızda bir mühendisimiz, ne de memleketimizde yeni usûl zirâati gösterecek kimsemiz vardır. Muhâsebe-i husûsiye, belediye bütçelerine tahsisat konulsa, hatta esnâf teşkîlâtımızda bu tahsisata iştirâk ettirilse de her sene Avrupa'ya birkaç talebe i‘zâm...”

Sözünüz bu “Avrupa” sözü ile müthiş bir homurtu ile kesilmeye mecbûrdur. Çünkü her âlî tahsil gören, her fen ta‘allüm eden, hele Avrupa'ya giden kimse sefîhtir, bî-namâzdır, züppedir ve “kâfir-i bî-dîn”dir!

Bir hakîkattir ki, bu cevaplar hiç kendi mevkilerinin sarsılması, kendi nüfûzlarının sönmesi, kendi çanlarına ot tıkanması ihtimâlî düşünülerek verilmiştir. Bu Müslüman efendilere câmilerinde Cuma namâzlarında kaç saf olduğunu sorunuz, verecekleri cevâb “hiç” olacaktır. Çünkü dîne kendisi de mütemessik değildir.

Mâamâfih bence kusur gençlerdedir. Çünkü Müslümanlığı kendilerine mahsûs zanneden bu küçük akıllı, kısa düşünüşlü kimselerin husûmetini celb edecek hâllerde bulunuyorlar, temiz giyiniyorlar, hıfz-ı sıhhat ve in emri olan nezâfete itinâ ediyorlar. Memleketlerinin, milletlerinin mukadderâtıyla alâkadâr oluyorlar. Her şeyin gûlâne bir sür‘atle yapılmasını, artık uyanılmasını söylüyorlar. Bunlar ne kadar tehlikeli şeylerdir?

#### [Sahife 54]

Düşünmek kabiliyetinden, fa‘âliyet-i hayâtiyyeden mahrûm “zevi'l-ervâhî” uykularından uyandırmak gibi bir hareket olur mu? Hûylar, itiyâdlar çamaşır değiştirilir gibi sür‘atle değiştirilemez. “İnkılâb” rûhların sarsılması, telakkî, itiyâd ve an‘ane ne varsa hepsine vedâ edilmesi demektir. Binâenâleyh bir kahvehânenin kuru peykesinde sabahtan akşama kadar esneyenleri sa‘âdete sevk etmek, fa‘âliyete davet etmek, yılanın başına, akrebin kuyruğuna basmak gibidir. Onlar zehirlerini, bunlar da dillerinin çirk-âbını derhâl akıttılar. Sizin yedi ceddînizi en küçük kusûruna kadar sayarlar ve nihâyet kendi aralarında sizi “akidesi bozuk” olarak tanırlar.

Âh! Ey Kengiri'ninmuhteşem, nûrânî, büyük câmii! Çocukluğumda her sabah babamın koluna asılarak senin mukaddes harîmine girdiğim zamân en az beş saf, kalpleri imânla dolu Müslüman görür, çocukluğumun hincını ancak dış mahfilde alırdım. İşitiyorum

ki, Şimdi bayram namâzlarında bile boş ve öksüz kaldığı için babalarıyla câmi'e giden çocuk yavrucuklar mihrâb önlerine kadar sokuluyorlarmış.

Abaca bu boşluğu vücûda getirenler tecedüdü isteyenler mi? Yoksa dîni siper ederek her terakkiye mân'î olanlar mı?

Ey senelerden beri ezânlarını âsumânlara i'lâdan mahrûm kalan minâreler ve derûnları vaktiyle nûr ve îmânla dolan metrûk camiler, tekkeler! Şimdiki elim ve hârâb vaz'iyetinizden dolayı mesûl olmayan "yeni nesil," vaktiyle fezâyâ itâre ettiğiniz "tekbir"ler hakkı için sizi tekrar lâhûtî ezanlara ma'kes edecek, Müslümanlığın ilimle, fenle yaşadığını gösterecektir:

Allahu ekber.

Ankara, 18 Şubat [1]339

**Ahmed Tal'at**

## **MEKTEBLERİMİZDE TARİH DERSLERİ**

**–Ma'ârif Vekâleti'nin Anketi Münâsebetiyle–**

Bugünün "Halkçılığı" ve halkçıları Türk hey'et-i ictimâ'iyyesine verilecek "millî" bir terbiye için mekteblerimizde tarih derslerinin oynayacağı rolü, yapacağı hizmeti tamâmen duymuş ve idrâk etmişlerdir.

Dersler, umûmiyetle mekteplerde talebeye verilecek millî, dînî, asrî bir terbiye için "gaye" olmaktan ziyâde ehemmiyetli bir "vâsıtadır. Bu vâsıtayı iyi takdîr edebilmeli ki, terbiyede muvaffakiyetin te'mini mümkün olsun.

Tarih dersleri mekteb terbiyesinin kıymetli amellerinden biridir. Bâhusûs bizim gibi henüz siyasî, ilmî, iktisâdî, ictimâ'î, inkılâbları tamâmen görmemiş ve geçirmemiş bir hey'et-i ictimâ'iyyenin "terbiye" mü'esseselerinde bu derslere vereceği ehemmiyet çok büyük ve kuvvetlidir. Çünkü milletlerin istiklâl dâvâsındaki muvaffakiyetlerinin en kudretli ve mü'essir vâsıtası tarihtir. İşte Sırbistan, işte Bulgaristan...

Bu milletler istiklâllerini, mekteplerinde mu'allimlerin saçtıkları tohumlarla hazırlamışlardır. Mu'allimler, en kudretli ve kuvvetli fikirleri duyguları tarih dersleriyle saçmışlardır.

Bizim terbiye ve mekteb, Tanzimatçılarımız siyasî inkılâbımızın bidâyetinden beri terbiye ve ma'ârif mü'essesemize lâyük ehemmiyeti maâlesef veremedikleri gibi terbiye için kıymetli bir âmil olan tarih derslerine de sâbit, muayyen, kat'î umdelere müstenid hakîki bir program çizememişlerdir. Bu defa mekteplerde Türk talebesine, Türk çocuklarına, Türk gençliğine gösterilecek tarih derslerine â'id sâbit, muayyen, kat'î umdeler meydana

### [Sahife 55]

getirmek fikriyle Ma'ârif Vekâleti'nin bir "anket" yaptığını gazetelerde gördük. Biz, vekâletin bu mühim ve hayırlı teşebbüsünü alkışlar ve hakîki halkçılığın memleketimiz de doğması için bu husustaki fikirlerimizi Halk Yolu'yla arz ediyoruz.

1. Geçmiş zamânlara uzak ve mechûl medeniyetler, mahv olmuş milletlere, eskimiş asırlara DÂ'İR vakâyi ve hâdisât içinde en ziyâde "hissiyât-ı ahlâkiyye, milliyye ve vataniyye"yi uyandıracak herkese hukuk-ı tabiiyyeyi gösterecek, milletin bütün ümîd ve emellerini yüksek ve kudsî mefkûresini duyuracak, "millî, vatanî, dînî" müntehab bâhislere ehemmiyet vererek tadrîsâta girişilmeli ve tarih tadrîsâtının bizdeki şekl-i tadrîsi büsbütün bu sür'âtle değiştirilmelidir.

2. Osmanlı tarihi mekteplerimizde hâlâ bir padişahın, bir hükümdârın menâkıbını, yaptığı şeyleri, saltanata geçtiği ve saltanattan ayrıldığı zamânlarını belletip mâzinin uzun asırların debdebe ve tantanalı hakanlarına â'id vakâyi ve hâdisâtı zabt ve kayd ederek baştanbaşa bir "destan," bir "sultanlar tarihi" mâhiyetinde tadrîs edilmektedir. Hâlbuki o padişah idâresi altında bulunan büyük bir halk tabakası koca bir hey'et-i ictimâ'îye, kuvvetli ve kudretli bir kitle-i milliye var ki, buna kat'iyen temâs edilmiyor. Bu mühim halk tabakasının medeniyetten ictimâ'î ve sînâî teşebbüslerden, hayât irfânından, âdât ve an'anât-ı millîyyesinden hiç de bahs olunmuyor. Binâenâleyh bizde tarih dersleri bütün bir milletin "arzu, irâde, deha"sına ma'kes olacak bir şekilde tadrîs edilmesi lâzım gelirken, padişahların, vüzerâ ve vükelâsının mu'âmelât-ı şahsiyyelerini medh yâhûd zemmetmek sûretiyle bildirmek zilletinden hâlâ kurtulamamıştır. Bu şekil tadrîse de nihayât vererek her devir ve her asırda halkın, cumhûrun vicdânına, milletin irâdesine, devrin ictimâ'îyesine müte'allik şeyleri bildirecek bir tarzda tarih tadrîsâtı takip edilmeli ki, idâre-i milliyye, hâkimiyet-i milliyye esasları tamâmen zihinlerde yerleşebilmelidir.

3. Türk ve Osmanlı tarihinde halk tabakasının vicdânına, milletin idâresine, devrin ictimâiyâtına müte'allik şeyleri bildirecek “tarz-ı tedrîs” aynen İslâm tarihinde de takîb edilmelidir.

4. Tarihin ihtivâ ettiği vakâyi' ve hâdisât-ı mâziye talebenin “tebcil, tasavvur, tedkik, muhâkeme” kabiliyetlerini büyütüp kuvvetlendirecek ve talebeyi fa'âliyet-i fikriye içinde çırpındıracak, sür'at, istikamet ve isâbetle muhakemeye alıştıracak, zihnin bütün meleke kabiliyetlerini inkişâf ettirerek bi'n-netîce terbiye-i fikriyyeye yarayacak bir şekilde canlı, heyecanlı bir tarzda tedrîs ve telkîn olunmalıdır.

5. Tarih, talebede millet ve milliyet duygusunun çoğalması ve kuvvetlenmesi için esaslı bir âmil olmalıdır ki, “vicdân-ı millî” kolayca teşekkül ve te'essüs edebilsin.

6. Tarih, talebede aynı zamânda vatan, memleket, yurt duygusunun, vatana muhabbet hissini vatanın terakkisine â'id temâyülât-ı ictimâ'iyenin kuvvetli bir sûrette kökleşmesine yegâne âmil olacak bir şekilde okutulmalıdır ki, vatan-perverâne harekât dâimâ tecellisini te'mîn eylesin...

7. Tarih dersleriyle talebenin vicdân-ı milliyesi, hissiyât-ı ahlâkiyesi mütemâdiyen îkâz ve tehyic edilmeli devamlı bir te'sîr-i ahlâkî vücûda getirilmelidir.

8. Tarih, muhtelif kolların muhtelif milletlerin siyâset-i hâriciye ve dâhiliyesini tarz-ı idârelerini, hükûmetlerinin şekillerini, talebenin iyi ve mükemmel bir terbiye-i siyâsiye almasını te'min edecek bir şekilde canlandırılarak gösterilmeli ki, “siyâsî ve medenî” bir terbiye için kıymetli bir âmil olabilsin.

9. Tarih, “tasavvurât, tahayyülât, idrâki” te'mîn ve takviye etmek üzere mahsûs ve meşhûd bir tarzda tedrîs olunmalı.

### [Sahife 56]

Bunun için de uzak ve mechûl en yakın ve en iyi vakayi' ve hâdisâta atf-ı nazar edilmeli. Mümkün olduğu kadar her muhîtin ahvâl, âsâr-ı âbidât-ı tarihiyyesini tedkik, tetebbu', mütâlaa edilerek tarihine girişmeli, Türk tarihi mufassal gösterilmeli, Selçukî ve Osmanlı Türklerinin devirleri etraflı anlatılmalı, en sonra tarihin umûm kavîmlere şâmil bulunan safhalarına geçilmeli.

10. Vakayi' ve hâdisât tarihine doğrudan doğruya “kalbe”, “dimâğa”, “rûha” te'sîr edecek yüksek ve ulvî duygular doğuracak bir tarzda okutulmalı ve canlandırılmalı. Bu

husûsda tarihî sinemalar vücûda getirilmeli, müzeler te'sîs edilmeli, bunlardan istifâdeye çalışılmalı.

11. Ve'l-hâsıl, talebede gerek ferdî ahlâk ve seciyye gerekse ictimâ'î ahlâk ve evsâfin inkişâf ve kökleşmesine bu dersle çalışılmalıdır.

Tarih kitapları bu esaslara tevfikân tertib ve tahlîl edilmelidir.

## **TERBİYE VE RÛHİYAT:**

### **SECIYE MES'ELESİ**

Seciye mes'elesini tedkik ve tettebbu' ederken "muârrız" ve "mütereddîd" seciyeleri de nazar-ı dikkate almak, onların da safâhat-ı esâsiyesini teşrîh etmek zarûrîdir.

#### **1. Muârrız Seciyeler:**

Hayâtta bazı ferdlar vardır ki, fa'âliyetin bedenî, fikrî, hissî sahalârında mensûb oldukları hey'et-i ictimâ'iyeye kat'iyen uymaz ve benzemezler... Bunlar kuvvetli bir meyl-i muâraza, kudretli bir meyl-i muhâlefetle içinde buldukları cumhurdan derhâl ayrılır ve uzaklaşırlar. Her yerde, her zamân otururken, söylerken, düşünürken, yazarken, hareket ederken başkalarına hiçbir suretle benzememek isterler...

Mutlak bir muhâlefet, bütün ma'nâsıyla bunların mevcûdiyetini kaplamış, muâraza zevki ve meyli bunların seciyelerinde çok kuvvetli ve hâkim bir vaz'iyet almıştır.

Bu kısım ferdlar kendilerine â'id fikir, his ve hareketten mâadâsını büsbütün yanlış görür ve fenâ telâkki ederler. Herkesten ayrı yaşamak, herkesten başka düşünmek, her ne şekilde olursa olsun başkalarına muhâlif ve muârrız olmak, kimseye benze[me]mek, kimseyi beğenmemek, muârrız ve muhâlefetle meşbû' ve mütehalli olan bu gibi ferdlere mahsûs hâlât-ı rûhiyyededir. Bu kısım insanların seciyeleri "muârrız" ve "muhâlif" bir safha arz eden seciyelerdir ki, bazen muvâfık bazen de gayr-i muvâfık şekiller göstermekten hiçbir vakit hâlî kalamazlar...

#### **2. "Mütereddîd" Seciyeler:**

Yine bazı ferdlar vardır ki, ef'âl ve infîlât, harekât ve tahasüsâtındaki husûsiyetleri sâbit, kat'î bir şekilde ziyâde mütereddîd ve mütebeddil bir şekilde gösterirler.



Bunlar da yekdiğerine tamamen zıd ve ma‘âkis temâyüller mevcûddur. Bu temâyüller dâimâ birbirine muâdil bir kuvvet irâ’e ederler. Mükemmel bir “irâde”de her vakit mevcûd olan tasavvur,

### [Sahife 57]

müşâvere, karar, icrâ safhalarından son üçünde “zihin ve irâde” bu ma‘âkis ve zıd temâyüllerin her birisi tarafından münâvebe ile sürüklenirse de hiç birinde karar kılamaz. Hiç birine teba‘iyet edemez... Mütemâdiyen tereddüd, mütemâdiyen müsbet ve menfî bir kararsızlık içinde çırpınmaktan geri duramaz. Binâenâleyh bu seciyede bulunan insanlar her hangi bir mes’ele, herhangi bir hâdise karşısında dâimâ “ihtirâz”, dâimâ “tereddüd” ederler. O mes’ele ve o hâdise ile alâkadâr olmaya ve olmamaya bir türlü karar veremezler. Daha açık bir tabirle “iki câmi arasında kalmış bî-namaz”lar gibi şaşkın bir vaz‘iyette bulunurlar. “Âciz”, “müvesvis”, “menfî kafalı”, “titiz” ferdlerin seciyeleri, “mütereddid” seciyelerin en büyük numûnesidir. Ve’l-hâsıl seciye mes’elesini bütün safahâtıyla tettebbu‘ ederken bu tettebbu‘âtı birkaç tecrübe, birkaç müşâhedeye istinâd ettirmekten uzaklaşarak etrâflı ve ihâtalı bir şekilde tedkikata girişmeli... Fikir, beden, his ve irâde seciyelerinde muhtelif zamân ve muhtelif şerâite â’id müşâhede ve tecrübe temrinleri icrâsına itinâ edilmelidir. Binâenâleyh şahısların seciyelerini anlamak için evvelâ onların muhtelif zamânlarda ve muhtelif hâllerde bedenî, fikrî, hissî ve irâdî temâyüllerinin şekil ve şiddetlerini öğrenmek, sâniyen muhtelif zamân ve hâllerde aynı sûretle görünen temâyüllerini görmek lâzımdır.

Ferdlere iyi ve güzel bir seciye kazandırmak husûsunda terbiye ve rûhiyatçıların yapacakları en mühim şey ferdlerin rûhundaki beden, fikir, his, irâde kuvvelerini muntazaman, mütenâsiben, mütevâziyen, terbiye, tenmiye ve takviye etmek ve ferdlerden mürekkeb hey’et-i ictimâ‘iyyenin seciye-i umûmiyesine mümkün olduğu kadar metin ve mütevazın bir şekil verebilmektir...

### K. C. E

### TEDKİKLER VE TETEBBU‘LAR:

### KENGİRİ İÇİN TARİHÎ NOTLAR

#### 3. Zeynelâbidîn Paşa

Şah Gazi Paşa mahdûmudur. Kırşehir beyi olup senelerce ifâ-yı memûriyet etmiştir. 1138 senesinde mîr-i mîrânlıkla İçil mutasarrıfı olmuştur. Silâhşörlükte mâhir bir zât idi.

#### 4. Hâlid Paşa

Mehmet Paşa'nın mahdûmu veyâ yakınıdır. Ümerâdan iken mîr-i mîrânlıkla İçil mutasarrıfı olmuştur. Rusya-Almanya harblerinde bulunmuş ve bilâhire “Ankara” mutasarrıfı olmuştur. 1160 senesinden sonra irtihâl etmiştir.

#### 5. Mustafa Paşa

Mehmet Paşa mahdûmu olup Kalecik'de tevellüd eylemiştir. Enderûn-ı Hümâyûn'da yetişerek kapıcıbaşı mirâhûr-ı evvel vekîli olmuştur. 1151'de kapıcılar kethüdâsı ve askerî sürücüsü, Ba'dehû mirâhûr-ı evvel 1159 nihâyetinde vezâretle kaptan-ı derya “Bahriye Nâzırı” olmuştur. 1163 nihâyetinde Hanya Valisi, 1165 senesinde Musul, sonra Konya Valisi, 1166 da Eğriboz muhafızı ve 1168 senesinde Adana ve Maraş vâlisi, Ba'dehû İçil, Konya, Belgrad ve 1175 senesinde Eğriboz Valisi olmuş,

#### [Sahife 58]

bilâhire azli vuku'a gelerek 1176 senesinde irtihâl etmiştir.

Âkil, müdebbir zât idi. Mahdûmu Osman Bey müderris ve 1195 senesinde Galata mollası olmuş ve Sultan Hamîd-i Evvel'in evâhir-i saltanatında (1200) irtihâl etmiştir.

#### 6. Hamdullah Paşa

Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. Mâbeyn-i Hümâyûn'da yetişerek 1190 senesinde mirâhûr-ı sâni oldu. 1195'da kapıcılar kethüdâsı, 1197'de silâhdâr ağası, 1199 Rebî'ül-evvelinde çavuşbaşı olmuştur. 1200 senesinde azl edilerek 1201'de tekrar silâhdâr ağası, biraz sonra başbakı kulu, 1203 nihâyetlerinde çavuşbaşı vekili, sonra bölük ağası ve tekrar çavuşbaşı olmuştur. 1222 senesinde rikâb-ı hümâyûn kaymakamı olmuşsa da iki ay sonra azl ve bin guruş maâşla teka'üd edilmiş ve 1224 senesinde irtihâl eylemiştir.

Erbâb-ı liyâkat ve kabiliyetden idi. Mahdûmları ricâlden Derviş Beyle müderris Abdülvahid Bey'dir ki, 1254 senesinde irtihâl eylemiştir.

#### 7. Mâhi Efendi

Müte'ahrîn-i ulemâ ve şur'ârâdan olup tadrîs ile meşgul iken 1120 senesinde irtihâl eylemiştir. Fuzûlî'nin rûhu mütehasis edecek derecede hissî olan:

“Öldüğümden sonra bir devlet bilirdim “Mâhiyâ”

“Yâr eşiği taşını dikse alâmet başıma”

makta‘ına ka‘il olan Mâhî'nin oldukça bir kudret ve kabiliyet şâirâ[ne] sâhibi olduğu perâkende eş‘ârından anlaşılmaktadır. “Dönerekden“ redifli gazeli en meşhur âsârındandır.

#### 8. Mustafa Nuri Paşa

Kengirî'nin“Eres” karyesinden Göksu bostancısı olup Kandilli'de iken 1217 senesinde mat‘ûnen vefat eden Hasan Ağa'nın oğludur. Henüz hayât-ı sabâvetinde iken vâlîde ve pederi vefat etmekle büyük validesi Hatice kadın ile zevci Göksu Kasrı Bekçisi Cafer Ağa tarafından terbiye edilmiştir.

Sultan Mahmud-ı Sâni Göksu Kasrını teşriflerinde Küçük Mustafa manzûr-ı şâhâne olmuş ve 1228 senesinde Enderûn-ı Hümâyûn'a alınarak terbiye ve bilâhire “çırak” edilmiştir. Bilâhire Hazine-i Hümâyûn dâiresine alınarak bi't-terbiye 1236 ibtidâsında “Tırnakçı” vazifesiyle mâbeyne alınmış ve 1238 senesi nihâyetinde “sır kâtibi” olmuştur. 1248'de vezâretle Tırhala, 1250 senesinde Edirne, 1253'de Yanya, Tırhala ve Selanik valisi, 1256'da serasker, 1257 senesinde Beriyyetü'ş-Şam'a memûr olmuş ve 1258 nihâyetinde avdetinde seraskerlikten azl ve makamı altı ay kadar ilga edilmiş ve 1259'da Rumeli, 1260'de Vidîn, sonra Bursa valisi olup 1265 ile [12]66 tarihinde Meclis-i âliye'ye memur, [12]68'de Trablusgarp valisi, 72'de Selanik valisi ve bi'l-istifâ Tekrar Meclis-i Âliye'ye me'mûr olup 76 senesinde Bağdat valisi ve Irak mübeşşiri olmuştur. 1277 evâilinde mâzûl olup 1294 senesinde âyân a'zâsı ta'yin edilmiş ise de sene-i mezkûrede irtihâl eylemiştir.

Şeyhü'l-vüzerâ, mu'tedil, sahî ve müstakim bir zât idi. Evlâdları, Müşir Hüsni, [Mir]livâ Osman Paşalarla Bekir ve Enver Beylerdir.

**Ahmed Tal'at**

**[Sahife 59]**

**KENGIRILI ÂŞIK ZAHMÎ DÎVÂNİ'NDAN**

**KOŞMA**

Efendim tek bana muhabbet eyle

Gâhî cevr ü cefâ gâhî nâz olsun

Pek de kahr eyleme mürüvvet eyle

Hemen indimizde naz beyaz olsun

Ben seni seveli ey asîl-zâde  
Hiç meyil vermedim billâhi yâde  
Gıll ü gîş kalmasın beynehümâde  
Ref'-i hîcâb olsun, keşf-i râz olsun

“Zahmî” yâr ismini üç harftir dedi  
Muhabbeti dilden gitmez ebedi  
Sâye-i hüsnünü esirgemedi  
Sevdiğim cihânda ser-firâz olsun!

\*

Gürûh ehl-i dil rütbe-i aşkı  
“Nahnü kasemnâ”da taksim ederler  
Hatt-ı cebîninden alanlar meşki  
Rumûz-ı noktayı tefhim ederler

Nice bülbüller var, kesret ilinde  
Durmaz feryâd eder vahdet gölünde  
Bunca “âşık”lar var Leylâ yolunda  
Mecnûn-i ilm-i aşk tâlim ederler

Mevlâ [münbit] etsin aşkın varını  
Pek lâtif söyledik dil-güftârını  
Hal ehli görseler bu iş'ârını  
“Zahmiyâ” şübhesiz teslim ederler

### **KALENDERÎ**

Var etti cihân mülkünü bir nûr-ı tecelli  
Cân verdi bu eşyâ cismine tâ sûr-ı tecelli  
Çâr-unsura bak zâtla mir'at-i ezeldir  
Terkîb-i hafî rü'yet manzûr-ı tecelli

Teshîr-i cihân etmeyi bir vâsıta hâtem  
Dârât-ı Süleymân'a o bir mûr-ı tecelli

Her nutku “ene'l-hak” diyen ey, dara çıkar mı  
Hak etmiş o yüzden dil-i mansûr-i tecelli

Hor görme sakın zümre-i zindâneyi zâhid  
Mazhardır ona kâse-i fağfûr-ı tecelli  
“Zahmî” bu ne? “Esrâr-ı hakîkat”leri ifşâ  
Oldun mu cihân mülküne me'mûr-ı tecelli

### **GAZEL**

İlm-i Câmî‘ nutkumuzdur, her sözü hak söyleriz  
Havfımız yok kimseden bir hakkı mutlak söyleriz

Hakk'a mazhar düşmüşüz biz her sıfat berdârımız  
Asra Mansur olmuşuz sabr-ı ene'l-hak söyleriz

Bir kişi gel istese aşk u muhabbetten haber  
Hakkı ibtal etmeyiz lâ-büdd, muhakkak söyleriz

Zâhid-i bed-gû gibi indî tekellüm etmeyiz  
Emreder söyle deyü Hak bizde ancak söyleriz

Zahmî'ye giriftârımız nâ-hak olanlar anlamaz  
İlm-i Câmî‘ nutkumuzdur, her sözü hak söyleriz

[Sahife 60]

### **İCTİMÂ‘Î YARALARIMIZDAN:**

#### **CAN FADİME<sup>134</sup>**

Sert bir şamar gibi çehrelerde soğuk izlerini belli eden poyrazlı bir Kânûn-ı sâni akşamıydı. Denikbağı Mahallesi'nin kar kürtükleriyle kapanmış dar ve ıssız sokağında koyun kürküne bürünmüş iki kişi hızlı hızlı bir kapıyı vurdular. İki dakika sonra kapının arkasından işitilen hafif öksürükle karışık “Kim o?” sadâsı yabancı olmayan misafirleri içeri aldı. İslî

---

<sup>134</sup> Fâtıma'nın muhaffefi

bezir çırasının titrek ve sarı ışığıyla aydınlanan geniş avludan geçtiler. Camsız pencereleri gazete ve i'lâm kâğıtlarıyla kapanmış alçak, tavanlı bir yer odasına girdiler. Ocakta çıtır çıtır yanan zerdali odununun pembe alevi odayı âlâca bulaca aydınlatıyor, soluk kırmızı basma yüzlü minderler, eski ve boyası solmuş kilim, pala, halı yastıklar, dipte ceviz bir sandık, sol tarafta önüne beyaz çarşaf gerilmiş yüklük, duvarda sırları dökülmüş bir ayna nazara çarpıyordu. İskemlenin altında kıvrılmış uyuklayan beyaz, sarı tüylü kedi vakitsiz misafirlerden ürkerek gözlerini hayretle açmış, ön ayaklarını uzatarak sırtını kabartıp miyavlayarak tahtaboşun altına kaçmıştı.

Hindi ibiği gibi kızarmış yüzünü, burnunu ovalayan Can Fadime, “Aman, ne soğuk ne soğuk!” diye ocağa sokuluyordu. Çeneleri sıtma tutmuş gibi zangır zangır birbirine çarpıyor, başlığının örtemediği zülüflerinin ucundan buz dâneleri sıcağın te'sîriyle eriyerek yüzüne doğru kaydıkça vücûdunda bir yılgınlık ve gerinme duyuyordu. Ucu sırma işlemeli çevresiyle yüzünü silerken ev sâhibine dönerek:

–Satılmış Ağa, biraz daha odun çok üşüdüm, haydi kurbanın olayım.

Gevrek kadın sesi karşısında iliklerinin titrediğini duyan Satılmış Ağa:

–Peki, gülüm istediğin odun olsun aha bi kucak, latifesiyle kucağındaki bir şellek odunu ocağın önüne boşaltırken sırtındaki kürkü çiviye asarak etek tersiyle yüz tutmuş bıyıklarını silen abanî sarıklı boynundan aşırıldığı uzun gümüş kösteğinin püskülleri parlayan kırk, kırk beşlik oldukça ağa kıyafetli adama dönerek:

–Deli Çavuş! Arkadaşlar nerede, ne zaman gelecekler? Dedi.

Ateşin karşısında ellerini ovuşturarak Deli Çavuş:

–Hep berâberdik, biz Can Fadime ile buraya ayrıldık. Burunsuzla İhsan Bodos'a rakıya gittiler. Sonra Naşid Dayı ile Çolak Veli'ye uğrayarak gelecekler...

–Şu mız mız Veli'ye uğramasalar daha iyi ederler. Onun bulunduğu yerde tad, düzen olmaz ki. Mübârek adam pek sulu.

–Ağzına iki tokat atar, kapı dışarı ediverince ayaz kedisi gibi uslanır.

Ev sâhibi cevaba yeltenmek üzere idi ki, kapı tarafından gelen tıkırtıya kulak verdi: “Galiba geliyorlar” dedi.

\*

Sırt üstü çevrilen kürsünün üzerine meydân sinisi kurulmuş, kalaylı bakır sahanlar içinde lahana, biber, patlıcan turşusu, elma, armut, hevenkden indirilmiş taze üzüm, çifte

kavrulmuş taze leblebi, tuzlu fıstık, yarım okkalık bir şişe fincan dizilmiş; kapı ve pencereler iyice

### [Sahife 61]

berkitildikten sonra ocak da odunla doldurulmuştu.

Kalıplı mor fesinin kenarına incecik sardığı siyah çekisi, zivka şalvarı, belindeki Acem şalının kenarında kamasının sedef kakmalı sapı gözükken burunsuz Ahmed, o, cin gözlü, heyûlan ve za'îf delikanlı, mâ'î ipek püskülleri sarkan, kırmızı kadife yeleşinin üst cebinden kendisine mahsûs bir edâ ile çıkardığı savat işlemeli, gümüş tabakasından sigara sarmaya uğraşırken hâlâ ocak başında ısınan Can Fadime'nin yemenisini sıyırarak,

–Kalk domuz, ağalara bir rakı dolan, dedi.

Can Fadime bu iltifat karşısında siyah gözlerini süzdü, yan tarafa doğru kayan hotozunu ince çatık kaşlarının üzerine eğdi, şişeyi sağ eline, fincanı sol eline alarak işveli ve oynak bir vaz'iyetle:

–Peki civanım, ne dedîiniz de tutmadık, zaten burada eğlenceye, keyfe geldik.

–Hah böyle, îmâna gel.

Mustan Can Fadime uzattığı kadehi bir yudumda çekerken,

–Zıkkım karnınıza girmeden sululuğa başladınız. Durun bakalım daha kaç kapıda mum söndüreceksiniz.

Gözlerini yiyecek gibi hiç Can Fadime'den ayırmadan Veli:

–Bugün içmeyip de yarın toprak altında mı içeceğiz. Haydi, güzelim doldur, aşkına içelim,

diye felsefesini yürütürken meyhânede ayaküzeri çektiği yüz elli dirhem rakının te'sîriyle gözleri bulutlanan İhsan, bağlamasını kucağına alarak usul usul:

Ben atımı bağladım bir meşeye, bir meşeye

Benden selam nazlı yârim Ayişe'ye, Ayişe'ye

şarkısını söylemeye başladı.

Ev sâhibi Satılmış Ağa ile son kadehi tokalaşan Can Fadime, bir bir üstüne üç defa parlattıktan sonra Veli'nin ödünü koparırcasına tiz bir nâra attı. Koynundan çıkardığı tunç zillerini kınalı parmaklarına takarken:

–Haydi bir oyun havâsı, diye bağırdı.

Naşid Dayı kemanı, Deli Çavuş defî alarak İhsan'ın yanına oturdular. Sini bir kenara çekildi. Ser-hoş ve dumanlı kafalardan çıkan:

“Devem yüksek atamadım urganı”

“Üşüdükçe çek başına yorganı”

türküsu Can Fadime'yi coşturdukça coşturuyor, iri ve dolgun kalçaları üzerinde kıvranan vücûdu, bir olgun armut yumuşaklığıyla titriyor, sık örgülü uzun saçları rüzgâra tutulmuş mısır püskülü gibi gerdânında, ensesinde savruldukça, yeşil atlas cepkeninin sıkıştırdığı göğsü patlayacak gibi kabarıyor; bir kebek gibi dizden dize, kucaktan kucağa, uçuyor; fırlatılan gümüş beşlikleri, mecediyeleri ayakları altına düşüyordu.

Zil şakırtısından, keçe üzerinde inip kalkan ayak tıkırtısından başka ses işitilmiyordu; herkes susmuştu. Bütün gözler Can Fadime'nin harekâtına takılmış, ara sıra bir öksürük, anlaşılmaz bir sayıklama, bir oh, yavrum, elmasım kelimeleri duyuluyordu.

\*

Can Fadime beş seneden beri yuvarlandığı bu âlemin kurnaz bir tilkisi olmuştur.

Bir yaz günü gelin geldiği evde üç ay kadar uslu oturduktan sonra artık shevî ve maddî arzularını tatmin edemeyen fakir ve çelimsiz kocasından usanmaya başlayan, komşunun afacan ve hovarda oğlu Efe'yle duvar arkalarında, samanlık deliklerinde, arka odanın merdiven kurulmuş yüksek penceresinde başlayan göz ve kaş işaretleri el, ayak çekildikten sonra kiraz ve ayva beynindeki gizli ve sessiz buluşmalara müncer olmuştu.

Can Fadime'nin kolunda bilezik, parmağında yüzük arttıkça, Efe'nin babasının kilerinde bir kile buğday



## [Sahife 62]

eksiliyor, yükte dürülü bir kilimin yerinde yellere esiyordu. Gece kiraz altında aşklarının sıcaklığını soğutamayan sevgililer gündüz dibekdeki odada birleşiyorlar. Dudak dudağa diz dize gençliklerinin acısını çıkarıyorlardı.

Bu olup biten şeylerden bir şey anlamayan zavallı sersem kocası ekmeğini kazanabilmek için akşama kadar çalışıyor, sabaha kadar yatağında horul horul uyuyordu. Artık karar vermişlerdi. Akşam kocası geldiği zamân bir çingâr çıkaracak, boşandıktan sonra komşusu Efe ile berâber yaşayacaklardı.

İşinden yorgun ve argın duran kocası sıcak bir yemek istedi. Baygın baygın köşesinde gerilen Can Fadime uzun uzun güldü, kaşlarını çattı, ser bir suratla:

–Gönderdiğin etler, yağlar ortalığı mı aldı, ne var ki, ne pişireyim?

Her günkü bu dirliksiz hayâtın usanan zavallı adam lâhavlelerle başını sallaya sallaya kilere gider bir büğüm ekmek ve bir baş soğanla karnını doyurmaya mecbûr olurdu.

Dövüşle kavga ile ipi kıramayacağını anlayan Can Fadime bir gün bohçasını koltuğuna alarak teyzesinin evine postu serdi.

Efe ile kanamayan Can Fadime'nin her gün kapısını tıkırdatan yeni bir dost eksik olmuyordu. Fakat en ziyade o, yağlı bir kuyruk olduğunu sezdiği Kör Ahmed'e daha sıcak cilveyle sarılıyordu.

Kör Ahmed seferberlik ibtidâlarında tekâlif-i harbiye a'zâlığında bulunmuş, âşâr kontrol memurluğu yapmış Süleyman Kâşif Efendi'nin oğlu idi. Babasının köylerden at torbasıyla banknotlar getirdiğini bütün herkes biliyordu. Can Fadime böyle yağlı bir aşığı nasıl bıkarabilirdi. Ona kolunun arasında yatacak bir insan değil, boğazına altın takacak, sırtına ipekli kumaş giydirecek bir budala lâzımdı. Bunu kim çok te'mîn ederse o, kendisi için bulunmaz bir dosttu... O, meftûnâne bakışlar, göz süzüşler, gerdan kırışlar zavallı Ahmed'in cayır cayır yanan gönlünün tesellisi için değil, kabaran kesesinin boşatılması için kurulmuş birer tuzaktı. Çok zamân var ki, Kör Ahmed bu kapana kuyruğunu kıstırmış, Can Fadime'nin çılgın keyfi uğruna kesenin ağzını açmıştı.

Artık Can Fadime de yorulmuş oturmak üzere idi ki, bir ayak tepmesiyle ardına kadar dayanan kapının önünde ellerinde sopa, kama bulunan bağ başının delikanlıları içeriye saldırmışlardı.

Tedirgin tavuklar gibi neye uğradığını bilemeyen bîçârelerin zevk ve eğlenceleri bozulmuş ham armut gibi boğazlarına tıkanmıştı.

Telaş ve heyecandan bir kaçamak arayan Veli ayağıyla siniye çarpmış şangirt diye bütün tabaklar birbirine karışırken, diğerleri rast getirdikleri odun, maşa, kürsü, şişe, süpürge, kundura ile baskıncıların üzerine atılmışlardı. Herkes alabildiğine vuruyor; yaralanan, düşen, boğazlanmış bir inek gibi böğüren, fırsat buldukça sıvışan oluyordu. Odanın içi alt üst olmuş, sağ kolundan derince bir bıçak darbesi yiyen Kör Ahmed boğuk bir hırıltı ile sırt üstü yere düşmüş, böyle çok gürültü üzerinden sessizce atlayan Can Fadime, Kör Ahmed'ini kanlar içinde unutarak galiblerin kolları arasında ıssız bir bağ damına doğru bulanmıştı.

### **15 Kânûn-ı sâni 336**

**Cevad Hakkı**

**[Sahife 62]**

### **GÜZEL SÖZLER**

Hayât-ı ma'rifetten mahrûmiyet dirilerin ölümüdür.

Tesîs şerefi, tevsî' şerefinden daha büyüktür.

Âdâb-ı insaniyyeden nasîbedâr olmayanların edebi süküttür.

Hüsn-i idâre-i memleketin esâsı ma'ârifdir.

Hem-bezmin yanında birini zemmederse şüphe etme ki, ikinci sen olacaksın.

Hürriyet habs edilmez, ona vurulan pranga bile bazen nüfuzunu tevsî'a hizmet eder.

Büyük tehlikelerin şu güzelliği vardır ki, birbirini tanımayanların uhuvvetini ortaya çıkarır.

Hürriyeti nefsi için nasıl istiyorsa husemâsı için de öyle istemeyenin hürriyete liyâkatı yoktur.

Hür olan kimse mahbûs olabilir, fakat esir olamaz.

İkbâl sarhoşluğu, şarap sarhoşluğundan daha vahimdir.

Fikir, gaflet kurbanı olduktan sonra kulağın işitmesinden ne fayda?

Hâli bir bed-aslın ikbâle tahavvül etmesin  
Çünkü müstakbelde ya Firavun veya Nemrut olur.

## GÜNÜN İZLERİ

### Şabanözü Nâhiyesinde Güzel Bir Gece

Şabanözü nâhiyesinde nahiye müdürünün muzâheret ve muâveneti ve hey'et-i tâlimiyenin gayret ve mesâisiyle güzel müsâmere yapılmış ve huzûruna vatanî, millî edebî, heyecanlı dakikalar yaşatılmıştır. Evliyâ-yı etfâl çocuklarının irfân yuvasında ve ilim yolundaki müktesebâtını şükrân yaşlarıyla karşılamış ve âzîz yurdumuzun ancak bu gibi irfân hareketleriyle cehâletten kurtulabileceğine bir kerede îmân ettikleri memnûniyetle haber alınmıştır. Nâhiye müdürüyle hey'et-i ta'limiyenin gayret ve mesâ'î-i ma'ârif-perverânelerini bir lisân-ı takdîrle yâd ederiz.

Orta nâhiyesi mektebi ile ahâlisi İlkbaharın vürûdu münâsebetiyle umûmî bir tenezzüh yapmışlar ve iş bu tenezzühde mekteb çocukları bu seneki müktesebât-ı ilmiyelerine müstenid bazı musâhebeler tertip eylemişler, ahâliye güzel ve sevimli bir gün yaşatmışlardır.

Atkaracalar ahâlisi köylerindeki mekteb çocuklarının gayret ve mesâ'îlerini takdîr ederek yüz elli takım yek-nesak mekteb elbisesi yaptırmaya ve çocuklara tevzî' etmeye karar vermişlerdir.

Elbiselerin İstanbul'dan celb edileceği haber alınmıştır. Hamiyetli, ma'ârif-perver mütecedid ahâlinin bu hayırlı teşebbüslerini teşekkürle karşılar diğer köylerdeki ahâlinin de aynı himmet ve ma'ârif-perverliklerini temennî ederiz.

Gümerdiğin karyesinde mu'allim vekilinin gayret ve teşebbüsü ve hey'et-i ihtiyâriyye ve ahâlinin himmet ve fedâkârlığı neficesi olarak az bir zamân zarfında dört dershâneli bir mekteb vücûda getirilmiştir. Tadrîsât yeni mektebde cereyân etmektedir. Hamiyetli ahâlinin ma'ârif-perverâne hareketleri takdîr olunur.

Mecbûriyet-i tahsiliye sinninde bulunup da derd-i maîşet vesâir sebeplerden dolayı terk-i tahsil ederek muhtelif san'atlara

### [Sahife 63]

sülûk etmek mecbûriyetinde bulunan çocuklara mahsûs olmak üzere idâdi binası dâhilinde iki dershâneli bir çırak mektebi te'sîs edilmek üzere olduğu ve tadrîsâtının idâdi mu'allimleriyle

mekâtib-i ibtidâiye mu'allimleri tarafından icrâ edileceği meserretle haber alınmıştır. Mu'allimler Cem'iyeti'nin bu hayırlı teşebbüslerini meserretle karşılız.

Geçen sene meclis-i umûmî-i livâ tarafından Kengırı'da bir kütüphane küşâdı takarrür etmiş ve bin iki yüz lira tahsisât kabul edilmişti. İhbâren sipariş edilen kitapların Kastamonu'ya geldiği ve bir iki güne kadar da şehrimize geleceğini meserretlerle işittik. Meclis-i Umûmîmizin bu gibi irfân ve ilim yollarındaki fa'âliyet ve alâkalarını yüksek ve hürmetkâr duygularını halkımıza tebşîr ederiz.

Yine Meclis-i Umûmî-i Livâ kararıyla İstanbul'dan âlet ve edevât-ı cerrahiye getirttirilmiştir. Mezkûr âletler İdâre-i Mahsûsiye Eczahânesi'ne yerleştirilmek üzeredir.

Doktor H. A. Bey Efendiye:

Sevimli yazılarımızın gelecek sayıdan itibâren dercine başlanacaktır.

\*

Vârid olmuştur:

Mücâhede-i Milliyyemizde müdâfa'a-i hukuk-ı millet ve memleket uğrunda mübârek kanlarını akıtan şühedânın âgûş-ı şefkat-i millete bıraktıkları eytâmın hukuk-ı ictimâ'iyeye ve hayât-ı müstakbelelerinin te'mîni gayesiyle hükûmet-i münciyyemizin muâvenet-i sâhiha-i rasînesinde teşekkül eden Himâye-i Etfâl Cem'iyeti Kengırı Şubesi'ne bidâyet-i teşekkülünden şimdiye kadar muhterem ahâlimizin her emr-i hayra olduğu gibi gösterdiği hamiyet ve fütüvvet ve bezl eylediği teberruât her türlü sitâyiş ve şükrânın fevkinde olup şubemiz şimdiye kadar 78 nefer eytâmı toplamış ve bu eytâmı i'âşe ve ilbâs ederek her türlü refâhiyetlerini bi't-tehyi'e Kayseri'deki dârü'l-eytâma sevk ve i'zâmlarına muvaffakiyet hâsıl olmuştur. Hamiyet-mendân-ı ahâlinin hissiyât-ı şefkat ve fütüvvet-kârânesi sâyesinde cem'iyetimizin daha pek mühim muvaffakiyetler elde edeceği şüpheden âzâde olup eytâm-ı mûmâ-ileyhimin celb ve cem' ve sevkleri münâsebetiyle ahâli-i muhterememize ve samîmî muâvenetlerini ibtal buyuran mutasarrıf-ı livâ Hilmi Bey Efendiye arz-ı şükrân eylerim.

**Himâye-i Etfâl Re'îsi**

**Hilmi**

## PANAYIRLAR

Semâya ser çekmiş, sal-dîde çınarlarla çevrilmiş lâle, susam, papatya çiçekleriyle müzeyyen yeşil bir ovanın kıblesindeki tepeciğin dibinde bir vaz'-ı vakurâne ve dîndârâne ile dînlenen taştan yapılmış bir minber, dört tarafı çakıl taşlarıyla örülmüş büyük bir namazgâh, sağ tarafında lâ-yuad felekelerin sâ'atlerce akıttığı hâlde suyunu bitiremediği bir çeşmenin arkasında temâşâ-gîrânı günlerce veleh ve hayrete gark eyleyen çam dallarından ma'mûl üzerleri purlarla örtülmüş yirmi sıra üzerine muntazam bir surette dizilmiş 999 dükkâncıklar, arka tarafında yine çam dal, purlarıyla muhât kahve, hanlar, hayvan pazarı bir tarafta iştihâ-âver büklüm büklüm dumanlarıyla semâyı kapatan nasib olabilenlerin mide lerini dolduran, bîrân(?) pişirmek için kuyuları, bir tarafta âşiyâne-i sa'âdetinden ayırarak bilmem hangi zâlimin eline düşmüş, buralara kadar gelmiş olan gün değıştikçe velinimetini(!) değıştiren insanlıktan mahrûm efendisinin ufacık bir işaretime hayâtını fedâ etmek için canavar tabî'atlı esir tüccârlarının kurşunlu kırbaçları altında tir tir titreyerek gûyâ terbiye edilen siyah fakat sevimli Sudan'ın, Habeş'in evlâdları, bir tarafında hangi zâlim erkeğin beş dakikalık zevkinin tatmini için işvebâzlıktan, hilebâzlıktan ta'îm olunmuş Mısır'ın, Yemen'in, aslen saf ve nezîh nûr topu gibi câriyelerinin alım-satım tüccarlarının mahalli. Bir tarafta müzeyyen bir çadırın derûnundaki koltuğa kurulmuş, mütesellimin verdiği emirlerle âsâyîşin te'mînine memûr al, yeşil harvaniyeli, bellerindeki Lahor Keşmir şallarının aralıklarına sokulmuş gümüş kabzalı piştovîlerin parıltısından gözleri kamaştıran kır serdarlarının arkalarında Selimî destârların altında bir batmanlık kafa, yarım kiloluk burun, beş santimetre kutrunda ağız, kulaklarının arkasında düğümlemiş bilek gibi bıyıklarını düzelterek kalabalık mahallerde dolaşan inzibat me'mûrları. Ağaç çubuklarıyla çevrilmiş hokkabazlara, tîrebâzlara, pehlivan güreşlerine tahsîs edilmiş yerler.

İlk günü oldu mu bir bakarsın şark tarafından bir duman kalkmış, semâya direk direk olmuş. Yüzlerce develerin üzerlerine binmiş kucaklarındaki köslerin çıkardığı velveleleriyle gelen Şam kârbânı. Garbdan katırların ve nakurdaklarının gürültüleri ile gelen İstanbul'un tüccârları, cenûbdan önlerinde çifte nakkâre, dünbelek sesleriyle sülün gibi atlara binmiş eyaletin kır serdârı, şimâlınden gelen önlerinde davul zurnalara. Ellerindeki hayvanât-ı vahşiyeleri çekerek tâife-i Kıbtıyân der-Rumeli, kır serdarı tarafından gösterilen mahallere göçlerini indirirler. İlk günü herkes istirahatta, ikinci günü alışveriş başlar. Ama ne alışveriş, hazineler parçalanır, altınların tıkırtısından, gümüşlerin şıkırtısından, atların kişnemesinden, develerin bağırmasından, koyunların melemesinden kulaklar tıkanır.

Hele gecelerindeki zevkler. Dükkânların önleri meş‘alelerle dolu her taraf gündüz gibi. Bakarsın bir tarafta âbânî sarıklı, beyaz sakallı kucaklarında on iki telli saz. Yüzleri güzel, sözleri güzel, sazları vücûdun en hassas damarlarını titretir. Hüseyinîden bir fasla başlarlar. Gül, bülbül peşrevleri, gazel, beyit, divan, koşma, zincirli koşma, topal koşma, semâ‘î, müstezad, gevherî, bozok, destân velhasıl mükemmel bir faslı dînlersin. Bir tarafta küçükleri önüne katmış ellerinde saz, keman, kanun, def, diğer tarafta davul zurnanın önüne katılmış uzun külâhlı soytarılar, bir tarafta gençler toplanmış alây çekenler. Tura oynayanlar, mahşerden bir numûne. Bu gürültüler, bu vevleler ancak üç gün devam eder. Cuma namâzını müte‘âkib herkes toplanır milyonlarca altın paralar, bir taraftan öbür tarafın cebine akar. Bu kadar izdihâma karşı ne bir tüccârın malı soyulur, ne de bir köylünün horozu çalınır. Eğer bu üç gün zarfında ihtiyâcını te‘mîn edemezsen gelecek seneye kadar vay haline.

### **Kalender**

### **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

Ankara'da muhterem “Tan” refikimize:

“Halk Yolu” hakkındaki teveccühleriniz pek kıymettardır. Teşekkürler ederiz.

Ankara'da Cebeci Hastahânesi Operatörü Ka’imakam Rıfkı Bey Efendi'ye:

Teveccühlerinize hürmetlerle teşekkürler ederiz.

İstanbul'da Seyfeddîn Lem‘î ve Alay 174 Tabur 2 Kâtibi Hacı Solakzâde Abdullah Mazhar Beylere:

Tebrîklerinize teşekkürler ederiz.

### **AÇIK MUHÂBERE**

Rize İstînâf A‘zâsından Sıtkı, Çanakkale Orman Müfettişi Osman, Çarşamba Kazası Baytarı Abdullah Şevki, Karacaviran Baş Mu‘allimi Ali Rıza, Topuzsaray Mu‘allimi Yasin Bey ve Efendilere,

Halk Yolu hakkında gösterilen teveccühlerinize teşekkürler ederiz.

## **BİLMECE TERTİBİNDE BİRİNCİLİĞİ KAZANAN**

Kastamonu Merkez İnâs Mektebi Sınıf-1 İhzârî Mu'allimesi Şükriye Hanım kazanmıştır. Mezkûr bilmece bu sayımızın bilmecesi olarak kabul edilmiştir.

### **BİLMECE**

Sekiz harfli bir sıfat bulunuz ki, birinci, ikinci, üçüncü harfleri meşhûr bir dağın ismi; birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü harfleri insanların bir cinsine ilim, dördüncü, beşinci harfi de mûsîkîde bir notanın ismi, altıncı, yedinci, sekizinci harfleri bir gazetenin ismi olsun.

Halledenler meyânında kur'a çekilerek birinciye kıymetli bir kitâb hediye edilecektir.

Bu sayıda bazı tertip hatası olmuştur. Muhterem okuyucularımızın âflarını dileriz.

### **HALK YOLU MECMÛ'ASI'NIN SATILDIĞI YERLER**

Odunpazarı'nda Hafız Hakkı Efendi Dükkânı; İmaret Çarşısı'nda Hacı Tevfik Efendi Dükkânı.

### **BİLMECE KUPONU**

Numara: 4

Bilmeceyi hal edenlerin bu kuponu rabt etmeleri lâzımdır.

## **Halk Yolu**

Hakkın Yoludur.

On beş günde bir çıkar, ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyaz: Kemal Cenâb

Her nev'î evrak müdür-i Mes'ûl nâmına gönderilmelidir.

Derc olunmayan yazılar i'âde edilmez.

Adres: Kengırı'de Halk Yolu

15 Nisan 1339

Sene: 1

Sayı: 5

### **MÜNDERİCÂT**

İlmin Gayesi Ameldir / Tahsin Nâhid

Hasbihal / Ahmed Tal'at

Hürmet ve Nezâket / Cevad Hakkı

Kengırı Tarihi İçin Notlar / Ahmed Tal'at

Halk Yolu'ndan İstediklerimiz / Turgut

Bahariye / Ali Kadrî

Âşık Zahmî Divanı'ndan / Zahmî

Müstezâd / Mâhî

Ocak Hekimi ve Üfürükçüler / H. A.

Sinema / Mehmed Edhem

Bu Senenin Tâli'î / Kalender



Güzel Sözler, Günün İzleri, Şükrân Borçları

Kengirî Matba'ası 1339

Sâhib-i İmtiyaz: Kemal Cenâb

Müdüri Mes'ûl: Tahsin Nâhid

15 Nisan 1339

Sayı: 5

Halk Yolu

Hakkın Yoludur.

On beş günde bir çıkar, ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'a dır.

Birinci Sene

Birinci Cild

## İLMİN GAYESİ ÂMELDİR

### –Faziletli Atâî Efendi Hazretlerine İthâf–

İstanbul gazetelerinden birisinde okudum: Amerika'da bir seyyar dârü'l-fünûn açılmış, ma'ârif nezâretinin de tasvîp ve tasdikine iktirân etmiştir. Binası büyük bir sefinedir. Profesör ve talebelerini taşıyan bu sefine her limana uğrayacak, tarih, coğrafya, ictimâiyât, fen ve felsefeye â'id tedrîsâta devam edecekmiş. Sefinenin İstanbul limanına da uğrayacağı kayd ediliyordu.

Yeni dünyanın çalışkan halkının, takdîrkârıyız! Çünkü onlarda ilim ve fen aşkı son derecesini bulmuştur.

Vâsi' ve bâkir topraktan hakkıyla istifâde yolları bulmakta pek yüksek bir fa'âliyet ve merbûtiyet gösteren Amerikalıların "Hayât, çalışmaktan ibarettir!" düstûr-ı tabî'îyyesine tamamıyla sâdik kaldıkları, terâkkî ve tekâmül sâhasında en kısa yolları bulmalarıyla sâbittir.

Amerika'da bugünkü ilim son devresini, fen en yüksek mevcûdiyetini göstermektedir. Terâkkiyât yıldırım sür'atiyle yol almaktadır. Amerika, her büyük şehrinde muntazam ve mükemmel dârü'l-fünûnları, darü's-sınâ'alarıyla, her kasaba ve her köyünde fennin en son maddî tecelliyâtıyla zekâ ve kabiliyet-i beşeriyyeyi parlak bir sûrette irâ'e ve i'lâ etmektedir. Henüz pek çok hüceyreleri bir muammâ olan dimâğ-ı beşerin büyük bir şevk-i hareketiyle ve bir zevk-i fa'âliyetiyle husûle getirdiği eserleri görebilmek, takdîr edebilmek için bi'z-zat Amerika'yı görmek ve tamamıyla tanımak îcâb eder.

Top, tüfenk, zırlı fabrikaları ne kadar işlek, çok ve büyükse, fennin her hangi şubesine â'id zengin ve rengîn laboratuvarları, tıbbın en son sistem tecrübe ve ameliyathâneleri de o kadar çok ve daha kıymetlidir.

Amerikalı câhil bir fert yoktur denilebilir. Bu sebeble hayât –orada– bir intizâm ve mükemmeliyetten, şevkli bir fa'âliyetten ibarettir. Taksim-i âmâl –ilim ve irfân sayesinde– bu memlekette son dereceyi bulmuştur; hatta bir şube-i ilmin müte'addid ihtisâs şubelerine ayrıldığı vâridir... Mektebelerinde tatbikat ve tecrübeye istinâd ettirilmeksizin ders gösterilmez. İlim, hukuk tamamıyla amelî ve tatbikî tadrîs olunur. Hayâtın kıymetini her fert hemen aynı derece de takdîr etmektedir. Bu duygu ile müskirâtı, bu rûh-ı dimâğı ve bütün mevcûdiyeti bir nesli, milleti hârâb

### [Sahife 66]

eden tahrip zehirini men' eyleyen Amerikalılardır.

Amerika'da yalnız çalışmayanlar aç kalır. Her fert kendi sa'y ve amelîne, kendi fa'âliyetine istinâd eder. Â'ileye, cem'iyete istinâd ederek çalışmamak, mâl-ı mevrûs ile sa'âdet veistirâhatlarını te'mîn etmek, akıllarından geçmez. Muhit onlara bu terbiyeyi vermiştir. Bir dârü'l-fünûnlunun ma'îşetini te'mîn, ihtiyacâtını tedârik için amelelik yapması ne kendi haysiyetini kırar, ne başkalarının nazar-ı dikkatlerini celb eder.

Esasen orada hayât pahalıdır. Bu yüzden her fert çalışmak, para getiren her mahalle, her menba'a başvurmak mecbûriyet-i kat'iiyesindedir. İlme'l-yakîn bildiğim Amerika'da yollar, geniş ve muntazamdır. Demir yolları vâsi' bir şebeke teşkil etmektedir. Amerika toprakları ve madenleri işletilmektedir. Denebilir ki, yeni dünyanın altı da ikinci bir yeni dünya manzarası arz ediyor ve bu yer altındaki dünya işçiliğinin sıhhat ve mevcûdiyetleri yeryüzündekiler gibi hıfz ve siyânet olunabiliyor.

Ticaret ve iktisadiyât âlemine Amerika hâkim sayılabilir. Bütün dünya milletleri Amerika'ya iktisadda bağlıdır. Hatta İngilizler bile! Yeni dünya sâkinlerine bugünkü şu muhayyerü'l-ukul mevcûdiyetini veren, eserlerini yaratan ve pâyidâr kılan ancak ilim ve fendir.

Amerika'nın servet, sıhhat, mevcûdiyet ve fa'âliyetine gıpta edenler, asıl hakîki sa'âdetin hürriyet ve hâkimiyette mutlak istiklâlde olduğunu unutuvermenin moda olduğu bir zamanda, Amerika mandasını istiyor ve bu meyânda bazı Türk münevverleri bile fa'âliyet ibrâz eyliyorlardı!

Bu zevâtın kim olduklarını aramak mevzumuz hâricindedir. Şu satırları yazmaktan maksadımız, Hıristiyan fakat âlim ve mütefennin Amerika karşısında İslâm, lâkin tembel, âtil Türk halk ve münevverlerinin ilim ve fen sâhasında vaz'iyetlerini tesbit etmektir.

Yalnız mâneviyat, az çok maddiyâta istinâd etmeyen mâneviyat, milletlerin sa'âdetini kâfil olsaydı İslâmiyetin temeli "sa'y ve fazilet" olmazdı! Malumdur ki, fazileti elde etmek de fedâkarlığa, çalışmaya muhtaçtır.

Hıristiyanların dünyası cennet, âhireti cehennem! İslâmların dünyası cehennem, âhireti cennetmiş. İşte miskinlik, tembellik, esâret telkin eden şu duygu tekmil kudret ve kuvvetle rûhumuzu istilâ etmiştir ve biz asırlardan beri bu emsâli fenâ, sakîm, dîn ve îmânla zerre kadar alâkası olmayan duyguların kurbânı olmuşuz!

Resûlullah kisvesini bu en âlî, en mukaddes bir kisveyi taşıyan münevver zümresinin, beşeriyetin sa'âdet ve sıhhatini te'mînden ibâret olan dîn-i mübin-i İslâmiyetin feyzini İslâmların hayât ve istikbâllerini muhâfaza edebilmek için ne gibi maddî ve manevî esaslar lâzım olduğunu söylememeleri, halkı sa'y ve fazilet yollarında hakkıyla irşâd etmemeleri te'essürlerle karşılanacak bir hâldir. İrşâdsızlık yüzünden –çok defa– akla, hikmete menâfi'a ve ahlâka ve Binâenâleyh dîne muvâfık olan her hangi bir iş, bir hâl dîne mugayir addolunmuştur. Efkârda asılsız itikadların hurâfelerin hâkim olması dolayısıyla çok zamân oldu ki, o işi yapana "kâfir", o hâlde bulunana "îmânsız" denildi! Bilmezler ki, bir Müslüman kolay kolay tekfir olunamaz. Şeriat-i İslâmiyye mûcib-i küfr ve dalâlet olan hâlâtı tesbit etmiştir. Bizde dîni telâkkilerin bazı menâfi-i şahsiyye düşkünlerinin uydurmuş olduğu şüphesiz bulunan atâleti mûcib, anlatılmamış cihetleri vardır. Bir misâlini biz yukarıda arz etmiştik.

Bu ve emsâli itikadları memleketi senelerden beri ilim ve irfândan, mekteb ve medreseden, yol ve şimendiferden, toptan, sefineden, intizâmdan, hayâtta ve fa‘âliyetden mahrûm bırakmıştır. Bu mahrûmiyetin hey’et-i mecmû‘ası bizi ahlâktan da uzaklaştırmıştır.

Ulemâ-ı kirâm efendilerimizden, ricâ ve istirham ederiz. Câmia-ı İslâmiyyeyi mûcib-i adâlet ve meskenet olan

### [Sahife 67]

hâlâtın ma‘nâsız zebûnu olmaktan kurtarmak için irşâdatta bulunsunlar. Efkâr ve itikadât-ı bâtılaya karşı artık ilân-ı cihâd etsinler.

“Gecesi gündüzü kadar parlak ve müsâ‘itkâr” olan İslâmiyete Avrupalılar ve Amerikalıların –ahlâk ve itikadât-ı dîniyeleri müstesnâ olmak üzere– her türlü terakkiyât-ı medeniyyeleri mugayir değildir ki, tamamıyla muvâfıktır. Çünkü İslâmiyet, tekâmül, terâkki dînidir. Sa‘âdet ve hürriyet dînidir. Kur’an-ı Azimü’ş-şânda:

“Rabbinin adâletine lâıyk değildir ki, ahâlisi el birliğiyle hayât-ı cem‘iyyetlerini ıslâha çalışırken mücerred şirkleri sebebiyle yurtlarını mahv ve perişan etsin” buyuruluyor. Artık Furkan-ı Hâkim’in a‘zâmet ve ulviyetini kudret ve ihâtasını takdîr edelim.

\*

Yukarıda Amerika ve Amerikalıların hakkında bazı sözler sa‘y ve fa‘âliyetlerini takdîrkâr bazı satırlar kaydettik. Medeniyet sâhasında, terâkkiyât âleminde onlarla kıyas olunabilecek bir hâlimiz, bir fa‘âliyetimiz yok denecek derecede azdır. Hepimiz her hâlimizle tembellik ifâde ediyoruz. Memleketimiz harabîye yüz tuttu. Hârâb olanları tâmir edemiyoruz! Yollarımız “ömür törpüsü”dür.

Çalışmıyoruz, Harb-i Umûmî’de Ankara-Kengiri Şosesi’nin Tüney mıntikasına â’id kısmında bir amele taburunun bir neferi bir sene zarfında iki santimetre –haydi bir metre tûlünde– yol yapmış... Bunu işittik ve gördük.

Şehir ve kasabalarımızda esâsen bir intizam yok ki, yolları muntazam olsun. Onlar daha fenâdır. Artık halka ve köylüye acıyalım. Medreselerimiz ve mekteblerimiz hakkında burada bir şey yazamayacağım. Çünkü açılan ve açılmış bir yaraya neşter vurmak kabiliyetinden olacak!

Dün denecek derecesine yakın bir mâzide bizden ayrılan Bulgarları ve bunların terâkki ve kurtuluş yollarındaki gayret ve fa‘âliyetlerini azıcık takib edersek halâsın tılsımını bulmuş oluruz ki, o da dîn-i mübinimizin evâmir-i hakîkiyesidir.

Bugünün son sözü:

İlmin gayesi ameldir.

Allah yaptığından Mes’ûl olmaz. İnsanlar ise –fenâ işleri yaptıklarından iyi ve faydalı işleri yapmadıklarından– Mes’ûl olurlar.

8 Nisan 339

**Tahsin Nâhid**

**HASBİHÂL: 3**

**BİR SÛ’AL**

Eski zenginler, kudret sâhibleri nâmlarını asırdan asıra intikal ettirebilmek için “hayrat” vücûda getirirlermiş. Meselâ bir ma‘bed mi lâzım? Derhal para ve himmet sarf ederek yaparlar, fakat temizlenecek, abdest alacak çeşme, sebil, hamâm vesâiri ihmâl etmezlermiş. Hele dînin ilimle tetevvüc edeceğini idrâk edebilenler behemehâl bir mekteb ve medrese ilâvesiyle eserlerini ikmâl ederlermiş. Her eserin pâyidâr olabilmesi, iyi muhâfaza edilmeye, bunun için de çâreler bulmaya vâbestedir... Bakılmayan her şey âkıbet hârâb olur. Kengiri’nün suyolları ve bozuk kaldırımları gibi.

Eskiden her “hayır” iki sebeple vücûda gelirdi: Dünyevî, uhrevî. Belediyelerin bulunmadığı zamânlarda mahallesine bir kaldırım yaptıran bir ağaya eşraftan diğeri rekabet

**[Sahife 68]**

ederdi. Çünkü tefevvük hissi kendisinde uyanmazsa, evinde zevcesinin ihtârını uyandırır, dünyâda “nâm almak” arzusu bu hayra sâ’ik olurdu. Yahut zülümle elde edilmiş emvâl ve emlâkin bir fermânla müsâderesi korkusu hayrın vücûda getirilmesini ve küçük “vakıf” ile müsâdere belâsından kurtarılmasını ta‘cil ederdi.

Kendi sa‘ylarıyla helâl servete sâhib olanların dünyaya karşı gözlerini kapayınca Allah’ın huzuruna iyi amellerle çıkmak arzuları ile de “hayırlar” vücûda gelirdi. Fakat her iki

sûrette de eserlerini pâyidâr edecek sebepleri ihzâr ederlerdi ki, bunların başlıcaları “vakıf”lardır.

Vakfin şu ve ya bu şekli, fayda veya zararı bu mevzûnun hâricindedir. Onu düşünmek, teşrîh etmek zemini mevcutsa da zamânı değildir. Ancak bu vakıflar münâsebetiyle bir fenâ yarayı öğrenerek açmak zamânı geçmektedir.

Pek çok yerlerde olduğu gibi Kengiri’nda etrafını kısmen vakıf arazi kuşatmış ve asırlardan beri şehrin tevsî’ine, ovaya inilmesine bir hâ’il olmuştur. Vakfiyeleri yalnız mütevellileri doyurmakla meşrût bulunan vakıf ârâzi ile her sene panayırda “hayvan pazarı” olan idâdi önündeki tarlaların hele şehrin bütün mülevvesâtını sebze hâlinde sarf ettiren “hükûmet” ve “millet bahçesi” civarındaki tarlaların parça parça satılması hakkındaki emir herkesi sevindirmiştir. Çünkü şehir büyüyecek, kaldırımsız, dar sokaklı kasaba ovaya ve bahçelere doğru inecekti.

Fakat her teceddüd ümidi gibi bu da söndü. İştiyoruz ki, bir takım kimseler eldeki nakitlerini başka sûretle tenmiye edemeyeceklerini düşünerek bu tarlalardan bir ve ya birkaç “ev yeri” satın almışlar, hepsine değil, hiç birine bir şey yapmadıkları ve yapmak fikrinde olmadıkları, bilâhire yüksek fiyatla satmak gayesini tâkib ettikleri için ne emellere yeni bir hâ’il olmuştur!

İstikbâli düşünmek herkese farzdır. Çünkü dûr-endîşlik ne fazla bir zekâyâ, ne yüksek bir tahsile mütevakıftır. Madrabazların maksadını, memleketin ihtiyâcını pek iyi anlayan “Bolu Evkaf İdaresi”, aldıkları her arsa parçasında üç senede bir “ev” yükseltmeyen kimselerden tasarruf hakkını nez’ edecek şartlar dermiyân ettiği için kimse madrabazlığa cesâret edememiştir. Acaba Kengiri’da da arsa sâhiblerine bey’ ve tasarrufun mâhiyet ve şartı hatırlatılarak taahhüdleri îfâ ettirilmek, şehri de “b...lu ark” tarlalarının ufûnetinden, yetiştirdiği mülevves sebzelerden kurtarmak imkânı yok mudur?

“Bunu kimden fakat ümid edelim”

“Bu azim inkılâb hizmetini kim”

“Hangi kudret taahhüd eyleyecek?”

sû’ali ne zamâna kadar sorulacaktır?

**Ankara 22 Şubat 339 /Ahmed Tal’at**

## AHLÂKÎ ENDİŞELER:

### HÜRMET VE NEZÂKET

Beşerin şerâfet ve kerâmetini temeyyüz ve i'tilâ ettiren hasletlerinden biri ve belki de en mühimmi nezâket ve nezâhetle muâmelesidir. Hüviyetimizin derinliklerinde esrârlı ve hassâs bir damar vardır ki, okşanmak, hürmet olunmak arzusunu, duyar; hoş, lâtif bir muâmele, güler yüz tatlı ve gevrek bir sadâ onu yumuşatmaya kâfidir. Ekser bizi deliliklere, cinlere kadar sevk eden, inatlar, bir çocuk haşarılığıyla bizi sinirlendiren, tepindiren, bir â'ile yuvasını perişan, bir cem'iyet binâsını harab eden fırtınalar, benliğimizi, izzet-i nefsimizi rencide eden biçimsiz muâmelelerdir. Azgın bir surat, çatılmış bir kaş,

#### [Sahife 69]

kaba ve dürüş bir vaz'iyet dâimâ karşımızdakine nefret ve ikrâh verir. Hürmetle karşılanmak isteyen hürmet etmeyi bilmelidir.

Asrî geçinmek sevdâsında bulunan çok gençlerimizde bu marazın kara gölgelerini görüyorum. Saçına yaptığı itinâ kadar sözlerinde vezin, pantolonuna verdiği şekil kadar tavr-ı vaz'iyet inde âhenk ve tenâsüb yok. Galiba medeniyet –bizde telâkkisine göre alafrangalılık– rûhu tezkiye ve tasviye değil vücûd ve şekli telvin ediyor. Yakalığımızın ufak bir lekesi, ceketimizin cüz'î kırıksıklığı bizi titizlendiriyor da, aksakallı bir ihtiyârın burnuna kadar uzanan boyumuz, yanımızdakinin göğsüne dokunan kalın bastonumuz vicdânımızı ta'zîb etmiyor.

Şıklık, süs ve zînet, medenî zarûretlerden addedilirse manevî zerâfet, insanî hürmet ve nezâket de ictimâ'î edeb ve terbiyeden ma'dûddur.

Esâslı bir terbiyeye, metin bir seciyeye sâhib olamayan zavallılar kendilerini tevâzuları, mahviyetleri, incelikleriyle değil, vücûddan yedi buçuk santimetre açılmış kolları, dik bacakları, şişirilmiş karınları, savruk ve gürültülü sözleri ve öksürükleriyle tanıtmak isterler.

Tahakküm ve tehekkümle galibiyet ve tefevvük kazanmak, kibir ve hodbiyet ile etrafın dikkatini celbe çalışmak, sabun köpüğüyle balon şişirmeye benzer ki, müdakkik bir nazar onun ne kadar boş ve sahte bir kurum olduğunu derhal anlar. O zavallının hakîkatten dâimâ tebâ'üde uğraşan fakat her ân sırtan, boyalı ve maskeli suratına kıvrılan dudakları arasından bir istihzâ sillesi fırlatır. **Cevad Hakkı**

## TEDKİKLER VE TETEBBU‘LAR

### KENGİRİ İÇİN TARİHÎ NOTLAR

#### 1. Abdullah Efendi

Kengirîlidir. Füzêlâ-yı müte’ahhirîndendir. Tahsîl-i ulûmdan sonra müderris ve fazileti hasebiyle Enderûn-ı Hümâyûn'a mu‘allim ve Selimiye Tekkesi'ni ibtidâ-yı inşâsında şeyh olmuştur. 1237 senesinde Kudüs mollası olup 1239'da avdet ederken yolda “Şu‘ûr” nâm mahalde irtihâl eylemiştir. Âlim, fâzıl idi. Âsârı müte‘addid olup en meşhûru beyne'l-ulemâ mütedâvil olan “Fenârî Hâşiyesi”dir.

Mahdûmu Sâlih Mehmed Efendi müderris, molla olmuş ve 1282 Muharreminde Mekke mollası iken irtihâl eylemiştir.

#### Zamirî Çelebi

Tezkere sâhibi Kastamonulu Lâtifi Efendi şu yolda ta‘rif etmektedir:

“Anadolu'dan, Kengirî'dan bir ricâl-i zamîr ve zamîr-dânlıkta bî-nazîl idi. İlm-i İhfâ'da ve Fenn-i Hayâbâ'da(?) isnâd-ı mâhir ve cin gibi miyân-ı halkda nâ-peydâ olmaya kadir idi. Âhir arzu-yı ihrâc-ı def‘â’inde cin helâk etti. Sultan Selim-i Evvel devrinin evâ’ilinde gitti. Hoşça eş‘ârı ve hoş-âyende güftârı vardır.

Bu birkaç beyit onundur:<sup>135</sup>

Korkutma sırat ile yolu seçeriz vâ‘iz

El geçtiği köprüden biz de geçeriz vâ‘iz

Dü-zahte riyâ ehli ekl eyler iken zakkum

Biz rindle cennette kevser içeriz vâ‘iz

Budur bize va‘azın kim, dünyada kişi kalmaz

Bu menzil-i fânîden en son göçeriz vâ‘iz

[Sahife 70]

#### Kara Ali Niyazî Efendi

---

<sup>135</sup> Hece vezniyle yazılmıştır.



Kengirilidir. Müderris ve dersi'âm olup "re'îsü'l-mukarrirîn" olmuştur. 1299 Cemâziyelâhîrinde irtihâl eylemiştir. İstanbul'da Kaşgarî Dergâhı kurbüne defnedilmiştir. Fûzelâdan bir zât idi.

### **Şrlhâ Ahmed Efendi**

Kengirilidir. Gençliğinde tahsil-i tabâbet ederek "Haseki Hekimbaşısı" sonra "Sarây-ı Hümâyûn Tabîbî" olmuştur. 1106'da Sultan Mustafa'nın, vâlikesine hekimbaşı, ba'dehû Yenişehir mollası olmuş, 1127 evâsıtında irtihâl eylemiştir.

### **Davud Abdülkerim Efendi**

Kengirilidir. Tahsil-i ulûmdan sonra müderris ve kat'-ı merâtib ederek molla olmuş ve Mekke pâyesi aldıktan sonra 1295 senesini müte'âkib vefat eylemiştir.

### **Mehmed Efendi (Tatar Damadı)**

Kengirilidir. Müderris iken 1140 senesinde irtihâl eylemiştir. Ulemâ ve fûzelâdandır.

### **Seyfeddîn Efendi**

Kengirilidir. Fatih asrı meşâyahinden Hacı Halife Abdullah Efendi müridlerindedir. 919'da irtihâl eylemiştir. Sulehâdan bir zâttır.

## **ÇERKEŞİZÂDELER**

### **1. Mustafa Efendi**

Meşâyah-i Şa'bâniyye'nin e'azzından olup Çerkeşlidir. Kuşadalı İbrahim Efendi'nin müridinin mürididir. Neşr-i tarîke muvaffak olmuş ricâldendir. 1229 tarihinde Çerkeş'de irtihâl eylemiştir. Bir silsile-i urefâ ve ulemâ teşkil eden "Çerkeşizâdeler" bu zâtın evlâd ve ahfâdıdır. Ahvâl ve esnâf-ı tarîke dâ'ir Türkçe risâleleri matbû'dur.

### **[2]. Osman Vehbî Efendi**

Abdülmeccid devri ulemâsından olup Mustafa Efendi mahdûmudur. Ber-vech-i âtî resâ'ilini hâvî matbû' bir mecmû'ası Tire Kütübhânesi'nde manzuru olduğu Bursalı Tahir Bey Efendi "Osmanlı Mü'ellifleri" nâmındaki eserinden beyân ediyor:

1. Emsile. 2. Kelimât-ı Mütferrika ve Kavâ'id-i İ'lâl. 3. Âmil, Ma'mûl, İ'râb ve Mu'arrebât. 4. Ma'mûlât-ı Mevsûle ile'l-Mechûlât. 5. Tercemetü'r-Risâleti'l-Müte'allika bitilke'l-Malûmât.

İstanbul'da Esad Efendi Kütübhânesi'nde Mahmûd-ı Sânî nâmına "Hasnû'l-Hasîn" isminde bir eseri, Mısır'da tab' edilen "İnnellâhe yuhibbû'l-adlû't-teka en-nakiyyû'l-hafâ" hadisinin şerhine dâ'ir risâlesi vardır.

1277 tarihinde Ankara'da irtihâl eylemiştir. Erzurum Mahallesi'nde "Topraklık" denilen mahalde medfûndur. Mahdûmu sudûrdan Mehmed Tevfik Efendi'dir.

### [3]. Mehmed Tevfik Efendi

Ankara'da dünyaya gelmiştir. Osman Vehbî Efendi mahdûmudur. Tahsil ve tefeyyüzü Dersa'âdet'dedir. Pek çok kadılıklarda bulunmuş ve 1302'de Meclis-i Tedkikat-i Şer'îye A'zâlığı ile Meclis Meşâyih Nâzırlığı'na ta'yin edilmiştir. 1319'da irtihâl eylemiştir. Aksaray'da Sofular'da Şeyh Ekmeleddîn Dergâhı'nda medfûndur. Âsârından, Meziyet-i İslâmiyye, Gayetü'l-Beyân fî-İlmi'l-Mîzân, Behcetü't-Tarafî fî-İlmi's-Sarf, İcmâ'ü'n-Nahvi Arabî, Ed'iyetü's-Sıbyân, Miftahü'l-Aka'id, Levâyihü'l-Kudsiye, fî-Fezâili Şeyh-i Ekber, Mecmû'a -i Fezâ'il, el-İttikan fî-Tahkiki'l-Îmân, Tahkik-i İdrâkât, Risâle-i fî-Kabüli't-Tevbe nâmındaki eseleri matbû'dur. 1283'de Mısır Mevleviyeti'nde iken eş'ârından mürekkebe dîvânını tab' ettirmiştir ki, "Vücûd" redifli şu na'tı mezkûr divânda mündericidir:

### [Sahife71]

Mey gibi verdi sefâ hâl[e]te tecâllâ-yı vücûd  
Böyle pür-neşv ü demdir câm-ı mücellâ-yı vücûd

Oldu dîbâce-tırâz-ı suhuf-ı sun'-ı Kadîr  
Cevher-i harf-i güher-pâre-i esmâ-i vücûd

Keşf olur dîde-i sâhib-nazar-ı sırr-ı kadr  
Çeşm-i im'ânına dûş olsa mürâyâ-yı vücûd

Zâhir olmazsa n'ola dîde zâhir-i beyyine  
Sırr-ı bikr-i nikî-i rûy-ı gül-i ra'nâ vücûd

#### **[4]. Mehmed Râfi' Efendi**

Çerkeşlidir. Hazine-i Hümâyûn hocalarından olup 1242 tarihinde Bektaşîlerin tahkik-i ahvâli için Anadolu'ya me'mûr olmuştur. Bu vazifeyi îfâdan sonra 1244'de Ordu-yı Hümâyûn kadısı, 1245 İzmir mollası ve müteâkiben Mekke pâyesi tevcih edilmiştir. 1249 ibtidâsında İstanbul kadısı oldu. 1252'de Anadolu pâyesi, 1254 senesinde Rumeli pâyesini tevcih ve 1256 senesi Saferinde Anadolu müfettişi oldu ise de Ramazanın onbeşinde Kala-i Sultaniye'de vefât eyledi. Âlim ve fâzıl ve muhakkik bir zât idi.

#### **[5]. Nâfi es-Seyid Mehmed Efendi**

Çerkeşli Şeyh Hacı Mehmed Efendi mahdûmudur. Tahsil-i ulûmdan sonra müderris olmuş, ba'dehû Mekke mollası olmuş ise de gideceği esnâda 1282 senesi Şabanında irtihâl ederek Eğrikapı'ya defnedilmiştir.

#### **[6]. Şaban Efendi "Kösec"**

Çerkeşli Mehmed Efendi nâmında bir zâtın mahdûmudur. Tarik-i ilmiyeye intisâb ederek sırasıyla müderris, Mısır mollası ve 1133 Muharreminde İstanbul kadısı ve 1139 Şevvâlinde Anadolu kazaskeri olmuştur.

1140 Cemayize'l-evvelinin yirmibeşinde azledilerek, Recebin yedisinde irtihâl eylemiştir. "Lale Devri" âlimlerinin mümtâzlarındandır.

#### **[7]. Hasan Efendi**

Viranşehirlidir. İbtidâ müderris ve 1211 senesinde Şam mollası olmuş ve 1215 Şabanında irtihâl eylemiştir. Asrının mümtâz âlim ve fâzılı idi.

### [8]. Hayrullah Hayri Efendi

Viranşehirlidir. Bâb-ı Âlî'den yetişip 1182'de Kethüdâ Kâtibi ve hâcegândan olmuştur. Ba'dehû devr-i ma'nâsible defterdar-ı şikk-ı sâni olup 1197 Rebi'ü'l-evvelinin yirmi üçünde irtihâl eylemiştir. Şâirdir.

### Ahmed Tal'at

### HALK YOLU'NDAN İSTEDİKLERİMİZ

Kara Tekin ile gelen Türk ulusları en ziyâde ihtilattan masûn kalmış oldukları halde Kengirî'da yerleşmiş ve kökleşmiş bulunuyor. O derece ki, ben İstanbul'da halkın izdihâmlı mürâcaatlarına ma'rûz bir vazife ile bir zaman muvazzaf iken herhangi bir Kengirîlîyi seçebilirdim. Yassı ve iri siyah gözleri, geniş ve mukavves kaşları, geniş omuzları daha tafsil edemeyeceğim bir takım husûsiyetler bana onu tanıtır. Kengirî ne uğrak bir yer, ne de halkı İstanbul'a düşkün bir muhittir. Yabancıdan, misâfirden onlarda bezginlik yoktur. Yekdiğeriyle ihtilâfları pek az, bilâkis birbirlerine pek düşkün ve sokulgandır. Ildızımlı bir kadını kalabalık içinde tanırırsınız. Onlar ekseriyetle bazı şefkatli insanlar tarafından evladlık diye alınmış sonra İstanbul sokaklarının merhametsiz akıntısına terk edilmiştir.

Halk arasında ezgisiyle, mûsikîsiyle yaşayan hesâbsız

### [Sahife 72]

türküler vardır. Onların hatta nev'ileri halk arasında mu'ayyen bir nâma mâlik bulunuyor. Lehçe geniş ve tatlıdır. Darb-ı mesellerdeki asâlet ve temizlik dikkate şâyândır. Köylü elbiselerindeki tenevvü' de tetebbu'a değer... Siz bir bakışta pazarları dolduran köylü kadınlarının hangi köye mensub olduğunu bilirsiniz. Büğdüz'den mi, Yive'den mi, Kınık'dan mı yoksa Kızılsın, Ildızım'dan mı? Siz isterseniz bu isimleri eski Türk teşkilâtını gösteren kitaplara bakarak genişletirsiniz. Bunların birer ulus veya oymak adı olduğunu hatırlayarak önünüzden henüz aşiret hayâtı yaşayan babalarınızı geçer gibi temâşâ edersiniz.

Kara Tekin hakkında tetebbu' sizi epeyce dolgun bir malûmâta îsâl eder. Kara Tekin Çavlı aşiretinin re'îsidir. Gülşen-i Tevârîh, onuncu asra kadar bu ulus babasını civar Türklerin ziyâret ettiğini yazıyormuş. Bu zât Kengirîlîlerin her sûretle büyük anasıdır hem Kengirî'nin Fatih'i, hem kendisiyle orada yerleşen aşiretin beyidir. Ahmed Danişmend ümerâsından olan bu zât, beşinci asır evâsıtında Kengirî'nin Memâlik-i Danişmendiye'ye ilhâkı anında orada eyâlet beyi olarak bırakılmıştır. Tarih-i Âl-i Dânişmend bunlardan bahs

ediyor. Garibtir, Kengiri düşman eline geçtikten ve birçok zamân Türkler oradan çekilmiş iken istirdâdlarında Kara Tekin'in kabri yine ihyâ ediliyor. Bilirsiniz ki, bu kabir Kengiri Kalesi'nin yanında refİKası Meryem Hatun da medfûn imiş. Eski Ahi teşkîlâtındaki sohbet tarzının bugün Kengiri'da bazı yârân tarafından bütün merâsimiyle yaşatıldığını duymuşumdur. Fütüvvetnâmelerdeki mektup şekliyle bugün yaşayan sûret tevfiik ve telif edilir veyahud karşılaşırsa mâzideki ictimâ'î bir safhanın tamamıyla tesbitine muvaffakiyet hâsıl olur. Kengiri'da on beş sene kadar kalmış dârü'l-hadisler, dârü'l-âfiyeler inşâ etmiş olan Alâaddîn Keykubat ve ümerâsından Cemaleddîn Ferec orada medfûndur. Cesetleri tahnit edilmiş bu â' ile hakkında size bildiklerimi yazmayı ben de va'd ediyorum.

### **Turgut**

### **EDEBİYAT**

### **KENGIRILI ŞÂİR ALİ KADRÎ Şİ'İRLERİNDEN <sup>136</sup>**

### **BAHARİYE**

Bin izz ü nâz ile eyyâm u bahâr  
Kûh-i nezâketten gösterdi sırrı  
Kahraman zemherir, efe rüzgâr  
Çekti taburunu kıldı seferi

Beyaz "çiğdem" baş gösterdi cihâna  
"Hamsîn" kılıç çekip girdi meydâna  
Gazi sarı "çiğdem" batmış al kana  
Feth etti "hamsîn"i aldı şehri

Sâhir "berdü'l-acûz" gördü bu hâli  
Topladı başına yedi kralı  
Sihir için "çiğdem" açarken falı  
Hoca "benefşe" de geldi ileri

Başladı çekmeye Kahhar ismini

---

<sup>136</sup> Tercüme-i hallini ileride yazacağız.

Yazdı bir varak içre ism ü resmini  
Kaldırdı odadan onun cismini  
“Berdü’l-acûz” üzere buldu zaferi

**[Sahife 73]**

“Çiğdem”le “benefşe” bir nice eyyâm  
Soğuk korkusundan sürmedi ahkâm  
Teşrifte hasret çekerken encâm  
“Nevruz Sultan”ın da geldi haberi

Vaktinde “ıspanak” geldi zuhûra  
Hak kısmet eylesin ehl-i gurûra  
Müflisleri “soğan” bahar sürûru  
Gark etti lütfuyle çok derbederi

Ardınca yetişti “pırasa zeybek”  
Baş açık eninde sâde bir gömlek  
Donu yeşil, sakal beyaz hem seyrek  
Şeyh “sögüt“ kuşatmış ana kemeri

Kara gözlü, uzun ayaklı “laklak”  
Nâgâh gelip çaldı kapıyı tak tak  
Harem sarayına girdi dal taşaa...  
Topladı başına hep serçeleri

Halvethânesinde “ibübük” hala  
Görünce Nevruz'u oldu budala!  
Belinde peştamal başında vâlâ  
Nâz ü nezâketle çıktı dışarı!

Teşrif etti hemen “Nevruz-ı Sultan”  
Sarsıldı büsbütün eşyâ-ı cihan  
Hamsînin başına koşturdu bir tufan  
Mahv oldu, kalmadı hiçbir neferi

Baş kaldırdı “marul” bak o esnâda  
Yeşil câme giymiş geldi piyâde  
Sirke, yoğurt, zeytin, sarımsak-zâde  
Çıktı istikbâline bu dört kemterî

Dilber zülfü gibi çıktı çimenler  
Gıbtaya düştü hep gonca-dehenler  
Gûyâ üflendi sûr bâis oldu tenler  
İhyâ etti Nevruz cümle şeceri

“Sünbül” kâküllerin döktü gerdâne  
Açtı nikâbını girdi meydâna  
Selam verip “susam” durdu bir yana  
“Erguvan” da geldi girdi içeri

Kınalar yakınmış müzeyyen “nergis”  
Kurbanlık koç gibi Hak kılmış te’sîs  
Münkir-i irşâda mânend-i Cercîs  
Memûr olup gelmiş Hak Peygamberi

Yeşil çadır üzre “lâle-i ahmer”  
Şehîd kanı gibi olmuş münevver  
Kerbelâ sırrına olanlar mazhar  
Nice yâd etmesin nûr-ı Haydarı

Yaktı ciğergâhım âh-ı Kerbelâ  
Kaybetti on iki şâhı Kerbelâ  
Gâh hûn-ı Haydar, gâhî Kerbelâ  
Yetim-i aşkları oldu ezberi

Yeşil hil‘atlara gark olup “zambak”  
Gösterir Mansûr’a sırr-ı “ene’l-Hak”  
Bunlarda bu sırrı görmeyen ahmak

Noksandır imânı, kılsın hazeri  
(Mâ-bâ'dı var.)

[Sahife 74]

**KENGIRILI ÂŞIK ZAHMÎ DİVÂNI'NDAN  
GAZEL**

Ben niyâz ettikçe yâre, nâzını îcâd eder  
Gâh bıkar kalb-i vîrânım, gâh döner âbâd eder

Gülde mi, bülbülde mi âh kim bilir esrâr-ı aşk  
Gül hîcâbından kızarırmış, andelîb feryâd eder

Nâzeninem, dil-pesendem, sende bu hâlet nedir  
Şerbet-i şîrîn-lebin âşıkları Ferhâd eder

Her kaçan etse siyâset çeşm-i katil âşıkâ  
Kırpiklerin bir tığ edip hem gamzesin cellâd eder

Kangı ma'nâlardan ahz ettik gazel tertîbini  
Bir kelâmın Zahmî' yâ bin tâlibi irşâd eder

**KALENDERÎ**

Vechin göreni kaldı hayâlî dîdelerimde  
Âyâ bu ne hikmettir efendim bu serimde

Zâtımda senin zâtın ki ey şûh göreliden  
Nakkâş-ı Ezel eyledi tasvîr içerimde

Ey dîdesi kanlı sana ol dem bakalıdan  
Müjgânın oku sancılı hâlâ ciğerimde

Âhımı alma ben gibi bî-çâre kalırsın...  
Pek acı sakın söyleme vakt-i kederimde



Zahmî benim ef'âlîme ağular ne karışmış  
Dilber benim elbet, öperim de, söverim de

### **GAZEL**

Ey gönül gel âzim ol bu râh-ı aşka ibtidâ  
Âlem-i fânîde aşk iklîmidir dâr-ı bekâ

Sanma kim şems ü kamerden zulmeti zâ'il kılan  
Âlemi rûşen eden aşk nûrudur subh u mesâ

Anla fânûs-ı felekte sırr-ı aşk bir şem'adır  
Rûz ü şeb devrân eden pervânesidir bu semâ

Dâmen-i sahrâyı pûs eyler yüzün hâk eyleyip  
Kuvve-i aşktan zebûn olmuş gezer deryâ vü mâ

Zahmî sen de ehl-i aşk olmak dilersen tut sözüm  
Evvelâ bir noktadır ol mâye-i aşk-ı Hüdâ

### **MÂHÎ EFENDİ'NİN MÜSTEZÂDİ**

Ettirmedi âlâm ü gamın didemi kadı

—Sürh oldu beyazı

Bir yana çekip hûn-ı sirişkim munkaz

—Pür etti hıyâzı

Ben anda idim mahkeme-i aşk kurulurken

—Halk anda dururken

Emtâ'ını bize bize hüküm eyledi kadı

—Olduk ona râzı

Bir mislini halk etmedi Mevlâ dahi etmez

—Bir kimse işitmez

Sâbit olalı seb‘-i semâvât ü ârâzi

—Müstakbel ü mâzi

Mâhî ile hem-dem olup reşk eyle hâsid

—Ol iblis ü fesâd

Rahm eyleme tutsun yüreğin bent ü mehâzı

—Olsun “Rafazî”

[Sahife 75]

## SIHHÎ VE İCTİMÂ‘Î DERDLERİMİZDEN

### OCAK HEKİMLERİ VE ÜFÜRÜKÇÜLER

Hilkat-i beşerle başlayan ızdırab ve emrâz kadar tabâbet de çok eski ve efsânevidir. Bugünkü mütekâmil ilim ve san‘atlarında birçoğu herhalde kable't-tarih zamânlara â'id bulunan ilk usûl ve esâslara mâliktir. Edvâr-ı mazbûte-i tarihiyyenin tedkikiyle anlaşılıyor ki, cümle ulûm gibi tabâbet dahi tederîci bir tekâmül sâyesinde o eski galazet ve hurâfâtından tecerrüd etmiş ve şu gördüğümüz şehrhâ-ı hakikat ve terâkkisine ancak mikrobun Pastör tarafından 1826 tarih-i milâdîsinde keşfiyle dâhil olabilmekle kezâlik fûnûn-ı müsbete-i sâire ile mütevâziyen dâimâ Kemal ve gaye-i nâmütenâhîsine doğru ilerlemekte bulunmuştur. İşte asırlar dolusu edvâr-ı tekâmülünü kat‘ ederek tamâmen müsbet ve fennî bir hâle giren tabâbet-i hâzıra beşeriyet-i mustaribanın yegâne kâfil-i sıhhat ve sa‘âdeti olmak lâzım gelirken ma‘a't-te'essüf aramızdaki bazı câhil ve saf-dillerimizin mahzâ cür'et ve itibar vermeleri sâyesinde yaşayabilen sinsî ve nâhifî bir meslek-i sakîm vardır ki, biz ona ta'bîr-i Türkîsi ile “Ocak Hekimliği” –mütetabiblik– diyoruz. Bunun mâhiyeti yalnız zamânında makbul olması lâzımken tabâbet-i atıkaya mümâs bazı noktalara yer yer her ocakçının kendi mukır ve telâkkisine göre ilâve ettiği nazariyât-ı garîbeden vücûd bulmuş ve Binâenâleyh hiçbir vahdet ve kıymeti hâiz olmayan bir halita-i mügatdan ve hele ekseriyâ olduğu gibi üfürükçülük ile de iştirâk ettiği takdirde münhasıran saf-dilân halkı soyup zehirlemeye mahsus bir dolab-ı cevr ü cinâyetten başka bir şey değildir.

Tıbb-ı atîk şüphesiz çok şerefli pîrleri ile gayyûr telâmizinin dest-i terbiyet ve ihtimâmlarında dâimâ tecrübe ve müşâhedeye istinâd ederek lâ-yenkati‘ birçok hakayıkın keşfine masdar olmakla biz bunların her birini bugünkü serîriyâtımızın temeli olarak maaşükrân kabul ve tevârüs etmişiz. Fakat mikrop fenni çıktıktan sonra o temel üzerine reks olunan âbidât-ı ilim ve ihtişâmın zirvesi o kadar yüksektir ki, âdetâ eski tabâbetle yeni tabâbetin arasındaki nisbet ve alâka gaib olmuş gibidir. Tabâbet-i hâzıra tecrübe ve müşâhede sâhası yine bâkî kalmak şartıyla tamâmen ilmî bir tarz-ı nüvîn iktisâb etmiştir.

Birçok hastalıkların mikrobi ve sûret-i tekevvünleri iyice anlaşılacak, aşılacak, serumlar ve en mü’essir cevâhir-i nebâtiye ve madeniye vasıtasıyla gayet tabî‘î ve muvaffakiyetli bir tedâvî yolu keşf olunduğu gibi yine aşı ve serumlardan isti‘âne ve aynı zamânda hıfzı’s-sıhha kavâidine tevfiq-i hareket suretiyle en müthiş ve sârî hastalıklara bile tutulmamak çâresi hâsıl olmuştur. Bu hâlde halkımızdan bazı zavallı aksâmın hâlâ mütatabbîblerin dam-ı iğfâl ve tesmîmine düşerek hem keselerini kaptırmaları ve hem de sıhhat-i vücudiyelerini bâziçeden mahv eylemeleri ne kadar acıklı bir keyfiyettir. “Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi” bend-i hakimânesi acaba boşa mı inşâ ve terennüm edilmiştir.

Bazı sebük-magazımız hakayık-ı fenniyeye göz yumarak makam-ı itirazda diyebilirler ki, Ocak hekimlerinin ilaçları ve kocakarı sağlıklarının da isâbet ve teşfiye ettiği görülüyor. Evet, müsâdenizle bundaki şem‘a-ı hakîkati tahlil edelim: Meselâ münşif yani tıbb-ı atîka kısmen sâdık kalabilen bir mutatabbîb karnında şerit taşıyan bir hastayı yakalayınca eğretili önünde ihzar ettiği matbuhu sunar. Eğer nâhoş râyiha ve lezzetinden husûle gelmezse ilaç te’sîrini icrâ edip haşere-i mezkûrenin düştüğü görülür. Lâkin tabâbet-i hâzıra

### [Sahife 76]

ilm-i kimyânın tahsil ve terkihi gibi kuvâ-yı asliyye-i i‘câz-kârîsinden bi'l-istifâde yine eğretili otundan veya buna mümâsil nebâtattan istihsal edilen hülâsa ve cevher-i mü’essirleri pek az miktarda ve içilmesi de gayet kolay olmak şartıyla hastalara takdîm eder. Daha mü’essir olur, nebatın aynen alınmasından nâşi diğer anâsır-ı mürekkebenin bâ‘is olabileceği lüzûmsuz ve belki muzırr te’sîrleri de bertaraf etmiş bulunur. İşte eski ile yeninin en âdi ve fakat pek bâriz bir farkı. Ve bu vâdideki misâller hep aynı bâriz farkları göstermek üzere istenildiği kadar taksir edilebilir. Bunları bugün için kabil-i iğmâz kabahat addedelim de geçelim işin cinâ‘î kısımlarına: Yine aynı muatabbîbler meselâ, bağırsak düğümlemesine tutulmuş zavallı bir hastaya musallat olurlar. Bi’t-tabî‘ hastalığın devrini ve her devre göre mu‘ayyen olan istitâbetini kat‘iyyen bilemezler. Yalnız gayet eski bir görenek mücebince hemen kroton yağı

gibi şiddetli bir semm ve müşhili i'tâ ederek muhakkak sûrette helâk-ı nefse bâdî olurlar. Diğer bir mutatabbib cebinde taşıdığı mülevves neşteri silmeye bile lüzûm görmeksizin her hangi hâricî bir hastalıkta kullanır. Ne be'is var?! Beraberce frengi, verem, yılcıık, felfomun(?), tetanoz mikrobunu da aşılar. Zavallı kurban beş on gün ve nihayet bir ay geçmeden mezkûr emrâzdan birine ve ya birkaçına birden tutularak yine sezemediği katilinin elinde can verir. Ekseriyâ kadınlarımızın itimadına daha ziyâde mazhar olan bu iblisler en büyük zulümlerini vatan annelerine tevcih ederler. Çocuk yapmak, çocuk düşürmek gayretiyle en hafifi rahim cihetinde ızdırablı bir ma'lûliyet ile akamet-i kat'iyye veyahut da çocukla beraber vâlidenin hufre-i helâke düşmesine çok güzel vâsıta olurlar. Hayât ve sıhhat-i nâsı bâziçe kılan bu cânilerin tecâvüzünden masûn kalan acaba hangi harim-i sıhhat ve ismet vardır? Emrâz-ı zühreviye şubesinde gayet mühim cinâ'î roller îfâ ederler. Mütetabib [ ] tıbb-ı atîkin mahsulü de olsa o zamân için vaz' olunan kavâ'id-i mazbûtayı bile idrâk ve ta'allüm etmeyerek rast gelene tütsüsünü veya kendi tertîb-gerdesi olan civâ haplarını tatbik eder. Evet! Civâ bu hastalığa karşı iki bin sene evvel ilk defa olarak Çin'de tatbik ve istimâl olunmuş ve bu günde envâ'-i mürekkebât ve işkâl-i mütekâmilesi sâyesinde hazine-i müdâvatın en esaslı ve şerefli mevkilerini işgal etmekte bulunmuştur. Ocağın inâyetiyle tütsü olarak şifâyâ muntazır olan bedbaht frengili, gerçi vücudunu kemiren siproketaların(?) mühim bir yekûnundan kurtulur. Fakat en hafif haber almak üzere dişlerini ga'ib eder. Bir derece daha yukarısı böbreklerini sakatlar. Üçüncü derece ise vedî'â-i Rabbanî olup hüsn-i muhafaza ile mükellef bulunduğu hayât-ı kıymetdârını bi'r-rızâ fenâ buldurduğundan a'zamî cezâyâ kesb-i istihkakla elbet rahmet-i rahmâna kavuşur. Bu muhitte ayrıca frengi tedâvisiyle müşteğil Saparnacı makuleleri de kalın ve ince perhizleriyle hastalarını fakr'd-deme ve bi'n-nefice hadd-i vereme sürükleyerek her şeyden pîr ü pâk kurtulmalarına vesile olurlar.

Bel soğukluğu, hemen münhasıran âlem-i fuhşun bir ledağ-ı zehr-nâkî olan bu âfette en ziyâde sermest-i bâh ve hevâ olan mühim kısım, gençliğin avâmil-i inhidâmiyesindedir. Mütetabibler bu şubeyi de yed-i kahr ve inhisârlarında tutup zehr-i marazın hastanın i'mâkı bedeninde ile'l-ebed müstekar kalmasına sebep olurlar. Ekseriyâ bu hastalıkta müdirr olarak terkebine zâhib buldukları kunduz böceği hapları tedâvî-i ma'raz şöyle dursun bilâkis böbreklerin taharrüş ve nezf-i şedîdiyle onulmaz yara ve karhalar açarlar. Şu tâdâd ettiğimiz zararlar bâri şahs-ı mü'effin nefsine münhasır kalsa... Hayır... Bir de hayât-ı â'ilenin mukaddes ve müzehheb kitabı içinde önümüze açılan sayfa-i fecâyî'i okuyalım: Frengisinden hirkatü'l-bevlinden kurtulduğunu zanneden saf-dil genç esâsen evlenme çağına gelmiştir. Dügün olur, zifâfa girer. Harîm-i ismetine aldığı zavallı bâkireye daha ilk gecede sunduğu

zehirli kadehiyle s u-i kasd icr a eyler ve  a a‘alı fir  -1 ar usu belki dakikasında serîr-i  h   figana kalb eyler. Gelin sararır solar, b -  re bekâ-i nevi için yaratılmış olan en kıymetdar uzvunu yani sâni‘-i ker min bile ehemmiyet-i mahsûsa ile  er velediği cihâz-1 ten s l -i nisâ‘ sini çoktan

### [Sahife77]

ga‘ib etmiş demektir. Hele kocasının zaten bâziçe olduğu m tetabbiblerin eline geçerse.

\*

 f r k ler, daha başka sûretle ma‘l l ve tamamen dolandırıcı olan kimselerdir. Bunların istinadĐaı da yine esefle söyleyelim halkımızın cahil aks mıdır. B y , tılsım, zengin etme, fil nı kahr etme gibi kısmen saded ve al kamızın hâricindeki safsatalarından başka beşeriyet-i muztaribenin bilhassa Şâyân-1 terahh m olan emrâz-1 akliyye ve asabiyye ma‘l llerini topladıkları cinler ve periler vasıtasıyla g y  tedâvî ederler. Zeh  gaflet! Bugün fennin terakkîsi sayesinde anlaşılmıştır ki, müstakillen r h  ve gayr-i maddî olan bir dimâğ hastalığı hemen yok gibidir. Mutlaka ya bi‘z-zat nesc-i dimâğın hastalığı veya bu Ő hesere hilkatın uzak ve yakınındaki her hangi bir uzvun hastalıklarının in‘ik s tı mevz ‘-1 bâhistir. Binâenâleyh emr-i ted vide buna göre mütevâzi kalınarak bugün birçok emrâz-1 akliyye ve asabiyyenin Őif sı te‘mîn olunabilmiştir. Sadr-1  sl mdaki e‘ zım-1 hükemâ-yı kadîmenin bile bugünkü mikroba işaret ettikleri o cin ve perilerin hakka ki, emrâz-1 akliyye ve asabiyyenin tekv ninde çok dahl ve te‘ rleri vardır. Onlardan her vakit havf ve ictinab olunmalıdır. Hele mahlûkat-1 mezkûrenin hâmil ve d ‘ leri olan o  f r k leri de mutlaka beraber dezenfekte etmelidir. Yalnız burada bir noktayı tavnîh etmek îcâb eder. O da ekseriyâ saf-dil n ile beraber  f r k ler Şöyle iddia eder: “Vallâhi ben de Şâhid oldum. Gözlerimle gördüm. İyi s ‘atte olsunlar. Billâhi s yelerinde hastanın çarpılmıŐ ağzımı düzelttim. S ylemeyen dilini bülbül gibi Őakırdatmaya muvaffak oldum” diye gururlanırlar. Bi‘t-tab‘  cret ve mükâfat olarak mutlaka altın para tesviye olunmasını Şart-1 a‘zam bulunduğunu da ilâve ederiz. Tababet-i h ziranın bu Ő bede kullandığı mühim bir vâsita-i tedâvisi vardır ki “telkin bi-nefsihi, telkin bi-gayrihi” diye mu‘teberdir. Bunlar ilmin eski tasnifine göre daha ziyâde rûhu olan veyahud ehemmiyetsiz bir arıza-i bedeniyyeye merbût olarak sebebinin ref‘iyle ve hatta çok defa kendi kendine Şifâ-yı ser ‘a nâmzed bulunan hastalıklarda telsiz telgraf gibi ilaçsız tedâvî makamına ka‘im olur. Cinciler, bâhusûs propaganda ve hatta bu uğurda azîm-i meb liğ sarfıyla câhil tabaka arasında d ima bir Şöhret-i kâzibe neş ve tamâm ederler ki, bu Şöhret bile kendi başına bir telkin demektir. Câhil hastalar ber-m t d huraf ta da mu‘tekid

olduklarından şu sûretle bi-gayrihi ve bi-nefshi telkînlerden bazı ahvâllerde istifâde ettikleri gayrı kabil-i inkârdır. Hülâsa bugünkü tabâbet vücûd-ı beşerin tamâm sûrette teşrîhî ve vazifevî mütâlâ'asıyla beraber birçok ulûm-ı müsbite-i tabâbiyye ve riyâziyyeden isti'âne ederek teşekkül etmiş müstakil bir saltanat-ı ilmiye bulundurduğundan ve hatta bu îmân, ilim ve havâdisin her köşesini kâffe-i gavâmızı ihâtaya tek bir kişinin nihâyet seksen senelik ömrü kâfi gelemediğinden yalnız esas olan malûmât-ı umûmiye kazanıldıktan sonra yirmiye yakın bulunan şu'abât-ı tıbdan bazılarına intisâb ve peydâ-yı ihtisâsı zarûreti bile der-kârdır. San'atı sâ'atçı olan bir adamın sâ'at tamir edebilmesi nasıl ki, evvel emirde sâ'atı terkip eden makine aksâmının ayrı ayrı isimleriyle beraber vazifelerinin ve tertip ve insicâmının bilinmesine mütevakıftır. Nihâyet cansız bir makineden ibâret olan sâ'attan kıyâs ve teşbîh kabul etmeyecek kadar ikmâl ve ayrıca hayâtdâr olan vücûd-i beşerin hâl-i tabî'îsini de, hastalıklarını da ancak ilmen ve kanûnen ehil olan diplomalı etibbâ tanıyabilir.

Mütetabiblerin, bu kadar cahil ve cânîlerin hayât bahsindeki fuzûlî müdâhalelerine artık nihayet vermek zamânı çoktan gelip geçmiştir. Bu da ancak ilim ve fennin ve bu sâyede usûlü mümkün olabilen hakîkatin anlaşılmasına vâbestedir. Evet, ancak şems-i münîr-i marifetle sıyrılacak evvelâ, bu sihâb-ı kesîf-i zulâm ve fecâyi' birkaç sene evveline gelinceye kadar mülk-i mu'âzzezimizi idâre iddi'âsında bulunan evliyâ-yı umûr taslakları paşalar, sadr-ı a'zâmlar ve en başındaki sâhib-kırân ve şehin-şâhlar

### [Sahife 78]

an-kasdîn göz yummuşlardı. Çünkü o kodamanların ve sırma kordonlu paşaların ve bilmem neci birçok köle ve etbâ'ın içlerinde nice kara câhiller vardı. Hattâ arz ettiğim hekimliğinin her nasılsa irtifâ'en sarây-ı pâdişâhînin bâ-irâde-i seniyye basurcubaşısı olmuş Âgâh Paşa nâmında bir serseri bile peydâ olup bi't-tab' sarâyda ve kâselisler mehâfilinde re'y-i istişâresiyle mümtâz bir lokman-ı zamânî olmuştu. Şimdi mâşâallah öz millet anavatan dâhilinde tamâmî-i istiklâl ve hâkimiyet-i mutlakasına sâhib olmuştur. İlâ-âhirü'd-devrân yaşayabilmesi için de evvelâ nüfûsunu tahrîb eden her türlü evâmili kökünden kazımaya ahd ü mîsâk eylemiştir. Nûr-ı ma'rifet an-karîb zerrin-i şu'â'atı bütün ufk-ı vatan üzerinde neşr ve îsâr ettikçe ejder-i cehlin muhakkak yedi başı birden anûde-i hâk-i âdem olacak, buna müstenid olan bütün avâmil tahribine bu meyânda mutabbibler de, üfürükçüler de bir daha dirilmemek üzere ebediyen hâ'ib ve ser-nigûn kalacaklardır.

Yaşasın ilim ve marifet! Var olsun sıhhat.

**H. A.**

## **SİNEMA**

### **Belediye Re'îsi Muhterem Cemal Bey Efendi'ye İthâf**

Sinema... Sinemanın Mûcidi... Sûret-i Keşfi... Sinemanın İctimâî Te'sîrâtı...  
Propaganda... Sinemanın Hizmetleri... Bizde sinemacılık.

\*

Ondokuzuncu asrın evâhîrine doğru milletlerin semâ-i ikbâllerinde parlayan, âlem-i medeniyette gûn-a-gûn inkılâblar yaratan bir yıldız, sinema... Fennin ibdâ ettiği ahlâk-ı umûmînin bu cansız mürebbiyesi, fezâ-yı marifette bıraktığı nûrânî izlerden, etrafa saçtığı eş'a-i feyyâzından nâsibedâr olmayan hiçbir ferd, hiçbir meslek yoktur.

Tabî'atın bunca menâzır-ı bedî'a ve rûh-efzâsını, insanların bütün ef'âl ve hareketini, mefsetet, kisb-i riyâ ve bütün süfliyât-ı beşeriyeyi, yüksek ve samîmî bir aşk ve muhabbet, âlicenâblık velhasıl kâffe-i fezâil-i beşeriyeye... Heyecân-ı âmiz vekayi... Üzerinden seneler, asırlar geçmiş kâffe-i vekayi'-i tarihiyesi...

Dünyanın bir ucunda olup biteni tâ öbür ucundaki insanların, temâşâ-gîrânın enzâr-ı ibret ve istifâdesine, nazar-ı tedkik ve muhâkemesine vaz' etmek... Ne mühim bir keşif... Ne mühim bir terakki...

Laboratuarlarda doğan ve bütün cihân medeniyetinin mukadderâtına azîm roller ifâ eden bu keşif, sinema... Bundan yarım asır evvel Fransa Tıp Fakültesi Profesörlerinden Mösyö Mari tarafından, Hayvanâtın yürüyüşleri kuşların tayerânı, insanların heyecan, telaş, ye'is ve âlâmı, sürûr-ı şâdümânîsi, muhtelif vaz'iyetlerdeki fotoğrafleri yan yana getirip bir silsile-i harekât teşkîli düşünölmüş ve bilâhire âlem-i fenn ü san'ata yapılan bu fikir pek az bir zamânda devre-i Kemale îsâl edilmiştir.

Fikir san'atı, san'at fikri doğurur derler... Ne doğru söz... Fikrin ibdâ ettiği bu san'at... Sinema... Efkâr-ı beşerde yeni yeni birçok hisler, fikirler tevlîd etmiştir. Medeniyeti devre-i Kemaline birkaç hatve daha yaklaştırmıştır. İnsan, melekât-ı akliyesi ile, iyiyi fenâdan tefrik ve temâyüz eden saf bir vicdâna mâlik buldukça seyr ü tedkik ettiği cinâî, hissî, aşkî bir dramdan büyük hem de pek büyük hisse-i ibret alır. Vicdânından sâdır olan bir hüküm, onu

avâmil-i cinâ'iyeye yaklaşımdan men', insanî ve hayırlı olan çığırlarda maksâd ve gayesini tatmîne sa'y ettirir.

### [Sahife 79]

Sinemanın kâffe-i ef'âl ve hareketimizde ne derece canlı bir timsâl teşkîl ettiğini izâh edelim: Kudret-i muhâkemededen mahrûm bağı-ı ümrânda açılan şükûfe-i ra'nâdan bir nâsibe-i şâdân almaya muktedir olmayan ma'lûl-ı aşk şebâb bir rûha, sinema ile aşkın elîm mâceralarını gözü önüne dikmek, bi'l-fi'l göstermek kadar kudret-i nüfûza mâlik bir nasîhat, bir ders var mıdır?

Kezâ şahsî ve â'ilevî isrâfâtın intâc eylediğı hâlât-ı mü'essifeyi bu gibi müsrif insanların fikrine sokacak hangi nasihat, hangi roman, hangi kudret vardır?

Volkanlar kadar köpüren îmânlarda bir recîl-i seyyâr gibi vapurlara hücum eden dalgaları, yolcuların heyecân, telâş ve me'yûsiyetini gösteren bir sinema karşısında hangi kalb câmid kalır?

Esârette, diyâr-ı ecânibde bulunan bir dîndaşına yapılan zulüm, işkence, ırzına tasallud gibi fecâyî'î gösteren bir filmin kulûb-ı enâmda husûle getirdiğı te'sîri hangi konferans, hangi propaganda te'mîn edebilir?

Harple, kılıçla feth-i memâlik devri çoktan geçmiştir. Bugün ticâret ve para kuvvetiyle yapılan muhtelif vesâit-i fütûhât vardır. Bunların başlıcası sinema ile para ile yapılan propagandalardır. Vaktiyle İngilizlerin Mısır'a bilâhire Irak'da yaptığı para ile propagandaların derece-i te'sîri meydandadır.

Esnâ-yı muhârebede taraftar kazanmak veyâhud kuvvetine güvenemeyen milletlerin celb-i mu'âvenet için meselâ kendi tebe'a ve üserâsının ma'rûz kaldığı mezâlim ve fecâyî'ini gösterir sinemalarla kâinatın her tarafında yaptıkları propagandaların te'sîri de meydândadır. Bugün Avrupa ve Amerika'da Ermeni ve Rumların gûyâ bizden gördükleri mezâlimi hâvî sinemaların had ve hesabı yoktur. İşte bâd-ı hevâ, bilâ-metelik yapılan bu propaganda bütün efkâr-ı cihânı aleyhimizde bulundurmaya kâfidir.

Dünyânın her tarafında aleyhimizde yapılan propagandalara mukabil acaba biz ne yapıyoruz? Ne yapılabilir! Parasız, vesâ'itsiz bir millet ne yapabilir? Almanların daha ana kucağında vâlidelerinden dînledikleri tenbihler, ibtidâ'î mekteplerinde gördükleri dersler hep, hepsi Alsas Loren için yapılan neşîdeler, sinemalardır.



Biz ise âh! Yine bed-baht bizler, daha dünkü meş'ûm Yunan muhârebesinde vilâyet-i müstahleselerimizde ma'rûz kaldığımız fecây'î ve mezâlîmi değil hârice karşı, daha kendimize henüz tahsîl-i ibtidâ'îde bulunan bir çocuğun rûhuna bir nebze olsun yerleştirebildik mi? Eğer bizde de sinemacılık mümkün mertebe ta'ammüm etmiş olsaydı, mekteplerimizde, köylere varıncaya kadar her tarafta sık sık gösterilir ve her hâlde pek büyük bir intibâh ve intibâ' hâsıl edilmiş olurdu. Ve buna bizde sinemacılık terâkkî etseydi de bu fâci'avî filmleri âlem-i İslâmiyenin her tarafına meccânen gönderseydik, acaba parça parça Hristiyan âleminin bârika-i esâretine giren kitle-i Müslimînin vâsıta-i tahlîsi olur mu idi?

(Mâ-bâ'dı var)

**Mehmed Edhem**

**[Sahife 80]**

### **GÜZEL SÖZLER**

“Skender-i seyr” isen de sedd-i nutk et pîş-i kâmilde

Felatun-ı hakîkat-bîne nakl-i mâcerâ olmaz

Başkasına yaptığın iyiliği sakla da başkasından gördüğün iyiliği istediğin kadar ifşa et.  
İnsanların en akıllısı gördüğünden ibret, işittiğinden nasîhat alandır.

Nûr-ı edebi meş'al-i hayât ittihâz edenler, ebedî bir hâle-i hürmet içinde yaşamaya kesb-i istihkak etmişlerdir.

Hukuk-ı beşere ri'âyet esâsen lâzımdır, hele dost da olursa.

Zâlimenin serdârı olmaktan hak-perestlerin rikâbdârı olmak evlâdır.

Tehdidî işâ'a, îka'ında iktidarsızlığa delâlet eder.

Düşmanın esrârına âgâh olursan ondan istifâde edinceye kadar mektûm tut!

Atâlet seyyi'âtın madenidir.

Hakk'a rücû' bâtılda sebâttan hayırlıdır.

İhtiyarlığın yüzümüzden ziyâde, aklımızda buruşukluklar husûle getirmesinden hazer edelim.

### **GÜNÜN İZLERİ**

Kengirî'nin yetiştirdiği değerli gençlerden olup Kastamonu ve İzmir Sultaniyeleri Edebiyât Mu'allimliklerinde, Zonguldak, Ankara, Bolu Ma'ârif Müdiriyyetliklerinde bulunarak

memleketin hayât-ı ırfânına büyük hizmetler yapan Ahmed Tal‘at Bey'den intihâb dolayısıyla bir telgraf aldık. Mûmâ-ileyhin Hak ve halk yolunda meb‘ûslukla memleketine daha büyük hizmetler edeceğini yakînen bildiğimiz için işbu telgrafı aynen derc ediyoruz:

“Bolu, 7 Nisan [13]39

Meb‘ûslukla memleketime hizmet edebileceğimi ümîd ettiğimden nâmzedliğimi arz ediyorum ilânı.

Bolu Ma‘ârif Müdîri

Kengirli Ahmed Tal‘at”

\*

Onbeş günde sekiz kişiden ibâret hey‘et-i ta‘lîmiyyesine muntazaman tadrîsâta devam eden çırak mektebine kaydolunan talebenin miktarı gittikçe çoğalmakta ve talebeye defter, kâğıt, kalem, kitâb gibi levâzım-ı dersiyye encümen-i livânın tensîbi ile meccânen tevzî‘ edilmektedir.

\*

Mekteb-i İdâdî'nin çalışkan talebeleri, hâsılâtıyla fakîr arkadaşlarının ihtiyâccâtını te‘mîn maksadıyla tertîb ettikleri müsâmerenin ikincisini bu Cumartesi akşamı mekteb-i idâdide vermişlerdir. “İntibah-ı Millî” piyesi temsil edilmiş ve piyesin mümessilleri oldukça muvaffakiyet göstermişlerdir. Biz memleketin ihtiyâcât-ı ma‘neviye ve ahlâkiyesini hakîki bir sûrette takdîr ederek sıkı bir tesânüdle işe başlayan mu‘allim beylere şükrânlarımızı yollarken muhterem halkımızın da tehzîb-i ahlâka hâdim bu gibi müsâmerelere karşı gösterdiği alâkayı takdîrlerle yâd etmeyi bir vazîfe biliriz.

\*

Kengirli'mızın hayır-perver evlâdı Emir Süleymânzâdelerden Edhem Efendi hârâbe yüz tutan “Başmakçılar Mescidi”ni tamîr ettirmiştir. Târihî bir mescidîn hârâbiyetine yüksek bir hiss-i dînî ile mâni‘ olan Edhem Efendi'ye beyân-ı takdîrât eyleriz.

\*

Arab karyesi ahâlî-i hamiyet-mendânının himmet ve gayretiyle üç dersaneli bir mekteb inşâsına başlanmış ve ikmâli kuvve-i karîbeye gelmiş olan bu mü'essesenin bir ân evvel ikmâli husûsu makam-ı mutasarrıfîden hey‘et-i ihtiyâriyeye bildirilmiştir. Arab karyesi

ahâlisiyle hey'et-i ihtiyâriyeyi ma'ârife karşı gösterdikleri büyük bir alâkadan dolayı tebrîk ve takdîr ederiz.

\*

Ankara'da rezk olunacak zafer âbidesi için Kengırı Livâsı Â'ile-i ta'lîmiyesi tarafından 4500 kuruş cem' olunduğu haber alınmıştır. Muhterem mu'allimlerimizi alkışlar ve hamiyetli zenginlerimizin de iştirâk eylemelerini dileriz.

\*

Meclis-i İdâre-i Livâ A'zâlığı'na Debbâğ Satılmışzâde İsmâil ve Domalılızâde Efendiler intihâb edilmiştir.

Topuzsaray karyesi eşrâfindan Ömer Ağa'nın delâletiyle karye mekteb binâsına bir dersihâne daha yaptırılmış olduğu ma'a'l-memnûniye haber alınmıştır. Ömer Ağa'yı ve karye halkını takdîr ederiz.

### **BU SENENİN TÂLİ'İ**

Dün bir arkadaş geldi.

—Yahu böyle lâ-kaydâne ne oturup duruyorsun! Haydi, senle gezmeye çıkalım,

Dedi. Kolumdan tutarak kapıdan çıktık, yola düzıldük. Dereden, tepeden konuşurken arkadaşım birden bire atıldı:

—Şurada bir falcı kadın varmış, haydi tâli'imizi yoklatalım!

Ben de muvâfakat ettim. Köhne bir kapıyı açtık. Pis bir odanın içerisine girdik. Koyun postunun üstüne iki büklüm oturmuş seksenlik bir kadın ... Kestane taneleri büyüklüğünde muhtelif boncukları dizilmiş! Beşyüzlük bir tesbih, yanında testi kırığında bir mangal... Hemen bizi görür görmez harekete geldi, tesbihi eline aldı, teneke kutu içerisinde yanında bulundurduğu kiremit renginde bir tuzu mangala attı. Ben de diz çöktüm karşısına oturdum! Falcı kadının çoktan su görmemiş kira bargirleri gibi çenesi sarkmış dudakları titremeye başladı! İmtihana girmek için kapıda bekleyen çocuklar gibi bir gerinme aldı. Bir ileri, bir geri hareket etti!

Gözünün karası ayaklarının arasında dolaşmağa başladı. Boğuk bir sesle:

—Ver bakalım hediyeni,

Dedi. Metelik tutmadığım için bir az şaşladım; hemen arkama bakındım, bereket versin arkadaşım imdadıma yetişti. Elime kıstırdığı yirmi beşlik bir banknotu posta attım!

Falcı kadın bahşîşi görünce tekrar titredi. Ayakları bağlı henüz kesilmiş koyun gibi çırpınmaya, boğuk boğuk bir hırıltı arasında kesik kesik söylenmeye başladı. Yüzüme baktı, anladım ki, su‘alimi bekliyordu!

–Hoca hanım, ben meraklı bir adamım. Bu senenin vukuâtını anlamak istiyorum, dedim. Biraz tuz daha attı, başladı duman kalkmaya! Suyu azalmış değirmen taşının zavora döndüğü gibi tesbihini birkaç defa daha dolandırdı. İçerisinde su dolu ufacık bir tası önüme uzattı, bak dedi! Baktım...

—Açılınsın Kalender Bey'in bahtı, anlaşılınsın tâli‘i!

Ben bakıyorum... O homurdanıyor. Boşboğazın çenesi gibi dudakları lâ-yenkati birbirine dokunup ayrılıyor!... Geldiler mi?

—....

Tekrar biraz daha homurdandı!.. –“Geldiler mi?..” Odanın pisliği, karının acûzeliği beni muttasıl sinirlendiriyor, kendi kendime arkadaşşıma küfür ediyordum.

—Geldiler mi?

—Geldiler!. Geldiler!

—Söyle bakalım? Ha! Anladım Dur acele etme bey, dînle, sonradan görmüşler gibi şımarık olma! Elinde asân, arkanda aban yok, ama kolunda keşkül asılı, gelene geçene “Hu!” de? Okuryazarsın! Mâdemki bu kadar dirâyetin var, kendîni yüksek gör! Niçin boş duruyorsun. Sen de çalış fakat şu şartla, boynunda torba her şahsa işini sor, takip et! Hayır du‘ası al! Her kapıyı çal! Mahalle mahalle gez! Evlerden rey topla! Şimdiye kadar her şey oldun!

Memnuniyetle dînlemekte olduğum şu sözler birden inkıtâ‘a uğradı. Falcı kadın orada durdu! Hoca hanım tekrar kelâma âğâzla içi dolu fiçimin dibinden delinmesiyle birden boşanan su gibi şu sözleri bırakır:

–Bu gayretle her şey olursun! Lâkin meb‘ûs olamazsın! Darının buğdaya vekâleti buraya kadardır. İleri gitme. Belki gelecek sene arebin uyanır, tâli‘in değişir.

Dedi.

—Vay benim kara tâli‘im! Gelecek intihâba kadar yutkunacak mıyım”, dedim. Kapıdan fırladım ve ben arkadaşşımanın yüzüne bakmadan ayrıldım!

**Kalender**

## ŞÜKRÂN BORÇLARI

Diyarbakır Sıhhiye ve Mu‘âvenet-i İctimâ‘iye Müdîri Ferrûh Niyâzi Bey Efendi'ye:

“Halk Yolu” hakkındaki kıymetdâr teveccühlerinize teşekkürler ederiz. Gayemizin kudsiyeti bizi kendisine er geç ulaştıracağına îmânımız vardır.

Düzce İdâdî mu‘allimlerinden Sâlim ve Gazi Ahmed Muhtâr Paşa‘zâde Bedreddîn Bey Efendilere:

Samîmî teveccühlerinize candan teşekkürler ederiz.

Devrekânî rençberlerinden Kengırlı Ömer Bey'e: “Halk Yolu” hakkındaki samîmî hissiyâtınıza teşekkürler eder ve yazılarınızın ma‘al-iftihâr derc edileceğini arz ederiz.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Müdüri Mes'ûl: Tahsin Nâhid

30 Nisan 1339

Sayı: 6

Birinci Cild

Birinci Sene.

### RAMAZÂN

Ey mübârek hilâl! Allah'ın vahdâniyet ve azametini, beşerî kudretinin en son ve en yüksek aşk ve alâkasıyla tasdîk eylediği Türk ve Müslümân dünyasına doğdun!

Yâ şehir-i gufrân! Asırlardan beri masûm ve mazlûm yaşayan Türk'ün istiklâl ve hürriyet cihâdının şu mes'ûd ve bahtiyâr netîcelerini görmekle sevindiğimiz zamânda kalplerimize, vicdânlarımıza necât ve hidâyet nûrlarını ulaştırdın!

Günden güne mukaddes bir ateş gibi her mü'minin "Allah Allah" diye çırpınan kalpte yanan, yakan parlayan azim ve îmânî zulme, vahşete, cehle ve dalâlete karşı yükselmektedir ve asırlardan beri mahkûm, masûm ve mazlûm olan bu mü'minler diyârının her zerre-i hâkinden fişkırarak ilim ve irfân, medeniyet ve ümrân, nûr ve ziyâlarıyla nûrlandığı, şenlendiği, bezendiği gün gelecek. O zamân yâ şehir, yâ gufrân! On bir ayın biri de senin gibi birer necât ve hidayet mâhı ve birer sa'y ve fazilet-i sultanî olacaklardır. O zamân pek yakındır.

Tarihe, mâziye karışan her ân hayâtının arkasından ye'is ile ve hüsrânla ağlamakla hâlinden istifâde edememiş olan Türk milletinin kalp ve rûhunda –yıllar var ki– tam ve kâmil

bir halâs aşkı yanıyor, bu aşkla Türk milleti Allah'ına dayanarak hârikalar ve yüksek, kâmil Müslümân rûhuyla zafer mu'cizeleri göstermiştir!

Tanrı'nın bu lütfu, cihân kurulalıdan beri yalnız Türk'e nasip olan bahtiyârlıklardandır.

Bu bahtiyârlığı ma'nen ve maddeten idâme ettirmek “Cihâd-ı Ekber” diye tavsîf ve emr olunan fa'âliyetlerle mümkün olacaktır, bu cihâda evvelâ “nefs”imizden başlayacağız. Evet kibrimizi, gururumuzu ezeceğiz, yetimleri, kimsesizleri, bî-vâyeleri düşüneceğiz, himâye edeceğiz. Kin ve garaz damarlarımızı körleteceğiz. Umûmî, menâfi' karşısında şahsî ve hasîs menfa'atleri her zamân, her yerde tepeleyecek kudreti rûhumuza vereceğiz. Müslümânlığın esâs şartı olan temiz vicdânlı, pâk ve sâf kalpli olmaya çalışacağız.

### [Sahife 82]

Dalâlet ve felâket yollarına sapanları hidâyet yollarına çevireceğiz ve nefsimizi böyle güzel hûylarla süsleyeceğiz.

Yâ şehr-i gufrân! Senin kudsiyetin, ulviyetin, rûhlara bahş eylediğin şu hislerle, şu duygularla değil mi? Ve sen bu kudsiyetinle hakîki Müslümânların rûh ve kalplerinde öyle Rahmânî nûrlar parlatıyorsun ki!

O hâlde ey hidâyet ve gufrân hilâli! Semâlardan maddî ve manevî halâs nûrlarını yıllardır bekleyen şu coşkun mü'minler diyârının ufuklarından ayrılma!

Günde beş def'a Müslümânların derûnî ve vicdânî aşklarını Tanrı'ya ulaştıran minârelerden pek yanık bir vecd ve cûşunla yükselen “Allahuekber” nidâ-yı îkâz-kârîsiyle Türk dünyası uyandı. Siyasî ve iktisâdî esârete, can ve namus ile karşı koyan Türkler, irfân ve fen esâretine de aynı rûh ve kuvvetle karşı koymaya yüksek bir aşkla âhd ve peymân eylemişlerdir.

Geçen hicrân yıllarında ben, yâ şehr-i nûr ve hidâyet! Senden kalblerimizdeki bu aşkı halâs ve sa'âdet isteklerini ebedîleştirecek, umûmîleştirecek her zamân ve her kara kuvveti, kızıl tehlikeyi durduracak ilâhî bir nûr, ebedî bir cezbe dileniyordum.

Ve hakîki Türk ve Müslümân rûhları, asırlardan beri ezici bir kuvvetle kahr edici tazyîkleri altında inim inim inlerken, bir gün bütün şa'sa'asıyla bîkes Türk dünyasının karanlık ve kasvetli ufuklarındaki boğucu hâ'illeri yırtarak doğacağına îmân ettiği nûru, o necât güneşini bekliyordu.

O güneş doğdu.

Ve bugün biz, yâ şehr-i Mübârek! Seninle kudsiyet ve ulviyetini, feyz ve nûrâniyetini bir kat daha rûh ve kalbimizle hakîki olarak tasdik ettiğimiz bu hidâyet nûrundan artık teselli değil, ümidimiz için kuvvet, azmimiz için kudret istiyoruz.

Çünkü bugün bu mübârek yurttaki sefâletin her gün bin def'a öldürücü rahmsızlığı altında kıvrananlar var!

Çünkü bugün her izbe, karanlık yuvada çökük tavanlı, içerisinde ızdırâb ve ölüm havâsı esen evlerde bîçâreler var, inleyenler var!

Çünkü bugün kendisine bir lokma ekmekle ümid-i hayât getiren ciğer-pâresinin istiklâl ve halâs cenginde Allah'ına kavuşmasıyla kimsesiz, himâyesiz kalan bağı yanık anneler var, kör ve kötürüm nineler var!

Çünkü bugün babasız, annesiz kalmış boynu bükük elem ve ızdırab timsâli yavrucaklar var. Kim bilir ne kadar kıymetli özençlerle ve nüvâzişlerle büyütülürken, ölümün bu nüvâziş ve şefkât ellerinden ebediyen ayırdığı ciğerleri dağlı çocuklar var!

Yâ şehr-i gufrân! Seni bize tebşîr eden hilâli, geçen hicrân yıllarından daha şen, daha süzgün ufukumuzda gördüğüm zamân coşkunu gönlüm, şu millî sefâlet levhâlarıyla karşı karşıya geldi. Ve ben çocukluğumun şâkrâk kaygısız zamânlarına bir def'a daha tahassürlerle ve du'alarla yollarken âtînin mes'ûd ve bahtiyâr rama'zânlarını düşünerek mütesellî oldum.

Allahım, ey Kadir-i Mutlak! Şu mukaddes necât, hidâyet, gufran ayı hürmetine, âzîz mü'minler yurdunun hakîki felâket sebeplerini göremeyecek kadar dalâlette kalan kullarına da hidâyetini ulaştır!..

20 Nisan [1]339

**Tahsin Nâhîd**

**[Sahife 83]**

**HASBİHÂL:**

**YOKLUK, AZLIK**

Bir şeyin kıymeti yokluğu ile değil, azlığı ile takdîr olunur, altın gibi.



Mevcûd olmayan bir şey mevhûm demektir. Âb-ı hayât da olsa, mevhûma kıymet biçilmez.

İnsânlar, bildiklerine gördüklerine muhabbet ederler. Ölümü kimse istemez, çünkü mâhiyeti mechûldür. Fakat cenneti herkes ister, zirâ uhrevî bir sa'âdet vardır.

Sa'âdet diyoruz? Beşerin bildiği, lâkin mâhiyetini idrâk ve tasvîr edemediği bu hem malûm hem mechûl nedir? Eğer milyonda pek az ferde nasip olan sıhhat, servet, kalp rahatı gibi şeylerse doğrudur. Çünkü bunlar az kimselerin malı olduğu hâssalardır. Demek ki, bizi hayâta bağlayan yokluk değil azlıktır.

Harmanından almak şartıyla köylü fedakârdır. Fakat sattıktan sonra! Çünkü ekmek-biçmek, sonra bin bir hileye ma'rûz kalarak satmak, onu eline geçeni şiddetle muhafazaya mecbûr ediyor. Onun paraya bu ziyâde hürmet ve muhabbeti çok zahmete mukâbil az bir şey elde etmesinden ileri gelmektedir. Binâenâleyh sâ'ik olan azlıktır.

Çokluk yoklukla kardeş gibidir. Yoktan istiğnâ, çoktan gınâ gelmek pek tabî'îdir. Anka kuşunun gölgesinden artık devlet bekleyen bulunmuyor. Çünkü yoktur. Lâkin demir gibi altının da çok olmadığına te'essûf edenler çoktur. Eğer çok olsaydı şüphesiz kıymeti kalmazdı. "Çoktan gınâ gelir" demiştim fi'l-hakîka "insan kırk gün bal yese baldan bıkar."

Kutuplarda buzlar içinde oyulmuş evlerde sâkin olanlar, güneşe mütehasşirdir. Kızgın ziyâlarla kavrulan çöl sakinleri güneşten müstağnî, su ve buza müştaktır.

Bir babaya ilk evlâdı için isim beğendirmek güçtür. Müte'addid evlâdı olan bir baba yeni çocuğu için isim bulmakta güçlük çekmez. Azlığından dolayıdır ki, devr-i sâbıkta çürük harp teknelerinin isimleri "Peyk-i Şevket", "Bark-ı Satvet", "Bârîka-i Zafer" verilmişti. Zırhlıların adedi binlere bâliğ olan İngilizler ise en büyük gemilerine "Nil" demişlerdir.

Düğünlerde aşağı tabaka kadınların kapı kapı dolaşarak topladıkları âriyet-i müzeyyenât ve mücevherâtla çalım sattıkları ve bilâkis zengin ailelerin gayet sade giydikleri malûmdur. Çünkü birini yokluk, diğerini çokluk sevk ediyor.

Tıbkı bunlar gibi suları mebzûl olan memleketlerde halk her suyu mahallî bir isim ile tevsîm ederler. İstanbul'da Terkos, İzmir'de Halkapınar, Ankara'da Elmadağı dedikleri gibi.

Fakat Kengırı gibi çölden farksız bir memlekette kurumuş dere sızıntılarının ismi Âb-ı Zülâl, Ak Su, Tatlı Su olur.<sup>137</sup>

Buna sebep etrâfta suyun yokluğu değil, himmetsizlikten dolayı şehirde azlığıdır. Her gün mecrâsı bir parça daha bozulan, yıkılan eski suyun bir gün Âb-ı Kevser, Âb-ı Hayât, Mâ-i Tesnîm gibi isim aldığıni işitirsek, bu tevsîme değil, himmetini esirgeyenlere hayret ve hatta hiddet etmeli.

Daha doğrusu bence yeni neslin himmetiyle Ciranbolu kazanının bir iğne ucu kadar delinmesini beklemeli.

**Ahmed Tal'at**

**[Sahife 84]**

**TÜRK HEY'ET-İ İCTİMÂ'İYYESİNDE ÜÇ ZÜMRE**

**MUZIRR VE ZEHİRLİ BİR NESİL**

Halk Yolu'nda Türk halkından, Türk halkçılığından bahs ederken insanın nazarına gayr-i irâdî ve ihtiyârî bir sûrette bir takım zümreler çarpıyor. Koca bir Türk kitle-i ictimâ'iyyesini teşkîl eden zümreler:

“Eski zümre- eski nesil”, “yeni zümre-yeni nesil”, “mütelevvin zümre- mütelevvin nesil” nâmlarıyla üç şekilde tesbit edilebilir.

Birinci zümreye yani eski nesle mensûb adamlar, metîn, vakûr, sabûr, mütehammil, milletin meziyat-ı asliyyesini nisbeten ga'ib etmemiş fakat bütün ma'nâsıyla maziye bağlanmış ve sarılmış, hâl ve istikbâle â'id hayâtı mücâdelelerden mahrûm, terakkî, teceddüd yollarında bir adım ileri atmaktan uzak yaşamış, ta'assub ve muhâfazakârılıkta kuvvet ve kudret sâhibi olmuş ferdlerdir ki, hey'et-i ictimâ'iyye içinde çokluğu, kalabalığı, ekseriyeti bunlar teşkîl ederler. Memlekette asıl halk nâmıyla tanıdığımız büyük zümre bunlardan ibarettir.

İkinci zümre, yeni nesil yani nesl-i münevverdir. Bu zümreye mensûb olanlar mâziye bağlanmış ve sarılmış hâl-i hâzırda idâre ve idâme ve âtfiyi ihzâr etmekle mükellef

---

<sup>137</sup> Debbağhânenin hele şehrin bütün levsiyatı karışan Tatlı Çay'a ne demeli!

buldukları hâlde, ma‘al-esef birinci zümrenin ihmâl ve lâkaydîsi üçüncü zümrenin de hile ve hud‘alarına dâimâ kurban giden pek kuvvetsiz, za‘if, cılız bir nesildir.

Üçüncü zümreye yani mütelevvin nesle gelince, bunlar öyle muzırr, tehlikeli, katil bir nesildir ki, zararları hem kendilerine hem de mensûb oldukları hey‘et-i icimâ‘iyyeyedir. Bu zümre çok mütelevvin, bukalemun, her hususta döneke, bütün ma‘nâsıyla aldaticı ve yalâncıdır. Bunların vicdânına, bunların efkâr ve hissiyâtına hiçbir zamân emniyet edilmez ve edilmemelidir. Münâvebe suretiyle bazen birinci, bazen de ikinci zümreye istinâd eden bu nesil, kimin arabasına binse onun düdüğünü çalar ve hangi zümreye bağlanırsa karnını ondan doyurmaya çalışır. Birinci zümreye istinad ettiği zaman muta‘assıb olur. O vakit müthiş bir ta‘assub kahramanı kesilir. İkinci zümreye dayandığı zamân da, –sırf hoş bir vakit geçirmek fikriyle– derhâl müteceddid genç, dînç, fa‘âl olur. Bu vakitte müthiş bir teceddüd kahramanı kesilir. Şahsî ve ferdî menâfî‘i îcâbâtı olarak zâhiren başka, bâtilan başka bir şekilde görünen bu nesil, bu muzırr ve müte‘affin zümre, sa‘y-yı zâtîsiyle değil, tufeylî bir şekilde yaşamına alıştığı için yaşadığı zümreler ve hey‘etler içinde kendisine mahsûs bir hâl ile icimâ‘ bir istidâd yapmaktan millî mevcudiyeti kemire kemire kadîd gibi bir hâle getirmekten geri durmaz. Bu sûretle hükümete sokularak, hükûmeti, hükûmet makinasının mevzi‘î kısmını da âtil ve bâtil bir şekle sokmak teşebbüsünden hâli kalamaz.

Milletin bünyesini tahtakuruları gibi yemek insafsızlığını gösteren, fakat fareler kadar da icabında korkak bir vaz‘iyette bulunan bu katil zümre, halkın mukadderâtını eline almak, onu benimsemek, ona her fenâlığı yapmak, kendi haysiyet-i şahsiyyesiyle izzet-i nefsinden bile vaz geçmek, halka içtîmâî, ahlâkî, iktisâdî, düşkünlük vermek ve bu hususta zamâna göre vaz‘iyet almak cür‘etinden uzaklaşmıyor.

Bu çürük ve mütefessih zümrenin bugün de aldığı ve görüldüğü şekil –îcâbât siyâset-i hâzıra olarak– halkçılıktır.

Hâlbuki o ta‘assub perdesi altında esâret ve istibdâd

**[Sahife 85]**

zincirlerini eline alarak halkın boynuna takmak ve sürüklemekten bir türlü vaz geçemez. Bunlar için hissiyâtın gayesi, “millî ve mefkurevî” olmaktan ziyâde, “ferdî ve şahsîdir”. Bunlar ta‘assubu hem câhilâne ve mel‘ûnâne ve iblisâne bir ta‘assubu ellerinde dâimâ bir esâret zinciri olarak taşırlar. Dîni, milleti, alet edînerek âğızlarını makine gibi işletirler.

Mütemâdiyen söz söyler, boş, çürük ve ma'nâsız lâflarını zehir gibi etrâfa saçarak sivrilirler. Fikre fikirle karşı gelmekten uzak bulunurlar. Akıldan, mantıktan kaçarlar.

Halkçılıktan bahsederler, halk nâmına söz söylemek salâhiyetini kendilerinde görürler. Fakat yine halkın vicdân-ı millisine mugayir harekâtta ayrılmaz ve halkın gittiği yoldan gitmezler. Halkı ellerindeki esâret zincirleriyle kendilerine tâbi kılmaktan geri durmazlar. Bu zincirlerle halkın idâresini ellerine alanlar, halkı kavrayacak bir idâre şebekesi vücûda getirmekten âciz oldukları için, halkın uzuvlarını, duygularını, fikirlerini değil, kendi menfa'atlarıyla alâkadâr emelleri ve fikirleri te'mine çalışmaktan hâli kalmazlar. Halkı düşünmezler, kendilerini düşünürler. Halkın rahatını istemezler, kendilerinin rahatını isterler. Hak ve halk nâmına söz söylemek isteyen oldu mu hemen,

Bir teşekki, hemen tokat, yumruk

Yumruk elvermemiş topuz vurmuş

fehvâsınca derhâl bir çevirme hareketi yaparlar. Çirkin ve zehirli propagandalara koyulurlar.

Âdem evlâdı bıkmamış cidden

Ne zilmelik (?) ne hakkı ezmekten

Dar bir çember ortasında ezilmek ve Hakk'ı ezmekten, halkı uyuşuk bırakmaktan usanmayan bu zümrenin menfî fa'âliyetine bilmem ki, ne zamân nihâyet verilecek? Bence mücâdele ve mübârezenin en dehşetli, vahşetli kısmı bu zümreye karşı yapılmalı. Ve derhal bir hareket-i fikriyye gösterilmelidir. Bunlar öyle bir zümre ki, zamânın yaramaz, haylâz, muzırr ferdlerinden müteşekkildir. Ebü'z-zamân değil ibnü'z-zamân olan bu mahlûkların boş, çürük, bâtil, bozuk, muzırr fikirlerine bir taraftan kuvvetli fikirlerle karşı gelmeli, diğer taraftan da büyük bir cesaret ve şecâ'ât-i medeniyye ile hareket etmekten hâli kalmamalıdır.

Sen de en gür belâğatınla sesin

Çıktığı, bittiği kadar gürler

Ve yakarsın... Semâda

Şimşekler, yıldırımlar aynı dersi verir

Bütün âlem esir-i kuvvettir

Artık ilmin, fennin tahsilin cehâlete hâkim olduğu bir asırda, koca bir Türk halkının her türlü meziyetinden âzâde muzırr ve tufeylî haşerâtın menfî fa'âliyetine hiçbir zamân tahammülü yoktur ve olamaz.

Söyle ey muzdarib-i vatan bildir

Çektiğin hangi katil-i seyyi'edir

Vatanın, halkın, istiklâlin tehlikede bulunduğu bir zamânda bu muzırr haşerâtın bu gazablı yıldırımın zehrinden hepimizi kurtar, bunları da sen ıslâh et Yâ Rabbî!

**K.C. E**

**[Sahife 86]**

**TEDKİKLER – TETEBBU‘LAR**

**ŞÂİR KADRÎ EFENDİ**

1283 senesi, Zahmî ölmüş ve Kengiri bu yüksek aşğın ebedî hicrân matemiyile yanarken, istikbâlin şuh ve şen bir şâir-i tabî‘atını, Ali Kadrî’yi kazanmıştı. Evet, Zahmî ölmüş, Kadrî doğmuştu. İmaretoğullarının Kayseribey Mahallesi'ndeki evlerinde 1283 senesinin mechûl bir gününde Kadrî ağlayarak doğarken âlem gülüyordu. Otuz senelik bir ömr-i fânînin elemi sa‘âdetinden çok tecellilerini gördükten sonra öldü. Bu ölüme ağlayan çoktu.

“Yâdında mı doğduğun zamânlar

Sen ağlar idîn, gülerdi âlem

Bir öyle ömür geçir ki, olsun

Mevtin sana hânde halka matem

Ali Kadrî Efendi, Beycami Medresesi'nde “Keşşaf Hâce”den ders almıştır. Kalender, meşrebi rindâne idi. Zekâsı, şi‘ire olan isti‘dâdı, muhite göre mümtâz bir surette tecellî etmiştir. Tarz-ı hayâtı ve yaşayışı basit, sade ve samimî idi. Herkesi sever, mütevazı, sevimli olması ile kendisine yüksek bir mevki te’mîn etmişti. Dâimâ şen ve mest ve bî-hûş bir kafa taşırdı. Sözleri usanmadan dînlenirdi. Bulunduğu her mecliste, her muhabbet âleminde bir müstesnâlık his olunurdu.

Güzellik ve iyilik Kadrî’yi esir eder, meclûb ve meshûr ederdi. Rakîk bir hisse, nazik ve lâubâlî bir tabî‘ata mâlikti. Şi‘irlerinde iyilik ve güzelliklere olan meclûbiyetini, aşkını, vâzih ve sevimli ifâdelerle, basit, rûha yakın terkiplerle göstermiştir.

Hakîmâne, sûfîyâne şi'irleri de vardır. Sürûrlü zamânlarında elemli şi'irler, elemli zamânlarında şen ve şuh koşmalar yazacak derecede hissine ve irâdesine hâkimdi.

Ağlatırken güldürmek, güldürürken ağlatmak muvaffakiyetlerinin bir birincilerindendir. Geceleri az uyur, çok düşünürdü. Parlak ve mehtaplı gecelerde çok defa yıldızlarla hasbihâl ederlerdi.

Hürriyet aşkı olan Ali Kadrî hiçbir kayd ile mukayyed olmayı istemez, vicdânına karşı hiçbir suretle Mes'ûl olmayı sa'âdet ve insaniyet nâmına muvâfık bulmazdı.

Hak-bîn, kadir-şinâs ve yüksek bir ahlâka sâhib idi.

Ali Kadrî Efendi esbâb-ı ma'îşetini İmaret Çarşısı'nda açtığı kuytu, karanlık bir “arzuhalcı” dükkânında bekleş idi. Hayâtının son devirlerini –evvelce tarikat-i Mevleviyye'ye mensûb olup sonradan tarik-i nâzenine intisâb eden ve “dede” nâmıyla yâd edilen Sâ'atçı Abdullah Efendi'nin aletli, edevatlı dükkânında geçirmiştir.

Pek de iyi çalmaya muvaffak olduğu neyi, ustası Abdullah Efendi'den ta'lîm etmiştir. Sazdan hoşlanmazdı. Şi'irlerini yazdıktan sonra tashih etmek âdeti değildi. İrticâlen terennüm etmeyi de sevmezdi.

Kadrî orta boylu, buğday benizli, elâ gözlü, kumral sakallı, sağlam yapılı bir Türktü.

Kengirî'nin sohbet âlemleri meşhurdur. Ali Kadrî çok sevdiği arkadaşlarıyla berâber sohbet âlemlerine iştirâk ediyordu ve şenliğiyle, neş'esiyle, nükteli sözleriyle sohbet âlemine başka bir renk, başka bir câzibe ve kaynaş bahş ediyordu. Bir gece sohbet yârânı bir mes'eleyi müzâkere etmişlerdir. “Sohbette müzâkere

### [Sahife 87]

edilen herhangi bir mes'elenin ifşâ olunmaması ve ifşâ edenler hakkında “sohbette tard” mu'amelesinin tatbîk edilmesi sohbet icâbâtındandır”. Ertesi gün her nasılsa o gece müzâkere edilen mes'elenin ifşâ edildiğini yârân duymuştu.

Bu sırrı ifşâ, iğbirâr-ı umûmîyi mûcib oldu. Yârândan her birisi Kemal-i ciddiyetle sırrın kim tarafından ifşâ edildiğini düşünüyor ve arıyorlardı. Nihayet on beş gün sonra âşık nâmıyla yâd olunan Ali Kadrî Efendi'nin ifşâ-yı sırr eylediği anlaşılmıştı. Yârân bu pek sevimli ve sevgili arkadaşlarına tatbîk edilecek “sohbette tard” cezasının elemiyle müte'essirdiler!

Hüzünlü bir gün, Küçükbaş Ağanın odasında toplanılmıştı. Yârân ağlıyordu. Ali Kadrî'ye netîce-i müzâkereye kadar meclisten ayrı bulunması teklif olundu. Uzun süren müzâkere Ali Kadrî'nin tardîna hüküm vermek suretiyle netîcelenmişti. Ali Kadri'ye karar tebliğ olundu.

“Allah'a ısmarladık kardaşlarım!” diyerek ve mendiliyle gözlerinden boşanan nedâmet ve meveddet yaşlarını silerek ayrıldı. Yârân üzerinde sihirkâr ve füsunkâr te'sîrler yapan Ali Kadrî'nin şu hüzün-engîz ayrılığından haddinden fazla düşünen ve ağlayan yârân, hemen affına müttefikân karar vermişlerdi. Kâhya kararı tebliğ için gönderildi. Ali Kadrî geldi!

Yârân ayağa kalktılar ve Ali Kadrî mütevâzî “baş ağanın ellerini” öptü. Baş ağa onu kucakladı. Yârândan her biri hürmet ve samîmîyetle çarpan kalplerinin darbâtını Ali Kadrî'nin sinesine aks ettirmişlerdi.

İhtimâl Kadrî sevgi ve bilgi itibârıyla sohbetin birincisi idi. O sırrı hâricden en sevdiği bir zata söylemişti. Saf, pak gıll ü gışdan âzâde bir kalbe mâlik olanlar beşeriyetin her ferdîni aynı sâfiyet ve samîmîyet hisleriyle görmek istemezler mi? O, bu nazariyenin kurbanı olmuştu ve belki neşve-i mey ile...

Sevgisi ve samîmîyeti onu afv ettirdi. Tevâzu ve mahfiyeti davet e îcâbetle “baş ağa” elini öptürdü.

Yukarıda ahvâl-i tabâyi'ini mehmâ-emken tesbit etmeye çalıştığımız, koşma ve gazellerini peyder-pey neşr edeceğimiz Ali Kadrî Efendi, [1]314 senesi ibtidâlarında bir ay tebdîl-i hava Üsküb'den Kengiri'ya gelmişti. Artık mütemâdî yoksulluk ve mütevâlî ızdırablarla perişân bir hâlde idi. Hayâtтан bî-zâr rûhu, cisminde bir bâr idi.

İstibdâdın en muzlim devrelerinde milletin hâli, mütezâyid ve müterakkî te'esürlerini mucib oluyordu. Aynı senede dizanteriden rahmet-i Rahmân'a kavuştu ve en samimî sekiz on arkadaşının omuzlarında, hayırsız evlâdlarının kayıtsız ellerinde vîrân olan bu pek sevdiği Kengiri'ya nâzır Yeldeğirmeni nâm-ı mahalle gömüldü.

Kadrî cennetliksin derlerse eğer

O düşman sözüdür sakın inanma

şakraklığında bulunan Ali Kadrî Efendi'ye ebediyet-i âlemde Tanrı'dan rahmetler dileriz.

**T.N.**

Kengirî'ya â'id tedkik ve tettebbu'larımızda lütf-i mu'âvenetlerini esirgemeyen Defter-i Hâkanî Müdürü Ali Mührî, Evkâf Başkâtibi Hafız Abdurrahman, Kirevitcizâde Said, Yüzbaşızâde Mustafa Efendilere burada teşekkürümü bir vazife bilirim.

**[Sahife 88]**

## YURT HİCRÂNİ

Gurbetin kahrını çekemez oldum  
Varayım silaya (sılaya) gideyim dedim  
On yıldır gurbette sarardım soldum  
Silada (sılada) bayramı edeyim dedim

Vardım ki, hep solmuş çiçeği gülü  
Ötmüyor bağında şakrak bülbülü  
Açıyor dağında lâle sünbülü  
Bir ân durdum öyle nerdeyim dedim

Anamın ninnisi hicrân uyutmuş  
Bülbülün yerini baykuşlar tutmuş  
Yadırgar oğlunu, bakın unutmuş  
Gel anam! Bir ağlar dideyim dedim

Ne oldu, ocağın neden tutmuyor  
Çobanın yamaçda koyun gütmüyor  
O cennet bağında bülbül ötmüyor  
Katlandı hicrânım ni'deyim dedim.

Çobanın o yanık kavalı nerde  
Uğramış ilimiz onulmaz derde  
Dağlara gerilmiş bir yaşlı perde  
Bu kara perdeyi dideyim (ditmek) dedim.

Oturmuş vîrânda ağlar bozolar



Babasız anasız öksüz kuzular  
Yüreğin taş olsa yine sızılar  
Öksüz kuzuları güdeyim dedim

Derelerde bütün hicrân çağlıyor  
Yetimler ağlıyor, dullar ağlıyor  
“Âyet” ıssız kalmış yollar ağlıyor  
Ağlayım borcumu ödeyim dedim

**Alucara, Mart [1]339.**

**Kırşehirli Âyetullah**

### **NEFES**

Erenler “ene'l-hâk” asâsı için  
Her zaman cennet-i âlâdan geçer  
Dervişler “hakikat” abâsı için  
Nice bin gözler şehlâdan geçer

Kurtulan “irfân”la cehl ü âmâdan  
Gaşy olur “hayret”le geçer gınâdan  
Uyanan hatifden gelen sadâdan  
“Hû” deyip iklîm-i bâlâdan geçer

Âlem-i vahdetin Kerbelâsında  
Men-aref sırrının mâverâsında  
Cezbeler yurdunun en üçrasında  
Mecnûnlar vardır ki, Leyla'dan geçer

Kalanlar hayrette “Kudrettullah”tan  
Alırlar destûru “fenâ fillâh”tan  
Bulanlar neşveyi “vuslatullah”tan  
Terk eder her şeyi “velâ”dan geçer

“Nahidâ” feyzyâb ol “nefes”lerden

Hakikat haykıran yanık seslerden  
Rûhlar pâk olunca hâr ü hislerden  
“Lâ”yı terk eyleyip “illâ” dan geçer.

**Nâhid**

**[Sahife 89]**

**KENGİRLİ ŞÂİR ALİ KADRÎ ŞİİRLERİNDEN**

**BAHARİYE**

**(Mâ-bâ‘d)**

Baş eğmiş rükûda zühre-i yıldız  
İbâdetle meşgul gece ve gündüz  
Kendi âmında dervîşân-ı nevrüz  
Varıp dağ başına atmış minderi

Baş açık karanfil rûy-ı semâya  
Açtı nikabını durdu duâya  
Hüsn-i Yusuf gibi bin mehlîkâya  
Hükm eder çiçeğin bu seraskeri

Zanbak dedikleri vezir-i güldür  
Vezir-i gül olan yâr-ı bülbüldür  
Yâr-ı bülbül olan hep ehl-i dildir  
Ehl-i dil olandır Hakkın mazharı

Sarı kuyu ile beyaz gülizâr  
Sarmaş dolaş olmuş bu iki dildâr  
Gûşe-i uzlette de fesleğen nigâr  
Mest eder mestâne ehl-i dilleri

Zîbâ tavus gibi solmaz çiçeği  
Rengârenk örtünmüş nakış ipeği  
Kadife denilen gözler bebeği  
Devr eder estikçe seher yelleri

Kuşattı dünyayı türlü çiçekler  
Hayrette kaldılar cümle melekler  
Hasretin çektiğim sivrisinekler  
Takmış takıştırmış geldi hançeri

Başladı şiddetle esmeye poyraz  
Yoktan peyda oldu cüz'î bir ayaz  
Çıkageldi hemen kırlangıç canbaz  
Haşr-i neşr dedi geçti ileri

Geldi gökyüzünden nârâ-i taylak  
Nedir bu deyip baktım ki, hep çaylak  
Yağlı kurşun gibi imânı çıplak  
Pervâz edip gelir gayet haşari

Geldi ol bî-çâre siyah akbaba  
Koymamış gezmedik şehir, kasaba  
Başında kargalar gelmez hesaba  
Kimi gak gak der gider kimi gel beri

Başladı geçmeye turna taburu  
İbretle kim baksa aklın şaşuru  
Karakuş denilen imanı kuru  
Geçti önlerine çekti neşteri

**[Sahife 90]**

Divane turnalar tuttu bir feryâd  
Bozdu saflarını o kâfir cellâd  
Me'yûs oldu âhar misâli şeddâd  
Geri geldi ol dem kuşlar kaşmeri

İnci gibi aktı âb-ı revânlar  
Seyrâna çıktı taze civanlar  
Elvan elvan açtı cümle fidanlar

Saçtı yeryüzüne misk-i anberi!

Gark oldu bir gece ziyâya dünya  
Saf-beste bülbüller oldular nümâ  
Yıldız böcekleri önünce zira  
Sahn-ı gülistâna çekti feneri

Yeşil zümrüd gibi zeyn oldu zemin  
Kara kışın şerrinden Hak kılsın emin  
Her kuş lisânınca icrâ-yı âyin  
Etmeye başladı vakt-i seheri

Yeşerdi bülbülün ziyâretgâhı!  
Cânân ellerinin açıldı râhı  
Uyandı uykudan hâr-ı siyâhı  
Çekti bülbüllere karşı teberi

Düştüler feryâd u zâra bülbüller  
Hazır etti cismin dâra bülbüller  
Garib garib bakıp hâra bülbüller  
Alîl, mahzun gezer zîr ü zeberi

Uyandı bülbülün zârına güller  
Arz-ı cemâl etti yârına güller  
Yandı bülbüllerin nârına güller  
Kâfir dikenlerden yandı ciğeri

Güller güftâr eder bülbüller ağlar  
Bülbüller zâr eder hep güller ağlar  
Güller feryâd eder sünbüller ağlar  
Tuttu gülistânı mâtem şereri

Ma‘şûkundan cüdâ düşen âşıklar  
Nice âh etmesin bağı yanıklar

Ağyâr dedikleri zağm-ı fâsıklar  
Helâk etti nice şâb ü kiberi

Hakikat yarına çeksinler hasret  
Güzâr-ı fenâyâ eylemez rağbet  
Eğer âşık sende var ise gayret  
Var sen pervâneden al gör hüneri

Âkile mîzan-ı hikmet bu dünya  
Münkire esbâb-ı ibret bu dünya  
İnsana bir büyük nimet bu dünya  
Bu yerden açılır maksudun deri (?)

Hamd olsun bahâra erdik Kadrîyâ  
At sürüp meydana girdik Kadrîyâ  
Şeş çehâra beş yüz verdik Kadrîyâ  
Tarih ettik gördüğümüz zararını!  
1314

**[Sahife 91]**

### **KENGIRILI ÂŞIK ZAHMÎ DÎVÂN'I'NDAN**

Bir bölük-i Ankayız devr-i felekten  
Tenezzül etmeyiz lâne-i yevme  
Korkumuz kalmadı halk-ı melekten  
İntisâb edeli nesl-i masûma

Surette gezenler insan değildir  
Her insan mahrem-i cânân değildir  
Bizim maksûdumuz bir cân değildir  
“Es-salâ” eyledik âle'l-umûma

Felatun mu oldun bu idrâkınıla  
Çeşmi reviş ettik pây-ı hâkinle

Zahmî kelâmınla nutk-ı pâkinle  
Fesahat düşürdün kişver-i Rûm'a

### **KOŞMA**

Kimse almaz bizim nakkaşımızı  
Binbir yüz görünür mir'âtımızda  
Size hem-dem ettik yoldaşımızı  
Hayyü'l-ebed gizli memâtımızda

Mâzi vü müstakbele mâsadak biziz  
Ulemâ-yı ilim muhakkak biziz  
“Men re'ânî fakad re'yü'l-hak” biziz  
Sıfat-ı Hak zâhir sıfatımızda

Zahmî müzâhibin râhibleriyiz  
Dârında âlemin Râgıplarıyız  
Biz âl-i Resûlün sâhipleriyiz  
Bir nokta yazılı berâtımızda

### **DÜSTÛR**

Hükm-i takdîre muvâfik buldum akvâlimi  
Mün'akis mir'ât-ı devrân gösterip her hâlimi  
Çarh-ı gerdûn görmemiş bîçârede emsâlimi  
Âlem gördüyse tatbik kılmadım ef'âlimi  
Arayıp ilm-i nücûmdan tâli'-i ahvâlimi  
Burc-ı nâkıs içre buldum kevkeb-i ikbâlimi

Kenz-i matlûbeydim sunsam zuhûr-ı mâr olur  
El uzatsam goncaya etrâfi yüzbin hâr olur  
Bir belâdan havf kılsam bin sitem izhâr olur  
Hikmet-i Hak her kime yârim desem ağyâr olur  
Arayıp ilm-i nücûmdan tali'-i ahvâlimi  
Burc-ı nâkıs içre buldum kevkeb-i ikbâlimi

Zâhidâ nefse uyup geldi maâşık şöyledir

Söylemez bu râzı amma âşk ü sevdâ söyletir  
Aşkın hâli bilinmez her ne derse öyledir  
Neyleyim ya nişleyim (?) takdîr-i Mevlâ böyledir  
Arayıp ilm-i nücûmdan tali‘-i ahvâlimi  
Burc-ı nâkıs içre buldum kevkeb-i ikbâlimi

Bir muhibbim yok ki sırrım men ona ifşâ edeyim  
Gam enîsimdir sürûru ya nasıl ihrâ edem  
Aşk beni hâlimce koymaz ki dilim ihfâ edem  
Âh tecellim böyledir kimden kime şekvâ edem  
Arayıp ilm-i nücûmdan tali‘-i ahvâlimi  
Burc-ı nâkıs içre buldum kevkeb-i ikbâlimi

Var mıdır âlemde Zahmî ben gibi bîçâre âh  
Dağ-ı ekdârı derûnum oldu bak sad-yâre âh  
Yaneye (?) müncer olur hâl böyle vara vara âh  
Anladım bu tali‘im bahtım gibi kapkara âh  
Arayıp ilm-i nücûmdan tali‘-i ahvâlimi  
Burc-ı nâkıs içre buldum kevkeb-i ikbâlimi

**[Sahife 92]**

**SİNEMA**

**(Mâ-bâ‘d ve Hitâm)**

**–Belediye Re’îs-i Muhterem Cemâl Bey Efendi’ye İthâf–**

Şu hâlde diyebiliriz ki, milletlerin mukadderât-ı tarihiyyesi sinemanın perestişkâr-ı mü’ebbedidir...

Sinema akvâmın devre-i ikbâl veya edbar safhalarını yaldızlayan veya karartan seviye-i ictimâ‘iyyesini yükselten veya düşüren haricî te’sîrâtıyla o millete ibzâl ve îsâr ettiği himâye ve mu‘âvenet veya kin ve adâvet seylâbesiyle o milletin kurumaya yüz tutmuş bünye-i istiklâlini i‘âde ve temniye veya gasb ve imhâ eyleyen bir kudrettir.

Evet, bu kudrettir ki, cevelengâhı ufk-ı sa‘âdet olan milletlere şark ve garbtan hübûb eden nesîm-i hayâtı keşf ve bî-pâyân zulmetler içinde böyle olan milletlere nesîm-i ihtizârı tenessüm ettirir.

Evet, yine bu kudrettir ki cehâlet, atâlet, fakr u zarûret zulumâtını ilim ve fen, sa‘y, servet ü sâ mân güneşiyle ber- taraf ettirir. Cehlin kanlı pençesini, atâletin avâkıbını, fakr u zarûretin solgun sîmâsını, sa‘yın semeresini, servetin refah ve sa‘âdetini, ilim ve fennin işâa-i feyz-âverini intizâr-ı ibrete vaz‘ eder.

İlim ve fennin en mazlûm nukatını, sâha-ârâyı istifâde kılar. Hele tabâbet ve ulûm-ı hayâtiye sinemanın keşfiyle o kadar tekâmül ve ittilâyâ yüz tutmuştur ki, hayret etmemek kabil değildir. Hâdisât-ı hayâtiyyeyi sinema kadar canlı bir sûrette irâ’e eden bir alet henüz mevcûd değildir. Kanın vücûd-ı deverânını, hazmın sûret-i cereyânını, mikropların uzviyete duhûlünü, uzviyeti kemirmesini, uzviyetin leşker-i müdâfi‘i olan kandaki küreyvât-ı beyzâ ile mikropların mücâdelesini, hâsılı kâffe-i mesâ’il-i hayâtiyyeyi umûmî yerlerde, salonlarda herkesin enzâr-ı istifâdesine vaz‘ etmek mümkün oluyor.

Ta‘lim ve tadrîsteki ehemmiyeti ise pek azımdır. Sinema henüz keşfedilmeden evvel mikrop fennî pek mahdûd ve ancak mütehasısları tarafından mikroskopla görölüp mütâla‘a edilirdi. O zamânlar bir müderris dersinde talebelerine mikrop hayâtından bahs ederken dâimâ elinde taşıyacağı bir mikroskopla yüzlerce talebeyi birer birer imtihana çeker gibi mikroskobun başına çeker, her birine ayrı ayrı gösterir ve her talebenin müşkülünü, sû’allerini de yine orada mikroskop başında izâh ederdi.

Bir kere düşünelim: Muayyen olan bir zamânda mu‘allim evvelâ dersin nazariyatını tarif ve izâh edecek, sonra da yüzlerce talebeyi birer birer mikroskop başına çekip onlara amelî kısmı gösterecek. Ne kadar zor, ne kadar müz‘ic bir mes’ele... Evvelâ ders sâ’ati buna müsâid olmadığından baştan savma olacak ve matlub istifâde de te’min edilmiş olmayacaktır. Hâlbuki bu usul-i tadrîs hayât-ı tahsiliyyede geçen her sâ’at, her dakikanın istihdâf ettiği pek ulvî, pek kudsî gayelerle taban tabana zıttır. Zihni yormaksızın, körletmeksizin edilen azamî bir istifâde düstûr-ı fennîsine tamamen mugayirdir.

Sâniyen dersin en civcivli bir zamânında talebelerin mikroskop başına geçmesi mu‘allimin tamâmıyla heves ve neş’esini kırmaya sebep olacak ve dolayısıyla da ihmalkârlık husûle gelecektir.



Hâlbuki sinema öyle mi? Bilâkis şakirdânın derste dalga geçmesini men‘, dikkat ve şetâretini celb, Mu‘allimin hevesini tezyîd eder. Aynı zamânda derslerden nazariyât hemen külliyyen denecek derecede kalkar. Hep, hepsi amelî olur.

Bugün Avrupa'da bakteriyoloji, fizyoloji, insâc ve

### [Sahife 93]

teşrîh-i marazî ilah... gibi bütün dersler hep sinema ile tarif ve izâh edilmektedir. Bizde ise daha dârü'l-fünûn ve mekteb-i âlîlerimizde bile sinemanın yeli esmiyor.<sup>138</sup> Bugün bilcümle mekteblerimizde körü körüne birçok isimler, birçok muğlâk hâdiseler niçin ezberletilsin, niçin devr-i neşv ü nemâda olan fa‘âl dimâğlar yorulsun, yıpransın? Acaba bizde de diğêr derslerle tarih ve coğrafya dersleri millî hisler, millî harslar tamamıyla sinema ile gösterilemez mi?

Akvâm-ı garbiyyede mekteblerinde sinema ile gösterilmesi mümkün olan her dersin filmleri mevcuttur. Şakirdânın haddinden fazla zihnini yormak istemezler. Çünkü onlar Pek-a‘lâ bilirler ki, bir talebeden, bir gençten beklenen yalnız mesleğine â'id husûsât değil, daha birçok şeyler, memleket ve millet nâmına kendinden istifâde edilmesi mümkün olan her şeyi istifâde etmiştir. İşte memlekette adam böyle yetiştirilir, yoksa bizdeki gibi kendi dersinden, vazifesinden başka şeylerle uğraşan, sinema ve tiyatroya heves eden bir talebeye, bir gence sebatsızlığından, tahsile heves etmediğinden bahs edilmez. Hâlbuki bir görgünün bin dersten, bin nasihattan evlâ olduğunu düşünmüyoruz.

Netîce, yaşamaya azm eden bir millet, kâffe-i umur ve mu‘âmelatını tanzim, sakîm usulleri birer birer söküp atmak, serî‘ ve kat‘î bir tekâmüle girmek îcâb eder. Yoksa böyle kablumbağa refâtârıyla kafiye-i medeniyyete vusûl adîmü'l imkândır.

Bu maksad-ı mukaddesin husûlünde hepimiz efrâd-ı milletin hepsine düşen ayrı ayrı vazifeler vardır. Hele halka rehberlik etmesi lâzım gelen sunûf-ı münevverâne, ashâb-ı servete bu hususta daha büyük vazifeler düşer. Artık “neme lâzım” düstur-ı felsefiyyesini kat‘iyyen zihinlerden, kitaplardan çıkarmalıyız. Cehâlet, atâlet ve fakr u zarûreti ufkumuzdan, muhitimizden son katre-i aşkımızla teşyi‘ etmeliyiz.

---

<sup>138</sup> Bir zamânlar Dersa‘âdet Mülkiye Baytar Mekteb-i Âlisinde sinema ile tedrisât pek iyi neticeler vermiş iken ma‘alesef [1]336 senesi Kânûn-ı Sânisinde zuhur eden bir harîk, en zengin laborotuarları bulunan bu mü’essese-i irfânı mübeddil-i remâd eyledi.

Bugün gayr-i müterakkî milletlerin izmihlâli muhakkaktır. Ne yapalım bu kavânin-i tab‘iyye îcâbındandır. Birinin nef‘i diğerrinin zararını, birinin vücûdu diğerrinin ademini intâc ediyor. Binâenâleyh asrımız para ve fen asrıdır, bunları elde etmek için her şeye başvuralım. Elzemi lâzıma tercih edelim. Edelim ki, bir ân evvel istihdâf ettiğimiz ulvî gayeye vâsıl olalım.

**Mehmed Edhem**

**[Sahife 94]**

**MEV‘İZA MECMÛ‘ALARI HAKKINDA**

**–Şer‘iyye Vekâlet-i Celîlesine–**

Bizim Şer‘iyye Vekâlet-i Celîlesi'ne yurdumuzun ve âzîz milletimizin hayâtî ve dînî, ictimâ‘î, an‘anevî duygu ve akideleri nokta-i nazarından pek çok istirhâmlarımız bunları peyderpey hem efkâr-ı umûmiyyeye ve hem de Şer‘iyye Vekâlet-i Celîlesi'ne arz edeceğiz. Biz düşünürüz ki, mâdem ki, Müslümanız, mademki, yaşamak için say‘a, ahlâka, fazilete, ciddiyete muhtacız, mâdem ki, dimâğımız kadar mide mizi de, mide miz kadar dimâğımızı da düşünmek mecbûriyet-i hayâtiyyesindeyiz, o hâlde vaktinde muvafık-ı zemin ve zamân olan fakat bugünün hayâtî îcâbâtını yaşamak umdeleriyle gayr-i kabil-i te’lif bulunan bazı usullere, bazı anlayışlara, bazı düşünce ve hareketlere artık lâ-yetegayyer ve lâ-yetezelzel bir muta‘-ı manevî hükmünü vererek saplanıp kalmalıyız.

Âzîz milletimizin muhteşem mürşidlerinden yani kisvesini taşıyan zevât-ı kiramdan ulûm-ı şer‘iyye ve dîniyyenin hakayık ve ledünniyât-ı ulviyyesinden tamamıyla behremend-i feyz ve hikmet olmayanlar vardır. Bunlardan bazıları mahall-i mukaddes-i irşaddan âyât-ı kerîmeye ve ehâdis-i şerifeye muvafık olmayan bazı safsataları on dördüncü asr-ı İslâmiyette hakayık ve sukûnet-i dîniyye suretinde ezhan ve efkâra telkîh ve telkîn etmektedirler. İcâb ederse biz bunlardan misâller getireceğiz ve İslâmiyetin hakayık ve ledenniyâtına teşne olan halkımızı körü körüne maziye sürükleyen bu zevât-ı kiramı tedkike, okumaya, dîn-i mübinin hakayık-ı ve ledenniyâtına kesb-i vukuf eyleyeme ve beyhûde günaha girmemeye vicdânımızın emri vechile da’vet edeceğiz. Bu vazifemizdir.

Gelelim Şer‘iyye Vekâlet-i Celîlesi'ne olan istirhâmımıza:

Şeyhülislâm Merhum Hayrullah Efendi zamân-ı meşîhatında mev‘ızalar hakkında bir talimat tertip ettirmişti. Yalnız talimat, –medreseleri henüz lâyük olduğu ehemmiyet ve ciddiyetle karşılanamayan bir memlekette– hiçbir netîce vermez ve işte veremedi de!

Mütebahhir ulemâ yetişinceye kadar istirham ederiz. Vekâlet-i Celile “mev‘ıza mecmû‘a ları” neşr etsin ve her vaiz bu mecmû‘a muhteviyâtına göre halkı irşâd etsin. Malûmdur ki, bozulmuş hayâtımız pek çok düzene, ıslâha, i‘lâya muhtaçtır.

Zamân yaman bir hükümdardır. Yaşayanlar, yaşamak isteyenler mazi-perest ise onlara karşı dâimâ müstebiddir, ezer. Zamân kendisine tâbî olanlara, yani terakkî ve tekâmül için çalışanlara yardımcıdır, onları sever.

Biz Şer‘iyye Vekâlet-i Celilesi'nin böyle bir işe teşebbüs ettiğini bilmiyorsak da zan ediyoruz. Çünkü zamânın ehemmiyetini yurdumuzun ve halkımızın ihtiyacât ve ızdırabat-ı maddiyye ve mâ‘neviyyesini esastan takdîr eden bir hükûmetin en yüksek ve en mühim, en hayâtî bir merkezini teşkîl eden Şer‘iyye Vekâlet-i Celilesidir. Biz böyle biliyoruz.

**Mehmet Muslihiddîn**

**[Sahife 95]**

**ÇİRKİN PROPAGANDA!**

Meskenet ve atâlet ve betâ’et düşkünü bazı efendiler var! Bunlar bizce zavallılardır, acınacak kimselerdir. Bu efendilerin gözlerinden gaflet perdesi yırtılamamıştır. Benliklerine garaz, riyâ, fesâd hâkimdir. Dâimâ hakîkati görmemeye çalışırlar. Bin bir perde arkasında facialar oynarlar. Fikrin düşmanı, hakkın gasıbı, ilmin ve terakkinin birer katil cellâdıdır. Burunlarının ilerisini görmezler, nankördürler.

İşte bu efendiler şimdiye kadar olan neşriyatımızdan –erbâb-ı akıl ve iz‘ânın ve ashâb-ı fikir ve vicdânın takdîr ve tasdîk buyurduğu –hüsn-i niyyetimizi vatan ve halkımızın sa‘âdet ve terakkîsini hiçbir maddî menfâ‘at gözetmeyerek istediğimizi çekememektedirler. Fakat her işte, her hayırlı faaliyete mutlak ve dâimî (!) birer engel olmak hayâtî gayelerini teşkîl eden bu zavallılar bilmelidirler ki, artık hurafâtla hakîkata, zulmetle nûra, şer‘ ile hayra, dalâletle hidâyete karşı koymak zamânı geçmiştir.

Artık dîn-i mübîn bir âlet-i fesâd, nâmûs ve hakîkat birer vâsıta-i şer ve dalâlet olmayacaktır.

“Halk Yolu” hakkında yapılan çirkin propagandalarla mâhiyetlerini ve dîne, millete olan derece-i merbûtiyetlerini ma‘kûs ve menfî cihetten her gün daha kuvvetli bir surette gösteren ve isbat eden bu zavallılara ilk ve son sözümüz şudur:

Efendiler, kendînze geliniz. Birer tahta kehlesi gibi kanını emdiğiniz halka artık acıyınız. Acıyınız.. Halk Yolu

## **AÇIK MEKTUP**

### **HALK YOLU HEY'ETİ'NE**

Halk Yolu'nu aldım, okudum ve bütün hey'et-i tahrîriyye arkadaşlarıma okuttum. Kengırı gençleri bu eseri pek büyük bir takdîr ve tahsinle karşıladı. Mecnû'a nızla hiçbir alâkam olmadığı hâlde medh ü sitâyîş karşısında bir hemşeriniz olmak sıfatıyla göğsüm kabardı ve büyük bir hazz-ı derûnî duydum. Nasıl iftihar etmeyeyim ki, merkez-i millîmiz olan Ankara, bugün mecnû'a nız gibi bir mecnû'a ya mâlik değildir.

Var olunuz arkadaşlar, bütün hallere engellere rağmen yolunuz açık, azim ve irâdeniz metin olsun! Cenab-ı Hakk'tan dilerim ki, mecnû'a nız sönmüş ve harap olmuş zavallı memleketimize nûrlar sersin. Genç ve feyyâz fikirleriniz nesl-i âtî için birer rehber olsun.

Arkadaşlar tekrar ediyorum. Yolunuz ne kadar dikenli olursa olsun yürüyünüz, sebat edînz. İstikbâl sizindir ve sizin olmalıdır. Yoksa akıbetimiz elimdir. Bir millet yalnız topla, tüfekte, askerle yaşayamaz. İlim ve irfân ister, iktisadiyat ve içtimâiyatımızı tanzîm etmeliğimiz lâzımdır. Millet ve memleket bunları yalnız ve yalnız bugünün gençlerinden beklemektedir. Yürüyünüz, yolunuz açık olsun!

**Mehmed Fehmi**

[Sahife 96]

## **GÜZEL SÖZLER**

Mesâibini gizlemek mertlik âsârındandır.

Uhuvvet bir ağaçtır ki, meyvesi an-ı ihtiyaçta iktitaf olunur.

İyi arkadaş ganimettir.

Muvaffakiyetin müsmir bir sermayesi de talâkat-ı lisâniyyedir.

Babasına hürmet etmeyen, oğlundan ri'âyet beklemeye lâyük değildir.

İyilik yolundaki zahmet, nimet kabilindedir.

Muhabbete muhalif gelen, vazifeden başka güç bir şey yoktur, zirâ vazifenin galebe etmesi lâzımdır.

Tevazu', teâlînin şehbâlidir.

Lisân darbesi seyf ü sinân darbesinden daha müellimdir.

Sû-i ahlâk bir maraz-ı müthiştir ki, izâlesini ancak ölüm tekeffül eder.

Servetin hayırlısı Hak yolunda sarf olunanıdır.

Ahde vefâ, nasibe rızâ, mahrûmiyete tahammül, hukuka ri'âyet, erkân-ı esâsiyye-i insaniyettir.

Lisânen müdâfa'a-ı hukuk imkânının kayb olduğu günde Hakkın huzuru kâfidir.

Ûlû'l-emre muhâlefet, ittihâd ve ittifaktan mufârakat, fedâkâran-ı memleketi mezemmet öyle bir vebâl-i azîmdir ki, yüklenenler elim ve ebedî bir hüsrân ve dalâlette kalırlar.

Şerre yakın olan iş de şerdir.

Eğrinin gölgesi de eğri olur.

## **GÜNÜN İZLERİ**

23 Nisan'da millî bayramımız Kengirımızda tes'îd edilmiştir. Mektebler talebesi ve muhterem halkımız hükûmet konağı önüne toplanmış, idâdi talebelerinden bir efendi tarafından "İstiklâl Marşı" inşâd edilmiştir. Yine idâdi talebelerinden bir efendi ile İnâs Mektebi talebâtından bir hanım kız tarafından millî manzûmeler inşâd edilmiş ve Hoca Hacı

Bekir Efendi'nin belîğ ve mü'essir bir du'âsıyla merâsime nihâyet verilmiştir. Bize dördüncü millî bayramı idrak ettiren Ulu Tanrı'dan mes'ûd yurdumuzda tükenmez bayramlar idrak ettirmesini tazarrû ve niyâz eyleriz.

Geçen seneki meclis-i umûmî-i livânın verdiği karar ve kabul eylediği tahsîsâtla İstanbul'dan getirttirilen kitaplar eski İnâs Mektebi'ne yerleştirilmiş ve 23 Nisan'da resm-i küşâdı icrâ edilmiştir. Gece ve gündüz okuyuculara açık bulunan kütübhanenin müdâvimleri günden güne artmaktadır.

Yurdumuzdaki her türlü tehlikeler ve felâketler ancak ilim ve irfân sâyesinde bertaraf edilecektir. Bu sebepten memleketimizin ilim ve irfânına hizmet edenleri hürmetle tekrar alkışlarız.

Ali Bey mekteb binasında 23 Nisan'da küşâd resmi icrâ edilen dârü'l-huffâzda tadrîsâta başlanmıştır. Halkımızın mühim bir ihtiyâcının te'mînine ma'tûf olan şu hayırlı hareketi memleketimizin âtîsi nâmına fâl-ı hayr addeyle ve talebe efendilere muvaffakiyetler temennî ederiz.

İntizam dâiresinde sokakların gece süpürülmesine ve mahallatta muayyen yerlerde muntazaman fener yakılmasına belediye hey'etince karar verildiği haber alınmıştır. Hey'etin şu samîmî, hayırlı ve asrî kararını ez-cân ü dil alkışlarken halkımızı da böyle kendisinin sıhhatini ve selâmetini düşünen bir hey'ete mâlik olduğundan nâşî tebrîk ederiz.

Hükûmet konağı ve mektebler civârına müsmir ve gayr-i müsmir ağaçlar dikilmiştir. Şimdilik ağaçların muhâfaza ve neşv ü nemâsına dikkat olunmaktadır. Bunlar inâyet-i Hakla yetişir ve büyürlerse –şüphesiz– güzel manzaralar teşkîl, havânın da sâfiyet ve cibâzetini te'mîn edeceklerdir.

## Halk Yolu

Hakkın Yoludur

On beş günde bir çıkar, ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Her nev' evrak müdür-i Mes'ûl nâmına gönderilmelidir.

Derc olunmayan yazılar i'ade edilmez.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Müdür-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Senelik Abonesi: 130 Kuruşdur

Altı Aylık Abonesi: 70 Kuruşdur

İdârehâne: Kengiri Matba'asında Dâ'ire-i Mahsûsa

Nüshası: 5 kuruştur

15 Mayıs 1339

Sene: 1

Sayı: 7

### MÜNDERİCÂT

İkinci Hamle / Tahsin Nâhid

Hasbihâl / Ahmed Tal'at

Manzûme / A.R.

Ahmed Mecbûr Efendi / T.N.

Letâ'if-i Tarihiyye / Mehmed Refik

Kengiri Şâ'irleri

Hutbeler Hakkında / Mehmed Muslihiddîn

Ramazân / Kalender

Günün İzleri, Şükrân Borçları

Kengiri Matba'ası

1339

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Müdüri Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Halk Yolu

Hakkın Yoludur

On beş günde bir çıkar, ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

15 Mayıs 1339

Sayı: 7

Birinci Sene

Birinci Cild

## **TEBRÎK**

Hayâtını ve millî hâkimiyetini elde etmek için çarpışa çarpışa bugünkü mes'ûd netîcelere ve azim ve îmânı sâyesinde sevimli, âzîz, bağı yanık yurdumuzda ilim ve irfânı, nûr ve ziyâyı hâkim kılacağı şübhesiz olan muhterem halkımızın ve okuyucularımızın mübârek Ramazân Bayramlarını tebrîk eder daha pek çok şen ve mes'ûd bayramlar idrâk ettirmesini Ulu Tanrı'dan dileriz.

## **İKİNCİ HAMLE**

Âzîz Türk vatanının uğradığı felâketlerin pek acı netîcelerini gördük. Vatani en feci' felâketlere sürükleyenlerin mâhiyetlerini, hıyânetlerini gördük. Milletın ekmeğini yiyerek, suyunu içerek saltanat ve sa'âdetlerini idâme edenlerin en sonra âzîz yurdu, şî'ârları ve



tabî'atları mazlûmları ezmek, masûmları çiğnemek olan düşmanlara peşkeş çektiklerini de gördük! Evet, gördük ki, o vatansızlar, her zerre-i hâkinden Türk kanı fişkiran, her parçasından Türk vicdânı, Türk rûhû ve Türk aşkı kaynayan Türk vatanının ve âzîz Türk köylüsünün nâmına söz söylemek cür'etkârlığını göstererek mu'âhedeler imzâ ettiler!

Yine gördük ve işittik ki, himâye altında yaşamak bir ilim nazariyesi, idârî, iktisâdî hayâtı esâret altında kıvrınmak ve netîce itibârıyla millî benlikten, millî vicdândan, millî hareketlerden tecerrüd ederek ölmek bir felsefe ka'îdesi olmuştu. Düşkünlüğün, beyinsizliğin ne acı ve ne sefîl, sahte bir tecellisi idi ki, gûyâ sa'âdet ve hürriyet bu uydurma nazariyelerin ve bu esâssız ka'îdelerin arkasında idi!

### [Sahife 98]

O zavallılar bilmiyorlardı ki, Türk'ün köreltmek ve söndürülmek istenilen her millî aşk menba'ı ve millî ateş kaynağı yaratıcı ve yaşatıcı lâhûtî bir kudrete, zulmetleri yırtan bir nûra, millî istiklâl ve hâkimiyetini tehdîd ve takyîd eden her türlü çemberleri, zincirleri sökecek, kıracak, eritecek bir salâbete, bir îmâna, bir vicdâna mâliktir. Bugün de o salâbetin kudretini, o îmânın azametini ve o vicdânın kutsiyet ve ulviyetini görüyoruz.

Görüyoruz ki, nûrlu hilâlin asırlardan beri şerefle, istiklâl ve hâkimiyetle dalgalandığı âzîz Türk yurdunun kahramân ve hakîki sâhibleri, Ulu Tanrı'ya ve millî vicdânlarına dayanarak kendisini ezecekleri ezmiş ve kendisini uğratmak istedikleri fecî' âkıbete uğratmıştır.

Millî ve mukaddes hareketlerinin şu parlak netîcelerine kavuşan Türkler, millî vicdânıyla heyecânı, millî aşk ve hareketi, top ve tüfenkle yalnız maddî kudret ve kuvvetle yaşamak duygularının istiklâl ve hâkimiyet kararlarının öldürülemeyeceğine, büyük canlı ve şanlı bir misâl oldu!

Bu canlı misâli biz, iki menba'dan kazandık: Birincisi Türk'ün vicdân ve îmân menba'ı, ikincisi bu îmân menba'ından kuvvet ve kudret alarak hüsn-i niyetleriyle ve hakîki vatanperverlikleriyle milleti idâre edenlerin azmi. İşte o îmânla bu azîm birleşti, azim ve îmân oldu ve bu azim ve îmân hür ve müstakil, güzel Türk ili sûretinde tecelli etti!

Müşterek, müttehid bir hamle ve hareket ki, bize bizi kazandırdı ve bu gayeye ulaştırdı.

Millî istiklâl ve hâkimiyetin ebedî olması Türk halkınca ve Türk'ü idâre edenlerce ikinci bir “mukaddes gaye”dir.

Evet tam istiklâlin ve tam hâkimiyetin şerâ'itini te'min etmek için “ikinci bir hamle” ye ihtiyaç kat'îdir. Türk milleti ve Türk münevverleri bu hamlenin de her türlü heyecânlarını, îmânlarını taşımaktadırlar! Bu heyecânı ve bu îmânı durdurmak için çalışacak her kara kuvvet, her kızıl tehlike, daha dün Yunan palikaryalarını tuz ve buz edip eriten Türk'ün millî ve vicdânî cephesi karşısında ebedî hüsrânlarına ağlamaya mahkûm olacaklardır.

Ey büyük millet! Müsbet ve hayırlı îmân ki, müsbet ve hayırlı azm ve irâdeleriyle iştirâk ederek siyasî ihtirâsların boğucu hamlelerinden seni kurtaranlar dün ve bugün olduğu gibi yarın da seni cehâlet devlerinden kurtaracak, vîrân yurdunu ma'mûr ve âbâdân kılacak, ebedî hâkimiyetini koruyacak, sana yaşamanın, sa'âdetin ve refâhın maddî ve manevî her türlü vesâ'it ve şerâ'itini te'mîn edecektir. Sana bugünkü millî varlığını te'mîn etmek sûretiyle millî ve vatanî aşklarını, hüsn-i niyetlerini ve sana olan merbûtiyetlerini gösterenler, ikinci mukaddes hamlenin umdeleri etrâfında toplanmışlardır.

Ey hak-şinâs ve kudret-şinâs milletim! Müttehid bir hamle ve şu'ûrlu bir hareketle rey'ini Müdâfa'â-i Hukûk nâmzedlerine verdiği anda hârice karşı vahdet ve kuvvetini göstererek sulh ve sükûna kavuşacak ve kendi hâkimiyetin altında hür ve müstakil bir yurttan rahat ve sa'âdetle yaşayamaya başlayacaksın.

Elverir ki, hamlen müttehid ve hareketin şu'ûrlu olsun...

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 99]**

**Hasbihâl:**

**RESMÎ GAZETELER**

İster cahil, ister çocuk olsun, her kime bir bilmece sorar gibi:

– Neşr için birçok para verildiği hâlde okunmayan eserler hangileridir?

deseniz, cevabı şu olur:

– Resmî gazeteler!

Filhakika her vilâyet ve livâ merkezinde haftada bir neşr olunan resmî gazeteler var. Hemen hepsinin mesâ'î ve programı mu'ayyen gibidir. Kanûnları, icrâ ilânlarını, Meclis-i Umûmî müzâkerelerini neşr etmek, bu hizmetlerine mukâbil muhâsebe-i husûsiyye bütçelerine bâr olmak, köylüleri mecbûrî abone usûlüne tâbi' tutma adettir.

Ticârette "ârz ve talep" mütekâbil olmazsa iflâs muhakkaktır. Çünkü ârzın kıymeti talebin kesretiyle mukâyese olunur. Her hafta halka bir sürü eskimiş ajans telgrafları, mahkeme ve icrâ ilânları, meclis dedikoduları okutan bu gazetelerin şu kıymetsiz arzı, beklenen talebi bulamadığı için bütçeleri kabartıyor, köylünün kesesini cebren boşaltıyor.

Hâlbûki resmî gazetelerin vazifesi hükûmetin mâliye, ma'ârif, zirâ'at, iktisâd, sanâyi' ve hatta hâricî münâsebât cihetiyle siyâsetini her hafta hülâsa etmek, halkı ona alıştırmak ve haberdâr etmektir. Yoksa meselâ bir mektebi senede bir def'a ziyâret, yahud belediye bütçesinden bir lüks lambası celb sûretindeki icrâ'ât, mutasarrıfı veya vilâyet-penâhîyi alkışlamak, meddahlık etmek değildir. Hele bir tavuk hırsızını derdesti, büyük muvaffakiyet, azgın bir şakîye müsâmahayı siyâset şeklinde göstermek hiç değildir.

Mütemeddîn milletlerin, hatta ne garibdir ki, papalığın İstanbul'da patrikhanelerinde resmî gazeteleri vardır. Bu gazetelerin günün hâdisâtını milletlerine duyurmak, milletlerin dâhilî ve hâricî siyâseti ihmâl ederek dâimâ efkârı hazırlamak gayelerini takîb ediyorlar, mensûb oldukları milletin fikir ve emellerine tercümân oluyorlar.

Bizde ise her resmî gazete câ'izesi bütçelerden, köylü kesesinden verilen vâli veya mutasarrıfların, değersiz me'mûrların bir kaside mecmû'ası mâhiyetini aşamıyor. Halkın dileği, ihtiyâcı sûtûnlarında yer bulamıyor. Çünkü her yerde hükûmet re'îsleri resmî gazetelerin nâzımı, sansürü ve ma'iyetleri birer ücretli meddâhıdır.

Kengirî'ya resmî gazete neşri için bir matba'a celb edileceğini ve günün birinde edildiğini işittiğim zamân bu haberi ehemmiyetle karşılamadım ve hatta memnûn olmadım. Çünkü emsâlınden farksız olmayacağını tahmin etmiştim. Bu tahminin isâbetini gittiğim mehâfilde, gazete idârehânelerde gelen nüshaları açılmaya bile tenezzül edilmeksizin sepete atıldığını görmekle anladım. Çünkü mündericâtı münhasıran Meclis-i Umûmî müzâkerâtı, ajans telgrafları, mahkeme ilânları olan bir gazeteyi okumak, mezar taşı okumak kadar da fâ'ide vermediğini herkes takdîr etmiştir.

Kengirî'de ilmî, ictimâ'î, sıhhî, iktisâdî bir hareket yok da kayd edilmiyorsa bir şey denemez. Acaba hiçbir hareket ve fa'âliyet, bir vukû'ât-ı zâbîta olmuyor mu?

Ankara, 2 Mart [13]39

**Ahmed Tal'at**

**[Sahife 100]**

**Edebiyat:**

**MANZÛME**

Gûyâ Harb-i Umûmî'ye verilmişti hitâm  
Sanki avdet edecek idi muvâfık eyyâm  
Vereceklerdi cihâna yeniden hüsn-i nizâm  
Başka bir cebheden a'dâ vatana etti hüçûm  
Kaplamıştı yine âfâkımızı bir gumûm

Tarihî, anânevî düşmanımız kavm-i Yunân  
Yani ol müfteris ve muhteris alçak udvân  
İzmir'e saldırılıp kalmadı ahd ü peymân  
İngilizlerle Fransız ve İtalyan birden  
Türkleri boğmaya kasd eylediler her yerden

Bir taraftan yürütüp mülke Yunan askerini  
Saçarak menfâ'at erbâbına sîm ü zerini  
Bir taraftan da seçip memleketin en şerrini  
Kurdular ravza-i ülkâya karargâh-ı fesâd  
Mel'anetde ederek türlü türlü şenâ'at îcâd

Bu karargâha mukâbil açarak sahn-ı cidâl  
Eylemek vâcib idi millete imhâ-yı delâl  
Yürüdü ma'rekeye zümre-i erbâb-ı Kemal  
Nefh-i rûh eylediler millete ehl-i necdet  
Câ-be-câ eyleyerek ref'-i livâ-yı satvet

Muhlis-i pâk Kemal Hazret-i Gâzî Paşa  
Yani ol dâver-i allâme-i necdet-pîrâ

O kadar hâ'ileye gerdi göğüs bî-pervâ  
Âkıbet eyledi feyz-i zaferi istihsâl  
Milletin kadrini a'lâlara etti îsâl

Gaye-i milleti tanzîme şitâb eylediler  
Meclisi millete nâ'ib-i menâb eylediler  
Hem de ahkâma bu şûrâyı me'âb eylediler  
Devletin şekli bu sûretle teceddüd etti  
Milletin gaye-i âfisi te'eyyüd etti

İstihâlâtı içinde bu mu'azzam millet  
Düşmen-i sâ'ıla gösterdi mehâbet, a'zâmet  
Hak te'a'lâ da nasîb eyledi fevz ü nusret  
İnönü'nde ve Sakarya'da zuhûr etti zafer  
Pây-i a'dâyı kırıp şanlı muvakkar asker

Taleb-i emn ü âmân eylemesi lâzım iken  
Yine küstâhlığı terk etmemiş idi düşmen  
Mu'tedil tavrımıza eylediler nâfile zan  
Hâb-ı gafletde devâm etti cezâsın buldu  
Bir ta'arruzla bütün mikneti târâc oldu

Gasb ü gârâtdan halâs oldu bu sahrâ vatan  
Levs-i a'dâdan temizlendi ser-â-pâ vatan  
Şanlı ordu yaşasın eyledi ihyâ vatan  
Başkumandan ki, O paşa-yı hâmaset-âver  
Ordunun bu zafer ü feyzini vermişti haber

Haricî mes'ele-i devleti tanzîm etti  
Hâkimiyet ne demek millete ta'lîm etti  
Yâr ü âğyâra bu himmeti teslîm etti  
Türkiye Devleti'ne verdi hayât-ı millî  
Himmeti fazl-ı me'âlisine burhân-ı celî

Devletin varlığı hakkında beşâret etti  
Umdeler neşrile ümrâna delâlet etti  
Bu esâsât-ı idârîyi işâret etti  
Vatanın çâre-i ümrânını tayîn etti  
Umdeler her biri keyfiyeti tebyîn etti

Umdeler millete envâ‘-ı sa‘âdet verecek  
Halkı terfih edecek feyz-i selâmet verecek  
Vatanın bünyesine nûr-ı târâvet verecek  
Hâsılı bunların ahkâmını takbîl edelim  
Asrın îcâb-ı te‘âlîsini tebcîl edelim

9 Mayıs [13]39

**A.R.**

**[Sahife 101]**

**TEDKİKLER TETEBBU‘LAR:**

**AHMED MECBÛR EFENDİ**

Kengirîlidir. Benâm ülemâmımızdan ve tarîkat-ı âliyye-i Nakşibendiyye hulefâsındandır. Pederi Mehmed Sa‘îd Efendi bin Abdullah Nâbî bin Mehmed Sa‘îd bin Şeyh Za‘îm Efendi'dir. 1279 sene-i hicriyyesinde Kengirî'nin Çetince Mahallesi'nde tevellüd etmiştir. Mukaddemât-ı ulûmû “Kütük Hâce” demekle ma‘rûf Hacı Mehmed Efendi'den tahsîl eylemiştir. Bilâhire Kengirî'da müceddeden küşâd olunan dört sınıflı rüşdiyye mektebine devâm ve mektebin ilk neş‘et edenlerinin birinciliğini ihrâz eylemiş ve Kengirî Ticâret Mahkemesi başkitâbetine tayîn olunmuştur. İlme karşı derîn merbûtîyeti ve pek yüksek bir aşkı vardı. Bu aşk ve hevesdir ki, kendisini Bıyık Müftüzâde Hacı Mehmet Efendi'den sabahları ûlûm-ı Arabiyye'den ders almaya sevk etmiştir. Aynı zamânda yüksek bir âşık ve şâ‘ir olan Ahmet Zahmî Efendi ile saz şâ‘irlerinden Tokatlı Nuri ve Emrâh Efendilerin meclislerine devâm etmiş ve şi‘ire olan isti‘dâtının inkişâf ve terâkkîsine çalışmıştır. Tokatlı Nuri Efendi mûmâ-ileyhe şi‘irlerinde “Vefdî” mahlasını kayd etmesini söylemiş ve bir müddet bu mahlasla şi‘ir yazmış ise de bilâhire “Mecbûr” nâmıyla üç yüzü mütecâviz tevâhid, na‘t-ı şerîf, mersiye, dîvân, gazel vesâ‘ireyi hâvî bir “Dîvân” vücûda getirmeye muvaffak olmuştur.

Yine tahsîl-i ilme olan aşk ve hevesi ile o zamân dört yüz kurûş maâşlı ticâret mahkemesi başkitâbetinden istifâ ederek bütün hayâtını tahsîle hasr etmiş ve esbâk Müfti Hacı Mustafa Hâzım Efendi'nin halka-i tedrisine dâhil olmuştur. [1]301 senesi âliyyü'l-a'lâ derecede icâzet almaya muvaffak olmuş ve Osmanlı Medresesi Müderrisliği'ne tayîn edilmiştir. Mûmâileyh [1]313 senesi 13 ve [1]323 senesi 23 efendiye i'tâ-yı icâzete muvaffak olmuştur. Aynı zamânda İmâret Câmî'-i şerîfi hatîbi ve rüşdiye Mu'allim-i sâni ve hat mu'allimi iken mektebin [1]308 senesi idâdiye tahvîli üzerine ûlûm-ı dîniyye, hüsn-i hat, Arabî ve Fârisî mu'allimliklerinde bulunmuş ve [1]332 senesine kadar ifâ-yı hizmetten sonra tekâ'üde sevk edilmiştir.

[1]316 senesi tarîkat âliyye-i Nakşibendiyye meşâyihinden Çerkesli Hacı Mehmed Efendi'den inâbet âhz etmiş ve müşârünileyh tarafından Hatm-i Hâce ser-halîfeliğiyle taltîf buyurulmuştur. Müşârünileyh Mehmed Hilmi Efendi'nin [1]322 senesi Hicaz'dan âvdetinde Cidde'de vefâtıyla halîfesi Ilgaz kazâsının Akçavirân karyesinde mukîm Şeyh Hâfız Şâkir Efendi hazretlerinin cem'iyetlerine mülâzım olarak dâhil olmuş ve âhir ömrüne kadar müşârün-ileyden âhz-ı feyz etmiştir.

Fârisî lisânını gayet güzel bilirdi. İlm-i tasavvufda tettebbu'âtı fazla ve pek yüksekti. Bu bilgi ve ihtisâs, cânîşîn Hazret-i Mevlânâ Veled Çelebi Hazretlerinin mahzar-ı takdîrleri olmuş ve bâ-menşûr-ı âlî Kengiri Mevlevîhânesi Mesnevîhânlığı'na tayîn olunmuştur.

[1]313 senesi müderris bulunduğu on odalı hârâb medreseyi on altı odalı olarak müceddeden inşâ ve bir de kârgîr kütübhâne ilâve ettirerek tahsîli esnâsında tedârîk ettiği kitâblarını kütübhâneye vaz' ve vakf eylemiştir.<sup>139</sup>

İmâmet ve Hilâfet, Ferâ'iz, Dîvân-ı Mecbûr, Hutbe, Mevlidü'n-Nebî, Arabî ve Fârisî Lügatçe gibi gayr-i matbû' âsârı vardır.

Gerek medrese ve gerek rüşdî ve idâdi mekteplerinden Kengiri'nin pek çok evlâdını ta'lîm ve terbiye etmekle dîn

### [ Sahife 102 ]

ve âzîz vatana olan merbûtiyetini –emsâl-i nâ-mesbûk– eserleriyle ve hizmetleriyle gösteren muhterem üstâdım Ahmed Mecbûr Efendi âlim, ârif, zühd ve takvâ sâhibi, doğru özlü, doğru

---

<sup>139</sup> El-yevm mezkûr kütübhâne kilitli ve kitâblar nisyan tozları içinde gömülüdür.

ve tok sözlü ciddî bir zât idi. En çok mûsikîden zevk duyar ve yanık gönlünde aşkın en sıcak cezvelerini ve en coşkun heyecânlarını taşırdı. Bu cezbe ve heyecân çok geceler tâ-be-seher ağırlardı!..

Şevk-i gülzâr cemâliyle onun subha kadar  
Eyledi bülbül-veş nâle vü zârı bu seher  
Vuslatı şükrüne canım verecektim “Mecbûr”  
Görebilseydim eğer ben o nigârı bu seher

Mecbûr Efendi, [1]331 senesi Arıburnu'nda nâ'il-i rütbe-i şehâdet olan mahdûmları Mülâzım-ı Evvel Nâbî ve on dokuz yaşında vefât eden Hâzım Efendilerle, sağlam seciyesi, terbiye ve ciddiyeti, zekâ ve malûmâtıyla aramızda müstesnâ bir mevki' kazanan arkadaşımız Abdurrahman Tayyib Efendi'nin hazîn ufûllerinden pek fazla müte'essir olmuş ve bu te'essürle âhir ömrünü elemli bir sûrette geçirmiştir.

Şi'irlerini peyderpey neşredeceğimiz Ahmet Mecbûr Efendi, 23 Teşrîn-i Evvel [1]334 tarihinde atmış beş yaşında olduğu hâlde terk-i dağdağa-ı hayât eylemiş ve âzim-i dâr-ı cinân olmuştur.

Rahmetullah-ı Âleyh

**T. N.**

### **LETÂ'İF-İ TARİHİYYE**

Süleymân-ı Kanûnî, kerîmesi Mihrimâh Sultan'ı, Rüstem Paşa'ya tezvîc eylemek istiyor. Paşaya aleyhdâr olan sarây ricâli ise, paşanın cüzzâm illetiyle ma'lûl olduğunu beyânla, Kanûnî'yi fikrinden ferâğat ettirmeye sa'y eyliyorlardı. Rüstem Paşa'nın ma'raz-ı mebhûs ile hakîkaten ma'lûl olup olmadığını öğrenmek isteyen Süleyman-ı Kanûnî, bu illete mübtelâ olanların vücûdunda kehle bulunmadığını ser-etibbâsından anlamakla, istiknâh-ı madde için etibbâsından Mahmûd Ağa'yı Rüstem Paşa nezdine i'zâm etmiş ve bir müddet sonra âvdet eyleyen Mahmûd Ağa, paşanın üzerinde bir gün bir kehle gördüğünü ifâde eylemiş olmakla Mihrimâh Sultan Rüstem Paşa'ya tezvîc olunmuştu. Paşanın bu sa'âdet ve mazhariyetinin hassâdânı,

Olacak bir kişinin bahtı kavî, tâli'î yâr

Kehlesi dahi mahallinde onun işe yarar



beyitiyle âhz-ı intikâm eylemişlerdir.

\*

Mehmed-i Râbi'nin evâ'il-i eyyâmında ihrâz-ı mevki'-i sadâret ederek dört sâ'at kadar sonra âzl olunan Surnâzen Mustafa Paşa, bu serî'üz-zevâl sadâreti esnâsında Karagöz Mehmed Efendi'yi defterdâr nasb ettirmekle o sırada umûr-ı devlette meşhûr olan teşevvüş ve iğtişâştan mütevellid mesâ'ibe gayr-i mütecessis bir zarîf-i deryâ-dil:

Çalıcak zurnasını çıktı cebinden Karagöz

mısrâ'ıyla ashâb-ı sürûr ve neşâta zevk ve hânde için sermâye vermiştir.

**Mehmed Refik**

**[Sahife 103]**

**KENGİRİ ŞÂ'IRLERİ**

Tuğ-ı bezmime yüz şevkle ey mâh dönerekten

Bir gün görürüz uğraya ol râh dönerekten

Girmez mi aceb gûşuna ol hûb-ı melek-rû

Eflâke çıkar âh sihir-gâh dönerekten

Kaddîni minâr üzere görüp şaştı mü'ezzin

Tekbîr ile nâlân eder, Allah, dönerekten

Kaddim bükülüp âhım oku çıktı semâya

Gâh doğru gider, kaşı kemân, gâh dönerekten

Ta'n eyleme, bâbında gezen şems ile "Mâhî"

Eksiğin arar ol iki seyyâh, dönerekten

\*

Beni kendîn gibi halkın dilinde râyegân ettin

Mekânım lâ-mekân iken yine kevn ü mekân ettin

Giyerdîn çâr-anâsırdan libâs fahri eknûme (?)

Sarây-ı devletinde misâl-i pâs-bân ettin

Senin rûh-ı fütûhundur bu dilden eyleyen pervâz  
Hümâ-yı hüsün ki, dil kasrını sen âşiyân ettin

Hayât kudretindir söyleyen, hem söyleten lâkin  
Lisân-ı nâsihi mansûh içinde tercümân ettin

Sıfat-ı bî-zevâlindir, hemîşe görünen, gören  
Velî zâhir iken zâtın yine kendîn nihân ettin

Sana hem-dem iken bu dil efendim burc-ı vahdette  
Düşürüp kesrete “Zahmî” deyû bir ad ü san ettin

\*

Ey dil içelim bâdeyi cânânın elinden  
Dem nûş edelim hâdim-i meydânın elinden

Dil-teşneliğim tâ bugün on beş güne vardı  
Mey içmeyeli sâkî-i devrânın elinden

Aklın var ise sevdiğim ağyâra yanaşma  
Çok hîle gelir fitne-i şeytânın elinden

Ey nâzik efendim, beni sen eyleme ta‘yîb  
Çok çektim elem münkir-i nâdânın elinden

Ey “Zahmî” hemen hamd ü senâ eyle Hüdâya  
Aldın hele sen yârini düşmanın elinden

\*

Bin şevkle meyl edelim ol yâra bu gönlüm  
Düş oldu hemân ney gibi bir zâra bu gönlüm

Ol şem‘a-i rûhsâr hayâliyle hemîşe

Pervâne gibi yanmaktadır, nâra bu gönlüm

Verdi bu cihân mülkünü seylâba nazar kıl  
Kan ağlayarak hicr eyle bî-çâre bu gönlüm

Bir yerde kârâr eyleyemez oldu düşelden  
Vuslat denilir bir muhâl efkâra bu gönlüm

“Mecbûr” bu dünya ile ûkbâyı bıraktım  
Meşgûl olup endîşe-i eş‘âra bu gönlüm

\*

İştigâl eylemem ey yâr mey ü sahbâlar ile  
Mest-i lâ‘l-i lebün oldu dil o sevdâlar ile

Ârifin zevkin alanlar sahn-ı gülşende  
Râgıb-ı muhtelit olmaz gül-i ra‘nâlar ile

Ne gerek âşıkın iktâline şimşîr kaşın  
Yetişir baksan eğer gözleri şehlâlar ile

Kılacak mı bizi şâyân-ı visâle yoksa  
Ola mı ömrümüz âhir bu temennâlar ile

Pest ü bâlâsına baş eğmeden elbet dehrin  
Hâsıl-ı kâmîdir ancak bu mudârâlar ile

Vefdî'yi böyle bu nâsâz sühanla tanzîr  
“Vehâcâ”<sup>140</sup> eyledîn emâna muhâbâlar ile

**[Sahife 104]**

---

<sup>140</sup> İleride tercüme-i hâli yazılacaktır.

## HUTBELER HAKKINDA

Geçen Cuma hutbesi büyük câmide Tedrîsât-ı İbtidâ'îye Müfettişi Abdullah Efendi hocamız tarafından Türkçe olarak îrâd buyruldu. Bu, memleketimizde dînî irşâd hayâtı nâmına atılmış ilk mühim adım olduğundan –meserretlerle– şuraya kaydını, bu husûsta bir iki söz söylemeye bir vazîfe telâkkî ettim.

Hutbeden maksad, halkı hayât, iktisâd, ilim ve irfân, terbiye ve ahlâk sâhalarında tenvîr ve irşâd etmek, halka o günkü siyâsî, idârî, ictimâ'î, maddî ve manevî hâdiseleri ve ihtiyâcları bildirmek, millî vahdeti, İslâm kardeşliğini ve netîce itibârıyla Türk yurdunu inhilâlden, izmihlâlden, inkirâzdan sıyânet ve muhâfaza etmek için aklı ve hak ve hakîkati esâs ittihâz ederek dîn-i mübînin esâsât ve ahkâm-ı âliyesini o günün ihtiyâcâtına, hayâtı îcâbâtına muvâfık bir sûrette bast u beyân etmektir.

Buna göre “hutbe”lerin bizim gibi, –câhili âliminden pek çok– milletlerde muhâtabın ana diliyle îrâd olunması tamâmıyla aklî ve emelî bir esâs ve netîce olarak tebârüz ediyor. Bu, su götürmez!

Şimdiye kadar hutbelerin mevcûdiyetimizin esâsını teşkil eden ve cehâlet ummânları içinde yüzen halk tabakasına hiçbir fâ'ide te'min etmediğini onları yalnız beş on dakika ma'bedde esnetmekten ve uyutmaktan başka hiçbir netîce vermediğini senelerden beri görmekte ve ben için için ağlamaktayım!

Hayâta ve kurtuluşa doğru her zamânkinden daha kuvvetli, daha îmânlı ve canlı adımlar atmaya mecbûruz. Bu mecbûriyet bize uzun felâket seneleri verdi.

Binâenâleyh dimâğlarımıza kökleşerek benliğimizi istîlâ eden hırs ve menfâ'at, uyku ve atâlet dumanlarını sıyırarak, dağıtarak halkın istediklerini, ihtiyâclarını te'mîne çalışalım. Halk tenvîre ve irşâda muhtâcdır, bu ihtiyâc pek kat'î ve ûmûmîdir. Ülemâ-ı kirâmımız –şübhesiz– bu dakîkayı takdîr buyurur ve artık mevcûdiyetlerinden –fi'îlî ve amelî bir sûrette– maksad ne olduğunu halka gösterirler.

Denecek ki: Her hatîb Türkçe hitâbette bulunacak kadar malûmât ve iktidârı hâ'iz değildir.

Şimdilik bizim gönlümüz istiyor ki, o iktidârı hâ'iz olanlara hutbenin Türkçe îrâd ettirilmesi te'mîn edilsin ve ilminin, fazlının, nâtıkasının hürmetkâr ve takdîrkârı

bulduğumuz müftümüz Atâ'î Efendi Hazretleri tarafından da Kengirımızda cemâ'ati çok olan büyük câmide vazîfe-i hitâbet îfâ buyurulsun!

Hâce Abdullah Efendi hitâbesinde ilim ile cehli, âlim ile câhili mevzû' olarak kabul etmiş ve bize öz Türkçemizle dîn-i mübînin câhil ile âlim ve ilim ile cehl hakkındaki muhallid ve pek yüksek telkinlerini, emirlerini teblîğ etmişti. Üstâdın bu husûsa aid ifâde tarzlarından, ilimden maksad, yalnız "ulûm-ı şer'iyye" ve âlimden maksad, yalnız "ulemâ-yı şer'iyye" olduğu, –fazla teşrîhâtta bulunmadıklarından– söylemek istediklerini ve halka bu sûretle te'sîr ettiğini –müsâadeleriyle– arz ediyorum.

Malûmdur ki, ilmin sâhası çok geniştir. Kayd ve had kabul edemeyecek derecede geniştir. Çünkü ilmin gayesi ameldir. Amel de zamâna ve ihtiyâcata göre mütehavveldir. Bu tahavvül ilmin sâhâ-yı feyyâzını genişletmiştir. Nitekim Kur'ân-ı Azîmü's-şân gelecek asırların da maddî ve manevî ulûm ve fûnûnunu câmi'dir.

Bu noktaların teşrîhi îcâb ederdi zannındayım.

**Mehmed Muslihiddîn**

### **MÜBÂREK RAMAZÂN<sup>141</sup>**

Ramazân âlemi tuhaf oluyor. Gençlerde uyku, orta yaşlılarda sersemlik, ihtiyârlarda ateh, kadınlarda fa'âliyet çoğalıyor.

İkindiye doğru kanûnlar gibi ortalık birdenbire değişiyor. Mu'azzebeler cizvitliği, dükkâncılar fa'âliyeti arttırır. Hele odun pazarındaki Ulu Câmi'in etrâfına dizilen fukârânın manzara-ı sefâlet-sûzu... Beş yaşından al, altmış yaşına kadar fukârâ çocukların, kadınların, erkeklerin yarışa çıkmış süvâriler gibi havuzun, kahvelerin önlerinde yekdiğerlerini ta'kîb edişleri. (İçlerinde bu sefil mesleğe alıştırılmakta olan nûr topu gibi çocuklar hakkında Polis Dairesi'nin lâ-kayd bulunması şâyân-ı te'essüftür.) Kahvelerin önünde iskemleye kurulmuş ayaklarının birini diğèrinin üzerine atmış, muhtelif vaz'iyette oturmuş, dudakları sarkmış beylerin, efendilerin, ağaların ellerindeki yirmi sekizlik, doksan dokuzluk akîk, kehribâr, mercân tesbihlerin sâ'at sâniyeleri gibi haff şıkırtılarla iri parmaklar arasında dönüşü, çocukların pat, küt, hay huylu velveleleri, dükkânlar önüne dizilmiş susamlı simitlerin dilber

---

<sup>141</sup> Geçen nüshaya yazılmış iken derc edilememiş idi. İtizâr olunur.

yüzlerini, Süleyman Çavuş'un elvân-ı gün-â-gün bürünmüş bademli, bademsiz şekerleri, reçelleri, fıstık ve badem içlerini ağızlarından akan sularını silerek seyredenlerin, has somunların mis gibi kokularından burunlarını karıştıranların manzaraları temâşâgerâna burasının mutlaka insan meşheri, mide sergisi olduğuna hükm ettirir.

Hele akşamüzeri oldu mu?

Herkeste titizlik, sertlik, hırçınlık... Fiske ile vurdun mu çat deyip yarılacak zannedersin! Lakin bu gösterişler, bu kurumlar topçunun patlattığı intihâb topu gibi kaleden kalkan dumanı müte'âkib etrâfi kapatan gürültü üzerine ga'ib olur. Her şey hâl-i tabî'isine gelir.

Bir akşamüzeri yalnız başıma kalmıştım. Memlekete, ahvâl-i âleme bir göz gezdirdim. Odunpazarı'nın gündüzün gözümünden bir şihâb gibi geçen manzarası, hey'etiyle karşımda durdu ve kendi kendime düşündüm: Acaba müntehib-i sânilere desem ki, beni meb'ûs intihâb ederseniz sizin menfâ'atiniz için Ramazân-ı Şerîfe mahsûs bir kanun yapardım ve maddelerinde şunlar olurdu:

Birinci Madde: Ramazân-ı şerîfin ilk gününden on gün evvelisi kırk yaşına kadar bütün erkekleri birer daha evlenecek. Hatta kendîne güvenebilenler katlı ekmek kadayıfı gibi iki çift yani dört taneye kadar alacaklar ve taksim-i a'mâl sûretiyle kadınlar çalışacak. Erkekler bu bir ay içerisinde kat'iiyen hiçbir şeye karışmayacak. Kadınlar iplik eğirecek, çorap örecek, nakış işleyecek, gergef yapacak. Ve'l-hâsıl gece gündüz çeneleri kesilecek, ayakları kırılacak, tam bir işçi sıfatıyla çalışacaklar. Evin masraflarını, erkeğinin sigara, kahve ihtiyâclarını te'mîn edecekler ve bu hizmetlerinden dolayı kat'iiyen acûzelik, çok sözlülük, nâz ve istiğnâ yapmayacaklar. Dırılıtsız, mazeretsiz Ramazânı geçirecekler. Ondan sonra amelî bir sûrette yetişmiş idâre me'mûrları gibi hânelerinin masraf bütçelerini anlayacaklar, bir evin kaç kuruşla döndüğünü öğrenecekler, idâre-i umûr-ı beytiyyede mahâret kesb edeceklerdir.

Her ev şu sûretle bir iktisâd mektebi olacaktır.

İkinci Madde: Bu kanûnun tatbikine kısa boylu, hırçın çehreli, ceviz gibi kafalı, siyâh yüzünün küçük şakaklarının üzerinde parlayan iri gözlü, evini ga'ib etmemek üzere yollara saman döktüren Acemoğlu ile mûlahham vücûdlu, berrak cildli, toparlak kafalı, küçücük gözlü rast, geldiğine caka satar Pehlivan Kadri, çok sözlü, kısa kollu, kısa boylu Hüdhüd

Çavuş nâm müntehib-i sânilerin verecekleri re'y ile meb'ûs olacağım diye çalışanlar me'mûrdur.

Oh! Bununla kandırır meb'ûs olursam ne mutlu!

## **Kalender**

### **GÜNÜN İZLERİ**

Bahâr hayât demektir... Bu mevsimde tabî'atın her uzvunda emsâlsiz bir fa'âliyet görülür. Bi'l-hâssa meyve veren ağaçlar rengârenk çiçekleriyle tabî'atın en güzîde, en müstesnâ, en câzibeli süsleriyle bezenmiş olarak ârz-ı endâm ederler, ölgün gönüllere coşkunluk, kapanık hayâtımıza açıklık bahş ederler! Ve sonra bizim için meyve hazırlarlar...

Bu senede bahâr, pür-şevk ve sürûr, pür hüsn-i füsûn doğdu! Her ânında hayât ve şi'ir parlayan bahârın, emel ve ümîd parlayan bahârın çiçekli kahramânları, acı, elîm bir felâkete uğradı!

Çiçek soğuğu, çiçeklere elem ve ölüm sundu. Her ağaç, bahâr hayâtını ikmâl edemedi ufûl eden yavrusunun ebedî hicrânıyla mâtem tutan anneler gibi, sâhte, neş'elerle nâlândır!

Şehrimizde bahçeler yeniden ekilmekte ve telâfi-i mâ-fâta çalışmaktadır.

Tanrı bağ tutanlara sabırlar versin!

\*

Mekteblerimizde [1]338-[1]339 tadrîsâtı ikmâl edilmiştir. Üç dört güne kadar imtihânlarla başlayacaktır.

\*

Sıhhiye ve Mu'âvenet-i İctimâiyye Müdîri Hasan Âtîf Bey arkadaşımızın bir kerîmesi dünyaya gelmiştir. Âzîz doktora "Gözünüz Aydın!" diyor küçük Emel'e uzun ömürler dileriz

\*

Livâ dâhiline yağmakta olan yağmurlar sâyesinde buğday ve arpa fiyâtında ehemmiyetli tenzîlât vardır.

## ŞÜKRÂN BORÇLARI

Beyoğlu Baytar Müfettişi Mehmed Ali, Mâliye Vekâleti Muhâsebe-i Umûmiyye Defter-i Kebîr Kâtibi Feyzi, Ayvalık Tasfiye Komisyonu Kontrol Me'mûru Ali Cevâd, Hacı Bayram-zâde Mülâzım-ı Sâni Mustafa Vâhî Bey Efendilere:

Halk Yolu hakkında gösterdiğiniz kıymeddâr teveccühlerinize –Bi'l-hâssa– teşekkürler ederiz.

## İRTİHÂL

Kengırı Memlaha Müdîr-i esbâkı Hüsnü Bey'in kerîmesi, Davâ Vekîli Nizâmeddîn Bey'in refîkası ve Fâzıl Bey'in hemşîresi hânım, altı seneden beri mübtelâ olduğu derd-i devâyı nâ-pezîrden rehâyâb olamayarak rahmet-i rahmâna kavuşmuştur. Â'ile-i keder-dîdesine beyân-ı ta'ziyet eder ve Cenâb-ı Hak'dan sabr-ı cemîl ihsân buyurmasını niyâz eyleriz.

## BİLMECE

Bilmecem beş harflidir. Nebâtâtdan birinin ismidir. Birinci, ikinci harfleri edâttır. Birinci, ikinci, üçüncü harfleri arzu edilmeyen bir hâl. Üçüncü, dördüncü, beşinci harfleri ekseriyetle arzu edilen bir şey. Dördüncü, beşinci harfleri benlik ifâde eder. Beşinci, ikinci, birinci harfleri âlât-ı mûsikiyyeden biri. Dördüncü, birinci harfleriyle yâd olunana hasret çekenler var.

Halledenler arasında kur'a çekilerek birinciye bir kitâb, ikinci ve üçüncüye birer meşâhir fotoğrafı hediye edilecektir.

Geçen sayıdaki bilmecemiz “yağmur” idi.

Halledenler arasında kur'a çekilerek birinciliği Kastamonu Sultânîsi'nden 11 numaralı H. Nûrî Bey kazanmıştır. Ve bu sayıdan itibâren abone kaydedilmiştir.

Diğer halledenlerin esâmîsini yazıyoruz:

Kengırı İstinâf Müdde'î-i Umûmîsi Birinci Kâtibi Nâ'il, İdâdî Mekteb talebesinden 55 Cevdet, 50 Zeki, 21 Selîm Fahri, 11 Abdullah, 21 İhsan Hüsnü, 44 Hâlid, 15 Nûrullah, 5 Mustafa Râsim, 16 Hüseyin Efendileriyle Jandarma Bölük Kumandanı Yüzbâşı Midhat Bey, İl Tedrîsât Müfettişi Abdullah Efendi, İmârette Bakkal Yüzbâsızâde Ahmed Tevfik Efendi,



Es'ad oğlu Ahmed Fehmî, Dömeli Mektebinden 11 Bekir Nâbî ve Korgun Mu'allimi Zeki Efendiler.

Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Mümeyyizi Zeki Bey'in yeğeni Cânân

Zabıt Kâtibi İhsân, Sa'îd, Mehmed Fehmi, Birinci Grup Şefî Cevâd, Zabıt Kâtibi Hilmi, Ankaralı Emin Bey Efendilerle Ankara'da Hacı Bayram İnâs Mektebi tâlebâtından Melek Hamîd Hanım Efendi, Ankara'da Semine Behcet, Zeliha Ahmed Hanım Efendiler.

**HALK YOLU MECMÛ'ASI'NIN SATILDIğI YERLER:**

Odunpazarı'nda Hâfız Hakkı Efendi Dükkânı; İmâret Çarşısı'nda Hacı Tevfik Efendi Dükkânı.

**BİLMECE KUPONU**

Numara- 7

Bilmeceyi hal edenlerin bu kuponu rabt etmeleri lâzımdır.

## **Halk Yolu**

Hakkın Yoludur

On beş günde bir çıkar, ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Her nev'î evrak müdür-i Mes'ûl nâmına gönderilmelidir.

Derc olunmayan yazılar iâde edilmez.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Müdür-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid.

Senelik Abonesi: 130 Kuruşdur.

Altı Aylık Abonesi: 70 Kuruşdur.

İdarehâne: Kengiri Matba'asında Dâ'ire-i Mahsûsa

Nüshası: 5 kuruştur.

31 Mayıs 1339

Sene: 1

Sayı: 8

### **MÜNDERİCÂT**

Birlik / Tahsin Nâhid

Hak ve Hakikat Yolunda / Yavuz

İki Ünsur-ı İctimâ'î / M. Edhem

Kara Çalılar Hakkında / Nizameddîn Yümnî

Mülâkât

Osmân Vehhâc Efendi / T. N

Tahmis / A. R.

Beliğ Bir Gazel / Behcet

Bahâriye / İsmâil Ziyâ

Müstezâd / Mâhî

Kengiri Şâ'irleri

Letâ'if-i Tarihiyye / Mehmet Refik

Bir Mekteb İki Ders / Kalender

Güzel Sözler, Günün İzleri, Şükrân Borçları Vesaire

Kengiri Matba'ası / 1339

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Müdüri Mes'ul: Tahsin Nâhid

31 Mayıs 1339

Sayı: 8

Halk Yolu

Hakkın Yoludur

On beş günde bir çıkar, ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Birinci Sene

Birinci Cild

## **BİRLİK**

Türk milletinin ikinci mukaddes hamleye hazırlandığı şu zamân da –son oyunlarını oynamak için- Türk vahdetini bozmak ve ayrılık fikrini uyandırmak isteyenler vardır!

Düşmanlarımız, siyâset ve cenk sâhalarında yenemedikleri Türkleri içimizdeki bâzı düşkünlere güvenerek aramızda nifâk, şifâk, senlik-benlik gibi fenâ ve harîs fikirler dağıtmak

ve Şu suretle millî Türk vahdetini inhilâl ettirmek için pek çok uğraşıyorlar, çalışıyorlar. Belki haberi bile olmadan, bu cânîyâne harekete kendilerini bağlayanlar vardır!

Türkler kat'î felâket ve ölüm uçurumlarının ta kenârından dönerek yeni bir hayâta – vahdet ve azim ve îmânı sayesinde– kavuşmakla düşmanların bizi ezmek ve öldürmek için hazırladıkları plânları âlt üst etti. O plânlar ki, büyük ve belki ve en büyük icrâ'î ve tatbîkî kudretini bizim içimizdeki müfsidlerden, ayrılık ve gayrılık tohumlarını her zamân saçmaktan çekinmeyenlerden, benliğinden, milliyet hissinden, namûs ve şerefden, dînden ve îmândan – para ile– tecerrüd eden yurtsuzlardan alıyordu!

Bugün bile aynı rûh ve düşünce de Türk'ün temiz ve leke kabul etmez mukaddes nâmı altında denâ'et işleyen fecâ'at hazırlayan insanlar vardır.

Her devrin, her tarihin, her milletin bu rûh ve düşünce de âdamları bulunur.

Yıllardır, cehlin ve gecenin zulm ve dehşeti altında inlemiş, esir ve zebûn olmuş Türklerin de aynı rûhlu insanları bulunmak pek tabî'î 'îdir.

Son üç senelik mücâhede-i hayâtımıza bir göz gezdirilirse, bunun pek belîğ ve ma'nâlî numûnelerini –sırf para ve maddî vergiler sayesinde uyandırılmış– pek fecî ve hummâlî fa'âliyetlerini görürüz!

Ehl-i salîblerin bir tetimmesi Şekil ve sûretiyle, tekmiil fecâ'at ve dehşetiyle Yunan sürûleri –bিরer aç kurt gibi– pâk ve cennet yurdumuzda akıl ve hayâle gelmeyen kan ve vahşet oyunlarını oynarken, dâhilde yer yer yükselen isyân yangınları ateş ve isyân menbâ'ını düşmanlardan alıyordu.

Evet, para, mukaddes mücâhedemizde kin ve ihtirâsın, zulüm ve haksızlığın lekeli ve çîrkîn bir âleti olmuştu, sırf millî vahdetimizi bozmak için!

### **[Sahife 106]**

Millî hareketi, kurtuluş cereyânlarını uyandıran zümre tek ve –bilhassa– bu zümrenin başında bulunan azim ve îmân timsâli Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin rûh ve tabî'atında noksân ve yanlış tedkikatda bulunan düşmanlar, bu azim ve îmân timsâlinin doğurduğu millî kudret karşısına ilk def'â tehdit ve maddî devlet âzametiyile çıktılar!

Bununla bir netîce alamayınca –ne garibdir ki– altınların füsûnkâr ve sihirkâr câzibelerine bel bağladılar.

Bu sarışın dilberlerinin, vatan ve millet aşkının en toplu ve en yakıcı nûrlarının menbâ'ı olan gözler karşısında eridiğini, hiçe ettiğini gören düşmanlar, medeniyetin kuklası ve en akılsız bir budalası olan Yunanlılar, son emirlerini vermişler, en cânîyâne hareketleri ifâyâ, vahşilerin bile irtikâbdan çekindiği vahşetleri icrâyâ müsâ'ade etmişlerdir.

Bize son vaz'iyet ve hâdiseler gösterdi ki, ne o tehdit ve maddî devlet âzametleri, ne altınların füsûnkâr ve sihirkâr câzibeleri, ne de vahşilerin bile irtikâbdan çekindiği vahşetler vahdet ve birlik kudreti karşısında düşmanların hiçbir arzusu ve isteklerini te'mîn edememiş ve hareketlerini istedikleri şekilde netîcelendirememiştir.

Vahdette, birlikte, pek büyük, takdîr edilemez bir kudret vardır.

Vahdete istinâd etmeyen azim ve îmân, istenilen kolaylıkla ve istenilen zamânda arzu edilen netîceyi vermez.

Umûmî ve vatanî mes'elelerde azim ve îmân tamamıyla vahdete istinâd eder.

Hele vahdetin, maddî ve fi'îlî eserlerle hak ve hakikat olduğu, doğruluk, iyilik ve sağlamlık ifâde ettiği –güneş gibi– meydana çıkan hareketlerde gösterdiği kudret ve kuvvet tamamıyla lâhûftür. Millî mücahedemizdeki birliğin kudreti gibi. Bu intihabâtta göstereceğimiz vahdet ise, millî mücâhedemizdeki vahdet kuvvetinin feyyâz eserlerini ve netîcelerini verecektir. Bunun aksi hareketin Türk milleti için fenâ netîceler vermek ihtimâli vardır.

Yunan palikaryalarına karşı yapılan hareketlerde hak ve hakikat, doğruluk, iyilik ve sağlamlık hâkimdi. Son zafer mucizesi bize bunu gösterdi. Aksi iddiâ edilemez. Çünkü bize bu zaferi kazandıran ordunun başında bulunanlar eğer isteselerdi hayır, o yüksek ve hakîki vatanperverler, o masûm ve mazlum Türk köylüsünü, alçakça ve kahpece tatbikine yeltenilen bir siyâsetin kurbanı yapmak isteyen alçaklara karşı kurtuluş cihâdını açarak bizi bugünlere ulaştıranlar her türlü zan ve ihtimâlin yıldızlar kadar uzağındadırlar.

Onlar ki, hareketlerinde hak ve hakîkati rehber ittihâz ederek ölmüş zannedilen Türk'ün birlik kudretini gösterdiler.

Onlar ki, –her türlü menfâatlerini çiğneyerek, her türlü tehlikelere atılarak– vatana, dîne ve millete olan merbûtîyetlerini, aşklarını gösterdiler.

Onlar ki, gasb edilmek istenilen, bir hakkın müdâfî'i oldular, çiğnenmek istenilen millî namusu kurtardılar.

Onlar ki, yaşamak azminden, ümidînden mahrûm bir hâle getirilmeye çalışılan Türk mevcûdiyetini dost düşman bütün kâinata tasdik ettirmeye muvaffak oldular ve Türk halkına yüzde yüz yaşamak azmini, hayât kabiliyetini verdiler.

Onlar ki, Türk'ün rûhundan doğmuş ve Türk'ün hayâtî kabiliyetlerini görerek, tedkik ederek halkın ebedî sa'âdetini te'mîn edecek umdelerle ilme ve fenne, ümrân ve irfâna karşı alâkalarını ahd ü peymânlarını gösterdiler.

O hâlde bu kadar büyük eserleri doğuranlar hakkında zan ve ihtimâlle, şübhe ile söz söylemek bile saflık ve ahmaklıktan başka bir şey ifâde etmez.

### **[Sahife 107]**

Bu, böyle olduğu gibi, vatana ve millete candan ve gönülden merbût olan halkımızın hayırlı ve düşünceli her ferdi, düşman telkinâtıyla, düşman para ve tezvirâtıyla –ilim ve hâdiseler sâhalarından pek uzak bir surette– uyandırılmak istenilen fikrî fi'ilî her türlü hareketleri her türlü zan ve ihtimâli Kemal-i nefretle red eder.

Çünkü Türk milleti, millî vahdeti ihlâl maksadıyla çıkarılan her türlü ayrılık ve gayrılığın bugüne kadar pek fenâ netîcelerini görmüş ve sırasız serseriyâne meydana atılan fikrî cereyânlarından dâimâ kendisinin zararlandığını anlamıştır.

Türk milleti, bugün dünden ziyâde, dünden daha sağlam ve daha esâslı bir surette tesanüde, vahdete muhtaçtır. Fikren ve fi'ilen birliğe ihtiyâcı vardır.

Siyâsî istiklâl ve hâkimiyetimiz bile bugün –harekâtımızda ayrılık ve gayrılık görüldüğü takdîrde– tehlikededir.

Çünkü düşmanlar, cennet vatanın bir köşesinden yükselen hak ve hakikat sadâsıyla uyanarak senelerden beri kanımız ve canımız, namus ve mevcûdiyetimiz bahasına elde ettiğimiz sevimli yurdumuzu yeniden paylaşmak çâresini arıyorlar.

Onlar, o kan içiciler aramıza nifâk sokmakla, İslâm ve Türk kıyâfetindeki müfsidlerden istifâde etmekle bu çâreyi bulmuş olacaktırlar.

Sergüzeşt arkasından koşmakla hem kendi çirkîn mahiyetlerini açığa vuranlar, hem de sıralı sırasız milletin hayât ve mukadderâtıyla oynamak isteyenlerin “bulanık suda balık avlamak” en birinci san‘atlarıdır.

Her hareketinde yâlnız vicdân ve hakîkate istinâd eden Türk halkı, berrak sularını bulandıran zehirlileri, parlak ufuklarımızı karartan yadigârları her zamân tel‘in etmiştir.

Vatanla alâkası olmayanlar, halkın sa‘âdet ve refâhını emniyet ve istirahatını istemeyenler birlik kudretini tenkîse uğraşanlardır.

Şimdiye kadar da millî vahdetimizi tenkîse ve ihlâle uğraşanların, lâyıık oldukları âkıbete uğradıklarını gördük. Tarihin ve asırların en hayırlı, en yüksek ve emsâlsiz kahramanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin re'îsi bulunduğu Müdâfa‘a-i Hukuk Cem‘iyeti milletimizin asrî ihtiyâcâtını sa‘âdet ve istirahatını te‘min edecek fa‘âliyetlerin umdelerini tesbit eylemiştir.

Türk milleti Müdâfa‘a-i Hukuk Cem‘iyeti'nin umdelerini kendi ihtiyâcâtına muvâfık olduğunu bilir.

Türk milleti Müdâfa‘a-i Hukuk muhterem ve yüksek kahramanlarının ve Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin namus ve vicdânından –millî namus ve vicdânı gibi– emindir.

Umdeler etrafında halkımız tam bir vahdet ve yüksek bir alâka göstermektedir. Halkımız hiçbir tezvîrâta, ifsadâta kapılmaksızın re‘ylerini Müdâfa‘ai Hukuk nâmzedlerine vermek suretiyle kıymetli ve mukaddes vazifesini îfâ eyleyecek, vahdetini ve tesânüdünü gösterecektir.

Çünkü,

Hakîki Türlük, birlik ve büyüklük demektir.

20 Mayıs [1]339

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 108]**

**HAK VE HAKÎKAT YOLUNDA**

**–Nâmzedlikler Münâsebetiyle–**

## 1

Her memlekette halk nâmı verilen kesîf tabaka arasında Hüdâyî nâbit olarak yetişmiş ve sivrilirmiş bazı muzırr, tehlikeli, cahil şahsiyetler vardır... Bunlar zamân zamân inlerinden çıkan aç kurtlar gibi bulanık, bulutlu, sisli ve kapanık havâlarda meydana çıkarlar. Karınlarını doyuracak bir şeyler aramaya başlarlar. Sağa koşarlar, sola giderler her tarafı gezerler. Halka başvururlar, hükûmete sokulurlar. Halk sürüsüne girerler, re'îslerine yaklaşırlar. Bin türlü hile, bin türlü kurnazlıkla, sessizce, sedâsızca halk kitlesini arkasına takarak istedikleri yere sürüklemeye ve götürmeye yeltenirler... Saman altından su yürütürcesine kendilerine dâimâ bir dâimî meydan-ı maîşet ve büyük bir sahâ-i fa'âliyet bulmak isterler... İnsân kıyâfetine giren bu canavarlar hâlbuki ne yürüdükleri yolun maverâsını düşünürler, ne de kat' edecekleri mesâfenin nerede hayât bulacağını bilirler... Bunlar isterler ki, halk tabakası yalnız ve yalnız kendi arzularına tâbi olsun... Bu arzunun hilâfında bildikleri her hareketi, her teşebbüs ve düşünceyi mazmûm, muzırr, tehlikeli görsün.

Zavallılar ne kadar aldanıyorlar?

Bilmiyorlar ki, hayâtta her şeyin bir tarzı, bir usûlü, bir kanunu vardır. Buna tebaiyet etmeyenler er geç oldukları yerde durmaya, tevakkufa mecbûr olacaklardır... Düşünmüyorlar ki, boş, çürük, esâsız ilmin, fennin, mantığın kanunlarına gayr-i muvâfık hareketleri ile neficede kendilerini en korkunç hallere sokacaklardır... Zavallılar, bilgisizler, bî-çâre düşüncesizler!... Hele sizler, hele sizler!

## 2

Havâlar birdenbire değişti. Semâ karardı. Gök gürüldüyor, şimşek çakıyor, ortalık pek tuhaf bir manzara gösteriyor. Meğer intihâbât başlamış...

Halkın sırtında tahtakuruları gibi tufeylî olarak yaşamaya alışan ve gıdâsını yine halkın kanını emerek alan ma'hûd zümre, tehlikeli ma'hûd hâşerât, yine derhâl meydâna çıktı... Çirkin ve zehirli propagandaya koyularak ortalığı bulandırmaya başladı. Siyâset meydânını bulandırıyor ve kendi hesabına istediği gibi serbestçe av avlamaya çalışıyor. Âh zavallı memleket, bî-çâre boynu bükük masûm halk!

Hasta tebâh, seni kim şimdi bağlayıp saracak?

Kim şifâlar verip de kurtaracak?



Şu dönen kargalar başında senin,

Söyle bunlar mıdır zehirleyenin?

Halk arasında sivrilip Hüdâyî-nâbit olarak yetişen bu muzırr zümre zamân zamân inlerinden çıkan aç kurtlar gibi yine ortalığa çıktı. Memleket batsa, istiklâl gitse, halk mahv olsa Türklükten yeryüzünde eser kalmasa, bu zümre hâlâ kendisine vereceği şekli vermekten utanmayacaktır. Hak ve hakikat yolunda halk için söz söylemek isteyenleri derhâl dînsizlikle ithamdan geri durmayacaktır. Tâ ki, hakperest olanlar ortaya çıkıp da bu zümrenin karşısında lâf söylemek, söz anlatmak, lâf dînletmekten mahrûm olsun...

Türklüğümüz unutuldu, yoksuzluktan ağlandı.

Sâf yürekler ayrılığın zehiriyle dağlandı.

Milletin içinde müthiş bir kasırğa mevcûdiyeti gösteren bu türediler, zaten dünkü ve bugünkü kıyafetleriyle, rûhlarıyla, duygularıyla, zekâlarıyla, hareketleriyle milleti körletmekten, memleketi batırmaktan başka bir şey yapmazlar... Halkı sülük gibi emen bu haşerât bu gidişle damarlarımızda cevelân

### [Sahife 109]

edecek kan bırakmayacak ve bizi kansız bir hâle koyacaktır.

Artık inanmalı ve îmân etmeli ki, bu adamlardan, bu aç kurtlardan bize ve memleketimize fâ'ide yoktur. Bu ciheti anlayanlarımız pek çok. Fakat anladığımız hâlde ma'alesef hâlâ mütenebbih olanımız yoktur. Kanımızı mütemâdiyem içen, hem bizi öldürmek, mahvetmek için uğraşan bu tahtakurularından, bu muzırr haşerâttan yakamızı sıyırmadıkça, memleketin istikbâline, halkın hayâtından emin olmamalı ve baykuşlara yuva olan sevimli fakat harap yurdumuzda sa'âdet güneşinin doğacağına ümîdvâr bulunmalıdır.

Bak! Eskiden sana gülen, mâ'mûr olan şu yurdun taksim oldu, parçalandı, sen o zamân uyudun! Kim derdi ki, Türk illeri birer birer dövülsün!

Görüyoruz ve işitiyoruz ki intihâbât dolayısıyla pek çok zevât nâmzedliklerini ilân ediyor ve etmeye yelteniyorlar...

Bunların içinde öyle şahsiyetler var ki, henüz doğru, dürüst olarıktan söz söylemekten, imlâ yazmaktan acizdir. Öyle adamlar var ki, muvâcehesinde bulunduğumuz sulh gibi en

mühim ve en ağır bir mes'elenin geçirdiği ve geçireceği safahâtı kavramak ve ihâtâ edebilmekten mahrûmdur. Bilmiyorum ve anlamıyorum, bunlar kendilerinde ne gibi bir meziyet görüyorlar ki, senelerden beri milleti, memleketi mahv etmeye uğraşan ilmî, fennî, siyâsî techizâtla mücehhez düşmanların karşısında kollarını, paçalarını sıvayarak çıkmaya çalışıyorlar.

Bu korkunç şahsiyetler, memleketin her tarafında öyle çirkin çığırlar açmışlar ki, kendilerinkinden başka hiçbir sesin çıkmasını ma'alesef istemiyorlar. Hakîkati terennüm edenlere, bağırarlara dînsizlik isnâd etmek mahâretini çok kolay gösteren bu mütefessih zümreye hitâb ediyor ve soruyorum:

Efendiler!

Bu dîne, bu memlekete, bu millete, koyun sürüsü gibi masûm halka, siz şimdiye kadar hangi ilminizle, hangi irfânınızla, hangi tahsil ve hangi aklınızla Allah için söyleyiniz hangi yüzünüzle hizmet ettiniz ve etmek istiyorsunuz?

Senelerden beri sizi dînleyen kulaklar artık dolmuştur. Senelerden beri sizden hizmet bekleyen gözler artık kapanmıştır. Senelerden beri saçtığınız zehirler artık kâfi gelmiştir. Şimdi artık biraz da tufeylî olarak sırtından geçindiğiniz halka ve üzerinde yaşadığımız yurda acıyınız. Millet ve memleket, yaşamak istiyor. Ölmek istemiyor. Vatan cehâletten, taassubdan uzak, temiz nâsiyeli, münevver dimâğlı, pâk vicdânlı, vakur, metin seciyeli evlâdlara muhtâç... Siz, ma'alesef bu ihtiyâc-ı memleketi izâle edecek bir irfânla mücehhez değilsiniz. Bunu bilmelisiniz, takdîr ve itirâf ederek memleketi bu meziyetdeki adamlara terk etmelisiniz...

Hâlâ tarafîyyet, hasebiyyet, nesebiyyet

Hâlâ “şu senindir bu benim” kısmeti cârî

Hep dünkü terennüm sayıdan, saygıdan ârî

Efendiler, artık yeter... Susunuz, sükût ediniz, propagandanıza nihâyet veriniz. Zehirlerinizi akıtmayınız. Kurtluktan çıkınız. Tahtakurusu olmayınız! Emdiğiniz kanlar artık yetişir. İnsân kıyâfetine giriniz. Hakîki insan görününüz. Vatanın, milletin derdleriyle müte'ellim olunuz.

Ey Büyük Türk Milleti! Sana zarar ve ziyânı dokunan yaramaz evlâdlarına sakın ha aldanma, inanma, kanma!

### **Yavuz**

**Hamîş:** Sözlerim vicdânî bir samîmîyetle söylenmiştir. Bunları söylemekle kimseye tecâvüz etmek arzusunda değilim. Vicdânımın duyduğu ve gördüğü şeyleri pâk ve samîmî bir surette bildirmekle hisseme isâbet eden vazîfe-i vataniyyenin bir cüz'ünü yapmaktan mütevellid bir istirâhat-ı rûhiye duymuş oluyorum.

### **[Sahife 110]**

## **İKİ UNSUR-I İCTİMÂ'Î VEYA ULEMÂ VE MÜNEVVERÂN**

Bu nâm altında senelerden hatta asırlardan beri yekdiğerine dâimâ mu'âriz, birbirini dâimâ techîl veya tekfîr, eylemek gibi en çirkin harekâtıyla hey'et-i ictimâ'iyemize en büyük darbeyi indiren bu iki hareketin unsur-ı fâ'âlin netîce-i mesâ'ilerinin memleketimize îrâs eylediği en büyük zararları, en acıklı hâdiseleri ve bunların yekdiğeriyle uzlaşma ve tevhid-i mesâî etmelerinin mümkün olup olmayacağını muhâkeme ve tahlil etmek istiyorum:

Malûmdur ki, her memlekette üç sınıf mevcuttur: Ru'esâ-yı dîniyye (ulemâ ve meşâyih), münevverân (mütefekkirler, mütefenninler, mu'allimler ilah...), üçüncüsü de halk sınıfıdır. Her milletin rüşd-i siyâsî, ilmî, ictimâ'î ve ahlâkiyesine göre bu üç sınıftan her hangi birisi hâ'iz-i ekseriyet olabilir. Lâkin bilâ-istisnâ o kitleyi idâre eden, kudret ve kuvvetini yekdiğerinden, fakat istinâdını üçüncü zümreden alan ilk iki zümredir.

Muhakkikat-ı tarihiyyedendir ki, her hangi bir kitle-i beşeriyyenin bu iki zümresi müştereken idâresini üzerlerine aldığı milletin mukadderâtını yekvücûd bir sâ'y ve fa'âliyetiyle îfâ etmişlerdir. Onlar en ser'î hatvelerle tarîk-i terakkîye, aksi hâlinde içinden çıkılması güç bir bataklığa, bir vâdi-i mühlike...

Müterakkî milletlerin rıbka-i (?) ihtirâsâtına girmişlerdir. Çünkü desâtîr-i ictimâ'iyeye ile onun rûhu olan mâneviyât, müşterek bir gaye istihdâf etmezse terakkî ve tekâmül kat'îyyen mümkün olamaz. Emr-i tekâmül ancak ilmî, ictimâ'î, rûhi, ahlâkî, hırsî veya hatta harsî birliklerle mümkün'l-husûldür. Yoksa bizde olduğu gibi kilimin her ucu bir tarafa çekilirse elbette selâbet ve insicâmını gâib eder

İşte biz bugün ma‘alesef bu varta-i hâlikede bulunuyoruz. Niçin münevverlerimizle ulemâmız ele ele vermesin? Niçin her ikisi de vatan ve milletin sâhâ-ı feyz ve terakkîde yükselmesine müştereken hizmet etmesin? Bu itibârla her iki zümre de ihtiyâcât-ı hâzırâyı hakkıyla takdîr edememek gibi en büyük bir Mes’ûliyeti yüklenmiş oluyorlar.

Diğer milletlerin en küçük köylerine varıncaya kadar muhtelif cem‘iyetleri mevcûd iken neden bizim vilâyet veya livâlarımızda olsun bir cem‘iyet, neden bir mahfil-i ilmî bulunmasın? Böyle bir mahfil te’sîsiyle haftada bir musâhabelerle, konferanslarla memlekettin bu iki kitle-i münevveresi yekdiğerine ısınıp müştereken zavallı yurdumuzun yaralarını sarsalar, bilmem nasıl olur?

Tabî‘atta en ufak hayât sâhibi mahlûkattan en büyük, en mütekâmil mahlûkat-ı hayyyeye, en ufak bir zerreden en büyük kitlelere varıncaya kadar bilâ-istisnâ kâffe-i mevcûdât için ve ancak mütekabil birer câzibe, birer alâka ile birleşerek idâme-i vücûd ve bu sûretle te’sîrât-ı hâriciyyeye ancak mukavemet edebilirler. Hayvanât ve cansız mevcûdâtın bile birlik, birleşmek hissi mevcûd iken, evâmir-i ilâhiyye ve peygamberiyyenin hemen ekserisi gerek ferdî ve gerek ictimâ‘î bekâ-yı hayâtın şerîta-i esâsiyesi olan birliğe münhasır iken, neden acaba neden, yekdiğerimize bir kademe olsun yaklaşmak istemiyoruz?

Dâhil-i memlekette âdetâ yekdiğerinize muhâsım iki cebhe, hep uzaktan birbirini bombardıman ederek birbirinin ehemmiyet-i ilmiyye ve fenniyyesini yıkmaya çalışıyorlar. Acaba bunlardan hangisi haklı, birinden birinin lüzûmû mu yok? Varsa neden birbirini boğmaya ve mu’âhezeye kalkışıyorlar?

Bence, bu iki zümreden hiç birisinin diğlerinden alacağı yok. İkisi de haksız veya haklı oldukları noktalar var. Fara‘zâ bir âlimle bir genç, bir meclis

### [Sahife 111]

veya musâhabede bulunsalar hiç biri diğlerinin sözünü –muhik olsa bile– kabul etmez. Biri ötekisine kâfir, ötekisi ona câhil der. İşin içinden çıkarlar. Bu mes’ele Türkiye için hemen umûmîdir.

Halbûki bu iki zümrenin derece-i vücûd ve lüzûmu kat‘îdir. Biri fikrî, fennî ve mihânîkî terakkîyâta, diğeri mâneviyatın te‘âlîsine hâdim iki esâslı unsurdur. Bunların yekdiğerini boğmaya uğraşması, birinden birinin inhizâmını ve netîce itibârıyla umûmî bir

cehâlete vâsitâi bir hayâta rücûu icâb ettirecektir ki, bu da –Allah göstermesin– millî istiklâlimizin ziyânını mûcib olacaktır.

Terakkî, dâhilî intizâm ve birlik kuvvetiyle ancak bu âsırda muhâfaza-i mevcudiyet elde edebileceğimiz vâreste-i îzâhdır, bu gibi hayâtî mes’elelerin bir şekl-i mantikî ve felsefî ile kendi aramızda çâresini bulup halletmedikçe gideceğimiz yolun dâimâ kesîf zulmetler içinde olacağını unutmayalım.

Yukarıdan beri serd edilen nukât-ı nazar için muhterem kari’lerin munsıf vicdânlarına mürâcaât ediyorum. Acaba bugünkü hâliyle âkıbetimiz neye müncer olur? Biz ki, artık terakkîden mahrûmiyetimizin acısını çektik... Kat’î bir azim ve îmânla tekâmül vâdisine girmek istiyoruz ve az çok hudûduna da vâsıl olduk. İnşallah bu azim ve îmânla bugün değilse yarın biz de o vâdide kabile-i medeniyete aynı safta ayak uydurmaya mecbûr olacağız. Eğer o zamân da bugünkü pek elîm hâlimizle birimiz sağ ayak atarken, birimiz de sol ayak atarsak acaba o safın sükûn ve intizâmını ihlâl etmiş olmaz mıyız? O zamân bizi hangi kabile kabul eder? Ne! Ne olacak, Müslümân değiller mi, diyerek bizi İslâmiyetle mi mu’âheze etsinler?

Onun için dîn, millet ve vatanını seven kâffe-i ulemâ, meşâyih ve münevverânımızdan ricâ eylerim, bu husûsda rehber olmalarını, üzerlerine düşen vezâif-i dîniyye ve vataniyyelerini hakkıyla îfâ eyleyerek öyle yanlış telakkî ve telkînâta meydân verilmemesini, dâimâ aramızda mevcûd olmayan tesânüdü te’mîn ve birbirimizi çekememezlik gibi çirkin hareketten ictinâb, zavallı sâf halkımızla sık sık temâsta bulunarak onları tenvîr, irşâd ve ihtiyâcât-ı zamâneyi onlara, aşlamayı en büyük vazife edînelim. Bu suretle el ele vererek çalışmamız için de her hâlde bir mahall-i ictimâ’î, bir mahfilin te’sîsi lüzûmu kanâatindeyim.

**Baytar M. Edhem**

## **KARAÇALILAR HAKKINDA**

**Tahsin Nâhid Bey'e:**

“Halk Yolu”nun altıncı sayısında “Çirkin Propaganda” serlevhâsıyla yazılmış bir sûtûn okudum.

“Halk Yolu”nun neşriyatı hakkında “Çirkin Propaganda”lar yapıyormuş. Bu da sizlerin âdeta te’essürünüzü mûcib olmuş? Öyle mi? Öyle ise hüsn-i niyetinizden Hakk'a hürmet ve sadakâtinizden, hürriyet-i fikir ve vicdânınızdan şüphelenmişsiniz ve o şüphede bu hutbe-i isyânı vücûda getirmiş, diyeceğim geliyor. Nasıl böyle demeyim ki, bu çirkin

propagandalar sem' -i ittilâ'nıza vâsıl olduğu vakit düşünmeli idiniz ki, hakîkaten şâyân-ı hürmet ve itibâr olmayan kimselerden görülen hakâret lâ-şey addolunur.

**[Sahife 112]**

Ta'n-ı a'dâdan tehâşi eylemez uşşâk zâr

Çünkü bülbüllerde olmaz renc-i ha'zân endişesi

Düşününüz!. İnsânın ömrü sad-hezâr vekâyi' ve havâdis-i cihâna karşı tutulmuş bir âyineye benzer. O veya çeşit çeşit eşkâl ve menâzır aks eder. Ale'l-husûs dimâğın hâssa-i te'essüriyesi fevka'l-had hassâs olduğundan bunun ta'dîl-i te'essürâtı ancak "metânet" denilen lâzıme-i insaniyyeye tevessül ile kabildir. "Gayret ve sebât" gibi iki sevda-zede-i vicdânı kendilerine, takip ettikleri şehrah-ı tefeyyüze rehber ittihâz edenler, reh-güzâr azimlerine hâ'il olacak karaçalılara, engellere, mânilere, mekrûh dedikodulara galebe hâsıl ederek er geç, her sûrette nâ'il-i emel olurlar. Fakat her şeyde olduğu gibi çalışmak husûsunda da hadd-i mağrûfu tecâvüz etmeyip dâimâ i'tidâl-i dem, huzûr-ı kalb veistirâhat-ı vicdânı muhâfaza eylemelidir.

Gerçi mütecâvizlere karşı müsa'âde ve ulüvv-i cenâb ibrâzında ısrâr, "rekabet-i hayâtiyye"de gaye olan "galebe"yi te'hîr ve semere-i galebeyi taklîl eder ki, bu da mahz-ı acz ve hamâkat olur, demekte tereddüd etmem. Binâenâleyh mâdemki "Halk Yolu"nun Hakk'a ve halka hâdim neşriyatı üzerine çirkin propagandalar yapılmış! Ba'demâ hiç pervâya, muhâfaza-ı nezâkete hâcet yok! O gürûh ne derlerse desinler, kanââtım kat'îdir ki, ahlâkları "menfâat" gibi menba'-ı şenâ'et ve redâ'et olan bir hiss-i mütehavvel üzerine te'sîs edilmiş olanların yüzleri, halk nezâretinde ebediyyen simsiyah kalacaktır.

O bedbahtlar kulaklarını ne derece tıkarlarsa tıkasınlar, şerefsiz mişvârlarının simâ-i âhenîn-i intikadda husûle getirdiği tanîn-i levh ve tevbîhi zannetmem ki, duymasınlar! Emin olunuz! Onlar da biliyorlar ki, gençlerde "hırs-ı teneffu'" kendilerinden daha azdır. Hele gençlerin melekât-ı rûhiyyesi daha fenle yükselmiş olanları ise kalblerinden hırs-ı teneffu'ü büsbütün atmıştır.

Evet soruyorum, bilâ-istisnâ herkese sorarım! Fedâkâr, cesur, metîn mücâhidler, râh-ı te'âlînin sarp, kurak, dikenli kayalarına tırmanacak erbâb-ı himmet ve hamiyet gençler arasında olduğuna hâlâ mı şübhe edenler bulunuyor?

Siyâset ve idâresine fedâkârane, arrumâne (?), insaniyet perverâne bir mecrâ vermek sûretiyle, şimdiye kadar Avrupalıların görmemezliğe geldikleri kuvvetini son Hüdâ-pesendâne zaferleriyle isbât eden ve elyevm hudûdlarda kellesi koltuğunda iki yüz bin şecî‘ ve faziletkâr arslanı gezen Türkler, bugün herhangi bir kuvvetin nazar-ı lâkaydî ve istihfâf ile göremeyeceği bir kuvvettir ki, bu kuvveti izhâr ve te’min etmiş olan Türk gençliğidir.

Şu hâlde Ya Rabbi! Mu‘âzzez Türk gençlerinin, mukaddes “mefkûre”lerine sâ’y ve fa‘âliyetine dil uzatmak küstâhlığından hâlâ kendilerini alamayan efkâr-ı bâtulâ erbâbının üzerlerinden nefha-ı kahr ve gazabın ne vakit esecek?

Ben de o gürûhtan şimdilik daha fazla teşrihâtımıza ba‘demâ meydân verilmemesini temennî ediyorum.

### **Nizameddîn Yümnî**

[Sahife 113]

### **MÜLÂKÂT**

Cebel-i Bereket Meb‘ûs-ı Muhteremi İhsan Bey Efendiyle vâki‘ olan bir mülâkât geçen hafta “Kengırı” refikimizde intişâr etmişti. İhsan Efendi iş bu mülâkâtında memleketimizin hayâtıyla alâkadâr pek mühim noktaları bast ü teşrih buyurduklarından ehemmiyetine binâ’en refikimizden naklen neşr ediyoruz:

S- Muvâcehesinde bulunduğumuz yeni intihâbı nasıl telakkî buyuruyorsunuz?

C- Hiçbir millet bizim gibi içinde bulunduğu fevkalâde tarihî bir zamânda böyle bir intihâb muvâcehesinde bulunmamıştır.

Biliyorsunuz ki, memleket umûmî harpten mağlup ve perişan olarak çıkmış idi. Dört muhtelif cephede mebzûlen kan ve can fedâ eden, hemen servet-i umûmiyesinin nısfını bu uğurda sarf eyleyen büyük ve fedâkâr milletimiz, mütâreke anına kadar kendisini bir zafere nâmzed telakkî edemiyordu. Nâgeh-zuhûr ve müthiş felâketler karşısında kendîni bulduğu zamân, o zamânki rehberlerini aynı zamânda firâr etmiş gördü. Pâdişâhı muzaffer düşmanlarıyla birleşerek kendisine ihânet etti. Kendilerine münevver süsü verenlerden bir kısım menfa‘âtçılar pâdişâhın etrafında toplandılar. Düşmanlar mübârek vatanı yer yer taksim ile işgâlleri altına aldılar. Asırlardan beri bu milletin cenâh-ı himâye ve re’fetinde mes‘ûd ve müreffeh yaşayan Rum ve Ermeniler, düşmanlarımıza dayanarak memleketin hâkimi

kesildiler. Memlekette intizâm ve idâre şîrâzeleri kopmuş, vatanperverâne milleti endişe ve telâş istilâ ediyordu. Trabzon, Erzurum, Diyarbekir ilah.. Ermenilere peşkeş çekildiği, Çatalca'ya kadar bütün Rumeli ile İzmir ve Aydın vilâyetlerinin Yunanistan'a verildiği, Mersin, Adana, Cebel-i Bereket, Kozan, Maraş, Ayıntab, Urfa ilah... gibi eczâ-yı vatanın Suriye aksâmından addıyla Fransız işgal-i askerîsi altına alındığı ve kezâ İstanbul'un beynelmilel bir şehir olarak İngilizler tarafından işgâl edildiği bir zamânda memleketin fedâkâr evlâdlarından mürekkeb Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-î Hukuk Cem'iyeti mübeccel re'îsleri Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin etrafında toplandılar. Anadolu'da millî bir Türk hükûmeti vücûda getirdiler.

Dağıtılmış ve silâhlarından tecrid edilmiş olan orduyu ihyâ ve teslîh ile şarkta Ermenileri mağlûb ve te'dîb ederek [12]93 senesinde Rusya'nın gasb eylediği Kars, Ardahan, Artvin ilah... gibi menâtıkı tekrar aksâm-ı vatana iltihâk ettirdiler. Cenûbda Fransızları mağlûb ederek Kilikya ve havâlisini tahlîs eylediler. Garbda hâ'in Yunan ordusunu imhâ suretiyle memleketi tathîr ettiler. Bugün aksâm-ı vatandan İstanbul ve Musul'dan gayri düşman ayağı altında çiğnenen yer kalmamıştır. Bütün bu muvaffakiyât, cihânın husûmeti karşısında hiçbir yerden mu'âvenet görmeden ve istikrâz yapmadan görüldü. Denebilir ki: fi'ilen muzafferiz fakat bu zaferimiz düşmanlarımız tarafından tasdîk edilmemiş bulunuyor. İşte böyle bir zamânda yeni intihâb karşısında bulunuyoruz. Düşmanlarımız hâlâ Anadolu evlâdını istiklâl ve hâkimiyet dâvâsında bulunmadığı ve bu dâvânın kudsiyet ve mübecceliyetini henüz idrâk etmemiş bulunduğu Mustafa Kemal tarafdârlarının cebr ve kahırla bu mücâdeleye istemeyerek atılmış bulduklarını musırınan iddiâ ediyorlar. Bu yeni intihâb, düşmanlarımızın bu iddiâlarına karşı cevâb vermek mevki'indedir. Müdâfa'a-i Hukuk grubu intihâb sonunda büyük bir ekseriyet olarak mecliste mevcûdiyetini göstermekle Avrupalıların bizi ve bu da'vâdaki mefkûre ve şu'ûrumuzun kıymet ve kuvvetini anlamakta ne kadar aldandıklarını göreceklendir. Zannederim ki, sû'alinize mufassalca olmakla berâber, doğru bir cevâb verdim.

#### **[Sahife 114]**

S- Yeni intihâbda Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin re'îs bulunduğu Müdâfa'a-i Hukuk grubunun her hâlde ihrâz-ı ekseriyet edeceği kat'î değil midir?

C- Tabîî millet evvelce arz ettiğim gibi bu mücâhedeye bilerek girmiştir. Her ferd-i millet hatta bu köylünün bile memleket dâhilinde müstâkil ve hâkim, her türlü ecnebî müdâhalâtından âzâde hür olarak yaşamak ve bir âmil-i medeniyet olmaya çalışmak



mefkûresi olmuştur. Halk biliyor ki, bu yeni intihâbda halâskarları olan Müdâfa‘a-i Hukuk grubu ekseriyet kazanmazsa yaptıkları bunca fedâkârlık hebâ olacak ve kırıp attıkları zincir-i esâret yeniden boyunlarına takılacaktır.

S- Kengırı ve havâlisini yeni intihâba karşı nasıl buldunuz?

C- Kengırı, Ilgaz, Karacaviran, Çerkeş menâtıkını dolaştım. Şâyân-ı şükrândır ki, millet mefkûresine sâhib ve sâdıktır. Müdâfa‘a-i Hukuk grubuna muhâlif livâ dâhilinde hiçbir cereyân mahsûs değildir. Kat‘iyetle ifâde edebilirim ki, burada Müdâfa‘a-i Hukuk nâmına re’îs Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından gösterilecek nâmzedler kazanacaktır.

S- Livâmızın dört veya beş meb‘ûs çıkaracağı muhakkaktır. Hâlbuki Müdâfa‘a-i Hukuk nâmına nâmzedlerinin vaz‘ını talep eden zevâtın onu geçtiği haber alınıyor. Bu bâbdaki nokta-i nazarınız nedir.

C- Efendim yeni meclisin vazîfesini arz ettim. Mâlî, idârî, iktisâdî istiklâl-i tâmmemizi te‘mîn şartıyla bir sulh âkd edecek ve memleketimizi düşmanlarımızın dûnunda bırakan esbâb ve avâmili de ilân edilen umdelerin serî‘ân tatbîki sûretiyle izâleye muvaffak olacaktır. Bu, şu veya bu zâtın işi değil, fırkanın işidir. Fırka kendi nâmına nâmzedliklerini ilân eden zevâtı seciyeleri nokta-i nazarından arîz ve âmîk tedkik eder. Nâmzedlerini tesbit ve ilân ettikten sonra bu zevâtın karara ittibâ‘ edeceklerini zannedirim. Aksî takdîrde memleketi kurtarmak için değil yalnız “meb‘ûs olmak için meb‘ûs olmak” istedikleri anlaşılıyor ki, bu ferdî menfâ‘atçılığı kimsenin kabul etmeyeceğine kuvvetle kânî‘îm.

## **TEDKİKLER TETEBBU‘LAR**

### **OSMAN VEHHÂC EFENDİ**

Şâ‘irdir, Kengırılıdır. Pederi Absârlızâde ulemâdan İbrahim Efendi Hacı Osman Efendi'dir. Sarây hâcesi demekle mâ‘rûf ve mütehayyizdi. Dedesi Hacı Osman Efendi Absarı karyesinden Kengırı'ya nakl-i hâne eylemiştir. Vehhâc'ın pederi hükûmetin imâmet vazifesini îfâ eder, ağırbaşlı, müdebbir, zeki bir zât idi

Osman Vehhâc Efendi, babasının zekâsını tevârüs etmiş, Kengırımızda kendisini tanıttırılmış ve sevdirmiştir.

Tahsili Kengiri rüşdiyesindedir. Hâce Süleymân Efendi ve Basdak karyeli Mehmed Efendi'den okumuştur. Farisî sarf ve nahivi ikmâl ettikten sonra “Gülistan” okumuş, “Gülistan” Osman Vehhâc'ın şi'ire olan istidâdının inkişâf ve inbisâtına yardım etmiştir!

Sonraları “Tuffe-i Vehbî” okumuş, lügâtlarla ve arûzun âhenkleriyle dimâğını süslemeye çalışmıştır!

### [Sahife 115]

Kengiri ma'ârifî bugün bile o zamâna göre ibtidâî bir hâldedir. 1271 sene-i hicriyesinde doğup genç yaşında tahsil hayâtına atılan Vehhâc Efendi, Kengiri gibi o zamân daha çorak bir muhitte istediği derecede açılmamış edebiyat usûl ve kavâ'idinden lâyığı vechile istifâde edememiştir. İstanbul'da Şinâsi ve Namık Kemal Beylerin Türk lisânını sâdeleştirmeye çalıştıkları bir zamânda Kengiri'ninbu şâir rûhlu genci, o zamân ilk defa Fevzi Efendizâde Mustafa Efendi vâsıtasıyla İstanbul'dan tedârik edebildiği üstâd-ı evvel Ahmed Midhat Efendi'nin, Şinâsi ve Kemal Beylerin bazı yazılarını ve kitâblarını okumuş ve herkes gibi o da birkaç yazma, nâdir dîvânlardan, mahallî mecmû'a lardan başka vesâit-i ilm ve irfân nâmına hiçbir şeye mâlik olamamış ise de yine ilk Kengiri Rüşdiyesi'nin yetiştirdiği efendiler arasında hususî tetebû'âtıyla temâyüz etmiştir.

Ahmed Mecbûr Efendi ile berâber Zahmî ve Tokatlı Âşık Nûri Efendilerin cem'iyetlerine de devâm etmişlerdir.

Hayâtının tahsil çağlarını böyle kitâb yokluğuyla ve bu yokluktan mütevellid acı ızdırâblarla geçirdikten sonra â'ile ihtiyâçlarını te'mine savaştı. Me'mûriyet hayâtına atılmıştır.

Denebilir ki, bu temiz nâsiyeli asâletli adam yüksek bir tahsil görmüş olaydı vatan ve millet için daha feyizli ve hayırlı olarak yaşar ve altmış senelik ömrüyle hiç olup gitmezdi!

Osman Vehhâc Efendi'nin yaşamasındaki sâdelik, tabî'atındaki zindelik, şûhluk ve hatta kalenderlik ile bugün bile kendisini tanıyanların hasret ve hürmet hislerini uyandırmaktadır.

Vakarı, tevâzu'u ile meşhûrdur. Seciyesi sâğlam, ahlâkı tâm ve kâmil bir insandı.

Cidd ve hezldeki ciddiyet ve şûhluğu, samimîyeti ile ma'rûftur. Tegallübden uzak, tekebbürden âzâde ve müteneffirdi.

Bir zamânlar tarikat-ı Bektâşîyye'ye intisâb etmiştir. Bilâhire işbu tarikatı terk eylemiştir.

Mâtem-i şâh-ı şehîdânı tutar ins ü melek

Verelim yoluna cân biz de “ Hüseynim!” diyerek

nakârâtını hâvî mersiyesi meşhûr ve kıymetdârdır.

Osmân Vehhâc Efendi'nin muntazam bir dîvânı olduğunu söylenmekte ise de henüz elde edilememiştir.

Tevhid, na‘t-ı şerîf, mersiye ve gazel olmak üzere kırk elli şi‘iri mevcuttur ki, peyderpey neşr edeceğiz.

Osman Vehhâc Efendi Kalecik, Kastamonu, Kengırı Telgraf Me‘mûriyetliklerinde, Kengırı Emânet-i Âşâr Me‘mûrluğunda, Emânet-i Âşâr Başkitâbeti'nde, Bidâyet Mahkemesi A‘zâ Mülâzımlığında, Muhâsebe-i Livâ, Merkez ve Livâ Kâtibliklerinde, Çerkeş Kazası Ka‘imakam Vekâleti'nde ve en sonra Muhâsebe Başkitâbeti'nde bulunmuş... Tasarruf ve evkafa â‘id malûmâtıyla idâre mesâ‘ilindeki rü‘yet ve dirâyetiyle kendisine tevdi‘ olunan her vazîfeyi hüsn-i sûretle netîcelendirmiş, sadâkat ve istikametiyle kırk sene mülk ü millete vücûdunu vakf eylemiştir.

1329 senesi Teşrîn-i Sânisinin yirmi beşinci günü ecel-i mev‘ûduyla rahmet-i rahmâna kavuşan ve Sarıbaba mezarlığına defn olunan Osman Vehhâc Efendi, kısa boylu, kanburca, buğday benizli za‘îf vücûdlu, geniş alınlı hafif kır sakallı, halm, mültefit bir zât idi. Allah Rahmet Eylesin.

**T. N.**

## **BİR TASHÎH**

Geçen sayıda Ahmed Mecbûr Efendi'nin bir tarih-i tevellüdü 1269 gösterilecek iken 1279 olarak kayd edilmiştir. Tashih olunur.

**T. N.**

**[Sahife 116]**

**TAHMÎS**

Her neşrinde bir safha-i tekâmül gösteren Halk Yolu'nda şu'ârâ-yı mutasavvîfinin neşâ'idîni okumakla zevk-yâb oluyorum. Çünkü mutasavvîfinin eş'ârı ve âsârı nûr-ı mısâh-ı eslâf olup inkişâf ve i'lâya müste'id kalbler, büyük büyük hakikatler uyandırır. Mecnû'a da bu gibi âsâr için açık sahîfeler bulundurulmasındaki isâbet-i şâyân-ı takdîrdir.

Serbülendân-ı urefâ-yı Mevleviyye'den Gelibolu Zâviyesi Semâ'-hânesinin mahfil-i mahsûsunda defn-i hâk-i ıtır-nâk Ağa'zâde "Âzâde" Mehmed Efendi Dede merhûmun hâtırında kalabilen ebyâtı, hissiyât-ı urefâyı mütehasis edecek rütbe-i bülend-i ma'ânîyi câmi' olmak itibârıyla tahmîsen tevsî'ni düşündüm. Bu sûretle nâzıma muvaffak oldum zannıyla takdîm ediyorum:

Dâhil-i dergâh-ı zevk feyz-i istiğnâ biziz  
Nâşir-i gülbang-ı vahdet sırr-ı müstesnâ biziz  
Hâmil-i râz-ı Kemaliz nükte-i Tâha biziz  
Vâris-i ilm ü ledün âlem-i ma'nâ biziz  
Vâkıf-ı sırr-ı rumûzuz ilmü'l-esmâ biziz

Bizde etmiştir tecellî nûr-i feyz-i mâ'nevî  
Müncelîdir bizde ol remz-i me'âl-i Mesnevî  
Feyz-yâb etti bizi mühr-i hakikat pertevî  
Bizdedir sırr-ı Muhammed nutk-ı pâk-i Mevlevî  
Mahzen-i genc-i ilâhî sâhib-i esmâ biziz

İttikâ vü asfiyânın çâker-i hem-râhıyız  
Hikmetin âfâk-ı Mînâ'sına doğmuş mâhıyız  
Dereke-i ilmü'l-yakînın şeyh-i irşâd-gâhıyız  
Fakrla fahr eyleriz mülk-i kanâ'at şâhıyız  
Lâubâliyiz eğer ki ârif-i dânâ biziz

Men aref ders-i ledünnîsiyle tâ'lîm-i lisân  
Eyledik biz olmuşuz bunda mesâr-ı bi'l-beyân  
Feyzimizden müstefiz olmaktadır hep âşıkân  
Şey ve dü-hat okuduk yârin cemâlinden ıyân  
Üstüvâ remzini bildik ümmet-i vüstâbiziz

“Sırr-ı mâ-evhâ”ya olduk ârifâne âşinâ  
Eser-i feyz-â-feyzine ettik hemîşe iktidâ  
Pîşimizde inşirâk etti füyûz-ı i‘tilâ  
Bende-i evlâd-ı Haydar hâk-i râh-ı Mustafa  
Mustafa'nın âşıkıyız çâker-i Zehrâ biziz

Reh-nümâ-yı ceş-i ebr-i ezelden unvânımız  
Şâmil-i eşyâ bütün irfân-ı bî-pâyânımız  
Nâra gark etti cihânı pertev-i îmânımız  
Mazhar-ı Monlâyı Rûmuz Mesnevî burhânımız  
Salik-i râh-ı hakîkat vâsıl-ı Mevlâ biziz

İnbisât-ı efzâ kılıp mü'minîn şevkimiz  
Müstenîr etti cihân-yânı bu nûr-ı aşkımız  
Pîşvâdır zümre-i ehl-i vefâya hulkımız  
Münkir-i âl-i abâya tîgdır her nutkumuz  
Kahir-i a'dâ-yı dîniyiz seyf-i Mevlânâ biziz

Zevk verir erbâb-ı fazla nükte-i temhîdimiz  
Hep bu ma'nâlara temerkûz etti âh-ı serdimiz  
Ey rızâ âzâde-i âlâm olan bir merdümüz  
Hazret-i Sultân-ı aşka kul edilden kendimiz  
“Fırka-ı Nâcî”den olduk “ürvetü'l-vüska” biziz

28 Nisan [12]38

A.

[Sahife 117]

**BELÎĞ BİR GAZEL**

Ashâb-ı himem gerçi ki, dûçâr-ı sitemdir  
Mağlûb-ı sitem olması da za'f-ı himemdir  
Hem nev'ine hizmet eden erbâb-ı Kemalât  
Mahsûd-ı rakîb olsa da mahbûb-ı ümemdir

Erbâb-1 edebden alıyor feyz-i terakkî  
Âsâr-1 edeb-i millet için feyz keremdir  
İrfân-1 vatandan atılan Halk Yolu hakkâ  
Ezhâr-1 Kemalât ile bir bağ İrem'dir

Gül-i bûy-1 bedâyî' saçılır çizmelerinden  
Kim her varakı gıpta-1 zîbi gonca-1 femdir  
Efkâr-1 beşer ravzasıdır ilm ü funûnun  
Mecrâ-1 füyuzâtîde mîzâb-1 lemdir

Döksün reşahât-1 kalemin feyz-i ma'ârif  
Zahm-i dil-i gâm-1 havza ki, darû-yı elemdir.  
Bilmez ki, nedir neş'e-i keyfiyyet-i irfân  
Anlar ki bugün cehl ile mağrûr-1 ni'amdır

Âsârıdır esbâb-1 bekâ âdeme yoksa  
Her ni'met ve her îzzetin encâmı âdemdir  
Neşr-i edebe sâ'y ede gör yağmına anın  
Ta'n-1 rukabâdan dil-i müştâka ne gamdır

Şâd olsun o bîr-i (?) edebin rûh-1 revânı  
Kim kadr-i bülendiyle ser-firâz-1 kademdir  
Hoş söyledi nazmında bu düstûr-1 pâyımı  
Hâsmın sitemin anlamamak hasma sitemdir.

### **“SEVGİLİ HALK YOLUMUZA TEKADDÜME-İ BAHÂRİYEM”**

Erişti nev bahâr şimdi çemen mesrûr ve handândır  
Çemenlerden çiçekler devşiren mesrûr ü handândır  
Benefşe, lâle, gül, sünbül açıldı her gülistânda  
Bu ezhârın miyânında gezen mesrûr ü handândır

Neşât-âver olur bülbüllerin âhengi gülşende  
Sadâ-yı bülbülü gûş eyleyen mesrûr ü handândır  
Bulur ma‘şûkasın âşık olan gülzâr vuslatta  
Firâk-ı yâr ile hasret çeken mesrûr ü handândır

Bezendi meşcere rengîn çiçeklerle [.....]  
Konup daldan dala cünbüşlenen mesrûr ü handândır  
Nesîmden mühtez oldukça o handân verdi sad-berkler  
Gurûr-ı fahrile artık<sup>142</sup> diken mesrûr ü handândır

Giyindi kisve-i zümrüd bütün dağlarla sahrâlar  
Tabî‘at sürûnu seyre giden mesrûr ü handândır  
Hayât boyu saçıldı kâ‘inat revnak-tırâz oldu  
Semâda mihr ü mâh şu‘le-zen mesrûr ü handândır

Sabâhü'l-hayr ikbâline dönünce Şam edyârı  
Bütün halkın yüzü güldü vatan mesrûr ü handândır  
Karîben sulh olup bî-tâb olan halk olsun âsûde  
Bize parlak bir istiklâl veren mesrûr ü handândır

Açılsın Halk Yolu herkes o yoldan müstefîd olsun  
Terakkî tohumunu mülke eken mesrûr ü handândır  
Gerek manzûm gerek mensûr Ziyâ durma hemen sen yaz  
Kusurun afv olur teşvîk eden mesrûr ü handândır

**Kengırı Mühendisi İsmâil Ziyâ**

### **MÜSTEZÂD**

Hatt-ı rûh-ı dilber ki, cemâl bağına çekti – Ol nûr-ı mücessem  
Cezb eyledi âlemleri ayağına çekti – San beyt-i mükerrem

---

<sup>142</sup> Pek ziyâde ma‘nâsındır

Aklım dağılır deyû bana etti siyânet –İdrâkını gördüm  
Cem‘ eyledi kisveleri kıl bağına çekti – Dağılmaya perçem!

Çok yaralarım var dedim ol yâre tabîbim –Ahvâlime bir bak  
Müjgân okun bir demde ciğer bağına çekti – Tâ kim ölemez hem!

Emrinde dedim ins ü beşer, vahşi, tuyûrân! – Ey Mülki Süleymân!  
Engüştesini nâz ile parmağına çekti – Reşk eyledi hâtem!.

Hak-i kademin kûha edip çeşm ile Mâhî – Za‘îf basarım var!..  
Birin soluna, birin anın sağına çekti! – Rûşen ola didem!

[Sahife 118]

## KENGİRİ ŞÂ‘İRLERİ

### GAZEL

Sevdiğim bin can ile rıdvânda hayrânın senin  
Kim sana insan dese elbette bühtânın senin

İsteyen hayyü'l-edeb nakdîne-i cânın verip  
Olmalı öz cânıyla bâbında kurbânın senin

Subha dek sala ziyâ-ı tal‘atın âlemlere  
Zirâ şâhım çok durur gök üzere düşmanın senin

Ger sana zâlim dese elbette hatadır âşıkâ  
Çün cefâ anlar görür bî-gâne ihsânın senin

Hâl ü ahvâlin duyurdu çok şükür Vehhâceyâ  
Ettiğin yarın sır küpünde elhânın senin

\*

Bilirsin çünkü ey dil herkes ile şimdi sohbet güç  
Değil nâdân ile belki ukûl ehliyle ülfet güç



Gönül tecrîd ile gerçi ferâgât istiyor, lâkin  
Nasıl ki, ihtilât güç bu zamânda aynı uzlet güç

Bu fânî âlemin fânî ta‘mîmi zâhidîn olsun  
Bana nâ-merdlere minnetle kesb-i mâl ü devlet güç

Cihânda mâye-i feyz ü terakkî istikâmettir  
Velî-i fikr-i sakîm ehli sanır ki istikâmet güç

Şerî‘âttan haberdâr olmayan cehl-i mürekkebler  
Hakîkat sırrını mevhûm sanar, dahi tarîkat güç!

Benim kullukta gerçi acz ü taksîrim muhakkaktır  
Değil senden bana Yâ Rab kerem afv ü inâyet güç

Zülâl-ı şâh-ı nakşa sıdk ü pür-şevkle gir “Mecbûr”  
Sana vahdette kesret olmaya kesrette vahdet güç  
\*

Bezmimiz avn-ı Hüdâ gülşen cennet gibidir  
Zevk-i cennet dahi keyfiyet-i iştret gibidir

Meleğim bâde ver! Ecdâdınızın cânı için  
Tövbe bozmak bu gece hükm-i meşîyyet gibidir

Hakk-ı Cemâl hubb-ı Cemâl eylediği müsbet iken  
Nûr-ı aynım seni sevmeklik ibâdet gibidir

Mey ve mahbûb şerefîn zümre-i rindâne bilir  
Mu‘cizât görmeden îmân eden ümmet gibidir

İftihâr eyleme “Kadrî” feleğin zevkine kim  
Dem-i rü’yâda olan sahte meserret gibidir  
\*

Lâ-mekândan gelmişim eşya-yı mevcûdât için

Devr eder gönlüm hemîşe âlem-i evkat için

Kâfirin taphânesiyem (?) mü'minin dergâhı hem  
Kenz-i ihfâ-yı nazar-gâhım dilâ hâcât için

Bunca i'câz ile ihzâr-ı hakikat ettiğim  
Bâdî-i irşâd-ı mü'min, münkiri iskât için

Nice bin türlü sıfâtın tercümânı olduğum  
Mülk-i ferdiyette bir ancak beyân-ı zât için

Terk-i terk ettim bi-küllin Hakk'a verdim varlığım  
“Zahmiyâ” terk ettiğim bu birliği isbât için

### **Kalenderî**

Âlemde lisâna beni bir gül yayıverdi  
Bir kere görünce onu dil kaynayıverdi

İftâr için üç bûse va'd etti inandım  
Akşam yanaşınca o sözünden cayıverdi

Bin fend ile vardım yanına eyledim âgûş  
Bir bûsesini almayan ağlayıverdi

Ettiklerini söyledim ammâ el içinde  
Afv eyle darılma ki zebânın kayıverdi

Al sevdiğime ver bunu ey hâdim-i efkâr  
Sorarsa de “Kadrî” diyorlar bir dayı verdi.

**[Sahife 119]**

### **LETÂ'İF-İ TARİHİYE**

1058 senesinde Vezîr-i Âzam Hezârpâre Ahmed Paşa'nın oğlu Veli Bey'in velîme cem'iyetinde bağteten katl ettirmek üzere, da'vet eylemiş olduğu Yeniçeri Ocağı Ser-

âmedânından Koca Muslihiddîn Ağa, Bektaş Ağa, Kara Murad Ağa ve Kara Çavuş Mustafa Ağa, düğün mahallinde keyfiyetten haberdâr olmalarıyla derhâl avdet ve beynlerinde akd-i encümen-i meşveretle, Ahmed Paşa'nın katli için bütün ulemâyı, yeniçeri ve sipâhîleri evvelâ Fâtih Câmî'-i şerîfine Ba'dehû Orta Câmî'e celb ve cem' eylemiş, Sûfî Mehmed Paşa'yı Vezîr-i Âzam nasb ettirdikten sonra, bi't-taharrî arz ve der-dest olunan Hezârpâre Vezir, cedîd sarâyına da götürülmüş idi. Ahmed Paşa dûçâr olduğu beliyeden tahlîs-i nefis emeliyle bütün nükûdunun defterini Sûfî Mehmed Paşa'ya gönderdikten sonra başındaki hartavî sarığı çıkarıp berâberinde olan iki adamından Telhîscisi Abdi Çelebi'ye hitâben, “Şu tûlbendi çözüp kendi sarığın gibi kafesî sar” demiş. O da paşanın sarığını da bozub kafesî tarzda sarmış olmakla bazı zürefâ:

Uğradı çün sayku'l-ceme (?) destûr

Tutulup dîk-ı sâdırdan nefesi

Kafes içinde kuş gibi kalıcak

Bozdu destârın eyledi kafesî

kıt'asını söylemişlerdir.

\*

1058 tarihinde Sultan Ahmed Câmî'-i şerîfi muhârebesiyle sipâhiler tuğyânının indifâ'ını müte'âkib ocak ağaları işi azıtmış, Nâ'imâ merhûmun ta'bîri vechile, “âdetâ bıyıklarını balta kesmez olmuş” idi. Bâhusûs, dûr-bîn ve âkıbet endiş bir kerek-i tecrübe-dîde olan Koca Muslihiddîn Ağa'nın vefâtından sonra diğerleri, cem'-i nükûd ve emvâl için umûr-ı devlete tasallut ve istilâ ile de iktifâ etmeyerek fırıncı ve bakkal gibi esnâflara İstanbul'a koyun ve zehâ'ir getirenlere vesâir ashâb-ı ticarete Bektaş Ağa cânibinden sermâye verilmiş olmakla bu hâl, esnâfânın halka eşyâ-yı mukannen olan mikdârdan noksan vermelerini istilzâm eylemişti. O sırada Altıparmak İbrahim Çelebi nâmında biri mevcûd olup müderrisînden bulunmakla beraber, diyânet hususunda mübâlâtsiz olan ve ağaların çerâğı ve müntesibi bulunan bu zât, onların meclislerine devâm eder, küfür-âmîz latîfelerde, müstehcen mizâhlarda bulunurdu.

Bektaş Ağa'nın, bâlâda beyân olunduğu sûretle, ahâliye cevri ve te'âddîsinden bî-zâr olan bazı zürefâ, merkumun zulmünü, dînsizliğini telmîhen, bir gece konağı kapısına gizlice bir şabka mihlamışlardı. Bektaş Ağa, ertesi sabah kendisini ihbâr-ı keyfiyyet eden etbâ'ına

izhâr-ı hiddet ve şiddete bedel, mağrûrâne gülererek, “Bizim Altıparmak İbrahim Efendi'nin geceliğidir, ona verin” demiştir.<sup>143</sup>

**Mehmed Refik**

## **BİR MEKTEB İKİ DERS**

Eskiden her mahallede ibtidâî tarzında birer sübyân mektebi bulunurdu. Pek küçük idim. Mevlâ rahmet etsin hâcem de güzel bir zâttı. Diğer çocuklar gibi ben de bu mektebde okudum. İlk terbiye-i İslâmiyye bu mekteblerden alınırdı.

Tecvîd, Kurân-ı Kerîm, İlmihâl, Hesâb, bir parça da yazı öğrenilir idi. Ondan sonra herkes te'mîn-i ma'îşet için, cedelgâh-ı hayâta atılır. Tâli'inden ne çıkarsa kimisi esnâf, kimisi me'mûr, ve'l-hâsıl her birisi bir işin kolundan yapışırđı. Biraz sonra bu mekteblerin fevkinde diğer mektebler açıldı.

Kapısının önünden geçerken görmek arzu ettim. Tam ders zamânı imiş. Hemen içeri girdim. Geniş bir salon, dört duvarın diplerine dizilmiş bir sıra post, evet, yün minderler, keçe parçaları. Önlerinde cevizden, çamdan, köknardan ma'mûl boyalı, boyasız çekmeceler. Salonun bir köşesinde geniş bir sedir üzerine nûrânî bir zât oturmuş. Ara sıra esner bazan cebinden çıkardığı kara kemik tarak ile sakalını tarar, bazen de sarığının arasında muhâfaza ettiği ufacık şimşir kaşıkla kulaklarını temizlerdi. Salona göz gezdirdikten sonra sedirin etrafına dizilen beyaz, gök donlu, aralarından nâdir tesâdüf edilen çuhâ şalvarlı, lahorî şallı kezâ bezden, çuhadan fermâniyeli bir sürü talebelere hitâben:

- Ahmed oğlum, oku bakalım?
- Hâce Efendi bu gece anam çamaşıra gitmiş idi. Ben de ışık tuttum, dersimi belleyemedim.
- Mehmed sen oku oğlum?
- Hâce Efendi bu gece babam başıma zift vurdu. Onun için dersime bakamadım.
- Nûri sen oku?
- Hâce Efendi kardeşim uyuz olmuş da meşe yaprağına yatırdık, ben de yanında bekledim. Dersime çalışamadım.

---

<sup>143</sup> Bilâhıre 1061 tarihinde, bazı teşvîkât üzerine, ağalar tarafından ihdâs edilen yeniçeri ictimâ'ı ve merkumânın dil-hâhı olan neficeye iktirân etmeyerek cem'iyetlerine teşettüt târı oldukta Kapıcıbaşđ Boyacı Hasan Ağa tarafından taharrî ve derdest edilen Bektaş Ağa mukayyeden bir hayvana irkâb olunarak götürülürken, esnâ-yı râhda kendisine la'n ve ta'n eden ahâliden başka peşine düşen elliye mütecâviz mahalle çocuğu: “Bre vur kediyi! Bre as kediyi! Filân! Hani bu filânın şabkasđ diye haykırmışlardı.

- Tahir oğlum sen zekîsindir. Sen de mi çalışmadın?
- Çalıştım hâce efendi, dedi. Başındaki kirli fesi düzelterek ve burnunu da bir kere çektikten sonra sallana sallana:
- Ekeltü tüffâh. Seyyibe hûr-i dem. (?) Elma yedim. Şîve-gîrdir. Cilve-i nâzın güzeldir. Şûh-ı nâşenin, işvenâz ve bûs öpüştür
- Aferin aferin haydîn abdest? Yürrüüü dışarı!

Biraz sonra daha yüksek mektebler açılmış dediler. Birisine uğradım. Büyük kapısını açarak içeriye girdim. Ne görsem beğenirsiniz, muhteşem bir binâ, derûnunda müzeyyen odalar, lâ-büdd dershaneler, içerlerinde bir hizâyâ dizilmiş sıralar. Muhtelif renkte elbiseler giyinmiş temiz, gayr-i temiz çocuklar. Dâhil ve hâric duvarlarına asılmış, pencere boşluklarına konulmuş evzân ve ekyâle mahsûs resimler, insan şekilleri, kürre-i musattaha, kürre-i musanna‘a, ekalîm-i hamsedeki hükûmetlere aid haritalar, manzume-i şemdiye. (?)

Sakallı sakalsız, kravatlı kravatsız, kimisi patır patır merdivenlerden iner, kimisi gıcırdaklı kundurasıyla hem gezinir, hem de ara sıra sağına bakarak ders vaktini bekler, bir sürü hâceler boru çalındı mı, bir şakırtıdır gider. Odaların kapısı açılır kapanır, mu‘allim efendi dershaneden içeri girdi mi talebelerin manyetizma edilmişçesine elleri lâ-yenkati‘ iner, çıkar. Dershaneden birisine kulak misâfiri oldum. Siyah kalpağının altında şâhâne bir göz, ufacık bir ağız, şık mı? Bir mu‘allim karşısında birkaç talebe bir şeyler söylüyor. Duyabildiğim şunlardı: Cumaertesi, Pazarertesi resim, Pazar, Salı el işleri, Çarşamba ve Perşembe gınâ.

(Mâ-bâ‘dı kabın (?) üçüncü sahnesi birinci sûtûnun nihâyetindedir.)

## GÜZEL SÖZLER

– İnsanın yegâne kudret te‘âlîsi fedâkârlıktadır. Fedâkârlık her büyüklüğün, her yüceliğin şarita-i evveliyesidir.

– Tecrübe gösteriyor ki, esmâr-ı terbiyenin en kıymetli, bir insanın –müstâkbelde daha yüksek ve daha büyük ezvâka nâ’il olmak için– nefsinin ezvâk-ı hâzırâdan mahrûm kalmaya alıştıran iktisâb ettiği metânet-i ahlâkiyyedir. İnsânın nefesine verebileceği asıl terbiye işte budur. Çünkü şeref-i hakîki; nefse karşı sessiz, sadâsız bir sûrette ihrâz olunan zaferlerden neş’et eder. Bu zafere nâ’il olamayan fâtih-i muzafferler bile âciz bir esîrden başka bir şey değildir.

– Nefse adem-i itimâd, adem-i vukûftan neş’et eder.

–Gaye-i emel, bir emr-i manevî olduğundan hiçbir silâh onu münderis edemez.

–Bir millet-i mu‘azzama, millet-i mu‘azzama olmak üzere tanınmak için evvel-be-  
evvel kendisini o sıfatla mevsûf bilmek cesâretinde bulunmalıdır.

–Mübâreze-i müdhişe-i hayâtta geri kalmak, ilerlememek, ölmek demektir.

– Pârlâk zekâlarla, çıplak hakîkatler nâdiren imtizâc etmiştir.

– En tatlı uyku arslan postu üzerinde uyunur.

–Câhil ikbâl-i sa‘âdette yaşar âlemde

– Ömrü mihnetle geçer kesb-i Kemal eyleyenin

– Eğer ukbâda dahi böyle ise hüküm-i kader

Gülerim hikmet-i îcâdına îcâd edenin

Âşinâyız, bize bî-gânedir endişe-i mevt

Adl ü hak uğruna nezr eylemişiz cânımızı

## **GÜNÜN İZLERİ**

### **MA‘ÂRİF HAREKETLERİ**

#### **1. Şabanözü'nde:**

Şabanözü mekteblerinin imtihanları hitâm bulmuştur. Mart, Gümerdiğin ve merkez mekteblerindeki mu‘allimlerin gayret ve muvaffakiyetleri diğerlerine nisbetle fevkalâde takdîr ve tebrîke şâyân görülmüştür. Başlarında çalışkan, ma‘ârif-perver bir müdür olduğu hâlde her türlü mahrûmiyetlere rağmen âdetâ yokluk içinde varlık ihdâs eyleyen bu hey’et-i ta‘lîmiyyenin meslekî mesâ‘îlerini ve muktedir müdürün fa‘âliyet-i marifet-i per-verânesini bir lisân-ı şükran ile yâd ederiz.

#### **2. Gümerdiğin'de:**

Eşrâftan Hatib ve Osman Efendiler gayret ve himmetleri ve muhterem ahâlinin hamîyyetiyle bir İnâs Mektebi vücûda getirileceği haber alınmıştır. Şabanözü mıntıkasında ma'ârif husûsunda diğer köylere numûne olmaya çalışan fedâkâr Gümerdiğinlileri alkışlarız.

### 3. Mart'ta:

Mart'ta Hatib İbrahim Efendi'nin ma'ârif için geceli ve gündüzlü mesâ-i fevkalâdesini memnûniyetle duyduk, muhterem hatibi takdîr ederiz.

### 4. Ereğiz'de

Ereğizlilerin her türlü levâzım-i inşâ'ıyyeyi ihzâr ederek köyün havâdâr bir mevkîinde gösterilecek plân dâ'iresinde yeni bir mekteb vücûda getireceklerini işittik. Ma'ârif-perver hamîyyetli Ereğizlilere teşekkür ederiz.

### 5. Basdak ve Elmalı karyelerinde:

Müceddeden büyük birer mekteb vücûda getirmek üzere ihzârâtta bulunduğu haber alınmıştır. Bu iki köyün hamîyyetli âhâlisini şükrân duygularıyla karşılarız.

### 6. Orta'da:

Orta nâhiyesindeki mektebin imtihanları muvaffakiyetle netîcelendirilmiştir. Mu'allimlerinin hizmet ve gayretlerini takdîr ederiz.

### 7. Halfet karyesinde:

Hey'et-i ihtiyâriyyenin gayret ve himmeti ve âhâlinin hamîyyeti ile köyün tam vasatında müsâ'id bir sâhâda sekiz odalı bir Zükür Mektebi inşâsına başlamak üzeredir. Çalışkan ve ma'ârif-perver Halfetilileri takdîr ve tebrîk ederiz.

## HAMİYYETLİ VE MA'ÂRİF-PERVER BİR TÜRK KÖYLÜSÜ

Halfet karyesi eşrâfından Ali Efendi'nin gösterilen plân dâ'iresinde bütün masârıfını der'uhte etmek üzere dört dersaneli bir kız mektebi inşâsına teşebbüs ettiği haber alınmıştır. Mumâ-ileyhe [1]325 senesinden [1]329 senesine kadar bin altın sarf ederek köyünde gayet güzel, emsâlsiz kârgîr bir câmi' yaptırmıştır. Aynı zamânda Halfet'e yakın olan diğer bir karyesinde hârâb kalan câmi'-i şerîfîni ta'mire çalışmaktadır. Dünyâ ve ahireti için

Müslümanlığa lâayık bir sûrette iyilikler yapmaya uğraşan ve bütün zenginlerimize numûne olan bu hamiyetli Türk köylülerini takdîr ve tahsîl ederiz.

---

Bugün gına idi.

Verdiğin manzûmeyi bellediniz mi? Haydi hep bir ağızdan okuyalım.

Fıngır fıngır âââh! Dolaşır kızlar

Gökden mi inmiş yere yıldızlar

Kalmıyor tahammül bî-çâre dilde

Görünce tangoyu yüreğim sızlar

Ne de hoş gezer şu tango kızlar

Kırmayın bî-çâre Kalender Bey'i

Tarihe geçmemiştir kalenderliği

Seviyor, ne olsa hem eski, yeni

Hele sizleri âââh! Tango kızlar!.

Şak, Şak, Şak .....

Düüüüüü...!!.. Tenefüs

### **Kalender**

Su Yolu mü'essese-i hayriyyesi mütevelliliğine ma'ârif müdürlüğünden müteka'id Ahmed Fu'ad Bey üstâdımızın intihâb edildiğini meserretle haber aldık. Tebrîk eder muvaffakiyetler temenni ederiz.

Memleket Hastahanesi operatörlüğüne tayîn buyrulan genç ve muktedir operatörlerimizden Nureddîn Bey Efendi Kengiri'ya teşrîf ederek vazîfesine başlamıştır. Tabâbetin pek mühim ve pek muhtâc olduğumuz şu'besinin hakîkaten mütehassısı bulunan Nureddîn Bey Efendi husûsî sûrette de cerrahî âmeliyat icrâ edecekler ve memleketimizin operatörlüğe â'id ihtisâs boşluğunu dolduracaklardır.

Arkadaşımıza "Safâ Geldiniz!" der ve Tanrı'dan muvaffakiyetler dileriz.

### **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

Ma'den Mühendisi Bekir Vâhî, Kandıra Sıhhiye Baytarı Salih Zeki, Kandıra mu'allimlerinden Mahmud ve Hasan ve Korgun karyesi mu'allimi Zeki ve Gaziler karyesi mu'allimi Bekir Bey ve Efendilere:



Halk Yolu'na â'id hissiyât-ı teveccüh-kârânelerinize teşekkürler ederiz.

İzmir Darü'l-mu'allimîn müdir-i muhteremi Ahmed Nâilî Bey kardeşimize:

Halk Yolu ve güzel İzmir kadar sevdiğiniz Kengiri hakkında nezîh ve yüksek duygularınıza ârz-ı teşekkürler ederiz.

Dersa'âdet Gümüşsuyu'nda Gülhane Tabâbet-i Askeriyye Tatbikât-ı Mekteb ve Serîriyyât-ı Dâhiliyye Tabibi Âkif Bey kardeşimize:

Mecmû'a mız hakkındaki teveccühlerinize teşekkürler ederiz. Muhterem okuyucularımıza:

A'zamî fedâkârlıkla çıkarmakta olduğumuz Halk Yolu Mecmû'ası'nın abone bedellerini vaktiyle göndermenizi ricâ ederiz.

### **BİLMECE HALLİ**

Geçen sayımızdaki bilmeceimiz "yasemin" idi. Hall edenler arasında kur'â çekilerek birinciliği Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Kâtiblerinden Mehmed Fehmi Bey, ikinciliği, Büyük Millet Meclisi Zabıt Kalemi Üçüncü Grub Şefi Musa Kazım Bey'in kerimesi Necmünnisâ Hanım, üçüncülüğü de Kengiri İ'dâdîsi Kısm-ı Umûmî Birinci Sınıf Talebesinden 15 numaralı Mehmed Nûrullah Efendi ihrâz etmişlerdir.

### **DİĞER HALL EDENLERİN ESÂMÎSİNİ YAZIYORUZ**

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Zabıt Kâtiblerinden Mustafa Nedim, Kavânîn Me'mûru Balıkesirli Muzaffer, Birinci Grub Şefi Cevâd Beyler, Zabıt ve Kavânîn Müdürü Hamid Bey'in kerimesi Melek Hanım, Zabıt Kalemi Mümeyyizi Zeki Bey'in yeğeni Canan Hanım, İstid'â Encümeni Başkâtibi Hilmi Bey, Zabıt Kâtibi İhsan Bey, İkinci Grup Zabıt Kâtiblerinden Sa'id Bey, Birinci Grup Hey'et-i Tecrübîsinden Râmiz Bey, Ankara'da Baytar ve Diş Tabibi Adnan Azmi Bey ve Da'vâ Vekîli Ekrem Beyin mahdûmu Fazlullah Bey, Kengiri Kütübâne Müdürü Mehmet Refik Bey, İnâs Mektebi tâlibâtından 32 Bedriye Hanım, 48 Sıdika Hanım, 187 Mûnise Hanım, İmârette Bakkal Yüzbaşı-zâde Ahmed Tevfik Efendi, Çerkeş Medâris-i İlmiyye İkinci Sınıf Müdâvimlerinden 49 İbrahim Hakkı Efendi, Ilgaz Merkez Mektebinden 10 numaralı Hâlid Ziyâ Efendi.

## **CERRAH NUREDDİN**

Kengirı Hastahânesi operatörü fitık, kanlı kansız basur memeleri, idrar yolu taşları ve zorlukları, torba şişleri, göz, kulak, burun, boğaz ve'l-hâsıl erkek ve kadın üzerinde îcâb eden her nev'î âmeliyât-ı cerrahiyeyi ve mengene ile gayet kolayca çocuk doğurtmayı Kemal-i muvaffakiyetle tatbîk ve icrâ eyler.

## **İTİZÂR**

Bu nüshamızda bazı tashîh hataları vardır, ârz-ı itizâr olunur.

## **Halk Yolu**

Hakkın Yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Her nev'î evrak müdür-i Mes'ûl nâmına gönderilmelidir.

Derc olunmayan yazılar iâde edilmez.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Müdür-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Senelik abonesi 130 kuruştur.

Altı Aylık 70 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

15 Haziran 1339

Sene: 1

Sayı: 9

### **MÜNDERİCÂT**

İntihabât Münâsebetiyle Tarihten Bir Parça / Sabrî

Asr-ı Sa'âdet / Cevad Hakkı

Halk Yolu'nun Muhterem Hey'eti / M. Neşet

İzdivaç Yolsuzlukları / H. A.

Baba Nasihatları / Mu'allim B. Abdi

Gün Batarken / Tahsin Nâhid

Tazmin / Ahmed Tal'at

Gazel / A.R.

Şehit Yavruma / M. F.

Sûfizâde Mustafa Hâzım Efendi / Tahsin Nâhid

Destan, Koşma, Gazel

Güzel Sözler, Günün İzleri

Nasihatim / Kalender

İntihabât Fa'âliyetleri

Abonelerimizden ricâ: A'zamî fedakârlıklarla çıkarılan mecmû'amızın abone bedellerinin vaktiyle gönderilmesini muhterem okuyucularımızdan ricâ ederiz.

Kengiri Matba'ası 1339

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Müdür-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

15 Haziran 1339

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

Sayı: 9

Birinci Sene

Birinci Cild

## **İNTİHÂBÂT MÜNÂSEBETİYLE TARİHTEN BİR YAPRAK**

Tarih-i ictimâ'îyyât mütâla'a edilir, beşeriyetin muhtelif zamânlarda geçirdiği eşkâl-i idârenin intiba'âtı tedkik edilirse, görülür ki, insanlar dünyayı fehm ve idrâk hususunda

binlerce senelik bir devre-i tufûliyet geçirmişler, terakkiyât-ı ilmiyye tabî'î hâdiseleri keşf edinceye ve bunların netâyicini siyasî, ictimâ'î, iktisâdî konular hâlinde koyuncaya kadar pek çok kanlı ihtilâl ve inkılâblara marûz kalmışlardır.

İlk insanlar kâ'inatta her hadiseyi mâ-fevka't-tabî'a bir kuvvete atf ve isnâd etmiş, bu kanâ'atler etrâfında hurâfeler, hikâyeler tertîb eylemiş, yanlış itikâdların istilâ'î bir şekil almasına sebebiyet vermiş, kolay kolay teceddüd-i te'âlî yoluna dâhil olamamışlardır.

Beşeriyetin bir kısm-ı kalîli insanlarda mevcut bu mu'tekidatdan istifâde cihetine gitmişler, tali'in reh-güzârına îsâl eylediği her hangi bir kuvveti nefslerinde zan eyleyerek tahakküm ve tegallüb tarîkini tutmuşlar, derebeylik, krallık, şahlık, padişahlık gibi mevâki' ve bunlara mahsûs merâsim ihdâs eylemişler ve mensûbîni gibi tufeylî mümtâz bir sınıf vücûda getirmişlerdir. Bu sınıf kuvvet ve nüfuzuyla diğer insanları dâimâ ezmiş, onları istediği gibi sevk-i idâre etmiş, çalıştırmış ve mesâ'îlerinin semerelerini sefahât ve hevesâtına hasr ve tahsîs eylemiştir. İşte asırdan asıra, ecdâddan ecdâda tevârüs eden bu usûl-i tegallüb ve tahakküm, bir kısm-ı kalîl için bir hak ve ekseriyet teşkil eden diğer zümre içinde âhar hesâbına çalışmak, zulm ve i'tisâfa boyun eğerek onları altın tahtlarda oturtmak bir vazife telâkki olmuştur.

Fakat ilim ve fennin terâkki ve te'âllisi ma'serî hayâtta yeni ihtiyaçlar doğurmuş, yeni fikirler tevlîd etmiş, hurafeleri izâle eylemiş, insanlara iyiyi kötüyü tefrik edebilecek bir kudret-i temyîziyye hakkını talep edecek bir rıf'at-ı hissiyye vermiştir. İşte bu tarihten itibâren hiçbir kayd ile mükellef olmayarak her türlü huzûzâtından müstefid olan ve diğerinin alinteri bahâsına kâffe-i hevesât ve arzularını idâme eden birinci zümre ile bu kadar çalıştığı hâlde açlık ve sefaletten tahlîs-i giribân edemeyen memleketin her türlü âlâm ve mesâ'ibini sîne-i tahammülünde taşıyan ve bir lokma ekmeğe arz-ı iftikar eden diğer tabaka arasında şiddetli mücâdeleler başlamış ve fenâ olan bu teşkilât-ı ictimâ'iyeyi

### [Sahife 122]

yıkmak, bozmak ve yerine sa'âdet-i beşeriyeyi kâfil bir usûl-i idâre ikame eylemek lüzûmu hissedilmiş ve hükûmetlerin mutlakiyetten meşrûtiyet, cumhuriyet gibi şekillere intikâl etmesi ve böyle muhtelif istihâllara uğraması bundan neş'et eylemiştir.

Bununla berâber bu şekl-i hükûmetler dahi ictimâ'î yaraların iltiyâmını te'mîn ve ekser halkın âlâmını tahfif edememiştir. Çünkü gerek ferdî saltanatta istinâd eden meşrûtiyet-i idârelerde olsun ve gerek cumhuriyet idârelerde olsun yine sâhib-i nüfûz bir sınıf-ı mümtâz

zuhûr eyledi. İyi tahsil gördü. Servet sâhibi oldu. İntihâbâtta kazandı. Kuvve-i hükûmeti eline aldı ve ekseriyet halk yine bu ekanim-i selâseye mâlik kuvvetin istibdâdından yakasını kurtaramadı. Bu usul-ı idârelere nazaran da böyle olması pek tabî'î idi. Zirâ meşrûtiyet usûlleri, saltanatı tarihî bir zaruret addederek yaşattığı gibi cumhûrî usûlleri dahi re'îs-i cumhûrlara meclis-i meb'ûsânı fesh edebilmek, kanunlara mer'iyet bahş eylemek gibi umûm milletın arzusuna tekabül hatta tefevvük eder bir salahiyet veriyor, "hâkimiyet-i milliyye" lafzı bir ma'nâdan ibâret kalıyordu. İşte bu ilel ve esbâba mebnîdir ki, bizde de meşrûtiyet-i idâre hâkimiyet-i milliyyeyi te'mîn edemediği intizâr olunduğu sûrette bir kudret-i feyyâzâne gösteremedi halkımızı umduğu refâh ve sa'âdete nâ'il eyleyemedi. Yekdiğerini ta'kîb eden irticâ'î hareketlerin, şahsî ihtirasların, mütemâdî muhârebelerin netâyic-i meş'ûmesi olarak gülzâr-ı vatan, bir dârü'l-eytâm hâline geldi. Padişah ve erkânı arzû ve hevesât-ı nâ-meşrû'alarının idâmesi için milletın bekâyâ-yı izâmını ırz ve namusunu ecnebî çizmeleri altında çiğnetmekten çekinmediler.

İşte bu hâdiselerin bünye-i ictimâ'îde açtığı derin yaraların te'sîriyle millet bugün ferd-i saltanat usûlünü yıktı. Asrî bir kâbusu tepeledi, hâkimiyet-i mutlaka-ı milliyyeyi te'mîn ve "halk hükûmeti" nâmıyla millî bir saltanat vücûda getirdi. Artık bu idârede ne meclis-i a'yân gibi padişah ve mukarribînin hukukunu tevsî'a uğraşan bir meclis ve ne de sınıf-ı mümtâzdan müteşekkil bünye altında icrâ'î bir kuvvet ve ne de kanunlara mer'iyet bahş eden bir padişah mevcûttur. Bugün kanunları yapan, mer'iyet kıymetini veren, icrâ eden, doğrudan doğruya milleti temsil eden "Türkiye Hükûmeti Büyük Millet Meclisi"dir. Memlekette bunun fevkinde hâkim hiçbir kuvvet mutasavver değildir. Şu şekil ile meclisin verdiği ve vereceği kararlar ve yapılan, tatbîk olunan kanunlar irâde-i milliyyenin bir arzusu ve kanun sûretinde tecellisinden başka bir şey değildir.

Hey'et-i ictimâ'îyyemizde refâh ve sa'âdet te'mîn edecek halkımızı mes'ûd ve memnun edecek şekl-i idâre de ancak budur. Bununla beraber millet için bütün kuvve-i ittisâ'îyesiyle gözlerini açacak noktalar da yok değildir.

Velâyet ve vesâyetten henüz kurtulduğumuzu, kendi kendimizi idâreye mecbûr olduğumuzu unutmamalıyız. Millet meclisine göndereceğimiz vekillerin ahlâk, iktidâr ve ihâtasından emin olmalıyız. Ve bunu nefsimize karşı vatanî bir borç bilmeliyiz. Zirâ memlekette şahsî kudret ve nüfuzlar imhâ edilmiş ve kanundan başka hâkim bir kuvvet kalmamış olduğundan bu idârede hatalara meydân verirsek artık kusurlarımızı adem-i kabiliyetimizden başka cihete isnâdâ imkân kalmaz. Binâenâleyh intihâbâtta isâbet etmek,

meb'ûsları ilminden, iktidârından hususıyla secâyasından tamamıyla emîn olduğumuz kimselerden tefrîk etmek lâzımdır.

Meb'ûslarda aranılacak evsâf her şeyden evvel seciyedir. Bunu dâimâ zekâyâ vesâir vâsıflara takdîm etmelidir. Çünkü tarih bize gösteriyor ki, İrânîler, Romalılar gibi zamânın birer kutbu olan kavimler bilâhire zekâlarının değil seciyelerinin tedennîsinden dolayı nâ-bûd olmuşlardır. Memleketimizde aradığımız evsâfta adamlarımız yok değildir. Bazıların zannettikleri gibi terâkümât-ı irsiyemizi fezâ'il-i ahlâkiyemizi kâmilen ga'ib etmedik. Ve hem terâkümât-ı irsiyye netîcesi olarak kazanılan secâyâ-yı asliyye öyle kolay kolay zâ'il olmaz.

### [Sahife 123]

Bu secâyâ uzviyetteki bünye-i teşrîhiyyeler gibi gayr-i kabil-i tahavvüldür. Bu gibi aslî ve irsî meziyetler bir kavmin tarihiyle beraber başlar. Azametli bir tarihe mâlik olan Türk unsur-ı necîbesinin, ecdâdının birçok meziyetlerine tevârüs etmemesi bugünkü nazariyât-ı ilmiyye ile gayr-i kabil-i te'liftir. Gerçi bazı fer'î secâyamız dümûra dûçâr olmuş ve ahvâlimizde menfî netîceler husûle getiren fi'iller zuhûra gelmiştir. Fakat iyi bir teşkîlât-ı terbiyevînin taht-ı te'sîrinde bunları müsbet bir sûrette fa'âliyyete sevk etmek ve halkta bulunan bu isti'dâd-ı mahfiyyeyi harekete getirmek pek güç bir iş değildir. Bunun için münevver kısmın fikrî ve amelî fa'âliyyete geçmesi, halkımıza yeni fikirleri telkîn etmesi ve bunu bir his ve akîde şekline sokması lâzımdır ki, bunun için fazla bir müşkilâta ma'rûz kalınmayacaktır. Zirâ harb-i umûmî ve harekât-ı âhire-i milliyye dimâğ-ı millîde pek mühim intibâlar husûle getirmiştir. Ekser halk hayât ve hükûmetin ne demek olduğunu anlamış, zarûret-i idâreye, asâlet, imtiyâz an'ane nâmına şahsî hürriyetini dünyadaki hisse-i sa'âdetini fedâ etmemeye karar vermiştir. Artık millet fecr-i istikbâlin sihâb-ı gülğünü arasından memlekete feyz ve hayât saçacak bir güneşin tulû'una intizâr etmektedir ve buna da hak kazanmıştır.

**Amasya, 24 Mart [1]339 Sabri**

### ASR-I SA'ÂDET

Her asra, –Taş Devri, Tunç Devri, teceddüd ve intibâh devri gibi– hususî bir renk veren zamân, bilmem ki, asrımızı nasıl bir vasıf ile tavsîf edecektir?

Acaba içinde yaşadığımız asır insanî ve ictimâ'î gayelerin, ilâhî mefkûrelerin son hudûduna yaklaşmış bir hâl-i mes'ûdiyyetde mi bulunuyor?

Semâda uçan tayyâreleri, deniz dibinde yüzen tahte'l-bahr seyyâr bir beldeyi andıran vapurları, muhteşem fabrikaları, şimendiferleri, telsiz telgrafları, telefonları ile beşeriyet ne kadar övünürse övünsün maksad-ı hilkâtinin, gaye-i fitratının henüz mebâdîsinde bulunan acemi bir mekteb çocuğundan başka bir şey değildir. Çünkü medenî abideleri, ilmî eser ve ihtirâ'larına rağmen hâlâ ef'âl ve harekâtıyla çocukluğu anından usluluk devrine atlayamadığını göstermektedir. Bir mekteb çocuğunun ki, her hâlinde kararsızlık, her tavır ve hareketinde mantıksızlık meşhûd, bir mekteb çocuğunun ki, gözleri dumanla dolu, hudûd-ı idrâk ve zihniyeti mevhûm bulutlarla örtülüdür. Onun bütün vazifesi, bütün düşüncesi kırmak ve devirmek, düşmek ve ağlamak, gülmek ve eğlenmektir. Fakat bütün yaramazlıklarda, bütün bu haşarılıklarda bir maksâd ve ma'nâ yoktur. Annesinin ta'zîrlerine, iğnelerine, babasının kaç çatmalarına, tokatlarına, hocasının tevbîh ve tekdirlerine rağmen evin en kıymetli eşyâsını sokaklarda araba gibi sürükleyerek parça parça eder, hizmetçinin kolunu çimdikler, ablasının saçını çeker, küçük kardeşinin beşiğini devirir, arkadaşının kitabını yırtar, bir kuşun yuvasını bozar, yumurtasını kırar... Dâimâ tahrible, zedelemekle netîcelenen bu hâllerinden o kadar tatlı bir keyif, hoş bir zevk ve eğlence duyar ki, arzuları hâ'il çıkmasa belki babasının evini yakar, annesinin gözünü oyar, kudreti yetse kâinâtı alt üst eder...

Tarihe ve hayâta göz gezdirecek olursak pek çok aksakallı beylere, sırma ve nişânlar içerisinde boğulmuş çocuklara, kravatlı ve redîngotlu yaramazlara tesâdüf ederiz.

Döş-i arzı enkaz ile doldurmak, sîne-i tabî'atı masûm kemikleriyle süslemek, sîmâ-yı kâinâtı gözyaşlarıyla

#### [Sahife 124]

kaplamak akıllılık, usluluk eseri midir ki, ekseriya tarihin baş satırına böyle eli kanlı adamlar oturuyor ve beşeriyet onlarla iftihâr ediyor.

“Asr-ı Terakkî”, “Asr-ı Medeniyet” gibi mutantan kelimelerle yâd ettiğimiz şu devirde hâlâ bir dilim ekmek için karşısındakinin kolunu kıvıran, kanını emen, hakkını tanımayan, güyâ insaniyete hizmet emel-i hâlisânesiyle yaptırdığı bir hastahâne, bir sanatoryum, bir dârü'l-fünûn binasının yanı başında beş dakikada bir memleketi, şehri hârâbeye çevirecek bombalar, dînamitler i'mâl eden, bulutlar arasında dolaşan tayyâresiyle kardeşini öldüren, treniyle, vapuruyla, otomobiliyle hem-cinslerinin evini yıkmaya giden insanoğullarına tesâdüf etmiyor muyuz? Üzerlerimizdeki nazarları aldatan cicili bicili medeniyet kisvesini çıkarınız,



altında aynı insanın sırtıttığını göreceksiniz. Ecdâd-ı ibtidâ'iyemiz karşısındakine gıcırdayan dişlerini, kenetlenen yumruklarını açıktan açığa gösterir, öldüreceğim derdi. Biz şimdi birbirlerimizi medeniyet yıldızlarına bürünmüş ince ve pür-esrâr haplarla öldürüyoruz.

Zannettim ki, Sâni'-i Kudret bu âlemi bunun için yaratmış, “nüshâ-i küberâ”, “eşref-i mahlûkat” hitâbıyla tevkîr edilen insan bu dünyâyı kana boyamak için halk edilmiş olsun? Eğer yalnız tahrîb için halk edilmiş olsaydı arzın halifesi olmaz, mu‘ammâ-yı hilkâtin miftâh-ı halli eline tutuşturulmazdı.

Esrâr-ı hilkâtin miftâh-ı hallini elinde tutan beşeriyet, bir çiftçi kağnısı, bir mu‘allim kürsüsü, bir mütefekkirin masası, bir işçi tezgâhı önünde eğildiği, bir yetim sesine kulak verdiği, hikmet ve fazileti menfa‘ât ve zînete tercih ettiği, bir düşkünü yerden, bir taşı yol üzerinden kaldırdığı, “yaratılanı yaradandan ötürü” hoş gördüğü gün, asrımızın hakîki ve vâzih çehresi bir güneş gibi doğacak, zulmet ve sefâlet içinde ağlayan âdemoğullarının gözyaşları dînecek. İşte o zamân dünya altında “dârü'l-azab” yaftası taşıyan bir cehennem değil, ırmaklarından kevserler, çeşmelerinden âb-ı zülâller akan, her dalında bülbüller her gölgesinde şeydâ çiftler dolaşan bir "cennet bahçesi"ne dönecektir.

### **Cevâd Hakkı**

### **HALK YOLU'NUN MUHTEREM HEY'ETİNE**

İnkılâb fikirlerinin ma'kes ve nâşiri olan “Halk Yolu” mecmû‘asını büyük bir takdîr ve hakîki bir alâka ve dikkat ile takîb ediyorum.

Genç nâşirlerin der‘uhde eylediği büyük ve mukaddes fikir mücâhedesindeki ağır ve fakat şerefli ve âli mesâ‘îlerinde muvaffakiyetlerini görmek en kudsî emellerimizdir.

En nezîh ve âlî efkâr ve desâtir-i milliyyenin genç mücâhidlerini tebrîk ederken, şerefli mücâhedelelerinde kendi âmâl-ı müşterekelerinin de tecellisini görmekle iftihâr eden, bütün gençliğin en hâlis temenniyâtına tercümân olduğumu şüphesiz addediyorum.

Dâimâ büyük milletimizin bugüne kadar geçirdiği şerefli tarihî hayâtının muhtelif safhalarına bir nazar-ı ibret ve intibâh ile bakıldığı zamân pek mühim ve tarihî “ân”ların geçtiği görülmektedir ki, bugün içinde yaşadığımız şerefli dakikalar idrâk edilinceye kadar geçirilen çetin imtihanlar, acı ızdırâblar, âzîz milletimizin ebed-zinde bir kuvve-i hayâtiyyeye mâlik olduğunu ifâde etmekte ve artık tarihe intikal eden bu şanlı “mazi ve günler”den bi-hakkın büyük bir fahr ve gurûr hiss olunmaktadır. Büyük harbin felâketle nihâyet bulan

## [Sahife 125]

kara günlerinde her taraftan uzanan tehditkâr düşman elleri ve ayakları altında ezilmeye başlayan sevgili vatanın ma‘rûz-ı istilâ olan yerlerini bugün kurtaran ve milletin muhassıla-ı irâdesini ifâde eden dest-i rehakâr en büyük ilhamını, hiçbir zamân boyun eğmeyen ve dâimâ “ufkî” olan milletimizin yüksek rûhundan almış ve asla sarsılmayan bu necîb rûhun pek metîn irâde-i aliyyesiyledir ki, “sevgili vatan ve millet”miz artık kurtulmuştur. Fakat uzun mücâdele ve mücâhede günlerinin bugünkü “nesl”e miras bıraktığı derin yaraların sarılmasını, acı ızdırapların dîndirilmesini başarabilmek için yine uzun ve devamlı yeni bir “tarz-ı cidâl” başlıyor ki, ictimâ‘î, iktisadî ve irfân hayâtı safhalarını ihtivâ ve esasât-ı cedîdeye istinâd eden bu yeni hayâtın kapısından girerken bütün azim ve irâdelerimizi toplamak ve en yüksek ve metîn bir azim ile “kutsi hedef”e yürümek başlıca düstûr-ı hareketimiz olmak lâzımdır ki, bu âlî vazife, gençliğin çok şerefli bir vazifesi olacaktır. İşte “istiklâl” mücâdelelerinin arkasından birini karşılayan “yeni hayât” mücâhedesinde gençlik, kendisine teveccüh eden, “büyük ve tarihî vazifeyi müdrik olarak işe başlaması lâzımdır ki, “millî gaye”ye bir ân evvel vusûl sa‘âdetini görelim.

Halk Yolu'nu okurken bütün bu safhalar bir sinema filmi hâlinde gözümde geçiyor. Âzîz mücâhede günlerinin kutsî hâtırâtından mülhem olduğumu gördüğüm “Kengiri” gençliği cidden pek büyük takdirlere sezâ ve bütün gençliğin buna imtisâl eylemesi cidden pek ziyâde şâyân-ı arzudur.

Ne kadar şâyân-ı temennîdir ki, yeni hayâtın mâ-bihî'l-istinâdı olan “Halkçılık” yollarını gösterecek ve bu âlî maksadın pîşdarları olacak gençliğin en metîn bir tesânüdle memleketin her tarafındaki muhitlerde bu “nâzımlık” vazifesini müdrik ve hayât-ı fikriyenin alemdârı olsunlar.

Milletin en ziyâde muhtaç olduğu “nûr-ı irfânî” neşr etmek ve yeni esâsâtı halka telkin ve saf, nezîh halk tabakalarını dâimâ irşâd ve tenvîr eylemek vazifelerini gençliğin en kudsî ve âlî cümle-i vezâ'ifinden olduğunu gören ve idrâk eden Halk Yolu nâşir ve muharrirlerini en büyük takdîr ve samîmîyetlerimle tebrîk eder ve dâimâ muvaffakiyetler temenni eylerim efendim.

**Sevkiyât ve Nakliyât Müdîr-i Umûmî Mu‘âvini Erkân-ı Harb Ka'im-i makam M. Neşet**

## SIHHÎ VE İCTİMÂ'Î YARALARIMIZDAN:

### İZDİVÂC YOLSUZLUKLARI

Hayât ve tıb nokta-i nazarından izdivâcdan gaye, tenâsül ve muhafaza-i sıhhat olup dünyanın bütün mesâ'ili gibi bunun da usûl ve kavâ'id-i mazbûtası ve bâ-husûs şerî'at-i İslâmiyyeyle fennin bu noktada dahi tamamen mutâbık kaldığı ahkâm-ı münîfesi vardır. Yoksa izdivâc sellemehü's-selâm ne kuvve-i bahiyye-i meşhûreyi teskîn ve ne de bazı sinsî ve hasîs emellerin te'mîni için kullanılan âdî bir vâsıta değildir. Kudsiyyet-i â'ile her türlü hayvanî istirâslardan ve hasîs düşüncelerden elbet mu'arrâdır.

Ebü'l-beşeri takip eden ibtidâ'î batınlarda izdivâc, sekene-i arzın sür'atle tekessürünü istihdâf eden fevkalâde bir usûl üzerine cârî olmuşsa da ebnâ-ı âdemin matlûb derecede çoğalmasını müte'âkib bu fevka'l-âdelik kalkarak yerine zamânların medeniyet ve edyânına muvâfık sûrette daha nezîh ve mükemmel şekiller peydâ ve en sonra da hâtemü'ş-şerî'atın mümzâ bir mevhibesi ve kezâlik ilim ve medeniyet-i hâzıranın aynen mahsûl ve zâde-i tetebbu' olan muhkem kaziyeler ka'im olmuştur. Yunan-ı kadim, Fars-i âtik, Roma düvel-i mekîne-i kadîmesi emr-i mühim izdivâcî kendi dîn ve medeniyetlerinden mülhem olmak üzere muhtelif şekil ve merasimde tesbit edip taktik ve icrâsını kavânîn-i mahsûsa ile hâssaten himâye ve te'yîd ettiler. Hârikalar ülkesi olan Amerika'yı da istîlâ ve teşkîl eden Avrupa'nın şimâlindeki kavî Anglo-Sakson ırkı ve hele Almanya gibi zinde ve âhenin bir unsûr-ı terakkî

### [Sahife 126]

muhayyerü'l-ukul tetebbu'ât-ı ilmiyyeleri sâyesinde izdivâcın ve bunun tetimmâtından olan terbiye-i etfâlin en musaver ve makbûl usûllerini keşf ederek herkes için vacibü'r-ri'âye kavâ'id cem' ve tedvînine muvaffak oldular. Gaye-i idrâk ve ilmî usullere ittibâ edecek, yükselen bu milletlerde mev'ûd-ı sa'âdet tamamıyla tahakkuk etmiştir. Nesilleri çoğalmakta, neş'e ve sıhhatleri âdetâ bir kaynak gibi fişkurmaktadır. Nisbeten çok mütereddî sayılan cenûbî Avrupa akvâmı da bilâkis safahat beliyyesiyle izdivâcın gaye ve nikât-ı tabî'îyesini artık göremez olduklarından inkırâza yüz tutmuşlardır. Her işte bir gaye vardır. Gaye idrâk olunmazsa usûl ve programına da ittibâ olunmaz. Ancak usûllere ri'âyetledir ki, hedefe vusûl mümkün olur. Hayır ve sa'âdet bulunur. Gördük ki, izdivâcın da bir gayesi var. Tenâsül ve muhafaza-ı sıhhat gibi iki mühimmeyi câmi, İslâmın esasât-ı şer'îyyesi, bin üç yüz kırk bir seneden beri sa'âdet-i dâreynimizi kâfil olmak üzere her türlü umûrumuzu mükemmelen tarif ve îzâh ettiği halde biz ummân-ı gaflet ve dalâletin emvâc-ı gird-bâdı altında ma'azallâh gark

ve nâ-bedîd olmak üzere bulunuyoruz. Tâ semt-i re'îsimizde doğan şems-i Münîr-i şer' ve ma'rifetin en keskin ve amûdî şu'â'âtıyla tenevvür edemiyoruz. İzdivâcda te'addüd-i zevcâtta, talâkda dahi envâ'-ı hafî'ât ve sû'-i isti'mâlleri irtikâb ile mütereddî bir mevki'e düşüyoruz. Bu fecî' bâhiste Anadolumuzun dâhilinde olan herhangi bir yerin diğer bir yerle nisbet ve mukayesesine mahal yok. Vâ-[e]sefâ ki, her yer aynı hâlde. Misâl olarak içinde bulunduğumuz şu öz Türk muhitine bir nazar-ı îmân atf edelim. Gözümüze batan binlerce vakayi'-i mü'ellime te'sîriyle derhâl nâlân ve giryân olmamak kabil değildir. Tarihte beraberce lânet ettiği birtakım dalkavuk ve düzmecelelerin esâsât-ı şer'ıyyemize –bazı hod-gâm pâdişahların keyif ve hâtırı yerine gelsin diye– asırlardan beri urdukları darbe-i tahrîb o kadar fecidir ki, bundan itirâf edelim, tevârüs ettiğimiz bazı hâl-i hazırda usûl ve kanunlarımıza çok müte'essir ve şâ'ibedâr bulunmuştur. Lehü'l-hamd her devirde fatîn ve hakîkat-bîn ulemâ-i şer'ıyyemiz yetişmiş ise de ne çâre ki, âvâz-ı ictimâd ve hakîkatleri av'ave-i cühelâ arasında boğulup gitmiş, şu köhne ve mihraksız kubbe-i ictimâ'ıyyemizde hoş bir aks-i sadâ bile hâsıl edememişlerdir. Ulemâ-i hakîkinin tam bir salâhiyetle buna ahkâm-ı Furkaniyye'den istinbât etmek üzere izdivâcî farz, vâcib, mübâh gördüğü ve bilâkis tamamen haram ve mekrûh bulduğu yerler var. Tabâbet ve ictimâ'ıyyât-ı fennî dahi bu mes'eleyi aynı sûretle hal ve intâc etmiştir.

Lisân-ı şer'îdeki "küfüv"ün ma'nâsı gayet şümüllü olup fennin muktetafâtıyla tamamihâ âhenk-dârdır. Fen zaten ayn-ı hakîkat ve gavâmız-ı tabî'at demek olup sır ve mahlûk-ı Hüdâ'dan başka bir şey değildir. Elhamdülillâh aklî ve fennî olan her şey şer'îyatımıza dâhildir. Ma'a't-te'essüf bunun aksini iddi'â eden bir şerzeme-i mürteci'a var. Allah onları ıslâh ve düşdükleri girîve-i dalâletten halâs eylesin. Şer'îate ri'ayetkâr olmak fenne ve fenne muvafik hareket etmek şer'îata mutâ' olmak demektir.

Fen, tıb ve ictimâiyâtın izdivâc hakkındaki kavâ'idine imtisâl olunmak kat'ıyyen hüsrân ve nedâmeti bâdîdir. Bu kavâ'id bilinmesi çok lâzım şeylerden olup yegân yegân arz ve tafsîle ve hatta misâller îrâdıyla da teyîde şâyândır.

Evvelâ zevc ve zevcenin mütekabilen küfüvü şarttır. Şümüllü bir ma'nâyı hâ'iz bulunan bu kelime-i Arabiyye'de başlıca yaş, baş, servet ve sıhhat dâhildir. Yetmiş beşlik kadîd bir ihtiyarın on dört yaşındaki cevval ve ateşin bir bâkireyi alması hiç de şâyân-ı kabul değildir. Fakat fen ve akla ve kezâlik esâsât-ı şer'ıyyeye de muhâlif olan şu hâli men' etmeğe kavânîn-i mer'ıyyemiz kadir değildir. Kadir olmadığı için çok def'a zavallı ihtiyâr âdetâ müntehiren terk-i cân ve cânân eylediği gibi dil-dâde-i bî-vefâsı da satılık bir mahlûk misâli

kudsiyyet-i â'ileyi hiç hissedemeksizin diğerk bir hâneye daha mal ve metâ' kayd olunur. Veyâhud düşeş kabilinden bu izdivâc-ı nâ-mes'ûdun bir de mahsûlü kadem-nihâde-i âlem-zâr olur ki, zavallı zaten kendi çocuk demek olan on dört yaşındaki zoraki bir vâlide

### [Sahife 127]

ile kadîd ve nâtüvân bir pederin en son hamle-i bâhiyyesi mahsûlü olduğu için tıbkı ihtiyar pederi gibi buruşuk, bünyesi çürük, gayet cılız ve nîm-hayâtdâr bir şeydir. Yaşayamaz. Vâlidînden evvel veya berâberce âlem-i uhrâyâ rıhlet ederler. Yaşların da denk olması şart. Okumuş okumuşla, câhil câhille ile ancak anlaşabilirler. Servet de aşığı yukarı uygun olmalı. Tarafından birinin bu husustaki fark-ı seviyesi âhenksizliğe masdar olabilir. Sıhhate gelince, bunu bilhassa nazar-ı dikkate almalı. Ekseriyâ gençlerimizin evlenme çağına kadar vâdi-i fuhuşda dolaşıp yakalandıkları emrâz-ı zühreviyeyi yani frengi ile bel soğukluğunu mütâla'a edelim. Bu menhûs iki illetin sirâyet-i müdhişesi bâhusûs ilk gece frâş-ı arûsda merhametsizce vâki' olur. Evin kurretü'l-aynı med'üvv-i nâzenîni olan zavallı arûs-ı nev-nihâlin hayâtı –hele tedâvî de edilemezse– leyle-i vuslattan itibâren zehirlenmiş demektir. Şayet bir de çocuk doğacak olursa o da kat'î suretde ya irsî frengi ile ma'lûl ve mütereddî veya bel soğukluğunun fih-i semdârıyla nûr-ı basardan mahrûm bulunur. Misâl: Geçen sene hemen aynı tarihte tesadüf olunan iki vaka'-i fecî'a ibrete değil oturup hüngür hüngür ağlamaya şâyândır. Oldukça okuyup, yazmış, diyâr-ı gurbet dahi gezmiş bir zât, vaktiyle gençliği zamânında pûyan olduğu âlem-i fuhşun ledağ-ı zehir-nâkini frengiyi bütün dehşetiyle vücûduna sardırmış belki, mütetabbiblere saparnacılara da mürâca'at ederek lâyıık olduğu müdavât-ı câhilâneyi görmüştür. Sath-ı bedeninde zehirli akrepler gibi dehşet-nümûn olan frengi çıbanlarını hiç de mühimsemeyerek evlenmeye kalkışmış, esnâ-yı mu'âyenede tabib gördüğü illet-i müdhişeyi muhavvel evrâkına kayd ve tahşiye etmekle berâber tarafeyne karşıda lâzım-ı vechile tavsiyede bulunmuş ise de biri diğerkinin hâl ü vaktinin yerinde bulunmasına tama'an, öteki de berikinin cân fedâ sadâkatine âşık olarak hilâf-ı kanûn tabîr-i diğerkle mahalle nikâhıyla gecenin birinde gizlice ser-mest visâl olmuşlar. İkinci vak'a da aynı, ancak bunda erkek okumuş yazmışlığı yok, cehâletine atfen kaba, hatta nisbeten hafif göründü. Hülâsâ her iki erkeğin de üçüncü aya varmadan dil-dâdelerini soldurdukları işitildi. Fakat rızâ-yı tarafeyn! Kim ne der?

Babasının anasına aşıladiğı bel soğukluğu te'siriyle gözleri sakat ve ya tamâmen nimet-i basardan mahrûm bulunan müte'addid nev-zâd ve etfâl-i masûmeyi buralarda re'yü'l-ayn görmüş olmakla müte'ellim bulunduğumuzu ilâve eylerim.

Kadı Efendilerin kable'l-nikâh tarafeyni berâ-yı mu'âyene tabibe göndermesi hâssaten bu iki hastalığı araştırmak içindir. Hâlbuki bazı zavallı halkımız bunu fuzûlî bir müdâhele telakki ettiklerinden mu'âyene esnâsında be-gayet kaçınmak bazen de hakîki hâtib ve mahtûbe yerine diğer kimseleri ikame etmek gibi tamâmen kendi menfâ'atlerini muhıl sahtekârlıklara cür'et ediyorlar. Tabib bu mu'âyenede izdivâcın gayesini düşünerek daha çok şeyleri nazar-ı dikkate alacak, tarafeynin verem, sıraca vesâ'ir emrâz-ı bünyeviyyesini dâ'ül-kü'ül ve emrâz-ı akliyesini araştırıp kanâ'at-ı fenniyyesini rapor tarzında bildirecek ve sıhhat ve selâmet-i umûmiyyemiz nâmına da makamât-ı â'idesince icrâ-yı îcâbı nazar-ı dikkate alınacaktır. Milel-i mütemeddînede bu cihet hükûmetin gayretiyle değil, bi'z-zat halkın kendi takdîr ve teşebbüsüyle icrâ olunur. Tarafeyn yekdiğerine sıhhat şehâdetnâmesini göstermedikçe bağlanamaz.

Tarafeynden birinin bi'l-farz veremi diğeri geçebileceği gibi kadının hâlet-i hafiyye ve müzminede olarak esâsen mevcûd bulunan bu hastalığı, velâdet ve ırza misüllü esbâb-ı hezâliyye te'sîriyle had ve serî' bir şekilde inkılâb ederek derhâl hayâtını söndürür, çocukları dahi mezkûr hastalığa müsta'id olarak doğup emdikleri süt keyfiyet ve kemmiyet itibâriyle gayr-i kâfi bulunduğundan ekseriya âvân-ı sabâveti ikmâl edemeden meslulen ufûl ederler.

Sıraca da aynı sûretle za'îf ve kabiliyet-i hayâtiyyesi az mevlûdlara sebebiyet verir.

### [Sahife 128]

Vâlideynden birinin veya her ikisinin ifrat derecede işret isti'mâl etmiş olmasıyla te'essüs eden dâ'ül-kü'ül hâlinde ise zuhûr edecek nesiller, bilâ-istisnâ verem, sara, emrâz-ı akliye-i vehîme ile ma'lûl olurlar. Romatizma, nikris, kum ve taş hastalıklarından biriyle ma'lûl olan vâlideynin tevlîd edeceği çocuklar bu hastalıkların daha şiddetli tezâhürâtına veyahud da emrâz-ı asabiye-i muhtelifeye vâris kalırlar.

Beyne'l-akraba izdivâc da fennen hiç makbûl değildir. Amca, dayı, hala, teyze zâdelerin yekdiğeriyle te'ehhül etmesinden nâşî esâsen mevcûd bulunabilen bünyevî ve â'ilevî hastalıklar tekâsûf ederek nesl-i müstakbelleri üzerinde gayr-i kabil-i tedâvî ma'lûliyetlere müncer olur. Ve hatta devamlı ve müteselsil sûrette beyne'l-akraba izdivâca rağbet eden â'ilelerde akamet ve inkırâz dahi muhakkak bir keyfiyettir.

İzdivâcda mebnâ aleyh olan kadının sinni ve derece-i neşv ü nemâsı çok mühimdir. Avrupa'da umûmiyetle kızlar 18–20 veya daha ziyâde, erkekler de 20–30 yaşlarına kadar mesleği, mekteplerde ikmâl-i tahsîle sa'y olduklarından cinsiyâtın izdivacı bu yaşlardan daha

evvel vuku' bulamaz. Zaten adet ve kanunları da kızların sinn-i te'ehhülünü asgarî on sekiz kabul etmiştir. Çünkü kadınlar neşv ü nemâ devresini kabiliyet-i evlâdiyyeyi 18–20 yaşından evvel ikmâl ve ihrâz edemezler. Bu sinnin dúnunda olan kızın havsalası henüz hadd-i red ve vüs'at-ı tabî'yyeyi bulamamıştır. Buna rağmen şayet gebe kalırlarsa ceninin dâhil-i rahimde neşv ü nemâsı noksan kalmakla beraber doğumu da usretli ve arızalı olur. Memleketimizdeki on iki - on üç yaşındaki birçok kız çocuklarının zor ile vâlide yapıldığı vâki'dir. İstatistik üzerine tedkikat-ı tıbbiyemiz çok noksan olduğundan bu gayr-i sihhî âdetin bâ'is olduğu hayâtî ve ictimâ'î zararların derecesini lâyıkıyla ölçemiyoruz. Bazan pek bâriz olanlarını tesâdüf kabilinden işitip sadece vâh vâh deyip geçeriz. Hakikat-i hâlde zararsız geçen böyle hiçbir vak'a sayılamaz.

Köylülerimiz hâl-i hazır menfâ'at ve ictimâ'iyâtı iktizâsından olarak gayet erken evlenip döl-döş yetiştirmeye mecbûrdurlar. Şehirlilere nisbeten çok kavî olan bu unsur esâs merhâle-i hayâtdaki neşv ü nemâ devresini daha metîn ve serî' sûrette ikmâl ettiğinden kadın ve erkeklerindeki sinn-i izdivâcın küçük bulunmasına rağmen zararları mahduttur. Yalnız diğer husûsât-ı sihiyyeyi Kemal-i ehemmiyetle tatbîk etmeleri çok lâzımdır. Köylü erkek kadınlarının ba'de'l-izdivâc yekdiğerinden sirâyet tarikiyle tutuldukları frengi tüyleri ürpertecek derecede dehşetlidir. Şehirlilerin evlenirken yukarıdan beri sayıp döktüğümüz kavâ'id-i sihiyyenin kâffesini tamâmî-i ri'âyetleri hayâtî ve ictimâ'î menfâ'atleri iktizâsından bulunduğunu tekrar arz ile hatm-i temenniyât eyleriz.

**Dr. H. A.**

**BABA NASİHATLARI:**

**VAKİT, İŞ VE SÖZ HAKKINDA**

“Zamânını, mekânını bilmeyen insanlar câhildir.” “Vakit nakittir.” “Bilenle bilmeyen müsâvî olamaz.”

Her işin bir vakti, her vaktin bir işi vardır. Vakti gelmeden hiçbir iş görülmez.

Lokman Hekimin oğluna etmiş olduğu nasihatların pek çoğu bu zemînde olduğundan her zamân şu sözleri tekrar eder dururdu:

“Oğlum! Bir işi yapmak istediğin vakit, enini boyunu güzelce ölç biç de ona göre hareket et! Eğer uhdesinden gelecek olduğunu yüzde yüz veya hiç değilse doksan ihtimâl sence hâsıl olursa teşebbüs et, olmazsa etme.

İleride bileceğin, belleyeceğin, göreceğin, anlayacağın bir işi, bir vak'ayı acele edip de vaktinden evvel bileceğim, öğreneceğim, göreceğim, anlayacağım, yapacağım diye uğraşma.

### [Sahife 129]

Her işi vaktinde yapmaya çalış. Ve şimdi yapılması iktizâ eden bir işi sonraya yarına bırakma. Sonra yapılması iktizâ eden bir işi de hemen yapacağım diye beyhûde yorulma. Çünkü vaktinde yapılan her iş şartına ri'âyet olursa kusursuz olarak meydana gelir.

Vaktinden evvel veya sonra yapılan bir iş, zâhirde tam gibi görünse bile noksandır. Sen bilmez isen erbâbı onu evvel ahir anlar, makbule geçmez, fayda yerine zarar görürsün! İşte işe göre iş bunun için lâzımdır.

İşe göre adam, adama göre iş, söze göre adam, adama göre söz yine böyledir.

Her işi adam görür ve yapar. Lâkin bir adamın görebileceği işi her adam göremez. Her sözü adam söyler, fakat her sözü her adam söyleyemez. Her söz adamına göre söylenir. Her adama her söz söylenemez. (Kellimü'n-nâs a'lâ kaderi' ukulihim). (Kuli'l-hayr ve illâ fe's-küt) Ancak çok tecrübe görmüş ve çok serencâm geçirmiş olan vak'a-ı şinâsâna söyle ve mühim işleri ona tevdi' et! Çok hayır görürsün. Böyle zâtın becereceği mühim bir mes'eleyi yeni türemeye başlayan bir aceminin uhdesine tevdi' etmek, hem o işe göre adam tedârik etmemek, hem de iktidârı o mes'ele ile mütenâsib olmadığı cihetle adama göre iş bulmamak demektir.

Daha büyük işlerde kullanmaya değeri olan bir adamı âdî bir işte istihdam eylemek de böyledir.

İşâretten çakan bir ârife karşı söz oldukça kısa ve ma'nîdâr olmalı. (Li'l-ârif yekfi'l-işâre). Çünkü o az sözden çok ma'nâ çıkarır. Doğru olan her sözü kabulde inâd etmez. Laf uzarsa sıkılır. Kendi de kısa ve ma'nâlı söyler. Ömründe bir mekteb görmemiş veya mektebin bir kapısından girmiş öbür kapısından çıkmış olanlara veya usûl okumayıp da zamânını, mekânını bilmeyenlere biraz etrâflı ve açıkça söylemeli. Eğer o kesik söylenilen söz, kısa ve rumuzlu olursa âdetâ yalçın kayalara çarpan rüzgâr gibi te'sîrsiz kalır. Aksü'l-amel yapar ve hatta bazan anlamadığı için ters tûrs ma'nâ çıkarır, âriflerin canını sıkar. Onların en birinci emeli, dediği, istediği şeyin haklı haksız hemen oluvermesidir. Aksi takdîrde güyâ hakk-ı sarîhini ga'ib etmiş gibi âriflere kin beslemeye, düşmanlık etmeye başlar. "Hekim-i meşhur Aristo'nun", "İyi ile kötünün beynlerini farktan âciz olan bazı insanların şerlerinden hazer üzere bulununuz" sözü büyük bir hikmettir. Çünkü onlar fitnedir. Zirâ onlar bir defa uyanırlar



ise bir daha uyumazlar ve aranılırlarsa bulunmazlar. Öyleleri hakkında zamâna, mekâna göre mukabele etmek lâzımdır. Herkeste arzu ettiği şeye nâ'îl olmak için az çok bir sabırsızlık vardır. Bu da pek tabî'îdir. Şu kadar var ki, arzu olunan şeyin husûl bulması için mu'ayyen bir mekânın ve müsâ'id bir zamânın ve idâre edecek bir iktidârın bulunması şarttır. Bunu bilenler vaktini gözlerler, vaktinden evvel nevâkısını ikmâle çalışırlar da işi pek o kadar ta'cîl etmezler" buyurmuşlardır. İşte şu iki hekimin hikmet sözlerini âcizane bir hizmet olmak üzere Halk Yolu'na takdîm ediyorum.

**Mu'allim: B. Abdi**

**[Sahife 130]**

**EDEBİYAT:**

**GÜN BATARKEN**

-Kara Günlerde-

Batarken enginde dehrin güneşi

Gönül yıldızlardan ziyâlar ister

Batıyor, âh, Tanrım Türk'ün güneşi

Garib yurd bir subh-ı pertev-bâr ister!.

Âh, derim feryâdım inler enginde

Rûhum zulmetlerden halâs cenginde

Ümidim yurdumun son çelenginde

"Millî dehâ"lardan bir karar ister

Öksüz yuvalarda yavrular inler

Yanık feryâdları şehidler dînler

Yükselir tâ arşa masûm enînler

Bülbüller karanlık mâtem-zâr ister

Ölüm kanadını rûhlara gerdi

Sayırsız hicrândan haberler verdi

Genç kızlar sararmış goncalar derdi

Sevdâlar ebedî bir mezâr ister

Pâyânsız bir çölde kaldık kimsesiz  
Hayâttan eser yok, ümitten de iz  
Cehlin ne sûzişli kurbânıyız biz  
Öksüz yurd Tanrı'dan rehâ-kâr ister

Kapattı her yeri azmin ölümü  
Kayıp ettim Yâ Rab Nazlı gülümü  
Sen bağışla bana Anadolumu  
Gönül ne yâr ister, ne nigâr ister

Kurtuluş güneşi şarktan doğaydı  
Şu bitkin rûhlara îmân dolaydı  
Yurdumun derdine dermân olaydı  
O mes'ûd günlere intizâr ister

Açılsa ümidîn goncası solmaz  
Rûhuma hicrânın acısı dolmaz  
Ezelî bir millet böyle mahv olmaz  
Canından vaz geçmiş fedâkâr ister

Sönmesin Allahım ümid yıldızı  
Ezmesin rûhları bu ince sızı  
Yetimler inliyor, sen kurtar bizi  
Yurdumuz ebedî bir bahâr ister

**İstanbul 16 Mart [1]334**

### **GÜN DOĞARKEN**

Azminle îmânın milletim öğün  
Batan güneşleri doğdurdu bugün  
Gülşenler gülüyor ufuklar gülgün  
Yetimler bir ömr-i bahtiyâr ister

**Kengiri 16 Mart [1]339**

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 131]**

**NİZÂMÎ**

Fâtih'in şâ'ir vezîri Veliyyüddîn oğlu Ahmed Paşa'nın mu'âsırı olan Nizâmî Karaman'da Veliyyüddîn isminde bir hâcenin sulbünden dünyaya gelmiştir. Tahsilini pederinden görmüş, henüz on sekiz yaşında iken gazel vâdisinde ve bilhassa o zamânın en büyük şâ'iri bulunan Ahmed Paşa'yı tanzîr sahasında fevkâl-âde muvaffakiyet göstermekle Fâtih Sultan Mehmed'in nazar-ı dikkatini celb ettiğinden İstanbul'a davet olunmuştur. Ne yazıktır ki, Konya'ya vürûdunda bir bahâr çiçeği kadar süresiz ömrü hitâm bulmuştur.

Pederi va'azlarında oğlunun şi'irlerini okur, ağlar ve halkı da beraber ağlatırdı.

Taklîd vâdisinde olsa da "Nizamî" tarih edebiyâtımızda ihmâl edilemeyecek derecede kuvvetli bir şâ'irdir. Kendisine pek acıdığım, perâkende âsârını dikkat ve zevkle okuduğum bu şâ'ire karşı rûhumda beslediğim muhabbet, bir beytinin tazmînine sâ'ik ve bir gazel vücûda gelmesine bâ'is oldu. Tazmîninde muvaffak olamadımsa bunu şâ'irlikde isti'dâdımın noksanlığına haml etmek lâzımdır.

**TAZMÎN**

Rûhunun aksi ki mir'ât-i mücellâya düşer  
Sanki pembe iki gül safha-i beyzâya düşer

Dişlerin kim leb ü la'lin arasında görünür  
Benzer ol jâleye kim lâle-i hamrâya düşer.<sup>144</sup>

Nûr-ı çeşmânki nûş etmeye cehd etse nazar  
Bûs-ı dâmânın için sâye gibi pâye düşer

Sînenin tâbını setr etmeye enzârımdan

---

<sup>144</sup> Karamanlı Nizâmî

Hidmet-i ebr-i ha‘zân zülf-i senem-sâye düşer

Öperim nükhet giysisini şemm etmek için  
Şekl-i endâmı ki ol bester-i kemhâya düşer

Şeb-i firkatde gazel-i tarhı be-câmı “Tal‘at”  
Ahlâr sana, figan sağır eyler nâ[b]e (?) düşer  
**Ankara, 18 Teşrinsani [1]338**

**Ahmet Tal‘at**

### **GAZEL**

**–Behçet Bey Efendi'ye İthâf–**

Ey ârif-i dershâne-i irfân ü fazîlet  
Sürnâme-i erbâb-ı nezâhet ü belâgat

Ettim o belîğ nazm-ı dilârânızı tertîl  
Her mısra‘-ı rengîni birer dürr-i fesâhat

Ulviyyetini, hikmetin îzâh ediyor hep  
Tebcîl eder elbette bütün ehl-i basîret

Bir nağme ki erbâb-ı dile neşve-i fezâdır  
Aks-i suver-i safvet kalbindir o hâlet

Nazmınla beyân eylediğin cümle mehâsin  
Her tâlib-i irfâna olur mûcib-i rıf‘at

Vaktâki sitâyişler ile “Halk Yolu”nu kim  
Taktîr ile bast eylediğiniz fikr-i şehâmet

Erbâb-ı mesâ‘îdeki ol sa‘y-i samîmî  
Tahsin-i efâzille eder kesb-i resânet

Kadr-i edeb ve ma‘rifeti etmeli tevkîr

Erbâb-ı fezâ'ille vatan buldu selâmet

İrfânı-ı me'âlî ki onun şu'le-i feyzi  
Milletde uyandırdı bugün hüsn-i nebâhat

Cûşân ü hurûşân oluyor ehl-i tenevvür  
Nûrlar saçıyor âleme mefkûre-i millet

Şükrânımı kıl lütufla îsâl-i kabulgâh  
İrfân ve Kemalâtına bin tuffe-i hürmet

**14 Haziran [1]339**

**A.R.**

**[Sahife 132]**

**–Sene-i Devriye-i Şehâdeti Münâsebetiyle–**

**ŞEHİD YAVRUMA**

**17 Nisan 1339**

Sensiz idrâk ettiğim nefesler  
Saplanır kalbime işler ve inler  
Sensiz işitilen sadâlar sesler  
Fırlar çıkar uçar semâda çınlar

Havâssım benliğim sana mı mâldı  
Hep seninle gitti boş kovan kaldı  
Dolu vücûd hortum gibi boşaldı  
Nushu teselliyi hangi dil dînler

Hulkun menâkıbın sürûşâneydi  
Âlem âdât sana hep bî-gâneydi  
Herkes takdîr eyler ki bana neydi?  
Mislini çıkaramaz yüzlerle binler

Çek yanına beni âh Şehîd Hâmid  
Ziyâ'ınla menkuş kalan mehâmid

Eyledikçe beni meftûn ve vâcid

Lâhûtî seslerin rûhumda çınlar

**M.F.**

## **TEDKİKLER, TETEBBU‘LAR**

### **SÛFÎZÂDE MUSTAFA HÂZİM EFENDİ**

Kengirilidir. Be-nâm-ı ulemâmımızdandır. “Ünür” karyesinde doğmuştur. Tevellüd tarihi “1245”dir. Babası Hoca İsmâil Efendi'dir. Onun pederi Yetim Mehmed Efendi, onun pederi ulemâdan Mustafa Efendi'dir. İlk tahsili “Ünür“ karyesinde görmüştür. Tahsil hayatının yüksek derecelerini görmek ve ilme karşı beslediği derûnî ateşi teskîn etmek için Kengiri'ya gelmiştir.

Gökdon ve kırmızı mintanı, başında benekli çekisi, belinde kuşak ve silâhlığı ile Kengiri'ya geldiği zamân babası Hâce İsmâil Efendi'nin selâm ve tavsiyesini takdîm etmek üzere Kengiri ecille-i ulemâsından “Yüklü Köylü Hacı Ali Efendi”yi görmüş ve Hacı Ali Efendi yanında bulunan ahıbbâsından bir zâta Mustafa Hâzım Efendi'yi yanındakine takdîm ettiği zamân mûmâileyh zâtın –bir müddet– istihzâlı nazarları altında kalmıştı. Hâcî Ali Efendi bunu his etmiş ve “Biz göremeyiz, belki bir zamân gelir bu memleketi avucunun içine alır!” demekten nefsinin men‘ edememiş idi. Hacı Ali Efendi'nin – ki, vefâtında koca şâ‘ir Ahmed Zahmî Efendi:

Hem sekiz def‘a icâzet ile vermiş şânı

Bulunur mu acaba, şimdi nâzırı nâyâb

diyerek derûnî te’essürlerini bu ve emsâli gibi coşkun mısra‘larla izhâr etmiştir. Şu suretle takdîr ve emniyetlerine mazhar olan Mustafa Hâzım Efendi o günden itibâren Hacı Ali Efendi'nin ta‘lim ve tadrîs halkasına dâhil olarak ikmâl-i tahsile muvaffak olmuş ve icâzet almıştır.

Atmış altı senelik ömrünün otuz beş senesini Kengiri makam-ı iftâsında geçirmiştir.

Üç def‘a yüzlerle talebeye icâzet vermeye muvaffak olmuş ve her köyde bir, iki, üç tane merhûmdan icâzet almış talebeleri bulunuyordu. Zamânında Kengiri tahsîl ve tadrîs hayatının en kaynak günlerini yaşamıştır. Talebeler beyninde “Koca Bıyık” nâmıyla yâd olunan müşârünileyh halk arasında “Büyük Müftü” denmekle ma‘rûfdu.

Kırk sene kadar Cuma ve Salı günleri tefsîr dersine devâm etmiş sûre-i A'râb'a kadar getirebilmiştir.

Merhûm müşârün-ileyhin memleket i'mârı hususunda fevkalâde himmeti mesbûk olup Kengirî'da "Büyük Câmî" denilen "Sultan Süleymân-ı Kanûnî" câmî'ini tamir ettirerek son cemâ'at yerini dahi yedi kubbe üzerine kârgîr olarak

### [Sahife 133]

müceddeden inşâ ettirmiş ve câmî'-i mezkûra vakf olmak üzere yirmi kadar da kârgîr dükkân yaptırmıştır.<sup>145</sup>

Buğday pazarı câmî'-i şerîfi etrâfında beş hâne mübâya'a ederek yirmi iki oda ve bir dersihâneyi hâvî altı, üstlü bir medrese yaptırmıştır ki, "Hazımiyye Medresesi" nâmı verilmiştir.

Bunlardan mâ'adâ Kengirî'da yapılan bilumûm mekteb ve medârisin ve muhâcirîn için te'sîs ve inşâ olunan "Hamidiye Mahallesi" suyollarının inşâ ve tamirleri husûsunda pek çok hizmetleri görülmüştür.

Mustafa Hâzım Efendi iki oğluyla hacca gitmiş ve [1]311 senesi Muharreminin onunda hacdan avdetinde İstanbul'da vefat ederek vasiyeti üzerine Edirnekapısı'nda Çelebi merkumun kabri civarına defn olunmuştur.<sup>146</sup>

Hür fikirli, hazır cevaplı, latifeci, sakin tabî'atlı, mehâbetli, hoş sohbet, hâriku'l-âde bir zekâyâ ve hâfızaya mâlik olan Mustafa Hâzım Efendi, şişman vücûdu, orta boyu, geniş alnı, mukavves karakaşı, kara, iri, nâfîz ve câzib gözü, müdevver sakalı, gayet çok bıyıkları, enli suratu, geniş omuzlarıyla, güç ve kuvvetiyle, pehlivanlığıyla câzib ve mükemmel bir Türk sîmâ ve mevcûdiyeti gösteriyordu.

---

<sup>145</sup> 1277 tarihindeki zelzelede hasara uğrayan Câmî'-i Kebîr "1300" tarihinde ta'mîr olunmuştur. İşbu keyfiyette büyük müftü ile berâber merhûm mağfûr Hacı Evliyâ Efendi, Hacı Kavukçu Mecbûrî Efendi, İsfendiyâr-zâde Kasım Bey, Tüfenkçibaşı-zâde Halim Ağa ile kalfalık vazifesini îfâ eden Efe-zâde Hacı İsmâil Ağa'nın da himmet ve gayretleri sebk etmiştir.

<sup>146</sup> Hicaz'dan azîmetinde İstanbul'da Şeyhü'l-islâm Cemâleddîn Efendi ile görüşmüştür. Merhûm müşârünileyhe Mustafa Hâzım Efendi'nin Kengirî'deki hayâtî varlıklarını ve şahsiyetindeki fezâ'il ve Kemalâtı öğrenip takdîr ettikten sonra "müftülük" ücreti olarak kaç kuruş aldığını sormuş ve şehri "150" kuruş aldığını öğrendikten sonra bu miktar para ile nasıl idâre ettiğini sormuştur. Mustafa Hâzım Efendi de cevâben "Bizim Kengirî'de iki tarlamız vardır, birisine pamuk eker iplik yapar, dokur, elbise olarak giyeriz. Birisine de buğday eker, hasad eder, yer yaşarız" demişlerdir. İstanbul'da Fâtih'de müte'addid hocalar tarafından kendisine bazı mesâ'il-i şer'iyeye ve fıkıh hakkında su'âller sorulmuş, hepsine ayrı ayrı muvâfik ve doğru cevaplar vermiştir

Pederi Sûfî İsmâil Efendi, Kayseri'de Büyük Kasım Efendi'den hâdimde şehîr Ahmed Efendi'den icâzetler almış ve nihâyet-i ömre kadar tadrîs ve neşr-i ulûm ile meşgul olmuştur.

Merhûm İsmâil Efendi, sıla için Kengiri'ya gelmiş ve o zamân mücerred ve münzevî bulunan pederi Yetim Mehmed Efendi'ye misafir olmuş, pederi kendisini tanıyamamış ve nereden geldiğini sormuş, o da Kayseri'den tahsilden geldiğini söylemiş, kendi oğlu olduğunu anlamamış. Yetim Mehmed Efendi de, “Benim de Kayseri'de “İsmâilim var! Tanıyor musunuz?” diye sormuş, tanıdığını söylemiş. Akşam olduğundan berâber câmi'e gitmişler, avdet etmişler, yatsı namâzını da edâ ettikten sonra Yetim Mehmed Efendi misafirini “Yorulmuşundur oğlum yat!” diyerek istirâhata terk etmiş.

Ma'a-hâzâ yavrusunun eşkâli ve hutût-ı vechiyyesi o kadar değiştiğinden biraz kendi oğlu olduğunu zanneden baba, o gece sabah namâzına kadar uyumamış.

Bir elinde kandil olduğu hâlde mütehasirâne ve âşıkâne oğlunun yüzünü tedkik etmiş!..Sabah namâzına uyandırmış, dayananamış:

– Oğlum, demiş, sen benim “İsmâil”ime tamâmıyla benziyorsun, acaba “İsmâil”im misin?

– Evet baba, demiş, ben senin oğlun İsmâil'im.

Baba, oğul Kemal-i iştiyâkla birbirinin boynuna sarılmış, ağlamışlar... O dakikadan itibâren de Yetim Mehmed Efendi oğluyla berâber tahsîle gitmeye karar vermiş, ahd etmiş ve kırk beş yaşından sonra büyük “Kasım-ı Kayseri”den icâzet almıştır.

Rahmetulallah-ı Aleyh

**T. N.**

**[Sahife 134]**

**KENGİRİ ŞÂ'İRLERİ:**

**DESTÂN**

Gûş eyle sözümü âkılâne bak

Pend-i hakîkatten beyânı gözle

Yârâna karîb ol nâdânı bırak

Kıymetini bilen insanı gözle



Kıl bu sözlerimi köşene berçin  
Sakın bir kimseye hiç eyleme kin  
Seni zemm eyleyenin sen eyle medhin  
Ârif ol mûcib-i irfânı gözle

İncitme kimseyi ey tahtî bâlâ  
Zîrâ dil mülküdür Kâbe-i ûlya  
Herkesi hâlince hoş görmek evlâ  
Sâbır ol her hâle, cânânı gözle

El için ateşe kendîni yakma  
“Men aref” dersini elden bırakma  
Kendîni bil elin aybına bakma  
Senden sâdır olan noksanı gözle

Seni isteyen sen iste özden  
Lisânını hıfz et nâ-sezâ sözden  
Ahibbâ beyninde gel çıkma gözden  
Atına binmeden meydânı gözle

Kendîni bilmeze olma sen yakın  
Sonradan görmüşe borç etme sakın  
Asâlet rütbesin göğsüne takın  
Zulmetten çık mâh-ı tâbânı gözle

Dünya işgaline verme fikrini  
Hüdâdan gelenden kesme şükrünü  
Hayra tebdîl eyle dâ'im zikrini  
Geçirme vaktini zamânı gözle

Her du‘a içinde dile özünü  
Elini aç Mevla'ya döndür özünü  
Ölmeden cennete dikme gözünü

Evvelâ kâmil-i imânı gözle

İbretle nazar kıl âleme ey şah  
Mü'minin kalbidir mu'azzam dergâh  
Ahsen-i takvime oldunsa âgâh  
Güzel sev, derdîne dermânı gözle

“Amelsiz âlim”i alma bir pula  
Pendîni tut gitme gittiği yola  
Halık'dan şikâyet eyleme kula  
Rezzak-ı âlemdir Rahman'ı gözle

Rızk için âlemde hiç çekme kaygı  
Gelir görünmezden çok sayma, saygı  
Sûrette sîrette âdemsin yâhû  
Sırr-ı fâş eyleme erkânı gözle

Kendîni medh eden şeyh değil billâh  
Esrâr-ı tevhide olmadan âgâh  
Elinde bir tesbih başında külâh  
Türlü türlü söyler yalanı gözle

Ara bul kendîne mürşid-i kâmil  
Sarf ettiğin emek olur mu zâ'il  
Hakîki ol olma taklide mâ'il  
Yanarsın gözün aç mîzânı gözle

**[Sahife 135]**

Yalancının adı dirayetlidir  
Utanmazın adı şecâatlidir  
Doğru söz söyleyen kabahatlidir  
Şimdi bu tersine devrânı gözle

Terket bu dünyânın kıl ü kalini

Bilirsin Kadrî sen her ahvâlini  
Kilk-i nakkaş ile “gışâh” sâlini  
Hesab et tarih-i destânı söyle  
(1306)

### KOŞMA

Yürü esb-i aşka sadâkat ile  
Süvâr olup azm-i beka et gönül  
Mürşid-i kâmile refâkat eyle  
Teslim olup terk-i sivâ et gönül

Lâ ilâhe'den terk-i tecrîd olasın  
Tâ “illallâh” ile hayât bulasın  
Mahv olup ölmezdan evvel ölesin  
Cânı başı dosta fedâ et gönül

Rindî<sup>147</sup> Hak dilden tese’ül eyle  
Gayr-i terk et dostu te’emmül eyle  
Levh-i mukaddere tevekkül eyle  
Var Hakk'a teslîm-i rıza et gönül

Nufhe-i sûr etti âdem vücûda  
“Kaf Nun”dan kevn ü mekâna geldim  
“Birlik” diyârından dâr-ı ubûde  
Bin bir sıfâtını seyrâna geldim

İlminden “alleme'l-esmâ”yı bulup  
Cebîninde “harf ü imlâ”yı bulup  
Mushaf-ı hüsnünde noktayı bulup  
Şehîd-i şühedâdan reyyâna geldim

Açtı yâr vechinin netîcesini  
Gündüz etti bana her gecesini

---

<sup>147</sup> Tercüme-i hâlli ileride yazılacaktır.

Ref etti gönlümün göz peçesini  
Rindî seyr-i sırr-ı pinhâne geldim

### **GAZEL**

Bu fenâ hûb-ı dilâ sâreti bir kâlihâdır  
Ana dil vermeyen âdem ne güzel tâlihâdır  
Sevme dünyâda sakın fâsid ile fasideyi  
Olur âhirde ne sâlih ve ne kim salihâdır  
Saçı kisveyi görüp sanma sakın name-i meşk  
Hele şemm eyle de fehm et fenâ râyihâdır!  
Gerçi âlâyiş-hândan dem vurur dehr-i dehân  
Lîk her demdeki Kuran yüzü kim lâyihâdır  
Bu lugaz ilmini var mürşid-i kâminden oku  
Eğer idrâk edemezsen özüne samihâdır  
Cümle efnâyı koyup gitti bekâyâ “Zahmî”  
Ehl-i îmândan onun matlabı bir Fâtihâ'dır

Ey “mürg-i gönül” gülşeni seyrâna mı geldîn  
Bülbüller ile îş-ı gülistâna mı geldîn  
Îd günleri baş göstererek gök tarafından  
İsmâille bir koç ile kurbâna mı geldîn  
Ey mürg nice kâfir idîn tâ küçücükte  
Hattın gelenicek rûyuna îmâna mı geldîn  
Dâmenini çâk etmeden evvel dest-i Züleyhâ  
Yusuf gibi sen hücre-i zindâna mı geldîn  
Sen gelmeden ol “Mahî”-i gedâ ahrete gitti  
Ervâhına bir Fatihâ ihsana mı geldîn

**[Sahife 136]**

### **GÜZEL SÖZLER**

Bakıp nakş-ı nigîne şöyle fehm ettim ki, âlemde  
Derûnen şerha şerha etmeyenler nâmdâr olmazlar.

– Hiçbir ferdîn zarara katlanmak istememesine rağmen kendi zararına çalışanlar az değildir.

– Ataletin ta‘b ve füturunu izâle etmek imkânsızdır.

–Re’îs-i kârda bulunanlar çok söz söylemekten ziyâde iş görmek mecbûriyetindedirler.

– Ülfetin şartı külfetin refi‘idir.

–Kel baş, çabuk tıraş olur.

– Hayâtı temdîd için en iyi usul onu kısaltmaktır.

– Tabibler ile kadınları zemm etmek bizi bunların boyunduruğu altına koyan ve orada tutan za‘afın mukabele-i mütecâviziyesidir.

– Uyudum ve rüyada gördüm ki, hayât bir bedî‘a imiş. Uyandım ve baktım ki, hayât bir vazife imiş.

– İlacın sendedir de bilmiyorsun ve hastalığın sendedir de görmüyorsun.

## **GÜNÜN İZLERİ**

### **MA‘ÂRİF HAREKETLERİ**

#### **1. Tuht Mıntıkası’nda:**

Tuht nâhiyesinde merkez mektebiyle Babsa, Ünür, Yüklü, Topuzsaray karyelerindeki mekteblerin imtihanları hitâm bulmuştur. Bunlardan Ünür, Yüklü, Topuzsaray mu‘allimlerinin hizmet ve gayretleri şâyân-ı takdîr görülmüştür.

#### **2. Merkez Mıntıkası'nda:**

Merkez, Ertuğrul Tevfikiye, Karataş ve İnas mektepleriyle Dümeli, Maruf, Korgun, İpsarı,Boyalıca, Ovacık karyelerindeki mekteblerin de imtihanları bitmiştir.

İnas mektebiyle Ertuğrul mektebinin bu seneki fa‘âliyeti nisbeten takdîre şâyân ve İpsarı, Dümeli Ovacık mu‘allimleriyle Korgun, mu‘âvenetin sa‘y ve gayretleri bilhassa tebrîk ve takdîre şâyeste görülmüştür.

3. İdâdî imtihanları henüz hitâm bulmamıştır. Hitâmında merkez mıntıkasında mektebler için mekteb-i idâdi binasında büyük bir tevzi‘-i mükâfat merâsimi yapılacaktır. Zükûr ve inâs mekteblerinin resim ve el işleri ayrı ayrı teşhîr edilecektir.

4. Eyyâm-ı ta‘tîliyede ehliyetnâmeli mu‘allimler yeniden ehliyetnâme imtihânına tâbi tutulacağı ve ayrıca bir de tatil dersleri açılacağı haber alınmıştır.

5. İnas Mektebi ile Ertuğrul İbtidâî Mektebi'nin bahçeleri etrafına çevrilen duvarların inşâsı bitmek üzeredir. Duvarlar inşâ olunduktan sonra gelecek bahârdan itibâren eşcâr-ı müsmire gars edilecek ve mekteb binaları bugünkü çıplak şeklinden kurtarılacaktır.

6. Yeniden küşâd olunan ve her sene tadrîsâtına devâm edilmiş olan merkez medreselerinde imtihanlara başlanmıştır.

### İNTİHABÂT FA'ÂLİYETLERİ

Gazetelerde okunduğuna göre her tarafta muntazam fa'âliyetlerle pek çok yerlerde intihabâta devam olunmaktadır. Hatta o derecede ki, yirmi gün zarfında meb'ûslar intihâb olunacaktır. Kengirımızda da bu hususta bu kadar fa'âliyetlere rağmen henüz esamî cetvelleri ta'lik edilemediği gibi defterler bile lâyıkiyla tanzîm olunamamıştır.

İntihâb mes'elelerinin ehemmiyet ve ciddiyetine binâ'en alâkadâr zevâtın nazar-ı dikkatlerini celb etmeyi vicdânî ve millî vazife telâkki ederiz.

### NASİHATİM

Memleketimizde yetişmiş, henüz âlem-i matbû'ata atılmış istikbâlin mühim mecmû'ası olmasını ümit ve arzû ettiğimiz Halk Yolu'nun iki haftadır sütûnlarında bir takım dedikoduyu mûcib yazılar, sözler görüyorum. Bu benim için menfûr olduğu gibi erbâb-ı fazl ve irfânın da merdûd göreceği hâllerdendir. Mükevvenâtta yaşayan her millet, her mezheb, her zamân, her mekânda bu gibi şeyler olağandır.

Beşeriyet içinde öyle şahsiyetler vardır ki, mâzisi mülevves, hali menfûr, istikbâli “iki malûm bir mechullü mu'adele gibi” zâhiridir. Bunlar delik yolabildikleri kof ağaçların içerisine girerek âsâr-i hayâtlarını kemire kemire kurutur, çürütürler. Netîcede o ağaç kurur. Yine âhiriîfe hizmet etmek için yanar, içerisindeki kurdu da berâber yakar. Yahud topraklar altında her ikisi berâber çürür.

Öyle şahsiyetler vardır ki, metânet-i fikr, salâbet-i kalb, hüsn-i zan gibi bütün fezâ'il-i ahlâkiyyeyi cem' etmiş, etrâf-ı eknâfına toplanılan hem-cinslerine dâimâ hayırlı, selâmetli yollar taharrîsini tavsiye etmeden geri kalmamış, reh-güzârlarına tesâdüf edecek engelleri dürbînâne hareketle kırıp geçecek tariklerini gösterirler. Netîcede nâmları, âsârı bâkî kalır. Vücûdlar diyâr-ı âdemde fanî olur. Mükevvenâtta gördüğümüz zevi'l-ervahın vücûdları nedir? Kan, et, kemik, deriden ibaret değil midir?

Kârı da akıl, fikir, vicdân, zekâdır. Her ikisi bir nüshâ meyvadâr ağaç gibidir. Vücûdun terbiye ve kuvveti, aklın kudretinden, fikrin za‘fiyeti, seciye ve şu‘ûrun killetindedir.

Bunlardan birisinin ademi, o şahsın da ademi demektir. Şahsın ademini kabul etmek lehte aleyhte savuracağı sözleri de efsâne olarak dile getirmek demektir.

Nazarımda her şahsın uhde-i mes’ûliyetlerine terrettüb eden vazife, hem-cinsin tehzîb-i ahlâkına, tenvîr-i efkârına hizmetle tarik-i ıslâhı genişletmektir. Yoksa her gördüğümüze ifnâ değildir.

İlmin şerefi [...?....], servetin şerefi şâkirine, fakrin ecri sâbirîne, güneşin şu‘â‘ı müsâdifine, ahlâkın memduhiyeti sâhibine mahsûs olduğu gibi Halk Yolu’da tuttuğu râh-ı savâb da devam ettiği surette kıymeti sevimli yazılarından lezzet alan erbâbına â’iddir.

## **Kalender**

### **UMDELERİMİZ**

Müdâfa‘a-i Hukuk grubu nâmzedlerinin umdeleri aynen aşağıya derc edilmiştir. Memleketimiz ve milletimize müfid olmak, hayırlı istiyorsanız re’yelerinizi yalnız ve yalnız Müdâfa‘a-i Hukuk grubu nâmzedlerine veriniz.

- 1- Hâkimiyet bilâ-kayd ü şart milletindir.
- 2- 1 Teşrinsani kararımız lâ-yetegayyer düstûrumuzdur.
- 3- Memlekette emniyet ve âsâyişin muhafazası en mühim vazîfedir.
- 4- Mahkemelerimizin serî‘an tevzî-i adâletleri te’mîn edilecektir.
- 5- Salâh-ı iktisâdımız te’mîn edilecektir.
- 6- Hidmet-i fi‘iliyye-i askeriyye müddeti tenkîs edilecektir.
- 7- İhtiyât zâbitlerinin istikbâli te’mîn, ma‘lûlîn-i askeriyye müteka‘idîn, eytâm ve erâmil ikdâr edilecektir.
- 8- Me’mûrîn mes’elesini tesbit ve ikmâl, halk umûrunun a‘zamı sür‘atle te’mîn edilecektir.
- 9- Hârâb yerlerimiz sür‘atle imâr edilecektir.

Sulh nokta-i nazarımız: Malî, iktisadî, idarî istiklâlimiz behemehâl te’mîn edilecektir.

## **CERRAH NÛREDDİN**

Kengiri Hastahanesi Operatörü

Fıtık, kanlı kansız basur memeleri, idrar yolu taşları ve zorlukları, torba şişleri, göz, kulak, burun, boğaz ve'l-hâsıl erkek ve kadın üzerinde îcâb eden her nev'î ameliyât-ı cerrâhiyyeyi ve mengene ile gayet kolayca çocuk doğurtmayı Kemal-i muvaffakiyetle tatbîk ve icrâ eyler.

## **BİLMECE**

Bilmecem beş harfli nebâtattan birinin ismidir:

İkinci ve birinci harfleri müşfik bir şahsiyet; birinci, ikinci, üçüncü harfleri bir hayvan ismi; ikinci, üçüncü, yedinci harfleri ferahfezâ bir mahal ismi; birinci, üçüncü harfleri çeşni ifade eder; birinci, dördüncü, üçüncü harfleri bir hayvan ismi; birinci, ikinci, beşinci harfleri kıymetdâr bir şey; ikinci, birinci, beşinci harfleri arzu olunan bir hâl;

İkinci, dördüncü, beşinci harfleri ebedî düşmanımızdır; üçüncü, ikinci, birinci harfleri itâ'ati ifade eder; dördüncü, üçüncü birinci harfleri mühlik bir hastalık ismi; ikinci, beşinci harfleri a'zâ-yı beşer birinin ismi; beşinci dördüncü, birinci, ikinci harfleri Arnavutluk'ta bir kasaba; beşinci, ikinci, dördüncü harfleri seyyâl bir maddenin ismi; üçüncü, dördüncü, birinci, ikinci harfleri Avrupa'da meşhûr bir şehrin ismidir.

Halledenler arasında kur'a çekilerek birinci gelene mecmû'amızın altı aylık abonesi verilecektir.

**İhtar:** Halledenlerin adreslerini açık yazmaları ve bilmece kuponunu rabt etmeleri lâzımdır.

Bilmece Kuponu

Numara: 9

Bilmeceyi hal edenlerin bu kuponu rabt etmeleri lâzımdır.

**Halk Yolu**

Hakkın Yoludur



On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Her nev'î evrak müdür-i Mes'ûl nâmına gönderilmelidir.

Derc olunmayan yazılar i'âde edilmez.

Adres: Kengiri'de Halk Yolu

Müdür-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Senelik Abonesi 130 kuruştur.

Altı Aylık: 70 kuruştur.

Nüshası: 5 kuruştur.

30 Haziran 1339

Sene: 1

Sayı: 10

## **MÜNDERİCÂT**

İnkılâbımıza Dair / Tahsin Nâhid

Ticaret Câlîb-i Sa'âdetdir / B. Abdullah

Su Mes'elesi / H.A

Zafer Türküsü / Âyetullah

Anadolu Kadını / Tahsin Nâhid

Kengiri Şâ'irleri

Kudret Topu / Ahmed Mâlik

Bir Tahmis/ Mehmed Refik

Letâ'if-i Tarihiyye / Mehmed Refik

Günün İzleri

Şükrân Borçları

İki Sahne / Kalender

Kengiri Matba'ası 1339

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Müdüri-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

30 Haziran 1339

Sayı: 10

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Birinci Sene

Birinci Cild

## İNKILÂBIMIZA DÂ'İR

Osmanlı Hükûmeti'nin devre-i ikbâl ve ittilâsı Viyana surlarında Avrupalılara intikal ettikten sonra Osmanlı saltanatı da günden güne asır-dîde bir ağaç gibi oyulmaya başladı.

Gafletin ve ferdî saltanatların kara bahtlı birer hizmetkârı gibi Türkler, asırlar var ki, kendîni, kendi varlığını düşünmekten, te'mîn etmekten pek uzak yaşamış ve bütün mevcûdiyetini, kazancını, maddî ve manevî müktesebâtını dipsiz bir kuyuya akıtmış ve bunun bir netîce-i tabî'îyyesi olarak inhitat ve inkıraz uçurumlarının içine o bî-emân mezara düşmüştür.

Osmanlı saltanatının şu'ûrsuz, gayr-i mu'ayyen kara ve zâlim, çok yanlış anlayışsız idâresine, ister istemez boyunu uzatan Türkler bütün mevcûdiyetlerini bu yanlış idârelere kurbân ederken, kendilerinin de sezemedikleri bir şekilde muhâfaza ettikleri, kurbân ettikleri yalnız bir duygu, bir atış, bir kudret menba'ı vardı:

– Türk'ün kalbi!

Senelerin, asırların kanlı ve öldürücü hâdiselerden “intibâh ve hareket” kuvvetlerini, inkılâb duygularını alan “Türk'ün kalbi” âtî ve mes'ûd istikbâl için hazırlanıyor ve hakîki Türk rûhlarında “inkılâb ve halâs” çerâğını yakıyordu.

Gün geldi ki bu çerâğ, bu ilâhî nûr, o bî-emân ölüm ve inkırâz mezarının karanlık, boğucu, zâlim cidârlarını yırtarak, sökerek “ümid ve hayât” şeklinde yandı ve parladı.

Dünyada, hırs ve menfâ'atle âlûde, insanî ve vicdânî duygulardan uzaklaşmış mağrûrların, hasîslerin, dalgınların da sâkin olduğu bu köhne arzda o parlayış, kendilerini hâkim-i mutlak tanıyanların üzerinde evvel emirde “Türklerin ölüm iyiliği” te'sîrini yaptı, bu da pek tabî'î idi. Çünkü cihânın işitmediği ve yaradılalıdan biri görmediği bir hâdise, bir mu'cize –mağrurların– kahkaha ile karşıladığı bir bâ'sü ba'de'l-mevt hâdisesi oluyordu.

Bu hâdise karşısında hırsın, menfâ'atin tamamen maddîleştirdiği o rûhlar, gurûrun perde-i azamet ve saltanatı arkasında lâkayd ve haşîn sırtıyorlardı!

Yanan, parlayan mukaddes çerâğ, şarkın hüsün ve füsûnla, feyiz ve hayâtla, ümid ve necâtla dolu ufuklarından ânî ve nâgeh-zuhûr bir şems sür'atiyle şakıdı!

### [Sahife 138]

Ve bu “azm ve îmân” şimşeğinin ilâhî parıltısı garbın perde-i azamet ve saltanatını yırttı, parçaladı ve harîs, kindâr ve hunhâr âdemoğullarının kızarmaz yüzlerine bir sille-i ikaz vurdu!

Vatan kurtuldu...

Kara bahtlı birer hizmetkâr gibi saltanat-ı ferdiyenin mutî' ve çilekeş garbın hizmetçileri ve yaşatıcıları için için uyulmaya başlanan ve gökleri mazlum Türk halkının kan damarlarına bitişik olan ferdî saltanat ve esaret ağacını da devirdikten sonra “millî hâkimiyet”i kurdu. Bu “millî saltanat” aşkı, Türk gençliğinin en mukaddes, en feyizli aşkıdır ve bunun idâmesi, Türk gençliğinin en âli ve ilâhî bir vazifesidir. O aşk feyzini Türk'ün kalbinden ve bu vazife, idâme kudretini Türk köylüsünün ve halkının saf kanından, temiz îmânından almaktadır. Binâenâleyh; “millî saltanat” doğrudan doğruya Türk köylüsünün rûhundan doğmuş, en kıymetli, en tabî'î bir ihtiyaçtır.

Bu en kıymetli “rûhî ve hayâtî ihtiyac”ın nokta-i istinâdı, menâbi‘-i kudret ve kuvveti “ilim ve irfân” olacaktır.

Hazırlanmamış muhitlerde yapılacak inkılâbların devam ve temâdîsi arzu edilen ömrü, süreksiz olur.

“Millî saltanat”ımızı idâme ettirecek ve yaşatacak olan “ilim ve irfân” ziyâları ile yurdumuzun lâyıkiyla tenvîr edilemediğinden dolayı henüz mâhiyetimizin bu inkılâba hazırlanmamış olduğunu iddiâ edenler vardır. Yek-nazarda ve sathî düşünenlerce bu iddiâ haklı gibi görünür.

Biz o kanâ‘atdeyiz ki, Türk milletinin senelerden beri millî hâdiselerden ve hâricî cereyânlardan aldığı amelî tecrübe ve müşâhedelere istinâd eden ders onu, benliğini üzen, mevcûdiyetini kemiren her hangi haksız bir vak‘a karşısında âtıl ve bî-hareket bıraktırmayacak bir kudretle techîz ve teslîh etmiştir. Binâenâleyh her türlü hayırlı ve mes‘ûd inkılâblar için ve bu inkılâbların yaşatılması için –asırların üzerinde biriktirdiği gaflet ve adâlet tozlarını silkerek kalkan Türk milleti ve Türk rûhu i‘tilâ ve irfâna â‘id her türlü hâdiseleri “temsil” edecek bir mevcûdiyete mâliktir.

Elverir ki, onu idâre edenler senelerin tecrübelerini gözleri önünden uzak bulundurmasınlar ve artık ciddiyet ve samîmiyetle şu‘ûrlu bir sûrette Türk’ün maddî ve manevî i‘tilâsı için çalışsınlar.

Yurdumuz bu i‘tilâların te‘mîni ve idâresi husûsunda işe yarayacak her türlü maddî servet menba‘larını, “madenleri, toprakları, ırmakları, dereleri, denizleri” ve halkımızın rûhî ve ictimâ‘î hars kaynaklarını taşımaktadır.

Maddî ve manevî bu iki kudretten, servet ve hayât, sa‘âdet ve irfân menba‘larından lâyıkiyla istifâdeye çalışılır ve fa‘âliyet devresine intikâl edilirse –şüphe edilemez ki– millet ve memleket mes‘ûd ve bahtiyâr olur.

Fa‘âliyet devresine intikal etmek ve milletin sa‘âdet ve bahtiyârlığını te‘mîn eylemek gaye-i kıymetdârıyla meydana atılan “Müdâfa‘a-i Hukuk Cem‘iyeti ve Halk Fırkası” mü’esses ve mensûbîni halkça “tecrübe edilmiş” zâtlardır. Cephe ve ordu hareketlerinde bütün bir yokluk içinde hârîka-engiz varlıkları gösterenler, eski “idâre-i maslahat” siyasetini birine “Hak, adl ve vicdân” üzerine mü’esses hür ve hakîki bir siyaset getirerek “hâkim devletler!” karşısında Türk metâlibini, –Türk ve vahdet ve îmânına istinâd ederek– cesûrâne,

metînâne ve merdâne müdâfa‘a edenler, Allah'a ve îmâna dayanarak taksim olunan, parçalanan, topundan, tüfenginden ve münevverlerinden mahrûm edilen bir yurdu, her türlü alçakça teklifleri çekin[me]yerek, tepeleyerek asrî ve yeni bir devlet kuranlar ve [bu] sûretle “millî saltanat”ı elde edenler,

### [Sahife 139]

şüphesiz vatan ve millet için en çok samîmî, en çok fedâkâr adamlardır. Tecrübe ve zamân bize bu netîceyi verdi. Bu çok samîmî ve fedâkâr zevâtın memleket işlerine â‘id umdeleri, hastalığın mâhiyeti hadâkatle teşhîs ve teşrîh edildikten sonra kat‘iyetle ve etraflıca yazılan reçeteler gibidir.

Umdeler, milletin rûhî ve maddî ihtiyacâtı en yakından ve içinden tedkik edilerek yazılmıştır.

Ve rûhî, ictimâ‘î hars kaynaklarımızdır.

Tecrübeli dimâğlar ve fa‘âl eller, bu hazineleri meydana çıkararak “yeni hayât”ı esaslı sûrette te‘mîn edeceklerdir. İnkılâbımız umdelerin tatbikiyle feyizkâr ve semeredâr esaslı bir şekle girecektir. Ve ancak inkılâbımız bu suretle ikmâl edilecektir. Bu inkılâbın zamâna muvaffak bir sûrette ikmâlî, yaşamak için kat‘î ve mübrem bir ihtiyaçtır. Fi'l-hakîka bugün şimendiferi, kağına, otomobilli arabaya, muntazam şose yollarını, yoldan başka her şeye benzeyen düzensiz çizgilere, muntazam, sıhî ve bed‘î köy, kasaba ve şehirleri, çıplak bakımsız bir sürü taş ve toprak ağaç yığıntılarına, sıhhat ve servet, za‘f ve zarûrete, ilim ve irfânı, cehl ve nâdânîyi, âdl ve hakikâti, zulm ve butlânı ve bi'n-netîce refâh ve sa‘âdeti izmihlâl ve felâkete tercih etmeyen Türk cem‘iyetine mensûb bir ferd tasvîr olunamaz. Bununla beraber henüz anlaşılmayan ve her gün karşımıza dikilen bir nokta vardır. Deniliyor ki, bir gün gelir, Türk milleti bahtiyar olur, rahat ve sa‘âdete kavuşur. Fakat! İşte bu “fakat”ın arkasında adamsızlığı ifade eden bir cümle ile “bu işleri biz yapamayız!” me‘âlinde bir nefese adem-i itimâdsızlık hissi saklıdır.

Bilinmelidir ki, yek-vücûd bir millet, hüsn-i niyet ve samîmîyetle hareket eden, akıl ve şu‘ûru harekâtında esas olarak kabul eden rehberler, dâhiler sâyesinde, mahalleri mümkün kılar, o zamâna kadar hissedilmemiş, sezilmemiş, ümid edilmemiş kuvvetleri meydana çıkarır, hârikalar îcâd eder.

“O mâhîler ki, deryâ içredir deryâyı bilmezler” me’âlince biz, kendimizi bilememişiz, bilemiyoruz. Milletın ve millî hâdiselerin yetiştirdiği adamları göremiyoruz, takdîr edemiyoruz, sivirmeyi isteyen zekâları, hizmet etmek isteyen “dehâ”ları nazar-ı gayz ve cehlimiz altında eziyoruz.

Hâlbuki Türk milleti, bugünün işlerini, inkılâplarını idâre edecek, âtf için ânının ihtiyacât ve icâbâtına göre adam yetiştirecek zevâta mâliktir.

“Türk terâkkî edemez, bu işleri biz yapamayız!” i’tikadına gelince, bunu idâme ettirenlerin hayât ve hakikat sâhasındaki vukufsuzluklarına ve nüfûslarına karşı itimatsızlıklarına hükmediliyor. Nefse adem-i itimâd ise adem-i vukuftan ileri gelirmiş.

Bundan başka Almanların dâhi Bismark’ı, “Bir millet-i mu‘azzama, millet-i mu‘azzama olmak üzere tanınmak için evvel-be-evvel kendisini o sıfatla mevsûf bilmek cesâretinde bulunmalıdır” diyor.

Biz binlerce senelik bir tarihe mâlikiz. Türk’ün azamet ve ceberût-i maddiyye ve mâneviyyesi karşısında ser-nigûn olmuş, tâc ü tahtların sâhibi olan milletler ise, sâhib-i servet ve sa’âdet olarak el’an yaşamaktadırlar. Geçmiş asırlara hâkim olan Türk’ün kabiliyet-i hayâtiyyesi inkâr edilemez. Türk’ün hârikulâde zekâsı, hayât ve medeniyet yollarında hârikulâde isti’dâd-ı fıriyyesi mevcuttur. Bir taraftan da feyizkâr topraklarımız, milyonları yaşatacak hayât ve bereketle doludur.

Menfî cihetten kendimizi aldatarak ve anlayarak uyuşup kalmak zamânında değiliz. Mevcutdan istifâde ederek hâli te’mîn etmek ve şu sûretle istikbâlin icâbâtına uymayan ihtiyâcları tedârik eylemek lâzımdır.

Asırlardan beri hayâtımızı adâlet ve hareketsizlikle

### **[Sahife 140]**

idâre etmeye çalıştık. Bugün “fa’âliyet ve hareket” devresini yaşıyoruz.

Üssü'l-esâs-ı hayât “fa’âliyet ve hareket”tir.

Her inkılâbda fa’âliyet ve harekete istinâd eder. Bu nokta bilinmeli ve takdîr edilmelidir.

Milletlerin i'tilâsı için büyük dehâlara ihtiyâc vardır. Çünkü zamânı ihzâr eden dâhilerdir. Dâhiler millî hedefleri, millî gayeleri doğurmakla ve o gayenin ulviyet ve kudsiyetini yalnız takdîr ve te'cîl etmekle kalmazlar, o gayeye vâsıl olabilmek ve o millî hedefe ulaşabilmek için kullanılacak vâsıtaları da ta'in ve ihzâr ederler ve asıl o zamân dâhi sıfatını kazanırlar. Bizde gayeye ulaşmak hususunda isti'mâl olunacak vesâ'itin tayîninden en yüksek kabiliyet ve dehâyı gösterenler, millî mücâhedemizi idâre edenlerdir. Bu inkâr edilemeyecek bir hakîkattir. Gaye-i hayâtiyyemizin en mühim ve en hayâfî bir cihetini te'mîn edenler, Türkü esâretten kurtaranlar, sa'âdet ve ebedî halâs gayesinin de vâsıtalarını, yollarını tayîn etmek sûretiyle dehâlarını bir kere daha göstermişlerdir ki, o vâsıtalar ve yollar dokuz umde olarak ilân edilmiştir.

Bu vâsıtalar ve yollarla millî gayemiz olan sa'âdet ve hâkimiyet-i hakîkiyyeye ulaşacağız. Bunu takdîr eden Türk milleti, inkılâbını şu'ûrlu bir şekilde ikmâl edecek olan umdeleri etrâfında vahdet ve tesânüdünü göstermektedir.

İntihâbâtın yer yer yükselen netîceleri, düşüncelerimizin fi'ilî ve müsbet misâlleridir. O hâlde tebşîr ederiz, inkılâbımız sa'âdet ve bahtiyarlıkla netîcelenecektir inşâ'allâh.

**21 Haziran [1]339**

**Tahsin Nâhid**

**HALK İÇİN YOL:**

**TİCÂRET CÂLİB-İ SA'ÂDETTİR**

Asır, zamân, ilim, tecrübe bize gösterdi ki, dînimizin bekâsı vatanımızın bekâsına, vatanımızın bekâsı cem'iyetimizin bekâsına, cem'iyetimizin bekâsı kuvvetimizin bekasına, kuvvet servete, servet ticârete, ticâret ma'ârifete muhtaçtır. Şu hâlde bu usûl ve vesâ'it-i müteselsilenin her hangisinde ihmâlen veya "me'âlen" kusur eder isek, o kusurumuz esâsa yani bekâ-yı diyânete dokunacağından kusur edenler diyâneti ihlâl etmiş olur. Onlar "Allah ve Resulullâha" karşı mes'ûldürler.

Çünkü medâr-ı dîn ve dünyâda vuku'a gelen gaflet afv olunmaz bir cinayettir. Bazı cehhâlin güyâ halkı ibâdete teşvîk için "ed-dünyâ cîfetün ve tâlibuhâ küllâb" gibi çirkin ve uydurma sözler ile bî-çâre, saf ve nezîh ihvânımızı uyuşturmaya hatta atâlete, betâlete sevk ediyorlar. Onların bu ve bu gibi sözleri huzûr-ı şer'î şerifte merdûddur. Onlar kavvâm-ı şerî'ati, tarîk-i hakîkatı bilmedikleri gibi, dünyâ ahiretin tarlası ve tarla ne kadar ma'mûr ve

mahzûr olursa o kadar ka'idedi ve mahsûldâr olacağını da bilmiyorlar. Te'essûf olunur ki, onlar İslâmiyet'in ahmak dostlarıdır. "Elbette bir akıllı düşman, ahmak dosttan bin kere hayırlıdır" ve "akıl için tarik birdir" darb-ı mesellerini hiçbir zamân unutmamalıyım. Bak bizim dost-ı hakîkimiz sebab-i sa'âdetimiz olan "Rahmeten li'l-âlemîn" Efendimiz hazretleri, "ticareti kesâda düşen ve kesbde güçlük çeken adam ummâna gitsin, orayı ihtiyâr etsin" buyuruyor, gördün mü? Anamızdan babamızdan daha eşfak Efendimiz bizlere ne emir ve ferman buyuruyor? Servet ve ticâret için nerelere kadar gitmemizi teşvik ediyor. "Ummân" Basra Körfezi'nde, Bahreyn denilen mahallin civârında bir beldenin ismidir. Bu belde Asr-ı Sa'âdet-i hasr-ı hazret-i Nebvî'de servet ve ticâretiyle ve ahâlîsinin sa'y ve gayretiyle meşhûr [ve] ma'rûf bir belde idi. Nûrül-âlem Efendimiz ticâreti darlaşmış

### [Sahife 141]

olan bir adamın ibret alması ve ma'îşetini yoluna koyması için Umman'a kadar seyâhat ve seyr-i sefer etmesini fermân buyuruyor. Sa'y ve gayret inkıyâd-ı şerî'at olup zirâ'at ve ticarete mûcib-i sa'âdet bulunduğunu nice nice âyât-ı kerime ve ehâdis-i şerife ile beyân ve cûmel-i hükm-i İslâmiyye ile de tanzif ve bünyan edilmiş olduğu malûmdur. Bu hadîs-i şerif ile kendimizi ölçelim, tartalım, bakalım ne görüyoruz? Emin olalım ki, tamamen aksini iltizâm ettiğimizi anlarız. Bugünkü günde memleketimiz, her köşemiz ateş-i fakr ü fesâd içinde yanıp kavruluyor; Acaba esbâbını arıyor muyuz? Baksanıza vatanımız, memleketlerimiz, düşmanlarımızın en geniş, en müsâ'id, en parlak bir ticâretgâhı, bî-çâre milletimizin bazıları ise onlara mu'în ve onların birer istinâd-gâhı görülür. Âh bî-çâre millet, o Avrupa'nın mağşûş emti'aları karşısında manyetizmalılar gibi uyuşmuşsun, idrâksız soy, sütlü bir inek gibi Avrupa'nın sâde ve kaba bir köpeğine aldanıp apışmış durmuşsun. İnsafsız zâlim Avrupalılar da dört memeye birden siyâh sülün gibi sarılmış emiyorlar.

"Sıdk ve emâneti iltizâm eden tâcir-i cesûr, enbiyâ, sıddıkîn ve şühedâlar ile beraber haşr olunurlar." "Korkak tâcir, ticâret ve râyihadan mahrûm ve tâcir-i cesûr ise ziyâde kazanç ile merzûktur." gibi hadîs-i şeriflere ve daha pek çok haddi ve hesâbı olmayan kenzün lâ-yenfâ'lara nazar-ı intibâh ile bakılınca ticâretsizlikten, fakirlikten, kuvvet ve kudretsizlikten şikâyete hakkımız yoktur, bundan dolayı sekteye uğrayanların mağduriyetini kabule tarik-i şer'iyemiz yoktur. Hele bir kere nazar-ı insâf-ı îmânla bakalım:

Avrupa'nın, Asya'nın, Hint ve Çin'in aksâmını bırak! Hem-civâr, hem-hudûd bulunduğumuz memleketleri arayalım. Acaba o memleketlerde kaç tâcirimiz ve kaç mu'âmilimiz vardır? Ma'a't-te'essûf tek bir nefer bile bulamayacağımıza, göremeyeceğimize



eminim. Hâlbuki asr-ı mes'ûd-i hazret-i nübüvvet- me'âbda Bahreyn ve Ummân denilen memleketler henüz havza-i İslâma dâhil değil idi. Ve o memleket ahâlîsinin Hristiyan olmaları da mâni'-i ticâret ve seyâhat addedilmedi. Şimdi nasıl olur da Avrupa'ya san'at ve ticâretinden istifâde ve istfihâle için gitmemeliyiz?

Onların terakkîlerini görüp de usûl-i san'at ve ticâreti bilmemeliyiz? Acaba niçin? Şu kadar ki, âdât-ı milliyye ve medeniyet-i kavmiyyelerini değil. Çünkü garb garbdır. Şark da şarktır. Garbın âdâtı şarkda, şarkinki garbda revâc bulmaz. Balsa bile karma karış kekremesi bir şey olur, yutulmaz; yutulsa bile hazm olmaz olduğu tecrübe ile sâbit olmuştur. Bir de zannolunmasın ki, bu asırda medeniyet-i garbiyye te'sîrâtıyla mu'âmelât-ı nâs hak ve adl üzere tedvîn ve te'mîn olunuyor. Hayır, hayır bu zan ve i'tikad pek yanlıştır.

(Mâ-bâ'dı Var)

**Mu'allim B. Abdullâh**

## **SIHHÎ VE İCTİMÂ'Î YARALARIMIZDAN**

### **SU MES'ELESİ**

Su. Hükemâ-yı kadîmenin bile meşhûr anasır-ı erbi'ası ve buna dâ'ir nazariyeleri içinde çok ehemmiyetli bir mevki tutmuş olan su, fi'l-hakika cümle mevcûdât-ı arziyyenin nesc ve terkîbine dâhil ve seyyâl bulunmak itibârıyla –mâ-bihî'l-hayât– itlâkına bi-hakkın şâyeste ve revâ görülmüştür. Aslen mâder-i arzın sîne-i bereketinde müdahhar anâsır müşkile-i hayâtiyyenin kâffesi suda hal olduktan sonradır ki, nebâtâtın nesg ve usâresi ile uzviyyet-i hayvâniyyenin mass ve temsîl edebileceği meşrûb-ı lezîz meydana gelir. Su olmazsa toprak, nebât ve hayvândan ibâret bulunan mevâlîd-i selâse-i tabî'îyyenin aralarındaki irtibât ve mübâdeleden mahzâ bu irtibât ile ka'im bulunan devr-i dâimî-i hayâtta hiç eser kalmaz. Felâsife-i mütekaddimîn suyu bir unsur-ı basît addedib diğer toprak, havâ ve ateş gibi anâsır-ı basîte ile muhtelif vaz' ve nisbette birleştiğini ve böylelikle

**[Sahife 142]**

enva'-ı eşyâ ve mahlûkatın tekevvün eylediğini farz ve tahmin ederlerdi. Hâlbuki 1783 tarih-i mîlâdisinde Fransalı meşhur kimyager “Lavazye” ibdâ' eylediği tahlîl ve terkîb usûlleri sâyesinde suyu da ecsâm-ı basîte listesinden çıkararak iki hacim müvellidü'l-mâ ile bir hacim müvellidü'l-humuza cisimlerinden mürekkeb bulunduğunu isbâta ve veciz bir sûrette “2/3m” düstûr-ı kimyevîsiyle vaz' ve ilâna muvaffak oldu.

Şu düstûr-ı kimyevînin delâlet ettiği iki cisim-i gazîyi nisbet-i rumûziyyesi ve usûl-i mahsûsası dâ'iresinde birleştirerek bir su zerresini tekevvününü gösteren de yine mûmâileyh kimyager oldu. Fakat bu rumûz, yalnız su buhârı veya mâ-ı mukattarı tarîf ve hülâsa edebilip kendîne kabiliyet-i şürbiyye ve evsâf-ı lâzime-i hayâtiyye bahş ve nesc eden emlâh ve anâsır-ı mûnhaleyi ifâde edemez. Emlâh-ı mezkûre tuz cinsinden bir nev'-i mevâd olup başlıca fahmiyet kalsiyum ve magnezyum, kibritit kalsiyum, klor potasyum ve sodyum, silüsdür ki, bi'l-kimya kabil-i şürb sularında hey'et-i mecmû'asının miktarı litrede yarım gramı tecâvüz etmemelidir. Lehü'l-hamd umûmen Anadolu yaylalarında ve bâ-husûs İstanbul ve dünyanın en lezîz ve saf menba' suları ve bundan başka havâss-ı adîde-i şifâ'iyeyi hâ'iz ve her biri bir eczâhâne-i tabî'at demek olan envâ'ı miyâh-ı madeniyyemiz vardır. Şehirlerine kabil-i şürb ve isti'mâl su isâlesi için binlerce sene evvel kadim Yunanlılarla Garbî ve Şarkî Roma imparatorluklarının vücûda getirdikleri âsâr-ı mu'azzamanın hârâbelerde görülen bugünkü enkaz ve bekayâsı bile kadir-şinâsân-ı züvvârın hürmet ve takdîrini celb eder. Hele Irak'da eski Keldânîlerin inşâ-gerdesi olup bilâhire Âsûfîlerin yedd-i zabtına geçtikten sonra hadd-i kusvâ-yı tekemmül ve ümrânını bulan "Babil" şehri kadîmi dâ'iren mâdâr muhât olduğu gayet kalın surları üzerine nâdîde bir mekanizma tertibâtı vâsıtasıyla Fırat'ın sularını alıp bir buçuk milyonu mütecâviz sekenesini sun'î şelâleler ile sîmîn selsebiller takdîm ederdi. Nemrûd gibi mutlak hükümdarları da bu vesâ'ir âsâr-ı ümrânın haşmet ve azametiyle mağrur olarak iddiâ-yı ulûhiyyete kadar varırdı. Arablar dahi zuhûr-ı İslâmiyyetden sonra kitâb-ı mübînin yardımıyla nezâfet-i dîniyyeyi ve bunun lâzım-ı gayr-i müfârıkı olan tâhir ve mutahhar suyu ta'allüm ederek Emevîler'in ve bilhassa Abbâsîler'in ahd-ı hilâfetlerinde Suriye ve Irak'da elyevm kabil-i istifâde birçok su menba'ı keşfiyle munazzım mecrâlar dâhilinde bilâd ve merâkize isâle eylemişlerdir. Daha sonra sâha-ârâ-yı medeniyyet olan Selçuk ve Osmanlı Türkleri de elyevm Anadolu'da bugünkü ahvâdînin tahdîs-i ni'metden bile âciz kaldığı çok muntazam suyolları ibdâ' ve inşâ edip bi-hakkın sâhibü'l-hayrat olmuşlardır. Her halde Türkler, intisâbıyla müftehir bulunduğu sâhibü'l-mezheb İmâm-ı Hanefî'nin "Dünyâda en hayırlı ve bâdî-i mefharet şeyin su işleri olduğu" tarzındaki kanâ'at ve ictihâd-ı âlimânesini kendilerine rehber-i rehâ ve temeyyüz ittihâzıyla mes'ûd ve ser-firaz devirler yaşamışlardır.

Ulûm ve fûnûnun terakkîsinden dâimâ amelî fevâ'id te'mîn ve iktitâf eden bugünkü Avrupa milel-i mütemeddînesi ise su bahsinde harîk yaratmışlardır. Tabî'aten çorak ve kurak olan topraklarında ve pek uzak yerlerdeki müstemirrelerinde "artezyen" tabîr edilen kuyuları vâsıtasıyla tâ a'mâk-ı arzda ve yüzlerce metre derinlikteki suları feth ve teshîr edip sath-ı arza

ıs'âda ve bunları bir araya toplayıp çaylar veya küçük ırmaklar akıtmaya muvaffakiyeti sâyesinde haşın şûre ve sengistânlara, bülbüllü gülistânlar tarh ve tanzîm etmektedirler.

Sıhhiyyûn-ı efrenciyye su mes'elesini diğer bütün kavâ'id-i hıfzû's-sıhhanın fevkinde tutarlar. Suya â'id müşkilini halleden bir şehir emn ve mahfûziyyet-i tâmmе içinde yaşadığını iddiâ edebilir. Evsâf-ı mahsûsa-ı hekîmiyye ve kimyeviyyeyi câmi' olmakla berâber suyun mikropardan ârî bulunması en ziyâde aranılan bir şart-ı sıhhîdir. Umûmiyetle iyi menba' sularının derece-i hârâreti 12 santigrad, terkiât-ı kimyeviyyesindeki emlâh miktarı be-her litrede nihâyet yarım gram ve hîn-i nebe'ânda

### [Sahife 143]

her türlü muzırr mikropardan âzâde ve mu'akkam bulunması cihetiyle şurb ve isti'mâli yegâne gaye ve emel-i sıhhiyi teşkil ederse de her yerde bu mebzûliyyet-i Hüdâ-dâdiye tesâdüf eylemeyeceğinden ve bâhusûs asr-ı hâzır medeniyetin üç-dört milyonluk nüfûsa mâlik merâkiz-i cesîme-i meşhûresinin su ihtiyâcları havsala-yı idrâkin isti'âb edemeyeceği derece de mu'zıl ve ummânî olduğundan ancak beşeriyete rahmet olmak üzere yetişen bazı dehât-ı ilim ve fennin himemât-ı meşkûresiyle hüsn-i netîceye iktiran edebilmiştir. İçmeye ve alelâde isti'mâlâta suların kimyevî evsafı yek-diğerinin aynı olamazsa da bakteriyoloji nokta-i nazarından nezâfeti mutlaka tam ve müsavî olmalıdır. Çünkü bir şehre gelen âdi su ile diğer iyi suyun tatbikatta hudûd-ı isti'mâli yek-diğerine karışabilir. Meselâ kazâ ve gafletle veya teseyyüben âdi suyu içenler bulunabileceği gibi, banyo doldurulmasında kap, kacak, çatal, bardak yıkanmasında münhasıran yine bu âdi sular sarf ve istihlâk olunur. Bu sûret-i temâs ve isti'mâl dahi aynen içmeye yakın bir derecede hatır-nâktir. İşte merâkiz-i menşûre-i medeniyyede insanlar gerek içme ve gerek diğer sûretle kullanma sularını aynı derece de temiz ve mikropsuz olarak te'mîn ve tedârik edebilmek üzere azîm fedâkârlıklar ihtiyâr etmişler ve böylece en ziyâde hayâtî ve medenî âsâr-ı ümrâna mâlikiyetleri sâyesinde sıhhat ve kuvvetçe ser-firâz ve şâyân-ı imtisâl olmuşlardır. Bu yerlerde her şey kat'iyet-i riyâziyye ile hesâb olduğundan suyu da nüfûs başına olarak takdîr ve mîzân etmişlerdir. Halkın hiçbir zamân her hangi bir sebep ve âriza yüzünden susuzluk çektiği işitilmez. Paris şehri nüfûs başına su ihtiyâcını 270 litreden, Liyon 400, Marsilya 800 ve Amerika şehirleri umûmiyetle 4, 5 yüz litre arasında tesbit etmişlerdir. Vâreste-i arz ve îzâhdır ki, bu milyonlarca litre suların hemen hiç birisi tabî'î menba' sularından te'mîn ve tedârik olunamaz. Ekseriyâ nehir, dere, göl, derbend sularının şehrin uzak bir mahallindeki merkezî cesîm terşihhâneye gelerek orada tabî'atı taklîd ve tıbkı menba' sularının teşekkülünde olduğu gibi ince çakıl taşlarıyla kumları

bazan da kömür tozuyla mefrûş ve mücehhez tabakat-ı tahniyye arasından mürûr ve bütün mülevvesâtıyla muzırr mikroplarını terk ettikten sonra hânelere taksîm olunduğu görülür. İşbu taksîmât bi't-tab' font borular vâsıtasıyla vuku'a geldiğinden diğer mazbût lağım mecârîsiyle kurbiyyet ve temâs ve tehlikeli neşefâtı mutasavver değildir. Suda yaşayan uzviyât iki türdür. Bir kısmı büyük tufeylatdır ki, meselâ, Mısır'ın Nil'inde, Bağdad'ın Dicle'sinde mebzûlen bulunan "bilharziya" bâ'is olduğu husûsî bir hastalık ve devâmlı nezf ile insanı öldürür. Bazı maden kuyularındaki hafriyat suları içinde yaşayan "ankilostom duodenale" nâmında tufeyli de hâssaten maden cilere musallat olarak fakrû'd-dem hasebiyle mevti intâc eder. Haleb, Diyarbakır, Kayseri vesâ'ir gibi yerlerde husûsî bir çıban yapan "Leyşman cesimati" (?), Medîne çıbanını husûle getiren "filarya", memâlik-i hârrenin mühlik dizanterisini tevlîd eden "amip"ler, "nakî'yye"ler vesâ'ire hep suları telvîs eden uzviyyât-ı mühlikedendirler. Bundan başka ikinci kısımda ale'l-umûm dünya sularına şâmil olan mikroplar dâhil bulunur. Bu mikroplar hıfzu's-sihha-i umûmiyye nokta-i nazarından ayrıca iki sınıfa münkasım olup "müvellidü'l-maraz" ve "saprofid" nâmlarıyla müsemmâdır. Hıfzü's-sihha-yı miyâhın asıl mücâdelesini müvellidü'l-maraz mikroplara karşı müteveccihdir. Sular vâsıtasıyla emrâzın sirâyet ve intikali pek eski zamândan beri malûm bir keyfiyet ise de ilk defa olarak İngiltere'de "Bole" nâmındaki müellif bakteriyolojik ve tecrübî usullerle karahummanın (tifo) su vâsıtasıyla sirâyetini isbât etti. Daha sonra Almanyalı meşhur "Koh" Hindistan'da Kalküta şehri civarındaki bataklıklarda ve Ganç nehrinin "delta" sularında "kolera" mikrobu keşf ederek o havâlide dâimâ görülen münferid veya istilâ'î kolera vekayî'inin sebebini izâh etti. Münih'de Doktor "Kravos"un yaptığı dakîk tecrübelerden verem mikrobunun

#### [Sahife 144]

24 sâ'at, şarbon, "kara çıban" mikrobunun 3 gün, tifo basilinin 7 ilâ 15 gün suda kaldığı hâlde kuvve-i hayâtiyyelerini muhâfaza edip hastalık husûle getirdikleri anlaşıldı. Bereket versin ki, mesken-i tabî'îsi su olan saprofit yani zararsız mikroplar suda ârizî bir sûretde bulunan diğer muzırr mikroplara hücum ederek helâk ederler.

Su ile en ziyâde sirâyet ve intişâr eden kolera, tifo, dizanteri gibi emrâz-ı mühlike ve vahîmedir. Son zamânda münten suların içilmesi sûretiyle de "sıtma" için diğer bir tarîk-i sirâyet keşf ve izâh olunabilmiştir.

Fransalı meşhur "Pastör" ile enstitüsündeki gayyûr telâmizi muhtelif suların hâvî olabileceği mecmû'a -i mikrobiyyeyi ölçerek iyi menba' sularının mahall-i neba'ânda

tamâmen mu‘akkem yağmur suyunun bir santimetre mi‘kabında 4, font, küng vesâir mecrâlarla tefcîr borularından sırasıyla 10, 120, 300, 200 bin ve yirmi altı milyon gibi azim farklar bulmuşlardır. İnsânların bağırsaklarında takılı olarak yaşayan muhtelif solucan ve kurtların yumurtaları da ifrâgatla sulara intikal ederek bunların içilmesi veya sâ‘ir sûretle kullanılması yüzünden diğer kimselere vâsi‘ mikyâsda solucan hastalıkları yayılır hep bu sayıp dökdüğümüz mehâzîr-ı fenniyyenin izâlesiyle sıhhat-i umûmiyyenin vikayesi emrinde milel-i mütemeddîne sıhhiyyûnu umûr-i miyâhiyye mütehasıslarıyla birleşerek en ideal âbidât-ı hayâtiyyeyi hayyiz-i husûl ve imkâna çıkarmakla mes‘ûd ve mübâhîdirler fakat biz zavallılar âlem-i garbın bâlâda resm-i geçidîni tahayyül ettiğimiz hârika-nümâ şu‘ûn-ı hayâtiyye ve medeniyyesi karşısında ufak bir ân için kendi hâlimize tevcîh-i nazar edelim: Sularımızı hakîki ve bî-taraf nazarla tedkik ve mukayese ettiğimizde görürüz ki, Avrupa'nın en temiz ve mikropsuz suları için kullanmasına mukabil biz tamâmen mikroplara vasat-ı zer‘a teşkil etmiş olan yani kaba Türkçesiyle “çerkâb” denilmesinde be‘is bulunmayan suları bilâ-pervâ isti‘mâl ederiz. Bu isti‘mâl her şekliyle vâki‘ olduğundan müte‘allik olduğu ne kadar mehâzîr var ise cümlesine birden ma‘rûz bulunuyoruz her şeyden evvel şurasını arz edelim ki, hayır-hâh ecdâdımız bütün eski şehirlerimizde zamânlarına göre çok mükemmel ve mefîn suyolları vücûda getirmişlerdi. Biz onları her zamân takdise mecbûruz. Gayet muvâfik ve müntehib toprağı ve iyi pişirilip tav edilmesi sayesinde âdetâ maden î kıvam ve metâ[net]ini hâ‘iz olan künkleri ve hatta bazı yerlerde katranlı camdan ma‘mûl poyraları ve kullandıkları gayet iyi cinsten harçları hiçbir neşef ve hulûl-ı muzırta müsâ‘id değildi. Denilebilir ki, tarz-ı mimârî-i mahsûs ile müzeyyen çeşmeler, sebiller, mahzenler, mecrâlar, terâzular vesâir hey’eti manzûme-i miyâhiyye sâbık Osmanlı medeniyetinin en bâhir ve “tipik” numûnelerini teşkil eder. Devr-i inhitât-ı siyasîmizin avâmil-i malûmesiyle ayrıca dûcâr-ı gadr ve i‘tisâf olan hars ve sanâyi‘-i milliyemizin bünyân-ı aslîsinde açılan katil rahneleri biz şimdi bütün merâretiyle hissederiz. Osmanlılara has sanâyi‘-i sâ‘ire ile birlikte suyolu umûr-ı hayriyyesi de ihmâle uğradı. Şart-ı vâkıfa lâ-yetezelzel îmân-ı şer‘î ile sarılan eski hayrül-haleflerin şu‘ûrlu ve vicdânlı mütevelliler vesâir müdirân ve alâkadârân yerine şimdi şart-ı vâkıfı tamâmen unutan şerrül-halefler ka‘im olup meşhur sucular, san‘atkâr ustalar takdîr olunamamaktan, ödenememekten münba‘is ye‘is ve fûtûrla dikkat ve meşgaleleri meslekten ayrıldı. Bunun netîcesi meşhûr suyolları çatladı, bozuldu. Şayet tamiri hatırlanırsa câhil ve nâ-ehil çiraklar ma‘rifetiyle ve “idâre-i maslahat” tarz-ı falcıyla nâ-tamâm yapıldı. Hakka ki, kadr-i nâ-şinaslığımızın, cehlimizin cezâ-yı sezâsı olarak bugün dünyanın en temiz menba‘ sularına mülkiyetle şöret-şî‘âr olan memleketlerimizde en mülevves suları şurb ve isti‘mâle liyâkat kesb eyledik. Ve muhakkak [.....] [.....] ecdâd dahi olduk. Bir parça da hergün için

kullandığımız Kengiri sularından bahs edelim. Kesif bir Türk mıntikasının merkezi olan şu kasaba için dahi eslâf-ı kirâm bezl-i himmet ederek iki

**[Sahife 145]**

nev‘ su keşfiyle isâlesini te‘min buyurmuşlardır. Birisi kasabaya on beş kilometre mesâfede bulunan Yukarıçavuş ve Paşa köyleri arasındaki hatt-ı ictimâ-ı miyâh ve menâbî‘den gelip elyevm bütün çeşmelere dağılan kadim ve mebzûl acı sudur. Diğeri tarih-i isâlesi daha mu‘ahhar olarak şehrin garb yakasındaki Hıdırlık tepeleri ve eteklerinden çıkan ve birkaç mahdûd çeşme ile bütün bir kasaba sükkânının teskîn-i atşına hâdim olan “tatlı su”dur.

Her iki su da elimizin değmediği menba‘larında tabî‘aten tâhir ve kabiliyyet-i şurbiyyeyi hâiz ise de kendimize doğru cereyân-ı isâlesi için dâhiline aldığımız mecrâ ve yollarda sâfiyyet-i asliyyesini tamâmen ga‘ib edilip midemize bir çirkâb kadar mülevves olduğu halde insibâb eder. Bu “acı su” tabirinden menba‘ münezehtir. Kendi sun‘ ve vesâ‘itimizle acılık bilâhire ilâve olunmuştur. Mahallâtta çarşı ve pazar meydanlarında vesâir memerr-i nâs olan sokaklarda hep bu acı su çeşmeleri bulunduğundan umûmiyetle köylü ile bir kısım şehirli halk bilâ-tedkik ve pervâ içerler. Çeşmelerin cebhe-i bâlâsında görülen kitâbe-i saky ve edebiyât-ı latîfe belki tarih-i hakk ve nakşındaki zamân-ı atîka â‘id olmak üzere sâfiyyet ve kabiliyyet-i şurbiyyeyi terennüm ve temenni edebilir. Yoksa bugünkü kadar nâ-şinâs ahlâfin elinde o zerrîn yazılar tamâmen yalancı ve aldaticı etiket menzilesine düşmüştür. Yabancı bir zâ‘irin uzaktan o iş‘âr-ı latîfeyi okuyup da içmeye iştahlanması tabî‘î dir. Fakat içmek üzere çeşmeye yaklaşır yaklaşmaz, şâmme ve zâ‘ikasının birden duyduğu nâ-hoş ve müte‘affin râyiha ile kekre ve acı lezzetin şi‘irdeki ma‘nâ ve âhenk ile tam bir tezâd teşkil ettiğini anlamakta gecikmez. Aslında temiz olan bu menba‘ acaba kendi sun‘ ve taksîrâtımızla nasıl televvüs ediyor? Hepimiz biliyoruz ki, bu sular menba‘ından itibâren bütün mesîrinde hiçbir takayyüdât-ı sıhhiyyeye tâbi değildir.

Meselâ, Kastamonu–Kengiri şosesi üzerinde Ayân Köprüsü’nden itibâren mârrîn ve âbirîn ile müvâzi hem-hizâ bir seyir ta‘kib eden suyolunda câbecâ menfezler açılmış olup her dâim ahz ve levsîyyât eyler bazı yolcular menfezlere mülevves ellerini daldırıp avuçladığı suyu içer, daha düşüncesizleri de menfez başına oturup tahâretlenir.

Bunların da nisbeten ehemmiyeti az. En feci‘ levha, sular şehre girip taksimâta uğradıktan sonra nümâyân olur. Esâsen toprağı nâ-muvâfik ve gayr-i müntehib olmakla beraber az pişirilmiş olan künklerle şu taksimât yapılırken hemen her sokakta abdesthâne

lağimlarıyla refâkat eder ve refâkat-ı vâkı‘a ve bi‘t-tab‘ neşef ve irtişâhâtla âlûdedir. Bazan bu iki müvâzi mecrâ ve lağım su yolcusunun “mütehassıs...!” göstereceği lüzûm üzerine yekdiğerini mûmâsen veya amûden kat‘ ve mu‘ânaka edip te’sîr-i temâs veya hangi bir kaza netîcesi o noktada vâsi‘an iştirâk ve telâkki ederler. Onun için yağmur yağdığı zamânlarda bu omuzdaş mecrâlar âmâ gözlerinde takdîr edileceği renk ve manzara-i kerîhede akarlar.

Hikmet-i tabî‘îyyede muvâzenet-i mâyi‘ât-ı kanûn mücebince iştirâkın vuku‘ bulduğu mahalden sonra ilk defa gelen çeşmeden necâset-i mutlakanın itrâh olunması tabî‘î bir şeydir. Kademhâne çukurları tathîr olunurken atıldığı görülen siyâh rüsûb ve mevâddîn son bir tefessüh bakiyesi olmak üzere kibritli müve[[lidü]]l-mâ (?) gazıyla berâber kibriyeti ve kibritiyet vesâ‘ire mürekkebâtından ibâret bulunduğu malûmdur.

Bakınız, kasabada her hangi bir çeşme temizlenirken de bakınız! Aynı rüsûb-ı mütefessihayı ve aynı sem-dâr enkaz-ı uzviyyeyi görürsünüz. İşin zâhirîsi ve kerâheti bu kadar değildir. Asıl fecâ‘at-ı mes‘ele bu kayıtsızlıklarımızın cezâsını en âzîz ve kıymetdâr canlarımızla ödemekliğimizdir.

Kengiri‘da mine‘l-kadim emrâz-ı sâriyye görülmüştür. Zamân zamân pek mühim istîlâlar da vâkı‘ olmuştur. Kolera vesâire gibi büyük ve umûmî istîlâlarda bu mülevves suların yüzünden hissesine en ağır ziyâ-ı nüfûs isâbet ettikten başka “humma-yı şebh-i tifoidi” illeti de bilinebilen zamânlardan beri

### [Sahife 146]

bileceğini düşünölmelidir. Tek tük görölen dizanteri bütün şiddet ve savlet-i sâriyyesiyle hüküm-pervâ olup ölüm ve dehşet saçmıştır. Bugün dahi bu maraz-ı müdhîşin münferid veya küçük istîlâ şekilleri nazar-ı teyakkuzumuzu celbe sezâdır. Ma‘azallah günün birinde zuhûr edebilecek olan yalnız bu tifo istîlâsı sebebiyle gayet mühim bir yekûnde olarak âzîz halk kütle-i masûmesinin türâb-ı ebediyyete çökebileceğini düşünölmelidir. Tek tük görölen dizanteri “kanlı basur” ile hemen umûm halkımızın yüzde doksan dokuzunun karnında taşıdığı solucan “didanü‘l-im‘a”(?) ve avâriz-ı müterâfıka-ı maraziyyesi de içip kullandığımız şu mülevves suların âsâr ve netâyic-i muzırrasıdır.

Birçok acı tecrübelerin vermiş olacağı ders ve tenebbüh îcâbından olarak Kengiri sularının şu ahvâl-i ma‘rûza-ı esef-iştimâli bazı hamiyet-mendân-ı mahalliyye ile hükûmetin dahi nazar-ı dikkatini birkaç sene evvel celb etmişti. Fakat komisyondan komisyona havâle olunarak uzayıp dönen bu emr-i mühimm-i Hüdâ-pesendâneyi kat‘î bir safha-i icrâ‘iyyeye

dâhil olur gibi görürken ne kadar yazık ki, evvel emirde aklı erenler, gayretperver rençberlerin mesâ'il-i hayır-hâhânesine za'f târî oluyordu. Kâbûs-ı cehl ve atâletin arkasında dâimî sinsi vaz'iyetiyle müterakkıb-ı fırsat bulunan adüvv-i ekber, muhafazakârlık gayreti, teceddüd aleyhdarlığı mürâ'î maskesini yüzünden attı, bir kahraman-ı cinâyet gibi pençe-i katilini fen ve teceddüd-i nevzâdînın bağına dayadı, boğdu, öldürdü.

Bir lahza-i irticâ içinde bütün hakikat ve menâfî-i hayâtiyye bomboş bir serâb ve hayâle müncer oldu. Âlem yine ol âlem, devrân yine ol devrân, sözüne mâsadak bulunmak üzere şimdi cümlemiz ayn-ı necs demek olan suları içip kullanmaya gerden-dâ[d]e-i rızâ ve inkiyâd olduk.

Mezkûr komisyonların mesâ'î ve münâkaşâtı esnâsında Kengiri'nin cem'an idâre olunan bu suyolu mü'essese-i hayriyesinin bütün vâridât ve mesârifâtı tesbit edildi. Nakd-i mevcûduyla beraber mâlik olduğu birçok şerefli emlâkinin kıymeti üzerine köylülerin ve hatta mülhâk kazâlar ahâlîsinin Kemal-i tehâlûkle iştirâkıdan hâsıl olacak teberrû'ât ve i'ânât dahi zamm ve hesâb edildi. Böylece altmış bin lirayı mütecâviz bir meblağ-ı azîmin hemen toplanılıvermesi işden bile değildi. İşler devam edebilseydi umûr-ı mâhiyyede mütehasıs ve mücerreb fen ve işadamlarının uhde-i liyâkatına teffiz edilecek ve az zamânda en müsâ'id sûretde "içme ve kullanma suları" mes'elesi sûret-i kat'iyede hal olunmuş bulunacaktı.

Artık şiddetli bir yağmur ve sel geldiğini müte'âkib çeşmelerin kurummasından mütevellid azab ve ızdırâbdan ve bir içim su için çeşme yalaklarında halkın gözler çıkaran, başlar yaran kavgalardan eser kalmayacaktı.

Ma'a-mâfih ye'is ve fütûra kapılmayalım. Susuzluk beliyyesinden çok muzdarib ve nâlân olan ve bu husûsdaki mü'essese-i cemâ'ati her vesile ile ve hatta en fakiri bile vefât ederken nâçiz bir vasiyeti esirgemeyen halk en büyük istinâdgâhtır. Hâl-i hâzırda mü'essesenin re's-i kârına, meslek-i ilim ve ma'âriften yetişmiş bir zat da getirilmiş olduğundan şu'ûr ve idrâkıyla ve teceddüd aşkıyla rehberlik vazifesini pek güzel îfâ edebilir. Geçen sene bi't-tecrûbe te'mîn ve tedârîki anlaşılabilen altmış bin lira yine toplanır, bir kumpanya ile mukaveleye girilir. Memlekette yüzü mütecâviz çeşme yerine meselâ dâimî sûretde bol ve temiz su akıtabilen daha az fakat ihtiyaca kâfi su me'hazları inşâ olunur. Masârif-i dâ'imesini idâreye müsâ'id vâridât-ı mukannenesi dahi bir tarafta nemâdâr olarak kalır. Hemen Cenâb-ı Hak cümlemizi tevfiğ ve hidâyet-i Samedâniyye'ye kavuştursun. Âmin.



**Dr. H. A.**

**[Sahife 147]**

**EDEBİYAT:**

**Memşik**

**ZAFER TÜRKÜSÜ**

**– Kardeşim Cevâd'a–**

Yeşil yamaçlı yurdum  
Zümrüt ağaçlı yurdum  
Üç yıl senden uzakta  
Nasıl dayandım durdum

Deryâlar gibi taşım  
Yüce dağlardan aşım  
Senden uzak kaldımsa  
Senin için savaştım

Haber verdi yıldızlar  
Beklermiş beni kızlar  
Sevgilimi andıkça  
Yüreğim pek sızlar

Irmakların akar mı  
Toprağın misk kokar mı  
Sırma saçlı nişanlım  
Yine sümbül takar mı

Yunan'a attım satır  
Düşünmedim hiç hatır  
Üstün oldum müjdeler  
Geliyorum şen şatır

Bir Tanrı'ya yalvardım  
Kıldı bana çok yardım  
İzmir Bursa Edirne  
Bütün yurdu kurtardım

Şeref benim şan benim  
Bu şanlı meydân benim  
Yurdum hasta olursa  
Hekimim derman benim

Yarmam dökülsün bugün<sup>148</sup>  
Şânım okunsun bugün  
Hasretlik çok uzadı  
Çabuk yapılsın düğün

Orduda başçavuştum  
Vurdum kırdım savurdum  
Sevgilim altın yurdum  
Şükür sana kavuştum

Alucra, Şubat [1]339  
**Kırşehirli Abdullah**

### **ANADOLU KADINI**

–**Nezîhe Muhittin Hanım Efendi'ye**–

Şefkâtin en sıcak en gür kaynağı  
İyiliğin sevginin çiçekli bağı

Ümidîn emelin nezîh timsâli  
Başından doğuyor “Türk'ün hilâli”

---

<sup>148</sup> Yarma, malûm buğdayın parçalanmış nev'idir ki, çorba ve keşkek yapılır. Bundan evvel yarma dökmek âdeti Anadolu'nun birçok aksamında hâlâ vardır.

“Dehâ”nın şerefli sâkin binası  
Zekânın ahlâkın ulu meyvesi

Ulviyet fazilet ondan doğuyor  
Şefkati en hâ’in zâlîmi boğuyor

Onun semâ kadar yüksek saf rûhu  
Ediyor teselli kalb-i mecrûhu

Nezîh varlığından sâfiyet taşar  
Rûhunda iffetin şûhu yaşar

Ne zamân gönlümde titrese yâdın  
En acı hîcâbla ey büyük kadın

İsmetin iffetin huzurunda ben  
Küçülür ağlarım cehâletinden

Gözünde parlayan hürmete bedel  
Seni ezmektedir haksızca bir el

Sadâkat çerâğın yakan sen iken  
Bin çile ağına düşersin neden

Erkeksiz çalıştın bir arslan gibi  
Yurdumun sönmesin diye kevkebi

Kimsesiz yuvanda azminle durdun  
Ektin biçtin orduları doyurdun

Sehersiz sabahsız uzun geceler  
Sana hârâm oldu hep eğlenceler

Ölümlle çarpıştın dağlardan aştın

Orduya top tüfenk silâh taşıdın

**[Sahife 148]**

Cephede cenk ettin yaralar sardîn  
Secdeye kapandîn Hakk'a yalvardîn

Azminle îmânın baş başa verdi  
Nâmûsun ismetin halâsa erdi

Şimdi kutlu olsun yüce zaferin  
Şâd ettin rûhunu Hak Peygamberin

Beşerin nısfının hilkâten beri  
İrfânsız bıraktık “hayrû'l beşeri”

Ki şefkat muhabbet esâsıdır onda  
Asâlet yücelik taşar rûhunda

Kadının hakkıdır i‘tilâ irfân  
Onun kollarında yükselir vatan

İhmâl edilirse Türk kadınlığı  
Bozular elbette hayâtın bağı

**Tahsin Nâhid**

**KENGİRİ ŞÂ‘İRLERİ**

**GAZEL**

Gâhî dilden şevklenip pür nûr eder aşk âdemi  
Gâhî dem zulümlenip deycûr eder aşk âdemi

Gâhî dem allâme-i asra “fetâvâ”lar verir  
Gâh ene'l-Hak söyletip mansûr eder aşk adamı

Gâh Süleymân eyleyip mahlûka ahkâm ettirir  
Gâh za‘îflardan za‘îfca mûr eder aşk âdemi

Zerrece ârif isen gel aşka eyle intisâb  
Zât-ı Hakdır şüphesiz mağfûr eder aşk âdemi

Gâh dem pinhan edip âlemde gizli gezdirir  
Gâhî dem “Zahmî” gibi meşhûr eder aşk âdemi

### **GAZEL**

Acımam ben bana Yakub gibi vicdânım acır  
Alır ağlar haberim Yûsuf-ı Kenânım acır

Bu tahassür bu hüznün bu gamm-ı encâm-ı merâm  
Çekilir haşre kadar dîde-i giryânım acır

Bozular gülşen-i ömrüm çalınır tabl-ı firâk  
Bulamaz bir gün olur zülf-i perişânım acır

Yeni kurtuldu sitem-kârdan ol za‘îf benim  
El aman ey melikü'l-mevt ten-i uryânım acır

Acımaz kimse bana “Kadrî” zebûn olsam eğer  
Dü-cihân içre ma‘nîyim bana sultânım acır

### **GAZEL**

Varalım meygede-i aşka nidâ eyleyelim  
Bulalım sâkîyi tenhâca sefâ eyleyelim

Secde-i şükr edelim rıfk ile meyhâneciye  
Sâkînin kaşlarını kible-nümâ eyleyelim

Şişe-i reng-i Bilâlı alalım destimize

Küp dibinde varalım farzı edâ eyleyelim

İçelim bâde ma‘al-besmele bed’ eyleyerek  
Her kadeh başına bin hamd ü senâ eyleyelim

Gam-ı dünyâ dem-i ukbâyı ferâmûş edelim  
Na‘râ-ı Haydar ile ref‘-i sadâ eyleyelim

Bir iki gün ki misafir bize bu mürğ-i gönül  
Neş’e-i işreti ol rûha gıda eyleyelim

Bağ-ı cennet gibi tezyîn edecek soframızı  
“Kadrî” ervâh-ı hârâbâta du‘â eyleyelim

### **GAZEL**

Gitti elden göricek hüsnün ganâ’im ey şûh  
Yani kim kalmadı ârâm ve tuvânâm ey şûh

Geceler sabaha kadar Gülşen-i dîdârın için  
Bülbül-âsâ tutar âfâkı figânım ey şûh

### **[Sahife 149]**

Düşeliden beri gönlüme hevâ-yı zülfün  
Kays-veş aşkile rüsvâ-yı cihânım ey şûh

Yâd-ı vaslınla hemen ağlayıp âh etmektir  
Kûşe-i gamda benim mûnis-ı cânım ey şûh

Nâgehân dün gece meclisde bu “Mecbûr” âsa  
Gitti elden göricek hüsnün ganâ’im ey şûh!

### **KENGİRİ'DA KUDRET TOPU**

Birkaç gün evvel Kengiri'da münteşir bir gazeteden bu nâm altında iktibâs olunan bir fikra İstanbul gazetelerinde gözüme ilişti. Kengiri şehrine beş altı sâ'at mesâfede halkın “kudret topu” nâmını verdikleri tahte'l-arz gürültülerinin fâsılalarla işitilmesi nazar-ı dikkati celb ettiğinden Dâhiliye Vekâleti bu hâdisenin fennî bir sûretde îzâhı için Ma'ârif Vekâleti'ne mes'elenin hallini Ankara Sultânî Mektebi Hey'et-i Ta'limiyye'sine havâle etmiş ve mezkûr mekteb mu'allimlerinden bir zât da bu hâdise hakkında bazı îzâhâtta bulunmuştur. Pek umûmî ve muhtasar ve kısmen yanlış olan bu îzâhâtı okudum. Ben bunu burada tenkîdden ziyâde, tashih ve itmâmına çalışacağım.

Evvel emirde şunu söyleyeyim ki, bu husûsda tam ma'nâsıyla kıymet-i fenniyyeyi hâ'iz bir malûmât verebilmek için işbu hâdiseyi mahallinde tedkik etmek îcâb eder. Bilhassa mezkûr ârâzîyi teşkîl eden tabakanın sûret-i tavzı'ını ne cins sahrâlardan mürekkebe olduğunu ilâh... görmek elzemdir. Gürültülerin tahte'l-arz vuku'a gelmesi mu'allim beye göre ihtimâl dâhilinde olan ahcâr-ı semâviyye ile alâkasını hâtıra getirmekten pek uzaktır. Zirâ hacet-i semâvî veya meteoritler sukût ederken havanın delk ve temâsıyla sathen zübâna (?) başladıklarından kitlenin her noktasına hârâretin aynı zamânda tevezzü' edememesi dolayısıyla zemine yakın yerlerde infilâk ederek parçalanırlar. Fakat bu infilâkat fevka'l-arz vuku'a geldiği gibi hâsıl olan dumanlarla da bazan müşâhede edilebilir.

Sûret-i umûmiyyede tahte'l-arz gürültüleri vücûda getiren esbâb ve evâmil iki türlüdür. Biri mevzi'î diğeri tektonik.<sup>149</sup>

Evvelâ mevzi'î olan esbâbı tedkik edelim: Kengiri ve civârı ârâzîsinin saniyy-i (?) nisbîsi zamân-ı sâlistir. Anadolu'nun ekser yerlerinde olduğu gibi zamân-ı sâlis ârâzî-yi rüsûbiyyesi kelesî sahrâlardan müteşekkildir. Sahur-i kelesîye veya ta'bîr-i âhîrle kalkarlar su (?) için kabil-i nüfûz olduklarından yağmur suları kısmen havâda ve kısmen de yere nüzûl ettikten sonra türâb-ı nebâtı veya ârâzî-i berkâniyye üzerinde cereyânları esnâsında aldıkları hâmis-i kabon vesâir ga'zâtı hamlen bu sahrâlar derûnuna nüfûz ve onları hal ederek tahte'l-arz cesîm boşluklar vücûda getirirler. Derinlerdeki hârâret de suyun bu kabiliyetini tezyîd eder. Bilâhire üstündeki tabakatın onu fasılalı bir sûretde inhidâmından sukût eden kitlelerin cesâmetine göre tahte'l-arz gürültüler ve sarsıntılar hissediliyor. Bi't-tabî'î mahdûd bir sâhada hissedilen böyle mevzi'î sarsıntılarının menşe'i tektonik olan asl zelzelelerle alâkası yoktur.

---

<sup>149</sup> Tektonik nâmı, kaşr-ı arzın tahtındaki mağma veya mâyi'-i nârî tabakasının mezkûr kaşr üzerine icrâ ettiği te'sîrâtın hey'et-i mecmû'asına verilmektedir. Meselâ hareket-ı arziyye ve hâdisât-ı berkâniyye ile teşekkül-i cibâl, tereffü', inhitât, annuva ilah... gibi hâdiseler tektoniktir.

Kezâlik tahte'l-arz cereyân eden sular toz ve jibes “alçı taşı” tabakatına tesâdüf ettikleri zamân bunları daha kolaylıkla eriteceğinden bu imlâhın inhilâlinden mütehassıl cesîm boşluklarda aynı intidâmât ve gürültüleri diğerinden daha serî'i bir sûret de vücûda getirilir. Zîrâ hâmis-i karbonu hâmil 10.000 kısım su yalnız 10 ilâ 12 kısım kalkarı hallettiği hâlde aynı miktarı alelâde su 3600 kısım kaya tuzunu halletmektedir. Bilhassa zamân-ı sâlisin

### [Sahife 150]

Eosen devrine â'id Kengırı ve civârı ârâzî-i rüsûbiyyesinin kaya tuzu tabakasıyla tuzlu su menba'larını muhtevî olması oralarda tahte'l-arz işitilen gürültülerin bu nev'-i hâdisâtta mütevellid olduğu zannını hâsıl etmektedir. Binâenâleyh mevzi'î olan bu nev' sarsıntılarla bunların tevellüd ettikleri gürültülerin menşe'leri bahs edildiği gibi yalnız mihanikî olmayıp aynı zamânda da kimyavîdir ve hâdisât-ı berkâniyye ile kat'iyen alâkadâr değildir. Gürültülerin fâsılalarla bir buçuk sâ'at devam etmesi<sup>150</sup> inhidâmâtın tedricî bir sûretde vuku'a gelmesinden münba'is olabilir.

Tektonik esbâba gelince: Anadolu ârâzî-i rüsûbiyye teşkilâtının büyük bir kısmı zamân-ı sâlisin muhtelif devirlerine â'id olduğu gibi rüsûbî olmayan bir kısım-ı mühimmi de yine aynı zamâna â'id ve volkanların mahsûlât-ı indifâ'iyyesi olan ve andezit, trakit, bazalt nâmı verilen muhtelif sahralardan müteşekkildir. Nitekim Kengırı civârında mevcûd birkaç berkânî mevâddan mâ'adâ garbında vâsi' ârâzî de tamamıyla berkânîdir. Fakat buralarda – boğaz içi ârâzisinde olduğu gibi– vaktiyle fa'âl olan volkanlar artık tamamıyla müntefî olmuş, on binlerce ve belki daha fazla senelerden beri indifa' etmedikleri için bacaları tasallub eden lavlarla tıkanmıştır. Bu hâl umûmiyetle sulb veya sulba yakın bir kıvâmında ve sırf ecsâm-ı sakîleden mürekkeb bulunduğu tahmin edilen nüvât-ı merkeziyye ile kaşr-i ârâzî arasında bulunan kürre-i nâriyye veya mây-i nârî tabakasının bu cihete tesâdüf eden kısmının sathen teberrüd ve tasallub etmiş olmasına delâlet etmektedir. Binâenâleyh Kengırı'da işitilen gürültüleri hâdisât-ı berkâniyyeye atf etmek ve “bir dağın şâhikasından lavlar feverân edip yanardağ vücûd bulacağından” bahs etmek zannımca doğru olamaz. Belki bu gürültüler hissedilmeyecek derece de hafif olan kaşr-ı arzın hareket-ı batiiyyesiyle alâkadârdır.

Harekât-ı arziyyeyi hâdisât-ı berkâniyyeden tamâmıyla ayırmak îcâb eder. Fi'l-vâki' volkanlar ile harekât-ı arziyyeye aynı kuvvetin tezâhürâtı olan tektonik hâdiselerdir. Fakat bunlardan birinin vuku'a gelebilmesi için diğerinin zuhûr veya mevcûdiyetine lüzûm yoktur.

---

<sup>150</sup> Gürültü beş altı 6 sâniye devam etmiştir. H.Y.



Meselâ her gün muhtelif sarsıntılar hissedilmekte olan Japonya'nın en ziyâde zelzele vuku'â gelen mahalleri volkanlardan uzak bulunmaktadır. Kezâlik Endülüs 1884, San Fransisko 1907 zelzeleleri mıntıklarında ârâzî-i berkâniyye mevcûd değildir.

Binâenâleyh merkez-ı nârî, dâimî sûretde teberrüdü dolayısıyla takabbuz ve kaşr-ı arzın ka'idesiyle kürre-i nâriyyenin sathı arasında boşluklar tevliid etmektedir. Bu boşluklar üzerinde istinâd-gâhsız bir hâlde bulunan kaşrın bazı aksâmının inhitât veya inhidâm etmesi müte'addid sarsıntı ve gürültüler vücûda getirebilir. Binâenâleyh Kengırı civârında işitilen gürültülerin bu nev' tektonik hâdisattan mütevellid olması da ihtimâlden ba'îd değildir. Fi'l-vâki'î halkın "kudret topu" nâmını verdikleri bu gürültüler her zamân ve her yerde vuku'â gelebilir. Yalnız kudret toplarının burada bahsettiğim mevzi'i ve tektonik hâdisâtın hangisinden mütevellid olduğunu kat'iyetle söyleyebilmek için o havâlîde tedkikatta bulunmak lâzım geldiğini tekrar ederim.

Sırası gelmişken şunu da belirteyim ki buna mûmâsil ve belki daha ehemmiyetli birçok hâdisât vuku'â gelmektedir. Bunları bi't-tab' mahallerinde görmek ve tedkik etmek lâzımdır. Hâlbuki şimdîye kadar Anadolu ilm-i arz nokta-i nazarından lâyıky vechiyle tedkik edilmediğinden mâ'adâ jeoloji haritaları da vücûda getirilmemiştir. Binâenâleyh dünyanın her memleketinde olduğu gibi yalnız bu nev'î hâdisâtı kayd etmek için değil, belki medenî servet menba'larımızı ilmî bir sûretde tedkikine de hâdim olmak üzere –şimdilik Avrupalı ve birinci derece de– bir jeoloğun riyâseti altında bu meslekle alâkadâr fen adamlarımızdan mürekkeb bir jeoloji hey'etinin teşkîliyle bu hey'etin seyyâr bir hâlde Anadolu'da tedkikat

### [Sahife 151]

ve taharriyatta bulunmaları ve işe topografya haritaları mevcûd olan yerlerden başlayarak ilm-i arz haritaları vücûda getirmeleri elzemdir. Zirâ jeolojisi tedkik edilmemiş ve jeoloji haritası yapılmamış memleketlerin madenlerinden tam ma'nâsıyla istifâde etmek mümkün değildir. Jeologlar ma'den mühendislerine âdetâ rehberlik etmek vazifesiyle mükelleftirler. Esasen gençlerde İzmir İktisat Kongresi'nde ticaret gurubu tarafından Anadolu madenleri hakkında tanzim edilen lâyihada bu husûs nazar-ı dikkate alınmış ve bir ilm-i arz dârü'l-mesâ'îsinin küşâdıyla memleketimizin arz haritalarının alınmasına karar verilmişti. Bu husûsda yalnız iktisat vekâleti değil, aynı zamânda da ma'ârif vekâletinin alâkadâr olmasını ve böyle bir hey'etin teşkîliyle hemen işe başlamasının te'mînini memleketimizin menfa'ati nâmına temenni ederim.

## Vakit Dârü'l-fünûn ve Mühendis Mektebi İlm-i Arz Mu'allimi Ahmed Mâlik

### BİR TAHMÎS

Mehmed-i Râbi' zamânı evâ'ilinde tahaddüs ederek "Vak'a-i Vakvakiye" ismiyle tevsim olunan hâdise-i malûme üzerine, bir şâir-i pesen-dîde-i üslûb tarafından, o sırada keşîde-i silk-i nazm edilen bir kıt'a-yı tahmîs:

Evc-i a'lâya çıkıp tâli'-i mes'ûd-i ricâl  
Eyledi her birini sadr-nişîn-i ikbâl  
Olıcak şa'sa'ası pertev-i hurşîde misâl  
"Güş-ı merihe erip tantana-i câh ü celâl"  
"Lerze-nâk etti bu kavga kede-i âfâkı"  
Verdi eflake kadr-i velvele-i şân ü şöret  
Ki ona cümle halâyık çekiyordu hasret  
Hâtıra gelmez iken renc-i hımâr nekbet

"Oldu mahmûr nice mest-i müdâm-ı devlet"  
"Câm-ı ikbâle ne tarh etti bilmez sâkı"  
Arsa-i pür-ebr-i velvedârı seyr et<sup>151</sup>  
Sâhasında ne elim hâdise cârı seyr et  
Ehl-i ikbâle bugün câ-yı kârârı sirayet<sup>152</sup>  
"Bağiyân-ı felek yine güzârı sirayet"  
"At Meydanı'na dikti şecr ü kavakı"<sup>153</sup>

### LETA'İF-İ TARİHİYE

Hind Hükümdârı Şâh Cihân'ın, 1023 tarihinde İstanbul'a vürüd eden Sefiri Seyyid Hacı Mehmed'e, ona bir ricâl-i devlet tarafından birer ziyafet keşîde ediliyor. Sefirin ulemâdan bulunması hasebiyle, bu ziyâfetlerde efâzil ve ulemâ dahi hazır bulundurulur idi. Avdet edecek olan Hacı Mehmed'e terfikan taraf-ı Devlet-i Aliye'den de Hindistan'a bir sefir i'zâmı takarrur etmekle bu sefârete Salih Paşa birâderi mütemevvilînden Boşnak Zülfikâr Ağa tâlib olup "Ben harçlık istemem. Kendi kesemden harc ederim" diye mürâca'atda

<sup>151</sup> At Meydanı

<sup>152</sup> Evailde At Meydanı'nda bulunan ma'hûd çınar ağacı.

<sup>153</sup> Ninelerimizin hikâyesiyle malûm olan şecr-i mevhum.

bulduğundan: “İşte bu hem faydalı hem münasib. Esbâb-ı fazl ü irfândan tayîn edilecek olursa avdetinde taayyün-i kesb edip da‘va-i istihkakla sıklete başlar. Ol dahi başımıza bir âmil olur” denilerek tahsilden ve irfândan hiçbir nâsibesi olmayan merkurum Zülfikâr Ağa ta‘yin edilmiş, kendisine de, “Var sen de elçiye bir âlî ziyâfet ver. Kendisiyle peydâ-yı ülfet et. Ama meclisinde sâkit dur. Söz söyleyim derken bir halt etme” diye ta‘limât verilmişti. Zülfikâr Ağa mükellef bir ziyâfet tertib ve sefiri davet ederek onunla musâhabat etmek ve kendisinden bir hatâ sâdır olursa ta‘mîr eylemek üzere şu‘ârâdan Cevrî Çelebi ile zürefâdan Ebu Ahmed oğlu da ziyâfette hazır bulundurulmuştu. Sofraya oturulup da Zülfikâr Ağa tarafından, et‘imenin en nefisi olmak üzere, tabh ettirilen iki üç nev‘ lahanadan biri ortaya gelince ağa ile elçi meyânında şu muhâvere cereyân eder:

Zülfikâr Ağa: – Hint ekaliminde lahana var mıdır?

Sefir: –Zü-hâssa olmayan nebâtât-ı bâride ekalîm-i mu’tedilede katı az bulunur.

Sefirin söylediği sözün ma‘nâsını anlamayan Zülfikâr Ağa:

– Sultanım bu bir nafi‘ şeydir. Rûha kuvvet verir.

**[Sahife 152]**

Sefir gülerek, – Bir madde-i rîh olduğunda da şüphe yoktur. Tekarüb-i hurûftan gayri rûh ile münâsebeti malûm değildir.

Sefirin sözünü ve hendesenin sebebinin tefhim edemeyen Zülfikâr Ağa dahi, mûmâ-ileyhe imtisâlen kakhaha ile güldükten sonra:

– Sultanım, latife hoştur. Ama bu tahkîktir ki, Arnavutların gıdası ciğer olmakla akılları ziyâdededir. Boşnaklar lahana yedikleri için tüvanâ ve bahâdır olurlar.

Sefir, – Buyurduğunuz ka‘ide üzere Arnavutlar ciğerdâr ve Boşnaklar müsterîh-i rüzgâr olmak iktizâ eder.

Ziyâfet hitâm bulup da Seyyid Hacı Mehmed avdet edince Zülfikâr Ağa, Cevri Çelebi ile Ebu Ahmed oğluna, – “Şu gidi ile iyi musâhabet etmedim mi? O bana hep ıstılâh söyledi, ben kaba Türkçe yine kemm söylemedim.” demiştir.

Köprülü Mehmed Paşa sadâretinde –bir takım acezeye verilen mahassesâtın kat‘ını, nef‘-i hazine nâmına, en mühim icrâ‘atdan add eden ve bu yüzen her kesin nefretini celb

eylemiş olan– Defterdar Sarı Ali Efendi'nin vefâtında mahdumu, pederinin rûhunu şâd etmeye vesile olmak üzere, bir köle âzâd eylemiş olmakla cenâzede hazır bulunanlar: “Kul âzâd etmeye hâcet yok. Def'i sıklet-i vücûdu ile cümlemiz merhûmun âzâd-gerdesi olmuşuzdur.” demişlerdir.

Sadrizam Köprülü Mehmed Paşa'nın muhârebede bulunduğu bir sırada bostancıbaşılıktan İstanbul ka'im-i makamı tayîn olunan Koca Sinan Paşa'ya, kiremitlerin örnek kalıba göre i'mâl edilmediklerinden, daha küçük ve hileli olduklarından bahisle kiremitçilerden şikâyet olunmakla ka'im-i makam paşa, her iki nev' kiremitlerden birer tane celb ile tarttırmış ve yeni kaba kiremitlerin eski zarif ve nârin kiremitlerden ağır geldiğini görünce:

– Bre adamlar, bu beğenmediğiniz kiremitler, eskilerinden ağırdır. Bî-ma'nâ yere şikâyet edersiz! demiştir.

**Mehmed Refik**

**GÜNÜN İZLERİ**

**MÜVERRİHLER İÇİN MÜHİM BİR ÂLET**

Avrupa gazetelerinde okuduğumuza göre Prusya Kütübhane-i Millîsi'ne mülhâk olan fotoğraflane âhiren Karlsrûhe'li Profesör Gogel tarafından îcâd edilen bir âlet vaz' olunmuştur ki, bu sâyede ultra viole şu'â'ıyla silinmiş, kazınmış ve çizilmiş yazıların yalnız tekrar meydana çıkarılması değil fotoğraflarının alınması da kabil olunmaktadır.

Müverrihler için pek ziyâde hâ'iz-i ehemmiyet olan bu vâsıta sâyesinde –vesâ'ik-i tarihiyenin nevâkıs-ı tegayyürâtı meydâna çıkarılabilecektir.

Feylesof Paskal'ın 300'üncü Yıldönümü Pazar günü Fransız tarih-i edebiyatı, riyâziyyâtı felsefe ve hükûmet cem'iyetleri ma'rûf Fransız Feylesofu Paskal'ın 400'üncü sene-i devriye-i velâdetini tes'îden Paris'de merâsim-i mahsûsa icrâ etmişlerdir.

**TEVZÎ'İ MÜKÂFÂT VE ŞEHÂDETNÂME MERÂSİMİ:**

1. Haziran'ın yirmi dokuzuncu günü mekteb-i idâdi binasının yukarı katında büyük salonunda şehâdetnâme ve tevzî'-i mükâfât merâsimi pek şa'salı bir sûrette icrâ edilmiş, birinci ve ikinciliğe terfî'-i sınıf eyleyen talebe ve talebâta kıymetli kitaplar verilmiştir. İdâdîden beş efendiye de şehâdetnâme tevzî' edilmiştir. Kız ve erkek talebelerden birisine

içerisinde yaptıkları el işleri ayrı bir odada teşhîr edilerek zevâta gösterilmiştir. Bu münâsebetle bir Çorum Sultânîsi mu‘allimlerinden Hâfız Mustafa Efendi tarafından mü’essir bir mevlid-i şerif okunmuş ve idâdi müdürü Kemal Cenâb Bey tarafından da ma‘ârifimize â’id birkaç söz söyleyerek merâsime nihâyet verilmiştir.

Senelerden beri terk edilmiş olan “tevzî‘-i mükâfat” merâsimini ihyâ etmekle memleketin genç okuyucularını irfân hayâtında teşvîk ve tergîb eyleyen Kengırı ma‘ârifçilerini tebrîk etmeyi vazife biliyoruz.

2. Kengırı irfân hayâtında ilk hareket-i meslekiyye: Mekteb-i idâdi konferans salonunda Kengırı ve mülhakatı mu‘allimlerine mahsûs olmak üzere ta‘tîl ve meslek dersleri nâmıyla iki kısım derse başlanmıştır. Bu derslerde dârü'l-mu‘allimînden me’zûn olmayan mu‘allim, mu‘âvin ve vekiller mecbûrî olarak devam etmektedir. İdâdî mezûnlarından pek çok zevât da meslek dersleri görmek üzere kayıt olunmuş ve olunmaktadır.

Taşradan gelenler idâdide ibâte edileceklerdir. Hey’et-i ta‘lîmiyye âtîdeki zevâtın ibârettir. Bu hayırlı ve faydalı işin müteşebbislerini takdîr eder, hareket-i meslekiyyelerini alkışlarız.

<b>Dersler</b>	<b>Mu‘allimleri</b>
Fenn-i Terbiye ve İlm-i Ahvâl-i Rûh, Usûl-i Tadrîsi	Kemal Cenâb Bey
Hesab, Hâdise, Fen Mesâha	İdâdî Mu‘avini Nai Bey
Kavâ‘id- Edebiyye, Usûl-i Tahrir, malûmât-ı Hukukiyye ve Kanuniyye	Mu‘allim Rıfat
Hayvanât ve Fizyoloji-i Beşer	Baytar Tahsin
Kimya ve Tecrübeleri	Eczacı Edhem
Nebâtât, Tabakat, Hikmet	Mu‘allim Yusuf Efendi
Hıfzül-sıhha-i Mekâtib	Doktor Atıf Bey
Ziraat ve Ameliyat	

Kengırı İdâdîsi'nin muvâzene-i umûmiyyeye alındığını ve masârif-i zarûriyye karşılığı olmak üzere de beş yüz liralık bir havâlenâmenin vürûd ettiğini meserretle duyduk. Vekâlete geçtiği günden beri ma‘ârifte merkezî bir veche te’sîsine çalışan ve ölüm yatağında yatan hastalar derecesinde bulunan yirmi bir idâdiyi muvâzene-i umûmiyyeye idhâl ederek derlenmeye muvaffak olan ma‘ârif vekil-i muhteremi İsmâil Sefâ Bey Efendi'yi tebrîk eder,

muvaffakiyetini alkışlar ve diğer teşebbüslerinde de aynı vechile muvaffak olmasını temenni eyeriz. **Halk Yolu.**

## İKİ SAHNE

Haziran'ın uzun ve boğucu hârâreti altında çalışmaktan yorgunluğumu gidertmek, dimâğıma ârız olan durgunluğumu izâle etmek maksadıyla dâ'irenin kapısından fırlayarak şose boyunun sâl-dide ağaçlarından birisinin altında gelişi güzel uzandım. Hayât-ı beşer gibi ağır ağır önümden akıp giden çayın şırıltısını, daldan dala uçuşarak feryâdlar ve vâveylalar çıkaran bülbüllerin nağamât-ı girye-bârını dînlemeye başladım.

O sırada karanlık, kasvet-efzâ-hânelerinden fırlayıp bir parça havâ almak üzere karşımdaki vâsi' tarlalara yayılan genç, orta, ihtiyar yaşlı hanımların kafile kafile dere boyuna düzülüşleri, ağaçların altlarında oturuşları, gazete okuyuşları, sigara içişleri! Tarlalarda çiçek toplayışları, yanlarındaki mini mini yavrucukların kelebekleri gibi sıçrayışları gözümün önünden geçmeye başladı. İyice seçebilmek üzere nazarımı o tarafa çevirdim. İçlerinde yaşlı bir hanımın etrafına dizilmiş kamyonu lacivert, siyah, gümüşî, pembe, mor renkli çarşaflarını bürünmüş hanımların kibârâne dil döküşleri, beyaz, siyah eldivenli ellerin diğer kafilelere âşinâlı temennâlarını. Beyaz, siyâh, sarı, parlak klase iskarpinlerin sevdâvî gıcırıldıklarını, hele bazılarının çapkın fesi gibi arkaya yana yıkılmış potuzlarını seyre dalmış, kendimden geçmiş idim.

Kirli bir çâr ile sıkı sıkıya örtüdüğü yüzünden yalnız tek gözünü açık bırakmış, haberim olmaksızın yanıma gelmiş olan bir dilenci kadının, araları kir ile dolu uzun tırnakları, kirli elini ansızın omzuma bırakması ile temâşâsına doyamadığım bu sahne-i şevk-i şetâretten gayr-i ihtiyarî yüzümü çevirdim.

– Benden ne istiyorsun ki, rahatımı bozuyorsun? Demeye meydân bırakmadan ağzını açtı bilâ-fâsıla:

– Oğlum “fakir”im, üç gündür açım, bir ekmek parçası istiyorum Allah murâdına erdirsin, iki cihânda yüzün ak olsun, nâmerde muhtâc olma, Allah kesene Halil İbrahim bereketi versin, gençliğinde ölüm, ihtiyarlığında zulüm görme! Hüdâ sevdiğine şirin göstereyim, al duvaklı gelinler elinden tut, hacı karısı...

– Ay yeter gayri, dedim ve nikel meteliği kirli avucuna attım, başımdan savdım eski seyrime dalmak istedim. Fakat heyhat! O sahne-i şevk ve şetâret dîdelerden nihân olmuş.

Akşam akşam sıradağlar morarmış, esmerîn ve sümbülî bir renk akşamın hüznünü, elemi tersim ediyor. Körpe kuzular, kavallarını beline sokmuş çobanların önünde âşiyânelerine dönüyorlardı. Her yerde melâl ve her sadâda tabî'î bir hüzn-i kelâl hükümrân idi.

– İlâhî acûze, dedim. Keşke gelmeseydîn de şu şen şatır kelebekler karşısında mâtem-engîz bir levhâ-i sefâlet olduğunu da ihtar etmeseydik.

Mecma-ı tezâd olan hayâtta bir kere daha tiksindim, müte'essirâne hâneme yollandım.

### **Kalender**

### **SUYOLU MÜ'ESSESE-İ HAYRİYESİNE TEBERRU'ATTA BULUNANLAR**

Suyolu umûr-ı hayriyyesine Haziran içinde Arablızâde Mustafa Efendi vâsıtasıyla vâlidesi Afife Hanım'ın beşyüz, Şarklı karyesinden Ese oğlu Ese'nin Hacıbeyli Mustafa Onbaşı vâsıyasıyla dörtyüz, Satılar karyesinde Bıyık kerimesi Fâtıma Hanım'ın Emir Süleymânzâde Hacı Hasan Efendi vâsıtasıyla dörtyüz ki, cem'an bin üçyüz kuruş teberru' ettiklerini memnûniyetle duyduk. Bu hamiyetli kadın ve erkeklerimizi takdîr ederiz.

### **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

Alucra Ka'im-i makamı Âyetullah Bey Efendiye: Kıymetli teveccühlerinize teşekkür ederiz. Arzularınız bizim de en mühim emellerimizdir. "Halk Yolu"nu ileride istediğiniz şekilde göreceksiniz.

3. Kafkas Fırkası Yedinci Alay zâbitânından Kengirli Mülâzım-i Sâni Hasan Turgut ve Şabanözü'nde Mülâzım Âsım Bey Efendimize teveccühatınıza teşekkür ederiz.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'a dır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Her nev'-i evrak müdür-i Mes'ûl nâmına gönderilmelidir.

Derc olunmayan yazılar iâde edilmez.

Adres: Kengiri'de Halk Yolu

Müdür-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Senelik abonesi 130 kuruştur.

Altı Aylık 70 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

15 Temmuz 1339

Sene: 1

Sayı: 11

### **BAYRAMLARI TEBRİK**

Bu sene Kurban Bayramı'nın Çarşamba gününe tesâdüf edeceği anlaşılmasıyla, muhterem okuyucularımızın Kurban Bayramlarıyla beraber Sulh Bayramlarını, 23 Temmuz Bayramlarını tebrîk eder ve azimkâr Türk milletine yakın bir âtîde hayât ve sa'âdet bayramlarını da idrâk ettirmesini Ulu Tanrı'dan dileriz.



## MÜNDERİCÂT

Hayât Yollarında / Tahsin Nâhid

İctimâî İsraflarımız / Cevâd Hakkı

Define-i Ulûm / Ahmet Tal'at

Ali Bezlî Efendi / T. N.

Teksir-i Nüfûs Mes'elesinde Kadınlık / Doktor Nureddîn

Bir Gazel Bir Nazîre / Ahmet Tal'at

Olmaz Bana / Âyetullah

Nazîre / Nizâmeddîn Yümnî

Nazîre / Ali Nutkî

Kengırı Şâ'irleri

Hayâtî Mes'eleler / Mehmed Muslihîdîn

Öte Beri

İ'tizâr ve Şikâyet

Müntehib-i Sâni İntihâbâtı, Meb'ûs Nâmzedleri ve Yollarımız

## İTİZÂR

Kesret-i mündericât hasebiyle bu nüshamıza bilmece konamadığı gibi 9'uncu sayıdaki bilmeceyi hal edenlerin esâmîsi de derc edilememiştir. Kari'lerimizden afvlar dileriz.

Kengırı Matba'ası

1339

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Her nev'-i evrâk müdür-i Mes'ûl nâmına gönderilmelidir.

Derc olunmayan yazılar i‘âde edilmez.

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ‘î mecmû‘adır.

Müdüri-i Mes‘ûl: Tahsin Nâhid

Senelik abonesi 130 kuruştur.

Altı Aylık 70 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

15 Temmuz 1339

Sene: 1

Sayı: 11

## **HAYÂT YOLLARINDA**

**Muharriri: Tahsin Nâhid**

“Feth-i Memâlik”den sa‘âdet, “mâl-ı ganâ‘im”den refâh umduk. Asırlardır bu duygunun yalan, muvakkat ve korkunç te’sîrleri altında zebûn yaşadık. Mes‘ûd ve müstakil bir millet olarak yaşamak için her türlü vesâ‘ite mâlik olduğumuz hâlde yine bu sakîm ve korkunç duygunun te’sîriyle dimâğımız dumanlar içinde kaldı, kalbimiz ve gönlümüz sevdâlar, hayaller peşinde serseriyâne dolaştı.

Dünyâda “hayât duyguları” en tabî‘î ve en zor bir şekilde hükümrân olmaya başlar başlamaz bu duygu ve bu fikir ve hayât sellerinden zerre kadar istifâde edemedik. Ve yine vesâ‘itsiz bir hayâtın hükümranlığını tasladık. Beri taraftan zamân en acı ızdırâblarıyla bu hayât ve medeniyet kafilesinden pek geride kalanlar için ölüm ve felâket günlerini hazırlıyordu.

Şu'ûrsuz ve gayesiz her hareketin sonu dâimâ menfidir, ölümdür ve felâkettir.

Şu'ûrsuz ve gayesiz bir şekilde tanzîm ve temdîdine yeltendiğimiz o elemli ve ölümlü her ân mâzînin bizim için neler, ne kara günler hazırladığını bilmiyorduk.

Muhtelif fakat gayesiz cereyanlar, şahsi sa'âdetlerin, şahsî menfâ'atlerin doğurduğu, doğurmak istediği hareketler ve düşünceler. Bu azim hayât ve sa'âdet teşne-gânının yani halkın en nâfiz, en kahir ve en kudretli birer kumandanı idiler!

Mevcûdiyetlerini, şahısların yüzü suyu hürmetine te'mîn edildiğini zanneden halk günden güne mücâdele-i hayât sâhasında hakîr ve zebûn kalıyor, maddî ve manevî ve hayâtî mevcûdiyetlerinin uyandırmak istediği hareketleri istemeyerek durduruyordu!

Zamân zamân teceddüd ve terakkî fikirleriyle mahmûl olarak "hakikat ve hayât" yolunda rehber olmak isteyen "fikir kahramanları"nın uğradığı fecî' âkıbetler halkın sahte sa'âdeti nâmına oynanılmış kanlı hâ'ilelerin birer netîcesinden başka bir şey değildi.

Osmanlı tarihinin fecâ'ât-âlûd sahifesinin sûtûr-i hüzn-i engîzinden çıkan netîce budur. Ve te'essûf olunur ki, her türlü maddî ve rûhî hayâtî kabiliyetleri taşıyan masûm ve mazlum Türk milleti asırların hırs ve hissetini mevcûdiyetinde temsil eden muzırr ve tehlikeli şahısların âlet-i hırsı ve kurban-ı

#### [Sahife 154]

menfa'ati olmaktan kurtulamamıştı. Ve bunun pek tabî'î netîcesi olarak Türk'ü imhâ siyâseti doğdu. Sevimli Türk yurdunda şer ve fesâd kollarını hâricden alan yangınlar yer yer yükseldi. Millî hüsrân, millî felâket, millî izmihlâl başladı. İlim ve irfân nûrlarından mahrûm Türk milleti bu zulm ve şer gecelerinde gözleri bağlı bir çilekeş ve esîr vaz'iyetinde kaldı.

Yıllarca ağladı, senelerce inledi. Bugün hamd olsun akurâne hareketlere merdâne hamleleriyle karşı koymak sûretiyle başlayan Türk'ün millî hareketi hayât yollarını açtı ve bugün dünden daha kudretli bir îmânla her ferd bu hayât yollarının azimkâr yolcusudur.

Dimâğ-ı beşerin ihâtâ edemediği bir aşk ve hareketle açılan bu yolun mâverâsında hayât ve sa'âdet dünyaları bize intizar ediyor. Biz sa'âdete ulaşan bu yolun mebde'indeyiz.

Fakat şunu da bilmiş olalım ki, bizim nice bin hanümânların sayısız ocakların sönmesine, binlerce arslanların, ocak ümidlerinin toprak olmasına, sayısız yetimlerin bî-kes ve bî-vâye kalmasına mukabil elde ettiğimiz hayât yolları pek dikenlidir.

Bu yolda takîb ve tayîn edeceğimiz seyr ve harekete göre ya o mâverâyâ kavuşacağız veyahud bu dikenli ve uçurumlu yolun bir noktası mezâr-ı mü'ebbedimiz olacaktır.

Senelerden beri cehl ve ta'assubun açtığı yaralar kendi kendine oğulmaz. Bu yaraları oğultacak ilim ve irfândır.

Memleketimizde hâlâ ilim ve fen telâkkîleri müsbet bir şekil ifâde edemiyor ve dolayısıyla ilim ve fennin en canlı bir gıda olduğu takdîr edilemiyor. Bu dakikayı anlayan şahıslar ve mü'esseseler müsbet, amelî ve fi'îlî bir netîce veremiyorlar.

Nazariyatın sâha-i tatbîkattan geçmedikçe fayda vermeyeceği henüz anlaşılmadı ki, tecrübe ve müşâhede esasları ehemmiyetle karşılanmıyor.

Müşterek ve kudsî bir gaye olması îcâb eden harekât-ı teceddüd-kârâneyi azimkârâne bir şekilde cehl ve ta'assub ta'arruzları vâki' oluyor.

Her hangi bir mes'elenin zarar ve menfâ'at noktaları etrafında yapılması zarûfî olan münâkaşa ve münâzara esâsları henüz kabul edilemedi. Bunun yerine doğrudan doğruya tahkîr ve tezyîf hâkimdir!

Anlaşıyor ki, şu'ûrlu bir gayemiz yoktur. Gençlik ise şimdiye kadar muhtelif cereyânlar, çeşitli gayeler peşinde toplanmıştır. Çünkü yurdumuzda mekteblerimiz gençliğe müşterek gayeyi verecek şekli ihrâz edememiştir. Mekteblerden başka bu duyguyu doğuracak bu duyguyu verecek mü'esseselerimiz yoktur.

Müşterek gayeyi ve millî duyguları aşılacak mekteblerden ve mü'esseselerden mahrûm bir milletin âtîsini karanlık gören bazı mütefekkirlerin uyandırdığı cereyânlarda bir programa istinâd etmediğinden zamân zamân kuvvetini azaltmış, sırrını da değiştirmiş ve istenilen netîceyi verememiştir.

Bu yokluklarla ve mâzînin mirası olan cehl ve ta'assub, tevekkül ve meskenet hisleriyle ilk adımımızı attığımız bu hayât yollarında yürüyebilecek miyiz? Bu mümkün değildir.

Türk'ün son ba'sü'l-ba'de'l-mevt hâdisesi gibi hârikûlâde işler bir def'a olur. O hâdiselerden âtî için lâyıkiyla istifâde etmelidir. Bizim ise ciddî bir sûrette ıslâha muhtâc olmayan hiçbir işimiz yoktur.

Haledilecek hayâtî mes'eleler pek çoktur. Adlî, iktisadî, idârî, ilmî, fennî, millî merkezler etrafında toplanan birçok müteferrî mesâ'il vardır ki, bu mes'eleler bizde tatbikat sâhasında gayeden uzaklaştırılmış ve tamâmıyla denecek derecede menfî ve muzırr netîcelere vâsıl olunmuştur. Bu sûtûnlarda –muhitimize göre– o mes'eleleri birer birer tahlile çalışacağız.

**[Sahife 155]**

## **İCTİMÂ'Î İSRAFLARIMIZ**

**Muharriri: Cevâd Hakkı**

Ferdî ve ictimâ'î hayâtımızı rahnedâr eden kasırgalardan biri de bî-lüzûm israflarımızdır. Bir â'ile muhiti tedkik edecek olursak o kadar lâzım diye yapılan gayr-i lâzımdır. Â'ile binâsını temelinden sarsan öyle bî-sûd masraflar buluruz ki, sıfırla netîcelenen birçok mesâ'imize acımamak kabil değildir.

Bugün devletlerin siyaseti iktisad uğruna mü'esses olduğu gibi ailelerin temâdî-i hayât ve te'mîn-i sa'âdeti de iktisad ve tasarrufla ka'imdir. Masrafını irâdına uyduramayan bir mü'essese emînim ki, netîce-i icmâlinde bir yığın hesâbâtın bâr-ı şedidi altında ezilmeye mahkûm olur.

Pek çok aileler tanırım ki, sırf bir nümâyîş sebebiyle edâ edilemeyecek borçlar altında kalarak evlerini satmaya sokak ortalarında sefil ve perişan sürüklenmeye mecbûr olmuşlardır. Acaba bunlar elâlemin dedikodusunu, alkışını düşüneneceklerine keselerinin sesini dînlemiş olsalardı bu elîm âkıbete marûz kalmak bedbahtlığında bulunurlar mıydı? Hiç şübhesizdir ki, o sa'âdette etraflarını saran dalkavukların, mütecessis komşuların nâhün-i tenkîdine marûz kalmış bile olsalar pek yakın bir âtîde imhâ edilmemiş deyn senetleri değil, nâmuskârâne kazanılmış servetler bıraktıkları için vârislerini yâd-ı tahsîn ve tekrîmine hak kazanmış olurlar.

İctimâî israflarımızın en ezelisini düğün teşkîl eder. Düğün ki, bekâ-yı nev'imiz için kuracağımız yuvanın resm-i küşâdıdır. Bir kuş bile bir dalın yeşil kanatları arasına vurduğu lânesinin en ince levâzımat ve teferru'âtını hummalı bir fa'âliyetle tedârik eder. Hâlbuki biz, yapalım derken dağıtır, kuralım derken bozarız.

Vehm ve hayâlimizle îcâd ettiğimiz kof ve çürük anâneler karşısında çok kimsesiz kızlar var ki, komşudan âriyet alınan elbiselerin, telli duvakların zilleti altında gelin olmuş,

çok fakir delikanlılar ve erkek, evlenmek cesâretini göstermeyerek ebedî bir bekâret ölümüne bu sebeble nâ-meşrû bir hayâta katlanmak mecbûriyetinde kalmış, çok babalar ve analar vardır ki, altınların sihir ve füsûnuna, ipekli kumaşların zînet ve câzibesine evlâdlarının istikbâlini fedâ etmiştir.

Düğünümüze şeref vermeleri için memleketin eşrâf ve âyânını, me'mûrîn ve esnafını süslü zarflar, parlak kelimelerle akın akın davet ederken, soframızın artığından bir dilim eklemek isteyen vatanın müdâfa'ası uğrunda şehîd düşmüş fedakâr babaların öksüz yavrularını tekmelerle kovar, yırtık bir paçavra içinde ıssız bir câmi' avlusunda bir hayvanın bile tahammül edemeyeceği müz'ic şerâ'it-i ma'îşet altında inleyen ve bizden bir sadaka isteyen hem-cinsimize yüzümüzü çevirerek geçeriz.

Bugün çok çatı altı var ki, birini moda dalgasıyla çarpışmakta çok baba var ki, birini jarse çarşafın bütçede açtığı gediği tamîr için uğraşmakta çok kuş beyinli zevcelerimiz ve hemşirelerimiz var ki, Allah'ın yarattığı süt gibi beyaz dişin yerine altın kaplatmak için "Port Firiz" cereyânı altında titremektedir. Kapısında ürettiği koyunun yünüyle kilimini, keçesini, çorabını ve her türlü levâzımâtını kendi tezgâhında i'mâl eden, hârice el uzatmayan Türk kadını ve erkeği, bugün Avrupa'nın boyalı otellerine, sahte mallarına şu'ûrsuz bir iştiâ ile koşmakta, iktisâdî menba'ını eliyle kurutmaktadır.

Eşyânın zînetine o kadar meshûr olmuşuz ki, ma'sûkamızı mübhem ve bulutlu gazelerin tılsımlı insâcında arar, haysiyet ve şerefimizi zarif bir kostümün lutfünden isti'âne ederiz. Çok sefileler var ki, ince bir peçenin, şık bir iskarpinin câzibesine kapılarak sükût etmişlerdir, çok müntehirler

### **[Sahife 156]**

arkasından erişemediği perî-i zevkin zehir okuyla yarı yolda hayâtlarına nihâyet vermişlerdir.

İnsânlık, eşya ve tabî'atın esir bir bendesi değil, faziletin hak ve hakîkatın, sâdeliğin müştak bir âşıkı olmaktadır.

### **TEDKİKLER TETEBBU'LAR**

### **DEFİNETÜ'L-ULÛM**

Hâtimesindeki kayda nazaran "1260" senesi Muharreminde telîfi ikmâl ve mü'ellifi tarafından tahrîr edilmiş olan bu eser, an-asıl bugünkü Romanya memâlikinden olan

“İsmâiliye” kasabasından neş’etle Kengiri’da tavattun eden Halil Sıdkı Efendi'nin âsârındandır.

Mufassal tercüme-i hayâtı, güzîde gençlerimizden baytar Tahsin Bey tarafından yazılacak olan “Halil es-Sıdkî ibn-i Ali ibn-i Ali ibn-i Ahmed” Efendi bu eserini niçin yazdığı şu sûretle îzâh ve hayât-ı tahsîlini tarif ediyor:

“Bir müddet tahsîl ulûm-ı nakliyye ve ulûm-ı akliyye ile meşgul olup hadâ’et-i sinn mülâbesesiyle bu heykel-i mahsûsu zebân-dırâzlık meydânına ilka birle hoş ve nâ-hoş hâl ile âvân-güzar olup bazan nush ve pend mazmûmunu müştemil olarak nice risâle terkib ve nice gazeliyat tertib etmekte iken sinnimiz elli yedi hudûduna bâliğ oldukda nush ve pendi hâvî ve bazı ulûm-ı garîbe dahi serd olunarak ve her fenden birer mikdâr bulundurarak ve cümlesi ile ma’rifetullah-ı te’âlâ te’yid kılınarak 16 bâb 42 fasl ve bir hâtimeyi müştemil bir kitab-ı müstetâb terkib ve telîf olunup nâmına “Definetü'l Ulûm” deyü tesmiyesine sebep olarak da “zirâ bu kitabda derc olunan mebâhis çok kimsenin gûş ü hûşuna vâsıl olmayıp her biri bir mahalde pesmânde kalmış olduğundan defineye mümâsildir. Zirâ “Define” dedikleri eyyedî-i nâsa vâsıl olmayan yer altında medfûn atik akçeye derler. Bir kimse rast gelib istihracına kadir olur ise dünyası ma’mûr olur. İşte bu beyândan vech-i tesmiye müstebân olur” mütâla’asını serd ediyor.

Kitab, her sayfası on dokuz satırı ve 260 sayfayı hâvî ve ulûm-ı şettâyaya dair bir külliyyattır. On altı bâb, kırk iki fasl ve bir hâtime mûndericât itibârıyla şunlardır:

Birinci Bâb: “Babü'l-ilm'dir. Beş fasla münkâsımdır. "İlm-i Mefkûd, İlm-i Mevcûd, İlm-i Mesmû, İlm-i Mantık, İlm-i Ma’kûl.”

İkinci Bâb: “Tarîk-i Abdü's-Sâlik”den bâhistir. Hâvî olduğu üç fasl şunlardır: Tarîk-i Erbâb-ı Mu’âmele, Tarîk-i Erbâb-ı Mücâhede ve Tarik-i Sâirîn.

Üçüncü Bab: “Mevtün Bi'l-Îrâde”den bâhis olup “Tevbe, Zühd, Tevekkül, Kanâ’at, Uzlet, Zikir, Teveccüh, Basar, Murâkabe, Rırıza”dan ibâret on faslı vardır.

Dördüncü Bâb: “Rûh”dan bâhis olup “Rûhü'l-Emr, Rûhü'l-Hayât, Akıl, Nefs” gibi dört faslı vardır.

Beşinci Bâb: “Nevm”e dâ’irdir. Fasılları: “İnsifâs ve Ahlâm ve İhtilâmdır”dır.

Altıncı Bâb: “Avâriz-ı Nefsâniyye”ye mütê’alliktir. Fasılları “Hem ve Gam”dır.

Yedinci Bâb: “Ma‘rifetullah”

Sekizinci Bâb: “Rü‘yetullah”

Dokuzuncu Bâb: “Ecel”e ve iki faslı olan “Ecel-i Kaza, Ecel-i Müsemâmâ”ya DÂ’İRdir.

Onuncu Bâb: “İlm-i Teşrîh”den ibârettir.

On Birinci Bâb: Keyfiyyet-i Tekevvün-i Cihândan ve faslı olan Aksâm-ı Ulviyye ve Süfliyye”den bâhistir.

On İkinci Bâb: “İlim-i Tıb”dan bâhis olup dokuz faslı vardır: 1- Tabî‘at-ı Luhûm-ı Hayvânât, 2- Tabî‘at-ı Nebâtât, 3- Tabî‘ât-ı Ahcar, 4- Tabî‘at-ı Elbise

### [Sahife 157]

ve Hayvânât Derileri. 5- Ecnâs-ı Pâd-zehir. 6- Safranın Galebesi, Emrâz ve Devâsı 7- Demin Galebesi, Emrâz ve Devâsı. 8- Balgamın Galebesi, Emrâz ve Devâsı 9- Sevdânın Galebesi, Emrâz ve Devâsı.

On Üçüncü Bâb: Emrâz-ı Müferrideden ve Devâsından bâhistir.

On Dördüncü Bâb: “Berzah”dan ve iki faslı olan Ervah-ı Mü‘minîn ve Kâfirîn'den ve Etfâlin Kıyâmetteki Hâlinden bâhistir.

On Beşinci Bâb: Ziyâret-i Kubûra dair olup dört faslı vardır: 1- Ziyâret-i kubûrda ümem-i sâlifenin âdetleri, 2- Ziyâret-i kubûr hakkında evâmir ve nevâhi, 3- Ehl-i kubûrdan istimdâd, 4- Kubûrda du‘ânın faydası.

On Altıncı Bâb: “Kimya”dan ve fasılları olan “kimyâ-yı suğrâ” ile “kimyâ-yı kübrâ”dan bâhistir.

Hâtime: Üç matlûbu hâvidir ki, birinci matlûb ilm-i sihir, tılsımlar, simyâ ve buna benzeyen isâbet-i ayndır. İkinci matlab takvim ve gurrenâme, üçüncü matlab ilm-i fâldan bâhistir.

Mü’ellifât-ı kadîmemizde olduğu gibi bu eser mensur bir mukaddime ile başlıyor, itirâf-ı zünûba, istirhâm-ı afva DÂ’İR üç şi‘irden sonra mü’ellif tarif-i nefse ve sebep-i telîfi îzâha çalışıyor.



İlmin bugünkü vüs'ati fennin, terakkiyât-ı hayret-bahşâsı muvâcehesinde bu eserden elde edilecek istifade mahdûd ve birçok bablarının âsâr-ı kudemadan menkul ve ilim ve fenne mugayereti hasebiyle belki mefkuddur. Bu eseri tedkik ederken hâsıl ettiğim kanâatin netîcesi şudur: Müellif-i merhûm, kudemâdan çok eser okumuş iskolastik âsâra ziyâde merbût kalmış, sarsılmaz bir i'tikad ve îmâna sâhib, i'tikadât-ı bâtilaya, bid'at-i menfûreye düşman bir zâttır.

Zamânın bütün ulûm ve fennine vâkıf olduğunu göstermek maksadıyla bir külliyyât vücûda getirmek, eslâfinın matmah-ı nazarı olduğu içindir ki, Halil Sıdkı Efendi de bu arzudan kendîni kurtaramamış, Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi merhûmun "Ma'rifetnâmesi" tarzında bir eser vücûda getirmek istemiş ve hatta "Ma'rifetnâme"den istifâde de etmiş ise de Hakkı merhûm kadar fûnûn-ı mütenevvi'ada sâhib-i salâhiyet olamadığını göstermiştir.

Eserin aka'id ve ilâhiyâta ta'alluk eden aksâmı istisnâ edilirse ebvâb-ı vesâ'irenin hakikat-i ilmiyye muvâcehesinde tedkike tahammülü olmadığı görülür.

Eserin yegâne hâssası âsâr-ı muhtelifeden fevka'l-âde bir tettebbu' netîcesi olarak iktitâf ve cem' ve telkin edilmiş olmasıdır. Mü'ellif meselâ "İlm-i Ledünnî" bahsinde İsmâil Hakkı Ankaravî'nin "Şerh-i Muhammediye"sine "Ulemâ" bahsinde Ebû Bekir Abdullah bin Muhammed el-Esedî er-Râzî'nin "Mirsâdü'l-İbâd" yine ve İmâm Gazalî'nin "Usûl-ı Erba'în" nâm eserine "Tarikat-ı Erbâb-ı Mücâhede" bahsinde "Avârîf, Nefahâtü'l-İns" ve beyne'l-meşâyih "Şeyhülislâm" denmekle meşhur Şeyh Abdullah el-Herdî'nin "Menâzil-i Sâ'irin" nâm eserine ve "Mevtün bi'l-irâde" bahsinde 786 tarihinde vefat eden şerif-i sâni Seyyid Ali Hemedânî'nin "Fütûhü'l-Mücâhidîn" eserine ve "Rüyâ" isminde kezâlik müşârunileyhin "Risâle-i Sülûkiyye"sine "Tevbe" faslında Abdullah ibn-i Es'ad el-Yâfi'î et-Temîmî'nin "Neşrü'l-mehâsîn"ine, "Rûh, Akıl, Nûr-ı Muhammedî" mebhasında Muhyiddîn Arabî'nin "Fütûhât"na "Ecel" bahsinde Ali el-Karî'nin "Şifâ-ı Şerifi"yle "Tefsîr-i Kaşânî'ye, Teşrih bahsinde Ma'rifetnâme-i İbrahim Hakkı'ya ve birçok yerlerde Şeyh Muhammed el-Endülüsi'nin "Kenzü'l-Ulûm"una mürâca'at ve istifâde eylemiştir.

Eserin "Rûh, Nevm, Teşrih, Tıb, Emraz-ı Müteferride, Kimya, Simya, Sihir, Tılsım, Fâl" kısımları kadîm rûhiyât, hayâtiyât ilimleriyle fennî tedâvîyi göstermesi itibâriyle mûcib-i istifâde değilse de ulûm-ı atıkaya DÂ'İR olduğundan erbâb-ı tettebbu' için şâyân-ı tedkiktir.

### [Sahife 158]

Mü'ellifin ilimler hakkındaki nokta-i nazarı hülâsaten şudur:

İlim-i Mefkud: Beyne'n-nâs cârî ve mütedâvil olmayan yani kaza ve kadere esrâr-ı ilâhiyyeye müte'allik olan ilimdir. Bidâyet ve nihâyeti yoktur. Beni Âdem bu ilimle mükellef ve hadd-i zâtında bu ilim mütemenni' değildir. Cenab-ı Hakkın sevdiklerine bildirmesi mümkündür. "İlmi Ledünnî" dahi bu kabildendir. Ve ilm-i ledünnî "İlm-i Bâtınî"dir. "Ve allemnâhu min-ledünnâ" âyetinden me'hûzdur.

İlim-i Mevcûd: İnsânların idrâklarıyla hâsıl eyledikleri ilimdir. Sermâyesi kesb ve sa'yıdır. Keslân ile noksan bulur, sa'y ile artar. "İmdi cihânda cehâletin galebesi terk-i kesbden ve terk-i teftişten neş'et etmiştir. Âkil olan kimse nakd-i ömrünü beyhûde sarf etmeyip tahsîl-i ulûma sarf eylemesi bir miktar farz, bir miktar derece-i efdaliyettir." Çünkü hazret-i Risâlet-penâh hakkında "Ve kul Rabbi ziddî ilmen" âyeti şeref-sâdır olmuştur ki, ma'nâsı: "Ya Muhammed! Sen Cenâb-ı izzetimden ilmimi ziyâde et, diye taleb eyle" demektir.

İlm-i Mesmû': İlm-i şerî'at-ı zâhiredir. Peygamberânın Cenab-ı Bârî'den haber verdikleri herşey ilm-i mesmû'dur. Bu ilme "İlm-i Nevâmîs" de denir. Nevâmîs, nâmûsun cem'î, nhamûs da Hazret-i Cibril'in ismidir. Bu ilimden garez, tevhid-i hâs ile ibâdet, emr-i bi'l-ma'rûf ve nehyi'l-münker, va'd-ı cenân, vaîd-i cehennem ma'nâlarından ibâret olup Hâlık ve Mahlûku bildikten sonra Cenab-ı Hakkı tenzîh ve takdîstir. Benî Âdem bu ilimle mükelleftir. Terk-i ta'lîm ve terk-i amel ile hasen olurlar. Zirâ Halık ve mahlûku lâyıkiyla bilemediklerinden makam-ı ubûdiyette pâyidâr olamazlar ve rütbe-i insaniyete varamazlar. Bu ilmin de bidâyeti zâhir-i şerî'at, nihâyeti bâtın-i şerâ'ittir. İnsânlar zâhirî ile mükelleftir. Bunun için müctehidîn-i izâmın ictihâdlarıyla te'vîlât-ı Kur'âniyyesini ahz ve zâhir-i şerî'at ile amel lâzımdır.

İnsânın hayvânât, nebâtât ve cemâdâta nisbetle terakkîsi ihtiyârîdir. Bu terakkî üç derecedir. Birincisi cehâletten kurtulup âlim, ikincisi "ârif-i billâh" olmaktır. Üçüncüsü müşâhede yani, "bâtn-ı bâtın-ı şerî'atı" bilmektir. Buna "İlmi hakîkati'l-hakîkat" derler. İşte insan bu derecede kendi nefsinin bilir, "men arefe nefse..." sırrına mazhar olur. Bu derecelere terakkî edemeyenler şeklen insan ve ma'nen hayvan olur. Sûret-i insaniyyeye terakkî ettiği hâlde tahsil-i ma'rifet etmezse a'zâb ve itâba müstahak, füyûzat-ı ilâhiyyeden mahrûm olur.

İlim-i Manzûr: İlm-i şerî'atin bir cihetle bâtınî, diğer cihetle zâhirîdir. Dünya ve mükevvenâta ibretle nazar eden bir insan ulviyât ve sefeliyâtdan olan acâyib-i kevniyyeyi görür, kudretullahı müşâhede eder. Bu ilme "İlme'l-yakîn" derler. Hazret-i İbrahim'in yıldızları, kameri, güneşi görüp "Hâzâ Rabbi" dedikten sonra bunların ufûlünü müşâhede edip

eserden mü'essire istidlâl tarîki ile ayne'l-yakîn ile vahdâniyyet-i ilâhiyyeyi bilmesi bu kabildendir.

İlm-i Ma'kûl: Şerî'at-i zâhirenin bâtını ve mü'eyyididir. Bütün bu mevcûdât insan için halk olunmuştur. Herşey bir menfa'ati mûcibdir. Çünkü abes bir şey halk olunmamıştır. “Hâsılı ilm-i ma'kûl mâhiyet-i eşyâya vukuf tahsil etmekten ibaret olan bir ma'nâdır. İşte “kimyâ-ı suğrâ” dedikleri budur.

Görülüyor ki, Halil Sıdkı Efendi hülâsâ tarîkiyle nakl ettiğim bu tariflerinde ilim tahsiliyle herkesin mükellef ve insan üzerine farz olduğunu izah ederek tahsili bir iki ilme hasr etmiyor. Bi'l-hâssa fûnûn-ı müsbeteyi “kimyâ-yı suğrâ” terkihiyle tarif ve tahsilini âyat ve ehâdîs-i şerîfe ile izah ediyor. Hele “ilm-i makûl aklın idrak eylediği malûmâtдан ibâret bir ma'nâdır. Bu bâbda nice ulûm-ı külliyyeyi hâvî ve kavâ'id-i külliyyeyi câmi' gûn-â-gûn kitâblar te'lif olunmuştur. Meselâ ilm-i mantık kitâbları gibi. Ve nice ulûm-ı cüz'iyeye ihrâc olunmuştur: “İlm-i Kürre, İlm-i

#### [Sahife 159]

Ziç, İlm-i Hendese, İlm-i Hey'et, İlm-i Hesâb ve buna benzer ulûm-ı cüz'iyeler gibi. Hâsılı cemî'-i ulûm-ı akliyyenin gayeti Vâcib-i Te'âlâ hazretlerinin Kemal-i kudretine dâ'irdir.” sözleri müşârunileyhin ilim hakkındaki telakkîsini vâzihan gösterir.

“Tarîk-i Abd-i Sâlik” bâbında “İslâm”ı tarif ederken, “İslâmın ma'nâsı i'tikad-ı zâhireden “îmân”, itikad-ı bâtınîden ibârettir. Bazı kimselerde İslâm bulunur, îmân bulunmaz münafıklar gibi” diyor ki, şâyân-ı dikkattir.

Halil Sıdkı Efendi “Tarîk-i Erbâb-ı Mu'âmele” faslında zamânımızda ekser-i nâs tarîk-i müstakim üzerine değildir.” şikâyetinde bulunduktan sonra ulemânın, “Ashâb-ı amel”den olduğunu, bu cihetle halktan me'mûlleri eksik olmadığını ehad-ı nâsın siyâdet ve ulemânın ubudiyet derecesinde kaldıklarını, bu sûretle nasihatleri te'sîr etmediğini, nâsdan ricâyı kat' edenlerin nâsın mizâcına göre söz söyleyemeyeceklerini, iltifâtlarıyla mağrur olmayacaklarını, “akl-ı mi'âd”ı neyi emr ederse onu söyleyeceğini bildiriyor ve buna “derece-i hürriyet”, halkın ihsânına müftekır olanların vaz'iyetini “derece-i ubûdiyet” diye tavsif ve şimdi bazı ulemânın nush ve pendinde te'sîr olmadığı, bu ma'nâlara mübtenidir, hükmünü veriyor. Sonra İmâm-ı Gazalî'nin Usûl-i Erbâ'în'inden ulemâ hakkındaki mütâla'asını nakl ediyor.

Zühd bahsinde dünyâdan a'râzın ma'nâsı, bütün bütün terk-i maâş ma'nâsıyla olmadığını dünyânın hakkı, "mâl-ı helâl kesb edip evlâd ve ıyâlini beslemek, ibâdete iğra eylemek olduğunu, söylüyor ki, her hâlde kendisinin yâbis bir zühde mâlik olmadığını gösterir.

"Tevekkül" faslında da halkı "Cebriyye ve Kadriyye" i'tikadından kurtarmaya çalışıyor.

"Uzlet" bahsinde uzletin sâlik-i tarik olanlar için marîzin "himyesi" yani "perhizi" gibi olduğunu zikr ettikten sonra "sâlik-i tarîkat dahi uzlet etmeyip beğendiği yerde gezerse lâ-mahâll rûhu rahatsız olup kasâvet-i kalb hâsıl olur, ibadet ve evrâd ve ezkârda neşât olmaz. Kendinde emâre-i keslân zuhûra gelip âkıbetü'l-emr tarîk-i müstakimden hurûca mü'eddî olur. Onun için tarik-i Halvetiyye'de müridleri hücreye habs edip terbiye ederler. İşte tekkelerin vaz'ından murâd bu uzlettir. Lakin fî-zamânınâ tekkeler mahall-i kesret olmuştur" sözleriyle tekkelerin sebep-i te'sisini uzlet olarak gösteriyor.

(Mâ-bâ'dı var.)

**Bolu Ma'ârif Müdürü Ahmet Tal'at**

**ABDÎ-ZÂDE ALİ BEZLÎ EFENDİ**

Kengirilidir. Babası Bezci İbrahim Efendi'dir. 1257 senesinde Kengiri'da tevellüd etmiştir. İbtidâî tahsilini ba'de'l-ikmâl Câmî'-i Kebir civârında sâ'atli Medresesine birkaç sene devam ettikten sonra 1279 senesinde yirmi iki yaşında tahsil için İstanbul'a gitmiştir.

Fâtih Sultân Medreselerinde tetimme-i sâbi'ada tahsile başlamış ve aynı zamânda dârü'l-mu'allimîne de devâm ederek ikmâl-i tahsil eylemiştir.

Medrese hayâtına [12]94 senesi Fâtih Dersi'âmlarından Debrelî Elmaszâde Tâlib Tevfik Efendi'den icâzetnâme almak sûretiyle vedâ etmiştir.

Sırlılıarla vuku' bulan mücâdeleye "İlmiye Alayı" ile iştirak etmiştir. Mensûb olduğu taburun binbaşısı fâzıl-ı şehîr Şehrî Hâfız Şâkir Efendi'nin teklifi üzerine mûmâ-ileyhe binbaşı rütbesi tevcih edilmek istenilmiş ise de yüksek bir alâka-i dîniyye ve merbûtiyet-i milliyye göstererek neferlikle hizmet etmeyi ve nöbet beklemeyi daha şerefli bir vazîfe telakkî etmiş ve bu duygu ile mezkûr tevcihi kabul etmemiştir. Yirmi gün kadar nefer vazifesini görmüş ve Hoca Şâkir Efendi'nin tekrar ısrârı üzerine

## [Sahife 160]

yüzbaşı rütbesini kabule mecbûr olmuştur.

Muhârebenin safahâtı hakkında uzun bir destân yazmış ve harbin en coşkun hatıralarını tesbit etmiştir. Mezkûr destân üstâd-ı kül Şehrî Şâkir Efendi tarafından “Fezleke-i Harb” olarak kabul edilmiş ve tab‘ ettirilmiştir. Harbden avdetten sonra İstanbul'da ihtiyâr-ı ikâmet etmek istemiş ise de o esnâda meclis-i meb‘ûsânın fesh ve seddedilmesi üzerine gûyâ meşrû bir meşrûtiyetin devam ve bekâsı taraftarlarından olduğu his edilmiş ve memleketinde ikâmet etmek üzere gönderilmiştir.

Şu sûretle Kengiri'ya gelmiş ve pederinin nezdinde kalmış ise de esâsen fakr u ihtiyâc içinde yaşayan pederine bâr olmamak istemiş ve [12]92 senesinde Meclis-i İdâre-i Livâ kararıyla Merkez Anbar Me'mûrluğu'na dört yüz kuruş maâşla tayîn olunmuştur.

Müddet-i nizâmiyesi olan iki seneyi ikmâl ettikten sonra da tekrar [1]300 senesinde Çerkeş Anbar Me'mûrluğu'na yine dörtyüz kuruş maâşla tayîn olunmuş ve orada da ikmâl-i müddet ederek tekrar Kengiri Anbar Me'mûrluğu'na ta'yin edilmiştir. Hayâtının son on iki senesini Kengiri halkının intihâbıyla ve 180 kurûş maâşla Câmi'-i Kebir Mütevellîği'nde geçirmiş ve 4 Nisan [1]317 ve 28 Zilhicce [1]318 tarihinde irtihâl-i dâr-ı bekâ eylemiştir. Câmi'-i Kebîr kabristânında medfûndur.

\*

Ali Efendi: Metânet-i ahlâkiyesiyle tanınmış, mütevâzî, nüktedân, hoş sohbet, kalender bir zât idi. İffet ve istikameti kendisini vicdânına karşı hiçbir zamân mes'ûl bir vaz'iyette bulundurmamıştır.

Fakr u zarûret içinde geçen hayâtı, nâmûs ve vicdânını lekeleyecek hiçbir hareketin şâhidi olmamıştır. Pek çok zamân zarûretin en acı ızdırâblarını çektiği hâlde en çok sevdiği arkadaşlarına bile elemelerini his ettirmemiştir.

Vefâtında mütevellîlik hesabını görmüşler. 3700 kuruş kadar bir paranın mevcûd olması tahakkuk etmiş, ailesine sormuşlar. Parayı cins ve mikdârıyla tamâmıyla hıfz ettiği anlaşılmıştır. Şu hâl ihtiyâc ve zarûretine nâmûs ve vicdânını fedâ etmediğine ne güzel bir misâldir? Mûte'essir olduğu zamân,

Ehl-i derdîn derdîni âlemde ehl-i derd bilir

Sînegâhımdan gelen güm güm sadâyı merd bilir

Ve

Derûnum derdîni tefsir edem ama dilim etmez

Takıldı zülf-i dildâra elim ermez gücüm yetmez

beyitlerini okurdu!

Nükteli, güldürücü ve düşündürücü sözleriyle herkese kendisini sevdiren ve bulunduğu her meclisi şenlendirir, orta boylu, köse sakallı, hazır cevâb bir zât idi.

**T. N.**

### **TEKSİR-İ NÜFÛS MES'ELESİNDE KADINLIK**

**Muharriri: Doktor Nureddîn**

Memleketin unsur-ı aslîsini harb gibi ictimâ'î, frengi, verem, ısıtma gibi tabî'î emrâz-ı müdhîşe kemirip hârâb ettiğini ve el'ân da elîm bir sûrette dâ'îm bulunduğu cihetle teksîr-i nüfûs mes'elesi mütefekkirîni cidden düşündürecek bir mes'ele olmuştur.

Harbin yaptığı tahribât emrâz-ı tabî'îyyeye nisbetle pek ehemmiyetsiz kalır. Teksîr-i nüfûs mes'elesi husûsunda izdivâc için birçok kavânîn ve nizâmât tanzîmiyle uğraşılacağına halkın ahvâl-i sıhhiyye ve şerâ'it-i hayâtiyyesinin münâsib bir şekle ifrâğıyla refâh ve sa'âdetlerinin te'mîni cihetine gidilmesi en evvel hal edilecek bir mes'ele-i hayâtiyyedir.

Bugün Anadolu köylüsü cidden acınacak bir haldedir. Vaktiyle köylerin fenâ mahallerde inşâ edilmesi ve teşkilât-ı sıhhiyenin muntazam olması yüzünden halk mevcûdiyetlerini yıkıp kavuran müdhîş hastalıkları tedâvî için tabâbetin kendilerine

#### **[Sahife 161]**

açacağı âgûş-ı şefkatinden mahrûm ve tedâvî merâkezinden günlerce sâ'atlerce uzakta kalıyor. Eğer köylünün ahvâl-i sıhhiyye ve şerâ'it-i hayâtiyyesi tanzîm ve refâh ve sa'âdeti te'mîn edilecek olursa onlar her sene bir çocuk yetiştirirler.

Bugün mevcûd çocuklarla teksîr-i nüfûs mes'elesinde en büyük vazîfeyi gören kadınlık gerek haml vesâ'ir emrâz dolayısıyla nâ-ehil ve mutazarrır bir takım ihtiyârların ve mahallî ebelerinin elinde sönüp gidiyor. Harb yaralarının açtığı cerîhalardan sefâlet-i

fizyolojiye taht-ı te'sîrinde veyâhud esbâb-ı istirahatlarının muhtell olmasını arzu etmeyen bazı â'ilelerin ve ahlâken sukut etmiş kadınların –gayr-i meşrû olarak elde ettikleri– semere-i hamllarını birer vâsıta ile düşürerek hem ma'lûliyetlerine ve hem de memleket nüfusunun tenâkusuna bu sûretle sebebiyet vermekte oldukları her ân elîm bir sûretde görülmektedir.

Bugün kanun bu gibi cinâyet yapanları pençe-i adâletine alıyorsa da yine gayr-i mahsûs bir halde gizli mahallî ebelerin ve mütetabbibelerin bu vazifeyi gördükleri anlaşılmaktadır. Hükûmet bunlara en şedîd kanunlarla, en ağır cezaları tatbîk ederse memleketin mühim bir unsûruna en büyük fenâlığı yapan bu gibi eller kırılmış ve emsâline de bir ibret-i mü'essire olmuş olur.

Semere-i hamlların ıskatı için öyle vâsıtalara mürâca'at ediliyor ki, bunları gördükçe insanın tüyleri ürpermemesi kabil değildir.

Saparnacılar ve aktârlardan tedârik edegelmekte oldukları birçok muzırr ve sem-dâr nebâtât ve maden iyâtı su ile karıştırarak içmek veya buğularına oturmak veyâhud da kibrit çöpünden başlayarak ayırık kökü, çıra, çorab şişi, şab, büyük direk çivileri, dikenli gül dalı ilah... vesâitle rahimlerini zedeliyerek cerh etmek sûretiyle mikropların dâhil-i bedene geçmesi için birçok bab-ı dühûl açtıklarını müte'addid def'alar gördüm.

Bu gibi vak'alarda ya semere-i haml sukut ederek rahimde meşime kalıyor. Ve bu sûretle şiddetli bir nezfden veya intân-ı umûmiyyeden kadın ölüp gidiyor. Veyâhud gışâ ve meşîmeden bir parça rahim dâhilinde kalarak tefessüh ediyor. Bu cihetten mikropların neşv ü nemâsı için de bir vasat te'mîn ediliyor. İşte bu sûretle ölmeyen kadınların da tesemmüm-i aky nefîcesi rahim ve mülhâkat-ı rahmiyyelerinde iltihâbât vuku'a gelerek vezâ'if-i fizyolojileri muhtell oluyor.

Kırk kırk beş yaşına kadar doğum makinesi vazifesini gören bu sûretle teksîr-i nüfûsda en mühim âmil olan kadınlık ma'lûl kalıyor. Hem cem'iyet-i beşeriyyeye bu sûretle hıyânet edilmiş ve hem de â'ile hayâtı sönmüş oluyor. Kadınlık aynı zamânda doğan çocukların terbiye-i fikriyye ve cismâniyyesinde de neşv ü nemâsını hizmetle mükellef olduğu cihetle onlar için sıhhî bir bünyeye mâlikiyet elzemdir. Bu makalemde hamilelerin ri'âyet etmeleri lâzım gelen kavâ'id-i hifzû's-sıhhadan bahs edeceğim.

Haml nedir? Huveyn-i menevî ile mübeyyizinin ictimâından itibâren semere-i hamlın kendiliğinden indifa veya bi'l-fi'il ihrâcına kadar güzerân eden müddet zarfında kadının

uzviyetinde hâsıl olan tegayyürât-ı fizyolojiye ve teşrîhiyedir. Haml tabî'î ya da gayr-i tabî'î olur. Bir de haml-i hayâlî vardır.

Haml-i tabî'î: Haml-i tabî'î, beyzâ-ı mülakkahanın rahmin gışâ-yı muhâtîsinin iltivâlarında neşv ü nemâsıdır.

Haml-i gayr-i tabî'î de ise beyzâ-yı mülakkaha bazı esbâb tahtında seyri tabî'î sini takib edemeyerek ilkahın vâki' olduğu nefir-i fallubda kalır. Neşv ü nemâ bulur. Buna haml-i nefirî denir. Bazen beyza-ı mülakkaha cevfi batna sukut ederek orada neşv ü nemâ bulur. Haml-i bâtinî tabir edilir. Haml-ı nefirî, hirkatü'l-bevl, nezele-i nefriyye, evrâm-ı rahmiyye tazyîk-i nefir gibi birçok esbâbdan ileri gelir. Burada en mühim rolü oynayan hirkatü'l-bevldir. Mübeyyiz tabaka-i beşreviyyesindeki ehdâbın haricden dâhile doğru beyzayı nakil gibi vezâ'if-i fizyolojiyesi hirkatü'l-bevlde mu'attal olur. Bu cihetden beyza-ı mülakkaha rahme gelemmez, nefîde kalır.

#### [Sahife 162]

Eskiden etibbâ rahmin hâricinde haml tasavvur etmezlerdi. Bilâhire bir operatör keşf ederek vekayi'-i nâdireden zann etmiş ise de ondan sonra pek çok vekayi'a tesâdüf edilmiştir. Yalnız bu gibi vak'alar bazen gayr-i mahsûs bir hâlde geçtiği cihetle kadınların nazar-ı dikkatini celb etmiyor. Bazen de öyle arızalar yapar ki, sür'atle hareket edilerek tabibe mürâca'atla îcâb eden müdâhale yapılmazsa kadın ölür.

Haml-ı nefirîdeki tehlike temezzukattır. Bazan beyza-ı mülakkaha temezzukatla rahmin arka tarafında rigth duoglas ta'bir edilen bir mahalle düşer. Ve kan da oraya birikir. O esnâda kadın da baygınlık, soğuk ter, nabzın küçülmesi gibi ahvâl vâki' olur. Bazan beyza-ı mülakkaha temezzukatla batna düşer. Ve dem de batna dolar. Ve batın da şişerek kadın ölür. Takallüsün fazla olduğu bazı vekayi'de beyzanın etrafında bir alâkanın teşekkülüyle mes'ûd bir netîce hâsıl olursa da yine birkaç gün sonra aynı hâl tekerrür eder.

Haml-ı bâtinîlerde temezukat olursa nezefer-i dâhiliyyeden gebeler ölür. Veya temezzukattan ölmeyip kisti-cenini teşekkül ve istihâleye uğrayarak mummyalaşır. Ve bu sûretle gebelerin karnında beyza-ı mülakkaha 40–50 sene kalabilir.

Haml-ı Hayâlî: İzdivâclarından birçok seneler geçtiği hâlde çocuğu olmayan kadınların âdetleri günün birinde birkaç ay te'ehhür eder. Ve onlar çocuğa pek hâhişger oldukları cihetle pek ziyâde ümitlenirler. Bu esnâlarda uzviyet-i neseviyede delâil-i hamile de



gözükür. Teşevvüşât-ı hazmiyyeden evvel atâlete dûcâr olduğu cihetle bâtin da ga'zâtın terakümüyle şişer, bağırsaklardaki ga'zâtın harekâtı âdetâ ceninin mevcûdiyeti zannı verir. Fakat günün birinde şiddetli bir ishalle ga'zât dışarı çıkar ve haml da geçmiş olur. İşte her türlü hazırlığını ve levâzımâtı ikmâl eden bir kadın için bu şekil pek elîmdir. Haml idâre-i bedeniyyede birçok tegayyürâtla berâber rahimde de bir takım hususî tegayyürât husûle getirir. Bu cihetten gebe kadınlar gerek kendileri ve gerek karınlarındaki cenin için bazı kavâ'id-i hıfzû's-sıhhaya ri'âyet mecbûriyetindedirler. Kadınların gebelik dolayısıyla hazm borularında büyük tegayyürât olup midedeki hamız-ı klor-ı mâ ve ağızdaki lüâbın fazlalığıyla bulantı ve kaylar husûle gelir.

Hamiz-i klor-i mânın fazlalığı hazmı ihlâl ettiği gibi mevâdd-ı gıdâ'iyenin de fizyoloji bir sûrette temsil edilememesinden tesennüm-i binnefsihi husûlüne sebep olur.

Gebeler mide ve midenin sağ tarafında karaciğer nâhiyesi hizâlarında yemeklerden sonra bir yanma ve bazen de geçirti netîcesi boğazlarına kadar bir ekşilik his ederler. Bu bulantı ve kaylar sabahları fazlalaşır. Bazıları yemeklere karşı pek aç gözlülük ederek ne bulurlarsa yerler. Bazıları da kat'î bir istikrâh duyar ve kokusuna bile tahammül edemezler. Kay ve bulantıların devamı rahmi müte'essir kılacağı için midenin hâmizatını ta'dîl etmek lâzım gelir. Ekşi gıdalar alınmayarak yemeklere oturmadan evvel bir mikdâr "karbonat de sud" kullanılması pek muvâfıktır. Hem de bu suretle kay-ı mu'annidlerin önü alınmış olur.

Gebeler ale'l-ekser, -bağırsakların atâleti dolayısıyla- kabz-ı mu'annide mübtelâ olurlar.

Mi'â-yı müstakîmde (göden bağırsağı) mevâdd-ı gâ'ite toplanarak bir yandan rahme tazyik icrâ ve diğer taraftan terâküm dolayısıyla oraya kan hücûm eyler. Rahim de pek yakın olduğundan oraya da kan hücûmu vâki' olur. Teharrüş sebebiyle rahmin takallusu uyanır ve sakt vâki' olabilir. Bunun için kabza karşı müleyyen yemekler, kayısı, erik, elma kompostoları gibi ilah... tatlılar yenmeli, ara sıra hakneler yapılmalıdır. Geceleri yatarken bir kaşık kadar magnezi alırsa pek iyi gelir. Bazı müşhiller sakta sebebiyet verdiği için gebeler tabibe mürâca'at etmeden arzuları dâhilinde bir müşhil kullanmamalıdır.

Gebelerin hem kendileri ve hem de karınlarındaki ceninler için

### [Sahife 163]

iyi yemekler yemeleri lâzımdır. Bi-şart-ı ân ki, böbrek ve karaciğerlerini bozmasınlar.

Semmûmu ziyâde olan konserveler, tuzlu balık ve eskimiş yemekler, eski peynirler, sardalyalar, bayat etler vesâire yenmemelidir. Eğer böbrek cihetinde bir hastalık yoksa tavuk ve balık etleri yenabilir.

Gebeler dar elbise ve korse kullanmamalıdır. Vücûdu serbest ferah tutacak bol elbiseler giymelidir. Gebelerin te'sîrât-ı havâ'ıyyeden ve soğuktan böbreklerini koruması lâzımdır. Bunun için de zînet ve modaya tevâfuk etsin diye ince elbise kullanmaktan ictinâb etmelidirler. Hatta evvelce böbrek hastalığı geçirenlerin bir kuşak kullanırsa pek muvâfık olur. Çok doğurmuş kadınların karınlarındaki etler pek yumuşak olduğu cihetle cenin neşv ü nemâ buldukça vaz'iyetini muhafaza edemez. Ve yanlış gelir. Böyle gebeler karın kuşakları kullanmalıdırlar. Bu kuşaklar yumuşak olmalı ve kasıktan itibâren mideye kadar temâdî etmelidir.

Kuşak beşinci aydan itibâren kullanılabilir. Bu kuşakların omuzdan ve bacadan geçen lastik vesâireden ma'mûl kısımları vardır ki, buralarda tedâriki mümkün olamayacağı cihetle en sâde ve en basitini kullanmalıdır. Yalnız bir noktaya dikkat lâzımdır ki, o da kuşak fazla sıkılırsa karın içindeki ceninin neşv ü nemâsına mâni' olunur.

(Mâ-bâ'dı var.)

## **EDEBİYAT:**

### **BİR GAZEL VE BİR NAZİRE**

Neşâtî ki, Edirne'de medfûn urefâ ve şu'ârâ-yı Mevleviyye'dendir. Selîs ve revân bir ifâdeye, feyyâz bir kudret-i ibdâ'a mâlik olan bu şâ'irin bir gazeline ve Bolu Ma'ârif Müdürü Tal'at Bey birâderimiz tarafından yazılan bir kıt'a-ı nazîreyi enzâr-ı istifâdeye arz ediyoruz. Geçen sene Bolu'da birçok şâ'irimiz tarafından tanzîr edilen bu gazele gönderilecek mümâsil nazîreler için sayfalarımız küşâdedir.

### **GAZEL**

Bülbüller öter şevkle ezhâr küşâde  
Peymâna be-kef olsa n'ola yâr küşâde  
Gör lütfunu sâkî sefâ-bahş-ı bahârın  
Bir câm ile olmuş gül-i gülzâr küşâde  
Seyr et beden-i nâzikini çâk kabâdan  
Mestâne umma tekme-i zertâr küşâde

Saçar şeyd ser-zülfünü ey şâne ki olsun  
Dillerde olan ukde-i efkâr küşâde  
Olsa yaraşır bülbül-i pür-şevk-i Neşâtî  
Olmakta yine gül gibi dildâr küşâde

### **NAZİRE**

Gördüm o mehi vech-i tetikdâr küşâde  
Tâ sîneye dek gerden-i nevvâr küşâde  
Oldu yeni bir va‘di mübeşşir nekhiyle  
Gülzâr-ı ümmidimdeki ezhâr küşâde  
Bir anda iki pembe hilâl etmede izhâr  
Oldukça o gül lebleri her bâr küşâde  
Endâmını âyine gibi seyr edebilsem  
Pîş-i nigâhımda durup ol yâr küşâde  
Bir gonca-i nev-hayzı temâşa eyle Tal‘at  
Oldu yeniden bu dil-i gam-hâr küşâde

### **[Sahife 164]**

### **Nefes**

### **OLMAZ BANA**

Âlemde ben tek kalmışım  
Hiç kimse yâr olmaz bana  
Yoktur dilim lâl olmuşum  
Gayrılık âr olmaz bana

Derdim ezelden almışım  
Başımı derde salmışım  
Deryâ-yı aşka dalmışım  
Artık kenâr olmaz bana

Ben sözümü verdim peşin  
Görmez gözüm gayrin işin  
Âsi kavlim düzah-nişîn

Cennet de yâr olmaz bana

Sen kendîne oldun mu yâr  
Ver benliğinde görünevar  
Olsun sana Hak âşikâr  
Başka nigâr olmaz bana

Kimi sanır beni deli  
Kimi görür ermiş veli  
Ne derseler derim belli  
Ne yok ne var olmaz bana

Bir dertliyim dermânı yok  
Hem sultanım fermânı yok  
Döner çarhım bir ânı yok  
Leyl ü nehhâr olmaz bana

“Âyet” niçin dersin ya “ben”  
Bir katresin deryâda “sen”  
Bilmiş idim ben gelmeden  
Perverdigâr olmaz bana

Alucra: Mart [13]39

**Kırşehirli Âyetullah**

Evvelki nüshamızda Ahmet Tal‘at Bey Efendi'nin bir tazmîni neşr edilmiştir. Mezkûr tazmîn Nizâmeddîn Yümnî ve Ali Nutkî Bey Efendiler tarafından tanzîr edilmiştir. Nazîreleri müştâkan-ı şi‘r ü edebe arz ediyoruz:

### **NAZÎRE**

Düşse dil şübhesiz ol dilber-i rânâya düşer  
Kays-ı serdâ-zedenin meyli ki Leyla'ya düşer  
Zühre-i hüsnünü gördükçe gönül vecde gelir

Rûh-ı pür-tâbını kim görse o sevdâya düşer  
Hatt ü hâl ve rûh-ı zîbânı melekler görse  
Arz reşk eylemeye arza temâşaya düşer  
Dediler va‘de-i vusl eylemiş ağyâra o şûh  
Sa‘d ü ikbâl biliriz echel ü ednâya düşer  
Ben nasıl eylemeyim nâleler ey gonce-i nâz  
Şeb-i hicrinde figan bülbül-i şeydâya düşer  
Kalmadı kalb-i hazinimde tahammül insaf  
Vasl-ı beyhude dil zâr ü temennâya düşer  
Ko bu hicranlar içinde bizi nâlân olalım  
“Yümnî” âlâm ü mihen ârif-i rânâya düşer

Kengiri: 14 Temmuz [1]339

**Nizâmeddîn Yümnî**

**NAZÎRE**

Mey-i mâhî-i elem-i sâgir minâya düşer  
Bahş-ı sahbâ-yı safâ sâkî-i şeydâya düşer  
Aşktır mâye-i idrâk-i safâ hilkatte  
Ehl-i diller bu cihetten reh-i sevdâya düşer

Tâli‘i sa‘de eğer âşıkın olsa makrûn  
Sevk-i ikbâli ile dilber-i rânâya düşer  
Hüsn-i endâmını hasretle hayal ettikçe  
Şevk-i ümmidle gönül vâdî-i hülyâya düşer

Âşıkın mürğ-i hayâli o kadar yüksek ki  
Seyrine gelse hâlel şehper-i Anka'ya düşer  
Nûr-ı idrâk ü nazar yoksa bir insanda eğer  
Bizim zevke eremez arsa-i tenhâya düşer

Feyzine bak ki nazzamî-i kadîmin “Nutkî”  
Beyt-i rengîni dil-i “Tal‘at”-ı dânyâya düşer

## KENGİRİ ŞÂ'İRLERİ

### GAZEL

Cân ne müşkildir velî canâna kurban etmeye  
Ger beğendirmek hüner sultâna ihsân etmeye  
Yârı yâr etmek ne mümkün kuvve-i ağyâr ile  
Er gerektir çıkıp meydâna cevân etmeye

### [Sahife 165]

Şerbet-i la'1-1 leb-i canânedan kanmış olan  
İstemez dil teşnesin hayvâna hayrân etmeye  
Hasretinle nice dem kûy-1 melâmet beklerim  
Gelmedîn bir kerrecik ol yâna seyrân etmeye  
Âlem-i kesretten âzâd ehline lâyük değil  
Tekye-i vahdette kim bîgâne mehmân etmeye!  
Şirket-i dilden berî olmuş gelir Vehhâc gedâ  
Aynı pîrlerde olan erkâna îmân etmeye

\*

Sâkiyâ hâr-1 lebinden eyle bir ihsân kadeh  
Olmasın gönlüm gibi bir köşede pinhân kadeh  
Zülf-i zulmünden uyarıp şem'a-i rûhsarını  
Dön dolaş bu bezmde pervâne-veş bir ân kadeh  
Gulgule kılsın sürâhi bir zamân başın eğip  
Secde etsin pâbına (?) kim secde-i şükrân kadeh  
Sen de doldur tab'-1 pâkin bülbül-i şûrîde-veş  
Gel açıl güller gibi ey mâye-i handân kadeh  
Yalnız "Zahmî" değil bin cân ile medhûş olan  
Eylemişdir âlemi bin hâl ile hayran kadeh!

\*

Ben bana âh etmeyim yâ kimler âh etsin bana

Âh gam-nâk-ı ciğer sûzu günâh etsin bana  
Sîne-i eflâkime şems-i dirahşân salmasın  
Gündüzüm üzere şeb zülf-i siyâh etsin bana  
Üzerimden pertev-i mihrin o şûh kat‘ eylemiş  
“Leyl-i gönlümde” tulû‘ bir gayrı mâh etsin bana  
Katlime müfti cevâzıyla fetvâ vermesin  
Re’yine neylerse âlî-pâdişâh etsin bana  
İftirâk-ı hasret-i dildâr ile âh “rindiya”  
Ben bana âh etmeyim ya kimler âh etsin bana

\*

Cân için canâna candan iltifât ettim yine  
Kâfir oldum ondan ümid-i necât ettim yine  
Meyl-i mihrâb eyledim estağfirullahü'l-azim  
Destimi duvara çaldım seyyi’ât ettim  
Secde etmek gerçi farz ama sana ey büt! Nidem!  
Sen nihân oldun ki ben terk-i salât ettim yine  
Olduğunçün sevdiğim her bir sıfatla muttasıf  
Tâ‘atim vâbeste-i Lât ü Menât ettim yine  
“Kadrî” mey sundukça sâkî leblerinden ağzıma  
Allah Allah her sözüm nefh-i hayât ettim yine

### **HAYÂTÎ MES’ELELER**

Teksîr-i nüfûs, emrâz-ı sâriyye ve efrenciyenin adem-i sirâyet ve itfâsı, ahlâk-ı umûmiyyenin muhâfazası,istirâhat-ı ferdiyye ve ictimâ‘iyyenin te’mîni, âsâyişin hüsn-i idâmesi, adâletin hüsn-i tevzî‘i, hürmet ve muhabbet-i mütekabilenin te’sîsi, hukuk-ı umûmiyyenin siyâneti, ihtiyâcât-ı tab‘iyye ve asriyyenin bir şekl-i sâlimde te’mîn ve idâresi vesâire vesâire... gibi başlı başına düşünülecek, hal edilecek dînî, millî ve mahallî ümniyyelerin te’mîni için bir çok mesâ’il vardır ki, münferiden veyâhud dağınık ve programsız bir hâlde onların husûl-pezîr olması mümkün olmadığından bu vazîfeleri câmi‘alar yine kendi içinden doğa[n], kendînin hayât ve mevcûdiyetiyle mevcûdiyetini ve hayâtını te’mîn eden ve hükûmet nâmı verilen mü’esseselere havâle etmiştir.

Te'sîs-i hükûmetten esâs maksat da budur. Binâenâleyh hükûmetler zamânın ihtiyacât ve îcâbâtını bilhassa hayât ve hukuk nokta-i nazarından esaslı ve en alâkalı bir sûrette takdîr etmeye ve bu ihtiyacâtın en mübremlerinin vesâ'it ve âlâtını meydâna çıkarmaya mecbûrdur. Bu mecbûriyet duyulmazsa o zamân mes'elenin şekli değişmiş olur.

Cem'iyetleri teşkîl eden ferdlerin hepsi aynı tabî'ata, aynı ahlâka aynı duygu ve tahassüslere, aynı vicdâna, –tam bir ayniyyet ve müşâreket ve tam bir müşâbehette– sâhib olmadıklarından tarik-i hayâtta ve mücâdele-i hayâtiyyede meş'ûr, gayr-i meş'ûr, meşrû', gayr-i meşrû', kendi menfa'atine göre adım atar, kendi bildiği gibi hareket etmeyi

### [Sahife 166]

ister. Bu ise cem'iyetlerin teşkîl ve teşekkülünde esâs olarak kabul edilen intizâm ve sa'âdeti dolayısıyla menâfi-i umûmiyyeyi ihlâl eder. Âhengin bozulmasına, sa'âdetin uzaklaşmasına, revâbıtın kopmasına, cem'iyetin dağılmasına sebep olur. Ve bi'n-netîce cem'iyeti, “adl ve nizâmı” rehber ve gaye-i hayât olarak –fî'ilî ve amelî bir sûrette– kabul eden diğer cem'iyetlerin haklı ve pek tabî'i hücûmlarına maruz bırakır ki, pek tehlikelidir. Ma'rûzâtımızdan hükûmetlerin sebep-i vücûdu ve bu mevcûdiyetin ehemmiyet ve kudsiyeti anlaşılmıştır zan ederiz.

İstitrâden arzına lüzûm-ı kat'î gördüğümüz şu mütâla'adan sonra asıl mes'eleye gelelim: Umûmhâne mes'ele-i hayâtiyyesi!

Bu mes'ele hakkındaki mütâlaâtıma başlamadan evvel kari'în-i kirâmdan bir ân vicdânlarıyla karşı karşıya gelmelerini istirham ederim.

Harb-i umûmî esnâlarında ve sa'y ve fa'âliyet-i hayâtiyyesi pek kıt olan memleketimizde önü alnamayan gizli veyâhud açıkça fuhşun doğurduğu sıhhî ve ahlâkî fenâlıklar, tehlikeler nazar-ı dikkate alınarak bu fenâlıkların ve tehlikelerin kısmen olsun önüne geçebilmek için –her yerde olduğu gibi– Kengirımızda da bir umûmhâne açılmış idi!

Günler geçti, aylar geçti, adamlar değişt ve bir gün işitildi ki, umûmhâne kapanmış ve bizdeki şekliyle beşeriyetin sîne-i sâfında açılmış birer yaraya pek benzeyen zavallı sefâhet ve sefâlet-dîdeler şuraya buraya –kayıtsız, bakımsız– dağılmıştı. O zamândan beri bir daha toplanamamışlar, intizam ve inzibât altına alınamamışlardır! Neden?

Biz mes'elenin bu husûsda “memnû' himâye edilmez, izâle edilir” şekl-i şer'îsine i'tirâz edecek değiliz, yalnız iddiâ ederiz ki, kökünden izâlesi mümkün olmayan tehlikeler –



zamâna ve ihtiyâcâta uygun bir sûrette– tahdîd-ı mazarratına çalışarak tevsî‘-i dâ‘ire-i felâket-nikbetine mâni‘ olmayı” aksar tarîk-i mehâc-ı ihtiyâc ve en şedîd ilâc-ı ihtilâc olarak kabul etmekte dînî, ahlâkî bir mahzur görmüyoruz.

İddiâ ediliyor ki, tarih-i fuhşa kapılanlarda en mühim sâ‘ik, rûhî değil midevîdir. Bugünkü hâlimize göre bu iddi‘â da doğrudur.

Yine deniliyor ki, i‘tiyâd hükmünü alan bu gayr-i meşrû‘ hâli zamân –esâsen- tabî‘î ve rûhî bir ihtiyâc hükmüne sokmaya muvaffak olmuştur. Bunun da aksi iddi‘â edilemez; çünkü fi‘ilî eserlerini her gün çeşit çeşit görmekte ve işitmekteyiz.

Birçok düşünceler bir sürü mütâla‘alara istinâden açılmayan ve şu sûretle pek çok â‘ile yurtlarının sönmesine, millî ahlâkın görülmesine, dînî hürmetlerin azalmasına sebep olmakla yokluğu pek pahalıya mal olan umûmhânedeki hangi tabakanın zarar ettiğini kayd ettikten sonra bu zararın mevzi‘î ve umûmî, ferdî ve ictimâ‘î derecelerini tesbit edeceğiz.

Gizli ve sağlam sıhhi kayıtlara tâbi‘ tutulmayarak icrâ edilen şehvanî münhasebâtın en elîm ve tahammül-sûz dertlerini çeken halk tabakasıdır. Şu birkaç sene zarfında sırf bu kayıtsızlık yüzünden “bel soğukluğu, frengi” gibi hastalıklara tutulmayanlar nâdirdir. Bu husûsâta â‘id tedâbir-i sıhhiyyeden esâsen bî-haber olanlar, hissiyât-ı şehvâniyyenin bir ân tezevvuk ve tezelzülüne bütün ömürlerini fedâ ettikleri gibi mensûb olduğu ve berâber yaşadığı â‘ilenin de –ekseriyetle- harîm-i ismet ve sıhhatini telvis ve tahribe vâsıta olmaktadırlar bu iddi‘â vekayi‘ ile müşâhedât ile sâbittir.

Hâlbuki umûmhâneler teşkîl olduğu taktîrde umûmhâne etibbâ tarafından sıkı ve tam bir takayyüde tâbi tutulacaktır. Bir şübhe, ehemmiyetsiz add edilen bir araz ile o hasta hakkında mu‘âmele-i sıhhiyye ve hastalığın sirâyetini mâni‘ tedâbir-i lâzime

### [Sahife 167]

ve fenniyye derhal tatbik olunacaktır.

Â‘ile ve zevce sâhibi olduğu hâlde fenâ ilhâmlara kurban olanlar, mahallî şeref ve haysiyet-i zâtiyye ve ictimâ‘iyyesini nazar-ı dikkate alarak o fenâ ilhâmlara karşı koymaya mecbûriyet duyacaktır.

Körpe ve toy denecek bir sinde bulunan gençler umûmhâneye giremeyeceklerinden hayâtın neşv ü nemâ devresini muntazaman ikmâl edeceklerdir.

Dost ittihâz etmek hırs ve rekabetiyle pek çok vâki‘ olan darb, cerh, katl gibi gençlerin ahlâk ve tabâyi‘ini haşınleştiren hâdiselere meydan verilmeyecektir.

Âsâyiş taht-ı te‘mîne alınmış olacaktır. Yine dostluk yüzünden bazı gençlerin ev eşyâsı satmak, kazancını dostuna taşımak, â‘ile beyninde mütemâdî uygunsuzluklara, dedikodulara sebep olmak gibi haller tahdîd edilecektir.

Düğünlerde, kadın cem‘iyetlerinde kız oynatmak âdeti ref‘ ve şu sûretle düğünün cem‘iyetin hevâ-yı sâf ve fazîleti muhâfaza olunacaktır.

Esâsen terbiye-i ibtidâ‘iyye ve ictimâ‘iyyeden mahrûm olan bu yolun yolcuları – zamânla– daha ciddî, daha düşünceli ve hayât ve mevcûdiyetlerini düşünecek bir hâl-i salâha vâsıl olacaklardır.

Şu sûretle ve zamânla bu kadınlar umûmhânedede görecekleri örmecilik, dokumacılık, terzilik, çamaşır yıkamacılık gibi işler gördürülerek ma‘îşetlerini te‘mîne sevk olunur ve bu şekil esâslı ve ciddî bir sûrette ta‘kîb edilirse açılacak umûmhâne, ıslahhânenin bir kademesi, bir mebde‘i de olabilir.

Günden güne salâha yüz tutan kadınlar kendi derece-i ictimâ‘iyyesinde olanlarla izdivâc ettirilerek â‘ile de teşkîl olunabilir.

Husûlünü temenni ettiğimiz şu mevâdd ma‘kûs ve menfî cihetten memleketimizde tamâmıyla ahkâmını icrâ etmektedir. Halkımız ise bu kayıtsızlığın fenâlığını takdîr etmiş olduğundan mazbatalarla hükûmetimize mürâca‘atta bulunmuşlardır.

Bugünlük temennimiz, açılıyor, açılacak gibi dedikodularla vakit geçirilen umûmhânenin bir ân evvel küşâdıyla bu husûsa â‘id teşkîlât-ı idâriyye ve sıhhiyyenin ikmâli sûretindedir.

Esâsen terakkî ve tekâmül sâhasındaki beceriksizliğimiz teşkîlâtsizliktir.

Artık umûmî menâfî, umûmî düşüncelerin kurbanı olmamalıdır.

Belağ bizden!

**Mehmed Muslihiddîn**

## **Hâmiş:**

Fuhşu vâsıta-i ma'îşet te'mîni olarak kabul eden bazı kadınların umûmhâne açılacağı şâyi'ası üzerine "tâ'ib ve müstağfer" olduklarını işittik. "Tevbe" umûr-ı bâtniyyedendir. Binâenâleyh tevbenin tevbe-i Nasûh veyâhud tevbe-i gayr-i Nasûh olduğunu tayîn ve tebyîn etmek delâ'il-i zâhirenin ve ef'âl-i bâhirenin müşâhedesiyle mümkün olabilir. Buna binâ'en şekl-i resmî ve usul-ı şer'îye tebe'an tâ'ib ve müstağfer olanların –senelerin bir i'tiyâd hükmüne soktuğu bu fi'il-i mezmûmdan– birden vaz geçmeyecekleri ihtimâl-i kat'î dâhilinde olduğundan tevbekâr olanlar hakkında hükûmetimizin ciddi ta'kibâtta bulunmasını da ayrıca istirham ederiz.

**M. M.**

## **ÖTEBERİ**

### **Sesli Kütüphâne**

Pek yakında Berlin'de Devlet Kütüphânesi "konuşan kütüphâne" ismi altında bir şubesi açılacağını Messenger Gazetesi yazıyor. Bu gazetenin verdiği tafsilata göre kütüphâne 327 muhtelif lisân, kavâ'id kitâblarıyla, lisâniyât tedkikleriyle değil, sadâ ile temsil edilecek ve kulakla sadâyı ta'kib eden bir kimsenin hayâlini ve üç manzarada gösterilecek metni görebilecekmiş.

### **[Sahife 168]**

Mezkûr metin o lisânın hurûfuyla, Latin harfleriyle ve bundan başka Avrupa lisânlarından bir veya bir kaçına tercüme edilmiş bir sûrette görülecekmiş. Kütüphâne işitilecek meşhûr sesler miyânında İmparator Vilhelm'in 1914 Haziranında îrâd ettiği meşhûr nutukla Hindenburgun Tannenburg'da muzaffer olan kıta'âtına söylediği hitâbe varmış.

## **GINÂ DERSİNİN FAYDALARI**

Âhiren Paris'de birçok terbiyecilerle mu'allimlerden mürekkep bir "Mekteplerde San'at" kongresi toplanmıştır.

Kongreciler müzâkereleri ve münakaşaları netîcesinde mekteplerde bütün talebenin gınâ dersindeki cehlini meydâna çıkarmışlar ve gınânın çocuklarda yalnız ahlâkî ve fikrî te'sîrler bırakmadığını, aynı zamânda fizyolojik birçok menâfi'i de bulunduğunu hakkında birçok sözler söylemişlerdir.

Diğer taraftan sesle tedâvî mütehasşsıslarından Profesör “Frossard” sadâ idmânlarının büyük bir kıymet-i sıhhiyyeyi hâ’iz olduğunu iddiâ etmektedir.

Profesöre nazaran şimdiki zamân adamlarının ciğerlerine kâfi derecede havâ girmiyor ve şarkı söylemek kadar bunu hiçbir idmân te’mîn edemiyormuş. Yani a‘zâ-yı dâhiliyyenin güzel bir masajı yerine geçiyor ve vezâ’if-i uzviyyenin ıslâhına hâdim bulunuyormuş.

### **DÜNYADA KAÇ MİLYON TELEFON VAR?**

Dünyanın en mükemmel bir muhâbere vâsıtası olan telefonun muhtelif memleketlerdeki miktarı hakkında bir Avrupa gazetesinde âtîdeki tafsilatı gördük:

1921 Kânûn-ı Sânîsi bidâyetinde bütün cihânda mevcûd telefon âletlerinin yekûnu 25.865.555 idi. Bunun yüzde altmış dördü Şimâlî Amerika'da bulunuyordu.

Avrupa'daki telefonlar ise 5.289.606 aletten ibaretti ve bunun en fazla miktarı yani iki milyon kadarı Almanya'da bulunuyordu.

Sulhtan sonra telefon tesîsâtı fazlalaşmıştır. Yüz nüfusa bir telefon düşen New York'da hâl-i hazırda 892.190 telefon abonesi vardır. Ve bu şehrin telefon şebekesi bütün Fransa şebekesinden daha vâsi’dir.

### **Yeni Gün**

### **DÖRT AYAKLI BİR PİLİÇ**

Londra gazetelerinde okunduğuna göre yumurtanın birinden gayet garîb bir piliç çıkmıştır. Bu pilicin ön ve arkaya yürüebilmesine müsâ’id dört tane ayağı vardır. Bu esrârengiz hayvân bir kuluçkacının nezdinde bulunuyormuş, arzu ettiği zamân ön tarafa, îcâbında da serî’ ve mükemmel olarak iki tarafa koşabiliyormuş.

### **39 EVLÂD SAHİBİ BİR KÖYLÜ**

İsveç'te kâin Bürgen şehrinden yazıldığına göre şehr-i mezkûrda 29 yaşında bir köylünün 39 evlâdı varmış. Bu adam üç def’a evlenmiş. İlk izdivâcının on sekiz senesi zarfında zevcesi, onu erkek ve beş kız olarak 15 çocuk doğurmuş. İkinci hayât-ı izdivâciyyesi on iki sene imtidâd etmiş ve bu müddet zarfında altısı erkek ve altısı kız olarak 12 çocuğun

daha babası olmuştur. On dört sene evvel kendisiyle izdivâc etmiş olan şimdiki zevcesi de yedisi erkek ve beşi kız olarak kendisine 12 çocuk yetiştirmiş bulunuyor.

## **DÜNYA ANAMIZ KAÇ YAŞINDA?**

Ekselsior Gazetesi'ne nazaran arzın yaşını tayîn etmek için fen adamları tedkikatta bulunmuşlardır. Hükûmet mütehasısları ile coğrafya âlimlerinin tettebbu'larından çıkan netîceye göre kürre-i arz bin ile iki milyon arasında bir yaşa mâlik imiş!

## **Yeni Türkiye**

## **İTİZÂR VE ŞİKÂYET**

Mecmû'amız her ayın nısfıyla intizâr etmekte iken bu def'a beş gün te'ehhürle neşr edilebilmiştir.

Bu te'ehhüre mürettiblere yol verilmesi, iki mürettible bütün matba'a işlerinin gördürülmek istenilmesi sebep olmuştur.

Bir mü'essesenin idâresi için muktazî me'mûrînin âdetini tayîn etmek şübhesizdir ki, merci'ine â'iddir.

Bununla beraber binlerle lira sarfıyla vücûda getirilen bu mühim mü'essesenin hiçbir iş çıkaramadıklarının esbâbını araştırmak makam-ı mutasarrıfîye ve bilhassa encümen-i livâya müretteb bir vazîfedir.

Hâricde cereyân eden mütâla'alara ve mecmû'amızın intişâr husûsunda dûçâr olduğu müşkilât ve te'ehhürle bakılınca sırf mecmû'amızın batırılması gayesi ta'kîb edildiğine inanmamak elden gelmiyor.

Mecmû'amızın mesleğini beğenmeyenler, mündericâtından kuşkulananlar olabilir fakat ta'tîl-i neşriyât etmesi için söylendiği sahih ise, sebebler îcâdına çalışmak her hâlde resmî bir mü'esseseye yakışmaz. Binâenâleyh îcâbında hâricde tab' ve burada neşr ettirmek mümkün olan mecmû'amızın intişârı için a'zamî teshîlâtın irâ'esini talep etmek bu memleket nâmına bir haktır. Bu hakka istinâden tekrar şikâyete meydan verilmemesini ve matba'adaki keşmekeşe nihâyet verilmesini makam-ı mutasarrıfî ile encümen-i livânın hamiyet-i ma'ârif-perverlerinden bekler ve vâkı'a te'ehhürden dolayı arz-ı itizâr eyleriz.

## **KENGİRİ MÜDÂFA‘A-İ HUKUK HEY’ET-İ MERKEZİYESİ’NE**

1. İkinci maddenin merkez-i livâ ile bütün kazânız müntehib-i sânilerine ve müdâfa‘a-i hukuk ve belediye teşkilâtına imzâm tahtında en serî‘ vâsıta ile ve gayet müstacel telgrafla iblâğını ricâ ederim.

2. Kengiri livâsı müntehib-i sânilerine, livâ dâhilinde intihâb edilmiş olan müntehibât-ı sâniler mukadderât-ı millet ve memleketi tedvîr eyleyecek olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ikinci devresi için gönderilecek meb‘ûsları intihâb etmek salâhiyetini müntehib-i evveller de uhde-i şeref ve Mes’ûliyetlerine almış bulunuyorlar. Vatanın menfa‘at-ı âliyyesini müdrik bulduklarından asla şübhe olmayan müntehib-i sâni arkadaşlarımın bu en büyük ve en mühim vazifeyi îfâ ederken geçmiş nekbet günlerinin ıztırâbatını hatırdan çıkarmayarak yüksek vicdânlarının sadâ-yı teşvîkine tâbi bulunacaklarını ve re’yelerini mâzîde olduğu gibi istikbâl için de te’mîn-i feyz-i hayât edecek olan cem‘iyyet ve fırkamızın nâmzedlerine vereceklerini kuvvetle ümid ediyorum. Cümleye temennî-i muvaffakiyet eylerim efendim.

**Anadolu ve Rumeli Müdâfa‘a-i Hukuk Cem‘iyyeti Re’îsi Gazi Mustafa Kemal**

## **MEB‘ÛS NÂMZETLERİMİZ**

**TÜRKİYE BÜTÜK MİLLET MECLİSİ HÜKÛMETİ VE MÜDÂFA‘A-İ HUKUK CEM‘İYETİ RE’İSİ GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ’NİN KENGİRİ MÜDÂFA‘A-İ HUKUK HEY’ET-İ MERKEZİYESİ’NE**

**18. 7. [13]31 TARİHİYLE KEŞİDE BUYURDUKLARI TELGRAFNÂME-İ ÂLÎ SÛRETİDİR.**

Bimennihi'l-Kerîm ibtidâr edecek olan Kengiri livâsı meb‘ûs intihâbatı için Anadolu ve Rumeli Müdâfa‘a-i Hukuk Cem‘iyyeti'nin ve Halk Fırkası'nın nâmzedleri âtîde muharrer zevâttır. Gruba teveccühkâr olan muhterem livâ ahâlîsi bu yüksek vazîfe-i siyâsiyelerini ifade ve muvaffakiyet-i kâmileye mazhariyetini te’mîn eylerim. Keyfiyetin bi'l-umûm cem‘iyyet teşkilâtına ve livâ halkına iblağıyla nâmzedlerimizin muvaffakiyetine bezl-i mesâ’î ve netîcede malûmat i’tâ buyurulmasını ricâ ederim efendim.

Fî 8 Temmuz [1]339

**GAZİ MUSTAFA KEMAL**

1. İzmir Vâlisi Mustafa Abdulhâlık Bey Efendi
2. Meb'ûs-ı Sâbık Ziyâ Bey
3. Bolu Ma'ârif Müdürü Tal'at Bey
4. Kayseri Ma'ârif Müdür-i Sâbıkı Rıf'at Bey

Müdâfa'a-i Hukuk Cem'iyeti Re'îsi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin nâmûs ve ahlâklarına, fazîlet-i ilmiyye ve meziyyet-i mümtâzelerine itimâd ederek nâmzed gösterdiği zevâtın muhtasar tercüme-i hâlleriyle muttli' olduğumuz meziyetlerini bervech-i zîr arz ederiz.

### **MUSTAFA ABDULHÂLIK BEY**

Dâhiliye Vekâleti Müsteşârlığı'nda, müte'addid valiliklerde bulunmuş, el-yevm İzmir Valiliği'nde liyâkatını göstermiş olan bir zâttır.

### **MEB'ÛS-I SÂBIK ZİYÂ BEY**

Memleketimizin kadîm bir hânedânına mensûb olan mûmâileyh gençliğini adliye ve mülkiye me'mûriyetlerinde geçirmiş, hüsn-i ahlâkıyla herkese kendisini sevdirmiş bir zâttır.

Mûmâileyh iki defa Kengiri nâmına, Kastamonu Meclis-i Umûmî A'zâlığına intihâb olunmuş ve Harekât-ı Milliyye'nin bidâyetinde de Büyük Millet Meclisi'nde Kengiri'yı temsil etmiştir.

### **AHMED TAL'AT BEY**

Tahsîl-i idâdisini Kastamonu ve Ankara mekteblerinde ve tahsîl-i âlisini Dâr-ü'l-fünûn-ı Osmanî Edebiyat şû'besinde ikmâl ettikten sonra İzmir ve Kastamonu Sultanîlerinde Edebiyât ve Felsefe mu'allimliklerinde yüzlerce evlâd-ı vatana ifâza-i feyz ettikten sonra Zonguldak, Bolu, Ankara livâ ve vilâyetleri ve gösterilen arzû-yı umûmî üzerine tekrar Bolu Ma'ârif Müdiriyyeti'ni uhde-i dirâyetine almış olan mûmâ-ileyh, memleketimizin yetiştirdiği hemşerilerini seven ve onların dûçâr olduğu müşkilâtı hal için varlığıyla çalışan yegâne hemşerimizdir.

Zamânımızın en ziyâde mazhar-ı takdîr ve tevkîr bir mu'allim ve ma'ârif müdürü olan mûmâileyh Tal'at Bey, Kastamonu, İzmir, Bolu, Ankara, Zonguldak, Kengiri havâlisinin hürmetle yâd ettiği kıymetli bir gazete muharriridir.

## RIFAT BEY

Memleketimizin ma'rûf bir â'ilesine mensûb olan ve tahsîlini Dâr-ü'l-mu'allimîn-i Âliyye'de ikmâl ettikten sonra ma'ârif müdürlüklerinde hizmeti sebk etmiş bulunan mûmâileyh ahlâk ve harekât itibârıyla herkesin mazhar-ı teveccühü olmuştur.

Binâenâleyh yüksek kabiliyetlere, mümtâz meziyetlere mâlik oldukları şu icmâlimizden ve Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin itimâdlarına mazhar olmalarından müstebân olan bu dört güzîde zâtın meb'ûs intihâb edilmeleri husûsunda uhdelerine pek büyük vebâl tereddüb eden ve vatanı sevdiklerine itimâdımız olan muhterem müntehib-i sânilerimizin müttefikân i'tâ-yı re'y edeceklerine şübhemiz olmadığını tekrar eyleriz.

## MÜNTEHİB-İ SÂNÎ İNTİHÂBÂTI

15 Temmuz [1]339 tarihine müsâdif Pazar günü Kengırı merkezinde müntehib-i sâni intihâbâtına başlayarak üç gün zarfında Müdâfa'a-i Hukuk Cem'iyeti tarafından irâ'e olunan yirmi bir nâmzedîn ekseriyetle intihâbıyla netîcelenmiştir.

Müntehib-i sâni intihâbâtında Müdâfa'a-i Hukuk Cem'iyeti nâmzedlerine pek büyük bir alâka ile re'y veren halkımız meb'ûs intihâbâtında da Müdâfa'a-i Hukuk grubu nâmına gösterilecek nâmzedlerin kazanmasıyla bir kere daha bahtiyârlığını his edecektir.

Kurâda da Müdâfa'a-i Hukuk nâmzedlerinin intihâb olunduğu istihbâr olunmuştur.

Kengırı merkezi müntehib-i sâni esâmîsi ve aldıkları re'y mikdârı ber-vech-i âtîdir.

Müftü Atâ Efendi 762, Mahkeme-i İstinâf A'zâsından Şehirlizâde Hamdi Efendi 681, Halk Yolu Müdîr-i Mes'ûlü Baytar Tahsin Nâhid Bey 650, Nâfizzâde Ali Efendi 621, Mahkeme-i İstinâf A'zâsından Sâdıkzâde Ahmed Cevdet Bey 619, Umûr-ı Tasarrufiyye Başkâtibi Kazancızâde Kadrî Efendi 604, Doktor Kadrî Bey 601, Muhâsebe-i Livâ Kâtibi Müftüzâde Şükrü Efendi 510, Hindillizâde Hacı İsmâil Efendi 582, Zürrâ'dan Hacı Efezâde Hacı İsmâil Ağa 581, Karataş Mahallesi İmâmı Karahacızâde Hasan Efendi 573, Habishane Müdürü Hanyalizâde Ahmed Efendi 564, Havrikoğlu (?) Ahmet Ağa 563, Karahacızâde Hâfız Âsım Efendi 538, Demircizâde Hüseyin Efendi 535, İmâret İmâmı Yahya'zâde Lütfi Efendi 561, Karagözoğlu Dikici İsmâil Usta 467, Çatıkkaş oğlu Osman Usta 452, Tüccârdan Zincircizâde İsmâil Efendi 377.



## **MÜDÂFA‘A-İ HUKUK CEM‘İYETİ RİYÂSETİ'NDEN**

17 Temmuz [13]39 tarihli Kengırı Gazetesi'nde Kengırı Müdâfa‘a-i Hukuk Cem‘iyeti nâmına gösterilen müntehib-i sâni nâmzedlerinin esâmîsi bâlâsına “makam-ı mutasarrıfiden” diye işâret olunduğu görülmüştür. Cem‘iyetimizce tesbit ve ilân edilen nâmzedlerin esâmîsinin ilânı için cem‘iyetimizce yazılan tezkere makam-ı mutasarrıfî vasıtasıyla matba‘a müdüriyetine gönderilmiş olduğundan ve nâmzedlerin makam-ı mutasarrıfiden irâ‘e olunmayıp cem‘iyetimiz tarafından ilân edildiği husûsunun anlaşılmasına lüzûm görüldüğünden keyfiyetin ol vechile mecmû‘anızın sütun-ı mahsûsunda tashihen ilânı ricâ olunur.

## **YENİ TÜRKİYE**

Yegâne ictimâiyât-ı âlîmiz Ziyâ Gökâlp Efendi'nin riyâset-i tahrîriyyesinde Ankara'da intişâra başlayan “Yeni Türkiye” refikimizi tebrik eder halk ve hayât yollarında dâimâ muvaffakiyet olmalarını Ulu Tanrı'dan diler ve okuyucularımıza da bilhassa tavsiye ederiz.

## **YOLLARIMIZ**

Keşifsiz tesviye-i türâbiyyesine başlanılan Kengırı-Tosya, Kengırı-Şabanözü şoselerinde hasat zamânının hulûlü dolayısıyla ameliyâta muvakkaten hitâm verilmiştir.

Kengırı-Tosya yolunun Kengırı tarafında tesviye-i türâbiyyesi icrâ edilen kısmın kış gelmeden taş tefrişâtının ikmâl edilmesini çok arzû ediyoruz. Yollarımıza â'id mütâla'amızı sırası gelince yazacağız.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

31 Temmuz 1339

Sayı: 12

Birinci Cild

Birinci Sene

### KENGİRİ LİVÂSINI YÜKSELTMEK ÇÂRELERİ

“Zamân en büyük mürebbîdir” derler. Ne kadar doğru. On üç sene evvel dârü'l-fünûnu ikmâl ederek berây-ı sîla Kengirî'ya geldiğim zamân kiminle Kengirî iktisâdiyâtı hakkında görüştümsen hepsinden şimendiferin bu memleket iktisâdiyâtı için muzırr olduğu cevâbını almıştım. Çünkü şimendiferin buradan ancak tuz, zâhireden başka bir şey nakl edemeyeceği, bu cihetle zâhire fiyâtının tereffü' edeceği ve nakliyâtla işigal eden arabacılarla katırcıların bu yüzden zârâr göreceği kanâ'ati hemen herkesde mevcûddu. Hâlbuki o zamândan bugüne kadar ara[da]n geçen müddet zarfında efkâr-ı umûmiyyede husûle gelen tahavvül ve intibâh bu kökleşmiş kanâ'atini silmiş, memlekette bir şimendifer hattı geçmesi herkesin yegâne arzusu olmuştur. Efkârda hâsıl olan bu inkılâbı takdîr etmemek bu teyakkuz ve intibâhı alkışlamamak kabil değildir. O hâlde şimendiferi niçin istiyoruz?

Birşeyi talep etmek veya hakîki bir ihtiyâca, yahud geçici bir arzuya müsteniddir. Hiç şübhe yoktur ki muhterem hemşehrilerimin arzusu birinci kısma dâhil ve münhasırdır. Vâkı'a ihtiyâcı lâyıkıyla idrâk etmekle mübhem bir sûrette anlamak ayrı şeylerdir. Fakat hadd-i zâtında birdir. Çünkü sıhhati yerinde olan bir adam açlığını kuvvetle anlar, işstahsızlar ise mübhem bir sûrette his eder. Şu hâlde arada fark yok demektir.

Benim yakından hâsıl ettiğim kanâ'ate göre Kengirî livâsının vazî'yyet-i coğrafya ve iktisâdiyyesini ihâtalı bir sûrette düşünenler, memleket dâhilinde mevcûd menba-ı servetin bugünkü hâliyle livâyı baştanbaşa servete gark edemeyeceği kanâ'atini hâsıl etmişlerdir.

Filhakîka livâ ârâzisi kısmen münbit olduğu halde alınan mahsûlât ihtiyâca tekabül edemiyor. Mebzûl ormanlar mevcûd olduğu hâlde mahrûkat ve levâzım-ı inşâ'iyeye husûsunda a'zamî müşkilâta tesâdüf edilir. Madenler mevcûd olduğu halde işletilemiyor, mebzûl iken ihrâc olunamıyor ilah. Netîce itibârıyla bunlar ve vesâ'it-i nakliyyenin ziyâde olmaması mâni' olarak gösterilebilirse de asıl mühim sebebler mevcûddur ki, teşrîh etmek, herkese duyurmak lâzımdır.

Meselâ zirâ'at husûsunda livâ ahâlîsinin hemen hepsi fa'âl olduğu ve a'zamî kuvvet sarf olunduğu hâlde müsmir netîceler elde edilemiyor. Çünkü evvelâ zirâ'atımız fennî değildir, sâniyen makinemiz yoktur, sâlisen makineler olsa bile her rençberin hissesine düşen ârâzi pek azdır.

### [Sahife 170]

Binâenâleyh makine celb ve istimâl kudreti kâfi değildir. Hâmisen bizde büyük “çiftlik” sâhibleri olmadığı için makine celbi, fennî zirâ'at yapılması güçtür, güç olmasa da zamâna, himmete muhtâcdır.

Senevî aldığı mahsûlün bedeli elli liraya varmayan bir rençberi bin beşyüz liralık makine almaya icbâr etmek nasıl doğru değilse iki dönüm tarla içinde büyük makineler tavsiye etmek o kadar garîb olur. Şu halde yapılacak mes'ele “sapan”ı “pulluk”la tebdil ve harman işlerini köylünün sarf edeceği himmet ve nakde tekabül edecek az bir ücretle sür'atle görecek “Harman şirketleri” teşkîl etmekten, bir de “kimyevî gübreleri” ucuz fiyatla tedârik ettirebilmekten ibârettir. Bunun hâricinde söylenen her söz hülyâdan ibâret kalır. Çünkü mademki, araziye tevsî' etmek, köylüyü ziyâde arazi sâhibi yapmak imkânı yoktur, o hâlde mevcûdu ıslâhtan başka çâre kalmaz. Zirâ'ati ıslâhtan maksad nedir? Köylünün ihtiyâcından bakiyye kalan aksamından diğer ihtiyacâtına sarf edebilmesi için ihrâcâtta bulunabilmesi değil midir?

Hâlbuki köylünün aldığı mahsul kendi ihtiyacına kâfi geliyor. Islâhı hâlinde ise hiç olmazsa karnı doymuş ve sevk için ucuz vâsita bulursa diğer ihtiyâclarını kapatmış olacaktır. Mültezimlerin köylerden aldıkları a'şârı yine köylülere satmaları ve hârice ihrâc zarûretini his etmemeleri işte bu kifâyet etmemesinden münba'isidir.

Köylü için asıl fayda verecek onu servete mâlik edecek olan hayvan yetiştirmek, yumurtacılık, tavukçuluk ve peynirciliktir. Bunlara nisbetle zirâ'at bugünkü şerâ'ite göre ikinci derece de kalır. Otlak ve sulak büyük meraların mevcûd olmaması hasebiyle iddi'â

olunabilir ki, ümid edildiği kadar hayvan yetiştirilemiyor. Mevcûdları ise sirkat, uzun, harblerin tekâlifi yüzünden azalmıştır. Bununla beraber bugünkü hayvanât nesli gittikçe cılızlaşmakta ve tedricî bir inkırâza yürümektedir. Nesli ıslâh lâzımsa da bugünkü nesilden kuvvetli döl almak mümkünsüzdür. İstenildiği kadar aygır, boğa celb edilsin, faydası mahallî ve mahdûd olmaktan başka bir netîce veremez. Bunun yegâne çâresi hâricden Anadolu'ya hayvan ithâl ederek rençbere uzun vadelerle ve bir takım şerâ'itle satmaktır. İşte o zamân mevcûdun ıslâhı, cinsin teksiri mümkün olur.

Kümes hayvânâtına gelince; bunların meselâ güvercinler ve leylekler kadar olsun teveccüh ve itina görmedikleri şübhesizdir. Artık hayvanın çıkaracağı kuluçka yerine makine ka'im olmalıdır. Bu hem kolay, hem faydalıdır. Yalnız alınacak yumurta ve çıkacak hayvanı hemen satacak çâreler bulmalıdır ki, bu da vesâ'it-ı nakliyyeden ibârettir. Peynirciliği Avrupa'dan sarf-ı nazar Rumeli halkı kadar bilmediğiniz meydândadır. Bunun için köylere “seyyâr peynircilik” mu'allimi göndermek, her köye öğrettirmek, ordulara, mekteblere almak gibi çârelerle mahsûlâtın tezâyüdü kolaylığını ve sür'atle sevk çârelerini bulmak lâzımdır.

Ormanlara kadar muntazam yollar olması ve ormanlardan kat'iyâtın pek ağır merâsim ve rüsûma tâbi' bulunması hasebiyle istifâde edilemediği bir hakîkattir. Kezâlik Avrupa ve hatta İstanbul'a sevk edilemediği için meyvecilik de terakkî edemiyor ve şimendifer olmaması yüzünden madenler de işletilemiyor.

Görülüyor ki şimendifer istemekten maksâd ihrâcat yapılamaması yüzünden, ıslâhat icrâ edilememesi hasebiyle memleketin menâbi'-i servetinin tezyîdi emelidir. O hâlde şimendifer lâzım mıdır, lâzımsa nerelerden geçmelidir? Bu su'âllerin cevâbını ikinci hasbihâle terk ediyorum.

**Ahmed Tal'at**

[Sahife 171]

**TEKSİR-İ NÜFÛS MES'ELESİNDE KADINLIK**

**Muharriri: Doktor Nüreddîn**

–Geçen Nüşadan Mâ-bâ'd–

Halkta gebelerin çok yürümesi hakkındaki fikr-i bâtil!

Ma‘al-eseef muhîtimizdeki kadınlarda öyle bir fikr-i bâtil vardır ki, gebeler ne kadar çok yürürse o kadar kolay çocuk doğurur derler.

Hâlbuki fazla yürümekten mütevellid sarsıntılarla cenin sarkarak takallusat-ı rahmiyyeyi uyandırır ve cenin olduğu yerden ayrılarak sakatı mucib olur. Gebeler karınlarındaki cenin için birçok kuvvet zâyi‘ edeceği cihetle dâimâ yorgunluktan ictinâb etmelidirler. Memâlik-i mütemeddîne fabrika vesâ‘ir mehallerde çalışan gebe kadınlardan sekizinci ayını ikmâl edenlere istirahat verilmesi husûsunda bazı kavanîn yapılmıştır.

Gebelerde atâlet dâimâ da iyi değildir. Çünkü vücûdda yağ toplanmasına sebep olur ve yağlar rahim etleri arasına girer ve bu sûretle vaz‘-ı hamlı güçleştirir.

Sabah akşam yorulmayacak derece de yaya olarak gezintiler gebeler için pek muvâfıktır. Gebeler sırf gezmek kasdıyla seyâhat arzûsunda bulunurlarsa â‘ile efrâdı buna mân‘i olmalıdır. Eğer mâ-â‘ile bir yere gitmek gibi bir mecbûriyet hâsıl olursa o zamân vesâ‘it-i seyâhatın en az zararlısı intihâb edilmelidir. Memleketimizde vesâ‘it-i seyâhat hayvan, araba, vapur, şimendiferden ibârettir. Memleketin birçok mahallerinde şoselerin noksanlığı dolayısıyla ekseriyetle hayvan üzerinde seyâhat icrâ edilegelmekte olduğundan bu vesâ‘it gebeler için kat‘iyyen câ‘iz değildir. Sarsıntılarla sakat vâki‘ olur. Arabalar ise mevcûd şoselerin birçok mahallerinin hârâbiyeti dolayısıyla bozuk mahallerden ve tarlalardan geçmek mecbûriyetinde kaldığı cihetle fazla sarsıntılar olarak ağşıye-yi rahim sarsılır ve fi‘l-i mün‘akisle takallusât-ı rahmiyye uyanır ve sakat vâki‘ olur.

Vapur ise vesâ‘it-i seyâhatın daha az zararlısıdır. Her ne kadar deniz havâsının rahim üzerine bir te’sîr-i mahsûs varsa da kısa bir müddet için o kadar hâ‘iz-i ehemmiyet değildir. Tabî‘î müddet-i seyâhat uzar ve dalgaların te’sîrâtıyla kay‘at başlarsa batnın takallusuyla rahim de takallusa başlar. Vaktinden evvel doğum olur. Deniz havâsı rahme kan hücûm ettirdiği cihetle yalnız gebe olmayan ve âdetlerini muntazam göremeyen kadın ve kızlar için deniz seyâhatı ve yalılarda ikâmet cidden şâyân-ı tavsiyedir. Gebeler için en muvafık vesâ‘it-i seyâhat şimendiferdir. Her ne kadar burada ufak ihtizârlar olursa da o kadar ehemmiyeti yoktur. Fakt gebelerin trenin gittiği istikamette arkalarını bir yere dayanmayarak yan oturmak şartıyla- müddet-i seyâhatın uzamamasına ri‘âyet etmeleri elzemdir.

Gebelerin haml dolayısıyla karınlarındaki sıkletin fazlalaşmasından arkaya meyle mecbûr olurlar. Bu sûretle muvâzenet-i ka‘ime müşkilâtla te‘mîn edileceği cihetle yüksek ökçeli ayakkabıları pek tehlikelidir. Geniş ve alçak ökçeli ayakkabılar kullanmalıdırlar.

Münâsebât-ı cinsiyyenin gebelere sû'-i te'sîri: İlk üç ayda rahmin büyümesi ve havsalada olması dolayısıyla rahmin ağzına temâs kolay olacağı cihetle takallusât-ı rahmiyye husûle gelir ve sakat olur. Bundan dolayı ilk üç ayda münâsebât-ı cinsiyye kat'iyen câ'iz değildir.

Dördüncü, beşinci, altıncı aylarda hadd-i ma'kulü tecâvüz etmemelidir. Son üç ayda ihtiyâtlı hareket edilmelidir. Dokuzuncu aydan itibâren kat'iyen imsâk lâzımdır.

Gebeler her türlü harekât-ı ânifeden ve rahmin takallusunu uyandıran bir takım edviyye isti'mâlından, batın üzerine sıcak ve soğuk suya batırılmış havlu vesâ'ire vaz'ından, masaj ve frenksiyonlar yapmaktan ictinâb etmelidirler. Bazı kadınların rahimleri pek hassas olduğundan bu gibiler pek ihtiyâtlı hareket etmelidirler. Dâimâ cidâr-ı batnı tarzîzâttan muhafaza lâzımdır. Ağır şeyler

### [Sahife 172]

kaldırmak ve batın adalâtının taklis edecek her türlü ahvâlden sakınmalıdır.

Haml zamânında vuku'a gelen nezeferler pek mühimdir. Hamlın 2-4'üncü aylarında veca'la müterâfik rahimden kan gelirse ıskat-ı cenin mes'elesi hâtıra gelerek derhâl tabîbe mürâca'at edilmelidir. Bazan da hiç bir a'râz-ı maraziyye izhâr etmeden 6-8'inci aylarda rahimden kanın gelmesi ale'l-ekser meşîme-i ibtidâ'iyedendir.

Meşîme-i İbtidâ'iyeye: İrtikâz-ı ma'yûb-ı meşîme nedir? Meşîme vâlide ile cenin arasında bir vâsıtâ-ı irtibât yani bir vâsıtâ-ı mübâdeledir. Cenin bütün mübâdelât hayâtiyyesini vâlidesinin kanıyla yapar. Meşîme, ceninin hem cihâz-ı teneffüs ve hem de enbûb-ı hazmiyyesidir.

Meşîme rahmin dâhilinde üç mahalle irtikâz eder:

- 1- Kısm-ı ulvîye,
- 2- Kısm-ı mutavassıtaya,
- 3- Kısm-ı süflîyedir.

Tabaka-i süfelâ-yı rahmiyyeye irtikâz eden ve ceninden evvel gelen meşîmeye meşîme-i ibtidâ'iyeye denir. Çok çocuk doğuranlarda takallusât-ı rahmiyye tabaka-i süfelâdan

başlar. Meşîmenin bu takallusu takîb edememesinden ağşîye üzerine icrâ olunan tazyîk de mütêsâviyen inkisâm edemez.

Yalnız tazyîk-i meşîmenin cidâr ve havâfisine fazla isâbet edeceği cihetle kan gelmeye başlar. Bu meşîme-i ibtidâ'iyye hakîkaten gebeler için en vahim bir hâlettir. Eğer vaktinde teşhis olup da ona göre bir tedâbir yapılmayacak olursa hem cenin ve hem de vâlide ölür.

Kısm-ı ulvî ve mütavassıtaya irtikâz eden meşîmeler de bir sebep tahtında cidâr-i rahimden ayrılırsa deverân-ı meşîmî-i ceninî muhtel olacağından cenin vefât eder. Ve rahmin içine kan toplanmaya ve gebelerde de alâ'im-i nezfiyye görülmeye başlar.

İşte bu gibi vak'alarda da sür'atli hareket edilerek tabîb-i müvellide mürâca'at ve vilâdet-i cebriyye ile cenin çıkarılmazsa vâlide için ölüm muhakkaktır.

Bir de haml zamânında rahmin inşikakı vardır ki, bu da mühimdir. Bu inşikak ya kendi kendîne veyahûd da kuvâ-yı dâfia'-i rahmiyyenin şiddetiyle olur. Havsalanın sû'-i teşekkülünde ceninin gayr-i tabî'î vaz'iyetlerinde mâyi'-i ambiyosun çokluğunda enscesi tegayyür etmiş ve üzerinde ameliyât-ı cerrâhiyye yapılmış rahimlerde tev'emiyette ilâh... vaz'iyetlerde de rahim yırtılır. Hatta bu yırtılmaları ale'l-ekser gebeler de his eder. Nesf-i dâhilî alâmetleri gözükür, netîce vahimdir. Cenin öldüğü gibi vâlide de sâ'ıkavî bir nezeft veyâhud bir piritonit ile ölür.

Binâenâleyh gebeler hamlin sonuna kadar avâriz-ı tabî'îyye ve mihânikiyeden muhâfaza edilmeli. Ama muhît-i â'ile de müteyakkızâne nazarlarıyla gebeleri dâimâ taht-ı murâkabe de bulundurmaldırlar. Bu gibi vakayi'-i mühlîke ve mü'essife karşısında hemen tabîb-i müvellide mürâca'at elzemdir.

Haml gebelerin ale'l-ekser yaptığı cihetle sık sık idrâr tahliliyle a'zâ-yı bevliyenin vazifesini iyi yapıp yapmadığı araştırılmalıdır. Beşinci aydan itibâren 15 günde bir def'a vaz'-ı haml takarrüb ettikçe iki günde bir idrar tahlili yapılmalıdır. Ma'a'l-esef muhitimizde bu idrâr tahlili lüzûmu derecesinde takdîr edilememiş ve bir fikr-i bâtul yüzünden birçok zavallılar telef olmuştur. Meselâ bazı gebelerin tebevül-i zülâli dolayısıyla el ve ayakları şişer. Ayn zamânda baş ağrıları, mide üzerinde ağrılar, kay'ât ve hamile halinde ihtilâcât-ı irticâciyye başlar. Bu vâkı'alar ya sakat-ı cenin veya mevt, bazan da şifâ ile netîcelenir. Bu vâkı'a bir havâle-i nifâsiyye olup gebe ve lohusalarla çocuklarda vâki'dir.

Havâle-i nifâsiyye bir tesemmüm-i bi-nefsihidir. Karaciğerin vezâ'if-i fiziyojiiyesinin bozulmasından ileri gelir. Karaciğer de gıda ile alınan semmûmu tağyîr ve tebdil etmek hassası vardır. İşte haml dolayısıyla karaciğerin bu vazifesi muhtel olarak semûmu tebdil ve tağyir edemiyor. Bu sûretle uzviyetin tesemmümü ve bundan bir takım avâriz-ı vahîme husûle geliyor. Ma'a'l-esef muhîtimizde birçok kadınlar değişiklik, havâle

### [Sahife 173]

diye tavsîf ettikleri bu hastalığı cin ve perilerin çarpması sûretiyle telakki ederek muska takmak, kendilerine ocakçı süsü vererek halkı soyan bir takım cühelâya okutmakla geçer zann-ı bâtılda bulunurlar. Artık bu elîm zihniyetleri kökünden koparıp atmak lâzımdır.

Hamlde en mühim noktalardan birisi de üsret-i vilâde mes'elesidir. Raşitizm, cücelik, kanburluk, usta omalası,(?) vilâdî hâl' mafsallar, 4-8 kilo sıkletindeki ceni[n]ler ilah... Hastalıklarda havsalanın sû-i şekli dolayısıyla üsret-i vilâde husûle gelir. Bunun için memalik-i mütemeddîne gerek izdivâcdan evvel ve gerek haml hengâmında vilâdet nokta-i nazarından tabibin fikri sorulur. Ma'a'l-esef memleketimizde üsret-i vilâdiyi husûle getiren ârizalar pek çok ve istatistiklere nazaran sû-i teşekkülât yüzde elli nisbette olduğu hâlde ne tabibe ve ne de az çok tehlikenin şeklini takdîr ederek tabibe malûmât verecek diplomalı bir ebeye mürâca'at edilir. Hatta bu ârizaların ilerlemiş kısımlarında doğumların gayr-i kabil-i husûl vaz'iyetlerinde veyâhud ceninin batın tarikiyle ihrâcından başka çâre olmayan vak'alarda gebeleri ve â'ilesi efradını yakında doğum olacak diye bin türlü şarlatanlıklarla aldatan, mülevves elleriyle pisleten ve hırpalayan mahalle ebeleri, nihayet ümidleri münkad olup da hastanın ölümü yaklaşınca "emr-i ilâhi böyledir" diyerek Cenab-ı Hakk'a da bir bühtân atarak işin içinden böylece sıyrılmak isterler. Ve bağıra bağıra zavallı gebelerin ölmesine sebep olurlar. Bu gibi vâkı'alarda mahalle ebeleriyle berâber â'ile re'îsleri de Mes'ûldür. Böyle câhile kadınların fikrine tâbi' ve mütevekkilâne müdhiş bir âkıbete karşı boyun eğen ve tabibe mürâca'atdan istinkâfla îcâb eden tedâbir ve müdâhale için lâkayd kalanlar elbette â'ilelerine karşı müthiş bir cinâyet işlemiş olurlar. Gebelerin a'zâ-yı tenâsüliyyelerinde bir akıntı varsa ve o akıntı da bel soğukluğu netîcesi ise çocuk doğarken gözleri bulaşır ve kör olur. Aynı zamânda doğum esnâsında rahim ve civârında yaralar, bereler, yırtılmalar husûle geleceğinden mikroplar bu açılan kapılardan uzviyete dâhil olarak rahim ve mülhakatının iltihâblanmasına veyâhudda umûmî ve intânî bir hastalığın teşekkülüne sebep olurlar.

İntân-ı nifâsî: İntan-ı nifâsî diğer intânlar gibi ise de ayrıca bir husûsiyeti vardır.



Doğum esnâsında zürriyet aletlerinde yırtılmalar, bereler, sıyrıklar, meşîmenin ayrıldığı yerde yaralar husûle gelir. Kan damarlarının ağzı açık bulunur. İşte bu açık kapılardan mikropların uzviyyete dâhil olarak bir intân vücûda getirmeleridir. Bazı lohusaların doğumu müteâkıb şiddetli titremelerle derece-i hârâretlerinin yükselerek nabızlarının fırlaması ve rahimlerinin etrafında ağrıların başlaması ve akıntılarının rengi bozuk ve müte’affin bir şekil almasıyla bu hastalığa dûçâr oldukları anlaşılır. Bazı câhile kadınlarımızın lohusalarda görülen derece-i hârâretin fazlalığını süt ısınması zan ederek bin türlü muzırr ilaçlarla tedâviye kalkıştıkları ma’a’l-esef muhtimizde de her ân görülmektedir.

Memleketimizde intân-ı nifâsî; –lohusalık ısıtması, albastı– hastalığının ve birçok lohusalık ufûnetlerinin esbâbı, en ziyâde mahalle ebelerinin bilgisizlikleri, kadınlarımızın beceriksizlikleri ve tahârete adem-i ri’âyetleridir.

Bugün istatistiklere nazaran lohusalardan yüzde yirmi beşinin bu sûretle telef oldukları ve yüzde ellisinin de bütün ömürlerince devam eden illetlere, hastalıklara uğrayarak inleye inleye imrâr-ı hayât ettikleri anlaşılmıştır.

Bunun içindir ki, memâlik-i mütemeddîne nüfûsun ehemmiyetli sûretle tenâkusuna sebebiyet veren bu hastalığın önüne geçmek gebe, lohusa ve çocuklara bakmak üzere mücâdele hey’etleri teşkîl edilmiştir.

Aynı zamânda bu gibi hastalıklı lohusalar nezdinde bulunan ebelerin lâ-akal bir hafta müddet geçmeyince başka bir lohusaya ve cerâhatlı, çıbanlı, kızıl kızamık, yilancık ilah..

#### [Sahife 174]

hastalıklı kimselerin yanlarına gitmemeleri hakkında bazı kavânîn yapılmıştır.

Bu hummâ-yı nifâsî pek çabuk sirâyet eden salgın bir hastalıktır. Hastalığın şiddeti bazan azalır ve iyi bakılırsa çabuk geçer. Bazan da yıldırım sür’atıyla doğumdan bir kaç gün sonra hastayı öldürür ki, buna kadınlarımız “korkunç lohusalık ısıtması” derler.

Memleketimizde doğum olduğu ve lohusaların “yedi döşeği” kalkması tabîr edilen günlerde mahallenin bütün kadınları lohusanın odasına toplanırlar. Bunların içinde hastalıklı lohusalardan gelenler de pek çoktur. İşte bu sûretle hem lohusaları yorarlar ve hem de elbise vesâ’ire aldıkları mikropları lohusaya geçirirler. Zavallı lohusaların da ya ölümlerine veyâhud da ilelebet ma’lûl kalmalarına sebebiyet verirler. Artık kadınlarımız bu gibi münâsebetsiz

ahvâlden vaz geçmelidir. Muhitimizde bu ufûnet, lohusalık ısıtması, albasmak hastalığı cidden pek fazladır.

Kadınlarımızın bu hastalığa yakalanmamaları için temizliğe gayet dikkat ve itinâ etmeleri, bilgisiz her rast geldikleri kadınların sağlıklarına ehemmiyet vermemeleri ve sözlerine inanmamaları lâzımdır.

Bunlar pis eller, bulaşık şeyler, kayıtsızlıklar ile dışarıdan alınan hastalık tohumlarını lohusanın bedenine zürriyet aletlerine ekerek bu illeti meydana getirirler.

Re'îs ve muhit-i â'ile lohusalarının doğumdan sonra hârâretlerinin yükseldiğini ve nabızlarının fazlaştığını his ederlerse hemen tabibe mürâca'at etmelidirler. Çünkü bu sûretle hem kendi hastaları için vaktinde lâzım gelen tedâbir ve tedâvî yapılmış ve hem de benî-nev' böyle müthiş bir hastalıktan siyânet edilmiş olur.

Binâenâleyh bir taraftan da memlekette servet-i umûmiye tezâyüd ederek halk refâh ve sa'âdet içinde bulunur ve hükûmet-i milliyyemizde sıhhat-i umûmiyenin kıymet ve ehemmiyetini anlayabilmek için halkı irfân sahasında yükseltir. Köy ve kasabalarda gezmek sûretiyle gerek hasta çocukların mu'âyene ve tedâvilerini ta'kib, îcâb edenleri mü'eessesât-ı sıhhiyyeye sevk ve gerekse yetiştirme usûllerini halka göstererek irşâd edecek sıhhi hey'etler ve her gün binlerce şahsı yiyip kemiren nüfûs-ı umûmiyeyi müthiş sûrette tahrib eden verem, frengi, ısıtma gibi hastalıklara karşı mücâdele hey'etleri teşkîl ederse nüfûsun ehemmiyetli sûrette tezâyüdünden mes'ûd nefîceler elde edilir.

## DEFİNET'ÜL-ÛLÛM

[Geçen Sayıdan Mâ-bâ'd]

Hâcemizin “tababet ve sıhhat” hakkındaki nokta-i nazarı da şâyân-ı dikkattir. Ulûm-ı tıbbiyyenin ulûm-ı mücerrebeden ve tecrübe “yakın” ifâde ettiği için “ulûm-ı yakîniyye”den olduğunu söyledikten sonra, “İlm-i tıb, hıfz-ı sıhhat mevcûde ve tahsil-i sıhhat mefkûdedir. Tertîb-i devâ ile avârız-ı cedîdeyi mahv ve ihrâcdan ibâret bir ma'nâdır” diyor ve tıbbın hıfz-ı sıhhat ve tahsil-i ibâdet için elzem olduğu ve “mûcib-i tıb” da'vâ-yı tabâbet eden kimsenin bilmesi, teşhîs-i illet ve terkîb-i devâ için lâzım bulunduğu mütâla'âsında bulunuyor. Ya da, “Bu ilm-i tıbbî hâlet-i zarûrette mütâla'a edip mesâ'ili ile amel etmek bazılara göre müstecâbdır, bazılara göre vâcibdir. Onun için hekim-i hâzıkın haber verdiği devâyı istimâl eylemek bu hilâf üzerinedir yani müstecâb yâhud vâcibdir” dedikten sonra sıhhatin illetten

hayırlı olduğunu ehâdis-i şerife ile bildiriyor. Görülüyor ki, hâcemize göre tıp tahsiline herkes mecbûrdur. Ve tabib-i hâzika mürâca‘at herkes için vâcibdir. Şimdi bu mühim ve ciddin vâkıfâne mütâlâ‘a karşısında tabâbete itirâz, etibbâdan ictinâb edenlere ne demeli?

Hâcenin malûmâtdâr olduğu ilm-i tıp, kadîm ilm-i tıbbın emzice kısmına â’id olduğu ve mîzâc nazariyyesi bugün rağbette olmadığı için nakil ve teşrîhi o

### [Sahife 175]

kadar fayda-âver olamaz. Çünkü yüz sene evveline nisbetle ilm-i tıp vüs‘at bulmuş, her kısım-ı muhtelif ihtisâs şubelerine ayrılmış ve günden güne dev hatvesiyle merhale-i tekâmülü kat‘ etmekte bulunmuştur.

Hâcenin berzah hakkındaki mütâlâ‘ası, tasavvuf ve âsâr-ı kadîme-i edebiyemizle tevağğul edenler için faydalı olduğundan ihtisâren nakl ediyorum.

Berzah millette iki şey arasındaki sed ve hâ’il ma’nâsındadır. Ehlullah ıstılâhından gayb-ı hüviyetden tecelli sebebi ile ehaddan vâhidiyyet zâhir olup evvelâ zuhûra gelen vahdet-i zâtdır. Üç mertebesi vardır: Vahdet-i zât, vahdet-i sıfat, vahdet-i ef‘aldir. Vahdet-i zât ile “Hazret-i Zât”, vahdet-i sıfat ile “cem‘-i mezâhir”, vahdet-i ef‘al ile “ayne’l-yakîn” zâhir olmuşlardır.

“Gayb-ı hüviyyet ve gayb-ı mutlak” lâ-tayîn itibârıyla zât-ı vâcibü'l-vücûddur. Binâenâleyh ahadiyyet zâta, vâhidiyyet safâhata nisbetledir. Yani ahadiyyet-i zâtiyyeye “cem‘ü'l-cem‘ ve hâkaykü'l-hâkayık” derler. Buna vahdet-i hakîkiyye de denir. Bi'l-kuvve mebdê‘-i kesrettir.

Mertebe-i vahdette “makamü'l-cem” ve “mertebe-i ilâhiyye”, ta‘bîr-i diğerkle “vahdet-i îzâfiyye” itlâk olunur. Bi'l-fi‘il mebdê-i kesretiyettir. Meselâ vahdet-i hakîkiyye “çekirdek”, vahdet-i izâfiyye “ağaç gövdesi” gibidir. Lâkin ta‘ayyün ikidir. “Ta‘ayyün-i ilâhî, ta‘ayyün-i kevnî”. İlâhinin ibtidâsı hüviyet-i zâtiyye, âhirî kelâmıdır. Ta‘ayyün-i kevnînin ibtidâsı “Rûh-ı Muhammedî”, âhirî “menşe‘-i insanî”dir. İşte “bu mertebe zât, sıfat ve ef‘aldir” cümlesi “merâtib-i ilâhiye”dir. Buna ârız olan vahdet-i zât, vahdet-i sıfat, vahdet-i ef‘aldir. Bu mertebelerden birincisine “berzah ve sâfiye ıstılâhınca” “mir‘at-ı hazret” itlak olunur.

Ziyâret-i kubûr ve ervâhdan isti‘âne husûsunda da mütâlâ‘ası şâyân-ı dikkattir. İmâm Ga‘zâlî’ye göre ziyâret-i kubûr müstecâbdır. Çünkü “Fa‘tebirû yâ- ûli’l-epsâr” âyetinin mâ-sadakına mazhar olur.

“Şer’a” mü’ellifine göre ziyâret-i kubûr sünnetü'l-müslimîndir. Ziyâret-ı makabir nisvâna da câ’izdir. Lâkin du‘âdan başka şeylerle meşgûl olmamak şarttır.

Türk ulemâsının efâzılından Kâtib Çelebi “Mîzân’ü'l-Hak” nâm eserinin on üçüncü bahsinde hülâsaten, “Ümem-i sâlîfe, ziyâret-i kubura ziyâde itinâ ve ihtimâm eylediler. Bu ihtimâmları bir rivâyette ibâdet-i asnâma menşe’ ve bâdî oldu” diyor. İşte bu ihtimâm hasebiyle ziyâret-i kubûr men‘ edilmiştir.

Hâceye göre Hz. Âdem'den Nûh'a kadar ziyâret-i kubûr vâki‘ olmamıştır. Nûh'dan sonra makabir-i enbiyâyı, daha sonra sülehâ makabirini ziyâret âdet edilmiştir.

Yahûdi ve Nasârâ kabirlere ma‘bedler inşâ, mal ve vakitlerini hidmet-i kubûra bezl ederek ashâb-ı kubûrun kibârları ile iftihâr ve hâl-i ıstırâblarında bunlardan istimdâd ederlerdi. Bu sûretle hâl-i zacrette kabirlerden istimdâd, hâl-i âsûde de kubûra izzet ve ihtirâm ve ihtişâm husûsunda ifrâta saptılar. O derecede ki, mevtâlarının kibârı ile tekâsür ve tefâhür ettiklerinden kabâ’il arasında münâza‘a eksik olmazdı. Bunun netîcesi olarak kibâr mevtâlarının resimlerini yapmaya ve ona karşı ibâdette bulunmaya başladılar. Haklarında “elhâkü müttekâsür” âyeti bunun için nâzil olmuştur.

Hazret-i Fahr-ı Kâ’inât, ashâb-ı güzînini ziyâret-i kubûrdan, “Elâ inne men kâne kableküm kânû yettehizûne'l-kubûr ilh...”hadîs-i şerîfiyle men‘ buyurmuşlardır.

Yani, “Ashâbım! Sizden evvel gelen ümmetler kabirlerine mesâcid (ma‘bedler) binâ ettiler, siz etmeyiniz. Ben sizi bu gibi ef‘âlden men‘ ve nehy ederim” demektir.

Bilâhire Hazret-i Risâlet-penâh ziyâret-i kubûra müsâ‘ade buyurmuşlardır.

Ziyâret-i kubûr iki kısımdır: Şer‘î ve bid‘at. Şer‘î olanı kabre, edîbâne vararak meyyite hayır du‘a ve kendisinin de

### **[Sahife 172]**

âkıbet-i mevte müncer olacağını te‘emmül eylemektir.

Bid‘at ise kabrin toprağını vesâ’iresini oymak, toprağını almak ve buna benzer ef‘âldir. Kurban kesmek, mum yakmak amel-i mekrûh ise de bid‘at-ı hasenedir. Çünkü kurbândan maksad fukârâyı iâşe etmektir. Kurban ve mum husûsunda ahsen olan usûl parasını yâhud aynını fukârâya tasadduk eylemektir. Eğer kurbanın zebhı nezr edilmiş ise koyunu başka yerde keserek etini tekyenin fukârâsına tasadduk etmektir.

“Ammâ fi zamânına ehad-ı nâsın eylediği gibi tekyenin eşiğinde zebh eylemek kabir sâhibine hürmetsizliktir. Bundan kabir sâhibi müte’ezzî olur.”

Ehl-i kubûrdan istimdâda gelince; Kâtib Çelebi'ye göre câ'izdir. Çünkü “İzâ tehayyertüm fi'l-umûr fe'ste'înû min ehli'l-kubûri” kelâmı kibâr-ı meşâyihindir. İstimdâdın ma'nâsı şübhesiz kibâr-ı ashâb-ı kubûrun kabirlerinde yapılan teveccüh ve du'ânın evlâ olduğuna göredir. Yoksa ashâb-ı kubûra ibâdet değildir. Meşâyih-i Nakşîyye'nin bazıları kibâr-ı meşâyihin –mülâzemetle rûhâniyetlerinden ahz ve telakkî-i tarîkat eyledikleri vâki'dir.

Mâ-bâ'dı var.

**Ahmed Tal'at**

### **SULH MANZÛME-İ TARİHİYESİ**

Esip bâd-ı sabâ-yı sulh cihân bağı-ı İrem oldu

Bütün milletlere bu şanlı gün ferhunde-dem oldu

Bu tebşîr-i neş'ât-âver-i ferah-bahşâ-yı akvâmdır

Cihân halkı bugün zevk ü Serv'den muğtenem oldu

Açıldı gonca-ı ikbâl, te'eyyüd etti istiklâl

Esâs-ı dîn ü devlet işte şimdi muhteşem oldu

Bugünde nûr-ı Subhânî tecelli etti dünyaya

Bu nûr ki millete mahî-i buhrân ve elem oldu

O Gazî-i mu'azzam hazret-i serdâr-ı zîşân kim

Dil-i tâbendesini ilham için keneh-i hükm oldu

Nasıl ki rehber oldu millet ihrâz-ı zafer etti

Vusûl-i sulhda da re'y-i hekimi ilk kadem oldu

Hârîm-i fikri bir ismet-sarây-ı nüzhet-efzâdır

Sarar geleni(?) fevz ve nusrete kabz-ı nagam oldu

Uluvv-i himmeti re'fet-i nesâr olmaktadır mülke

Sufûf-ı kâzımına başbuğ-ı pür-himem oldu

Ra'ûf-i mülk ü millet kalb-ı ilhamız adı(?) bî-şübhe

Adû-yı bed-likaya bâ'is-i ye's ü nedem oldu  
O serdâr-ı me'âlf şems-i ikbâl-i millettir  
Yegâne şehsüvâr-ı arsa-i Rüstem-i haşm oldu

Bu devr-i devlet-i efzânın esâsatın kuran ancak  
Onun tâb-ı Kemalâtındaki faruk- şeyem oldu  
Hatib-i minber- hikmet çerağ kible-i İslâm  
Hülâsa cümle işte masdar-ı emr-i ehem oldu

Zehî fehâmedir ki her sözü vicdân-ı millette  
Samîmî hiss-i hürmetlerle aynen mürtesem oldu  
Nice müşkilleri akl-ı selîmi hal ve ref' etti  
Nihâyet fikr-i ulvî-i metîni müstedem oldu

Siyâsiyyûn-ı garbın ittifak ve azmine rağmen  
O âlf-hasletin re'y-i rezînî mültezem oldu  
Bütün amâl-ı hayrî umdelerde mündemictir hep  
O ulvî umdeler ki millet aynı ni'am oldu

Şi'âr-ı pâkini iclâlini hakkıyla tasvîre  
Ne i'câzkâr-ı sühan-kadir ne tahrîr-i kalem oldu  
Bu bir öyle eserdir ki henüz sebk etmemiş misli  
Ukulü hayrete ilka eden azm-i etem oldu

O müncî-i kerîmi Hak mu'ammer eylesin zîrâ  
Vücûd-ı efhamı bu millete pek muhterem oldu  
"Rıza" bu sulh-ı mes'ûda şu mısradır tamam tarih  
"Lozan'da i'tilâf etti düvel sulh-ı ümem oldu"

1341

**Kengırı Zirâ'at Bankası Me'mûru**  
**Ali Rıza**

[Sahife 177]

## NAZİRE

Gel zevk edelim bağda ezhâr küşâde  
Sen de gül açıl sahne-i gülzâr küşâde

Sîm gerdene aks eylesin envâr-ı Latîfî  
At sûtreyi olsun hele rûhsâr küşâde

Bülbül varak-ı gülde okur nükte-i aşkı  
Seynek eder aşakı bu esrar-ı küşâde

Üftâdelerin lütfuna el açsa abes mi  
İhsânla olur perde-i edvâr küşâde

Yok Fâ'ik hüsnüm diyerek eyleme mahrûm  
Bî-vâyeye ebvâb-ı keremkâr küşâde

## Ömer Fâ'ik

## NAZİRE

Kıl sîne-i pür-nûrunu ey yâr küşâde  
Olsun ne olur baht-ı siyeh-kâr küşâde

Teşrifin ümid etmededir âşık-ı şeb-hîz  
Gel meclise olsun dil-i gam-hâr küşâde

Bin naz ile ettin dili ebrîz-i füyûzât  
Oldukça hemân sîne-i nevvâr küşâde

Yâ Rab ne safa-âver olur bahçe-i aşk  
Bülbülleri pür şevk çemenzâr küşâde

Tal'at Bey'in ebyâtını tanzîr eyle Dehrî  
Oldu yine gencine-i efkâr küşâde

## Ali Dehrî

## HALK YOLU

Ali Dehrî Efendi Tal'at Bey'in amca'zâdesi kabiliyet-i şâ'irâneye mâlik, müsta'id bir gençtir. Bize büyük ümidler veren bu nazîresini derc ve kendisini tebrîk eyleriz.

## KENGİRİ ŞÂ'İRLERİ

### GAZEL

Dil-i bünyâdımı mimâr-ı aşk hedme emel çekti  
Şehî süknâ-yı aşka taş kodu muhkem temel çekti

Kimi bu gurbet-i sicn-i bedende ömür zâyî' etti  
Kimi can verdi cânâna onu sanma ecel çekti

Düşür endîşe-i rızka behî hey vâ'iz misâl etme  
Ne ise kısmetin keleke'l-vaht-i ezel(?) çekti

Peşeng-i kabile-i aşkın licâmın bir çeker yok mu  
Beni bâr-ı belâya çekme ki şâhım bedel çekti

Düşüp dâm-ı belâ-yı aşka Rindî geçti cânından  
Verip hep varlığın dünyâ ve mâ-fihâdan el çekti

\*

Pertev-i aşkım menem Hurşid-i rahşan sandılar  
Âleme salmış ziyâyı mâh-ı taban sandılar

Elde hâme Zülfikarım Düldülümdür aşk benim  
Heybetim seyr eyleyenler Şâh-ı Merdân sandılar

Dest-i bâkî ile yıktım kale-i ifnâyı ben  
Pençe-i kahrım görenler şîr-i yezdân sandılar

Seyr edip şekl-i rüyâda zâhid-i sâlûsleri  
Şol mazanna zât diye bir ehl-i îmân sandılar



Çeşm-i nâ-bünyâ olanlar âlem-i hayrette kim  
Gördüğü seng-i siyâhı la'l ü mercân sandılar

İşitip nâ-mahremîler güfte-i i'câzını  
Bilmeyip Zahmî seni efsâne îsân sandılar

\*

Bî-tenden eyâ dil ne aceb cân umulur mu  
Bî-lütf ü kerem kimseden ihsân umulur mu

Bilmez ki şerî'at ere esrâr-ı Nebî'ye  
Bî-râh-ı tarîkattan hiç erkân umulur mu

Görmezse gözü ma'rifetin ma'nî-yı şevkin  
Ey dil o fenâ kimseden irfân umulur mu

Eğmez başını ahsen-i takvime âzâzil  
Onda ne aceb Kâbe-i Yezdân umulur mu

Her taşta mücevher olamaz her sadef inci  
Her bahrîde hûd lü'lü'ü ve mercân umulur mu

Vehhâc sakın dînleme efsâne-i sûfî  
Her kör sûfîden ma'nî-i Kur'ân umulur mu

\*

Lütf edip gel yanıma nâz ve edâsı tatlı yâr  
Kıyma tatlı cânıma cevır ü cefâsı tatlı yâr

Desti zulmün lütf edip çekme girbânımdan hiç  
Ol şerâfettir bana derd ü belâsı tatlı yâr

[Sahife 178]

Bir bölük rindâneyiz biz iltifât-ı memnûnîyiz  
Câna hurr-i(?) mihre selâmı merhabâsı tatlı yâr

Bûseler vermek imiş aktara davetten garaz  
Bereket versin Hüdâ ey dış kirâsı tatlı yâr

Kadrî üftâdım değil bir sâdik ahabbdır demiş  
Sâdikim hem âşıkım ey iftirâsı tatlı yâr

\*

Biz ol âşık-ı nâlân kişver-i aşk içre dârâyız  
Eğer ki âlem-i sûrette ednâlardan ednâyız

Reh-i cânânda sarf ettik bütün varı dil ü cânı  
Bihamdillâh bugün kayd-ı alâyıktan mürâyız

Görünür katre lâkin mevc eder bahr-i hakîkate  
Hele îmânla bak anla zâhid biz ne deryâyız

Kemalî âşıkın ma‘şûkun hüsnünce derlerse  
Kıyâs et aşkımız biz âşık mahbûb-ı Mevlâyız

Şerâb-ı aşkı tâ bezm-i eleste içtik ey sâkî  
Mey-i engürü vasf etme ezelden bir sükârâyız

Eğer çi zâhiren mehcûr veli râh-ı muhabbette  
Yanarak yakılarak biz ki ol cânâna hem-pâyız

Alıp tâ mekteb-i ilm-i ezelden Mecbûr âsâ ders  
Biz ol âgâh sırr-ı men-aref ashâb-ı ma‘nâyız

## ALİ SÜÂVÎ

Bazı büyük sîmâlar vardır ki, her memleket halkı onu kendi aralarında yetişmiş olarak tanırlar, nâmına yurtlarının bir köşesinde bir “makam-ı manevî ” ayırırlar. İşte Yunus Emre. Evliyâ ve birçok e‘âzım hakkında da vârid olan bu benimsemek arzusu Ali Süâvî merhûm hakkında da esirgenmemiş, an-asıl Kengırı livâsından olduğu hâlde İstanbullu olarak gösterilmiştir. Filhakika Kengırı livâsının Çerkeş kazâsının kadîm Viranşehir, şimdiki Mecidiye nâhiyesinin Çaylı karyesi ahâlîsinden Hüseyin Efendi'nin oğlu olan Ali Süâvî Efendi gençliğini İstanbul'da geçirdiği, tahsilini orada ikmâl ettiği için İstanbullu ve tezkire-nüvislerimizin tabîriyle “Şehrî” add edilmiş ve bir cevher-i cem‘iyet ve irfân olarak yetişen bu köylü yavrusu, her nedense bir İstanbul çocuğu gibi gösterilerek sanki hakkında hürmet gösterilmiştir. Seviye-i fikriyesi dîn olan kimseler mensûb oldukları millet dîn bir mertebe-i necâbette gördükleri gibi mevki-i ictimâ‘îleri dîn olan ahlâf da kendilerini büyük hânedânlara mensûb göstermek isterler. Tıbkı bunun gibi bir takım noksan akıllılar da memleketini söylemekten sıkılır, kendilerini bilhassa İstanbullu göstererek böylelikle kendilerine necâbet te’mîn hevesine düşerler.

Hâlbuki herkesin necâbeti, asâleti kendisinden başlar. Şerefin haseb ve neseb ile olmadığını, ancak ilim ve faziletle olduğunu dîn-i İslâm ilân edeli tam bin üç yüz sene var. Binâenâleyh “seyyidü'l-kavmi hâdimühüm” sırrını idrâk edebilenlerdir ki, bu milletin ebrârı, efendisi olmuşlar ve yalnız kendi meziyetleriyle, kendi faziletleriyle yeni bir hânedân-ı asâlet te’sis etmişlerdir. Hiç bir kimse Hazret-i Âdem’i topraktan halk olduğu için sağır görmediği ve bu hilkat keyfiyeti adamın şan ve bülendîne nâkîsa veremediği halde memleketten, babasından ceddînden utanarak inkâr veya muhteşem elfazla tegallüb etmek öyle bir ahlâksızdır ki, netîce itibârıyla ebeveynini, milliyetini ve dînini inkâra peyveste olur. Bu temhîdâtla şunu arz etmek isteriz ki, Kengırlı olan Ali Süâvî’yi şehrî yani İstanbûlî göstermek merhûmun rûh-ı mağfûrunu rencîde edeceği gibi, bir menba‘-ı zekâ olan Anadolu halkını da açıkça bir tahkîrdir. Erbâb-ı tetebbu‘un bu cihetleri pîş-i te’emmülle almalarını ricâ ederiz.

Müşârünileyhin hayâtı hakkında İkdâm Gazetesi'nde okuduğumuz bir makaleyi ve Bursalı Tahir Bey'in Osmanlı Mü’elliflerinde Ali Süâvî’ye â’id mütâla‘âtı nakl ediyoruz.

Â’ilesi ve muhiti hakkındaki mütemmim malûmâtlarımızı peyderpey neşr edeceğiz.

[Sahife 179]

### **Mebâdî-i Hayâtı, Zihniyeti, Hukuka Hidmeti**

Ali Süâvî şehirdir. Aksaray'da tevellüd etmiştir. Bedrî Hüseyin Efendi gayet fakir bir adam olup kağıd mühürlemekle te'mîn-i ma'îşet eder idi. Edîb-i şehir Sâmî Paşa Ma'ârif Nezâreti'nde iken müsâbaka imtihânı açtı. Mekâtib-i rüşdiyye için mu'allimler intihâb etti. Bu müsâbakaya dâhil olanlar miyânında yirmi, yirmi iki yaşlarında bir genç molla var idi. Genç molla imtihânda birinci çıktı. Medresedeki tahsilini hâricdeki tettebbu'âtıyla tevsîk ve tevsîf etmiş idi. Sâmî Paşa genç mollayı pek takdîr etti. Onunla husûsî muhâverelerde bulundu.

Zekâsına, malûmâtına meftûn oldu. Bu genç adamı yetiştirmeye azm etti. Efkâr-ı umûmiyyeye rağmen Bursa Mekteb-i Rüşdiyyesi'ne mu'allim tayîn etti. Bursalılar bu genci hoş görmediler. Bir müddet sonra genç mu'allim infisâl etti. İstanbul'a geldi. Pederi pek fakir olduğundan Sâmî Paşa bu genç âlimi yani Ali Süâvî'yi hânesine kabul etti. Orada kendisine bir oda tahsis etti. Ali Süâvî Sami Paşa konağının o mehd-i irfânın hane-gîsi oldu. Süâvî Sâmî Paşa'nın Ma'ârif Nezâreti'nden infisâlinden sonradır ki, Filibe Rüşdiyyesi'ne mu'allim ta'yin edildi. Filibe'de hem mektebde derslerini tedrîs eder, hem de cem'iyetler ve cem'iyetler teşkiline kalkışarak onları tenvîr eyler idi. Halka va'azlar, konferanslar verir idi. Filibe Mutasarrıfı Enderûn-ı Hümayûn'dan yetişme Atâ Bey nâmında bir zât idi. Atâ Bey ile Ali Süâvî'nin arası açıldı. Atâ Bey Ali Süâvî'nin halkı tenvîr etmesini hoş göremiyor idi. Ata Bey Ali Süâvî'yi halkı kıyâma teşrîk ediyor, telâkkîsinde bulundu. Bu iki zâtın münâkaşasına ve mu'ârazasına ahâli alâkadâr oldu. Nihayet Atâ Bey infisâl etti. Ve İstanbul'a gelince Ali Süâvî aleyhinde Bâb-ı Âlî'ye muhtıralar vererek ahâlîyi kıyâm ve isyâna teşvîk ediyor iddiâsında bulundu. Ali Süâvî infisâl etti. İstanbul'a avdet eyledi. Ali Süâvî Meclis-i Vâlâ'ya mürâca'at ederken Atâ Bey aleyhinde ikâme-i da'vâ eyledi. Fakat müfteriyâtını red eyledi. Fakat da'vâ netîceleşmeyip yüzü üstü kaldı.

Ali Süâvî Filibe'de pek çok taraftar peydâ etmiş idi. Çırağan vak'asında Rumeli muhâcirîn ve halkından birçok kimselerin iştirâkı bundan münba'isdir.

Ali Süâvî Bursa ve Filibe'de te'lifâtın hâlî kalmamıştır. Bu şehirlerdeki te'lifâtını bi'l-münâsebe "Ulûm Gazetesi"nde zikr eder. Ali Süâvî Filibe'den avdetinden sonra hem câmi'lerde va'az ve irşâda devâm eder hem de âlem-i matbû'ata alâkadâr olur idi. İstanbul'da Muhbir Gazetesi'ni te'sîs eyledi ki, mu'aahharan bu gazeteyi Londra'da dahi neşr eyledi. Londra'da neşr olunan Muhbir Gazetesi'nin ilk nüshasında;

Muhbir doğru söz yasağı olmayan

Bir memleket bulur yine çıkar

fıkrası muharrerdir. Bir Ramazan-ı şerifte Ali Süâvî'nin muhibbânı onu Şehzâde Câmi'-i şerîfde derse çıkardılar. Ali Süâvî'ye Kaside-yi Hemziyye'yi va'âzen takrîr ettirdiler. Ali Süâvî Kaside-i Hemziyye'yi ezberde takrir ederdi. Ali Süâvî dehşetli bir kuvve-i hâfızaya mâlik idi. Bir gün kütübhaneden hâfız-ı kütübden bir kitâb istedi. Kitâb nevâdirde idi. Ali Süâvî eseri baştanbaşa mütâla'a etti. Mütâla'a hitâm bulduktan sonra hâfız-ı kütübü çağırdı ve kitâbı teslim etti. Kitâbı teslim ederken; "Aç ve dînle!" dedi. Ali Süâvî hâfız-ı kütübe kitâbı açtırıp baştanbaşa ezberden takrîr etti.

Ali Süâvî'deki zekâ cinnet derecesine vâsıl olmuş bir zekâ idi.

Ali Süâvî derste Kaside-i Hemziyye'den bir kaç beyit kırâ'at ettikten sonra şerhe başlar. Şerhde ulûm ve fûnûn-i mütedâvileye müte'allik olan cihetleri zikr ve îrâd eder ve nihâyet muhabbeti siyâsiyyâta intikal ettirir idi. Siyâsiyyât

### [Sahife 180]

Ali Süâvî'nin ma'sûka-i vicdânı idi, ondan geçemez idi. Şehzâde Câmi'-inde cemâ'at o kadar kesîr olurdu ki, halk câmi'-i şerîfe sığmaz bir dereceye gelir idi. Ali Süâvî'nin takrir ve tenvîrleri halk için o kadar câzib idi.

Ali Süâvî'nin fevka'l-âde şöhreti hocalar arasında mûcib-i muhâsede oldu. Ali Süâvî'yi çekemez oldular. Şeyhülislâm kapısı mazbata-nişînân fukahâtı Ali Süâvî aleyhine kıyâm ettiler. O günlerde Ali Süâvî Muhbir Gazetesi'nde Mısır mes'elesini de kurcalıyor idi. Muhbir'deki neşriyât Şehzâde Câmi'-indeki vâ'az ve irşâdlar bir gün akşamüzeri bağteten sokakta tevkifine sebebiyet verdi. Sâmî Paşa gayet muhterem ve mer'ıyyü'l-hatır olduğundan onun konağında tevkifine Zabtiye Müşiri Hüsnü Paşa cesâret edemedi. Süâvî'yi yolda tevkif ettirdi. Tanzimat'tan sonra ma'sûniyet-i şahsiyyeye ilk ta'arruz erbâb kıyâma tevcih edilmiştir. O da Ali Süâvî'nin şahsiyetinde vuku'a gelmiştir. Ali Süâvî'nin tevkif ve Kastamonu'ya iclâsının ferdâsı gün Genç Osmanlılar Cem'iyeti efrâdı birer birer tevkif edilmişlerdir. Genç Osmanlıların ilk tevkifi 1284 senesi Haziranı evâsıtına ve Safer ayına tesâdüf eder. Ali Süâvî'nin Ulûm Gazatesi'nde kaydı bu sûretledir. Ebuzziyâ Tevfik Bey ise bu tevkifâtın Muharremde vuku'unu Yeni Osmanlılar tarihinde işâret eder ki, aradaki fark pek azdır.

Ali Süâvî Kastamonu'dan firar etti. İnebolu'ya indi, bir Fransız vapuruna atladı. Vapurda Ali Süâvî'yi tanıyanlar oldu. Ali Süâvî vapur Anadolu Kavağı'na vâsıl olunca bertakrib ile vapurdan kayığa atladı. A'lâ -rivâyetin ipe tutunarak sıyrıldı. Rumeli sâhiline çıktı, karadan Beyoğlu'nda Jan Pietri'nin idârehânesine geldi. Jan Pietri Koryedoryan Gazetesi'nin muharriri bir Fransız idi. Bizim ilk inkılabçıların mürşid ve hâmisî idi. Ali Süâvî Jan Pietri delâleti ve Fransa Sefarethânesi vesâtatıyla davet Mısırlı Mustafa Fazıl Paşa'dan vâki' olmuş idi. Avrupa'ya firâr eyledi. Ali Süâvî evvelâ Londra'da Muhibir'i neşr etti. Sonra Hürriyet Gazetesi'nin neşriyâtına iştirâk etti. 1286 Rebî'ül-âhirinde Paris'de Ulûm Gazetesi'ni te'sîs ve münferiden tahrîr ve neşr eyledi. Ali Süâvî'nin Paris'te neşriyatı çoktur. Bir taraftan Ulûm Gazetesi'ni neşr eder, diğer taraftan bir "Kamûs-ı Ulûm" tertib eder. Daha öteden monografiler yazardı. Ali Süâvî'de Türkçülük meyl ve da'vâsının daha doğrusu Türkçülük mücâdelât ve mücâhedâtının herkesten evvel uyandığına Paris'teki neşriyatı şâhiddir. Ali Süâvî Ulûm Gazetesi'nin birinci nüshasında ulemâ-yı etrâkın âlem-i ulûm-ı ihtirâ'ata olan hizmetlerini metîn bir makalede ta'rif ve tasvir etmiş, ekser makalâtında Türkiye ta'birinin sarf ve isti'mâliyle bir hatt-ı mahsûs his eylediğini ihsâs eylemiş ve nihâyet Devlet-i Osmaniyye hakkında ticarî ve coğrafi bir salnâme kaleme alarak ismini "Türkiyâ" tevsim eylemiştir. [1]336'da ihtiyâr olunan Türkiye Büyük Millet Meclisi ta'biri herkesten evvel Ali Süâvî'nin rûhunu şâd eylediğine şübhe yoktur.

1334 İnkılâbı bir inkılâb-ı siyâsî idi. Bu inkılâb meşrutiyet-i idâreyi i'âde eyledi. Fakat 1334 İnkılâbı git gide bir inkılâb-ı ictimâ'î de tevlîd etti. O da Türkçülük nâmı verdiğimiz milliyetperverlik inkılâbıdır. 1334 İnkılâbı [1]338'e kadar bu tavır ve tarzda devam etti. 1338'de diğer bir inkılâb-ı siyasîyi tevlîd etti ki, o da şekl-i hükûmete â'iddir.

1338 İnkılâbı şekl-i hükûmeti tağyir etti. Saltanat Hilâfet'ten tefrik etti.

1338 İnkılâbcılarının önüne çıkan en büyük müşkil ve mu'âriz ahkâm-ı şer'îyye oldu. Ulemâ-yı şer' şekl-i hükûmet şer'îdir dediler. Ali Süâvî bugünkü inkılâbcıların imdâdına yetişir. Ali Süâvî şekl-i hükûmet şer'î

### [Sahife 181]

değildir, nazariyesini ilk meydâna koymuş ve onu münâzara-i âsârı ile isbât eylemiştir. 1286'da Paris'te yazdığı "el-Hâkimü Hüvellâh" makalesi bu gayeyi istihdaf eder. Ma'a-hâzâ Ali Süâvî garb meşrûtiyyetinin meftûnu değildir. Onu dahi tenkîd eder. Ali Süâvî medeniyet-i İslâmiyye esâsatı üzerine yürüterek i'mârât ve tekâmülât icrâsına taraftardır.

1283'de kaleme aldığı “Hukukü’ş-Şevârî” risâlesi de bu fikre hizmet eylediğinin bürhânıdır. “Hukukü’ş-Şevârî” ulemâ-yı fikhın akvâlinden mürekkebe bir belediye nizâmnâmesi demektir.

### **Osmanlı Mü’ellifleri’nden:**

Ali Süâvî Efendi

Zekâ-yı fevka'l-âde ashâbından bir zât olup şehirdir. Az zamânda tahsilini ikmâl ederek kendisine hâs bir tarzda tadrîse başladı. Bir müddet Simav, Bursa, Sofya, Filibe'de rüşdiye mu'allimliği vesâ'ire gibi hizmetlerde İstanbul'a vürûdünden sonra da sa'ika-i siyaâetle Avrupa'ya giderek Paris, Londra'da neşriyâtda bulundu. İstanbul'a avdetinde Mekteb-i Sultânî müdürlüğünde ifâ-yı hizmet eyledi. 1294'te Sultan Murâd-ı Hâmis'i iclâs için kısm-ı a'zam ı Rumeli halkından ibâret olmak üzere başına topladığı ahâli ile Çırağan Sarâyı'na gittiği zamân hayâtına hâtîme çekildi. Cesedi diğer hem-pâlarıyla birlikte Yıldız Câmî'î kible-i cihetinin sol köşesinin üstünde o tarihte mevcûd olan kabristâna defn edildiği de biraz sonra kabristân imhâ edildi. Lisân-ı mâder-zâdı olan Türkçe'den başka Arapça, Farisice, Fransızca İngilizce'nin edebiyatına vâkıf ve tekellüm ve kitâbete muktedir idi. Muttalî' olabildiğim âsârı bervech-i âtîdir:

1. Ulûm Gazetesi: Paris'te on beş günde bir neşr olunur.
2. Şebâkü'l-Ulûm: Ünvanü'ş-Şeref'e naziredir. Her satır 21 fenni câmi'dir. Bursa'da nazm etmiştir.
3. Tercüme-i Tertîbü'l-Ulûm: Saçaklızâde.
4. Hukukü'ş-Şevâzi: Âhiren İstanbul'da tab' edildi.
5. Hive: 1290'da Paris'de basılan bu eser iki kısım olup birinci kısmı Rusya'nın Asyâ-yı Vüstâ'da terakkisini, ikincisi kısmı Hive Hanlığını mübeyyendir.
6. Girit Tarihçesi.
7. Türk.
8. Yarım Kaziyye Dîn Yıkar.

9. Kudret-i Siyâsiyye ve Düvel-i İslâmiye
10. İlm-i Usûlü'l-Husûs.
11. Kiotios: Hükemâ-yı Yunaniyye'den Eflatun'un şeriki olan Kiotios'un milâddan 350 sene evvel yazdığı edep ve ahlâka dâ'ir risâlesinin tercümesidir.
12. Muhbir Gazetesi: 55 numaraya kadar İstanbul'da, bundan aşağıya Avrupa'da neşr olunmuştur.
13. Taharriyat-ı Süâvî Tarih-i Türk.
14. Kayyidü'l-Mevcûde Vecedü'l-Fukud.
15. Muhtasar İhyâ'-i Ulûm Tercümesi: Eserin Fârisî nüshası Âtîf Efendi Kütübhanesi'ndedir.
16. Tedbir-i Servet: İhyâ'ü'l-Ulûm'un hâl kitabı esas ittihaz edilerek tevsî'an tercüme edilmiştir. Filibe'de yazmıştır.
17. Ulemâ: Terâcim-i Ahvâl-i Ulemâ'dır.
18. Herseklilerin İfâdâtı. Fransızca. 1876'da Paris'de tab' olunmuştur.
19. Âlî Paşa'nın Siyâseti. Âhiren İstanbul'da tab' olundu.
20. 1288, 1289,1290 senelerine Mahsus malûmât-ı Tarihiyye ve vesâ'ireyi hâvi salnâme.
21. Zeyl-i Takvimü't-Tevârih: Nâ-tamâmdır. Paris'de tab' olunmuştur
22. Tercüme-i Lakî-i Kabis-i Eflatun: Arabî'ye mütercimi İbn-i Miskeveyh. Türkî'ye mütercimi Ali Süâvî Efendidir. Paris'te matbû'dur.

**[Sahife 182]**

### **SULH ŞENLİKLERİ MÜNÂSEBETİYLE**

10 / 23 Temmuz Sulh ve Kurban bayramlarının bir araya gelmesi mes'ûd bir tesâdüftür. Tarihin takdîrle kayd ettiği mefâhir-i milliyyeden ma'dûd vekayi'i her sene tes'îd etmek o vekayi' âmilleri hakkındaki hürmet-i âmmeyi göstereceği ahfâda ecdâdın azim ve himmeti hakkında vâzih bir tarih dersi vereceği için millî bayramlar icrâsı ve hatta teksîr-i



fâ'ideden hâli olamaz. Çünkü insanlar her şeyden evvel eserlerinin takdîr edildiğini görmek, gördükçe de fedâkârlıklarını artırmak arzûsuna mağlûbdur. Ve şübhesizdir ki, canlı misâller sonraki nesilleri yeni yeni mu'azzam vekayi' ihdâsına bir müşevvik olur. Binâenâleyh Temmuz Bayramı'nı tebci etmek bu noktadan elzemdir.

Dokuz seneden beri bilâ-fâsıla devam etmiş ve [1]335 senesinden beri İstiklâl Harbi şekline girmiş olan Harb-i Umûmî –pek az ve müstesnâ olmak üzere– bütün beşeriyeti sarsmış, mevcudiyet-i maddiye ve mâneviyesini dûçâr-ı tezellül etmişti. Artık bir devre-i sükûtun avdetini bekleyen beşeriyet-i muzdaribe, sulh haberlerini tehâlûkle karşılamış ve sulh gününü senelerin en büyük bayramı olarak tes'îd etmiştir. Bu itibarla uzun harb senelerinin elîm vekayi' ve tekazâsına şâhid olmuş olan milletimizin bu sulh bayramını her milletten daha yüksek şevkle karşılanması, böylelikle felâketlerine bir gışâ-yı nisyân çekmesi pek tabî'î dir.

İnsânlar maddiyâta olduğu kadar mâneviyâta da düşkündür. Mâneviyâtdan mütecerrid bir millet hatırlamadığımızı, böyle bir milletin pâyidâr olduğunu da tarih kayd etmiyor. İster Müslüman, ister Hıristiyan, ister putperest olsun, her millet sükûn ve teselliye istirahat-ı vicdân ve emniyet-ı ferdâyı ancak mâneviyâtın bahş ettiği va'd ve va'idlerle buluyor. Milletler hakkında kat'î olan bu düstûr, ferdler hakkında da câridir. Çünkü cüz' külle merbûttur. İnsânlar dâimî ve yek-nesak bir hayâttan müteneffirdirler. Zirâ kırk gün bal yenilse bala karşı nefret hâsıl olur. Hayâtta dâimî tahavvül, geçen ve gelecek günlerin kıymetini artırır. Sâkin bir nehir cereyânı bizi mahzûz etmez. Vakit vakit cûş u hurûşlar husûle gelmeli ki, o nehir bir kıymet iktisâb edebilsin. Bir senelik hayâtı ma'siyet veya masûmiyet içinde geçen bir kimse de mâneviyâtında her hâlde bir teceddüd veya tahavvül ister. Binâenâleyh dîni günler kulun Cenab-ı Hakk'a karşı râbitasını tecdîd ve takviyeye hizmet ettiği içindir ki, her ferdin bugünlerde rûhunda bir yenilik, bir tahavvül his etmesi şübhesizdir.

Biri millî, diğeri beyne'l-milel, öbürü dînî olan üç bayramın tes'îdi herkese müterettib bir vazife olduğu gibi keyfiyet-i tes'îdi hüsn-i idâre de nâzımları için bir vâzifedir. Bu üç bayramı tebci husûsunda gösterilen alâkayı takdîrle karşılarlarken bir iki noktayı arz ederek “takbih-i âmmeyi” celb etmek isterim.

Meserret günlerinde büyük sesler çıkarmak ve çıkaracak eşyânın mu'âvenetine mürâca'at etmek beşerin yeni bulduğu bir şey değildir. Mu'azzam zaferlerden sonra “kös-i şâdümânî” düşünlerde davul çalmak, resmî günlerde top atmak âdeti pek eskidir. Yani her kavîm eşyânın sadâsını izhâr-ı meserrete vâsita etmek çâresini bulalı binlerce sene geçmiştir.

Yüksek sadalar rûhlarda sarsıntılar husûle getirir, rûh böylelikle yeni bir hayâta âşinâ çıkar. Beşiğinde ağlayan çocuğu vâlidesi teneke, tahta sesleriyle durdurur. Küçükler de bayramın lezzetini tabanca sesleriyle ve gürültülerle izhar ederler. Bir davul sesi nazar-ı dikkati celb ve herkesi o tarafa cezb için bin gazete ilânından daha mü'essirdir. Alelâde zamânlarda top atmak çılgınlık, davul çaldırmak safahât olduğu hâlde büyük günlerde lâzime-i meserretten ad olunur. Atılmaz ve çalınmazsa rûhumuzda bir üzüntü duyarız. Çünkü haberden ziyâde ses bizi alâkadâr eder.

### [Sahife 183]

Ramazanda da iftar ve sahurda top atılmaktadır. Fakat bunlar vakti iş'ârdan başka bir şeye hizmet etmediği için o kadar nazar-ı dikkati celb etmez. Hâlbuki bayram ve meserret topları mahdûd zamânlara münhasır olacağı içindir ki, nazar-ı dikkati celb eder. Çünkü rûhları sarsar. İşte bu sarsıntıyı vücûda getirmek için top ve davul seslerinden istifâde pek tabî'î dir ve ma'kuldür. Yalnız sulh haberi geldiği zamân atılan silâhların sesinden meserret his edecek yerde herkesin havf ve hirâsa dûçâr olduğu meydândadır. Şu hâlde silâh atmak meserret yerine korkuyu, fayda yerine zararı mûcib olduğu ve her hâlde tehlike melhûz bulunduğu için bu fenâ âdeti terk etmek lâzımdır.

Davul zurna ile köçek oynatmak âdeti henüz bîkîdir. Hükûmetin men'inden, kanunlarından ziyâde bu fenâ âdeti âmmenin takbîhi kaldıracağı için köçek oynatmak seyyi'esinin men'ine doğru gidilemediği her yerde görülmektedir. Mensûb olduğumuz milletin efrâdından bulunan gençlerin kadın kıyâfetine girerek kadınlar, erkekler hele çocuklardan mürekkeb bir kitle karşısında istikrâh ve hayâ edilecek vaziyetler almasını, sonra mashara kıyâfetine giren bir iki seviyesizin seyircileri güldürmek maksadıyla çirkin ve muhtel-i iffet ve tefevvühâtta bulunmasını ahlâk-ı milliye nâmına şâyân-ı takbîh bulunduğumuz gibi bunlara gülen, alkışlayan aklı başında ve bir mevki-i ictimâ'î sâhibi olanları da müstehakk-ı takbîh bulmaktayız.

Bir kaç gün evvel şehrimize gelen tiyatro kumpanyasına oyun için müsâ'ade edildiğine i'tirâz edenler ve tiyatoyu ahlâk-ı umûmiye nâmına muzırr görenler acaba köçek oynatmak gibi aşikâr münâsebetsizlikleri alkışlarken ne kadar küçüldüklerini his ediyorlar mı?

Üç beş gencin gizlice beraber kapanarak kadın oynatmalarını hiç kimsenin hoş gördüğü işitilmemiştir. Hâl böyle iken kadın-erkek binlerce halktan mürekkeb bir cemâ'at

huzûrunda kadın kıyafetine girmiş muhannetleri oynatmak ve masharaların bî-edebâne sözleriyle müteleziz olmak yanında acaba tiyatro ve kadın oynatmak daha ahlâkî ve terbiye ile kabil-i te'lif değil midir?

Bu sözlerimizle tiyatro nâmı verilen tülû'ât kumpanyalarını bir ücret mukabilinde oynatmak zilletine katlandıkları çehreleri boyalı, kalpleri bin bir aşkla kararmış ve “bin kocadan arta kalmış olan bîve-i bâkirlerin” oyunlarını bir kaç delikanlının kadın oynatmalarını tasvîb ettiğimize zahib olmamalarını erbâb-ı insaftan ricâ ve yalnız şu noktaya nazar-ı insafi celb ediyoruz:

Yalnız burada değil her yerde kadınlar kendileri için hususî mahaller ayrılmış ve erkeklerden tamamen tefrîk edilmiş bir sinema ve tiyatroya bi'l-farz gitseler, yahud gençlerin eğlencelerini seyr etseler ahlâksızlıklarına hüküm etmekte tereddüd etmeyiz ve hükûmetin adem-i müdâlesinden dolayı infî'âl ve kin duyarız. Hâlbuki davul zurna ile köçek oynatırken kadın ve erkek birbirine karışıyor. Ve söylenmesi yüzlerimi kızartacak rezâletler oluyor da hiç kimse sesini çıkarmıyor. Acaba bu hususta tiyatronun paralı, köçek oynatmanın parasız olması mı birinin aleyhinde diğerrinin lehinde hareketi mûcib oluyor. İşte akıl eremeyecek bir nokta!

Eğer tiyatro ahlâk nâmına muzırr ise eğer köçek oynatmak bir zararı mü'eddi olmuyorsa bâri haklarında bî-pervâ zebândırâzlıkta bulunduğumuz kadınlarımızın muhâfaza-i iffeti, çocuklarımızın fenâlıktan sıyâneti için kendilerini ba'demâ erkeklerle karışık bulundurmamak, böylelikle âşikâr tecâvüzlere, iğrenç rezâletlere meydan vermemek çâresi bulunmalıdır. Aksi takdîrde şu beyt mâsadak-ı hâlimiz olur:

Kimse idrâk etmedi ma'nâsını da'vâmızın

Biz dahi hayrânıyız da'vâ-yı bî-ma'nâmızın

**Menşûr**

**[Sahife 184]**

**KABAHAHAT KİMDE?**

Gazetelerin vazifesi yalnız cihan hâdisâtını tesbit ve işâ'aden ibâret olsaydı efkâr-ı umûmiyyenin tercümânı olarak kabul edilmezdi.

Fi'l-hakîka gazete memleketler ve milletler için lâzımdır denileceği zamân bu lüzûmu doğuran sebep doğrudan doğruya hayât-ı umûmiyyenin nâzımı olmasıdır.

Beşerin [ ] olamayacağı şübhesizdir. Bu itibarla ferdlere ne kadar âlim, fazıl, hekîm, dâhi olursa olsun vicdân-ı umûmî karşısında tenkîd ve mu'âhezeye müstehak fi'illere, düşüncelere çok defa masdar olabilir. Ferdîn bu fi'il ve düşüncesinden doğacak fenâ netîcelere meydan vermemek ve efrâdın mensûb olduğu cemâ'atın hayât ve mevcûdiyyetini sarsdırmamak için ondan daha ziyâde salâhiyet sâhibi bir ferdîn o fi'il ve düşünceye fa'âlen, kalemen, fi'ilen karşı koyması ferd nâmına bir vazîfe, câmi'a nâmına da bir şereftir. Buna binâ'en milletler o sâlahiyetin en yüksek ve geniş bir vâsıta-i tebliği ve icrâsı olarak gazeteleri kabul etmişlerdir.

Gazetelerin mişvar ve harekâtını tenkîd veya takdîr derecesini de ancak umûmî vicdân tayîn eder.

İhtiyâcların vücûd ve ademi hâdiselerin müsbet veya menfî netîceler vereceği umûmî bir sûrette gazetelerde münâkaşa edilir ve ondan sonradır ki, şekil ve gaye tesbit edilir. İşte bunun gibi mecmû'amızda mahallî ve mevzî bazı ihtiyâc ve hâdiselerin tam hüsn-i niyyete dayanarak vücûdunu ve müsbet netîceler vereceğini iddiâ ederek efkâr-ı umûmiyye karşısında alâkadârların nazar-ı dikkatine arz etmişti.

Şimdiye kadar mevzû'-ı bahis olunan ve sûtûnlarımızı dolduran bu yazılar iş ve idârecilerin hatta okumadıklarını bile iddi'â ediyorlar ve diyorlar ki;

— Boş yere uğraşıyorsunuz, sizi dînleyen yoktur. Kendînz derdînizi Marko Paşa'ya anlatınız. Ve bu sözleri söylerken bizde de kabâhat gördüklerini his ettiriyorlar. Bizim cürmümüz de şu imiş:

—Vatandan ziyâde ikbâl mevki'ine ciddiyetten ziyâde âlâyiş ve merâsime hakîkatten ziyâde kısa, netîcesiz düşüncelere merbut olanlar varmış ve biz bunlara karşı sözümüzü dînletmeye uğraşmışız. Bunda belki biraz şübhe-i hakikat vardır veya yoktur. Bu cihetleri esâsen biz düşünemeyiz. Yalnız bildiğimiz ve düşünüp de ağladığımız bir cihet varsa o da memleketimizde iş adamı yoktur. Vazîfede ehliyet ve liyâkat aramıyoruz. Eskiden bendegân-ı hazret-i tâcdârîden veyâhud du'â-hân-ı vezir-i a'zam îden diyerek bir odacı bir mübeyyiz bir câhil ummadığı ve rüyâsında bile görmediği ikbâl şâhikalarına yükselir ve sadâkat-ı u[b]ûdiyiet-kâranesini isbâta çalışmış!

Vatanın bir mâlikâne ve milletin hârâc-güzar olduğu zamânların bu gibi işler lâzım gayr-i müfârıkıdır. Ehliyet ve liyâkat mes'elesini de şu sûretle hal ettik zan ederiz.

Yaşadığımız şu hayât devresinde atacağımız her adımda bir ocak tütecek, bir gözyaşı dînecek, bir yetim gülecek ve netîcesi itibârıyla bu adımlar tevâlî ettikçe bir vatan mes'ûd olacaktır.

Acaba rü'esâ-yı umûr efendilerimiz bu ciheti düşünüyorlar mı? Düşünselerdi şimdiye kadar yapılması mümkün olan şeyleri yaparlar ve hal edilmesi kolay olan mes'eleleri medreseye düşürmezlerdi.

Kengiri pek çok ihtiyâclarının te'mîn edilmediğinden zâr ve giryândır. Bu ihtiyâcların bugün elde edilmesi mümkündür.

Senelerden beri istiklâl ve hâkimiyet mücâdelesinde ma'zâhim ve ızdırâbâtın en ağırlarına, en öldürücülerine katlanan Kengiri ve Kengirîliler vatan borcunu ödedikten sonra kendisini idâre edenlerden pek çok hizmetleri açık alınla istiyorlar. Bu onların bir hakkıdır. Kengiri efkârının bir de bu şekilde tercümânı oluyoruz ve çünkü vatana â'id efkâr ve mütâlebâtımızın hepsinin pek yakında tahakkuk edeceğine îmân ediyoruz. Bu îmâna istinâden hüsn-i niyyetimizi, samimiyyetimizi muhtelif şekillerle bilâ pervâ göstermekten çekinmiyoruz ve çekinmeyiz de! Çünkü mevzû'-ı bahsimiz, gayemiz milletin sa'âdetidir. Artık bizde de kabahat gören zevâta sorabiliriz:

–Kabahat kimde?

**Mehmed Muslihiddîn**

**TAYİN**

Kal'acık Hâkimliği'ne tayîn olunup geçen hafta Kal'acık'a hareket eden Hâkim Mu'âvini Kadrî Bey'in yerine A'zâ Mülâzımı Halil Bey tayîn olunmuştur. Mûmâ-ileyhi tebrîk eder ve tatbîk-i adâletinde sür'atle intâc-ı ahkâmı en mukaddes bir gaye-i adliyye olarak tanıdıklarını ve ona göre îfâ-yı vazîfe edeceklerini halkımıza tebşîr ederiz.

**RESİMLİ ECZACI MECMÛ'ASI**

İstanbul'da Türkiye eczacılarının hal ve istikbâllerini ve bilhassa istikbâllerini te'mîn gayesiyle neşr edilmekte olan Resimli Eczacı Gazetesi'nin otuzuncu sayısı da intişâr etmiştir.

Meslekî ve pek kıymetli mündericâtı ile yüksek bir mevcûdiyet gösteren şu mecmû'a yı münevverlere ve bilhassa fen müntesiblerine tavsiye ederiz.

### VÜRÛD

Terhis olunan ihtiyât zâbitlerimizden Tekkenişinzâde Halim Bey şehrimize gelmiştir. Arkadaşımıza sefâ geldiniz deriz.

### TASHÎH

On birinci sayıda Nizâmeddîn Yümnî Bey'in gazelinin altıncı beyitinin ikinci mısraı noksan dizilmiştir. Asl[1] şu şekildedir:

Vasl için bî-hude dil zâr u temennâya düşer.

### MÜDÂFA'A-İ HUKUK NÂMZEDLERİNİN KAZANDIKLARI OY MİKDÂRI BER-VECH-İ ÂTÎDİR:

Esâmi-i Zevât	Kengırı	Çerkeş	Ilgaz	Yekûn
İzmir Valisi Abdülhâlik Bey	165	98	79	342
Bolu Ma'ârif Müdürü Tal'at Bey	164	91	77	332
Meb'ûs-ı Sâbık Ziyâ Bey	162	94	70	326

Kayseri Ma'ârif Müdüri-i Sâbıkı Rıf'at Bey	165	63	77	305
--	-----	----	----	-----

### **BİLMECE**

Dört harfli bir sıfattır. Birinci ve ikinci harfleri müşfik bir mevcûdiyeti, ikinci ve üçüncü harfleri bir uzvu, birinci ve ikinci ve dördüncü harfleri bir san'atkârı, ikinci ve üçüncü ve birinci harfleri ise tilmeyen (?) bir şeyi, dördüncü ve ikinci ve birinci harfleri bir hâl-i istiğnâ-kârîyi, ikinci ve dördüncü ve birinci harfleri kıymeti, birinci ve dördüncü ve üçüncü harfleri liyâkati, ikinci ve birinci ve üçüncü arzu ve aşk menba'ını ifade eder.

Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciye mecmû'amızın altı aylık abonesi verilecektir.

### **DOKUZUNCU SAYIDAKİ BİLMECEMİZ MARUL İDİ**

Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciliği Alay 174 Tabur 2 Kâtibi Kengirli Abdullah Mazhar Efendi kazanmıştır. Mûmâ-ileyhe mecmû'amızın altı aylık abonesi gönderilecektir.

Diğer hal edenlerin isimlerini yazıyoruz: Zağferanbolu Mahkemesi'nde Cemil, Bursa Baytar Müfettiş Mu'âvini Seyfettin, Büyük Millet Meclisi Zabıt Kâtiblerinden Mehmed Fehmi Beyler, Büyük Millet Meclisi Zabıt ve Kavânin Müdürü Hamid Bey'in kerimesi Melek Hanım Efendi, Büyük Millet Meclisi Zabıt Kâtiblerinden İhsan Bey, Büyük Millet Meclisi Mümeyyizi Zeki Bey'in yeğeni Cânân Hanım Efendi, Kengiri İdadisi'nden 5 numaralı Mustafa Râsim, 44 numaralı Hâlid Efendiler, Kengiri İnâs talebâtından 55 numaralı Advie Hanım Efendi, Mekteb-i İdâdî'den 23 numaralı Hamid Efendi, İnâs Mektebi'nden 27 numaralı Bedriye Hanım, Kengiri Orman Mu'âmelât Me'mûru Edhem Bey, Esadoğlu Ahmed Fehmi Efendi, Nalkıranzâde Turhan Nuri Efendi, Komiser Mu'âvini Necib Bey, Çerkeş Posta ve Telgraf Müvezzi'i Mehmed Hilmi Bey, Kengiri İdadisi'nden 15 numaralı Nurullah Efendi, Jandarma Bölük Kumandanı Yüzbaşı Midhat Bey, Mekteb-i İdâdî'den 51 numaralı Hâfız Mustafa Efendi, Topuzsaray Karyesi Mu'allimli Yâsin Efendi, Bidâyet-i Hukuk Zâbit Kâtibi

Ali Haydar Efendi, Halfet Karyesi Nâ'ib Nûri Bey'in oğlu Ahmed Kemal Efendi, Şabanözü Merkez Mektebi'nden Muzaffer Âzîz Efendi, Dümeli Baş Mu'allimi Hasan Basrî Efendi, Kengırı İnâs Baş Mu'allimesi Zehrâ Hanım Efendi, Mekteb-i İdâdî'den 15 numaralı İsmâil Hakkı Efendi, Kastamonu Yarıcı Mekteb-i İdâdisi'nden 79 numaralı Mehmed Tevfik Efendi, Kengırı Ahz-ı Asker Şu'besi Mu'âmelât Me'mûru Yüzbaşı Kâmil Bey'in mahdûmu Ahmed Necdet Bey, Eskişehir Livâ Baytarı Mustafa Zeki Bey, Mecidiyye Nâhiyesi Jandarma Takım Kumandanı Mehmed Avnî Bey Mecîdiyye nâhiyesinde Pazar mahallinde mukîm Ahmed Zeki Efendi, Zağferânbolu Menba'ül-irfân İbtidâisi İkinci Mu'allimi Celâleddîn ve Turgud Bey, Ankara'da Dîvân-ı Umûmiyye Müdiriyyet Umûmiyyesi Evrak Me'mûru Hüseyin Hüsnü Bey.

### **BİLMECE KUPONU**

Numara: 12

Bilmeceyi hal edenler bu kuponu rabt etmeleri lâzımdır.



## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

Her nev'î evrak müdür-i mes'ûl nâmına gönderilmelidir.

Derc olunmayan yazılar i'ade edilmez.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Müdür-i Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Senelik Abonesi 130 kuruştur.

Altı Aylık 70 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

15 Ağustos 1339

Sene: 1

Sayı: 13

### MÜNDERİCÂT

Kendimize Doğru / Cevâd Hakkı

Hayât Yollarında / Tahsin Nâhid

Çocuklara Nasıl Bakmalı / Doktor Nûreddîn

Definetü'l-Ulûm / Ahmet Tal'at

Halil Sıdkı Efendi / T. N.

Koşma / Ali Dehrî

Kengiri Şâ'irleri

Hem Kel, Hem Hodul / Mahrûr

Hangisinden Başlasak / Mehmed Muslihiddîn

## **EHEMMİYETLİ BİR TASHÎH**

197'inci sahifenin ikinci sûtûnundaki muharriri “Mahrûr” olan makalenin başındaki birinci mısra “bir dokun bin ah dînle kâse-i fağfûrdan” tarzında yazılacak iken sehv tertib olarak “kâse-i Mahrûr”dan tarzında dizilmiş ve makalenin muhtelif sûtûn ve satırlarında da “Mahrûr” kelimeleri sehven “fağfur” tarzında yanlış dizilmiş olduğundan tashih ve itizâr olunur.

Kengirî Matba'ası

1339

Müdüri Mes'ûl: Tahsin Nâhid

Halk Yolu

Hakkın yoludur

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz: Kemal Cenâb

15 Ağustos 1339

Sayı: 13

Birinci Sene

Birinci Cilt

**KENDİMİZE DOĞRU**

**Muharriri: Cevâd Hakkı**

–Âyetullah–

Her sîmânın bir husûsiyeti, her şahsın bir mîzâcı, her meyvenin bir tadı, her yiğidîn bir ayran içişi olduğu gibi her milletinde kendisine mahsûs bir tabî'at ve şahsiyeti bir şi'âr ve seciyesi vardır.

Millî ahlâk ve seciye ictimâ'î mizâc ve bünye zafer ve felâketlerle mensûc bir tarih, müselsel ve muttasıl bir terbiye ile âhenkdâr bir hayât, ahlâkî, bedî'î, iktisâdî his ve irâdelerle meşbû ve müte'âlî bir rûh ve imânın, yani bir savaşa omuz omuza çarpışmanın, bir sokakta berâber oynamanın, bir mektebde yan yana okumanın, bir câmi'de diz dize, kalb kalbe yalvarmanın ve'l-hâsıl medîd bir mu'âşeretin, müşterek bir vicdânın ilâd ve ibdâ' ettiği bir ihrâmıdır. Mevcûdiyetini bu altın mesnedler üzerine kuramayan milletler her gün bir yeni yurd değiştiren kabile ve aşiretlere benzerler ki, oturdukları yerde ufak bir rüzgârın bile temâsına tahammül edemeyecek kadar silik ve firarî izler bırakarak zamânın girdâbı içinde kaybolmuşlardır.

Yoktan bir insan yaratmak nasıl gayr-i mümkün ise yeniden bir millet var etmek de tabî'atın kanunlarına uymayan cebri ve zorakî bir harekettir. Meşîme-i mâderde annesinin kaniyla kımıldayan, canlanan bir yavru sine-i dünyâyâ ayak atar atmaz, yine nasıl annesinin öz sütüne ihtimâm ve şefkatine muhtâc ise hayâtî ve ictimâ'î ensicesini tesbit etmiş, millî manevî hudûdunu çizmiş bir millete kendi an'anât ve mü'essesâtıyla örf ve âdâtıyla yaşamak mecbûriyetindedir. Tekâmül, mâzî ile istikbâl arasındaki tarihî bağlantıları takviye bir an'aneyi temdid, bir mü'esseseyi tevsî'dir.

Asrîleşmek isteyen Türk medenî echize ve malzemeleri ne kadar hâricten tedârik etmek ıztırârında ise millî hars ve kabiliyetini tenmiye ve ilâ için de o kadar kendine dönmek ihtiyâcındadır. Uzun yıllardan beri beklediğimiz iksîr-i hayât mecrâsını bulamayan bir su gibi içimizde kaynamaktadır. Çok zamân var ki, bu feyz dolu kaynağı sezememek aczi bizi uzak ve yabancı ülkelerin muğfil, zehirli saraylarına koşturdu. Ferdî ve ma'şerî hayâtımızda gördüğümüz sahtelik, soğukluk, acemilik kendi hayâtımızdan benliğimizden ayrı yaşamak isteyişinin hazin bir netîcesi, hâlâ kıyâfetimizdeki uygunsuzluk, mimârimizdeki biçimsizlik,

### [Sahife 186]

san'atlarımızdaki rûhsuzluk, dilimizdeki karışıklık, büyüklerimizdeki ayrılık, küçüklerimizdeki havâ'îlik, kadınlarımızdaki hercâ'îlik kendi berrak ve yaşatıcı menbâ'ımıza avdet etmediğimizin, etmek istemediğimizin elîm bir âkıbetidir.

İşte muhîtimiz bir garâ'ib meşheri. Limanlarımız gibi rûhumuz da her çeşit mala açık serbest bir iskeledir. Oraya her yeni uğrayan vapur hiç bir resme tâbî' olmaksızın hamûlesini bırakır gider.

Bazan Arab, bazen Acem, bazen de Fransız ve Alman olmak istediğimiz zamanın kayd ettiği bir vak'adır. Bu diğer-gâmlığın, dostluğun çok derin bir tecellîsi ve ferâgatıdır ki, millî varlığa zararına bir fedakârlıktır.

Boynumuzda kravatla hilâli gömlek, sözümüzde bonjurla merhaba, sazımızda koşma ile operet, başımızda kalpakla sarık, ayaklarımızda fotinle çarık, odamızda minderle şezlong, soframızda ayranla bira, elimizde bastonla asa, bacaklarımızda ketirle tozluk, ağzımızda pipo ile çubuk, edebiyatımızda aruzla hece, sırtımızda palto ile aba, kütübhânemizde İbn Haldun ile Güstav Le Bon, caddelerimizde kağrı arabasıyla otomobil, sırtsırta yan yana durur. Her hâl ve kalimizle bir müzehâneye, bir Bon Marşe mağazasına benzemek isteriz.

Öyle diyebilirim ki, Türkler, kanını Ural Altay Dağlarından, rûhunu Arabistan çöllerinden, zevkini Acemistan illerinden, şekl-i zâhîrîsini de Avrupa diyârından isti'âre etmiş beyne'l-milel bir şahsiyettir.

Bira yerine ayranımızı içsek, kilot pantolon yerine şalvarımızı giysek daha çok kendimize benzemiş oluruz. En büyük kusurumuz kendi kendimizi, kendi kudret ve imânımızı tanımamak ve tanıyamamaktır.

Millî Asâlet ve İzzet: Her mütelevven ve mütebeddel kuvvet önünde ser-fürû' etmeyen müstakil ve müstakar bir ahlâk ve seciyeye, ulvî ve kerîm, metîn ve müstakim bir fitrat ve haslete mâlikiyetle ka'im ve dâ'imdir.

## **HAYÂT YOLLARINDA**

### **Halkçılık ve Me'mûrîn**

“Hâkimiyet bi-lâ kayd ü şart milletindir. Türk halkı ve Türk köylüsü mademki, bu vatanın sâhib-i aslîsidir, o hâlde asıl efendi halk ve köylüdür.” Esâsını kabul ettikten sonra millî mücâhede de hârikalar, mu'cizeler gösteren Türk milleti bugün şerefli bir sulh ile istiklâl ve hâkimiyetini emperyalist ve kapitalist Avrupa'ya da tasdîk ettirmiş bulunuyor. Şanlı bir sulh ile netîcelenen millî mücâhedenin ızdırâblı ve felâketli günlerde düşünülen, takdîr edilen bir esâs, Türk'ün hayât-ı ictimâ'iyeye ve siyâsiyyesinde de yüce tahavvüllere, ulu inkılâblara sebep oldu. Bu mes'ûd tahavvüllerin, bu rûhlu inkılâbların feyyâz netîcelerini pek tabî'î olarak nesl-i âtî idrâk edecektir.

Bunlardan nesl-i hâzıra düşen hisse nesl-i müstakbelin ta'n ve teşnî'inden kurtulan ve kendilerine karşı takdîr ve tebcîl hislerini onların kalblerinde ebediyyen yaşatmak olacaktır ki,

bu da en büyük bir hisse-i şereftir. Esâsen hâl için çalışmak için istikbâl için temel atmak değil midir? Ve zamân dâimâ âtîyi temsil etmiyor mu? Bu itibârla kan ve cân fedâ ederek elde ettiğimiz halkın hâkimiyetini nesl-i âtîye en kudretli bir mîrâs ve en müsbet bir esâs olarak bırakacağız.

Asırlardan beri köle kul, uşak, bende gibi sıfatlarla bir hilkât-i âcize olarak telakki ve kabul edilen ve avâm nâmı da verilen halk ve köylü terakkiyât-i maddiyye ve maneviyyenin en ehemmiyetisizinden bile mahrûm yaşatılmış, dâimâ ve her yerde boyun eğmeye mal vermeğe cân fedâ etmeye alıştırılmış mevcûdiyetinden bile fedakârlık eden bir köle ad edilmişti.

Dâhi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin kudret-i dâhiyânesinin en müstesnâ ve güzîde bir tecellisi olarak “hâkimiyet bilâ-kayd-ı şart milletindir.” Düstûr-ı hayâtiyye ve insaniyyesi. Bu

### [Sahife 187]

günkü hükûmetin şî'âir-i tabî'yyesi ve siyâsiyyesi olmuştur. Halk Fırkası da bu esâsa istinâden teşekkül etmiştir.

Binâenâleyh halk ve köylü eskiden olduğu gibi hiçbir ferdîn kulu değildir, kölesi olamaz, uşağı telakki edilemez. Hakîki münevverler ve mütefekkirler halkın ve köylünün rûhundan doğmuş, halkın ve köylünün terakkisini, tekâmülünü hayâtını –halk ve köylü aşkıyla– duymuş olanlardır.

Mademki hükûmette en yüksek mevki' kazananlar, o mevki'i bu milletin mevcûdiyetine istinâden kazanmıştır ve o mevki'i ve bu millet ihzâr etmiştir.

Mademki bir zenginın çiftlikleri, konakları, sürüleri, yaylakları bu vatan üzerinde bir parçadır. Ve bu vatan ki Türk milletindedir.

Mademki ölmek için dâimâ can veren, esir olmamak için dâimâ çalışan Türk halkı ve köylüsüdür ve münevverler ve mütefekkirler ki, bu “can verme ve çalışma” sâyesinde yaşıyor.

O hâlde nasıl oluyor ki, millet, köle telakki olunsun ve o şekilde karşılansın, uşak mu'âmelesi görsün, döğülsün, ezilsin ve haksızlıklara hedef olsun. İnkılâbımızın verdiği

insanî duygularla ilâhî ve vicdânî hislerle hiçbir zamân bu hareketler kabil-i te'lif değildir ve olamaz.

Fi'l-hakîka, Türk milleti asırların pençe-i zulüm ve kahrı olarak cehâlet gibi bir katilin, bir hükümdarın bugün bile bendesidir. Lâkin esâsen bu, “bendelik”den duyulan öldürücü ve elîm elemeler netîcesi değil midir ki, hayât ve istiklâl mücâhedesini doğmuştur. Ferdlerin tegallübünden, tahakkümünden kurtulan Türk milleti istiklâlini kazanmıştır. Hayâtını mes'ûd, hayâtını te'min için de en şerefli mücâhedesine başlamak üzeredir. Bu mücâhede ile cehâletin bendeliğinden de kurtulacak ve tam mevcûdiyeti kazanacaktır.

Kendimizi aldatmayarak ve gurûrumuzu bir tarafa bırakarak alenen söyleyelim ki, şimdiye kadar me'mûrînin halka ve köylüye karşı aldığı vaz'iyet, vâhî tahakküm ve beyhûde müşkilât ve tecebbür ifâde ediyordu.

–Şer'in ve hükûmetin kesdiği parmak acımaz– i'tikad-ı derûnîsiyle hükûmete ve me'mûrîne karşı en son dereceli i'tikad ve ve inkiyâdı gösteren Türk halkı ve Türk köylüsü bu i'tikad ve inkiyâdın mukabil şeklini görmüş müdür?

Çok zamân bir dilenci tavrıyla sinerek, çekinerek, ürkerek, korkarak herhangi bir dâ'irenin kapısına yaklaştığı zamân kalbi heyecanlarla çarpıyor, benliği eriyor mevcûdiyetini unutuyordu ve me'mûrun dürüşâne, mütehakkimâne, mutasallitâne, mütefevvikane sözleri ve hareketleri karşısında muvakkam ölüyordu. Buna mukabil yine can veriyor, mal veriyor, para veriyor. Midemize tokluk, kalbimize ferâhlık, dimâğımıza bir şûhluk, evimize rahatlık, ocağımıza ateş veriyordu. Bizlerde yine hâkim, yine ağa tavrı yaşıyordu.

Şüphesiz bu hareketler mânâsızdı, saçma idi ve insanî değildi. Bugün ise en ma'kul, en insanî, en ilmî ve şâmil şekl-i hükûmet, halk hükûmetidir. Hükûmetimizde halkçıdır, halkın hâkimiyetini kesr ve tenkis edecek bir kuvvet, bir mevcûdiyet tanımaz. Şi'ârı tagallüb ve saltanat-ı ferdiyye düşmanlığıdır, gâyesi halkın hukukunun siyânet ve muhâfazasını te'minden ibârettir. Hükûmetimiz halkın ve köylünün meşrû' bir sûrette “efendi” olduğunu, gayr-i meşrû hiçbir kuvvetin bu meşrû hakkı izâle ve ibdâl edemeyeceğini mâddeten ve manen bütün cihâna tasdik ettirmiştir. Halkın ve köylünün efendiliğini yine kendisine tanıttırarak da hükûmettir. Bu husûsda her sınıf me'mûrînin bu duygu ile fikren ve fi'ilen mücehhez olması lâ-büddür.

Bu duyguyu hazm ve temsil edecek ve köylüye de o sûretle aşılacak yegâne sınıf münevverler ve mütefekkirlerdir ki, bugün bu büyük sınıfın ekserisini me'mûrî teşkil

## [Sahife 188]

etmektedir.

O hâlde me'mûrînin halka karşı vazifesi nedir? Ve vaz'iyeti nasıl olmalıdır?

Harcırâh ve yevmiyesini aldığı hâlde berâ-yı vazife köylere giden her hangi bir me'mûr köy halkının en âzîz bir misâfiri olur. Her me'mûr kendisine karşı i'zâz ve ikrâm hislerinin mümkün olan derecelerde maddeten tecelli ettiğini görmüştür. Köylerde me'mûrînin hiçbir şey mukabili olmadan her türlü esbâb-ı istirâhatı te'min edilir, köylüler yemedikleri en nefis yemekleri yedirirler, yatmadıkları en temiz yataklarda yatırılırlar. Yetmiş yaşında ihtiyarlar –çok def'a– “el pençe dîvân” dururlar. Evvelce bu hareketlerin mukabele-i şükranını bir jandarma neferinin, sert ve asabî bir tahsildârın, bir mübâşirin veyâhud herhangi bir me'mûrun tahkir, tezyif, tokat, kamçı vesâirleri ediyordu!

Halkın inkıyâdkâr ve itâ'atkâr vaz'iyetine karşı me'mûrînin şu şekli-i hareketi doğru mudur?

Hayır! Artık bu hisler ölmüştür. Yerlerine samîmiyet ve hürmet hisleri ka'im olmuştur.

Artık “Halk ve köylü köledir!” duyguları tamamen çıkarılmıştır. Yerlerine merbûtiyet ve şefkat duyguları konmuştur.

Artık Türkiye hükûmetcilerine, mütefekkirlerine, münevverlerine ve gençlerine, halkın ve köylünün sa'âdetini, istirâhatını, hâkimiyetini, hukukunu ve hürriyetini ihlâl edecekleri karşı îcâbında en kanlı inkılâbların âmilî ve kahramanı olmak yaraşır. Halkçılık tatbikatında, me'mûrînin halkçılık duygusuyla halka ve köylüye a'zamî sür'at ve suhûletle müşfikâne mu'âmele yapar.

Yani eskiden olduğu gibi her me'mûr vazife ve kanun hâricinde ashâb-ı musâlaha mu'âmele yapamaz. Bilâkis vazife ve kanun dâ'iresinde hüsn-i sûretle vazifesinin ve kanunun îcâbâtını anlatarak mu'âmele yapar, halka ve köylüye karşı vazife hissiyle hareket eder; vazifesini bir angarya telakki etmez.

Aksi takdîrde halkçılık cereyânları sâha-i nazariyâtda fa'âliyet sâhasına bir hatve atamaz, o zamân halkçılığın rûh ve mişvârı da menfî yollara sapar.

## Tahsin Nâhid

## ÇOCUKLARA NASIL VE NE YOLDA BAKMALIDIR?

### Operatör: Nûreddîn

Asırlardan beri uhûd-ı atık denilen bağlarla Türklerin her türlü inkişâfına mâni' ve sâha-i terakkîlerini serbest bırakmayan Avrupa Mondros Mütârekesi'yle Türkleri her emirlerine münkad mağlub bir millet zan etmiş ve Sevr Mu'âhedesi'yle de istiklâliyetlerini tamâmen ellerinden almaya çalışmıştır. Fakat Türkler hayret-âver hareket-ı milliyeleriyle, azm-i celâdet ve nice fedakârlıklarla elde ettikleri son zafer-i azimle hakk-ı hayâta mâlik, hür ve müstakil yaşamaya alışmış azimkâr ve metin bir kavim olduğunu bütün cihâna tanıtmış ve garb efkâr-ı umûmiyyesinde mühim tahavvüller husûle getirerek Lozan Konferansı'nın küşâdına sebep olmuştur.

Lakin Türklerle müsâvât-ı hukukiye te'sîsini ve Türkiye'de bulunan menâbi'-i servetin elden kaçmasını bir türlü arzu etmeyen düvel-i garbiye türlü türlü müşkilâtla istikbâliyetimizden birer parça daha koparmaya çalışıyordu.

Türkler metînâne ve mâhirâne tarz-ı idâre ve siyâsetleriyle Lozan zaferi husûle gelerek düvel-i garbiyye ile şerâ'it-i mütesâviyyede mukavele akd etmeleri tarih-i beşerde ilk def'a tesâdüf edilen bir vak'a-i mühimmedir. Senelerden beri devâm eden nâre-i harb yüz binlerce Türk gencini yakıp eritmiş ve bu uğurda binlerce â'ile de sönüp gitmiştir.

### [Sahife 189]

Bir tarafta da memlekette verem, frengi, ısıtma gibi emrâz-ı müthişe için için binlerce halkı yiyip kemirmekte ve nüfûs-ı umûmiyye müthiş sûrette azalmaktadır. Anadolu'nun birçok zümrüdîn ovaları ıssız bir çöle döndü.

Bugün her taraf sulh güneşinin altında altın şu'aâtıyla aydınlanarak bütün kalbler bir şevk-i sürûr ve şâdümânı içinde titremektedir.

Artık Mehmetçikler cephe-i harbden vazife-i vataniyyelerini îfâ ederek hücre-i sa'âdetlerine dönmektedirler. Onlar senelerden beri kendilerini sabûr ve mütevekkilâne boynu bükük bekleyen â'ile ve yavrular karşısında uzun senelerin bütün acılıklarını pek az bir zamânda unutacaklardır.

Fakat milletin hiç unutmaması lâzım gelen bir nokta vardır. O da bizi bugün burada rahat rahat yaşatan ve cebhelerde düşmanla pençe pençe boğuşarak memleketin istiklâliyetini



kurtaran ve milletin kalbinde ebediyen yaşayan şehitlerimizin bize emânet ettikleri yetim ve bîkes yavruları, boynu bükük sokaklarda dolaştırmamak ve onları şeref-i millî ile mütenâsib bir sûrette büyüterek yetiştirmek ve yıkılan hücre-i sa'âdetlerin harâbelerinde baykuşlar öttürmemek, geride kalanlar için hem millî ve insanî bir vazife ve hem de şükrân borcudur.

Türkler nasıl ki, Lozan zaferiyle medenî milletlerin hukuk-ı mu'âzzezine nâ'il olmuştur. İşte, yakın bir zamânda da azim kuvvetleriyle irfân, ümrân, iktisâd sâhalarında muvaffakiyet-i azîmeler gösterecek ve Anadolu'nun ıssız, o yeşil ovalarında ma'mûreler vücûda getirecektir.

Anadolu bir zirâ'at memleketidir. Henüz bahâr kuvvetinden istifâde edilememekte olduğundan işleyecek ve çalışacak kollara fevka'l-âde ihtiyâcımız vardır. Bunun içinde gençlerimiz şimdiden mes'ûd yuvalar kurmaya hazırlanmalı ve kurulan yuvalarda da altın başlı yavrucuklar yetiştirmeye gayret etmelidirler. Nesl-i hâzırın gittikçe zayıf ve cılız bir şekil almakta olduğu her an elim bir sûrette görülmektedir. Bu za'fiyetin esbâb ve avâmili pek çoktur.

Ân-ı tevellüdlerinden itibâren neşv ü nemâ devrinde bulunan çocuklar bilgisiz, görgüsüz, şefkatsiz vâlidelerin lâ-kaydıkları yüzünden iyice beslenip büyütülmesi ve bazı avârıza ma'rûziyet dolayısıyla pek elîm netâyic-i vahîme husûle gelmekte olduğu nazar-ı itibâra alınmış olmakta bu müsâhabemde doğumdan sonra çocuklara sıhî bir tarza bakmak ve beslemek usûllerinden bahs edeceğim.

Doğumu müte'âkib çocukların göbek ipini (kordon) birkaç dakika bekledikten sonra kesmelidir. Ve kesilen akşam ortası delik bir tûlbente sarılarak karnın sol tarafına yatırılmalı ve hafif bir tûlbent kuşakla sarılmalıdır. Hâlbuki ma'a'l-esef birçok mahallerde görgüsüz, bilgisiz mahalle ebeleriyle komşu kadınların göbeği kendilerinin türlü türlü muzırr şeylerle imâl ettikleri, merhem, zeytinyağı, vesâ'ire sürdükleri ve göbeğin ipinin bir ân evvel kurutup düşmesi için de göbeğin üzerine üstübeç, kahve gibi maddeler ettiklerini, hatta bazan da tükürdüklerini pek çok defalar gördüm. Bu pis ve fenâ kokulu şeylerden ekseriyâ çocuklar sararıp solmaktadırlar. Hanımlarımız, artık böyle pis ve fenâ âdetlerden kendilerini kurtarmalıdır.

Çocukların ekserisi yağ tabakasıyla sıvanmış bir hâlde doğarlar. Bunun için de vücûdun her tarafı vazelin, zeytinyağı, yumurta sarısı gibi maddelerle ovulmalı ve temiz bir bezle silindikten sonra 34 derece sıcaklıkta bir banyoya daldırılıp yıkanmalıdırlar. Banyodan

çıkarıldıktan sonra sıcak havlularla iyice kurulanmalı ve koltuk aletleriyle zürriyet aletlerine, kasıklarına nişasta ve pudra akıtılmalıdır.

Kundak: Muhitimizde pek fenâ bir tarzda yapılan ve pek çok defalar zarar ve ziyânı görülen çocukların elbise ve kundak mes'elesi cidden mühimdir.

Çocukları üşümesin diye iç içe dört beş kat bezlerle sım sıkı sararlar ve üzerine ayrıca yoktan

### [Sahife 190]

kalınca bir atkı vesâ'ire örterler. Solumaları henüz daha yoluna girmeyen çocuklardan bazılarının böyle "kundak cenderesi" içinde hastalandıkları ve bazılarının da öldükleri görülmüştür.

Yalnız gömlek ve mintan iç içe konarak giydirilmeli ve sonra üç köşeli bir bez veya tül den faniladan, geniş bir kundağa sarılmalıdır. Hatta kundak kullanılmayıp da çocuklara gömlek ile mintan giydirdikten sonra mak'adına üç, dört köşeli bezler konarak faniladan ma'mûl kısa don ve bir roba giydirilirse pekiyidir. Çünkü çocuklar hem istedikleri gibi kımıldar ve hem de oynayabilirler. Başlarına takye giydirilmeyip açık bulundurulması daha muvâfıktır.

Beşik: Muhitimizde pire, tahta kehlesi, vesâ'ir haşerâtın karargâhı olan beşikler derûnunda çocukları "bağırdak" nâmındaki bağlarla sımsıkı bağlarlar. Ve beşiğin üzerindeki direğin üzerine de bir yorgan örterler ki, yalnız baş ve ayak taraflarında kalabilen birkaç küçük delikten zavallı yavrucuklar zorla nefes alırlar. Aynı zamânda haşerâtın da hüçûmuna ma'rûz kalacaklarından elim bir ızdırâb içinde kıvranıp ağlarlar.

Müthiş fenâlıkları görülen bu gibi beşikler kullanılmamalı yüksek bağlı, boyalı tül perdeli beşiklerle yataklar kullanılmalıdır. Çocuklar dâ'imâ yan yatırılmalıdırlar. Analarının yatağında yatırılmaları kat'iyen muvafık değildir.

Banyo: Banyo çocukların sinirlerine rahatlık vererek neşv ü nemâlarına pek ziyâde yardım edeceği cihetle en iyi bir şeydir. Banyo sabâhları yaptırılmalıdır. Yalnız gece uyumayan ve rahatsızlık veren çocuklar akşamları banyo edilmelidir. Çocuklar 30-35 derece sıcaklığı hâvi bir suda 3-5 dakikadan fazla durdurulmamalıdır. Dikkatlice yapılan banyolarda çocukların soğuk alması mümkün değildir. Bunun için banyodan korkulmamalıdır. Hâlbuki ara sıra kundağı açıp çocuğun ötesini berisini silmek gibi hâller daha ziyâde üşütebilir.

Ma'a'l-esef bu muhitte hanımlarımıza bez değiştirmek, yıkamak külfetinden kurtulmak, aynı zamânda çocuklarının kuvvetli olmasını te'mîn etmek için kundak derûnuna birçok mikrop ve uzviyât-ı sagîreyi hâvi toprak koymaları asılsız ve fenâ âdetlerdir. Hatta banyo yapılan çocuklarda mutlaka sivilceler, çıbanlar husûle gelir, fikr-i bâtılla kat'iyen banyo kullanmadıkları gibi yedi yaşlarında zavallı bir masûmun da şimdiye kadar hiç yıkanmamış olduğunu Kemal-i te'essürle gördüm. Artık hanımlarımız bu gibi fenâ âdetleri terk etmelidirler.

Ağlamak: Çocukların ağlamaları kundaklarının fazla sıkılmalarından, iğne vesâ'ir bir şeyin batmasından, üşümlerinden, altlarına biriken pisliklerin temizlenmemesinden vesâ'ir bir takım esbâbdan ileri gelir. Bunun için çocuklar ağlayınca esbâbını arayıp bulması ona göre çâresine bakılmalıdır. Hâlbuki muhîtimizde, çocuklar ağlayınca hemen memeyi ağzına tıklarlar, sabahtan akşama kadar emzirirler. Bu sûretle çocukların mideleri de bozular. Bir de uyumayan çocuklara haşhaş şarâbı, körkç oğlu ma'cnu vesâ'ir birçok şey verirler. İşte bu sem-dâr mevâddın çocuklardan bazılarını öldürdüğünü bazılarını da sarsarak perişan eylediğini birçok defalar gördüm.

Beslemek: Çocukları büyütmek, beslemek için en iyi usûl analar tarafından emzirilmesidir. En iyi besleyen st de ana sütüdür. Başka kat'iyen bir şey verilmemelidir. Ma'a'l-esef birçok mahallerde yeni doğmuş çocuklara badem ezmesi, peynir şekeri, ararot gibi zararı dokunan maddeler verilmektedir.

Muhitimizde çocuklar doğar doğmaz hemen şekerli su yapılır. İçine de birkaç damla çiçek suyu konarak içirilir. Bu gibi şeyler bulantı ve kay husûle getireceğinden kat'iyen verilmemelidir.

### **[Sahife 191]**

Çocukların meme emmeleri bir tertib altına alınmalıdır. St her iki sâ'atde bir verilmelidir. 24 sâ'atde 8–10 defa emzirilmelidir.

Meme başının çocukların ağzında kalmasına pek ziyade dikkat lâzımdır. Çünkü hem analar hem de çocuklar için fenâdır. Analar meme vermek için uzun müddet eğilmiş olarak kalacaklarında karınlarında ağrılar ve meme başlarının da çiğneyip, yumuşamasından çatlaklar, yaralar husûle gelir.

İşte dikkatsizlik netîcesi memeler harâb ve perişân olur. Memeler çocukların ağızında çok kalacak olur ise fazla emecekleri cihetle karın ağrısına uğrarlar. Memelerin böyle çok emilmesinden başları uzar ve çocukların kusmalarına sebebiyet verir. Bunun için emzirilirken memeler çocukların ağızında 10–15 dakikadan fazla durdurulmamalıdır.

Analar, gerek hastalık ve gerekse za‘fiyet dolayısıyla çocuklarını emzirmeyecek olursa mutlaka sütnine bulmak lâzımdır.

İyi bir sütnine nasıl olmalıdır? Sütnine 20–30 yaş arasında olmalı bir veya birkaç çocuk doğurmuş bulunmalı. Sütü kuvvetli olmalı, çabuk kesilip azalmamalıdır. Sıraca vesâ’ir yaraları bulunmamalı, kesik kesik öksürülmemelidir, dişleri çürük olmamalı ve frengi ile ma‘lûl bulunmamalıdır. Çocuğu altı aylıktan fazla olan sütninelerin sütü koyulaşacağı cihetle yeni doğmuş çocuklara sütninelik edemezler.

Eğer sütnine bulunamayacak olursa çocuklar bi'z-zarûr hayvan sütüyle beslenecektir. En ziyâde inek, keçi, eşek sütleri kullanılmaktadır.

İçinde bulunan maddeler cihetiyle insan sütüyle eşek sütü arasında pek az fark olduğundan çocuklar 2–3 ay kadar bu sütle beslenmelidir. Memleketimizde ma‘a'l-eseef eşek sütüyle beslenen çocukların budala ve alık olacaklarına dair asılsız bir takım i‘tikadlar vardır.

Eşek sütünden sonra insan sütüne benzeyen inek sütüdür. Fakat ineklerde verem hastalığı pek ziyâde olduğundan sütü kullanılacak ineklerin hasta olmadıklarına ve sağlam bulduklarına dâ’ir kanâ‘at getirilmelidir.

Sütler kaynatılmalı, çömlek veya camdan kablar derûnuna muhâfaza edilmelidir. İnek sütleri insan ve eşek sütlerinden koyu olacağından içerisine kaynamış su konmadan verilmemelidir.

İlk hafta: Bir fincan süte üç fincan su katılır.

İkinci hafta: Bir fincan süte iki fincan su katılır.

Üçüncü haftadan ikinci ayın nihâyetine kadar bir fincan süte bir fincan su katılır. İkinci aydan sonra bir fincan süte yarım fincan su katılır. 100 gram su içine 4 gram kadar süt şekeri konması lâzımdır. Çocuklara sütü kaşık, fincan vesâ’ire ile vermeyerek emzik şişeleri kullanılmalıdır.

Çocuk kolerası ve yeşil sürgünlük gibi hastalıklara sebebiyet vermemek için gerek sütün bulunduğu kab ve gerekse emzik şişeleri kaynar sularla yıkanmalı ve temizliğine pek ziyâde itinâ edilmelidir.

Çocukların iyice beslenip beslenmediklerini ve verilen sütün yarayıp yaramadığını anlamak için ara sıra tartılmaları lazımdır. Sağlam bir çocuk doğduktan sonra 4000–4500 gram gelir Birinci ikinci aylarda yevmiye 20–30 gram, üçüncü dördüncü aylarda 20–25 gram, beşinci altıncı aylarda 15–20 gram ve son aylarda ise 5–10 gram artar. Yüzleri dolgun, kol ve bacak etleri kuvvetli, derileri gergin olan çocukların iyi bakıldığı ve sağlam olduğu anlaşılır.

Memeden Kesme: Çocuklar yavaş yavaş memeden kesilmelidirler. Çünkü birdenbire kesilirse mide ve bağırsak iltihâbları husûle gelebilir. Onlar süte pek

### [Sahife 192]

ziyade muhtâc olduklarından bol bol inek sütü de verilmelidir. Çocuklar yedinci aydan sonra sütüyle beraber fosfatın, florür, pirinç, yulaf, buğday unları tabyoka, ararot gibi maddeler sütle pişirilerek verilir. Yalnız bunlar çocukların midelerinin tahammülüne göre verilmelidir.

Bazı bilgisiz hanımlarımız çocuklarını memeden kesecekleri zaman meme başlarının üstüne gevrek parçaları koymak sûretiyle ürkütmek isterler ve ya sarı sabr gibi acı maddeler sürerek çocukları tiksindirmeye çalışırlar. Böyle münâsebetsiz şeyleri kat'iyen yapmamalıdır. Çocukları yazın memeden kesmek muhâtaralı olduğundan kışın kesmelidirler.

Hastalıklar: Bazı çocuklar doğduktan sonra kay, sürgünlük, burun nezlesi, ağız ufûneti, pamukçuk, pişikler, göz ağrıları gibi hastalıklara dûçâr olurlar.

Kay: Çocuklar emdikleri sütleri derhal bulantısız sıkıntısız bir halde çıkarırlarsa ehemmiyeti yoktur. Yalnız bir müddet sonra haykırarak, çırpınarak, kızararak emdikleri sütü bozulmuş bir halde çıkarırlarsa her meme verildikten sonra bir kahve kaşığı maden suyu verilmelidir. Eğer bir te'sîr hâsıl olmazsa tabibe mürâca'ât zarûrîdir.

Sürgünlük: Çocuklar, kıvrınarak haykırarak çırpınarak sık sık abdest bozmaya başlar ve mide-i süfliyyelere de yeşil kül renginde, fenâ kokulu bir hâl kesb ederse bağırsaklardaki bu fenâlığın önünü alacak bir tabibe mürâca'atda gecikilmemelidir.

Burun Nezlesi: Çocuklarda nezle dolayısıyla burunun içi şişeceğinden iyice meme ememezler ve zayıflarlar. Burun deliklerine bâdem yağı, gliserin gibi mâddeler akıtılması faydalıdır.

Pamukçuk: Bazı zayıf çocukların dilleri üzerinde ve kenârlarında yanakların iç taraflarında ufak ufak beyaz lekeler görülür. Bu hastalığa dūçâr olan çocuklar meme alamayacaklarından gittikçe zayıflamaya başlarlar. Dâ'imâ maden sularıyla ağızların içi temizlenmeli ve biran evvel önü alınmalıdır.

Pişikler: Bunlar, ishal, sidik vs. pisliklerden ileri gelir. Çocukları gayet temiz tutmalı, kırmızılık olan yerlere nişasta ve likoput gibi kurutucu tozlar ekilmelidir.

Göz Ağrıları: Muhitimizde gözlerin yüzde yetmiş diğeri ma'lûllerin yüzde ellisi çocukluk zamânlarında iyi bakılmamaları netîcesidir. Kızartı ve ufûnet görülürse derhal tedâvisine bakılmalıdır. Ebeveynin âtiyyen sağlam ve gürbüz bir nesil vücûda gelebilmek için yavrularını pek ziyâde itinâlarla büyütme lâzımdır.

## **DEFÎNETÜ'L ŪLŪM**

**MUHARRİRİ: AHMET TAL'AT**

## **MÂ-BA'D VE HİTÂM**

Ulemâ-ı râsihînden bazılarına göre ziyâret ve istimdât-ı kubûr câ'iz değildir. Çünkü esnâma ibâdet bundan tevellüd etmiştir. Çünkü istimdâd Cenâb-ı Hakk'ın gayriden vâki' olursa "şirk" olur. Hazret-i İbrahim'i ateşe atılırken Cibril'in "Benden bir hâcetin var mı?" su'âline verdiği cevap Cenâb-ı Hakk'dan istimdâd lâzım geldiğini gösterir. Bu mühim mes'ele ulemâ arasında ihtilafı ve pek çok fecâyi'i mûcib olmuş, hatta "İbn-i Teymiyye" gibi bir sîmâ tekfir ve habs edilerek mahbeste terk-i hayât eylemiştir.

İbn-i Teymiyye ziyâret-i kubûr ve istimdâd bahsinde men' ve nehyi mertebe-i ifrâta vardırması, hatta Ravza-i Mutahhara'yı bile ziyâreti câ'iz görmemişti. Müşârünileyhin bu men'i Mısır ve Şam cihetlerine yayılmış, nihâyet zamânın vâlisi huzûrunda akd

## **[Sahife 193]**

edilen meclis-i ulemâda küfrüne hâkim olunmuştur. Şâkirdlerinden "İbn-i Kesir ve İbn-i Kayym" üstâdlarının mesleğine dâ'ir risâleler tahrir ve neşr etmişlerdir. Bu zevâd Hazret-i İbrahim'in Cibril'e verdiği cevâbdan istidlâl-ı ahkâm etmekte ve Allah'tan gayriden

istimdâdîn câ'iz olmadığını iddi'a eylemekte idiler. Ulemâ ise Hazret-i İbrahim'in tevhîd-i "tevhid-i harf" olduğunu, avâmın tevhîdine benzemediğini iddi'a ediyorlardı. Ulemâ ziyâret ve istimdâd aleyhdârlarına şu üç cevabı vermektedirler:

1. İbn-i Teymiyye ve taraftarlarının men'ine sebep ümmet-i İslâmiyeyi ümem-i sâlifeye kıyâs ettiklerindendir. Ulemâyâ göre bu kıyâs, kıyâs-ı ma'a'l-fârikdir; çünkü aralarında fark vardır. "Küntüm hayre ümmetin" nazmı bu ümmet hakkında vârid olmuştur, çünkü fi'illerinin nihâyetini şirke müncer etmezler. Hazret-i Peygamberin bidâyeten men'î ümem-i sâlifeye kıyâsen vâki' olmuş iken ümmetin hayrül-ümem olduğuna ilim hâsıl olunca emir buyurmuşlardır. Fakat istimdâd husûsuna dâ'ir işârette bulunmadıklarından ulemâ ihtilâf etmişlerdir. Ashâb, istidâdın câ'iz olup olmadıklarını sormadıklarından sonra da tereddüde düşülmüştür. Hakkında âyet ve hadîs olmayan mes'elede ashâb ve tâbi'in müctehidîn hazerâtının kavil ve fi'illerine mürâca'at olunur, yâhud cumhûr-ı ulemânın ef'aline itibâr edilir. Binâenâleyh istimdâd husûsunda "cumhur-ı ulemâ şurût ve kuyûdu bilen adam için câ'iz" olduğunu dermiyân etmişlerdir.

Ashâb-ı kirâmın kabri tesviye etmeleri ve belirsiz bir hâle getirmeleri ibâdet-gâh hâline geleceğinden ihtirâz maksadına mübteni değildir. Belki düşmanların istihzâsına, ta'arruzuna ma'rûz bırakmamak emeline mübtenîdir. Fukahâ kabrin üzerini toprakla yükseltmeye cevâz vermişlerdir ki, bu da mezarların belirsiz edilmesinin şer'î olmadığına delildir.

2. İbn-i Teymiyye ve taraftarları Hazret-i İbrahim'in cevâbını sened ittihâz ediyorlarsa da doğru değildir. Çünkü enbiyânın tevhidi ile avâmın ümmet-i İslâmiye ile ümem-i sâlifenin tevhîdleri birbirinin aynı değildir. Ümem-i sâlifenin tevhid-i lâfzî ve [ ] yani tasdik yoktur. Âdet bir vesile ile şirke tahavvül eder. Samirînin yaptığı buzağıya Beni İsrâ'il'in ibâdetleri böyledir. Hâlbuki "elyevm öyle bir Samirî çıksın da başına geleceği görsün. Ednâ bir câhil çoban ma'kulesi dahi inanmadıktan sonra çoban çomağı başını ezer. Gerçi zamânımızda fâsıkâ çoktur. Lâkin zât-ı tevhîd kendilerinde mukarrer olup nefesine zulümle günâh-ı kebâ'iri irtikâb ederler. Ancak sûret-i İslâmda olan "Sürhser" tâ'ifesi bu ümmetten değildir. Bizim sözüümüz bu ümmetten olanlar hakkındadır.

Hocamız burada bir su'âl-i mukaddere cevap veriyor: ve "Cins-i Benî Âdem cümlesi berâberdir, Ümem-i sâlifede isti'dâd olmayıp bu ümmet de niçin isti'dâd-ı tâm olur?"

Dedikten sonra "Ümem-i sâlife türâbdan halk olunduğu ahde karîb olmuştur. Tab'-ı türâbda sıklet olduğu için ümem-i sâlifenin zihinlerinde hiddet olmayıp betâ'et olmuştur. Ammâ tab'-ı enbiyâ mevhibe-i ilâhiyye olup âhad-ı nâsın tab'ına mugayirdir. İşte bu

takririmizin ümem-i sâlife tevhide ile bu ümmetin tevhide arasında fark müstebân oldu.” hükmünü veriyor.

3. Enbiyâ, evliyâ ve Hazret-i peygamberden dünyadakilere medet-i rûhanî olur mu, olmaz mı? demek câ'iz değildir. “Zirâ nice kimseleri âlem-i mânâda terbiye eyledikleri mervîdir. Yani şehitlerle evliyânın bazı harblerde hazır olduğunu bazı kümmelînin müşâhede eylediği mesmû'attandır. Medet-i rûhanî olmadığı farz edilirse “sallû aleyhi ve sellimû teslîmâ”dan müstefad olan salâvatda ne ma'nâ vardır?”

Hülâsa: Ashâb-ı kubûdan isti'âne husûsunda ifrat ve tefritten ictinâb etmelidir. İnsanlar üç kısımdır:

Birincisi ilm-i hâlini bilmeyen mukallidlerdir. Bunlar için ziyâret-i kubûr lâzım değildir. “Bunlar şurût ve kuyûdu bilmezler, bağlandığı yerde kalırlar bunlar mevtâyı musalla da görüb ol ibret ile iktifa ederler.

#### [Sahife 194]

İkincisi, ilm-i hâlini bilip âmil olanlardır. Onlar da Fâtiha ve âyât-ı kerîme okuyarak sevâbını ihdâ etmektedir.

Üçüncüsü, kuvve-i kudsiyye sâhibleriyle ulemâdır. Bunların tevessül ve istimdâdı şirk-i hafî değildir. Bunlar için kabirde tazarru' ve niyâz câ'izdir.

Görülüyor ki, hocamız ziyâret ve istimdâd-ı kabirde, mum yakmak ve kurban kesmek husûsunda mu'tedildir. Bu husûsda fukarâyı düşünmesi ne kadar güzeldir?

Hocamız kimya ile uğraşanların aleyhindedir. Bu kimya bi't-tab' bugün mekteblerimizde tahsil olunan müstakil ve vâsi' ilim değil, kibrit-i ahmer dedikleri mevhumdur.

Diyor ki, “Bu kimya beyne'n-nâs mestûr bir iştir. Hakîkatte cümlesinin işi teşviştir. Hâceti a'yâm sıfat-ı hasîseden sıfât-ı nefîseye kalb etmektedir. Meselâ, haceri yakud, nühas-ı zeheb eder, işte buna kimya-yı suğrâ derler. Kibrit-i ahmer iksirden ibâret bir ma'nâdır. Ahmeriyetden murâd kırmızılığı değil tab'ında matvi olan sürhiyettir. Çünkü iksirlerin muhtelif renkleri vardır. Kibrit-i ahmerin ismi mevcûd, cismi ma'dûmdur, Anka gibi. Tevfik-i ilâhi ile elde etmek, belki mümkündür, fakat kesb ü sa'y ile mümkün değildir. Tâlibi câhil, müfekkiri câhildir. “Onun ile meşgul olmak ve telakkî-i mâl ile tasnî'-i evkat etmek ma'hâzâ cehâlet ve delâlettir. Onunla uğraşanlar bir âfete ez cümle “fakre” mübtelâ olurlar. Zira telakkî-i mâldan ibâret bir ma'nâ olmuş olup bir şey eline geçmez, ibâdetten geri kalır, bu



sûretle dünyada eli yüzü kara, âhirette ehl-i mahşere mashara olur. İlm-i nücûm, ilm-i esrâr, ilm-i künûz, ilm-i kimya ashâbı fakr ve zillete mübtelâ olurlar.

Hülâsa: Hoca Halil Sıdkı Efendi çok okumuş bir mütetebbi‘, nâfiz nazarlı bir müdakkik, taassub ve riyâdan müctenib bir âlimdir.

Kengırı

10 Temmuz 19

## **TEDKİKLER VE TETEBBU‘LAR**

### **HALİL SIDKI EFENDİ**

Muharriri: T. N.

Âlim, şâ‘ir bir zâttır. Definetü'l-ulûm müellifidir. Romanya'nın İsmâil şehrine mensûbdur. Orada tevellüd etmiştir. Tarih-i tevellüdü malûm değilse de Definetü'l-Ulûm'un tarih-i tahrîri olan 1260 tarihinde sinninin elli yedi olduğunu bildirmesine nazaran tevellüd tarihinin 1203 olması îcâb ediyor. Yine mezkûr kitâbda baba cihetinden ceddini Halil Sıdkı ibn-i Ali ibn-i Ali ibn-i Ahmed silsilesinde göstermektedir.

1243 tarihinde “Navarin” hâdisesi dolayısıyla Romanya'yı istflâ eden Rus ordularının katli‘âmından kurtularak İstanbul'a gelmiştir.

İstanbul'dan Kengırı'ya sebep-i hareketi şu sûretle izâh edilmelidir:

İstanbul'da gezmiş, dolaşmış –ta‘bîr-i mahsûsla– her türlü menhiyyâtı işlemiş, serseri ve taşkın bir hayât geçirmiş. Netîce itibârıyla bu tarz-ı hareketin iyi ve insanî olmadığını takdîr ederek bir mürşid-i kâmil aramaya başlamış, parası da çokmuş, İstanbul'da pek çok zâtle görüşmüş, hiç birisi kendisini “irşâd yolunda” tatmin edememiş, yolda falan kılığı kıyafeti düzgün ve mütevazı gördüğü her zâta başvurmuş. Onlarla görüşmüş, tanışmış, aradığını sormuş. Nihâyet bir gün “Galata Köprüsü'nün yeni yapıldığı zamân” köprü üstünde seyyâh kıyafetli bir zâta tesadüf etmiş. O zâtı görür görmez kalbinde bir itimâd ve teveccüh uyanmış. Hemen yanaşmış, daha kendisini takdim etmeden o mechul derviş, yâhud seyyâh:

“Ne var Halil Efendi oğlum!” hitâbında bulunmuşdur, hal-i dervişin mübârek ellerine sarılmış, öpmüş, arz-ı hürmet etmiş. Derdini anlatmış, kendisinden irşâd beklemiş.

## [Sahife 195]

Artık fenâ hâllerine, çirkin hareketlerine bir nihâyet vermek için bütün samîmiyet-i rûhuyla dervişten “ders-i irşâd-kârane” taleb etmiş. Derviş İstanbul'dan gitmesini söylemiş. Nereye gideceğini sormuş:

–Kengirî'ya demiş. Ve ilâve etmiş: “Orada “Balcızâde Mehmet Efendi<sup>154</sup>” vardır. Hâkim-i manevîdir. “Kutub”dur, onunla görüş!”

Ve Kemal-i itmînânla öteden beri görüştüğü, Galata'da Yeraltı Câmî'nin yakınında mezkûr câmî'e â'id bir odada oturan şeyh efendînin nezdine gitmiş. Keyfiyeti anlatmış. Ba'dehû yola revân olmuş, İnebolu'ya çıkmış, Kastamonu'ya gelmiş ve Tosya tarîkiyle Kengirî'ya gelirken yolculara “Balcızade”yi sormuş. Müşârünileyhin şehrin Sarıbaba cihetinde bir tarlası olduğunu ve birkaç ineği bulunduğunu, bunların sütünden yağ ve yoğurt istihsâl ederek te'mîn-i ma'îşet eylediğini, ve bazan tarlasındaki çördük ağacının kaba gölgesine oturarak kitâb ve iyi Kur'ân okuduğunu öğrenmiş ve Kengirî'ya geldiği zamân şehrin Sarıbaba cihetinde buzağı otlatmakla meşgul bir zâta tesâdüf etmiş, ber-m'utâd o zâta da Balcızâde'yi sormuş. O zât da Balcızâde'nin bazan buralarda bulunduğunu ve şehirde ise Câmî'-i Kebir civârında Şadırvanüstü Medresesi'nde oturduğunu söylemiş. Birbirlerinden ayrılmışlar. Halil Sıdkı Efendi medreseye gelmiş, orada gördüğü bir zâta Balcızâde'yi sormuş. Evvelce Sarıbabada gördüğü zâtı göstermişler. Halil Sıdkı Efendi hayret etmiş ve Balcızâde'nin huzûruna dâhil olmuştur.

Halil Sıdkı Efendi Kengirî'da Nusretbaşı Evkafı'ndan eski Müftü Dâ'iresi'nde ikamet eylemiştir.

Bilâhire şehrin mütesellimi Hayvarzâde Hacı Mehmed Ağa'nın Kadıkıran eşkiyâsı<sup>155</sup> tarafından 1240 tarihinde kalenin arka tarafındaki Uluyazı'da itlâfi üzerine dul kalan refİKası Emine Hanım'ı tezevvüc etmiş ve Halil Sıdkı Efendi'nin hüsn-i ahlâkına meclûb olan Balcızâde ile Hacı Mehmed Ağa'nın mahdûmu Hacı Memiş Ağa'nın bu izdivâcda hüsn-i mu'âvenetleri görülmüştür.

---

<sup>154</sup> Terceme-i halli ileride yazılacaktır.

<sup>155</sup> Celâlî eşkiyâsının serpintisi olan Kadıkıran şakîleri Kengirî'ya 1233'de birinci ve 1240 tarihinde de ikinci defa gelmişlerdir ki, bu son baskının Kalacık'daki Şehsüvâroğullarına mensûb Hatice Hanım'ın ısrâr ve da'veti üzerine vâki' olduğu mervîdir.

Halil Sıdkı Efendi'nin bu izdivâcı o zamân idâre-i memleketle alâkadâr olanların kadir-şinâslıklarını pek güzel ifade ediyor.

Fi'l-hakika bir livânın mütesellimi Hayvarzade Hacı Mehmed Ağa'nın fecî' âkıbetinden sonra bütün debdebe ve haşmet, emlâk ve arâzi iki yüze yakın dükkân, han, hamâm, hamas, hademe, katırcı odaları vesâirlerle başbaşa kalan Hacı Mehmed Ağa'nın zevcesi Emine Hanım hayâtına Halil Sıdkı Efendi'nin iştirâk ettirilmesi ve onun şu sûretle refâhının te'min edilmesi en yüksek bir kadir-dânlık duygusuna istinâd etmektedir.

Halil Sıdkı Efendi'nin bundan sonra iki kızı dünyaya gelmiş, birini Sedefzâde Hacı Abdullah Efendi, diğeri Müftüzâde Osman Efendi ile izdivâc ettirerek Kengiri ile alâkasını kuvvetlendirmiştir.

Manevî hâkim olarak tanıdığı Balcızâde Mehmed Efendi'ye karşı gayet hürmetkâr davranan Halil Sıdkı Efendi müşârünileyhin manevî fazîletlerini tavsif ve tasvir eden pek çok şi'irler yazmıştır.

Epeyce bir zamân Eski Müftü Dâ'iresi'nde tedris ile meşgul olmuştur. Şâ'ir Zahmî, Ağacık karyeli Mustafa, Akdağlı Mustafa, Aktaşlı Mustafa, Sarı Sofu Mehmed, Dîb Sofu denmekle ma'rûf Ömer Efendiler telâmiz-i irfân ve fezâ'ili idiler.

Definetü'l-ulûm'dan başka "Mahzenü'l-ulûm" nâmında bir kitâbı ve "Müretteb Divânı" olduğu söyleniyorsa da henüz elde edilememiştir.

Halil Efendi, zâhid, müttakî hazâ'il-i mümtâza sâhibi bir zât idi.

### **[Sahife 196]**

Dünyânın germ ü serdîni her türlü âlâm ve eşvakını, ekdâr ve ezvâkını i'tidâl ve soğukkanlılıkla karşılar ve dâimâ tettebbu'âtla meşgul olurdu.

Geceleri kendisinden olarak pek az uyur, riyâzet-i bendiyeye son derece de ri'âyet ederdi.

Balcızâde Mehmed Efendi ile geceleri tab' sabah sohbet ederler ve birbirlerine hediyeler gönderirlerdi.

1263 tarihinde bir gün Halil Sıdkı Efendi Mehmed Efendi'ye bir hediye göndermiş, Mehmed Efendi hediye getiren zâta "Halil Sıdkı Efendi'ye benden selâm et, üç güne kadar

ben göçeceğim, o da uzatmasın!” demiş ve üç gün sonra Balcızâde Mehmed Efendi vefât etmiş, otuz beş gün sonra da Halil Sıdkı Efendi dâr-ı bekaya rahlet etmiştir.

Balcızâde'nin vefâtında:

Var bolluk bir böyle zâta ey ahâlî-i Kengırı!

Bilmedik elden çıkardık kâmil bir insan idi

beyitini söylemiştir.

Vasiyeti mûcebince Taşmescid yakınında Hocagaz=Hoca Âzîz nâm mahalle defn edilmiştir.

Rahmetullah-ı aleyh

Halil Sıdkı Efendi'ye â'id tedkiklerimizde kıymetli mu'âvenetlerini ve malûmâtlarını esirgemeyen merhûmun hafidleri Kengırı istinâf a'zâsından Sedefzâde Ahmed Cevdet Bey Efendi ile müderris Müftüzâde Hilmi Efendi'ye ve Müftü Atâ'î Efendi'ye burada teşekkürü vecibe bilirim.

**T.N.**

**EDEBİYAT**

**KOŞMA**

Beyhûde yorulma ey melek-sîmâ  
Ne kadar eylesen naz geçer miyim  
Vefâdır âşîka ettiğin cefâ  
Yüz bin cefâ etsen vaz geçer miyim

Meclis-i aşkında nûş edip sağır  
Olmuşuz ne çâre mest-i mukadder  
Gözlerim yaşıyla, istersen eğer  
Katlim için fetvâ yaz geçer miyim

Nedir bu cefâlar Nedir bu sitem  
Nedir bu çektiğim mihnet ve elem

Derd-i firakınla eğer ölürsem  
Elinle mezârım kaz geçer miyim

Nâle vü feryâdım değil bir sebep  
Dehriyâ çekeriz bin türlü ta‘b  
Cevr ü cefâ ile geçip günüm hep  
Görmesem âlemde yaz<sup>156</sup> geçer miyim  
**Ali Dehrî**

### **KENGİRİ ŞÂ‘İRLERİ**

#### **KOŞMA**

Eğer âkıl isen dînle bu pendî  
Bir mu‘azzam beytiz Hak binâsıyız  
Hakaretle gönül yıkma efendi  
Biz bu kâ‘inâtın sırr-ı esâsıyız

Tâlib-i Hak isen hangâh biziz  
Sâlik-i Hüdâ'ya kıblegâh biziz  
Maksad-ı aşka doğru râh biziz  
Biz tarîk-i Hakk'ın reh-nümâsıyız

Lâ-mekândan geldik Kadrî cihâna  
Zarf-ı mekân olduk kevn ü mekâna  
Bu şekl ü hey’etle düştük zebâna  
Şimdilik âlemin mu‘ammâsıyız

#### **[Sahife 197]**

Hak ile Hak olan âşık-ı sâdık  
Varlıkta var olup benlikten geçer  
Vücûd-ı vahdete olanlar lâyıık  
Benlik şöyle dursun senlikten geçer

---

<sup>156</sup> Bu mısradaki “yaz” seyf ma‘nâsındadır.

Yârı ağıâr bilip hem yâr olanlar  
Her kande yâra dîdâr olanlar  
Dâreynde Fâ‘il-i Muhtâr olanlar  
İcrâ-yı fenâya felekten geçer  
“Zahmî'ya” sen misin erlerin eri  
Kelâmında zâhir Hakk'ın eseri  
Rûh-ı rûhullâhdan olan haberi  
Cism-i latîf olup benlikten geçer

### GAZEL

Bu şeb ikrâmını sâkî zamânın görelim  
Çün sürâhi baş eğip pâyında yüzler sürelim  
İçelim bin kadehi başına bin cân dese de  
Mey nedir sâkî nedir câm nedir bulduralım  
Varalım “men-arefe” ilmin soralım  
Geçelim dağdağa-ı âlem-i hayâtdan biz  
Sofra-i tevhîdimiz bir yakın eve kuralım  
Kadeh-i şirketimiz bâd-ı havâdan eritip  
Mey-i hâlisle der-i meygededen dolduralım  
Mey-i sâfindan olur bizlere “Vehhâc Nasîb”  
Varıp el-bestedir lütfuna dîvân duralım

Makam-ı tîzi tuttu mutribâ bir ince tel çekti  
Diğer bir nâ-münasib geldi ortaya cümel çekti  
Muhabbet kuvvetini tecvîz ederek mi ehl-i aşk yâ hû!  
Aceb hayretle vâ‘iz gör ki fetvâ-yı mecel çekti  
Hebâb-ı bâdeyi çatlatma sâkî hhâce havf eyler  
Kıvâmın buldu tatlandır ki zira çok asel çekti  
Yeter kes kalini hâl ehlini koyma keşâkeşde  
Seni erbâb-ı dil hoş gördü bak hayli mehel çekti  
Kemân-ı sîne hızlandı yine “Rindî” kulak büktü  
Makam-ı tîzi tuttu mutribâ ince tel çekti.

## GAZEL

Tâlibâ tut sözümü ekme adam olasın  
Yani kim sen de bu aşk hâline mahrem olasın  
Maksadın himmet olup feyz-i beka bulmak ise  
Durma bir arif billâh ile hemdem olasın  
Mahv edip varlığı sıdkile aşk râhına gir  
Tâ ki endişe-i kevneynden eslem olasın  
Minnet etmez şeh-i aşk bendesi şâh-ı dehre  
Âşık ol sen dahi bu zümreye munzam olasın  
Dâimâ mûr-i za'îf ol ki geçip benlikten  
Mülk-i ma'nâda Süleyman-ı Mu'azzam olasın  
Fâriğ ol nefis ü hevâdan aşkda hâk ol  
[...] -veş çeşm-i âzîzâna sen elzem olasın  
Aşkda sıdkile sâbit-kadem ol ey Mecbûr!  
Feyz ü tevîk-i hedâyât ile hürrem olasın

## HEM KEL HEM HODUL!

Muharriri: Mahrûr

“Bir dokun bin âh dînle kâse-i mahrûrdan

Ba'de-ezin feryâdı seyr et hâme-i Mahrur'dan”

Nûr-ı hürriyet dünyâyı tuttuğu ve herkesin fi'ilinde, kavlinde, mesleğinde serbest olduğu bu zamânda mest-i gurûr-ı ikbâl olmaya cür'etlerinden dolayı hâlâ vicdânlarından olsun utanmayarak “Hürriyet, fikir ve vicdân”a tegallüb etmek isteyenler görülüyor. Anlamıyoruz herkes “hürriyet ve vicdân”ın kudsiyetine ka'il iken nasıl oluyor da –bu kudsiyeti daha fazla idrâk etmesi lâzım gelenler- hürriyet-i sahîhanın te'essüs ettiği bu mübârek topraklarda hâlâ

## [Sahife 198]

vicdân hilâfında vicdâna, kanûna, irfana, hürriyet, fikir ve vicdâna karşı diş bileyip yumruk sıkıyorlar!

Bu kafalar acaba hâlâ idrâk etmemişler mi ki, vicdânın en menfûr düşman-ı harekâtı fuzûlî gurur ve tahakkümler, gayr-i kanunî tehekküm ve tagallüblerdir.

Evet bu gibiler hâlâ niçin anlamıyorlar veyahud anlamak istemiyorlar ki, süngülerle kazanılan memleket ve hürriyetin ve istiklâlin esâs bekasını ilim ve irfân işlemiş “hürriyet ve vicdân” beslemiştir.

“Halk Yolu” bu muhît-i bed-bahtın yaralarına cevârih-i ictimâ‘iyyesine bir davâ bulmak emeliyle intişâr ediyor.

“Halk Yolu”nun başında toplanan bu memleket gençlerinin programının rûhunu, maksadlarını, gayesini bu muhîtte bir inkılâb-ı ilmî ve fikrî ve ahlâkî vücûda getirmek mâddesini tatbîk ve bir de fuzulî tahakküm ve gayr-i kanunî tegallüblere, gayr-i ahlâkî harekâta karşı bütün hamîyyet-i vicdânla çalışmak bilâ-pervâ irşâdât ve neşriyâtda bulunmak teşkîl ediyor. Binâenâleyh “Halk Yolu” muttali‘ olduğu, gördüğü, bildiği hiçbir gayr-i kanunî ve gayr-i ahlâkî harekâta karşı sükût etmez ve etmeyecektir.

Bazı zevât bizi bu derekede görmek istiyorlarsa aldanıyor ve aldanacaklardır!

Tuhaf! Herhangi gayr-i ahlâkî ve gayr-i vicdânî bir hareket, bazı efendiler tarafından zuhûr eder ve tasvîb ve takdîr olursa biz de ayn-ı kerâmet, mahz-ı hikmettir diye Ahfeş'in keçisi gibi kafamızı mı sallayalım!

“ Muhtâcız öyle havsala-i hâzimâneye!”

Neron bir gün ulemâdan müteşekkil bir meclisde şerefli ma‘nâsına olan Fransızca “honore” kelimesini mü’ennes isti‘mâl etmiş, kelimenin müzekker olduğuna nazar-ı dikkati celb edilmesi üzerine Neron hatasını tashîhe bedel kelimenin ba‘demâ mü’ennes olarak isti‘malini emr eylemiş ve fakat Roma'da birçok başları bedenden cüdâ, birçok hânümânları tahrîb ve ifnâ etmesine ses çıkarmayan ulemâ, “Kayser Sarfiyon'un fevkinde değildir” kavliyle imparatoru protesto eylemiştir. Bugün de Fağfur'u inleyen işte böyle bir hareket olmuştur.

“Halk Yolu”nun son on ikinci sayısında “Sulh Şenlikleri Münâsebetiyle” serlevhasıyla ve “Menşur” imzâsıyla yazılmış ahvâl-i hakîkiyyeyi aynen musavver ve cereyân-ı hâle nazaran pek edibâne, hakimâne, müdakkikâne yazılmış bir makale var idi. Evet sulh şenlikleri münâsebetiyle gülüp oynamak, eğlenmek sürûr-ı umûmîyi tezyîde çalışmak herkesin hakkı, hakk-ı medenîsi idi.



Fakat “Menşur”un kadın erkek binlerle cemâ’at huzûrunda kadın kıyâfetine girmiş muhannetleri oynatmak ve seyircileri güldürmek maksadıyla çirkin ve muhill-i iffet tefevvühâtta bulunmak, ahlâk-i milliyye nâmına şâyân-ı takbîh olduğu gibi bunlara gülen ve alkışlayan aklı başında bir mevki’-i ictimâ’î sâhibi olanları da müstahîk-ı takbîh bulmaktayız demesinde acaba vicdâna, kanûna, ahlâka mugayir ne gibi bir tecâvüz vardır ki, Menşûr imzâsının kim olduğu ehemmiyetle, şiddetle tahkîk ve ta’kib edilmekte imiş!

Şu hâlde biz de Menşur imzâsının kim olduğunu gizliden gizliye ehemmiyetle ve şiddetle tahkîk etmekte olanlardan şimdi soruyoruz! Hüviyetini, kim olduğunu anlarsanız ne yapacaksınız? Ne yapabileceksiniz? Gazeteciler efkâr-ı umûmiyyenin vekîlleridir. Menşûr da vazîfe-i vicdâniyye ve vazifesini îfâ eylemiştir!

O manzarayı görmüş de nefret etmemiş sâhib-i akl-i selîm, merd ve vicdânlı bir kimse tasavvur olunamaz.

### [Sahife 199]

Dün bir arkadaşıla görüştük. “Yâhû Menşûr sen imişsin! Bu müstekreh eğlencenin mürettibleri sana çok kızıyorlarmış!” dedi. Hâlbuki o arkadaşım benim Menşûr olmayıp Fağfûr olduğumu biliyordu. Bildiği hâlde beni de o vâdîde böyle inletmek için bana çattı.

Gazetelerin tehzîb-i ahlâka hâdim olduğunu o muhakkikler acaba bilmiyorlar mı? Bizim içimizde Allâh, kanûn, vicdân korkusundan başka korku yoktur.

Evet bu hatânın bu gayr-i ahlâkî hareketin mürettibi onlardır diye Ahfeş keçisi gibi kafamızı sallamaklığımızı mı istiyorlardı? Menşûr'un dedikleri nefsü'l-emre tevâfuk etmiyorsa tekzîb edilsin! Yahud Menşûr'un yazılarıyla hukuk-ı şahsiyye yahud me'mûrelerine tecâvüz edilmiş olduğunu zanneden zâtlar gazete aleyhinde ikame-i davâ etsinler de iddi'âmızı biz de mahkemenin hükmüyle te'yîd edelim. Zirâ bütün memleket halkı ve me'mûrîni buna şâhiddir.

Sâhib-i akl-i selîm hiçbir kimse yoktur ki, o manzarayı görmüş de nefret etmemiş olsun! Daha fazla söyleyelim mi? Rehnümâ-yı millet olmak lâzım gelenlerin ahlâk-ı İslâmiyye ve âdâb-ı milliyyeyi çığrından çıkaracak ve iffetine sû'-i te'sîr edip kuvâ-yı maneviyyeyi tahrîb edecek hareketlerden tevakki etmesi ve hattâ vuku'unda men' etmeleri lâzım gelirdi. Kanûn da, ahlâk da, vicdân da, vazîfe de bunu emr eder.

Binâenâleyh beyefendiler! Menşûr vazîfe-i vicdâniyye ve vataniyyesini îfâ etmiştir. Menşûr imzâsı tehlikeli bir anarşist değildir. Ma'nâsız vaz'iyetlerinizi tashîh etmek, kanûnsuz

gurûrlarınızı kırmak, sizi o makama getiren millete, milletin mukaddesâtına artık hürmet etmek, ser-fürû eylemek zamânı gelmiştir.

Gazetelerin tezhîb-i ahlâka hâdim neşriyâtından dolayı hiçbir kuvvetin mes'ûl edemeyeceğini hâlâ anlamayanlar, anlamak istemeyenler varsa artık anlamalarını, öğrenmelerini ve bu memleketin de muhafaza-i hukukuna hizmet edecek olanları mevcûd olduğunu bilimlerini kat'iyen tavsiye eyleriz!

### **HANGİSİNDEN BAŞLASAK!**

**Muharriri: Mehmed Muslihiddîn**

Bir arkadaşım soruyordu:

–Hangisinden başlasak?

İşte bu su'âl şu hasbihali doğurdu.

Muharrirlerimizden birisi “istiklâl”lerden bahs ederken hayâtî, iktisâdî, siyâsî gibi muhtelif istiklâllerin milletler için mü'emmen olmasını ve ancak bu sûretle yaşatılabileceğini zikr ediyor ve bu muhtelif istiklâllerin temeli olarak da siyâsî istiklâlin taht-ı te'mîne alınmasını evveliyetde görüyordu. Bu itibârla bugün Türk milleti siyâsî istiklâlini kazanmış ve hayât için hür ve mes'ûd yaşamak için hayâtının temelini atmış bulunuyor: Hâzâ min fazlı Rabbî!

Pek yeni, asrî duygular ve zihniyetlerle serbestçe yürüyebilmek için siyâsî istiklâlden başka diğer istiklâllerin de sağlam ve kat'î bir sûrette kazanılması lâzımdır.

İstiklâllerin hey'et-i mecmû'ası bir zincirin halkaları gibi iki baştan birbiriyle alâkadâr bir silsiledir. Bu silsilenin kudret ve sağlamlık derecesine göre hayât tecelli eder. Zincirin bir halkasının çürüklüğü, gevşekliği kopmaya meyyâl bir şekil göstermesi zincirin hey'et-i mecmû'asının ifâde ettiği veyahud etmesi îcâb eylediği âhenk ve râbitanın tam ve sâlim, devâmlı olacağında iştibâh ve tereddüd uyandırır. Buna binâ'en yalnız siyâsî istiklâlin dünya devletleri tarafından tasdik edilmesiyle iş bitmiş ad olunamaz. Hâlbuki son inkılâba kadar fi'ilî bir sûrette bu mes'ele aksi cihetinden telâkkî ve kabûl olunuyordu. Hattâ o dere

**[Sahife 200]**

cede ki, felâketlerimizin tekmîl esbâb ve evâmilinin bu menba'dan kol aldığına hükm edebiliriz!

O hâlde artık uyuyamayacağız! Müttekâmil ve müterakkî bir millet-i mütemeddîne olabilmek ve bu sûretle kendimizi tanıtabilmek için “tam müstakil” olmaya çalışacağız. Fakat iş bir ve mes'ele mahdûd değil ki! Bu yüzden her gelen devir ve o devri yaşatanlar Türk varlığından bir parça daha koparmışlar, ona hiçbir şey ilâve etmemişler veyahud edememişler. (Yalnız bu son feyizli inkılâbımızdan evvel ki on beş senelik değişikliğin bizi kendimize tanıttırıldığını velev ki, bir zümre üzerinde olsun inkılâb rûhunu uyandırdığını inkâr edemeyiz.)

Bugünkü nesil ağır ve ezici bir yük altındadır. Mevcûdiyetimizin ve varlığımızın esâsını köylü ve köylüler teşkil ettiğini düşündükçe bu “yükün” ağırlığını kat kat fazla olarak his ediyoruz.

Bundan başka köylere ve köylülere nisbetle daha müsâ'id, daha anlayışlı ve duygulu ad edilen şehirler ve şehirliler ahlâk ve maneviyât bozgunluğuna daha müsâ'id ve daha müsâ'adelilerdir.

Hukuk-ı vezâ'if-i siyâsiyelerinden bin kere daha kudsî, daha ulvî, daha kıymetli hak ve vazifelerinin taharrî ve îfâsına büyük bir alâka ve mecbûriyet duymaktan uzaklaşan kadınlar, ahlâk ve insaniyet başlangıcı ve anası olan kadınlık, hakîkatten ziyâde zamânın te'sîri altında kalarak taklîd vâdilerinde dolaşmakta...

Ahlâkî ve ictimâ'î inkılâbımızda bi'l-hâssa nesl-i âtf üzerinde en büyük rolü îfâ edecek kadınlarımız olduğuna göre onlar nasıl müşvâr ta'kib edeceklerdir.

Halkı ve köylüyü sa'y ve fa'âliyetden, sıhhat ve selâmetten alıkoyan esâssız, bâtil hurâfelerin yıkılmasında ulemâmızın vaz'iyet-i hâzırası ve ilerideki vaz'iyeti ne şekilde tesbît olunacaktır.

Hayâtdan, sıhhatden, intizâmdan,istirâhatdan her şeyden mahrûm köylü ve köylüler harâbiyetden ve sıkıntıdan nasıl kurtarılacaklardır?

Yollar, mektebler, medreseler, emlâk ve arâzî mes'eleleri, a'sâr vergi mesâ'ili, mahkeme işleri ve sonra hükûmetimizin vaz'iyet-i siyâsiyye ve ihtiyâcât-ı harbiyyesi, mesâ'il-i iktisâdiyye... Bir yığın mesâ'il ki, hiç birisi te'hîr kabûl edemez.

Bu düşünceler içinde bunalan arkadaşım geçen gün yine bana soruyordu:

-Hangisinden başlasak?

Karâr verdik, her meslek, her sınıf iktisâd duygularıyla mahmûl olarak kendi ihtisâs ve bilgileri dâ'iresinde bitmez ve tükenmez azm ile müttehidâne çalışmalıdır.

Çünkü bugünkü yüksek medeniyetin sâhibleri gayelerine bu sûretle ulaşmışlardır.

Memleketin mukadderâtına hâkim olan "Halk Fırkası" programlarını tesbît ettikten sonra gayeye vâsıl olmak için başka hiçbir zihniyete, aksü'l-amellere kulak vermeyerek yukarıda söylediğimiz gibi müttehidâne çalışacak ellere iş tevdi' etmelidir.

Çünkü programsızlık yüzünden bulunduğu livâ veya vilâyetin i'mâr ve ıslâhına çalışan bir mutasarrıf veya vâlînin halefi, evvelkinin ta'kîb ettiği hayırlı yoldan yürümek şöyle dursun, aldırmamazlık ile mevcûdu imhâdan çekinmiyor.

Bu husûsda yani şehir ve köyleri imâr, şehirlileri ve köylüleri ıslâh husûsunda hayât ve istiklâl duygularının muhtelif vesâ'it-i neşriye ile her gün zihinlere yerleştirilmesinin, bir çobanın bile bu duygu ile mütehassis olmasının pek kıymetli netîceleri görülecektir.

Demek oluyor ki,

-Hangisinden başlasak?

diye düşünmek boştur.

-Başta mesa'il-i iktisâdiye olmak üzere hepsine birden başlanacaktır.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûlü: Kemal Cenâb

Halkın menâf'ine hâdim her türlü yazılar ma'a'l-memnûniyye kabul ve derc olunur.

Derc olunmayan evrak i'âde edilmez.

Geçmiş nüshalar 1 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

14 Ağustos 1339

Sayı: 14

Birinci Sene

Birinci Cild

### **İCTİMÂ'Î SÛTÛNLAR**

### **ÇALIŞMAK DEVRİ**

### **HALK YOLU**

Anadolu'nun asîl ve necîb halkı, uzun senelerin doğurduğu felâketlere göğüs gerdi. Millî mefkûresi, millî hayât ve istiklâli uğrunda cihânı hayrette bırakacak sûrette yüksek bir metânet, büyük bir sabır ve tahammül, kudretli bir îmân ile her türlü fedakârlığa katlandı. Netîcede sabırsızlıkla beklediği sulha kavuştu.

Lozan'da mu'âhede imzalandı. Ankara'da büyük Türk milletinin Büyük Meclisi de bu mu'âhedeyi kuvvetli bir ekseriyetle tasdîk etti. Artık sulh oldu, bitti. Muhtelif cebhelerin bin türlü mahrûmiyetleri içinde samîmî ve kudsî bir aşk ile uzun zamân vatanını, milletini, sancağını, mefkûresini, istiklâlini müdâfa'aya uğraşan kahraman ordumuzun kahraman

askerleri, fedakâr zabitleri, büyük küçük şimdi hep memleketlerine dönüyorlar. Çoktan beri mütehassir oldukları yuvalarına, â'ilelerine kavuşarak eski işlerine, eski vazifelerinin başına geçiyorlar... Senelerce gülmeyen yüzler artık gülmeye, dökülen gözyaşları şimdi artık dînmeye, tütmeyen ocaklar tütmeye, söz söyleyemeyen diller bülbüller gibi ötmeye başlıyor. Yurdumuzun her yeri, her köşesi, her bucağı şenleniyor.

Mehmetçiğin bombalara, güllelere siper olan çelik vücûdu, polat kolları şimdi artık tarlasında boş duran sapanına sarılan memleketin her tarafı ayrı ayrı fa'âliyete sahne oluyor. Karı, kızan, çoluk çocuk, genç ihtiyâr tıpkı bir arı kovanı hâlinde kaynaşıyorlar. Oh yâ Rabbi!

### [Sahife 202]

Ne büyük zevk, ne büyük sa'âdet! Görülüyor ki, sulh, umûmî hayâtımızda büyük bir değişiklik vücûda getirmiş bulunuyor. Bu inkılâb, bizim için hayırlı ve mes'ûd bir devrin başlayacağını teşkîl edecektir. Bu devir tam ma'nâsıyla çalışmak, çabalamak, uğraşmak, refâh-ı hâl ile yaşamak devridir. Vatanın ve milletin dertlerini kolayca, âdilce tedâvî etmek için tamamıyla çalışmak zamânı başlamış demektir. Başta ma'ârif olduğu hâlde, nâfi'a, adliye, iktisâd... ilah. Bütün siyasî, askerî, idârî, ilmî mü'esseselerimiz kalblerimizdeki îmâna, kafalarımızdaki mantığa göre daha ciddî, daha samîmî, daha asrî mantikî teşkîlâtla fa'âliyet sâhasına geçmelidir.

Bugün memleket baştan aşağıya kadar hastadır. Hastalık tamâmen teşhis edilmiştir. Yeniden teşhise lüzûm ve ihtiyac olmadığı gibi uzun ve elîm tecrübeler de vakit yoktur. İlaç hazır, hasta meydanda. Miktar-ı kâfi doktor da var. Yalnız metîn bir irâde, kuvvetli bir azim, büyük ve şu'urlu bir teşebbüs ile fa'âliyete geçerek hastayı diriltmek lâzımdır. Unutmayalım asrımız bârikalar asrıdır. Âzîz Türkiye'mizin, sevgili Anadolu'muzun her yeri hârâb, simsiyah toprak yığınları hâline ve baykuşlara yuva olacak şekle getirmiştir.

Mekteblerimiz, ma'bedlerimiz, umûmî ve hususî bütün mü'esseselerimiz acınacak bir şekildedir. Mukaddes topraklarımızın üzerinde şimdiye kadar felâkatten felâkete katlanmış, her türlü yokluğa, mahrûmiyete göğüs germiş kahramân bir millet, asîl ve necîb bir ırk, kuvvetli ve îmânlı bir kabile-i beşer mevcûd ki, asırlardan beri dalgın, ağır, kaygısız bir ömür sürüp gelmiştir. Bugün bu kitle, hayâtı, hayâtın kanununu, gayesini mübâreze ve mücâdelenin safahâtını tamâmen kavrayarak yaşamaya azm etmiştir.

Topraklarımızın üstü böyle olduğu gibi altı da definelerle doludur. Bu vaz'iyet karşısında iktisâdı en büyük derdimiz olan para mes'elesi, ticâret mes'elesi, zirâ'at mes'elesi!

Yollar ve nakliyât mes'eleleri serî' ve âcil tedbirlerle bir ân evvel düzgün ve muntazam şekillere girmeli ki, öksüz çocuklar gibi ağlayan vatanın evlâdlarıyla birlikte yüzü gülmelidir.

[Sahife 203]

## TERBİYE VE RÛHİYAT

### AHLÂKÎ TERBİYEYE DÂ'İR

**MUHARRİRİ: K. C. E.**

İlim, fen, san'at çerçeveleri içine girebilen “terbiye” hâdisesi hiç şüphe yok ki, hayâtın en mühim ve kıymetli bir hâdisesidir.

Yaşamak isteyen, yaşamaya azm eden hele biz Türkler gibi “inkılâb” içinde çırpınan bir hey'et-i ictimâ'iyeye ve milliyyenin terbiye de güdeceği gaye her şeyden evvel kendisini “hayâta” uygun bir şekle sokabilmektedir.

Hayâta uymak için, hayâtın umûmî ve hususî cereyânını gözetmek, mensûb ve menfî sâhasını tedkik etmek, gizli ve açık safhalarıyla onu daha yakından görmek, onun vakayi' ve hâdisatını duymak, bu hâdisâtın mâhiyet ve esbâbını düşünmek ve bu düşüncelerle amelî, fi'ilî ve tatbikî bir sâhaya doğru yürümek, koşmak ve gitmek lâzımdır.

Tabî'atıyla insanların serbestçe yürüyüp gideceği bu sâha, düne nisbetle bugün tamâmıyla bir “yenilik, terakki ve tekâmül” sâhası olacaktır.

Böyle yeni bir sâhada kolaylıkla yürümek bütün mevâni' ve müşkilâta katlanarak korkmadan ve yılmadan sür'atle koşmak, arkaya bakmamak, geri dönmemek, hayâtın insanlara dâimâ kuvvet, cesâret, metânet ve sebât vereceği ahlâkî hareketleridir. Biz şimdi şu satırlarla bu hareketleri ve bu hareketlerin sâ'iklerini, avâmil ve mü'essirâtını tedkik ve tahlîl ederek ahlâkî terbiyenin diğer terbiyelere nisbetle aldığı hayât-ı kıymet ve ehemmiyetini bildirmeye çalışacağız. Bu husûsta evvelâ “ahlâk” mefhûmunu tedkike koyalım.

Ahlâk nedir?

Ahlâk insanların mes'ûd, müreffeh ve mükemmel yaşamasını te'mîn eden fi'iller ve hareketlerdir. Şu hâle nazaran ferdlerin ve milletlerin ahlâkî fi'illeriyle hareketlerinden doğmakta ve meydana gelmektedir.

Fi‘iller ve hareketler ise irâde, itiyâd, ihtirâs gibi üç mühim kuvvenin te’sîriyle vücûd bulmaktadır ki, mensûbu doğrudan doğruya “fikirler ve hislerden” Binâenâleyh ahlâkî hâdiseler her şeyden evvel fikrî ve hissî hâdiselerdir. Bu hâdiselerde şu‘ûr, irâde, itiyâd, ihtirâs pek kuvvetli olarak te’sîrini gösterir. Zâten bu mü’essirât, bilhassa “seciye” de dâhil olduğu hâlde ahlâkın en ehemmiyetli ve kudretli unsurlarından ma‘dûddur.

Şu hâlde asıl “ahlâkî terbiye” ferde ve hey’et-i ictimâ’iyyede sa‘âdet, refâh, tekâmül esâslarını te’mîn edecek bir seciye doğurabilen terbiyedir. Terbiyeciler, “terbiye” hâdisesini mevcûdiyetimizdeki kabiliyetlere nazaran üç safhaya ayırıyorlar:

1. Bedenî ve cismanî terbiye
2. Zihnî ve fikrî terbiye
3. Hissî, irâdî, ahlâkî terbiye

Acaba üç çeşit terbiyenin daha hayâtî ve mühim kısmı hangisidir? Sağlam bir rûhun, sağlam bir fikrin, ancak sağlam bir vücûdda bulunabileceğini iddiâ ve kabul ettiler. Cismanî terbiyeyi, hayâtın dâimî düşünce, tefekkür ve mülâhazalarla geçtiğini düşünmek mecbûriyeti olmadan yaşamanın mümkün olacağını iddiâyaya koyulanlar, “fikir ve zihnî”

#### [Sahife 204]

terbiyeyi, hayâtta muvaffakiyâtın ancak iyi bir seciye, metîn ve kuvvetli bir irâde ile te’mîn olunacağını söyleyenler de hissî, irâdî, ahlâkî yani büsbütün manevî bir terbiyeyi tercih ediyorlar. Terbiyeyi, melekât-ı beşeriyeye mütevâzin, mütesâvî ve mütenâsib bir şekilde vermek îcâb ettiği hâlde manevî kısmın diğerlerine te’sîr ve tercihi bugün ictimâ’î bir zarûret olarak görünmektedir.

Hâlbuki manevî terbiye, zihnî ve bedenî terbiyeye nisbetle, daha mütenevvî, daha karışık ve daha güç fakat karışıklığı ve güçlüğü nisbetinde de bir ehemmiyet-i fevka'l-âdeyi hâ’izdir. Çünkü ferdlerin hayâtı, mukadderâtının yegâne âmil ve mü’essiri irâdeleridir. Bedenî ve fikrî terbiyeye umûmî ve kısa bir nazar yürütecek olur isek, her ikisinin de yalnız beden ve aklın sıhhat ve kuvvetini te’mîn ettiğini görürüz. Hâlbuki gerek bedenî gerekse aklî –sıhhat ve kuvveti iktisâb şartıyla– fenâ yollarda, fenâ sâhalarda kullanmaktan dâimâ şerre doğru sürüklenmekten bizi tamâmen men‘ edecek sağlam bir seciye, metîn bir irâdeden mürekkeb ancak manevî ve ahlâkî bir terbiyedir.



Ahlâk, her zamân ve her yerde fikir ve beden üzerine kuvvetli te'sîr yaptığı gibi onlardan da fevkalâde müte'essir olur. Binâenâleyh ahlâk mü'essesesi beden ve zihin mü'esseselerine nazaran büsbütün hayâtî bir kıymeti hâ'iz olduğu için dâimâ bir ehemmiyet-i mahsûsa göstermektedir. Ahlâkî ve manevî terbiye de aynı mâhiyettedir. Zîrâ hayâtda büyük küçük her ferdîn, her şahsın, her insanın mukadderâtı üzerinde en çok te'sîr icrâ eden ahlâk terbiyesinin, ef'al ve hareket-i umûmiyyemizin cihet ve istikametini ta'yin etmesi mizâc, bünye, muhâkeme, itiyâd, tefekkürât ve tahassüsâtımızı hüsn-i idâre eylemesi noktasından da ayrıca bir kıymeti vardır. Ahlâkî ve manevî terbiyeye, diğer terbiyeler arasında fazlaca ehemmiyet verilmesinin en esâslı sebebi bu terbiyenin daha terbiyevî ve ateşîn olmasıdır. Teşebbüs, azim, metânet, şecâ'at, cesâret, fedakârlık, hakikat-pereslik, vazife-şinâslık, vatan ve milliyet-perverlik gibi yüksek ve necib hallerin insanlarda tecellisine, teşekkül ve te'sîsine hizmet eden terbiye, ictimâ'î, siyâsî, iktisâdî hayâtın daha kuvvetli ve ateşîn bir mü'essiridir.

Hayât dâimâ bir cidâl ve mübârezededen ibârettir. Bu cidâlde galibiyet ve muzafferiyeti te'min edebilmek ancak azim, sebât, cesâret, metânet, fedakârlık gibi evsâf-ı ahlâkiyye ile kabildir. Bu hakikat bu gün pek bâriz ve bedihî bir şekilde kendisini göstermektedir. Bugün ferdler ve ferdlerin teşkîl ettikleri ictimâ'î hey'et ve kitleler içinde fevka'l-âde rahat, mes'ûd ve müreffeh yaşayanlar zekâları ateşîn, muhakemât-ı zihniyyeleri metîn, seviye-i îmânları yüksek ve kudretli olanlar değil, bilâkis ahlâkî faziletleri çok, hissî, fikrî, irâdî seciyeleri tebdil ve tağyîr etmemiş bir hâlde bulunanlardır.

Bunun içindir ki, hayâtın en büyük kahramanları hayâtî ve ahlâkî evsaf ile muttasıf olanlardır.

Terakkiyât ve tekâmülât sâhasında fazla muvaffakiyet gösterenler, manevî terbiye ile tamâmen mücehhez bir hâle gelenlerdir. Çanakkala'nın müdâfileri, İnönü'nün mücâhidleri, Sakarya'nın arslanları, istiklâlîn kahramanları hiç şüphe yok ki, irâdî ve ahlâkî faziletlerle mücehhez yaşayanlardır. Binâenâleyh yeni yetişecek bir neslin terbiyesi mevzû-ı bahis olur olmaz, bedenî fikrî terbiyeye nazaran ahlâkî ve manevî terbiye bütün mevcûdiyetiyle, bütün safahâtıyla nazarlara çarpmalı ve Hakk'a fazilete, hayra, mehâsin ve bedî'ıyyâta ve'l-hâsıl hissiyât ve temâyülâtın en yüksek, en ulvî ve en rûhanî şekilleri(?) üzerine nüfuz edecek kudretini göstermektedir.

[Sahife 205]

**SIHHÎ SÛTÛNLAR:**

**İCTİMÂ'Î YARALARIMIZDAN:**

**FRENGİ**

**Muharriri: Doktor Nureddîn**

Beşeriyet, ihtiyâcât-ı muhtelifesinin sevk ve te'sîriyle göçebe hâlini terk, bir hey'et-i medeniyye teşkîl ve bir hayât-ı müştereke vücûda getirdikçe birçok il-el-i sâ'ire için de muvâfık zeminler husûle gelmektedir.

Medeniyetin terakki ve tekâmülüyle insanlar arasındaki münâsebâtın fazlalaşmasıyla frengi gibi bir maraz-ı ictimâ'îye de müdhiş sûrette tevessü' ve tezâyüd eylemektedir.

Memâlik-i mütemeddîne halk, ne kadar müsâ'it şerâ'it dâhilinde imrâr-ı hayât eylese, yine birçok ârızalardan masûn bulunamamaktadır. Bu cihetden hastalık tevlîd eden mikropların menşe'ilerini tahrib, intişâr ve istîlâlarına mâni' olmak için hiçbir fedakârlıktan çekinilmemektedir. Beşeriyeti frenginin sûret-i muhârebesinden kurtarmak için milel-i mütemeddîne de "Naysız, Rikor, Furniye, Şardîn, Örlüh" gibi -bütün etibbâ ve âlem-i insaniyet tarafından nâmları ebediyyen hürmetle yâd edilmekte olan- e'âzım pek fedakârâne çalışmışlardır. Hatta Profesör "Hunter" frenginin, yalnız frengiden husûle gelip gelmediğini tedkik zannında şahsı üzerinde tecrübelerine devam eylerken ma'a'l-esef bu hastalığa yakalanmıştır. Muhitimizde cehâlet sebebiyle kavâ'id-ı hıfzû's-sıhhaya ri'âyet edilememektedir. Fakat halkın, gerek efkâr ve hissiyâtı ve gerek bedenlerinin inkişâfı da ma'a'l-esef te'mîn edilememekte ve avâmil-i marziyyeleri te'sîrât ve tahribâtından kurtarılmak için hiçbir fa'âliyet ibrâz olunamamaktadır.

Hayât-ı ictimâ'îye, servet-i milliyye, nüfûz-ı umûmiyyemizi müdhiş sûrette tehdit eden frengi ensâl-i âtiyyeyi tehlikede bulundurmaktadır. Memleketimizde de Kastamonu ve Bolu frengi teşkîlâtıyla bu hastalık için birçok mücâdeleler yapılmıştır. [1]337 tarihinde mezkûr teşkîlât lağvedilmiş olduğundan, teşkîlât-ı sıhhiye-i hâzıramızla bu âfet-i müdhişenin intişârına ma'a'l-esef mâni' olunamamaktadır. Esâslı bir teşkîlât tedâbir-i mü'essire ve mesâ'î-i mütemâdiye ile bir ân evvel bu azim tehlikenin önüne geçilmek lâzımdır. Zirâ bu âfet-i ictimâ'îyenin echize-i beşerdeki tevzî'ât ve tahribâtı birçok vak'a-i elîme husûlüne sebebiyet vermektedir.

Memleketimizde cinâyetlerin, cünhâların, intihârların mühim bir kısmı frenginin dimâğındaki te'sîrât-ı elîmesindedir.

Frengililer, habishânelerin, hastahânelerin, dârü'l-acezelerin bir kısmını işgal etmekte ve bir taraftan â'ileleri sefâlet-i elîme içinde inlemektedir. Cem'iyet-i beşeriyye her iki sûretle de meşgul olmaktadır. İnsânların gerek medenî ve gerek gayr-i medenîlerinin bazıları ma'a'l-esef kadınlığın garib bir câzibe-i kasvet-kârına kapılarak sıhhat ve âfiyetlerinin zârârına beş dakikalık bir zevkin kurbanı olup ile'l-ebed ma'lûl kalarak inleye inleye emrâz-ı hayât eylemektedir.

Bu hastalığa mübtelâ olanlarda tevellüdât yarı yarıya tenâkus etmiştir. Bu illetle ma'lûl olan kadınların çocukları ya düşüyor ya ölüyor veya mi'âdından evvel doğuyor. Doğan çocukların ekserisi de gerek hükmî, gerek

### [Sahife 206]

rûhî bir za'af, asâbiyet, belâhat, bedenin te'ehhürü ve nâ-temâmiyyet-i tenemmüvî, sû'i-teşekkül-i kîhaf ve anif, sağırılık, ilah... gibi bir kusur arz ediyorlar ki, bu da neslin müdhîş sûrette inhitâtını göstermektedir.

Tarihi: Birçok erbâb-ı ihtisâs frenginin tarihinin tayîninde muhtelifü'l-efkâr olup, bazıları on beşinci asırdan itibâren vuku'unu ve bazıları da milâddan iki bin sene evvel mevcûdiyetini bildiriyorlar.

Eski Yunan hükemâsından, "İpokrat"ın âsârında frengiden bahs edilmemiş olmasıyla bir kısım hükemâ, edvâr-ı kadîmede bu hastalığın mevcûd olmadığını zan ediyorlarsa da hekîm-i müşârünileyhin âsârının bazı kısımlarında ağız, burun ve nâhiye-i tenâsüliyyelerde bir takım yaralardan bahs edilmesi frenginin mechûl olmadığını göstermektedir.

Akvâm-ı şarkiyyeden eski İbrânîler, Asûrîler, Çin ve Hindliler de frenginin pek eskiden beri mevcûd bulunduğu ve mürekkebât-ı zibekiyye ile tedâvî edildiği birçok âsâr-ı tıbbiye ve vesâ'ik-i atîkanın tedkikatı netîcesi anlaşılmıştır.

Frengi, onbeşinci asırdan itibâren Avrupa'da hasâra başlamış olmakla mu'elifinden bazıları bu hastalığı kâşif-i şehîr "Kristof Kolomb" Amerika'dan getirdiğini ve bazıları da eskiden beri mıntıka-ı mezkûrede zamân zamân görülen salgınların frengiden başka bir şey olmadığını ve hatta Avrupa'dan Amerika'ya götürüldüğünü eserlerinde zikr ediyorlar.

Tabâbetin ciddî esâslara istinâden terakkiyâtı sır ve hikmeti bilinemeyen mevcûdat-ı gayr-i mahsûsenin zâhire ihrâcı, on beşinci asırdan itibâren olmakla hâdisât-ı muhtelifesi arasındaki irtibât bu asırdan sonra olduğundan frenginin pek eskiden beri mevcûd bulunduğu anlaşılmaktadır. Bazı etibbâ on dördüncü asır evâhirinde Fransa ordusunun Napoli seferinde bu hastalık tohumlarını etrafa saçtıklarını, mevzû'ât-ı ilmiye ve tecrübe-i kat'iyeye müsteniden tedâbir-i tahaffuziyyenin tatbîk edilememesiyle berâber ahâlînin pek zevk-perest bulunmaları netîcesi İtalya ve İspanya'da birçok istîlâlar vuku'unu eserlerinde bahs etmektedirler.

Bir zamânlar bu hastalığa “Napoli illeti”, “Fransa illeti” tesmiye edilmiş ise de ahiren 1530 tarihinde İtalyalı Profesör “Firakastor” tarafından lisân-ı Yunâniyye'den me'hûz “aşk refiki” ma'nâsını ifâde eden ve lisânımıza dâ'ül-efrencin mukabili olan “Siflis” kelimesi ile tevsim edilmiştir.

Frengi, her cinsi, her ırkı, her sinni bilâ-tefrik pençe-i savletine alan dem ve ensicede istikrâr eyleyen 1905 tarihinde Alamanyalı Profesör “Şavedîn” ve mu'âvini “Hoffman” tarafından keşf olunan “Esperuçata Pallida” tesmiye edilen 8–14 mikron tûlünde helezon şeklinde bir mikrobu husûle getirdiği umûmî bir müzmin bir hastalıktır.

Mu'allim “Forniye” frenginin yalnız nev'-i beşeriyyeye mahsûs bir hastalık olmadığını eserlerinde zikr ediyorsa da ahiren Enstitü Pastör'de Rusyalı mu'allim “Meçnikof” tarafından maymunlardan şempanze cinsine bu hastalığı nakle muvaffak olmuş ve bir maymundan diğeri bir maymuna nakil keyfiyeti dahi vuku'a gelmiş olmakla, tufeylin havâss-ı hayâtiyyesinin mütâ'alası bu sûretle kolaylaşmış olduğundan, mu'âfiyet husûsunda pek büyük istifâdeler te'min edileceği ziyâdesiyle ümit edilmektedir.

Frengi irsî ve kesbî olmak üzere ikiye münkasımdır. İrsî Frengi: İrsiyet tarikiyle te'essüs eder. Burada intikal keyfiyetini İsviçreli Kimyager “Pareselez” bildirmiştir. Frenginin cenine nakli keyfiyetinde vâlideler pek mühim bir rol oynamaktadırlar. Veya vâlidelerin frengileri rahim ve kan tarikiyle ceninlere geçer.

Babalar ve anaların frengili olmasıyla çocukların da frengili olması

## [Sahife 207]

şüphesiz gibidir. Yeni frengiye yakalanmış ebeveynin çocuklarında vefâyât çok olur. Bu telefiyât ilk zamânlarda pek ziyâde olduğu hâlde zamân ilerledikçe sakat keyfiyeti azalarak noksan doğmak veya doğup ölmek gibi hâller görülmeye başlar.

Müdâhalesiz çok çocuk düşüren kadınların frengili olmaları pek ziyâde muhtemeldir.

Müdâvat-ı muktaziyye ile bu hâller iyiden iyiye ıslâh edilebilir.

Bazı çocuklarda doğduktan sonra za‘fiyet-i cılızlık renksizlikten başka frengiyi andırır hiçbir şey görülmez. Fakat zamân ilerledikçe 1 ilâ 4'üncü aya kadar frengi nişâneleri belirtmeye başlar. Bazan da bu a‘râz-ı marziyyeler gecikerek 2–5 sene sonra da görülebilir ki, buna “mu‘ahhar ırsiyet-i efrenciye” denir.

Kesbî Frengi: En ziyâde münâsebat-ı cinsiye ile veya bûse, emzirme, bardak, çatal, kaşık, ustura, havlu ilâh... bulaşık şeylerle husûle gelir. Ma‘a'l-esef muhitimizde ekser halkımız, cehâlet sebebiyle âmân-ı âfet içinde pûyândır. Kavâ'id-i hıfzû's-sıhhaya adem-i ri'âyetle şerâ'it-i muvâfıkada bulunamamalarından frengiye yakalanmakta ve dâimâ bir levha-i fecî'a izhâr eylemektedirler.

Devr-i Tefrîh: Vücûdun frengi mikrobuyla aşılandığı andan itibâren çıban (şankıra-ı efrenciye) nin zuhûruna kadar geçen zamândır. Bu da vasatî olarak yirmi otuz gündür. Bu müddet bazı vak‘alarda atmış güne kadar çıkabilir.

Devirleri: Frengi üç safhaya ayrılmıştır.

Birinci Devir: Bedenin frengi illetiyle aşılandığı noktada ka‘idesi sert, hafif, çukurca, çevresi muntazam, koyu et renginden nikel beşlik hacminde emles satırlı, gayr-i müvecci‘(?) bir çıbanın zuhur etmesidir. Bu çıbanın zuhûrundan birkaç gün sonra ecvar-ı nevâhide bulunan bezler (ukad-ı lenfaviye) şişmeye başlar. Ağrısızdır. Bu devrede bundan başka bir şey görülmez.

Bu yaralar 40–50 gün sonra gerek bi't-tedâvî ve gerekse bilâ-tedâvî kayb olurlar. Çıbansız frengi nâdirdir. Yaralar, aşılanan noktada çıkar. Bâb-ı duhûlün adedîne göre bir veya müte‘addid olurlar.

Mu‘allim “Rikor”un dediği gibi insanlar günah işlediği mahalde cezâsını bulurlar.

İkinci Devre: Çıban Şankara-i efrenciyenin zuhûrundan itibâren 40–50 [gün] sonra virüsün bütün uzviyeti istîlâsıyla, avârız-ı umûmiyyenin başladığı devredir. Bu devrede ciltte, müdevver, muntazam mercimek veya nikel beşlik hacminde, şeftali çiçeği renginde lekeler (indifa‘ât-ı efrenciye), geceleri bacaklarda (azm-i kasba) evcâ‘, ses kısıklıkları, bedende mercimek büyüklüğünde kirli et kırmızısı renginde hatâtalar (kabarcık), ukudât-ı lenfaviye şişlikleri, geceleri ziyâdeleşen baş ağrıları, müdevver, beyzîyyü‘ş-şekl mercimek veya daha büyük hacimde gışâ-yı muhâtîler üzerinde husûle gelen gayr-i mevca‘ i’tikâller (lüveyhât-ı muhâtîyye), fakrû'd-dem, iştihasızlıklar, hafif hummâ gibi tezâhürât-ı maraziye görülür.

Bu hatâtelere nâhiye-i cebheye, “alın”lardaki husûsî tevzi‘âtına tac zühre nâmı verilir. Bir de frenginin ilk senelerde ekseriyetle kadınların unuklarında (boyun) esmerimsi, açık sütlü kahverengine müşâbih lekeler “indifâ‘ât-ı efrenciye-i sabbğiyye) görülür ki, zühre gerdanlığı denir. Bunlar frenginin en mühim delillerindendir. Ekser hânende, tütün tiryakilerinin hançerelerinde (boğaz) görülen iltihâb ve mu‘annid lüveyhât-ı muhâtîyyeler dâimâ hançerelerin tahrişâtı dolayısıyla anâsır-ı indifâ‘iyyenin o noktalara celbi netîcesidir.

Frenginin bu devri pek sârîdir. Hatta ağızdaki tavzi‘ât-ı maraziyye hastalığın şiddetli intişârına sebebiyet verir. Bu devir vasatî olarak 3–5 sene ve daha ziyâde imtidâd eder.

Üçüncü Devre: Hastalık gittikçe amîk bir noktada

### [Sahife 208]

tevzi‘e meyl eder. Ve bazı esbâb dolayısıyla da virüsitiyeti azalmaya başlar. Bazan a‘râz-ı maraziyyelerin, şerâ‘it-i münâsibede ikinci devre tezâhürât-ı maraziyyesini izhârla tekrar kuvve-i sâriyyelerini iktisâb eyledikleri zamân, bu devir yine sârî bir şekil alabilir. Bu devre frengi çıbanının zuhûrundan itibâren 2–3 sene sonra başlar.

Bu devr-i sâliste ekseriyâ, bacak, yüz ve nâhiye-i tenâsüliyyelerde, şurub kıvâmında sarımsı lüzûcî mevâdd-ı ecnebiyyeyi hâvi findık veya elma büyüklüğünde sert ve elastiki evrâm (zamg-ı efrenciler) teşekkül eder. Bunlar bazan teleyyün, tekayyuh, takarrûh ederler. Eğer âkil bir şekil alırlarsa müdhiş tahribât yaparlar. Burun, ağız, boğaz, kulak, göz, dimâğ gibi bazı echizenin âfetzede olarak tahribâta uğramasıyla üsret-i bel‘ ve maza‘(?), hım hım tekellüm, sadânın kısıklığı, ma‘dûmiyyeti, mevâdd-ı mâ‘iyânın burunda ric‘atı, körlük, asmiyet-i felc gibi ilah... netâyic-i elîme husûle gelir.

Frengi Hastalığının Bulaşması: Frengi, ya münâsebât-ı cinsiyye veya frengi yaralarından sızan taze ifrâzâtla bulaşmış, çatal, kaşık, nargile, ustura ilah... şeylerin bedende bulunan yara ve berelere temâsı dolayısıyla sirâyet eyler. Cildde gözle görülmeyen yaralar, hafif sıyrıklar dahi frengi mikrobunun, bedene geçmesi için birer kapıdır.

Ma‘a'l-esef matlûb vechile tedâbir-i sıhhiyyeye ri‘âyet edilemeyen muhîtimizde bazı câhil â'ile re'îslerinin frenginin zehir-âlûd bir ma‘raz-i müdhişeden bulunduğunu bilmemeleri ve vücûdlarında zuhûr eden yaraların frengi yaraları olup olmadıklarını anlayamamalarıyla berâber etibbâya da mürâca‘at eylememelerinden zavallı evlâdları bî-çâre muhîti bu hastalığa yakalanmaktadır.

Memleketimizde çocukların öpülmek âdât-ı sakîmesiyle ağızlardaki tavzi‘ât-ı maraziyyelerden sızan ifrâzâtın ufak çocukların ciltlerine temas dolayısıyla frengi bulaşmakta ve kâhillerde de bûse sebebiyle ağızlarında, göz kapaklarında şankara-i efrençiyeler görülmektedir.

Frengili olarak doğan bebeklerin sütüneler tarafından emzirilmesiyle bedbaht sütüneler bu hastalığa giriftâr oldukları gibi, sağlam yavrular dahi frengili sütüneler tarafından emzirilmesiyle frengiye yakalanmaktadır. Bazan âlem-i insaniyete hizmet eden etibbâ, ebeler, hasta bakıcılar dahi doğum esnâlarında veya suver-i sâire ile me'lûs ellerini gözlerine sürmek veya kîse-i cenîneler içinde bulunan suların (mâ'iyye-i eminyos) gözlere sıçraması ve ellerde bulunan çatlaklardan mikropların ensiceye dâhil olması sûretiyle ma‘a'l-esef bu hastalığa dûçâr olmaktadır.

İzdivâc dolayısıyla da frengili olan erkekler, yüzde yirmi nisbetinde bu hastalığı zevcelerine geçirmektedirler. Bazı zavallı â'ileler ilk geceden itibâren bu musîbet-i elîmiyyenin pençe-i muhribesine yakalanırlar.

Bu hâl nesil ve kavmiyet için mûcib-i felâket olduğu gibi mes'ûdiyet-i â'ileviyyeyi de müdhiş sûretde sarısmaktadır. Frengiden nasıl korunmalıdır? Bir frengili şahıs bile diğer frengili kimseden sakınmalıdır. İkinci defa bu hastalığa aşılma ihtimâli vardır.

Memleketimizde, gerek sefâlet ve gerekse sukût-ı ahlâk dolayısıyla birçok kadınlar gizli gizli icrâ-yı fuhuş eylemektedirler. Bunlar hiçbir mu'âyeneye tâbi' tutulmadığı için ekseriyetle emrâz-ı zühreviyye ma'lûlüdürler. Bunlarla temâs dolayısıyla birçok tecrübesiz gençlerin hayâtları zehirlenmektedir.

Sâniyen, bazı âlûftegân dâ'ire-i inzibâtiyyece mukayyed ise de memleketin her tarafına yayılarak san'at-ı merdûdelerine devâm eylemekte bulduklarından birçok nezîh â'ilelerde huzûr ve sükûneti ihlâl eylemektedirler.

Her ne kadar bunlar haftada bir mu'âyene için dâ'ire-i sıhhiyelere i'zâm olunuyorlarsa da bu müddet zarfında her hangi fâhişeden birisi frengili bir şahısla temâs etse, bir müddet sonra aynı fâhişe temizlenmeden, yıkanmadan diğeri bir şahs-ı sâlimle temâsa gelse frengi hastalığı bu şahs-ı sâlime intikâl eyler. Veyâhud bu müddet zarfında fâhişeler, bel soğukluğuna yakalanabilirler. Çünkü bu hastalığın devre-i tefrîhi yani münâsebât-ı cinsiyye ile a'râz-ı maddiyyenin zuhûru arasındaki zaman 3 ilâ 7 gündür. İşte birçok zavallılarda bu sûretle bu hastalığa dûçâr olurlar.

Sıhhat-ı halkın vikayesi içindir ki, memleketin her tarafında birer müe'sse vücuda getirilerek, fâhişeler bir araya toplanmalı ve sıkı bir nezâret-i tıbbiyye altına alınmalıdır.

Hatta bu mü'esseselerde husûsî tabibler bulundurularak hâricden gelen zevâtda mu'âyeneye tâbi tutulursa emrâz-ı zühreviyyenin adem-i intişârı husûsunda pek büyük istifâdeler edileceği tabî'î dir.

Ma'a'l-esef birçok mahallerde her nedense bir takım garîb düşüncelerden kendilerini kurtaramayan bazı zevât, cem'iyet-i beşeriyyeye her ân elîm bir sûretde zehir saçan bu gibi kimselerin bir araya toplanmasına mümâna'at eylemektedirler. Fakat bu gibi mü'esseselerle hem memleketin ümmîd-i istikbâli olan gençliğin sıhhat ve afiyeti vikaye edilmiş ve hem de vuku'at-ı adliyyenin önü alınmış olur.

Evet, kadınlığın bu sukûtu memleket için cidden pek elim bir cerîhadır. Ve bunun için de genç kız ve kadınları himâye edecek cem'iyetler teşkîl ve dârü's-sinâ'alar vücuda getirilerek, bu san'at-ı merdûde içinde yüzenler toplanmalıdır. Bu sûretle ahlâklarının tasfiyesine yardım edildiği gibi birçok san'atlar da öğrenilerek cem'iyet-i beşeriyyeye nâfi uzuvlar kazandırılmış ve bu beliyye-i ictimâ'iyenin önüne geçilmiş olur.

En ziyâde emrâz-ı efrençiyenin men'-i sirâyeti fuhuş olmasına nazaran gençlerimizde frenginin zehir-âver pençe-i muhribesine yakalanmamak için her türlü levsiyâtla memlû kadınlardan dâimâ uzaklaşmalı ve mes'ûd â'ile yuvaları kurmaya çalışmalıdır.

Emrâz-ı sâ'ire-i sâriyyelerde olduğu gibi frengide de son derece temizliğe ri'âyet lâzımdır.



Frengi yaralarından sızan ifrâzâtla bulaşmış fincan, bardak, kaşık, ustura ilah... şeyler iyice yıkanıp temizlenmeden kullanılmamalıdır. Frengili olarak doğan çocukları mutlak anaları emzirmelidir, kat'iyen sütnineye verilmemelidir. Eğer îcâb ederse hayvan sütüyle beslenmelidir. Hastaliksız, sıhhati yerinde çocuklar için sütnineye ihtiyâc hâsıl olursa bunlar bir tabib tarafından mu'âyene edilmeli ve frengili olmadıklarına kanâ'at hâsıl olduktan sonra çocuklar teslim olunmalıdır. Frengililerle izdivâc mes'elesi cidden mühimdir. Her ne sebeble olursa olsun devre-i tedâvîlerini ikmâlen şifâ-yı nisbî hâsıl olmadan izdivâca kalkmamalıdır.

Köylülerimiz, pek dağınık ve merkezden günlerce, sâ'atlerce uzaktadır. Köylü ecdâdından gördüğü usûlle gece gündüz çalışarak, çabalayarak zorla te'mîn-i ma'îşet eylemekte, hatta birçokları da ötekinin berikinin işine yardım etmek sûretiyle ancak karnını doyurabilmektedir.

Bu hastalıkla ma'lûl olan köylü, tedâvî için merkeze gidip gelmek sûretiyle senenin birçok zamânını kaybedeceği cihetle aç kalmak tehlikesine ma'rûz kalacağını bildiğinden dâimâ tedâvîden tevahhuş eylemekte ve kaçmaktadır.

Bunun içindir ki, esaslı bir mücâdele teşkilâtıyla köylünün ayağına gidilerek onları mahallerinde tedâviye çalışmak hayât-ı ictimâ'iyeye ve mevcûdiyet-i âtiyemiz için pek elzemdir. Anâsır-ı beşeriyeyi kırıp geçiren, nüfûs-ı umûmiyyemizi yiyip kemiren, tenâkusuna sebebiyet veren bu hastalık, safha-i sâkitânesinde ma'a'l-esef câhil bir takım kimseler tarafından bir ma'raz-ı âdiyye gibi telakkî edilerek

### **[Sahife 210]**

hiç korkulmaması tehlikeyi ziyâdeleştirmektedir. Halkımızdan birçokları memleketin anâsırına en büyük darbeleri vuran mutatabbib ve sapartacıların câhilâne, muzırr, nâ-tamâm tedâvileriyle için için zehirlenmekte, senelerce pençe-i zâlimânesini saklayan ve günün birinde ortaya çıkan o düşman-ı bî-emânın zebûnu olarak ölmektedir.

Binâenâleyh nesli, cehâlet, atâlet, hurâfât ve efkâr-ı bâtıladan kurtararak ilm, irfâna, servet ve sa'âdet-i medeniyyeye sevke çalışmak artık erbâb-ı ilim ve fen için vazîfe-i milliyye ve insaniyedir.

### **EDEBÎ SÛTÛNLAR:**

### **KENGİRİ ŞÂ'İRLERİ:**

## MUHARREMİYE

İllet-i aşka bugün âh tahammül ne gerek  
Dayanır mı acaba âlemde bu hengâma yürek  
Ne tedâbir-i yamân ayıttık ayı mihr-i felek  
Anladı gerdiş-i mekkârî ki ashâb-ı dilin  
Mâtem-i şâh-ı şehîdânı tutar ins ü melek  
Verelim yoluna cân bizde “Hüseynim” diyerek

Kıldık efkâr-ı pîş üzere mutâbık devri  
Gayret- şâh-ı şehîd eylemedik Mûsa sırrı  
Bu hacâlât ile çek haşre kadar kerem ü sırrı  
Neyledîn çarh-ı muhâlîf o güzel şirin eri  
Mâtem-i şâh-ı şehidanı [tutar ins ü melek]  
Verelim yoluna can [bizde “Hüseynim” diyerek]

Açtı gülzâr nübüvvette gül-i gonce fem  
Biri aşam-ı sem oldu biri müstağrak-ı dem  
Nil olur ehli vefâ dîdesi rûz-ı mâtem  
Bugün âlâm ile tecdîd ola sâl-i âlem  
Matem şâh-ı şehidanı [tutar ins ü melek]  
Verelim yoluna can [bizde “Hüseynim” diyerek]

Derd-i bî-çârede aşk bu hengâm olalı  
Oldu nâ-kâm dü-âlem o Yezid kâm olalı  
Nüh felek heft zemîn âlem-i ecsâm olalı  
Görmedi böyle bir âlâm bu âlem olalı  
Matem şâh-ı şehidanı [tutar ins ü melek]  
Verelim yoluna can [bizde “Hüseynim” diyerek]

Hânedân-ı düşmenine vâcib ahî la‘net oku  
Hele fehm et kim eder haşret-i (?) muhtâra gulüvv  
Bu Yezîd’in işine çekme âlem-i kaygu  
Hiç “Vehhâc” garîbin gözüne girmez uyku

Matem-i şâh-ı şehidanı [tutar ins ü melek]  
Verelim yoluna can [bizde “Hüseynim” diyerek]

\*

Gel ey serv-i hırâmânım yeter ağlattın ağlattın  
Dil-i uşşâkı sultânım yeter ağlattın ağlattın

Sarardı gül benzim soldu gözlerim kan ile doldu  
Cihân başıma dar oldu yeter ağlattın ağlattın

Mekânım ateş-i firkat helâk ettin be-hey âfet  
Beni şâh eyle gel elbet yeter ağlattın ağlattın

Kalem tutmaz oldu destim söyle ey gözleri mestim  
Adûlar mı oldu dostum yeter ağlattın ağlattın!

Sever isen Hüdâ'ya gel, Habîb-i Mustafa'ya gel  
Kulun Zahmî gedâya gel yeter ağlattın ağlattın

**[Sahife 211]**

**GAZEL**

Beni bu müdde'î aşk hâkimi adle ol çekti  
Huzur-ı şâhda katlim için hayli cedel çekti  
Müneccim kara bahtım tâ nücûm-ı şâha çalışırdı  
Düşürdü kevkebi ikbâlde burc-i haml çekti  
Bu şeb meddâh-ı aşka derdimi cüz'i beyân ettim  
Teselli-i hâtırî için hacca dek misâl çekti  
Gubâr-ı âsîtânım hep dağıtan bâd-ı ehemdir  
Çıkardı göklere doğru onu sen sanma yel çekti  
Belâ-yı aşkı çekmekte bu “Rindî” imtidâd etti  
Huzûr-ı şâhda katlim için hayli cedel çekti  
Hakîkat şedd-i aşk içre ne bir dil var ne dilber var  
Ne sâkî var ne ser-mestî meddâh-ı mest-i sürûr var

Bu bağ-ı dehr-i ifnânın bozuldu tarz-ı etvârı  
Uçup bülbülleri soldu gülü ne gonca-ı gül-ter var  
Çekildi ehl-i sohbet ne ehl-i aşk ne ehl-i dil kaldı  
Ne doğru söz bilir âlemde ne de bir doğru söyleyen var  
Bulunursa da aşk ehli velâkin gizlemiş kendin  
Ne söyler bildirir hâlin ne hâlinde bilen er var  
Hücûma geldi bu esrâr-ı halkın intihâ buldu  
Alâmetler bulurdu her taraf hakkâki âhir var  
Eğer sen aşka kabil ise âlem içre ey Rindî  
Çekil bir köşeye sende çağır Bâkî yâ Haydar var  
Vahşi dil rind-sıfatız âleme billâh  
Biz ehl-i hakikat gülüyüz hamdü fillâh  
Yok dehşetimiz renc-i emîrân-ı cihândan  
Lâ-ye'tî illâ lehümü'l-hükmü minallâh  
Takdîr-i Hüdâ kuvve-i tedbîr ile dönmez  
Teslîm-i kazâyız fetevekkeltü alellâh  
Hiç kimseye boyun mu büker ehl-i kanâ'at  
Aç mı bırakır kulları Hazret-i Allâh  
Mürşid sözümüz, kendimize bizde amel var  
Râm oldu gönül Kadrî askarına vallâh  
Cân mürgu olur bir gül için zâr ile me'luf  
Gülşende olur o gül hâr ile me'luf  
Dilsûz muhabbet ile yanmaktan usanmaz  
Âyâ bu semender mi olur nâr ile me'luf  
Bir kimse ile hem-dem olup muhtelit olmaz  
Gönlüm olalı aşk ve gam-ı yâr ile me'luf  
Bir dem ki, bu dünya ile ukbâlara bakmaz  
Bu didem olup eşk-i hûn îsâr ile me'luf  
Nâdân ile ünsiyet ve ülfetten usandım  
“Mecbûr”-veş olup nazm ü iş'âr ile me'luf

[Sahife 212]

**ROMA SAHÂ'İF-İ TARİHİYYESİ'NDEN**

## MARCELLUS'UN HAYÂTI

**Muharriri: Pülütark**

**Mütercimi: Mehmed Refik**

1. “Marcellus”un ahlâk ve hasâ’ili
2. Şecâ’at ve besâleti ve ilk hidemâtı
3. Golvaların Romalılara ilân-ı harbi
4. Golvalara karşı evvelce i’zâm olunan generallerin “Roma”ya celbi

1. Beş kere konsolos nasb ve tayîn edilmiş olan “Markos Kolodyos”, “Markos”un oğlu olup, “Pozidonyos”un kavlinde “cengâver” ma’nâsını mukayyed olan “Marcellus” ismini hânedânı miyânında ilk defa olarak kendisi ahz eylemiştir. Fenn-i harbde kesb-i Kemal etmiş, kavîyyü'l-bünye, cesûr ve fa’âl ve muhârebe için lâ-yetegayyer bir meyl-i tabî’î ile mecbûl olan “Marcellus” hârâret ve besâlet-i fitrîsini muhârebeden başka yerde gösteremiyor, ahvâl-i sâ’irede mütevâzı, halîm, insaniyetperver ve edebiyât-ı Yunâniyye ve belâgata ibtilâ derecesinde muhib bulunuyordu. Bu fenlerde temeyyüz edenleri takdîrden hâli olmayan “Marscellus” bunlar hakkındaki hürmet ve ri’âyetini ibrâzında tehâlûk gösterdiği teveccüh ve ihtirâmât ile irâ’e eyliyordu. Fakat umûr-ı askeriyye ile i’tiyâdı, bu husûslara hasr-ı iştigal ile arzûsu derecesinde terakkîsine mâni’ olmuştur. Zirâ evâ’ilde “Hommer”in:

Âvân-ı hatarnâkda dem dağdağa-zâde

Şebânede Şişhâne'de Hak kıldı irâde

İsbât-ı vücûd etmeli meydân-ı degade(?)

dediği gibi, “Roma” küberâsının sınıflara taksimi bi'l-hâssa bu sırada vuku’ bulmuştur. Delikanlılar “Sicilya'da” Kartacalılarla muhârebeye, sinn-i Kemal ashâbı Golvaların hücûmuna karşı “İtalya'yı” müdâfa’aya tahsis edilmiş, ihtiyârlar dahi “Anibal” kumandasındaki Kartacalılarla muhârebe eylemişlerdir. Bunların şeyhûhetin bahş ettiği mu’âfiyet-i askeriyyeden sâ’ir ebnâ-yı vatan gibi müstefid olmayıp asâlet ve besâletleri “Roma” ordularına kumanda için, kendilerini dâimâ yeni yeni, seferlere davet ediyorlardı.

2. “Marcellus”un vâkîf olmadığı, temeyyüz etmediği hiçbir nev’-i muhârebe mevcûd değil idi. Fakat bilhassa mübârezât-ı husûsiyyede fevka'l-âde bir rahcân (?) gösteriyordu. Hiçbir mücâdeleyi red etmemiş, kendisini mübârezeye da’vet edenlerin kâffesini katl eylemiş.

“Sicilya'da” birâderi “Otasilyos”u büyük bir tehlikede görerek kalkarıyla setr etmiş, üzerine savlet edenlerin cümlesini kendi eliyle katl ederek birâderini tahlis eylemiştir. Bu besâletleri sâyesinde Marcellus daha gençliğinde generaller cânibinden tâc-ı iftihârlara, mükâfâtlara nâ’il olmuş, günden güne şöhreti tezâyüd ederek ahâli cânibinde “ediliyete kurul”<sup>157</sup> (?) mansıbına rü’esâ-yı rûhâniyye tarafından tefe’ül hizmetine tayîn edilmiştir. Bu hizmet bir nev’i riyâset-i rûhaniyye olup kanun, hizmet-i mezkûre ashâbına kuşların tayerânından istihrâc olunan

### [Sahife 213]

kehanet üzerine hususî bir teftiş hakkı bahş eyler. “Marcellus” edilliği(?) hengâmında ikamesine mecbûr oldu. “Marcellus” un kendi ismini hâmil gayet genç, fevkalâde dilber bir oğlu mevcûd olup zekâsı, hüsn-i terbiyesi bütün Romalıları kendisini takdîr ettiriyordu. Edillik(?) hizmetinde “Marcellus”un refiki olan ve cüretkâr ve fesâd ahlâk sâhibi bulunan “Kapitolinos”, bu çocuğa alçakça bir teklifte bulundu ki, delikanlı, evvel emirde kimseye bir şey söylemeksizin, infî’âl ile bu teklifi red eyledi. Fakat “Kapitolinos”un teklif-i tekrarı üzerine çocuk bunu pederine söylemekle bu hakarettten münfa‘il olan “Marcellus” senato muvâhecesinde, “Kapitolinos”u ithâm etti. Kapitolinos tasavvur edebildiği cümle tezvirâta, bütün hilelere ve nihâyet tribünlere<sup>158</sup> mürâca‘at ettiyse de tribünler bu mürâ‘aatı red eylediler. Binâberin mes’eleyi inkâra karar verdi. “Kapitolinos”un genç “Marcellus”a söylediği sözler hiçbir şâhid mevcûd olmadığından senato meclisi çocuğun celbini emr etti. Meclis huzûruna vürûd eden genç “Marcellus”un yüzünün kırmızılığını gözyaşlarının ve hîcâb ve terbiyesi altında nümâyan olan infîâlimüşâhede eden senato a‘zaları, başka delâ’ile hâcet görmeyerek “Kapitolinos”u “Marcellus”a külliyetli bir cezâ-yı nakdî i’tâyâ mahkûm edip “Marcellus” dahi bu mebâliğle ma‘bûdlar nâmına şârâb isâlesine mahsûs gümüş kâseler i‘mâl ettirerek ma‘bûdlara vakf eyledi.

3. Yirmi iki sene devam den “İkinci Ponik Muhârebesi” henüz hitâm bulmuş idi ki, Romalıları, Golvalar (Gol iklimi ahâlisi) cânibinden ikinci bir muhârebe ihdâs edildiğini gördüler. “Selt” kavmine mensub ve “Alp” dağlarının “İtalya” cihetindeki eteklerinde sâkin olup gayet zî-kuvvet olan “Ensober”ler, milel-i mütecâvireyi ve bilhassa “Jesat” tesmiye

---

<sup>157</sup> Roma'da esâsen ahâli miyânından müntehib iki “edil” bulunurdu. Roma şehrinin tarih-i te’sîsinden 588 sene sonra ahâli sınıfından “Lusyos Seketios Lateranos” birinci konsolos tayin olunduğu vakit senato a‘zaları miyanında iki “edil” tayîn edilmiştir. Roma’da mebânî-i emiriyye vesâ’ireye nezâret eden hâkime “edil”(?) ıtlak olunurdu. “Kurul”(?) “Roma” hâkimlerinin ku‘ûd eyledikleri fildişinden ma‘mûl kürsü ve “edillete kurul” ashâbına bu kürsüye ku‘ûd hakkını bahş eden “baş edilen” makamıdır.

<sup>158</sup> “Roma”da menâfi‘-i ahâliyi muhafaza ve müdâfa‘a ile mükellef hâkimlere “tribün”, “ahali tribünü” tesmiye ediliyor. Ve askerinin hukukunu muhafaza için dahi “asker tribünü” nâmıyla ayrıca rü’esâ bulunuyor idi. M. R.

olunan ve hem-civâr milletlere ücretle hizmet eden Golvalar imdâdlarına çağırılmışlardı. Bu muhârebenin “Ponik” muhârebesiyle aynı zamânda adem-i vuku‘u ve Golvaların güyâ mağlubiyetini istihlaf etmek istiyorlarmış gibi galibeynin takayyüdât-ı sâ’ireden âzâde kalmasına intizâren –güyâ Kartacalılarla vuku‘ bulan muhârebât esnâsında hakkaniyet-perver bir seyirci halinde bulunmaları Romalıların sa‘d tâli‘i eseridir. Ma‘a-mâfih sahne-i harbi “Roma” şehri kapılarına götüren milel-i mezkûrenin hem-civarlığı ve Golvaların “Roma”yı teshîrlerinden beri –Romalıları için gayet mahûf olan şöhret-i kadîmesi hasebiyle de rûhânîleri hizmet-i askeriyeden mu‘âf tutan kanun, Golvarın “İtalya”ya hücumunu istisnâ eyliyor, ahvâl-i mesrûdenin kâffesi Romalıları ürkütüyordu. Romalıların tedârikât-ı harbiyyeleri dahi korkularını bir kat daha ispat ediyordu. Bu tarihten evvel ve sonra bu kadar Romalının taht-ı silâha alındığı görülmemiştir. Mürâca‘at ettikleri fevka'l-âde zebihaler dahi korkularına başka bir delil irâ‘e etti. Romalıları o vakte kadar kanunlarına garib ve yaryar bir şey idhal etmemişlerdi. Yunânîlerin efkâr-ı dîniyyesine muvâfik olan efkâr-ı mezhebiyyeleri hilm ve insaniyeti istilzâm eyliyordu. Fakat bu muhârebenin hîn-i takarübünde kâhinlerin ihbârât ve vesâyâsına tevfik-i harekete mecbûr olarak öküz pazarında her iki cinsden iki Yunanlı ve iki Golva'yı, hayyen defn ettiler ki, bu münâsebetiyle bugün dahi şehir teşrin-i sâinde hafiyen kurban-ı zebh edilmekte ve fakat bu kurbanların ehilla tarafından müşâhede memnû‘ bulunmaktadır.

4. Vuku‘a gelen ilk muhârebelerde Romalıları muvaffakiyât-ı azîme ihrâz eylemiş olmakla beraber birçok hezimetlere dahi dûçâr olduklarından muhârebat-ı mezkûre harbe hitâm vererek hiçbir mu‘âhedeyi istilzam etmedi. Konsolos “Filaminyos” da ve “Furyos”un cesim bir ordu ile,

#### [Sahife 214]

Ensoberelilerle muhârebeye azimetleri sırasında “Pisenom” ârâzisinden murûr eden nehrin sularının kana tahavvül ettiği ve “Ermeni” beldesi üzerinde aynı zamânda, üç kamer müşâhede olduğu rivâayet edilir.<sup>159</sup> Konsolos intihâbı için kuşların teyerânını tedkik

---

<sup>159</sup> “Plutarch”un rivâyet eylediği garibelerde Pisenom ârâzisinden mürûrunu beyân eylediği nehrin hangi nehir olduğunun ta‘yini müşkildir. “Adriyatik” Körfezi sahilinde olan bu iklim “Ezyis”den “Yeteroantos”a kadar imtidâd ediyor ve kadim coğrafiyyûna nazaran, birçok nehirlerle ve başlıca “Mizes” “Potantya” ve “Tentetna” nehirlerine irvâ olunuyordu. “Pelin” tarafından dahi tedkik olunan ve kudemâ indinde tehditkâr bir garibe ad edilen üç kamerin birlikte ru‘yyeti gayet basit bir alâmet-i cevviyyeden ibâret olup birçok şümûs-ı kâzibenin def‘aten ru‘iyetini mucib olan aynı sebepten münbaattır “Pelin” kendi zamânında aynı zamânda üçten ziyade kamer-i kazib görülmediğini tahrir etmiştir ki, bu keyfiyyet şübhesiz lâyıkiyle tedkikat ve tarassudat icra edilmemiş olmasından ileri gelir. Gasandi 1625 senesinde Lehistan'da altı adet kamer-i kazib görüldüğünü beyan

vazifesiyle mükellef olan rü'esâ-yı rûhâniyye , "Filaminyos" ile " Foryus"un intihâbında bazı gûnâ hatî'at vâki' olduğunu ve bu intihâbın vakt-i muhtasarda icrâ edilmediğini te'mîn eylediler. Senato meclisi konsolosları geri celb için, derhâl tahrirât tastiriyle, konsolos menfâ'atıyla düşman aleyhine hiçbir harekette bulunmayarak, vazifelerinden istifâ için "Roma"ya avdetlerini emr etti. "Filaminyos" bu mektûbları Golvalarla muhûrebe ile galebeden ve memleketlerini ateşe ve kana gark ettikten sonra küşad eyledi. Ganâ'imi hâmilen "Roma"ya avdetine ahâli kendisini istikbâle çıkmadı. Hatta kendisini celb eden senatonun emrine derhâl, itâat etmemesi ve emr-i mezkûru açıktan açığa istihfaf eylemiş olması hasebiyle zafer alayının adem-i icrası bile arzu edildi. Bu alayın icrâsını müte'âkib dahi ahad-i nâs miyânına idhâl edilerek, refiki ile beraber konsoloslukdan isti'fâya mecbûr oldu. Romalılar her şeyin ma'bûdların arzûsuna atf eylemek hususuna bu derece itinâ ediyorlardı! Memleketlerinin selâmeti, hâkimlerin düşman üzerine galebelerinden ziyâde, ma'bûdlara hürmet ve itâ'atlarına mütevakkıf olduğuna kani' bulunan ahâli, hükkâmın ma'zeret olarak her gûne muvaffakiyet der-miyan edebilseler de köhne-i kadime ve ecdâdları tarafından mü'esses anânât-ı mezhebiyece hiçbir tekâsül ve tesâmuhlarına tahammül etmiyorlardı. Bu husûsa dâ'ir misâller îrâd eyleyeceğim.

[Sahife 215]

## LETÂ'İF-İ TARİHİYYE

**Muharriri: Mehmed Refik**

Murâd-ı Râbi' devrinde –İstanbul'da açılan kahvehânelerde muhill-i inzibât ve asâyiş birçok erâcif tehdâdüs etmekte olmasıyla kahvehâneler hedm ve tütün isti'mâli men' olunduğu sırada vâ'iz-i meşhûr Kadızâde Şeyh Mehmed Efendi, taraf-ı hilâfete intisâba vesile olmak üzere, delâ'il-i akliyye ve nakliyye ile tütünün hurmetini beyân sadedinde, Na'îmâ merhûmun ta'bîri vechile, "mağlata-i bi-endâze ile kıbab-ı feleğe âvâze salmış olmakla, muta'arrızları:

Halkı men' eylemeden sana ne girer ne çıkar

Vâ'izâ yoksa duhân ile kıyâmet mi kopar

---

eder. Şeneros dahi, 1629 senesi Martı'nın yirmisinde Roma'da beş ve ertesi sene Kanûn-ı sâninin yirmi dördünde yedi aded kamer-i kâzib ru'yet eylediğini beyân ve on bire kadar kamer-i kâzib ru'yet olunabileceğini inanmaya hiçbir mâni' mevcûd olmadığını ilâve eyler. Şümûs-ı kâzibe ru'yeti dahi bu yoldadır.



beyitini inşâd eylemişlerdir.

Latife-i sâbıkada zikri sebk eden Kadızâde Mehmed Efendi'nin vefâtını müte'âkib mûmâ-ileyhe müntesib olup Kadızâdeliler ismini alan ve zamân-ı sa'âdetten sonra ihdas olunan şeyleri bi'l-külliyeye ref' ile zâhiren ortalığa nizâm vermek ve hakikat-i hâlde iktisât-i şöhrat ve merâtib-i âliyyeye nâ'iliyyet emelini akvâl ve zevâhire-i dîndârâne ile setr eylemek isteyen- kürsü-nişîn-meşâyihten Ahmed Efendi ile mûmâ-ileyh[1]e mütereddid ve müntesib bir zarif arasında şu muhâvere cereyân etmiştir:

Zarif: –Bid'at-ı haseneyi ve cümle seyri'yi ref' etseniz gerek. Çakşır ve don giymek dahi bid'attır onları da kaldırır mısınız?

Ahmed Efendi: –Belî, onu da men' ederiz. İzâr ve peştemâl kuşansınlar.

–Ya kaşık isti'mâli de bid'attır. Onu ne işlersiniz?

–Onu da kaldırırız. Ta'âmı elleriyle yesinler. Zehir değil a! Yedikleri ta'âm ellerine bulaşmakla ne lâzım gelir.

Zarif hânde ile,

–İmdi, efendi, halk-ı âlemi soyup köyü çıplak çöl Arabı kıyâfetine koymak istersiz.

Meşâyih-i tarik kibârından birkaç zât, Gafûrî Mehmed Efendi ile beraber, 9066 [966] tarihinde Müftü Hanefî Efendi'ye gidip Kadızâdeliler'in tasallut ve tecâvüzlerinden âciz kaldıklarını bi'l-beyân mûmâ-ileyhimden şikâyet etmeleriyle efâzil-i asırdan hâzır-ı bi'l-meclis kazasker Boluvî Mustafa Efendi:

–Âzîzler, ehlullâh beyninde ma'rûf bâtın kılıcı vardır. Onunla intikama havale etsenize.

demekle Gafûrî Efendi,

–“Sultanım, biz zâhir emriyle maslahat bitsin deriz. Yoksa ahvâl-i bâtuniyyeye kalır ise Hazret-i Kahhar cellei şanehü müntakimdir”

demiş ve aradan bir hafta mürûr etmeksizin Kadızâdeliler'den latife-i sâbıkada zikri geçen Ahmed Efendi ile Divâne Mustafa ve Üstüvanî Efendiler nef' olunmuşlardı. Boluvî Mustafa Efendi bilâhire makam-ı meşîhati ihrâz edip bir müddet sonra Mısır'a iclâ olunmakla bu hikâyenin zikri geçdikte:

–“Herifler bâtin kılıcın ziyâde saldılar. Hattâ ucu bizlere dahi dokundu”

diye latife edermiş.

\*

Fransa Kraliçesi “Mari Nezer” ma‘iyyetinde yâver sıfatıyla müstahdem bir kızın, –kral sarâyında tensîkat-ı cedîde icrâsına sebebiyet veren– mâcerâ-i bi-bahtânesi(?) üzerine kaleme alınmış olan bir manzûmenin manzûr-ı fakir olan matla‘ının tercümesidir:

Bir cürmü ile aşkın olup âzim-i devran

Ey mahv olan îka‘ edip iffet dem-i cinayet

Mahsûl-i felâket-zede-i aşk ve muhabbet

Nâmûs ve şeref uğruna âfet-zede kurban

“Hommer” tarafından “İlyada” nâm manzûme de söylenmiş ve “Karsale” Teselya hıttasında Yenişehir hezimetini üzerine âheste revîş ile ordugâhına çekilen meşhûr “ Pompenin” o andaki hissiyâtını beyân sırasında müverrih “Pülütark” cânibinden tekrar ve irâd edilmiş olan fikranın tercümesidir:

Fakat ol onda ki ma‘bûdların (hâşâ) hünkârı<sup>160</sup>

Eder Anka-yı hirâs evc-i semâdan nâgâh

Kalb-i mağrûruna Ajaks'ın olup havf târî

Kaçmaz ama durup eyler geriye atf-ı nâgâh

O muazzel omuzun setr ile kalkan ile

Düşmanı mihlar o yerde çekilir şanıyla

**[Sahife 216]**

**GÜNÜN İZLERİ**

Muhterem ihtiyât zâbitlerimiz,

---

<sup>160</sup> Esâtîrde ma‘bûdların (hâşâ) ulusu ve pederi addolunan Jüpiter kâsd edilmektedir.

Millî istiklâlin kahramanları, millî mücâhedenin arslanları, Kuvâ-yı Milliyyemizin fedâkâr, genc, dînç, münevver, ateşîn ihtiyât zâbitleri cephelerdeki vazifelerini hüsn-i îfâ ederek memleketlerine avdet ediyorlar. Bu miyânda Kengirımızın da kıymetli ve güzide gençleri memleket gençliğinin fa'âl ve derpey unsurları hemen umûmiyetle denilecek derecede gelmiş bulunuyorlar.

Yüzlerinde nûr-ı hamîyyet parlayan, damarlarında istiklâlin kırmızı kanı dolaşan, rûhlarında şan ve şerefle ulu bir îmân taşıyan bu temiz vicdânlı, saf yürekli arslanları aramızda görmek onlarla samîmî hasbihallere girişmekten mütevellid zevk ve neş'e ile neş'e-yâb olmamak mümkün değildir.

Cephelerde husûle getirdikleri vahdet ve tesânüdü cephe gerilerinde de cem'iyetler, mahfiller, yurtlar, ocaklar açmak suretiyle vücûde getirmek memleketin idâre makinesinin kırık, bozuk, ağır kolları arasında birer kıymetli uzuv halinde görünmelerini arzu ve temenni ettiğimiz bu genç kahramanlar, şimdiden her tarafta fa'âliyet sâhası ihdâsına teşebbüs etmişlerdir. Halk Yolu bu sevimli ve asil gençleri hürmetle karşılayarak kendilerine “Hoş Geldiniz” der ve bu vesile ile ga'zâlarını tebrîk eder. Bu arslan mücâhidlere avdetlerinde memleket nâmına yapılması îcâb eden pek çok şeyler vardı ki, ma'a'l-esef hiçbir şey yapılamadığını büyük bir te'essürle zikr etmeyi vazife ad eder.

Memlekette diplomalı, tecrübe-dîde resmî bir kabile gelmiştir. Tebşîr ederiz.

\*

İdâdî konferans salonunda 30 Haziran'dan beri devâm eden tatil ve meslek dersleri 30 Ağustos [13]39 Perşembe günü hitâm bulmuştur.

\*

Livâ dâhilindeki ki zükûr ve inâs mekâtibin idâdi misüllü on beş Eylülde tadrîsâtına mübâşeret olunacağı, bu zamâna kadarki talebe kayd ve kabul mu'âmelesiyle iştigal edilmesi tadrîsât-ı ibtidâ'îye meclisinin kararı iktizasındandır.

\*

Mekteb-i İdâdî talebesinin ikmâl-i imtihânlarının 1 Eylül'den 13 Eylül'e kadar icrâ edileceği müstahberdir.

\*

İnâs mektebi mu'allimelerinden Makbûle Fikret Hanım ile nevhât mu'allimesi Sâra Hanım'ın ehliyetnâme imtihânında muvaffakiyet gösterdikleri haber alınmıştır. Tebrîk ederiz.

### **MA'ÂRİF HABERLERİ**

Kastamonu Lisesi'ne memlektin nüfûs-ı umûmiyyesi nazar-ı itibâra alınarak leylî ve meccânî bir talebe kayd ve kabul edilecektir. Talebeler aslen mu'âyene imtihânına tâbi' tutulacak, yüksek sınıflarda bulunan talebelerle müddet-i hidmeti on seneyi geçmiş mu'allim ve ma'ârif me'mûrlarının evlâdları tercihen alınacaktır.

Tatil ve meslek derslerine hiç devâm etmeyen ehliyetnâmeli mu'allim, mu'allime mu'âvin ve mu'âvinelerin açığa çıkarılarak meslekte istihdam edilmeyecekleri müstahberdir.

### **ME'MÛRÎN HABERLERİ**

Adliye İstinâf Müdde'î-i Umûmîsi Zeki Bey maâş-ı hâlîsiyle İzmir İstinâf Müdde'î-i Umûmîliği Birinci Mu'âvinliğine ve yerine de Kırşehir meb'ûs-ı sâbıkı Sâdık Bey tayîn edilmiştir.

Mühâl olan livâ mustantıklığına Ilgaz kazası mustantıkı Hâfız Ahmed Efendi mûmâ-ileyhin birine de istinâf a'zâsından Cevdet Bey'in birâderi istinâf başkanı Hâlim Efendi tayîn edilmiştir.

Halk Yolu müdür-i Mes'ûlü ve livâ baytarı güzide gençlerimizden Tahsin Nâhid Bey arkadaşımız meşguliyet-i resmiyyesinin kesretiyle ahvâl-i sıhhiyesinden dolayı Halk Yolu müdür-i mes'ûllüğü vazifesinden ma'al-esef çekilmiştir.

Mü'essis, muharrir, müdür-i Mes'ûl sıfatıyla mecmû'amız için geceli ve gündüzlü çalışan bu gayretli ve kıymetdâr arkadaşımızın çekilmesini te'essürle karşılar sıhhat ve âiyetini Tanrı'dan niyâz ederiz.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Halkın menâfi'ine hâdim her türlü yazılar ma'a'l-memnûniyye kabul ve derc olunur.

Derc olunmayan evrak i'âde edilmez.

Geçmiş nüshalar 1 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Altı Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

30 Eylül 1339

Sene: 1

Sayı: 16

## **MÜNDERİCÂT**

Bir Heyecân Bir Temenni / M. Edhem

Verem / Doktor Nureddîn

Edebî Sütûnlar

Marcellus'un Hayâtı / Mütercimi: M. Refik

Leta'if-i Tarihiyye / M. Refik

Mirsâd-ı İbret / İsmâil Müştak

Köy Mektûbları / Şu'ûrî

Günün İzleri / Halk Yolu

Kengirı Matba'ası

1339

[Sahife 234]

## İCTİMÂÎ SÜTÛNLAR

### BİR HEYECÂN- BİR TEMENNÎ

**Muharriri: M. Edhem**

Vaktiyle asırlara hâkim, kudret ve şevketiyle kâ'inâtı titreten eski Osmanlı İmparatorluğu'nun enkaz-ı elîmesi üzerine kurulan yeni, rasîn Türkiye, bugün na'ra-ı inkılâbâtıyla bütün cihânı hakîki heyecân ve düşüncelere sevk etmiştir.

Tarihimizin en uğursuz devrini yaşamış olan erken kadın , bi'l-cümle yeni Türk neslinin önünde açılan bu sâha-i inkılâbda üzerlerine düşen en nazik vazifeleri, en müte'essir cidâlleri, en muharrik arzûları, hâsılı millî duyguların en şahikavî eczâsını rûhunda his etmekle bahtiyârlardır. Her meslekte siyasî, ictimâ'î, iktisadî fa'âliyetlerin, cihânı hayretlere gark eden Türk rûhunda meknûz hasâ'il-i hârika-nümânın var kuvvetiyle tecellî-pezir olduğu ma'a'l-memnûniyye görülmektedir. Buna Avrupa yeniden yeniye vâkıf olmakta ve isti'dâd-ı fitrî-i milliyemizin daha nice hârikalar yaratacağına şâhid olmaktadır. Gerçi kudret-i askeriyemizi öteden beri takdîr-hân edilir. Lâkin sonradan bunun da toprak yığınları altında gömüldüğü zehâb-ı batılıyla meş'ûm Yunan ve İngiliz hüveylâsıyla çarpıştığımız zamân galib geleceğimize kat'iyen ihtimâl vermeyen yırtıcı kuşlar ve bütün dünya millî hasâ'ilimizin zerre kadar ölgün ve mütezellil olmadığını, bi'l-akis nûr-ı azim ve îmân ile karşılarında arz-ı endâm eylediğini gördüler.

Bunu velî eden âteşin zekâların doğurduğu iktisâdî ve ictimâ'î inkılâblar da doğurduğu bir şiddet-i berkiyye gibi, evet, lâkin devâmlı olan bir şimşek gibi Anadolu'nun ve dolayısıyla bütün âlem-i İslâmın mezâlim-i âfâkını aydınlatıyor. Bu sûretle ictimâ'î ve iktisâdî terakkiyâtımıza kendi süyûl-i ihtirâsâtına mugayir bulan bütün akvam-ı garbiye, bu na'ra-ı inkılâbdan, bu şiddet-i berkiyyeden lerze-nâk bir hâlde bulunuyor. Artık bütün şarklıların uzun bir devre-i hâba nihâyet verdiklerini, her şeye rağmen el ele vererek

çalışacaklarını, terakki ve tekâmülde gösterilen bu hâhiş ve a'zamî fedakârlıkla bir şark istîlâsı, bir ittihâd-ı İslâm tehlikesi karşısında kaldıklarını ve daha bilmem nelerden, nelerden, hâsılı gölgemizden, her hareketimizden ne derece büyük bir heyecana düştüklerini gazete ve risâleleriyle her gün meydâna koyuyorlar, vah zavallı, vâh tabansız emiciler vâh!

Bunca desâtîr-i ictimâ'îye ve fenniyyeyi ortaya koyan siz garblılar acaba hiç düşündünüz mü ki, dâimâ mahmûl, kesif zulmetlerde parlar, elektrikle mahmûl bir ilkbahâr havâsındaki yıldırımlar, şimşekler, gök gürülmeleriyle, hakkına bir parçacık olsun mâlik olmak isteyen mazlûm ve mahkûm milletlerin rûhî isyanları arasında ne fark vardır? Buna karşı gelen şımarık yüzlere sille-i Hak ve hakîkat elbette inecektir.

Ey rûhunda Türklüğün asil kanını, İslâmiyet'in azametini taşıyan muhterem halk! Kalbinizi aydınlatan şu'le-i îmân ve merhametinizi bunların bu hâlini görüp de zinhâr acımayınız. Onlar bu korku içinde titreye dursunlar, biz kendi yolumuzda nûranî izlerde hedefimize koşalım. En şer'î, en metîn, en emîn hatvelerle koşalım ki, bir ân evvel gayemize vâsıl olduğumuzu o hâ'inlere gösterelim.

### [Sahife 235]

Bununla berâber şurasını da unutmayalım ki, bütün bu gayeler, bütün bu mesâ'î, ferdî veya aklî fa'âliyetlerden, umûmî ve ekserî fa'âliyetlere kalb edilmedikçe ve bu inkılâblar yaratan mahdûd zekâlar arkasında demir elli, yılmaz azimli bir fikir ordusu, bir iş ordusu bulunmadıkça halâs ve necât devresine atıldığımız zan ettiğiniz bu mes'ûd devrede zan edilmesin ki, pek uzun sürecektir.

Şimdiye kadar kafamıza inen çekiç darbeleri, ancak bizi hâl-i intibâha davet edebildi. Bundan böyle de kendi kafamızdakidir, teceddüde düşman, tevakkufa dört el ile sarılırsak – Allah göstermesin– bu defa incek olan çekicin pek elîm netîce tevlîd edeceğine şüphe etmemelidir.

Binâenâleyh her şeyden evvel yukarıdan beri arz edilen şarkın intihâbâtıyla garbın havf ve heyecânını hakîkate kalb için ne gibi vâsitalara başvurmak lâzımsa vuralım. Arayıp bulalım.

Bir milletin mevcûdiyeti, sıhhat, sa'y ve servet gibi üç esâslı noktaya bağlıdır. Bunlar yekdiğerinin mütemmimi, yekdiğerini tevlîd eden bir manzûmedir.

Sıhhat, sa'y ve servetin, servet ise sa'yın neticesidir. Sa'y umûmî, müsbet ve amelî sâhada olmalıdır. Nazariyât ise mütehasıslar arasında husûsiyet kesb etmelidir. Herkes mütehasıs ve herkes âlim olamaz ve olsa da şart değildir. Asıl mes'elenin rûhu en zarûrî işlerimizde gayet ilmî ve umûmî bir fa'âliyet ve terâkki gösterebilmektedir. Bu husûsda da sanâyi' her şeyden mukaddemdir.

Malûm olduğu üzere bizde san'at mahdûddur. Buhâr ve elektrik kuvvetlerine istinâd eden sanâyi', hemen mefkûd gibidir. Binâenâleyh mevzû-ı bahs ettiğimiz san'at, el ve ayak ile yapılan basit ve fakat en mübrem ihtiyâcâtımızı te'mîn eden san'atlardır. Bugün bunlar bile ma'âlesef bizde pek hem de pek çok ibtidâî bir şekildedir. Şurasını itirâf edelim ki, gayr-i Müslimlerin memleketlerimizden ihrâcından sonra –bazı yerlerimiz müstesnâ olmak üzere– sanâyi'a müte'allik bi'l-cümle fa'âliyetler düşmüştür. İsteddiğimiz biçimde hiçbir şey yaptırıyoruz. Bu hâl, böyle bir zamânda yirminci asırda Türklük için en büyük bir nakîsadır. Şimdiye kadar onlarla boy ölçüşemedik. Bâri bundan böyle ellerimiz böğürlerimizde, ne yapacağız diye düşüneneğimize, yapılacak işlerin ta'azzuvuna, memleketimizin boşluklarını kendi elimizle doldurmaya çalışalım. Böyle işlere alışalım. Sanâyi'imizde hakîki bir inkılâb husûle getirelim. Halkımızın istifâdesini umûmî bir şekilde te'mîn edebilecek, memleketimize hakîki san'atkâr yetiştirecek mâhiyette gayet amelî sanâyi' mü'essesleri vücûda getirelim.

Bugün Kengiri ve civârında ibtidâ'î bir san'atın en ibtidâ'î aksâmını bile yapabilecek hiçbir san'atkâr ma'a'l-esef yoktur. Peki, böylelikle hâlimiz ne olacak? Bedeviyet devresine mi rücû' ettik? Lafla peynir gemisi yürür mü?

İşte bu cihetleri takdîr buyuran memleketimiz idâre-i husûsiyesinin bir sanâyi mektebi te'sis edeceklerini duyduk. Memleketin en mübrem ihtiyâcâtını te'mîn ve en büyük boşluklarını doldurmak sûretiyle üzerlerine düşen veza'if-i vataniyyelerini îka' eden bu dâ'ireye an-samîm'l-elkab arz-ı teşekkürü bir vecibe bilirim.

Yalnız, vücûda getirilecek sanâyi' mektebinin bugünkü şekillerde olmasını muvâfik görmediğimden muhitimizle cihet-i tatbikasını olup a'zamî ve umûmî bir istifâde te'mîn edilecek mâhiyette bir mektebin açılmasını temenni eylerim.

Bunun için de idâre-i husûsiyye, gazeteler ve her türlü vâsıtalarla erbâb-ı ihtisâsın fikirlerine mürâca'at etmeli. Bu efkârın en ma'kul ve müsmir netîce verebileceklerini tasnif, uzun uzadıya tedkik ve münâkaşa edildikten sonra işe başlamalıdır.



[Sahife 236]

## SIHHÎ SÛTÛNLAR

### İCTİMÂ'Î YARALARIMIZDAN:

#### VEREM

**Muharriri: Doktor Nureddîn**

Cem'iyet-i beşeriyenin en büyük hazine ve sermayesi efradı, sa'âdeti de sıhhatidir. Ferdleri ziyâi hey'et-i ictimâ'îye de, derin rahneler içerek azim zararlar tevlîd eder.

Bulduğumuz hey'et-i ictimâ'îyede bir ferdîn ne büyük bir kıymeti ve ne kadar âşikâr bir menfa'ati var iken, ma'a'lesef beşeriyeti kasıp kavuran verem, frengi, ısıtma gibi ilel-i müdhişenin tahribâtı cehâlet, ta'assub, lâ-kaydîlik, kavâ'id-i sıhhiyyeye vukufsuzluk seyyi'esiyle eriyip çürümesi, hem insaniyet için azim bir zarar ve hem de memleketimiz için elim bir felâkettir. Dünyânın her tarafında bulunan ve bi'l-cümle akvâmın altıda birini dâ'ire-i savletine alan ve medenî memleketlerde bile senevî yüz binlerce nüfusu hâk-i helâke seren verem, memleketimizde pek azim bir tahribât yapmaktadır.

Şehirlerini, evlerini temiz bulundurmayan ve intizâma koymayan, yemesini, içmesini bilmeyen ve birçok hastalıklardan sakınmayan kaygısız ve cehâletin icrâ-yı ahkâm eylediği memleketlerde verem pek fazladır.

Her gün arkamızı, neslimizi yiyip kemiren bu hastalık, memleketimiz için pek büyük bir beliyedir.

Yalnız İstanbul'da senevî veremden üç bin kişi ölmekte ve otuz bin kişiyi mütecâviz de musâb bulunmaktadır. Nüfûs-i umûmiyyemizin müdhiş sûrette tenâkuzuna sebebiyet veren bu hastalık, diğer şehirlerimizde de daha fazlasıyla icrâ-yı habâset eylemektedir.

Milel-i mütemeddîne insaniyetin bu düşman-ı bî-emânına karşı yüzlerce mücâdele hey'etleri teşkîl edilerek şehirlerde, kasabalarda, köylerde hummalî fa'âliyetlerle muntazam ve muvâfik programlarla sebâtkârâne mücâdelede bulunduğu ve bu muvaffakiyetli cidâllerden iyi neficeler istihsal edildiği hâlde ma'a'l-esef, uzv-ı ictimâ'iyemizi kangrene çevirmekte olan bu hastalığa karşı muhîtimizde hiçbir fa'âliyet gösterilmemekte, silâhsız, müdâfa'asız, vâsitasız, uyuşuk bir hâlde bulunmaktadır.

Hey'et-i ictimâ'iyemizi teşkîl eden efrâdın her birinin sıhhati diğerinin sıhhatine tamâmen merbût bulunduğundan hastalık husûle getiren mikropların tahribât-ı takat-fersâsından korunmak husûsunda her şahıs kendi muhîtime karşı dâimâ tedkikatda bulunmalıdır. Halkın sıhhatini, kuvvetini muhâfaza ve muntazaman tekemmülünü te'mîn etmek için hey'et-i ictimâ'iyeye-i siyâsiyyemizi teşkîl eden hükûmet-i milliyemiz, şehir ve kasabaların sokaklarını, meskenlerini, lağımlarını, mecrâlarını, suyollarını kavâ'id-i sıhhiyyeye mutâbık bir tarzda tanzim eder ve kuvvetimizi ezen, ırkımızı yıpratıcı emrâz-ı sâriyye ve müstevliyeye karşı da birçok tedâbîr-i tahaffuziyye ittihâzıyla onların te'sîr-i hasârına karşı koyarsa hem nesil sağlamlaşır ve hem de gençliğe metîn bir ahlâk, sağlam bir mefkûre verilmiş olur.

Eğer halkın, tekemmülünü sekte-dâr ve hayâtını ifnâ eden esbâb ve mevânî' bâkî kalırsa, ne medeniyet-i müheyyibeye karşı muhâfaza-i mevcûdiyet edebilir ve ne de açılan sâha-i rekabete göğüs gerebiliriz.

### [Sahife 337]

Dâhi-i a'zam Pastör'ün âlem-i tıbda açtığı çığırda bir birçok muzlim noktaların tenevvüründen insaniyet ve medeniyet pek ziyâde müstefid olmuştur.

Bakteriyolojinin nurânî yollarıyla ziyâdâr izlerinde yürüyen erbâb-ı ilim-i fenden Almanyalı mu'allim "Koh" tarafından 1882 tarihinde çomak şeklindeki verem mikrobu keşf ve mütâla'a edilmiştir.

Bu mikroplar, hastalık husûle getirebilmek için hâricde kendilerine uygun bir yer bulamadıkları takdîrde uzun müddet uyuşuk bir hâlde kalırlar. Şerâ'it-i muvâfikada derhal harekete geçerler. Mü'essirât-ı muhribeye karşı ziyâde mukavemet ederlerse de güneş ziyâsıyla pek çabuk telef olurlar.

Sirâyet: Verem sârî bir hastalıktır. En mühim vâsıtâ-i sirâyet de veremli insanlardır. Müteverrim ineklerin sütlerini iyice kaynatmadan içmek, etlerini güzelce pişirmeden yemek sûretiyle de verem intikal eyler. Veremin en korkunç şekilleri, akciğer veremiyle şikârını pek öldüren koşucu veremlerdir.

Bu gibi eşhâsın öksürüp aksırmasıyla saçılan tükürük damlacıklarının ve toz halinde havâyâ dağılan mikropların nefes borularına dâhil olması sûretiyle çok defa sirâyet vuku'a gelir.

Müteverrimlerle karşı karşıya oturup konuşmak ve onlarla beraber yaşamak çok muhâtaralıdır. Sokaklarda, kahvehânelerde, vapurlarda vesâir mahallerde yerlere tükürülmek âdât-ı kabîhasıyla milyonlarca mikrop etrafa saçılmaktadır. Kuruyup toz haline gelen bu zararlı tohumlar süpürülerek havâyâ karışarak ağız ve buruna girmek veya açıkta satılan mevâdd-ı gıda'yye üzerine konmak sûretiyle hastalığı vücûda getirirler.

Veremli kimselerin kullandıkları mendil, kaşık, bardak, fincan vesâ'ireye temâsla da bu hastalığa yakalanılır.

Bazı kaygısız â'ilelerimiz; tükürüklü mendillerini evlerinin ötesine berisine atarak birçok mahalleri bulaştırırlar.

Küçük çocukların dâimâ yerlerde gezerek bulaşık mahallerle temâsda bulunmalarından ve ellerine geçen şeyleri ağızlarına götürmelerinden vereme dahi pek ziyâde müsta'id olmalarından bu hastalığı pek çabuk kapabilirler.

Verem mikropları hazm yoluyla, nefes borularıyla, ciltte bulunan yara ve berelerle bedenimize dâhil olur. Muhîtimizde müteverrimler pek çok olduğundan her gün beş on tane mikrop yutulmakta ise de vücûdun mukavemeti bunları ifnâ etmektedir. Fakat bu giren aksâm fazla olur, vücûd da her hangi bir esbâb netîcesi zayıf ve mukavemetsiz bir şekilde bulunacak olursa derhâl mikroplar yerleşerek ve etrâfa zehir saçmaya başlarlar.

Veremden Korunma:

1. Verem mikroplarının imhâsına çalışmak.
2. Vücûdu bu muzırr tohumların nüfûzundan muhâfaza eylemektir.

Veremlilerin şuraya buraya tükürmesine, mendil ve sargı gibi şeylerinin de öteye beriye atılmasına mâni' olunmalıdır. Balgam en mühim vâsıta-ı intişâr olduğundan hastaları hokka isti'mâline alıştırmalıdır.

Müteverrimlerin çamaşırlarıyla yemek takımları ayrı kaplarda yıkanmalıdır. Yıkama ve kaynatması mümkün olmayan şeyler güneş ziyâsına ma'rûz bulundurulmalıdır.

Hastaların odaları kuru olarak süpürülmemeli, yaş bezlerle temizlenmelidir. Mevâdd-ı gıdâ'iyenin açıkta satılmasına mâni' olunmalı ve câmekânlar derûnunda vaz'ına çalışmalıdır.

Süt satan esnâfın da inekleri baytarlar tarafından sıkı bir mu'âyeneye tâbi tutulmalıdır. Vücûdu vereme karşı müdâfa'a edebilecek bir şekilde sokmak için şerâ'it-i âtiyyeye ri'âyet edilmelidir.

Fa'âliyet-i hayâtiyyeyi tezyîd ve rûhun şetâretini te'mîn için dâimâ banyo yapılmalıdır. Vücûdu yormayacak derecede

### [Sahife 238]

harekât-ı bedeniyede bulunulmalı ve çocuklardaki za'fiyet vesâ'it-i sıhhiyye ile giderilmelidir.

Mideyi bozmamak şartıyla kuvvetli gıdalar alınmalı ve dişler temiz bulundurulmalıdır. Karanlık, ziyâsız, rutûbetli evlerde oturulmayarak, açıklık, ziyâdar mahaller intihâb edilmelidir. Genç kızlar vakitsiz te'ehhül ettirilmemelidir. Meslek ve san'at intihâbında bir tabibin fikri sorulmalı ve mesâ'î-i müfriteden ictinâb edilmelidir.

İzdivâc: Müteverrimlerin evlenmeleri mühimdir. Bu vâsıta ile cem'iyet-i beşeriyyeye birçok veremliler daha ilâve edilir.

Te'ehhülde gerek erkek ve gerekse kadın birçok hamûleler altında kalarak mukavemet-ı uzviyye tenâkus eyleyeceğinden hâl-i sükûnette bulunan hastalık derhal alevlenir.

Binâenâleyh müteverrimler evlenmemeli veyâhud izdivâclarına müsâ'ade edilmemelidir. Eğer bu hastalık henüz başlangıçta tedâviye kalkışılırsa şifâ ümîdleri pek fazladır. Vesâ'it-i kimyeviyye a'râzım muvakkaten teskînine yardım ederse de en mühim tedâvî gıdâ, ziyâ, havâ istirahatladır.

Verem şifâ-hânelerinin tedâvî-i esâsiyyelerini bunlar teşkîl eyler. Bu şifâ-hâneler sath-ı mâ'iller üzerinde şimâl tarafı kapanık, cenûb-ı şarkîye nâzır, havâdar mahallerde yapılmaktadır. Buralarda her türlü vesâ'it-i sıhhiyye-i mükemmele mevcûddur. Hastalar buralarda öğrendikleri tedâbir-i sıhhiyyeyi muhitlerine avdetlerinde zahmetsizce tatbik edebilmektedirler.

Memleketimizdeki müteverrimlerin ekserisi bu şifâ-hânelere gidecek vaz'iyette değildir. Hâlbuki Anadolu'nun menâtik-ı muhtelifesinde verem şifâ-hâneleri yapılabilecek ne

ferah-fezâ, ne lâîf yerler mevcûddur. Veremlilerin bu gibi mahallerde cüz'î bir meblağla pek ziyâde müstefid olmaları mümkün iken ma'a'l-esef hiçbir şey yapılamamaktadır.

Nesillerimizi yıpratın, ırkımızı körleten bu vahim hastalıkla pençeleşmek için sarp yollardan, dik kayalardan, dikenli tarlalardan atlanılarak sebâtlı ve muntazam bir programla işe başlanılmalı, bütün halkın mu'âvenetiyle mücâdele hey'etleri teşkîl edilerek memleketin her tarafında âteşin fa'âliyetlerde bulunulmalıdır.

### **MESLEKTAŞLARA**

Bir mükemmel orduyuz  
Belâ-yı cehle karşı  
Kurtaralım yurdu biz  
Bitsin artık anarşi

Cephânemiz ilimdir  
Atmak ile tükenmez  
Silâhımız azimdir  
Kolay kolay bulunmaz

Yurdumuzu mahv eden  
Zıll-ı menhûs cehalet  
Saçtığımız nûrlarla  
Bulsun artık nihâyet

Düşmanları görünce  
Hudûdlara koşarız  
Vazifeye gelince  
Her ha'ili aşarız

Çalışalım metânetle  
Bir şey kalmaz karşımızda  
Ondan sonra sa'âdetle  
Yaşayalım yurdumuzda

Zulmet gitsin nûr gelsin

Vatanımız şenlensin

Çok inledi ezildi

Şimdi artık dînlensin

**[Sahife 239]**

**GAZEL**

Kem-nâm olur hüsrân ile vâdî-i cedelde

Şâdî arayan ga'ile tûl-ı emelde

Vicdânı sıkan cümle menâhîden hazerle

Şâdîyi bulur âkıl olan hüsn-i amelde

Emvâl ve benûn ehline bir fayda vermez

Mahşer günü bir defter-i a'mâl kalır elde

Esbâbı olur sahne-i âlemde hüveyda

Hicrân ki muharrer ola divân-ı ezelde

Kayd etme Refikâ keremi cevri sipihrin

Yek-reng görünür sâ'at-i mev'ûd-i ecelde

**Mehmed Refik**

**GAZEL**

Doğruluktur adamı her yerde a'lâ eyleyen

İktidâr-ı fazlıdır merdânı bâlâ eyleyen

İlm ü irfân sâhibin mümtâz ü müstesnâ eder

Âkılı tedbirdir kârında dânâ eyleyen

Dilrübâyı hüsnüdür me'lûf-ı istiğnâ kılan

Âşıkânı tab'ıdır mağlûb-ı sevdâ eyleyen

Dehr-i dûnun hâl ikbâliyle hiç fahr eylemez

Onu ta' kib edecek edbârı hülyâ eyleyen

Ye'se karşı merd olan fâ'ik metanet gösterir

Merd sayılmaz hâlini bir gayre şekvâ eyleyen

**A.**

## **GAZEL**

### **HALK YOLU'NA**

En büyük mir'ât-i hikmet adamın vicdânıdır  
En güzel hâsiyeti insanların irfânıdır  
Kim ki fark eyler ulüvv-i şânını vicdânının  
İşte asrın ol kişi bir merd-i âlî-şânıdır  
Kim ki vicdânına karşı herkesi ızrâr eder  
İşte bu şahs-i le'îmin cümle la'net-hânıdır  
Hayr ü şerrin fark ü temyiz eylemek çün munsıfın  
Cevher-i insâfi elde doğru bir mizânıdır  
Olmaz erbâb-ı Kemale ta'na-zen ehl-i Kemal  
Çünkü bunlar birbirinin Yusuf-ı Kenanıdır  
Sâlim olmaz la'net-i tevbîhten hiç ehl-i garaz  
Tavk-ı la'net bunların âvize-i kerâdenidir  
Zemm ü hicv-i halkla şâm ü seher mânend-i mey  
İçtiği zâlimlerin fehm ile insan kanıdır  
Hiç hîcâb eyler mi merd-i mürtekib çünkü onun  
Aldığı birkaç kuruş nâmusunun esmânıdır  
Yok demiş erbâb-ı hazelân gerçi bir zâhid bugün;  
Yok olan bî-çârenin var sandığı îmânıdır  
Sen bizi zan etme sûfî mey ile mestâneyiz  
Cümlemiz bezm-i elestin tâ ezel sekrânıdır  
Neyleyim fazl ü Kemali tali'im yâr olmuyor  
Gözlerim ümmîd-i istikbâlimin hayranıdır  
Âlem-i gurbette bî-kes zâr ü zârım dem-be-dem  
Sanma bârân-ı semâ bu çeşmim giryânıdır

**Abdullah Âtîf**

[Sahife 340]

### **ROMA SAHAİF-İ TARİHİYESİ'NDEN**

## MARCELLUS'UN HAYÂTI

**Muharriri: Pülütark**

**Mütercimi: Mehmed Refik**

- 12- “Napoli” ve “Nol[a]” beldelerine imdâda azimeti.
- 13- “Bandios” u “Roma” taraftarı miyânına ithali.
- 14- “Anibal” üzerine ihraz ettiği muvaffakiyet.
- 15- İkinci Konsolosluğu. Kartacalılar üzerine muvaffakiyât-ı cedidesi.
- 16- Üçüncü Konsolosluğu. Kan firârleri hakkında senato meclisi şiddeti.
- 17- “Sicilya”da “Leontium” şehrini bi't-teshîr “Sıragoza”yı muhasaraya azimeti.
- 18- “Archimedes”in zekâ ve kiyâseti.
- 19- İddiâsını “Hieron”a isbat etmesi.

12- “Anibal”ın muzafferiyeti, askerlerini def’aten o derece cür’etli, o mertebe müsâmahakâr bir hâle getirmiş idi ki, ordugâhlarından tebâ’ud ediyor, serbestçe ovalarda yayılıyorlardı. “Marcellus” bu sûretle müteferrik düşman üzerine bi'l-hücûm birçoklarını katl ediyor, düşman ordusuna îrâs-ı za’f eyliyordu. Bunu müte’âkib “Marcellus”, “Napoli” ve “Nol[a]” şehirlerine imdâda azimetre Napolilerin “Roma”ya olan irtibâtlarını takviye eylediyse de “Nol[a]” şehrini ihtilâf içinde buldu. “Nol[a]” Senatosu “Anibal” lehine hareket etmek isteyen ahâlîyi zabt edemiyordu. “Nol[a]” eşrâfı miyânında asâlet ve cesâretiyle mümtâz “Bandios” isminde biri mevcûd idi ki, bu adam “Kan”da besâletkârâne muhârebe ve kendi eline birçok Kartacalı katl edildikten sonra maktûlün yığına üzerine düşerek vücûdu kâmilin ok darbeleriyle delinmiş olduğu halde tahlis edilmişti. “Bandios”un cesâret ve besâletini takdîr eden “Anibal” hiçbir gûnâ fidye-ı necât talebinde bulunmadıktan mâ’adâ, kendisini hedâyâyâ gark ile i’âde etmiş ve revâbit-ı dostî ve mihmân-nüvâzî ile onunla peydâyı irtibât eylemiş idi. Bu derece mu’âmele-i nüvaziş-kârâneye mukabeleten “Bandios” dahi “Anibal”ın menâfi’ini hârâretle müdâ’afa ediyor, ahâlîden Romalıları terke teşvik eylediği fırkayı takviye eyliyordu. “Marcellus” ahvâl-ı fevka'l-âdede Romalıların mehâlikine iştirâk eden bu derece mümtâz bir meziyyet sâhibi bir adamın katli kavânîn-i adâlete muhal olacağı i’tikadın da idi. Fazla olarak insaniyet-perver olan “Marcellus” mükâlemesindeki hilm ve



nezâketle, ezhân-ı ahâlîyi ve bâ-husûs ashâb-ı hırs ve azı(?) kendine celb etmek meziyetini hâ'iz bulunduruyor idi.

13- “Marcellus” kendisiyle âşinâlık etmeye gelen “Bandios”u çoktan beri gereği gibi tanımakla beraber, muhâvereye vesîle olmak üzere, ona kim olduğunu sordu. “Bandios” ismini söyleyince “Marcellus” gûyâ bu malûmâtıdan gayet memnûn olmuş gibi takdîrkârâne bir sûrette, “Ne! Roma'da kendisinden pek çok bahs olunan “Kan”da gayet besâletkârâne muhârebe eden Konsolos “Pol Emil”i terk etmeyip onun üzerine remy edilen ok darbelerini kendi vücûdunu siper eyleyen “Bandios” siz misiniz?” dedi. “Bandios” o şahsın kendisi olduğu cevabını vererek vücûdındaki cerîha nedbelerini irâ'e etti. “Marcellus” tekrar kelâma âğâz ile: “Nasıl! Romalılar hakkındaki muhabbetinize dal

#### [Sahife 241]

olan bu derece mübeccel nişânlarla olan vücûdunuz mestûr olduğu hâlde evvelce niçin bize gelmediniz? Biz düşmanlarımızdaki fazileti bile tevkîr ve tebcîl eylemekte olduğumuz hâlde dostlarımızdaki fazilete mükâfat etmeyecek derecede bizi nankör mü kıyâs ediyorsunuz?” dedi. Birçok nüvâzişle terdîf eylediği bu hatır-nüvâz kelâmlara bir harb atı ve nakden beşyüz dirahmi<sup>161</sup> bir atıya ilâve eyledi. “Bandios” bu dakikadan itibâren “Marcellus”a o derece kesb-i irtibât etti ki, artık onu terk etmeyip “Anibal” tarafdarânını kendisine ihbâr husûsunda mesâ'î-i azîme ibrâz eyledi. Şehirde “Anibal” taraftarlarının adedi gayet kesîr olup Romalılar ilk defa düşmana karşı çıkınca eşyâlarını garet etmek, kendilerine şehir kapılarını setr eylemek niyetini tamim etmişlerdi.

14- Bu tasavvura âgâh olan “Marcellus” dahi belde de askerini saff-ı harb tertibine idhâl ve eşyâ ve eskalini kapı civârlarına vaz' ile ahâlîye surlar üzerinde görünmeyi borusuyla men' ettirdi. Bu tenhâ'iden şehir dâhilinde bazı gûnâ ihtilâl zuhûruna kani' olan “Anibal” pek cüz'î bir intizâm ve ihtiyâtla şehre takarrub eyledi. “Marcellus” düşman karşısındaki kapıyı derhâl küşâd ettirerek en güzîde süvârîsinin başında cepheden hücum ile düşmanı şiddetle geri sürdü. Bir dakika sonra diğer kapıdan piyâdeler hurûc edip azîm sayhalarla Kartacalılar üzerine savlet ayıldılar. “Anibal” bu inci hücumu mukabele için ordusunu iki taksim eylediği sırada, üçüncü bir kapı küşâd edilerek Romalıların bakıyyesi sür'atle hurûc ve düşmen üzerine hücum eylemekle bu nâgehânî hücumdan mütehayyir ve son mühâcimler tarafından

---

<sup>161</sup> Şimdiki hesaba göre dört yüz elli lirâ.

dûcâr-ı tazyik olan düşmen, ilk hurûc edenlere karşı za‘îf bir mukabelede bulundu. “Anibal” askerleri Romalıların önünden ilk defa olarak burada ric‘at etmiş, birçok maktûl ve mecrûh terk ile ordugâhlarına kadar tard olunmuşlardır. Bu muhârebede Kartacalılardan beş bini mütecâviz adam telef olmuş “Marcellus” asâkiri miyânında ise beş yüzden ziyâde telefât vuku‘ bulmuştur. Ma‘a-mâfih “Tit-lion”(?) Kartacalıların hezimetinin bu derece mühim ve telefâtlarının bu merteye azim olduğunu te‘min etmezse de bu muhârebenin, “Marcellus”u garîk-i şân ve şöhrat eylediğini ve Romalıların – bu kadar hezimetleri müte‘âkib muhârebe etmekte oldukları düşmenin ne nâ-mağlûb ve ne gayr-i kabil-i cerh olmadığını ve onların dahi nekbet ve idbâra dûcâr olmaları kabil bulunduğunu görerek cesâretleri arttığını itirâf eylesin.

15- İşte bu sebebe mebnîdir ki, ahâlî vefât eden konsoloslardan birinin<sup>162</sup> o sırada “Roma”da bulunan “Marcellus”u ta‘yin etmek isteyerek merkumu “Roma”ya davet ve intihâbât icrâsı için vuku‘ bulacak ictimâ‘î “Marcellus”un avdetine kadar te‘hîre hâkimleri mecbûr eyledi. “Marcellus” ittifâk-ı ârâ ile konsolos intihâb edildi. Fakat bu sırada gök gürlemekle rû‘esâ-yı rûhâniyye bu hâlin alâmet-i hayır olduğuna hükm eylediler. Ma‘a-mâfih ahâlîden havf ile “Marcellus”un intihâbına açıktan açığa muhâlefete cesâret edemiyorlardı. “Marcellus” tav‘an istifâ eylediyse de bu keyfiyyet muhârebenin onun tarafından sevk ve idâresine mâni‘ olmayıp pro-konsolos unvânıyla derhal “Nol[a]” şehrine azimet ederek Kartacalılar lehine hareket edenlerin cümlesini te‘dîb eyledi. Anabal “Nol[a]” şehri ahâlîsinin imdâdına şitâb ile Marcellus ile harb eylemek istediysen de Marcellus muhârebeden imtinâ‘ etti. Fakat artık muhârebeyi me‘mûl eylemeyen “Anibal” ordusunun kısm-ı küllîsini garete i‘zâm eylemekle “Marcellus” bağıteten Kartacalılar üzerine hücum etti. “Marcellus” piyâdelerine muhârebât-ı

### [Sahife 242]

bahriyyede de müsta‘mel uzun kargılar i‘tâ ile bunlarla Kartacalıların uzaktan vurmaya ta‘lîm eylemiş olup mızrak endahında o derece mâhir olmayan Kartacalılar ise gayet kısa kılıçtan başka silâh isti‘mâl etmiyorlardı. Bu sûretle Romalıların mukabele edenlerin cümlesi -beş bin kişinin telefîni ve iki filin itlâf ve diğer ikisinin Romalıların cânibinden ahzını müte‘âkib-ric‘ata ve açıktan açığa firâra mecbûr oldu. Lâkin Romalıların için en büyük istifâde üç yüz

---

<sup>162</sup> Tiberiyos Samperiyos Kırakos” “ile beraber konsolos olan” Postimus Albinos” Golvalar tarafından katl ve ordusu perişan edilmiştir

“İspanya” ve “Nomidya”<sup>163</sup> süvârisinin Kartaca ordusundan firârı idi ki, bunlar muhârebeden üç gün sonra, Romalılara teslim oldular. “Anibal” bu hâle ilk def’a olarak dûçâr oluyordu. O vakte kadar ahlâk ve lisânları muhtelif birçok barbar akvâmdan müteşekkil ordusunu ittihâd-ı tâm içinde tutmuş idi. Bu üç yüz süvâri, fîmâ-b‘âd “Marcellus” ve onu istihlâf eden cenarellere, dâimâ ibrâz-ı sadâkat eylediler.

16- Üçüncü def’a olarak konsolos ta‘yin olunan “Marcellus”, “Anibal”ın muvaffakiyâtıyla peydâ-yı gurûr eden Kartacalıların bâ-husûs “Sıragoza”, Tiran’ı “Hiyeronim”<sup>164</sup> in vefâtıyla şehir dâhilinde iğtişâşât hudûsunu müte‘âkib –tekrar teshîre azm ettikleri- “Sicilya”ya bahren hareket eyledi. Romalılar “Marcellus”un istihlâf eylediği “Apeyos Kololodiyos”un kumandası altında Sicilya’ya, evvelce bir ordu sevk etmişlerdi. “Marcellus”un Sicilya’ya vürûdunda birçok Romalılar ayaklarına kapanarak kendilerini zebûn eden felâket sebebiyle mu‘âvenetini istirhâm eylediler ki, bu felâketin sebebi işte budur: “Kan”da<sup>165</sup> “Anibal” ile muhârebe edenlerin bazıları firâr eylemiş ve diğerleri esir edilmişti. Üserânın adedi o mertebe-i kesîr idi ki, “Romalılara” Roma şehrinin muhâfazasına kâfi asker kaldığına inanmak müşkil idi. Fakat Romalılar bu nekbet-i felâket esnâsında o derece salâbet ve ulüvv-i cenâb izhâr eylemişlerdi ki, “Anibal”ın cüz’î bir fidye-i necât mukabilinde i‘âde eylemek arzusunda olduğu bu esirleri tahlis etmek istememiş ve hatta bunların “İtalya” hâricinde katl veya fûrûht edilmelerinden müte‘essir olmamayı ve hayâtlarını firâra medyûn olanların “Sicilya”ya nakliyle “Anibal”ın İtalya’da harb ettiği müddetçe İtalya’ya kabul olunmamalarını bile kararlaştırmış idiler.

Binâ-berin bunlar, cemâ‘atle “Marcellus”a mürâca‘at edip azîm-i nâle ve bekâlarla ayaklarına kapanarak ve sel gibi gözyaşları dökerek kendilerinin ordusuna ilhâkını tazarru‘ ve firârlarının, cebânetten ziyâde, bedbahtlık eseri olduğunu bi'l-fi‘il göstereceklerini va‘d eylediler. Bunların hallerinden müte‘essir olan “Marcellus” alaylar için cem‘ ve tahrîr edilecek asâkirin bunlar miyânından ahzına müsâ‘ade olunmasını senatoya tahrir etti. Senato meclisinde medfîd bir müzâkereyi müte‘âkib Cumhuriyet’in korkak askerlere ihtiyâcı olmadığı

---

<sup>163</sup> Kadim “Kartaca” ve “Moritanya” memâliki beyninde bir hıttâ olup el-yevm “Cezâyir” ülkesini teşkil eder. M. R.

<sup>164</sup> Hiyeronim, Leontium beldesinde kendi tebe‘ası tarafından katl edilmiştir. Jelon’un oğlu ve Hieron’un hafidi idi. Evvelâ pederi “Jelon” bilâhire doksan yaşında olan cediti “Hieron” vefât etmiş, birkaç gün sonra da henüz on beş yaşında olmayan Hiyeronim itlâf edilmiştir. Bu vefâyât “Marcellus”un konsolosluğundan evvelki senenin son aylarında vuku‘a gelmişti.

<sup>165</sup> Kadîm “Apoli” hıttasında bir şehirdir. M. R.

ve “Marcellus” bunları isdihdâm edebileceği i’tikadın da bulunduğu takdîrde, ne kadar izhâr-ı fedâkârî ve besâlet etseler de ceneral cânibinden ne tâc-ı iftihâra ve ne diğêr bir mükâfâta nâ’il olmamaları şartıyla istihdâm eylemesi takarrur ederek mes’eleye nihâyet verildi. Bu karar “Marcellus”un izzet-i nefsinî cerîhadâr ettiğinden “Sicilya” muhârebesini müte’âkib “Roma”ya avdetinde Cumhuriyete ettiğî bu kadar mühim hidâmâtın kendisine bu derece kesîr ebnâ-yı vatanın felâketlerini ta’mir ve telâfî ettirememiş olmasından dolayı senatoya şikâyette bulundu.

### [Sahife 243]

17- “Sicilya”ya muvâsalatında “Marcellus”un ilk işi –Sıragozalıların cenarali olup Kartacalılara hoş görünmek, bunlar vasıtasıyla “Sicilya” tiranlığına nâ’il olmak maksadıyla “Leontium” beldeşi kurbünde birçok Romalıları katl eylemiş olan “Hipokrat”dan hıyânetinin intikamını almak oldu. “Marcellus” şehri-i mezkûru bi'l-hücûm zabt ile seknesine hiçbir hasar îfâ etmediyse de bulduğı bütün asker firârîlerini değnekle darb ve idâm ettirdi. “Hipokrat” bu havâdisi, “Marcellus” bilâ-tefrik-i sin bi'l-cümle ahâlîyi kılıçtan geçirdiğî” ilâvesiyle “Sıragoza” şehrine îsâl ve ahâlî arasındaki ihtilâfdan bi'l-istifâde şehri teshîr eyledi. “Marcellus” bundan haberdâr olunca hemen ordusuyla hareket ve “Sıragoza” kurbünde ordu kurup “Leontium” şehrinde güzerân eden ahvâlden sekene-i memlekete malûmât vermek üzere, şehre sefirler i’zâm eyledi. Fakat murahhasların beyânâtının hiçbir nef’i olmadığını ve Hipokrat taraftarlarının taht-ı te’sîrinde olan ahâlî bu sözlere inanmamakta ısrâr eylediğî cihetle “Marcellus” –birbirine merbût sekiz kıt’a kadirge üzerine nasb ettirdiğî makineden başka, beşer çift kürekli atmış kadirge ile tedâbir ve vesâ’itinden, tedarikâtının kesretinden ve şöhret-i zâtiyyesinden emîn bir halde şehrin surlarına takarrub etti.

18- Fakat “Arşimed” kendi îcâd-kerdesi olan makinelere nisbeten fi’l-hakîka hiçbir hükmü olmayan bütün bu makinelere o derece ehemmiyet vermiyor ve kendi makinelere de kıymetdâr ihtirâ’ât nazariyla bakmıyordu Bu makineleri ancak, evkat-ı hâliyyesinde yaptığî ve ale’l-ekser san’atını nazariyattan mahsûsat şekline ifrâğa, mütâla’âtını tecrübe tarikiyle mevâdd-ı müsta’meleye bi’t-tatbîk umûm için ıyân ve kuvve-i müdrikeye nev’amâ kabil-i takarrub bir hâle getirmeye la-yenkâtı’ ısrâr eden Kral “Hieron”un îrâmlarıyla vücûda getirdiğî mel’abe-i âdiyye-i hendesiyyeden başka bir şey’ add etmiyordu. Bu derece mergub, bu kadar mahdûh olan bu fenn-i mihânîkînin ilk muhterî’leri fenn-i hendeseyi mahsûs eserlere ve isbâtları zevâhir üzerine mü’esses olmayan bazı de’âvî-i hendesiyyeyi kabil-i his ve mihânîkî âsâra bi’t-tatbîk fenn-i hendesiyyeyi nev’amâ tezyîn ve tenşît etmek isteyen “Odoks”

ile “Arkitarkus”dur. Delâ’il-i hendesiyye ile isbâtı kabil olmayan ve ma‘a-mâfih diğer birçok devâvî-i hendesiyyenin halli için bir esâs olan vasateyn-i mütenâsib mes’elesini işte bu kabildendir. Bu iki hendese-şinâs, hutût-ı menhiyye ve kutû‘-ı mahrûtiyeden müteşekkil bazı âlât vâsıtasıyla, usûl-i mihânikiyye ile bunu isbât eylediler. Fakat “Eflatun” merkumânın fenn-i hendesiyyeyi ifsâd ettiklerinden onu tamâmen manevî ve gayr-i maddî şeylerden cismânî ve mahsûs mevâdda bir esîr gibi, inkıyâda icbâr ile şöhret ve itibârdan mahrûm eylediklerinden ve sanâyi‘-i âdiyyeye hâdim ve el emeğine muhtâc umur-ı âdiyyede isti‘mâl ettiklerinden bâhisle kendilerini tevbih edince, o andan itibâren fenn-i mihânikî itibârdan sâkit olup hendeseden ayrılmış ve feylesoflar cânibinden bir hayli müddet istihfâf edilerek sanâyi‘-i askeriyeden biri sırasına geçmiştir.

19- Arşimed, bir gün dostu ve akrabası olan Kral “Hieron”a bir cisme verilen bir kuvvetle her ne sıklığında olursa olsun, diğer bir cismin tahrîki kabil olduğunu dermiyân etmiş, beyânâtının kuvvet ve sıhhatinden emin bir hâlde diğer bir arz mevcut olsa onun üzerine mürûrla bu arzı, arzûsu vechile tahrîk etmekle tefâhür eylemişti. Bu iddiâyâ mütehayyir olan kral, da‘vâsının mevki‘-i tatbiki vaz‘ını ve bir kitle-i cesîmenin cüz’î bir kuvvetle tahrîkini kendisine göstermesini ricâ etti. “Arşimed” kralın kadırgalarından birini azîm bir sa‘y ve kuvve-i bâzû ile karaya çıkararak hamûle-i mu‘tâdesiyle berâber isti‘âb edebildiği kadar kisânın kadırgaya va‘zını emr eyledi. Ba‘dehû, kadırgadan bir az öteye ku‘ûd ile

#### [Sahife 244]

birçok makaraları hâvî bir halatın ucundan eliyle hafifçe çekerek, dalgaları yarıyormuş gibi bilâ-ârıza hafifçe kaymakta olan kadırgayı kendine doğru cerr etti. Fennin bu kudretinden dûçâr-ı veleh olan kral, gerek hücum ve gerek müdâfa‘a-i mevâki‘ için, kendisine her nev‘i makine ve muhasara bataryaları i‘mâlîne “Arşimed”i mecbûr eyledi. Fakat “Hieron”un hemen bütün müddet-i saltanatı bilâ-muharebe derin bir âsâyiş içinde mürûr eylediğinden bu makinelerin hiç birini isti‘mâl etmedi. Bu istihzârâtın cümlesinin o sırada Sıragozalılara azim mu‘âveneti olmuş ve Sıragozalılar bu makinelerden fazla olarak onları muhterî‘ada mâlik bulunmuşlar idi.

#### LETÂ’İF-İ TARİHİYYE

Evvelki letâ'iften birinde de zikr olunduğu vech ile Ahmed-i Evvel zamânından beri İstanbul'da açılmış olan kahvehâneler –Murâd-ı Râbi‘ devrinde– hedm ve tütün içenler idâm olunduğu sırada bu tazyiklerden bî-zâr olan zurafâ:

Zararsız bir duhân hakkında neyle bunca dikkatler

Duhân-ı âh-ı mazlûmânı men‘ eyleyin hüner oldur

beyitini inşâd eylemiştir.

\*

Mehmed-i Râbi‘in evâhir eyyâmında vezîr-i a‘zâm İbrahim Paşa'nın emvâl ve eşyâsının mîrîye zabtında hüsn-i hidmeti sebki eyledi denilerek mirâhûrlukdan İstanbul Ka'im-i makamlığı'na ta'yin edilmiş olan Receb Paşa, bir gün çavuşbaşı ile münâza'a eden şeyhülislâm müsteşârî zâdenin oğlunu tekdîr eylemekle, mahdûm-ı merkum: “Senin gibi seyis bu makama gelmek lâzım gelecek bizim gibi adamlar bu gûne hareket etmeye muhtaç olur” demiş.

\*

Mustafa-yı Râbi‘ nüdemâsından Nâşid İbrahim Bey şâ'ir, Mustafa Bey kanbur idi. Evâ'ilde, ekseriyâ muharrirlere bir beyit hakk edilir ve sâhib-i hatemin ismi bu beyit derûnunda münderic bulunurdu. Bir gün Mustafa-yı Râbi‘, Mustafa Bey'in mührünün beytinden âri ve sadece “Mustafa” ismini hâvî olduğunu görerek Nâşid İbrahim Bey'e: “Kuzum Nâşid, bizim Mustafa Bey'e bir mühür beyti söylesene! Hatemini kazdırsın” demiş ve Nâşid İbrahim Bey'in: “Padişâhım kulunuz Mustafa Bey'e bir mühür beyti söyledim. Fakat beğenmiyor” demesi üzerine o beytin ne olduğunu su'al eylediğinde mîr-i mûmâileyh bi'l-bedâhe:

Be-hâk-i kabr-i nâ-pâk Yanaki

Şod hâsıl murâd-ı Kanburaki<sup>166</sup>

beytini söylemiştir.

**Mehmet Refik**

---

<sup>166</sup> Yanaki'nin pis kabrinin toprağı ile Kanburaki'in muradı elde edilmiş olur

[Sahife 245]

**Mirsâd-ı İbret**

### **JAPONYA'DAN BİR İKİ MİSÂL**

Japon zelzelesi yarım s'at içinde yeni büyük pâyitahtı ve yüz binlerce insanı toprağa gömdü. Bu musîbet başka hangi milletin üstüne düşse, muhakkak belini kırardı. Niçin Japonlar'ın beli kırılmadı? Niçin Japonya'dan feryâd ve felâket sesleri gelmiyor? Acaba ne hikmete müsteniddir ki, dünya henüz bu zelzelenin verdiği haşyetle titrerken Japonlar enkaz altından silkinerek ayağa kalkmış bulunuyorlar? Japon şehirlerini iskambil kâğıdı gibi deviren zelzelenin savlet-i akurânesi henüz kesilmeden Türkiye'den gelen bir telgraf: "Payitahtın su ve tenvîrât ihtiyâcı taht-ı te'mine alındığını" bildirebiliyordu. Biz Boğaziçi denizinden dört kova su taşımanın yolunu bilmediğimiz için koca Sarıyer'i cayır cayır tutuşmaktan kurtaramamıştık. Japonlar nasıl oluyor da kırk sekiz sâ'at zarfında mu'azzam bir pâyitahtın iki esâslı ihtiyâcını te'min edebiliyorlar?

Bu su'âllerin cevâbını yine Japonya'dan getireceğim bu iki misâlde bulabiliriz: Geçen sene de bu mevsimlerde Tokyo bir zelzeleye uğramıştı. Vâkı'a o zelzele şimdiki gibi katil ve mühlik değildi. Fakat şehrin su borularını patlatmıştı. Zelzele bir akşam sâ'at dokuzda oldu. Ertesi gün bütün şehir susuz idi. Sabah gazeteleri bunu pek tabî'î buldular. Fakat öğleden sonra susuzluk yine devam edince akşam gazetelerinin lisân-ı tenkîd ve itirâzı açıldı. Hep birden şehreminine hüçûm ettiler. O zamân şehremini olan zât dînen büyük bir mevki'e sâhib olmakla beraber gazetecinin biri "şehreminini öğle uykusundan uyandırmak için acaba gidip bacaklarından mı çekmeli?" demeye kadar varmıştı. Hâlbuki ne on sekiz sâ'at içinde bütün su borularının tamîrine imkân vardı, ne de şehremininin öğle uykusu uyuduğu doğru idi. Şehremini o kadar uyumuyordu ki, gece sâ'at onda, yani zelzeleden yirmi dört sâ'at sonra bütün borularını yapıştırtmış, her tarafta sular akmaya başladı. Gârâbete bakınız ki, ertesi gün gazeteler bu şehreminine karşı bir kelime-i teşekkür bile kullanmadılar. Bizde olsa idi şehreminini göklere çıkarırdık. Japon gazeteleri ancak bir vazifesini yapmış olan on bir insanı lüzûmundan fazla bir yere çıkarmanın sonu şımarıklığa müncer olacağını bildikleri için sadece vak'ayı hikâye ile iktifâ ettiler ve gayet nâzikane bir lisânla: "Bu bir tecrübedir. Ümit ederiz ki, bundan sonrası için şehremâneti tedâbir-i lâzıme ittihâz eder." dediler.

Fi'l-hakika bu zelzeleden on beş gün sonra büyük bir yangın dört sâ'at zarfında Tokyo'daki merkez postahânesini hâk ile yeksân etmişti. Yangından bir kâğıt parçası bile

kurtaramadılar. Ertesi sabah çelimsiz bir yığın insan bu kulların başına üşüştü, dört gün içinde enkaz temizlendi, üç hafta sonra dülgerler yeni binânın ikinci katına çıktılar. Yangının otuz sekizinci günü me'mûrlar yeni postahânedeki işlerine başlamışlardı.

Bu seferki zelzele, Yokohama'dan Tokyo'ya kadar yol üstünde ne buldu ise hepsini yıktı. Yalnız Japon azmini deviremedi: Çadır altında toplanan nâzırlardan, enkaz arasında derslerine çalışan dârü'l-fünûn talebesine kadar herkes işinin başındadır. Öyle zan olunur ki, yüz binlerce insanın ve milyarlarca servetin helâki karşısında gözlerinden akan yaşlar milletin hârâret-i azim ve îmânî bir gün içinde kuruyabiliyordu.

Yeni Tokyo ve Yokohama şehirlerinin meydâna çıkması, bir seneden fazla sürmeyeceği iddiâ olunuyor.

Bu misâlleri bir ders-i eşyâ gibi ara sıra okumak faydadan hâli değildir.

“Tanin”

**İsmâil Müştak**

[Sahife 246]

### **KÖY MEKTÛBLARI**

Kengirî'dan geliyordum. İncegeliş denilen ayaklar parçalayıcı, yürekler sızlatıcı o sarp, kayalık yol üzerinde bir ihtiyâr köylüye rast geldim. Doğru sözlü, temiz kalpli oldukları için çalışkan köylülerle konuşmayı pek severim. İlk tesadüfte:

–Uğurlar olsun babacığım nereden geliyorsun? Dedim. Sıcaktan, yorgunluktan nefes almaya bile tâkati kalmamış ihtiyâr, yüzüme bakarak:

–Eyvallah efendi, mağaradan!

cevâbını verdi ve tanıdı: “Nasılsın? Ne yapıyorsun?” diye ahvâlini sordum. – Âh Efendi ne yapalım! Ölmedik, yütmedik, ama işte böyle araba (kağnı) dayağı gibi sürünüyoruz, dedi. Mahzûn ve bedbaht köylüyü teselli ve tenvîr için millî hükûmetimizin şekil ve maksadından ve yapacağı büyük işlerden biraz anlattım. Köylü nevmîdhane, “Hani idi, bilmem ki” diyerek o günleri, o sa'âdeti cândan arzûluyor, perişanlığını, sefâletini söylüyordu.

Üç dört günden beri bu berbâd yollarda kendi ta'bir-i vechile sürünerek götürdüğü “tuzun” okkasını altı kuruşa satabilirse yegâne sa'âdet ve medâr-ı ma'îşeti o idi. Bundan



kazanacağı kırk elli kuruşla bir miktar arpa alıp aç ve bî-ilaç yollara bakan â'ilesine bırakarak tekrar dönecekti. İhtiyârın bütün sözleri “sürünüyoruz” kelimesini teşrîh ediyordu. Pek müte'essir oldum. Zaten her ne zamân bu yoldan geçersen memleketin en büyük derdi fikrimi işgal eder, senelerden beri yol vergisi verdiği halde elyevm bu berbâd taşlık sarp yollarda beyhûde ömrünü telef eden zavallı köylüleri düşünür, yazın yakıcı güneşiyle, kışın boğucu ve titretici soğuk ve karlarında neler geçirdiklerini göz önüne getirir, oradan milletimizin mukaddes gayesi uğrunda haksız düşmenlerle çarpışırken yolsuzluk yüzünden ne gibi müşkilâta katlandıklarını tahattur eder ve için için ağlardım.

İhtiyârın görünüşte basit ve fakat büyük bir hakîkati ifâde eden şu sözleri yüreğimde eski yarayı tırmaladı, deşti, kanattı. Onun ızdırâbıyladır ki, şu satırları yazmak, köylünün ahvâlini anlamak mecbûriyetinde kaldım. Rikkat-ı hisse mâlik kalpleri cerîhadâr edeceğinden ma'a't-te'essüf hepsini yazmayacağım. Yalnız halkımızın istihsal ettiği bu mu'azzam zaferden sonra beklediği refâh ve sa'âdete kendîni îsâlde gecikmeyelim, vâhî, kof sözlerle kendimizi aldatmayalım, dâimâ akvâlimizi ef'âlimizle isbât edelim, köylü ancak bu sûrette âtîden ümitvâr olacak, mesrûr ve müreffeh yaşayacaktır.

Yoksa senelerden beri “ma'ârif”, “ıslahat” diye bağırdığımız hâlde henüz muntazam bir mekteb yapamazsak, “iktisâdiyât diye feryâd ederken hâlâ paralarımızı Avrupa'ya akıtırsak, köylünün yol vergisi verdiği hâlde hâlâ böyle sarp, kayalık yollarda ömrünü geçirtirsek, altında üstünde definelere mevcûd olan bu kıymetli topraktan, bu sevgili vatandan halkın karnını bile doyurmazsak, millet bu mu'azzam inkılâbdan, bu büyük zaferden de bir şey anlamayacak, o vakit halk hükûmeti bir hülyâ olacaktır.

Düşükçe kanayan bu yaraları gördükçe tahammül etmek mümkün değildir. Halkın bu yaralarını herkesten iyi bilen, istediği salâha pek az bir zamânda kavuşturan millî hükûmetimizden emin olarak:

Her derdîn olur çâresi her inleyen ölmez

Her mihnete bir âhir olur her gama pâyân

mısra'ıyla müteselli olurum.

20-9-39 Karacaviran

Şu'ûrî

[Sahife 247]

## HAKÎKÎ BİR HİDMET

Ertuğrul Meb'ûsu İbrahim Bey'in, memleket irfân hayâtı için çok mü'essir bir hizmetini büyük bir memnûniyet içinde haber almaktayız. İbrahim Bey tahsîsâtını kâmilen dâ'ire-i intihâbiyyesi çocuklarının tahsiline medâr olmak üzere terk etmek gibi bir ma'ârif-perverlik göstermiş ve İstanbul'dan Dârü'l-mu'allimîn tavsiyesi üzerine 100 lira aylık vererek dârü'l-mu'allimîn me'zûnlarından Halil Bey'i celb etmiştir. Halil Bey bir mektebde oturarak tadrîsâtta bulunacak değildir.

İbrahim Bey kendisine daha şâmil bir vazîfe vermiştir. Bu mu'allimimiz, bütün kazâları dolaşacak, köylerdeki hocalara tadrîs usullerini öğretecektir. Bu sûretle tekmil kazâlar hocaları en son usul ile tadrîsâtta bulunmak imkânı karşısında bulunmuş oluyorlar. Halil Bey'in maâşî İbrahim Bey'n her ay aldığı tahsîsâtın nısfıdır. Diğer nısfı gelince yine aynı gayeye tahsis olunmuştur. Bu yüz lira ile köylerdeki çocukların kitâbları, gıdaları vesâir ihtiyaçları te'min edilecektir. Muhterem meb'ûsumuz bu ma'ârif-perverâne hizmeti en şitâyîş-kârâne bir lisânla yâd etmek üzerimize düşen bir borçtur.

## GÜNÜN İZLERİ

Kengırı evkafını teftiş etmek üzere evkâf müfettişlerinden Nusret Bey geçen gün şehrimize gelmiştir. Kendilerine hoş geldiniz deriz.

\*

İdâdî Ulûm-ı Tabi'iyeye Mu'allimliğine Merzifon İdâdisi Müdürü Celil Şerafeddin Bey bin beş yüz kuruş maâşla tayîn edilmiştir.

\*

Suyolu Mütevellisi Ahmed Fu'âd Bey'in suyolu mü'essese-i hayriyesinden çekildiği te'essürle haber alınmıştır.

\*

Muhterem Meb'ûslarımızdan Rif'at Bey me'zûnen memleketimize gelmiştir. Beyân-ı hoş-âmedi eyleriz.

Muhterem Meb'ûsumuz Ziyâ Bey mâ'-â' ile Eylülün yirmi dokuzuncu Cumaertesî sabâhı Ankara'ya müteveccihen hareket etmiştir. Hayırlı yolculuklar temenni ederiz.

\*

Ilgaz mu'âvini Ahmed Efendi ile Sinop mu'allimelerinden Meliha yeniden ehliyetnâme imtihânına girerek imtihândan isbât-ı ehliyet etmişlerdir. Meliha Hanım'ın muvaffakiyeti birinci derecede görülerek Karacaviran ahâlîsinin taleb ve arzusuna binâ'en ora İnâs Mektebi mu'âveneliğine ta'yin olunmuştur.

\*

İdâdî kısm-ı ibtidâ'î mu'allimliklerine Mehmed Fahri, Tayyib, Zekâî, Hasan Efendilerin tayîn edildikleri müstahberdir.

\*

Ma'ârif Vekâleti evvelce mu'allimelerin de mu'allimler gibi tadrîsât-ı ibtidâ'iyeye meclislerine a'zâ intihâb edilmelerini taht-ı kârâra almıştı. Bu kârâra istinâden geçenlerde Ankara Mu'allim ve Mu'allimleri umûmî bir ictimâ' yaparak Hacı Bayram İnâs Mektebi Başmu'allimesi Kâmurân Hanım'ı tadrîsât-ı ibtidâ'iyeye meclis a'zâlığına intihâb etmişlerdir. Kâmurân Hanım Ankara Tadrîsât-ı İbtidâ'iyeye Meclisi'nin ilk kadın a'zâsıdır.

\*

Münhal olan Dümeli Mu'âvinliği'ne Arab Mu'âvini Mâhir, Ma'rûf Mu'âvinliği'ne Şükrü, Absarı Mu'âvinliği'ne Ma'rûf Mu'âvini Refik, Atkaracalar Mu'âvinliği'ne Babsa Mu'âvini Rûhî, Babsa Mu'âvinliği Vekâleti'ne İhtiyât Zâbitlerinden Ahmed, Yülcü Mu'âvinliği'ne Ilgaz Mu'âvini Ahmed, Basdak Mu'âvinliği'ne İhtiyât Zâbitlerinden Yüzbaşı Abbas, Tuht Mu'âvinliği'ne

\*

İnhilâl eden İdâdî-i Mûsiki ve Terbiye-i Bedeniyye Mu'allimliklerine tâlib olanların makam-ı mutasarrıfîye istid'a ile mürâca'atları ilân olunur.

### **MUHTEREM OKUYUCULARIMIZA**

A'zamî fedakârlıklarla çıkan mecmû'amızın abone bedellerini acele gönderilmesi ehemmiyetle ricâ olunur.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Halkın menâfi'ine hâdim her türlü yazılar ma'a'l-memnûniyye kabûl olunur.

Derc olunmayan evrak i'âde edilmez.

Geçmiş nüshalar 10 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Kengîri'da Halk Yolu

1 Teşrîn-i Sâni 1339

Sene: 1

Sayı: 17

Kengîri Matba'ası

1339

### **MUHTEREM OKUYUCULARIMIZA,**

A'zamî fedâkârlıkla çıkan mecmû'amızın abone bedelleri acele gönderilmesi  
ehemmiyetle ricâ olunur.

[Sahife 250]

**MA'ÂRİFİN TA'MİMİ**

**Mâni' Ne ve Kim?**

Ma'ârifin ta'mîmi, cümlemize farzdır. Ma'ârifsiz milletler yaşayamaz, yaşayamamıştır. Millet müteşebbis olmalıdır. Öyle milletler vardır ki, taştan etmeğini çıkarmaya çalışır. Kendisi yapar, başkasının yapmasını beklemez. Çünkü "Sana senden gelir ger imdâd lâzımsa" derler. Müteşebbis milletlerden meselâ İngilizler etmeğini taştan çıkarmak için â'ilesini, çoluğunu çocuğunu terk ederek bütün dünyâyı dolaşırlar. İngilizler, bu tabî'atları sâyesinde ticâretde dünyâda birincidirler. Umûr-ı nâfi'ada kezâ en muntazam yolları onlar icâd etmişlerdir. Gerçi İngilizler ticâretleri sâyesinde zengin olmuşlardır fakat kendilerine fikr-i ticâret ma'ârif sâyesinde gelmiştir. İngilizler ma'ârif için altın para doksan milyon lira sarf ederler ki, 180 milyon altın lira olan İngiltere bütçesinin nısfı demektir.

Şurası nazar-ı dikkate alınmaya şâyândır ki, ma'ârifin neşr ve ta'mîmi, yalnız hükûmete, vekâlete mahsûs değildir. Bu iş herkesin ve cümlenin borcudur. Vekâlet nezâret eder, bakar. Teshîl eder, mu'âvenet eder fakat çalışmak kendîni bilen her adamın vazîfesidir. Ümîd ederim ki, artık bundan sonra semereli fa'âliyet gösteririz. Yoksa memleketin her tarafını kaplayan ve millette bir takallüs-i fecî' ve sefâlet-i azîme tevlîd eden zülâm-ı cehâleti alâ-kaderi'l-imekân izâle ile ziyâ'-ı ilim ve ma'rîfet neşrine müsâra'at etmeyecek olursak garbın sıklet ve şiddetini Kemal-i te'essürle his ettiğimiz seyl-i mukavemet-sûzuna tahammül edebilmek gayr-i mümkündür.

Mülga Ma'ârif Nezâreti ma'ârifî ta'mîm edemediğini resmen itirâf etmiştir. Harb-i umûmînin ibtidâlarında ma'ârif ta'mîminde, ta'mîm-i ma'ârifî muvaffak olmadığını ve buna sebep de tahsil senelerinin az olduğunu beyân edip yegâne çârenin senelerin tezyîdinden ibâret olmasından dolayı da o derece şâyân-ı mu'âhezidir. Ma'ârif tohum değil ki, bir yerden satın alınsın da halk sâhib-i ma'rîfet olsun. Ma'ârifin ta'mîmi uzun mes'eledir. Senelere muhtâcdır. Bizim bekleyecek vaktimiz var mı? Bize kolay çâreler, serî' usûller lâzım.

Ma'ârif bütçemiz bugünkü derecesinde devâm edip giderken biz bugünkü muttasıl yazımızla kabil değil ma'ârifî ta'mîm edemeyeceğiz. Bu bir hakîkattir ki, er geç anlaşılacaktır. O hâlde hemen hükûmet ve milletçe yazımızı derhâl hüruf-i munfasıla hâline vaz' etmeli ve sadâli harfler noksânını ikmâl ve mevcûd harflerimizi cüz'î ta'dîl ve ıslâh etmeliyiz.

Bunun için teşekkül etmiş ve vazîfesini îfâ eylemiş bir Islâh-ı Hûrûf Encümeni var idi. Onun kabûl eylediği eşkâl-i hûrûf vechile kalıplar yaptırılmış, hurûfât dökülmüştür. Kırk beş gözlük bir kasa da yapılmıştır. Mürettiblik basît bir san'at hâlini almıştır. Okuyup yazma mes'elesi kolaylaştırılmıştır. Gönül arzu ediyor ki, bu hatta "Hatt-ı

## [Sahife 251]

Kemalî” densin. Gazi Paşa Hazretleri'nin sâyesinde hadd-i Kemal bulsun. En büyük düşmanımız olan cehle karşı açacağımız muhârebede yegâne vâsıtâ-i harb arz ettiğim yeni yazı olabilir. Âlim ve mütefekkirler, cem‘iyetin dimâğına teşbîh edilirse şübhe yok ki, vücûd ve a‘zâ ahâlî olmak lâzım gelir. Bütçelerin milyonlarca ölçülen masrafları hep onların kesesinden çıkar. Hudûdlarda çarpışarak vatanın istiklâl ve şevketi uğrunda kan akıtanları da kitle yetiştirmiştir. Diğer feyyâz zümreleri inkâr etmek niyetinde değilim. Lâkin ekseriyeti teşkîl eden fa‘âl bazuların halk ta‘biri altında toplanan gavyûr ve necîb bir kitle olduğunu hiç kimse inkâra mecâl bulamaz. Hâl böyle iken bütün hitâblar yüksek ve mütefekkir tabakaya teveccüh etmiş zavallı ahâlîmiz bu husûsda da ihmâl edilmiştir. Köylere uğrayıp muhâtab aradığımız zamân eski bir çavuş veya onbaşı gösterirler, ancak onlar hükûmetin lisânından anlar, hemşehrilerine keyfiyeti anlatırlar. Ne kadar elemdir ki, bi'l-vâsıtâ ifhâm-ı merâm eder.

Teşekkür olunur ki, mübeccel hareket-i milliyeye ile berâber halkı düşünmek husûsunda kıymetli temâyüller uyandı. Halk Yolu Mecmû‘ası bu kabîlindedir. Halk Yolu Hak yoludur. Mühim bir vazîfenin idrâkına doğru hatveler atıldı demektir. Esâsen bu başka türlü olamazdı. Müstebid hükûmetlerde halk dâimâ ihmâl edilir. Halkın uyanması en büyük tehlike addedilir. Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ise millî hâkimiyet üzerine istinâd ettiği için tabî‘iyle halkı, en mühim bir istiklâl unsûru ad ve telakkî eyler. Halkın uyanmasını arzu eder. Ma‘ârifî sevgili Anadolumuza hakîkaten ta‘mîm etmek ister.

Bunun için mer‘î çâreler kolay usûller arar. Serî‘ çâre, kolay usûl, yeni yazı, hurûf-i münfasıla usûlüdür. Bu yazının kabûlü ma‘ârif âlemimizde mühim bir inkılâb olacaktır. Hurûf-i münfasıla kabûl olursa milletin ekseriyet-i azîmesi az zamanda okuryazar olur. Meraklı bir peder çocuğunu hem Türkçe hem de Fransızca'ya başlatmış idi. Çocuk az zamân sonra Fransızca her hangi kitâbı doğru okumaya başladığı hâlde Türkçe'de ilerleyememişti. Fransızca'da okuma husûsunda ilerledikçe bir heves gelir. Türkçe'de ilerlemeyince bıyıyor, usanıyor nihâyet terk ediyor. Çocuğa sorunuz. “Sadâlı hurûf yok, bir türlü doğru okuyamıyorum” cevâbını veriyor.

Meşrûtiyet'in bidâyetinde birçok gece mektepleri küşâd edilmiş idi. Sorunuz gece mektebi müdâvimlerine niçin mektebi terk ettiler? Geldiler, gittiler bir şey öğrenemeyince de bütün bütün mektebi terk ettiler. Asıl çocukların seviye itibârıyla çocuk derecesinde bulunan gece mektebi müdâvimi halkın fikirlerini kabûl edelim. İtirâf edelim ki, yazı hadd-i zâtında tahsîl-i ilme bir vâsıtâ iken mâ‘âlesef bizim yazımız, kendisi muhtâc-ı tahsîl bir ilim hâlini

almıştır. Bunun için bugünkü yazımızla ma‘ârifi ta‘mîm etmemizin imkânı yoktur. On dört sene evvel tecrübe de ettik. “Men cerrebe'l-mücerreb hallet bihi'n-nedâme.” Hurûf-i münfasıla ile yazmaya alışkınız da sırf münfasıl harflerden mürekkebe sahîfe kadar yazı yazabiliriz. Hiç zahmet çekmeyiz. Demek ki, i‘tiyâd i‘tiyâd deriz de hakikatde o da mevcûd değil. O hâlde mâni‘ ne ve kim?

**[Sahife 252]**

**TARİHÎ SÛTUNLAR:**

**ROMA SAHÂ'İF-İ TARİHİYESİNDEN:**

**MARSELLUS'UN HAYÂTI**

**Muharriri: Pülütark**

**Mütercimi: Mehmed Refik**

20- “Arşimed” makinelerinin te’sîr-i müdhişi. 21- “Marsellus”un muvaffakiyet-bahş olmayan vesâ’itle bu makinelerin te’sîrinden tahaffuza ikdâmı. 22- Arşimed’in hendeseye ibtilâsı. 23- Marsellus'un Sicilya'da muvaffakiyât-ı adîdesi ve “Siragoza” şehrini teshîri. 24- “Siragoza”nın garetî. 25- “Arşimed”in vefâtı. “Marsellus”un te’essüfû. 26- Mürüvvet ve insaniyeti. 27- “Anjiyom” beldesi ahâlîsini afvı.

20- Binâberîn Romalılar muhtelif iki cihetten hücum etmekle dûcâr-ı dehşet olan “Siragoza”lılar bu derece ikdâmâta, bu kadar müdhiş bir kuvvete mukavemet edemeyecekleri havfıyla, ihtiyâr-ı sükûn ve sükût ediyorlardı. Fakat “Arşimed” tarafından tahrîk olunan makinelerin Romalılar üzerine dolu gibi yağdırdığı her nev‘ oklar ve cesîm taşlar şiddet ve şemâtle havâda tayerân ederek darbelerine hiçbir mukavemet edemiyor, isâbet ettikleri asâkiri yere devirerek bütün hutût-i askeriyeye îrâs-i teşettüt eyliyordu. “Arşimed”in deniz cihetinden surlar üzerine vaz‘ ettiği diğer makineler, kadırgalar üzerine birden bire tenzil eylediği çengel şeklinde cesîm aretneler(?), kadırgalara takılarak muvâzene kuvvetiyle onları havâyâ kaldırıyor ve tekrar aşağı bırakarak dalgalar içinde nâ-bûd ediyordu. Bu aretnelerin(?) bazıları da diğer gemilerin provasından takıp pupası üzerine dikerek bâ-denize(?) gark ediyor veya birbirlerini muhtelif istikametlere doğru cer eden halatlarla karaya doğru çekiyordu. Gemiler burada bir müddet çarh ettikten sonra surların altına doğru ilerleyen kayalara çarparak hurde-hâş oluyor ve râkiblerinin kısm-ı küllîsi sefilâne bir sûrette terk-i hayât eyliyordu. Yukarı kaldırılmış kadırgaların havâda sür‘atle dönerek müdhiş bir manzara arz

ettikleri görülüyor, râkibleri sapan taşı gibi müteferrikan uzaklara fırlattıktan sonra kadirga surlara çarparak parça parça oluyor veyahud makinelerin onları terk etmesiyle tekrâr denize düşüyorlardı. “Marsellus”un birbirine merbût yedi kıt’a kadirga üzerinde ilerlettiği makineye, aynı isimdeki âlet-i mûsîkîye müşâbeheti hasebiyle “Sambiz” tesmiye olunuyordu. Bu makine sürüden epeyce ba’îd bir mesâfede idi ki, “Arşimed” bunun üzerine on talan sikletinde<sup>167</sup> bir taş ve onu müte’âkib ikinci ve üçüncü bir taş daha endaht eylemekle bu taş ıslık sesine müşâbih bir sadâ ve müdhiş bir tarraka ile makineye çarparak istinâdgâhlarını birbirinden tefrîk ile gemilere o derece şedîd bir sarsıntı i’tâ eyledi ki, kadirgalar birbirinden ayrıldılar. Artık ne yapacağını bilmeyen “Marsellus” kadirgalarıyla berâber derhal ric’at edip asâkir-i berriyyeye dahi ric’at emrini verdi.

21- Bunun üzerine Romalıların ordugâhında akd-i

**[Sahife 253]**

meclis-i meşveret edilerek mümkün olduğu takdîrde, ertesi gün kable'l-fecr surlara takarrub edilmesi karâr-gîr oldu. Zîrâ “Arşimed” makinelerinin menzilleri ziyâde olduğundan attıkları oklar, Romalıların başları üzerinden geçerek mahsûrunun yakından isti’mâl edecekleri makineler ise mesâfe-i kalîleden endaht olunan mermilerin hâ’iz [...] olmaları hasebiyle te’sîrsiz olacaktı fakat [yed-i] tûlâ sâhibi olan “Arşimed” bu husûs için dahi muhtelif menzilli makineler ve gayet kısa oklar ihzâr [eylemiş] olmakla bu oklar bilâ-fâsıla birbirini velî ediyordu. Arşimed surlar üzerine, birbirlerine gayet karîb delikler açıp burada düşmanın görmeyeceği sûretde vaz’ eylediği kısa menzilli makineler kendilerine takarrub [ede]nler üzerinde birçok cerîhalar açıyorlardı. Romalılar [...] ad eyledikleri surlar dibine vâsıl olunca dolu yağın oklarla tecâvüze ve başları üzerine amûden düşen şeylerle fütûra dûçâr oldular. Surlar üzerinde Romalılar üzerine endaht icrâ etmeyen hiçbir mahal mevcûd değil idi. Binâenâlevh ric’ata karâr verdiler. Fakat biraz bu’ d eder etmez üzerlerine o kadar ok yağdı ki, düşmana hiçbir hasar îka’ edemeksizin, bu oklarla Romalıların okları telef ve gemilerinin bir haylisi dûçâr-ı hasâr oldu. “Arşimed” makinelerin bir haylisini surların içerisinde ihfâ eylemiş olduğundan her tarâfdan dûçâr-ı fütûr olan ve darbelerin nereden vârid olduğunu görmeyen Romalıların ma’bûdlarla muhârebe ettikleri zan olunuyordu. Binâenâleyh bu tehlikeyi atlatmış olan “Marsellus” [...] kuyu kovası gibi “Arşimed”in denize gark [...] olması ve “Sambiz” makinesini hacâlet-ı aver bir [sûre]tde tahkîr eylemesi cihetiyle, ordusunda mevcûd

---

<sup>167</sup> Bir talan altmış livre sikletinde olduğundan on talanın sıkleti altı yüz livreye bâliğ olur.



mühendisîn onlarla istihzâya koyuldu. Siragozalılar “Arşimed” [maki]nelerinin vücûdundan başka bir şey olmadıkları ve her şeyi [...] eden yalnız “Arşimed” olduğu sahîhdir.

“Siragoza” şehrinde diğer vesâ’it-i müdâfa’anın kâffesinden sarf-ı nazar olunmuş, gerek hüçûm ve gerek müdâfa’a için, “Arşimed” makinelerinden başka bir şey isti’mâl edilmemekte bulunmuştu. Ve’l-hâsıl fevka'l-âde dûçâr-ı hirâs olan Romalıların, surlar üzerinde yalnız bir halat veya sıruk görmekle bunun “Arşimed” tarafından üzerlerine endaht icrâ edecek yeni bir makine olduğunu haykırarak firâr ettiklerini gören “Marsellus” muhâsarayı ablukaya tahvîl eyledi.

22- “Arşimed” o derece âlî bir kalb, o kadar derîn bir kiyâset ve fenn-i hendese nazariyâtınca o mertebe vüs‘at sâhibi idi ki, kendisine bu kadar şân ve şöhret kazandıran ve bir fenn-i beşerî değil ilâhâne bir zekâvet isnâd ettiren bu makinelerin sûret-i imâli hakkında tahrîrî hiçbir eser bırakmak istememiştir. “Arşimed” fenn-i makineye ve umûmiyet üzere tatmîn-i ihtiyâcâta hâdim sanâyi’in kâffesine âdî ve gayr-i müte‘ârif nazarıyla bakmakta olduğundan, ihtiyâcâta ta‘alluku olmayan ve letâfet ve Kemali, sanâyi’-i sâ’ire ile kabil-i kıyâs bulunmayan ulûma vakf-ı nefis etti. Bütün hendese “Arşimed”in mevzû’-i bahis ettiği derin ve muğlâk mesâ’ilde olduğu kadar basît ta‘bîrât ve vâzih esâsât ile ifâde olunmuş hiçbir mes’ele mevcûd değildir. Bazıları bu vuzûhu “Arşimed”in sühûlet-i tab‘ına ve diğerleri ashâbına bir hâl-i sühûlet bahş eden iştigâlâtının ifrâtına isnâd ederler. İnsan bazı davaları bi’z-zât hal edemez. Fakat bunlar “Arşimed”in muharrerâtında kırâ’et edilince mes’elenin tarîk-i halli o kadar kısa, o kadar kolay görünür ki, insan bunu sühûletle bulabileceğine kani‘ olur. Ehlî bir peri cânibinden teshîr olunmuş gibi hendeseye meclûb olan “Arşimed” ekl ü şürbü nisyân ve takayyüdât-ı bedeniyyesini kâmilen ihmâl eylemekte olduğundan hakkındaki beyânâta inanmaktan imtinâ‘ olunmalıdır. Mütâla‘a-i hendesiyye kendisine o derece câzibedâr görünüyor idi ki, ale'l-ekser cebren istihmâm ve banyo ettiriliyor,

### [Sahife 254]

ocağın külü üzerine eşkal-i hendesiyye tersim eyliyor ve yağla mutlaka vücûduna parmağıyla hatlar çiziyordu. Sanâyi’-i nefise perilerinin meyelânlarına bu derecelerde meclûb ve meczûb idi! Fakat “Arşimed” gayet latîf birçok ihtirâ’âtda bulunmakla berâber, rivâyete nazaran ahıbbâ ve akrabâsına vefâtını müte‘âkib, merkadı üzerine, “Hâvinin muhtevîden ne kadar büyük olduğu” ibâresini, hâvi bir üstüvâne dâhiline mevzû‘ bir küreden başka bir şey vaz‘ olunmamasını ricâ etmiştir. Fenn-i makinedeki malûmat-ı amîkası hasebiyedir ki, “Arşimed” kendisini ve memleketini nâ-mağlub bir hâle getirmişti.

23- “Siragoza” şehri abluka altında bulunduğu esnâda “Marsellus”, “Sicilya”nın en kadîm bilâdından biri olan”Megar”<sup>168</sup> şehrini teshîne âzim oldu. Ba’dehû “Asil”<sup>169</sup> beldesi kurbünde “İpokrat” askerleri üzerine düşüp sekiz binden ziyâdesini katl eyledi. “Sicilya”nın bir kısmında icrâ-yı harekât ve birçok bilâdi Kartacalılardan istirdâd edip mukabeleye cür’et edenlerin kâffesini muhtelif muhârebelerde mağlûb ve perişan ve bir müddet sonra bahren, “Siragoza” şehrinden çıkmakta olan “Vamipos” isminde bir Ispartalıyı şehr-i mezkûr pîşgâhında esîr etti. “Vamipos”un tahlîsini pek ziyâde arzu eden Siragozalılar bu bâbda “Marsellus”a teklîfâtta bulundular. Bu münâsebetle birçok mülâkatlar, bir hayli konferanslar vuku’ a geldi ki, bu esnâda “Marsellus” kulelerden birinin gayet müsâmahakârâne bir sûretde muhâfaza olduğunu ve –şehir surunun bu mevki’de merdiven ile aşılması sehl bulunması hasebiyle– bu kuleye hafiyen birkaç asker idhâli kabil bulunduğunu nazar-ı dikkate aldı.

Bu kule civârında vuku’ a gelen birçok mükâlemât, kulenin irtifa’na tahmîn sûretiyle yakîn kesb ettirmekle merdivenler ihzâr olundu. Ve Siragozalılar şevk ve şetâretle icrâ eyledikleri “Deyan”(?) şehrâyin[in]den bi'l-istifâde sabâhleyin hiç kimseye görünmeksizin kuleyi zabt, o cihetdeki surları müsellaah askerlerle imlâ ve “Ekzabil” kapılarından birini şikest etti. Gürültüden bî-zâr olan Siragozalılar büyük bir karışıklık içinde harekete geldikleri sırada “Marsellus” bütün boruları def’aten çaldırmakla dûcâr-ı hirâs olan ahâlî, şehrin kâmilen düşman eline geçtiğini zanla, firâr eylediler. Hâlbuki şehrin en büyük, en müstahkem ve güzel kısmı olan “Aşradîn” henüz Siragozalılar elinde idi. Şehrin “Vilnev” (Şehr-i cedîd) ve “Tişe” isminde iki kısımdan mürekkebe olması ve “Aşradîn” surlarının şehrin diğer kısmından müteferrik bulunması hasebiyle “Marsellus” burasını zabt edememiş idi.

24- Bu iki mahalleye hâkim olan “Marsellus” fecr ile berâber “Ekzabil” kapısı tarîkiyle “Vilnev”e dâhil oldu. Etrâfındaki zâbitânın kâffesi, muvaffakiyetinden dolayı kendisini tebrîk ediyorlardı. Fakat “Marsellus” bulunduğu mahall-i mürtefiden şehrin cesâmet ve letâfetini müşâhede edince askerlerinin icrâ edeceği nehb ü garetin bir dakîka sebebiyet vereceği müdhîş tebeddülün mülâhazasıyla rikkate gelerek gözyaşlarını zabt edemedi. Askerler henüz şehr[in] yağmasını talep ediyor, zâbitânın hiç biri bu talebi [arza] cesâret eyleyemiyordu. Hattâ birçokları şehrin kâm[ilen] ihrâk ve tahrîbini bile istiyorlardı fakat “Marsellus” bu teklîfi red ile yalnız şehirde mevcûd üserâ ile [...] almalarına pek büyük bir

---

<sup>168</sup> Evâ’ilde “Hilba” tesmiye olunan “ Megar” şehri “Sicilya” cezâresinin sâhil-i şarkisinde ve “Siragoza”nın birkaç fersah şimalinde kâ’in idi.

<sup>169</sup> “Tit-liv”in(?) “Akriil” tesmiye eylediği “Asil” beldesi, “Siragoza” sâhilinden birkaç fersah cenûbda “Elor” suyu üzerinde mebnî idi.

müşkilâtle müsâ'ade edip [...] dokunmayı, sekene-i memleketi tahkîr ve esîr etmeyi, sû[ret-i] kat'iyede men' eyledi fakat "Marsellus" bu i'tidâle [...]

**[Sahife 255]**

Siragoza şehrini mu'âmele-i şedîdeye dûcâr olmuş addediyor, bu derece azîm esbâb-ı sürûr arasında bu kadar servet ve sa'âdetin bir dakika zarfında mahv ve nâbûd olmak üzere bulunmasına izhâr-ı elem ve terahhüm eyliyordu. "Siragoza" şehrinden ahz edilen servetin bi'l-âhire "Kartaca"dan alınandan az olmadığı iddi'â edilir. Zirâ şehrin diğer kısmı dahi hıyânetle teshîr edilerek kralların hazîne-i devlete tevdi'i eylemiş oldukları hazâ'inden başka bütün servetin garetî te'ehhür etmedi.

25- Lâkin hiçbir şey "Marsellus"u "Arşimed"ın vefâtı derecesinde müte'ellim etmedi. "Arşimed" o esnâda hânesinde bazı eşkâl-i hendesiyye ile meşgul olup bütün zihin ve hissini bu mütâlâ'âya hasr eylemiş olmakla şehir derûnunda her tarafa koşuşan Romalıların şamatasını işitmemiş, şehrin Romalıların eline geçtiği mechûlû bulunmuş idi. "Arşimed"ın karşısına birdenbire bir asker gelir "Marsellus"un yanına gitmek üzere kendisini ta'kîb etmesini emr eyledi. "Arşimed" mes'elenin ikmâl-i hallinden evvel gittiğinden imtinâ' etmekle hiddete gelen Romalı sell-i seyf ile kendisini katl etti. Diğerleri "Arşimed" kendisini katl için yalın kılıç ona doğru gelen askerden hall-i mes'eleyi ikmâl için bir dakika beklemesini musırrâne bir sûretde ricâ ettiğini ve mes'elenin halliyle hiçbir alâkası olmayan asker "Arşimed"i katl eylemiş olduğunu rivâyet ederler. Üçüncü bir rivâyete göre de "Arşimed" irtifâ' tahtası, küreler ve şemsin hacmini mesâhaya mahsûs zevâya(?) gibi âlât-i riyâziyyeyi bir sandık içinde bizzat "Marsellus"a götürürken kendisine tesâdüf eden askerler, sandıkta götürülen eşyâyı altın zan ile sandığı gasb için kendisini katl eylemişlerdir fakat cümle müverrihîn "Arşimed"ın vefâtına "Marsellus"un pek ziyâde te'essüfle katilden istikrâh ettiğini ve Arşimed'in akrabâsını buldurarak bir sûret-i vakurânede mu'âmele eylediğini itirâf ederler.

26- O vakte kadar Romalılar milel-i sâ'ireye yalnız fenn-i harbde mahâretlerini, muhârebelerde besâlet-i müdhişelerini göstermiş ve fakat adâlete, insaniyete ve ale'l-umûm fezâ'il-i siyâsiyyeye dâ'ir henüz bir numûne irâ'e etmemişlerdi. "Marsellus" bu harbde Romalıların –Yunanlılardan ziyâde– adâlet-perver olduklarını ilk defa olarak gösterdiği zan olunur. "Marsellus" kendisiyle icrâ-yı mu'âmele ve mukavele edenler hakkında o derece

mu‘tedilâne ve birçok memâlik ve küberâ haklarında o kadar âlf-cenâbâne hareket eylemiştir ki, “Enna”<sup>170</sup> “Megaz” veyahud “Siragoza” şehirlerinde vuku‘a gelen ef‘âl-i şedîdeyi fâ‘illerinden ziyâde onlara dûçâr olanlara isnâd etmek lâzım gelir. Bu husûsa dâ‘ir birçok misâllerden yalnız birini nakl edeceğim: “Sicilya” cezîresinde o derece hâ‘iz-i ehemmiyet olmayan “Anjibyum” isminde bir belde mevcûddur. Bu şehir gayet kadîm olup “vâlideler tesmiye olunan perilerin müşâhedesiyle meşhûrdur.<sup>171</sup> Bunlar nâmına mevcûd ma‘bedîn Giritliler tarafından inşâ edildiği mervî olup bu ma‘bedde tunçtan bir takım rimâh ve miğferler mevcûddur ki, bunların bir kısmı “Meriyon” ve bir kısmı “Olis” ismini hâmidirler. Rivâyete nazaran bunları “Meriyon” ile “Olis” “Anjium” perilerine vakf ve teberru‘ eylemişlerdir. Şehr-i mezkûr ahâlîsi harâretle Kartacalılar menâfi‘ini iltizâm ediyor ve miyânelerinde en ziyâde şöret sâhibi olan “Nikas” bütün kuvvetiyle ahâlîyi Romalılar cânibine celb ve imâleye sa‘y ediyordu. “Nikas” ictimâlarda büyük bir serbestî ile idâre-i kelâm ediyor, fırka-i muhâlîfe kendisini

#### [Sahife 256]

tutup Kartacalılara teslîm etmeyi tasmîm eyledi. Bu tasavvurdan haberdâr olan ve hafiyen taht-i tarassudda tutulduğunu gören “Nikas” bir hileye mürâca‘at etti.

27- “Nikas” evvel emirde periler hakkında ahâlî arasında tahkir-âmîz bir takım türrehât neşr edip onlar hakkındaki efkâr-ı umûmiyyeye iştirâk etmemekte ve hattâ efkâr-i mezkûreyi tahkîr eylemekte olduğunu, perilerin görünmelerine bir masal nazarıyla bakmakta bulunduğunu birçok ef‘âl ve harekâtıyla gösterdi. Düşmanları kendisini mahv için esbâb-i muhikkayı bu sûretle kendisinin tehiye etmesine memnûn oldular. “Nikas”ı der-dest için intihâb eylemiş oldukları gün tesâdüfen bir ictimâ‘ akd edilmiş ve bu ictimâ‘da “Nikas” ahâlîye îrâd-ı nutuk etmekte, beyân-ı mütâla‘a eylemekte bulunmuştu. “Nikas” birdenbire yere atılıp bir nev‘ vecd eseri gibi bir hayli müddet devâm eden sükûtü müte‘âkib başını kaldırarak etrâfına atf-ı nazarla yavaş yavaş yükselttiği za‘îf ve titrek bir sadâ ile söz söylemeye başladı. Etrâfında bulunanları dehşet içinde derin bir sükûta müstağrak görünce elbisesini atıp mantosunu yırtarak yarı çıplak peri vâlideler tarafından ta‘kîb edilmekte olduğu nidâsıyla tiyatronun mahreclerinden birine doğru şitâb eyledi. Hiç kimse ”Nikas”a ne temâsa

<sup>170</sup> “Enna” şehri Sicilya ceziyesinin vasıtında sarp bir mevkide kâ‘indir.

<sup>171</sup> Anjium beldesi “Heron” Dağı üzerinde ve “Himer” suyunun menbai kurbunde kâ‘in olup elyevm harabeleri mevcut bulunduğu rivayet olunur. Burada görülen peryelerin “Sibel” “Jünon” ve “Serez” oldukları maznundur.

ve ne önünde durmaya cesâret edemeyip bir havf-i dîndârâne ile müte'essir olan huzzârın kâffesi, ona yol vermek için çekildiler. “Nikas” dahi hiçbir söz telaffuz etmeksizin mütehevver ve mecnûn bir kimseyi andıracak hiçbir hareket icrâ eylemeksizin şehrin kapılarından birini tuttu. Sırra vâkîf ve hileyi teshîl eylemekte olan zevcesi çocuklarını yanına alarak perilerin mihrâbı dibinde mutazarri'âne bir sûrette secde etti. Ba'dehû, güyâ kırlarda dolaşan zevcini taharrîye gidiyormuş gibi ve hiç kimse tarafından dûçâr-ı muhâlefet olmaksızın râhatca şehirden hürûc ile ikisi de “Anjiyum” şehrinde kurtulup “Marsellus”a iltihâk eylediler ki, cüz'î bir müddet sonra “Anjiyum”a giden “Marsellus”a nahvet ve küstahlıklarından dolayı ahâlîyi te'dîb eylemek istediğini beyânla Anjiyomluların kâffesini zincir-bend eyledi. Nikas gözyaşlarına müstağrak “Marsellus”a takarrüble dizlerine kapanarak ve ellerini öperek düşmanlarından bede' ile bütün hemşerilerinin affını niyâz etti. Bu manzarada rikkate gelen “Marsellus” cümle ahâlîyi afv ile şehre hiçbir hasâr îka' etmeyip “Nikas”a dahi birçok hedâyâ ile berâber vâsi' bir arâzî i'tâ eyledi. Feylesof “Pozidonyos”un rivâyeti işte bu yoldadır.

**[Sahife 257]**

### **MEDÂRİS İSLÂHİ ETRÂFINDA**

Her türlü te'sisât ve teşkilât ve ıslâhâtta –ihtiyâcın ilcâ'âtına göre– hedef ve gayenin mutlak sûrette tayîn ve tesbîti îcâb eder. Gayesi malûm ve mu'ayyen olmayan teşkilât ve ıslâhât fâ'idesiz ve devâmsızdır.

Medreselerin ıslâhâtına dâ'ir şimdiki kadar mevcûd rapor ve lâyihalarda hedef ve gaye, sarâhatle tayîn edilmemiş ve ıslâhâtın hutût-ı esâsiyesiyle teferru'ât-ı idâre birbirine karıştırılmıştır.

Medrese tahsîline bir gaye ve istikamet verebilmek için evvel emirde medreselerden ne anlayıp ne beklediğimizi bilmek lâzım. Şimdiki medreseler, eski ihtişâmlı devrelerinde olduğu gibi artık ûlûm-ı müdevvene-i beşeriyenin menba'-ı yegânesi ad olunamaz.

Kemalât-ı medeniyesi, taksîm-i a'mâl ve vezâ'ife medyûn olan asrımızda her meslek ve her şeye ma'rifet erbâbı için ayrı ayrı mü'esseseler vücûda gelmiş olduğu gibi medreselerde sırf birer mü'essese-i dîniyye şekline münkalib olarak vaz'iyetleri tamâmen ta'ayyün eylemiştir.

Fi'l-hakîka dîn-i İslâmda bir manzûme-i rûhaniyye teşkilâtı mevcûd değilse teşrifât ve hidemât-ı dîniyye için kıyafet-i mahsûsalarıyla bir sınıf-ı ictimâ'î vücûda gelmiş olduğundan bunları der'uhde edecekleri hizmetin nev' ve derecesine göre yetiştirmek zarûreti hâsıl olmuştur.

Hademe-i dîn, mü'ezzin, imâm ve hatib, vâ'iz, müfti ve kadı, müderris olmak üzere beş sınıfa ayrılır. Binâenâleyh medreselerin esâsât-ı tadrîsiyyesi de ric'at itibârıyla bu gayeye ma'tûf olarak tertîb edilmek ve medrese denilince bu sınıfın istihzârına mahsûs bir mü'essesesi dîniyye anlaşılma iktizâ eder.

Medreseler tâlî, âlî, mütehasısîn nâmıyla üç dereceye taksîm olunmalı ve tâlî medreseler iki devreye ayrılmalıdır.

Tâlî medreselerin birinci devresi bir cüz'-i tâm ta'lîm olunmalı ve bu devreyi ikmâl edip tahsîlini ta'kîb etmek istemeyenler büyük câmi'lerin mü'ezzinliğinde ve derecelerine göre mahalle ve köy câmi'leri imâmet ve hitâbetinde ve bu câmi'lerin vâ'izliğinde, mekâtib-i ibtidâ'iyye mu'âvinliklerinde istihdâm olunmalıdır.

Medrese-i ta'lîmiyyenin müddet-i tahsîliyyesini tamâmen ikmâl edenler mâ-fevk tahsîli ta'kîb etmezlerse kezâlik imâmet ve hitâbetlerde ve imâm oldukları câmi'lerin vâ'izliğinde, tabur imâmetlerinde, aklâm-ı şer'iyede, altı senelik mekâtib-i ibtidâ'iyye mu'allimliklerinde istihdâm olunmalı ve bunların fûnûn-ı hâzıra itibârıyla derece-i tahsîlleri liselere mu'âdil olacağından aynı derecede hâ'iz-i imtiyâz olmalı ve arzu ettikleri takdîrde terk-i meslek ve câmi' ederek mülkî ve askerî mekâtib-i ilmiyyeye dâhil olabilmelidirler.

Medrese-i âliyyeden icâzetnâme alanlar selâtin-i izâm cevâmi'-i kebîresi imâmet ve hitâbetlerle vâ'izliklerinde, müftülüklerde, sefâret imâmetlerinde, Şer'iyeye Vekâleti devâ'irinde, sâ'ir dînî, şer'î hizmetlerde istihdâm olunmalıdır.

Medresetü'l-mütehasısîndan icâzetnâme alan ulemânın ise bir unvân-ı fâhir ile kadirleri tebcîl ve medâris-i tâliyye ve âliyye müderrisliklerinde ve kadı ve müftülüklerde, liselerde mekâtib-i âliyye, ûlûm-ı şer'iyeye ve Arabiyye mu'allimliklerinde ve Şer'iyeye Vekâleti devâ'ir-i ilmiyyesinde sâ'ir birinci derecede dînî ve şer'î hizmetlerde

**[Sahife 258]**

istihdâm olunmalıdır.

İbtidâ'îyi ikmâl etmemiş olanlar medâris-i tâliyyeye, medâris-i tâliyyeyi ikmâl etmemiş olanlar medresetü'l-mütehassısîne kabûl olunmalıdır.

Medâris-i tâliyyenin müddet-i tahsîliyyesi altı ve medâris-i âliyyenin üç ve medresetü'l-mütehassısînin iki sene olmalıdır. Bu hâlde kanûnun tayîn ettiği vechile tahsîl-i ibtidâ'-i mecbûrîyi bi'l-ikmâl medreseye dâhil olan bir talebe on bir sene sonra tahsîl-i dînîyi hâ'iz-i salâhiyet olarak bir ilimde tahsîs etmek şartıyla ikmâl etmiş olur ki, kazandığı pâye-i refî'-i ilmîye ve emsâline göre bu müddet-i tahsîliyye çok değildir.

İşte medreselerin ihtiyâc-ı hâzıra göre gaye ve teşkilâtı bu vechile ile tesbît edildikten sonra esâsât-ı tadrîsiyyesi mekâtib-i umûmiyyede mer'î olan usûle tevfkân pek kolay tayîn olunabilir. Medrese-i ilmiyyede Fransızca veya İngilizce tahsîli mecbûrî olacağı gibi medresetü'l-mütehassısînde Tefsir ve Hadîs, Usûl-i Fıkıh ve Ebyât-ı Arabiyye, Kelâm ve Hikmet şu'beleri nâmıyla olarak dört şu'besinde de İngilizce veya Fransızca tahsîli mecbûrî olmalıdır. Her şu'benin müddet-i tahsîliyyesi ikişer sene olmalıdır. Medresetü'l-Vâ'izîn Tefsîr ve Hadîs şu'besiyle Edebiyât-ı Arabiyye şu'besine ve Medresetü'l-Kuzât dahi Fıkıh ile Kelâm ve Hikmet şu'belere tahsîs olunup Medresetü'l-Mütehassısîn lağv olunmalıdır.

Medreseler ve Dershâneler: El-yevm medreseler talebenin bütününe mahsûs birer mesken hâlinedir. Medreselerin hiç biri mektepler gibi birer tadrîs ve tederrüs mahalli değildir ve olmak ihtimâli de yoktur. Gerçi ekser medârisin vâsi'ce bir dershânesi varsa da bundan böyle bir dershânedede veyahud bir câmi'de icrâ-yı tadrîsât eden bir dersin, talebesine hemen her ilmi tadrîs etmesi gayr-i kabildir. Esâsen ulûm-i müsibete, asırda müşahede ve tecrübeye ibtinâ etmek sûretiyle tebdîl-i mâhiyet eylemiş usûl-i tadrîs külliyyen değildir. Medreselerin ihtivâ edeceği sınıf ve derslere göre esâs ve levâzım-ı dersiyye ile mücehhez dershânelere ihtiyâc-ı kat'î vardır.

Medreselerin yani başında lüzûmu kadar dershâneleri yapılmadıkça medreseler ıslâh edilmiş farz edilemez. Şekl-i kadîmi dâ'iresinde ittihâz olunacak her tedbîr, yarım ve fâ'idesiz ve muvakkatdır ve ihtiyâc-ı asrın ihsâs ettiği inkılâb değildir.

Öteden beri hâcelerin mikdârı dâimâ çok gibi görünmekte ise de çokluğu herkesi ürküten hakîki lüzûmlu hâceler değil, fuzûlî sarıklardır. Anadolumuzda imâmı olmayan, cemâ'atle namâz kılamayan ve terbiye ve zarûret-i dîniyyeden tamâmen mahrûm olan köylerimiz çoktur. Yollar, şimendiferler yapılıp müfsid ihtilâtlar, maddî ihtiyâclar arttıkça

Anadolu'nun safvet ve me'âlî-i ahlâkiyyesi nazar-ı dikkati celb edecek ve hükûmeti cidden düşündürecek dercede bozulmaktadır.

Başına sarık sarmaktan başka hiçbir şarta bağlı olmayarak milletin başına belâ ve musallat olan câhil ve meçhûl'l-ahvâl imâmlardan ahâlî kurtarılmak için imâmların usûl-i intihâb ve tayînine dâ'ir âcilen bir nizamnâme yapılmalı Anadolu'nun muhtelif yerlerinde lüzûmu kadar medâris-i tâliyye açılarak vezâ'if-i dîniyye ve ictimâ'iyyesini müdrik imâmların bir ân evvel yetişmesine çâreler düşünölmelidir.

Müderisler: Müderislere gelince, beş yüz kırk altıya bâliğ olduğu söylenen ve her birinin mâ-dâmü'l-hayât hukûk mekteb-i tadrîsiyelerinin mahfûziyeti müte'âmil olan müderislerin sinleri 65'e vâsıl olup elyevm bi'l-fi'il tadrîsde bulunan müderisîn terfihan teka'üde sevk olunarak mütebâkîsi en ziyâde ehil oldukları dersleri kabûl olunacak müfredât

### [Sahife 259]

programına tevfiikan tadrîs eylemek üzere istihdâm olunmalıdırlar. Edebiyât-ı Arabiyye ile Ulûm-i İlmiyye-i Dîniyye ve Şer'îyye için inde'l-iktizâ Mısır veya sâ'ir aktâr-ı İslâmiyyede ihtisâslarıyla temeyyüz eylemiş ulemâ celb ve istihdâm olunmalıdır. Ulûm-i âliye ve âliyye şimdiye kadar olduğu üzere eski mü'ellifin-i kirâmın zamânları ihtiyâclarını te'mîn için yazdıkları âsârdan değıl meselâ asrımızda lisân tahsîli için keşf ve tedvîn olunan usûllere tatbîkan tadrîs olunmalı. Kütüb-i ilâhiyyenin eski, bî-lüzûm şürûh ve havâşîsini ve ma'nâsız münâkaşâtı ile ömürler heder eylemelidir. Sâhib-i salâhiyet olanlara kitâblar yazdırılıp Muganniyü'l-Lebîb, Molla Câmi', Şafiye-i Kâfiye, Milel ve Nahl gibi muhtelif mü'ellif ve kitâb isimleriyle yâd olunan ulûm-ı âliye ve âliye derslerini umûmî ve ma'kul bir sûretde tasnîf ve tertîb ve sadeleştirerek mü'ellifin-i kadîmenin inhisârından tahlîs etmelidir.

Dershâne ve mescîdlerde bağdaş kurarak hatta yatarak ders alan medrese talebesine şerâ'it-i sihiyye ve ihtiyâc-ı hâzıra muvâfik dershâneler yapılıp edevât teçhîz edildikten sonra bir taraftan da talebeye süknâ olan medâris hücrelerinin tathirâtına başlanmalı ve hücrelerde şirvân vesâ'ir aksâm-ı muhdise hedm olunmalı ve ziyâ almayan hücrelerin – mümkün olduğu kadar– pencereleri tevsî' edilerek ziyâdâr edilmeli ve her hücrenin eşyâsı bir kişilik bir demir karyola ufak sedir, minder ve bir masa ufak bir âyine ve bir sandalye bir eşyâ dolabı vesâ'ire gibi demirbaş eşyâsı Evkaf Vekâleti'nden verilmeli ve hücrelerin ve hücre-nişînlerin nezâfeti müdîr ve müfettişler tarafından mütemâdiyen teftîş olunmalıdır. Medâris-i tâliyye ve âliyyeye müdâvim olan talebeye ister hücre-nişîn, ister nehârî olsun Medresetü'l-



Vâ'izîn'de olduğu gibi yalnız sabâh yemekleri Evkaf'dan verilmeli ve bunlardan medrese-nişîn olanlara münâsib birer mikdâr tahsâsât-ı şehriyye dahi i'tâ olunmalıdır. Medâris ıslâhâtı için verilecek para hakikat-i hâlde te'mîn edeceği fevâ'id-i azîme düşünülürse hiçbir şey değildir. Bugün erbâb-ı basîret indînde medreselerin ıslâhı ordular, diritnotlar kadar mühimdir. Milletın bünye-i maneviyyesine âriz olan za'f ve tereddînın Avrupa ile kurbiyyet ve temâsımıza rağmen medeniyyet-i hâzırâyı lâıyıkıyla mass ve temsîl edemeyişimizin, bu kadar sukutumuzun esbâbından birisini de medreselerin ihmâline atf edenler pek haklıdır. Her hâlde bu gün medreselerin karanlık, perîşân hücrelerinde tahsîl ve ma'ârif yolunda pek beyhûde eriyip çürümekte olan ve hiçbir taraftan mu'âvenet görmeyerek havâdan, güneşten, gıdâdan hattâ nezâfet için sabundan bile mahrûm olan ve bütün ma'nâsıyla sefâlet içinde bunalıp her gün ömründen ve insanlığın izzet-i nefsinde bir parçasını ga'ib eden ve İstanbul'un sehâr ve şa'sa'alı ve müfsid sefâhetini gördükçe umk-ı rûhunda intibâ' eden hırs, bazı nevmîdî bed-bîni ile ömrünün sonuna kadar ma'lûl ve muzdarib yaşayan binlerce delikanlıya ilim, nûr, terbiye-i cân ve millî vicdân vermek ve şimdiye kadar bütün teceddüdâtımıza engel sayılan bu bed-bâhtları buldukları dereke-i sefâletten kurtarıp milletin terbiye ve tahkîm-i maneviyâtına hâdim bir unsûr-ı nâfiz kılmak için onlardan milletin parasını esirgeyecek bir ferd tasavvur olunamaz. Bununla beraber medreselerin ıslâhı için bütçelerden ayrıca fedakârlık ihtiyârına hiç lüzûm yoktur.

Dersa'âdet'de mahallât arasında ve gürültülü büyük câddelerde vaz'-ı harâbîleriyle yâr ve ağyârın bi-hakkın enzâr-ı istihfâfını celb etmekte olan ve etrâfındaki binâlar ve kaldırımlar yükseldikçe güyâ hîcâbından yerlere geçmek istiyorlarmış gibi küçülüp alçalmakta olan müderrislerden kıymet-i mi'mâriyye ve tarihiyyeyi hâ'iz olmayanlar ale'l-acele nakid ile istibdâl edilirse elde edilecek büyük para ile medreselerin gerek masârif-i inşâ'ıyye ve gerek masârif-i tathîriyye ve te'sîsiyyesi tamâmen elde edilmiş olur.

Birkaç sene evvel me'mûriyet-i resmiyye ile bir manastırda dört gece kalmış ve manastırın idâdi derecesindeki rûhbân

### [Sahife 260]

mektebi talebesiyle mu'allim ve papazların sâde, temiz, havâdâr bir muhîtte sükûn ve huzûr içinde geçirdikleri hayât ve fa'âliyetlerine hayrân olmuşum.

Nısf-ı asr-ı ahîre kadar şerâ'it-i ictimâ'ıyyece bizden hiç de kuvvetli olmayan akvâm-ı gayr-ı müslimeyi bu kadar az zamân içinde tamâmıyla uyandıran ve onlara teceddüdât-ı

asriyye rûhunu nefh eden işte o sessiz manastırlarda mu‘ayyen bir maksâd-ı millî ile yetişen mütevâzı‘ mücâhid fedakâr papazlardır. Medreselerde ıslâhat yapılmak demek yalnız imâm, hatîb yetiştirmek değil bizim de hayât-ı dünyevîmize teceddüdât-ı ictimâ‘iyyemize pîşvâ olacak mücâhid-i fedakâr mürşidler yetiştirmek demektir.

Yoksa eşkâl ve hutût-ı kadîmesi dâ’iresinde medreselerde yapılacak ıslâhât şübhesiz yarım, noksân, devâmsız olur.

### **KOŞMA**

Rahm eyle hâlîme kaçma sevdiğim  
Ben gibi hüsnüne âşık bulunmaz  
Sırrını nâdâna açma sevdiğim  
Şimdi bu âlemde sâdik bulunmaz

Bu aşk ve muhabbet geleli sere  
Oluruz mübtelâ gerçi dilbere  
Cihânın huyları gelse bir yere  
Bana senden özge ma‘şûk bulunmaz

Zümre-i âşikan meydâna gelse  
Âlemde merd olan merdâne gelse  
Sana cân vermeye kurbâna gelse  
Yine benden evvel lâyık bulunmaz

Ararsın mescidi meyhânelerde  
Aşkla mest olan mestânelerde  
Şem‘-i rûhsârıyla pervânelerde  
Sabrî gibi bağı yanık bulunmaz

### **SEMÂ‘Î**

Nedir ol gonca-i rûyun varıp gülzâra zâr ettin  
O bülbül-i derd-mendîn her işin âvâre var ettin  
Muhabbet bezm-gâhında gönl-i nâ-kâm kâm iken  
Niçin sen kendîni verdîn zâlim ağıyâra yâr ettin

Bu cân hükmünde rûhsârın yakıp ârâm-ı râm iken  
Yine sen tîr-i müjgânın dil-i bî-mâra mâr ettin  
Visâl-i bezm-i sâkîde lebin itmâm-ı câm iken  
Derûnum hânesin mağmûm niçin ekdâra dâr ettin  
Hemîşe lütfunu gûş eyleyip i'lâm-ı lâm iken  
O yâra hâlini Zahmî niçin iş'âra âr ettin

### **DÎVÂN**

Nûr-ı aşktan eyleyin bu âlemi dünyâ-yı ba's  
Pertev-i nûr-ı muhabbettir eden eşyâ-yı ba's  
Olmasaydı zâhir olmazdı eğer aşk  
Ol zamân kim eylemişti gâh Celâl gâhî Cemâl  
Perde-i ifsâm edendir lâ-yı(?) ba's âlâ-yı(?) ba's  
Zât-ı Hakk'dan olmasaydı Âdem'e rûh-ı Mesîh  
Hiç eder miydi âzîzim bunca bin mevtâ-yı ba's  
Zahmî terk et fenâdan geç bekadan tut mekân  
Mazhar-ı Hakku'l-ebed ol sen de bul peydâ-yı ba's  
Ey halâyık ayb kılman neylesem şâyân bana  
Terk-i nâmûsum bugün rüsvây olur seyrânda bana  
Öyle çâk etti bed-sevdâ giryânım tutup  
Vurdu rû-yı hâke rûhsat vermedi bir ân bana

### **[Sahife 261]**

Na're-i âhım duyup düştü halâyık başıma  
Izdırâbım gördü cümle ağladı ihvân bana  
Nâr-ı aşka şöyle kim yanıp yakıldığım görüp  
Şem'a pervâne, semender kaldılar hayrân bana  
Âr-ı gayret şîşesin kıldım şikest ey Rindî ben  
Terk-i nâmûsum bugün rüsvây olur seyrân bana

### **GAZEL**

Bir pîr-i perîşân ile bir dilber-i cândân  
Gâhîce olur pîş-i hayâlimde nümâyân

Dilber bütün ârâyiş-i dünyâ ile tâbân  
Pîrin ise her hâli melâl-âver vicdân

Enzârı sönük kolu rakîk elleri lerzân  
Gûyâ gazâb-ı şûh-ı sitemkârdan her âsân

Der âh ile “Ey neyyir-i pür-tâb-ı dilistân  
Saç pertevini nahl-i emeli oldu perîşân

Zirâ ki benim kırk senedir çekdiğim hicrân  
Kâşâne-i hestimi dahi eyledi vîrân

Lâkin beni etmek yine mes‘ûd sana âsân  
Bir handen olur zahm-i ciğer-sûzûme dermân

Gûş etmeyip efgânını ol dilber-i nâzân  
Terk eylemeyip ol pîrû'l-medîdeyi giryân

Ol pîrine mihnet-i hicrân ile nâlân  
Dilber ise gülzâr sa‘âdetde hırâmân

Seylâb-ı huruşân ediyor eşkimi her ân  
Ol levhâ-i dil-sûz ki değil kabil-i nisyân

**Mehmed Refik**

### **LETÂ’İF-İ TARİHİYYE**

1001 tarihinde dîvâna gulüv eden gerde-sipâhın odun, matbah edevâtı ve bağçe parmaklığı gibi âlân ile ref‘ ve tenkîl edilmesine mahzûz olan Murâd-ı Sâlis, Sadr-ı a‘zâm Siyavuş Paşa’yı hil‘at-ı fâhire ile taltîf eylemiş iken ertesi gün azl etmesi herkesin hayretini mûcib olmuştu. Meğer sadr-ı ma‘zûlun iddi‘âsı defa-i mebhûseyi fırsat ittihâz ile “Siyavuş Paşa’nın sadâreti eyyâmında dîvâna iki defa askerın hüçûmu te’sîr-i ka‘b-i şevmîdir. Muhassılı zâtında uğur yoktur” diye si‘âyet eylemişlermiş!

\*

Mehmed-i Râbi‘ zamânında Gürcü Mehmed Paşa'nın müte‘âkib ihrâz-ı mevkî‘-i sadâret eden Tarhuncu Ahmed Paşa, mûmlara tarh vaz‘ ile üç yüz kırk dirhem mûmun bir kıyye itibâr olunmasına emir verdiği vakit halk bu üç yüz kırk dirhem kıyyeye “paşa okkası” ismini vermişlerdir.

\*

Selîm-i Sâlis zamânında bir İngiliz filosu Çanakkale Boğazı'nı bi'l-mürûr Prens adaları pîş-gâhında tevakkuf edince İstanbul halkına havf ve haşyet târî olarak sevâhil topraklarla tahkîm edilmeye başlanmış ve Selîm-i Sâlis ile o sırada Fransa'nın İstanbul Sefiri Genaral Sebastiyani dahi bu tahkîmâta nezâret eylemekte bulunmuştu. Selîm-i Sâlis bir gün yine istihkâm mahallerini gezerken ümerâ-yı Bahriye Cezâyirli Ali Bey'e bi't-tesâdüf ahvâlin neye müncer olacağını su‘âl eyledikde mûmâ-ileyh de mes‘elenin şâyân-ı endîşe olmadığını ve ma‘iyyetine birkaç sefine fermân buyrulduğu takdîrde İngiliz gemilerini zapt edeceği cevâbı Selîm-i Sâlis'in mahzûziyyetini mûcib olarak Ali Bey uhdesine, derhal, mesned-i Kapudanî tevcih olunmuş ve fakat mûmâ-ileyh cânibinden meb[h]ûsü'n-anh se[f]â[‘i]ni zapt için hiç bir teşebbüs vuku‘ bulmamıştı. Bu münâsebetle bir mûmâ-ileyh

### [Sahife 262]

Ali Paşa'nın dahi hazır bulunduğu bir mecliste vüzerâdan biri, “Paşa hazretleri İngiliz seffinelerini zapt edeceklerini va‘d buyurmuşlardı. Fakat mes‘ele kaptanpaşalık ihtilâsıyla netîcelendi” demiştir.

### Mehmet Refik

### HÜKÛMETLERİN KIYÂFET VE ŞEKİLLERİ

Dünyâdaki hükûmetlerin hepsinin de birer kıyâfet ve şekilleri vardır. Kıyâfet ve şekilsiz hiçbir hükûmet yoktur. Şarkta ve garbta mevcûd hükûmetlerde bu asırda iki çeşit kıyâfet görülmektedir. Bu kıyâfetlerden birisi “mutlaka” ve “müstebide”, diğeri “meşrûta”dır.

Birinci şekli alan hükûmetler hâricî düşmanların hücumuna ma‘rûz kalarak uzun müddet muhârebe ve mücâdele içinde çırpınan ve netîcede galibiyeti te‘mîn için bütün kuvvet ve kudretini bir şahsa tevdi‘e mecbûr olanlardır. Binâenâleyh hükûmet-i mutlaka ve müstebidenin başlıca menba‘ı muhârebe ve mücâdelelerdir. Her hükûmet-i mutlaka ve

müstebideyi be-heme-hâl muhârebeler doğurmuştur. Tarih bu husûsda bize pek çok misâller göstermektedir. Hele bir milletin, bir devletin hayâtında görülecek umûmî ve korkunç tehlikeler diktatörlüğü derhal vücûda getirecektir ki, o millet ve o devlet istibdâdın pençesine kendisini tamâmen teslim etmiş demektir.

Hükûmetlerin ikinci şekli ve kıyâfetleri de meşrûtadır. Meşrûtiyet isyân ve ihtilâllerin doğurduğu bir cevherdir. Meşrûtiyetle idâre olunan memleketler millî hâkimiyet ve millî idâreyi meb'ûs nâmı verilen milletvekilleriyle kullanırlar. Meb'ûslar milletin her ferdînin vekâlet, emniyet ve itimâdını hâ'iz olarak çalışan ve memleketi idâre eden bir hey'ettir.

İdâre-i meşrûtanın da bugünkü devletlerde birçok şekilleri vardır. Ezcümle birinci şekli saltanattır. Saltanat da iki kısımdır. Birisinde hükümdâr irsen, diğesinde ise intihâb ile hükümdârlık yapar. Artık bu meşrûtiyetin bu şekli bugün garbta da şarkta da azalmaktadır. Milletler saltanatı yavaş yavaş yıkıyorlar.

İdâre-i meşrûtanın ikinci şekil ve kıyâfeti “cumhûriyet”dir. Cumhûriyetde re'îs-i hükûmet ve devlete cumhûr re'îsi nâmı verilir. Bu re'îs doğrudan doğruya millet tarafından veyahud milletin meclisi tarafından mu[v]akkaten, mu'ayen bir müddet için seçilir. Bugün bu şekli-i idâre her tarafta çoğalmaya başlamıştır.

Meşrûtiyetin Avrupa'da yalnız İsviçre denilen bir memlekete münhasır üçüncü bir kıyâfeti daha mevcûd ki, buna da hey'et-i müttehîde ismi verilmektedir. Burada hükûmete üç sene müddetle intihâb edilmiş yedi a'zâ vardır. Bunlar müttehîd bir hey'et hâlinde hükûmeti vücûda getirirler.

## **BİZİM HÜKÛMETİN ŞEKİL VE KİYÂFETİ**

Biz, müstebide, mutlaka, meşrûta kıyâfetlerinde görüldük. Şimdi de cumhûriyet şekline girdik...

Teşkilât-ı Esâsiyye Kanûnumuzun Birinci Mâddesi mücebince hâkimiyet bilâ-kayd ve şart milletin oldu. Halk kendi mukadderâtını bi'z-zat kendisi tayîne başladı. Büyük Millet Meclisi hükûmetin inkisam ettiği şu'abât-ı idâreyi icrâ vekilleri vâsıtasıyla idâreye koyuldu. Artık son şekil ve kıyâfetimizi takındık. Beşerin sa'âdet ve tekâmülünde en güzel ve mantikî idâre cumhûriyetden başka bir şey değildir.

[Sahife 263]

## GÜNÜN İZLERİ

### MA'ÂRİF HABERLERİ

Ertuğrul Başmu'allimi Hacı Bekir Efendi Ilgaz Başmu'allimliği'ne, Ertuğrul Mu'âvini Muhlis Efendi Karataş Mu'âvinliği'ne, diğer Mu'âvin Mehmed Şükrü Efendi Alibey Mu'âvinliği'ne, diğer Mu'âvin Şükrü Efendi Hâcebahşâyîş Mu'âvinliği'ne, Mu'allim Cevdet Efendi Devâmlı Başmu'allimliği'ne, Karataş Mu'âvin-i sâbıkı Mehmed Efendi Mîrâhûr Mu'âvliği'ne tayîn edilmiştir.

\*

Bin kuruş ma'âşlı İdâdî Kısım İbtidâ'î-i Mu'allimliği'ne tayîn olunan Şâkir Efendi bu defa vürûd edip vazîfesine başlamıştır. Muvaffakiyet temennî ederiz.

\*

Bayramvirân Başmu'allimi Zühtü Efendi ve Bozoğlu Mu'allimi Gökmen Efendiler vakt-i mu'ayyeninde vazîfeleri başında bulunmadıkları için müsta'fi addedilmişlerdir. Bayramvirân Başmu'allimliği'ne sekiz yüz kuruş ma'âşla Dârü'lmu'allimîn'in kudemâ-yı me'zûnîninden Mu'allim İsmâil Efendi tayîn olunmuştur.

\*

Karacavirân Başmu'allimi Ali Rıza Efendi'nin ma'âşı dokuz yüze iblâğ edilmiş ve bir seneden beri hilâf-ı usûl mağdûr edilen mûmâ-ileyhin Tedrîsât-ı İbtidâ'îyye Meclisi'nin karar-ı ahîriyle mağdûriyetine nihâyet verilmiştir.

\*

Kengiri'nin muktedir gençlerinden Mu'allim İsmâil Oğuz Bey 1200 kuruş ma'âşla terfî'an Bartın İdâdîsi Türkçe Mu'allimliği'ne tayîn edilmiş ve mahall-i me'mûriyetine müteveccihen hareket eylemiştir. İlmî ve ahlâkî meziyetiyle kendisini herkese sevdirmiş olan bu genç arkadaşımızın memleketimizden velev ki, muvakkaten olsun iftirâkını te'essürle karşılar yeni vazîfesinde de muvaffakiyetini temennî ederiz.

\*

Baş mu'allimin gayreti ve hey'et-i ihtiyâriyyeden Câmî' Mahallesi İmâmı Hâfız Yakub, Çay Mahallesi İmâmı Ömer Efendi ile Muhtar Hüseyin Ağa'nın hamiyetiyle Dümeli Mektebi ta'mîr edilmiş ve sıhhî, terbiyevî olmak üzere numûnesine tevîkan ikişer kişilik kilitli sıra yaptırmıştır. Dümeli hey'etinin gayret ve himmet-i ma'ârif-perverânesini takdîr ederiz.

\*

İlk Tedrîsât Müftüsü Abdullah Efendi berây-ı teftiş Orta ve Çerkeş mıntıkasına gitmiştir.

\*

Muvâzene-i Umûmiyye'den açılan Mıntıkavî Ankara ve Kastamonu dârü'lmu'allimlerine bi'l-imtihân Kengırı'dan meccânen on beş talebe kabûl edilecektir. İntihânda muvaffak olanların bir kısmı sevk ve i'zâm edilmiştir. Diğerleri de derdest-i i'zâmdır.

\*

Ertuğrul binâsı dokuma, dikiş ve nakış, halıcılık şu'belerini muhtevî olmak üzere encümen-i vilâyenin kararıyla bir dârü's-sinâ'a hâline kalb edilmiştir. İnâs Mektebi talebâtı burada yapılacak ve yaptırılacak işlerle fazlaca alâkadâr olacaklardır. Aynı zamânda hâricden arzu eden â'ilelere de meccânen dokuma, dikiş, nakış, halıcılık dersleri gösterecektir. Yeni te'sîs edilen bu mü'essese kadınlarımızı iktisâdiyât sâhasında büyük bir fa'âliyete sevk edeceğinden müteşebbislerini an-samîmiyyü'l-kalb takdîr ve tebrîk ederiz.

\*

Mekteb-i İdâdî'nin bin kuruş ma'âşlı terbiye-i bedeniyeye

**[Sahife 264]**

ve beş yüz kuruş ma'âşlı mûsîkî mu'allimliklerine tâlib olanların imtihânlarının icrâsı zımnında İstanbul Dârü'l-mu'allimîn-i Âliyye Müdîriyyeti'nden îcâb eden su'âller gelmiştir. Perşembe günü öğle vakti imtihânlarının tahrîrî olarak icrâ edileceği müstahberdir.

\*

Çerkeş ka'im-i makamı teka'üde sevk ve Ilgaz ka'im-i makamı da tahvîl edilmiştir.



\*

Memleketin yetiştirdiği gençlerden Baytar Sâlih Bey me'zûnen Kengiri'ya gelip gitmiştir.

\*

Nüfûs Müdüriyeti'ne tayîn olunan Necati Bey vürûd ederek vazîfeye başlamıştır. Beyân-ı hoş âmedî ederiz.

\*

Uzun müddet ta'kîbâtda bulunan jandarma tabur kumandan-ı muhteremi Tahir Bey bu defa şehrimize gelmişlerdir, kendilerine hoş geldîiniz deriz.

\*

Meclis-i İdâre-i Vilâyet Başkâtibi Hacı şeyhzâde Abdullâh Efendi bir müddet hasta yattıktan sonra Teşrîn-i Sânînin birinci Perşembe günü vefât etmiştir. Merhûm kırk bir senedir muhtelif me'mûriyetlerde bulunmuş, istikametiyle kendîni herkese sevdirmiştir. Â'ile-i kederdîdesini beyân-ı ta'zîyet ederiz.

\*

Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu'nun Büyük Millet Meclisi'nin 20.10.1339 tarihli celsesinde kabûl olunan ta'dilâtı ber-vech-i âtîdir:

Mâdde 1- Hâkimiyet bilâ-kayd ve şart milletindir. İdâre usûlü halkın mukadderâtını bi'z-zat ve bi't-ta'dîl idâre etmesi esâsına müsteniddir. Türkiye Devleti'nin şekl-i hükûmeti cumhûriyettir.

Mâdde 2- Türkiye Devleti'nin dîni dîn-i İslâmdır. Resmî lisânı Türkçe'dir.

Mâdde 3- Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idâre olunur. Meclis, hükûmetin inkisam ettiği şu'âbât-i idâreyi icrâ vekilleri vâsıtasıyla idâre eder.

Mâdde 10- Türkiye Re'îs-i Cumhûru Türkiye Büyük Millet Meclisi hey'et-i umûmiyesi tarafından ve kendi a'zâsı miyânından bir intihâb devresi için intihâb olunur. Vazîfe-i riyâset yeni re'îs-i cumhûrun intihâbına kadar devâm eder, tekrar intihâb câ'izdir.

Mâdde 11- Türkiye re'îs-i cumhûru devletin re'îsidir. Bu sıfatla lüzûm gördükçe meclise ve hey'et-i vekîleye riyâset eder.

Mâdde 22- Başvekil re'îs-i cumhûr tarafından ve meclis a'zâsı arasından intihâb olunur. Diğer vekiller başvekil tarafından yine meclis a'zâsı ârâsından intihâb olunduktan sonra hey'et-i umûmiyyesi re'îs-i cumhûr tarafından meclisin tasvîbine arz olunur. Meclis hâl-i ictimâ'ide değilse keyfiyet tasvîb-i meclisin ictimâ'ına ta'lîk olunur.

### **CUMHÛRİYET DU'ÂSI**

Teşrîn-i Evvelin otuz birinci günü sâ'at sekizde hükûmet önünde meb'ûs-i sâbık fâzıl-ı muhterem Hacı Tevfik Efendi tarafından Cumhûriyet için du'â edilmiş ve müte'âkiben ahâlîye Cumhûriyet-i idârenin mâhiyet ve esâsâtı hakkında belîğ bir hitâbe yapılmış, sonra makam-ı vilâyet-penâhîde mu'âyedeye başlanmıştır.

### **MÜTEFERRİK HABERLER**

Jandarma Bölük Kumandanlığı'na tayîn edilen kıdemli Yüzbaşı [...] Cevâd Bey şehrimize gelerek vazîfesine mübâşeret etmiştir. Beyân-ı hoş-âmedî eyleriz.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Halkın menâfi'ine hâdim her türlü yazılar ma'a'l-memnûniyye kabûl olunur.

Derc olunmayan evrak i'âde edilmez.

Geçmiş nüshalar 10 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

Adres: Kengîri'da Halk Yolu

15 Şubat 1340

Sene: 2

Sayı: 21

### MÜNDERİCÂT

Sene-i Devriyye Münâsebetiyle Mecmû'amız Hakkında Vürûd Eden İhtisâslar

Salihli'ye Doğru / Hüseyin Avnî

Kengîri İçin / Ebü'l-Mu'azzam

Terbiye-i Fikriyyeye Dâ'ir / Fâtıma Ekrem

Şi'ir, Körün Feneri / N. Z.

Günün Dikenleri / Halk Yolu

Mâzîden Bir Yaprak / Kalender

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Halkın menâfi'ine hâdim her türlü yazılar ma'a'l-memnûniyye kabûl olunur.

Derc olunmayan evrak i'âde edilmez.

Geçmiş nüshalar 10 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

15 Şubat 1340

Sene: 2

Sayı: 21

### **NÜSHA-İ FEVKA'L-ÂDE**

Halk Yolu'nun sene-i devriyesi münâsebetiyle bir senelik neşriyâtı hakkında ne gibi ihtisâsâtla mütehasis olduklarına dâ'ir mütâla'alarını sorduğumuz memleketimiz müntesibîn-i ilim ve ondan vürûd eden cevâbları mu'âzzez okuyucularımıza arz ediyoruz.

### **HALK YOLU MECMÛ'ASI SÂHİBİ KEMAL BEY'E:**

Bir tezkire ile mecmû'anız hakkındaki ihtisâsâtımı soruyorsunuz. Kısaca ifâde edeyim. Kengiri Halk Yolu'na "Halk Yolu" da Kengiri'ya muhtâcdır. Bu ihtiyâcın mukabil sûretde takdîr ve tatmîni halkımızın da yolumuzun da nûr ve siyâsetini artıracaktır.

İlim ve irfânın, kadr şerefini idrâk ve i'lâya bezl-i mesâ'î eden tarafeynin yılın birinde:

"Ma'rifet iltifâta tâbi'dir

Müşterisiz metâ' zâyi'dir."

hükmüyle yarı yolda kalacağına aslâ ihtimâl veremediğim için temenniyâtımı yalnız muvaffakiyetinize hasr edeceğim efendim.

5 Şubat [1]340

**Suheyb**

**[Sahife 314]**

Halk Yolu bu nüshasıyla sene-i devriyesini idrâk ediyor. Oh ne güzel işte! “Gayret ve sebât” denilen iki sevdâ-zede-i vicdânın mükâfâtı!

Evet, “Halk Yolu” sene-i devriyyesini kâfil-i emniyet ve miftâh-ı muvaffakiyet olan “hüsni niyyet ve sebât” sâyesinde idrâk etmiştir.

Şimdiye kadar ahkâm-ı hayâta, terakkiyât-ı zamâna karşı dâimâ burun kıvırıyormuş, bıyık büküyormuş ve binâenâleyh her yerden, her husûsda yoksulluk zulmetleri içinde kalmış olan Kengiri mu‘âzzez maskatü'r-re’simdir. Bu hâliyle ben Kengiri'yi mihnet köşesine mâtem, bucağına benzetiyorum.

Bu sebeble de rûhen pek endîşe-nâk idim.

Bu kayıtsızlıklar içinde kalmış, bu zulmetler içinde bunalmış olan halk mesâ‘î-i necîbâneye irşâdât-ı hak-cûyâneye muhtâc idi. Bu vazîfe-i mukaddese “Halk Yolu” tarafından îfâya başlandığı gün rûh-ı endîşe-nâkime safâlar serpilmişti.

Fi'l-hakîka “Halk Yolu” da vazîfesini pek necîbâne, pek hak-cûyâne îfâya ve ta‘assub ve fuzûlî tahakküm tezâhürâtına ve miskin atâlet cereyânlarına kaşrı rûh-ı isyânı acı acı haykırdı.

Fakat hakayık-ı ilmiyye ve ictimâ‘yye ve ahlâkiyyeyi neşr ve teşrih ve müdâfa‘ada biraz daha fazla “cür’et” lâzımdır ki, vazife-i tenvîr ve irşâd Kemaliyle ikmâle çalışılmış olsun. Temenni olunur ki “Halk Yolu” ba‘demâ mâddeten, manen vicdân ve kanûn dâ’iresinde daha fedâkâr ve cür’etkâr olsun!...

Öyle ya, kanûna, rûh-ı kanûna ve ma‘kul ve mu‘teber olan esâsât ve mukaddesât-ı ictimâ‘iyye ve siyâsiyyemize hürmet ve ri‘âyet edildikten sonra hürriyet-i fikir ve vicdân muktezâsı neşriyât-ı cüret-kârânede ne mahzûr tasavvur edilebilir? Zîrâ harb senelerinin bazan bu gibi neşriyât-ı hak-perestâne karşısında çirkin tezâhürâtdan olan gayr-i kanûnî

zorbalıklara ve tahakkümlere artık imkân yoktur. Sulh ve sükûn devresinde, kanûn devresindeyiz. Asrî ve medenî bir Cumhuriyet hayâtına kavuştuk. Millet hakk-ı hayât ve hürriyetine kavuştu.

### **[Sahife 315]**

Hayâtın hâkimi ancak kanûndur ve kanûn bilir bir lahzâ te'emmül buyrulsun [...] ve mü'ebbed millettir. Bu mu'âzzez gençlik [...] ki, Abdülhamîd'in istibdâdını [...] gibi temeli tahakküm, zulm, sefâhet, [...] âfetlerden kurulmuş olan saltanat [...] dahi kökünden yıkıp târûmâr ederek yerine levâzım-ı inşâ'ıyyesi "Hürriyet [...] ve kanûn" olan bu kâşâne-i Cumhûriyeti [...] ve te'sîs eylemiştir. Bu hayâtda, [...] cumhûriyetde cehlin, ta'assubun [...] tahakküm ve zorbalıkların yeri ve kıymeti [...]. Hiçbir şahsın, hiçbir [...] hilâf-ı hak ve kanûn evzâ' [ve harekâ]tına artık "Kanûn müsâ'ade ve müsâmaha" göstermez ve göstermeyecektir.

Binâenâleyh "Halk Yolu" dahi şu [...] göre hareketini tayîn ve hutût [...] tanzîm ve tesbît etmeli ve rehğüzâr [...] dâimâ açık ve hâ'ilsiz görmelidir. [...] te'âlîde ara sıra ayağa batacak [...] ve batması ihtimâl dâhilinde bulunacak dikenleri veyahut ayağa dolaşacak çalılar meşhûd olursa esâsen onlar [...] bir yolcunun meşy ve hareketini [...] ibtâle kudret-yâb olamazlar.

Gönül arzu ediyor ki, "Halk Yolu" bu memleketde, Türk vatanında Türk rûh ve vicdânında, hatta bütün cihân matbû'âtında lâyemûd izler bıraksın. Fakat bu vazîfeyi teshîl ve ikmâlde hepimizin alâkadâr olduğunu unutmayalım.

8 Şubat [1]340

**Nizâmeddîn Yümnî**

**HALK YOLU MECMÛ'ASI'NA**

Geçen sene tam bu vakit Kengîri muhîtinde parlak bir yıldız gibi doğan "Halk Yolu" bugün ikinci seneye giriyor. Kıymetli mecmû'amızın sene-i devriyesini bütün mevcûdiyetimle tebrîk eder ve ona Ulu Tanrı'dan uzun ömürler dilerim.

**İdâdi M. Nâmî**

## **HALK YOLU MECMÛ'ASI'NA**

İnkılâb ile birlikte fikir ve rûhlarda halka doğru başlayan cereyâna Kengiri'da yol açan "Halk Yolu"nun aynı zamânda büyük bir mahrûmiyet gediğini kapatmış, mütâla'a ve mütâla'ada tenevvü' ihtiyâc ve iştiyâkını tatmîn etmiş olduğuna şahittir.

### **[Sahife 316]**

İkinci senesine ayak basması münâsebetiyle Hak'dan ömür uzunluğu dilemeyi ve mâ-bihi'd-devâmı olan fedâkârlığı severek ihtiyâr buyuran muhterem sâhibine memleket irfânı nâmına teşekkür etmeyi vazîfe bilirim.

9 Şubat [1]340

**N. Z.**

## **HALK YOLU MECMÛ'ASI'NA**

Halk Yolu çıplak dağlardan fışkıran saf kaynaklar gibi Kengiri'nin ilim ve irfânından pek az feyizdâr fakat pek müsta'id muhîtimden nebe'ân etti.

Bir seneden beri muhîtimizi parlak şu'leleriyle aydınlatan bu irfân meş'alesine bir yaşını ikmâl eden bu mes'ûd nev-zâda tûl-i ömürler temennî eder ve onun parlak bir istikbâle nâ'iliyetini münevver gençliğe havâle ederim.

İdâdî

**Hüseyin Avnî**

## **KEMAL CENÂB BEY EFENDİ'YE**

### **Halk Yolu Mecmû'ası'nın Sene-i Devriyesi Münâsebetiyle**

Memleketimiz erbâb-ı irfânı için kıymetli bir rehber olan yurdumuzda semânın bir yıldızı gibi parlayan Halk Yolu Mecmû'ası'nın sayfalarını nâçiz yazılarımla karartmak istemezdim.

Her intişârında okudukça kalben duyduğum sevinçleri bir yaşını ikmâl eden mecmû'anın sene-i devriyesi münâsebetiyle izhârdan kendimi alamıyorum.

Onun için birkaç söz söylemek istiyorum. İlim ve irfân meşgaleleri unutulmuş [...] fazîlet dersleri mensî kalmış, ictimâ'ıyyât rehberleri ihmâl olunmuş bir muhîtde [...]. Çıplak tepelerin temâşâsından gönüllere kelâl ve melâli unutturmak üzere aralarında Hüdâ-yı nâbid yetişen nar çiçeği [...] Kengiri'da da birdenbire açılan Halk Yolu şimdiye kadar gösterdiği [...] ile âşinâları efkârında lâ-yezâl [...] uyandırmış lâ-yemût hissiyât bırakmış [...] bu tarzda çıkan mecmû'alar kari'leri ile dînleyenleri üzerinde derin [...] millî, hissî fikirler uyandırır.

Solgun çiçeklerin zevksiz koku gibi nefret değil leylak, yâsemin kokusu gibi rûha küşâyiş, kalblerde zümrüd ya da

### **[Sahife 317]**

[...] kadar neş'e, sâmi'aya altın [...] takırtıları kadar zevk, sevdâzede ve [gön]üllere sevgilisinin iltifâtı kadar inşirâh verir.

Ve'l-hâsıl okuyan ve dînleyenlerin bütün hissiyâtını okşayan mecmû'anıza şimdiye kadar geldiği yoldan ayrılmamasını tavsiye eder. Azim ve sebâtda devâmınızı temenni eylerim. Gayret sizden tevfik Hüdâ'dandır.

### **Hacı Şeyhzâde Hasan Zekî**

### **HALK YOLU MECMÛ'ASI'NA**

Devre-i hayâtının ilk senesini bugün ikmâl eden Halk Yolu Mecmû'ası'nı derin bir meserret [his]siyle karşılarım. Orta nâhiyesinde birinci nüshasını gördüğüm vakit gerek [...] ifâdesindeki selâmet ve gerek büyük [...] muharrir makalatındaki tenevvü', beni âdetâ gaşy eylemişti.

Kengiri muhît-i irfânına böyle bir eser-i [...] ile tezyin ve tenşît eden, memleket için yeni bir sâha-i feyz-i küşâd eyleyen gençlere –kim ne derse desin– gıpta ettim. Yarım asrı mütecâviz olan sinn-i ömrümü nisyân ile ben de onlara karışarak hayât-ı mâzîme rücû' eylemek ve daha doğrusu bazı değersiz yazılarımı latîf ve nev-zemîn mecmû'aya derc ettirmek tarîkiyle kıymetlendirmek emeline düştüm. Bu yazıların halka daha nâfi' olacak sûrette açık ve her türlü tekellüften ârî olmasını ve bi'l-hâssa hatâdan daha sâlim bulunmasını istedim. Fakat müddet-i hayâtının en âzîz, en kıymetdâr senelerini gûn-a-gûn felâketler, her nev' mahrûmiyetler içinde geçirmiş olan bir bedbaht için, ma'a't-te'essüf buna imkân yoktu ve yoktur.



Halk Yolu'nun sayfaları her nev' mübâhesât ve münâzarâta küşâde bulunmalıdır. Fakat gönül ister ki, bu mübâheseler nezâhet-i kalemiyyeyi nisyân ile âdâb-ı münâzara hâricine çıkılmak sûretiyle tecâvüz mâhiyetini kesb eylemiş olmasın!

Serd eylediğim şu sözlere netîce vermiş olmak üzere mecmû'anın birçok seneler mu'ammer ve pâydâr olarak ebnâ-yı vatan arasına nûr-ı ma'rifet neşr etmesini eltâf-ı sübhânîden dilerim.

**Mehmed Refik**

**[Sahife 318]**

### **HALK YOLU'NUN SENE-İ DEVRİYYESİNE TUHFİ-İ NÂÇİZ**

Ey Halk Yolu, ey mecmû'-ı ferhunde-i irfân

Ey ufk-ı vatandan görünen kevkeb-i rahşân

Yüksel şeref ü şân ile tenvîr-i ûyun et

Her sûret-i idrâki telakkîye ver imkân

Hasret-keş-i ikbâl-i vatan hep nigerândır

Bir lem'a-i feyzinde bin ümîd nümâyân

Gül-çehre-i ikbâline müştâk mütehâlik

Her âşık-ı keyfiyet-i esrâr-ı dil ü cân

Tasvîrine yok kudret-i nazmında kifâyet

Evsâfını isterdi gönül kalmaya pinhân

Îcâz muhal olsa da şu mısra'ı yazdım

Vasfında ne söylense olur şânına şâyân

Nevsâlini tehniye eder nazm-ı rekîkim

Şu beyt ile âmâlîmi de eyledi ityân

Dursun ebedî hâfızada nâm-ı bülendîn

Evc-i edeb ü ilme şeref ver yaşa pür-şân

**Behçet**

**[Sahife 319]**

### **HALK YOLU MUSÂHİB-İ İMTİYÂZİ KEMAL CENÂB BEY'E**

İlim ve fennin, edeb ve ictimâ'ıyyâtın mîzân-ı münâzara ve tahlîli olan Halk Yolu Mecmû'a-i nefisesinin nüsah-ı münteşiresini görenler bâ-husûs Ankara'dan gelen erkân, bu hicrîn ve muzlim memlekette böyle bir ışığın parlayışına gıpta ettiler.

İctimâ'ıyyât kısmında ilk nüshalarda ibzâl eylediği telkînâtı bi'l-âhire imsâk eden kaleminize dolaşan arızaları yalayacak müştekân zann edildiği kadar az değildir. Devâm ilm-i mesâ'il, müntesibînin himmetine, tevsî' ve ihtimâmına muhtâcdır.

Edebiyât bizde Hüdâ-yı nâbid çiçeği kadar mebzûldur. Bu mebzûliyet içinde şâheser aramak tabî'î baş döndürür. Müntesibîn-i funûnun bu mecmû'a-i güzîne diriğ-i iltifât buyurmamalarını ricâdan kendimi alamam. On yedinci sayıdan itibâren ayda bir defa intişârına karşı duyduğum elemeler pek acıdır. Büyük fedakârlıkla idâme edilen mevcûdiyetini mecmû'amız semâhatinize medyûndur. Halk Yolu memleketimizin muhîtü'l-mâ'ârifidir. Devâm-ı intişârına, tezhîr-i mükemmeliyetine sebk eden iltifâtlar nesl-i cedîdîn gençliğin takdîrât ve takdîsâtına iktisâb-i istihkak edecektir ve münâzara ve mukabelelerdeki asabî ve ra'şedâr cümleler ihtizâzât-ı berk-ı zekâdır. Bazı hırçın cümleler, âtiyen muharrirlerini latîf ve leyyin, hayret-âmîz ve rûh-nüvâz yazılar yazmaya sevke vesîle-i tâziyâne olabilir. Halk Yolu memleketimizin ebedî bir zînetidir. Sene-i devriyyesini tebrîk, mü'essislerini takdîr eylerim efendim.

11. 2. [1]340

**Fahrî**

**HALK YOLU MECMÛ'ASI'NA**

**Sene-i Devriyesi Münâsebetiyle**

Milletlerin hayât-ı umûmiyye ve husûsiyyelerinde matbû'atın gördüğü hizmet gayr-i kabil-i inkâr bir hakîkatdır. Matbû'at milletlerin tercümân-i hissiyâtı, terakkî ve i'tilâ yollarının rehberi, felâket karşısında da mürşididir. Bu hakîkat iki kere iki dört ettiği kadar sâbit iken ma'a'l-esef yakın bir zamâna kadar memleketimiz bu varlıktan, bu şereften mahrûm ve binâenâleyh dilsiz bir hâlde idi.

Kengirımız mülhak yaşadığı müddetçe

### [Sahife 320]

bütün mahrûmiyetler içinde kıvranmış ve hemen diğerinin noksânını telâffîye çalışmıştır diyebilirim. Fakat istiklâlîne sâhib olduğu gün bu ihtiyâcı der-pîş ve bir matba‘a te’sîs ve ihyâ ederek halkın büyük bir zevk-i ma‘nevîsini te’mîn etmiş, az bir zamânda da nevâkısını ikmâl etmek sûretiyle bugün iftihâr olunacak bir hâle ifrâğ edilmiştir. İşte bu matba‘anın te’sîs ve ihyâsını müte‘âkib memleketimizde fennî, ilmî, edebî, ictimâ‘î makalâtıyla efkâr-ı halkı tenvîr ve ihtiyâcât-ı manevîyi tatmîn edebilmek ümniyesiyle her on beş günde bir intişâr eden “Halk Yolu” halkın tenvîr ve îzâhı husûsunda bir pîş-dârlık vazîfesini der‘uhde etmiş, bir seneden beri bu vazîfede –bazı mahrûmiyet ve müşkilâta rağmen– te’mîn-i muvaffakiyet edegelmiştir. Şu sözüm bazı sathî mütâla‘â ve mülâhaza erbâbına biraz işmi’zâz verebilir. Te’mîn-i muvaffakiyet etmiş de ne yapmış, gibi dudak bükerek, belki beni biraz riyâkârlıkla ithâm etmek isteyenler de bulunabilir. Böyle düşünenler olursa ictimâdında yanıldıklarını şimdiden söyleyebilirim. Zirâ riyâyâya ne ale'l-âde ne de fevka'l-âde bir sebep vardır. Fakat iyi düşünenler bir mecmû‘anın te’mîn-i hayât ve devâm-ı intişârı, zan olduğu kadar kolay bir şey olmadığını takdîr ederek hak vermekte tereddüt etmezler zan ediyorum.

Evet, te’mîn-i muvaffakiyet etmiş ve bu muvaffakiyetde şâyân-ı tebrîk görülmüştür. Çünkü bidâyeten her şeyde baş gösteren yokluk, bu mecmû‘a için de ma‘a-ziyâdetin mevcûd idi. Bu bir müşkilâtdır. Bu müşkilât iktihâm olunarak muvaffakiyet te’mîn edildi.

Sâniyen mecmû‘anın resmen ilân ettiği mebâhis ve mesâ‘ili ihtivâ eden makalât peyderpey bî-intişâr ve efkâr-ı umûmiyyeye vaz‘ olundu. Edebî, ahlâkî olan mebâhis üzerinde hasbihâl, uzun uzun yazılarla tatvîl-i makale, bi'n-netîce kari‘în-i kirâma melâl vermek ihtimâlîne binâ‘en o vechiyetlerden sarf-ı nazar, ancak sıhhî kısmı üzerinde biraz tevakkuf etmek istiyorum.

Emrâz-ı muhtelifenin menşe‘i ve sebep-i sirâyetleri bunlardan sûret-i tahaffuz ve ma‘azallâh böyle bir

### [Sahife 321]

felâket karşısında kalan herhangi bir kardeşimizin ittihâz edeceği tedâbir-i ibtidâ‘iyye, lâ-kaydılık yüzünden vuku‘u melhûz tehlikeler bu tehlikelerin tevlîd edeceği ferdî ve ictimâ‘î tahrîbât vesâ‘ire husûsunda verilen malûmâtı şöyle mücmelen bir düşünelim.

Acaba hangi bir doktora mürâca'at etsek şu mecmû'ada mütâla'a-güzârımız olan malûmât-ı sıhhiyyeyi ferden ferdâ bize i'tâ etmekte ve mecbûriyyet-i mâddiyye ve maneviyye hisseder? Böyle bir malûmâtı talep için bize verilmiş bir hak mevcûd mudur? Her birerlerimizi ayrı ayrı irşâd etmek vazîfesiyle hangi doktor mükellef ve muvazzaftır? Bu şekildeki teklîf farz-ı mahal olarak vâki' olsa dahi teklîf-i mâ-lâ-yutâk değil midir?

O hâlde ferdî te'mîn edilmesi kabil olmayan vazîfenin umûmî bir şekilde tatmînine Halk Yolu'nun vâsıta oluvermesi şâyân-ı şükrân değil midir?

İnsâniyet mefkûresiyle mücehhez olan etibbâ ebnâ-yı cinsine karşı meslek ve vicdân borçlarını ödemek için fırsat ve vâsıtanın zuhûrunda îfâ-yı vazîfeye şitâb ediverdiler. Vesâ'itin fıkâdını her şeyde olduğu gibi vezâ'ifin îfâsına da mâni' teşkîl eder. İşte bu mühim vazîfeyi îfâyâ ve her birimizin ayrı ayrı iktisâb edemeyeceğimiz malûmâta bizi dest-rest eden Halk Yolu, şâyân-ı tebrîk ve takdîr olduğu gibi husûsât-ı sâ'ire hakkındaki mesbûk himmet ve hizmeti de şâyân-ı kayd ve şükrândır.

Binâenaleyh mecmû'anın şu bir sene zarfında îfâ ettiği mebrûr hizmetin âtiyen de tevâlîsini temennî ederken müteşebbis mü'essislerini de hürmetle selâmlamayı bir borç telakkî ederim.

12 Şubat [1]340

**Mu'allim M. Tevfik**

### **KÖRÜN FENERİ**

Su tulumu altında omuzları bükülmüş  
Hayli yaşlı ihtiyâr bir kör gece elinde  
Bir fenercik giderken biri buna kör dede  
Bu fener ne acaba fenerli kör görülmüş  
İşitilmiş midir  
Fener gözü olana sizce gece gündüz bir  
Masrafınız fazladır  
Doğrusu ya acınır.  
Deyiverir kör adam cevâben der bu fener  
Yolda beni görmeyen aptallara bir rehber  
“Ant. Bre”den. **N. Z.**

[Sahife 322]

## SALİHLİ'YE DOĞRU

(5 Eylül [13]38 Harekât-ı Ta'arruziyye Hâtırâtı'ndan)

Sabâh yıldızı son sönük, solgun ziyâ'larını neşr ederken şafak nûrlu çehresiyle bu elîm ve hicrân diyârını beyhûde te'srîre çalışıyor. İshak ilâhî yanık nağmesiyle felâketin elîm menkıbelerini, acıklı mertebelerini tegannî ediyordu.

Acı bir boru sadâsı ovayı tabî'î bir duvar gibi kaplayan silsilelerde tanîn-endâz oldu, ufuklarda akisler uyandırdı.

Uf! Bu mukaddes sadâ bende ne ulvî tehasşüsât, ne kudsî intibâ'ât tevîd etti, bu rûh-nüvâz ses, Hz. Davud'un Mezâmiri, İsrâfil'in suru kadar Rahmânî idi. Bu âzîz sada millî felâketi acıklı nağmelerle terennüm eden rübâb kadar muhrîk idi. Bu ulvî ses zulmün, kahrın iniltilerinin bir ma'kesi idi.

Ben bu ilâhî sesde Akdeniz'in, Menderes'in kanla çağlayan zemzemelerini, vahşi, karanlık uçurumlara atılan arkadaşlarımın boğuk feryâdlarını, zincir ve kırbaç altında haykıran münevver Türk gençliğinin medîd enînlerini, mukaddes ismetleri pâymâl edilen âzîz hemşîrelerimin masûm istimdâdlarını duydum. Bu mübeccel ses, Rabbin Kur'ânı'nı tahkîr eden, millî varlığın şanlı timsâli sevimli hilâli parçalayan zâlimlerden intikamlar, kinler talep ediyordu.

Evet bu rehâkâr ses, "silâh başına" borusu idi...

Artık alaylar yekvücûd bir kitle gibi harekete geçtiler, toz sûtûnları arasında pür ihtîşâm yürüyorlardı.

Şems-i Münîr'in zerrîn şu'â'âtı süngülerde, tüfenklerde. Bir şerefî nâmûsun, hakîki müdâfî'leri bu halâskâr silâhlarda göz kamaştırıcı iltimâ'lar husûle getiriyor, zâbitler, askerler günlerden beri pek ezici, yorucu, uzun yürüyüşlere rağmen an'anevî bir itâ'at ve inkıyâdla sabûrâne yürüyorlar, yüksek rütbeli kumandanlar otomobillerle, katanalarla bir sür'at-i berkîyye ile geçiyorlar. Hülâsâ bütün fırka yek-pâre bir vücûd gibi hareket ediyordu.

### [Sahife 323]

Her tarafta bir gün evvelki vahşetin kanlı izleri var... Güzergâhta yanmış minâreler, câmi'ler, bütün mukaddesât pek büyük elvâh-ı vahşet arz ediyor...

Yanmış köylerin enkazını, kerpiç duvarların bakayasını güneşin ilk ziyâ'ları arasında nefretle temâşa ediyorduk. Pek büyük silsile-i fecâ'at ve şenâ'at arz eden tozlu ve uzun yol uzaklarda yilankavî kıvrıntılar yaparak ga'ib oluyordu.

Şimdi ufukta görünen zümrüdîn tepeleri aşıyoruz. Önümüzde vâsi', mu'azzam Salihli Ovası pek sâkit yatıyor...

Burası Rabb'in kahrına, gazabına uğrayan, binlerce vahşî sürülerin medfeni makteli. İşte alevler saçan, ateşler kusan, mağrûr düşmân bataryaları... Zırlı otomobiller... İşte miğferler, kasketler, süngüler, tüfenkler, bombalar... Hakk'ın sesini, hakîkatin nûrunu boğmak isteyen ölüm vesâ'iti!...

İşte mukaddesâta tecâvüz eden günahkâr eller! Şarkın saf ve masûm kızlarını garbın fuhûş, sefâhat salonlarına sevk eden zâlimler... Gülleri, zanbakları zehirleriyle solduran kara yılanlar... Ahuları pençeleriyle parçalayan yırtıcı kaplanlar...

İşte Anadolu'yu elem ve hicrânlarıyla yıldızsız, ziyâsız bir geceye, aşksız, nağmesiz bir mezâra çeviren katiller...

İşte ma'bedleri susturan, mezârları dolduran, fecirleri ağlatan, bahârları inleten zâlim garbın hunhâr nesli!...

İşte mağrur salîb hilâle ser-fürû ediyor... İşte mavi- beyaz, yerlerde sürünüyor.

İşte fazîleti tahkir eden, insanlığı tezlîl eden mel'ûn ırk. Atilla'nın şerefli ahfâdının ayakları altında ebedî uykularını, kararmış vahşî çehreleriyle uyuyor.

Yakıcı bir Eylül sıcağı tunc çehrelerde te'sîrâtını gösterirken Salihli kara simasını saldide uzun serviler arasından gösteriyor. Demiryolu uzun zikzaklar yaparak nihayetsiz yeşillikler arasında gözden nihan oluyordu.

## [Sahife 324]

Nihâyet Sâlihli'ye geldik. Burada da kanlı ve mezâlim mukadderat önünde gözyaşları döken zavallı ırkım var. Vahşetin kanlı pençesi burayı da bir maktele, bir harabeye çevirmiş. Hâlâ alevleri sünmeyen muazzam mebânînin enkazı ne acıklı, ne korkunç manzara arz ediyor.

Uf! Bu silsile-i fecâyî' tâ Akdeniz kıyılarına kadar devâm ediyor...

**İdâdi: Hüseyin Avnî**

**KENGİRİ İÇİN**

**-Halk Yolu'na-**

Hadîka-i irfân ve edeb, hisâr-ı mu'ayyen ile mahdûd olmadığı için herkes, her mahlûk onun harîmine Kemal-i serbestî ile girmekte, tabî'âtın bedâyi'yle lezzet-yâb olanlarda ezhâr-ı mu'attarasından zevk duymakta, diğerleri ise yenir çiğnenir zannıyla koparıp çiğneyip atmakta olduğu böyle bir ân-ı mahşerde "Belki süsülürüm, tepilirim!" korkusuyla sâmit kalmakta idim. Halkın, memleketin i'tilâsını istihdâf eden muhterem Halk Yolu'nun fevka'l-âde nüshasında, münsî, metrûk bir hayât geçiren âcizin de bir eserinin mevcûdiyetine lüzûm gördüğünü anlayarak ve büyük küçük elinde futbol topu gibi eğlence hâline gelen siyâsiyâtın bâhiste bulunmayarak halkımızın menâfi'ine, muhîtimizin îcâbâtına â'id aklıma gelenleri işte yazıyorum.

Cenâb-ı Hakk'ın bize bahşâyî-i ezelsi olan vatanımızın sîne-i feyzinde nice hazâ'in-i tabî'ât medfûn olup bundan istifâde etmeyi bilmediğimiz, çâresini de taharrî ve esbâbını izhâr etmediğimiz için babalarından kalan büyük servetin kıymetini bilmeyerek sefîhâne hayât geçiren mîrâsyedilerin ellerindeki emvâl ve emlâki elde etmek üzere envâ'-ı desâyise müracâ'at eden hilekârlar gibi Avrupalılar dahi hakkımızda aynı fikir ve mel'aneti irtikâb için sulhün tasdîkini bekliyorlar. Tasdîkin akabinde aç tilkiler gibi memleketlerimize girecekler, bilmediğimiz bilsek de istifâdesine tevessül etmediğimiz nice etmeklerimizi ellerimizden alıp bizimle eğlenecekler. Bundan dolayı ne derece müte'essir, ne kadar mahzûnum! Başka yerlere aklım yetmez ya, hiç olmazsa muhîtimize

## [Sahife 325]

olsun baksak da ahfâdımıza vesîle-i la'net olacak felâketleri mirâs bırakmasak.

Meselâ Kızılırmak yolu sanki ıssız, sâhibsiz bir çöl. Kendi hudûdumuz dâhilini tahdîd ile makine olmazsa tahtadan olsun dolaplarla çevirip irvâ ve ıska edemez miyiz?

Kendi memleketimizden yetişen, fahrimizi artıran Maden Mühendisi Vehbî Bey'i davetle pek mühim madenlerimizi, beş on zengin servetleri ve ahâlîmizden arzu edenler de kudretleri nisbetinde mu'âvenette bulunarak işletemez miyiz? Memleketimiz orman ile muhât olduğu hâlde hilâf-ı fenn kat'ıyyât ve tahrîbâtla sînesinden bin bir yara alan şühedâ cenâzesi manzarasını arz edip evlerimiz başlarımıza yıkıldığı ve uzak yakın yerlerde kömür madenleri bulunduğu hâlde bunun ihrâc ve sarfını ve memleketin ma'mûriyet ve servetini meydâna getiremez miyiz? Esnâflarımız, her esnâfdan belki bir ikisi ta'bîr-i umûmî vechile kendi yağıyla ancak kavrulduğu hâlde kendi mütâla'alarımıza ehemmiyet vererek ezcümle kaba dahi olsa kendi dokumamızı, kendi kunduramızı, kendi serpuşumuzu giyemez, Akça köydeki beyâz ve madenî topraktan çanak çömlek, fincan, tabak, lamba, bardak yaparak paramızı memleketimizde bırakamaz, akşama kadar can sıkıntıları ile ötede beride gezen esnâfımızı iktisâdî esâretten kurtaramaz mıyız?

Zenginlerimiz sırf nefislerimizi düşünürse, orta hallilerimiz semâdan mâ'ide ineceğine ka'il olursa, eşrâfımız hırs ve ikbâl meydânında at oynatırlarsa, bir kaç ay sonra sulhün tasdîk olduğunu ve yemesini bilmediğimiz etmeklerimizin ellerimizden gittiğini –müdhiş bir rüyâdan uyananlar gibi– hâb-ı gafletten uyanarak görür, belki o zamân nedâmetle utanırız. Fakat heyhât iş işten geçtikten sonra.

Ben şahsen olsun ensâl-i âtiyyemizin, hem öyle ki, hamden sümme hamden nice e'âzım-ı ümmeti âgûş-i feyyâzında yetiştiren memleketimizde elyevm mevcûd ve her birinden büyük hizmet ve muvaffakiyetler me'mûl irfân ve vicdân mücehhez gençlerimizin ta'n ve teşnî'inden kurtulmak için hâtırına tebâdür eden noktalar meydâna koyuyorum. Memleketimizin menâbi'-i servetine â'id imtiyâzları kendimiz alalım, beceremediklerimiz için Avrupalı müste'cir

### [Sahife 326]

olsun, kendimiz de mutasarrıf olalım. Hep bir gömleğe girelim. Akıllı bünyenin fakir olsun zengin olsun sözünü dînleyelim. Şahsî menfâ'ât ve hırsı terk ederek memleketimizi, milletimizi düşünelim.

### **Ebü'l-Mu'azzam**



## HANIM YAZILARI:

### TERBİYYE-İ FİKRİYYEYE DÂİR

Senelerin teksif ettiği zulmet-i cehâleti ref' etmek ve irfânın nûrlu güneşlerinden istifâde-i feyz etmek zamânı çoktan gelmiştir. Ufk-ı istikbâli yaldızlayan necm-i ma'ârifin bu feyz-âlûd tecelliyâtından mini mini yavrularımızı hisse-mend kılmak, bu uzun senelerin mütevâlî zulâmı arasında yıpranan varlığımızı i'âde ve ihyâ etmek üzere meslekî düşüncelerimi meslektaşlarıma bildirmeyi bir vazîfe add ederim.

Maneviyâtımızı darbeleyen ta'assubu yıkarak halka âlî ve necîb bir hayâtı sevdirmek için biz mu'allime ve mu'allimlere terettüb eden meslekî vezâ'if var. Asker techîzât-ı mâddiyesiyle hasmının kuvvâ-yı maneviyyesini kırmak ve karşısındaki ölümle tehdid için gazanferâne bir savletle nasıl çarpışır, bir mu'allim de tadrîs ve terbiyesini der'uhte ettiği evlâd-ı vatanın dimâğındaki şâ'ibe-i cehâleti izâleye masruf malûmât ve Kemalâtı göstermeli ki, netîce semeredâr olsun.

Bir mürebbiye için ilk evvel düşünülecek şey çocuğun ahvâl-i rûhiyyesi hakkında iyi bir malûmât hâsıl etmektir. Rûhun kavânîn-i mahsûsasını bilmeden yavrucukları doğrudan doğruya terbiyeye kalkışan bir mu'allime büyük hatalara düşmüş olur. Karşısındaki talebesini bir insan-ı kâmil farzıyla tadrîse yeltenenlerde bu hata daha fazla şümûllenir. Zirâ mini mini yavruların bizim gibi hisse ve bizim gibi irâdeye mâlik olmadıklarını bilmek ve ona göre tevcîh-i hitâb etmek lâzım gelir. Şunu da bilmek ve itirâf etmek mecbûriyetindeyiz ki, ümîd-i istikbâlimiz olan bu masûmların kendilerine göre mevhûm fakat inkişâfa meyyâl hissi ve kuvve-i irâdesi vardır. Meselâ çocuklarda meyl-i tedkik vardır. Fakat bu aynı hâlde ve aynı nokta etrâfında ve aynı kavânîn-i mahsûsa ile tebârüz etmez.

#### [Sahife 327]

Çünkü bunlardaki dikkat ve bunlardaki tefekkür dâimî değil, dağılmaya ve yorulmaya mahkûmdur. Çocuklarda hiss-i taklîd pek fazladır. Onun için bu masûmların yanında âdâb-ı mu'aşeretin hilâfından kat'iyen bir hareket –velev ca'li olsun– yapılmamalıdır. Çocuk bi'l-hâssa mektebde mu'allim ve arkadaşlarından gördüğü evzâ' ve etvârî çabuk kapar ve taklîde çalışır. Binâenâleyh çocukların nemâ ve inkişâfa pek müheyyâ bulunan bu hissi asrî bir sûrette temniye için onlara sınıfta âdâb-ı mu'aşeret ve terbiye dâ'iresinde hitâb etmek ve hüsn-i tabî'atımızla onların bu hislerini uyandırmak lâzımdır. Bu hâllerin bilinmesi çocukların terbiyesiyle iştilal edenler için pek ziyâde hâ'iz-i ehemmiyettir. Çünkü bir mürebbiye

çocuklarından her birerlerinin rûhunu, düşüncesini, tahayyülâtını bilerek ona göre terbiye hislerini vermelidir. İsti'dâd-ı fitrî ve kabiliyet-i bedeniyenin çocukların terbiyesinde birer ehemmiyet-i mahsûsası vardır. Her çocuğun sinni ve istidâdını tedkik ederek ona göre terbiye hatlarını tersîm etmek ile maksad ve gayeye daha aksar tarîkle vüsûl mümkündür. Eğer çocukların mizâcî seciye ve kabiliyeti bir olsa idi terbiye pek kolaylaşır idi. Hâlbuki oradaki tehâlûf ve tenâkus terbiyenin şekl-i idâresini güçleştirmiştir.

Ben kendi tecrübeme istinâd ederek diyebilirim ki, terbiye ve tadrîslerini der'uhde ettiğim çocuklardan her birerlerinin kendilerine mahsûs birer hâlet-i rûhiyeleri vardır. Ve bunu kendi defterimde herkesin ismi hizâsına işâret edip herkese başka başka şekilde rûhlu, zevkli kelimelerle hitâb etmekte ve bu sûretle çocukların rûhları üzerinde ûlvî ve derin hisler tevlîdine muvaffak olmuştum. Gerçi bu müşkildir ve yorucudur. Fakat memleket için faydalıdır.

18 Kânûn-ı Sâni

**Safranbolu, Fâtıma Ekrem**

### **GÜNÜN DİKENLERİ**

Son belediye hâdisesi üzerine Kengiri'nin muhtelif noktalarında muhtelif cepheler vücûda getirildiği anlaşıldığından Halk Yolu okuyucularına lâzım gelen havâdisi verebilmek üzere her cebheden bir muhâbir te'min etmiştir.

**[Sahife 328]**

Şimdilik en mühim cebheler Kaymak Paşa, Buğdaypazarı, Karataş, merkezden ibârettir.

### **Karataş Cephesi'nde:**

(Muhâbir-i mahsûsumuzdan): "Gayet müsta'celdir." Tüccârdan mini mini bir kahraman Ahî Baba ve vekîli nâmına bütün esnâfî ve her mahallenin hey'et-i ihtiyâriyyesini bir tezkere ile Kaymakpaşa'ya davet etmiştir.

İctimâ' zâhiren suyolu mes'elesidir. Bu ictimâ'da pek çok hatîblerin ateşli bir sûretde söz söylemeye hazırlandıkları anlaşılmaktadır.

Halk Yolu: Muhâbirimizin bu müsta'cel telgrafını hayretle karşılız. Suyolu işleriyle meşgul olacak müstakil bir komisyon varken halkın bu iş için toplanması herkesi derin bir hayretle düşündürmektedir.

### **Buğday Pazarı Cebhesi'nde:**

(Muhâbir-i mahsûsumuzdan): Fedâkârlar fa'âliyetlerine devâm ediyorlar. Ocakta kazgan kaynıyor. Ateşin eksilmemesi ve galeyân derecesinin azalması için mütemâdiyen ocağa odun atılmaktadır.

### **Merkez Cephesi'nde:**

(Muhâbir-i mahsûsumuzdan): Cebhemiz şimdilik üç kilometre geri çekilmiştir. Sükûnet vardır. Tarassudât bir tarzda yapılmaktadır.

### **İki Ahbâb Arasında:**

–Yeni belediye re'îsinin henüz hiçbir fa'âliyetini görmedik, bu ne biçim iş?

– Âzîzim bu kadar acûl olma.

– Re'îs henüz yerini ısıtmadan fa'âliyete nasıl geçer? Hem görmüyor musun yollar, çarşılar, sokaklar ve'l-hâsıl her taraf otomobillerin bile temizleyemeyeceği karlarla dolu. Sabret bakalım, karanın koyunu sonra çıkar oyunu.

– Ma'a-mâfîh kışın şiddeti hasebiyle fukaraya dağıtılan odunları geceleri yollarda asılan fenerleri unutma ha!

\*

Kengırı Meclis-i Umûmîsi bu hafta ma'ârif bütçesini müzâkere ederek memleketde irfân hayâtının inkişâf ve terakkîsi için a'zamî fedâkârlık göstermiş ve mühim kararlar ittihâz etmiştir. Her sene birçok mekteb kapatmak sûretiyle yarım yamalak bir bütçe yapan Meclis-i Umûmîmiz bu defa cumhûriyet-i idâreye lâyük bir meclis olduğunu gösterecek bir fa'âliyet izhâr etmiştir. Terakkî ve irfân sâhasında memleketin tarih-i irfânına kayd edilecek derecede ibrâz edilen ve fa'âliyeti Halk Yolu şükrân hisleriyle karşılamayı ve fa'âliyetin âmillerini alkışlamayı kendisine bir vazîfe bilir.

[Sahife 329]

## MÂZÎDEN BİR YAPRAK

Gençlik devresini muhtelif safhalarla geçirdikten sonra kırk yaşına giren refikimin eyyâm-ı mâziyyesi gibi karlar da karma karışık yerlere dökülüyor, pencereler zangır zangır titriyor, odanın soğukluğu bizi düşündürüyor idi. Refikim birdenbire atılarak, “Kalk gidelim hanım, elbette bir mîrâsyedi konağına gireriz” dedi. Ben de kalktım, bilâ-i‘tirâz arkasına düştüm. Uzun bir câddeyi kaplayan çamurların aralarındaki gölceğizlerden bata çıka geçtik. Muhteşem bir binânın açık duran çift kapısından girdik, yukarı kata çıktık. Halılarla, kilimlerle döşenmiş sınavarî kanepeler dizilmiş geniş bir odanın kapısını açtık, içeriye girdik. Fesli, kalpaklı, sarıklı, tıknaz, zayıf, kibâr yakışıklı yakışıksız pek çok kisân toplanmış çorba gibi fıkır fıkır kaynıyorlar. Geride duran sobanın harâreti çoğaldı mı fıkırdama da artıyor. Harâret azaldı mı ortalığa sükûnet geliyor. Arkadaşıma sordum, “Burası neredir?”

– “Mîrâsyedi beylerin i‘âşe konağının husûsî mîzân mahallidir” dedi.

– Şu mîzânın bir kefesi altında biz de eteğimizi yaysak acaba kenârından köşesinden bir şey dökülür mü” dedim.

– “Sabret” dedi. O sırada zarîf etvâriyle, levendâne endâmıyla yeniçeri ağası içeriye girdi, dalgası çekilmiş denizler gibi ortalık süt liman oldu. Herkes yerli yerine oturdu. Ben de arkadaşımınla bir köşeye büzüldük.

Biraz hoş beşten sonra ortaya geniş bir sofraya kuruldu. Sofraya bir defa olsun el uzatmak için celb-i merhamet yollu bin türlü arzuhâller okundu. Tâlihi yâver olanlarınki kabûl olundu.

Bu arzuhâller içerisinde ültimatom derecesinde yazılmış olanları eksik değildi. Ve'l-hâsıl kolu uzun, midesi büyük olanlar kazandı. Nasîbini aldı yürüdü.

Hele bizim gibi za‘ifler için el uzatmak şöyle dursun, sofranın yanına yaklaşmak bile kısmet olmadı. Derken sofraya ortadan kalktı. Hazm-ı ta‘âm için futbol yapılacak dendi. Meydâna bir top getirildi. Hakemin çaldığı düdüğü üzerine top timler, kal‘alar arasında varıp gelmeye başladı. Fesliden sarıklıya, sarıklıdan şişmana, şişmândan centilmene, centilmenden sivri kafaya gidip geldi. Şut yapalım derken falso yapanlar çoğaldı. Top kale ağzına geldiği gibi müdâfa‘a da tavrını değiştirip bazan aldığı vaz‘iyetlerle ortalığa tebessümler saçarlardı. Hele İstanbul topacı gibi zıp zıp zıplayışı ara sıra hakemden isti‘âne edercesine vaz‘iyet alıştı

cidden hoş idi. Lâkin hakem oralarda mı? Ciddî vaz‘iyetiyle bî-tarafılığı muhâfaza etti. Netîcede müdâfi‘ bir gol ile galebe çaldı. Şampiyon oldu. Arkadaşım ayağa kalktı. “Böyle mîrâsyedi beylerin bol yemekleri, zevkli oyunları budur” dedi. Ben de, “Karnımız aç ama gönlümüz ferâhdır” dedim. Kalenderhânemize yollandık.

## **Kalender**

### **[Sahife 330]**

Mecmû‘amızın Bir Senedir Fahrî Hey’et-i Tahrîriyye-i Mu‘âvenesi Teşkil Eden Âtîde  
Esâmîsi Muharrer Zevâta Halk Yolu Arz-ı Şükrân Eder

Behcet Bey Efendi

Meb‘ûs Ahmed Tal‘at Bey Efendi

Da‘vâ Vekîli Nizâmeddîn Bey Efendi

Baytar Tahsin Nâhid Bey Efendi

Doktor Âtîf Bey Efendi

Doktor Nûreddîn Bey Efendi

Doktor Ekrem Bey Efendi

Necmeddîn Zâhid Bey Efendi

Ali Zühdü Efendi Bey Efendi

Mu‘allim Hüseyin Avnî Bey Efendi

Mehmed Refik Bey Efendi

Ömer Fâ‘ik Bey Efendi

Kalender Bey Efendi

Ali Nutkî Bey Efendi

Zeki Turhan Bey Efendi

M. Fahri Bey Efendi

Cevâd Hakkı Bey Efendi

Fâtıma Nerîmân Hanım

### **BİLMECE**

Bilmecemiz yedi harfli bir kelimedir.

İlk iki harfi bir insan ismidir. Birinci, dördüncü, beşinci harfler bir araya getirilirse işkence ma'nâsına gelen bir kelime olur. Beşinci dördüncü ve altıncı harfler bir araya getirilirse a'zâ-yı beşerden birisinin ismi çıkar.

Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciye bir kitâb, ikinciye Kengiri menâzırına â'id bir kart verilecektir. Diğerlerinin de isimleri yazılacaktır.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağazâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

Bilmeceyi hal edenler kuponu rabt etmelidirler.

Bilmece Kuponu: Numara: 21

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Halkın menâfi'ine hâdim her türlü yazılar ma'a'l-memnûniyye kabûl olunur.

Derc olunmayan evrâk i'âde edilmez.

Geçmiş nüshalar 10 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

Adres: Kengîrî'da Halk Yolu

1 Mart 1340

Sene: 2

Sayı: 22

### MÜNDERİCÂT

Seciye Nedir, Ne Demektir

Bugünün Tarihi / Kara Tekin

Bir Musâhabe / D. E.

Kengîrî İçin / K. C.

Feyezân / Hüseyin Avnî

Sâ'at: Hayât / N. Z.

Gençlere / M - F

Gazeller / M. R. Ali Dehrî

Öğütlerim / Asrî Baba

Spor / Tayyib

Letâ'if-i Tarihiyye / M. R.

Günün Dikenleri, Şükrân Borçları / Halk Yolu

Mâzîden Bir Yaprak / Kalender

Kengiri Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Halkın menâfî'ine hâdim her türlü yazılar ma'a'l-memnûniyye kabûl olunur.

Derc olunmayan evrâk i'âde edilmez.

Geçmiş nüshalar 10 kuruştur.

Nüshası 5 kuruştur.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

1 Mart 1340

Sene: 2

Sayı: 22

### **SECİYE NEDİR NE DEMEKTİR?**

Geçenlerde memleketimiz gençlerinden bir grup, seciye bahsinde harâretli bir musâhabe ve münâkaşa yapmış. Seciyenin lağvı, ıstılâhı, hakîki, mecâzî ma'nâlarını anlamaya ve anlatmaya çalışmış. Kelimenin bi't-tab' insanlıkla olan alâkası itibâriyle vaz'-ı hakîkisini ortaya koymuş. Ta'bîr-i diğerle seciye lafzının bir mefhûm-ı cevherî mi, bir mefhûm-ı arzî mi ifâde ettiğini öğrenmek ve öğretmek istemiş. Müsebbeb ve mu'ayyen ve binâenâleyh



tatmînkâr bir netîce-i kat'îyye istihsaline sarf-ı ezhân ve efkâr etmiş olduğunu işittim. Ben de merâk ettim, bu husûsda şimdiye kadar yapmadığım bir tettebbu'-i zihniyyeye daldım ve şu netîceye erebildim: Seciye akvâm-ı insanînin mi'yârıdır. Bu ta'bîr fikrimce pek muvâfık bir ta'rîf oldu.

Hükmümü îzâh edebilmek için evvelâ cümle-i ta'rîfiyedeki üç kelimenin delâlet ettiği ma'nâyı tahlîl edeyim. "Akvâm" ile insan ta'bîrlerini insanın ta'rîf-i vecîz ve mu'cizine â'id cümle-i Kur'âniyye'den aldım:

"Lekad halekna'l-insane fî ahseni takvîm" "mi'yârı" mikyâs ve mihe[n]k gibi emsâli arasında en âm ve şâmil, en mevzûn ve kavî bir lafz-ı ihbârî olmak üzere intihâb ve kabûl ettim.

Malûmdur ki, vasf ve tahsîsi ifâde

**[Sahife: 330]**

eden her lafz hadd-i zâtından ya bir ma'nâ -yı hüsnü ya bir ma'nâ-yı kabhı ifâde ve tazmîn etmek, edebilmek için vaz' ve isti'mâl olunur. İyi, fenâ, tatlı, acı misâlleri gibi. Şimdi mi ta'rîfimizi teşkîl eden üç kelimenin zâtlarında ma'ânî hasene mi, kabîha mı mündemic olduğunu pîş-i tedkike alalım. Yukarıda mestûr âyet-i celflede insan ile takvîm arasına giren ahsen vasfı başkaca imâl-i fikre ihtiyâc bırakmıyor. Her iki kelimenin de ma'nâ-yı ahseni tazammun ettiğini belâgat-ı sarîha ile ifâde ediyor.

Filân zât cidden insandır, filânın hareketi gayr-i insanîdir, derken ve filân mâddenin filân şeyin kıvâmı yolundadır veya bozuktur tarzındaki emsâl-i isti'mâl ve telakkî hükmümüzü tavzîh eder.

Mi'yâr kelimesinin de bir ma'nâ-yı hüsnü mutazammın olduğu pek âşikârdır. Mi'yâr-ı adâlet mukabilinde mi'yâr-ı zulm kullanılamamıştır. Şu hâlde ta'rîfi teşkîl eden bütün elfâzın ma'nâ-yı lugavî ve istilâhîleri seciyeeye pek vâzıh ve bâriz bir hüviyet vermektedir. Seciyenin seciyesini göstermektedir.

Seciye, ma'nâsının olanca kuvvet ve mutlakiyetiyle Kemalât-ı insaniyyeyi nefsinde cem' eden insanın aldığı bir vasıftır. Bu cümlelerin mefhûm-i muhâlifi vârid değildir. Seciye hadd-i zâtında ve insanda bir cevher-i aslıdır. Nerede bir insan vardır, seciyesi berâberindedir. Binâenâleyh kasd-ı mübâlağa olmaksızın seciyesiz insan tasavvur etmek ve falân insan seciyesizdir, demek doğru değildir. Mi'yâra mürâcâ'atla ve alâ-tariki'l-kıyâs yüksek, düzgün,

zararsız veya düşkün, bozuk gibi kelimât-ı vasfiyyeyi seciye kelimesine tercih etmek lâzımdır ve bu kabil evsâf-ı arziyye bi't-tab' cevher-i aslîyi haleldâr etmez. Seciyenin ma'nâ ve cevher-i aslîsini mutlak olarak ifâdesi izhâr eder. Çünkü mutlakın da cevheri Kemaline masrûf olmasıdır. Filân zât seciyelidir demek, o zâtı yaşadığı zamânın en yüksek adamı olmak üzere kabûl etmek demektir. Seciyesi yüksek olan yani yüksek kaydıyla bazı neka'is-i insaniyyesi olduğu kabûl edilenlere de mübâlağa san'at-ı edebîsinden istifâde ile ale'l-ıtlâk seciyeli demek elbette câ'izdir. Bir de filân mu'ayyen seciye sâhibdir, şeklinde bir tarz-ı isti'mâl ve kabûl

### [Sahife: 331]

vardır. Kelimelerin ayrı ayrı mutlakiyeti Kemali tazammun ederse de “mu'ayyen”in aynı zamânda bir vasf-ı takyîdi olduğunu da nazar-ı tedkike alarak ona göre ma'nâ ve hüküm çıkarmak lâzımdır.

Vaktiyle Halk Yolu'nda geçen bu bahse Kengırı erbâb-ı fikir ve kaleminin bir kere daha avdet etmeleri şâyân-ı temennîdir.

### BUGÜNÜN TARİHİ

Umûmî tarihleri ve devlet tarihlerini yazanlar vardır. Kari'lerimize bu ser-levhamızla umûmî ve devlet tarihlerini değil Kengırı'nın “bugünkü tarihi”ni kasd ettiğimizi arz ederiz.

“Kengırı'nın bugünkü tarihi”ne elîm bir maske ile nesl-i âtînin huzûr-ı safvet ve muhâkemesine arz edilecek. Ben bir Kengırlı olmak itibârıyla bundan çok müte'essirim. Bu düşünce hareketlerden ve bugünün gençliğini tenzîh etmek emeliyle gençliğin bugünkü vaz'iyetinin tesbît edilmesine ve te'essürümün izâlesini ancak bugünkü fırıldakları ve bugünün ihtirâs oyunlarını olduğu gibi yüksek rûhlu ve sâhib-i vicdân ve irfân alacaklarına bu günden îmân ve i'tikad ettiğim ahfâdîma teşrîh etmek, bugünün şu mahallî tarihini yazmakla muvaffak olacağım zannında bulundum ve yazdım. Henüz hükmümü vermedim fakat hâdiselerin çirkin ve gayr-i ahlâkî revişleri karşısında daha ziyâde mâzîden ders alarak hükmümü de kendi kendime vermekte bir mahzûr görmüyorum. Ben bugünün Kengırı tarihini neşr edeceğim.

Fakat düşündüm. Vicdânsız bir ferd tasavvur etmediğim için ve herkeste mütekâmil ve gayr-i mükemmel bir zerre-i vicdân olduğuna kani' olduğum için evvelâ bana bugünün tarihini yazdırmak mecbûriyet ve ıztırârını veren ve yazdıran vatan evlâdlarının bir kere de vicdânlarına mürâca'at etmeye karar verdim ve neticeyi aldıktan, kat'î ve ri'yâzî hükmümü de

verdikten sonra vazîfe-i vicdâniyyemi îfâya şitâb edeceğim ve bugünün saf, nezîh, sâhib-i vicdân, yarının da aynı meziyet ve varlık husûsunda daha müterakkî ve müttekâmil olacak gençliğine hitâb ederek haykıracağım ki, bir vatanın bir ve aynı toprak ve batından

**[Sahife: 332]**

yaratılmış olan oğulları [1]339 senesi sonunda ve üçyüz kırk yılının mebde'inde şu fııldakları çevirdiler ve şahsî ihtirâsları nâmına şu çirkin ve gayr-i ahlâkî oyunları oynadılar. Biz bugün bu ihtiyâr nesle, bu muhteris nesle yüz çevirdik. Siz de la'net edîn!

Ey ihtiyâr fakat ihtirâs oyunlarının gayr-i şu'ûrî birer aktörü olan bî-çâreler! Gözleriniz, keseniz ve hırsınız uğruna çok kanlanmış... Bizi ve âtiyi dînleyin. Çünkü hüküm bizimdir ve âtîndir. Ahfâdînin ta'n ve teşnî'ine uğrayan bedbahtlar menzilesine inmekten çekininiz. Bir vatan, bir toprak üzerinde hak ve hakikat ve umûmî gaye uğruna can veriniz. İşte fazîlet budur. Küçükten büyük nasihat de buna derler. Neyi üleşemiyorsunuz, vatani mi? O hepimizindir. Neyi paylaşamıyorsunuz, belediyeyi mi? Meclis-i İdâreyi mi? Meclis-i Umûmîyi mi? Encümen a'zâlığını mi? Bu mevki'lerde îfâ-yı hüsn-i hizmet etmek için ehliyet ve liyâkatinize güvenmeniz îcâb etmez mi? Bir de oralar size babanızdan mevrûs değildir. Biraz da etrâfınıza bakınız. Mütevâzî genç vatanperver şahısları, şahsiyetleri görmek ve mevki' vermek lütfunda bulununuz. Vatan sizin ebedi mâlikâneniz değildir.

Vatan muzır olduğunuz zamân sizin değildir. Vatan için fedâkâr, vatan için fa'âl olduğunuz zamân vatan sizindir.

**Kara Tekin**

**BİR MUSÂHABE**

Her memleketin ve milletin ahvâl-i ictimâ'iyeye ve rûhiyyesinin mütâla'a ve tedkikiyle sıhhat-ı umûmîyyeye â'id bir nisbet-i tevâzün elde edebiliyor ve bu sûretle mâzîye â'id olan hayât-ı sıhhiyye ve ictimâ'iyeye safahât-ı tadrîciyyesinin bakiyye-i mevcûdîsiyle mukayesesi muhassalasından çıkan böyle bir fark-ı tevâzün de tekâmülât-ı medeniye ile mütenâsiben terakkî eder ve ettikçe de milletlerin derece-i revâbit ve alâkasına, refâh ve sa'âdeti ile de tahallüfât gösterir.

Mevcûdiyyet-i mâddiyye ve maneviyyeleriyle tezâhür eden ve her günkü âsârıyla gördüğümüz terakkiyât-ı fenniyyelerini insaniyete ihdâ eden ve gaye-i asriyyeye isâbetle yaklaşılmaya bir ihtirâs-ı

[Sahife: 333]

medenî ile çalışan milletlerin sa'âdet-i hâli, hayât-ı asriyyeleri, sıhhî tekâmüle ve zinde dimâğlarına medyûn kalarak sıhhatlerinin tam ve mükemmel olmasıyla ka'im olmuş ve bi'l-âkis cehlin siyâh kâbûs bulutları altında bir esîr-i tabî'î ve mutlak hâlinde yaşamaya mahkûm ve şübhesiz ki, bu yüzden ma'rûz kaldıkları birçok felâket-i ictimâ'iyeler içinde ezilen muhîtlerdeki insanlar, verese-i sefâleti olan ensâlini düş-i insaniyete pek kalenderâne yükseltmesi gibi bir hâl-i fecâ'at karşısında ne hayâtın bir kıymeti ne de sa'âdet-i ictimâ'iyenin bir ma'nâsı kalır. İşte görülüyor ki, beşeriyetin o saltanat-ı medeniyesiyle bu müşher-i sefâleti arasında ne engin ummânlar, ne derin uçurumlar vardır. Mizân-ı ictimâ'î ile beşerin şu iki sınıfını yekdiğerinden tefrîke hizmet eden vâhid-i kıyâsî yeniden ma'ârifte görülür.

Fi'l-hakîka ilim ve irfan ziyâsı altında nûrlu yaşayanların nisbet-i tevâzün-i ictimâ'îde pek farklı terfi'ler göstererek sıhhî ictimâ'î Kemalâtı ile asrî birer mürşid ve birer vâsita-i necât olur ve yüksek bir sınıf-ı ictimâ'î ve medenî hâlinde mu'ammer olurlar.

Ve yine el'an memlekette devâm eden fakat bugünkü zihniyetin ve ilim varlığının karşısında iğrenç ve zebûn kalan cehâletin te'sîrât-ı mü'ellimi gözler önüne getiriliyorsa mahkûm-ı istibdâdı olan zavallıların her günün tezâhürât-ı ictimâ'iyyesinden mülhem olarak bir nidâ-yı vicdân şeklinde aks-i te'sîr yapan nâle-i tazallumunda refâh-ı sa'âdet elbet aranılmaz.

Hıfzû's-sıhhaya muvâfık ve ihtiyâc-ı mahallîyi tatmîn eden nâfi' teşkilâtlı köy ma'ârifî inkılâb-ı sıhhî ve ictimâ'înin esâsını teşkîl eder ve sıhhat böyle bir temel üzerinde binâ-yı sa'âdetini kurar ve illâ çorak ve harâb bir toprak üzerine kurulan binâlar vîrâne olur.

O hâlde fa'âliyet-i ictimâ'îye ve sıhhiyye yekdiğerinden ayrılmadan müşterek bir gayeye doğru aynı nisbette ilerlemeli ve bu gaye dahi bir milletin ayrı ayrı â'ile cem'iyetlerinin ve daha basitleştirerek fedtlerin mâddî ve ma'nevî benliği mevlûdîdir. Evet bir halkın medenî, ictimâ'î, harekâtının âsâr-ı zâhiresi ancak onu teşkîl eden cüz'î ferdlerin birer birer kudret-i fikriyye, bedeniyye ve iktisâdiyyeleri mecmû'undan tebellür eder.

Binâenâleyh ferdîn ictimâ'î'ını, sıhhîleştirilmesini isti'mâr ve temdîn-i memlekette esâs gözetecek

## [Sahife: 334]

muhîti bir şebeke-i fa'âliyyete ihtiyâc vardır.

Fikrimizi bir misâl ile de tavzîh edersek maksad kolay anlaşılıyor zan ederim. Bir insanın sa'âdet-i sıhhiyyesi hastalıklardan ârî olarak vücûdun hey'et-i mecmû'asını teşkil eden ayrı ayrı a'zâsının gerek zâtında gerekse vezâ'if-i mütekabilesinde tevâzün-i tabî'îsinin tam olmasına mütevakkıftır.

Farz olunsun ki, o şahsın ufak bir uzvu bir hastalık sebebiyle mü'ef olursa bünye-i umûmîsinin takviyesine ne kadar çalışılsa boştur ve o zamân için mahsûs olan o hastalık herhangi bir sebeble vücûdu istilâ eder ve sıhhati tehlikeye ilka eder. Bununla berâber hiç de hasta olmayan, her türlü yoksuzluk içinde bir sefâlet-i ictimâ'iyeye ma'rûz kalan sıhhatde te'mîn-i hayât edemez.

O halde ictimâ'î fa'âliyetler sıhî tekâmülü, sıhî terakkiyât dahi hayât-ı ictimâ'iyeyi tevlîd eder. İkisi de ümrân ve sa'âdet-i memleket ve milletde lâ-yenfek add edilmelidir. Bir taraftan her mahallin ihtiyâcına sâlih bir şekilde bi'l-hâssa köylülerimizin bugünkü mecmû'a-i emrâz olmaklık neticesi indirâs-i hayâtiyelerini kurtaracak teşkilât-ı sıhhiyenin yanı başında asrî bir dârü'l-mu'allimîn ma'ârifi, zirâ'at, ticâret ve san'at gibi iktisâdi hayâtın te'mîn-i inkişâfı memleketimiz için umûr-ı evveliyeden add edilmelidir.

## D. E.

### KENGİRİ İÇİN

#### -Gençlerimize-

İtirâf edelim ki, memleketimizde münevver ve genç nesli mu'ayyen bir program etrâfında toplayıp çalıştıracak hiçbir mü'essese ve teşkilât yoktur. Zavallı memleket hâlâ darma dağınık, karma karışık, gayr-i samîmî bir hayâta sahne olmaktan kurtulamamıştır.

Kengiri Türk yurdunun en sönük ve karanlık bir bucağıdır. Türklüğün bu eski harâb ve durgun muhîtindeki nesli asrî ve mütekâmil bir hayâta katmak, bugünkü münevver zümreye â'id bir vazîfedir. O zümre ki, her tarafta olduğu gibi burada da milletin birliğine, Kemaline, asrî inkişâf ve terakkîsine çalışmak vazîfesiyle mükelleftir. Fakat ma'a'l-esef bu memleketin münevver ve güzîde sınıfı bu vazîfe-i ictimâ'iyeye ve milliyeyi ifâda çok durgun ve yorgun bir vaz'iyet göstermekte..

**[Sahife: 335]**

İstiklal Harbi'nin rûhlarda şanlı menkıbelerini, rûhlarda yaşayan fedâkâr, münevver kahraman gençlerimizin cebhelerde husûle getirdikleri vahdet ve tesânüdü cebhe gerilerinde mahfil, ocak, yurt te'sîs ederek memleket endîşelerine, millî derdlere ictimâ'î yaralara karşı kalblerde müşterek bir duygu, mukaddes bir "heyecân ve aşk" doğurmaları lâzım ve zarûrîdir.

Bugün Anadolu'nun her yerinde münevver zümreyi toplu, mütesânid, ve mu'ayyen bir program dâhilinde fa'âliyete getirecek mü'esseseler yapıldığı hâlde neden Kengiri gençleri tarafından bu gibi hayırlı ve faydalı bir şey yapılamasın.

Yüzlerinde cem'iyet nûru parlayan, damarlarında gençlik kanı dolaşan, kalblerinde şan ve şerefle dolu bir îmân taşıyan temiz vicdânlı, saf yürekli nezîh düşünceli memleket gençlerine artık hitâb ediyor ve diyorum ki, Kengiri'da büyük endişelere, büyük yaralara karşı müşterek bir duygu, mukaddes bir heyecân ve aşk oluşturacak bir ocak yapınız. Yapınız da bu dağınık ve gayr-i samîmî hayâtın önüne geçiniz.

**K. C.**

**FEYEZÂN**

-Fransızca'dan-

Sâ'at üçe doğru havâ tamâmıyla kararmıştı. Umûmî salonda bulunuyorduk, Babe başını eğmiş, ocağın köşesinde dikiş dikiyor, küçük Mari ateşin karşısında yere oturmuş pek itinâkâr bir sûretde bir bebek giydiriyor, Jak ve ben ise mahun ağacından ma'mûl bir yazıhanenin önünde hesâbâtımızın tedkikiyle iştiğal ediyor idik..

Kesif bir sis tabakası pencereleri ihâta etmiş, camları istilâ etmiş, karanlıklardan hakîki bir duvar vücûda getiriyordu. Bu duvarın arkasında nâ-mütenâhi fezâ, mechûliyet keşf olunuyor...

Herşey sükût etmişti... Yalnız medîd bir gürültü, yüksek bir ses karanlıklar âlemini dolduruyor, hüzün-engîz sükûneti ihlâl ediyordu.

Bütün işçilerimizin vazîfelerine hitâm vermiştik. Yalnız ihtiyâr kadın hizmetçimiz Margirit bizimle berâberdi.

Başımı kaldırıp da etrâfi dinlediğim

**[Sahife: 336]**

zamân çiftliğin korkunç bir girdâbın ortasında çalkandığını hiss ediyordum. Zevceme çocuklarım bakıyor, kendimde mechûl tehlikelere karşı efrâd-ı â'ilelerini himâye edebilmek husûsunda müsün zevâtın ekseriyâ ma'rûz kaldıkları âsâr-ı za'fî his ettiğimden dolayı pek müte'essir idim.

Gürültü gittikçe şiddetleniyor, kapı müdhiş sadmelerle çarpışıyor. Ahırdaki bârgîrler istimdâd-kârâne kişiyor, hayvânât-ı nakriyye boğuk boğuk böğürüyorlardı.

Hepimiz solgun, muzdarib ve me'yûs idik. Bu sırada Jak kapıya doğru koştu ve onu arkasına kadar ayırdı. Derhal müdhiş bir su mevcesi odaya hücûm etti.

“Dorans” Çayı taşmış idi. Sabâhdan beri uzaklarda medîd uğultular, gürültüler yapan bu idi. Eriyen karlar kırlarda, dağlarda seller vücûda getirmiş ve bunlar çayın feyezânına sebebiyet vermişti. Sisın beyâzî mantosu, nazarlardan bu nâgehânî tuğyanı saklamış idi. Ekseriyâ karlar eridiği zamân sular çiftliğin kapısına kadar çıkıyordu. Fakat dalgalar hiçbir zamân bu sür'atde büyümemişti. “Çabuk çabuk olunuz. Odalara gidelim” diye feryâd ettim. Â'ilem efrâdı önde olduğu hâlde alt katı terk ettik. Margirit pek ziyâde dûçâr-ı dehşet olmuş olduğu hâlde çatı arasından indi, onu da odanın gerisindeki Babe'nin yanına oturdum. Avluda sel, müthiş uğultularla çalkanyor, korkunç temevvücâtıyla duvâr boyuna yükseliyor. Azgın Dorans'ın vahşî sesinden hayvânât-ı ehliyyenin cân-hırâş feryâdından başka bir şey işitilmiyordu. Bu zavallı hayvânların medîd kişnelemeleri, acı böğürmeleri kalbime zehirli bir hançer gibi saplanıyor, müşfik Jak ma'nîdâr bakışlarıyla onları kurtarmak teşebbüsünde bulunmak istiyordu. Derhâl onların bu mü'ellim şikâyetleri, enînleri, pek acıklı bir safha kesb etti. Büyük bir çatırtıyı müte'âkib bârgîrlerin buz gibi sulara sürüklenerek, sellerde yuvarlanarak önümüzden geçtiklerine şahid olduk. Artık asabiyetim bütün mevcûdiyetime sarstı. Pencerenin önünde ayakta mecnûnâne bir tavırla Dorans'a yumruklarımı gösteriyor, ona bî-nihâye küfürler savuruyordum.

**Hüseyin Avnî**

**[Sahife: 337]**

**SÂ'AT: HAYÂT**

Zamân dînen hudûdu yok cihânı

Aşmak için ilerleyen adımlar

Kulaklarda tık tak tık tak akisler  
Ve muttarid gürültüler cereyânı  
Uyandırır yürüyen kim bir sâ‘at

Şu aşığı yolun başı nerede  
Başlamakta sen neredesin ne gördün  
Kat‘ edilen mesâfenin önünde  
Kaç misli var karşında bir gördüğün  
Gayen mi var ve o nedir ey sâ‘at

Tık takının her sesi bir gulgule  
Milyonlarla âlemlerde velvele  
Kıyametler koparan bî-had sesin  
Gulgulesi arasında herkesin

Her hayvânın her mâddenin sesi var  
Her tık takın milyonlarca yaprağa  
Sıgmayacak bir tarihtir ya nasıl  
Bu yazılmaz bu okunmaz bin dağa  
Yükletilse taşınılmaz hiç akıl  
Erdirilmez vak‘alara yerin var

Sâ‘at nedir bir dâ‘ire dâimâ  
Soldan sağa dînlenmeden bir vurur  
Ve dâimâ ayrıldığı noktaya  
Dönen iki ucu sivri iğnedir

Hayât zamân bu sâ‘atin delâlet  
Ettiği bir geçid resmî dün yokken  
Bugün varlık müntehâ-yı hareket  
Yine yokluk ne beklenir yokluktan  
**N. Z.**



## GENÇLERE

Türk gençliği aç gözünü  
Dinle atalar sözünü  
İzle ecdâdın izini  
Vatana vakf et özünü  
Tanrı'ya çevir yüzünü

Dörtyüz yıllık sallantının  
Bozuk düzen bir çatının  
Çökmesinden pek sakının  
Tazelemek size kaldı  
Her tarafı düşman aldı

Vatan için vazifen çok  
Ödemezsen yaşamak yok  
İbret olsun kardeş Selçuk  
Atarlardan kalma geri  
Arş ileri arş ileri

Toprağımız çiğneniyor  
Türkler yıkıldı deniyor  
**[Sahife: 338]**  
Son sâ'atler bekleniyor  
Toplan yavrum sık yumruğu  
Düşmana indir tomruğu

Pâk kanınla nûr îmânla  
Yâdigâridir Turanın  
Kahramanısın cihânın  
Çalab gönderdi boz kurdu  
Şeneltecek güzel yurdu

Allâh adın al diline  
Yatağını sar beline

Silâhını al eline  
Düşmana dönme ardını  
Çiğnetme cennet yurdunu

Büyük baban Turan gibi  
Canlı kanlı arslan gibi  
Kahraman ol Osman gibi  
Ertuğrul'u gücendirme  
Yavuz'a yazık dedirtme

Kökün senin sağlam köktür  
Turan senin pek büyüktür  
Azmine dünya küçüktür  
Barboros ol denize çık  
Yılmazları yumrukla yık

Üç kıt'ayı elinde tut  
Beş kıt'aya hükmün yürüt  
Zâlimleri gebert çürüt  
Adâleti dünyaya ser  
Kılınç adâletle keser

Çalış çarpış esîr olma  
Cihân hücum etse yılma  
İstiklâlden geri kalma  
Onu sana Tanrı verdi  
Emânetim sakla dedi

**M - F**

### **GAZEL**

Mu'teber olmadı nâdânın elinde ne diyem  
Sözlerim gerçi bana tatlı hayâtım gibidir  
Bende yok servet ve kizb işte bu esbâbla beni  
Tanımaz kimse hayâtım da memâtım gibidir

Ârifânı n'idem âlûde-i zillet görsem  
Gene fazl-ı tefekkürle eder âh acırım  
Yine bu hâlde ta'allüm taleb eyler şebbân  
Âlemin hâline gâhî güler gâh acırım

**A. DEHRÎ**

### **LETÂ'İF-İ TARİHİYYE**

Bi'l-âhire Celâlîler hakkındaki icrâ'ât-ı cedîdesiyle “Kuyucu” lakabını alan meşhûr “Murâd Paşa” [H.] 1015 tarihinde Nemçe musâlahasını Bi'l-ikmâl Belgrad'a avdet eyledikte dîk-i hâline mebni Belgrad Kadısı Çeşmî Efendi

**[Sahife: 339]**

kendisine iki bin altın ikrâz etmiş. Murâd Paşa dahi nâ'il-i vezâret-i uzmâ olunca Çeşmî Efendi uhdesine Haleb Mevleviyetini tevcîh eylemiştir. Bu tevcîh dolayısıyla mûmâ-ileyhin hesâdânı:

Haleb'e kadı oldu Çeşmî Hoca

Çukurunda bula çukurcu koca

beytini söylemişlerdir.

\*

Bâlâdaki latîfede zikri sebk eden Kuyucu Murâd Paşa'nın halefi Vezîr-i A'zâm Nâsûh Paşa, nişâncılık mansıbını tevcîh eylediği Hızır Efendi'yi bir hak sözünden münfa'îl olarak vazîfe ile Anadolu'ya göndermiş ve arkasından adem i'zâmıyla katl ettirmişti. Paşanın musâhibleri merhûmun hidemât-ı sâbıkasını yâd ve tezkâr etdiklerinde Nâsûh Paşa, “Biz dahi onu şehâdet mertebesine nâ'il edip cihân-ı fânînin zahmetinden kurtardık. Zâhiren bizim sebebimiz ile cennete girer. Bizden kan talep etmek ne ihtimâldir!” cevâbını vermiştir.

\*

[H.] 1027 tarihinde İran Seferi'ne azîm olan Vezîr-i A'zam Halîl Paşa ordusu Tebriz'e vâsıl oldukça Erzurum Beylerbeyisi Hasan Paşa kumandasında ber-vech-i ılgar Erdebil'e bir

fırka sevk edilmiş ve bu fırka Serav sahrâsında vuku'a gelen muhârebede İranîlere mağlûb olmuştu. Bu mağlûbiyet üzerine askerın kuvve-i maneviyyesine halel târî olmamak üzere düşman üzerine hareket edilmiş olmakla bu hâle asâkir-i mağlûbenin Osmanlı ordusunun bir fırkası olduğuna kesb-i vukuf eden Şah Abbas akd-i sulh için vezîr-i a'zâm ordusuna tekrâr ale't-tekrâr elçiler göndermiştir. Gayet sert rüzgârlı bir günde vürûd ile huzûr-ı serdâra dâhil olan Burun Kasım nâm sefir, İrâniyânın galebe-i vâkı'asının verdiği gurûrla üst perdeden atıp tutmaya başlayıp "Bizim ile sulh edersiz. Döner üzerimize asker gönderirsiniz! Sizin hangi sözünüze itimâd edelim?" demekle divanda hâzır olan Dilâver Paşa'nın sözü başka sadede ircâ' için "Kasım Bey bu diyârın rüzgârı her zamân böyle şedîd eser mi?" demesi üzerine hâzır-ı bi'l-meclis Bâkî Paşa,

**[Sahife: 340]**

"Yok sultanım, bu rüzgâr şimdi Kasım Bey'in burnu pelidir" demiş Vezîr-i A'zâm ile sâ'ir ashâb-ı dîvânı güldürmüştür.

\*

[H.] 1029 senesinde Boğdan beyi âsi Gaşir'e mu'âvenete gelen Lehistan askeriyle Özü Beylerbeyisi İskender Paşa beyinde vuku' bulan müzâkerede kumandâmi Zilkovski telef olmakla ser-i maktû'u İstanbul'a gönderilip saray tâkına âvize olundukta şu'âradan bir zât:

Asıldı seri der ki şâhide

O da buldu rıf'at bu dergâhta

beytini söylemiştir.

\*

On dokuzuncu nüshada mûnderic letâ'ifden birinde ismi zikr olunan Defterdâr Ekmekcizâde Ahmed Paşa ile halefî Bâkî Paşa'yı istihlâf eden ve Murâd-ı Râbi'in cülûsu âvânında bi-hadd servet cem' ve [H.] 1034 senesinde vefât eyleyen Yahni Kapan lakabıyla mülakkab Abdülkerim Paşa hakkında bazı zürefâ-yı zamân

Ekmekcizâde kıldı dünyayı nâna muhtâc

Âhir simât-ı devlet Yahni'yi kapanın oldu

beytini inşâd eylemişlerdir.

Gürcistân ümerâsından Mağrav Bey gayet şecî‘ bir şahs-ı pîl-endâm olup Murâd-ı Râbi‘ zamânında İranîlere karşı Devlet-i Aliyye[ye] hizmetle teferrüd etmiş ve bi'l-ihtidâ Karaman eyâletiyle kâmrân olmuştu. O vaktin bazı zürefâsı merkum lisânından şu rübâ‘îyi söylemiştir:

Mey-keşim bâde mey-hûrum be-pilav

Hey’etim şidâzân sebep-i çün kâd(?)

Men ne kebrem ne Müslim ne cuhûd

Mîr-i mîrân-ı Karaman Mağrav<sup>172</sup>

[H.] 1055 senesinde Musâhibe Şekerpâre Hâtun'un ricâ ve iltimâsıyla Pirincizâde'nin yeniçeri ağası nasb olunmasına bazı zürefâ:

Amel-i sekr ile oldu pirincim zerde

mısrâ‘ını tarih düşürmüşlerdir.

**Mehmed Refik**

**[Sahife: 342]**

**Serbest Sütûnlar**

**ÖĞÜTLERİM**

Kengiri İçin

Geldi artık derdimizle uğraşmanın sırası

Geçti harbin evler yıkan kasırgası borası

Ne çâre ki eksik olmaz bu milletin belâsı

Oh Yarabbi şükür sana harb bitti diyorken

Bir de çıktı başımıza post kavgası öteden

Biraz halkın rahatıçün çabalasak fenâ mı

<sup>172</sup> Ma‘nası: Bade içre nefis pilav ekl ederim. O sebeble hey’etim öküze döndü. Ben Mecûsi, Müslüman ve Yahudi değilim. Karaman Beyler Beyisi Mağravım.

Bunca işler duruyorken post da'vâsı revâ mı  
Millet için felâkettir bu işlerin devâmı  
Kardaş gibi çalışalım hep el ele verelim  
Medeniyet gülşeninden bir gül de biz derelim

Belediye memleketin hem rûhudur hem cânı  
Yükseltecek şenletecek ancak odur vatani  
Lâkin heyhât şehrimizde o belediye hani  
Yıl oldu mu bir gürültü bir patırtı çıkıyor  
Birisinin yaptığını öbürüsü yıkıyor

Kırk bir buçuk ma'aşallâh der sokakları görenler  
Sağlığında kabre girdim sanır şehre girenler  
Yahu biraz insafıca düşünelim erenler  
Mâdem der'uhde ettiniz râhatını milletin  
Ya ehline tevdi' edîn ya vatani şenletin

Bırakalım gürültüyü biraz mülke bakalım  
Beceriksiz kimseleri aramızdan atalım  
Tutulurdu sözüm ama biraz olsa sakalım  
Bilelim ki son ucunda mukarrerdir felâket  
İş işten geçtikten sonra fayda vermez nedâmet

**Asrî Baba**

**[Sahife: 342]**

**GAZEL**

Kem-nâm olur hırâmân ile vâdî-i cedelde  
Şâdi arayan ga'ile-i tûl-ı emelde  
Vicedânı sıkın cümle menâhiden hazerle  
Şâdiyi bulur âkıl olan hüsn-i amelde  
Emval ve benûn ehline bir fâ'ide veremez  
Mahşer günü bir defter-i a'mâl kalır elde  
Esbâbı olur sahne-i âlemde hüveydâ  
Hicrân ki muharrir ola dîvân-ı ezelde

Kayd etme Refika germi cevri sipihrin  
Yek-renk görünür sâ'at-i mev'ûd ecelde

### **RÛBÂ'Î**

Düşmez başıma sâye-i ikbâli hümânın  
Şehir açacak olsa da üstünde cihânın  
Bî-gâne olanlar bütün âzâde-i fecret  
Ehl-i diledir cevri te'addîsi zamânın

**Mehmed Refik**

### **SPOR**

#### **Beyne'l-milel Yapılan Müsâbakalar Dolayısıyla**

Her dört senede bir tekrâr eden ve Avrupa'nın sıra ile mühim merkezlerinde icrâ edilen beyne'l-milel “Olimpiyad” müsâbakalarına dört beş ay sonra Paris'te başlanacağı ve ilk defa olarak bir müsâbakaya Türk sporcuların da davet edildiğini işittiğim vakit çok sevindim. Fakat aynı zamânda düşünmekten de kendimi alamadım. Dünya yüzünde Türk nâmının anılmasını bile istemeyen Avrupa'da şimdiye kadar bu gibi mühim müsâbakalara iştirâk ettirilmeyen Türk sporcuları bu def'a resmen davet edilmiş bulunuyorlar.

Bu cihet şâyân-ı memnûniyettir. Yalnız şunu düşünmek lâzımdır ki, diğer milletler dört seneden beri amatörlerini mütemâdiyen çalıştırmakta ve mükemmel bir sûrette müsâbaka meydanına çıkartmaya gayret etmektedirler.

Acaba Türkler ne sûretle iştirâk edecek ve ne dereceye kadar muvaffakiyet gösterebileceklerdir? Burası da çok düşünülecek bir mes'eledir. Çünkü itirâf etmeliyiz ki, İstanbul, İzmir müstesnâ olmak üzere Anadolumuzun diğer vilâyetlerinde spora hiç ehemmiyet verilmemiş ve çalışılmamıştır. Buna nazaran “olimpiyad”a ancak İstanbul ve İzmir sporcuları iştirâk edebilecek ve ihtimâl –inşâ'allâh aksi zuhûr eder– diğer

**[Sahife: 343]**

milletlere nazaran za'îf bir sûrette sâha-i fa'âliyete çıkacaklardır.

Şu hâlde Türk sporcuları bu müsâbakaya yalnız iştirâk etmiş bulunacaktır. Fakat bundan sonra yapılacak müsâbakalarda her hâlde kuvvetli bir sûretde görünmek îcâb eder. Bunun için bugünden itibâren memleketimizin her köşesinde idman kulüpleri açmak ve şimdiden fa‘âliyete geçerek ciddî bir sûretde çalışmak zarûreti vardır. Bunu nazar-ı itibâra alan hükûmetimiz bütçesinde spora “elli bin lira” gibi oldukça mühim bir para tefrîk etmekte ve Türkiye'nin muhtelif yerlerinde mü'essesât vücûda getirilmesine çalışılmaktadır. Binâenâleyh bütün Türk gençliğinin yek-vücûd olarak çalışması ve dört sene gibi pek müsâ'id bir vakitte istifâde ederek “1928” müsâbakasına kuvvetli bir sûretde iştirâk ile Türklerin sporculukta da Avrupa'dan geri kalmayacağını bi'l-fi‘il göstermesi lazımdır.

### **Tayyib**

### **Mîzâhî Sütûn**

### **GÜNÜN DİKENLERİ**

#### **Kaymak Paşa Cebhesi'nde:**

(Muhâbir-i mahsûsumuzdan): Cebhemizde sükûnet vardır. Civârımızda ufak tefek hareketler görülüyorsa da hâ'iz-i ehemmiyet değildir.

#### **Kara Taş Mıntıkası'nda:**

On beş gündür hiçbir hareket yoktur. Fakat sıkı bir tarassud vardır.

#### **İmâret Mıntıkası'nda:**

Cebhemiz yeni teşekkül etmiştir. Keşif kollarımız henüz fa‘âliyete geçmiştir.

#### **Merkez Mıntıkası'nda:**

Kollarımız henüz fa‘âliyete geçmiştir.

#### **Merkez Mıntıkası'nda:**

(Muhâbere-i mahsûsadan)

Müsta‘celdir. 18. 2. [12]40 tarihinde cebhemizde dört taraftan ta‘arruz başlamıştır. Ta‘arruz gece vaktine kadâr devâm etmişse de bir tarafın za‘fiyet ve tâkatsizliğinden dolayı bu defa on kilometre geri çekilmeye mecbûriyet hâsıl olmuştur.



Yeni plan mûcebince cebhe yeniden takviye edilmekte ve harekât gayet gizli tutulmaktadır. Artık netice tamâmen belli olacaktır.

**[Sahife: 344]**

**Buğday Pazarı Mıntıkası'nda:**

Mükemmel olup tarassudât pek sıkı bir tarzda yapılmaktadır. Harekât batı fakat gayet tedbîrli ve ihâtalıdır.

**Ümranive Cephesi'nde:**

Cebhemiz yeni teşekkül etmiştir. Henüz hiçbir hareket yoktur.

**İki Arkadaş Arasında**

– Belediye re'îsi fa'âliyete karlar eridikten sonra başladı. Çok şükür sokaklar, câddeler, çarşılar artık temizleniyor, ışıklar yanıyor. Geceleri her taraf aydınlanıyor. İşittiğime göre bir de elektirik te'sîsine teşebbüs edilmiş. Oh ne iyi bir iş! Allâh nazardan saklasın!

– Daha dur bakalım. Bunlar hiçbir şey değildir. Yeni re'îs şimdiye kadar belediyeyi temizlemekle meşgul idi. Bundan sonra asıl hayırlı ve faydalı fa'âliyetini gösterecektir.

**Açık Muhâbere;**

**ŞÜKRÂN BORÇLARI**

İlgaz'da Gaziler Mu'allimi Mehmed Feyzi Efendi'ye,

Mektûb ve emânetiniz postadan alınmıştır. Gençlik ve Halk Yolu hakkındaki samîmî alâkaya bi'l-hâssa teşekkürler eder muvaffakiyetlerinizi temenni eyleriz.

\*

Şabanözü'nde Mu'allim Osmân Nûri ve müteka'idinden Mülâzım-ı Evvel İsmâ'il Hakkı Efendilere,

Emânetleriniz tamâmen alınmıştır.

Halk Yolu hakkında gösterdiğiniz samîmî teveccüh ve iltifâtlara çok teşekkür ederiz.

\*

Zağferanbolu'da Muallim Cevdet İlhan ve Ömer Beylere, va‘dînize muntazırız.

\*

Merzifon İ‘dâdîsi Müdürü Halîl Şerâfeddîn Bey Efendi'ye, Halk Yolu hakkındaki kıymetdâr teveccühâta teşekkürler ederiz.

\*

Eskişehir birinci sınıf orman fen me'mûru Ahmed Cevdet Bey kardeşimize, nâmınıza muntazaman irsalât yapılmaktadır. Kıymetli eserlerinizi bekleriz.

\*

Ankara'da Yeni Gün refikimize, birinci yıl dönümü vesîlesiyle Halk Yolu hakkındaki kıymetli teveccüh ve iltifâtlarınıza teşekkürler ederiz.

\*

Eczâcı Edhem Bey Efendiye, mecmû‘amızın bir senedir fahrî hey‘et-i tahrîriyye-i mu‘âvenesini teşkîl eden zevât miyânına nisyanen zât-i âlîleri yazmamıştır. Arz-ı itizâr eder, kıymetli eserlerinizi bekleriz.

**[Sahife: 345]**

## **MAZİDEN BİR YAPRAK**

Oh, orta cemreye dâhil olduk. Burc değişti. Memleket dedikoduları gibi kış da şiddetini, azgınlığını ga‘ib etti. Havâda küşâyış peydâ oldu.

Bugün güneşin harâreti altında biraz havâlanmak üzere dışarı çıkalım, dedim. Paltomu sırtıma aldım. Kapıdan fırladım sokağa attığım ilk adımda dizime kadar çamura battım.

şu tayyârecilik fenni biraz daha ilerlemeli. Elektrik fenerleri gibi ufak bir motor icâd olunmalı, göğsüne takılıp düğmesine el dokunur dokunmaz pervânesi işlemeye başlamalı.

Hemen mahmûlünü havâyâ kaldırıp istediği mahalde indirmeli. Ol vakit ayaklarımız çamur görmez.

Memleket de belediye kavgasından kurtulur, diye kendi kendime söyleniyor ve hem de bata çıka yoluma gidiyor idim.

Tam köşeyi dolaştığım sırada âşinâlarımından bir zât karşıma çıktı.

– Kalender Bey, ben de sana geliyor idim. Bu gece bir rüya gördüm. Mu‘abbirliğini size tevdî‘ eyliyorum, dedi ve ağzını açtı.

– Tâlih beni meb‘ûs intihâb ettirmiş. “Öldün öldün” dediler, bir yere götürdüler. Etrâfi çit mi desem, urgan mı desem, duvâr mı desem ve'l-hâsıl bir şey ile çevrilmiş büyük bir mahallin kapısından önüne vardım. Benim gibi birkaç kişi daha kapıyı açmaya çalışıyorlar. Ben hepsini ite kaka kapıya yanaştım ve açarak içeriye girdim. İçerisi bir meclis mahalli imiş. Halı mı desem, kilim mi desem, seccâde mi desem, gayet süslü bir şeylerle tefrîş edilmiş. Sağ tarafta yeşil bir âlem dikilmiş, altına kürklü, börklü bir Şeyh Efendi oturmuş, etrâfını dervişân-ı hûyşânı kaplamış. Musâhebât-ı ahlâkiyyede bulunuyorlar ve içlerinden sarıklı bir hâfız da du‘â-yı celbiye ile meşgul. Merkezde de kürsüye kurulmuş yanında birkaç kişi bulunan genç bir efendi muttasıl elinde kanûnun kirişleri üzerinde parmaklarını dolaştırıyor, tellerini düzeltmeye çalışıyor.

Sol cenâhda üç mü desem, dört mü desem, beş mi desem, ancak bu kadar birkaç kişi toplanmış. İçlerinden birisinin fesi düşmüş, onu alacağım diye çabalıyor. Birisi çamura batan ayaklarını temizlemekle uğraşiyor. Birisinin elinde tesbîh “Lâhavle” çekiyor. Oradakilerin cümlesi ile ayrı ayrı görüştüm. Hepsinden rûy-ı kabûl ve iltifât gördüm.

O sırada civârdaki odada “Poker oynanacak, arzu edenler varsa buyursunlar” diye bağırdılar. Açıkgozlülüğüme güvenerek içerisinde bulunduğum meclisi terk ettim. Hemen oyun masasına oturdum. Oyun esnâsında işi çalımına getirdim. Ortadaki kâğıtlardan el çabukluğuyla “bir ful” yaparak elime sıkıştırdım ve buna güvendim “rest” dedim. Kâğıdı açtım, içerimizde daha açıkgozslü varmış, “kara” demesin mi, oyunu ga’ib ettim. Bu esnâda bir dellâl sesi kulağıma girdi.

Satılan şey ne ise müzâyedesine iştirâk etmek üzere satış mahalline vardım. Dellâla “Ne satıyorsun?” dedim. “Aylığı altmışa bir koltuk” dedi. “Kaç tane” dedim. “Üç tane” dedi. Birisine tâlib oldum. Tam ihâle olunacağı sırada birkaç kişi yanıma gelerek “Üçünü de ortak alalım” dediler.

Sözlerine inandım. Bir şirket akd ettik. Şirketimizi kâtib-i adle tasdik ettirmemiş idik. Derhal karşımıza ikinci bir şirket daha çıktı. Onlarıki musaddak imiş. [...] eden oldu. Neticede o koltuk da şirkete ihâle oldu. O sırada uyandım. Gök tere batmışım, sen ne dersin” dedi.

“Şu rüyâya göre bugünlerde yıldızın biraz düşük ama mesleğini düzeltir isen yeni yanan belediye fenerleri gibi yıldızın parlar” dedim.

Bu nasihatimden memnûn kaldığını ve teşekkürler ettiğini beyânla ben sağa o sola ayrıldık.

### **Kalender**

### **NECÂT**

Şehrimizin münevver ve azimkâr gençleri tarafından çıkarılmakta olan “Necât” Gazetesi'nin ikinci sayısı da kıymetdâr mündericâtla intişâr etmiştir. Necât bütün ma'nâsıyla Kengirimizin siyâsî ihyiyâcâtını te'mîn edecek bir gazetedir.

Gençlerimizin bu husûstaki mühim ve hayırlı teşebbüslerini alkışlar yeni refikimize uzun ömürler dileriz.

### **Halk Yolu**

### **MİLLÎ ÖRGÜ İMÂLATHÂNESİ**

Kengiri'nin çalışkan müteşebbis gençlerinden Es'adzâde Ahmed Fehmî Efendi bu defa İstanbul'dan bir fanila makinesi getirerek Hükûmet Câddesi'nde güzel bir imâlâthâne açmıştır. Ucuz çorabla her çeşit çorab, kuşak, fanila yapmak sûretiyle memleketin iktisâdiyâtına hizmet eden bu gayretli san'atkârı takdîr eder ve herkese tavsiye eyleriz.

### **BİLMECE**

Bilmecemiz beş harfli bir kelimedir.

Üçüncü, birinci harfi bir hayvan isimdir. Birinci, üçüncü harfler bir araya getirilirse husûle gelecek kelime fenâ ma'nâ ifâde eder. İkinci, birinci harflerle dördüncü ve üçüncü harfler a'zâ-yı beşerden birer isimdir.

Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciye bir kitâb, ikinciye Kengırı menâzırına â'id bir kart verilecektir. Diğerlerinin de isimleri yazılacaktır.

Geçen sayıdaki bilmeceimiz Cumhûriyet idi. Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciliği Kengırı İstînâf Müdde'î-i Umûmîsi Sâdık Bey Efendi'nin kerîmesi Senîha Lem'an Hânım, ikinciliği İdâdî Kısm-ı İbtidâ'î talebesinden 3 numaralı İsmâil Hakkı Efendi ihrâz eylemişlerdir.

Diğer hal edenler:

Ankara'da Düyûn-ı Umûmiyye'de Evrâk Me'mûru Hasan Hüsni, Sedâd Beylerle Karacaviran'da M. Fahri, İdâdîden Hüseyin Avnî, İbrâhim Selâhaddîn, Hâlid, Osmân, Nûrullâh, Mehmed Reşâd, Dömeli Başmu'allimi Hasan, Ilgaz talebesinden Yaşar Efendiler ve İnâs Mu'allimelerinden Emine Hanım.

Bilmeceyi hal edenler kuponu rabt etmelidirler.

Bilmece Kuponu

Numara: 22

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Hâfız Ağazâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı: 5 kuruş.

Geçmiş nüshalar: 10 kuruş.

Nüshası 5 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

15 Mart 1340

Sene: 2

Sayı: 23

### MÜNDERİCÂT

Yüce Serdârımız Gazi M. Kemal / Nâhid

İnsân Nedir Ne Demektir

Kengırı Nedir Ne Demektir

Sukut-ı Hayâl / Gültekin

Feyezân / Hüseyin Avnî

Esrâr-ı Tabî'atdan Bir Yaprak / A.

Tefâhüre Ta'rîz / N. Z.

Öğütlerim / Asrî Baba

Günün Dikenleri, Şükrân Borçları, Günün İzleri / Halk Yolu

Kengirî Matba'ası

1340

Memleketimizin yegâne siyâsî gazetesi olan Necât'ın dördüncü sayısı da kıymetli mündericâtla intişâr etmiştir. Herkese tavsiye ederiz.

### **MÜRETTİBLİK ÖĞRENMEK ARZÛ EDENLERE**

Gazete okumaya muktedir, on üç yaşından aşağı on beş yaşından yukarı olmamak ve mürettiblik ve makinistlik öğrenmeye heveskâr ve şimdilik öğreninceye kadar münâsib bir ücret verilmek üzere iki çirak aranıyor. Tâlib olanların matba'a-i vilâyete mürâca'atları.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş nüshalar 10 kuruş.

Nüshası 5 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur

On beş günde bir çıkar, ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

15 Mart 1340

Sene: 2

Sayı: 23

## **YÜCE SERDÂRIMIZ GAZİ MUSTAFA KEMAL'E**

Bütün rikkat bütün dikkat bütün şiddetle vicdânım

Esîr nâr-ı Haktır çünkü hürriyettir îmânım

Tutuşturdun bu râh halkı sen ey hâtif-i envâr

Döner pervâneyim ben de yolunda gözle cânânım

### **Nâhid**

[Sahife 346]

## **KİTÂB-I KÂ'İNÂTTAN BİR YAPRAK**

### **İNSAN NEDİR NE DEMEKTİR?**

İnsan, kâ'inât-ı kül mürekkebinin bir cüz'-i ale'l-âdesi değil, zî-rûh ve zî-şu'ûr bir hülâsa-i ekmel ve bir muhassala-i ekremidir. Bütün varlıkların ma'nâ ve me'âdları insanda tecellî etmiştir. Yüksek dağlarının muhâfaza-i esrârında işlenmiş ve işlenecek maden ve cevâhiri, dimâğına ve sinesinde yetiştirdiği mahlûkatı gıdayı maddîsine benzettiğimiz insan, kalbleri ve ciğerleriyle, şereyânları ve verîdleriyle, saçları vesâ'irleriyle, bünye-i hâriciyye ve mekşûfeleriyle, hâsılı edvâr-ı hayâtiyyeleriyle, hareket-i yevmiye ve ömriyyeleriyle neyin müşâbihidir veya neyin cüz'-i tâmmıdır? Deniz ve bulutların, ırmak ve derelerin, orman ve ağaçların, çiçek ve otlakların, elhâsıl aylar ve mevsimlerin mihveri ve devri, hareke-i arziyyelerin arzın değil mi? Bu cüz'-i tâm, maddiyet-i hayâtiyye itibârıyla diğer eczâ'-i arzdan, hayvân ve nebâttan farklı değildir, bu emsâller şüpheler, arzın ahz-ı gıdâ ettiği havâ ve menba' ve hârâret gibi mevâhib-i müstemirreden istifâde husûsunda da insandan farksız mevcûdiyetlerdir. Demek ki, Kur'ân-ı belîğın ibdâ'-ı mu'cizi olan "ahsen-i takvîmiyyet ve hilkât-ı tekrîmiyyet" ta'rîfini bu [ ] şûbe-i mevcûdiye içinde arayıp bulamayacağız. Lâ-akal ve lâ-akal feza'-i nâ-mütenâhîye doğru çıkacağız. Orada güneşi de, kameri de, ecsâm-ı



sâ'ireyi de görecek ve insanın bunlardan dahi bir cüz'-i tâm teşekkülünde olduğunu, yâhud daha doğrusu bunların cevher-i insanîden bir cüz'-i mahsûs olduğunu anlayacağız. Ve anlıyoruz ki, güneş, ay, yıldız arzın nesi ise insan da osudur. Fakat hayır, burada pek büyük bir dakîka-i fark ve iftirâk var: Arz, mevcûdât-ı ulviyyenin de mümessil-i tâmmı yâhud en ileri bir tabirle muhassıla-i küllü olmadığı –olsa dahi insana tebe'an olduğu– hâlde, insan bu mevcûdiyetin de evsâf-ı cevheriyyesini el-ân bir takvîm-i ihsân ve ekremdir.

En sevgili ve en sırdaş kuluna , “ve yes'elûneke ani'r-rûh” diyen Allah, –kâ'inâtın fezâ'-i lâ-yetenâhînin Allah'ı, rûhu da tarif etseydi, zât-ı

### [Sahife 347]

ehadiyyetine şerîk ve nazîr aramak için eder[d]i! Hâl ve hakîkat bu ki,

“Lebbeyk la-şerîke leke lebbeyk” Allah, “lekad halekna'l-insane...” ve “ve lekad kerremnâ” buyuran nâzım-ı yegâne, kudret, daha eski takvîmlerini mihr-i münîr ve arzı dahi ihtivâ eden semâ'-i hilkâtini ölçüp biçerek azamet-i kibriyâsını bir râddeye kadar takdîr ve takdîs edecek mevcûdiyet istemiş: “İnsân!”

İnsânda ne yok? İnsânda arz mı, insanda güneş mi, ay mı yok. İnsânda zühre ve merih, insanda kehkeşân, Halley, insanda kevkeb-i sâbit kutbu mu yok?

Fakat fezâ'-i nâ-mütenâhînin hâkim-i âlemi varlık ve yoklukların hâlık-ı hâkimi insanda bir “yok” var etmiş: İlm-i rûh! Ve çünkü rûh kendi ve kendisine hâs bir menba' ve cevher-i ilâhî!

Allah nedir deyince gafil

Allah deyip hamûş olur dil

Peki, ya siz, ne oluyor ve nereye doğru gidiyorsunuz, hâlâ fezâyâ ve hâlâ mükevven-i lâ-yetenâhîye mi? Elbette! Ve ne demek istiyorsunuz?

Arz-ı nâmını verdiğimiz ve milyonlarcasını bağrında yaşar gördüğümüz mader-i müşfika dahi fâş edilmedik esrâr-ı hilkâti taşıyan insan nereye gidiyor ve ne istiyoruz değil mi?

Allah!

“İnne'l-hamdü ve'n-ni'meti leke ve'l-mülk lâ-şerîke lek”

## KENGİRİ NEDİR, NE DEMEKTİR?

Kengiri'da çıkan Necât Gazetesi'nin üçüncü nüshasında, “Memleketi Yakan İhmâl” ser-levhâsı ve “3/4 gece –Mir‘âc gecesi– sâ‘at 5 râddelerinde Kengiri'nin semâsı kızılı ve cehennemi ateş bulutları içinde kalmıştı.”

Mukaddimeli bir bend okudum. Mukaddimeyi bitirmeden evvel aklıma gelen şu lâ-yemûd Süleyman Efendi'nin beyt-i mevlûdü oldu.

Bu gece şâdân olur ashâb-ı dil

Bu gece cân verir erbâb-i dil

Evet, 3/4 gecesi Mi‘râc gecesi oruç isteyen rûhların ilâhî gecesi. Kengiri'nin birkaç yüz metre murabba‘ındaki bir hârâbesi Mi‘râca, nûra nazîre yapmak için hayâta gelmiş, ne denir, kim acır. Karınca kaderince! Fakâ:

Kimseyi dil-teng-i âzâr etme insanlık budur

Kalb-i mûru bahtgâh ile Süleymânlık budur

### [Sahife 348]

diyen şâ‘irin rûhu Süleymânla karınca arasında münâsebet-i hayâtiyye gözeten bilmem hangi şâ‘irin rûhu, bu yangını sezseydi yangından karıncaya ve karıncadan Süleyman'a intikalde müşkilât çekmezdi!

Kengiri nedir? Kengiri'nin bu güne yarına â‘id zabıt varakası nasıl tanzim edilmiştir?

Beraber okuyalım: Kengiri, Kengiri'dır. Kengiri lâ-akal zâde-i hüsn-i tabî‘atdır. Kengiri'nin berrâk semâsı, keskin sîmâsı, zühreyeye bir revnak-ı mahsûs bahş eden mahdûdiyyet-i cibâliyye diyârıdır, şâhikalar otağıdır! Ümrâniye Mahallesi'nin âb-ı hayât bucağıdır, bir sahife-i kitâb kâ‘inâtıdır. Kengiri Süleymâniye Câmi‘i şerîfini kurb-i sultânda değil, muhît-i vîrân ve sûzânda bırakmaya mahkûm bir âtî-i zî-şi‘ârdır!

Bugün üfürük diyârı hâlinde görünse de yarının rûhları metâ‘idir. Bugün mevsûfe fakat yarın nüshadır.

Kengiri'da “küllü merdâ” (?) hazinesi, Kengiri'da “vece‘alnâ mine'l-mâ'i külle şey'in hayy” mevhibesi vardır. Kengiri hem ölüler, hem diriler tuzağıdır; dirilerle ölülerin münâsebet-ı fârikasını gösteren âzim bir cebir ve hendese kitâbıdır.

Mu‘allim Naci ara sıra ne diyordu:

İlâhî cihân-âferîn zü'l-celâlim

Şuhûd-î rübûbiyyetinde avâlim

...

Bilen varsa sensin nasıl nüshayım ben

Bana verdi hayret gumûz-ı me'âlim

...

Ne hacet var izhâr-ı acz ü niyâza

Bütün iftikarım, bütün ibtihâlim

...

Bu hâlim olur belki gufrânı câlib

Olur belki gufrânı câlib bu hâlim

Öksüz ve Türk Kengiri! Elbet elbet murâdına ereceksin. Mevki‘-i lâyıkına sür‘atle su‘ûd edeceksin.

**Nâhid**

**[Sahife 349]**

**SEMİH BEY'E**

**SÜKÛT-I HAYÂL**

Evet, tasavvur ve gayemi soruyorsunuz? İşte bunun cevâbı o kadar güç, o kadar kerân ki, nasıl diyeyim Semih, gaye, tasavvur... Şimdi bunlar bana çok yabancı birer lügât, anlamıyorum.

Hayâtım o kadar siyah, o kadar yek-nesâk ki, artık rûhumda ne eski heyecânlar, ne bedî‘î emeller ve ne de arzû-yı san‘at yer bulmuyor. Bir yığın düşünceler örümcek ağı gibi dimâğımı sarmış mütelevven hislerden mahrûm, mütebeddel hayâta teşne bir kat‘iyyet-i riyâziye ile vazifemi tayîn, bir hareket-i mihânîkiyye ile hayâtımı idâre ediyorum.

İşte dünkü marazî hassâsiyetle yığın yığın gölgelerde, demet demet çiçek arayan kardeşin akıbet-i hayâtı, ferdânın korkunç siyâh uçurumlarında öbek öbek yıldız te'emmül eden Semih'in düştüğü gayyâ-yı hüsrân.

Hayâtda mükedder olmamaklığımı tekrar ediyorsunuz... Bu noktadaki felsefe-i hayâtım zâten hayâtın giryeden ibâret olduğuna kanâ'at etmektir. Bir nev-zâdîn âhenk nâmına ilk işi ağlamak değil midir? Yani hayât kitâb-ı elemden başka bir şey midir? Doğarken ve ölürlen ağlamak. Gülmek hayâtda ârizî bir eser ve belki de bir ma'raz-ı asabîdir. Ağlamak bir teselli ve belki de şifâ bir rûhtur. Gülmek ise a'raz-ı giryedir. Tabâbetçe bir tefrîh müddeti vardır. İşte gülmek bir tefrîhten başka bir şey değil kanâ'atindeyim. Psikolojik tettebbu'âtım pek az olmakla beraber bilmem bu nazariyelerimde aldanyor muyum? İsbât-ı müdde'a için bir misâl serd edeyim. Pek-a'lâ bilirsin, gençliğin ipekli kelebek kanatlarıyla uçan bazı emelleri vardır ki, muhayyel çiçeklere konar ve bunu tutmak için ne kadar bî-sûd koşulur. Ve tam parmaklarınız onun zerrîn iltimâ'larını yakalarken bakarsınız o âvâre ve müzehheb kelebek evzakı da ince bir sâk-ı billûr üzerinde tezehhür eden zerrîn bir şukufe-i nev-şükûfteye konmuştur. Ve şimdi oraya varmak için üçyüz altmışın iz'âfıyla ölçülen bir adım ve belki birkaç adım daha

### [Sahife 350]

atmak icâb eder. Ve böyle bir gün gelir ki, parmaklarınızda ma'kul bir gölgenin ince ve titrek eserlerinden başka bir şey kalmamış ve o mahlûk-ı dil-firib kim bilir ne kadar uzaklara gitmiş ve dizleriniz dermânsız, bir çalının dikenleriyle ayaklarınız kanarken başınız yalçın bir kayanın sert ve vahşî ve yellerine çarpan ve şakaklarınızda artık onulmaz giderilmez izler bırakır, alnınızda buruşukluklar yapar. İşte bu hâtem-i şebâb... Ben bu devrede de işte böyle acı ve ser-nigûn bir tâlih ile senelerce koştum ve elimde bir kelebek kanadı değil bir arı ızdırâbıyla aynı kayaya başımı çarptım. Ve çürümüş, yıpranmış bir gençlikle hâristan-ı hayâtın örülü çalılarını tırmanmaya mecbûr oldum. Artık kelebek değil ma'îşet denilen dev cüsse heyûla-ı ızdırâbın iri adımların başında koşmak mecbûrunda kaldım. Defter-i amelim elimde, boş a'mâlim ve hayât nâmına hiçbir şey kayıt olunmamış ve kapadım şimdi bir lokma için didînip çırpınıyorum. Bir müddet bunu da bulamadım. Muhit bahîl, her şey hasîs öyle zan ediyorum ki, irfân hakkını bile vermek istemiyorlar. Başvurduğum her kapıda alnımın tesâdümünden çıkan boğuk bir sadâdan başka bir cevâb alamadım. Ve bir diyâr-ı garîbe kalmış gümrâh bir seyyâh gibi müte'addit kapıları dolaştım. Heyhât hep aynı cevab... Aynı bir aks-i sadâyı tesâdüm, başka bir şey yok. Böyle derbeder bir hayâtda, zayıf bir ümitte muntehâ-

yı hayâtı te’emmül ediyorum. Biraz huzûr ve biraz istirâhat orada var zannediyorum. Etrafımda kurulmuş birçok lâne var, bunlara tehassürle bakıyorum. Ne tiz ve ilâhî çocuk neş’eleri, ne dalgalı kahkahalar Ya Rabbi! O kahkahalar ki, benim nazariyemce belki bir giriyenin mebde’i. Fakat ne de olsa başka şekilde ağlamak da bir ihtiyaçmış.

İşte bu acıyı ve bu ızdırâbı çok elîm buluyorum. Mütemâdiyen bir lokma ekmek peşinde koşmak. Bu yek-nesâk hayât artık ağır gelmeye başladı. Ve bunu ve bu çirkin hayâtı eski bir mendil gibi atıvermek imkânı olsa. İmkânı var, fakat kendimde o kudreti bulamam. İşte o kudretten mahrûmiyet de elîm ve böyle toplu kötürüm ve sefil şehrah-ı hayâtda sürüklenmek kocaman bir izzet-i nefisle bir az Diyojen-

### [Sahife 351]

vârî ve garîb oluyor. Bazan yolda giderken tehassürle baktığım o azamet-nüma ihtişâm ve dârât karşısında belim bükülüyor, dizlerim kırılıyor. Ve yine tesâdüf ettiğim bir çocuk çehresinin al ve mütebessim renkleri arasında dalgalanan bir handecik ve ve mini mini kırmızı dudaklar arasında şûh ve şakrak fişkırان “baba” terânesi karşısında kalbim burkuluyor. Ve hesap ediyorum, emelle hayâtı tevezîn etmek isterim. Yani şöyle küçük bir bâb arıyorum. Parmaklarım birer birer bükülüyor ve on parmağımın üçüncü tekrarı nihâyetinde ağızımdan kocaman bir sayha ile o büyük rakam fırlıyor: “30!” Heyhat! O ümid kapıları da mesdûd ve o zamân kalbime doğru akan acı damlaların kezzâb gibi kavura kavura düştüğü yerlerde iyi olmayan birer ceriha açılıyor.

Cüzdân bomboş. Bir iki eski kâğıt parçası benim kendi hayâtımı kazandırmaktan âciz olan bu şeylerle temenni ve te’emmül ettiğim o büyük gaye, o inkılâb-ı azim, bir hayal ve bir serâb.

### Gültekin

### FEYEZÂN

### –Mâ-bâ’d Hitâm–

Lakin “Dörens”(?) gök gürültüsüne müşâbih müdhiş sedâsıyla feryatlarımı boğuyordu. Tekrar odaya girdim. Ağlayan babayı kucakladım. Küçük Mari mütebessimâne uyuyordu. Zevceme

–Korkma! Su artık dâimî sûrette yükselmez... O tabî‘atıyla alçalacak... Hiç, hiçbir tehlike kalmadı, diyordum

–Hayır, hiçbir tehlike yoktur, evin sağlamdır diye Jak hararetle sözlerimi teyid ediyordu. Tam bu sırada muvâzene-i akliyyesini kayb eden Margirit pencereden sarktı ve cân-hırâş bir feryâdı müte‘âkib suların ebediyyetine karışmış idi. Margirit'in sukûtu Jak'ı da harekete getiriyor. Zavallı ihtiyar kadına karşı kalbi beslediği şefkati izhar için o da arkasından atılmış idi. Derhal yıldırım sür‘atiyle pencereye koştum. Fakat heyhat! Her şey olup

### [Sahife 352]

bitmişti. İki müthiş sukûtun gürültüsü üzerine baba, dûçâr-ı dehşet olmuş olduğu hâlde ayağa kalktıağzı açık, gözler dönük olduğu hâlde pencereden alık alık bakakalmıştı.

Kulaklarım suların şakırtısıyla uğuldadığı hâlde pencereye oturtmuş idi. Bu müthiş dakikalarda büyük acıklı hadisât karşısında baba ve ben ne kadar zamân bulunduğumuzu bilemiyorum. Bu sırada latif bir ses bizi ikaz etti. Bu pencerenin altındaki duvara tutunan Jak idi. Harikûlâde bir sür‘atle onu yukarıya çekerek... Baba büyük kalbli baba yavrusunu müşfik kolları arasında uzun müddet sıktı.

Margirit'den hiçbir haberi yoktu. Jak onu bulamadığını bize söylemeye cesâret edemiyor ve bizde bu husûsda ona hiçbir şey sormaya cür'et edemiyor idik. Jak beni kolumdan tuttu ve pencereye doğru götürdü, bana hafif bir sadâ ile:

–Baba sular hemen hemen iki metreden fazladır, çay gittikçe yükseliyor. Tahta bulalım ve bir sâl inşa edelim, dedi. O bu kelimeleri ra‘şe-nâk bir sûrette telaffuz etmişti. Hakîkaten ben de biraz sonra ebediyyen mahv olacak bir evin tavanları altında oturmaktansa birbirine merbût birkaç direğin üzerinde ölerik nehrin ortasında bulunmaklığı bin defa tercih ediyordum. Lakin bu pek elzem olan kirişleri nereden tedârik etmeli? Fart-ı hiddetimden dolap kapaklarını koparıyordum. Jak bütün mobilyaları, pencere kanatlarını elhâsıl bütün tahta aksamını kırmaya başladı.

Fakat bütün bunların isti‘mâlinin fâ‘idesiz olduğunu derk ederek onları odanın ortasına atıyorduk. Artık son ümîdimiz de zâ‘il olmuştu. Yavaş yavaş felâketimizi, acimizi anlıyorduk. Sular gittikçe, “Dörans”in boğuk sesi bizi hiddetle kucağına çağırıyordu. Artık fart-ı te‘essürümden hıçkırıyor, bebeyi titrek kollarım arasına alıyor, Jak'a yanımıza gelmesi

için yalvarıyordum. Hepimiz birbirimize sarılmış olduğumuz hâlde ölmekten başka çâremiz kalmamıştı.

Jak pencereden eğilmiş ve şiddetle:

**[Sahife 353]**

–Baba gel artık kurtulduk...

diye bağıyordu. Sellerin sürükleyip getirdiği hangar çatısı pencerenin önüne takılmış idi. Bu çatı bir çok metre uzunluğunda ince hafif kireçlerden ma‘mûl, üzeri kalın hasır otlarıyla mestûr idi. O suyun yüzünde yüzerek, tabî‘i Pek-a’lâ bir sal teşkîl ediyordu.

Jak çatının üzerine atladı. Otların üzerinden yürüdü. Her taraftaki metânetinden emîn olarak mesrûrâne:

–Oh! İşte bizi Pek-a’lâ taşıyabilecek bir sal, yalnız müşkilât onu sevk ve idâre etmekte, dedi. Etrâfına bakındı ve selin sürükleyip getirdiği iki tane sırık yakaladı.

–İşte kürekler! Baba sen arkaya, ben öne yerleşir ve salı pek kolaylıkla sevk ederiz. diye ilâve etti.

–Çabuk çabuk olunuz sala binelim, bir dakika bile fevti câ’iz değildir.

Zavallı babam, sürûrundan gülümsüyor. Küçük Mari'yi pek zarifâne bir örtüye sarmış idi. Bu sırada çocuk uyanmış muhterizâne sükûtî nazarlarla bu vahşî manzarayı seyrediyordu. Pencerenin önüne bir sandalye koyarak babayı bindirdim.

Sel yavaş yavaş zâ‘il oluyor. Hareket ettiğimiz zamân nısfü'l-leyl takarrüb etmiş idi. Yıldızlar sisin, muzlim tazyîkleri altında boğuluyor, kamer, solgun sarımtrak ziyâsıyla ufukları tenvîre çalışıyordu. Artık feyezân bütün heybet ve azametiyle nümâyân oluyor. Vâdiler birer nehir olmuştu.

“Dörens”(?) karanlık kümeler üzerinden bir tepeden bir tepeye, bir vâdiden diğer vâdiye geçiyor. Arzın ölgün âfâkında yegâne zî-rûh olarak mütehakkimâne bir sadâ ile gürüldüyor ve güzergâhında tesâdüf ettiği tahta parçalarını, boş fiçilerini, ot paketlerini, ağaçları, bütün enkazı şiddetle sürükleyip götürüyordu. Jak ayakta bütün kuvvetiyle sırıgına istinâd ediyor. Ara sıra bize serî‘ nazarlar atf ediyor. Sonra yine sâkitâne vazifesine devam

ediyordu. Ben de ona bütün kuvvetimle mu'âvenet ediyordum... Lâkin sâhile takarrüb husûsunda sarf ettiğimiz bütün ciddî

### [Sahife 354]

fa'âliyet akîm kalıyordu. Sâ'atlerce pek fedâkârâne gayret ve mesâ'imize rağmen bütün bütün sâhilden tebâ'üd ediyoruz. Suyun kar'ından gelir gibi görünen mechûl bir kuvvet bizi açıklara itiyor. Artık "Dörens"(?) bizi ağır ağır sürüklüyordu.

O, mücâdelesinde muzaffer oldu... Sırıklarımızı artık nehrin kar'ına ulaşıyor, su bizi korkunç savletiyle ebediyete doğru alıp götürüyormuş idi.

### Hüseyin Avnî

### ESRÂR-I TABÎ'ATDAN BİR YAPRAK

Uzun bir zamânın yâd-ı tehassürüyle ebediyet-i nevme kendimi terk etmiştim. Gece zifirî bir karanlık. Sol tarafta bir velvele-i heyecân (.....) Mezârlığın, rüzgârın kamçılacağı selviler, o mahûf sadâlarla âdetâ sînesinde parlayan yangını insan kanıyla söndürmek için sol tarafı da'vet ediyordu. Odamıza pencerelerini kırarcasına yumruklayıp geçen rüzgârlar, bize bu mezârlıktan ebediyet-i hakîkiyye şarkısını terennüm ediyordu ve diyordu ki: "Ey benî beşer, ey hây-hûy-ı hayât ile didînen, solan, yıpranan mahlûkat! En son ilticâ-gâhınız benim sînem olacaktır!"

"Dünyâda bütün yaptıklarınız, mefsetet, riyâ ve bütün süfliyyât-ı beşeriyye... Yüksek ve samîmî bir aşk ve muhabbet âlîcenâblık, ve'l-hâsıl bütün fezâ'il-i beşeriyye... Ben de, bu uryân sînemde penâh bulacaktır.

Herkes yatağında bu nağamâtı dînliyor. Birer kelîme-i tahayyür ve terâne vedâ'ma vedâ ile mukabele ediyordu. Kâ'inâtı ser-te-ser dolaşan ve her tarafa birer nağamât-ı hiç vefâtı ithâf eden bu kara haber şantözü bereket versin ki, çabuk sükûnet bulmuştu.

Semâ ile arz arasına çekilen perde-i sehâb câ-be-câ çâk çâk olmaya başlamış ve arkasında gizlenen semâ perîlerinin neşve-i rûhîlerini parlak gözlerinde okuyan sâkinân-ı arz, bunların sürûr ve şâdümânîsinden hisse-yâb olmak üzere mağmûm nazarlarını pencerelere dikmiş, bütün ma'nâsıyla rûhu okşayan, lema'ât-ı duhterân bir ân evvel bunun kesâfetiyle tabî'atın üzerine çöken zulmetler kadar kararın gönlümüze birer nasîbe-i şâdân oluyordu. İşte sonra bu menâzır-ı



### [Sahife 355]

bedî'a kadar neh- nasîb-i nigâh ederek ebediyyet-i muvakkate diyârına uzlet etmişti.

Beşer, tâ ilk yaratılıştan bu âna kadar ser-â-ser kâ'inâtı nazar-ı tecesüsünden dür tutmayan beşer! İşte senin her ân ma'rûz kaldığın, îfâyâ mecbûr olduğun ufak bir mes'ele-i hayâtiyyeyi bile halla imkân bulamamaklığındır ki, aczini isbât, rûhun ve hayâtın ulviyet ve cilvelerini her ân bir kat daha yükseltmektedir.

Diğer arkadaşlarım gibi ben de garîk-i tefekkür bir hâlde uykuya dalmışım. İşte arz etmek istediğim ser-â-ser-i tabî'yye:

Perî-i sehâvîye mukabil her ân gözümüzün önünde bin işve ve şetâretle refâtâr olan cânâna, hakîki hem de yatak odası...

Aman Yâ Rab! O ne heyecân idi. Kapıyı açtım bir cânî gibi her ân artan bir helecân-ı kalb ile etrâfıma baktım. Hücre-i cânânı bir sükûnet-i mutlaka içinde bulmuştum. Güyâ bence dâimâ malûm olan bir karyolanın başına koştum. Emîn olunuz ki, insanın fevka'l-me'mûl anî bir muvaffakiyete nâ'il olması kadar hayâtında bir zamân-ı mes'ûdiyet tasavvur olunamaz. Yaklaştım. Daha yaklaştım. Derin bir uykuya daldığını anladım. Başı ucuna gittim. Saçlarını okşamaya başladım. Âfâk-ı rûhunda parlayan bir şimşek beni uzun zamândan beri aramızda mevcûd bir burûdeti izâle etmek, barışmak ve tekrar eski hâtırâtı ihyâ etmeye sevk etti. Onun için de evvelâ onu mevcûdiyetine mâlik kılmak îcâb ediyordu. Hüsn ve melâhatının şöhretinden kızaran yanaklarına hafif bir bûse kondurdum. Yavaş yavaş bir âh-ı derûnî ile gözlerini açmaya başladı, yüzüme baktı. Dikkatlice yüzüme bakmaya devâm ediyordu. Bir lahza sonra birdenbire boynuma sarıldı. Ben henüz saçlarını okşuyordum. O da saçlarını okşamaya başladı. Tam bu sırada idi ki, ma'bûde-i aşkın sîne-i melâhatına giryân yüzümü kapayarak afv taleb ediyordum. Âdetâ her harekâtımı taklîd eden mürğ-i dilden de aynı mukabeleyi gördüm. O zamân ikimiz de bir ağızdan "Öyle ise... Öyle ise..." diyerek ağlamaya başladık. Ağladık... Ağladık... Uzun bir zamânın mahsûl-ı hicrân ve tahassürünü son katre-i eşkimizle teşyî' ettik.

### [Sahife 356]

#### TEFÂHÜRE TA'RÎZ

Rûhun evet pek ulvîdir gurûrunu bî-karar

Gıcıklar

Ey insan sen fakat ondan ne fâ'ide kazandın  
Ne aldın

Nebâtâtdan madenlerden onlardaki hâsiyet  
Ayrı ayrı ülkelerden bin bir çeşit siyâset  
Kırağılardan yıldırımdan rüzgârdan sebebler  
Yıldızlardan bir kudret-i ulviyye  
Öğrendik hoş fakat aceb ya niye

Yarayacak kendînden  
Habersizken bi'z-zat sen

Şu hâricden topladığın saçma saçma bilgiler  
Madam Döroslider'den(?)

**N. Z.**

## **ÖĞÜTLERİM**

### **KENGİRİ YANGINI MÜNÂSEBETİYLE**

Neler gördük hiç birinden biraz ibret almadık  
Kim bağırdıysa Hak için sağır olduk duymadık  
En nihâyet şu acıklı felâkete uğradık

Yetmedi mi bunca yıllar çektikleri şu milletin  
Günâhı ne bilemedim bu şerefli ümmetin

### **[Sahife 357]**

Ne derdi var neye muhtâc bir düşünen olmadı  
Kimse gelip yarasına birâz merhem vurmadı  
Hiç mi yahû memleketde vicdân ehli kalmadı

Görmüyorlar mı şu halkın çektiğini acaba  
Kurtulmaz mı bilemem ki yok mu ümid-i rehâ

Çok kimseler re'îs oldu ne icrâ'at yaptılar  
Menfâ'ate ihtirâsa “Allâh” gibi taptılar  
Ellerine geçeni “fırsat” deyip kaptılar

Demediler vazifemiz milleti halkı düşünmek  
Elbet durur gözlerine yedikleri o ekmek

Hep onların ihmâlidir geçenlerde bir gece  
Ma'mûreler cayır cayır yandı gitti epeyce  
Çıldırılmamak kabil miydi o âfeti görünce  
Bakıyordum birçokları inim inim inliyor  
Görüyordum zavallılar el koyunda bekliyor

Ey menfâ'at kuklaları artık sözüm sizlere  
Neden neden almadınız şimdi neden sebep ne  
Bir tulumba birkaç kanca pek mi çoktu şu meleğe  
Lüzûmu mu yoktu yoksa bize böyle şeylerin  
Paranız mı azdı ne idi sebep söyleyiniz

Lâyık mıdır feryâd etsin senin bir öz kardeşin  
Revâ mıdır sefil olsun senin için bir yoldaşın  
Bundan sonra bari biraz şu yurt için uğraşma  
Bu gidişle eksik olmaz yoksa baştan felâket  
Bir gün gelir âhı tutar bizi halkın, nihayet

**11. 3. [13]40**

**Asrî Baba**

**[Sahife 358]**

**GÜNÜN İZLERİ**

**TÜRK TARİHİNDEN MUKADDES BİR HÂTIRA**

Büyük Türk milletinin başında asırlardan beri ömürlerini zevk, neş'e, eğlence, sefâhet içinde geçiren bir hânedân-ı saltanat ve hilâfet vardı. Bozulmuş hattâ tefessüh etmiş bulunan bu hânedân artık Türklük için kangıran olmuş bir uzuv hâline gelmişti. Asya'nın asil ve necîb bir ırkı, şarkın kahraman bir milleti kendisine zararı olan böyle tehlikeli bir uzvu bundan sonra yaşatamazdı. Nitekim yaşatmadı.

Her Türk rûhunun, her Türk kalbinin, her Türk duygusunun ve düşüncesinin şahsî şekillerden ziyâde ictimâ'î ve millî şekillere girerek istiklâl heyecânlarıyla taşkın ve coşkun bir hâle geldiği bir devrede büyük Türk milletinin Büyük Millet Meclisi yeni bir kanunla

derhal şahs-i hilâfeti lağv etti ve hânedân-ı saltanat ve hilâfeti Türkiye'den kovarak hudûd hâricine çıkardı.

Bu hareket hiç şüphe yok ki, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde hakîki bir inkılâb hareketidir. Büyük tarihine mukaddes bir hatıra olan bu hakîki inkılâb ve kahramanlık devrini bugünkü Türklük gibi yarın ki Türklük de hürmetle karşılamayı ve yaşatmayı kendisine en mühim bir vazife bilecektir.

Halk Yolu bu cizrî hareketin âmil ve kahramanlarını şimdiden takdîr eder ve alkışlar.

### **Türkiye'de İrfân Hayâtında İnkılâb**

İtirâf edelim ki, şimdiye kadar Türk irfân hayâtında tehlikeli ve korkunç bir ikilik vardı.

Mektebler ve medreseler bu ikilik[in] açık ve bâriz birer misâli idi. Yeni hükûmetimiz yine cizrî bir hareketle terbiye ve tedrîsâtta vahdet husûle getirecek mühim bir kanun yapmış ve medreselerde ma'ârif vekâletine rabt etmiştir.

Yaşamaya azmeden bir millet ancak böyle bir hareketle irfân hayâtını memlekette yükseltebilecektir.

İkinci imtihân-ı husûsîyi müte'akib lise talebesi müdür ve mu'allimleriyle birlikte Kengirî'ya üç sâ'at mesâfede bulunan memlahaya giderek tedkik ve tetebbu' seyahati yapmıştır.

**[Sahife 359]**

**MİZÂHÎ SÛTÛN**

**GÜNÜN DİKENLERİ**

**Kaymak Paşa Cephesi'nde:**

Muhâbir-i mahsûsamızdan. Cephemiz yakında pek mühim hâdiselere sahne olacaktır. Hareket emâreleri görülmeye başlıyor.

**Karataş Mıntıkası'nda:**

Büyük bir sükûnet vardır. Tarassub çok sıklıdır.

### **Emâret Mıntıkası'nda:**

Keşif kollarımız fa'âliyet geçmiştir.

### **Merkez Mıntıkası'nda:**

Fa'âliyet ziyâdeleştii. Uçak mütemâdiyen yanıyor. Kazan kaynıyor. Derece-i galeyân gittikçe çoğalmaktadır. Ta'arruz planları gayet gizli tutuluyor.

### **Buğdaypazarı Mıntıkası'nda:**

Vuku'u melhûz ta'arruzlara karşı kuvvetli, metîn bir hatt-ı müdâfa'a vücûda getirilmiştir. Siperlerdeki tarassudât çok sıkı ve gizlidir.

### **Ümraniye Cephesi'nde:**

Hareket, fa'âliyet başladı. Ocak yandı. Fakat kazanlar henüz kaynamadı.

### **İki Arkadaş Arasında:**

Yahu Kengiri'da şimdiye kadar emsâli görülmedik müthiş bir yangın oldu. Birçok evler, dükkânlar yandı. Belediye de bu vesile ile memlekete ve halka kendisini tamâmıyla tanıttırdı. Bu husûsda maddî ve manevî Mes'ûliyet tabî'atıyla belediyeye de yükletilmiş oldu. Fakat bilmem ki, netîce neye müncer olacaktır.

Âzîzim bence yeni ve eski re'îs de dâhil olmak üzere bütün belediye hey'et-i hâzırasının pençe-i kanuna teslim edilmesi lâzımdır.

Halkın da arzusu böyledir.

### **İki Adliyecî Arasında:**

–Yahu bir adliyecinin gazetelere bilhassa Halk Yolu'na yazı yazması câ'iz midir?

–Sakın ha âzîzim, bu sözü bidâyet müdde'î-i umûmîsi işitmesin! İnsânı derhal “alaşağı” yapar. Halk Yolu Hakkın yoludur. Hakk'ı muhâfaza ve müdâfa'a salâhiyeti onda oldukça hem yazar, hem söyler, hem bağırır, hem de çağırır.

[Sahife 360]

## ŞÜKRÂN BORÇLARI

### Açık Muhâbere:

Çerkeş'in Ovacık Nâhiyesi Müdîri Süreyyâ Bey'e:

Halk Yolu hakkındaki samîmî alâka ve teveccühe bilhassa teşekkürler ederiz.

Topuzsarây Mu'allimi Yâsin Efendi'ye:

Yıl dönümü münâsebetiyle mecmû'amız hakkında gösterdiğiniz alâka ve samîmî duygulara teşekkürler ederiz. Arzunuz vechile, irsâlât yapılacaktır.

Kastamonu Polis Müdiriyeti'nde Komiser Mu'âvini Tâhir Bey kardeşimize:

Birinci yıldönümü münâsebetiyle Halk Yolu hakkında izhâr buyurulan kıymetli teveccühlere arz-ı şükrân ederiz. Gayemize ulaşmak için her türlü mevâni'a göğüs gererek doğru ve nûrlu yolumuzda yürüyeceğiz.

Kastamonu'da Askeri Hastahanesi Doktoru Kadrî Bey Efendi'ye:

Birinci yıl dönümü münâsebetiyle Halk Yolu hakkında izhâr buyurulan kıymetli teveccühlere arz-ı şükrân ederiz. Nâmınıza muntazaman irsalât yapılmaktadır.

Ankara'da Duyûn-ı Umûmiyye Baş Müdiriyeti Muhâsebat Dâ'iresinde Abdülvâhid ve Dârü'l-mu'allimîn son sınıfta Kengirli Mazhar ve Mustafa Efendilere:

Mecmû'amıza karşı gösterdiğiniz alâkaya çok teşekkürler ederiz. Halk Yolu dâimâ hak ve hakîkati terennüm eden genç kalemlerin ma'kesidir.

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Zabıt Kâtiblerinden M. Fehmi Bey'e:

Va'adlerinizi bekliyoruz.

Bartın'daki Nermin Hanımefendi'ye:

Yazılarınız içinde fanteziler çok güzeldir. Münâsib bir zamânda neşr olunacaktır. Kaleminizi hissî ve millî mevzû'lar üzerinde oynatmanızı bilhassa tavsiye ederiz.

Zağferânbolu'da Fâtıma Ekrem Hanım Efendi'ye:

Mektûb ve emânetinizi aldık. Teşekkürler eder, sevimli yazılarınızı bekleriz.

Zağferânbolu'da Tapu Refiki Ahmed Bey'e:

Halk Yolu hakkındaki teveccühe teşekkürler ederiz. Nâmınıza muntazamân irsâlât yapılacaktır.

Zağferânbou Lisesi mu'allimlerinden Cevdet İlhan Bey'e:

Mecmû'amız hakkında gösterdiğiniz alâka ve teveccühe teşekkürler ederiz.

Şabanözünde Baş Mu'allimi İshak Necâti ve İhtiyât Zâbiti Âsım Efendiler:

Halk Yolu hakkındaki yüksek ve nezîh duygularınıza, kıymetli teveccühlerinize teşekkürler ederiz.

## **DİĞER HAL EDENLER**

Kengirî Lisesi talebelerinden 55 Ali Cevdet, 21 Ali İhsân, 44 Hâlid, 16 Hüseyin Avnî, 24 Mehmet Kemal, 8 Osman Efendiler ve Kastamonu Polis Müdiriyeti Komiser Mu'âvini Tâhir, Kengirî Muhâbere Me'mûru Hasan Beylerle Kengirî İstînâf Müdde'î-i Umûmiyyesi Sâdık Bey'in kerîmesi Senîha Lemân, İnâs Mektebi talebesinden 8 Kevser, 11 Nâdide, 9 Fâ'ika Hanımlardır.

Ankara Dârü'l-Mu'allimîn son sınıfında Kengirîli Mehmed Mazhar.

Karacavirân Mektebi son sınıf talebesinden 1 numaralı M. Fahri.

Karacaviran'da İhtiyât Zâbiti Selmân Sırrı, Kastamonu'da Kengirîli Niyâzi Sâ'im, Ankara Dîvân-ı Umûmiyye Baş Müdiriyeti Muhasebât Dâ'iresinde Çıvıtıcızâde Abdullah Efendiler.

Zağferanbolu Lisesi Kısmı İbtidâ'î Mu'allimlerinden Cevdet İlhan, Tosya Orman Fen Me'mûru Ahmed Bey'in kerîmesi Melîha Hanım.

Şabanözü Mektebi talebesinden 73 Muzaffer Muhiddîn, 60 İsmâil Safâ Efendiler.

## **BİLMECE**

Bilmecemiz beş harfli bir kelimedir ve bir hayvân ismidir. Beşinci, dördüncü, üçüncü harflerden tereküb edecek kelime ıstılâhât-ı tıbbıyyedendir. Beşinci, üçüncü harfleri şübhe ma'nâsını ifâde eder. Birinci, ikinci harfleri bir hayvân ismidir. Birinci, dördüncü, beşinci harflerin bir araya kelimesinden hâsıl olacak kelime güzel ma'nâ ifâde eder. Üçüncü, dördüncü, beşinci harfler bir araya getirilince bir uzv-i beşerdir. İkinci, birinci harflerden mürekkebe kelime âlet-i lü'bdan birisinin ismidir.

Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciye bir şişe Erenköy Kolonyası, ikinciye resimli bir kart verilecektir. Diğerlerinin de isimleri yazılacaktır.

Geçen sayıdaki bilmecemiz "belediye" idi. Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciliği Kastamonu Askerî Hastahânesi Tabîbi Hüseyin Mahfûz Bey Efendi, ikinciliği Karacaviran İnâs Mu'allimesi Meliha Hânım ihrâz eylemişlerdir.

Diğer hal edenlerin esâmîsi kabın iç tarafındadır.

Bilmecmeyi hal edenler kuponu rabt etmelidir.

Bilmece Kuponu

Numara: 23

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER:**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.



## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş nüshalar 10 kuruş.

Nüshası 5 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

1 Nisan 1340

Sene: 2

Sayı: 24

### **MÜNDERİCÂT**

Türk Nedir, Ne Demektir / Nâhid

Türk Lisânı Nedir, Ne Demektir / Nâhid

Kasaba ve Turgutlu'ya Doğru / Hüseyin Avnî

Geçtim / Tahsin Nâhid

Sanma / Tahsin Nâhid

Menekşe / N. Z.

Feryâd-ı Tahassür / Oktay

Teşekkür Edî niz / Karagöz

Bahçecilerimizin Nazar-ı Dikkatine / H. F.

Günün Dikenleri, Şükrân Borçları, Günün İzleri / Halk Yolu

Kengiri Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdî-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş nüshalar 10 kuruş.

Nüshası 5 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

1 Nisan 1340

Sene: 2

Sayı: 24

## KİTÂB-I KÂ'İNÂTDAN BİR YAPRAK:

### TÜRK NEDİR, NE DEMEKTİR?

Sen ey muhît-i müceddid o leyl-i menhûsun

Seninle nisbeti yok sen şerefisin ölüsün

\*

Sen ey ridâ'-i tereddüd o leyl meknûzun

Seninle nisbeti çoktur fakat rehâ yolusun

Türk Tanrı'nın özene bezene yarattığı rûh-ı ulvînin hâmil-i hâs ve muhlisidir. Türk akvâm-ı kesîfe-i kadîmeyi Sedd-i Çin i'mâl ine mecbûr ve mahkûm eden bir seyf-i kahr-i ilâhîdir. Türk ezeliyyet ve ebediyyetlerin pîş ü pesinde dolaşan pervâne-i hak ve hakîkattir.

Türk “Yirminci asır, yirminci asır!” derken âsâr-ı âtiyyesinin âvân-ı muzlim ve nedâmetini görmeye başlayan müflis ve mürâ'î bir cihân-ı medeniyyet ve terakkîye nâzıra istihfâf ve istihzâ ile bakan ha'zâ'in-i münevvere sâhibi bir zâde-i bâkir ve fâhirdir. Türk sahâ'if-i kâ'inâtın yegâne bir cüz'-i tâm kavmidir. Türk yakın günlerin birinde:

“Akardı pâyına mahşer-misâl bir millet...”

### [Sahife 362]

mısrâ'ına şu nazîreyeyi yapacaktır:

Uçardı râhına tâ'ir-misâl bir devlet

Silâhsız, kitâbsız, kuvvetsiz ve aynı zamânda bakiyyetü's-süyûf bir mağlûb-ı ebedî görünen Türk'ün hârikasını hangi zamân ve hangi tarih kayd etmiştir: Bu Türk bayrağını papalar, papazlar değil,

–“Halife” diye mevkî' ve lisân-ı ibcâlde taşıdığı, “ Vahîdüddînler“ çeken bir cihân-ı salîbe karşı “sen bilirsin” dedirten bir kudret-i mu'cize ve mübdi'adır.

Türk dillerde destân olan yirminci asrın değil, fakat âsâr-ı ezeliyye ve ebediyyenin parmak ısıracağı bir dâhiyi, bir dâhi-i Kemali sîne-i şefik ve i'câzında yetiştiren bir vâlid-i müstesnâdır.

Türk[1]ük zamân zamân zulümden ve açlıktan, yokluktan ve varlıktan ölürken gözünü yalnız Hakk'a ve müntakîm-i hakîkiye dikerek can veren bir mevcûdiyyet-i manzûme-i kibriyâdır.

Câhil değil, ümmî Türk riyâkâr mürebbî ve mürşidleri önünde diz çökerken onları Allâh'ın has kulu ve peygamberin veresesi addedecek kadar sâfiyet ve teslîmiyyet-i dîniyye göstererek vâdî-i dalâlet ve zulmete gitmekte de zevk ve şevk duyan bir dîndâr-ı mütevekkildir!

Nihâyet Türk Türktür. Âtî Türkün ve Türk âtîndir. “Küllü âtin karîb.”

### **TÜRKÜN LİSÂNI NEDİR, NE DEMEKTİR?**

Türk dili Hakkın dilidir. Hakkın dili Türk'e hangi vâsıta ve yazı ile gelmiş ve öğretilmiştir? Hâtemü'l-enbiyâmızın lisân ve yazısı ile değil mi?

Bilemiyorum ben dîndâr bir Türk olduğumdan mıdır nedir, “ Lisânımız ve yazımız asrî değildir” diyenlere kalbimde bir feverân-ı isyân hissediyorum. Düşünüyorum âyât-ı Kur'âniyye'den meselâ “Selâmün kavlen min rabbi'r-rahîm”ı Latin hurufât ve işâretleriyle yazarak ensâl-i âtiyenin pîş-i kırâ'atına koyuyorum. Onların belâgât-ı hissiyeleri karşısında âyât ve âyât-ı Kur'âniyye'nin sönük bir eser mâhiyetine düştüğünü görür gibi oluyorum. Ve yine meselâ, ta'bir-i ma'rûfuyla dört elif mikdârı çekilecek medlerin bi'l-farz "Lâ ilâhe illallâh" okuyan bir Ermeni

### **[Sahife 363]**

ağzında dolaştığını tahmin edemiyorum. “İnnallâha ma'a's-sâbirîn!”

Peygamberimizi yetiştiren Arabdan yalnız ihtilâf-ı ırk ve âdât-ı seciyyesiyle ayrılan Müslüman Türk, yazısına birkaç ilâve ile Arab hurufâtını esâs ittihâz etmiş ve lisân-ı Kur'ân'ın kelimât-ı belîğası ile tezyîn ve tezhîb eylemişse günahkâr-ı asrî mi olmuştur?

Kitâb-ı mantık da bir umûm ve husûs nisbetleri vardır. Muhtelif Müslüman milletler, umûmiyyet ifâde eden İslâmiyyet karşısında muhtelif husûsiyetlerdir Türk'ün husûsiyeti yazısı ve lisânı ile de bu umûmiyete doğru en ziyâde yaklaşan bir husûsiyyet-i câzibe olmuş ise hatâ'-ı asrı mı ifâde etmiştir.

Efendiler! Bu husûsiyetin tecelliyâtını Latinler diyârında arayıp bulamazsınız Türk'de ve Türk tarihinde görürsünüz. Bugün yeryüzünde mesned ve alemdâr-ı İslâmiyyet dediğiniz

Türk, daha dün hep birlikte hatta bütün dünya ile birlikte gördüğümüz mu‘cizâtı gösteren Türk'tür. Türk'ün ezel ve ebed-karîn-i kabîyyet-i insaniyesi bu diliyle, bu lisânı ve bu yazısıyla lâıyk olduğu mevki‘i bulmakta o kadar gecikmeyecektir. Sonra milliyet-i lisâniyeye hürmetkâr denilsin diye Çağatay asrına iştiyâk beslemek tekâmüle karşı irticâ‘ demektir.

İyi biliriz ki, Türk üç kıt‘a arzın mültekalarında mülteka-yı medenîlerinde ahz-ı mevki‘ ettiği vaz‘iyet-i mek[n]iyyete aldığı devirler, lisân ve yazısına da bir ihtilât-ı medenî vermiş ve çeşit çeşit istilâhaleler geçirtmiştir. Tefrîtlerden, ifrâtlardan çıkmış lisân-ı şî‘ir ve edeb yapıyorum diye Türk dilini bir Arab ve Acem halîtası hâline getirmiş fakat başka inkılâblarda olduğu gibi bulanıp durulmak ka‘ide-i tabî‘îyyesini ta‘kîb eden lisân, Kemal-şinâs olanların asrında bugünkü çehresiyle arz-ı vücûd etmiştir.

Türk ilim ve irfân kuvvetinin karargâh-ı bedî‘ası olan İstanbul lehce-i lisânı karşısında niçin Latinperestlik, Rumperestlik edenlerimiz var, niçin değil mi? Bunun cevâbını onlar versin.

“Türklerde sarây ve kafes hayâtı” diye bülbül gibi şakıyan ve şakıtan, Türk kadınının esâretini ve Binâenâleyh Türk ırkının vahşetini dillerinden düşürmeyen bazı ecnebiler, Türk kadınının harîm-i iffetine dâhil olmadıklarının a‘zâb-ı

### [Sahife 364]

ye’s ve telehhüfünü çeken iffetsizlerdir.

Hâsılı yüce dînimizi, yüce lisân ve yazımızı kendi hâline bırakalım, o gideceği ve göreceği yolu pek güzel bilir. O sadeleşecek mi, basitleşecek mi, coşacak coşturacak mı ne yapacak, kendi mecrâsını kendisi pekâlâ yapıyor ve görüyor. Her biri birer bedî‘i tablo manzarası veren muhtelif eşkâldeki yazılarımız bırakalım ki, ihfâda hâtıra-i kadir-nâ-şinâsî manzarasıyla görünmesin.

### Nâhid

### KASABA- TURGUTLU'YA DOĞRU!

### 6 Eylül [1]338- Harekât-ı Ta‘arruziye Hatırâtı'ndan

Güneşin yakıcı hârâreti, dikenli kumsal, vâsi‘ ovada yürüyen, günler[den]beri pek ezici meşâk ve mezâhime dûçâr olan zavallı askerleri hemen hemen hareketten mu‘attal bırakmıştı.

Salihli-Turgutlu arasındaki büyük ova bazı hâlâtı itibârıyla çöle müşâbihti. Ârâzi kumsal, her taraf Amerika çölleri andıran sazlıklar, kamışlıklarla dolu. Uzaktaki silsilelere doğru uzanan şose, ufukta kıvrıntılar yaparak gözden nihân oluyordu.

Zevâl takarrüb ediyor. Güneş gittikçe hârâretini tezüyyüb ediyordu. Pek müşkil mevâni' ve hâdisât-ı tabî'îyye ile mücâdele eden Türk askeri, Türk azminin, seciyesinin, sabrının timsâli, Anadolu'nun bu kahraman çocukları artık yavaş yavaş mücâdelesinde mağlub olmaya başlıyor.

Tabî'atın tahrîbkâr, ezici, müşkilâtı zavallı Mehmed'i de ser-fürûya mecbûr ediyordu.

Nasıl etmesin? On bir günden beri bilâ-fâsıla geceli, gündüzlü yürüyüş yapılmıştı.

Güneşin kızgın, baş döndürücü hârâreti fevka'l-beşer kahramanlıklar gösteren Türk neferini tákattan kesiyor. Sırtındaki ağır çantası, portatif kazması, küreği, matarası, tüfengi, fişengi,

### [Sahife 365]

hülâsâ bütün techizât-ı askerîsi de buna inzimâm ediyordu.

Artık revâ mı, Türk genci gözleri dönük, ağzı açık olduğu halde ağır ağır teneffüs ediyor, bir çocuk gibi pek betâ'etle yürüyordu? Ve biraz sonra da sazlıklar arasına yığılıveriyordu. Neferin bayılması bütün bölüğü harekete getiriyor. Zabıtlar, çavuşlar, onbaşılar koşuyor. Sıhhiye onbaşısının elindeki amonyak şişesi, çavuşun verdiği su, zabitin nüvâzişkâr sözleri, onbaşının techizât-ı askeriyyesinin bir kısmını alması. Daha sonra da bir his... Hiss-i intikam Mehmed'e taze hayât bahş ediyordu.

İkinci takarrüb etmişti. Birkaç sâ'at evvel pek büyük meşakkatle ilerleyen asker şimdi pek şen ve şatır idi. Artık sazlıklardan, kamışlıklardan hiçbir eser bile yoktu. Her taraf ağaçlarla mahl[û]t. Küçük derecikler, çeşmeler pek mebzûl... Serin bir ikinci rüzgârı askerleri okşuyor, onlara Turgutlu nâmına beyân-ı hoş-amedî ediyordu.

Uzun serviler, sâl-dîde çınarlar, zümrüdîn yeşillikler arasında Turgutlu hârâbeleri görünmeye başlamıştı. Hârâbeler önüne toplanan zavallı halk halâskârlarını selâmlıyor, gözlerinden mütemâdî dökülen yaşlar derunî heyecânlarına tercümân oluyordu.

Düşmanın Afyon'dan itibâren takîb ettiği imhâ siyâseti buraya da tatbîk edilmişti. Buraya bir şehir, bir göl yığını demek daha muvâfıktı.

Vahşiler Müslümân ve Türk ismetine burada da ta'arruz etmişlerdi. Burada da zavallı vâlidelerimiz, hemşîrelerimiz pek şenî' tecâvüzâta ma'rûz kalmışlardı. Zavallı Türk bâkireleri Atina'nın fuhuş ve sefâhat salonlarını doldurmak için vahşî sürüleri tarafından kaçırılmıştı.

### **Hüseyin Avnî**

**[Sahife 366]**

#### **EDEBÎ SÛTÛN:**

#### **SANMA!..**

Rabb-i hakîkatten destûr almışız  
Şeyh-i riyâkârdan alırsız sanma  
Hakkın niğâhından biz nûr almışız  
Çeşm-i günâhkârdan alırsız sanma

Bir köhne saltayı bahre salmışız  
Cehl ve zulmet ile cenge dalmışız  
Biz gaye uğruna sûzân kalmışız  
Vâdî-i hüsrânda kalırsız sanma

Biz eşk-i Hüdâ'yı Ceyhûn etmişiz  
Seyl-i muhibbânı pür-hûn etmişiz  
Çehre-i zulmeti gülgûn etmişiz  
Fânî güle rağbet ederiz sanma

Sûrette sîrette hep şân vermişiz  
Ezelden cânâna biz hep vermişiz  
Cihâna şübhesiz îmân vermişiz  
Şübheli küffâra veririz sanma

Biz arşa çıkararak postu sermişiz  
Gaye-i hayâta çoktan ermişiz  
Biz bağ-ı vahdetten gonca dermişiz  
Gülşen-i kesretten dereriz sanma

“Men aref” sırrını dilde görmüşüz  
Bezm-i hakikatde demler sürmüşüz  
Nüsha-i riyâyı çoktan demişiz  
Hakkın kitâbını düreriz sanma

Cezbe-i Hakk'ı biz “Hay”da bulmuşuz  
Gönlün feryâdını “ney”de bulmuşuz  
Aşkın Kemalini “mey”de bulmuşuz  
Müheyyâ-yı(?) fenâda buluruz sanma

Bâde-i ezelden sarhoş olmuşuz  
Vuslat-ı emelden bî-hoş olmuşuz  
Hükm-i “lem-yezel”den medhûş olmuşuz  
Hançer-i fenâdan ölürüz sanma.

**Kengiri 20 Mart [1]340**

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 367]**

**GEÇTİM!**

Sevgilim bir nigâh uğruna bende  
Ne coşkun emeller verdim de geçtim  
Gözyaşları gördüm zümrüd-i çemende  
Gaye-i emele erdim de geçtim

Pembe şafaklardan süzülünce ay  
Yanardı enginde elmastan sarây  
Boşlukta inlerdi ilâhî bir nây  
Ben bu şi‘irleri derdim de geçtim

Sararken dağları baygın geceler  
Yıldızlar ebedi sevdâ heceler  
Gönül âleminde ne eğlenceler  
Ne dilhûn cezbelere gördüm de geçtim



**Kengiri, 10 Temmuz [13]39**

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 368]**

**MENEKŞE**

Çiçeklerin ilâhesi elindeki en iyi  
Ve sihirli renkler ile bir kelebek vücûdu  
Kadar nârîn menekşeyi güzelliğın bir beni  
Olsun diye yaradınca meleklerle buyurdu  
Ovalarda karıklara yayılan o rûh veren  
Gayş eden

Koku ile süslediler ilâheye sundular  
Karşısında eller bağılı hepsi dîvân durdular  
Yarattığı bedî'aya meftûn olan ilâhe  
Menekşeye bu pek güzel ve ıtırnak meleğe  
Senin benden son dileğın son isteğın ne dedi  
Çiçek memnun eğildi

Ve dedi ki câna kıyan dost elinden gizlenmek  
İçin biraz ot vermen

**Lois Battisbon'dan (?)**

**N. Z.**

**[Sahife 369]**

**FERYÂD-I TAHASSÛR**

Bülbül o derd-i füsûnkârın  
Issız ellerde hem-fîgânın  
Târümâr olsan da feryâdın  
Duyan var mıdır bil ey masûm

Hüsrânla inleyen rûhlar  
Melâlinle sızlayan kalbler

Nâlenle de çınlayan dağlar  
Me'vâ-yı hüznündür ey mağmûm!

Firâkınla ıslanan gözler  
Mâteminle perişân yüzler  
Hasretin ile ilham özler;  
Nişâne-i giryendir ey mazlûm

Bir velvele seylâbe-i ummân  
Âlûde-i hüsnünle tuğyân  
Terâne-i şî'rinle sûzân  
Eser-i hicrindir hep mektûm

Yalnız gamm-nisâr-ı ömrünü  
Evet, hayât-ı nezîhini  
Solun bu çeşm-i bedî'ini  
Duyan mı ya seven mi var bil!

**Kengiri 20. 3. [1]340**

**Oktay**

**[Sahife 370]**

**ÂŞİKÂNE:**

**KALENDERÎ**

Sekerân idi yâr bûse alınca ayıverdi  
Çeşm-i na'zârı tâ ciğeri haşlayıverdi  
Korktum erimekten o ne mihrak-ı gârâmdı  
Berk-i hazmât, kalb-i nahîfim bayıverdi  
Mess-i his eyledi nermin el ile vech-i sağîrim  
Meczûpları idâdına lütfen sayıverdi  
Def'-i şühebât eyledi ciddiyet-i aşkım  
İç dökme dedi üstü dumanlı çayı verdi  
Öldürdü semîhâne teveccühlere boğdu  
Rûh âlem-i ervâha hemen atlayıverdi  
Çırpınma da hiçkırma da bol girye de mebzûl

Ezvâk yaratan aşk bana bu hâssayı verdi  
Kıvrattı bitirdi hep cânân(?) u takallüs  
Nîm-mürde dimâğ gül kokusu koklayı verdi  
Rüyâ mı hakîkat mi idi Fahrî bu hâlât  
Heyhât ki hicrân bu o(?) haklayı verdi  
Perî-i zamân herkese bir türlü gülerken  
Bu bâd-ı bedeste bu çekilmez yayıverdi

**M. F.**

**[Sahife 371]**

**TEŞEKKÜR EDİNİZ!**

Tam on yedi yılı câmi ve medresede bağdaş kurup ders okuyan bir hoca efendi ile konuşuyorduk. Laf arasında sorduk:

–Hocam, on yedi yılı ne okudun? Emsile'den, el-Müşezzeb, Binâ ve Avâmil'den başladı, İzzî ve Celal'den Kudûrî'ye kadar birçok isimler saydı.

–Bunlar hepsi Arapça değil mi?

–Arabça!

–Konuşabilir misin?

Hoca efendi sıkıldı, kızardı ve itirâf etti:

–Hayır, konuşamam!

On yedi yıl emek verilen lisânı konuşamamak ne feci' netîcedir değil mi?

Biz eğer hoca efendilerin hep böyle tahsil ve terbiye işinde geri kalmaları yüzünden ilme, irfâna, medeniyet ve inkılâba tesâdüf gözüyle bakmaya mecbûr olduklarını bilsek onları ma'zûr görürüz ve belki de onları kendimize yaklaştırmak için çalışırdık.

Bizim daha inkılâbın başında ortaya attığımız bu esâslı fikir ancak bir haftadan beri hükûmetce kavranıp tatbik edilmeye başlandı. Medreselerimiz ne yetiştiriyordu.

Âlim mi, fâzıl mı, edîb mi, mütefekkir mi, siyâsî mi, rûhbân mı? Ma'a't-te'essüf söyleyelim. Bütün terfi ve teceddüd eserlerine, bütün yeni ilim ve fenlere kapılarını kapayan medreseler bunlardan hiçbirini yetiştirmiyordu. Medreselerin kalın duvarlarından dışarıda bütün dünya keşf edilen fen ve ilimleri kavramış bütün hızını almış inkılâbdan inkılâba gidiyordu. Medreselerin hasır

### [Sahife 372]

döşeli taş odalarına ne elektrik ışığı, ne telefon zili, ne termometre barometre, ne Hikmet-i Felsefe, ne Kimya, ne Kozmografya, ne Tabakatü'l-arz, Etnografya, ne Sosyoloji, ne Psikoloji, ne İktisâd, ne Riyâziyât girmiyor, girmiyordu. Bunlardan çoğunun ismi bile hocalarımızca meçhûl idi. Bu asır bu ilimlerle yürüyordu. Bunları bilmeyen ne âlim, ne fazıl, ne edîb, ne hekim, ne hoca ve ne de rûhbân olamazdı. O hâlde medreselerimizden her yıl icâzet alan genç hocalarımız ne yapacaklardı?

On yedi yıl okudukları Arabçayı bile konuşamadıktan ve doğru dürüst bir Türkçe makaleyi bile yanlışsız okuyamadıktan ve bir satırlık ibâreyi sakatsız yazamadıktan sonra biz bu hocalarımıza ne isim vereceğimizi şaşırıyoruz. İslâmiyette rûhbâniyet yoktur. Binâenâleyh hocalarımıza kendilerine bu sıfatı da veremezler. Verseler bile bugün Frankların ve hatta Rumların rûhbân mektepleri bile en yeni ilimlere kapılarını açmışlardır. Üç beş lisânı su gibi konuşmayan ve yeni ilimleri okuyup hazm etmeyen bir Frank babası gösteremezsiniz. Mademki bizim medreselerimiz bir ilim ve fen mektebi olmak için te'sîs edilmemişlerdir. O halde oralara ilmin, fennin bütün yeniliklerini sokmaya mecbûruz. Bundan, bizden evvel genç medreseli arkadaşlarımız müteşekkir olmalıdırlar öyle değil mi?

### Karagöz

### BAHÇECİLERİMİZİN NAZAR-I DİKKATİNE

Harb-i umûmînin memleketimizde acı bir te'sîri de semere-i tabî'îyyesinden oldukça istifâde edilen çavuş bahçelerinde görülmüştür.

Memleketimiz ahâlîsinin hey'et-i umûmiyyesinin değilse de bir kısm-ı mühimminin hâline göre orada birer bahçeğizi vardır. Eskiden herkes bağının vakit ve zamânında bellemesini, çapasını, budanmasını yapar, bir müddet sonra da üzümlerini sepetlerine koyarak evlerine nakl ederdi. Bunlardan bir kısmını satarak havâ'ic-i zarûriyyesine sarf eder, diğer

### [Sahife 373]

bir kısmı da pekmez, reçel vesâ'ir gibi şeyler yaparak kış hazırlığında bulunurdu. Bu bağlar mevki'an sulak olduğu için kurak senelerde dahi, esbâb-ı ma'îşetini tatlı meyvesinde gözetenlerin az çok yüzünü güldürür idi. Geçenlerde bi'l-münâsebe mezkûr bağlara doğru gitmiştim. Ne göreyim, o güzelim, o muntazam karıkların yerine kum yığınları, çubukların yerine de bir sürü diken otları ka'im olmuş. Birdenbire buraların on sene evvelki hâl ve güzelliğini hatırlayarak kendi kendime "bakarsan bağ, bakmazsan dağ" darb-ı mesel-i meşhûrunu tekrarlıyordum. Evet, zavallı bağlar bakımsızlık yüzünden dağ da değil de bir dere, bir otlak hâline gelmiş. Evvelce yapılan ve domuzdamı tabîr edilen sedlerin tamîr edilmesi yüzünden kütükler büsbütün sökülmüş, derelerden gelen seller oraları kum deryâsı hâline getirmiştir. Bu vaz'iyet karşısında hiç olmazsa dereden gelecek sellerin cereyân-ı tabî'isini verebilmek için bu senelik müctemi'an birkaç sed yaptırmakla berâber bilhassa bu bir numûne-i misâl olarak Karaköprü Çayı'nın garbındaki bahçelerde nazar-ı dikkati celb eden bazı mühim tehlikelerin önüne geçmek lâzımdır. Kefenbiha(?) yakınındaki boş masdi(?) tarlasının üst kısmını çayın dalgaları mütemâdiyen döğmektedir. Suyun birkaç misli daha çoğalması bütün o civârdaki bahçeleri su içinde bırakmakla berâber, çavuş bağları gibi kum deryâsı hâline getirecekse de hiç şüphe edilmemelidir. Bu vaz'iyet harkın yıkılmasını mûcib olacak ve kumla dolmasını intâc edecektir. Binâenâleyh harkın cereyâna ihtiyâc gösteren aşağıdaki bahçıvanlar ve tarla sâhipleri de birçok para sarfına mecbûr kalacaklardır. Buna nazaran yakînen mütezarrır olanların a'zamî bir gayretle diğerlerinin de ufacık bir yardımla çayın tabî'î mecrâsından inhirâf ettiği mevkinin biraz daha üzerinden itibâren mikdâr-ı kâfi sedler yaptırmaları lâzımdır. Bununla beraber daha aşağıdaki bahçıvânların Bi'l-hâssa ehemmiyetle telakki eylemeleri lâzım gelen nokta hark savağının ve civârının çay tarafından dehşetli dalgalara ma'rûz kalmamasıdır.

Çayın asıl menba'ı olan Handerî(?) ve civarındaki dağlar bir dirhemi dahi erimemek şartıyla yumurta gibi karla

### [Sahife 374]

mesturdur. Bunun acılarını ma'azallâh on beş yirmi gün sonra göreceğiz. O havâlîdeki harkın büsbütün yıkılması, yakınıdakileri tamâmen nihâyete kadar olan bahçe ve tarla sâhiblerini az çok mütezarrır edeceği muhakkaktır. Memleketimizin vaz'iyet-i umûmiyyesinin çıplaklığı hasebiyle Karaköprü bahçeleri onun birer zümrüdüdür, evet kıymetli bir incisidir. Karaköprü'deki bahçelerimizden başka mevki' ve havâsı güzel neremiz var.

Onun hârâbiyyet-i elîmesini görmek değil tasavvur etmek insanı deli eder.

Ey bahçıvanlar! İcinizden birkaç taneniz bu hayırlı işe teşebbüs etseniz. Hangi bahçevân on yirmi kuruş vermekten çekinir. Hiç kimse çekinmeyecektir. Çünkü harkın cereyânında hey'et-i umûmiyyenin maddî, manevî istifâdeleri vardır. Bu iş tecrübe sâhibi bahçıvanların büyüklerine düşer. Ümid ederiz ki, büyükler hemen bir ictimâ' akd edip bu hayırlı işlere gün geçirmeden teşebbüs ederler de zümrüdîn bahçelerimizi çavuş bağlarının akîbet-i elîmesine uğratmazlar.

**H. F.**

## **GÜNÜN DİKENLERİ VE İZLERİ**

### **MİZAHÎ SÛTÛN:**

Cephelerde Ânî Sükûnet:

Cephelerin hepsinde de ânî bir sükûnet vardır. Tarassud çok sıkı, muhâbirlerimiz fa'âliyyette fakat hiçbir havâdis alınamamaktadır. Sükûnet her taraftaki mevcûdiyyetine bakılırsa akla birdenbire mütâreke mes'elesi geliyor. Bilmem ne derece doğrudur? Mecmû'ayı matba'aya vereceğimiz zamânda kulağımıza birisi bir şey fısıldadı. Pamuk ipliği kuvveti derecesinde cephelerde umûmî bir ittifak yapılmış. Biz bunun aslı olup olmadığını henüz tahkîk edemedik. Gelecek sayıda okuyucularımıza lâzım gelen havâdisi veririz.

**[Sahife 375]**

### **Kengiri'da İki Gazeteci Arasında:**

— Âzîzim belediyyeyi dilimize dolamasaydık bugünkü fa'âliyyeti göremeyecektik. Tulumbalar ve tulumbacılar hazırlandı. İcâb eden siparişler yapıldı. Teşkîlât tamamlandı. Allâh esirgesin bir daha yangın olursa artık korkumuz kalmadı.

— Bu husûsta pek acûl olmayınız. Birdenbire hükmünüzü de vermeyiniz. Bakınız geceleri her tarafta yanan fenerler birer ikişer kırılmaya başlanmış. Bu hâdise karşısında belediye fenerleri bilhassa kırmızı yazılı olanları bundan sonra Kalak Sultan gibi gündüzleri yakacakmış. Bu ne biçim iş?

## **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

**Açık Muhâbere:**

Bartın Lisesi Müdür Mu'âvini ve Türkçe Mu'allimi İsmâil Oğuz Bey kardeşimize:

Halk Yolu hakkındaki samîmî alâkaya, yüksek ve nezîh duygularınıza, Bi'l-hâssa kıymetli teveccühlerinize teşekkürler ederiz.

Zağferanbolu'da Fâtıma Ekrem Hanım Efendi'ye:

Teşekkür ederiz. Şahsa müte'allik olması hasebiyle yazınız ma'a'l-esef derc edilemeyecektir. Mevzû'-i bahis ettiğiniz mes'ele hakkında bir anket yapacağız.

Karaviran Başmu'allimi Ali Rıza, Mu'allim Şu'ûrî, Halil, Hasan Basrî, Çankise Mu'allimi Şa'bân, Çardak Mu'allimi Yûsuf Kemal, Hacımuslu Mu'allimi Seyyid Ali Efendilerle İnâs Mu'allimi Meliha Hanım'a:

Mecmû'amıza karşı gösterdiğiniz samîmî alâkaya Bi'l-hâssa teşekkürler ederiz. Muntazaman irsalâta devâm edilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Riyâset-i Kalem-i Mahsûsa Kâtiblerinden Lütfi Bey'e:

Mektûblarınızı aldık. Teveccüh ve iltifâtlarınıza teşekkürler ederiz.

Çerkeş Merkez Başmu'allimi Gökmen, Mu'allimlerden Müftüzâde İsmâil Hakkı, Kısm-ı İbtidâ'î Başmu'allimi İsmâil, Tefiz

**[Sahife 376]**

Başmu'allimi Bahâeddîn Efendilere:

Halk Yolu hakkında gösterdiğiniz ciddî, samîmî alâkaya Bi'l-hâssa teşekkürler ederiz.

Şabanözü'nün Arab Karyesi Mu'allimi Mustafa Efendi'ye:

Mektûblarınızı ve muhteviyâtını aldık. Birinci yıl dönümü vesilesiyle mecmû'amız hakkındaki samîmî ve yüksek duygularınıza çok teşekkürler ederiz.

Mecîdiye Jandarması Kumândanı Mülâzım-ı Evvel Mehmed Avnî Bey'e:

Noksan nüshalar gönderilmiştir. Halk Yolu hakkındaki teveccühâta teşekkürler ederiz.

Daday Hükûmet Tabib-i Muhteremi Ahmed Kemal Bey kardeşimize:

Sevimli mektûblarınızı aldık. Mecmû‘amız hakkında ibrâz buyurulan kıymetli teveccühlere Bi’l-hâssa teşekkürler ederiz.

Ilgaz'da Gaziler Mu‘allimi Mehmed Feyzi Efendi'ye:

Kengırı Şâ‘irlerinden Zahmî'ye â‘id elde ettiğiniz şi‘irleri sabırsızlıkla bekliyoruz. Halk Yolu hakkındaki samîmî duygularınıza çok teşekkürler ederiz.

Mu‘allimin gayreti ve karye eşrâfından Hacı Hasanzâde Osman Çavuş'un hamiyetiyle Arab karyesindeki mekteb binasının nâ-tamâm odalarının ikmâl edildiği, aynı zamânda hıfzû's-sıhhaya muvâfik hayır yaptırıldığı haber alınmıştır. Halka ve ma‘ârifeye faydası dokunanları Halk Yolu dâimâ takdîrle yâd edecektir.

Karacaviran'da İhtiyât Mülâzımı Süleymân Sırrı Efendi'ye:

Mektûblarınızı aldım. Yazınız gelecek sayıda intişâr edecektir. Mecmû‘amız hakkındaki alâkanıza teşekkürler ederiz.

Orta nâhiyesinde mekteb talebesi tarafından halka bir ilkbahar müsâmeresi verildiği memnûniyetle haber alınmıştır.

Orta Mu‘allimi Bekir Efendi'ye:

Mecmû‘a hakkındaki alâkanıza teşekkürler ederiz. İsteddiğiniz numaralardan hiç kalmamıştır.

Memleketimizin yegâne siyasî gazetesi olan Necât'ın bu haftaki sayısı gayet zengin mündericâtla çıkacaktır. Herkese tavsiye ederiz.

### **BİR HASBİHÂL**

Çamlı, meşeli dağlarda yalçın kayalıklarda palasığamış, kibâr konaklarında büyük â‘ileler arasında terbiye görmüş, feleğin germ ve serdîne göğüs germiş hoş-dil, şûh-meşreb, câhil fakat çok zeki, takriben doksan beş yaşlarında bulunan komşuma tesâdüf ettikçe birbirimizin hâl ve hatırını sormadan geçmezdik.

Bu zât birkaç akşam evvelisi bize oturmaya gelmiş, kapıdan seslendi. “Kalender Bey! Bu gece evde canım sıkıldı biraz konuşmaya geldim.”



— Buyurun Ağa, dedim, ben de içeriye aldım. Altımıza birer post serdik, mangalı aramıza aldık. Karşı karşıya oturduk. Cezveyi sürdük sigaraları tellendirdik. Hoş beşten sonra,

— Ey Ağa, sen görmüş geçirmiş adamlardansın. Eskilerden biraz anlat bakalım, dedim. Elindeki çubuğa asıldı. Vapur bacası gibi borunun deliklerinden duman çıkmaya başladı açtı ağzını...

Henüz on sekiz, on dokuz yaşlarında iken pek yaramaz olduğunu Kırım Seferi'ne gönüllü yazılarak Kars'a kadar gittiğini, Karadağ'da kışladıklarını, Serdâr-ı Ekrem Ömer Paşa'nın ma'iyyet taburuyla harbe girdiklerini 93 Seferi'nde tekrar gönüllü olarak Kars'a gittiğini, Gedikler Muharebesi'nde yaralandığını ve'l-hâsıl yedi düvel ile harb ettiklerini allandıra pullandıra anlatıyordu. Bir tarafta da pişirdiğim kahveyi içiyorduk. O sırada “havâdis” diye kulağımıza bir ses geldi.

— Dur Ağa, havadis satıyorlar, alalım, dedim. Kapıya fırladım, müvezzi'e seslendim.

— Ne satıyorsun?

— Havadis.

— Kengiri, Necât, Halk Yolu üçünden de var dedi.

— Her ne kadar günleri geçmiş ise de birer tane ver, dedim. Ve müvezzi'nin eline on iki buçuk kuruş verdim. Birer tane aldım. İçeriye girdim. Bizim Ağa da çubuğunu tazeleyivermiş.

— Oku bakalım. Fakat biraz pekçe oku ki, kulağım ağır işitiyor duysun, dedi.

— Ağa üç tane aldım. Hangisini okuyim, dedim.

— Adlarını söyle bakayım, dedi

— Kengiri Gazetesi.

— Ha, vilâyet resmî gazetesi değil mi?

— Evet, o dedim.

— Canım resmî gazeteler devr-i istibdâdda neşr olunan kitâblar gibi sansürden geçer. Onu bırak da öteki ne bakalım?

— Peki Ağa, Necât gazetesi onu okuyayım mı?

— Canım geçen bir tanesini okutturmuş idim. Men‘-i İsrâfât kanunundan başlamış, Şer‘iyye Vekâleti'nin Erkân-ı Harbiye Riyâseti'nin ilgası gibi kanunlarla sûtûnlarını doldurmuş. O da resmî bir kıyafete girmiş. Onu da bırak?

— Peki Ağa Halk Yolu Mecmû‘ası... Onu okuyalım mı?

— Oku bakalım o ne yazmış?

— Ey Ağa, sen her birine bir kulb taktın böyle olur mu?

— Yok, yok evlâd, bunun zararı yok. Ara sıra biraz taşkın ve coşkunculuk yapıyor, ama bunları da hoş görmeliyiz. Bu mecmû‘a böyle giderse memlekete her hâlde faydalı bir gazete olacaktır, dedi. Biraz okutturduktan sonra vaktin geçtiğini anlayarak ayağa kalktı, âsâsına dayana dayana gitti...

## **Kalender**

### **DİĞER HAL EDENLER**

Karacaviran Mektebi talebesinden 1 Mehmet Fahreddîn, 2 Ahmed Lütfi, 7 Mustafa Hulûsi, 3 Süleymân, 4 Mehmed Hamdi.

Şabanözü Merkez talebesinden 13 Hüseyin Cahid, 38 Abdullah, 73 Halil Vasfi, 93 Karacaviranlı Ahmed Hamdi, Çerkeş mu‘allimlerinden Müftüzâde İsmâil Hakkı, lise talebesinden 24 Mehmet Kemal, 3 İsmâil Hakkı, 26 Mehmed Mustafa, 15 Nuran, 16 Hüseyin Avnî, 21 Ali İhsan, 12 İbrahim Selaheddîn, 37 Abdülhalim, 55 Ali Cevdet, 44 M. Halid Efendilerle İnâs Mektebinden 11 Nâdîde Türkân, 9 Fâ‘ika, 8 Kevser, 27 Bedriye, 28 Ulviye, 55 Advîye, Fâtıma Zehrâ, 30 Hacer, 20 Hayriye, Dikiş Yurdundan Nâ‘ile Behçet Hanımlar, Lise Fransızca Mu‘allimi Hüseyin Avnî Bey, Ümrâniye Mahallesi'nde Müctebâ, Muhâsebe-i Vilâyet Kâtibi Şükrü Nalkıranzâde Nuri, Muhâbere Me‘mûru Hasan ve Hakkı, Tevkifhânedeki Fâ‘ik Nidâ‘î Efendiler ve Doktor Hüseyin Mahfûz Bey, Zağferanbolulu Zirâ‘at Mu‘âvini Mehmed Vefâ‘î, Mecidiye Jandarma Kumandanı Mülâzım-ı Evvel Mehmed Avnî Efendiler.

### **BİLMECE**

Bilmecemiz altı harfli bir kelimedir ve bir hayvân ismidir. Birinci, ikinci, üçüncü harflerden tereküb eden kelime, Türkçe bir coğrafya istilâhıdır. Dördüncü, beşinci, altıncı

harflerden tereküb eden kelime Fransızca bir coğrafya ıstılâhıdır. Beşinci ve altıncı harfler Türkçe bir sıfatı ifhâm eder. İkinci ve dördüncü harfler Türkçe a'zâ-yı beşerden birisine delâlet eder. İkinci, üçüncü harfler Türkçe edât-ı nidâdır. Üçüncü, dördüncü harfler rüzgâr mânâsına delâlet eder.

Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciye kehribâr bir sigara takımı, ikinciye resimli bir kart verilecektir. Diğerlerinin de isimleri yazılacaktır.

İstînâf Müdde'î-i Umûmîsi Sâdık Bey Efendi'nin kerîmeleri Senîha Lemân Hanım Efendi tarafından tertîb edilen geçen sayıdaki bilmecemiz "harguş" idi. Hal edenler arasında kur'a çekerek birinciliği Ankara Lisesi dördüncü sınıf talebesinden İbrahim Şâdân, ikinciliği Kengırı Lisesi talebesinden 4 numaralı Reşâd Efendiler ihrâz eylemişlerdir.

### **DİĞER HAL EDENLERİN İSİMLERİ KABIN İÇ TARAFINDADIR.**

Bilmeceyi hal edenler kuponu rabt etmelidirler.

Bilmece Kuponu:

Numara 24

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmarette Yüzbaşı Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Me'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Seneliği 130 kuruş, altı aylığı 70 kuruş

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

15 Nisan 1340

Sene: 2

Sayı: 25

Halk Yolu Mübârek Ramâzan'ı bütün okuyucularına kutlular.

### MÜNDERİCÂT

Dîn Nedir Ne Demektir / Nâhid

Garip İspanyol Nezlesi Hastalığı / D. E.

İktisâd Mes'alesi / Süleyman Sırrı

Ana Şefkâti / T. N.

Bir Tahattur / Nâhid

Yağmur / N. Z.

Koşma / Sabri

Feryâd / M. F.

Zavallı Şose / Ahmet İhsân

Günün Dikenleri Bilmece / Halk Yolu

Kengirî Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdî-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Seneliği 130 kuruş, altı aylığı 70 kuruş

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

15 Nisan 1340

Sene: 2

Sayı: 25

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

**KİTÂB-I KÂ'İNÂTTAN BİR YAPRAK:**

**DİN NEDİR, NE DEMEKTİR?**

“Hak-perestim ârz-ı ihlâs ettiğim dergâh bir,

Bir nefes tevhîdden ayrılmadım Allâh bir”

Dîn vicdân-ı beşeri hîcâb-ı zulmet ve riyâdan tathîr ve tahlîse me'mûr bir düstûr-ı ilâhîdir. Bu düstûr “inne'd-dîne indellâhi'l-İslâm”ı ihtivâ eden Furkan-ı Mübîn ile beşeriyetin pişgâh-ı ceşm-i insâfına küşâdedir. Hz. Muhammed'in dîni ve kitâbı dünkü ve bugünkü beşeriyet-i mütevahhişe ve mütemeddînenin bütün müşkilât ve tereddüdât-ı rûhiyyesini izâle, kalb ve dimâğını tatmîn için on üç asır evvel âlem-i neşr ve intişâra çıkan bir dîn-i ebed-nişân ve bir matbû'-ı irşâd-feşândır. Hâlık-ı Hakîm'in “fe't-taharû” emr-i belîğini kullarında vicdân-ı mutahhar ve musaffî görmek için ısdâr ettiğini şübhesiz ve hakîki bir nazarla gören gözler, hakîki İslâm ve îmân gözleridir. Sûre-i Yusufu bir hikâye-i şî'ir ve aşk olarak değil, müstesnâ bir ders ve intibâh diliyle okuyanlar Hakkın ebed-karîn-i lisânlarıdır. Bu lisânın sâhibleri anlarlar ki,

“İkra' bi'smi Rabbike'l-Azîm”i

“Allâh adîn zikredelim evvelâ

Vâcib oldur cümle işte her kula

nazm-ı samîmîsi ile Türkçe'ye tercüme eden Süleymân-ı Hak-revân, hem-nâmı olan Peygamber-i âlf-şânın nev'-i kerîminden başka bir mahlûk değildir.

Vaktiyle İngiliz lordunun bir sadâ-yı haşyetle, “Kur'an kalkmadıkça dünya rahat etmeyecektir” hükmünü nasıl bir ma'nâ-yı nevmîdî ile verdiğini anlamayarak zamân zamân “Evet!” diyen ve bu hükmü başka ve gûyâ bir edâ-yı me'yûs ile “Kur'ân mânî'-i terakkîdir” şekline çeviren nâdânlara kürsî-i va'z ve nasîhatin sermâye-i temennîsi olan:

“Allâh cümlemizi hâb-ı gaflet, nevm-i cehâletden îkaz eyleye”sini burada îrâddan men'-i nefis edemeyeceğim.

Ey dürr-i yektâ-yı edyân ve ey milyarlarca cildîn ihtivâ edemeyeceği ahkâm-ı mu'cizeyi ihtivâ eden Kur'an! Düşmenin yalnız hâricde değil dâhilde de çoktur.”

“Ah eğer mestî nümûdu her haramı çün şârâb

Ân-ı zamân malûm-i gerded der-cihân-ı huşyâ- kist”

Ziyâ Paşa merhûm

“Çok hacıların çıktı haçı zîr-i bağalde” mısra'ını, herhâlde “Hacı” şeklinde yazdıklarımız için i'mâl etmemiş olsa gerektir. Kimdi geçenlerde birisi söylüyordu:

–“Ben sinn-i masûm-ı sabâvetimde bile câmi‘e namâz için girip çıkarken herkesin bana bakmasını “âferin şu çocuk namâza ne kadar devâmlı” demesini istiyordum.

Ne belâdır bu riyâ başına halkın ki eder

Mübtelâsın iki âlemde safâdan mahrum

Ey hâcât ve münâcât kubbeleri ve ey salâh ve felâh emâreleri! Ne zamân hasretine kavuşacak, ne zamân müdâvimîn-i masûmenle dolub dolub taşacaksınız?

Ey Müslüman!

“Maksadın tahsîl-i itmi’nân ise

Zıkr-i Hak'dan olmasın kalbin tehî

Taze kıl şâm ü seher imânını

Kul hüve'r-Rahmân âmennâ bihî...”

**Nâhid**

**[Sahife 379]**

**GARİP İSPANYOL NEZLESİ HASTALIĞI**

**Muharriri: D. E.**

Bünye-i memleket sıhhî varlığını yaşatabilmek, asrî bir şekle sokabilmek için insanların ferdî tekâmülât-ı sıhhiyyesi mahsûlünü teşkîl edecek ve sıhhat-i ictimâ‘iyyeye bugünün îcâb ettirdiği esâsât dâhilinde fennî programlarla ihtimâm etmek elzem ve herkes için de bir borçtur.

Sıhhat-i umûmiyye öyle bir âhenk ve tevâzün-i ictimâ‘î mahsûlüdür ki, eczâ-yı ferdiyyesini ve a‘zâsını teşkîl edecek her şahıs onun sa‘âdetinde ve elemünde müşterektir. Güzel bir darb-ı mesel vardır: “İnsânın neresi ağırsa cânı oraya toplanır.” Fi'l-hakîka iktisâdî hayâtta da bu aynen vâkî‘dir. Ufak bir ferde ârız olan sıhhat bozukluğu şübhesiz sıhhat-i ictimâ‘iyye tevâzeneti –ihtimâl ki, bâriz olarak his edilmez– haleldâr eder. Onun bu sarsıntı[sı] bi'l-vâsıta ictimâ‘î kitlenin ba‘is-i elimi olur.

Lâkin salgın hastalıklar öyle mi yâ? Zâten bunların mevcûdiyetindedir ki sıhhat-i ictimâ'îyyenin mefhûm ve gayesi tebellür eder. Bu hastalıklar bir insana âriz olur, kanına girer, seyrini ikmâl ederek veya etmeyerek müstefrigatıyla mücâvirîne intişâr veya temâs sûretiyle salgınlar yapar. İşte bu zamân ferdîn değil, bilhassa cem'îyyet-i beşeriyyenin üzerine de bir sehâb-ı kâbus olarak icrâ-yı habâset eder ve gölgesindeki hayâtı da böylece ifnâ eder ve bu sûretle de doğrudan doğruya bünye-i kütleviyyenin intizâmını bozar ve o zamân esâslı programlarla ciddî fa'âliyet-i ictimâ'îyyelere mecbûriyet hâsıl olur.

İspanyol nezlesi işte bu salgın hastalıklardan biridir. Hayli senelerden beri memleketlerimize âriz olan bu hastalık, vakit vakit savletler yaparak çok kapıları kapattığı ve çok ocakları söndürdüğünü birer yâd-ı elem olarak hatırlatırız. O zamân beşeriyet ile çarpışa çarpışa ettiği cidâl netîcesi verdiğği kurbânlardan sonra artık bugün için eski hızı da azalmış bulunuyor.

Halk dilinde dolaşan nezle-i müstevliye –grip nâm hastalık influenza– paçavra hastalığı, İspanyol nezlesi, hemen hemen aynı bir ma'razı bildiren birer isimdir.

Bu hastalık intânî ve sârî bir hastalık olduğu için mikrobîdir de. Mikrobu da malûmdur.

Hastalığın mikrobi hâricde fazla yaşayamadığı için salgının tarz-ı zuhûru da en ziyâde hastaların aksırık ve öksürüklerinden fırlayan lü'âb ile karışık mikroblarla vuku' bulduğu ve bu sûretle Bi'l-hâssa havâsı râkid, mahdûd yerlerde zerrât-ı havâ'îyyeye karışan mikrobların âhar bir şahıs tarafından teneffüs edilmesi ve onun ağzında, burnunda ve boğazında ibtidâ'î bir hâlde tevzî'yle husûl buluyor. Ma'a-mâfih bununla da kalmayıp hastanın temâs ettiği her şey hastalıkla mülevves olduğundan bu gibi eşyâ dahi hastalığın intikaline sebep olur. Öksürük ve aksırık ile mikrobun saçıldığı malûm olduktan sonra hastalığın âhara bulaşması her sûretle ve akla gelmeyen bin vâsıtalarla da olmaktadır.

Binâenâleyh bu hastalığın meşhûd olduğu Bi'l-hâssa bu mevsimlerde mecma'-ı nâs olan mahallerde bulunmak tehlikelidir. Ve böyle mahallerde kırıklık, kesiklik ve baş ağrısı ile müterâfik öksürenler görülürse hastalığa yakalanmış olduklarını hemen düşünmeli ve onunla temâsdan ictinâb etmelidir. Şüphesiz münâsebât-ı ictimâ'îyye zarûrî olduğundan bu tarz-ı ictinâb nısbî ve tahmînî olur. Ma'a-mâfih hiç olmazsa muzâd-ı ta'affün-i edviye ile oranın havâsını fennî olarak tasfiyeyi de ihmal etmemek zarûrîdir.



Esâsen musâbîni takdîr etmelidir ki, bu hastalık istîlâ yapan bir hastalıktır. Vâsita-i intişârı da yine tarz-ı mahsûsuyla insandır. O hâlde gerek kendi sıhhati nâmına ve gerekse mensûb olduğu â'ile-i cem'iyet için bir müddet-i muvakkate esnâsında hânesinde kendisini tecrîd etmelidir ve bunu ictimâ'î ve vicdânî bir farîza bilmelidir. Kendi sıhhati için de elzemdir. Zirâ hastalık geçtikten sonra vücûdu hakîkaten paçavra gibi mukavemetsiz bir hâle getirmesi, hastalığın netîce-i mu'tâdesinden bulunduğu için hastalığı ayakta geçirenler büsbütün zayıf ve hastalığı da sürünceme de kalır. Tecrid bi-nefsihi sıhhat-i ictimâ'iyeye için de hastalığın olduğu yerde mahdûd kalması ve bu şekilde kolay olacak itfâsı itibârıyla da elzemdir.

Hastalığı soğuk almak, ta'b-i umûmî gibi mukavemet-i uzviyyeyi kırarak, azaltacak her sebep, tehyi'e edeceğinden ağız ve civârına yerleşen mikrob da bir zemîn-i müsâ'id üzerinde hayât-i fa'âleye geçer ve hastalığı meydâna getirir. Bidâyette neşesizlik, uyuşukluk ve tembellik gibi his olunan a'râz-ı evveliyeden sonra birkaç sâ'atden bir ilâ iki güne kadar ateş, baş ağrısı, kırıklık, bel ağrısı ve dizlerde kesiklik ile hastalanılır. Ve ateş hastalığın şiddetine ve bünye-i marîza göre ya ziyâdeleşir ve ya iki üç gün aynı vasıfta devâm ederek nekahete girer.

İlk günlerde hastalıkla berâber ekseriyâ burun nezlesi ve burun kanaması ve boğaz ağrısı ve yutkunmakta güçlük, boğaz yanması ve nihâyet hafif öksürük ve aksırık başlar. Ve ateş, baş ağrısı, bel ve diz ağrıları zuhûra gelir ki, hastalığın devre-i sirâyetine dâhil olmuş bulunuyor. Evvelce turuk ve cihâz-ı teneffüsî ve asabîsi ve hazmîsi bir sûretle bozulmuş olanlarda ihtilâtât-ı sadriyye ve bâtuniyye, asabiyye zuhûra gelerek hastalık vahâmete girer. Bazan yalnız kırıklık, baş ağrısı, hafif ateş ve biraz öksürükle nihâyet bir hafta kadar ve gittikçe tahaffûf ederek devam edip nekahete girer. Bazan ise hastalık birdenbire akciğerlerde ihtilâtâtla bede' eder. Ve hüzá-ı asabî a'razı ve mide'î-mi'â'î nümâşiyât-ı maraziyye görülür.

Hastaların nisfina karib bir kısmında da birdenbire kusmak, ishâl ve kabz ile berâber baş ağrısı, bel ağrısı, ateş zuhûra gelerek hastalık kendîni belli eder.

Çocuklarda ekseriyâ zatürre ve zâtül-kasabât-ı şa'riyye ihtilâtı veya mide'î-mi'â'î şekil ile kâzib ilhâb-ı sehâbâ a'razı çabuk gözüktür.

Muhtelif eşkâl ve evsâf-ı seririyye veren bu hastalık şahsın mukavemetine, iklimin derece-i rutûbet ve yebûsetine tahavvülât-ı havâ'ıyyeye ve'l-hâsıl mevsime göre tebeddülât yapar.

Hastalığa bir kere yakalandıktan sonra hemenistirâhat etmeli. Evin havâdâr ve nisbeten ziyâdâr bir odasını bi'l-intihâb lâ-akal yerden iki karış mürtefi bir yatakta yatmalı. Odanın harareti 18–20 derece arasında bulunmalı ve hemen ilk günü tabîbin müsâ'adesiyle bir müşhil almalı ve îcâb eden mu'aleceyi de ta'rîf üzere alıp gece ayaklarını dizlerine kadar bir teneke sıcak tuzlu suya sokup ihlamur içmeli ve güzel mebzûl terlemeli ve gece odanın hârâreti gündüzkine müsâvî olmalı ve terlerse çamaşırını değiştirmeli fakat üşütmemeli. Ateş fazla olursa sirkeli ve kolonyalı suya batmış bir çarşafi çıplak vücûda sarıp üzerini yatakta güzelce örtmeli ve müte'âkib günler için tabîbin lüzûmlu gördüğü vesâyâyı Kemal-i ehemmiyetle tatbîk etmeliki ihtilâtâtı serî' ve sehil olan bu hastalıktan bir ân evvel kurtulunmuş olsun.

Hastalık geçer geçmez nekahet devrine girilir. Bilinmelidir ki, en tehlikeli zamân bu zamândır. İyi oldum diyerek hârice çıkmamalı, kendini yormamalı ve Bi'l-hâssa soğuktan muhâfaza etmeli. Hele şu mevsim dönümü zamânlarında gayetle ihtiyatlı bulunmalıdır.

İştihâya dikkat etmeli, mukavvi et'ime yemeli, mukavemet-i uzviyyeyi çabuk iktisâb etmeli. Bu hastalığa bir kere yakalananlar ikincisine bir müddet-i cüz'ıyyeden sonra tekrar yakalanmaya isti'dâd-ı mahsûs kazanırlar. Bu sebeble be-tahsîs bu gibiler ve hele esâsen zayıf ve alîl olanlar son derece i'tinâ etmelidirler.

Perhiz mes'alesi her bünyeye göre değişeceğinden onun doğrudan doğruya tabîb-i müdâvîden istifsârı lâzımedendir.

13 Nisan [1]340

### **İKTİSÂD MES'ELESİ**

Bir zamânlar Avrupa akvâmı hâl-i vahşette iken Mısırlılarla Afrika'nın şimâl kısmındaki İslâmlar, şehirler, ma'bedler inşâ ederler, hayvânât yetiştirirler, ticâret ve zirâ'atla iştigâl ederek tâ Çin'den Avrupa'ya nakliyât yaparlardı. İslâmlar ilim ve fen sâhibi olduğu için muhârebede isti'mal etmek üzere âlet-i harb i'mâlini de bilirlerdi. Bunlar bilgi ve görgüleriyle âlem-i medeniyete çok büyük hizmetler etmişler ve nâfi' eserler vücûda getirmişlerdir. Harbci, gayet bahâdır ve cesûr olan bu akvâm tâ Sebte Boğazı'ndan Pirene Dağlarına kadar

Avrupa'nın mühim aksâmını işgale muvaffak olmuşken sonradan bir sû'-i-idâre netîcesi ordularını Fransa'nın cenûbuna çekmeye mecbûr kalmıştı.

Bugün intibâha gelen ve bir daha böyle bir ta'arruz ve istîlâya ma'rûz kalmaktan dâimâ havf eden Avrupalılara, İslâmlara karşı kendi yurtlarını müdâfa'a ve muhâfaza edebilmeleri için terakkî sâhasında zerre kadar eser-i tereddüt göstermeyerek çalıştılar, fabrikalar, destgâhlar inşâ ederek asr-ı hâzır medeniyetini vücûda getirdiler. Ciddî mesâ'î ve büyük tecârûble istihsâl edilen bazı âsâr ve keşfiyyât, takdîr-i âmmeye mazhar olmuşken sonradan vuku'a gelen nâ-hoş sebeblerden dolayı terk edilerek daha mükemmel şekle ifrâğa çalışılmıştır.

Meselâ, vapur lokomotif, balon, king, karsel lambaları, elektrik, havâgazı vesâ'irenin hep birer tecrübe netîcesi yapıldığı hepimizce malûmdur. Hattâ bir zamânlar İngilizler bile sanâyi'de o derece mahâretleri olmadığı hâlde işbu sanâyi'in çoğunu Fransızları taklîden öğrenmişlerdir. Garb medeniyetini şu hâle getiren, garbı her türlü sanâyi-i nefise âsâr-ı ümrân ve irfânla dolduran garbın hariku'l-âde mesâ'îsidir.

Senelerden beri tevâlî eden gavâ'il ma'mûr yurtlarımızı hârâb ve türâb bir hâle getirdi. Elimizdeki gayr-i kâfi birkaç fabrikamızı da aynı âkıbete soktu.

Memleketimizin imârını, sanâyi'in terâkki ve inkişâfını her vakit arzu ederek rakiblerimizi taklîd etmek hevesine düşmüş isek de gavâ'il-i hâriciyye bu hevesimize mâni' olmuştu. Lehü'l-hamd şimdi ise her mâni', her hâ'il zâ'il oldu. Terakkî ve te'âlîmiz husûsunda bütün kuvveti bâzûya vererek çalışmak ve her müşkilâtı iftihâm ederek yorulmaz bir azim ve îmânla her şeyi yapmak ve kendi istihsâlâtımızla kendimizi idâre etmekten başka çâre olmadığını, geçirdiğimiz inkılâblar ve hâdisât-ı âhire bize Kemal-i vuzûhla gösterdi. Fakat memleketlerimizde harbin tahribâtından âzâde kalan bazı mensûcât fabrika ve destgâhları vardır. Hele sevgili Kengirımızda bundan akdem ikmâl edilen ve şirket ticârethânesinde furûht edilmekte olan harîrden ma'mûl kumaşlar, peştemallar, bizler mûcib-i gıpta bir hâlde iken şimdi ma'a'l-esef o kumaşlardan eser göremiyoruz. Ne yazık ki, erbâb-ı kalem ve irfânımız bir taraftan iktisâdiyâtımız hakkında uzun uzadıya te'âtî-i efkâr ederek ihtiyâcâtımızın kendi yurtlarımızda tedârikini düşünerek bu sâhada kalem oynatırken ma'a't-te'essüf diğer taraftan hâlen mevcûd olan mü'esseselerimize herkesçe râğbet azalmaktadır. Kendi istihsâlâtımızın kıymet ve değerini bi'z-zat kendimiz tezyîde çalışmamız lâzımdır. Bir zamânlar Avrupa emti'asına karşı boykot yapılırken ne fayda ki, bu boykotun da kavliyyâda kalmaktan başka semeresi görülmedi.

Fakat garibi şudur ki, en küçüğümüzden en büyüğümüze kadar hepimiz iyi yemek, zarif elbise giymek ve şık gezmek isteriz. Fakat arz ettiğim gibi bir san‘at, bir ticâret yolu hoşumuza gitmediği zamân o san‘atı ve ticâreti yapanları da sevmeyiz. Ve onlarla âdetâ istihzâ ederek Avrupa emti‘âsına can atarız. Franklin’in söylediği gibi “açlık ve sefalet bazen çalışkan adamın kapısından bakar fakat içeri girmeye cesâret edemez” düstûruna tab‘an çalışmalıyız.

Bugün biz varımızı yoğumuzu hatta ufacak demirden ma‘mûl bir iğnemizi yapıvermek için Avrupalıların ellerine bakarız. O kıymetli paralarımız düşmenlerimize gider. Mühimmât fabrikalarında toplanır. Top güllelerine tebdîl olunur. Mübeddel “gülle” taneleri memleketimize gelir, başımız üzerinde patlar, ciğerimize saplanır bizi mahv eder.

Hükûmetimizin memleket dâhilinde büyük ve ciddî bir ıslahat yapmak, fabrikalar, destgâhlar vücûda getirmek için çizdiği projeler, takib ettiği prensibler ez-her-cihet şâyân-ı takdîrdir. Ma‘a-hâzâ hükûmet düşünür, yapar, imâr eder deyip de kendimizi açığa çeker ve sermâyedârlarımız hükûmete müzâheretten çekinirse bi't-tab‘ yapılacak iş de o nisbette noksan kalır.

Sermâyedârlarımız yekdiğerinin te‘âvünüyle san‘at-gâhlar, fabrikalar vücûda getirerek iktisâden yükselmek gayesini istihdâfen çalışırlarsa bu hastalığımızın da az zamânda devâ-pezîr olacağına hiç şüphemiz kalmaz. Avrupa vesâ‘ire memâlik-i ecnebiyyede demiryolu, ticâret-i bahriyye, nakliyyât, posta, turuk-ı inşâ‘iyye, imtiyâzât, sigorta, nâmıyla birçok şirketler vardır. Memleketin terâkkisine hâdim ve hükûmete her husûsda zâhir olan işbu şirketlerin sermâyeleriyle bugün o memleketler bir ma‘mûre hâlini almış ve her taraf şebeke-i cedîdeye fabrika ve mü’esseselerle donatılmıştır. Hazret-i Peygamber Efendimiz “Düşmanlarınızı taklid edîniz, onlar ne yaparlarsa siz de onu yapınız” demiştir ki, düşmanlarımızı taklid ederek onların hâl-i hazır terâkkîsine ulaşmak için hükûmetden delâlet, bizden mu‘âvenet lâzımdır.

Bu hastalıktan çâre-i necâtımız erbâb-ı sanâyi‘i teşvîk, masnu‘ât ve mensûcâtımızın terâkkî ve inkişâfı için de tergîb ile olarak büyük gaye-i emel bu olmalıdır.

İstihsâlâtımızı yükselterek iktisâd sâhasında yürümeye çalışalım. Geçirdiğimiz acı felâketlerden ibret alarak bundan sonra da Türk parasını Türk kesesine bırakalım.

**Karacaviran 28 Mart [1]340 İhtiyât Mülâzımı Süleymân Sırrı**

## ANA ŞEFKATİ

“Ananın vatani oğlunun kabridir.” (Viktor Hugo)

–Düşman Ankara'ya gelmiş! Geçtiği yerlerde mal, cân, ırz, nâmûs bırakmıyormuş. Ya siz ne olacaksınız?

–Korkma ve ağlama anne! Düşman yakarak, çiğneyerek gelir, kaçarak inleyerek gider ve gidecektir.

–Aman yavrum size bir şey olmasın da!

Yâ anne, diyemedim! Neden kendini düşünmüyorsun, neden biz yavrularını düşünüyorsun, bizim için titriyorsun ya, sana ne olacak! Mevcûdiyetini sezemediğin bir bağlanış, his ve heyecânıyla bağlandığın kırmızı ay yıldızlı Türk bayrağının dalgalandığı şu âsûde Kengiri'da yakınlaşan düşmanın mal, can, ırz, nâmûs bırakmayan korkunç çehresi seni korkutuyor demek. Demek sen, bu kanlı vahşet seli karşısında kendini değil, kendinle berâber de değil yalnız yavrularını düşünüyorsun. En âzîz erkeklerin bile duyamadığı bu ferâgat, bu varlıktan geçmiş duygusu sende ve sende canlandırdığım Türk kadınlığında görülen bir yüceliktir. Türk, Türk kadın lığı, Türk dilâverlerini masûm beşeriyet kafilesine ilâve ettikçe ve Türk kadınlığına kan ve îmân, yücelikler ve ululuklar veren Türk anavatanı –bir zerresiyle de olsa– kan ve îmân vergisinde devâm ettikçe Anadolu'nun bir parçası yaşadıkça Türk ölmeyecektir, Türk ölmeyecektir anne! Bu benim îmânım, bu oğluğun kalbi. Evet, ben bunları anneme söyleyemedim, düşündüm, derûnî bir ateş beynimde tutuştu, gözlerim karardı. Bir anda vahşet, ihtirâs, kan sellerinin önüne ilâhî bir el bir sed çekti. Bu sed Türk anavatanının, Türk kadın lığının yarattığı Türk'ün îmân ve istiklâl seddi idi. Coşkun vahşet dalgaları bu sedde çarptıkça kırıldı, geriledi, o vahşî, muhteris, kanlı dalgaların menba'ı sarsılmaya başladı. Ve ben haykırdım:

–Korkma, ağlama anne, dedim. Bu ana yurt ebediyyen bizimdir, bizim kalacaktır. Yakarak, çiğneyerek gelen düşman, yanarak inleyerek gidecektir anne! Yavrularının ileride uğrayacakları korkunç, kanlı felâketlerini düşünerek ağlayan anam, bir vatan öksüzü gibi gözyaşlarını sildi, bir vatan yetimi gibi durdu, bir vatan garibi gibi diklendi:

–Ağlamayım mı oğlum, korkmayım mı yavrum, dedi. –Korkma ve ağlama anne! Türkleştirdiğimiz anayurd ebediyyen bizimdir ve bizim kalacaktır. Yakarak, çiğneyerek gelen düşman, yanarak inleyerek gidecektir anne! Sende canlandırdığım Türk kadınlığı yavruları için bu şefkatle, bu varlıklardan geçiş duygularıyla yaşadıkça bana düşen, sana kan ve îmân,

sana yücelik ve ululuk veren bu anayurd için ve senin ölmeyen şefkatin için ölmektir anne!  
Anne, o zamân bu vatan iki kere senin olacaktır, çünkü “Ananın vatanı oğlunun kabridir.”

**Kengırı, Temmuz 1337**

**T. N.**

**[Sahife 388]**

**BİR TAHATTUR**

Ey maskat-ı re'sim ulu ecdâdîma me'men  
Ey merkad-ı ye'sim dolu feryâdîma mekmen  
Ben rûy-ı vefâ gözler idim gözlemedîn sen  
Ben cûy-ı safâ özler idim özlemedîn sen  
İrşâdîna daldıkça boğuldum heder oldum  
İnşâdına vardıkça kovuldum keder oldum  
Ağyârını buldun da der-âgûş ediverdîn  
Bir yârını n'oldun da ferâmuş ediverdîn  
Lakin geçemem, vazgeçemem maskat-ı re'sim  
Hâkin seçemem kaz seçemem merkad-ı ye'sim

**Kengırı, 8 Nisan [1]340**

**Nâhid**

**[Sahife 389]**

**YAĞMUR**

Kulağıma sudan çıkma muttarid bir hışırtı  
Yavaş yavaş kabaran bir fişirtı  
Geldiğini duyuyorum havâ yelsiz durgundur  
Ağaçların yaprakları şedîd sağnak altında  
Ağlayarak yaş döküyor inci gibi parlıyor  
Suskunluk var bu ye'sten hüzn alan kuşlarda  
Menba'larda kuru toprak yağmurlarla ıslandı  
Çeşme suyu bulandı  
Su yoldaki çakılları çırıl çıplak bırakıyor  
Kumluk duman ve bir koku çıkarıyor sapsarı

Kesiliyor seller dahi şırıl şırıl akıyor  
İnişlerde iz çiziyor götürerek kumları  
Bütün ufuk baştanbaşa solgun sarı renk aldı  
Baygın baygın sarardı  
Damlacıklar tınlatıyor ıslatıyor camları  
Ve sokağın mâ'î parlak şu kaldırım taşları  
Üzerinde sıçrayarak incicikler yapıyor  
Su kesilmiş bir köpecik ardlarından geçerken  
Su altında ezilen  
Öksüzleri koşturuyor yerler çamur gök bulut  
Kalbler durmuş dünyâlara hâkim olan bir sükût  
Of! Şu yağmur kâ'inâta ne kadar gam veriyor  
**Sevilli Provodom'dan(?) N. Z.**

[Sahife 390]

**KENGİRİ ŞÂ'İRLERİ:**

**KOŞMA<sup>173</sup>**

Rahm eyle hâlîme kaçma sevdiğim  
Ben gibi hüsnüne âşık bulunmaz  
Sırrını nâdâna açma sevdiğim  
Şimdi bu âlemde sâdik bulunmaz

Bu aşk u muhabbet geleli sırra  
Oluruz mübtelâ gerçi dilbere  
Cihânın hûbları gelse bir yere  
Bana senden özge ma'sûk bulunmaz

Zümre-i âşikan bir yana gelse  
Âlemde merd olan meydâna gelse  
Sana can vermeye kurbâna gelse  
Yine benden evvel lâyıık bulunmaz

---

<sup>173</sup> Bu samîmî koşma Kengirîli Âşık Sabri'nindir. Mezârı Hâcet Tepesi'nde ziyâretgâhtır. Tercüme-i hallini ileride yazacağız. T. N.

Ararsın mescidi meyhânelerde  
Aşkla mest olan mestânelerde  
Şem‘î rûhsârına pervânelerde  
Sabri gibi bağı yanık bulunmaz

[Sahife 391]

**FERYÂD**

Feryâdımı zannetmeyiniz derd-i serimden  
Her ân kopuyor mahşer-ı emvât içerimden  
Bî-zâr oluyor arz ü semâ âhlarımın  
Titirer melekût dehşet-i âh-ı seherimden  
    Billâh ölümlerde girizân-ı kederimden  
    Âh şühedâ fişkırıyor bak ciğerimden  
Bir vakt idi her derde şehidimle yanardım  
Bi‘setleri hicretleri enzârı anardım  
Handek'te yatar, Bedr ve Hüneyn'de bocalardım  
Kopmuş ciğerim ben fem-i Hindûda satardım  
    Her cânibe bir dal uzanırdı şeceremden  
    İran Roma meftûh oluyordu seferimden  
Etmez ne Plevne ne Sakarya beni te’sîs  
Habs eylemez azmimi her halka-i tesdis  
Bir gayede dünyâdaki hem-dînimi te’nîs  
Gayem emelim son hevesim vahdet-i tedrîs  
    Dürdâne-i hicrân boşanır dîdelerimden  
    Berkânlar erir haşyet-i berk şererimden  
Tekbiri mi tehlili mi te’zîni mi çınlat  
Her mevki‘a âfâka kadar bunları dînlet  
Haykır kelime birliğine birleri binlet  
Gülbangımı âfaka resîdt eyle de inlet  
    Bir lahzada dünyayı uyandır ceberimden  
    Bir ordu yetiştir benim her neferimden

**M. F.**



[Sahife 392]

### ZAVALLI ŞOSE:

İnsânların, hayvanların zavallısı olduğu gibi cism-i câmidlerin de zavallısı oluyormuş! Bakımsızlık, durgunluk, bu yüzden hârâbiyet her şeyi zavallı menzilesine indirmekte gecikmiyor. İşte Ankara-Kengırı Şosesi de bu kabil zavallılardandır. Bu şoseyi tanımayan zevât, bilmeyen ve üzerinden geçmeyen hiçbir ricâl ve erkân-ı hükûmet yoktur. Son İstiklâl Harbi zaferinde bu şosenin de bir hisse-i iftihârı vardır. Bütün safahât-ı harbin devâmı müddetince nakl olunan levâzımât ve eşyâ-yı harbiyye hep bu zavallının üstünden, sırtından geçmiştir. Bu yüzden büyük yıpranmış, hârâbiyete yüz tutmuş olduğundan harb fedâkârlarının mükâfâtı verilirken bunun da az çok bir ta'mîrle olsun mükâfâtının verilmesi îcâb ederdi. Hâlbuki hâlâ verilmedi.

Bizde her fi'ilin hidemât-ı fevka'l-âdesinin cereyanında takdîrlere mahzar olduğu bi'l-âhire mühmel bırakıldığı her teceddüd, tamîrât ve ıslâhatın bir felâketi müte'âkib icrâ edildiği kesretle vâki'dir. Mercî'-i â'idînin son derece istihâm ederek nazar-ı dikkatini celb ederim. Bu şosenin Ankara-Kal'acık kısmında Tekebeli'nden sonra ayrı ayrı iki üç yerde çökmüş dere sularının te'sîriyle aşınmış aksâmı vardır.

Arabacılar her gün bin müşkilât içerisinde buradan müşterilerini indirmek ve birbirlerine yardım etmek sûretiyle geçtikleri, çok def'a arabaların dereye doğru yuvarlandıkları vâki'dir. Atının ve kendi kuvvetinin sarfıyla iktihâm ettiği bu müşkilâtı hatırlayan arabacı, müşterisini yüksek fiyâtle nakl etmek istiyor. Bu yüzden ufak bir iş için Ankara'ya gitmek isteyen zevât, ashâb-ı mesâlih, hayli masrâfa dü-çâr oluyor. Gerçi bazı zevât ve makamâtın teşebbüs ve himmetleriyle efkâr-ı umûmiyyeye karşı başlandı, başlanıyor, başlanacak diye sığa çekilmekte ise de –inşâ'ât kat'iyen başlanmış olsa bile– bu ihtiyâcâtı tatmîne kâfi değildir. Ehemmi mühimme tercih etmek lâzım geleceği cihetle son derece bozuk aksâmın bir nazar-ı nafiz tarafından keşf ve derhal ta'mîri derece-i vücûbdadır.

### Ahmed İhsan

Geçen sayıdaki bilmecemiz “çaylak” idi. Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciliği Kengırı Lise talebesinden 51 Necdet Efendi, ikinciliği Kengırı İnâs talebesinden 8 Kevser Ali Hanım kazanmışlardır.

## DİĞER HAL EDENLER

Ankara lise 4'de Şâdân, Kengırı Lisesi'nden 11 Abdullah Hulûsi, 15 Nûrullah, 16 Hüseyin Avnî, 38 Abdülhalim, 22 Mehmet Necâti, 12 İbrahim Selahaddîn, 55 Ali Cevdet, 27 Selim Fahri, 44 Hâlid, Karacaviran'ın Çankise Mu'allimi Şaban Şevket, Ankara Dârü'l-mu'allimîn son sınıf talebesinden 104 numaralı Kengırlı Mustafa, Çerkeş Merkez Mu'allimlerinden Müftüzâde İsmâil Hakkı ve Sâlih Sabri, Zağferanbolu Tapu Me'mûru Refiki Ahmed Beyler, Karacaviran İnâs Mu'allimi Melîha Dîdâr, Kengırı İnâs Mektebi, Kısım-ı İbtidâî Başmu'allimi Emîne Âsım, talebeden 55 Advıye, 65 Muammer Ali, 22 Muhibbe, 17 Fâtıma, 20 Fâtıma, 37 Râbi'a, 11 Nâdîde Türkân, 35 Hacer, 23 Zeliha, 28 Ulviyye, 25 Hayriyye, 15 Sabire, dikiş yurdundan Nâ'ile Behcet, Yanya müteveffa muhâsebeci Ömer Fehmi Bey'in kerimesi Sâfiye Hanımlar.

Kengırı'nın yegâne siyasî gazetesi olan Necât'ın dokuzuncu sayısı zengin mündericâtla çıkacaktır. Bi'l-hâssa baş makale ve rüyâ pek mühimdir.

## BİLMECE

Bilmecemiz Türk tarihinin altı harfli meşhûr bir ismidir. Birinci, ikinci, üçüncü harflerinden tereküb eden kelime bir kuş ismidir. Üçüncü ve ikinci harflerden tereküb eden kelime Türkçe bir sıfattır. Beşinci, üçüncü, dördüncü, altıncı harflerden tereküb eden kelime bir mahal ismidir. İkinci, üçüncü, dördüncü, altıncı harflerden tereküb eden kelime arzu edilmeyen bir şey ifade eder. Beşinci, dördüncü harflerden tereküb eden kelime bir mahal ismidir. İkinci, üçüncü, dördüncü, altıncı harflerden tereküb eden kelime Türkçe bir sıfattır. Birinci, üçüncü, ikinci, beşinci harflerden tereküb eden kelime kış âleminin uzuvlarından biridir. Üçüncü, birinci, beşinci, dördüncü harflerden tereküb eden kelime her devletin muhârebe esnâsında muvaffak olmak istediği bir şeydir. Beşinci, üçüncü, dördüncü harflerden tereküb eden kelime dost ma'nâsını ifhâm eder. Dördüncü, beşinci, üçüncü, ikinci harflerden tereküb eden kelime Suriye'de bir şehir ismidir. Altıncı, beşinci harflerden tereküb eden kelime Türkçe edât-ı nidâdır.

Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciye bir şişe kolonya, ikinciye bir kart verilecek diğerlerinin de isimleri yazılacaktır.

Diğer hal edenlerin esâmîsi kabın iç tarafındadır.

Bilmeciyi hal edenler kuponu rabt etmelidirler.

Bilmece Kuponu

Numara: 25

**HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'te Yüzbaşı Hâfız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarında Hakkı Efendilerin  
Dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

30 Nisan 1340

Sene: 2

Sayı: 26

## **MÜNDERİCÂT**

Tamîm-i Ma'ârif – Programcılık

Mütegallibe / Tahsin Nâhid

Gazi Re'îs-i Cumhûrumuza / İhsân Kâmî

Destân / Zahmî

Çiçek / N. Z.

Zenginlere Öğütlerim / Asrî Baba

Mahkeme-i Vicdân

Mübrem Bir İhtiyâc / Süleymân Sırrı

Çirkin Bir Hâdise

Hasbihâl / Kalender

Günün Dikenleri / Halk Yolu

## İ‘TİZÂR

Baş makalede ma‘a't-teessüf pek çok tertîb hatâsı olduğu mecmû‘anın tab‘ından sonraki tedkikten anlaşılmaqla kari’în-i kirâmın mevzû‘u ve siyâk ü sibâkları nazar-ı itibâra almalarını ricâ eyleriz.

Kengiri Matba‘ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes’ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i‘âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ‘î mecmû‘adır

30 Nisan 1340

Sene:2

Sayı 26

## **RAMAZÂN BAYRAMINI TEBRÎK**

Halk Yolu mübârek Ramazân Bayramını bütün okuyucularına kutlular.

### **23 NİSAN**

23 Nisan Anadolu'nun ve bütün Türkiye'nin en duygulu, en coşkulu, en şu'ûrlu günüdür. Millî hareketler, millî kahramanlıklar, millî hâkimiyet, istiklâl ve zaferin kaynağı bu gündür. Türk tarihinin, büyük Türk inkılâbının mu'cize günü olan 23 Nisan'ı, Halk Yolu yıldönümü münâsebetiyle ta'ziz ve takdîs eder.

### **TA'MİM-İ MA'ÂRİF - PROGRAMCILIK<sup>174</sup>**

Memlekette düşman-ı hâricîye karşı korumak ve vücûbuyla meydâna getirilen mü'essesât-ı askeriye ve askerliğin men'î ve maksadı tek mil halka hangi usûllerle tefhîm ve ta'mim ve askerlik çağına vâsıl olan her ferde vazîfeleri ne gibi kavânîn ve kavâ'id-i tevfikân teşmîl ve telkîn olunuyor, usûl ve kavâ'id-i mümâsiliyyenin düşmen-i dâhilîye, zulmet-i cehle karşı da tatbîki lâzımdır. Bu cehâlet ki, hatta pek çok okuyazarlarımızda şâmil muzırr bir akîde ve ta'assub ile el ele vererek ekseriyyet-i azîme-i milleti mu'âliyât ve terakkiyât-ı beşeriye, ihtiyâcât ve menâfi'-i memlekete âsî ve seferber bir hâlde bulundurmaktadır.

Cihânın hayret ve gıpta ettiği Türk fezâ'il ve secâyâsını birer birer kemirmektedir. Memleketin dünkü saf cehâleti ile ahlâk-ı hasenesi arasındaki tesbit ve râbitayı bugünün mütenevvi' ve mütezâyid ihtiyâcları, menfa'at hisleri herc ü merc etmiştir.

Ben daha on beş yirmi sene evvel düşüp kalktığım köylülerimizle bugünkü köylülerimiz arasında bir nokta-i nazardan pek mü'essif farklar görüyorum. Bu farkları az zamân içinde husûle getirmekte mesâ'ib ve şerâ'it-i harbiyyenin pek çok te'sîrleri olmuştur. Fakat biz bugünkü günde te'sîrler ve vâsıtalarla değil netîcelerle karşı karşıyayız. Ve bu netîceler üzerinde tevakkuf etmek, çâreler düşünmek mecbûriyetinde bulunuyoruz.

---

<sup>174</sup> Sakarya Harbi sıralarında tesvîd edilmiştir.

Çalışmak ve muvaffak olabilmek için elzem olan vesâ'it ve şerâ'ite de dünden çok ziyâde bugün mâlik bulunuyoruz. Harb-i Umûmî nâmındaki bazı tasfiyeler husûle getirten mütecânis kuvve-i milliyyemizin azîm ve himmeti Allâh'ın tevfikine, tarihin takdîsine mazhar oldu. İstiklâl-i milliyyemizi asırlardan beri ma'nâsız bir terkiib mâhiyetine indiren parmaklar, entrikalar bu sâyede ber- taraf edildi.

Millet mukadderâtını yed-i hâkimiyetine aldı, hürriyet-i hakîkiyesine kavuştu. Son senelerin müsîbed-âlûd tecrübeleri memleketi yakından tanıyan ve seven mütefekkirin millete hangi yollar ve vâsıtalarla hangi hedef ve gayelere yürümek lâzım geldiğini öğrendi.

Artık ha'zâ'in ve mehâsin-i tabî'yyesi içinde

### [Sahife 395]

yaşadığımız mübârek yurdumuzun mevcûdiyyet ve kudret-i müstakbelesini te'mîne var kuvvetimizle, olanca samîmîyetimizle çalışmak kadar câzib bir meşgale, neslî bir vecîbe olunamamalıdır.

Memleketin en nâfi' ve fedâkâr bir uzv-i ekseriyyeti olan köy halkı, son üç harbde o kadar ezilmiştir ki, bunları en ser'î ve en musîb vâsita ve tedbîrlerle pek çoktan müstahak oldukları mevki'lerine is'âd husûsunda geçebilecek her dakika-i gaflet ve tereddüdün cezâ ve a'zâbını ecdâdımızın hem kendilerine, hem bize çektirdiği gibi biz de hem kendimize hem evlâd ve ahfâdımıza çektireceğiz. Bugün köylümüzün sülûsânından çok fazlası kut-ı lâ-yemût geçinebilir.

Bunların sermâye-i ve hayât ve ma'îşetleri olan birer çift öküzleri ile menkul ve gayr-i menkul emvâl ve emlâkinin kuvvet-i za'îfeleri mütavassıt me'mûrlarımızın aldığı bir aylık maâş nisbeti tecâvüz etmez. Bu hâlleriyle serhadlara, cebhelere koşan ve ölen ve hattâ yâd ellerde tutuşan benim kardeşimin ihtiyât zabiti üniforması Galiçya'da Moskof tanesi ile tutuşmuş ve hâbgâh-ı ebedîsi yalnız Allâh'ın dâ'ire-i ilmi dâhilinde kalmıştır. Geride bıraktığı çolak çocuğunun son medâr-ı hayâtı öküzlerini de selâmet-i memleket uğruna fedâdan çekinmeyen büyük yürekli insanlar yine bunlardır. Eski idâreler, me'mûrlarıyla, eşrâf ve mütegalibeleriyle bu halkın hasm-i bî-âmânı idi. Köylü alın teriyle yalnız kazanmaya berikiler en meşru hakları imiş gibi yalnız yemeğe me'mûr ve mü'ekkel idiler. Mu'ayyen düstûrlarla, mu'ayyen memleket gayelerini istihdâf etmeyen ve vazîfesi yalnız istatükosunu muhâfazadan ibâret olan bir hükûmet sisteminde en büyük imtinâyâ elbette menâfi'-i şahsiyye ve huzûzât-ı hayvâniyye mazhar olacaktı ve olurdu. Eskiden me'mûrların bilhassa mülkiye

me'mûrlarının kıymet ve meziyetlerinin mi'yârı ve terfî' ve taltîflerinin esbâbı tâbî'ce de metbû'ca da bir hükûmet konağı, bir mekteb, bir kışla, birkaç metre yol inşası, birkaç şaki derdesti bunlardan biri veya birkaçını başarabilenler yüzde doksan mazhar-ı itibâr olurdu. Bazı me'mûrların şahsî teşebbüsleriyle vücûda gelen bu çeşit âsâr ekseriyetle samîmî bir vatan muhabbetinin muhassalası bâri olsaydı yine takdîr-i samîmî ile karşılanırdı. Müteşebbis ve bânî biliyordu ki, kazanmak için bir şey yapmak i'âneden etmek isti'âne etmek ve Binâenâleyh bir taşla iki kuş vurmak, hatta üç, lâzîme-i ubudiyet ve rif'at idi. Hâlbuki son teşkîlât-ı mülkiyyeden beri geçen yarım asrı mütecâviz zamân içinde vilâyet-i livâ kazâ merkezlerinin kaçında dünün veya bugünün ihtiyâcı ile mütenâsib hükûmet ve mekteb vesâir binâları yapıldığı düşünülürse taşıma su ile değirmen dönmeyeceği pek ayân anlaşılır. Veleve ki, i'âne-i ahâlî ile olsun değil elli senede a'zamî on senede kârgîr bir hükûmet bir veya iki mekteb

### [Sahife 396]

binâsı yapamayacak vaz'iyette tek bir kazâmız var mıydı? Teşkîlâtı müte'âkib bir kanun ve bir program yaparak her bir on sene zarfında ihzâr edeceği malzeme ile ve hükûmetin vereceği plan ve resim dâ'iresinde bir hükûmet bir mekteb vücûda getirecektir, dense ve bi't-tab' ta'kîb de olunsaydı bu husûsdaki yoksulluklara bugün kaç kazâda tesâdüf edilebilirdi? Bir kazâ yine mu'ayyen bir programla mecbûr edilseydi merbût olduğu livâ merkezini olsun kendi merkezine yirmi senede de mi bir şose ile rabt edemezdi. Programcılık memleketin her tarafına her ihtiyâcına teşmîl ve takdîr olunsaydı mukadderât-ı umûmiyyemiz efkâr ve teşebbüsât-ı şahsiyyenin gelişi güzel tasarrufâtına olmaz ve Anadolumuz bugünkü cehl ve hârâbîsi içinde kıvrılmazdı. Şahsî irâdeler idâre-i maslahat ve sızıltıya meydân verilmemek politikaları, siyâset-i umûmiyyemize hâkim olmasaydı kâsd-ı malûm tahtında hareket eden ecnebîler ve âletlerinin celb ve hoşnûdîsi zımında vatanın kalb-gâhına yüz çevirmez Anadolu'nun semere-i mesâ'îsini bugün hep elimizden çıkmış bulunan ülkelerin imârına, ihyâsına hasr eylemezdik. Yüz binlerce ana yavrusunu Yemen çölleri altında ebediyyen Veysel Kârânî aratmaya mahkûm etmezdik. Ne kadar yazık ki, programsızlığın en elîm zârârlarına sultânların en kahir darbelerine hep Anadolu ma'rûz kaldı. Türk'ün mevcûdiyyet-i mahkûmiyye ve ma'neviyyesi hâkan-ı berreyn ve bahreynin muhtelif ve vâsî' ülkelerine İstanbul'a rabt eden pamuk ipliklerine karşılık ittihâd edildi. Yalnız bir nokta-i nazar ve bir nükte-i hazer İstanbul'da hattâ Anadolu'da da birer birer çehre-i nümâyîş arz etti. Hârâb yurtlar arasında semâ-yı ibâdete yükselen kubbeler ve minâreler Türklük safiyet-i dîniyyesini pamuk iplikleriyle değil gemi halatlarıyla sarây-ı saltanat ve hilâfete bağladı. Kim ne sebep



bulur ve icâd ederse etsin Ayasofya Câmî'inin yanı başlarında Sultan Ahmed ve Nûr-ı Osmâniyye ve Bâyezîd Câmî'i civârındaki Şehzâde ve Lâleli hatta Süleymâniye hep bu halatları tazelemek demektir. Her gün bir dârü'l-fünûna İstanbul'un birer ikişer sâ'atlik yerlerinden koşup gelen müdrik insanlar bir cum'a namâzı için Sultanahmet Mahallesi'nden Ayasofya Câmî'i'ne gidemez miydi? Vakit namâzlarını cemâ'atle kılamazsa, mahallesindeki mescîd kâfi gelmez miydi? İşte biraz da riyâ karıştırmasaydı önündeki seccâde daha mûnis bir vâsıta-i ibâdet olamaz mıydı? Niçin o câmî'lerden birçokları civârında yapılan medreselere ka'r-ı zemîne-i nâmzed bir vaz'iyet verdirildi? Çünkü onlara da birer minâre takmak abes görülmüştü. Çünkü ilim her hâlde en az arzû edilen bir şeydi. Ve müntesibîni dîne, dünyâya değil, hâlâtı takviyeye hâdim bir rûhta yetiştirmek ancak böyle hücrelerle mümkündü. O câ'mi'leri yaptıranların değil, üstlerinin tarihleri ile iftihâr eden Türk, bugün daha iyi takdîr eder ki, medreseleri câmî'lerden sonra yaptırmaya âdet ve his eden pâdişahlar onlara da yüzüncü derecede değil ikinci, üçüncü derece de ehemmiyet vermeyi pekâlâ idrâk ederlerdi. Hele Ey vâkıfın-i kirâm hazerâtının ekseriyyet-i azîmesi! Sizlere ne olmuştu? Settârü'l-uyûb gaffarü'z-zünûb yeryüzünde değildi. Bir çeşme, bir mescit yaptırmakla günahlarınızı bütün nazar-ı millette af ettirmek mi istemiştiniz? Hâlâ içinden çıkılamayan hârâbeleri bu milletin başına, meşrûtün lehine muhtass kaydıyla musallat etmeyi nasıl düşündünüzü? Bugün hangi toprağı deşsen altından Çapanoğlu yani arkadaşın çıkıyor. Siyâsetinizi kapatmak ve iğtisâbınızı unutturmak kasdıyla ve aynı zamânda yine bir nef'-i maddî ile bıraktığımız eserlerin pek çoğu bugün evkâf-ı mûnderise tarihine karışmıştır.

Fakat mağdurdunuz. Haklı idîiniz. O göl ancak bizlerden, damlalarınızdan hâsıl oluyordu. Damlalarsa havâdaki bulutlardan boğulmuş, tekâsüf etmiş ne tarafa koşacağını, nerelerde tevakkuf edeceğini şaşırmış, avare bulutlardan hâsıl oluyordu değil mi? Yaz günlerinde güneşli havâda düşen ve menba'ını unutan büyük damlalar... Sizin Anadolu semâsı üzerinde bırakıp gittiğiniz o menba'-ı mağmûm, bugün kâmilten yağmura inkılâb etmiş, hem semâ kurtulmuş hem de Anadolu toprağı bahârını, devâ-yı feyyâzını idrâk etmiştir. Anavatan evlâdını, Türk köylüsünü kucaklamıştır. Allâh bir daha o günlerinizi, o sîmâlarınızı göstermesin. Senin i'lâ-yı kelimetullâh nâmı altında sipâhî, ze'âmet, ganimet, câriye hevesiyle koştüğün sâha-i vega ve istîlâya yalnız yırtık elbise yavan ekmek on kuruş maâşla giden 1335 Türkü bugün berrak bir sîmâ yarattıysa rûhunuzu incitmek için yaratmamıştır değil mi?

Maksad-ı aslîmiz şu idi: Türk yarın da sellemehü's-selâm geçit resmi yapan cihân ordusuna karşı en muvâfik ve en kat'î bir meydân muhârebesinin planlarını, programlarını

mevcûdiyyet-i maddiyye ve ma'neviyyemizin a'zamî kabiliyetlerine göre tanzim ederek mütevekkilen alellâh tatbîkâta başlamaktır.<sup>175</sup>

**[Sahife 398]**

**“MÜTEGALLİBE”**

Bütün bir câmi'anın hukuk ve hareketini bir ferde tevdi' eden şekl-i idâre uzun ve kanlı bir mücâhededen sonra bizden uzaklaştı, geçmişe mâl oldu! Hatta rûhlara ve mukaddes mefkûrelere bile hâkim olmak isteyen saltanat-ı ferdiyye ve teferru'âtı mecbûrî taşınılan kirlî bir elbise gibi üzerimizden sıyrıldığı zamân gözümüz ve gönlümüz bütün safvet-i iştiyâkıyla halâs ve hayât dünyâsına açıldı. Rûhları saran ölüm sisleri dağıldı, kutsî mefkûreler, vicdânî hürriyetler sıcak ve temiz tecellî sâhalarını buldular.

Beş bin senelik bir tarihin şeref ve ulviyetini elmastan bir taç gibi eğilmez ve mert başının üstünde taşıyan Türk, özü ve sözü Türklük rûh-ı necîb ve hamâsetini temsil edenlere, yalnız insaniyetin îcâb ettirdiği asil bir hisle bağlanır.

Her hareketi, beşeriyet için mutlaka sa'âdet ve kurtuluş ile netîcelenen Türk öyle mütevâzî bir mevcûdiyet, fakat îcâbında öyle kükreyen bir kudrettir ki, ona maddî ve rûhî zincir vurmak isteyenler dâimâ zincir-bend olmuşlardır.

Tarih Türk için şerefli hükmünü vermiştir. Tarihin ve tecrübenin verdiği bu hüküm, bugünkü hükümdür. Fakat Türk doğarken de bu rûh ve netîce ile doğmuştur.

Binâenâleyh, sâde varlığı hürriyet ifâde eden Türk'ün bu rûh-ı müntakim ve mu'azzam huzurunda hürmetle tevkif ederim.

Filhakika edebî bir güneş gibi dâimâ parlayan bu rûhu, saltanat, tegallüb, derebeylik mezmûm ihtirâs hareketiyle söndürmeye yeltenenler şerefî yalnız Türk köylüsüne â'id olan uzun bir tarihin üzerine mebde'-i nikbetinden müntehâ-yı mes'ûduna kadar elem ve ölüm yağdıran bir zulmet-i medhûş gibi çökmüşlerdir. Tahammül derecesinin sonuna varan Türk rûhu, bir hareketle bu kâbus-ı mülevvesten kurtulduğu zamân, saltanat ve tegallüb de, derebeylik de hufre-i ademe girdi.

---

<sup>175</sup> Bu bâbdaki düşüncelerimizi de başka vakit yazacağız.

Bununla beraber mâzînin verdiği itiyâddan ve kudret-i cehâletten istifâde ederek hortlamak ihtimâlini taşıyan bu zorba, gasb-ı rûha karşı dâimâ bî-âmân olmaya Türk köylüsü karar vermiştir.

Biz bilmişiz ki, irfân ve fazîlet-i ahlâkiyyeye â'id meziyetlerin hemen hepsinden mahrûm olmakla beraber “haksız ve mücerred kuvvet ve galebe ile hâkime dest-res

### [Sahife 399]

olanlar, zorba gurûhu derebeyleri Türk'ün samîmî rûh ve feyzinden doğan inkılâbı ve millî hâkimiyeti lekelemek tıyniyetindedirler.

Şeref ve nâmûsun ancak şahsiyyet-i hakîkiyyede irfân ve vicdân gibi iki güzîde mevcûdiyetle tecelli ettiğine inanmak istemeyen “tegallüb rûhunun” temiz ve mübârek yurt üstünde serpintileri bulunabilir. Fakat bunlar da vatanın sâhib-i yegânesi merd seciyenin, millî nâmûsun harîs ve mümessili Türk'ün kahır ve müntakim rûh-ı mu‘azzamı karşısında er geç mahkûm-ı zevâldir. Meğerki onlar bu itiyâd-ı zorbalıktan vaz geçmiş olalar.

Umûmî vicdân ve mukaddes mefkûreler huzûrunda dâimâ fedâkâr, hürriyet-perver ve necîb Türk câmi‘a-i zî-kudreti fenâ ihtirâslardan menba‘ alan ve hürriyet-i hakîkiyyeyi, hürriyet-i vicdânî zorba rûhuyla gasb etmek isteyen her hangi bir mevcûdiyetin hiçbir zamân dostu olamaz.

Türk şerefi şahsın rûhunda arıyor. Bu asırda ve şu inkılâb devresinde büyük bir küstâhlıkla milletten vaktiyle haber ve tahakkümle gasb edilen gayr-i meşrû‘ servetine yalnız bu servetle mevcûd zannettiği mev’hûm, mechûl şerefine dayanarak itiyâdî bir gösterişle çalım satmaya, zorbalık yapmaya müsâ‘ade yoktur. Ferdîn hukuk-ı tabî‘îyye ve hürriyet-i vicdânını ihlâl edenlere müsâ‘itkâr davranılamaz. Bu rûh ve düşünceyi şu Hak ve halâs günlerinde bile yaşatmak isteyen kısa görüş sâhibleri derbederler, el-ân varsa nâmûs ve birlik ve büyüklük demek olan Türklükle hiç alâkaları yoktur.

Türk vatanında her ferd aynı hakka, aynı hürriyete mâliktir. Umûm için bir kanun, bir düstûr vardır. Devlet nazarında her ferd birdir ve müsâvîdir.

Hayât-ı ictimâ‘îyyede tefevvukun mi‘yârı irfân ve fazîlet-i ahlâkiyyedir.

Bu zamânda ve şu devrede başka türlü iddi‘â ve hareket merdûddur, tegallüb yoktur.

**Kengırı, 3 Nisan [13]34 Tahsin Nâhid**

[Sahife 400]

## GAZİ RE'İS-İ CUMHÜRUMUZA

Dalmıştı sarây sefâ yolunda  
Bir za'f-ı heves hevâ yolunda

Girdâb-ı muhâtârâta rağmen  
Gafil idi nâ-Hüdâ yolunda

Bir zalimle dedîn müsâvî  
Zâlimlerin inhinâ yolunda

Bir tek başına zuhûr ettik  
İmânın ittika yolunda

Meş'ale-keşsin âzîz müncî  
Reyyân-ı zulâm reha yolunda

Kudsî zaferin dikildi işte  
Bir âbidedir beka yolunda

Bir halkını halka eyler ifşâ  
Nükhetler var sabâ yolunda

VAllâh değil senin medîhan  
Billâh değil riyâ yolunda

Yâ Rab yâ Rab tevki'im bu  
Al rûhumu Mustafâ yolunda

1 Nisan [13]34

İhsân Kamî

[Sahife 401]

## DESTÂN

Dilde vasfın ser gözetmiş nâr olur  
Çok kıssadan hisse çıkar nâr olmaz  
Sevdâ rahat komaz dünya dâr olur  
Sevdâ çekmeyene dünya dâr olmaz

Muhânet çeşmesinden su içme  
Nâmerd çayından geri dön geçme  
Kıymetin bilmeyene sırrını açma  
Her yerde sır açmak âşikâr olmaz

Herkese tecelli eylemiş Hüdâ  
Her adam bir değil bay ve gedâ  
Küheylan beslenir çölün altında  
Semer vursan küheylâna har olmaz

Herkesin lâfını üstüne alma  
Gördüğün görme bildiğin bilme  
Sevildiğin yere çok varıp gelme  
Muhabbet kalkar itibâr olmaz

Yaman olur benî âdem hîlesi  
Ne güç olur gurbet elin çilesi  
Zâlim atar sana felek sillesi  
Felek sillesine hiç uyar olmaz

Baştan hiç kimseye denilmez yazık  
Mevlâ ihmâlince dert verir lâyıkı  
Usta mâlına mâlım derse bir âşık  
Lanet eder pîrdir berhurdâr olmaz

Hiç kimseyi karıştırma işine  
Her ne işlersen başı başına  
Sırrın ifşâ etme arkadaşına  
Yanarsın arada bir yanar olmaz

Üstüne düşmeyen lâfa karışma  
Kendîni bilmediğin yere yarışma  
Gizli lâfa kulak vurub girişme  
Her mecliste pekçe laf-güzâr olmaz

Her sözü üstüne alma bıyık bur  
Kâmil ol dînleme sakın geri dur  
Bir söyle bir dînle bir de geri dur  
Her mecliste lâfi gözetmek olmaz

Sözümü iyi tut ey koca seme  
İşittiğin sözü kimseye deme  
Câhilin şekerli helvâsın yeme  
Kâmilin zehrinden bir zarar olmaz

**[Sahife 402]**

Herkese akrânını emsâl görürler  
Kimi a‘lâ kimi safâ ederler  
Zenginile güzele buyurun derler  
Garibe hiç kimse kafadar olmaz

Gölgede uyuyan gözün açamaz  
Vücût kocar ama gönül kocamaz  
Kuş olsa da kanat açıp uçamaz  
Güzel seven âşık ihtiyâr olmaz

Ali'ye verilmiş oldum Zülfikar  
Gelmiş geçmiş kahramân hep onu çalar  
Ayârlar içinde ol Ömer-ayâr  
Hamza'dan kahramân nâmdâr olmaz

Âşıklar aşkla bağrın ezmekte  
Divâne âşıklar eş‘âr düzmekte

Beş on gün şurada burada gezmekte  
Âşıklarda devrân ber-kâr olmaz

Büyücü kimseye velidir derler  
Doğru söyleyene delidir derler  
“Zahmî'yâ” evlâd-ı Ali'dir derler  
Ondan sâdikan bir dîndâr olmaz

### ÇİÇEK

Vâdîlerin zîneti  
Şûh ve zarif çiçecik  
Sert yel ile dağılan  
Döküntünle yer dolar  
Aynı ha‘zân yelleri  
Söndürüyor beşeri  
Senden kopan bir yaprak  
Bizden ise bir sürûr  
Zamân her ân bir zevki  
Târâvettâr bir aşkı  
Uçuruyor uçan her  
Anla emel de gider  
Emelini kaçırın  
İnsan sorar elemle  
Fânî olan hangisi  
Hayât mıdır çiçek mi  
**Misillevi'den(?) N.Z.**

[Sahife 403]

**ASRÎ BABA'NIN**

**Zenginlere Candan Yürekten Bir Pendi**

Ey Allâh'ın öz kulları ey ümmet-i Muhammed  
Olsa gerek yaptığımız kıyâmetten alâmet  
Kalbinizde hiç kalmadı bî-keslere muhabbet

Söze gelince İslâmlık da‘vâsını sürersin

Ben söyleyim sen de düşün, bu işlere ne dersin?  
Da'vet ettik zenginleri fukâraya bakmadık  
Bî-keslere ocak değil, kibrit bile yakmadık  
Kapıdan kovduk fakîri, Allâh'tan korkmadık  
Düşünmedik gönül yapmak ibâdetten evlâdır  
Bir fakîri sevindirmek her hayırdan a'lâdır  
Bütün bütün unuttunuz hele Asrî Baba'yı  
Yutuyoruz iftârlarda et yerine havayı  
Yok mu bize davetlerden kardaş payı, Hak payı  
Yahu bre Müslümânlar ayıb size yakışmaz  
İslâmlıkta bazısı yer bazıları bakışmaz  
Ay yarısı oldu hâlâ tıklatan yok kapıyı  
Burnum bazı hiç duymasa burcu burcu kokuyu  
Çok akşamlar şırıl şırıl aktı ağzımın suyu  
Dayanacak dert değil ya âh sabır veriyor  
Yoksa insan düşünürse bin günâha giriyor

**[Sahife 404]**

Bu Ramazânbizim kismet nerde kaldı bilemem  
Diş kirâsı falan hepsi sizin olsun istemem  
Da'vet edîn emin olun o kadar da çok yemem  
Sade şunu söylemekse tatlınıza kıyarım  
Çok değil ya yarım sini bir şey olsa doyarım  
Etli sütlü yemeyince gönül rahat bulmuyor  
Sade zeytin ekmek ile bomboş mide dolmuyor  
Eş dosttan da yahu hiçbir teklif eden olmuyor  
Hep mi zenginlere bilmem ki rağbeti zamânın  
Zannedersen tersi döndü şu uğursuz cihânın  
Belki bir gün sevinirsin bekle biraz güzelim  
Ne söyleyen faydası yok bahtımıza küselim  
Baş ağrıttık sözü artık kısa yerden keselim  
Gelirse de gelmezse de da'vetçimiz eyvallâh  
Kesmeyiz Hak'dan ümîdi sevindirir inşâ'allâh  
Asrî Baba



## İSTİD'Â SÛRETİ

Muhayyerü'l-ukul bir kuvve-i câzibe ve miktatsiyyeye mâlik olduğunu isbât eden Kengırı Belediye Riyâseti sandalyesi, re'îs-i hâzır ve sâbık miyânesinde “kalk otur” oynayan çocuklar mel'abesine çevrilmiş ve re'îs-i sâbık re'îs-i hâzırın sabâvet-i hâlınden şimdiye kadar geçirdiği hayât-ı husûsiyyesinden ve belediyede sû'-i istimâlde bulunduğundan belediye re'îs-i hazırı da re'îs-i sâbıkın yeniçeri usûlü kazan kaldırarak kanun-i mevkî'i gasb etmiş olduğundan, tarafeyn için pek çirkin ve netîce itibârıyla memleketin şeref-i ma'nevîsini haleldâr edecek beyânâtta bulunduğundan her ikisinin

### [Sahife 405]

bi'l-celb icrâ-i muhâkemeleriyle âdilâne hüküm i'tâsı mütemennâdır efendim.

İmza: Efkâr-ı Umûmiyye

Re'îs-i mahkeme: –(Re'îs-i hâzıra) Memleketin şerefini, milletin nâmûsunu temsil eden belediye riyâseti makamını şahsî ihtirâsâtınıza âlet etmekten meramınız nedir? Efkâr-ı umûmiyyeyi kale almıyor musunuz?

Re'îs-i hâzır: –Efendim, rüyânızda dahi görmüş olduğunuz üzere seleflerim zamânında beş altı bin lira senevî vâridâtı olan belediyeye bir misli daha fazla vâridât te'min ettim. Yine seleflerimin hiç birisi tarafından memlekette bir eser meydana getirilmemiş iken yirmi, otuz dükkân mağaza yaptırdım.

Re'îs-i sâbık: –(Re'îs-i mahkemeye) Efendim, dükkân ve mağazaları kese-i hamiyetinden mi yaptırmış, yoksa hey'etin mu'âvenetiyle mi? Vâridâtın fazlasını kesesinden mi ilâve ettiriyor yoksa cem'iyet-i umûmiyye-i belediyyenin tasvîbine iktirân eden karar mûcebince rüsûm-ı belediyyenin tezâyüdünden mi?

Re'îs-i hâzır: –Vakı'a-i tezyîd-i rüsûm hakkında cem'iyet-i umûmiyye-i belediyyenin ve inşâ'ât hakkında da hey'et-i belediyyenin karar ve müzâheretleri gayr-i münkir ise de bunun tatbik ve icrâsı tabî'î bir azim ve cesârete mütevakıftır. Bundan mâ'adâ suyu için yirmi bin liranın te'mîni husûsundaki gayretimi de inkâr edebilirler mi?

Re'îs-i sâbık: –Böyle bir kudreti var imiş de dört senedir neden sarf etmiyormuş? Millet bundan dolayı meb'ûslarına müteşekkirdir.

Re'îs-i mahkeme: –(Re'îs-i hâzıra) Neden dolayı beyninizde münâferet hâsıl oldu?

C: –Efendim Bendeniz vazîfe-i kanûniyyemi îfâ ederken bu efendiler kazan kaldırırcasına hûd-be-hûd makamımı işgal, hilâf-ı kanun ve salahiyet riyâsetten iskatıma karar i'tâ ettiler. Bendeniz kanun-ı mürâca'atla istirdâd-ı hak eyledim.

Sâbık: –Efendim, inşâ'âta bilâ-keşf başlamıştır. Zemî-i inşâ'ât ise ahâlîye mahsûstur. Elyevm vaki' olduğu üzere mahkemeye mürâca'at vuku'unda millet parasının yolsuz sarf ve isrâfindan dolayı yalnız kendisi değil bizim de mes'ul olmaklığımız lâzım gelir.

Beledî nâmına inşâ'ât yaptırılırken kendi evini de yaptırdı. Bunun için birçok dedikodu oldu. Halk bize, “Siz orada heykel misiniz? Hıristiyanların evlerine, mezar taşlarına kadar taşındı, beledi müstahdemînini kendi işinde kullanıyor, millet de bunların maâşlarını veriyor” diye muhik tenkîdde bulundular da erkân-ı umûmiyyeye karşı Mes'ûl olmayalım diye bu mu'âmeleyi arkadaşlarımızla müttefikane icrâ ettik.

Hâzır: –Bütün mu'âmelâtımız kendi karar ve imzaları altındadır! Hangi işten şüphe etmişler de tedkik veya istîzâhda bulunmamışlar?

Sâbık –Ekser kararlar elden çıkardı.

**[Sahife 406]**

Günde belki on defa çavuşlar karar getirir ve imzâ ettirirlerdi.

Hâzır: –Şübhe ettiklerini niçin tahakkuk ve tedkik etmemişler yahûd etmişler de muhâlefet mi edilmiş? Demek bendeniz aklıma gelen şey için bir karar yazdırıyor, kendilerine imzâ ettiriyormuşum. Böyle olsaydı her teklife bilâ-tedkik imzâ koydukları muvâfık olsaydı her türlü ihtimâle karşı bir de isti'fâlarını yazdırır ve imzâ ettirirdim. Hâlbuki bunların hepsi sümme't-tedârik bir i'tirâz, daha doğrusu sevk-i ihtirâsıdır.

Re'îs-i mahkeme: –(Re'îs-i sâbık) İlminiz var, ehl-i tarik ve servetsiniz. İhtirâs yakışır mı size?

C: – Evet efendim. Cenâb-ı Hakk'a çok şükürler olsun ilmim, servetim olduğu gibi hem ehl-i tarîkim, hem sâhib-i asâletim.

Re'îs-i hâzır: –Bendeniz aslen şehirliyim efendim (!)

Re'îs-i sâbık: –Hiçbir ihtirâsa mağlûb değilim. Milletın mümessilleri olan beledî hey'et-i muhteremesi riyâsete müttefikane bendenizi tensîb ettiler de o sûretle kabul ettim.

Hâzır: –Millet tasvib etmeyince dört günlük ömrü olan hey’etin hem de kimisine suyolu mütevelliliği va’di, kimisinin borcuna kefâlet, bir ıvaz tahtında olan tensib-i âmâl-ı milleti tatmîn edebilir mi? İhtirâsı olmayan fukârâ otururken müteneffizânı davet eder mi? Ufacık bir ta’riz ile külâhı çıkarıp fes giyer mi? Re’y için sabâhlara kadar kapı kapı, dükkân dükkân gezer mi?

Sâbık: –Milletin bana nasıl müteveccih olduğunu kendisi de anladı. Bereket versin ki, tefsîr-i kanunî imdâdına yetişti.

Hâzır: –Ricâlü'l-gayb parmağı girmede ise ben kendi yapmış olduğum intihâbın bile nefîcesine râzıyım! Memhûr sandık mevcûdu tasnif edilsin, milletin teveccüh ve itimâdı kime olduğu tahakkuk eder.

Sâbık:–Benim kendimden şüphe edecek hiçbir hâlim yok. Ale'l-husûs safvet-i ilmiyye ve nesebiyye ile mübâhîyim. Halk ne sebeble beni tercih etmesin?

Hâzır: –İnsân kendisini tezkiye edemez. Halkın muhabbetini kazanacak bir eseriniz olmalı. Hâlbuki bi'l-akıs külâh değiştirmek, âdetiniz hilâfı her mahallât müteneffizânını da’vet etmek bir de “damga vurduracağım” diye esnâfın terâzi ve dirhemlerini ezdirmek ve kendilerini akşama kadar bekletmek muhabbeti değil nefreti mûcib olmuştur. Nasıl olur da bana tekaddüm edebilir? Yaptığı intihâb gayr-i kanunî ve gayr-i meşrû‘ olduğundan yeniden yaptıracağım.

Re’îs-i mahkeme mes’ele tenevvür etti. Muhâkeme hitâm buldu.

“Hey’et içeri girer.”

“Bir sâ’at sonra avdet eyleyerek”

Re’îs: –(Tarafeyne) Hakkınızda sâdır olan hükmü dînleyiniz.

Re’îs: –(Kâtibe) Kararı okuyunuz!

Kâtib: –Milletin hukuk-ı tabî’iyye ve kanuniyyesinin yegâne tecelligâhı olan Kengiri Beledi Riyâseti makamı şu sırada vesîle-i istirkab ve ihtiras olduğu ve bu makam bütün milletin şeref ve nâmûsunu

## [Sahife 407]

nefsinde cem‘ eden bir dâ’ire-i fâhire bulunduğu cihetle, millete hizmeti ihtirâsâta, şahsiyâta dökken her iki re’îsin yekdiğerinden tefrik ve tercîhi halkın inkisâmı ve memleketin hafezanAllâh izmihlâl ve inhilâlini mûcib olacağından her ikisinin bi’l-musâfaha nifâk ve şikakı mûcib olan ribâsından olan ferâgatleri ve memleketin menâfi‘ini düşünen milletin ızdırâbından kalbi sızlayan, hayır ve menfâ‘atten lezzet duyan bir re’îs taharrî ve intihâbına ve bunlar tarafından imtinâ olduğu takdîrde her ikisinin intihâba alınması için selâmet-i memleket ve sa‘âdet-i millet nâmına efkâr-ı umûmiyye arzına karar verildi.

### MÜBREM BİR İHTİYÂÇ

Uzun zamândan beri Türk nüfusunu mahv eden her hâ’il mündefi‘ olmuştur. Bu ana kadar işini gücünü Kemal-i germî ile yapan ve mes‘ûd anların hulûlünü bekleyerek her şeye göğüs geren halkımız, şimdi artık sulh ve zaferin neş’esiyle yaşayıp dînleniyor. Fakat mühim, mübrem ve zarûrî ihtiyâclardan âzâde kalamıyor.

Bir de tuhaf bir hâlet-i rûhiyye vardır. Her şeyi hükûmetten beklemek... Bu hiçbir vakit doğru bir hareket değildir. Vatanın yetiştirdiği erbâb-ı ilim ve irfân ve zümre-i münevverâna bu bâbda mühim vazife ve hizmetler terettüb etmektedir. Vezâ’if-i mu‘âvenette azıcık tereddüd ve müsâmahası görülenlerin vezâ’if-i dîniyyeyi yapmaktan mütevellid Mes’ûliyet derecesinde muhâtab olacakları bedîhîdir. Meselâ memlekette sârî bir hastalık zuhûru ve sıhhat-i umûmiyyeyi muhil bir hâlin vuku‘u ânında münevverlerimiz her sûretle halkı tenvîr ve îkaz eylemeleri lâzımdır. Şu günlerde gazete sûtûnlarında sık sık görülen mes’elelerden biri, bir takım diplomasız “kabile” ebelerin pek çok ve elîm hâdisâta sebebiyet vermeleridir.

Gün geçiyor ki bu husûsda birkaç vak‘a tahaddüs etmemiş olsun. Kadınların vaz‘-ı hamlları esnâsında mahâretsiz, beceriksiz câhil ebelerin cehâletleri yüzünden birçok çocukların ölü olarak doğdukları görülmektedir. Bu gibi hâller harb tahrîbatından daha müthiş ve fecî‘dir.

Bu sırada Karacaviran'da bu tarzda mes’eleler tekrar etmektedir. Zavallı hamîlelerin çektikleri meşakkat ve ızdırâbları akıllara hayret verecek derecededir.

Ebe kıyâfetine girerek birçok cinâyete sebebiyet veren câhil kadınların istihdâm edilmemeleri için makam-i â’idînin ehemmiyetle nazar-ı dikkatini celb ederiz. Bir taraftan

Türk nüfusunun çoğalmasına bir çâre-i necât ararken diğerk taraftan memleketin her tarafında böyle tedbirsiz ve her şeyden bî-haber kadınların en mühim bir vazîfede kullanılması doğrusu günâhtır! Bunların önüne geçilmeli, muhitimiz için “kabile” yetiştirilmeli, hiç olmazsa bu işte oldukça tecrübe görmüş kadınlardan –diplomalı kabileler yetiştirinceye kadar– istifâde edilse fenâ olmaz zannındayız.

12 Nisan [13]34, Karacavirân İhtiyât Mülâzımı

**Süleyman Sırrı**

**[Sahife 408]**

### **ÇİRKİN BİR HÂDİSE**

Câmi‘-i Kebîr İmâmı Hâfız Osman Efendi çirkin bir hâdiseye sebep olmuştur. Beyân-ı te’essüf ederiz.

Leyle-i celîle-i Kadir'de Câmi‘-i Kebîr'de terâvih namâzından evvel genç a‘zâmızdan Hâfız Nûreddîn Bey, teberrüken Kur‘ân-ı Kerîm tilâvet ediyor. Ve muharrrik sadâsıyla o gecenin feyz-i ma‘neviyyesine şitâb eden rûhlar üzerinde derin ve cezbeli te’sîrler yapıyordu. Vaktâki, yatsı ezânı okundu. Sûrenin hitâmına birkaç satır kaldı ve henüz ezân okunduktan sonra iki dakika geçmemişti ki, aşağıdan îmâm efendi “Yeter artık ezân okundu, vakit geçiyor” diye bağırdı.

Herhâlde îmâm efendiden daha mu‘tekıd ve şerâ’it ve âdâb-ı İslâmiyyeye vâkıf olan Hâfız Nûreddîn sûreyi sür‘atle bitirmek ve hoca efendînin bu lüzûmsuz hareketine yine nezâketle cevâb vermek isterken tekrar ve zorbaca bir tarza haykırmış, dîni bir inhisârcılıkla namâz[a] şitâb etmiştir. Tilâvet-i Kur‘ân terk olunmuştur.

Bu hâdiseyi işittikten sonra düşündük! Ne oluyoruz, neredeyiz ve acaba ve bizim bilip takdîr ettiğimiz dîn-i İslâmiyetden başka bir hakikat karşısında mıyız? Hayır, ne o, ne bu... Mes’ele sırf ve yalnız yobazlık!

Kur‘ân-ı Kerîm dînlemek fırsattır, terâvih namâzının vakt-i edâsı müsâ’iddir. O gece ise leyle-i celîle Kadir'dir. Sabâha kadar ibâdât ve tâ‘ât ile meşgul olunacak bir gecedir.

Aynı zamânda Kur‘ân-ı Kerîm tilâvet olunurken namâz kılınmaz da... Bunlardan sarf-ı nazar sûrenin yetişmesine bir iki satır kalmışken muhterem îmâm efendiye ne oldu acaba?

Her hâlde bu zât da Müslümândır, şerâ'it-i İslâmiyyeyi bilir. Teferru'âtını da bilmesi îcâb eder.

Hâlbuki îmâm efendi hazretlerinin şu hareketi “beytullâhda inhisârcılık” diye tavsîf olacak bir çirkinliktedir.

Düşünelim ey Müslümânlar! Muktedî-i salâtımız olan bir îmâm efendi hazretlerinden şu çirkin hareket sudûr ediyor. Hem öyle bir hareket ki, dînle, ahlâka, fazîletle alâkası yoktur. Fakat ona sorarsanız dînîdir, ahlâkîdir, îcâbât-ı fazîlettir.

Îmâm efendi hazretlerinin bu cür'etkârâne hareketi[ni]n fâzıl-ı ulemâ ve münevverân üzerinde fenâ bir te'sîr uyandırdığını işittik.

Fâzıl müftümüz Ata'î Efendi müte'essir olmuşlardır. Biz de hâdiseyi Kemal-i te'essürle karşılar ve çok çirkin gayr-i ahlâkî olan bu gibi hâdiselere artık sebep olmamasını îmâm efendiden istirhâm ederiz.

Şu hak devrinde herkes hakkını ve haddîni bilmelidir. Zorbalık, yobazlık, tegallüb bu devirde, bu diyârda yoktur. Vardır diyenlere iki rahmetin birisi nasîb ve müyesser olacaktır.

## HASBİHÂL

Beşere â'id erkân-ı esâsiyye-i ahlâfiyeden başka seciye, şu'ûr, hars gibi ırk ve milliyetlerin desâtir-i temeddün ve terakkîsine dâ'ir ulemâ'-i ictimâ'iyûn çok kitâblar tasnîf etmişlerdir.

Fakat bu musannıflar tedkiklerine hâtîme vermeden evvel ahlâf-ı umûmiyyede husûle gelen bu gibi mütenevvi' hâdisâtın, muhitin hayât-ı ictimâ'iyyesinden mi yoksa zamânın îcâbâtından mı ileri geldiklerini kat'î sûrette hal edemediklerini anladığım cihetle, şu müşkilimin halli için Aka Gündüz'ün “daykosu” gibi bende bizim komşumuz ağa hazretlerine mürâca'ata karar verdim ve bir gece ziyârete gittim. Ramâzanın yirmi günden beri vücûdlarda bıraktığı açlık, uykusuzluk milletin zaten gevşek olan sınırlarını bütün bütün kopartıyor. Sinnem ilerlemiş olan bizim ağanın Ramazan hâline ilâveten benim de bu yolda söz açışım ağayı fevka'l-âde müte'essir ederek sinirlendirdi. Zenbereği boşanmış sâ'at gibi biraz harekette bulundu ve hafif bir âh çekerek:

–Bu gazeteciler ne yamân adamlar ki, insanların tam can alacağı damarına dokunuyor diye söylenmeye başladı. Şiddeti hiddeti geçince:

–Bak Kalender Bey, size bir şey söyleyeceğim. Sâl-i hayâtımın doksan beşinci sindeyim. Çok iyi günler gördüm, çok felâketli günler geçirdim. Fakat şu son zamânın hâdisâtını hayâtımın son ve en buhranlı günleri olarak telakkî ediyorum ve bu günlerden fenâ günler gördüğümü hatırlamıyorum. Beni bu kadar müte’essir eden hâlleri düşünmekten kendimi alamıyorum. İyi dînle, dedi ve derinden bir içini çekerek “Aman ya Rabbi! Ne günlerde kaldık.”

–Gündüzün dışarıya çıksak memleketin nüfûs-ı umûmiyyesinin nısfı çarşı ve mahallâta yayılmış dilenci veya bu yakındaki insanlardan geçilmiyor. Et yok, ekmek bahali diğer havâyc-i zarûriyye her gün her sâ’at alabildiğine yükseliyor. Vergiler Amerika otelleri gibi her sene üzerine bir kat daha ilâve olunuyor. Seciye kalmamış şu’ûr ga’ib olmuş, bir hay huy-i gayr-i ahlâkîden ve âlâm-ı ma’îşetden giryân, sönük gözler, dönük çehrelerden başka bir şeye tesâdüf edemiyorsun. Geceleri ise muhtelif sindeki gençlerin, yaşlıların tonbala saz ve yukarı mahalleler âleminden başka bir şey yok. İki kişi bir araya gelse “bugün belediye işi ne oldu, yarın ne fesâdlık yapalım, yok filânın ayağına ip takalım diye kulaktan kulağa fısıltıdır gidiyor. Eski re’îs teberini eline almış meclisin kayd-ı hayât fermânını göğsüne takmış, “Vallâh bu sandalyeye ben oturacağım” diyor. Yeni re’îs teberini eline almış, imâmesini boynuna sarmış, “a’zâlar beni istiyorlar, bura benimdir” diyor.

Haydi, bunlar ne ise, uğraşınlar ya bizim kariya ne oluyor. Akşam eve vardığımda;

–Bugün riyâset sandalyesine kim oturdu? Çeşmede karılar şöyle konuşuyordu. “Yok, terâvihte karılar arasında falânın oturacağı sözü geçiyordu. Evinin işini bırakmış elin belediyesine karışıyor. Ve’l-hâsıl doğrusunu söyleyim mi, bu memleket ahlâksızlık yüzünden göçüyor. Allâh beterinden saklasın.

–Evet, Allâh beterinden saklasın Ağa bir kere de beni dînle, dedim, şu sözlerinde yerden göğe kadar haklısın. Bu dedikodular bu gayr-i ahlâkî didişmeler ve halkın da yedi yaşından yetmişe kadar bu işlerle meşgul olması sırf bir kısmının menfâ’ati iktizâsından, diğerlerinin işsizliğinden ileri gelir.

–Doğrudur Kalender Bey.

diyerek elimi sıktı. Halk Yolu’nda ve Hak yolunda çalışanlara Mevlâm selâmet versin, dedi. Birbirimizden ayrıldık.

Kerih midir, hande midir bilmem.

**Kalender**

## **GÜNÜN DİKENLERİ**

### **MİZAHÎ SÛTÛN;**

33/34'de Merkez ve Buğdaypazarı cephelerinde harb başlamıştır. İlk ta'arruzu topu merkezden patlamıştır. Buğdaypazar'ı da mukabil ta'arruza geçerek bir kaç sâ'atlik bir meydân muhârebesinden sonra merkezin zâhirî galebesiyle müsâdemeye nihâyet verilmiş ve cebheler bozulmuştur.

Bundan sonra çete ve komite teşkilâtına girişilmiştir.

### **Merkez Mıntıkası'ndan:**

Merkez Komitesi neş'e-i zaferle azgın develer gibi köpürerek her tarafa meydân okumaya başlamıştır. Teşkilâtını tevsî', takviye ve kıtâ'âtını tezyîd etmektedir. Ve tertibâtını nısfü'l-leylde gizli bir sûrette yapmaktadır.

### **Buğdaypazarı Mıntıkası'ndan:**

Buğdaypazarı Komitesi son meydân muhârebesinden sonra tertibâtını değiştirmiş ve yeni bir plan tertib etmiş, bu plan mücebince yapılacak müsâdemenin behemehâl galibiyetle neticeleneceğine îmân ederek geceleri coşkun bir fa'âliyete geçmiştir.

29/30'da merkez komitesi diğer komitenin muzafferiyâtıyla ta'arruza geçtiğini keşf ederek gece yarısından derhal ânî bir ictimâ' yapmış ve tertibât almıştır.

### **Bir Genç ile Bir İhtiyâr Arasında:**

–Siz ihtiyârlar dâimâ gençlere me'mûriyet düşkünleri diye hitâb ederdiniz. Belediye riyâseti mes'elesi, riyâset tahsîsâtı sizi bizden ziyâde hoplatıyor ve kapı kapı re'y dilenmeye sevk ediyor. Şimdi halk sizi de bizi de tamâmen anlamıştır.

–Hakkınız var evlâdım, ne söylemeniz doğrudur. İnsân ihtiyârladıkça hırsı, tama'ı artarmış.

### **23 Nisan'da İki Kadın Arasında:**

Bugün kal'adan atılan toplar ne için idi?

–Belediye re'îsi değişmiş, eski re'îs yine yerine geçmiş de onun için atılmış.



Kengirî'da Cumhuriyet Eczâhanesi nâmıyla yeni bir eczâhânenin açılmak üzere olduğunu memnûniyetle haber aldık. Müteşebbislerini takdîr ve tebrîk eyleriz.

### **İTİZÂR**

Kesret-i mündericât hasebiyle bu sayıda bilmece derc edilememiştir. İ'tizâr olunur.

### **İDMAN BAYRAMI**

Bayramın beşinci gününe tertîb edilen Mektebliler İdmanı Bayramı tahdis eden bazı mevanî dolayısıyla biraz te'ehhür edilmiştir.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER:**

İmarette Yüzbaşı Hafız Ağa'zâde Ahmed, Odun Pazarında Hakkı Efendiler Dükkânı.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

15 Nisan 1340

Sene:2

Sayı:27

## **MÜNDERİCÂT**

Köylüyü Düşünelim / Doktor Nûreddîn

Koşma / Âşık Sabrî

Manisa'ya Doğru / Hüseyin Avnî

Gazel / Nizâmeddîn Yümnî

Hakikat / T. Z.

Sarık Cübbe Cezâsı / Karagöz

Gazel / Dehrî

San'atın Terakkîsi / Hüseyin Tahsin

Ümrân / Ziyâ

Mahkeme-i Kübrâ

Günün İzleri / Halk Yolu

Mübârek Bayram / Kalender

Kengiri Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

15 Nisan 1340

Sene: 2

Sayı: 27

## KÖYLÜYÜ DÜŞÜNELİM

**Muharriri: Doktor Nûreddîn**

Milletimizin, ırkımızın, hayât-ı ictimâ'iyemizin mâ-bihi'l-esâsını köylüler teşkil ediyor. İrkimizi ıslâh etmek için en evvel köylünün şerâ'it-i sıhhiyye ve hayâtiyyesini ıslâh eylemek lâzımdır. Şimdiye kadar bî-çâre köylü elîm bir sûretle ihmâl olunarak âciz bir insan kümesinden ibâret kalmış ve mevkî'-i ihtirâmını bulamamıştır. Büyük bir inkılâbla edvâr-ı sâbıkayı yıkan ve eski zihniyetleri kökünden söküp atan halk hükûmetinin bu mâye-ı hamîre-i milletin sıhhatiyle, ihtiyâcâtıyla iştigal eylemesi, en birinci ve en mühim bir vazîfesidir. Sâhibsiz olan bu za'f-i aff-i fa'âlî hiç olmazsa hayvânlar derecesinde düşünmek lâzımdır.

Bir takım kanunlarla hastalığa dûçâr olan hayvânların tedâvisini mecbûr kıldığımız hâlde memleketimizi kemirmekte, ırkımızı, neslimizi mahv ve ifnâ etmekte olan emrâz-ı müdhîşeye karşı köylümüzü bir sûret-i sefilânede metrûk ve mühmel bırakıyor. İşte bunlar birer hatâyı azîmdir.

Bugün köylerimiz âlûde-i emrâz, müheyyâ-yı mahv ve inkiraz bir hâldedir. Hâkimsiz olan bu yerlerde vuku'a gelen fecâyî' tüyleri ürpertecek derecede yürekler acısıdır.

Alâkasızlık yüzünden her gün kıymetdâr mevcûdiyetler, mu'âzzez hayâtlar dönmekte ve nice sermâyeler ziyâ'a

### [Sahife 410]

uğrayarak hayât-ı iktisâdiyye-i milliyyemizde pek derin rahneler açılmaktadır. Zavallı köylümüz gerek kendilerini, gerek diğçerlerini geçindirmek için birçok mezâhim ve müşkulâtı iktihâmla şedâ'id-i tabî'ata göğüs gererek geceli gündüzlü çalıştığı ve memleketin her hangi bir tarafına vaki' olan tecâvüzü def' eylemek için her şeyini fedâ ederek bütün mevcûdiyetiyle seve seve koştığı hâlde ma'a'l-esef zamân zamân yurtlarına çöken kâbûs-i sefâlet ve ma'razdan bir türlü kendîni kurtaramamaktadır.

Tahrîbât mühim bir şekil aldığı zamân hükûmet hastalığı teşhis ve hastagânî tedâvî için bir tabîb gönderinceye kadar bî-sûd havâleler ve mu'âmelât-ı kırtâsiyye ile mühim zamânlar ziyâ'ına uğrayarak iş işten geçiyor.

Sür'at ve şiddet-i te'sîr itibâriyle bir yangından farkı olmayan ma'raz-ı müdhişeyi yerinde söndürmek için hâdim-i sıhhat-i millet olan etibba, elîm bir vesâ'itsizlikle gûn-â-gûn müzâhim ve müşkilât içinde uhde-i hamîyyet ve kifâyetlerine tevdi' olunan vezâ'if-i mühime-i insaniyyelerini îfâ ediyorlarsa da büsbütün itfâ ve izâle etmeye muvaffak olamıyorlar. Çünkü, teşkilât-ı sıhhiye-i hâzıramız pek noksandır.

Köylümüzün sıhhat ve âfiyetlerinin muhâfazası, kudret ve kuvvetlerinin ziyâdeleşmesi ve emrâz-ı müdhişeye karşı galebe ve muvaffakiyet te'min eylemek için en esâslı çâre Anadolumuzun her tarafında teşkilât-ı sıhhiye-i ciddiye vücûda getirmek, şerâ'it-i sıhhiye ve vesâ'it-i tedâfü'iyeyi ıslâh ve ikmâl eylemek lâzımdır. Bunun için de Sıhhiye Vekâleti vâsi' bir bütçe ile ortaya atılmalı, tahsîsât noktasından gayet semîhâne ve icrâ'ât cihetinden de pek fa'âlâne davranmalıdır ki, mühim fâ'ideler te'mîni mümkün olabilsin! Kemal-i esefle şunu itirâf edelim ki, memleketimizde her türlü teşebbüsât ve tedâbir-i sıhhiye felç ve akamete uğramaktadır. Me'mûrîn-i sıhhiye icrâ'ât ve teşkilâtlarında muvaffak olamıyorlar. Mecâlis-i sıhhiye-i mahalliyelerin ıslâhata â'id mukarrerâtı bir proje hâlinde kâğıt üzerinde kalıyor.

Eğer umûr-ı sıhhiye husûsunda rü'esâ-yı hükûmet, belediyeler alâkadâr kılmaz ve Mes'ûl-i tâm ad edilmezlerse mü'essât-ı sıhhiyelerden hiçbir sûretle bir fayda te'mîni mümkün olamayacaktır.

Binâenâleyh bünye-i milleti sahîh ve kavî bulundurmak için bilâ-ifâte-i vakit seyyâr etibbâ teşkilâtıyla işe başlanılmasının pek elzem ve zarurî olduğu kanâ'atindeyim. Zîrâ etibbâ ilm-i rûh-ı beşere vâkıf olduklarından hem köylümüzün yurtlarından ahvâl-i sıhhiye ve rûhiyye-i ictimâ'iyelerini tedkik ve ıslâh ederler, hem de cehâlete karşı mübâreze-i medeniyyede bulunurlar. (\*)

**[Sahife 411]**

**KENGİRİ ŞÂ'İRLERİNDEN ÂŞIK SABRİ**

**KOŞMA**

Görünce aklımı yağmaya verdin

---

(\*)Bu sayfada Kemal Cenap Bey'in fotoğrafı vardır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu'nun mü'essislerinden Kemal Cenb" açıklaması bulunmaktadır.

Yandım ateşine aman küçücük  
Beni helâk etti firâkın derdîn  
Sendedir derdime dermân küçücük

Bulur bu hâlîme kılsan inâyet  
Tahammül kalmadı ey gül-i âfet  
Cevrini çekmeye bende yok takat  
Yok mudur göğsünde îmân küçücük

Sabriyâ'yı aşkın eyledi sersem  
Güyâ rûyunda görünen şebnem  
Ser fedâ yolunda cân dirîğ etmem  
Kes beni îdinde kurban küçücük(\*)

[Sahife 412]

**MANİSA'YA DOĞRU**

**“7 Eylül [1]337 Harekât-ı Ta‘arruziyye-i Umûmiyye Hâtırâtı'ndan”**

Yürüyüş kolu bir tarafı birçok asırlara şâhid olan yalçın kayalıklardan müteşekkil uzun ve korkunç silsilelerle, diğer tarafı sazlıklar, derecikler, kolçaklarla muhat tozlu şoseyi takîb ediyordu.

Sazlıklardaki kurbağalar ve kokuları, kaya kovuklarındaki baykuşların acı feryâdları bu mukaddes tozun ellerinin ma‘rûz kaldığı fecâa‘ati halâskârlarına anlatıyordu. Âfâkın sevimli sîmâsı karanlıklar âleminin siyah perdeleriyle bürünmeye başlamıştı. Yıldızlar, semânın bu sevimli kandilleri parlak sîmâlarıyla zu[[I]]metlere nûrlar ithâf ediyorlar. Kamer, hilkatden beri nûruyla arzın kara çehresini tenvîr eden bu semâvî ışık, bir gece evvel ölüm dakikaları yaşayan bu diyârı sevimli çehresiyle selâmlıyordu.

---

(\*)Bu sayfada Tahsin Nahit Bey'in fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “Halk Yolu mü'essislerinden Tahsin Nâhid Bey” açıklaması yer almaktadır.

Yürüyüş nısfü'l-leyle kadar imtidâd etmişti. Nihayet Manisa'nın kara sîmâsı kesif dumanlar, kızıl alevler içerisinde görünmeye başladı. On iki günden beri bütün güzergâhımızda şâhid olduğumuz âsâr-ı vahşete bu râddede şâhid olduk. Bu râddede vahşetin zâlim ve kanlı elleri mukaddes ma'bedlere dest-i tecâvüzünü uzatmış. Bu râddede Türk ve Müslümân ismeti pâymal edilmiş. Bu sevimli ma'mûre de bir hârâbe tahvil edilmişti. Birkaç sâ'at evvel pek feci' dakikalar geçiren ahâli gözyaşlarıyla halâskârlarını selâmlıyordu.

Pencerenin bir köşesine ilticâ ederek "Mâşââlâh" diye tesbîh çeken hanım ninenin boğuk sesi kulaklarımızda tanîn-endâz olurken biz de tozlu şoseyi takîben daha uzaklara gidiyorduk. (\*)

### **Hüseyin Avnî**

**[Sahife 413]**

#### **GAZEL**

Gönül isterdi ki geçsin hayâtım hep güzellerle  
"Hilâl-ebrû sanemler gonca-lebler ince bâllerle"<sup>176</sup>  
Gönül isterdi ki bir zevk-i nûş-â-nûş ile her şeb  
Sabâh şevke ersin şarkılar, şîrîn gazellerle  
Gönül isterdi ki ey sevgili Leylâ-yı dil-âşûb  
Hüdâ göstermesin hiç gezdiğin gülşende ellerle  
Gönül isterdi ki güç olmasın geç olsun her matlab  
Oyalandım bu türlü bî-semer darb-ı meselllerle  
Gönül isterdi ki kizb ü riyâ mahv olsun âlemde  
Seçilsin Sûfi-i hür-şîveler sâhte emellerle  
Gönül isterdi ki olsun bu millet müttehid mes'ûd  
Sarardım "Yümniyâ" artık bû'-i şikeste emellerle

13 Mayıs [1]333

### **Nizâmeddîn Yümnî**

---

(\*)Bu sayfada Hüseyin Avni Bey'in fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu muharrirlerinden Mu'allim Hüseyin Avni Bey" açıklaması yer almaktadır.

<sup>176</sup> Bu mısra' Nedîm merhûmudur.

[Sahife 414]

### HAKÎKAT

Kuvvetimle hayâtım  
Dostlarımla sürûrum  
Hattâ beni yükselten  
Benliğimi gösterten  
İtimâdım gurûrum  
Birdenbire yok oldu  
Hakîkate göz attım  
Onu sandım bir dosttur  
Tamâmıyla duyunca  
İyi vâkıf olunca  
Ben bî-haber bî-şu‘ûr  
Bütün zevkim yok oldu  
Şu dünyâ-yı dînde  
Hakîkatten avâzil  
Şerbetinden bir nebze  
Hisse alan pek güzel  
Unutmuştur her şeyi  
Hak söylüyor ister ki  
Ona cevâb sunulsun  
Artık bana kalan son  
Bir vazîfe-i mübtekî  
Unutmaktır her şeyi  
“Alfred Dumas”dan N. Z.

[Sahife 415]

### SARIK VE CÜBBE CEZÂSI

“Geçinme husûsunda başı daralan Nasreddîn Hoca, diğer hocalar gibi birkaç para kazanmak için köyün birine cerre gitmeye karar vermiş. Heybesini omuzlanıp Akşehir'e en yakın bir yere gitmiş. Bir de bakmış ki, ondan evvel gelen bir hâce câmide harıl harıl kıssa-i Yûsufu anlatıyor. Oradan başka bir köye gitmiş, daha kahveye girmeden köylüler:



—Bizim hâcemiz var.

demişler. Bir başka köye gitmiş orada da hâceyi kabul etmemişler. Zavallı hâce böyle birçok köy dolaşmış. Kimse hâcenin kadrini bilmemiş. Nereye gitti ise ters yüzüne savulmuş. Hâce ümitsiz, me'yûs, son bir köye daha uğramış, bir de bakmış ki, bütün köylü câmi' meydânında toplanmış. Orta yerdeki tuzakta bir tilki duruyor. Meğer bu tilki aylarından beri bütün köyün kümeslerini hârâca kesmiş, bu güne kadar ne yaptıysa bir türlü yakalanmamış. Güç belâ tuzağa düşürülmüş. Şimdi köylü tilkiyi “nasıl öldürelim” diye düşünüyorlarmış. Kimisi “gaza bulayıp yakmak” istiyor, kimisi “balta ile ikiye bölmeyi” tavsiye ediyor. Bazıları da “diri diri derisini yüzelim” diyormuş. Bunu gören hâce hemen söze karışmış.

—Ağalar! Demiş. Merâmınız bu ziyân-kâr tilkiye bir yamân cezâ vermekse işi bana bırakın. Ben ona öyle bir cezâ vereceğim ki, bunu bütün dünyâ bir araya gelse düşünemez!

Köylü bu işi hâceye bırakmış. Hâce hemen sarığını çıkarıp tilkinin başına sarmış. Mintânını cübbesini tilkiye giydirmiş ve tuzağı açıp tilkiyi salıvermiş. Tilki başında sarık, sırtında cübbe cân havliyle dağa doğru kaçarken köylüler, “Aman bre hâcem ne yaptın?” diye hâcenin etrâfını almış. Hâce hiç bozmayarak, “Telâş etmeyin ağalar” demiş. “Görüyorum ki, bu cezânın dehşetini anlayamadınız. Bu tilkiyi yapsak yapsak öldürecektik. Fakat şimdi o kılık kıyâfetle nereye gitse benim gibi kovulacak, kimse suratına bakmayacak, nihâyet sürüne sürüne açlıktan can verecektir. Bunun acısını ancak ben bilirim.”

Ankara'da toplanan hey'et-i ilmiyyenin bir arada resimlerini gördük. Kırk bir kere mâşâallâh hepsi de fesli idi. Galibâ gün geçtikçe sarık, cübbe halk içine çıkmaktan sâhiblerini men' edecek. Biz isteriz ki, hâce efendilerimiz sarığın kıymetini eksiltmemek için çok çalışsınlar.

## **Karagöz**

[Sahife 416]

### **MURABBA**

Sâkî kerem et bezm-i şârâb eyleyelim gel

Gülşende bu şeb âlem-i âb eyleyelim gel

Ma'mûr harabâtı hârâb eyleyelim gel

Gülşende bu şeb âlem-i âb eyleyelim gel

Gelmem deme beyhûde yere eyleme sevgend  
Kâfi mi değil bunca zamân çektiğimiz derd  
Mâni‘ yok ise doğrusu ey yâr-ı mücerred  
Gülşende bu şeb âlem-i âb eyleyelim gel

Teşrîfin ile bu gece ey mâh-ı melek-sâ  
Sâgır gibi tenvîr edegör bezmi serâpâ  
Mest-i kadeh-i aşk olalım subha kadar tâ

Ey bağ-ı vefânın gül-i nevreste-nihâli  
Terket ne olur bârî biraz vahflet-i hâli  
Gözyaşıyla pür eylemeden köhne sefâli(?)  
Gülşende bu şeb âlem-i âb eyleyelim gel

Hasret-keş zülf-i semenin sevsin sünbül  
Rûhsâr velîk hâsidi ey gonca-gül-i menel(?)  
Tezyîd-i neşât eyler iken nâle-i bülbül  
Gülşende bu şeb âle-i âb eyleyelim gel

Dehrî bu gece mey gibi ney neş’e-i fezâdır  
Dahl eyleyecek varsa hemân bezm-i sabâdır  
İcbâr değil çünkü sözüm mahz-ı recâdır  
Gülüşünde bu şeb- âlem-i âb eyleyelim gel

**Dehrî**

**[Sahife 417]**

### **SAN‘ATIN TERAKKÎSİ CİHÂNIN TERAKKÎSİ DEMEKTİR**

“Vatanın iktisâd ve istiklâlini kazanmak için hepimiz fen ve san‘at sâhasına doğru elbirliğiyle seferberlik ilânına mecbûruz.”

Bugün azim bir inkılâb içerisindeyiz. Âlem-i insaniyete yeni şerâ’itle büsbütün başka esâsât üzerinde yeni bir hayât va‘d eder gibi görünen tarihin şu son büyük hâdisesi bizim için hayâtî bir me‘ele canlandırmıştır, o da san‘at mes‘elesini:

Altı yüz senelik tarih-i siyasî ve milliyyemizin son sahifelerine kadar karıştırıp tedkik ettirdiğimizde bunda yalnız muhârebelerde, cenklerde hârikalar göstermiş bir Türkiye görürüz. Medeniyetin evâmil-i esâsiyesinde bilhassa fen ve san'atda geniş adımlar atmış, ciddî mesâ'î göstermiş bir Türkiye görebilir miyiz? Görsek de nâdirdir.

Son zamânlara doğru milletimiz de garbı taklîden medenîleşmek arzûsu görüldü. Ma'a't-te'essüf bu arzu ancak lafzıyla zâhirî medeniyetin taklîdiyle inhisâr etti. Heyhât ıslâhat dediğimiz zamânlarda bile eski idâre me'mûrları yaldızlı nutuklar ve fermânlarla idârî, mülkî ve askerî mesâ'il ile işğal ettiler. Daha o zamânlar sür'atde bulunan garb sanâyi'ine iştirâk olmak için ufak tedbîr bile düşünülmedi. Bu mu'azzam terakkiyâtın uzaktan seyircisi kaldık. İşte son asrın fen ve sanâyi'inde uyanan bu feyz-i reha-kâr hareketi bir türlü takdîr edemeyerek yabancı kalmamız bizi tehlike ve ölüm saklayan bir uçuruma attı.

Açık ta'bîrle bugün başkası verirse ancak geçinebiliriz. Yerli san'atkârlarımıza ehemmiyet atf olunmuyor. Müsta'id, muktedir san'atkârlarımızı takdîr etmiyoruz.

Yarım asırdan beri sanâyi'î mekteplerimizden muhtelif isnâdlarımız yetişti. Fakat takdîrsizlik, himâyesizlik bunları maddeten ve ma'nen öldürdü. Bazıları tebdîl-i meslek eyleyerek me'mûriyet sevdâlarına düştü. Çünkü zavallılar te'mîn-i ma'îşetten müşkilât çekiyorlardı. İhtiyâcımızı ecnebîlerden alıp kullanıverir. Yerli metâ'imiz takdîr olunmuyor ve kendimizi kullanamıyoruz. En güzel misâl olarak şunu söyleyelim: [1]325'den bu ana kadar Kastamonu Sanâyi'î Mektebi'nden yüzlerce efendi usta olarak çıktı. Belki bunlardan beş on efendi hayâta atılabildi.

İhtiyâclarımız dâimâ ecnebî sanâyi'ine muhtâcdır.

#### [Sahife 418]

Başımızdaki festen ayaklarımıza giydiğimiz fotinlere kadar bütün ihtiyâcâtımızı Avrupa'nın lütfunden bekliyoruz. Ne acı, hüsranlı bir vaz'iyet! Bu hakikatler karşısında hissiz kalmak, omuz silmek, o hakikatın avâkıb-ı elîmesine dâhil olmak demektir. Yirminci asırda bir millet için san'atsızlık ölümdür hattâ intihârdır. Binâenâleyh vatanın bugünkü bâkir sînesinde asrî bir san'at kurmak, hiç olmazsa en âcil ve hayâtî ihtiyâcımızı kendi kuvvetimizle, kendi bâzû ve alın terimizle vücûda getirebilmek kudret-i medeniyye ve insaniyyesini ihrâz bizim için bir hayât mes'elesidir. Hayât-ı sinâ'iyemizi inkişâf ettirmek ve bu inkişâfla hasr-ı evkat ve mesâ'î etmek bizim pek mühim, mukaddes vazîfemizdir. Bu

vazife ile yalnız birkaç husûsî hükûmetin yalnız mahdûd bir idâresini mükellef addetmesi hatâ, nâ-kâbil-i afv bir hatâdır.

Hülâsatan söyleyelim ki, siyâsî istiklâlini garbın hâ'in pençesinden kurtarmak için senelerden beri harb seferberliğini ilân eden millet ve Cumhuriyetimiz ulu mübeccel gayesini idâme ettirmek için iktisadî seferberlik ilân etmek mecbûriyetindeyiz. Bir taraftan hükûmetin geniş sâhalı sanâyi' kanunlarıyla, himâye edici icrâ'âtıyla diğer taraftan bütün ricâl-i hükûmet hâmiyyetleriyle, gazeteler sütûnlarıyla, zenginler sermâyesiyle, gençler dimâğlarıyla, mütefekkirler kalemleriyle, san'atkârlar san'atlarıyla a'zâmî ve ciddî mesâ'î sarf edecek olurlarsa bir âtî-i karîbde şark da kendi kudretiyle ömrünü kazanabilir, kendi bâzû ve alın teriyle geçinir, zengin ve mağrûr yaşar.

Fakat sanâyi'in geniş sâhasında pek mühim rol oynayan san'atkârlarımızı nasırlı elleriyle, altın teriyle hayâtın bütün müşkilâtına göğüs geren ameliyyesi bu zavallı fakat medeniyetin necîb ve asil hâdimlerini korumalı.

San'atkârlarımızı, işçilerimizi takdîr ettiğimiz günden itibâren mes'ûd devirlerin hülûl ettiğine emin olalım.

### **Kengiri'da, Kastamonu Sanâyi' Mektebi Me'zûnlarından**

#### **Hüseyin Tahsin**

[Sahife 419]

#### **ÜMRÂN**

Dünya dört şey ile ma'mûr olur:

Âlimlerin ilmi, fakirlerin du'âsı, âmirlerin adâleti, ganîlerin sehâsı ile.

Hazret-i Ali'nin şu büyük kelâmı bir düstûr-ı ümrândır. Endülüs'te hükümrân olan hükümdârlar içinde Abdurrahman-ı Sâlis kadar İslâm âleminde şu mübârek kelâmın tatbîkine ihtimâm etmiş hemân hiçbir hükümdâr gelmemiş sanırım. İlme olan hürmeti, mülküne her hangi milletten olursa olsun birçok âlimleri celb ve cem' etmiştir. Garbın bugünkü parlak terakkîsinin temel taşı Endülüs'te atılmıştır. Müşârunileyh hazretleri ilim ve fazlını herhangi bir vesîle ile arz eden bir ilim sâhibi be-heme-hâl takdîr edilerek derecesine göre mekâna nâ'il olurdu.

Vatanımız baştanbaşa hârâbe-i zârdır. Ümrâna muhtâcdır. Ümrân, ilim ve fen adamlarının ikdâr edilmesine vâbestedir.

İhtiyâcımız ne kadar çok ise ilim ve fen adamlarımız da o kadar azdır. Elde bulunan beş on mühendisimiz memleketimizin içinde kaybolub gidiyor.

Bu mühendislerimizden vüs'atlerinden pek çok fazla işler bekliyorlar. Ma'iyyetlerine ta'rif ettiklerini tatbik edecek ne mu'âvin, ne kondüktör, ne pikor, ne kalfa ve ne de usta verebiliyoruz.

Bir turuk ve ma'âbir mühendisinden, mimârlık, elektrik mühendisliği, su mühendisliği, fabrika mühendisliği ve hülâsâ her şey her şey istiyoruz ve yapmasını bekliyoruz. Mühendis yetiştirelim, kundüktör yetiştirelim ve bunları da ihtisâs dâhilinde yetiştirelim. Bir yol mühendisinden maden mühendisliği beklemeyelim. Altı yüz kuruş maâş ile hâlâ kondüktör nâmzedi tayînliğine kalkışmayalım. Yoklukta sonra bu nâmzedleri terakkî ettire ettire al sana ser-kondüktör diye bir mühendisin başına yollamayalım. Çünkü böyle yetişen bir fen me'mûrunun vücûdundan edilecek istifâde ile mektebden yetiştirilmiş bir fen me'mûrunun vücûdundan edilecek istifâde beynindeki fark hiçbir vakit seyyân olamaz. İlim ve fen sâhiblerini ikdâr edelim demekteki maksadım budur:

Bugün altı yüz kuruş maâş ile kondüktör nâmzedi olarak kimi bulabiliyoruz? Hiç olmazsa bir lise me'zûnunu olsun celb edebilecek bir maâş celb edebilecek bir maâş vermelidir. Artık böyle altı yüz kuruşlar

#### [Sahife 420]

sekiz yüz kuruşlar fennî adamlar maâşından silinmelidir. Bir nâmzed bin kurûşla işe başlamalı her sene maâşı yüzer yüzer artmalıdır. Bu diğer fen adamı zevât için de böylece olmalıdır. Doktorlar, baytârlar, cerrâhlar ve diğer ashâb-ı fen her hâlde lâyıkıyla ikdâr edilmeli. Terfî' ve terakkîleri sene başına muntazaman ve mütesâviyen bir usûl-ı sâlimde yapılmalıdır. İlim ve fenne rağbet ashâbının takdîri görüldükçe artar. Bir yol nasıl yapılır. Bu ana kadar yapılanları gözden geçirelim. Ve meselâ Kengiri vilâyetini misâl olarak ele alalım. Vilâyet dâhilinde yapılan aksâmı bozulmuş veya yapılamayan kısmı, senelerden beri yüz üstü kalmış, Kastamonu hudûdundan Ankara hudûduna kadar bir yol var. Muvâzene-i umûmiyyeden para koparmak vesilesiyle yollarımızı turuk-ı umûmiyye, husûsiyye diye iki kısım-i idâriyye ayırarak fen me'mûru kahtlığında iki takım hey'et-i fennî teşkîl etmek gibi bir usûl-ı

sakîmimiz var. Bunun mahsurlarını saymaya hâcet yok. Bunu re's-i kârda olan zevâtın hepsi bilir ve tasdîk eder.

Ne ise maksad o değil! Bu yol tefsir-i âm usûlüyle yani amele-i mükellefe bekayâ ve hâl-i hazır mükellefiyetlerini edâ etmek üzere yol boyunca sevk edilerek nüfûsuna göre köy köy taksimât icrâsıyla yaptırılmıştır. Ondan sonra hâlâ ve hâlâ tamîrâtıyla uğraşmakta ve noksan kalan kısmı henüz yapılamamaktadır. Gerçi bu yolun muvâfık-ı fen olmayan aksâmı pek çoktur. Fakat yine bir yoldur. Biz bu usûlü daha fennî daha vakıfâne daha münîfâne ve âdilâne bir sûrette tatbîk edemez miyiz? Etmeliyiz hem de muhakkak sûrette ihtiyâcımız vardır.

Bir kanun-ı mahsûs ile umûmî bir seferberlik tarzında ahâlînin buldukları mıntikanın en işsiz bir zamânında ilk ve sonbahâr ameliyâtları için yirmişer günden kırk gün senevî yolda çalıştırılması ve bu da vilâyet dâhilindeki açılmış yolların ikmâlî ve kazâ ve nevâhî merkezlerinin rabtı için yollar yapılması hitâm buluncaya kadar iki üç seneye münhasır olması ve bedel-i nakdîler ile de i'mâlât-ı sanâyi'lerinin yaptırılması sâyesinde iki üç sene zarfında vatanımıza ümrân ve refâh getirilmiş olacağına bir delildir. Bu kadar sene askerlik, bu kadar sefalet ve perişânlık çekerek ve bunca şehitler vererek kurtardığımız şu vatanın içinde yolsuzluk yüzünden hâlâ mı mahsur kalalım? Çalışalım, son fedakârlığımızı da yapalım. Fakat evvel-be-evvel dediğim gibi hiç olmazsa lise me'zûnlarından kondüktörler yetiştirelim. Bunları teşvîk ve tergeb edecek maâş verelim. Ondan sonra şu emr-i azîme kalkışalım. İdâre-i husûsiyye, idâre-i umûmiyyeye demeyelim. İdâre-i umûmiyye ve idâre-i husûsiyye birleşsin, el birliğiyle en müsta'celinden başlayarak tekmîl yollarımızı yapalım. Yollar tabî'î vücûttaki kan damarları gibi mülkûn îmân ve servet damarlarıdır. Bunlar işlek olmayınca fakirlik tabî'î dir.

### [Sahife 421]

“Du'â'ü'l-fukârâ,” (Fakirlerin Du'â'sı): Bir fakir para kazanmak için iş bulmalıdır ki, du'â etsin. Çalışıp çalışıp vücûda getirdiği tahsîlâtını yolsuzluk yüzünden çürüten bundan dolayı birkaç kereler acı duyan bir zavallı kifâf-ı nefis edecek derecede fazla mahsûl yetiştiremez ise derunî ve âşikâr âh ederek beddu'â mı eder yoksa hayırlı du'â mı? Bu yollar böyle sene başına verilecek beş on kuruşla beş on senede vücûda getirilemez. Be-heme-hâl umûmî yol seferberliği ister. Yol olursa nakliyât kolaylaşır, mahsûlât sevk olunur, fakirler sesini artırır. Birine beş yetiştirir zengin olur, refâh bulur, du'â eder. Gerçi bidâyette kendilerine zor gelir fakat sonu beddu'âya değil hayır du'âya dayanır.

“Sehâ’ü'l-ağniyâ” (Ganîlerin Sehâsı): Sehâ’ parasını kavanozlarda, kasalarda, bankalarda îrâd ve akarlarda habs ettirmeyerek yani o paranın nef’ini nefsine inhisâr ettirmeyerek o para ile derecesine göre birçok fakirlere iş açarak hem onları sa’y ve amele da’vet ve bu sâyede para kazanmalarına relâlet etmek ve hem de yine kendisinin istifâdesini insâf ve mürüvvet dâ’iresine te’mîn etmek için bedel-i nakdi te’mîn etmek demektir. Yani, “Adam sen de, ben kazanıyorum. Ya başkaları ne olursa olsun, isterse açlığından ölsün” diye bencillik göstermemeye sehâ derler. İşte ganîlerimiz paralarını ya münferiden veya birer şirket hâlinde müctemi’an fabrikalar, i‘mâlâthâneler yapmaya hasr ederlerse ümrân vücûda getirmiş olurlar.

**Ziyâ**

**[Sahife 422]**

### **MAHKEME-İ KÜBRA**

Re’îs: Hazreti Âdem aleyhisselâm.

A’zâ: İbrâhim, Mûsâ, İshak aleyhimü’s-selâm.

Re’îs :(Kâtibe) –Vatan imzâsıyla olan şikâyetnâmeği okuyunuz.

Kâtib: –Cenâb-ı Halık-ı kevneynin halk ve îcâd buyurup evlâd ve ahfâdınıza mîrâs bırakmış olduğunuz biz bedbaht güyâ isti‘dâd-ı feyz ve ümrândan mahrum imişiz gibi zamân-ı âlîlerinden nasıl kalmış isek aradan binlerce sene geçmiş olduğu hâlde hiç birbirimizde eseri terakkî gösterilmemiş. Ve civârlarımızda bulunan Avrupa, Amerika nâmlarıyla mevsûm ve hele ikincisinin hâl-i vahşet ve bedeviyetten halka-i medeniyete dâhil olalı birkaç asır geçip buralarda otuzar kırkar katlı ebniyeler, örümcek ağı misâli şimendifer ve tramvaylar şimşekvârî otomobil, kartal gibi tayyâreler, köstebek-kâarî tahte'l-arz inşâ’ât-ı cesîme ile balıklar gibi tahte'l-bahrlar ve bunları meydâna getirecek fabrikalar, madenler ile bezenmiş iken ahfâd-ı gafileleri altın üstünde yatan “ars-ı” yel ile doyup ni‘met-i ilâhiyyeden müstağnî ebâbil kuşları gibi yüzde beşi tok mütebâkîsi aç, dünyâyâ sırf yiyip içmek ve bunu tedârik için yekdiğerinin hukuk-ı nâmûs ve izzet-i nefsine tecâvüzleri mübâh olarak yaratılmış mahlûklar gibi ne kendilerinin ve ne de evlâd ve ahfâdlarının ve ne de her türlü füyûzât-ı ilâhiyyeyi nefsinde, nice ha’zâ’in-i tab’îyyeyi sînesinde bizleri düşünmüyorlar. Vâkı‘a şimdiye kadar yani fennin bu derece berk-âsâ cihânı muhît olduğu ana kadar iltizâm ettikleri gafletin hüküm ve te’sîrini görmemişler yahut da görüp ibret almamışlar ise de bu hâlin devâmı kendilerinin değil, bizim

de fen gibi yakıcı ateş ile mücehhez, her birisi bir iklimi sabah kahvaltısı yapacak kadar harîs düşmanlarının eline bırakacaklarında şübhemiz olmadığından “millet” nâmıyla yâd olunan ve yekdiğerine itimât ve muhabbeti olmayıp ne yaptıklarını, nereye gittiklerini bilmeyen avâmın şahsiyyet-i ma‘neviyyesinin celbiyle bi'l-muhâkeme sâlâh-ı hâl edilmesi veyâhûd da başımızın çâresine bakmak üzere serbestîmizin te'mîni husûsuna hüküm buyurulması müsted'âdır.

İmza:

Vatan.

Re'îs–Vatan şu şikâyetnâme sizin mi?

Vatan: –Evet Efendim.

Re'îs: –Şikâyetinizi şifâhen de teb'îd edîniz.

Vatan: –Efendim şikâyetnâme de bi'l-etrâf arz olduğu gibi bu husûsda hukukumuzu müdâfa'a için “Terakki” Bey'i tevkîl ettik.

Re'îs: –Demek fazla söyleyeceğiniz yok.

Vatan: –Hayır Efendim.

Re'îs: –(Milletin şahsiyyet-i ma‘neviyyesine hitâben): Hakkınızda okunan şikâyetnâmeyi iyi dînledîniz mi?

**[Sahife 423]**

C.: – Elleriyle başını gözünü oğuşturarak uykudan uyanırcasına bir hareketle, “Evet efendim dînledim.”

Re'îs: –Buna karşı ne diyacaksınız?

C.: –Ne diyeyim efendim bana ne teklif edilmiş de reddetmişim.

Re'îs: –Sana yapılan tekâlifâtı îfâ edip etmediğin sorulmuyor. Neden asrın müstefid olduğu fen ve ma‘rifetle alâkadâr görünmüyorsun?

C.- Efendim malûm-ı âlilerinizdir, bu gibi işleri Âdam diye ikbâle geçirmiş ve ömrümüzü ellerine tevdî' etmiş olduğumuz adamlar yapar, yaptırır da biz de peşinden gideriz.



Re'îs: –Şimdiye kadar öyle bir teşebbüsde bulunan ve bulunacak olsa peşinden giden var mı?

C.: –Her gün bir yalan îcâd olunur, şöyle olacak, böyle yapılacak denilir, biz de inanırız. Fakat arkası gelmez.

Re'îs: –Diyenler kim?

C.:–Umûrumuzu ellerine tevdi' ettiklerimiz.

Re'îs: –Bir şey binlerce sene binlerce def'a tecrübe edilmez ya, hatta tecrübe edilmiş bir şeyin bir daha tecrübesi memnû'dur. “men cerrebe'l-mücerreb” emrini tanımıyor musun.

C.: –Tanırız fakat kendi hâlimize bırakılır mıyız?

Re'îs: –Kim mâni' olabilir?

C.: –O engellerimiz.

Re'îs: –Onun sizden ne gibi farkı vardır.

C.: –Efendim bir kere mukadderâtımıza sâhib oldular mı bir daha ya ölmeliler de kurtulmalıyız, yahud da birbirlerine düşüp başını yemeliler de.

Re'îs: –Size bu sûretle tahakküm edebilecek kaç kişi tasavvur olunabilir?

C.: –Her memlekette üç beş kişi.

Re'îs: –Her memlekette lâ-akal beş, on, yirmi, elli bin nüfus bulunur, elli bin kişi bir kişiye nasıl olur da esir, köle olur. Allâh azîmü'-ş-şân size akıl, fikir, izzet-i nefis vermedi mi?

C.: –Cennetten sizi tard ettiren şeytânın şâkirdleri, bize de tasalluttan fâriğ olamıyor.

(Sonu var.)

## **GÜNÜN İZLERİ**

### **UMÛMÎ İMTİHÂNLAR**

Liselerde yirmi beş Mayıs'ta derslere nihâyet verilerek umûmî imtihâlara Haziran'ın birinci günü başlanacaktır.

\*

Kengirî Tedrîsât-ı İbtidâ'îyye Meclisi'nin kararıyla kazâ, nâhiye ve köy mekteblerinin umûmî imtihânlarına 25 Mayıs'ta, merkez mekteblerinin imtihânlarına da bir Haziranda mübâşeret edilerek a'zamî on gün zarfında nihâyet verilecektir.

\*

5 Haziran pençşenbih günü Kengirî Lisesi'nde geçen sene olduğu gibi bu senede ta'til ve meslek dersleri açılacaktır. Bu derslere Dârü'l-mu'allîminden mezûn olmayan bi'l-umûm mekâtib-i ibtidâ'îyye mu'allimlerinin

### **[Sahife 424]**

devâmları mecbûrî ve Dârü'l-mu'allîmin me'zûnlarının ihtiyârîdir. Taşradan gelecek mu'allimler lisede ibâte edilecek ve ayrıca i'âşe masrafı alacaklardır. Dersler Ağustos'un yirminci günü bitecektir.

\*

Geçenlerde Mâliye Müfettişi tarafından teftiş edilen Kengirî mu'amelâtının gayet muntazam ve sür'atle tedvîr edileceği memnûniyetle istihbâr edilmiştir. Muhâsebedeki çalışkan me'mûrlarımızı tebrîk ederiz.

### **BİR TEMENNÎ**

İlgaz kazâsında hâlâ bir Zirâ'at Bankası teşkil edilmemiştir. Pek cesîm ve halkı ez her cihet şâyân-ı mu'âvenet olan bu kaza bilhassa İstiklâl Harbi'nde belki her yerden fazla çalışmıştır. Burada Zirâ'at Bankası'na fevka'l-âde ihtiyâc vardır. Bu ihtiyâc düşünülerek İlgaz'da be-heme-hâl bir banka şu'besi açmak lâzımdır. Halkın ihtiyâcâtını halktan ziyâde düşünen hükûmetimizin bu mes'eleye ehemmiyetle nazar-ı dikkatini celb ederiz.

### **İDMÂN BAYRAMI**

Mayıs'ın yirmi üçüncü günü öğleden sonra Kengirî'da kışla civârında merkez mekâtibiyle mülhakat mekteplerinden bazılarının iştirâkıyla gayet zengin bir program dâhilinde muntazam bir idmân bayramı yapılacaktır.

Bu bayramda futbol müsâbakası icrâ edilecek, terbiyevî muhtelif harekât-ı bedeniyye gösterilecek, millî oyunlar oynanacak, her mekteb talebesi tarafından ayrı ayrı marşlar

söylenecak, yarış güreş ve birçok müsâbaka yapılacaktır. Bayram mahallî muhterem Sekizinci Topçu Alayı Kumandan ve zâbitânının kıymetli mu'âvenetleriyle fevka'l-âde mükemmel bir sûrette hazırlanmaktadır.

\*

Ayrıca bir de “büfe” bulundurulacaktır. Biletlerin tevzî'ine başlanmıştır. Birinci mevki' 20, ikinci mevki' 10 kuruştur.

Kengırı ahâlîsine ilk def'a olarak böyle müstesnâ ve sevimli bir gün yaşatacak olan genç ve yeni neslin bu hayırlı teşebbüslerini alkışlayarak karşılar ve muvaffakiyetlerini temennî eyleriz.

\*

Yeni gelen Ankara gazetelerinde Kengırı Vâli Vekili Sâhib Bey Efendi'nin Karahisâr-ı Şarkî Vilâyeti'ne tab'iyetinin Re'îs-i cumhurca tasdîk edildiğine dâ'ir bir fıkra görülmüşse de henüz böyle resmî bir tebliğ olmadığı ve âzîz valimizin yine Kengırı'da kalacağı müstahberdir. Şimdiye kadar, hayât, irfân, ümrân sâhalarında çok geri kalan memleketimiz kendilerinden pek büyük hizmetler görmüş, daha da görecektir. Kengırı'ya teşriflerinden beri millî rûhun hakîkaten azimkâr bir timsâli olarak tanınan ve az zamân zarfında herkesin kalbinde müstesnâ bir mevki' kazanan kıymetli vâlimiz Kengırı gibi mühim bir vilâyet merkezinden ayrılmaması lâzımdır.

Lise talebesinden Necdet Efendi tarafından tertîb edilen geçenki bilmecemiz Sakarya idi. Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciliği İnâs talebesinden 65 Mu'ammer Ali, ikinciliği talebesinden 16 Hüseyin Avnî Efendiler kazanmışlardır.

### **DİĞER HAL EDENLER**

Kengırı İnâs Mektebi'nden 20 Fâtımâ, 55 Advıyye, 9 Fâ'ika, 8 Kevser Ali, 37 Râbi'a, 51 Râbi'a, Karacaviran İnâs Mu'allimi Meliha Dîdâr, Şabanözü'nde müteka'id Mülâzım İsmâil Efendi kerimesi Sü'âd hanımlardır. Çankise mu'allimi Şaban Şevket, Çerkeş Başmu'allimi Gökmen, Çerkeş mu'allimlerinden Müftüzâde İsmâil Hakkı, Salih Sabri, Bozoğlu Mu'allimi Ferid, Mecidiye Jandarma Kumandanı Mülâzım-ı Evvel Mehmed Avnî, Şabanözü merkez Talebesinden 38 Abdülkerim, Arab karyesi mektebi talebesinden 1 Bâkî Sezâ'î, 16 Bekir Nadir, Kengırı Lise talebesinden 44 Hâlid, 139 Tahsin Ali, 64 Sâmî, 5 Râsim Câhid, 16 Hüseyin Avnî ve Hakkı Efendilerdir.

## CUMHURİYET ECZAHÂNESİ

Bi-mennihi'l-kerîm küşâdına muvaffak olduğum eczâhâneme muhterem halkımızın ihtiyâcâtını te'mîn edecek edviye-i tıbbiye ve müstahzârât-ı husûsiye celb ederek reçete imâline başladığım cihetle teşrîf edecek zevâtın her hâlde memnûn kalacaklarını ilân ederim.

Eczâcı Edhem

## MÜBÂREK BAYRAM

Oh!.. Bugün rûz-ı Hızr'ın onuncusundayız. Yağmur mebzûl, feyz-i bereket yolunda, Rama'zândan kurtulduk, yüzümüzün aklığı, alnımızın pâklığı ile bayramı yapalım dedik ve yaptık.

O günün sabâh namâzı vaktini müte'âkib iltimâ'âtıyla yeşil tepeleri âheste âheste aydınlatan güneş, ufuktan iki mızrak boyu yükselir yükselmez atılan bayram topuyla berâber yeni müskirât-ı kanûnu da zevkiyle, safâsıyla meydân-ı aleniyete atıldı. Ramâzânın eyyâm ve leyâlî-i rûhânî ve kudsînin kalblerde bıraktığı inşirâh-ı müştâkîsinin dört gözle beklediği mübârek bayram. Ümitlerin fevkinde neş'e ile ikmâl etti ve bu sûretle muhterem meb'ûslarımızın a'mâl-i sâlihaları (!) terâzîsinin kefesi yeni kanunun şu sûretle tatbîkiyle milyonlarca kiloluk ahmâl-i sakîle ile yerinden kalkmaz bir hâle geldi.

Çok hayır du'âlar (!) aldılar. Memleketin bir senelik kitâb zevkine bir sahîfe-i zerrîn ilâve ettirdiler.

Âzîz bayramda meslektaşlarıyla kafileler teşkîl eden ehl-i zevk, yeni kanunun şerefiyle(!) mütenâsib bir sûretde neyleriyle, meyleriyle, hay haylarıyla üç günü ikmâl ettiler.

Kal'adan vakit vakit atılan topların tarraka-i ânını, uşşakın na'ra-i aşkını, evlâdını arayan vâlidelerin, zevcinin yolunu bekleyen zevcelerin girye-i canhırâşta ta' kib etti.

Ve'l-hâsıl köyün kezîrinden âl-i muhtârına varıncaya kadar tam üç gün leyl ü nehâr tarab ve mest ile güzerân olundu.

Bu hâlimizle zâlimlerin tîğ ve gasbına uğrayarak çır çıplak çıkan kasabalar halkını andırırçasına güzerân olan bu üç günlük eyyham, memleketin kitâb-ı hayâtının münşî sahifelerine karışıp gitti.

Cenâb-ı Mevlâ'ya şükürler olsun ki, evvel günlerde evlâdlarının ve zevcelerinin sarhoşlukları yüzünden birkaç vâlidenin âh feryâdlarını, garib zevcelerinin girye-i nâlânını mûcib olmaktan başka felâketli ve acıklı bir hâl meydâna gelmedi.

Bu sebeble dökülen gözyaşların, edilen âhların vebâlini bu kanûnun kabulü için beyaz re'y veren meb'ûslarımıza yükletelim. Geçirdiğimiz mübârek bayramımızı muhterem okuyucularımıza tebrîk edelim. Hüda ağız tatlılığı ile tekrarını nasip etsin.

### **Kalender**

### **BİLMECE**

Bilmeceimiz altı harfli bir kelimedir.

4, 5, 6, 5'nci harfleri muhârebede kazanılan bir vasıf, 3, 4, 6'ncı harfleri bilmece ma'nâsına gelen Arabî bir kelime 4, 5, 6'ncı harfleri herkesin muhtâc olduğu bir şey, 2, 1, 6'ncı harfleri senin mu'ayyen bir zamânını, 3, 1, 6'ncı harfleri bir kavmi, 6, 5, 3'ncü harfleri İrân tarihinde ma'rûf bir isim, 4, 6, 3'ncü harfleri edebiyâtda müsta'cel bir kelime, 4, 6, 5, 3'ncü harfler ormânda barınan bir hayvanın yavrusunu, 4, 6, 5, 3, 2'nci harfleri ilmiyle tanınmış bir zâtın ismini ifâde eder.

Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciye güzel bir tesbih, ikinciye bir kitab verilecek diğerlerinin de isimleri yazılacaktır.

Diğer hal edenlerin esâmîsi kabın iç tarafındadır.

Bilmeceyi hal edenler kuponu rabt etmelidirler.

Bilmece Kuponu

Numara: 27

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'te Yüzbaşı Hafız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin Dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

1 Haziran 1340

Sene: 2

Sayı: 28

### **MÜNDERİCÂT**

Menemen'e Doğru / Hüseyin Avnî

Ümran / Ziyâ

Sa'dâbâd / İhsan Kamî

Koşma / M. F.

Semâ'î / Zahmî

Müseddes Muhammes

Gazel

Asrî Baba'nın Aşk [ve] Şevk ile Bir Va'azı / Asrî

Mahkeme-i Kübrâ

İdmân Bayramı / Uluğ

Günün İzleri / Halk Yolu

Hayâlât Zevk midir / Kalender

Kengiri Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

1 Haziran 1340

Sene: 2

Sayı: 28 (\*)

[Sahife 426]

## MENEMEN'E DOĞRU

### (7 Eylül 338- Harekât-ı Taarruziye-i Umûmiye Hatırâtı'ndan)

Serin bir ikindi rüzgârı kulaklarımıza Akdeniz sâhillerinin selâmlarını fısıldarken, biz de zümürdîn bağlar, bahçeler, nâmütenâhî yeşillikler arasında uzaklara doğru yılankavî zikzaklar yaparak kıvranan şoseyi takîb ediyorduk.

Artık gurub takarrüb etmişti. Güneş son kırmızı şu'â'âtıyla arza vedâ ederken ufuğun mâ'îmtırak semâsı da yavaş yavaş zulmetin siyah örtüleriyle bürünmeye başlamıştı.

Yolun tarafeynine gayr-i muntazam bir sûrette atılan top mermileri, fişenler, kırık tüfenkler, kasaturalar, bombalar hülâsâ bütün teçhizat-ı askeriyye Anadolu'nun harîm-i ismetinde boğulan düşmanın bakiyyetü's-suyûfunun bir gün evvel buradan pek gayr-i muntazam bir sûrette firâr eylediğine delâlet ediyordu.

Artık havâ tamamıyla kararmıştı. Her şey sükût ediyordu. Yalnız bu sükûneti yürüyüş kavlinin hafif gürültüsüyle ormanlarda uluyan çakalların sürekli çığırmları ihlâl ediyordu.

Kamer, sîmîn şu'â'âtıyla arzın kara çehresini aydınlatıyor, karanlıkların korkunç i'âmâkına gömülen yürüyüş koluna semâvî nûrlar ithâf ediyordu.

Nihâyet Menemen'in câzibedâr sîmâsı ufukta parlak elektrik ziyâları arasında görünmeye başladı. Uzaklardan kulaklarımıza aks eden o[r]kestranın rûh-nevâz sadâsı bize bugünkü yedi sekiz sâ'atlik yürüyüşün mezâhimini unutturmadı.

Biraz sonra Menemen'e dâhil oluyorduk. Menemen, vahşetin zâlim tecâvüzâtından masûn olan bu yegâne Türk şehri, göz kamaştırıcı elektrik ziyâları arasında sevimli sîmâsıyla bize beyân-ı hoş-âmedî ediyordu.

Oh! Burada Rabbimin birliğine delâlet eden mukaddes ma'bedler, sâlibin menfûr-ı tecâvüzâtına hedef olmamıştı.

---

(\*)Bu sayfada Atatürk'ün bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halkçılığın yegâne kahramanı sevgili Re'îs-i Cumhûrumuz Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri" açıklaması bulunmaktadır.



Uzun servîler arasından semâlara doğru uzanan yüce minâreleri ne kadar dînî vecd ile temâşa ediyorduk.

Türk gençliği burada vazifesini yapmış, ırsî kahramanlığını ibrâz ederek düşmanın cebin bakiyyetü's-süyûfunu imha etmişti.

### [Sahife 427]

Oh! Burada Türk mü'essesât-ı iktisâdiyyesi, sınıâ'ıyyesi, hey'et-i asliyyesiyle duruyordu.

Burada âzîz vâlidelerim, genç hemşirelerim şenî' tecâvüzâtta masûn kalmıştı.

Fırka bandosunun muharrik nağamâtıyla şirin, Menemen'in muntazam caddelerini geçerken güzergâhta sıralanan halk "yaşa" sadâlarıyla, çiçek buketleriyle halaskâr kitleyi taltîf ediyordu.

Mes'ûd, Menemen pek velveleli bir sûrette icrâ-yı âhenk ederken biz de mechûl ufuklara doğru gidiyorduk.

Hüseyin Avnî

### ÜMRÂN

Bir mülkün ma'mûriyeti dört şey ile olacağını ve bunların neden ibâret idüğünü geçenki makalemizde söylemiş idik. Ağniyânın sehâsı fukârâyı müsteafid edecek sûrette nakdîni hayırlı işlere sarf etmek ve dolayısıyla fakirlerin du'âsını isticlâb eylemek demek olacağını da arz eylemiş idik. Ümrânın esâsını yollar ile vesâ'it-i nakliyenin intizâmı ve ehveniyeti teşkîl eder. Kengiri civârında gayet zengin bakır madeni ve fahm-i haşbî(?) ve hatta Zonguldak maden kömürü damarlarına henüz yüzde iken bile müşâbih birkaç yerde maden kömürleri ve hatta petrol bile bulunduğu ve bulunacağı ve bu madenlerin bazısının imtiyâzı alınarak senelerden beri işletmeye teşebbüs bile edilmediğini ve bunun yegâne sebebi yolların intizâmsızlığı olduğu şüphesizdir, madenler işlese, fabrikalar yapılsa, i'mâlâthâneler vücûda getirilse Kengiri'da bugünkü fakir ve sefâletten eser kalır mı?

Ashâb-ı yesârdan görüştüklerime, servetlerini şirket hâlinde birleştirerek memlekete nâfi' işlere teşebbüs ne için etmediklerini su'âl ettim, emniyet ve itimâd mes'elesini ortaya sürüyorlar. Hisse senedâtlarına tevdi' ettikleri paralarının nasıl çürüdüğünü hikâye ediyorlar. İlk teşebbüste bu yolda zarar görmeleri gözlerini yıldırıldığını ileri sürüyorlar.

Şu hâle nazaran ma'mûriyetin dördüncü rengi olan ümerânın adâleti sayesinde mutazarrırların zararını bâdi esbâbın ref'i hâlinde ashâb-ı yesâra emniyet gelerek muntazam ve te'mînâtlı şirketler teşkil olunabilmek vatanın ümrânına doğru gidileceği şüphesizdir.

Ümerâ şirketlere paralarını verecekleri be-heme-hâl müstefid etmek için gayet âdilâne kanûnlar, usûller, nizâmlar yapmalı ve bunların be-heme-hâl tatbiki husûsunda adâlet göstermelidirler.

Hülâsâ-i kelâm sermâyedârlara emniyet ve itimâd

### [Sahife 428]

etmek neye mütevakıf ise onu yapmalıdırlar. Memleketimiz ecnebî sermâyesine muhtâcdır. Ecnebîler de paralarını emniyet altında görmek istiyorlar. Sulh konferansında en ziyâde adliyemizin ıslâhını ileri sürmelerinin sebebi hep budur. Vatanımızın her köşesine, her bucağına ecnebî sermâyesi gireceğini ve bundan da halkımızın müstefid olacağını beklemek doğru bir şey değildir. Bizim kendi paramızla kendimiz başaracağımız çok işler vardır. Bizleri yekdiğerimize emniyetsizlik gösterdiğimizi hâricden görenler bi't-tab' külliyyetli sermâyelerini aramıza sokmaya cesâret edemezler.

Bizler âlimâne ve vakıfâne bir sûretle işe başlamalıyız. Dolandırmak, dolandırılmak ortadan kalkması için her ne yapılmak lâzım ise onu yapmalıyız.

Az zamânda çok ileri gitmiş milletlerin bunun için ne çâre bulduklarını arayıp biz de bulmalıyız. Hükûmetimize bu uğurda terettüb eden vazife her ne ise onu hükûmetimizden işitmeliyiz. Mahkemelerimiz eskisi gibi otuz liranın tahsili için ashâb-ı mürâca'ata otuz liradan fazla masraf ettirmemek için te'sîs edilmiş birer betâ'ethâne değil, fa'âl ve âdil birer mürâca'atgâh olmalıdır. Bir de masârıf-ı muhâkeme ve pul mes'eleleri de ashâb-ı mürâca'atı nâ-çâr bırakan şekillerden kurtarılmalıdır.

Adâlet para ile satılmayan ve derhal tatbik ve infâz edilen bir memlekette müteakabil emniyet artar. Şirketler tezâyüd eder, fakirler iş bulur geçinirler. Zenginlik ve refâh husûle gelir. Bugün zarûret yüzünden evlâdını okutamayalar okuturlar. İlim sâhibleri çoğalır. malûmât çoğaldıkça ümrân çoğalır. Şu hârâb vatan ümrâna nâ'il olur. (\*)

---

(\*)Bu sayfada Çankırı'nın fotoğrafı vardır. Fotoğrafın altında “ Şirin Kengiri'nin manzarasından bir yaprak” açıklaması yer almaktadır.

## İsmâil Ziyâ

[Sahife 429]

### SA‘DÂBAD

Ulu köşkler burçlara el uzatır yükselir  
Çemenlerde ışıldar elmas dökme bir jâle  
Nev-hilâli andırır bağlardaki bir lâle  
Şakır şakır gülzârdan bülbül sesleri gelir

Âhû kızlar titrerler ince yaşmak içinde  
Sırmalar büklüm büklüm şakaklarda bayılır  
Hafif bir rüzgâr ile birdenbire ayılır  
İnci gibi saçarlar leblerinden bir hânde

Mina sunar bir yandan en nâzenîn mefpeçe(?)  
Uzaklardan çağlarken gümüş tellerle sular  
Sanki bu sa‘dâbâdı coşkun coşkun alkışlar

Râhatü'l-ervâh ile tatlı uyur bu gece  
Yerlerinden kımıldar çerâğların hepsi  
Dağlardan cevâb alır matrâbların nağmesi  
1 Mayıs [13]34

## İhsan Kâmî

[Sahife 430]

### KOŞMA

Bendsiz tasviyesiz, emeksiz şöyle  
Akar mı kolayca ark birdenbire  
Plansız meydânsız masrafsız söyle  
Vücûda gelir mi park birden bire

Sâniyeler altınlardan kıymetli  
Bilip çalışalım usûlü gayretli  
Hayâl tepesinde hayırlı sür'atli  
Koşarsak düşeriz şark birdenbire

Şenletip vatani birleşmeliyiz  
Didînmek yetişir elleşmeliyiz  
Derhal kaynaşmalı birleşmeliyiz  
Kafamız vurmadañ tark birden bire

En yüksek meziyet fennî kıymettir  
İlmî ihtirâ'î asrî hırsettir  
En kestirme çâre def'-i illetir  
Yükselmez "Kuron"la "Mark" birdenbire. (\*)

**[Sahife 431]**

**KENGİRİ ŞÂ'İRLERİNDEN ZAHMÎ  
SEMÂ'Î**

Gül ey serv-i hırâmânım yeter ağlattın ağlattın  
Dil-i uşşâkı sultânım yeter ağlattın ağlattın

Sarardı gül benzim soldu gözlerim kan ile doldu  
Cihân başıma dar oldu yeter ağlattın ağlattın

Mekânım âteş-i firkat helâk etti beni âfet  
Beni şâd eyle gel elbet yeter ağlattın ağlattın

Kalem tutmaz oldu destim dînle ey gözleri mestim  
Adûlar gelmesin dostum yeter ağlattın ağlattın

---

(\*)Bu sayfada Fahri Bey'in fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu muharrirlerinden M. Fahri Bey" açıklaması vardır.

Sever isen Hüdâ'yı gel Habîb-i Mustafa'yı gel  
Kulun Zahmî gedâyı gel yeter ağlattın ağlattın

### MÜSEDDES

Bezm-i ferdiyette ettin sevdiğim kendin cüdâ  
Hâl-i cem'iyette pek elvân eylersin edâ  
Çünkü olduk tâ ezel yârim seninle âşinâ  
Ya niçin îmâ edersin çeşm-i fettândan bana  
Var mıdır hâşâ yakın senden bana benden sana  
Tahtgâh-ı dilde ahkâm eyleyen sensin şâhâ

Nûru vâhid cânı yüz bin cân etmek nedir  
Yevm için her lânesin âşiyân etmek nedir  
Nokta-i tevhîdi halka râyegân etmek nedir  
Sen cihânda zâtını böyle nihân etmek nedir  
Var mıdır hâşâ yakın senden bana benden sana  
Tahtgâh-ı dilde ahkâm eyleyen sensin şâhâ

Cümle zî-rûh-ı cihân rûhü'l-hayâtındır senin  
Her bendeler cennât içre mehâfındır senin  
Mâ-hüve'l-maksûd olan âlemde zâtındır senin  
Her sıfâttan görünen zât sıfâtındır senin  
Var mıdır hâşâ yakın senden bana benden sana  
Tahtgâh-ı dilde ahkâm eyleyen sensin şâhâ

Çâr kitâbı çâr ânâsır içre tedbîr eyledin  
Nüşa-i kibriyâyı sen Âdem'de tastîr eyledin  
Hânım eşyâ-yı ulûhiyyette temhîr eyledin  
Levha-i dilde hayâlin nakş ve tasvîr eyledin  
Var mıdır hâşâ yakın senden bana benden sana  
Tahtgâh-ı dilde ahkâm eyleyen sensin şâhâ

Âlem-i dünyâda Zahmî görmedim menden denî  
Gördüğüm a'lâ görünce eyledim terk-i men beni

Çeşm-i tenzih eyledîn yâ nerde kıldın meskeni  
Seyr eden fark etmemiş senden beni benden seni  
Var mıdır hâşâ yakın senden bana benden sana  
Tahtgâh-ı dilde ahkâm eyleyen sensin şâhâ

[Sahife 432]

### MUHAMMES

Kande baksam gözüme sûret-i insan görünür  
Bunca mahlûk-ı cihân mahrem-i cânân görünür  
Cümle zî-rûh cihândan yine bir can görünür  
Mûra kılsam nazarı Şâh-ı Süleymân görünür  
Anla mir'ât-nümâdan nice seyrân görünür  
Bu etibbâ-yı fenâ ile olan halka mizaç  
Zâhidâ Hak'dan olur derd-i derûnuna ilaç  
Anla bir kere nedir nokta-i hikmetde revâc  
Tut sözüm ârif isen sende basîret gözün aç  
Her Hak'dan sana bak sûret-i Rahmân görünür

### GAZEL

Mir'ât-i dil ki havâdisle mükedder görünür  
Eser-i jâle ile gonca-i mü'essir görünür  
Bezm-i âlemde ne vermiş ise sâkî-i zamân  
Câm-ı endişe o neş'eyle muhammer görünür  
Beste-i şîve-i takdîr ise insan ne aceb  
Âmil-i nîk ü bed olmakta muhayyer görünür  
Giryeye ye's ile pür-i dîde-i âlem o kadar  
Bu mihen-gehde gülen varsa da ender görünür  
Fikr-i nâ-kâma sa'âdet mi gelir gelse bile  
Levh-i hâtırda hemen zillî musavver görünür  
İnkılâb üzredir âyin-i şu'ûnât her ân  
Gerçi Dehrî gibi bir hâlde mukarrir görünür

### Dehrî

[Sahife 433]

## ASRÎ BABA'NIN AŞK VE ŞEŞK İLE BİR VA'AZI

Gelin biraz konuşalım efendiler ağalar  
Tam bu sıra derdimizle uğraşacak sıralar  
Bu milleti için için kemiren çok yara var  
Düşünelim taşınalım çâresini bulalım  
Azm edelim birleşelim derdine el vuralım

Adam olmaz kafamıza bir şey te'sîr etmiyor  
Onunçün ya başımızdan da felâket gitmiyor  
Sanki bunca gördüğümüz tehlikeler yetmiyor  
Ağlanacak hâlimiz var düşünsek doğrusu  
Haklı görür sözlerimi biraz olan duygusu

Hırsla hased aklımıza fikrimize kök salmış  
Her taraftan rûhumuzu fitne fesâd kaplamış  
Kalbimizde zerre kadar hak, merhamet kalmamış  
“Şer kutusu” kafalara iyiliği gel anlat  
Şeytân gibi düşüncemiz gece gündüz mazarrat

Hiç birimiz birimizin yükseldiğin istemez  
Bin kulb takar ona hemen başka bir laf dînlemez  
“Cifit” olur mu biri, biraz güzel gezse çekemez  
Aklın varsa didîn uğraş durma çalış her zamân  
Senin nene lâzım elin işi gücü kakavan

### [Sahife 434]

Şunun bunun lâkırdısı gece gündüz sözümüz  
Ölsen yine el mâlında çıkasınca gözümüz  
Müslümânız lâkin uymaz yüzümüze özümüz  
Bir mürâ'-î sürüsüyüz korkumuz yok Allâh'dan  
Ağlarız ya hep yalandır zevk alırsız günâhtan

Kardeş gibi cân yormaktan sevişmedik bir kere  
Hep bir türlü kafa çektik toplanmadık bir yere

Bilmeliyiz bunlar bizi uğratan her dertlere  
Yeter artık bundan sonra akli başa alalım  
Fenalığı şu mübârek topraklardan kovalım

**Asrî Baba**

**[Sahife 435]**

### **MAHKEME-İ KÜBRÂ**

Re'îs: –Bizim şah[sı]mız mevzû‘-ı bahis olamaz. Bir müddet ömrümüzde bir kere aldandık ve cezâsını çektik fakat siz her gün bin kere aldaniyorsunuz bu kadar hatâ ve gaflet insan nâmıyla yâd olunanlara yakışır mı?

C.: –Şimdi olsanız yine aldanacağınıza şüphemiz yok çünkü mevsimine göre yalanlar icâd ediliyor.

Re'îs: İmânınızdan mı şüphe ediyorsunuz? Tecrübe bir kere, beş kere olur yoksa günde bin kere aldandığınız hâlde mütenebbih olmaz iseniz size ne sıfat vermeli!

Vekil “Terakki”: –Efendim her türlü inkişâf ve te‘âlîmize istibdâd mâni‘ oluyor diyorlardı. Meşrûtiyet ilân olunalı on beş sene oldu. Acaba medeniyete â‘id bir tanecik numûne irâ‘esine muktedirler mi? “İlim Çin'de dahi olsa öğreniniz” diye Hazret-i Peygamber'in emri sırf “kale yekülü” sîgasını çekmeye ma‘tûf değildir yâ! “Düşmanınızdan daha ziyâde mücehhez olun!” fermân-ı âlîsi ise, “gaflet, hatâ içinde uyuyunuz” demek değildir. Avrupalı, Amerikalı bizim on günde en mükemmel hayvânlarımızın alabileceği yolu otomobil ile sekiz, şimendifer ile on, velospit ile altı yedi, tayyâre ile iki sâ‘atte alıyor. Bizde ise hâlâ kablumbağa-vârî kağrı arabaları ile güyâ âdeme giden müstağni yolcular gibi patika, çamurlu, muhataralı yollardan gidiliyor. Düşman bize her bir güllesi dibek kadar gülle atan top meydâna getiriyor. Biz de düşmandan mühimmat tedârikiyle memleketimizi, nâmûsumuzu müdâfa‘aya çalışıyoruz. Her hangi nâfi‘ bir şey olsa gâvur icâdı diye –elimizden gelmediği için– tezyîf ediliyor. Hâlbuki sırf ta‘assub-ı cehliye sevki daha doğrusu halkı medeniyetten nevâle-çin olunca, bize ekmek kalmaz korkusunu taşıyan böyle halkın asıl düşmanıdır. Zirâ onlar en evvel medeniyetin meydâna getirmiş olduğu her feyzden müstefid olurlar ve ona da derhâl bir te‘vîl ile isti‘mâline fetvâ vererek kolayını bulurlar. Böylelerine sormalı ki, evinde yaktığın lamba, üzerine lâbis olduğun elbise hasbe'l-îcâb İstanbul'a gidecek olursan bindiğin vapur veya şimendifer, tahkir ettiğin gâvurun icâdı değil mi? Gâvûr icâdı ise



senin bundan istifâde etmecliğın için husûsî bir imtiyâzın veya mesâğ-ı şer'iyen mi var? Tabî'î ki yok diyecekler. Öyle olduğu hâlde âvâmın günâhı ne ki, medeniyetin feyzinden müstefid olmasın?

Avâm: –Ulemâ ve ashâb-ı it'ikâd kusûrlarını afv ettirici noktaları bilir yine biz ortada kalırız.

**[Sahife 436]**

Terakkî: –Cenab-ı Hak kanûn-ı ilâhîsini öyle herkesin keyfi için ihsân buyurmamıştır. Hatta kul tarafından meydâna getirilen bir silâh, hiç yapan âdemi vurmak husûsunda tefrîk ediyor mu? Elbette hayır! Öyle olunca her işi adâlete müstenid olan Allâh Te'âlâ hiç öyle bir sınıf-ı zümreye hilâf-ı mu'tâd imtiyâz verir mi?

Avâm: –Bizim dertlerimiz bir iki değil ki! Bir taraftan hükûmetin teklîfâtını vermek, diğer taraftan eşrâfın arzûsunu te'mîn etmekle mükellefiz. Onların arzûsunu is'âf etmesek her işte bin müşkilât çıkarttırırlar. Biz de şaşırđık.

Re'îs: –İşte kendi itirâfınla hakîkate temâs ettin.

Avâm: –Ne gibi efendim?

Re'îs: –Ne gibi olacak her şeyini mukadderâtımızı ellerine tevdi' ettiklerimizden bekliyoruz, diyordunuz. Şimdiye kadar ne gördünüz ki, ba'demâ da görmek ümîdinde bulunuyorsunuz? Size her hangi bir eşrâf ve müteneffizân mürâca'at eder ve yüzünüze gülerse mutlaka sizinle bitecek bir işi vardır. Neden seneden bir kere belgesini görmeyen, tanımayan, görse de görmezceden, tanısa da tanımazcadan gelen adamların kuru bir yüz gülmesine aldanıyorsunuz? İnsân söze gider ama her gün yüzüne gülen, bir işi olunca başını açıp seğirten, senin ufacık bir te'sîrin ile kalbi sızlayacak, sürûrunla göğsü kabarcak adam olmalı ki, sözünü tutasın, ardından gidesin.

Avâm- Biz bu sözlerinizden bir şey anlayamıyoruz.

Re'îs: –Zaten anlamadığınız için değil mi ki, cehâlet mengenesine zebûn oluyorsunuz.

Avâm: –Olmayanın çâresini bulamıyoruz ki.

Re'îs: –Dünyâda çâresiz iş olur mu? Fakat siz iyi düşünmezseniz tâbî'î çâresiz zannedersiniz. Eğer her şeyi iyi düşünür ve her iş için iyi adam bulup intihâb ederseniz her

işiniz yoluna girer. Hem kendiniz medeniyetin nûrundan istifâde etmiş hem de memleketin feyz ve i'tilâsını te'mîn eylemiş olursunuz. İyi bilmiş olmalı ki, her hangi intihâb olur ise olsun ehemmiyetli tutmalı öyle re'yleri rast gelene verilmemeli.

Terakkî: –Efendim, ehil ve elyakını aramak şöyle dursun, temsilde hata olmaz ya üşek (vaşak) denilen bir mahlûk vardır. Kendisine kurulan tuzağı görüyor da, “Benim için zahmet çekmiş, tuzak kurmuş, emeği boşa gitmesin” diye ağlayarak ve bilerek gider nefisini tuzağa teslim edermiş. Bunlarda öyle yapıyor. Kimisi kırk yıldan akrabayı ta'allukat oluyor. Kimisi babasından, dedesinden miras kalıyor, kimisi de asalet, necabet, hamiyet sâhibi oluyor. Bu kadar mebzûl iltifat ve hürmetlere karşı birer re'y diliyor. Bunlar da “Adam sen de, birer re'y değil mi ne ehemmiyeti var” deyip haklı haksız, lâıylıklı lâıyksız demiyorlar. Sonra da aksi geldi mi “Allâh belâsını versin, intihâb zamânı oldu mu kapı kapı dolaşırlar. Bir kere kazandılar mı bir daha

#### [Sahife 437]

kimseyi tanımıyorlar” diyorlar. Bir adamın eğer sana hizmet edecek derece de liyâkat ve meziyeti var ise onu sen ara bul, yoksa senden re'y dilenciliği yapanlar ve sana gelip de, “Efendi ağa usta vâkı'a adam değilim ya, adam olmak istiyorum bana şâhitlik yap da adam sırasına geçeyim” demek olduğunu ne re'y sâ'ili ve ne de re'yin sâhibi bir türlü anlayamıyor. Hele bazıları, “Adam benim bir re'yim var olsa da hoş, olmasa da” diyor. Fakat bunun hayır ve şerrini düşünmüyor. En ufak bir muhtâr intihâbında bile bir re'y fazlasıyla belki iyi bir adam intihâbına sebep olursa mahalleli rahat eder. Viddânına hâkim bir beledî a'zâsı intihâbına vesile olursa bütün memleketliye iyi bir hizmet etmiş, hele bir müntehib-i sâni çıkmasına veyâhud bir müntehib-i sâni olup da meclis-i umûmî veyahut da meb'ûsâna a'zâ intihâbına sebebiyet verirse iyi kararlar, iyi kanunlar çıkarttırarak umûm milletin refâhına hizmet etmiş olacağını hâlâ düşünemiyorlar. Hâlâ “Aman bir re'y ne olurmuş” fikrinde bulunuyorlar. Kesesindeki parayı çamura atsa ya. Hâlbuki bir re'y kesesindeki parasından daha kıymetli, daha ehemmiyetlidir. Onda bütün milletin hakkı vardır. O bir re'y ile arz ettiğim gibi iyi bir vekil çıkmasına sebep olursa orada haksızlık olmaz, ahâlî ve kendisi rahat eder.

(Mâ-bâ'dı var.)

#### [Sahife 438]

### İDMÂN BAYRAMI

İdmân Bayramı, evvelce müte‘addid def‘alar ilân edildiği vechile 23 Mayıs Cuma günü kışla meydânında Merkez mekâtibiyle Şabanözü, Tuht ve Dümeli mekteblerinin iştirâkıyla icrâ edildi. Sâha oldukça geniş olup etrâf çadırlarla ihâta edilmiş ve her husûsda halkın istirâhatı te‘min edilmiştir.

Halk fevka'l-âde rağbet göstermiş, daha sabâhtan bütün mevki‘ler dolmaya başlamıştı. Bi'l-hâssa hanımlara tahsîs edilen çadırlar bir iki sâ‘at içerisinde tamâmen doldu. Müsâbakaya sâ‘at altı buçukta başlandı. İnâs talebesinden otuz kadar hanım, önlerinde süslenmiş olan arabalarıyla marş söyleyerek sâhaya çıktılar. Araba gayet zarif bir sûrette tezyîn edilmiş olup önünde “Yaşasın Cumhuriyet” yan taraflarında “Âtînin Sâhibini Bugünün Kadınlığı Yaratacaktır” cümleleri nazar-ı dikkati celb ediyor ve içerisinde ellerinde iki buket çiçek bulunan bir küçük hanım oturuyordu.

Nihâyet hep birden sefâ geldî niz marşı ve sonra talebeden Sabire Hanım tarafından “Safâ Geldî niz” manzûmesi söylendi. Bunu müte‘âkib araba hareket ettirilerek mevkî‘-i mahsûsun önüne kadar getirildi. İçerisinden çıkan devre-i mütavassıta birinci sınıf talebesinden Adviye Hanım ellerindeki buketleri vâli ve alay kumandanı beylere takdîm etti ve müte‘addid def‘alar alkışlandı.

Bu sırada etrâfi kesîf bir yağmur bulutları kaplamış ve yağmur damlaları düşmeye başlamıştı. Ba‘dehû lise talebesi tarafından İstiklâl Marşı söylendi ve onu takrîben önde lise talebesi olduğu hâlde bi'l-umûm mektebler tarafından resmî geçit yapıldı. Fakat yağmur gittikçe şiddetleniyor ve programın diğer kısımlarının icrâsına meydan bırakmıyordu. Bir az sonra inâs talebesi tarafından müte‘addid marşlar söylendi ve oyun oynandı.

İğneye iplik geçirmek müsâbakasında inâs mektebi talebesinden 65 numaralı Muammer Hanım birinciliği, 55 numaralı Adviye Hanım ikinciliği, hayvânât-ı ehliyye yarışmasında lise talebesinden 31 numaralı İhsân Efendi birinciliği, 57 numaralı İsmâil Efendi ikinciliği, çenber yarışmasında

### [Sahife 439]

lise talebesinden 6 numaralı Kadri Efendi birinciliği, Tefikiye Mektebi talebesinden 39 numaralı Hâlid Efendi ikinciliği kazanmıştır. Karataş Mektebi talebesinden bir kısmı terbiye-i belediye hareketi yaptıktan sonra futbol müsâbakasına başlandı. Muntazam formlarıyla evvelâ lise biraz sonra Şabanözü talebeleri sâhaya çıktılar. Rofor Topçu Alayı zâbitânından Fevzi Bey'dir. Birinci haftayında her iki taraf müsâvî kaldılar. Beş dakika istirâhattan sonra

ikinci haftayıma başlamak için rofor müte‘addid def‘alar düdük çalmış ise de Şabanözü takımı yağmuru ve iki günlük seyâhatten mütevellid yorgunlukları ileri sürerek sâhayı terk ettiler. Bu husûsta fazla bir şey söylemeyeceğiz. Yalnız ikinci haftayımda Şabanözü talebelerinin sâhayı terk etmeleri hakîkaten herkesin nazar-ı dikkatini celb etmişti. Mademki seyâhatten mütevellid yorgunluk ileri sürülüyor o hâlde bidâyette müsâbakaya başlamamaları îcâb ederdi ki, o vakit lise talebesi alay efradı ile oynayabilirdi.

Ma‘a-mâfih hey‘et-i umûmiyyesi itibârıyla her iki tarz oyuncularını da güzel oynadılar. Liseden Âsım, Nûri, Mehmet, Hasan, İhsân, Necdet Bey ve Efendiler fevka'l-âde muvaffakiyet gösterdiler. Şemseddîn Efendi şahsî oynamaktan vazgeçer, Râsim Efendi de biraz daha çalışırsa her hâlde muvaffak olurlar.

Bir taraftan futbol müsâbacası devâm ederken diğer taraftan da güreş yapılmıştır. Yağmurun gittikçe kesb-i şiddet etmesi programın diğer aksâmının tatbikine imkân bırakmadı ve ahâlî birer birer dağılmaya başladı.

Ahâlîmize böyle müstesnâ ve sevimli bir gün yaşatan genç ve yeni neslin bu mühim ve hayırlı teşebbüs ve muvaffakiyetini dâimâ alkışlar, bu husûstaki kıymetli mu‘âvenetlerinden dolayı bilhassa sekizinci topçu ve alay zâbitânına da mekteblilerin en büyük şükranlarını arz etmeyi Halk Yolu kendisine mühim bir vazife addeder.

**Uluğ**

**[Sahife 440]**

**GÜNÜN İZLERİ**

**Muhterem Vâlimiz İbka Edildi.**

Mecmû‘amızın geçen sayısında Muhterem Vâlimiz Sâhib Bey Efendi'nin Karahisar-ı Şarkî'ye tahvil edilmeyerek Kengiri'da kalacağını istihbârâtımıza atfen demiştik. Mevsûkan elde ettiğimiz malûmata nazaran müşârünileyhin Kengiri gibi mühim bir vilâyet merkezinden ayrılması doğru görülmemekle bekâsı cihetine gidildiği takarrur ve tahakkuk etmiştir. Az zamân zarfında herkesin kalbinde müstesnâ bir mevki‘ kazanan ve ümrân, irfân sâhalarında çok geri kalan memleketimizde mühim hizmetler yapacak olan âzîz ve kıymetli vâlimize muvaffakiyetler temenni eder. Yeni dâhiliye vekiline de azim şükranlar takdîm ederiz.

## MA‘ÂRİF HABERLERİ

Merkez mekâtibiyle lisenin umûmî imtihânlarına başlanmıştır.

Boyalıca, Ovacık, Dümeli, İpsarı, Korgun, Ma‘rûf mektepleriyle Şabanözü ve Tuht nâhiyelerindeki mekteblerin umûmî imtihânları yapılmıştır. Şabanözü mıntikasında merkez mektebiyle Gümerdiğin mektebinin bu seneki muvaffakiyeti fevka'l-âde güzeldir. Mart, Arab, Ereğiz mekteblerinde geçen seneye nisbetle bu sene fazla bir muvaffakiyet görülmüştür. İç kazâya merbût mekâtib ile Tuht mekâibi talebesinden müktesebât-ı umûmiyyesi şâyân-ı memnûniyyet bir hâldedir. Mu‘allimlerimizin gayret ve mesâ‘îsini takdîr eyleriz.

\*

Mekâtib-i ibtidâ’iyye mu‘allimleri maâşâtının muvâzene-i umûmiyye alacağına Ma‘ârif Vekâletince te’mîn edildiği müstahberdir.

\*

Bi'l-umûm mekâtibe â’id olmak üzere İstanbul'dan mübâya‘asına lüzûm görülecek her nev‘-i eşyâ ve levâzım-ı dersiyenin bedelleri mukabilince sür‘atle te’mîn ve irsâli için İstanbul'da bir levâzım me’mûrluğu ihdâs edildiği müstahberdir.

\*

İmtihânla orta tadrîsât mekteblerinde mu‘allim mu‘âvini olmak isteyenlere â’id ta‘lîmât-nâmede mezkûr imtihân zamânı müddetleri yalnız bu seneye â’id olmak üzere birer ay temdîd olunmuştur.

\*

Bi'l-umûm dâr-ü'l-mu‘allimîn me’zûnlarının hizmet-i maksûre hakkını hâ’iz oldukları ve bu husûsda Müdâfa‘a-i Milliyye Vekâleti'nden umûm ahz-i asker riyâsetlerine tebligat yapıldığı müstahberdir.

\*

Mektebliler İdmân Bayramı hazırlığında inâs talebesinin fikirlerine “yirmi arşın satenle on arşın kurdeleyi” meccânen vermek sûretiyle ibrâz-ı hamîyyet eden Belediye Re’îsi Cemâl Bey'e Halk Yolu teşekkürler eder.

\*

Memleketimizin yetiştirdiği kıymetli etibbâdan Bakteriyolog İsmâil Hakkı Bey'in Kengirî'da icrâ-yı tabâbet etmek üzere şehrimize geldiğini memnûniyetle haber aldık. Fazilet ve hezâkatiyle tanınmış olan âzîz hemşehrimize “Hoş geldiniz” deriz ve muvaffakiyetler temennî ederiz.

### **HAYÂLÂT ZEVK MİDİR?**

Kese tehî, mide boş, vücûd hârâb, hâne loş. Fakat hayâtta hayâlât hepsinden hoştur.

Bir mu‘ammâ tarzında yazdığım şu cümleyi münâsebetsiz görenler olduğu gibi istihzâ ile karşılayanlar da bulunur. Fakat erbâbı anlar.

Ara sıra tutulduğum bu hayâlât ne kesemin, ne midemin, ne vücûdumun, ne hânemin boşluğunu, hârâbiyetini, karanlığı hâtırına bile getirmez. Anlayışıma göre her zî-rûhun yaşayışında ve kendisine mahsûs iki hali vardır. Birisi zevk diğeri adem-i zevktir. Hattâ mevt bile zâ'ikadır. Ben bozukları ancak hayâlâtımda tadıyorum. Çünkü maddeten tatmak ihtimâli benim için yoktur ve çok vakit kendi kendime diyordum ki:

–Bir âşık-ı şûrîde-dil olarak ma‘şûka-i hayâtımın âgûş-ı muhabbetinde bûse-i lebine gark edilsem bu benim için zevktir.

–Bir diplomat olsam da balolarda, ziyâfetlerde danslar yapsam, bu benim için zevktir(!)

–Bir gazeteci olsam da meb‘ûslara, vekillere hatta bütün şu‘abât-ı hükûmete hücum etsem, bu benim için zevktir.

–Belediye âzâlığına nâmzed olsam da müntehâblardan re‘y dilensem bu benim için zevktir(!)

–Bir müfettiş olsam da posta ücretine kırk para fazla te‘diyâtda bulunmuşsun, yahud “A‘zâları demirbaş eşyâ defterine kayd etmemişsin” diye teftiş ettiğim dâ'ire me‘mûrunu tenkîd etsem bu benim için zevktir.

–Bir mahkeme-i asliyye re‘îsi olsam da eski kafaların bir anda i‘dâmına hükm etsem bu benim için zevktir(!)

–Bir belediye re‘îsi olsam da memleketde tanzifât [ve] tenvîrâtı yok etsem, bu benim için zevktir(!)

–Bir ormancı olsam da rûhsatiyesiz çam dalından sigara ağzlığı yapmışsın diye köylüden bir okka bal cezâ-yı nakdî alsam, bu balın yemesi benim için zevktir.

–İmtihânlara mümeyyiz olsam da talebelerin getirdiği et‘ime-i nefiseden her gün bol bol yesem, üzerine de bardak bardak buzlu şârâblar, limonatalar içsem, bu benim için zevktir.

Ve’l-hâsıl bu gibi hayâlâtta zevk tadanlar hâdisât-ı âlemden rencide olmayarak her şeyden zevk alanlardır.

## **Kalender**

### **SANAYİ-İ MÜHÜR**

23 Mayıs [1]340 tarihinde kışla civârında icrâ kılınan İdmân Bayramı'nda mektebimizin mühr-i resmîsiyle zât-ı mührüm zâyi‘ olduğundan yenisi hakk ettirilmiştir. Ziyâ‘a uğrayan mühürlerin hükmü olmadığı ilân olunur.

Dümeli Baş Mu‘allimi

Geçen sayıdaki bilmecemiz Ilgaz idi. Hal edenler arasında kur‘a çekilerek birinciliği Konya'da Mecidiye Hanı'nda iki numaralı ticârethânedede Hâdimîzâde Feyzi Bey, ikinciliği ise lise talebesinden 61 numaralı Muhiddîn Efendi kazanmıştır.

### **DİĞER HAL EDENLER**

Lise Mûsiki Mu‘allimi Nûri İbrahim Bey, lise talebesinden 11 Abdullâh Hulûsî, 16 Hüseyin Avnî, Karacaviran talebesinden 3 Câhid, Çankise Mu‘allimi Şaban Şevket Efendiler ve inâs talebesinden 23 Züleyhâ Ali, 14 Tûbâ, 11 Nâdiye, 10 Sâbire, 9 Fâ‘ika Kenan, 27 Râbi‘a, Jandarma Yüzbaşılığından müteka‘id Hacı Behcet Bey'in kerimesi Nâ'ile, müteveffa muhâsebeci Ömer Fehmi Bey'in kerimesi Sâfiye, Cinâyet Müdde‘î-i Umûmîsi Sâdık Bey'in kerimesi Senîha Lemân Hanımlardır.

### **CUMHURİYET ECZÂHÂNESİ**

Bi-mennihi'l-kerîm küşâdına muvaffak olduğum eczâhâneme muhterem halkımızın ihtiyâcâtını te‘mîn edecek edviyye-i tıbbiyye ve müstahzârât-ı husûsiyye celb ederek reçete i‘mâline başladığım cihetle teşrîf edecek zevâtın her hâlde memnûn kalacaklarını ilân ederim.

**Eczâcı Edhem**

## **BİLMECE**

Bilmecemiz beş harfli bir hayvan ismidir.

Birinci, dördüncü, beşinci harflerden tereküb edecek kelime bir hayvânın vasfını gösterir. Üçüncü, beşinci harfler ıstılâhât-ı riyâziyyededir. Üçüncü, dördüncü, beşinci harfler âlât-ı mûsikiyeden birisini ve uzv-ı hayvâniyeden bir şeyi gösterir. Üçüncü, ikinci, birinci harfler tâli‘ ma‘nâsına gelir. Üçüncü, dördüncü, beşinci harflerin sonuna bir harfin ilâvesiyle ânâsır-ı insaniyyeden bir sıfat-ı mahsûsa delâlet eder.

Diğer hal edenlerin isimleri kabın iç tarafındadır.

Bilmeceyi hal edenler kuponu rabt etmelidirler.

Bilmece Kuponu

Numara: 28

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa‘zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.



## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

16 Haziran 1340

Sene: 2

Sayı: 29

## **MÜNDERİCÂT**

Ankara / Tahsin Nâhid

İzmir'e Doğru / Hüseyin Avnî

Harikûlâde Bir Keşif / Resimli Gazete

Kengirî Kasabası Her Türlü ve Ümrân ve Temeddüne Elverişlidir / İsmâil Ziyâ

Sadaka / N. Z.

Medeniyeti Yükselten Ameledir / Hasan Tahsin

Kengiri Şâ'irleri / T. N.

Gazel / Dehrî

Gazel / Kerküklü M. Nedîm

Günün İzleri / Halk Yolu

Kırk Bir Buçuk Mâşâallâh / Kalender

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

16 Haziran 1340

Sene: 2

Sayı: 29

## ANKARA

Türk'ün yıllardan beri uğruna kan döktüğü Cumhuriyet'in temiz ve mütevâzı yükseldiği yer Ankara'dır. Cihân tarihi üzerinde azim ve şereften kurulmuş hâtıraların, vâkı'aların menba' ve mecmû'u olan Ankara, Türk'teki irâde kudretinin bir timsâlidir. Senelerden beri özlediğim bu şehre vardığım zamân yeni Cumhuriyet'in merkezi olması dolayısıyla şekil itibâriyle fazlaca yavan buldum. Fi'l-hakika Ankara pek çok noxsânlarla mâliktir.

Ankara medenî bir şehrin, şehir itibâriyle hâ'iz olması îcâb eden gösterişlerden çok mahrûmdur. Tozu ve sıcaklığıyla ma'rûf olan Ankara, bütün noxsânlarıyla berâber cihân-ı medeniyeti hayretlere gark eden tezâhürât ve heyecânların menba' ve masdarı olmak itibâriyle şerefli; uludur. Evet, bugün Ankara medenî ihtiyâcâtı tatmin edecek mü'esseselere, fabrikalara, müheykel binâlara, mu'azzam dârü'l-fünûnlara, müzelere, tiyatrolara, hastahânelere, umûmî bahçelere, kütübhânelere, muntazam, geniş yollara, tramvaylara ve zengin bir şehir emânetine mâlik değildir. Bu yüzden belki bazı vatandaşların kalbinde bir sevgi bırakmıyor. Devâm eden mesken buhrânı zarûrî ihtiyâcâta â'id mevâddın pahalı olması, bu sevgiyi biraz daha uzaklaştırıyor. Fakat ne olursa olsun zamânlar çepeçevre felâketlerle çevrilen

### [Sahife 442]

Türk yurdu en büyük heyecân menba'ı Ankara'yı görmüş ve Türk milleti Ankara'dan aldığı feyz-i irâde ile harekete gelmiş ve yine Ankara'dan yükselen îmân güneşiyle nâmûsunu, istiklâlini kurtarmıştır.

Ankara bu mütevâzı şehir, belki bir şehir değildir ve belki tabî'atda ve hayâtda tekâmülün sırrına eremeyenler için bir hiçtir. Fakat bence Ankara, istikbâlin en geniş, en feyyâz, en şîrîn, en coşkun feyz ve irfân menba'ı, medeniyet yuvasıdır.

Nasıl ki, Türk'ün dehâsı orada toplanarak yeni ve eski dünyâlara hayret veren hakikatleri doğurmuş, yarın da yine aynı dehâ, aynı kudret yükselecek ve bugünlerin nevmîdâne duygularına iş ve hareketle bir hatt-ı butlân çekecektir.

Daha dün Yunan'ın yok olan ordusu gözünü ve gayesini Ankara'ya dikmiş ve Ankara'da serbest ve ser-mest Yunan atlılarının gezdiği gün Türk'ün harîm-i azmine en kahir hançerin saplacanağını zan etmişti. Türk rûhunun, Türk'ün müttekâmil ve temiz

ma'neviyyâtının toplandığı Ankara, Sakarya'nın kanlı sularına, Haymana'nın ateşli havâ dalgalanan ovalarına karşı iki tepe üzerinde yükselen bir cebhe ile fedakârlık ve fazîlet cebhesiyle şahlanmıştı.

Türk'ün millî Kâbesi olmak şerefini, ulviyyetini kazanan Ankara, Türk'ün idâre ve irâdesine merkez oldukça Cumhuriyet müterakkî bir feyz-i şerefle (\*)

### [Sahife 443]

millî dehâyı inkişâf ettirecek, iktisâdî, ictimâ'î, siyâsî hareket ve hamlelerden çıkacak netîcelerde tereddüt ve menfî gösterişlerden ziyâde kat'iyet ve emniyyet müşâhede olunacaktır.

Zamân ve hâdisât Ankara'yı Türk Cumhuriyeti'ne merkez yapmıştır. Bunda esâs olan hayât ve istikbâle â'id îcâbâtdır. Şahsî fikirler bu mes'eleyi yalnız tasvîb etmişlerdir.

Her işi zamânında hâl etmek düstûrunu kabul eden zümreler îcâbât ve ihtiyâcâta ehemmiyet vermek mecbûriyetindedir. Buna binâ'en Ankara, Türk'ün bugün ve yarın hükûmet merkezidir ve merkez olarak kalacaktır.

Dilber İstanbul'un efsûnlu havâsı, şirin ve câzib manzarası, a'sâbı gevşetiyordu. Orada devletçilik ve hükûmetçilik mâhiyeti takdîr edilemeyen bir gösterişten ibâretti. Âlâyîş, nümâyîş, oyalanma efkâra, harekâta hâkimdi. Hükûmetçilere Dersa'âdet'in menâzır-ı bedî'ası Alemdağı'ndan ötesini göstermiyordu. İşte Anadolu'nun bugünkü hârâb hâli, İstanbul'daki hükûmetçilerin yâdigârıdır.

Esîr İstanbul'un tehassürünü çok derinden duymuştuk. Mehmetçiğin süngüsü İstanbul'dan düşmanı atmakla kalbimizdeki o tehassürü de çıkarmıştır. Bugün ise yalnız ma'rifet ve me'mûriyetin mütehassiriyiz; bu irfân ve ümrâmı ancak merkezi Ankara olan Türk Cumhuriyeti te'mîn edecektir.

Ben Ankara'da hummâlî bir fa'âliyet, büyük bir rûh gördüm. Bu fa'âliyeti, bu büyük rûhu ihlâl etmesi muhtemel ancak İstanbul'un Bâb-ı Âlî zihniyetini taşıyan kafaların adamlarıdır. O köhne fikrin sâhipleri idâre başında eğer varsalar, Cumhuriyet'in ve Türk köylüsünün şerefi nâmına atılmalıdır ki, hükûmet işlerindeki samîmiyet, ciddiyet, sür'at ve

---

(\*)Bu sayfada Çankırı Hükümet Konağı'nın bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında " Kengirimizin Hükümet Konağı" açıklaması yer almaktadır.

haysiyet dâimâ muhâfaza ve idâme olunabilmelidir. Hükûmet çarhını bozacak, idârenin selâmetini ihlâl edecek zihniyet, Bâb-1 Âli zihniyetidir.

“Ankara ve Anadolu çoktan taşralıktan çıkmıştır, Türk Cumhuriyeti halkın hâkimiyeti demektir. Köylü efendimizdir.”

İşte bu esâsları i'tiyâdîn te'sîriyle Bâb-1 Âlîciler kavrayamazlar.

Onlar ki, asırlardan beri halkın ve köylünün mukadderâtıyla oynamaktan zevk alan ve saltanat diye sefâhetin en denîlerini yaşayan kuvvetlerin mahkûmu idiler.

Bilâ-riyâ ve çok samîmî söylüyorum: Ankara'yı çok sevdim. Çok samîmî buldum. Bu Ankara'da bir Beyoğlu olmadığından olsa gerek..!

**Tahsin Nâhid**

[Sahife 444]

**İZMİR'E DOĞRU**

**(9 Eylül [1]338 Harekât-ı Ta'arruziyye-i Umûmiyye Hâtırâtı'ndan)**

Kurtuluş şenliklerini pek çılginca icrâ eden münevver ve medenî Menemen'i terk ederek uzak ufuklara mehîb ve korkunç kanatları arasına gizlenen İzmir'e doğru gidiyorduk.

İzmir, asırlardan beri Türk yaşayan Akdeniz'in bu şirin hâkimesi, üç sene mâ'î-beyazın mel'ûn esâreti altında inleyen şarkın bu güzel dilberi, kim bilir halâskârlarını ne kadar hasretle bekliyordu!

Bugünkü otuz beş kilometrelik yürüyüşe rağmen, bu gece manevî bir vakit bize yeni bir rûh, yeni zindegi bahş ediyor, mechûl ve kutsî bir ilhâm bize pek büyük başarılar add ediyordu.

Biz bu manevî ilhâmdan iktisâb-ı kuvvet ederek muttasıl yürüyor, üç seneden beri esâretin kakhâr-ı tazyîkleri altında inleyen masûm İzmir'imizi kurtarmaya gidiyorduk.

Tan yeni ağarmaya başlamıştı. Semânın şîrîn çehresi yavaş yavaş karanlıkların siyah perdeleri arasından belirliyordu.

Bugün hayâtın en mes'ûd bir gününü idrâk ediyorduk. Bugünkü heyecânı, sürûru belki hayâtta ilk def'a his ediyorduk. Çünkü birkaç sâ'at sonra on beş günden beri hasretiyle yandığımız, uğrunda kan döktüğümüz mu'âzzez İzmirimize kavuşacaktık.

Parlak güneş altın ışıklarıyla tepeleri yıldızlarken biz de İzmir'in on beş kilometre cenûbunda vâki' bir Rum çiftliğine gelmiştik. Verilen emir üzerine yürüyüş kolu tevakkuf etti.

Kim bilir? İzmir'e daha muntazam bir sûrette dâhil olabilmek için burada bazı nevâkısımızı ikmâl edeceğiz. Ve birkaç sâ'at istirâhat edecektik. Fakat Heyhât! Vaz'iyet düşüncemizin büsbütün hilâfına idi.

Son merhâlemizin burası olduğunu, İzmir'e başka bir fırkanın gireceğini, pek büyük te'essürle haber aldık. İzmir tarihde misâli nâ-meşhûd bir sûretde halâs ve zafer şenliklerini icrâ ederken biz de mütehassirâne uzaktan mâ'î ufuklarını seyir ediyorduk.

### **Hüseyin Avnî**

[Sahife 445]

### **HARİKÜ'L-ÂDE BİR KEŞİF: ÖLÜM ŞU'Â'İ**

Son senelerde, hattâ son aylarda hârikü'l-âde keşifler ve ihtirâ'lar birbirini ta'kîbe başladı. İnsânlar yeni tanılmaya başlanan bir takım kudretleri artık serbestçe tatbîkat sâhasına koymak ve bunlardan belki cihânı değiştirecek olan netîceler çıkarmak üzeredirler. İşte bir iki haftadan beri telgrafların haber verdikleri o Avrupa gazetelerinin hârâretle bahsine giriştikleri ölüm şu'â'ı da bu hayret-engiz ihtirâ'lardan biri olmak üzere kabul edilebilir.

Bu şu'â şimdiye kadar malûm olan Röntgen şu'â'ı, radyum şu'â'ı, herç şu'â'ı gibi teşhis ve tedâvîye yahut insanların bir sa'âdet çâresi buldukları zamân muhakkak birkaç tane de felâket vâsıtası keşf etmiş oluyorlar. Meselâ tahte'l-bahirlarda, tayyârelerde hâsıl olan terâkkîler ma'a't-te'essüf milletlerin birbirine karşı tecâvüz ve hücûm hırslarını teşvîk edecek mâhiyettedirler. Ölüm şu'â'ına gelince, bu esrârengiz ziyâ en kutlu bir vâsıta-i imhâ olmak itibârıyla insanlığın başına bir belâ getirecek sûrette görünüyor.

İngiliz âlimi Garindel Matyos bi't-tab' bu ziyânın mâhiyetini henüz en gizli bir sır olarak muhafaza ediyor. Hatta kendisini ziyâret edip bazı tecrübelerinde hazır bulunanlar bu esârarengiz kudreti saklayan kutunun dâimâ kapalı bulunduğunu ve İngiliz âliminin bu kutuya

muhâfaza-i esrâr unvânını verdiğini söylüyor. Bundan dolayı ölüm-ı şu‘â’nın mâhiyeti hakkında henüz hiçbir kimse tafsilâta girişmek değil, tahminde bile bulunamaz. Yalnız kâşifin yaptığı tecrübeler basit bazı tertibât ile on, on beş metre uzakta bulunan baruta yalnız ziyâ vâsıtasıyla ateş vermek, ifleyen bir motoru salonun bir ucundaki tertibât ile derhal tevkîf etmek gibi hârikûlâde şeylerdir ki, böyle herhangi bir mesâfedен motorların yalnız ziyâ vâsıtasıyla tevkîf edilebilmesi, havâdaki tayyârelerin motorlarını durdurarak birer yaprak parçası gibi boşluğun içinde yuvarlanmalarını, hatta tahte'l-bahirlerin, zırhlıların ve direnotların da oldukları yerde kuma oturmuş gibi saplanmalarını mûcib olacak demektir. Bu ziyânın uzaktaki bir

#### [Sahife 446]

noktayı arada hiçbir vâsıta bulunmaksızın ateşlemek kabiliyetini ise arzu edilen bir mü’essese veya şehri bazı tertibât netîcesinde yakıp mahvetmeye müncer olacaktır.

Fi'l-hakika Garindel Matyos'un şu‘â’ı henüz böyle büyük bir şehri tutuşturmak ve tayyâre filolarını avlamak gibi mu‘azzam tecrübeler geçirmedir. Ancak İngiltere'nin sâbık Kuvâ-yı Havâ’iyye Müsteşârı Amiral Mak Ger'in mes’eleye fevka'l-âde ehemmiyet vererek İngiltere hükûmetinin nazar-ı dikkatini celb etmesi ölüm şu‘â’nın ehemmiyeti hakkında kuvvetli bir şehâdetir.

Kezâlik İllüstrasyon Gazetesi'nin Muharrir-i Fennîsi Ludvik Nodo'nun Londra'da muhteri Garindel Matyos dârü'l-mesâ’îsinde ziyâretinden sonra gazetesine yazdığı sütûnlarda bu mühim şahsiyet ve esrârengiz ihtirâ’ hakkında şübheye mahal bırakmamaktadır.

Ludvik Nodo diyor ki, “Garindel Matyos İngiltere'nin en ciddî tecrübe yapan ulemâsından biri olmakla meşhûrdur. Hattâ umûmî harb esnâsındaki ihtirâ’larından ve tecrübelerinden dolayı İngiltere Hükûmeti kendisine 25 yıl İngiliz lirası tahsis etmiştir. Bundan mâ‘adâ şarlatanlıktan fevka'l-âde müctenib, gayet mütevâzı hattâ mahcûb bir zâtdır. O derecede ki, kendisi hakkında yapılan tezâhürâta cevâb vermek lüzûmu karşısında hazırladığı cevâbı kendisi okumayarak mahcubiyeti hasebiyle bir refikine kırâ’et ettirmiştir.

Muharrir, ölüm ziyâsı muhteri‘inin kendi huzûrunda yaptığı tecrübeyi şu sûretle anlatıyor: “Onbeş metre uzunluğundaki laboratuvarın bir tarafında kuvvetli bir motor işliyordu. Muhteri‘ diğer köşede bulunan bir projektörün önünde durdu ve bana arzu ettiğim zamân işâret etmemi tenbih etti. Ben ne zamân elimle işâret verdimse muhteri‘ ziyâyı

makineye tevcih ediyor. Ve makine menba‘-ı kuvveti birden bire tükenmiş gibi zorla birkaç tenbel tur yaptıktan sonra duruyordu.”

Bu ziyâ vâsıtasıyla uzaktaki mahlûkatı birden bire öldürmek de kabil oluyor. Fakat ben orada iken bu tecrübe tekrar mümkün olmadı. Çünkü Londra'daki Himâye-i Hayvânât Cem‘iyyeti kedileri, köpekleri hattâ fareleri bu yeni şu‘â‘ı vâsıtasıyla öldürmek tecrübesi yapmamak için müdâhalede bulunmuştur. Dünyânın her tarafında hele şarkta, türlü barbarlığı yapmaktan ve milyonlarca insanın kırılmasına sebep olmaktan çekinmeyen İngilizlerin fennî tecrübeler uğrunda beş on hayvanın fedâ edilmemesine razı olmamaları pek garibdir.

Ölüm şu‘â‘ının sırrı bakalım daha ne kadar saklı kalacak? İngiltere Hükûmeti yalnız tecrübe ile iktifâ etmeyerek bu ziyânın menşe‘ini öğrenmeden ilmin keşfini satın almak istemiyordu. O da kim bilir kaç milyonluk bir hakk-ı keşif almadan

#### [Sahife 447]

sırrını vermek fikrinde değildir. İşte bu ihtilâfî duyan ve Fransa'da sanâyi‘-i cesîmeyi idâre eden Lyonlu bir mühendis, Matyos'u Fransa'ya davet etti. Ve tecrübeler Lyon'da tekrar edildi. Bu son tecrübelerde hâzır bulunan gazetecilerden biri de müşâhedâtı hakkında ahîren bir makale neşr etmiş olan Honura'dır ki, o da yukarıda bahs ettiğimiz esrârengiz hâdiseleri te‘yîd ediyor. İş henüz açık yerde ve havâdaki tayyâreler üzerinde tekrar edilmemiş olmakla beraber tecrübelerin Lyon'da yapılması İngiltere'yi telâşa düşürdü. Ve mes‘ele avâm kamarasında hükûmetten soruldu. Kâşif son defa olarak tekrar Londra'ya davet olundu.

Bakalım bu sırrı daha evvel İngiltere Hükûmeti mi öğrenecek? Yoksa Fransa mı? Mister Matyos'un ölüm şu‘â‘ı böyle iki memleket arasında birçok dedikoduyu mûcib olurken diğer taraftan İngiltere'de Şefild Dârü'l-fünûnu Hey‘et-i Tedrîsiyyesine Doktor Rold isminde bir zâtın da buna benzer bir keşfinden bahs ediliyor. Bu keşif de elektrik kuvveti vâsıtasıyla istenen nokta üzerinde telsiz olmak kaydıyla tecrübiyyât yapabilmek imkânından ibârettir ve henüz mâhiyeti mechûl olup tecrübeleri de yapılamamıştır.

Görülür ki, Gazindel Matyos'un müthiş ihtirâ‘ı karşısında âdetâ ona rakib, ona yeni keşif de denilmek üzeredir. Ve bunu da ihtirâ‘ eden yine bir İngiliz âlimi olup o da ma‘a't-te‘essüf medeniyetin, terakkînin yıkıcı vâsıtalarından yani ölüm şu‘â‘ının arkadaşlarından demektir. Yakında yapılacak olan tecrübeler Avrupa'nın fennî mecmû‘alarında münâkaşa edilmeye başlanacaktır. Biz hâsıl olan netîcelerden kari‘lerimizi haberdâr etmeyi bir vazife ad ediyoruz.



Son alınan haberlere göre Mister Matyos'un ölüm şü'â'ı veyâ şeytânî ziyâsı birçok hükûmetler arasında rekabete vesile olmaya başlamıştır. İngiltere galibâ kendi teba'asından ve kendi milletinden olan muhteri'i her zamân kandırmaya muvaffak olacağını düşünerek pek üstüne düşmemiş ve muhteri'in infî'âlini celb ederek Lyon'a hareket etmesini mûcib olmuştu.

Fransa'dan mâ'adâ Amerika da Mister Garindel ile müzâkerâta bulunmaktadır. Almanya ise bir Hollanda şirketinin vesâtatıyla müzâkereye girişmiştir. Beri tarafta Sovyet Rusyası bu şü'â'ı taht-ı inhisârına almak üzere sâhibine tekliflerde bulunmaktadır.

İngiliz kâşif şimdiden Ron İnşâ'at Destgâhları Müdür- i Umûmîsi Mösyö Ruvaye ile bir mukavele akd etti. Bu mukavele mûcebince ölüm şü'â'ının kabul-ı isti'mâl ve tatbîk bir hâle vaz'ı için şirket tarafından vaz' olunacak sermâyeye mukabil şü'â'ın satılmasından hâsıl olacak temettu'un yüzde yirmi beşi şirkete â'id olacaktır. Ma'amâfih şü'â'ı üzerinde kontrol hakkı dâimâ kâşifin elinde kalacaktır. Kâşif yakında Londra'ya avdet ederek labarotuarını ve âlât-ı sâ'iresini Lyon'a nakl edecektir.

### **Resimli Gazete**

**[Sahife 448]**

### **KENGİRİ KASABASI HER TÜR ÜMRÂN VE TEMEDDÜNE ELVERİŞLİDİR**

Evet! Kengiri kasabası Acı Çay ve Korgun Çayı gibi tabî'atın en feyizli iki ni'metine mazhardır. Ma'a't-te'essüf bu iki nimetin kadri bilinmedikten, sıhhat ve istirahat-ı umûmiyye hüsn-i te'sîrinden ziyâde su-i te'sîri vardır. Hele iktisâden bu iki çaydan edilmesi lâzım gelen istifâdenin azameti hâl-i tabî'ide bırakılması yüzünden geçtiği yerleri tahrîb ettiğinden bir türlü takdîr edilemiyor. Bu çayların yataklarının tesbitini ve mecrâlarının her zamân istikametlerinin aynı cihetlere tevcihi için edilecek bir fedakârlık Kengiri'ya ne kadar münbit ve mahsûldâr ârâzi kazandıracığını ve bu ârâzinin cüz'î bir zamânda husûle getireceği istifâde edilecek fedakârlığı kat kat telâfi edeceğini kimse inkâr edemez. Bu çaylar etrâfda hayretlerle gördüğümüz terâkkiyât-ı asrîyyeyi vücûda getiren fa'âl milel-i ecnebiyyenin elinde bulunmuş olsaydı acaba bunları böyle mi bırakırlar idi. Beş on sene evvel meşhûr Papagalo Risalesi'nde bir resim görmüş idim. Topraklarımızı gayet güzel on dört yaşında kız olarak ve bizi de seksenlik beli bükülmüş aksakallı, başı sarıklı, ayağı çarıklı, bunak bir ihtiyâr hey'etinde tasvîr ediyordu. O dilber kızlar etrafına her müterakki milletten birer genç, dînç, zarîf giyinmiş âşıkları yığmış idi. Kız ihtiyâra arkasını ve ihtiyâr da kıza sırtını çevirmiş âşıklarına rûy-ı iltifât göstermekte idi. Fe'tebirû! Yâ uli'l-ebâr!

O ihtiyâr Türk! O hilâfet vesîlesiyle başımıza belâ kesilen o köhne sultanlık bugün öldü. Yerine genç ve tuvânâ Cumhuriyet delikanlısı ka'im oldu. O bâkire-i tabî'atın etrâfındaki âşıklar her birisi o mehâbetli delikanlıdan ürkerek kızın etrafından kaçıştılar ve fakat o hırs ve tama'ı îmâ eden tablodan, o temâşâ sahnesinden büsbütün çekildiler, birer köşesine sindiler. Cumhuriyet delikanlısının vatan-ı nâzenînine göstereceği iltifâtı ve ondan edeceği müştâkane istifâdeyi gözetliyorlar.

O kızın bekâretinden, târâvetinden, halâvetinden, zârâfetinden müstefid olacak mertliği göstermeyen o adama karışan ihtiyâr ile bu nev-zuhûr delikanlıyı mukayese ediyorlar. Bizleri temsil eden bu genç delikanlı yine bu kıza lâyık iltifâtı gösteremez ve aynı o ihtiyâr gibi o güzel kızın bekâretini izâle ve ondan evlâdlar yetiştirmeye azmimizi i'mâle etmez

#### [Sahife 449]

isek bizim nankörlüğümüzü gören bu dilberin, bu dildâdenin, kendisine iltifât edenlere yüz çevirerek onları yeniden teşcî' ederek, o hırs ve tama' sahnesine yeni baştan çıkacakları ve çıkmaya cesâret edecekleri gün gibi âşikârdır. Çünkü yine birbirine “Ne duruyoruz baksanıza!” bu âşık kısır. Kıza yaklaşmıyor, bakmıyor, kızını hoşnut etmiyor, haydi meydân bizimdir” diyerek birbirini teşvîk edeceklerdir.

Vatanımızın tahte'l-arz ma'deniyâtı fevka'l-arz istifâde menâbi'i işletilmez ve nâfi' bir şekilde sokulamazsa bi't-tabi' o feyz ve bereket, nefh-i servet saçmak, doğurmak isteyen o sevimli kızcağız bizden memnûn olmaz ve yüz çevirir, bir taleb bir iğdiçten nasıl memnûn olmazsa o da bizden memnûn olmaz. Biz niçin bir iğdiç vaz'iyetinde kalalım? Haydi, kuvvet ve kudretimizi düşmanlarımıza gösterdiğimiz gibi sevgili vatanımıza da gösterelim. Onu kendimizden hoşnut ve râzı edelim. Gözetleyicileri nevmîd bırakalım.

Asıl maksat Kengırı hakkında birkaç söz söylemek iken coşkunluk edip sözü umûmiyyete dökmek gibi taşkınlık edişim, ma'füv görülsün. Cumhuriyet ki, her ferdimizin hey'et-i mecmû'ası cumhuriyetimizdir. Daha doğrusu her ferdimizin mecmû'ası cumhuriyetimizdir. Şu hâlde hepimize çalışmak ve hem de geceli gündüzlü çalışmak lâzımdır. Artık neme lâzım! Adam sen de! O hükûmet işidir” demek vatanımızı sevmemek demektir. Her vatanını seven, vatanına âşık olan, vatanından mütena'im olmak dileyen, mutlak vatani için çalışmalıdır. Kengırı servet ve sa'âdetini Acı ve Korgun Çaylarından beklemelidir. Kızılırmak'da seyr-i sefâ'in imkânı hâsıl olsa acaba Kengırı'ya şumûlü olamaz mı? “Olur

efendim, olur. Kengiri kasabasının önünde direklerinde sancağımız temevvüç eden gemiler, vapurlar bile görülür. Bu sulardan iğneli bendler veya sâir usuldeki bendler yapılarak irtivâ ve ıska yapılır. Büyük derbend deresine on beş metre arzında, on beş yirmi metre irtifâ'ında su bendi yapılarak susuzluktan inleyen şehre tevzî'-i miyâh yapılamaz mı? Etrâftaki susuz köylere bu sudan su sevk olunamaz mı? Gerek Korgun ve gerekse Acı Çaylar on metreden fazla bir irtifâda sükût etmeleri kabil olduğu hâlde bu sükûtta bi'l-istifâde elektrik istihsâl edilemez mi? Bu elektrik sâyesinde şehrin kıyyesi kırk elli kuruşa kadar çıkan petrol ihtiyacı def' edilemez mi? Fabrikalar te'sîs edilerek ham tiftik ve yük ihrâcâtı ma'mûl olamaz mı? Kozacılık bu memleketin yegâne mahsûlâtı hükmüne ka'im olamaz mı? Kengiri nessaçlığı ve debbağlığı iplik fabrikası, debbâğât fabrikaları ile intizâm tahtına konulamaz mı? Memleketin memlahaları bakır, kurşun, kömür madenleri civâr ormanları, fennî usûllerle işlenerek ihyâ edilemez mi? Memleketin her tarafı mütebellir alçı taşlarıyla mâlîdir bunlardan

#### [Sahife 450]

gayet saf alçı yapılarak istifâde edilemez mi? Henüz Kengiri'da yorulanlara dînlenecek ve eğlenecek ne bir kırâ'athâne ve ne de bir sinema vesâ'ir gûnâ eğlence yeri vardır. Şehrin her tarafında Nuh zamânından kalma kahveler pek çoktur. Bunlar istirâhâthâne değil birer tenbelhânedir. Birer lu'biyyât evidir. Eski usûlde peykeler, dört ayaklı ip örgülü kırk dökük birkaç iskemle, marpuçu delik, rengi bozuk bir nargile, bu kahvelerin esâsı mefrûşâttır. Birkaç seneden beri çay kenarında ma'ârif kahvesi, şube bahçesi, belediye gazinosu nâmıyla mü'esses üç güyâ yeni usul kahve var. Bu kahvelerin yapılışı asla kahve olmaya muvafik değildir. Mefrûşâtları berbatır. Allâh'ın yarattığı gibi ağaçlar altında dere ve hark kenârında oturuyor fakat insan eli değmeyen bu yerler insanı pek sıkıyor. Ne mâl sâhiblerinde himmet ne de müste'cirlerden de gayret var. Hepsi "adam sen de" deyip gidiyor. Me'mûrîn ve zâbitân kendilerine istirâhat edecek temiz bir yer bulamıyor. Kengiri'nin şu hâlini görüp te'essüf etmemek kabil olmuyor. Cennet gibi ezhâr-ı gûn-â-gûn ile bezenmiş bahçeli kahveler, mefrûşâtı temiz kırâ'athâneler ve gazinolar yapılması, mutlak müste'cirleri arasında bir rekabete bağlıdır. Bu rekabeti yapabilmek için mûcirlerin müste'cirlerle birkaç sene için müsâ'id şerâ'it tahtında me'cûrlarının ümrânı şartıyla müsâ'id davranmaları ile olur.

Bi'l-âhire mûcir de müste'cir de istifâdelerini artırır. Şu hâliyle me'mûrîn ve zâbitânın ve dolayısıyla bunlar ile temâsda bulunacak eşrâf ve mütehayyizân dördte üç kısmı bu mevcûd kahvelere tenezzül etmiyorlar. Bundan dolayı memlekete gelen büyük misâfirlerin memleketi tabî'î güzelliğine rağmen pek sevimli buluyor.

Memleketimizi sevimli Kengirimizi Őenlendirelim, bezetelim, evlerimizin yűzűne alçıdan yani tatlı kireçten badanalar ettirelim. Uzaktan gűrenler kar gibi beyaz, zűmrűt gibi yeűil aęaęlarla donanmıű bir űehir gűrsűnler. Belediye dâhil memleketi birâz ihmâl etmesin. Mâ'il-i inhidâm binâlar, kerpiç bahçe duvarları yıktırılsın ve geriye çektirilsin sokaklar mehmâ-imbân tevsî' olunsun. Zırnık denilen her evden hâricî akan çirkâb suları, hattâ bazan laęım suları, laęımlar dâhiline konulamaz ise bile sâhibleri bunları çukurlara akıtmaya mecbûr edilsin. Mecbûrî tahsîl sinninde bulunan çocuklarımızın mekteb hâricinde de âdâb-ı umûmiyyeye muvâfik oyunlar oynamaları yekdięerine fenâ mu'âmele ve laflarda bulunmalarını műnâsib nasihatlarla her me'mûr, her aklı başında olan eűrâf ve műtehayyizân ve zevât te'mîn etmeye gayret etmelidirler. Bazı mekteb talebeleri selâm vaz'iyetinde bűyűklerinden iltifât beklediklerini ma'a'l-iftihâr gűrűyorum. Bűyűklerin bu yavruları ihmâl etmeyerek selâmlamalarını ve kendilerini dâimâ hoűlandırarak terbiye dâ'iresinde duranlarını te'mîn edecek iltifâtlarda

#### [Sahife 451]

bulunmalarını çok istihâm ederim. Pek mini minilere de műstehcen kelâmlar űğretmemelerini tenbih etmelerini tavsiye etmeliyiz. Onlarda kűçűklerinin tehzîb-i ahlâka hizmet etmelerini kendilerine her bâr tekrar ederek sevmeliyiz. Bűyűk delikanlılar da kűçűk kardeűlerinin ve evlâdlarının terbiyesi için kaba alıűmıű lisânları varsa tashîh etmeleri husûsunda gayret ve himmet etmelidirler. Cűz'î bir zamân zarfında Kengiri'da gűrűlecek umûmî terbiyeye her gűrűp iűiten hayrân hayrân olacaęına iűtibâh yoktur.

#### İsmâil Ziyâ

##### SADAKA

Sadaka ibâdetin kardaűı  
Bakınız űu fakire ki, yaűı  
Çalıűmak çağlarını gemiűtir  
Sefâlet vűcűdunu ezmiűtir  
Yalçın taű eűiklerin űstűnde  
Soęuktan buz kesilmiű elinde  
Çehresi kara yelden morarmıű  
Bir çocuk űnűnűzde kabarmıű  
Sefâhet masanızdan yerlere  
Dűkűlen ufak tefek űeylere

Bir lokma ekmekciğe şükrânla  
Pek korkak mütevekkil bir hâlde  
Uzaniyor topluyor  
Göğsünde öksürükler hopluyor  
Sadaka ibadettir zenginler  
Veriniz bir gün olur da bu yer  
Sizlere vedâ eder dünyada  
Verilen sadakalar ukbâda  
Sizin için sa'âdetler hazırlar  
Tanrı'nın rahmetine yol açar  
Veriniz! Tâ ki bize acıyan  
Şefkatli merhametli bir insan  
Desinler ve siz bayram ederken  
Eviniz kapısında inleyen  
Kara yel kamçısıyla öksürük  
İçinde elem çeken bel bükük  
Fakirler size daha hasedsiz  
Baksınlar, ey zenginler veriniz

**Viktor Hügo'dan N. Z.**

**[Sahife 452]**

### **MEDENİYETİ YÜKSELTEN AMELEDİR**

Hayât-ı beşeri, bir mihver-i ihtiyâcât etrafında dönen bir dolap farz edînez. Bu dolabı çeviren kuvvet, ameledir.

Hayât-ı beşer nihâyetsiz olan bir sürü ihtiyâcâtın te'mîni ile devrân edebilen bir varlıktır. Bütün bu ihtiyâcâtı hazırlayan insanlığın eline tevdi' eden ameledir.

İnsânlar bugün engin denizler aşıyor, uzun karaları yıldırım sür'atiyle geçiyor. Denizlerden feyz, karalardan altın topluyor, çıkarıyor. Bunlar hep amelenin mesâ'îsi sâyesinde oluyor. O hâlde amele insanlığın medâr-ı hayâtı sayılmaya lââyık değil midir?

Yirminci asırda şık giyinmek, mutantan sofralarda ta'am etmek, lastikli arabalar, yıldırım sür'atli otomobiller kullanmak, oturduğunuz yerden uzaktakilerle görüşmek, az para ile dünyâyı seyr etmek, bir ağrı duymaksızın ameliyat masasından kalkmak ve daha bunun gibi bir takım hadisâtı biz hazırlayan te'mîn eden, hep ameledir.

Medeniyet denilen sevimli gelin, insanlara amelenin alın terinden damlamış, nasırlı elinden çıkmış kıymetdâr bir hediyesidir.

Hayât denilen mecmû'a-i ihtiyâcât amelenin ocağından örsünden çıkan kıymetli bir armağandır.

Muhâkemeyi nereden tutarsanız amele terli alını ile nasırlı eliyle, nasırlı vücûduyla, kansız benzi ile çıplak ayağıyla, çamurlu elbisesiyle insanlığın medâr-ı istinâdıdır. Bu gayr-i kabil-i i'tirâz bir hakîkattir.

İşçiliğin köhne mâhiyetine nüfûz edemeyenler ameleye, istedikleri kadar âdî mahlûk nazarıyla bakabilirler. Amelenin maddî kıymeti küçültülebilir, fakat onun manevî kıymeti dâimâ yüksektir.

Beşeriyetin bugün önünde hürmetle eğildiği büyük bir medeniyet yapısı vardır. Bunun üstesi koruyucusu amele ve onun gücüdür.

Hülâsâ amele medeniyeti kuran, medeniyeti yükselten bir kuvvettir.

İnsânlığın bu âzîz hâdimini hürmetlerle selamlayalım.

31 Mayıs [1]340

Kengiri'da

Kastamonu Sanâyi' Mektebi Me'zûnlarından

**Hüseyin Tahsin**

[Sahife 453]

**KENGİRİ ŞÂ'İRLERİ:**

**GAZEL**

**“RİNDÎ”**

Hâr-ı giriftâr rakîbe açma ağzın gonca-fem  
Mü'mine dü-zeh hârâmdır kâfire bağ-ı İrem  
Ol adüvv-i bed-nâzırın tîr-i niğâhından sakın  
Vermesin mir'at hüsnüne küdüretle sitem  
Mâh-tâbım rûhuna gerçi hâlel gelmezse de  
Âblar kasd eyleyip aks eylemişler lâ-cerem  
Kâfire put, sûfiye mescid, yâr âşika  
Zâğa cîfe, bülbüle gül eylemiş Mevlâ kerem  
“Rindî”veş yüz üzere rûy-ı hâke koyma câm sen  
Tut elinde sun yed-i âşika dem, ağyara sem

### **KOŞMA**

#### **“ZAHMÎ”**

Şeb zulmet etti zâhir perçemin  
Sarkıtır her yana siyâh saçağı  
Dam belâsıyla kâfir perçemin  
Âşıklara kurmuş telden tuzağı

Leşker hindûlar süngüler çatmış  
Hançerler serâpâ al kana batmış  
Boğaz iklimini tutmuş, donatmış  
Gûyâ Hint askeri hep sol ve sağ

Zahmî'yâ gelince tîğ-ı sitem  
Tahammül edemez Zaloğlu Rüstem  
Benim sînem gibi o kâfir perçem  
Yüz yerinden kırmış altın tarağı

### **[Sahife 454]**

#### **KOŞMA**

#### **“Cünûnî”**

Bir gece visâlin ikrâm eyleyip  
Edersen hânene mehmân küçücük  
Erdim murâda bayram eyleyip

Sanırdım cemâlin Gülşen küçücük

Baha takdîr olmaz kesilmez kıymet  
Bu hüsn ü letâfet sana inâyet  
Ey pençe-i gılmân mekânı cennet  
Uçurdu mu seni Rıdvân-ı küçücük

Mercândır leblerin güldür bedenin  
Kametın bir fidan pek nâzik tenin  
Almış çevre yanın âşıklar senin  
Ederler methini el ân küçücük

Bilmezsın kadrini sen kendi kendîn  
Âlemi bend etmiş zülf-i kemendîn  
Cünûnî<sup>178</sup> bulunmaz dedi menendîn  
Övmüş de yaratmış Sübhân küçücük

**T.N.**

**[Sahife 455]**

**GAZEL**

Neş'e-i feyz nedir leyl-i şükr-i yârında  
Hâl olur sırr-ı Mesih şive-i giriftârında  
Keşf-i zâr etmeye hâcet mi var ol şühun kim  
Görünür nakş-i emel sîne-i nevvârında  
Tâbiş-i hüsnü değil reşk ile olmalı mektûm  
Şafak-ı subh-ı ezel tırazer-i(?) târında  
Kesb-i kurbıyet eden bezmine her teşne dîlân  
Zevk-i câvidi bulur kâse-i serşârında  
Hasta-i aşkına efnâ-yı hayât emr-i muhâl  
Var iken hüsn-i nazar nergis-i bî-mârında  
Dehrîyâ nîm-tecelli ile lâl etti beni

---

<sup>178</sup> Terceme-i hali ileride yazılacaktır.



Nedir ol mu‘cize kim savfet-i dîdârında

### **Dehrî**

### **GAZEL**

Âlemin bin hali vardır hâlet-ı mestâne de  
Neş'e yoktur sevdiğim cem'ıyyet-i bî-gânede  
Gâh kadeh gâhî gönül kırmaktasın ey şîve-kâr  
Öyle mi kanun-ı işret âlem-i meyhânede  
Andelîb-i aşkımın feryâdı hiç eksik değil  
Hâr-ı istiğnânla inlerken dil-i vîrânede  
Şem'-i hüsnünle murâdîn imtihân etmek ise  
İştîyâk-ı vuslatın yok ben kadar pervânede  
Zevk-i Firdevs'dir bâhâya hüsnün her goncası  
Rûhlarından aks edince verdiği peymânede  
Ben “Nedim”-i âşıkınım bezm-i meyde sâki sen  
Ver şârâb leblerinden mest olam bir tanede

### **Kerküklü M. Nedim**

[Sahife 456]

### **GÜNÜN İZLERİ**

Merkez ve mülhakat mu‘allimlerine Haziran'ın beşinden itibaren gösterileceğini ilân ettiğimiz tatil ve meslek derslerine vakt-i mu‘ayyeninde başlanmıştır. Dersler lise de iki ve dershânedeki iki sınıf üzerine icrâ edilmektedir. Talebelerin adedi elliyi mütecâvizdir. Hey'et-i tedrîsiyye ve gösterilen dersler ber-vech-i âtîdir:

Terbiye ve Rûhiyât, Tatbikat dersleri: Lise Müdîri Kemal Cenâb Bey

Hendese, Fenn-i Mesâha, Hesâb-ı Cebir, Usûl-ı Defterî: Mu‘âvini Namî Bey

Fizyoloji, Hıfzüssıhha-ı Mekâtıb-i Hayvânât: Operatör Nûreddîn Bey

Kimya ve Kimya-i Zirâ'î: Eczâcı Edhem Bey

Zirâ'at ve Tatbikatı: Zirâ'at-ı Fen Me'mûru: Rıfki Bey

Hikmet, Nebâtât, Tabakat: Lise Tabî'at Mu'allimi Yusuf Bey

Türkçe ve Kavâ'id-i Edebiyye: Lise Türkçe Mu'allimi Tevfik Bey

Dîn Dersleri: Lise Dîn Mu'allimi Nâmî Bey

Hukuk, İktisât, Kozmoğrafya: Lise Mu'allimlerinden Sâlim Bey

Malûmât-ı Medeniyye ve Ahlâkiyye: Lise Mu'allimlerinden Hüseyin Avnî Bey

Hat: Lise Mu'allimlerinden İsmâil Efendi

### **İMTİHÂN-I UMÛMÎLER**

Kengırı Merkez Mekâtib-i İbtidâ'ıyyesi'nin umûmî imtihanları bitmiştir. Geçen seneye nisbetle talebelerin müktesebât-ı umûmiyyesi bu sene daha fazla görülmüştür.

Orta tadrîsât mektepleri mu'allimliği imtihanına bu seneye mahsûs olmak üzere bir ay temdîd edildiği müstahberdir.

Maâşî ve masrafı Ma'ârif Vekâlet bütçesinden te'mîn edilmek üzere vilâyetimiz dâhilinde leylî bir ibtidâ'î mektebinin açılması tasavvur edilmekte olduğu müstahberdir.

Bu mü'essesenin leylî mevcûdu ileride tezyîd edilmek şartıyla bu senelik atmış talebe olacağından bu husûsda müsâ'id binâ bulunup bulunmadığı, leylî hayâta müte'allik levâzımâtın buraca tedâriki kabil olup olamayacağı sorulmuştur.

Kengırı merkezinde leylî mektebe elverişli müsâ'id binâlar vardır. Mektebi olmayan köy çocuklarının ta'lîm ve terbiyesi için çok ehemmiyetli olan böyle bir mü'esseseye memleketimizin ihtiyâcı pek fazladır.

### **MAHALLE İMÂM VE MUHTÂRLARINDAN ŞİKÂYET**

Halkçılığın icâbâtından olan bütün intihâblarda mahalle imâm ve muhtarlarının şimdiye kadar yaptıkları usûlsüz, yolsuz mu'amelelerine halkımızın artık tahammülü kalmamıştır. Her mahallenin bir efkâr-ı umûmiyyesi var. İmâm ve muhtâr efendilerin bu efkâr-ı ehemmiyeti nazar-ı ehemmiyete almadan pek çok işlere burunlarını soktuklarını dâimâ te'essürle görmekteyiz. Bütün halk bunlardan müştekidir. Bilhassa birkaç tanesinden şikâyet

pek fazladır. Şimdilik bunların isimlerini yazmıyoruz. Yolsuzluklar tekrar ederse bu efendileri hem isimler hem de cisimleriyle bildireceğiz.

\*

Kengırı Meb'ûsu ve Maliye Vekîl-i muhteremi Mustafa Hâlık Bey Efendi dâ'ire-i intihâbiyyesini gezmek üzere memleketimizi teşrif buyurmuşlardır. Halk Yolu muhterem meb'ûsumuza arz-ı hoş amedî eyleriz.

\*

Hastâhâne Ser-tabibi Ekrem Bey Sivas numûne hastahânesi röntgen mütehasıllığına tayîn edilmiştir. Tebrîk eder ve muvaffakiyetlerini temenni eyleriz.

\*

Kengırı'nın münevver gençlerinden Halk Yolu, Necât muharrir ve mü'essislerinden Tahsin Nâhid Bey arkadaşımız İstanbul'dan avdet etmişlerdir. Âzîz arkadaşımıza "Hoş Geldiniz" deriz.

\*

Kengırı Hastahanesi ser tababetine Operatör Nurettin Bey kardamızın tayin edildiğini memnuniyetle haber aldık. Genç muktur hazık doktorumuzu tebrîk eder ve muvaffakiyetlerini temennî eyleriz.

\*

Rize mülga İstînâf A'zâsından ve Kengırı gençlerinden Bekir Sıdkı Bey Kengırı'ya gelmiştir. Beyân-ı hoş âmedî eyleriz.

### **KIRK BİR BUÇUK MÂŞÂALLÂH**

Haziran'ın boğucu sıcakları arasında kasaba içerisinde şöyle bir seyâhat edelim dedim. Girintili, çıkıntılı hânelerin gölgelerine sığınarak Ulu Câmî'e çıkmak üzere çarşıya girdim. Bir taraftan yolun iki tarafına dizilmiş dükkânların dâhilî, hâricî manzaraların, caddenin ortalarına kadar yapılan satıcıların önlerindeki tablalar üzerinde türlü türlü renkler gösteren beyaz, kırmızı, siyah kirazların, yeşil marulların, sarı renkli taze kabakların aralarında gözlere batarcasına duran kiraz çürüklerinin fersûdeleşmiş marul yapraklarının, peynir sularının râyiha-ı tayyibelerinden(!) burnumu tıkayarak, sineklerin hücumundan güç hâl yakamı

kurtararak Ulu Câmî' civârında bir tur yaptıktan sonra gönül okşayıcı bir mahal olması lâzım gelen dâ'ire-i hükûmete vardım. Çift kanatlı kapısından içeri girdim. Aman Allâh bir de ne göreyim. Alt kattaki geniş salon lebâleb insanlarla dolu, her kapının önünde bir baygın insan. Odaların içerlerine sıra-vârî dizilmiş koltuklar, kanepeler üzerlerine kurulmuş kalpaklı, fesli, sarıklı, kravatlı, şalvarlı efendilerin gösterdikleri vaz'iyet yerlere serilmiş yırtık yapraklı defterler zarflar içerisinde tavanlara kadar istif edilmiş evrak tomarları üzerlerine birer nazar fırlattıktan sonra yukarı kata çıktım. Aynı hâl karşısında kaldım.

Salonda hem geziyor, hem de odaların içerisine bakıyordum. O sırada dolgun vücûdlu, iri kafalı, yanpol yanpol yürüyen, dimdik duran, ara sıra kanburluk gösteren oturdukları kanepede kimisi uyur, kimisi arka üzeri uzanmış vaz'iyette birkaç efendinin işgal ettiği odanın içerisine gözüm ilişti. Merâk etim, dikkatle baktım. Ne göreyim iğne atsan yere düşmeyecek kadar defter, bazısı açılmış bazısı kapalı, bazısı temiz bazısı kirli, burası olsa olsa def'âtir müzehânesi, köşede oturan da müze müdürüdür. Diğerleri de beycisi olmalı, antikacılıktan gerçi çıkmaz isem de bir defa olsun sorayım dedim.

–Burası ne müzesidir?

–Sicilât-ı âtikâ.

–Duhûliye var mıdır?

–Eshâb-ı mesâliha küşâdedir.

–Bu defterler niçin açılmıştır?

–Tedkik için!

–Kaç kişisiniz, kaç defteriniz var?

–Birkaç kişi, üç yüz elli defter.

–Üç yüz elli deftere bu birkaç efendi mi bakıyor?

–Evet!

Hüdâ cümlelerinizi nazardan saklasın, tüh tüh kırk bir buçuk mâşâallâh. Gayret olursa bu kadar olur dedim ve aşağıya indim. Kapıdan kendimi fırlatarak geniş caddenin bol havâsına kavuştum.

## **Kalender**

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzi' Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû' makbuz alınması ricâ olunur.

## **CUMHURİYET ECZÂHÂNESİ**

Bi-mennihi'l-Kerîm küşâdına muvaffak olduğum eczâhâneme muhterem halkımızın ihtiyâcâtını te'mîn edecek edviyye-i tıbbiyye ve müstahzırât-ı husûsiyye celb ederek reçete i'mâline başladığım cihetle teşrif edecek zevâtın her hâlde memnûn kalacaklarını ilân eylerim.

**Eczâcî Edhem**

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmârette Yüzbaşı Hafız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin Dükkânları.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

1 Temmuz 1340

Sene: 2

Sayı: 30

## MÜNDERİCÂT

İctimâ'î Hıfzû's-sıhha / Doktor Nûreddîn

İstanbul / Tahsin Nâhid

Kengırı / Kerküklü M. Nedim

Ma'ârif Islahatından / Muslihiddîn Ecvet

Kengırı Şâ'irleri / T.N.

Bir Şi'r-i Mükedder / İhsân Kamî

Kengirî Belediyesi'ne İthâf / Asrî Baba

Mahkeme-i Kübrâ

Muhayyel Servetim / Kalender

Kengirî Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

1 Temmuz 1340

Sene: 2

Sayı: 30

## İCTİMÂ'Î HIFZÜ'S-SIHHÂ

**Muharriri: Doktor Nûreddîn**

Rûh ve insaniyetin gaye-i Kemali hakır. Lâkin bu hak azim bir kuvvetle te'yîd edilmezse hükümsüzdür. Milletlerin kuvveti efrâdının hâl-i sıhhatidir. Sıhhat ve kuvveti bozulan ve nüfûsu azalan milletler muhafâzâ-i mevcûdiyet edebilmek için şiddetli bir rekabete göğüs geremeyerek mahkûm-ı zevâldirler.

Sıhhati yerinde olmayan âciz ve zayıf milletler, kavî milletlere mevcûdiyetlerini mevki'lerini terke mecbûr olmaları mübâreze-i hayât kanunu iktizâsındandır.

Bir memleketin sâha-i medeniyette terakkî ve inkişâfı, kudret ve azameti hakk-ı hayâtının tanınması, ancak halkının tâmmü's-sıhha idâme-i hayâtı ve nüfûsunun tezâyüdüyle mümkün olabilir. Fikrî ve bedenî kuvvetlerle mübâreze-i hayâtta, ma'reke-i medeniyette galebe çalabilmek için bünyemizi takviye, ulûm ve fûnûn-ı hâzıradan ziyâ' almaya mecbûruz.

An'anevî sağılıklar efkâr-ı bâtilâ ve i'tiyâdât-ı sakîme içinde çalkanın halkımız ne elîm ne korkunç bir vartaya düşmektedir. Anadolumuzun her tarafında hıfzû's-sıhhanın en basit kavâ'idini bile ihmâl ederek hayât ve sıhhati ile alâkadâr olmayan ve lâkaydâne imrâr-ı hayât edenler pek çoktur. Henüz memleketimizde halk irfân sâhasında

[Sahife 458] (\*)

[Sahife 459]

yükselemediği için tabâbete karşı lâkayd davranılmakta ve müntesibînine de ehemmiyet atf edilmemekte olmasına nazaran etibbâ, âfât-ı ictimâ'iyeye ve maraziyyenin uzviyyet-i beşeriyede yaptığı tahribatın önüne geçmek nesl-i hâzırın hayâtını muhafâza eylemek ve nesl-i âtiyi kurtarmak için her türlü mâni'alara envâ-ı mehâlik-i maraziyyeye göğüs gererek fenn-i celîl-i tıbbın çizmiş olduğu nûrânî yollarda, ziyâdar izlerde yürüyerek gaye-i ulviyyelerinin istihsâline çalışmaktadırlar.

---

(\*)Bu sayfada Nureddîn Bey'in büyük bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “ Halk Yolu Muharrir-i Tıbbîsi ve Memleket Hastahânesi Ser-tabîb ve Operatörü Nûreddîn Bey” açıklaması yer almaktadır.



Şimdiye kadar her hangi bir tedbîr-i sıhhiye ri'âyet ve itâ'at etmemeyi âdet edinen birçok eşhâs etibbânın nasâyih ve vesâyâ-yı tıbbiyyelerini dînlemeyerek binlerce kurban vererek hayâta vedâ' eylemektedirler. Memleketimizde hakîki ve muntazam bir istatistik mevcûd olmadığı cihetle emrâz-ı sâriyye ve ictimâ'îyyenin derece-i tahribâtını bir sûret-i sahîhada bilmek kabil değildir.

İctimâ'î hatalarımız, ihmâllerimiz yüzünden birçok âfât-ı ictimâ'îye ve maraziyye bir türlü ülkemizden sıyrılıp mündefî' olamamaktadır. Bu hâl asr-ı hâzır medeniyette yüzümüzü karartacak bir şekildir. Gerek cehâlet ve marazla gerekse emrâz-ı muzır-ı ictimâ'îyyenin tesiriyle memleketimizin sıhhati bozularak hayâten ve iktisâden azim zararlarla derin bir uçurumun kenarına sürüklenmekteyiz.

Halka hayâtın kadr ü kıymetini bildirecek, beşeriyetin en büyük düşmanlarını tanıttacak ve memleketin ictimâ'î dertlerine çâre bulacak ictimâ'î hıfzû's-sıhhadır.

Emrâz-ı sâriyye ve ictimâ'îyyeden tevakkî ve tahaffuz çârelerini gösteren ictimâ'î hıfzû's-sıhha, bugünün en mühim mes'ele-i hayâtiyesidir. Bu devre-i tekâmülde hıfzû's-sıhha terakkiyât-ı ilmiyye ve sınâ'îyyenin tekâmül-i ictimâ'îyyenin bir netîce-i tabî'îyyesi olarak meylini değiştirmiş şahsın selâmet-i sıhhiyye ve muhafaza-ı hayâtını derece-i tâliyede bırakarak hey'et-i ictimâ'îyyenin muhafaza-i hayâtını esâs ittihâz ederek ciddî bir istikamet almıştır.

Hayât-ı ictimâ'îyye, avâmil-i maraziye ve mü'essirât-ı tıbbiyyenin te'sîrât ve tahribâtını tezyîd eylemekte olduğundan ictimâ'î hıfzû's-sıhha, mehâlik-i azîme-i ictimâ'îyyeye karşı mütemâdî ve mütezâyid bir sa'y ile efrâd-ı beşeriyyenin müctemi'an muhafaza-i sıhhatine çalışmaktadır.

İctimâ'î hıfzû's-sıhhanın gaye-i ulviyyesini vaz' ettiği kavâ'id ve esâsâtı, hayât-ı ferdiyye ve ictimâ'îyyemizde azim zararlar tevli'd ve sıhhat-i umûmiyyeyi tehdîd eden esbâbın ref' ve izâlesi ve muktezi tedâbirin tatbîki cihetlerini diğer makalelerimde bildireceğim.

**[Sahife 460]**

**İSTANBUL!**

Dört yıllık bir tahassürün ateşini söndürmek emeliyle biraz da hâdisâta münkad olarak İstanbul'a yollandım. Ankara'dan bindiğim tren derinden gelen ısıklarıyla geniş, boş yeşilli ovalardan uçuyor. Ve bir tahassürü tatmine koşarken ikinci bir tahassürün derûnî

içlenmelerini, sıcak ürpermelerini doğuruyordu. Rûhum iki mütezâd fikrin arasında sıkılmış kalmış, İstanbul'u iyi veya fenâ görmek noktalarını düşünüyordum! İlâhî diyordum. Türkün ikinci şanlı fethinden sonra esâret kâbusundan kurtulan bu şi'ir ve füsûn diyârında hâkim olan nedir? Burada yaşayanlar da bastıkları, toprağın gümrâhlığından ma'î hâreli geniş bir atlas gibi serilen Marmara'nın süzülüşünden aldıkları ebedî bir gurûr var. Bu gurur son mu'âzzez ve mu'azzam Anadolu cidâliyle biraz olsun tevâzû' ve terahhüme münkalib oldu mu?! Geniş dağlarının, heybetli yükselişleri karşısında, "Yedi dağ üstünde oturan İstanbul" diye haykıranlarda İstanbul'a hayât veren güneşin ilim dağının arkasından doğduğunu görecektir tenezzül-i nazar hâsıl oldu mu? Asırlardan beri hakikat ve îmândan yapılmış bir âbide gibi semâya yükselen câmi'lerin kubbelerinde titreyen rûhun hangi nûr ve feyz menba'ından taşıdığı takdîr olundu mu?

Sâ'atlerce bu su'âllerin ma'nalarına ermek ve erişmek için uğraşırken velveleli dalgalı İstanbul süzgün ve mûnis göründü. İşte dedim, kahraman Türk'e Tanrı'nın hediyesi. Her parçası zengin bir mısra'-ı sevdakâr gibi coşkun, âhenkdâr pırıldayan İstanbul!

Muhtelif ve sıkıcı duygular dimâğimde İstanbul'un ma'a'l-esef hâkim olamayan temiz ve yüksek varlığın aşkı, sevgisi kalbimde tutuşarak İstanbul'a girdim. Burada hâkim olan nedir: Sis! Biliyordum ki, Rücû' eden Fikret ilk samîmî duygusunu sisle haykırmıştı. O Rücû'da ümidîn pembe ufuklarından başka bir şey yoktur. Emel ise hakikate çok defa asırların yollarından gider.

Zamân olur İstanbul gözlerini samimiyyet ve hakikat dünyâsına açar. Belki dünkü ve bugünkü levs-i riyâ dalgalarından bir mevce bile kalmaz.

İşte Rücû'un şirin ve mûnis ifâdesi

**[Sahife 461]**

ancak yarının hakikatidir; dünün ve bugünün değil!

İçin için göçen İstanbul tabî'atın temiz güzellikleriyle eğlenen hayâta sırttan müthiş ve muvahhiş bir girdâb oldu!

Bir girdâb ki, hakikatleri yutuyor. Şiir ve füsûnu yutuyor, rûh-ı fazîleti yutuyor. Orada ahlâk bir efsâne, mertlik bir masal, bedî'at bir borsadır.

Asrîlik nâmına çılgınlık, ictimâ'iyât nâmına körlük ve baygınlık var!

Bu hüsün ve füsûn diyârının melike-i mü'ebbedîni aradım. Onu İstanbul'un baygın ve mâ'î semâsında değil, bî-günâh zemîninde değil, masûm Marmara'da bütün bir şi'ir olan Boğaziçi'nde de değil, orada yaşayan kozmopolit rûhta ve simsar varlığında buldum.

İstanbul'da yerleşen bu simsar rûh, mütezâyid ve müsta'id-i inkişâf bir hareketle günden güne İstanbul'u kemiriyor. Türklük şerefi nâmına, Türkün necîb ve mûnis varlığı nâmına ne varsa eziyor, öldürüyor.

Açık sînelerin, oynak ve çapkın nazarların, olgun ve titrek kalçaların âlâyışli dilberleri İstanbul'a ebedî esâret getirecek vatansız simsarların yegâne emtia-ı ticâriyesidir.

Hayât-ı milleti ta'zîb eden, muhakkar eden, çamurlayan ne kadar levs varsa hep birden kucaklamış taşıyan muhît, İstanbul'un en gözde ve göze çarpan muhîti olmuştur.

Sefâhetin en son derecesi Anadolu'nun dertleriyle, elemleriyle eğlenir gibi yürüyor, yükseliyor ictimâ'î inkırâzın vüs'at ve dehşetini ihzâr ediyor.

Sefâlet, o bir tarafta sefâhetle müvâzî bir vaz'iyette ilerliyor.

Her gün bir vak'a, bir vak'a-i cinâ'iyye. Birkaç intihar!

İşsizlik pek çok zavallıları, rûhu tezebzüb içinde bırakmış orada kadınlık sefih ve sefil olmuştur.

İstanbul ihmâl edilmemelidir. İstanbul esâret simsarlarından temizlenmelidir.

Şimdiye kadar Türklüğe ve Türk olan Anadolu'ya hayâtın feyiz ve ulviyyetini, ilmin fennin güzel tecellilerini veren İstanbul'u, bu elîm hayâtdan kurtaran zümre onun en hakîki Fâtih ve musahhirri olacaktır.

Yabancı nazarların hâris ve muhtekir rûhların sardığı İstanbul'un saf ve nezîh rûhunu kurtarmak ve Türk olan sâkinlerine hâkim bir vaz'iyet vermek öz Türk oğullarına en şerefli bir borçtur. **Tahsin Nâhid**

[Sahife 462]

## KENGİRİ

Asırların kâbûs-ı hicrânı altında mütehassir ve her şey'e teşne, yeşil ve hicrî vaz'iyetinle ne kadar hazinsin! Fakat hüznünde de merâmî bir sîmânın bîkr-i iffeti kadar

zevk-i rûhanî var. Bu hâlinle sen, haclegâh-ı visâlinde terk edilmiş bir geline ne kadar benziyorsun!

Bilirim ilkbahârın bu serin ve seherî teneffüsleri, rûhundaki ateş-i tahassürü söndüremiyor. Fakat kimin için mütehassir ve ne için yanıyorsun?

Uykudaki bir masûmun tebessümünü andıran sîmândaki neş'eni ân-be-ân örten bulutlar rûhundaki a'zâbın oraya aks etmiş eser-i ıztırâdır. Nevbahâr-ı hayâtında sâkından koparılmış bir çiçek gibi onun için mi solgunsun?

Çiçeklerin yoksa bahârın, yeşil bağların ve yeşil dağların var. Bülbüllerin mi yok? Fakat onlar kadar terennüm eden şâ'irlerin; yolların mı hârâb, hedk-i eser kudreti gibi Halk Yolu var.

Şimendiferin, otomobillerin, fabrikaların yoksa Türk ordusunun bârika-âsâ hücumlarını ta'kib, Sakarya'yı Bursa ve İzmir'i kazanan kağnıların da mı yok? Benim gibi yetim misin? Yetim-i dâr, yetim-i diyâr mısınız? Âgûş-ı ismetinde ilkbahârın goncaları gibi pembe ve şeffâf yanaklı affelerin, sîmâlarında seherin şebnemleri titreten gençlerin var.

Söyle Kengiri? Yoksa benim elemelerim, benim iniltilerimle müte'ellim misin? Fakat ben senin için değil, hilkâtin seninle tev'em bir kızı olan annem için inliyorum. Odur beni yetim-i dâr, yetim-i diyâr eden. Çünkü o benim bir Şirinim ve ben onun bir Ferhad'ı idim.

Şirin'in haclegâhının Ferhad'ın hûn-ı masûmuyla kınalanan ayakları gibi benim Şirinimin de düşmân pençesiyle hâlâ sînesinde açılan şerhalardan sızan al ve necîb kanlarla kınalanmış ellerinin hayâliyle inliyorum.

Senin ufkundaki kızıl ve âteşîn gurûb levhası, o al kanların aks-i hazînidir. Orada onun için o kandamlasından birer nişâne-i hamâset taşıyan evlâdından sor Kengiri! O hilkâtin bütün bedâyi'ini câmi' ve müstesnâ bir sîmâsı, arzın bir melîkesidir. Fakat şimdi o bütün bedâyi' ile müzeyyen, yaralı vücûduyla düşman ayağı altında inliyor. Eğer böyle gidecekse gel ben de sen de ezel ile ebed arasındaki boşluğu iniltilerimizle dolduralım.

[1]340

**Kerküklü M. Nedîm**

[Sahife 463]

## MA'ÂRİF İSLÂHÂTINDAN

### Amerika Mekteplerinde Tarz-ı Terbiye, Mütihassıs Sir John Dövi'den Nasıl İstifâde Edebiliriz?

Ma'ârifimizde ıslâhât yapmak mes'alesi sık sık mevzû'-ı bahis olmaya başladıkça bu projelere rabt-ı ümid edenlerin miktarı azalıyor. Her yeni ma'ârif nâzır veyâ vekili mevkî-i iktidâra gelince bir ıslahât projesi ortaya atıyor. Bunun üzerine yeni mukarrerât ittihâz ediliyor fakat bu kararların ömrü ikinci bir vekîlin vürûduna kadar devam ediyor.

Sonra yeni bir takım ıslâhât ve proje haberleri gazete sütûnlarını dolduruyor. Geçen sene bir hey'et-i ilmiye toplanmıştı. Lâkin bunların kısm-ı a'zamı mevkî-i fi'le konulmadan bu sene ikinci bir hey'et-i ilmiye toplandı.

Temenni edelim ki, bu def'aki mukarrerât mevkî'i tatbîke vaz' edilerek hayırlı netîceler versin. Bütün bu ıslâhât tasavvurâtı arasında nice Ma'ârif Vekâleti'nin verdiği en mühim doğru bir karar, ma'ârifimizi tanzim edecek bir mütihassısın celbi olmuştur. Bu gelecek mütihassısın Sir John Dövi gibi şöhreti âlem-şümûl bir pedagoji mütihassısı olması bende pek çok ümid uyandırdı.

Sir John Dövi yalnız Amerika'nın değil belki bütün dünyanın bugün en meşhûr terbiyecisidir. Amerika'da tatbik edilen bugünkü tarz-ı terbiyede kendisi mühim bir âmildir. Bu muhterem zâtın mektebelerimizi de yavaş yavaş Amerika mekteplerinin sistematiğine ifrâğa çalışacağı, orada verilen serbest, müstakim, amelî, teşebbüskâr bir usûl-ı tebiyyenin mektebelerimizde de te'sîsine hizmet edeceği tabî'î dir. Sir John Dövi'nin Türkiye'ye vürûdundan evvel Amerika mektepleri hakkında bazı müfîd izâhât vermeyi istedim. Makalem işte bu arzunun mahsûlüdür.

Amerika'nın bilhassa ibtidâ'î mektepleri memleketimizdeki ve Avrupa'nın birçok memleketindeki mekteplere nazaran çok ileridedir. Bu mekteplerdeki terbiyenin esâsı hayâtî ve ictimâ'î olmasıdır. Çocuklar fikr-i istiklâl, demokrasi kavâ'idine, vazîfe-şinâslığa gayet amelî usûllerle alıştırılır. Mekâtibin hemen hepsinde çalışma ve arkadaşlık birlikleri vardır. Meselâ Newyork'un cenûb-i şarkîsinde kâ'in yüz onuncu ibtidâ'î mektebi sekiz sınıf üzerine mü'esses yüz dersihâneli ve beş bin talebeyi hâvî bir mekteptir. Bu mektebin bir müdür bir de müdiresi vardır. Mektebde kırk

## [Sahife 464]

beş çalışma birliği mevcûddur. Bu birliklerin en basit şekli her sınıfın bir kulüp te'sîs etmesidir. Bu kulüplerin her biri meşhûr bir tarih-şinâsın, bir hikmet-şinâsın, bir riyâzînin, bir şâ'irin, bir âlimin, kumandânın veya diplomatın ismini taşımaktadır. Çocukların mensûb olduğu kulüp kimin ismini taşıyorsa kulübün a'zâları o zâtın hayâtını, âsârını kendilerine â'id kütüphânelerden tetebbu' ederler. Vakit vakit musâhabeler, nutuklar ve münâkaşalar tertîb eylerler. O zâtın tarih-i vilâdet ve vefâtının sene-i devriyyesinde bir yevm-i mahsûs ad eylerler. Onun ka'ide-i esâsiyyesine merbût kalırlar. Böylece her kulübün bir düstûru vardır. Bu düstûrlardan bir kaçını zikr edeceğim: "Teşebbüsünüzde mâni'lardan korkmayınız. İttihâd kuvvettir, itimâd-ı nefis ve irâde hayâtta esâstır. Vatana hizmet bir borçtur." Vesâ'ire, bu birliklerden mâ'adâ bizde müdüriyet birliği vardır ki, bu da talebe tarafından te'sîs edilmiştir. Ve birlik a'zâları gece gündüz müdürlerinin resmini havî bir rozeti göğüslerinde taşırlar. Onların vazifesi mektebin intizam ve idâresi husûsunda her sûretle müdürlerine yardımcı olmaktır. Her sınıfın veya birliğin bir re'îsi, bir re'is-i sânisî, bir kâtib-i umûmîsi ve bir de kasadârı vardır. Bu dört a'zâdan müteşekkil hey'et-i idâre sınıfının bütün hususât-ı idâriyyesinden Mes'ûldür.

Mektebelerde talebeden müteşekkil bir orkestra hey'eti bundan mâ'adâ bir temsîl kulübü, bir tegannî kulübü ve bir de edebiyât encümeni mevcûddur. Aynı mekteb dâhilinde bulunan birçok idmân birliklerini de bunlara ilâve etmelidir. Ekser milletlerde te'sîs edilmiş olan gazete kulüpleri cidden şâyân-ı tedkiktir. Bu kulüplerin neşr ettikleri gazeteler mektebin hâricinde bir matba'ada tab' olunur. Masârif-i tabî'îyye vesâire karşılığını, gazeteye verilen ilânâtın bedeli teşkil eder. Birçok ticârethaneler sırf fikr-i mu'âvenetle bu gibi gazetelere ilânlarını gönderirler. Bir misâl olarak şunu zikr edelim ki, meselâ, New York'un Altmış İkinci İbtidâ'î Mektebi'nde çıkan böyle bir gazetenin yalnız çocuklar arasında dört bin abonesi vardır.

Nizam ve idâre husûsunda mekteb hey'et-i idâre ve ta'lîmiyyesine yardım fikrinin bir netîcesi de mektebelerde mevcûd talebe mahkemeleridir. Bu mahkemeler el-yevm pek çok fâ'ideler te'mîn etmektedirler. Çocukları ahlâk, mizâc ve seciyelerini terbiye husûsunda istiklâlâe alıştıran bu tarz mahkemelere New York'un hemen her mektebinde tesâdüf olunur.

Mahkemeler on a'zâdan müteşekkil olup her a'zânın vazifesi tefrîk ve ta'yin edilmiştir. Çocuk mahkemelerinin bir re'îsi, iki mu'âvini, bir müstantiki, bir avukat bir de müdâfî'i vardır. Mektebe dâimâ geç gelenler, bilâ sebep adem-i devam gösterenler hakkında

ve'l-hâsıl bilcümle mesâ'îl-i inzibâtiyye ve idâriyye üzerine hüküm vermek bu mahkemelerin selâhiyeti cümlesindedir. Mahkemelerin esnâ-yı in'ikadında

**[Sahife 465]**

sınıf mu'allimi hâzır bulunabilir. Ancak kendisinin mâlik olduğu hak sâmi'în sıfatıyla salonda oturmaktan ibârettir. Bu mahkemelerin bir mecmû'a-i kavânîni ve bütün hey'et-i idârenin tarz-ı hareketini müş'ir bir teşkîlât-ı esâsiyye kanûnu mevcûtdur. Talebe iki kısma tefrik edilmiş olup bunlardan bir kısmı hakk-ı intihâb sâhibi olanlardır. Bu hakkı ihrâz için mu'ayyen bir ahlâk intihâbından geçmek zarûrîdir. Bu haktan ıskad edilmek büyük bir cezâdır.

Şurada ufak bir misâl ile bu cezânın derecesini ve mahkemelerin nüfûzunu göstermek isterim. Sınıf mahkemelerinin kararlarına ebeveyn mütâva'at mecbûriyetindedirler. Bir gün böyle bir mahkeme bir anarşistin oğlu hakkında ithâm kârârı verir. Peder mekteb idâresine mürâca'atla on üç on dört yaşındaki çocukların oğlunu ne hak ile cezâ-dîde edebileceklerini sorar ve kârâra mütâva'at etmez ve bunun üzerine sınıf mahkemesi cezâ-dîde çocuktan hak intihâbı ıskat eder. Bir hafta sonra peder bu defa doğrudan doğruya mahkemeye mürâca'atla tarziye vererek bundan böyle her karara mütâva'at edileceğini beyân eder. Anarşistleri doğru yola sevk için ne iyi bir çâre.

Sınıf teşkîlâtında talebe vezâ'ifi de tayîn edilmiştir. Herkese karşı terbiyeli ve ilkeci olmak sınıfının, mektebinin ve bulunduğu şehrin kavânînine muhâlif harekâta bulunmamak, başkalarının sa'âdete mâni' olacak tarzda harekâta ictinâb etmek, bütün umûmî talebe ictimâ'larında hazır bulunmak, kavânînin tarz-ı tatbîkine her sûretle müzâheret göstermek, mektebin istifâdesine çalışmak, başkalarına numûne-i imtisâl olmak.

New York ibtidâ'î mekteplerinden birinin müdîresi diyor ki: "Bu sistem-i terbiyeyi ilk def'a on sene evvel yalnız bir sınıfta tatbîk ettim. Ve elde ettiğim hâriku'l-âde netâyic üzere bunları diğer yüksek sınıflara teşmil eyledim. Bu tarz terbiyede muvaffak olmak için talebe umûruna hiç karışmadım ve onların idâre sistemleri hakkında tecâhül gösterdim. Talebeme yalnız bir def'a o da teşkîlât-ı esâsiyye kanunlarının hîn-i tanzîminde rehberlik ettim. O vakitten beri talebem bütün idâreyi ellerine alarak mekteb dâhilinde talebe hükûmetini teşkîl ettiler. Bu sûretle on sene evvel New York'un en fenâ bir mektebi olan mektebim bütün şehrin en mükemmel bir mü'essese-i terbiyye ve irfanıdır."

Amerika'daki tarz-ı terbiyyenin kabiliyet-i tatbîkiyyesi hakkındaki fikirlerimle tahlil ve tenkîdini diğerk bir makaleme terk ediyorum. Yalnız sözümü bitirmeden evvel Sir John Dövi'ye memleketimizde a'zamî teshîlât gösterilmesi ve selâhiyet-i kâmile verilmesini temenni ederim. Böyle olursa istikbâle doğru emîn adımlarla yürüyebiliriz.

**Muslihiddîn Ecved**

**[Sahife 466]**

**GAZEL**

**Kengiri Şâ'irleri**

**“MECBÛR”**

Sen mâye-i kimyâ-yı hakikat misin ey aşk  
Sen neş'e-i sahbâ-yı hakikat misin ey aşk  
Etmez sana kim mâlik olsa şâhlara minnet  
Sen devlet-i dârâ-yı hakikat misin ey aşk  
Aşk ehli eder cân ü cihân terk seninçün  
Sen dilber-i yektâ-yı hakikat misin ey aşk  
Doğru gider aşk ehli olan kûy-ı merâma  
Sen hâdî-i mecrâ-yı hakikat misin ey aşk  
Âşıkların esrârını Mevlâ bilir ancak  
Sen sırr-ı ma'nâ-yı hakikat misin ey aşk  
Hal eylemiş aşk ile cihân cümle rumûzu  
Sen hâce-i dâna-yı hakikat misin ey aşk  
“Mecbûr” gezer âsârın ile mest ü perîşân  
Sen neş'e-i sahbâ-yı hakikat misin ey aşk

**GAZEL**

**“MECBÛR”**

Bana teklif-i terk-i aşk-ı cânân etme ey nâsîh  
Gönülde hicri beyhûde firâvân etme ey nasîh  
Muhâlif-pend ceysin sevk edip iklim-i dil içre  
Gel Allâh'ı seversen nehb ü tâlân etme ey nasîh



**[Sahife 467]**

Bu aşkın hayret ve cezbiyle mağlûbum kusûrum çok  
Beni afv et velî nefsinî nisyân etme ey nâsih  
Hisâr-ı gönlüme lütf et nasîhat topların atma  
Makarr-ı şâh-ı aktır onu vîrân etme ey nâsih  
Beni koy hâlîme zîrâ füzûn etme benim zârım  
Beni ol zâr ile rüsvâ-yı devrân etme ey nâsih  
Çü ben mest-i mey-i aşkım perîşân hâlim ayb etme  
Mey-i fâsitle mest zannıyla büntân etme ey nâsih  
Ölürsem aşk-ı yâr ile yine fahr eylerim “Mecbûr”  
Bana teklif-i terk-i aşk-ı cânân etme ey nâsih

**GAZEL**

**“RİNDÎ”**

Ey şehâ dâ'im küşâd olsun sana bâb-ı rızâ  
Hem-demin olsun Hızır hem yâverin olsun Hüda  
Feyizyâb ol âlem-i dûn içre dâ'im bul şeref  
Nakd-i kadrin kıymeti gevherinki(?) bulsun beha  
Nice evkat içre Mevlâ'ya teracci eylerim  
An-karîb bulsun nasîb bir mesned-i vâlâ sana  
Etme hâtırdan ferâmûş âcizâne kıl kerem  
Gâhî gâhî yaz muhabbetnâmeni gönder bana  
“Rindî”yim ben kıl-k-i maksûrumla bin sûzân ile  
Bir selâm yazdım kusûrum affını kıldım ricâ

**[Sahife 468]**

**BİR Şİ‘R-İ MÜKEDDER**

Bir lâhza geçen devre-i ahrârı düşündüm  
Bir de beni ta‘zîb eden ekdârı düşündüm  
Dönmez mi mü'ebbed o sabâvetteki demler  
Bir el onu etmişti bana cân gibi erzân  
Mekşûf idi bir kâh-ı zer-ı endûd arasından  
Zînet gibi başlarda idi bu gül-i asfar  
Gark eyler idi hânemizi sûr-i bahâra

Mahsûd idi bir leylemizin şevki nehâra  
Sevdâ ile meşbû' idi zîrâ ki bu cevher  
Bir tüde marul ya biraz incir idi rüşvet  
Elhânı ile cınlar idi sakf-ı sükûnet  
Sâmi'lerini eyler idi mest ü füsûn-ger  
Bazan asıyordum güneşe zer kafesiyle  
Cik cik der idi şûh ve mugaşşi o sesiyle  
Kesb eyler idi gülleri baştanbaşa katmer  
Yem vermek için kalkmış idim bir sabâh erken  
Etmışti vedâ hanemize neşve-i Gülşen  
Nâ'ir idi amâk-ı mü'eddâmda bir ah-ger  
Sizler görünüz ya bunu îcâb-ı hadâset  
Yahud deyiniz siz buna teşyid-i melâlet  
Ezhâr dibinde ona yaptım idi makber  
Oldu o zamân rıhbeti bir menba'-ı nâle  
O vak'a sünûh etti bugün fikr ü hayâle  
Olsun diyordum bu da bir şi'r-i mükedder

### **İhsân Kâmî**

[Sahife 469]

### **KENGİRİ BELEDİYESİ'NE İTHÂF**

Gâhî bakar hâlimize kisir kisir gülerim  
Gâhî bakar şu millete cân-ı yürekten küserim  
Zamân olur sevinirim bazan artar kederim  
“İki cami arasında kalmış bî-namâz” gibi  
Ne ağlayacağım bildim ne de güleceğimi

Gerçi biraz ağırcaadır atacağım telli ok  
“Vurdumduymaz” havâsına getiriver zarar yok  
“Anka” gibi sözümüzün ismi vardır cismi yok  
“Döne döne” havâsına döndü artık işimiz  
Doğrusu Hakk'a emânet erkeğimiz, dişimiz

Yazmış idi gazeteler zan ederim geçende  
“Kanun” çıktı kalkacaktı fazla masraf düğünde

Ettiğimiz perhiz neydi yediğimiz turşu ne  
Memlekette yine ev ev okuyucular dönüyor  
Zan etmeyin ha erenler eski âdât sönüyor

Gide gide bir gün gelip yine her şey olacak  
O şenlikler o kınalar hep yerini bulacak  
Çifte kızlar sabah akşam göbek atıp duracak  
Vur patlasın çal oynasın bir havâdır gidecek  
Böylelikle bir rezâlet haftasıdır geçecek

**[Sahife 470]**

Şöyle biraz düşünürsek efendiler ağalar  
Lokmamızdan artırarak koyduğumuz paralar  
Düğün değil bize ancak bir rezâlet hazırlar  
Bunu şeref neresinde bilemedim şaşarım  
Düşünürüm bu hâlleri zamân olur coşarım

Ve'l-hâsılı te'ehhüle her engeli kırmalı  
Kolaycacık evlenmenin çâresini bulmalı  
Yurdumuzun her tarafı yavrularla dolmalı  
Artık yeter bu vatanın yaraları onulsun  
Her bucaktan bir sa'âdet terânesi duyulsun

**Asrî Baba**

**[Sahife 471]**

**MAHKEME-İ KÜBRA**

Âvâm: –Pek doğru, fakat her nasılsa bir kere iş başına geçmiş olanları veyahut onların ta'rif ettiklerini intihâb etmeyecek olsak bilâhire mutalli' olup haklarımızda her türlü gazezlerini tatbik ediyorlar.

Terakkî: –Bakın re'îs hazretleri! Daha bu kadar basit bir mes'eleyi takdîr edemeyen mahlûkata ne demeli? Eğer evvelce intihâb edilen zât iyi ise başkasını hiç tecrübe etmeden yine onu intihâb etmek kötü ise, yekdiğerini îkaz ederek bu adamdan işte biz fenâlık

görüyoruz ve görmekteyiz. Bugün bana fenâlık yapan yarın sana yapar. İyisi mi bir münâsibini bulalım da işimizi onun eline verelim demek yok mu? Meselâ en evvel mahalle hey'et-i ihtiyâriyyesine dikkat etmeli ki, sonu iyi olabilsin. Muhtâr ve hey'et-i ihtiyâriyye olacak kimseler en evvel fakir fukârâsını düşünmeli, sâniyen ne kendisi ve ne de akraba ve ahibbâsı için mahallenin, mahallelinin hiçbir menfa'atini fedâ etmeyecek adam bulmalı, yoksa beledî encümenine, a'zâlığına müntehib-i sânilîğe ya kendisini veyâhut nâ-ehil akrabâ ve ta'allukatından veyâhutta mütahayyizân ve müteneffizândan birisini intihâb için uğraşacaklardan fâ'ide yerine mazarrat gelir. Hele mahallelinin hukuk-ı siyâsiyyesini güyâ köprü elinden su bağışlar gibi rast gelene hibe edecek veyâhut ehemmiyet vermeyecek hey'et-i ihtiyâriyye o mahallenin ve netîce itibârıyla o memleketin sebab-i nikbet ve felâketi olur. Çünkü müsâvâtta kalan iki hey'et arasında bulunacak böyle kuvvetli gafil, câhil veyahut taraf-gîr olursa belki takdîrsizlik veyahut taraf-gîrlük ile lâıyk olmayan tarafa ekseriyet kazandırılabilir ve hey'etten ne fayda beklenir. Meselâ en mühim ve hayâtî olan beledî mes'elesinde encümen a'zâlığına okuyup yazma bilmeyen câhil kısım veyahut ekmekçi, manav, kasap ve buna mümâsil belediye ile alâkadâr olanlar intihâb olunursa o encümenden ne hayır umulur ve müntehib-ı sânilik için me'mûrdan, menfa'at-perestlerden, mürâ'ilerden ve ufacık bir patırtı ile hukuk-ı milleti fedâ ediverecek korkaklardan intihâb edilirse ne menfa'at ümîd olunur?

Âvâm: –Bir sen ile olmuyor ki, sen gitmesen öbürüsü gidiyor. Sen ortada yapayalnız kalıyorsun. Bir de kendîni böyle mu'âriz anlattın mı tamamdır keyfin.

Re'îs: –(Terakkiye) Başka bir diyeceğiniz var mı?

**[Sahife 472]**

Terakkî: –Bendenizin diyeceklerimi âvâm kendisi hep söyledi efendim.

Re'îs: –(Müdde'î-i umûmîye) Ne mütâla'a buyuruluyor?

Müdde'î-i Umûmî: –Hayır ve şerrini henüz fârik olmadığı kanâ'atini veren Asyâ'iler hakkındaki hükmü mahkeme-i aliyelerinin takdîr-i musîbine havâle eylerim efendim. (Hey'et müzâkereye çekilir.)

Hey'et-i hâkime-i sâbika makamlarına avdetle:

Re'îs: –Kâtibe, “Kararı oku!” emrini verir.

Kâtib: –İcâb-ı keyfiyyet bi'l-müzâkere Avrupa, Amerika denilen kıt'alarda beşeriyet fen ve terakkînin son mertebesini bulmuş olduğu hâlde bütün peygamberân-ı izâmın mehd-i zuhûru olan Asya'da fen ve sanâyi'a â'id zerre kadar bir nişâne görülemediğine ve birkaç asır evvelleri fen ve ma'rifete â'id elde etmiş oldukları birçok sanâyi'i dahi birer birer ga'ib eyledikleri ve vâkı'a mâhir bir kumandân, muktedir bir âmir idâresinde müctemi'an hârîka-âsâ muvaffakiyetler göstermekte iseler de münferit hâlde kaldıkça “Bana ne, neme lâzım, dünyâyı ben düzeltecek değilim ya, bir başım değil mi?” gibi adâletin demir pençesinden kurtaramadıkları anlaşılacakla halka fabrikalar, demir yollar yapmak, madenler işletmek gibi cihân terakkiyâtından müstefid olmak çâreleri düşünmek ve rast gelenin peşine gitmeyecek, hayır ve şerrini fark ve temyîz edecek bir re'yini belki hayâtından daha âzîz bilecek derece-i irfânı sür'atle iktisâb ettirmek için a'zamî gayretle çalışılmasına müttefikan karar verildi.

## **GÜNÜN DİKENLERİ**

### **SAKIN KANMAYINIZ HA!**

- Kengiri Belediye Riyâseti'nin fahriyyen îfâ edileceğine!
- Yolların ve ibtidâ'î mekteblerinin muhâsebe-i husûsiyyelerde kalacağına ve muhâsebe-i husûsiyyelerin yaşayacağına!
- Emvâl-i metrûkeye â'id hânelerin satılacağına!
- Kengiri Belediye intihâbında kadın parmağı ile mide ve para kuvvetinin olmadığına!
- Geceleri yollarda ve çarşılarda fenerlerin yanacağına!
- Müftülerin siyâsetle iştigal etmeyeceğine!
- Necât Gazetesi'nin 25 bin liraya mahkûm olacağına!
- Mûsikî Cem'iyeti'nin kapanacağına!
- Gençler mahfilinin ihyâ edilmeyeceğine!
- Kengiri Suyolu Mü'essesesi'nin partizânlar elinde kalacağına!
- Belediye komitelerinin ta'tîl-i fa'âliyet ettiklerine

### **MUHAYYEL SERVETİM**

Yirmi beş bin lira, iki milyon beş yüz bin kuruş yahut yüz milyon para zihnimi tırmalayan hayâlât arasında hiç ümit etmediğim bir anda masamın önüne yığılan banknot denklere üzerine oturan icrâ me'mûrunun, “ Kazandığınız da'vânın semere-i mükâfâtı” diyerek uzattığı i'lâmın içerisindeki iri ve kalın kalemlerle yazılmış sıravârî rakamlar birden

bire gözümü kamaştırdı. “Kendimi ga’ib etmeyeyim” diye koltuğa yaslandım. Derin bir nefes çektikten sonra:

–Me’mûr efendi, ayağımıza kadar gelmenize müte’essif oldum. Emr etmiş olsaydınız bendeniz varırdım” dedim.

–“Hayır efendim bu bizim vazifemizdir. Milyonlarca paralık servete na’iliyetinizden dolayı hem sizi ziyâret hem de müsâ’id buyrulursa nezd-i devletlerinde çalışmak istiyorum” dedi.

–Fesühânallâh, dünkü gün kırık iki sandalye bir masadan ibâret olan yazihânemin bugün milyonlarca paralık servet ile dolması birdenbire hayâtımda aksü'l-amel hâsıl edeceğini kim bilebilirdi. Bir gün evvelisi bârid bir çehre ile nezdînden kovulduğum icrâ me’mûrunun ertesi günü ma’iyetimde çalışmak üzere bir hizmet isteyeceğine, ufacak bir zemm-i kadih da’vâsından dolayı “ef’âl ve harekâtınızın temâs ettiği kanûn-ı cezânın .... 'inci maddesi zeylinin fıkra-i ahîresinin delâleti esbâb-ı müşeddide addıyla ... gün mahkûmiyetle, ... kuruş tazminât-ı ma’neviyyeye hükm edildîn, çık dışarı” diye sert bir suratla tebliğ-i hükm eden mahkeme re’îsinin ertesi gün gelerek,

–Efendim servet-i cedîdenizi tebrîk eylerim.

Bu sırf tâlihin tecelliyâtına mazhariyettir. Sizin gibi asil ve necib zât-ı muhteremin hizmetinde bulunmasını bendeniz bir şeref telakkî ediyorum. Lütfen yazihânenizde bir hizmetle müşerref olabilir miyim? Demeyeceğine ve’l-hâsıl tepesinden tırnağına kadar her sâ’at birisinin mu’âveneti için mürâca’ât edeceğini düşünmeye başladım.

–Âh mel’ûn para, sen meydâna geldiğin dakikadan itibâren asâlete, şerâfete, nâmûsa ve’l-hâsıl her şeye galebe ettik.

–Sen en umulmadık hânelerin harîm-i ismetine girerek pek çok fecâyî’a âlet oldun. Senin için açılmadık kapı, hedk edilmedik nâmûs, zelîl olmadık asâlet, necâbet kalmamıştır.

–Ve’l-hâsıl dünyânın bütün güzelliği, bütün sa’âdeti, bütün fecâyî’i, ve’l-hâsıl her şey, her şey seninledir, senin içindir. Sen şu zamânda her şeye galebe ediyorsun. Seni elde etmek için gerek şerif olsun, gerek zelil olsun her sınıfı icbâr etmeyi zamân münâsib görüyor fakat ben görmüyorum.

**Kalender**

## **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû‘ makbûz alınması ricâ olunur.

## **CUMHURİYET ECZÂHÂNESİ**

Bi-mennihi'l-Kerîm küşadına muvaffak olduğum eczâhâneme muhterem halkımızın ihtiyâcâtını te'mîn edecek edviyye-i tıbbiyye ve müstahzârât-ı husûsiyye celb ederek reçete i'mâline başladığım cihette teşrif edecek zevâtın her hâlde memnûn kalacaklarını ilân eylerim.

**Eczâcî Edhem**

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'te Yüzbaşı Hâafız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin Dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

1 Ağustos 1340

Sene: 2

Sayı: 31

## **MÜNDERİCÂT**

Çocuklarımızı İhmâl Etmeyelim / Doktor Nûreddîn

Kendimize Doğru / Cevâd Hakkı

Bir Hak / Türk Kadını

Muhtelit Tedrîsât Mes'elesi / K. C.

Esâretten Bir Grup / N. Z.

Erenler Tepe / Hüseyin Avnî



Veremli Kız / T. N.

Kerâmet-fürûşlara / M.F.

Dehr İçin / İhsân Kamî

Perrân / Kerküklü M. Nedîm

Letâ'if-i Tarihiyye / M. Refik

Kengırı Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

1 Ağustos 1340

Sene: 2

Sayı: 31

## ÇOCUKLARIMIZI İHMÂL ETMEYELİM

**Muharriri: Doktor Nûreddîn**

Mesâ'il-i hayâtiyye ve iktisâdiyyede en mühim rol oynayan ve milletlerce pek ehemmiyetle takîb edilen nokta tezâyüd-i nüfûs mes'elesidir.

Nüfûs siyâseti milel-i sâ'irede hükûmrân olduğu hâlde ma'a'l-esef memleketimizde bu mühim siyâsetin esâsâtına tamâmen lâ-kayd kalınmaktadır.

Bir memleket için en mühim vâridât nüfûsunun tezâyüdü sûretiyle hâsıl olan kudret ve kuvvettir. Sıhhati yerinde olmayan efrâdîn ne şahsına ve ne de memleket ve milletine menfa'ati olamayacağı pek aşikâr bir hakîkattir. Bir memleketin kuvvâ-yi bedeniyyesi ve nüfûsu tenâkus eylerse mücâdele-i hayât ve düveliyyede muvaffakiyet te'mîn eyleyemez. Eskiden milletler arasında "Türkler gibi kavî" dârü'l-meselinin pek büyük bir şöhreti olduğu hâlde ma'a'l-esef bugün o kuvveti ihlâl eden ârizaların içinde pek elîm bir sûrette çalkalanmaktayız. Senelerden beri yurdunu parçalamaya ve istiklâliyetini elinden almaya çalışan milletlerle dâimî bir mücâdele içinde çırpınan milletimiz, milyonlarca gencini harb sahnelerinde bıraktığı gibi sefâlet, hastalık yüzünden de yüz binlerce kadın, çocuğunu inleye inleye topraklara gömmüş, memlekette pek azîm bir boşluk husûle gelmiştir.

Avrupalılar yüzlerce şahsın görebileceği bir işi makine ve birkaç şahısla te'mîn eylemekte olduklarına nazıran yine "nüfus-servet" mes'elesini

**[Sahife 474]**

ciddî bir sûrette takîbden uzak kalamamaktadırlar. Hâlbuki memleketimize sâ'atlerce, günlerce kat'-ı mesâfe edildiği hâlde ne bir ağaç ve ne de hayvân ve insana tesâdüf edilemeyen pek çok arazimiz vardır.

Memleketin bu derin boşluğunu doldurabilmek ve ıssız ovaları şenlendirmek, yurda servet, sa'âdet, ümrân getirebilmek ancak nüfûsu tezyîd sûretiyle mümkün olabilir.

Tezâyüd-i nüfûs mes'elesinde pek büyük te'sîri (\*)

---

(\*)Bu sayfada Çankırı tabiplerinden Nurettin Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu Muharrir-i Tıbbîsi ve Memleket Hastahânesi Ser-tabibi Nûreddîn Bey" açıklaması yer almaktadır.

### [Sahife 475]

olan çocuklarla alâkadâr olmak lâzımdır. Her ne kadar mu'ayyen bir nisbet dâhilinde ve bazı avâriz-ı tabî'yye ve maraziyenin taht-ı te'sîrinde çocuklarda vefâyâtın vuku'u ahvâl-i tabî'yyeden ise de memleketimizdeki vefâyât-ı etfâlin pek azîm bir yekûna bâliğ olması âtî nokta-i nazardan cidden pek elîmdir.

Vefâyât en ziyâde 1 ilâ 2 yaş aralarında vuku' bulmaktadır. Bu da ekseriyetle bağırsak hastalıklarından ileri gelir. Bî-gâne, lâ-kayd, câhil anaların henüz 4–5 aylık süt çocuklarına abur cubur şeyler yedirmeleri ve bir yaşını ikmâl eder etmez hemen sofralarına alarak tıka basa bir takım yemekler vermeleri birçok arızaların hudûsuna sebebiyet vermektedir.

Vâlîde sütüyle büyütülmüş çocuklarda inek sütüyle beslenen çocuklara nazaran vefâyât daha azdır. Şâyân-ı şükrandır ki, Anadolu'da bulunan vâlîdeler ekseriyetle ve büyük bir iştiyâkla çocuklarını kendileri emzirmektedirler.

Sin ilerledikçe vefâyâtın nisbeti azalır. Boğmaca öksürüğü, kuşpalazı, kızıl, kızamık gibi hastalıklar en ziyade vefâyâta sebebiyet vermekte ise de verem müthiş bir sûrette yekûnu kabartmaktadır. Milel-i mütemeddînde vefâyât-ı etfâlin yüz binlerce olduğunu istatistikler göstermektedir. Memleketimizde ise bu yekûnun her hâlde pek korkunç bir miktara baliğ olacağı tabî'î dir.

%75–80 nisbetindeki vefâyât-ı etfâl istikbâl ve istiklâliyetimiz için dâimî bir tehlikedir. Ma'a'l-esef bî-çâre Anadolumuzda bin meşakkat ve zahmetlerle dünyâyâ gelen yavruların henüz ne gibi bir sebep tahtında vefât eylediği tedkik ve ölen çocukların miktârı neden ibâ[re]t olduğu tesbit edilememiştir. Çocuk zâyî'âtını en ziyâde kabartan turuk-i hazmiyye hastalıkları olduğu cihetle muntazam südhâneler te'sîs edilmeli, gafil ve bî-gâne analara rehberlik edecek ve onlara îcâbât-ı sıhhiyyeyi bildirecek yurtlar açılmalıdır. Ümîd-i istikbâlimiz olan nesl-i âtîyi yetiştirecek vâlîdeler hazırlayan kız mekteblerine arzu edilen telkinât yapılmalıdır.

Tevellüdâtın tabî'î bir sûrette devâmını, kesret ve selâmeti te'mîn eyleyecek vâsıtaların ihzârına çalışılmalıdır.

Erbâb-ı fen sıhî konferanslarla ahâlîyi irşâd ve tenvîr eylemelidir.

Bî-kes yavrular için en büyük şefkat ocağı olan Himâye-i Etfal Cem'iyeti'nin şu'âbâtının teksîr ve a'zâsını tezyîde sa'y eylemelidir.

Bir ân evvel tedâbir-i nâfi'a-i sıhhiyye ve ictimâ'iyeye ile çocukların ziyâ'ına sebebiyet veren ahvâlin ref'-i izâlesine çalışmak hepimiz için bir vecibe-i milliye ve insaniyyedir.

**[Sahife 476]**

## **KENDİMİZE DOĞRU**

Kendimize doğru gitmek, mâzînin çürük ve küflü hurâfelerine, cehlin, ta'assubun kirli ve bulaşık umkuna dönmek değil, uyandırıcı ve yaşatıcı ufkuna yükselmektir.

Milletler terakkî ve tekâmül semâsına bir tayyâre hızıyla uçar, bir şimendifer sür'atiyle koşarken Kurûn-ı Vüstâ'î bir zihniyetle, kırık çarık âlât ve edevâtla medeniyet kafilelerine, ma'rifet kervanlarına katılmak hüsrânla netîcelenen bir bozgunluktur.

Biz terakkî yollarında kalmak değil, koşmak istiyoruz. Çin'in surlarını aşan, Bizans'ın azamet ve şevketini sarsan, İslâm'ın nûrlu hilâlini iklimlerin, beldelerin semâsında dalgalandıran, devirler açıp devirler kapayan asil bir neslin lâıyk ve şerefli oğulları olduğumuzu isbât etmek, millî bir mefkûremiz, dînî bir umdemizdir.

Her Türk ister ki, muhîti bir menba'-ı sa'âdet, yurdu baştanbaşa bir cennet, nâmı hürmetle, takdisle anılan bir millet olsun. Baykuşlar tüneyen vîrâneler, dört duvarını örümcekler bürümüş mescidler, toz deryâsı olan caddeler, mechûlâta akıp giden dereler, toprak altında çürüyen madenler, sâkinlerini bırakıp te'sîrleriyle uyuşturan ibtidâ'î beldeler niçin asrî bir kıyâfetle tezyîn ve tenevvür etmesin? Mahsûlâtını battal bir saban, hantal bir kağnı ile eken ve taşıyan köylü, metâ'ını arzu ettiği vakit ve zamânda dükkânına yerleştirmeyen tüccar, emir ve ta'lîmâtını en kısa bir yoldan duyuramayan vâli, emniyetle yoluna devam etmeyen bir yolcu, gurbetteki oğlundan, askerdeki yavuklusundan haber alamayan anneler ve zevceler, irfân susuzluğunu söndürecek menba'lar bulamayan gençler kimdir ki, rûhunda daha duygu, fikrinde daha vâsi' bir arzunun çırpındığını sezmesin?

Vaz'iyetinden memnûn ve müsterih olanlar istikbâlle alâkasını kat' etmiş hâlin mirâsyedileri ve tembelleridir. Mâzînin müte'ârrifeleri beşeriyet için mutâ' bir kanun olsaydı, gözler istikbâl endişesiyle titremez, gönüller âtî endişesiyle üzülmezdi. Fikir ve zekâ bulunduğu muhiti dâr görerek dâimâ yükseltilere pervâz etmek isteyen bir kuştur. O geniş

ufuklarda uçtukça kanatları büyümüş, ümit ve hayâli artmıştır. Fikrin tevessü'ü ve i'tilâsına had ve yer çizmek beşerin kuvveti fevkinde bir zahmettir.

Doymaz beşer dedikleri koş i'tilâlara...

Evet doymuyor... Bir nazariye önünde sâcid, bir fikir etrafında ka'id olmuyor. Zemîni cevelânına

### [Sahife 477]

dar görerek yeni âlemlere tayerân ediyor. Zührenin manzara-i tâbe-nâki önünde bir vaz'-i perestîş değil, bir tavr-ı tedkik alıyor, Merih'i isticvâb ediyor, Zühâl'i nazar tarassudu altında terletiyor, güneşin anâsırını tahlîl, şu'â'âtını feth ve teshîre uğraşiyor; vicdânının, aklının, fikrinin kabul etmediği şeylere güç inanıyor, niçin ve nasıl diye soruyor. Bir vak'anın, hâdisenin sebebini, hikmetini, illetini, gayetini araştırıyor, bugün beşerin azmi önünde mesâfeler kısalmış, dağlar yassılamıştır. Dünya maddiyât âleminde baş döndürücü bir fa'âliyetle yol alırken malûm vesâ'aitimizle hayât cidâline atılmak, bir cehâlet kalp ve vicdânı gizleyen, azim ve îmânı düğümleyen bâtil anânelere sadâkat afv edilmez bir cinâyettir. "İlim Çin'de bile olsa aramaya" teşvîk eden, bir ân tefekkürü beş yüz yıllık ibâdetten efdal tanıyan, tâcirleri evliyâ menzilesine yükselten, bilenlerle bilmeyenler bir olmadığını söyleyen kuvvete göre kuvvet ve ihzâr ve idâdını farz kılan bir dînin sâlikînini kabil midir ki, sedîr-i vicdânında azgın suratlı, müstebid ve tahrib-kâr hurâfe heykeline yer versin, onun emirlerine kul ve köle olsun!.. Bugün arzın hareketinden, rüzgârın esmesinden, baykuşun ötmesinden ve'l-hâsıl tabî'î hâdiselerden ma'nâ istihrâcına uğraşan ve bunları mesâibimize itâb olarak gökten indirilmiş birer sâ'ika olduğunu zan eden nebîler, İslâmiyet bahçesini letâfet ve sâfiyetten mahrûm eden karaçalılardır. Topun, mitralyözün, tayyârenin, şimendiferin bütün fennî vesâ'itin yıkıcı ve yakıcı kuvvetlerine göz yumanlar hayât hakkında mahrûm zavallılardır.

Asırlar var ki, ıssız gecelerin hicrân ve keder dolu ka'ında bocalayan bu millet, kendisine hayât ve sa'âdet yollarını, hidâyet ve selâmet ufuklarını aydınlatacak nûra o kadar muhtâctır ki, artık beklemekten sabrı tükendi, nebîler, peygamberler devrinde değiliz. Bizi içinde kıvrandığımız girdâbdan kurtaracak semavî kudretlerden rahmet bekleyemeyiz. Onlar bütün ilhâmlarının feyzini bizim kalbimize dökmüş, her hâl edilecek mu'ammânın düstûrunu elimize teslim etmiştir. Uzun yıllardan beri beklediğimiz چراغ-ı rehâ küller altındaki kıvılcım gibi içimizde yanmaktadır. Onu parlatacak nefes biraz bizim fedakârlığımız, fa'âliyet ve azmimizdir.

Kapitülasyon bağımlı keskin süngüsü, îmân dolu göğsü ile kabaran Türk milleti bundan böyle millî yurdunda maddî ve mânevî hiçbir ecnebi mü'essesâta imtiyâz vermemeli, her feyiz ve nef'ini Türk'ün öz vicdânından, asil rûhundan almalıdır. Garbın mütefessih ve ma'lûl anâne ve âdetlerini medeniyet nâmıyla yurdumuza taşıyanlar, millî seciye ve ahlâkın kutsiyetine îmân etmeyenler ise aramızda yer bulamayacak vatansızlardan başka bir şey değildir.

Garbdan alacağımız ânânât değil, usûliyâtıdır.

**Cevad Hakkı**

**[Sahife 478]**

**BİR HAK**

Kadın rûhu, hayâtın bütün bâr-ı ızdırâbı altında incinmiş za'îf, hasta bir rûhtur. Bağların, bahçelerin berrak, saf ve temiz havâsından mahrum â'ilelerin hakk-ı hayât nâmına, hıfzû's-sihha nâmına arayacağı çâre, ara sıra yeşil bir zemin üzerinde bir suyun cereyânı karşısında teneffüs etmekle o hasta ve hassas rûha inbisât veren havâdan istifâde etmektir ve bu kadın rûhunun, kadın hayâtının pek tabî'î bir hakkı değil midir?

Bilhassa Kengiri gibi evlerinin teşekkülât-ı inşâ'iyyesini, pencerelerinin gösterdiği ve göstereceği manzara, senelerin güzârîş-i lâ-kaydîsiyle birikmiş gibi siyâh kiremit yığınlarından ibâret olursa o hakkı teslim, hatta o hakka hürmet etmek insanlık îcâbâtındandır. Fakat tabî'atın bütün güzelliklerini gözlerinin dâ'ire-i rü'yetinde havânın bütün serinliğini ciğerlerinde hasr eden erkeklerin bir kısmı, o beşeri masûm hakka, sun'î ve yalancı şekil ve bahânelerle dokunmayı, bütün çirkinliğiyle söylemiş bir eser-i san'at telakki ederlerse ânânât-ı milliyye ve terbiye-i ictimâ'iyye nâmına insanlığı müdrik her insanın bu hâle te'essüf edeceği tabî'îdir.

Elli erkeğin oturduğu yerden geçmek zarûretinde bulunan bir kadına umûmunun birden bakması gibi, elli kadının oturduğu bir yere bir tek erkeğin nazar-ı tecâvüzü bile medeniyet-i kâmile karşısında gayr-i insanî bir hareket iken, iffet-i İslâmiyenin şerâ'it-i medeniyyesi dâhilinde oturmuş dört kadının bulunduğu yere kadar hayvân sulamak bahânesiyle kırk atlı topçu askerinin, bu başıboş insanların sökülüp durması medeniyet, ânânât şöyle dursun terbiye-i askeriyeye ile ne derece kabil-i te'lîftir bilemiyoruz.

Âharın çayırına tecâvüz edilmemek için yirmi koyun kuzusuna bir tek çoban kumanda ederse böyle masûm bir hakkın ihlâlden ma'sûniyeti için kanunda madde yok mudur?

Bu yazılarım gazete sûtûnunda cây-ı kabul bulursa kalemim, kadınlık hukuku nâmına her haksız hareketi günâh telakki eden bir mülk-i müe'ekkel gibi kayd ve tenkîd edecektir.

### **Kengırı: Türk Kadını**

[Sahife 479]

### **MUHTELİT TEDRİSÂT MES'ELESİ**

Türk inkılâb-ı kebîrinin ma'ârif sâhasında doğurduğu mes'elelerden birisi de tâlî mekteblerimizde kız ve erkek talebelerin bir arada ders görüp göremeyecekleridir. Son zamânlarda Ma'ârif Vekâleti'nin bu mes'eleye dâ'ir yaptığı anket efkâr-ı umûmiyyeyi epeyce işgal ettiği gibi Türk terbiye ve rûhiyâtçıları, Türk ma'ârifcilerini fazlaca düşündürmüştür.

Vekâlet, mütehasısların bu husûstaki nokta-i nazarlarını ihtimâl şimdiye kadar öğrenmiş ve tesbit etmiş, belki de etmek üzeredir. Fakat şurası muhakkak ki, henüz kendi kârârını vermemiştir. Biz vekâletin bu işe â'id kârârını sabırsızlıkla beklemekle beraber tecrübelerimize istinâden mes'eleyi açık ve sarîh bir sûrette bildirmeyi meslekî bir vazife addetmekteyiz.

İstanbul ve Anadolu matbû'atında bu mes'eleye dâ'ir gördüğümüz ve okuduğumuz mütâla'alar başlıca şu üç noktada toplanıyor.

1. Müşterek tadrîsâtın, ibtidâ'î, tâlî, âlî bütün mekteblerimizde derhâl yapılması.
2. Müşterek tadrîsâtın şimdilik yalnız ibtidâ'î ve âlî mekteblerimizde icrâsı, tâlî mekteblerimiz için de tecrübenin vereceği şekle intizâr edilmesi.
3. Müşterek tadrîsât mes'elesinin halkın ve memleketin seviyesi yükselinceye kadar bir müddet te'hîr olunması.

Biz bu üç mühim noktada hülâsâ edilen bu mes'elenin –gerek efkâr-ı umumiyye, gerekse mütehasıslarca– aleyhinde söylenmiş hiçbir mütâla'aya tesâdüf edemedik. Matbû'atta zamân zamân görülen yazılar ve fıkralar muhtelit tadrîsâtın tamâmen lehinedir.

Şu hâle nazaran mes'ele esâs itibârıyla herkesçe kabul edilmekte, yalnız şeklen biraz tehâlûf görülmektedir ki, bu da hâ'iz-i ehemmiyyet olmasa gerektir. İlk mekteblere giden çocuklar zaten (\*)

### [Sahife 480]

bizde çok eski zamândan beri erkek ve kız olmak üzere karışıktır. Nitekim eski mahalle mektepleri ile ana mektepleri ve bugünkü ilk mektepler bunun en güzel bir enmûzecedir. Bu mekteblere giden çocukların yaşları dört ile on iki arasında olduğu için bu çağda bulunanlarda esâsen cinsiyet mahzûru aramamış ve aranmamaktadır. Yüksek mü'esseselerimizde bilhassa dârü'l-fünûnumuzda hükûmet muhtelit ve müşterek tadrîsâtı çoktan kabul etmiş ve genç kızlarla genç erkekleri aynı dershânede aynı mu'allimin takrîrini dînletmek sûretiyle bir arada bulundurmaktadır ki, bunda da hiçbir mahzûr görülmemiş ve duyulmamıştır.

Tâlî mekteblere gelince, bu mekteplerin kız ve erkek talebesi her hâlde cinsiyetin tamâmen inkişâf ettiği bir sinde, gençliğin en kanlı ve âteşin çağında olduğu için bu iş ebeveyn ve mürebbîleri düşündürecek endîşe ve telâş içinde onları daha ihtiyâtlı davranmaya, terbiyevî ve ahlâkî tedbîrlere ittihâz etmeye sevk edecektir.

Böyle gençlik çağında bulunan genç erkek ve kızların bir arada tahsil yapması bizim bugünkü seviye ve ahvâl-i ictimâ'iyemize göre gerçi biraz fazlaca korkunç ve tehlikeli ise de terbiye denilen en mühim ve kuvvetli âmil ve mü'essirin dârü'l-fünûn tahsilinin nihâyetine kadar genç erkek ve kızlarda cinsiyet ibtâlâ muvaffak olduğu bir asırda bu korkunç ve tehlikeli hâlin de önüne geçmek mümkündür.

Mekteplerin her hangi bir kısmında olursa olsun iyi ve mükemmel tadrîsât ancak iyi, mü'essir ve sıkı bir inzibât ve disiplin ile ka'imdir. Disiplin ve inzibâtdan mahrûm bir mektebe tadrîsât olamaz. Binâenâleyh liselerde vesâ'air tâlî mekteplerimizdeki müşterek ve muhtelit tadrîsât mes'elesinin bugünkü münâkaşâta göre asıl rûhu her şeyden evvel sıkı inzibât ve disiplindir. Bu te'mîn olunduktan sonra genç kız ve genç erkeklerin ibtidâ'î, tâlî, âlî bütün mekteplerde yan yana ders görmesinde bir dershânede bulunmasında hiçbir mahzur aranmamalıdır ve bu böyledir.

---

(\*)Bu sayfada Kemal Cenap Bey'in fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu Mü'essislerinden Kemal Cenâb Bey" açıklaması yer almaktadır.



Her hangi sâhada olursa olsun terbiye ve mektebçiliğin bütün düstûrları tatbik ve ta'kîb edildikten sonra müşterek tadrîs mes'elesinde ben kendi kafama, kendi düşünce ve duyguma, tecrübelerden elde ettiğim kendi mantığımızı göre mahzur değil, bi'l-akıs terbiyevî, ahlâkî, iktisâdî daha ziyâde hayâtî menfa'atler görmekteyim.

**K. C.**

**[Sahife 481]**

### **ESÂRETDE BİR GRUB**

Gamlı günün son ışığı nûrlar boğan mağribin

Ufuk hattından semâlara mâ'ilen

Tavus tüylü bir yelpâze çizerken

Ne için

Lâciverdden esmer renge karaya

Bürünerek kesifleşen birbirini boğarak

Gökyüzünde genişleyen merhametsiz bulutlar

Kollarını bu ışığın üstüne de attılar

Her tarafa kara perde açarak

Bir yer olsun bırakmadılar şen aya

Ne için mi çünkü zulmet insanların isteği

Çünkü ölüm çünkü grub çünkü elem çünkü yaş

Tabî'atın dileği

Bu sebeple şimdi gök de benim gibi kanlı yaş

Akıtır

Hakkıdır

Zan etmeyin bu hücûmlar yalnız

Ay güneşe karşı idi sadâsız

Gürültüsüz geçti hayır benim de

O damda

Grub eden bir son ışık bir son ümit bir nûrum

Çok zamânlar ihtizârda iniliyor sürûrum

Var idi

Tam o anda ayrıldı

Hem öyle bir ayrılış ki yalnız

Bir yıldız

Bir şehâbcik bile olsun bırakmadı

Nursuz bırakma insanları ey Hâdî

Hayır hayır tövbe olsun bu zulmetten kurtulmak

Dileyemem şi'irlerin en belîği ağlamak

Ey teselli yalnız bırak yaşlarımı dökeyim

Karanlıkta başka bir şey göremezsem derdimi

Ve o dertle giryân olan elem çeken kendimi

Hiç olmazsa göreyim!

Dert çekmektir çekenleri seyr etmektir sa'âdet

İncisine cilâ veren ibâdet

Bense şimdi her iki

İbâdette vecde daldım müstağrikim mübteki

**N. Z.**

**[Sahife 482]**

### **ERENLER TEPE**

Ufuk karanlığın koyu siyâh tortularıyla bürünmeye başlamıştı. Takımımınla yalçın kayalıklar arasından Erenler Tepe'ye doğru gidiyorduk. Erenler Tepe Afyon'un on beş kilometre kadar cenûb-ı garbîsinde ve alayımızın bulunduğu mermer sırtlarına beş kilometre mesâfede vâki' üzeri sıkı fundalıklarla mestûr bir tepe idi.

Semânın çehresi gittikçe kararıyor, kesîf bulut tabakaları pek yakında tufan-âsâ yağmurlar yağacağını ilân ediyordu.

Sarp ve dik kayalıkları bin müşkülâtla geçtik, dikenli ovayı ta'kîb ediyorduk. Erenler Tepe kurbündeki dereciği geçerken yağmur da olanca şiddetiyle bu ıssız vâdîleri kamçılıyordu.

Biraz sonra Erenler Tepe'ye muvâsalat ettik. Yağmur bütün şiddetiyle devâm ediyor, dondurucu bir Teşrîn-i sâni rüzgârı iliklerimize kadar işliyordu.

Hemen lâzım gelen tertibâtı aldık. Bu korkunç gece düşmanı pek ziyâde kuşkulandırmıştı. Güzelim sırtlarındaki bataryaları bilâ-fasıla ateş ettiriyor ânî bir baskına karşı küçük karakolları mütemâdiyen tenvîr tabancaları atıyorlardı.

Düşmanın bu çılgınca harekâtına gülerken sâbirâne ve mütevekkilâne sabâha intizâr ediyorduk. **Hüseyin Avnî (\*)**

[Sahife 483]

**EDEBİYAT:**

**VEREMLİ KIZ**

Sen de gonca gibi pembe şen idîn  
Annenin o sıcak âgûşundayken  
Kelebekler gibi rengîn ten idîn  
Gülşenin hayât-ı hâmûşundayken  
Mâ'î gözlerinde mes'ûd hayâtın  
Kalblere uzanan lem'ası vardı  
Vechine irfânın yüksek necâtın  
Derinden parlayan şu'lesi yârdı  
Seninle gülerdi ıssız hayâtım  
Gıbtalar eylerdi çiçek meleği  
Sana hâle idi o meh-tâban  
Kalbin döndürürdü sanki feleği  
Şimdi rûhum gibi garîb öksüzün  
Mâ'î gözlerinde mâtemler yanar  
Solmuş bir gül gibi ezgin dilsizsin  
Sînende açılan yaralar kanar  
Şimdi acılarla gece gündüz yan  
Şu âdem yolları pek dikenlidir  
Gülşenler vîrâne hıyâbân giryân  
Sevdâlar hâline inlemelidir

---

(\*)Bu sayfada Hüseyin Avni Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu Muharrirlerinden Hüseyin Avni Bey" açıklaması yer almaktadır.

Annenin ölümü seni öldürdü  
Akıt gözyaşını ey veremli kız  
Mâdemki bu hicrân seni söndürdü  
İsyân et cihâna artık pervasız(\*)  
28 Kanun-1 evvel 335

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 484]**

**KERÂMET-FÜRÛŞLARA**

Bunaldım yetişir masal okuma  
Ne fayda çıkar efsanelerden  
Çok ince eleme pek sık dokuma  
Kerâmet beklenmez dîvânelerden  
Asrın hârikası ilimle fendir  
Günün halâskârı ne sen ne bendir  
Bilâd-ı ecânib bak nasıl şendir  
Eflâke ser çeken kâşânelerden  
Aramıza mütehasıs gelmeli  
Aklımızı mesâ'îye çelmeli  
Kanallar açmalı dağlar delmeli  
Haydi iş başına meyhânelerden  
Hayr-ı kesîr diyor hikmete Kur'an  
Lâ-büd hâsıl diyor sa'y-i firâvân  
Nasîbimiz değil elbette hüsrân  
Tabî'atta mevcûd ha'zânelerden  
Kuvvet ihzârına dînen me'mûruz  
Hâlbuki kuvvetten en çok mehcuruz  
Sermest-i gafletiz vâhî ma'zûruz  
Hurâfâta dâ'ir terânelerden (\*)

---

(\*)Bu sayfada Tahsin Nahit Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu Mü'essislerinden Baytâr Tahsin Nâhid Bey" açıklaması yer almaktadır.

(\*)Bu sayfada Fahri Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu Muharrirlerinden M. Fahrî Bey" açıklaması yer almaktadır.

**M.F.**

**[Sahife 485]**

**“DEHRÎ” İÇİN**

İşte benden telâkkî-i pend et

Git bu minhâcda emel gibi git

Celsede tunç kadar ağırdır lâl

Demesinler fakat sana kaval

Mutazarrır olur haşîn ve gasûb

Hilmi de i'tiyâd eden mağlûb

Olma oğlum âmân bahîl ü bedûr

Ehl-i ibret yanında zem olunur

Ne diyor bak sana o nass-ı mübîn

Ebbeveyne velâ takul uffin

Etme isyân annene zinhâr

Var mıdır hiç bu yolda berhûrdâr

Bil ki tecrîm olunmaz ukbâda

Fâ'ili münzecir bu dünyâda

Hâcene sen ri'âyet et bol bol

Ona makbûl görürse bir köle ol

Boş boğaz arkadaşla olma celîs

Sana yetmez mi bir kitâb-ı nefis

Sana vaktâki şöyle yaklaşırım

Ne ümitlerle ben kucaklaşırım

Habgâhında alınına giderim

Bir hafî bûsecik de vaz' ederim

Gözlerinde bir ıtılâ okunur

Bî-hudûd mâ'î bir semâ okunur

**[Sahife 486]**

Sen ki bâ-küre-i cenânımsın

O kadar mı yeni cihânımsın

Sa'y et ey nûr-ı dîde-i vicdân

Sa'ysız hangi iş olur âsân

Sa'y bir rükn-i nâ'iliyettir  
Sa'y bir amel bir refâhattır  
Bir de var ey bahîl gunacım(?)  
Bir pür-i ahlâk olur ser-tâcım  
Bî-amel ilim ve ma'rifet neye yarar  
Baban oh sen de hüsn-i haslet arar  
İşte en son temennî-i kalbim  
Eylesin eylesin seni Rabbim  
Âşinâyân zevk-i rûhü'l-edeb  
Serfirâzında makam ü rüteb  
Ömrün olsun bu dehr içinde mezîd  
Her gecen Kadir her günün bir îyd

1 Haziran [1]340

**İhsân Kâmî**

**[Sahife 487]**

**PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**-1-**

İstanbul'un içerisi kan ve dumanla, dermânla dolu bir gün idi. Çanakkale'nin bırak temiz sularını, mülevves kanlarıyla sulandıran ecnebi askerlerini ve bunların dessâs ve ihânetkâr zaferlerinden intikam hisseleri olan İstanbul Hıristiyanlarının kirli ve vahşi turnaklarıyla yaralanmış Türk izzet-i nefsinden sızan kanlarla tahkir edilen iffet-i İslâmiyyenin bütün bu hakaretler altında hastalanmış Türk şehâmetinin enîn-i ızdıraplarından tekâsüf ede ede âfâkî duman şeklinde kalın bir sis ile örtülü İstanbul, asırlardan beri ufkundan doğan güneşin zerrîn ve seyyâl ilhâmıyla, perilerin efsânevî hasbihâline, periler kadar masûm genç kızların aşk ve hülyâ-yı aşkına şâhid olmuş İstanbul'un adaları, Çamlıcaları o gün çamlıklarının neftî gölgeliklerine, sâhillerinin kumlarına, âfâkından yağın hüzün, melâl, mâtem, zehirli gözyaşları, hasretli hınçkırıkla titriyordu. İstanbul'un o dilber tabî'atı o gün, melûl gözlerin fark edebileceği kadar hazîn bir melâl ile bütün bir derd-i firâk ile bir derd-i hicrân ile ma'lûl gibi idi. O gün İstanbul tarihini sîne-i te'ellümüne basmış bir Türk melikesi ölüm yatağında bir kilise çanı dînleten bir kilise şamdanlarına, mezar gibi karanlık ve hazîn

gölgesi arasında son nefesini bekleyen intikam râhibleri arasında ellerini uzak ufuklar altında Türklüğün ve Müslümanlığın çarpan kalbini dînleyenlere uzatmış inliyordu. Ve bu fedakâr ve medetkâr ellerin âgûş-ı samîmîyyetinde olup olmadığını hazîn ve korkak nazarlarla arayanlara mahsûs bir nigâh-ı manevî ile arıyor gibi idi. Fakat ihânetin hâ'in neş'esiyle şen ve lâ-kayd hareketlerle ecnebi askerlerinin geçtiği yerlerde, çatik kaşları, sisli ve gazûb bakışları, ciddî vaz'iyetleriyle bütün bu hakaret ve ihânet günlerinin, rûhlarından tuğyân eden intikamlarını bir sır olarak taşıyan genç Türk zâbitlerinin İstanbul gençliğinin hasta bir annenin yatağı etrafındaki evlâdının fa'âliyetine benzer fa'âliyetleri his ediliyordu.

### [Sahife 488]

Öteden beri İstanbul'un inzibâtıyla alâkadâr Beyoğlu cihetlerindeki vazifesinde çalışan genç bir Türk zâbiti Sâdık, şimdi düşman askerlerinin ve onların yalancı zaferlerinin noksan kalmış gibi hakaret ve desîselerini ikmâle çalışan Rum ve Ermeni gençlerinin kızgın ve taşkın hareketleri karşısında, kalbinin her gün ince ve hassâs bir damarının koptuğunu ve oradan akan sıcak kan damarlarının vicdânı üzerinde birer ateş te'sîri bıraktığını his ediyor idi.

Ne yapmalı ve yapılacak tedbîri kimden sorup öğrenmeli?

Bunu, kendi kendîne birkaç kere sorduğu halde bu karanlık günlerin bî-kes sâ'atlerinde ona ne yürüyeceği yolu gösterecek bir ziyâ parçası, ne de yapacağı işi söyleyecek bir aks-i sadâ var idi.

Beşiktaş'da Akaret'teki evine gidip geldikçe hep bunu o kadar ye'isle, endîşe ile düşünürken, bazan mütekebbir ve mağrûr bir İngiliz zâbitinin lâ-kayd hatvelerle pâdişâh sarâyına girip çıktığını, ona ta'zîm eden nöbetçi Türk neferine ağır ve hakir nazarlarla baktığını gördükçe inkılâb işlerine, inkılâb ateşlerine alışmamış rûhu ve ma'neviyâtı üzerinde her gün, her sâ'at şiddeti artan yüzlerle te'sîri his ediyor idi. Onu en ziyâde bî-zâr eden hâl, herkese karşı itimâdsızlığı yüzünden ketûmiyeti idi. Hiç kimseye itimâd edememek, hiç kimseden bir şey su'âl edememekle kendîne bir çâresâz bulmayacağından müte'essir, müte'ellim ve böyle bir te'sîrin hummâları, sersemliği arasında kendi kendîne:

–Ne yapmalı? Ve yapılacak tedbiri kimden sorup öğrenmeli, su'allerini sayıklardı!

Her ân hakaret, her dem ihânet! İşte öyle bir gündü. Sâdık kaputunun apoletlerini söktükten sonra resmî dâ'iresinden çıktı. Her hatvede, zihnini tahrîş eden acı ihtimâllerin

mübhem hakikatlerini düşünme düşünme tünele kadar yürüdü. Yürüdüğü ve durduğu yerlerde hiç kimseyi görmemek arzûsuyla etrâfına bakmaktan ictinâb ederken, yollarda yürüyen ve orada toplanan tünele akan yüzlerce şapkaklı ehl-i salîbin kendîni tahkir edeceklerini zan ediyor. Titriyordu.

Tünelden çıkarken, yolda yürürken o kadar mütevazı, o derece müsekkîn oluyordu ki, onun genç kanındaki necâbetin, askerlik hissiyâtının bütün bu meskenete karşı isyânına rağmen herkese yol veriyor, herkesten geri kalıyordu! Beşiktaş'a giden tramvaya oturduğu zamân geniş bir nefes aldı, hiç kimseye bakmak, hiç kimse ile konuşmak istemiyordu.

(Sonu var.)

### LETA'İF-İ TARİHİYE

İrtikâb ve irtişâlarıyla ma'rûf olup 1064 senesinde azl edilen Rumeli Kadı'askeri "Memikzâde" ile Anadolu Kadı'askeri "İmâmzâde" azillerinden evvel bir gün vezîr dîvânında ka'id buldukları sırada meclis-i mülâtafanın Hoca Nasreddîn hükmünde de bî-pervâ bir zarif olan Mevkufatçı Abdullah Ağa, bir maslahat için dîvâna girmiş ve işini bitirdikten sonra evvelâ vezîr-i a'zâma du'a ve Ba'dehû sadreyn Efendileri birçok senâ eylemişti. Abdullah Ağa'nın meşrebini bilen vezîr-i a'zâm bu du'a ve senânın sebebini su'âl edince Abdullah Ağa, "Sultânım bir ciğer-köşem kulunuz vardır. Mahmûm oldu. Hezâr ilâc ettim. Müfîd olmadı. Âhar hummâya hitâb edip: "Bre sıtma! Eğer şu oğlanı salıvermezsen bu defa Anadolu Efendisi İmâmzâde'nin kazandığı günâhları senin boynuna olsun" dedim. Hemen ol sâ'at oğlan gözün açıp ifâkat buldu" demiş. Vezîr-i a'zâmın, "Yâ ne aceb Sadr-ı Rûmun günâhlarını havâle etmemişsin" su'âline de, "Yok sultânım, onları böyle cüz'î şeylere sarf etmem. Onu oğlanın ta'ûnuna saklarım" cevâbını vermiştir.

\*

Süleymân-ı Kanûnî zamânında Budîn Beylerbeyisi Arslan Paşa, etvâr-ı garîbe sâhibi gayet lâubâli-meşreb ve küşâde tabî'at bir zât imiş. Bir şenlik günü ber-mu'tâd, şehri tezyîn ve câ-be-câ meclis-i îyş u nûş tertib edilerek herkes garîk-i sürûr iken kal'ayı dolaşmakta olan Paşa, çarşının vasatında bir süprüntü döküntüsü üzerinde bir fakir Hıristiyan ciğer kebâb eylemekte olduğunu görerek ciğerin başına oturur. Hıristiyan firâr eyleser de, Paşanın emriyle bulunup getirilerek birçok nüvâziş ve iltifâtdan sonra tertib-i bezm olunur. Biraz sonra Paşa ayağa kalkıp ricâ-âmiz bir tavırla, "Cümlenden ricâ ederim, şöyle bir adamın sohbetin bastık. Küstahlık ettik. Günâhımız afv etsin" diye yalvarır. Bî-çâre Hıristiyan ne yapsın afv ettiğini



söyler. Biraz daha sonra Paşa minval-i sâbık üzere: “Ricâ ederim beni kardeşliğe kabul etsin” der. Paşa ile Hıristiyan parmaklarını kesip birbirinin kanını yalayarak güyâ kardaş olurlar. Bir zamân geçtikde Paşa yine ayağa kalkıp, “Ben Müslüman olam. Kardaşım gâvur olmak lâyük değildir” diye Kebabçı Hıristiyan’ı Müslüman ederek cerrâh getirip sürûr-ı şâdümânı arasında herifi sünnet ettirir. Daha sonra, “Bir ricâm dahi kaldı. Kardaşım hâtırım için kalkıp tabanca oynasın” demekle fakir ciğerci ayağa kalkıp, donsuz ve gömleği de kısa olduğundan setr-i avret edemeyerek kuruyasınca altı elinde olduğu halde tabanca oynar.

\*

Şeyhülislâm Atâ’ullâh Efendi ile müştereken gizlice Kabakçı isyânı ihdâs ile Selim-i Sâlis’in hal’ine sebebiyet veren İstanbul Ka’imakamı Köse Musa Paşa, evâ’il-hâlinde muhassıllıkla Akka’ya vürüd eyledikde eyâlet vâlisi meşhûr Cezar Ahmed Paşa, “Bu herifin adı Musa, boyu kısa, sakalı da köse! Bundan hayır ma’mûl değildir” diyerek kendisini kaleden tard eylemiştir.

\*

1205 senesinde Zıştovi” kasabasında Devlet-i Âliyye, Rusya, Prusya, İngiltere ve Flenk devletleri murahhasları Devlet-i Âliye-Rusya müsâlahasını müzâkere eyledikleri esnâda vezir-i a’zâm Koca Yusuf Paşa’dan Osmanlı murahhaslarına vârid olan tahrîrâta, “Ordu ile Maçin’den İbrail tarafına mürûr eylemek niyetinde olduğuma mebnî Zıştovi ve Tırnova cibâllerinde köprü kerestesi var mıdır? Müttefikimiz olan Prusya elçisinden su’âl olunması” denilmiş.

\*

Sefâretle Hindistan’a i’zâm olunan Ma’anzâde Hüseyin Bey’in 1069 senesinde avdetinde Mehmet-i Râbi’in, “Hint ikliminde cümleden a’ceb ne gördün?” diye vâki’ olan su’ale mûmâ-ileyh, “Ol iklimden kurtulup bu memleket-i cennet-misâle vüsûl bulduğumuzu cümle acâyibâtdan ahsen gördüm” cevâbını vermiştir.

\*

Süleymân-ı Kanûnî Vezîr-i A’zâmlarından Lütfi Paşa bir miktar Sarf ve Nahiv görmüş olmakla kendisini allâme-i asr sanıp kibâr-ı ulemâdan meclisine gelenlere kelime sorar dururmuş!

Kocaeli Lisesi Fransızca Mu'allimi

**Mehmet Refik**

**İLÂN**

Küşâdına muvaffak olduğum kabinemde altın diş, altın köprü, altın nısıf damak, kauçuk dişlerden takım diş, parçalı diş, sâbit beyaz diş, i'mâl olunur.

Diş doldurmakla berâber kat'ıyyen ağrısız diş çekilir. Pazar günleri fukârâların dişleri, meccânen tedâvî ve ihrâc edilir. Maksat ve gayemiz zerâfet, metânet, ehveniyetle beraber müşterilerimizi memnûn etmektir.

**İmâret Medresesi'nde Dişçi Hâlid**

**MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû' makhûz alınması ricâ olunur.

**HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin Dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

16 Ağustos 1340

Sene: 2

Sayı: 32

### **MÜNDERİCÂT**

Mürâ'î Rûh / Tahsin Nâhid

Sinek Tehlikesi / Doktor Nûreddîn

Tango / Türk Kadını

Bilmediğim Güzele / Tahsin Nâhid

Gazel / Kerküklü Mahmûd Nedim

Mu'allim, Gazel / Zeki Orhan, M. Refik

Dîvân / M. K.

Hoca Fendi / Seyyid Vâhî

Perrân / Kerküklü M. Nedim

Letâ'if-i Tarihiyye / M. Refik

Kengiri Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

16 Ağustos 1340

Sene: 2

Sayı: 32

## MÜRÂ'Î RÛH

Mertlik ve ahlâkî faziletler ictimâ'î bünyenin kıvâm ve rasânetiyle ne kadar esâsdan alâkadâr iseler mürâ'î rûhun menfî cihetten te'sîrleri de o kadar bâriz ve çürütücüdür.

Seciye ve rûhî terbiyenin fi'len düşmanları olan mürâ'î rûha her yerde her zamân tesâdüf edilebilir. Bu rûhtur ki, bir köpek mülâyemetiyle sokulur, bir kedi hırçınlığıyla tırmalar, ısırır ve kaçır. Esâsen bu gülerik yanaşmaktan gayesi, tırnaklarının arasında biraz et parçası ve dişlerinin yüzünde biraz kan pıhtısı görmektedir.

Gaye ve kararından emîn bir arslan gibi gülerik yanaşmak ve yine onun gibi kahr-ı hasm eylemek fikrî ve dimâğî istikrârı mürâ'î rûhtan çok uzaktır ve bu rûhtur ki ictimâ'î hayât için bir vebâ, bir ta'ûn koleradan daha korkunç salgın, ifnâkâr bir âfettir.

Buna, bu müdhiş ve muharrib âfete karşı ma'şerî ve ferdî kuvvetimizin merdlikten kalkan, seciyeden hisâr, faziletten ateşle mücehhez ve feverâna müheyyâ bir mâhiyet ihrâz ve ibrâz etmeleri lâ-büddür. Çünkü sinerek, sürpünerek, sürtünerek size yaklaşan mürâ'î rûh netîcede bir ifrit gibi soğuk ve bir sırtlan gibi amansız bir suratla karşınızda sırtmakta gecikmez.

Mürâ'î rûh samimîdir. Fakat bu samimîyette sizin için dâimâ bir felâketin başlangıcı vardır.

Mürâ'î rûh cedîddir, lâkin bu cedidde mütefessih bir cesed soğukluğu vardır.

### [Sahife 490]

Mürâ'î rûh dîndârdır. Bu dîndârlıkda Hakk'a ve hakîkate bıyık büken, bıyık altından gülümseyen dalâvira şeytânî hâkimdir.

Hakkın adamı değil, âlî, umûmî, menfa'atlerin kahramânı değil, lâkin sefil, şahsî entrikalarının bende-i bî-âmânı olan mürâ'î rûh ebâtıl ve hurâfâtı ibdâ' ve îcâdında çokluk müşkilât çekmeyen bir zekâ ve istidâdin dâimâ sâhibidir.

Gözlerinde parlayan, –hayır, hasedle yanan– kızıl hırsın sönmeyen soluk şu'lesidir.

Kalbinin karalığı, vicdânının siyahlığı yüzünde dalgalanır.

Burnundan ilerisini göremeyen kör bir şu'ûr, onu müsbet, menfî bütün hareket ve hâdisâtın azimkâr bir münkadı yapmıştır. Bu her zamân böyle değildir. Ona istediğini veren

zümre, bir fırka canlı bir meddâh kazanmış olur. Bu canlı ve seyyar meddâhı ufak ehemmiyetsiz bir para, basit ve ibtidâî bir rütbe dâimâ te'mîn eder.

Aksi de, tabi'atıyla bir akisdir. Yani eski meddâh bu defa korkak, sinsi ve sırtkan bir heccâv olur. Nâmûsa dokunur, hepsine çatar, izzet-i nefsi tırmalar, akîdeleri tepeler, Müslümanı gâvur, gâvuru ez-haric-i beşeriyet ad ve telâkkîlerini kıt ve kısır şu'ûruna göre anladığı vak'alarla isbât etmekteki cür'eti şâyân-ı takdîrdir.

Mürâ'î rûh, bugün muhafazakâr, yarın teceddüd-perverdir. Onun bu fikirleri sarf ve ilân ettiği meclisler erkânının fikrî kanâ'atlerine göre öyledir, ya böyledir!

Fırka hayâtında meselâ dün İ'tilafçı bugün İttihadcıdır. Ve bu istihâle devrelerinde kesesi bir boy dolmuştur veya dolmak istemiştir.

Mürâ'î rûh sebât-kârdır, fakat bu sebât müsbet veya menfî cereyânların devam ettiği müddetle mebsûtan mütakallibdir.

Herkesin niyâz ve mîzâcına göre söz söylemeyi, ilaç vermeyi bilen bu rûh, foyasını meydana çıkaranların yanlarında porsuk ve sürpük bir vaz'iyet alır.

O zamân nazarlarında:

“Sen bilirsin!...”

diyen bir ma'nâ-yı ilticâ vardır.

Mürâ'î rûhun en şâmil ve büyük kudreti zâhir-perestlikde ve –lütfen afv edîniz, çok istirham ederim, muhterem kari'lerim– nâmertlikde tecelli eder.

Onlarca söz nâmûs değil, nâmûs sözdür. Ve her kudsiyet menfa'atin kurbânıdır.

Mürâ'î rûh fitrî asâletten, rûhu necâbetden tamâmıyla mahrûmdur. Bu mahrûmiyet fikri hissî, irâdî terbiyelerin kabul ve inkişâfına yegâne mâni'dir.

İnsâniyet ve insanîyetin ulvî tahassüsleri nokta-ı nazarından mürâ'î rûh, ne kadar zavallı ve bedbaht ise, bilhassa münevverler arasında bu rûhun bir câmi'a varlığında ekseriyet teşkîl etmesi de

**[Sahife 491]**

o cami'anın en hayâtî ve manevî talihsizliği demektir.

Mürâ'î rûhtan kurtulmak için diğerk merd ve temiz rûhun büyük bir şiddet ve asâbiyetle bu âfete karşı seferberlik ilân etmesi, ilim ve irfân, nâmûs ve merdlik silâhlarıyla dâimâ tedâfü' vaz'iyetinde bulunması îcâb eder.

12 Ağustos [1]340

**Tahsin Nâhid**

**SİNEK TEHLİKESİ**

**Muharriri: Doktor Nûreddîn**

Senelerden beri Türkün en mukaddes hukuku muhâfaza edilmediğı gibi sıhhat ve âfiyeti de düşünülmedi. Bizi sine-i lütfunda büyüten ve besleyen memleketimizin refâh ve sa'âdeti, sıhhat ve âfiyeti ihmâl olunduğı gibi öz evlâdı da elîm bir sûretde metrûk bırakıldı.

Ahvâl-i ictimâ'iyeye ve esbâb-ı marziyye te'sîriyle sıhhati bozulan bî-çâre halkımız her gün bir türlü ma'raz-ı sârî ile sarsılmakta ve sönüp gitmektedir. Bu sûretle memleketin sermâyesi azim bir ziyâ'a uğramaktadır.

Bu zavallı halkın sıhhatini kurtarmak için hiçbir fedâkârlıktan geri durmamak lâzımdır. Bu husûs için sarf olunan mebâliğın her zamân karşılığı vardır.

Sıhhat ve âfiyeti yerinde olan bir şahsın çalışarak memleket ve milletine ifâ eyleyeceğı hizmet pek azımdır. Sıhhat-i umûmiyyeyi tehdit eden esbâb ve avâmil-i marziyyenin ref' ve izâlesi için birçok def'alar makamât-ı â'idesinin nazar-ı dikkatini celb eylediğimiz hâlde emrâz-ı ictimâ'iyeye ve muzıraya karşı hiçbir tedbir-i sıhhî ittihâz edilmemektedir.

Mevsim hasebiyle birçok hastalıklar bütün şiddetiyle icrâ-yı ahkâma başladığı bir zamânda elîm bir lâ-kaydlık içinde çalkanıp duruyoruz. Acaba bu bî-çâre halkı kim düşünecek ve yarasını kim saracaktır.

Bir memleketin sıhhatiyle doğrudan doğruya etibbâ alâkadâr ise de salâhiyet-i icrâ'iyeleri olmadığı cihetle ancak îcâb eden raporlarını makamât-ı â'idesine tevdi' ederek ta'lîmât-ı mukteziyye ve salâhiyyet-i fenniyyelerinden hârice çıkamamaktadırlar. Vâsefâ ki, birçok raporlar masa çekmecelerinde veya dosya aralarında hıfz edilmekten başka bir şeye yaramıyor.

Fakat memleketin sıhhati için açtığımız mücâdelede cesâretimiz hiçbir sûretle kırılmayacak fa‘âliyet ve azmimizi hiçbir kuvvet durduramayacaktır.

### [Sahife 492]

Mehâlik-i azîme-i ictimâ‘iyye ve maraziyyeye göğüs gererek gayemizin istihsâline çalışacağız. Sath-ı arzın her tarafına münteşir sevk-i tabî‘î, tabâyi‘, ahlâk ve işgal cihetiyle pek ziyâde celb eyleyen haşerât, memleketimizde pek çok emrâzın vâsita-i nakli olması dolayısıyla şâyân-ı ehemmiyettir.

Emrâz-ı sâriyyenin intikal keyfiyeti bütün incelikleriyle henüz malûm olamamıştır. Her ne kadar emrâzın sirâyeti ya hastalarla doğrudan doğruya temâs ve yahud da hastaların çıkarmış oldukları hastalık tohumlarının su ve havâyâ karışması sûretiyle vuku‘ bulmakta ise de daha pek çok gizli vuku‘ât vardır. Son zamânlarda hayvânâtın haşerât kısmında vuku‘ bulan keşfiyyât-ı azîme haşerâtın emrâz-ı sâriyyenin intikali husûsunda pek büyük te’sîri olduğunu meydâna çıkarmıştır. Haşerât şu‘besinden sinekler, tahtakuruları, pireler, bitler insanlara hücûmla vücûtda bir kaşıntıya sebebiyet verdikleri gibi emrâz-ı sâriyyenin de intikaline vâsita olurlar.

Sinekler hakîkaten pek müz‘ic ve asabiyeti tahrik eden mahlûktur. Ataların “Sinek küçüktür ama mide bulandırır” sözü pek veciz ve ma‘nîdârdır. Zü'l-cenâheyn sınıfından olan ekseriyetle insan ve hayvânlara tasallut eden sineklerin bazılarının hortumları yumuşak ve bazılarının sert ve kuvvetlidir.

Yumuşak hortumlular mülevves aksâm-ı mâyi‘ayı mass ederler ve murdâr sâhalarda dolaşarak pis şeyler ve hayvanât lâşeleri üzerine konarak(\*)

### [Sahife 493]

kanatlarını, hortumlarını vesâ‘ir aksâmalarını telvîs eyleyerek me’kûlât, meşrûbâta ehemmiyetsiz bir sivilce üzerine konarak hastalığı nakl eyleyler.

Sert ve kuvvetli hortumlular ise emrâz-ı sâriyyenin intikalinde daha mühim rol oynarlar. Bunlar hortumlarıyla hasta bir şahsı sokarak kabil-i sirâyet aksâmı alırlar ve sâlim bir şahsa nakl eyleyler. Çiçek, kolera, humma-ı şebîh, tifoidi, ısıtma, verem, dûdi‘ş-şa‘rî-i

---

(\*)Bu sayfada Çankırı’nın bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “Kengiri menâzırından bir yaprak” açıklaması yer almaktadır.



demevî, hummâ-yı kılâ'î ilah.. sârî ve muhavvef hastalıkların intikalinde en mühim vâsıtâ sinekler olduğu cihetle bir ma'raz-ı sârînin zuhûrunda îcâb eden vesâ'it-i tahaffuziyye arasında sineklerin de imhâsını nazardan dûr tutmamak lâzımdır.

Pis ve mülevves aksâm üzerine konan, her türlü pisliklere bulanana sinekler üzerinde binlerce müvellidü'l-maraz mikroplar bulunabilir. Hentüz levsiyât üzerinden kalkan sinekler matbahlara girerek açıkta bulunan yemekleri telvis eylediği gibi çarşılarda dükkândan dükkâna dolaşarak bütün me'kûlât ve meşrûbât üzerine konarak pisletirler.

Sıhhatin bî-âmân düşmanı olan menfûr vızıltısı, sineklerin cevelânlarından halkımız bî-zârdır.

Kengirimizde sineklerin böyle müthiş bir yekûna bâliğ olması en basit kavâ'id-i hıfzû's-sihhaya bile ri'âyet edilmediğini göstermektedir.

Lağım ve çukur teşkilâtı olmadığı için kazûrât açıkta bulunmakta ve birçok yerlerde de sokaklara akmaktadır. Dükkânlarda satılan mevâdd-ı gıdâ'ıyye açık olarak bulundurulmakta ve süprüntülerde şuraya buraya atılmaktadır.

Korkunç hastalıkların nakli olan sinek tehlikesinden kurtulmak için en evvel hıfzû's-sihhanın en basit kavâ'id-i olan nezâfet ve tahârete ri'âyet edilmelidir. Hâlbuki nezâfet ve tahâreti te'mîn eyleyecek sular gün geçmez ki, kesilmiş olmasın. Suyolları bir ân evvel ıslâh edilmeli şehre muntazamân su îsâlesine çalışılmalıdır.

Sokaklar erkenden belediyenin tulumlarıyla sulandıktan sonra süpürülmelidir. Zîrâ süpürülürken pek çok mikroplar dükkânlardaki me'kûlâta konmakta ve bu sûretle telvis eylemektedir. Dükkânlarda satılan me'kûlât câmekânlar dâhiline alınmalı ve örtüler kullanılmalıdır. Ve lağımlar kapatılmalıdır.

Sinekleri imhâ için en güzel ilaç yüzde kırk nisbetindeki "formül-i mahlûlûdir." Bundan bir miktar beze dökülüp odanın bir tarafına asılmalı ve odayı iyice kapatmalıdır. En iyisi yumurta halinde mahv etmektir. Bu yumurtalar bilhassa at gübresi olan mahallerde olur. Bu gübreler üzerine sönmemiş kireç dökmekle sürfelerin pek çoğu telef olur.

Helâlara, çukurlara, gübreliklere petrol dökerek yavruların itlâfına çalışılmalı ve evlerde bulunan süprüntü vesâ'ire de derhal hârice çıkarılmalı ve yaş meyveler güzelce yıkandıktan sonra yenmelidir.

[Sahife 494]

## TÂNGO

Hürmet, fazilet, medeniyet, şefkat, insaniyet, merhamet, necâbet gibi her biri medeniyet-i hakîkiyye ve insaniyet-i kâmilinin pek büyük ma'nâlarını taşıyan bu çok âzîz ve çok mukaddes kelimelerin gerek aslî şîvesi ve gerek lağvî ve mecâzî ma'nâsı –umûmiyet itibârıyla– muhîtimizde acaba kaç şahsın bildiğini düşünüyorum da mechûliyetin hayâl-i tedhişi karşısında titrerken, ma'nâ-yı mecâzîsi lugavîsinden daha serseri, daha sersem hatta garbın en taşkın bir hâlet-i rûhiyyesini ifâde eden ve asâlet-i insaniyyenin huzûr-ı necâbetinde çıplak, çirkin ve zelîl bir derekede duran yabancı bir kelimeyi muhîtimizin bilen bilmeyen tabakasının bu kadar güzel bir şîve ve âhenk ile telaffuz ettiklerine ve bu sûretle de rûh ve vicdânlarını teselli eylemekte çalıştıklarına hayret ederek kızıyorum.

Dün biri fesli ve genç, diğeri sakalının matruş olmasına rağmen bıyığı ile başındaki arasında bir renk mukareneti olan iki efendi benim kapalı ve mevhum şekil ve şemâ'ilime tesâdüf eder etmez gözlerinin ateşi hırsıyla bıyıklarının bembeyaz telleri altında titreyen dudaklarının riyâkâr ra'şâsı ve sesinin içfâlkâr ihzâzıyla bu binlerce câhil vicdânlarda cây-ı kabul bulmuş menfûr kelimeyi söyledi!

### Tango

Ve sonra pişmiş bir kelle gibi dişlerini göstererek ilâve etti:

–Şeytânın gündüz kıyafeti.

Şeytânın hüviyyet-i ma'nevîsiyle münâsebât-dâr olan bu adama cevâb olarak yalnız derûnî bir ağız...(?) okumakla vazîfe-i vicdâniyemi ifâ ettimse de, mes'elenin hayât-ı ictimâ'iyemizde erkeklik ve kadınlık şeref ve mevki-i ictimâ'iyyesine ve bu iki zümrenin sâha-i hayâtdaki mücâhedelerine ta'alluku dolayısıyla bunu tamâmıyla teşrîh ve münâkaşa etmeyi, temiz giyinmiş bir kadına ma'nâsını bilmediği tangoluk isnâd edenlere asrîliği bir ayb-ı şer'î telâkkî edenlere belki şu vechile hayâ ve hîcâb telkîh eylemeyi bir vazîfe, bir vazîfe-i milliyye ve neseviyye bilerek soruyorum:

Efendiler, Ağalar!

Bir millet tasavvur eder misiniz ki, yabancı bir milletin

[Sahife 495]

silâhıyla kendi ga'ile-i ictimâ'iyyesini yaralasin? Ve yabancı bir milletin lisânıyla kendi nâmûs-ı milliyyesini tahkîr etsin. Bir Fransız, bir İngiliz, bir İtalyan, bir Amerikalı ve dünyânın bütün ve hatta en ibtidâ'î milletleri arasında bir ferd tasavvur eder misiniz ki, hemcinsinden bir kadını değil, hatta köpeğini Türkçe bir kelime ile yâd etsin! O hâlde siz, ma'ânâsını bilmediğiniz bu yalancı ve ma'nâsız kelimeyi isnâd etmekle neden vicdânınızı sevindirmeye çalışıyorsunuz?

Bir milletin nâmûs ve şeref-i millîsi kadın iken bir milletin terâkkîsi te'âlî-i nisvânında iken ve bunu ferdâ-yı meşrûtiyyetden siz kendi kaleminizle kaldırmaya çalışmış iken, neden şimdi kendi tırnaklarınızla onu hâk-i hakarete indirmeyi bir gayret-i merdâne telâkkî ediyorsunuz ve bu irticâ' ne?

Evet ferdâ-yı meşrûtiyyetde hattâ en evvel yani İttihâd ve Terakkî'nin millete verdiği bâde-i hürriyyetle hepiniz, erbâb-ı ilminiz, erbâb-ı kaleminiz sermest-i gurûr olarak milletin terâkkîsini garbı taklidde, tesettür-i nisvânın abesliğinde, terceme-i Kur'ân'ın lüzûmunda aramak için sarhoş hatvelerle ve yalpa vurarak taharrî ederken Türk kadınlığı daha o gün kendi mukadderâtına vaz'-i yed ederek âtiyi düşünüp çalışmaya başladı. Gerçi garba baktı, fakat onun irfân vaz'iyetini değil, irfânını buldu. Tesettüre ri'âyeti unutmadı ve tesettürün derece ve ri'âyeti dâhilinde ona ri'âyet etmeyi pekâlâ biliyor. Hatta bazan öyle riyâ derecesinde muta'assıb muhîtlerde kendîni biraz da sıkıyor bile!

Hürmet husûsuna gelince, siz kadınlarınıza “Kız Ayşe” diye sert sert hitâb ederken, o “Efendi, ağa” cevâbını vermekle nezâket ve yüksek[li]k gösteriyor. Siz ecdâdın misâfirperverlik, kadirşinâslık hasâ'ilini daha dün ihmâl ettiğiniz zamân o mümtâz hasleti, o dînî vazifeyi yâd ve onların rûhunu şâd eden yine kadın idi. Nasıl mı diyorsunuz? Doksan üçten sonra Rus kılıncından kurtulup buraya gelen muhâcirler dedeleriniz tarafından nasıl karşılanmış ve nasıl teselli edilmişlerdi?

Fakat Yunan'ın satûr zulm-ı kadrinden her şeyini fedâ ile kurtulan ve kasabanıza gelip geçmiş üç yüze karîb perişân muhâcirler memleketlerin alâkadârânı olsun, eşrafı olsun, hocası hacısı olsun kaç kişi tarafından karşılandı? Ve onlara arkadaşlar hoş geldiniz, geçmiş olsun, inşâallah o felâket günlerini aramızda(!) unuttur yine mes'ûd olursunuz diyen oldu mu? Hiç... Fakat sizin sıcaktan ve yorulmaktan korkup gidemediğiniz o yere birer ecdâd hissiyle kadınlar koştu. Ve o zavallılar karşısında dökülen birkaç damla gözyaşı yine kadın rûhundan tuğyan

ediyordu. Anladın mı efendi, ağa? Geriye kurûn-ı vüstâyâ doğru değil, ileriye istikbâle doğru yürüyelim istikbâle!

### **Türk Kadını**

[Sahife 496]

### **EDEBÎ YAZILAR**

### **BİLMEDİĞİM GÜZELE**

#### **Şâ'ir Mahmûd Nedim Bey'e İthâf:**

Ey ilâhî melek kız şen bir emel gibisin  
Sînende sönsün bütün şu kalbimin ateşi  
Rûhumu teskîn eden nûrdan bir el gibisin  
Sînende bütün kalbimin âteşi sönsün

Bakışlarında parlar. Ebedî şî'r ü füsûn  
Şafaklar gibi şen ol olma sevgilim mahzûn  
Gönlüm coşan bir deniz sevgim hadlerden efzûn  
Sînende sönsün bütün şu kalbimin ateşi

Yıllar var ki inlerim bir yaralı kuş gibi  
Hicran beynimde öter sanki bir baykuş gibi  
Karanlıklar içinde benliğim medhûş gibi  
Sînende sönsün bütün şu kalbimin ateşi

### **Tahsin Nâhid**

[Sahife 497]

### **GAZEL**

Haram olsun ki içmem sâkiya peymâneyi sensiz  
Kapansın gözlerim görmesin ol meyhâneyi sensiz  
Hayâtın zevk ve şevki çeşm-i mahmûrunda cem' olmuş  
Ânınçün şâd kılmaz bu dil-i dîvâneyi sensiz

Hârâret vermedikçe şem‘ hüsün sîneme bir kez  
Yakar mı ateş-i âhım o tek pervâneyi sensiz  
Fürûg-i şems-i hüsünden eğer almaz ise revnâk  
Döker mi hâme-i aczim yükü her(?) taneyi sensiz  
Verilse cennet aşk içre bir kâşane billâhi  
Kabul etmek ne mümkün istemem ol lâneyi sensiz  
Açılrsa kâbe-i bahtım diye bin bâb-ı istimplâk  
Ziyâret eylemem bir öyle devlethâneyi sensiz  
Gedâdan acz-i mutlakdan da düşkün meğer huzûrumda  
Görürsem pek becâdır rütbe-i şahâneyi sensiz

**Kerküklü M. Nedim**

**[Sahife 498]**

**MU‘ALLİM**

Öyle bir rûhsun ki saf ve lekesiz  
Bin ulviyet titrer her emelinde  
Gerçi bî-çâresin, bîkes ve âciz  
En gayr-i mutî‘ şey senin elinde

Bilgi güneşleri kalbinden doğar  
Fazilet nûrunun kaynağı sensin  
Rûhunda ilâhî bir kudsiyet var  
Yoklukta varlıkta yaratır nefsin

Sende karanlıklar sabaha erer  
Her genç benliğine sende kavuşur  
Sende cehâletin zulmeti söner  
Necât ışıkları sende tutuşur

Bir gün yükselenler unuttur seni  
Ulüvv ü kıymetin bilinmez olur  
Sâyende gülenler neden bilmem ki  
En evvel rûh ki senin dokunur  
Her derd ü belânın sensin hedefi

Yokluk sızıları rûhunda erir  
Fakat bir milletin şân ve şerefi  
Seninle beraber yükselecektir

**Zeki Orhan**

**GAZEL**

Kem-nâm olur hırâmân ile vâdî-i cedelde  
Şâdî arayan ga'ile-i tûl-i emelde  
Vicdânı sıkın cümle musâhibden hazerle  
Şâdîyi bulur âkıl olan hüsn-i emelde  
Emvâl ü benûn ehline bir fâ'ide vermez  
Mahşer günü bir defter-i amel kalır elde  
Asbâbı olur sahne-i âlemde rüveydâ  
Hicran ki muharrer ola dîvân-ı ezelde  
Kayd etme Refika germi cevri sipihrin  
Yek renk görünür sâ'at-i mev'ûd ecelde

**GAZEL**

Âteş-i hirârâmâna yandı sabrımız ârâmımız  
Hûn-ı dil dökmekle geçti sabâhımız akşamımız  
Öyle mest-i bezm-i nûş-â-nûş-ıye'isiz kim olur  
Şîşe-i lebrîz-i hicrânı sâgır-i gülfâmımız  
Hoş edince seyl-i aşk çeşmimiz pek teng gelir  
Çarhdan vâsî'dir ammâ sâha-ı âlâmımız  
Ni'met-i lütfüyle dehrin olmadık şîrin-mezâk  
Lokma-i sem-nâk ile etti güzâr eyyâmımız  
Veremez meydân-ı âlâmı Refik hiç kimseye  
Çünkü ol meydânda vardır pek büyük bir nâmımız

**Kocaeli Lisesi Fransızca Mu'allimi**

**Mehmed Refik**

[Sahife 499]

**DİVAN**

Sû-be-sû âfâkımız ebr-i hurâfât kaplamış

Mû-be-mû etrâfımız gayz ü mu‘âdât kaplamış

İlm ü fenn ü ihtirâ‘ât garbda ihyâkâr iken  
Bizde çok kalb ü dimâğı ihtirâsât kaplamış

Âlemin kutb-ı şimâlîye uçar tayyâresi  
Bizleri kâbûs-ı cehl ü infirâdât kaplamış

Her milel bir gaye-i aksâya sa‘y iken bizi  
Reml ü fâl ü necm ü cifr ü istihârât kaplamış

Bir hükm-i emr-i u‘iddû bizlere mehmel gibi  
Mâ-se‘â meydânını acz ü dalâlet kaplamış

İktisâdiyâta hâkim olmayı azm etmedik  
Vâh yazık her köşeyi dâ’ ü sefâlet kaplamış

Hasma karşı yıldırımken kahramân ensâlimiz  
Emr-i i‘mârda delilsizdir atâlet kaplamış

Duygusuz mefkûresiz hissiz âlimsiz kalmışız  
Üsve-i âdât ü isrâf ü sefâhet kaplamış

**M. F.**

**[Sahife 500]**

**HOCAFENDİ..!**

Patavatsız dilin saçma sözlerin  
Seni bir kafese kor hoca efendi  
Çevir kâ’inâtdan hodbîn nazarın  
Kendi noksânını gör hocafendi

İlmin gösterir mi cübbe sarık fes  
Sezdirme cehlîni artık sen kes  
Abâ gibi atma gülerek herkes

Demeyinler sonra hor hocafendi

Fazılta medhaldâr olabilir mi sin  
Sin değil cehildâr insan için şîn  
Bilmemek ayıp mı bellemek için  
Bari bir bilenden sor hocafendi

Tekfir olunur mu insan bî-sebeb  
Nice bu kusurlar hep sendedir hep  
Gençlik semâsında gördüğün kevkeb  
Dünyâyı şenleten nûr hocafendi

Ciddi tasavvur et bu sözüm sana  
Tut bu nasihatim hiç zırvalama  
Ben de çok sınadım boyumu ama  
Gençlerle uğraşmak zor hocafendi  
**Seyyid Vâhî**

[Sahife 501]

**PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**2**

İlerisinde oturan biri yaşlı biri genç iki Türk hanımının, onu me'yûs eden, bî-zâr eden bütün bu hâllere karşı kayıtsız konuştuklarını dînliyordu.

–Nâfile kızım, artık her şey mahv olmuştur! Bunlar bir kere bizim harîm-i ismetimize girdikten, kollarımızı sıkı sıkı bağladıktan, topumuzu tüfengimizi aldıktan sonra, zırhlılarını, tayyârelerini, top, tüfenk ve süngülerini kalb-gâhımıza doğru çevirdikten sonra teslim olmaktan mâ'adâ ne çâre kalır? Hem teslim olmayan hangi akıllı kalmış? Padişâhımız bile teslim olmadı mı?



Bunu söyleyen kırk yaşındaki hanım, sözlerinin genç kız üzerindeki te'sîrini anlamak için ara sıra onun gözlerinin derinliklerine bakıyordu. Genç kız ona rûhunun gözlerine intikal eden kanâ'atiyle bir eser-i tasdîk ve dudaklarında mütekallis bir işâret-i tez[y]îfle cevâb verdi.

–Sultanahmed Mitingi'ndeki o parlak tezâhürâtın, nutukların, bağışmaların, ağlaşmaların bilmem ki, ne faydası oldu?

–Bırak faydâsını bu âdetâ müttefik ve galib devletlere karşı, ölüm hâlinde bir harekât idi.

–Öyle değil mi ya! Bunu geçen akşam bizim Doktor Muzaffer Bey bile bütün kanâ'ati ile söylüyordu. Hem bu doktor zeki, akıllı, İngilizce'yi çok güzel bilir bir gençtir. İngiliz zabitleriyle her zamân görüşür, her şeyden haberdârdır.

Şişli'deki kulüpte görsen anneciğim, herkes onun zekâsından, malûmâtından istifâde eder. Muhâverenin bu noktasında Sâdık ayağa kalktı. Beşiktaş mevki'inde tramvaydan inerken işittiği bu sözlerin her kelimesi, onun ma'neviyâtı üzerine düşmüş birer sâ'ika te'sîri yapmış gibi titriyordu. Sâ'atine baktı, eve gitmek için vakit erkendi, hem şimdiden gidip ne yapacaktı? Derdîni kime açıp müteselli olacaktı? Evdekiler, ablası, eniştesi, kardeşi ve yeğenleri bütün bunlar memleketin felâketleriyle ma'lûl, çâre düşünmekten mahrûm insanlar değil mi idi? Evin kapısına gelmişken döndü. Birkaç hatve ileride, köşe başındaki tütüncünün önünde amca'zâdesi doktora tesâdüf

### [Sahife 502]

etti. Sabâhtan beri onu unutmuş, bütün düşüncesi, endişesi arasında hiç de onu hatırlayamamıştı!

Doktor, Sâdık'ı görünce az basık olan burun deliklerinin kanatlarını açan tebessümüyle:

–Vay serseri kuzu! Ne aceb böyle, bugün vazîfeyi erken terk etmişsin. Hem neden rengin öyle bozuk? Kurttan korkmuş kuzular kadar neş'esizsin!

Sâdık hakîkaten kurttan korkmuş bir kuzu kadar za'îf ve neş'esiz idi. Etrâfındaki insanlardan o kadar korkuyordu ki, amca'zâdesine açılmakta tereddüt gösteriyordu. Biraz evvel tramvayda cesûr ve lâ-kayd Türklüğün ümitsiz mukadderâtından bahseden iki Türk hanımın zayıf kanâ'atlerini hatırladıkça hârâb oluyordu.

–Monşer, desene hasta mısın?

Sâdık cevap vermeden doktorun elini tuttu, birkaç hatve yürüdükten sonra:

–Lütfi, dedi konuşmak isterim ve hiç kimsenin olmadığı bir yerde konuşmak ve açılmak isterim.

–Eve gidelim Sâdık oradan daha muvafık yer mi olur?

Doktor Lütfi hayret ediyordu. İki gündür görüşmediği amca‘zâdesi Sâdık'ın rûhunda, kalbinde hâsıl olan bu serî‘ tahavvülün, onu sarsan bu büyük hâdisenin ne olduğunu merak ediyordu. O gerçi Sâdık'ın halim, yumuşak bir zabıt olduğunu biliyordu. Fakat o anda Sâdık'ta gördüğü hâl hilmden, tevâzû‘dan pek başka idi.

–Söyle be Monşer! Sana bu derece ye’is ve fütûr ve cesâretsizlik veren sebebi söyle!

–Sebep mi, görmekte olduğumuz hakaret, felâket! Âzîm artık bizim için İstanbul'da ne görülecek hizmet ne de onu görecek vicdân var. Öyle bir mevki‘deyim ki, gözlerimin önünde Beyoğlu Hristiyanlarının her sâ‘at Türk'e ettikleri hakareti, senelerden beri Türk ordusunun formasıyla bir mevki‘, bir şeref kazanmış bazı hâ’in kimselerin, hasîs menfa‘atler uğrunda İngiliz Sarâyı dedikleri o fesâd ve ihânet ocağına girenlerle çıkanları gördükçe gözlerim bağlı ve karanlık bir zindânda yaşamasını istiyorum. Ah o Topçu, o Kürt Mustafa Paşa yârânından topçu zabiti yok mu? Sâdık bu sözleri söylerken o yumuşak ve halim zâbit değildi. O şimdi karanlık bir gecenin zulmetleri arasında müdhiş bir fırtına ile kabaran bir denize benziyordu.

Söyledi söyledi, vicdânını yakan, rûhunu kavuran içinin bütün ateşlerini üfledi. Sonra bir işini yapmaya kat‘î kararını verenlere mahsûs bir ciddiyetle ayağa kalktı.

[Sonu var.]

[Sahife 503]

## LETÂ’İF-İ TARİHİYYE

“Süleymân-ı Kanûnî” vüzerâsından olup birinci latîfe de zikri sebk eden Hırvat Rüstem Paşa'nın evâ’il-i sadâretinde “Pojeğa” Beylerbeyisi “Ali Bey ibn-i Malkoç”un adamlarının tecâvüzünden bazı re‘âyâ şikâyet etmiş ve tahkik-i madde için “İstanbul”dan bir bey ile iki kadı i‘zâm kılınmış idi. Tahkikat esnâsında “Ali Bey” adamlarına: “Ben kaplan

tâcımı giydikde re‘âyâya kılıç üşürün! Herçi-bâd-âbâd inşâallâhü te‘âlâ yine onların yerine diğer re‘âyâ getirmeye kadirim!” demekle üçyüzden ziyâde re‘âyâ katl olunur. Tahkîk me’mûrları havfa düşerlerse de “Ali Bey” kendilerini te’mîn ile ertesi gün akına gider. Müfettişler tarafından vuku‘-ı hâl İstanbul'a tahrir olundukta vezîr-i a‘zâm: “Acaba Ali Bey âsî mi oldu?” diye hayrete düşer. Ali Bey ise azimetinden evvel beş gün sonra akından avdetle evlâd ü iyâlleriyle beraber altı yüz kadar re‘âyâ sürüp getirerek katl ettirdiği re‘âyânın yerlerinde iskân eyler. Vezîr-i a‘zâma da hakîkat-i hâli i‘lâm ile “Ehl-i seyfin itizârı bu yüzden olur” diyerek affını iltimâs eder.

\*

Evvelki letâ’iften birinde zikri sebk eden Alemdar Mustafa Paşa, bir gün mahkeme de mesâlihîin kâmilîen kâtib tarafından rü’yet olunduğunu ve kadının, “Hükmettim” demekten başka bir şey yapmadığını görünce: “Her işi şu küçük efendi görüyor! Bu büyük efendînin burada ne işi var?” demiştir.

\*

Selîm-i Sâni devrinde Lâlezâde Mehmed Çelebi, Başdefterdâr Sünbül, Şikkı Sâni Defterdârı bulunduğu sırada Oğlan Memi Çelebi de Anadolu Defterdârı olunca o vaktin zürefâsından bir zât:

Lâlezâr'ın Sünbül oldu hemdemi

Ortaya yestehledi oğlan Memi

beytinde mûmâ-ileyhimin üçünü de zikr eylemiştir.

\*

Çanakkale Boğazı'nı mürûr ile Prens adaları pîşgâhında lenger-endâz olduğu evvelki letâ’iften birinde beyân olunan İngiliz filosu o sırada Fransa cânibinden Devlet-i Âliyye'ye mazarrat îka‘ı gayr-i melhûz ve Rusya ile

**[Sahife 504]**

İngiltere'nin mazarratları ise bedîhî bulunmakla Selîm-i Sâlis, Fransızlardan tebrîd ve teb‘îd ve İngiltere ve Rusya ile ittifâka mecbûr eylemek için dehâ-ı ricâlden İbrahim Kethüda, İbrahim Besim ve Refik Efendilerle ser-kâtibi Ahmed Bey gibi dakîka-şinâsânın davetleriyle

gelmiş olduğunu his eden Fransa Sefiri General Sebastiyani, Yeniçeri Ağası Pehlivan Hüseyin Ağa'ya, “Bu sefîneler ricâl-i devletin re'yiyle geldiler” demiş olmakla işin iç yüzünü idrâktan âciz olan ağa gittiği yerde, “İngilizli ve Moskovlu bizim içimizde imiş. Pâdişâhımız beyhûde telaş ve ızdırâba düştü. Acaba bunlar İstanbul'u düşmana verdikte zâhir kendileri kral olacaklardır” diye güftügû eder dururmuş.

\*

Selîm-i Sâni sancak beyi iken Bâlî Çelebi ismiyle gılman-ı harem hocası olan ve bilâhire nişancılık mansıbına ittilâ' eden Fîrûz Bey, za'f-ı basara mübtelâ bulunduğu hâlde ehl-i arz meyhânesi tesmiye eylediği koltuk meyhânelerinde ışret eder ve hânesine avdet eylerken yolda düşüp sızarmış. Bu hâliyle berâber yine azl olunmadığından şehirli bazı kâtibler mûmâileyh hakkında birçok galîz şetmleri hâvî bir nişân tahrîr vesâ'ir evrak arasına vaz' ile evrak-ı mezkûre miyânında onu da nişanlattıktan sonra vezir-i a'zâma götürüp kendisini azl ettirmişler.

\*

Latîfe-i sâbika da zikri sebk eden Fîrûz Bey'in yerine nişâncı olan Mehmed Çelebi, gayet abûsü'l-vech bir zât olmakla zamâne zürefâsi:

Hüsrevâ bir sûreti gülmez kara yüzlü leke

Devr-i adlinde revâ mı dâimâ adîn çeke

beyitini inşâd eylemişlerdir.

\*

1066 tarihinde Venedikliler Bozca Ada ve Limni cezîrelerini zabt edince Vezîr-i a'zâm Boynu Yaralı Mehmet Paşa düşmana yeni ve muheyyeb görünmesi için İstanbul sûrunun deniz tarafındaki kısmını badana ettirerek sûrun yüzünü ağartmıştır.

**Kocaeli Lisesi Fransızca Mu'allimi**

**Mehmed Refik**

## **İLÂN**

Küşâdına muvaffak olduğum kabinemde altın diş, altın köprü, altın nısıf damak, kauçuk dişlerden takım diş, parçalı diş, sâbit beyaz diş i' mâl olunur.

Diş doldurmakla beraber kat'iyen ağrısız diş çekilir. Pazar günleri fukârâların dişleri meccânen tedâvî ve ihrâc edilir. Maksad ve gayemiz zerâfet, metânet ehveniyetle beraber müşterilerimizi memnûn etmektir.

### **İmâret Medresesinde Dişçi Hâlid**

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû' makhbûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarında Hakkı Efendilerin dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûul: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengîri'da Halk Yolu

1 Eylül 1340

Sene: 2

Sayı: 33

### **MÜNDERİCÂT**

Kengîri Kasabasının Ahvâl-i İktisâdiyyesi / Doktor Hakkı

Ölmeyen Fikret İçin / Tahsin Nâhid

Acı Hakikat / Türk Kadını

Bu da Ona / Tahsin Nâhid

San'at İçin / Tahsin Nâhid

Tahsin Nâhid'e / Kerküklü Mahmûd Nedîm

Sevgiliye, Nedîm-i Sâniye Bir Nazîre / Zeki M. Nedîm

Perrân / Kerküklü M. Nedîm

Hâdisâtın Gülünç Cihetleri

Açık Mektûb

Hak Etti Hoca / Karatekin

Koşma/ V.

Bir Gezinti / Kalender

Kengırı Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

1 Eylül 1340

Sene: 2

## **KENGİRİ KASABASININ VAZ'İYYET-İ İKTİSÂDİYYESİ**

Bizde ekseriyetle kasabalar halkı müstehlik, köylü ise müstahsildir. Şehir ahâlîsi köylünün sînâ'î ve ticârî ihtiyâcâtını te'mîn eder. Köylü de mahsûl-i sa'yını kasabaya getirir, satar ve kendisinin ihtiyâcâtını kasabadan tedârik eder. Köy ve şehir ahâlisi yekdiğerinin mütemmimi olur. Ve bu sûretle köylü ile şehirli arasında bir muvâzene-i iktisâdiyye teşekkül ederek her iki tarafta muvâzene bâkî kaldıkça müstefid olur. Kengiri'da şu müvâzene ka'idesine tâbi' iken Ankara'nın merkez-i hükûmet oluşu müstehlikler sınıfının Ankara'da tezâyüd etmesi, taleb ve arz ka'idesince talebinin tezyîd etmesi, is'ârın yükselmesini intâc ettiğinden Kengiri'nin Ankara'ya mücâveret ve kurbiyyeti hasebiyle kur'â halkı kendi mahsulâtını merkebine yükleterek Ankara'ya götürür ve satar ve ihtiyâcâtını da yine oradan tedârik ederek bunun netîcesi Kengiri kasaba ahâlîsinin muvâzene-i iktisâdiyyesini kendi aleyhine ve köylünün lehine olmak üzere muhtell olur. Kengiri'da köylü tarafından istihsâl edilen malzeme-i hayâtiyye hemen Ankara'ya yakın ve bazı eşyâda aynı olmak üzere tereffü' ederek yağın okkası şimdiden yüz kırk kuruşu bulmuştur. Şehirde alışveriş ve kazanç azalır, hayât bahâlîleşir, fakr u zarûret ve sefâlet baş gösterir, fukârânın evi başına yıkılır yapamaz, enkazını satar, komşusunun mâ'il-i inhidâm olan çürük, karanlık evinin bir köşesini kirâlar ve bu minval üzere bugün Kengiri'nin altıyüz hânesi yıkılmış, nâ-bedîd olmuş ve günden güne de

### **[Sahife 506]**

evler yıkılarak hârâbiyet daha ziyâde artmaya başlamıştır.

Bu iktisâdî felâketin önüne geçmek Kengiri'da oturan herkes ve bâ-husûs düşünebilen mütefekkirin kısmı, hacısı hocası ağniyâsı el ele vererek müttehiden çalışmasıyla mümkündür.

Bu da zannıma göre kasaba ahâlîsinin de müstahsil vaz'iyete girmesiyle olur. Halkı müstahsil kılmak için fabrikalar yapamayız, rençberliğe teşvikten de pek semere hâsıl olamaz. Çünkü böyle ağır bir san'at külfetiyle berâber her kasabalının yapacağı iş değildir. Evvelce de arz eylediğim vechile halk arasında arıcılığın neşr ve ta'mîmi ve bu sûretle halkı müstahsil kılmakla mümkündür. Arı sâhibinden yemek ve içmek istemez. O kendi gıdâsını memleketimizin güzel kokulu otlarından ve çiçeklerinden alır. Yalnız onun düşmanlarından vikayesi lâzımdır ki, o da eski Mayıs sıvalı sepet şeklinde kovanların birine yeni fennin emr



etiği tahtadan ma'mûl kovanlara vaz'ı ile mümkün olur. Ve arılarda düşmanların ta'arruzundan masûn olarak size bol bol semere-i sa'yını, servetini, balını bahş eder.

Bugün fara'zâ eski sepet kovanlarda üç okka bal veren bir arı yeni kovanlarda hem daha nefis olmak üzere üç misli daha fazla bal verir ve daha çok yaşar.

Arıcılık zan edildiği gibi güç de değildir. Bizim eski sepetlerden yeni usûl kovanlar çok kullanışlı ve çok temizdir. Arıcılık san'atı zengin, fakir, kadın, erkek, âlim ve câhil herkes yapabilir. Ne fazla masraf ve zahmete ve ne de fazla ilme mütevakkıfdir. Yalnız beş on günlük görgü kifâyet eder. Hükûmet de bu husûsda halka yardım etmelidir. Bu da evvelâ numûne kovanlığının halka te'sîsi ve irâ'esiyle ve sâniyen halka ucuz tahta ve ucuz kovanların tedârikiyle mümkündür.

### **Doktor Bakteriyolog Hakkı**

[Sahife 507]

### **ÖLMEYEN FİKRET İÇİN**

Nihayet kendi ta'bîrince ey kardeş, yıkıldın sen, fakat çoktan seninle biz de hârâb olduk.

Bilirsin ki sana tarih bir arş-ı ta'âlîdir

Ufûlünle hakîkatte asıl bizler türâb olduk

Güneştin bizce sen ki nûr alırdık inşirâkından

Karanlıklarda kaldık şimdi hep bî-reng ü tâb olduk

Süleymân Nesib

Tam dokuz yıl oluyor ki, büyük Fikret aramızda yoktur. Bu yokluk san'at ve fazilet şeydâları için ebedî ve dâimâ kalbi burgulayan bir hicrân ateşi gibi kalbimizde yaşayan hazîn ve mûnis bir varlıktır!

Türkün ulvî rûhuna erişilmeyen bir yükseklik vermek ve ona sa'âdet denilen kudretin en tatlı tecellilerini bahş ettirmek emel ve arzusunu varlığında yaşatan Büyük Fikret, gençlik için çok müthiş ve çok ulu fakat mütevâzı coşkun bir rehberdi! Büyük Fikret'e gurûr ve hodbînlik isnâd edenlerin de bugün ikrâr ve itirâf ettikleri gibi, o mağrûr değil, âzîz vatan ile

gururlanan, coşkun bir vatan-perverdi. Bugün şu san‘at ve fazîlet çoraklığında daha yakından his ediyoruz ki, Fikret, nâdir yetişir bir insan, dâimâ hayır ve iyilik için yaşar, süzölmüş bir rûhtu. Hiçbir zamân hiçbir kahir ve hâkim kudret karşısında riyâkâr olmayan Fikret, hakîkatin huzûrunda ne tatlı bir vaz‘-ı ilticâ alırdı. O zamân onun cennet vatan üzerinde birer yıldız gibi ümitle parlayan gözlerindeki şi‘irî ve vicdânî halâveti anlamak ve görmek, anlayan ve görenlere coşkun bir hiss-i fedâkârî vermek için kâfi idi. Şimdi mechûl ve derin fezâ boşluğunun ilâhî ve lâhutî bir köşesinde Türk’ün hür ve yaşayan oğullarıyla mes‘ûd ve müftehir Fikret, sağlığında olduğu kadar ve belki daha mü’essir bir sûrette ufûl eden mevcûdiyetiyle bile bizim için bir merdlik kaynağıdır.

Müstesnâ olarak ümitsiz geçen anlarımda, ümîd ve îmândan işlenmiş nûrdan bir sûtûn gibi büyük Fikret’in çok defa karanlık ufuklarımı aydınlattığını gördüm. Vatanın en tehlikeli, en kara günlerinde Fikret’in rûhu bana teselli ve hürriyet zemzemelerini sunardı ve ben bu kudretli manevî varlığın huzûrunda gözyaşları dökerek kaç defa titreyerek ayıldım ve canlandım.

Büyük Fikret, her büyüğümüz gibi hayâtında maddî yoksuzlukların en ızdıraplısını, sıkıntılısını gördü ve geçti. Fakat ona lâayık olduğunu vermeyen o zamânın nankör ve hodbîn asâbî muhîti, ona rûh ve ümîdînden acaba ne kayb

### [Sahife 508]

ettirdi?

San‘at perîsinin ilhâm veren sâyesinde dâimâ Hak ve dâimâ fazîlet ve merdlik diye haykıran Fikret, çalan ve çaldıran muhîtinin ortasında Türkün necîb, aydın rûhu gibi pâk, temiz yükseldi durdu! Sonra san‘at ve edebiyât aşkıyla çalışan Tefvîk Fikret’in bu aşkıdaki samîmîyeti, vicdâniyeti anlayabilmek için o zamânların vaz‘iyetini tedkik etmek kâfidir. Ma‘e’t-te’essüf şu son zamânlarda onun bu aşkına bir ikinciyi misâl göstermek mümkün değildir.

“Zebûn-keş rûhun Türk’ün varlığını bir hân-ı yağma gibi kasıb kavurduğu hâkim zamânlarında vicdânî, millî vazifesini büyük bir asabiyetle yapan ve haykıran Fikret, kendi rûh ve heyecânını taşımayanlar ve o rûh ve heyecandan zerre kadar nasîbedâr olmayanlar için erişilmeyecek bir şâhika-i şi‘ir ve edebdir.

O ŧâhikanın semâlarda kayb olan ucunda iffet ve fazîletin bir buçuk asır sonraki yüksek ve kıymet biçilmez telâkkîlerini görmek ma‘a'l-esef bugünkü nesle nasîb olacak bir bahtiyârlık değildir.

Onu yetiştiren bu muhit, o zamân için insaniyetin ulvî kıymetlerinden bugünkü kadar duyan ve anlayan bir mefkûrenin sâhibi olaydı, Fikret'deki fikrî tecellilerdeki îmânda asabî müfekkireleri hırpalayan hırçınlık görülmezdi.

Binlerce zekâ ve dehâ yaradılmışlarını menfî ihtirâsların yiyip kemirdiği bir muhîtte güneşin balçıkla sıvanmasından kolay ne vardır?

Büyük Fikret bir güneşti ki, ona, hodbînî ve gurûrdan ibâret bir balçık sıvadılar. Fakat hakîkatin eğilmeyen ve kahir kudreti o balçığı lâyük olduğu yere atmaktan çekinmedi ve gecikmedi!

Eyüb'deki koyu ve derin gölgeli mezârından değil fakat maddî manevî esâret zincîrlerini ŧâyân-ı hayret bir çeviklik ve çalıklıkla kıran Türk'ün güneşli ve yıldızlı semâsından cennet Türk elinin hür ve nâmûslu oğullarının âtî ve hayât ümidlerine nûrdan bir hâle işleyen Fikret'in ölmeyen rûhu hûzurlunda ebedî, lâ-yezâl hürmet ve takdîslerimi sunarken Türk dünyâsı için temiz ve olgun bir hayât dilerim.

### **Tahsin Nâhid**

[Sahife 509]

### **ACI HAKÎKAT**

Mâzinin on asır derinliğindeki karanlık tabakalarına, bugünün irfân gözü ve irfân ışığıyla nüfûz edersek, vahşet-i beşerin orada dökülmüş öyle kanlı izlerine hukuk-ı insaniyyeyi parçalamış öyle kızıl tırnaklarla ve gulyabâni ŧekl-i mevâmününde öyle insâfsız ve menfûr [ ]yâlara tesâdüf ederiz ki, beşeriyet-i fâzilanın yirmi asırdan beri ilim, fen ve irfân nûruyla tenevvür etmiş dimâğ ve mefkûresi kudretleriyle arkası sıra koştığı medeniyet-i hakîkiyenin o acîbe-i hilkatın hayâl-i tedehhüşü önünde titrediğini his ederiz. Ve bu tarihin samîmî sahifelerini rencîde-i hîcâb eden acı hakîkatlerdendir.

Fakat biz kudret-i Fâtıra'nın medeniyet-i hakîkiyye nâmına yetiştirdiği irfân ordusu, biz, yalnız ve yalnız dimâğımızdan kalemimize ve oradan da vicdân-ı beşere intikal eden nûr ile o menfûr sîmâ-yı vahşeti ve o yırtıcı tırnakları vahşetin mezâr-ı ebediyyetine defn etmeye,

medeniyet-i hakîkiyyenin nâsiyye-i ismeti karşısında pâk, temiz, hür ve cidden medenî bir rûh ve vicdân ile çıkmaya ve hakkın ve insanlığın tevkîr ettiği bu vesile ile de hak ve insaniyet nâmına tarih-i beşere yeni fasıllar yazmaya azm etmişizdir.

Yürümekte olduğumuz bu şeh-râh-ı azm ü emelde önümüze dikenli ma'nâlar ve yırtıcı hâ'iller çıkarabilir. Nitekim ma'a'l-eseef dün olduğu gibi bugün de çıktı, belki yarın da çıkacak.

Ve bizim "Hak" diye mukaddes ve çok yüksek tanıdığımız o nûr-ı ilâhîye bir yarasa kanadıyla birkaç darbe urdu. Fakat o her tulû' edecek irfân güneşimizin nevvâr ziyâsı karşısında öyle füsûnkâr(?) bir tecelli ile sukut edecektir ki, işte ancak o zamân (El Hak...) sırr-ı celîlinin ma'nâ-yı kudsiyyet ve azameti ile mütehassis olacaktır.

Kengiri [1]340

### **Türk Kadını**

[Sahife 510]

### **BU DA ONA!**

Seni görmediğim gün sarar beni bir hazin  
Ey derin gözlerinden sevdâ süzülen güzel  
Aşkımın mihrâbıdır penbe dalgalı yüzün  
Gümüş tülde yaratmış seni ma'bûd-ı ezel

Ufkumu aydınlatan ilâhî nûr gibisin  
Benzersin yıldızlara rûh-ı billûr gibisin  
Hayâlimde yaşayan şevk-i mahmûr gibisin  
Ey hüsün melikesi yeşil sevdâlı emel

Beyaz tüller içinden şakrâ seher yıldızı  
Kalbimi burgulayan dînsin şu ince sızı  
Her gün görünsen bana hayâlimin şen kızı  
Ey derin gözlerinden sevda süzülen güzel

### **Tahsin Nâhid**

[Sahife 511]

## SAN'AT İÇİN

### S. Leyla Hânım Efendi'ye

Ey yeşil gözlü güzel yoktur dünyâda eşin  
Sen bir bedî'asın ki feyz alır bahâr senden  
Seni mehtâbdan sorar gönlümdür hasret-keşin  
İzin yok gölgelerde gelmez sesin gülşenden

Ne yeşil dağlardasın ne zümrüdîn ovada  
Ne çağlayanlardasın ne bir şirin yuvada  
Akşamlar hüznün taşır nefesin yok havâda  
Haberini yok bülbülün sordum seni çimenden

Penbe hayâl koynunda ümîd saçan bir "Nûr"dum  
Şu ağlayan gönlüme teselli veriyordum  
Bir coşkun âşıkım ki her şeyden seni sordum  
En sonra gülümsedîn bir şi'r-i şuh ü şenden

### Tahsin Nâhid

#### [Sahife 512]

### TAHSİN NÂHİD'E

Öterim bülbül-i şeydâ gibi gülzâra göre  
Severim gülşenini cilve-i bahâra göre  
Zahm-ı hârın dahi bir lezzeti vardır bazan  
Açılan gonca gibi yâr-ı sitemkâra göre  
Gezdirir vâdî-i aşkında o gençlik güzeli  
Koşarım ardı sıra tıfl-ı heveskâra göre  
Çıksa bin zulmet-i leyl karşıma mâni' olamaz  
Çeşm-i azmimde olan rehber-i nevvâra göre  
Şems-i fikrim nice bin mihver-i âlem dolaşır  
Şeb-i zulmette gezen kevkeb-i seyyâra göre  
Gelen irfânıma şâkird olamaz Amr ile Zeyd  
Yoksa tahsîlim eğer cübbe vü destâra göre  
Giydiğin kisve-i ahrhar vü edebdir nice  
Ne büyük kıymeti var süt-re-i zer-târa göre

İncitir kalbini remz-i kalemim ben bilirim  
Gerçi yok kıymeti ol câhil-i hem-vâra göre  
Her biri dürr ü gevherdir sözümün taneleri  
Akl ü idrâkı olan merdüm-i hoş-yâre göre  
İçerim aşkına “Asrî” denilen mâ-hüvesin  
Öperim Kaben'i bâtil olan efkâra göre  
Mest-i lâ-ya‘kıl olursun onu görsen zâhid  
Çeşm-i mahmûre göre ol reh-i rûhsâra göre  
Hürmet-i meyde kusûr eyler ise hâce-i gül  
Yanar ateşlere billâhi bu inkâra göre  
İctihâdım bu iken sâha-i azmimde ebed  
Satamam aklımı pazarda dînâra göre  
Çok mu bir tane Nedîm olsa zamânında aceb  
Meclis-i meyde olan sâkî-i devvâre göre  
Kengırı [1]340

**M. Nedîm**

**[Sahife 513]**

### **SEVGİLİYE**

Tahsin Nâhid Bey'e İthâf

Mağribde gündüzün nûru sönerken  
Sevgilim seninle berâber olsam  
Mehtâb ufukları çerçevellerken  
Sevgilim seninle berâber olsam.

Sularda titrerken ayın bûsesi  
Dînse kollarında kalbimin sesi  
Gönlümde gülerken aşkın sesi  
Sevgilim seninle berâber olsam

Aşkımın sabâha erdiği günde  
Ağlasam ağlasam sussam önünde  
Ellerim elinde gözüm gözünde  
Sevgilim seninle berâber olsam

27 Ağustos [1]340

**Zeki**

### **NEDİM-i SÂNÎYE NAZÎRE**

Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Han mısın kâfir  
Güzellik âleminde âfet-i devrân mısın kâfir  
Çıcarsın yükselirsin dem-be-dem taht-ı Süleymâna  
Şeh-i hûbân içinde sen de bir hakan mısın kâfir  
Yanar bir penbe ateş rûhlarında rûz ü şeb cânâ  
Yakar bin âşıkı bir lahzâda nîrân mısın kâfir  
Durursun çeşm-i hüznümde melek-veş tavr-ı şefkatle  
Sararsın âlem-i rüyâda bir şeytan mısın kâfir  
Gülersin gözyaşımla hâlimi gördükçe âvâre  
Bana söyle nesin giryân mı ya handan mısın kâfir  
Nedîm-i âşinâmı etme öyle her zamân bî-zâr  
Gönül kırmakta bir cellâd-ı bî-âmân mısın kâfir  
Kengiri [1]340

**Kerküklü M. Nedîm**

[Sahife 514]

### **PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**3**

–Doğrusu mu doktor, ben şimdiden istifâ ediyorum, dedi.

Doktor soğuk ve ma‘nîdâr bir tebessümle:

–İsti‘fâ mı Sâdık, bu ne za‘f? Monşer, denizler, dağlar aşarak Anadolu'ya koşanlar orada müsellahtan teşkilatlar vücûda getirip düşmanı karşılayanlar senin gibi zâbitler değil mi ve bunlar hep istifâ mı etti? Memleketin bugünkü hâli karşısında senin gibi genç zâbitlerin istifâ etmesi memlekete hizmet değil ki.

–O hâlde ne yapmalı?

–Vazifenden çekil, hastalığın bâhisle müraca‘at et, arkadaşlarım vâsıtasıyla senin için bir rapor alırım, işte o kadar. Hem ben birkaç gün sonra Bandırma'ya, Anadolu'daki Hilâl-i Ahmer Teşkilatı'na gidiyorum. Ara sıra Hilâl-i Ahmer merkezine uğrar mektuplarımı or[d]an alır, Anadolu'ya geçmek için de lâzım gelen ta‘limâtı mektûblarımdan öğrenirsin. Anladın mı Sadık? Bu inkılâb hayâtı metânet ister Monşer, metânet!

Sâdık amca‘zâdesi doktorun ümîd ve teselli veren bu ifâdâtı karşısında geniş nefesler alıyordu. Hatta doktordan işittiği bu tedbîrleri bütün evdekilerden kıskanıyordu.

Akşam yemeğinde ablasına ve eniştesi Ali Fâzıl Bey'e kesik ve neş'esiz ifâdelerle keyifsizliğini, doktorun tavsiyesine göre bir müddet istirahat için rapor alması lüzûmunu söylerken, Doktor Lütfî dahi fennî ta‘bîrler ve te'mînât verici cümlelerle bunun lüzûmunu tasdîk etti.

Ali Fâzıl Bey, ilk Türkiye Meclis-i Meb‘ûsânı'nın a‘zâsı sırasına girdiği günden o meclisin İngiliz eli ve Vahideddîn irâdesiyle kapandığı güne kadar meb‘ûs bulunduğu hâlde bütün bu zamân zarfında İstanbul'daki büyük nisbette ticâretine devâm ediyordu. Kırk sekiz senelik hayâtının genç günlerinden başlayan beş vakit abdest suyunun, vaktinden çok evvel ağarmış sakalı arasında parıldayan tanelerini silerken gâh Sâdık'ın önüne bakan gözlerinin derinliklerini görmeye, gâh doktorun kitâbına uydurulmuş sözlerinin ma'nâsını

### [Sahife 515]

anlamaya çalışıyordu. O bütün bütün boş değildi. Gerçi onda da öteden beri bir inkılâbcı rûhu yoktu. Hattâ ne bir İttihâdcı, ne de bir İ'tilâfcı veya her hangi bir siyâsî fırkacı zihniyeti vardı. Memleketin selâmeti nâmına her iyi fikri takdîr, tasdîk ve aksini red etmeyi dînî vazîfe, bir hizmet telâkkî ediyordu. Ve işte böyle birçok mes'elelerde çok seviştiği zârârsız İttihâdcıların bile mu‘tedil iddi‘âlarını ifrâtla i‘tidâl arasında kabul etmeyi kendi ittihâdına muvâfık buluyordu.

Husûsuyla bu son zamânda İngiliz işgal ve âmâlinin Vahideddîn fikir ve siyâsetinin dessâs ve ihânetkâr günlerinde İstanbul'da her ne sûretle olursa olsun devlet me'mûriyyetinden uzak kaçanları en akıllı vatanperver biliyordu. Ve bu his iledir ki, Sâdık'ın rapor almak, vazîfesinden ayrılmak fikrini takdîr ederek evdekilere dedi ki:

–Sâdık'ın hastalığı ve doktorun raporu ve istirahat tavsiyesi ister kendilerine mahsûs bir siyâset olsun, ister tabî‘î, ben bu işe memnûn oldum.



Sâdık ve doktor ciddiyetlerini muhâfaza ile Ali Fâzıl Bey'in çatlak sesini az daha kısarak devam ettiği sözlerini dînliyordular.

–Beni dînleyin çocuklar! Aramızda yabancı kimse yok. Hangi hükûmete hizmet etmeli? Soruyorum bugünün hükûmetine de, sarâyına da ve hükümdârına da hâkim olan İngiliz değil midir? Demek ki, bu bir Türkiye Hükûmeti değil, ancak bir İngiliz Hükûmetidir. Buna mı hizmet etmeli? İşte bu nice bir küfürdür, hiyânettir. Ama değil mi ya? Millete memlekete de hiyânet!

Ali Fâzıl Bey halîm rûhundan belki ilk defâ gazapla coşan bu hiss-i dîndârânenin te'sîriyle sertleşen sakalının tellerini eline okşaya okşaya boğazında bir düğüm gibi duran kelimeleri söyledi:

–Bence böyle çocuklar. Dün bana bile Evkaf Nezareti'ni teklif ettiler. Fakat ben hâşâ dînime bunu lâıyk görmediğim içindir ki, dayattım.

Doktor dayısı Ali Fâzıl Bey'in bu fedakârlığına karşı kendîni zabt edemeyerek gayr-i ihtiyârî:

–Bravo dayı memnun şer!

Ali Fâzıl Bey rûhunu tiksindiren ve gâvurca başlayan bu cümleyi kaşlarının ânî ve mutekallis bir hareketiyle kestikten sonra ifâdesinde devâm etti.

–Onun için siz de bu rapor mes'elesini, bu fikir ve ictihâdla düşündüyseniz, beni memnûn ettiniz. Hem cânım düşünmeli ki, memleketin bu kadar münevver meb'ûslarını Malta gibi etrâfi deniz bir İngiliz müstemlekesine ne fikirle gönderdiler ve bunları gönderen kim? Türk'ün en gayyûr, en cesûr gençlerini, zâbit ve kumandanlarını İstanbul'da İngiliz, Fransız ve bugünkü hükûmet habishânelerini ne fikirle doldurmuşlardır. Bunların hangisi cânî ve mücrim? Ben bugün Topçu Feriki Ziyâ Paşa'yı ve Hazim Bey'i ziyâret için habishâneye gitmişim.

[Mâ-bâ'dı var]

**[Sahife 516]**

**HÂDİSÂTIN GÜLÜNÇ CİHETLERİ**

**Aynen: 1**

Halk Yolu risâle-i edebiyesi müdür-i Mes'ûllüğüne

Efendim,

Son intişâr eden risâlenizin bir hakkı-ı ünvanını altındaki makalenin mensûb olduğum alaya â'id fikrasına cevâben iş bu reddiyemin aynı sûtûnda intişârını Matbû'ât Kanûnu'na istinâden taleb ve istirhâm ederim.

Bütün memâlik-i mütemeddîne de kabul edilmiş bir şekil vardır. O da millet ile asker arasında büyük bir mukarenet te'mîni ve muhabbetin tezyîi mevâddı üzerinde gazeteler ibrâz-ı mesâ'î eylerler. Bu hal aynen bizde de mevcûddur. Askerliğe â'id fenâlığın cezânın mahall-i intişârı cerâ'id-i askeriyyedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin de bu maksadla intişâr eder. Ordu emirnâmesi tahtında bir cerîdesi mevcûddur. Askerlikçe çirkin hâdisât ya bu cerîde ile veya makamât emr-i yevmiyyeleri ile men' edilirler.

Hâl böyle iken millet arasından ayrılarak ordu â'ilesine karışan efrâdı terbiyye-i medeniyyeden mahrûm diye tasvir etmek milletle ordu arasına kundak sokmaktan başka bir şey değildir. Sâhib-i makale hanım efendi sabâhdan akşama kadar susuzluğa katlanmış, hayvânâtı sulamak üzere dere boyuna gittiği zamân suya birden bire hücumlarını men' edebilir mi? Vaz'iyet-i askeriyyemizi bildirmeye mecbûr olmadığımızdan alayda da terbiyye-i askeriyye ve medeniyyeden mahrûm nefer mevcûd bulunmadığından sâhib-i kalemden terbiyye-i askeriyye ve medeniyye dersi almaya ihtiyâcımız yoktur. Binâenâleyh askere isnâd edilen ve tasn'atdan ibâret olan bu havâdisi bütün mevcûdiyetimizle ve nefretle red ederiz.

**Binbaşı Mehmet Seyyâr**

**(Aynen: 2)**

Sermürettib Efendi'ye

Efendim göndermiş olduğumuz reddiye yarım intişâr edecek Halk Yolu'na derc edilmediği takdirde gazete aleyhine ikame-i da'va etmek mecbûriyetinde kalacağımızı esefle beyân ederim.

**Binbaşı: Mehmet Seyyâr**

**(Aynen:3)**

Halk Yolu Risâlesi Müdür-i Mes'ûllüğüne

Efendim,

Geçen nüshanızda “Bir Hak” unvânıyla intişâr eden ve mâhiyet itibârıyla hiçbir kıymeti olmayan yazılara her ne kadar reddiye yazıp göndermiş isem de

**[Sahife 517]**

kadın imzasıyla neşriyât yapanın kim olduğu anlaşılmıştır. Zâbitânın öteden beri kendisine karşı gösterdiği hürmeti kesmekle protestosu yapageldiğinden ve bu gibi yazıların sâhib-i kaleme orduda bir makam te'mîn etmek imkânı kalmamış olduğundan risâlenizin dedikodu sâhasından âzâde kalmasını hürmetle arz eylerim efendim.

**Binbaşı: Mehmet Seyyâr**

**CEVÂBIMIZ:**

1. Garib ve garib olduğu kadar da gülünç bir hâlet-i rûhiyyemiz var. Hiç birimiz ahvâl ve harekâtımızın tenkîd ve mu'âheze olunmasını istemeyiz. İşte bu fenâ huydur ki, Binbaşı Seyyâr Bey'e de, “Bir Hak” makalesinin ifâde ettiği hakîkate karşı hücum etmek cesâretini verdi. Hakîkat karşısında boyun eğmek yüksekliğini gösterecek büyüklüğü çok zaman ilim ve irfân da veremiyor. Yazık!

2. 1 numaralı vesika yahud tekzib(!) gülünç ve tuhaf bir mâhiyetde olduğunu yazmaya hâcet var mı? Tuhaf tuhaf fikirler, hoş hoş manzaralar... “Kundaklar!...” “Askerle milletin ayrı ayrı telâkkîleri...” “Tasnî'at...” “Red ve tekzîb!...” Düşünce ve cakaları...

Bize ilk nazarda bu tuhaf fikirler ve hoş manzaraların yaptığı te'sîr, ilân-ı Meşrûtiyet'den birkaç sene evvelki sahneyi ve o sahnede oynayan aktörlerin yapma ve takma vaz'iyetlerini hatırlattı. Hele “askerliğe â'id fenâlığın, cezânın mahall-i intişârı cerâ'id-i askeriyedir” fikr-i hayâlîsi karşısında bayıldık kaldık. Hem buna ne lüzûm vardı? Bakınız tekzîb illetiyle ma'lûl olan Seyyâr Bey'in şu ifâdesinden bu netîce çıkmaz mı: “Evet “Bir Hak” yazısının muhteviyâtı doğrudur, fakat bunu cerâ'id-i askeriyye ve ordu emirnâmesinden başka hiçbir gazete neşr ve ilân edemez.”

3. Şerefli Türk askerine terbiyye-i medeniyyeden mahrûmiyeti isnâd edecek bir Türk yoktur ve olamaz. Çünkü asker demek millet demektir. Bu millet de Türk milleti olduğuna

göre terbiyye-i medeniyyeden mahrûmiyet isnâdı Türk milletinden yıldızlar kadar uzak ve ulaşamayan bir isnâd olur. Hele Halk Yolu böyle bir isnâd için bütün mevcûdiyetiyle uğraşır ve çalışır. Nitekim Binbaşı Seyyâr Bey Efendi'nin hakikat karşısında aldığı vaz'iyet ve muhtemel isnâdlar için şu satırları yazıyoruz:

4. 2 numaralı vesika heyecanlı bir tehdidir. Bu vesikaya cevâbımız, “Buyurun mahkemeye(!)”den ibârettir.

5. 3 numaralı vesika kurnazca bir ric'at ifâde ediyor ve “Bir Hak unvânıyla intişâr eden ve mâhiyet itibârıyla hiç bir

### [Sahife 518]

kıymeti olmayan yazılara her ne kadar reddiye göndermiş isem de...” ikmâl edelim, evet, “göndermiş isem de bu reddiye muvâfık-ı hakikat olmadığından sözümü geri alıyorum...”

Hâlbuki Seyyâr Bey Efendi böyle demiyor, o diyor ki, “Göndermiş isem de kadın imzâsıyla neşriyât yapanın kim olduğu anlaşılmıştır.” Ve mâ-bâ'dı işte yukarıda gördüğünüz gibi!

“Kadın imzasıyla neşriyât yapanın kim olduğunu” anladıkları zâtı yine kendi muhitlerinden tahkik ettik... Ve biz de anladık! Fakat Seyyâr Bey Efendi'nin anlayış ve sezîş kudretlerine hayrân olduk. Ne anlayış, ne sezîş! Vallâhi ömür mü ömür! Yaşa be, Seyyâr Bey!

Bir defa ismini zikr etmeyi şimdilik münâsib görmediğimiz bağ-ı şî'rin Nedîm'i olan o zât-ı Mahmûd-haslet, “Bir Hak” unvânlı yazıyı yazmamıştır. O yazıyı Halk Yolu'nun kıymetli ve nezîh muharriresi Türk Kadını yazmıştır.

Seyyâr Bey Efendi'nin anladığı o zât hakkındaki haksız ve sırf zan ve ihtimâle istinâd eden hücûmlarını tamâmıyla red etmek, bizce bir vazîfe-i kadir-şinâsîdir. Fitrî asâletlerine, rûhî necâbetlerine, fikrî temizliklerine, hissî inceliklerine meftûn ve hürmetkâr olduğunu diğer zâbitân arkadaşların da o zâta karşı öteden beri besledikleri hürmet ve teveccühâtdan bir zerre bile eksilmediğini bugün de görmekle mübâhîyiz.

Yine o zâtdır ki, yüksek bir vatanperver, nezîh bir şâ'ir, temiz ve mütevâzı bir insandır.

Türk ordusunda Türk milleti için otuz sene fedâkârâne hizmet eden o zât, kendi arzu ve isteğiyle vazîfe-i askeriyyesinden ayrılmış ve dâimâ her zamân asker olan millet ferdleri

arasında yine Türk milleti için fikrî, hissî ve idârî vazîfesini, vakur bir nezâhetle görmekte devâm etmektedir. O zât hakkındaki şu mütalâ'alarımız bir hakîkattir ki, bunları Seyyâr Bey Efendi'nin de vicdânî bir mecbûriyetle tasdik etmesi îcâb etse gerektir.

6. Şu üç vesikanın sarf ve nahve ta'alluk eden kısımlarını da muhterem okuyucularımız tenkîd etsin.

7. Şimdilik başka bir diyeceğimiz yoktur.

## **AÇIK MEKTÛB**

### **EFKÂR-I UMÛMÎYYE HUZÛRUNDA**

#### **Sâbık Meb'ûs Hacı Tevfik Efendi'ye:**

Ya geliş nokta-i nazarlarınızı şurada burada görüştüklerinize kabul ettirmek ve kendi zannınızca efkârı lehinize çevirmek ve gençlik aleyhine sevk etmek istediğiniz anlaşılıyor.

Sizinle vâki' olan mübâhesemizin malûm mevâddını efkâr-ı umûmiyye müvâhecesinde münâkaşa etmek için Halk Yolu'nun sütûnları açıktır.

Ka'ide-i nezâhet ve nezâkete hürmet edeceğinize söz vermek şartıyla size şu açık teklifi

#### **[Sahife 519]**

yapıyorum: Ya merdce teklifimi kabul ederek münâkaşaya buyurun ve yahud vaktiyle Ağaoğlu Ahmed Bey'e de yaptığınız gibi sâha-yı matbû'ata vaz'ına cesâret edemediğiniz müdâfa'aları ve yahud tecâvüz-kârâne yazıları her önünüze gelene okumaktan vaz geçiniz ve susunuz.

Malûmunuz olduğu vechile mevzû'-ı münâkaşa şu maddeler etrafında toplanıyor:

1. Gençliğin gâvurluğu mes'elesi.
2. Serbestî-i nisvân mes'elesi.
3. Fuhuş mes'elesi.
4. Medreseler mes'elesi.

5. Hüseyin Câhid Bey'le Ağaoğlu Ahmed Bey mes'elesi.

**Tahsin Nâhid**

**MİZÂH**

**HAK ETTİ HOCA**

Devâm et tuttuğun yolda bî-iz'ân  
Elbette çanını tıkarım hoca  
Sana yâr olsa da yılanla şeytân  
Kafanı turp gibi sıkarım hoca

Uzatma dilini geç sağa sola  
Terk eyle riyâyı gir doğru yola  
Safirken kıymetin çıkarsa pula  
Bu ince hesâba bakarım hoca

Bilemezsin nedir ma'nâ-yı lâyık  
Görünce zırhlıyı sanırsın kayık  
Çok lak lak etme misâl-i yayık  
Seni bir kafese sokarım hoca

Ağzımı açarsam bittiğin gündür  
Yoksa ki fener-i tekfiri söndür  
Zannetme herkesi sen gibi böndür  
Ateş-i îmânla yakarım hoca

Çevirme yetişir artık dolabı  
Atarım emin ol çifte kullabı  
Toplayıp saldırırsan bin bir güllâbı  
Cihânı başına yıkarım hoca

Görünmez bir hayır fikr ü zihninde  
Bin tezvîr hazırdır kem deheninde  
Mefsedet yuvası sulu beyninde

Gök gibi gürleyip çakarım hoca

Demişler özüme bak Kara Tekin  
Önümden titredi aksâ-yı Pekin  
Gazab-ı hâmemden bî-şu'ûr çekin  
Burnundan çengele takarım hoca

**Kara Tekin**

[Sahife 520]

**MİZAH**

**KOŞMA**

Şâ'irin sükûtü hasmın keleridir  
Zevk alır bî-çâre sâhte gurûrdan  
Kanuna uydurmak sözü hünerdir  
Çârgâh tutulmaz eski çöğürden

Kâ'inâta karşı doğruluk satar  
Bulursa deveyi havutla yutar  
Zaten herkes bilir a'lâsı çıkar  
Ovacıktan şakî, hırsız [...]den<sup>179</sup>

Tezvîr ve riyâda şeytâna denktir  
Sırnaşmış sopadan eti çok pektir  
Vurmayı bilmeyen koca [...] dir  
Obaya bir takım kurdu öşürden(?)

Kulakları dik gel zırlayıp kaçma  
Kutunun kapağın açtırma açma  
O kadar iridir attığım saçma  
Görenler der halis ayı böğürten  
V...

---

<sup>179</sup> Bu mısranın ma'nâsı darbü'l-meseli bilenlere malûmdur.

## BİR GEZİNTİ!

Penceremin karşısına tesâdüf eden karakolun önündeki meydânlığa toplanarak ilkbahârın yeşil tepelerindeki lâle, susam, sünbül, menekşe, leylak çiçeklerinin renklerini andıran basma fanila, patis, hakardan(?) ma‘mûl elbiseleri ile gelip geçenlerle alay cünbüş etmekte olduklarını görür, fakat aradaki mesâfenin uzaklığı lâyıkıyla teşhise mâ‘ni‘ olurdu. Bazan yollarda konuşa konuşa giden gençlerin birbirlerini baştan çıkartmak için umûmhânelerin zevk âlemlerini allandıra ballandıra anlattıklarını işitirdim. Bir gün birkaç arkadaşıyla otururken bahis oraya intikal etti. Mahallen bir tedkikatda bulunmak üzere, “haydîn o tarafa gidelim” dedik. Kalktık i‘vicâclı yollardan geçerek hârâbelerden müteşekkil dik bir yokuşu bin müşkülâtla çıktıktan sonra oraya vardık. Geniş ufuklu, az meyilli bir meydancığa nâzır karakolun kapısı önündeki tahta kanepeye oturduk.

Sinnen daha küçük, elbisece daha şık bulunan bir arkadaşımı gören bu mahallin yosmaları birer birer etrafımıza dolmaya başladılar.

Kazan kulpu rastıklı kaşlarının altındaki deste deste kirpiklerinin diplerine çektikleri elifi sürmeli gözlerini kırparak, çarşı boyasıyla kırmızılattıkları dudaklarını bükerek un dağarcığını andıran çok pudralı buruşuk yüzlerinin üzerlerine inen ka‘küllerini kınalı parmaklarıyla düzelterek bin türlü işvebâzlıkla henüz evlerinde bulunanlara bağıryorlardı.

Karanfil, Toymaç, Elma, Kızıl İmik, Arus, Makbule, Sâniye, Sitâre, Çerkeş gibi işitilmedik pek çok isimler yâd oluyor ve her isim yâd oldukça bir tanesi geliyordu. Mütecessis bulunan arkadaşlarım be-heme-hâl bunların evlerini de görmek istediler. Arkalarına takılan bu kafiye-i cahim ile oradaki köhne evlerini birer birer dolaştıktan sonra aynı alay ile yanımıza geldiler.

–Meşhûdâtınızı söyler misiniz, dedim. Gözlüklü bulunan arkadaşım söze başladı:

–Her evin bütün mobilyası bir iki kulpsuz desti, yarım taktaki kilim, iki paçavra minder, birkaç ot yastık, yarım hasır, bir tahta tabla, bir yorgan, ufak bir yatak, bir su tasından ibârettir.

dediler. Arkadaşım meşhûdâtını müte’essirâne anlatıyor. Biz de dînliyorduk. Etrâfımıza dizilen bu yosmalar(!) da birbirleriyle şakalaşıyor, bazıları da hafif, hafif:

Doğmamıştı henüz akşam yıldızı

Kahpe yolun hüsn belledi bu tarafa bizi



İlah...

Bu cihân bir çarh-ı felektir

Güneş etrafında işi dönekdir

Kerhâne-i âlemin zevki sevmek sevimlidir

İlah...

diye hissiyâtlarını izhar ediyorlar ara sıra da yeni zâ'irleriyle ile mu'ârefe peydâ etmeye çalışıyorlardı. O sırada akşamki sarhoşluğun mahmûrluğunu henüz atamamış, temâdî eden geceleri ta'b ve meşakkatleri ile za'îf düşmüş, yıpranmış vücûdlu, küçük gözlerinin alnındaki çıkık, şakağındaki serpilme benlerinin üzerlerine siyâh noktalar kondurmuş henüz yirmi beş otuz yaşlarında bulunan birisiyle başına örttüğü ipekli oyalı çemeni yeşil yemenisi çekesinden çalmış yanları fiyongalı, yakası dantelalı, etekleri kırmızı, kanarya sarısı renkli basma entarisinin eteklerini beline sokmuş beyaz dolgun vücûdlu, boğazından astığı çift kapaklı sâ'atinin gümüş kordonu eliyle oynaya oynaya diğer birisi daha geldi. Bir tavr-ı şûhâne ile,

– Sefa geldiniz beyler, dediler.

– Bunlar da bu âşiyâne-i a'zâbın dilberlerinden midir, dedim. Az yaşlı olan birisi atıldı:

– Sarı entarilisine Hotuzlu Cevriye derler. Bu ne o ne kahbedir ne...

– Tapucu dostudur. Bekâr Ali günde beş lira gönderir. Rejiciden paket paket tütün, gül Reşid'in kucak kucak hediyesi gelir. Taciratçı küfe küfe karpuz gönderir. Maliyeci maâşını ayağına getirir. Kocakarınlının arabasına her gün biner, belediye günde kapısının önünü süpürttürür [...] oturttu. Bankacı yoluna ölüyor da selâm bile vermiyor. Bu öyle bir kahbedir, dedi.

– Ey senin böyle dostların yok mudur, dedim.

– Ah ne şekil söyleyeceğim efendim. Biz de vaktiyle bu bahçelerin açılmamış güllerindendik. Fakat biz nâmûslu(!) olarak vakit geçirdik. Bunlar gibi kırk dost tutmazdık. Hem birimizin dostunu öbürüsü çalmazdı. Zamâne fahişeleri hatır, gönül saymıyorlar. Geçen gün haniya eskici Kel Mehmed yok mu? O benim dostum idi. Şu katır suratlı kör kız yok mu? Dostumu elimden aldı. Dostumu elimden almayı ben ona göstereceğim, diye anlatıyordu.

Arkadaşım sordu;

– Nasıl, para kazanabiliyor musunuz?

–Ne gezer efendim ne gezer. Etmek parasını çıkartamıyoruz. Sizin gibi beyler buraya gelmez, gizli rospuları evlerine götürüyorlar. Hükûmet de bunlara göz yumuyor(!) Bizim gibi fakirlerini buraya atıyorlar. Burası da jandarma ta’lîmhânesi mi yoksa umûmhâne mi, belli değildir, ne kadar jandarma varsa bizim başımızda. Zâbitleri de göz yumuyor(!) Jandarma dâ’iresi buraya gelse daha iyi olur. Bütün efrâd ellerinde toplu yazı bulmuş diye anlatıyorlardı. O sırada çat diye bir şey yere düştü. Hepimiz korkarak ayağa kalktık. Bir de ne bakalım, yanı başımızda dikilen jandarmanın silâhı elinden düşmüş, herkesi bir kahkahadır aldı. Kararmak üzere iken bizde meskenimize yollandık.

### **Kalender**

### **İLÂN**

Küşâdîna muvaffak olduğum kabinemde altın diş, altın köprü, altın damak, kauçuk dişlerden takım diş, parçalı diş, sabit beyaz diş i‘mâl olunur.

Diş doldurmakla berâber kat‘iyyen ağrısız diş çekilir. Pazar günleri fukârâların dişleri meccânen tedâvî ve ihrâc edilir. Maksud ve gayemiz zerâfet, metânet, ehveniyetle berâber müşterilerimizi memnûn etmektir.

### **İmâret Medresesinde Dişçi Hâlid**

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû‘ makhbûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa‘zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

16 Eylül 1349

Sene: 2

Sayı: 34

### **MÜNDERİCÂT**

Cumhuriyet Kâ'besi / Halk Yolu

İsteriz ki / Tahsin Nâhid

Kara Gölge / Cevâd Hakkı

Zelzele / Tefik Fikret

Hey'et-i Vekîliyyeden İstirham / Halk Yolu

Memleketçilik Bu mu? / Özdemir

Ayşegül / Haleb-Doğru Yol

Ümid İçin / Tahsin Nâhid

Terennüm, Fırat Hâtıraları / M. Nedîm, Ali Yaver

Neler Etti / Mahmûd Nedîm

Perrân / Kerküklü M. Nedîm

Esâret Hâtırası / Mustafa Âsım

Gazel / Ömür Fâ'ik

Açık Mektûb

Beyimiz / Çuvalduz

Bir Tefekkür, Bir Hasbihal / Kalender

Kengiri Matba'ası

1340

## **HALK YOLU MÜDİRİYETİ'NE**

Efendim,

Gazetenizin 1 Eylül [1]340 tarihli Kalender nâm-ı müste'ârıyla “Bir Kez” unvânlı jandarmanın vaz'iyet ve harekâtını teşrih yollu yazılan makalede “Kalender” umûmhâne karakolundaki nöbetçinin silâhı düşürmesini ve jandarmalara isnâd ettiği alüftelere temellük-i gayr vardır.

Mûmâileyh bu satırları mahallesinde ibdâ' etmiştir. Umûmhâne ve civârında muhıll-i inzibât hâlâtın vuku'una meydân verilmemesi için kavî ve ihtiyâtlı hatveler atan ve her türlü tedâbir-i mâni'a ittihâz eden jandarmaların pek sıkı zabt u rabtından müte'essir olan – Kalender Bey'in– vazifesinden başka bir şey düşünmeyen açık alınlı jandarma kuvvetini tezyîf maksadıyla yazdığı bu satırları kendisine i'âde ile te'yid-i ihtirâm ederim efendim.

**Vilâyet Jandarma Kumandanı Binbaşı Yusuf**

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

16 Eylül 1349

Sene: 2

Sayı: 34

## **CUMHURİYET KÂ'BE Sİ**

Dumlupınar Türkün millî ve ölmeyen istiklâlinin şâhikasıdır. Bu şâhikanın temeli şehîd askerinin kemiklerinden örülmüştür. Bu şâhikanın fezâyı yaran varlığında mechûl askerinin muzaffer ve ulu rûhu hâkimdir. Dumlupınar şâhikası Cumhuriyet demektir. Türkün hürriyet ve hayâtı orada doğmuştur. Milletlerin geçmiş hayâtlarında böyle azim ve îmânın daha kudretinin canlı bir timsali yoktur. Bu varlığı Türke şehit askerler vermiştir. Bu itibârladır ki, Dumlupınar Cumhuriyet Ka'be'sidir. Orada Türkün asîl ve necîb rûhu yükseliyor. Kalblerimizde millî Ka'be için mûnis ve sıcak bir tahassür ateşi yanıyor. Türkoğlu! Çelik azmin millî Cumhuriyet Kâ'besi üstünde millî irfân güneşi parlayacaktır. Ve o Kâ'be bu

güneş kadar pâyidâr olacaktır. Mechûl asker! Mechûl asker! Türkün minnet ve şükrânı, eğilmeyen başın etrafında ebedî bir hâle ulaşmıştır. Biz yalnız seninle yaşıyoruz. (\*)

## **Halk Yolu**

**[Sahife 522]**

### **İSTERİZ Kİ!**

Selîm-i Sâni devrinden başlayarak tekâmül ede ede bugünkü cereyânları doğuran “yenilik” hareketleri gayesine doğru ilerlemektedir. Üç yüz sene evvel Avrupa’da başlayan ve Avrupalılara bugünkü terâkkî tecellilerini gösteren bu hareket, sırf mutlak ve şahsî idârelerin dar görüşleri yüzünden bizde üç yüz sene sonra uyanmış fakat uyanan bu hareket “köle-kul” gibi yaşamaya alışan Türk halkının rûhî ihtiyâclarına, millî heyecânlarına, temiz ihtirâslarına hakîki bir bağlanış ile bağlanamamıştı. Mu‘ayyen ve dar bir çerçeveden dışarı çıkamayan “dîn ve şerî‘at” nâmına kör körüne sâhte şu‘ûrî olmayan akîdelere bağlanıp kalan hâkim zümre, çılgın bir hisle maddî ve ictimâ‘î hareketleri kendi zihniyet dâ‘irelerine almış, yenilik zihniyetleri üzerine bir kâbus hortlağı gibi çökmüştü. İşte “kara kuvvet” dediğimiz bu hortlak hükümdârları, şehinşâhları idâre ediyor, onların umûmî, husûsî duygularını “halkın sa‘âdeti” aleyhine yürütmeye muvaffak oluyordu. Abdülhamîd devrinde daha mütekâmil bir şekilde yenilik gayesine doğru yürümeye başlayan zümrenin ateşli karar ve fa‘âliyetlerinden kuşkulanan kara kuvvet, dar zihniyetlerine daha şümüllü bir fa‘âliyet sâhası bulmuşlar, halkın hâkimiyet ve sa‘âdeti için çalışan kuvvetin inkılâb düşüncelerinin önüne câhil ve ta‘assubdan bir sedd-i Çin örmüşlerdi.

Feyz ve ilhâmını halkın rûhundan bu masûm ve mazlûm kitlenin semâ-pâye varlığından alan yeniliğin manevî kudreti zamanla azim ve îmânının pekliği sâyesinde sedd-i Çin’i temelinden sökmüş ve her parçasını lâyük olduğu yokluk ve ölüm hufresine atmıştır. Bugünkü varlık yokluk rağyâsına(?) atılan o kara varlıktan münezzehdir, “tamâmıyla münezzehdir” diyebilmek için biraz daha zamândan yardım bekleyeceğiz. Çünkü masûm ve sa‘âdete susamış halk ile halkın sa‘âdet ve huzursuzluğunu kandıracak teceddüd-perver kuvvet arasına giren ve bugün toplu bir kuvvet hâlinde olmayan sâhte ve mürâ‘î varlığın şuraya buraya dağılmış parçaları vardır. Bu parçalar i‘tiyâdî ve ihtirâsî heyecânlarıyla hâkim

---

(\*)Bu sayfada Mustafa Kemal’in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “Re’îs-i Cumhûrumuz Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri” açıklaması yer almaktadır.

yenilik manevî kudretine saldırmaktan henüz vaz geçmiş değildirlere. Halk için müsbet düşünceleri kendi rûhu ve manevî ihtiyâcları için sağlam, zamânı, bir akideleri olmayan ve “ilmî muhâfazakârlık” nâmına hareket etmek küstâhlığını gösteren bu hortlak rûh zamân zamân, zemîn zemin şen

### [Sahife 523]

ve mes‘ûd yuvamız üzerinde ölüm habercisi bir baykuş gibi ötüyor ve ilerleyen yenilik cereyânları önünde hâlâ “Ben varım!” diye somurtuyor. Bizce bu yalnız i‘tiyâdî bir hırçınlıktır.

İsteriz ki, asırlardan beri câhil ve ta‘assub kuvvetlerinin her şekil verilebilen bir oyuncağı hâlinde kullanılarak ilim ve irfân, medeniyet ve ümrân meleklerin sıcak ve himâyekâr sînesinden uzak bulundurulmuş Türk halkı, teneffüs ettiği havâ içinde kara kuvvetin zehirli ve öldürücü nefeslerini görmesin! Hayât için inkılâbın her türlü elem ve ızdırâbına katlanan Türk halkı hayâttan memnûniyet ifâde eden “Oh” diyebilmek için sayısız ve meçhûl şehitler verdi!

Bu şehitlerin gözyaşlarıyla ıslanan mâtemli yuvalarında kalplerine ümit ve hayât sunulacak sarı benizli, sıtmalî rûhlu yetimler sa‘âdet ve medenî benlik tahassürünü çekiyorlar.

İsteriz ki, Türk rûhunun kahir azmi karşısında parçalanmış cehl ve taassub, kara kuvvet serpintileri sürünen ve küçülen hayâtlarına hürmeten sussunlar. İlme, şu‘ûra dayanmayan akîdelerin ne kadar çabuk eridiklerini bizimle beraber bu serpintiler de gördüler. Gördüler ki, halkın hakîki rûh ve heyecânlarını temsil etmeyen kuvvetler coşkun bir nesil üstünde varlığıyla yokluğu bir ve bir lekeden başka varlığı olmayan tahta parçaları gibi sürüklendiler. Gördüler ki, Türkün azim ve kararı maddî, manevî iki mefhûm ifâde eden bir başı bir cümlede yuvarladı. O hâlde bu şu‘ûrsuz varlık timsâlleri ne istiyorlar, ne istiyorlar ki Türk'ün onlara vereceği ölüm ve hüsrândan başka bir şey değildir.

İsteriz ki, ilmî muhâfazakârlık, ilmi teceddüd-perverlikle çarpışsın ve biz muhâfazakârlığın bu şekildeki mevcûdiyetinde hiçbir zarar tasavvur etmiyoruz. Lakin hani nerede muhâfazakârlığın ilmî şekli? Hani heyecanlı ihtirâsı olmayan muhâfazakârlık? Fakat yeni ve inkılâb için ferâgat-ı nefsin yüksek tezâhürâtını gösteren ve göstermeye and içen genç, merd ve merdlikte ferd olan yeni neslin karşısında yine aynı ölüm habercisi baykuş hıçkırıyor. Yine aynı sahte ta‘assub serpintileri oluyor!

Yarınki nesil için bugün inkılâb yapan ağır başlı, tok sözlü vatan çocukları! Yürüyün, yürüyelim!

İctimâ'î hayâtda, ilmî hayâtda, iktisâdî hayâatda Türk halkı inkılâb istiyor.

İsteriz ki, bu inkılâbı başaracaklar bugünü değil, bugünün telâkkîlerini değil, yarının duygu ve heyecânlarını duyan yüksek dehâ ile yürüsünler!

Kengiri 11 Eylül [1]340

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 524]**

**KARA GÖLGE**

Nihâd, biraz evvel uykusuna dalan refikasına gönülden gelen sıcak ve esîrî bir şefkat ve muhabbetle son bir defa daha baktıktan sonra, defter-i hâtırâtının mûnis ve mahrem sayfalarına o günkü tahassüs ve te'ellümlerini tevdî'e başladı:

21 Eylül [1]335

“Senîha, bak seninle hayât yolunda birleşeli tam dört ay oluyor! Bir su berraklığıyla akan bu dört aylık sa'âdetimizde yapmak istediğimiz saf ve masûm her teşebbüsün karşısına korkunç ve siyâh çehresiyle dikilen “muhit” dedikleri kara gölgenin dün o kadar iğrenç ve haşîn soğukluklarını his ettim ki, rûhumda, sinirlerimde bir sızı ve azab yapan o meş'ûm dakîkada sana içimde biriken acıları söyleyemedim.

Akşama kadar odamızda bu mahrem ve ılık yuvamızda çiçeklenen mes'ûd bir anın tatlı baygınlıklarını değırmene kadar bir gezinti ile itmâm etmek istemiştim de, “Âh, bu nasıl olur?” istîzâhıyla gözlerime bakmıştın! Ben seni te'mîn etmiş, kim bilir ayrı ayrı kaç yüz defa geçtiğimiz yollardan bugün yan yana bir defa olsun yürümemizde hiçbir mahzûr ve günâh tasavvur etmemiş, ciddi ve son kârârımı vermiştim. Evet gidecektik. Hatta o pek sevdiğim laciverd ipek çarşafınla mâ'î ajur çoraplarını, şık ve güderi iskarpinlerini giyinmiş beni bekliyordun.

Senîha, bilsen sen bu heybetinle ne zarif ve nefis, ne bülend ve güzîde bir kadın olmuşsun. Penbe Mayıs sabâhlarında açılan bir gül demeti kadar güzel ve nârîn endâmının şî'iriyeti önünde bahârı karşılayan bir bülbül neş'esiyle tâ rûhumda işleyen câzib bir iştiyâkla



“Ne iyi yapacağız. Ne iyi yapacağız!” diye bir teviye söyleniyor, “Çabuk ol!” diye seni zorluyordum.

Sen önde ben arkada gümüş kırbacımı botlarıma çarparak neş’esini ta’kîb eden nazlı ve dilber bir kumru vakarıyla merdivenleri iniyorduk.

Bahçenin kumlu yolunu dönmek üzere idik ki, duvarın arkasından uzanan mütecessis bir komşu başı “Oo nereye, bu âdet de yeni mi çıktı?” demek isteyen müstehzi ve oynak bir sırtkanlıkla bize bakıyordu.

O anda bilmem sana ne oldu? Münâkaşa gözlerinde bir ha’zân melâlinin gölgelendiğini sezer gibi oldum: “Gitmem” diyordun... Pek ince bir zevk ve ihtimâm ile yaptığın zengin ve bedî’î süslerini titrek ve sıtmalî ellerinle hırçın ve çılgın öyle bir bozdun, bir hârâb ettin ki, bir sâniye evvel mevcûdiyetime bir güneş ılıkılığıyla bûseleyen hüsnünün hazîn gurûbu karşısında sersem ve perîşân bir budala, azgın ve bî-tâb bir deli gibi kaçtım. Bögürtlen çalıları arasında ıssız ve tenhâ uzanan yollarda keder ve yas katreleri

#### [Sahife 525]

çağlayan suların kıyısında, kızgın güneş altında sessiz ve yalnız, garîb ve âvâre bir yolcu elemiyle dolaştım. Bizi birbirimizden ayıran insâfsız ve kara gölgenin bu kadar zebûn ve esîri olmağdaki korkaklığımızı, bî-çâreliğimizi düşündüm.

Bu ağılı yılan, bu mechûl ve sinsî şeytân, nasıl tılsımlı bir sihir ve efsûna mâlik ki, bizim her şeyimize, husûsiyetimize bile burnunu sokuyor, bizi zehirlemekten, iğnelemekten vahşi bir tat alıyor.

Bâtıl i’tikadlarımızın, ibtidâî ve sathî zihniyetimizin kör ve hayvân yaşayışımızın yarattığı bu karar gölgeye, bir yılan sessizliğiyle en nâzik emeller ve hülyâlarımız üzerine zehirini kusan bu heyûlâya insanlar, muhit, an‘ane, âdât, görenek gibi mübhem ma‘nâlar vermişler, bunun hilâfında hareket etmemeyi öyle kat‘î bir emirle bize telkin etmişler ki, atmak istediğimiz her yeni adım dâimâ bunun yolumuza bıraktığı taşlar ve ma‘nâlarla karşılaşılıyor; annesinden tokat yiyen bir çocuk usluluğuyla irkilmeye, köşemizde büzülmeye mecbûr kalıyoruz.

İşte Senîhacığım! İçinde yaşamak mecbûriyetinde kaldığımız muhit öyle dar ve karanlık bir sâha ki, bizim beyaz ve ziyâdar hayâtımız onun gözlerini kamaştırıyor. Bizi de kendisi gibi kapalı ve ammâ görmek istiyor.

Yavrum! Bizde mes'ûd olmak, incinmemek, taşlanmamak istiyorsak, adımlarımızı âmmenin rûşenine uydurmak, herkesin evet dediğine evet demek mecbûriyyetindeyiz. Tevekkeli ecdâdımız “sürüden ayrılanı kurt kapar” dememişler.

### **Cevâd Hakkı**

#### **ZELZELE**

Bin üç yüz ondu henüz dün bu köhne izbeye sen  
misâfir olmuşsun  
ki sinirli ve hummâlî hastalar gibi yer  
birden için için ve uzun  
bir ihtilâc ile çırpındı kırdı ve yıktı keder  
ve korku yüzleri soldurdu evler â'ileler  
birer döküntü kalanlar bütün ezik kurada  
bir inkisâr-ı huşû' en şerefli başlarda  
minâreler bile ser-  
be-zemîn  
beşer bu sadme-i meşhûma böyle uğrar da  
biraz tenebbüh eder  
biraz tenebbüh için bin belâ ne ders-i haşîn  
sen işte böyle siyâh günlerin misâfirisin  
hayâtın elbetde  
kolay ve neş'e- fezâ bir seyâhat olmayacak  
lâkin

#### **[Sahife 526]**

bu tîh-i mihnetde  
kolay ve neş'e-fezâ bir seyâhatin ancak  
hayâli vardır uzak bir serâb için koşmak  
nihâyetinde yorulmak ve boş yorulmaktır  
hayâtı dev-i hakîkatle çarpışan kazanır  
zafer az da hasar  
ister  
koşan cihâd-ı me'âlîye şanlı lâkin ağır

mahûf adımlar atar

önünde zelzeleler arkasında zelzeleler

**Tevfik Fikret**

**[Sahife 526]**

## **HEY'ET-İ VEKÎLIYYEDEN BİR İSTİRHÂM**

### **İstiklâl Harbi'nde Gözlerini Kaybeden Genç İçin**

Bu genç Kengirilidir. İkinci İnönü Harbi'nde sağ şakağının üstünden giren bir kurşun sağ gözünün asab-ı basarîsini kısm-ı halefîsinden kestikten sonra sol gözünün küresini tamâmen parçalamış ve iki gözü de şu sûretle heder olmuştur. Sağ göz asab-ı basarîsinin kesilen parçalarında zamânla vuku' olacak teşkilât-ı cedîde ile birleşmesi ve i'âde-i rü'yet eylemesi ihtimâl vardır.

Birinci Fırka, İkinci Alay, Dokuzuncu Bölük Takım Zâbiti İhtiyât Mülâzım-ı Evveli Kengirî'nin Debbağhane Mahallesi'nden Armutçuoğullarından Hasan Efendi bin Ali Efendi bugün rü'yet-i basardan tamâmıyla mahrûm, bir yedek neferle kabile-i beşer arasında hayâtın her türlü feyz ve nûrundan uzak sürünmektedir. Biz bu kara bahtlı genci gördüğümüz veya hatırladığımız zamân kalbimize gözyaşlarımızın ebedî ızdırâblarının süzüldüğünü his ediyoruz. Hayâtı, dünyâyı görmeyen bu genci görmek istemiyoruz. Nasıl görmek isteriz ki, ona kendi bahtiyarlığımızdan bir zerresini bile vermemizin imkânı ve ihtimâli yoktur. Kayd-ı nâmûs ve endîşe-i vatanla denî düşman kurşunuyla ebedî zulmet içinde kalmaya mahkûm olmak bedbahtlığına ma'rûz kalan bu gençle aramızda pek uzun bir mesâfe vardır. O giryân ve ebedî ızdırâbla hayâtın karanlık ve dikenli yollarında bir başkasının sâye-i rü'yetine ilticâ ederek tasmîm-i hayât eylesen, biz sehvânî ve muhteris nazarlarımızla teshîr-i hayât ediyoruz. O hilâl uğruna sönmüş bir güneş, nûrsuz ve ebedî ve bedbaht bir meyyit-i müteharrik iken, biz ona bir şey yapamayan bir taht-ı bî-kudretin hâkim-i âciziyiz.

**[Sahife 527]**

İzdirâbları söndürmeye, elemleri dîndirmeye sa'y eden fenn-i beşer, birkaç yüz yıllık tekâmülüyle henüz elem ve ızdırâblarımız derecesiyle mütenâsib bir merhale kat' etmiş sayılamaz.

Heyhât! İşte o fen bugün bu gence yüzde beş kabiliyet-i rü'yet veremiyor.

Beşerin hayır ve sa'âdeti gayesi için ilerleyen, inkişâf eden fen, bu âmâ genç için en son bir melce-i teselli olmuştur ve o bu ümîd ile temdîd-i hayât eylemektedir.

Yüzde beş kabiliyet-i rü'yet... İşte bu o şehîd-i müteharrik için sa'âdetlerin sa'âdetidir. Cumhuriyet Hükûmeti'nin diğer bütün büyük yardımlarından vaz geçen, sürünen varlığından başka fâniler arasında, belli başlı bir şey'i olmayan Türkün öz oğlu Hasan Efendi bugün yalnız bir göz için Türk milletinin umûmî vicdânı huzûruna çıkmıştır.

Fransa tabîblerinden biri Cihân Harbi'nde kör olan birçok âmâlar üzerinde tedkikat ve serîriyyathânelerde senelerce müşâhedâtdan sonra bu mes'eleye dâ'ir Paris Tıp Akademisi'ne tebligatta bulunduğu işiten Hasan Efendi'nin kürre-i aynı sağlam ve yalnız asab-ı basarîsi kesilen sağ gözünün tedâvî edilebileceği hakkındaki ümîdi kuvvetlenmiştir.

İsteriz ki, hükûmetimiz Türkün millî nâmûsu, istiklâli, hürriyeti ve Cumhuriyeti uğruna mevcûdiyetini kurbân veren bu genci ve emsâlini Fransa'ya göndersin. Bunda binde bir ihtimâl-i muvaffakiyet dahi olsa mühimsenmeyecek bir iş değildir. Hey'et-i Vekîle'nin vereceği musîb bir karar, bu şehîd-i müteharrik için vicdân-ı umûmînin en temiz bir ifâdesi olacaktır.

## **Halk Yolu**

### **ENDİŞELERİMİZ:**

### **MEMLEKETÇİLİK BU MU?**

Zavallı memleketimin tâli'inden mi nedendir, burada senelerce oturanlarla bir iki gün eğlenip giden zevâtın hepsine sorunuz. Kengırı hakkında hemen hemen bilâ-istisnâ menfî hükümlerle karşılaşsınız. Kengırı'nın tabî'î noksânlarından ziyâde hayât-ı ictimâ'iyenin, Kengırlı olmayanların ictimâ'î telâkkîlerine uymamasından şikâyet ve tezyîf ediliyor. Az çok ben de gezmiş ve görmüş insanlardan olduğum için, bu şikâyeti biraz da i'tiyâdî görüyorum. Çünkü gördüğüm yerlerden ben de şikâyet ettim. Oralardaki hayâtın ben de münekkid ve mu'âhızı oldum. Fakat bu duygu yalnız bana â'id kaldı gibi. Pek samîmî bir iki arkadaşla hasbihâl ederken o yerler hakkındaki fikirlerimi, müşâhedelerimi kendi anlayışıma göre anlatmaya çalıştım. Biliyordum ki, bir vatan vardır. Bu umûm ve yahud "küll" içinde bir husûs ve bir cüz' olan

## [Sahife 528]

şehirlerimizi aynı hassâsiyetle sevmek lâzımdır ve esâsen bir şehirde yaşayan ve o şehre yabancı zevât zan ve tenkîd ettikleri halk arasında ve o hayât-ı ictimâ'iyenin içinde yaşarlarken insaniyet ve ahlâk icâbâtına hürmeten daha fazla taşkın bir dil ile tekellüm etmemeleri kabul edilmiş bir hakîkatdır. Biz şu satırları yazmakla kimsenin hürriyet fikir ve vicdânına zincir vurmamak arzûsunda değiliz. Demek istiyoruz ki, bura da bir vatan parçasıdır. Bu ârâ da aynı gaye, aynı emel etrafında toplanmış bir kitledendir. Vatan ve millet zihniyetlerinde şu veya bu fark aranmak lâzımsa o farkı yabancı yurtlar, diğer câmi'alar için aramalıyız. Gayesi gayemize, emeli emelimize uymayanlar bize yabancı olabilirler. Bu pek basit bir esâsıdır. Eğer Kengiri'da hayât-ı ictimâ'ie asrî değilse, eğer Kengiri'da bir veya birçok yokluklar varsa, eğer Kengiri'da aykırı ve aşırı bir telâkkî ve bir zihniyet yaşıyorsa bunları yalnız buraya hasır etmek ve bir yabancı gibi tehzil ve zan etmek muvâfık olmasa gerektir. Bu fikre, asra uymayan fenâlıkları Kengiri muhîtine hasır etmek sebebinin yalnız burada aramak doğru mudur? Eğer Kengiri'da bir fenâlık varsa ondan bütün Türk hayât-ı ictimâ'iyesi Mes'ûl ve mu'attab tutulmalıdır.

Bir millet bir â'ile demektir. Büyük ve müte'addid â'ilelerin birleştiği bir â'ile! O hâlde büyük bir yurt içinde iklim ve tabi'at te'sîrlerinin hâricindeki mü'essirât-ı millî ve an'anevî terbiye itibârıyla birdir. Ve bu memleketle öteki şehir arasında mahsûs olmayacak derecede farklar vardır. Binâenâleyh ictimâ'î telâkkiler umûmîdir. Bu umûmî telâkkiler arasında tahsil ve fikrî terbiyenin verdiği inkişâf sâyesinde husûsî zümreler vardır. Bunların telâkkileri diğerleriyle kıyâs olunamaz. Birisinde ilim ve terbiye, diğerlerinde ekseriyetle ceahl ve ta'assub hâkimdir. Bu hâkimiyet burada nasıl hükmünü icrâ ederse diğer şehirlerde de aynı sûretle hükümandır.

Evet, biz de tasdik ederiz ki, Kengiri'nin her yerde olduğu gibi ictimâ'î, ahlâkî noksânlıkları çoktur. Bugün bir Kengirili'ya, anlayan duyan bir Kengirili'ya bu noksânlıkların telâfisine çalışmak nasıl bir borçsa, aynı adama başka yerlerdeki, aynı noksânların te'minine savaşmak da bir vatan borcudur. Demek isteriz ki, dert umûmîdir ve bu derdîn tedâvisine el birliğiyle çalışmak lâzımdır. Dekadanca hareket ederek muhteris bir yabancı hassâsiyetiyle ta'n ve tezyîf etmek nâ-becâ hücumlarında bulunarak bâlâdan uçmak ilim ve terbiye ile tevâfuk etmeyen bir hareket tarzıdır.

Son söz olarak, basit tedkike istinâd etmeden Kengiri hakkında menfî ve fenâ fikirler yürüten zevât, evvelâ şu tarz-ı hareketlerinin hangi tarz esâslara uygun olduğunu tedkik etsinler.

### [Sahife 529]

Ve ondan sonra hırçın, muhteris bir yabancı gibi eğer bir faydâ tasavvur ederlerse tuttukları yolda devâm etsinler.

Bu gibi hareketlerde memleketi ve milleti benimseyerek düşünenlerin tenkîd ve mu'âhezeleri akıl ve vicdân ashâbı indinde çok mu'teberdir.

Yukarıda arz edilen yolu tutanlar da ne kadar “Ben Türküm, ben Türk vatanının oğluyum!” diye bağırsa bağırsın onların bu sözlerinde ciddî ve samîmî bir mâhiyet aramak abes olur.

### Özdemir

#### EDEBİYAT:

#### “AYŞEGÜL!”

Çam ağaçlarının sesi nasıl ta'rîf edilmelidir? Hem buna ses demek doğru mudur? Ne fisıltıya benzer ne de bir dîn nağmesi veya sevda sözleşmesidir. Çamların sesi değil, nefesi vardır. Bana kendi sıhî râyihalarını koklayarak derin, uzun, devâmlı bir sûrette teneffüs ediyor gibi bir te'sîr yaparlar. Bakarsınız bir şey işitmezsiniz, o zamân galibâ havâyı içlerine çekerler. Sonra hep birden nefes almaya başlarlar. Çam korusunu, fıstık, reçine, sakız ve ardıç kokan bir derin teneffüs kaplar. Teneffüslerinde, vücûtlarında çam râyihası sezilen mahbûbeler olmadığı içindir ki, zâhir erkekler kadınları çamlara götürürler ve orada öperler, tâ ki, aşklarına bu sıcak sağlam ve şehvetli ıtırdan bir nebze karışsın diye. İşte Beylân sırtlarında çamlar altındayım. Benim altımda da bin metre aşağıda İskenderun ovasıyla İskenderun kasabası soluk almaya mecâlsiz, güneş altında düm düz yatıyor. Serinlik, gölgelik içinden o kızgın yerlere hayretle bakıyorum. Ben o kadar râhatım, öyle okşayıcı, huzûr ve sa'âdet verici tatlı bir rüzgâr karşısındayım ki, gözle görünen bir yerde sıcaktan bunalmış, sıtmadan kavrulmuş ve güneşten usanmış adamların mevcûdiyetine inanamıyorum. Aşağısı bana bahâr içindeki bir bahçeden, Afrika çöllerinde geçen bir seyâhat romanı okuyormuşum gibi çok uzak, çok korkunç fakat yarı yalan gibi görünüyor. Zavallı küçük, şîrîn, beyaz İskenderun sanki bornozlu bir seyyâh gibi şu akçil ve ağaçsız ovayı aç susuz, bitkin bir hâlde

zor geçmiş, nihâyet denizin serinliğine kavuşmuş, fakat serinlik yerine sıcak bir su tabakası bulunca, bu düm düz ve sımsıcak ova ile sımsıcak denizin arasında ümitsizlikten yıkılıp yarısı suda, yarısı karada serili kalmış! Zaten bu sâhillerin denizi benim deniz hakkındaki bilgimi değiştirdi. Marmara'nın en sıcak günlerde soğuk olan sularında yıkanmaya alıştığım için ben denizde dâimâ bir serinlik var zannedirdim. Hayır, burada

### [Sahife 530]

deniz, hem içinde bulunanlara, hem de kenârında yaşayanlara sıcaklık veriyor. Yıkanmak için girenlerin terlediğine inanmıyorum.

Beylan'ın cenûb sırtları çok ağaçlı, çok sulak, çok meyveli ve çok serin. İşte bir pınar başındayım. Oluğun altına bir sepet iri olgun renkli şeftali koymuşlar. Başı yemenili, saçları iki örgü, ayağı takunyalı sarışın bir köylü kızı bana sordu:

–Yer misin amca?

Aldım. Buz gibi derisini ısırırken dudaklarımı yaktı. Ezdikçe ağzıma serinlik, râyiha, usâre doluyor. Buna biraz da çamların teneffüsü karışıyor. Âh ne güzel havâ, ne güzel koku, ne güzel meyve. Bana şeftali ikrâm edene baktım. Ne güzel kız!

–Yavrum şu görünen köyün adı nedir?

–Müftüler

–Daha ötede neresi vardır?

–Nergislik.

–Ya bu suya ne derler?

–Zerdali oluk.

–Şu yukarıdaki dağ?

–Kımalı Tepe.

–Şu yol nereye gider?

–Derebahçe'ye.

Ne güzel isimler! Lübnân portakal, turunç, hurma ve muz memleketiydi. Burası bana daha âşinâ meyveler diyârı, şeftaliler, erikler, kızcılıkklar etrâfımı kaplıyor. Çiçekleri de öyle. Hep bildiğim şeyler. Nergisler, kınalar, küpeler ve yıldızlar. Sonra her evin pencerelerinde Müslümân ve fakir meskenlerin âdetâ yarı mukaddes bir yeşilliği olan fesleğenler, fesleğen saksıları.

–Kızım o başına taktığın kırmızı çiçek adını bilir misin?

–Bilirim kadife.

–Bu su kenârında açan beyaz şeyler?

–İnci çiçeği.

–Ya senin adın nedir?

Utandı, kısaca usulca:

–Ayşegül, dedi.

Burada meyveler, çiçekler, ağaçlar, isimler hepsi her şey güzel. Güzel ve tertemiz, ya Ayşegül?

Hepsinden daha güzel. Küçük Türk kızı isimlerinin üzerimde ne hoş te'sîri vardır. Zehrâlara, Hatîcelere, Fatmalara, Şerîfelere karşı yakınlık duyarım. Ayşegül takunyalarını sürterek kadife ve inci çiçekleri arasında kayb olurken mütehassirâne arkasından baktım. Sevdiğimin ismi imiş gibi içimden şöyle söyleniyordum:

–Küçük Ayşegül, cici, şirin, şen Ayşegül, güzel Ayşegül!

Milliyet muhabbetini insan sâde gazete sayfalarında, meclis salonlarında, ikbâl mevki'lerinde veya harb meydânlarında değil, böyle bir mini mini bir isimde ve bir küçük köylü kızının yüzünden okuduğu zamândır ki, duygusunun derinliğini görüyor ve yüreğinin sızısını duyuyor.

**Soğukluk, [1]924**

**(Haleb-Doğru Yol)**

**[Sahife 531]**

**ÜMİD İÇİN**

**Fahrî Bey'e**

Gökte yanan güneşten çok ateşli kalbim var  
Sendeki masûm rûha karşı ey sevgili yâr  
Her zerreden bin ilhâm aldım sessizce yandım



Senin bakışlarından çoşuyor süzgün bahâr  
Seninle şenleniyor her mezâr her şûrezâr

Seninle bağıyım ben hayât denen cezbeye  
Kalbinden nûr süzülür her karanlık izbeye  
Uzun kirpiklerinde sezilmeyen bir sır var  
Ermiyor aklım benim bu derin felsefeye  
Bu düğüm çözülmüyor söyle sevgilim niye

San'atın zevkin şi'irin ebedî ilâhısın  
Söner vakûr sinende ölüm sunan bin şüyun  
Seher gibi çok temiz tatlı bir câziben var  
Milletime şu kutlu hayâtı sensin veren  
Varsa yalnız sensin kalbimizde ölmeyen.

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 532]**

**TERENNÜM**

Ufuk çeşmindeki sisler ki odur ebr-i seher  
Rûhumun gizli tahassürleri hep ondan eser  
Nice bin aşkın âmâlî aceb orada gezer  
Sevgilim işte budur rûha veren dert ve keder

Ne o çehrendeki zulmet ne o şimşekli gazab  
Yine bir ay mı tutuldu şeb-i zulmetde aceb  
Âh açılın ne olur koynuma girsen de bu şeb  
Sevgilim işte budur rûha veren dert ve keder

Açıl ey ebr-i siyah hiçre devrân-ı nûr-ı şafak  
Süz o çeşmânını bir kere de bu giryeme bak  
Gel yakın merhamet et kaçma yeter benden uzak  
Sevgilim işte budur rûha veren dert ve keder

Kengiri [1]340

## Kerküklü M. Nedîm

### FIRAT HÂTIRALARI

Güneş henüz doğuyor ortalık serin sessiz  
Fırat çocuk gibi oynar gülümsüyordu hafif  
Ağır ağır yürüdüm hurmalıklara yalnız  
Limon ağaçları titrerdi dallarıyla nahif  
Öterdi vicdânıyla bülbül Fırat'a karşı hazîn  
Çiçekli sâhile konmuştu bir alay kumru  
Omuzda testi güğümlerle şarkı söyleyen kızlar  
Yavaşça söylüyorlardı kız çabukça yürü  
Yalın ayakları çizmişti incecik izleri  
Ayaklarındaki halhal öterdi çın çın çın  
Bugün bahâr-ı letâfet sabah aşk ve hayât  
Bugün evet şu çiçeklikte handeler duyulur  
Bugün perî-tabî'at çalar nevâ-yı rübâb  
Firâk içinde yananlar tabîb-i aşkı bulur  
Ufukta dâimî bir neş'e hatifi nağamât  
Diyor ki hilkate tûbâ lehüm ve hüsn-i me'âb  
Mart [1]339

### Ali Yâver

### NELER ETTİ?

Sâkî getir ol bâdeyi vakti güzâr etti  
Bu derd-i seri bizlere kısmet kader etti  
Bir dilber-i lâhûtîye meyl etti gönül kim  
Dil vuslâtına ömr-i âzîzi heder etti  
Mecnûn gibi çok sâha-i gurbetde dolaştık  
Mahbûb-ı emel böylece sevk-i sefer etti  
Her nerede göründüyse bize kevkeb-i ümîd  
Şeb-i zulmeti döndü de gark-ı keder etti  
Koydum başıma tâbe ebed tâc-ı kanâ'at  
Çok gördü bu vîrâne onu derd-i ser etti  
Bin zulmüyle hep kalbimi kırdı o Yezîd-tab'

Bir Kâ'be'yi yıkmış gibi kesb-i zafer etti  
Attıkça bana seng-i ezâyı o hışımla  
Büktü belimi gül-dâde gûyâ hüner etti  
Ettikçe o mir'ata nazar çeşm-i füsûnla  
Bin cilveyi gösterdi de neşr-i eser etti  
Dehrin ne kadar derd ü gamı lütfuna fâ'ik  
Bir lütfa bedel bizlere bilsen neler etti  
Ben dîni bütün mezhebi sünnî iken ancak  
Ol şî'î beni zan ile ta'n-ı Ömer etti  
Nâhid kalıyorduk o bî-[i]mân vâdide ama  
Bu çeşm-i gazab-kâr ve sahîbden hazer etti  
[1]340

**Kerküklü M. Nedîm**

**[Sahife 533]**

**PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**4**

Aman Allâhım o ne manzara? Memleketin fedakâr, nâmûslu bütün gençleri, ihtiyârları orada. Sonra zâbiti, paşası, neferi hep bir araya doldurulmuş. Düşünmeli bu ne hakaret!

Sonra biraz muzdarib bir ifâde ile devam etti.

–Ha, bakınız az daha unutuluyordum. Sizinki de orada.. Hala-zâdeniz binbaşı (...)!

Doktor ve Sâdık ikisi de mütehayyir ve müte'essif bir nidâ ile haykırdılar.

–Ya!

–Evet o da orada, İzmit civârında yakalanmış.. Mes'elesini biraz da ağır diyorlar. İki kişinin Kuva-yı Milliye tarafından idâmıyla alâkadâr... Fakat çocuklar ben ondan hiç korkmam. Allâh bilir ya, denize düşse ayağı ıslanmaz! Hem o şimdiye kadar kaç böyle imtihânlar geçirmiş! Keyfini sordum. Pek lâkayd, yalnız akşam keyif bulamıyormuşlar.

Bu sabâh doktor yatağından çıktığı zamân Sâdık'ı elbisesini giyinmiş hâzır buldu. Simâsında bir gün evvelki korku ve ümitsizlik âlâmeti yoktu. Gözlerinde ümîd ve cesâret şu'leleri parıldıyordu.

Pek erken çıktılar, ikisi de Dîvânyolu'ndaki dâ'irede Lütfi'nin arkadaşları doktorların arasına girdiği zamân Lütfi eliyle Sâdık'ı göstererek:

İşte size bir hasta daha, bizim gibi hasta. Hemen raporunu yazalım, yabancı değil amca- zâdem..

Diğer bir doktor:

–Haydi âzîzim. Tebdil-i âb u havâ için Anadolu! Lütfi Bey sizi orada tedâvî eder. Değil mi doktor!

Yirmi dakika sonra Sâdık raporunu çantasına yerleştirirken, Lütfi Sâdık'a anlatıyordu.

–Gördün mü Monşer? Anadolu adamlarını gördün mü? Bizim sırrımız Bektaşî sırrından daha kapalı, işâretimiz onlarınkinden daha açıktır.

Akşamdan üç sâ'at evvel semte döndükleri

### [Sahife 534]

ve tramvaydan indikleri zamân doktor eliyle Beşiktaş Vapur İskelesi yolunu Sâdık'a göstererek:

–Raporu aldık, şimdi her işin bitti demektir. Haydi iskele gazinosuna, orada biraz hasbihâl ederiz olmaz mı Sâdık?

Doktor Lütfi'nin bir gün evvelki tedbiri ve bugünkü icrâ'âtı bütün bu yeni gördüğü, yeni anladığı ahvâl Sadık'a âtî için büyük ümîdler ilhâm ediyordu.

Dün Sâdık'ın nazar-ı tereddüd ve şübhe ile gördüğü Lütfi, bugün Sâdık'ın önünde hakîkaten yükselmiş idi.

Doktor yürüdükçe Anadolu'yu, orada peyderpey yapılan millî teşkîlâtı hatta bunlar arasında müsellah ve gayr-i müsellah Türk kadınlarının ne şâyân-ı hayret fa'âliyetlerle ve fedâkârâne kudretler göstermekte olduklarını ve bunlar karşısında Yunanlıların aczini Sâdık'a anlattıkça onu te'mîn etmek için ciddî ifâdelerle:

–Monşer, diyordu. Bu muhakkaktır, biz Hilâl-i Ahmercilerin bir ayağımız Anadolu'da bir ayağımız İstanbul'dadır. Gözümüzle görüyoruz. Dün Anadolu'dan gelen bir doktor arkadaşım anlatıyordu. Hele şu son günlerde kadınları da berâber, Türk köylüsünde öyle bir şevk, öyle bir azimle silâha sarılıp düşman karşısına koşuş var ki!

Lütfi ara sıra ciddiyetden az uzaklaşarak hafif tebessümlerle:

–Hem bana bak Sâdık, Monşer! Biz böyle ne olacağız. Sen otuz, ben otuz beş yaşına girdik. Ben doktor, sen bir yüzbaşı... İkimiz de daha bekâr yaşıyoruz. Anadolu'ya da geçeceğiz. Hâlbuki İstanbul'un bugünkü kızları memlekete hizmet edebilecek seviyede cidden asrîleşmiş şeyler...

–Anadolu'nun bizim kadar yani doktora, zâbite olduğu kadar onlara da ihtiyâcı var.

–Ne demek istiyorsun doktor?

–Monşer, evlenelim memleket için beraber çalışalım.

İskelede gelmişlerdi. Vapurdan henüz çıkan yolcular erkek, kadın hep bugünün ızdırâbıyla, yarının endişesini taşıyan birer solgun sîmâ ve sisli gözlerle her iskelede olduğu gibi orada da duran beyaz eldivenli İtalyan polisi neferleri etrâfındaki yerli Hıristiyanların meş'ûm ve mağrûr vaz'iyetlerine bakıp geçiyorlardı. Fakat bunlar arasında öyle bir genç hanım sîmâsı vardı ki, İstanbul'un o günkü vaziyetinden hiçbir elemi, o kara günlerinin sâ'atden sâ'ate artan ve çoşan felâketi onun ne ipekler içinde müteharrik benliğine, ne de etrâfına şuh neş'eler saçan gözlerinin sürmesine dokunmamış gibi idi. Ve bu kadar mağmûm Türk sîmâsı arasında

[Mâ-bâ'dı var]

[Sahife 535]

**ESÂRET ZİLLETTİR**

**Defter-i Hatırâtımdan:**

Türk askeri her şeyi düşün

Ölüm var bu senin için

Orada bir gül gibi solma

Öl yok fakat esir olma

20/21 Temmuz [1]337

Eskişehir'in ... kilometre şarkındayız. Gündüzki düşman ta'arruzunu tard ettik. Temâsdayız, müsâdeme devâm ediyor. Havâ gayet berrak, mehtaplı bir gece. Kamer, yıldızlar yurdun kahramanlarına nûrlu yaldızlar serpiyor...

Sabâha karşı şu emri aldık: "Grub düşmanın hattına ta'arruz edecektir. ...'nci Fırka ... hattına, ...'nci Fırka ... hattına, ...' inci Fırka ... hattına ta'arruz edecek ve ... Fırka ihtiyâtda kalarak hatt-ı aslîyi işgal edecek, harekât ... da başlayacaktır."

Hemen hazırlıklara ibtidâr olundu. Cebhâne ikmâli, kumanya tezvîi, bombaların mu'âyenesi vesâ'ire büyük bir fa'âliyete aynı zamânda düşmanın nazar-ı dikkatini celb edilmemek üzere silâh sesleri arasında sükûnetle icrâ ediliyor. Efrâd pür-neş'e... Muhtelif yerlerden keşif kollarımızı sürdürdük. Düşmanın vaz'iyeti hakkında aldığımız raporları silsiletten geriye bildiriyoruz. Cebîn düşman emniyetini, gecenin karanlıkları arasına ıssız ovalara lâ-ale't-tayîn savurduğu güllerde buluyor. Vakit geldi, ta'arruz başladı. İlk hareketde düşmanı beş kilometre geriye tarda muvaffak olduk. Fakat düşmanın bilâhire aldığı kuvvetli takviye kıta'âtı karşısında mevzî' bir ric'at mecbûriyeti hâsıl oldu. Düşmanı ileri harekâtında hırpalayarak daha içerilere esâs hatlarımız önüne geçmek ve tekrar mukabil ta'arruza geçerek tepelemek son emir îcâbâtından idi. Bu sûretle geriye doğru ayrıca bir manevraya başladık.

Bölüğümle düm-dâra me'mûr edildim. Düşman olanca şiddetiyle mukabil-i ta'arruza geçmişti. Şiddetli topçu ve makineli tüfeng ateşleri himâyesinde kademelerle üzerimize saldıran piyâde kuvvetleri, göğüsleri ve îmân ve memleket hissiyle dolu kahramân neferlerimin pervâsız ateşleriyle eziyor, mevz'ilerimizin ilerisi düşman cesetleriyle doluyordu. Şu mu'tâdâne hareketimizden asabîleşen düşman, bizi oradan atmak, çekilen kısım-ı küllî kuvvetlerimizi ta'cîz etmek maksadıyla bütün bataryalarını bulunduğu tepeye tevcih etti. Cehennemî bir ateş başladı. Cebhemden de kuvvetli ve kademeli iki avcı hatt-ı hücûma kalktı. Fakat Allâh'dan başka hiçbir şeyden korkmayan, memleketi için â'ilesini, çocuklarını, her şeyini fedâ edip oraya gelen Mehmed, hayâtını da hiçe sayıyor, yanında vurulan ölen arkadaşının iniltisini bile duymayarak boyuna

**[Sahife 536]**

mavzerini boşaltıyor. Ve her mermide bir palikaryayı cehenneme gönderiyordu.

Hücûm eden düşmanı olduğu yerde tevkîf etmiştik. Fakat tam bu esnâda cenâhlarımızdan irtibâtın kaybedildiğini haber aldım. İşte şimdi vaz'iyet pek ciddî ve mühlik idi. Cenâhlara birer manga kapayarak cebhemdeki düşmanla pençeleşiyorum. Hakîkaten müşkil bir vaz'iyetde kalmıştık. İrtibât te'sîsi husûsundaki bütün teşebbüslerim akîm kaldı. Düşman aynı zamânda sol cenâhımdan ihâta etmek istiyordu. Bir takımım ile takviye ettiğim mezkûr cenâhdan mukabil ta'arruza başladığım bir sırada idi ki, geri tarafımdan “ Hürra... Hürra...” na'râlarıyla keşif süvari kuvvetleri içerisinde kaldım. Cenâhlardan geriye sarkan bir alay düşman süvarisi hücûm etmişti.

[Dahası var]

### **Mustafa Âsım**

#### **GAZEL**

Şimdi güzelim nazla bu yerden güzer etti  
Efkârımı ezhânımı zîr ü zeber etti  
Bir tavr-ı levândâne ile geçti de gitti  
Hayfâ ki dile işveleri pek eser etti  
Bağ-ı emeli bağ-ı firak etti ber-bâd  
Ezhârını eşcârını bî-berk ü ber etti  
Âfâk-ı vefâyı kapatıp ebr-i tahassür  
Evkât-ı safâyı bana yevm-i beter etti  
Ağyâr ile hem-bezm-i visâl oldu dün akşam  
Ben ağladım o şevk ile şâm ü seher etti  
Hicran ile hüsrân ile feryâda düşürdü  
Görsen bana ol şûh neler etti neler etti  
Bilmem ki güzel çeşmine âhen mi göründü  
Her kahrına her cevrine sinem siper etti  
Lütf eyle dedim unî ile verdi şu cevâbı  
Gönlüm nüdemâdan hazer etti hazer etti  
Rencîde edip Fa'ik'i bundan ne kazandı  
Bir bendeyi kayb etti yine o zârâr etti

### **Ömer Fâ'ik**

#### **BEYİMİZ!**

Sûretâ mert kalender beyimiz  
Sırtı şîr gazenfer beyimiz  
Bir buçuk batman o batnıyla hemân  
Bir mahûf ejdere benzer beyimiz  
Bostâna girmede neydi efkâr  
Orada çeşm-i sakîlin ne arar?  
Maksadın küflü kabak mı ya hıyâr  
Size lâyıık idi keşker beyimiz  
Sizi davet edivermiş (b...)  
Bir ahır eskisi imiş [...?...]  
Size vermiş bu raporu Sıhhiye  
Dudağından yüzü ahmer beyimiz  
Ak mıdır kırmızı mı ismi ayâ  
Bohçasın taşıyor idik hani yâ  
O gece çamura düştüdü hattâ  
Söyle ey cephesi esmer beyimiz  
Âyinede gördüğünüz o hâli  
Yâd ile artırmayın melâli  
[...] fit fit aşılmalı  
Geldi mi hatıra lenger (?) beyimiz  
Orada kunduranız kalmıştı  
Sanırım kızıl ibik çalmıştı  
Sonra da allı yelek bulmuştu  
Nerde çakşırılı kebûter beyimiz  
Doğru söyler sözü Bektaşîler  
Pek açık kalp gözü Bektaşîler  
İncedir hem özü Bektaşîler  
Bak neler eylemiş ezber beyimiz

### **Çuvaldız**

### **AÇIK MEKTUB:**

**S. Leyla Hanım Efendi'ye,**

Kıymetdâr yazınız gelecek sayıya konacaktır. Hürmetler efendim.



Sâbık Meb'ûs Hacı Tevfik Efendi'ye,

YAZINIZI ayın on dördünde aldık. Mecmû'amızın mündericâtı ikmâl ve tertîb edilmişti. Cevâbıyla beraber gelecek nüshaya derc edilecektir efendim.

**H. Y.**

### **BİR TEFekkÜR BİR HASBİHÂL**

Havânın boğucu sıcağı, ma'îşetin darlığı, is'ârın yüksekliği, meşgalenin kesreti, yıpranmış vücûdumu günden güne ezmekte olduğunu düşünerek şu hayât-ı fânîde gün olsun âzâdesiz yaşamak nasîb olmayacak mı, diye düşünmeye başladım. Düşündükçe evham ve hayâlâtım artıyordu. Def'-i âlâm için hemen dışarıya fırladım.

Bâd-ı hevâ vakit geçirmek üzere odamın karşısında bulunan bahçeliğe gittim. Büyük dut bahçelerinden birisinin dibine getirttiğim ayakları kavaktan üzeri yerli hasırından ma'mûl ufak iskemlenin birisine oturdum. İkincisine ayaklarımı koydum. Arkamı ağaca dayadım. Nereye gitsem gölgem gibi ayrılmak istemeyen düşüncelerime tekrar daldım. Hem düşünüyorum hem de kelebekler gibi önünde uçuşan bir sinema şeridi gibi nazarımdan geçen fıstıkî yeşil, toz pembe, koyu kırmızı, açık mâ'î, bulutî siyâh ve vişneçürüğü, laciverd renklerde jarse, "krep dü şen", kay, "krep de mir" çarşaflar altında beyaz buluzlar, yeşil al ceketler, eflatun kostümler giymiş, çok pudralı zayıf bünyeli, esmer sîneli, az güzel, az pudralı, pembe tenli püskürme benli, çok güzel, hiç pudralı, lop gerdanlı, lokma dudaklı daha güzel hanımların şûhâne yürüyüşleri, rindâne musâhebette bulunuşlarını görüyorum işitiyorum da yine düşünceden kendimi alamıyorum.

O sırada kadîm âşinâlarımın bir zât yanıma geldi. "Kalender Bey, bugün pek düşünüyorsun. Sehab-pâreler gibi rengin tahavvül etmiş. Cûy-bârlar gibi gözlerinden dumû'-ı te'essür akıyor. Kalbinin te'essürâtına bunlar birer şâhid oluyor. Ne oluyorsun seni şu hâlde görüyorum da inanamayacağım geliyor..."

Sen dünyanın şen şatır bir ferdi iken, neden bu kadar mey'ûs, müte'ellim bulunuyorsun. Yoksa... Seng-i ta'rîzle rencîde-i kalbe mi uğradın, söyle bakalım, dedi.

Başımı kaldırdım, yüzüne baktım, daldığım hayâl-hâne-i âlemden uyandırdığından dolayı dostuma çıkıştım.

–Rûhânî bir hayâlin kalbimde bıraktığı inşirâhı şu sözlerinle bir ânda yok ettin. Seyrine dalarak dünyânın gam ve kederini attığım sevdâvî bir manzaradan beni mahrûm bıraktın.

Erbâb-ı cezâyı titreten zebânîleri, mazlûmları gayya-ı felâkete yuvarlamak sûretiyle istifâ-yı dîn için evini eşyâsını satmaya gelen tahsilldârları, icrâ me'mûrlarını andıran korkunç yüzünü görünce kalbim heyecânla titredi.

Daldığım gamdan beni anca coşkun rûhlu dilberlerin sadâ-yı nâzenîni uyandırmalı idi dedim.

Sözlerinden bir şey anlamıyorum, bizim gibi merhale-i vasatta bulunan hayâtımızın gam ve felâketini şâ'irâne hayâllerle temâdî ettirecek değil lâ-kaydâne hareketlerle bir tarafa atmak lâzımdır. Ricâ ederim, söyleyiniz, yaralı gördüğüm kalbinize belki bir devâ-yı âcil olurum, sırça kalbini şikest edecek seng-i ta'rîze sînemi siper yaparım. Öylece biliniz ve kanâ'at edîiniz. Yoksa Halk Yolu'nun geçen haftaki nüshasında intişâr eden “Bir Gezinti” nâmındaki yazılarınız için aleyhinizde müzâkereler (!!!) akd-i hicviyyeler tanzîm ve tekzîb-nâmeler i'tâ ettiklerini işittiniz de ondan mı müte'essir oldunuz, dedi.

Dostumun şu sözleri üzerine gayr-i ihtiyârî bir kahkaha salıverdim, dedim ki:

–Yok yok, bu gibi müzâkerelere gülerim, manzûmlarına hezeliyât, menşûrlarına şathiyyât, tekzîb-nâmelerine setr-i niyyât der geçerim.

–Pekâlâ, öyle ise gam-ı dünyayı bir tarafa atarak biraz konuşalım, dedi. Dereden tepeden bir mikdâr konuştuk. Vakit de ilerlemişti. Allâh'a ısmarladık diyerek birbirimizden ayrıldık.

### **Kalender**

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû' makhbûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa-zâde Ahmed, Odunpaza'ında Hakkı Efendilerin dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Altı Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

1 Teşrin-i Evvel 1340

Sene: 2

Sayı: 35

### **MÜNDERİCÂT**

Kadınlık Cereyânları / S. Leylâ

Ayrılırken / Tahsin Nâhid

Aman Ayşem / M. Nedîm

Esâret Zillettir / M. Âsım

Perrân / Kerküklü M. Nedîm

Halk Yolu Müdiriyeti'ne / Hacı Tevfik

Cevâb / Tahsin Nâhid

Ma'ârif Ta'yinleri / Halk Yolu

Günün İzleri

Çuvaldıza / Kalender

Kengirî Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

1 Teşrin-i Evvel 1340

Sene: 2

Sayı: 35

### **KADINLIK CEREYÂNLARI**

Sevimli Anadolu'muzun ücrâ bir köşesinde çıkan Halk Yolu Mecmû'ası'nın birkaç sayfası da çok isterdim ki, bugünkü kadınlık cereyânlarına hasr edilsin. Fatma, Nerimân ve Türk Kadını hanım hemşirelerimin bir iki parçası da olmayaydı, âzîz mecmû'amızı kadınlık

cereyânlarıyla tamâmıyla yabancı bir vaz'iyette görmekten çok müte'essir olacaktır. Fakat bu iki hanım hemşiremize ve onların fikir ve duygularına samîmî bir yer vermek lütfünde bulunan Halk Yolumuzun şu himâyekâr tevcîhinden cesâret alarak kadınlık ve kadınlarımız hakkında bazı mütâlâ'a dermiyân edeceğim:

Beşerin nısfı olması haysiyetiyle erkeklerin tâbî' olduğu şerâ'it-i hayâtiyyeye tâbî' olan kadınlar malûm veya mechûl olmayan bazı esbâb dolayısıyla hayâta karşı zincirli ve kayıtlı bir vaz'iyette bulunduruluyorlar. Kadın olmaktan başka bir kusûru olmayan kadınların dünyâ kurulalı beri erkeklerin dûçâr-ı gadr ve zulm olmaktan kurtuldukları bir ân var mıdır? Bugün bile "eksik etek", "kaşık düşmanı", "ev uşağı", "köroğlu", "şenlik" gibi tuhaf tuhaf isimlerle yâd olunan Türk kadınları, son inkılâbı yaratan âzîz Türk dilâverlerinin zimmî zinciri altında bulunuyor. Bendeniz şu mütâlâ'aları arz etmekle vaktiyle bir hânımımızın dediği gibi erkekleri canavarlıkla ithâm etmek istemiyorum. Çünkü o hânımımız bu ithâmında cidden haksız ve mücrim bir vaz'iyette bulunuyor. Kadınlarımızın esâreti mes'elesinde yalnız erkekleri mücrim gibi göstermek bendenizce büyük bir takdîrsizlik olur. Şimdiye kadar kadınlarımız ilim ve irfân nâmına ne istediler ki, verilmedi. Evet, kadınlara hürriyetlerini verebilmek için evvelâ

### [Sahife 538]

onların fikir, muhâkeme ve irâde kuvvetlerini tenmiye etmek lâzımdır. Kadınlığı yalnız nefsâniyetin âmil-i meskeni olmaktan kurtarmak için kadınları seviye ve seciye itibârıyla yükseltmek îcâb eder. Ma'a't-te'essüf son zamânlarda seviye ve irfân mevcûdiyyetlerine sâhib olan okuryazar hânımlarımızın bazı yanlış fikir ve telâkkîler peşinde dolaştıkları görülmektedir. Bugünkü kadınlık cereyânlarından maksad, dünkü kadın lığa irfânî ve insanî bir mevcûdiyet vermek iken onları hayât-ı ictimâ'iyeye ve telâkkiyât-ı milliyyemize Bi'l-hâssa şerâ'it-i ahlâkiyye ve iktisâdiyyemize taban taban zıd bir vaz'iyette görmek istemeyiz. Kadınlığın gayesi vatan için mert ve temiz canlı ve irfânlı oğullar yetiştirmek iken bugün te'essüflerle görüyoruz ki, kadınlık hareketlerinin âzâ-yı fa'âleleri çocuk yetiştirmek istemiyorlar.

Onlarda çocuk şefkati, çocuk sevgisi nâmına bir şey yoktur. Hâlbuki asıl kadınlık cereyânları serbest ve hür bir hayât içinde çocuk yetiştirmek sağlam, bakımlı, gürbüz çocuklar yetiştirmek esâsına istinâd ediyor. Kadınlarımızı tesettürün en bî-lüzûm ızdırâb ve sıkıntılarında kurtararak onlara da güneşin feyz ve hayât bahş eden ziyâsından teneffüs ettirmek bi'n-netîce sağlam irâdesi, muhâkemesi yerinde kadınlar ve o kadınlardan tuvânâ ve

rûhlu çocuklar yetiştirmek isterken bazı hanımlarımız bu gayeden uzaklaşarak işi gayr-i ahlâkî, behîmî bir şekilde hal etmek istiyorlar. Tesettürün en ma'kûl ve en sıhhî ve mantıkî şeklini bırakarak soyunup çıkmak, zevc ve zevce arasındaki ezelf râbitayı ihlâl ederek sa'âdeti ve ihtiyâcât-ı rûhiyyesini yabancı sînelerde aramak, kadınların hürriyeti nâmına çirkin, bir mâhiyet arz ediyor. Avrupa'nın en çılgın ve taşkın kadınlar kısmının tarz-ı telebbüsü ve tarz-ı hayâtı kadınlarımızca bulunmaz Bursa kumaşı gibi kabul olunuyor. Kadınlık hiç bir zamân ne sefâhet âmili olacak kadar düşkün ne de iştihâ ile ekl edilecek bir meyve gibi arz edilmeye mahkûm ve mecbûr bir mevcûdiyet olmamalıdır. Türkiye'de kadınlık yükselmeli, irfân ve terbiyenin vatanî, millî, yüksek duyguların ictimâ'î ve iktisâdî hareketlerin temiz birer âmil-i inkılâbî olmak şartıyla yükselmeli ve inkişâf etmelidir. İktisâd nâmına isrâf, hayât nâmına sefâhet, ulviyet ve fazîlet-i ahlâkiyye nâmına denâ'et ve redâ'et kadınlarımızın rûhuna hâkim oldukça kadınlık cereyânlarından matlûb olan umûmî semereler iktinâf edilemez ve o zamân kadınlık sukût ve inkırâz için kuvvetli bir âmil olur. Tarihte bunun bin bir misâli vardır.

Hülâsâ erkeklere ma'rûz şerâ'it dâ'iresinde müsâ'adekâr kadınlar da gayelerini vazîfe-i tabî'îyye ve ictimâ'îyyelerini takdîr ederek kendi kadınlıklarına karşı himâye-kâr ve ismet-kâr davranarak hür ve serbest yaşamlarını te'mîne çalışmalıdırlar.

**S. Leyla**

**[Sahife 539]**

**EDEBİYÂT**

**AYRILIRKEN!**

Elbet seni sevmek bana cânım kadar elzem  
Cânım kadar elzem diyorum bak yine hicrân  
Sarmakta bütün rûhumu ben aşkıma hayrân  
Olarak inliyorum sen gül yine gül-fem

Sen gül yine güldürme beni hâk olayım ben  
Sen gül yine ben mahv olayım âh ederekten  
Öldür beni artık beni öldür sevgili senden  
Bir böyle hayât istiyorum sevgili senden

Vuslat ki ümidîn ezelf gayesi lakin

Vuslat ateşi eylemesin şevkimi nevmîd  
Ben istiyorum sönmeye kalbimdeki ümid  
Âh nice budur tatlı ateş cezbeli bir dîn

Yıldız gibi ufkumda yücel gelme fakat sen  
Şen kahkahalar yolla bana handesi billûr  
Toprakda bile hicrin ile ağlayayım ben  
Ben istiyorum hem ebedî gönlümü mehcûr

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 540]**

**AMAN AYŞEM**

Firkat günüdür aman Ayşem  
Çünkü bu zamân yaman Ayşem  
Yosma boyunla ince belinle  
Bir gül gibisin inan Ayşem

Gârâbet yoludur gittiğin bu yol  
Geçtiğim dağlar duman Ayşem  
Değmesin eli düşmanın sana  
Gözünde iffet coşan Ayşem

Elinde tüfenk belde fişenklik  
Düşmana kurşun atan Ayşem  
Nişanlın Ahmed'dir, kardeşin Mehmed  
Kanlı Sakarya'yı aşan Ayşem

Hep senin Türkün hatta sen idîn  
İzmir yolunda koşan Ayşem  
Senin aşkınla sallanan kılıç  
Önünden kaçan Yunan Ayşem

Kardeşin Mehmed'dir şimdi öğrendim  
Dumlupınar'da yatan Ayşem

Vatan da sendîn nâmûs dahi sen

Senden alındı bu şan Ayşem

Kengırı [1]340

**Kerküklü M. Nedim**

## **ESÂRET ZİLLETTİR**

### **Mâ-bâ'd**

Geriden vuku' bulan bu gayr-i me'mûl hüçûma mukavemet imkânı yoktur. Bir buçuk sâ'atten beri pençeleşmekte olduğumuz düşman bizimle mukayese kabul etmeyecek derecede çokluktu. Düşmanın fâ'ik ateşleri –bilhassa topçusu– karşısında mevzî'de şehîd, mecrûh boşlukları husûle gelmiş, ancak yirmi beş otuz neferim kalmıştı. Hüçûm aynı zamânda geriden ve pek ânî vuku' bulmuştu. İlk hamlede kendi başımda belki elli kılıç birden parladı. Tabancama sarıldım. Bir kılınç darbesi kolumu yan tarafıma sarkıttı. Bir tüfenk kayışıyla sımsıkı bağlandım. Hiçbir şey göremiyor, işitemiyordum. Kendimden geçmiştim. Dimâğım volkan gibi kaynıyor, hırsımdan bütün asâbım gerilmiş, çenelerim kilitlenmiş, benliğimden tamâmen tecerrüd etmiştim. Neferlerimin acı acı feryâdlarıyla kendime geldim, dikkat etmedim. Aman yâ Rabbi... Silâh bıraktırdıktan sonra zavallılar alçakça, canavarcasına şehîd ediliyorlardı. Kollarımın bağlarını koparmak, saldırmak, öldürmek bende ölmek istiyordum. Biraz daha uzakta başka fecâyî'â şâhid oluyordum. Yanlara giden süvârilerin diğer kıt'alardan yaralı ve hasta on kadar neferle üç zâbit daha esir getirdiklerini

### **[Sahife 541]**

görüyorum. Zâbitânı tanıyorum. Bî-çâreleri daha yanımıza kadar getirmemişlerdi ki, kılıç şakırtısı başladı. İki dakika içerisinde bilâ-merhamet hepsi şehîd edildiler. Âh alçaklar! Anadolu'ya adâlet, medeniyet getirdiklerini iddi'â eden denî, nâmûssuz ordunun gösterdiği âsâr-ı medeniyet...

Civârdan yaralılarımızı topluyorlar. O zavallıların da aynı âkıbete dûçâr edileceklerine, aynı cinâyetlerin kurbanı olacaklarına hiç şübhem yok...

Bilmem ne gibi bir hisle ve belki bu son cinâyetlerine beni şâhid etmemek veyahut benim de ayrıca hesâbımı görmek üzere on muhâfiz arasında marş marşla geriye doğru götürülüyordum. Fakat nasıl götürülüş... Kollarım bağlı, bacağımın yaralıyım, yürüyemiyorum, basamıyorum. Omuz başlarımdan da birer kayış geçirilmiş, birer uçları



yanlarımda giden süvâriilerin ellerinde... Hepsi hayvanlar üzerinde... Dört nal koşturuyorlar. Esâsen basamıyorum bile... Bu cânî kafilesinin ortasında kılıçlar altında zavallı ben, hayvânların nalları hizâsında bütün ma'nâsıyla sürükleniyordum.

-Dahası var-

**Mustafa Âsım**

**PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**5**

O bu neş'eli gözleriyle karanlık gecelerde fazla pırıldayan yıldızlara benziyordu. Vapurdan beraber çıkan peçesi kapalı hanıma söylüyordu.

–Cezâmız Hanım Efendi teyze. İnsânlar ektiklerini biçerler işte bu felâketin tohumunu ekenlerin acı mahsûlünü biz topluyoruz!

Ve bu sözleri ifâde ederken bir eliyle de öbür elinin eldivenini geçirmeye uğraşan bu genç hanım bileğindeki sâ'ate bakarak:

–Vaktinde kulûbe ulaşmak lâzım, mühim bir ictimâ' var. Müsâ'adenizle hânım efendi teyze. Anneme selâmınızı unutmayacağım.

Doktor Lütfi ve Sâdık birbirine baktı. Doktor edâsında hak kazanmış kimselere mahsûs bir ifâde ile:

–Gördün mü Sâdık? İhtilâlcî ve asrî genç Türk kızlarını! Kulûb ve ictimâ'! Her hâlde memleketin halâsıyla alâkadâr bir kadın grubu!

**[Sahife 542]**

Monşer, bunlar neler yapmazlar! Günün siyâsetini bizden daha doğru bilirler. Hâlbuki sen memleketde daha neler olduğundan haberdâr değildir. İşte Sâdık böyle biriyle izdivâc edersen hem mes'ûd hem memleket için berâber çalışmış olursunuz.

Sâdık endişeli bir tebessümle:

–Hakikat öyle doktor. Haydi başlayalım. Fakat bu kapıyı evvelâ sen açmalısın.

–Ben mi? Âh benim bu mesleğim yok mu Sâdık? Başka türlü â'ile teşkiline muhtâc. Ben Monşer, ikmâl-i tahsîl için mutlak Avrupa'ya gitmeliyim. Sonra ya mükemmel bir kabile, ya eczacılık tahsilini yetiştirmiş garblı bir kadın la hayâtımı birleştirmeliyim ki, san'atlarımızın yardımıyla sa'âdet ve refâh bulalım.

Gazinoya çıkıp oturdukları zamân doktor daha sıcaklığını muhâfaza eden bu izdivâc mes'elesini tekrar ederken Sâdık dalgın idi. Boğazların mâ'î ve berrak göğsü üzerine birer kâbûs gibi çökmüş, karşısındaki düşman gemilerine ve bunların içerisinde uzaktan fark edilen hayât fa'âliyetine bakıyordu. Sonra nazarı boğazların Marmara cihetine uzandı. Hayali o ufkun vüs'at-i melâline döküldü. Orada da o kuzahî renklerde de elemelerin, kederlerin hüznü ve melâlin uçtuğu gecenin karanlıklarını hazırlayan bu akşamın hüznünde, o karanlıklar arasında anadan yetim, mukaddesâtdan yetim, vatandan ve tarihten yetim kalanların gözyaşlarını görüyor, hıçkırıklarını işitiyor gibi idi. Daha dün dalgacıklarında esâtirin esiri kanatlarının feşâfeşi ile esneyen Marmara, şimdi bir mezarın derinlikleri kadar karanlık ve korkunç idi.

Başını doktorun omuzlarına kadar yaklaştırarak ancak kendi işitebilecekleri bir sesle söyledi.

–Hayâtda ne büyük inkılâblar, ne garip tecelliler var doktor! Çanakkale'de aylarca Türk'ün hayâtı ve istiklâli üzerine çelik mermiler ve ateşler yağdırdıktan sonra nihâyet Türk gençlerinin sîne-i azim ve mukavemeti karşısında bir tahta parçası acziyle geri kaçan şu mağlûb düşman gemilerinin gurûrunu görüyor musun? Kimi Fâtih'in tahtına, şehâmetine, kimi Türklüğün altı yüz senelik tarih-i istiklâline doğru çevrilmiş toplarının hâ'in vaz'iyeti neyi îmâ ediyor?

Doktor Lütfi asâbî bir hareketle Sâdık'a cevâb verdi:

–Şu Alemdağı'nı görüyor musun Monşer? Bu hâ'in gemiler ve topları neyi îmâ ederlerse etsinler, sen bu dağın gerisinden gelen ve bu gemilere hitâb eden semâvî ve Samedanî sadâyı dînle. O sadâ ne diyor biliyor musun?

Senden çok kuvvetli azmim, garbdan çok azametli îmânım karşısında hıyânetin akamete,

**[Sahife 543]**

istikbâlin esâriyye makûmdur.

Anladın mı Sâdık? İşte monşer, bütün harekâtımızda Anadolu'dan gelen bu lâhûtî hitâb rehberimiz olsun!

Vapurdan çıkıp koşarak eldivenini giyin ve kulüb için istical eden genç hânım, doktorla Sâdık'ın nazarlarını işgal ettiği içindir ki, yanındaki yüzü kapalı Meliha Hânım doktorla Sâdık tarafından teşhîs edilememişti. Doktorun izdivâc hakkındaki mütâla'alarına karşı Sâdık tahassürleri bir kardeş samîmîyetiyle Meliha Hânım'ın kalbini incitmemişti. Meliha Hânım, Ali Fâzıl Bey ve ga'ilesi efrâdı yanında, zevci Hilmi Bey kadar şâyân-ı hürmet idi. Haftanın birkaç gününde birbirini ziyâret onlar için ihmâl edilmez bir vazîfe idi. Meliha Hânım bugün bu vazife ile ikinci ve daha mühim vazife îfâsıyla mükellef olduğu hissiye Ali Fâzıl Bey'in evine gitti. Behice Hânım misafirini karşıladığı zamân o günün endişesiyle tesâdüfen garib bir tecellisini gözlerinde taşıyan ve fevkalâdelik ile Behice Hânım'a baktı ve çarşafını çıkarmadan bir sandalyeye oturdu.

–Biliyor musun Behice Hânım? Sana öyle tesâdüf bir haber vereceğim ki, bunu birçok fedâkârlıkla elde edemeyecektin.

Behice Hânım ilk hayretin sersemliğiyle sordu.

–Aman nasıl haber, kime ait?

–Size ve bize yani Sâdık Bey kardeşimize.

–Sâdık'a mı?

Meliha Hânım doktorla Sâdık'a Beşiktaş İskelesi'ndeki tesadüfî ve yanındaki genç kıza karşı doktorun Sâdık'a söylediği sözlerin füsûnkâr ilhâmıyla Sâdık'ın teshîr edilen rûhunda nasıl bir humma-i iştiyâk ve tahassürün yaşamakta olduğunu tahmin ederek anlattıktan sonra:

–Doğrusu Behice Hânım Sâdık Bey pek mağdûrdur. Otuz yaşında ve yüzbaşı rütbesinde kardeşinizi daha ne zamâna kadar ihmâl edeceksiniz?

Behice Hânım kendine â'id böyle mühim ve insanî bir vazifenin başkası tarafından düşünüldüğünden müte'essir ve mahcûb:

–Teşekkür ederim Meliha Hânım Efendi. Mu'âvenetinize olan ihtiyâcımızı unutmadık şartıyla hemen yarından îcâbına tevessül edelim.

–Ona ne şübhe! Sâdık Bey benim de manevî kardeşim değil mi?

–O hâlde erken teşrîfinizi beklerim.

[Mâ-bâ'dı var]

[Sahife 544]

### HALK YOLU MÜDİRİYETİ'NE

1 Eylül [1]340 tarihli nüshasında “Meb'ûs-ı Sâbık Hacı Tevfik Efendi'ye Açık Mektûb” ser-levhâlı yazıyı gördüm. Mektûbun mukaddimesini okurken devr-i zâ'ilin merdüm-şikâr, hunhâr hafiyeleri arasında, süngüler ortasında menfâm olan Fîzân'a sevk olduğum günü hatırladım. Malûm olmak lâzım gelir ki, o günleri ve o günün sâhiblerini devirmek herkesin hakk-ı kelâm ve hürriyetini mahfûz bulundurmamak hiçbir sohbete ve hiçbir meclise câsûs girmemek için millet azim mücâdeleler yaparak hakk-ı hürriyetini istihsâl ve Meşrûtiyet'i ilân etti. Hürriyet-i hakîkiyyeye bu dahi kâfi gelmeyerek Halkçılık ve Cumhuriyet-i idâreyi te'sîs eyledi. Bu hakîkatten ya zühûl ediyorsunuz ve yahut kafanıza sığdıramıyorsunuz. Sığdıramıyorsunuz ki, eski menfâmı hazırlayanlar gibi bugün de siz şurada burada beni tecessüs ve musâhabetimi tedkik ile etrâfıma bir şebeke-i câsûsiyye örmek istediğiniz anlaşılıyor.

Bir iftirâ da yapıyorsunuz ki, efkârı lehinize çevirmek ve gençlik aleyhine sevk etmek istediğiniz anlaşılıyor. Efkâr-ı umûmiyye defa'atle hissiyâtını lehimde izhâr etmiş ve el-ân ne aleyhimde birkaç çocuktan mâ'adâ kimsenin bulunduğunu bilemiyorum ki, lehime imâleye çalışayım.

İkinci fıkraya gelince, memleketin her türlü feyz ve terakkîye nâ'il olması ve bütün şark ve garbın medeniyet-i sînâ'iyyesini istihsâl ve iktibâs ederek Türkiye'nin feyizli ârâzî ve münevver ahâlîsinin necîb ve münevver dimâğını her türlü inkişâfât ve terâkkiyâta cilve-gâh görmek için sâha-i cidâle atıldığım tarihte belki siz dünyâda yok idînz.

Veyahud da mektebde cidâl-i tahsil-i (b...) meşgul idînz. Gençlik mefkûresini mal-ı meşrû'um add ettiğim hâlde sizin bunu nez' etmeye çalışmanız mûcib-i hayrettir. Veyahud sizin anladığınız ve müdâfa'a etmek istediğiniz diğer gençliği ben tanımıyorum. “Sizinle vâki olan mübâhasemizin mevâddını” bu fıkradan ne dediğinizi anlayamadım. Mübâhase bir mes'ele-i ilmiyyenin hakîkatini ihzar için iki mütehassis arasında te'âti edilen mütâla'ât ve beyân olunan desâtîr-i ilmiyye ve cidâl-i mantikiyyedir. Ben sizin mütehassısı olduğunuz baytarlığa bî-gâneyim. Siz de benim mütevağğil olduğum ulûm ve fûnûna çok yabancısınız. Beynimizde aklî, vehmî, hayâlî hiçbir cihet-i câmi'a yok iken bâhis ne sûretle mümkün olmuş. Yoksa bu ta'bîri kullanmakla kendînze âlim-i kül rütbesini mi vermek istiyorsunuz?

Gerçi Orman İdâresinde bir zâtı ararken size tesâdüf ettim. Ve bir iki kelime de te'âti edildi. Hiçbir bahis mahiyetinde olmadığı gibi ciddi bir mükâleme dahi değil idi. Çünkü beyân olunduğu vechile beynimize cihet-i câmi'a yok idi. Ka'ide-i nezâhat ve nezâkete hürmet edeceğinize söz vermek şartıyla

**[Sahife 545]**

cümlece malûm olduğu üzere çok seyâhat ettim, bir takım akvâm-ı medeniyye içinde dolaştığım gibi Tibo, Tuvarık, Kannori, Hussa, Filati, Kırdı ve hatta hevesât-ı şehvâniyye ve nefsâniyyesini tatmîn etmek için genç çocukları canavarcasına katl ve itlâf ve ekl eden Gine-i Cenûbî'de yamyamlar arasında bulundum. Medenî vahşi cümle akvâmın kabiliyetlerine göre mükâleme ve musâhabeye alıştım. Nezâheti evvelâ kendîinize tavsiye eden karşınızda en nezîh ve en pak bir lisân ve nâsiye göreceksiniz.

Su'allere geçiyorum: "Gençliğin gâvurluğu mes'elesi": Biz İslâmlığı Türkün malı, Türkün harsı, Türkün mefkûresi olmuş bilir ve bu mefkûreyi temniye ve ile'l-ebed devâmını gençliğin yılmaz ve yorulmaz azim ve himmetine tevdî' ve dûş-i diyânetine tahmil etmişizdir. Ancak genç, Hıristiyan cem'iyetlerine dâhil genç kadın ve erkekler Avrupa'nın sanâyi'ini ve ma'ârifini değil, fuhûş ve rezâ'ilini ve hatta vicdâniyetlerini bilmeyerek garb-perestlikle memlekete sokmak isteyen gençler gizli gizli memleketlerde Bolşevizm propagandasını yapan gençlere hüsn-i zannım olduğunu alenen beyân ederim.

İkinci su'al: "Serbestî-i nısvân mes'elesi": Muhadderât-ı İslâmiyyenin barlar ki, açık meyhânelerde dans salonlarında, şatolarda, umûmî balolarda yâr ve ağıyâr shehevâtını teskine âlet ve hevesâtını tatmîn için bâziçe olmasına kat'ıyyen ve kat'iyeten tarafdâr değilim.

Üçüncü "fuhuş" mes'elesi: Her milletin bünye-i hayâtiyyesini kemiren â'ile ve asâlet ta'âmını yıkıp mahv eden her milletin felâket ve izmihlâlini hazırlayan fuhûş ahlâksızlığına değil, biz Müslümân ve ehl-i kitâb kitâbsızlar dahi râzı değildir. Meğer ki, bahâyim-vârî her ibtediği yerde otlamak isteyen, hiçbir şeref ve nâmûsu kaydında bulunmayanlar evvelâ.

"Dördüncü medreseler mes'elesi:" Medreselerin lağvına itâ'at etmeyen hiçbir ferd zuhûr etmedi. Edyân-ı sâ'ire dînî mektepleri ve misyonerler memleketimize sokulup kendilerinin dînlerini İslâm vatanında şiddetle neşr etmek istedikleri bir zamânda medreseleri ıslâhı cihetine gidilmeyip de lağv edilmesi bir hatâ-i idârî olup bunu da hükûmet-i Cumhuriyet'in bir sûretle tashîh edeceğine kani' bulunmaktayım.

Beşinci su‘al, “Hüseyin Câhid Bey'le Ağa oğlu Ahmed Bey Mes‘elesî:” Hüseyin Câhid Beyle birkaç devre-i intihâbiyye Meclis-i Meb‘ûsân'da refâkat ettik. Aramızda müzâkerât îcâbı belki bir şeyler tahaddüs etmiştir. Mâ‘adâ yerde beynimizde hiçbir şey yoktur. Bu da sizin karışabileceğiniz bir mes‘ele değildir. Ağa oğlu Ahmed Bey'e gelince gazetelerde baş makalede garbın mehâsinini değil, mesâvisini de beraber alalım. Prensibine her hâlde benimle beraber her Müslümân tarafdâr olamaz.

Sizinle son sözüm bundan ibâretidir. Erbâbıyla bu mübâhasâtı ta‘mîk ve tedkik edebiliriz.

Meb‘ûs-ı Sâbık

**Tevfik**

**[Sahife 546]**

### **TEVFİK EFENDİ'YE CEVÂB**

“Medreseler efkâr-ı bâtıla kaynağıdır, kokmuş, çürümüş fikirlerin oymağıdır.” Şu tasavvur Necât Gazetesi'yle vaktiyle neşr edilmiş, bunu da güyâ ben yazmışım. Kendîne â'id olmayan ve yahud tamamıyla kendîne â'id bulunan diğer bir yazıdan kuşkulananarak bizi görmeye gelen Hoca Tevfik Efendi, “Zaten siz medreseleri efkâr-ı bâtıla kaynağı diye tavsif ve tasvir etmemiş mi idîiniz!”den başlayarak coştı ve köpürdü ve nihâyet dediler ki: “Siz gâvursunuz ve gençlik de gâvurluktur zaten! Ağa oğlu Ahmed Bey'e Hüseyin Câhid Bey sizin re'îsiniz değil mi? Artık başka bürhân istemem...”

Bu sözleri söylerken kendisinin uzaktan akrabâsı olan bir zât da bulunuyordu. Bu vaz'iyet karşısında ve Bi'l-hâssa pek râ'nâ takdîr ettiğimiz Hoca Tevfik Efendi karşısında ben lâ-kayd kalamazdım ve kalmadım. Bu uydurma sözleri kendisine olduğu gibi red ettim. Yani nefret ve şiddetle! Hocamız “Ben sana demiyorum!” diye bazı kelimeler da dirîğ buyurmadılar. Fakt ben yine hocaların vazifesi tekfir değil irşâd olduğunu söyledim. Ve her hangi bir dîndârı, bir Müslüman'ı tekfir etmek salâhiyetini hâ'iz olmadığını ve tekfirin gayet zor bir hüküm olduğunu tekrar ettim. Bu esnâda bazı zevât geldiler mes'eleyi onlara da anlattık, hoca efendi tutuldu.

Sebestî-i nisvân mes'elesini, fuhûş mes'elesini, medreseler mes'elesini gençlik aleyhine birer hüccet gibi kullanmaya başladı. Arkadaşlardan birisi fuhûş mes'elesinde, diğeri serbestî-i nisvân mes'elesinde ağzını kapadılar. Ben de “gençlik bir şahsiyyet-i

ma'neviyyedir, bir mefkûredir.” demek sûretiyle şu veya bu zâtın bu mevcûdiyet başında re'îslik iddi'a edemeyeceğini ve Binâenâleyh Hüseyin Câhid ve Ağaoğlu Ahmed Beylerin de riyâset iddi'âsında bulunmadıklarını ve onların gâvurluğuyla diğer gençlerin de gâvur addedilemeyeceğini söyledim. Hoca Efendi “Hay koca Müslüman!” ve sırtarak takdîrkâr vaz' ve kelâmlarda bulunarak çıkıp gittiler ve şurada burada mes'eleyi bağlandıra ballandıra anlatmaya koyuldular.

İşte şu sebeble hoca efendiye bir açık mektûb yazdım. Yukarıdaki o mektûba cevabmış! Ben şahsen bu cevâba ne isim vereceğimi bilemiyorum. Umûmiyet itibârıyla bu cevâb bir “hiç” ifâde ediyor. Husûsiyet itibârıyla bazı ma'nâları var: Kendi kendîni medh etmek. Cumhuriyet hakkında ders vermek. Tahkîr ve tezyîf etmek. Nezâket ve nezâhet dersleri lutf etmek vesâ'ire..

Benim açık mektûbumla alâkası olmayan şu cevâbı vereceğine hoca efendi sabr ede

#### [Sahife 547]

idi fenâ olmazdı. Çünkü sâbık ve esbak Kengiri Meb'ûsu Hacı ve Hoca Tevfik şu yazısıyla bana bir değil birçok hakîkatleri anlattı. Yani kendilerini anlatmış oldular. Bu yazılarını görmeden evvel –büyük bir sâfiyetle olduğunu şimdi anladığım– bir duygum vardı: Yine ta'bîrleri vechile Hacı Tevfik birçok ilimlerin âlimi, birçok fenlerin mütefennini zannediyordum. Meğer ne kadar boş, ne kadar yanlış bir duygum varmış! Tecrübenin hayâtta pek çok te'sîrleri vardır. Bu tecrübe de şunu anlattı ki, bazı şahıslarda sarık, sakal, cübbe, şalvar pek de ilim kisve ve gösterişi değildir. Meğer bu kisveye kesb-i liyâkat etmek için pek çok şeyler lâzımmış. Meselâ her şeyden evvel “Gâvur oldun!” damgası mutlaka elinde olmalı imiş.

Filhakîka bütün bir tarih tedkik edilecek olursa görülür ki, hocalar zümresi irşâd vazifesini tamamıyla ters cihetden görerek yürümüşler ve bu ters görüş yüzünden memleket felâketlerden felâketlere sürüklenmiştir. Eğer bugün dîne karşı bir kayıtsızlık varsa bunun yegâne sebebini hocalarımızın “yan bastın gâvur oldun”, “çamura battın gâvur oldun” hüküm ve telâkkîlerinde aramalıdır. İşte bu telâkkîlerdir ki, bizi hocalarımızın samîmiyetlerinden şübhelendiriyor. İslâm şerî'ati, “Bir kimseden vâki' olacak her hangi bir fi'ilde veya fikirde yüzde doksan dokuz küfre ve yüzde bir îmâna vechi varsa bu yüzde bir îmân değerine tercih olunur ve tekfir olunamaz” me'âlinde bir esâs kurmuş iken kendilerini o şerâ'itin hâdim ve

harsı ad eden derbederlerin hâlâ herkesin mukaddes duygularına karşı ta'arruzkâr ve tekfirkâr bir vaz'iyet almaları şu zavallı memleket için en elim bir felâket teşkîl eder.

Jan Jak Russo'yu peygamber telâkkî ettiğimizi söylemek kadar hürriyet ve bühtâna mâlik olan hacı veya hoca Tevfik Efendi'nin bugün bâlâdaki yazısıyla değışmiş gibi görünen dünkü ve bugünkü vaz'iyeti işte bize o felâketin bir numûnesidir.

Gelelim yazının lüzûmsuz ve saçma noktalarının tahliline: Hocamız açık mektûbunu görünce devr-i zâ'ilin merdüm-şikâr, hunhâr hafiyeleri arasında süngüler ortasında menfâsı olan Fîzân'a sevk olunduğu günü hatırlamış. O hâtıra ile bugünkü vaz'iyet arasında menfî bir nisbet de olsa gerektir. O zamân hürriyet için nefy olunan Tevfik Efendi bugün mürteci' bir vaz'iyetde olmalı ki, aynı süngülüler arasında Cumhuriyet'in kanunuyla mukayyed hayât ve istikbâlinin aleyhinde çalıştığından dolayı kanuna çarpınsın. Bugün süngülüler arasında gitmek isteyenler

#### [Sahife 548]

yalnız mürteci' olsunlar kâfidir. Nitekim o hâtıra tarihinde de Meşrûtiyetçi olmak kâfi idi. Abdülhamid hakîki vatanperver, hürriyetperver olarak tanılan malûm ve meşhûd zevâtın başka nefy ve îdâm ettiği adamlar arasında harekâtının cezâsını bi-hakkın çeken adamlar da var!

İşte bir vak'a:

Fâtih ders-i âmmlarından kelli felli bir hoca bir polisle nefy olunurken vapurda bunlara tesâdüf eden hürriyet âşıkı bir zât, hocaya fazlaca acımış olmalı ki, polisten hocanın sebab-i nefyini sormuş.

Polis hemen sürgün esbâb-ı mûcibesini müş'ir kâğıdı o zâta tutuşturmuş. "Fâtih Câmî'-i şerîfnde icrâ-yı livâta ederken yakalanan Hoca... Efendi ..." cümlelerini gören o zât, kendisini hayretten alamadığını ve o kisve-i peygamberî altında bu denâ'etinde icrâ edilmekte olduğunu te'essüfle karşıladığını söylüyordu.

Ahlâksızlığa ve mesleksizliğe â'id bir numûne-i şenâ'at olması itibârıyla şu hâtırayı da biz kayd ediyoruz. Yalnız bir hâtıra! Hoca Tevfik Efendi'ye tabî'atı ile şümûl ve alâkası olamaz.



Sizi tecessüs etmek ve müsâhabatınızı tedkik ile etrâfınıza bir şebeke-i câsûsiyye örmek bizim vazifemiz değildir. Sizin kanun ve Cumhuriyet esâslarına zıd hareketleriniz ve telâkkîleriniz varsa, hükûmet icâbına bakacak kudreti her zamân hâ'izdir. Gençlik de câsûs kelimesini hatta hatırlayacak bir ferd yoktur. Yeni zihniyette câsûsluk yer bulamaz. Bu zamîmeyi irtikâb edecekler ancak şahsî ve muhteris entrikalarla hayât ve istikbâlini te'mîn edenlerdir. Dolab gibi dönen, fırıldak gibi işleyen adamlardır. Bize fikr-i hürriyetden bahs eden ve Cumhuriyet hakkında ders vermek isteyen kendi fikir ve ictihâdını tenkîd edenlere câsûsluk damgası yapıştırmak cür'etini gösterirse bu adamın hangi ayarda olduğunu erbâbı anlar.

“İftira.” İftirânıza gelince, biz böyle bir şeyde bulunmadık. İftirâ diye kayd ettiğiniz nokta, inhisârcı hareketinizi tesbit eden bir ma'nâyâ mâliktir.

Efkârı lehinize çevirmek istediğinizi yazmakla meb'ûsluk arasında bizce alâka yoktur. Kat'î münâkaşa zemîni hakkında efkârı kendinize memdûh olmayan bir tarzla çevirmek istediğinizi kasd etmiştim. Sizin dünkü meb'ûsluğunuzla ne kadar alâkadâr olduysam yarınki meb'ûsluğunuzla o kadar alâkadâr olacağımı pek râ'nâ bilirsiniz. Birkaç çocuktan başka aleyhinizde kimsenin olmadığını söylemekle –kendi ağzınızla– esâsen pek yüksek olan kıymetinizin cezr-i mük'abını almışsınız. Bizim de istediğimiz bundan başka bir şey değildir.

#### [Sahife 549]

Bugün gençlik mefkûresini mâl-ı meşrû'nuz add etmekle tekfir ettiğiniz bizim derekeye inmişsiniz. Bu da mütelevven tabî'atınıza keskin bürhândır.

“Mektebte cidâl-i tahsîl “...” meşgul idîniz” diyorsunuz. Yazamadığınız tırnak içerisindeki kelime ile kendi vasıflarınızdan birisini ifâde etmişsiniz. Biz mektebte tahsîl ile cidâl etmedik. Yüksek bir aşk ile meleke-i irfânın sînesinde büyüdük. Anladın mı?

Benim gençlik hakkında yazdığım yazılar meydândadır. Anladığım ve müdâfa'a etmek istediğim gençlik herkesçe malûm olmuşken bir ridâ-yı ta'assub ile perdeli dimâğ-ı âlîleri anlamamış ise çok görmem. Çünkü benim anladığım müdâfa'âsı yolunda ölmeye karar verdiğim gençlik mefkûresi, o kadar sağlam, o kadar yüksektir ki, anlayabilmek için ta'assubdan, köhne ihtirâsdan âzâde bir kafa, yalnız vatana ve milletin âlî menfa'atlerine hasr ve vakf edilmiş bülend bir zekâ lâzımdır.

Mübâhase kelimesi üzerinde topladığımız ma'nâ, gurûr ve kendîni beğenmek diye vasf edilen bir mâhiyetdedir. Benim mütevağğıl olduğum ulûm ve fûnûn cümlesindeki sırrı tanımayanlar, gözlerini kamaştırarak ma'nâyı gurûrunuza bir misâl olarak kabul ettim. Eğer sizde hakîki ilim ve fen nâmına bir zerre olaydı mağrur değil mütevâzı olurdu. Eğer sizde ilmin gayesi nâmına ufacık bir bilgi olaydı "Sen de ne oluyorsun çocuk. Beni görmüyor musun, ben ki, âlim, mütefennin bir adamım, karşımda nasıl pelenk atıyorsun" hükmünü veren o cümleyi kullanmazdın.

Ben de tasdik ederim ki, bir şey bilmiyorum, ilim ve irfân derecem çok noksândır. Noksânları ikmâle çalışıyorum. Fakat bir zamân olur da iki kanatlı bir âlim olsam bile "ben âlimim!" diyemem. Çünkü umûm ilim deryâsı yanında senin, benim ilmim bir katredir.

"Ben sizin mütehasıs olduğunuz baytarlığa bî-gâneyim" cümleleriyle yukarı ve aşağıdaki bazı cümlelerinizi de birleştirince halinizde acz alâmetleri beliriyor.

Sonra siz benim mesleğime yabancı olmakla benim de sizin mütevağğıl olduğunuz ulûm ve fûnûna bî-gâne olmaklığım farz mı, vâcib mi?

İlimde inhisâr olmadığını bileydiniz aramızda bir cihet-i câmi'a aramaya lüzûm görmezdiniz. İnhisârcı rûhunuz, ilmi de inhisâr dâ'iresine aldığını zan etmekle handân olsun!

Kendînin de cevâb vermek mecbûriyetinde kaldığınız malûm mübâhaseyi kelime üzerinde oynamak sûretiyle inkâr yolunu tutmuşsunuz. Eğer öyle olaydı kısaca mes'eleyi hal etmeye çalışırdık. Veyahut acz ve ızdırâbla karışık bir cevâb vermekden sarf-ı nazar ederdik.

### [Sahife 550]

"Beynimizde aklî, vehmî, hayâlî hiç bir cihet-i câmi'a yok" demekle, ilim ve fenninizden kendînin de emin olmadığı anlaşılıyor. Hatta bu cümlede kahkarî bir ric'at da seziliyor.

Nezâket ve nezâhet bahsinde seyâhatlerinizi her nedense muvâfık bulmuşsunuz. Akvâm-ı medeniyeye içinde dolaşmışsınız. Üç gün Marsilya'da, dört gün Londra'da oturan ve kendi lisânını bile yarım yamalak bilen başka hiçbir lisân bilmeyen bir zâtın bu müddet zarfında o akvâm-ı medeniyeden ne derecelere kadar istifâde edeceğini ahmaklar bile takdîr eder.

Siz akvâm-ı medeniyeden değil, dediğiniz gibi hevesât-ı şehvâniye ve nefsâniyyesini tatmin için genç çocukları canavarcasına katl ve itlâf ve ekl eden Gine-i Cenûbî'de yamyamlar arasında daha çok feyziyâb olmuşsunuz ve yalnız onların kabiliyetlerine göre mükâleme ve müsâhabeye alışmış olmalısınız ki, irşâd vazifesiyle mükellef ve muvazzaf olduğunuz hâlde tekfîr yolunu tutmak mecbûriyetinde kalmışsınız.

“Avrupa vicdâniyâtını bilmeyerek garb-perestlikle memlekete sokmak isteyen gençlere hüsn-i zan”nın olmadığını söylemeniz bile tuttuğunuz o yolun belîğ bir misâlidir.

Hoca efendi! Esâs vazifenizin irşâd olduğunu şimdiye kadar bilmeniz lâzımdı. Bahs ettiğiniz misyonerler ıdlâl yolunda bile şu sizin tuttuğunuz yolun tamâmıyla hilâfına hareket ederler, Hristiyan yapmak için Müslüman sûretinde mürşid vazifesini görürler. Misyonerler kendi dînleri için mizâc ve tabî'ata ve mukaddes duygulara hürmet etmek mecbûriyetinde kalırken, sen hâlâ hüsn-i zannın olmadığını beyân ettiğin irşâda muhtâc adamlara şu tarz-ı hareketle ön ayak oluyorsun da haberin yok!

“fe'tebirû yâ ûli'l-elbâb”<sup>180</sup>

Tezâd ve tehâlûf-i efkârla mâlî yazınızda bir de Bolşevizm propagandasını yapan gençler hülyâsını doğurmuşsun! Sizinle böyle mevzû'da görüşmemiştik. Siz bu satırlarınızı yazarken her hâlde “lâ-ale't-tayîn fikir beyân ettim” müdâfa'asını da düşünmemişsinizdir ve esâsen bu noktanın hakîki gençlikle alâkası olamaz.

Serbestî-i nisvân mes'elesinde biraz daha serbest davranmışsınız. Çünkü esâs muhâlefetiniz kadınların tesettürü mes'elesinde idi. Bu noktayı unutarak yahut unutmak mecbûriyetinde kalarak hemen meyhânelerde, dans salonlarına vesâ'ireye geçivermişsiniz, bu mevzû'a sonra avdet edeceğim.

Fuhuş mes'elesindeki ilk hükmünüzden ayrılan son netîceniz şâyân-ı hayretdir. Evet fuhuş dînen ve şer'an memnû'dur. Fakat bugün bu memnû'iyet

### [Sahife 551]

te'mîn edilemeyecek kadar dâ'iresini tevsî' etmiş ve gizli fuhuş netîcesi emrâz-ı zühreviyye vesâ'irenin tevessü' ve intişârına sebep olmuştur. Men' edilmeyen bir mazarrat menba'nın zararlarının tahdîd etmek için herhâlde sizden daha çok şeref ve nâmûs kaydında bulunan

---

<sup>180</sup> Haşr suresi, ayet no: 2, “Ey akıl sâhibleri. İbret alınız.”

hükûmet, sıkı ve sıhî kontrol tahtında umûmhâne açılmasına müsâ'ade etmiş olmakla şeref ve nâmûs kaydında bulunmuyor mu, add edilmelidir. Sorarım size? Yazınız tab' edilmiş ve müsveddeniz de bizdedir. Te'vîl yoluna sapacak bir nokta da yoktur zan ederim. Medreseler mes'elesini de sonraya bırakıyorum.

Câhid ve Ahmed Beyler mes'elesini yukarıda îzâh etmiştim. Siz başka sûretle mevzû' yapmışsınız. Bana hitâben ve beni alâkadâr eden cevâb verilmesi zarûrî olan nukata temâs ettikten sonra "sizinle son sözüm bundan ibâretidir" mikrâsını kullanarak dilimi kesmek istemişsiniz. Bu netîce itibâriyle yüksek zevâtın size karşı bana tavsiye ettikleri vaz'iyeti tevlîd edecek bir hareket ise de evvelce verdiğim kararı bozmamak için ben yine devâm edeceğim. Tâ ki Hoca Tevfîk Efendi daha çıkıp da "gençlik gâvurluk demektir" demesin!

"Gençlik benim mâl-ı meşrû'um (!)" diye söylemenize rağmen devâm ettiğiniz gayr-i ilmî muhafazakârlık esâslarınızı tenkîd etmekden vaz geçmeyeceğim. İster cevâb veriniz, ister vermeyiniz.

### **Tahsin Nâhid**

### **DÂHİLİYE VEKÂLETİ'NDEN**

Mu'allimler Kongresi Hey'et-i Umûmiyesi Mülhakat Mu'allimler Derneklerinin mahallî gazetelerden istifâde etmelerinin te'mîni husûsunu ricâ eylemiştir. Memleketin hayât-ı irfânına hâdim bu mü'essese hakkında cerâ'id-i mahalliye idârelerince aynı nokta-i nazarın ta'kîb edileceğinden emîn olduğum cihetle keyfiyyetin te'mînine delâlet buyurmanızı tamâmen temenni eylerim efendim.

Halk Yolu

En büyük ve en şerefli vazifemizdir.

### **TEVELLÜD**

Vilâyet Matba'a Müdîri ve Encümen Başkâtibi Hasan Bey birâderimizin bir erkek çocuğu dünyâyâ gelmiştir. Hasan Bey'i tebrîk eder ve mini mini "Orhan Şâdî"ye uzun ömürler dileriz.

### **MA'ÂRİF TAYÎNLERİ**

[1]340–[1]341 senesi mu‘allim kadroları tanzim ve ikmâl edilerek mahallerine tebligat yapılmış ve ilk mekteblerin tadrîsâtına 15 Eylül, orta mekteb tadrîsâtına da 20 Eylül’de başlanmıştır. Yeniden ta‘yin ile nakilleri icrâ edilen mu‘allimler bervech-i âtîdir.

Kengırı Merkez Erkek Mektebi İkinci Mu‘allimliğine Kastamonu Dârü'l-mu‘allimîn me’zûnlarından Muhsin, Kız Mektebi Mu‘allimliklerine Meryem, Kevser, Fâ’ika Hanımlar, Dümeli Üçüncü Mu‘allimliğine Mustafa,

**[Sahife 552]**

Korgun Üçüncü Mu‘allimliğine Kürt Mu‘allimi Ahmed, Üçüncü Mu‘allimliğine Babsa Mu‘allimi Ahmed, Babsa Mu‘allimliğine Yüklü Mu‘allimi Ahmed, Topuzsaray Muallimliğine Mehmed, Çivi Mu‘allimliğine İbrahim Alaaddîn, Absari Mu‘allimliğine Şu‘ûrî, Dikenli Mu‘allimliğine Yâsîn, Saray Mu‘allimliğine Mehmed Ali, Ildızım Mu‘allimliğine Ziyâ, Yukarı Alagöz Mu‘allimliğine Bayram, Şabanözü Üçüncü Mu‘allimliğine Nûreddîn, Gümerdiğin Üçüncü Mu‘allimliğine Hasan, Mart İkinci Mu‘allimliğine Osmân, Sarısu Mu‘allimliğine Mehmed, Orta Başmu‘allimliğine Hasan Basri, Elmalı Mu‘allimliğine Halil Re’fet, Kürt Mu‘allimliğine Hasan, Sakaeli Mu‘allimliğine Mehmed, Tuht İkinci Mu‘allimliğine Mehmed, Ilgaz Merkez İkinci Mu‘allimliğine Nûrî, Dördüncü Mu‘allimliğine Hayreddîn, Beşinci Mu‘allimliğine Ali Mehmed, Kız Mektebi Başmu‘allimliğine Behice Hanım, Karacaviran İkinci Mu‘allimliğine Hüseyin Orhan, Üçüncü Mu‘allimliğine Şaban Şevket, Bayramviran Başmu‘allimliğine Hüseyin, İkinci Mu‘allimliğine Ali Galib, Çerkeş Merkez Altıncı Mu‘allimliğine Ferîd, Tefiz Başmu‘allimliğine Zihni, Atkaracalar Başmu‘allimliğine Bahaddîn, İkinci Mu‘allimliklerine Kâmil, Üçüncü Mu‘allimliklerine Hasan Subhi, Çerkeş Kız Mektebi Mu‘allimliklerine Mahmûre Hanım, Sıcakbaş Mu‘allimliğine Mehmed Râşid, Viranbaş Mu‘allimliğine Ahmed Hilmi, İkinci Mu‘allimliğine Bahaddîn, Bozoğlu Mu‘allimliğine Mehmed Kâmil, Karaviran’ın Çatkise Mu‘allimliği Vekâletine İhtiyâd Zâbitlerinden Halil İbrahim, Bayındır Mu‘avinliğine Saçak Mua‘vini Fahri Efendiler tayîn edilmişlerdir.

Çerkeş Kız Mektebi Baş Mu‘allimi Tevhide, Karacaviran Başmu‘allimi Meliha, Ilgaz İkinci Mu‘allimi Sâbire Hânımlarla Çardak Mu‘allimi Yusuf Kemal, Hacımuslu Mu‘allimi Seyit Ali, Şabanözü Mu‘allimi Mustafa, Çerkeş Mu‘allimlerinden İsmâil Hakkı, Hüseyin, Nizâmeddîn, Saçak Mu‘allimi Râşid Efendiler muvaffakiyetlerine binâ’en terfi’ etmişlerdir.

Tuht, Ilgaz, Çerkeş, mıntıklarındaki mekteplerde bu sene yirmi dört mu'allimlik münhâldir. Münhalâta ehliyetnâmeli mua'llimlerle vekillerin ta'yinleri der-desttir. Kengiri İnâs Mektebi Müdürlüğü'ne İstanbul'dan veyahut Ankara'dan muktedir bir hânım celb edileceği müstahberdir.

\*

Medreseden mektebe kalb edilen merkez erkek mektebinin inşâ'âtına büyük bir fa'âliyetle devâm edilmektedir. İnşâ'âtın ikmâli yakındır.

\*

Medreseler 1327 tarihli kanûna tevfiikan kâmilen ma'ârife devr edilmiştir. Bunlardan mektebe elverişli olanlar derhal mekteb hâline ifrâğ olunacak, elverişli olmayanlar da satılarak vilâyetce mekteb yapılacaktır.

\*

Kengiri Mu'allimler Derneğinin teşkîlâtı ikmâl edilmek üzeredir.

\*

1340 bütçesi mücebince Eylül'den itibâren Kengiri vilâyetinde yeniden yirmi mekteb daha açıldığı müstahberdir.

### **MİZÂH:**

#### **Çuvaldız'a:**

Elmas iğneler gibi sine-i dilberde  
Parlayıp gözleri kamaştırdığın demler  
Çuvaldız olup sürünmek nedir yerlerde  
Bâde-i aşk insanı böyle sersem eyler

Dün erenler bağında bir gonca iken  
Oturdu bülbüller etrâfında senin  
Kıymetin nihayetsiz akçe iken  
Şimdi bedelsiz kalmakta sebep nedir senin

Değiştir tuttuğun yolu düşme dile  
Çünkü bâd-ı sabâdan haber alırız biz  
Leylin zulâm-ı mahûfunda bile  
Gezdiğin tariki sezeriz biz

Seni iğfal eyleyen hangi kâfir şeytân  
Râh-ı zdalâlette bırakmış bî-dermân  
Dilerim Hüdâ'dan son nefesinde bile  
Ona kısmet olmasın bâde-i cânân

İşittik kaçmış şikârın kalmışsın tehî-dest  
Zan etme cihân sarhoş “Kalender” mest  
Hicrânlı günlerinde ancak menem dost  
“Hazır istifâra(?) lâzım ise post”

Terk et feryâdı yüzün gülsün  
Son nasîhatim kulağında küpe olsun  
Seni baştan çıkaran ettiğini bulsun  
Hâline sen ağla cihân gülsün

**Kalender**

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû‘  
makhûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa‘zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin  
dükkânları.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

16 Teşrin-i Evvel 1340

Sene: 2

Sayı: 36

### MÜNDERİCÂT

Zahmî'nin Âsârı / Osman Necât

Nûrdan Zulmete mi / Türk Kadını

Kavuşurken / M. Nedîm

Hayâlimin Leyla'sına / Tahsin Nâhid

Gazel / Ömer Fâ'ik

Ha'zân / Zeki

Sevgili Orhân'a / Yûsuf Ziyâ



Her Lisânı Konuşan Adam / Kimya Mühendisi Fahreddîn

Perrân / Kerküklü M. Nedîm

Şahsiyât Değil / H. Y.

Şâ‘ir-i Nev-edâ Kalender'e / M. Nedim

Kalender'e İthâf / Öğendere

Şundan, Bundan / Kalender

Kengırı Matba‘ası 1340

### **İTİZÂR**

Kesret-i mündericât hasebiyle “Esâret Zillettir” tefrikamız derc edilememiştir. İtizâr olunur.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes’ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i‘âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ‘î mecmû‘adır.

16 Teşrin-i Evvel 1340

Sene: 2

Sayı: 36

**Tedkikat ve Tetebbu'ât:**

**ZAHMÎ'NİN ÂSÂRI**

Başlarken:

Önümde Zahmî'nin gayr-i matbû' divânçesiyle "Halk Yolu" Mecmû'asında münteşir gazeliyatı ve hâtıramda şimdiye kadar hayâtına dâ'ir büyük bir alâka ile dînlediğim bir yığın rivâyât ile doğru yanlış bir takım malûmât var. Henüz hakkında kâfî derecede edille ve bir berâhine dest-res olunamamakla berâber ilmî bir kıymete mâlikiyet iddi'âsından bizi vâreste kılacak kadar zayıf hatta zavallı ve alîl olan bu malûmât kırıntılarıyla bu elden ele, dilden dile dolaşıp bize gelinceye kadar gözden kulaktan mahrum bir bî-çâre hâlini alan bu "kudsî yadigâr"lar karşısında Zahmî gibi kendîni müdrik, "hakîkat-i eşyâ" taharri ve tarassud etmek kabiliyetini hâ'iz görünen muhkem bir şahsiyet üzerinde kat'î hükümler vermek, onun zevkinin derecesini ta'yin, lisânının kıymetini tesbit etmek hülâsâ eserden mü'essire ve bazı mü'essirin şahsiyet ve husûsiyetinden esere intikal ederek eser ve mü'essir hakkında şöyledir, böyle olmak lâzım gelir diyebilmek biraz gülünç olacak. Bu netîceyi bilmekle berâber ma'a't-te'essüf arza mecbûrum ki, artık tedkike niyet etmiş bulunuyorum. Bu maksadın hayyiz-i husûle vâsıl olması hakkında bana kâfî derecede kuvvet ve cesâret-bahş olan âmil, Kengiri'nin bir nev'i "müdevvenât"ı mâhiyetinde bulunan mecmû'alarda onun gazeliyatından, koşmalarından, müstezâdlarından tesâdüf ettiğim parçaların beni atıldığım yol üzerinde şaşırtmayacak kadar mazbût, yekdiğerine yakın veya birbirinin aynı olması ve âsâr-ı edebiyeyi kâfî derece de mümâsereye pek sâhib olduğum

**[Sahife 554]**

hakkındaki kanâ'at ve îmânlarımın bu arzu ve bu arzuyu tevhd eden memleket aşkı karşısında tekrar o eski şevk ve hârâreti iktisâb etmesi keyfiyetindedir. Söze başlamazdan evvel tedkikatımı lütfen ta'kîb edecek kıymetli kari'lerimden ricâ ederim. İlmin tıbkı bizim gibi düşündüğü zamânlar ne kadar munsıf ve memnun isek, fikirlerimizi alt üst eden bî-vestî karşısında da bir ân için hissiyâttan tecerrüd ve ona mütâva'at etmeyi münekkid hiçbir şahıs

endişeden doğmayan hükümlerini bast ve temhîd eylerken “Acaba öyle mi? Filhakika böyle midir” diye şübhe etmeyi hiç olmazsa düşünmeyi bilelim.

Umûmiyet itibârıyla Zahmî'nin iş'ârı ilk nüshada pek sevgili bir arkadaşın dediği gibi, sağ iken herkese ilka ettiği hürmet ve takdis hislerini aynı te'sîr ile ihtizâz ettirecek bir kıymet ve kabiliyeti ma'e't-te'ssüf hâ'iz görünmüyor. Yahud hiç olmazsa ben kıratta(?) bulunanlar üzerinde o te'sîri yapmak kudretini izhâr edemiyor. Evvel emirde Zahmî'de san'at yoktur. Sâniyen metrûkatı ale'l-ekser “ritim”den mahrûmdur. Sâlisen: Şâ'ir ma'a'l-esef lisâna hâkim değildir. Kelimeler âheng-i telaffuzlarını fedâ etmeksizin lisân-ı nazma dâhilî olmak bahtiyârlığını çok zamân ve çok yerde idrâk edememişlerdir. Muhterem bir üstâdın eski bir şâheseri tedkik ederken bi'l-münâsebe söylediği gibi ya bir cendere içinde dîk-ı nefse mahkûmdurlar, yahud bir sohbet meclisinde ayaklarını uzatarak köşe minderine yan yatmaktan çekinmeyen münâsebetsizler kadar ser-âzâd ve lâ-ubâlidirler.

Râbi'an: Zahmî şi'irin rûh ve ma'nâsına muvâfık bir kafiye bulmakta müşkilât çektiği zamânlar bütün amatörler gibi lisân-ı nazm ve hatta tekellüme büsbütün yabancı bir kelimeyi “takfiye”den çekinmez ki, bu da pek büyük bir kusûrdur. Vezin itibârıyla ekser manzûmeler kendi gibi topaldır. Bünyevî topallığına müstef'ilün, fâ'ilün veznini bulduğunu söyleyenler var. Fakat ben onun şi'irlerinde gördüğüm bu topallığı ne dünkü ve ne de bugünkü ârûzun buhûr ve evzânından hiçbirine hattâ “vezn-i benân”a bile tevfik edemedim.

Zahmî'nin şi'irlerinde “ıstılâh-perdâzlık” pek a'yândır. Eğer eserlerinden muktesebâtının derecesini istidlâl edemeyecek kadar mahrûm-ı zekâ olsaydım bunu Zahmî'nin “mütesâf”(?) bir üstâd-ı mutasavvıfın te'sîrinde kaldığına hüküm etmek işten bile değildi. Fakat anlıyorum ki, efendi yalnız medrese dersleriyle iktifâ etmemiş vâdî-i tahkikde emsâline numûne olacak derecede zihin yormuş, kitâb karıştırmış ve sezdiği, bulduğu hakikatleri lisân-ı beyâna tevdî' de edebilirim ki, biraz da isti'câl eylemiştir. Otuz kırk sene evvelki Kengiri'yı şüphesiz bugünkü kadar bilemem, Fakat zamânımızda Zahmî çâşnîsinde, Zahmî îmân ve kanâ'atında tek bir zâtın bile bulunmadığını yakînen bildiğim için bu adamın tasavvuf âleminde terâne-sâz oluşunu bir rehberin irşâd ve telkîne değil her

### [Sahife 555]

hâlde mürşitsiz isbât-ı reşâdet eden birçokları gibi tahkik ve tedkikine atf ediliyor ve gazeliyyâtındaki bu çetrefil mustalah-ı lisân içinde menba'-ı ilhâm ve aka'idi olan tasavvuf kitâblarıyla fazla meşgul olmasının bir nefîce-i tabî'iyesidir, diyorum. Fakat dikkat

buyrulsun, bununla berâber Nesîmîler, Niyâzîler Emrâhlar gibi birçok mutasavvıf, dîvân ve saz şâ'irlerini görmediğine tedkik etmediğine dâ'ir bir şey söylemiyorum. Efendi belki bunların kısm-ı a'zâmını okumuş, bunlarla zan ettiğimizden ziyâde alâkadâr olmuştur. İhtimâl şî'irle iştigali bu alâkadan doğdu. Fakat şurası muhakkak ki, bunların hiç biri ona ihdâ-yı ilhâm eden köhne fakat câzib bir takım kütüb-ı sûfiyye derecesinde mebzûl, onun kadar açık ve uryân onun kadar tevdi'-i esrâr edememiş, Binâenâleyh te'sîrleri de his olunmayacak kadar hafif ve hatta sönük bir hâlde kalmıştır.

Şî'irlerinde ana lisânına yabancı bir takım kelimâtı ister istemez, isti'mal etmesi de mâder-zâd saz şâ'irleriyle menba'-i tahkikinden başka bir şeye fazla ehemmiyet atf etmemesinden ve topladığı izâfî hakikatleri tam bir ifâde ile kari'în ve samî'îne telkin etmek endişesinden mütevelliddir. Zaten böyle bir maksadla şî'ir yazan, şî'iri telkine bir vâsıta yapmak emelinde bulunan herkes ergeç bu ıstılâh-perdâzlığa hücnat ve rekâkete düşmeye mahkûmdurlar. Bi'l-hâssa bu san'atkâr Zahmî gibi henüz metin bir zevk-i edebi iktisâb edememiş nâçiz bir heveskâr derecesinde bulunursa...

Zahmî medreseden mücâz olmak itibârıyla Ma'âni, Beyân, Bedî' mebâhisini görmüş ve tedkik, hiç olmazsa ta'kib etmiş, icâzetnâmesini aldıktan sonra da arkasını bırakmamıştır. Buna şübhe etmiyorum fakat terceme-i hâlini bilmeyenleri, onun üstâd elinde yetişmiş ale'l-âde bir âşık olup olmadığından bi-hakkın tereddüde sevk ediyor. Burası câlib-i dikkatdir. Filhakika isâbet-i re'yine kani' bulunduğum bazı zevât-ı muhtereme de ondan parçalar okuduğum zamân pek haklı olarak bu zâtın okumak ve yazmaktan behremend terkîbleri klişe hâlinde ezber etmiş ümmî bir hüner-ver olduğunda ısrâr etmişlerdir. Ben ki, Zahmî için en genç ve en müsmir sâ'atlerden birçoğunu fedâ etmiş bir adamım. Şu su'al karşısında bu dakikada bile âh keşke böyle olsaydı, diyecek kadar tuhaf ve mantığa uygun bir hiss-i temenni duymaktayım. Çünkü eğer öyle olsaydı onun kıymeti "müsta'id" olmaktan çok yüksek ve çok daha âlî olacaktı. Fakat ne yapalım ki, hakikat onun böyle olmadığını söylemek husûsunda bize bu zâlim cesâreti bahş edecek derece de âşikârdır. Gerçi kabâhat Zahmî'de değil ve bizim de Zahmî'yi kabâhatli görmeye hiç de hakkımız yok. Çünkü o her şeyden evvel Kengirîlidir. Kengirî'da doğmuş Kengirî'da büyümüştür. Lâkin öyle bir efendi için -bilhassa bir de şî'ire intisâb ettikten sonra- lisânın üstâd san'atkârları

### [Sahife 556]

elinde vâsıl olduğu tekâmülü görmesi büyük bir noxsândır.

Onun içindir ki, o kadar ince ve rûhtan doğma nağmeler, kıymetli hitâbeler vücûda getirememiştir. İhtimâl esâtizenin dîvânlarını tedkik etmiş olduğunu iddi'â edenler de vardır. Belki o numûneleri gördüğünden sonra daha itâat-kâr olması lâzım gelirken bi'l-akis lisân hatâlarına bile düşecek derecede lâ-kayd kaldığını söyleyecekler vardır. Hatta bu mu'terizlerin birincisi de muharrerdir. Fakat ne yapalım ki, her Kengirli gibi âzîz şâ'irimiz de memleketine merbût, her mutasavvıf gibi Zahmî de kanâ'atlerine ve kanâ'atlerini telkîne hâhiş-gerdir. Ana dilinin esîridir. Birçok hatâları kendi diline söylemek için yapmış, bunun için vezni, kafiyeyi fedâdan çekinmediği gibi kari'n ve sâmi'nin rûhuna hâkim olmak için inde'l-îcâb lisân ve edebiyâtın müstebid kanûnlarına karşı ale-güşâ-yı isyân olmak tehlikesine bile atılmıştır. Demek ki, Zahmî hitâb ettiği kitlenin rûhuna vâkıf, ona ne türlü hitâb edileceğini müdrik bir zât. Kendisi de edebiyât târihimizin mühim birçok mutasavvıflarına reşk-endâz olacak derecede kudretli bir nüfûz-ı nazar var. Çetrefil bir ifâdeye sâhib fakat samîmî... Böyle olmasaydı şüphesiz te'sîrini gösteremez, gazel ve koşmaları hemşehrilerinin hemen herkesin istediği tarzda ma'nâ verebileceği elastikî bir şekilde vücûd bulmazdı. Görüyoruz ki, onlar rindlerin ağzında başka, müridlerin sesinde başka, benim ve ortağının dilinde başka bir rûh ve ma'nâ kesb ediyor.

Hülâsâ: Zahmî umûmiyet itibârıyla kavâfil-ı şu'ârâ arasında müste'id bir tilmîz mâhiyetinde kalmaktan kurtulamıyor.

Eseflerle arz edeyim ki, edebiyât tarihimiz bazılarının zan ettiği gibi ona mühim bir mevki' bahş edecek derecede lütufkâr değildir ve hiçbir zamân olmayacaktır. Zâten biz ne yapı yapı ona rahlesini iliştirecek kadar olsun bir yer te'mîn etmiş bulursak onun o bildiğim "Hak ve hakikat aşkı" Zahmî'nin rûhunu ebedî bir a'zâba mahkûm etmek küstahlığından başka bir fevka'l-âdelik yapmış olamayız. Çünkü o kat'iyetle biliyorum ki, san'atı san'at için değil, bi'l-münâsebe söylediğim gibi telkin için isti'mâl etti. Onu bir gaye değil bir vâsıtâ olarak kabul ve isti'mâl eyledi. Böyle olmakla berâber bu muhterem zâtın husûsî tarihimizde büyük bir kıymeti hâ'iz olduğunu inkâr edemem. Biliyorum ki, bütün bir şehrin gençliği elli sene onun koşmalarını ve gazellerini terennüm ettiler. Şeyhler, müridler gelip geçmiş efendiden adamlar onun eserleri karşısında istiğrâka daldılar. Hâlâ öyle değil mi? Bugün ben ve siz, benden ve sizden başka genç ve ihtiyâr daha birçok hemşehrilerimiz hep aynı te'sîr altında yaşamıyor muyuz? Çay

## [Sahife 557]

kıyılarından, sohbet, baş donanma meclislerinden temcîd terânelerinden, tekke âyînlerinden başlayarak rûhlarımız üzerinde damla damla tekâsûf eden bu alâkanın bizi ona daha ziyâde takrîb ederek daha bir müddet yaşattıktan sonra ensâl-i âtiyyeye intikal etmeyeceğine bizi kim te'mîn edebilir.

### Osman Behcet

#### NÛRDAN ZULMETE Mİ?

Asırların ânâsır-ı beşeriyye arasına serptiği mes'ûd ve meş'ûm tohum-ı hâdisâtın mes'ûd semerelerini toplayan milletler onun ilmiyle, ilminden doğan medeniyet-i fâzıla ile gıdâlandılar. Zulmetden kurtuldular ve tarihin en karanlık yapraklarının irfân güneşinin yaldızlarıyla yaldızlı ve nûrlu şu'a'âtıyla aydınlattılar. Bu sûretle dünyanın sa'âdetini kazandılar. Meş'ûm semerelerini kendîne min-tarafillâh verilmiş kismet telâkkî eden mütevekkil milletler ise gözünde bir parça nûr, dimâğında biraz zekâ olduğu hâlde yükselmek istedikçe cehlin, elim ve le'îm kâbûsu altında –bir dağın şâhikasından bir derenin zulmet ka'ırına yuvarlanan zavallı bir kuzu gibi– onun kulağından elinden tutup kurtarmak isteyenlere hüçûm eden bir infi'âl ile gözündeki nûru, dimâğındaki ziyâ'ı, irfânı söndürmeye, onu kara bir baht ile târihin kara ve karanlık sayfalarına gömmek isterler.

Kürre-i arzın teşekkülü itibârıyla mı bilmem, bizim gecemiz garbın bazı mes'ûd milletleri için gündüz ve onların gündüzü bizim için gece oluyor... Hayır, ben öyle hükmetmiyorum. Ben zan ediyorum ki, onların gecesini de irfan güneşiyle gündüzü bizim gündüzümüzü cehl zulmetiyle gece oluyor!

Bizi bu karanlık gecelerden kurtarmaya çalışan münevverlerimizin dimâğındaki ziyâyı söndürmeye azm edenler, gitseler de o bitmez gündüzlerin sönmez güneşleri altında rûhlarını dimâğlarını tedâvî etmekle hayât kazansalar! İnsânî hayât. Bunu Kengiri'da ilk yazılarımızla da itirâf etmiştik ki, kadın rûhu en küçük bir kederin zebûn-ı ızdırâbı olur, ağlar. Fakat yine hayret edilir ki, bu hassâs ve ince rûh nasıl oluyor da asırlardan beri demir pençeleri arasında bâzîçe-i cevri ü cefâsı olmaya tahammül eder? Hem maddiyâtı değil, onun hukukî ve bütün maneviyâtı!! Efendi! Eğer kadın hukuku, satın alınan

## [Sahife 558]

ve giydirilen ipek kumaş, lavanta cevherli müzeyyenât zan ve hükm ediliyorsa bu zâlimâne olduğu kadar câhilâne zan, senin hükm-i vicdânın kadar yanlıştır. Semere-i sa‘yından fedâkârlık ederek aldığın ve giydirdiğin ipekli kumaşlar, koku ve cevherler senin kaba rûhunun kahkahası o dakikada bin bir hakka tecâvüz eden açık gözlerinin tebessümü ve karanlık dimâğının zevki içindir. Bundan başka ne istiyorsun? Kadınlık bu benliğini senin hayvâniyyetine vakf eden masûm mahlûk senden ne istiyor? Biraz temiz havâ, biraz güneş ve ziyâ! Sen meyhânelerde, sen tiyatrolarda, sen çalgılarda rûhunu eğlendirirken o matbahların isli, karanlık ve dumanlı boşluklarında sana hayât kazanıyor. Fakat onun da hayâtta hakkı yok mu? Öyle bir hayât ki, bir tiyatro sahnesinin manzarası ve onda incesâz takının ihtizâzı karşısında kadın rûhunun eğlencesi, isyânlar önünde yine inlemek, yine ağlamak! Âh hayâtta bu fecî dram! Türk kadını yürü! Elindeki kalemin ucu bir hançer ve ondan damlayan mürekkebi bir zehir, ya sen, bu sâha-i cihâd ve ictihâdında o mukaddes hakkının kurbanı bir şehîd oluncaya veya o hakkın gasıbı olanları, seni ve onları bir kandan, bir mayadan fakat ayrı ayrı rûhlarda halk edinen huzûruna kadar bugünün zulmetinden o günün nûruna vardırıncaya kadar yürü!

Kengiri: [1]340

### **Türk Kadını**

#### **KAVUŞURKEN**

Bilmem ne zamân aşkıma âgâh olacaksın  
Hicrinle geçen günleri bir kere de yâd et  
Rahm et beni valsın ile şâd et  
Etmezsen eğer sen dahi gümrâh olacaksın

Hicrin ki odur aşkıma bir gizlice neşter  
Dil yaralı oldukça o inler kederinden  
Yansın mı o bâğ-ı elemim hep eserinden  
Bu dil yine senden yine senden meded ister

Aşkın eser-i hicrini bir lâhzâ da sen tat  
Sev hiss-i gârâmın ile bir yâr-ı cefâkâr

Bir yâr ki vefâdan yok ise zerrece âsâr  
Yâd et o zamân aşkımın âlâmını sen yâd

Sevdâ ve gârâm meyvesidir bâğ-ı şebâbın  
Ömrün ebedî tuhfesidir adama sevdâ  
Aşkın ebedî cilvesi olmuştu hüveydâ  
Firdevs-i hakîkate biten meyvesi bağıın

Ol penbe rûhun bağı-ı cânândır nazarımda  
Her meyvesi bir ömre bedel ömr-i vefâya  
Bir zerresi gönderse serendib-i cefâyâ  
Bin müjde olur müjde vuslat-ı eserimde

Kengiri [1]340

**Kerküklü M. Nedîm**

[Sahife 559]

**HAYÂLİMİN LEYLÂSİ**

Sen ki bir yıldız gibi mûnis yaşarken lâle-gûn  
En âzîz ateşle yaktın kalbimi lâkin elîm  
Ben ki bir âvâreyim aşkınla Mecnûnum bugün  
Nerdesin ey âhû gözlüm şûh-edâlı sevgilim

Sevmeseydîn sen beni ya sevmeseydim ben seni  
Hep bu sevgiyle bugün terk eyledim ben gülşeni  
En kara sevdâlara saldîn yazıktır bendeni  
Öyle Mecnûnum ki Leylâ sanki bir coşkun seyl-i im

Az gelir dünyâ denen şu dü-zahın işkencesi  
Ben gibi bir âşığa ilhâm verir her gecesi  
Sen severken her felâket gönlümün eğlencesi  
Gel bana ey âhû gözlü pembe yüzlü sevgilim

**Tahsin Nâhid**



[Sahife 560]

**GAZEL**

O subh-çehredeki hamretin envârına bak  
O latif gamzedeki işvenin esrârına bak  
Kûyumuzdan süzülüp geçmede bî-gâne gibi  
O ne cümbüş ne edâ naz ile refâtına bak  
Dün demiş ki yıkarım gönlünü billâh onun  
Hele mimâr-ı dilin hükm-i cefâ-kârına bak  
Ebrevâtındaki mihrab dilârâya değil  
Cebhede destelenen sünbül-i zer-târına bak  
Bir gün elbet doğacak ufkuna nâhid-i emel  
O zamân dilde nihân Fâ'ik'in efkârına bak

**Ömer Fâ'ik**

**HA'ZÂN**

Baktım güneşin gölgesi göklerde sararmış  
Durgun suları mağribin ateşleri sarmış  
Enginlere hep hasretin âvâzesi sinmiş  
Mehtâbı öpen dağlara "Eylül" sesi inmiş  
Dînmiş şi'ir okuyan neş'eli sesler  
Sanki veremin rengine girmiş o çimenler  
Sönmüş sulara nûr akıtan sevgili kevkeb  
Susamış o ilâhî ezeli zemzemelere hep  
Yok kuytu hıyâbânlara sevdâ taşıyanlar  
Yok zevk-i muhabbetle ölürken yaşayanlar  
Neydi geceler feyze erip naz ve niyâzlar  
Bir kahkaha-i şevk ile çınlarken o sazlar  
Şimdi gecede baykuşun âvâzesi inler  
Her nağmede bir giryenin ateşleri titrer  
Solmuş seherin şi'ir ve füsûn demleri bitmiş  
Her şeylere her yerlere hicrân eser etmiş  
28 Eylül

**Zeki**

## SEVGİLİ ORHAN'A

Mihr-i şâdî doğdu Şeyhzâde Hasan Bey hânene  
Â'ilen halkı umûmen oldu mes'ûd bahtiyâr  
Mes'adet şâdî getirdi şimdi Orhan lânene  
Olsun hânende bu şâdî tâ-be-mahşer pâydâr  
Makdemiyle Tanrı vüs'at versin âb ü dâneneye  
Eylesin evlâdını Mevlâ senin zî-iktidâr  
Bir velâdet tarihi yazdı Ziyâ dürdânene  
Eyle Orhan'ı ilahi ihsan-ı ahval payidar  
**Yûsuf Ziyâ**

[Sahife 561]

## HER LİSÂNI KONUŞAN BİR ADAM

Kamerling Yirminci Asır Mösyö Fanist'i<sup>181</sup>

Yine Londra'da idi. Nereye gidersem onu görüyordum. Hayd Park Oteli'nin kulüp salonlarının yumuşak koltuklarında Dermining İşterey Wembeley'de buralarda hep Heriv teşyî ediyordu. Bu adam siyâsi bir şahıs değildir. Fakat bütün konferanslarda bulunur.

Hatib değil fakat bütün siyâsî büyük konferansların mütercimi odur. Tiyatrodaki “piromiyerler” gibi alkışlanır, herkes onu görmek ister.

Hususî salonlu trenlerde seyâhat eder, en güzel apartmanlara, lüks otellerin husûsî kısımlarında, husûsî ikametgâhlarda...

Kralın husûsî ve resmî misâfiri, akşam yemeklerine muntazaman davetlidir.

O her şey fakat hiçbir şey değil, o yalnız mütercim “Kamerling”dir. Vücûdu dolgun şık giyinmiş, iki tarafına doğru sallanan uzun bıyıklarıyla gözlük kullanır sükûtî bir adam...

Hayâtı bir sır, Avrupa'nın en mühim evrâk-ı siyâsiyesini muhâfaza eden masa gözü...

---

<sup>181</sup> Herkesin muhtaç olduğu ve kimsenin ayırlamayacağı bir şahıs.

Kendisinin arzusuna göre dâimâ en müdebedeb ve şık bir hayât geçirir. Onun için her şey meccânen ve bilâ-mukavele emrine âmâde, ikametgâh, otomobil, en büyük lokantalarda kendisi için ihzâr edilmiş husûsî takım yemekleri...

Zâ'irleri Avrupa'nın daha doğrusu yirminci asrın en büyük siyâsî sîmâları...

Hakikat-i hâlde bu kadar iltifât ve hürmetin kendisine niçin yapıldığı bilinmiyor, her lisâna olan isti'dâd ve âşinâlığı için mi, yoksa bütün lisânlardaki sükûtü için midir?

O hemen her şeyi görüyor ve işitiyor. Versay'dan Londra'ya kadar bütün nâzırların, Hey'et-i Vükelâ rü'esâsının ricâl-i siyâsiyyûnun kapalı kapılar içerisindeki salonlarında vuku' bulan husûsî, resmî, iktisâdî ve siyâsî her türlü müzâkerâtı görüyor ve işitiyor.

O Vilson'un tercümanı idi, o yalnız husûsî bir adam idi.

En büyük meclislerin ictimâ'ında hâzır bulunabilir hususî bir adam varsa o da yalnız Kamberling idi.

#### [Sahife 562]

Bütün Harb-i Umûmî esnâsında Prezing, Foh ve Frenksel arasında Harb-i Umûmî'nin mukadderâtı hakkında yapılan karar ve müzâkerelerde mütavassıt yine o idi. Bu nâdir ve müheyyic vazifeyi îfâ etmek maksadıyla "Brüksel Dârü'l-fünûnu"ndaki vazifesini terk eden bu Belçikalı adamdan yalnız bir şey talep ediliyordu. O da "sükût" idi.

Onun şahsiyetinde yalnız mezarlıklarda hüküm-pervâ olan ebedî bir sükût vardı. Onun sükûtü o kadar derin idi ki, Cenova'da bir darb-ı mesel hükmünü iktisâb etmişti: "Kamerling gibi sükût ediyor" diyorlardı. Sükûtundaki maksadı kendisi daha iyi takdîr ediyordu.

Kamberling... Gazetecilerin, muhbirlerin dâimâ ta'kîb ettikleri bir şahsiyetti. Bununla berâber değil onlarla mülâkat etmek hatta onlarla müsâfaha bile men edilmişti.

Eğer gazetecilerden birisine ufacak bir beyânâtda bulursa değil yalnız hâ'iz olduğu mevki'i... Hattâ hayâtını bile kayb etmek ihtimâli vardı.

Yalnız kendisinin sükût etmek husûsundaki peymânı değil belki Avrupa siyâset-i umûmiyyesinin esrârı onu dâimâ sükûta icbâr ediyordu. Küçük, büyük siyâsî şahsiyetler miyânında vuku' bulan mühim müzâkerâtı, entrikaları görüyor ve işitiyordu.

Milletler arasındaki küçük ve büyük fecâ'atlara tercümân olan cehennemî mûsîkîlerin fecî' sadâlarına Avrupa'nın büyük siyâset orkestrasını teşkîl eden vahşet ve denâ'et zekâvet ve kurnazlık, hüsn-i niyyet ve kıskançlık sadâları onun ma'neviyâtından, ondan terâşşuh ediyor, bu cehennemî sadâlara tavassut eden yalnız o idi.

Bütün bu büyük dünyâ siyâseti fakat yakından hakikat-i hâlde görünüşüne göre Moris'in <sup>182</sup> âdî tasavvurundan başka bir şey değildir.

Avrupa ricâl-i hükûmetinin kahve altı ve öğle yemekleri arasındaki musâhabeleri esnâsında birçok milletlerin hayât ve memât mukadderatları görüşülürken, arzın tabî'î toprakları sun'î taksim edilirken o müzâkerelere şâhid olmuş, bir şahıs âtîdeki misâl ve tenkîdi tasdik edecektir.

Meselâ, resmî bir müzâkere salonunda General Daves kâtibine hitâben, “Şu Rus Mes'elesini arz ediver bakalım” gibi sanki yalnız lâ-kaydî bir vazife mâhiyetiyle benimseyen sathî bir fedâkârlıkla yaptığı şu hitâb, basit ve umûmî bir seviyeye mâlik ve husûsî menfâ'ate, menâfî'-i umûmiyye mâhiyet ve kaydîni vermekten lezzet-yâb olan serseriler gibi. Bütün bu mecrâyı hakikat-i hâlde re'yü'l-ayn

### [Sahife 563]

müşâhede eden Kamerling, böyle bir zamânda ve bu husûsta ne düşünüyor ve düşüncesi ne idi? Acaba umûmîyet itibârıyla bu adam düşünüyor mu? Bu gibi vicdân-ı beşeri müte'ezzi eden bir mübâhaseye müdâhale edebilmek salâhiyetini veyahud böyle bir cür'et-i medeniyeyi hâ'iz midir? Dâimâ ciddî ve gayr-i mütehavvel sîmâsı altında bu adamın neler düşündüğünü hiç kimse keşf edemiyor...

Açlıktan ölüme mahkûm olan on milyon Rus'un figanını “Nanzen” Kamerling vâsıtasıyla cem'iyet-i akvâma malûmât vermişti. Fakat Kamerling vicdân-ı beşeri muzdarib eden bu hâdisât-ı azîmeyi bile soğukkanlılıkla nakl etmiştir.

“Nanzen” salîb-i ahmer nâmına şu on milyon Rus'u açlıktan kurtarmak için İngiltere'den bir salîb-i ahmer raporu teşkîl etmek ve bunun için muktezî maddî mu'âveneti

---

<sup>182</sup> Yahudi bir mizah karikatürçüsü. Karikatürlerinde her şeyi bilmek isteyen fakat hiçbir şeyi anlamayan eşhâsın resimleri görülür.

Cem'iyet-i Akvâm'dan talep etmişti. Cem'iyet-i Akvâm'ın verdiği cevâbı insaniyetden ârî soğukkanlılıkla hiçbir ye'is fütûr göstermeden tercüme eden yine “Kamerling” idi.

Bugün Heriv ve Mac Donald ile birlikte yemeğini yiyip onlarla birlikte eğleniyor, onlarla berâber piyasa ediyor...

Dün bu Ankara'nın en mu'temed ve samîmî dostu ve kim bilir ki, yarın kimin samîmî dostu olacaktır?

En büyük siyasî şahsiyetler onun için ayakta duruyorlar, onun önünde boyun eğiyorlar.

Her vakit her yerde ve yine mevcûd birisi varsa o da yalnız Kamerling'dir. Bütün harekâtı polis taharrî me'mûrlarıyla ta'kîb ve tarassud edilir. Kat'iyen kimse ile telefonda görüşmez. Telefon yapacağı vakit dâimâ dâ'ire-i i'âdesine malûmât vermek lâzımdır.

Beşeriyetin ibtidâ'î bir devrinde bulunsa idi “Kamerling”in âkibeti de nihâyet “ipek kuşağa”<sup>183</sup> mahkûm olarak ebediyete kavuşmak olacaktı. Fakat bugün “ipekli kuşağı” yerine altından ma'mûl lâkin her tarafı kapalı bir mahbes takdîm edilecektir.

Amerika matbû'atı Kamerling'in hâtırâtını yazdığı takdîrde kendisine büyük meblağlar va'd ediyorlar.

Hatta “Kamerling”e yaptıkları bu tekliflerde hâtırâtının yalnız yirmi sene sonra neşr olunacağını te'mîn ettikleri hâlde bile ma'a't-te'essüf bu büyük maddî mükâfatlar ve musır teklifler yine kendisini iknâ' edememiştir. Kamerling'e bütün millet ve hükûmet kasaları açık iken kasaya neden ihtiyâcı olsun?

Dimâğında Almanya, Ermenistan, Avusturya ve Rusların mukadderâtı taksim olunmuş iken ve böyle

### [Sahife 564]

en büyük vazifeleri hâmil iken Kamerling'in yine pek büyük iştihâ ile yemeğini yiyiyor, Kemal-i huzûr ve istirâhatla uykusunu uyuyor...

---

<sup>183</sup> İdama mahkûm olacak zevâta gönderilirdi.

Hayât-ı beşerde kudret-i beşerin ihâtâ edemediği öyle mühim safhalar vardır ki, bunlar karşısında fikr-i beşer hurde-hâş olur.

Bir ölü için ağlanılır, bin ölü için yalnız te'essüf edilebilir. Fakat bir milyon ölü için de yalnız iki boş kelime kâfidir.

Bunun için de insan de değil ağlamak, te'essüf etmek, hattâ en ufak bir alâka bile gösteremez... Çünkü Kamerling dünkü hâ'iz olduğu vazife ve mevkî'i Vilson'un tercümanlığını düşünebilse idi onu asla istemeyecekti.

Viyana'da münteşir Viyener Jurnal'dan muktebestir.

**Kimya Mühendisi M. Fahreddîn**

**PERRÂN**

**Muharriri Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**6**

Meliha Hanım Sokak kapısından çıkarken Doktor Lütfi ile Sâdık kapı önünde izdivâc mes'elesi üzerindeki münâkaşanın kızgın netîcesini konuşuyorlardı. Onlarca bu mes'eleyi Ali Fâzıl Bey'e açmak da ayrı bir mes'ele idi. Gerçi doktor mesleği ve ictihâdı ve iktizâsı her şeyi açık, bî-pervâ, serbest söylemek de tereddüd etmezdi. Fakat dayısı Ali Fâzıl Bey'in yetiştiği bir muhîtin an'anâtına karşı hâlâ hissi ta'assubunu unutmazdı. Sâdık ise izdivâc bahsinde zamânın kızlarından çok mahcûb idi. Nasıl olmasın ki, akrânı ile İstanbul'un mehâfil-i zevk ve şevkinde bulunmaktan çok, yaşlı kimselere mahsûs bir hâlât-ı rûhiyye ile her zaman cezr ediyordu. Ve bu zevki Ali Fâzıl Bey'in selamlığından eksik olmayan yaşlı kibâr misâfirler arasında bulunmakta buluyordu.

Ali Fâzıl Bey bu akşam eve geldiği vakit zevcesi Behice Hanım da zevcini inciten bir keder his etti. Yirmi beş senedir â'ilesinin en ince bir kederini ihmâl etmemişken bu akşam evinde his ettiği bu kederin vicdânına dokunan elektirikî te'sîri ile ona sordu:

–Hayrola hanım, ne olmuş?

**[Sahife 565]**

Behice Hanım bu su'âle kendisine mahsûs bir tebessümle gözlerindeki sisler altında gizlenemeyen hüznü ile cevâb verdi.

–Sizce sizin şefkatinize göre ufak bir mes’ele, Sâdık’ın mes’elesini... Fi'l-hakika bugün beni düşündüren bu mes’ele umûmî ve husûsî vaz’iyet karşısında sizce nasıl telâkkî edileceğini bilmiyorum. Sâdık’ı evlendirmek biliyorsunuz ki, Sâdık otuz yaşında bulunduğu hâlde emelini izhâr edemeyecek bir gençtir. Onun için onu düşünmek vazifesi bize teveccüh etmiştir.

Ali Fâzıl Bey zevcesi Behice Hanım’ın bu ifâdesi karşısında bir ızdırâbdan kurtulanlara mahsûs bir tebessümle:

–Seni düşündüren bu mu hanım? Fi'l-hakika bu bence de şâyân-ı arzûdur ki, icrâsı da pek basit. Umûmî ve husûsî vaz’iyete gelince memleketin umûmî vaz’iyeti bir devlet ve millet mes’elesidir. Bu mes’elenin halli umûm Türk milletine ve bu sırada endişesi bize düşer. Husûsî vaz’iyet ise Sâdık’ı mes’ûd edecek kadar vaz’iyetimiz müsâ’iddir. Ne kadar para sarfi icâb ediyorsa hemen yapınız, size her türlü salâhiyeti veriyorum. Fakat bir kere de onun re’yini almayı unutmayınız.

Behice Hanım Ali Fâzıl Bey’den bu muvafakat cevâbını aldıktan sonra arkadaşı Sâdık’ı odasında buldu. Sâdık, ablasının her zamânki ciddiyetine rağmen, onun sîmasında, bugünkü â’ile sa’âdetinin daha parlak bir istikbâl yıldızı his etti.

–Mâşâ’allâh abla, bu ne neş’e? Bu sabahki neş’emiz her zamânki ciddiyetinize ne kadar gâlib!

–Elbette Sâdık, seni bahtiyar görmek sa’âdeti, seni sevenlerin hepsinden ziyâde bana â’id değil mi?

–Sizin aranızda bulunmakla her zamân bahtiyâr değil miyim?

–Doğru Sâdık, fakat müstakbel â’ile sa’âdetini, çocuklarını görmek sa’âdetini de istiyorum.

Hem bu hayırlı işe eniştenin de arzu ve muvâfakiyetiyle bu sabâhdan itibâren teşebbüs edeceğim.

Sâdık ablası Behice Hanım’ın bu ifâdesi karşısında tebessüm ederken çukurlaşan yanaklarına ârız olan alâ’im-i hîcâbı göstermemek için gözlerini yere indirdi ve düşündü. Dün akşam doktorla konuştuğu bu mes’elenin ne sûretle ve bu kadar çabuk ablasına ve eniştesine ulaştığını düşünüyordu ve düşünürken bir ân evvel sîmasındaki âsâr-ı sürûru hîcâb, şimdi rûhunu titreten ânî bir endişenin alâ’im-i ızdırâbıyla zâ’il oldu.

–Sâdık ne düşündüğünü biliyorum. O cihet için endişeye mahal yok. Çünkü intihâb edeceğimiz kız bütün â'ilemizin şerefiyle

**[Sahife 566]**

mütenâsib olacağına elbette dikkat edeceğiz ve sen bu husûsda emin olabilirsin.

—Ona eminim, fakat İstanbul'un bugünkü hâli, düşman işgali altında bulunan memleketin bugünkü felâketi karşısında düğün etmek neye benzer abla?

–Neye benzer Sâdık?

–Mezarlıktan bir çiçek çıkarım koklamaya. Sonra da o çiçeği göğse ilâştirip orada dolaşmaya.

–Fi'l-hakika sana öyle düşünmek lâzım, çünkü askersin! Fakat izdivâc bir askeri ve kimseyi vatanını düşünmekten, memleketi için çalışmaktan hiçbir zamân men' edemez değil mi Sâdık?

—Siz bilirsiniz abla, siz ki, böyle arzu ediyorsunuz, bence de muvâfıktır.

Behice Hanım Sâdık'tan bu muvâfakiyet cevâbını işitince hemen ayağa kalktı, işe başlamak üzere Sâdık'ın odasından çıkınca, Meliha Hanım'ın salonda beklediğini öğrendi. Keyifli ve neş'eli bir sîmâ ile Behice Hanım'ın elini tutarak:

–Görüyorsunuz ya Meliha Hanım Efendi, bütün bu samimî tesâdüfler Sâdık'ın hüsn-i tâli'i ve bizim de bu hayırlı işteki muvaffakiyetimizin şâhididir.

Bu iş için sarf edilecek para emrimizde orasını hiç düşünmeyelim. Düşüneceğimiz en mühim nokta kardeşimi bahtiyâr edecek bir kız bulmak, bulacağımız bu kızın güzel olmasından ziyâde ahlâk ve iffetine dikkat etmektir.

Meliha Hanım kalbinin bütün samîmîyeti ile bunu tasdik ederek dedi ki;

–Fi'l-hakika bu lâzım ve bu ciheti bu akşam Hilmi Beyle de konuşuruz.

Meliha Hanım der'uhde ettiği bu nâzik vazifenin ehemmiyetini düşündükçe uzaktan ve yakından tanıdığı ve gördüğü her yüksek â'ilenin kızlarının gâh güzelliklerinde, gâh ahlâkında birer kusûr buluyor gibi vâhimeye düşüyordu.

Semtte, uzakta ahvâl-i ictimâ'iyeye ve âdâb-ı mu'âşeretlerini yakından tanıdığı yirmiden ziyâde â'ileyi onların genç ve gelinlik kızlarını bir kâğıt üzerine yazdı, akşam zevci Hilmi Bey'e verdi ve bunların hususî hâllerini, derece-i tahsillerini, el işlerini, mûsikîlerini



birer birer îzâh etti. Birincisi Perrân idi. Perrân'ın şahsî ve mensûb olduğu â'ileyi yirmi seneden beri tanıdıkları için fazla îzâhat vermeye lüzûm görmedi. Onu daha beş yaşından mini mini bir kız iken Hilmi Bey de pek a'lâ tanımışlardı. Pederi merhûm İsmâil Şevki Bey, Hilmi Bey ve hattâ Ali Fâzıl Bey'in yakından ve bunlar gibi pek

### [Sahife 567]

çok yüksek kimselerin uzaktan ve yakından tanıdıkları ve sevdikleri muhterem bir zât idi. Perrân'ın güzelliğini, ahlâkını, tahsil ve tettebbu'unu, mûsikîdeki mahâreti ve her hâlini Meliha Hanım birer birer saydıktan sonra;

–Allâh için müstesnâ bir kız neme lâzım dedi ve ilâve etti. Onu da söyleyeyim ev işine ev kadın lıgına pek gelemes. Hanım her yüksek rûhlu kızlar gibi... Ben bunun isminin hizâsına “mim” koydum bey.

–Bu “mim” ne demek?

–Makbûl demek!

İkincisine geçti. Fitnat, fakat onun üst dişlerinin az büyük olduğundan şikâyet etti. Sonra üçüncü ve dördüncüsü birden göstererek;

–Süheylâ ve Nerimân! Dur dur hatırladım. Geçen hafta sizinle Şamlıların mağazasında bunlara tesâdüf etmiştik. Az düşününseniz...

–Anladım hanım, fakat bunların ikisi de pek açık şeyler. Doğrusu ya, Ali Fâzıl Bey â'ilesinin ahlâkıyla kıyâs edilemezler.

Meliha Hanım gittikçe artan ciddiyetiyle isimleri tekrar ettikçe tafsilât veriyordu.

–Fakat bilseniz bu Süheylâ'yı Bey! Âfet mi âfet, zeki, üç lisân biliyor. Az esmer ve az da yaşlı, çok da iyi bir annesi var. Geçen sene pederi vefât etti. Biraz da servet bıraktı.

Mâ-ba'dı var.

### ŞAHSİYÂT DEĞİL

Diyorlar ki, gazeteniz şahsiyâtla uğraşılıyor. Bizce bu hiçbir zamân şâyân-ı kabul bir iddi'â değildir. Şahsiyâtla uğraşmak için garezkâr olmaklığımız îcâb eder. Garezkârlık ise bir red'iyye-i ahlâkiyedir. Bu şekli de biz kabul edemeyiz!

Şahsiyâtla uğraştığımızı dâ'ir misâl irâ'esini istihâm ediyoruz. Müsbet, ma'kul bir cevâb veremiyorlar. Evet, gazetemiz bir mefkûre, bir gaye sâhibidir. Mefkûremizle gayemize doğru yürüyoruz. Yürürken fikir ve ictihâdımıza uymayan fikirler, ictihâdlar karşısında kalıyoruz ve ekseriyetle bize karşı çıkan fikirler samîmî de değildirler. Biz bu gayr-i samîmîliği bildiğimiz için karşıımızdakiler şu fenâ tarz-ı hareketlerini ıslâh ve ilâna mecbûr oluyoruz. Bu bizim hakkımızdır. Şahsiyât değildir. Fikirler cevâb verilirken şahısları zikr etmek bir emr-i mecbûrîdir. Münâkaşa îcâbıdır.

Tekrar edelim ki, bizce her ferd muhteremdir. Samîmiyetle itimâd ettiğimiz her fikir ve kanâ'atin muhterem olduğu gibi.

Şu kısa cevâb muhterem münakkidlerimize prensibimizi kat'iyetle anlatır ümidindeyiz.

**H. Y.**

**[Sahife 568]**

**İNCE ŞAKA**

**ŞÂ'İR-İ NEV-EDÂ KALENDER**

**Çuvaldıza Göre**

İnce bel nârîn edâ tanzîr edersin Nergis'i  
Söylesen bağ-ı edebde susdurursun herkesi  
Tartılır vezninde bin üstâd-ı şi'r ü kafiye  
Kim okursa şi'rini teşvik eder her nevresi  
Kim çıkar tanzîrine bir öyle garrâ parçanın  
Hâme-i şi'r ü edeb ki hep onun dem-bestesi  
Böyle birkaç parça yazsan Halk Yolu'nda şübhesiz  
Bir har-ı deccâl gibi âlem olur peyvestesi  
Dün gece parmakladım tâ subha dek ezvânını  
Bulmadım onda hakikat oldu dil rencîdesi  
Benzemiş mecnûn-ı dehre sanki bir baştanbaşâ  
Saç sakal olmuş, girift üstünde bitmiş kisvesi  
Öyle bir şiddetle örmüşün edeb-i kanûnu  
Kalmamıştır savtı âhengi boğulmuştur sesi

Zevk ile tanzim ederken bağ-1 Şi'ri bir arûz  
Bak hîcâbından ne kanbur eyledîn ol enfesi  
Ol arûz-1 nâzenînin istedim imdâdını  
Söyledi düşman bana elbet bu Mecnûn parçası  
Kim ki mantıktan cüdâ düşse tarik-i Şi'rde  
Şübhesiz ol mücrimin lâzım çekilsin çilesi  
Sen bunu vezn ü edeb-i nazmınla yaktın ser-te-ser  
Bağ-1 Şi'r içre gezen rûh-1 Nedîm ve Nevres'i  
Kengırı, [1]340  
M. Nedîm

### **KALENDER'E İTHÂF**

–İşittin mi Kalender Şâ'ir olmuş?  
–Kalender mi? Ne olmuş?  
–Şâ'ir olmuş!  
–Deme yahu, Kalender kim, Şi'ir kim!  
–Aman göster ne yazmıştır, Şu lâm cîm  
–Buyur dikkatle gör işte kitabı.

Çuvaldız'a mizâhî bir cevabı!

Sakın yutma okurken vezn-i Şi'iri

Çuvaldızdan bed-terdir çünkü tiri.

Bravo! Bak neler yazmış Kalender!

Ne teşbîhler, ne telmîhler ki, ender

Çıkar böyle bir Şâ'ir Kengırı'nda

EŞi yoktur inan ki!

Bırak kâfi!

Neden yahu fenâ mı?

Değil mi o edebiyâtın be-nâmı!

TeŐâ'ür eylemek keşke bana da

Nasib olsa Şu dehr-i bî-nevâda

Kalender şâ'ir olmuş ben inandım.  
Hemi şî'riyle ben baştanbaşa yandım.  
Bu yangınlık içinde mest ü bî-hoş  
Eser-i te'sîrini gösterdi bir hoş  
Vezinler târûmâr oldu... Ma'ânî  
Uçuştı karga-âsâ oldu fânî

## Öğendere

### ŞUNDAN BUNDAN

Mu'tedil bir havânın hafif rüzgârlarının gönüllere verdiği inşirâhı tezyîd, şose boyunun lâ-yetenahî güzelliğini doya doya seyretmek üzere masamın gözlerini kapayarak dışarıya çıkacağım sırada müvezzî efendi elime bir ajans verdi. Hangi günün olduğunu anlamak üzere tarihine nazar ettiğimde telgrafhânedan çikâlî tam yirmi dört sâ'at olduğunu anladım. Latifeci bir çocuk olan müvezzî efendiye sordum. Bu ajans telgrafhânedan çikâlî tam yirmi dört sâ'at olmuş. Hükûmetle matba'anın arasında yirmi dört sâ'atlık mesâfe var mıdır, dedim.

Müvezzî efendi cevâben, "Zan ettiğiniz mesâfe pek de yakın değildir. Geçen gün dâ'ül-arûza tutulmuş olan bizim koca şâ'ir bile sorduğunuz mesâfede tam yüz yirmi defa mefâ'ilün geçtiği hâlde ancak bir beytini bile ârûzlayarak gelememiş. Hâlbuki ajanslar müdüre, müdürden mümeyyizlere, müsevvidlere, mümeyyizlere, evrak müdiriyyetine, ondan da odacının eline düşer. Bir mikdâr da çekmeceleri, rafları gezdikten sonra buraya geliyor ki, tam yirmi dört elden geçiyor, bu az seyahat midir?" demekte iken sesini keserek:

–Ay yeter, kırk sekiz mevkıfda yarımşar sâ'at istirahat etse min-haysi'l-mecmû' yirmi dört sâ'at eder dedim.

Ajansa bir göz gez gezdirdim. Ber-mu'tâd Gazi Paşa Hazretlerinin nutukları ile dolu olduğu ve son fıkrasında da Zirâ'at Vekâleti'nin aldığı on bir tohum ayırma makinesinden onunun Ankara kazalarına, bir tanesinin de Kengırı vilâyetine tefrik ettiğini ta'accüble gördüm. Eksik olmasın muhterem Zirâ'at Vekâleti diyerek dışarıya fırladım. Karşıdaki kaba ağaçların koyu gölgelerinde oturarak mes'ûdane hasbihâl eden muhterem meb'ûsların yanlarına vardım. "Zirâ'at Vekâleti'nin şu sûretle ibrâz ve ajanslarla ilân ettirdiği lütuf ve âtîfete teşekkür mü yoksa ta'accüb mü etmeli" diye sordum. Muhâtabım bulunan muhterem meb'ûslardan bir zât dedi ki, "Zirâ'at Vekâleti yirmi otuz köyü havî bulunan Ankara

kazâlarına birer tane makine veriyor. Beş yüze karîb köyü ve ikiyüz bine karîb nüfûsu olan Kengiri'yı da o kazalar derecesinde tutarak bir makine göndermek lütfunda(!) bulunmuşlar. Âtîfetin bundan büyüğü ne olur?" diye cevâb verdi. Şu söze sâmi'în de gülüştü.

Ertesi günü yine aynı mahalde aynı zevâtla biraz da başkaları olduğu hâlde şundan bundan konuşurken söz vaktiyle Kengiri'da yetişmiş Ali Hâfız ismindeki meczûbun menâkıbına intikal eyledi. Merhûmun birçok ahvâlından bahs edildikten sonra hayâtımın son dakikasına kadar unutamayacağım bir hizmetini nakl ettiler. Bu da meczûb-ı merhûmun hürmet ettiği zevâtdan birisi Hicaz'a gitmiş ferâ'iz-i dîniyyeden olan tavafî ikmâl ederek avdetinde cânı bir helva istemiş. Ahbâbının gönlünün helvâ istediğini Ali Hâfız'a malûm olması üzerine hemen o zâtın hânesine mürâca'atla bir sahan helvâ yaptırdıktan sonra alıp savuşmuş. Hâne sâhibleri de Hâfız Ali'nin helvâ ile sahan götürdüğünü unutarak sahanın ga'ib olduğuna hükm etmişler. Aradan biraz eyyâmın mürûrundan sonra o zât Hicâz'dan avdet etmiş eşyâları arasında helvâ sahanı zuhûr etmiş. Keyfiyet kendisinden soruldukda, "Hicaz'da bu sahan derûnunda sıcak bir helvâ yediğini" söylediğini hikâyeye ettiler. Allâh Allâh, dedim. Ali Hâfız gibi şimdi de bir zât bulunsa da ta'tîl zamanlarında İstanbul'un ictimâ' hâlinde Ankara'nın hayât-ı safâ ve cümbüşe dalarak zavallı mülhakatı ve memleketlerini unutan vekâletlere, meb'ûslara memleketinin ihtiyâclarını hâvî mahallerinden yazılan lâyhalarını, sıcak sıcak havâ gibi yetiştirse acaba Hicaz'da helvâ zât kadar bunlar da memnûnn oluyorlar mı?

### **Kalender**

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû' makhûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa-zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin Dükkânları.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

1 Teşrîn-i Sâni 1340

Sene: 2

Sayı:37

### MÜNDERİCÂT

Ziya Gökalp / Halk Yolu

Gazi Paşamıza / Tahsin Nâhid

Yine Bir Hak / Türk Kadını

Nihâd'dan Lemân'a Mektûb / Ali Yâver

Esâret Zillettir / Mustafa Âsım

Perrân / Kerküklü M. Nedîm

Ma'ârif-i Umûmiyye Kanûnu'nun Son Şekli / Hâkimiyet-i Milliyye

Amân Yâr / M. Nedîm

Günün İzleri / Halk Yolu

Köy Mektûbu / Kalender

Kengiri Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

1 Teşrin-i Sâni 1340

Sene: 2

Sayı:37

## BÜYÜK ZİYÂ GÖKALP ÖLDÜ

Türk'ün millî mefkûre peygamberi Büyük Ziya Gökalp'in ölümü ilim ve fikir âleminde derin ve coşkun te'essürler uyandırmıştır. Bu ölüm karşısında bütün Türkiye'nin şu'ûrlu halkı ve münevver gençliği samîmî elemelerle çalkanıyor. Büyük dâhi, asırların Türk'e bahş ettiği millî bir kahramândır. Bu itibârla Ziya Gökalp'in ufûlü telâfisi güç bir ziyâ' olarak karşılanmıştır. Türk milleti daha birçok Ziyâlar yetiştirmeye çalışmalıdır.

HalkYolu, Kengiri'nin duygulu halkı ve öz yürekli gençliği nâmına üstâdîn â'ilesine ve bütün Türkçülere ta'zîyetler sunar.

[Sahife 570]

### GAZİ PAŞAMIZA

Türk'ün o karanlık bahtsız gününde  
Halâs bayrağını çeken sen idîn  
Ulu milletimle tarih önünde  
Asra hârikalar veren sen idîn

Kahraman milletin varlığı sende  
En coşkun ateşle yüceldi durdu  
Odur sana bütün azmî verende  
Böylece dehânız orduyu kurdu

Sen idîn kurulan orduda başbuğ  
Îlâhî bir vücûd gibi yükseldîn  
Türk rûhu başında elmasdan bir dağ  
Gibi parıldadı zulmeti deldi

Oradan vatana fişkırın nûrdu  
Olgun rûhumuza hayât veren  
Semâda şehidler kutluyordu  
Türk idi zaferin şevkini diren

Zincirden ölümden zulm ü vahşetden



Azminle kurtardın ey başbuğ bizi  
Kurtar artık bizi gizli haşyetden  
Mademki Hak verdi Türklüğe sizi

Hârâb yurt üstünde garip bırakma  
İsteriz hakîki hürriyet doğsun  
Nâ-ehil eliyle bizleri yakma  
Cehli istibdâdı dehanız boğsun

Bilirsin yıllarca sabâh özledik  
Küçükten sönmüştü Türk'ün kevkibi  
Bilirsin yıllarca felâh özledik  
İnledik hicrânlı bir Mecnûn gibi

Bilirsin fakirdir sükûna muhtâc  
Zincirsiz bir hayât istiyor Türk'ün  
Hürriyete giden şâhrâhı aç  
Hürriyet aşkıyla inliyor Türk'ün

Biz ki milletlerin en mazlûmuyuz  
Sînemiz kalbimiz safvetle dolu  
Beşerin günâhsız en masûmu  
Yetimler diyârı şu Anadolu

Bir diyâr gülşeni târümâr olmuş  
Dönmüş ma'mûreler hârâbezâra  
Bir diyâr göğsüne figanlar dolmuş  
Benzer vatan kızı hicrânlı yâra

**[Sahife 571]**

Bu kadar tahammüllü anavatanın  
İstibdâd rûhuna cehâlet kadar  
Arzusu da budur şehîd yatanın  
Vatanda açılsın ebedi bahâr

Hürriyet istiyor refâh istiyor  
Karnı aç bî-ârâm inleyen köylü  
Her türlü zincirden felâh istiyor  
Bu mes'ûd gayeyi bekliyor gönlü

Genç rûhlar halk için hâzır ölüme  
İstersen yaparız son bir inkılâb  
Tek refâh erişsin nazlı gülüme  
Oluruz halk için hepimiz türâb

Budur kalbimdeki canlı mefkûre  
Her gencin kalbinde var bu kaynayış  
Eğer koşmaz isek hakîki nûra  
Sarsın rûhumuzu en zâlim bir kış

Kengırı, 25 Teşrin evvel [1]330

**Tahsin Nâhid**

## **YİNE BİR HAK**

Zamân oluyor ki, insanın vicdânına dokunan bir zorba tecâvüz karşısında, asabiyetin en isyânkâr hakkın, en mukaddes kuvvetleriyle, bî-idrak ve bî-iz'ân bir kitlenin üzerine yürümeyi kanûn-ı ilâhî ve ictimâ'iyenin hukuk-ı beşeriyetin en ağır ma'nâlarını birer yıldırım şiddetiyle onların boş kafalarına indirmeyi insanî bir vazifenin mübrem îcâbâtından telakkî etmek ıztırârında kalıyoruz.

Bir hak dedik olmadı, olmadığı gibi de haksız yumruklarla tepelenmek istendi!

Nûrdan zulmete mi dedik, anlaşılamadı. O kadar anlaşılamadı ki, en evvel o makalemizi okuyan bizim efendi ağa bile, pür tehevür üzerimize yürüyerek:

–Canım sen ne bu kadar hak deyon, hukuk deyon da gazetelere yazıyon? İpekli elbisen mi yok! İşte Todorların mağazası, beğendiğinden kestir. Beşi birliklerin yoksa Dellâl Anuşmuş hatundan bir, iki, üç istediğin kadar al!

Ooof “sübhâne men-tahayyare fî-sun‘ihi'l-ukul.” Efendi ağa benim hak dediğim o değil ki! Onlar hep senin kesende, kasanda kalsın. İnsânî bir hayâtın hakk-ı tabî‘iyyesini hayvânî bir cehlin zînetlerinden daha kıymetli bilen kadınlar nazarında o ipek parçaların, o altın ziynetlerin ölülerine bile hürmeti bilen milletler

**[Sahife 572]**

gibi bir mezâr taşı kadar kıymeti olamaz. Benim dediğim ve istediğim hak küstah ve serseri nazarların ta‘arruzundan masûniyet hakkıdır. Kartallı'nın hanında bir tiyatronun haftada bir gün kadınlara tahsis edilen oyunlarda yükseklerden kartal gözleri gibi aşağı düşen kâbûs-ı enzârdan şikâyet ederken; Hindelli hanına nakl eden bu tiyatronun kadınlara mahsûs oyunun da bu tecâvüzden kurtulduk zan ediyorduk. Tarz-ı inşâsı itibârıyla –yoksuzluktan– bunu evvelkine tercih ederken büyük kapının hâricen salondaki nârdumânla çıkılan küçük kapılı odadan bakan çirkin, mülevves, hırsız ve serseri gözleri düşünememiştik. İşte hak dediğim budur efendi ağa! Bunu sen anlamazsan, hancı anlamazsa, oyuncu farkına varmazsa işimiz memleketin ictimâ‘î ve idârî hukuk ve âsâyişi ile alâkadâr zâbıta me’mûruna kaldı.

Hanım siz beyleriniz, efendileriniz, ağalarınız, me’mûrunuz, tüccârınız, me’mûr ve askeriniz tiyatroda sarhoş olunuz, birbirinizi posta edîniz ne yaparsanız yapınız! Bari bize, bizim bu masûm hakkımıza dokunmayınız efendiler, ağalar!

Kengiri, [1]340

**Türk Kadını**

**NIHÂD'DAN LEMÂN'A MEKTÛB**

Lemâncığım,

Şimdi neredeyim bilir misin, nerede olduğumu yazsam sakın üzülme, hiç müte’essir olma!

Âh! Cesâret edemiyorum. Korkarım ki, günlerce ağlayacak, üzüleceksin. Beni te’min edecek olursan nerede olduğumu yazarım. Yoksa heyhat!

Neyse dayanamadım. İşte yazıyorum: Beyaz oldukça geniş bir odadayım. Beyaz bir yatak içinde gözlerim alçak tavana dalmış, senin câzib hayâlinle hasbihal ediyorum. Burada her şey beyazdır. Gelenler beyaza bürünmüş, şen mahlûklardır, acaba burasını ne sanıyorsunuz, rü’yâ nakletmiyorum, hakîkati anlatıyorum. Burası hastahânedir. Yatanlar

Afyon Muhârebesi'nde yaralanmış zâbitlerdir. Ben de Afyon'un istirdâdı dakikasında boğazımdan yaralandım. Boğazımdan dedim, korktunuz mu? Merak etmeyiniz, tehlikeli değildir. Doktorlar bana te'mînât veriyorlar. Yaram asla merak edilecek bir şey değil.

Nasıl yaralandığımı anlatayım: Ağustos'un yirmi yedinci gecesı idi. Evvelce almış olduğumuz düşmanın bir tabur karargâhında son emre muntazırdık. Kahraman askerlerimizin çarıkları ezilen, mahv olan düşmanın lâşeleri içindeyiz. Bunlar vatanın "harîm-i

### [Sahife 573]

ismetinde mahv edilen Yunan sürüleri idi. Ay kanlı, dumanlı ufukta ince ince iniyor. Muhitimiz tamâmıyla kararmaya yüz tutuyordu. Bu sırada idi ki, ta'arruz emri bütün kıtâ'ata verilmiş şehâmetle dizilen kahramanlar ileriye atılmaya müheyyâ idi. Düşman "Çekil" tepede kudurmuş canavarlar gibi uluyor, korkusundan ne yapacağını şaşırılmışdı. Bu tepe üç kat tel örgüsüyle çevrilmiş yüksek bir yerdi. Biz buraya çıkacak, hâ'inleri tepeleyecektik. Üç sıra üzerinde ta'arruza geçtik. Tel örgüsüne yaklaştık. Düşman artık makineli tüfenk piyâde ateşlerini yağdırıyor, cehennemi bir ateş içinde mütemâdiyen ilerliyorduk. Gecenin sükûnet ve vahşeti içinde ejderha gibi ıslık çalan mermiler sağa, sola, önümüze düşüyor bu ateş demir kasırgası içinde ölüm bile gelmiyordu. Bu sırada her şeyi unutmuşum. Senin hayâlin âdetâ bir melek gibi beni teşyî'i ediyor. Zafer sâhasında kollarıma çelik kanatlar takıyor, mütemâdiyen ileriye sıçırıyordum.

En ziyâde düşündüğüm sen, sana vermiş olduğum va'atlerdi. O va'atleri hatırlayabildin mi? Hanya muzafferin İzmir'e girdiğimizde sana zafer mektûblarını göndermeye söz vermiştim. İşte Yunan ve bu ölüm dakikalarında Azrâ'illerle pençeleşirken, o sözleri unutmuycordum. Unutmak kabil miydi? Asla. Zaten gayemiz emelimiz, uhdemiz, peymânımız o değil miydi?

Son bir sıçrama ile tel örgüsünün önüne gelmiştik. Tam bu sırada patlayan bomba parçalarından biri boğazıma çarptı. Barut, zehirli gazla tıkanmış olan hançeremden müthiş bir acılık duycordum. Kan, kan damarımdan fişkırıyor. Gittikçe baygınlık vücûdumu sarıyordu. Artık kendimden geçmiş, yalnız iki kuvvetli elin belimden tuttuğunu his ettim. Bir sâ'at sonra bir sedye üzerinde kendimi buldum. Mezara mı götürülüyorum, bilemiycorum. Derhal sordum: "Beni nereye götürüycorsunuz?" Sesinden tanıdığım bir sıhhiye neferi:

–Efendim, sıhhiye kademesine, işte vardık, dedi. Bir de içinde birkaç yaralı ile meşgul tabur doktorunu gördüm. Hemen bir i'tinâ ile yaram sarıldı. Bu ameliyât bittikten sonra şafak atmış, silâh, bomba sesleri cephede yükseliyordu.

–Bu şafak Türk'ün kurtuluş şafağı, büyük zaferin peyki idi.

İlk Tadrîsât Müfettişlerinden

**Ali Yâver**

**[Sahife 574]**

**ESÂRET ZİLLETTİR**

**Geçen Nüşadan Mâ-bâ'd**

Brosi Viregamato, İskatas çetesi “Yoro mukaddesâtını.... Gedikem... Venek çete” küfürleriyle başım, sırtım, kollarım neresi rast gelirse kılıçların biri inip biri kalkıyor. Her sâniye ölüme takarrüb ediyordum, artık hiçbir şey düşünemiyordum. Nerede, ne vaz'iyette bulunduğumu, ne olduğumu, nereye götürüldüğümü, ne olacağımı hiç hiçbir şey muhâkeme edemiyor. His ettiğim bir şey varsa o da şehit edileceğimdi. Fakat nerede ve ne zamân, bilmiyorum.

Bir dere içerisinde gidiyoruz. Muhâfızlarım birden bire durdular. Üç tanesi hayvândan atladı. Üzerime atıldılar. Vurdukları yumruklarla ağızımdan burnumdan kan geldiğinin farkındayım.

Üzerimde ne varsa aldılar, fotinlerimi, ketirlerimi bile soydular. Bunlar asker değil, âdî bir hırsız, bir cânî çetesi idiler!

Ölümüm dakikasının hulûl ettiğini anlıyordum. Gençliğim, hayâtım, ebeveynim, â'ilem, vatan ve milletim bütün mukaddesâtım şimşek sür'atiyle mefkûremden bir resm-i geçit yaptı. Evet, beni öldürecekler fakat korkmuyorum, zerre kadar titremiyorum. Esâsen ölmek için gelmemiş miydim? Ölmek için muhârebe etmiyor mu idim? Hayâtım milletimin değil mi idi? İşte o mukaddes gaye uğrunda şehit oluyordum.

Oraya kadar kaç dakika ve ne kadar sürüklendiğimi bilmiyorum. Çektiğim işkence, tahkir, küfürler, kılıç, yumruk dayakları ölmek arzularımı teşdîd ediyordu. Cenâb-ı Hak'dan hemen rûhumun kabzını istirham ediyordum.

Soyma ameliyesi bitti. Üzerimden aldıklarını –cüzdan, sâ‘at, sigara kutusu, mendil fotin vesâ‘ire– aralarında taksim ettiler. Kaba bir sesle karşımda elindeki kılıcı sallayan cânîlerden birisi Türkçe olarak bağırdı:

–Mel‘un çete seni cennete göndereceğiz. Orada Kemal askerlerine zâbitlik edersin!

O zamân muhâfızlarımın yerli Rumlardan, sevgili vatandaşlarımızdan (!), binlerce seneden beri en büyük şefkatlerle koynumuzda beslediğimiz alçaklar, hâ‘inlerden olduğunu anladım.

–Evet beni öldürün fakat Türk milleti benim gibi daha binlerce zâbit yetiştirir.

diye haykırdım. Aralarında müte‘addid def‘alar geçen “Kopsi” kelimesi bana öleceğimi, daha esîr olduğum sâniyede anlatmıştı, başka neden çekinecektim?

“Bak köpek hâlâ söyleniyor, gebertin” sadâlarıyla kılıçlar havalandı, başımda patlayan müthiş bir darbe ile yere yuvarlandım. Bir kelime-i şehâdetle kendimden geçtim.

**Mustafa Âsım**

[Sahife 575]

**PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**7**

Mâliye Nezâreti'ndeki Hamza Beyinki... Az buçuk tahsil görmüş olaydı. Doğrusu ihmâl edilecek kız değildi. Fakat câhil mi câhil! Bu da erkân-ı harblerin Pâkize'si. Gerçi bu da fenâ değil, güzel, tahsili de yerinde fakat o da tuhaf bir kız, yirmi beşinde olduğu hâlde mahalle mektebine giden çocuklar gibi nefersiz bir yere adım atmaz. Meliha Hanım bundan sonra adlarını okuduğu kızların kiminin burunlarından, kiminin göz ve dudaklarından şikâyet ede ede yirminciyi bitirdi ve bu tenkîd ile Hilmi Bey'i bir sâ‘at işgal etti. Nihâyet “Perrân”ın bunların umûmuna mecrûh olduğunu iddi‘â ile dedi ki:

–Aman Bey! On sene evvel sizin gördüğünüz o mini mini “Perrân” şimdi bir güzellik numûnesidir.

Hilmi Bey Meliha Hanım'ın gözüne dikkat ederek güldü ve:

–Şuna “Venüs” de de tavsif tamâm olsun, dedim. İlâhî kadınlar, eşyâyı ve insanları intihâb ettiğiniz zamân yirmi de on dokuzunun en ince kusûruyla red eder, birini de hayâlî bir güzelliğe kabul edersiniz.

–Kemal-i ciddiyetle söylüyorum ki, bu böyledir ve bunu siz de göreceksiniz.

–Peki, o hâlde kârâr?

–Perrân da hemen yarın sabah Ali Fâzıl Bey'in refikasıyla gidip Sâdık Bey nâmına “Perrân” a nâmzed olacağız.

–Allâh hayırlı muvaffakiyetler versin.

–Meliha Hanım'ın tanzim etiği liste mücebince akşamki intihâb mes'elesini, ertesi sabâh Hilmi Beyle Ali Fâzıl Bey selâmlık cihetinde görüşüp konuşurlarken içeride Behice ve Meliha Hanımlar ciddî bir vaz'iyetle “Perrân” dan bahs ediyorlar. Behice Hanım'ın bütün benliği kulak kesilmiş, Meliha Hanım'ı dînliyordu:

–Hem bu â'ileyi yirmi senedir tanıyoruz, a! “Perrân” pederi merhûm İsmâil Şevki Bey'i sizin beyefendi de tanıyormuş. Sonra Perrân bir melek kadar güzel, tahsilli, el işi, çalgısı hâsılı her şeyi mükemmel, doğrusu Sâdık Bey'i bu kız bahtiyâr edebilir!

Meliha Hanım'ın Ali Fâzıl Bey â'ilesine ve bu

### [Sahife 576]

münâsebetle de Sâdık'a karşı samîmîyetle dolu olan kalbinin en temiz bir sadâsını söyleyen sözleriyle Behice Hanım'ın sîmâsındaki ciddiyet sisleri dağıldı ve o sisler altından kardeş samîmîyeti kadar tatlı bir tebessümle Sâdık'ın sa'âdeti güneşinin nûrları gözükte.

Behice Hanım sordu?

–O hâlde ne zamân gidip göreceğiz?

–Arzu ederseniz hemen bugün.

–Öyle öyle hemen bugün.

–Behice Hanım'ın kızı Hayrû'n-nisâ ol altı yaşının verdiği bir gurûrla ayağa kalktı:

–Bensiz olur mu anne? Sizden evvel ben görüp beğenmeliyim ve dayı beyime ben müjdesini vermeliyim,

dedi. Behice Hanım hazırlandığı zamân Hayrû'n-nisâ kendi odasında bütün elbise takımlarını birer birer gözden geçirdi. Onlardan en ağır ve en son dikilmiş bir kat giyindi. Dayısı için

göreceği kızla müsâbakaya çıkacak bir ihtimâmla tuvaletini bitirdi. Odada ve endâm âyinesinin karşısında bir iki dolaştıktan sonra çıktı. Annesine ve Meliha Hanımlara:

–Şimdi buyurunuz, dedi. Bir sâ‘at sonra Kuzguncuk'da idiler. Merhûm İsmâil Şevki Bey'in yalısı kapısına geldikleri zamân Perrân pencereden onları gördü. Bugün tesâdüf Perrân'ı, penbe ipeklerle süslemiş ve onlara takdîm etmişti. Perrân Meliha Hanım'ı görünce seslendi:

–Misafir misafir, Meliha Hanım teyzemin buraya kadar geleceğini hiç düşünür müydünüz?

Perrân bahçede misâfirleri karşıladı. Behice Hanımla kızı Hayrü'n-nisâ, Perrân'ı görünce Meliha Hanım'ın intihâbını takdîr ettiler. Hele Hayrü'n-nisâ, Perrân'ı o kadar beğendi ve o kadar sevdi ki, az kaldı ona sarılacaktı.

Annesiyle Meliha Hanım'a yakın gelerek:

–Çok yaşayın Meliha Hanım Efendi teyze, cidden sizi takdîr ve dayı beyimi tebrik ederim. Bakınız Perrân Hanım şu yeşil çimenler arasında bir lâle çiçeği kadar güzel değil mi?

Meliha Hanım samîmî bir gurûrun taşan sürûruyla:

–Aman Hayrü'n-nisâ Hanım! Onu bir lâleye benzetme, sonra dayı beyinin dudaklarını yakarsın. Annesi Meliha Hanım, küçük kızlar hatta zavallı büyük anneleri bile Meliha Hanım'ı istikbâl etmişlerdi.

Meliha Hanım Behice Hanımla kızı Hayrü'n-nisâ'yı salonda onlara takdîm etti:

– ... Meb‘ûsu Ali Fâzıl Bey'in refikası Behice Hanım Efendi, kerimesi Hayrü'n-nisâ Hanım!

Daha neş'eli bir ifâde ile:

–Perrân Hanım, misâfirin Hayrü'n-nisâ Hanım seni neye benzetti biliyor musun? Lâle çiçeğine. Sen o kadar yakıcı mısın?

Perrân dudaklarını ısırarak:

**[Sahife 577]**



–Teşekkür ederim Hayrû'n-nisâ Hanım. Beni bir çiçek gibi gören sizin o güzel gözlerinizdir.

Meliha Hanım on beş yirmi senelik bir hukukun verdiği teklifsiz bir hakk-ı ifâde ile Perrân'a hitâb etti.

–Asrî iki genç hanımlar yan yana geldiniz mi etrafınızdakileri unutuyorsunuz. Bu güzel teşbihleri, bu parlak ve ma'nîdâr cümleleri hep birbirinize ve bir günde mi sarf edeceksiniz?

Perrân Meliha Hanım'a çok halkı bir cevâb verdi:

–Beş altı senede bu yalıya bir kere ve ancak bugün teşrif buyurdunuz ve teşekkür ederiz ki, bu münasebetle de Behice Hanım Efendi ve Hayrû'n-nisâ Hanım gibi iki muhterem misâfir de bize kazandırdınız. Bir daha kim bilir ne zaman teşrif buyurulacak. Onun için bu güzel fırsattan istifâde etmek istiyorum.

Behice Hanım bugünün sebab-i ziyâretini anlatmak maksadıyla:

–Bir daha ne zamân mı? Bana kalırsa bundan sonra belki her gün, fakat korkarım ki, o zamân da o kadar sıkı ziyaretimden usanırsın. Hem siz Hayrû'n-nisâ Hanımla ilk görüştüğünüz hâlde bizi unuttur gibi oldunuz, ya o zamân!

–O zamân ne zamândır efendim?

–Ali Fâzıl Bey â'ilesi arasına karıştığınız zamân.

Perrân Meliha Hanım'ın bu cinâslı sözleri karşısında sıkılır gibi oldu. Meliha Hanım sözün mecrâsını değiştirmek fikriyle:

–Ne ise, hanım hayırlısıyla bunu da o zamân düşünürüz. Fakat biz de sizin gibi fırsatı kaçırmamaya çalışsak bir iki parça çalgı dînlemek isteriz, değil mi Behice Hanım Efendi!

–Filhakika öyle efendim. Perrân Hanım'a zahmet olmazsa.

Perrân sandalyesinden sıçrar gibi bir sür'atle ayağa kalkarak:

–Piyano mu sine-kemân mı, hangisini tercih edersiniz efendim?

–Çalgının intihâbını da Hayrû'n-nisâ Hanım'a terk ediyoruz.

–Teşekkür ederim efendim, bana kalırsa piyano, çünkü ben de ona çalışıyorum.

Perrân piyanonun kapağını kaldırdı. Parmaklarının beyaz kemikleri üzerindeki darbelerinden aks eden alafranga nağmeler, en ziyâde Hayrû'n-nisâ'yı mütehassis ediyordu. Onun genç ve mütehassis rûhu, nağmelerin ihtizârıyla titrerken, gözlerine bir ilkbahâr seherinin sisleri, dudaklarına bir ra'ş-e-i tehassür ârız oluyor gibiydi. Perrân çaldıkça buna dikkat ediyordu. Perrân'ın parmakları altından etrâfına dağılan sadâ-yı füsûnkâr mı idi? Yoksa Hayrû'n-nisâ' o tarafında

### [Sahife 578]

rûhu mu her hangi bir te'sir ile yaralıydı. İşte bu rûhî mu'ammâyı anlamak istiyordu. Çaldığı parçayı bitirdikten sonra Hayrû'n-nisâ'ya hitâb etti:

–Hakîkaten piyano size çok te'sir ediyor. Yani çok seviyorsunuz. Bu merakla çalışırsanız mükemmel bir piyanist olursunuz. Kimden ders alıyorsunuz Hayrû'n-nisâ Hanım?

–Madam Vozil Despina'dan. Bunun babası İtalyan, anası Rumdur. Babası piyanoyu daha fevka'l-âde çalarmış.

Meliha ve Behice Hanımlar piyanonun bu gürültülü parçasından hiç de hoşlanmamış gibi bir hareketle birbirine baktılar. Ve sonra Meliha Hanım eline masa üstündeki sine-kemanı işâret ederek:

–Vakit ga'ib ediyoruz. Vakit Hayrû'n-nisâ Hanım bizim de sevdiğimiz var. Haydi bakalım Perrân Hanım sine-keman, sine-keman!

Mâ-bâ'dı var.

### MA'ÂRİF-İ UMÛMİYE KANÛN LÂYİHASI'NIN SON ŞEKLİ

Ma'ârif Vekâleti İstanbul'da ihzâr edilen lâyihayı bazı ta'dilâtdan sonra Başvekâlete sevk etmiştir.

Ma'ârif Vekâleti'nin İstanbul'da bir Hey'et-i İlmiye tarafından ihzâr edilen Ma'ârif-i Umûmiye Kanûnu Lâyihası'nın tedkik ve intâc ettiği malûmdur. Vekâlet Vâsıf Bey'in riyâsetinde toplanan Müdîrler Encümeninde lâyihayı arîz ü amîk tedkik ettikten sonra bazı mevâddında ta'dilât icrâ etmiştir.

Kanûniyeti teklif edilmek üzere Başvekâlete sevk edilen bu mühim lâyihanın elde ettiğimiz bir sûreti bervech-i âtîdir:

1. Türkiye'de mevcûd resmî ve husûsî bi'l-umûm terbiye mü'esseselerinin emr-i idâresi veya nezâret-i mürâkabesi Ma'ârif Vekâleti'ne mevdû'dur. Diğer vekâletler kendi hidemât-ı muhtelifesi için muhtaç olduğu me'mûrları yetiştirmek üzere orta ve yüksek derecelerde mektebler açabilir. Bu mektebler Ma'ârif Vekâleti'nin murakabesine tâbî' olmadığı gibi bunların ta'limâtname ve programları da Ma'ârif Vekâleti tarafından tedkik ve tasdik olunur.

2. Ma'ârif Vekâleti'nin merkezî teşkîlatı,

**[Sahife 579]**

Müsteşârlık, Yüksek Tadrîsât, Orta Tadrîsât, İlk Tadrîsât, Meslekî Tadrîsât, Müdüriyyet-i Umûmiyyeleri, Husûsî Tadrîsât, Hars ve Âsâr-ı Atîka, İhsâ'ıyyât, Hifzû's-sihha, Muhâsebe, Me'mûriyyet, İnşâ'at, Kalem-i Mahsûs Müdüriyyetleri, Te'lîf ve Tercüme ve Hey'et-i Teftişîyye Riyâsetleri ve Hey'et-i İlmiyye'den mürekkebtir.

3. Hey'et-i İlmiyye Ma'ârif Vekâleti'nin en büyük Meclis-i ilmîsidir. Hey'et-i İlmiyye'nin birinci re'îsi ma'ârif vekili, ikinci re'îsleri dârü'l-fünûn emînleridir. Hey'et-i İlmiyye âtîdeki a'zâdan mürekkebtir olarak teşekkül eder:

1- Tadrîsât Müdîr-i Umûmiyyeleri

2- Ma'ârif Emînleri.

3- Dârü'l-fünûnun muhtelif fakültelerinin her birinden fakültece intihâb olunacak ikişer müderris veya mu'allim.

4- Hey'et-i Teftişîyye'den vekâletçe müntehab üç zât.

5- Te'lîf ve Tercüme Hey'eti.

6- Yüksek Mekteblerin her biri tarafından müntehab birer mu'allim.

7- Müze Müdîrleri

8- Liseler ve mu'allim vekâletlerinden vekâletçe müntehab altı zât.

9- İlk mektebler müdür ve mu'allimleriyle ilk tadrîsât müfettişleri miyânından vekâletçe müntehab altı zât.

10- Meslek mektepleri miyanında vekâletçe müntehab üç zât.

11- Vilâyet ilk tadrîsât müdîrleri miyânından vekâletçe müntehab üç zât.

12- Akademi a'zâsı tarafından müntehab altı zât.

13- Ma'ârif Vekâleti'nin erbâb-ı ihtisâs miyânından tefrik ve intihâb edeceği beş zât.

Madde 4: Hey'et-i İlmiyye senede bir def'a âdiyen ve ma'ârif vekilinin daveti üzerine sûret-i fevka'l-âdede in'ikad eder. Hey'etin ictimâ'-ı âdî müddeti a'zamî bir aydır. Müddet-i ictimâ'î için a'zâya münâsib tahsîsât verilir.

Madde 5: Hey'et-i İlmiyye'nin tadrîsâta ve terbiyeye â'id olmak üzere sülûsân ekseriyetle vereceği kararları Ma'ârif Vekâleti tatbîk etmekle mükelleftir.

Madde 6: Hey'et-i İlmiyye'nin ale'l-umûm müdürîyetlerin vazife ve selâhiyetleri ve dâhilî teşkîlâtı hey'et-i vekile kararına iktiran eden bir ta'limatnâme ile tayîn eder.

Madde 7: Türkiye ma'ârif nokta-i nazarından müte'addid mıntikalara ayrılır. Mıntıkların tefrikinde vilâyetlerin coğrafi vaz'iyetleri, irfan nokta-i nazarından hâ'iz oldukları kesâfet ve emr-i teftişte matlûb olan sür'at ve suhûlet nazar-ı dikkate alınır. Mıntıkların tefriki ve hudûdların tayîn ve tebdîli Ma'ârif Vekâleti'ne â'ididir.

Madde 8: Her mıntika merkezinde o mıntika dâhilindeki yüksek mekteblerden mâ'adâ bi'l-umûm

### [Sahife 580]

ma'ârif mü'essese ve uzuvlarının mercî'i olmak üzere bir ma'ârif emîni bulunur. Ma'ârif emînleri doğrudan doğruya Ma'ârif Vekâleti'ne merbût ve münhasıran vekilin emrine tâbi'dirler. Ma'ârif emînleri meslek-i ma'ârifin idârî ve ilmî yüksek hizmetlerinde îfâyı vazife eden ve etmiş bulunan zevât miyanından intihab ve me'mûriyetleri tasdik-i âlî ile icrâ edilir.

Madde 9: Ma'ârif emînlerinin ma'iyetinde mıntika müfettişleri ve tanzim edilecek ta'limatnâmeye tevfikân lüzûmu kadar me'mûr bulunur. Mıntika müfettişleri raporlarının bir sûretini Ma'ârif Vekâleti'ne verirler.

Madde 10: Her vilâyette bir "İlk Tadrîsât" müdürü bulunacaktır.

Madde 11: Her mıntika merkezinden emînin riyâseti altında bir Mıntika-i Ma'ârif Meclisi ve her vilâyet merkezinde vâlinin riyâseti altında bir Ma'ârif Meclisi bulunur. İlk tadrîsât müdürü bu meclisin re'îs-i sânisidir.

Madde 12: Her vilâyette ilk tadrîsât müdürîyetine merbût kâfi miktarda ilk tadrîsât müfettişleri bulunur. İlk tadrîsât müfettişleri raporlarının bir sûretini mıntika emînine verir.

Madde 13: İlk tadrîsât müfettişleri ilk kız veya erkek mu'allim mektepleri me'zûnları arasından ve lâ-akal sekiz sene ilk mektebler müdür veya mu'allimliklerinde hüsn-i hidmeti görülmüş olanlardan intihâb olunur.

Madde 14: İlk tadrîsât müfettişleri ilk tadrîsât müdürünün inhâsıyla ma'ârif emîni tarafından tayîn olunur.

Madde 15: Ma'ârif emînlerinin, ilk tadrîsât emînlerinin ve müfettişlerinin ve ma'ârif meclislerinin vaza'if ve tarz-ı teşekkül ve intihâbları hey'et-i vekîle kararına iktirân eden bir ta'lîmât-nâme ile tayîn olunur.

Madde 16: Türkiye de ilk tahsil mecbûrî ve umûmî mekteblerde meccânîdir.

Madde 17: On üç yaşına kadar Türk tâbî'iyetindeki çocukların Türkiye dâhilindeki ecnebi mekteblere devâmı memnû'dur.

Madde 18: İlk tadrîsât mektepleri umûmî veya husûsîdir. Umûmî mektebler hükûmet tarafından te'sîs ve masârıfı Muvâzene-i Umûmiyye ile İdare-i Husûsiye bütcelerinden tesviye edilen ve Ma'ârif Vekâleti'ne merbût bulunan mekteblerdir. Husûsî mektebler ta'lîmât-nâmeyle tevfikân ferdler, belediyeler, cem'iyetler ve şirketler tarafından te'sîs ve idâre edilen mekteblerdir. Bu mektebler vekâletin dâimî teftiş ve murâkabesine tâbi'dir.

Madde 19: İlk tadrîsâta dâhil olan mü'esseseler, ana mektepleri, ilk mektebler, itmâm mektepleriyle halk sınıflarıdır. Ana mektepleri yaşları dörtten yediye kadar çocukların inkişâfına hizmet eden terbiyevî mü'esseselerdir. İlk mektebler yedi yaşını ikmâl etmiş olan her çocuğun inkişâfı için muktazi terbiye vâsıtalarını te'mîn

#### [Sahife 581]

eden beş senelik mekteblerdir. İtmâm mektepleri ikmâl eden çocukları, küçük san'at ve mesleklere ihzâr eden mekteblerdir. Halk sınıfları sinleri ilk tahsil devrini geçirmiş olanların tahsillerini te'mîn için açılan sınıflardır.

Madde 20: Gayr-i tabî'î "anormal" çocuklarla sağır, dilsiz ve körler için ayrı sınıflar ve mü'esseseler açılır.

Madde 21: Ma'ârif Vekâleti tensîb ettiği yerlerde ilk tadrîsâta â'id mektepleri leylî olarak te'sîs eder.

Madde 22: İlk tadrîsât mektepleri müdür ve mu'allimleri vilâyet ilk tadrîsât müdürünün inhâsı üzerine muntika ma'ârif emîni tarafından tayîn olunur. Azilleri kanun-ı mahsûsa tâbî'dir.

Madde 23: İlk tadrîsât mekteblerinin müdür ve mu'allimleriyle ilk tadrîsât müfettişlerinin maâşları harc-ı râhları ve devr-i teftiş masrafları Muvâzene-i Umûmiyye'den tesviye olunur.

Madde 24: İlk tadrîsât mekteplerine â'id binâların inşâ ve ta'mîr masârifî, îcâr bedelleri, mahrûkat ve tenvîrâtı ve mefrûşâtı, müteferrika ve kırtasiye masârifî, ders levâzımının mübâya'ası ta'mîr ve tecdîd masârifî ilk tadrîsât ve mekteplerine â'id diğer müteferrika, masarifât İdâre-i Husûsiyelerce tesviye edilir.

Madde 25: İlk tadrîsât mu'allimlerine hukuk ve vezâ'ifi ayrıca bir kanun ile tayîn edilir.

Madde 26: Orta tahsil mü'esseseleri, orta mektebler liselerle ilk mu'allim mekteblerinden ve orta dereceli meslek mekteblerinden ibarettir.

Madde 27: Liselerin gayesi dârü'l-fünûn ve yüksek tahsil mekteplerine talebe yetiştirmektir.

Madde 28: Lise ve mu'allim mekteblerinin maâş ve masrafları Muvâzene-i Umûmiyye'den tesviye edilir. Diğer orta mekteblerin maâş ve masrafları Muvâzene-i Umûmiyye'den ve Ma'ârif Vekâletince musaddak plan mücebince inşâ edilecek binâlarının masrafları İdâre-i Husûsiyelerce tesviye olunur.

Madde 29: Orta tadrîsât mu'allimlerinin sûret-i tayîn ve azilleri hukuk ve vezâ'ifi orta tadrîsât kanûnuna tâbî'dir.

Madde 30: Yüksek tadrîsât mü'esseseleri lise tahsili fevkinde tadrîsât yapan mekteblerdir.

Madde 31: Yüksek tadrîsât mekteplerine ancak lise me'zûnları kabul olunur.

Madde 32: Yüksek tadrîsât mekteblerinin maâş ve masrafları Muvâzene-i Umûmiyye'den verilir.

Madde 33: Yüksek tadrîsât mekteblerinin müdür ve mu'allimlerine hukuk ve vezâ'ifi ayrıca bir kanûna tâbi'dir.

Madde 34: Sanâyi'-i Nefise Mektebi, resim, mimari, heykeltıraş, resim tezyîni şû'belerini ve mütehasıs resim mu'allimi yetiştirmeye mahsûs bir kısmı hâvîdir. Hat ve tezhîb şû'belerini muhtevî olan Medresetü'l-hattâtîn, Sanâyi'-i Nefise Mektebine merbûtdur.

**[Sahife 582]**

Madde 35: Türk tâbi'iyetini hâ'i efrâd, cem'iyet ve şirketlerle belediyeler ta'limât-nâme-i mahsûs ahkâmına tevfikân husûsî mekteb açabilirler.

Madde 36: Ecnebi cem'iyet, şirket ve ferdler yeniden mekteb açamazlar.

Madde 37: Dârü'l-fünûn ve müteşekkil olduğu fakülteler kanun-ı mahsûs mücebince şahsiyyet-i hâkimiyeyi hâ'iz birer mü'essesedir.

Madde 38: Hars Teşkilâtı, Türkiye dâhilinde millî ve insanî harsa müte'allik âsârı cem', muhâfaza ve neşr eden mü'esseselerden müteşekkildir. Bu mü'esseseler:

Millî Etnografya, Millî Âsâr-ı Nefise, Millî Âsâr-ı Tarihiyye, Millî Hazîne-i Evrak, Türkiyat Enstitüsü, Âsâr-ı Âtîka Müzelerinden ibârettir.

Madde 39: Bütün hars mü'essesâtı Ma'ârif Vekâleti'ne merbût Hars ve Âsâr-ı Âtîka Müdüriyyet-i Umûmiyyesi tarafından idâre olunur. Bu müdüriyyet-i umûmiye şahsiyyet-i hâkimiyeyi hâ'izdir.

Madde 40: Konservaturvar mûsikî ve tiyatro mekteblerinden mürekkebtir. Her birinin ayrı müdürü ve meclis-i mu'allimîni vardır. Müdürler â'id olduğu meclis-i mu'allimînin inhâsı ve Ma'ârif Vekâleti'nin tasdiki ile tayîn edilir.

Madde 41: Türkiye'de akademiler teşkil olunacaktır.

Madde 42: Akademiler Dârü'l-fünûn bulunan şehirde te'sîs edilir.

Madde 43: Akademiler Ulûm-ı Ma'neviyye ve İctimâ'iyye, Ulûm-ı Tabî'iyye ve Riyâziyye, Sanâyi'-i Nefise Akademilerine tefrîk olunur.

Madde 44: Akademi bidâyetde şu sûretle teşekkül edecektir: Dârü'l-fünûn medreselerinden müntehab beş müderris ile mekâtib-i âliyye mu'allim meclisleri tarafından

müntehab ikişer mu‘allim ve hars teşkilâtına dâ’ir diğerk mü’esseselerden intihâb edilecek birer kişiden erbâb-ı ilim miyânından ma‘ârif vekâletince müntehab on kişiden mürekkebe bir intihâb meclisi dârü'l-fünûn emîninin riyâsetinde bi'l-ictimâ‘ sülûsân ekseriyetle on iki akademi a‘zâsı intihâb eder.

Madde 45: Akademi bu sûretle teşekkül ettikten sonra lüzûm gördüğü takdirde a‘zâsını yirmi beşi tecâvüz etmemek şartıyla ve sülûsân ekseriyet kârârıyla tezyîd edebilir.

Madde 46: Yeni a‘zâ intihâbı akademinin sülûsân ekseriyetle icrâ edilir.

Madde 47: Akademiye a‘zâ olabilmek:

1. Sinnen otuz beşten dîn, altmış beşten efzûn olmamak.
2. Tedrîsâtıyla ve âsâr-ı ilmiyyesiyle ma‘rûf ve müştahir olmak.
3. Hüsn-i sît sâhibi bulunmak.
4. Bir lisân-ı ecnebîye vâkıf olmak lâzımdır.

Madde 48: İşbu kanûn neşri tarihinden mu‘teberdir.

Madde 49: Bu kanûnun icrâ-yı ahkâmına Ma‘ârif Vekîli me’mûrdur.

(Hâkimiyet-i Milliye)

**[Sahife 583]**

**AMÂN YÂR**

Ey dîde-i hüznümde olan şevk-i cihân yâr  
Ben hasret-i hüsnünle biterken bu cihânda  
Sen kande gezersin güzelim gözleri kanda  
Gel ömr-i ha‘zân dîdeme bul çâre amân yâr

Bir gamzeni ben şâhid-i aşkım diye sandım  
Rûhundaki esrâra neden bilmem inandım  
Yandım o zamân âteş-i hicrân ile yandım  
Ömrüm geçiyor hasret-i hüsnünle inan yâr



Her cilve ki bağlandı gönül zevk-i emelle  
Ferdâ-yı emel olmada bir âteş-i nîrân  
Vuslat der iken vermedesin(?) düzeh-i hicrân  
Ey rişde-i ümidi bu zulmünle kıran yâr

Bilsen ne kadar teşne bıraktın beni gittin  
İşte sana bir bûse dedîn merhamet ettin  
Bir bûse fakat rûhumu ateşlere attın  
Ey her gece ağyârı nüvâzişle saran yâr

Bir bûse mi aşkın nüvesi söyle vefâsız  
Dil hastasıdır vuslatının yaralı sensiz  
Ölsem bunu yaz seng-i mezârımda amansız  
Aşkınla geçen ömrüme bin kere ziyân yâr  
Kengırı [1]340

**Kerküklü M. Nedîm**

**[Sahife 584]**

## **GÜNÜN İZLERİ**

Kengırı İlk Tedrîsât Müfettişliği'ne Ankara Dârü'l-mu'allimîn'in yetiştirdiği çalışkan gençlerden Ziyâ Bey tayîn edilerek vazîfeye başlamıştır. Genç müfettişimize muvaffakiyetler temenni ederiz.

Memleketimizin yetiştirdiği kıymetli doktorlardan Türkiye'nin yegâne operatörü bulunan Ka'im-i makam Rıfkı Bey Efendi hemşehrimiz me'zûnen Kengırı'yı teşrîf buyurmuştur. Âzîz ve muhterem doktorumuza arz-ı hoş-âmedî eyleriz.

Cumhuriyet'in sene-i devriyesine müsâdif 29 Teşrin-i Evvel Çarşamba günü kız ve erkek mektebelerinin iştirâkıyla hükûmet önünde büyük bir tezâhürât yapılmış gece fener alayı tertib edilerek bu büyük gün müstesnâ bir şekilde tes'îd edilmiştir.

Mu'allimler Birliği Hey'et-i İdâresi Birlik ve Tasarruf Sandığı Teşkilâtını itmâm ve ikmâl etmek üzere mütemâdiyen çalışmaktadır. On beş Teşrîn-i Sâni'den itibâren İmâret Medresesi'nde halk ve çırak mektepleri açacaktır.

Himâye-i Etfal Cem'iyeti'nin kadın ve erkeklere mahsûs olarak verdirdiği müsâmere büyük bir muvaffakiyetle yapılmıştır. Cem'iyetin ikinci bir müsâmere tertibine daha hazırlandığı müstahberdir.

Zirâ'at Bank Kâtiplerinden ve memleketimizin münevver gençlerinden Sâmî Bey'in bu hafta nikâh cem'iyeti yapılmıştır. Arkadaşımıza sa'âdetler temenni ederiz.

Pek çok köylerde yeniden mekteb inşâsına başlanmıştır. Orta nâhiyesi mektebiyle Gümerdiğın ve Mart karyesi mekteblerinin ikmâl edilmek üzere olduğu haber alınmıştır.

Tuht nâhiyesi Merkez Başmuallimliği'ne Ankara Dârü'l-mu'allimîn me'zûnlarından Halîm Efendi tayîn edilmiştir.

Kengırı merkez mekteblerinin Teşrîn-i Evvel sıhhat mu'âyeneleri Hükûmet Tabîbi Kadri Bey tarafından yapılarak îcâb eden rapor makam-i â'idîne verilmiştir. Sıtma hastalığı müstesnâ olmak üzere mekteplerdeki talebenin ahvâl-i sıhhiyesi çok mükemmeldir.

### **KÖY MEKTÛBU**

Halk Yolu Mecnû'amızın yevm-i intişârına yetişip yetişemeyeceğini kestiremeyerek herçi-bâd-âbâd diyerek şu mektûbu gönderiyorum. Yetişirse tabî'i derc edilir. Bu da köy mektûbu olsun. Tâlih bizi sonbahârın renksiz günlerinden birkaç gününü Kızılırmak'ın ıssız çöllerinde dolaşmak, Acıçay'ın ma'î köpüklü sularından içmek üzere bu tarafa sevk etmiş, araba ile tam altı sâ'at yol yürüdüğümüz halde bu bâdiyede ne içecek bir su, ne de gölgesinde bir sâ'at oturacak ağaca tesâdüf ettik. Düz bir ovoidan ibâret geniş bir ârâzi olan ve çölü boydan boya garben Acıçay, şarkan da Kızılırmak ta'kîb ettiği hâlde güzergâhtan lâ-akal bir sâ'at uzak mesâfelerdeki tepelerde birkaç köhne dam, bir iki anbardan başka bir şey'e tesâdüf edemezsiniz, kanun-ı tabî'at bütün ha'zâ'in-i bî-bahâsını buraya defn etmiş iken ne bir hükûmet ne de bir şahıs bu mahalden istifâde edememiş ve edemiyor. İstifâde etmek ihtimâlini de göremiyorum. Bu ıssız vâdînin sıcağına tahammül etmek o kadar müşkil ki, bir yudum suya bütün hayâtını vakf etmiş olsan tevliyetine ancak sivrisinekler tâlib oluyor ki, o da akarat-ı vakfiyeyi me'kel ittihâz eden mütevelliler gibi kanını emmek için seni ta'kîb ve

tazyîk ediyor. K r olası sinekler buralarda o kadar çok ki, bazılarına kemikleşmiş desem m balaĝaya haml edersiniz.

Sivas'a kadar sey hate me'm r edilmiş olan refikam doktor beyle arabada hem gidiyor, hem de böyle güzel araziden niçin istifade edemiyoruz diye konuşuyor, bir taraftan da ellerimizde mendil sineklerin teh c m ne mukavemet ediyorduk. Refikama:

–Sıhhiye Vekâleti sıtma mücâdelesini il n ediyormuş. Bilmem kaç yüz bin kilo devlet kinini mübâya'a edecekmif. Bunları yapacaĝı yerde sivrisineklere il n-ı harb etmek üzere hâl-i ictim  de bulunan meb' slardan bir karar alarak seferberlik zam nındaki şu'belerdeki eşh sı da i'ade etmek üzere bu muzırr hayvan tı ifnâ için sevkiy t yapınız dese bu herifler Harb-i Umûmî'de olduĝu gibi cebheler yerine acaba yine ceblerini mi d ş n rlere de bu harbi de kaybettiler mi ki, diye sordum. Refikam gülerek:

–Bu mütâla'anı Sıhhiye Vekâleti'ne bildirecek olursan Toptaşı'na kadar bir sey hate me'm r ederler,

dedi. Bu sırada arabamız da bir duvar içerisinde bir tarafı ahır diĝer tarafı aynı vaz'iyette bulunan ufak bir odanın önünde durdu, işte burası konak yeridir. Bu gece burada kalacaĝız diye arabacı seslendi, biz de indik. Aman ya Rabbi, bütün yolcuların yegâne ikametg hi olan bu odacıĝın kapısını açar açmaz fenâ bir koku etrafımızı aldı. Burnumuzu tıkayarak içeriye girdik. Birkaç dakika sonraya kapının açık bulunmasından içerideki koku dışarıya çıkmış yahut burnumuz alıştı da evvel ki kadar fenâ kokuyu his edemiyorduk. Fakat baş aĝrısından da kendimizi kurtaramadık hatta şu mektûbumu bile yazarken baş aĝrısından muzdaribim. Birkaç delikle birbirimizi görmekte olduĝumuz hafif bir duvarın arkasında baĝlı bulunan hayvanât ile soluĝumuz birbirine karışarak yekdiĝerimizin enisi olduĝu bu sef leth neyi daha bilmem kaç gün ge ireceĝiz. Buranın lavantası ahır kokusu, c n n nefesi hayvan soluĝudur. Pasolu, yataklı vagonlarda yasemin kokulu ipek  arşafllı yataklarda, dans mahallerinde menekşe kokulu dilberle leb-be-leb, sîne-be-sîne sabâh eden meb' slarımız, ric limiz bir defa olsun şu sef lethaneleri göz önüne getirirler mi, diye düşünmeye başladım. Eĝer düşünecek olmuş olsalar idi bu hayât Anadolu'da bulunmamalı idi. Yaşasın halk h k meti.  zizim Kemal Cenâb Bey bunları düşünerek sinirlendim. Köy hayâtını gelecek mekt bumda yazarım.

## Kalender

## **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû‘ makbûz alınması ricâ olunur.

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa‘zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

17 Teşrin-i Sâni 1340

Sayı: 38

Sene: 2

## **MÜNDERİCÂT**

Devletimizin Mâhiyeti ve Millî Adı / (Türk Yurdu) Doktor Ziyâ Nûr

İlk Tedrîsât Mu'allimleri Kanûnu / Hâkimiyet-i Milliye

Gazi Paşa'nın Büyük Millet Meclisi'ndeki Nutku'nun Ma'ârif Â'id Kısımları ve  
Ma'ârif Vekili'nin Ta'mîmi

Gecenin İlhamı / Tahsin Nâhid

Cumhuriyetim İçin / M. Nedîm

Perrân / Kerküklü M. Nedîm

Köy Mektûbları / Kalender

Kengırı Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

17 Teşrîn-i Sâni 1340

Sayı: 38

Sene: 2

**ANKARA'DA ARICILIK MÜTEHASSISI OPERATÖR FU'ÂD BEY  
EFENDİ'YE**

Kengırı arıcılığa çok müsâ'id muhitlere mâliktir. Arıcılıkla servet nokta-i nazardan muntazam bir hareketle birkaç sene sonra memleket için mühim ka'ideler elde edilebilir.

Yalnız halk ve meraklılar fennî arıcılık hakkında âmeli bilgilere mâlik değildir. Zât-ı âlîlerinin bu husûsda pek çok alâkadâr olduğunuzu memnûniyetle işittik. Bilgilerinizden Kengirîlilerinde müstefid olmasını şüphesiz zât-ı âlîleri de istersiniz. Bunu bildiğimizden şu açık mektupla mürâca'atı münâsib gördük. Mürâca'atımızı bi'l-is'âf Kengirî'yı teşrif buyurmanızı istirhâmla takdîm-i ihtirâmât ederiz efendim.

Hey'et-i Tahrîriyye

[Sahife 586]

## DEVLETİMİZİN MÂHIYETİ VE MİLLÎ ADI

**Muharriri: Dr. Rıza Nûr**

Tarihler eskiden beri bir ağız olarak bir Selçukî Devleti'nden bahs ederler. Bu hâl günümüze kadar devâm ede gelmiştir. Bir Selçukî Devleti tasavvur etmeleri tarihçilerin büyük bir gafletidir. İlmî bir hatâdır. Bu gaflet ve hatâ yetmiyormuş gibi sonra da bir Osmanlı Devleti'nden bahs edilmiştir. Şarkda, garpda bütün zihinler bu telkinler altında kalmıştır. Bu zihniyetle terbiye görmüş yaşamış tarihçilerin ve o tarihçilerin terbiye ettikleri dimâğların başka türlü düşünmek imkânı olamayacağı tabî'îdir. Ben de bu telkin altında idim. Mısır'da Türk tarihi ile meşgul olurken ismini bugün hatırlayamadığım, not aldığım hâlde bugün notlarını evrakım arasında da bulamadığım eserde Selçukîlerin son pâdişâhının zürriyeti olmadığından Osman Gazi'nin kendi yerine geçirilmesini vasiyet ettiğini, vasiyeti üzerinde vefâtında Kara Osman'ın Mevlana Celâleddîn-i Rûmî'nin eliyle kendisine tac giydirilerek<sup>184</sup> tahtına geçirildiğini okuduğum zamân derhal hâtırıma da Osman'ın çıkarıldığı tahtın Selçukî tahtı, padişahlığın bir sülâleden diğer bir sülâleye hem de ihtilâl ve cebir ile değil meşrû' bir sûrette geçmiş olduğu geldi. Bu fikir dimâğımda bir nûr doğar gibi doğdu. Yakaladığım bu mühim nokta üzerinde günlerce i'mâl-i fikr ettim. Bunun başka delil ve sebepler ile de böyle doğru olduğuna kanâ'at hâsıl ettim. Bu ilk ışık mefkûremi iyice aydınlattı. Padişahlığın bir hânedândan diğerine geçmesi beni devletin aynı devlet olduğu, netîce ve kararına vardırırdı. Bu hâlde şimdiye kadar zan olunduğu gibi bir Selçukî Devleti, bir de Osmanlı Devleti olmadığı, bu ta'bîr ve mevcûdiyetylerin yanlış olduğu nice meydâna çıktı. Demek şimdiye kadar tarihçiler yanlış olarak bu devleti iki devlete ayırmışlar, her iki hânedâmı ayrı ayrı birer devlet

---

<sup>184</sup> Mevlana Celalettin'in vefatı tarihi bu istiklâl tarihinden çok evvel olduğundan bu merasimi idâre eden çelebi başka bir zat olmak lâzımdır veyahut bu haber doğru değildir.

farz etmişlerdir. Bektaşî an'anelerinde de Selçukluların son padişahı Alâ'addîn'in oğlu olmadığı, bu zâtın Mevlana Celalleddîn'i kendisine ata yaptığı, zürriyetsizliğinden kederli olup bir büyük meclis toplayarak devletin âtîsinin müzâkere edildiği rivâyet olunmakta ve bu rivâyetler arasında Hacı Bektaşî Veli ile Osman'ın kaynatası Şeyh Edebalî'nin de adı geçmektedir.

### [Sahife 587]

Yine düşündüm baktım ki, ayrı ayrı iki devlet farz edilmiş olan bu devletde toprak bir ve aynı, millet bir ve aynıdır. Bir devlet ilmî bir sûrette ta'rîf edildiği vakit ona bir milletle bir de toprak olması lâzımdır. Eğer bu toprak ve millet aynı olursa o devlet tabî'atıyla bir devlettir. Yukarıki malûmat doğru olmasa dahi bu millet ve toprak mes'elesinin birliği devletin birliği hakkında kâfi değildir.

Toprak bir dedik. Vâkî'a Selçuk hânedânı zamânında devlet şarkta başlamış, devletin de merkez-i sıkleti, şarkta, Orta Asya ve bilhassa İran ve Mezopotamya olmuş idi. Sonra devlet garba doğru büyümüş, Selçuk hânedânının son mühim bir devresinde merkez-i sıklet Anadolu'ya geçmiştir. Osmanlı sülâlesi zamânında ise devlet Anadolu'da yani Selçuklar sülâlesinin son merkez-i sıkleti olan yerde başlamış, devlet garba doğru büyüüp merkez-i sıkleti Rumeli'ye geçmiştir. Bu sülâlenin son devresinde devlet Rumeli'den el çekeceğe, nihâyet devletin merkez-i sıkleti yine Anadolu'ya ric'at etmiştir. Bu bir hâdisedir. Bu gibi hudûd temevvücleri her devletde olduğu gibi bu devletde de olmuştur. Nihâyet bu temevvücler muvâzene ve sükûneti bulduğu gibi bu devletde de bulmuştur.

Şu tarihî hâdise bize bu iki sülâle adı altında azametli bir siyasî varlık hâlinde yegâne bir devletin bu mevcûdiyeti devletin gövde ve kökünün Anadolu olup ilk devrede sağında bir istitâlesi olduğu hakkında bir fikir vermektedir. Yine bu hâdise bir sağ kanat yahut daha ilmî bir ta'bîrle sağda bir "psödopod" hâlinde olan bu istitâleyi sonra gâ'ib ettiğini, bundan sonra solda bir psödopod yapıp biraz sonra onu da yitirdiğini nihayet asıl gövdesiyle köküyle kaldığını öğretmektedir.

Yine görülüyor ki, bu devlet cenâhlarında istikrar yapamamıştır. Sağda kurulmuş, kurulduğu yerde tutunamayarak Anadolu'da durabilip kalmış, nihayet sola taşmış, orada da tutunamayıp yine Anadolu'ya kaçmış, orada arslan gibi yerinde durmuş hatta yalnız bu kadarla kalmamış, Anadolu'da taze hayât ve bütün zindegîsini bulmuştur. Neden burada tutunmuştur? Bunu toprak birliğinin isbâtı bahsinde göstereceğim. Demek bu devletin temeli,



tabî'î yeri Anadolu'dur. Ona hayât nüsğu veren toprak Anadolu toprağıdır. Bu tabî'î hâdise mühim bir ders-i ibret ve derstir ki, birçok hâdiseleri ve istikbâli îzâha yarar. İşte şu Anadolu ile toprak, Selçuklu ve Osmanlı'da da birdir.

Millet bir dedik. Daha Selçuklular devletlerini kurmadan evvel Türkler Abbaslı halifeler zamânında uruk uruk Mezopotamya, Irak, şark ve şark-ı cenûbî Anadolu'ya, Atina'ya gelmişler ve yerleşmişlerdir. Abbaslıların vâli ve kumandanlarının çoğu Türk idi. Bu me'mûrlar ile ma'iyet

### [Sahife 588]

–ve asker olarak– Türkler buralara geliyorlardı. Yani on iki asır evvel buralarda Türk hicret ve birleşmesi başlamıştı. Selçuklular teşekkül edip buralara doğru geldikleri vakit ise, Türkler coşkun ırmak, hatta bir tufan seli gibi gelip Mezopotamya, Irak, Suriye ve Anadolu'ya yerleşmişler, bu ülkelerin asıl ahâlîsi olmuşlar, buralara Türk sîmâsını vermişlerdir. Yani dokuz asırdan beri bu yerler âdetâ kâmilen Türktür. Osmanlı sülâlesi zamânında Türk hicreti de hafiflemiş (antenoe) bir şekilde olmuşlar ki, ihmâl edilebilir edilmese de gelenler yine Türktürler ve evvelkiler gibi aynı Oğuzlar yani Türkmendirler. Bir ka'ide gibi dememize imkân vardır ki, Anadolu'ya gelen Türkler Selçuklu hânedânı zamânında gelen Türklerdir.

Osmanlı sülâlesiyle beraber muhâceret olmamıştır. Hatta Osmanlı sülâlesi urukunun da en büyük kısmı Selçuk hânedânı zamânında bu yerlere gelmiştir. Bu uruğun son zamânda gelen ve Osmanlı sülâlesini içinden çıkaran kısmı ise küçük bir kısım olup dört yüz çadır halkından ibârettir. “Bir aşiretten bir cihangir devlet çıkardık!” sözü Namık Kemal'in şâ'irâne sözüdür. Tefsîr yanlış yapılıyor. O bir hânedânı kâd etmiş olsa gerektir. Yahud da bu bir şâ'ir hurâfesidir. Yoksa ahâlî Türk olmasa dört yüz değil dört bin hatta daha fazlası da devlet kuramazlardı. Demek her hangi bir noktadan mütâla'a etsek bu devleti teşkîl eden devlet aynı bir devlettir.

Burada şunu da söylemeden geçmemek lâzımdır. Türklerin Mezopotamya, Irak ve Anadolu'ya gelmeleri 9 veya 12 asır evvelinde değildir. Milattan 4000 yıl evvelinden beri yani tarihin zabt edebildiği zamândan beri bu yerlerin ve Kafkasya'nın ahâlîsinin Turanlılar olduğunu “De Morgan” gibi tarih ve âsâr-ı atîka ilmi âleminde en ehliyetdâr sayılan zâtlar söylemektedirler.

Hakîkaten buralarda Urartu, Elam, Sümmër, Topal Hitit, Kumak gibi Turanlı gibi milletlerin ve devletlerinin vücûdunu biliyoruz. Selçuklulara gelinceye kadar bu Türkler

defalarca İran, Âsûrî, Mısır Fir'avunları, sahillerinde Yunanlılar, Makedonyalı Büyük İskender, Romalılar, Bizanslılar gibi millet ve devletlerin istilâları altına düşmüşler, dil, dîn ve harsca birçok istihâlelere uğramışlardır. Selçuklular geldikleri vakit bunları Hıristiyan ve Bizans harsı mahkûmu bulmuşlardır. Her hâlde tarihte bazı izler halinde görüyoruz ki, Bizans ordularında Türkleri buluyoruz. Bunların bir kısmı Peçenekler, Hazarlar gibi dışarıdan ise de bir kısmı da Bizans hâkimi altındaki Türklerdendir.

### [Sahife 589]

Bizans'ın Bulgarlara karşı Anadolu'dan bir Türk urukunu Rumeli'ne geçirip birleştirmesi de bu hakîkati tenvîr eder. Bu sebeplerden dolayı olacaktır ki, Anadolu'da Türklük, Selçukluların başlangıcıyla büyük bir kolaylıkla umûmîleşivermiştir. Selçuklular ile yeni ve pek esâslı bir Türk hicreti olmuş, Anadolu baştanbaşa ve çarçabuk René Grousse'un (Asya tarihi, M.1922 Paris) kullandığı tabir gibi yeni bir Türkistan, yeni bir Turan olmuştur. Zaten Bizans bir ırk ifâde etmez. Irk ve milliyet cihetiyle Babil Kulesi halinde bir devlettir. Bu da bu hareketi kolaylaştıran âmillerden olmuş olsa gerektir. Kolayca ve çarçabuk Türkleşmenin iki sebebi daha vardır. Bizans'ın idâresizliğinden, zulümlerden ahâlî öteye beriye hicret etmişlerdir. Diğer bir sebep de Selçukluların istilâsı zamânında Bizanslıların büyük kitleler ile kaçışmalarıdır. Bu sebeplerle Anadolu ahâlîye muhtâcdır. Bu da bu yerleşmeyi kolaylaştırmıştır. Diğer bir mühim sebep var ki, o da muhîte, iklime â'id şartlarıdır.

Anadolu malûm olduğu üzere şimâlinde Pont, cenûbunda Toros dağlarıyla ve garbındaki diğer bazı dağlar ile ortada bir yayla teşkîl eder. Bu sûretle kıyılardan ve yayladan ibâret olarak iki kısma ayrılır. Bu iki kısmın iklimi, havâsı hayvânât ve nebâtâtı, zirâ'âtı hâsılı hayât şartlarınca büyük farkları vardır. Ortadaki yayla Türk'ün Orta Asya'daki yaylasına ve hayât şartlarına uygun gelmiştir. Bu uygunluk onun hatta Orta Asya'daki köyün sürüleriyle hatta Tibet'ten beri getirdikleri tiftik keçileriyle beraber birleşmesinden mühim âmil olmuştur. Hakîkaten bu yayla Anadolu'nun kıyılarından çok evvel ve tamâmıyla Türkleşmiştir.

Burada istitrâden söyleyeyim ki, Türkiye'ye asırlardan beri Anadolu'nun gövde olması Türkiye'nin sağını, solunu gâ'ib edip nihâyet Anadolu'da kalması yine bu muhitî âmiller ile izâh olunabilir.

### (Türk Yurdu)

[Sahife 590]

## İLK TEDRİSÂT VE MU‘ALLİMLERİ KANÛNU LÂYİHASI

İlk Tadrîsât mu‘allimlerinin maâşları bin kuruştan başlayacak 3500 kuruşa kadar yükselecektir.

İlk tadrîsât mektepleri, ilk tadrîsât meclisleri ve vazifeleri, ilk tadrîsât mu‘allimi olabilmek için lâzım gelen evsaf ve şerâ’it, maâşât ve mücâzât hakkında Ma‘ârif Vekâletince hazırlanan kanûn lâyihası mevâddını ehemmiyetine binâ’en aynen derc ediyoruz:

Madde 1: İlk tadrîsât mektepleri vilâyet merkezlerindeki ilk tadrîsât meclisi ve ilk tadrîsât müdürü tarafından idâre olunur.

Madde 2: İlk tadrîsât meclisleri vâlinin riyâseti altındadır. Meclis-i Umûmî a‘zâsından müntehab üç zât kız ve erkek mu‘allim mektepleri, müdürleri, merkez ilk mekteb müdür ve mu‘allimlerinden müntehab dört zât, merkez ilk tadrîsât müfettişlerinden ma‘ârif emîni tarafından müntehab bir zât, husûsî mekteb, müdür ve mu‘allimlerinden müntehab bir mu‘allim, belediye meclislerinden müntehab bir a‘zâ, en büyük sıhhiye me‘mûru ilk tadrîsât meclisini teşkîl eder.

Madde 3: İlk tadrîsât meclisi:

- a. Vilâyet ma‘ârifnin beş senelik programını ihzar,
- b. İlk tadrîsât bütçesini tanzim, ikmâl sınıflarından mahallî ihtiyâclara göre yapılacak tadrîsâtın esâslarını ve programlarını tesbit ve vekâlete teklif,
- c. Mu‘allimlerin cezâları ve azli hakkında kârâr ittihaz eder.

Madde 4: Program ve bütçe ve mu‘allimlerin azli hakkındaki kârârların kat‘î olması ma‘ârif emîninin tasdik etmediği kararda ilk tadrîsât meclisi ısrar ederse vekâlete mürâca‘at eyler. Vekâletin vereceği karar nihâ’îdir. Hemen icrâ ve tatbik edilir.

Madde 5: İlk tadrîsât meclisinin ictimâ‘larında mevcûd a‘zânın sülûsânı bulunmak şarttır. Kararlar ekseriyet-i ârâ ile verilir. Tesâvî-i ârâ vuku‘unda re’îsin bulunduğu taraf ekseriyet add edilir.

Madde 6: İlk tadrîsât meclisi a'zâlarına, mahallî bütçelerinde tayîn edilecek bir hakk-ı huzûr verilir. Mazereti dolayısıyla da olsa ictimâ'îde bulunmayan zevât hakk-ı huzûr alamaz. Mazereti olmadığı halde üç ictimâ'da bulunmayan müntehâb a'zâ müsta'fi add edilir.

Madde 7: İlk Tadrîsât Meclisi'nin kararlarını

**[Sahife 591]**

ve a'zâsının tasdik ve imzâlarını muhtevî muntazam bir defter tutulması mecbûrîdir.

Madde 8: İlk tadrîsât meclisinin hazırlayacağı beş senelik program ma'ârif emînin tasdikinden sonra Meclis-i Umûmî'ye arz edilir. Meclis-i Umûmî bu programı müzâkere ve tesbit der. Program Ma'ârif Vekâleti tarafından tasdik edildikten sonra beş sene müddetle gayr-i kabil tebdildir. Ma'ârif Vekâleti programı tasdik etmezse Meclis-i Umûmîye esbâb-ı mûcibesini bildirerek i'âde eder. Ma'ârif Vekâleti'nin son nokta-i nazarını kabul etmek mecbûrîdir.

Madde 9: Meclis-i Umûmîler bu beş senelik programın tayîn ettiği mektebelerin inşâ'at masârifini senelere taksim ederek senevî bütçeleri tanzim ederler.

Madde 10: İlk tadrîsât mektepleri için idâre-i husûsiyye bütçelerinden yapılacak sarfîyâtın karşılığı şunlardır:

- a. A'şâr hisse-i menâfi'i,
- b. Ma'ârif akârâtının vâridâtı,
- c. Ma'ârif vergisi.

Madde 11: Ma'ârif Vergisi îrâd ve servet nisbetinde tevzî' ve bir def'ada tahsil olunur.

Madde 12: Beş senelik tertib edilen programa göre bir sene zarfında sarfî iktizâ eden paradan hisse-i menâfi' ve ma'ârif akârâtı vâridâtı tarh edildikten sonra kalan mikdâr ma'ârif vergisi olarak her kasaba ve köy ahâlîsine tarh ve tevzî' olunur.

Madde 13: Meclis-i Umûmî her sene ma'ârif bütçesini tanzim ederken ma'ârif vergisinin merkez vilâyet ile kazalara isâbet eden mikdârını tayîn eyler.

Madde 14: Her vilâyet merkezinde encümen-i vilâyetden ve meclis-i idâreden ve ilk tadrîsât meclisinden sanâyi' ve ticâret odalarından ve belediyeden müntehab ikişer zât ile iki

tedrîsât müdürlerinden mürekkeb ve muvakkat bir komisyon vâlinin riyâseti altında toplanır. Merkez vilâyetine â'id olan Ma'ârif Vergisi'nin her mahalleye isâbet eden mikdârını ta'yin eyler.

Madde 15: Mahallât hey'et-i ihtiyâriyyeleri mahalleye isâbet eden mikdârı efrâda tevzî' ve tarh ederler. Bu bâbda ihzâr edecekleri cetveli mahallenin münâsib bir mahallinde ta'lik ederler.

Madde 16: Herkes kendisine tarh edilen mikdâr hakkında bir hafta müddetle hakk-ı i'tirâza mâliktir. Vilâyete vereceği istida'a üzerine taleb ve iddi'a tevzî' komisyonunda tedkik ve intâc olunur.

Madde 17: Kazâ merkezlerinde meclis-i idâre ve belediyye a'zâlarıyla ilk mekteb müdürlerinden mürekkeb tevzî' komisyonu, ka'im-i makamın riyâseti altında ictimâ' eder. Bütün kazâ için tayîn edilen vergi mikdârını kazâ merkezi ile nâhiyelere ve nâhiye olmadığı takdîrde köylere tefrik ve tevzî' eder. Nâhiyelerde de nâhiye

#### [Sahife 592]

müdürlerinin riyâsetindeki nâhiye meclisi a'zâsı ile ilk mekteb müdürlerinden mürekkeb komisyon hey'eti vazifeyi îfâ eder.

Madde 18: Mahalle veya köylü hey'et-i ihtiyâriyyeleri tarafından, bu mu'ayyen mikdâr efrâda tevzî'i olunur. İtirâz bir hafta zarfında ka'im-i makamlığa verilecek istid'a üzerine merkez kazâdaki komisyon tarafından tedkik ve intâc olunur.

Madde 19: Bu sûretle ihzâr olunacak cedveller komisyonlar tarafından tasdik olunduktan sonra mahallin en büyük mal me'mûrluğuna teslîm olunur. İki ay zarfında tahsilâtın icrâsı mecbûrîdir.

Madde 20: Bu tahsilât idâre-i husûsiyyeler nâmına Zirâ'at Bankalarına tevdi' ve senesi içinde tamâmen mâ-vada'a-lehine sarf edilecektir.

Madde 21: Her vilâyet işbu verginin inşâ'ata tefrik olunan kısmının beş seneliğini karşılık ittihâz ederek yerli veya ecnebî her hangi bir şirket müteahhidi ile mekteb binâları yapmak üzere mukaveleler akdîne me'zûndur. Ancak bu mukavelelerin Meclis-i Umûmî'nin tasdikine iktirân etmesi şarttır.

Madde 22: İşbu kanûnun neşri tarihinden itibâren vilâyâtda öteden beri ma'ârif-i mahalliye nâmına tapuya rabt edilmiş ve yahut İdâre-i Husûsiyye-i Vilâyât Kanûnu'nun neşrinden sonra ma'ârif emlakından vilâyât emlakı idâdına idhâl edilerek yeniden tapusu alınmış olan bi'l-umûm gayrimenkul emvâl satılarak bedelleriyle yeni mekteb binâları inşâ edilecektir. Medârise â'id olarak vakf olunan emvâl-i gayr-i menkule ile mekteb olmaya elverişli olmayan medrese binâları ve arsaları vilâyetler tarafından satılarak yeni mekteb binâları inşâ edilecektir.

Madde 23: İlk tadrîsât mu'allimi olmak için mu'allim mektepleri me'zûnlarından olmak şarttır. Ancak bu mekteplerden kâfi mu'allim yetişinceye kadar diğer mektepler me'zûn veya müdâvimleri (rûhiyât, fenn-i terbiye, usûl-ı tadrîs ve tatbîkat-ı dersiyeden) imtihân vermek ve mu'allimlik şehâdet-nâmesi almak şartıyla mu'allim olabilirler. Bu imtihânın tarz-ı icrâsı ayrı bir ta'limatnâme ile tesbit edilecektir.

Madde 24: İlk tadrîsât mu'allimleri mensûb oldukları ma'ârif muntikasından mâ'adâ bir yerde ma'zeret-i sıhhiyeleri sâbit olmadığı takdîrde îfâyı vazife edemezler.

Madde 25: İlk tadrîsât mu'allimleri hâricde resmî ve husûsî başka bir vazife der'uhde edemezler.

Madde 26: İlk tadrîsât mu'allimliklerinin aylıkları aşağıda gösterildiği üzere bin kuruştan başlar. Derece derece üç bin beş yüz kuruşa kadar yükselir.

1300 kuruş dördüncü sene ibtidâsında,

1600 “ yedinci “ “

1900 “ onuncu “ “

**[Sahife 593]**

2200 “ on üçüncü “ “

2500 “ on altıncı “ “

2700 “ on dokuzuncu “ “

3000 “ yirmi ikinci “ “

3200 “ yirmi beşinci “ “

3500 “ yirmi sekizinci “ “

Madde 27: İlk tadrîsât mu‘allimlerine verilecek cezâlar şunlardır:

1. İhtar
2. Gündeliğini kesme.
3. Cezâ olarak yerinden kaldırma.
4. İsti‘fâ etmiş sayılmak.
5. Azl
6. Mesleğinden çıkarılmak

İhtâr cezâsı aşağıda sebeplerden ileri gelir. Mekteb müdîrü tarafından verilir.

- a. Kabule değer bir özü olmadığı hâlde derse ve mu‘allimler ictimâ‘ına gelmemek.
- b. Mekteb ta‘lîmâtıyla verilen her hangi bir vazifeyi yapmamak, ta‘lîmât hükümlerine ri‘âyet etmemek.
- c. Mektebde dirliksizlik çıkarmak.

Gündeliğini kesmek: Bir ders senesi içinde vazifesine devamsızlığından dolayı ihtâr cezâsına uğradığı halde yine devâmsızlık edenlerin mekteb müdîrleri tarafından sâ‘at hesabıyla gündeliği kesilir.

Cezâ olarak kaldırmak:

1. Dirliksizden dolayı bir senede iki kere ihtâr cezâsına uğradığı hâlde uslanmayan,
2. Mektebin düzenini bozanlar,
3. Arkadaşlarına karşı haysiyet kırarak mu‘âmelelerde bulunanlar,
4. Dersinde inzibâtı korumayanlar cezâ olarak yerinden kaldırılır.

İsti‘fâ etmiş sayılmak: Bir sene de üç kere gündeliği kesildiği hâlde yine vazifesini yapmayan mu‘allim istifâ etmiş sayılır.

Azl:

1. Cezâ olarak üç kere yerinden kaldırılmış olduğu hâlde uslanmadığı anlaşılan,
2. Devamsızlığından dolayı iki kere istifâ etmiş sayıldığı halde yine bu vazifesini yapmakta tenbellik gösteren.

3. Kanûna uygun olarak verilen emirlere karşı gelen mu'allimler azl olunur.

Mesleğinden çıkarılmak:

1. Cinâyetle ve yahut mesleğinin haysiyetine dokunan cünhâ ile mahkûm olan.
2. Mekteb idârelerinin haklı olarak şikâyetini îcâb ettirmiş ahlâkî cürümleri sâbit olmuş.
3. Beş sene içinde üç kere azli mûcib harekette bulunan.
4. Tahsilin hiçbir derecesinde ders veremeyeceği tahakkuk eden mu'allim mesleğinden çıkarılır.

Cezâ olarak yerinden kaldırılmak, istifâ etmiş sayılmak, azl ve mesleğinden çıkarılmak cezâları yoluyla tahkikat yapıldıktan ve mu'allimin yazı ve sözle müdâfa'ası okunup dînlendikten sonra ilk tadrîsât meclisi kararı üzerine mıntıka emîni tarafından verilir. Bu kanûnda açıkça

#### [Sahife 594]

gösterilmiş olan husûslardan başka hiçbir bahâne ile bir mu'allim cezâ göremez. Verilen her türlü cezâlar sicile geçirilir.

Madde 28: Orta Tadrîsât Mu'allimleri Kanununun onbeşinci, onyedinci, onsekizinci, yirminci, yirmiikinci, yirmiüçüncü, yirmidördüncü, yirmibeşinci, yirmialtını, yirmiyedinci maddeleri ahkâmı ilk tadrîsât mu'allimlerine şâmindir.

Madde 29: Köylerde îfâ-yı hizmet edecek olan ilk tadrîsât mu'allimlerine bir dönüm arazi verilecektir. Köylüler imece usulüyle bu ârâziyi işletmek mecbûriyetindedir.

Madde 30: İlk mekteb müdürlerine kanûnen ahzı îcâb eden mu'allim maâşından başka iki bin kuruşu tecâvüz etmemek şartıyla, ilk tadrîsât meclisinin takarrur edeceği bir ücret-i maktû'a verilir.



Madde 31: Her vilâyette mıntıka emînin teklifi üzerine vekâletçe tayîn edilecek mikdârda ilk tadrîsât müfettişi istihdâm olunur.

Madde 32: İlk tadrîsât müfettişlerinin maâşları iki bin kuruştan başlar ve dört sene de bir beş yüz kuruş kıdem zammı alır.

Madde 33: Bu kanûn-ı neşri tarihinden mu‘teberdir.

Madde 34: Bu kanûnun icrâ-yı ahkâmına Ma‘ârif Vekâleti me‘mûrdur.

**(Hâkimiyet-i Milliye)**

**[Sahife 595]**

**GAZİ PAŞA'NIN BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDEKİ NUTKU'NUN  
MA'ÂRİFE Â'İD KISIMLARI VE MA'ÂRİF VEKİLİNİN TA'MİMİ**

“Ma‘ârifte başlanılan ıslâhât-ı umûmiyye ve esâsiyyeye ciddiyetle devâm olunmak lâzımdır. Geçen sene zarfında millî terbiye-i umûmiyye için vaz‘ olunan esâsât çok kıymetli netâyic vermiştir. Memleketde arzu ettiğimiz ma‘ârif teşkîlâtının mu‘allim ve mebânî keyfiyet ve kemmiyeti düşünülünce ikmâl-i noksân için uzun seneler lâzım olduğu teslim olunur. Bununla berâber sekiz ay kadar kısa bir müddet zarfında iki esâsâtın muvaffakiyetle sâha-i tatbîke konulduğunun âsârı bâhirdir. Daha şimdiden kadın ve erkek Cumhuriyet mu‘allimlerinin hey‘et-i ta‘lîmiyyelerinin yetiştirmekte oldukları talebe ile berâber hakîki bir irfân ordusu manzarası arz ettiğine memleketin ekser aksâmında bi‘z-zât şahid oldum. Bu münevver hey‘etlerin buldukları muhîtlerde dâ‘ire-i tadrîslerindeki talebeden başka doğrudan doğruya halk üzerindeki feyyâz te’sîrlerini büyük memnûniyetle yâd ederim. Bu husûs aynı zamânda Cumhuriyetperver ve terâkkiye hahişger halkımızın mektebe, nûra olan iştiyâkını cehl ve ta‘assuba olan buğzunun şiddetini de ifâde eden en kuvvetli delildir.”

Büyük Millet Meclisi'nin Altıncı İctimâ‘ yılı münâsebetiyle Re‘îs-i Cumhûr Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından îrâd buyrulan nutuğun ma‘ârifte â'id olan kısmını aynen yukarıya nakl ediyorum. Türk milletini zulmetden nûra çıkarmaya istihdâf eden büyük ve kutsî inkılâbımızın ma‘ârifte tahmil ettiği ağır mes‘uliyetli ve fakat aynı zamânda çok şerefli vazifenin sekiz aylık kısa bir müddet zarfında muvaffakiyetli semereler vermesi mu‘allim arkadaşlarımla vazifelerini a‘zamî bir fedâkârlıkla yaptıklarını göstermektedir. Bu

hakîkatin memleket dâhilinde büyük bir tedkik seyâhati icrâ buyuran re'îs-i cumhûr hazretleri tarafından bi'z-zât müşâhede ve takdîr ve bütün millete karşı ilân olunması mu'allimlerin mümessili sıfatıyla beni müftehir etmiştir.

Genç ve ebed-hayât cumhuriyetimizin kurtarıcı mefkûrelerine en samîmî bir vecd ve heyecân ile sarılarak onları yalnız kendi mü'esseselerimizin mahdûd dâ'irelerinde değil, esâsen müştak-ı nûr olan muhterem halkımız arasında yapmak sûretiyle cehl ve ta'assuba karşı açtığımız kat'î mücâdelede fedâkârâne çalışan kıymetli meslektaşlarıma samîmîyetle beyân-ı teşekkür ederim.

Asırlardan beri saltanatın zehirli istibdâdıyla müterâfik olarak devâm eden cehl ve ta'assubun ve ona müstenid mü'esseselerle zümrelerin memleketi nasıl bir hârâbeye sürüklediğini bütün

### [Sahife 596]

arkadaşlarım kanâ'atle bilmektedir. Mukaddesâtı ve dîni bir âlet-i menfâ'at gibi kullanarak hasîs ve şahsî menfâ'atler uğrunda yeni fikirlere, medenî hayâta, teceddüde hücum etmek isteyenler kurtarıcı mefkûrelerimizin timsâli olan ma'ârif mü'esseselerimize düşmandırlar. Mu'allimlerimize düşen vazife halkın ma'ârifine olan iştiyâk ve itimâdına kuvvetle istinâd etmek, bütün halkı arasında irşâdkâr bir te'sîr yapmak, muhitiyle dâimî ve samîmî bir irtibât te'sîs ederek Cumhuriyetçilik, Türkçülük ve teceddüd-perverlik umdelerini en derin tabakalara kadar yapmaktır. Fedâkârlık, vazife-perverlik gibi fezâ'il ile muhîtime numûne-i emsâl olan bir mu'allim etrâfında sühûletle temiz, îmânlı fedâkâr bir muhît-i teceddüd yaratabilir. Memleketi asırlarca felâkette sürükleyen ve ancak zulm ve istibdâdın hâdimi olan irticâ'î nazariyelerin icrâ-yı tahribât etmesine hiçbir zamân müsâ'ade edilemez. İfâ ettiği mütemâdî fenâlıklarla memleketin vicdânından silinen köhne nazariyelerin mütefessih mü'essese ve zümrelerin halkın irâdesinden doğan Cumhuriyet idâresinde hakk-ı hayâtı yoktur ve olamaz. Medenî bir millet hâlinde yaşamak ve yükselmek azim ve irâdesini en parlak ve kuvvetli bir şekilde ihzâr eden bir milletin mu'allimleri saffetiyle bu husûsda dâimâ hassâs, müteyakkız ve azimkâr olacaksınız.

Çocuklarımızda riyâyâ, ta'assuba, sahtekârlığa karşı derin bir nefret uyandırmak ve onları medenî bir ilim ve ahlâk mefkûreleriyle techiz edecek Türkiye Cumhuriyeti'nin fedâkâr, faziletli, milliyetçi ve teceddüdcü vatandaşları yetiştirmek vazifesiyle mükellefiz.

Milletin idâre ve arzusuna timsâl olan mütefekkir re'îs-i cumhûrumuzun tensîb ve ilân ettiği yeni hedeflerimize tamâmen ve be-heme-hâl vâsıl olacağız. Bütün mu'allim arkadaşlarımı cehl ve ta'assuba ve bu yıkıcı âmillerin istinâd-gâhı olan zümrelere ve mü'esseselere karşı şu'ûrlu bir cihâda davet ederken kendilerine emniyetle istinâd ettiğimi ta'mîmen tebliğ ederim efendim.

3 Teşrîn-i Sâni [1]340

**Ma'ârif Vekili Vâsıf**

[Sahife 597]

**EDEBİYAT:**

**GEÇENİN İLHÂMI**

Geceden isterim ben aşk u ilhâm  
Korkarım şafaklar siyâh olmasın  
Felekten bir kere alamadım kâm  
Şu fânîde ömrüm bir âh olmasın

İshak'ın âhenkli sadâsı dîndi.  
Gecenin hüsrânı beynime bindi  
Hazin iniltiyle rüzgâr gezindi  
Varlığım korkunç bir günâh olmasın

Rûha bir âşinâ yoktur bu yerde  
Ebedî bir hicrân vardır kamerde  
Tebessüm kalmamış nûr-ı seherde  
Ümîdim firkatle hem-râh olmasın

Nazlı gülün solmuş ateşli çağı  
Bozulmuş hayâlin gülşeni bağı  
Yıkılmış cânânın altın otağı  
Sürgün bakışı son nigâh olmasın

Issızlık veriyor rûhuma hüzn  
Hasreti yanıyor bende gündüzüm  
Ey hasta mehlika sararmış yüzün  
Rûhunu cezb eden ilâh olmasın

Kalbime yıldızlar söylüyor seni  
Verem soldurdu mu pembe çehreni  
Ayın sinesine koy son bûseni  
Yolunu gözleyen o mâh olmasın

Elemi hıçkırın çağlayanım ben  
Garib gecelerde ağlayanım ben  
Kahr ile sînemi dağlayanım ben  
Feryâdım boşlukta tebâh olmasın

### [1]339 Tahsin Nâhid

#### CUMHURİYETİM İÇİN

Ey ırkımın ikbâlini aydınlatan ey kevn  
Dök revnakını rûhlara ver şimdi de rûşen  
İnsânları toprakları baştanbaşa pür-şen  
Et yurdumun her bir yerini böylece gülşen  
Hicrân köşelerde yine bir gülşene dönsün

Ey yurdumun üstünde duran nûr ile yurdum  
Düşmüştü aceb nûrun o günü hangi yâre  
Zulmetle zulm sîneni açmış idi yâre  
Top gülle tüfenk etmez iken zulmete çâre  
Türkün süngüsü yırttı o kara günleri gördüm

Ey nesl-i necîb ey yarımın Fâtih'i gençlik  
Sen düşmanımı etme ferâmûş bu cihânda  
Kaldıkça Yunan ismi bu tarih-i zamânda

**[Sahife 598]**

Öc almaya azm et gidiver olsa da kande  
Yekpâre cilâdan gider çünkü bu Türklük

Bekle bu günü bin sene yüz bin sene bekle  
Etrâfına bak gizlice kur bir pusu dînle  
Ecdâdının ervâhı berâber de seninle  
At kurşunu kur şanlı bin âbide elinle  
Tarihini yaz şanlı zaferlerle çelikle

Pür-şa‘şa‘a aç satvet ile ol per ü bâlî  
Serhadlara git göklere çık eyle işâret  
Yok Türk'e de ki geçti o günler esâret  
Yok gayri güzel yurduma bir kere ihânet  
Yüksel benim ey milletimin şanlı hilâli  
Kengırı, 15 Teşrîn-i Sâni [1]340

**Kerküklü M. Nedîm**

**AYRILIRKEN MANZÛMESİNE**

Âh ü efgandan sakın cânân duyar âh incinir  
İncinir gözyaşların dökdükte rûhsâr üstüne  
Çünkü aşktır bu hüvelnâk-i kâ'inâtı incitir  
İncitir Yûsuf misâli olmadan sevdâ çeken  
Çekmeye mahsus değil mi hizmeti insan iken  
İncitir bu sert âhın kalb-gâhı incitir  
Müdde‘î-i Umûmî

**Hilmi**

**PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**8**

Perrân kemândan bir Nihâvend parçasına başladığı zamân Meliha Hanım söyledi:

–Aman susunuz. Dînleyelim. Bu kemân sesi yok mu o kadar hazin ki, bilmem bana pek çok te'sîr eder. Değil mi Behice Hanım?

Hâlbuki zavallı Behice Hanım, ne piyanosundan ne de kemânından bir şey anlayamıyordu.

Berikinde, kemânda ne ise, gençlik hayâtının, rûhunda titreyen tahassürlere, arzulara benzer enîn-i iştikâ gibi bir şeyler his ediyor idi. Fakat öbüründen piyanodan bir şey anlayamıyordu. Hatta kızı Hayrû'n-nisâ'nın ders zamânlarında bile bir sâ'atten fazla tekrar tekrar çaldığı alafranga parçaların salonu dolduran ve pencere-

### [Sahife 599]

lerden taşan gürültülerine karşı kaç kereler “Aman, insanda ne baş bırakıyor, ne beyin” diye şikâyet etmiş idi.

Meliha Hanım bir elini göğsüne bırakarak:

–Fakat bunun şarkısı da söylenecek değil mi “Perrân” Hanım?

Perrân, “Hay hay efendim” dedi. Yalnız şarkıda Hayrû'n-nisâ Hanım'ın da iştirâk etmesini ricâ etti. Meliha Hanım Perrân'ın bu husûsta haklı olduğunu tasdîk ederek:

–Billâhi pek doğru, haydi bakalım Hayrû'n-nisâ Hanım, asrîliğini göster!

Şarkı bitinceye kadar Hayrû'n-nisâ ile Perrân'ın sesleri genç rûhlarından taşan âteşin nefhalarla birbiriyle ve her ikisi de kemânın gâh boğuk, gâh tiz nefhalarıyla imtizâc ederek “kollarında cân verirsem” nakaratını hasta gönüllerin enînlerine benzeyen mütehassir ifâdelerle bitirdiler.

Bütün bu çalgı müddetince Perrân'ın gözlerine, sîmâsına baktıkça kardeşi Sâdık'ın sa'âdeti nâmına göğsüne, kalbine neş'eli, sıcak bir zevk damlıyordu.

Artık vakit gelmiş gitmeye hazırlanmış idiler. Meliha Hanım Perrân'ın vâlidesi Âdile Hanım'a “Belki yarın sabah Hilmi Beyle berâber kahveyi burada içeceklerini” bildirdikten sonra ayrılır. Hayrû'n-nisâ yolda, vapurda hep Perrân'dan bahs etti. Perrân'ın güzelliğini, ma'rifetini el-hâsıl dayısını ne kadar mes'ûd edeceğini söyledikçe bitiremiyordu.

Akşam eve geldikleri zamân Hayrû'n-nisâ dayısı Sâdık'ı odasında buldu ve bugünkü gördüklerini, işittiklerini tamâmıyla Sâdık'a tekrar etti. Hatta Perrân'ı gördüğü zamân

annesinin bile nasıl ağzı açıla kaldığını söyledikten sonra “İddi‘a edildiğine göre siz Perrân Hanım'ı görmüşsünüz bile!” dedi.

Sâdık zihnini yoklar gibi durdu ve sordu:

–Ne zamân, nerede?

–Beşiktaş İskelesi'nde.

Fi'l-hakika iskelede Doktor Lütfi ile gördüğü hattâ onun gözlerinin içine baktığı anda rûhuna dokunan sıcak bir hissin hâlâ te'sîri altında bulunduğu kızın bu dedikleri “Perrân” olduğuna kanâ‘at etti.

Fakat bir tesâdüften ibâret olan bu hâdiseyi Meliha Hanım'ın nereden öğrenmiş olduğuna aklı eremiyordu.

–Monşer seni gören kırk yıllık âşık olduğuna hükm eder, bu ne kadar derin düşünce?

Doktor Lütfi bu latifeli sözü söylerken Sâdık, tatlı bir rüyâdan uyanmış gibi idi. Mu‘tâdı olan tebessümüyle doktorun gözlerine ma‘nâlı ma‘nâlı baktıktan sonra:

–Seni de tecrübe edenler bir kâhin zan ederler doktor!

**[Sahife 600]**

–Bu da ne demek, bende öyle kuvvet yok Monşer.

–İnan ki, öyle doktor, geçen gün iskele de tesâdüf ettiğimiz ve senin nazar-ı dikkatini celb eden o genç kız yok mu? İşte bugün ben ona nâmzed edilmişim.

–Deme Sâdık, fakat bu şâyân-ı hayret bir tesâdüf! Fi'l-hakika o ise yaşadîn kâfir! Hem bana bak ciddî söylüyorum. Anadolu senin gibi bir zâbit ve Hilâl-i Ahmer de refikan olacak hanım gibi azimkâr bir kadın kazandı.

Bu sabâh Meliha Hanım vazifesine koşan bir me‘mûr fa‘âliyetiyle çarşafını giyinmiş, ayakta kahvesini içmeye çalışan zevci Hilmi Beyle Perrân'ın yalısına gitmek için isti‘cal ediyordu.

Hilmi Bey çoktan beri hukukuna hürmet ettiği merhûm İsmâil Şevki Bey'in böyle hayırlı bir fırsatla â'ilesine insanî bir hizmet etmiş olacağını, aynı zamânda arkadaşı Ali Necât gibi hiss-i necâbla meşbu‘ bir â'ile sa‘âdetine â'id mühim ve hayırlı bir vazifenin îfâsını

düşündükçe memnûn olduğu sırada ara sıra vicdânına dokunan bir endişe ile birden bire tereddüd eder gibi Meliha Hanım'a söylüyordu:

–Hanım, ben İsmâil Şevki Bey'in nâmûsuna olan itimâdımızı inkâr etmemekle berâber, Ali Fâzıl Bey â'ilesinin bu husûstaki ta'assubunu da düşünmekten geri kalamam.

Meliha Hanım, Hilmi Bey'in düşündüğü bu ciheti muhik görmekle berâber İsmâil Şevki Bey â'ilesinin senelerden beri itimâd edilmiş nâmûs ve şerefinden de şüphelenmek istemeyerek dedi ki:

–Perrân altı sene evvel on yaşında bir kız idi. Bu müddet zarfında, İstanbul'un ictimâ'î tahavvülüne tâbi' bütün genç Türk kadın lığı gibi, Dârü'l-fünûn tahsili görmüş. Perrân'ın da yeniliğe tâbi' olması kadar tabî'î ne olabilir? Ve bu zâhirî şekiller bu â'ileyi şübhe altında bulundurmaya kâfi olamaz. İşte bu mantikî muhâkemesiyledir ki, Meliha Hanım İsmâil Şevki Bey'in â'ilesine karşı beslediği itimâdının hiç bir sûretle ihlâl edilmiş olmasını arzu etmiyordu.

Perrân'ın annesi Âdile Hanım Meliha Hanımla Hilmi Bey'in geldiklerini haber alınca Perrân'a pek açık kıyafetle Hilmi Bey'in karşısına çıkmamasını tavsiye ettikten sonra kendi de mu'tâdından daha fazla bir i'tinâ-ı tesettürle misâfirlerini karşıladı.

Hilmi Bey arkadaşı merhum İsmâil Şevki Bey'in â'ilesi arasında boş kalmış yerini gördükçe te'essürünü, işleri çok olduğu için ara sıra ziyâret edemediğinden te'essüfünü söyledikten sonra bütün bu kederleri ancak kardeşi kadar sevdiği merhûmun â'ilesinin ve husûsuyla

(Mâ-bâ'dı var)

## **KÖY MEKTÛBLARI**

Havânın sert olmasına rağmen sabâhın olduğunu ilân için horozların tünelerinden kopardıkları yaygaralar, âvâzelerle biz de uyandık. Heybelerimizde bulunan nevâleden biraz aldık. Bulduğumuz köyden ayrılmak mecbûriyetinde olduğum refik-i muhteremim doktor beyin arabacısı da arabayı hazırlamakta idi. Elllerinde birer ateş, birer kupa sütle köylüler de birer birer gelmeye başladı. Şefik henüz ga'ib olmuş iltimâ'âtıyla ufukları parlatan güneş de tedricî sûretde yükselmeye başlamış idi. O sırada refik-i muhteremimin arabası ihzâr edilmiş idi. Lâzime-ı vedâ'ı ba'de'l-îfâ birbirimizden ayrıldık.



Refikamı selâmetledikten sonra etrafıma dizilen köylülerle tekrar odaya girip hem şuradan buradan konuşuyoruz hem de gelen sütlerden pişirilen kahvelerimizi içiyorduk.

–Ağa şimdi seferberlik bitti. Mücâhede-i milliyye muhârebesi bitti. Bundan sonra çok ekip çok mahsûl almalıdır. Bu sâyede servet ü sâ mânınız artar. Bu sûretle de rahat rahat gün geçirirsiniz. Eskisi gibi kazandığımızı elimizden alacak ne sarây kaldı, ne Bâb-ı Âlî kaldı. Seninle benim farkım kalmadı. Şimdi kanun-ı müsâvat devrine girdik, dedim.

Muhâtabım bulunan oda sâhibi ellibeş altmış yaşlarında... Ağa:

–Oğlum, dediklerinin hepsi doğru, fakat hepsi biz köylüleri aldatmak için uydurulmuş birer sözlerdir. Dolmabahçe Sarâyı yıkılıyorsa bir zamân gelecek ki, Ankara'da daha büyüğü yapılacak. Bâb-ı Âlî yıkılıyorsa İstanbul'da daha mükemmeli meydâna gelecektir. Ben altmış yaşına girmiş bir köylüyüm. Seninle ben bir olmayacağım gibi bizim çoban da benimle bir olmaz. Bu sözleri bırakalım da herkes malından canından emin olacak bir idâre meydâna gelsin. Şimdilik hamd olsun ortalık iyidir. Herkes rahat rahat işine bakıyor. Söze geldi mi köylü efendidir. Hâlbuki ne efendi ne de bir şeydir. Yalnız şu ki, hükûmet köylünün işine biraz bakmalıdır. Bize babalık vazifesini îfâ etmelidir. Lafla bizi aldatmamalıdır. Tamam, köyümüz İskilib'e on beş sâ'at, Kengırı'ya altı sâ'at, nüfus vuku'âtı için şuradaki altı sâ'atlik mesâfeyi bırakıyorlar da bize on beş sâ'atlik mesâfeyi boylatıyorlar. Bir şâhitlik için Çorum'a gidiyoruz. Orası ise bize belki otuz sâ'at gelir. Efendilik bu mudur?

Yanımızda bulunan başka bir köylü de söze karışarak:

–Efendi, hakîkaten biz köylüler hayır ve şerrimizi bilmiyoruz. Bilsek de yapamıyoruz. Sonra ortalık bozuldu. Yeni yetmeler ne söz dînliyorlar, ne haber anlıyorlar. Sana bir şey anlatayım: Bizim köyümüzde bir kâhya var idi. Onun sağlında köyün arkını (harkını) ayıklardık. O bir kere ark (hark) dedi mi sabahleyin herkes küreğini yakaladığı gibi damın üstüne gelirdi. Haddi mi ki, gelmeyebilsin. Hatta birisi arkdan (harktan) kaçmak üzere ilk hurusda köyden bırakmış savuşmuş. Sabâhleyin haber aldı, tamâm dört sâ'atlik yerden getirtti. Böyle devâm ederdik. Arkımızda (harkımızda) dört beş değirmenlik su akardı. Ne su kavgası ederdik, ne de anbarlarımızın şimdiki gibi dibi boş kalırdı. Şimdikiler söz tutmuyor, su da akıyor. Bu kadar arazimiz kurak kaldı. Biz de zarar ediyoruz, hükûmet de âşarından zarar ediyor. Dört beş köy bu arkdan (hark) istifâde, aşarımız da dört beş misli fazla ederdi.

Sonra hastalık nedir bilmezdik hele bu sene ark (hark) ayıklamadık sular etrafa taşı. Hâlâ sivrisineklerden evlerde yatamıyoruz.

Sıtma nedir bilmezdik şimdi ise köylünün yarısı kırılıyor. Hele çocuklar hiç dayanamıyor. Bu sene bu yüzden yirmi otuz çocuk ölmüştür(!!!) Bir doktor bile göndermediler. Köylünün efendiliği bu mudur?

Köylünün acıklı sözleri karşısında hîcâbımdan eridim başımı eğmeye mecbûr kaldım. Ne söyleyeceğimi şaşırđım.

Evet, köylü şu sözleriyle yerden göğ'e kadar haklıdır. Menfâ'at ve mazarratını takdîr edemediklerini izhârdan çekinmeyen bu köylülere karşı hükûmet babalık şefkatini göstermelidir. Alâkadâr me'mûrları bu gibi işlerle meşgul olmalıdır. Bunlar en mühim mesâ'ilden olmakla berâber mesâ'il-i âdiyedendir. Böyle memnûn olmazsa mecbûr etmelidir. Bataklıkları gözümle gördüm, sivrisineklerin irâ'e eyledikleri manzara cidden alâkadârları için hîcâb-âver manzara idi.

Âzîzim Kemal Cenâb Bey. İkinci mektûbumu burada bitirmek vaz'iyet-i elîmesinde bulunuyorum. Daha ne büyük dertlerimiz var ki, inşâ'allâh gelecek mektûbumda arz ederim.

### **Kalender**

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû' makhûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

30 Teşrîn-i Sâni 1340

Sene: 2

Sayı: 39

### **MÜNDERİCÂT**

Devletimizin Mâhiyeti ve Millî Adı / (Türk Yurdu) Doktor Rıza Nûr

Anadolu'da Halkımızın Hıfzû's-sıhhası / Doktor Hakkı

(?) / Tahsin Nâhid

Bir Zamân / M. Nedîm

Esâret Zillettir / Mustafa Âsım

Kalb-Dimâğ

Perrân / Kerküklü M. Nedîm

Günün İzleri / Halk Yolu

Köy Mektûbları / Kalender

Kengirî Matba'ası

1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdür-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

30 Teşrîn-i Sâni 1340

Sene: 2

Sayı: 39

**DEVLETİMİZİN MÂHIYETİ VE MİLLÎ ADI**

**Muharriri: Doktor Rıza Nûr**

**(Geçen nüshadan mâ-bâ'd ve hitâm)**

Hâsılı bu yerlerin asıl ahâlîsi bir takım yalancı istilâlarla Türklükten çalınmış iken Selçuklular ile yine Türklük cihânına sokulmuşlardır. Yani asıllarına ric'at etmişlerdir.

Demek toprak bir, millet de bir, o hâlde devlet de birdir. Yani bir devlet vardır ki, bunda iki saltanat sülâlesi gelip geçmiştir.

Hâsılı pek eskiden beri Türklerle meskûn olan bu toprakta Selçuklu Türklerin teşkîl ettikleri ve onlardan Osmanlı Türklerine geçen bir devlet vardır. Osmanlı sülâlesi zamânında bunun “Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye” “Osmanlı Devleti” diye ayrı bir devlet olduğunda inâd edilmiştir. Bu inâdın birkaç sebebi vardır. Birincisi Türklerde kurulan devletlere, hatta uruklara onların pâdişâhlarının, başlarının veya onların â'ilelerinin adlarının ad olarak verilmesinin âdet olmasıdır. Hemen bütün Türk devletleri bu sûretle ad almıştır. Selçuklular, Osmanlılar da böyledir. İkincisi Selçuk hânedanı sönüp yerine Osmân hânedânı geçtiği vakit devlet tavâ'if-i mülûk hâlinde bir taksîme uğramıştı. Bunların her biri Selçukluların vârisi olmak da'vâsında idi.

Bu da'vâyı kırmak için Osmanlılar yeni bir devlet teşkîl ettiklerini ileri sürüyorlardı.

### [Sahife 602]

Buna bir de bir hânedânın yeniden bir devlet kurmak şerefini hâ'iz olmak, Selçuk hânedânını çekememek hevesi de tabî'atıyla inzimâm ediyordu. Bu sebeble her şeyi, her şeyin adını değiştiriyorlardı.

Hâlbuki tarihin bize gösterdiği gibi Fransa'da, Almanya'da, Rusya'da ihtilâller vesâ'ir sûretlerle bir saltanat hânedânı sönmüş, yerine yeni bir sülâle geçmiştir. Bu hâl devletler hayâtında bütün dünyâda tabî'î bir şeydir. Tarih her sayfasında bunu gösterir. Meselâ Fransa'da Burbon, Orlean hânedânları değişiyor; fakat devlet değişmiyor. Fransa dâimâ kalıverdi ve bu devletin adı dâimâ Fransa idi. Bizde de bu tamamıyla böyle olmuştur. Türkiye Devleti'nde ilk sülâle olan Selçukluların son padişahı Sultan Alâ'addîn'in vefâtıyla saltanat Osman Gazi'ye geçmiştir. Hem de bu intikal başka yerlerde olduğu gibi bir ihtilâl değil, meşrû' sûrette olmuştur. Çünkü Sultan Alâ'addîn vefâtından evvel saltanatın Osman Gazi'ye geçmesini vasiyet etmiştir. Devletin ricâli de bunu münâsib görmüşlerdir. Bu vasiyet tutulmuş, bütün ricâl toplanmış, Mevlânâ Celâle'd-dîn-i Rûmi'nin huzûruyla Osman Gazi'ye Konya'da taç giydirilmiştir. Hem de daha mühimi bu işin Oğuz töresine teba'iyetle yapılmış olmasıdır. Birinci Alâ'addîn Keykubât bahsinde göreceğimiz Oğuz töresini tasvir eden şi'irde şöyle bir mısra' vardır:

“Dedi Kayı çünkü sonra han ola.” Selçukîlerin zamânında Kayılar, 24 boyun en mu‘teberi olup pâdişâhın sağında otururlardı. Şimdi bu mütâla‘at bize kavî sûrette isbât eder ki, bu devlet bir devlettir. Altı asırlık değil, takriben 900 yıllık bir devlettir.

Mütârekenin ilk aylarında yani beş yıl kadar evvel Akşam Gazetesi'nde Yunanlıların ve Ermenilerin güyâ tarihî deliller ile –ki, hepsi sahte ve tarihi tahriftir– yurdumuza tesâhub iddi‘âlarına karşı bu devletin Osmanlı Devleti olmayıp Türkiye olduğunu, 600 yıllık bir devlet olmayıp 900 yıllık bir siyasî mevcûdiyet bulunduğunu delilleriyle mütâla‘a eder bir makale neşr etmiş idim.

Aynı zamânda o vakit İstanbul'da açılıp az ömrü olmuş olan “Meclis-i Meb‘ûsân” kürsüsünde de bunları söylemiş idim. Selçuk ve Osmanlı Devletleri adına iki devlet mevcûd olmayıp bunların bir devlet olduğu ve bu devlette Selçuklu ve Osmanlı adında iki saltanat hânedânı bulunduğu hakkındaki iddi‘âm o vakte kadar hiç yazılmamış ve işitilmemiş idi.

Tarih ile meşgul bazı zâtlar bile o vakit şifâhî sûrette bu fikrime i‘tirâz ettiler, fakat i‘tirâzlarını za‘îf görmüştüm. Da‘vâm lehindeki delillerin ise kuvveti âşikârdı. Zannımca bugün buna ilmî sûrette i‘tirâz edilemez. Eğer i‘tirâz edilirse bugünkü Cumhuriyet'in de ayrı bir devlet olduğunu kabul etmek îcâb edecektir.

### [Sahife 603]

Böyle bir da‘vâya ise bugün herkes güler. Beş yıldan beri bu fikrin yer kazandığı artık efkâr-ı umûmiyyeye yabancı ve gayr-i tabî‘î gelmemekte olduğu görülmektedir.

Devletlerin birliğini isbâtdan sonra adını koymak ihtiyâcı vardır. Acaba bu devletin adı nedir? Eskisi gibi Devlet-i Selçukiyye, Devlet-i Osmâniyye denemez. Bunlar birer sülâle adıdır. Osmanlı sülâlesi zamânında Anadolu'daki Türkler eski Türk âdeti mucibince Osmanlı Türkü adını almışlardı ve bu ta‘bîr doğrudur. Ancak bugün bu sülâle de bittiğinden yine eski Türk âdeti mucibince Osmanlı Türkü adı da bitmiştir. Bugün bu ad ne olabilir?

Evvelâ millete nisbetle Türk Devleti denmesi hâtıra gelir. Fakat bu ad muvâfık olamaz. Çünkü Türk Devleti deyince dünyâda bütün Türklerin devleti anlaşılabilir. Kezâ tarihte mevcûd bütün Türk devletleri de karıştırılabilir. Türk milleti bir İngiliz, bir Fransız, bir Rus ve bir Alman milleti gibi değildir ki, onlar gibi tarihte ve bugün ancak bir devlet olsun. Her milletin yalnız bir devleti olur. Tarihe göre bu âdetâ bir ka‘ide ve kanûndur. Bunun yalnız bir istisnâsı vardır. O da Türktür. Türk öyle şanlı bir millettir ki, küçüklerini sayma, 50 kadar

devlet teşkîl etmiştir. Bu kudret, bu teşkîl, te'sîs ve yayılma kabiliyeti hiçbir millete nasîb olmamıştır. Türk Devleti ta'bîri tarihe mâl olmuş ve bugün mevcûd Türk devletlerinin umûmî adıdır. Bu sûretle kalmalıdır. Demek, bu devlete bu ad olamaz. Yahud büyük bir siyasî menfâ'at ve alâka ile bu devlete Türk devleti denir. Diğer mevcûd Türkler nazariyeten kendisine tâibi' ad edilir. Siyasî cereyâna böyle bir mâhiyet verilerek fi'ile inkılâbı gözetilir. Bu da bir fikir, hem mühim bir nazar olabilir. Fakat bugünün doğru siyaseti olmasa gerek. Her ne olursa olsun Avrupa bize bu adı vermektedir. Devlete Oğuz devleti yahut Türkmen devleti demek de akla gelir. Fi'l-hakika Türkmenler yalnız Anadolu'da değildir. Kuzgun Denizi'nin şarkında, cenûbunda, garbında İran'da da yerli olarak mevcûddurlar. Selçuklu hânedânı zamânında devletin toprağı bu yerleri de ihtivâ ediyordu. Bu nokta-i nazardan da bu ad doğru olabilir. Ancak bugünkü siyasî şarkımızdaki Türkmenlerle harsî vaz'iyete göre devletin gövdesinin Anadolu olması itibâriyle de bu adlar dahi sakattır.

Oğuz, Türkmen adları büyük mikyâsda bir rasyonalizm de ifâde edeceğinden Türklük âleminde bir tefrika sebebi de olabilir.

Anadolu'ya Arab ve Acem, Romalılara nisbetle “İklim-i Rûm” veya sadece “Rûm” diyorlardı. Anadolu, Selçuklu pâdişâhlarına da bu adı izâfe ederek “Selâtin-i Rûm” demişlerdir.

#### [Sahife 604]

Acaba bu devlete “Devlet-i Rûm” yeni tarzımızla “Rûm Devleti” diyebilir misiniz? Böyle bir ad da hâtıra gelebilir. Malûmdur ki, Rûm Yunanlı demek değildir. Bizanslı ma'nâsındadır.

Bu sebeble bu ad onları da bu kadroya alacak bir tabir olabilirdi. Fakat bu ta'bîr siyâsî menfa'atten ziyâde zararlı olurdu. Rûm ta'bîri Türk için son bir asırlık bilhassa son beş on yıllık vuku'attan sonra ısıtılmaz bir ırk adı olduğu gibi Rûmlar da kendilerini yanlış fakat fi'ilen Yunanlı sayıyorlar. Bu sebebler bu ta'birin kabulünde hiçbir mantık bırakmamıştır. Bununla berâber Lozan Konferansı'nın ahâlî mübâdelesi mukavelesinden sonra buna lüzûm kalmamıştır. Kabulü bi'l-aks zarûrîdir. Milliyet ifâde etmeyen ve Türklüğümüze darbe olunacak olan “Devle-i Rûm” adı unutturulacak ve bizim için yabancı gayr-i tabî'î ve bize â'id olmayan bir addır.

Toprağına nisbetle “Anadolu Devleti” adının verilmesi de vardır. Fakat Anadolu'da nice devletler gelmiş geçmiştir. Bu hangisi olacaktır ve nasıl ayırt edileceğiz? Kezâ Rûmeli bu

ta'bîre dâhil değildir. O vakit Rûmeli müstemleke şeklinde mi telâkki edilecek? Hâlbuki orası Türkle meskûndur. Türk ile meskûn bir yer müstemleke değil, anavatandan olur. Demek ki, bu da verilemeyecek bir addır. Bunu Anadolu Türkî Devleti şekline sokmak da bir fikirdir. Fakat bu da efrâdını câmi' ağıyârını mâni' bir ad değildir. Bir de ondan uzun ve garîbdir. Böyle uzun devlet adı da dünyada yoktur.

Artık başka bir ad hâtıra gelmiyor. Yalnız bir tane vardır. O da en münâsibidir. Yani Türkiye, bu devletin adı o vakitki makalemde ve Meclis-i Meb'ûsân kürsüsünde söylediğim gibi de Türkiye'dir. Zaten biz Osmanlıyız, devlet, "Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye"dir diye temerrüd edip dururken Avrupa, bütün âlem, asırlardan beri bir düzûye bize "Türkiye" diye haykırıp duruyordu. Yani eskiden beri adımız vardı ve cihânca ma'rûf idi. Bu ad yeni değil eski ve tabî'î bir adımızdır. Hem de bu ad bütün Avrupa'daki devlet adları gibidir. Aynı ka'ideye tâbi'dir. Almanya, Alman; Fransa, Fransız; Rusya, Rus... ilah. modelinde Türkiye Türk'tür.

Biz bir yere ad koymak için Acemce'den "-stân", Avrupa'dan "-ye, kalindeya" esâslarını almışızdır. Kendimizi her ne ad koysak Türklükten çıkaramayız. Çıkarmak akıl kârı da değildir. Siyasî vahim bir zarar, öldürücü bir darbedir de. Bu ad devlet adlarının bir terkiib ile ifâde edilmeyip mutlaka bir kelime ile ifâde olunması lüzûmuna muvâfıktır. Yine bu ad efrâdını câmi' ağıyârını mâni'dir.

Yurdunun adı Türkistân'dır. Bir kısmının adı

### [Sahife 605]

Azarbaycan'dır ilah. Devletlerine de Türkistân Devleti, Azarbaycan Devleti ilah... denir. Türkiye adı da Anadolu ve Rûmeli'ye hâs olur. Türkiye adında tarihte başka bir devlet de yoktur. İltibâs da olamaz. Bu hâlde demek en münâsib ad Türkiye'dir. Bunu İstanbul Meclis-i Meb'ûsânı'nda söylemiştim. Nitekim Ankara'da millî hâkimiyet devresi başladığı vakit Hey'et-i Vekîle ve Millet Meclisi tarafından devlete hakîki adı olan ve dünyaca da tanınmış bulunan "Türkiye" adı resmen verilmiştir. Yani bu mes'ele bu sûretle hal edilmiştir.

Bu hâlde bizler büyük Türk â'ilesi içinde de "Türkiye Türkleri"yiz. Devletimizin adı Türkiye'dir. "Türk Tarihi" içinde sırf kendimize mahsûs tarihin adı "Türkiye Tarihi"dir. Yani Türkiye Tarihi Türk tarihinin bir cüz'üdür. Bundan böyle biz Anadolu ve Rûmeli Türklerine Osmanlı Türkü değil "Türkiye Türkü" ve bu devlete Osmanlı değil, Türkiye denilecektir.

### **Türk Yurdu**



## ANADOLU'DA HALKIN HIFZÜ'S-SIHHASI

### Muharriri: Bakteriyolog Doktor Hakkı

Bütün kuvvet ve kudret-i beşerin tecellîsi sıhhat-i tâm ve zindegî ile ka'im olduğunu herkes tasdik eder. Çalışmak, şu fakir yurdu şereflendirmek, terakkî etmek, garbın ilim ve fazlından hisse-mend olmak, tarîk-i medeniyette ilerlemek, teksir-i nüfûsa ve nüfûsumuzun gürbüz, kavî ve sıhhat-i tâmmeye mâlikiyeti ile ka'imdir. Ma'a't-te'essüf pek mühim olan hayât ve sıhhat mes'elesine lâıyk olduğu ehemmiyet verilmiyor ve halkın hayât ve sıhhatte karşı lâ-kaydîsi devâm ederek bu zavallı vatan bundan ne kadar zararlar görüyor. Gerek fakir ve gerekse zengin hastalık ve sıhhat için hemen hiç kaygısı yoktur. Bütün hayâtında rehberleri onların sevk-i tabî'îleridir.

O zevkine, arzûsuna göre yer, içer, yatar, kalkar ve hareket eder. Hayât için ve hasta olmamak için evvelince ve hasta tedâvî için hiçbir fikir ve endişesi yoktur. Çünkü onun muhit ve mücâviri ebeveyni, hemşehrisi, vatandaşı aynı his ve hareketin zebûnudur. Hasta olunca evvelâ birkaç gün hiçbir tedâvî ve i'tinâyâ lüzûm görmeyerek bugün yarın iyi olurum zannıyla epeyce bir vakit geçirmek ve hastalığının uzadığını görüne evvelâ kocakarı ilaçlarını tatbik etmek, kurşun dökmek ve üfürükçülere gitmek ile de bir hayli vakit ve nakid zâyî'eyler. O zamâna kadar hastalıkta Kemal-i şiddetle seyr ederek vücûdda tahribâtını

### [Sahife 606]

yaparak terâkki eder. Bu hasta zavallının anasından babasından görgüsü ve muhit-i mücâviretinden aldığı terbiye bundan ibârettir. Anadolu'da ekseri halkın tabibe mürâca'atı "hekime gösterilmedi denmesin" diye veyahut ölürse, "niçin baktırmadım, belki iyi olurdu" zan ve şübhesinin izâlesi içindir. Bir zavallı sıtmaya dûcâr olur. Ona hiç ehemmiyet vermez bir hastalık için sıtma dendi mi, hasta ve hastanın etrâfındakiler Kemal-i sürûrla "Oh hastamız sıtma imiş" diye sevinirler. Onların ekserisi artık tabîbin tedâvisine lüzûm görmeyerek kendi hâline bırakılır veyahut da gayr-i kâfi bir tedâvî ile iktifâ etmek netîcesi olarak müte'addid nüksü ma'raza sebebiyet vererek hastalık dalakta, karaciğerde, iliklerde, bezlerde tahribâtını yapa yapa bî-çârenin benzi sararır, kanı sulanır, dalak karnını doldurur ve gayr-i kabil-i tedâvî bir şekil alır. Ötede bir zavallının bağırsağı düğümленir. Bir diğèrinin fitiği ihtinâk eder. Bunlardan bir kısım-ı mühimmi bunun tedâvisi için pek mühim olan vaktini geçirir. Ya hekime gelmeden ölür veyahut da ameliyat-ı cerrâhiyyenin icrâsında bağırsağın delindiği ve kangren olduğu tezâhür eyler. Öbürüsünün eline bir diken batar hiç ehemmiyet vermez.

Hârâc-ı hârreye ve kangrene sebebiyet vererek o hasta uzvun kat'ıyla, ziyâ'ıyla netîcelenir. Diğer birisi frengiye tutulur. Hemen sapartacılara ve tütsücülere koşar. Bu sûretle hem kendi vücûdunun tahribine meydân verir ve hem de bütün bir ev halkını aşlar. Artık orası hastalık saçan, zehir neşr eden bir menba'-ı ma'raz hâlinde etrâf ve odasına bol bol hastalık, frengi tevzî' eder. Öbür tarafta diğer bir genç bel soğukluğuna dûçâr olur. Bilgisizlikten, tedâvisizlikten yumurtaları şişer ve akamete uğrar. Zevcesini aşlar. Muhtelif ihtilâtât husûle gelir. Ya kadınlarımızın sıhhat ve hayât hakkındaki cehâleti dolayısıyla uzviyetlerinde, rahimlerinde yaptıkları tahribât ta'dâdla bitmez. Şu saydığım hayâta karşı lâ-kaydî yalnız câhillere münhasır değildir. Az çok fark ile mekteb, medrese görmüş efendi geçinen kesimde de mevcûddur. Bundaki âmil nedir? Görgüsüzlük ve bilgisizliktir. Halka sıhhati, hıfzü's-sihhasını nasıl öğretmeli ve nereden başlamalı? Bilâ-tereddüd mekteplerden başlamalı, mekteplerde öğretilmelidir. Bulduğum Kengiri Orta Mektebi'nin programını gördüm. Son sınıfta yalnız haftada iki sâ'at hıfzü's-sihha dersi mevcûddur. Kengiri vilâyetinin en yüksek tahsil mahalli olan mektebin son sınıfında yalnız dört talebe varmış. Umûm mekteplerinde 3351 talebe olan ve ma'a-kur'â 158352 halkı bulunan Kengiri vilâyetinin ancak senede dört kişiye hayât ve sıhhat hakkında az çok bir malûmât verilebiliyor. Emin olalım ki, hâl-i hâzır usûlüyle halk hıfzü's-sihhasını öğrenemez ve ile'l-ebed evlâd-ı vatan sıhhî görgüsüz ve bilgisizlikten

### [Sahife 607]

kurtulamaz. En mühim ictimâ'î dertlerimizden olan şu hayâta karşı lâ-kaydîlikte ilâ-nihâye devâm eder gider. Avrupa mekteplerinin programlarını bilemiyorum. Belki orada mekteplerde bizim şimdi yaptığımız gibi son sınıfta hıfzü's-sihha dersi verilir. Fakat şuna dikkat etmelidir ki, Avrupalılar ana kucağında iken yaşamak için elzem olan hıfzü's-sihhasını öğrenerek büyüyor. Bütün teşkilâtında sıhhat ve hayât için lâzım olan en hurde noktalar nazar-ı itinâya alındığı ve herkesin en büyük kaygısı muhâfaza-i hayât ve sıhhat olduğu için gözüyle görerek belliyor. Ya biz öyle mi? Bizim hâl-i hazırda teşkilâtımızla halk-ı hayât için elzem olan hıfzü's-sihhanın en basit kavâ'idinden bî-behre olarak kalır. Bundan memleketin vatanın ziyân ve felâketi de temâdî eder, gider. Bu bâbda zerre kadar kayb edecek zamânımız yoktur. malûmât-ı sıhhiye nâmı tahtında ayrı bir ders hâlinde ilk mekteplerin ikinci senesinden işe başlamak, o senede meselâ yalnız sârî bulaşık hastalıkların isimlerini öğrenmek, ikinci sene de bunlar hakkında cüz'î malûmât vermek tedricî tedricî her sınıfta sıhhî bilgilerini tezyîd ederek ibtidâ'îyeye mektebinden çıkan bir çocuğun hastalıklar ve hıfzü's-sihha hakkında velev basmakalıb bir malûmât elde edînerek mektepten çıkarsa dimâğlarında, fikirlerinde az çok iz

bırakır ve böylelikle hayât ve sıhate merbûtiyet artar ve hatta bu yavrular içinde sıhhat hakkında câhil ebeveynini îkaz edenler bulunur.

İkinci çâre, sıhhî bilgiler hakkında halkın anlayacağı bir lisânla kitâblar yazarak meccânen dağıtmak, köy hocaları bunları neşr ve ta'mîm etmek ve mütefekkirîn tarafından halka sıhhî konferanslar vermek, ve'l-hâsıl bir fikir ta'kîbiyle bütün mu'allimîn ve me'mûrîn-i sıhhiyenin bu husûsda fa'âliyetlerini te'mîn ve tezyîn etmekle mümkün olur.

**[Sahife 608]**

**1**

Hakîkat uğruna tatlı cânımı  
Vermesem bir türlü versem bir türlü  
Nûr-ı idrâkime perde-i gaflet  
Germesem bir türlü ger“?”  
sem bir türlü

**2**

Meftûn ve müştâkım ben ki dîdâra  
Sıdkımla endişe verdim ağyâra  
Düşman-ı vicdânı başka diyâra  
Sürmesem bir türlü sürsem bir türlü

**3**

Bağ ve sal ettim nice serâbı  
Yâra arz eyledim doğru hesâbı  
Erenler bezminde ben de kitâbı  
Dürmesem bir türlü dürsem bir türlü

**4**

Düstûr eylemişim ahd-ı vefâyı  
Âlem-i kesrette çektim cefâyı  
Deryâ-yı vahdete köhne abayı  
Sürmesem bir türlü sürsem bir türlü

**5**

Sırrı ifşâ eder bana her zerre  
Vicdânla şân verdim bahr ile berre  
Her gece dîdâr-ı yârı bir kerre

Görmesem bir türlü görsem bir türlü

**6**

Ben ki şu fânîde girdim her renge  
Aşk ile şevk ile uydum âhenge  
Tahkîk-i hak için her bâb-ı şekke  
Girmesem bir türlü girsem bir türlü

**7**

Mâye-i hayâtdır cevher-i Âdem  
Âdemde vücûdu bulmuştur Âdem  
Ma'nâ-yı hilkate doğruca bir dem  
Ermesem bir türlü ersem bir türlü

**8**

Ufk-ı hakîkatde parla ey Nâhid  
Kizb ü riyâ ile dâimâ harb et  
Gelmiş bekadan izhâr-ı ümid  
Dermesem bir türlü dersem bir türlü

**[1]339 Tahsin Nâhid**

**[Sahife 609]**

**BİR ZAMÂN**

Bir zamân gonce-i âmâlîm idîn gülşende  
Nev-bahâr-i emelin revnakı sendîn bende  
Öyle bir davet-i aşk vardı o gün hendekde  
Şimdi kimler yaşıyor şevk ile âgûşunda

Bir zamân aşkımın âlâmı seninle dîndi  
Sana kalbim veririm söylediğin bir günde  
Sonra bilmem ki ne oldu şimdi  
Şimdi kimler yaşıyor şevk ile âgûşunda

Hangi âşifte rakîbin sözüne aldandîn  
Aşkî sen bir kuru eğlence mi âya sandîn  
Bilirim gamze-i ağıyârla vuruldun kaldîn

Şimdi kimler yaşıyor şevk ile âgûşunda

Çeşm-i giryânımı silsen ne olur bir kere  
Ver nigâhınla ümîd bir de dil-i pür-kedere  
Seni sormakta gönül gördüğü her derbedere  
Şimdi kimler yaşıyor şevk ile âgûşunda  
Kengiri, 20 Teşrîn-i Sâni [1]340  
**Kerküklü M. Nedîm**

[Sahife 610]

## ESÂRET ZİLLETTİR

### Geçen Nüshadan Mâ-b'âd

Ayıldığım zamân süvâri karargâhında bulunuyordum. Ne sûretle oraya getirildiğimi anlayamıyorum. Ben hâlâ öldüm zannediyorum. Elbisem kanla mülemma'... Başım dehşetli bir sızı içinde, bütün vücûdum hurde-hâş olmuş. Bir dere kenârındayım... Karşımda bir köy. Bunun Akpınar karyesi olduğunu biliyorum. Bir sâ'at evvel kıt'ama oradan geçmişim. Köy alevler arasında yanıyor. Kadın, erkek, çoluk, çocuk cânî askerlerin elinde dövülüyor, öldürülüyor. Kadınların zinetleri koparılıyor. Gayr-i mu'ayyen istikametlere sürükleniyor. Ova bu zavallı halkın feryâdları, çığlıkları ile inliyor.

Süvâri kıt'ası muntazam bir livâ. Zâbitân bir grub hâlinde duruyorlar. Tüylei ürperten şu fecî' manzarayı gayet lâ-kaydâne seyr ediyor, belki de mütelezziz oluyorlar.

Daha fazla tahammül edemeyerek ikinci defa bayıldım. Ne kadar baygın kaldığımı bilmiyorum. Vücûdumun soğuk bir cisme temâsıyla ayıldım. Derenin içinde ıslanıyorum. Ayılmak için işkence tatbîk ediyorlar. Aman yâ Rabbi! Ne denâ'et!

Gözlerimi açtığım vakit sudan çıkarıldım. Etrâfım cânî re'îsleri, zâbitânı tarafından dâ'iren mâdâr ihâta edilmişti. Hepsi de hayvân üzerinde idiler.

Livâ kumandanı olduğu anlaşılan bir miralay daha ileride duruyordu.

En katı yürekleri bile müte'essir edecek şu hâl-i perîşânıma bıyık altından gülüyorlardı.

Yerde up uzun yatıyorum. Miralay tercümânı ile kalkmaklığımı emr etti, kımıldandım. Doğrulmak istedim, fakat vücûdumda o kuvvet yoktu, kalkamadım. Şu hâlîm zâbitten birisini fevka'l-had asabîlendirdi. Hayvânını yanıma kadar sürerek elindeki kırbacıyla nerem rast gelirse lâ-ale't-tayîn vurmaya başladı hem vuruyor, hem bağıyor. Rumca kim bilir nasıl küfürler savuruyor.

Lâbis olduğum şu şerefli üniformanın –düşmanın bâhusûs büyük rütbeli zâbitânının– kirli, rezil ayakları altında bu derece tezlîl edilmesi izzet-i nefsimin bu kadar nâmûssuzca kırılması metânetimi sarstı. Gayr-i ihtiyârî iki damla yaş gözlerimden yuvarlandı. Beni soydukları kılıncımla başıma vurdukları yerde nasıl olup da ölmediğime la'netler savuruyorum. Ölüm bu hakaretlerden, bu işkencelerden on bin kat daha ehven ve müreccahdı.

Neferlerinden iki tanesini çağırarak beni oturtular. Şimdi de isticvâb başladı. O miralay soruyordu:

**[Sahife 911]**

–Zâbitsin değil mi?

Başım la evet işâretini verdim.

–Karşımızdaki muhârebe kuvvetiniz ne kadar? Bugünkü ta'arruza ne sûretle cür'et ettiniz? Yeni takviye aldınız mı?

Söylenen, sorulan şeyleri anlıyorum, fakat sabâhdan beri birbiri üzerine tatbîk edilen işkenceler, yediğim dayaklarla bütün vücûdum hamur gibi olmuş, mefkûrem dağılmış, a'sâbım uyuşmuş. Laf söylemeye muktedir değilim ki, çenelerim de kilitlenmiş, mümkün değil açılmıyor. Sanki dilsizim.

[Mâ-bâ'dı var.]

**Mustafa Âsım**

**KALB-DİMAĞ**

Sevgilime dedim ki:

–Yavrucuğum seni tek mil beynimin mevcûdiyetiyle seviyorum.

Sevgilim bir kakhaha salıverdi ve dedi ki:

–Hiç işitmediğim sözleri senden işitiyorum. Anamdan doğdum doğal işittiğim, okuduğum sözlerde ve eserlerde merkez-i sevdânın kalb olduğunu gördüm. Ve bütün beşeriyet her türlü duygularını hep kalbe istinâden izhâr ederler. Âhları, ofları, neş'eleri hep kalbden zuhûr ettiğine îmân etmişlerdir.

Sevgilimin sözünü kesdim, dedim ki;

–Hayır yavrum hayır. Sen de beşeriyetin bu i'tikadına bakarak onlar gibi aldanıyorsun. Kalb üz[n]eyn(?) ve bat[n]eynden(?) yani dört hücreden ibâret bir et parçasıdır. Temiz kanın nâhiye-i bedeniye berâ-yı cevelân ve nâhiye-i bedeniye dolaşarak bedendeki şarbon yani kömür ile siyâh kana tahavvül eden kanımızın da tasfiye için ciğerlerimize sevkine yarayan maksıma kalb nâmı verilmiştir. Kanımızı damarların isti'âbına göre sevk ve îsâline yarar. Eğer kalb gibi bir müvâzin olmasa idi kanın intizâm tahtında cereyânı te'mîn edilemez idi. Kan külliyyetle damarlarımıza hücum eder etmez damarlar çatlayarak derhal ölür idik. Demek isterim ki, kalb, deverân-ı demin bir nâzımıdır bir müvâzinidir, bir maksimidir.

Cevf-i sadırda ekser kisân cân evi demektedir. Kalb hayâtımızın bir merkezidir. Cân kalbin intizâm ile vazifesini yapmasıyla ka'imdir. Cân kan demektir. Biz kan için yeriz, kan için içeriz. Vücûd makinesi kan ile işler. Kansız hayât olamaz. Yediğimiz şeyin kan olabilecek kısmı ağızdan başlayarak mide ve bağırsaklarda hal oluna oluna nihâyet işe yaramayan posası hârice def' olur. Berâ-yı tasfiye ciğerlere giden kanın şehîk yani nefes almakla ciğerlerimize dâhil olan havânın müvellidü'l-humuzası siyah kandaki şarbon yani kömür ile bi'l-imtizâc yanar. Kanda kömür kalmaz temizlenir, kalbe gider. Vücûdumuzdaki hârâret hep kandaki kömürün yanmasıyla hâsıl olur ki, buna hârâret-i garîziye derler. Demek

### [Sahife 912]

isterim ki, vücûd gemisinin, kalb, mide, ciğerler gibi a'zâyı dâhiliyyesi o geminin işlemesine hizmet eden birer makine teferru'âtı demek değil midir? Her geminin bir kaptanı olması iktizâ etmez mi? İşte vücûd gemisinin kaptanı da dimâğda yani beyindedir. Bu beyin ise baştır. Kaptanın hücresi vücûdun en sağlam kısmıdır. Bu hücre başımızın arka kısmındaki cimcime dediğimiz bazen küçük kafa nâmı verdiğimiz müte'addid kemiklerden müteşekkil mahaldir. Gemideki yani vücûddaki hâdis olan her türlü harekât ve sekenât-ı a'sâb ya'nî bir telefonun telleri makamında olan sinirlerimiz vâsıtasıyla dimâğ santraline îsâl edilir. Hâdisât-i vuku'ât-ı hâriciye de havâss-ı hamseyi beyne îsâl eden kuvve-i bâsıra, kuvve-i sâmi'a, kuvve-i şamme, kuvve-i zâ'ika, kuvve-i lâmise denilen beş kuvvet yani muhbir tarafından kezâlik telefon

telleri yani sınırlar vâsıtasıyla yine dimâğ santraline haber verilir. Yani gerek gemi dâhilinde ve gerekse haricinde hâdis olunan her türlü vekayı‘in kâffesi dimâğa geliyor. Şu hâlde dimâğ bir merkez-i hissiyât olmuş olmuyor mu?

Dâhilî ve hâricî beyne vürûd eden bu haberler derhal beyinde intibâ‘ eder. Sevdığım dedi ki:

–Ha gayret! Beyni bir matba‘aya çevir bakalım.

Dedim ki:

–Ona ne şüphe! Evet, beyin gayet doğru ve yanlışsız eserler tab‘ eder bir matba‘a makinesidir. Ahz etmiş olduğu haberleri tab‘ edip kuvve-i hâfıza dediğimiz hâfız-ı kütübe tevdi‘i eder. O da kütübhânesinde hıfz eder.

Sevdığım yine dedi ki:

–Desene beyinde bir de kütübhâne var.

–Kuvve-i hâfızanın mevcûdiyeti müsellemler iken beyinde intibâ‘ eden eserlerin neden hâfız-ı kütübü yani beyne yazılan şeylerin neden muhâfız-ı olmasın?

Sevdığım dedi ki:

–E! Bu sizin kütübhânenizdeki kitâbları kim okur?

–Fikir.

–Başkası okuyamaz?

–Hayır, bu eserlerin yegâne kari‘i fikirdir. İnsânlarda kuvve-i mefkûre dediğimiz bu kuvvetin sâyesinde dimâğımızda muntaba‘ her ne varsa bunlara vücûd gemisinin kaptanı olan ve akıl denilen bir müdîrin emri üzerine fikir bir göz gezdirebilir, istenilen her ne ise bir haber verir. Bu habere mefkûre yani fikrin verdiği hâsıla-i tefekkür denilir. İyi mefkûreler kuvve-i hâfızanın taht-ı muhâfazasına mevdu‘, iyi ve bereketli eserlerin fikir tarafından vuku‘ [bu]an mütâla‘anın netîcesinden çıkar.

### [Sahife 613]

Burada sevgilim dedi ki:

–Tefekkürle tahattür beynindeki fark nedir?



–Akıl fikirden isti‘âne ederse tefekkür, eğer fikre mürâca‘at etmeden taht-ı zabtında ise tahattür denilir. Bir şey hakkında fikre mürâca‘atla onun vereceği mefkûreyi beklemeye mülâhaza derler.

Fikrin fa‘âliyetle görmesine zekâ ve söylenilen bir sözün veya görülen iş veya his edilen bir şeyin vereceği netîceyi anlamaya idrâk ve bu işi gören kuvvete kuvve-i müdrike derler. Bir hissin veya hâdisenin nereye varacağını derhal kesdirivermeye sür‘at-i intikal derler ki, bunlar mezâyâ-yı akliyyedendir. Ferâset, dirâyet ve ilah... Hepsi bu mezâyâta dâhildir.

**Dahası Var.**

**PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**9**

kızı “Perrân” Hanım'ın sa‘âdetini görmekle unutabileceğini söyleyerek sözü refikası Meliha Hanım'a verdi.

Meliha Hanım kısa bir ifâde ile:

–Biz kızımız “Perrân” Hanım'ı oğlumuz Yüzbaşı Sâdık Bey'e münâsib gördük, dedi. Hilmi Bey îzâh etti.

–Fî'l-hakika her iki taraf da bize yabancı olmadığı gibi Ali Fâzıl Bey ve â'ilesinin herkesce ma‘rûf necâbetini, bîmarlıklarını Sâdık'ın cidden terbiyeli ve müstesnâ bir genç olduğunu burada tekrar etmek vazife-i vicdâniyyesini unutmayacağım.

Perrân kim bilir kaç senedir başörtüsü görmediği hâlde ince bir altından yanaklarına doğru düşmüş kumral saçlarını, beli kemerli ipek yeldirmesini düzelttikten sonra içeri girdi. Cebrî vaz‘î bir tevâzu‘la Hilmi Bey'in elini öperken bu vaz‘iyet ve hareketini asrî ictihâdı karşısında satılığa çıkarılan bir câriye hâline benzetti ve gülmemek için cebr-i nefis etti. Hilmi Bey Perrân'ın eski an‘aneyeye sadâkatini görünce memnun oldu.

—Mâşallâh, mini mini Perrân! Şimdi seni görünce bir amca hissiyle ne kadar memnûn oldum bilir misiniz?

–Teşekkür ederim beyefendi amca.

–İnşallâh sizi bir konağın müstakil bir hanım

**[Sahife 614]**

efendisi görmekle daha ziyâde mesrûr olacağım.

–Teveccühünüz bizi mes‘ûd ediyor efendim.

Perrân bu vazifeyi îfâ ettikten sonra annesi Âdile Hanım'ın bir göz işâretiyle tekrar Hilmi Bey'in elini öperek dışarı çıktı ve Şâziye kalfanın kolundan tutup odasına çıktı! Ve güle güle:

–Gel Şâziye, Allâh aşkına gel de bugün bu kıyâfetle neye benzediğimi anlatayım. Fakat sen şu sandalyeye otur,

dedi. Şâziye kalfayı sandalyeye oturtuktan sonra tekrar kapıya dönüp, oradan iki eli göğsünde sağa sola dönmelerle gâh gâh durup eğilmelerle Şâziye kalfanın önünde eğildi. Ve elini, dizini öptükten sonra ince bir kahkaha ile:

–İşte ilk nasîb alan bir acemi Bektaşî dervişi, dedi ve sonra kahkahalarında devam ederek:

–Aman beni bu vaz‘iyette Süheylâ ile elti görsünler kıyâmete kadar alay ederler.

Perrân dışarı çıktıktan sonra annesi Âdile Hânım söz süresinin kendinde olduğunu his ederek mahcûb bir ifâde ile cevâb verdi:

–Efendim Perrân sizin de kızınız değil mi? O hâlde arzûnuza muvâfakat etmeyecek kimsemiz yok. Şu kadar var ki, bizim ve onların mevki‘-i ictimâ‘iyyemiz nisbetinde bir düğün ve hazırlık yapmak için üç dört bin lira ile bir ay zamân müsâ‘ade edilirse mes‘ele bitmiş olur, dedi. Hilmi Bey Âdile Hanım'ın bu pek yüksek teklifi karşısında inkisâr-ı hayâle uğrayanlara mahsûs bir vaz‘iyet alarak ayağa kalktı.

–Bu ciheti Meliha Hanımla konuşur hal edersiniz, bununla berâber bu teklifiniz için bir kere de Ali Fâzıl Bey'in fikrini anlamak zarûrîdir, dedi. Meliha Hanım Âdile Hanım'ın bu teklifini me‘mûlün fevkinde bulduğu için fazla hayret hatta içinden biraz da hiddet etmişti.

Hilmi Bey refİKasıyla bu akşam yemeğinde Ali Fâzıl Beylerde bulunacakları için orada birleşmek üzere yolda ayrıldılar. Meliha Hanım bir kadın ihtisâsâtıyla Âdile Hanım'ın bu münâsebitsiz teklifinden müte‘essir olduysa da ümitsiz olmadı ve Ali Fâzıl Bey'in evine gidinceye kadar, o tuhaf teklifi hatırladıkça kendi kendîne:

–İlâhi Âdile Hanım oturduğun yalıtı mı satıyorsun be kadın, diyordu. Sonra birisini haklar gibi vaz'iyet alıyordu.

–Hele beş on gün geçsin de nasıl ayağınla gelip ricâ edeceğini göreceğim!

Mes'elenin bu şekli cidden Ali Fâzıl Bey ve â'ilesini dil-gîr edecek mâhiyette idi.

Akşam Hilmi Bey Perrân'ın annesinin bugünkü talebini onlara îzâh ederken bu sabâhki te'essürü zâ'il olmamış gibi idi.

### [Sahife 615]

Memlekete bu kadar hizmet etmiş İsmâil Şevki Bey gibi bir adamın â'ilesinden böyle bir teklifin gârâbetini söyleyerek:

–Ahvâl-i ictimâ'iyemizin hem bu kadar az bir zamân zarfında bu kadar bozulmuş olduğunu cidden bilmiyordum. Merhûm Şevki Bey bu â'ileye binlerce altın sarf ettikten sonra böyle bir â'ilenin kızlarının mukadderâtını, sa'âdetini parada aradıklarını görmek kadar acı bir hâl olur mu, dedi. Ali Fâzıl Bey te'essürünü daha tafsilâtla söyledi:

–Fi'l-hakika Hilmi Bey dedi, bir zamânlar, hayır bizim muhitte bugün bile, bir â'ileden kız istenildiği zamân, her iki taraf birbirinin asâleti, necâbeti, misafirperverliğini tahkik eder. Ve şüphesiz ki, bu Türklüğün en mümtâz hasletlerindedir. Ben Sâdık'ın böyle hayırlı işi için bin, iki bin, beş bin lira veririm, tereddüd etmem. Fakat Sâdık'ın ve Sâdık'a refika olacak bir kızın müstakbel â'ile sa'âdetini böyle alış verişte görmem! Hem onlar düşünmelidirler ki, Sâdık'a verecekleri kıza bedel, şerefli bir istikbâl kazanıyorlar. Anadolu'daki Türk ordusuna mensûb Sâdık'ın şerefli istikbâlini! Hilmi Bey de bu fikir ve bu ictimâdda idi.

Ali Fâzıl Bey sözünü bitirmeden Hilmi Bey başladı:

–Öyle değil mi ya! Hem ben bu sabâh Meliha Hânım'a da söylemiştim, Mısır prenslerinden mi ne bu?

Meliha Hanım zevci Hilmi Bey'in bu garîb teşbîhine karşı tebessüm ederek, salondakileri istilâ eden te'essürü tahfif için:

–Ne zan ediyorsunuz ya? Şekil itibârıyla İstanbul'un bugünkü Türk kızlarının hepsi de birer prenses! Onlar ayna karşısına geçtiler mi prensesleri gölgeleri zan ederler.

Meliha Hanım bu tuhaf sözlerinin oradakiler üzerinde tatlı ve teselli verici te'sîrini görünce devâm etti:

–Hem efendim bu kadar te’essüre ne lüzûm var! Kız anası bu, bugün bu perdeden başlar, yarın birkaç perde iner. Bununla beraber İstanbul’da Sâdık Bey’i mes’ûd edecek kız mı yok?

Sultân Ahmed Mitingi'nin siyâhlara boyanmış Türk bayraklarının elîm ve hazîn manzarasının vicdânları ezici te’sîrinin henüz zâ’il olmadığı bir gün idi. Şişli'deki kulüp binâsının kapısından telâşla içeri girenlerde kızgın bir fa’âliyet vardı!

“Vahîdeddîn'in” İngiliz bileysisiyle bilenmiş kasaturalı tüfenklerini taşıyan halife ordusundan birkaç genç neferle rovelverli İngiliz neferleri Türk milletinin mukadderâtını yüklenmiş gibi yorgun ve mağrur adımlarla içeri giren yaşlı ve genç birçok beyleri ve bazı Türk hanımlarını selâmlıyordu. İki sâ’atden ziyâde devâm eden bu ictimâ’da neler konuşulmuş, ne nutuklar îrâd edilmişti! Orası hârictekiler için malûm değildi!

**[Sahife 616]**

## **GÜNÜN İZLERİ**

Talebe mevcûdunun ziyâdeleşmesi hasebiyle Çerkeş Merkez Mektebi'nde birinci sınıf için bir şu‘be teşkîl edildiği müstahberdir.

Ma‘ârif müdürlüğünden müteka‘id Bayrâm Efendi'den Çerkeş Kız Mektebi'ne bir halı destgâhı hediye ettiği memnûniyetle haber alınmıştır. Muhterem ve hamiyetli Râşid Bey Efendi'ye arz-ı şükrân ederiz.

Çerkeş'in Sarâyıcık Mu‘allimliği'ne Bekir, Yazıvıran Mu‘allimliği'ne Mehmed, Göynükvıran Mu‘allimliği'ne Arab Hacıoğlu Mehmed, Bayındır Başmu‘allimliği'ne Sâdık Efendilerle, Atkaracalar Kız Mektebi Mu‘allimliği'ne Fahriye, Çerkeş Kız Mektebi Başmu‘allimliği'ne Ayşe Hanımlar vekâleten, Karacavıran Mu‘allimliği'ne Sarısu Mu‘allimi Mehmed Efendi naklen, Mart Başmu‘allimliği'ne Dümeli İkinci Mu‘allimi Mâhir Efendi terfi‘an tayîn edilmişlerdir.

Çerkeş'in Viranköy Mektebi'nin tevsî'ine başlandığı ve köy halkının bu husûsda epeyce yardımda bulunduğu haber alınmıştır. Gayretli köylülerimizi takdîr ederiz.

Çerkeş Merkez Mektebi'nin inşâ’âtına mevsim dolayısıyla nihâyet verilmiştir.

İlgaz Merkez Mektebi Altıncı Mu‘allimliği'ne Kızılsın Mu‘allimi Mustafa Kayı, Kızılsın Mu‘allimliği'ne Alagöz Mu‘allimi Bayrâm Efendiler naklen tayîn edilmişlerdir.

Kengirî'da bir Türk Ocağı te'sîs edilerek yedi kişiden ibâret olan hey'et-i idâresi derhal fa'âliyete geçmiştir. Ocağın genç mü'essislerini tebrik eder ve muvaffakiyetler temenni eyleriz.

Kengirî Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne senede bir lira vermek sûretiyle yeniden a'zâ kayd edilenlerin isimleri ber-vech-i âtfidir:

1. Ertuğrul Kız Mektebi Başmu'allimesi Zehra Hanım
2. “ “ “ Mu'allimerinden Sara Hanım
3. “ “ “ “ Kevser “
4. “ “ “ “ Meryem “
5. “ “ “ “ Fâ'ika “
6. Merkez “ “ Başmu'allimelerinden Emine Hanım
7. “ “ “ Mu'allimelerinden Fahriye Hanım
8. “ “ “ “ Fatma “
9. Orta Mekteb Müdür Mu'âvini Nâmî Bey
10. “ “ Mu'allimlerinden Fu'âd “
11. “ “ “ Nâmî “
12. “ “ “ Sâlim “
13. “ “ “ Şefik “
14. “ “ “ Hasan Fehmi “
15. “ “ “ İsmâil Hakkı “
16. “ “ “ Tayyib “

[Mâ-bâ'dı var]

## KÖY MEKTÛBLARI

### 3

Sert bir yokuşun sık kavîslerini dolaşa dolaşa inerek geniş bir vâdiye geldik. Refikam bulunan .... Ağa'ya dönerek:

– ... Ağa, bak bu ova ne kadar geniş, suyu da bol. Bu ova sizde, bu sular da, yanbaşında bulunduğu müddetçe sizin köyler fakirlik yüzü görmez. Tabî'î hepiniz de

zenginsinizdir, dedim. Muhâtabım ve refikam olan ... Ağa gayr-i ihtiyârî güldü ve dedi ki: Âh efendi nasıl söyleyim ve nasıl söyleyim:

–Evet, bu ova taht-ı tasarrufumuzda, bu sularda etrâfında akmakta iken bize zenginlik değil orta hallilik bile nasîb olmuyor. Çünkü biz de bu duygusuzluk var iken bize bu da çoktur. Biz köylüler lafa geldi mi sâfiyetle her şeye kanarız. Hâlbuki öyle değildir. Bu sene bu gördüğün ovanın ekinleri kâmilene denecek derece de kurudu. Dört kişi bir araya gelip de harklarımızı temizleyip tarlalarımızı suvaramadık. Şu karşıdaki görünen değirmen yok mu, bu civârdaki kırk elli pâre köyün yegâne değirmenidir. Bunun suyundan tamam dört beş köyün arazisi sulanır. Eğer bu dört beş köy bir araya gelsek de harkları temizlesek ne yoksulluk görürüz ne de değirmen derdini çekerdik. Ekin öğütmek için bizim köylü öküz ve arabalarla tamam on iki sâ'atlik mesâfeye gittik, on günde ancak köyümüze geldik. Ne olurdu bizleri başına toplayıp da menfâ'atimize â'id şeyleri bize hükûmet cebren yaptırıp ta'ndelik edenleri cezâlandırırsa diğerlerimize de ibret olur. Bir daha herkes bu husûsa â'id vazifesini yapmış bulunur. Hele yeni kanûn bütün ortalığın nizâm ve intizâmını altüst etti dedi.

–Hangi yeni kanûn Ağa, dedim.

–Canım hürriyet-i şahsiyye mi diyorlar nedir? İşte o. Geçen gün köylüler toplandık arka (hark) gidelim dedik. İçimizden birisi ben gitmeyeceğim dedi, muhtâr atıldı:

–Gitmez de ne yaparsın, cebren götürürüz, dedi. O cevâben:

–Hürriyyet-i şahsiyye kanûnu vardır, gitmeyeceğim ne yapacaksınız bakalım, dedi. Muhtâr şaşırıp kaldı, ona bakarak birisi daha çıktı. Bu sûretle köylü dağıldı. Ark da (hark) ayıklanmadı. Ekinler kurudu suyu tutup ekinlerimizi suvarma derdinden Bilgin Dede'ye gittik kurban kestik, yağmur du'âsına çıktık, diyerek dertlerini sâfiyâne bir sûrette anlatıyor hem de yolumuza gidiyorduk. Bu cevâb karşısında ne diyeceğimi şaşırıp kaldım.

Kendi kendime:

–Bu ne cehâlet, bu ne bakımsızlık. Daha doğrusu velî-ni'mete, efendisine küfrân-ı ni'metlik. Aman yâ Rabbi! Hangi asr-ı medeniyette yaşıyoruz, hangi idârenin feyyâz ni'metlerinden nevâle-çin oluyoruz. Nedir bu sû-i idâre? Efkârıma isyân edeyim.

Asabî buhrânlar içerisinde bu dertlerimizi söylesem hîcâbından kızaracak yüzler bulunur mu? Halk idâresinin velî-ni'meti olan köylü efendisine lâyük olan hizmet bu mudur? İhtimâl ki yazılırmı okuyan kari'lerim arasında bu havâlîyi bilmeyenler benim bu sûretle acele-i kalem edişimi haksız görerek buhrân-ı âsabiye mübtelâ olduğuma hükmedeceklerdir. Ne derlerse desinler ben hakikat-i hâli yazıyorum.

Şahısların menfâ'atini düşünerek hükm-i kanûnun icrâsını ilân eden müdde'î-i umûmîlerin bu gibi bir kısım-ı hey'et-i ictimâ'îyyenin menfâ'ate îrâs-ı mazarrat edenler hakkında ta'kibât-ı kanûniyye tatbik etseler hükm ve kanun ilânla değil mu'allen icrâ edilmiş olurdu.

## **Kalender**

### **HALK DERSHÂNESİ**

Kengırı Mu'allimler Birliği'nin gayretle İmâret Medresesi'nde 15 Teşrîn-i Sânî [1]340 tarihinde açılan Halk Dershânesi'ne bugüne kadar tam kırk dört talebe kayd olunmuştur. Talebelere, kitâb, defter, kalem gibi vesâ'it-i tadrîsiyye meccânen tevzî' edilmektedir. Çıraklarını mu'ayyen zamânda derslere muntazaman göndermek sûretiyle büyük bir şefkat gösteren esnâfımıza birlik bi'l-hâssa arz-ı şükran etmektedir.

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslümân! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'îyyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû' makhbûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

16 Kânûn-i Evvel 1340

Sene: 2

Sayı: 40

### **MÜNDERİCÂT**

Büyük Vazife / Tahsin Nâhid

Esâret Zillettir / Mustafa Âsım

Ümid Doğarken / Tahsin Nâhid

Gel / Sabîh

Asrî'nin Ateşli Bendi / Asrî Baba

Sohbet Âlemleri / Tahsin Nâhid

Perrân / Kerküklü M. Nedîm



Kalender Cenâblarının Ta'rifine Bir Tuhfe-i Şükrândır / Hilmi

Günün İzleri / Halk Yolu

Köy Mektûbları / Kalender

Kengiri Matba'ası 1340

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

16 Kânûn-i Evvel 1340

Sene: 2

Sayı: 40

**BÜYÜK VAZİFE**

**ÖZ TÜRK OĞULLARINA:**

**Muharriri: Tahsin Nâhid**

Hepimiz âzîz Türk yurdunun dertli oğullarıyız! Ölüm girdâbından, bin bir çeşit felâket hücûmlarından kurtulan vatan üzerinde, elem ve ızdırâb sisleri, yetim ve öksüzlerin gözyaşı sunan zehirli nefesleri tütüyor. Hayât ve cân ufuklarında ölüm ve hicrân baykuşlarının rûha kasvet veren ötüşlerini duyuyoruz. Gündüzlerde geceler kadar bahtsız ve haşîn! Şafaklarda bile akşamların o ezeli enîsi inliyor ve âzîz Türk yurdunun, şehîdlerin ümîd ve seher doyuran kanlarıyla yoğurulan toprağında fakr ve ızdırâbın sûzişli şâhikaları sönüyor ve siniyor.

Her yerde aynı dert, her köşede aynı dertli fert! Hayât, huzur, sükûn ve bir ân-ı sa'âdet için müşterek duygularla çarpan kalbler o kadar çok ve o kadar giryândırlar ki, hayâtı endişelerle çöken gözlerde ümitsizliğin belli ve belîğ izleri var. Uzaklara ve enginlere açılan bakışlarda rûhsuz kışların boğdurucu esrârı seziliyor. Sıkıntılı nefeslerle dolan ve taşan göğüslerde derûnî bir tazyîkin kahredici yönleri hissediliyor. Midelerin takaza-ı merâreti Türkün sanki mukadder ve edebî bir illetidir. Titrek ve sıtmal bacaklarda mezâr-ı kahre giden bir esneyiş var ve daha sonra

### **[Sahife 618]**

dermânsız, sarı iskeletlerin en tabî'î ilhâmı ölüm ve mezârdır.

Toprağım, servet ve sa'âdet kaynağıdır ki, nûrlu dimâğlara çelik kollara muhtâc.

Billûr akıntıların servet ve sa'âdet çağlayanlarıdır ki, ölmeyen irâdelere, sağlam uyanık kuvvetlere muhtâc!

Boz dumânlı, yeşil bulutlu, tatlı kokulu dağlarım, servet ve sıhhat oymağıdır ki, ihtirâssız îmâna, lekesiz azme muhtâc!

Kırk pınarların çağladığı yaylalarım cins küheylânların hasretiyle yanıyor.

Yeşil çimen deryâsı olan ovalarımda sayısız hesâbsız sürülerin sıçrak ve oynak yavru kuzuların enîn hicrânı vardır.

Güneş görmeyen ocak başlarında hıçkırın seslerin ma'nâsına çok erdik ve eriştik. Al önlüklü, kırmızı yanaklı köylü yosmalarından kaç yıldır uzak olmaya mahkûm şakrak delikanlıların, yamaçlara vuran koşmalarında, bozoklarında, kayabaşlarında gürbüz âhenk, yakıcı kudret, yürekleri delen nağmeler susmuş!

Sürüleri subaşına indiren kavallardaki derûnî cezbeye, coşkunluk veren nefesler zayıf ve sıkska!

Bu diyar-ı târûmârın semâ-yı sehâb-âlûdunda yedi başlı bir dev azameti ile dolaşan ve üfüren bir belâ, bir belâ-yı mü'ebbed olsa gerek.

Ben bu belâyâ “ye’s ve ihtirâs” diyorum. Müsta'id ve müsâ'id bulunduğu dimâğlara hâkim oluveren bu belâ, asırlardır Türkün rûh-ı mûnîsini kahreden bir kudretle coştı, köpürdü! Figan figan üstüne, hicrân hicrân üstüne geldi. Köylünün giysisi delindi, midesi küçüldü, ızdırâbı arttı, eksilmedi.

Zevkini fedâ, huzûrunu, hürriyetini kurbân etti. Neş'esini köreltti, benliğini çiğnedi, sevgisini, sevgilisini heder etti, kanını döktü, cânını verdi, dermânı bitti, derdi bitmedi.

Bu vaz'iyet karşısında öz Türk oğullarına büyük vazîfeler teveccüh ediyor. Medenî hayâtı te'mîne savaşmak ve yalnız bu gayeye vüsûl için birleşmek lâzımdır. Önümüzde açılan iktisâdî, ictimâ'î inkılâbları, sıhî ve ahlâkî tekâmülleri başarmak için rûhlarımıza hâkim olan ye's ve ihtirâs beliyesini müttefikân uzaklaştırmak îcâb ediyor. Türk rûhunun derinliklerinden kopup gelen feryâdları dînlemek ve o feryâdların ifâde ettiği hazin ve sûzişli ma'nâlara ermek, münevver ve mütefekkir zümre için hakîki bir mecbûriyettir. Türkün medenî ve ictimâ'î ihtiyaçları sıhî ve iktisâdî yaraları karşısında lâ-kayd bir tavırla

### [Sahife 619 ]

nefsî ve ferdî ikbâl ve i'tila için sarfedilen adeli ve rûhî kuvvetler, ferdler için olduğu kadar cem'iyetler içinde muzırr ve tehlikeli birer tezâhür olabilir.

Bu itibârla Türk gençliği mühim ve çok hayâtî bir vazife karşısındadır.

Hârâb vatan, zavallı Türk halkı imâr ve i'tilâ istiyor.

Haydi, öz Türk oğulları! Sizin birliğiniz Türkün hayât-ı inkılâbını derinlik ve düzenlikle yüceltecektir.

### ESÂRET ZİLLETTİR

#### (Geçen nüshadan mâ-b'âd)

Cevâb verişimden, sükûnetimden şapkası tepesinden fırlayan miralay, hayvânî üzerinde tepiniyor, boğa gibi bağıryordu. Tabancasını çekti tercümâna anlattı.

–Eğer söylemezsen kumandan seni vuracak!

Elimle başımdaki bacağımdaki yaraları, dayaktan simsiyah olmuş vücûdumu, bereleri gösterdim, söylemeye muktedir olmadığımı işâretle anlattım. Şu hâlim onları iknâ' edecek yerde galeyâna getiriyor, homurdanıyor dişlerini gıcırdatıyorlar. Kumandanın neferlere bir işâreti üzerine beni yüz metre kadar uzağa götürdüler, burada yumruk ve tekmelerle bir daha dövdüler, yine kumandanın huzûruna getirdiler. Beni işkence ile söyletmek istiyorlar. Aynı me'âlde su'âller tekrar edildi. Bu son dayak sebebiyle artık işâret bile etmeye muktedir olamadım. Dimâğım siyâh kalın bir perde ile kapandı. Düşünemiyordum, abdallaşmış, deli gibi olmuştum. Onlardan daha ne kadar dayak yedim, orada ne kadar inledim bilmiyorum.

Kendimi toplayabildiğim zamân miralay gitmişti. Diğer zâbitân, elli metre kadar uzakta oturmuşlar konuşuyorlardı. Yani başımda iki süngülü nöbet bekliyordu. Beni nöbetçiler vâsıtasıyla yanlarına celb ettiler. Oturduğum vakit kaba kaba, kerîh kahkahalarla gülmeye başladılar. Ne söylediklerini bi't-tabi' anlamıyordum. Fakat "gamoto, Kemalist, çete" kelimelerinden ne söylemek istedikleri anlaşılıyordu. Kaba bir Türkçe ile sordu:

–Vire, sen oksi manikos, zâbit?

Son bir gayretle söyleyebildim:

–Evet!

–Mori, sen zâbit ha! Vire, sen mashadis! Kah kah kah! Tekrar gülmeye başladılar.

–Vire Kemal nerede?

– ...

**[Sahife 620]**

–Ah gamoto, istavrozo... Biz onu tutazayız, ona ip takazayız.

Daha bir başkası soruyor:

–Vire poynu Ankara? Pos meris edo? Diğeri tercümanlık ediyor:

–Ankara nerede? Buraya kaç gün?

–Çok. Hem siz Ankara'ya giremezsiniz.

Tiley, tiley.. "Ne diyor, ne diyor!" sadâları yükseliyor. Türkçe bilen söylediklerimi onlara tercüme ediyor. Kızıyorlar, küfr ediyorlar, bağıyorlar, birer ıslıkla:

–Ankara edo, havri yomtavriyo, emis mesa Ankara! "Ankara işte şurada, yarın öbür gün biz Ankara'nın içindeyiz."

O esnâda bir ka'im-i makam geldi kim olduğumu sordu. Tabî'î takdîmde te'ehhür göstermediler. Kemalist çete oksî manikos! “Kemal Çetesi zâbiti!”

Türkçe biliyormuş. İstanbul'un kart kahve garsonlarından hiç farkı yok. Kim bilir belki de onlardan birisi. Bozuk Türkçesiyle sordu:

–Sizin çete kumandan İsmet nerede?

–Karşınızda!

–Kemal?

–Onu da karşınızda bulacaksınız!

–Sen artık meraklık etme. Gidezeksın Atina'da. Orada yapazak boyazilik. Boyazazak Yunan zâbit potinler, Kemal'i de tutazayiz, gönderezeyiz, orada yapazak Lostra... Kazanazak çok para...

Daha buna benzer kim bilir ne kadar söylendi. Artık kulaklarım işitmiyordu. Vücûdumu bir ra'şedir kapladı. Her kafadan Rumca, Türkçe gürültüler çıkarıyor, eğleniyorlar. Hiç birisine cevâb vermiyorum. Muhârebedeki celâdetli günlerimi, karşımdakileri İnönleri'nde Söğüt ovalarında, Dumlupınar tepelerinde köpek sürüsü gibi kovaladığım zamânları düşünüyor, ıftihârdan göğsüm kabarıyor. Belki yarın, belki iki gün sonra intikamımın alınacağı îmânıyla müteselli oluyorum.

Yarım sâ'at sonra altı nefer ve bir zâbitden ibâret bir üserâ kafilesi daha getirdiler. Beni de onlara iltihak ettiler. Zâbit tabur arkadaşlarımdan birisi. O da benim gibi aynı hâlde perişan, vaz'iyette. Efradın hepsi müteaddid yerlerinden bâ-husûs kılınçla başlarından yaralı... Zavallılar “su su” diye feryâd ediyorlar, dipçikle mukabele ediliyor.

Yirmi piyâde süngülü muhafızla Eskişehir'e müteveccihen yürümeğe başladık. Sâ'atde ancak bir kilometrelik mesâfe kat' ediyoruz, hiç kimse de yürüyecek hâl yok. Kollarım hâlâ bağlı. Akşam da olmak üzere. “Berus berus gamoto” küfürleriyle dipçikler inip kalkıyor. Tuhaf şey, vücûdlarımız artık dayakla işbâ'a gelmiş, a'sâb darbelerden müte'essir olmuyor.

(Mâ-b'âdı var)

**Mustafa Âsım**

[Sahife 921]

**EDEBİYÂT:**

**ÜMÎD DOĞARKEN!**

Elimde bir demir âsâ, yağımnda demir çarık  
Mechûl diyârlar içinde gezdim dermânsız ve arık  
Her zerrede ölüm tüter her ocakta hicrân yanar  
Karanlıklar dünyâsında gözlerim sanki bir pınar  
Vahşi hisler sardı beni görünmezdi hiçbir ışık  
Derdim ey penbe ümîdim nerde isen karşıma çık  
Ben ki hârâb bir diyârın en elemli bir oğluyum  
İrkim yüce şerefim çok lâkin bugün bahtım kara  
Ben bir diyârın oğluyum çiçekler açılmış yâra  
Elimde şu demir âsâ ayağımnda demir çarık  
Geldim ey penbe ümîdim başım açık bağrım açık  
Birden koptu bir kıyâmet çalkandı hep karanlıklar  
Cihân sustu zâlim sindi hak kükredi birdenbire  
Sabâh oldu Türkü saran ümîdsizlik girdi yere  
Doğdu ümîdîn güneşi mü'ebbeden rûhumuza  
Kara örtü çekilemez bunun için ufkumuza

**Tahsin Nâhid**

[Sahife 622]

**GEL!**

Bazılar ihyâ-yı emvât eyliyormuş eylesin  
Bizce ihyâ-yı hayât elzem civânım sâde gel  
Bazılar ihyâ-yı butlan eyliyormuş eylesin  
Bizce ihyâ-yı hakîkat mültezimdir yâde gel  
Bazılar ihyâ-yı zinet eyliyormuş eylesin  
Bizce imhâ-yı riyâdır son zafer feryâda gel  
Bazılar deryâları tutmuş yücelmiş âleme  
Bizce bardakta boğulmaktır müreccah bâde gel  
Biz dil-i dîvâneyiz yani kalender-hâneyiz

Olsa kim mihmân bize baş üstünde bünyâda gel  
Biz ki tesbihi kovduk aldık ele peymâneyi  
Sâkî gel çehre rahm et sen de bir dilşâde gel  
Biz ki her eşyada hakkı sezmişiz her şey bizim  
Gel çekinme çeşm-i nâzım bezm-i sa‘d-âbâda gel  
Biz ki her nâdâna karşı sîne-i bend etmişiz  
Açmayız nâ-keslere ister isen şehzâde gel  
Biz diyorsam kasdım ancak sensin ey dilber benim  
Nağme-i nâzı bırak artık yeter imdâda gel  
Ey benim pârem enîsim ref‘-i ikdâh eylerim  
Her vürûdunda fakat tenhâda gel tenhâda gel  
Bak neler söyler sana bu âşık-ı bî-ihîyâr  
Sen de söyle râzıyım ister isen rüyâda gel  
Ben yürekten bağılıyım bir nazara-i ilhâmına  
Göz çevirme ba‘demâ rûh-i revânım dâde gel  
**Sabîh**

[Sahife 613]

### ASRÎ'NİN ATEŞLİ BENDİ

#### -Belediyemize-

Geldi yine yana yana dertleşmenin sırası  
Zan edersem çok uzadı hattâ biraz arası  
Yavaş fakat yaman öter Türk oğlunun curası  
Neş'emizde giryemizde yurd derdîni sezeriz  
Demesinler eski dostlar unutulur gideriz  
Rûhumuzda yurdumuzun sönmeyen bir aşkı var  
Kalbimizde o sevdânın alevleri parıldar  
Pervâmız yok bu uğurda olsa bize “ölüm” yâr  
Uğraşmaktır vazifemiz tâ ki vatan yüksele  
Bu toprağın her yuvası Kâbe gibi şenlene  
Alıştık biz dînlemeye diyenlere sözümüz  
Fitne fesâd kumbarası değil bizim özümüz  
Sizin gibi ne mansıbdâ ne de postta gözümüz  
Mâdem yurdun bu milletin lütfü sizi doyuran

Dinlemeye çalışmaya mecbûrsunuz her zamân  
Eğer millet verdiğinin mahsulünü görmezse  
Bu husûsda uğraşmanın yolunu da bilmezse  
Sonra bir kimse de çıkıp derdîn nedir demezse  
Söyleyin bu zavallının âhı bizi tutmaz mı?  
Gözyaşından artan ekmek gözümüze durmaz mı?

**[Sahife 624]**

Soruyorum bütün yaz kış şu yurt için ne yaptın  
Şu milletin refâhı çün bilmem kaç gün uğraştın  
Seve seve hangi işi dört el ile savaştık  
Biri yollar çamur dolu dize kadar geçilmez  
Biri sular hamden lillâh kara çamur içilmez  
Üç lamba var şehrimizde mehtâb varken yakılır  
Süs mü bilmem mübârekler oralara takılır?  
Doğrusu ya bakılırsa şehre böyle bakılır  
Hele biraz dükkânların ışıkları ışıldar  
Bu sâyede ancak biraz yolu görür yolcular  
Çok şükürler işler kötü bunlar da bir olmasa  
Ya kol çıkar ya bot çıkar ata ata bin takla  
Cenâb-ı Hak ecir versin evi ücrâ olana  
Neden bilmem oralara birer fener takmayız  
Zaten rahat yerinde mi başkasına bakmayız  
Baştanbaşa çamur deryâsına döndü vilâyet  
Ma'azAllâh bir kayarsan artık sonu felâket  
Bari biraz Hak'tan olsa ondan da yok inâyet  
Ey ağalar efendiler artık yola girelim  
Şu zavallı millet için hep el ele verelim

**Asrî Baba**

**[Sahife 625]**

**MAHALLÎ TEDKİKLER;**

**SOHBET ÂLEMLERİ**



## Muharriri: Tahsin Nâhid

Kengırı sohbet âlemlerinin tedkike değer ictimâ'î bir kıymeti hâ'iz olduğunu bilirdim. Çok eski zamândan bize kadar gelen sohbet âlemleri ilk mâhiyetini zamân zamân ga'ib etmiş ve binâenâleyh âlemlere verilen kıymet de zamâna göre değişmiştir, denilebilir. Başlı başına âlem olan sohbetlerin kış gecelerine mahsûs olmasındaki maksad kolaylıkla anlaşılabilir. “Mâl-ı ganâ'im” ile te'mîn-i hayât ve ma'îşet eden eski devrin kaygısız insanları ve yeniçerileri, zevk ve mideden ibâret iki endîşeden ikincisini kolaylıkla ve basit bir şekilde te'mîn edebildiklerinden uzun ve sıkıcı kış gecelerinin merâret ve ızdırâbını uyutmak ve birinci endîşeyi de izâle eylemiş olmak için sohbet âlemlerini yaşatmaya başlamışlardır. Ahlâkî düşünceler o zamânlar daha büyük bir asabiyetle hâkim olduğundan, git gide bu âlemlere esâs olarak ahlâkî düstûrları kabul ve ferdlerin ahlâkî ve meşrû' duygularını sâlim yollar üzerinde tenmiyeye çalışmışlardır. Eski sohbetlerdeki ciddiyet ve müteakabil hürmet ve samîmiyyetten çıkardığımız netîceler bunlardır.

Henüz hayâta atılan bir gencin sohbet âlemlerinde bulunmasını ve orada “âdâb-erkân” öğrenmesini isteyen babaların “Yârân”a yalvarıp yakardıkları görülürmüş. Yârândan her birisi hısım ve akrabasından bir genci sohbe devâm ettirir ve orada hürmet, âdâb ve mu'âşeret (ahbâblık) hakkında fi'îlî görgülerle ahlâk ve duyguları takviye edilirmiş!

Zamân olmuş bu şekil itibârdan düşmüş ve âlemlerde gaye ve mâhiyetini değiştirmiş, ahlâksızlık baş göstermiş. Terbiye için sohbetlere götürülen nâmûslu, açılmamış gençler yerine yırtılmış, menfî yollara düşmüş çocuklar ka'im olmuş ve o zamân tabî'atı ile sohbet âlemleri kıymetini tamâmıyla ga'ib etmiştir. Mu'ayyen, muttarid, ahlâk düstûrlarına istinâd eden usûl ve merâsim unutulmuş, kardeşçe eğlenceler yerlerini orta oyunlarına terk etmişlerdir. Hele “samût=samt” oyunları hepsine tüy dikmiştir.

Bugünün sohbet âlemleri hemen hemen hiçbir samîmî ve hakîki mâhiyeti hâ'iz değildir. Eski âlemlerin silik bir izi ve binâenâleyh çocukça bir devâmıdır.

Sohbetler çavuş ve çalgıcılar hâric olmak üzere yirmi dört kişiden mürekkeb olur. Yârân nâmını alırlar. İçlerinden birisini Baş Ağa intihâb ederler. Bu zât re'îsleridir. Bir diğerini Yârân Kâhyâsı yaparlar. Küçük Baş Ağa nâmını alır. Yârânın vekîlidir. Ayağna çevik, işgüzar “bir de çavuşları

## [Sahife 626]

vardır. Bu üç zâtın vazifesi isimlerinden anlaşılabilir.

Haftada bir gece yârândan birisi diğerlerine ziyâfet verir. Usûl ve merâsim mu'ayyendir. Yemekleri ekseriyetle içi etli pilavdır. Yanında ayran veya şerbet de bulunur. Yemek gece sâ'at altıdan sonra yenir. Çalgıcılara akşam takım yemeği verilir.

Akşam sâ'at on ikiden bire kadar yârân toplanmaya başlar. Baş Ağa on ikiyi çeyrek geçe gelir. Odaya girmeden Çavuş Ağa'nın geldiğini söyler. Baş Ağa kendine mahsûs köşeye iki diz üstü oturur.

Yârân geldikçe ayağa kalkılır. Ve her gelen sedir üstüne iki diz üstü oturur. Şehnişinde sâ'at bire kadar incesaz mütemâdiyen peşrev çalar ve ocak gürül gürül kızıl alevlerle yanar. Yârânın sırmalı şebkenleri, ipekli puşuları parıl parıl parlar. Sâ'at birde yârân tamâm olur ve hep birden kahve içilir. Baş Ağa sağ dizi kaldırır ve bütün yârân aynı vaz'iyetle otururlar. On beş dakika sonra sol dizini kaldırır. Aynı hareket yârân tarafından tekrar olunur. Oturmalar baş ağanın re'yine bağlıdır. Bazan bir vaz'iyette iki, üç sâ'at oturduğu olur. İnce saz millî havâları terennüme başlar. Sâ'at üçe kadar davetli misafirler gelir. Her gelene bir yer gösterilir. Misâfirin oturduğu yerde meslek ve meşrebine uymayan yârân varsa Baş Ağa bir işaretle misâfirin gönlünü hoş edecek, ona diliyle ve sohbetiyle iyi bir vakit geçirebilecek birisine vaz'iyeti anlatır.

Misâfirin yanındaki hemen dışarı çıkar. Yanına oturması icâb eden zât da çıkar. Biraz sonra son çıkan zât gelir ve misâfirin yanına oturur. Misâfiri düşündürmez, memnûn olacağı mevzû'lardan bahs eder. Misâfire bir kahve ikrâm edilir. Sâ'at üçten evvel ikinci bir kahve daha verilir. Bu kahvenin ma'nâsı "kalk, git"dir. Misâfir biraz sonra kalkar, gider, gitmezse bir kahve daha verilir. Fakat bu ya telve kahvesi ve ya küllü kahvedir.

Arsız bir misâfir onu da içer ve yine gitmezse çavuş tarafından kunduraları önüne getirilir ve ağırca istiskal olunur. Bu son iki hareket binde bir vuku' olur.

Misâfirler hep gittikten ve yârân başlı başına kaldıktan sonra serbestlik başlar. Baş Ağa bağdaş kurar. Oturma kaydı kaldırılır. Gülüp oynanır, şarkılar, türküler, koşmalar, semâ'iler, kalenderiler, gazeller söylenir. Oyunlar oynanır. Sâ'at altıdan sonra yemek gelir. Sofra kurulur ve yemek başlamadan evvel Baş Ağa Çavuşa:

–Yollu yolsuz var mı?

der. Yolsuz olan varsa çavuş hemen kaşığı yolsuzluk yapanın önüne diker. Bu hareketle

### [Sahife 627]

o adamın yolsuzluğunu ifâde etmek ister. Aynen söylemez.

Yemek yenir. Herkes yerine oturur. Her taraf kapanır, perdeler iner. Da‘vâcı varsa Baş Ağa'nın önünde diz çöker ve da‘vâsını teşrih eder. Sonra Baş Ağa maznûnu çağırır. Maznûn Baş Ağa'nın karşısında diz çöker kendini müdâfa‘a eder Baş Ağa her iki tarafın şâhidlerini dînler. Netîceye göre maznûnu şeh-nişîne sevk eder. Baş Ağa işin derecesine ve ehemmiyetine göre yolsuzu erkân eder. Cezâsı çok ağırsa tard edilir. İkinci derece de mükellef bir ziyâfet yağlısıyla, hamam yağlısıyla, kale gezmesi, traş gibi teklifleri Küçük Baş Ağa'ya tebliğ eder. Yârân arasında fis kos olur. Cezânın ağırlığından bahs edilir. Maznûnla görüşülür ve iki kişi Baş Ağa'nın önünde diz çökerler. Cezânın ağırlığından bahs ederler. Yalnız hamâmla ve yalnız gezmekle veya ziyâfetle iktifâ edilmesini Baş Ağa'dan istihâm ederler. Baş Ağa isterse kabul eder, istemezse etmez. Kabul ederse Küçük Baş Ağa'ya söyler. Kabul etmezse Küçük Baş Ağa maznûnla görüşür ve o da ricâ eder. Hükme göre hareket mecbûrîdir.

Da‘vâ müzâkere ve münâkaşaları bazan sâ‘atlerce devâm eder. Ağır tekliflerle yapılan bir ziyâfet, daha doğrusu cezâ, o zamânda sekiz on liraya güç mal olurmuş ki, böyle bir âkıbete ma‘rûz kalmamak için sohbeta iştirâk edenlerin ne kadar dikkatle hareket etmesi lâzım geldiği kolaylıkla anlaşılır.

Sohbetlerde “Arap verme” merâsimi başlı başına bir âhenktir. Sohbet gecesi dağılmadan evvel gelecek hafta evini açacak zâta karşı “Arap verme” merasimi yapılır ve bu zâta “güveyi” denir.

(Bitmedi)

**PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**10**

Dağıldıkları zamân en evvel ikisi Türk ve birisi şapkalı üç genç kız ile bir fesli ve yakışıklı genç erkek kapıdan çıktı. Bunların sîmâsındaki mechûl bir kaderin mevhûm yarınları gibi ince ve hafif çizgiler, gözlerinde, sîmâsında siyâh bulutlar dolaşan bir ufuğun sisli kızılıkları var idi.

Kapının iki hatve yan tarafında durdular.

**[Sahife 628]**

İçerden çıkacak birini bekliyorlardı. İngiliz zâbiti çıktı, elini genç Türke uzattı ve iki kelime İngilizce söyledi. Genç Türk güldü ve yanındaki kızları takdîm etti. Sonra ikisi de kızlara vedâ ederken uzun boylu Türk kıızı sordu:

–Bu akşam bizde mi sizde mi doktor?

–Sizde sizde, hem kandırabilirsem bunu da berâber getireceğim.

–Çok iyi olur, bizden de ricâ et. Hep bizdeyiz anladın mı?

Bu teklifi eden Süheylâ idi. Süheylâ diğer iki genç arkadaşından daha yaşlı, daha hâris, daha malûmatlı ve zeki bir kız idi. Onun her bakışında gözlerinden bir intikam ateşi sığıyor zan edilirdi. Amerikan Koleji'nde bulunduğu üç sene tahsili zamânlarında ona “Dönme Süheylâ”, “İntikamcı Süheylâ” derlerdi ve bu unvan dârü'l-fünûna nakl ettiği zamân bile ondan ayrılmamıştı. Arkadaşları doktorla İngiliz zâbitinden ayrıldıktan sonra yaya olarak Beşiktaş'a iniyorlardı.

Süheylâ kulübdeki nutkun hâlâ a'sâbı üzerindeki te'sîrinden sıyrılamamıştı. Sağında ve solunda yürüyen arkadaşlarına hitâb ederken burun kanatları açılıyor, dudakları arasından asabî ve hiddetli kelimeler dökülüyordu. Fırtınalı bir deniz hâlinde idi. Yanındaki arkadaşlarına bağırırcasına söylüyordu:

–Hâ'inler ama öyle değil mi? Bir İngiliz zâbiti İngiliz olduğu hâlde memleketimizin mâzîsini, hâ'ilini ve istikbâlini bizim kadar ve bizden daha iyi biliyor. Halâsımızı bizden, bizim bu felâketimiz zamânında memleketi terk edip kaçan kahramanlarımızdan daha ziyâde düşünüyor! Hani ya Çanakkale'nin muzaffer kumandanları, nerede?

Genç şapkalı kız, müstehzi bir tebessümle:

–Onlar mı? Kimi Avrupa'nın Berlin'inde, İsviçre'sinde kimi de Anadolu'nun kim bilir sütü, tereyağı bol hangi köyünde, en akıllıları da Malta'da!

Süheylâ devam etti:

–Öyle ya, bir milletin altı asırlık tarihini, bir devletin altı asırlık saltanatını bizlere, kadınlara terk edip kaçtıktan sonra onlara o yerlerde yaşamak, bize de onların eliyle öldürülen Türk tarihinin başında ağlamak vazifesi kalır.

–O vazifeyi de yine onlardan alanlar îfâ ettiler Süheylâ! Görmedin mi? Sultan Ahmed Meydanı'nda, Üsküdar'da Türk'ün siyâhlarla boyanmış bayrağı altında Hâlîde Hanımlar az mı bağırıyorlar ve etrafına topladıkları safdilleri az mı ağlattılar!

–Ölü ağlamakla dirilseydi Perrân, şimdi ecdâdımızın dirilmesi için biz de ölünceye kadar ağlardık. Hem bugün onlar da kalksalar,

### [Sahife 629]

Ne yapabilirler? Bu artık bitmemiştir. Senin Doktor Muzaffer'in kulübte dediği gibi “Bu memleketi kurtarmak ancak İngiliz Devleti'ne teslim olmakla mümkündür!” Manda, manda, İngiliz mandası, anladın mı Perrân? Milleti de memleketi de inkırâzdan kurtarmak için, hele Türklüğün de en sefil, en bî-çâre bir hâlde olan bizleri, kadın lığı ve kadınlık hakkını, mevki ve şerefini hakaretten, süpürgecilikten ve hatta hayvanlar gibi kafesten kurtarmak için İngiliz himâyesine, İngiliz kucağına atılmaktan başka çâre yok! Hem görmüyor musun hanım? Asırlardan beri padişah saraylarının demir kafesleri arkasında bağlı esir kadınlara bile daha ilk gün hakk-ı hayât verildi!

Süheylâ söyledikçe derdi, asabiyeti, merâkı kabarıyordu. Akaretlerden Beşiktaş tramvay yoluna inmiş idiler. Tramvaydan inenler arasında Doktor Lütfi, Sâdık'ı kolundan sıktı ve bu üç genç hanımdan sağdakini gözüyle işâret ederek:

–İşte işte, Sâdık Monşer, ne kadar dalgınsın!

Sâdık Perrân'ın gözlerine baktığı zamân iki arkadaşın işâretle:

–İşte müstakbel zevcim!

Süheylâ uykudan uyanır bir hâl ile

–Ne, yoksa nişanlandın mı Perrân? Genç ve güzel. Fakat dikkat et de bu zâbit de onlardan olmasın! Ne dersin Eleni?

Eleni Süheylâ'nın bir hatve ilerisine çıktı, soğuk, kayıtsız bir ifâde ile:

–Onlardan ise, ya kulübde günâhına tövbe eder, ya Araplıyan Hanı'nın en pis bir odasında gününü sayar, değil mi Perrân Hanım?

[Sonu var]

## **KALENDER CENÂBLARININ TA'RİZİNE BİR TUHFE-İ ŞÜKRÂNDIR**

Hazret!

Menâfi'-i umûmiyyenin mülâhaza-ı tâmmesiyle ferdî menâfia takaddüm edeceği zemîninde etrâflı mütâla'anızı okudum. Harb-i Umûmî'nin dehşe-tengîz sadamâtı ve edvâr-ı sâbıkanın şerâre-i nâresi cümlesinden olarak mu'âvenet-i ictimâ'iyeye, hayât-ı ferdiyye, mahsûlât-ı tabî'iyeye, ictimâ'iyeye, iktisâdiyye... Hâsılı her türlü avâmilin menâfi'i türlü türlü tebeddülâta uğramış ve hakkındaki hikmet, icrâsındaki menfâ'at unutulmuştur. Bu zemînde senelerden beri icâle-i kalem ettirilerek sâmi'îne tekerrürî nefret hâsıl eylemiş bulunduğu mütâla'anızın esâsâtı hakkında tafsilâtda bulunmayı münâsib göremedim. Yalnız şurasını arz edebilirim ki, rûh-ı mütâla'aya nazaran el-akdem fe'l-akdem<sup>185</sup> ka'idesine tevfikân te'âvün-i ictimâ'iyenin ferdî hayâtdan tevellüd edeceği hikmet-i tabî'yye-i ilâhiyye cümlesindedir.

### **[Sahife 630]**

Hüceyrâtın tekemmülü ne derece de metîn bulunur ise terkiâtından hâsıl olan ecsâm-ı âferide mevcûdiyetinde müstesnâ bir mevki'-i bülend ihrâz eyler. Câmîdât da aynı netîceyi irâ'e eyliyor. Her hangi bir binânın temeli ve temelde imâl edilecek aksâmı ne derecede metîn ise üzerine ibtinâ' ettirilen o binâ-yı muhteşem o derecede resânet ibrâz eyler.

Görülüyor ki, ferdî hayâtlar ictimâ'î kuvvetlerin tekâmülünü te'mîn edebilmesi için esâs teşkîl ediyor. Bu cihetle ma'ârifin sâha-i matlûba vâsıl olması, o zamâna kadar hem-cinsine hizmet-i levâzımını vecibe ittihâz edenlerin vesâyâsı ve hükûmetin tedâbir-i müstahsenesi derece-i vücûbdadır.

“Müdde'î-i umûmîler bu gibi idârî işlerde ne derecelerde alâkadâr olduğu süresi geldiğinde arz edilecektir.” Bilâ-te'hîr vâcib olan ferdî hayâtların, ahlâkî te'âvünü, ictimâ'î bi'n-netîce tekemmülü husûsunda ne gibi avâmilin hangi dereceden bede' ile tehzîb olunacağı

---

<sup>185</sup> Önce en önemli olan, sonra ondan daha az öneme sâhib olan işi yapmak (D.C.)

mesâ'il-i mühimme-i ictimâ'iyedendir. Edebiyât-ı cedîdenin tarihî mevzû'u, gayesi, sâhası, faydası, bu husûsda teşkîlâtın umde-i yegânesindedir.

Avâmili şû'abât-i adîdeye inkisâm eden bu hizmet-i mübeccelenin ferdî mütâla'a nokta-i nazarından her Türk için vatanî bir hizmet-i mütemmimedir. Vatanın her hâlini hakîki olarak nazar-ı im'âna alan hükûmetimiz, bu husûsda pek çok kavânîn neşr ve köylü kanûnu da çıkarmıştır. İstidrâden şurasını arz edeyim ki, Türklük, bir ferd-i mücessemidir. Biri diğerinin hem hâli ve her türlü menafi'inin hâdimidir. Kitle-i vâhide olan bu cem'iyet-i mu'azzama-i cedîde, varlık âleminin mümtâz bir timsâlidir. Son harbin zübdesi olarak rûy-ı zemîne i'lâ eylediği şeref ve şân, varlık âleminin tarihine bir nazîre teşkîl edebilmek imkânını selb etmiştir.

Bu hakikat gösteriyor ki, Türkün ilim ile ferdî ictimâ'ı hâlinde dünyâya karşı koyacak bir cevher-ı yektâdır. Âferide-i celâdeti bir mevhibe-i ilâhiyye ve nijâd-ı ulviyyeti her zamân terakkiye âmâdedir. Yalnız gözüyle menfa'ati görülmeyen, tekrar tekrar tecrübe ile kanâ'âtî hâsıl olmayan her menafi' yabancı nazarıyla bakar, kanâ'at ettiği menâfi'inde hiç bir ferd onu sarf-ı nazar ettiremez. Bu fitratla icâbâtı "görenin" kanûn-ı tabî'iyyesine mutâ olunmalarından neş'et ediyor. Acaba bu hâli ihtiyâr eylemelerinde haklı mıdır? Bu bahsin birkaç makale ile halli müşkildir. Şu kadarını arz edebilirim ki, ma'zaret onlara bir hakk-ı sarf bahş etmiştir. Âsâr-ı sâbıkada âhirinin hesabına sarf ettikleri sa'y ve amelin mükâfâtına nâ'il olamamışlardır.

Bu gibi ahvâlin tekerrürü kendilerine emniyetsizlik îrâs etmiştir.

Mücessi(?) usûlünde menâfi'-i umûmiyyeye hâdim olacağına itimâdları zâ'ildir. Tenvîr edecek mu'allim, ictimâ'da bulunacak mürebbî lâzımdır. İhtiyâcât-ı sürûriyelerinin istihsâli için beyhâde izâ'a-i

### [Sahife 631]

evkat etmelerinin zarûrî olduğunu bilirler, lâkin aldanırız ihâfesiyle çalışmazlar.

Kanûna itâ'atları kuyûdât-ı adliyye ile sâbitdir. İzhâr-ı mezkûresiyle celb edilenlerin adedi binde ona bâliğ olmaz, yalnız kanûnun rûhuna vâkıf olmadıklarından ve muhtârların kanûnsuz hareketlerine pek çok def'a şahit bulduklarından keyfî her sözlerine itâ'at göstermemekte mağdûrdurlar... Kanûnun rûhuna kendilerine anlayabilecek bir sûrette ifhâmı elzemdir. Ma'sûniyet-i Şahsiyye ve Kanûn-ı Esâsî ile mü'ebbed-i hürriyet-i şahsiye ve

mesâkînin ta'arruzu hukuk-ı idârenin en mühim imâsını(?) teşkîl eder. Ulemâ-yı hukukun bu bâbdaki münâkaşât-ı cesîmesine amûcalar vâkıf değildirler. Bilmediği şeyde bir insan su'âl olamaz.

Mevânînin en ziyâde amûcalara ta'alluku olan aksâmını ve müdde'î-i umûmîlerin cihât-ı mezkûrede alâkalarını vaktim müsâ'id olursa ayrıca yazacağım. Burada yalnız ber-vech-i âtî fikârât ile maksâda hâtime veririm. Şöyle ki:

Her bâr tulû' ve nûr-ı azametiyle dünyâya hayât bahş eyleyen şemse en karîb olan iklimde sâkin ve müsemmâsına pek muvâfık olan "Türk" kelimesi dünyânın mevcûdiyetiyle meftûn olduğu güzel ma'nâsından temerküz ettiğine târih ve ilm-i lûgat birer şâhid-i âdildir. Güzellerden çirkinlik ahvâlinin zuhûru zâ'iddir. Çünkü muzaddın ictimâ'ına akıl ve mantık mâni'dir.

### **Kengırı Mahkeme-i Asliye Müdde'î-i Umûmiyesi**

#### **Hilmi**

### **KÂNÛN-I EVVEL [1]340'DA ANKARA'DA HİMÂYE-İ ETFÂL MERKEZ-İ UMÛMİYYESİ'NDE İLK İCTİMÂ'INI AKD EDEN NEŞRİYÂT ENCÛMENİ BÛTÛN MUTBÛ'AT VE VE MİLLETE ÂTÎDEKİ BEYÂNÂTI ARZ EDER:**

Milletimizin bin ga'zâ ve belâdan âdetâ parçalanan bir bayrak gibi muzaffer fakat hasâr-dîde çıktığını bilmeyen var mıdır? Muhârebenin muzafferiyeti, dünyânın beşer kitlelerini sa'âdet ve refâha çıkararak birer mebd'e' olduğu şüphesizdir. Fakat kurtuluş için ihtiyâr edilen mukaddes ve yorucu emekler semere gününden sonra ziyânlarını da kazançları yanında görürler. Bunun içindir ki, en muzaffer vatanlarda bile gülen sîmâların yanında boynu bükük ve gözler yaşlı sîmâlar da eksik değildir. Bilhassa ardı arası kesilmeyen muhârebelerin uğrağı olmuş vatanımız, bu sîmâları her ufak köyde bile hatta çokça bulunduruyor. Her şehidîn, her gazinin ve her musîbet-zedenin temâdîsi mâhiyetinde

#### **[Sahife 632]**

olan çocuklar fedâkâr baba ve analarının millete bıraktığı birer vedî'adır.

Dünyâda karşılığı ödenmemiş her fedâkârlık insanı muhâtabı karşısında borçlu ve mahcûb bırakır.



O hâlde büyük fedâkârların vedî'asını bir elem, bir yokluk, bir ızdırâb menba' ve ocağı şeklinde yıllarca inletmek, yalnız büyük ve mukaddes ölümlere karşı lâ-kaydlık ve insâfsızlık değil, şahsî menfâ'at nokta-i nazarından bile milletin ve ırkın âtî ve temâdîsi nâmına ateşlenmiş bir günâhtır.

Himâye-i Etfâl Cem'iyeti bu ağır fakat lüzûmlu vazifede Türk milletine ve kimsesiz Türk çocuklarına elden geldiği kadar yardım ve onları memlekete tekrar kazandırmak emeliyle işe başladı. Zirâ cem'iyet şuna kani'dir ki, milletin en büyük ve en lüzûmlu serveti her şeyden evvel çocuklarıdır. Çocukla yarınki millettir. Her gün adımlarını daha kuvvetle atan bu mü'essese zamân ilerledikçe vatan içindeki öksüz iniltilerini dîndirmeye, paçavra içinde ve toprak üstünde bakımsız titreşen körpe Türk vücûdlarını birer fa'âliyet ve müsbet hizmet âmili hâline koymaya gayret ediyor.

Bu gayrete bütün milletin ve matbû'atın eksilmeyen bir tehâlük hatta bir vechile yardım etmesi kendi selâmeti, toprağının refâhı, ırkının sa'âdeti için hiç ihmâl götürmez bir vazifedir.

Bu mü'essese kudsiyeti ve elzemiyeti her Türk kalbinde, her Türk kaleminde ve her Türkçe sahife de âdetâ bir îmân gibi birleşmelidir. Amacımız bütün milletin şefkatine, semâhatına, ulu cenâbına ve hamiyetli matbû'atına hitâb ederek her Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ni umûmî iştirâkları sâyesinde zengin ve amelî sür'at ve suhûletle tatbike kadar bir mü'essese haline getirmesini ricâ eder.

**KENGİRİ HİMÂYE-İ ETFÂL CEM'İYYETİ'NE SENEDE BİR LİRA VERMEK SÛRETİYLE YENİDEN A'ZÂ KAYD EDİLENLERİN İSİMLERİ BER-VECH-İ ÂTİDİR.**

**Geçen sayıdan mâ-bâ'd:**

- 17- “ “ “ Zeki “
- 18- “ “ “ Fahri “
- 19- “ “ “ Hasan Sabri “
- 20- “ “ Fransızca Mu'allim Vekili Vehbi “
- 21- “ “ Resim Mu'allim Vekili Fahri “

22- Karataş Başmu'allimi Münîr Efendi

23- “ İkinci “ Muhlis “

24- “ Üçüncü “ Mehmed Şükrü “

25- Merkez Başmu'allimi İshak Efendi

26- “ İkinci “ Muhsin “

27- “ Üçüncü Mu'allimi Şükrü Efendi

### **TARİHÎ BİR VESİKA**

Bazı erbâb-ı hâcât ve bir takım müdâhin zevât-ı mücerred tervîc-i merâm ve maksûda medâr olmak ra'mıyla vüzerâ-yı izâm ve vükelâ-yı fihâm hazerâtına vardıkları vakitlerde âdât-ı hadd-i kaderden olduğu vechile îfâ-yı levâzim ve merâsime kanâ'at etmeyerek ayağa sarılmak ve elfâz-ı müfrite ile müdâhene ve mu'âmele etmek gibi temessük ve tabasbusu bayağı âdet hükmüne koyması ve bu münâsebetle tahrîrât ve mekâtibde dahi mu'ârız-ı ihtirâmda tezekkür olunan efendim yerine efendimiz ve veliyyü'n-niam denecek yerde velî-ni'met-i bî-minnet misüllü şeyler lâzım ve melzûm kabilinden olarak cârî olagelmeye başlamış olup halbûki bu [.....] kadem keyfiyeti ancak cümlelerin hakîki velî-ni'met-i bî-minneti ve asıl efendisi olan velî-ni'met-i âlem ve şehen-şâh-ı dârâ-hadem efendimiz hazretlerinden başka kimseye yakışmayıp ale'l-husûs ki, mu'âmele-i tahrîrât da dahi veliyyü'n-ni'am ve velî-ni'met efendimiz ta'bîrleri dahi bu kabileden olduğuna ve eğer ki vükelâ-yı kirâm hazerâtı edîb zevât olarak öyle mu'âmele-i müfriteden müctenib iseler de yine herkes bildiğinden kalmayarak mu'âmelât-ı mezkûrede gittikçe ifrât etmekte bulduklarına binâ'en bu makule evzâ'a ve hâlât-ı nâ-revâdan cümlelerin rehâ-yâb olması mübârek hâkipâ-yı hümûyûn-ı hazret-i zıllullâhîden niyâz ve ricâ olunması ve ol vechile bu misüllü şeylerin mennû'iyeti husûsuna irâde-i seniyye-i hazret-i mülûkâne müte'allik ve şeref-sünûh buyrulmuş olmakla ba'dezin gerek öyle ayak öpmek ve gerek veliyyü'n-ni'am ve yahud velî-ni'met-i bî-minnet efendimiz ta'bîrlerini etmek külliyyen memnû' olarak zinhâr ve zinhâr o makule mu'âmelât ve ta'bîrâtın zât-ı şevket-simat-ı hazret-i mülûkânedan mâ'adâ kimse hakkında kalan ve kalemen ve hâlen ve kaliben tefevvüh ve isti'mâl ve icrâ olunmamasını cümleye ilân-ı lâzimedan olduğundan vüzerâyı izâm mütesellimîn ve voyvodagân kapı kethüdarları (okuna[ma]mıştır) kapı çukadarları vesâ'ire îcâb edenlere tenbîh ve ifâde etmek üzere Dâhiliye kâtibi atûfetli efendi tarafına işbu tezkire i'tâ oldu.

Fî 6 Saferü'l-hayr 1255

Kari'în-i kirâm,

Bir asır evveline irca'-ı nazar edîiniz. Mahmûd-i Sâni'nin vefâtından iki ay kadar evvelîsi sadrazam tarafından yazılıp bâlâyâ aynen nakl ettiğim tezkerenin hazine-i evrakdan çıkarak elime geçen müsveddesi elyevm mevcûddur.

Murasa' koltuklarda oturarak çok dilberler arasında yetişen bu hükümdarların mevki'-i saltanata geçer geçmez kardeşlerinin kafalarını uçurmak sûretiyle başladıkları cinâyet ve fecâ'âtî sadr-ı a'zamînden âl-i yeniçeri neferine kadar bilâ-merhamet icrâdan çekinmediklerini, Karaali gibi cellâdların görecekları vazifeleri kendi elleriyle icrâ ettikleri hâlde bir sâniye bile müte'essir olmadıklarını tarih bize bilâ-şübhe haber vermiştir.

Malını, çoluğunu, çocuğunu muhâfaza-ı vatani yolunda kurban vererek pâdişâh nâmıyla makam-ı mu'allâda oturan milletine karşı bunların revâ gördüğü mu'âmele bu tezkerede pek bârizdir.

Bu tezkereye nazaran şahısları o kadar muhterem ki milletin kendi eliyle (?) kazanıp yediği ekmek bile sırf bunların eltaf ve inayeti imiş.

Amân yâ Rabbi! Ne cehâlet! Milyonlarca süreden beri şahıslara bakılınca ne kabiliyette insanlar olduğu bu vesika ile yek-nazarda tebârüz eder. Bunlar sırf milletin velî-ni'meti, bâ'is-i necâtı ve'l-hâsıl daha bilmem neler, neleri imiş..

Ey ulu milletim! Sen bundan sonra bu zihniyetteki insanlara değil vatanına hizmet edeceksin, ettiğin hizmet nisbetinde intifâ' edeceksin, hükümdarlığı, padişahlığı zihninden at! Üzerinde yaşadığın toprağın hükümdarı sensin, padişah-ı mutlakı sensin, kazandığın paralarla Dolmabahçe'de, Beylerbeyi'nde, Yıldız'da değil, köyünde sarâyılar yaptır. Yalnız gözünü aç, çok çalış, çok kazan ki, viran toprak binalarda değil, âlî müzeyyen köşklere yatasın. Sen bundan sonra kendin için kazanacaksın ve kazancını kendine hasr edeceksin.

## **Kalender**

## **İLÂN**

Takım dış, "nippes" üç nev'i üzerine birinci nev'i "40 lira" ikinci nev'i "35 lira" üçüncü nev'i "30 lira" dır.

Altın dişler mukavemet itibarıyla beheri 500–450–400 kuruştur. Maden dişler “Viktorya” 150 kuruştur.

Kat'iyen ağrısız diş çekmek umûmiyetle 100 kuruştur.

Altın diş yapmak için varak halinde altın gelmiştir. Mukavemeti fazladır. Hiç ağrı duymadan diş ihrâcı için yeni edviye ve takım dişler için sağlam kauçuk ve dişlerim gelmiştir.

Yangıneri'nde

**Hâlid**

### **BOYNU BÜKÜK MASUMLAR İÇİN**

Ey Müslüman! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmal etme.

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbu' makhûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

**Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

1 Kânûn-i Sâni 1341

Sene:2

Sayı: 41

## **MÜNDERİCÂT**

Fazîlet / Nâhid

Esâret Zillettir / Mustafa Âsım

Gönülden Sesler / Tahsin Nâhid

Hürriyet Sana / Tahsin Nâhid

Rûhuma Teselli / Zeki

Günâh Bize / Asrî Baba

Sohbet Âlemleri / T.N.

Zavallı Anne, Öksüz Evlat / H.

Günün İzleri / Halk Yolu

Kengiri Matba'ası

1341

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar iade edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

1 Kânûn-i Sâni 1341

Sene:2

Sayı: 41

### **FAZİLET!**

Fazilet diye beşerle alâkası gayet havâî, fakat bazı mâ-gayrül-beşerlerin kendilerine mal ve fedâ'î ad ettikleri bir mefhûm-ı bî-ma'nâ veya bir sût-re-i kizb ü riyâ var.

Hakîkatte tekmîl-i mehâsin-i hulkıyye ve ahlâkiyenin ifâde-i muhassalası demek olduğunu zan ettiğimiz fazîlet, dünkü ve bugünkü mâhiyet telâkkisiyle satılık metâ'dan başka bir şey değildir. Meşhûr "fazîlet-fürûş" terkîbi bu terkîbin mahsûlü olsa gerektir. Dâimâ

görüyor ve gösteriyoruz ki, insan ikiyüzlü mahlûkdur! İç ve dış yüz. Dış yüzün karanlık iç yüzden farkı sırttan bir çehre ile oğuşkan iki eldir. Bu üç fazîlet bâzergâni bir araya gelince neler teşhîr ve neler te'mîn edilmez! Ben âciz ve nâciz dünkü kisve-i san'atımla değil bugünkü nâsiye-i hürriyetimle derim ki, asrî fazîlet mefhûmu nasrî fezâhatin sevda-i meş'ûmu şeklinde izhâr-ı maddiyât etmiş bir heyûlâ-yı bî-hayâtdır.

Geçenlerde bir mecliste gayet açık ve fazîletkâr(!) bir müzâkere sebk etmişti. Arkadaşlardan bazıları, "Açık söyleyeceğiz, kalblerimizi göğüslerimizin üzerinde teşhîr ederek konuşacağız" diyorlardı. Nihâyet içlerinden ve en ileri gelenlerinden biri ben kanâ'atimi ancak falan arkadaşımın hâtırı için fedâ edebilirim dedi. İşte bir numûne ve mi'yâr fazîlet. Fazîletin perdesi en tabî'î ve sehâr rüzgârlar karşısında açılır fakat bir yed-i kavînin kabza-ı râbıtıyla hemen de kapanır ve tıkanır. Oraya ne karanlık, ne ışık hiçbir madde hulûl edemez. Bilmem buralar da mı sırr-ı fazîlet?

Fâzıl-ı şehîr diye zirveyi yâd u şâda getirmek istediğimiz ölü ve dirilerden hangisine içimiz

#### [Sahife 634]

tam inana inana bağlandık. Allâh'ı bile aramakla değil, Allâh'ın bizi aramasıyla bulacağımıza kani' bî-çâre-gânız. Şu hâlde aradığımız usûl-i fazîlet nerede ve fazîlet-fürûşân kim? Ufak tefek bir zekâ ve iri yarı bir ashâb riyâ mı? Allâh bilir.

Zavallı beşeriyet çalış makine gibi, sel ve rüzgâr gibi boyuna çalış. Sonunda ya beynin çarhların arasında parçalanarak ya kapanmış gözlerinle mecrâ-yı bî-ihyârin esîr-i seyyâlî olacaksın ve yahud bir sarsar-ı mukavemet-sûzun mel'abe-i çakaçakı kalacaksın. Fakat yine fazîlet ve yine fazîlet-fürûşluk.

Geçmiş zamânlardan birinde idi, yalan yanlış malûmâta, iyi kötü nâtika ve cerbezesine itimâd eden bir sağır adam bana demişti ki, "Sen kimsin ben Kemelim." Kemel kâmilin cem'i mi ekmelin mükemmeli mi bilemem, bildiğim şey yalnız fazîlet-fürûşluk. Onun için hayâtda aranılmak lâzım gelen şey kalenderlik ve bunun son merhalesi olan meczûbluk olsa câ'iz. Bir de mecnûnluk var. Hâlbuki meczûbluk başka, mecnûnluk başka. Şâ'irin dediği gibi:

Âzâde-i ser olurum asîb-i derd ü gamdan

Ya dehre gelmeseydim ya aklım olmasaydı

Bizler henüz ne mecnûn, ne meczûbuz. Kalender-i deryâyız. Nâmzed olduğumuz ummân-ı cezbede sefâ'in ve pazar-ı fazîlet bî-cûd ve bî-atâdır.

Biz de yazar ve yazarken dalan insanlardanız. Her fi'ilde bir maksat ve her yazıda mu'ayyen bir mevzû' olur. Bizse maksâdsız ef'âle, mevzû'suz tahrîre o kadar teşneyiz ki, ihtimâl bu da bir ahz u i'tâ-yı fazîlet! Ancak zihnimizi topallar, mevzû'u da, kasd-ı tahrîri de derhâl buluruz.

Ey aldatan ve aldanan beşeriyet! Asıl fazîleti anladığım gün Hak ve hakîkate erdiğin gündür.

## **21.12. [13]40 Nâhid**

**[Sahife 635]**

### **ESÂRET ZİLLETTİR**

**(Geçen nüshadan mâ-bâ'd)**

Yollar yaralı palikaryalarla dolu... Biz geçerken her ağızdan “Kopsi Kefalı” “Kafalarını kesin, gebertin melunları!” yaygaraları yükseliyor.

Yürüeyilenler hüçûm ediyor, kalpaklarımız parçalanıyor, ceketlerimiz yırtılıyor, yumruklarla hırpalanıyoruz.

Bir neferimiz muhâfızların müsâmahasıyla kafileden alındı, gözlerimiz önünde taşla kafası ezilmek sûretiyle canavarcasına şehîd edildi.

Gece oldu, hava bulutlu... Şu hâlimizden sanki semâ bile müte'essirdi. Bir subaşında mola verildi. Su içmekliğimize lütfen müsâ'ade olundu, içtik. Güyâ sırası gelmeden su içmeye davranan bir zavallı neferimiz de süngü ile orada şehîd edildi. O esnâda bulutlar arasından kamer çıkıyor, şu fecî' cinâyetin şâhidi oluyordu.

Ne kadar yazsam yapılan denâ'eti tasvîr edemiyor, kelimelerim pek kuvvetsiz, pek sönük. Eskişehir'e kadar kendi payıma beş yüzü mütecâviz tokat, yumruk, bir o kadar da dibçik yediğimi söylesem belki cüz'î bir fikir vermiş olurum.

Sabâha karşı Eskişehir'e giriyoruz. Bütün mahallât, sokaklar, çatı altları... muz gibi inleyen yaralılarla dolu. Ordumuzun endaht husûsundaki şâyân-ı hayret kabiliyetinin en celî bürhânını görüyor, sevincimden bütün çektiklerimi unutuyorum. Bereket versin ki, ortalık



henüz karanlık, bizi teşhis edemiyorlar. Yoksa sevk-i intikamla parça parça edileceğimiz muhakkak.

Bir jandarmanın karakolunun önünde durduk, muhafızlar bizi jandarmalara teslim ederek gittiler. Yanımızdaki dört neferi de ayırdılar, içeri girdik. Dar bir koridorun nihâyetinde açılan bir kapıdan içeri itildik. Kapı tekrar üzerimize kilitlendi.

Rutûbetli, karanlık, pis bir odada bulunuyoruz. Biraz sükûnetle düşünmek, on sekiz sâ'atden beri geçirdiğim vekayi'i, esâretimi, tahkîrleri, dayakları, işkencelerin esbâbını anlamak istiyorum. Mümkün değil, ihâta edemiyorum, Zerre kadar muhâkeme kudreti yok. Henüz bir mübhemiyet, bir boşluk içerisinde kâbusların, taht-ı te'sîrindeyim.

–Geçmiş olsun arkadaşlar!

Hakîki bir eser-i rikkatle söylenen şu üç kelime ile ayılır gibi oldum. Bunu kim söylemişti. Burada bir arkadaşımın benden başka kim olabilirdi? Yoksa bizimle alay mı ediyordu? Hayır hayır. Alay değildi. Çünkü bu kelimeler yanık bir rûhtan çıkmıştı.

Dikkat ettim, karşıımızdaki köşede üç gölge daha bulunuyordu, sordum:

–Fakat siz kimsiniz?

–Sizin gibi felâket-zede üç arkadaş

**[Sahife 636]**

...ncı fırkadan bir doktorla iki zâbit cevabını verdiler.

Demek ki, artık yalnız değildik, elemelerime iştirâk edecek üç arkadaşın daha iltihâkı sebebiyle kalbimde büyük bir teselli duyuyordum. Fakat konuşmak için bende hiç de tâkat yok. Teselli için birçok şeyler söylüyorlardı. Ekserisini anlayamıyorum. Yalnız gösterilen şefkat eseri a'zâblarımızı tahfif ediyor, berâber geldiğimiz arkadaş onlara cevâb veriyor konuşuyorlar.

Kollarım hâlâ bağlı duruyor, omuzbaşlarımdan tâ bileklerime kadar çapraz-vâri arkamda bağlanan kayışlar elbisemin içine kadar gömülmüştü. İpleri gösterdim, üç arkadaş birden koşular ve çözdüler. İpler çıkarıldıktan sonra kollarım bir cism-i câmid gibi yanlara düşüverdi. Her ikisi de tamâmen uyuşmuş ve hiç his kalmamıştı. Kollarım serbest kaldıktan sonra vücûdumu istîlâ eden bir rehâvete tahammül edemeyerek ratb-ı toprak üzerine uzandım ve daldım.

22 Temmuz: Uyandığım vakit akşam oluyordu. Doktor arkadaşım tarafından bacağımdaki, başımdaki yara sarılmış, vücûdum oldukça hafiflemiş, dimâğım mevki'imi düşünebilecek derecede yerine gelmiş.

Odada beş bed-baht arkadaşız, hepimiz sükût ediyoruz, gözlerimizle konuşuyor, dertleşiyoruz, yekdiğerimizden isti'âne ediyoruz.

Zemin katında, basık tavanlı, karanlık, râtib bir odadayız. Dışarıya iki küçük pencere... Köşede iki kırık kapı tahtası...

Onun üzerinde oturuyoruz... Ortada su dolu bir kova. Kenârlarında peksimet kırıkları. Kapının önünde nöbetçinin sert sert yürüyüşü içeriye aks ediyor... Akşam yemeği olarak bir parça peksimetle birer su içtik. Biraz sonra gecenin zulmeti de odayı kapladı. Her tarafta acı, korkunç bir sükût var. Mübhemiyet içerisinde sanki âdemdeyiz.

(Bitmedi)

**Mustafa Âsım**

**[Sahife 637]**

**GÖNÜLDEN SESLER**

**1**

Yok mudur âlâmını bir dînleyen  
Ağlasın mı tâ ebed Türk köylüsü  
Şu karanlıkta soğuktan inleyen  
İşte bir öksüz yetim Türk yavrusu

**2**

Biz ki feryâdı boğulmuş bir neyiz  
Şimdi mâtemle uyur durgun sular  
Bu esîr yurttan bugün bilmem nedir  
Dertli dertli ağlıyorken yavrular

**3**

Esme ey bâd-ı sabâ böyle hazîn  
Bu hârâb âlemde yoktur âşinân  
Sen gönüller bahçesinde git gezin

Şi‘ir ve neş’enden bulursun anlayan

4

Gök yıkılmış yer kara gönlüm benim

Bir yanık bülbül ki bitmez nâlesi

Zulm ile solmaktadır âh gülşenim

Ölümden mi ümîdimin halesi

5

Ölmeyen ümidimiz ölmez yine

Azim ve îmândan doğar hep kurtuluş

Gelmez ölüm bu mefkûre iline

Ey Türk genç kurtuluşa doğru koş

İstanbul Mart, [1]336

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 638]**

**HÜRRİYET SANA**

Hürriyeti tasvire yeter kudreti Allâh

Verseydi bana eyler idim ben seni agâh

Ben ni‘metimi cezbe-i aşk ile kazandım

Ma‘şûk-ı avâlim var imiş bildim inandım

Ey minneti bâziçe-i nef‘ eyleyen insan

Yoktur sana karşı diyecek lafza-i elhak

Ey neş’e-i ikbâle koşan çeşm-i riyâkâr

Ferden sana elbette değil yevm-i ziyâdâr

Îmânımı bir pul ile tebdile müheyyâ

Milyonca beşer var n’deriz biz buna âyâ

Ey ahsen-i mevcûd bu kadar mı düşecektin

Kartal gibi bir leş bile olsa üşecektin

Ey fitrat-ı âlî neye süfliyete indîn

Eşheb var iken elde niçün merkebe bindîn

Hürriyeti tayyâreden evvel yaratan Hak

İster kulunu hür olarak kendîne varmak

**21.12. [13]40 Nâhid**

## RÛHA TESELLİ

Bir renk ve şî'ir çalmak için nakş-ı seherden  
Daldımdı günün seyrine ben pencerelerden  
Muzlim gecenin ufku saran koynuna fecrin  
Sîmîn eli arz eyledi bir levha-i rengîn  
Her rengine şafak gizlice ateşler akıttı  
Sessizce fecr nûrunu âfâka dağıttı  
Her zerrede bin reng ü füsûn âlemi vardı  
Hep gölgeleri kavs ü kuzah mahşeri sardı  
Hülyâlı bir el sildi o maşrıktaki nûru  
Sevdâlı seher titredi tâ Mağrib'e doğru  
Baygın bir etek gökleri çepçevre dolandı  
Zulmetler içinden yine dünyalar uyandı  
Şâ'irlere bu giryeli âşıklara şimdi  
Her yerde hüsün sanki terennümde giydi  
Baygın kokular titreterek her nefesinde  
Çalkandı sabâ karşığı vâdîler içinde  
Âyîn ediyormuş gibi göklerde periler  
Titreşti şîrin gölgeler her sâniye yer yer  
Sıyrıldı semâ parladı zulmetler içinden  
Uçmuştu ilâhî seherin revnakı yerden  
Her zirvede bin sırma şeritler oyalandı  
Altın ışğın şu'lesi her kuytuda yandı  
Lâkin ne hazin manzara teşkîl ediyordu  
Yerlerde kışın mâtemi şarkın o sürûru  
Renklerde şekillerdeki efsûnî bahârın  
Uçmuş gülüne gülşenine başka diyârın  
Nermîn bir hayâl, hür kafes altında gülümser  
Gittiyse bahâr var yine sevdalı çiçekler

**Zeki**

[Sahife 639]

**ASRÎ'NİN DİLİ:**

## “GÜNÂH BİZE”

Aklıma geldi durmam haydi yine söyleyim

Huy cânın altında derler efendiler neyleyim

Ya kalemim yazmaz olsa ya görmez olsa gözlerim

Madem böyle en iyisi söyleyip de kurtulmak

Sussam eğer içirimde bir curcuna kopacak

Geçenlerde Kengiri'ya bir makale yazılmış

Hoş geldiniz diyerekten her nasılsa basılmış

Bir görseniz ne teşbîhler ne terkîbler yapılmış

Dedim yahu bu adamda Nef'i rûhu olmasın!

Yahud Nef'i zamânında köşede kalmasın

Uzun lafın kısası şu daha sâde yazsaydı

Her kelime düşüncenin tam kalıbı olsaydı

Daha güzel olacaktı riya piyaz kalsaydı

Biz de deriz valimize can-ı yürekten hoş geldiniz

Ne tabasbus ne riya var bizimkinde velâkin

Hakîkaten şu vatanın derdi baştan aşkıdır

Bu diyârın felâketi her yerlerden taşkıdır

Çok köyler var etrâfını ölüm sarmış şaşkıdır

Uzak gitme şehrimizden bir kerecik kıyâs et

Düşünürsen gökler kadar ırak bize sa'âdet

Evet ciddi bir aşk ile biraz yurda bakmalı

Bu hastanın doktor gibi her derdinden çakmalı

Her bucağa biraz olsun sa'âdeti sokmalı

Yoksa sonu felâkettir emîn olun bu işin

Ve nihâyeti böylelikle gidişin

### [Sahife 640]

Bunun için en evvelâ ne yapmalı bakınız

Ma'ârifin ışığını her köşede yakınız

Ancak böyle çalışırsak kurtuluşa yakınız

Vali bey de der-pîş etmiş bu sözleri geçende

Bin teşekkürler uyandı işitince gönülde

Cehâletin sefâletin çâresini bulmalı  
Her taraftan bu âmânsız düşmanları kovmalı  
Yeter artık bu zulmete biraz da nûr doğmalı  
İnsaflica düşünürsek çok büyüktür derdimiz  
Günâh bize bu yurt için uğraşmazsak hepimiz

**Asrî Baba**

[Sahife 641]

**MAHALLÎ TEDKİKLER:**

**SOHBET ÂLEMLERİ**

**Muharriri: Tahsin Nâhid**

**(Geçen nüshadan mâ-bâ'd)**

Ondan sonra sırasını savacak zât da “sağdıç” nâmını alır. Sohbet dağılmadan evvel küçükbaş ağanın alt tarafına güveyi ve onun altına da sağdıç oturur. Yârândan sesi güzel olanlarla çalgıcılar ayağa kalkarlar ve Kemal-i ihtirâmla başağanın huzûruna gelirler ve makam-ı mahsûsuyla âtîdeki türküyü söylerler:

Fakirin geldi dîvâna âh ağam âh  
Elinde gül tane tane âh ağam âh  
Yârân başı izin kime âh ağam âh  
İç ağam âfiyet olsun  
Muhabbetin mübârek olsun  
Yeniçeri yeniçeri  
Belinde bıçak hançeri  
Al Arabı gir içeri  
İç ağam afiyet olsun  
Muhabbetin mübârek olsun  
Başına bağla bir astar  
Gel başağam cemâlin göster  
Yârânlar sohbetin ister  
İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Kalk gidelim bizim bağa  
Selâm verdin sağa sola

(Arabı alacak zât her kim ise ona hitaben:)

Al Arabı Ahmet Ağa

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Hacı hacı hanım hacı

Başındadır altın tacı

Sohbet tatlı sonu acı

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Baş Ağa'nın huzurunda bu hava çalındıktan sonra küçük başağanın huzûruna gelirler  
ve yine husûsî âhengiyle âtîdeki deyimleri söylerler:

Evlerinin önü şimşir

Günler doğar ışıl ışıl

Pilavı yağlıca pişir

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Evlerinin önü dere

Gelir göğüs gere gere

Pilavın içinde deve

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Bahçende erik olmasın

Soyunda yörük olmasın

Eviniz çürük olmasın

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Bakırcılar döker kazgan

İçimizde yoktur kızan

(Arabı alacak zâtın san‘atı meselâ bezcilik ise:)

Bezcilik et para kazan

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

**[Sahife 642]**

Makatlıkta olur saçak

Kimi yalan kimi gerçek

Yârânlar istiyor küçük

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Evlerinin önü oluk

Gırnatacı üfler soluk

Pilavın içine culuk

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

(Sonra yârâna yine hususî bir makamla hitab ederler:)

Arab seni beslesinler bal ile

Dört yanını donatsınlar gül ile

Edebiyle erkânıyla yoluyla

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Arab seni gezdirirler ârâyı

Ak üstüne yazıyorlar karayı

Ahmet Ağa etti savdı sırayı

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Çavuş Ağa davet eder getirir

Baş ağalar her işleri bitirir

Kadir Mevla'm eksiğini yetirir

İç ağam [afiyet olsun]

[Muhabbetin mübârek olsun]

Bayırlarda olur ardıç



Topçularda olur hartuç  
Şu güveyi şu da sağdıç  
İç ağam [afiyet olsun]  
[Muhabbetin mübârek olsun]  
Git çarşıya yağın acısın alma  
Akşama kadayıf geceye helva

Ve sonra yârân Kemal-i edeb ve terbiye ile dağılırlar.

Yârân hepsi aynı kahvede oturur. Sohbet gecesi kat'ıyyen rakı içilmez, kız oynatılmaz. Taşkınlık yapılmaz. Herkes güzel güzel görüşüp konuşur. Kahveler verilirken beyitler söylenir. Aynı sûretle mukabele edilir. Sohbetlerde kara gün dostları kazanılır. Hülâsâ yârân arasında şâyân-ı hayret bir hürmet ve samîmîyet devâm eder. Sohbet olacağı gecenin gündüzü havâ iyi olursa yârân millî kıyafetlerle ikişer ikişer yürüyüş kolu ile gezerler. Kaleye, Kuşhâne'ye çıkarlar, bahçelerde dolaşırlar ve millî havâları tegannî ederler. Bu gezmelerde gırnatacı da bulundurulabilir.

(Daha Var)

[Sahife 643]

**HİKÂYE:**

**YETİM MEHMET**

**-Büyük Türk Rûhuna-**

Ma'e't-te'essüf hâlâ en münevver ve mütefekkir geçinenlerimiz arasında bile Türk'ü hakir gören ve ona "eşek Türk, hayvân Türk, yabanın Türkleri gibi" hitâbede bulunanlarımız var! Türk'ü ve Türklüğü hakir görmekte bu güne kadar devam ve ısrâr etmişiz de:

Türk'e Hak çeşme-i irfânı hârâm etmiştir

Eyleyse her ne kadar sözlerini sihr-i helâl

diyen Nef'î ve

Câhilim Türk-i merkeb- etvârım

Har-ı lâ-yüfham-ı alef-hârım

diyen Mahtûmî ve:

Türk ehlinin ey hâce biraz başı kabadır

hükümünü veren Bâkî,

Etrak-ı bî idrâk-i nâ-pâk

tavsîfnde bulunan Osmanlı tarihçileri ve edîbleri gibi Türklerin ve:

–Türk'e şehir içi zindân gelir

–Türk'e beylik vermişler evvelâ babasını kesmiş

gibi darb-ı mesellerin te'sîrleri inkâr olunamaz.

Hele Arnavud Yahyâ Bey denen bir şâ'irin:

İmamın biri azıtır izini

Alır bir yaban Türkünün kızını

deyişi ne kadar millî asabiyeti uyandırıyor.

O Yahyâ Bey ki, “Gencine-i Râz” da:

Arnavud aslı olubdur aslım

Kılıç ile dirilir her neslim

N'ola ol tâ'ife-i şîr-efken

Kılsa şahin gibi taşlıkta vatan”

mısra'larıyla başlayan bir medhiye yazmıştır.

Diğer bir mesnevisinde:

Arnavudun hasları yeğleri

Nesl-i kadîmden Dukakîn beyleri

fahriyesini söylemiştir. Türk kelimesini “Kaba köylü” ma'nâsında olarak “menba'ı”:

Dahi ömründe nedir bilmez iken hüsn-i edâ

Bir denî Türk'ü görürsün zürefâ şeklinde

beyitinde; “kaba saba” ma'nâsında olarak kendisine bir kürk va'd eden kadının kethüdâsına hitâben şâ'ir “Fevri”:

Emin olmağîcün cünd-i şettâ mekrinden arslanım

Duhan-ı âhenden kadir olan sammurdan kürke

Ye bir sincab ya kakum ye sansar kürk için varıp

Geyiktir tilki âyînini eden bir çakal Türk'e

kıt'asında “gaddar, merhametsiz” ma'nâsında olarak Timur sülâlesinden Sultan Halil'e hitâben Çağatay şâ'iri Hoca İsmet Buhârî:

Ey Türk perî-peykerimiz terk-i cefâ kıl

Kâm-i dilimiz la'l-i revân-bahş-ı devâ kıl

beyitinde kullanmışlardır. Ne olursa olsun milliyetini, millî benliğini seven her Türk'ün bunlardan istikrâh duymaması mümkün değildir.

Asil ve necîb bir Türk olan Köylü Yetim Mehmed, Türklük ve Türk ili uğruna katlandığı felâketler, yaptığı kahramanlıklar, büyük küçük hepimize bir ibret dersi olsun. Yetim Mehmed rûh ve duygusundaki kahramanlar bu yurt üstünde

#### [Sahife 644]

milyonlarcadır. Onları görmek görebilmek, onların düşüncelerini, rûhlarını anlayabilmek için Türk köylerine giderek bugün bile:

–Eşşek Türk, öküz Türk.

diye tahkir ettiğimiz köylülerle bulunmak ve görüşmek lâzımdır. Köylünün en basîti milliyet bahsinde, vatan duygusunda çok münevverlerimize bile ders verebilecek bir varlıkla yüksek ve yücedir.

Bunun içindir ki, bu hikâyeyi asîl ve necîb Türk rûhuna ithâf ediyorum.

Dedesı Şıbka'da, babası Plevne'de şehîd, biricik annesi babasının beş senelik hasretini doya doya çektikten sonra bitmez, tükenmez gecelerden birisinde dört yaşındaki oğlunu

yatağında yalnız bırakarak nâ-bedîd olmuştur. Seher vakti yanık ve sızlatıcı bir feryâd, köy halkını uyandırmıştı. Yetim Mehmed tam üstünde ağlıyordu.

–Anam nerdesin, nerelerdesin.

diye. Bütün köylü bu ağlamayı merak ettiler. Genç, ihtiyâr, karı kızan, çoluk çocuk Yetim Mehmed'in başına toplandılar. Yaşlıların sorgularına, kadınların okşamalarına, donsuz başı açık akrânının masûm ve hazîn bakışlarına aynı feryâd ve gözyaşlarıyla cevâb veriyor, zavallının şu hazîn ve yetim hâli yürekleri dağlıyordu. Şehîd karısını –köylü anasına bu adı vermişlerdi– aradılar. O ne evde, ne damda, ne de köyde yoktu. Delikanlılar sönen şefkatin kızıl ve berrak sîmâsı altında koruya, değirmene, çayıra ve köye on dakika mesâfedeki tatlı pınara koştular. Hepsi de boş ve nevmîd geldiler. Muhtar Kizir'e Yetim Mehmed'in yegâne canlı serveti olan bir boynuzu kırık dertli öküze yem vermesini söyleyerek Yetim Mehmed'in titrek elinden tuttu ve:

–Haydi anan bizde.

diyerek evine götürdü. Aradan sâ'atler geçtiği halde Yetim Mehmed'de korkulu bir rü'yâ ile uyanıldığı zamân görülen şaşkın, korkunç ve ürkek hâli devam ediyor, okşamalar nûvâzişler, halka şükürler, oyuncaklar hiç hiç, hiç birisi Yetim Mehmed'in

–ÂÂÂhhh anam! demesine mâni' olamıyordu.

Günler, aylar geçti. Şehîd karısından hiçbir haber yoktu. Köylü araştırıyor Kengiri Hükûmeti arıyor. Fakat şehîd karısından ne bir haber alınabiliyor ne de bir eser bulunabiliyordu. Yetim Mehmed aylarca helecânlar, heyecânlar ve derîn ızdırâblarla kıvrandı ve bütün bu ızdırâb müddetince:

–Anacığım, anacığım diye inledi, durdu. Bir sene sonra Yetim Mehmed yeniden dünyâya geldi. Herşeyden bî-haber herkese ve her şeye yabancı idi.

Daha evvel ana direkleri çalınan baba ocağı yıkılmış, dertli öküz inleye inleye son nefesini solumuştu.

[Sahife 645]

Aylardan sonra yıllar geçti hiçbir izi ve eseri bulunamadan şehîd karısının Yetim Mehmed'i sekiz yaşına bastı. Baba dediği muhtarın ısrârları ve hatta tehditkâr emirleri onu döl çobanı gibi olmaktan men' edemedi.

Yetim Mehmed bahârın süslü ve şakrak gününde kuzucuklarını koru içindeki yeşil sahâya vurmuş kavalına derinden gelen nefeslerini üflemiş, dertli bir âşık gibi taşmış, köpürmüştü. Zavallının çocuk rûhu ve çocuk kuvveti çabuk yorulmuş ve çabuk tükenmişti. Yaygın kokulu, yeşil sâyeli çam fidanlarının arasına fidân boyunu sermiş ve ılık bahâr havâsının koynunda devâlı ve rü'yâlî bir uykuya dalmıştı.

Türkün al ve şerefli bayrağına bürünmüş olarak, iri siyâh gözlü, gür ve kumral kaşlı, dağınık ve parlak saçlı anası o şehîd karısı berrak bir semâ altında pervâz ediyor ve Yetim Mehmed meshûr ve mütehassir anasının bir Türk kanı kadar sıcak kucağına atılmak istiyordu. Uçan ve dalgalanan şehîd karısı Fatma oğluna derin ve koyuk bakıyor ve:

–Yetim oldum, öksüz kaldım diye içlenme ve kederlenme oğlum. Baban bana seni ve ana direği yıkılmış bir evceğizle, dertli öküzü miras bırakmıştı. Biliyorum ben sana hiçbir şey bırakmadım. Hârâb olmuş ocağından ve çok zamân evvel inleye inleye son soluğu soluyan öküzünden haberin yok. Fakat ben sana her şeyden ulu ve kudretli feyyâz bir varlık bıraktım:

–Türklük ve Türk ili!

Sen maddî manevî bütün feyz ve fazîleti Türklük mefhûmunda ve Türk ilinde bulacaksın. Câhil değil fakat ümmî olan babanın Plevne'de gâvur süngüsüyle şehîd edilirken;

“–Türklük yaşasın. Türk ili kurtulsun ve yücelsin!” diye bağırdığını geçen bana ga'ibden gelen bir sadâ haber verdi. Sen Türk doğdun, Türk yaşa ve Türk olarak Türklük ve Türk ili için öl yavrum.

Silkinerek ve heyecânla titreyerek uyanan Yetim Mehmed, bu millî ve çok hisli telkin karşısında benliği titredi. Kalktı, fakat hâlâ kulaklarında anasının:

–Türklük ve Türk ili!

hitâbı uğulduyor ve bütün vücûdunu sarsıyordu. Kendîne geldiği sürece yanındaki akıntıdan bir su içti yüzünü yıkadı. Kavalını çaldı “Türklük ve Türk ili” dilinin gaydası oldu. Her yerde, her zamân bu üç kelime dilinden düşmüyordu.

(Bitmedi)

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 646]**

**ZAVALLI ANNE, ÖKSÜZ EVLÂD**

Bedbaht valide...

Sihâm-ı kazânın sille-i tahrîbiyle yıkılan hânenin temeli üzerinde bu dakikada üç tane öksüzün nâle-i figanıyla ciğerler parçalanıyor.

Dünün gülşen-sarây-ı sa‘âdeti olan bu yuvadan bugün bom virâneler gibi baykuş seslerinden, öksüzler feryâdından başka bir şey işitilmiyor.

Anasından öksüz, babasından yetim kalan bedbaht vâlîde gençlerin sa‘âdetini, evlâdlarının şefkatini bugün kara topraklardan doya doya seyr ediyorsun.

Dün sîne-i şefkatine basdığın evlâdlarının bugün ana kucağı mezâr taşı oluyor.

Zavallı genç...

Sen her arzûnu, her emelini terk ederek bu fânî dünyâdan el çektin. Vücûdun topraklar altında çürüyor. Ama rûhun, o sevimli mu‘âzzez rûhun revza-i cânânda meleklerle oynuyor. Arkadaşlarına selam söyle! Seni incitmesinler! Ve de ki, “Dünyâda ben kimseyi incitmedim. Küçüklerin şefkatli vâlidesi, emsâlimin mu‘âzzez kardeşi, yaşlıların müşfik evlâdı idim.”

“Dünyasına doymayan zavallı...”

Sen bizi unuttun, dünyânın fecâyî‘ini, elemi, öksüzlerinin sırtına yükleterek kara toprakların altında sıcak sıcak yatıyorsun.

Fakat zavallı öksüzlerin kışın soğuk, dondurucu, uzun gecelerinde sabâhlara kadar senin için gözyaşı döküyor. Rûhun her gün ziyâretimize gelsin. Sakın öksüzlerini unutma, onlar senin rûhundan isti‘âne edeceklerdir. Dünyâda gösterdiğin şefkati oradan da eksik etme. Bu kanı cihânın elemleri altında ezilmeye mahkûm olan evlâdlarını sakın unutma!

Rûhunu sıkmayım, fazla sözlerle incitmeyim bedbaht vâlîde.

Öksüz Orhan sen ağla! Çok ağla! Üç ay evvelîsi bin va‘adler, adaklarla dünyânın hamûle-i kederi altında ezilmek için ağlaya ağlaya atıldığın bu mihnet-sarây-ı cihânın sana ilk tuhfe-i elîmi genç vâlideni kara topraklara atmak oldu!

Yahşi gözden, yaman dilden saklamak için sehâb-pâreler gibi tepende dolaşan bir damla gözyaşı için bütün benliğini fedâ eden bed-baht vâlidenin sevimli, tatlı ninnileri müşfik nazarları yerine bundan sonra hırçın

### [Sahife 637]

bakışlı gözler göreceksin, rûhsuz senin için sevimli sadâlar işiteceksin.

Mini mini Orhan ağla, çok ağla...

Sıcakık evlerde, pamuk çiltelere yatmak sûretiyle değil, git bed-baht vâlidenin mezârına kapan da sâ'atlerce, günlerce ağla...

Gözlerinden dökülecek yaşlarla topraklarımı sula...

Gözyaşlarıyla sulaya sulaya mezârı üzerinde yetiştireceğin lâleler, susamlar altında yatan vâlidenin kokusunu versinler de o kokularla geçireceğin dakikaları kendin için en mes'ûd zamân addet. Bu sûretle olsun dünyada bir parça râhat yüzü görmüş ol.

Öksüz çocuk ağla, çok ağla.

Pamuk gibi yüzlerini bûse-i şefkatle nemlendirerek seni nüvâzişlere gark eden zavallı vâlidenin mezar taşlarını kucaklayarak ağla, belki ileride böyle felâketli dakikanı da sana çok görürler ağla, oğlum ağla...

Öksüz Nezîhe sen de ağla...

Bundan sonra iki kardaş el ele vererek zavallı vâlidenin mezârı üzerinde kara topraklarına yüzlerinizi sürmek, taşlarını kucaklamak sûretiyle bayram ziyâretine gideceksiniz. Mes'ûd çocuklar bayram yerlerinde güler oynarken siz iki kardaş mezâr başlarında ağlaya ağlaya bayram yapacaksınız. Bed-baht vâlidenin mezâra götürülürken al duvaklı tabutu arkasından kopardığım feryâdı bayramlarda kardaşlarıyla kucaklaşarak tekrar edeceksiniz. Bunları gözünün önüne getir de sen de çok ağla öksüz kızım.

**H.**

### [Sahife 648]

## GÜNÜN İZLERİ

### İrfân Hareketleri:

İmâret'de açılan çırak dershânesine ilâveten bir de hiç okumak yazmak bilmeyen ahâlîye mahsûs olmak üzere Halk Dershânesi açılmıştır. Bu dershâneye yaş farkı gözetilmeksizin herkes kayd edilecektir. Arzû edenlerin mu'allimlere mürâca'at etmesi ilân olunur.

Eldizim Mu'allimliği'ne Fâ'ik, Çerkeş Kız Mektebi Başmu'allimliği'ne Ahmed Hâlidî, Karacavîrân Mu'allimliği'ne Ilgaz Mu'allimi Hayri, Merkez Tevfikiye Mu'allimlikleri Vekâleti'ne Ahmed ve Mustafa, Gümerdiğin Mu'allimliğine Tevfikiye Mu'allimlerinden Hâfız Sa'id, Onur Mu'allimliği'ne Tevfikiye Mu'allimlerinden Hamdi Efendiler tayîn edilmişlerdir.

Şabanözü'nün Mart karyesi mekteb inşâ'âtı ikmâl edilerek yeni binâda tedrisâta başlandığı memnûniyetle haber alınmıştır. Binânın az zamânda ikmâli için Hatib İbrahim, Mu'allim Osman Efendilerle Müdür Fu'âd Bey'in fevka'l-âde gayret gösterdikleri anlaşılmıştır. Ma'ârifte çalışanları Halk Yolu şükranla karşılar.

Şa'banözü nâhiyesinde Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'nin bir şu'besi açılarak riyâsete ihtiyât zâbitlerinden Âsım Bey intihâb edilmiştir. Tebrîk eder, muvaffakiyetler dileriz.

### **KENGİRİ VİLÂYETİ MECLİS-İ UMÛMİYYESİ**

Kengiri Meclis-i Umûmîsi 1 Kânûn-ı Sâni'de küşâd edilmiştir. Meclis-i Umûmîmizin [1]341 senesi için memleketin umrân ve irfân sâhasında hayırlı mukarrerât ittihâzını temenni eyleriz.

### **ACIKLI BİR ÖLÛM**

Tahrîr arkadaşlarımızdan Matba'a Müdürü Hasan Bey'in â'ilesi hanım efendi Cuma gecesini vefât etmiştir. Âzîz arkadaşımıza beyân-ı ta'ziyet ederiz.

### **TÛRK OCAğI FA'ÂLİYETLERİ:**

#### **FAKİR HASTALAR İÇİN:**

Fakir, kimsesiz hastaların meccânen mu'âyeneleri için Türk Ocağı tarafından vâki' olan mürâca'atı memnûniyetle kabul eden ocak a'zâsından Doktor Kadri Bey Efendi birkaç



güne kadar Türk Ocağı merkezinde mu'ayyen sâ'atlerde hastaları mu'âyene ve îcâb eden tedâbiri tavsiye ve reçetelerini i'tâ etmeye başlayacaktır. Ocağın vâridâtı çoğaldığı zamân hastaların ilaçları da te'min edilecektir.

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzî Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû' makhbûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

### **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Altı Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

15 Kânûn-i Sâni 1341

Sene: 2

Sayı: 42

## **MÜNDERİCÂT**

Ana Mektebi / K. C.

Anadolu ve İlim / Cevâd Hakkı

Esâret Zilletir / Mustafa Âsım

Kalb-Dimâğ / Dede

İztırâb / Tahsin Nâhid

Gazel, Kaldı / Ali Rızâ, Dehrî

Bir Hâtıra / Tahsin Nâhid

Yetim Mehmed / Tahsin Nâhid

Günün İzleri / Halk Yolu

Açık Mektûb / Kalender

Kengiri Matba'ası

1341

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Altı Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

15 Kânûn-i Sâni 1341

Sene: 2

Sayı: 42

**ANA MEKTEBLERİ**

**-Meclis-i Umûmiyyemize-**

“Komeniyos” isminde bir Slav terbiyecisi üç yaşından yedi yaşına kadar çocukların terbiyesine â'id olmak üzere “Ana Mektebi”, “Çocuk Yuvası”, “Çocuk Bahçesi” gibi muhtelif nâmlarla yâd edilecek sûrette bir terbiye mü'essesesi vücûda getirmiştir ki, bunu Firobel nâmındaki Alman terbiye-şinâsı ta'kîb ve ikmâl ederek asrî bir şekle sokmuştur. Garbın iki kıymetli terbiyecisinin ihdâs edip de insaniyete hediye ettiği bu mü'essesede gaye ve maksad nedir? Ve ne olabilir?

Ana mektebi, ana kucağından ayrılıp da hayâtının beş altı sâ'atini muhîtte geçiren çocuklara mahsûs tam ma'nâsıyla bir terbiye ocağıdır. Bu ocağın, bu küçük yuvanın gaye ve maksadı üç yaşından yedi yaşına kadar mini mini yavrucukların göz, kulak, burun, el, dil gibi hâricî uzuvlarını ve havâsını terbiye etmek, onlara muhîtteki eşyânın yek-diğerinden fark ve temyîzini öğretmek, tadrîsât-ı müstakbelenin metîn esâslarını kurmak için lâzım gelen unsurları hazırlamaktır.

Bunun için de çocukların “fa'âliyetlerinden” fazlaca “zevk” duyduğu şeylerden istifâde etmek ciheti düşünülmüştür.

Açık bir hakîkattir ki, çocuklarda tabî'î ve fitrî olarak bir meyl-i fa'âliyet vardır. Bu meyl, onları dâimâ bedenî, fikrî, hissî

### [Sahife 650]

sâhalara sürükler ve götürür. En yaramaz ve haylazlardan, en uslu ve sâkinlerine varıncaya kadar her çocukta az çok bu temâyül görülür. Ana mektepleri işte asıl bu temâyülâtı muntazaman, mütenâsiben, mütesâviyen inkişâf ettirerek büyütme ve kuvvetlendirmek vazîfe-i mühimmesini der'uhde etmiştir. Şarkı söylemek, şi'ir inşâd etmek, oyun oynamak, resim yapmak, toprak, kil, kum, taş gibi hâricî ve el işlerine dâ'ir muhîtî şeylerle meşgul olmak çocukların en tabî'î haklarıdır. Çocuk bahçesi dediğimiz mü'esseseler etfâlin bu tabî'î haklarını da vererek onları daha çabuk büyütme ve büyük bir zevk ve neş'e duydukları bu gibi oyunlara terbiyevî bir şekil bahş ederek beden, fikrî, hissî, bedî'î, vatanî ve millî duygularının doğmasına ve kökleşmesine hizmet etmek gayesini ta'kîb etmektedir.

Bu mü'esseseler çocukların ilk terbiye ocağı olduğu için burada her nev' eşyâ, hayvân, nebât resimleri ve numûneleri bulundurulur. Mini minilerin nazarları bulundurulan bu eşyâ üzerinde dâimâ dolaştırılır. Bu sûretle eşyânın rengini, cesemâtını, mâhiyetini, nev'ini, cinsini çocuklara aynen müşâhede ettirerek ismini, tabî'atı tedkik ve tettebbu' eylemekle alıştırılır.

İğne, iplik, boncuk gibi şeylerde el işleri ve resimleri yaptırılır. Bedî' hisleri inkişâf ve kısa kısa neşîdeler, manzûmeler, şarkılar hitâbelerle rûhları eğlenceli oyun, idmân ve yürüyüşlerle de bedenleri terbiye ettirilir.

Son zamânda Anadolu'nun her tarafında, hattâ kaza ve nâhiye merkezlerine varıncaya kadar en küçük mahallerinde bile hakîki ihtiyâclarla açılan bu mühim ve sevimli mü'esseseler ma'alesef henüz vilâyetimizde küşâd edilememiştir. Kengirımızın ana mekteblerine fevka'l-âde ihtiyâcı vardır. Bugün bu ihtiyacı düşünmek, duymak ve izâle etmek zarûrîdir. Frobel'in içinde her cins nebât ve çiçek yetiştirilen bir bahçeye benzediği "çocuk bahçesini" bu nezîh ve câzib terbiye yuvasını ma'ârif-i ibtidâ'ıyyemizin rûhu telakkî edilmesini ve ma'ârif bütçesinin tedkik ve müzâkeresi anında da bugünün zavallı masûm mini mini yavrucuklarının nazar-ı ehemmiyete alınmasını Meclis-i Umûmîmizin muhterem a'zâlarından tam geçen senenin bugünlerinde temenni etmiştik. Te'essür ve te'essüfle söylüyoruz ki, bu husûstaki düşünceler ve teşebbüsâtımız nazar-ı ehemmiyete alınmamıştır. Bugün memleketimizin bu zarûrî ihtiyâcını tekrâr arz ediyoruz. Meclis-i Umûmîmizin ana mekteblerine â'id hayırlı ve faydalı kararını sabırsızlıkla bekliyoruz.

**K. C .E.**

**[Sahife 651]**

## **ANADOLU VE İLİM**

Anadolu her yaprağı bin bir çeşit renkli, girift hatlı esrâr-âlûd bir kitâbdır. Asırların birbiri üzerine yığıldığı i'tikadiyât ve an'anât tortularını dest-i zamânın birbirine karıştırdığı efkâr ve hissiyât yumağını tarz-ı ma'îşet ve mu'âşeret düğümünü temizleyecek ve çözecek onun asıl seciyesini hakîki çehresini bugün vüzûh ve hutûtuyla meydâna çıkaracak dâhi ve san'atkâr bir el henüz yaratmamıştır. O kapağı açılmayan, mâhiyeti tayîn edilemeyen tılsımlı bir hazînedir.

Yıllar vardır ki, Anadolu bir nefes-i istirâhat bir lahza-i sükûn ve huzûr görmemiş görememiş yaslı ve hicrânlı bir anne gibi inlemiş ve ağlamıştır. Tam mürüvvetini göreceği bir çağda evlâdı elinden alınmış, tam köşe-i istirâhata çekileceği bir demde uykusu tedirgin edilmiş, tam işine koyulacak bir anda öküzü çalınmış, çifti bozulmuş, harmanı dağılmış. Sanki bütün felâketler, bütün ızdırâblar, bütün elemeler, ezelden kendisine muktedirmiş gibi hayâtından bir zevk, sa'yından bir hak, muhîtinden bir şevk alamaksızın dereler atlamış,

tepeler tırmanmış, ateşler, zelzeleler, fırtınalar çiğnemiş... Yoksul olmuş giydirmiş, aç kalmış yedirmiştir.

Yâ Rab! Onun hamuru hangi kudretli bir cevherden yoğrulmuştur ki, yine o dimdik, yine o canlı ve zinde, yine onun sıhhat-i zindeğîsi yerindedir. O kendisini bildiği günden beri ufkunda bir gün felâketler dînmedi. Hâlâ eşiğinde fırsat gözetleyen hâ'inler var.

Bütün hudûd-ı vatanı müşfik kollarıyla kucaklayan ve ana yurdunu bu öz ana ilini tanımak ve tanıtmak ne büyük bir hizmet... Sevmek için tanımak, tanımak için sevmek lâzımdır. Vatanımıza en büyük borcumuz onu sevmek, onun elemelerini hicrânlarını susdurmak, onu yaşatmak, onu güldürmektir.

Çok yazık ki, şimdiye kadar yabancı ellerin buruşuk ve kekremsi mâyi'leriyle bulanık köklerimiz millî tadı, millî zevki, millî şu'ûru unuttur gibi olmuş kulaklarımız âşinâ şeylere dost ve vefâkâr nağmelere uzak kalmıştı. Yurdumuzda bir garîb gibi yaşıyor her güzel, her bedî' şey ufkumuzun mâverâsında arıyor, kökle râbîta ve alâkasını kesmiş kuru bir ağaç gibi cılız ve sıksa ellerimizle havâdan gıda dileniyorduk. Bilmiyorduk ki, aradığımız nesağ-ı hayât bizim içimizde, bizim benliğimizde bütün harâret ve kudretiyle yaşıyor. Asırların zulmet ve ızdırâbını sarsarak beliren şule-i Cumhuriyet nûrunu bu ateşten almıştır.

Yıllardan beri özlediğimiz kalb ve vicdânımızda mukaddes ve ilâhî bir mefkûre olarak taşıdığımız

### [Sahife 652]

millî ve manevî taharrüs, medenî ve maddî tekâmül kendimizi kendimiz olarak tanıdığımız ve bildiğimiz gündür ki, inkişâf ve tecelli edecektir.

Millî varlığımız, tarihî ve ictimâ'î asâletimiz, harsî kabiliyet ve isti'dâdımız âlim ve mütehasıslarımız için bâkir bir tedkik ve tettebbu' mevzû' olarak pûşîde-i nisyân altında uyuklamaktadır. İhmâl ve lâ-kaydîmizin kurbânı olarak her gün güzelliğinden bir parça ga'ib eden bu kıymetli hazîneyi bu cihân-değer serveti himâye ve sıyânet-i millî bir hizmet ve fazîlettir. Şi'irlerimiz orada necîb ve mümtâz ilhâm menba'ları, ressamlarımız orada bedî' ve nefis san'at, renk ve şekilleri âlimlerimiz orada çok müfîd ve kıymetli tedkik ve tettebbu' mevzû'ları bulabilirler. Pürüzsüz, ilâhî bir ilim aşkı, temiz ve bülend bir san'at kaygısı bu tılsımlı hazînenin kapısını açacak kudsî bir anahtardır.

Et ve kemikten ibâret zannettiğimiz insanı kartal gibi semâlarda uçuran, balıklar gibi denizin a‘mâkında yüzdüren, rüzgâr gibi kıt‘adan kıt‘aya, mesâfeden mesâfeye koşturan hiç şüphesizdir ki, bilgi, bu nûrânî ve ilâhî kudrettir.

Bu tılsımlı ve sihir-kâr cevher, bu feyizli ve rehâ-kâr ateş, beşerin hüviyetini tezyîn ve tenvîr etmemiş olsaydı insan fâ’iresiz bir iskelet, meyvesiz bir ağaçtan başka bir şey olmaz, akıllara hayret veren bunca musavva‘ât ve terakkiyât meydâna gelemezdi.

Bu kuvvettir ki, derebeylerin şatosunu, hükümdârların kof azâmet ve ceberrûtunu, esîrlerin zincirini, kara kuvvetin nasırlı ve kara pençesini yıkmış ve parçalamış, beşerin hürriyet ve kabiliyetini, vazîfenin ehemmiyet ve kudsiyetini, Hakk’ın rıf‘at ve ulviyetini ilân etmiştir.

Artık bundan böyle beşere şeref veren altın ve gümüşten imâl edilmiş kuru sahte rütbe ve nişân değil, kalb ve vicdânı, dimâğ ve îmânı tenvîr ve teshîn eden yaratıcı ilim ve irfândır.

Artık bundan böyle etrâf ve civârımızda elbisemizin zînet ve haşmeti gerdûnelerimizin debdebe ve satvetiyle değil, ilmimizin ve san‘atımızın kıymet ve mahâreti derecesiyle bir hiss-i himmet ve muhabbet uyandırabilir.

Artık bundan böyle ecdâdın mevhûm şerâfeti, hâmîsinin fânî ve muvakkat kuvvetiyle değil, elinin emeği, gönlünün dileği, dimâğının bilgisiyle işlenebilir ve yaşayanlar bu yurttan çoğaldığı gündür ki, kanımız ve cânımız bahâsına elde ettiğimiz Cumhûriyet ve millî hâkimiyet altından temelini kalblerimizin içinde kuracak ictimâ‘î inkılâb güneşi ufk-ı vatandan tulû‘ edecektir.

Rûhunu, mayasını ilimden alan vatan muhabbeti hakîki, zinde ve meş‘ûr bir sevgidir.

### **Cevâd Hakkı**

**[Sahife 653]**

### **ESÂRET ZİLLETTİR**

**(Geçen Nûshadan Mâ-bâ‘d)**

Bulduğumuz köşelere kıvrıldık. Bütün vücûdum hurdahâş olmuş sızlıyor. Bin müşkilâtla kımıldayabiliyorum. Her tarafım siyâh siyâh berelerler, çürüklerle kaplı.

Korkunç rüyâlar, kâbûslar içinde sabâhı bulduk.

23 Temmuz: Vakit epeyce ilerlemişti. Dışarıda bir fa‘âliyet hissediliyordu. Şu menhûs yerde başka bir mahalle nakl edileceğimize zâhib oluyoruz. Kapı açıldı, karşımızda bir İngiliz zâbiti arz-ı endâm etti. Müstehzî bir çehre ile:

– Sabâh şerîfleri hayır olsun, dedi ve çekildi. Bundan ne ma‘nâ çıkacağını, ne münâsebetle bir İngiliz’in orada bulunduğunu, buraya kadar niçin geldiğini birbirimizle görüşmeye vakit kalmadan büyük bir tarrakayla kapı tekrar açıldı, içeriye süngülü beş jandarma neferi girdi. Her birimizin başına bir tanesi cellâd gibi dikildi. “Yekdiğerinizle konuşmayacaksınız” emri verildi.

Bundan hiçbir şey anlamıyorduk. Nazarlarımızla mes’eleyi birbirimizden istîzâh etmek istiyorduk. Bir dakika sonra arkadaşlarımızdan birisi götürüldü. Endîşeli nazarlarla baktık. Ben kendi nefsimde bir cinâyet yapacakları zehâbına düştüm. Çünkü evvelce böyle bir denâ’et de irtikâb edildiğini işitmiştim. Meğerse gelen İngiliz tarafından isticvâb edilecekmişiz.

Sıra bana geldi. Nöbetçi ile üst kata İngiliz zâbitinin huzûruna sevk olundum. Mösyö Kikirik(?) bir koltuğa kurulmuş, önünde bir masa üzerinde defterler, kâğıtlar, bir çingirak, paket sigara vesâ’ire bulunur. Yan tarafta bir sandalye var.

Ben içeri girer girmez ayağa kalktı ve elini uzattı. Elini sıkmadan görmemezliğe gelerek sandalyeye oturdum. O da oturdu, sükût ediyor beni süzüyordu. Başım açık, sargı ile sarılı kalpağım hîn-i esâretimde süvârîler tarafından parçalanmıştı. Ceketimde tek düğme kalmamış, ayağımda fotin yok, perişan sefil bir vaz‘iyetdeyim. Saçlarım dim dik, gözlerim hiddetten fazla büyümüş ve dışarıya fırlamış. Harekâtım nazar-ı dikkatini celb etmiş ve gördüğü şu alâ’imden ürkmüş olmalı ki, nöbetçiyi de içeri aldı.

Kikirik(?) cenâbları gayet güzel Türkçe konuşuyor.

Evvelâ bir sigara ikrâm etti. Kullanmadığımı söyledim. Kahve, çay bir şey içip içmediğimi sordu. Hayır, cevâbını verdim.

Önündeki defterlerini karıştırıyordu. Rütbemi, ismimi sormakla berâber ilâve etti:

**[Sahife 654]**



– Hâlinizden çok müte'essir oldum. Hasta ve yaralısınız. Soracağım bazı şeylere cevâb verirseniz her türlü esbâb-ı istirâhatınız te'mîn edilecektir. Sizi güzel bir hastahâneye nakl ettireceğim.

– Biz Yunan dostlarınızdan bundan başka bir mu'âmele beklemezdik ki. Ma'a-mâfih biz Türkler, her türlü işkenceye mütehammil insanlarız. Yunân medeniyetinin! cânlı şâhidleri sırasına geçtiğim için hattâ bu çektiklerime memnûn bile oluyorum. Soracağınız şeylere gelince, ben Türk, siz İngilizsiniz. İngilizlerle hâl-i hâzır muhârebede değiliz. Ben, Yunanlılar[a] harben esîr oldum. Bir Yunân zâbiti gelip beni isticvâb edebilir. Size cevâb vermekte ma'zûrum.

İngiliz: –Fakat ben Yunan Onbirinci Fırka İnzibât Zâbitiyim. Doğrudan doğruya İstanbul Mümessilliği ile muhârebe ederim.

Ben: –Me'mûriyetiniz bize ordumuzca teblîğ edilmemiştir. Biz Yunân ordusunda İngiliz zâbitinin her ne sûretle olursa olsun mevcûdiyetinden resmen malûmâtdâr değiliz.

İngiliz: – Ricâ ederim. Çok değil bir iki nokta hakkında beni tenvîr edeceksiniz, bir rapor tanzim edeceğim de onun için...

Ben: – Rapor göndereceksiniz, evet, anlıyorum. Ümit ediyor musunuz ki, ben, memleketime hiyânet edeceğim, ordunun esrârını size söyleyeceğim! Te'essüf olunur, siz hâlâ Türkleri anlamak istemiyorsunuz. Zâbit efendi, şunu biliniz ki, bu muhârebenin Türk-Yunân muhârebesi değil, bir Türk-İngiliz muhârebesi olduğunu anlamayan tek bir Türk kalmamıştır. Şarttaki büyük menâfi'inizin ile'l-ebed ziyâ'ının yevm-i arefesinde bulunduğunuzu söylemekliğime müsâ'adenizi ricâ edeceğim. Raporunuzda bunları da bildiriniz!

Soğukkanlı İngiliz hafifçe kızardı bozardı. Piposunu doldurarak:

– Pekâlâ, efendim! Size vaz'iyet-i muhârebe hakkında sormayacağım. Yalnız bir seneden beri Anadolu'da devâm etmekte olan şu büyük harb hakkındaki fikirlerinizden bir iki not almaklığıma muvâfakat eder misiniz!

– Hay hay! Sizinle gayr-i resmî görüşebilirim. Şu kadar ki, ben siyasî bir şahsiyet değilim. Esâsen Türk ordusunda siyâsetle iştigal kat'iiyen memnû'dur. Biz yalnız muhârebe eder, ölür, öldürürüz. Kanûn-ı askerîmiz, hükûmetin işlerine müdâhaleyi ihânet telakkî eder. Bir ferd olarak fikrimi size söyleyebilirim.

– Hükûmetin devâm ettirdiği bu muhârebeyi milletiniz nasıl telakki ediyor ve siz ordu zâbitânı muhârebenin neticesi hakkında nasıl düşünöyorsunuz?

– Evvelâ şunu söyleyeyim ki, bu muhârebeyi bizzat millet arzu etmiş. Harb onun rûhundan doğmuştur. Bizdeki hükûmet halk hükûmetidir. Memleketimiz milletin tayîn ettiği vekîllerle idâre edilir.

### **[Sahife 655]**

Bizdeki bu usûl-i idâre hâl-i hazır hükûmet idârelerinin en yenisi ve bambaşkasıdır. Millet hükûmet, hükûmet millet demektir. Millet vatânı kurtarmak için yemîn etmiştir.

– “Mîsâk-ı Millî” demek istiyorsunuz anlıyorum.

– Evet, Mîsâk-ı Millî... Hükûmet, millet, ordu. Hepsi memleketin selâmeti uğrunda bir tek kalıncaya kadar uğraşmaya ölmeye yemînlidir. Muhârebe istiklâl muhârebesidir. Bir ordu zâbitânı bu büyük vazîfenin en mühimmini omuzlarımıza almış, her gün her sâ‘at ölüme âmâde memleket fedâîleriyiz. Yunanlıları tepeleyeceğiz. Buna ordunun en âciz neferine varıncaya kadar emîndir. Kadınlarımız bile silâha sarıldı. Kütahya'daki muhârebelerimizde gördüğümüz kadın cesetleri size bu husûsta bir fikir verebilir zannındayım.

– Fakat ordunuz mağlûb oldu, Yunanlılar birkaç güne kadar Ankara'ya girecekler. Hayır, biz mağlûb olmadık, olmayacağız. Ordu Yunanlılarla daha kat'î bir muhârebe vermedi. Sorarım size, Yunanlılar bugüne kadar muhârebenin netîcesinden ne kazandılar? Ne kadar esîr aldılar? Hiçbir yerde ellerine top, tüfenk vesâ'ir levâzımât-ı harbiyye geçirebildiler mi? Hakîki bir sevkü'l-ceyş merkezi tutabildiler mi? Boyuna köy yakmaktan, kasabaları harâbezâra çevirmekten, nâmûs, ırz pâymâl etmekten, on binlerce cinâyet îka'ından başka ne yaptılar? Hem bu son denâ'etleri milleti büsbütün azablandırarak, ordumuzun intikamı pek şiddetli olacaktır. Yunanlılar belki Ankara'ya girerler, belki bütün Anadolu'yu işgal ederler. Ordu Kafkas'a kadar da çekilebilir. Fakat biliniz ki, Anadolu er geç Yunan mezârı olacaktır, buna îmânımız var.

– Kafkas'da Kâzım Karabekir isminde bir kumandanınız olduğunu işitiyoruz. Teşkilâtından biraz bahs edebilir misiniz?

(Bitmedi)

**Mustafa Asım**

**KALB-DİMAĞ**

### (39'uncu Nüshadan Mâ-bâ'd)

Sevgilim dedi ki:

– Geçenlerde bana kalb ve dimâğ hakkında pek şeyler söylediniz. Dimâğın merkez-i hissiyât olduğuna inandım. Fakat birçok teşbîhleriniz içinde pek mütehayyir kaldım. Ricâ etsem söylediklerinizi biraz daha açık söyleyiniz.

Sevgilime dedim ki:

– Pekâlâ, size telhîs edeyim veyahud sizi iknâ edebilmek için daha fazla îzâhât vereyim.

– Aklın saltanatgâhı beyindir. Yani vücûd gemisinin kaptanı akıldır. Fikir ise o geminin dümenidir. Edîbin biri:

“İnsân bir gemi, fikri dümeni

Kullan kendîni göreyim seni”

demiş. Aklın kuvvetleri iki takımdır: Bir

#### [Sahife 656]

takımı muharrer, diğerk takımı âmilîdir.

Muharrer olan kuvvetler: Evvelce söylediğimiz havâss-ı hamseye â'id kuvvetlerdir.

Âmil olan kuvvetler: Kuvve-i müdrike, kuvve-i hâfıza, kuvve-i nutkıyye, kuvve-i kalemiyye, kuvve-i muhayyile, kuvve-i mümeyyize, kuvve-i muhâkeme gibi kuvvetlerdir.

Bu kuvvetlerden mâ'adâ aklın meziyetleri de vardır. Zekâ, sür'at-i intikal, tahattur gibi şeylerdir.

Aklın havâssına gelince, bu havâss tekmîl ahlâk-ı haseneyi câmi'dir.

Bir de aklın vicdân denilen bir mîzânı vardır. Zihin hâdisat-ı hâriciyye ve dâhiliyyeyi havâss-ı hamse vâsıtasıyla haber alarak beyne yazan aklın muharriridir.

Fikir: Yine yazılan yazılardan aklın istediğini bulup akla getiren bir hâdimdir.

Şurada sırası gelmiş iken söyleyeyim. Mefkûre ne demektir? Fikir tarafından bulunup akla getirilmiş şey değil midir? Fikrin beyni dolaşarak aradığı şeyi bulmasına tefekkür derler. Şu hâlde mefkûreci mi demeli yoksa tefekkürcü mü? Epeyce bir zamân oluyor, Yeni Gün

Gazetesi'nden IDEAL kelimesi hakkında uzunca bir baş makale ideali mefkûre olarak tercüme etmeye kani olmamakla berâber Avrupa'dan bir zât tarafından yazılmış, gönderilmiş bir mektûbun ser-levhası “Mefkûre Dünyâsında” diye bir zâtın vapura binip engine açıldığını gök ile denizden mâ'adâ zihnini işgal edecek bir şey kalmayınca fikrini işgale başladığını odası, ahibbası, akaribi birer birer aklına geldiğini ve bu aralık güneşin grubu takarrub etmesine mebni şafağın güzelliğini tasavvur ediyordu. Hâlbuki bunların cümlesi ideal dünyâsına sığmaz. Çünkü zihin meşgul iken fikir durur. Fikir meşgul iken zihin durur. Şefkatin letâfetini beyne zihin yazar. Fikrin bunda alâkası yoktur. Bazı kalem sâhibleri seher ile şafağı tefrik etmiyorlar. Seher vaktinden bahsederken şafak diyorlar. Artık bu gibi hatâları hazm etmeye tâkatimiz yoktur.

Hele mefkûre ta'bîrini hiç kabul edemeyiz. Çünkü mefkûre her hangi bir şey için olursa olsun fikrin akla getirdiği şeydir. Tefekkür sâhibleri ise dâimâ fikredildiği mebhassa â'id beyindeki muhteviyâtdan istifâde ettiklerinden elbette ki, mefkûrecilere tefevvuk ve rüchânları vardır. Fikrin akla tevdi' ettiği her şeyi beyin kuvve-i hâfıza sâyesinde muhâfaza eder. Beynin teşkilâtına göre her hangi bir şey iki kafada beyinler az veya çok fâsıla ile yazılır. Az zamânda yazmak meziyetine de zekâ denilir. Beyindeki muharrer altı beynin intizâm-ı teşekkülü sâyesinde az zamânda bulup akla tevdi' etmesine sü'rat-i intikal denilir.

Aklın fikre mürâca'at etmeden belki kesret-i tekerrür dolayısıyla bir şeyi bulmasına tahattur denilir.

Fikrin bulduğu aynı maksad ve hâdise için beyinde muharrer iki muhtelif şey yekdiğeriyle mukayese ederek iyisini fenâsından ayıran kuvvete kuvve-i mümeyyize derler. Fikrin bulduğu aynı bir şey hakkında

### [Sahife 607]

yekdiğeriye muhâlif ve mübâyin bir çok şeylerin yekdiğeriyle mukayeseleriyle emsâlleriyle mukayese ederek en karîb olanını bulup çıkaran kuvvete kuvve-i muhâkeme derler.

Beyindeki muharrerât gelişi güzel sathî sûretde yazılmış olmayıp gayet intizâmlı yazılmış olmasından dolayı fikir doğru olarak akla haber vermesine kuvve-i müdrike derler. Çünkü beyindeki muharrerâta tamâmıyla kesb-i vukuf ederek akla ol sûretde haber vermesi bir idrâktir. Bunu husûle getiren bir kuvvet mevcûddur. Demektir ki, biz o kuvvete kuvve-i müdrike deriz.

Kuvve-i muhayyile zihnin meşguliyetden âzâde kaldığı bir zamânda fikir beyne sevk edilerek muhteviyâtından, en iyi şeylerden veya en fenâlarından toplattırıldığı şeyleri o anda veya gelecek bir zamânda vuku‘ bulmakta veya vuku‘ bulacak olduğunu kıyâs ederek asla nâ-mevcûd bir vücûd ihdâs eylemesini te’ mîn eden kuvvete kuvve-i muhayyile derler.

Tahayyülâtında iyi şeylere vücûd verene nikbîn, fenâ şeylere vücûd verene bedbîn derler.

Fikrin akla tevdi‘ ettiği şeyleri akıl ya lisân veya kalem vâsıtasıyla işâ‘a edebilir. Lisân vâsıtasıyla vuku‘ bulan aklın selîm telâkkiyâtına kuvve-i nutkıyye hizmet eder. Kalem vâsıtasıyla olan selîm tahrirâtına da kuvve-i kalemiyye hizmet eyler. Vâkı‘a lisân her vakit söyler fakat kelamda intizâm olmazsa kuvve-i nutkıyyenin, fikdânına kalem her vakit yazar fakat yazılan okuyanın zevk-i selîmini okşamaz ise bundan da kuvve-i kalemiyenin noksanına hükm olunur.

Vicdân aklın mîzânı demiş idik. Akıl kendisine tevdi‘ edilen bir şeyi mevki‘-i icrâya koymazdan evvel havâssına mürâca‘at eder. O şey’in icrâsı hasen mi yoksa mezmûm mu tartar, ahlâk-ı haseneye dâhil ise işler, ahlâk-ı mezmûmeden ise icrâsından ferâgat eyler. Bazı kimseler işleyeceği fi‘ili asla vicdânlarıyla tartmazlar veyahud tartsalar bile mezmûm olduğunu bile bile işlerler, böylelerine vicdânsız denilir. Meselâ, evlad ü ıyâl sâhibi bir me’ mûrun hiçbir günâh ve taksîrâtı yok iken o me’ mûrun açıkta kalarak zavallı efrâd-ı â’ilesinde kendisiyle berâber sefâlete sürüklenmesini düşünmeyerek mahzâ o me’ mûrun ma‘âş ve muhassesâtından bir tasarruf yapmak husûsunda hem o me’ mûra ve hem de efrâd-ı â’ilesine ve bununla berâber memleketine mazarrat ilka‘ına kıyâm eden bir kimse elbette ki, bunları vicdânıyla tartmış olamaz. Gerçi iktisâd iyi bir şeydir fakat bunu yapmanın da bir usûlü vardır. Evvel-be-evvel o me’ mûrun azl ve nasbına me’ mûr olan merci‘ falan me’ mûru hiçbir günâh ve taksîrâtı yok iken artık iktisâd nokta-i nazarından kullanmayacağız. Kendisini buradan alıp açıkta kalmaması için münâsib bir mahalle tayîn ediniz demek lâzime-i vicdâniyyeden olmasa gerektir.

**Dede**

**[Sahife 658]**

**EDEBİYÂT:**

**İZTİRÂB**

“Güzel bedenler için sürûr, fakat güzel rûhlar için de azâb ve elem” “Oskaroid”

Bin neşve-i sevdâya bedel kahr-ı azâbın  
Her neş'eye her cezbeye fâ'ik elemin var  
İksîr-i hayât sunmadadır rûh-ı serâbın  
İlhâm-ı elem eylese hep hande-i dildâr

Bazan köpürür ufk-ı hayâtımda bir ateş  
Endîşe-i âtî sırttır karşıda giryan  
Bazan çekinir şerm ile mâzî-i mihen-keş  
Ben kahr-i elem, kahr-i azabla yine handân

Gönlüm yine yıldız gibi meclûb-i leyâlin  
Ey feyz-i azâb rûha safa-bahş eserin var  
Zulmetleri tenşît ediyor nûr-ı cemâlin  
Nevmîdleri ihyâ edecek tâb ü ferin var

En tatlı hakîkat elemin handelerinde  
İşte bu güzel fikr ile ben muztarib oldum  
Çok hande-i mâtem süzülür giryelerinde  
Bak aşk-ı hazîninle azâb gül gibi soldum

### **Tahsin Nâhid**

[Sahife 659]

### **TAHRÎRÂT MÜDÎR-İ EDÎBİ ÖMER FÂİK BEY BİRÂDERİME İTHÂF**

Ne edâ mîr Ömer Fâik'in eş'ârına bak  
Hayli dem görmediğim pertev-i güftârına bak

Bezm-i feyz-âveri pîşimde tecellî etti  
O hayâlimde dönen sâgır-i ser-şârına bak

Niye saklandı sehâb-pâresini bâr-ı emel  
Cilvelerle süzülen çeşm-i füsûn-kârına bak

Ne kadar nâz ederek etse cefâ pür-reftâr  
Gam yeme âşıkına verdiği ikrârına bak

Ufkunda doğacak Nâhid iken çıktı “Rızâ”

Cilve-i ma‘rifetin safha-i esrârına bak

Cide: Zirâ‘at Bank Me‘mûru

**Ali Rıza**

**KALDI**

Devr etmediğim yer mi kaldı

Yüz sürmediğim deri mi kaldı

Rehzen yetişir ferâğ-ı dilden

Bir başka hirâs ü hâtır mı kaldı

Seyrân edecek hayâl-i hüsnün

Bak dîdede eşk-i ter mi kaldı

Mir‘ât-ı ümîde baht-i min-ba‘d

Aks eyleyecek suver mi kaldı

Fark etmeye rikkat-i hayâlin

Çeşmimde o nûr ve fer mi kaldı

Çok görme çekersem cân-ı zehr-âb

Kim çekmediğim keder mi kaldı

Almış hevesin şimdi dehrden

Dehrî gibi geç nazar mı kaldı

**Dehrî**

**[Sahife 660]**

**MUSÂHABE:**

**BİR HÂTIRA**

Hayâtdâr oldukça hayâtı kadar hazîn olan ufûlüne hicrânın en acı hisleriyle yanacağım bir genç, yirmi ikinci bahârına açılmadan beka diyârına göçen zavallı İhsan ve onun mü‘ebbed giryâna mahkûm olan hâtıraları bende yıllar geçtikçe tekmîl ter ve tazeliğini yaşıyor ve yaşayacaktır. Yirmi bir yıl evvel fânîlere son nigâh ve du‘ânı atf ederek bâkîlere karışan İhsan, kendi anlayışına ve tedkikime göre zeki, münevver dûr-bîn bir gençti. O bu manevî varlıklarıyla birçok yokluklar ve yoksuzluklar içinde bir hayât taslağı yaşayan âzîz

milletime mühim bir fa‘âliyet unsûru olarak karışacak ve muhakkak genç mefkûresiyle a‘zamî hizmetlerde bulunacaktı.

Ne fâ’ide ki, felek yâr, tâlihi zahîr olmadı.

İhsânla arkadaşlığımız ciddî bir samîmîyete istinâd ediyordu. Beni ictihâd ve kanâ‘at-i vicdâniyyesini bile fedâ eden mevedded ve uhuvvet hisleriyle seven İhsân bana fikir ve mefkûre, birlik ve iştirâkinden doğan kıymetli râbitalarla bağlı idi.

Kendisine ilk yazdığım bir mersiye:

“Kardeşim ufûlün tahammül-şiken

diye başlayışım işte o menba‘-ı samîmîyetden gıdâ-yı masûmiyet alan bir hisse istinâd ettiğindendi. Aynı mersiyedeki:

Güldürmez kimseyi şu mâtemsiz

Emel-i makberidir sisli mâverâ

Parlak semâlarla karanlık ücrâ

Yerde inleyen âh ü zâr olsun!

parçası ise onun yaşayan derdli varlığının ölen mevcûdiyetine yalnız bir hitâb-i felsefisi değil ne hazîn bir feryâd-i hakîkisi olduğu bugün daha çok anlaşıldı. Onun için en heyecanlı ve hisli anlarımızda yaşsız kalmayan gözlerimiz ölümünden yirmi bir ay sonra bile mezâr-ı târümârını taşsız olarak görüyor. Herhâlde bu o derdli gencin semâya uçan rûhunun zemînle eser ve alâkası olmadığını ebediyyen isbât ve ilân etmek için olsa gerek!

Ölen İhsân'ın iki yaşını tamamlamasına bir ay kaldı. Ben de damarlarımda kaynayan kanıma iki sene gibi ihmâl edilemeyecek bir zamân-ı cereyân ilâve ve kalbimin yekûn darabâtına birkaç milyon darbe-i hayât zam etmiş bulunuyorum. O “gerçek dünyâ”da râhat-güzîn!... Ben ise fânîler âleminde bir lokma nâna karşı ser-bezmînim! Onunla muhâsebe-i samîmîyetimizi orada görürüz. Bu itibâr ve gurûla bu çok sevdiğim ve:

Kalbim hayâline bir mezâr olsun!



dediğim bir ölünün hâtıralarından ilhâm almakta hiçbir özür ve mahzûr görmüyorum. Rûhu şâd olsun! Her samîmîyet gibi, her görüşme gibi bizim de arkadaşlığımız, fikir ve gaye birliğinden rûh ve gıdâ

### [Sahife 661]

alıyordu. Bir gün bilmem hangi lüzûm-ı elîme te'sîr ve ihbârıyla oldu idi, hatırlamıyorum. İhsân bana:

– Seninle lüzûmu kadar samîmîyiz ve sana hürmetim ebedîdir. Buna şüpheden olmasın. Fakat Belediye re'îsi olan babamın gurûr ifâde eden hâliyle tahakküm ve tehekküm yaratan harekâtından dolayı bana karşı kalbinde bir ukde-i tereddüt bulundurma! Şuna emîn ol ki, Nâhid, vatanî ve millî endişeler karşısında düşüncelerimle baş başa kaldığım zamân –Bekir Mustafa gibi!– bir ân için mu'ayyen bir müddet için ve bir iş yapmak için ne olmak istiyorum, bilir misin? Kahir ve ceberûtlü bir diktatör! Bu diktatörlük ânımda ilk ve son yapacağım iş şu Kengiri'da milletin umûmî selâmeti nâmına evvelâ (.....) Efendi'yi sonra babamı kesmek!

Ve ilâve etmişti:

“Ben milletin çok hazîn olan umûmî vaz'iyeti karşısında îcâb ve iktizâ ederse ölümün her hangi bir şekliyle yok olmayı da bilenlerdenim. Mefkûreme ve gayeme ifrâtla sâdık bir arkadaşım. Ve sonra benim manidâr sükûtum karşısında İhsân hazîn ve derdli susmuştu.<sup>186</sup>

Bugün şu yürekler yakan hâtırayı kayd ettiğimden dolayı İhsân'ın rûh-ı revânı beni ma'zûr ve şahsına dâimâ hürmet ettiğim babası Belediye re'îsi Cemâl Efendi mağfûvv görsün.

İhsân'ın babası hakkındaki hükmüne hangi bir sebebe istinâd ederse etsin ne o zamân ne de bugün ve ne de yarın hiçbir sûretle iştirâk edenlerden değilim. Kendi gibi fikri de genç ve ifrâtkâr olan İhsân'ı ben, hastalığı ve asabiyeti itibârıyla ma'zûr görmüş ve hattâ o zamân münâkaşayı bile lüzûmsuz ad etmiştim. Lâkin ben, dün olduğu kadar bugün de babasının kesilmesini değil fakat gurûr ve tahakkümünün ezilmesini cân ü gönülden isteyenlerdenim.

---

<sup>186</sup> İhsân tarafından bugün verilmiş gibi hâfizamda pâyidâr olan şu hüküm ve karârların şâhid-i fânîleri el-yevm hayâtdadılar. T. N.

Necât Gazetesi'nin, “Kanûn-i Cezâ âcize mi hâs demektir?” su’âliyle neşr ettiği son bendîn ma’nâsı, benim de her zamân her yerde tasdîk ve şehâdet edeceğim Cemâl Efendi tahakkümünün elem-i ictimâ’î ve azâb-ı millînin ızdırâblar ifâde eden hakîkatleri karşısında hâkim ve mutâ‘ olması îcâb eden kanûn üstünden “araba ile geçmesi”nden başka neyi ifâde eder, efendiler!

Yirmi bir ay evvel gamlı bir günün hicrânlı bir sabâhında mâtem-gâh-ı mü’ebbed döndüğünü zan ettiğim İhsân'ın evinde tam bir hafta “kanûn üstünde göbek attırmak” biraz da İhsân'ın derdli ve kalbli varlığı gibi için için yanan, inleyen, ma’nâlî, derin soluyan ve kanûnun huzûr ve sükûnuna çok muhtâc olan rûh-ı betîmân(?) ile inlenmekten başka bir şey midir?

### [Sahife 662]

İhsân'ın perestiş edercesine sevdiği

“Merhabâ ey cân-ı cânân merhabâa!”

mısrâ‘ının mübdi‘-i feyyâzı ve İhsân'dan dört yüz küsür sene evvel Hakk[’a] revân olan Süleymân-ı cennet-mekânın manzûme-i sûzânı ile vücûdlarından ebediyet dilendiğimiz bir mezâr taşından bile mahrûm bırakılan o mefkûre çocuğunun hâtıra-i mâtemine hürmeten “kanûn üstünde göbek attırmak”dan sarf-ı nazar edilmiş olsaydı hem mağfûr İhsân'ın hem de kanûn uğruna ga’ib ettiğimiz milyonlarca İhsân'ın sükûn ve itimâdları pâyidâr olarak kalırdı.

Ağla! Ey mâtem-i mü’ebbedîni ve mukaddes mefhûmlarını zevk ve ihtirâsla uyutan ve çiğneyen zavallı beşeriyet! Tâ haşre kadar!..

### Tahsin Nahid

### YETİM MEHMED

(Geçen Nüşhadan Mâ-ba‘d)

Yetim Mehmed yaşını başını aldıkça açılıyor, genişliyor, çalak, çevik bir delikanlı oluyor. Canlı kanlı dalyan gibi köy kızları Yetim Mehmed için fedâkârlığın, ferâgatın en yüksek derecesini göstermeye âmâde bulunuyorlardı.

Köylünün yardımıyla kurduğu yuvada merd bir arslan gibi kolunun ve kuvvetinin kazancıyla yaşıyor ve muhtârın ortakcısı olarak hayât ve huzûrunu te’min ediyordu.

On dokuz yaşına girdiği halde yeşil çamların gölgesinde gördüğü rü'yânın ölmeyen te'siri artıyor, eksilmiyordu. Fakat hâlâ bu iki mefhûmun derinliklerine ermemişti... Rü'yâsını mukaddes bir sır gibi kalbinin açılmaz bir köşesinde saklıyordu.

Nihâyet Yetim Mehmed'in kur'ası çıktı. Yemen'in birkaç yıl sefil fakat metîn bir rûh ile kızgın, pâyânsız ölüm saçan topraklarında gezdikten sonra yanık bir çehre, ateşli bir behre ile köyüne döndü.

Yemen'deki askerliği ona hayâtı anlatmıştı. Okuyup yazmanın fâ'idelerini, mekteblerin ve fabrikaların lüzûmunu, vapurların, zırhlıların, topların gördüğü hizmetleri köy odasında dili döndüğü kadar anlatmaya ve Arabların aleyhinde ağır, "nâ-kabil-i tahammül" sözler söylemeye başladı. İlk hamlede medrese kaçını köy imâmının tekfire kadar varan ta'rîzine uğradı. Şâyân-ı takdîr bir pişkînlikle o gün söndü ve ertesi gün aynı ağızla hikâyelerine devâm etmek istedi. İmâm Kôr Hâfız:

– Yine Türklük yapıyorsun, Hazret-i Muhammed Mustafa sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin mensûb olduğu bir kavme dil uzatıyorsun. Engürü'yü, İstanbul'u, gâvur İzmir'ini görüvermekle kendîni adam mı oldun zan edersin?

### [Sahife 663]

Hele kâfire bak. Hâşâ sümme hâşâ! Arablara dil uzatmak küstahlığını gösteriyor. Seni Abdülhamîd Efendimiz'e jurnal..."

İmâm henüz sözünü ikmâl edemeden Yetim Mehmed'in amânsız yumruk ve tekmeleri altında gık demeden bayılıverdi. O günden itibâren Yetim Mehmed köyde bir kahraman oldu. İmâm altı ay yattı. Yetim Mehmed'in Abdülhamîd'in ceberûtuna galebe çalan kahir kudreti karşısında sürpük ve yılışık bir vaz'iyet almaktan başka çâre yoktu. İmâm da öyle yaptı ve "Amân hükûmete duyurmayın" diye yalvardı bile. Köy muhtârı yegâne kızı Yanık Ayşe'yi Yetim Mehmed'le evlendirdi. Üç ay geçmeden muhtâr koleradan gitti. Yetim Mehmed müttefikan muhtâr intihâb edildi. Köyde her iş yolunda gidiyor ve gelen jandarmalar gayr-i kanûnî hiçbir mu'âmele yapmadan memnûnen dönüyorlardı. Yetim Mehmed'in muhtârlığı komşu köylerce gıpta ile karşılanıyordu.

Yetim Mehmed bir gün hükûmetle arasında geçen bir mes'elenin netîcesini zâfî şerefiyle tevfiik edemedi ve hemen muhtârlıktan istîfâ etti. Köylünün yalvarmaları fâ'idesiz ve te'sirsiz kaldı. Balkan Harbi çıktı, gitti, geldi. Harb-i Umûmî'ye büyük bir tehâlûkle koştı.

Anafartalar'da yararlıklar gösterdi. Kumandanının takdîrine mazhar oldu. Daha sonra Suriye'ye gitti. Bir hezimetde esîr oldu. Üçyüz arkadaşıyla berâber çöllerde İngiliz neferlerinin tahkîrlere ma'rûz kaldı. Neferlerin; "Eşek Türk, ayı Türk" gibi bir iki kelimeye inhisâr eden Türkçe tahkîrleri artık Yetim Mehmed'in cânına tak dedi. Kafilenin dış taraflarında miskinâne bir tavır alarak gitmeye başladı. Yanına yaklaşan İngiliz neferinin elinden müthiş bir sür'atle aldığı tüfengi "Eşek Türk, ayı Türk hâ!" diyerek neferin beyinde patlattı ve hemen bir ikisini daha yere serdi.

Diğer neferleri baştan aşağı korku istilâ eyledi ve silâhları patır patır yere düştü. Yetim Mehmed gibi birer arslan olan kafilenin diğer kahramanları da silâhlara sarıldılar ve kırk İngiliz neferini bir hamlede çölün yakıcı sînesine serdiler. Arkadan gelen bir zâbitân grubu aynı akıbete uğradı. Sonra mütecâviz bedevî Arablara tesâdüf ettiler. Onları da tepelediler. Fakat Arablardan atılan bir silâh bir neferi şehîd etti. Kanlı gömleğini bir silâhın namlusuna taktılar ve Suriye çöllerinde başta Yetim Mehmed olduğu halde:

Yaşan Türklük, yaşasın Türk ili!

diye haykırarak mechûl yollardan şimâle doğru açıldılar. Kurtuluş neş'esiyle rûhlarında nihâetsiz bir şevk ve sürur hâkimdi. Birkaç gün sonra aynı şevk ile giderken bir Türk

#### [Sahife 664]

süvârî alayına tesâdüf ettiler. 298 nefer Yetim Mehmed'i alay kumandanına takdîm ettiler.

Yetim Mehmed kumandana kurtuluş hâtıralarını anlattı. Köyde döl çobanı iken gördüğü rü'yâyı hikâye etti ve:

– Bugünkü zaferimiz o rü'yâdan kuvvet aldı, dedi. Kumandan hürmetle Yetim Mehmed'in elini ve gözlerini öptü. Gözlerinde parlayan kahraman bir alevle ve bütün etrâfındakilerin duyabileceği bir sesle Yetim Mehmed'e dedi ki:

– Arslan Türk çocuğu, cihânca hakîr görülen Türklüğü, cihânın gözünü diktiği Türk ilini kurtararak sen de canlandırdığım mukaddes mefkûre ve ateşli gayedir. Sen bugün Türklüğün ve Türk ili gayesine ne kadar sâdık kaldığını gösteren bir kahramansın. Bir Türksün, seni takdîs ve takdîr ederim, dedi.

#### Tahsin Nâhid

## GÜNÜN İZLERİ

### Ma'ârif Haberleri:

Dümeli karyesinde mekteb inşâ'âtının ikmâl edildiği memnûniyetle haber alınmıştır.

\*

Korgun Mektebi'nin ta'mîrâtına başlanmış ve ikmâli kuvve-i karîbeye gelmiştir.

\*

İlk Tedrîsât Müfettişi Ziyâ Bey berây-ı tefîş Ilgaz ve Çerkeş mıntıklarına hareket etmiştir.

### Müteferrik Haberler:

Sâbık vâlimiz Süheyb Bey Efendi'nin bir kerîmeleri dünyâya gelmiştir. Mini miniye uzun ömürler diler Süheyb Bey Efendi'ye de tebrîkler sunarız.

\*

Vilâyet Meclis-i Umûmî a'zâsından Çerkeşli Vehbi Bey merkeze gelmiştir. Beyân-ı hoş-âmedî eyleriz.

\*

Halk Yolu muharrirlerinden Hüseyin Avnî Bey arkadaşımız İstanbul'dan avdet etmiştir. "Hoş geldiniz" deriz.

\*

Umûmî kütübhânemiz mükemmel ve bedî' bir şekilde tezyîn ve tefrîş edilerek tekrâr açılmıştır. Memleketimiz için çok fâ'ideli bulunan bu irfân mü'essesesinin âmillerini takdîr ve şükrânlarla...

### Açık Muharebe:

Bize Orta Mekteb Müdîr Mu'âvini İsmâil Oğuz Bey kardeşimize, mecmû'amız muntazaman gönderilmektedir. Orta Postahânesi'nden arayarak netîceyi bildirmenizi ricâ ederiz.

## AÇIK MEKTÛB

Mahkeme-i Asliyye Müdde'î-i Umûmiyyesi Hilmi Bey Efendi'ye,

Muhterem efendim.

Köy Mektûbları unvânıyla yazdığım makalelerde cevâben bundan iki nüsha evvel intişâr eden Halk Yolu'ndaki açık mektûbunuza cevâb veremediğime ahîren dûçâr olduğum felâket sebep olmuştur. Bu husûsdaki te'ehhürden dolayı vuku' bulan ma'zeretimin kabûlü temenniyâtına terdîfen o vâdîde yine birkaç söz söylemek istiyorum.

Evvelâ cevâb-nâme-i âlîleri elfâz ve ma'nâ itibârıyla bir edebî mektûb olmakla berâber netîce itibârıyla istihdâf aldığımız gayede muvâfık kalıyoruz.

O mektûblarımda uzun uzadıya bahs eylediğim ictimâ'iyemizin noksânlığı ve çok vakit görülen hîcâb-âver manzaraların alâkadârlar üzerinde zerre kadar te'sîr yapmadığını, ufak himmet ile meydâna gelecek menfa'at-i umûmiyyenin lâ-kayd nazarlarla karşılandığını gördüğüm cihetle ma'rûzâtımın kanûnen olsun icrâsını ricâsından ibâret idi.

Zât-ı âlîleri bir kanûn me'mûru olmakla berâber bu gibi ictimâ'iyâtımıza ta'alluk eden kısımları da idrâk buyuracağımıza îmân ettiğim cihetle bi'z-zarûr tasdî' etmek mecbûriyetinde kalmış idim.

Maksadı okuduğunu anlayamayan, anlamadığını anlamayarak şuna buna seng-i ta'rîz fırlatan sebük-magaz şâ'ir taslağı Asrî Baba gibi rast geldiğine taş atmak değil, ictimâ'iyât ve iktisâdiyâtımızın rûkn-i a'zamı olan bu gibi mesâ'ilin dâimâ nazar-ı itibâra alınması temenniyâtından ibâret olup şu sûretle olsun gezdiğim köylerde gördüğüm ahvâl-i elîme ve el-yevm çekmekte olduklarını işittiğim mesâ'ibe alâkadârının nazar-ı dikkatini celb etmek idi. Ne çâre ki, ümidim bir hayâlden ibâret kalmış ve o ahvâl-i elîme el-yevm şiddet ve fecâyî'yle devâm etmekte bulunmuştur.

Tekrâr eyliyorum. O açık mektûblarınızı birkaç defa okudum ve her okudukça elfâz ve ma'nâ kalbe bir inşirâh duymuş isem de netîcenin böyle ma'kûsen devâm edeceğini kestirememiş idim.

İnşâ'allâh zamân bendenizin bu zannımı tekzîb eder.

Mektûblarımda arz eylediğim mesâ'ilin çoğu başkalarına ta'alluk ettiği cihetle zât-ı âlîlerine terettüb eden vazîfenin kanûnî cihetini tatbîkden evvel alâkadârlarını îkaz ve irşâd

buyrulsa daha ziyâde menfa‘at te‘mîn edeceği gibi istikbâlde de iktisâdiyâtımızın inkişâfına âmil olacağı ümîdiyle afv-ı âlîlerine ma‘rûzen sözüme hitâm veriyorum efendim.

### **Kalender**

### **MERKEZDEKİ ABONELERİMİZE**

Abone bedellerinin müvezzi‘ Veysi Efendi'ye verilmesi ve mukabilinde matbû‘ makbûz alınması ricâ olunur.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIğI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağazâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

1 Şubat 1341

Sene: 2

Sayı: 43

### **MÜNDERİCÂT**

Bahçelerimiz / Tahsin Nâhid

Hayâtın Menşe'i / C.

Adlî Münâzara / Mustafa Hilmi

İlk Tadrîsât Mu'allimlerinin Maâşâtına Â'id Kanûn

Kalb – Dimâğ / Dede

Mefkûreci mi Tefekkürücü mü? / Tahsin Nâhid

Bir Müttecâvize Cevâb / Asrî Baba



Esâret Zillettir / Mustafa Âsım

Günün İzleri / Halk Yolu

Yerinde Sayanlar / Mihek

Kalender /Bekrî Baba

Kengırı Matba'ası

1341

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

1 Şubat 1341

Sene: 2

Sayı: 43

## MUSÂHABE:

### BAHÇELERİMİZ

Bahçe deyip de geçmeyelim. Çünkü bahçelerimiz dolgun netîceler, olgun semereler verecek servet menba'larımızdır. Biliyoruz ve işitiyoruz ki, eskiden sırf “bahçecilik” ile bir senelik ihtiyacât ve hayâtî levâzımâtını tedârik edenler ferîh ve müreffeh yaşayanlar, zengin olanlar vardı. Bugün eseflerle karşıladığımız bahçecilik işlerimizdeki kayıtsızlık ve beceriksizlikler memleketin umûmî hayâtı üzerinde elîm te'sîrler yapıyor. His edilen ve görülen bu vaz'iyet karşısında çok te'essüf olunur ki, eski şevk ve alâkanın binde biri, müşâhede olunmuyor. Bahçelerimiz günden güne hârâb ve türâb oluyor. Bereketli ağaçlar kuruyor, çürüyor ve onların yerini tutacak ve bol bol meyve verecek ağaçlar yetiştirilmiyor. Gitgide Kengırı'da bahçe hayâtı, bahçecilik san'atı sönüyor ve köreliyor. Bahçe sâhiblerinin bu lâ-kaydîsi hiçbir zamân afv ve müsâmahaya şâyân değildir ve olamaz. Bahçelerimiz yalnız servet ve zirâ'atden maksûd iktisadî gayeler itibâriyle değil, fakat aynı zamânda hârâb Kengırı'mızın bedî'î güzelliği, tabî'î şîrinliği, bahârî letâfeti itibâriyle de ihmâl ve tabî'atın âmânsız eline teslim edilecek kadar ehemmiyetsiz ad edilmemelidir.

Bedî'î ve iktisadî istikbâli çok emniyet-bahş olan Kengırı'mızın fen ve san'atın yapıcı ve yükseltici elleriyle işleneceği zamânlar bize ne kadar uzak

### [Sahife 666]

olursa olsun biz yine bu sâhada sa'y ve fa'âliyetden ırak kalamayız. Yirmi sene evvel şübhesiz daha çok ma'mûr ve dil-nişîn olan Kengırı bizim ihmalkâr ve yıkıcı ellerimizde bugünkü perişân, başıboş hârâb vaz'iyete düşmüştür. Meyve ağaçlarından eski bereket, sebze evleklerinde eski gümrâhlık kalmadı. Ağaçlar ihtiyâr ve bize yalnız mâzînin hatâlarını gösteren birer iskelet, evlekler bakım ve sağlam çe-pınarın hârâretli hasretini çeken metrûk birer anne, kül olmuş birer ocak hâlini almışlardır. Bu hâl Kengırı için fecî'dir, elîmdir ve hepimizi alâkadâr etmelidir. Pekâlâ biliyoruz ki, şehrimizi şenleten ve Kengırı'ya bir şehir kisvesini giydiren bahçelerimizdir. Kengırı'ya bizi daha çok bağlayan bu tabî'î ve bedî'î güzelliklerdir. Ve biz dâhilde, hâricde ancak şehrimizin bağ ve bahçeleriyle iftihâr ederiz. Asil şehrin sıtmalî manzarası elem ve gözyaşı menba'idır. Bize hayâtın neş'esini, gönlün istediğini, dimâğın inşirâh ve huzûrunu, rûhun gıdâsını veren yeşil sâyeli, bülbüller durağı, şî'irler ve tabî'î efsâneler oymağı bahçelerimizdir. Kışın cebrî ve ıztırârî sevkiyle tıkıldığımız şehir hayâtının dört beş aylık elem ve ızdırâblarını yeşil ve çiçekli Kengırı'nın hayât ve

ferahlıkla çalkalanan kokulu havâsında yıkarız! Kengiri bahârına misâlsiz şevk ve şâdîyi veren yeşilliklerde o metrûk bahçelerimizde bizim için bitmez tükenmez rûhî ve manevî gıdâlar vardır. Ecdâd alâkası bu gıdâlardan a‘zamî istifâdeye çalışmış ve gücünün yettiği kadarıyla muvaffak olmuştur. Biliyorum senelerden beri devâm eden hayât ve istiklâl mücâhede ve mücâdelesini bizi yurdumuza karşı ihmalkâr davranmak mecbûriyetinde bıraktı. Bu mecbûriyet bugünkü hârâbiyetin müsebbib ve müvellididir. Biliyorum erkeksiz ve oğulsuz kalan yuvalarda uğursuzluk ve yoksuzluk havâsı ediyordu ve bu esen uğursuzluk havâsında yalnız hayât endişesinin derin sızlamaları pek çok endişeler üfürüyordu. Biliyorum yıllar var ki, bahâr, mâtem, çiçekler mâtem, yeşil gölgeler mâtem, çağlayan dereler mâtem, hicrânlı bülbüller mâtem ediyorlardı ve biz rûhumuzun acı ve ağlatıcı buhrânlarını dîndirmek için kapanık, kuytu ve hazînli yerler arıyorduk. Fakat artık o günler irak oldu ve ebediyen irak olsun!

Bugün düne nisbetle daha çok sâkin ve fa‘âliyet devresine girmiş bulunuyoruz. Zararların telâfisine, bozulanların düzelmesine, yıkılanların yapılanmasına çalışacak çok kıymetli bir zamândayız. Başlı başımıza siyâsî ve ihtirâsî dedikodulardan uzak, yalnız hayât ve memleket endişesiyle bizim de burada şu hârâb Kengiri'da yapabileceğimiz işlerimiz vardır ve işte bağ ve bahçe işlerimiz başarılması kat‘î ve hayâtî mesâ‘ildendir. Görü-

### [Sahife 667]

yoruz ki, meyvedâr ağaç yetiştirmekte eski alâka ve gayret yoktur. Söğüt, kavak ağaçlarının odun olmaktan başka bir faydaları var mıdır? Bi'l-akis sıhhat itibârıyla muzırrdırlar. Bahçelerimizde müsmir ağaçlara dâimâ galebe çalan söğüt ve kavaklar çok zamân sivrisinekler için güzel birer yuva oluyorlar.

Binâenâleyh, her şeyden evvel bahçelerimizde müsmir ağaçların mevcûdlarının ıslâh ve ihyâsı için budamalarına, aşılamalarına ve bol bol meyve almak için ağaçları musab oldukları hastalıklardan korumaya vakt ü zamânında sularının verilmesine ve tımarlarının yapılmasına dikkat etmek kendi istifademiz iktizâsındandır. Tuhaf değil mi? Boyundan ve hışiltısından başka bir mâhiyeti olmayan kavak ağaçlarını her sene tımar ediyoruz da bir elma veya armud ağacının kuruyan dalını kesmekte tembellik ediyoruz. Meyve ağaçlarının yetiştirilmesi ve himâye edilmesi çok lâzımdır. Muhitimizde bu husûsâta dikkat edecek olursak meyve ihtiyâcâtımızı kendimiz te‘mîn ederiz. Esâsen vilâyetimiz ekseriyet itibârıyla müsmir ağaç yetiştirmeye çok müsâ‘id iklim ve şerâ‘iti hâ‘izdir. Böyle bir muhîtte ne kadar çok meyve yetişecek olursa olsun hiçbir zamân zâyî‘ olmaz. İktisâd sâhasında fa‘âliyetden

bahs ediyoruz. Hiç birimizin aklına muhîtimizde yetişen veya yetiştirilecek meyvelerden a‘zamî istifâde etmek çâreleri gelmiyor ve bu çâreleri aramıyoruz. Anadolu baştanbaşa meyve ile dolu olduğu hâlde hâlâ tabâbetde yüksek bir mevki‘ olan alkolü hâricden tedârik ediyoruz. Hâlbuki bol meyve olan yerlerde yapılacak basît bir te‘sisât müthiş yekûnlara bâliğ olacak alkol istihsâlâtını te‘mîn eder. Geçen gün bu mevzû‘larda istisâs derecesinde bilgisi olan bir arkadaşıla Kengiri bahçeleri hakkında görüşürken mûmâileyh yana yakıla bahçelerimizden bahs etti ve âtînin iktisâdî hayât ve serveti nâmına bahçelerimizden alınacak sağlam, çürük her mahsulün böyle bir mü‘essese için mühim mevâdd-ı ibtidâ‘iyyeden olacağını söyledi. Binâenâleyh istikbâlin iktisâdî varlıklarla ve millî servetin çoğalmasıyla kazanılacağı düşünülerek hemen hârâb olan bahçelerimizin ıslâh ve imârına ve meyvedâr ağaçların yetiştirilmesine çalışalım. Bağ ve bahçelerimiz memleketimizin çok mühim iktisâd ve servet menba‘larıdır. Bunları a‘zamî istifâde te‘mîn edecek şekle sokmak hayât ve memleket borcudur. Bu takdîrde hem Kengiri‘mızın bedî‘î güzelliği inkişâf ettirilmiş, hem de şehrimizin iktisâdî sâhalardaki hareketlerle âtîsi te‘mîn edilmiş olur. **Tahsin Nâhid**

**[Sahife 668]**

### **HAYÂTIN MENŞE‘İ**

Tedkikat-ı ilmiyye bize gösterir ki, hücre dediğimiz mu‘ayyen bir uzviyet hâricinde hayât mevcûd değildir. Bundan zî-hayât mahlûkat işte bu anâsırın, bu hücrelerin bir araya gelmesinden vücûd bulmuştur. Bu anâsırdan mahrûm kalan uzviyet artık ber hayât olamaz. Demek oluyor ki, hücre hayâtın yegâne maddî esâsıdır.

Şimdi hücreyi tedkik edelim: Şekil ve ebâd itibârıyla yekdiğerinden pek farklı olan hücreler proto plazma, nüvat, zarfdan ibâret olmak üzere üç kısımdan mürekkebdır. Proto plazma ancak hücrelerde bulunur. Yani tabî‘atda serbest bir şekilde proto plazma yoktur. Terkibine gelince: Mevâdd-ı şibh-i zülâliyye, ıderat dü-karbon (mâ‘iyyet-i fahm) ve şuhûmdan ibârettir. Ma‘a-mâ-fih anâsır hâricinde bazı hüceyrâtda proto plazması mu‘ayyen ve mahdûd bir terkîb-i kimyevîden ibâret değildir. Bu anâsırın terkîbi hücrenin mensûb olduğu mahlûkatın vezâ‘ifiyle dûçâr-ı ta‘dîl olmaktadır.

Hücrenin zarfı ise azotlu bir gışâdan ibârettir. Nüvâtın terkibi hemen hemen proto plazmanın aynıdır. İlkah ve tenâsülde en büyük rolü îfâ etmesi dolayısıyla hücrenin âdetâ rûhu mesâbesindedir. Nüvâtından ayrılan hücre artık ber-hayât sayılmaz. Hayâtın yegâne maddî esâsı olan hücrenin şu sûretle terkibi malûm olduktan sonra kimyanın baş döndürücü

terakkiyâtı karşısında hücreyi vücûda getirmek hayâtın mebde' ve menşe'ini hal etmek acaba kabil değil midir?

Bu su'âle derhal cevâb verelim: Böyle kimyevî bir terkîb ile bir canlı mahlûk vücûda getirmeye şimdilik imkân yoktur. Esâsen aklı başında hiçbir kimyager böyle bir hayâl ile işgal etmemiştir. Çünkü tekâmül kanûnu bize gösteriyor ki, en ehemmiyetsiz uzviyetler bile birçok asırlar zarfında geçirdikleri istihâlelerden, muhît-i intibaktan sonra hayât bulmuştur. Hatta sun'î nebâtât vücûda getirmek için yapılan teşebbüsler de akamete uğramıştır.

Vâkı'a hücrelerin esâsı mevâdd-ı şibh-i zülâliyyedir. Fakat şibh-i zülâlin terkîb-i kimyevîsi henüz sûret-i kat'iyede ma'lum olmadığı gibi hangi atomlardan mürekkebe olduğu günün birinde anlaşılabilirse bile bu atomların yekdiğeriyle nasıl imtizâc edeceğini de bilmek iktizâ eder. Dahası var: Her zîhayâtın yaşadığı şerâ'it ve muhîte göre kendi hüceyrâtının terkîb-i kimyevîsi de tebdîl ve tegayyüre ma'rûz kaldığından yalnız bir hücreyi değil belki her mahlûkat ayrı ayrı

#### [Sahife 669]

hüceyrâtını terkib etmek ve muhit ile tetâbuk edecek evsâfi bahş eylemek îcâb eder. Ma'amâ-fih müşkilât teşkilde olursa olsun her hâlde kimyâyâ ta'alluk eden bu mes'elenin sûret-i kat'iyede halli ancak bir zamân mes'elesidir. Günün birinde bu mes'elenin hal edileceği ve zavallı beşeriyeti iz'âc eden "nereden geliverir" su'âline müsbet bir cevâb bulunacağı şübhesizdir. Bu su'âlin hallini ilme terk eylemekle berâber hayâtın menşe'i hakkında mevcûd muhtelif nazariyeleri gözden geçirelim. Bazılarına göre ilk hayât denizlerde teşekkül etmiştir. Çünkü edvâr-ı jeolojiyede kürre-i arzın hemen hemen her tarafı denizler ile muhât idi ve en ibtidâ'î müstehâselerde denizlerde bulundu. Demek ki, hayâtın ilk mehd-i zuhûru sudur. Zaten her uzviyyetde büyük miktârda suyun mevcûdiyeti de bu nazariyeyi te'yîd etmektedir.

M. Geniton bu nazariyeyi birçok tecrübeler ile te'yîd ve tevsîke çalıştı. Bu tecrübelerin birincisi: Kendilerine hayli miktârda deniz suyu şırınga edilen köpeklerin sıhhatinde hiçbir vehâmet görülmedi.

İkinci tecrübe: Kendilerinden alınan kana mukabil deniz suyu şırınga edilen köpeklerde de bir fevka'l-âdelik müşâhede olunmadı.

Üçüncü tecrübe: Muhtelif hayvanâtın kanından alınan küreyvât-ı beyzâ deniz suyunda da aynı şekilde yaşadılar.

Gerek bu müşâhedeler ve gerekse her hayvânın sıkletinin lâ-akal üçte birini tuzlu su teşkîl etmesi keyfiyeti (meselâ atmış kilo sıkletinde olan bir insanda “20 kilo” tuzlu su vardır) hüceyrâtın hayâtî muhîtiyle deniz suyu arasında fizyoloji nokta-i nazarından müşâbehetin mevcûdiyeti kabule sâ’ik oldu. Rihtede nazaran da hayâtın ilk tohumu başka bir küreden bize intikal etmiştir. Fakat bunu kabul etmekle hayâtın menşe’i hal edilmiş olmaz. Çünkü bize intikal ettiği kürede de hayât ne sûretle teşekkül etmiştir? Bu tohum lâ-yü’ad eczâ-yı semâviyye arasında mahv olmadan seyâhatini nasıl itmâm edebilmiştir. Çünkü biliyoruz ki, yüz derece sühûnetin fevkinde hiçbir hayât bâkî olamaz. Bu azim mesafeyi kat’ ettiğini farz etsek bile mahfî olan bu hayât ne gibi şerâ’it tahtında küremize inkişâf edebilmiştir? Hâsılı bu faraziyye de bizi tatmin edemez.

Diğer bir nazariye de Pavloger'indir. Bu zâta nazaran hâmiz keyanos ile albümin arasındaki müşâbehet dolayısıyla keyanos mürekkebâtı hayâtın ilk esâs ve terkîbidir. Çünkü kürre-i arz henüz nâr-ı beyzâ hâlinde bulunduğu sıralarda keyanos mürekkebâtı mevcûd idi. Karbonun sâ’ir mürekkebâtıyla imtizâc eden keyanoslar vaktâ ki, kaşr-ı arz soğuyup da yağmur devri başlayınca keyanos da yağmurlar ile sath-ı arza düşmüş ve su

### [Sahife 670]

emlâh ve ga’zât ile münâsebette bulunarak inhilâl etmiş ve bi'n-netîce ecsâm-ı şibh-i zülâliyye tevellüd eylemiştir. İlk hayât teşekkül ettikten sonra tenâsüli bi-nefsihi ile tekessür ve bi'l-âhire tekâmül eylemiştir.

Şu ciheti tekrara lüzûm görüyoruz ki, hayât yüz derece sühûnetin fevkinde mevcûd değildir. Hâlbuki kürre-i arz nâr-ı beyzâ hâlinde iken hârâreti hiç şüphesiz beş, altı bin dereceden aşağı değildi. Böyle yüksek bir derece-i hârâretde hiçbir hayât tohumunun yaşamasına imkân yoktur.

Ma’a-mâ-fih hayâtın menşe’i, ilmü'l-arz ile mebhasü'l-müstehâsâtın terakkiyâtıyla hal olunacağı şübhesizdir. Çünkü arzın muhtelif tabakatında elde edilen hayvân ve nebât müstehâselerini mebdê’ ve muntehaları itibârıyla tasnif ederek her nev’in menşe’ ve tekâmülünü göstermek bu ilimlerin yed-i kudretindedir. Ve hiç şüphesiz bu ilimlerin terakkiyâtıyla bu mükemmel tasnif vuku’ bulacaktır.

Ma’a'l-esef arzın muhtelif tabakatında her hangi bir nev’in menşe’iyle zamânımıza kadar sûret-i seyr ve tekâmülünü muntazam bir silsile hâlinde ta’kib etmek imkânı şimdiye kadar bulunamadı. En eski tabakatın birçok tegayyürâta ma’rûz kalması ve bi'l-hâssa o

tabakatta bulunan rûsûbâtın tebellür etmesi a‘mâkında meknûz envâ‘-ı hayvânât ve nebâtâtdan hiç birisinin ele geçmemesine sebebiyet vermiştir. Hiç şüphesiz hayâtın mebâdîsinde bütün mahlûkat iskeletten ârî olarak gayet rakîk ve za‘îf idiler. Şedâ‘id-i hâriciyyeye mukavemete imkân bulamayan bu mahlûkat mevcûdiyetlerinden bir iz bırakmaksızın nâ-bedîd oldular. Öyle olmakla berâber bu derin karanlığa bakıp da me‘yûs olmaya da mahal yoktur. Çünkü ulûm tarih-i tekâmülünün henüz ilk merhalesinde bulunuyor. Mâzînin büründüğü perde-i esrârı elbette yırtacak ve istikbâli aydınlatacaktır. Ve hiç şüphesiz insanlar bugünkünden daha büyük bir kuvvetle tabî‘ata hâkim olacaklardır. Fizik ile kimya daha şimdiden bütün hâdisât-ı mihanikiyyeyi zî-hayât mahlûkatda kudretin tahavvülât ve safahâtını bize öğretiyor. Elektrik kanûnları da menşe‘-i hayât mes‘elesinin hallinde büyük bir yardımı olacaktır. Yalnız son olarak şu ciheti arz ederiz: Birçok erbâb-ı tedkikat taht-ı tasdîkinde olduğu vechile hayât bidâyeten bir hücreden doğmuş ve bu hücrenin tecziyesiyle bir silsile-i mahlûkatı vücûda getirmiş değildir. Belki mebhasü'l-müstehâsâtın bize verdiği en sahîh ve kat‘î malûmâta nazaran menşe‘inde hayât basit ve fakat muhtelif mahlûkatda tecelli etmiş ve bunların her biri de muhtelif safahat ve istikametde tekâmül eylemiştir. Hariçî şerâ‘ite mukavemet ve bulunduğu muhîte mütâbakat edenler ber-hayât kalarak envâ‘-ı hayâtı vücûda getirmişlerdir. C.

[Sahife 671]

## ADLÎ MÜNÂZARA

### Mürûr-ı Zamân

Ale'l-ıtlak cerâ‘imin vuku‘una nazaran mücrimin cürmün îka‘ından sonra hayli zamân mürûr etmesinden istifâde edip etmeyeceği ârâ-yı ilm-i hukukun ihtilafâatını bâdi olup münakaşâtı mebâhis-i cesîmeyi ihtivâ etmiş olduğundan bizim şurada beyân edebileceğimiz şey nazariyatdan ziyâde tatbikat-ı kanûniyyesi cihetine ma‘tûftur.

Esâs itibârıyla mürûr-ı zamân, bi'l-umûm düvel-i mütemeddînenin kâffesinde kabul edilmiş bir ka‘ide-i kanûniyye ise de, “her ka‘ide bir hakîkate, her hakîkat bir gayeye müncer olması matlûb olmasına göre” mürûr-ı zamânın ef‘âle göre tefâvütünü nazar-ı dikkate alarak cezâ‘iyyûn, bir mücrimin cürmü îkâ‘ ettikten sonra muhtefî olarak aradan hayli zamân mürûr eylemesi itibârıyla kendisini hey‘et-i ictimâ‘iyyeye karşı müteberrî göstermek hakkını hâ‘iz olamayacağı cihetle intizamât-ı umûmiyyeye hâdım olan kavânîne adem-i itâ‘at ma‘nâsını müştemil olan şu hareketi ile pençe-i kanûndan tahlîs-i giribânn eylemesinin muvâfık-ı

ma‘delet olacağı mütâla‘âtını serd eyleyen erbâb-ı kanûna muhâlif olanlar, kanun-ı levâzım-ı ma‘deleti nazar-ı itibâra almakla berâber ahvâl-i umûmiyyeyi islâh etmek vazifesiyle mükellef olduğunu ve mücrimin ve havf ve telâş içerisinde senelerce muhtefî bulunması ile îkâ‘ ettiği cürümden nedâmet husûlüne bâdî olacağı hasebiyle mücrimin lehinde hareket edilmesi kavâ‘idinden müstefid olarak levâzım-ı afv ve merhamete sezâ ve belki de ilim-i hikmet-i ictimâ‘iyye nokta-i nazarından elzem bulunduğu cevâbıyla mukabele ederek her birerlerinin nokta-i nazarı esâs iddi‘ânın mâhiyet-i hakîkiyesinin tahlilinde intizâmât-ı umûmiyye ve ebnâ-yı cinsin âsûde-i ahvâl, tezhîb-i ahlâkına muhafaza-i enâmın mürûr-ı zamânla cürmün husûle getirdiği dehşetin unutulmasıyla cezâdan maksad olan intibâhın matlûb derecedeki faydayı iktitâf ettirmeyeceğine rağmen bu gibilerin mahbûsiyetle hey’et-i ictimâ‘iyye efrâdından velev bir kısmının sa‘y ve amel, ensâl ve ebdândan mahrûmiyetine tekabül edeceğinden cezâda mürûr-ı zamân ile mücâzâtın sükûtu maslahat-ı âmme mülâhaza-ı âdilânesine binâ’en ittihâz buyrulmuş bir ka‘ide-i kanûniyyedir.

Binâenâleyh, mücrim, “Her ne kadar mürûr-ı zamânı benim cezâmı iskat etmiş ise de ben esâsen bu iddi‘â edilen cürmü îkâ‘ etmediğimden hakkımda muhâkeme icrâsıyla âlem nazarında bana atf olunan töhmetten berâ’at etmeliğimi isterim” diyemez.

### [Sahife 672]

Ve da‘vâ ikamesiyle bir hüküm istihsâl etmek hakkını hâ’iz olamaz. Çünkü cürüm tafsilât-ı muharrere dâ’iresinde mürûr-ı zamânla sâkıt olmuştur. Sâkıt olan şeyin avdet etmeyeceği esâsât-ı kanûniyye îcâbâtındandır.

Mürûr-ı zamân ve emsâli olan mevzû‘ât-ı kanûniyyenin hukuk-ı umûmiyye cümlesinden olması hasebiyle umûmun selb ettiği bir hakkı efrâddan lâ-ale’t-tayîn birisi ref’ edemez. Bâ-husûs kanunla mü’eyyed bir hakk-ı sâkıt ancak kanûnla i‘âde edilebilir. Aksi hareket kanûna tecâvüz mâhiyetini müstelzim olduğundan efrâdın bu gibi ahvâl vuku‘unda istişhâd-ı zâtiyyesiyle hareketi kanûna adem-ı itâ‘at ma‘nâsını işrâb, me’mûr ise vazîfesini sû’-i isti‘mâl cerâ‘imini tevlîd etmez mi?

### Mustafa Hilmi

### İLK TEDRİSÂT MU‘ALLİMLERİNİN MAÂŞLARINA Â’İD KANÛN

1. İlk tadrîsât mu‘allimlerinin aylığı asgarî bin kuruştur. Üç senede bir iki yüz kuruş zamm edilir.



2. İlk tedrisât mu'allim mu'âvinlerinin aylığı asgarî altı yüz kuruştur. Mu'allim mu'âvinleri bu sıfatla istihdâm olundukları müddetce üç senede bir yüz kuruş zamm görürler.
3. Meclis-i umûmîler mu'allim, mu'allim mu'âvininin istihdâm edilecekleri mahallin şerâ'it-i husûsiyyesini nazar-ı dikkate alarak aylık ve zamm mikdârlarını artırabilirler. Ancak bu tezyîdden mütevellid fark gösterilen yerde üç sene hizmetden evvel başka mahallere nakilleri hâlinde kendileri için bir hakk-ı mükteseb teşkîl etmez.
4. Hâl-i hazırda müstahdem bulunan ilk tedrisât mu'allim ve mu'âvinlerinden bu kanûnun neşri tarihinde kademelerine nazaran fazla alanlar bugün almakta oldukları aylık mikdârını muhâfaza ederler ve kıdem müddetini ikmâl etmeden zamma nâ'il olamazlar.
5. Bu kanûnun neşri tarihinde kıdemi altı seneye bâliğ olanlar bir, on iki seneye baliğ olanlara iki kıdem zammı verilir ve fazla müddet için bir şey zam edilmez, dört senelik kıdemi olanlarda iki sene sonra zamma nâ'il olurlar.
6. Bu kıdem zamları her senenin Martı ibtidâsında yapılır.
7. Mu'allim ve mu'allim mu'âvinlerinin almakta oldukları aylıklar kanûnî bir sebep olmadıkça tenzîl olunamaz.
8. İlk tedrisât müfettişlerinin aylığı asgari bin beş yüz kuruştur. Üç senede bir üçyüz kuruş zamm edilir. İlk mekteblerle mu'allim mektepleri müdür ve mu'allimliğinden müfettişliğe nakl olunanların maâşlarına def'aten üç yüz kuruş zamm olunur. Dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci maddeler ahkâmı ilk tedrisât müfettişlerine de şâmindir.
9. Bu kanun neşri tarihinden mer'îdir.
10. Bu kanûnun ahkâmını icrâyâ Ma'ârif-i Dâhiliyye ve Maliyye Vekilleri me'mûrdur.

[Sahife 673]

## KALB – DİMAĞ

–Geçen nüshadan mâ-bâ'd–

Hiçbir vakit iğfal edilemezler.

Sevgilim sordu:

–Akl-ı selim nedir?

–Kuvvâa ve mezâyâ-yı nakliyye her türlü avârızdan masûn olarak icrâ-yı fi‘il ederlerse öyle akla akl-ı selim denilir. Sevgilim su‘âl etti:

–Akıl husûsunda oldukça beynime bir küşâyış geldi. Cinnet nedir?

–Cinnet beynin ihtilâlidir. Beynin ihtilâline muhtelif esbâbın dahl ve te’sîri vardır. Meselâ: Ânî bir sūrûr ve keder, şiddetli tehevür, şedîd bir sıcak, teleyyün-i dimâğî vesâ’ire gibi.

Bugün cinneti hakkıyla ta‘rîf etmek benim için imkânsızdır. Bu husûsda mütehasıs nice bin etibbâ uğraşıyorlar ve hâlâ uğraşmaktadırlar. Bunun için ciltler dolusu kitâblar yazılmıştır. Fakat ben size burada sathî olarak malûmat vereceğim.

Ânî bir sevinç ve yerinmenin dimâğda hâsıl ettiği ihtilâli söyleyeyim. Beyni mısır püskülü gibi sinircikler ihâta etmişlerdir, bunların kimisi gözden, kimisi kulaktan, kimisi ağızdan, kimisi burundan kimisi de nâhiye-i bedeniyyeden gelerek beyinde ictimâ‘ ederler. Bu sınırların bir telefon cihâzının telleri mesâbesinde olduğunu evvelce söylemiş idim sanırım. Havâss-ı hamseden bir veya bir kaçî ânî bir hâdise hudûdunda şiddetle beyne haberlerini verirler. Zihin bu muhâcemât-ı âniyyeyi beyne yerleştirmeye muvaffak olamaz. Bu te’sîrât yine o kadar şedîd ve derin olarak nakş edilir ki, beynin muhteviyâtını bozar. Bu bozmanın derecesine göre cinnet şedîd ve hafif olur. Beynin bu sûretle muhtel olmasına mukabil fikir beynin muhteviyâtından doğru bir netîce çıkarıp akla tevdî‘ edemez. Hatta vücûtda his olunan şiddetli bir vech dahi böyle bir ihtilâle sebep olur. Ekseriyâ şiddetli evca‘dan ileri gelen intihârlar bu cinnet netîcesidir.

Şiddetli bir tehevür dahi beynin a’sâbını birbirine katarak hiç olmazsa muvâfık bir cinnet husûle getirir.

Beynin sulanması ihtiyârlarda ve bâ-husûs iyi gıda almayan gençlerde bile tahassul eder ki, buna bunaklık demektediriz. Kan beyinde damarlar vâsıtasıyla beyni tagdiye eder. Kıvâm hâlinde bulundurur. Hâlbuki kanı sulanmış insanların sulu kanları beyni hakkıyla tagdiye edemediğinden beyin sulanır yani teleyyün-i dimâğî husûle gelir. Sulanmış bir beyne yazılan yazılar bir suya atılan taşın dalgaları gibi mevceler husûle getirerek

#### [Sahife 674]

en nihâyet muhitden nasıl kayb olursa yavaş yavaş kayb olmaya başlar. Hatta bir zamân gelir ki, birkaç dakika evvel yazılan muharrerât bile dağılır. Bu da aklın ihtilâlidir. Binâenâleyh bu da nev‘amâ bir cinnettir.

Hârâretin şiddetinden dahi cinnet husûle gelir. Beyin tedricen pişer beynin pişmesi pişen aksamındaki muharrerâtı mahv eder ve bu kısımlar artık kendilerine yazı yazılmasına müsâ'id olmaz. İşte bu da beynin bir ihtilâlidir ki, bu da yine bir cinnet sayılır. Seher yani uykusuzluk dahi cinneti tevlid etmektedir. Günlerce uykusuz bırakılan bir adamın tecennün etmesine sebep fikrin ve zihnin yorularak istirahat etmesini te'mîn eden uykunun ve bu uyku zamânında beynin meşguliyeti hasebiyle zây'î ve sarf ettiği kanın telâfisi için iktizâ eden zamânı sehere dûçâr olan kimsenin bulamamasıyla beyne muktezi kanın zevk edilmesi fevka'l-âde yorulmuş olan zihnin artık beyne bir şey yazamayacak bir hâle gelmesi ve hâlbuki seher sâhibinin bir taraftan zihne yazılacak şeyler tevdî' etmesi dolayısıyla zihin işinden el çekerek veyahud yorgunluğu dolayısıyla yazılacak şeylerin bazısını yazarak bazısını geri bırakarak zihnin bu sûretle yazdığı yazılardan fikir doğru bir şey çıkarıp akla doğru bir şey tevdî' edememesini ve kanın beyne intizâm tahtında sevk edilemeyerek beynin asıl yemek zamânı olan uykunun olmaması beyni ihtilâle sevk eder ki, bu da cinneti tahsil eder. Size cinnet hakkında bir şey daha söyleyeyim. Sinirlerin dûçâr-ı za'f olarak beyne doğru ve tamâm bir şey nakl edememesi dahi bir nev'î cinnettir ki, böylelere sinir delisi derler. Bu da sinirlerin fa'âliyetlerinde gösterdikleri kudretsizliğin derecesine göre olur. Bu cinnet az veya çok olarak her siniri za'fa dûçâr olanlarda mevcûddur. Sevgilim dedi ki:

–Cinnet hakkındaki mütâla'âtınız benim için kâfidir. Asıl bu kadar şeyleri size sormaktan maksadım sizden ilim ve fen ne demek olduğunu su'âl edebilmek için bir çığırık açmak için idi. Ricâ ederim gelecek mülâkatımızda bana ilmi, fenni, san'atı, mahareti vesâ'ire daha aklıma gelince soracağım şeyleri anlatacağınızı va'ad edînz.

–İşte size onlardan da bahs etmeyi va'd ediyorum şimdi biraz da köşemize çekilelim.

**Dede**

**[Sahife 675]**

**MEFKÛRECİ Mİ? TEFEKKÛRCÜ MÜ?**

42 numaralı mecmû'amızda "Kalb – Dimâğ" ser-levhasını taşıyan makalede fikirden bahs ederken Dede Beyefendi:

"Mefkûre ne demektir? Fikir tarafından bulunup akla getirilmiş şey değil midir? Fikrin beyni dolaşarak aradığı şeyi bulmasına tefekkür derler. Şu hâlde mefkûreci mi demeli yoksa tefekkür mü?" su'âlini sorduktan sonra Yeni Gün gazetesinde vaktiyle neşr edilen bir makaleyi tenkîd ettikten sonra:

“Hele mefkûre ta‘bîrini hiç kabul edemeyiz.” diyorlar. Ben bir lisân mütehasısı değilim ki, mefkûre gibi hâdis bir kelimenin inceden inceye lisânî ve edebî tedkikini yapalım. Yalnız Dede Beyefendi'nin makalelerinde kabul ettikleri mevzu‘ ve gaye ile hiçbir münâsebeti olmadığı hâlde fikirden bahs ederken mefkûreyi tenkîd etmesini, hem lüzumsuz ve yerinde olmayan bir hareket addettim hem de mefkûre kelimesi hakkındaki bazı notları buraya kayd etmeyi fâ‘ideli gördüm. Ümîd ederim ki, Dede Bey Efendi, bu notları gördükten sonra M. Nermi Bey'in Yeni Gün'de neşr edilen “Mefkûre Dünyâsında” adlı makalesini çok yanlış bir görüşle tedkik ettiklerini anlayacaklar ve mefkûre kelimesine verdikleri hatâlı ma‘nâyı tashih edecekler.

**T.N.**

### **MEFKÛRE HAKKINDA NOTLAR**

–Bir millet büyük bir felâkete uğradığı, korkunç bir tehlike karşısında bulunduğu zamân ferdlerindeki şahsiyetleri bel‘ eder. O zamân umûmun rûhunda yalnız millî bir şahsiyet yaşar. Bütün kalblerde bu millî şahsiyeti idâme etmek tehalükünden başka bir duygu kalmaz. Bu hengâmda ferdler kendi hürriyetlerini değil milletlerinin istiklâlini düşünürler. İşte o mu‘âzzez duygu ile karışık olan bu mukaddes düşünceye mefkûre denilir.

–Buhranlı zamânlar mefkûrelerin hilkat günleridir. Mefkûreler millî felâketlerin kalbleri birleştirerek umûmî bir kalb yaptığı hengâmlarda, bu müttehid kalbden doğar. Sonra te‘azzî devresinde tadrîcen dal budak atarak çiçekler ve yeni mü’esseseler meydâna getirir.

–Beyz-i te‘azzîsi için lâzım olan hayâtî hamleyi hûyunun ilkahından aldığı gibi milleti teşkil eden mü’esseseler de inkişâflarına hâdim olan tekâmülü in‘itâfî mefkûreden alırlar. Bir milletin husûsî hars ve medeniyeti ancak bu sûretle teşekkül edebilir.

–Felâket zamânlarında ferdlerini kendi rûhunda bel‘ eden bir milletin buhranlı hassâsiyetinden infilâk eden hakîki mefkûreler istikbâlin hâliklarıdır.

### **[Sahife 676]**

–Âtîyi tarassud etmek için elimizde maddî aletler yoktur fakat bu husus için manevî mirsâdlarımız vardır ki, mefkûrelerdir.

–Mefkûresiz devletler her ân kopacak bir kıyâmeti beklerler. Mefkûreli milletler siyâseten ahirete intikal etmiş olsalar bile muhakkak bir “ba‘sü ba‘de'l-mevt” ile mübeşşirdirler.

–Diriltici ve yaratıcı bir mefkûreye lâıyk olan devlet lâ-yemûtdur.

–Mefkûreli bir milletlin ferdleri irâde sâhibleridir. Mefkûresiz milletlerde ise irâdeli ferdler bulunamaz.

–Mefkûre bir millet tarafından mâzîde büyük bir buhrân zamânında hakîkaten yaşanmış rûhî bir hâlet, zihnî bir mevcûdiyettir. Ne yaşanmamış bir hayâl ne de istikbâlde yaşanacak bir gayedir.

–Mefkûre hâlin mürebbisi ve istikbâlin hâlıkı olmakla beraber mâzînin bir şe’niyetidir. Milletın mâzîsinden gelip onu istikbâline doğru iten fikrî bir hamlesidir. O hâlde “IDEE”den müştak olan “IDEAL” gibi fikirden müştak olan mefkûreyi bu mevki’de isti’mâl etmek daha münâsibdir.

### **BİR MÜTECÂVİZE CEVÂB**

Asrî dediler.

Köşelerde titreyen, salonun esîrî boşluğunda dalgalanan mühtez ve mûnis bir sokulganlıkla rûhlara dönen ve süzölen bu ses göklerden geliyor gibiydi döndüm.

Karşımda ılgın gözlerinde ye’isler yanan, dudak bükömlerinde –gördüğünü beğenmeyenler– gibi istihfâf ve istihzâlar taşan bir genç...

–Kibirler, düşüncesizlikler sesini müte’essir etmesin? Dedi. Ben:

–Düşüncesizlikler bazan birer mütecâvizdirler. Bunlar bozuk mefkûrelerin iğrenç eserleri, ihâtasız zihinlerin bulaşık cîfeleridir. Onların da her şeyi müstehakk-ı tezyîf, her hâl mûcib-i mu’âhezedir. Her cîfede sâfiyete uzanan müstekreh bir koku masûmiyete sıçrayan siyâh lekeler vardır.

–Bir gün “Hak” mütecâvizleri susturur, öölürler. Fakat sâfiyetin temiz sîmâsında masûmiyetin parlak ufuklarında hiçbir şey mahv olmaz.

Düşüncesizlikler bazan beşeriyetin, rûhun mi’yârıdır. Vakit olur ki, dakikalar hatta sâniyeler sîretin ve tînetin en belîğ şâhidi olurlar. Zamân olur ki, bir mü’essir “maya”yı günlerin en ufak parçalarına aks ettirir. Bazan düşüncesizlikler

### **[Sahife 677]**

sadâların her ihtizâzında sırtır ve gürlür. Fakat yine bunlar zamânın zâlim devrelerinde, mâzînin uzak hâtıralarında sîner ve duyulmaz olurlar. Üzerlerine inen keşf-i zulmetler onlardan nişan bırakmaz, görünmez olurlar. Bazan kâğıtların mürâ’î sînelerine dökölen bu

lekeler kalblerdeki karanlıklardan sızar ve iner. Bunlar şahsiyetin timsâli ve münâdîleridir. Solgun kâğıt parçaları onların en sâdık, en vefâkâr berâtıdırlar. Zamânın tahrib-kâr âgûşu bunları ne kadar yıprandırsa Porsuk sînesindeki lekeler ölmez ve titrer, her devrede yetişenlere sunar ve gösterir.

Kibir, müstesnâ rûhlardaki bu fenâ tecelli bazı mayalarda kokan bu iğrenç çirkef hilkâtin müstahaklarına en zâlimâne bir vedf'asıdır. Onlara göre her şey titrer, önlerinde her mevcûd her eğilir, inler. Sanki her zerre arz-ı ubûdiyet eyler ve her hatvelerinde mütevâzî'lara inen bir yumruk. Her sözlerinde hilmiyete varan bir ok vardır.

Lâkin bir gün "Hak" "mutâ'ları mutî' kılar", susar ve duyulmaz olurlar. Fakat tevâzu'a uyanlar haklı birer mutâ' olur ve ebediyen yaşarlar.

Kibir düşüncesizlerin dar ve mazlûm kafalarına hâkimse, makberden küşâde deliklere benzeyen gözler herkesi nazar-ı hakaretle görür ve tenkîd ederler: İşte kudretin bedbaht eserleri... Ve akılsızlar...

Nâhid'i ağlatan Kemal Cenâb, Yümnî ve Nedîm'in takdîrlerini toplayan yazılarım, ihtimâl bazılarına hoş görünmeyebilir?!

Sebük-mağaz, muhâtabını tedkik etmeden ve anlamadan düşüncesizliklerini kalemlerine terk edenlerdir. "Muhâtaba uymayan merci'ine racidir" dedim. Ve salonun loş taşlıklarına doğru yürüdüm, gittim.

**Asrî Baba**

**ESÂRET ZİLLETTİR**

**-Geçen nüshadan mâ-bâ'd-**

-Teşkilât gayet sade... Kafkas Türkleri'nden gönüllü sûretiyle teşkil edilen muntazam bir orduyu kumânda ediyor ve bugün ümîd ederim ki, ordusuyla berâber Ankara civârında bulunur.

İngiliz dostum! His edecek derecede heyecâna gelmişti. Hakîkati gözlerimden okumak ister gibi endişeli bir çehre ile âdetâ yalvarırcasına sordu:

-Kazım Karabekir'in Ankara'da olduğunu hakîkaten biliyor musunuz?

–Size kat’iyetle söylüyorum ki, bugün Yunanlılar istikbâl için o civârda bulunuyor. İngiliz bu cevâbımda hiç de memnûn olmadı. Suratını buruşturarak not defterini asabi asabi karıştırmaya başladı. Anlıyorum ki, Kâzım

### [Sahife 678]

Karabekir Paşa'nın şahsına büyük bir ehemmiyet atf ediliyor.

On dakika sükûnla geçti. Yukarıdan beri söylediklerimi defterine not alıyordu, yazısını bitirdi, doğruldu.

İngiliz: –Afv edersiniz, bir şey daha, ordu mevcûdunu bilir misiniz?

Ben: –Bu su’allerinizi hayretle karşılar, size Mîsâk-ı Millî'yi hatırlatırım. Bugün kadınlarımız da dâhil olduğu hâlde bütün memleket istiklâl uğrunda silâhlanmıştır. Dostlarınızın hezîmeti artık kuvve-i karîbeye geldi.

İngiliz bütün söylediklerime mebsûd, ma’kûs hiçbir itirâzda, hiçbir mütâla’ada bulunmadı. Defterini kapattı. Ayağa kalkarak:

–Teşekkür ederim, çok memnun oldum, gidebilirsiniz dedi ve elini uzattı.

–Ben muhârebe bittikten sonra elinizi sıkmakla müşerref olurum, dedim ve çıktım.

Nöbetçiye de Rumca bir şeyler söyledi. Aşağıya arkadaşların yanına hücre-i sefâlete tekrar götürerek kapattılar.

Öğleden sonra bulunduğumuz dâ’ireye esîr on iki arkadaş daha getirdiler. Hepsini fırkam zâbitânından. Onlar da aynı günde esîr olmuşlar... Buraya kadar aynı hakaret, aynı işkencelerle getirilmişler.

Hepimizi birden yukarı katta daha büyükçe bir odaya kapattılar. Sabâha kadar birbirimizle dertleştik.

23 Temmuz sabâhleyin ikinci İngiliz dostumuz yine teşrîf ettiler. Yeni gelen arkadaş da aynı mu’âmele-i isticvâbiyye tatbik olundu. İngiliz, her arkadaştan kendisine verdiğim cevâbları alıyordu.

Öğle vakti Bursa'ya sevk olunacağımızı söylediler. Alafranga sâ’at bir buçukta Bursa-Eskişehir şosesi üzerinde idik. Biz zâbitân on yedi kişi idik. Beş yüz kişilik bir üserâ-yı efrâd kafilesi de gezimizde bulunuyordu. Bu kafile ekseriyetle başıbozuklardan ibâretti. Aralarında

asker pek az görülüyordu. Çobanlar, karye imâm ve muhtarları, çocuklar bu kafilenin en büyük kısmını teşkil ediyordu.

Bir piyâde tabûru, bizi Bursa'ya kadar götürecekti. Mevcûdumuzun iki misli olan şu kuvvetden anlıyoruz ki, köyler taht-ı emniyette değildir. Akıncılarımızın Yunan münâkalâtını köylerden dâimâ tehdîd ettiklerini esâsen biliyorduk. Taburun kumândanı olan bir yüzbaşı yaralı olduğumu görerek tercümanla yanıma gelerek hastahâneye gitmekliğimin lâzım olduğunu söyledi. Yaramın iyileştiğinden bahs ile teklifini red ettim. Çünkü hastahâneye gidersem hem hayâtım tehlikeye girecek, hem de arkadaşlarımdan ayrılmak istemiyordum. Doktor arkadaşım sık sık pansuman yapıyordu. Yollarda da tedâvî edileceğini

### [Sahife 679]

te'mîn etmişti. Yaralarım o kadar derin ve ağır değildi. Hareket ettik. Etrâfımız Eskişehir'in yerli Rumlarıyla kuşatılmış, mukaddemât-ı milliyye ve dîniyyemiz nâmına ne varsa galîz küfürleriyle tahkîr ediliyor ve şiddetle taşlanıyorduk. Hepimizin yüzlerine tükürüldü. Bir arkadaşın nasılsa başında kalan serpûşu ayakları altında çiğnendi. Muhâfızlar olmasa bizi dişleriyle boğacaklardı.

Vatandaş diye bazı yerlerde el'an hürmet etmekte olduğumuz bu mikropların yuhaları, küfürleri arasında Eskişehir'i terk ettik.

Kafilemiz umûmiyetle yaya idi. Daha birinci kilometrede bacağımdaki yaradan kan akmaya başladı. Yürümek imkânı yoktu. Ne olursa olsun bütün tehlikeye rağmen muhâfaza kumandanına yürüyemeyeceğimi anlattım. Nâmûslu bir adam imiş ki, bir kağrı arabası buldurdu. İki hasta arkadaşla beni bindirdiler. Gece İnönü'nün karşısındaki tarlalarda yattık. Sabâhleyin kabilelerden on nefer kayıp. Bir cinâyetin kurbanı olduklarına şübhem yok... Güyâ firâr etmişlermiş. O gün ve diğer günler mola mahallerinde nişâne atmak eğlencesiyle tarlalarda çalışan kaç bedbaht köylü gözlerimizin önünde vurulmuştu...

Altı günde Bursa'ya vardık. Yollarda muhtelif yerlerde kafilemizden yüz elli kişi eksilmiş, yürüyemeyenler süngülenmiş, gece abdeste ayrılan kaybolmuş, zavallı millet kurbanları...

Bursa'ya girerken vatandaşlarımız tarafından istikbâl olunduk. Savrulan küfürleri defterime yazmaya te'eddüb ediyorum. Medhalden tâ Yıldırım Câmî'ine kadar taşlandık.



“Kahr olun mel‘ûn çeteler. Kahr olsun Kemal. Yaşasın Kostantin.” yaygaraları bütün Bursa'yı dolduruyordu.

Bizi Yıldırım Câmi‘i'ne doldurdular. Kapıları kapattılar, kepâze heriflerin na‘râları dışarıda hâlâ devâm ediyor. İçeriye kadar küfürler aks ediyordu.

Câmi‘de kilim, halı, levha hiç bir şeyler kalmamış Çırıl çıplak... O da bizim gibi inliyor. Onun da harîmine kanlı, nâmûssuz eller saldırmış, soymuşlar...

Dîndârâne bir tevekkülle, birer köşeye sığındık. Tazarru‘ ediyorduk. Daha dün içerisinden binlerce tekbîr sadâsı yükselen bu mu‘azzam ma‘bedden bugün memleketin bedbaht, esîr üç yüz elli evlâdının sûzîşli iniltileri semâya ağıyor, günahkârların civârından geçmeye cesâret edemedikleri bu ulu ma‘bed kapıları, minâreleri, türbeleri mülevves ayaklar altında çiğneniyor.

“Bitmedi”

**Mustafa Âsım**

**[Sahife 680]**

**GÜNÜN İZLERİ:**

Orta mektebde Cuma günleri öğleden sonra ihdâs edilen meslekî konferanslar muntazamân devâm etmektedir. Şimdiye kadar dört zât tarafından verilen bu konferanslar gittikçe ilmî ve yüksek bir alâka ile ta‘kîb edilen bir münâzara şeklini almaktadır. Memleketde bu hayırlı çığır açan müteşebbisleri tebrîk ve mu‘allim arkadaşlara muvaffakiyetler temenni ederiz.

**MEKTEBLERİN TEFTİŞİ**

Tedrisâtın dâimî ve sıkı bir kontrol altında bulundurulması ve mekteblerin ihtiyâcât ve levâzımâtının yakından tedkik edilmesi gayesiyle Vali Cemil Bey Efendi'yle Orta Mekteb Müdürü Kemal Cenâb Bey tarafından merkez mektepleri sık sık teftîş ve talebenin müktesebâtı yakından ta‘kîb olunmaktadır.

Son on beş gün zarfında Merkez Kız ve Erkek Mektepleri teftîş edilmiştir. Vali Cemil Bey son meslekî konferanslar ictimâ‘ında mekteplerde Kıra‘at, Ezber ve İnşâd derslerinde ta‘kîp edilen tedrîs usûlleri hakkında çok mühim ve esâslı beyânlar [.....] bulunmuştur.

Kânûn-i Sâinînin otuzuncu Cum'a günü gündüz hanımlara, gece erkeklere olmak üzere Kengırı Türk Ocağı menfâ'atine verilen müsâmere muvaffakiyetle netîcelenmiştir. Ocağın genç ve azimkâr hey'etini tebrîk ederiz.

### **YERİNDE SAYANLARA:**

Ne zamân nûrdan bir meş'ale yaksam

Biz zulmet isteriz yakma dersiniz

Ne zamân âtîye ümîdle baksam

Biz nekbet isteriz bakma dersiniz

\*

Şu çorak yurdumuz yeşersin desem

Cehl ile yürünmez düşersin desem

Çok mağrûr olma sen beşersin desem

Öyle yükseklerde çakma dersiniz

\*

Şahlanan îmâna karşı durulmaz

Acarlı arslana zincir vurulmaz

Desem ki şeytana su'al sorulmaz

Bizi babamıza takma dersiniz

\*

Hiç kurda hürmetkâr olur mu kuzu

Var mıdır vahşinin biberi tuzu

Desem ki ahlâka kurmayın pusı

Sen de her dereden akma dersiniz!

\*

Olmayın cihânda siz de ber-murâd

Milletin hâlini ettiniz berbâd

Desem ki oldunuz hep birer şeddâd

Bunu başımıza kakma dersiniz

**Mehik**

### **KALENDER'E**

Ne için mazhar-ı tenkîd oluyor Asrî Baba

Ne hatî'âtını gördük a babam söyle bana

Aramaz nef'ini halkın zararında onlar  
Mütebasbıs mütemellik olamazlar şu'ârâ  
İki mısra' ile bir tercüme-i hâli yazar  
Anlamaz hasm-ı kavî yani zebûnmuş asla  
Gerçi bunlarsa kusûr ind-i edibânende  
İşte bu fikriniz afv olmayacak başlı hata  
Hele tahkire tahammül edemez şâ'irler  
Kimsenin lütfuna dil-dâde değildir zîrâ  
Gerçi iş'ârı da tenkîd edecekler vardır  
O da câhiller değil şî'ir de iş'âd zürefâ  
Sen rakîb olma sakın onlara müşkil iştir  
Sonra "Kaf"ın silerek kadrin olur reyb ü riyâ  
Bir iki köhne hikâyât yazarak zevkine bak  
Aybaşı aylığı çek yan gelerek eyle sefâ  
Nükte-i şî'ri bilen şâ'ire söyle gelsin  
Topal eşekle o yerde ne gezersin acaba  
Ey Kalender seni emlek gibi zan eyler ederim  
Neden olduk bu kadar boş bu kadar çaylak ve kaba

### **Bektaşî Fukârâsı**

**Bekrî Baba**

### **BİLMECE**

Usâre-i mideviyyenin mideye gelen her nev' mevâddı hal ettiği hâlde bi'z-zât bir et parçasından ibâret olan mide cidârını hal ve hazm etmemesi esbâbını îzâh edînz.

Hal edenler arasında kur'a çekilerek birinciliği kazanan mecmû'amızın altı aylık abonesi, ikinciliği kazanana resimli bir kart verilecek diğerlerinin isimleri yazılacaktır.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

İmâret'de Yüzbaşı Hâfız Ağa'zâde Ahmed, Odunpazarı'nda Hakkı Efendilerin dükkânları.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdî-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

1 Mart 1341

Sene: 3

Sayı: 44-45

### **MÜNDERİCÂT**

İhtisâslar /...

Bedî'iyât / C.

Meclîs-i Umûmîmiz ve Ma'ârif Bütçesi / K. C.

Mektepteki Konferans / C.

Mu'allâ'ya / Tahsin Nâhid

Esâret Zillettir / Mustafa Asım

Mürûr-ı Zamân / Hilmi

Günün İzleri, Şükrân Borçları / Halk Yolu (\*)

## İTİZÂR

Memlekette grib hastalığının salgın bir halde hüküm-fermâ olmasından mecmû‘amız on beş gün te’ahhura uğramıştır. Muhterem okuyucularımızdan afvlar dileriz.

Kengiri Matba‘ası

1341

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes’ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i‘âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Halk Yolu

Hakk'ın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ‘î mecmû‘adır

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

1 Mart 1341

Sene: 3

Sayı: 44-45 (\*)

---

(\*)Bu sayfada Çankırı'nın bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “Şirin Kengirimizden Bir Manzara” açıklaması yer almaktadır.

[Sahife 682]

## ÜÇ YAŞINA GİRERKEN

Bu nüshasıyla Halk Yolu üç yaşına giriyor. İki senelik neşriyât hayâtı “Halk Yolcularına” epeyce tecrübe ve binâenâleyh hakîki dersler verdi. Memleketin ve halkın müsbet ve ilmî ihtiyâclarını iki senenin tecrübelerine istinâden bugün tesbît edilmiştir. Yeni senenin Halk Yolu sayfeleri daha canlı ve özlü mevzû'lara mün'akis olacaktır. İstanbul gibi vesâ'it-i neşriyyâtı bol muhîtlerde bugün doğup yarın batan mecmû'alarla mecmû'amızı hiçbir sûretle kıyâs edemeyen kıskançlığımızı pek tabî'î görüyoruz. Bunda diğerk bütün sebepleri bastıran bir sebep vardır.

–Para ve şöhret hırslarının olmaması.

İki senedir sırf halk zihniyetlerine selîm ve sâlim medenî bir cereyan verebilmek gayesiyle şahsî endişeden uzak olarak yazan ve mücâdele eden Halk Yolu'nun gençlik unsuru, aynı mukaddes ve ateşli hedeften hiçbir zamân inhirâf etmeyecektir.

Okuyucularımız mecmû'amızın üçüncü yaş inkılâbını önümüzdeki bir sene içinde her nüshada açık olarak göreceklerdir.

## Halk Yolu

**HALK YOLUNUN ÜÇ YAŞINA GİRMESİ HASEBİYLE VÜRÛD EDEN İHTİSÂSLARI HURÛF-I HECE TERTÎBİYLE BER-VECH-İ ÂTÎ MA'A'L-İFTİHÂR DERC EDİYORUZ**

## HALK YOLU'NA

Sevimli “Halk Yolu”nu postadan her aldıkça âzîz bir Kengirli hemşerim gelmiş gibi sevinir, büyük bir hazla mütâla'a ederim.

Tab'ının nefâseti, mündericâtı itibârıyla mücâvir vilâyet gazete okuyucuları, Kengirli'lara el-hak gıpta etsinler. Kengirli'nin zeki ve kıymetli evlâdı var olsun, çoğalsın.

---

(\*)Burada Çankırı Valisi Cemil Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “Kengirli'da irfân ve ümrân hayâtının inkişâfına çalışan ma'ârif-perver vâlîmiz Cemil Bey Efendi” açıklaması yer almaktadır.

Kengirî'nin irfân ve matbû'at hâdimlerine, tanıyanlara hürmet, mevedded ve selâmlar ederim efendim.

1Şubat [13]41 İzmir Ma'ârif Müdîrû

**Ahmed Nâ'îlî**

**[Sahife 683]**

**“HALK YOLU'NA”**

Bir hakîkattir ki, herkesi fark eder bî-iştibah  
Halk Yolu'ndan merkez-i irfâna var bir şâh-râh  
Bir cihetden şöyle söylense ona olmaz hatâ  
Bikr-i isti'dâd için her safhası bir hacle-gâh  
İ'tilâ-yı kıymeti hattâ ki “min külli'l-vücûh”  
Münkeşiftir ehline dikkatle ettikçe nigâh  
Kim ümîd eyler idi bu sâha-i mahdûdda  
Böyle ciddî himmet ve azm ve ulüvv-i intibâh  
Basdı tedrîci tekâmülle üçüncü sâline  
İntişâr etsin muvaffak eylesin feyzullâh  
Eyledim kadrimce ben nevsâlini yâd-ı cemil  
Etmesem âdâb-ı irfân üstüne belki günâh  
**Eski Meb'ûs Behcet**

**HALK YOLU İÇİN**

“Halk Yolu” nezîh bir mefkûre yıldızı ve vakar ve revnakıyla iki yıl evvel bugün ilim ve irfân dünyasına doğmuştu.

İki yıldır mütevâzî' Kengirî muhîtinde şu'ûrlu, mücâhid bir rûh ile teceddüd ve medeniyeti adımlayan “Halk Yolu” bugün üçüncü yaşına girdi.

Bugün kalblerimiz “Halk Yolu”na karşı yegâne çocuğunun üç yaşına girdiğini gören bir baba, bir anne, şefkat ve heyecânıyla duygulu ve hassâstır.

Ulu Tanrı Türk vatani yaşadıkça “Halk Yolu”nu yaşatsın ve “Halk Yolu” hârâbiyetinden de şi‘ir ve hüznün taşan şu maskat-i re’simde bir “Venüs” müş‘ir ve füsûnuyla ebed-karar ve pâyidâr olsun!

15 Şubat [1]341

**Tahsin Nâhid (\*)**

**[Sahife 684]**

**“HALK YOLU” MECMÛ‘ASI’NA**

Mecmû‘anızı büyük bir alâka ile ta‘kib ediyorum. Siyâset hastalığı ma‘a'l-lesef zihnimizi akamete uğrattıyor. Geçirmekte olduğumuz inkılâbın sür‘at-i tekâmülü bu kabil ilmî ve fennî mecmû‘aların kesretiyle ka’imdir. Gençlerimiz çok okumaya cidden muhtâcdır. Ta‘kîb edeceğiniz mesleğin ciddiyeti, derc olunacak makalelerin ehemmiyeti ile gençlerimize hidmet eder iseniz ne büyük şeref! Size muvaffakiyetler temenni ederim.

**Vali Cemil**

**HALK YOLU MECMÛ‘ASI’NA**

Milletlerin rûhu, hayâtı ma‘ârifle, ilim ve fazîletle ka’imdir. Matbû‘at ise onun çerâğı, şu‘lesi, nûrudur. Kengirimizde ilk def‘a şu‘le-feşân olmakla mübâhî matbû‘âtdan Halk Yolu Mecmû‘a-i kıymetdârı ilim ve fennin rehberi ve pîşdârı olmakla üçüncü yaşına basan güzîde mecmû‘a-i ilmiyyemize tûl ömürler ve sene-i âtiyye için daha feyizdâr olmasını temenni eylerim.

13 Şubat [1]341

**Doktor Bakteriyolog Hakkı**

**“HALK YOLU MECMÛ‘ASI’NA”**

Ilık havâlı, bol yıldızlı bir gecede verilen karar üzerine intişâra başlayarak ikinci yaşını ikmâl eden Halk Yolu Mecmû‘ası mü’essisleri şimdiye kadar gösterdikleri azimleriyle cidden şâyân-ı tebrîktirler.

---

(\*)Bu sayfada Tahsin Nahit’in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “Halk Yolu mü’essis ve muharrirlerinden Baytar Tahsin Nâhid Bey” açıklaması yer almaktadır.



O gecenin saf havâsı, ilâhî güzellikleri ile iki senedir yaşayan bu mecmû'a mü'essislerinin sebâtıyla daha çok seneler yaşayacaktır ve yaşmalıdır.

Sebât sizden tevfik Hüdâ'dandır.

23 Şubat [1]341

Hacı Şeyhzâde

### “HALK YOLU MECMÛ'ASI'NA”

Zavallı maskat-ı re'sim asırların tahribkâr elleriyle nûr-ı irfândan, refâhtan mahrûm bir hâlde pek acıklı ve vahim bir vaz'iyette bulunuyor. Âzîz vatanımı, zavallı hemşehrilerimi temeddün ve terakkî vâdîsine sevk eden bu kudretli rehber, ikinci sene-i devriyyesini idrâk eden bu irfân ışığına, müstakbel nesli fikri ibkaya hazırlayan bu rehâ-kâr-ı nev-zâda tûl ömürler diler ve onun devâm-ı intişârı için hiçbir fedakârlığı ihtiyârdan çekinmeyen muhterem sâhibine kalbî ve pek samîmî şükrânlarımı takdîmi bir vecîbe ad eylerim efendim.

**Hüseyin Avnî**

[Sahife 685]

### YIL DÖNÜMÜ MÜNÂSEBETİYLE HALK YOLU'NA

Ey güzel mecmû'a-ı hayât! Ey semere-i gayret ve sebât! Sen kesif karanlıklarda bir nûr gibi doğarken, katil pençe-i cehâlet ve ta'assubla boğulan rûhuma ışıklar saçtın. Her taraftan ümitsizlik, her yerden elem ve mâtem sesleri işitilen şu bahtsız diyârda yanık ve yaralı kalbime teselliler bahş ettin. Şu iki senelik hayât-ı intişâriyende derd-i felâketle karışan fikrime ümîdler verdin. Her gün bir tekâmüle mazhar olarak işte üç yaşına giriyorsun! Genç kalemlerin, taze fikirlerin ve hakîkatin nakli olan ey güzel mecmû'a! Üçüncü yıl dönümün münâsebetiyle hedef ittihâz ettiğin mukaddes gayene vüsûl için nice yıllar pâyidâr olmanı temenni ederken seni yaşatan muhterem mü'essis ve muharrirlerini tebrîk ve takdîr etmeyi vecîbeden ad eyliyorum.

Yaşa ey güzel mecmû'a!

Ş. Ş.

## DÜŞÜNCELERİM

“Halk Yolu”nun hîn-i intişârında her şeyde olduğu gibi birçok mu‘ârizlar, birçok mühâcimler görüldü.

Lâkin siz bunlara yılmaz teşebbüsünüz, ölmez azminizle mukabele ettiniz. Onlar, o... ören fakat kapamayanlar bu mütereddid beceriksiz şahsiyetler, adem-i muvaffakiyetle izleri üzerinde geri döndüler. Yalnız ağızlarında mağlûbiyetin çirkin istihzâları dillerinde adem-i muvaffakiyetin sönük mırıltıları pâyidâr kaldı.

Muhîtimizde, âzîz yurdumuzda zevke, kahkahaya hâkim olan inilti ve giryeleri susdurmak, dîndirmek sizin en mukaddes vazifeniz oldu. Üç senedir bu mübârek ve ulvî emel uğrunda didîndiniz ve her engele büyük îmânınızla mukabele ettiniz, yıktınız, devirdiniz. Lâkin vazifeniz hâlâ bitmedi. Hâlâ havâmızda titreyen inilti, göğüslerde çırpınan hıçkırıklar, göz pınarlarında dalgalanan yaşlar dînmedi. Bu zavallılardan çalınan zevkler, safâlar nihâyet bulmadı, işte açtığımız mukaddes (\*)

### [Sahife 686]

cidâl bunlarla berâber sona erecek ve o zamân mecmû‘anız raflarda kütüphânelerde bir “Mecmû‘a-ı Zafer” olarak yaşayacak ebediyyen duracaktır.

### Asrî Baba

## HALK YOLU MÜ’ESSİS-İ MUHTEREMİNE

Yılmaz, sönmez bir isteğin yetiştirdiği mecmû‘amızın üçüncü yılını kutlarken, ateşli yazılardan daha çok ağıl, ahır, kümes, av hayvanâtına, arıcılık, bağcılık ve bahçivanlığa dâ’ir uyandırıcı yazışlarla süslenmesini arzû eyler erbâb-ı malûmâtın bu çığırlardaki yazılarını sevgili yurda muhabbetlerinden beklerim.

10 Kânûn-i Sâni [1]341

### Fahri

---

(\*)Bu sayfada Hüseyin Avni Bey’in fotoğrafı vardır. Fotoğrafın altında “Halk Yolu Muharrirlerinden Hüseyin Avni Bey” açıklaması yer almaktadır.

## **HALK YOLU'NA**

İki seneden beri memleketimizde halkımızın ilmî mecmû'a ihtiyâcını muvaffakiyetle te'mîn eden sevimli "Halk Yolu" Mecmû'ası'nı ikinci sene-i devriyye-i intişârı münâsebetiyle hürmetle karşılar ve yeni sene neşriyâtında da muvaffak olmasını temenni eylerim.

### **Doktor Kadri**

## **HALK YOLU MECMÛ'ASI'NA**

İki senedir ilmî, ictimâ'î makalelerle, açtığı çığırklar ile memleket hayât-ı ictimâ'iyesinde mühim inkılâblar meydana getiren Halk Yolu refikimizin ikinci sene-i devriyyesini idrâki dolayısıyla Kengiri Gazetesi hey'et-i tahrîriyyesi muhterem refikinin mü'essislerini tebrîk ve şimdiye kadar gösterdiği azim ve metânenetiyle tuttuğu mesleğinde devâm eylesini temenni eder. (\*)

### **Kengiri Gazetesi**

#### **[Sahife 687]**

Milletleri tarîk-i selâmetde ilerleten hayât-ı beşer ve medeniyete nûrlar saçan matbû'atdır. Cehâlet, hurâfât ve i'tiyâdât-ı bâtıla efsâneleri içinde çalkalanan Kengiri muhîtinde Halk Yolu bir seyyâre-i ma'rifet olarak doğmuş, etrâfi nûr-ı ziyâlarla aydınlatmaya başlamıştır.

Cehlin muzlim noktalarını açan ve atâletin siyâh kâbus bulutlarını parçalayan mecmû'a teceddüd ve terakkî yollarında ziyâ-dâr izler çizdikçe âsümân-ı ma'ârifin bir münevveri olarak dâimâ parlayacaktır. Mü'essislerini tebrîk eder ve muvaffakiyetler dilerim efendim. (\*)

11 Şubat 341

### **Doktor Nûreddîn**

---

(\*)Bu sayfada Fahri Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu Muharrirlerinden Fahri Bey" açıklaması yer almaktadır.

(\*)Bu sayfada Nurettin Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Hey'et-i Muharririyemizden Memleket Hastahânesi Sertabib ve Operatörü Nûreddîn Bey" açıklaması yer almaktadır.

[Sahife 688]

## BEDÎ'İYYÂT

### “Koronel De Laurence”den

Bedî'iyat; “güzel”in ilmidir. Felsefe-i san'attır. Bu itibarla bedî'iyât iki kısmı ihtivâ ediyor. Biri “güzel”e dâ'ir nazariyye, diğeri kavâ'id-i san'attır.

#### “Nazariye Kısmı”

Fikr-i münferitden ârî olarak bize haz veren her şeye güzel deriz. Yalnız şu cihete işâret edelim ki, güzellik hakkında edindiğimiz fikir ile bu husûsdaki hissiyâtımızı yani zevkimizi yekdiğerine karıştırmamalıyız. Nev' arasında mükemmeliyetiyle temâyüz eden her hangi bir şey ve meselâ güzel bir tablo, bir gurûb-ı şems, muhteşem bir bina karşısında bulunduğumuz vakit tatlı bir heyecân hisseder, o şeyin güzel olduğunu tasdîk eyleriz. Kezâlik kahramanlığa â'id bir vak'anın hikâyesinde mevzûn ve âhenk-dâr şi'irlerde, dâhiyâne bir ihtirâ' veya keşfiyât-ı ilmiyyede aynı heyecânı duyar ve güzel bir kitâbın intişârını ve bir şâhserin ibdâ'ını hâsılı akıl ve zekâ sâhasını tevsî' eden ve zenginleştiren her şey meserretle karşılanıyor. Zâhiren yekdiğerinden pek farklı görünen bütün bu şeyler karşısındaki hissiyâtımız hepsinde tamâmen müşterektir.

Evvelen her birinin nev' arasında yüksek ve mümtâz bulunduğu hakkında bizde bir fikir ve kanâ'at hâsıl olmuştur.

Sâniyen, her birisi için bizde aynı heyecân, aynı haz tevellüd etmiştir.

Sâlisen, bu güzellik ister tabî'î veya sînâ'î olsun, isterse manevî veya mefkûrevî olsun hayret ve takdîrimizi celb eden, heyecânımızı tevlîd eleyen güzellik vasfı hepsinde müşterektir. Demek ki, güzel, tazmîni mahdûd ve şümûl derecesi geniş bir fikr-i hazdır. Güzel hakkındaki sûret-i zihniyyemiz, her mevzû' ile değışmez. Bu muhtelif şeylerin güzelliğini bize tasdik ettiren fikir ve bizde uyanan heyecân birdir. Buna binâ'en bedî'î düşünce şu üç unsurdan mürekkebdir: Fikir, hissiyât ve tasdiktir. Hissiyâtın müvellid-i sâ'iki fikirdir. Fikir hissiyâtı tevlîd ediyor, hissiyât da hüküm ve tasdike muntelhî oluyor. Meselâ bir tablo karşısında iken o tabloda bulduğumuz bazı evsâf zihnimizdeki güzellik tasavvuruyla, fikriyle mutâbık ise derhal bir haz, bir heyecân duyar ve gördüğümüz evsâfın fikrimizle mutâbakatdan dolayı o tablonun güzelliğine hüküm ederiz. Hâlbuki hayırlı bir iş gören bir zât o hayrı, o iyiliğı sevdiği için mahzûz olur. Bu husûsdaki hissiyâtın sebebini hâricde aramak beyhüdedir. O

hissiyât benliğimizden doğar. Daha o hayrı işlemeden seviniriz. Zevk-i bedî'î ise böyle değildir. Onun mevzû'u benliğimizden hâricdedir.

**[Sahife 689]**

Güzel bir şey görmeliyiz ki, bir haz, bir zevk duyalım.

Kant ise güzelin enfes olduğunu, bir maddeden değil bi'z-zat fikirden münba'is olduğunu iddi'â ediyor ve hattâ güzeli ta'rif ederken “gayesiz bir gayi'yetdir” diyor Yani bir mecmû'a-i âhenk olan, güzel olan her şeyde bir gaye vardır. Fakat bu güzelliği hiçbir şeye hattâ kendisine bile yaramaz. Asr-ı hâzır-ı rûhiyyûnu da güzeli bir sûret-i zihniyye olarak kabul etmeyip belki “bir fa'âliyet-i zevkiyyeyi müte'âkib bizde hâsıl olan hissiyât, hoşumuza giden şeyin güzel olduğunu bize dedirtiyor” diyorlar. Bunlara nazaran güzellik hadd-i zâtında mutlak bir güzellik olmayıp belki hissiyâtımıza nazaran îzafidir.

Nice bu istidlâl doğru değildir. Çünkü hassâsiyet şahsî ve münfa'ildir. Hâricden gelen bir fikrin taht-ı te'sîrinde bulunmadıkça icrâ-yı hareket edemez. Fikrin vasatı olmaksızın güzel ile hassâsiyet arasında doğrudan doğruya bir münâsebet te'sîs etmek kuvve-i hissiyyenin vazîfe ve mâhiyetini bilmemek demektir. Çünkü kuvve-i hissiyye hadd-i zâtında mü'essir değil eserdir. Hâricden aldığımız intibâ'ât onun sâyesinde zihne aks eder. Kuvve-i hissiyye olsa olsa heyecânın menba'ıdır. Tanımak, iktisâb-ı ma'rifet etmek için yegâne kuvvetimiz akıldır. Eğer hissiyât ihsâsa mugayir olsa ve onun gibi mütehavvel bulunsaydı hiç şübhesiz ferdî temâyülâtımızı küllî ve kat'î bir ka'ide tahtında te'sîs etmeye imkân kalmaz idi. Şu kadar var ki, güzellik sebebiyet verdiği intibâ'dan yani bize bahş ettiği hazdan ibâret olarak telakkî ediliyor ise zevk-i bedî'î husûsunda münâkaşaya girişmeye hâcet yoktur. Ale'l-âde zevkler münâkaşamızdan hâricdir. Çünkü kimi soğuğu, kimi de sıcağı, kimi şu yemeği diğeri de öteki yemeği sever. Bu sırf herkesin ihtiyârına mu'allâk-ı şahsî, enfesî bir şeydir. Hâlbuki bedî'î nokta-i nazarından tedkik edilen güzellik böyle değildir.

Bu husûsda tedkike esâs ve mevzû' olacak hâricde bir mâh bulunmak iktizâ eder. Nekayis-i ahlâkiyye mevcûd olduğu gibi bedî'iyât nokta-i nazarından hazziyâtda vardır.

Hülâsâ, hazz-ı bedî'î bir fikirden doğan bir hazz-ı zihindir. Güzel bir şey karşısında bulunduğumuz vakit heyecân his ediyoruz. Demek ki, bizden hâric ve heyecânımızın sebebi olan bir güzellik vardır. Çünkü bedî'iyât husûsunda nefis münfa'ildir. Öyle olunca hâricde nefsimizi tahrik eden bir sebebin vücûdu lâzımdır. İşte güzellik de –hayret ve takdîrimizi

celbe sâ'ik olan– bu sebebden ibâetdir. Fakat bu ta'rîf de nâkısdır. Çünkü bu ta'rîf güzelin esâs ve mâhiyeti değil yalnız te'sîrâtını bildiriyor. Sebebe dediğimiz şeyin mâhiyeti nedir?

[Mâ-bâ'dı var]

C.

[Sahife 690]

### MECLİS-i UMÛMÎMİZ VE MA'ÂRİF BÛTÇESİ

Kengırı Meclis-i Umûmîsinin bu seneki müzâkerâtını ta'kîb eyleyenler hiç şübhe yok ki, memleketin tarih, irfan ve ümrânında kayd edilecek pek mühim ve kıymetli kararlara tesâdüf edeceklerdir: Ma'ârif mes'elesindeki mukarrerât-ı mühimme irfân hayâtının inkişâf ve terakkîsi husûsunda meclisin memleketimizde gösterdiği fedâkârlığın en müstesnâ bir numûnesidir.

Son zamâna kadar devâm eden uzun felâketli harb senelerinde ma'ârife her yerde olduğu gibi Kengırı'da da ma'e't-te'essüf hiç ehemmiyet verilmemiştir.

Cehlin ve irfânsızlığın acısı altında inim inim inleyen bu öksüz yurtda itirâf ederiz ki, mekteblerimizin çoğu hâlâ mesleğinin ehli, muktedir mu'allim ve mürebbîlerden mahrûmdur. Vaktiyle mekteblerin hem kemmiyetini hem de keyfiyetini düşünmek istemeyen ve her sene birçok mekteb kapatmak sûretiyle yarım yamalak bir ma'ârif bütçesini yapmayı i'tiyâd edinen Meclis-i Umûmîmiz şimdiye kadar insanı her dakika müte'essir ve muzdarib bırakan pek çok hâllere sebebiyet vermişti.

Bugün vilâyetimizin yetiştirdiği ve hâlen de yetiştirmekte olduğu epeyce mu'allim ve muhtelif mesleklere mensûb münevver gençler var ki, bunların hemen hemen kısm-ı küllîsinin muhîtlerinde umdukları râğbet, hürmet ve maâşî bulamadıkları için başka vilâyetlere akın etmeleri ve bu akın dolayısıyla da buradaki irfân hayâtının kandil ziyâsı kadar sönük kalması bu elîm sebeplerin en mühimleridir.

Her neslin vazifesi yeni nesli istikbalin ihtiyâclarına göre hazırlamaktır.

Bu zarûret karşısında yapılacak her teşebbüs fedakârlığın millî, asrî ihtiyacâtımızı tatmin ve izâleye yarayacak müsbet hareketler doğuracağını, mekteblerin de kemiyetten ziyâde keyfiyete tâbi tutulması lâzım geldiğini pek yeni anlayan Meclis-i Umûmîler, bu

seneye kadar 56 bin liralık bir bütçeyi bu memleketin ma'ârifine hasr ederken bu sene ma'ârif bütçesini birden bire 85 bin liraya çıkarmışlardır ki, aradaki fark tam 29 bin liradır. Üç(\*)

### [Sahife 691]

sene evvel vilâyetin bütün idâre-i husûsiyye bütçesi [1]341 senesi için kabul edilen ma'ârif bütçesi yekûnuna bile bâliğ olamamakta idi.

Hâlbuki bu sene ma'ârif bütçesinde mekteblerimiz kemiyeten geçen senekinden pek az farklı fakat keyfiyeten oldukça mühim ve kıymetli inkılâba mâliktir. Evvelâ yeni bütçede teftişin lüzûm ve ehemmiyeti nazar-ı ehemmiyeti dikkate alınarak müfettiş ve mikdârı tezyîd edildiği gibi senelerden beri sınıf teşkîlâtına tâbi' olduğu hâlde idâre-i husûsiyye vâridâtının azlığından dolayı zarûreten bir mu'allimle idâre edilen mekteblerin kısım-ı küllîsine de birer mu'âvin tahsisâtı verilmiştir.

Sâniyen: İstanbul gibi en büyük ve en zengin irfân muhîtinde bile tatbik edilemeyen ilk tadrîsât mu'allimleri kanûn-ı âhîrine tevfikân dârü'l-mu'allimîn me'zûnu olan mu'allimlerin maâşları Kengiri'da asgarî bin, a'zamî iki bin, mu'allim mu'âvinlerinininki de 600 elli bin kuruş olarak kabul edilmiş aynı zamânda en ibtidâ'î vesâ'it-i tadrîsiyye ve te'sîsiyyeden mahrûm bulunan mekteblerimizin mühim miktârda levâzım-ı dersiyyesi te'mîn olunmuştur.

Sâlisen; görülen lüzûm-ı kat'î üzerine bir de mükemmel bir ana mektebi küşâdı tekerrür etmiştir. Geçen senelere bu sene: Bugünkü ve yarınki nesli ve bu nesli yetiştirecek irfân mü'esseselerini daha mükemmel ve muntazam koymak ve müntesibîn-i ma'ârifin meslekî ve muhabbetlerini tezyîd eyleyerek terfih ve taltîfleri için daha büyük fedâkârlıklar yapan Meclis-i Umûmîmiz vilâyetimizde tam ma'nâsıyla Cumhuriyet Meclisi olduğunu gösterecek fa'âliyetler ibrâz etmiştir.

Terakkî, ümrân, irfân sâhalarında vilâyet meclisinin bu yıl gösterdiği hummâlî fa'âliyeti şükrân hisleriyle karşılarken bu fa'âliyetin kıymetli ve kahramân âmillerini de alkışlamak en büyük vazifemizdir.

### K. C. E.

---

(\*)Bu sayfada Kemal Cenap Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Halk Yolu Sâhib-i İmtiyâz Kemal Cenâb Bey" açıklaması yer almaktadır.

## MEKTEBİMİZDEKİ KONFERANS

Cuma günü Orta Mektebi'nde verilen bir ziyâfet münâsebetiyle bir mu'allimin dîn ve ahlâka dâ'ir verdiği konferansın bazı aksâmına i'tirâz etmişim. İ'tirâz ettiğim aksâm hakkında alenen fikrimi neşr ediyorum. Ulemânın yanlış buldukları efkârım hakkında i'tirâzlarına intizâr ediyorum: Bu cevâbımda demiştim ki:

Yalnız dîn, şerâ'it-i hâzıra içinde bir cem'iyet için kâfi değildir. Öyle olsaydı mütediyyin olan akvâmın en mes'ûd, en müterakki ve mütemeddîn olması iktizâ eder idi. Bi'l-hassa câhilâne telkin edilen ilme müstenid olmayan dîn, bir cem'iyet-i beşeriyye için mûcib-i sa'âdet değil bâdî-i felâketdir. Binâenâleyh ilim ile dîn bir cem'iyetde mütevâziyyen intişâr ve telkin edilmelidir. Bu sâyede ilim dînin ahkâmını tevzî', dîn de ilmi tevsîk eder. İlim için tanımak iktisâb-ı ma'rifet için bir kuvvetimiz vardır o da akıldır. Bir hadîs-i şerifde "Dîn akıldır, akılsız olan

### [Sahife 692]

olan insanın dîni yoktur" buyuruluyor. Bundan dolayıdır ki, akıl ile nakil te'âruz eder ise akıl tercih olunur. İslâmiyetin sebep-i intişârı bir eser-i tesâdüf değildir. Belki ihtivâ ettiği ahkâmın akıl ile kabil-i te'lif olmasındandır. Kurûn-ı vüstâyâ doğru irca'-i nazar ediniz ve kürr-i arzı kuş bakışıyla seyr ediniz ne görürsünüz: Bir tarafta yani garbda kesîf bir karanlık, şarkta ise parlak bir aydınlık. O kesâfete doğru medd-i nazar ediniz. Zavallı halk dîn nâmına birçok işkencelere ma'rûz kalmış. Hâlbuki şarkın ma'mûr şehirlerinde müte'addid medreseler, her medresede binlerce talebe, birçok ulemâ ve hükemânın rahle-i tadrîsinde tahsil-i ilim ve dîn ile meşgul bulunmuştur. Fi'l-vâki' ehl-i sâlib muhârebâtı Hristiyanlar için maddî zararları mü'eddî olmuştu. Fakat bu muhârebâtdan ma'nen müstefid oldular ve garbdaki terakkiyât-ı hâzıranın mebde'ini de bu istifâde te'mîn eyledi. Şarka gelince isrâfâta, zulme başlayan halîfelere tebe'an halk da zevk ve isrâfâta daldı. Medreseler unutuldu. Serbest-i zevk olan bu halk "er-rızku alellâh" diyerek yan yattı, çamura battı ve kendisiyle berâber koca bir medeniyeti uçuruma sürükledi ve işte o vakit şarkta ufûl eden medeniyet garbda tulû'a başladı. Evet efendiler, "er-rızku alellâh"dır âmennâ. Fakat Cenâb-ı Halk esbâbına tevessül et, ale't-tevâlî çalış! İşte ondan sonra o işin husûlünü "Allah"a tevdi' et diye emr ediyor. Yoksa "İşine gücüne bakma, gece gündüz bana ibâdet et. Sonra zevki Allâh ayağına kadar gönderir" demiyor. Fikrimi daha ziyâde îzâh edeyim:



Mükevkeb bir gecede semâyı temâşâyâ dalan bir hey'et-şinâs ile bir câhilin hissiyâtını tahlîl edîiniz. Câzibe kuvvetlerine bu milyonlarca yıldızların birbirine çarpmaksızın şu fezâ-yı nâ-mütenâhîde bir muharrik etrâfında seyr ve hareket ettiklerine vâkıf olan hey'et-şinâs bu azamete karşı âdetâ gayş olur. Mütedeyyin olan câhil ise eblehâne seyr ile iktifâ eder. Bu itibârla serâ'ir-i tabî'ata âgâh olan bir âlim pek çabuk mütedeyyin olabilir. Bir câhil ise telkin edilse ahkâm-ı dîniyyeye bir an'ane hâlinde intiba' eder. Hakayık-ı dîniyyeyi zihni kavrayamadığından rûhunda dîn akîdesi hakkıyla yerleşemez. Çok zamân bu ahkâma muhâlefetinden dolayı vicdân a'zâbı his edemez. Zâten ilk günâh diğerlerinin tekrarını teshîl eder. Bu günahkârların adedi çoğaldıkça intisâb ettikleri cem'iyetin devâm ve bekası da kökünden sarsılır.

Bütün bu ma'rûzâtdan çıkan netîce "ilimsiz dîn olamaz." Zâten Hazret-i Peygamber "Beşikten mezâr[a] kadar tahsîl-i ilim edîiniz." "Çin'de bile olsa oraya giderek iktisâb-ı ma'rifet edîiniz." ehâdis-i şerîfesiyle bu hakayika işâret buyurmuşlardır. Binâenâleyh "Halka yalnız dîni öğretelim ilme hâcet yoktur" diyenler büyük bir cinâyet

### [Sahife 693]

irtikab etmiş sayılırlar. Bu kabil insanları hükûmet bütün şiddetiyle tecziye eder. Zaten ahkâm-ı dîniyyemiz o kadar geniş, o kadar sehlü't-tatbîkdir ki, ne ekseriyet-i halkımız ne de bir takım câhil hocalar buna hakkıyla vâkıftır. İslâmiyetde ne kerâh[et] ne de üsr yani güçlük yoktur. Her güçlüğün bir kolayı vardır. Hatta "İnnellâhe te'âlâ yüb'asü li-hâzihi'l-ümmete âlâ-re'si külli mi'ete senetin men-yüceddide lehâ dînehâ. Revâhu Ebû Dâvûd ve'l-Hâkim fi-Müstedrekihi ve el-Hâkî... Yani, "Şu ümmet için için her yüz sene başında bir müceddid-i dîn vardır" hadis-i sahîhiyle sâbittir ki, ahkâm-ı dîniyyemiz lâ-yetegayyer değildir. Zamânın îcâbâtına tevfik-i hareket şarttır. Evveli Âdem, âhiri Hazret-i Muhammed Efendimiz olmak üzere gelen Peygamberân-ı izâm ancak kendi zamânındaki insanların seviyesiyle mütenâsib olarak ahkâm buyurmuşlardır. Efkâr te'âlî ettikçe idrâk edecekleri ahkâm da tevessü' etmiştir. Bundan istihrâc edeceğiniz netîce: Zamânın terakkiyâtını ta'kîb eden bu zamânın îcâbâtına tevfik-i hareket etmek elzemdir. Terakkî başka sûretle olamaz.

Zamânımız ilim ve fen asrıdır. Hayât dâimâ bir mücâdeledir. Bu kanûn-i lâ-yetegayyer efrâd ve cem'iyet-i beşeriyye arasında aynı şiddet ve kuvvetle hükümrândır. Bir cem'iyetin bekasını iki ordu, iki kuvvet te'mîn ediyor: Biri süngü kuvveti, diğeri de ilim ordusudur. Zaten bir cem'iyetin kıymeti süngüsünün adedi ve ilminin kuvvetiyle ölçülür. Cem'iyetlerin şerâ'it-i hâzırası bu iki kuvveti öyle girift bir hâle getirmiştir ki, biri diğeri için lüzûm-ı gayr-i

müfârikıdır. İlimsiz süngü hedefe isâbet edemeyeceği gibi, süngüsüz ilim de nazariyât sâhasından hârice çıkamamaktadır. İlim, dîni hurafâtdan tasfiye ederek hakayık-ı dîniyyeyi öğretir, bu sâyede halk, bazı câhil hocaların dîn nâmına savurdıkları yalanları, hezeyânları idrâk eder.

Şimdi dîn ahlâkın mü'eyyidesi olabilir mi, mes'elesine gelelim: Def'aten cevâb verelim ki, olamaz. Çünkü "mehâfetullâh'ın her ân ve zamânda bütün kalblerde birleşmesine imkân yoktur. Ma'a't-te'essüf insanlar ânî cezâların taht-ı te'sîrinde buldukça ef'al-i mezmûmeyi irtikâbdan ekseriyâ tehâşî edemiyorlar. İstikbâle ma'tûf cezâların te'sîri ancak pek dîndâr kimseler hakkında vârid olabilir. Hâlbuki herkesi aynı şekilde dîndâr edemeyiz. Zaten tatbikat-ı cezâ'iiyenin derece-i te'sîri evvelâ cürüm ile cezâ beyninde bir nisbet-i âdilenin bulunmasıyla, sâniyen tatbik edilen cezâ ile cürmün îkâ-yı tarihi arasında pek çok zamân geçmemesiyle mütenâsibtir. Mürûr-ı zamânın da'vâyı iskat etmesinin hikmeti budur. Çünkü bir cürmün irtikâbıyla halk arasında tevlîd ettiği heyecân artık mürûr-ı zamânla zâ'il olmuş ve tatbik edilecek cezânın da te'sîri kalmamıştır.

Ale'l-umûm mü'eyyidât iki nev'idir: Biri tabî'î ki,

#### [Sahife 694]

[a]hlâka ta'allük idir. İkinci mevzû'dur ki, sadedimizden hâricdir. Çünkü kanunların tayîn ettiği cezâlardır. Ahlâkı tedkik edelim:

Ahlâk, vazifenin ilmidir. Yani irâdeye tâbi' kavâ'idîn hayır ile şerri tefrik esâsına müstenid olan kavânînin ilmidir. Kanûn-i ahlâkî [.....] irâdeye kendisi kabul ettirmeden evvel akla teveccüh eder. Akla mürâca'at eyler. Demek ki, vazîfe [.....] bir emr, bir hükm olmazdan evvel bir hakîkattir. Çünkü akıl onu kabul etmiştir. Öyle ise ahlâk bir ilim olmak vasfını hâ'izdir. Çünkü hem ferdîn ve hem de cem'iyetin hatt-ı hareketini tayîn ve tanzîm eder. Bu sâyede cem'iyetin intizâmı te'mîn edilmiş olur. Vâkı'a vazîfe ilm-i ahlâkın emridir. Fakat bu emirde hayır, nef' vardır. Bu itibârla hayır, mantıkan vazifeye tekaddüm eder. Ebnâ-yı cinsine mu'âvenet edenler bunu gösteriş kabilinden yapıyor ise mezmûmdur. Öyle olmayıp da [.....] sevdiği ve onu îfâ etmekle derûnen bir hazz-ı sürûr his edeceği için yapıyor ise makbûldür. Şimdi görülüyor ki, vazife fikrinde zâhiren yekdiğerine mu'âriz iki unsur vardır. Biri mükellefiyet – onu yapmak mecbûriyeti– diğeri onu yapmakta muhtâr olması. İşte ondan sonra cebriyye ve îcâbiyye mezheplerinin münâkaşâtına dâhil oluruz. Yani irâde-i cüz'iyeye mes'alesi mevzû'-ı bahis olur. Fakat bu bî-sûd münâkaşâta girişmeye lüzûm görmüyoruz.

Yalnız bu husûsdaki nokta-i nazarımız hayır ve şerri îka' edip etmemek için hâricde bir kuvve-i te'yîdiyye aramaya lüzûm yoktur. Bunun kuvve-i te'yîdiyyesi kendiliğinden olmalıdır. Hayrı şerden tefrik eden adam, evvelâ o hayrı işlemekle bir haz, bir sürûr duyar. Sâniyen efkâr-ı umûmiyyenin teveccüh ve hürmetini kazanır. Sâniyen birçok ahvâlde vücûda da maddî bir nef'i tevlîd eder. Didero'nun dediği gibi, "İnsân kendi sa'âdeti için bir çapkın değil fakat faziletkâr olmalıdır. Hayır dâimâ hayrı tevlîd ve sâhibini taltîf eder. Hâlbuki rezîlet, evvelâ sâhibini nedâmetle tecziye eder. Sâniyen umûmun nefretini kazanır. Sâlisen ale'l-ekser vücûdda maddî fenâlıklar tevlîd eder. İşte bunun için de bir cem'iyet-i beşeriyyenin efrâdını ilmen yükseltmek, hayır ile şerrini tefrik edecek bir seviyeye getirmek iktizâ eder. Bir insan işlediği hayrın gerek kendisine ve gerekse mensûb olduğu cem'iyete faydalı olduğunu ve şerrin de muzırr bulunduğunu hakkıyla bilir ise o hayrı seve seve işler ve o şerden de nefretle ihtirâz eder. İlim ile dîn arasında nizâ' yoktur. Dînin emir veya nehy ettiği şeylerin birer sebebi, birer hikmeti vardır. O esbâb ve hikmet anlaşılıyor ise emir ve nehyin tatbikatin kolaylaşır. Kendiliğinden vücûd bulur. İşte dîn ile berâber ilim de lâzımdır demekten maksadımız budur. Bu îzâhâta fazla bir şey ilâvesine ihtiyâc kalmamıştır zan eder ve sözüümüze nihâyet veririz.

C.

### MU'ALLÂ'YA

Sekizinci Sene-i Devriye Velâdeti Münâsebetiyle

Ey sekiz yaşına giren Türk kızı  
Mu'allâ bahârın penbe şen olsun  
Sarmasın rûhunu zehirli sızı  
Hayâtın ilâhî bir Gülşen olsun

\*

Her biri birinden bahtiyâr a'lâ  
Daha çok bahârı gör sen Mu'allâ  
Güldürsün dâimâ yaradan Mevlâ  
Seninle bahtiyâr şu vatan olsun

\*

Dikenli bir yoldur bu hayât yolu  
Her yer ızdırâbın kahrıyla dolu  
Hiçbir şeyi bükemez nâmûslu kolu

Rûhun güneş gibi çok Rûşen olsun

\*

Ey sekiz bahârı gören Türk kızı

Muallâ kurtarın vatanımızı

İrfânla kovulur cehl hayırsızı

Gaye-i emelin ilm ü fen olsun!

8. 2. [1]341

**Tahsin Nâhid**

## **ESÂRET ZİLLETTİR**

### **Geçen nüshadan mâ-bâ'd:**

Akşama yakın bir miralayın teftîşe geleceğini söylediler. Bizce bunun hiçbir ehemmiyeti yok. Memâtla pençeleşiyoruz. Kapılar sımsıkı kapalı, hava müdhiş sıcak, içerde teneffüs çok müşkil. Âdetâ boğulacağız. Arkadaşların bir kaçının burunlarından kan boşandı. Yarı baygın bir hâldeyiz. Bir parça havâ almak kapının açık bırakılmasına razı olmuyorlar.

Câmiin şâdirvânından bin müşkilâtla o da her yarım sâ'atde bir olmak üzere su almaklığımıza müsâ'ade edildi. Fakat abdest bozmak için hiçbir tarafa müsâ'ade edilmiyor.

Miralay geldi. İç kapının iki kanatlarını da açtılar. Alçak herif ve ma'iyeti hayvanlarla berâber câmi'in tâ ortasına kadar geldiler. Hepimize müstehzi bir nazar attıktan sonra def' olup gittiler. Aman yâ Rabbi! Bir milletin mukaddesâtı bu kadar rezilcesine çiğnenir, tahkir edilir mi? Alçaklar Anadolu'ya adâlet getiriyorlardı! Nâmûssuz milletin adâleti ibâdet-hânelere, câmi'lere hayvanla girmekliğı mi emr ediyordu?

O sırada bir de İngiliz zâbiti gelmez mi? Eskişehir'de olduğu gibi bizi isticvâba me'mûr imiş. Esâsen kan beyinlerimize sıçramış, asabiyetden titriyorduk.

### **[Sahife 696]**

–Bizim İngilizle alâkamız yoktur. Yunân ordusunda onları tanımıyoruz. Biz Yunanlıların esîriyiz. Bizi isticvâb için Yunân me'mûru gönderebilirsiniz,

dedik hiç birimiz konuşmadık. Fakat şu hareketimizin cezâsını yirmi dört sâ'at aç kalmakla çektik. Bir parça peksimetle birer parça yaho(?) tuzlu balıktan ibâret olan kumanyamız o gün verilmedi.

Gece pencereleri de kapattılar, dokuz sâ'atden fazla abdest bozmaya çıkarmadılar, yine de çıkamıyorlar. Ne şenâ'et ya Rabbi! İbâdethânemizi kendimize de telvis ettirdiler. Efrâd o gece bi'l-mecbûriyye pencere, parmaklık kenârları vesâ'ire yerleri pislediler.

Hayâtımın en acı, gözlerimin en yaşlı bir gecesi mezkûr câmide geçmiştir.

29 Temmuz: Sabahleyin zâbitânı ayırdılar, bir lütuf olduğunu ilâve ederek Mudanya'ya kadar trene sevk ettiler. Efrâd karadan gelecekti. Öğle üzeri Mudanya'ya vardık. Sâhilde Merkez Kumandanlığı ittihâz ve muzafferiyet alâ'imi olmak üzere bayraklarla tezyîn edilen büyük bir binâyâ götürüldük ve küçük bir binâyâ habs edildik. Sıcak tahammü'l-fersâ, kapı, pencere kapalı üç metre murabba'ında basık tavanlı bir oda. Biz on yedi kişi... Artık tasavvur edînz. Boğulma tehlikeleri geçiriyoruz. İçerden bağıyoruz... Kapıyı tekmeliyoruz. Arkadaşlarımızdan bir binbaşı bizi teskîne çalışıyor, bize metânet tavsiye ediyor. Bir arkadaşımız bayıldı, bir damla suyumuz yok. Feryâdlarımıza bir sâ'at cevâb vermediler. Sonra lütfen(!) kapıyı açtılar da bir müddet-i muhakkaktı kurtulduk.

Akşamüzeri vapura götürdüler. İzmir'e gidiyorduk. Vapura çıkar çıkmaz bize anbarı gösterdiler. Vapurla bir gün evvel mekkâri hayvânâtı nakl edilmiş, temizlenmemiş. Güverte bile pislikle, gübrelerle dolu. Anbarı görünce hepimiz irkildik. Aşağıdan kerîh bir koku, amonyak buhârâtı çıkıyor. Vapurun kaptanından insan olduğumuzu hayvanlara bile yapılmayan şu işkencenin bize revâ görülmemesini, lütfen güvertede bırakılmaklığımızı ricâ ettik. Yanında dört yaşlarında bir çocuğu göstererek Türkçe:

–Şu çocuğun babası daha iki gün evvel muhârebede çeteleriniz tarafından öldürüldü. Siz o çetelerin re'îsleri değil misiniz? Mümkün olsa sizi denizin dibine bile göndermekte tereddüt etmeyeceğim. Ama ne yapalım.

Bahriyeli muhâfızların kakışlarıyla anbara ittirildik. Zemîne bastığımda ayaklarım topuklarına kadar pislîğe gömüldü. Yaş idrar karışmış.

(Bitmedi)

**Mustafa Âsım**

[Sahife 697]

**MÜRÛR-I ZAMÂN**

(Mâ-bâ'd)

2. Bu netîce cerâ'imînin envâ'ına göre tebeddül edebilir mi? Meselâ, cünha maznûnlarından birisi hakkında sâdır olan cezâ-yı nakdî hükmü her nasılsa infâz edilemeyerek mürûr-ı zamân haddîne bâliğ bir müddetin mürûruyla Usûl-ı Muhâkemât-ı Cezâ'îyye Kanununun 48'inci maddesi mücebince hukuk-ı umûmiyye ve şahsiyye da'vâsının sâkit olacağı tasrîh edilmiş iken “tekadüm-i zamân ile bir hak bâtil olmaz” hükmünü veren Kanûn-ı Medeniyyemiz arasında hâsıl olan tezâdîn halli şu mebhasta ale'l-ıtlak hukuk-ı umûmiyyeyi tevlîd eden hukuk-ı şahsiyye ve efrâd ile devâ'ir-i resmiyyenin hukuk-ı şahsiyyeleri arasında bir fark gözetilebilir mi?

3. Bu mütâla'anın netîcesi olarak mürûr-ı zamân hükmün iktirânından evvel vâki' olduğuna göre devâ'ir-i resmiyye me'mûrunu hûd-be-hâd mürûr-ı zamân hâsıl olmuştur diye bu gibi mevâddi ta'kîbden sarf-ı nazar edeceğine sarîh bir madde-i kanûniyye olmadığı halde –mürûr-ı zamân hâsıl olmuştur demek, mürûr-ı zamânı kat'î ahvâl ve esbâb-ı sâ'irenin merci'-i â'idinde tedkikinden evvel velev dâ'ire-i â'idesi tarafından müsbet, menfî bir emir olsa bile kanûna karşı emr-i kat'î bir ma'nâ ifâde edemeyeceğine nazaran me'mûr, hükme muhtâc olan bu gibi ahvâlde mâdemki mürûr-ı zamân hâsıl olmuştur, beyhûde mehâkimi işgalden ne ma'nâ çıkar, zehâbıyla evrak-ı mezkûreyi âlâ-hâlihi terk edebilir mi?

4. Aksi hâlinde yani me'mûrun i'âdesi mu'âmelât-ı resmiyyenin vakt ü zamânıyla ta'kîb olunamamasından mürûr-ı zamân hâsıl olan bu gibi evrakı ileride aksi bir hâl ve nev'inden havfen ve res'en mürûr-ı zamân hükmünü verememesinden dolayı terâküm eden dosyaları birây-ı ta'kîb müdde'î-i umûmîliğe tevdi' ettiğinde hukuk-ı umûmiyye me'mûru evrak-ı mezkûrenin her yerlerini nazar-ı tedkik ve mütâla'asından geçirerek devâ'ir-i resmiyyeden muhrec bulunan iş bu evrakın tevârihi mürûr-ı zamânın vuku'unu alenî iş'âr etmekte olduğunu görmekle berâber kâffe-i mu'âmelâtı, resmî mühürler tevsîk edilmiş olmasına göre başka bir hâlin mevcûd olamayacağına kanâ'at hâsıl etmesiyle “hakk-ı nezâretine isnâd ederek” beyhûde mehâkimi işgal etmemek üzere lâzım gelen kanûnî meşrûhâtını beyânla muhâkemeye sevk etmekten ferâgat edebilir mi?

İşbu nuktânın halli mesâ'il-i mühimme-i kanûniyyeden olmakla berâber...

5. Bi'l-farz cünha derecesinde cezâ-yı nakdiyle mahkûm olan veya olması icâb eden eşhâs hakkında kable'l-hüküm veya ba'de'l-hüküm mürûr-ı zamân hâsıl olmuş iken işbu cezâ-yı nakdînin hukuk-ı şahsiyyesinden olduğunu müdrîk bulunan me'mûrun â'idesi, mâdemki cezâ-yı nakdî dâ'iremizin hukuk-ı şahsiyyesidir ve hukuk-ı şahsiyyenin tekadüm-i zamân ile sâkit olamayacağı

## [Sahife 698]

ahkâm-ı kanûniyye iktizâsındandır. Her ne kadar cihet-i cezâ'îyye nokta-i nazarından kable'l-hüküm veya ba'de'l-hüküm mürûr-ı zamân hâsıl olmuş ise de hukuk-ı şahsiyye noktasından hakk-ı müktesebimiz olan cezâ-yı nakdîyi almak hakkını hâ'iz bulunuyoruz, diye vâki' olacak iddi'âları ne dereceye kadar cürmün nev'î, suver-i îka'ı ile ve maksad-ı kanûnla hal ve faslında ârâ-yı mü'ellifinden akıl, hikmete muvâfık ve vâki'a mantık olarak cevâb alınabilir.

Daha var.

Hilmi

## GÜNÜN İZLERİ

Sene-i devriye münâsebetiyle birçok okuyucularımızdan tebrîk-nâme almaktayız. Kari'lerimizin Halk Yolu hakkındaki kıymetli teveccühlerine bi'l-hâssa teşekkürler ederiz.

## SAHİB BEY

Sâbık Valimiz Sahîb Bey Efendi ma'a-â'ile Çorum'a gitmiş ve memleketin büyük küçük her ferdi tarafından teşbi' edilmiştir. Sahîb Bey Kengiri'da bulunduğu müddetce irfân ve ümrân sâhalarında çok çalışmış ve muvaffak olmuş, aynı zamânda herkesin muhabbetini kazanmış kıymetli ricâl-i idâremizdendir. Müşârünileyhe hayırlı yolculuklar temenni ederiz.

## ÂTIF BEY

Memleketimiz Sıhhiye Müdîrü Doktor Âtîf Bey kardeşimizin Bozok Sıhhiye Müdîriyeti'ne tahvîlini te'essürle duyduk. Ha'zâkat ve nezâhatiyle bilâ-istisnâ herkese kendisini sevdirmiş bulunan bu kıymetli doktorumuzun Kengiri'dan ayrılmasını büyük te'essürlerle karşılar, âzîz arkadaşımıza muvaffakiyetler temenni ederiz.

## YENİ REFİKLERİMİZ

Eskişehir'de "Demiryolu", Bursa'da "Yeşilyurd" ve "Yeni Fikir", İnebolu'da "İnebolu", Niğde'de "Nidâ" ve "Müdâfa'a", Urfa'da "Urfa", İzmir'de "Yanık Yurd", Kastamonu'da "Birlik", Konya'da "Hür Fikir" nâmlarıyla çıkan muhterem refiklerimizi tebrîk ile muvaffakiyetler dileriz.

## **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

İzmir Ma'ârif Müdîr-i muhteremi Nâ'ilî, Kalecik, Müstantiki Rıf'at, Asliye A'zâsı Cevdet, Ilgaz Orman Fen Me'mûru Ahmed, Tatay Asliye A'zâsı Nâhid, Karacaviran Belediye Re'îsi Hilmi, Şabanözü Müdîrî Fu'âd Beylere: Halk Yolu hakkındaki kıymetli teveccühlerinize arz-ı şükrân ederiz.

## **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslüman! Bizlere Allah'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan "Himâye-i Etfal" Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YER**

OdunPazarı'nda Hâfız Hakkı Efendi'nin Dükkânı.



## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

17 Mart 1341

Sene: 2

Sayı 46<sup>187</sup>

**MÜNDERİCÂT:** Tahsin Nâhid: İlim İhtiyacı; C.: Bedi'ıyyât; Cevâd Hakkı: Lisân Mes'elesi; Bedbînlik; M. Nedim: Perran; M. Âsım: Esâret Zillettir; Kalender: Bektaşî'ye; Bir Tashîh Vesâ'ire.

Kengiri Matba'ası

1341

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

---

<sup>187</sup> Bu sayfada Çankırı Hükümet Konağı'nın bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Şirin Kengirimizin Hükümet Konağı" açıklaması yer almaktadır.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

17 Mart 1341

Sene: 2

Sayı 46<sup>188</sup>

**MUSAHABE:**

**İLİM İHTİYÂCI**

Su ve gıda ihtiyâcı gibidir. Uzviyetin yaşayış ve zindeliği için su ve gıdâ ne vazîfe görürlerse ilim de şu'ûrlu ve medenî insanîyet için aynı hayâtî mâhiyeti ve vicdânî fazîlet ve kıymeti hâ'izdir. İlim et ve sinirin kuvvetli ve hayvanî güzelliklerine şu'ûrlu hisli bir rûh, bedî'î bir renk, tatlı ve nefis bir çâşni verir. İlim gâyesi itibârıyla behîmiyyeti a'sâb şebekesinden uzaklaştıran bir defa fazîlet ve mehâsinin canlı ve çalak(?) sır ve kudretini dimâğ ve kalbe yerleştiren bir câzibedir. Derdli, câhil beşeriyeti duygulu ve fâzıl-ı insanîyete doğru götürmeye başladığı zamândan beri ilmin eli, bilgi, his ve hesâb âleminin karanlıkları nûr perdesiyle örten ışığını yakmış ve beşeriyetin lâ-kayd ve ihtiyâtsiz kalbinde efsâneli endîşeler doğurmuştu ve endîşelerdeki câzibe ve huzûr neşvesiyle bugün biz ilim âşıkları nasıl

---

<sup>188</sup> Bu sayfada Çankırı Hükümet Konağı'nın bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Şirin Kengirimizin Hükümet Konağı" açıklaması yer almaktadır.

mest ve bu uğurda maddî ve behîmî âlemde nasıl tehî-dest isek yarının çocukları kıyâmetin kopacağı yangının baygınlığını ve vahşiyetini duyacak, bahtlı veya bahtsız nesil de aynı mestî ile sallanacaktır.

İnsanlığın en kuvvetli hüviyeti rûhundaki bilgi ve şu'ûr aşkında parlamaktadır. İlmin ezelden gelip ebediyete giden o câzib sırrı insanlık hüviyetini ale'l-âde yegâne âmil olmasındadır. İlm bu mâhiyeti ile câzib ve kudretli ve tabî'atı ile "hayır" ve "hayır ve huzûr" için mücâdil ve mücâhiddir.

### [Sahife 698]

Hayât mücâdelesine şu'ûr ve neticeyi muvaffakiyet şeklinde verdiren ilmin feyzidir. İlimsiz âmel, mutlak zarar ve muhakkak hatarı intâc eder. Hareketlere amellere hayât ve medeniyet yollarında yürüyüşlere ilmin baskı ve kumandası hâkim olmadığı zamân cehl ve hayvâniyetin şu'ûrsuz, sessiz, vahşi ve hesâbsız mantıkî, hod-kâm kafası hükümdâr olur ve o hareketler, ameller, yürüyüşler fırtınalı bir vahşet yangını gibi âmânsız bir nefsâniyet ta'assub seyli gibi geçtikleri yerlerde yanan her vücûddan bir avuç gül, parçalanın her kalbden bir damla kan ve kavruilan her kafadan bir parça toz bırakır.

İlmin rehâkâr ve kurtarıcı ışığının giremediği yerlerde yedi başlı cehâlet ve ta'assub devi homurdar ve hayât dünyâsında bed-baht o milletlerdir ki, o homurdayan devn kanlı, vahşi bir silkinişle kalkan hâ'in başı ile karşı karşıyadır.

İlmin isyânlarında da feyz ve hayât vardır. İsyânlar ilimden kuvvet alırsa zaferle tetevvüc eder. İlmin hesaplamadığı yalnız hissin canlandırdığı hareketlerde zafer ve sa'âdetin şâmil ve umûmî ma'nâsını çıkarmaya yeltenmek abestir. Ve böyle bir hareketin zaferi ilmin ebediyet dâ'iresinden uzak umursuz ve kararsız bir sarhoşluk gibidir. Mahmûrluğunda nedâmet vardır. Şu'ûrlu hayât ve mes'ûd medeniyet ilimle ka'imdir. İlimsiz hayât yıldızsız ve mehtâbsız geceler... Fırtınalı ve korkunç geceler gibidir.

Milletler "ilim" ile hayâtdar ve pâydâr olur.

Türk yurdu ilmin ışığında [...]. İlmin uyandırıcı ve insanlaştırıcı nefesini teneffüs etmeyen yerlerde korkunç bir vahşetle şâha kalkan cehl ve ta'assubun yedi başlı devi, hastahâneleri, eytâmhâneleri ateşe veren gayz ve gazabıyla vahşet ve ölüm üfürüyor.

Çünkü oralarda ilmin vicdânları yaratan ve aydınlatan nûru girmemiştir. İlme, ma‘ârifeye karşı derin, elîm menfî bir hassâsiyât taşıyanların rûhlarına bugünkü asilliği verenler çokluk müşkilât çekmemişlerdir.

Anadolu ilme muhtâcdır ve her şeyden evvel rûhlara şu‘ûrsuz asilliği veren cehle, kör ta‘assuba ilmin nûrlu ve ölmeyen silâhıyla karşı durmalıdır. Kafaları, zihinleri ilim kuvvetiyle nûrlandırılmalı, ıslâh etmelidir. İnkılâbı ilim ve ma‘ârif yollarından girerek esâslı bir sûretde rûhlarda yapmalıdır.

Âsî rûhu kahr edecek maddî silâhın vazîfesi mu‘ayyen ve muvakkattir. Maddî silâh et ve kemikten mürekkebe kafaları mahv eder. İlim ve ma‘ârifin manevî silâhı rûhları, zihniyetleri, kafaları ıslâh eder. Ma‘nevî silâhın vazîfesi muttarid, âhenkdâr ve dâimîdir. İşte bunun için Anadolumuz, ilme muhtâcdır ve yine bunun için musâhabemize “ilim ihtiyâcı” başlığını koyduk.

### **Tahsin Nâhid**

[Sahife 699]

### **BEDÎ‘İYYÂT**

(Mâ-bâ‘d)

Bunu aramak, anlamak iktizâ eder. Bunun için de kendilerinden “güzel” fikrini istihsâl ettiğimiz husûsâtı taksîm ederek ayrı ayrı tedkik edelim: Bunlar da: 1-Mâddeten yani şeklen güzel. 2- Manen güzel. 3- Zâtî yahud fevka'l-his güzellik –ki, hakîki ismi mâ-ba‘de't-tabî‘î güzelliğidir– den ibârettir.

#### 1- Mâdden Yani Şeklen Güzel

Bu nev‘den olan güzellik temâşâ ettiğimiz mâddenin şeklinde mündemic değildir. Çünkü eşkâl-i mâddeye bizde ancak bir takım ihsâsât tevlîd ederler. Ta‘bîr-i diğere ile bizde mahsûs bir intibâ‘dan başka bir intibâ‘ husûle getiremezler. Eğer güzellik şekli-i mahsûsdan ibâret olsaydı yekdiğere benzemeyen ve pek farklı olan güzel şeyler (meselâ güzel bir insan, güzel bir tablo vesâ‘ire) nasıl olur da bizde aynı hissiyât tevlîd ediyor ve “güzel”den ibâret olan müşterek bir vasıf tahtında toplanabilir. Güzel bir tablonun karşısında san‘atkâr ile bir câhilin hissiyâtını tedkik ediniz. Aynı şekli müşâhede ettikleri ve aynı maddî ihsâsâtın taht-ı te’sîrinde buldukları hâlde hissiyâtlarında ne azîm ve müdhiş bir fark vardır. San‘atkâr bu

tablodaki güzelliği anlamış ve takdîr etmiştir. Câhil ise bu tablo karşısında hissiz kalmıştır. Öyle ise güzellik şekilde, mâddede değildir. O gayr-i mer'îdir. Bu ciheti daha ziyâde ta'mîk edelim: Güzel bir şeyin huzûrunda bizde hâsıl olan hissiyâtın bilâ-vâsıta sebebi hiç şübhesiz, ihsâsât ve fakat bi'l-vâsıta sebebi de şey hakkında istihsâl ettiğimiz fikirdir. Demek oluyor ki, güzellik şekl-i mahsûsda mevcûd olmayıp bu mahsûs güzelliğin edâsı ta'bîr-i nişânesidir. Eşkâl-i mahsûsa ancak güzellikle delâlet ettiği yani güzelliği ifâde ettiği vakit mevzû' olan mâdde güzeldir. Bu itibârla güzel hiçbir şekil yoktur. Şekl-i mâddî öyle bir işâret, bir alâmettir ki, onun sâyesinde güzelliği anlıyor ve bedî'iyât nokta-i nazarından heyecâna geliyoruz. Demek ki, bedî'iyâtda eşkâl, güzelliğin rumûzu, alâmeti, damgasıdır. Şimdi rumûzu tedkik edelim: Rumûz bir nev' tedâ'î-i efkâra sebep verir ki, bu sâyede mahsûs ve şahsî bir şeklin ru'yetiyle zihnimize küllî ve mücerred bir mefhûm husûl bulur.

Remz, ya tabî'î veya indî olur. Meselâ mûsîkî meserret ve kederin tabî'î bir remzidir. Hâlbuki lisân indîdir. Çünkü ancak yekdiğerinin lisânını bilenler anlayabilir. Mûsîkî bu vaz'iyette değildir. Resim de mûsîkî gibidir.

Yukarıda bir san'atkâr ile bir câhilden bahs etmiş idik. Bunların arasındaki fark; birisi

### [Sahife 700]

için rumûz-ı eşyânın delâlet ettiği ma'nâ ve îzâhdır. Diğeri için karanlıktır. Câhilin nazarından kaçan ma'nâyı san'atkâr okur ve anlar. Hâlbuki câhil rumûzun ifâde ettiği, delâlet ettiği daha doğrusu rumûzun tahtında mestûr kalan ma'nâyı istihrâc edemez.

Öyle ise eşkâlin güzel olması ancak mefkûrevî bir güzelliğe delâlet ve o güzelliği ifâde eylemesine vâsıttadır. Eşyâ hadd-i zâtında ne güzel ve ne de çirkindir. Bedî'î bir vasıf iktisâb etmeleri ancak bir ma'nâya delâlet eylemelerine mütevakkıftır.

Meselâ bir çocuğun vücûdu güzellik, zarâfet, letâfet ile mâlîdir. Çünkü istikbâlin, tekâmülün taze ve nerm(?) bir nesağ hayatın edâ ve ma'nâsıdır. Fakat bu taze gövdenin üzerine büyük bir insan başı geçiriniz, derhal çirkinleşir. Hâlbuki vücûd aynı vücûd. Bu çirkinleşme şekl-i acîbin bir cenîn-i sâkıta, kısırlığa delâlet eylemesinden neş'et ediyor. Bir meşe ağacı heybetlidir. Dal budaklarıyla devrilsin bu vasfı derhal zây'î eder. Bu vaz'iyette iken dal budakları gelsin tekrâr güzel olabilir. Hâlbuki ağaç aynı ağaç. Yalnız rumûz muhtelif. İşte bu muhtelif rumûz ağacın bedî'î evsâfını tamâmen tebdîl ve ta'dîl ediyor.

Çirkin gelem: Çirkin güzelin zıddıdır. Her türlü rumûzdan ârî olan eşyâ ne güzeldir ve ne de çirkindir. Bu gibi şeylere ma'nâsız diyebiliriz. Fakat çirkin diyemeyiz. Demek ki, çirkinlik de hadd-i zâtında bir takım rumûzun delâletiyle mevcûddur. Meselâ bir insan cesedi çirkindir. Çünkü kendisinde bir takım ezdâdı, hayâta mahsûs eşkâli, vezâ'if-i hayâtiyyeye hâs olan a'zâyı birleştiriyor. Cesed, fa'âliyet ile adem-i fa'âliyet hayâta mahsûs vezâ'if ile onun nakîzı arasında bir şeye dal olması itibârıyla çirkindir. Öyle ise cesedîne delâlet ettiği ma'nâ vaz'iyetinden, rumûzundan istihrâc olunan fikir itibârıyla çirkindir. Hattâ bir insan cesedi bir hayvân cesedinden daha çirkindir. Çünkü insan cesedi bir müddet evvel daha canlı, hayvândan daha mükemmel idi. Bu sararmış çehre bir müddet daha canlı ve kanlı idi. Bu kapalı cam göz büyük bir zekâ, âdetâ bir kıvılcım saçıyor idi. İşte cesedde gördüğümüz çirkinlik bu fikirlerden inbi'âs ediyor. Hâlbuki saman ile doldurulmuş bir hayvân cânlı gibi görüldüğü için o kadar çirkin değildir.

Bütün bu tafsîlâtın çıkan netîce, eşyâ hadd-i zâtında güzel veya çirkin değildir. Belki bizde tevlîd ettikleri intibâ'ât, uyandırdıkları fikirler itibârıyla onların güzel veya çirkin olduklarına hüküm veriyoruz.

### **Manevî Güzellik**

Manevî güzelliği hadd-i zâtından hayır fikrinden tefrîka imkân yoktur. Her güzel iş, her güzel

### **[Sahife 701]**

hareket eder. Ma'a-mâfih her iyi hareket güzelliğe muttasıl olamaz. Meselâ adâlet-kârâne, na'mûs-kârâne ef'âlin mutlaka güzel olması iktizâ etmez. Ale'l-âde bir vazîfe îfâ eden bir adam iyi hareket etmiştir. Bu iyi hareketin güzel olması için o adamın vazîfesi fevkine yükselmesi iktizâ eder. Bu itibâr ile sadâkat gösterir, hasmını afv eden bir adamın mu'âmelesi güzeldir. Bütün hayâtında, vazîfesinde kusûru olmayan bir adam fazîlet-kârdır. Fazîlet ise güzeldir. Öyle ise fazîlet-kârâne bir hayât güzel bir hayât demektir. Fazîlet, ahlâkiyyâta şiddetli bir derecede merbûtiyettir. Bundan dolayı manevî güzel de hayra şiddetli sülûkdür. İşte manevî güzel ile hayır fikri arasında min-cihetin mevcûd olan şu müşâbehet ve ayniyât ef'âl ve eşyânın rumûzu hakkında serd ettiğimiz nazariyeyi takviye eder. Meselâ hem-cinsi kurtarmak için kendisini denize atan bir adamın tehlikeli hareketini tedkik edelim: Bu hareketin bedî'î ciheti bi'z-zat denize atlamak sûretinde değildir. Belki delâlet ettiği ma'nâ

onun tahtında mündemic olan niyettedir. Demek ki, bu hareketin şekli, güzel işin, yüksek niyetin zarfıdır. Bu hareket gayr-i mer'î güzelliğin zâhirî, şeklî remzidir.

Manevî çirkinlik ise manevî güzelliğin tamâmen mukabili, zıddıdır. Birisi fazîlet, diğeri rezîlet derecesidir. Kaba bir hareketin çirkin olması, bir derece şiddet iktisâb etmesi rezîlet derekesine nüzûl eylemesi ile ka'imdir. Sâ'ika-i hiddetle birisini öldüren şahsın hareketi fenâdır. Fakat paraya tama'an îka' edilen fi'l-i katl çirkindir.

### **Zâtî Güzellik**

Bu nev' güzellik her türlü mâddî eşkâlden bütün anâsır-ı hissiyyeden ârî –mücerred aklı– bir güzelliştir. Ulûmun ihtivâ ettiği güzellik bu kabildendir. Fizik, kimya, mihanik ve'l-hâsıl bütün ulûmun kanûnları güzeldir. Bir ilim, eşyâ ve hâdisâtın serâ'irine muttali' oldukça cihet ve takdîri tezâyüd eder. Hakîki bir tabîb kendi san'at ve mesleğinin âşığıdır. Her ilim ve meslek sâhibi hiss ettiği haz ve sürûru, mesleğindeki güzelliği size îzâh eder. İşte bu nev' güzellik mutlaktır. Nekîzı yani çirkinliği yoktur.

### **Güzelin Nev'i**

Güzellik envâ'ı vardır. Bunlar da “zarîf, mahsûs güzel, ulvî”dir. Bu envâ' güzelik derecâtı değildir. Her birinin kendisine mahsûs bir unsûru, bir haddi vardır. Birinden diğeri geçmek kabil değildir. Güzel bir adam ulvî olamaz. Kahramânâne bir hareket hiçbir vakit güzel veya zarîf derekesine inemez. Güzel bir şey ma-fevka'l-beşer bir tekâmüle, nâ-mütenâhîye doğru bir temâyüle delâlet eder ise ulvîdir. Eğer bu tekâmül ihtiyârî ve müte'emmil olursa güzeldir. Eğer tekâmül

### **[Sahife 702]**

hâsıl-ı bi'z-zât –yani te'emmül netîcesi değil– ve garîzî –yani sevk-i tabî'îden münba'is– olursa o şey ancak zarîfidir. Meselâ meşhûr bir bahr-i muhît ulvîdir. Serâ'ir-i dîniyye bir mü'minin nazarında ulvîdir. Çünkü onu nâ-mütenâhîler içinde pervâz eder. Cesûrâne bir hareket güzeldir. Bir çiçek zarîfidir. Güzel olamaz.

Ulviyyet, tâkat ve iktidâr-ı beşerin fevkine çıkar. Onu aşağıdan yukarıya doğru temâşâ ederiz. Güzel ise kendi seviyemizedir. Zarîf, seviyemizden aşağıdadır. Onu yukarıdan aşağıya doğru seyr ederiz.

Zihnî olan bu farka hissî olan farkı da ilâve etmek iktizâ eder. Ulvî olan şey bizi teshîr eder. Hayrete ilka eyler. Güzel ise bizi cezb eder, meftûn eyler. Zarîf de bizi memnûn ve mahzûz eder.

Denilebilir ki, ulvî mâ-fevka'l-beşer bir gaye-i Kemaldır. Zarîf ise seviyemizden aşağı bir mefkûredir. Zarîf olan şey bizi eğlendirir. Mûsîkînih ale'l-âde bir akordu, basit bir notası sâmi' amızı okşar. İşte bu zarîftir. Bir lahn-ı mûsîkî, bir âhenk, işte bu güzeldir. Hâlbuki bir eser-i mûsîkî bizi yükseklerde pervâz eder. Hayret ve takdîrimizi celb eder ve ulviyete doğru su'ûd ettirir.

Sınâ'at

C.

(Mâ-bâ'dı Var)

### LİSÂN MES'ELESİ

Zamân zamân depreşen millî dertlerimizden birisi ve belki de en mühimmi lisân mes'elesidir. Lisânı bünyemizdeki bu sancı ve ıztırâb, bu ateş ve buhrân mütetabbiblerin yutturmaya uğraştığı ecnebi haplardan yanlış tertîb edilmiş ilaçlardan tevellüd etmektedir.

Hayvân ile insan arasındaki fasıl hatt-ı lisândır. Lisân rûhumuzun, vicdânımızın, duygu ve düşüncelerimizin ifâdesi, milletimizin timsâli, medeniyet ve terakkînin vâsıtasıdır. Millî benliği doğuracak, millî şu'ûru feyizlendirecek en kuvvetli ve kudretli âmil, hiç şübhe yoktur ki, lisândır. Saltanatları, tufeylî mü'esseseleri yıkan, siyâsî kapitülasyonların demir çenberlerini kıran veya parçalayan Türk milleti için öz dilinde hâlâ ecnebi sultaların ağırlığını taşımak, hazm edemediğini ilaçlardan şifâ olmamak çok acı sızlatıcı bir esârettir.

Bu lisânî esârettir ki, Türk'e millî zevki tattırmadı. Tanrısına öz diliyle yalvarttırmadı. Dînin buyruğunu duyurtmadı. Hocasına, hâkimine, doktoruna, âmirine tercümânsız derdini anlattırmadı.

Bu lisânî esârettir ki, birer Türk olan Bey Parsları, Aybekleri, Kurtları, Akgüneşleri, Baybars, Aybek, Kavurd, Ahşit

[Sahife 703]



kılığına soktu. Gönlümüze yakın, seciyemize uygun doğanların, Alplerin, Arslanların, Demirlerin yerine, Rükneddînler, Gazdüddevleler, Keykâvûslar, Keyhüsrevler, Keykubâtlar gibi soğuk, çetrefil isimler ka'im oldu.

İrân edebiyât ve milliyetini ihyâ eden duygusuz hükümdârlar köy köy dolaşarak Arab kamûsunu tedvîn eden Türk âlimler gördük. Bu fâzıl âlimlerimiz Filistin'de, Suriye'de, Mekke yollarında kardeşimin elbisesini soyan, altın var diye eğri hançeriyle karnını yarmaya uğraşan, bu muhayyel kardeşlerin hareketini görmüş olsalardı, hiç olan emeklerine şübhe acırlardı. Yoktur ki, bugün İbn-i Sînâları, Farâbîleri, Taftazanîleri hattâ Bâkîleri, Fuzûlîleri, Nef'îleri bir Türk diye sevebilir miyiz? Vücûdlarıyla iftihâr ederim fakat sevmek için tanımak lâzımdır. Kaç Türk bunları okuyor ve anlayabiliyor. Anlamak ve anlaştık, sevmek ve seviştik aynı dili konuşmak, aynı duyguyu duymakla kabildir.

Türkçe Turanî, Arabça Sâmi, Farsça Hind ve Avrupa'î bir lisândır. Türkçe ile bu iki lisân arasında yakınlık ve akrabalık yoktur. A'zâyı tevlîd eden vazîfe olduğu gibi, lisânı doğuran mü'essirler de, muhit, iklim, verâset, hayât, ma'îşet, mu'âşeret gibi iktisâdî, ictimâ'î, tabî'î kaynaşmalardır. Her lisânın kendine mahsûs mü'esses ve mer'î ka'ideleri vardır. Bu kendi rûhundan, yaşayışından doğmuştur. Tarihî âmillerin yanlış ve şu'ûrsuz sürüklemeleriyle Arab ve Acem harsını kabûl eden Türklük, bugüne kadar onlarla anlaşmamış, ısınmamış birbirine yabancı yaşamışlardır.

Tasarruf, mülkiyet, istiklâl... Ferdlerin esâs haklarından. Asrın şi'ârı milliyet, millî hâkimiyettir. Halkın irâdesini hâkim kılmak nasıl millî irâdemizin sarsılmaz bir umdesi ise, lisânımızın Cumhuriyet'ini ilân etmek de mevcûdiyet, istiklâl ve istikbâlimizin nâmına bir hak ve vazîfedir. Halkın sesi, Hakk'ın sesidir.

Netîceye kısa yoldan gitmek, tabî'atı zorlamamak, rûhî bir hâssadır. Dimâğımızın klişelere, istisnâlara, i'râblara tahammülü yoktur. "Bulunur" kelimesinin uzvî cihâzlarının, rûhî ilcâlarının hareketi ve âhengine uydurarak yazan bir çocuğa "müsta'mel" lügatını dolambaç, çapraşık binâların karanlık ve esrârlı çıkmazlarında dolaştırarak öğretmeye çalışmak vakit ziyâ'ından başka bir şey değildir. İstiklâl Türk çocuğundan pek çok şeyler bekliyor.

Garb kanûnlarına câhilâne uysallıklardır ki; gelip, gümüş, edip, boynur, kurşun, dokuz, sakın, okuyanlar, geldi gibi felce uğrayan güzel imlâmız bu öldürücü esârete, boğucu hayâta katlanamayarak hürriyet ve istiklâlini kazanmış kelip hatta gelip, gümüş,

## [Sahife 704]

edip, boynur, kurşun, dokuz, sakın, okuyanlar, geldi gibi tabîî ve mantıkî bir şekilde yazılmaya başlanmıştır.

Hayâtın değişen ihtiyâclarına tekabül edecek yeni aletler ahz ve îcâdından nasıl mustağni kalamazsak –nasıl kağnı otomobillerin, çakmaklı tüfenk mitralyözün, sapan traktörün yerini tutamazsa– yeni duyguları yeni düşünceleri ifâde edecek kelime iktibâsından da vazgeçemeyiz. Mâdem ki, lisân tasarruflardan teşekkül eder, her millet bu yolda yürümüştür. Biz de ihtiyâcımız olan lügatları bi'l-hâssa ilmî, fennî ıslâhâtı temâs ettiğimiz milletlerden almak mecbûriyetindeyiz. Fakat alınan kelimeler Türk kanûnuna hürmet ve itâ'at etmek şartıyla bugün lisânımızda temsîl edilmiş, bizim olmuş binlerce “kelime”ler vardır. Mâdemki bu bir “vak'a”dır. Diğer ecnebî misâfirler hakkında da bu kanûnu niçin tatbik etmeyelim?

En çok, en derin düşünülecek nokta Türkçe'yi bir esâretten kurtarıırken diğer bir esâretin pençesi altında bırakmamaktır. Müterakkî milletlerle temâs ediyoruz. Onlardan kitâb tercüme ediyoruz. Eşyâ alıyoruz. Her eşyâ kendi memleketinin ismiyle yurdumuza giriyor, bizim içimizde yaşıyor. Yurdumuzun her köşesinde tuhaf tuhaf şekillere kıyâfetlere bürünüyor. Bu sûretle lisân karışıklıktan, anarşiden [....]. Bi'l-hâssa ilmî ıstılâhlar indî ve keyfî tercümeyle tâbi tutuluyor, kimi aynen kullanıyor, kimi Arabça'ya ve Farsça'ya tercüme ediyor. Bu sûretle iki köyün yabancıları oluyor.

Doğrusu nezâhet ve asâletini koruyacak bir milletin edîbleri, âlimleri, münekkidleridir. Bizde tenkid san'atı doğmamıştır, doğmuşsa da yaşamamıştır. Tenkîd lisânın zâbitası ve adliyesidir. En mühim mes'ele lisânı ferdî tecâvüzlerden, keyfî tahakkümlerden, cinâyetlerden kurtarmaktır. Bir kelimeyi kullanırken, bir yazıyı yazarken karşımızda bir zâbitanın mevcûdiyetini his edersek kalemi elimize alırken biraz düşünür, lisânın müşterek, ictimâ'î bir mü'essese olduğunu, ona hürmet etmek lâzım geldiğini takdîr ederiz.

İ'tiyâd, hakîkatleri mağlûb eden bir zehir, teceddüd ve inkılâb-ı i'tiyâd hastalıklarını tedâvî eden bir iksirdir. Lisânımızın bünyesine giren, onu bir güve gibi için için yiyen muzır mikropları ilmî ve şu'ûrî bir inkılâb hamlesiyle temizlemek ve ayıklamak lâzımdır. Kurtuluş yollarında bize çelme atmaya çalışan mâzînin sinsi ve sırnaşık bunağına yüz vermediğimiz gündür ki, dilimizi tutan bunu kendi kendine çözülecek, hekimin dilini hasta, hocanın anlatışını talebe, gazetenin sesini köylü duyacak ve anlayacaktır.

Şubat, Kırşehir

**Cevâd Hakkı**

[Sahife 705]

**ŞARKI**

Ey şî'r-i ilâhî dağıtan penbe beyâz kız  
Bir tatlı yeşil renk ile verdîn dile bin hız  
Ey yerde doğan rûhu saran neş'eli yıldız  
Efsânelerin sırrı yaşar handelerinde

Sarmış o nefis göğsünü bir tatlı yeşil tül  
Altında açan penbelerin her biri bir gül  
Müşâk-ı tebessüm sürünen rûhlara bir gül  
Efsânelerin sırrı yaşar handelerinde

14. 3. [13]41

**Tahsin Nâhid**

**ASRÎ'NİN DİLİ:**

**BAKAR KÖRLERE**

“Aşk ağlatır derd söyletir” diye bir söz vardır ya  
Bizim ki de aynı hesâb durma söylen dâ'imâ  
İsteriz ki elde kalem dilde kuvvet var ola  
Eğer eşref sâ'at ise dediğimiz oluyor  
Yok değilse başımıza kıyâmetler kopuyor

Şu milletin derdi bugün yine beni söyleten  
“Gördüklerim” yüreğimi inim inim inleten  
Görmemek yek hakîkaten bu derdleri görmeden  
Çünkü her gün bin fenâlık göz önünde belirir  
Aç mikroplar için için memleketi kemirir

İşte bunca derdimizden birisi de “ihtikâr”  
Pazar günü ortalıkta döner nice dolaplar

Her köşede göze çarpar ne fitneler fesâdlar  
Örülür âh yine çorap fukarânın başına  
Kimse bakmaz zavallının acıklı gözyaşına

Her şey ateş bahâsına yaman oldu işimiz  
Alimallâh kıl kesiyor et yerine dişimiz  
Bilmem yok mu düzelterek bunları bir kişimiz  
Yahu gayri düşünelim şu zavallı ümmeti  
Revâ değil unutursak bu kadar da milleti

Bilmem ki hep felâketler bu halka mı müstehak  
Bir taraftan Cenâb-ı Hak bir yandan kul yakarak  
Böylelikle gide gide sonu neye varacak  
Akan yaşlar inilteler dînsin artık yetişir  
Çalışırsak yurdumuzun her yarası bitişir  
**Asrî Baba**

[Sahife 706]

**İCTİMÂ'Î RÛHIYYÂT KÖŞESİ:**

**NIK BÎNLİK, BEDBÎNLİK**

Memleketimizde veyahut bi'l-hâssa İstanbul'da çıkmakta olan Türk gazetelerinin bi'l-hâssa büyük Türk zaferi üzerinde imzalanan Lozan Mu'âhedesi'nden beri tevâlî eden neşriyyâtını muntazamân ve günü gününe ta'kîb edenler ne görürler ve ne duyarlar? Bir tarafta sulhtan sonra memleketin iktisâdî ve ictimâ'î sâhasında asrî teceddüdlerle te'sîsât ve ıslâhât yaparak yetişilmez ve erişilmez mu'azzam adımlarla terakkîye azm eden bir hükûmetin teşebbüslerini takdîr eden ve alkışlayan yazılar ve taraftarlar; öteki tarafta bu sür'atli devirici ve yapıcı inkılâb hakkında birçok mülâhazalar ve bazan pek ince mütâla'aların şe'âmetli tahmînleri ve korkunç netîceleriyle mâlî hesâblar ve bugün bu te'sîsler ve tutulan vecihlerin hatâlarını saya saya bitiremeyen muhâsımlar... Müsbet bir fikirle düşündükleri açıkça görünen birinciler bize dünkü ve tüyler ürpertici mechûl ve ye'is-âver vekayi'i bugünle mukayese ederek bize yarın için en umulmaz ve parlak sa'âdetler va'd ve istidlâl ediyor ve her vatandaşa sa'y ve azim tavsiyesinde bulunuyor. Bir kül ve hey'et-i

mecmû'a hâlinde tebellür etmiş olan netâyic ve hâdisâtı meskût geçerek bunların arasından gelişi güzel aldıkları bazı noksânları ve bazı hatâları göstermeye çalışan menfî rûhlu muhâsımlar bunlardan yarın için karanlık ve korkunç âkıbetler tasvîr ve tersîm, her teşebbüs ve inkılâb hakkında şübheler ve tereddütler telkin ediyorlar. Hülâsaten manzara müsbet fikirlilerle menfî rûhların daha doğrusu nîk-bîn ve bed-bînlerin mübârezesinden ibârettir. Bence her iki tarafın mütâla'a ve mülâhazaları bu iki kelime yani nîk-bînlik ve bed-bînlik ile telhîs olunabilir. Hangi tarafın haklı veya haksız olduğu hakkında hiçbir mütâla'a yürütmeksizin ve hattâ buna lüzûm görmeyerek yalnız bu iki hâlet-i rûhiyyeyi ilmî ve sıhî mi'yârlarıyla tahlîl ve tesbît ile iktifâ etmek daha muvâfıktır.

İctimâ'î her hangi bir hâdiseyi hakîki ve zâtîde hâ'iz bulunduğu mu'ayyen kıymetiyle takdîr etmek, hemen hemen muhâldir. Çünkü manevî ve ictimâ'î mikyâslar maddî ölçüler kadar kat'î değildir. Aynı vâkı'a, tahavvül eden mîzâclara göre nîk-bîn, bed-bîn veyahut büsbütün lâ-kayd mülâhazalarla mütâla'a olunabilir. Bazı tabî'atlar var ki, dâimâ nevmîd yaşarlar. Onların yanlarında diğerk bir takımları ise ye'is nedir asla bilmez. Hattâ ye'is dînlemek bile istemezler. En büyük insan, şübhe etmemeli ki, tâlihin darbelerinden müte'essir olmayacak kadar mükemmel bir cevher-i manevî ile mücehhez tam bir nîk-bîn enmuzecidir.

Bugün yegâne mümkün olabilen nîk-bînlik, bize çarpan mâni'a ve felâketleri i'zâm etmemek, ne kadar

### [Sahife 707]

ehemmiyetsiz olsalar bile bu felâketlerin istifâdeli cihetlerini idrâk etmek ve bu fırsatlarla daha mükemmel bir ferdâ yaratmaya çalışmak şeklinden ibârettir.

Zeki bir nîk-bîn, mîzâcıyla olduğu kadar irâdesiyle de nîk-bîndir. Böylesi hâdisât ve şu'ûn tarafından sürüklendiğini beklemez, bi'l-akis onlara karşı mübâreze eder. Tâlih ve kaderin kendisini şiddetli müte'essir etmesine meydân vermez.

İşte dâimâ şetâretlerle ve manevî hazlarla muhât bulunan bu enmûzecler etrâfına ve muhîtime şafi bir te'sîr icrâ eder. Zirâ nîk-bînlikte esâsında bed-bînlik gibi sârîdir.

Nîk-bîn bir kimse teşebbüslerinin muvaffakiyetine dâimâ inanır. Atılğan, coşkun ve tehlikelerden yılmaz olduğundan mesâ'isinin ekseriyâ muvaffakiyetle tetevvücünü görür. Tâli' ve kader eskilerin zan ettiği gibi kör bir ilah değildir. Bi'l-akis bu ilah bed-bînlerden esirgediği lütuf ve muvaffakiyetleri nîk-bînlere seve seve ibzâl ve hattâ isrâf der.

Bununla berâber nîk-bînlik dâimâ tehlikesiz değildir. Bundan dolayıdır ki, hakîki ve sağlam bir kıymet arz edebilmek için nîk-bînlik kâfi derecede emîn bir muhâkeme ile müteşârik bulunmalıdır. Çünkü bu teşâruk bulunmazsa nîk-bînlik basîretsizliği ve müte‘âkiben de şunun husûsî arzularına göre kendi kendîne ta‘akkub ve tahassül edeceği fikir ve zannını vücûda getirir.

Fakat bed-bînlik sînesinde ötekenden daha büyük tehlikeler saklar. Bed-bîn bir kimsenin tâlî‘i umûmiyetle sefilânedir. O şunu ancak me’yûs cihetlerden görür ve âfî ona ekseriyâ felâketli şekli altında görünür. Bed-bîni ezen felâketler, en ufak bir sürûr ve neş’e şu‘lesinin sızmasına imkân bırakmayacak kadar onun etrâfında kuvvetli ve sık bir hâ‘il teşkîl eder. Bu gibiler şübhesiz basîretten mahrûm değildirler. Fakat mümkinâtın sayısız çeşitleri üzerinde dağılan ve eriyen bu basîret, onlara hiçbir fâ‘ide te‘mîn etmez. Müsbet hiçbir şeye teşebbüs etmeye cesâretleri bulunmadığı için kararsızlık içinde yaşarlar. Bi'n-nihâye böylelerin mevcûdiyetleri kendileri ve diğerleri için bir yükür.

İnsânlar ve milletler, tarihin başlangıcından beri nîk-bînlik ve bed-bînliği tecrübe etmişler ve bu iki meyelândan her hangi birinin galebesine göre âkıbet ve netîcelere uğramışlardır. Onun için bir milletde bed-bînlik dâimâ pek tehlikeli olmuşlardır.

Müsellah cidâllerde olduğu kadar ictimâ‘î ve sını‘î mübârezelerde dahi nîk-bînlik ve bed-bînlik ekseriyâ yekdiğerine muhâsım iki kuvvet olarak karşılaşır. Bundan dolayı milletin manevî kudreti şu‘ûn hakkındaki umûmî telakkîsine, yani kendi nîk-bînliğine bağlıdır. Zirâ muvaffakiyetin en mühim âmilî olan yüksek ferâgat-ı nefis ile tahammül, fa‘âliyet ve itimâdı yaratan nîk-bînliktir. Nîk-bîn bir

### **[Sahife 708]**

kimsenin ümîdi en aşmaz ve korkunç mâni‘aları deviren birçok kuvvetleri ibdâ‘ eden hârikalı bir kudrettir.

Nîk-bîn olanlar muvaffakiyetle eriştikleri mefkûrelerinin neş’eleri arasında ser-mest iken bed-bînin arkasında hezîmetin istihzâ-kâr ve acı sadâsı yükselir.

**İsmâil Hakkı**

**PERRAN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedim**

Perran kayıtsız bir ifâde ile

– Canım olmuş bitmiş bir mes’ele değil ki, gerçi üç gün evvel istediler ama annem ağır bastı da sustular.

Süheylâ tahakküm edici bir vaz’iyetle dedi ki;

– Bana bak Perran, büyük bir ağırlık almaya bak fakat hiçbir zamân kulübü unutma ha! Her hâlde alacağın ağırlıktan yüzde yirmi oraya teberru’ et, anladın mı?

Beşiktaş vapur iskelesinde vapurda ve Kuzguncuk'a çıkıncaya kadar “Perran”ın düğün mes’elesini Süheylâ'nın dilinden düşmedi. O konuştuğu arada bir “Perran”ın gözlerinin derinliklerine bakarak oradan Muzaffere â'id bir şeyler anlamaya çalışırken “Perran” kalbinde sakladığı bir emânetin çalınacağı endişesiyle gözlerini indiriyordu. Süheylâ ve Eleni eve giderlerken Perran akşama geleceğini söyleyerek ayrıldı.

Süheylâ, Perran, Eleni bunlar bir semtin yetiştirdiği genç kızlardır. Eleni on senedir Süheylâ'nın â'ilesi arasında o â'ileden biri olarak yaşıyordu. Hattâ Süheylâ'nın mensûb olduğu dönme â'ileyi eskiden beri bilenler Eleni'nin bunlardan olduğunu iddi'â ediyorlardı. Eleni zekâsıyla Fransızca'ya, İngilizce'ye vukufuyla Süheylâ'nın evinde ve bütün arkadaşları arasında profesör diye yâd edilirdi. Haftada iki üç gece Süheylâ'nın evi birçok genç kızların dershânesi idi. Teceddüde, serbestîye, dansa, asrîliğe dâ'ir Eleni tarafından orada verilen konferansların sırası, âhengi, intizâmı bozulmazdı! Onlar asrîliğin hakîki ma'nâsını endâm aynasında gördükleri kendi vaz'iyetlerine göre te'vîl ediyorlardı. Türklük Eleni'nin ta'rîfi vechile “onların nazarında kalıbsız bir fes altında tuvaletsiz ve kirli saçlarla karışık, yanaklara kadar sıçrayan uzun sakalların çerçevelediği vahşi bir sîmâyı, Türk'ün fazîleti an'anâtı, küçük pencerelerin kalın demirleri ve sık kafesleri arkasında mahbûs birer kadın hayâli gibi idi ve bu korkunç sîmâdan kurtulmak, o mahbûstan kaçıp serbest yaşamak ihtiyâcının te'mîni vazîfesini güyû asr-ı medeniyet onlardan ve onlar ictihâfında bütün genç kızlardan bekliyor

### [Sahife 709]

gibi telakkî ediyorlardı.

İşte bu geceki ziyâfet bütün o telkîn ve telakkîlerin ilk ve şâh bir eseridir. Akşama kadar Eleni bütün malûmât ve ma'rifet-i medeniyyesini salonun tertîbâtına sarf etmiş idi.

İngiliz zâbiti şerefine çiçekler aldırılmış, kibâr bir masa hazırlamıştı! Salonun tertibâtı ikmâl edildikten sonra sıra Süheylâ'nın tuvaletine gelmişti. Eleni büyük ayna karşısında Süheylâ'nın saçlarını en son İngiliz kıyâfeti modalarına göre kesdikten ve ona bir İngiliz kıyâfeti verdikten sonra artık yapılacak bir iş kalmamıştı.

Süheylâ hizmetçi kızı yukarı çağırdı ve ona misâfirler geldiği zamân yapılacak hareketi anlattı. Yarım sâ'at sonra salonun kapısı fiske ile vurulurken Süheyla “Giriniz” emrini verdi. Muzaffer ve İngiliz zâbiti salona girdikleri ve bu iki genç kızın kıyâfet ve vaz'iyetlerini gördükleri zamân bi'l-hâssa İngiliz zâbiti hayretini saklayamadı. Muzaffer Bey'e dedi ki;

– Hakîkaten nefis bir vaz'iyet, kendimi İngiltere'nin çok kibâr bir salonunda zan ediyorum.

Sonra bir lisân-ı te'essüfle devâm etti:

– Fakat ma'a'l-esef efendi, memleketinizde mürebbî yok! Yoksa Türk hanımları cidden terakkî ve temeddüne müsta'iddirler.

Muzaffer genç İngiliz zâbitini işâret ederek takdim etti.

– Galib ve şerefli büyük Britanya ordusu zâbitlerinden Mister “Nilson”. Sonra Süheylâ'yı, Eleni'yi ve Nerimân'ı birer birer takdim ederek muhtasaran İngiliz Muhibleri Cem'iyeti'ne ne büyük ve samîmî bir râbîta ile bağlı olduklarını îzâh etti.

Süheylâ kendîne mahsûs İngiliz şivesiyle:

– Şimdiye kadar yoktu Mister! Fakat bundan sonra onları aramızdan eksik etmeyeceğiz.

İngiliz zâbiti manidâr bir ifâde ile:

– Hep Türkler öyle mi istiyor Misis? Yoksa bu arzu yalnız sizin gibi memleketi ve medeniyeti seven birkaç mütefekkir ve mütefekkilere mi münhasır?

– Tarih karşısında cevâb vermek hakkını nefsinde ve vicdânında his eden bütün İstanbul'un Türk mütefekkirleri.

– Fakat Anadolu'dakilere ne dersiniz?

– Afv edersiniz Mister! Büyük Britanya'nın mu'azzam ordusunu temsil eden siz dahi hakîki bir lisânla Anadolu heyûlâsından mı bahs ediyorsunuz?



– Şübhesiz o bir ülke dahi olsa, muzaffer devletlere karşı küstâh bir harekettir, zararı, felâketi her hâlde Türklere yani size â'id değil mi?

– Değil Mister, demin de söylemiştim ki, tarih karşısında bizler hiçbir mes'ûliyet kabûl etmeyeceğiz. Bu mes'ûliyet ancak bir avuç gençlere...

**[Sahife 710]**

Süheyla ciddî, biraz da gurûrla karışık sözleri bitmeden, gözler hep birden salon kapısına döndü. “Perran” itinâlı bir Türk tuvaletiyle içeri girdiği zamân Süheylâ elindeki hasırlı şişeden şampanya kadehlerini doldurduktan sonra Eleni'ye hitâb etti:

– Kızdığım bir şey var da o da “Perran”ın bu kıyâfeti!

Sonra Perran'a dönerek:

– Lâkin ricâ edersem bu müstesnâlığı ne zamâna kadar muhâfaza arzusundasın?

Perran'ı genç Muzaffer Bey müdâfa'a etti. Fakat müdâfa'asının ma'nîdâr kelimelerini Perran bile anladı. Muzaffer mütebessim bir güzle Süheylâ'ya bakarak dedi ki:

– Haksızsın Süheylâ Hanım! O daha yeni bir Türk zâbitinin olacak ve onun ahlâkını öğreninceye kadar vaz'iyetini muhâfazaya mecbûr değil mi? Sen bile meselâ bir Türk genciyle evlenmek...

Süheylâ tezyîfkâr bir tavır ile Muzaffer'in sözünü keserek:

– Ben mi, ben mi? O tabî'atda, o ahlâkda bir Türk'le, bir erkekle evlenmeye, ormanda yaşamayı tercih ederim, dedi ve kendi kadehini iki kere hafif masaya vurdu.

– İngiliz Muhibleri şerefine!

Yalnız Perran kadehini içerken Muzaffer'in gözlerinin içine dikkatle deminki ta'rîzkâr sözünden dolayı rûhunun ıztırâbını işâret etti.

Muzaffer Perran'ın gözlerine anlatmak istediği bu serzenişi anlamamazlıktan gelmek için kendi kadehini alarak:

– Yaşasın İngiliz Muhibleri dedi ve kadehini içtikten sonra Süheylâ'ya hitâb etti:

– Bu gece bu meclisi şenlendiren hep sensin Süheylâ Hanım, sana ben de Mülâzım Nilson'da teşekkür ederiz. Hele Mülâzım Nilson! Seni nihâyetsiz derecede takdîr ediyor.

Demin sen salondan çıktığın zamân dedi ki, Süheylâ Hanım bir İngiliz olaydı, dünyânın en yüksek kadını olacaktı. Matmazel Eleni ise tabî'î o bu vaz'iyetlerin profesörüdür.

Süheylâ Muzaffer Bey'in sözüne iştirâk ve İngiliz şivesiyle Nilson'a hitâb etti:

– Matmazel Eleni cidden bizim profesörümüzdür. Haydi, Matmazel Eleni şerefine! İngiliz zâbiti bu kızların üçüyle de teklifsiz olmak arzusuyla Perran'a bakarak Süheylâ'dan sordu.

– Perran Hanımdan hiç bahs etmiyorsunuz. Sonra Perran'ın dâimâ Muzaffer'e bakan gözleri karşısında ona, teklifsiz olmakta tereddüt eden bir vaz'iyetle:

– Evini de ta'rîf edîniz ricâ ederim.

(Bitmedi)

**[Sahife 711]**

**ESÂRET ZİLLETTİR**

**(Geçen Nüshadan Mâ-bâ'd)**

Hayvân gübresi. Artık geçirdiğimiz gecenin işkencesini defterimi okuyanların muhâkemelerine terk ediyorum. Bereket versin gündüzleri güvertede oturmaklığımıza müsâ'ade olundu. Yoksa yirmi dört sâ'at zarfında hepimiz ölürdük.

1 Ağustos: İkinci vakti vapur Punta İskelesi'ne yanaştı. İndik. On beş bahriyeli muhâfızımız vardı. On piyâde askeri de oradan iltihâk etti, dörder dörder sağımız solumuz süngülüler, biz onların ortasında yürümeye başladık.

Bizi gören halk peşimize takılıyordu. Daha iki yüz metre yürümemiştik ki, arkamız erkek, kadın , çocuk bir cemm-i gafîrle doldu. Kalabalık gittikçe çoğalıyor, izdihâmdan yürüyemiyorduk. İzmirli Rumların, Ermenilerin, sevgili vatandaşlarımızın (!) “Gebersin çeteler, kahr olsun Türkler” na'râları İzmir âfâkında yükseliyor, çınlıyordu. Taş, çürük domates, çürük yumurtalar yağmur gibi üzerimize yağıyor, doğru yürümediğimiz bahâneleriyle dipçiklerin biri inip biri kalkıyor, pencerelerden tepemize pislîğe varıncaya kadar dökülüyor, yüzlerimiz tükürükten görünmüyordu.

Hâ'in, nâmussuz, rezîl unsûr hiç düşünmüyorlardı ki, daha iki sene evvel bu memlekette Türkler, kendilerini kendilerinin bile nâ'il olmadıkları imtiyâzlar, refâhlar, sa'âdetler içerisinde yaşıyordu. Kendilerine vatandaş, kardaş diyorduk. Beyinsizler

düşünemiyorlardı ki, Türkler istinâd ettikleri Yunan ordusunu paçavra gibi yırtacak, Akdeniz'e dökcek!

Bütün kordonu bu sûretle dolaştırdılar. Mukaddesât-ı milliyye ve dîniyyemizin en şenî‘, en rezîl, en nâmûssuzcasına rencîdesi husûsunda akla ne gelirse yapmakta zerre kadar kusûr göstermediler! Her adımda yüzbinlerce hakarete ma‘rûz kaldıktan sonra “Kemer” tarîkiyle Tepecik'teki tel örgüsü içerisine attılar. Elbiselerimiz tükrük, çürük domates, evlerden atılan pisliklerle mülemma‘, fark edilmeyecek bir hâle gelmişti.

Bizden biraz sonra efrâd da geldi. Ayrıca bir vapurla getirilmiş onlarda aynı hakarete fazlasıyla dûçâr olmuşlar, zavallıların elbiseleri bile müntakim vatandaşlarımız tarafından parça parça edilmiş. Bî-çârelerde insan kıyâfeti kalmamış...

On iki gün Tepecik'de kuru toprak üzerinde inledik. Her gün yüzlerde vatandaş (!) bizi seyre geliyor, tel örgüsünün etrafı bir

(Bitmedi)

**Mustafa Âsım**

**BİR TASHÎH**

Mektebdeki konferans münâsebetiyle geçen nüshadaki makalem konferansı tertib eden mu‘allim beye karşı bir itirâz değildir. Belki o sırada dîn ve ahlâka dâ‘ir söylediğim sözlerden münfa‘il olan bir zâtın müdâhalesine karşı bir cevâbdır. Zâten ulemâyı itirâza da‘vet etmeliğim de bunu mü‘eyyeddir. Bir sût-i tefhîme mahal kalmamak üzere alenen tashîh buyurunuz.

**C.**

**HALK YOLU**

Orta Mektebimizde her hafta muvaffakiyetle verilen konferansların altıncısının bir sût-i tesâdüfle müdâfa‘a ve müdâhaleyi îcâb ettirecek bir şekle girmesi bizce ne kadar te‘essürü mûcib olduysa bâlâda tashîhi îcâb ettiren sût-i tefhîm de aynı derece te‘sîri tevlîd etmiştir. Esâsen konferansda C. Bey'in kendi fikirlerini beyân ederken söylenen sözleri yanlış bir vecheden tedkik eden diğerk bir zâtın itirâzı üzerine, münâkaşa o zât ile C. Bey'e inhisâr etmiş ve mu‘allim bey aradan çıkmıştı. Nitekim C. Bey de mezkûr makalenin mu‘allim beye karşı bir itirâz olmadığını söylüyorlar. Bizce gerek konferanstan sonra cereyân eden münâkaşada

gerek konferansı ta'kîben mecmû'amızın neşrine vâsita olduğu mecbûrî ve ıztırârî ilmî müdâfa'a da hiçbir zâtı tahkîr veya tezyîf kasdı yoktu ve o ilmî müdâfa'anın mu'allim beye de â'idiyet ve telakki olamaz. C. Bey de aynı noktayı işâret etmiştir. Diğer taraftan C. ve mu'allim beylerin her hangi bir mevzû' dâhilinde fikir ve kanâ'atlere hürmet esâslarına gösterdikleri alâka şâyân-ı takdîr derecededir. Mevzû'u tebdîl edenlere karşı alınan ve alınacak olan vaz'iyetlerde hakkın ve fikir kanâ'atlerin mevşû' dâhilinde müdâfa'ası nâmına ma'zûr görülmelidir

Şu satırlarla bir sû'-i tefhîmin izâlesine çalıştık ve zan ediyoruz ki, muvaffak da olduk.

### **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

Söke'de Merkez Başmu'allimi Cevdet, Çerkeş Mu'allimlerinden Mehmed Ferîd, Mustafa Kâmil, Bahâeddîn Fahreddîn, Daday Müdde'î-i Umûmîsi Niyâzi, Şa'bânözü Mu'allimlerinden Hüsnü, Şevki, Mustafa, Mehmed Zihni, Mustafa, Nûreddîn, Dumlupınar Mu'allimi Osman, Karacaviran İhtiyât Zâbitlerinden Süleymân Beylerle Karacaviran Kız Mektebi Mu'allimi Melîha Dîdar ve Safranbolu Mu'allimlerinden Fâtıma Ekrem Hanım Efendilere:

Halk Yolu hakkındaki kıymetli teveccühlerinize teşekkürler ederiz.

### **AÇIK MUHÂBERE:**

Ankara Erkek Mu'allim Mektebi son sınıf talebesinden Kengırı'lı Mustafa ve Mahmûd Efendilere:

Halk Yolu hakkındaki nezîh ve samîmî duygularınıza bi'l-hâssa teşekkürler ederiz.

### **BEKTAŞÎ'YE BAHŞİŞİM**

Herkes san'atının ni'metini görmelidir

İki nüsha evvelki Halk Yolu'nda gülistânda bitmiş yaban gülü gibi Bektaşînin nazmını gördüm. Nazmında Kalender'e seng-i ta'rîz fırlatıyor, aramızda bir mâcerâmız geçmiş ve ben o sahifeyi kapatmış idim. Ne çâre ki, zavallı Bektaşî kendisine Kalender'den başka muhâtab bulamıyor...

Öyle ya Bektaşiler sanadîd millet ile hem-hâl olacak değiller ya...

Yaz Bektaşî yaz istediğini yaz...

Fakat yazılarını kâğıd üzerinde görmeyip de dehân-ı letâfet-[...] işitmiş olsa idim daha memnûn kalırdım.

Ne çâre ki, kâğıd üzerinde görüyorum. Böyle [...] var imiş de niçin dört buçuk kuruş ma'âş arkasında dolaşıyorsunuz?

Nazmını okurken şu vak'a hâtırına geldi:

Kendimi yirmi sene evvel bulunduğum .... kahvehânesinde zannettim.

Yozgat cihetlerinde vaktiyle çok kalem şu'arâsının yetiştiğini bazan aralarında saz şâ'irleri de türediğini işitmiştim. Bunların şi'irlerini görmeye heveslendim. Tam o sırada o taraflardan iki tane saz şâ'irinin geldiğini .... kahvehânesinde müşâ'arede bulunacaklarını haber aldım. O gece .... kahvehânesine gittim. Tarz ve elbiseleriyle Bektaşî dedelerini andıran fakat kulaklarında küpe, boyunlarında Hacı Bektaş taşı görünmeyen bu şâ'ir taslakları mücehhez oldukları on iki telli sazlarıyla karşımıza oturdular. Bir[er] ikişer kahve içtikten bir iki tane de dem yüklendikten sonra fasıla başladılar.

Peşrev, gazel, dîvân, semâ'î, koşma ilah... gibi geçmiş şâ'irlere â'id şi'irler okudular. Ara sıra kelime yanlışlıklarını da işittim. Kendi kendime bunlar şâ'ir değil âhirinin metâ'ını [...] me'mûr dellâl imişler dedim. Tam kalkacağım sırada metâ'ları olan nazımlarla birbirlerini [...] daha doğrusu o kadar halk huzûrunda tahkîre başladılar. Kahveci de bir taraftan bahşiş topluyordu. O kadar fenâ, o kadar kaba sözler söylediler ki, bunları işitince bu taraf şâ'irlerinin hepsi de böyle ise cümlesinin ervâhına yuf olsun diyerek oradan savuşmuş idim.

Yirmi seneden beri ne öyle şâ'irlere ve ne de o gibi nazımlara tesâdüf etmediğimden bunların asrî zihniyette yeri olmadığına kanâ'at getirerek ortalıktan çekilmişlerdir diyordum. Hâlbuki yanılmışım.

Hazret-i Bektaşî!

Eğer o nazmınızı [...] [...] gibi mütekaribü'l-hülûl olan Ramazân-ı şerîfe kadar saklayıp da o mâh-ı gufrânın [...] rûhânîsinde on iki telli sazla bir kahvehâne söylemiş Kalender de sâmi'în miyânında bulunmuş olsa idi Kalender'in bahşişi de, mademki, böyle san'atın var imiş de şimdiye kadar sazını çalıp bahşişini toplayarak âzâde-i ser olarak keyfine bakmayan Bektaşînin ervâhına yuf olsun olurdu.

## **Kalender**

### **İLÂN**

Kengiri vilâyeti dâhilinde münhal bulunan 1000 ve 12000 kuruş ma'âşlı münha mu'allimliklere dârülmü'allimîn me'zûnu olmak şartıyla talib olanların serî'an Ma'ârif İdâresi'ne mürâcâ'atları ilân olunur.

### **MEMLEKETİN MÜHİM BİR SAN'ATKÂRI**

Her çeşit makinenin ta'mîrinde büyük bir maharet gösteren İmâret'de Tenekeci İsmâil Çavuş nâmıyla ma'rûf değerli san'atkârı Halk Yolu takdîr eder ve bütün okuyucularına tavsiye eyler.

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslümân! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YER**

Odunpazarı'nda Hâfız Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

1 Nisan 1341

Sene: 3

Sayı: 47

Kengiri Türk Ocağı'nın nâşir-i efkârı olarak on beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

### MÜNDERİCÂT

Hasbihâl / Tahsin Nâhid

İctimâ'î Yazılar / İsmâil Hakkı

Bed'îyyât / C.

Asrî'nin Dili / Asrî Baba

Ocak Hareketleri

Terbiyevî Tedkikler / S. Ş.

Halk Yolu'nun Hikâyeleri / M. Nedim: M. Âsım

Halk Yolu'nun İğnesi

On Beş Günlük İzler

Açık Muhâbere, Şükrân Borçları

Kengiri Matba'ası

1341

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakk'ın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

1 Nisan 1341

Sene: 3

Sayı: 47



Kengiri Türk Ocağı'nın nâşir-i efkârı olarak, on beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

## HASBİHÂL:

### BAHÂR İÇİNDE

Bahâra karşı rûhumuzda duyduğumuz incizâb, hayâtın derin ve mûnis iştiyâklarlarından kuvvet alıyor. Bahârla yeni hayât arasındaki bu incizâb bağı çözüldüğü gün hayât için ne felâketli bir gündür. Rûhumuzun derin ve sıcak köşelerinde yaşayan bu bahâr aşkıdır ki, bizi her gün biraz daha cevval, her gün biraz daha yeni bir teşne, bâkir, saf bir neşve ile sarıyor ve ısıtıyor. Gençlikte damarlarımızdaki kanın gür ve hârâretli cevelân ettiği anlarda duyulan bu sarış ve ısıtış câzibesinin ihtiyârlık, sükûnet ve bitkinliğinde tesallübe uğrayan hayât şereyânlarında o hârâretli kanın solgun ve soğuk cereyân ettiği durgun günlerde daha çok ma'nâsına erer ve hüznü tehassürünün ateşi hicrânın devâsız ızdırâblarıyla bizi kahir bir sarsıntı âleminde yaşatır.

Bahâr en tabî'î te'sîrleriyle en basit gösterişlerle cevval ve emellerle dolu neş'e ve yaşayış kaynağıdır. Umûrumuzun ebedî bir bahâr olarak kalmasını isteyişimiz bir "sırrı" değil bahârın ezeli sürûruna dayanıyor. Ve hayâtındaki fa'âliyetimiz biraz daha mes'ûd olmak için değil midir? Hayâta mücâdele zâviyesinden bakıldığı zamân umûrumuz açık-kapalı, demli-gamlı, mes'ûd, muzdarib tecellileri karşısında kış ile bahâr arasındaki mütemâdî zafer ve mağlûbiyetin üşütücü

### [Sahife 714]

ve ısıtıcı netîcelerini görürüz. Fakat tabî'atın kışında bârid ve amansız olmasına rağmen şi'ir ve ferahlık da yoktur denemez. Hayâtınki ise hissi, hassasiyeti, zevki, zekâveti, feyz ve fazîleti körleten bir menfiliğe mâliktir. Hayâtın kışı civân-merd bir ferdi nâ-merd yapar ve cem'iyet varlığına sârî olursa akıl, şu'ûr, muhâkeme ve irâde âleminde telâfisi çok bahalıya mal olan ızdırâblar doğurur. Fakat bahâr kavs ü kuzahlardan ve tertemiz, berrâk kadın rûhlarından renk ve âhenk alan çiçekleriyle ve nazlı bir gelin gibi süslü ve mu'attar ağaçlarıyla açan ve açılan bahâr... Devâmlı ve hayırlı ifâdeleriyle hayât, yenilik, gençlik, tazelik, neş'e, şevk, sa'âdet ve zafer terennüm eder. Tabî'atın bahârında ona kudrettir ki, hayâtın kışıyla olan mücâdelesinde bile zaferin çiçek kokularını estirir. Gönülleri paklar...

Kalbleri masûmlaştırır. Rûhlara, penbe yanaklı körpe fakat gürbüz bir çocuğun sıhhat ve ümîdîni verir. Bahâr içinde insan, müdrîk ve kâmil, fa‘âl ve zinde-dâr bir Hüsn ü Aşk Leylâ'sına gönül vermiş gibidir. Nedir özündeki, nedir o sârî ve cârî şevk! Ve biz gafil bedbaht insanlar, sâfîyet, masûmiyet, şu‘ûriyet ve insaniyet yaratıcısı olan bahârın manevî feyzinden o kadar uzak ve mehcûruz ki!

Mübârek Türk yurdunun dünkü hayâtı kış idiyse bugünkü hayâtı bahâr-ı feyz ü cevvaliyetini taşıyor. Bu bahâr içinde birer tomurcuk ümîd ve inşirâhını yaşayan genç ve körpe Türk yavruları âzîz Türkiye için açacak birer çiçektir ki, onların âtîde yetiştirecekleri kokulu ve nefis fikir ve fa‘âliyet meyveleri, çilekeş Türk köylüsünün dertlerine devâ olacak şu‘ûr ve bilgi maddelerini muhtevî bulunacaktır.

Bahârın bahş ettiği sıhhatle bu ümîdi kıymetli bir cevher gibi mefkûremde yaşıyorum ve ben dâimâ ve dâimâ istiyorum ki, necîb milletim rûhlu ve râyiha-dâr bir bahâr içinde hayâtın mest eden iksirinden sunsun.

Şükr ederim ki, genç ve inkılâbcı nesil bahârı bir şevk ile medeniyet ve huzûru yaratacak ve ebediyen yaşatacak bir ümîdîni fa‘âliyetini göstermeye başlamıştır. Bu ümîd tahakkuk edecek ve Türk kurtulacaktır.

Çünkü artık öğrendik ve biliyoruz ki, neş‘e, huzûr, refâh ve zafer demek olan bahâr içinde geçmeyen hayât memât demektir.

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 715]**

**İCTİMÂ‘Î YAZILAR:**

**BİR MİLLETİN CUMÛ‘Î RÛHU, TÜRKÜN MANEVÎ KUDRETİ NASIL ANLAŞILABİLİR?**

Harb hâdisatı milletlerin, bilhassa şark ile garbın en az tanıştıklarını ve yekdiğeri hakkında pek yanlış telakkî ve hükümleri taşıdıklarını meydâna koymuştur. Bu hatadan garbın en ma‘rûf ve salâhiyet-dâr diplomatları ve hattâ mütefekkirleri de kurtulamıyorlar. Bununla beraber garb siyâsîlerinin şarka, hâssaten Türklere â‘id tehdîd, tazyik ve tedhîş gibi düstûr ve ka‘ideleri yok değildir. Ancak bunlar hadd-i zâtında pek ibtidâ‘î vâsitalardır. Türkler hakkında bilinen şeylerden çok yerde yanlış veya hakîkatinden uzak bulunması çok diplomati

şşırtıyor. Biz burada bu câhillik sebeblerini mümkün merteye aramaya çalışacağız. Öyle zan edilebilir ki, bu yabancılık Türk rûhunu ve manevî kabiliyetini anlamak üzere mürâca'at edilen usûllerin bu maksad için kifâyetsiz ve hatta âmiyâne olmasından mütevelliddir. Çünkü Türk'ün millî rûhunu, esâslı seciyelerini anlamak, hayâtı kudretini ölçmek için müdekkikler tarafından şimdiye kadar iki menba'a başvurulurdu. Tetebbu'un mevzû'unu teşkîl eden Türk milletiyle mü'esses siyâsî münâsebet ve şahsî temâslar menba'lardan biri Türklere mahsûs yazılardan ve raporlarda diğeri idi. Bir milletin zihniyeti, hissî, mantıkî, infi'âlâtî unsurları hep bu iki âyine içinde, bu iki mihver etrâfında tahlil ve tefahhus edilmek istenirdi. Hâlbuki ale'l-âde ve tabî'î günlerin mahsûlü olan şahsî mu'ârefe ve ziyâretler millî rûhun ancak sun'î cihetlerini gösterir. Kitâblar ve yazılar ise müstesnâ veya mevhûm şahsiyetlerden bahs eder. Buna bir de Türklere karşı dâimâ gösterilmiş olan istihfaf ve bî-gâneliğin nisbeti de inzimâm edince ma'rûf ve salâhiyetdâr zâtların –hattâ kendi ricâllerimizden bazılarımızdan– Türk cihânı hakkındaki bilgilerinin niçin mevhûm ve indî olduğunu pek kolay anlayabiliriz. Şimdi bu usûlün neden hiçe indiğini ictimâ'î rûhiyât mi'yârlarıyla tetebbû' edelim.

Fi'l-hakika bir milletin cumû'î rûhu ve hayâtı kudreti hakkında bir fikir edinebilmek için hep ale'l-âde zamânlarda, tabî'î günlerde müşâhedeye almak veya kendi bünyesini terkîb eden ferd ve unsûrların fırka, cemâ'at, teşkîlât, sadece kanâ'at ve mantıklarını gözetmek kifâyet etmez. Böyle bir teşebbüs, mütetebbi'i, hakîkatten büsbütün uzaklaştırır. Zirâ her hangi

### [Sahife 716]

tarihî bir milletin yevmî hayâtının yanibaşında o milleti cem'iyet hâlinde tutan ve îcâbında müşterek hisler, müşterek endişe ve düşüncelerle harekete getiren diğeri bir yaşayış birincisinden daha derin, daha müstakar ve sâbit, için için pâyidâr kalan ma'şerî hayâtı vardır. Bunlardan dolayı bu iki hayâtı birbirinden tecrîd ederek tedkikatta bulunmak lâzım gelir. Çünkü bu iki türlü yaşayışın yekdiğerinden farklı mevcûdiyet ve devreleri var. Her biri muhtelif hattâ ekseriyâ müte'âriz ve mütebâyin hareket sâ'iklerine tâbi'dir.

Bir milletin günlük yaşayışı yevmî şu'ûnu daha ziyâde ferdiyyete mütemâyil istiklâliyete harîsdir. Düşünce ve duygular hodkâmdır. Bu hayâtın sâ'ikleri menfa'at zamân ve mekân îcâbât ve zarûriyetleri olduğu için mantık ve duygular bu sâ'iklerin tenevvü' ve tahavvülü nisbetinde mütelevvin ve seyyâl olur. Hâsılı bir ma'şerin gündelik tabî'î hayâtında şu'ûr hüküm sürer. Hâlbuki ma'şerî hayâtın en göze çarpan farkı, bunu diğeriinden ayırt eden vasfı, şu'ûrsuzluktur. Dışarıdan gelen sâ'iklere körü körüne inkiyâddir. Bunun içindir ki,

yevmî hâdiselere hâkim kalan maddî zarûretler ma‘şerleri en az tahrik ve tehyîc eder veya hâdd ve buhranlı devirlerde olduğu gibi hiç de etmez. Ferdlerde pek kuvvetli bir sâ‘ik olan menfa‘at, bir ma‘şer içinde eriyen aynı şahıslarda bütün nüfûzunu zâyi‘ eder. Bu sûretle tek başına hodgâm olan bir insan bir ma‘şere intisâb edince âni bir sûretde diğerk-gâm ve fedâkâr olur. Ale'l-âde yaşayışlarında pek korkak tanıdığımız bazı kimselerin harblerde veya memleket buhrânlarında gösterdikleri efsânevî cesâreti ancak bu sûretle izah etmek mümkündür. Çünkü cumû‘a giren bir ferd artık kendisinin değil ancak a‘zâsından bulunduğu ma‘şere, vücûduyla teşkîl eylediği orduya emr ve nehy eden millî rûhun malıdır. O millî rûhun kör ve şu‘ûrsuz âletidir.

Bundan istidlâl ederek diyebiliriz ki, Türkün manevî kudretini, millî varlığını tanıyabilmek nasîbini ancak ma‘şerî yaşayışını tesbît edenlere müyesser olur. Bu da zan olduğu kadar kolay olmadığı içindir ki, birçok garb mütefekkir ve siyâsîlerin, bazan da kendi zimâm-dârlarımızın aldandıklarını, âtîyi dâimâ yanlış hesâb ettiklerini gördük. Fakat Türk ma‘şeri, millî rûhunun ve bükülmez kuvvetinin yaratıcı şehâmetleriyle vücûdundaki şereyânlarını açarak, kendisini tanımak istemeyenleri püskürttüğü kanlarla boğarak bütün düşünen ve işleyen kafaların boşluğunu meydâna koydu.

Türk'ü kendi tarihinin mu‘azzam ve efsânevî vak‘aları içinde tedkik ederek görmeye ve tanımaya çalışmalıdır. Türklük ebediyete mazhar millî varlığını ecdâdının mezarlarında uzun asırların sînesinde yaşayan destânlarında aramalıdır. Pek az söyleyen fakat çok iş gören Türk'ü

### [Sahife 717]

kendi tarihinde yarattığı ve yaşattığı hârikalarıyla ölçmelidir.

Bir millete yapılacak mu‘âmelede, buna lâıyk görülecek bir kararda yanılmamak için fikrin şu‘ûrlu ve müteharrik tezâhürlerini gösteren yazılara, menfî muğfil sözlere değil ecdâdın yarattığı millî rûhun mahsûlü bulunan şu‘ûrsuz ve insiyâkî hâdiselere istinâd etmeli ve bu millî varlığın fi‘ilî kudretini ölçmüş bulunmalıdır. Bu mühim unsûru ehemmiyetsiz görenler ister garbî diplomat, ister millî zimâmdâr olsun pek çabuk netîcelerin sert ve acı hüsrânına uğrarlar, dâimâ mahcûb ve münhezim sahneden çekilmeye mecbûr oldukları gibi ekser ya da kendi hatâlarının kanlı âkibetine ma‘rûz kalırlar.

Netîce olarak denebilir ki, ma‘şerî zihniyetlerin şedîd in‘ikaslarını dâimâ bir milletin buhranlı zamânlarında, karanlık ve ümîdsiz anlarında aramalı ve bu gibi hâdiselerde görülen

netîceleri göz önünde bulundurmalıdır. Çünkü ale'l-âde zamânlara mechûl kalan rûhun görünmez derinliklerinde uyuklayan, fakat ölüm nedir asla bilmeyen bu kahir ve ırsî kudretler Türk'ün en korkunç ve tüyler ürpertici hâ'ilelerinde dâimâ hârikalar yaratmıştır.

### **İsmâil Hakkı**

Bu yazılar biraz daha mübhem olarak Sakarya Harbi'nin ilk mechûl günlerinde İstanbul gazetelerinden birinde mazhar-ı kabul olmuş idiyse de İ'tilâf sansürü tarafından tamâmen tayy edilmişti.

### **İLMÎ YAZILAR:**

#### **Bedî'ıyyâtdan mâ-bâ'd**

#### **SİNÂ'AT**

Sinâ'at insan tarafından vücûda getirilen bir eserde güzelliğin ifâdesidir. Sinâ'atkâr, nâ-mer'î olan güzelliği göstermeye müsta'id-i hakîki bir füsûn-kârdır.

Sinâ'at, ale't-derecât bir takım aksâma ayrılır:

Edebiyât: Bu nev'-i sinâ'at, bütün sinâ'atın zirvesini işgal eder. Yani şümûl, kuvvet, tarz-ı tenevvü' itibârıyla her sinâ'atın fevkindedir.

Edebiyâtda güzellik evvelâ esâsta, sâniyen sûret yani şekildedir. Esâsta güzellik sünûhatda ve efkârın vasatında nüfûz-ı nazarın kuvvetinde, istidlâlin ulviyetinde, kıyâsın şiddetindedir.

Edebî bir meziyeti ihrâz eder bir eser, rumûz-ı eşyâyı cânlandırır. Mer'î ile nâ-mer'î, rûh ile madde, efkâr ile eşyâ arasında gizli alâka ve münâsebetleri ma'kul bir hâlde mukayese eder. İşte edebiyâtdaki güzellik, muharrir tarafından keşf edilen bu alâka ve münâsebetlerdir.

Şeklinde olan güzellik de üslûbdan ibârettir. Güzel bir üslûb vaz'ı kat'î, âhenkdâr olur.

Edebiyât belâğat, tarih ve şi'iri ihtivâ eder. Vâkı'a fesâhat ve belâğatın bir sinâ'at olmasına itirâz olunur. Çünkü belâğât, sâmi'înin rûh ve efkârında kendileriyle alâkadâr

### **[Sahife 718]**

olmadığı bir güzelliği tevlîd etmekten ibâret olmayıp belki yegâne ve hakîki gayesi onları iknâ' etmektir, deniliyor. Fakat eğer güzel, vâsıtâ-ı haz ve zevk ise cezb ve teshîr bir vâsıtâ

demektir. İşte nâtika-perdâz kendi maksadının mahsûlü için teshîr vâsıtasından istifâde ve isti'âne eder. Öyle bir vâsıtayı istihfaf edemez, demek olunur ki, belâğat da sînâ'atler miyânında bir sınıf, bir mevki' işgal eder. Hatîb kendisini dînleyenleri iknâ', teshîr ve meftûn etmeye muktedir bir sînâ'atkâr demektir.

Tarihe gelince sînâ'at miyânında ta'dâd edeceğimiz(?) bazıları bunu kabul etmiyor. Hiç şübhesiz müverrihin maksadı geçmiş bir vak'ayı nakl ve hikâye eylemekten, ondan bir ders-i ibret çıkarmaktan ibârettir. Fakat ale'l-ekser hikâye yazmak için yazar, resim yapmak için tasvîr eder. Geçmiş bir vak'ayı kalem ile tasvîr eden bir müverrih ile her hangi bir hâdiseyi kabartma bir şekilde tavsîf eden bir heykeltıraş veya tarihî bir vak'ayı tabloda gösteren bir ressam arasında hiçbir fark yoktur.

Şi'ire gelelim: Şi'ir yalnız edebiyâtdan bir nev' değil belki umûmî güzellik, bir enmûzecedir. Bundan dolayı bir deniz, bir dağ veya bir orman hakkında yazılan bir şi'ir eşyânın tabî'î güzelliğini ifâde eder. Felsefî ma'nâsıyla şi'ir rumûz-ı eşyâdır, bir fikrin doğrudan doğruya ifâdesi belki güzel olabilir. Fakat şi'ir tarz-ı ifâdenin bi'l-vâsita olmasında o tarz-ı ifâdedeki mmecâz da isti'ârede onun büründüğü şi'iri sûtrededir. Bütün çıplaklığı ile hakîkatin tasvîri şi'ir değildir. Riyâziyât güzel olabilir. Fakat bundan şi'ir denilecek evsâf mefkuddur. La Martin tarafından yazılan tarih, şi'irî bir meziyeti hâ'izdir. Hâsılı şi'irî bir mâhiyet-i iktisâb eden bir eserin mestûr olması iktizâ ediyor. Ezmine-i kadîme ile kurûn-ı vüstâ her halde karn-ı hâzırdan, gece de gündüzden daha şâ'irânedir. Âlem-i hâricî ile âlem-i bâtinîyi birleştiren gizli revâbıtâ, âhenk-dâr esrâr şâ'iri alâkadâr eder. Âdetâ tabî'atın asvâtını işitir. Eşyânın lisânından anlar ve onları dînler. Şi'ir, heyecândır, heyecândan neş'et eder ve heyecânı îkaz eder.

Bazan şi'ir ile nazmı yekdiğerine karıştırabilirler. Bu bir hatâdır. Şi'ir cümlelerin şeklinde ister manzûm olsun ister menşûr, büsbütün müstakildir. Şâ'irâne nesirler vardır. Meselâ Telemak gibi. Şi'ir itlâkına sezâ olmayan beyit ve mısra'lar vardır. Horas ve Buvalo'nun nâme ve hicviyeleri gibi. Bir eser-i edebînin şi'irî meziyeti o eser-i edebîde mevcûd şeklin fikir ve sûretiyle ta'ayyün eder. Şâ'irâne şekil ve sûret, hayâl vâsıtasıyla bütün efkârı tecessüm ettirmek demektir. Şâ'ir ressam demektir.

(Mâ-bâ'dı var)

C.

[Sahife 719]

**ASRÎ'NİN DİLİ:**

**HEY GİDİ ESKİ GÜNLER HEY!**

**Ramazâniyelik!**

En onulmaz yaraların yine başı çelindi  
En umulmaz taraflardan bin türlü derd belirdi  
Deli gönül coştı yine delirdikçe delirdi  
Hakîkaten şu zamânda sabırda zor ağalar  
Coşmak değil hatta çıldırmak da bile hakkı var  
Derdimizle uğraşırken bir de çattı Ramazân  
Örümcekli kavanozlar yıkanmadan yunmadan  
O tam takır kilerlere bir şey nasîb olmadan  
Tövbe tövbe mübârek de biraz haddi aşırdı  
Zannedersen dünyâ gibi o da yolu şaşırdı  
Yokluk yeli çoktan esmiş her köşede bucakta  
Kül yığılı eski güne hasret çeken ocakta  
Küf bağlamış et kokusu yok tahtada nacakta  
Düşünelim böylelikle nasıl oruç tutarız  
Ya sonuna zor yetişir ya da hapı yutarız  
Ceblere hızır uğramış suyu çekmiş paralar  
Geçim derdi için için yürekleri yaralar  
Yol boyunda taş kırması bilekleri yaralar  
Doğrusu ya böyle günde adam verem oluyor  
Delik büyük yama küçük uymuyor da uymuyor

[Sahife 720]

Neydi bilmem eski günler ne gam vardı ne keder  
Daha oruç yanaşmadan dolardı hep kilerler  
Ocaklarda hereniler gümbür gümbür gümbürder  
Ve'l-hâsılı her tarafta bir güzellik başlardı  
Mübârek ay böylelikle sona kadar yaşardı

Bilmem ne oldu devrildi mi ocakların kazanı  
Kesildi mi ateşlerin buram buram dumanı  
Hep mi söndü eski günün o şenlikli zamânı  
Bilmem ki bu karanlığa biraz da nûr doğmaz mı  
Şu sefâlet ejderini bir dev pençe boğmaz mı  
Gelin oldu eski günün revânisi helvası  
Etek çekti sofralardan hele düğün çorbası  
Antika mı n'oldu bilmem daveti dış kirası  
Yavaş yavaş her güzelim âdâ yere batıyor  
Günde bin derd aşımıza ne zehirler katıyor  
Kala kala ekmek kaldı o da biraz nazlıca  
Bir de mübârek tarhana elde kalan doğruca  
Unut artık gül reçelli iftârları ey hoca  
Giden gelmez o sevdâyı çıkar gayri fikirden  
Sana eş yok daha sâdık dilindeki zikirden  
Kaç yuvada duman tüter ibret için bakalım  
Artık yeter sönük duran ocakları yakalım  
Lokmân gibi şu milletin her derdinden çakalım  
Düşünelim biz gülerken kaç â'ile kan ağlar  
Düşkünlere mu'âvenet etmek gerek ağalar

**Asrî Baba**

[Sahife 721]

**OCAK HAREKETLERİ**

**TÜRK OCAĞI KONGRESİ**

**CELSE: 1**

20 Mart [1]341 Cum'a Günü Kengiri Türk Ocağı Merkezi'nde

Tahsin Nâhid Bey: Efendim Türk Ocakları Yasası'nın onaltıncı maddesine göre kongreyi idâre etmek için hey'et-i umûmiyyenin bir kongre re'îsi ile iki kâtib intihâb eylemesi icâb ediyor. Bendeniz riyâset için Vâlî Cemil Bey'i ve kitâbet için de Zabıt Kâtibi Bâkî ve



Haydar Beyleri teklif ediyorum. Kabul buyrulursa müzâkereye başlayabiliriz. (Hay Hay sesleri...) Müttefikan kabul olundu.

Vâli Cemil Bey Efendi: Arkadaşların gösterdikleri teveccühe teşekkür ederim. Kongreyi küşâd ediyorum.

Tahsin Nâhid Bey: Efendim idâre hey'eti raporunu okuyacaktır, müsâ'ade buyurur musunuz?

Re'îs: Buyurunuz?

### **Rapor**

Muhterem arkadaşlar!

Büyük İstiklâl Mücâhedesinin zaferle hitâma erdiği andan itibâren yaşamaya istihkak kesb eden Türk milleti, daha çok hayâtî, hakîki teceddüd ve medeniyet ihtiyâcları karşısında idi. Hayât ve medeniyete ezelf bir cezbe ile bağı ve müştak olan Türk milleti, büyük hürriyet mücâdelesinden sonra mühim ve mukaddes bir mücâdeleye başlamak mecbûriyetinde kaldı. O mücâhede, memleketin, halkın irfân, ümrân, iktisâd, sıhhat ve ictimâ'î hayât sâhalarında terakkî ve tekâmülünü medenî ve tabî'î kanunların emr ettiği yollar ve vâsıtalara te'mîn etmekten ibâretti. Bu mühim ve en hayâtî mücâdele ile bütün Türk milleti alâkadâr olmakla berâber asıl büyük alâka ve vazife, asıl fa'âliyet, Türk münevverlerine Türkün genç unsurlarına teveccüh ediyordu. Bu teveccüh hayâtdan, tarihten alınan dersler ve tecrübelerin aynı zamânda bir îcâbı idi de! Çünkü Tanzimat-ı Hayriyye inkılâbından beri irfân âleminde şâyân-ı hayret adımlarla ilerleyen Avrupa'nın nûr ve irfân muhîtiyle yakından temâsda bulunan memleketin genç ve uyanık unsurlarıydı. O zamândan beri gençlik hareketleri doğmuş, durmuş ve nihâyet Meşrûtiyetin ilânıyla millî ve daha şâmil bir gaye etrâfında ve Türk Ocağı'nda ta'azzüv ederek hüviyetini ilân etmişti. İşte on altı seneden beri Türk yurdunda, o Türk âleminde milliyet, halkçılık, hars, terakkî ve yenilik umdeleri hakkında büyük bir salâhiyet-i tarihiyye ve milliyye ile tenvîr, irşad, harsî, millî, tarihî tedkik ve tettebbû'larını metin bir azim ile îfâ eden ve Türk Ocağı'nda, hakîki ma'nâ ve hüviyetini bulan Türk gençliği büyük hayâtî mücâdelenin sonunda

### **[Sahife 722]**

bu vazîfenin kudret ve şümûlünün mühim tecellileri karşısında kaldı. Kengiri gençliği de aynı his ve alâkanın, aynı aşk-ı fa'âliyetin te'sîrinden hâric kalamazdı.. Milliyet, millî hars ve millî

hâkimiyet gayesi ile küll-i vatanın bir cüz'ü bed-bahtı olan Kengirî'da sekiz genç birleştik ve Türk Ocağını te'sîs ettik. Te'sîs ederken istinâd ettiğimiz yegâne kudret menba'ı, Türk halkı ve müzâheret menba'ı olarak da ferdiyet ve ma'şerî hayât itibâriyle millî aşk ve samîmîyetlerine, vatanî nezîh ve necîb duygularına emîn olduğumuz fikren ve hissen genç olan münevver zümre idi. Bu zümredir ki, vatanın en bed-baht, en felâketli ve kara günlerinde asrî ve hakîki bilgileriyle vatan için, millî hâkimiyet için, ilim ve irfândan kudret-i a'lâ ve i'tilâ alan aşk-ı vatan ve aşk-ı vazîfe ile medeniyet ve yenilik hislerinden şehbâl-i hürriyet ve halâs yaratmaya muvaffak olan azmi de îmânî kadar sağlam ve metin gençlik zümresidir. O zümrenin Kengirî'da toplanan ve gençliğin mâhiyet-i ma'neviyesinde ta'azzûv ve teşahhus ettiği Türk Ocağı'nın senelik kongresinde bugün birleşen arkadaşları bu vesile ile hürmetler ve samîmîyetlerle karşılarız.

Arkadaşlar Kengirî Türk Ocağı'nı te'sîs ettiğimiz zamân muvakkat bir idâre hey'etinin lüzûm-ı vücûduna kani' olduk ve yedi kişiden mürekkeb muvakkat hey'et-i idâreyi teşkil ettik.

Bu salâhiyetle ve Türk Ocakları Yasası'nın on altıncı maddesi hükmüne tevfikân ve bazı mazeretler haylûletiyile bir hafta te'ehhürle umûm arkadaşları mahallî kongre akdîne davet ettik.

Ocak te'sîs edildiği esnâda ocağa bir merkez bulmak mes'elesi karşısında idik. Ufak bir masrafla şu odayı bugünkü şekle sokarak merkez yaptık.

İdâre-i Husûsiyye Kütübhânesi'nin temiz ve muntazam bir şekle ifrâğını ve bu işin ocak tarafından başarılacağını Vâli Cemil Bey Efendi'ye arz ettik. Ocağın bu teklifini yüksek bir alâka ile kabul buyuran Cemil Bey Efendi, bizi fazla masraftan korumak maksadıyla muhâsebe-i husûsiyyeden kütübhâne için mühim miktârda tahsîsât alarak kütübhâneye bugünkü bedî'î ve şık şekli vermişlerdir. Memleketimizin en hayâtî ve medenî bir ihtiyâcı olan kütübhânenin muntazam varlığı karşısında göğsü bir hiss-i fahr ve sürûrla kabarmayan bir arkadaş yoktur.

Fennî arıcılığın ta'mîm ve ta'lîmini te'mîn maksadıyla evvelce Ankara'daki Doktor Fu'âd Beyle muhâbereye girişilmişti. Ocak teşekkül edince bu mes'ele ile alâkadâr oldu. Mûmâ-ileyhin bildirdiği âlât ve edevâtı tedârik etmek için îcâb eden iki yüz liralık tahsîsâtın meclis-i umûmîce kabul olunmasını düşündük ve mürâca'at ettik

**[Sahife 723]**

Meclis-i âlî bu teklifimizi takdîrle karşılayarak iki yüz lira yerine üç yüz lira tahsîsât kabul buyurmuştur. Tahsîsâtın yüz lirasını îcâb eden âlât ve edevâtın tedârik celbi ve Kengîri'ya irsâli için Doktor Fu'âd Bey'e irsâl ettik. Yakında âlâtla berâber arıcılık mütehasısı Fu'âd Bey de şehrimize gelecek ve fennî arcılığı arzu eden arkadaşlara ve alâkadâr zevâta ta'lîm edeceklerdir. Doktor Fu'âd Kengîri'ya i'zâmı için ayrıca Zirâ'at Vekâleti nezdinde de teşebbüsâtda bulunulmuştur.

Eski gençler mahfiline â'id dört yüz kûsûr cilt kitâbın ocak nâmına teslîmi ve umûmî kütübhâneye vaz'ı için a'zâ Edhem Efendi arkadaşımız me'mûr edilmiştir.

Emval-i metrûkeden ocağa bir binânın temliki için merkez-i umûmiyyeye yazdık, henüz bir cevâb alamadık.

Mûsikî ve hars, spor ve fakir hastaları mu'âyene şu'belerini açmaya müsâ'id bir vaz'iyetde olmayan şu odayı halk dersihânesine tahsîs etmeyi ve emvâl-i metrûkeden alay karargâhı karşısındaki büyük ve her türlü teşkîlâta müsâ'id binânın istîcârını düşündük. Buraya aynı zamânda kütübhânenin de nakl edilmesini vâlî efendiye arz ettik. Muvâfık buldular. Binânın yetmiş iki lira senelikle ihâlesi icrâ edilmiştir. Bu meblağın fark lirası muhâsebe-i husûsiyyeden verilecektir.

Ocağın nevâkısını te'mîn maksadıyla îcâb eden meblağı elde etmek için bir müsâmere tertîb ettik. 13090 kuruş hâsîlat-ı sâfiyye te'mîn edilmiştir. Bu hâsîlat ve bazı arkadaşların vaktiyle i'tâ ettikleri taksitlerle ocağın bazı noksanlarını ikmâl ettik.

İntihâb buyuracağız murâkabe hey'etinin tedkikatıyla tahkik edeceği vechile şimdiye kadar ocağın vâridâtı 15390 kuruş ve sarfiyatı 7853,20 kuruştan ibârettir. Ocağımıza 59 a'zâ kayd edilmiştir.

Ocağın küşâdından bugüne kadar geçen zamân zarfında hey'etimizin bütün fa'âliyeti, teşekkül eden ocağımızın ta'azzuvuna ve esâslanması ma'tûf ve münhasır kaldı, denebilir. Yeniden intihâb edilecek hey'etin, çizilecek program dâ'iresinde daha mühim ve canlı fa'âliyetler göstereceği şübhesizdir.

Bitmedi.

[Sahife 724]

## TERBİYEVÎ TEDKİLER

### KÖY MEKTÛBLARI

#### YARALAR İYİ TEŞRÎH EDİLMELİ Kİ ONA GÖRE TEDAVİ YAPILSIN

Çocuk hareketin âşığıdır. Fıtraten fa‘âldir. Dâimâ hareket etmek, söylemek, oynamak ister. Çocukların fitrî isti‘âdlarını nazar-ı itibâra almayarak gelişi güzel terbiye eden, hatta şu tabî‘î hakları sed çekmek isteyen terbiyeyi uslulukta, atâlette arayan katil bir zihniyetin taht-ı te’sîrinde ezilen yavruları, sönen zekâları düşündükçe müte’essir oluyorum ve ara sıra bu gibi vak‘aya tesâdüf ettikçe derdim tazeleniyor, çoğalıyor. Kemal Bey Efendi vilâyetimizin hakîki bir terbiyecisi olduğunuzdan size âtîdeki vak‘ayı arz etmek istiyorum:

Geçen gün birkaç misâfirle köyde bir ağanın evine vardık. Oturup muhabbete başlamıştık, o esnâda kapı açıldı dört yaşlarında sevimli bir kız çocuğu ile daha ufakça bir erkek çocuk içeri girdi. Baba veya annelerinin ta‘limâtı vechile sıra ile ellerimizi öperek kapı ağzından bir mahalle başlarını eğip oturdular. Bizim sohbetimizin onlara yaramayacağı şübhesiz idi. Kendilerine başka bir oyun buldular ve gürültüye başladılar. (Kedi ile oynuyorlardı.) Hemen babaları kızarak hiddetle azarlayınca birdenbire durdular ve sükûta vardılar. Ne mümkün çocuk oyunsuz durabilir mi? Gözleri kedide idi, tekrar onu kovalamaya başladılar. Bu sırada “Koh geliyor, abdal geliyor aman kaçın şimdi sizi yer” diyerek bir patırtı oldu. Zavallı çocuklar feryâd ile babalarının kucağını zor buldular. O mübârek adam da “Haydi koh git, bir daha yapmaz” sözleriyle çocukları sakladı. Biraz sonra, “Gitti” deyince başlarını kaldırdılar. Sessiz sessiz oturdular. “Bir daha gürültü yaparsanız sizi koha vereceğim” dedi. Artık çocuklar için kımıldanmak ne mümkün? Abdal, koh ve mev’hûm şeylerin hepsi onları yemek için hazır!

Çocukların her hareketi böyle tehdit ve nihâyet sopa ile karşılanırsa bundan ne netîce çıkar? Böyle bir terbiye çocukta izzet-i nefis, cesâret, seciye, irâde nâmına bir şey bırakır mı? Zihnim ile bu meş’ûm terbiyenin çocuklar üzerindeki fenâ te’sîrâtını düşünmekte iken bir de misâfirlerden birisinin ağzından şu sözler damladı: “Mâşallâh Ahmed Ağa, çocukları iyi terbiye etmişsin, bizim birâderin çocukları var, ne durdan anlıyor ne sustan” diyerek bir cümle-i takdîr yapıştırdı ben de sabra mahal kalmadı. Derhal bu tarz-ı terbiyenin fenâlığından, korkutmanın çocuklar üzerindeki te’sîrâtından aklımın erdiği kadar

[Sahife 725]

anlattım heyhat ki, Ahmed Ağa sözlerimde mütenebbih olsa bile umûmiyetle bu halde olan â'ile ocaklarının çocuklar üzerindeki meş'ûm terbiyesini düşündükçe terbiye ve ma'ârifimiz nâmına müte'essir olmamak elden gelmiyor.

Terbiyenin en mühim âmil ve mü'essiri olan â'ile yuvaları bu şekilde kaldıkça terbiyemiz yine ikilikten kurtulmayacak, mekteb ne kadar yeni terbiye ile uğraşsa da – muvaffak olsa– yine bu muhit bozacaktır ve bozmaktadır. Binâenâleyh müstakbel nesli bu meş'ûm terbiyeden halâs edebilmek için çocuklarımızın mürebbiyesi olacak kızlarımızın ta'lîm ve terbiyesine daha ziyâde ehemmiyet verelim ve verelim ki, istikbâlin yavruları nûrlu ellerde büyüsün. Bu istikbâle â'id bir mes'eledir. Hâl-i hâzırda muhtelif vâsıtalarla halka terbiye usûllerini telkin etmek ve daha iyisi çocukları bir an evvel bu muhitten almak yani ana mektepleri açmaktır. Bu bize hem vazife hem borçtur.

Ş.Ş.

**PERRÂN**

**Muharriri: Kerküklü Mahmûd Nedîm**

**12**

Süheylâ cevâb verdi:

–Onda asrî bir Türk hâli var, latifeye her zamân gelmez.

Muzaffer atıldı:

–Perran Hanım'da şâ'irlik hissi aramak daha doğrudur. Hem ben emînim ki, o şimdi müstakbel sa'âdeti için neşîdeler düşünüyor. Değil mi Perrân Hanım?

–Öyle mi Perrân Hanım?

Perrân Muzaffer'le Süheyla'nın birbirini ta' kib eden su'âllerine cevâb verdi:

–Siz istikbâlden emînsiniz gibi şimdiden mes'ûdsunuz! Ben ise şübheli bir istikbâlin karanlıkları arasında ümîdden başka bir şey olamayan bir sa'âdet ışığını görebilecek miyim diye düşünüyorum.

Süheylâ Perrân'ın sözlerinin hakîki ma'nâsını anlamadan kızdı:

–Demek ki sen hâlden ve istikbâlden emîn değilsin öyle mi Perran?

–Şahsıma â'id bir iş için mâziyi düşünüyorum da onun için hayır Süheylâ!

Süheylâ Perrân'ın sözlerindeki kinâyenin karşısındaki Muzaffer'in vefâsızlığından şikâyet olunduğunu anladı, Muzaffer bile yaptığı haksızlığın latifeyi aşan derecesi karşısında sözü başka mecrâyâ döktü:

–Bugünün akşam havâdisinden haberiniz var mı? Kumandan Bekir Bey'den haber sormuyorsunuz. Süheylâ telaşla:

–Doğru doğru, o fedakâr adamın bu akşam vazife ve vaz'ıyyeti tahakkuk etti mi?

**[Sahife 726]**

Kulübde bugün izhâr ettiği arzusu yerine gelmişti.

–Şübhesiz yarın karargâhı Üsküdar'a nakl edecek, oradan da Karadeniz cihetinden içerilere...

Muzaffer bu malûmâtı verdikten sonra tafsîlâtına devâm etti:

–Canım, ne adamlarımız var ki, böyle memleket mes'elesi olmadıkça anlaşılmıyor. Meselâ bu Çerkes Bekir Bey gibi, Anzavur Ahmed Bey gibi, Erkân-ı Harb Tahir Bey gibi... Bekir Bey üç bin mevcûdлу alayı ile Karadeniz sâhillerinden Süleymân Şefik Paşa fırkasıyla İzmit'ten içerilere yürürlerse ortada kalıp yakalanacak millîcilerin sürüsü için İstanbul'da yer hazırla!

dedi. Süheylâ tezyifkâr bir edâ ile:

–Onlar mı? Onları elimdeki şu kadehin içindeki mâyi'le boğmak isterim.

Süheylâ bu gece o kadar keyifli, o kadar neş'eliydi ki, meclisi de şenlendirmek için türlü türlü vesilelerle söz bulup söylüyordu, söyledikçe tuhaf taklidler yapıyordu!

–Birer kadeh de erenler şerefine!

–Bu erenler de kim Süheylâ Hanım?

Süheylâ Eleni'nin neş'elenen çehresine dikkat ederek:

–Bizimkiler pâdişâhtan, hilâfet ordusunun son neferine kadar, ben bunlara hep erenler derim, fenâ bir ta'bîr mi Muzaffer?

–Çok lâyıık bir ta'bîr Süheylâ!

–Öyle ise haydi bakalım hizâyâ geliniz, erenler şerefine hep berâber arş!

Kadehler içildikçe, sîmâlardaki hamret, gözlerdeki şeffaf sisi, kalblerdeki heyecân tadrîcî bir şevkle ziyâdeleşiyordu. Şimdi salondakiler arasında bey, mister, hanım gibi bu meclisin âhengine, bu zevkin rengine, bu mûsikînin sadâsına dokunan ma'nâsız kelimeler çıkmıştı! Muzaffer'in ttaarruzuyla kalbi incinen Perrân bile Süheylâ'nın şaklabanlıkları karşısında kahkahalarla gülerek sordu:

–Bu kumândayı nereden öğrendîn Süheyla?

–Sen Harbiye Nezareti'ne hiç uğradîn mı Perrân? Bir sabâh oraya git de Bekir Bey'in kumândasını dînle (!) Hele Ferîd Paşa Harbiye Nezâreti'ne geçerken musiki ile yapılan o resm-i geçitler yok mu? Askerdeki o kıyâfet, o intizâm, o heybet! Doğrusu insanın asker olacağı geliyor. Sonra Muzaffer'e hitâb ederek:

–Kuzum Muzaffer, bizi halife ordusuna gönüllü kayd etmezler mi? Bak Anadolu'da müsellaht Ayşeler, Fatmalar da harb ediyormuş, biz neden etmiyoruz?

–Size edemezsiniz diyen var mı Süheylâ? Fakat halife ordusunda arslan gibi bu kadar alayları varken, husûsuyla bunların arkasında muzaffer İngiliz ordusu hazırken sizin böyle bir külfete atılmanıza lüzum ne?

( Mâ-bâ'dı var)

**[Sahife 727]**

**ESÂRET ZİLLETTİR**

**(Geçen nüshadan mâ-bâ'd)**

Panayır şeklini alıyor, taş yağmuru bir dakika bile eksik olmuyor, söylenen elfâz-ı galizayı işitmek için kulaklarımızı tıkıyoruz. Her gelen ilk defa nöbetçilere şu sûretle tavsiye ediyor:

–Köpekler, Kemal'in ekmeği bitti de onun için geldiler. Bunlara verilen ekmeğe yazıktır. Geberik(?) pis çeteleri!

Bir gün umûmî yoklama yapıldı. Bunun sırf palaçka, cebhede hırsız kumpanyasının vazifelerini itmâm etmek maksadıyla olduğuna hiç şüphem yok... Bu mu'âyenede aksakallı ihtiyâr sivilin kuşağının arasından bir nal çıkıyor, zavallı adam bayılıncaya kadar dövüldü ve sonra Divân-ı Harb'e tevdi' edildi.

Güyâ bu adam çete başı imiş, bu nalı da Yunan çetelerinin ayağına çakmak için yanında taşıyormuş...

On gün zarfında Atina'ya sevk edileceğimiz vesilesiyle dört def'a iskeleye götürüldük, getirildik. Her def'asında ilk günkü aynı tahkirât ve kepezeliklere ma'rûz kalıyorduk. İzmir'de bulunduğumuz on iki gün zarfında bir sâ'at bile silâh sesi eksik olmadı. Sanki bir muhârebe gibi silâh patlıyordu. Cepheye giden askerler bilâ-fâsıla endah ediyorlar. İzmir'in minâreleri bunlara güzel bir hedef oluyor.

13 Ağustos: Bir hamal vapuruyla Atina'ya müteveccihen hareket ediyoruz. Efrâd da aynı vapurda... Bu sefer efrâdı anbarlara soktular bize lütfen(!) güvertede kalmaklığımıza müsâ'ade olundu.

15 Ağustos: Vapur Pire limânında demirlendi. İskele bir cemm-i gafirle dolu... Daha vapurun merdivenlerinde iken bu taşkın halkın hücûm ve taşlarına ma'rûz kalıyoruz. Anlayamadığımız bir takım âvâzalar yükseliyor, bağılıyor bağıyorlar:

–Zito Kostantino Zito!

Vapurdan indirdiler. İzmir'de yapılan aynı tezâhürat ve resm-i istikbâllerle Atina'ya kadar yürüdük. Atina, Pire'ye on kilometre mesâfede ve elektrikli bir trenle merbûtdur. Atina'ya girdiğimizde gece olmuştu.

İzmir'de yapılan hakaretle buradaki arasında yalnız bir fark vardı: Oradaki küfürlerin Türkçe buradakilerin Rumca olması...

Atina'nın çarşılarından, umûmî mahallerinden geçiyoruz, muhafızlar lâ-ale't-tayîn silâh atıyorlar.

(Bitmedi)

**Mustafa Âsım**

**[Sahife 728]**

**HALK YOLU'NUN İĞNESİ**

Kengirî'da bütün kadın erkek çoluk ve çocuğun Tayyâr Cem'iyeti'ne mu'âvenete hummalı bir fa'âliyetle iştirâkını görerek âdetâ hased eden memleketin iki meşhûr zengini kendi nâmlarına bir tayyare almaya yeltenmişlerse de tayyâreye verilecek isimden dolayı



aralarında müthiş bir ihtilaf çıkmış ve her birinin ayrı ayrı kendi adlarını taşıyan birer tayyâre satın almayı daha muvâfık gördükleri Arı muhâbirimizin iş'ârından anlaşılmıştır.

## **ON BEŞ GÜNÜN İZLERİ**

### **İRFÂN HAREKETLERİ**

Sarısu Mu'allimliğine tayîn edilen Ömer Efendi'nin Sarısu'da yeniden yapılacak mekteb binâsı için muktezi kereste ve malzemenin ikmâline çalıştığı ve havâların müsâ'id zamânında derhal inşâ'âta başlanacağı memnûniyetle haber alınmıştır. Ömer Efendi'nin bu husûstaki gayreti şâyân-ı takdîrdir.

Geçen seneden yarı kalan Çerkeş merkez inşâ'âtına büyük bir fa'âliyetle tekrar başlandığı Atkaracalar karyesinde de dört dersihaneli kârgîr yeni bir mekteb inşâ'âtına başlanacağı müstahberdir.

Kengirî'da beş sınıflı yeni bir mekteb inşâsına başlanacaktır. Karataş mektebi de tevsîf edilerek beş sınıflı bir şekle ifrâğ olunacaktır.

### **AÇIK MUHÂBERE:**

Antalya'da eşrâf ve tüccârdan Hayreddîn Murâd Bey kardeşimize:

Sevimli mektûblarınızı aldık. Halk Yolu hakkındaki nezîh duygularınıza teşekkür eder teveccühlerinizin devâmını temenni eyleriz.

Çerkeş Mu'allim mu'âvinlerinden Hüseyin Necmeddîn ve Hasan Subhî Beylere:

Mecmû'amıza karşı gösterdiğiniz alâkaya çok teşekkür ederiz.

### **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

Çerkeş Kapıcılar Mu'allimi Lütfi, Köyceğiz Mu'allimi Fahri, Karataş Başmu'allimi İshak Necâti, Şa'banözü Mu'allimlerinden Âsım, Ma'rûf Mu'allimi Osman, Bartın Nüfûs Me'mûru Vehbi, Memleha Müdîri Osman, Orta Nâhiyesi Başmu'allimi Hasan Basri, Kürt Mu'allimi Hasan, Sakaylı Mu'allimi Mehmed Beyler'e:

Halk Yolu'na karşı gösterdiğiniz samîmî teveccühlere teşekkür ederiz.

## **ALTIN YAPRAK REFİKİMİZ**

Bolu Mu'allimler Birliği'nin nâşir-i efkârı olarak "Altın Yaprak" isminde onbeş günlük ilmî bir mecmû'a neşrine başlanmıştır. Yeni refikimizin sâhibi Kengiri'nin yetiştirdiği güzîde gençlerdendir. Tebrîk eder muvaffakiyetler dileriz.

## **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslüman! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iiyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmal etme.

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YER**

Odunpazarı'nda Hâfız Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengirî'da Halk Yolu

15 Nisan 1341

Sene: 3

Sayı: 48

Mü'essisleri: Kemal Cenâb - Tahsin Nâhid

### **MÜNDERİCÂT**

Mekteblerde Mükâfât - Mücâzât / T. N.

Sınâ'at / C.

Mürûr-i Zamân / M. Sâdık

İ'lem be Yahu / Tok Dil

İmişsin / Bekrî Baba

Oruç Keyfi / Asrî Baba

Halk Yolu'nun Hikâyeleri

On Beş Günlük İzler, Şükrân Borçları<sup>189</sup>

Kengiri Matba'ası

1341

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Kengiri'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

15 Nisan 1341

Sene: 3

Sayı: 48

Mü'essisleri: Kemal Cenâb - Tahsin Nâhid

---

<sup>189</sup> Bu sayfada Çankırı Valisi Cemil Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Kengiri'nin imâr ve irfânına hamalî bir fa'âliyetle çalışan ve bu defa asâleti tasdik olunan ma'ârifperver valimiz Cemil Bey Efendi" açıklaması yer almaktadır.

## MEKTEBLERDE MÜKÂFAT MÜCÂZÂT

Orta Mektebi'nin haftalık konferanslarından bir kaçında tadrîsde “mükâfat ve mücâzât” usûlü mevzû'-ı bahis olmuştu. Mu'allim arkadaşlar tarafından henüz bu usûl hakkında müsbet, menfî bir karar verilememiş, yani mükâfât, mücâzât sistemi lâıyk olduğu kadar münâkaşa edilmemiştir. Mu'allim beyler mükâfât ve mücâzâtın tamâmıyla aleyhinde olduklarını ilk hamlede bildirdikleri hâlde belki daha çok i'tiyâd ve göreneğin te'sîriyle olmalı ki, yine: “Mekteplerde inzibâtı te'min için mükâfât ve mücâzât usûlü devâm etmeli. Fakat mücâzât da mükâfât da haklı olarak verilmelidir” şeklinde bir neticeye varıyorlar.

Bu husûsa biz de kısaca tedkikatımızı arz etmeyi fâ'ideli görüyoruz. Cihân-i tadrîs âleminde takîb edilmekte olan usûller çok ve karışık. Her millet tadrîsde bir usûl, bir esâs kabûl etmiştir. Her mektebde bi't-tab' kabûl edilen tadrîs usûlünün îcâb ettirdiği şekillerde talebe inzibâtının te'minine çalışılıyor. Biz de pek yakın zamâna kadar tadrîsâtta umûmî ve ilmî bir esâs, bir usûl kabûl edilememişti. Belki mübâlağalı bir mübâlağa ile diyebiliriz ki, mu'allim adedi kadar tadrîs usûlü vardı. Şübhesiz bu karışıklık ve usûlsüzlük talebenin aleyhine idi. Buna binâ'en çocukların zekâ ve

### [Sahife 730]

rûhî kabiliyetleri düşünülerek tadrîsâtta şu veya bu usûlün kabûlü îcâb ediyordu. Bu husûsda vâki' olan teşebbüsler ma'e't-tessüf şimdiye kadar iyi netîce vermemiştir. Eskisi kadar iyi netîce vermemiştir.

Eskisi kadar denemezse de yine tadrîsâtta usûlsüzlük her yerde müşâhede ediliyor. Henüz Anglo-Germen veya Latin usûllerinden birisinin tercihi tesbît edilememiştir. Bi'netîce mu'allimler de karârsız bir vaz'iyette kalmışlardır. Tadrîsde tekşîf sistemini kabûl eden bir mü'essese şu sûretle Anglo-Germen usûlünü kabûl etmişken aynı mü'essesede hâfız, mükâfât, mücâzât usûlünün tatbîki Latin sisteminin hâkimiyetini irâ'e etmez mi? Bizce bu bir karışıklıktır. Yani tadrîsde muhtelit usûlün kabûlü demektir ki, muzırdır, tehlikelidir, talebe aleyhine değildir.

Biz Fransızlarla berâber diğer birçok milletlerin de kabûl ettiği Latin usûlünün aleyhindeyiz. Daha çok hâfız kuvvetinin fa'âliyetine lüzûm gösteren bir usûl, fikrî terbiyeyi te'mîn edemez. Fikir müvellidâtını köreltir. Mücâzat, mükâfât usûlünün tatbîki halinde uyanacak aksi te'sîrler talebenin rûhî ve bi'netîce umûmî kabiliyetlerini tereddîye dũçar eder.

Tekşîfî usûle gelince talebenin “merak”ını, “tecessüsü”nü (CURIOSITÉ) daha doğrusu “şevk-i tefahhusu” uyandırır. Böyle böyle merâk, tecessüs ve şevk-i tefahhusla talebe her hangi bir mevzû’ üzerinde en ince noktalara kadar işler. Bir şey hakkında birçok su’âl sorar. Her hangi bir şeyin “mâdde”si, “sûret”i, “illet-i fâ’iliyye”si, “illet-i ga’iyyesi” nedir? Bilmeye, görmeye, öğrenmeye çalışır.

O hâlde “tekşîfî” usûlde hâkim olan “şevk-i tefahhus”dur. Bu itibârla bu müstakil usûl ile mükâfat – mücâzât usûlünün te’lîfi doğru değildir. Vazîfe hissini telkin etmeyen son usûl aynı zamânda aksi te’sîrleriyle “şevk-i tefahhus”un da tamâmıyla görülmesine sebep olur. Daha sonra şevk-i tefahhusla talebenin sorduğu su’âller vâkı’a mutâbık cevâb verilmek îcâb eder. Bu cevâb bir “hüküm”dür. Eğer cevâb hakîkaten vâkı’a mutâbık ise bu hükm “ilim” nâmını alır. Görülüyor ki Georgel Fons Griv’in(?) belîğ bir beyân ile tesbît ettiği gibi şevk-i tefahhus ilmin müvellididir. Ulûm ise hayât-ı hakîkiyyeye çocukları hazırlar. Bu takdîrde tedrîsde tekşîfî usûl tatbîk edilen mekteplerde mükâfât - mücâzât usûlü kat’iyen mevzû’-ı bahis olamaz. Bu usûl hakkında daha vâzih ve açık malûmat verebilmek için “Felix Thoma”nın “Oğullarımız” nâm eserinde âtîdeki satırları alıyoruz:

“Tefekkür ve mülâhazaya ve şu’ûra istinâd eden terbiye bir takım kavâ’ide tâbî’dir. Bu kavâ’id tatbîk

### [Sahife 731]

olunursa birçok hatâlara düşmekten bizi vikaye edebilir.

Bu ka’idelerin birincisi Aristo tarafından ortaya konulmuştur. “İnsan kendi kendisine ne kadar çok hareket etmeye başlarsa hayât-ı fikriyye gittikçe mükemmeliyet kesb eder, yani azim ve irâde daha kuvvetli, daha hür olur.” Aristo'nun bu ka’idesi evvelce îzâh ettiğimiz şu ka’ideye ircâ’ olunabilir. Çocuğu kendi kendiliğinden düşünmeye mümkün olduğu kadar çabuk alıştırmalıyız. Çocuk kendi gözleriyle görmeli, kendi kulaklarıyla işitmelidir. Başkalarının gözleriyle, kulaklarıyla işitmemelidir. Kendisinin aklıyla hükm etmeli, başkalarının akıllarıyla hükm etmemelidir.

İkinci ka’ide şudur: Çocuk bir dersten hakîkaten istifâde edebilmek için o ders kendisini alâkadâr etmek iktizâ eder. Alâkadâr edince çocukta sevk-i tabî’îye müstenid bir aks-i te’sîr uyandırır. Villiam James diyor ki; “Bir bargiri çeşmeye götürebilirsiniz. Fakat ona su içiremezsiniz. Kezâlik bir çocuğu mütâla’ahâneye koyabilirsiniz fakat ona istediğiniz şeyi öğretebilmek için ancak kendisinde bir aks-i te’sîr husûle getirmekten başka çâre yoktur. Eğer

çocuk ilk adımı atmazsa yalnız mutâva‘atkâr durursa bi'z-zarûre adem-i muvaffakiyete uğrarsınız.

Görülüyor ki, çocuklara istenilen şeyi öğretebilmek için kendisinde bir aks-i te'sîr husûle getirmek îcâb ediyor. Bu aks-i te'sîri yani şevk-i tefahhusu husûle getiren usûl de “tekşîf” usûlüdür. Hâfıza, mükâfât, mücâzât usûlü değildir. Terbiye, tadrîs usûllerine en çok ehemmiyet veren İngilizlerle Almanların kabûl ettikleri usûl de budur.

Biz mekteblerimizde tekşîfî usûlü müstakar bir şekilde kabûl ettikten sonra tadrîsde mükâfât - mücâzât sistemi artık mektebler tarihine karışacaktır.

Hülâsâ, Anglo-Germen usûlü olan tekşîf sistemi ile Latin sistemi olan hâfıza, mükâfât, mücâzât usûlünün müstakil birer usûl olduğunu bilelim ve tadrîsâtda tekşîf usûlü kabûl edilen mekteblerimizde yalnız bu usûlün istikrârına çalışalım. Fransız terbiyecileri de Anglo-Germen usûlünün kabûlü hakkında neşriyât ve te'sîrâtda bulunmaktadır.

**T. Z.**

**[Sahife 732]**

**İLMÎ YAZILAR**

**SINÂ‘AT**

**Mâ-bâ‘d ve Hitâm-**

Cümledeki selâset, vezin ve âhenk üslûbun halâvetine ma‘tûf bir keyfiyettir. Bundaki su‘ûbet, fikirleri mu‘ayyen bir kalıba sokmaktadır. En az şâ‘irâne ve en mübtedil terkîbler bazan nâzımına karşı mu‘ayyen bir kalıba idhâldeki güçlük dolayısıyla bir hiss-i meftûniyet uyandırır. Fakat aynı âhenk ve şiddette olan müseccî‘ ve mukaffî ebyât sadece zarîftir. Güzellik üslûbun revnekdâr olmasında, efkâr ve sünühâtın ulviyyetinde, cümlenin tabî‘î bir refât ile akıp gitmesindedir.

Sanâyi‘-i Nefîse: Şi‘irden sonra en ma‘nîdâr sînâ‘at mûsîkîdir. Mûsîkî kabil-i ta‘rîf ve tavsîf olmayan bir hâleti tasvîr etmek mevhibesine mâlikdir. Mûsîkî ekseriya kendisine yardımcı olan lisâna takarrüb eder. Lahn-ı mûsîkî bir cümledir. Âhenk öyle müşkil bir ifâde-i beyândır ki, onda esrâr-âlûd bir kudret mündemictir. Mûsîkî aletinin her bir nağmesi insanın bir uzv-i mahsûsuna mu‘âdildir. Bu i‘tibâr ile sadâ-yı beşer mûsîkî aletinin en güzelidir.

Resim: Eşkâlin –elvânın mu‘âveneti olsun olmasın– bir satıh üzerinde irtisâmıdır. Vâkı‘a onda büyük bir kudret, kesik bir câzibe vardır. Fakat eşkâli tecessüm ettirmek için elvânın mevcudiyeti şart değildir. Siyâh ve beyâz ile yani gölge ve ziyâ ile de hayâtı bütün şiddet ve merâretiyle göstermek kabildir. Hayâtın heyecân-bahş safahâtını bir kurşun kalem de bir fırçanın kudreti nisbetinde gösterebilir. Raksa gelince bu da beşerî harekâtı tecessüm ettirir.

Bunlardan sonra sînâ‘at-ı tasvîr, heykeltıraş, mi‘marî gelir. Bu sînâata tasvîrî nâmı da verilir. Çünkü yalnız eşkâli değil belki o eşkâlde mündemic olan âmâl ve makasıdı dahi ıyân kılar.

Bir sahnede temsîl edilen dram da hem edebiyâta ve hem de sînâ‘at-ı tasvîre dâhildir.

Romantik, klasik - sînâ‘atın kendisine mahsûs kavâ‘idi var mıdır? Klasikler bunu kabûl ediyor romantikler ise kavâ‘id tanımıyor. Bunlar sînâ‘atı hür ve serbest olarak telakkî ediyor. Romantiklerin nazarında sînâ‘at bir takım mu‘ayyen kûyûd ve kavâ‘idin taht-ı te’sîrinde olmayıp şahsî ilhâm ve sünühâtın keyf-i [...] [...]. En güzel bir eser edebî veya sînâ‘atkâr veya temâşâgerleri üzerinde en çok te’sîr husûle getiren, en ziyâde heyecân vücûda getirendir. Bu te’sîr veya heyecânın husûlü için isti‘mâl edilen vesâ‘itin ehemmiyeti yoktur. İntibâ‘ husûle getiren her vâsıta güzeldir. Ve romantikler “Sînâ‘at sînâ‘at içindir” nazariyesini ta‘kîb eder.

### [Sahife 733]

Bedî‘iyyâtın dâ‘ire-i şümûl ve ihâtası heyecân kelimesinde mündemictir.

Klasik taraftarları ise sînâ‘at için; “Güzelliğin ta‘bîr ve edâsıdır” ta‘rifini kabûl ederler. Bu ta‘rîfdan iki ka‘ide istihrâc ederler.

Evvelâ, sînâ‘at manidâr olmalıdır. Sâniyen san‘at güzeli ta‘rîf ve ifâde etmelidir.

Birinci ka‘ide hakkında romantikler ile klasikler müttefiktir. Ma‘nâdan ârî olan bir eser-i sînâ‘at abez ve hattâ çirkindir. Ma‘nâ rûha, şekil de hissiyâta müteveccihdir.

Ma‘nâ: Evvelâ ma‘kul yani anlaşılması kolay ve tabî‘î olmalıdır. Sâniyen mütenâsib yani fikir ile müterâfik olmalıdır. Esâsen şekil fikretin kisvesidir. Hiç şüphesiz her kisve ihâta ettiği vücûd ile mutâbık bulunmalıdır. Besâtet, i‘tidâl, bedeninin her kısmını –heykeltıraşide–



ayrı ayrı ölçmek klasiklerin en büyük meziyetlerindedir. Roma ve Atinalıları şâheserleri her devrede zevk-i bedî'înin enmûzeceeri olarak pâydâr kalacaktır.

Hakayıkıyla realist ve tasavvurun bih (idealist taraftarları) realistler, sînâ'atın mevzû'unu, tabî'atın taklîdinden ibâret olarak telakkî ve tabî'ati güzelliğın yegâne menba'ı add ederler. Bunlar ister ki, bir sînâ'atkâr tabî'atı kendisini muhît olan eşyâyı mûşkâfâne tedkik ederek muttali' olduğu hakayıkı eserlerinde vücûda getirsin. Realistlerin saffet-i mûmtâzesi "gayr-i şahsî" olmaktır. Yani esre kendiliklerinden bir şey ilâve etmemektedir.

İdealistlerin nazarında ise güzeli mer'î olan tabî'atda değil belki onun fevkinde kâ'in hayâlî ve gayr-i mer'î bir âlemde aramak ve tasavvur etmektir. Sînâ'atın yegâne kanûn-ı âlîsi olan ma'nâ ise bi'z-zarûre gaye-i Kemal ve hayâldir. Eserde hasr ettirilmek istenilen şey göz ile görülen ve el ile tutulan şey olmayıp belki gayr-i mer'î ve melmûs olan husûsâtdır. Taklîd bunlar için bir gâye değil bir vâsıtdır. Demek oluyor ki, san'atkârın vazîfesi bizi nâmütenâhîye doğru pervâz etmek, gâye-i Kemal ve hayâlî tasavvur ve ifâde eylemektir. Ma'a-mâfih her şeyi realistlerin kavâ'id ve fitriyyâtına fedâ etmek de mümkün değildir. En âdî ve hattâ çirkin olan şeylere bile bedî'î bir kisve iktisâb ettirmek kabildir.

#### [Sahife 734]

Buvalo'nun(?) dediğı gibi hiçbir yılan ve menfûr bir canavar yoktur ki, sînâ'at-ı taklîd vâsıtasıyla göze hoş görünecek bir şekil iktisâb etmiş olmasın.

Ma'a-mâfih her hangi bir meslek olur ise olsun her sînâ'atın kendisine mahsûs kavâ'ididir. Bundan başka bu husûs-ı kavâ'idin fevkinde hepsinde müşterek bir takım esâsât-ı sînâ'at vardır ki, bu esâsâtı üçe ircâ'a etmek kabildir.

Bunlar da vahdet, hakîkat, ahlâkiyet.

Vahdet: Bir eser sînâ'atında vahdet olmalıdır. Yani bütün aksâm ve efkâr aynı gâyeye müteveccih omalı ve müşterek bir ilhâmın taht-ı te'sîrinde bulunmalıdır. Vahdetden ârî bir eserin hey'et-i mecmû'ası güzel olamaz. Böyle bir eserin bazı teferru'âtında belki güzellik bulunur. Fakat bir eser-i sînâ'at ıtlâkına sezâ olamaz.

Hakîkat: Bir eser-i sînâ'at için ikinci şart da hakîkattir. Buvalo'nun(?) pek haklı olarak dediğı gibi "Doğru kadar güzel bir şey yoktur." Hakîkat-i esâsiyyeyi ihtivâ etmeyen bir eser masal hükmündedir.

Ahlâkiyet: Üçüncü şart da ahlâkiyettir. Hiçbir eser-i sînâ'at ahlâkiyetden âzâde olamaz. Gayr-i ahlâkî sînâ'at muharriririn dehâsını izhâr etmesi noktasından belki hoşâ gidebilir. Fakat güzel vasfıyla mutassıf olamaz. Ahlâka tecâvüz zevke tecâvüz demektir. Edeb ve terbiye hilâfında vücûda getirilen bir eser-i sînâ'atın ihtimâl ki, bazı aksâmında güzellik olabilir. Fakat güzel bir eser-i sînâ'at ıtlâkına sezâ olamaz. Ahlâkiyet ile gayr-i ahlâkiyeti tefrîk eden hatt-ı fâsıla gelince bu da, zevk mes'elesidir. Meselâ ale'l-ekser bir eser-i sînâ'atda mürâca'at olunan çıplaklık hiçbir vakit gayr-i ahlâkî değildir. Fakat sığanmış bir çıplaklık mugayir-i edebdir.

**C.**

### **MÜRÛR-I ZAMÂN**

Halk Yolu Mecmû'ası'nın 43 ve 45-44 sayılı nüshalarında Mustafa Hilmi Bey'in "Adlî Münâzara ve Mürûr-i Zamân" ser-levhası altında münteşir makalât-ı müteselsilesini Kemal-i dikkatle okudum. Makalâtının mürûr-i zamânın tatbikat-ı kanûniyesi cihetine ma'tûf ve müte'allik olacağını beyân eden muharrir-i mûmâ-ileyhin tereddüd etmek istedikleri nukat bervech-i âtî telhîsen:

1- Hukuk-ı umûmiyyeden olan mürûr-ı zamândan istifâde etmemek iddi'âsını serde kıyâm edecek ferdin kanûna itâ'atsizlik ve bu iddi'âyı kabûl edecek me'mûrun da vazîfesini sû'-i isti'mâl etmiş ad olunup olunmayacakları.

2- Bu adem-i itâ'at ile sû'-i isti'mâlin netîceten envâ'-ı cerâ'ime göre tebeddül edip edemeyeceği ve hukuk-ı umûmiyye ve şahsiyye da'vâlarının mürûr-i zamânla sukûtu hakkındaki ka'ide-i usûliyye ile "takadüm-i zamân ile bir hakkın bâtil olmayacağı" merkezindeki ka'ide-i medeniyemiz arasındaki tezâdın vech-i halli ve ale'l-ıtlâk hukuk-ı umûmiyyeyi tevlîd eden hukuk-ı şahsiyye ve efrâd ile devâ'ir-i resmiyyenin hukuk-ı şahsiyyesi arasında bir fark gözetilip gözetilemeyeceği.

3- Mürûr-i zamân hükme iktirândan evvel vak'a olduğuna göre devâ'ir-i resmiye-i umûmiyyenin mürûr-i zamân hâsıl olmuştur, diye hükm

### **[Sahife 735]**

istihsâl etmeksizin evrakı âlâ-hâlihi terk edebilip edemeyeceği.

4- Me'mûriyetlerine mevdû' bu kabil evrâkı müdde'î-i umûmiyyelerin mahkemeye sevk etmekten ferâgat edip edemeyecekleri.

5- Mürûr-i zamân ta'kîbi ve icrâ'ı vâki' olduğuna rağmen me'mûrîn-i â'idesinin dâ'irelerinin hukuk-ı şahsiyyesinden olduğundan ve tekadüm-i zamân ile adem-i sukûtundan bahisle cezâ-yı nakdîyi almak hakkını hâ'iz buldukları yolundaki iddi'âlarının kanûnla ne derecelere kadar mütevâfık olabileceği husûsâtından ibârettir.

Dânişmendân-ı hukuka hafî olmadığı üzere, mürûr-i zamân, hakk-ı ta'kîb ve hakk-ı icrâ mürûr-ı zamânı olarak ikiye münkasımdır.

Mürûr-i zamânla sâkıt olan kazıye lâzimü't-terettüb cezâ ve müdde'î-i aleyhin mülzem olabileceği meblağ gibi esâs hak olmayıp ancak hukuk-ı mütalebe hakkıdır.

Binâenâleyh tekadüm-i zamân ile hakk-ı sâkıt olmaz ka'idesi hukuk-ı âdiyede ve ba'de'lhüküm hukuk-ı âdiyye mürûr-ı zamânına tâbi' cerâ'imden mütevellid ya dâ'imî müvellid hukuk-ı şahsiyye-i mahkûmün bihâda bilâ-müzâhim câri ve tatbîkatda hakkın adem-i sukûtuna rağmen imkân-ı cereyânı gayr-i mevcûd olan hukuk-ı umûmiyyede ve kable'l-hükü hukuk-ı şahsiyye-i cezâ'ıyyede gerek hukuk-ı umûmiyye ve şahsiyye infâzının ve gerek infâz-ı mücâzât-ı mahkûmün-bihânın mürûr-ı zamânla sukûtuna dâ'ir olan mevzûât-ı medeniyye arasında esâs noktasından tezâd-ı hukukî gayr-i mutasavverdir.

Çünkü hukukda olduğu gibi cezâda da hakk-ı sâkıt hakk-ı mütalebe olup esâs hak değildir. Mutâbelenin sukûtu esâs hakkın sukûtu demek olmadığı gibi esâs hakkın adem-i sukûtu dahi hakk-ı mütâlebenin lâ-yetenâhî adem-i sukûtunu tazammun ve istilzâm edemez.

Fakat sukût-ı hakk-ı mütâlebe ka'ide-i usûliyyesi ile adem-i sukût hakk-ı ka'ide-i medeniyyesi arasında mevcûd olan tezâd usulü şu sûretle tecellî-nümâdır. Şöyle ki, hukuk-ı âdiyye bahsinde mürûr-ı zamân vücûduna rağmen müdde'â-aleyhin müdde'â-bihi ikrâr eylediği ya mahkûmün aleyhin muvâfakat ettiği hâlinde adem-i sukût-ı hakk düstûr-i medeniyyesinin netîce-i hukukiyyesi olarak da'va kabil-i isti'mâ ve mahkûmün bih rızâ'en kabil-i istîfâ ve infâz olunduğu hâlde cihet-i cezâ'ıyyede mürûr-ı zamân vuku'una rağmen maznûnun aleyhin ikrârının ve mahkûmün aleyhin rızâ ve muvâfakatinin hakk-ı ta'kîb ve hakk-ı icrânın cevâz-ı isti'mâlini mûcib olmamasıdır. Bu tezâd cihet-i cezâ'ıyye ve hukukiyyede mürûr-ı zamânın hükm-i vaz'ıyye ve tedvîniyyesinin nazar-ı mülâhazaya alınmasıyla kendiliğinden halle iktirân eder. Şöyle ki:

Hukuk-ı âdiye mürûr-ı zamânı bilâ-özr zamân geçirilerek da'vâ edilmemesinin adem-i hakka delâlet

(Mâ- bâ'dı Var)

27 Mart [1]341

Çarşambalı M. Sâdık

[Sahife 736]

**İ'LEM BE YAHU!**

Şöylece biraz da yana yakıla  
Konuşsak ayıp mı be yahu  
Gâvur derse desin hâce-i dâna  
Kimseye metelik vermem be yahu

Sûrette sîreti gördüm bilenler  
“Allah Rabbim” deyip tesbih çekenler  
İçin için bize la'net edenler  
Kendisi zındıktır i'lem be yahu

Cübbe ile sarıkile İslâmlık olmaz  
Oruç terâvihle cennet bulunmaz  
Kap kara yürekle Hakk'a varılmaz  
Ey çileden çıkmış sersem be yahu

Yolumuz “Hak Yolu” yok bizde yalan  
Kalmasın gönlünde zerrece kuman  
Bilir ya kavlini gerçi Yaradan  
Hakikat Ka'besi kıblem be yahu

Kalbimde îmânım demirden sağlam  
Yeter cehennemden dem vurma hocam  
O kadar da ince hesaplayamam  
Kısa biraz kara cümlem be yahu!

**Tok Dil**

**İMİŞSİN!**

Ba'demâ köhne Kalender diyemem hâşâ ki

Sen meğer boş keseden sâhib-i ihsân imişsin  
Sen de mi sazı sözü anlar idin hayfâ ki  
Bilmedim kos koca bir mâlik-i irfân imişsin  
Sözlerin râbitasız şi‘rin idi ma‘nâsız  
O tavr-ı ca‘lî imiş ha‘iz-i iz‘ân imişsin  
Yine coştun dakîk nükteler izhâr ettin  
Bârekellâh mütefekkir ne dakîkdân imişsin  
Kahvehânedede gezen sazcuların mâhiyetin  
Pek güzel anlamışsın sâhib-i im‘ân imişsin  
Saz çalan söz satana şâ‘iri teşbîh edişin  
Koydu meydâna ki bir menba‘-ı bühtân imişsin  
Hele “delâli” dellâl yazmanıza söz yoktur  
Bir musahhîh-i şehîr dense de şâyân imişsin  
Öğren imlâyı muhâtab olayım dersin eğer  
Â Kalender daha sen tıfl-i debistân imişsin  
Hiss-i takdîrden âciz der isem bu da hatâ  
Doğrusun ister isen nâdirü'l-akrân imişsin  
İki aydır düşünürdün hani argın yorgun  
Ötmeye fırsat arar baykuş-ı vîrân imişsin  
Etmiş a‘sâbına te’sîr senin hâl-i gazab  
Gizli gizli köpürür âteş-i sûzan imişsin  
Bî-şek hânende de sazında da bir kıymet var  
Tutalım sende ne var ya ne ya cesbân imişsin  
Keşki gülzârda laban gülü veyâ hâr olsun  
Sen söğütlükteki bir zâğ-ı bed-elhân imişsin  
**Bekrî Baba**

[Sahife 737]

**ASRÎ'NİN DİLİ**

**ORUÇ KEYFİ**

Vardır cidden Ramazân'ın türlü türlü neş'esi  
Her köşede göze çarpar mübâreğin cilvesi  
Ve'l-hâsılı bambaşkadır hem gündüzü gecesi

On bir ayın bir sultânı nice bu ay vesselam

Anlatayım sen de hak ver nasıl imiş bak hocam

Zâten sana bundan bahse hiç de hâcet yoktur ya

Fezâ'il-i Ramazân'a dâ'ir bilgin çoktur ya

Azıcık da bu sözlere gerçi karnın toktur ya

Neyse artık bir nebze de bendeniz anlatayım

Gâh nalına gâh mihına biraz da ben vurayım

Bugünlerde her tarafta belâ hazır bulana

Çok oturmak çok konuşmak doğru değil yan yana

Nerede eski muhabbetler kaynaşmalar can cana

Kime dönsek barut gibi hemen ateş alıyor

Ulu orta dört tarafa saldırıyor salıyor

Hâl böyle iken eksik değil Allah versin mu'zibler

Zaten herkes bir kıvılcım oda ver ha körükler

Yavaş yavaş her felâket ayağını sürükler

Hele akşam da yakınsa değme artık keyfine

Baha yetmez küfürlerin belâların dengine

### [Sahife 738]

“Tarakka mı” ne Allah'ın belâsı ise bir şey var

Patladıkça tiryâkîler cân evinden top atar

Gelmişini geçmişini okkalıca kalaylar

Kafa döner göz bulanır geçer artık kendinden

Ne şerî'at ne tarîkat kalmaz çıkar dininden

Geceleri kahvelerin dumanından durulmaz

Takırtıdan eşin dostun söylediği duyulmaz

Berberimiz içlidir ha hikmetinden sorulmaz

Ve'l-hâsıl tam otuz gün böylelikler savuşur

Çoklarımız “sevâb” diye bin günâha kavuşur

Böyle oruç tutmaktansa tutmayınız doğrusu

Varsa eğer gönlünüzde biraz Allah korkusu

Nene lâzım ki çekesin bir de günâh kaygusu

Bu mu bilmem kullarına emri Cenâb-ı Hakk'ın

Ya dosdoğru yapın bunu ya büsbütün bırakın

**Asrî Baba**

[Sahife 739]

**HALK YOLU'NUN HİKÂYELERİ:**

**AMERİKA ORMANLARINDA BİR GECE**

**-Şatobrian'dan-**

Bir gece Niyagara şelâlesi civârında bir ormanda ga'ib olmuşum. Ortalığın yavaş yavaş karardığını his ediyordum; Yenidünyâ'nın üzerinde hâlât-ı inzivâda gecenin güzel manzarasını seyr ediyordum. Gurûb-ı şemsden bir sâ'at sonra kamer, karşiki ufuklarda ağaçların üzerlerinde görünmeye başlamıştı.

Mu'attar bir meltem gecesinin karanlıkları arasında bu nâ-mütenâhîlik âlemine taze hayât bahş ediyordu. Yıldızlar yavaş yavaş semâda belirmeye başlamışlardı. Onlar mâ'î semâda bazan seyirlerine devâm ediyorlardı, bazan de zirveleri karla bezenmiş yüksek dağlara müşâbih olan bulut kümeleri civârında ahz-ı mevki' eyliyorlardı.

Bu bulutlar mâ'î ufuklara doğru kanat açan yelkenliler gibi açılıyorlar, yahud hafif köpük kürecikleri gibi dağılıyorlar veyahut da ufkun karanlık köşelerini nîm-şeffâf tüllerle süslüyorlardı. Yerdeki manzara da bundan daha az dil-firîb değildi.

Kamerin mavimtrâk şua'ı ağaçların aralıklarına kadar iniyor, karanlıkların en derin köşelerine kadar nüfûz ediyorlardı. Ayaklarım altında akan nehir ormanlığın kesif ağaçları arasında ga'ib oluyor, daha sonra da nâ-mütenâhîlikler içinde tekrar meydâna çıkıyordu. Nehrin diğer sâhilinde, uzaklarda, ıssız ve geniş ovalarda kamerin aydınlığı hareketsizce uyuyor gibi idi.

Hafif rüzgârların tahrîkiyle öteye beriye saçılmış olan yapraklar bu gayr-i müteharrik ziyâ denizi üzerinde [...] gölge adaları teşkîl ediyorlardı.

Her şey sükût ve sükûnet içerisinde idi. Yalnız bu sükûtu birkaç yaprağın hafif bir rüzgârın hubûbu ve gece kuşunun acı feryâdları ihlâl ediyorlardı.

Uzaklarda kısa fâsılalarla Niyegara şelalesinin müdhiş çığıltıları işitiliyordu.

Gecenin sükûtu içerisinde çölden çöle imtidâd eden bu medîd zemzemeler ıssız vâdilere hayât bahş ediyordu.

Bu levhanın kudret ve garâ'ibinin tasvîri beşerin kuvve-i muhayyilesinin fevkindedir. Avrupa'nın en güzel geceleri bile bu levhanın ihtişamıyla gar-i kabil-i kıyâsıdır.

**Hüseyin Avnî**

**[Sahife 740]**

**PERRAN**

**Muharriri Kerküklü: Mahmûd Nedim**

**-13-**

İngiliz zâbiti mebzûl tebessümlerle Süheylâ'ya hitâb etti:

– Siz münevver Türk hânımları evvelâ İstanbulunuzda cehl ile vahşetle harb ediniz. Propaganda ile cehle galebe ediniz. Sonra dünyânın en medenî İngiliz milletinin medeniyetini, İngiliz hükûmetinin idâresini kabûl ettiriniz. İşte size ne büyük ve en mukaddes bir vazîfe! Anadolu işine gelince, onu temizlemek galib süngülerin vazîfesi! Değil mi Muzaffer?

Muzaffer İngiliz zâbitini başıyla tasdik ettikten sonra şampanya şişesini aldı ve kadehini doldururken:

– Bir sıra da benden, haydi Süheylâ, Perran, Eleni İngiliz ordusu şerefine.

Eleni akşamdan beri unutulmuş gibi kalan ve ancak bu zevke bir kere iştirâk etmiş olan piyanonun karşısına geçti. Piyanonun sadâsına karışan kadın ve erkeklerin ince, kalın, titrek billûrî ve mahmûr sesleri İngilizce bir parçayı salonun boşluğunda dağıttı.



Bu İngiliz mûsikîsinin onca anlaşılmayan nağmelerine yalnız Perran bî-gâne kalmıştı. O İngilizce bilmiyordu.

Gözler gittikçe o kadar mahmûrlaşıyor, gerdânlar o kadar neş'eli ve şûh kahkahalarla doluyordu ki, hiç kimse sâ'atin kaçında, gecenin ne zamânında olduğunu anlamak bile istemiyordu. Süheylâ bu gecenin sabâhını, tulû'unu, bahârın şafak kokusunu, seher zevkini yanındaki açık pencereden görmek ve koklamak arzu ve iştiyâkını gösterirken salonun kapısı vuruldu! Bir an için sesler durdu Süheylâ mütehakkim bir nidâ ile:

– Giriniz!

Salonun kapısını açan beyâz başörtülü genç hizmetçi kızının vaz'iyetini İngiliz zâbitinin huzûruyla mütenâsib bulmayacağı için:

– Dur dışarıda söyle, dedi.

– Efendim Perran Hanım'ın hizmetçisi nefer gelmiş de haber ver, dedi.

Süheylâ müzîf ve haşîn bir sesle:

**[Sahife 741]**

– Çek kapıyı git, dedi.

Ve sonra İngiliz zâbitine hitâb ederek dedi ki:

– Mister bir millîci görmek ister misiniz?

Muzaffer ayağa kalkıp hiddetle sordu:

– Nasıl millîci Süheylâ, şaşırdın mı? Millîcinin bu yerde işi ne?

Süheylâ ciddi bir ifâde ile:

– En kabadayı efelerinden biri, şimdi ve bu evde ise? İnanınız ki, bir millîci fakat o kadar yırtıcı cinsden değil ve yüksek sesle çağırdı:

– Zübeydâ!

Hizmetçi kız kapıyı açtı ve içeri girmekten istinkâf ederek durdu.

– Zübeydâ, Perran Hanım'ın hizmetçisini buraya çağır.

Salonu bir an için hayret ve ta‘accüble dolu hisler istîlâ etti.

Ayakta yalnız Süheylâ duruyor, yalnız o konuşuyordu. Perran'a hitâben söyledi:

– Senin hizmetinde Anadolu fedâkârlarından böyle bir adam olduğunun farkında değil misin Perran? Yarı mütehayyir biraz da mütebessim bir çehre ile:

– Bizdeki neferin Anadolulu olduğunu ve pek az zamândır da amcanın yanında olduğunu biliyorum. Fakat öyle millîcisinden bilmem nesinden haberim yok! Hem millîci olduğu neresinden anlaşılıyormuş!

– Gözlerinden Perran, gözlerinden! Gelsin de dikkat et, hâ'in hâ'in insana bakıyor.

Nefer salona girdiği zamân Perran tebessüm ederek ona sordu:

– Sen millîci imişsin İsmâil Efe öyle mi?

Süheylâ asabî bir ifâde ile:

– Her hâlde halîfe ordusundan değil çünkü terbiyesi yok! Terbiyesi olaydı galib bir ordunun Mister Nilson gibi şerefli bir zâbitine en evvel resm-i selâmı îfâ ederdi. Baksanıza vahşi vahşi duruyor.

İsmâil Efe içeri girdiği zamân gördüğü karşısında Türk iffetinin üryân vaz‘iyeti zaten milliyetinin asâbî bührânlarına, vicdân azâblarına tutulmuşken bir de Süheylâ'nın hakareti altında titreyerek Perran'a hitâb etti?

– Ben mi Hanım Efendi? Millîcilik İstanbul'da hizmetçilik değildir. Anadolu'da harb etmektir.

Süheylâ asabî ve müstehzî bir şive ile:

– Nerelisin sen efe? Sarı efelerden misin, beyâzdan mı, kırmızı efelerden misin?

– Ben mi efendim?

– A... Elbette sen? Buradakiler değil ya! İki de bir sormak ne oluyor?

(Mâ-bâ‘dı Var)

[Sahife 742]

**ESÂRET ZİLLETTİR**

### (Geçen Nüshadan Mâ-bâ'd)

Bağırıyorlar. “Kemalist” kelimesinin çok söylendiğine bakılırsa bizi ahâlîye ilân ve teşhîr ediyorlar.

İki yaşındaki çocuklara varıncaya kadar “Gamuto Kemalist” diye haykırıyorlar.

Her mü'essese, her gazinonun önünde durduruluyoruz, hayvânât-ı vahşiyeye gibi sınıtıyorlar. Taş bulunmayan câddelerde bol bol su banyosu esirgenmiyor.

Bazı yerlerde soruyorlar:

– Vire is Kemalist, tayyarist?

Kemalist dediğiniz takdîrde yumruğu yediğinizin resmidir. Tayyarist dersiniz “Kolost antrepos” “İyi adam” deyip geçiyorlar.

Bu sûretle dolaştıra dolaştıra gece yarısı üserâ müfettişliğine götürdüler. Orada künyelerimizi bilmem kaçınıcı def'a olarak yeniden yazdılar.

Sabâha karşı Ca'fer Tayyâr Bey'in mevkuf bulunduğu dâ'ireye götürdüler. Tayyâr Bey kalktı, memleket, muhârebe vaz'iyet hakkında konuştuk.

Esâret elemlerini dertleştik.

Bizi dâ'irenin salonuyla odalara taksîm etti, yattık.

On gün orada bizi kimse aramadı. Ekmek, iâşe husûsunda mürâca'at ediyorduk. Semeresiz kalıyorduk. Bizzat Tayyar Bey'in teşebbüsleri akim kaldı. Esasen açtık. İnzimam eden bu açlık bütün anasır-ı hayatiyemizi sarsmış, hastalanmıştık. İki gün sonra açlık şiddetle hükümferva oluyor, korkunç kanatlarını üzerimize geriyor.

Atina'da merkez-i hükûmette aç bırakılmıştık. Bu denâ'eti elindeki üserâyâ şimdiye kadar hangi hükûmet, hangi millet tatbîk etmiştir.

Harbiye Nezâreti'ne müte'addid istid'âlar gönderdik. Bizi açlıkla değil, kurşunla öldürmelerini yazdık. Aldırmadılar, cevâb bile vermediler.

Üç gün Tayyâr Bey kendi parasıyla bize ekmek te'mîn etti. Tabî'î o da bizim gibi esîrdi, fazla parası olamazdı. Esâsen kalabalıktık, yollarda da iltihâk ettirilen

## [Sahife 743]

zâbitânla otuz kişi olmuşuk.

Mütebâkî yedi günü habishânedeki mahkûm neferlerimizin gizli gizli attıkları ekmeklerle geçindik. Bulduğumuz dâ'irenin civârında habishâne-i umûmî vardı. Orada sivil üserâmızdan kürek, i'dâm cezâlarıyla mahkûm edilen zavallılar bulunuyormuş. Esbâb-ı mahkûmiyetleri Kuvâ-yı Milliyye'ye mensûb olmaları imiş. Bizimle alâkadâr olan bu temiz kalbli çocuklar aç kaldığımızı neredense haber almışlar. Kendilerini her gün dışarıya yol yaptırılmaya çıkarıyorlardı. Sabâhları pencerenin önünden geçerlerken bir çuval içinde gizlice ekmek, zeytin vesâ'ire atıyorlardı. Bizi orada açlıktan belki ölümden kurtaran, âlf düşünceli efrâdımızın şu mu'âvenetleri olmuştur.

(Bitmedi)

### **Mustafa Âsım**

### **ONBEŞ GÜNÜN İZLERİ**

### **MA'ÂRİF HABERLERİ**

1. Orta Mekteb'de her hafta Perşembe günleri verilen meslekî konferanslar muntazaman devâm etmektedir. Bu haftaki konferans Orta Mekteb Tıb ve Hıfzû's-sihha Mu'âllimi Operatör Nûreddin Bey tarafından verilecektir.

2. Merkezde beş sınıflı büyük bir mekteb inşâsına başlanmıştır.

Karataş Mektebi'nin tevsî'ine de başlanmak üzere olduğu memnûniyetle haber alınmıştır.

3. Halfet Başmu'allimi Abdullâh Efendi Çerkeş Tefeyyüz Mektebi Başmu'allimliği'ne, Atkaracalar sâbık Başmu'allimi Bahâeddin Efendi Halfet Başmu'allimliğine, Atkaracalar Mu'âvini Kâmil Efendi Orta nâhiyesi ve Mektebi Mu'âvinliği'ne tayîn edilmişlerdir.

### **TÜRK OCAĞI VE HİMÂYE-İ ETFÂL HABERLERİ**

Kengırı Himâye [Etfâl] Cem'iyeti: Ramazan'ın son haftasının Yetimler Haftası olduğunu muhterem halkımızın nazar-ı dikkatini celb ederek zekât ve sadaka-i fitrın tercîhen Himâye-i Etfâl'e verilmesi için büyük bir fa'âliyet göstermektedir.

Öksüz ve şehîd çocuklarından mürekkeb iki hey'et, mu'allimlerin idâresinde olmak üzere sadaka-i fitre mahsûs zarfları tevzî'a başlamıştır. Mektebler için de birer kapalı kutu yaptırılmıştır. Hamiyetli ve şefkatli halkımız ve mini mini mekteblilerimiz bayramda yetimlerimizi sevindirmek için sadakalarını memnûniyetle tercîhen Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne veriyorlar. Ahâlîmizin bu husûsdaki alâkasını takdîr ve hürmetlerle karşılıyor.

Şabanözü, Tuht, Orta, Ovacık, Mecidiye nâhiyeleriyle Çerkeş ve Ilgaz kazâlarında da Himâye-i Etfâl için aynı şekilde fa'âliyet gösterileceği müstahberdir.

23 Nisan'da Ankara'da in'ikad edecek olan

**[Sahife 744]**

Türk Ocakları umûmî kongresine Kengiri Ocağı'ndan Hey'et-i İdâre Re'îsi Tahsin Nâhid Bey kardeşimiz murahhas intihâb edilmiştir. Murahhasımız birkaç güne kadar hareket edecektir. Âzîz arkadaşımıza hayırlı yolculuklar temenni eyleriz.

### **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

Karacaviran Başmu'allimi Ali Rıza, Mu'allim Hüseyin Orhan, Şa'ban Şevket, Hayri, Çatkise Mu'allimi Halîl İbrahim, Kayseri Dârü'l-eytâmı Dördüncü sınıf talebesinden 626 numaralı Muharrem, Hacımuslu Mu'allimi Seyyid Ali, Zağferanbolu Tapu Me'mûr Refîki Ahmed Kemal, Öğür Mu'allimi Hamdi, Ildızım Mu'allimi Yâsin, Ovacık Mu'allimi Râ'if, Korgun mu'allimlerinden Ahmed, Ziyâ, Tuht Başmu'allimi Halîm, Mu'allim Mehmed, Şükrü Efendilere:

Mecmû'amıza karşı gösterdiğiniz yüksek alâkaya, samîmî teveccühlere teşekkür ederiz.

### **HİMÂYE-İ ETFÂL İÇİN**

İctimâ'î derdlerimizden en derin ve fecî'i teşkîl eyleyen çocuk vefâyâtının önüne geçmek, evlâd-ı şühedânın refâh ve sa'âdetini te'mîne çalışmak gibi kudsî emellere teşekkür etmiş olan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti millî istiklâlimizin mebde'ini teşkîl eden 23 Nisan'ı çocuk günü olarak tesbît etmiştir.

Bu mübeccel günde herkes yek-diğerini tebrîk eder iken sînesini Himâye-i Etfâl'in çocuklar rozeti ile tezyîn etmesi çok şâyân-ı temenâdır. İstiklâl günü istikbâl günü olduğuna, milletin sermâye-i istikbâli de çocukları bulunduğu nazaran Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'nin

ulvî maksâdının sâha-i husûle çıkmasını herkesin bütün samîm-i rûhuyla iştirâk edeceğine şübhe yoktur. Mini mini yavrular vesâtatıyla tevzî' edilecek Himâye-i Etfâl rozetlerini göğüslerine ta'lik etmek sûretiyle bu ulvî maksada iştirâk vatanî ve millî zevkli bir vazîfedir. Himâye-i Etfâl Cem'iyeti bütün halkımızın bu ulvî vazîfeyi meserretle ikâ edeceğine emîn olarak şimdiden arz-ı şükran eyler.

Türkiye Himâye-i Etfâl Cem'iyeti

### **SADAKA-I FITR VE ZEKÂTLARI**

Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne Veriniz.

Sadaka-ı fitr ve zekâtlarınızı bi'l-hâssa, şühedâ yavrularıyla süt çağındaki çocukların hayâtını te'mîne çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne veriniz. Bu yardım ile vatana binlerce yavru kazandırmış olacağınıza emîn olunuz.

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslümân! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazîfelerinden say, ihmâl etme.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YER**

Odunpazarı'nda Hâfız Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

15 Mayıs 1341

Sene: 3

Sayı: 49

Mü'essisleri: Kemal Cenâb – Tahsin Nâhid

### **MÜNDERİCÂT**

Vatan Aşk / Tahsin Nâhid

Devriye, Nefes / Ahmed Tal'at

Mürûr-ı Zamân / Sâdık

İhmâl / Asrî Baba

İzdivâc / Mustafa Hilmi

Halk Yolu'nun Hikâyeleri

Onbeş Günlük İzler, Şükrân Borçları

Çankırı Matba'ası

1341

Sâhib-i İmtiyâz ve Müdîr-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruş.

Geçmiş sayılar 10 kuruş.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakk'ın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

15 Mayıs 1341

Sene: 3 Sayı: 49

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

**MUSÂHABE;**

**VATAN AŞKI**

Umûmî Harb'de İngilizlere esîr düşen iki gençten birisi Hamdullah Subhi Bey'e anlatmış:

Günleri takîb eden aylar ve seneler, esâret hayâtının çile ve sıkıntılarını azaltmıyor, çoğaltıyordu. Vatan aşkı da kalbimizin bütün ukdelerini, köşelerini kaplamış, vatan tahassürü



rûhumuzu sarmıştı. “Vatan, sevgili yurd!” diye diye akşamlara ulaşıyor, sabâhları zincirleniyorduk. Bu derin ve yakıcı aşkın tahassürünü biraz olsun unutmak için kamp kumandanına mürâca‘at ettik ve bir Anadolu haritası istedik, vermedi. Tekrar istedik alamadık. Bir daha yalvardık aldırmadı. Biz iki genç karar verdik: Tahassür ve hicranî günlerden beri benliğimizi, millî hüviyetimizi saran ve sarsan sevgili yurdun haritasını yapmaya! Ve başladık; sâkin ve dalgın elimizde titreyen kalemlerle sevgili yurdun titrek sahillerini çizdik. Her sûretle esîr bulunduğumuz o âlemde beyaz ve tertemiz bir kâğıt üstünde Anadolu'nun haritasını gördük. İki gencin, bir aşkı, bir kalbi ve bir kararı o

### [Sahife 746]

karanlık yerde bu nûru yarattı ve biz bir ma‘bede duyulan en samîmî bir vecd ile –günlerce!– yarattığımız yurdu seyre dalar, tahassürlerimizi dînlendirirdik.

Hamdullah Subhi Bey kurultay murahhasları şerefine verilen bir ziyâfetde îrâd ettiği o meşhûr hitâbesinde bu hâtıraya şu hükmü ilâve etti:

–“Arkadaşlar! Türk Ocakları bugün bu iki gencin aşkı gibi temiz ve asil bir aşkla bir vatan yapıyor. Türk Ocaklarının varlık ve kararları ve aleyhinde söz söyleyenlere, fikir yürütenlere vatan aşk ve tahassürünün o iki gençteki tecellisini dikkatle, hürmetle tedkik etmelerini tavsiye ederiz.”

Türk Ocağını açarken gençleri toplanmanın bu şekline sevk eden kudret, işte bu vatan aşkı, genç ve dînç bu vatan tahassürü idi. Vatanın bütün ihtiyâclarını derinden duyan gençlik bu aşk ve bu tahassür ile yürüyor ve ilerliyor. Şi‘ârî milliyet duygusu, gayesi Türk milletinin ilmî ve medenî sâhada açılması ve yükselmesinden ibâret olan Türk Ocakları vatan aşkı kalblerinde ezelî ve ilâhî bir nûr gibi yananların ocağıdır.

Milliyet aşkının, medeniyet mefkûresinin, ilim ve yenilik hareketlerinin kaynağı olan Türk ocaklarının mâhiyet ve hüviyetinde yükselen büyük ma‘nâ, o kudreti hâ’izdir ki, medenî bir Türk vatanının maddî haritasını feyizli ve câzib hatlarla çizecektir. Gençliğin bir olan kalbinde yanan mukaddes aşk, Türk halkını ve Türk dünyasını ferâh ve sa‘âdetler taşan yeni bir âleme, dînç bir hayâta elbette kavuşturacaktır. Vakar ve sükûnetle yürüdüğümüz bu yolda önümüze çıkacak her menfî kuvvet bizi durduracak bir mani‘ değil, kuvvetimizi kudretlendirecek, azmimiz azımlendirecek, aşkımızı şevklendirecek bir menba‘dır. Biz müsbet kararlarımızı verirken menfî kaynaklardan kuvvet alan bir varlığın unsurlarıyız.

Cismimiz vatan ve milliyet aşkıdan, hak ve hakikat maddelerinden yoğrulmuştur. Mayamız, aslımızdır. Türk biziz ve biz Türk için yaşıyoruz, Türklük için öleceğiz.

Gayemizin câzibesi bize en tatlı vecdi ve şu'ûrlu cezbeyi vermiştir. Bu vecd ve cezbe esâsen Türk'ün rûhunda ezêlî bir çerağ gibi yanmaktadır. Kemmiyetimiz basit gibi görüldüğü zamân keyfiyetimiz ululuğun en yücesiyle yücelmiştir. Şahsa değil, cân ve kalbe hitâb ederiz.

Sen, ben değil biz varız. Varlığımız ki, Türklüktür. Türklük ki, birlik demektir. Kapalı değil açığız, karanlık değil aydınız. Açıklığa ve aydınlığa koşarız.

Geriye değil ileriye... Nakle değil akla koşarız. Gerilik ve nakil ile mücadelemiz yenilik ve akıldan kuvvet alır.

Riyâkâr değil, riyâ hasmıyız. Ahlâkın meclûbu, fazîletin meftûnuyuz. İyilik biziz,

### **[Sahife 747]**

fenâlığa acırız. Güzellik varlığımızdır. Fenâlık ve çirkinliğin düşmânıyız. Nâmûs söz değil, söz nâmûsumuzdur.

Sözümüz de özümüz gibi temiz ve sağlamdır. Türk vatancılığı, Türk milliyetçiliği yolunda yürürken hükümlerimiz, düstûrlarımız bizi dâimâ ilerleten kudretlerini her zamân gösteriyor. Bu itibârla bizde vatan aşkı, Türk aşkı demektir. Türk aşkının vatan aşkı demek olduğu gibi.

Almanya'ya ilim ve fen sâhasında bugünkü genişlik ve ciddiyeti bahş eden inkılâbın esâslarını kuran ve başaran Alman geçliğı idi. Hilkat ve fitrat itibârıyla hayâta, aşka, teceddüd ve terâkkîye teşne olan gençlik kanı ve gençlik fikridir ki, her medeni millete hayâtın hayât ve irfânın iksirinden sunmaya ve başladığı inkılâbı başarmaya muvaffak olmuştur. Medenî isti'dâdların hepsini rûhunda toplayan Türk milleti ve onun rûhunda doğan Türk gençliğı, tekâmül ve inkişâfî te'mîn husûsunda mutlaka muvaffak olacaktır. Millî ve medenî mefkûre, tekmil aydınlığıyla tahakkuk edecek, rûhlarımızda yanan tutuşan vatan aşkının büyük ve temiz tecellisini yakında göreceğiz.

Türk vatani yaşayacak ve ancak milliyet duygusu anavatana refâhlar, sa'âdetler girecektir.

### **Tahsin Nâhid**

## EDEBÎ YAZILAR

### DEVRIYE

Muhterem Meb'ûsumuz Ahmed Tal'at Bey Efendi'nin uzun bir tedkik ve tettebbû' mahsûlü olmak üzere "Halk Şi'irlerinin Eşkâl ve Envâ'ı" adlı kıymetli bir eser vücûda getirdiklerini gördük. Bu eser intihâb edilen mevzû'a göre ilk ve yegânedir. Genç ve mukadder ve kıymetli bir şâ'ir olan Muhterem Tal'at Bey Efendi'yi bu yegâne eseri dolayısıyla tebrîk eder, sür'atle neşrini bi'l-hâssa istirhâm ederiz. Halk şi'irlerinin eşkâl ve envâ'ından devriyeye misâl olarak kayd ettikleri şu nefis şi'irlerini Halk Yolu'yla neşr ediyoruz:

Mele'-i a'lâdan oldu illiyyîn  
Hitâb-ı "elestü"den sonra mekânım  
Sûret-i Âdem'de Rabbü'l-âlemîn  
Esmâ'ya âşinâ etti lisânım

Aşk olup sebab-i îcâd-ı âlem  
Bir anda ref' oldu hîcâb-ı adem  
"Küntü kenzen" sırrı fâş olduğu dem  
Mazharı eyledi beni sübhânım

Zübde-i âlemim nüsha-i kübrâ  
Mebde-i eşyâyım sûret-i hüsnâ  
Ben oldum esâs-ı zerre-i beyzâ  
"Nefahtü" sırrına varır beyânım

Vücûdum âlem-i suğrâdır inan  
Başım arşdır yüzüm dîdâr-ı Rahmân  
Sînem kürsü kalbim riyâz-ı Rıdvân  
Buruc-ı eflâke küçük nişânım

### [Sahife 748]

Bedenim kal'adır rûhum hükümdâr

A‘zâ ra‘iyyetim kuvâ hizmetkâr  
Bir Mısr-ı Cami‘im her şey bende var  
Mâlik-i havâss-ı kerr ü beyânım

Âlemin nakşıdır efsâne Zülâl  
Mir’atta cilveger misâl-i hayâl  
Mevcûd olan odur eylemem cidâl  
Kendimi sâyesi bilen insanım

Melekler “Lâ-allem” deyince bana  
“Enbi’hüm” fermanı eyledi Hüdâ  
Hakkımda olunca sâdır “kerremnâ”  
Şeytânı gururu etti düşmânım

Çekildim bâ-emr-i Hakk-ı imtihâna  
Bir buğday tanesi olup bahâne  
Attı takdîr beni bu hâk-i dâne  
Geçti feryâd ile hayli zamânım

Nihâyet hâlıkım edip merhamet  
“Havva”yı eyledi enîs-i vahşet  
“Hâbil” olup döndüm hûn-ı şehâdet  
“İdris”le semâda geçti seyrânım

“Nûh” olup sefîne eyledim inşâ  
Taptım “Azer” ile esnâma –hâşâ–  
İbrahim’le nâra edildim ilka  
Ravza-i Adn oldu ateşistânım

“İsmâil” sûretinde olundum kurban  
“Yusuf”a olmuşum refik-i zindân  
Ben oldum “Yakub”un gözünde giryân  
“Eyüb” olup verdim kendi dermânım

“Mûsa” ile Tûr'u eyledik âbâd  
“Len terâni” bana olundu îrâd  
“Tâlût”un ceşşini ben ettim berbâd  
“Yahyâ” sûretinde döküldü kanım  
“Zekeriya” ile biçtiler benim  
Hâlbuki “Meryem”e nefh eden benim  
“Îsâ” ile semâ oldu meskenim  
“Ahmed-i Muhtâr”la arttı îmânım  
Kur’ân’ı tebliğ ben oldum me’mûr  
“Siddîk”la İslâmı ben ettim ma’mûr  
Benden hâric değil “Ömer”le “Zinnûr”  
“Haydar”la keşf oldu ilm-i nihânım

Şehr-i ilmin bâb-ı bülendi benim  
“Bâ”daki noktanın mânendi benim  
Hakîkat remzinin levendi benim  
Bâtınî îmânım dışı kemânım  
“Mansur”la bu yüzden olundum berdâr  
“Cüneyd”le abamda dedim Hüdâ var  
“Bâyezid”le şunu eyledim tekrar  
“Subhâni” ne kadar büyükmüş şânım  
Hay ve Kayyum odur bildim Tal’atâ  
Her şeyde câri bu sırr-ı ahfâ  
Şâhidim âyet-i “târeten uhrâ”  
Bî-esâs değildir işte devrânım  
Kastamonu: 25 Haziran [1]336

**Ahmed Tal’at**

[Sahife 749]

**NEFES**

Hakîkat bezminde nefy-i “lâ” ile  
Na’ra-i “ene'l-hak” atanlardanız  
Kesib alâkayı mâ-sivâ ile  
“Fenâ”yı bir pula satanlardanız

Akla tâbi‘ olup gezdîn havâyı  
Gösteren olmadı rah-ı hedâyı  
Keşf-i zamîr ile bulup Hüdâ'yı  
Tâlib-i kesrete çatanlardanım

Şâhid-i Vahdet'dir eşya etme şekk  
Vahdet'de her mevcûd olur müstehlek  
Biz şimdi “Tecrîd”de edip “terk-i terk”  
Ummâna bir damla katanlardanız.

Emr-i “mûtû kable” olundu îrâd  
Bülbülü kafesten eyledik âzâd  
Nihâyet takdîre olarak münkad  
Denize post serip yatanlardanız

Tal‘atâ ehl-i Hak her yerde inan  
Melâmet sengine olurlar kurbân  
Münkirler gözüne biz de bir zamân  
Var ki diken gibi batanlardanız.  
Kastamonu: 10 Haziran [1]336

**Ahmet Tal‘at**

## **MÜRÛR-I ZAMÂN**

### **Geçen nüshadan mâ-bâ‘d**

etmesi itibâriyle da‘vânın bir takım tezvîrâta ma‘rûz kalarak hükmün delâ‘il-i müzevvereye ibtinâ edebilmesi ve ahkâm-ı sâdırânın kâffesinin tarafeyn-i müterâfi‘in iddi‘â ve def‘-i da‘vâ emrinde fi'l-hâl hükkâm ve mahkemece künh ve hakîkatine vüsûl ve ittılâ‘ emr-i asîr olan bazı hiyel ve desâ‘ise tevessülleri gayr-i müsta‘id olmasından nâşî bilâ-istisnâ sûret-i kat‘iyye ve mutlakada adâlet-i hakîkiyyeyi ifâde etmesi gayr-i kabil-i tasavvur ve binâenâleyh mahkûmün-lehin bilâ-ma‘zeretin onbeş sene bilâ-inkıtâ‘ ta‘kîb-i icrâ etmemesi husûsunun müstenidât-ı hükmiyyenin istikamete ve hakîkate gayr-i makrûn olduğu hissini verebilmesi

gibi mehâziri men' ve def' maksadına müsteniden mevzû' olup cezâda olduğu gibi ta'kîb ve infâzdan matlûb fayda ve gayenin müstehîlû'l-husûl olması, hukuk-ı âdiyye ve bu menzilede ba'de'lhükm hukuk-ı şahsiyye-i cezâ'iyeye bahsinde illet-i mürûr-ı zamân olarak kabul edilmemiş olduğuna ve şu hâlde kişinin kendi aleyhine müzevveren ve kizben ikrârı ve kendi zararına rızâ'en mahkûmun-bihi tesviyesi aklen müsteb'id olup kavâ'id-i hukukiyye menşe'lerinden birisi de akıl olmasına mebni inde'l-ikrâr ve inde'l-muvafıka ve'r-rızâ hikmet mürûr-ı zamân indifâ-pezîr olarak kabiliyyet-i istimâ'yye-i da'vâ ile kabiliyyet-i nefâziyye avdet eder. Ancak cihet-i cezâ'iyede emir bir

### [Sahife 750]

akistir. Mevzû'ât-ı cezâ'iyeden istihdâf olunan gaye adâletle memzûc menâfi'-i âmme-i beşeriyedir. Mücrimin teziyyesi adâlet ve cem'iyet-i beşeriyenin menfa'ati iktizâsından ise bâ'is-i ibret ve intibâh ve zamîn-i vifâk ve salâh olmakla huzûr âmme-i beşeriyeyi te'mîn eden cezâdan bu iksir ve havâssı münebbihe ve musallaha mürûr-ı zamân misüllü arıza-ı kanûniyye ile zâ'il olduktan ve tatbiki ta'zîb bilâ-fâ'ideden ibâret kaldıktan sonra maznûnun adem-i ta'kîbi ve cezâ-yı mahkûmün-bihin adem-i infâzı dahi delâ'il-i zâ'ifeye müstenid cezâ tertîb-i adâletle ve cezâ-yı mürettibi bilâ-fâ'ide infâzla bir bu uzvunun eflâcını menfâ'atle kabil-i te'lîf göremeyeceği der-kâr olan hey'et-i ictimâ'iyenin menâfi'-i müştereke-i âmmesi icâbâtındandır.

Âmmenin üzerindeki hakk-ı mücâzâtı tekadüm-i zamân ile sâkıt olmayan maznûnun-aleyhin mürûr-ı zamânla aleyhindeki hakk-ı ta'kîbin sukutunu kabul etmediğinde ve masûm olduğundan bahisle mahkemesinin icrâsı yolundaki iddi'âsının adem-i kabulü kendisi için zu'munca bir zârâr teşkîl etse bile hâssı olduğundan ve hey'et-i ictimâ'iyenin arzûsu hilâfına hareket ise âmme için zârâr teşkîl edeceğinden inde't-te'âruz ve't-tesâdüm zarar-ı âmmı def' için zarar-ı hâssın vücûb-ı tercîh ve lüzûm-ı ihtiyârı kavâ'id-i esâsiyye-i hukukiyyedendir.

Ba'de'lhükm, icrâ-yı muhâkeme ancak i'âde-i muhâkeme sûret-i kanûniyyesiyle mümkündür. Beyne'l-enâm şeref ve haysiyetin vikayesi maksad ve arzûsu cezâda mürûr-ı zamân vuku'unda şâyân-ı kabul olmasa da ancak kable'l-hükm vârid-i hatır ve mevzû'-ı bahs olabilir.

Binâenâleyh esbâb-ı kanûniyyeye binâ'en iddi'â-i muhâkeme tarîk-i kanûniyyesine tevessülü câ'iz olan şahıs-ı mahkûm hakk-ı icrânın mürûr-ı zamânla sukutundan sonra sebep-i kanûnî-i i'âde olmaksızın mahzâ tekemmületen li'n-nâmûs bi'l-muhâkeme berâ'et edebileceği

iddi'âsını imkân-ı mâddî-i kanûniye mugayir olmaksızın serd ve ityân edemez ki, ba'de'l-hükm tekadüm-i zamân ile hakkı sâkit olmaz ka'idesi şâyân-ı bahs ve münâkaşa olabilsin.

Ferdîn mürûr-ı zamândan istifâde etmeyeceği ve icrâ-yı muhâkemesi iddi'âsı gerçî mutâ'-ı âmm olan kanûna karşı serkeşâne bir hareket ad olunabilir ise de müstelzim-i mücâzât ef'âl-i memnû'adan olduğuna dâ'ir bir kayd-ı kanûnî yoktur.

Mevzû'ât-ı kanûniyemize nazaran bu kabil müdde'iyât-ı bâtılanın kabulü mesâğ-ı kanûniye gayr-ı mukarin olmakla berâber mürûr-ı zamân vuku'una ve mugayeret-i kanûniyesine rağmen da'vâ-yı bâtılı rü'yet ve bi'l-farz berâ'etle intâc eden me'mûrîn mahzâ maznûnun-aleyhin istikbâle ma'tûf âmâlini tervîc maksad-ı mahsûsuna hizmet eylediğinin tahakkuku hâlinde Mes'ûliyyet-i kanûniyesi derkâr ve fakat eser-i cehl veya zühûlüne istinâdı takdîrinde de karar-ı sâdırın bi'l-islâh ahkâm-ı kanûniyenin hüsn-i cereyânını te'mînle berâber basîtâtda mu'âmelât-ı kanûn-şikenânenin ve tekerrür-i vuku'unu men' esbâb intibâhiyyesine salâhiyetâr makamat-ı kanûniyece tevessül edilmesi lüzûmu âşikârdır.

### [Sahife 751]

Kanûna karşı ferdîn serkeşîsi ve me'mûrun Mes'ûliyyet-i kanûniye ve intibâhiyyesi emrinde nev'-i cürmün ne gibi te'sîri tasavvur olunabilir. Te'sîr olsa olsa Mes'ûliyyet-i kanûniyenin cinâyet veya cünha ve Mes'ûliyyet-i intibâhiyyenin derecât-ı mu'ayyenesinden bir derecede ibâret olmasından ibâret olabilir.

Cezâda hukuk-ı şahsiyye ya cürümden mütevellitdir. Yani cürüm mukaddemdir. Madrûb ve mecrûhun masârif-i cerrâhiyyesi ve temettu'-i masârif-i sâ'iresi ve devletin masârif-i muhâkemesiyle şühûda verdiği harcırahlar gibi.

Ve yahud cürümü müvelliddir. Yani cürümden mukaddem bir hakk-ı şahsî mevcûddur. Emniyyeti sû'-i isti'mâl ve sirkat cerâ'imde emânetin ya mâl-ı mesrûkun istirdâd ya tazmîni da'vâ-yı şahsiyye misillü usûl-ı cezâ'iyenin ikinci ve 481, 482, 484'üncü maddeleri mücebince her iki kısım hukuk-ı şahsiyyeye kable'l-hükm hukuk-ı umûmiyye ve ba'de'l-hükm 486 madde mücebince hukuk-ı âdiyye mürûr-ı zamânına tâbi'dirler.

İkinci kısımdaki hakk-ı şahsî, cürümden mukaddem mevcûd olmasına nazaran – kable'l-hüküm– dahi hukuk-ı âdiyye mürûr-ı zamâna tâbi' olması daha doğru zan olunabilir ise de cürüm ile alâkalaşmış bir hakk-ı şahsînin cürümden mukaddem ya mu'ahhar hâdis olsun kable'l-hüküm ayrı mürûr-ı zamâna tâbi olması kabul edilse ve binâenâleyh hakk-ı



ta'kîb sâkıt olduktan sonra da'vâ-yı şahsiyyenin münferiden istimâ'ına mesâğ gösterilse cezâsı tertîb olunamayacak fi'ilin tezâhür etmesi lâzım gelir ki, bunun bâdi olacağı sû'-i te'sîr derkâr olduğundan vâzı'-ı kanûn her iki kısım hukuk-ı şahsiyyeyi de kable'l-hüküm hakk-ı ta'kîb mürûr-ı zamânına merbût kılmıştır.

Mâ-bâ'dı var

**27 Mart [1]341 Çarşambalı M. Sâdık**

[Sahife 752]

**ASRÎ'NİN DİLİ**

**İHMÂL**

Görenlere görülecek ne dertler var neler var

Ki her zamân biraz daha bünyemizi paralar

Biz bizim için çalışmazsak bizi kimler yarlıgar

Emin ol ki düşenlerin dostu olmaz birâder

Mâdem böyle bu uğurda uğraşmalı berâber

Bu derttir ki seneler var merhem yüzü görmedi

Bu acıklı yaralara kimseler el sürmedi

Hiçbir doktor devâsını veremedi vermedi

Günden güne kangirene dönen bunca yaralar

Bugün artık bizi bekler efendiler ağalar

Asıl bere kendimizde uzaklara gitmeyin

Her felâket bize â'id ben benim sen senin

Sa'âdet ve râhatında dahl yoktur kimsenin

Çalışırsan herkeslerden daha iyi yaşarsın

Çalışmazsan günden güne ezilirsin düşersin

En acıklı derdimizden birisi de ihmâldir

Âkıbeti müşkillerin en müşkilü zevâldir

Bilelim ki insanlığa yaraşacak Kemaldır

Öyle ise birer birer çâresine bakalım

En onulmaz çibanları azm edelim yakalım

Sık sık olan yangınların müsebbibi işte bu  
Çektiğimiz sefâletler hep bu yüzden doğrusu  
Budur yine sa‘âdetin en bî-âmân uğrusu  
Kovmalıyız bu felâket şeytânını evlerden  
Çıkartmalı bu sa‘âdet hırsızını yürekten

**Asrî Baba**

**[Sahife 753]**

### **İZDİVÂC**

İzdivâc lâzime-i fitrat ve muktezâ-yı celîletdir. Ancak kâffe-i mevcûdâtın yaratılıştaki imtiyâzını hâfiz bulunan nev‘-i benî beşer, bu hâlet-i rûhiyyesini de nikâh gibi bir şâhrâh ulviyyetle temeyyüz ettirmiştir. Bu tarik-i eslemden udûl, insaniyetden hurûc ile sâha-i hayvâniyete dühûldür. Onun için te‘ehhûlden maksat yalnız “inbika-yı hâcet-i cinsiyyeden” ibâret olmayıp kendisine dâimî, hakîki bir refik tedârik ile idâre-i beytiyyesini hüsn-i sûretle tedvîr, ebnâ-yı cinsini teksîr ile bu sâyede dîn, nâmûs ve milliyetini tahsîn eylemek olduğundan hadîs-i Nebevîde, “Kötüleriniz bekârlarınız” buyurulmuştur. Lâkin bu maksad-ı âliye vusûl için gelişi güzel îcâb, kabul ile biri diğerine münâsib olmayan ve bi'n-netîce ebnâ-yı cinsinin ızrârını mûcib olacak ahvâl-i esef-iştimâlin husûlüne hâdim olmak değildir. İnsâf ile düşünülür ise şu mebhûs insanlığın varlığına, yaradılışın menba‘ına ta‘alluku itibârıyla bütün mevcûdiyetimizle düşüneceğimiz mesâ‘il-i mühimme-i ictimâ‘iyyemizin en elzem olanlarından birisidir.

Fi'l-hakika sekiz, on yaşlarında olanların izdivâcını nâzım-ı şer‘îat, ahkâm-ı ma‘delet men‘ etmiş değildir. Lâkin bu müsâmaha cevâz-ı meşrû‘iyyetine delil olamaz. Türk ırkının idâme-i hayâtına ta‘alluk derkâr olan bu gibi mühim bir hâdise karşısında lâ-kayd durmayı hiçbir ferd tasavvur edemez.

Nikâhın İslâmiyet’de bir uslûb-ı medenîde kabul edilmiş olmasına göre mevzi‘î, dâimî olmaktan ziyâde hayâtî, ictimâ‘î bir mukavelenâme olduğuna hiçbir kimse şübhe edemez. Şu halde ahkâmına zamâna, mekâna, fenne göre âcilen ıslâhî derece-i vücûbdadır.

Eslâfın nikâha â‘id mesâ‘ili tedkik eyledikleri zamânda fenn-i tabâbetin mefkudiyyeti iddi‘â edilemez. Ancak o zamânın ilcâ‘âtı hasebiyle mâddiyâtdan ziyâde ma‘neviyâta merbût, ahkâmının sırf dînî nokta-i nazarından tesbît edildiği bir asırda fenn-i tabâbetin isâbet-i

rey'ine mürâca'at edildiğine tesâdüf edemiyoruz. Bunda birçok avâmil ve esbâb mevcûd olmakla berâber tabâbetin o zaman bizce ma'rûfiyeti de iddi'â edilemez. Çünkü Avrupa'dan celb edilen ve mesâ'î-i ciddiyeleriyle isimleri pek mahdûd birkaç zevâtdan ibâret olanlardan kazâ, nevâhî değil vilâyet merkezlerinde ancak bir tane bulunabilir idi. Tarafeynin hîn-i izdivâclarında mu'âyeneleri şart kılınsa bile îfâsına imkân yoktu.

Bugün ise her vilâyet merkezinde müte'addid kazâlarda dahi fehm edeceğimiz etibbâ-yı hâzika mevcûtdur. Fenne ta'alluk eden ahkâmın da onların re'yine mürâca'at edilmesi evâmîr-i mübellîğa vezâ'if-i mütemmîme cümlesindedir. (Bu vazîfeyi mütemmîm

### [Sahife 754]

olarak arz ediyorum. Çünkü tarafeynin sadece emrâz-ı zuhreviyyeden ârî olması bu maksada kâfil olamaz. Umûmiyet itibârıyla verilecek rapor mütehavveliyyün bih olmalıdır.)

Biri diğëerinden cılız, marîz olan izdivâcın mahsûlü hiçbir zamânda gürbüz, şecî', metîn olamaz. Hârikalara masdar olan müfekkirenin bu gibilerde vücûduna ka'il olmak abestir.

(Zemin şu'a'zâ sünbül tebârüd)

Çürük tohum ve çorak toprak mahsûlü çörçöptür. Hadîs-i Nebevî'de "Dünyâ hep metâ'dır." Yani kendisiyle biraz müddet temettu' olunmak üzere mahlûkdur, buyuruluyor. Zevc ve zevcenin hayırlısı umûr-ı beytiyyeye vâkıf, gürbüz evlâd eriştirmeye sâlih neslinin ezdiyâd-ı idâdına hâdim olanlarıdır.

Bu hakikat göz önünde iken sıtmadan sararıp solmuş bir ihtiyâr pederden vücûda gelmiş, fakrû'd-demle hayâtı bitmiş, sekiz on yaşlarındaki erkek çocuğuna her vechile tekâmül-i vücûda mâlik, sinn-i rüşde vâsıl olmuş yirmi beş yaşlarında bir kızla ve yahud iki tarla bir damına tama'an kırk yaşlarında bir dul kadınla nikâh ve yahud bunun aksini olarak arslan gibi delikanlı ile arîza-i vücûdiyyeden bî-tâb on yaşlarında bir kızla izdivâcdan ne gibi hayırlı bir metâ' husûle gelmesine imkân vardır. Bu ve bu gibi husûsâtta levâzım-ı mıntıkanın verdiği netîce, Türk neslinin telâfisi nâ-kabil-i zararınadır. Her şeyde menâfi' ve mazarrat mutasavver ise de nisfi ağleb olan enfa'dır. Tafsîl edildiği vechile bu gibi izdivâcın zararları yek-nazarda meşrûtdur.

Tatbîkatına atf-ı nazar edilir ise de ahlâka sû'-i te'sîri kuyûdât-ı adliyye ile sâbit ve müberhendir. Nev'-i insan masdar-ı münâsebât-ı cinsiyedir. Bir insan fitrının îcâbâtıyla

ictimâ'âta münhemik, ezvak-ı nefsâniyeden tecrîde gayr-i muktedir bulunduğu halde taht-ı izdivâcına verilen sekiz yaşlarındaki çocuğun senelerce büyümesine nasıl sabr edebilir? Edebilen beyinde ber(?) olur. Bunun netîcesidir ki, âhiriyle münâsebât-ı gayr-i meşrûada bulunduğunu ikrâr ile berâber memnûn olmadığı hâlde bu cürme devâm edeceğini huzûr-ı mahkemede söyleyenler çoktur. Bu bir emr-i tabî'îdir. Tabî'ata karşı muhâlefete imkân yoktur.

### **Asliye Müdde'î-i Umûmîsi**

**Mustafa Hilmi**

[Sahife 755]

**PERRÂN**

**Muharriri Kerküklü: Mustafa Nedîm**

**14**

–Ben Bursalıyım.

–Anadolu'da akraban falan var mı? Kız kardeşlerin de harb ediyor mu?

–Benim mi efendim?

–Yok benim. Âh âh, ne ahmak herif be?

–Benim memlekette amcalarım, dayılarım, kayınbirâderlerim, üç de kardeşim var.

–Onlar da hep senin gibi kahraman, cesûr adamlar mı?

–Onlar benden çok cesûr adamlar ki, memleketlerinde harb ediyorlar.

Süheylâ daha ciddi bir vaz'iyetle sağa, sola hitâb etti.

–Gördün mü Perrân? Anla Muzaffer! Ben insanı nasıl gözlerinden tanıyormuşum.

Perrân İsmâil'in hakîkati bu kadar açık söylemesine karşı sustu. İsmâil geldiği gibi fakat daha hiddetle salondan çıktı. Perrân, saf bir adamdır. Daha doğrusu ahmaktır. Kusûruna bakılır mı? Üç beş gün amcamın işi bittikten sonra bizde durmaz bile, dedi.

Süheylâ:

–Gidecek ama Anadolu'ya da kim bilir kaç silâh götüreceksin değil mi?

Muzaffer bile İsmâil Efe'nin bî-pervâ vaz'iyetine hiddet ederek:

–Doğrusu Perrân Hanım'ın hatırı olmasaydı bu canavar herifi bu gece zarfında zindâna attırırdım. Çünkü bu mel'ûn herifleridir ki, İstanbul'un her tarafına birer ikişer dağılmışlar da Anadolu'ya silâh kaçırmaya, dedi ve Perrân'a hitâb ederek devâm etti:

–Biz amcanızı İngilizler yanında tezkiye edip kurtarmaya çalışırken karşımıza onun nâmına bütün mânâsıyla memlekete muzırr bir komiteci çıkıyor.

Akşamdan beri şevkle, neş'e ile kahkaha ile dolan salon bu dakikada İsmâil Efe hâdisesinden şübhe verici, zihin bulandırıcı ma'nâsıyla dolmuştu. Süheylâ doğrudan doğruya kendisinin sebep olduğu bu mes'elede, meclisin neş'esi gibi, Perrân'da kalbinin kırıldığını görünce bir tuhafılık daha yapmaya, meclisin

### [Sahife 756]

son demlerini zevkle şampanyanın mücellâ ve mahmûr şevkiyle görmeye ve göstermeye gayret ederek:

–Haydi be cânım, bir sinek bu kadar da mide bulandırır mı? Bunların alayı bir Donkişot olamaz! Ben bir tuhafılık olsun diye bu ahmak herifi buraya getirttim, dedi ve kadehleri doldurdu:

–Muzaffer'in şerefine, haydi Perrân, Eleni! Piyo başına!

Kadehler hep ayakta içildikten sonra Mister, Süheylâ'nın çıplak kolları üstüne ince ve billûrî bir bûse kondurdu. Muzaffer Perrân'ın göğsünden öptükten sonra Muzaffer'e yan gözle bakıp söyledi.

–Ne vaz'iyetler ihdâs ediyorsun Süheylâ? Başkasının nâmzed olduğu bir meyveye dudak dokundurmak da bilmem câ'iz mi?

İngiliz zâbiti bu alaturka kadeh içmekten son derece mahzûz gibi görünerek Muzaffer'e dedi ki:

–Alaturkalığın bu nev'i çok güzel, sabâha kadar böyle içmek isterim.

Yirmi dakika sonra bir sıra daha döndü. Bu kerde Mister dudaklarını Süheylâ'nın göğsüne temâs ettirdi. Mecliste mücellâ, berrak bir şevk piyano sadâsıyla uçuşuyordu. Şimdi İsmâil Efe hâdisesi siyâh bir kuş tüyünün, karanlıklar arasında ga'ib olması gibi bu süzgün gözler önünden silinmişti.

Süheylâ ihdâs ettiği bu son vaz'iyetteki muvaffakiyetinden dolayı memnûniyetini saklamayarak:

–Ha şöyle, âlem dediğin böyle olur, dedi.

Süheylâ Zübeyde'yi bir daha yukarı çağırdı. Günden evvel kendilerini haberdâr etmesini emr etti.

Şimdi kadehler emirsiz, kumandasız hattâ intizâmsız dolub boşalıyordu.

Zübeyde akşamdan beri İsmâil Efe ile iki söz konuşmak arzûsunu yenemeyerek oturduğu yere gitti. İsmâil Efe bu gecenin elîm, meş'ûm tesâdüfünü hazm edemeyerek düşünürken başını kaldırdı:

–Ne var bacı, dedi.

Zübeyde başörtüsünün iki ucunu burnuna kadar kapayarak cevâb verdi:

–Bursalıymışsın efe, dedi. Ben de oralıyım.

–Bu yerde ne işin var?

–Onu sonra anlatırım, dedi.

Akşamdan beri bir âşık iştiyâkıyla Süheylâ'nın manzarasını görmek, kokusunu rûhuna, ciğerlerine doldurmak istediği seherin serin nüvâzişkâr bir sâ'ati idi.

Zübeydâ yukarı çıkarken İsmâil Efe'ye arkası sıra gelmesini işâret etti. Yukarı çıktılar.

### **[Sahife 757]**

Zübeydâ kapısını açtığı zamân o bahâr seherine benzer bir manzara gördü! Perrân saçları perişan Muzaffer'in kolları arasında, Süheylâ diz kapaklarına kadar çorabsız ayakları açık olduğu halde, şezlongda uzanan İngiliz zâbitinin dizleri üstünde... Fakat bunları bu vaz'iyette nasıl îkaz edecekti? Zübeydâ ile kapısının arkasında ve Zübeydâ'nın gerisinde duran İsmâil Efe, elindeki fotoğraf makinesinin çıtırtısıyla berâber aşağıya indi.

(Mâ- bâ'dı var)

## HALK YOLU'NUN HİKÂYELERİ

### KIRIK SANDAL

#### La Martin'den

Bizi mültefitâne kabul eden fakir â'ilenin misâfirperverliğine bir cemîle olmak üzere sâhile doğru inmekte ist'icâl etti.

“Balıkçı ihtiyâr vâlide, Babpo, Graziyella hatta çocuklar bile bir gün evvel sâhilde terk ettikleri sandallarını ziyâret etmek istiyor, fırtına henüz bütün şiddetiyle devâm ettiği için onlar sandalın uzun müddet orada kalıp kalamayacağını anlamak üzere Kemal-i tehâlûkle harekete müheyyâ idiler. Biz de felâketine şâhid olduğumuz bir â'ile içinde başımız yerde ve onlar için hiçbir zamân şâyân-ı emniyet olmayan hissiyâtla mütehasis dalgın bir vaz'iyette gidiyorduk.

Balıkçı ile zevcesi bizden birkaç hatve ilerde, Graziyella ise küçük birâderlerinden birisi elinden tutmuş ve diğeri kucağında olduğu halde arkadan gidiyordu. Biz de Kemal-i sükûnetle onları ta'kîb ediyorduk. Tırmandığımız yokuşlardan birinin son dönemecinde deniz kayalıkları müşâhede oluyordu. Bu sırada biz balıkçı ile zevcesinin ânî olarak çıkardıkları acıklı feryâdlar işittik.

Onlar çıplak kollarını semâya doğru kaldırıyorlar ye'is ve nevmîdî ihtilâclarıyla bakıyorlar, yumruklarını ellerine ve gözlerine vuruyorlardı. Rüzgâr demet demet kopardıkları beyaz saçlarını havâda döndürerek uzaklara, kayalıklara doğru sevk ediyordu. Graziyella ve küçük çocuklar da derhâl bu cânhırâş feryâdlara iştirâk ettiler, onlar kayalıklara doğru dalgaların te'sîriyle sâhilde terâküm eden köpük saçaklarına doğru şitâbân oldular. Bir kısmı diz üstü, diğerkileri sırt üstü... İhtiyâr kadın ise yüzü elleri arasında ve başı da râtib kumda olduğu yere yığılıverdiler. Biz bu acıklı sahneyi sâhilin teşkîl ettiği küçük bir delik yukarisından ayakta mebhûd bir halde seyr ediyorduk. Sandal bir kayaya bağlanmıştı. Fakat onu tesbît için lenger olmadığından gece ayrı dalgalar kendisini himâye etmesi icâb eden kayalıkların sivri uçlarına çarparak onu parçalamıştı.

#### [Sahife 758]

Zavallı sandalın nısfı bir gün evvel rabt olunan kayâda kalmış, meş'ûm bir gürültü ile sanki müdhiş bir felâkete uğramış bir insan gibi korkunç sayhalar, iniltiler çıkarıyordu. Sandalın diğerk aksamı, kaburgaları, direği boyalı tahtaları müdhiş bir mücâdeleden sonra

kurtlar tarafından parçalanmış ceset aksâmı gibi kumsal üzerinde öteye beriye saçılmıştı. İhtiyâr balıkçı bu enkazı kaldırıyor, onları râkid bir nazarla süzüyor, sonra da onları daha uzaklara gitmek için ayaklarının altından salıveriyordu.

Greziyella ise yere oturmuş ve başı göğsünde olduğu halde ağlıyordu. Çocuklar çıplak bacakları denizde olduğu halde bağırarak koşuyorlar. Onları sâhile doğru sevke cehd ediyorlardı.

İhtiyâr kadına gelince o inlemekten hiç fâriğ olmuyor ve inleyerek mırıldanıyordu.

–Oof vahşi deniz! Cehennem ufriyetlerinden daha beterdînz! Merhametsiz ve meş’ûm deniz! diye küfürler savurarak bağırıyor ve yumruklarıyla akur dalgaları göstererek bizim yegâne vâsıta-i ma’îşetimizi alacağın yerde niçin bizi, bizim hepimizi almadın? diyordu..

### **Hüseyin Avnî**

## **ESÂRET ZİLETTİR**

### **Geçen nüshadan mâ-bâ’d**

On gün sonra müfettişlikten avans alarak ellişer drahmi verdiler. Bir hafta sonra da vapura irkâbla Lefkada Kal’ası’na sevk ettiler.

Bu onyedî gün zarfında kuru tahta üzerinde tek battaniye ile dokuz gün hasta yattığımı kayd etmeden geçmeyeceğim.

1 Eylöl: Vapur ada ve küçük bir limân kenârında bulunan kasabayı geçtikten sonra kal’a önünde durdu. “Lefkada” nâm-ı diğerle “Aya Mavro” tesmiye edilen bir Cezâyir-i Seb’a-ı Yunâniyye’den olan şu ada, Preveze’nin tam karşısına, garbına düşer. Aynı isimlerle yâd edilen hârâb kal’a adanın iki kilometre şimâl-i şarkîsinde denizin ortasında... Manzarası hâricden bile insanın tüylerini ürpertecek şu köhne kal’aya cânîlerin bile kurtulamayacağı âşikâr. Bakalım tâli’-i

### **[Sahife 759]**

nâ-sâz bize daha neler gösterecek? İçerisinde çile-i kaderimi ne kadar zamânda ikmâl edeceğim! Kim bilir belki de bu menhûs zindân bana bir makber olacaktı. Ben düşüncelerde iken vapura birkaç sandal yaklaştı, iniyorduk.



Fakat dikkat ediyorum, kal'ada hiçbir zerre-i hayât meşhûd değil. Hâlbuki burada iki yüz kadar esir zâbitân arkadaşımızın bulunduğunu bize söylemişlerdi.

Tuğla sütûnlarından gayr-i muntazam bir müseddes denizin ortasından semâya yükselmiş, garbında içerisi karanlık büyük bir kapı. Menhus kal'a şu hâliyle daha otuz bedbahtı yutmak için ağzını açmış büyük bir deniz canavarına benziyor.

Sandaldan çıktık, süngülülerle dış kapıyı geçtik, karanlık bir koridordan kemerler altından dolaştık. Yürürken ayaklarımızın aksi sadâları kendimizi korkutuyordu. Beş dakika sonra içerideki bedbaht arkadaşlara mülâkî olduk.

İşte onsekiz ay rûhsuz, muhâkemesiz canlı bir ölü hâlinde içerisinde yaşadığım kal'aya duhûlümün ilk günü.

“Kal'a hakkında esâret arkadaşlarımızdan Yüzbaşı Midhat Bey tarafından elde edilen malûmât-ı tarihiyyeden bir parça”

Kal'a 1300 sene-i Mîlâdîsinde yani istiklâl-i Osmaniyye'den dört sene evvel o zamânlar Kefalonya Zenta İnaki adalarında icra-yı hükûmet eden “Kont Rişar Doresini” tarafından inşâ edilmiştir.

1479 sene-i Mîlâdîsinde Gedik Ahmed Paşa donanmasıyla gelerek adayı ve kal'ayı işgal ve kal'anın bugün mahbûs bulunduğumuz ve havâ almak için bile çıkmaklığımıza müsâ'ade edilmeyen burçlarında bundan 444 sene evvel şanlı sancağımız temevvüc etti. Yirmi sene sonra 1500 sene-i Mîlâdîsinde Venedikliler kal'ayı muhâsara ettiler. İçerideki kuvvet azdı. On yedi gün devâm eden kanlı bir muhârebeden sonra kal'aya dâhil olabildiler.

Sulh imza edilirken kal'a yine Hükûmet-i Osmâniyye'de kaldı. Türkler bu sırada büyük ta'mîrât icrâ ettiler. Bu ta'mîrât esnâsında kal'a dâhilindeki kuyu sularından bizim gibi bîzar olan ecdâdımız su ihtiyacını düşündüler. Kasabadan kal'aya kadar 180 kemer üzerine bir su bendi inşâ ettiler. Bütün masârıfı Sultân Bâyezîd-i Sâni tarafından te'mîn edildi. Birkaç sene sonra şiddetli bir hareket-i arz netîcesi bu bend yıkıldı. Bugün hârâbeleri tamâmen belli olarak duruyor.

(Bitmedi)

**Mustafa Âsım**

[Sahife 760]

## ON BEŞ GÜNLÜK İZLER

### MA'ÂRİF HABERLERİ

Çerkeş Mu'allimler Birliği Re'îsi Zihnî Efendi istifâ ederek yerine Merkez Mektebi Başmu'allimi Gökmen Bey intihâb edilmiştir. Mûmâileyh Kastamonu Dârü'l-mu'allimîni'nin yetiştirdiği çalışkan ve halûk gençlerdendir. Tebrîk eder muvaffakiyetler temenni eyleriz.

23 ve 24 Nisan günlerinde Çankırı, Ilgaz, Karacaviran, Çerkeş Kız ve Erkek Mektepleri mu'allimleriyle talebelerinin Himâye-i Etfâl ve Hilâl-i Ahmer Cem'iyetleri için rozet tevzi'inde fevka'l-âde gayret ve fa'âliyet gösterdikleri memnuniyetle görülmüştür. Genç ve kıymetli mekteblilerimizin mekteblerimizin fa'âliyetlerini takdîr ve şükrânla karşılarız.

Geçen sene olduğu gibi bu sene de merkez ve mülhakat mekteplerinin iştirâkıyla Çankırı'da büyük bir idmân bayramı yapılacağı müstahberdir.

Orta Mekteb izcileri oymak oymak olarak Boyalıca ve Ballica semtlerine doğru muntazam ve mükemmel seyâhat yapmışlardır. İzcilerin her hafta Pazartesi ve Perşembe günleri tatbîkata çıkacakları memnûniyetle haber alınmıştır.

Çerkeş Kaymakamı Besim Bey'in mu'âvenet ve himmetiyle merkez mektebinde mevcûd 30 şehîd çocuğuna elbise, başlık, çorab, fotin yaptırılmıştır. Genç ka'im-i makamın ma'ârif-perverâne hareketini şükrânla karşılarız.

### BİR GEZİNTİ

Şehrimizde ârâm-sâz Sekizinci Topçu Alayı tarafından "Hızır İlyas" günü bir gezinti tertîb edilmiş ve Kefenbaha mevki'inde eğlenmişlerdir. Gezintide alay erkânı ve med'üvvîn miyânında şehrimizde bulunan meb'ûslar, belediye re'îsi, mekteb müdürü, jandarma bölük kumandânı ve Türk Ocağı re'îsi vardı.

24 Nisan Cum'a günü Şabanözü nâhiyesi merkezinde mekteb talebeleri tarafından futbol müsâbakası yapılmış, pehlivân güreşi, çuval ve sür'at yarışı, iğne-iplik müsâbakası icrâ edilerek hoş ve eğlenceli bir gün geçirilmiştir.

Yeni Mekteb Vergisi Kanûnu derdest-i irsâl olup ta'limât-nâmesi de ihzâr edilmekte olduğundan Tedrîsât Vergisi'nin mezkûr kanûn ve ta'limât vürud etmeden tevzi' edilmeyeceği mevsûkan haber alınmıştır.

### **HİMÂYE-İ ETFÂL HABERLERİ**

Tuht, Orta, Karacaviran mıntıklarında nâhiye müdürlerinin gayret ve himmetleriyle Himâye-i Etfâl Cem'iyeti şu'beleri te'sîs edilerek fa'âliyete geçilmiştir.

23 Nisan'da sadaka-i fitr ve rozet hâsılatı olmak üzere Himâye-i Etfâl için Tuht'da iki bin yetmiş yedi buçuk kuruş kadar bir meblağ toplanmıştır.

Tuht Himâye-i Etfâl Re'îsi Hilmi Bey'in bu husûstaki gayretini şükranla karşılarız.

[Sahife 761]

### **HİMÂYE-İ ETFÂL KONGRESİ**

7 Mayıs Perşembe gecesı şehrimiz Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'nin senelik kongresi akd edilmiş ve kongre riyâsetine Meb'ûs Ahmed Tal'at Bey Efendi intihâb edilmiştir. İdâre Hey'eti Re'îsi Kemal Cenâb Bey tarafından senelik mesâ'î hakkında malûmat verilmiş ve hesâbatı teftiş hey'etine Orta Mektebi Müdür Mu'âvini Mustafa Nâmi, Operatör Nûreddîn, Baytar Tahsin Nâhid Beyler intihâb edilmişlerdir. Ba'dehû yeni idâre hey'eti seçimine başlamış, Riyâsete Kemal Cenâb, Kâtibliğe Mu'allim Tevfik, Veznedârlığa Halim ve a'zâlıklara da Mu'allim Şefik ve Dedezâde Ömer Beyler ekseriyetle intihâb olunmuşlardır. Kemal Cenâb Bey [1]341 senesi mesâîsine â'id programı umûmî hey'ete arz etmiştir. Umûmî Himâye-i Etfâl Kongresi'ne murahhas olarak Kemal Cenâb Bey seçilmiş ve kongreye hitâm verilmiştir.

### **AÇIK MUHÂBERE**

Safranbolu'da Tapu Me'mûr Refiki Ahmed Kemal Bey'e: Bi'l-mukabele arz-ı tebrîkât ederiz.

Çerkeş Merkez Başmu'allimi Gökmen Bey'e:

Halk Yolu hakkındaki samîmî alâkaya teşekkürler ederiz.

## MECCÂNEN MU'ÂYENE

Türk Ocağı'ndan,

Ocağın mu'âyenehânesi açılmıştır. Önümüzdeki Pazartesi gününden itibaren fakir ve kimsesiz hastalar ocak binâsındaki sıhhiye hey'etine sâ'at yediden sekize kadar mürâca'at edebilirler. Mu'âyene meccânen yapılır.

Pazartesi: Operatör Nûreddîn Bey / Cerrâhî ve Kadın Hastalıkları

Çarşamba: Doktor Kadri Bey / Cildiye, Dâhiliye, Bel Soğukluğu, Emrâz-ı Efrenciye

Perşembe: Doktor Hüsnü Zekâ'î Bey / Cerrâhî, Vilâdi, Göz, Kulak, Boğaz, Burun

Cumaertesi: Doktor Bakteriolog Hakkı Bey / Dâhiliye, Çocuk Hastalıkları ve Tahlîlât

[Sahife 762]

## ON BEŞ GÜNLÜK İZLERİN MÂ-BÂ'DI

Boyalıca karyesinde üç dershâneli bir mekteb inşâ'âtına başlanmış ve mektebin zemin katı epeyce ilerlemiştir. Boyalıca hey'et-i ihtiyâriyyesi bu husûsta hummâlî bir fa'âliyet göstermektedir.

Ilgaz Gaziler karyesinde Ma'ârif Dâ'iresi'nden verilen plan mücebince üç dershâneli bir mektebin müceddeden inşâ ve Eylül'e kadar ikmâline eşrâfdan Cemil Ağa der'uhde etmiş ve derhâl inşâ'âta başlanmıştır. Gazilerli Cemil Ağa'nın köprü, câmi', mekteb inşâsı husûsunda şimdiye kadar yaptığı hizmet, gösterdiği gayret, fa'âliyet ve himmet şâyân-ı şükrândır.

Ilgaz'ın Çürükcüler karyesinde resmî plan mücebince muntazam bir mekteb inşâ'âtına başlanmış ve dört yüz lirayı mütecâviz bir meblağ sarfıyla mektebin kârgîr kısmı ikmâl olunmuştur. Ahşab kısmının da bir an evvel ikmâline çalışılmaktadır. Binânın Eylül'e kadar bitmesini te'mînen Çürükcüler Mu'allimi Halil Rıf'at Efendi maâşından kırk lira teberru'âtda bulunmuştur. Bu fedâkâr köylüyü mu'allimleriyle birlikte takdîr ederiz.

Kazâ olmaya ez-her-i cihet müsâ'id bulunan Karacaviran nâhiyesinde irfân ve ümrân sâhalarında büyük fa'âliyetler işitilmektedir. Genç bir müdür ile genç bir belediye re'îsine mâlik olan bu şirin nâhiyede muntazam bir mekteb ve güzel bir istihbârât binâsına

başlanmıştır. Karacaviranlıların terakkî ve tekâmül husûsunda gösterdikleri fa‘âliyet gıpta edilecek bir şekildedir.

Şabanözü'nün Erenez karyesinde de üç dershâneli bir mekteb inşâsı için ahâlî-i karye fa‘âliyete geçmiştir. Kereste tedârikine başlanmıştır. Eylül'e kadar bu mektebin de ikmâline çalışılacaktır.

### **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

Kastamonu Hükûmet Tabîbi Ahmed Kemal, Şabanözü'nde mukim Tüfekçi müteka‘idîninden Mülâzım İsmâil, Karacaviran Mu‘allimlerinden Hayri, Sarısu Mu‘allimi Ömer, Çerkeş Merkez Başmu‘allimi Gökmen Beylere:

Halk Yolu hakkında teveccühlerinize teşekkürler ederiz.

Şabanözü Himâye-i Etfâl Şu‘besinin Ramazan'da yetîm ve bîkes çocuklar için topladığı para on bir bin yüz yetmiş kuruşa bâliğ olmuştur. Hamiyetli Şabanözlüleri takdîr eder ve alkışlarız.

Orta nâhiyesinin Ramazan'da ve 23 Nisan'da yetîm ve bîkes çocuklar için topladığı para 32 lira 43 kuruştur. Nâhiye müdürinin gayreti ve muhterem halkımızın hamiyeti şâyân-ı şükrândır.

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslüman! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes‘ûd etmeye çalışan “Himâye-i Etfâl Cem‘iyyeti”ne her türlü mu‘âveneti yap ve senede bir lira vererek a‘zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YER**

Odunpazarı'nda Hâfız Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Müdüri Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruş.

Alt Aylık: 70 kuruş.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

1 Haziran 1341

Sene:3

Sayı: 50

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

### **MÜNDERİCÂT**

Bir Ziyâretin İlhamı / Tahsin Nâhid

İzdivâc / Doktor Nûreddîn

Asrî'nin Dili / Asrî Baba

Mürûr-ı Zamân / Sâdık

Kanûnlarımız Huzûrunda / Ebü'l-mu'azzam Fethi

Halk Yolu'nun Hikâyeleri

Türk Ocağı Yasası

On beş Günün İzleri, Şükrân Borçları

Çankırı Matba'ası 1341

Müdir-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruş.

Alt Aylık: 70 kuruş.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

1 Haziran 1341

Sene: 3

Sayı: 50

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

**Hasbihâl:**

## **BİR ZİYÂRETİN İLHÂMI**

“Biz karşı karşıya mütekabil vazifeler der‘uhde ettik. Türk Ocakları, Türk vatanında medeni ve harsî da‘vâlarımızın mümessillerindendirler ve bugün hükûmet eden kuvvet Türk ocağının mefkûresinden ibârettir.”

(İsmet Paşa Hazretleri'nin Samsun Türk Ocağında îrâd buyurdıkları nutuktan.)

Türk ocakları kurultayına murahhas olarak Çankırı'dan hareket ettiğimiz günün ikinci serinliklerinde “Çankaya”ya çıkan yolun üstünde altı otomobil bir kuş hafifliğiyle uçuyordu. Kurultayın taşra murahhasları, re'îsleri, Ağaoğlu Ahmed Bey'in riyâsetinde Türk ve Türkiye'nin dâhi kurtarıcısını ziyârete gidiyorlardı. Kalbimizde mûnis bir emel ve hoş bir endişenin neş'esi yaşıyordu.

Sihhatli rüzgârların gaşy eden uğultusunu andıran muttarrid ve mütemâdî bir ses dalgası içinde hamle ve hareketlerini yükseldikçe arttıran otomobillerimiz “Çankaya”nın yıllardan beri deha ve azim ve îmâna bahtiyâr ve tarihî bir güzergâh olan yolu üstünde tabî‘at kanûnlarının fevkinde olarak aşağıdan yukarıya akan gür ve coşkun bir su gibi akıyordu. “Çankaya” köşkünde nasıl çeken bir kudret dayanağı vardır ki, yokuş derecesi yükseldikçe cümlelerimizin sür‘ati de tezâ‘uf ediyordu. Şen şakrak bahârın ilâhî, pür-vakar

### **[Sahife 762]**

ve pür-âhenk şi‘irinin o ezeli bestekârları, bülbülleri vecd içinde ibdâ‘ ettikleri berrak nağmeleriyle, pırlantadan millî bir kalp olarak milliyet ve millî îmânın mütevazı ma‘bedîne koşan gençlik mümessillerine selâm ve muhabbetler saçıyorlar... Yeşil gölgeli bir tüle bürünen ağaçlar, demet demet çiçek, dalga dalga koku ibzal ediyorlardı. Gülen semâ, güneşli toprak... Şen ve râyihadâr ağaçlar arasında yükseldikçe aşkımız heyecâna, heyecânımız îmâna, îmânımız şi‘ir ve vecde inkılâb ediyordu. Birkaç dakikalık bir “ân”ın rûhumuzda parlattığı nûr ile mest iken sâkin ve sessiz bir kavîs çizen otomobilimiz durdu. Çankaya Köşkü'nün kapısından girdiğimiz zamân beşûş ve sıcak çehreler bizi karşılıyor ve salona götürüyorlardı. Soldaki dâ'ireden Gazi Paşa çıktılar. Murahhasların ayrı ayrı ellerini sıktılar. Her arkadaş kendisini takdîm etti... Ve büyük kabul salonuna geçildi. Murahhaslara şeker, sigara, kahve ikrâm edildi. Gazi Paşa ocakların ve kurultaya iştirâk eden murahhasların adını



sordu. Ağaoğlu Ahmed Bey cevâb verdi. İsmâil Habîb Bey (Edirne), ocakların garp vilâyetlerinde tekâsüf ettiğini, yabancı harsların menfî te'sîrlerine daha çok ma'rûz şark vilâyetlerinde ocaklar açılmadığını söyledi. Bunun üzerine Gazi Paşa Kürt isyânını kasd ederek dedi ki, “Şimdi bunun cezâsını çekiyoruz.”

Gazi Paşa'nın Türk Ocaklarına verdiği ehemmiyetin derecesini işte şu cümle derin bir belâgatle ifâde etmektedir. Türk Cumhuriyeti'nin hayât ve istiklâlîne kasd etmek için uyandırılan isyân, Paşa hazretlerinin de işâret ve ifâde buyurdıkları vechile, Türk ocaklarının ne kadar mühim ve muhib bir gayeye doğru gittiğini göstermektedir. Filhakika İstiklâl Harbi'ni muvaffakiyetle tetvîc ve intâc eden milliyet fikri, ilk feyzini, hayâtî kudretini Türk Ocaklarından almıştır. Ocak prensibi ve Ocaklılar mefkûresi bugün muvaffakiyet ve ciddiyetle yürüyor ve ilerliyorsa, bunu o prensip ve mefkûrenin yoğurulduğu madde ve unsurda aramalıdır. Bunun için milliyet aşkı, Türk gençlik cereyânı, hangi köşede nûrunu parlatsa, hangi diyârda yanıp tutuşsa orada heyecân doğmuş, îmân büyümüş, kurtuluş ve hürriyet esir rûhları sarmıştır. Netîcesi itibârıyla yenilik ve terâkki hamleleri karanlık izbeler, kurak diyârlara ilim ve medeniyetin hayât ve iksirini götürmüş. Her milletin tarihî, millî husûsiyetleriyle tam bir millet olarak hayâta doğmak için milliyet yolundan yürümüştür.

Harssız millet olmaz ve milliyet husûsiyeti hars ile olur. Hars husûsiyetiyle yükselmeyen bir millet, dâimâ ve her zamân esîr kalmaya mahkûmdur. Hars kuvvetine dayanmadan yaşamak mümkün değildir.

### [Sahife 763]

Nerede ki, bir câmi'a, yabancı harsların te'sîri altında kalmıştır, orada milliyet ve millet hayâtı yoktur. Esâret, fakr ve zarûret vardır. Milliyet mefkûresinin hâkim olmadığı yerlerde cehl ve ta'assub hüküm sürer. Bu takdîrde ise hodbînlik, fenâ ihtirâs her fenâlığı, millet ve milliyet aleyhine her cereyânı doğurabilir. İşte şarktaki isyân bu yüzden doğmuş ve yayılmıştı. Vakta ki, oraya milliyet mefkûresinin maddî silâhı uzadı. O cehl ve taa'ssub yangını da söndü ve söndürüldü.

Şarktaki vilâyetlerimizde uyanan isyânın sebebi olarak oralarda Türk Ocaklarının açılmadığını işâret buyuran “re'îs-i cumhur” bu ifâdeleriyle hem Türk Ocakları hakkında en belîğ ta'rîfi yapmış hem de Türk milliyet-perver gençliğini –şübhesiz– çok büyük bir vazîfeye davet etmiştir.

Türk gençleri! Birlik ve kardaşlık duygularımızla mefkûremiz için ileri!

**Çankırı, 30 Mayıs [1]341**

**Tahsin Nâhid**

**İZDİVÂC**

**Muharriri: Doktor Nizâmeddîn**

**Asliye Müdde'î-i Umûmîsi Hilmi Bey'e**

Senelerden beri devâm eden harblerin eritici hârâreti karşısında her an mevcûdiyetinde bir parça ga'ib ve yurdunun üzerine çöken kâbûs-ı ma'raz içinde inleyen milletimiz, ırkımız günden güne derin bir uçurumun kenârına sürüklenmektedir. İstiklâlimizin muhâfazası mücâdele-i hayât ve mübâreze-i medeniyedeki müvâzenetin te'mîni ancak nüfûsumuzun tezyîdi ve tâmmü's-sihha-i idâme-i hayâtıyla mümkün olabileceğinden izdivâc mesâ'ili bugün en ehemmiyetle ta'kîb edilmesi îcâb eden bir nokta-i hayâtîyedir. Emrâz-ı ictimâ'îye ve irsiye dolayısıyla gittikçe cılız bir şekil alan neslimizi ıslâh ve sâfiyet-i ırkıyemizi muhâfaza için münâkehât mesâ'il-i hukukiyyesinde azîm bir ta'dilâtın icrâsı zarûrîdir. Nüfûs-i umûmiyyemizi yiyip kemiren yalnız emrâz-ı efrenkiye değildir. İrkımızı, neslimizi mahv ve hârâb eden, hayât-ı ictimâ'îyemizde derin rahneler açan daha pek çok sârî ve irsî hastalıklar mevcûtdur. Şimdiye kadar izdivâc husûsunda ehemmiyetle ta'kîb edilmesi îcâb eden husûsâtın ma'a'l-esef nazar-ı itibâra alınmaması yüzünden vücûde gelen birçok izdivâclarda mûcib-i endîşe ve felâket pek çok hâller zuhûr eylemektedir. Böyle izdivâclarda tevellüd eyleyen çocuklar, bu bed-bahtâne izdivâcların mahsûlü olarak hayât-ı sefilâneye düşmekte, bozuk

**[Sahife 764]**

bir kan sebebiyle kendilerine tevârûs eden birçok felâketlerin bağı-ı sakîli altında inlemektedirler.

Memleketimiz tedennî-i nüfûs beliyyesiyle yanıp yıkılırken, beşeriyet muhtelif devrelerindeki terâkkî ve medeniyetlerine göre tanzim edilen kavânînin te'ehhül keyfiyyetine â'id mebâhisinin adem-i müsâ'edesini ileri sürmek, fenn ü ihtisâsa ta'allük eden mu'addil mevâddın tefsîrlerini başka noktalarda yürütmek doğrusu cây-ı te'emmüldür.

Münâkehât husûsunda berây-ı mu'âyene dâ'ire-i sıhhiyelere i'zâm olunan hâtib ve mahtûbelerden bazılarının sinn-i reşîde vasıl olmamış za'îf, cılız çocuklar olduğu ve

bazılarının da emrâz-ı irsiyyeye musâbiyyetleri görülmektedir. Etibbâ bu gibi ihtiyâcların neslimizde açacağı derin rahneleri îzâh eyleyerek fennen mahzûriyetini bildirdiği halde ma‘a'l-esef hâlâ fersûde zihniyetlerinden uzaklaşlamayarak mütâla‘ât-ı fenniyyeler nazar-ı itibâra alınmamaktadır. Maksud-ı ulvî ga‘ib olduktan sonra tarafeynin mu‘âyeneye sevinde hiçbir ma‘nâ yoktur.

Bugün verem, frengi, ke‘ülün te’sîr-i müzminiyle vücûda ârız olan düşkünlük, ma‘raz-ı asabî ve daha birçok hastalıkların verâset tarîkiyle evlâda, ahfâda intikaliyle ırkımız, neslimiz elim bir inhitâta uğradığı halde te‘ehhül keyfiyetinde yalnız emrâz-ı efrenciyyenin nazar-ı itibâra alınarak diğerlerinin başboş bırakılması, neslin çürümesine ve hayât-ı ictimâ‘iyyemizin de sönüp gitmesine sebebiyet vermektedir.

Mâdemki verâset, eslâfa mahsûs olan havâssını ahlâfına intikal ettiren bir alâmettir. Kâffe-i uzviyât bu kanûn-ı tabî‘î ve hayâtî sâyesinde kendilerinin vilâdı veya bu kesbî bütün evsâfını ve havâssını ahfâdına, mahsûllerine nakl ediyorlar ve tabî‘atta asırlardan beri kavîleri fa‘âl, meyyâl-i cidâl olanları kuvvetsiz, âciz, miskin olanlardan ayırd ederek tathîr ve tasfiyesine devamla tekâmülü husûle getiriyor. Şu hâlde izdivâc husûsunda ırkımızdan evsâf-ı matlûbeyi câmi‘ olanlar intihâb edilerek mukarenet ve ictimâ‘ları te‘mîn edilmelidir ki, dînç, zinde ve emrâzdan sâlim bir cem‘iyet vücûda getirilmiş olsun...

Evsâf-ı esâsiyye-i nisâ‘iyye ve ricâliyyenin kâffe-i vezâ‘ifinde gудde-ı müvellidelerin mevcûdiyet ve neşv ü nemâsı mühim bir rol îfâ ettiğine nazaran fa‘âliyet-i fizyolojileri tedricen tedennî ve tenâkus eyleyen ihtiyârların muntazam bir neşv ü nemâyı ta‘kîbiyle tenâsül vermek hâssasını iktisâb eyleyen kâhillerle muhâfaza-i nev‘i te‘mîn eden a‘zâları henüz fa‘âliyet-i fizyolojiyyeyi intisâb eylemesi, ufak kız ve erkeklerin kâhillerle izdivâcı hayât-ı ictimâ‘iyye noktasından pek fecî‘ olduğu gibi fenn-i tıb cihetinden de pek elîmdir. Bu sûretle izdivâclarda tevellüd eyleyen çocuklar fikrî ve bedenî kuvvete mâlik olmadıklarından hayâtın musîbetlerine, derdlerine, yorgunluklarına göğüs geremez ve onlarla mücâdele edemezler. Binâenâleyh, etibbâ ile hukukçular müştereken aynı gaye-i ulviyyenin istihsâline çalışmalıdır. Yoksa ve ve'l-felâh...

**[Sahife 765]**

**ASRÎ'NİN DİLİ**

**FIRSAT DÜŞMANLARINA DAĞ**

Kurcalandıkça yurdumun ne derdleri çıkıyor

Sâyesinde barınanlar onu her gün yıkıyor  
Bin muhteris el soluyan gırtlakları sıkıyor  
İstiyorlar ki vatanda bir tek ocak tütmesin  
İstiyorlar ki yurda başka boru ötmesin  
İşte bunlar şu milleti kemiriyor soyorlar  
Zevklerini bir kardeşin sükûtunda duyorlar  
İşte bunlar en evvelâ kapımızda doyorlar  
Yavaş yavaş başlıyorlar iki yana salmaya  
Her canlanan kasd ediyor canımızı almaya  
Asıl düşman içimizde kör olmuşuz görmeyiz  
Suyun başı nerden bozuk bilmiyoruz bilmeyiz  
Evimizi kaldırsalar zorunuz ne demeyiz  
Bu zavallı halktan bilmem daha neler beklerler  
Dolmadı mı bilmem hâlâ papel dolu öbekler  
Her fırsatta yaydıkları bin mel‘anet caba ya  
Ma‘azallâh gidiyorsa biraz kurakça havâ  
Fare gibi taşıyorlar ekinleri anbara  
Lâkin Allâh öylelere yine fırsat vermiyor  
Çiftçilerin düşüncesi nihâyete ermiyor  
Kardeşlerim yeter artık sustuğumuz yetişir  
Hayâtını o kazanır hangi ferd ki itişir  
Çalışırsak emin olun her yaramız bitişir  
Bu büyümüş burunları azm edelim ezelim  
“Esir” değil yurdumuzda hür ve serbest gezelim

**Asrî Baba**

**[Sahife 766]**

**MÜRÛR-I ZAMÂN**

(Mâ-bâ‘d ve Hitam)

Mehâkim-i istinâfiyenin ilgasından mukaddem, istinâf-ı da‘vâ eden müdde‘î-i şahsiyyetin hukuk-ı şahsiyesinin istinâfda münferiden rü‘yyet edilmesi usûlünde de cezâsı

gayr-i kabil-i tertîb bir fi‘ilin tezâhürî mahzûru var idi denilemez. Zirâ orada tezâhür edebilecek fi‘ilden dolayı ibtidâ’-i muhâkeme cereyânla berâ’et kârârı ittihâz edilmiştir.

Cürmü müvellid olsun, cürümden mütevellid olsun, cerâ’imden nâşi hukuk-ı şahsiyye ile hukuk-ı âdiyye arasında birinden kable'l-hüküm hukuk-ı umûmiyye ve bade'l-hüküm hukuk-ı âdiyye ve diğesinde ise ale'l-ıtlak hukuk-ı âdiyye mürûr-ı zamânına teba‘iyyetden başka fark olmadığı gibi efrâdıyla devâ’ir-i resmiyyenin hukuk-ı şahsiyyesi arasında da bazı ahvâlde icrâ’en hakk-ı rüchânî hâ’iz bulunmak ve ferâgat salahiyetini mevcûd olup olmamak gibi husûsâtta mâ‘adâ nazar-ı kanûnda bir gûnâ fark gözetilemez.

Mürûr-ı zamân, hukuk-ı umûmiyye da‘vâsını maskat olduğuna ve cürümden nâşi hukuk-ı şahsiyye da‘vâsı velev ki, ayrıca hukuk mahkemesine arz ve ref‘i câ’iz olsa bile ale'l-ıtlâk hukuk-ı umûmiyye mürûr-ı zamâna tâbi‘ idüğüne ve hukuk-ı umûmiyye de‘âvisini ikame salâhiyeti dahi usûlen müdde‘î-i umûmîlere mevdû‘ bulunduğuna binâ’en devâ’ir-i resmiyye me‘mûrîni, mürûr-ı zamân vuku‘undan bahisle evrâkı müdde‘î-i umûmîlere tevdi‘ etmedikleri takdîrde vazifelerini hüsn-i isti‘mâl etmemiş olurlar.

İkame eyledikleri hukuk-ı umûmiyye da‘vâsından ferâgat hakkına mâlik olmayan müdde‘î-i umûmiyyeler, da‘vâ-yı umûmiyyeyi ikame edip etmemek hakk-ı ihtiyârına mâliktirler. Fakat bu ihtiyârları mutlak olmayan müdde‘î-i umûmîler hukuk-ı umûmiyye da‘vâsını ikameye bazan mecbûr ve bazan da muvakkaten mu‘attal ve mukayyed ve bazan ikameden memnû’durlar. Nitekim kız kaçırmak fi‘iline rızâ-yı tarafeyn ile akd-i nikâh vuku‘unda müdde‘î-i umûmîler hukuk-ı umûmiyye da‘vâsını ikameden memnû‘ oldukları gibi hukuk-ı umûmiyye da‘vâsının, kazıyye-i muhkeme mu‘âfiyet, vefât, mürûr-ı zamân misillü esbâb-ı kanûniyyeden biri ile sukûtunun vesâ’ik-i kanûniye ile teberhün ve te’yîdi hâlinde memnû’durlar. Çünkü bazı avâriz-ı kanûniyyenin tahakkuku hasebiyle ehliyet-i ikame mürtefi‘ olan husûsâtta müdde‘î-i umûmîlerin ikame-i da‘vâya kıyâm etmeleri hilâf-ı ehliyet olmak noktasından tecâvüz salâhiyet mâhiyetinde tecellî-yâb olur. Ama hukuk-ı umûmiyye da‘vâsını ikameden sonra mutalli‘ olacakları ârıza müstesnâ olup bu hâlde mahkemedan sukut kararı istihsâl mecbûriyetlerinde kalacakları zarûrîdir.

### [Sahife 767]

Bâlâda arz olunduğu üzere “tekadüm-i zamân ile hak sâkıt olmaz” ka‘idesini hukuk-ı âdiyye ile ba‘de'l-hüküm hukuk-ı şahsiyye-i cezâ’iyyede cârî ma‘a-hâzâ kable'l-hüküm hukuk-ı umûmiyye ve şahsiyye da‘vâlarının mürûr-ı zamânla sukutu ve tekadüm-i zamân ile hakkın

adem-ı sükûtu aralarında tezâd esâsı gayr-i mutasavver olup mütecellî olan tezâd usûlü dahi mürûr-ı zamânın hükm-i vasfîyesinin tedkik ve mülâhazasıyla halle tekarün ettiğine binâ'en kable'l-hüküm dâ'irelerine â'id ve fakat ta'kîb hakkı mürûr-ı zamânla sâkit cezâ-yı nakdîyi velev ki, bi'r-rızâ istihsâl eden me'mûrun vazîfesini sû'-i isti'mâl ettiğini kabulde tereddüt asla câ'iz olmadığı gibi müvellid ya mütevellid olsun cerâ'imden neş'et eden hukuk-ı şahsiyye ba'de'l-hüküm hukuk-ı âdiyye mürûr-ı zamânına tâbi' olmak ve esâsen sâkit olan yalnız hakk-ı icrâdan ibâret bulunmak haysiyetiyle inde'l-ikrâr da'vâya kabiliyet-i istimâ'iyeye bahş ve mürûr-ı zamândan mâni'iyet-i istimâ'iyeye kuvvetini selb eden sâlifü'l-arz düstûr-ı medeniyyenin inde'l-hüküm bi-tarîki'l-evleviyye cereyân edeceğinde ve âlâ-hâzihi mürûr-ı zamâna uğrayan hukuk-ı şahsiyye-ı mahkûmün-bihânın icrâ-yı rızâ'î sûretiyle infâzının sıhhat ve cevâzında tereddüt dahi gayr-i câ'izdir. Meğer ki, hakk-ı mahkûmün-bih hukuk-ı şahsiyyeden olmayıp mücâzât-ı kanûniyyeden ola. Çünkü her dâ'ire-i resmiyye lehine hüküm olunan her cezâ-yı nakdî ale'l-ıtlâk hukuk-ı şahsiyyeden ma'dûd değildir. İlka-yı inhisârdan mukaddem reji cezâ-yı nakdîleri şirketin hukuk-ı şahsiyyesinden idi. Kaçakçı ile sulh olabilirdi.

Fakat şekil kable'l-ılfâ'iyyesinde Şûrâ-yı Devletçe müttehaz kârâra nazaran orman cezâ-yı nakdîleriyle damga kanûnundan müteba'is cezâ-yı nakdîler dâ'irelerin hukuk-ı şahsiyyesinden ma'dûd olmayıp mücâzât-ı kanûniyyeden ve ancak o zamân tazminâtı ve damga resmi hukuk-ı şahsiyyeden ma'dûddur.

Nüfus cezâ-yı nakdîleri dahi mücâzât-ı kanûniyyeden olmak itibârıyla dâ'irenin hukuk-ı şahsiyyesinden ad olunamaz.

Bu hâlde mürûr-ı zamânla hakk-ı infâzı sâkit olan ve hukuk-ı şahsiyyeden gayr-i ma'dûd bulunan mücâzât-ı kanûniyye mahkûmün-bihâyı velev rızâ'en infâza kıyâm ve tahsil eden me'mûrun Mes'ûliyyet-i kanûniyyeden tahlis-i giribân edemeyeceği çok âşikârdır.

**27 Mart [1]341**

**Çarşambalı M. Sâdik**

**[Sahife 768]**

**JAN JAK RUSSO'DAN**

**DAĞLILAR**

Gençliğimde “Noşatel“ havâlisinde bütün kürre-i arzda pek latif ve belki de vahid olan bir manzara gördüğümü tahattur ediyorum.

Tamâmıyla ikametgâhlarla mestûr bir dağ... Onun münzevî sükkânına cem‘iyet-i beşeriyenin bütün sa‘âdeti bağışlanmış gibi idi. Bu mes‘ûd köylüler tamâmıyla müsterih, her türlü teklîfâtıdan, vergilerden, kuyûddan âzâde idiler. Mahsûlâtı kendilerine â‘id olmak üzere Kemal-i itinâ ile zirâ‘at yapıyorlar, boş vakitlerini bin türlü masnû‘at i‘mâline hasr ediyorlar... Veyâhûd kudret-i fâtıranın kendilerine bahş ettiği dehâlarını faydalı ihtira‘ât ve ibdâ‘âta sarf ediyorlardı...

Bi'l-hâssa, kış günleri, her taraf karlarla mestûr olduğu zamânlarda her birisi kendi â‘ile efrâdıyla bizzat inşâ ettikleri güzel ve temiz ikametgâhlarına çekilerek refâh-ı hâllerini me‘men işlerle iştigal ediyorlardı. Memlekette hiçbir marangozun, çilingirin, camcının, tornacının eser-i san‘atı dâhil olmamıştı. O eşyâlarını teşkîl eden, ikametgâhlarını tezyîn eden zarif ve elverişli eşyâlardan hiç birisi yabancı bir ustanın imâl-gerdesi değildir.

Bundan mâ‘adâ onlar, çelikden, tahtadan, mukavvadan binlerce muhtelif âlât ve edevât i‘mâl edip ecnebilere satarlar. Hattâ onlardan birçoğu Paris'e kadar bile gelirdi.

İşte birkaç seneden beri göze çarpan bu tahta sâ‘atler onların masnû‘atı idi.

Ma‘a-hâzâ onların iştigalâtı yalnız bunlara münhasır değildi. Vakitlerinin bir kısmını da tettebbû‘a hasr ederler, her şeyi mantıkî ve ma‘kul bir sûrette düşünürler. Ve sifon, mıknaş, tulumba, barometre gibi birçok vesâ‘it-i fenniyye de imâl ederlerdi.

Hepsi biraz resim yapmak bilir, kısm-ı a‘zâmı filavta çalar... Ve hemen hepsi de teganni etmesini bilirdi. Bu san‘atlar kendilerine husûsî üstâdlar tarafından ta‘lîm edilmemiştir. Fakat bunlar onlara irsî olarak intikal etmişti. Mûsîkîye âşinâ olanlardan her birisi bazıları pederlerinden öğrendiklerini, bir başkası halasından ve bir diğeri de amca‘zâdesinden öğrendiklerini söylerlerdi. Onların en eğlenceli meşgalelerini zevceleriyle ve çocuklarıyla beraber dört fasıldan mürekkebed dînî gınâ teganni etmek teşkîl ederdi.

Ben bu latif âşiyâneler arasında dolaşmaktan hiçbir zamân usanmazdım... Ve onun misâfir-perver sükkânı beni her zamân mültefitâne kabul ederlerdi. Fakat ma‘a‘t-te‘essüf ben pek genç idim. Bendeki tecessüs merakı ancak bir çocuğun tecessüs merakından başka bir şey değildi. Ben, tedkik ve tettebbû‘dan ziyâde eğlenceyi düşünüyordum.

## [Sahife 769]

Otuz sene evvelki bu müşâhedâtım hemen hemen hâtıramdan silinmek üzeredir. Yalnız hiç bir tarafta görmediğim ve ihtimal ki, ictimâ'ı muhâl olan ferâset ve besâtet gibi iki zıd hasâ'isi nefislerinde cem' eden bu garîb insanları her an takdîr ettiğimi tahattur ediyorum.

## Hüseyin Avnî

### KANÛNLARIMIZ HUZÛRUNDA

#### HALKIN MAZARRATI

Her hangi milletin olursa olsun ictimâ'î, hukukî, ahlâkî ihtiyâcı kanûnla te'mîn olunur. Gıda, hayât için ne ise kanûn da tekâmül, emniyet ve huzûr için odur. Böyle olduğu halde kanûnlarımızda, hele adlî kanûnlarımızda birçok tezâd ve noksanlıklar var ki, hükkâm, tatbikinde mütereddîd, halk mütazarrır oluyor. Ekseriyâ vekiller fırsatlardan istifâde ediyor. Bu cümleden olmak üzere bazı misâl arz edeceğim. Meselâ:

Arazi Kanûnu'nun yirminci maddesinde “Sefer ile cünûn ve tegallüb ve müddet-i sefer ba'îd olan diyârda bulunmak gibi ağdâr-ı şer'iyeye-i mu'tebere den biri tahakkuk etmedikçe on sene bilâ-nizâ tasarruf olunan tapulu ârâzîye müte'allik da'vâlar isti'mâ olunmaz.

Yetmiş sekizinci maddesinde, “Bir kimse ârâzî-i emîriyye ve mevkufeyi bilâ-nizâ on sene zirâ'at ve tasarruf etmiş olur ise hakk-ı kârârı sâbit olup gerek yedinde ma'mûlün-bih senedi bulunsun gerek aslâ bulunmasın ol ârâzîye mahlûl nazarıyla bakılmayıp yedine meccânen tapu senedi verilmek lâzım gelir.”

Mecelle'nin 1662'nci maddesinde “On sene mürûr ettikten sonra ârâzî da'vâsı isti'mâ olunmaz” diyor.

İşbu maddeler mücebince on sene bilâ-nizâ ekilip biçilen ve tasarruf edilen ârâzî hakkında hakk-ı kârâr sâbit olacağı ve mutasarrıfına sened i'tâsı lâzım geleceği gibi Mecelle'nin mezkûr bin altı yüz atmış ikinci maddesi mücebince de on sene aranılıp sorulmayan ârâzî da'vâları kanûnen mesmû' olması lâzım gelirken üç yüz on sekiz senesi hâricen ve âdiyen sâhibinden bey' olunan ve yirmi iki sene bilâ-nizâ tasarruf edilip el-yevm de taht-ı zirâ'atında bulunan bir da'vâyı kanûnun elastikiyetinden istifâde ile kazandım, fakat



vicdânen mu'azzebim, kazandıran madde [1]329'da mevkî'-i mer'iyete mevdû' Emvâl-i Gayr-i Menkule Kanûnu'nun Dördüncü Maddesi'nin Fıkra-i Muvakkatesidir.

Bunda, "Mukaddemâ bir deyn mukabilinde veya bir sebep ve zarûretle muvâza'aten nâm-ı âhara bey' ve ferâğ edilmiş olan emlâk ve emvâl-i gayr-i menkulenin muvâfakat-ı tarafeyn ile doğrudan doğruya Defter-i Hakanî idârelerine mürâca'atla tashîhan sened alınmak ve da'vâyı istilzâm eder bir hâl mütehaddis ise mahkemeye mürâca'atla ikame-i da'vâ edilmek üzere iki sene müddet ta'yin kılınmıştır.

Bir özr-i şer'îye müstenid olmaksızın ondan

**[Sahife 770]**

sonra ikame edilecek da'avînin istimâ'ından hükkâm memnû'dur diyor. Pekâlâ bu doğrudur. Üç yüz on sekiz ile yirmi dokuz arasında on bir ve iki sene de mehil münâsebetiyle on üç sene ve sene-i hâzıra ile mukayese edilince yirmi üç sene geçmiş oluyor ki, birinciye nazaran hem mürûr-ı zamân ve hem de hakk-ı kârârı sâbit olmak lâzım gelir idi. Mezkûr madde mücebince mahkeme her ikisini kabul etmeyerek müvekkilim lehine karar verildi! Bu kârâr hem kanûnî hem de ictimâ'îdir. Fakat diğer tarafın bunca emeği, vermiş olduğu parası ne olacak?

Emek ber-hevâ olduğu gibi para da mürûr-ı zamâna tâbi' bulunduğundan zavallı iki cihetden mağdûr kalacak. Bunun birincisi kanûnun tezâdı, ikincisi de halkımızın cehlidir.

Öyle tezâd ki, Arazi Kanunu'nun 20'nci ve 78'inci maddeleri şu maddeye karşı sâkin ve sâkit ve Mecellenin mürûr-ı zamân hakkındaki 1662'inci maddesi sâmit kalıyor. Halkımız bilseydi böyle şeye meydân vermezdi. Vâ-esefâ ki, cehâlet buna bir çâre bulamazsa Anadolu'nun her kısmında buna şebîh pek çok âdiyen ve hâricen alım satım olmuş ve yirmi otuz sene tasarruf ve zirâ'at etmiş nice kimsenin hakkı, emeği mahv ve tebâh olacak ve bi'n-nefîce bunu halkımız mahkemelerimizi adâletsizlik ile ithâm edeceklerdir. Pek mühim olan bu husûsa yeni bir kanûn yapılmalı. Hem böyle halk beyninde sû'-i zannı mûcib ahvâlin önüne geçmeli ve hem de birçok gayr-i mukayyed ârâzi tapuya rabt ettirilip devlete ayrıca da vâridât te'mîn olunmalı. Erbâb-ı hukuk ve vukûfun daha iyi bir kanûn meydana getireceği şübhesiz ise de tecrübemiz cihetiyle şu tarzda bir kanun kabulü menâfi'-i umûmiyyeye muvâfiktir zannındayım.

Sefer, cünûn ve tegallüb ve müddet-i sefer-i ba'îdde blunmak gibi meşru' ma'zeret müstesnâ olmak üzere

1. Gerek muvâza'a ile gerek nâm-ı müste'âr vesâ'ir sûretle hâricen ve âdiyen alınıp satılmış ârâziye on sene bilâ-nizâ sâhib ve mutasarrıf olduğunu isbât eden kimse nâmına tapu senedi veriliyor.

2. Hâricen alım ve satıma müstenid olarak birinci maddede muharrer ma'zeret-i meşrû'a bâkî kalmak şartıyla bilâ-inkitâ' onbeş sene tasarruf ve vergisi tesviye edilen bir mülkün mutasarrıfına tapu senedi verilecektir.

3. Alım satım hakkında ihticâca sâlih her türlü evrak ve senedât-ı mu'tebere ve itirâfât ma'mûlün-bih ve mu'teberdir.

4. Bu gibi senedli sendesiz ârâzînin icrâ-yı kaydı için beş sene müddet konulmuştur. Beş sene mürûrundan sonra senedsiz ârâzî tasarrufu memnû' ve böyle senedsiz tarlaları ihbâr edene tarlanın nısfı veyahud müstahıkk-ı tapu ârâzi misillü bi'l-müzâyede satılarak bedelinin yarısı verilir. Bu gibi kayıd ve intikal-i mu'âmelâtının beş sene zarfında bi'l-cümle mu'âmelâtı resm ve masrafından ma'füvdür...

### **Ilgaz'da Da'vâ Vekili**

**Ebü'l-mu'azzam Fethi**

[Sahife 771]

### **ESÂRET ZİLLETTİR**

(Geçen nüshadan mâ-bâ'd ve hitâm)

Yine bu zamânlar ecdâd bizim sûtûnlarından kinâyeten “Dârü'l-hamrâ” tesmiye ettiğimiz Pariyoni câmi' olarak inşâ ettiler. 1684 sene-i Mîlâdisinde Avusturya, Lehistan, Papa Toskana dukalığının sefineleriyle kesb-i takviyet eden mütttefikîn Venedik donanması Morozini Fransuva'nın kumandasında gelerek adayı işgal ve kaleyi muhâsara etti. Kal'a Kumandanı Bekir Ağa idi. Kal'anın muhâsara edileceğini his eder etmez Türk â'ilelerini kasabadan kal'aya aldı. Kal'ada asker azdı on altı gün devâm eden kanlı muhârebelerde gösterilen kahramanlıklara düşman da hayrân olmuştu. Ne çâre ki, erzak fıkdanı dolayısıyla baş gösteren açlık, cehennemî güllelerin tarrakasına karışarak barut, yangın kokularıyla zavallı kadınların, çocukların feryâd ve figânları o koca Türk kahramanının, Bekir Ağa'nın demir kalbinde mukavemet-i merdâneye galebe çalmış, kal'a, sağ kalabilenlerle teslim olmuştur. Morozini kal'aya girer girmez câmi'î kiliseye tahvil etti.

Kal'da Venedik hâkimiyeti 31 sene devâm etti. 1715 tarihinde Türklerin Mora'yı tamâmen işgallerinde "Korfu"yu da kayıp korkusuyla kal'adan kaçtılar. 3000 kişilik bir kuvve-i Osmâniyye gelerek kal'aya yerleşti. Dârü'l-hamrâ yine câmi'-i şerîfe tebdîl olundu. Fakat bir sene sonra Korfu muhârebe-i bahriyyesini müte'âkib Venedikliler bir donanma ile gelerek kal'ayı zabt ettiler. Dârü'l-hamrâ ikinci defa kiliseye tahvîl olundu.

1797 sene-i Milâdîsinde Fransızlılar Venediklileri kovarak kal'aya yerleştiler, bir sene kaldılar.

1798 tarihinde Türkler ve Ruslar müttefikân buraya bir filo gönderdiler.

1799 senesinde adalar ve Lefka'da Osmanlı hükümdarıyla Rusya Çarı himâye-i müştereklerinde muhtâriyet-i idâreyi hâ'iz bir hükûmet halinde idi. Osmanlılarla Rusların arasındaki ittifâk bi'l-âhire bozulduğundan adada yalnız Ruslar kalmıştı. 1809 senesinde "Tilisit" mu'âhedesıyla ada Ruslardan, Fransızlara intikal etti. 1809 senesinde İngilizler Fransızları çıkararak kendileri yerleştiler.

1824 senesi İngilizler kal'ayı Yunanlılara terk ettiler. O vakitten beri Yunanlıların elinde bulunuyor.

**[Sahife 772]**

**YASA**

**UMÛMÎ MADDELER**

Madde 1- Mart [1]328 tarihinde İstanbul'da "Türk Ocağı" adlı bir cem'iyet kurulmuştur. 428 tarihinden sonra açılan Ocaklar 24 Nisan [1]340'da Ankara'da ilk kurultaylarını akd ederek Ocak yasasını tesbît etmişlerdir.

Madde 2- Türk Ocağı'nın maksadı; bütün Türkler arasında millî şu'ûrun kuvvetlendirilmesine, Türk harsının meydâna çıkarılmasına, medenî, sıhhî tekâmülün te'mînine ve millî iktisâdîn inkişafına çalışmaktır.

Madde 3- Ocak, fırka siyâsetiyle uğraşmaz. Hiçbir ocaklı cem'iyeti siyâsî emellerine âlet edemez.

Madde 4- Her ocaklı, İkinci Maddedeki gayelere muhâlif olmamak üzere ocak hâricinde siyâsî kanâ'atine göre çalışmakta serbesttir.

Madde 5- Merkez hey'eti ve her ocak bir "şahs-i hükmî"dir. Bu itibarla tasarruf hukukunu hâ'izdir.

Madde 6- Umûmî menfa'atlere hâdim hayır cem'iyetlerinden olduğu millî irâde ile kabul ve tasdik olunan Türk ocaklarının vâridât menba'ları şunlardır:

- a. Ocak Ağasının ta'ahhüdlere
- b. Nakdî ve aynî yardımlar
- c. Her nev' müsâmere hâsılatı
- d. Emvâl, akar, arazî ve mü'esseseler vâridâtı
- e. Neşriyyât hâsılatı
- f. Piyangolar vesâ'ir hâsılatı

Madde 7- Neslen Türk olan veya hars dolayısıyla tamâmen Türk duygusu ve Türk dileği besleyen ve mâzîleriyle Türklüğe bağlı olduklarını isbat etmiş bulunan her kadın ve erkek Türk Ocağı'na a'zâ olabilir.

Madde 8- Ocağa kabul edilecek Türklerin 18 yaşından aşağı olmaması, fenâ şöhretle tanınmaması, haysiyeti muhil bir cünhâ ile ve cinâyetle mahkûm veya medenî ve siyâsî haklarından mahrûm bulunması ve mu'ayyen bir meslek ve ma'îşete sâhip olması şarttır.

### **Kabul Şartları**

Madde 9- Türk Ocağı'na girmek isteyenler, en az iki senelik beş a'zâdan, bulunmadığı takdirde nisbeten kademeli a'zâdan beş zâtın tavsiyesiyle idâre hey'etine mürâca'at ederler.

İdâre hey'eti, tavsiye edilen bu zâtları nâm-zed olarak kabul edip etmemek için en çok üç ay tedkikatda bulunmaya me'zûndur. Bu müddetin sonunda kabul veya red kârârını kendilerine bildirir. Nâmzedliğe kabul edilen zâtlar ocağa devâm edebilir, ancak yasa mûcebice aslî a'zânın hâ'iz olduğu hak ve salâhiyetleri

### [Sahife 773]

kazanamazlar. Nâmzedlerin aslî a'zâ olabilmelerini idâre hey'eti senelik derneğe arz eder. Dernek, isimleri üzerinde hiç bir münâkaşa yapmaksızın gizli re'y ile ve ekseriyetle nâmzedleri aslî a'zâ olarak kabul veya red eder.

Madde 10- Ocaklı olmayan her Türk idâre hey'etinin tasvîbiyle ocağın kütübhâne ve salonununa devâm edebilir.

Madde 11- Türk olmadıkları halde Türklüğe her hangi bir sûretle büyük hizmetleri geçmiş olanlar gerek merkezî hey'etin teklifiyle, gerek doğrudan doğruya kurultay tarafından fahrî a'zâ intihâb olunabilirler.

Madde 12- Her fahrî a'zâ ocağın ictimâ'larına ve hars hey'eti müzâkerelerine istişârî mâhiyetinde iştirâk edebilir.

Madde 13- Her ocaklı senede en az dört lira vermekle mükelleftir. Talebeden bu miktarın yarısı alınır. Senelik ta'ahhüdler dört taksîtte ve her taksîtt peşin olarak verilir. Taksîtinin zamânında ödemeyen a'zâyâ idâre hey'eti tarafından bir ihbârname gönderilir. İdâre hey'etleri, ihbârnamenin tebliği tarihinden itibâren bir ay içinde taksidîni ödemeyen a'zâyâ istifâ etmiş sayabilir.

### **Yeni Ocak Açmak Şartları**

Madde 14- Ocak a'zâsından bir zât yeni açılacak herhangi bir ocak muhâtinde yedi kişilik müteşebbis bir hey'et teşkîl eder ve bunlar da bir ocağın faydalı bir sûretde yaşayabilmesi için lâzım gelen bütün esbâb ve şerâ'itin mevcûd olduğunu bildirirse merkezî hey'et bu tekâlifî aynen kabul edebilir. Aksi takdîrde ocağın açılması için oraya bir müfettiş veyahud en yakın bir ocak vasıtasıyla tedkikatta bulunarak bir def'aya mahsûs olmak üzere on beş zâtı aslî a'zâ nâmzedi intihâb etmek için müteşebbis hey'eti seçilir ve ocak yasaya göre teşkîl edilmiş olur.

Madde 15- Türk ocağı birdir. Ocaklı bütün ocakların a'zâsıdır. Ancak her ocaklı mukayyed bulunduğu ocak dâhilinde yaşı mücebince hâ'iz olduğu salâhiyetten istifâde edebilir.

Madde 16- Bir ocaktan öteki ocağa kaydını nakl ettiren a'zânın nakil keyfiyyetini yeni nakil olduğu ocak idâre hey'eti evvelce mensûb olduğu ocağa bildirir. Bir ocaktan kaydı

terkîn olunan a'zânın isim ve hüviyeti merkezî hey'et tarafından bütün ocaklara ta'mîn olunur. Hiçbir ocak bunları yeniden kayd edemez.

Madde 17- Her ocaklı bir yerden diğere yere ikamet maksadıyla gittiği zamân yasanın te'mîn

**[Sahife 774]**

ettiği salâhiyetten istifâde edebilmek için o mahalle vardığından itibâren nihâyet üç ay zarfında ocağa mürâca'at ederek kaydını yaptırmaya mecbûrdur.

Madde 18- Seyâhat veya vazife dolayısıyla bir yerde bulunan ocaklı taksit zamânı gelince ta'ahhüdünü bulunduğu mahallin ocağına vermeye mecbûrdur. Oradan alacağı makbûz her ocakda mu'teberdir.

**Teşkilât**

Madde 19- Türk ocağının "mahallî" ve "merkezî" iki türlü teşkilâtı vardır. Mahallî teşkilât üç kısmı ihtivâ eder:

- a. Dernek
- b. İdâre Hey'eti
- c. Murakabe Hey'eti

**Dernek**

Madde 20- Derneğin vazifeleri şunlardır.

- a. İctimâ'a mahsûs-ı re'îs ve kâtibleri seçmek
- b. İdâre ve murâkabe raporlarını müzâkere
- c. Yeni idâre hey'etinin tanzîm edeceği bu bütçeyi tasdik
- d. Kurultaya gidecek murahhası (dernek seçimin salâhiyetini idâre hey'etine verebilir) seçmek

- e. Nâmzed adayı kabul veya red

Madde 21- Kurultaya seçilecek murahhas ocaklı olmalıdır.

Madde 22- Dernekler her sene Mart ayının ilk Cumasında toplanır.

Madde 23- Dernek a‘zâlarının en az onda üçü hazır bulunmak şartıyla açılır.

Madde 24- İlk toplantıda bu sayı te‘mîn edilemediği takdirde dernek bir hafta geri bırakılır. İkinci toplantıda a‘zâların sayısına bakılmayarak müzâkerelere başlanır.

### **İdâre Hey’eti**

Madde 25- İdâre hey’eti dernekte en çok re‘y almış olan yedi kişiden tereküb eder. Müddeti bir yıldır. Bu hey’et ocağı temsil ve idâre eder. İdâre hey’eti bütün icrâ‘âtından derneğe ve merkezî hey’etine Mes’ûldür.

Madde 26- İdâre hey’eti, a‘zâları içinden bir re‘îs, bir kâtib, bir Mes’ûl murahas, bir muhâsebeci, bir veznedâr seçer. Re‘îs idâre hey’eti tarafından verilen kârârları icrâ etmek vazife ve salâhiyetini hâ‘izdir. Yasa ahkâmını icrâda bizzat nakdî mu‘âmelât ve idâreye müte‘allik işlerde idâre hey’eti kârârıyla hareket eder.

Madde 27- Ocağın muhârebelerini re‘îs imzâ eder, bulunmadığı takdirde idâre hey’etinden birini vekil bırakır.

### **[Sahife 775]**

Madde 28- İdâre hey’eti bütün mu‘âmelelerini kayıt altına almaya mecbûrdur.

Madde 29- İdâre hey’eti a‘zâlarından biri ictimâ‘larda beş defa pek mühim sebeblere istinâd etmeksizin hâzır bulunmazsa bir ihtârdan sonra istifâ etmiş sayılarak yerine yedek a‘zâlardan fazla re‘y alan zât davet olunur.

Madde 30- İdâre hey’eti lüzûm gördüğü zamân derneği ictimâ‘a toplayabilir.

Madde 31- İdâre hey’eti ocaklılardan onda üçünün mürâca‘âtı vuku‘ bulduğu ve bu teklif merkezî hey’etce tasvib olunduğu takdirde derneği toplamaya mecbûrdur.

Madde 32- A‘zâlar arasındaki ihtilâflarda idâre hey’eti hakemdir. A‘zâ ile idâre hey’eti arasındaki ihtilâflarda dernek hakemdir.

Madde 33- Türklük ve ocaklık şerefini kıran her hangi bir şâyi‘, bir cürüm ile töhmet altına düşen, ahlâkî kötülüğü görülen, yasaya muhâlefet veya arkadaşlarının şeref ve haysiyetine tecâvüz eden herhangi bir a‘zânın, müdâfa‘ası dînlendikten sonra, idâre hey’etinin kârârı ve merkezi hey’etin tasvibiyle kaydı silinir.

## **Murâkabe Hey'eti**

Madde 34- Murâkabe hey'eti, dernek tarafından idâre hey'eti hesâblarına bakmak üzere seçilen üç kişilik hey'ettir. Murâkabe hey'eti her üç ayda bir kere idâre hey'etinin hesâbını tedkik edebilir. Bir senelik hesâblara â'id raporunu derneğin toplanmasından evvel tanzim eder.

## **Merkezî Teşkilât**

Madde 35- Merkezî teşkilât dört kısmı ihtivâ eder.

- 1- Kurultay
- 2- Merkezî Hey'et
- 3- Murâkabe Hey'eti
- 4-Hars Hey'eti

Madde 36- Kurultayı bütün ocaklar intihâb ettiği birer murahhasdan teşekkül eder. Toplanma zamânı her sene Nisan'ın yirmi üçüncü günüdür. Hars hey'etinde bulunan zâtlar kurultayın tabî'î âzâlarıdır.

Madde 37- Türk ocakları kurultayı Ankara'da toplanır. Merkezî hey'et lüzûm görülürse başka bir yeri toplanma yeri olarak kabul eder.

Madde 38- Kurultayın vazifeleri şunlardır:

- a- İctimâ'a mahsûs re'îs ve re'îs vekilleriyle kâtibleri intihâb
- b -Murahhaslan tekliflerini dînlemek ve müzâkere etmek
- c- Hars hey'etleri raporlarını müzâkere
- d- Ocakların müttehhid ve âhenkdâr bir tarzda çalışabilmeleri için lâzım olan esâsları tanzim ve tertib.

**(Mâ-bâ'dı var)**

**[Sahife 776]**

**ON BEŞ GÜNÜN İZLERİ**

**MA'ÂRİF HABERLERİ**



Köy mekteblerinde umûmî imtihânlar yirmi altı Mayıs'da başlamış 31 Mayıs'da bitmiştir. Orta mektepleriyle merkez ilk mekteblerinin imtihânlarına da Haziran ibtidâsında başlanacaktır. Tuht, Saray, Dümeli mektebelerindeki talebenin bu seneki malûmât-ı müktesebesi güzeldir.

Leylî ibtidâ'î mektepleri için tahsîs edilen paranın azlığı hasebiyle Çankırı'da bu senelik leyfî mekteb açılmasına imkân olmadığı Ma'ârif Vekâlet-i Celîlesi'nin son tebligatından anlaşılmaktadır.

Mekteb vergisi kanunun sür'at-i tatbiki hakkındaki ta'limât-nâme ancak Haziran haftasında vürûd edeceğinden Temmuz ayı zarfında tevzi'ât ikmâl edilerek Ağustos'da tahsilâta başlanacağı müstahberdir.

### **HİMÂYE-İ ETFÂL HABERLERİ**

Himâye-i Etfâl Cem'iyeti Ilgaz şu'besinin resm-i küşâdı yapılarak atmış altı çocuğun hitânları icrâ edilmiş, çocukların hepsine de cem'iyet tarafından münâsib hediyeler verilmiştir. Ilgaz'da Himâye-i Etfâl Riyâsetine Da'vâ Vekîllerinden Fethi Bey intihâb olunmuştur. Fethi Bey'i tebrîk eder. Ilgaz şu'besinin ilk fa'âliyetini şükranla karşılız.

Himâye-i Etfâl Cem'iyeti Çankırı Hey'et-i Merkeziyesi'nin Haziranın ilk Cumasında birinci ictimâ'ını yaparak mühim kârârlar ittihâz edeceği memnûniyetle haber alınmıştır.

Hey'et-i Merkeziye bi'l-hâssa hanımlarımız arasında da Himâye-i Etfâl teşkilâtına çalışacaktır.

### **BİR RİCÂ**

Çankırı tarihine dâ'ir tatbikatta bulunuyorken bugüne kadar hayât ve eserlerine muttali' olamadığımız bazı mühim sîmâların isimlerine tesâdüf etmekteyiz. Ez-cümle Hilmi Efendi Medresesi yanındaki kabristanda Mahvî'nin ve Bey Câmî'i Kabristânı'nda Ziyâ Fevzi isminde iki şâ'irin ve mezkûr câmî'in şadırvanında Sıdkı isminde bir şâ'irin tarihleri görülmektedir. Bu isimler hakkında malûmâtı olan zevâtın gazetemizde isimlerini bildirmelerini ricâ ederiz.

## **ŞÜKRÂN BORÇLARI**

Çerkeş Tahrîrât Kâtibi Ali Rıza Pelitçik Mu'allimi İbrâhim, Aydınlızâde Zühdü, Halfet karyesi eşrâfından Ali Efendilere:

Mecmû'amız hakkındaki teveccühlere teşekkürler ederiz.

## **AÇIK MUHÂBERE**

Kastamonu Erkek Mu'allim Mektebi Riyâziyye Mu'allim-i Muhteremi Fâ'ik Bey'e: Mektûbunuzu aldım. Halk Yolu hakkındaki teveccühe çok teşekkürler ederiz.

## **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslüman! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfal Cem'iyeti'ne her türlü mu'âvetini yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER:**

Odunpazarı'nda Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Müdüri Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruş.

Alt Aylık: 70 kuruş.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

16 Haziran 1341

Sene: 3

Sayı: 51

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

### **MÜNDERİCÂT**

Tegallüb Aleyhinde / Tahsin Nâhid

Filibelizâde Mehmed Nizâmî / Ahmed Tal'at

Tayyâre / Zeki

Yunân Haydûdları / Mustafa Hilmi

Türk Ocağı Yasası / Hüseyin Avnî

Mekteb Kitâblarına Dâ'ir

Çankırı Matba'ası

1341

Müdüri Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruş.

Alt Aylık: 70 kuruş.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

16 Haziran 1341

Sene: 3

Sayı: 51

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

### **HASBİHÂL:**

### **TEGALLÛB ALEYHİNDE**

Genç Türk Cumhuriyeti'nde hayât ve inkişâf sâhasında şâmil, esâslı karâr ve hareketlerle yürüyen, hürriyetin enginlerine doğru yeni yeni heyecân ve ümîdlerle açılan inkılâbcı nesil ferdî saltanatı yıktığı gibi ferdî tegallüb aleyhinde açık ve kat'î vaz'iyetini

almış bulunuyor. Bu karârı sevimli Türk yurdunun irfân ve ümrânı, sa‘âdet ve bahtiyârlığı noktasından çok temiz ve cânlı neticeler doğuracağı şübhesizdir. Fi'l-hakîka bir yuvayı, bir yurdu, bir memleketi saran ferdî tegallüb rûhu, şahsî tahakküm zihniyetidir ki, ilmin, irfânın yegâne hasmıdır. Ferdî tegallübler ancak câhil, görgüsüz câmi‘alar arasında hüküm ve nüfûzunu yürütür. Câhil dünyânın ma‘nâ ve mâhiyetinden tamâmıyla gafil olanlar tegallüb ve tegallübe burun eğrer ve mukadderâtlarını bir ferdin hüküm ve irâdesine bağılı zannederler. Ferdleri ilim ve irfânın millî mefkûreler ve hayâtî gâyelerin nûruyla nûrlu ve rûhlu olan milletlerde ferdî tahakküm ve tegallübün hiçbir kıymeti yoktur. Ezelden efendi olan Türk milleti asırlardan beri bu rûh ve zihniyetin bilerek kurbânı olmuş, köylerdeki cebbâr ağalardan saltanat makarrındaki hâ'in ve denî sultânlarla kadar sayısız mütegalibenin bendesi olmanın cezâsını şimdiye kadar çekip durmuştur.

### [Sahife 778]

Türk inkılâbını doğuran ve şerefle başarmaya muvaffak olan milliyet ve medeniyet mefkûresi dün olduğu kadar bugün daha açık ve kat‘î bir vaz‘iyetle bu âsî ve cebbâr rûh ile karşı karşıyadır.

Yalnız kuru bir şerâfet meşrû‘ olmayan köksüz bir servet ile bulunduğu mntıkada Türk halkına tahakküm etmek isteyenler bilsinler ki, eski devrin bütün sahîfeleri kapanmıştır. Yenidünyaya yeni bir millet doğmuştur. Bu millet Türk milletidir. Millî şerefini tanıyan millî haysiyetini –bütün varlığı bahâsına– korumaya and içen bir millet ancak kendi mefkûresinin bendesidir. Bu milletin millî kalbinde hayât ve sa‘âdet aşkının fırtınaları vardır. Dimâğında hakkını ve hürriyetini çiğneyenlere karşı volkanlar kaynıyor. Çelikten sert ve çetin zulmet ve tahakküm burçlarını bir îmân hamlesiyle tuz buz eden Türk milletinin karşısına tegallüb, tahakküm silâhlarıyla çıkmak isteyenler boyunlarını ipte, varlık ve zihniyetlerini cehennemin dibinde göreceklendir.

Türkün refâh ve sa‘âdeti için asrî ve ilmî esâslar dâ'iresinde çalışan bir hükûmet vardır. Büyük Meclis'i icrâ'î sâhada temsil eden Cumhuriyet Hükûmeti halkı cehl ve ta‘assub ifrîtlerinin te'sîrâtından kurtarmak için her şeyden evvel bu tegallüb kafasını kırmaya karar vermekle masûm Türk halkının arzusunu yerine getirmiştir.

İlim cereyânlarına engel, irfân hareketlerine mâni‘ olan tegallüb rûhu mübârek vatandan tamâmıyla kal‘ ve izâle edildiği gün ne şerefli bir gündür.

İstiklâl mahkemelerinin ilim ve medeniyet düşmânları demek olan mütegalibeler hakkında verdikleri hükümler Türk halkı ve münevverleri üzerinde esâslı te'sîrler yapmaktadır.

Cumhûriyet ilimle, fenle yaşayacaktır. Bunun için ilmin, fennî düşmânları kahr edecektir. İlim esâslarını, medeniyet duygularını gücün yettiği kadar neşr etmeye çalışan Halk Yolu ferdî tegallüb ve tahakküm aleyhinde çalışanları en şerefli ve yüce birer mücâhid olarak kayd eder ve bu sâhada da zaferlerin temâdisini –cândan– temenni eder.

### **Tahsin Nâhid**

[Sahife779]

### **FİLİBELİZÂDE MEHMED NİZÂMÎ**

Şeyhü'l-muharririn Ahmed Râsim Bey Efendi üstâdımızın dâmâdları bulunan “Mehmed Nizâmî” âteşin bir zekâyâ, vâsi‘ bir malûmâta mâlik, cevval ve şâtır bir genç idi. [1]325 senesinde Dârü'l-fünûn Edebiyât şu‘besinden birincilikle neş‘et eden Nizâmî onbeş senelik hayât-ı tahrîre vedâ‘ ederek mu‘allimliğe intisâb etmiş ve Sinob livâsı Müfettişliği'nde bi'l-âhire Çanakkale İdâdisi Müdürlüğü'nde bulunarak Diyarbakır Ma‘ârif Müdüriyeti'ne tayîn edilmişti. Yani vazîfesine başladıktan bir ay sonra birçok e‘âzım ve şu‘arâyı sînesinde hıfz eden Diyarbekir'de vefâtı vuku‘a gelmiştir. İrtihâlinde sinni otuzu tecâvüz etmemiştir.

Nizâmî, o fitratta yaratılmış şâ‘irlerdendir ki, her manzara ve her hâdiseden bir te’essür duyar, hissiyât ve heyecânını nâzım ve nesirle ifâde edemezse bir hezâl-i asabî bütün vücûdunu sarsar. İşte o zamân-ı ke’ûlün muhrîb ve müsîkir kuvvetiyle bir –zamân için– kendinden geçer ve unutturdu.

Nizâmî yetim büyümüş, hiçbir sahâbet ve teşvîk görmemiş. Denebilir ki, hayâtı son gününe kadar yokluk ve sefâlet içinde geçmiş, öyle olduğu hâlde zekâ ve isti‘dâdının yardımıyla iyi bir şâ‘ir gayyûr bir muharrir ve yorulmaz bir mütetebbi‘ olarak tanınmıştır. Türkçe yazmaktaki isti‘dâdı kadar Fransızca, Arabça ve Farsça yazmak iktidârını hâ’izdi.

Nizâmî kendisini endîşe-i ma‘îşetden vâreste bırakacak bir servet ve hâmîye mâlik olsaydı ve ömrü vefâ etseydi Türk târih-i edebiyâtında tek başına nûrlar saçan bir yıldız gibi mâdâme'l-melevân neşr-i şu‘â‘-ı âsâr edecekti.

Dârü'l-fünûnun o zamânki gençleri hâlâ Nizâmî ziyâ'ıyla dil-hündür. Vaktiyle Kastamonu'da neşr ettiğim Tiraje Mecmû'asına gönderdiği manzûm ve mensûr külliyyâtdan neşr edilmeyip de hıfz edilen manzûm ve mensûrelerini –ziyâ'dan vikaye ve nâmını rahmetle tezkâr için– pey-der-pey neşr edeceğiz. Bunların tedkiki merhûmun iktidârı hakkında bir fikir vermeye kâfîdir. Bu vesîle ile rûh-ı mağfûruna Fâtiha ithâf ve Ahmed Râsim Bey üstâdımıza tûl ömürler temennâ eylesiniz.

**Ahmed Tal'at**

**Tûde-i Remâd:**

**KÛY- YÂR**

Fevk-i serimde parlıyor ecrâm-ı ra'şedâr  
Bir ma'bed-i mukaddes ve tenhâ beka-nümûn  
Sâkin ufuklarında uçar şâd ü hande-bâr  
Âlî müşâfehât ile erdevah-i(?) zî-sükûn  
Eflâk sanki Marmara'nın ka'r-ı sâfina  
Enzâr-ı hasretile uzak bir mesâfeden  
Bakmaktadır bu vahşet-i ulvî içinde ben  
Nâzır sebât ve tâli'im inhisâfına

**[Sahife 780]**

Nûr sa'âdetinle görün ey semâ serîr  
Bir inkişâf-ı tâm ile ömür fenâ-pezîr  
İstesin seninle arş-ı ilâhîye ittilâ'  
Ey zıll-ı pâydar sen ey levha-ı serâb  
Nûr-ı nazarda olma redâ-pûş-i iğtirâb  
Hâsir-i hayât bîkes vü bî-âşinâ sana

**[1]318**

**Filibelizâde Mehmed Nizâmî**

## CİNÂYETDE ISRÂR

İnsânların bir takım ahvâl ve sevâ'ik dolayısıyla yaptıkları cerâ'im şübhe olunacak ahvâlden değildir. Her gün mehâkim-i cinâ'iyye salonunda gıyâbî, vicâhî türlü türlü cürümler ve ender olarak da hâtır ve hayâle bile gelmeyen cinâyâtın vuku'una tesâdüf olunmaktadır. Bu gibi cinâyât ne kadar garîb ve fecî' olursa olsun esbâb ve avâmili lâyıkıyla tedkik edilirse mutlaka hiddet, şiddet, tehevür, cinnet, sevdâ gibi birçok sevâ'ikin, cinâyette husûle getirdiği hâlâtın mukavemetine imkân hâsıl edemediği şedâ'id-i a'râzın derhâl muhâkemât-ı zihniyesine îrâs eylediği akamından mütevellid bulunduğu tecârüb-i fenniyye ile tezâhür etmektedir. Bazı müstesnâlarına tesâdüf edilse bile arîz ve amîk tedkikat netîcesinde yine ahvâl-i ma'rûza ve müşâbeheden meydâna geldiği inkâr olunamayacak bedîhiyyâtdandır. Fi'l-vâki' dâimî cinâyât olan ef'âl, hayâtı ve ma'zûrun tabâyi'-i ahlâk, terbiye-i ictimâ'iyye, terakkî-i zamân, mekân gibi birçok ahvâlin îcâbâtıyla müterâfik ise de yine netâyic-i ahvâl-i ma'rûzadan birisine müntehîdir. Çünkü sabrın bittiği nokta cinnet avârızının başladığı andır. Binâenâleyh ef'âl-i beşeriyyeden hiç birisinin esbâb hâricinde olarak hudû'una ukul-i beşer akl mantık müsâ'id değildir. Ancak ta'mîk edilecek nokat, esbâb-ı mezkûrenin envâ'ı ve evsâfi takdîre vâbestedir.

Hiçbir ferd-i mürtekib cerâ'immin cezâsız kalmasını tecvîz edemeyeceği gibi intizâm-ı âlemi te'mîne hâdim kanunlar da buna müsâ'id değildir. Ukul-ı beşer hikmet-i hakayıkı bî-tarafâne ta'mîk ve tedkikte cerâ'immin envâ'ı ve şedâ'id îka'ından ziyâde esbâb îka'ının derece-i kuvvet ve mukavemetini nazar-ı dikkate alır. Tasavvurâtının netîcesine muvaffak olamayan bir katil-i mütehevvir ile ezvâk-ı nefsâniyyesinin tatmîni uğrunda halkın nûr-ı azametine silâh çeken, kendi ırkını ifnâ-yı ebediyete götüren veya menâfi'-i hasîseye muvaffakiyetle bir masûmu hayât-ı ebediyyesinden mahrûm bırakan erbâb-ı cerâ'imi hiçbir zamânda kıyâs edemez. Şübhesiz ikisi de katildir, mücrimdir. Masûm olan bir ferd-i beşeri itlâf etmiştir. Lâkin birinde sâ'ik cânîyi mazarete diğerini de denâ'et-i ahlâkiyyeye ezvâk-ı nefsâniyyeye tasavvur ve ta'ammümünün vücûdu mücrimi en afv olunamaz redâ'et ve rezâletlere sevk etmiştir. Zâlîme merhamet, umûma ihânet olunmasına nazaran bu gibilere nasıl bir merhamet kapısı îcâd edebiliriz. Fenne, ilmin

### [Sahife 781]

kudretin mezâyâsına vâkîf olmayan bir ferd-i câhil, ilim ve irfândan bî-behre nice masûm efrâd-ı beşerin birkaç kuruşa tama'an efnâ-yı hayâtına sebep olarak pençe-i kanûna giriftâr olmuşken intibâh hâsıl etmeyerek insanlıktan tecerrüd edip ef'âl-i cinâ'iyyesinde isrâr



gösterirler. Bu gibiler karşısında vicdân-ı beşer elîm azâblar, şedîd ıztırâblarla titremekte gözyaşları dökmetedir. Esbâb ve avâmiline atf edilir ise cehl, i'tiyâd-ı sakîm menâfi'-i hasîsesden ibâret olarak hiçe müncer olur. Irkımızı ifnâ-yı ebediyete götüren bu hiçliği izâle edecek ve temelinden kurutacak bir tedbîr-i âcilin tehdîd-i cezâ ile imkânı kavânîn-i hâzıra ile mümkün değildir. Ancak neslimizin idâme-i istikbâline hâdim bir mü'essese-i hayriyyenin şehrimizde mevcûd etebbâ-yı hâzıkanın himemâtına müftekır olarak küşâd edeceği bir dârü't-ta'limle kabil olabilir.

Ve şu sûretle ebnâ-yı cinsimize güzel bir hizmet eylemiş olur.

**Mustafa Hilmi**

## **YUNÂN HAYDÛDLARI**

**Edmond Ebo'dan**

Etrâfımızı dâ'iren medâr ihâta eden sekiz haydûd o kadar pis idi ki, onlara paramı hemen hemen ufak bir maşa i'ânesiyle tutarak vermek istiyordum. Başlıklarının kırmızılıkları güçlkle tefrîk olunabiliyordu. Elbiseleri pislikten âdetâ reng-i aslîlerini ga'ib etmiş gibi idi.

Elleri, yüzleri hattâ bıyıklarına kadar bütün vücûdları sanki üzerinde yaşadıkları arâzi gibi kırmızıya mâ'il sincâbî bir şekilde idi.

Her hayvan yaşadığı arâziye ve tarz-ı ma'îşetine nazaran televvün eder. Meselâ Grönyand tilkileri kar renginde, arslanlar kum renginde, keklikler alaca renkte, Yunân haydûdları da buldukları arâzi renginde idi.

Bizi esîr eden küçük çetenin re'îsi diğerlerinden hiçbir hâricî alâmetle tefrîk olunmuyordu.

Ma'a-hâzâ, yüzü elleri ve elbiseleri arkadaşlarından daha fazla tozla mestûr idi. O bize uzun boyu ile o kadar eğildi ve bizi o kadar yakından tedkik etti ki, ben onun bıyıklarının bozuk temâsını bile his ettim.

Onun tedkik ve tecessüsü hitâm bulduktan sonra Dimitri'ye hitâben: "Ceplerini boşalt!" dedi.

Dimitri onun ikinci defa tekrârına meydân bırakmadı. Önüne bir bıçak, bir tütün kesesi ve tahmînen on altı frank kıymetinde üç Meksika kuruşu fırlattı.

Haydûdların re'îsi, “Hepsi bu mu?” diye sordu.

– Evet arkadaş!

**[Sahife 782]**

– Sen hizmetçi misin?

– Evet arkadaş.

– O hâlde bir kuruş geri al. Sen şehre parasız avdet edemezsin, dedi. Dimitri pazarlığa girişti. “Sen hiç olmazsa ondan bana iki tane bırak” dedi. “Kâfi! Söyle bana yanındaki şu ayrı adam kimdir?”

– Soyulması sizi hiçbir zamân zenginleştirmeyecek olan nâmuskâr bir Alman, diye cevâb verdi.

– Sen pek güzel Yunanca tekellüm ediyorsun. Ceblerini boşalt, dedi.

Ben yola yirmi frank ile tütünümü, pipomu ve mendilimi vaz' etmişim. Çete re'îsi derhal “Bu nedir” diye sordu.

– Bir mendil.

– Neye yarar?

– Burnumu silmeye.

– Niçin bana fakir olduğundan bahs etmiştin? Mendille ancak lordlar siler. Sırtındaki çekmeceyi kaldır ve içini iyice aç, dedi.

Çekmecem bazı nebâtâtı, bir kitâbı, bir bıçağı, bir arsenik paketini hemen hemen boş bir matarayı ve öğle yemeğinin bakiyesini muhtevî idi.

– Senin birde sâ'atin olması melhûz, o hâlde onu da kalanlarla berâber çıkar, dedi.

Derhal gümüş sâ'atimi teslîm ettim. Haydûdlar onu elden ele dolaştırdılar ve gayet güzel buldular. Ben onların eşyâm hakkındaki takdîrkârlıklarından cür'et-yâb olarak eşyâlarımdan bazılarını geri verecekleri ümîdine düştüm ve re'îse çekmecemi i'âde etmelerini istirhâm ettim. O Kemal-i huşûnetle beni sükûta da'vet etti.

“Fakat hiç olmasa şehre avdet edebilmek için bana iki ekü<sup>190</sup> i'âde et, diye ricâ ettim.

O müstehzî bir kakhaha salıvererek: “Senin ona ihtiyâcın olmayacak” dedi.

---

<sup>190</sup> “Ekü” üç frank kıymetinde kadîm gümüş sikke.

Sıra Madam Simon'a geldi. O ellerini ceblerine sokmadan evvel lisân-ı mâder-zâdı ile ve tehdîd-âmiz bir tavır ile haydûdlara hitâben:

– Yapmak istediğiniz şeyi iyi mülâhaza ediniz, ben İngilizim ve İngiliz tebe‘ası dünyânın her köşesinde ta‘arruzdan masûndur. İngiltere benim intikamımı alacak ve sizin hepimiz idâm olunacaksınız. Siz şimdi benim paramı almak istiyorsunuz, söz şimdi sizindir, fakat bu İngiliz parasıdır, parmaklarınızı yakar, diyordu.

Haydûdların re‘îsi:

– Ne diyor, diye sordu.

Dimitri cevâb verdi:

– İngiliz olduğunu söylüyor dedi.

– Daha âlâ ya! Bütün İngilizler zengindir. Ona söyleyin sizin gibi yapsın!

### [Sahife 783]

Bedbaht kadıncağız on iki lirayı ihtivâ eden kesesini kumlar üzerine boşaltıyordu. Haydûdlar merhameten ceb mendilini kendisine i‘âde ettiler.

Mariyan elbise sâ‘âtini, isâbet-i ayna karşı boynunda taşıdığı hamâ‘ilini ve omuzuna bir kayışla mu‘allâk olan meşîn çantasını yere bırakıyordu. Haydûdlardan birisi onu bir gümrük me‘mûru sür‘atiyle açtı. Çantada birçok levâzımât ezcümle bir şişe İngiliz tuzu, bir kutu İngiliz nâne şekeri ve yüzlerce İngiliz frankı vesâ‘ire mevcûddu.

Kadın “Artık bizim azametimize mâni‘ olmazsınız, çünkü size verecek hiçbir şeyimiz kalmadı” dedi.

Kendisine sahnenin henüz hitâm bulmadığı tehdîdkâr bir hareketle anlatıldı. Çete re‘îsi bizim eşyâ-yı mağsûbemiz önünde diz çökerek içimizdeki ihtiyâr râhibi çağırdı, onun huzûruyla parayı saydı ve kendisine kırk beş frank kadar meblağ verdi.

Madam Simon dirseğine sokunarak: “Göreceksiniz râhib ve Dimitri sizi kurtaracaklar, para onlar arasında taksîm olunuyor.”

– Hayır Madam, Dimitri çalınan bir şeyden hiçbir zerre bile kabûl etmez, diye cevâb verdim.

– Fakat rahib?

– O te‘âmül-i kadîme nazaran emvâl-i mağsûbenin öşrünü kabûl eder dedim.

Bu mübâhase Dimitri'nin elvedâ‘ları arasında münkatı‘ oldu. Onun hürriyeti i‘âde olunmuştu. Ona “Beni bekle, berâber dönelim” dedim. O, me’yûsâne başını salladı ve şu kadınlar da dâhil olduğu hâlde siz birkaç gün için burada mevkufsunuz ve fidiye-i necât vermezden evvel Atina'yı göremeyeceksiniz, dedi. Bana hitâben:

– Ben Atina'da mes’eleyi Milord'a ihbar etmeye gidiyorum.

Madam Simon:

– Ona söyle İngiliz sefâretine gitsin, Pire'ye gidip amirali bulsun, İngiltere Hâriciye Nezareti'ne şikâyet etsin. Lord Halmerston'a yazsın. Bizi buradan ya silâh kuvvetiyle veyahud siyasî kuvvetle kurtarsın. Fakat ben istihlâsım için artık on para bile te’diye edemem.” dedi.

Ben de:

– Eğer benim istihlâsım için birkaç drahmi îcâb ediyorsa arkadaşlara söyleyiniz, zan derim ki, onlar bedbaht bir tabî‘atşınası kurtarmak için her hâlde diriğ etmezler. Ricâ ederim arkadaşlara söyleyiniz hakîki kıymeti takdîr etsinler.

– Fâ’idesiz âzîzim Herman, sizin fidiye-i necâtınızı takdîr edecek onlar değildir.

– O hâlde kim?

– Haydûdtların re’îsi, Hacı İstavro.

**Hüseyin Avnî**

**[Sahife 784]**

**TAYYÂRE**

Bu makalemi zamânın en büyük ve en lüzûmlu ihtiyâclarından birisine hasr etmek emelindeyim. Her milletin, her hükûmetin yüzlerce senelik hayât-ı mâziyyesini toplayan, her günün, her vak‘anın müte‘addid hâtıralarını saklayan ve yaşatan bir kitâbı, bir “tarih”i vardır. Türk bu necîb ve mukaddes kavim, bu yılmaz ve dönmez millet de kendine mahsûs böyle büyük ve kudsî bir kitâba mâliktir. Türk tarihinde yaşayan hâtıralar onun ulviyyet onun necâbetinin, onun kuvvet ve kudretinin su götürmez delilleridir. Bu büyük millet îmânı ve azmi sâyesinde ne müdhiş kavgaları başarmış, ne korkunç felâketlerden kendini kurtarmıştır. Ümîd ve cesâretini onu en yüksek gayelere yükseltmiş, en dumânî ve şübheli dakîkalardan pâk ve sâf nâsiyesiyle yine göstermiştir.

Yakın zamâna kadar Türk hep böyle çalışmış, önüne çıkan düşmanlarla hep böylece didişmiş ve uğraşmıştır. Hâtıralarımıza mürâca‘at edersek Mehmetciğin İnönü'nde tüfeğin dibciğiyle ne unutulmaz zaferler yarattığını bulabiliriz. Bunlar o neslin hâlâ bitmeyen ve bitmeyecek olan müstesnâ halkiyâtlarından başka bir şey değildir. Türk yaradılışında necîb, doğuşunda cesûr ve metîndir.

Bu ateşler hiçbir te'sîr altında bunalmaz ve görülmez. Türk kitâbındaki hârikaları, büyük zaferleri bu sönmeyen ateşlere ve bileğinin kuvvetine medyûndur. Fakat kardaşlar, bugün cesâret ve bilek kuvvetini körleten, ezen, onlara hâcet bile bırakmayan bir asırdayız.

Bugün düşünmediğimiz, düşündüysek bile sırf bir hayâl ve muhal zan ettiğimiz şeyler vücûda gelmiştir, gelmektedir. Bütün bu şeyler terakkî, tekâmül bir de yaşamak gayesini istihdâf etmektedir. Anlaşıyor ki, yaşamak için artık, sâde cesâret ve bilek kuvveti devirleri devrilmiş, onun yerine her mâni‘i ezen, yıkan ve her engelle eğlenen “medeniyet devresi” girmiştir.

Bu devir çalışmak, didişmek, uğraşmak, yaşamak neye mütevakkıfsa hepsine başvurmak, ve'l-hâsıl ezilmemenin çârelerini bulmak devridir. Ey muhterem kardaş! Mâdem ki, Türk yaşamaya son mücâhedesıyla kat‘î karârını, dönmez ve sarsılmaz hükmünü bi'l-fi‘il vermiştir. Yalnız “yaşayacağız” demekle olmaz, yaşamanın terakkî, tekâmülün yollarına girmek zamânı gelmiştir. Bu yollardan, bu çârelerden birisi de tayyâredir. Onu elde etmek, ona sâhib olmak için elimizden geldiği kadar fedâkârlıkta bulunmalıyız. Biliniz ki, bu cennet vatan bu büyük millet ancak onun gölgeleri altında istikbâlinden emîn, rahat yaşayabilecektir.

**Zeki**

**[Sahife 785]**

**YASA**

**Mâ-bâ‘d**

h- Üçüncü ve dördüncü fıkradaki esâsları tesbit için kurultayın devâm ettiği müddete münhasır olmak üzere lüzûmuna göre encümenler teşkîli.

v- Merkezî hey'ete murâkabe hey'et a'zâları intihâb etmek ve teklîf vuku'unda hars hey'etine girecek a'zâlarla tevkîr edilecek zâtlar hakkında karâr vermek.

z- Yasanın ta'dîline â'id karârları re'ylerin üçte ikisiyle vermek

Madde 39: Kurultay mu'ayyen günde mevcûd a'zâ ile açılarak müzâkereye başlar.

Madde 40: Kurultay merkezî hey'etin veya mevcûd ocakların yarısından bir fazlasının talebi ile fevka'l-âde olarak toplanmaya da'vet edilebilir. Evvelki kurultaya intihâb edilmiş olan her murahhas bu fevka'l-âde toplanmanın da murahhasıdır.

Madde 41: Kurultay müzâkereleri aynen zabt ve tab' ettirilerek bütün ocaklara gönderilir.

### **MERKEZÎ HEY'ET**

Madde 42: Merkezî hey'et kurultay tarafından intihâb edilen on iki a'zâdan tereküb eder.

Madde 43: Merkezî hey'et bütün ocakların mercî'idir.

Madde 44: Merkezî hey'etin vazîfe yeri Ankara'dır. Ekseriyetle göstereceği lüzûm üzerine muvakkaten başka bir yerde toplanabilir.

Madde 45: Yasanın ocak gayelerini tayîn eden ikinci maddesi mûcebince Türkler arasında millî şu'urun kuvvetlendirilmesine, Türk harsının meydâna çıkarılmasına, medenî, sıhhî, tekâmülî ve millî iktisâdın inkişâfına çalışmak, bütün ocakları alâkadâr eden her türlü neşriyâtı tanzîm etmek yani mecmû'a, kitâb, risâle neşr etmek, ocaklara konferansçılar ve san'at ve ihtisâs erbâbı göndermek, seyyâr sergiler meydâna getirmek, ocak müzelerinin kırâ'et salonlarının kütübhânelerinin teşekkülüne yardım ve ocakların bunlara â'id teşebbüsâtına, idâre ve hesâblarına â'id mu'âmeleleri teftîş ve murâkabe ve kendi bûdçesini tanzîm etmek, merkezî hey'etin vazîfelerindedir.

Madde 46: Merkezî hey'et kendi a'zâları arasından bir re'îs, umûmî bir kâtib, bir teftîş hey'eti, bir muhâsib ve bir veznedâr intihâb eder.

Madde 47: Merkezî hey'et karârlarını re'îs, umûmî kâtib ve muhâsebeden ibâret üç kişilik icrâ hey'eti tatbîk eder. Bu hey'et merkezî hey'etin aylık ictimâ'ında karârların tatbîkine dâ'ir îzâhât vermekle mükelleftir.

### **[Sahife 786]**

Madde 48: Merkezî hey'etin evrâkını re'îs bulunmadığı takdîrde umûmî kâtib imzâ eder.

Madde 49: Merkezî hey'et ocakların idâre hey'etlerinden lüzûm gördüğü zamân mahallî vaz'iyeti tenvîr eden raporlar isteyebilir.

Madde 50: Merkezî hey'et her hangi bir ocakta gördüğü yolsuz bir hareket üzerine o ocakta tasfiye yapabilir.

Madde 51: Merkezî hey'et müfettişleri idâre hey'etleri ve dernekler ictimâ'ına re'y vermeksizin iştirâk eder. Müfettişlerin ocaklarda yapacakları tedkikler netîcesinde verdikleri raporlar üzerine merkezî hey'et, lüzûm gördüğü takdîrde herhangi bir ocağın idâre hey'etini kâmilen veya kısmen düşürebilir. Ancak bu karârı almasının sebeblerini îzâh için derneği toplar. Derneğin nokta-i nazarı merkezî hey'etce muvâfık görüldüğü takdîrde merkezî hey'et kurultaya karşı mes'ûliyeti üzerine alarak bu ocağı kurultayın tasdîkine ta'lîkan ve muvakkaten kapatmak salâhiyetini hâ'izdir.

Madde 52: Merkezî hey'et a'zâlarından biri ictimâ'larda beş defa pek mühim sebeblere istinâd etmeksizin hâzır bulunmazsa bir ihtârdan sonra isti'fâ etmiş ad edilerek yerine yedek a'zâlardan en çok re'y alan zât çağırılır.

### **HARS HEY'ETİ**

Madde 53: Hars hey'etine a'zâ olabilmek için harsî fa'âliyet ve tetebbu'larıyla şöhret kazanmış olmak lâzımdır.

Madde 54: Hars hey'eti a'zâsı "kayd-ı hayât" ile kurultay tarafından intihâb ve kurultayın tabî'î murahhasları ad olunur.

Madde 55: Hars hey'etinin a'zâları asgarî ondur. A'zamî kırka kadar çıkabilir.

Madde 56: Her sene kurultayın dağılmasını müte'âkib Ankara'da bulunan hars hey'eti a'zâları ocak merkezinde toplanarak aralarında bir re'îs ve bir umûmî kâtib intihâb ederler. Umûmî kâtib o sene olması lüzûm ve imkân görülen harsî ve ilmî teşebbüslere dâ'ir bir program tanzîmiyle nihâyet on gün içinde "esbâb-ı mûcibe"siyle berâber hey'etin münâkaşasına arz eder. Program müzâkere ve kabûl edildikten sonra merkez hey'etiyle birlikte ta'kîbine başlanılır.

Madde 57: Hars hey'etini yazı işleri umûmî kâtibinin idâresi altındaki bir şu'be tarafından îfâ olunur. Bu şu'be Türkçe ve Fransızca muhâbereleri te'mîn edecek iki kâtible bir mübeyyizden mürekkebirdir.

Madde 58: Umûmî kâtib hâricde ve dâhilde Türklüğü alâkadâr eden bütün ilmî neşriyâtı ta'kîb ile îcâb eden eserleri merkez kütübhânesine celb etmek, muhtelif yerlerde te'essüs eden Kavmiyât, Coğrafya, Tarih, Atîkiyât ve Lisâniyât cem'iyet ve mü'esseseleriyle muhâberede bulunmak, Türkiye dâhilindeki ilmî hareketleri bütün Türk âlemine

### **[Sahife 787]**

tanıtmak vâsıtalarını hazırlamakla mükelleftir. Bu muhâbere ve teşebbüsler merkezî hey'et re'îsinin emriyle ve onun mes'ûliyeti altında yapılır.

Madde 59: Hars hey'eti bütün ocakların hars ve ilim mes'elelerinde merci'îdir. Merkezî hey'et bu mes'elelerde hars hey'etinin mütâla'asından ve irşâdından istifâde eder. Hars hey'eti Türklüğü alâkadâr eden bütün hars ve ilim mes'elelerinde merkezî hey'etin hazırlayacağı vâsitalardan istifâde ederek lâzım gelen mesâ'îyi der'uhde ve tanzîm eder.

### **MURÂKABE HEY'ETİ**

Madde 60: Murâkabe hey'eti kurultay tarafından merkezî hey'etin hesâblarını teftîş me'mûr üç kişilik hey'ettir. Raporlarını senelik ictimâ'da okunmak üzere hazırlar.

### **TEFTÎŞ HEY'ETİ**

Madde 61: Merkezî hey'et kendi a'zâları arasından bir veya bir kaçını ocakları teftîş ve murâkabe için intihâb edebilir. Müfettişlerin vazîfeleri ocakların mu'âmelerini, hesâblarını teftîş ve yasa ahkâmının ve mesâ'î programının tatbîkine nezâret etmektir. Müfettişler ancak merkezî hey'ete rapor verirler.

Madde 62: Merkezî hey'et lüzûm gördüğü takdirde her hangi bir ocağın bir veya birkaç a'zâsına ayrıca teftîş salâhiyeti verebilir. Bu müfettişlerin de vazîfe ve salâhiyeti diğer müfettişlerin aynıdır.

### **YEDEK A'ZÂ**

Madde 63: Hey'etlerde her hangi bir sûretle açılacak mevki'lere geçmek üzere merkezî hey'et ve idâre hey'etleri için yedi, murâkabe heyeti için üç a'zâ ayrıca intihâb edebilir. Yedek a'zâ muvakkat veya dâimî olmak üzere da'vet olunur.

### **MÜTEFERRİK MADDELER**

Madde 64: Türk Ocağı'nda bütün intihâblar gizli re'y ile yapılır.



Madde 65: Türk Ocağı yasının tamâmıyla tatbîkini te'mîn için merkezî hey'et tarafından bir ta'limâtname tanzîm edilir.

Madde 66: Yasa ta'diline ancak mevcûd ocakların yarısından bir fazlasına iştirâkıyla celse akd edebilen kurultayın üçte ikisinin re'yiyle karâr verilebilir ve ondan sonra müzâkereler ekseriyetle cereyân eder.

Madde 67: Hiçbir ocak Türk ocaklarının "nâşir-i efkârı" olarak gazete ve mecmû'a çıkaramaz. Bu salâhiyet yalnız merkezî hey'etindir.

Madde 68: Ocakların açıldığı ilk gün olan 18 Mart 1328 tarihinin her yıl dönümü ocaklılara mahsûs bayram günü ad edilir. Son.

### **[Sahife 788]**

Madde 69: Ocaklılar her yerde tanışmaya vesîle olmak için ocağa mahsûs aynı şekilde bir "alâmet-i fârika" kullanırlar.

Madde 70: Ocaklara fevka'l-âde hizmetleri geçen ocaklıların vefâtlarında derneklerin kabûlüyle resimleri ocak salonuna asılır ve ocağın mecmû'alarında isimleri ilân edilmek üzere keyfiyet merkezî hey'ete bildirilir.

Madde 71: Yasanın ikinci maddesindeki şartlar dâhilinde Türklüğe hizmet etmiş olanlar heykelleri yapılmak büyük kıt'ada resimleri ocaklara asılmak ve isimleri ocakların iftihâr levhasına yazılarak ve şahıslarına teşekkür ve takdîr veya selâmı hâvi tezkereler gönderilmek sûretiyle taltîf olunurlar.

Madde 72: Bu taltîfi hars hey'eti tensîb ve kurultaya teklîf eder. Kurultay a'zâlarının üçte ikisinin re'yiyle bu taltîf hakkında karâr verir. Bu karar ocağın mecmû'alarıyla i'lân olunur.

Hitâm

**TE'LÎF VE TERCÜME EDİLECEK ÂSÂR HAKKINDA 24 KÂNÛN-İ SÂNÎ  
[1]342 TARİHLİ TALÎMÂTNÂMENİN BİRİNCİ MADDESİ MÛCEBİNCE TANZÎM  
EDİLEN UMÛMÎ NEŞRİYÂT DEFTERİNDEN [1]341 SENESİ ZARFINDA İLÂN  
OLUNMAK ÜZERE TEFRÎK KILINAN ESERLERİ MUHTEVÎ CEDVELDİR:**

## A- İCTİMÂ'İYYÂT

- (1) İctimâ'iyat Usûlünün Ka'ideleri, Emil Durkeim
- (2) Ahlâk ve Terbiyeye Tatbîken İctimâ'iyât Mukaddemâtı, Mişel Soryo(?) (Te'lif ve Tercüme Hey'eti A'zâsından Nevzâd Bey tarafından tercüme edilmektedir.)
- (3) Asr-ı Hâzır İlm-i İcçtimâ'îsi, Alfred Foyye(?)
- (4) İctimâ'ıyyât Hakkında Malûmât-ı Evvelîye, Gaston Rişar (İhsâ'iyât Müdîri Hilmi Ziyâ Bey tarafından tercüme edilmiştir. Derdest-i tedkiktir.)
- (5) Taklîd Kanûnları, Gabriyel Tarde
- (6) İctimâ'î Mantık, Gabriyel Tarde

## B- İKTİSÂDİYÂT

- (7) Servet-i Mâlın Mâhiyet ve Esbâbı Hakkında Tefahhusât, Adam Smit (Ağaoğlu Ahmed Bey tarafından tercüme edilecektir.)
- (8) İktisâd-ı Siyâsî Mebde'leriyle bu Mebde'lerin İktisâd-ı İctimâ'îye Müte'allik Bazı Tatbîkatı, Stuvart Mil

## C- TARİH VE COĞRAFYA

- 1- Türkiyâta Müte'allik

### [Sahife 789]

- (9) Osmanlı Tarihi, Hammer (Tercümesine ve tab'ına devâm edilecektir)
- (10) Tatarlar Akınına Kadar Peçenek ve Kuman Türkleri Tarihi, Golobofski(?)
- (11) Selçuk Devleti ve Edebiyâtı Tarihi, Kırımiski(?)
- (12) Türkiye ve Edebiyâtı Tarihi, Kırımiski(?)
- (13) Orta Asya'nın Şark Kısmının Tarihi, Vasilyef(?)
- (14) İslam Tarihi Kaynato(?) (Hüseyn Câhid Bey tarafından tercümesine başlanmış olan eserdir.)
- (15) Câmi'ü't-Tevârîh, Reşîdüddin

(16) Kitâbü Ahbâri'l-Buldân, İbnü'l-Fakîh, (Meşhed [İran] Kütübhânesi'nde bulunan yegâne nüshasının istinsâhına teşebbüs edilecektir.)

(17) El-Kalkaşandi

(18) Arab ve Edebiyatı Tarihi, Krimiski(?), (Te'lif ve Tercüme Hey'eti a'zâsından Zâkir Bey tarafından tercüme edilecektir.)

(19) Düvel-i İslâmiye, Lempol(?) (Müze Müdîri Halil Bey tarafından tercüme edilmiştir.)

(20) Türk İrkının Dili ve Medeniyeti, (Te'lif ve Tercüme Hey'eti a'zâsından Sadri Maksûdî Bey tarafından te'lif edilmiştir.)

(21) Anadolu'da Yollar, Teşne(?)

(22) Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası, Ramsey

(23) Eski Türk İ'tikadiyat ve Dîniyyâtı Hakkında Bir Eser (Te'lif veya tercüme tarîkiyle vücûda getirilecektir.)

(24) Hindistân'da Türk Hükümdârları (Hars Müdîri Mübârek Bey tarafından yazılmıştır.)

(25) Selçuk ve Bizans Münâsebâtı Tarihi, (Te'lif veya tercüme tarîkiyle vücûda getirilecektir.)

(26) Tarih-i Cihângüşâ, Alâ'eddîn Cüveynî.

## **2- UMÛMÎ TARİHE MÛTE'ALLİK:**

(27) Tarih-i Umûmî, Silavis Rambo(?), (Dârü'l-fünûn'daki hey'et-i mahsûsaca tercümesine devâm edilecektir.)

(28) İbnü'l-esîr Tarihi ve İbnü'l-esîr, (Evvelce tercümesine başlanmıştır. Te'lif ve Tercüme Hey'eti a'zâsından Zâkir Bey tarafından devâm olunacaktır.)

## **D- HUKUK**

(29) Felsefe-i Hukuk, Hegel

(30) Almanya, İngiltere ve Fransa'da Hukuk Hakkında Asrî Fikir, Alfred Foyye(?)

(31) Hak Kuvvettir, Bonej(?)

(32) Cumhuriyet, Eflatun

(33) Siyâset (Politik), Aristo

(34) Mukayeseli Fransız Hukuk-ı Esâsiyesi Esmen (Süferâ-yı sâbıkadan Ahmed Reşîd Bey tarafından tercüme edilmektedir.)

### [Sahife 790]

### H- SANÂYİ'-İ NEFÎSE

(35) Tarih-i San'at Külliyâtından: Müslüman Kavimlerin San'atı, Deyniç(?), (Bedrî Tahir Bey tarafından tercüme edilmektedir.)

(36) Tarih-i Mi'mârı, Celâl Esad Bey

(37) İstanbul'da Türk Tarz-ı Mi'mârîsi, Gorlit(?)

### V- TABİ'İYÂT

(38) Nev'lerin Menşe'i, Darwin, (Te'lîf ve Tercüme Hey'eti Re'îsi Abdülfeyyâz Tevfik Bey tarafından tercüme edilmektedir.)

(39) Nesl-i Beşer, Darwin

(40) Kable't-Tarih Arz, Edmon Perye(?), (Te'lîf ve Tercüme Hey'eti Re'îsi Abdülfeyyâz Tevfik Bey tarafından tercüme edilmektedir.)

(41) Şarkî Anadolu Jeolojisi, Ozvalt(?)

(42) Anadolu Jeolojisi, Filipson(?)

(43) Hayât ve Memât, Corc Boven(?), (Te'lif ve Tercüme Hey'eti Re'îsi Abdülfeyyâz Tevfik Bey tarafından tercüme edilmektedir.)

(44) Fizik, Metafizik, Aristo

(45) Manuel, Epiktet(?)

(46) Grand Reform ve Novom Organom, Bacon

(47) Akl-ı Beşer Hakkında Tedkik Tecrübesi, Luk(?)

(48) Mâ-ba'dü't-tabî'yye Üzerinde Ta'mîkat: Felsefenin Mebde'leri, Descartes

(49) Nadoloji, Lebpeniç(?)

(50) Akl-ı Mahzın İntikadı, Kant

(51) Felsefe-i Müsbite Dersleri, August Comte

(52) Ta'lîlî ve İstikrâ'î Mantık, Otilitarizm (İntifâ'iyeye), Stuart Mill

(53) İlk Mebde'ler (Mebâdî-i Evvel), Spencer(?)

(54) Tabî'at Kanûnlarının İmkânı Hakkında, Botro(?)

(55) Şu'ûrun Bilâ-Vâsıta Mu'attiyâtı, Bergoson(?)

(56) Zihin (Zekâ), Ten(?)

(57) Mücmel Felsefe, Bir Hey'et-i Müderrisîn, (Dârü'l-fünûn müderrislerinden Ni'met Bey tarafından tercüme edilmiştir. Derdest-i tedkiktir.)

(58) Psikoloji Mebde'leri, William James

(59) Pragmatizm, William James

(60) Dikkat Rûhiyyâtı, Ribo(?)

(61) Hissiyât Rûhiyyâtı, Ribo(?)

(62) Felsefe, İbnü'r-Rüşd, (Te'lif ve Tercüme Hey'eti a'zâsından Nevzâd Bey tarafından tercüme edilecektir.)

(63) El-Hikmetü'l-Maşrîkiyye, İbn Sînâ

(64) Muhyiddin bin el-Arabî, Kraçkovski, (Te'lîf ve Tercüme Hey'eti a'zâsından Zâkir Bey tarafından tercüme edilecektir.)

**[Sahife 791]**

(65) Es-Siyâsetü'l-Medeniyet (El-Medînetü'l-Fâzıla), Farâbî, (Te'lîf ve Tercüme Hey'eti a'zâsından Nevzâd Bey tarafından tercüme edilecektir.)

(66) Tafsilü'l-Neş'eteyn ve Tahsilü's-Sa'âdeteyn, Râgıb İsfahânî

(67) Felsefe-i Din, Hofding(?)

(68) Felsefe Tarihi, Alfred Foyye(?), (Te'lîf ve Tercüme Hey'eti a'zâsından Nevzâd Bey tarafından tercüme edilecektir.)

(69) Felsefe-i Hâzıra Tarihi, Hofding(?)

(70) Yunan Mütefekkirleri, Gamberz(?)

(71) Kurûn-ı Vüstâ Felsefesi Tarihi, Pigave Baret(?)

(72) İctimâ'ıyyâtın Delâletiyle Terbiye Tarihi, Baret(?)

(73) Çocuk Rûhiyyâtı ve Tecrübî Terbiyye, Kalaparet(?)

(74) Mu'allim ve Mu'allimelere Amelî Vesâyâ ve Vecheler, Jul Payo(?)

(75) Çocuklar Hakkında Asrî Fikirler, Yine(?)

(76) Terbiye İlmi, Jan Domor ve Topi Jonki(?)

(77) Amelî Mekteb (Ekol Aftiyo), Freriye(?).

(78) Ta'lîm ve Terbiye Umdeleri. İkinci Kısım, (Te'lîf ve Tercüme Hey'et-i Re'îsi Abdülfeyyâz Tevfik Bey tarafından yazılacaktır.)

(79) Hâfıza Hastalıkları, Riyo(?)

(80) Tecrübe Üzerine Mü'esses Rûhiyât Taslağı, Hofding(?), (Câhid Bey tarafından tercümesi der'uhde edilmiştir.)

(81) Kâhilin Rûhiyyâtı, Stanley Hevi(?)

## H- İNSANİYÂT VE EDEBİYÂT

(82) Laverite, Zola, (Reşâ Nûrî Bey tarafından tercüme edilmektedir.)

(83) Fecondite, Zola, (Ma'rif Bey tarafından tercüme edilmektedir.)

(84) Çiçeron'dan ve Demosten'den Müntehib Hitâbet Numûneleri, (İktitâf sûretiyle meydâna getirilecektir.)

(85) Sivastopol Hâtıraları, Tolstoy

(86) Alman Edebiyatı Tarihi, Artur Şoke(?)

(87) Fransız Edebiyatı Tarihi, Lanson(?)

(88) İngiliz Edebiyatı Tarihi, Ten(?)

(89) Tarih-i Eş'âr-ı Osmâniyye, Kip(?), (Fu'âd Ra'îf Bey tarafından tercüme edilmiştir. Tab'ına devâm olunacaktır.)

(90) Türk Lehçelerinin Mukayeseli Lügatı, Raddlof

(91) Dîvân-i Lügati't-Türk, Hüseyin Kaşgarî, (Sâmih Rıf'at Bey tarafından tercüme edilmektedir.)

(92) Uygurika, Moller

(93) Hilyetü'l-insan ve Hilyetü'l-lisân, İbn-i Mühennâ

### [Sahife 792]

(94) Kodeks Kumanikus (Kuman Mecmû'ası)

(95) Dîvân-i Türkî-i Seyyidinâ Hazret-i Sultân, (Veled Çelebi Efendi tarafından cem' ve Tahşiyeye Olunmaktadır.)

(96) Ma'ârif Düstûru (Vekâletce tertîb olunacaktır.)

### MUHTIRA:

1- Te'lif ve tercüme edilecek âsâr hakkındaki talîmât-nâmenin ikinci maddesi mûcebince tertîb edilen bu cedvel mezkûr talîmât-nâmenin bu sene ibtidâsında tanzîm kılınmasına mebnî mî'âdında neşr olunamamıştır.

2- Bu cedvele dâhil eserlerin, sene-i hâliye zarfında kâmilten tercüme ve neşr edilmesine ne vaktin ne de bütçenin müsâid olamayacağı aşikârdır. İlk cedvelde böyle vâsî' mikyâsda tenevvü'ün ilzâm olunmasına sâ'ik erbâb-ı ilmimize genişçe bir intihâb sâhası te'mîn etmek maksadıdır. Binâenâleyh bu sene mezkûr eserlerden ancak zamânî ve mâlî imkânlar ile mütenâsib bir mikdârının tercüme ve tab' ettirilmesi mevzû'-i bahis olabilir ve mütebâkisi gelecek senelere devr olunur.

3- Bu eserlerden hizâsında tercüme edildiği veya edilmekte olduğu mukayyed bulunmayanların tercümesine tâlib olanlar ilân târîhinden itibâren nihâyet bir ay zarfında vekâlete mürâca'at etmelidirler.

4- Tâliblerin tercüme etmek üzere intihâb eyledikleri kitâblar müte'allik bulunduğu ilimlerle hâ'iz-i münâsebet bulunmaları ve bunların yazıldığı lisâna hakkıyla vâkîf olmaları lâzımdır.

5- Bir eserin tercümesi için müte'addid tâlib zuhûr ettiği takdîrde bu eserin te'lif ve tercüme hey'etince tayîn olunacak bazı sahîfeleri numûne olmak üzere tâlibler tarafından tercüme edilecek ve tercümede daha ziyâde muvaffakiyet gösteren tercîh kılınacaktır.

6- Te'lif ve tercüme edilecek eserler hakkındaki ta'limâtname evvelce gazetelerle neşr olunmuştu. Ma'a-mâfih tâliblerden gazetelerin o nüshalarını görmeyenler, buldukları vilâyetlerin ma'ârif idârelerine mürâca'atla mündericâtına muttali' olabilecekleri gibi bu husûsda doğrudan doğruya te'lif ve tercüme hey'etine de mürâca'at edebilirler.

7- Fıkra-ı sâbıkada zikri geçen ta'limâtname mücebince mü'ellif ve mütercimler ile vekâlet arasında umûmî ve husûsî şartları muhtevî ve numûnesine muvâfık bir mukavelenâme te'âtî olunacaktır.

8- Mekteb kitâbları cedveli, ayrıca neşr edilecektir.

(Mâ-bâ'dı kabın ikinci sahifesinde)

10 Mayıs [1]341 tarihli neşriyât cedveline lâhika:

## **MEKTEB KİTÂBLARI**

### **1- İlk Mektebler**

Musâhebât-ı ahlâkiyye ve malûmât-ı vataniyye, tabî'at tedkiki, zirâ'at, hıfzû's-sihha, mekteb müzeleri teşkîli için ilk mekteb mu'allimlerine rehber (Orta Tedrîsât Mümeyyizi Fâ'ik Reşîd Bey tarafından tercüme edilecektir.)

### **2- Orta Mektebler, Liseler**



A- Tab' edilen ve edilmekte bulunan eserler

Devre	Sınıf	Kitabın İsmi	Müellif, Mütercim
2	2	Müsellesât	Ali Yar Bey
1	3	Arziyât	Mâlik Bey
2	2	Arziyât	Mâlik Bey
2	1	Teşrih ve Fizyoloji-i Hayvânî	Serâceddin Bey
2	28	Teşrih ve Fizyoloji-i Nebâtî	Seraceddin Bey
0-2	1	Fizik (1.Cilt)	Kemal Zaim Bey
2	2	Fizik (İkinci Cilt)	Kemal Zâ'im Bey
2	2	Rûhiyât	Şekîb Bey
2	1	Kimya (BirinciCilt)	Nakiyüddin Bey

2	2	Kimya (İkinci Cilt)	Nakiyüddin Bey
---	---	---------------------	----------------

2	1	Umûmî Coğrafya	İbrahim Hakkı Bey
2	2	Avrupa Coğrafyası	Mâcid Bey
2	3	Türkiye ve Büyük Devletler Coğrafyası	Behçet Bey
2	2	Hendese-i Resmîye	Hüsnü Hâmid Bey
2	1	Hendese-i Musattaha (Birinci Kısım)	Ahmed Nazmi Bey
2	2	Hendese-i Mücesseme (İkinci Kısım)	Ahmed Nazmi Bey
1	3	Türkiye Tarihi	Hamid ve Muhsin Beyler
2	2	Kurûn-ı Cedîde Tarihi	Hamid Bey

2	1	Edebiyât	Ali Cânîb Bey
2	2	Cebir	Hâlid Bey
1	2	Malûmât-ı Vataniyye	Mehmed Emin Bey
2	1	Cebir	Hâlid Bey

1	3	Türkiye Coğrafyası	Sadi Bey

#### B- TELİF VE TERCÜME EDİLECEK KİTÂBLAR

Devre	Sınıf	Kitâbın İsmi
2	3	Türkiye Medeniyeti Tarihi
1	2	Umûmî Tarih
2	2,3	Türk Edebiyatı Tarihi (Muktetafât kısmıyla birlikte)
1	1,2,3	Mûsiki
1,2	1,6	Fransızca Almanca İngilizce (Takım hâlinde kırâ'at-ı Sarf)
2	3	Felsefe

--	--	--

### C- MU‘ALLİM MEKTEBLERİ

Sınıf	Kitabın İsmi
4	Rûhiyat ve Terbiye
5	Terbiye
5	Terbiye Tarihi
5	Usul-ı Tedris

Fransızca'dan Türkçe'ye, Türkçe'den Fransızca'ya, Türkçe'den İngilizce'ye, Almanca'dan Türkçe'ye, Türkçe'den Almanca'ya, orta mekteplerle liseler ve mu‘allim mektepleri talebesine mahsûs küçük kıta mükessif lûgat kitâbları.

#### **Muhtıra:**

1- Yeniden te'lif ve tercüme edilecek kitâblar, mekteb kitâbları hakkındaki ta‘lîmâtname ahkâmına tevfikân vücûda getirilecektir.

2- Mekteb kitâbları ta‘lîmâtnamesi mücebince yalnız liselerin ikinci devresine mahsûs kitâblar ile bi'l-umûm mekteb kitâblarının mu‘allim kısımları vekâlet hesâbına tab‘ ettirilecek, bunlardan mâ‘adâsının tab‘ı keyfiyeti mü’ellif ve mütercimine â'id bulunacaktır.

3- Matba‘a-i Âmire'de tab‘ ettirilmekte bulunan mekteb kitâblarının mütebâkî müsveddâtı Haziranın onbeşine kadar teslim edilmiş bulunacaktır.

4- Yeniden te'lif ve tercüme edilecek eserlerin ihzârına tâlib olanlar hemen vekâlete bir istid'anâme ile mürâca'at edeceklerdir. Bu istid'anâmede me'hâzlarını gösterecekler ve müsveddelerini hangi tarihte tevdi' edebileceklerini tasrîh eyleyeceklerdir.

### **MÜSLÜMÂN KARDEŞLER**

Kurban derilerini yurdumuzun en hayırlı iki mü'essesesi olan Himâye-i Etfâl ve Tayyâre Cem'iyetlerine veriniz. Şu sûretle hayırların en hayırlısını işlemiş olursunuz.

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslüman! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmal etme.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

Odunpazarı'nda Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Müdüri Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

1 Temmuz 1341

Sene: 3

Sayı: 52

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

## **MÜNDERİCÂT**

Fânî Olmayan Mustafa Kemal / Cumhuriyet

Serpuş Mes'elesi ve Tarihçesi / Halil Halid

Çankırı Kitâbeleri / Hüseyin Nâhid

Taşralı Bir Gencin Paris'e Muvâsalatı / Hüseyin Avnî

Perrân / Mahmûd Nedim

Mu'allimler Tayyâresi İçin Teberru'ât ve Ta'ahhüdât Ta'lîmât-nâmesi

Türkiye Mu'allimler Birliği İrşâd Programı

Çankırı Matba'ası

1341

Müdir-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakk'ın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

1 Temmuz 1341

Sene: 3

Sayı: 52

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

## “FÂNÎ OLMAYAN MUSTAFA KEMAL!”

Gazi Paşa söylüyor: “İki Mustafa Kemal vardır biri ben, diğeri ben değil biz, yani yaşaması ve muvaffak olması mukadder olan Mustafa Kemal.”

Mu‘allimler Cem‘iyeti Kongresi'nin dün akd edilen ikinci ictimâ'ına Ma‘ârif Vekîli Hamdullah Subhi Bey de kongredeki mu‘allimlere hitâben bir nutuk îrâd ederek demiştir ki:

–Arkadaşlar! Sizi toplu bulmak benim için bir sa‘âdet oldu. Ankara'dan hareket etmeden evvel sizi davet etmeye, sizinle bir hasbihâlde bulunmaya kârâr vermiştim. Çok iyi bir tesâdüftür ki, benim düşündüğüm ictimâ'ı siz kendiniz hazırlamış oldunuz. Bu ictimâ'ınızdan bazı düşündüklerimi size söylemek için istifâde edeceğim.

Mu‘allimlik bir nev‘i risâlet demektir. Bir kavmin dalâletleri, hurâfeleri ortasında mu‘allim çerağını yüksek tutan, yolu aydınlatan ve onda yürüyen bir rehber demektir.

### **Tarihin Esrâr-âlûd Bir Kısmı**

Tarihin bazı zamânları fırtına mevsimlerini hatırlatır. Uzun sürmüş bir durgunluktan

#### **[Sahife 794]**

sessizlikten sonra ufukların arkasından bir fırtınanın birdenbire kopup geldiğine şâhid olursunuz. Bilir misiniz, bu fırtınalar en ziyâde ne zamân vuku‘a gelir. Mevsimlerin değışme zamânlarında rüzgâr kalktıktan, bulutlar toplandıktan ve yıldırımlar düştükten sonra halkın tecrübelerle dolu olan lisânı: “kış bitiyor yaz geliyor” diye bunu ifâde eder. Beşeriyetin rûhunda da böyle mevsim değışmeleri ve fırtınalar vardır. Eğer Türkiye üzerinde sizin bizzat şâhidi olduğunuz büyük fırtına mevzû‘ olsaydı belki buna fazla ehemmiyet vermek doğru olmazdı. Fakat Türkiye'yi sarsan fırtınalar bütün âlemin geniş, engin ufuklarından kopup gelen fırtınalardı. İşâret ettiğim fırtına hepimizin hayrân gözleri önünde neler yıktı, bunu hayret etmeksizin düşünmek ve görmek mümkün değildir. Genç yaşınızın kısa müddeti içinde ne kadar ma‘nâlı inhidâmlar gördünüz. Bir İngiliz âliminin belâğatla ifâde ettiği üzere beşeriyet yeniden çadırlarını topladı. Ve yola çıktı. Merkezî Avrupa'da iki büyük imparatorluk yıkıldı. Bu inhidâmlardan yalnız bir sene evvel bize Almanya ve Avusturya İmparatorlukları zevâl bulabilir deselerdi ne düşünürdük tahmin edersiniz. Şimâlimizde 10 milyonluk ordulara, Sen Sinod Teşkilâtı gibi korkunç dînî cihâza ve Rus asilzâdegân sınıfı gibi çok kuvvetli bir



ictimâ'î teşkilâta istinâd eden Büyük Rusya İmparatorluğu nasıl bir kıyametle hârâb oldu gördünüz. Bunlar kâfi derecede ma'nîdâr iken en inanılmaz şu, bir vak'a hâlinde karşımıza çıktı. Çin İmparatorluğu gibi muhâfa'zâkârlığın en emîn vatanı ad olunan bir kıt'a muhâlin muhâli olmak üzere cumhuriyete inkılâb etti. Bunu aynı kısa ömür müddetinde idrâk ettik. Avrupa'nın merkezini, cenûbunu, Rusya'yı, eski Osmanlı İmparatorluğunu, İran'ı, şarkta ayakları kadar başı da kalıb da olan Çin İmparatorluğu'nu dağıtan bu fırtına, bu korkunç kuvvet aksü'l-amelsiz kalmadı.

### **İrticâ' Müvâcehesinde**

Almanya'da imparatorluğu i'âde için Ruden Dorfun vuku'a getirdiği hareket hâtırınızdadır. Avusturya Macaristan'ın genç kral ve İmparatoru ise birkaç sene menfâ hayâtından sonra anavatanının hudûdları içeri girerken umdu ki, kendi hasretini duyan büyük halk kitleleri gözyaşlarıyla istikbâle çıkacaklar. Hâlbuki vak'a böyle cereyân etmedi. İmparatoru tekrar hudûda kadar götürdüler. Hayâtını lütfen ona bağışladılar ve bir daha geri gelmemesini tembih ettiler. Aks-i inkılâb burada da hüsrâna uğramıştı. Kızıl Rusya'da ve Vrangellerde, Denikinler, Kolçaklar Şimâl ve Cenûb sâhillerine çıkarılan düşman kuvvetleriyle berâber çarlığı i'âde etmek için kanlı bir mücâdele açtılar. İhtilâlin satırı bu kuvvetleri nasıl parçaladı tahattur edebilirsiniz.

### **[Sahife 795]**

Kendi topraklarımızda birkaç defa başını kaldıran irtica'ın tali'i ve tarihi sizce günü gününe malûmdur. Bu tecrübeler gösteriyor ki, beşerî ihtilâl kuvvetlidir ve tehlikelere karşı kendisini mahfûz tutacak kadar uyanıktır ve hazırdır.

### **Halk Adamları**

Âzîz arkadaşlar! Gözlerinizi Avrupa, Afrika ve Asya haritası üzerinde hayâlen bir sâniye gezdiriniz. Ne göreceksiniz? İspanya'da gölgeden ibâret bir hükümdârın karşısında halk içinden çıkmış bir adam var ki, vaz'iyete hâkimdir, ismini hatırladığımız Perimodorivera'yı kasd ediyorum.

Biraz daha yakında İtalya'ya bakınız. Orada da meşrûti bir hükûmet ve hükümdâr var fakat İtalyan milletinin irâdesini temsil eden o, hükümdar değil bir halk adamı Benito Mussolini'dir.

Asıl bizim için felsefî düşünmelere yol açacak milletler bunlar değildir. Mısır gibi firavunlar zamânından itibâren Acemlerin, Romalıların, Arabların, Türklerin, Fransızların ve İngilizlerin istilâsına uğramış mütemâdî efendi değiştirmiş bir memleket vardır. Fâtiplerin istilâ kuvvetlerini herhangi bir yolcuyla seyr eder gibi binlerce sene lâ-kayd seyr etmiş olan Mısır, şimdi tâ içinden kaynaklanan, silâhsız olmasına rağmen ölümle boğuşan, kandan ürkmeyen ve millî bir rüyaya doğru giden yepyeni bir memlekettir. Bu Mısır, ihtilâlcî Mısır, eski Mısır tarihiyle îzâh edilemez. Orada da Zağlul isminde halk adamına tesâdüf ediyorsunuz. Bugünkü Mısır Arabların değil, İngilizlerin değil, Mısır milliyetini kendisine muktedâ ad etmiş Mısır milletperverlerininindir. Ve bu milletperverliği halkın kara kalabalığı içinden çıkmış bir Zağlul temsil ediyor. Nasıl inanıyoruz? Görmesek maddî bir hakikat olarak karşımıza çıkmasa bunu kabul etmemize imkân var mıdır? Dünya haberleri bize zulmün, şâhların ceberrutunun ma'rûf vatanı diye tanıttığı İran'da millî ve cumhurî bir hareket var. Bunu temsil eden dün ismi herkese mechûl olan, bir serdâr-ı sipeh, yani başka bir halk adamı...

Hindistan'a bakınız! Başında da bir halk adamı, bir halk peygamberi yani Gandhi var!

Hangi düşünen baş, umûmî ve ihâtalı bir görüşle bütün bu hâdiseleri göz önünde tuttuktan sonra İngiliz âliminin dediği gibi: "Beşeriyet çadırlarını topladı. Yeniden yola çıktı" demez.

Arkadaşlar! Türkiye ve Türk milleti 200 seneden beri ayağa kalkmış ve yola çıkmıştır. İrticâ'lar, içeriden ve dışarıdan gelen felâketler onu hiçbir zamân döndüğü büyük istikametten ayırmaya kifâyet etmedi. Bugünkü Türkiye İngiliz âliminin ta'rîf ettiği üzere çadırını toplayıp yola çıkan beşeriyet içindedir.

**[Sahife 796]**

### **Türkiye Nereden Kuvvetli Nereden Za'îf**

Siz mu'allimler, hükûmet başında bulunan adamlar kadar Mes'ûl ve vazîfedârsınız. Vereceğiniz terbiyenin nev'ine göre Türk milleti muhtemel bütün tehlikelere karşı kendisini mahfûz tutarak kendisini emin bir istikbâle doğru yürüyebilir. Vereceğiniz terbiyeye göre Türklüğün tâlî'i tekrar kararmak, tekrar perîşân olmak mümkündür. Bir noktaya işâret etmek isterim: İsti'lâ orduları Anadolu'da nereye girdi ise en evvel zâbiti, mu'allimi aradı. Çünkü zâbit ve mu'allim kuvvetlerin en büyüğü olan fikir ve aşkın mümessilidir.

Size hâtırınızda kalacağını muhakkak bildiğim ufak bir hikâye söyleyeceğim:

### **Gazi'nin Bir Sözü**

Bir gün Çankaya'da Re'îs-i Cumhûr hazretlerinin sofrasında beş on arkadaşla yemek yiyorduk. Bir telgraf sûreti getirip kendilerine takdîm ettiler. Re'îs-i Cumhûr telgrafi yüksek sesle okudu:

“Serdâr-ı Sipeh Ahundlarla görüştüğten sonra Cumhuriyet hareketinin daha vakti gelmediğine hükm etmiş ve bu kârârını ilân etmiş.”

Gazi bunun üzerine nâ-hoşnûdîsini ifâde eden bir iki kelime söyledi. Ben dedim ki, “Şimdiki İran'da bir cumhuriyet hareketinde kimsenin muvaffak olmasına imkân yoktur. Türk Cumhuriyeti'nin münevver bir zâbit zümresi, mu'allim mekteblerimizin dârü'l-fünûn şu'abâtının ve Tanzimat'tan beri vücûda gelen bütün yeni mekteblerimizin yetiştirdiği şu'ûrlu, müdrik nesiller olmasa idi Türkiye'de Cumhuriyet hareketi yapılabilir miydi? Re'îs-i Cumhur dâimâ vecîzeler söylemeye müsâ'id olan lisânıyla fikrimi ikmâl ettiler:

–“İki Mustafa Kemal vardır, biri karşınızda oturan ben, et ve kemik, fânî Mustafa Kemal; ikinci bir Mustafa Kemal var onu “ben” kelimesiyle ifâde edemem, o, ben değil “biz”dir. O burada oturan sizler, memleketin her köşesinde yeni fikir, yeni hayât ve yeni mefkûre için uğraşan münevver ve mücâhid bir zümredir. Ben onların rüyâsını temsil ediyorum. Benim teşebbüs ettiklerim onların tehassür ettiklerini tatmîn içindir. O Mustafa Kemal bütün bu münevver mücâhid zümrenin mümessilidir. Fânî olmayan, yaşaması ve muvaffak olması mukadder olan o Mustafa Kemaldir.”

Arkadaşlar ben re'îs-i cumhurun o sözleri söylerken işâret ettiği büyük ve mücâhid zümrenin bir kısmı karşısında bulunuyorum. Yeni Türkiye burada da sizin içinizdedir.

### **Mu'allim Cem'iyetleri**

Arkadaşlar! Kongrenin muhterem re'îsi benim için îrâd ettiği lütufkâr nutukta İstanbul Mu'allim Cem'iyetleriyle Anadolu Mu'allim Cem'iyetleri arasındaki lâfzî ve şeklî ayrılıktan te'essürle bahs etti.

### **[Sahife 797]**

Bu noktaya temâs etmeden sözlere nihâyet veremem. İyi gören, zihninde mantığın kuvveti zevâl bulmamış olan bir adam tasavvur edebilir mi ki, cem'iyetimiz ikiye ayrılabilirsin,

Anadolu ve İstanbul iki kabdan asırlardan beri birbirine dolar ve boşalır. Ben şimdi konuşurken karşımda İstanbul'u görüyorum. Anadolu'nun hangi bir köşesi vardır ki, orada en büyüğünden en küçüğüne kadar vazife derûhde etmiş olanlar arasında dâimâ İstanbulluyu görmüyorsunuz. İstanbullu İstanbul'da doğan değildir. İstanbul'da okuyan ve yetişendir. O hâlde mu'allimlerimiz için Anadolu ve İstanbul diye bir taksîme imkân tasavvur edebilir mi? Siz şimdi beni dînleyenler, bundan birkaç ay, birkaç sene sonra Anadolu'nun her tarafına dağılmayacak mısınız? O halde yeni bir Halkçılık mefkûresi için mücâdele eden siz fikir askerleri, aynı tarafta, aynı taburun içine giriniz. Aranızda kuvvetli bir tesânüd, meslek menfa'atinin, memleket menfa'atinin emr ettiği büyük ve mübârek bir vazifedir.”

Bundan sonra Hamdullah Subhi Bey ma'ârifimiz hakkındaki umûmî müşâhedesini söylemiş ve ma'ârif hayatımıza tedenni veya tuhaf değil tekâmül mevcûd olduğunu ilâve eylemiştir.

Ma'ârif Vekili, Büyük Millet Meclisi'nin mu'allim ve mu'allimlik mesleği hakkında gösterdiği alâkayı zikr ettikten sonra mu'allimlere mesâ'îlerinde muvaffakiyet talep ederek nutkuna hitâm vermiştir.

## **SERPUŞ MES'ELESİ VE TARİHÇESİ**

### **Muharriri: Halil Hâlid**

Meşrûtiyet'in ilânı akabinde Avusturyalılar Bosna-Hersek'i ilhâk eylemişlerdi. Bu hâ'ile o vaktin Bâb-ı Âlîsi hükûmeti için müz'ic bir ga'ile olmuştu. Ricâl-i zamân esbâb-ı mukabele arıyor, matbû'at vesâ'it-i intikam hakkında ortaya fikirler atıyordu. O zamân yevmî olarak çıkan Servet-i Fünûn Cerîdesi Başmuharriri bulunan Mahmûd Sâdık Bey'e bu husûsa dâ'ir bir makale de ben vermiştim. “Sulhen Müdâfa'a-i Hukukun Bir Vâsıtası” unvânlı bir makale 24 Eylül [1]324 tarihli Servet-i Fünûn'da basıldı. Bunda Avusturya emti'asına karşı boykot ilânı teklif edildi ki, memleketimizde husama-yı ecânibe mukabeleten yapılan ilk boykotaj budur. Bunda kısm-ı a'zâmı Avusturya'dan gelen “Fesleri atalım” sözünün bulunması hayli te'sîri mûcib oldu. Hatta Deyli Telgraf Gazetesi'nin İstanbul muhabiri mezkûr gazeteye çektiği 8 Teşrin-i Evvel

### **[Sahife 798]**

1908 tarihiyle münteşir telgrafnâmede “Türkler feslere boykot yapacaklar demiştir.”

Birçok yerlerde fesler çıkarılıp kalpaklar geldiği zamân yevmî Servet-i Fünûn'a bir makale daha gönderdim. Bu makale yeni bir serpuş ittihâzı hakkında idi. O zamânlar şapka iktisâsı hakkındaki sû'-i zanların sıklet ve kesâfetine nazaran yeni bir serpuş mes'elesini ileri sürmek, ona teşebbüs eden için yalnız müşkilât değil belki de Mes'ûliyet de tevlîd edebilirdi. Bundan dolayı o ikinci makalemin altına gazete hey'et tahrîriyesi tarafından bu fikrin Mes'ûliyeti muharririne râcidir” diye bir kayd-i ihtirâzî konmuş idi ki, Servet-i Fünûn koleksiyonlarına mâlik olan Ahmed İhsân Bey, bunu pekiyi hatırlasalar gerektir. Fes iktisâsı aleyhindeki his bende ilk olarak otuz bir sene mukaddem uyanmıştı. Londra'nın meşhûr “Pikadilli” caddesinden geçerken omuzlarında halı satan iki kirli Marakeşlinin başlarındaki yağlanmış pislenmiş Mağribî feslere bakarak halkın “şu kirli Türklere bakın” diye o iki Marakeşliyi birbirlerine göstermeleri hissiyâtımı pek rencîde etmişti. Diğer taraftan dahi müzelerdeki kıyâfetlerde ve eski Frenk kitâblarındaki tasvîrlerde Osmanlı İmparatorluğu'nun esâsını kuran Türklerin siper şemsi miğferler iktisâ eylemelerini görmek serpuş hakkında bizde cârî olan zehâbın hiçbir asliyete müstenid bulunmadığı kanâ'atini hâsıl etmişti.

Mısır'ın en fâzıl ve en münevver ulemâsından merhûm Şeyh Abduh bir aralık Londra'ya gelmişti. Kendisiyle birkaç def'a berâber gezmiştim. O beyaz sarıklı, ben şapkalı idim. Halk muttasıl şeyhe bakıyordu. Bundan dolayı aramızda serpuşların envâ'ı hakkında bir mükâleme açıldı. O vakit kendisinden şu hikâyeyi işitmiştim:

Cenûbî Afrika'da mutavattın Avrupalılar oranın yerli zencilerine efrâd-ı beşerin en âdîleri mu'âmelesini ediyorlar ve ekserisi hâricten gelen Müslümân sekeneyi bu mu'âmele-i tezlîliyyeden müstesnâ tutmuyorlarmış. Müslümânlar Avrupalılar gibi görünerek bir mu'âmeleden kurtulmak için şapka giyinmeyi düşünmüşler ve bu bâbda cevâz-ı şer'î bulmak üzere en büyük Mısır Müftüsü bulunan Şeyh Abduh merhûma mürâca'at emişler. O da his olunan zarûrete binâ'en cevâz hakkında derhal bir fetvû sûreti göndermiş. Bundan sonra şeyh-i merhûm şu hikâyeyi de nakl eylemişti: Gazavâtdan birinde güneşin yakıcı şu'a'âtı ehl-i İslâmın bulunduğu cihete aks ediyormuş. Kavganın Müslümanlar için vehâmet alacağı bir sırada bir Arab'ın kılıcıyla müşrik ümerâsından birisinin kellesi uçmuş. Yere düşen miğferinin önünde siper-i şems bulunduğu görüldükte Hazret-i Peygamber “Alın götürün!” diye emir buyurmuş ve kendi başına koyduktan sonra düşmanın harekâtını daha

## [Sahife 799]

iyi görmeye başlayınca verdiği kumanda ile muvaffakiyet-i harb Müslümanlar tarafına teveccüh etmiş. Şeyh Abduh bu kıssayı hâvî olan me'hazını bildirdi ise de aradan rub' asr geçtiğinden bir türlü hatırlayamıyorum.

Yemen'de bazı kavî îmânlı Müslümânların hasır şapka taktıklarını ben de işittim. Fakat Cezâyir seyâhati sırasında bunu kendi gözümle gördüm. Îmânı pek kavî bulunan Tuarek tâ'ifesi îcâbında vüs'atli ve hafif ve hasır şapkalar iktisâ eyliyorlar. Yarın en sıcak zamânlarında Avrupa'nın büyük şehirlerinde kullanılan araba atlarının başına bile lüzûm-ı sıhhiye binâ'en hasır şapkalar uydurulduğunu pek çoklarımız görmüştür.

Akvâm-ı beşerin elbisesindeki tenevvü'ü, ekseriyâ yaşatılan iklimin eşkâl-i te'sîriyesi tayîn eder. Asya'nın ve Afrika'nın şiddet-i şemse pek ma'rûz bulunan yerlerinde hükmi-iktisâsı bulunan serpuş, ekseriyetle sarıktır. Beyaz tülbentin şiddet-i şua'âta karşı bir nev'i mahfaza hizmeti îfâ eylediği kabil-i inkâr değildir. Hatta ekalim-i hârrede yaşadıkları zamân Frankların giydikleri mantardan ma'mûl helmetlerin etrâfına çok kere hafif bir tülbent bağlanır. Şarkın hatta akvâm-ı cenûbiyyesinin bile meyl-i âtîsi başındaki settârenin hafif bulunmasını mürevvicdir. Hürriyet-i meşrû'aya hürmetkâr olanlar herkesin istediği şeyi başına koymakta serbest bulunacağını anlarlar. Başına konulan şeyin âleme gülünç görünmesi Maddesi ise, her şahsın kendi i'tinâ edeceği bir şeydir. Hindistan'da ekseriyet sarık taşıdığı halde şapka giyenlere kimse bir şey demez. Ehl-i İslâm arasında bile bazan sarıklı kavuk ve bazan İngilizler gibi şapka taşıyan mehâmmi, tabîb, tâcir sınıflarından zevâta tesâdüf eylemiştim. Bunlar pek dîndâr kimselerdi ve serpuş önündeki siper-i şemsin mâni'-i sücûd olamayacağını pekâlâ biliyorlardı. İstitrâden şurasını zikr edeyim ki, ibâdet edecek adamlar vakt-i salâta elbette başlarının çâresine bakarlar. Emr-i ibâdet Şarkta da Garbda da bir farîza-ı hayâttır. Onun suhûleti için dâimâ çâre bulunur ve bulunmalıdır. Günün bazı dakikalarında insan kendîni mâsivâdan biraz tecrid ederse gıll ü gışdan, hır gürden ve nifâktan ve hulâsa şirret-i hissiyâttan vicdânını masûn tutabilir ve ferâgat-ı nefis ve kudret-i idâre gibi bir yiğitlik eseri göstermiş olur. Medenî bir insan için vicdân gibi cisim dahi pâk tutulmak lâzım geleceğinden ibâdetin îcâb eylediği âbdest dahi cismin vakit-be-vakit tathîrini mûcibtir.

Ne İslâmiyet, ne Nasrâniyet, ne de Mûseviyet kendisine has bir libas-ı re'se mâliktir. “Kendînizi filân kavme benzetirseniz onlardan bulunmuş olursunuz.” me'âlindeki kelâm şimdi bu kadar giyindiğimiz setre pantolon ittihâz edildiği zamân dahi delil-i muhalefet sûretinde ortaya sürülmüştü. Fakat bu münâsebetle

## [Sahife 800]

anlaşılmaya muhtâc bir nokta var, yani siperli serpuşlar hangi kavm-i mahsûsun kisvesindedir? Hakikat-i hâlde bu bir kavmin değil âlem-i insaniyetten edyân ve ecnâs-ı mütenevvi'aya mensûb bir kısım-ı kesîr ve mühimmin zamândan zamâna ta'dîl görerek ve hıfzû's-sihha mukteziyâtına tatbik edilerek isti'mâl eylediği bir şeydir. İ'tiyâd-ı umûmî kesb etmiş âsâr-dîde bir şeklin tahvîli her husûsda seciye-i milliyyeyi sarsar farz edilmelidir. Seciye-i milliyyenin resânetine medâr olan şey, eşkâl-i zâhiriyye değil, terbiye-i rûhiyyedir. İslâmiyet ise fitrî bir diyânet olduğundan ma'kulâtı mâni' değil ancak mürevvec bulunur. Afganistan Emîri merhûm Habîbullah Hân, Hindistan seyâhatinden avdetinde Afgan ordusu için İngiliz askerlerinin şapkalarına müşâbih serpuşlar ittihâz eylemek istemişti. Memleketin ahkâm-ı diyânetten anlayan ulemâsını böyle bir teceddüdün adem-i cevâzını isbâta davet eyledi. Bunlardan hiç birisi şer'-i şerîfe müstenid bir delil-i ma'kul bulamamıştı!

Bu âciz ömrünün yirmi yedi sene kadar bir müddetini bilâd-ı efrenciyede geçirdi. Bu müddet zarfında dâimâ şapka giydim. İmânım kat'iyen sarsılmadığı gibi seciye-i milliyyedeki nasîbim dahi hamd olsun za'fa uğramadı. Bir şey hakkında sû'-i zan besleyip gitmek eşhâs gibi milletler için dahi çok mazarrat vücûda getirir. Bu sebebden dolayı memleketimizde siper-i şemsi serpuşlar aleyhindeki sû'-i zanlar zâ'il olup gidiyor. Vücûda münâsib ve sıhate muvâfık serpuşlar tedricen fesin yerini tutup gideceği pek muhtemeldir.

Şu kadar ki, bundan dolayı büyük bir tehlike karşısında kalmaklığımız maznûndur. Yani tehlike-i iktisâdiyye! Siperli serpuşlar ittihâzı tevsi'e başlarsa onların i'mâl ve fûrûhtunu Türklere yabancı bulunanlara kaptırmamak lâzım gelir. Ticâret-i milliyye mukteziyâtı bu husûsta vesâ'it-i milliyye ihdâsını mürevvic bulunmalıdır.

**Halil Hâlid**

## [Sahife 801]

### MAHALLÎ TEDKİKLER:

### ÇANKIRI KİTÂBELERİ

#### 1

Ali Bey Câmî'i avlusundaki şâdirvânda geçen sene Halk Yolu'nda tercüme-i hâlini yazdığımız Halil Sdtkı Efendi tarafından tertîb edildiği zan olunan şu tarih vardır:

Lüle-i Hak sıla-i tekmil “Sıdkıyâ” tarih-i tâm

Fi-sebîlillâh akıttı şimdi âb-ı zememi

1214

Aynı şâdirvânın diğerk bir tarafında 1246 sene-i Hicrîsinde Söğütlü Ahmed ve Şabân Ustalar tarafından ta‘mîr edildiğine dâ‘ir bir kayıt vardır. Başka bir levhada da “Ta‘mîr-i Sâni işâretiyle 1301 senesi gösterilmiştir. Bu şâdirvânda dördüncü bir levha vardır ki, okunamayacak derece de silinmiştir.

Sarây Çeşmesi nâmıyla ma‘rûf çeşme üzerindeki kitâbe şâ‘ir Nakîb-zâde Hürrem Efendi tarafından yazılmıştır.<sup>191</sup>

Hubzâ mîr-i me‘âlî-rütbe  
Vâlî-i Çankırı bu âlî-cenâb  
Ki Cebbâr-zâde Ömer Bey hakka  
Sâhibü'l-hayr buna etti şitâb  
Himmetiyle cereyân etti bu mâ’  
Oldu mahzenden akarsu şeker-âb  
İki cânibli durur tarh-ı sebil  
Biri âbdeste biri şurba me‘âb  
Ey musalli sanadır bu müjde  
Gel vudû’ ile edip istisvâb  
Etmeye sa‘yını Mevlâ zâyi‘  
Dü-cihân içre bulup izz ü sevâb  
Çıktı âb aktı bu tarih-i Hürrem  
Dedi bu çeşmeden iç Kevser-i nâb  
1228

Kitâbede de işâret ettiği vechile bu çeşme iki cânibli idi. Ahîren bir tarafı kapatılmıştır.

Alacamescid Çeşmesi'nde yalnız 1157 tarihi muharrerdir.

---

<sup>191</sup> Hürrem Efendi'nin müretteb bir divânı olduğu söyleniyor. Bu kadar taharriyatımıza rağmen elde edemedik.



Şükürü Bey Çeşmesi'nde Ahmed Tal'at Bey Efendi tarafından kayd ve tashih edilen şu kitâbe vardır: Kitâbe Şâ'ir Rindî tarafından yazılmıştır.<sup>192</sup>

Can gözün aç ey şehbâ bu zâhire bakma alîl  
Zâhiri bu mâ'-ı cârın bâtına olmuş delil  
Nakşibendî bendesi cecdi bülend-i İsfendiyâr  
Mîr Tevfik Mehmed bin Yusuf Hakkı bil  
Câri kıldı hayr için bu âbdan iç al vudû'  
Rûhuna bir Fâtiha de sen de bul ömr-i tavîl  
Tarih cevher saçar bir katresin boş eyleyen  
Kandırır Rindi bu atşî çeşme-i cennet sebil  
Fî Ra. 12, 1270

**Tahsin Nâhid**

**[Sahife 802]**

**ALFONS DUDE'DEN**

**TAŞRALI BİR GENCİN PARİS'E MUVÂSALATI**

Artık Paris'e azimet fikri bende uyanmıştı. Dostumuz Sen Nizeye Kilisesi râhibinden birkaç tavsiye mektûbu talep ettim. Bu zât Paris'te Sen Jermen Mahallesi'nde gayet ma'rûf ve mu'teber bir zât idi. O, bana, birisi bir konta ve diğeri bir düke â'id olmak üzere iki mektûb verdi. Bildiğiniz gibi epeyce giyindim. Terzi namusuma itimâden bana veresiye yelek, pantolon, ceket gibi bütün teferru'âtıyla berâber siyâh güzel bir takım elbise yapmaya muvâfakat etti. Tavsiye mektûblarım elbisemde, elbisem de bir bohçada olarak işte hareket etmek üzereyim.

Cebimde üç Loui lirası mevcûd. Otuz beş frankı seyâhatim için ve yirmi beş frankı da Paris'deki seyâhatime muhtas... Ferdâsı günü Paris'e muvâsalatımda sabahın yedisinden itibâren siyah elbisem ve sarı eldivenlerimle (.....) gezmeye başladım. Küçük Danil (.....) etmek için burada dûçâr olduğum şeyler pek gülünç idi. Sabâhın sâ'at yedisinde Paris'de bütün siyâh elbiseliler yataktadır.

---

<sup>192</sup> Çankırılı Şâ'ir Rindî'nin şi'irlerinden bir kısmını Halk Yolu ile neşr etmiştim. Tercüme-i hâlini ileride yazacağım. T.N.

Ben bundan malûmâtdar değildim, yeni iskarpinlerimi gıcırdatarak siyâh elbisemle büyük caddeler arasında dolaşmaktan bir hiss-i gurûr duyuyordum.

Ma‘a-hâza böyle erkenden çıkmakla tâli‘imin beni ikbâle sevk edeceği ümîdinde idim. İşte tavsiye mektûblarım cebimde olduğum halde Sen Jerman Mahallesi'ne doğru gidiyordum. Evvel emirde Lil Cadde'sindeki Kontun hânesine müte‘âkiben Sen Giyon Caddesi'ndeki dükün hânesine gittim. Her iki mahallede de müstahdemînin avluları yıkadıklarını ve kapının bakır çingiraklarını parlattıklarını müşâhede ettim. Bu uşaklara Sen Nizeye râhibi nezdinden efendilerle görüşmek üzere geldiğimi söylediğim zamân kahkahalarla gülüşmeye başladılar. Eğer sen benim yerimde olsa idîn ben eminim ki, sen asla bu evlere tekrar avdete cür‘et edemez ve uşakların müstehzî nazarlarıyla karşılaşmaya asla tahammül edemezдің. Pekâlâ, işte ben oraya Kemal-i azimle aynı günün ikindi üzeri tekrar gittim.

Bu husûsta cür‘etkâr olmak îcâb ediyordu, bu iki efendi her hâlde görülecekti.

Ben iki zâtı ve iki kabulü pek farklı buldum. Lil Caddesi'nin kontu beni bâridâne kabul etti. Uzun zayıf çehresi, ciddî ve resmî tavrı beni pek ziyâde tedhîş etti. Ona ancak diyebilecek dört kelime bulabildim.

O, Sen Nizeye râhibinin mektûbuna baktı onu cebine koydu, bana adresimi bırakmağımı söyledi ve bârid bir tavırla:

“Sizin işinizle meşgul olacağım, buraya

### **[Sahife 803]**

avdetiniz beyhûdedir, eğer bir şey bulursam size yazarım.” dedi. Ne acîb adam! Onun nezdinden iliklerime kadar uyuşmuş bir hâlde çıktım. Fakat şâyân-ı şükran ki, Sen Giyom Caddesi'nde yapılan hüsn-i kabul tekrar kalbimi teshîn etti. Orada dükü dünyânın en keyifli, en müferrah, en sevimli bir adamı buldum.

Âh! Lütufkâr adam, hatırşinâs dük!

Biz derhal dost oluverdik. O bana bir tutam güzel kokulu tütün verdi, kulağımın ucunu hafifçe çekti ve güzel sözlerle beni teselli etti:

“İşinizi derûhde ediyorum, biraz sonra her istediğinizi yapacağım, istediğiniz zamân beni görebilirsiniz” dedi. Pek keyifli olarak oradan müfâratat ettim. İhtiyâten iki gün oraya gitmedim. Yalnız üçüncü günü Sen Giyom Caddesi oteline kadar gittim. Kapıda mâ‘î ve sarı

bir kostümü lâbis uzun boylu ve fenâ tavırlı bir adam ismimi sordu. Ona mağrur bir tavırla: “Sen Tiziye râhibinin nezdinden gelen, deyiniz.” dedim. Biraz sonra avdet etti.

Dük hazretleri çok meşguldür. Ma‘zûr görülmesini ve diğer bir günde teşrîfinizi arzu buyuruyor, dedi. Sen benim bu sefil dükü ma‘zûr gördüğüme hüküm edersen!

Ertesi günü yine aynı sâ‘atde avdet ettim. Bir gün evvelki mâ’î kostümlü, uzun boylu rengârenk tüylü bir papağan gibi merdivenin üzerinde oturmuş gördüm. Uzaktan beni görür görmez dürüştâne:

“Dük hazretleri gitti” dedi.

–Ya pekâlâ! Tekrar gelirim, ricâ ederim kendisine benim Sen Tiziye nezdinden gelen adam olduğumu söyleyiniz.” diye cevâb verdim.

Ferdâsı günü müte‘âkib günler dahi ben yine avdet ettim. Fakat aynı adem-i muvaffakiyet devâm ediyordu.

Bir def‘asında dükün hamâmında olduğu, bir diğer defa kiliseye sabâh du‘âsına gittiği bir def‘asında top oynadığı makam-ı itizârda beyân ediyordu.

Misâfirlerle berâber işte bir ta‘bir!

Pekâlâ! Ben dahi onlardan birisi değil miydim! Nihâyet ben her dâ’im tekrar ettiğim “Sen Tiziye râhibi nezdinden gelen” cümlesini o kadar gülünç buluyordum ki:

Artık bu cümleyi tekrara ihtisâr edemiyordum.

Fakat her def‘a geldiğimde basamakta oturan mâ’î kostümlü adam bana lâkaydâne:

“Şübhesiz ki, efendi, Sen Tiziye râhibinin nezdinden gelen şahıstır.” diye bağırmadan men‘-i nefis edemezdi. Ve bu cümlede o civârda gezen diğer uşakları pek ziyâde güldürürdü. Paris’de bulunalı tahmînen on gün olmuştu. Bir gün Sen Giyon Caddesi ziyâretinden me’yûsâne

**[Sahife 804]**

avdet ediyor ve bir daha araya gitmemeye kendi kendime yemin ediyordum.

İkametime avdetimde kapıcının nezdinde bir mektûb buldum. Bilir misin kimden? Kontun bir mektûbu, âlî-cenâb konttan, Lil Caddesi'nin kontundan beni dostu Marki Dak Kövi ye takdîm ettiğini beyân ediyordu.

Bir kâtib taleb olunuyormuş... Düşününüz ki, ne kadar ibret-âmiz bir ders!

Kendisine hiç atf-ı ehemmiyet etmediğim bu bârid ve sert zât hakîki olarak meşgul olmuştu.

Hâlbuki beni hüsn-i sûretle kabul ettiği halde sekiz günden beri kapısının önünde bekleyen diğeri. Mâ'î ve sarı kostümlü uşakları küstahâne kakhahalarla...

İşte âzîzim hep bunlar hayâtın cilveleri...

**Hüseyin Avnî**

**PERRÂN**

**Muharriri Kerküklü: Mahmûd Nedîm**

**15**

Süheylâ Hanımda değil mi? Ricâ ederim beni bu hâllere mecbûr eden sen değil misin anne? Vakti gelmiş geçmiş genç bir kız için evde oturmak fazla bir kıymet mi getirir? Eminim ki, beni ümit ettiğin dört bin liraya satamazsın.

–Seni satmak mı, bu nasıl hüküm? Ben senin sa'âdetin nâmına çalışıyorum Perrân.

O halde Sâdik Bey'i muvafık buluyorsun öyle mi?

–Neden olmasın? Pekâlâ, genç bir zâbittir.

Perrân karyolasına atılırken Âdile Hânım, Şâziye kalfa ile yalıdan dışarı çıkıyordu. Yolda, vapurda Perrân mes'elesini hal etmek için Meliha Hanım'a karşı alacağı vaz'iyeti ve söyleyeceği sözleri düşünüyordu. Bir hafta evvel ona karşı aldığı mağrûr vaz'iyetiyle şimdi onun önünde söyleyeceği ricâkâr sözleri arasında kalan izzet-i nefsinin aldatacak bir hiss-i lâkaydî ile:

–Adam sen de, Meliha Hanım gibi, saf bir kadını kandırmak işten bile değildi. Fakat bütün bu

[Sahife 805]

itimâdına rağmen yolda yürürken endişesiz değildi. Hırçın bir ihtimâl onu tereddüden tereddüde düşürüyordu. Ya bu bir hafta zarfında başka birini bulmuş ve ona nâmzed olmuşlarsa... O halde Meliha Hanım'ın vereceği “ma‘al-eseef kısmet başkasında imiş gibi muhtemel bir cevâb karşısında ne olacaktı?

Meliha Hanım, Âdile Hanım'ın geldiğini duyunca, bu ziyâretin “Perrân mes‘elesiyile” mutlak alâkadar olduğuna hükmetmişti. Âdile Hanım ise gâh mütebessüm, gâh ciddî bir ifâde ile:

– İ‘âde-i ziyârette geç kaldık ama biliyorum ki, ma‘zûr görürsünüz, aman efendim ufak çocuklar fırsat vermiyor ki!

–Bu kadar senelik dostluğumuza karşı böyle teklifli vaz‘iyetler fazla değil mi Âdile Hanım Efendi?

Âdile Hanım yirmi dakika kadar başka zeminlerde söz buldu ve söyledi. Perrân mes‘elesini açmak için yüz dereden su getirdi nihâyet dayanamadı. Meliha Hanım'a sordu:

–Düğün mes‘elesine ne oldu? Yoksa Hilmi Bey Efendiyi gücendirdik mi?

Sonra yine cevâb beklemeksizin devâm etti. Gerçi teklîfim ağırdı. Fakat sizin de Perrân’ın sa‘âdetine bî-gâne olduğunuzu muhakkak bildiğim için onu fazla mes‘ûd etmeye çalışmıştım. Bununla beraber Hilmi Bey Efendi ve sen nasıl muvâfık bulursanız öyle olacağı şübhesizdir. Husûsuyla bir haftadır Sâdık Bey ve Ali Fâzıl Bey â‘ilesini necâbetine karşı takdîrler işitiyoruz. Meliha Hanım galib bir vaz‘iyetle:

–Herkesden evvel bunları biz takdîr ederek size takdîm etmemiştik. Âdile Hânım Efendi, biliyorsunuz ki, Hilmi Bey bu husûslar için gayet müdekkik ve kıskançtır. Sonra bu â‘ile mes‘elesidir, tanımadığı, ahlâkına itimâd etmediği bir genç için hiçbir zamân mahcûb olmayı istemez.

–Fihakika böyle. Efendim Perrân bide salonun kapısına bir iki fiskiye ile urdu. Seherin yorgun ve ince nefeslerle teneffür eden bu sâkit ve mahmûr zamânında bu fiske sesleri yalnız Süheyla'nın rûhunda aks etmişti. Sıçradı ve salon kapısına yakın geldi:

–Bana bak Zübeyde! Bu hayvan nefere söyle de Perrân Hanım gidecek, hazırlansın!

–Sonra yavaş yavaş Perrân'a doğru ilerledi ve eliyle onun omzuna dokundu: “Perrân” gözlerini açtığı zamân kendîni saran iki kol arasında çoktan biri uzaklaşan ve uzaklaştıkça

sisli ufuklarda şimdi gözlerine bir hayalin yaldızlı kanatları gibi görünen gençliğinin ilk ve çılgın arzularına, zevklerine titredi. Hemen aynanın önüne koştı, tuvaletini yaparken kendi sîmâsına dikkat ediyordu. Yalnız gözleri yorgundu ve orada şampanyanın mahmûr kızılıkları tebessüm ediyordu.

**[Sahife 806]**

İsmâil Efe'nin koluna dayanarak sokakta yürürken kesik kesik ifâdelerle söylüyordu:

–Efe bu gece çok uykusuz kaldı. Hem bu Süheylâ çok yaman ve güzel bir kız. O seninle şakalaşmak istedi, hâlbuki seni fazla kızdırdı değil mi?

–Ben o hanıma hiç kızmadım hanım efendi. Beni bir düşman zâbiti karşısında sizin gibi Türk hanımlarının halleri kızdırdı! Bu ne kadar günah hanım efendi, ne kadar ayıb!

–Sen bizi ne halde gördün efe?

–İşte onu söylemeye dilim varmıyor.

–Ben yalnız dedim ki, efe o genç benim akrabamdan.

Hilmi Bey'le Meliha Hanım'ın Perrân'ın annesi Âdile Hânım'a mürâca'atlarından ancak bir hafta sonra idi. Âdile Hanım Sâdık'la Perrân mes'elesinde Hilmi Bey'e ettiği mantıksız teklifi karşısında Meliha Hanım'ın aldığı soğuk vaz'iyeti hatırladıkça ettiği hatâyı anlayıverdim. Hele Perrân'ın bu gece gaybûbetlerini sabâhlara kadar ziyâfetlerde kalması düşündükçe içini bir kurt kemiriyordu. Perrân bile annesinin o hatâsına kıızıyordu. Bir sırası düşse artık hepsi olduğu gibi onun yüzüne karşı söyleyecekti. Süheylâ'nın evinden dönerken o kısa yolun dizlerine verdiği yorgunlukla bîtâb bir halde eve girdi. Gece ziyâfetlerinden usanmış gibi idi. Muzaffer'in orada huzuru olmasaydı bu gece bile Süheylâ'nın davetine icâbet etmeyecekti. İşte yalnız onu ihmal edemezdi, bu fırsatı çiğneyip geçmek, ona o kadar mukavemetsiz geliyordu ki... Fakat bunun başka bir sûrette idâmesi de mümkündü. İzdivâc ettikten ve kocalı bir kadın olduktan sonra... Bu düşünce zihnini yakıyor, sabrını tüketiyordu. Yatak odasına girdiği zamân sıcak ve bayat bir hava göğsünü sıktı, pencereleri açarken annesi Âdile Hanım içeri girdi:

–Aferin kızım... Doğrusu Perrân hareketin hazm edilecek gibi değil! Bütün bir gece... Perrân açılmaya ve anlatmaya hâzır bir vaz'iyetle annesinin sözünü keserek:

–Evet bütün bir gece anne, fakat nerede ve kimde? Her zamân kardeş görüştüğüm gibi sizin de kızınızdır, arzu ettiğiniz gibi mukadderâtına el koyabilirsiniz. Artık bu hayırlı işin

olup bitmesi doğrudan doğruya Hilmi Bey Efendiyle size â'iddir, istediğiniz gibi ve istediğiniz zamân olur.

–Teşekkür ederiz efendim. Hilmi Bey'in birkaç güne kadar Avrupa'dan avdetiyle sizi ziyâret eder, Perrân Hanım mes'elesini hal ederiz.

Meliha Hanım bugün o kadar şen, o kadar mağrûr, pür-nefl'e ile Ali Fâzıl Bey'in evine

### [Sahife 807]

girdi ki, tebessümünde gösterdiği nükteli îmâlar Sâdık'ın sa'âdetini kendi eliyle getirip onlara teslim edeceğini ifâde ediyor gibi idi. Behice Hanım'ın elini sıkığı zamân taşkın bir hiss-i sürûrla:

–Onu öyle bir kafese soktum ki, nihâyet bugün geldi ve yalvarırcasına da verdi. Zavallı Behice Hanım, Perrân mes'elesini unutmuş gibi idi. İşittiği bu cümlelerden bir şey anlayamayarak mütehayyir bir sûrette Meliha Hanım'ın gözlerine baka kaldı. Meliha Hanım îzâh etti.

–Perrân Hanım mes'elesi Hanım, Perran Hanım mes'elesi oldubitti bile. Bir hafta evvel bize çok yükseklerden cevâb veren annesi bugün bize geldi. Her türlü arzumuz hâlinde işin netîcesini ricâ etti. Zâtî bunun böyle olacağını ben biliyordum hanım. Fakat az beklemek îcâb ederdi. Nasıl ki, öyle oldu. Ah bu kadınlar! Kadınları sebâtsizlikle ithâm etmekte erkeklerin ne kadar hakkı varmış! İşte Âdile Hanım!

Hayrûnnisa genç ve hassâs bir kız rûhunun bütün şetâretiyle odasından salona koştu. Meliha Hanım'ın elini elleri arasında sıkarak cevâb verdi:

(Sonu var.)

## MU'ALLİMLER TAYYÂRESİ İÇİN TEBERRÛ'ÂT VE TE'AHHÛDÂT TALİMÂTNÂMESİ

Madde 1- Birlik, Türkiye mu'allimleri nâmına Tayyâre Cem'iyeti'ne bir tayyâre mübâya'a ve ihdâ edecektir.

Madde 2- Millî ve vatanî olan bu mukaddes gayenin husulü, Türkiye mu'allimlerinin şehri ta'ahhüdât veya def'aten vâki' olacak teberrû'âtlarıyla te'mîn edilecektir.

Madde 3- Gerek birlik merkezlerinde, gerek birliğe henüz dâhil olmamış yerlerdeki mu'allim arkadaşlarımızın def'aten vâki' olacak teberrû'âtı veya şehri ta'ahhüdâtdan tahsilât

miktarı Zirâ'at Bankası'na tevdi'ann doğrudan doğruya Tayyâre Cem'iyeti Merkez-i Umûmîsine irsâl edilecektir. Bu sûretle gönderilen para miktarı ayrıca Ankara'da Mu'allimler Birliği Umûmî Merkezine bildirilecektir.

Madde 4- Umûmî Merkez bu sûretle alacağı malûmatı her üç ay nihâyetinde bütün birlik merkezlerine ve bi'l-umûm mu'allim arkadaşlara tebliğ edecektir.

Madde 5- İşbu teşebbüsâtın âcilen husûlü için her birlik merkezinde birer ve birlik merkezi henüz teşekkül etmemiş yerlerde en büyük ma'ârif me'mûru riyâsetinden müteşebbis ve fa'âl bir hey'et toplanacaktır.

### **[Sahife 808]**

Madde 6- Bu husûsta hizmeti sebkât edecek ve teberû'atta bulunacak birlik merkezinin ve mu'allim arkadaşlarımızın isimleri ayrıca neşr edilecektir.

Madde 7- Bu iş için teşekkül edecek hey'etler gerek def'aten vâki' olacak teberru' ve gerek edilen ta'ahhüdât vesâ'irenin tahminî olarak senelik mikdâr-ı umûmisini toptan olarak mümkün mertebe sür'atle merkeze bildirecektir.

Madde 8- Bu husûs için teşekkül edecek hey'et a'zâsı mahallince görülecek lüzûma binâ'en üçten yediye kadar olabilecektir.

Madde 9- Teşekkül edecek hey'et re'îs ve a'zâlarının teşekkülünü ve vazifelerini mübeyyin cetvel merkez-i umûmiye gönderilecektir.

Madde 10- Bu ta'lîmât-nâmenin vürûdu tarihine kadar meslektaşlar tarafından vâki' olmuş teberrû'lar varsa ayrıca miktar-ı umûmîsi merkez-i umûmiye bildirilecektir.

Madde 11- İşbu talîmâtnâme kabulü tarihinden itibâren mevki'-i tatbîke va'z olunacaktır.

Madde 12- İşbu ta'lîmâtnâmenin hüsn-i sûretle tatbikinin te'mînine Türkiye Mu'allimler Birliği Umûmî Merkez Hey'eti me'mûrdur.

Umûmî Merkez İdâre Hey'eti

**TÜRKİYE MU'ALLİMLER BİRLİĞİ**

**İRŞÂD PROGRAMI**



## TEŞKİLÂT

1. Türkiye Mu'allimler Birliği Umûmî Merkez Hey'eti irşâd ve tenvîr vezâ'ifinin hüsni cereyânı için bütün memlekete şâmil bir "irşâd teşkîlâtı" vücûda getirmiştir.

2. Merkezde umûmî merkeze merbût, erbâb-ı ihtisâstan dokuz kişilik bir irşâd hey'eti vardır. Umûmî merkez a'zâsı da bu hey'ete dâhil olabilir.

3. Her birlik merkezinde a'zâdan ve münevverândan beş veya yedi kişilik bir irşâd hey'eti teşkîl olunur.

4. Birlik idâre hey'etleri irşâd vezâ'ifini der'uhde eden hey'etlerle teşrîk-i mesâ'î ederler.

## VESÂ'İT

5. İrşâd teşkîlâtının fa'âliyet vâsıtaları şunlardır:

- a. Kütübhâneler,
  - b. Halk dershâneleri,
  - c. Müsâmereler, konferanslar,
  - d. Sinemalar,
  - e. Neşriyât,
  - f. Mektebler, or[d]u, â'ile muhiti
  - g. Numûnelik fa'âliyetler
- (Mâ-bâ'dı kabın ikinci sahifesinde)

## KÜTÜBHÂNELER

6. Birlikler buldukları şehir dâhilinde birer kütübhâne te'sîs ederler ve mümkün olursa mücâvir mahallerin istifâdesini te'mîn için kitâblardan münâsib mikdârını seyyâr kılmaya gayret ederler.

7. Kütübhânelerin te'sîsi için bütün münevverân me'mûrîn-i mülkiyye ve askeriyenin yardımı te'mîne çalışılacaktır. Birlik umûmî merkezinde bu husûsta mümkün mertebe mu'âvenette bulunacaktır.

8. Birlikler kütübhânelerine vaz' edecekleri kitâbların isimlerini mü'ellifleri ve mevzu' hakkında muhtasar malûmât ile umûmî merkeze bildireceklerdir.

9. Her birlik kütübhâne için mü'elliflere, mu'allimlere mürâca'atla te'liflerinden birer nüshasının teberrû'âtı te'mîne gayret edecektir.

10. Birliklerin kütübhâne menfa'atine senede iki veya daha ziyâde müsâmere tertîb ederler. Hâsılatıyla ihtiyâcât-ı mahalliyyeye tevâfuk etmek üzere merkez irşâd hey'etlerinin intihâbıyla kitâblar ve mecmû'alar tedârik edilir.

11. Umûmî kütübhâne bulunan yerlerde yeniden kütübhâne te'sisine lüzûm yoktur. Birlikler mevcûd ve mü'esses kütübhânelerle yakından alâkadar olacaklar, bunlarda mevcûd kitâbların isimlerini te'sisleriyle istihdaf olunan gayeye hâdim olup olmadıklarını halkın devâm ve istifâdesi derecesini umûmî merkeze bildireceklerdir.

### **HALK DERSHÂNELERİ**

12. Birlikler halk dershâneleri küşâd ile memleketde ma'ârifin ta'mîmine irşâd teşkilâtınca ta'mîmi arzu olunan millî ve medenî fikirlerin neşr ve telkînine çalışacaklardır.

13. Halk dershânelerinde okutulacak kitâblar merkezlerdeki irşâd hey'eti tarafından ihzâr edilir.

14. Halk dershânelerinin te'sîs ve idâreleri tarzı husûsî merkez umûmî tarafından bir ta'limât-nâme ile tesbît olunur.

### **KONFERANSLAR, MÜSAMERELER**

15. Birlikler münâsib zamânlarda umûma mahsûs müsâmereler tertîb ederler. Konferanslar verdirirler.

16. Konferans ve temsillerin mevzû'ları merkez ve irşâd hey'etlerince tesbît ve ta'mîm olunur.

### **SİNEMALAR**

17. Birlikler mevcûd sinemalarda halkın terbiyye-i fikriyyesini ve seviyyesini i'lâyâ hâdim filmlerin gösterilmesine çalışırlar. Bu gayeye münâfi ve muzır filmlerin men'î için de bunların mevzû'u hakkındaki malûmât ile merkez-i umûmîye mürâca'at ederler.

18. İrşâd nokta-i nazarından fa'ideli filmler celb ve irâ'esini te'mînen sinema sâhibleriyle de görüşülür.

19. Umûmî merkez bu nev'î filmlerin tertîb ve ihzârı için müsâbakalar açar, mükâfatlar verir.

### **NEŞRİYÂT**

20. Birlikler umûmî merkez tarafından neşr ve tevsî' edilen kitâb, mecmû'a vesâ'ire kütübhânelerde ve buldukları muhitde okutturmaya gayret ederler.

21. Birlikler buldukları mahallerde intişâr eden gazetelerle gayet sıkı temâs te'mîn ederek irşâd husûsunda yardımlarından istifâde ederler.

### **MEKTEB, ORDU, Â'İLE MUHİTİ**

22. Birlikler mekteb, ordu ve â'ile muhîtinde sûret-i mahsûsiyyede irşâdda bulunurlar.

23. Tertîb edilecek müsâmere ve konferanslarda mekteblerin hey'et-i ta'lîmiyye ve talebesinden isti'âne ve konferans salonlarından ve vesâ'it-i tadrîsiyyesinden istifâde edilir.

24. Birlikler mıntıklarında bulunan askerlerin zâbitân hey'etiyle bi'l-istişâre askerleri okutup yazdırmaya ve konferanslarla tenvîr ve irşâdlarına çalışırlar.

25. Birliğe dâhil kadın ve erkek bütün mu'allimler temâsda buldukları â'ileler nezdinde irşâdâtda bulunarak â'ile teşkilâtındaki fenâ i'tiyâdları izâleye ve neslin terbiye ve islâhına hâdim yeni ve iyi fikirleri telkine çalışacaklardır.

### **NUMÛNELİK FA'ÂLİYETLER**

26. Birlikler köylerden müsta'id çocukları intihâb ile bunları müstakbel köy hocası olarak hazırlamaya çalışırlar ve böylelerinin en yakın leylî mekteplerde tahsîli te'mîn için â'ilelerinin muvaffakiyetini istihsâl ederek isimlerini umûmî merkeze bildirirler.

27. Her birlik merkezi en yakın köylerden birisinin irşâd fa'âliyetini sûret-i mahsûsada der'uhde ile o köyde bir mekteb açar ve en iyi bir mu'allimi yüksek maâşla oraya gönderir.

28. Numûnelik köy mektebinin te'sîs ve idâresi merkez idârî tarafından ayrı bir ta'limâtname ile tesbît olunur.

## **MÜTEFERRİK MADDELER**

29. Birlikler buldukları yerlerde spor, Türk Ocağı, Himâye-i Etfâl gibi ictimâ'î gayeler ta'kîb eden cem'iyetler ve teşkilâtlarla sıkı münâsebetler te'sîs, onların fa'âliyet ve yardımından istifâde ederler.

30. Birlikler her üç ay nihâyetinde irşâd işlerinin sûret-i cereyânından aylık raporlarla umûmî merkezi haberdar edecektir.

## **NUMÛNELİK KÖY MEKTEBİNİN SENELİK BÜTÇESİ**

1200 lira senelik bütçe müfredâtı: 600 lira bir mu'allim, 180 lira bir hademe, 60 lira masraf-ı müteferrika, 360 lira masârıf-ı te'sîsiye, âlât-ı dersiyedir ki, ilk sene için yekûnu 1200 liradır.

1800 halk dershâneleri ile kütübhâne vesâire irşâd masârıfı

3000 yekûn (her Meclis-i Umûmî'den istenilecek senelik tahsîsât)

## **MÜSLÛMÂN KARDEŞLER**

Kurban derilerini yurdumuzun en hayırlı iki mü'essesesi olan Himâye-i Etfâl ve Tayyâre Cem'iyetlerine veriniz. Şu sûretle hayırların en hayırlısını işlemiş olursunuz.

## **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslümân! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazîfelerinden say, ihmal etme.

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

Odunpazarı'nda Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

10 Teşrîn-i Evvel 1341

Sene: 3

Sayı: 53

Mü'essisleri: Kemal Cenâb–Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictima'î, meslekî mecmû'adır.

### **İTİZÂR**

Makinenin bozukluğu ve matba'a âlât ve edevâtının noksanlığı hasebiyle mecmû'amız iki buçuk aydan beri intişâr edemediğinden beyân-ı itizâr eyler ve ba'demâ mecmû'amızı daha süslü bir tarzda muhterem okuyucularımıza takdîm edeceğimizi va'd ederiz.

### **MÜNDERİCÂT**

Çankırı Vilâyet Salnâmesi / Ahmed Tal'at

Hem Zengin Hem Fakir Çankırı / Mühendis Fahri

Hoş Beş / Asrî Baba

Bahçe Kapısı / Hüseyin Avnî

Tarihî Coğrafi Tedkikler / Sâlim

Çok Samîmî Bir İctimâ'

Dümeli Köyünde Bir Gün / Ziyâ

Esâret Hâtıraları / Muhlis

Görenek / Kalender

Çankırı Matba'ası

1341

Müdür-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

10 Teşrîn-i Evvel 1341

Sene: 3

Sayı: 53

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.<sup>193</sup>

**[Sahife 810]**

## **ÇANKIRI VİLÂYET SALNÂMELERİ**

### **Meclis-i Umûmiye İthâf**

Bolu Ma'ârif Müdüri iken eski vilâyet salnâmesini ıslâh ve tevsî' sûretiyle vücûda getirdiğimiz salnâme tarzında bir eserinde Çankırı vilâyeti hakkında yazılması sâbık Vâlî Cemil Beyle görüşülmüş, bu husûsta bu sene Meclis-i Umûmî'ye teklifte bulunacağını va'd etmişti. Cemil Bey'in tahvil-i me'mûriyeti dolayısıyla bu arzunun husûlü akamete mahkûm olmuş değildir. Memleketlerine kuvvetle merbût olduklarını bildiğim muhterem meclis-i umûmî a'zâları teklîfimi nazar-ı itibâra alırlarsa bu arzu da tatmin edilmiş binâenâleyh sâ'ir vilâyetlere bir tefevvük gösterilmiş olur.

Bolu Salnâmesi'nin kısm-ı târrîhisi el-yevm Düzce Orta Mektebi'nin muktedir ve gayyûr müdürü Zekâ'î Bey tarafından Terâcüm-i Ahvâl, Edebiyât ve İctimâ'iyât kısmı tarafından yazıldığı için Çankırı tarih-i husûsîsinin de kendisi tarafından yazılması Zekâ'î Bey'den ricâ edilmiş ve bu husûsta mûmâileyhin muvâfakati de alınmıştır.

Çankırı salnâmesi ilmî yazılacağı için her kısmı bu husûsta ihtisâsı olanlara yazdırmak ve çekilen emeğe mukabil mükâfatı esirgememek zarûrîdir. Aksi takdîrde vücûda gelecek eser eski zamânlarda yazılan ve yalnız me'mûrların esâmîsini ihtivâ eden salnâmelere benzer ki, emekten ziyâde masrafa acınır.

Çankırı vilâyeti hakkında ilmî, fennî, tarihî, ihsâ'î, edebî, ictimâ'î, iktisâdî her türlü malûmâtı hâvî bir eseri vücûda getirmek vâkı'a uzun zamâna, büyük himmetlere

---

<sup>193</sup> Bu sayfada Mustafa Kemal Atatürk'ün bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "23 Ağustos [1]341 Pazar günü ilk defa Çankırı'ya uğrayıp Kastamonu'ya geçen ve 31 Ağustos Pazartesi günü tekrar Çankırı'ya avdet buyurarak bir gece misâfir kalan büyük müncimiz Ulu Gazimiz Mustafa Kemal Paşa Hazretleri" açıklaması yer almaktadır.

mütevakkıftır. Herşey bidâyette mükemmel olamaz, tadrîcen salâh görmesi lâzımdır. Derhal tahrîr ve tabî'ında isti'cal gösterilmemek ve birkaç senede bir def'a tevsî' ederek ikmâl etmek sûretiyle mükemmel bir esere mâlikiyet memnû'dur. Elverir ki, yazılar kuvvetli bir tedkik ve tettebbu'n husûlü olsun!

Meclis-i Umûmîmiz böyle bir eser vücûda gelmesini istediği takdîrde bütçesine hiç olmazsa bu senelik iki bin lira koymak ve her kısım hakkında ihtisâs sâhibi olanlarla mukaveleye girişmek lâzımdır. Çankırı vilâyeti hakkında yazılacak bir eseri itmâm için gönderilecek müteferrik malûmâtı yazanları da teşvik için tatayyüb etmek bir zarûrettir. Aksi takdîrde birçok malûmât ve vesâ'ik şurada burada unutulmaya mahkûm olur. Meselâ bir köyde, bir kasabada söylenen türküler, mahallî âdetler ancak orada sâkin olanlar tarafından toplanabilir. Bunun merkezden toplanması müte'assirdir, bu cihetle böyle malûmât i'tâ edenlerin tatayyübü eserin mükemmeliyetine ve bi'n-nefice vilâyet tarihinin noksansızlığına sebep olur.

Îcâb ederse daha söylemek ve yazmak va'diyle vilâyet salnâmesi için tutulması lâzım gelen

**[Sahife 811]**

geniş programın sûretini burada arz ediyorum.

**Ahmed Tal'at**

## **ÇANKIRI VİLÂYETİ İLMÎ SALNÂMESİ**

(1341–1342)

(1925–1926)

### **Medhal:**

1. Salnâmeye olan ihtiyâc
2. Salnâmenin kadrosu

### **Umûmî Kısım:**



1. Cihân Tarihine Umûmî Bir Nazar
2. Türk Tarihinin Ana Hatları
3. Kurûn-ı Ūlâ'ya Â'id Mühim Vak'alar
4. “ Vüstâ'ya Â'id “ “
5. “ Cedîde'ye Â'id Mühim Vak'alar
6. Asr-ı Hâzıra Â'id Mühim Vak'alar
7. Mondros Mütarekesi'nden Zamânımıza Kadar Mühim ve Millî Vak'alar
8. Millî ve Cumhûrî Kanûnlar

### **Husûsî Kısım:**

Çankırı vilâyeti hakkında ilmî, fennî, tarihî ihsâ'î, edebî, ictimâ'î, iktisâdî tetebbu'ât ve tedkikat.

Çankırı vilâyeti ile merkez ve mülhakat, kazâ ve kasabalarının ayrı ayrı tabî'î, beşerî, iktisâdî tedkikatı.

### **1**

### **TEDKİKAT-I TABÎ'İYYE**

1. Mevki' ve Ehemmiyet-i Coğrafiyyesi
2. Hudûd ve Vaz'ıyyet-i Coğrafiyyesi
3. Vüs'at-ı Arazi ve Mesâha-yı Sathıyyesi ve Mukayesesi<sup>194</sup>

### **[Sahife 812]**

4. Teşkilât-ı Tabî'ıyye ve Terkibât-ı Kışriyyesi
5. Eşkâl-i Umûmiyye ve Avârız-ı Zemîn (dağ, yayla, ova, hufre)
6. Ebhar ve Sevâhil (derinlik, melhiyyet, sathî harekât, yüksek ve alçak sâhil)
7. İklim (berrî ve bahrî sühûnet, yevmî ve senevî fark-ı sühûnet, rüzgârlar ve envâ'-ı yağmurlar ve mikdâr-ı senevîleri)
8. Şerâ'it-i Cereyân-ı Enhâr (nehirlerin menba'ı ve menşe'leri, devre-i hayâtiyyeleri, tarz-ı sür'atleri, seyr-i sefâ'ine kabiliyetleri, delta ve haliçleri)
9. Hayât-ı Nebâtiyye ve Hayvâniyye (tabî'î ve vahşî kısımları)

---

<sup>194</sup> Bu sayfada Çankırı Orta Mektebi'nin bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “Muhterem Re'îs-i Cumhûrumuzun Çankırı'da buldukları müddet zarfında ikamet buyurdıkları tarihî binâ: Orta Mektebi” açıklaması yer almaktadır.

2

## **TEDKİKÂT-I BEŞERİYYE**

### **Mündericât:**

1. Taksîmât-ı Mülkiyye ve Ehemmiyyet-i Siyâsiyyesi
2. Me'mûrlar Listesi
3. Karyelerin Merkeze Olan Mesâfeleri
4. Mütâla'ât-ı Tarihiyye ve Âsâr-ı Atîkası
5. Nüfûs-ı Umûmiyye (Tevellüdât ve vefâyât, tezâyüd veya tenâkus-ı nüfûs, kesâfet-i nüfûs)
6. Umûr-ı Ma'ârif ve Mektebler (Tarihçesiyle Birlikte)
7. Evkaf-ı İslâmiyye ve Medâris (İlgasına Kadar Tarihçesi)
8. Tarikat-ı İslâmiyye ve Tekayâ (İlgasına Kadar Tarihçesi)
9. Terâcüm-i Ahvâl-i E'âzım ve Meşâhir
10. Edebiyât ve Lisâniyât
11. Sanâyi'-i Nefîse ve Mimârî
12. İctimâ'iyât ve Rûhiyât
13. İ'tikadât ve Hurâfât
14. Umûr-ı Sıhhiyye ve Hastalıklar

3

## **TEDKİKAT-I İKTİSÂDİYYE**

### **Mündericât:**

1. Umûr-ı Zirâ'iyye ve Çiftçiler
2. Mahsûlât-ı Zirâ'iyye ve Mıntıkaları (Mahsûlâtın Mikdâr ve Mukayeseleri)<sup>195</sup>

### **[Sahife 813]**

3. Hayvanât-ı Ehliyye ve Mikdârları
4. Ormanlar ve Ehemmiyetleri

---

<sup>195</sup> Bu sayfada Ahmet Talat Onay'ın bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında "Çankırı Mu'allimler Birliği Kongresi'nde millî hars hakkındaki kıymetli beyanâtlarıyla hey'et-i umûmiyyeyi tenvîr ve irşâd buyuran muhterem meb'ûsumuz Ahmed Tal'at Bey Efendi" açıklaması yer almaktadır.

5. Servet-i Madeniyye
6. Umûr-ı Sanâ'ıyye ve Mü'essesât
7. Umûr-ı Nâfi'a, Vesâ'it-i Nakliyye
8. Umûr-ı Ticâriyye ve Mü'essesât
9. İthalât ve İhrâcât
10. Vâridât ve Masârifât-ı Umûmiyye
11. Kasabanın Terakki ve Tekâmül ve İstikbâl Hakkında Mütâla'ât-ı Umûmiyye

### **Lâhika:**

Salnâme Komisyonu A'zaları Tercüme-i Hâlleri Fotoğrafları Derc Edilecek.

1. Vilâyetin Haritası
2. Merkez-i Vilâyetin Krokisi
3. Merkez ve Mülhakatın Menâzır-ı Fotoğrafları
4. Fihrist-i Mündericât
5. Hatâ ve Sevâb Cedveli

### **İKTİSÂDÎ VE FENNÎ SÛTÛNLAR:**

#### **HEM ZENGİN HEM FAKİR ÇANKIRI**

#### **Muharriri: Mühendis Fahri**

Hiç unutmam, bu sene ibtidâsı son sınıf mühendis arkadaşlarımla eskiden Avusturya Hükûmeti'ne â'id olup da Harb-i Umûmî'yi müte'âkib yeni teşekkül eden Çekoslovakya Hükûmeti'ne ilhâk edilen "Vetikovitis Fabrikalarını" gezmiştik. Kimya Fakültesi müdürü ve daha birkaç mu'allim de beraber idiler. Orada bulunduğumuz müddetçe i'âşemiz, ikametimiz fabrika müdüriyyet-i umûmiyyesi tarafından te'mîn edilmişti. Büyük fabrikaları husûsuyla her birisi bir "patent" ile işleyen Alman fabrikalarını görmek bilhassa pek müşkil bir şeydir. Bunun için seyâhatten mukaddem fabrikanın müdüriyyet-i umûmiyyesi tarafından lâzım gelen te'mînâtı almıştı. Bu te'mînât çok mühim bir mes'ele idi.

Çünkü geçen senenin yaz mevsiminde yine eski Avusturya Hükûmeti'nin idâresinde "Lundenburg Şeker Fabrikaları"ki, Avrupa'nın ikinci en büyük istihsâlât yapan Şeker Fabrikası ile bir de yakınında ispiroto i'mâlâthânesi görmek üzere rektörlük fakültemizin son iki sınıfına bir seyâhat programı tertîb etmişti. Sanâyi'-i Zirâ'iyye mu'allimimiz Almanya'nın en büyük şeker mütehassılarından bir zât idi. İhtimâl aynı fabrika te'essüs ederken kendisi

yine sanâyi'-i zirâ'iyye mu'allimi ve aynı zamânda da birçok seneler mezkûr fabrikanın umûr ve hususât-ı fenniyyesini idâre etmiş, binâenâleyh bu kadar husûsiyet ve münâsebâtına rağmen fabrika müdürîyyeti mu'allimi fabrikaya bırakmayacağını ma'a-mâfih mühendis talebelerin

**[Sahife 814]**

ispesnentleri(?) ile berâber serbest görebileceklerini fakat ma'e't-te'essûf mu'allim efendiye müsâ'ade edemeyeceklerini nezâketle anlatmışlardı. Mu'allim bize kısmen müte'essir kısmen de müstehziyâne bir tavır ile "Buyurun efendiler. Be'is yok!" Bu adamlar benim bilmediğim ve görmediğim bir makine veya herhangi bir şey göstermekten çekiniyorlar. Benim bunu görmekliğim kendileri için güyâ patenti ifşa edilmiş gibi bir tehlike ihtimâl âtîde bir müsâbaka tehlikesi ile telakkî ediliyor. Hâlbuki?...

İşte bu hafta emsâline tesâdüf edilmiş böyle bir inkisâr-ı hayâle meydân kılmamak için bu defa yapılan tedbirler sağlam te'mînâtımızdan da emîn bulunuyorduk.

Bu bir fabrika değil idi. Filvâki' vaktiyle bir iken gittikçe tevessü' etmiş en nihâyet birçok fabrikalar teşekkül etmiş ve hey'et-i umûmiyesine birden "Vesikovitis İmâlâthâneleri" deniyor.

Başlıca imâlâtı demir, bakır ve taş kömürüne mahsûs sanâyi'dir. Vaktiyle 70-80 bin amele ile çalışan bu büyük dârü's-sınâ'ayı yevmiye sekiz sâ'at gezmek şartıyla yalnız dört günde ikmâl edebildik. O akşam şerefimize müdürîyyet tarafından bir ziyâfet tertib edilmişti.

Bu ziyâfette o fabrikanın fennî ve idârî şu'be müdürî bize uzun ve kıymetli bir nutuk îrâd etmişti. Bu noktada her şeyden evvel:

"Efendiler, meslektaşlarım bugün hepimiz âtîde mühim bir mevki'in nâmzedleri bulunuyorsunuz. İşte ben size henüz o mevki'yi işgal etmeden tasvir edeceğim, göstereceğim."

"Evvelâ milletlerin hayâtında iktisadî, mevcûdiyetylerin ne kadar büyük âmil olduğunu beşeriyet te'sîs edeliden beri milletler arasındaki millî, dînî mücâdeleler, muhârebeler, inkılâblar hep iktisadî mes'eleler olduğunu, iktisadî inkişâfı, inkılâbı arzu eden zihniyyet-i

beşerin doğrudan doğruya hayâtî ihtiyâclardan doğduğu, Sosyalist kanunlar ile iktisâd-ı millî arasındaki siyâsi ve tabîî temâs ve münâsebetlerden istatistik tarzında<sup>196</sup>

### [Sahife 815]

iktisadî muvâzenesinde a'raf(?) eden milletlerin tarihte hayâta yavaş yavaş sukut ettiklerini, iktisadî buhrân içerisinde kalmış bir milletin yapabileceği tedâbir arasında gençliğe terettüb eden başlıca vezâ'iften askerî ve inkılâbî muvaffakiyetler iktisadî varlıklara, esâslara istinâd edemedikçe, muvaffak bir muzafferiyet mâhiyetinde kalabileceğini Nasyonalizm da'vâsının iktisadî siyâsetine ne dereceye kadar alâkadâr ve kabil-i te'lif olabileceğini biraz da siyâset âlemine geçerek İngiliz, Alman vesâ'ire milletler, başlıca müstemlekeciliğe sevk eden amellerden bahs ediyordu. Ben her nasılsa onların başı açık bulunmaları lâzım gelen böyle bir ziyâfette Türk olduğumu unutmuyarak, fesli bulunuyordum. Huzûrundaki Alman gençlerine âtîde işgal edecekleri mevki'î, -nısf tebessümle bana bakarak elini şarka doğru uzatan hatib-şarka ta'yin ediyordu.

Avrupa dârü's-sinâ'alarında artık kendileri için bir sâha-i fa'âliyet kalmadığını, çünkü meselâ amele ve me'mûrîn-i fenniyesi ile berâber 70-80 bin insan çalıştıran ve besleyen şu mu'âzzam mü'essese-i sinâ'iyye bu mühim adeti 1/3'e tenzîl etmeye mecbûr kalmıştır. Avrupa'da işleyecek ham Maddelerimiz kalmamıştır. Siz bu ham Maddeleri şarkta işleyip hem kendinize, hem bize bir fa'âliyet zemîni hazırlayacaksınız. Tabîî zenginliklerini harblerin, yoksullukların acı tecrübelerinden sonra yavaş yavaş idrâk etmek mecbûriyetinde kalan Türk ve Rus milletleri ve Avrupa dârü's-sinâ'aları için yegâne ümîd, yegâne istikbâl teşkîl edecektir. Rusya'nın hâl-i hazırdaki vaz'iyeti şimdilik bu gibi fa'âliyetlere müsâ'id değilse de fakat Türkiye...

Şu zengin, pek zengin Anadolu. İktisâdiyât âleminde artık fa'âliyete başladığımızı anlatır ki, bana hitâben: “Değil mi meslektaşım, bu malûmâtlarım esâssız değildir.”

“Türkiye Hükûmeti de iktisâdiyâtını inkişaf ettirmek için hayli fedâkârlıklar yapıyor. Ve milleti de artık bunu idrâk etmiştir” deyince ben de “Evet Türk milleti bu mühim mes'eleyi Meşrûtiyet İnkılâbı ile hal etmeye başlamıştır. Nitekim kapitülasyonları, şu iktisadî

---

<sup>196</sup> Bu sayfada Çankırı Valisi Cemil Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “Çankırı Valiliği'nde bulunduğu müddetçe memleketin irfân ve ümrânına şükranla karşılanacağı hizmetler yapan ve bu defa Eskişehir Valiliği'ne tayin buyurularak memleketimizden ayrılan Cemil Bey Efendi” açıklaması yer almaktadır.

esâret zincirlerini kendisinden o kadar bir hırs ile kırmıştır ki, onun parçalarını artık hiçbir dârü's-sinâ'a tekrar izâbe edecek, demir haline getiremeyecek bir derecede kalmıştır.”

“Evet, evet meslektaşımızın söylediği doğrudur. Kapitülasyonlar, serbest imtiyâz hakkı o milleti pek fenâ damarlarından kemiriyordu. Bereket versin bundan kurtuldular ve şimdi ise Lozan Konferansı'nda en büyük bir muvaffakiyet gösterdiler ki, o da iktisâdî varlıkları üzerinde tamâmıyla müstakil olmak gibi daha Türk tarihinin kayd edemediği bir muzafferiyettir” diyordu.

Mâ-bâ'dı var.

[Sahife 816]

## ASRÎ'NİN DİLİ

### HOŞBEŞ

Yine epeyce uzadı hoşbeşlerin arası

Söndü eski muhabbetin o revnaklı çırası

Çöktü bütün yüreklere sükûnetin karası

Ve'l-hâsılı iki üç ay kesti herkes nefesi

İşte bugün yükseliyor yine Asrî'nin sesi

Aşk ağlatır dert söyletir bize yeksan(?) o havâ

İşin gücün yoksa bağır hiç eğlenme hiç durma

Her sözünde tercüman ol şu millete şu yurda

Tâ ki halkın yüreğinden te'essürler silinsin

Tâ ki biraz âzîz yurda şeref gelsin nûr gelsin

Hâlbuki biz halka yarar pek çok işler yapmadık... (?)

El bağlarken huzûrunda yine ona tapmadık

Tuttuğumuz yoldan biraz sağa sola sapmadık

Okkalarca toz yutturduk ona sohbet dilerken

Yavaş yavaş zehirledik mikroplar dış bilerken

Çöle döndü sokakların tozu çıktı semâya

Ne var ne yoksa karıştı boyuna çek(?) havâyâ

Çıksak bari şöyle bir gün yağmur için du'aya

Son asırda ibtidâ'aî vesâ'itten inâyet

Beklemek de insan için ne acıklı felâket

Kör kandiller gecelerin zulmetini yaramaz

Ciddî himmet ciddî azmi hiçbir kuvvet kıramaz

Terakkînin kervânını bî-gâneler saramaz

Düşünmeli birleşmeli ne lâzımsa yapmalı

Gittiğimiz bu yollardan vakti geçti sapmalı

**Asrî Baba**

[Sahife 817]

**BAHÇE KAPISI**

**Cebhe Hâtırâtı'ndan**

Müslümân Türk'ün büyük îmânı, çelik azmi vatanın harîm-i ismetine sokularak engizisyon mezâlimine rahmet okutan, şenâ'atler îka' eden Yunan ordusunu imhâ etmişti. Üç sene âzîz yurdu hârâbe-zâra çeviren bu küstâh ve sefil sürüler, Türk'ün kakhâr darbesiyle çil yavrusu gibi dağılmış idi. Binlerce elvâh-ı fecî'a şâhid olarak ta'b-âver pek uzun yürüyüşlerden sonra şanlı hilâli Akdeniz kıyılarına rezk etmişti.

Son harekât-ı ta'arruziyenin muzafferiyetle hitâmını müte'âkib fırkamız, Balıkesir'e müteveccihen hareket etmişti. Balya-Balıkesir güzergâhında bir köyde birkaç gün kalmaklığımız îcâb etti. Pek uzun zamândan beri yürüyüş yaptığımız için hakîkaten pek büyük istirâhata ihtiyacımız vardı. Fakat Harekât-ı Harbiyye hasebiyle eşyalarımız büyük ağırlıkta kalmıştı.

Neferime köyden birkaç tahta parçası bularak karyolamsı bir şey vücûda getirmesini emr etmiştim. Zavallı nefer öteye beriye koştuğu halde hiçbir şey bulamamıştı.

Fakat emri te'kîd edince bî-çâre civârda olan portatif bir bahçe kapısını sırtlayarak odama doğru bütün sür'atiyle koşmaya başlamıştı. O hali gören bahçe sâhibi köylü de bir hiddet ve hayret neferimi ta'kîb ediyordu. Her ikisi de odaya dâhil olunca pandomima başladı. Köylü:

–Efendi, bu asker benim kapımı aşırđı, diye mütehevvirâne bağırıyordu.

Zâbit arkadaşlar bu komik sahneyi ber-kahkaha seyr ederken bizim nefer de:

–Dayı yemedik ya, yine yerine takarız” diyordu.<sup>197</sup>

[Sahife 818]

## TARİHÎ VE COĞRAFÎ TEDKİKLER

Te’essüs itibârıyla pek eski, kat’î Türkleşmesi nokta-ı nazarından sekiz yüz elli seneden ziyâde bir maziye mâlik olan Çankırı şehri, dilnişin bir noktasını tezyin ettiği Anadolu'nun geçirmiş olduğu bütün edvâr-ı safahât-ı tarihiyyeyi tabî’atıyla kısmen gördü ve geçirdi. Muhtelif âmiller ve sebebler te’sirleriyle türlü türlü inkılâbât-ı siyâsiyye ve ictimâ’iyyeye sahne oldu. Ahvâl ve hâdisâtın îcâb ettirdiği istihâleler bi’z-zarûre teba’iyet etti.

Her ne kadar ilk sekenesi diyemez isek de bundan takrîben iki bin altı yüz sene evvel İskit nâmı altında mensûb olduğumuz Turanî kavîmlerden müteşekkil bir hey’et-i içtimâ’iyyenin şarktan gelip buralarda yaşadığını tarih vâzihan kayd ediyor. Gerçi sonradan akvâm-ı âriyyeden Lidyalıların idâresine geçti fakat bunların hâkimiyeti çok devâm etmeden İranîlerin Ba’dehû İskender’in istîlâsına ma’rûz kalarak iki yüz seneden ziyâde bir müddet evvelkilerin kısa bir zamânda ikincisininin hâkimiyetine tâbi’ oldu ise de hükûmeti, şahsiyet ve mevcûdiyetle ancak pâyidâr olabilen İskender idâresi ihtirâs, vahdetsizlik yüzünden çabuk zâ’il oldu. Bundan sonra Anadolu'da teşekkül eden siyâsî hey’etlerden sırasıyla Paflagonya, Pont Hükûmetlerine tâbi ve Galanya Hükûmeti nâmı altında bir aralık istiklâl de nâ’il olmuş iken Mîlâddan iki yüz sene evvel başlayan belli başlı ve oldukça pâyidâr olabilen Roma hâkimiyet ve nüfûzunu tanımak mecbûriyetinde bulundu. Bu hükûmetin de Şarkî ve Garbî Roma İmparatorluğu nâmlarıyla ikiye ayrılması üzerine Çankırı da Şarkî Roma hissesine isâbet eden kısmında kaldı. Bu idâre altında bulunduğu müddet zarfında Türk kumandanları tarafından sevk ve idâre olunan Arab ordularınının Şarkî Roma ismiyle hükûmet süren Bizans'a karşı icrâ ettiği tehâcümünde zamân zamân ehemmiyetli heyecân ve helecânlar da geçirdi. Nihâyet M. 1058 / H. 450 H. târihinden itibâren eski sâkinlerinin izlerini takiben gelen Oğuz Türklerine artık bu defa artık kat’iyyen ve ebediyyen kavuşarak el-yevm o Türklerin rûhunu taşımak ve yaşatmakta bulunuyor.

Pek mücmel olarak kayd ettiğim şu târihçe, memleketin hakîki Türklüğe irtibât-ı tâm peydâ ettiği anlardan itibâren geçirdiği safahât-ı târihiyye ile yetiştirdiği sunûf-ı münevverâna

---

<sup>197</sup> Bu sayfada Çankırı Ertuğrul Kız Mektebi'nin bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “[1]340–[1]341 dersi senesi umûmî imtihanları esnâsında Çankırı Ertuğrul İlk Kız Mektebi talebesinden bir kısmının mu’allimleri ile birlikte alınan resmi” açıklaması yer almaktadır.



â'id gerek mazbût vesâ'ik ve gerekse menkul rivâyâtı, âdât ve an'anâtı, coğrafi ahvâlini fırsat düştükçe enzâr-ı âmmeye vaz' edeceğim. Ancak pek samîmî ve hâlisâne olarak şu nâçiz teşebbüsâtımda vuku'u pek muhtemel ve melhûz bulunan noksanlıklarımın ikmâline himmet buyuracak zevât-ı kirâma şimdiden beyânı minnet ve şükrânı vazife bilirim. **Sâlim**

[Sahife 819]

## ÇOK SAMÎMÎ BİR İCTİMÂ

13 Teşrîn-i Evvel Salı günü Orta Mekteb binâsında muhterem Vâlimiz Cemil Bey şerefine Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından tertîb olunan çay ziyâfeti çok samîmî bir şekilde cereyan etmiştir. Yurdumuzun hayât-ı irfân ve ümrânında silinmez nişâneler bırakan ve bu yolda en hummâlî bir aşkla çalışan Cemil Bey'in memleketimizden uzaklaşması bi'tabi' Çankırı için bir yük bir ziyâ'dı. Bunu bilen ve fahrî re'îslerine çok yüksek hürmetle merbût bulunan mu'allimlerimiz alafranga üçte, derin bir iştiyâkla çırpınıyorlardı. Herkes intizârda idi. Pek az sonra muhterem re'îs mektebin merdivenleri üzerinde beşûş bir çehre ile görüldü. Ve çok derin hürmetlerle karşılandı. Cemil Bey başta olmak üzere mu'allimler mütenâzıran ahz-ı mevki ettiler.

Ufak bir devre-i sükûtü müte'âkib birinci çay, hanım kızlarımız tarafından tevzî' olundu. Çaylar içildikten sonra Birlik Re'îsi Kemal Cenâb Bey ayağa kalkarak şu sözleri söyledi:

“Muhterem Re'îsimiz:

Tâlih sizi bizden, bizi de sizden ayırıyor. Te'essürlerimiz emîn olun ki, pek derin ve çoktur. Şu samîmî ictimâ'mıza evvelâ, lütfen teşrifinizi şükrânla karşılarım. Memleketimize geldiğiniz zamân karşımızda iki büyük düşman var idi. Birisi halkı ve hükûmeti uzun müddet işgal eden, memleketin âsâyışını ihlâl eyleyen Eğri Ahmed Mes'elesi idi. Siz bu beliyeyi kökünden def' ile Çankırı'ya en büyük ve hayâtî hizmeti îfâ ettiniz. Münevver zümre, bütün sunuf-ı halk bu hizmetinizi her vakit şükrânla karşılayacaktır. Diğeri de cehâlet mes'elesi idi. İlmî ve idârî kudretinizle bu husûsta da epeyce çalışarak Çankırı'nın ma'ârifine çok yüksek hizmetlerde bulundunuz.<sup>198</sup>

---

<sup>198</sup> Bu sayfada Çankırı Merkez İlk Orta Mektebi'nin fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “[1]340–[1]341 dersi senesi umûmî imtihânları esnâsında Çankırı Merkez İlk Orta Mektebi talebesinin mu'allimleri ile birlikte alınan resmi” açıklaması yer almaktadır.

## [Sahife 820]

Arkadaşlar memleketimiz ümrân sâhasında pek acınacak bir vaz‘iyet almıştı. Şimdiye kadar gelen idâre adamlarımızdan hiç birisi Çankırı ile Cemil Bey kadar samîmîyetle alâkadâr olamamıştır. Memleketin hayât-ı ictimâ‘iyyesine çok yüksek te’sirâtı olan ve Çankırı'nın da en mübrem ve zarûrî ihtiyâcâtından bulunan asrî ve bedî‘î bir şekilde bir sinema binâsı inşâ ettirerek memlekette büyük bir eser bıraktılar. Heyhât ki, bu eserin mü’essiri bugün aramızdan ga‘ib oluyor. Bundan başka şehrin tam göbeğinden yaptırılan mekteb binâsı nâmlarını ebediyyen yaşatacak ikinci bir eserleridir. Pek ibtidâî bir şekilde kalan ve memleketin hayât-ı irfânına çok büyük faydaları dokunacağı müsellemlen bulunan matba‘amızın nevâkısının itmâmı, tavla, mezbaha ve [.....] inşâsı, yollarımızın tanzimi mekteblerin levâzım ve vesâ‘it-i dersîyyesinin te’mîni, bir çok köylerde mekteb sineması vücûda getirtirmek husûsunda gösterdikleri gayret şâyân-ı şükrândır. Her hafta Orta Mekteb’de tertîb ettikleri konferanslarla halk dersihânelerine mu‘âvenetleri hiçbir zamân unutulamaz.

Arkadaşlar! Yurdumuz yakın zamâna kadar hakîki bir kütübhânededen mahrûmdu. Gerçi kütübhânemiz vardı. Fakat pek ibtidâ‘î bir şekilde idi. Onu büyük bir himmetle çok mükemmel bir hâle getirmişler ve bizim irfân sâhasındaki en büyük ihtiyâcımızı te’mîn etmişlerdir. Velhasıl ilmî ve idârî meziyetleriyle kendilerini herkese sevdirmeye muvaffak olan bu büyük insanın kalbimizde bıraktığı te’sirâtı çok yüksek tanıyarak nâm-ı âlîlerini dâimâ hürmetle yâd etmeyi bir vecibe ad ederiz. Yaşasın muhterem re’îsimiz!”

diye alkışlar arasında sözüne nihâyet verdi. Badehu Vali Bey tarafından âtîdeki nutuk mukabeleten îrâd edilmiştir:

“Muhterem efendiler! Bugün gayet mu‘âzzez ve muhterem bir â’ile içerisinde bulunmakla müftehirim. Bu anı fırsat düştüğçe yâd edeceğim. Kemal Cenâb Bey’in sözlerine bir eser-i nezâket olarak telakkî ediyorum. İnsânları kurûn-i vusta‘î hâlâttan kurtaran ilimdir. Ma‘alesef henüz bu yolun mebdе’indeyiz. Bilelim ki, bu uzun ve nihâyetsiz yolda bizim için tayyâre sür‘atiyle ilerlemek mecbûriyeti<sup>199</sup>

## [Sahife 821]

---

<sup>199</sup> Bu sayfada Kemal Cenap Bey’in bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “Çankırı Mu‘allimler Birliği’nde Kongre ve Heyet-i İdâre Riyâsetlerine İntihâb Olunan Kemal Cenâb Bey” açıklaması yer almaktadır.

vardır. Bu sâhadaki hareketimiz Tanzîmât-ı Hayriyye'den beri başlamış fakat cer menfa'ati halkın cehlinde bulanlar ki, birisi padişahlar diğeri sahte hocalardır, bunlar bugüne kadar hep milleti ezmiş, bu yolun yolcularını ilerlemekten, te'âliden mahrûm etmişlerdir. İşte bugün bu yolun muhterem rehberleri sizlersiniz. Bu husûsda en büyük fedâkârlık, sizin omuzlarınıza yükleniyor. Bizim vazifemiz de sizin her türlü ihtiyâcâtınızı elimizden geldiği kadar tehvin etmektir. Eğer ben bu yolda pek az bir hizmette bile bulundumsa müfhehirim. Bu dakikada duyduğum heyecân pek büyüktür. Mini mini yavrulara karşı pek büyük muhabbetim var. Onları öpmeye, koklamaya vaktim zamânım yok. Buna sizleri tevkil ediyorum. Benim yerime mini minileri öpünüz, koklayınız. Cenâb-ı Hak muvaffakiyetler ihsân buyursun.”

dedi. Birdenbire ortalığa derin bir sükût hâkim oldu. Biraz sonra ikinci çay içildi, sükût berdevâmı. Bunu ancak Cemil Bey'in ma'ârifin i'tilâsı mevzû'una dâ'ir açmış oldukları münakaşa ihlâl edebildi. Meclis bu sûretle de biraz daha şu müşterek ve çok tatlı âlemi yaşadktan sonra büyük te'essürler içinde dağıldı.

### **Dümeli Köyünde Bir Gün**

Seyâhatım tekrarrur, hareket günüm ta'ayyün ettiği gibi sabırsızlanıyordum. Mukarrer olan günde hareket ederek yorucu ve usandırıcı der-bend yokuşunu çıktık, gayr-i muntazam patika inişli ve yokuşlu yollardan mağmûm ve bulutlu havânın üşütücü serinliği içinde yola devâm ediyorduk. Köylü tarladaki mahsûlü kaldırmış, karasabanla gelecek senenin tarlalarını hazırlıyordu. İki buçuk sâ'at yolculuk yaptıktan sonra tabî'atın müstesnâ bir manzarasını arz eden yeşil Dümeli'nin bahçelerine dâhil olduk. Kağnı arabasıyla tarlasına gübre götüren,

### **[Sahife 822]**

bahçelerdeki mahsulâtı evlerine taşımakta olan ve sırtında bohça, omuzunda çapa, önünde yüklü merkebiyle giden şen insanlar, dünyânın en çalışkan fakat en fakir insanlarıdır. Kadın ve erkek teşrîk-i mesâ'i ederken gece ve gündüz çalışmaktan hiç usanmıyorlar.

Kağnı arabasıyla tarlasına gübre taşıyan bir ihtiyâra niçin araba kullanmadıklarını ve zer'ıyyât hakkında bazı şeyler sorduğum zamân arabanın mahsûsât ve fevâ'idini takdirkâr bir lisânla anlatarak ve fakirliklerinden bahisle, “Ne yapalım efendi, âdet olmuş vaz geçemiyoz” cevâbında bulunuyor. Ne basit ne ehemmiyetsiz bir itirâz değil mi? Köylülerimiz çalışmanın yolunu bilmiyorlar, bunlar bir rehberine çok muhtâctırlar. Bu da zannedersem tenvîr ve irşâd ile kabil olur.

Şimdi Dümeli'deyim. Bu latif köy 500 hâneli olup evleri kısmen hârâb, sokakları dar ve berbattır.

Dümeli'nin zümrüt ufku içinde gözlerim dâimâ bir takım renklerle karşılaşılıyor. Her taraf yeşil her mahal feyizli toprağın bereketini sînesinde taşıyor. Bu sene tahminen 800 kile hubûbât kaldırılmış, bir çift öküz ve ibtidâ'î bir demir parçasıyla meydâna gelen bu feyzi, münbit ova fennin himmet ve kuvvetiyle karşılaşırsa kim bilir bugünkü bereket ne kadar yükselecek ve artacaktır.

Ellerimiz bir makineye yapışmayarak hala öğendire ile iş görüyor. İşte şu feyizli ve münbet ova milyonları sinesinde saklayan şu dağlar hep medeniyet ve fennin kuvvetli kolunu arzu ediyor.

Bundan sonra Türk halkının fenne ri'âyet netîcesi pek yakın bir âfide bu noksânları telâfi edeceğine mutma'iniz. Çünkü medenî milletler arasında hür ve mes'ûd yaşamak azm-i kat'îsinde bulunan Türk milleti çalışıyor, Türkiye ilerliyor. Bu azim ve bu ilerleyiş yarınki sa'âdetin bugünkü şâhididir.<sup>200</sup>

### **Dümeli: 11 Teşrîn-i Evvel [1]341 Ziyâ**

**[Sahife 823]**

### **ESÂRET HÂTİRALARI**

Seferberliğin ilânıyla orduya iştirâk etmiştim. İstanbul, Çanakkale, Suriye, Irak ve İran'da dört sene kadar vazife-i askeriyyeyi îfâdan sonra 29 Nisan [13]34 tarihinde Musul vilâyetinin Kerkük sancağında Tuzhurmano(?) nâhiye merkezinde İngiliz Senegal süvâriilerine kıt'alarla esîr olmuştuk. Şu kadar ki, hayât ve seyâhat-i askeriyyemde İran'ın merkezinde Hemedan'da Amerikalıların açtıkları koleji ve bu mektebde evet bu dârü'l-irfândaki tertîb ve intizâmı Avrupa'nın umûm mesâha-yı sathiiyesine mu'âdil kıt'a-yı cesîmeyi imâr ve ihyâ eden Amerikalıların, şarkta ve Müslüman memleketi içinde gelip böyle bir mü'essese vücûda getirdiklerini hayretle karşıladım. Öz vatanımızda bunun gibi bir dârü'l-fünûnumuz olmadığına acıdım ve ağladım. Kolejin kapısı üzerinde dört metre tûlünde bir levha üzerinde kalın yazı ile "Medrese-i Mübâreke-i Amerika" ibâresi yazılı idi. Bundan başka Hemedan'da nazar-ı dikkatimi celb eden ikinci bir hâdise tesâdüf ettiğim pek çok İran gencinin İngilizce,

---

<sup>200</sup> Bu sayfada Çankırı Muallimler Birliği Kongresi bitiminde çekilen bir fotoğraf yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Çankırı Mu'allimler Birliği Kongresi'nin hitâm bulunduğu gün alınan fotoğraf" açıklaması yer almaktadır.

Fransızca, Rusça, Arabça, Türkçe (esâsen Hemedan'ın lisân-ı resmîsi Türkçedir) gibi lisânları konuşmaları İran gençlerinin ma'ârife, ilme bizden daha ziyâde raġbete başladıklarını his ettirmesidir. Bağdat'ın sükûtuyla İran'ı tahliye ve Kürdistan'a çekilen ordumuz günden güne za'fa düşüyordu. Çünkü cebhe-i harb o kadar açılmış idi ki, sol cenâhı Dibâle(?) nehri kenârında Şirvan Kale'den Dicle Nehri sâhilinde Fetha Boğazı'na kadar 7–8 yüz kilo metreye bâliġ oluyordu. Günün birinde düşman kuvve[t]inin bu geniş cebheden fırsat bularak kalbgâhımızdan vuracağı tehlikesi her an vârid-i hâtır oluyordu. Nihâyet 25 Nisan [1]334'de taarruz başladı. 29 Nisan [1]334 sabâhı bir İngiliz süvâri livâsı tarafından ihâtaya uğradık. Esnâ-yı ric'atda Tuzhurmaton'un(?) şimâlinde mezkûr livânın Kaptan Zilon ismindeki bölük kumândanına esîr olduk. Ansızın dereden çıkarak üzerimize hücum eden dört yüz Hindu atlısı ile bu atlıların terkilerinde taşıdıkları dört yüz İngiliz efrâdı ki, cem'an süvâri, piyade sekiz yüz kişi bu almış üç kişiden ibâret olan müfrezemize aç kurtlar gibi yalın kılınçla saldırdılar. Nihâyet yirmi iki arkadaşımlı yaraladıktan sonra her nasılsa yakınımaya at süren İngiliz yüzbaşısına arz-ı teslimiyet gösterenlere bu kılınç vurulması ne oluyor gibi el işâretiyle anlatır gibi oldum, yüzbaşı bir düdük çaldı. Süvâri kasaplığı bırakarak kılıçlarını havâyâ kaldırdılar. Bu def'ada başımıza toplanan İngiliz efrâdı kimisi sahne-i cidâlin fotoğrafını alıyor. Kimisi de kılıçlarıyla yaraladığı masûm Türklerin yarasını

### [Sahife 824]

sarıyordu. Sargı ameliyesi bitmedi. Ağır yaralıları bizim nakliyelere bindirdik. Yüzbaşı yedeğimde bulunan doru kırsrağıma binmekliğime müsâ'ade etti. Korprot Mahmûd diye bağırdı. (Korprot çavuş mu'âvini demekmiş.) Çikolata renkli Delhili bir Müslüman imiş. Bununla ikimiz önde yaralı arabaları arkada diğer efrâd yaya olduğu halde bir sene evvel orduya peksimet i'mâl ettiğimiz Tuzhurmato(?) içerisinden geçerek Şattü'l-Edhem'in ayaklarından Tuzhurmato(?) Çayı'na doğru geldik. Burada Altıncı Alay'ın Birinci Tabur Kumandanı Hasan Hilmi, Yüzbaşı Âsâf, Doktor Yümnî Beyler ve daha birçok zâbitân yaya olarak bizim efrâdın dizisine iltihak ettirdiler. Havâ soğuk, dere coşkun, suya uğratıldık. Her nasılsa benim atım henüz alınmamış idi. Kırk dört zâbit, yüz kadar efrâd şiddetle akan dereyi geçerken atımın yalnız boynuyla kafası görünüyordu. Yaya efrâd ve zâbitân yekdiğeriyle zincirvârî tutuşmuş oldukları halde gâh dalıp gâh çıkıyorlardı. Nihâyet pek büyük müşkilâtle dere geçildi. İngilizler bir sâ'at evvel işgal ettikleri dere kenârına İngiliz bayraklarıyla donatılmış bir tak yapmışlardı. Orada sudan çıkan karma karışık efrâdı süvâri dörder yapıyordu. Binbaşı Hasan Sulhi Bey bana kıt'amı sordu. "Ekmeççi müfrezesinin hesab me'mûru mu'âviniyim" dedim. "Sen benim binbaşı olduğumu biliyor musun, bindiğin atı

çaydan geçerken bana neye vermedin?” dedi. Cevâben önümüzdeki düşmanın tâk-ı zaferini göstererek, “Atı eşegi düşünmeyelim. Şu tâkın altından nasıl geçeceğimizi düşünelim” dedim. Ve kendi kendime, “Keşke başım tâkın altından geçeceğine Hinduların kılıncından geçse idi. Hakir ve zelil olarak baş açık düşman bayrağını selâmlayarak esir olmaktansa vatanın sînesinde al kanlara boyanarak yanmak her halde evlâdır.” diyordum. Bu sırada yanımıza gelen İngiliz zâbiti “İleri” emrini verdi. Yürüyüş kolunun iki tarafı yalın kılıklı süvârilerle muhât olarak tâkın altından geçtik.

Daha bitmedi.

**Muhlis**

**GÖRENEK**

Oğlan babadan öğrenir sohbet gezmeyi

Kız anadan öğrenir sofrâ dizmeyi

Çankırı kocakarıları ekseriyâ bu darb-ı meseli kullanırlar. Yazımıza sernâme ittihâz eylediğimiz görenek de bu sözleri aynı demektir. Yani anadan babadan ne görünürse onu tatbîk etmek beşeriyetin muktezâ-yı hilkatidir. Fakat biraz menfa‘at için olanlar bu görenek denen şeyin iyisini alır tatbik eder, kötüsünü def eyleyler. Akılsızları da körü körüne devâm eder gider. İnsânlar küçüklükten alışıp neye tabî‘atlaşırlar ise büyüse de o tabî‘atı terk edemiyorlar. Bir Temmuz ayı içerisinde idik, Kızılırmak havâlisine bir seyâhat yapmağım icâb etti. Çobanlıktan yetişme bir koruculuktan yetişme diğeri bir, çok zengin olan pederinin dâ‘ire-i ihtişâmında dilber câriyeler arasında büyümüş, kalem şu‘ârâlığı yapmış sonra da mesleğini Bektaşîliğe bozmuş bir zât olduğu halde dört arkadaş hayvanlara binerek menzilimize doğru yol almakta idik.

Vakit zevâle yanaşmış, güneş bütün hârâretini semtimize çevirmiş, bunaltıcı havâdan çok müte‘essir bulunuyorduk. Âdetâ söz söylemeyi cânımız istemiyordu. Karabatak denilen vâdîye geldik, cehennemî sığağın te’sîri altımızdaki hayvanların sinekten yürüyemeyecek derecede iki tarafa sallanması yüzünden bitkin bir hâlde iken çobanlıktan yetişme olan arkadaşımıza âdetâ haykırırcasına bir âh çekti bize döndü:

Âh dedi, ne olurdu yüz bin liram olsa idi şu dereye bir ağıl yaptırır, dört beş sürü koyun tedârik eder keyf üzere yaşadım.

Diğeri derhal atıldı:

–Eğer o yüz bin lira benim olmuş olsa idi, şuraya bir köşk yaptırır, dört beş çift öküz, alır mükemmel bir rençberlik eder paşa gibi yaşardım dedi.

Bu sözleri hafif tebessüm arasında dînleyen Bektaşî bir kahkaha koyuverdi.

–Ulan siz ne budala adamlarsınız. Elimize yüz bin lira geçiyor da bu cehennem gibi sıcak, soğuk bir ağaç yok Allah'ın azabı olan bir mahalle göz atıyorsunuz. Verin şu yüz bin lirayı bana, ondan sonra yaşamayı bende görünüz, dedi.

–Ne yapardın, lütfen söyleyiniz, dedim. Israr ettim. Her vakitki yaptığı gibi hemen fesini arkasına yıktı. Alt dudağını örten bıyıklarını sildi. Açtı ağzını:

–Ah yüz bin! Ah yüz bin lira, dedi. Hemen sükût etti. Parmaklarından yakmak üzere bulunan sigarasını tazeledi. Verin bana şu parayı bak neler alırdım. Güzelce dînleyin.

–Dolgun tenli, az benli, lœb dudaklı, lokma yanaklı bir

–Beyaz bünyeli, pûlûze sîneli, ince belli, zarif tenli bir

–Esmer tenli, pûskürme benli, hilâl kaşlı, siyâh saçlı bir

–Sarı saçlı, mavi gözlü gerdânı beyaz, dudağı kiraz bir ki, cem'an dört hanım alır da keyfimi çatar, geceleri de ihyâ ederdim. Haydîn sayın bakalım yüz bin lirayı ki, Hukuk-ı Â'ile Kararnâmesi çıkmadan şu avratları alayım da murâdıma ereyim, dedi.

Bektaşî'nin ağzını sulatıcı musâhabesi arasında biz de menzil-i maksûda erişmişiz.<sup>201</sup>

## **Kalender**

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslümân! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmal etme.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YER**

Odunpazarı'nda Hâfız Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

---

<sup>201</sup> Bu sayfada Hacı Şeyoğlu Hasan'ın bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında "Mecmûamızın kadim muharrirlerinden Hacı Seyh Oğlu Hasan Bey" açıklaması yer almaktadır.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

1 Teşrîn-i Sâni 1341

Sene: 3

Sayı: 54

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

Vilâyetimiz Vâliliğine vekâleten tayîn buyurulan Bekir Sami Efendi şehrimizi teşrîf ederek vazîfesine başlamışlardır. Çankırımız teceddüt ve ümrân sâhalarında hele bi'l-hâssa ma'ârif, yol ve su işlerinde kendilerinden pek büyük hizmet ve himmetler beklemektedir. Gençliğin, millî mefkûrenin azimkâr ve kıymetli bir timsâli olan Muhterem Bekir Sâmî Bey Efendi'ye "Hoş Geldiniz" der ve Ulu Tanrı'dan muvaffakiyetler dileriz. **Halk Yolu**



## CUMHÛRİYET BAYRÂMI

Millî ve vatanî varlığımıza şâyân-ı iftihar bir âtî-i inkişâf hazırlayan Cumhuriyet-i idârenin ikinci sene-i devriyesine müsâdîf 29 Teşrîn-i Evvel tarihli Perşembe günü Çankırımız rûhdan doğan samîmî tezâhürâta sahne oldu. Evvelce ilân edilmiş olduğu cihetle zikr edilen günde sâ‘at dokuz buçuğa doğru ûlûlârında(?) cumhuriyet ordusunun vilâyetimizde bulunan sahrâ ve cebel topçu kıt‘atı hükûmet dâ‘iresinin sağında bir jandarma müfrezesi de dâ‘ire önündeki yol üzerinde tâ mukabil cebhede ahz-ı mevki‘ etmişti. Sonra sırayla bütün merkez mektepleri talebesi, mu‘allim bey ve hanımları başlarında olduğu hâlde geldiler ve hükûmet önündeki bahçede kendilerine tahsis edilen mevâki‘de yer tutmaya başladılar. Mekteb talebesinin gerek kıyâfet ve gerekse tarz-ı hareketlerindeki intizâm ve yeknesakı takdirlere lâıyk idi.

### [Sahife 826]

Bunları müte‘âkib tekmil-i ahâlî şapka giymiş oldukları hâlde kendilerine mahsûs olan mevâki‘i işgale başladı. Program mücebince kendilerine mu‘tenâ mevki‘lerde mahal ayrılan hanımların mevcûdu da câlib-i dikkat bir derecede idi.

Sâ‘at ona kadar halkın ekseriyet-i azimesi merâsim-i tes‘îdiyyeye iştirâk etmek üzere gelmiş bulunuyordu ki, bu esnâda valî-i vilâyet Bekir Sâmî Bey Efendi ile tekmil-i me‘mûrîn ile hükûmet önündeki câddeye indiler, merâsim-i tes‘îdiyyeye ilk kız mektebi talebesinden bir grubun muntazam bir ses ve tempo ile okudukları Cumhuriyet Marşı ile başladı. Bundan sonra sıra ile ve Karataş İlk Mektebi'nden Abdülkadir, Merkez İlk Kız Mektebi'nden Emine, Ertuğrul Kız Mektebinden İkbâl, ve Orta Mektebi'nden Muhiddîn ve Nâbi Efendi ve hanımlar pek samîmî bir edâ ile okudukları manzûm ve mensûr eserler Kemal-i dikkatle dînlendi. Bu cevherli yavruların îrâd ve inşâd ettikleri mensûr ve muntazam eserlerin hepsi de hayât-ı umûmiyyemizi şimdîye kadar yerinde saymaya mecbûr eden köhne zihinleri ancak feyz-i cumhuriyet sâyesinde kökünden kal‘ edebildiğimiz varlığımıza şimdiden mûcib-i iftihar olabilecek bir âtî-i ümrân ve refâh<sup>202</sup>

---

<sup>202</sup> Bu sayfada Çankırı Hükümet Binası'nın bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “Cumhuriyetimizin yıl dönümü münâsebetiyle binlerce halkın iştirâkiyle önünde mu‘azzam tezâhürat yapılan Çankırı Hükümet Binâsı” açıklaması yer almaktadır.

## [Sahife 827]

ihzâr eden inkılâb-ı mes‘ûdun sonuna kadar ta‘kîbi ve idâmesi için milletimizin gösterilen yolda yürümeye azm ettiğine dâ’irdi.

Küçük mektebli hanım ve efendilerin hitâbe ve inşâdlarından sonra sıra halk ve memleket nâmına beyân-ı hissiyât etmeye gelmişti ki, Belediye Re’îsi Cemâl Bey bu vazifeyi zirâ‘atçı Ömer Rüşdî Bey'e tevdî‘ etti. Mûmâileyh böyle bir vazîfenin kendisine tevdî‘inden memnûn bir hâlde Belediye Re’îsi Bey'e teşekkür ederken sonra kürsî-i hitâbete ve aynen derc ettiğimiz şu hitâbeyi îrâd etti:

Muhterem Vâlî Bey Efendi!

Millet ve memleketimize pek feyizli bir istikbâl hazırlayan mübeccel Cumhuriyet-i idârenin ikinci yaşı idrâki münâsebetiyle halkımızın hissiyâtına tercümân olmama müsâ‘adenizi ricâ eylerim! Mücâdele-i Milliyye ibtidâsına kadar biz Türk milletinin başına musallat olan idrâksız kafalar zulmetleriyle mezbûhâne hareketleriyle bizi kendi ferdî saltanat ve sefâhetlerinin devâmına âlet olarak istihdâm etmeyi âdet edînmişlerdir. Güyâ yalnız başlarına feth ettikleri mübârek vatanın çalışıp çabalayarak kazandığımız hukuk-ı beşeriyenin en tabî‘îsi olan hakk-ı temellükle mâl-ı harîmimiz olması lâzım gelen kitâ‘âtını bize lütfen bahş ederler, bizi bu toprak kıt‘aları üzerinde elimize geçeni kendilerine vermekle birer ecir gibi çalıştırdırlardı. Bizden alınan bu servetler onların zevk ve sefâhatlarına sarf edilmekle de kalmazdı, bu servet aynı zamanda zulme, i‘tisâfa karşı hiç ses çıkarmamaklığımız için lâzım gelen bütün tedâbîr-i zecriyyeyi teşdîde ma‘rûf olurdu. Dâ’ire-i zevk ve sefâhatlerinde yaşadıkları asrın bütün millî ve medenî îcâbât-ı hayâtiyyesine tamâmen bigâne kalarak varlıklarının istinâd ettiği millet kitlesinin de bütün terakkî ve inkişâf yolları zulmetleriyle kapayan bu adamlar, bizi müstakil bir mevcûdiyetin istinâd ayaklarını teşkîl etmesi zarûrî ve mübrem olan ilim ve bunun tatbikatı olan sanâyi‘den külliyyen mahrûm bırakmış oldukları mel‘anetlerine ser-mestâne devâm etmekte iken etrâfımızı ihâta eden mütemeddîn milletlerin nüfûsu artmış, pek müterakki ve cihan-şümûl olan san‘atları mevâdd-ı ibtidâ‘iyye olmakta müşkilât çekmeye başlamış bulunuyordu. Bu hayâtî sebep dolayısıyla onlara, o ellerindeki kuvâ-yı tabî‘iyyeden en ince teferru‘âtına kadar istifâde etmeyi pek güzel bilen yirminci asır milletlerine, kendi memleketleri artık pek dar ve gayr-i kâfi geldiği için servetlerine el değılmemiş olan bütün kıta‘âta olduğu gibi bizim sevgili ve hayâtımızda da âzîz olan vatanımıza da göz dikmişlerdi. Bunu bize mıntıka-i nüfûz

programlarını daha açık söyleyeyim, aralarındaki taksim kârârını resmen tebliğ ile anlatmışlardı. İşte o vakit siyâsî ufkumuz

**[Sahife 828]**

iyiden iyiye karardığını his ediyorduk çünkü bütün silâhlarından tecrîd edilmiş olmakla berâber sımsıkı çevrilmiş bir hâlde idik. Fakat tam bu esnâda gittikçe zulmet ve kasveti artan ufkumuzdan bir kurtuluş yıldızının doğduğunu gördük. Kanındaki sâfiyet ve necâbeti bütün sarsıntılara rağmen tamâmıyla muhâfaza eden âzîz halkımızın pâk sînesinden kopan işte bu yıldız Mustafa Kemal idi.

Yaşasın asil ve necib Türk milleti! Yaşasın onun sînesinden kopan nûrlu kurtuluş yıldızı...

(Yaşasın sadâları heyecanlı sürekli alkışlar)

Biz dört gözle beklediğimiz bu yıldızın nûr-â-nûr muharriki üzerinde rûhumuzdaki millî azmin sevkiyle gayeden tamâmıyla emîn ve kendimizden de geçkin bir hâlde yürüdük yürüdük, berrak bir hâlde akan saf nehirlerimizi kanımızla boyamaktan haz duyarak yürüdük! Nihâyet azameti bütün bir cihân-ı husûmetin başını döndüren siyâsî uzviyetlerinde bile sarsıntılar tevlîd eden azim bir muvaffakiyetle mukaddes gayemize eriştik, bunu bize asırlarca müddet başımızda baykuş gibi öten hakanlar mı yapıvermişti? Hayır!...

O hakanlar ki, biz millî varlığımızı kurtarmak için mücehhez Yunan ordusuyla pençeleşirken, düşmân parasıyla kandırılmış ırkdaşlarımızı, bizi selâmdan tecrîd ile esir vaz'iyetine koymak için üzerimize saldırıyorlardı!...

Millet kendi ve azimkâr evlâdı olan ulu kurtarıcısını emsâlsiz dehâsıyla hakanların tehlikeye vaz' ettiği mevcûdiyetini bizzat kurtarıırken aynı zamânda istikbâlen idâme-i mevcûdiyet ve te'mîn-i inkişâfı için lâzım gelen idârî ve siyâsî tecrübeyi de bilfi'îl görmüş oluyordu. Necîb milletimiz, mevcûdiyet-i siyâsiyesini kurtarmak için atıldığı bu tecrübeden rüşd-i idârî ve siyâsîsini isbât etmiş olduğu hâlde çıkıverdi ki, işte mübeccel Cumhuriyet bundan doğdu. Yaşasın Cumhuriyet! (Sürekli alkışlar!)

Bu sûretle bütün dâhilî ve hâricî mu'ârizalara rüşd ve idrâkını isbât eden biz Türk milleti, iki sene gibi kısa bir müddet zarfında Cumhuriyet'in âtî-i inkişâfımızı te'mîn nokta-i nazarından bize neler te'mîn ettiğini bütün mevcûdiyetimizle müdrükiz!

Cumhuriyet memleketin esâs-i iktisâdisini teşkîl eden gayyûr, fedâkâr ve pek kıymetli çiftçi tabakasının sırtından istihşâle engel olan yükleri kaldırmakla işe başladı. Bu icrâ'âtdan en mühimmi çiftçileri öteden beri zulmü altında inleten a'şârı ilgası idi. Bu sûretle aynı kanı taşıyan bir â'ile-i milliye içerisinden bazılarını mütegalibe sûretinde yetiştiren ve bunları memleketin bütün maddî ve hayâtî yüklerini hâmil çiftçileri

### [Sahife 829]

menfa'at-i şahsiyye îcâbı kasıp kavurmak için kanunî imtiyâzât veren bir mü'essese-i zulm yıkılmış bulunuyordu. A'şârın ilgasını ta'kîb eden ilk mahsûl senesi, harmanlarına serbestî-i harekâta mâni' hiç bir şahsın uğramadığını gören çiftçilerimiz, "Biz hürriyeti yeni yeni anlıyoruz. Bazılarımız sürüyor, bazılarımız savuruyor" diye lisân-ı hâlleriyile arz-ı şükran etmeye ve bu hislerinden mütevellid heyecân ile kurbanlar kesmeye başlamışlardı. Demek ki, a'şârın ilgası fa'âliyet-i iktisâdiyye menba'ını teşkîl eden hakk-ı [.....] [.....] [.....] mevzû' bütün kuyûdu ref' etmiş ve bu sûretle zemîn-i mesâ'î ve istihşâli genişletmişti. Sonra Cumhuriyet en salâhiyetdâr ricâline varıncaya kadar bizzat çalışarak memleketin cân damarları demek olan demir ve şose yollarını mühim miktârda uzatmaya muvaffak olmuştu. Gün-be-gün bu husûsdaki mesâ'îsine mütezâyid bir ehemmiyet verdiği de aynen görünüyö. Bütün bunlarla beraber bizim yeni usûlde çalışmamıza bir mâni' vardı: Efkâr-ı bâtıla.

(Genç hatibin bu noktada heyecânının arttığı asabiyetle sıkıldığı yumruklarını kürsü üzerine şiddetle vurmasından anlaşılıyordu.)

Bu efkâr-ı bâtılanın nâşirleri kıyâfet-i zâhir itibâriyle peygamber vârisleri o kadar çoğalmışlardı ki, biz bunlardan hangisine iktidâ edeceğimizi şaşırılmıştık. Çünkü âdetleri bu kadar çoğalan mezkûr kıyâfet hâmillerinin hepsinin de mütekâmil olması imkân hâricinde idi.

Zâten bu kazıyyeyi hepsinin de birbirini nakz eden efkâr ve mütâla'âtı isbâta kâfi idi. Zâten bu adem-i tekâmül eseriyledir ki, menfâ'atleri îcâbı hepsi birer türlü hurâfelerle harekâtımıza hâkim olduğunu gördükleri aka'idimizi mugalâtalara boğmuşlardı. Cumhuriyet bize bunları tasfîye ediyordu ve dedi ki, "dîn zevâhire müstenid değildir. Hissiyât-ı hakîkiyye-

i kalbiyyeye müsteniddir. Bütün bu minnettârâne hissiyâtımızı iblâğdan sonra millî azmimize istinâden beyân ederiz ki, memleketin millî hudûtlar dâhilindeki<sup>203</sup>

### [Sahife 830]

istihlâs-ı tâmmını te'mîn etmek için vazifemizi henüz hitâm bulmuş ad etmiyoruz. Düşmanlar bilsinler ki, artık her şeyi müdrikiz. Hayât ve istikbâlimiz etrâfında döndürülmek istenen bütün fırladıkları seziyoruz. Bütün bunlara mâni' olmak ve âtî'î refâhımızı te'mîn etmek için kazanacağımız dâhilî vahdet ve Cumhuriyet'in tarsîni emrinde îcâb edecek fedâkârlıkların hiç birinden çekinmeyeceğinizi, vatanın mukaddes evlâdı milletin büyük kurtarıcısı, ilk cumhûrre'îsi Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerine Cumhuriyet'in üçüncü sene-i devriyye mebde'i olan bugünün şerefiyle mütenâsib bir şekilde iblâğ buyurmanızı halkımız nâmına sizden ricâ eylerim beyefendi!

Memleketimizin yetiştirdiği genç zirâ'atçı Ömer Rüşdî Bey'in bütün halkın hissiyâtını tercüme eden bu hitâbesi epeyce alkışlandı. Müte'âkiben Vâli Bekir Sâmî Bey Efendi kürsî-i hitâbete gelerek âtîdeki cevabî hitâbeyi îrâd buyurdu:

Muhterem ahâlî!

Cumhuriyet'in ikinci sene-i devriyyesini ikmâl eden Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâlar olsun. Sâniyen bir iki söz söylemek fırsatını bahş eden mini mini talebemizle memleketin hissiyâtını ifâde buyuran Ömer Bey Efendiye sûret-i mahsûsada teşekkür eylemeyi bir vazife telakkî eylerim. Seciyesi, ahlâkı, tarihinin yüksekliği ile benâm olan Türk milletinin mefahirini kısa bir cümle ile ifâde etmek için en son inkılabâtımıza sathî bir nazar atf etmek kâfidir. En büyük medâr-ı mefharet olan keyfiyeti ben Türküm demekten ibâret ad eder ve cümlemizi Türk olarak yarattığı için Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâlar ederim.

Çok acı ve tehlikeli yaşadığımız kara günlerde bugünkü mübeccel re'îsimiz nâmdâr gazimiz, bizi cem'iyetimizle berâber i'dâm edilmekten kurtararak bize tâm ve kâmil bir istikbâl hazırladıktan sonra devletimizi de mütekâmil cem'iyât-ı beşeriyyenin vâsıl olacağı en son mevzi'-i temeddüne îsâl etti yani Cumhuriyeti ilân ve tarsîn sûretiyle bize en yüksek millî zafer dakikalarını yaşatmaya muvaffak oldu. Cumhuriyet mütekâmil beşerî cem'iyetlerin vâsıl olacağı en yüksek bir idâre sistemi olduğu gibi dâimâ mensûb olduğu cem'iyetlere

---

<sup>203</sup> Bu sayfada Çankırı Orta Mekteb öğretmen ve müdürlerinin birlikte yer aldığı bir fotoğraf bulunmaktadır. Fotoğrafın altında ise, “[1]341 ders senesi imtihanları münâsebetiyle Çankırı Orta Mekteb İlk Kısım Mu'allimlerinin müdürleriyle birlikte aldıkları bir resim” yazmaktadır.

yüksek idrâkimizin sevkiyle ifâde ettiğiniz hissiyât-ı necîbede münderic olduğu gibi faziletli dâimâ millet ve vatana vakf-ı rûh eden idâre hey'etleri kazandırır.

Senelerden beri sarf edilen mesâ'îye rağmen hiçbir netîce istihsâl edemediği hâlde bugünkü azimkâr idâre hey'etinin muvaffakiyetle bize yevmiye iki buçuk kilometre çelik yol kazandıran şimendifer siyâsetimiz hükûmât-i sâbıkaca bir bütçe mes'alesi telakkî edilerek ref'ine muvaffakiyet elvermediği hâlde, bugün a'şârın ilga edilmesi bu müdde'âmızın canlı birer delilidir.

### [Sahife 831]

Bizi bu netâyic-i asriyye ve medeniyyeye eriştiren gazî-i nâmdârın yanında Almanya'nın Bismark'ı, İtalya'nın Kador'u ve hatta Fransa'nın Napolyon'u pek sönük ve pek dîn birer mevki'de kalır.

Şu vesile ile tekrar etmek isterim ki, milletimizin arzu ve âmâlinin hakîki bir tercümânı olarak irâ'e ettikleri teceddüt ve terakki yolundan dönmek şöyle dursun, bu feyizli yol üzerinde bir lemha-i tevakkuf imkânı bile yoktur. Bu yolda baş gösterecek her ne nev' ve mâhiyette olursa bütün mâni'lerin dâimâ ezilmeye ve mahv olmaya mahkûm olduğunda şübhe ve tereddüt etmek milletimizin akl-ı selîmi hâricindedir. Şurasını da hatırlatmak isterim ki, şimdiye kadar işittiğimiz gibi dîn beşerin pabucu, elbisesi ile meşgul olmamış bu gibi beşerin sonradan mükteseb, muvakkat olan ihtiyâcât-ı tahaffuziyyesini kendisine hiçbir zamân mesned ittihâz etmemiştir. Bu hakikatleri dâimâ göz önünde tutarak hurâfâta aldanmamaklığımız îcâb eder. Beşeriyetin tekâmülü için vicdânlara hüküm eden dîn, bizde ma'a'l-esef zaleminin hükmüne âlet olagelmişti. Cumhuriyet güneşi, bütün bu karanlık noktaları tamâmıyla tenvîr etmiştir.

Cumhuriyet-i idârenin bir idâre me'mûru sıfatıyla asrî idâre sistemimizden feyz ve ilhâm olarak memleketin ehemden mühimme doğru sırasıyla bütün işleri sür'atle îcâbât-ı medeniyyeye tevfikân hal ve intac edeceğimizi fakat bu mesâ'î arasında muhterem halkımızın lâzım gelen müzâheretlerinden de emin olduğumu beyân edebilirim.

Yaşasın Türk Milleti!

Yaşasın mübeccel Cumhûrre'îsimiz!

Vâli Beyin hitâbesini sürekli alkışlar ta'kîb etti. Sonra mektebler ve askerler ve jandarma kıta'âtının resm-i geçidi rûhlara istikbâl hakkında pek sağlam bir ümîd ile temâşâ

edildi. Ve toplar atılarak müctemi'an yapılan merâsim-i tes'îdiyyeye nihâyet verildi. Bundan sonra programa tevfikân bütûn devâ'ir ve belediye, ticâret ve zirâ'at odaları hey'etleri esnaf, makam-ı vilâyette mu'âyedeye şitâb ettiler. Hitâmında vâli bey bütûn devâ'ire-i i'âde-i ziyâret buyurdu. Gündüzki merâsim bu sûretle nihâyet buldu.

## AKŞAMKI TEZÂHÜRÂT

Akşam sâ'at altı buçukta biri kışladan diğeri orta mektebinden hareket eden iki fener alayı millî şarkılar söyleyerek hükûmet önüne geldiler memleketimizde san'at hayâtını canlandırmaya çalışan fedakâr şoförlerimizin fener ve bayraklarla süslediği otomobiller de bu alaya iştirâk etti. Hükûmet önünde birleşen fener alayı, belediye önüne vasıl olduğunda re'îs Cemâl Bey Efendi tarafından şu hitâbe ile karşılandı.

### [Sahife 832]

“Mektebli çocuklarım, asker evlâdlarım! Sevgili ve mukaddes cumhuriyetimizin yıldönümü münâsebetiyle bugün ve bu gece yapılan şu heyecanlı ve samîmî tezâhürâta memleket ve halk nâmına bi'l-hâssa teşekkürler ederim. İki sene evvel tâm bugün asırlık bir ferdî saltanata nihâyet verilmiştir. Şu yüksek tezâhürâtla tes'îd ettiğimiz mukaddes cumhuriyetimizi yaşatmak ve muhâfaza etmek, sizlere düşen en büyük bir vazîfedir! Yaşasın Cumhuriyet ve onun genç mekteblileri, kahramân askerleri, san'atkâr şu ferdleri!...” Re'îs beyin bu hitâbesine teşekkürler ve alkışlarla mukabele edildi. Müte'âkiben alay süslenmiş otomobiller de berâber olduğu halde çarşıdan dolaşarak Halk Fırkası önüne vâsıl oldu. Orada da pek samîmî hissiyât ile ilân-ı şâdümân eden alay yavaş yavaş ayrılarak geldikleri yollara doğru dağılmaya başladı. Fakat belediye önüne biriken halkın meş'aleler altında davul zurnalarla icrâ-yı şâdümânîsi nısfü'l-leylden çok sonralara kadar devâm ettikten başka belediye dâ'iresi bütûn gece memleketin rûhundan doğma yerli havâları terennüm eden saz takımlarının kıvrak nağmeleriyle ihtizâz ederek bu mukaddes gün ve geceyi pek samîmî bir sûrette tes'îd etmişti.

## ÇANKIRI HAKKINDA TARİHÎ VE COĞRAFÎ TEDKİKLER

Tarih, Türkleri ezmine-i kadîmeden beri bir hey'et-i siyâsiye olarak tanıyor ve kayd ediyor. Türkler o vakitlerde bugünkü gibi destânî hârık ve seciyeleriyle milliyet âleminin bir güneşi olarak parlamışlar, her devr-i tarihîde mu'âsırlarının mukadderâtı üzerinde şiddetle

te'sîr icrâ eden bir kuvvet ve satvetle yaşamışlar, yalnız komşularını değil mücâvirleri olmayan devletleri bile âdetâ kendi evzâ'-ı siyâsiyelerine teba'iyet zarûriyetinde bırakmışlardı.

Mâzîde bu kudretle hükûmet kurmuş, cihân-şümûl roller ifâ etmiş kuvvetli Türk devletlerinden biri Mîlâdîn altıncı asrında hükümrân olan Büyük Tukyü İmparatorluğu idi. İşte Türkiye'yi kat'iyen ve ebediyen Türkleştiren el-yevm rûhlarını taşımak ve yaşatmakla müftehir bulunduğumuz Oğuz Türkleri bu Tukyü İmparatorluğunu te'sîs eden Türk hey'et-i müttehidesinin bir şu'besidir.<sup>204</sup>

Oğuz Türkleri İslâmiyet zuhûr etmezden evvel merkezî Asya'nın büyük bir kısmında oturlardı. Emevî orduları şarka doğru fütûhâtlarını ilerletince bi't-tabi' olarak bunlarla temâsa geldiler, şu sûretle Müslümânlarla irtibât ve ünsiyet

### [Sahife 833]

peydâ etmeye başlayan Türklerin, esâsât-ı İslâmiyye rûh ve tabî'atlarına pek muvâfık geldiği cihetle aralarında Müslümânlık hicretin birinci asrından itibâren tadrîcî bir sûrette ta'mîm ve intişâra başladı.

Oğuz Türkleri İslâmiyeti kabul ettikten sonra Türkmen adını<sup>205</sup> aldılar. Çankırı tarihinin en ziyâde alâkadâr olduğu Dânişmendliler ile Selçukîler de bir Oğuz aşiretidirler.

Türkistan'ın bazı mühim aksâmında Emevîlerin pek de kolay olmayarak te'sîs ettikleri hâkimiyetleri kendilerini istihlâf eden Abbasîlere intikal etmişti. Şu itibarla Arab ordusu miyânına Türk askerlerinin dâhil olması tabî'î bulunduğundan ilk defa Mansûr Halife, Türkleri askerlikçe en ehemmiyetlisi olan cesâret, mahâret gibi vasf-ı mümeyyizleriyle pek az bir zamânda Arab ordusunu teşkîl eden efrâd-ı muhtelifeye tefevvuk ederek lâyük buldukları husûsî bir mevki'î ihrâzda hiç vakit zâyî' etmediler. Bundan sonra Abbas halifeleri kuvvet ve sa'âdetlerini mutlaka Türklerin vâkı[f]âne idâre ve tedbîrleri sâyesinde [...] [...] [...] [...] mütemâdiyen te'mîn edebileceklerini pek çabuk ve iyi tahmin ettiklerinden bir taraftan orduda Türklerin mikdârını tezyîde çalıştılar. Diğer taraftan bu kıymetli asker arasında temâyüz edenlerden en değerli olanlarını kumandan, iş başına getirmeyi ihmâl

<sup>204</sup> Türkiye Tarihi, Köprülüzâde Fu'âd Bey

<sup>205</sup> Türkiye Tarihi, Köprülüzâde Fu'âd Bey. Türk ile Türkmen ayrı ayrı kavîmler değildir. Türkmen Müslüman Türk demektir.



etmemek gibi muvaffakiyet gösterdiler. Bundan başka Türklerin her türlü faziletlerini ihâta ve takdîr edebilen halifeler, evlâdlarını Türk analarından yetiştirmeyi tensîb ve tercih ettiler.

Halife Mu‘tasım zamânında başka bir mezheb sâliklerinin çıkardığı isyânı bastıran aynı zamânda hudûdu tecâvüz eden Bizanslıların haddîni bildiren asker sırf Türklerin teşkil ettiği fırkalar idi. Gerek dâhilî ve hâricî şu iki mühim ga‘ilenin ber- taraf edilmesinde gerekse her tevdi‘ olunan umûr ve vezâ’ifi iltizâm olduğundan daha muvâfık bir şekilde îfâ husûsunda Türkler, gösterdikleri muvaffakiyet ve liyâkatların minnettârı olmak mevki‘inde kalan Mu‘tasım Halife, Türk asker ve kumandanlarına müstehak oldukları mevki‘i ve imtiyâzâtı vermekte tereddüt gösteremedi. Halefleri de seleflerinin bu programlarına teba‘iyyet etmek zarûriyyetini idrâk ettiler. Bundan sonra Türk emirlerinin nüfûzu o kadar arttı ki, halifeler mevki‘lerini ancak bu emîri'l-ümerâların hüsn-i tavsiye ve muvaffakiyetlerine mazhariyetle te‘mîn ve muhâfaza edebilir bir vaz‘iyete düştüler. En nihâyet Abbasi hilâfetinin idâre ve saltanat kısmı tam ma‘nâsıyla Türklerin eline geçti, “Sultân”, “Melik” unvânlarını taşımaya başladılar.

## **Sâlim**

**[Sahife 834]**

### **NAKIYE HÂNİM'A FAZİLET MÜKÂFATININ TEVCÎHİ**

Hayâtınız bir hayât-ı ferâgattır. Â'ile ocağınız, milliyetiniz, çocuklarınız memleketin yetiştirdiği evlâdlardır.

Orta Tedrîsât Fazilet Mükâfatı'nın tevcîhi münâsebetiyle Ma‘ârif Vekâleti tarafından Nakiye Hanım'a bir mektûb gönderilmiş. Bu mektûbun sûreti ber-vech-i âtîdir:

“Muhterem Nakiye Hanım Efendi”

Yirmi beş seneden beri devâm eden terbiye ve tedrîs fa‘âliyetinizin memlekette tevlîd ettiği şükr ve minnetdârî hüsnü ifâde etmek için Ma‘ârif Vekâleti zât-ı âlînize Orta Tedrîsât Fazilet Mükâfâtı'nı tahsis etmiştir.

Terbiye ve tedrîs tarihimizin bize isimlerini tanıttığı kadın mu‘allimler arasında şahsınız bir mevki‘iyyet-i mahsûsa ile nazar-ı dikkati celb etmiş mümtâz ve müstesnâ bir mevki‘e mâliktir. Siz tedrîste olduğu kadar terbiyede ve terbiyede olduğu kadar idârede muvaffak olduğunuz ıslâh ve inkişâfî liyâkatlı ellerinize tevdi‘ edilmiş olan memleket

çocuklarını nasıl yetiştirdiğiniz memleketçe, vekâletçe malûmdur. Bu husûsta gösterdiğiniz [...] derecesi o kadar yüksektir ki, memleketleri terbiye vatanı ad edilebilen bir takım yabancı muharrirler ve terbiyeciler mü'essesenizden bahsederken “Biz böyle bir mektebe kendi çocuklarımızın rûhunu ve vücûdunu emânet edebiliriz” dediler. Yeni terbiye usûlleri dâhilinde inkişâfa doğru giden ma'ârifimizde şimdiye kadar idâre ettiğiniz çocuklarda ırsın ve â'ilenin değil terbiyenin verdiği asâlet ehemmiyetle dikkati celb etmiştir. Siz şefkatin ve muhabbetin terbiyede ne kadar mü'essir bir ıslâh kuvveti olduğunu göstermeye muvaffak oldunuz. İdâre ettiğiniz mü'esseseler, istinâdgâhı muhabbet olan â'ile ocakları gibi bir husûsiyete mâliktir. Siz mefkûreci olarak da Türk milliyet-perverliğine ma'rûf sîmâlarından birisiniz. Milliyet-perverliği umde ittihâz eden mü'esseselerde hizmetleriniz malûm olduğu gibi memleketin tehlikeli günlerinde rûhunuza ilhâm veren vatan-perverlik aşkının ne kadar pervâsız ve ne kadar müteşebbis olduğu da nazar-ı dikkate çarpmıştır. Memleket halkının muzdarib günlerinde akd ettiği umûmî ictimâ'lar sizin sesinizin hâtırasını unutmamıştır. Sultan Ahmed Meydânı'nda istîlâ ordularını temsil eden zâbitlerin gözü önünde Türk erkeklerine hitâb ederek diyordunuz ki:

“Mücâdeleye koşunuz, biz kadınlarınız sağınızda, solunuzda, önünüzde, arkanızda dâimâ sizinle beraberiz, yanınızdayız.” Bu hitâbda

### [Sahife 835]

bulunan mürebbi aynı zamânda milliyet aşkının her tehlikeyi göze aldırان yüksek heyecânlarından müstefid, asil ve merd bir rûha mâliktir. Ma'ârif Vekâleti muvaffak ve fâzıl mürebbiyi itmâm eden bu vatanperverlik aşkı ve heyecânını tesbit etmiştir.

Muhterem mu'allimimiz! Sizin hayâtınızı bir hayât-ı ferâgat kelimesiyle ifâde etmek mümkündür. Â'ile ocağınız, mektebiniz çocuklarınız memleketin yetiştirdiği evlâdlardı. Ma'ârif Vekâleti memlekete her gün artan bir feyz ile ilim ve terbiye neşr eden âzîz mürebbiye hakkında duyduğu minnetdârlığı ifâde etmek için bir nişâne-i mahsûsa olmak üzere Orta Tedrîsât Fazilet Mükâfâtını tahsis etmiştir. Bu kararı size ifâde ederken duyduğum derin his ve iftihârı minnetdârlığımla berâber ifâde ediyorum efendim.<sup>206</sup>

Ma'ârif Vekili

---

<sup>206</sup> Bu sayfada Çankırı Orta Mektebi ve talebesinin bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “[1]341 ders senesi umûmî imtihanları münâsebetiyle Çankırı Orta Mektebi İlk kısım talebesinin müdür ve mu'allimleriyle birlikte aldıkları bir resim” açıklaması yer almaktadır.

Hamdullah Subhî

[Sahife 836]

### FAZÎLET MÜKÂFÂTI: NECİB ÂSİM BEY

Ma'ârif Vekilimiz Büyük bir ulüvv-i cenâb gösteren mektûbuyla ittifâkla ittihâd edilen kârârı tebliğ etti.

Ma'ârif Vekilimiz Dârü'l-fünûn Edebiyât Şu'besi Müderrislerinden Necib Âsım Bey'e şu mektûbu göndermiştir:

Fâzıl ve muhterem müderrisimiz,

Ma'ârif Vekâleti'nin yüksek, orta ve ilk tadrîsâta mensûb müderrisler ve mu'allimler arasında Fazilet Mükâfatı'na en layık olanları intihâb etmek üzere alâkadâr makamlara mürâca'at ederek tedkikatda bulunduğu malûm-ı âlînidir. Bu maksatla te'sîs edilmiş olan vakfın îcâbâtını yerine getirmek için sorulan su'âller ve bu su'âllerin memleketin her tarafından gelen cevâblar usûlü dâ'iresinde etrâfiyla tedkik olundu. Vekâlet şu'be re'îsleri ve te'lîf ve tercüme a'zâsı benimle berâber ictimâ' ederek intiha'î kârârı aldı. Bu kârârı zât-ı âlînize tebliğ ederken çok derîn bir inşirâh ve iftihâr duyduğumu ehemmiyet-i mahsûsa ile kayd etmek isterim. Kırk dört seneden yani yarım asırlık [...] beri ta'mîm ve terbiye mesleğinde îfâ buyurduğunuz müstesnâ hizmetler kalblerde öyle derin bir minnet hâtırası bırakmış ki, şahs-ı âlîniz Fazilet Mükâfatı'na ittifâk-ı tâm ile intihâb edilmiştir. 8 Eylül [18]97 târihinde Koca Mustafa Paşa Rüşdiye-i Askeriyyesi'ne mu'allim tayîn edildiğiniz günden dârü'l-fünûnumuzun en yüksek ilmî pâyesi olan müderrisliğine yükseldiğiniz güne ve o günden şimdiye kadar kıymetdâr şahsınıza olduğu kadar terbiye ve ta'lîm mesleğine de şeref veren ta'lîm ve tadrîs hayâtınız mu'allimliğın bütün mensûblarına örnek olmak üzere gösterilecek evsâfın en büyüklerine mâliktir. Vekâlet-i muhterem müderrisimize birkaç mühim sebeble minetdârlığını ifâde etmeyi âzîz ve mübârek bir borç bilmiştir. Ta'lîm ve terbiye mesleğinde kırk dört sene devâm öyle bir mâzî teşkîl eder ki, yalnız bu nokta memleketin ma'ârif mensûblarını ve ma'ârif muhiblerini isminize muhabbet ve şükrânla bağlamaya kâfidir. Kırk dört senelik kıdeminiz, aynı zamânda kırk dört senelik bir mücâhede hayâtıdır. İlk tadrîsâta başladığınız günle memleketin idrâk ettiği yeni günler arasında birbirinden tamâmıyla başka iki ayrı âlem kadar farkı vardır. Bugünkü Türkiye'nin tekevvününde yeni nesillerin ilhâm aldığı menba'lar arandığı vakit mekteb kürsilerinde millet ve milliyet fikrini ilk telkin eden bir mübâşir vaz'iyetinde muhterem

### [Sahife 837]

müderresimizi görmek bir zarûrettir. Zât-ı âlî'niz memleketin uğradığı bütün felâketler, geçirdiği bütün siyâsî buhranların ortasında yeni devirlerin resûlü olan adamlara mahsûs bir sebât ve temerküzle dâimâ aynı ulvî gayeyi güttüğünüz umûmî bir inhidâm ve izmihlâle doğru giden Osmanlı imparatorluğu içinde en şa'şâ'alı bir istikbâle nâmzed, hür ve mes'ûd bir Türk vatanının çıkabilmesi milliyet mübeşşirlerinin rûhlarda manevî bir sâha hazırlamış olmaları ile mümkündür. Mekteb-i Harbiyye'den dârü'l-fünûnumuza kadar milliyet aşkıyla mücehhez olarak yetiştirdiğiniz binlerce asker ve sivil evlâdlarınız sizden aldıkları büyük ve kudsî ilhâmı memleketin her köşesinde neşr ettiler. Uzun tadrîs ve terbiye hayâtınız evvelâ müşkilâtla dolu, sonra zafere ermiş çetin bir mücâdele ve mücâhede hayâtıdır. Memleket ma'ârifî bu ikinci sebeble de muhterem müderresimize minnetdârdır. Yalnız mekteb kürsîlerinde tadrîs ve telkîn ile iktifâ etmiş olsaydınız bu memleketi hâtıranıza merbût kılmaya kifâyet ederdi.

Bugün arzın üzerinde yepyeni bir varlıkla ahz-ı mevki' etmiş olan Türk milletine ve onun genç nesillerine siz yalnız hocalığın mürşid ve mûna'am telkinâtıyla iktifâ etmediğiniz Türk Derneği, Türk Yurdu, Türk Ocağı gibi millet ve milliyet fikri üzerine mü'esses mecmû'alarımızda ve cem'iyetlerimizde bunların ilk te'essüsü gününden itibâren îfâ-yı hizmet buyurdunuz ve memleket kütübhânesine ilk defa olmak üzere Türk Tarihi gibi te'lifâtınızla çok kıymetli yardımlar te'mîn ettiniz. Kıdeminiz mücâhede hayâtınız ve çok şâmil-i tadrîsât ve neşriyâtınız, size memleket müderres ve mu'allimleri arasında husûsî bir mevki vermiştir. Bu mevki yalnız garbî Türkleri arasında değildir.

Siyâsî hudûtlarımızın hâricinde yaşayan bütün Türk kavîmleri, isminizi öğrenmiş ve size kalbinde pek nâdir kimselere nasîb olan müstesnâ bir mevki' vermiştir. Ma'ârif Vekâleti bu şâmil ve umûmî hizmetlerinizi bir şükrân-ı mahsûsla kayd etmeyi vazife ad eder. Muhterem müderresimiz bugün memleketin manevî ufuklarında dalgalanan ve bütün Türkleri kendi gölgesinde bir fikir ve kalb ittihâdına davet eden yüksek ve kurtarıcı Türklük mefkûresinin bayrağını ilk yükselten ve isimleri köklerimizde olduğu kadar tarihimizde de mazbût olan iki üç milliyet mübeşşirlerinden biriniz mekteb sâhasında ise ilk milliyet mübeşşiriniz Ma'ârif Vekâleti muvaffakiyetten muvaffakiyete geçen ve nihâyet kendi mefkûresinin tahakkuk ettiğini gören mes'ûd, fâzıl bir [...] [...] [...] mükâfatını tahsis etmiştir ve bu mükâfatın memleket ma'ârifî nâmına duyulan derin bir minnetdârlığı ifâde etmekten başka bir iddi'âsı yoktur. Bu kararı

## [Sahife 838]

bir taraftan zât-ı âlînize tebliğ ediyor, diğer taraftan mesleklerin en asîli olan mu'allimlik yoluna girmiş genç mürebbi mu'allimlerimize şahs-ı âlînizin teşkîl ettiği asîl misâli işâret ederek siz de buna benzeyiniz diyordum.

### Ma'ârif Vekili Hamdullah Subhî

#### ESBÂB-I İLİMDEN HİS

#### TAHARRİYAT SÂHASINDAKİ MEVKÎ'İ

İlmi tevlîd eden sebebler üçtür:

1. His
2. Akıl
3. Haber ve nakildir.

Şimdilik ancak histen ve onun taharriyât sâhasındaki vazifesinden bahs edebileceğiz.

His duygu demektir. Evvelâ zâhirî veya bâtinî olmak üzere iki kısma ayrılır. Zâhirî hisler beş kısımdır: Bâsıra, zâ'ika, sâmi'a, şâmmme, lâmîse.

Görülecek şeyler bâsara ile, sesler sâmi'a ile, tadılacak şeyler zâ'ika ile, kokular şâmmme ile, sertlik ve yumuşaklık lâmîse ile idrâk olunur. Bunlardan birisi eksik olursa insanların ma'lumâtı da o nisbette eksik olur. [...] [...] [...] [...] gözle görülüp bilinen şeyleri anlatmak mümkün olmaz. Beyazın, yeşilin, kırmızının ne olduğunu ona anlatmak mümkün değildir.

Sonra sağır olarak doğan bir kimseye de sadâyı ta'rîf etmek mümkün değildir. Hele sesin güzelini çirkinini anlatmaya hiç imkân yoktur.

Zâ'ika hissinden mahrûm olan kimse yediği yemeğin tozlu veya tozsuz olduğunun farkına varamayacağı gibi her gün tatlı yese yine tatlının ne olduğunu anlayamaz.

Şâmmme hissine adem-i mâlikîyet kokular, lâmîse hissini adem-i mevcûdiyeti de katılık ve yumuşaklık gibi evsâf hakkındaki ilmin adem-i mevcûdiyetine bâ'is olur.

Hiss-i bâtinî ile de açlık tokluk gibi hâdiseler bilinir. Demek oluyor ki, bütün hâdiseleri idrâkta en mühim amel histir.

Hâdisât evvelâ iki mühim kısma ayrılır: 1. Hâdisât-ı Tabî'iyeye, 2. Hâdisât-ı İctimâ'iyeye.

Tabî'î hâdiseler hâdisât-ı arziyye, hâdisât-ı hikemiyye, hâdisât-ı kimyeviyye gibi kısımlara ayrılırsa da hem ihtisâsımız hâricinde hem de mevzû'muzla alâkadâr değildir. Hâdisât-ı ictimâ'iyeye de hukukî, iktisâdî ilah... gibi kısımlara ayrılır.

Biz yalnız hukukî kısmıyla alâkadâriz. Bu nev' hâdiseler de kısımlara ayrılır. Ferdler beynindeki ihtilâftan doğar, medenî hâdiselerdir. Bu nev' hâdiseleri tedkik ve tahlil eden şu'be-i ilme Hukuk-ı Husûsiyye denilir. Eğer tahaddüs edilen ihtilâf devletler beyninde ise veya tarafeynden biri devletse bu gibi hâdiseleri tedkik ve hal eden ilme de

### [Sahife 839]

Hukuk-ı Umûmiyye nâmı verilir. Tedkik edeceğimiz mevzû' Hukuk-ı Husûsiyye'nin de dâ'ire-i şümûlü dâhilinde değildir.

Tahaddüs eden ihtilâflar devletlerarasında veyahud bir devletle başka bir devletin tâbi'iyetinde bulunan bir ferd arasında vücûda gelmiş ise de bunları da Hukuk-ı Âmme-i Hariciyye tedkik eder. Bundan da bahs edecek değiliz.

Tahaddüs eden ihtilâf devlet ile kendi tebe'ası arasında olur. Müşterek vasıflara mâlik olmak itibârıyla bu şekil hâdiseler de nev'lere ayrılır:

Devletin teşkîlât-ı esâs[î]ye müte'allik hâdiseleri Hukuk-ı Esâsiyye, teşkîlât-ı idâriyyesine müte'allik olanları Hukuk-ı İdâre, cem'iyetin huzûr ve âsâyışını ihlâl eden hâdiseleri de Hukuk-ı Cezâ tedkik eder. Mevzû'muzun Hukuk-ı Esâsiyye ve Hukuk-ı İdâre ile de alâkadâr değildir.

Cem'iyetin intizâm ve âsâyışını ihlâl eden hâdiseleri taharri, fâ'illerini ta'kîb delâ'ili toplamak için tahkik, toplanan delâ'ili takdir için muhâkeme, nihâyet istihsâl olunan netîceyi icrâ gibi husûsâtdan bahs eden Usûl-ı Cezâ'iyeye, bu safhaları vücûda getirecek mü'esseselerin sûret-i teşkîlinden bahs eden Teşkîl-i Mehakim-i Cezâ'iyeye, vücûda gelen hâdiselerin mukabilindeki cezâlar ve cezâların şiddet ve hiffetine göre o hâdiselerin nev'ini gösteren de Kanûn-ı Cezâ'dır.

Mevzu‘muz ne Kanûn-ı Cezâ, ne Teşkil-i Mehâkim-i Cezâ’iyye dâhilindedir. Usûl-i Cezâ’iyye'nin de yalnız taharriyâta müte‘allik safhasındadır. Esbâb-ı ilimden olan hissini taharriyât safhasında gördüğü işten bahs edeceğiz.

Taharriyat demek, cem‘iyyetin âsâyişini ihlâl eden hâdiseleri arayıp bulmak demektir. Bu hâdiseleri gören gözdür, duyan kulaktır. Sonra duyulduktan sonra tesbit etmek ciheti kalır. Çünkü tesbit edilmedikten sonra taharrînin bir kıymet-i hukukiyyesi kalmaz. O halde vücûda gelen hâdiseleri tesbit emrinde hissini vazifesi nedir?

Hissini en mühim vazifesi görebilmektir, müşâhededir. O halde havass-ı hamse-i zâhireden bâsıra kuvveti en mühim rolü îfâ ediyor demektir.

Onun için müdde‘î-i umûmîler kendi gözlerinin göremeyeceği hâdiseleri görebilecek kimselere gösterir ve o sûretle tesbît ettirirler. Meselâ katl ve cerh hâdiselerini tesbît emrinde doktorların müşâhedelerine mürâca‘ât ederler. Kırık, çıkık, kesik gibi hâdiseleri de erbâb-ı vukufa göstererek tesbît ederler. Çünkü hâdisiye tesbit olunamayınca mevcûd ad olunamayacağı gibi etraflıca tesbit olunmayınca da evsâfı itibârıyla noksân olur. Demek oluyor ki, bir hâdiseyi olduğu gibi tesbît [....] [....] [....] [....] hâdisiye evsâfını câmi‘ olarak etraflıca tesbît olunamazsa cem‘iyyet yine zarar görmüş olur. Çünkü aynı nev‘den olan birçok hâdiselerin

#### [Sahife 840]

evsâf itibârıyla değiştiği vâki‘dir. Sirkat gibi. Sirkat bazan mücâzât-ı te‘dîbeyi mücib olur, bazan de mücâzât-ı terhîbiyyeyi müstelzim olur.

Görülüyor ki, hâdisât-ı cürmiyye bu nokta-i nazardan da taksîmlere uğruyor. İşte bütün taksimlerde de esbâb-ı ilimden olan hissini ve bi'l-hâssa müşâhedenin çok mühim vazifesi o. Çünkü görüldüğü gibi bir kitle, bir küll taksime uğramıyor. Eczâ ve efrâd bir araya getirilerek cüzler, cüzler de bir araya getirilerek küller vücûda geliyor. Hâlbuki eczâ ve cüz‘iyyât esbâb-ı ilimden hisle bilinir. Akıl ile bilinmez, akıl hisle bilinen eczâ-yı efrâdı tertîb eder. Küller vücûda getirir.

Demek oluyor ki, esâs olan eczâdır ve bu da esbâb-ı ilimden birincisi ve en mühimi olan hisle idrâk olunur. Bunun nefice-i ilmiyyesi ise hâdisât-ı cürmiyyeyi tesbît ile mükellef me‘mûrların gözle görülemeyecek noktaları göstermek ve gerek mahall-i hâdiseyi olduğu gibi

zabt edebilmek için fotoğraf vesâir fennî vesâitle techiz olunması lüzûmunda kendisine gösterir.

### **İstanbul Dârü'l-fünûn Hukuk Medresesinden Me'zûn**

**Yaşar Subhî**

**NE DURUYORSUNUZ!**

### **Sakarya Muhârebeleri Hâtırâtı'ndan**

Güneş zerrîn şu'â'âtıyla yalçın kayalıklarla mestûr çıplakî tepeleri yıldızlarken biz de Ilıca vâdisini ta'kîben sahne-i cidâle doğru gidiyorduk. Günlerden beri Sakarya, bu pek çok cidâllere sahne olan tarihî nehir, Anadolu'yu bir maktele çevirmek isteyen zâlim müstevlîlerin kanlarıyla kıpkızıl akıyor ve müdhiş zemzemeleriyle Türklüğün meşrû' intikamını haykırıyordu.

Toplar müdhiş tarrakalarla patlarken, makineli tüfenkler muttarid ve medîd gürültülerle ateş saçarken, düşman tayyâreleri tepemizde uğuldarken biz de sahne-i cidâlin biraz gerisindeki bir hatt-ı ictimâ'da sâkin ve sâkit duruyor ve bütün gece yaptığımız cebrî yürüyüş sâ'ikasıyla gerilen a'sâbımızı teskîne çalışıyorduk. Uzaklarda düşman siperleri toplarımızın cehennemî ateşiyle bombardıman edilirken, kahraman piyâdelerimiz de düşman hatlarına doğru ilerliyordu.

Koyu sincâbî kesif bir duman tabakası arasında fisıldayan kurşunlar, infilâk eden mermiler, bombalar yirminci asrın bu tahribkâr ölüm vesâ'iti velvedâr tarrakalarla etrâfa havf ve dehşet îrâs ederken öğle güneşinin hâr-ı şu'â'atı altında iltimâ' eden Türk

(Mâ-bâ'dı kabın üçüncü sahifesinde)



## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürî: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

16 Teşrîn-i Sâni 1341

Sene: 3

Sayı: 55

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

### MÜNDERİCÂT

Ağaç Yetiştirelim / Ömer Rüşdî

Tarihî Coğrafî Tedkikler / Sâlim

Fatma'nın Hıncı / Zeki

Kaya Kavuşunda Bir Gece / Hüseyin Avnî

Esbâb-ı İlimden His / Yaşar Subhî

Gördüklerim / Ziyâ

Esâret Hâtıraları / Muhlis

Ma'ârif Haberleri

Çankırı Matbaası

1341

Müdüri Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

16 Teşrîn-i Sâni 1341

Sene: 3

Sayı: 55

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictima'î, meslekî mecmû'adır.

## AĞAÇ YETİŞTİRELİM

Bütün okuyucular hemen buldukları yerde etrâfdaki eşyâya, kendini barındıran mebânîye sathî bir nazar atf ederlerse, ağacın kıymet ve ehemmiyeti anlaşılır. Herkesin gözüyle kabil-i takdîr olan bu kıymet, ağacın hayâtdan ârî olan cesedîne, yalnız cesedini teşkîl eden haşbine â'itdir. Hâlbuki hayâtdâr olan ağacın yetiştirenlere hizmetleri, yetiştirilen muhite bir sûret-i umûmiyye te'mîn ettikleri menâfi gayr-i mahdûd denecek derecede olmakla beraber haşbine atf ettiğimiz ehemmiyetten kat kat fazladır.

Ağaçlar kâ'in oldukları mıntika iklim-i tabî'yyesi üzerinde mühim te'sîrler icrâ ederek şerâ'it-i cevviyye ve iklimiyyeyi en mûnis şekillerde ircâ' ederler. Ağaçlık olan yerlerde fırtına ve sert rüzgârlar şiddet-i bürûdet ve sür'atini ehemmiyetli bir derecede ga'ib eder. Bu sûretle ağaçların temdîd edildiği sâha üzerine dikilen veya ekilen rüzgârın, sür'at veya bürûdetine mukavemetsiz bütün faydalı nebâtât muhâfaza edilmiş olur. Bugün ağaçların bu hâssasından bi'l-istifâde bahçelere serd ve soğuk rüzgârların geldiği taraflara bu nev' insâfsız havâ cereyânlarının yakıcı te'sîrlerine mâni' olmak üzere sıra sıra ağaçlar dikmek usûl ittihâz edilmiştir. Bu maksadın istihsâline hâdim olmak üzere sık sıralar hâlinde dikilen

### [Sahife 842]

ağaçların bahçeleri hayvân ve insanların tecâvüzünden de muhâfaza ettiği zikre değer. Ağaçlar umûmiyet itibâriyle bir iklim-i tabî'î mıntikasının rutûbetini muhâfaza ve îcâbına göre hüsn-i isti'mâline hizmet edilen yegâne uzvî vâsıtalarıdır. Ağaçların fazla miktârda dikilmiş buldukları mahaller havâsında ve toprağında rutûbet eksik olmaz. Çünkü ağaçlar oldukça derinlere inen kökleri vâsıtasıyla mevâdd-ı madeniyye mahlûlü hâlinde topraktan mass ettikleri suyun ihtiyâclarından fazla olan miktârını yaprakları ve gövdelerinden havâyâ buhar salıverirlerken bir taraftan da işgal ettikleri toprakta mevcûd rutûbeti yapraklarıyla yaptıkları gölge sayesinde muhâfaza ederler. Bu keyfiyet yalnız gölge sâyesinde değildir. Her sene dökülen yapraklarıyla toprağa verdikleri mühim miktârdaki mevâdd-ı uzviyye, toprakta hal olur ve rutûbeti ve nekr(?) gibi zabt ve muhâfaza eden çürünetiyi(?) hâsıl eder. Terkîbinde bu Madde fazlaca bulunan toprakların rutûbeti zabt ve muhâfaza etmesi ise herkesin bildiği bir keyfiyettir.

Yapraklarıyla havâyâ salıverdikleri buhâr, yükseklerde eksik olmayan soğuk havâ cereyânlarına tesadüf edince tekâsüf ederek zamân zamân yağmur şeklinde tekrar sath-ı arza iner, bu inen yağmurların şiddeti ne derecede olursa olsun ağaçların mağrûs olduğu sath-ı türâb üzerinde seller hâsıl edemez çünkü toprak suyu tertîbindeki çürüneti te'sîriyle mass etmek kudretini hâ'iz olmakla beraber ağaç kökleri tarafından örümcek ağı gibi kavranmış ve tesbît edilmiş olduğu için kabiliyet-i imtisâsiyesinden fazla olarak nüzûl eden yağmurların dik satırlar üzerinde hâsıl edilebileceği su cereyânları tarafından sürüklenemez. Bu sûretle toprak ve taşları berâberinde sürükleyemeyen su cereyânlarının tahribâtı hiç hükmünde olduğu gibi mevâdd-ı türâbiyyeden ârî olan böyle sular geçtikleri muhtelif tabî'atta toprak kıt'aları tarafından mass ve imhâ edilmeye de mahkûm olur. Böylece sel tehlikesi de ortadan kalkar. Fakat mevâdd-ı uzviyye sâyesinde yağmur sularını zabt eden ağaçlı topraklar, arzın sînesinde kendi kendîne yol bulmuş olan menba' sularını, zerrâtı arasında muhâfaza ettikleri rutûbet sızıntılarıyla beslerler ve suyun en kıt bulunduğu kurak zamânlarda bile bu menba'ların devâmlı bir sûrette akmasına hizmet ederler. Bi'l-hâssa bu nokta üzerine muhterem okuyucuların nazar-ı dikkatlerini ne büyük bir ehemmiyetle celb etsek yeridir. Menba' suları hepimize malûmdur ki, arz üzerinde sâkin olan hayât âleminin en esâslı bir mesnedidir.

Ale'l-âde nebâtî ve hayvânî uzviyyetlerin tegaddîlerinde gayr-i kabil-i terk ve te'hîr vezâ'if-i mühimme îfâ ettiği gibi bütün hayâtdâr olan ecsâmın kendisine sem gibi te'sîr eden ifrâzât ve ifra'-

### [Sahife 843]

ânını kendi muhîtinden uzaklaştırmasına, her türlü temizliğine yegâne hâdim pek kıymetli bir Maddedir. Bütün bunlardan başka bugün her türlü hizmetimizi îfâ edebilecek bir hâle getirilen su kuvvetini hâsıl etmesi itibârıyla pek mühim bir âmil-i iktisâddır. Bi'l-hâssa kurak zamânlarda ufak tefek devâmlı menba'ların birleşmesiyle hâsıl olan ufak dere ve çayların mevrû'âtı iskada beşeriyete bahş ettiği fayda da ehemmiyetle zikre değer.

Ağaçlar teneffüslerinden mâ'adâ ziyâ-yı şems muvâhecesinde yaprakları sâyesinde kendi gıdalarına havânın hâmiz-i karbonunu teksîf ederlerken buldukları muhit havâsının terkîbindeki insanların teneffüsüne muzır hâmiz-i karbonu sarf etmeleri dolayısıyla havânın tasfiyesine de hizmet ederler. Bu da kimyevî ve en kıymetli bir hizmetleridir.

Bütün bunlardan sonra yakıcı denecek kadar sıcak güneşli bir havâda oldukça uzun bir yolculuk esnâsında yorulan bir insan veya ameliyyat-ı zirâ'iyenin pek toplu bir hâlde

bulunduğu yine bu zamânlarda güneş altında tarlalarda çalışan dili damağı kurumuş bir rençberin kalbini yoklayınız. Mutlaka istirâhat için kaba gölge arzusu nazara çarpar. İşte beşerin bütün ihtiyâc yükünü omuzunda taşıyan müstahsillerin de mesâ'î esnâsında kuvvetlerini tecdîd için elzem bu gibi istirâhat zemînlerini de pek sevgili yeşil ağaçlar ihzâr ve te'mîn ederler.

Hülâsâ ma'nâsındaki bütün şümûlüyle:

Beşeriyet ve onun doğurduğu medeniyet ağaçların serin sâyesinde, ılık sînesinde ancak yaşar ve büyüyebilir. Bunun için artık yaşamaya azm etmiş olan milletimiz ağaç yetiştirmeli bunların yetiştirilmesindeki husûsî bilgileri, muhâfazası usûllerini, sulama vâsıtalarını da erbâbından istemelidir. Sırası geldikçe bu nokta hakkında muhterem okuyucularımıza amelî malûmât vereceğiz.

**Ömer Rüşdî**

**[Sahife 844]**

## **ÇANKIRI HAKKINDA TARİHÎ VE COĞRAFÎ TEDKİKLER**

**Mâ-bâ'd**

Esâsen halifelerin taşıdıkları emîrû'l-müminîn hakkının dahi bu mâhir Türk kumandanlarına verilen velev taltiften başka bir maksada müstenid olmayarak tevcih ve tavsif edilmiş olsun emîrû'l-ümerâ her şekil ve ma'nâda dâ'ire-i şümûlüne girmiş bulunması hasebiyle zâhiren Abbasîlerin hilâfet merkezi tanılan daha doğrusu itibâr edilen Bağdâd hakîkatte her vechile Türklerin hükûmet ve saltanat makarrı hâline inkılâb etmişti. Bağdâd'da nüfûs ve kudret-i idâriyyeleri bu derece artan Türk emû'l-ümerâları Orta Asya'daki kardaşlarını hiçbir vakit unutmuyorlardı. Bi'l-akis mevki'-i vaz'iyetlerinin kat'î hâkimiyete doğru inkişâfı ve siyâsetlerinin îcâb ve müsâ'adesi tesbâtinde olanlarla olan alâka ve irtibâtlarını bi'l-hâssa teşdîd ve tezyîd ediyorlardı.

Bu zamânda tabî'î ve ictimâ'î bazı esbâb dolayısıyla Orta Asya'dan garba doğru muhâcereti ihtiyâr etmek zarûretinde kalan Türkler, Abbasîlerin mukadderâtına fi'ilen hâkim bulunan bu emîrû'l-ümerâların delâlet ve tensîblerine istinâden şarktan hareketle İran'a Ba'dehû Irak, şarkî ve cenûbî Anadolu ile şimâlî Suriye'ye elhâsıl İslâm diyârının garb sâhalarında bulunan Bizans serhadlarına tadrîcen gelip yerleşmeye başladılar. Abbasîler de garb hudûdlarının emr-i muhâfazasını bunlara tevdî' etmek gibi musîb bir tedbîr ittihâz ettiler.

Hakîkaten dâimâ tecâvüzden geri durmayan Bizanslılar da ancak bunların sâyesinde tevkîf ve tenkîl edilebildi.

Bu sûretle gelip yerleşen Türk kitleleri içinde ekseriyeti teşkîl edenler münhasıran Oğuz Türkmenleri idi.<sup>207</sup> Ve muhâceret cereyânı Mîlâdî onuncu, Hicrî dördüncü asırdan sonra daha ziyâde kuvvetleşmeye başladı. Netîcede Büyük Oğuz Muhâcereti'ni mûcib oldu. Kesîf ve mütemâdî bir şekilde gelen bu muhâcir kabileleriyle<sup>208</sup>

### [Sahife 845]

azamet ve kuvvet peydâ eden Oğuz kitleleri artık Mîlâdî 1050 Hicrî 450 tarihinden itibâren daha garba yani Anadolu içlerine doğru ilerlemeye ve sokulmaya başladılar. Az bir zamân içinde İran müstesnâ olmak üzere menâtık-ı mezkûre ile teknil Anadolu'yu kat'î nihâ'î sûretde Türkleştirdiler. Türklerin bu vaz'iyeti karşısında halifeler bunlar hakkında şöyle bir siyâset tarzı ta'kib ediyorlardı: Hudûdlarda gösterebilecekleri fa'âliyet-i askeriyye nisbetinde bi'l-hâssa tevsî'î hudûd keyfiyetinde muvaffakiyet ihrâz ettikleri takdîrde teshîr ve istîlâ ettikler ârâzîyi fâtihlerine mâlikâne şeklinde tefrîz etmekte bir be'îs ve mahzûr görmemeleri idi. İşte Gaznevîlerin, Selçukîlerin, Danişmendîlerin teşekkülü bu nev'î tarîk-i siyâsetin muhakkak bir tecellisidir.

Hattâ bu son siyâset netîcesinde hükûmet mezkûre-i mu'âsır olarak Saltukîler, Mengüçîler, Artukîler nâmlarıyla birkaç hükûmet daha te'sîs etmek idiyse de bu üçünden evvelkiler kadar ehemmiyet-i tarihiyeleri yoktur.

### Sâlim

#### FATMA'NIN HINCI

Bir gece

Gizlice Sakarya kenarında

Kağnıların yanında

Zulmetlerden daha koyu bir leke

Titriyordu ara sıra bir gölge

Yanında

---

<sup>207</sup> Türkiye Tarihi Köprülüzâde Fu'âd Bey.

<sup>208</sup> Bu sayfada Çankırı'nın bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Çankırı'dan Bir Manzara" açıklaması yer almaktadır.

Bir sıra  
Yirmi Yunan kamyonu  
Gözlüyordu o bunu  
Bir nöbetçi geziyordu sadece  
O da daldı biraz daha geçince  
Susmuştu her bir her kuş  
Uzaklarda bir baykuş  
Pür-sekret  
Melekût  
Susmuştu her yerde bir kuş  
Uzaklarda bir baykuş

**[Sahife 846]**

Havâsı geniş semâda süzüldü  
Kağnılıktan tiz bir gölge örüldü  
Ormanda  
Bir anda  
Mehmed Fâtıma sözleri  
Işıldattı gözleri  
Mehmed koca bir ülkenin şanlısı  
Muhtarın Fâtıma onun nişânlısı  
Pehlivân  
Koynundan  
Çıkartarak bir torba  
Verdi güzel Fâtıma'ya  
Dedi işte emânetin sevgilim  
Hakk'a şükür buraya dek getirdim  
Çok derin  
Bir enîn  
Mehmed dedi düşmânlar  
Nâmûsuma kıydılar  
Bu halle sana lâyıık değilim  
Bundan sonra yaşayamam yiğidim  
Heyecân

Helecân  
İçinde ayrıldılar  
Karanlığa dalılar  
Çok geçmedi yavaşçacık bir gölge  
Kamyonların dolaştı her yerinde  
Sonra  
Yavaşça  
Bir kamyonu tırmandı  
Üzerine uzandı  
Bu Fâtıma'ydı düşmândan hıncını alacaktı  
Biraz geçti zulmeti bir şerâre yaladı  
Nısfü'l-leylde  
Bir vâveylâ  
Cehennemî bir hâlet  
Sanki koptu kıyâmet  
Sardı ufku yıldızları bir duman  
Uçuşuyordu göklerde alev kan  
Son cidâl  
İstiklâl  
Türk kızının elinde  
Mehmetçik sâyesinde  
Kazanıldı şeref yükseldi arşa  
Yaşa büyük milletim sen çok yaşa  
**Zeki**

[Sahife 847]

**KAYA KOVUĞUNDA BİR GECE**

[1]337 Afyon Muhâberâtı Hâtırâtı'ndan

Her taraf karanlık, her yer siyâh. Semâda tuhaf karanlıkları nûrânî bir beşûş  
çehreleriyle şenleten ne kamer ne de yıldızlar var.



Soğuk bir teşrîn rüzgârı bütün şiddetiyle hebûb etmekte ve iliklerimize kadar işlemekte idi. Etrâfı kayalıklarla muhât düşmân mevzi'ine hâkim mürtefi' bir tepede bulunuyoruz. Bütün gün bilâ-tevakkuf üzerimize mermi yağdıran düşmân toplarında artık bir eser-i hayât yok. Garbın son sistem vesâ'itiyle mücehhez düşmân ordusu sanki bir nevm-i müstağraka ma'rûz kalmış gibi.

Her şey, her yer derin bir sükûn ve sükûta müstağrak. Bi'l-hâssa ara sıra müthiş çılgınlarla geçen serseri kurşunlar bu sükûneti ihlâl etmekte idi. Bütün gün ateşler, dumanlar içerisinde çağrışmaktan şimdi de bütün geceyi ileri karakolda geçirecektik.

Lâzım gelen tertibâtı aldık. Şimdi bu soğuk ve müdhiş geceyi günlerden beri fevka'l-beşer hâdisâtla çarpışan vücûdumuzu biraz dînlendirmek icâb ediyordu. Sâ'atlerce kayalıklar dolaştıktan sonra en nihâyet rüzgârdan mahfûz ve emîn iki kovuk bulabildik.

Yüzbaşı kovuklardan nisbeten büyük birisini intihâb etti ise de boyu biraz uzunca olduğu için ancak vücûdunun nısfı isti'âb edebildi. Ben de ayaklarım hâricte kalmak şartıyla ikinci kovuğa sıkıştım. Burada nisbeten te'sîrât-ı hâriciyyeden masûn olabiliyorduk. Âzîz kari'ler! Belki de siz bu kovukta geçen müdhiş geceyi tahattur ettikçe gözünüzün önünde korkunç anılar tecessüm etti. Fakat emîn olunuz ki, ben orada birkaç sâ'at öyle tatlı uyku geçirdim ki, şimdi ben o tatlı uykuyu el-an hasret ve iştiyâkla aramaktayım.

Evet pek tatlı bir uyku geçirdim. Çünkü a'sâb fart-ı tab'a ma'rûz kalınca insan taşlar üstünde değil belki de su üstünde bile sanki karyolasında uyuyor gibi müsterihâne uyur.

Bunu hayâtını bu gibi hâdisâta hasr eden zevât tabî'î takdîr buyurur. Ufkun nûrlu elleri karanlıkların siyâh perdelerini yırtarken biz de sükûtî melce'imizden çıkıyor ve bugünkü cereyân edecek hâdisâta mütevekkilâne intizâr ediyorduk.

## **Hüseyin Avnî**

**[Sahife 838]**

### **ESBÂB-I İLİMDEN HİS**

**“[....] [....] [....] sâhasındaki mevki'î”**

Geçen sefer [....] [....] [....] hissini taharriyât sâhasındaki mevki'ini yazmıştık. Şimdi de tahkikat ve muhâkemât sâhasındaki mevki'inden bahs edeceğiz:

Bir hâdis-e-i cürmiyye olduktan sonra onu îkâ' eden kimseyi cem'iyetin tayîn etmiş olduğu cezâyâ çarpmak lâzımdır. Bunun içinde o hâdiseyi meydâna getiren kimseyi bulmak îcâb eder. İşte tahkikat safhası fâ'il hakkındaki delâ'ili cem' ile mükelleftir. Taharriyât safhasında yalnız hâdiseler aranır ve tesbît edilirdi. Tahkikat safhasında ise artık bir hâdisenin tesbîti mevzû'-ı bahis olmayıp fâ'il hakkındaki delâ'il toplanır, istisnâ'en taharriyât safhasından noksan kalmış cihetler varsa onlar da ikmâl olunur. Müstantıkın cürm-i meşhûdun gayrîsinde yaptığı keşifler ve tatbikatlar bu meyâna dâhildir.

İşte tahkikat ve muhâkemât sâhasında da en mühim rolü oynayan esbâb-ı ilimden histir. Çünkü her ne kadar hâdis-e îkâ' olunurken görenler duyanlar fâ'ili haber verebiliyorlarsa da esbâb-ı ilimden hisle görerek işiterek öğrendiklerini söylüyorlar.

Hâdis-e-i cürmiyyeyi îkâ' edenler hakkındaki delâ'il ki, en mühimmi esbâb-ı ilimden hisse istinâd eden haberdur. Tahkikat safhasında toplanır, hiç birisi bırakılmayarak ne varsa elde edilir, sonra hepsi de gerek hâdiseyi tesbît eden zabıt ve keşif varakları, krokiler tabîb ve ehl-i hibre raporları, mahall-i hâdisenin fotoğraflarını, bütün ihbârât ve mu'âmelâtı hâvî evrak-ı tahkikiyye maznûnla berâber, muhâkemât safhasına sevk olunur, muhâkemât safhasında da bütün bu toplananlar alenen tedkik olunur.

Evvelki safhada aleniyet yoktur çünkü yalnız hâdis-e ve fâ'il hakkındaki delâ'ili toplamaktan ibâret kalır.

Muhâkemât safhasında ise gizli hiçbir şey yoktur. Bu safhada cem'iyeti teşkîl eden ferdler, milleti terkîb eden büyük küçük herkes muhâkemeyi dînlenilir. Her ferd mensûb olduğu cem'iyet nâmına ne şekilde tevzî'i adâlet olduğunu anlamak hakkına mâliktir.

Esbâb-ı ilimden hissin bi'l-hâssa müşâhedeye â'id kısmına istinâd eden haberler mahkeme ve sâmi'în huzûrunda tedkik olunur. İhbâr eden kimselerin zâtına ve şehâdetine karşı ne diyeceği hadiseyi îkâ' eylediği iddi'â olunan kimseden sorulur. O da serbestçe müdâfa'âtını söyler. Kendisinin masûniyetini isbât için ne söylerse, ne isterse kabul olunur ve yapılır.

Yapılacak başka bir şey kalmayınca mahkeme nezdinde cem'iyetin vekîli bulunan zât hâdiseyi îkâ' edenin

**[Sahife 819]**

mahkeme huzûruna getirilen kimse olduğunu isbât ederek mücrimiyetini, o kimsenin vekîli de masûmiyetinden bahs ederek müvekkilinin berâ’etini ister. Kendisi de nihâyet son sözünü söyler. Mahkeme de bu sözden sonra biter.

Bütün bu olan biten işlerden sonra, hey’et-i hâkime müzâkere odasına çekilir. Herkes vicdânına danışır. Eğer vicdânları o adamın, o hâdisenin mürtekibi olduğunu söylüyorsa ancak o zamân ona “mücrim” diyebilirler.

Müzâker[e]de hâdisenin vâki’ olup olmadığının münâkaşası mevzû’-ı bâhis olamaz. Esâsen vuku’u sâbit olamayan bir hâdiseden bir kimse mahkemeye sevk edilmemek lâzım gelir. Eğer hâdisenin vuku’unda şübhe varsa daha tahkikat safhasında her şey biter. Çünkü vuku’u meşkûk olan bir hâdiseden bir kimseyi muhâkemeye sevk etmek demek o adamı hiçbir hakka istinâd etmeden şübheli nazarlar altında ezmek demektir. Ya o adam mahkemeye gidip çıkıncaya kadar haftalarca mukaddes hakkı olan hürriyetinden de mahrûm kalacaksa... Eğer vuku’u yakînen malûm olmayan hâdiseler tahkikat safhasından ileri geçebilecekse, kanâ’atımca, tahkikat safhasına lüzûm kalmaz. Eğer bir katl, bir cerh hâdisesi tesbit olunamamışsa nasıl olur da bundan dolayı bir kimse mahkemeye sevk olunabilir? Hattâ o şekilde tesbît olunmak lâzımdır ki, vuku’unda ufak bir şübhe bile kalmayacaktır. İşte onun için yalnız esbâb-ı ilimden hisle tesbît olunan hâdiseler mevcûd ad olunabilir.

Esbâb-ı ilimden habere istinâden bir hâdisenin<sup>209</sup>

### [Sahife 850]

vuku’unu kabul etmek cem’iyetin hayât ve istikbâli için çok tehlikelidir. Çünkü haberin sıdk ve kizbe ihtimâli olduğu gibi onun tevlîd ettiği ilim, hissin tevlîd ettiği ilim kadar yakın olamaz. Bir kimse ne kadar doğru olursa olsun şâhidi bulunduğu bir hâdiseyi gördüğü gibi, işittiği gibi başkasına anlatamaz, kendince ehemmiyetsiz telâkkî ettiği bazı noktalar zihnen silinebilir. Bu sebeble hâdiseyi hem de akabinde, yalnız esbâb-ı ilimden hisle tesbît etmek îcâb eder. Eğer hâdiseler bu şekilde tesbît olunamamışsa yok add olunmak zarûretidir. Tahkikat safhasına da giremez. Hatta tahkikat safhasına biel dâhil olamamak lâzımdır. Çünkü mâdemki hâdiseler-i cürmiyye yoktur. Ta’kîb olacak bir kimse de yok demektir.

---

<sup>209</sup> Bu sayfada Çankırı’nın bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “Çankırı’dan Bir Manzara” açıklaması yer almaktadır.

Bir hâdisenin tesbîti husûsunda esbâb-ı ilimden haberin hangi şekli olursa olsun hiçbir ilim, ifâde edemez. Ne haber-i sâdık, ne haber-i mütevâtir, ne de haber-i mü'eyyed bu husûsta ilm-i kat'î ifâde edebilecek mâhiyette değildir.

Elhâsıl esâs esbâb-ı ilimden hisdir. Bunun için mümkün olsa da hâdiseyi hey'et-i hâkimiye de gösterebilsek... Ma'e't-te'essüf bu mümkün değildir. Bu takdîrde iktihâmı güç birçok müşkilât karşısında kalacağız gibi ihtisâs mes'elesi de mevzû'-i bahs olur. Bir hâkimin hem tabîb, hem çilingir, hem marangoz hem de tüfenkçi ustası olması lâzım gelecek. Birçok mesleklerde ihtisâs sâhibi olmaya ise ömr-i beşer bile kâfi değildir.

Farz-ı mahal olarak hâkimleri birçok mesleklerde ihtisâs sâhibi yapabilirsek bile bunun faydası yalnız hâdisenin tesbîtinde görülebilir. Hâlbuki hâdiseyi ifâ edeni de görmek lâzımdır. Bunun için de hâdisi hîn-i ifâda görülmek îcâb eder.

Cem'iyetin bu husûstaki teşkilâtı ne kadar muntazam, me'mûrları ne kadar muktedir, ne kadar gözü açık olursa olsun hâdiseyi hîn-i îka'da görebilmek ekseriyâ tesâdüfe bağlıdır. Hâdiseyi taharri ve tesbît ile mükellef olan me'mûrların bir takım tertibâtı ahz ederek hîn-i îka'da hâdiseyi görebileceklerini kabul edebilirsek bile, bu sefer de hey'et-i hâkimiyeyi hîn-i îka'da mahall-i hâdisede bulundurabilmek mevzû'-ı bahs olur. Bu kabil olsa yine mahzûrdan sâlim değildir. Çünkü hey'et-i hâkime bu takdîrde yalnız kendi âlimlerine istinâden hüküm vermiş olurlar ki, bu hem şübheyi dâ'î, hem de sû'-i isti'mâle müsâ'iddir, hem de hîn-i îka'da görülebilmesi mümkün olan hâdisenin tesbîtinden ziyâde onun îka'ına mâni' olmak düşünülür.

Netîce: Hâdisi-i cürmiyye esbâb-ı ilimden hisle tesbît olunamazsa tahkikat sâhasına

**[Sahife 851]**

idhâl de edilemez. Hele muhâkemât safhasına dâhil edilmesine asla cevâz yoktur.

Muhâkemât safhasında ise yine esbâb-ı ilimden his en mühim âmildir. Çünkü haber, bir kimsenin esbâb-ı ilimden hisle hâsıl olan ilmini ihbâr etmesinden başka bir şey değildir.

**13–14 Teşrîn-i Sâni [1]341 Çankırı**

**İstanbul Dârü'l-fünûnu Hukuk Mektebinden Me'zûn Yaşar Subhî**

**GÖRDÜKLERİM**

Seyâhatimizin üçüncü gününde Sarâyköyü'ne vâsıl olduk. Sarây Dağı'nın eteğine kurulmuş olan bu köy 150 hâne ve 750 nüfûsu hâvîdir.

Bu latîf ve güzel köy, şu karşımızdaki zümrüt dağlar, kalblere ferâhlık veriyor. Gönül arzu ediyor ki, Çankırı'mız, bu dağların eteğinde, bu ovada bulunsun. Derebeylik zamânlarında Sarâyköyü'nde derebeylerden Can Arslanoğulları'nın çiftliği ve muhteşem bir sarâyı bulunduğundan ona izâfeten bu karyeye Sarâyköy tesmiye edilmiştir. Evvelce burası ancak yedi hânedan ibâret imiş.

Şu kırmızı yamaçların, çıplak tepelerin bir zamânlar orman olduğuna hiç şübhe yoktur. Vaktiyle ormanların kıymetini bilmeyen bu halk, mahdûd dağlarının kendi aralarında “koru nâzırı” nâmı altında bir adam intihâb ederek ona muhâfaza ettiriyorlar. Köylü senenin mu‘ayyen günlerinde koru bozmak ta‘biriyle ihtiyâc nisbetinde dağlarından odunlarını tedârik ediyor. Bu günlerin hâricinde de hiçbir kimse bir dal bile kesmiyor. Şâyet birisinin kaçak sûretiyle odun getirdiği görülse cezâ-yı nakdî alınmakta ve bu cezâ-yı nakdîler terâküm ettirilerek köyün gençlerine ziyâfet verilmekte imiş...

Köyde herkesin mutâva‘at etmesi zarûrî olan bir takım şerâ‘it, sıkı bir inzibât vardır. Âferin şu Sarâyköylülerine! Köylerinin vüs‘atiyle münâsib bir mekteb binâsı inşâ etmişler ve inşâ‘âtın ikmâlî kuvve-i karîbeye gelmiştir. İrfân ve sa‘âdetle susamış olan halk ma‘ârif ihtiyâcını idrâk ve bu husûsda her türlü müşkilâta katlanarak bu irfân yuvasının nevâkısını itmâma çalışıyorlar...

Hükûmetimizin halka yaptığı mu‘âvenet ve bilhâssa â‘şârın ilgasından dolayı köylü fevka'l-âde memnun. Bu sene tahmînen 2000 kile kadar hubûbât kaldırılmıştır. Bir hasbihâl esnâsında 65 yaşlarında bir ihtiyâr yalnız zerdâlisini satarak ârâzi

### [Sahife 852]

vergisini te'diye eylediğini ve bundan mütevellid sürûrunu minnet ve şükrânla anlatmaktadır. Ne büyük refâh ve sa‘âdet!

Ertesi gün Mart'a geldik. Mart karyesi Eldiven Dağı ve Evliyâ Tepesi denilen iki yüksek ârâzi arasında ve Evliyâ Tepe eteğindedir. 145 haneli ve 730 nüfûsludur. Bağların bâhçeleri çok, bahçeleri münbittir.

Oradan Arab karyesine muvâsalat ettik. Hayhay Tepesi üzerinde olan bu köy 80 haneli ve 400 nüfûsludur. Evvelce bu köye gelmiş birkaç Arabın burada medfûn olması Arab karyesi

diye yâd edilmesine sebebiyet vermiştir. Yoksa köy halkı Arab değildirler. Damarlarında Türk kanı cereyân eden mûnis, hulûs ve sevimli insanlardır. Bu lüzûmsuz isim Türkçe bir isimle tebdîl edilmelidir. Arab'ın mektebi güzel ve yeni ahâlîsi ma'ârife son derece meraklıdır. Karyenin ittisâlinde Bakırlık Tepe denilen Kızıl Tepe'de kuvvetli ve mühim kır madeni olduğu maden mühendislerinin yaptığı tedkikattan anlaşılmıştır.

Genç Cumhuriyet'in iktisâdî ufkunda doğmaya başlayan güneşin ziyâsı âzîz yurdumuzun her tarafını tenvîr edecek yokluğu, sefâleti kökünden söküp atarak iktisâdî sâhada da bir inkılâb yapacaktır.

Türk'ün büyük rehberlerinden ilhâm alan bu memleket iktisâdî istiklâline nâ'il olacaktır.

**Arab: 16 Teşrîn-i Evvel [1]341**

**Ziyâ**

**[Sahife 853]**

**ESÂRET HÂTİRALARI**

Tâkın altından geçme merâsimini müte'âkib bizden evvel gelenlerle Tuzhurmatu(?) memlehası civârındaki bir çukur mahalle zincir hattında süngülerle muhât olarak esâretin ilk cilvesi olmak üzere doldurulduk. Bir tarafımız hayvan tavlası bir tarafımızda ganâ'im-i harbiyye, araba, kırık toplar, makineli tüfenkler dizili idi. Bizim bölükte Kutü'l-âmmâre ganâ'iminden "P. H." markalı üç İngiliz kadana esteri var idi. İngiliz efrâd ve zâbitânı esterleri görünce:

–Bu hangi kıt'anındır, dediler. Ben de "Ekmekçi müfrezesininindir. Kutü'l-âmmâre'de aç kalmışlar. [1]337 Nisanından beri besledik. [1]334 Nisan'ında da emânetleri sâhibine veriyoruz" deyince orada esmer benizli, kara bıyıklı, otuz beş yaşlarında sivil ve İngiliz askeri şapkalı birisi kibâr Türkçe şivesiyle, "Hemşehrim! Bu gibi sözleri, serzenişler sizin için iyi olmaz" deyince sokuldum: "Birâder bey! Siz bu ordunun nesisiniz?" Güldü: "Ben tercümânım fakat Makriköylü'yüm ve Rum milletindenim. Otuz Bir Mart Hâdisesi'nde terk-i vatan ettim. İngiliz tâbi'iyetine girdim. Lisân öğrendim. Ne yapayım derd-i ma'îşet dedi" ve içini çekti.

Makriköy'ndeki akraba ve ta'allukatını hatırladı. İki yüz altmış ruye (bir ruye sekiz kuruş geçer paradır) ma'âş elbise, otomobil vesaire husûsâtda ordudan mu'âvenet gördüğü halde İngiliz idâresinden memnûn olmadığını ciddî bir lisânla anlattı. Bu kadar on beş dakikalık âşinâlıktan sonra yanı başımızdaki arabada bulunan sandıkta evrak-ı müsbetemle dört senelik askerî seyâhat esnâsında not ettiğim defter-i hâtıratımı almak mümkün olup olmadığını sordum "Alsanız bile bırakmazlar, hiç zahmet etme" dedi. Gitti beş dakika sonra bir zâbitle geldi. Bir düdük çaldılar, herkes sustu. Her tabur ve müstakil kıt'a efrâdı ayrı ayrı eş tutup oturmaları emrini verdiler. Hemen dedikleri gibi yapıldı. Birinci Alay'ın üç taburundan efrâd varmış. Dördüncü Tabur'un nerede olduğunu sordu. Boşboğazın biri Dördüncü Taburların lağv olduğunu söyledi. Zâbit esbâbını sorar sormaz, o herif "efrâdın azlığından" cevâbını yetiştirdi. Bundan sonra her kıt'adan birer ikişer zâbit ve efrâd orada bulunan karargâh kumandanının çadırı civârında istintâk ettiler.

#### [Sahife 854]

Dere geçerken yakasına kadar sırsıklam ıslanan zâbitan ve efrâd poyraza karşı açıkta sabâhladılar. Yiyecek yok, örtünecek yok. Ertesi gün öğleden sonra tek sıra yürüyüş koluna geçeriz denildi. Benim gibi za'îf ve hastalardan bir kaçımız nihâyete kaldık. Yürüyüş başladı. Meğer erzâk veriyorlarmış. Her şahsa bir âdet elli gramlık üzerinde "Hubarit Tasmanya 1895" markalı fasulye unundan ma'mûl kiremit kırığı gibi peksimat ve her on beş kişiye de "Sidney Avusturalya, 1889" markalı iki yüz gramlık söğüş et konservesi veriliyordu. Otuz sâ'atlik bir hayât, elli gramlık kurtlu peksimat, yedi gram et ile idâme olunuyordu. O akşam da orada kaldık. Binbaşı Hasan Sulhî Beyle bir hayli dedikodu yaptık. Ertesi sabâh önümüzdeki Murâdlı ovası binlerce otomobil, otobüs, bisiklet süvârileriyle doldu. Bisiklet süvârileri yakınımızdan geçtiler. İngilizce pek çok küfürler savuruyorlardı. Ara sıra rast geldikleri sarışın genç zâbit ve efrâda "Yojermen" diyorlardı. Meğer o sırada pek korktukları Almanları zan ediyorlarmış. O gün de bir gün evvelki erzâk tevzî' merâsimi yapıldı fakat konserve kutuları açılmıyor, iki kutu birbirine çarpılarak içindikiler dökülerek kırılıp açılıyordu. Mübârek tarlada taştan yok idi. Çünkü çakı bıçak gibi şeylerden tecrîd edilmiştik. Üçüncü gün bir yüzbaşı geldi. Tercümân hemen dörder olmamızı emretti. Yürüttü. Üç sâ'at yürüyüşten sonra Murâdlı köyüne varıldı. Esîr arkadaşlar nakliye otomobillerine ikişer üçer bindirildi. Yaralıları hasta nakliye arabalarına bindirildiler. Garîb tesâdüf, ne hasta arabasına ve ne de otomobillere binmek sırası bize gelmedi. Nakliyeler tamâm doldu. Biz zavallı yüz kişi kadar esir, üç sâ'atlik mesâfede kâ'in Tuzhurmatoya(?) geri döndürüldük. Orada bir gece daha kaldıktan sonra yine Murâdlı'ya ve oradan otomobile binerek akşamüzeri Cebel-i

Hamrin'in Bağdâd Câddesi'ne verdiği kayalık geçitte Aynülleylâ denilen hârâb hâna geldik. O geceyi gübre üzerinde geçirdikten sonra ertesi sabâh binlerce otomobil boş gittiği hâlde ağır mecrûhlar müstesnâ, hasta, sağlam zâbit ve efrâd bir bölük piyâde İngiliz efrâdının taht-ı muhâfazasında Deli Abbas nâhiyesine yaya olarak getirildik. Ama biz de bittik. O geceyi yine yıldızlar altında aç susuz olarak mâ'ide bekleyen Benî İsrâ'îl gibi geçirdik. Sabâhleyin yine dünkü şekilde yürüyüşe devâm ile Diyâle nehri kenârına getirildik. Orada tombazlarla yapılan yüz yirmi metrelik askerî köprüden geçerek Cebel-i Mansûr'da tel örgülü açık karargâha geldik. İbâte ve i'âşe hâlâ eskisi gibi idi. Zâbitân, efrâd karma karışık üç gün orada kaldıktan sonra

### [Sahife 855]

Bağdâd-İrân şimendifer güzergâhında Kızılrihât mevki'inde toprak taşıyan dekovil vagonlarıyla Şehribân önünden geçerek Kuba kazâsına geldik. Bura şimendiferle Bağdâd'a rabt edilmiş ve şehrin civârı kum torbalarıyla her ihtimâle karşı tahkîm edilmiş imiş. Bakuba'ya kadar geniş hat hattâ evvelce Bağdâd'a depo edilmiş yüzlerce ay yıldız markalı lokomotif ve vagonların bu hatta isti'mâl edildiğini te'essürlerle gördük. Bakuba istasyonunda lokomotiften buhâr alan bir vagon "etüv" ittihâz edilmiş, açık rüzgâra ma'rûz bir mahalde çukurlara konulan asid finikli banyoya, efrâd ve zâbitân çırıl çıplak girip çıkıyor ve umûmun elbisesi etüvden geçiriliyordu. Gecenin sâ'at ikisine kadar devâm eden bu dezenfekte ameliyesi zaten za'îf olan askerleri hep hasta yaptı. Herkes sabırsızlıkla vagonun açılmasını bekliyorlardı. Nihâyet kapaklar açıldı. Herkes bir bohça yakaladı. Zâbit nefer elbisesi, nefer zâbit elbisesi giyiyordu. Hattâ iki zâbitte bu meyânda çıplak kaldılar. Arkadaşları onları mehmâ-emken birer parça şey vererek üzerleri örtüldü. Bu hayhuy arasında Piyâde Altıncı Alay'ın Yüzbaşı Hâfız Şâkir Bey yakaladığı birkaç sivil elbisesi ile firâr etmiş. Meğer mûmâ-ileyh güzel Kürtçe ve Arabça bilirmiş. Gerçi bir zâbitimiz kayd-ı esâretten kurtulmuş ise de mûmâ-ileyhin firârı geride kalan arkadaşlarına İngilizlerin inzibât husûsundaki şiddetlerini artırmış, günde dört beş def'a sayılıp yoklama ve her sayışta en aşağı bir sâ'at ayak üzerinde kalmalarını intâc eylemişti.

Daha bitmedi.

**Muhlis**

### [Sahife 857]

**HALK YOLU'NUN ON BEŞ GÜNLÜK İZLERİ**



## **MA'ÂRİF HABERLERİ:**

Çankırı'nın Ma'rûf karyesindeki resmî plan mücebince muntazam ve mükemmel bir mekteb inşasına başlanmış, karye ahâlîsinden Emîn Çavuş'un riyâseti altında bir inşâ'ât komisyonu teşkîl edilerek fa'âliyete geçilmiştir. Binânın ikmâli kuvve-i karîbeye geldikleri müstahberdir.

Ilgaz'ın Çörekçiler karyesinde inşâ edilmekte olan mekteb yirmi güne kadar ikmâl olunacağı haber alınmıştır.

## **TAKDİR NÂME ALAN MU'ALLİMLERİMİZ**

Vazîfelerinde gösterdikleri fa'âliyet ve muvaffakiyetten dolayı Çankırı Merkez Başmu'allimi Münîr, Karataş Mu'allim Mu'âvini Muhlis, Dümeli Başmu'allimi Hasan, Sarısu Mu'allimi Ömer, Sakaeli Mu'âvini Mehmed, Çerkeş Merkez Başmu'allimi Gökmen Efendilerle Merkez Kız Mektebi Başmu'allimi Emîne Âsım Hanım bu senelik birer takdîr nâme ile taltif edilmiştir. Tebrîk ederiz.

## **ILGAZ MU'ALLİMLER BİRLİĞİ ŞU'BESİ**

Ilgaz'da Mu'allimler Birliği şu'besi için yapılan intihâbda riyâsete Merkez Başmu'allimi Sâdık Efendi, kitâbete Merkez Kız Mektebi Başmu'allimi Tevhîde Hanım, veznedarlığa da Kese Başmu'allimi Süleymân Sarây Efendi intihâb edilmiştir. Tebrîk eder muvaffakiyetler temenni eyleriz.

## **KARACAVİRÂN MU'ALLİMLER BİRLİĞİ ŞU'BESİ**

Karacavirân'da Mu'allimler Birliği şu'besi açılmış, hey'et-i idâre riyâsetine Başmu'allim Ali Rızâ Efendi intihâb edilmiştir. Tebrîk eder muvaffakiyetler temenni eyleriz.

## **GECE DERSLERİ**

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından iki senedir kış gecelerinde açılan gece derslerine 15 Teşrîn-i Sâni [1]341'den itibaren tekrar başlanmıştır. Mu'allimler Birliği Hey'eti Gece Dersleri İdâre Me'mûrluğu'na Karataş Başmu'allimi İshak Necâtî Efendi'yi intihâb etmiştir. Hey'et-i ta'lîmiyye şu zevâtdan ibârettir:

Başmu'allim Münîr, Başmu'allim İshak Necâtî, Mu'allim Hüseyin Avnî, Mustafa, Muhlis, Mustafa İsmâil Beylerdir.

Gece derslerine bütün çıraklar devâm etmekte ve talebe mikdârı gittikçe çoğalmaktadır.

Birliğin bu hayırlı teşebbüsünü takdîrle karşılız.

Lise ve orta mekteplerde şimdiye kadar iki husûsî imtihân yapılmakta idi. Ma'ârif Vekâleti son gönderdiği bir emirde husûsî imtihânların bundan sonra bir defa yapılacağını bildirmiştir.

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslüman! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

Odunpazarı'nda Hakkı Efendi'nin dükkânı.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Müdüri Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

30 Teşrin-i Sâni 1341

Sene: 3

Sayı: 56

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

**TÜRKİYE MU'ALLİMLER BİRLİĞİ ÇANKIRI MERKEZİNİN [1]341  
SENESİ FEVKA'L-ÂDE KONGRESİ ZABITLARI**

Birinci İctimâ'

Bede'-i Müzâkerât

Dakika Sâ'at

00 2

25 Haziran 1341 Perşembe

### **Birinci Celse**

Çankırı Mu'allimler Birliği Re'îsi Nâmî Bey, merkez-i umûmîden aldığı tahrîrâtın sekizinci fıkrasına tevfikân 25 Haziran 1341 Perşembe günü alafranga sâ'at ikiden birlik a'zâsını fevka'l-âde kongreye davet ederek yevm-i mezkûrda Orta Mekteb Konferans salonunda akd-i ictimâ' edilmiştir. Nâmî Bey kürsî-i riyâsete gelerek merkez-i umûmîden mevrûd evâmîr ve ta'lîmâtın hey'et-i umûmiyyede kırâ'et ve ittihâz-ı mukarrerât edilmesi için fevka'l-âde kongreyi ictimâ'a da'vet ettiğini şu sûretle hey'et-i sâbıkanın bu dakikada vazîfesi nihâyet olduğunu, müzâkereyi küşâd edebilmek için nizamnâme ahkâmına tevfikân evvelâ muvakkat bir re'îs, bir kâtib intihâbı lâzım geldiğini, muvakkat riyâset ve kitâbet için ise mu'allimlerden en yaşlı olan zâtın riyâsete ve en genç olan bir zâtın da kitâbete alınması iktizâ edildiğini beyân ettiler. Bunun üzerine

### **[Sahife 858]**

mu'allimlerden Fu'âd Bey riyâset, Muhsin Bey kitâbet, mevki'ine gertiler Fu'âd Bey makam-ı riyâsete gelerek bütün mu'allimîne teveccühlerinden dolayı teşekkür eylemiş ve nizamnâme mücebince bir re'îsle iki kâtibin intihâbı lâzım geldiğini ve bu intihâbın hafî veya alenî re'y ile olmasına mesâğ olduğunu iki cihetden hangisinin tensib buyurulduğu husûsunda hey'et-i umûmiyyenin re'yine mürâca'at edeceğini bildirdi. Sür'at ve suhûlet-i mu'âmeleye medâr olmak üzere re'y-i alenî esâs kabul edildi. Riyâsete Kemal Cenâb Bey, kâtibliklere de Sâre Hanım ve Muhsin Beyler tevfikân intihâb oldular. Riyâsetin tebligatı üzerine yeni re'îs ve kâtiblerin mevki'ilerine geçtiler.

Re'îs Kemal Cenâb Bey, "Kongre Riyâseti gibi mühim bir vazîfeye intihâb edilmekliğim hasebiyle hakkımda gösterilen teveccühlere arz-ı şükrân ederim" dedi ve merkez-i umûmîden gelen evrak-ı mühimmeyi kırâ'et ettirerek mündericâtı hakkında tedkikat yapılabilmesi zımında bile bir takım encümenlere ihtiyâc olduğunu bildirdi. Ba'dehû teneffüs edilmek üzere celse on beş dakika ta'tîl olundu.

### **İKİNCİ CELSE**

Re'îs Kemal Cenâb Bey'in riyâsetleriyle açılarak yoklama yapıldı.

Re'îs: İctimâ'ların serî' bir tarzda olabilmesi için encümenlere tefrîk edilecek a'zâların re'y-i alenî ile intihâb ve tesbit edilmesini teklif ediyorum muvafık mı? Muvâfık sedâları.

Mu'allim Tayyib Bey (Karacaviran): Efendim nâmzed gösterilmesini teklif ediyorum. Muvâfık sadâları.

Re'îs: Encümenlere bir re'îs ile dört a'zânın intihâbını teklif ediyorum.

Mu'allim Münîr Bey: Encümenlere beş kişi tefrik edilmekten ziyâde üçer kişi tefrik edilmesini teklif ediyorum. Çünkü dört encümen teşekkülü lâzım gelse beşerden yirmi arkadaşın bu işlerle meşgul olması lâzımdır. Hâlbuki üçer olursa on iki kişi eder ki, bu da kâfidir.

Re'îs: Encümen adedi henüz tesbît edilmemiştir. Binâenâleyh kaç arkadaşın bu işlerle uğraşacağı mechûldür. Şu hâlde evvelki teklîfim vechile encümenlerin dört a'zâ bir re'îsden müteşekkil olmasını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Muvâfık sadâlarıyla kabul edilmiştir.

Re'îs: Şimdi evvelâ encümenlerin adedini tesbît edelim. Evrâk-ı vâride arasında mu'allimler nâmına tayyâre alınmak üzere bir ta'lîmât vardır. Bu ta'lîmât mücebince bir tayyâre encümenine lüzûm görülmektedir. Kezâ bütçe irşâd işleriyle meşgul olacak bir de "bütçe" ve "irşâd" encümenleri teşkîli lâzımdır. Mesâ'î programıyla dâhilî yasayı tesbît edecek ve hars işleriyle uğraşacak birer encümene daha ihtiyâc var. Bu hâle nazaran beş encümen yapmak îcâb ediyor. Bu mes'elelerin ehemmiyetleri hepinizce malûmdur. Binâenâleyh bu işleri başarabilecek arkadaşlarının ortaya atılmalarını teklif ediyor.

### [Sahife 859]

Dîn Mu'allimi Nâmî Bey: Re'îs beyin buyurdıkları gibi mes'ele ehemmiyetlidir. Fakat bendeniz intihâbın re'y-i hafî ile yapılmasını teklif ediyorum.

Re'îs: Bu mes'ele hakkında söz söylemek isteyen arkadaşlar lütfen parmak kaldırsınlar.

Münîr Bey: Nâmi Bey'in buyurdıkları gibi re'y-i hafî taraftarıyım.

Tayyib Bey: Re'y-i hafî ile intihâb pek uzun süreceğinden re'y-i alenî ile yapılması muvâfıktır.

Re'îs: Makam-ı riyâsetin nâmzed göstermesi muvâfık mıdır? (Muvâfık sadâları.) O hâlde mesâ'î encümeni a'zâlarını intihâb edelim: Ta'lîmâtın dâhilî ve hâricî işlerine vukufı bulunan Türkçe Mu'allimi Tevfik, Fransızca Mu'allimi Hüseyin Avnî, Merkez Başmu'allimi

Münîr, Karataş Mu'allimi Muhlis, Kısm-ı İbtidâ'î Başmu'allimi Şefik Beylerin intihâbını teklif ediyorum. Muvâfık mıdır? Muvâfık sadâları.

### MESÂÎ ENCÜMENİ A'ZÂLARI

1. Mu'allim Tevfik Bey
2. “ Hüseyin Avnî Bey
3. “ Münîr Bey
4. “ Muhlis “
5. “ Şefik “

Mesâ'î encümeni beş kişiye iblağ edildiğinden bu encümen tesbît edilmiştir.

Re'îs: Hars Encümeni A'zâlığı için Mu'allim Zeki, Sâlim, Hüseyin Avnî, Sâre, Dîn Mu'allimi Nâmî Hanım ve Beyleri teklif ediyorum. Muvâfık mıdır? Muvâfık sadâları.

Hars encümeni de bu şekilde tesbit edilmiştir.

Mu'allim Zeki Bey

1. “ Sâlim “
2. “ Hüseyin Avnî Bey
3. “ Nâmî Bey
4. “ Sare Hanım

Re'îs: İrşâd Encümeni A'zâlarını intihâb edeceğiz. Bu encümen için de Mu'allim Tayyib, Mu'allim Fu'âd, Mu'allim Kerîm, Dîn Mu'allimi Nâmî, Mu'allim Sâlim Beylerin intihâbını teklif ediyorum. Muvâfık mıdır? Muvâfık sadâları.

### İRŞÂD ENCÜMENİ A'ZÂLARI

1. Mu'allim Fu'âd Bey
2. “ Tayyib “
3. “ Nâmî “
4. “ Kerim “
5. “ Sâlim “

Re'îs: Tayyâre encümeni için de Mu'allim Zehrâ, Mu'allim Emîne, Kâtib İsmâil Rahmi, Müfettiş Ziyâ, Mu'allim Münîr Hanım ve Beylerin intihâblarını teklif ediyorum. Muvâfık mıdır? Muvâfık sadâları.

### **TAYYÂRE ENCÜMENİ A'ZÂLARI**

1. Mu'allim Zehrâ Hanım
2. “ Emine “

### **[Sahife 890]**

3. Kâtib İsmâil Rahmî Bey
4. Mu'allim Münîr Bey
5. Müfettiş Ziyâ Bey

Re'îs: Yalnız bütçe encümeni intihâbı kalmıştır. Bu encümen a'zâlıklarına da Mu'allim Sâlim, Kâtib İsmâil Rahmî, Müfettiş Ziyâ, Mu'allim İsmâil Hakkı, Riyâzî Mu'allimi Nâmî Beylerin intihâblarını teklif ediyorum. Muvâfık mıdır? Muvâfık sadâları.

1. Mu'allim Sâlim Bey
2. “ Nâmî “
3. “ İsmâil Hakkı Bey
4. Müfettiş Ziyâ Bey
5. Kâtib İsmâil Rahmî Bey

Re'îs: Kongremizi teşrîf lütünde bulunan kıymetli meb'ûslarımızdan Tal'at Bey Efendi'nin hars hakkındaki fikir ve malûmâtlarından istifâde etmek isteriz, hay hay muvâfık sadâları.

Re'îs: Tal'at Bey Efendi lütfen kürsüye buyurunuz.

Alkışlar arasında Tal'at Bey kürsüye çıkarak şu sözleri söylediler.

Meb'ûs Tal'at Bey Efendi: Hars hakkında söyleyecek pek çok şeyler varsa da bir iki sâ'atte ikmâl edilemeyeceğinden esâs noktalar hakkında fikrinizi tenvîr etmek isterim. Hars işlerinde başlıca aranılacak şeyler şunlardır:

Mahallî kelimeleri araştırıp toplamak, durûb-ı emsâli mahallî emsâli araştırmak, hattâ mümkün ise bunlar hakkında epeyce tedkikat yapabilmek için köy köy dolaşmak. Umûmî

olmayan mahallî türküler, maniler, çocukların oyun esnâsında söyledikleri sözler, nağmeler, düğünlerde husûsî derneklerdeki söylenen sözler ve ta‘bîrler. Kezâ sohbet âlemlerinin husûsî vaz‘iyetleri onlara mahsûs maniler, bayram günlerindeki vaz‘iyet ve kıyâfet ve tekkelerde yapılan merâsim ve du‘âlar muntâzâm ve aynen zabt edilmelidir. Ahâlînin bu gibi mü‘esseselere olan derece-i merbûtiyet ve i‘tikadları kayd edilmeli. Millî kıyâfete â‘id fotoğraf ve elbiselere â‘id müze te’sîsi, onlardan kolleksiyon teşkîli, hülâsâ eski eski âdât ve an‘anâta mahsûs bi‘l-umûm mahallî şeylerin müzeye idhâli lâzımdır. İşte esâslı olarak hars hakkındaki sözlerim bunlardan ibârettir. Sözüme hitâm veriyorum. Kürsüden ayrıldı.

Re‘îs: Merkez-i umûmînin en mühim teklifinden biri de mu‘allimlerin elbise ve kıyâfet mes‘elesidir. Bununla berâber mu‘allimlerin istikbâline âid pek çok mesâ‘il-i muhâlife vardır. Bunları tesbit etmek için de ayrıca encümen lâzımdır. Kıyâfet ve mesâ‘il-i muhtelif encümeni nâmıyla buna da beş arkadaş intihâb edelim. Bu encümen a‘zâlıkları için de Mu‘allim Zehrâ, Mu‘allim Fahrî, Mu‘allim Sâlim, Mu‘allim Fu‘âd, Mu‘allim Zeki Hanım ve Beylerin intihâblarını teklif ediyorum. Muvâfık mıdır? Muvâfık sedâları.

[Sahife 861]

### **KIYÂFET VE MESÂ‘İL-İ MUHTELİFE ENCÜMENİ**

1. Mu‘allim Zehra Hanım
2. Mu‘allim Fahri Bey
3. “ Sâlim “
4. “ Fuat “
5. “ Zeki “

Re‘îs: Kıyâfet ve mesâ‘il-i muhtelif a‘zâları da tesbit olunmuştur. Her encümen içlerinden re‘îslerini intihâb ederek yarından itibâren a‘zamî beş gün zarfında bütün mesâ‘îlerini ikmâl etmeleri lâzımdır. Yarın alafranga sâ‘at dokuzda ictimâ‘ vardır. Bütün arkadaşların kongre ictimâ‘ına iştirâki zarûrîdir. Binâenâleyh yarın sâ‘at dokuzda ictimâ‘ etmek üzere celseyi ta‘til ediyorum, dedi ve celse ta‘til edildi.

### **İkinci İctimâ‘**

Re‘îs: Kemal Cenâb Bey

Kâtibler: Sâre Hanım, Muhsin Bey



26 Haziran 1341 Cuma

### ÜÇÜNCÜ CELSE

Re'îs: Efendim celseyi açıyorum. Zabıt hülâsası okunacak. Zabıt-ı sâbık hülâsası okundu.

Dîn Mu'allimi Nâmi Bey: Mecliste söylenen sözlerin aynen zabta geçmesi lâzım olduğunu, zabıtların noksan bulunduğunu, bu noksanın telâfisi için diğerk mecliste olduğu gibi bir [...] kaçırmamak lâzım geldiğini söyledi.

Hasan Sabri Bey: Kâtib Beylerin noksanlarının ne gibi şeyler olduğunu Nâmî Beyden sù'âl etti.

Tayyib Bey: Nâmî Bey'in söyledikleri doğrudur. Fakat bu gibi zabıtlar altı arkadaşla te'mîn edilir. En çok sür'at-ı kalemiyyeye de mâlik olsa iki arkadaşın muntâzâm zabıt tutacağına ihtimâl veremem.

Re'îs Bey: Efendim mes'ele ikiye ayrılıyor, zabt-ı sâbıkın kabul veya adem-i kabulü zan ediliyor. Hakîkaten ilk ictimâ'da arkadaşlarımız söz almışlar söylemişlerdir. Zabıt-ı sâbıkın muntâzâm olması ehemmiyetle matlûbdur. Söz söyleyecek arkadaşlar biraz ağır söylemesi lâzımdır. Nizamnâmeğe göre dört zât kongreye kitâbet eder diyor. Binâenâleyh nizamnâmeği harfiyyen tatbik etmek için iki arkadaşın daha intihâbı lâzımdır. İki arkadaşın daha intihâbını teklif ediyorum. Bu teklif hey'et-i umûmiyyece kabul olundu. Merkez Mu'allimi Emine

### [Sahife 862]

Hanım Orta Mekteb İlk Kısım Mu'allimi Zeki Bey ekseriyetle kitâbete intihâb edilerek kitâbet mevki'ine geçtiler.

Re'îs: Merkez-i Umûmî bütün mu'allimînin yeknesak bir elbiseyi libâs olmaları lâzım geldiğini, bunun için merkezimizce de bir şekil kabul ve tesbit edilmesini, kabul edilen şekilde merkeze iş'ârını bildiriyor. Bu mes'ele ehemmiyetli bir sûretde tedkik ve intâc edilmek için kıyâfet ve Mesâ'il-i Muhtelif Encümenine havâlesini muvâfik görenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Kabul edilmiştir.

Tayyib Bey: Burada ictimâ' eden kırk arkadaşımız var. Çankırı Mu'allimler Birliği yalnız merkez değildir. Birtakım şubeleri vardır. Bu şubeler murahhaslarını tayîn

etmişlerdir. Murahhas arkadaşların bir re'yi mi vardır? Yoksa ikişer re'y mi vardır? Bu husûsun münâkaşa edilmesini teklif ediyorum.

Re'is: Şu'beler buradaki arkadaşlardan iki zâtı murahhas intihâb etmişler, telgrafiye makam-ı riyâsete ve kendilerine de malûmât verilmiştir. Telgrafların okunmasına lüzûm var mıdır? Okunması hey'etce kabul edilmiştir. Çerkeş'ten murahhas intihâb edilmemiştir. Tebligat yapılmamıştır.

Dîn Mu'allimi Nâmî Bey: Merkez-i umûmiden gelen tahrirât mücebince Çerkeş'te telgrafla bildirdim. Ilgaz, Karacaviran bize merbûtdur. Yalnız Çerkeş ayrıdır. Merbût olmadıklarını telgrafa cevâb vermekle isâbet etmişlerdir.

Ilgaz, Karacaviran'dan murahhas tayîn olunan arkadaşlar re'yi bir midir? Beş midir? Sormak lâzım değildir. Bu salâhiyeti kendilerine bırakmak icâb eder. Zirâ ta'limâtda bu bâbda bir sârâhat yoktur.

Tayyib Bey: Mes'ele anlaşılmamıştır.

Nâmî Bey: Bu husûsta bendeniz kat'î bir şey söylemedim. Bununla berâber benimle müşterek birkaç arkadaş vardır. Kat'iyen bir re'y, iki re'y olsun demedik. Hey'et-i umûmiyeye tevdî' ettik.

Tayyib Bey: Nâmî Bey'in sözleri bana çok te'sir yaptı. Abes olan mes'ele bir arkadaşla teklif edilmez. Haysiyet dîvânından sormalıdır. Murahhas arkadaşların iki re'yi olması doğrudur. Fakat bu mes'ele tasrîh edilsin. Arkadaşların nazar-ı dikkatini celb ederim.

Re'is: Kongrede söylenecek sözlerin güzel bir şekilde olması, hissiyâtı rencide etmemesi lâzımdır. Nâmî Bey'in söylediği söz hissiyâtı rencide etmek maksâdına ma'tûf olmayacağı kanâ'atindeyim.

Nâmî Bey: Hay hay.

Re'is: Binâenâleyh re'y mes'elesi çok mühimdir. Murahhas intihâb edilen arkadaşımız kongre a'zâsındandır. Murahhas sıfatını taşıyanın kaç re'ye mâlik olması hey'et-i umûmiyeden sorulmuş, bunun üzerine murahhas olan a'zânın iki re'ye mâlik olması ekseriyetle kabul edildi.

**[Sahife 863]**

Tayyib Bey- Karacaviran arkadaşlarımın tam salâhiyetli bir murahhası bulunmaklığım itibârıyla bura hakkında söylenilen sözler şahsıma â'iddir.

Re'îs: Mes'ele tavazzuh etmiştir. Bu bâbda uzun uzadıya münâkaşaya hâcet kalmamıştır.

Re'îs: Merkez-i umûmiyyeden mevrûd talîmâtname vardır. Bu talîmâtnameye nazaran Çerkeş'te merkez değil bir şube te'sîs lâzım geliyor.

Re'îs: Mu'allim İsmâil Hakkı Bey'in bir takriri vardır. Okunmasını teklif ediyorum. Okunmasını isteyenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Okunması müttefikan kabul olundu ve zîrdeki takrîr alenen okundu.

Takrîr sûreti: Çerkeşlilerin talîmâtname hilâfında merkez te'sîs ettikleri anlaşılıyor. Kongremiz ta'til olmazdan evvel Çerkeş mu'allimlerinin de merkezimize şube olarak iltihâklarının te'mîni zımında tebligat-ı mukteziyyede bulunulmasını teklif ederim

İmza (Mu'allim İsmâîl)

Re'îs: Bu mes'eleyi tavnîh edelim. Burada birlik merkezi te'sîs ettiği zamân Çerkeş'deki arkadaşlarımızda ta'lîmâtnamenin Madde-i mahsûsasını başka türlü ve lehlerine tefsir etmek sûretiyle şube yerine merkez te'sîs etmişler ve keyfiyeti telgraflarına tevfiikan merkez-i umûmîye de arz ederek mühr-i resmî bile celb etmişlerdir. Bu mes'eleye dâ'ir söz söyleyecek arkadaşlar varsa ellerini kaldırsınlar.

Münîr Bey: Merkez teşkîl edebilmek için ancak merkezlerde yirmi beş mu'allim mevcûd olması lâzım geliyor. Hâlbuki Çerkeş arkadaşlarımız ma'a-mülhakat yirmi beş mu'allimi tecâvüz ettikleri için merkez teşkîlini yanlış olarak telâkkî etmişlerdir. Binâenâleyh merkez teşkîline salâhiyetleri olmadığı için şube olarak merkezimize iltihâklarının tebliğini teklif ederim.

İsmâîl Hakkı Bey: Çerkeş'in buraya iltihâkı husûsunda sâbık birlik hey'et-i idâresince şimdiye kadar ne gibi teşebbüsâtta bulunulduğunu ve ne netîce verdiğini bilmek arzusuyla berâber yeni ve ciddi ta'lîmâtta bulunularak birliğimize iltihâklarına te'mînini temennî ederim.

Muhlis Efendi: Bu husûsta birlik müte'addid def'alar yazdı. Karacaviran'da bir parça müşkilât gösteriyor. Çerkeş hiçbir kere cevâb bile vermedi.

Tayyib Bey: Bu mes'ele hakkında kâfi miktârda îzâhat aldık. Hakîkaten Çerkeş'in almış olduğu vaz'iyet biraz dolambaçlıdır. Kendilerine yapılan müte'addid tebligata bile ehemmiyet vermemeleri can sıkacak bir şekildir. Bunlar nizamnâmeyle lehlerine tefsir ederek etraf karye ve nâhiyelerin kendilerine iltihâkını te'mîne çalışıyorlar, Karacaviran Ilgaz'a merbûtdur. Bunların propagandada bulduklarından bazı arkadaşlar şüpheleniyor ki, murahas olmak sıfatıyla Karacaviran'ın böyle bir fikre iştirâk edeceklerini zan etmiyorum.

Re'îs Bey: Mes'ele tavazzuh etmiştir. Evvelce söz alan arkadaşların söz söylemeleri

### **[Sahife 864]**

lâzımdır. Burada Çerkeşli bir arkadaşımız vardır. Kendilerinden de bu bâbda malûmât vermesini teklîf ediyorum. Bu teklîf hey'et-i umûmiyyece kabul edilerek on beş dakika celse ta'til edilmiştir.

### **DÖRDÜNCÜ CELSE**

Re'îs Kemal Cenâb Bey'in riyâsetinde küşâd edilmiştir.

Re'îs: Çerkeş Mu'allimlerinden Sâlih Bey'i dînleyeceği. Kürsüye buyurun Sâlih Bey!

Sâlih Bey: Çerkeş mu'allimleri hakkında bazı takrîrler vermişlerdi. Bu yanlışlıkları şurada bir parça anlatacağım. Çerkeş'de bulunan mu'allim arkadaşlarınız nizamnâmenin Madde-i mahsûsadaki sârâhati kurâya da teşmil ederek bir merkez küşâdı ve merkez-i umûmîye de ol sûretle malûmât verilerek mühr-i resmî celbi temenni edilen merkez-i umûmî bu talebi hüsn-i telâkkî kabul ederek mühr-i resmî gönderdi. Bundan sonra merkez olarak tanındı. Çerkeş'ten az olan bazı yerleri merkez-i umûmî merkez tanınınca biz de Çerkeş'i merkez olarak bildirdik Çankırı merkezinden yazılan tahrîrâta cevâb verilmemiştir, deniyor. Hâlbuki hepsine cevâb verilmiştir. Bu husûstaki yanlış hislerin silinmesini arzu ederim.

Tevfik Bey: Çerkeşli arkadaşlarımızın müstakil merkez te'sîsi münâsebetiyle bütün arkadaşlar pek çok söz söylemişlerdir. Çerkeş mu'allimlerinin bu husûsta nizamnâmeyle lehlerine tefsir ederek bu kadar dedikoduya meydân vermişlerdir. 25 mu'allim olan yerlerde merkez açılabileceği hakkında sârâhat vardır. Bu Maddenin diğer bir fıkrasında yirmi beşden

dûn vilâyet merkezinde de merkez küşâd edilir, kaydı bulunduğuna nâzâran Maddenin tefsîri hatâlı olduğu sarîhtir. İkinci derecede diğer şû'be ve merkezlere te'sîri ne derece olduğunu ve iğfâlin nerelere şâmil bulunduğu anlaşılmalı lâzımdır. Mu'allimleri gafletle ithâm doğru değildir. Bi'l-hâssa Karacaviran ve Ilgaz mu'allimlerini bu gafletten tenzîh ederim. Merkez-i umûmî de Çerkeş'de merkez küşâdına müsâmaha etmiştir. Bu müsâ'ade oradan alınmasaydı gönderilen tahrîrâtlara cevâb vermek ve vilâyet merkeziyle irtibâtlarını muhafâzâ etmek mecbûriyetinde kalırlardı.

Mühr-i resmî irsâlından dolayı merkez-i umûmînin ehemmiyetle nazar-ı dikkati celb edilmiş ise de cevâb alınmamıştır. Binâenâleyh mes'elenin i'zâm edilecek yeri yoktur.

Sâlim Bey: Çerkeş'in başlı başına merkez teşkîl etmesinin Ilgaz ve Karacaviran'ın da iğfâlâta kapıldığı söyleniyor. Bu zehâbın te'eyyüd edebilmesi için Ilgaz Mu'allimlerinden Nûri Bey'den keyfiyet hakkında malûmât alalım. Bizi tenvîr etsin. Söylenilen iğfâlât vâki' midir? Yoksa bu ta'ahhüdât-ı şehriyyelerini tesviye etmediklerinden mi istidlâl olunuyor. İkinci bir mes'ele: Çerkeş'in başlı başına merkez teşkîl ettiğine göre orada bulunan mu'allim adedi

### [Sahife 865]

hakîkaten yirmi beşe bâliğ oluyor mu? Şâyet ta'limât mücebince şerâ'it-i te'essüsü hâ'iz ise te'essüf telgrafına hâcet yoktur. Merkez-i umûmî iğfâl edilmiş deniyor. O hâlde merkez-i umûmîyi alâkadâr edelim. Mes'eleyi hal etsin. Merkez-i umûmîce Çerkeş'in merkez olması tecvîz buyuruluyorsa bizim bu husûsda heyecâna kapılmamıza mahal yoktur.

Re'îs: Bu husûsta iki şık görüyorum. Biri iğfal diğeri Nûrî Bey'in dînlenmesidir.

Nûrî Bey'in istîzâhını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar.) Kabul edildi.

Mu'allim Nûrî Bey: Ilgaz mu'allimleri merkeze karşı iğfâlât yapmamıştır. Yazılan tahrîrâtda cevâb vermiş ve ta'ahhüdât da göndermiştir. Karacaviran'da ta'ahhüdâtını veriyor. Doğrudan doğruya yazılmıştı. Bundan böylede muntazaman göndereceklerini de müte'ahhiddirler.

Re'îs Bey: Yazılan telgrafın netîcesine intizâr edeceğiz.

Re'îs Bey: Tevfik Bey ve dört refikinin müşterek bir tahrîri vardır, okuyorum.

Takrîr: Riyâset-i âliyyeye! Rûfeka-yı kirâmdan bir kısmı muhtelif encümenlerde vazifeye intihâb edilmişlerdir. Bir zâtın birkaç encümende hakkıyla îfâ-yı vazîfe edebilmesi adîmü'l-îmkân olduğundan tanzîm-i mesâ'î niçin encümenlerin tefrîki lüzûmunu teklîf ederiz.

Mehmed Muhlis - Hüseyin Avnî- M.Tevfik - Sâlim - Mehmed Münîr

Avnî Bey: Birkaç encümende bulunan bir arkadaşımız aynı zamânda her encümende bulunamayacağından bu mahzûrun ref'ini talep ederim. Bendeniz de iki encümende bulunuyorum. Arkadaşlarımın her birisi muhtelif encümenlerdedir.

Re'îs: Avnî Bey'in teklîfi encümenlerin mesâ'î zamânına â'iddir. Encümenler kendi aralarında bir vakit mesâ'î tayîn ederler. İsteriz ki, biz tayîn edelim. Fakat o zamân bir inhisâr altına almış olmaz mıyız? Tevfik Bey ve refikasının bu bâbdaki takrîrini re'ye vaz' ediyorum. (Ârâ bi't-tasnîf kabul edilmediği makam-ı riyâsetden bildirilmiştir.)

Re'îs Bey: Sâbık hey'et-i idârenin bir senelik icrâ'ât raporu vardır. Okunacaktır. Kâtib Zeki Bey tarafından sûreti âtîde münderic rapor okunmuştur.

## **BİRLİK RAPORU**

Kongre Riyâset-i Aliyyesine:

Çankırı'da teşkil edilen Mu'allimler Birliği 8 Temmuz [1]340 tarihinde ilk kongresini akd etmiş ve o günkü kongresinde merkez-i umûmînin teklîfâtını tedkik ve îcâb eden ta'dilâtı tesbit ettikten sonra hey'et-i umûmiyyesini müttefikan kabul

### **[Sahife 866]**

ve elde mevcûd nizamnâme mücebince hey'et-i idâresini intihâb etmişti. Mu'ahharan hey'et-i idâre Orta Mekteb Müdiri Kemal Cenâb Bey'i murahhas olarak intihâb etmiş ve merkez-i umûmî kongresinde ittihâz edilen mukarrerât hakkında murahhasımız avdetinde îcâb eden malûmât ve îzâhâtı verdikten sonra Teşrîn-i Evvelde fa'âliyete geçmiştir. O günden bugüne kadar hey'et-i idâre mümkün olan a'zamî gayret ve fa'âliyeti düstûr ittihâz ederek kıymetli teveccühlerinizi hüsn-i isti'mâl etmeye çalışmış ve her an da bütün rûfekanın samîmî müzâheretlerini görmekle iftihârını kayd etmeyi kadir-şinâslık ad etmiştir. Hey'et-i idâre ibtidâ te'sîsât ve teşkilâtını ikmâl etmeye sa'y olmakla berâber bir taraftan da fi'ilî vazîfelere geçmeyi unutmamıştır. 15 Teşrîn-i Evvelde gece dersleri küşâd etmiş ve 9 Mayıs [1]341 tarihine kadar tedrîsâtını devâm ettirmiştir. Halk dershânesinin de diğerk mekâtib misillü

Mayıs gagesine kadar devâmını idâre hey'eti taht-ı kârâra almış ise de ma'a'l-esef Mayıs ibtidâsından itibâren devâmın te'mîni kabil olamadığından 9 Mayıs'ta ta'tîl zarûreti karşısında kalınmıştır. Dokuz aylık müddet zarfında birliğin vâridâtı 85 lira beş kuruş, sarfıyatı 65 lira 29 kuruş on paradan ibâret bulunmuştur.

Masârifât-ı mezkûre te'sîsât ve demirbaş eşya ve müteferrika olarak sarf edilmiştir. Birliğin ilk sene-i te'sîsinin dokuz ay zarfında refika-yı muhteremenin duhûlüyle ve ta'ahhüdât-ı şehriyyeleri ber-vech-i muharrer vâridât ve masârifât pey-der-pey tedârik ve sarf edilmiş olduğu hey'et-i umûmiyyeye arz olunur efendim.

26 Haziran [1]341

A'zâ: Zehra - A'zâ: Emine - Sâbık Hey'et-i İdâre Re'îsi: M. Nâmî

A'zâ: Mehmed Muhlis - A'zâ: Nâmî - A'zâ: Kemal Cenâb - Ahmed - A'zâ: Tevfik

Re'îs Bey: Sâbık hey'et-i idâre bir senelik mesâ'îsini okunan raporla hey'et-i muhteremelerine arz etmiştir. Bu bâbda söz söylemek isteyen var mı? (Hayır sesleri.)

Re'îs Bey: Müfettiş Ziyâ Beyle üç refikinin bir takrîri var, okunacaktır.

Riyâset-i âliyyeye!

Sâbık hey'et-i idârenin hesâbâtını rü'yet etmek üzere bir murâkabe hey'etinin intihâbını teklif ederiz.

26 Haziran [1]341

Fahri - İsmâil Hakkı - Tayyib - Ziyâ

Re'îs: Takrîri re'y-i âlinize vaz' ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın.

Re'îs: Kabul edilmiştir. Üç kişilik bir hey'et intihâb edilecektir.

Re'îs: İntihâbın re'y-i işârî ile kabulünü arzu edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar.)

Re'îs: Ekseriyetle kabul edilmiştir. Makam-ı riyâset nâmzed gösterecektir. Ziyâ, Sâlim, Sabri Beylerin murâkıblığını kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar.) Kabul edilir.

## [Sahife 867]

Re'îs:- Zeki Beyle beş refikinin bir takriri var okunacaktır. Sûret-i âtîde muharrer takrîr Kâtib Muhsin Bey tarafından okundu.

Riyâset-i celfleye!

Kongrenin in'ikadı münâsebetiyle Ankara'da Re'îs-i Cumhûr Gazî Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne, İstanbul'da muhterem Vekilimiz Hamdullah Subhî Beyefendiye ve Mu'allimler Birliği Merkez-i Umûmiyye Riyâsetine kongremizin hürmetlerini iblâğ zımında bir telgraf keşîdesini teklîf ederiz. 26 Haziran [1]341

Sabri - Şefik - Fahrî - Ziyha - Tayyib Zeki

Re'îs: Bu takrîri kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Alkışlar arasında müttefikan kabul edilmiştir.

Re'îs: Ruznâmede mûceb-i müzâkere mevâd kalmadığından yarın alafranga sâ'at ikide ictimâ' etmek üzere celseyi ta'til ediyorum.

## ÜÇÜNCÜ İCTİMÂ'

Re'is: Kemal Cenâb Bey

Kâtibler: Sare, Emine, Zeki, Muhsin Hanım ve Beyler

27 Haziran 1341 Cumaertesi

## Beşinci Celse

Re'îs: Efendim ekseriyet vardır. Celseyi açıyorum. Zabt-ı sâbık okunacak. Zabt-ı sâbık hülâsası Kâtib Zeki Bey tarafından okundu. Aynen kabul edildi.

Re'îs: Hars Encümenince tedkik ve tesbît edilen mevâd kırâ'et olunacak. Kâtib Muhsin tarafından sûreti âtîde muharrer mevâd okunmuştur.

## HARS ENCÜMENİNİN TEDKİK VE TESBÎT ETTİĞİ MEVÂD

Madde 1: "Lisân"

a. Lisânımızda esâsen Türkçe olduğu halde terk edilmiş kelimât.



- b. Mahallî muhdes kelimât
- c. Mahallî durûb-ı emsâl.
- d. Mahallî tekerlemeler.
- e. Mahallî türküler, maniler, nefesler, devriyeler, koşmalar.
- f- Mahallî masallar, efsâneler.

Madde 2: Mahallî âdât ve an‘anât

- a. Düğünler ( hırızma, baş donanma, gelin almaca ilh...)
- b. Ferittim(?)
- c. Hac merâsimi (teşyî‘ ve istikbâl)
- d. Bayrâm merâsimi
- e. Mübârek günlerdeki hâlât
- f. Tekkelerdeki âyin ve merâsim.

**[Sahife 868]**

- g. Esnâf teşkilât ve âdâtı

Madde 3: Oyunlar

- a. Çocuk oyunları
- b. Bu oyunlardaki ta‘bîrât ve ıstılâhât

Madde 4: Mahallî tenezzüh ve eğlenceler

- a. Sohbet, dıra(?), tarz ve âdâtı
- b. Gezmeler
- c. Koşu, yarış, gülüşler

Madde 5: Müzeler

a. Melbûsât-ı atîka

b. Mahkûkât-ı atîka, âlât ve edevât ve evânî-i beytiyye

Madde 6: Fotoğraflar

a. Mebânî-i kadîme ile hutût ve nukuş-ı kadîmenin fotoğrafları

Hars işleri hakkındaki tedkikatımızı ber-vech-i bâlâ altı Madde ile tesbit ettik. Hey'et-i umûmiyyeye arz eyleriz efendim. 27 Haziran [1]341

A'zâ: Hüseyin Avnî

A'zâ: Sâlim

Hars Encümeni Re'îsi: M. Nâmî

A'zâ: Sare

A'zâ: Zeki

Re'îs- Hars Encümeni'nin tesbît ettiği mevâd hakkında söz isteyen var mı?

Muhlis Bey: Hars Encümeni'nin tesbît ettiği esâsâta mahallî ziyâret-i kubûrun da ilâvesini teklif ediyorum.

Nâmî Bey: Hars Encümeni'nin tedkik ve tesbît eylediği esâsât muhtasar bir sûretde tanzîm edilmiştir. Adetâ elde bir rehberdir. Encümen gayet müfid ve mücmel malûmât vermeye çalışmıştır. Hey'et-i umûmiyye îzâhât taleb ettiği takdîrde her Madde ayrı ayrı teşrih olunur.

Re'îs: Başka söz isteyen yoktur, encümenin tesbît ettiği mevâddı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar.)

Re'îs: Kabul edilmiştir.

Re'is: Sâbık-ı hey'et idârenin hesâbât ve mu'âmelâtını tedkik ve teftîşe me'mûr olan hey'et raporunu vermiştir, okuyoruz. Sûret-i âtîde muharrer rapor Kâtib Zeki Bey tarafından okunmuştur.

### Kongre Riyâset-i Âliyyesine

Hey'et-i idâre hesâbât ve mu'âmelâtı hakkında yapılan tedkikatda ber-vech-i âtî husûsâta ittîlâ' hâsıl olmuştur.

1. Birliğin bir senelik hesâbâtı rû'yyet olundu. Vâridâtı dühûliyyeden 1850 kuruş, ta'ahhüdât-ı şehriyyeden 6400, Çerkeş'e makbûz satış bedelinden 50 kuruş, kezâlik Karacaviran'a makbûz satış bedelinden 100 kuruş, Mücellid Hâfız Hüseyin Efendi'nin teberrû'undan 100, kuruş ki, cem'an vâridât 8509 olup bundan 6801 masârif-i muhtelif olmak üzere sarf olunmuş el-yevm vezne mevcûdu 1699 kuruş olduğu kayden ve bi't-ta'dâd müsbettir.

2. Makbûz tab'iyeye ücreti olarak 3

### [Sahife 869]

Teşrin-i Sâni [1]341 tarihinde 1800 kuruş vezneden çıkmış ise de matba'adan verilmiş 28 Haziran [1]341 tarihli bir sarf makbûzu irâ'e edilmiştir.

3. Makbûzların 490–494 numaralarına kadar olan beş makbûz mükerreren imlâ edilmiş olmakla mezkûr makbûzların battâl edildiği görülmüştür.

4. Merkez-i umûmî ve kongreye 117 kuruş 20 para ücret mukabilinde keşide olunan telgrafların makbûzları ziyâ'a uğratıldığı ifâde edilmiştir. Bu husûsa hey'etimizce kanâ'at hâsıl olmuştur.

5. Masârifâtın bir kararla icrâ edilmesi hakkında hey'et-i idârece müttehaz bir karar yoktur. Yalnız yüz kurûşa kadar olan masrafların riyâset tarafından temhîr edilmiş vesikaları ve yüz kuruştan fazla sarfiyâtın senedleri mevcûddur.

6. Yasa mücebince birlik hey'et-i idâresi vâridât te'mîni maksadıyla bir müsâmere vermiştir. Bugüne kadar hesâb-ı kat'îsi yapılmadığı ve müsâmere hâsılatı olarak 91 lira Re'is Nâmî Bey tarafından teslim edildiği halde veznedârlıkça kayd ve tesbît olunmadığı bi't-tedkik anlaşılmıştır. Binâenâleyh hey'etimiz bu hesâbâtı bi'z-zarûr tedkik edememiştir.

7. Çırak mektepleri birlikçe idâre edilmiş ise de bu husûsa hesâbât tutulmadığı ve bunun da birliğe â'idiyeti olmadığı sâbık İdâre Hey'eti Re'isi Nâmî Bey tarafından ifâde olunmuştur.

İşbu raporumuz hey'et-i umûmîye arz ve takdim kılınır. Fî 7 Haziran [1]341

A'zâ: Sabri

A'zâ: Sâlim

Murâkabe Hey'eti Re'îsi: Ziyâ

Re'îs Bey: Rapor hakkında söz isteyen var mı? (Var sesleri.)

Re'îs: Sırasıyla kayd edeceğiz buyurunuz. Ziyâ, Nâmî, Münîr, Tayyib, Kâtib, İsmâîl, Muâvin Nâmî, Muhlis Tevfik Beyler.

Re'îs Bey: Murâkabe hey'eti sıfatıyla Ziyâ Bey'i dînleyeceğiz buyurunuz.

Ziyâ Bey: Hey'etimiz sâbık hey'et-i idârenin bir senelik mu'âmelât ve hesâbâtını tedkik ederek muttali'olduğu mevâddi tesbît ve hey'et-i muhteremeye arz etmiştir. Sâbık hey'et sarfiyâtını hey'et-i idâre kararıyla yapmamıştır. 100 kurûşa kadar olan masraflar re'îs bey tarafından müteferrik sûrette yapılmış, birliğin resmî mührüyle birer vesika verilmiştir. Diğer masârifât için ashâbı tarafından verilen senedler mevcûddur. Yasa mücebince sâbık hey'et-i idâre bir müsâmere tertîb etmiştir. Bu müsâmere hâsılâtından 91 lira kadar bir para birlik riyâsetince teslim edildiği hâlde hiçbir kayd elde edilememiştir. Sâbık Re'îs Nâmî Bey hey'etimize el-yevm hesâbın alınmadığı, bu bâbda hesâb-ı kat'îyi vermeyeceğini söylemiştir. Çıracak mektepleri masrâfına gelince

### [Sahife 870]

yasa mücebince çıracak mektepleri birlik hey'eti tarafından idâre olunduğu hâlde yapılan sarfiyâtla alâkadar olmadıklarını ifâde etmiştir ki, hey'etimiz bu mütekad(?) ifâdeyi hayretle karşılamıştır. Nâmî Bey Hocamız Hey'et-i Muhtereme ile berâber bu bâbda burada da bizleri tenvîr buyurmak lütfunde bulunursa şimdiden arz-ı minnet ederiz.

Nâmî Bey: Müsâmere hâsılâtından bazı zevâtta alacağımız vardır. Onun için hesâbâtın kat'ına imkân hâsıl olmamıştır. Bu müsâmereden yüz kûsür lira te'mîn edilmiş ise de ma'a'l-esef bunun bir kısmı arz eylediğim vechile henüz tahsîli olunamamıştır. Bir aya kadar tahsilâtın arkasını alarak hesâbâtın netîcesini tevkîl edeceğiniz hey'et-i muhteremeye arz ederiz.

Çırac mekteplerine gelince: Çırac mekteplerini birlik açmış ve idâresini de der'uhde ederek netîcesine kadar devâm etmiş, his olunacak mertebe muvaffakiyet de elde edilmiştir. Bu bâbdaki sarfîyâtı bu sene için birlik veznesinden te'mînine imkân yoktu. Çünkü henüz teşekkül eden ve pek küçük bir bütçe ile işe başlayan hey'et-i idâreniz böyle küçük bir meblağın hesâbı verilemediğinden bütün nazarlar bu cihete atf olunuyor. Efendiler, ihtilâsı ne kabil ne de mütasavverdir. Hesâbâtımız hakkında muhtelif vesikalar gösterdik. Bu husûsda bir kısım fikirlere kanâ'at hâsıl olmuş ise de bir kısmınız mütereddiddir. Çırac mektepleri küşâd edildiği anda pek büyük müşkilât karşısında bulunuyorduk. Evvelâ sıra, kitâb, kalem, defter, silgi, mahrûkat ve tenvîrât gibi ihtiyâcât-ı mübreme baş gösterdi. İki dershânedede iki teneke gaz, altmış yük odun ve bin beş yüz kuruşluk kitâb, kalem, defter sarfîyâtı olmuştur. Birliğin ta'ahhüdât-ı şehriyye yekûnu dört yüz kuruşa bâliğ olmuştu. Bi't-tab' bu para ile mektebin masrafı ne der'uhde edilir, ne de te'mîn edilebilirdi. Ma'ârif idâresi tarafından sâlifü'l-arz masârif te'mîn edilmiş olduğundan sarfîyâtle alâkamız yoktur, demiştik. İşte bu alâkasızlık şu mu'âmeleden ileri gelmiştir. Diğer bir noktayı daha arz etmek isterim. 2 Mayıs'da merkez-i umûmîde toplanan fevka'l-âde kongreye merkezimizden de murahhas istediler. Bütçemizin adem-i müsâ'adesi karşısında iştirâke karar veremedik. Telgrafiyen iştirâk edemeyeceğimizi bildirdik. Şimdilik rapor hakkında vereceğim îzâhât bundan ibârettir.

Münîr Bey: Geçen sene intihâb ettiğimiz birlik hey'eti şimdiye kadar fahrî olarak pek mühim işlerimizi tesviye ettiler. Bunun için kendilerine teşekkür etmekle berâber bazı noktaları da söylemek isterim. Müsâmere ve gece dersleri hakkında verilen îzâhâtda mes'ele tavnîh etmiştir.

Hesâbâtı rû'yet edilmeyen ve avans olarak verilen paranın evrak-ı müsbetesi var mıdır? Verilen

### [Sahife 871]

îzâhât olmadığını işrâb ediyor. Sâniyen yasa mûcebince birliğin siyâsetle alâkası olmaması lâzım gelirken, sâbık vâli Sâhib Bey'in azli neden siyâset-i dâhiliye ile alâkalandırılmıştır. Bir de hey'et-i idâre yekdiğerine müteselsilen keffildir. Bu husûsda ne gibi mu'âmele cereyân etmektedir.

Tayyib Bey: Zan ediyorum ki, çok mühim bir mes'ele müzâkere ediyoruz. Hangi bir hey'ete girecek olursak olalım bütün Mes'ûliyeti o hey'et üzerine almış demektir. Hatta ufacak bir hesâb mes'elesi bile olsa bir santim bile noksan olmamalıdır. Telgraf makbûzlarının

ziyâ'ını Birlik Re'îsi Nâmî Bey'in ağzından duymak istemezdim. Yekûn pek az bile olsa hesâb santimi santimine muvâfık olmalıdır. Şu hâl aslâ tecvîz edilemez. Tevzî'i olunan bir paraya mukabil makbûz almak îcâb etmez mi idi. Bu bâbda hangi kârâra istinâden sarf edilmiştir.

Re'îs Bey: Müsâmere ve çırak mektepleri hesâbâtı bi-hakkın ta'ayyün etmediğinden bu mes'ele hakkında uzun uzadıya tenkîdât yapılmamasını hey'et-i muhteremenizden ricâ ederim.

Tayyib Bey: Para alan arkadaşlardan makbûz alınmış mıdır? Hey'et-i idâre tarafından bu makbûzların dipkoçanları hey'et-i hesâbiyyeye arz edilmiş midir?

İsmâîl Rahmi Bey: Yokluk içinde te'sîs eden birlik hey'eti a'zamî gayretini sarf etmiştir. Bu yokluk içerisinde bundan fazla bir mevcûdiyetle karşımıza imkân hâricinde olduğunu hey'et-i muhteremenin de tasdîk etmesi îcâb eder. Çırak mekteplerini yaşatmak ancak paraya mütevakıftır. Bu parayı te'mîn için ma'ârif me'mûru Kâmil Bey'e mürâca'ât edilmiş, idâre-i husûsiyyede mekteplere sarf edilmek üzere de yüz kûsür lira verilmiştir. Bundan atmış beş kûsür lirası çırak mekteplerine sâbık hey'et-i idârenin taht-ı murâkabesinde ma'rifetimle sarf edilmiştir.

Muhâsib Nâmî Bey: Hey'et-i idâreden olmaklığım hasebiyle bazı nukat hakkında cevâb vereceğim. Murâkabe hey'eti beş nokta üzerinde hatâ edildiğini söylüyor. Birincisi parası verilmiş, makbûzu ga'ib olmuş, bunu hiçbir dîvân-ı muhâsebât mu'âheze edemez. İkincisi beş koçanın ibtali. Beşeriyet îcâbı bir sehiv yapılmış, bi'l-âhire sehiv olduğu anlaşılma ile ibtâl edilmiştir. Ricâ ederim, şâyân-ı mu'âhaze midir? Üçüncüsü telgraf makbûzlarının ziyâ'idır ki, bu da ufacık itirâf olunan bir hatâdır ki, her halde şâyân-ı afv görülmek iktizâ ederdi zannındayım. Çünkü sarfiyat mukayyedir. Vesika her nasılsa ziyâ'a uğramıştır. Dördüncüsü müsâmere mes'elesidir. Bu husûsda Kemal pek îzâhât-ı lâzıme de bulundular. Müsâmere hâsılatı hey'et-i idâre veznesine teslîm edilmiş olduğundan hey'et-i idâre bu bâbda ittihâz-ı kârâr edememiştir. Üç gün zarfında evrak-ı müsbeteyi bulalım hey'et-i umûmiyyeye arz edelim.

**[Sahife 872]**

Ziyâ Bey: Nâmî Bey kardeşimiz, sözünü sened-i ittihâz ediyorum.

Namî Bey (devamla): Bir de Münîr Bey'in Tasarruf Sandığı'na ta'alluk eden beyânâtına cevâb vermek isterim. Mün'akid kongre birlik kongresi olduğundan tasarruf sandığına â'id husûsât kat'ıyyen mevzû' bahis olamaz. Hey'et-i muhtereme arzu buyurduğu takdirde o hesâbı da arz etmeye her an hâzırız. Onun için saded hâricine çıkılmamasını arkadaşlarımdan çok ricâ ederim.

Muhlis Bey: İbtâl olunan makbûzlar beşinci cildin beş yaprak altından başlanması lâzım gelirken sehven beş yaprak yukarisından başlanmış, bi'n-netîce ibtâl edilmiştir. Bu hâl bir sû'-i niyet eseri değil, beşeriyette her ân görülen bir eser-i dühûldür.

Ziyâ Bey: Hey'etimiz tarafından verilen rapor üzerine sâbık hey'et-i idâre a'zâlarından bazı arkadaşlarımız müdâfa'âtda bulundular. Hey'et-i idâre hesâbâtını tedkike me'mûr edilen hey'etimiz pek samîmîyyetle vazifesini yapmış ve hey'et-i muhteremenin bir seneden beri itimâdına mazhar olan hey'et-i sâbıkaya karşı hey'etimiz de aynı hisle mütehassis bulunmaktadır. Hey'et-i idâreyi ihtilâs vesaire gibi şevâ'inden tenzîh etmekle müftehiriz. Re'îs Nâmî Bey'in ihtilâs sözünü geri almasını ve tashîh fikr etmesini ricâ ederim. Yalnız bir nokta üzerinde tevakkuf edeceğim. Tab' olunan makbûzların tab'ıye ücreti Teşrîn-i Sâni'de verildiği ve bugün Haziran'ın yirmi yedinci günü olduğu halde ale'l-acele alınması zarûreti karşısında kalan sâbık hey'et-i idâre 28 Haziran tarihli bir makbûz irâ'e etmiştir. "Handeler" hey'etimiz bu bâbda mukni' bir ifâde ile hey'et-i muhteremenin tenvîrini talep etmektedir.

Tevfik Bey: Hakikaten ücreti tab'ıye Teşrîn-i Sâni zarfında birlik veznesinden çıkmış ve Ser-mürettib Celâl Bey'e tevdi' edilmiştir. Efendiler! Celâl Bey'e bu parayı bendeniz kendi elimle verdim ve kerrât ile makbûzu istedim. Her ân unuttuğunu ifâde ederek arzumuzu ma'a'l-esef is'âf edememiştir. En sonra tedkik-i hesâb hey'eti tayîn edince matba'a müdürüyle birlikte idârehânedede görüştüm ve be-heme-hâl bugün makbûzun verilmesi zarûrî olduğunu, çünkü hey'et-i hesâbiyyeye karşı vesâ'ik miyânında îrâdı lâzımeden bulunduğunu ilâve edince matba'a müdürü tarafından derhal imlâ edilen makbûz hey'et-i hesâbiyyeye arz edilmiştir. Efendiler, matba'a da bir yevmiye ile hareket ediyor. Daha evvelki tarihle makbûz veremezdi. İcâb ederse matba'a müdüründen keyfiyyet-i su'âl olabilir ve hey'et-i muhteremeye tam bir kanâ'at gelir. Verilen bir para hiçbir vakit sû'-i isti'mâl olunmuş add olunamaz (söz isteriz sesleri) ve gürültüler.

Re'îs: Celseyi bir ay teneffüs on beş dakika ta'til ediyorum.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

15 Kânûn-i Evvel 1341

Sene: 3

Sayı: 57

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

**TÜRKİYE MU'ALLİMLER BİRLİĞİ ÇANKIRI MERKEZİNİN [1]341  
SENESİ FEVKA'L-ÂDE KONGRESİ ZABITLARI**

**ÜÇÜNCÜ İCTİMÂ'**

Re'îs: Kemal Cenâb

Kâtibler: Emîne, Sâre, Zeki, Muhsin Hanım ve Beyler.

**ALTINCI CELSE**

Re'îs: Ekseriyet vardır. Celseyi açıyorum.



Re'îs: Sâbık hey'et-i idâre bütün vezâ'ifi der'uhde ederek az bir zamân zarfında büyük ve yüksek muvaffakiyetler elde etmiştir. Arkadaşların tenkîdlerini takdîrlerle karşılarım. Böyle mesâ'ilde lâzım gelen tenkîdât yapılmalıdır ki, netîce muvaffakiyetle tetevvüc etsin. Yalnız bir noktaya bendeniz de cevâb vermek istiyorum. O da, sâbık hey'etin siyâsetle iştigal ve birlik mührünün sû'-i isti'mâl edildiği söylenmiştir, hâlbuki bu bir sû'-i isti'mâl değildir. Memleketimizin irfân ve ümrân sâhasında gösterdiği yüksek alâka ve müzâheretden dolayı da birlik hey'eti de diğer hey'etler gibi memleketin kıymetli bir evlâdının ibkası hakkındaki temenniyâta iştirak etmiştir. Yoksa birlik hey'eti ne siyâsetle iştigal ve ne de bir maksad-ı mahsûs ta'kîb etmiştir. Arz eylediğim vechile sâbık hey'et-i idâre gece ve gündüz çalışarak ve kıymetli sâ'atlerini bu husûsa vakf etmiş, bunun

**[Sahife 874]**

mukabilinde de hiçbir menfa'at beklememiştir. Binâenâleyh hey'et-i sâbıkayı tenkîd olduğu kadar da takdîrlerle karşılar, tenkîdâtın esâsdan ziyâde işkâle â'id olduğunu arz eylerim. Mes'ele hitâm bulmuştur.

Re'îs: Tayyib Beyle dört refikin bir takrîri vardır. (Kâtib Zeki Bey tarafından zîrde sûreti münderic takrîr okundu.)

**RIYÂSET-İ ÂLIYYEYE,**

Hey'et-i idâre tasarruf sandığı vazîfesini de der'uhde etmişti. Hâlbuki bugün hey'et-i idârenin vazîfesi nihâyet bulmuştur. Tasarruf sandığı kongresinin de yapılmasını teklif ederiz.

İsmâil Hakkı, Şefik, Ziyâ, Tayyib, Fahrî

Re'îs: Takrîri re'ye vaz' ediyorum. (Ârâ bi't-tasnîf ekseriyetle kabûl edilmiştir.)

Re'îs: Birlik hesâbâtı tedkikine me'mûr edilen hey'et tasarruf sandığı hesâbâtını tedkikini muvâfık görenler lütfen ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar). Ekseriyetle kabûl edilmiştir.

Re'îs: Ziyâ Bey'in bir takrîri vardır. (Kâtib Zeki Bey tarafından sûret-i zîrde münderic takrîr okundu.)

**Riyâset-i Âliyyeye,**

Mu'allimler Birliği'ne yüz kuruş teberrû'uyla bütün mu'allimlere ve ırac mektebi talebelerine hürmetini izhâr eden Mücellid Hâfız Hüseyin Efendi'ye selâmlarımızın iblâğını teklîf ederim efendim.

27 Haziran, [1]341

Ziyâ

Re'îs: Takrîri re'y-i âlînize arz ediyorum. Muvâfik görenler lütfen ellerini kaldırsın. (Alkışlarla kabûl edilmiştir.)

Re'îs: İrşâd encümeninin mazbatası vardır. (Kâtib Muhsin Bey tarafından sûreti âtîde münderic mazbata-ı kırâ'at olundu.)

Riyâset-i Âliyyeye,

Encümenimiz ictimâ' ederek irşâd hey'eti programında bu sene için kabil-i tatbîk olabilecek mevâddı ber-vech-i âtî arz eyler.

1- Memlekette umûmî kütübhâne mevcûd olduğundan birlik kütübhânesinde mevcûd kitâblarından umûmî kütübhânesi olmayan şehirlere kitâblar gönderilmelidir.

2- İrşâd programındaki kütübhânelere dâ'ir diğer mevâd muvâfik görülmüştür.

### **HALK DERSHÂNELERİ**

1- Halk dershânelerince sin nâzâr-ı itibâra alınmayarak bi'l-umûm halkın ma'ârifeye olan ihtiyâcı mümkün mertebe temîn edilmelidir. Halk dershânelerine â'id diğer mevâd muvâfıktır. İrşâd Talîmatnâmesi'nin Ondördüncü Maddesi mücebince hareket edilmelidir.

### **KONFERANSLAR**

Memlekette verilecek konferansların mevzû

[Sahife 875]

ları ve temsiller, hey'et-i irşâdiyye tarafından tedkik edilmelidir.

### **SİNEMALAR**

El-yevm memlekette sinema mevcûd olmadığından bu husûsda çalışmak ve bir sinema vücûda getirmek irşâd hey'etinin ve tasarruf idâresinin vezâ'if-i asliyyesindedir.

## NEŞRİYÂT

Memleketinde intişâr etmekte bulunan biri resmî, diğeri husûsî iki gazete ile on beş günde bir çıkan Halk Yolu Mecnû'ası'ndan şimdilik istifâde etmek ve ileride irşâd hey'eti tarafından bir mecnû'a çıkarılması için çalışmak lâzımdır.

## MEKTEBLER, ORDU, Â'İLE MUHÎTİ

İrşâd programından 22. 23'ncü maddelerin aynen tatbîki lâzımdır. 24'üncü madde mûcebince makamat-ı askeriyye nezdinde temîn olunmalıdır. 25'inci madde'de gösterilen erkek kadın bi'l-umûm mu'allim arkadaşların nâzâr-ı dikkatini celb eden â'ileler nezdinde nasâyih-i [lâ]zimedede bulunulmalıdır.

## NUMÛNELİK FA'ÂLİYETLER

Köylerde irşâdâtta bulunacak hey'etlerle mıntika müfettişlerinin gösterecekleri lüzûm üzerine zeki çocuklarının â'ilelerinin müsâ'adesiyle en yakın leylî mü'esseselerde çalıştırılarak memlekete nâfî' uzv yetiştirilmesine gayret edilmelidir. 27. madde bütçe mes'elesiyle alâkadâr olduğundan irşâd hey'eti vilâyet meclis-i umûmisiyle müzâkerâtda bulunarak bu husûsda îcâb eden tahsîsâtın 1342 bütçesine vaz'ına çalışılmalıdır. 29'uncu madde'nin aynen tatbîki muvâfıktır. Köylere birer irşâd hey'eti gönderilmesine ve bu hey'etin masârif-i zarûfîsinin temînine çalışılmalıdır. Encümenimizce bi't-tasvîb tanzîm olunan işbu mazbatamız hey'et-i umûmiyyeye arz edilmek üzere kongre riyâset-i âliyyesine takdîm kılındı.

27 Haziran [1]341

A'zâ: Tayyib

A'zâ: Kerim

A'zâ: Sâlim

A'zâ: Fu'âd

İrşâd Encümeni Re'îsi: M. Nâmî

Re'îs: Söz isteyen var mı? (Yok sesleri.)

Re'îs: Encümenin tesbît ettiği mevâddı kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar). Ekseriyetle kabûl edildiği makam-ı riyâsetden teblîğ ve vaktin geçmesine binâ'en celse yarım ictimâ' etmek üzere tatîl edilmiştir.

[Sahife 876]

## DÖRDÜNCÜ İCTİMÂ‘

Dakika Sâ‘at

00 2

Re’îs: Kemal Cenâb Bey

28 Haziran 1341

## YEDİNCİ CELSE

Re’îs: Ekseriyet vardır, celseyi açıyorum. Zabıt-ı sâbık okunacaktır. (Kâtib Zekî Bey tarafından zabıt-ı sâbık kırâ‘at olarak aynen kabûl edilmiştir.)

Re’îs: Kâtib Emine Hanım mezûnen Kastamonu'ya gitmiş olacağından mûmâileyhin yerine bir kâtib intihâb etmenizi re’y-i âlînize vaz‘ ediyorum. (Ârâ bi’t-tasnîf kâtibliğe ekseriyetle Mu‘allim Kevser Hanım intihâb edilmiştir.)<sup>210</sup>

Re’îs- Ruznâmede encümenlerden gelen evrâk vardır. Hangisinin evvelâ müzâkere edilmesini re’y-i âlînize vaz‘ ediyorum. (Bütçe müzâkere olunsun sesleri).

Re’îs Bey- Bütçe Encümeni'nin tanzîm eylediği bütçe okunacaktır.

(Kâtib Muhsin Bey tarafından sûret-i âtide muharrer bütçe kırâ‘at olunmuştur.)<sup>211</sup>

### [Sahife 877]

Kuruş	Lira	Vâridât	Kuruş	Lira	Masârifât
25	3	Yeniden mu‘allimliğe dâhil olacakların ta‘ahhüdât-ı şehriyesi		10 5	Müteferrika Kırtasiye
	114	Birliğe mukayyed a‘zânın ta‘ahhüdât-ı şehriyesi		15	Muhrûkat
75	2	Teberrû‘âtdan		4	Tenvîrât, Birlik Masârifî
	160	Müsâmere Vesâ‘ire		20	Posta telfraf ücreti

<sup>210</sup> Bu sayfada Ahmet Talat'ın bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “Çankırı Mu‘allimler Birliği Kongresi'nde millî hars hakkında kıymetli beyânâtlarıyla hey‘et-i umûmiyeyi tenvîr buyuran muhterem Meb‘ûsumuz Tal‘at Bey Efendi” açıklaması yer almaktadır.

<sup>211</sup> Bu sayfada Kemal Cenap Bey'in bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “Çankırı Mu‘allimler Birliği Riyâseti'ne intihâb olunan Kemal Cenâb Bey” açıklaması yer almaktadır.

		Hâsılât			
	15	Evrak-ı Matbû'a Bedelinden		10	Tab'iyeye ücreti
77	14	[1]340-[1]341 senesi hâsılâtından devr edilen nakid		60 8	Hademe ücret-i maktû'ası Tenvîrât
	250	İrade-i husûsiyyeden mu'âvenet	20 80 214	30 14 25 115 28 77	Mahrûkat-ı Halk dershânesi masârifâtı Levâzım-ı dersiyeye Kitâb Muallimîn ücreti her ders yirmi kuruştur İdâre me'mûrluğu ücreti geceliği yirmi kuruştur İrşâd heyeti masârifâtı
77	559	<b>Yekûn</b>	77	559	<b>Yekûn</b>

Madde 1- Çankırı Mu'allimler Birliği Merkezi'nin 341 senesi Temmuz'undan 342 senesi Haziranı gâyesine kadar bir senelik varidat yekûnunun muhammenesine 559 lira 77 kuruş olarak tahakkuk ettirilmiştir.

Madde 2- Bir senelik masârif-i muhammene ise müfredâtı yukarıda gösterildiği üzere 559 lira 77 kuruştan ibârettir.

Madde 3- İki liradan fazla olan bi'l-umûm masârifât birlik hey'et idâresinin karârıyla yapılacaktır.

Madde 4- Bir maddeden fazla diğerinden noksan zuhûr edecek meblağ hey'et-i idâre karârıyla maddeden maddeye nakl sûretiyle sarf edilecektir.

Madde 5- İşbu bütçenin icrâ ve tatbîkine birlik

**[Sahife 878]**

hey'et-i idâresi me'mûr ve bir Temmuz [1]341'den itibâren mer'ûdîr.

28 Haziran [1]341

A'zâ: İsmâil Rahmî

A'zâ: Ziyâ

A'zâ: İsmâil Hakkı

A'zâ: Sâlim

Bütçe Encümen Re'îsi: Nâmî

Re'îs- Bütçe hakkında söz söylemek üzere arzu edenler varsa isimlerini yazacağım. (Tevfik, Münîr, Nâmî, Tayyib ve Bütçe Encümeni Re'îsi Nâmî Beyler).

Tevfik Bey- Bütçe encümeninin tanzîm edildiği bütçede yeniden mu'allimliğe dâhil olacakları ta'ahhüdât-ı şehriyyesi diye 3 lira yirmi beş kuruş gibi bir meblağ vâridâtı ne sûretle bulmuştur? Hademe ücreti olarak konulan 60 lira mâhiyye midir yoksa senevî midir? Encümenin bütçe hakkında îzâhât-ı lâzime vermesini teklif ediyorum.

Münîr Bey- Tevfik Bey'in beyânâtına tamâmen iştirâk etmekle berâber hademe mes'alesi hakkında birkaç söz söylemek istiyorum. Hademelere tahsîs olunan bu meblağ ne sûretle sarf olunacaktır? Ayrıca bir hademe mi yoksa mekteblerin hademelerine ücret olarak mı verilecektir. Hakikat-i hâlde birliğin bir hademeye ihtiyâcı vardır. Bendeniz bu paranın ikrâmiye olarak mekteblerin hademelerine verilmesini ve onların birliğin hizmetlerinde kullanılmasını teklîf ediyorum.

Nâmî Bey- Hey'et-i idâreyi teşkîl eden arkadaşlar şâyân-ı takdîrdir. Çünkü mevhum bir bütçe ile tedvîr-i umûr eylemek kolay bir şey değildir. Çünkü geçen sene bazı arkadaşların ta'ahhüdât-ı şehriyyelerini vermedikleri görülmüştür. Hattâ sâbık veznedârımız bu gibi arkadaşların peşinden koşarak ta'ahhüdâtı tahsîl etmek mecbûriyetinde kalıyor. Bir veznedârın 500 kûsur lira gibi mühim bir parayı tahsil etmesi pek müşkil bir iştir. Geçen sene pek çok müşkilat karşısında kalınmıştır. Bir tahsildâr ücreti kabûl edilmelidir. Çırak mekteblerine tahsîs olunan para azdır, zirâ şehrimizde kış şiddetle hüküm-fermâdır. Mahrûkat ve tenvîrât bedelleri azdır. Hademe mes'alesine gelince, mekteblerin hademelerine bu birlik vazîfesini de tevdî'i etmek doğru değildir. Gündüzleri mekteblerinde çalışan bir hademe geceleri de tavzîf olunamaz. Tahsîsâtının tezyîdiyle müstakil bir hademe istihdâmı îcâb eder. Binâenâleyh menba'-ı vâridâtın güzelce salâh ve tanzîmini teklif ediyorum.

Tayyib Bey- Vâridâtımızın adem-i müsâ'adesine mebnî bütçe encümenince kabûl edilen hademe ücreti kâfidir. Bu parayı mekteblerin hademelerine ikrâmiye olarak vermek muvâfıktır. Bütçeler dâimâ tahmîni olarak tanzîm edilir. Hakîkî vâridâtla bütçe tanzîm etmek imkân hâricindedir.

Tahsildâr mes'elesine gelince, esâsen dar bütçe ile îfâyı vazîfe eden birlik hey'eti bu parayı da tahsîl etmekte hiçbir zamân müşkilât çekilmez. Çünkü bütün arkadaşlarımız ta'ahhüdâtlarını muntâzâman

**[Sahife 879]**

vermektedirler. Onun için tahsildâra lüzûm yoktur. Tanzîm olunan bütçenin kabûlünü ricâ ederim.

Bütçe Encümeni Re'îsi Nâmî Bey- Bütçe hakkında arkadaşlarımın mütâla'alarını arz edeceğim. Vâridât faslında yeniden mu'allimliğe dâhil olacakların ta'ahhüdâtı olarak 3 lira 25 kuruş gösterilmiştir. Sebebi de ma'lûm-ı âlî niz bu senenin Ma'ârif bütçesinde bazı mekteblilerin kadrolarına mu'allim ilâve edilmiştir. Biz bunu 13 mu'allim olarak tahmîn ederek meblağ-ı mezkûru ona göre konulmuştur. Birliğin 80 a'zâsı vardır. Bunlardan 10 lira ma'âş alan mu'allimlerin ta'ahhüdâtı 54 lira ve diğer mu'allimlerin ta'ahhüdâtı 60 lira hesab edilmiştir ki, yekûn 114 lira oluyor. Geçen sene 1 lira teberru'ât vâki' olmuştur ki, biz bunu 2 lira 75 kuruş vaz' ettik. İki defa verilmek üzere müsâmere hâsılâtı 160 lira ve idâre-i husûsiyyenin birliğimize yaptığı mu'âvenet 250 lira ve evrâk-ı matbû' satış bedelinden beş lira –ki makbûzların şu'belere satış bedelidir– olduğuna nazaran vâridâtımıza 509 lira 77 kuruştur. Masârifâtın kısmına gelince, bu kısmı üç madde olara tesbît ettik:

Birincisi, birliğe, ikincisi; halk dershânesine, üçüncüsü de irşâd hey'etine â'iddir.

Birlik için müteferrikaya 10 lira, kırtasiyeye 5 lira, mahrûkata 15 lira, tenvîrâta 14 lira, posta ve telgraf ücreti 20 lira, tab'iyeye ücreti 10, hademe ücreti 60 olarak kabûl edilmiştir. Hademe ücreti olarak vaz' ettiğimiz meblağ mümkün olursa hâricden tedârik edilecek hademeye, mümkün olamazsa mekteblerin hademelerinden bir veya birkaçına münâvebe ile gördürülerek ikrâmiye altında verilecektir.

Halk dershânesi için tenvîrât 8 lira, mahrûkat 30 lira, levâzım-ı dersiyeye 14 liradan ibârettir. Kitâb esmânı 25 lira, mu'allimîn ücreti de 115 lira 25 kuruş konmuştur. Müddet-i devâm altı aydır. Merkez-i umûmîden gelen tahrîrât okundu. İrşâd hey'etinin teşkîliyle köylerde tedkikat yapılması takarrur etti. Onun için de 164 lira 77 kuruş masârif-i zarûriyeye olarak kabûl edilmiştir.

Nev'i Vâridât	Kuruş	Lira/Adet	Mülâhâzât
Yeniden Mu'allimliğe Dâhil Olacakların Dühûliesinden	25	3	Lira

Birlik Ta'ahüdât-ı Şehriyyesinden	114		
Teberrû'dan	75	2	200
Müsâmere Hâsılatıyla Buna Mümâsil Teşebbüsâtıdan		120	50 Ilgaz'a
Evrak-ı Matbû'a Bedelinden		15	
240–241 senesi Hâsılatından Devr edilen Nakid	77	14	250
İdâre-i Hususiye'den Mu'âvenet		200	
Yekûn	77	509	

### [Sahife 880

Nev'-i Muhassesât	Kuruş	Lira/Adet	Birlik Masârifâtı
Müteferrikaya		10	
Kırtasiyeye		5	
Mahrukata		15	
Tenvîrât		4	
Posta ve Telgraf Ücretine		20	
Tab'îye Ücretine		10	
Hademe Ücreti Maktû'asına		60	
Yekûn		124	

Tenvîrât		8	Halk Dershânesi Masârifâtı
Mahrûkat	Lira	30	
Levâzım-ı Dersiyeye	3 Tebaşir	14	
Kitâb Esmânı	3 Kurşun Kalemi	30	
	3 Defter		
	2 Kâğıt		
Mu'allimîn Ücûrâtı	14 20	115	Her ders yirmi kuruştur
Halk Dershânesi İdâre Me'mûrluğu Ücûrâtı	80	28	Geceliği yirmi kuruştur
Yekûn	00	221	
İrşâd Hey'eti Masârif-i Râhiyyesi	77	164	
Birinci Fasil Yekûnu	77	509	



Madde 1- Çankırı Mu'allimler Birliği Merkezi'nin [1]441<sup>212</sup> senesi Temmuzundan [1]342 senesi Haziranı gâyesine kadar bir senelik vâridât yekûnunun muhammenesi "509" lira 77 kuruş olarak tahakkuk edilmiştir.

Madde 2- Bir senelik masârif-i muhammenesi ise müfredâtı yukarıda gösterildiği üzere "509" lira 77 kuruştan ibârettir.

Madde 3- İki liradan fazla olan bi'l-umûm masârifât birlik hey'et idâresinin karârıyla yapılacaktır.

Madde 4- Bir maddeden fazla diğerinden noksan zuhûr edecek meblağ hey'et-i idâre karârıyla maddeden maddeye nakl sûretiyle sarf edilecektir.

Madde 5- İşbu bütçenin icrâ ve tatbikatına

**[Sahife 880]**

birlik hey'et idâresi me'mûr ve bir Temmuz [1]341'den itibâren mer'îdir.

28 Haziran [1]341

A'zâ: İsmâil Rahmî

A'zâ: Ziyâ

A'zâ: İsmâil Hakkı

A'zâ: Sâlim

Re'îs: M. Nâmî

Re'îs- Husûsât-ı mezkûreyi re'y-i âlînize vaz' ediyorum.

Re'îs- Bütçenin hey'et-i umûmiyesini re'y-i âlînize vaz' ediyorum. (Ekseriyetle kabûl edilmiştir.)

Re'îs- Rûznâmemizde mesâ'î encümeninin esbâb-ı mûcibe lâyihası ve tesbît olunan 25 maddelik dâhilî yasa okunacaktır.

---

<sup>212</sup> Metinde 1441 yazılmıştır. 1341 olmalıdır (D.C.)

## ESBÂB-I MÛCİBE MAZBATASI

25 Haziran [1]341 tarihinde in'ikad eden Çankırı Mu'allimler Birliği Kongre Hey'et-i muhteremesi tarafından hakkımızda gösterilen teveccühe istinâden vazîfeye başlayan encümenimiz dâhilî yasayı 25 madde olarak arz ve bu bâbdaki teveccühe şükranla mukabeleyi akdem-i vezâ'if add eder. Ma'lûm-ı âlileridir ki, her hâdisе, her ibdâ bir ihtiyâcın netîcesinde doğduğu gibi her vak'a da bir takım meşhûdât ve mesmû'ât ile tashîh, tesbît, te'yîd olunur. Bu güne takaddüm eden on altı sene zarfında meslekî birçok hâdisenin şahidi olduk. Her hâdisе bir tekâmüle vüsûlü temîn etti demektir. Cem'iyetler, şirketler, dernekler toplandı, dağıldı. Diyebiliriz ki, bunlardan zâhirî bir menfa'at görülmedi. Belki küçük küçük bazı zararlara da katlandılar. Mukabilinde hakîkaten büyük intibâhlar hâsıl oldu. Fikirlerde, kanâ'atlarda tebeddül husûle geldi. Teceddüt ve terakki yollarına girmek sûreti duyuldu, anlaşıldı. On altı senelik fikrî ve fi'îlî mücâdele ve mücâhedenin en feyizli semeresi ve hepimizce hır-ı cân olan Cumhuriyet-i mübeccelemize sâhib ve mâlik olarak bugün şu irfân yuvasının bir köşesinde her türlü kayd-ı esâretten âzâde olarak dertleşebiliyoruz. Şu mukaddime ile arz etme isteriz ki, şimdiye kadar mu'allim cem'iyetleri dernekleri gibi nâmları da meslekdâşlarımız arasında teşekkül eden câmi'alar, mevcûd nizâmnâmelerinin ahkâmını infâz ve tatbîk etmeden, edemeden yahutta hâdisât ile etmeye vakit bulamadan tabî'î ve gayri tabî'î olarak dağılmaya mecbûr veyahut mahkûm olmuşlardır. Bu toplanma ve dağılmalar zâhiren ve maddeten matlûb olan faydayı temîn edememiş olsa bile bugün birlik nâmı altında Türkiye mu'allimlerinin vahdet ve tesânüdünü ve bi'n-netîce vatanın selâmetini, milletin hâlen ve istikbâlen sa'âdetini idrâk ve istihdâf etmek gibi mübeccel bir gaye doğurmuştur. Encümenimiz de yasadın, görgü ve tecrübelerinden mülhem olarak vücûda getirdikleri 25 maddelik dâhilî yasayı hey'et-i muhteremenin tenkîd ve tasvîbine arz eder, görgüsünü, bilgisini ilâve ile ikmâl-i nevâkısına

### [Sahife 882]

ve meslek-i râbitasına takviyesine hidmet edecek refîka-yı kirâma şimdiden beyân-ı minneti vazîfe bilir.

28 Haziran [1]341

A'zâ: Mahmûd Münîr

A'zâ: Mahmûd Muhlis

A'zâ: Hüseyin Avnî

Mesâ'î Encümeni Re'îsi: M. Tevfik

A'zâ: Mustafa Şefik

## **DÂHİLÎ YASA**

1- Birliğin maksadı vahdet-i mutlaka, gayesi menafi-i âliyye-i milliyye ve vataniyye olduğuna göre yasanın mevâdd-ı muhtelifesine her a'zânın a'zâmî sûretde mütâva'at göstermesi, aksi hâlde hareket edenlere karşı hey'et-i idârenin lâ-kayd kalmaması.

2- Şahs-ı infî'âl ve ictimad ile yasanın ve ekseriyetin karârına muhâlefetde bulunanlara, esbâbı dîvân-ı haysiyetce tedkik edildikten sonra mûcib-i mu'âheze görüldüğü takdîrde evvel emirde hey'et-i idâre karârıyla ihzâr olunarak tekerrür hâlinde merkez-i umûmîye iş'ârı.

3- Esâs-ı yasa mûcebince terbiye ve tadrîsâtta ve hizmet esâsının sûret-i kat'iyede istikrârını temîn etmek.

4- Ma'ârif siyâsetinde demokrat, halkçı Türk Cumhuriyeti'nin prensipleri esâs ittihâz olunmak ve bütün mekteblerimizde ta'lîm ve terbiye hareketlerinde bu esâsların temîn-i hâkimiyeti umde ittihâz edilmek.

5- Birlik hey'eti ayda bir defa mümkün olamadığı takdîrde üç ayda bir defa umûmî toplanarak aylık veyahut üç aylık vuku'ât-ı tadrîsât ve muvaffakiyât hakkında yekdiğerlerini haberdâr etmek. Şu'belerde de bu usûl aynen tatbîk edilmeli ve bâ-rapor merkez hey'etine bildirmelidirler.

6- Spor, hars ve âsâr-ı nefise gibi varlıklar dâimî iştigalat ile kabil ve binâenâleyh istihdâf olunan gayenin temîni de bu sûretle hâsıl olunacağına nazaran bu iki şu'be için birliğe mülhak olmak üzere dörder kişilik dâimî bir hey'et bulundurması (Bu hey'etin hey'et-i umûmiyye veyahud hey'et-i idârece intihâb ve teşkilini hey'et-i umûmiyyeye bırakırız.)

7- Üç kişilik dâimî bir mürakabe hey'eti intihâb ve üç ayda bir defa birliğin vâridât ve masârifât-ı dâ'imîsini tedkik ile hasbe't-tesviye vuku'ı melhûz tefehhümlere mâni' olmak.

8- Mürâkabe hey'eti üç aylık mu'âmele hakkındaki meşhûdiyetini müş'ir raporunu hey'et-i idâreye vermekle berâber senelik raporunu da umûmî kongreye vermek.

9- Halk dershâneleri için gerek idâre-i husûsiyye ve gerek müvâzene-i umûmiyyeden verilecek olan tahsîsât idâre hey'eti tarafından vazîfedârın sâ'at-i mesâ'îsine nazaran tevzî' olunur. Ancak verilecek para mâhiyye on liradan aşağı olmamalıdır.

**[Sahife 883]**

10- Birlik tarafından vazîfe tevdi'i iktisâb-ı zarûriyyet eder ve temâdîsine de ihtiyâc his ederse haftalık, aylık münâvebe usûlü kabûl olunmak.

11- Mu'allimînin şeref ve haysiyetine hâricten vuku' bulan bazı câhilâne tecâvüzleri red için mümkün olan ilmî vâsıtalarla mürâca'at edilmesi.

12- Mu'allimînden de şeref-i mesleği ve haysiyet-i zâtîyi ihlâl edecek mâhiyetde ef'âl ve harekâta cür'et edenlere mesleğinin ulviyyeti nâmına bilâ-merhamet a'zamî cezânın tatbîk ve infâzı için telkînâtda bulunmak.

13- Kanûnen me'men, fi'ilen mühmel olan mu'allimîn mesâkininin temini veyahud râyic-i mahallîye göre bedel-i îcârın dâhil-i bütçe ettirilmek üzere meclis-i umûmî-i vilâyet ve merkez-i umûmî ile vekâlet-i celîle nezdinde teşebbüste bulunulması.

14- Cumhuriyetin ilân olduğu 29 Teşrin-i Evvel [13]39 tarihine tesâdüf eden günün kıymet-i târihiyye ve milliyyesini canlandırmak ve ensâl-i âtiyyeye de feyzli ve canlı bir ders vermek için talebe ve mu'allimlerin iştirâkiyle bir musâhabe tertîb ve o günü tes'îd etmek.

15- Talebelere verilecek millî terbiye arasında ve mekteb talebesinin kendi mu'allimine olduğu kadar diğer mektebler mu'allimlerini de hürmetle karşılamak bu kanâ'ati telkîn veyahud kabûl edememiş olan mu'allim ve talebe hakkında tedkikatda bulunarak hiss-i hürmeti tevlîd, mevâni'î ref' etmek.

16- Meslekle alâkadâr olup da mu'ahharan şekl-i kanûnîde kat'-ı alâka eden meslekdaşlara karşı meslekdaşlık hürmet ve râbitasının muhâfazası.

17- Vasiyet, hîbe gibi husûsâtın temîni için îcâb eden îkaz ve irşâd vazîfelerini îfâ ederek mesârifin kıymet-i maneviyyesini halka duyurmak.

18- Esâs yasanın 38'inci maddesinin fıkra-i sânisinde fıkra-i evveli ile te'ârüz eden fikranın ref'i husûsunun merkez-i umûmîye iblâğı için hey'et-i umûmiyyenin nazar-ı dikkatine vaz'ı.

19- Bine kadar ma'âş alan mu'allimîn için şehri on bin ve bini tecâvüz eden ma'âş ashâbından şehri on beş kuruş, iki bin ve iki bini tecâvüz eden ma'âş erbâbından da şehri yirmi kuruş ta'ahhüdât istîfâ olunur.

20- Vefât, tevellüdât, te'ehhül gibi husûsâtda birlik kasasının seb'a-i mâliyesi nisbetinde hey'et-i idâre karârıyla a'zamî mu'âvenet-i nakdiyyede bulunmak.

21- Mu'allimlere ve efrâd-ı â'ilesine meccânen doktor ve ilaç temîni istikmâli için 50'inci madde'nin "b" Fıkrasına tevfikân lâzım gelen teşebbüsât-ı kat'iyyede bulunmak.

22- Halk Yolu Mecmû'ası'nın birlik nâşir-i efkârı olmak üzere sâhib-i imtiyâzı ile uyuşulması.

**[Sahife 884]**

23- Meslekdâşlardan birinin vuku'-ı vefâtında birlik bütün arkadaşlarını haberdâr ederek merâsim-i mahsûsa ile efrâd-ı â'ilesinden birinin vefâtı halinde yine bütün arkadaşlar haberdâr edilerek bilâ-merâsim son meslekdâşlık vazîfesi îfâ edilir.

24- İdâre hey'etlerinden bir zâtın ale't-tevâlî üç ictimâ'da bilâ-ma'zeret isbât-ı vücûd etmesi isti'fâsını mûcib olacağı esâs-ı yasanın 55'inci maddesi ahkâmından olmakla bu bâbda idâre hey'etinin kayıdsız bulunmaması.

25- İşbu yasanın tedkik ve icrâsı ahkâmına hey'et-i idâre me'mûrdur.

Fî 28 Haziran [1]341

A'zâ: Hüseyin Avnî

A'zâ: Mustafa Şefik

Mesâ'î Encümeni Re'îsi: M. Tevfik

A'zâ: Mahmûd Muhlis

A'zâ: Mahmûd Münîr

Kâtib Zekî Bey tarafından esbâb-ı mûcibe lâyihası okundu. Yasanın madde madde müzâkeresi kabûl edildi.

Birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü maddeler bilâ-münâkaşa kabûl edilmiştir.

Beşinci madde okundu, encümen re'îsi tarafından îzâhat verildi. Îzâhât kâfî görülerek ekseriyetle kabûl edildi. Altıncı, yedinci, sekizinci maddeler küçük bir münâkaşadan sonra kabûl edilmiştir. 9'uncu madde bütçe ile alâkadâr olmadığından tayy edilmiştir. 10'uncu madde de riyâset tarafından îzâh edilerek aynen kabûl edilmiştir. 11'inci madde'deki matbû'ât ta'bîri yerine ilmî vâsıtalar konarak ta'dîlen kabûl edilmiştir.

13<sup>213</sup>, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20'inci maddeler ufak münâkaşalarla kabûl edilmiştir.

İsmâil Hakkı Bey: Mâdemki nizâmnâmeye göre bütçe kabûl edilmiştir. Olduğu gibi kalmasını teklîf ediyorum.

---

<sup>213</sup> Metinde 13 yazılmıştır. 12 olmalıdır. (D.C.)

Sâlim Bey- Bütçemizde gerçi a'zâ-yı tabî'î bulunması hakkında bir sarâhat yoktur. Maddeler de bütçe hakkındadır. Gösterilen mikdâr tahmînîdir. Mademki mu'âvenet faslı da vardır. Buna herkes koşar.

Sâlim Bey- Masârif-i fevka'l-âde nâmıyla bir kayd ilâvesini teklîf etti. Bu teklîf ekseriyetle kabûl edildi. 21'inci madde aynen kabûl edildi. 22'inci madde okundu.

Tayyib Bey- Memlekette intişâr eden mecmû'a ile iktifâ edilmelidir. Ayrıca bir şeye ihtiyâc yoktur. Bu bâbda müstakil hey'et-i idâre irşâd encümeni ile îcâb eden esâsâtı kararlaştırın.

Re'îs Bey- 22'inci maddeyi re'ye vaz' ediyorum. Muvâfık görenler ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar).

Re'îs Bey- Ekseriyetle kabûl edilmiştir. 23, 24, 25'inci maddeler aynen kabûl edilmiştir.

Re'îs Bey- Dâhilî yasanın hey'et-i umûmiyyesini

**[Sahife 885]**

re'y-i âlînize vaz' ediyorum. Kabûl buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar). Ekseriyetle kabûl edildiği makam-ı riyâsetten tebliğ olundu.

Re'îs Bey- Hasan Fehmi Bey tarafından bir takrîr verilmiştir. Okuyacağız. Takrir kâtib Zekî Bey tarafından okundu.

Riyâset-i Aliyyeye,

Dâhilî yasanın Arabî, Farisî, terkîblerle yazıldığını görüyorum. Türkçe'ye tahvîlini teklîf ediyorum.

Re'îs Bey- Takrîr hakkında söz isteyen var mı? Tevfik, Münîr Beyler söz almıştır. Buyurun Tevfik Bey.

Tevfik Bey- Dört refikamla berâber îfâ-yı vazîfe eden mesâ'î encümeni, dâhilî yasayı tertîb ederken Türkçe mukabili olan kelimeleri îfâde-i merâm için hıızr-ı cân bilmiştir. Şu kadar var ki, Türkçe derecesinde zebân-zed olan bazı Arabî ve Farisî elfâz ve terkîbi de istimâl etmiştir. Mademki dâhilî yasa anlaşılmayacak kadar gayr-i me'tûs kelimelerle tertîb edilmiştir. Acaba anlamadan Hasan Fehmî birâderimiz yirmi madde kabûlüne nasıl tarafdâr

oldular? Maddelerin müzâkeresi esnâsında müte'allik ve mühim ta'bîrlerin ta'dîlini teklîf etmek îcâb etmez mi? Binâenâleyh encümen re'îsi sıfatıyla tanzîm edilen yasada fehmi işkâl eden bir ta'bir olmadığına ka'il olduğum gibi hey'et-i umûmiyyede de bu kanâ'at hâsıl olmuş olmalı. Maddelerin ekserîsi bilâ-münâkaşa bir kısmı da ta'dilen ve tashîhen kabûl edilmiştir. Hey'et-i umûmiyyesi itibâriyle kabûl olunan bir madde hakkında tekrâr münâkaşa açılması doğru olmadığı arz ve makam-ı riyâsetden usûl-ı müzâkereye ri'âyet edilmesini ricâ ederim.

Münîr Bey- Tevfik Bey kâfi miktarda îzâhat verdi. Ben de mesâ'î encümeninde a'zâ bulunmağım hasebiyle Tevfik Beyle hem-fikirim. Hey'et-i umûmiyyenin kabûl ettiği yasanın takrîr-i vechile ta'dili mevzû-ı bahis olamaz. Çünkü hey'et-i umûmiyyesi kabûl edilmemiştir. Bu teklîf tasvîb buyurulduğu takdîrde sâhib-i takrîr Hasan Fehmî Bey birâderimiz tarafından anlaşılmayan ibârelerin anlaşılır bir şekle ifrâğını talep eylerim.

Hasan Fehmî Bey- Takrîrin re'ye vaz'ını teklif ediyorum.

Kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Hâsıl olan gürültü arasında makam-ı riyâset kabûl edildiğini tebliğ etmiş ve sükûneti i'âde etmiştir.

Tevfik Bey, vaktin daralmasına ve merkez-i umûmîden gelen tahrîrât üzerine henüz mukarrerât ittihâz edilmediği ve celselerin sıklaştırılmasını teklîf etti.

Re'îs Bey- Tevfik Bey'in teklîfi vechile mütemâdiyen çalışmak ve işleri intâc etmek için yarın alafranga sâ'at on ikide ictimâ' etmek üzere celseyi ta'tîl ediyorum.

**[Sahife 886]**

## **BEŞİNCİ İCTİMÂ'**

Re'îs: Kemal Cenâb Bey

Kâtibler: Sâre, Kevser, Muhsin, Zeki Hanım ve Beyler

Sekizinci Celse

Re'îs: Meclisde ekseriyet vardır. Celseyi açıyorum. Zabt-ı sâbık Kâtib Muhsin Bey tarafından kırâ'at ve aynen kabûl edilmiştir.

Re'îs: Tevfik Bey tarafından verilen bir teklîf var. Sûreti âtîde münderic takrîr Kâtib Zekî Bey tarafından okundu.

Riyâset-i Âliyyeye,

Kongre hey'et-i muhteremesince pek ziyâde şâyân-ı ihtirâm olan muhterem üstâdlarımızdan merhûm Süleymân ve Nu'mân Efendilerin yarın arefe olmak münâsebetiyle kabirlerini ziyâret ve Fâtihalar ithâfiyla manevî evlâdlığa has olan râbıta ve hürmetin izhârı için yarın ikindi namâzından sonra hey'et-i muhteremenin işbu ziyâreti îfâya iştirâklarını teklîf ederim.

29 Haziran [1]341

Muallim M. Tevfik

Re'îs Bey: Takrîri re'y-i âlînize vaz' ediyorum.

Müfettiş Ziyâ Bey: Vefât sûretiyle ayrıldığımız meslekdâşlara ebedî ve lâ-yezâl hürmetimiz vardır. Vefât eden arkadaşların umûmî ziyâret etmeleri doğru değildir. Hey'et-i umûmiyye nâmına on efendiden mürekkeb bir hey'etin ziyâret buyurmalarını teklîf ediyorum.

Fu'âd Bey: Mecbûr ve Hacı Tevfik Efendilerin de ilâvesini teklîf ediyorum.

Avnî Bey: Bu husûsda on kişilik bir hey'et intihâb edelim. Umûm nâmına ziyâret etsinler.

Re'îs Bey: Süleymân, Numân, Mecbûr, Hacı Tevfik Efendilerin kabirlerini ziyâret için Din Mu'allimi Nâmî, Fu'âd, Tevfik, Muhlis, Tayyib, Yâsin, İshak, Münîr Beyleri teklîf ediyorum. Muvâfik mı? (Çok muvâfik sesleri).

Re'îs Bey: Tasarruf Sandığı Murâkabe Hey'eti'nin raporu okunacaktır. Sûreti zîrde mûnderic rapor Kâtib Zekî Bey tarafından kırâ'at olundu.

Kongre Riyâset-i Âliyyesine,

8 Eylül [1]240<sup>214</sup> tarihinde teşekkül eden Tasarruf Sandığı'nın bugüne kadar sermâyesi 329 lira 75 kuruş, fâ'izden 20 lira 17 kuruş otuz para, eşyâ satış bedelinden 9 lira 24 kuruş

**[Sahife 887]**

---

<sup>214</sup> Metinde 1240 yazılmıştır. 1340 olmalıdır. (D.C.)



temettu'ât ki, cem'an 359 lira 16 kuruş otuz para sermâyeye baliğ olan meblâğdan 318 lirası ikrâzâtta ve 41 lira 36 kuruş otuz altı para da mevcûd-ı sandık olduğunu müş'ir işbu rapor hey'et-i umûmiyeye takdîm kılındı.

28 Haziran [1]341

A'zâ: M. Tevfik

Veznedâr: Mehmed Muhlis

Muhâsebe: Nâmî

Re'îs: M. Nâmî

Murâkebe Hey'eti Raporu

Kongre Riyâset-i Âliyyesine

Encümenimiz Tasarruf Sandığı hesâbâtını bi't-tedkik âtîdeki maddelere mutallî' olmuştur.

1- Tasarruf Sandığı'nda 1 Eylül [1]340 tarihinden 29 Haziran [1]341 tarihine kadar 359 lira 16 kuruş otuz para terâküm etmiştir.

2- Meblağ-ı mezkûrun 329 lira 75 kuruşu dühûliyye ve ta'ahhüdât-ı şehriyyeye, 1760 kuruş 30 parası nemâya ve 9 lira 24 kuruşu da eşyâ satış bedelinden mütehasıl temettu'a â'iddir.

3- Birinci maddede gösterilen ma'a-fa'iz re'sü'l-mâlî ve temettu' yekûnu olmak üzere 359 lira 16 kuruşa bâliğ olan sermâyenin 318 lirası a'zâ-yı kirâmdan ikrâzâtta ve 41 lira 76 kuruş otuz parası da el-yevm sandıkta mevcûd bulunmaktadır.

4- Sandık hey'et-i idâresi bazı zevâta Tasarruf Sandığı Nizamnâmesi'nin 7'inci maddesi'ne muhâlif olarak ikrâzâtta bulunmuştur.

5- Tasarruf Sandığı Nizamnâmesi'nin 14'üncü maddesi mücebince meslekten kat'ı alâka eden İldızım Mu'allimi Fâ'ik Efendi'ye dühûliyyesi i'âde edilmek lâzım geliyorsa da hey'et-i umûmiyyece bir karâr ittihâz buyrulması muktezîdir. İşbu mazbata bi't-tanzîm arz ve takdîm kılındı.

29 Haziran [1]341

A'zâ: Hüseyin Sabri

A'zâ: Sâlim

Murâkebe Hey'eti Re'îsi: Ziyâ

Re'îs: Evvelâ bu bâbda murâkebe hey'eti re'îsini dinleyeceğiz. Buyurun Ziyâ Bey.

Ziyâ Bey: Tasarruf Sandığı Hey'eti Nizâmnâmenin yedinci maddesi hilâfina olarak fazla ikrâzâtta bulunmuştur. Bu salâhiyeti nereden almıştır? Yani ma'âş-ı asliyyenin üç misliyle mevdû'asının üç mislini ikrâz etmeyi esâs olarak kabûl etmiş, hâlbuki nizâmnâmede buna dâ'ir bir sarâhat yoktur. Arkadaşlardan taleb fazla olduğu takdîrde ikrâzât mütesâviyyen yapılır diyor. Böyle yapılmamış, bir mu'allimin istikrâz senedinde bir hademe kefil olarak vaz'-ı imzâ etmiştir. Bazı senedlerde de kefil noksândır. Buna mümâsil bir takım noksânlıkların ikmâl edilmesini temennî eyler.

Tasarruf Sandığı Re'îsi Nâmî Bey: Çok sıkı bir tedkik ve teftîş yapan murâkebe hey'etine böyle henüz te'essüs eden mü'esseselerde hatâ ve kusûr olabilir, o kusûrlar görülmelidir ki, tekrârına mâni' olunsun.

### [Sahife 888]

Şurasını arz etmekten men'-i nefis edemeyeceğim. Görülen noksân ve hatâ hakîkaten bir kusûr mudur? Evvel emirde bu cihetin ta'ayyün etmesi lâzımdır. Bendenizce hatâ olarak ta'dâd olunan şeyler tamâmen gayr-i vâriddir. Çünkü vuku'a gelen ikrâzâtta ma'âşın üç misliyle mevdû'atın üç misli nisbetinde ikrâzı hey'et-i idâreniz aralarında tesbît etmiştir ki, bu hatâ olmaktan uzak kalmıştır. Sâniyen arkadaşlar arasında müsâvât gözetilmediği dermiyân buyruldu ki, bu da tamâmen gayr-i vâriddir. Hey'et-i idâreden bulunan arkadaşlardan Tevfik Bey'e talebinden üç ay sonra para vermediğimize göre arkadaşların ihtiyâclarını nefsimize tercîh ettiğimizi arz edebilirim. Fazla verildiği beyân buyurulan arkadaşların ihtiyâcı murâkebe hey'etince değil hey'et-i idârenizce tahakkuk eden fevka'l-âde zarûretler karşısında nizâmnâmenin diğer bir maddesinin verdiği salâhiyete tevfikan yapılmıştır. Sâlisen sıra ile ikrâzâtta bulunmak için hey'et-i idâre bir karâr ittihâz etmiştir ki, bu karâra muhalif olarak kimseye takdîmen ve tercîhen para verilmemiştir. Binâenâleyh hey'et-i idâre mu'allimlerin ihtiyâcını gözden kaçırmayarak vazîfesini yapmıştır. Mehmed Şükrü, Avnî Tevfik Beylere fazla para verildiği iddi'â buyrulur. Bunların esbâbını arz ederim.

Tevfik Bey- Ahvâl-i husûsiyye böyle umûmî bir hey'et müvâcehesinde mevzû'-ı bahis olamaz. Şahsî olan bu gibi husûsâtın îzâhı îcâb etmez. Hey'et-i umûmiyyenin itimâdıyla hareket eden müntehib bir hey'et vazîfesini salâhiyeti dâ'iresinde yapmıştır. Ricâ ederim re'îs bey ahvâl-i müzâkere şahs-ı münâkaşaya müncer olmasın.

Re'îs Bey- Mes'ele tavazzuh etmiştir. Kifâyet-i müzâkere hakkında Fehmî Bey'in takrîri vardır. Kâtib Zeki Bey tarafından sûret-i âfide muharrer takrîr okundu.

Riyâset-i Âliyyeye

Tenkîd ve îzâh olunan mes'ele esâsa değil, şekle â'iddir. Hey'et-i idârenin hüsn-i niyetle hareket ve îfâ-yı vazîfe ettiğine kanâat hâsıl olduğundan müzâkerenin kifâyetini teklîf ediyorum.

29 Haziran [1]341

Hasan Fehmî

Re'îs Bey- Bu takrîri kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar).

Re'îs Bey- Müzâkerenin kifâyeti ekseriyetle kabûl edilmiştir. Berây-ı teneffüs on dakîka celseyi ta'tîl ediyorum.

### **DOKUZUNCU CELSE**

Kemal Cenâb Bey'in riyâsetinde açılmıştır. Zabt-ı sâbık kırâ'at ve aynen kabûl edilmiştir.

Re'îs Bey- Tasarruf Sandığı'nın daha ziyâde suhûliyet ve faydayı temîn etmek üzere tasarruf encümeni tarafından verilen rapor kırâ'at olunacaktır. Sûreti âfide muharrer rapor Kâtib Zekî Bey tarafından kırâ'at olundu.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

31 Kânûn-ı Evvel 1341

Sene: 3

Sayı: 58

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

### MÜNDERİCÂT

- 1- Çankırımız İçin / Halk Yolu
- 2- Kızlarımızı Okutalım / Hüseyin Avnî
- 3- Mu'ammâ-yı Hayât / Reşîd Fânî
- 4- Oluverse Ne Olur / Kahkaha
- 5- Mu'allimler Birliği Kongresi'nin Mâ-bâ'dı

Çankırı Matba'ası 1341

Müdir-i Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabul olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

31 Kânûn-ı Evvel 1341

Sene: 3

Sayı: 58

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

Türkiye Mu'allimler Birliği Umûmî Merkezi Re'îs-i Muhteremi Necâti Bey Efendi'nin Ma'ârif Vekâleti'ne intihâb ve tayîni dolayısıyla arz-ı tebrikât eder ve millî inkılâbımız bu kıymetli kahramâna, bu yeni ve mühim vazîfelerinde muvaffakiyetler temenni eyleriz.

Halk Yolu

## ÇANKIRIMIZ İÇİN

Cehâlet ve irfânsızlığın acıları altında inim inim inleyen pek çok köylerimiz vardır ki, senelerden beri mekteb ve mu'allimden tamâmen mahrûmdur. Gerçi son Mekteb Vergisi Kanûnu köylerimizin hepsinde de mekteb vücûda getirilmesine müsâ'id ise de bugün vilâyetin her köyüne yeniden mekteb açmaya ma'a'l-esef imkân-ı mâddî görülmemektedir.

Çünkü mekteb açabilmek için her şeyden evvel binâ, mu'allim, levâzım-ı dersiyeye gibi üç mühim unsur-ı esâsîyi düşünmek ve te'mîn eylemek mecbûriyeti vardır. Bu mecbûriyetlerdir ki, bu anâsır te'mîn edilmeden yeni bir mekteb açmanın imkânı yoktur.

Türkiye'nin her tarafında olduğu gibi vilâyetimizde de pek müdhiş bir mu'allim fıkdanı mevcûddur. Hâl-i hazırdaki mu'allim mekteblerinin yetiştirecekleri genç mu'allimler henüz yetişinceye kadar memleket her hâlde uzun seneler mekteb ve mu'allimsizlik içinde çırpınıp duracaktır. İtiraf etmeliyiz ki, mevcûd mekteblerimizin çoğu mesleğinin ehli, muktedir mu'allim ve mürebbîlerden

### [Sahife 890]

aynı zamânda şerâ'it-i sıhhiyyeyi hâ'iz binâlardan mahrûmdur. Bu mahrûmiyet zaten her zamân hepimizi müte'essir ve muzdarib bırakmaktadır. Binâenâleyh böyle elîm ve ızdırâblı vaz'iyet karşısında Çankırı'nın bugünkü ve yarınki neslini yetiştirecek terbiye ve irfân mü'esseselerini büyük fedakârlıklara katlanarak asrî bir şekilde yapmak mecbûriyeti unutulmamalıdır. Bu husûsda umûmî ve şümûllü kat'î prensibler ta'kîb olunarak mübrem ihtiyacâtımızı izâle edecek müsbet hareket meydana getirilmelidir.

Bunun için de en kısa ve kestirme yol vilâyetin muhtelif mıntıklarında şimdiden yüzer mevcûdlu leylî ilk mektebler açabilmektir. Bugün memlekette fakr u zarûret yüzünden terk-i tahsil eden, yahud hiç mektebe gidemeyen öksüz, şehîd, kimsesiz çocuklar pek çoktur. Bunların vaz'iyetleri hakîkaten acınacak bir şekildedir.

Hâl-i ictimâ'da bulunan Meclis-i Umûmîmizin muhterem ve fedâkâr hey'etinin nazar-ı dikkatini bi'l-hâssa bu cihete celb etmeyi kendimize bir vazife bilmekteyiz.

1- Mekteblerin kemmiyetten ziyâde keyfiyete tâbi' tutulması lâzım ve zarûrîdir. Bu zarûret müvâcehesinde de yapılacak her tesbît ve fedâkârlığa asrî ihtiyâclarımızı tatmin edebilmesi muktezidir.

2- Vilâyetin şerâ'it-i lâzimeyi hâ'iz muhtelif mahalleri birer imtihân mıntıkası ittihâz olunarak buralarda behemehâl leylî birer irfân yuvası te'sîs edilmeli ki, binâ ve mu'allimsizlik yüzünden mekteb açılmayan köylerin çocukları bu mü'esseselerde okutulabilsin.

3- Binâ, mu'allim, levâzım-ı dersiye te'mîn edilmeden hiçbir köyde, hiçbir mahalde yeniden mekteb açılmamak lâzımdır.

4- Şimdiye kadar açılan mekteblerin ıslâh ve ikmâli için îcâb eden fedakârlık ihtiyâr edilmeli ki, matlûb hâsıl olabilsin.

5- Müntesibîn-i ma'ârifin meslekî irtibât ve alâkalarını tezyîd ile terkîh ve taltîfleri esbâbının istikmâli zarûrîdir.

Şimdilik bu esâslar dâhilinde meydâna getirilecek bir ma'ârif bütçesiyle Çankırı'da irfân hayâtının inkişâf ve ittilâ'sı her vakit mümkündür. Bunu da hamiyet ve fedakârlıklarının yüksek derecelerini dâimâ şükrânla karşıladığımız Meclis-i Umûmîmizin muhterem hey'etinden bekleriz.

### **KIZLARIMIZI OKUTALIM**

Yirminci asr-ı medeniyetin baş döndürücü terakkiyâtı hep ilim ve fennin mahsûlüdür. Garb milletlerini medeniyetin ziyâdar âfâkına îsâl eden ancak irfândır. Hey'et-i ictimâ'iyeye â'ilelerden, â'ileler de ferdlerden teşekkül ettiğine nazaran ferdlerin tahsîl ve terbiyesi hey'et-i ictimâ'iyeyi devre-i tekâmüle îsal eder. Bir

### **[Sahife 891]**

milletin terakkî ve te'âlî sâhalarında dev adımlarla yürüebilmesini ferdî terbiyesi resânetine vâbestedir. Ferdî terbiyeyi ihzâr eden de kadındır. Binâenâleyh hey'et-i ictimâ'iyenin terbiyesinde kadının pek mühim rolü vardır. Bugün terakkînin hadd-i gayesine vâsıl olan Amerika'nın milleti bu tekâmülünü kadınlara medyûndur. Tarih sayfalarını karıştıracak olursak Endülüs Devlet-i İslâmiyyesi'nin ilim ve fen vâdîlerindeki terakkiyâtı Elhamralar, Elifbalar, Dârü's-sinâ'alar vesaireler gibi bugün bile Avrupa'yı hayretlere ilka' eden bu muhteşem âsâr-ı medeniyeyi vücûda getirmekte Endülüs'ün münevver kadınları pek büyük âmil olmuştur. Pek uzaklara gitmeyelim. İşte Japonya'nın yarım asır zarfındaki elektrik sür'atiyle terakkiyâtını münevver Japon kadınlığı ihzâr etmiştir. Fransa'ya kırk dört sene sonra pek müştak olduğu Alsas-Loren'i kazandıran, Fransızlara vatan aşkını, millî terbiyenin esâsâtını telkin eden münevver Fransız kadınlarıdır. Mektebelerin saf ve nezîh harîm-i

irfânında yetişen muhterem vâlideler, âteşin millî marşlarla tâ beşikten itibâren çocuklarına hiss-i intikam telkîn etmeye başladılar ve bu hiss-i intikamla meşbû‘ olan Fransız milleti anavatanın bir cüz’i lâ-yenfekki olan Alsas-Loren’i kurtardı. İşte nesl-i âtînin ta‘lîm ve terbiyesinde kadının rolü!

Biz de bu asr-ı medeniyette mevcûdiyyet-i siyâsiyye ve milliyemizi muhâfaza edebilmek için her hâlde nesl-i âtînin vâlidelerini teşkîl edecek olan kızlarımızı okutmak mecbûriyetindeyiz. Şu millî ve vatanî vazîfe ve mecbûriyeti his eden Çankırı Mu‘allimler Birliği gelecek sene kız ve orta mektebine esâs olmak üzere bu sene yalnız bir sınıflık kız orta mektebi te’sîs etti.

Daha şimdiden itibâren mektebe Kemal-i tehâlûkle koşan hanım kızlarımızı nesl-i âtînin bu münevver mürebbîyelerini görmekle cidden Türklüğün âtîsinin pek parlak olacağına kani‘iz.

Binâenâleyh mu‘âzzez milletimizi cehlin korkunç uçurumlarından kurtarmak için her hâlde kızlarımızın tahsîl ve terbiyesine ihtimâm edelim. Çünkü yarının rehâkârlarını bugünün münevver kadınlığı yetiştirecektir. Hanım kızlarımızın tahsîl ve terbiyesi uğrunda mâlen, fikren fedâkârlıkta bulunan Çankırı Mu‘allimler Birliğini alkışlar ve tuttukları feyiz-nâk yolda muvaffak olmalarını yüce Tanrı'dan dileriz.

Çankırı, 1 Kânûn-ı Sâni 1926

Hüseyin Avnî

### **MU‘AMMÂ-YI HAYÂT**

Hayâtı pek severim olsa da rahîk-i sitem

Hayâta hem-dem olur handeler şehîk-i sitem

Ne ibtisâmına dehrin fahû[r-i] rûşen olurum

### **[Sahife 892]**

Ne infî‘âline şûrîde-i mmihen olurum

Cefâsı sa‘d ü safâsı hep itibârîdir

Gelse başa güzel çünkü emr-i Bârîdir

Kederli bir şeb-i yeldâ olur sabâh sürûr

Bugün ferîh ise ferdâ eder elemle mesrûr



Ne sende reng-i beka var Őu kahbe dűnyânın  
Niçin esîr-i finâsı(?) beşer Şu figanın  
Amây-ı(?) gaflete dűŐtű hekim ve binâsı  
Bu râzı bilmedi ve Râzısı İbn-i Sînâsı

Hayâtı benzetirim çağlayıp akan dereye  
Gezer çimenleri uğrar cibâle meŐcereye  
Tesâdüf eyleyerek sadd-hezâr-ı manzaraya  
Gidersin ey dere ama bilir misin nereye

Hayâtı benzetirim ağlayıp gűlen bebeęe  
Aceb ne duygusu var muktedir değil demeye  
Binâlar içre kalır hiç olan bahâne için  
Gűlersin ey bebek ama bilir misin ne için

Hayâtı benzetirim bir gerânha(?) çiçeğe  
Nűművv-i tâmma bedel műŐkilât dehri çeke  
Verildi bunca emek nevmîde olmak için  
Açıldı âkıbet ama yazık ki solmak için

Hayâtı benzetirim andelîb-i nâlâna  
Bahar gűlleri olmuş iken ona lâne  
Sűkűnet istemeyip muttassıl eder feryâd  
Sevimli nağmeleriyle aceb ne eyler yâd

Aman a bűlbűl-i Őűrîde evet bahâr olsun  
O nağmeler tarb-ı habgâh-ı yâr olsun

Hayâtı benzetebilsem de ân ve ana çi sűd  
Bilinmiyor Őu lugaz anlaŐılmıyor maksűd  
Karanlık içre iken dűrt yanım çeraę aradım  
Neden bu çöllere dűŐtűm kenâr-ı baę aradım

Hayâtı pek severim istemem onu tedkik

O rütbe çekmeye gelmez kopar bu zabt-ı rakîk  
Leb-â-leb olsa da zehr âb ile şu peymâne  
Yegâne cerâsına gönlüm oldu divâne  
Aman ne sihr ile nûşîn imişsin ey bâde  
Fakr ü bâ-y-ı beşer hep seninçün âmâde  
Nasîbimiz ne ise dol içip hârâb olalım  
Esâsa ric‘at edip bir avuç türâb olalım  
Çankırı 1 Kânûn-ı Sâni [1]926

### **Reşîd Fânî**

#### **OLUVERSE NE OLUR?**

İsterim ki dâimâ gönlüm neş'eyle dolsun  
Her arzumun sonunda bir sevincim bulunsun  
Varsın dünya yıkılsın bir pulum yok içinde  
Oluverir ki günlerim benim için gün olsun

Zengin güller üstünde bülbüller yuva kursun  
Kelebekler serçeler çiçeklerde uçuşsun  
Neş'e için çırpınan ömrümün bir gününde  
Gönlümü zehirleyen sâ'atim sükûn bulsun

#### **[Sahife 893]**

Gönül ister ki hayât dâimâ neş'e sunsun  
Bu neş'eler içinde ızdırâbı unutsun  
Keder yüzü görmesin kimse dünyâ yüzünde  
Her rûhun elemi bir teselli uyutsun

1.1. [1] 926

### **Kahkaha**

#### **YENİ MA‘ÂRİF VEKİLİMİZİN YENİ BİR TA‘MİMİ**

Meslek arkadaşlarımın vukuf ve tecrübelerine, genç Cumhuriyetimizin yükselmesi uğrunda sarf ettikleri ve daha büyük bir aşkla sarfına devâm edecekleri fedâkârâne mesâ'îye istinâden Ma‘ârif Vekâleti'ni der'uhde ettim.

Millete yeni ve nûrlu ufuklar açan büyük mürşîdlerimizin vaz' ve işâret eylemiş oldukları rehâkâr esâs dâhilinde sarsılmaz bir îmânla hedefe varmak gayemdir. Benden evvel iş başına gelmiş arkadaşlarımın bu yoldaki fa'âliyetlerini hürmetle yâd etmeyi vazife bilirim.

Yeni nesli bedenlen ve fikren olduğu kadar seciye ve millî heyecân itibârıyla da yeni hayâtın ve demokrasinin îcâbâtına göre hazırlamak ve bu sûretle Türklüğe dâhil bulunduğu medeniyet zümresi içinde yüksek bir mevki' te'mînine çalışmak lâzımdır.

Bu gayeye doğru tam bir intizâmla yürüyebilmek, mekteplere kuvvetli ve şu'ûrlu bir inzibâtın ve feyizli bir havâ-yı maneviyyenin hâkim olmasına vâbestedir. Hayâtî bir ehemmiyeti ha'iz olan bu esâsta arkadaşlarımın tamâmen benimle berâber olduklarına eminim.

Dârü'l-fünûnumuzun velâyet-i ilmiyesinin takviyyesi ve milletimizin müstesnâ kudretinin ilim sâhasında da tecellisi husûsundaki teşebbüslere kuvvetle zâhir olacağım. Cumhuriyetimizin istinâd ettiği mukaddes umdeleri tarsîn etmek ve halkın seviyye-i umûmiyyesini yükseltmek için kanûnlarla tesbît edilecek esâsâtı gerek irfân mü'esseselerimizde gerekse bu mü'essesât hâricinde kuvvetle tatbîk edeceğim.

Milletlerimizin ta'lîm ve terbiyelerinde en müsmir ve mü'essir vazifeyi der'uhde eden meslektaşlarıma ve mesâ'î arkadaşlarıma feyizli muvaffakiyetler dilerim.

### **Ma'ârif Vekili**

## **TÜRKİYE MU'ALLİMLER BİRLİĞİ ÇANKIRI MERKEZİNİN [1]341 SENESİ FEVKA'L-ÂDE KONGRESİ ZABITLARI**

Çankırı Mu'allimler Birliği Tasarruf ve Yardım Sandıklarına Â'id Nizâmnâme Encümenimizce ta'dîl ve ilâve edilen mevâd ber-vech-i zîrdir:

1. Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından Tasarruf ve Yardım Sandığı nâmıyla bir sandık te'sîs edilmiştir.

3. Sandığa hissedâr olabilmek için Mu'allimler Birliği a'zâsından olmak, hîn-i dühûlde bir def'aya mahsûs olmak üzere ma'âşî "600"e kadar olanlar iki, 1000'e kadar olanlar üç 1000'den 1500'e kadar olanlar dört, 1500'den yukarısı için beş lira dühûliye nâmıyla iki taksitte verilmek ve her ma'âş tevzî'inde be-her hisse bedeli 25 kuruş

## [Sahife 894]

olmak şartıyla ma'âş 600'a kadar olanlar iki, 600'den 1000'e kadar olanlar dört, 1000'den 1500'e kadar olanlar altı, 1500'den yukarısı için sekiz hisse bedeli verilmek şarttır.

5'inci Maddeye Zeyl: Bu maddenin hükmü sene-i hâliyye ve âtiyyeye şâmdir.

8'inci Maddeye Zeyl: Hey'et-i idâre istikrâz için bir mürâca'at defteri açar ve ashâb-ı mürâca'at o deftere tarih ve imzasıyla mürâca'atını tesbît ve sırasıyla ikrâzâtda bulunur. Şu'belerden istikrâza tâlib vuku'unda tâlibin pusulası tarihini mürâca'at defterine geçer ve imzâ yerine re'îs imzâ eder. Şu kadar ki pusulalarda kefil-i zevâtın imzâsı şarttır. Pusulalar dosyada hıfz olunur. Bi'l-umûm ikrâzât hey'et-i idârenin tasdikine iktirân eder.

11. İkrâz-ı teberrû' % 2 kuruştur. Her müstakrizden müteferrika karşılığı olmak üzere şehri iki kuruş tevkîf olunur. Erzâk ve eşya satışı piyasaya tâbi'dir.

13'üncü Maddeye Zeyl: Her sene-i hesâbiyye nihâyetinde vuku' bulan temettu'ât hissedârâna taleb-i vuku'unda tevzi' olunur. Arzu edenlerin temettu'âtı sermâyeye kalb olunarak hisse senedâtı verilir.

16'ıncı Maddeye Zeyl: Bir ticârethâne küşâdında ticârethâneyi idâre edecek zâtın tevdi' olunacak sermâyenin iki misli nisbetinde kâtib-i adlinden musaddak bir kefil irâ'e etmesi şarttır.

17'inci Maddenin Fıkra-i Âhiresi 8'inci Maddenin Zeyli'ne ta'dîlen ilâve edilmiştir.

19'uncu Madde: Ta'dîlen sermâye bin liraya vâsıl olduğunda küçük bir kasa alınır. Her ne sûretle olursa olsun fazla para, re'îs, muhâsib ve veznedârın mührü tahtında kasada hıfz olunur.

21'inci Maddenin Son Fıkrası, "Bu senelik hey'et-i idâre seleftinin noksân kalan müddeti zarfında sandık umûrunu tedvîr eyler" tay edilmiştir.

## MEVÂDD-I MÜTEFERRİKA

1- Def'aten iki taksitte verilecek dühûliyye, Temmuz ve Ağustos aylarına inhisâr edecek ve Eylül'de işe başlanacaktır.

2- Hey'et-i idâre Haziran ta'ahhüdâtını kemâ-fi's-sâbık alır. Tezyîden kabul olan mikdâr ise Temmuz ma'âşından itibâren alınacaktır.

- 3- Ticârethâneyi idâre edecek zâta yüzde yirmi verilir.
- 4- Ticarethâneyi idâre edecek zât bulunmadığı takdirde hey'et-i idâre bu vazifeyi müştereken aynı şerâ'it dâhilinde îfâ eder. Şu kadar ki, madde-i sâlifede mevzû' olan yüzde on hakkı sâkıt olur.
- 5- Hey'et-i idâre satış mağazasını Pazar ertesi ve Perşembe günleri ikindiden akşama kadar açık bulundurur.
- 6- Eski hissedârlar Üçüncü Madde'de

**[Sahife 895]**

gösterildiği vechile dühûliyye ve hisselerini Temmuz'dan itibâren tezyîde mecbûrdurlar.

Bir Temmuz'dan itibâren on dört aylık hesâbâtın tahmîni blançosu leffen takdîm kılınmıştır.

Lira

- 359 Sene-i sâbıkadan devr
- 45 Haziran ayındaki ta'ahhüdâtın
- 55 Tedâhülden
- 220 Dühûliyenin tezyîdinden
- 240 Temmuz Ağustos'taki ta'ahhüdâtın
- 919 Eylül bidâyetinde kasa mevcûdu
- 1440 Eylül'den itibâren on iki aylık ta'ahhüdât
- 2359

A'zâ: Mehmet Münîr

A'zâ: A. Nûri

Re'îs: İsmâîl Hakkı

A'zâ: Tayyi

A'zâ: Cevdet

Re'îs: Bu bâbda söz söyleyecekler isimlerini yazdırsın. (İsimler yazılır.)

Nâmî Bey: Tasarruf Encümeni'nin tesbît ettiği bir iki noktaya itirâz edeceğim. Birincisi dühûliyyenin tezyîdi mes'elesidir. Tasarruf sandığının delâlet ettiği ma'nâyı ihmâl ediyoruz. Bir taraftan teshilâta sevk edelim derken diğer taraftan müşkilât çıkarıyoruz. Dühûliyenin tezyîdi bazı arkadaşların -bilhassa- az ma'âşlı arkadaşların- bütçesini sarsar.

İkincisi, erzâk mes'elesidir. Aldığımız eşyâyı piyasa mücebince vermek mecbûriyetindeyiz. Çünkü piyasadan noksan satış zarar tevlîd ediyor. Dâimâ lehimize hareket ediyoruz. Her iki taraf mütevâzı bir şekilde düşünölmelidir. Erzâk piyasası hiçbir [...] olamaz. Vuku'a gelen kârdan me'cûr olmayan hey'et-i idâre zarardan Mes'ûl olmamak lâzım gelmez mi?

Avnî Bey- Birinci şıkta Nâmî Bey'in fikrine iştirâk ederim. Hisselerin tezyîdi mes'elesini arkadaşların re'yine havâle ederim.

Ziyâ Bey- İktisâd Encümeni'nde kararlaştırmış olduğu mevâddı takdirlerle karşılarım. Bugün tasarruf sandığına bir lira fazla verirsek daha fazla iktisâd yapmış oluruz. Hem sandığın parası çoğalır hem de istediğimiz zamân para almamıza bir sühûlet olur. Tasarruf sandığının ticâretle iştigale kudret-i mâliyyesi müsâid midir? Değil midir? Bu bâbda encümen re'îsinin îzâhat vermesini teklif ediyorum.

Hakkı Bey- Bu işte sühûlet olabilmesi için arkadaşların mu'âvenetini bekliyorum. Bu raporu da o esâs dâ'iresinde tanzim ve ta'dîl ettik. Tasarruf sandığı büyük bir ticâret yapması için paranın tezyîdi cihetine gitmiştir. Para çok olursa her zamân arkadaşlar istikrâz edebilirler. Bu maddenin kabul ve adem-ı kabulünün re'ye vaz'ını teklif ederim.

Re'îs Bey- Birinci Madde'yi re'ye vaz' ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar.

### **[Sahife 896]**

(Eller kalkar.) Ekseriyetle kabul edildiği makam-ı riyâsetten tebliğ kılınmıştır. 3, 5, 7'nci maddeler bilâ-münâkaşa kabul edildi.

Re'îs Bey- 11'nci Maddeyi kırâ'et etti.

Tayyib Bey- Bu maddenin kanûnî bir şekle ifrâğını teklif etti.

Tevfik Bey- Efendiler Tasarruf Sandığı tahsilât sandığı demektir. Kendi elimizle ayağımızı basacağımız dalı kesmeyelim. Bu bâbda re'yleri gayet düşünerek vermeliyiz % 2 fâ'iz hiçbir mü'essesede yoktur. Binâenâleyh böyle yüksek bir fâ'izin kabulü sandığın maksad-ı te'sisindeki gayeyi gâ'ib etmek demektir.

Re'îs Bey- Bu bâbda üç şekil görüyorum. Encümen % 2 kabul etmiş. Arkadaşlardan bir kısmı bunu çok görüyor. Nizâmnâmede elli para var. Ben de altmış para olarak vasatî bir

şekilde kabulünü teklif edeceğim. Altmış parayı kabul edenler ellerini kaldırsın. Ekseriyet yok. İki kuruşu kabul edenler ellerini kaldırsın. Ekseriyetle kabul edilmiştir.

Tayyib Bey- Demin arz ettiğim vechile maddeyi kanunî bir şekle ifrâğ için sâmi'in meyânında bulunan Eytâm Müdüri Hakkı Bey'in bu bâbda meclisi tenvir buyurmasını temenni ediyorum.

Eytâm Müdüri Hakkı Bey- Efendiler % 9'dan fazla fâ'iz kanûnen câ'iz değildir. Lede'l-hâce bunun bu nâm altında tahsîli mümkün olamaz. Banka ve eytâmın aldığı yüzde üç fâ'iz nâmı altında değil, teberrû'ât nâmı altında ve peşînen istîfa olunur. Bu cihetin nazar-ı dikkate alınması lâzımdır.

Tevfik Bey- Mâdemki % 2 kabul edilmiştir. % 2 kuruşun fâ'iz nâmı altında değil, umûmiyetle sandığın menfâ'ati için teberrû' nâmı altında kabul olunmasını teklif ediyorum.

Re'îs Bey- Tevfik Bey'in teklifini re'ye vaz' ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar.) Müttefikân kabul edilmiştir, 19, 21'nci maddeler Hakkı Bey tarafından îzâh edecek olunarak aynen kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- Sâlim Beyle iki refikanın bir takrîri var, okuyacağız. Kâtib Zeki Bey tarafından sûreti aşağıda yazılı takrîr okundu:

Riyâset-i Âliyyeye

Tasarruf Encümeni'nin tanzim ve hey'et-i umûmiyyenin kabul ettiği mevâddîn tatbîki mümkün olmayanların kabil-i tatbik bir hâle ifrâğına, birlik ve tasarruf hey'etlerinin birleşerek tasdike salâhiyetdâr olmasını teklîf ederiz.

Tevfik, Nâmî, Sâlim

(Bu takrîrden beklenen fayda îzâh olunsun sesleri.)

Tevfik Bey- Maddeler tesbît olundu. Yarın tevkîl edecekleriniz hey'et, bir maddenin tatbîkinde müşkilâta ma'rûz kalır, bu müşkilâta sandığın

**[Sahife 897]**

veya mu'allimlerin zararına bâdî olursa, iki hey'et meclis-i umûmî hâlinde ictimâ' ederek ma'kul ve müsnet bir şekilde ifrâğını te'mîn edebilmekten ibârettir. Bi't-tab' ta'dîl olunan

maddenin esbâb-ı mûcibesi vâzih bir sûrette kayd edilerek sene-i âtiyye icrâ'ât raporunda mûnderic bulunacaktır ki, keyfi olmaktan bi't-tab' uzak kalacaktır.

Münir Bey- Tasarruf sandığı hey'eti için kabul etmiş olduğumuz bu mevâddın ta'diline salâhiyet verildiği takdirde bu maddelerin hiç hükmü kalmayacaktır. Dilediği mevâddı, dilediği şekilde ta'dil edecek demektir.

Tevfik Bey ta'dil mes'elesinin zarûret hâlinde olmasını arz etmiştir.

Hakkı Bey- Bir madde ne kadar fenâ olursa olsun mâdemki kabul edilmiştir, bir sene devâmını teklif ediyorum.

Re'îs- Birlik ve tasarruf hey'etlerinin birleşmesiyle zarûriyyet hâlinde maddelerin ta'dilini re'ye vaz' ediyorum, kabul edenler ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar.) Kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- Mevâdd-ı müteferrika var, okuyorum. (Okundu.) Mevâdd-ı müteferrika hakkında îzâhât talep edildi.

Tayyib Bey- İktisâd Sandığı Mu'allimlere hem ikrazâtta bulunuyor, hem de ticâret işleriyle meşgul oluyor. Her arkadaşın istifâdesi seyyânen olmalıdır.

Hakkı Bey- Kefâlet kayd altına alınmıştır. Bu bâbda çalışacak arkadaşların şahsî ve nakdî kefâlet vermelerini kararlaştıralım.

Re'îs Bey- Kefâlet mes'elesi hakkında Eytâm Müdîri Hakkı Bey'i tekrar çağıralım. Bu bâbda da bizi tenvîr buyurmak lütfen esirgemezler.

Eytâm Müdürü Hakkı Bey- Kefâletin mâlî olması şarttır. Muhâsebe me'mûrlarının kefâleti şahsî olabilir. İdâre ve muhâsebe hey'etlerinin şahsî kefâlet vermesi kabul edilmiştir. Fakat hiçbir vakit sandık me'mûrunun şahsî kefâlet vermesi için vaz' edilmiş bir üsûl yoktur. Bütün bankalarda bu esâs kabul edilmiştir. Sandık mevcûdu kaçâ bâliğ olursa kefâletin de o nisbette tezyîdi lâzımdır.

Hasan Fehmi Bey- Mâdemki elli liradan fazlasının bankaya tevdi' olunmasını kabul ediyoruz. Şu hâlde kefâlet olmadığı takdirde bankaya teslim mecbûriyetindeyiz.

Tevfik Bey- Vazife der'uhde eden arkadaşlarımızın şerefinden büyük kefil olmamalıdır.



Re'îs Bey- Mâlî kefâlet mes'elesinde bir takım külfet ve müşkilât vardır. Tevfik Bey birâderimizin teklîfîni re'ye vaz' ediyorum. Kefâletin şerefe, vicdâna bırakılması kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- Mazbatanın hey'et-i umûmiyyesini re'ye vaz' ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- Tevfik Bey tarafından verilen

**[Sahife 898]**

bir takrir var. (Kâtib Zeki Bey tarafından sûreti âtîde yazılı takrir okundu.)

Riyâset-i Âliyyeye,

Pek ziyâde hâ'iz-i ehemmiyet ve hayâtî olan Tasarruf Sandığı'nın pek yakın bir zamânda iş sâhasına geçebilmesi için def'aten oldukça ehemmiyetli bir meblâğa ihtiyâc vardır. Eskiden memnû' olan şeyler -zarûriyyet karşısında- bugün mübâh hatta kanûnî bir şekil almıştır. Mâlîye me'mûrları misillü muvâzene-i umûmiyye-i husûsiyyeden ma'âş alan Çankırı mu'allimlerine bir senede ödenmek üzere birer ma'âşlarının avans olarak i'tâsı husûsunu vekâlet-i celîleden temennî olunmak üzere hey'et-i umûmiyyeden kârâr altına alınmasını teklif ederim.

29 Haziran [1]341 M. Tevfik

Re'îs Bey- Takrîri re'ye vaz' ediyorum. Kabul edilmiştir.

Tayyib Bey- Hars, spor için dâ'imî olarak dört kişiden mürekkebe olmak üzere şimdi intihâbını teklif ediyorum.

Münîr Bey- Eski hey'ette isâbet vardır.

Sâlim Bey- Hars encümeninin lisânla alâkası vardır. Lisân mu'alliminin de mezkûr encümene alınmasını teklif ediyorum. (Muvâfık sadâları.) Kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- Dört arkadaş bu hey'ete azdır. Hâricten mütetebbi' bir zevâtın da fahrî bir meslekâş sıfatıyla aramıza alınmasını teklif ediyorum.

Avnî Bey-Dört kişi olması maddede sarîhtir.

Re'îs Bey- Hars Encümeni'nin on kişi olmasını re'ye vaz' ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar.) On kişi olması kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- Hars Encümeni'ne Tevfik, Sâlim, Avnî, Dî Mu'allimi Nâmî, Mu'âvin Nâmî, Ziyâ, Şefik, Tayyib, Zeki, Münîr Beyler intihâb edilmiştir.

Re'îs Bey- Fehmi, Münîr, İsmâîl Hakkı, Şefik Beyleri Spor Hey'eti'ne nâmzed gösteriyorum. Muvâfik mı? (Muvâfik sadâları.) Kabul edilmiştir. Bir ay teneffüs bir sâ'at ta'til ediyorum.

### ÜÇÜNCÜ CELSE

#### (Kemal Cenâb Bey'in riyâsetinde açılmıştır.)

Re'îs Bey- Celseyi açıyorum. Mu'allimler Birliği Merkez-i Umûmiyye'sinden gelen tahrîrât-ı umûmiyye Kemal Cenâb Bey tarafından madde madde okunmuş, dokuz maddeden ibâret olan tahrîrât kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- İki arkadaş tarafından Mühendis Fahrî Bey hakkında verilen takrîr okunarak kabul olundu. Halk Dershânesi için Avnî Bey tarafından verilen takrîr kabul edildi.

Re'îs Bey- Kıyâfet Encümeni tarafından anket hakkında verilen takrîr okunacak. Sûreti aşağıda yazılı takrîr, Kâtib Zeki Bey tarafından okundu.

#### [Sahife 899]

Riyâset-i Âliyyeye,

Kıyâfet mes'elesi üç dört arkadaşın hal edebileceği bir mes'ele değildir. Muvâfik görüldüğü takdîrde matbû'ât vâsıtasıyla anket yapılmasını encümenimiz teklif eder.

Fî 29 Mayıs [1]341

Encümen Re'isi

Zehra, Mehmed Fahrî, Zeki, Sâlim, Fu'âd

Re'îs Bey- Takrîri re'ye vaz' ediyorum. Muvâfık görenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- Birlik hey'et idâresiyle tasarruf hey'etinin ayrılması taraftarıyım. Bu bâbda beyân-ı mütâla'a edecek var mı?

Münîr Bey- Şimdiye kadar birçok hey'etler teşekkül etti. Birlik, divân-ı haysiyet bunlara da birçok arkadaş lâzımdır. Bir hey'ete dâhil bir arkadaş diğer bir hey'ete de girebilir mi? Hey'etlerin adedi çoğaldı. Merkezdeki mu'allimîn tesbit edilirse, teşkîl olunacak hey'etlere kâfi gelmeyeceği zannındayım. Bu bâbda hey'et-i umûmiyyenin de fikrini öğrenmek istiyorum.

Tayyib Bey- Birlikle iktisâd hey'etlerini yekdiğerinden ayırmak îcâb eder. Buraya ayrılan arkadaşların ihtisâsı olması lâzımdır. Nizâm-nâme mûcibine Tasarruf Sandığı beş zâtdan teşekkül eder. Birlik işi ise ayrıdır. Birlikte, Tasarruf Sandığı'nın işleri bu sene için ağır olacaktır. Onun için hey'etlerin ayrı olmasını teklif ediyorum. Encümenler 15 günde bir bir ictimâ' edecekler. Birlik ve tasarruf hey'etlerinde bulunanlar diğer encümenlerde de bulunabilirler. Münîr Bey birâderimizin dermiyân ettiği mahzûr vâki' olmaz zannediyorum.

Re'îs Bey- Arkadaşlar birliğin ayrı, tasarruf sandığının ayrı bir nizâm-nâmesi vardır. Onun için hey'etlerin ayrı ayrı olmasını teklif ediyor ve bu ciheti faydalı görüyorum. Binâenâleyh bu teklifi re'y-i âlînize arz ediyorum, kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar.) Ekseriyetle kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- Hey'etlerin sür'atle tayîni için re'y iş'ârı kabul edilmiştir. İtimâdınıza mazhar olan makam-ı riyâset nâmzed gösterecektir. İhtisâs sâhibi olan zevâtın makam-ı riyâset tarafından nâmzed gösterilmesi hakkında re'yinize mürâca'at ediyorum. (Çok muvâfık sadaları.) Teklîf re'ye vaz' olundu. Ekseriyetle kabul edildi.

Re'îs- Haysiyet Dîvânı'na, Sâlim, Avnî Beyleri (Bir de zât-ı âlîniz sesleri) muvâfık görenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Tasarruf Sandığına, Mu'âvin Nâmî, Münîr, İsmâil Hakkı, Muhlis, Tevfik Beyler muvâfık mı? (Muvâfık sadaları.) Kabul edilmiştir.

Birlik Hey'etine, Zeki, İshak, Fahri, Müfettiş Ziyâ, Emine Hanım ve Beyler.

**[Sahife 900]**

Muhlis Bey- Bir noksân kaldı. O da zât-ı âlî'niz olmasını teklif ediyorum.

Müdür Kemal Bey- Kesret-i meşguliyetim mâni'dir. Beni ma'zûr görünüz. (Ma'zeret vâkı'a kabul edilmeyerek Muhlis Bey'in fikrine iştirâk edildi.)

Re'îs Bey- Bir de bendeniz olduğum hâlde birlik hey'etine gösterdiğim nâmzedleri muvâfık görenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar.) Kabul edilmiştir.

Müfettiş Ziyâ, Tayyib Beylerin müfettişliklerini muvâfık görenler ellerini kaldırsın (Eller kalkar.) Kabul edilmiştir.

Tasarruf Sandığı'na; Hasan Fehmî, Kevser Hanım ve Beyler;

Birliğe, Sâre Muhsin, Sabri, Mâhir Hanım ve Beyler yedek a'zâ olarak kabul edilmiştir. Murâkıb olarak Zehrâ, Şefik, Fu'âd Hanım ve Beyler kabul edilmiştir.

Muhtelif temenniyâtı hâvî tahrir verilmiştir. Okuyacağız. (Katib Zeki Bey tarafından sûretleri aşağıda yazılı tahrir okunmuştur.)

Riyaset-i Âliyyeye

1- Üç aylık ma'âş ders senesinin bir mükâfâtı ve binâenâleyh tatbikat ve tetebbu'âta hasr edilmesi için bir mühlet verilmesi dolayısıyla mu'allimîn için ta'til ma'âşı bi-eyyi-hâlin bir hakk-ı müktesebdir.

- a- Vefat,
- b- Tahvil,
- c- İnfisal

El-hâsıl her ne sûretle olursa olsun ta'til ma'âşlarının şifâhî imtihânlara hîn-i mübâşeretle def'aten i'tâsı husûsunda merkez-i umûmî Vekâlet-i Celile nezdinde teşebbüsât-ı lâzimedede bulunarak mesrûdât-ı sâlifenin kanûnî bir şekle ircâ'ı.

2- İmtihân-ı şifâhîye takaddüm eden bir ay zarfında tahvîl vuku'unda ta'til ma'âşlarının infikâk edecekleri mahallerden avans olarak tesviyesi.

3- Tahvil vuku'unda infikâk ve mübâşeret tarihleri arasında geçecek zamânın vazifeden add edilmesi ve ona göre ma'âş ve mahsûsâtlarının tam olarak i'tâsı.

4- Tayîn olunan mu'allimin emr[-]i mûcibden çıktığı günden itibâren vazîfe der'uhde etmiş olduğuna göre tarih-i mûcibden bil-itibâr ma'âş ve mahsûsâta istihkak kesb etmesi.

5- Vazife esnâsında terk-i hayât ve yahud iktisâb-ı ma'lûliyet eden meslektaşlara veya efrad-ı â'ilesine hidemat-ı vataniyye tertîbinden kayd-ı hayât şartıyla ma'â ve tahsîsât-ı fevka'l-âdenin tam olarak te'mîni husûsunun merkez-i umûmîye ve vekâlet-i celileye iblâğıyla iktisâb-ı kanûniyyet ettirilmesi esbâbının te'mîni.

6- Göz, kulak, burun vesâire gibi aksâm-ı bedene ârız olup muhtâc-ı ameliyât ve uzun

**[Sahife 901]**

tedâvîye arz-ı iftikar eden emrâz-ı müzminenin tedâvisi için vekâlet ve mahallî idâre-i husûsiye bütçelerinden ameliyât ve tedâvi ücretlerinin te'mini.

7- Esbâb-ı kanûniyyeye istinâden maddeten meslek-i ta'lîmiyeden ayrılan üstâd-ı muhterem Hekim-zâde Sa'deddîn Efendi'ye sâbık Ma'ârif Müdîri Tal'at ve esbak ma'ârif müdîri Rıf'at Beylere ve sâbık mu'allim arkadaşlarımızdan Eytâm Müdîri Hakkı Bey'e ve hey'et-i umûmiyyenin tahattur edebileceği meslekdaş kongrenin selâm ve ihtirâmlarının iblâğına makam-ı riyâsetin tevkîli.

Mevâdd-ı sâlifenin hey'et-i umûmiyyeye arzıyla kârâra rabtını teklif eyleriz.

Fî 28 Haziran [1]341

A'zâ: Hüseyin Avnî

A'zâ: Mehmed Muhlis

Mesâ'î Encümeni Re'îsi: M. Tevfik

A'zâ: Mustafa Şefik

A'zâ: Mehmed Münîr

Birlik Hey'et-i muhteremesine kongrenin samîmî teşekkürlerinin iblâğını ricâ ederim.

Fî 29 Haziran [1]341

Merkez Başmu'allimi Münîr

Riyâset-i Âliyyeye

Bütün arkadaşlar hesâbına bir sene mütemâdiyen fahrî olarak çalışan Tasarruf Sandığı Hey'et-i Muhteremesiyle

Kongre Riyâset-i Âliyeye

Kongremizi teşrifle mesleğe karşı olan çok yüksek alâkalarını ibrâz buyuran Behcet Bey Efendiye teşekkürâtımızın iblağına vesâtat buyrulmasını istihâm eylerim.

Fî 29 Haziran [13]41

Mu'allim Zeki

Kongre Riyâset-i Âliyyesine

Tarihî bir hâtıra olmak üzere kongreye iştirak eden muhterem birlik kitesinin grub hâlinde fotoğraf aldırmasının re'ye vaz'ını teklif eyleriz.

Fî 29 Haziran [1]341

Mart Başmu'allimi Cevdet, Kerim

Re'îs Bey- Ziyâ Bey'in takrîrini re'ye vaz' ediyorum. Muvâfık görenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Münîr Bey'in takririni muvâfık görenler lütfen el kaldırsın. (Eller kalkar.) Kabul edilmiştir.

Zeki Bey'in takrîrini muvâfık görenler lütfen el kaldırsın (Eller kalkar.) Kabul edilmiştir.

Kerim ve refiki Cevdet Bey'in takrîrini muvâfık görenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Re'îs Bey- 25 Haziran [1]341 tarihinde

**[Sahife 902]**

in'ikad eden kongre hey'et-i muhteremesi meslekî bir aşk ve endişe ile fevka'l-âde çalışmıştır. Kongremizde vuku'a gelen hasbihâller, tenkîdler, mu'allimliğe yakışacak bir sûrette cereyân etmiş, esnâ-yı tenkîdde asabîleşen arkadaşlarımız hiçbir vechile nezâhetten ayrılmamıştır. Şu hâl samîmîyyet ve ciddiyetin doğurduğu şâyân-ı şükrân bir varlıktır. Bendeniz gördüğüm şu samîmîyete çok müteşekkirim. Sâniyen, geçen sene tasarruf ve birlikte çalışan rüfeka-yı kirâmın sa'yını ve hüsn-i niyetlerini hürmetle yâd eder ve kongre nâmına teşekkürü vazife ad ederim. Sâlisen, kongremizin imtidâdı müddetince gerek makam-ı riyâsetten, gerek rüfeka

tarafından söylenen sözler de -hasbe'l-beşer- sâdır olmuş küçük büyük bir hatâ vuku'a gelmiş ise, meclisin nezâket ve nezâhatına yakışan afv ile karşılanmasını hey'et-i umûmiyyeden ricâ eder, hepinizi hürmetle selamlayarak celseyi ta'til ediyorum, dedi.

Alkışlar arasında kongre hitâm buldu.

25 Haziran [1]341 tarihinde in'ikad eden kongrede Re'is-i Cumhûrumuza, Vekâlet-i Celîle'ye, Merkez-i Umûmiyye'ye, Meb'ûs Tal'at Bey'e, Meclis-i Umûmî a'zâlarına, Vâlî Cemil Bey'e yazılması takarrur eden telgraflar ve alınan cevablar.

Re'is-i Cumhûrumuz Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne,

İlk defa in'ikad eden Çankırı Mu'allimler Birliği Kongresi Hey'eti'nin nihâyetsiz hürmet ve ta'zimâtını arz eylerim efendim.

27 Haziran [1]341

Kongre Re'îsi

Kemal Cenâb

Şeref-mevrûd cevâb:

Çankırı Mu'allimler Birliği Kongresi Riyâseti'ne,

C[evâb]. Hey'et-i muhteremenin hakkımdaki hissiyâtına teşekkür ve kıymetli mesâ'inizde muvaffakiyetler temenni eylerim efendim.

1 Temmuz [1]341

Re'is-i Cumhûr Gazi Mustafa Kemal

İstanbul'da Muhterem Vekilimiz Hamdullah Subhî Bey Efendiye,

İlk defa in'ikad eden Çankırı Mu'allimler Birliği Kongresi'nin yüksek ve samîmî hürmetlerini arz eylerim efendim.

27 Haziran [1]341

Kongre Re'îsi

Kemal Cenâb

Şeref-vârid olan cevâb

C[evâb]. Kongrenizin mesâ'îsi mesleğe mukayyed olmasını bütün kalbimle temenni eder, âzîz meslektaşlarıma der'uhde ettikleri yüksek vazîfede dâ'imî muvaffakiyet temenni eylerim.

4 Temmuz [1]341

Ma'ârif Vekili

**[Sahife 903]**

Ankara'da Mu'allimler Birliği Merkez-i Umûmîsi Riyâseti'ne,

25 Haziran [1]341'de in'ikad eden Çankırı Mu'allimler Birliği Kongresi Hey'eti'nin samîmî hürmetlerini arz eylerim efendim.

27 Haziran [1]341

Kongre Re'îsi

Kemal Cenâb

Meb'ûs-ı Muhterem Tal'at ve Eski Meb'ûs Behcet Bey Efendilere

25 Haziran [1]341 Çankırı'da in'ikad eden Mu'allimler Birliği Kongresini lütfen teşrif sûretiyle meslektaşlara karşı gösterilen alâkayı hey'et şükrânla karşıladığından hey'etin hürmet ve ta'zîmâtını arz eylerim efendim.

29 Haziran [1]341

Kongre Re'îsi

Kemal Cenâb

Ovacık'da Vali Cemil Bey Efendi'ye

Çankırı'da ilk defa in'ikad eden Mu'allimler Birliği Kongresi Hey'eti, memleketin irfân hayâtına yaptığınız hizmeti şükrânla karşılayarak zât-ı sâmîlerini birliğin fahrî re'îsliğine intihâb etmiştir. Hey'etin hürmet ve ta'lîmâtını arz eylerim efendim.



30 Haziran [1]341

Kongre Re'îsi

Kemal Cenâb

Kongre Riyâseti'ne

C[evâb]- 30 Haziran [1]341 tarihli telgrafnâmenizi ta'kibâtda bulunmaktığımda dolayısıyla pek geç aldım. Hakkımda gösterdiğiniz itimâd ve samîmîyete bi'l-hâssa teşekkür ederek muvaffakiyetlerinizi temenni eylerim efendim.

7 Temmuz [1]341

Vâli Cemil

Meclis-i Umûmî A'zâ-yı Kirâmına

25 Haziran [1]341 tarihinde ilk defa in'ikad eden Çankırı Mu'allimler Birliği Kongresi'nin ilk celsesinde bu sene meclis-i umûmîmizde Çankırı ma'ârifî için gösterilen ve yapılan fedakârlıktan dolayı a'zâ-yı kirâma teşekkür edilmesi taht-ı kârâra alınmış bulunduğundan kongre hey'etinin samîmî, selâm, hürmet ve şükrânlarını arz eylerim efendim.

30 Haziran [1]341

Kongre Re'îsi

Kemal Cenâb

Mücellid Hâfız Hüseyin Efendi'ye,

Çankırı'da 25 Haziran [1]341'de ilk defa in'ikad eden Mu'allimler Birliği Kongresi'nde birliğimize yaptığımız teberrû' mevzû'-ı bahis olarak şükrânla karşılanmıştır. Kongre hey'etinin samîmî selâm ve hürmetlerini arz eylerim efendim.

30 Haziran [1]341

Kongre Re'îsi

Kemal Cenâb

## [Sahife 904]

Suver-ı muhtelifle ile meslekten ayrılan Hekim-zâde Sa‘deddîn, Meb‘ûs Rıfat, Eytam Müdîri Hakkı Beylere kongre hey’etinin selâm ve hürmetlerini iblağ için yazılan tahrirât sûreti:

25 Haziran [1]341 de Çankırı'da ilk defa in‘ikad eden Mu‘allimler Birliğı Kongresi'nde esbâb-ı kanûnîye müsteniden meslekten ayrılan meslektaşlara kongre hey’etinin selâm ve hürmetlerinin iblâğı takarrur ettirildiğinden hey’etin hürmetlerini arz eylerim efendim.

30 Haziran [1]341

Kongre Re’îsi

Kemal Cenâb

### **HALK YOLU'NUN ON BEŞ GÜNLÜK İZLERİ:**

Çankırı Mu‘allimler Birliğı tarafından Orta Mekteb binâsında bir halk dershânesi açılmış ve tedrîsâta başlamıştır. Tedrîsât geceleri icrâ edilmektedir. Bu dershâneye şimdilik esnâftan yirmi kişi kayd olmuştur. Yaş farkı gözetilmeyerek herkes devâm edebilir. Birliğin bu hayırlı teşebbüsünü alkışlarız.

Birliğimiz tarafından açılan çırak mektebi tedrîsâtı muntazam bir sûrette icrâ edilmekte ve talebe mikdârı gittikçe çoğalmaktadır.

Çankırı Himâye-i Etfâl Cem‘iyetiyle Türk Ocağı menfa‘atine tertib edilen piyango nun keşidesi 1 Şubat 1926 tarihine te’hîr edilmiştir.

### **DOĞUM**

Belediye Re’îsi Cemâl Bey'in damadı Hüseyin Cevdet Beyle, Zirâ‘at Bank me’mûrlarından Sâmî Bey'in birer erkek evlâdı dünyaya gelmiştir. Birinin adı Ahmed Rüşdü, diğेरinin ki Necmeddîn'dir. Mini minilere uzun ömürler diler ebeveynini de tebrik ederiz.

### **BİR TEŞEKKÜR**

Mektebimize İstanbul'dan bir adet kürre-i mücesseme, 1750 kuruş kıymetinde bir sancak, bir adet futbol topu ve fakir çocuklara birkaç top kâğıt ve kalem ihdâ etmek sûretiyle

ibrâz-ı hamiyet eden İstanbul Ticâret-i Dâhiliye Gümrük Yazıcısı Süleyman Efendi ile arkadaşlarına teşekkürlerimizin iblâğına delâlet buyrulması ricâ olunur efendim.

Sakaeli Karyesi İlk Mekteb Mu'allimi Mehmed

Memleketin bu hamiyetli evlâdlarını alkışlarız.

### **Halk Yolu**

### **Tashih**

892'nci sayfanın ikinci sûtûnunun sekizinci satırında has kelimesi sehven zabt tarzında tertîb edilmiştir. Tashîh olunmalıdır.

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslüman! Bizlere Allah'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfal Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

Odunpazarı'nda Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

Vatandaşlar Türk Tayyare Cem'iyeti'ne Mu'âveneti Unutmayalım.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

1 Şubat 1926

Sene: 3

Sayı: 59

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

### MÜNDERİCÂT

- 1- Bir Mukayese / Halk Yolu
- 2- Çukurdaki Şehîd / Hüseyin Avnî
- 3- Fırtına / Zehrâ Nihâl
- 4- Sevgili Ankara'ya Hitâbelerim/ Reşîd Fânî

Çankırı Matba'ası

1926

Müdüri Mes'ûl: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

1 Şubat 1926

Sene: 3

Sayı: 59

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

### **BİR MUKAYESE**

Tabî'atın bütün güzelliklerine bütün kuvvetine mâlik olan Çankırımız idârî ve iktisâdî vaz'iyeti itibârıyla Kastamonu'dan ayrılıncaya kadar hakîkaten çok fakir ve za'îf düşmüştü. Yoldan, mektepten ve bugünkü mü'essesâtan çoğundan mahrûm kalan bu bakımsız ve hârâb

yurd müstakil olup da ilk Meclis-i Umûmîsini in'ikad ettirdiği zamân 54 bin kûsür liralık bir bütçe ile vilâyetin idâre-i husûsiyye teşkilâtına mâliktir. Yokluk içinde çırpınan bu zavallı memleketin hayâtî ve zarûrî ihtiyâclarını yakından görmeye, duymaya başlayan Meclis-i Umûmîmiz ikinci senede bütçesini 96, üçüncü senede 97 bin kûsür liraya çıkararak sâha-i fa'âliyetini tezyîd ve tevsî'a koyulmuştur. Dördüncü senede bütçesinin yekûnunu 166000 liraya iblâğ eden idâre-i husûsiyye beşinci ictimâ' devresinde de Meclis-i Umûmiyye 276000 kûsür liralık bir bütçe tanzîm ettirmişti. Bununla da memlekette esâslı ve ihtiyâc hakîki nisbetinde bir teşkilât vücûda getirilmeyeceğine ka'il olan Meclis a'zâ-yı kirâmı daha ciddî, daha hakîki tedbirlerle bu sene hemen hemen yarım milyon liraya yakın bir bütçe yapmıştır ki, irfân ve ümrâna çok muhtâc olan bu memlekette böyle bir bütçe ile artık mesâ'î ve fa'âliyet devrini ihdâs etmiş demektir.

Vilâyet Meclis-i Umûmîsî'nin seneden seneye tezyîdini kat'î ihtiyâclarla duyduğu idâre-i husûsiyye bütçesinin en mühim kısmını hiç şübhe yok ki, ma'ârif teşkîl ettiğini ma'ârifeye verilen paranın da ilk devrede sekiz bin, ikinci ve üçüncü devrede 14 bin, dördüncü de ise 47 bin kûsür liraya yükseldiğini görmekteyiz. Dâimâ bir nisbet-i mütezâyide ile ilerleyen

#### [Sahife 906]

vilâyet bütçesi bu sene ma'ârifeye 160 bin kûsür lira gibi mühim bir meblağ tefrik etmiştir ki, bu meblağ vilâyetin yalnız 340 senesindeki umûmî bütçesinin yekûnuna mu'âdil hattâ daha fazladır. Bu fazlalık ise biz Çankırı ma'ârifî için hayırlı, çok faydalı ve müsbet bir fa'âliyet devrinin hulûlünü göstermektedir. Memleketin dertleri pek çoktur. İtirâf etmeli ki, bu şirin fakat bakımsız yurt baştanbaşa hastadır. Başta ma'ârif olduğu halde nâfi'a, sıhhiye, zirâ'at ilah... bütün mü'esseselerimiz kalblerimizdeki îmâna, kafalarımızdaki mantığa uymamakta ve noksân teşkilâtla acınacak bir şekilde görünmektedir. Binâenâleyh bundan sonra bu memleketin senelerden beri dalgın, ağır, kaygısız bir ömür süren sekencesi artık kuvvetli bir îmân, sarsılmaz bir alâka ile yaşamaya azm etmiştir. Bu azimli kârâr karşısında yapılacak en kısa ve serî' tedbîrle ma'ârif ve bi'l-hâssa yol işleri tamâmen hal edilmiş olacaktır. Vilâyetin altı sene evvelki hâline ufak bir nazar-ı atf ederek meclis-i umûmînin altı senelik bütçesini mukayese edince en büyük ve en mühim mukarrerâtın bu ictimâ' devrine â'id olduğunu müşâhede etmekteyiz. Yarım milyon liraya yakın bir bütçe ile bu sene meclis-i umûmî Çankırı'nın irfân ve ümrânına mühim hizmetler yapacaktır.

Biz Meclis-i Umûmînin bu seneki fa‘âliyet ve şu‘ûrlu mukarrerâtını alkışlarla karşılarken metîn bir irâdeye, kuvvetli bir azme, büyük ve şu‘ûrlu bir teşebbüse mâlik olan genç ve fa‘âl vâlîmizin de tatbikat sâhasında muvaffakiyetlerini temenni eyleriz.<sup>215</sup>

[Sahife 907]

## ÇUKURDAKİ ŞEHÎD

### -Cebhe Hâtırâtı'ndan-

Harb... Zavallı beşeriyeti kan ve ölüme sürükleyen bu fecî‘ gündüz olanca şiddetiyle devâm etmişti. Asırlardan beri medîd bir sükûnet altında inleyen şu çıplak tepeler bugün topların velvedâr tarrakalarına bombaların canhırâş sadâlarına şâhid olmuştu. Bir zamânlar kartallara, kekliklere me’vâ olan şu yalçın kayalıklar, şimdi de ölümün kanlı pençesi altında inleyen zavallılara birer melce’ teşkîl ediyordu. Güzel gözlü âhûların serî‘ ve çevik ceylânların gezdiği şu fundalıklarda şimdi kıdemli avcılar, sıçramalarla ayrılıyor.

Karşıda zümrüdîn ovalarda vaktiyle çobanların şen ve şâtır sürülerini otlattıkları bu yerlerde şimdi düşmân süvârîleri geziyorlar ve Türk'ün kan ve kemikle yoğurulan âzîz diyârında medeniyet maskesi altında Yunân hâkimiyetini ikameye çalışıyorlardı. Fakat zan ediyorum ki, bu sefil sürüyü idâre eden hâris beş on serseri, Türk'ün her sayfası mefâhîrle mâlâmâl tarihini okumamışlardır. Evet, onlar her halde Türk'ün dînî, millî akîdesine vâkıf değildiler. Türk çok sabûr bir kavîmdir. Fakat bir de asabiyyet-i milliyyesi galeyana geldi mi artık o, önüne gelen her mâni‘ayı yıkar...

Tâ fecrden itibâren bütün sahne-i cidâle kan, ölüm ve ateş saçan harb, bütün şiddetiyle akşama kadar devâm etmişti.

Şemsin son sönük şu‘â‘âtı mermi ve bombalardan tahassül eden kesîf toz ve duman tabakaları arasından mürûr ederek ufuktaki tepelerden ga’ib oluyor. O da bu hâliyle sanki sahne-i cidâle sükûnet tavsiye ediyordu. Akşam takarrüb etmişti. Bütün gün yekdiğerini binlerce ölüm vesâ‘itiyle imhâya çalışan şu muzdarib beşer kitlesinin biraz sükûnete ihtiyacı vardı.

---

<sup>215</sup> Bu sayfada Vali Bekir Sami Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “Çankırı'da yol, ma‘ârif ve su işleri için hummâlî ve âteşin bir fa‘âliyetle çalışan genç ve azimli vâlîmiz Bekir Sâmî Bey Efendi” açıklaması yer almaktadır.

Artık gündüz ki, mahşerî velveleden hiçbir eser kalmamıştı. Her tarafta bir sükûnet-i tâmmе hüküm-fermâ idi. Yalnız bu sükûneti beş on palikaryanın endaht ettiği serseri kurşunlar ihlâl ediyordu...

Günlerden beri yürüyüş... Harb ve bunların tevlîd ettiği yorgunluklar a'sabın hiç olmazsa birkaç sâ'at sükûneti îcâb ettiriyordu. Fakat vatanî vazife her şeye takaddüm ediyordu. Mukaddes vatanın istiklâli, âzîz Türkiye'nin selâmeti burada te'mîn edilecekti. Binâenâleyh fevka'l-âde müşkilâta göğüs gererek gayet ihtiyatkârâne hareket etmek îcâb ediyordu. Fakat efrat bütün teftiş ve murâkabeye rağmen fart-ı ta'bdan uyumaktan fâriğ olamıyorlardı... Efrâdın teyakkuz ve intibâhını te'mîn için bütün gece siperleri bizzat dolaşıyordum. Bu sırada gündüzki

### [Sahife 907]

top mermilerinden tahassul eden çukurlardan birisinde bir cisim nazar-ı dikkatimi celb etti. Yanına takarrub ettim. Bu üzerinde henüz millî elbisesini lâbis bir neferdir. Çukurun içerisine boydan boya uzanmış uyuyor gibi görünüyordu. "Asker, asker!" diyerek hafifçe tüfeğin dipçiğiyle uyandırmak istedim. Fakat heyhât! O geniş cebhesinin nûrânî yüzlerinin arasına sıkışan sönük gözleriyle çoktan ebedî ve mukaddes uykusuna dalmıştı.

### Hüseyin Avnî

### KÜÇÜK HUTBE

### FIRTINA

–Ablacım.

–Metinim.

–Korkuyorum, gidelim.

Henüz ufka kayan güneşin tutuşturduğu kızıl bulutlar, kurşunuyla şen boşluklarda vakur, muhteşem süzülüşleriyle geceyi karşılarken Edirnekapı Mezarlığı'nın loş serviliğinde sâ'atlerden beri anneciğinin taze mezârı üstünde hıçkıran genç kız doğruldu. Gönlünün bütün acılarıyla sönükleşen ıslak gözlerini silerken son hıçkırığını kucakladığı küçük kardeşinin göğsünde tamamladı, "Haydi gidelim" dedi.



His etmeden geçirdiği uzun ızdırâb sâ'atlerinde küçük Metin'i ihmâl etmiş, hayâtı, geceyi, gündüzü her şeyi unutmuş, henüz sevgisinin kıymetini tatmaya başladığı anneciği için yalnız ağlamış. Ağlamıştı.

Bu soğuk sonbahar akşamında değişmeyen hışırtılarıyla sonsuz ninnilerini fısıldayan servilerin gönüller zehirleyen derinliklerine baktı. Elinden tuttuğu kardeşiyle berâber câddeye doğru yürüdü. Babalarının ölümünden sonra hayâtının bütün sa'âdetini iki yavrusunun memnûniyetinden arayan Ülker Hanım da dört sene yetim büyüttüğü yavrularını hayâtda yalnız bırakmıştı.

Hoca on dördüncü senesini yaşayan nâhif ve hisli çocuk, hayâtın bu acı zehirleriyle kavrulurken bir de anneciğinin kıymetli yâdigârı küçük kardeşini yaşatabilmek için kazanmaya mecbûr kalmıştı. Sıkılğan, mahcûb tavırları ona hiçbir mü'essesede yer bulduramazken ricâ minnet etmeyi de düşünmüyordu. Babasının eski dostları, anneciğinin kıymetli ahabâbları gittikçe kırılıp dağılan yuvalarıyla berâber birer birer çekilmişler, bu kimsesiz yavrulara el uzatacak kimseler kalmamıştı. Her ümitsizlikle evlerine döndüğü günün gecesinde kendisini gözyaşlarıyla karşılayan küçük Metin'di.

–“Ablacığım, annem nerde? Ne zamân gelecek?” diye soruşlarına kaçamaklı bir cevâb ararken gözleri doluyor boğazından düğümlenen hıçkırık-

### [Sahife 909]

larla anneciğinin son sözünü hatırlayıverdi. Annesi ona:

–“Kardeşine annelik et, ona öksüzlüğü hissettirme!” demişti.

Evet kendi gönlünden zehrini henüz idrâkdan âciz küçük Metin'e annesizliğini bildirmeyecek hayâtının bu sızısını mümkün olduğu güne kadar ondan gizleyecek du'âsı çok sevdiği kardeşinin daha şimdiden aynı zehri kendi kadar tanıtmasına tahammülü yoktu.

Nihâyet bir gün küçük ticârethânedede cüz'î bir aylıkla kâtipliğe girebilmişti. Her sabâh erkenden kalkıyor. Küçük Metin'in karnını doyurup odasını ısıtıyor. Önüne birkaç kırık oyuncak bırakırken kendisi gelinceye kadar oynayıp dışarı çıkarmamasını tenbîh ederek vazifesine koşuyordu.

Hülya'nın en kıymetli günleri Cum'alardı. Her Cum'a kardeşiyle anneciğinin mezârına gidiyor. Bu ta'til gününü akşama kadar orada onun mezârında bir hafta biriken hicrân

yaşlarını akıtmakla geçiriyordu. Hâ'in tâli'i ona haftanın bu biricik gününü de her yeri örten kar ziyâretlerine fâsıla verdi.

Hülyâ bir gün birdenbire hastalanarak evine döndü. Maddî, manevî sıkıntılarının nihâyet yatağa düşürdüğü zavallı iki hafta kendîni bilmeden yattı. Bir müddet zarfında bitişik kulübenin ihtiyâr kadını birkaç gün onlara bakıvermişti.

Hülya bütün sayıklamalarında annesini anıyor, Metin'i arıyordu.

Birbirini kovalayan dondurucu soğuk gecelerinden birinde dışarıda müthiş bora var, vîrân kulübe sarsılıyor. Pencerele sallanıyor nöbeti hafifleyen Hülya, gözlerini açmış, müsterih uyuyan Metin'i seyr ediyordu. Birden bir sarsıntı müthiş bir fırtına camlardan birini fırlatarak parçaladı. İçeriye küçük Metin'in yatağına doğru kucak dolusu karlar savruluyordu. Şefkatli abla yavaşça doğruldu. Sürünerek pencerenin yanına kadar gitti. Eline geçirdiği bir yastıkla pencereyi tıkamaya uğraşırken fırtınanın ikinci bir çarpışıyla çürük çerçeve ile beraber yere düştü.

Sabâhleyin onları yoklamaya gelen ihtiyâr nine oda kapılarını açtığı zamân Hülyâ'yı pencere önünde bir kar tabakasının kefeni içinde buldu.

Her şeyden habersiz sâkin, müsterih bir uykuda mışıldayan metîn bu soğuk ve karlı günlerin küçük filizi, hayâtın rüzgârları fırtınaları arasında kimsesiz ve istinâdgâhsız kalıvermişti.

### **Zehrâ Nihâd**

### **SUYOLU KOMİSYONU LAĞV OLUNDU**

Çankırı'nın büyük ve müzmin dertlerinden birisi belki de birincisi olan suyolu işleri Meclis-i Umûmîmizin tarihî bir kararıyla kökünden hal edildi. Bulunduğu yerlerde su gibi bir memleketin

### **[Sahife 910]**

sıhhat ve hayât-ı umûmiyyesine ta'allukk eden en mühim işi her şeye tercihen derîn bir vukuf ve yüksek bir ihâta ile halle muvaffak olan genç ve azimkâr Vâlîmiz Bekir Sâmî Bey Efendi Çankırı'yı teşriflerinden beri suyolu işleriyle de fazlaca alâkadâr olarak uzun bir tedkik nefîcesinde su mes'elesinin hiçbir sıfat-ı kanûniyyesi olmayan gayr-i Mes'ûl bir komisyon tarafından kolay kolay hal edilemeyeceğine kanâ'at hâsıl etmiş, suyolu komisyonunun lağvı

ile bu işlerin İdâre-i Husûsiyye'ye devrini Meclis-i Umûmî'ye teklîf eylemiş, teklîf-i vâki' ise memnûniyetle karşılanarak kabûl edilmiştir. Tam yarım asırdan fazla bir zamândır memleketin sıhhat-i umûmiyyesini ihlâl ve birçok felâketlere sebebiyet veren bu mes'elenin Meclis-i Umûmî'de müsbet bir şekilde muvaffakiyetle hallini memleket tarihinde büyük ve kıymetli bir hâdise olarak kayd eder ve büyük küçük bütün Çankırı halkının şükranlarını şimdiden bu işin kahraman âmillerine arz eyleriz.

## **ÇANKIRI TÜRK OCAĞI VE HİMÂYE-İ ETFÂL CEM'İYETİ TARAFINDAN 1 ŞUBAT'DA KEŞİDE EDİLEN PİYANGONUN İSÂBET EDEN NUMARALARI**

### **Yüz Lira İsbet Eden Numara**

9886

### **Elli Lira İsbet Eden Numara**

7425

### **Yirmi Beş Lira İsbet Eden Numara**

1735, 8266, 2898

### **On Beş Lira İsbet Eden Numaralar**

713, 7658, 4793, 8899, 4385, 5328, 1836, 6139, 9078, 9747

### **Onar Lira İsbet Eden Numaralar**

7117, 6767, 2963, 69, 8618, 2515, 8151, 5848, 3575, 7453, 4963, 1021, 6898, 2199,  
8145

### **Beşer Lira İsbet eden Numaralar**

485,1077, 5943, 2687, 2999, 4731, 2482, 7540, 9988, 6568, 3156, 9070, 377, 287,  
5381, 2824, 4018, 3308, 3746, 7655, 1919, 9565, 8058, 5760, 2419

### **İki Buçuk Lira İsbet Eden Numaralar**

8993, 2176, 5471, 7801, 4905, 2941, 8998, 3177, 8219, 5455, 4782, 5201, 6477, 8276, 5727, 639, 3423, 8373, 343, 7259, 2135, 581, 3252, 4232, 5192, 2268, 4675, 8243, 8712, 5973.

### **Bir Lira İsbet Eden Numaralar**

1633, 5581, 7943, 6655, 5784, 9518, 4184, 6131, 488, 5574, 6531, 1094, 1627, 8296, 8549, 2595, 7290, 6760, 757, 6763, 7566, 1897, 8964, 1291, 1936, 1584, 7649, 1747, 1474, 3125, 2608, 1688, 5182, 2195, 9943

Mâ-bâ'dı Var.

**[Sahife 911]**

### **SEVGİLİ ANKARA'YA HİTÂBELERİM**

#### **Muhterem Kemal Cenâb Bey'e Ankara'dan hediyem**

Ey Ankara ey şehri nevin şehri mesâ'î  
Geldim sana tebrike gönül olmada sâ'î

Bir vakit idi âlûde-i nisyandı muhîtin  
Habîde-i gaflet idi koynundaki evlâd  
Birdenbire feyz-âver-i ümrân olarak sen  
Silkindi o toprakları bî-dâr olabildik  
Asrî medenî her bir eser olmada bünyâd  
Her yurdunu şen gördü gönül bağını gülşen

Her sâhada bir rûh-ı teceddüd feverânda  
Yükselmedesin eydî-i himmetle her ânda  
Âtî-i karîb şehri mutantan olacaksın  
Âsâr-ı bedî'le ser-â-ser dolacaksın

Ey Ankara ey baht-ı açık şehri mukaddes  
Yüz sürmeye gelmekte sana aşk ile herkes

Âgûş-ı samîmînde büyük meclis-i millî  
Tevfik-i Hüdâ rehber olup oldu küşâda  
Nevmîd-i beka millet mi başladı şâda  
Doğmuştu güneş gelmiş idi kalbe teselli

**[Sahife 912]**

Hak kuvveti, halk kuvveti etmişti tecelli  
Yükselmeye azm etmiş idi meclis-i millî  
Türk incisi helâk-ı zafer müncî-i a‘zam  
Yârân-ı ızâmıyla kurup bezm-i mu‘azzam  
Düşmanları kahr etmek için eyledi peymân  
Ya Râb ne büyük hârikalar oldu nümâyân  
Bir azm ü sebât var idi yılmaz ve yorulmaz  
Ol kudreti tavsif sadedînde ne desem az  
Yokluklar içinde yaratılmış idi varlık  
Perîşân ve şeref-i milletime kalmadı darlık  
Yârân uyanık düşman-ı bedhâhım uyuklar  
Ey yıldız ile doldu yine nazlı ufuklar

Ey Ankara ey meht-i halâs Kâ‘be-i millî  
Sensin yed-i kudretle atan zulmet ve zıllı

Bağrında büyük erleri mihmân ederek sen  
İsmet yatağı Türk ocağı bir şehir oldun  
Envâr-ı Kemal, ilm ile irfân ile dolduk  
Sensin nice seyf ü kalem âsârına mahzen

Vasfin ile mâlî olacak gerçi kitâbım  
Afv et beni az oldu fakat şimdi hitâbım<sup>216</sup>  
Ankara, 5 Kânûn-ı Evvel 1925

**Reşîd Fânî**

---

<sup>216</sup> İstiklâl Harbi'ne â'id mefâhir-i mu‘azzama-ı milliyyemiz musavver olmak üzere derdest-i inşâd bulunan “Türk güneşi, Türkün eşi” nâmındaki manzum büyük kitâbıma telmîhen yazılmıştır. R. Fânî.

## **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslümân! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfal Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.

## **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

Odunpazarı'nda Hakkı Efendi'nin Dükkânı.

Vatandaşlar! Türk Tayyâre Cem'iyeti'ne mu'âveneti unutmayalım.

## **Halk Yolu**

### **Hakkın yoludur.**

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

28 Şubat 1926

Sene: 4

Sayı: 60

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

On beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

### **HALK YOLU'NUN DÖRDÜNCÜ SENESİ**

10 Şubat 1926'da Halk Yolu üçüncü yaşını bitirerek dört yaşına girmiş bulunuyor. Çankırı gibi Türklüğün en koyu ve şu'ûrlu fakat çok sâkin ve sâkıt bir muhâtinde üç senedir

neşriyâtına muntazaman devâm eden mecmû‘amız Hak ve Halk kuvvetlerine müsteniden çizmiş olduğu ilim yollarından ayrılmayarak gayesine doğru yürümektedir.

Üç sene evvel Çankırı'nın karanlık ufuklarında bir irfân şu‘lesi olarak parlayan Halk Yolu bugün etrâfına topladığı nâmûskâr, çalışkan, münevver ve azimkâr Türk gençleriyle memleket irfânının çok parlak bir yıldızı büyük kuvvetli bir mefkûrecisi olmaktadır. Şahsî emellerden, şahsî ihtirâs ve emellerden tamâmen âzâde bulunan mecmû‘amız hükûmetimizin mu‘âvenet ve müzâhereti meclis-i umûmîmizin himmeti, muhterem halkımızın iltifât ve rağbeti sâyesinde şimdiye kadar olduğu gibi şimdiden sonra da hakîkat yollarında ictimâ‘î ve ilmî inkılâbların izlerini ta‘kîb ederek mukaddes gayeye koşacaktır.

Gaye, ilmin cehle galebesidir. Halk Yolu bu mukaddes ve şerefli hedef için âteşin ve hummâlî bir fa‘âliyetle çalışmayı kendisine büyük bir zevk ve sa‘âdet bilmektedir.

**[Sahife 914]**

## **ÇANKIRI HAKKINDA TARİHÎ VE COĞRAFÎ TEDKİKLER**

**-Devâmı-**

İranlı üç kardeş babalarının ismine izâfeten İran'da [H.] 932 tarihinde “Âl-i Büveyh” nâmıyla bir hükûmet te’sîs etmişlerdir. Bu hânedân [H.] 945'ten [H.] 1055 tarihine kadar emîrül-ümerâlığı da eline geçirmiştir. Şi‘îliğe istinâd eden mezkûr â’ile efrâdı bu mezhebin kadîm nâşırı ve taraftarı olan “Deylemliler”den ta‘yin ve intihâb ettikleri idâre ve kumanda hey’etleriyle berâber Şi‘îliğin yegâne pek azametli ve hakîkaten kuvvetli birer hâmîsi, kahraman birer müdâfi‘i kesildiler. Lâkin nüfûz ve salâhiyetleri temdîd edilmez bir derecede vasat peyda ettiği sıralarda yakınlarında bi'l-hâssa i‘tikadca mu‘âriz yeni bir saltanat ta‘azzüv etmeye başlamıştı ki, Gaznevî Devleti idi. Gerçi bu mu‘azzam ve muhteşem imparatorluğun mü’essisleri Türk dâhileri idi. Halk muhtelif akvâmdan mürekkeb ve bu hey’et arasında itimâd ve istinâd edilmesi lâzım gelen kuvvet de milletçe za‘îf idi. Bunun içindir ki, hükümdârlık makamında kabiliyet-i idâriyye nokta-i nazarının fevka'l-âde kiyâsetli, hâriku'l-âde şahsiyetler yekdiğerini istihlaf ettiği müddetçe bu devlet idâme-i satvet edilebilmiş aksi hâlde çok zamân pâydâr olamamıştır.

Büveyhlîler işte bu imparatorluğun şiddetli muhâcemelerine ma‘rûz kaldılar. Şarkta müstakillen hükümrân oldukları yerleri kâmilten terk etmeye mecbûr oldular. Sünnîliğin neşr ve ta‘mîmini gaye ve siyâsetlerine umde ittihâz edilen Gaznevîlerin ta‘arruzları Şi‘îliği cidden



kökünden kaldırmak istidâdını göstermiş iken vaz'iyete şu derece hâkim oldukları halde mu'âriz ve muhâsımlarının Bağdat'daki nüfuz ve kudretlerine hâtime çekmeyi ilzâm etmemişlerdir. İhtimâl bu keyfiyeti biraz daha te'hîr etmek emel ve muvaffakiyetleri için daha emin bir tarz-ı hareket olacağı kanâ'atinden ileri geliyordu.

Büveyhîler İran'da doğrudan idâre etmekte buldukları yerleri Gaznevîlere bırakmak zarûretinde kaldıktan sonra Abbasîlerin bu esnâda dâ'ire-i nüfûzları altında kalan garb menâtikında ancak bi'l-vâsıta icrâ-yı hükm edebilir bir vaz'iyette kalmışlardı. Nihâyet 1036'da vurduğu müthiş bir darbe te'sîriyle Gaznevîleri bir daha kendilerini toparlayamayacak bir hale düşüren ve hatta inkırâzlarını ta'cil eden esbâb ve avâmilden en mühimmini ihzâr eden Selçuk Hânedânı Re'îsi Tuğrul Bey'in demir pençesine düşmek ıztırârından kendilerini kurtaramadılar. Tuğrul Bey 1055'de Bağdâd'a gelerek Büveyh â'ilesinin 112 seneden beri

### [Sahife 915]

devâm etmekte olan tasallut ve tagallüblerine nihâyet verdi. Bi't-tab' emirü'l-ümerâlık da kendisine intikal etti. Tuğrul Bey Bağdâd'da bir sene kadar oturduktan sonra Abbasîlere karşı isyân halinde bulunan Musul taraflarına doğru bir cevelân yaptı. Bu civâr halkının inkiyâd ve irtibâtını te'mîn ederek yine Bağdâd'a avdet etti. Tuğrul Bey'in Bağdâd'dan şu sûretle biraz uzaklaşmasını fırsat add ederek Büveyhîliği ihyâ maksadıyla halifenin veziri ve Büveyhîlerin adamlarından Besâsîrî'nin tertîb ve tazyîkiyle tahaddüs eden bazı karışıklıları [H.] 1057'de teskîn ve izâle etti. Bu esnâda birâderinin İran'da isyânı ve kendisine rekabet ettiği haberini aldı. Derhal şarka tevcih-i hareket etti. Tuğrul Bey'in bu sûretle Bağdâd'dan tebâ'üdünü yeni ve pek müsâ'id bir fırsat telakkî eden Besâsîrî bu defa perde arkasında değil bizzat meydâna atılarak Bağdâd'ı yeniden zabt, Tuğrul Bey'i ilzâm eden halîfeyi bi't-tahkir hal' ve hattâ habs etmek gibi ciddî cür'etler de gösterdi. Mevkuf halîfenin istimdâdı üzerine Tuğrul Bey hemen Bağdâd'a koştı. Besâsîrî'nin müstehak olduğu cezâyı vermekte tereddüt göstermedi. Halîfeyi makamına i'âde ile berâber ma'âş da tahsîs etti ([H.] 1059). Gerek bu tahsîsât gerekse mezkûr hâdisenin tekerrürüne meydân verilmemek üzere Bağdâd'da bulundurulması muktazi kuvve-i askeriyenin masârifî Selçuk hazinesinden tesviye olunurdu. Halife de Tuğrul Bey'in defe'âtle ibrâz ettiği lütuf ve himmetlerine tekabül daha doğrusunu his ettiği minnetdârlığı izhâr etmek üzere müşârünileyh evvelce verilmiş olan "Rüknüddeve" sıfatı yerine "Rüknüddîn" unvânını bi't-tertîb tevcih eylemeyi unutmadı.

### Sâlim

## FENNÎ DİBÂGAT

Fennî dibâgatın ihtivâ ettiği şeyler, ham deri, konserve, su, mevâdd-ı dibâgiyye, krom dibâgatı, kabuk dibâgatı, kösele vakide(?), kürkçülük, boyacılık, ekstrakt dibâgatı, Avroponun(?) keşfi ve dibâgattaki faydaları, şapka, çanta, eldiven derileri, yağ dibâgatı, kundura boyası ilah... Derilerin tayîni bir derinin dibâgate sâlih olup olmadığını tayîn etmek ber-vech-i âtî birçok mevâddın bilinmesine mütevakkıftır. Derinin eski veya yeni olduğu gıdânın, iklimin havânın te'sîrleri, hayvânların genç ve ihtiyârlıkları, erkek ve dişi olmaları ve hayvânın ne sûretle mu'âmele edildikleri ilah... şeylerle kabildir.

Umûmiyet itibârıyla dişi hayvânların derileri daha kibâr ve daha elastikî olmaları hasebiyle dibâgatca en mühim ve güzel derilerdir.

Erkek hayvânların derileri ekseriyâ daha ağır, kalın, mâlik oldukları ciltler daha kalındırlar. Umûmiyetle büyük kıt'adaki erkek

### [Sahife 916]

hayvânların derisi köselecilikte kullanılır. Hayvânlar umûmiyetle bu farklarını gençlik zamânlarında gösterirler. İhtiyârladıkça derice olan kıymeti ga'ib ederler.

Genç bir inek doğurmazdan evvel her tarafında kibâr ve mütesâvî deri i'mâline sâlih bir cilde mâliktir. Bir hayvân ne kadar çok yavrularsa, derice o kadar kıymeti ga'ib eder. Şu halde derinin kıymeti gittikçe tenâkus eder. Doğrudan doğruya hiç doğurmayan genç inekler henüz bozulmamış genç boğa ve dana derileri kundura yüzlemeleri için en makbûl ve mu'teber derilerdir. Boğalar da aynı genç inekler gibi doğurduktan sonra derice kıymetlerini ga'ib etmeye başlarlar.

Öküz derileri, ihtiyârlık zamânlarında fazlaca hırpalanmamış öküz derileri köselecilik için en güzel derilerdir. Köselecilikte kullanılırlar.

Hayvânâtın gıda ve sûret-i hayâtlarının deri üzerinde te'sîrleri: Genç hayvânların derileri vâlidelerinin sütünü emesiye kadar, en iyi meşin ve eldiven derilerine elverişlidir. Mevâdd-ı nebâtiyye ile tagaddîye başladıkları zamândan itibaren mezkûr hâssayı ga'ib etmeye başlarlar.

İhtiyâr hayvânlar için mu'teber olacak başlıca ka'ide, tabî'î bir tegaddî, tabî'î bir hayâtıdır. Şu saydığım iki şey deri i'mâli için en birinci şarttır. Hayvânlar ne kadar çok temiz ve saf havâda, dışarıda, dağlarda bulundurulur, derileri de o kadar mükemmel olur.

Şehirlerde dâ'ima ahırlarda beslenen hayvânlarla dağlarda tabî'î olarak beslenen hayvânların derileri arasında esnâ-yı dibâgatta pek büyük bir fark müşâhede olunur. Hayvânlara gıda olmak üzere verilecek pancar, patates ilah... şeyler dericilik için iyi değildir. Hayvânlar için en iyi mevâdd-ı gıdâ'iyye arpa, yulaf, fiğ vesairedir. Deriler üzerinde fazla mikdârda hâsıl olacak mevâdd-ı şehîe hayvânları her ne kadar soğuktan muhâfaza ederse de derinin kıymetini azaltır. Umûmiyetle etli ve yağlı hayvanların derileri pek o kadar makbûl değildir.

İklîmin te'sîrleri: Soğuk ve bir parça rutûbetli havâyâ mâlik olan her iklim hayvânlar için gayet iyidir. Büyük sıcaklık ve kuraklık deriler üzerinde bir takım mesâmmât peydâ eder ki, ileride yazacağım vechile dibâgata hazırlanırken fazlaca mesâmmât açılır, dibâgatla bu fazla açılmış mesâmmâtı kapatmak pek müşkildir. Bununla berâber deriler dâimâ gayr-i müsâvî bir zarûretde teşekkül eder. Muhtelif hayvân derilerinin sûret-i isti'mâli ve ticâretteki isimleri, buzağı derileri, krom dibâgatında, beyaz dibâgatta, istimal edilir.

### [Sahife 917]

Sanâyi'de kromlu dibâgat edilenler kadınlar için kundura yüzlerinde, saraçlıkta bu gibi şeylerde kullanılır. Buzağı derileri ticârette iki sûrette tanılır. Ya taze ve yeşil olarak veyahut da konserve edilmiş olarak bulunur. Yeşil sıkletleri 3-5 kilo gram arasında tehâlûf eder. 2 veya 3 kilo arasında olursa ticâretteki ismi hafif olmakla berâber fiyâtı da hafiftir.

Danaların yeşil sıkletleri 6-9 kilogram arasında tehâlûf eder. Ve krom dibâgatta kullanılır ve istenilen renkte boyanılabilir. Sanâyi'de kundura yüzleri için en kibâr derilerdir. Muhtelif boyandıkları gibi muhtelif de isimler alırlar kalıb-ı boks, kalıb-ı rind, kalıb-ı oskar(?) isimleri ile ticârette tanınırlar. Taze dana derileri konserve esnâsında %50-60 sularını ga'ib ederler.

İnek derileri: Çok yavrulamış inek derileri kezâ krom dibâgatında kullanılır. Kökpes(?), körind(?), köboks(?) olarak ticârete sevk olunur. En iyi deri köboksdur(?). İnek derileri aynı zamânda hem kösele hem de vakide(?) dibâgatında kullanılır. Vakide (?) dibâgatında kullanılacak deriler mutlaka iç tarafında 3-5 milimetre kalınlığında şebâlet yapılıdır.

Şebâlette ayrılan kısım ayrıca ya kromla veya vakide(?) dibâgatı gibi her iki usûlde de dibâgat edilebilir ki, dibâgattan sonra kundura içleri için astar yapmakta kullanılır.

İnek derilerinin yeşillik sikletleri: Amerika, Hindistan, Afrika inek derilerinin 25 ilâ 40 kilogram arasında tehâlûf eder.

Öküz derileri: Öküz derilerinin oldukça büyük yeşillik sikletleri vardır. 35–50 kilo gram arasında tehâlûf eder ki, köselecilikte en ziyâde kullanılan bu misüllü büyük öküz derileridir.

Derilerin konservesi: Deriler hayvânların sırtından yüzöldükleri anda dibâgat edilebildikleri gibi hârice sevk etmek için de derilerin konserve edilmesi lâzım. Şu hâlde ya derhal dibâgata başlamak veyahut konserve yapmakla deriler muhâfaza edilmiş olur. Bir deri ber-vech-i zîr şerâ'it dâhilinde konserve edilir:

Evvelâ deriler yağ ve deri üzerinde kalmış küçük etlerden temizlenir. Sâniyen güneşsiz cerayân-ı havâ olan bir yerde kurutulur. Sâlisen derinin içerisinde mevcûd %50–60 nisbetindeki suların mahv edilmesi. Çünkü su deriyi dâimâ hârâb eden bir maddedir. Güneşe derileri kurusun diyerek terk etmek meselâ bizim Çankırı'da göncü esnâfının çarşı sokaklarında halkın ayakları altına sermelerini, oradan geçerken muzdarib olanlar bunun ne demek olduğunu anlamalıdır. Hem muzır-ı sıhhat, hem de deriyi fenâ bir vaz'iyete sokmaktadır.

### [Sahife 918]

Güneşin hararetine terk edilen deriler bir tuzlama mu'âmelesi devresi geçirirler. Bu esnâda hârâretin te'sîriyle derilerde mevcûd mevâdd-ı alümüniyye ile sâ'ir mevâdd-ı kimyeviyye terler ve bu sûretle derinin içerisinde bir takım mevâdd-ı uzviyye toplanır. Bi-l-âhire derilerin içlerinde siyâh siyah benek hâlinde bir takım şeyler görünür ki, bu lekeler derinin yumuşatıldığı zamân daha vâzih bir şekilde görülebilir. Hele deriler tüylerinden tefrîk edildikleri vakit büsbütün yüz taraflarında da bu benekler müşâhede olunur.

Şu halde birinci usûl deri konservesi, deriler et ve yağlarından temizlendikten sonra havâ cereyânında kurutulur.

İkinci usul tuzlamaktır. Bu usûlde dikkat edilecek nokta doğrudan doğruya derileri kristal hâlinde tuzlamamaktır. Evvelâ toz 25–30 derece hârâretinde bir miktar suda hal edilir. Bu tuzlu mahlûle mikdâr-ı kâfi soğuk su ilâve olunur. Tuzlama ameliyatı bakır ve demir

kablardan ziyâde tahta teknelerde icrâ olunur. Bu tekneler tozlu mahlûllerle doldurulduktan sonra derilerin kafa tarafı aşağı gelmek üzere suyun içerisine sarkıtılır. Teknenin üst tarafında küçük dilimlere deriler arka ayaklarından rabt edilmek sûretiyle asılır. Burada 12–24 sâ‘at bir cereyân-ı havâyâ tâbi‘ tutularak kurumaya terk edilir. Kuruma esnâsında derinin mütesâviyen kurutulması şarttır.

Derileri Türkiye'de gördüğüm vechile kristal tuzla tuzlamak, esnâ-yı dibâgatta deri üzerinde müşâhede edilebilen bazı kusûr ve mahzurları tevlîd eder. Bu sûretle yalnız kristal tuzlarla tuzlanmış bir deri işlenmeye başladığı zamân tabî‘î ilk göreceği mu‘âmele yumuşatılması değirmelenmesi bi'l-âhire tüylerinden tefrîkidir. Kristal tuzlar derinin yüz taraflarında yapışır. Yumuşatırken tabî‘î 16–24 sâ‘at zarfında bu su da hal olamaz. Çünkü kuruma esnâsında tuzlu deri mevcûd mevâdd-ı kimyeviyye ile su itmâsı bir fi‘il-i kimyevî icrâ edeceğinden kolay kolay hal olmaz. Deriler bi'l-âhire tüylerinden tefrîk olunurken bıçakla berâber kalkacak toz parçaları deriden kopartabilecekleri küçük parçalarla berâber koparlar. Bu tabî‘î fark edilmez. Bu fark ancak dibâgat ve boyandıktan sonra müşâhede olunur. Tuzlarla berâber kopan küçük parçalardan mütevellid deriler üzerinde bir takım lekeler peydâ olur ki, derinin mevki‘-i ticârette kıymetini noksanlaştıracak şeylerdir.

Fabrikalarda deri konservesi: Yevmiyye ihtiyâcından fazla deriye mâlik olan fabrikalar derileri kristal tuzla ber-vech-i âtî tuzlayabilirler. Kurumuş veya yaş deriler ıslatılır. Bir deri iç tarafına kristal tuz serpilir.

### [Sahife 919]

Yanı başında tekrâr bu sûretle tuzlanmış diğeri bir deri ile tuzlanmış iç tarafları birbiri üzerine örtülür. Tüy tarafları tüy, iç tarafları iç tarafına gelmek üzere deriler böyle tuzlanır. Ve üst üste istif edilir. Bu sûretle tuzlanılan deriler kontrolsüz on beş gün terk edilir. Şâyed on beş gün zarfında deriler işlenmezse tekrâr deriler sulu olarak kristal tuzlarla bir parça daha hafif olmak olarak tuzlanır. Tekrâr bir ay deriler bu sûretle kontrolsüz terk edilebilir. Fakat a‘zamî 1,5 ay zarfında bu sûretle gölgede tuzlanan sulu kristal tuzlama usûlü deriler mutlaka işlenilmelidir. İşlenilmediği takdîrde deriler 1–1,5 sâ‘at su hamâmlarında terk edilir. Sulu olarak asılır ve kurutulur.

Su: Dibâgatın en ziyâde muhtâc olduğu ilk şey dâ‘imî sulardır. Krom dibâgatında kullanılacak su hafif sudur. Yani kireci az olan sulardır. Krom dibâgatında kullanılacak sularda beher yüz litre suda bir gram kireç, bir gram hâmız olması şarttır.

Diğer kösele, vakide(?) dibâgatında bulunulduğu sûretle hafif, bulunmadığı takdirde ağır sularla da dibâgat yapılabilir. Her iki şık için en ziyâde suların yazı kışı dâ'imî olarak bulunmasıdır. Esâsen su dibâgatta en büyük vazifeyi îfâ eder. Bu husûsda da bütün dibâgatta kullanılacak suların ne şekilde olması hakkında uzun malûmat vermek, bir debbağ ustasından ziyâde bir kimya mühendisinin vazifesidir. Çünkü uzun ameliyât görse bir debbağ ustası çalışacağı suyun hafif veya ağır olduğunu, deriyi ilk yıkamaya başladığı zamân bilebilir.

Mevâdd-ı Dibâgıyye: Hayvânât derilerini dibâgat edebilen her türlü mevâdda mevâdd-ı dibâgıyye ta'bîr olunur. Mevâdd-ı dibâgıyye üç kısımda hülâsa edilebilir. Tabî'î, kimyevî, sun'î mevâdd-ı dibâgıyyelerdir.

Tabî'î mevâdd-ı dibâgıyye: Tanenin deri üzerindeki mevcûdiyeti mikdârı deri üzerinde vuku' bulan dibâgat keyfiyetini vücûda getirir ki, şu halde mevâdd-ı dibâgıyye tanenin mikdârına tâbî'dir. Âtîdeki mevâdd-ı tabî'î mevâdd-ı dibâgıyye kösele ve vakide(?) dibâgatinde kullanılır.

1- Kabuklar, 2- Odunlar, 3- Kökler, 4- Yapraklar, 5- Meyveler, 6- Kesilmiş ağaçlardan akan sulardır.

Mikdâr-ı mevâdd-ı dibâgıyye: İşlenilecek derinin nev'ine göre de mevâdd-ı dibâgıyye değişir. Dış budak kabukları, açık renk deriler için kullanılır. Rusya'da yetişenler % 5-8, İtalya'da yetişenler %3-6 mevâdd-ı dibâgıyye ihtivâ ederler.

Meşe kabukları, meşe kabukları pek çok nev'ileri vardır. Dibâgatta en ziyâde isti'mâl edilenler 15-20-30 senelik ihtiyâr meşe

### [Sahife 920]

kabuklarıdır. Bunlardan 15 senelikler % 16, yirmi senelikler % 19-20, otuz senelikler % 25-30 mevâdd-ı dibâgıyye ihtivâ ederler. Köknar ve çam ağacı kabukları % 12-14 mevâdd-ı dibâgıyye ihtivâ ederler. Vakide(?) dibâgatinde kullanılırlar.

Meşe yaprakları üzerindeki böcekler (gale-pefel?): Bu böcekler meşe yaprakları üzerine yumurtlarlar. Bu yumurtaların patlama netîcesi olarak -havâ te'sîriyle- yaprak üzerinde dibâgata elverişli mevâdd-ı dibâgıyye hâsıl olur. Hâsıl olan mevâdd-ı dibâgıyye her ne kadar % 70 mevâdd-ı dibâgıyye ihtivâ ederse de toplaması müşkül olduğu için sanâyi'de o kadar ehemmiyeti yoktur. Çünkü sanâyi'in terakkîsi az bir emekle çok iş görmek sâyesindedir.

Debbâğ Palamudu: Bu palamut Asyâ-yı Suğrâ'nın ekser yerlerinde bâ-husûs İzmir civârında yetişir. Yunanistan'da da mevcûddur. Bunun Avrupa piyasasında iki ismi vardır. Birisi trillo diğeri valoneadır.

Dividivi: Garbî Hindistan'da yetişen bir ağacın meyvesi olup % 45 mevâdd-ı dibâğıyyeyi hâvîdir ve dibâgatta derileri boyamazdan evvel kullanılır.

Kateho: Palmi ağacının meyvesidir. Evvelâ meyveler ezilerek toz hâline getirilir ve ekstrakt olarak ticârete sevk olunur.

Gambir: Genç bir ağacın dallarıdır.

Kine: A[r]ja[n]tin dağlarında yetişen bir ağacın suyudur.

Mangirova(?) kabukları: Dibâgat yapar ve kırmızı renk verir. Köselecilikte sonra dibâgat olarak kullanılır.

Mimoza kabukları: Yüzde 30–35 mevâdd-ı dibâğıyyeyi hâvîdir. Esnâ-yı dibâgatta kırmızı boyar.

Gevebraho(?) odunları: Arjantin dağlarında mevcûd yüzde 16–30 mevâdd-ı dibâğıyyeyi hâvîdir. Kösele dibâgatında son zamânlarda Avrupa fabrikalarında fazla mikdârda isti'mâle başlanmıştır. Çünkü deriyi fazlaca ağırlştırır. Kahverengine yakın bir rengi vardır. Aynı zamânda ip boyacılığında ipleri parlatmak için kullanılıyor.

Kimyevî mevâdd-ı dibâğıyyeler: Krom kalı, hâmız-ı kibrit, hâmız klorma, boraks soda, titan kal[si]yum oksalat, formaldehit magnezyum, karbonat, kromlu şab, salpetersaure, melh-i saure, amonyak, oropon(?) ilah... mevâdd-ı kimyevîler...

Sun'î mevâdd-ı dibâğıyyeler: Bresol, fenol, asidol, sidol gibi son zamanlarda keşf edilen mevâdd-ı kimyeviyye-i dibâğıyyelerdir. Henüz dibâgatta pahalıya mal olduğu için fazla mikdarda kullanmaya başlanmamıştır.

**[Sahife 921]**

**KAHKAHA!**

Ey kahkaha sensin beşerin yâr-ı vefâsı  
Eğlendiriyor cümlemizi şen ediyorsun  
Zindân-ı cihânı bize gülşen ediyorsun

Var gözyaşının gerçi yine başka safâsı  
Bî-şübhe ki sensin yaşatan kitle-i nâsı

Güyâ ki kurulmuş kederin gamla binâsı  
Zengin sıkılıp âh eder ağlar fukârâsı  
Gam sisleri sarmış bürümüş cümle-i nâsı  
Şekvâ mı bekâ mı acaba ömrün esâsı

Bir kahkaha sal kubbe-i âlem yere insin  
Gülsün gözümüz gayri bu gözyaşları dînsin

Bir kahkahadır mürg-i dilin siste ziyâsı  
Gülmek dilerim ben de bu zulmetinde içre  
Halkın neme lâzım bana bin derdi riyâsı  
Sâkit gülerim gam taşımam arbede içre

### [Sahife 922]

Her bir lafa asla kulak asmam ağız açmam  
Dünyâ düşecek üstüne derlerse de kaçmam

Fânî beşerin keşmekeş hâline karşı  
Yaldızlı muhayyel nice a‘mâline karşı  
Bir kahkaha ben fırlatırım elde değildir  
Er gelmeli dünyâya hüner dilde değildir

Erkekle kadın saha-i irfânda müsâvî  
Sen gül bana pür kahkaha “el-ahdetü râvî”  
11 Kânûn-i Sâni [1]926 Çankırı

### Tebessüm

### [Sahife 923]

## KÖMÜRCÜLER

André Toriye'den(?)



Ağaçların arasına fâsıllarla dizilen kömür ocaklarını müşâhede ettik. Ufak dallardan ve çim köklerinden ma‘mûl kulübenin birkaç hatve ötesinde kömürcüler, üzerinde bir tencere kaynayan iri bir kütük ateşinin etrâfında çuvallar üzerine dâ’irevârî oturarak akşam yemeğini ihzâr ediyorlardı. Onlar altı kişi idi. Geniş kenârlı şapkalarının altına ilticâ eden zeki ve cevval nazırlı yekdiğere mütenâsib üç genç, biraz ürkek kız güzeli on altı yaşında genç bir kız, sonra da iş ve zamânın te’sîriyle buruşuk, solgun çehresiyle kömürcü ustasıyla zevcesi müşâhede olunuyordu. Biz evvelâ pipolarımızı ateşte yakmak müsâ‘adesini istihsâl eyledik. Ve yavaş yavaş kendileriyle kesb-i ma‘ârif eyledik. Kömürcüler az şen ve vehhâm adamlardır. Ma‘a-hâza kendi işleriyle hakiki ve ciddî sûrette alâkadâr olduğunu görünce lisânları çözülmeye başladı Bir tütün paketi takdîmi onları bize tamâmıyla alıştırdı. Bidâyette kulübenin arkasına saklanan Bronil tesmiye olunan küçük kız gözlerini nisfina kadar setr eden dağınık saçları arasından bize ürkek bir nazar atf etti. Biz de çuvalların üstünde ahz-ı mevki‘ etmiştik. Ben ihtiyârî kömürün sûret-i i‘mâline dâ’ir muhâvere ettirmeye başladım: “Bu çetin ve merâk-âver iştir” dedi ve piposunun külünü silkerek, “Evvel emirde rüzgârdan masûn ve orman yolları civârına yakın bir ocak mahalli intihâb eylemek lâzımdır. Sonra ocağın tanzîmi gelir ki, bu da sabır ve bilgi taleb eden ince bir iştir. İntihâb olunan mahallin ortasına yere saplanmış kazıklar vâsıtasıyla ocak vazifesi görecek bir boşluk tanzîm olunur bu boşluğu ihâta edecek olan birinci odunlar kuru ve aynı zamânda rabtlarından yarık olmalıdır. Ve bunun da etrâfına bir sıra odun, müte‘âkiben bir ikinci, bir üçüncü ve nihâyet dâ’ireyi itmâm edinceye kadar devâm olunur. Bu birinci yatağın üzerine ikinci bir tabaka daha ilâve olunur. Ve bu sûretle tabakalara yukarıya doğru dâimâ darılmak üzere devâm olunur. Şu sûretle ki, odun ocağı hey’et-i mecmû‘asıyla tersi çevrilmiş bir hûnî şeklini iktisâb etsin. Ocağın tanzîmini müte‘âkib havânın temâsından men‘ için ocağı kesîf bir setre ile örtmek îcâb eder. Ocak dallar ile setr olunur ve bunun üzerine üç parmak kalınlığında râtıb bir toprak tabakası tatbîk olunur. Nihâyet hepsinin üzerine eski bir kömür ocağı mahallinden alınmış olan siyâh bir kül vaz‘ olunur. Ocağın tepesi açık bırakılır, oradan ateş vaz‘ olunur; cereyân-ı havâ başlar ve odun yanmaya başlar.

Fakat hakiki yorgunluk ve sun‘unun dağdağası bundan sonra başlar efendim. Kömür kendisine

#### [Sahife 924]

gece ve gündüz yakılması lâzım olan sıhhati muhtell bir çocuğa benzer. Kömürcü dâimâ sûrette ocağının sâhibi olmalıdır. Ya ihtirâk çabuk vâki‘ olur, yahud rüzgâr çoğalabilir. İşte

bunlar hep birer ga'ile teşkîl eder. Nihâyet binlerce müşkilât ve binlerce i'tinâdan sonra ihtirâk hitâm bulur. Ocak yavaşça yassılıdır, yalnız bir cihetinden yarıdır ve kömür meydâna çıkar" dedi.

–Noksan ihtirak vaki olur mu

–Bazan bu takdîrde fenâ ihtirâk eden odunları diğerk bir ocağâ nakl ederiz.

–Hakîkaten söylediğiniz gibi bu çetin bir san'attır.

–Evet, fakat bütün müşkilâta rağmen seviliyor. İşte elli seneden beri ben bununla iştigal ediyorum. Ben buna merhûm pederim zamânında Argon ormanlarında başlamıştım ve işte o zamândan itibâren ben ormanlardayım.

Teristan dahi "Ben de sizin san'atınızı severim" dedi. "Eğer münâsibse kömürcülere dâ'ir yazdığım bir şarkıyı tegannî etmek isterim."

İhtiyâr "Hay hay, derhal tegannî edîniz. Bu bizi pek büyük sürûrlara müstağrak edecek" diye cevâb verdi. O vakit Teristan kuvvetli sadâsıyla ve eski bir kır makamıyla bestelenen kıt'aları terennüme başladı:

Hiçbir kimse değıldir bahtiyâr  
Kendi ocağında çalışan  
Şu cesûr kömürcüler kadar  
Odur ancak ustası  
Alevlenen ocağın  
Altın sarâyında  
Servet ü sâ mânıyla  
Bir kral o kadar mes'ûd olamaz  
Onun evi yeşil ormanlar  
Penceresi güzel mâ'î semâlar  
Şen çocukları oynaşır  
Meşeler çamlar altında  
Mektebi onların yeşil ufuklar  
Muallimleri şakrak bülbüller  
Ormanlarda doğmuş  
Orada ölecek  
Kabrinin üstü setr olacak  
Dallardan bir ocakla

Kömür yanacak rûhu uçacak

Keşf-i dumanla mâ'î semâya

Teristan'ın gür sesi ormanlığı çınlatıyordu. Kömürcüler onu Kemal-i dikkatle dînliyorlardı. İhtiyâr vâlide de başını âhenk-dâr bir sûrette sallıyordu. Bronil'in gözleri ise kızgın kömür gibi parlıyor ve delikanlılar tebessüm ediyordu. Nihâyet samîmî musafahalarla yekdiğerimizi terk ettik..

**Hüseyin Avnî**

[Sahife 925]

### **YENİ MA'ÂRİF TEŞKİLÂTI KANÛN LAYİHASI**

#### **CUMHÛRİYET TERBİYE-İ UMÛMİYESİNİN MÛTEHASSIS BİR ELDEN İDÂRESİ VE MU'ALLİMLERİN CEZRÎ SÛRETTE TERFÎHİ İSTİHDÂF EDİLİYOR**

Ma'ârif Vekâleti'ne Necâti Bey'in tayîninden sonra derhal bir hey'et-i ilmiyye teşkîl olunarak Cumhuriyet ma'ârifinin teşkilât-ı umûmiyyesinin hazırlanması için gecelerce mesâ'î sarf edilerek tedkikat yapılmıştı. Tedkikatın bütün safahâtına iştirâk eden genç vekîlimiz âhiren bu tedkikatdan elde ettiği netâyici bir lâyiha-ı kanûniyye hâlinde hey'et-i vekîleye arz etmişti.

Bizzat Gazî Re'is-i Cumhûrumuz Hazretlerinin büyük bir alâka ile hey'et-i vekîle müzâkerâtına iştirâk ettiği bu kanûn lâyihası Büyük Millet Meclisi'ne sevk olunmuştur.

Meclis Hey'et-i Umûmiyyesi tarafından Ma'ârif ve diğerk alâkadar encümenlere havâle olunan lâyiha-i kanûniyye şu esâsâtı ihtivâ etmektedir:

Türk dili ve buna müte'allik bi'l-cümle mesâ'il-i ilmiyye ile iştigal etmek üzere Ma'ârif Vekâleti'nde bir lisân hey'eti teşkîl edilmiştir. Hey'et a'zâlarının sûret-i tayîni vazifelerinin hudûdu, hey'et-i vekîlece yapılacak ta'lîmâtname ile tesbit edilecektir.

### **TERBİYE-İ UMÛMİYYE DÂ'İRESİ**

İlim ve ihtisâs nokta-i nazarından Ta'lîm ve Terbiye-i Umûmiyye Dâ'iresi ihdâs olunmuştur. Bu dâ'ire riyâsetine tayîn olunacak zâtın ma'îyyetinde a'zamî on mütehassıs ve lüzûmu kadar da me'mûr bulunacaktır.

Terbiye-i Umûmiyye Re'îsi Ma'ârif Vekâleti'nin inhâsıyla Hey'et-i Vekîle kârârıyla tayîn olunur. Diğer vekâletler tarafından açılacak mekteblerin derecelerinin tayîni Ma'ârif Vekâleti'ne a'iddir.

Bu mekteblerin programları alakadâr vekâletle Ma'ârif Vekâleti tarafından yapılır.

Âlî mekteblerin programları dereceleri tayîn olunurken Ma'ârif Vekâleti'nce teshîl olunur. Bi'l-umûm mektebler ma'ârif müfettişleri tarafından teftiş ve murâkabe olunur.

Türkiye'de hiçbir mekteb Ma'ârif Vekâleti'nin izni olmaksızın açılmaz.

### **İLK MEKTEBLER**

İlk Mektebler: Şehir nehârî ve şehir kasaba yatı, köy nehârî ve köy yatı mektepleridir. Şehir nehârî mektepleri beş senelik olup vilâyetlerin meclis

#### **[Sahife 926]**

vâridâtıyla açılır. Şehir ve kasaba yatı öksüz ve bîçâre çocuklara mahsustur. Bunları Ma'ârif Vekâleti açar vekâletin müsâ'adesiyle meclis-i idâreler ve belediyeler de açabilirler. Köy nehârî mektepleri vilâyetlerin vâridâtıyla açılır. Köy mektepleri ise hem umûmî ve hem de husûsî muvâzeneden açılabilirler. Köy mekteblerinin tahsil müddetleri üç senedir. Binâenâleyh köy yatı mekteplerinden bir aylık ihtiyâcları her zamân mekteb idâresinin kasasında mevcûd bulunur.

### **ORTA MEKTEBLER**

Orta tedrisât mektepleri, liseler, orta mektebler, ilk mu'allim mektepleri, köy mu'allim mektepleri ve bu mekteblerden başka yüksek orta mekteblerden müteşekkildir.

Yüksek mu'allim mektepleri me'zûnları lise mu'allimliklerine tayîn olunurlar. Orta mu'allim mektepleri ise orta mekteplerle ilk ve köy mu'allim mekteplerine mu'allim ve ilk tedrisât müfettişi ve tatbikat müdürleri yetiştirir. İlk tahsil mektepleri Ma'ârif Vekâleti'nin müsâ'adesiyle açılır ve hiç tahsil görmemiş çocukları kabûl etmek isteyen meslek mektepleri veya bir talim mü'essesesi çocuklara aynı zamânda ilk tahsili vermeye mecbûrdur.

İlk, orta, yüksek mu'allim mektepleri me'zûnları devletin göstereceği yerde sekiz sene müddetle îfâyı hizmet etmeye mecbûrdurlar. Mektepten çıkar çıkmaz mu'allimlik

yapmayanlardan ücret-i tahsiliye tahsil-i emvâl kanûnuna tevfiikan ya kendilerinden veya kefillerinden ahz olunur.

Ticârethâneler, şirketler, mâlî ve iktisâdî mü'esseseler, mu'allim mektepleri me'zûnlarını hizmetlerinde istihdâm edecek olurlarsa tazmînâtlarını üzerlerine almış sayılırlar.

### **MU'ALLİMLERİN MA'ÂŞLARI NE KADAR OLACAK?**

İlk tadrîsât mu'allimleri işe başladıkları zamân ma'âşlarını bin beş yüz kuruştan alırlar. Her üç senede bir ma'âşlarına iki yüzer kuruş zam edilecektir.

Bundan başka her mu'allime ayda bir kuruştan fazla olmamak üzere iskân parası verilecektir. 1909'dan sonra üç senelik mu'allim mekteplerinden çıkıp da mu'allim olanların ma'âşları bu kanunun neşri târihinde bin beş yüzden aşağı ise bu miktara çıkarılacaktır.

Orta tadrîsât sâbit mu'allimleri staj müddetince iki bin kuruş ma'âş alacaktır. Mu'allimlik unvânını kazandıktan sonra 2500 kuruşa çıkarılır. 18'nci hizmet senesi nihâyetine kadar her üç senede ve 18'nci seneden başlayarak staj müddetinin nihâyetinde 1700 kuruşa çıkarılır. Her iki senede üç yüz kuruş zam edilir.

**[Sahife 927]**

### **MÜDİRLERİN MA'ÂŞATI**

Orta Mekteb müdürleri mu'allim mesleğinden intihâb olunurlar ve idâre hey'etinin başında buldukları müddetce mu'allimlik yapamazlar. Orta tadrîsât mektepleri müdürlerinin ma'âş-ı aslîleri dört binden başlar, her beş senede beşer yüz kuruş zam edilir. İlk mu'allim mekteplerinden me'zûn olanlara elbise ve techizât bedeli olarak altmış lira verilir. İlk mektepler de dâhil olmak şartıyla bütün mekteb mu'allimlerini, müfettişlerini ve ma'ârif me'mûrlarını Ma'ârif Vekâleti veya emînleri tayîn, azl ve tahvil eder.

### **YENİ MA'ÂRİF TEŞKİLÂTI**

Türkiye'de Ma'ârif Vekâleti teşkilâtı mıntıkalara ayrılmıştır. Bir veya daha ziyâde vilâyetten mürekkebe olan her mıntıkada Ma'ârif Vekâleti'ni temsil etmek üzere bir ma'ârif emîni bulunur.

Ma'ârif müntesibleri Ma'ârif Vekâleti'nce tevdi' olunan vazifeyi kabûl etmedikleri takdîrde azl olunurlar.

Resmî hey'et-i sıhhiyeler nazarında hastalığı tebeyyün edenler bundan müstesnâdırlar. Türkiye dâhilinde yapılacak kütübhâneler, müzeler, Ma'ârif Vekâleti'nin hazırladığı projeler dâhilinde yapılır.

## **HALK YOLU'NUN ON BEŞ GÜNLÜK İZLERİ**

### **ORTA NÂHIYESİNDE GENÇLİK HAREKETLERİ**

1. Orta nâhiyesinin münevver gençleri bir araya gelerek nâhiye merkezinde Gençler Cem'iyeti nâmıyla bir cem'iyet te'sîs etmişlerdir.

2. Gençler Cem'iyeti'nin idâre hey'eti riyâsetine Ali Pehlivanoğlu Yûnus Nâdî, a'zâlıklarına da Süleyman Hulûsî ve Kâmil Hulûsî Efendiler intihâb edilmişlerdir. Gençlerimizin bu hayırlı teşebbüslerini takdîr ve alkışlarla karşılar ve muvaffakiyetlerini temennî ederiz.

3. Orta nâhiyesi Gençler Cem'iyeti nâhiye merkezinde umûmî bir ictimâ' yapmış, bu ictimâ'da Ortanın genç müdürü Ali Rıza Bey tayyâre hakkında mü'essir bir hitâbede bulunmuş, neficede aşağıda isimleri yazılan gençler aralarında topladıkları kırk lirayı Tayyâre Cem'iyeti'ne göndermişlerdir. Bu gençlerin isimlerini mecmû'amıza yazıyoruz:

### **TAYYÂRE CEM'İYETİ'NE YAPILAN TEBERRÛ'AT**

Kuruş

500 Böreçioğlu İdris Remzi Efendi

330 Canbazoğlu Kâmil Hulûsî “

320 Dursunoğlu Ömer Lütfi “

300 “ Hilmi Behcet “

300 Canbazoğlu Süleymân Hulûsi Efendi

300 Ustaoglu Mustafa Remzi “

290 Ali Pehlivan oğlu Yûnus Nâdî Bey

260 Danacıoğlu Hasan Tahsin Bey

260 Efediroğlu Mehmed Hilmî Bey

240 Canbazoğlu Mehmed Hilmi “

250 Müezzinoğlu Ahmed Remzi “

250 Canbazoğlu Ahmed Hamdi “

**[Sahife 928]**

210 Hüseyinpaşaoğlu Hâlid Rıza “

180 Canbazoğlu Ethem Fehmi “

3000 Yekûn

Ma‘ârif Vekâleti Avrupa'dan yedi mütehasıs celbine kârâr vermiştir. Bu ecnebi mütehasıslardan birisi spor, ikisi terbiye-i umûmiyye dâhilinde, birer tanesi de hıfzû'[s-sih]ha ihsâ'iyât, mekteb mimârlığı meslekî tedrisât şubelerine a'iddir. Ma‘ârifimizin âcil olan ihtiyâclarını tanzim etmek üzere vekâlette üç komisyon meşgûl olmaktadır. Birinci komisyon ilk mekteblerin dersleri, kitâbları, mu‘allimlere verilecek usûl-ı tedrîs rehberleriyle iştigal etmektedir. Encümen muhtelif memleketlerin ilk tedrîsât programlarının kısmı küllîsini tedkik ve ikmâl etmiştir. İsviçre, Rus, Fransız ve Alman ilk mekteb programları tamâmen tercüme ettirilmiştir. İngiliz, İtalya ve Amerika ilk mektepleri programları tercüme olunmaktadır. Program encümeni Türkiye ma‘ârifinin 1286'dan beri geçirmiş olduğu istihâlelere dâ'ir birer şema hazırlamıştır. Bu mesâ'î ile umûm tercümelerin tedkikatı netîcesinde program encümeninin tesbit edeceği nokta-i nazar Martta teşekkül edecek Terbiye-i Umûmiyye Dâ'iresi'ne verilecektir. İki ayda Terbiye-i Umûmiyye Dâ'iresi tedkikatı ikmâl edecek ve sene-i dersiyeye başında çocuklarımıza amelî hayâtı öğretecek programları ve kitapları hazırlamış bulunacaktır. Bi'l-hâssa mu‘allimlerin rehberleri için şimdiden fa‘âliyyete geçilmiştir. İkinci encümen Sanâyi‘-i Nefîse Komisyonu'dur. Bu komisyon sanâyi‘-i nefîseye müte‘allik muhtelif mesâ'î ile meşguldür. Müze Müdürü Halil, Mimâr Kemaleddîn beylerle muhtelif sanâyi‘-i nefîse mütehasıslarından on zâtın iştirâk ettiği bu encümen bir Sanâyi‘-i Nefîse Encümen-i Âlîsi teşkilatıyla Sanâyi‘-i Nefîse Mektebi Ta‘lîmât-nâmesi hazırlamakta ve resmî müzeler hakkında tedkikatda bulunmaktadır. Tiyatro, mûsikî, film ile bu komisyon meşgul olacak. Bunların şekilleri hakkında kârâr verecek. Binâları Tedkik Komisyonu

Ma'ârif elindeki mekteb binâlarını tedkik etmekte ve fotoğraflarıyla plânları toplamaktadır. Bunlar Eylül ibtidâsında açılacak mekteblerin binâlarının esâsını teşkîl edecektir.

**ÇANKIRI TÜRK OCAĞI İLE HİMÂYE-İ ETFÂL CEM'İYETİ TARAFINDAN  
1 ŞUBATTA KEŞİDE EDİLEN PİYANGONUN İSÂBET EDEN NUMARALARI**

**Bir Liralıktan Mâ-bâ'd**

8717, 369, 2795, 3585, 7528, 9172, 9590, 3612, 4636, 302, 5755, 1023, 5725, 1348,  
4193, 4264, 4603, 6081, 4235, 8829, 9210, 4090, 9280, 7908, 5280, 7764, 7407, 4369, 4706,  
6362, 1071, 630, 1076, 7797, 4287, 3610, 4723, 7566, 1897, 2497.



## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürî: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

1 Mart 1926

Sene: 4

Sayı: 61-62

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

On beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

### MÜNDERİCÂT

1- Ahlâk Müvâcehesinde İhtirâs

2- Millî Marş İçin Güfte / Feyzullah Sâcid

3- Washington / Hüseyin Avnî

4- Mu'allimler Kongresi

5- Sokrat'ın Terbiye ve Tedrîs Sâhasındaki Mevki'i

6- Fa'âliyet Sâhasında

7- Yalan

8- Kongre

9. Bir Mudhike

10- Ma'ârif Kongresi

11- Halk Yolu'nun Onbeş Günlük İzleri

Sâhib ve Mes'ûl Müdîri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

1 Mart 1926

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sene: 4

Sayı: 61–62

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictima'î, meslekî mecmû'adır.

**Musâhabe;**

### **AHLÂK MÜVÂCEHESİNDE: İHTİRÂS**

Ahlâk mefhûmuyla ahlâk telakkîsi tuhaf tuhaf şekiller aldığı gibi ahlâk hâdisesi karşısında ihtirâsında çok tuhaf safahâtı görülmektedir. Biz bu musâhabemizle ahlâk ve onun müvâcehesindeki ihtirâsı tesbit ve tedkik edeceğiz.

Ahlâk nedir?

Ferdlerin ef'âl ve harekâtında tebellür eden ve netîce itibarıyla iyiliğe veyahud da fenâliğe müncer olan bir şey değil mi? O hâlde ahlâk mefhûmunun yegâne menba'ı beşerin ef'âl ve harekâtıdır. Ef'âl-i beşer ise ya insiyâkî yahud ihtiyârîdir. İhtiyârî hareketler tekerrür ettikçe yani sık sık vuku'a geldikçe i'tiyâdî şekli alır ve şu'ûru tahfif eyler.

Hâlbuki ihtiyârî fi'illerimiz her vakit i'tiyâdî bir sâhada vuku'a gelmez ve her zamân mu'tedil olmaz. Bazan da pek kuvvetli, pek şiddetli ve heyecanlı olarak tecelli eder ki, tam ma'nâsıyla ihtirâs şeklini almış olur.

Bunun içindir ki ihtiyâr yahud arzu denilen sâ'ikin fi'illerde ve hareketlerde en şiddetli ve kuvvetli şeklini ihtirâs olarak kabûl edeceğiz. Şu hâle göre ihtirâs denilen şey de hadd-ı zâtında ahlâkın menba'ı olan ef'âl ve harekât-ı beşeriyyede bir sâ'ik ve âmildir. Fakat hiçbir zamân müstakil değildir. Çünkü ihtirâsta esâs itibarıyla bir nev' arzu ve ihtiyârdır. Şu kadar var ki, ihtiyâr ile ihtirâs beynindeki fark, birisinin hafif diğèrinin şedîd ve kuvvetli bulunmasıdır. Binâenâleyh ihtirâsı tedkik edenler bunu arzu ve ihtiyârın kuvvetli

**[Sahife 930]**

Bir netîcesi olarak tanırlar fakat her ihtiyârın ihtirâs şekline girmeyeceğine de muttali' olurlar. Bu hâlde ihtirâs nedir? İhtirâs hissî hâdiselerin hey'et-i mecmû'asını teşkîl eden şedîd, müfrit, kuvvetli bir temâyül ve bührândır ki, çok zamân müvâzenenin bozulmasını mûcib

olur. Bunun içindir ki, muhteris şahsiyetlerde ekseriyâ her şey âdetâ büyük bir fırtına, kuvvetli bir kasırga birdenbire sönen bir talaş ateşi gibidir.

İhtirâslar, insanlara hem menfa‘at hem de mazarrat tevlîd eder. Bu itibâr ile müsbet, menfî safhalar gösteren ihtirâslar, başlıca üç kısma tefrik olunmuştur. Şahsî ihtirâslar, ictimâ‘î ihtirâslar, yüksek ihtirâslar...

Şahsî İhtirâslar: Şahsî endişelerle nefis muhabbetinden başlayarak hodkâmlık, kibir, gurûr, hased en nihâyet mel‘anet, şeytâniyet şekillerine kadar gider.

İctimâ‘ ve yüksek ihtirâslarda aynı şekilde müsbet ve menfî sâhalarda dolaşır. Vatanperverlik, fedâ‘ilik, hamiyet-i milliyye ve vataniyyenin necîb ve kuvvetli kısımları birer netîce-i ihtirâs olduğu gibi, en dehşetli felâketler, en süflî ve hasîs, âdî ve bayağı hareketler de birer mahsûl-i ihtirâsdan başka bir şey değildir. Faydalı ve faydasız görünen ihtirâslar, insanlar için ahlâk müvâcehesinde aklın ve irâdenin nüfuz ve te’sîri altında kaldığı müddetçe tehlikesizdir.

Aksi takdîrde cinnet nev‘inden marazî bir hâl gösterir ve akla da irâdeye de muhâkemât ve mantığa da dâimâ galebe çalar ve insanı hükmü altında bulundurarak felâketten felâkete sürükler. Ta‘kib edeceği meslekte küçük ve şerefsiz hareketler ve vatanî menfa‘atler karşısında umûmî âhengi ihlâl edecek fi‘illerden yakasını kurtaramaz, felâket onu ta‘kîb eder. O da felâketten ayrılamaz. İşte ahlâk müvâcehesinde ihtirâs.

## Şi‘ir

### MİLLÎ MARŞ İÇİN GÜFTE

Ben ezelden ebedlere taşan milletim  
Her ufukta yükseldi gün gibi devletim  
Türkmen benim Uygur benim Moğol Hun benim  
Azer Macar nice soylar dalgamdır benim  
Nihâyetsiz gün altında silinmez izim  
İstikbâle doğru ben de nihâyetsizim

Dem oldu ki gökten bana iz verdi güneş  
Garba aktım akınlarım milletler kurdu

Dem oldu ki millî sevda o büyük ateş  
Bir denizden bir denize beni koşturdu  
Tâclar giydim medeniyet kurdum yüz ilde  
Zafer dolu tarihim bir altın âbide

O milletim ben ki dünya bana saldırıp  
Kudurmuşken bir hamlede tahtımı kırıp  
Mezârımı tepeledim mâzîyi yıktım  
Ebedlerden doğup gelen bir fecre çıktım

**[Sahife 931]**

Tacı ezdim rûhumdadır çünkü istiklâl  
Her Tük için hâkimiyet tâcıdır hilâl

Güzel yurdum sevdâlarla duyarım seni  
İstikbâle gülümsüyor ufkunda hilâl  
Öyle güzelsin ki cennet senden bir hayal  
Sen al bayrak tufanlarda sönmez alevsin  
Göğsündeki ay yıldızı güneşler sevsin  
Yüksel yüksel ben kanımla boyarım seni

Pembe gölgende bu âlem değişir yarın  
Yavrularımda uyanır ilâhî şu'ûr  
Uzak yakın bana hepsi bir hâle olur  
Yıldırımlarla boğulur kuduran zalem  
Millî dehâ dimâğımı işleyen onur  
Zulümsüz bir medeniyet cennet doğurur

Ey tekâmül ey ebedîn solmaz güzeli  
Yaratırım bu hayâta o mu'cizeli  
Güzelliğin ve aşkınla yeni şekiller  
Ufkundan kan görüp bugün medeniyetten  
Ye'se düşmem îmân ile bilirim ki ben  
Hakkın nûrun ve benimdir ebedî zafer

23 Kânûn-i Sâni 1926, İncesu

Hâkimiyet-i Milliye'den

**Feyzullah Sâcid**

## **VAŞINGTON**

### **Gizo'dan**

O, mizâc ve tabî'at itibârıyla gars-ı eşcâra merâklı ve Amerika Cem'iyet-i İctimâ'iyyesini kesb-i servet ettirmeye sâ'ik olan hayât-ı zirâ'iyye ile alâkadâr idi.

Seyâhat, av, uzak ârâzînin istikşâfâtı hem-hudûd Hindlilerle olan samîmî veya muhâsım münâsebât gençliğin en büyük eğlencelerini teşkîl etmişti.

Vaşington, insanı büyüklük ve cür'ete sevk edici istihkar-ı hayât seciyesine mâlik idi. Vücûdu kuvvetli, pek büyük sebât ve yüksek bir sür'at-i intikale mâlik idi ki, bu hâlât onun zaferini te'mîn etmiştir.

Hatta hayâta başlangıcında bile kendisinde büyük bir itimâd-ı nefis his ediyordu. Kendi kendine “En acı felâketlere, musîbetlere mukavemet edebilmek için ben yüksek bir azim ve irâdeye mâlikim. Bir adamın yapmaya cür'et edebileceği, yapabileceği her şeyi yapabilmekle müftehirim.” diyordu.

Muhârebeyi dâimî sûretde ava veya seyâhatlere tercih eder ve fırsat düştükçe Kemal-i hârâretle ona koşardı. 1754 tarihinde İngiltere Kralı Üçüncü Corc Amerika da “Virjini” Eyâleti vâlîsi tarafından Londra'ya gönderilen bir tahrîâtı okuyordu. Bunda genç Binbaşı Vaşington birinci muhârebesinin hikâyesine şu cümle ile nihâyet veriyordu: “Güllelerin sadâsını işittiğim zamân bu seste bazı latîfî şeyler his ettim.” Kral, “Eğer o, onlardan birçoğunu işitmiş olsa idi bu vechile bahs etmeyecekti” dedi.

### **[Sahife 932]**

Vaşington da kralın fikrinde idi. Çünkü Virjini Milis Binbaşısı Cemâhir-i Müttehede-i Amerika başkumandanı olduğu zamân birisi kendisine hakîkaten yine bu fikirde bulunup bulunmadığını sordu. Vaşington da “Ben onu söylediğim zamân henüz pek gençtim” diye cevâb verdi. O pek büyük dâhîlerden birisi idi. Yalnız kendi düşünce ve mefkûresinin büyüklüğüyle parlamıştır. Haricî tahrikâtan a'zâde olarak bi-nefsihi hâsıl olan şedîd ve âlî

arzusundan mâ'adâ hiçbir şeye atılmaz ve insanların takdîr veya teccüsünü arzu etmezdi. Zihniyet ve mefkûresi âlî ve kalbi pek derin sükûnet ve tevâzu ile mâl-â-mâl idi. Kendisinde hayâtın en yüksek kademesine yükselmek kabiliyeti olduğu halde fitratında meknûz olan bu hâssayı ızdırâb çekmeden evvel anlayamamıştı. Fakat fırsat düştüğü zamân yalnız kendi cehdiyle ve diğerlerinin mu'âvenetini almaksızın bu akıllı ve müdebbir çiftçi, derhal büyük bir adam oldu. Vaşington, insanı hayât-ı hâriciyye ve ameliyyede büyük şeyler yaptırmaya sevk eden iki büyük hâssasıyla âlî bir dereceye irtifâ' etmiştir. O yalnız kendi düşüncesiyle Kemal-i ihtiyâtla yürüyor ve düşündüğü vechile Mes'ûliyetten korkmayarak hareket edebiliyordu.

Muhârebe başladığı andan itibâren Vaşington memleketinin da'vâsının haklı ve doğru olduğuna kani' oldu. Muhârebe ile istiklâli te'mîn için dokuz sene îcâb ediyordu ve siyâsiyât ile hükûmeti te'sîs için de on sene îcâb ve iktizâ ediyordu. Vaşington bu uzun mesleğinde mevâni', nekbet, husûmet, adâvet, hıyânet, zehâb, efkâr-ı bâtilâne, istikrâh, nefret gibi müşkilât ve hâlâta tesâdüf ettik.

Hiçbir zamân onun îmân ve akîdesi, ümîd ve azmi sarsılmadı. En felâketli günlerinde kendi ye's ve âlâmına karşı koyabilmek için "Halkın fikr-i selîmi nihâyette kendi i'tikadât-ı bâtila ve hurâfelerine karşı tefevvuk edebileceğine ümid-vâr olmadığımı zan edemem" diyordu. Tamâmıyla serbest bir fikir, zihniyet ve derhal doğru verilen bir karar ancak onun şahsî meziyetini teşkil ediyordu. Her fırsatın zuhûrunda o efkâr ve düşüncelerini müşâhedâtına tatbik ediyor ve zamânının mühim ânlarını mütâla'aya hasr ediyordu. Her türlü te'sîrâtan a'zâde olarak o dâ'imî sûrette hakikat ve fi'iliyat sâhasında kat'-ı merâhil eyliyordu. Projesinin aksü'lamelini müşâhede ettiği zamân kat'iyen nevmîd olmuyordu. Ve hiçbir zamân diğerlerinin tavassut ve fikirlerine tâbi' olmuyordu. Ne takdîr arzusuyla ne de muhâlefet korkusuyla bir hükûmetin içerisinde bulunan dâimî tahavvulat hâlinde bile hiçbir kimsenin re'y ve fikriyle hareket edemezdi. Bu müstakil ve sâbit zihniyet ve mefkûreye dâimâ istediği gibi harekete müheyâ ve hareketinin Mes'ûliyetini dâimâ kabule

### [Sahife 933]

müheyâ bir kalb inzimâm ediyordu. Torgo, "Ben Kristof Kolomb'un hareketinde Amerika'yı keşf ettiğini takdîr etmiyorum. Yalnız bir fikrin, bir akîdenin husûlü zimmında onu aramaya gitmesini takdîr ederim" demişti. Büyük veya küçük bir fırsat zuhûrunda netâyic karîb veya ba'îd olsun Vaşington ileriye hareket eylemekte tereddün câ'iz olmadığına yakînen itimâd

eylemişti. Ve itmi'nân ve itimâdînın azmiyle asla tereddüt etmiyordu. En büyük işleri yüksek ve sâkin azmiyle hal etmek kendisinin tabî'î bir hâssası idi.

### **Hüseyin Avnî**

## **TÜRKİYE MU'ALLİMLER BİRLİĞİ ÇANKIRI MERKEZİ TASARRUF SANDIĞI'NIN 26 ŞUBAT [1]926 TARİHİNDE İN'İKAD EDEN FEVKA'L-ÂDE KONGRESİ ZABITLARI**

Tasarruf Sandığı Müfettişlerinden Ziyâ Bey: –Arkadaşlar tasarruf sandığının mu'âmelât-ı hesâbiyyesini 19 Şubat'ta tedkik ve teftiş ederek teftişât netîcesinin hey'et-i muhteremenize arz etmek için tasarruf sandığı nizamnâmesinin 20 ve 21'inci maddelerine tevfikân ictimâ'a lüzûm görülmüştür. Bugünkü toplanmamız tasarruf sandığının fevka'l-âde kongresi mâhiyetindedir. Binâenâleyh yasa mücebince bir kongre re'îsi ve iki de kâtib intihâb etmek îcâb ediyor. Kongre re'îsinin seçilmesini re'y-i âlînize vaz' ediyorum.

Mu'allim Muhsin Bey: –Orta Mekteb Müdîri Kemal Cenâb Bey'in kongre riyâsetine intihâbını teklif ediyorum.

Müfettiş Ziyâ Bey: –Muhsin Bey'in teklifini re'y-i âlînize vaz' ediyorum. (Kabûl ve muvâfık sesleri.) Müttefikân Kemal Bey kongre re'îsliğine intihâb olunmuştur.

### **BİRİNCİ İCTİMÂ'**

#### **Kongre Re'îsi Kemal Cenâb Bey**

**Sâ'at: 10**

### **BİRİNCİ CELSE**

Re'îs: –Arkadaşların teveccühlerine teşekkür ediyorum, kongre'yi açıyorum efendim.

Tevfik Bey: –Ekseriyet var mıdır?

Re'îs: –Hissedârların mecmû'u doksana bâliğ olmaktadır. Tasarruf Sandığı Nizâm-nâmesinin 23 üncü maddesi mücebince nisâb-ı ictimâ' için hissedârânın sülüsü kâfidir.



Binâenâleyh ekseriyet vardır. Kâtipliklere Ertuğrul Kız Mektebi Müdürü Nihâl Hanımla mu'allim Mâhir Bey'in intihâbını re'y-i âlînize vaz' ediyorum. (Muvâfık sesleri.)

Re'îs: –Buyurunuz Nihâl Hanım ve Mâhir Bey.

Re'îs: –Çankırı Mu'allimler Birliği Merkezi Riyâsetine tasarruf sandığı müfettişlerinin tevdî' eylediği raporu hey'et-i muhteremenize arz edeceğim.

**[Sahife 924]**

(Kâtib Mâhir Bey tarafından rapor okundu.)

Re'îs: –Tasarruf sandığı müfettişlerinin raporundaki îzâhâtı kâfi görülüyorsa re'y-i âlînize vaz' edeceğim değilse müfettiş beyler şifâhî îzâhâtda bulunsunlar.

Münîr Bey: –Evvelâ Tasarruf Sandığı Veznedârı Muhlis Bey'i ve bi'l-âhire müfettiş beylerden birisinin şifâhî îzâhâtını dînleyelim.

Fehmi Bey: –Müsâ'ade buyurulursa müfettiş beylerden birisinin şifâhî îzâhâtını dînleyelim.

Tevfik Bey: –Müfettiş beyler hey'et-i umûmiyyenin itimâdıyla intihâb olunmuşlardır. Tedkikat ve müşâhedât netâyici raporda mûnderictir. Başkaca îzâhâta hâcet görmüyorum.

Ziyâ Bey: –Hey'et-i Umûmiyye'nin kıymetli teveccüh ve itimâdlarına istinâden bu vazifeyi der'uhde ederek lâzım gelen tedkikat ve teftişâtı yapmaktayız. İ'timâd olunan müfettişlerin raporuna da bilâ-kayd ü şart teba'iyet etmek îcâb eder. İ'timâdsızlık gösterildiği takdîrde arzu edenler îzâhât ve beyânâtda bulunabilirler.

Tevfik Bey: –Başka türlü îzâh ve istîzâhı zâ'id görüyorum. Verilecek îzâhat raporun aynı olacaktır.

Mu'âvin Nâmî Bey: –Mes'ele hal edilmiştir. İki şık vardır. Biri müfettiş beyleri, diğeri sandık a'zâlarını dînlemek.

Re'îs: –Müfettiş beylerin îzâhâtda bulunmalarını arzu edip etmediğinizi re'y-i âlînize vaz' ediyorum. Kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. ( Kabûl edilmiştir.)

Re'îs: –Münîr Bey'in teklîfi vechile veznedâr Muhlis Bey'in îzâhâtda bulunup bulunmamasını re'yinize vaz' ediyorum. (Lüzûm yoktur sesleri.) Kabûl edilmemiştir.

Re'îs: –Müfettişlerin raporunu re'y-i âlînize vaz' ediyorum. Kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Rapor aynen ve müttefikân kabûl edilmiştir.)

Re'îs: –Birlik riyâsetine verilen bu rapor üzerine hey'et-i idâreniz bir ictimâ' yapmak mecbûriyetini duymuştur. Yaptığı ictimâ'da müfettişlerin raporu üzerine bazı mukarrerât ittihâz etmiştir. Karar Tasarruf Sandığı Hey'eti'ne tebliğ edilmiş olduğundan mezkûr hey'etin verdiği cevâbî kârârla birlik hey'et-i idâresinin kârârını hey'et-i âlînize arz edeceğim (Her iki kârâr Kâtib Mâhir tarafından okundu.)

Re'îs: –Müfettiş Beylerin verdiği rapor üzerine hüsn-i niyetle şu kârâr ittihâz olunmuştur. Bizi endişeye sevk edecek hâlât görülmemiştir. Çünkü bu vazifeyi der'uhde eden arkadaşlarımız bizleri endişeden vâreste kılmıştır. Kuyûdâtın ikmâl edilmemiş ve onu teftişâtla tasarruf sandığı mu'âmelâtında bazı ta'kibâtlar olduğu anlaşılacakla idâre hey'etiniz, müfettiş beylerin raporuna ittibâ'en ve büyük bir hassasiyetle tasarruf sandığı hey'etinin tebdiline lüzûm görmüştür. Bugünkü ictimâ' bu mes'elenin halli içindir. Bu husûsda söz

### [Sahife 935]

isteyenler varsa lütfen ellerini kaldırsınlar. (Ziyâ, Tefvik, Münir, Muhlis Beyler)

Re'îs: –Buyurunuz Ziyâ Bey.

Ziyâ Bey: –Efendiler, tasarruf sandığı mu'âmelât-ı hesâbiyyesini tedkik ederek hey'et-i muhteremenize arz olunan rapordaki husûsâta ittılâ' hâsıl olmuştur. Kesret-i meşguliyetten ikmâl edilemeyen kuyûdât ve mu'âmelattaki nevâkıs dolayısıyla müfettişleriniz bu sûretle hareket etmek ve hissedârları haberdâr eylemek mecbûriyetinde kalmıştır. Raporlar müşâhedât netîcesi dâimâ hakîkati ifâde eder. Aynı zamânda birlik hey'et idâresi a'zâsından olmaklığım hasebiyle de ittihâz olunan mukarrerât hakkında müsâ'adenizle birkaç söz söylemek istiyorum. Efendiler! Hey'et-i umûmiyyenin kıymetdâr teveccüh ve itimâdıyla intihâb edilen birlik idâre-i hey'etiniz yaptığı bütün işlerde ve takarrur ettirdiği mesâ'ilde evvelâ yasayı ve sâniyen vicdânını rehber olarak tanımıştır. Binâenâleyh bu bâbda verilecek karar re'y-i âlînize muhâvveldir efendim.

Tefvik Bey: –Kongrenin akdînden sonra bütün meslekdâşların kıymetli teveccühlerine istinâden sandık idâre hey'etiniz işe başlamıştır. Raporda arz olunan husûsâtın ikmâl edilmesi zemin ve zamânın müsâ'id olmamasındandır. Geceleri toplanarak mümkün mertebe

mu‘âmelâtın itmâmı husûsuna çalışılmaktadır. Ma‘a-mâfih bu gibi işlerinde ciddiyetle ta‘kib edilmesini memnûniyetle karşılarım. Malûm-ı âlîmiz ciddiyet olursa bu kasa yaşar.

Çankırı Tasarruf Sandığı diğerlerine numûne olmamıştır. Netîce itibâriyle bu noksanlar pek yakın bir zamânda izâle edilecektir.

Münir Bey: –Teftiş raporunun mündericâtını kabûl ederiz. Mes‘eleyi îzâha lüzûm görmüyorum. Tevfik Bey'in fikrine tamâmen iştirâk ediyorum.

Muhlis Bey: –Meşguliyetimizin kesretinden bir takım işlerimizi yapamadık. Son zamânlarda bendenizin hastalığı da inzimâm etmiştir. Tabî‘atıyla itmâmına çalışacağız.

Re‘îs: –Efendim, mes‘ele tenvîr etmiştir. Ziyâ ve Nâmî Beyler tarafından verilen takrîrler vardır okunacaktır. (Sûret-i âfîde yazılı takrîrler Kâtib Nihâl Hanım tarafından okundu.)

Riyâset-i Aliyyeye

Mes‘ele tavzîh edildiğinden müzâkere kâfidir, re‘ye vaz‘ımı teklif ediyorum.

26 Şubat [1]926 Ziyâ

Kongre Riyâset-i Aliyyesine

Mes‘ele kâfi derecede tavazzuh etmiştir. Tasarruf sandığı hey‘et hâzırasına i‘tiyâd veya adem-i itimâd izhar buyurulmasına hey‘et-i umûmiyyeye arzını teklif eyleriz.

26 Şubat [1]926 Hüseyin Avnî, Namî

Re‘îs: –Ziyâ Bey'in takrîrini re‘yinize vaz‘ ediyorum. Kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Kabûl edilmiştir.)

Re‘îs: –Nâmî Bey ve refikinin takrîrini re‘yinize vaz‘ ediyorum. (Söz isteriz sesleri.)

**[Sahife 936]**

Re‘îs: –Söz isteyenler var mıdır? (Dîn mu‘allimi Nâmî, Mu‘âvin Nâmî, Ziyâ, Münir Beyler).

Re‘îs: –Buyurunuz Nâmî Bey.

Dîn Mu'allimi Nâmî Bey: –Muhterem arkadaşlar! Nâmî Bey'in takrîrinde itimâd ve adem-i itimâd mevzu'-ı bahis olmaktadır. Eğer arkadaşımız adem-i itimâd re'yi alırsa hiçbir sûretle muvâfık değildir. Arkadaşlarımızın yine bu vazifede icrâsını ricâ ederim.

Mu'âvin Nâmî Bey: –Hey'et-i Umûmiyye müfettiş beylerin raporu üzerine fevka'l-âde kongre akd etmiştir. Tasarruf sandığı nizâm-nâmesinin yirmi birinci maddesi mûcebince ya itimâd edilecek veyahud ıskat olunarak yeniden intihâb yapılacaktır. Binâenâleyh takrîrimizin re'y-i âlînize vaz'ını teklif ediyorum.

Ziyâ Bey: –Efendiler evvelce in'ikad eden tabî'î kongrede tasarruf sandığı mu'âmelâtı idâre hey'etinin şeref ve haysiyetlerine bırakıldığı malûm-ı âlînizdir. Bütün arkadaşlarımızın şeref ve haysiyeti çok yüksektir. Mesleği bir merbûtiyet ve şerefle ücretsiz olarak çalışmak fedâkârlığını gösteren meslekdâşlara sarsılmaz itimâdımız vardır. Binâenâleyh adem-i itimâd hâtrımızdan bile geçmez. Verilen takrîrdeki bu kelimelerin değiştirilmesi lâzımdır.

Münir Bey: İ'timâd ve adem-i itimâd sözünün yerine tasarruf sandığı hey'etinin tebdîline lüzûm var mıdır, yok mudur diye tashîhini teklif ediyorum.

Re'îs: –Takrir biraz ağır yazılmıştır. Birlik idâre hey'etinin verilen rapor üzerine ittihâz edildiği kârârı re'y-i âlînize vaz' ediyorum, kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Ekseriyetle kabûl edilmiştir.)

Re'îs: –Nâmî Bey'in takririni re'yinize vaz' ediyorum, kabûl edenler ellerini kaldırsın. (Kabûl edilmiştir.)

Re'îs: –Tasarruf sandığı hey'etinin tebdîli kabul edildiği cihetle yeni hey'etin intihâbına başlayacağız. Birlik hey'et idâresi yeni hey'et için bir nâmzed listesi yazmıştır. Nazar-ı âlînize vaz' ediyorum.

Birlik hey'et idâresinin yeniden intihâb olacak tasarruf sandığı hey'eti için gösterdiği nâmzedler:

Ertuğrul Kız Mektebi Müdîri Nihâl Hânım

Orta Mekteb Müdîr Mu'âvini Nâmî Bey

Merkez Erkek Baş Mu'allimi Münir Bey

Orta Mekteb Tarih ve Coğrafya Mu'allimi Sâlim Bey

Orta Mekteb Terbiye-i Bedeniyye Mu'allimi Fehmi Bey

Yedek A'zalar:

Merkez Erkek Mu'allimlerinden Cevdet Bey

“ “ “ Hüseyin Bey

Münîr Bey: –Müsâ'ade buyurulursa yapılacak intihâb hakkında söz söyleyeceğim.  
Arkadaşlar birlik hey'et-i idâresinin gösterdiği nâmzedlerin kazanmak ihtimâli fazladır.  
Bendenizin bir istirahatı vardır. Beş efendi içerisinde evvel-be-evvel

(Mâ-bâ'dı var)

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

1 Mart 1926

Sene: 4

Sayı: 61-62

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

On beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

### **Musâhabe**

#### **SOKRAT'IN TERBİYE VE TEDRÎS SÂHASINDAKİ MEVKİ'İ**

Yunan tarihini bi'l-hâssa tarih-i terbiyesini tedkik edenler yetmiş senelik bir hayâta mâlik olan Sokrat'a terbiye tarihinde çok mühim bir mevki' ayrıldığını görürler. "Bilmediğimi

bilirim!” düstûru felsefesinin başlangıcını temsil eden Sokrat hayâtını tedrîs sâhasına hasr etmiş ve taharrî-i hakîkat husûsunda teksîf ve tevlîd usûlünü ihdâs eylemiştir. Bu usûlün en birinci safhası su’âl sormak ve cevâb almaktır. San‘at-ı tedrîsde buna isticvâb usûlü dendiği gibi Sokrat usûlü de denmektedir. Sokrat her nerede olursa olsun kime tesâdüf ederse ilk işi tesâdüf ettiği şahsa su’âl sormaktan ibârettir. Bu büyük mürebbî gençlerin hatâlarını tashih etmek, onların kibir, gurur ve hodbînliklerini gidertmek maksadıyla her rast gelene bir su’âl tertîb ve irâd ederdi. Bazan muhâtabına fikirlerini söyler, bazan da kendisinin hakîkat bildiği şeyi ona bildirebilmek için çok ince derin ve müz‘ic su’âllerle ta‘cîze bile koyulurdu. Yine çok zamân pestaloji, herbart gibi ilmî ve fennî mesa‘ili talebesine keşf ettirerek, buldurarak telkîn usûlünü ta‘kîb eyleyen Sokrat bir işin hatâsını, yanlışlığını cerh etmek isterse hemen su’âl sormaya şitâb ederdi. Kendi fikirlerini kabûl ettirmek cihetini arzu ettiği takdirde derhal karşısındakileri teksîf ve tevlîd usûlüyle tahkîre koyulurdu. Sokrat'ın tedrîsâtında ta‘kîb ettiği

### [Sahife 938]

prensiplerden birisi de menfî şeyleri “su’âl” ve müsbet şeyleri “istidlâl” ile buldurmaktır. Ekseriyâ mübâhase ve musâhabeyi hakîki keşif edecek bir tarzda idâre etmeyi düşünürdü. Sokrat'ın ta‘lîm ve terbiyedeki hayâtı mu‘allim ve mürebbîler için her vakit tedkik ve tettebbû‘ edilecek bir hayâttir. Bugünkü usûl-i isticvâbın mücidi, muhâvverenin kahramanı, mükâlemenin bir san‘at hâline girmesinin âmili bu büyük mürebbîdir. Bu itibâr ile Sokrat'a “su’âl dâhîsidir” denebilir.

### FA‘ÂLİYET SÂHASINDA

Türk'ün büyük mürşîdinden, yüce dâhîsinden aldığı ilhâmlarla ictimâ‘î inkılâb geceli gündüzlü hummâlı ve ateşin bir fa‘âliyetle çalışan Çankırı Mu‘allimler Birliği son aylarda hele bi'l-hâssa son günlerde memlekette çok müsbet hareketler vücûda getirmeye koyulmuştur. Geçen Temmuz ayının sıcak günlerinde yapmış olduğu mu‘azzam kongresinde güzel bir bütçe ve mesâ‘î programı tanzîm eyleyerek derhal tatbikat sâhasına atılan birlik idâre hey‘eti yedi aylık kısa bir zamân içinde ictimâ‘î inkılâbın en mühim izleri ta‘kîb eylemiş vatanî, meslekî vazifelerini yüksek bir aşk ve muhabbetle îfâya şitâb etmiştir.

Birliğin hayırlı ve faydalı teşebbüslerinden birisi mecbûriyet-i tahsîliyye çağında olup da sırf derd-i ma‘îşet yüzünden tahsîlini terk ederek çıraklığa sülûk eyleyen kimsesiz çocukları himâyesi altına almak, onlara kalem, kâğıt defter gibi levâzım-ı dersiyye te‘mîn

ederek geceleri ikişer sâ'at ders göstermek ve bu sûretle noksan kalan tahsillerinin ikmâl ve itmâmına çalışmaktır.

İki sene evveline kadar gece derslerinden mahrûm olan bu sevimli fakat hârâb yurtda bugün gecede yüz elli çırağa ders gösteren iyi bir mü'essesese vücûda getirilmiştir. Birlik fa'âliyetini yalnız böyle bir mü'esseseseye hasır etmeyerek genişletmeye koyulmuş ve hiç okumak yazmak bilmeyen halkı düşünerek ayrıca bir de halk dersihânesi açmaya muvaffak olmuştur.

Çankırı'da bu sene ilk defa açılan halk dersihânesine bugün yirmi beş kişi kayd edilerek muntazaman derslere devâm olunmuştur. Millî ve medenî fikirlerin neşr ve telkînine sahne olan halk dersihânesi yaş farkı gözetmeksizin genç, ihtiyâr herkese dâimâ açıktır.

Birliğin ictimâ'î inkılâb sâhasında vücûda getirdiği kıymetli eserlerden birisi de memleketin çok muhtâc bulunduğu mü'esseselerden birisini daha açmaya muvaffak olmuştur.

Açılan bu mü'essesese de kız orta mektebidir ki, Çankırı için büyük bir ufk-ı i'tilâ küşâd edecek ve memleket tarih-i irfânına takdîrlerle kayd olunacaktır. Bundan başka birlik daha meşkûr ve daha müsbet fa'âliyetler ihdâs etmiş ve Çankırı'nın

### **[Sahife 939]**

muhtelif köylerine üç koldan hareket eden irşâd hey'eti göndererek halkın terbiyye-i fikriyye ve milliyyesine çalışmıştır. Aynı zamânda konferans, konser bi'l-hâssa temsillere ve müsâmerelere fazlaca ehemmiyet vererek vatanî ve millî vazifelerinden birisini daha ifâyâ bezl-i mesâ'î eylemiş ve muvaffak da olmuştur. Dârü'l-bedâyi'in temsillerinden bir kaçını daha Ramazan içinde yapmaya şimdiden hazırlanmak sûretiyle fa'âliyetinin en kıymetli safhasını tesbit etmektedir.

Bir kandil ziyâsı kadar sönük olan Çankırı, muhit-i içtimaisini inkılâbcı dâhilerinden aldıkları ışıklarla aydınlatmaya çalışan Mu'allimler Birliğı ve onun mefkûresini yaşatan inkılâbcı mütesanid, mütevazı müntesibleri asrî, iradeli Cumhuriyetçi nesli yetiştirmek endişesiyle inkılâbın nûrlu yollarında hamalî bir fa'âliyetle yürümeye azm etmiştir.

### **Ahlâkî Bahisler;**

### **YALAN!**



Yalan hadd-i zatında çirkindir. Yoksa çirkinliği sonradan arız olmuş değildir. Çünkü hadd-i zatında güzel olan şeylerde bazen çirkin olur. Yani kendileri aslen güzel oldukları halde haricî bir sebeble çirkin olurlar; ekmek, su gibi. Bunlar çirkin değildirler. Binâenâleyh ekmeği yemek, suyu içmek çirkin değil iyi bir şeydir. Hâlbuki rızâsı olmadan başkasının ekmeğini yemek, başkasının suyunu içmek çirkin olur.

Görülüyor ki, ekmek ve suda çirkinlik, ârizî bir sebepten ileri geliyor. Hâlbuki yalan da öyle değil midir? Zaten yalan çirkindir.

Acaba yalanın güzel olduğu yerler var mıdır? Yalan zarûretten dolayı bazan güzel olur. Fakat zarûret olmak îcâb eder. Mesalâ bir cinâyete ferdî veya ictimâ'î bir bünyenin yıkılmasına mâni' olmak için îcâb ediyorsa yalan söylenebilir. Hatta söylemek lâzımdır. Ama yalnız bu ve buna mümâsil mühim zarûretle bulunmak îcâb eder. Yoksa şahsî menfâ'atlar için yalan hiçbir zamân güzel olamaz. Çirkin olan şeylerden de insanlar dâimâ zarar görürler. Çünkü dâimâ görülüyor ki, menfa'atları için yalan söyleyen kimselerin muamları nihâyet yatsıya kadar yanıyor. Hatta çoğu yatsıya kadar bile yanmaz, aslına bakarsak hiç yanmaması lâzım gelir. Fakat bazı saf kimseler muvakkat bir zamân için aldanılabiliyorlar. Bunların muvakkat bir zamân için adlanılabilmeleridir ki, yalancıların muamlarının yatsıya kadar yanmasına sebep oluyorlar. Ma'a-mâfih yine bi'n-netîce zarar gören yalancılarıdır. Çünkü yatsıdan sabâha kadar karanlıkta kalan yalnız onlardır. Aldanılanlarsa bir defa aldanırlar ve ondan ibret alarak hattâ istifâde etmiş, bilmedikleri bir şeyi öğrenmiş, göremedikleri bir şeyi görmüş olurlar.

### [Sahife 940]

Yalancıların evi de yansa kimse inanmaz. Ama bundan ne çıkar dersiniz? Bundan çıkacak yalancının nihâyet meskensiz kalmasıdır. Çünkü komşuları evinin yandığına inanmayacaklar ki, yetişip kurtarınlar. Meskensiz kalmanın ne acı bir şey olduğunu da harîk-zedelerden sorunuz.

Sabâha kadar karanlıkta kalmak demek insana dünyânın, hayâtın zindân olması demektir. Bunu da iyice anlayabilmek için ömrünün sonuna gelmiş bir yalancıya sormak lâzımdır. Eğer doğru söyletebilerseniz hayâtının baştanbaşa bir mahbeste geçtiğini öğrenmiş olursunuz. Çünkü her yalanının netîcesinde ağır bir mağlûbiyete, müthiş bir inhizâma uğramıştır. Bütün bunlar ise şu cümlelerde vardır:

“Yalancının evi yanmış da kimse inanmamış!”

“Yalancının mumu yatsıya kadar yanar!”

İşte onun için yalancıların evi yanarken doğruların yardımcısı Allah'dır, yine onun için doğruların mumu sabâha kadar yanarken yalancıların mumu en çok yatsıya kadar yanar...

**Yaşar Subhi**

**TÜRKİYE MU‘ALLİMLER BİRLİĞİ ÇANKIRI MERKEZİ TASARRUF SANDIĞI'NIN 26 ŞUBAT [1]926 TARİHİNDE İN‘İKAD EDEN FEVKA'L-ÂDE KONGRESİ ZABITLARI**

-Evvelki nüshadan mâ-bâ‘d-

bunları kazanmış farz ederek aralarından veznedârın intihâbını ricâ edeceğim.

Sâlim Bey: –Efendiler gerçi kasabamızın sermâyesi azdır. Fakat bu husûsta veznedârın yalnız verilen para mukabiline makbûz doldurması îcâb eder ve bir de vezne defteri tutar diğer mu‘âmelât muhâsib tarafından tedvîr edilir.

Ziyâ Bey: –Efendiler Münîr ve Sâlim Beylerin nokta-i nazarlarına müsâ‘adenizle cevâb vermek istiyorum. Tasarruf sandığı veznedârının hey’et-i umûmiyye tarafından intihâb edilmesi Nizâm-nâme'nin 16 ıncı Maddesine mugayirdir. Münir Bey'in teklifi kabûl edildiği takdirde evvelâ nizâm-nâmenin bu maddesinin ta‘dîli lâzımdır. Nizam-nâmenin ta‘dîli için 23 üncü Madde mücebince, sâlisen ekseriyet olması iktizâ eder. Hâl-i hazırdaki mevcûd ta‘dîl keyfiyetini yapamaz. Sâlim Bey'in mütâla‘aları çok doğrudur. Yasanın 18'inci maddesinde musâhib her ayın yirmi beşinde hissedârların isimlerini müş‘ir birer cedvel tanzim ederek mekteb müdür ve baş mu‘allimlerine gönderir ve bu sûretle ta‘ahhüdât tahsîl olunur diye sârâhat vardır.

Münir Bey- Ziyâ Bey'in mütâla‘ası muvâfıktır. Fakat o maddeye zeylen bir fıkra ilâve edelim.

**[Sahife 941]**

Dîn Mu‘allimi Nâmî Bey: –Birlik hey’et-i idâresinin gösterdiği nâm-zedler intihâb olunmuş değildir. Nâm-zedler ale'l-usûl irâ‘e edilmiştir. Herkes re’yinde hürdür. Şekil üzerinde görüşmeyelim.

Re'îs: –Mes'elenin iki safhası vardır. Birisi Münir ve Sâlim Beylerin fikirleri, ikincisi nâm-zedler mes'elesi. Malûm-ı âlîmiz bütün intihâbâtta nâm-zed gösterilir. Fakat bunu beheme-hâl intihâb etmek lâzım gelmez. Bu bir temennî mâhiyetindedir. Nizâm-nâmenin ta'dîli husûsu da ictimâ'a iştirâk eden arkadaşların mevcûdiyetine nazaran imkân hâricindedir.

Ziyâ Bey: –Umûmî kongrede nizamnâme maddelerinin tatbiki cihetinde müşkilâta tesâdüf veyahut bir madde ilâvesine lüzûm görüldüğü takdîrde birlik ve tasarruf hey'etlerine bu maddelerin ta'dîli için salâhiyet verilmiştir. Bu husûsu her iki hey'et toplanarak hal etsin.

Re'îs: –Umûmî kongrede birlik ve tasarruf idâre hey'etlerine bu salâhiyet verilmişti. İdâre hey'etleri toplanarak muhtâc ta'dîli olan mevâddı ta'dîl etsinler.

Re'îs: –İntihâb re'y-i hafîyle yapılacaktır. Herkes arzu ettiği arkadaşını seçebilir. (Re'y pusulaları dağıtılarak intihâb yapılmıştır.)

Re'îs: –İntihâb bitmiştir. Ârâyı tasnif edeceğiz.

Ziyâ Bey: –Ârânın tasnifine iki arkadaşın me'mûr edilmesini teklif ediyorum.

Re'îs: –Ziyâ Bey'in teklîfi muvâfik mı efendim.

Umûm: –Muvâfiktir.

Re'îs: –İki arkadaş intihâbını re'yinize vaz' ediyorum. (Ziyâ ve Sâlim Beyler muvâfiktir sesleri.)

Re'îs: –Ziyâ ve Sâlim Beyler münâsib mi efendim?

Umûm: –Münâsibdir.

Re'îs: –Celseyi on beş dakika ta'til ediyorum.

## İKİNCİ CELSE

**Re'îs: Kemal Cenâb Bey**

**Kâtibler: Nihâl Hanım, Mâhir Bey**

**Sâ'at: 12**

Re'is: –Celseyi açıyorum. İntihâb netîcesini arz edeceğim.

Aşağıda isimleri yazılı hanım ve beylerin yeni tasarruf hey'eti a'zâlığına intihâb edildikleri makam-ı riyâset tarafından söylenmiştir.

Ertuğrul Müdîri Nihâl Hanım

Merkez Erkek Baş Mu'allimi Münir Bey

Orta Mekteb Tarih ve Coğrafya Baş Mu'allimi Sâlim Bey

“ “ Terbiye-i Bedeniye “ “ Fehmi “

Yedek A'zâlar:

Merkez Erkek Mu'allimlerinden Cevdet Bey

“ “ “ Hüseyin Bey

Re'is- Ziyâ Bey'in iki takriri var, okunacaktır.

**[Sahife 942]**

Kâtib Nihâl Hanım tarafından sûreti aşağıda yazılı takrir okundu.

Riyâset-i Âliyyeye

Tasarruf sandığının sene-i Mâliyyesi Eylül ibtidâsı olduğu nizâm-nâmenin beşinci maddesi ahkâmındandır. Hâlbuki ta'tîl münâsebetiyle arkadaşların ekserisi merkezde bulunamadıklarından kongreye iştirâk edememektedirler. Binâenâleyh bu mehâzirin izâlesi için sene-i Mâliyenin 1 Temmuz itibâr edilmesini ve mezkûr maddenin ol vechile ta'dîlini teklif eylerim.

**Fî 26 Şubat [1]926**

**Ziyâ**

Riyaset-i Âliyyeye

Tasarruf Nizam-nâmesi'nin altıncı maddesi mücebince sandık mevcûdunun % 10'u ihtiyât ve mütebâkîsi ikrâzâta tahsîs olunmaktadır. Sandık sermâyesi tezâyüd ettiğinden fazla

kâr te'mîn etmek maksadıyla kasada ikrâzâtтан başka mevcûd olan mübâliğin hâricde ikrâz edilmesini ve mezkûr maddenin ta'dîlini teklif eylerim.

Fî 26 Şubat [1]926 Ziyâ

Re'îs: –Bu takrîrler üzerine beyân mütâla'a edecek var mıdır?

Tevfik Bey: –Bizim hayâtımız â'ilevî bir şekildedir. Hâricden istikrâz yapmak isteyenler bir mu'allimi tavsît ederek yapabilirler.

Ziyâ Bey: –Sülûsân ekseriyet olmadığı için birlik ve tasarruf idâre hey'etlerinin ictimâ'ına havâlesini teklif ediyorum.

Re'îs: –Birlik ve tasarruf idâre hey'etlerine havâle olunmuştur.

Sâlim Bey: –Arkadaşlar teveccühlerinize teşekkür ederim. İki vazifem var, birisi Tasarruf Sandığı Müfettişliği, diğeri a'zâlığına intihâbım. Huzûr-ı âlînizde Tasarruf Sandığı'ndaki vazîfemden affımı ricâ ediyorum. (İsti'fânız kabûl değildir sesleri.)

Nâmî Bey: –Sâlim Bey'in tasarruf sandığı hey'et-i idâresinden isti'fâsının kabûl edilmemesini teklif ediyorum.

Re'îs: –Arkadaşların intihâbından sonra isti'fâları doğru değildir. Hey'et-i umûmiyyede isti'fâya lüzûm yoktur. Bu, hey'et-i idâreye â'id bir mes'eledir.

Ziyâ Bey: –Sâlim Bey'in tasarruf Sandığı Müfettişliğiyle a'zâlığını hey'et-i muhtereme tefrik etsin.

Re'îs: –Sâlim Bey'in isti'fâsının kabûl edilmesi hakkında Nâmî Bey'in teklifini re'yinize vaz' ediyorum. (Müttefikan kabûl olunmamıştır.)

Re'îs: –Sâlim Bey'in tasarruf sandığı müfettişliğiyle a'zâlığını tefrîk husûsunu re'ylere vaz' ediyorum. Tasarruf Sandığı A'zâlığı'nda kalmasını arzu edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Müttefikan kabûl edilmiştir.)

Re'îs: –Şu hâlde tasarruf sandığı müfettişliği inhilâl etmiş oluyor, bir müfettiş daha intihâbını re'yinize vaz' ediyorum.

**[Sahife 943]**

Muhlis Bey: –Bendeniz müfettişliğe tâlibim.

Re'is: –Muhlis Bey'in müfettişliğe intihâbını re'yinize vaz' ediyorum, kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Kabûl edilmiştir.)

Tevfik Bey: –Müfettiş Ziyâ birlik hey'et-i idâresi a'zâsından olduğu gibi Tasarruf Sandığı Müfettişliği de uhdesindedir.

Ziyâ Bey: –Tevfik Bey'in nokta-i nazarına cevap vermek isterim. Umûmî kongrede bu mes'ele yine mevzû'-ı bahis edilerek birlik idâre hey'eti a'zâlığı ile tasarruf sandığı müfettişliği ayrı ayrı birer vazife olduğundan mahzûru olmadığı kanâ'atleri izhâr edilmişti. Ma'a-hâzâ hey'et-i muhteremenizden bu husûsdaki mütâla'anızın açıkça serdîni çok ricâ ederim. (Hiçbir mütâla'a yok, sesleri.)

Re'is: –Birlik idâre hey'etinde bulunan bir arkadaşın tasarruf sandığı müfettişliğinde bulunmasının bir mahzûru yoktur. Sâlim Bey tasarruf sandığı müfettişi olduğu gibi müfettiş bulunduğu sandık hey'etinin a'zâsı olarak intihâb edilmiştir. Binâenâleyh bunlardan birisini terk etmesi bir zarûret hâlinde idi. Rûznâmede başkaca mûcib müzâkere mevâd olmadığından kongreyi ta'til ediyorum.

## **Mizâhî**

### **BİR MÜDHİME**

Karda, çamurda otomobil seyâhati. Seyâhatin en tatlısı açık ve kurak havâlarda olduğu kadar karlı ve çamurlu mevsimlerde de olur. Bakınız nasıl?

Evvelâ otomobile binersiniz. Otomobil yorulunca derhal inersiniz. Biraz da siz onu taşıyarak müterâkim bir idmân ta'lîmi yaparsınız ve mutlak şoföre mu'âvin olursunuz. Yorulunca bâgirleri otomobile koşarak “deh, deh” diye çamur deryasından sâ'atte beş milimetre kilometre mesâfe kat' edip kendinizi teselli için yolun azaldığını istersiniz. Meselâ on beşinci kilometreye geldiğinizi görünce bundan sonra bir kilometre eksildiğini zan ederken aynı kilometreye tekrar tesâdüf ederek kızarsınız, “aman yolu şaşırılmayayım” diye şoseye nâm-zed taş yığınlarını ta'kîb ede ede birdenbire önünüzde yağmurdan hâsıl olmuş bir çay görürseniz hiç hayret etmeyiniz.

Böylece yarı yolu kat'a muvaffakiyet hâsıl olduğu takdîrde ne mutlu! Issız, tenhâ yerlerde karda ve fırtınada bi'l-hâssa çamurlar içinde aç, açık, sefil ve perişan bir vaz'iyette ölümün pençe-i kahrından kurtulmak için felek sizi otomobilden indirir. Terfî'an merkebe bindirir, artık merkeb-süvâr olarak bir yudum su, bir dilim ekmek aramak üzere köyleri,

kasabaları gezdirir durur. Bu gezinti esnâsında tesâdüf sizi bir de şimendifer istasyonuna kavuşturursa

**[Sahife 944]**

sevincinize hiçbir diyecek yoktur. Hemen trene atlar, bu güzel, sağlam vâsıta-i nakliyye ile dört sâ'atlik hakîki yolculuğa yeniden başlar ve mutlak o zamân mahall-i maksûda erişirsiniz. Evinize sağ sâlim vâsıl olunca hocanın dediği gibi kısmet ise galiba ben geldim dersiniz.

**Akçay**

**MA'ÂRİF VEKÂLETİNİN İHDÂSINI TASVİR ETTİĞİ MA'ÂRİF EMİNLİKLERİ MINTIKALARI**

- 1- Ankara, Kayseri, Kırşehir, Bozok, Çorum.
- 2- Ertuğrul, Eskişehir, Kütahya, Afyon.
- 3- İzmir, Manisa, Balıkesir, Aydın, Denizli.
- 4- İstanbul, Bursa, Çatalca, İzmit.
- 5- Edirne, Kırklareli, Tekirdağı, Gelibolu, Çanakkale.
- 6- Kastamonu, Çankırı, Bolu, Zonguldak.
- 7- Konya, Niğde, Aksaray.
- 8- Antalya, Burdur, Muğla, Isparta.
- 9- Sivas, Tokat, Amasya, Karahisar
- 10- Gümüşhane, Giresun, Ordu, Trabzon, Rize, Artvin.
- 11- Erzurum, Ardahan, Kars, Erzincan, Bâyezid.
- 12- Kozan, Adana, Mersin, Cebel-i Bereket, Silifke.
- 13- Urfa, Siverek, Mardîn, Gaziyıntab, Maraş.
- 14- Diyarbakir, Harput, Ergani, Malatya, Dersim, Genç
- 15- Bitlis, Siirt, Çölemerik, Muş, Van.

**DOĞUM**

Orta Mekteb Tarih ve Coğrafya Mu'allimi Sâlim Bey'in bir erkek evlâdı dünyâya gelmiş adı Kutlu verilmiştir. Sâlim Bey'i tebrîk eder mini mini Kutlu'ya da uzun ömürler dileriz.

## FİKRET

Çorum'un çok muhterem ve kıymetli sîmâlarından esbak vâlimiz Sâhib Bey Efendi Fikret nâmıyla Çorum'da bir gazete çıkarmaya başlamıştır. Bu yeni ve nezîh refikimizi tebrik eder, uzun ömürler temenni eyleriz.

## YENİ SES

Kıymetli meb'ûslarımızdan Nebi-zâde Hamdi Bey Efendi'nin İstanbul'da Yeni Ses nâmıyla yevmî bir gazetesi intişâra başlamıştır. Türk inkılâbının çok muhterem sîmâlarından matbû'âtın eski emekdârlarından Yeni Ses refikimize de uzun ömürler dilemeyi meslekî bir vazîfe add ederiz.

## BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN

Ey Müslüman! Bizlere Allah'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfal Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.

## HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER

Odunpazarı'nda Hakkı Efendi'nin dükkânı

## ÇANKIRI MU'ALLİMLER BİRLİĞİ TASARRUF YARDIM SANDIĞI GAYE-İ ŞUBAT [1]926 HESABÂTI

Esâmî-i Hesâbât	Yekûn				Bekayâ				Mülâhazât
	Zimmet		Matlûb		Zimmet		Matlûb		
	„	Lira	„	Lira	„	Lira	„	Lira	
Sermâye		0		1209		0		1209	
„		1955	50	1021	50	933		0	
„ Hesâbât		0	45	151		0	45	151	
Eşya Satış Hesâbâtı	30	153		0	30	153		0	
Kasa	19	3570	54	3296	65	273		0	
Yekûn	39	5678	49	5678	45	1360	45	1360	



## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

31 Mart 1926

Sene: 4

Sayı: 63

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

On beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

### MÜNDERİCÂT

- 1- İnkılâb Yollarında / Halk Yolu
- 2- Çankırı Hakkında Tarihî ve Coğrafi Tedkikler / Mu'allim Sâlim
- 3- Çankırı Türk Ocağı Zabıtları / Halk Yolu
- 4- Bir Va'ıza Bir Müvazzı'a / İhsân Kâmî

- 5- Yeni Ma'ârif Teşkilâtı Kanûnu
- 6- Birlik İrşâd Hareketleri
- 7- Ramazân Musâhabeleri
- 8- Halk Yolu'nun İğnesi

Çankırı Matba'ası 1926

## **BİRLİK İRŞÂD HAREKETLERİ**

Çankırı Mu'allimler Birliği, birliğin irşâd ve tenvîr hey'eti a'zâsından Tütün İnhisâr İdâresi Müdîr-i muhteremi Muzaffer Bey Efendi'nin riyâsetinde bir temsil hey'eti teşkil ederek cehâlet, ta'assub ve hurâfâta karşı sarsılmaz bir azim ve metîn bir îmânla çalışmakta ve muhtelif müsâmereler tertîbiyle müsbet hareketler doğurmaya gayret etmektedir. Hey'et geçen Perşembe günü akşamı sâ'at 21'de üçüncü müsâmeresi yine hanım ve beylere sinema binâsında çok heyecanlı bir şekilde vermeye muvaffak olmuştur. Bu müsâmerede dârü'l-bedâyi'in güzîde piyeslerinden "Bir Gece Fâci'ası" ve Muzaffer Bey'in "Kaynanamı evlendirdim güler misin, ağlar mısın" nâmıyla yazdığı bir perdelik komediyi muvaffakiyetle temsil etmiş ve hâzırûn üzerinde iyi bir intibâ' hâsıl eylemiştir. Hak ve hakîkten ziyâsıyla memleketi aydınlatmaya çalışan Mu'allimler Birliği ve onun kıymetli müntesibleri yüksek bir duygu ve heyecânla millî ve vatanî vazîfelerini her türlü müşkilâta katlanarak ve büyük fedâkârlıklar ihtiyârıyla îfâya şitâb etmekte ve tenvîr bi'l-hâssa irşâd sâhasında daha şümullü ve daha vâsi' fa'âliyet teşkilâtı vücûda getirmeye uğraşmaktadır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdîri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

31 Mart 1926

Sene: 4

Sayı: 63

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

On beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

## İNKILÂB YOLLARINDA

Ma'ârif Teşkilâtı Kanûnu Münâsebetiyle,

“Millete yeni ve nûrlu ufuklar açan büyük mürşîdlerimizin vâsi' ve işâret eylemiş oldukları rehâ-kâr esâslar dâhilinde sarsılmaz bir îmânla hedefe varmak gayemdir” diyen Türkiye Cumhuriyeti'nin genç ve inkılâbcı Ma'ârif Vekili Büyük Millet Meclisi'ne verdiği lâyiha-i kanûniyyeyi pek az ve kısa bir zamân zarfında müsbet bir şekilde kabûl ettirmek sûretiyle ma'ârifte de yeni bir inkılâb yapmaya muvaffak oldu. Genç ve inkılâbcı vekîlin irfân hayâtında ihdâs etmiş olduğu bu yeni ve mühim devir Cumhuriyet ma'ârifi için çok kıymetli ve tarihî bir devirdir. Çünkü son ma'ârif teşkilâtı kanûnu medenî milletlerde, medenî zümrelerde olduğu gibi Türkiye'de de mu'allimliği tam ve hakîki bir meslek hâline getirmiş ve senelerden beri ta'lîm ve terbiye sâhasında her türlü mahrûmiyetler içinde fedâkârâne çalışan mu'allimlerin terfihlerini metîn ve sâlim esâslara rabt eylemiştir...

Yeni nesli bedenlen ve fikren olduğu kadar seciye ve bi'l-hâssa millî heyecân itibârıyla da yeni hayâtın ve demokrasinin îcâbâtına göre hazırlamak ve yetiştirmek vazifesiyle

mükellef bir zümre-i münevverenin terfihini bildiren bu kanûnda ilmî teşkilât itibârıyla nazarı ehemmiyete alınacak birkaç mühim nokta vardır.

Bunlardan birincisi bir dil hey'etinin ikincisi de ta'lîm ve terbiye hey'etinin teşkîli mes'elesidir.

Biz gerek dil gerekse ta'lîm ve terbiye işleriyle iştigal etmek üzere teşekkül eden ve edecek

### [Sahife 949]

olan dâ'ireleri ma'ârif teşkilâtımızın yüksek ve kudretli birer mü'essesesi telâkkî etmekteyiz. Mâddî ordulardan daha kuvvetli ve mücehhez olması ve düşmânların en tehlikelisi bulunan cehâlet ile mütemâdiyen harb etmek mecbûriyetinde kalması nokta-i nazarından mu'allim ordusu için Erkân-ı Harbiye vazîfesini gören terbiye ve ta'lîm mü'essesesinin yeniden vücûda getirilmesi fa'âl ve âteşîn vekîlin her vakit şükrânla karşılanacak yüksek eserlerindedir.

Teşkilât kanunu bu mühim eserlerden başka bir de mektebi olmayan köylerin çocuklarına mahsûs mekteblerin küşâdını ve köy mekteblerinin müddetinin en az üç sene bulunmasını mekteb müdürlerine kıdemlerine göre kanûnen alacakları ma'âştan başka idârî hizmetlerine mukabil olmak üzere ayrıca ücret i'tâsını mu'allim mektebi me'zûnlarına bir def'aya mahsûs olarak sekizer lira elbise ve techizât bedeli verilmesini ve ma'ârif teşkilâtı i'tibârıyla Türkiye'nin birçok mıntikalara ayrılmasını vilâyetlerdeki ma'ârif müdür veya me'mûrlarından mâ'adâ her mıntıkada bir de ma'ârif emîni bulunmasını muhtevîdir. Bu son ma'ârif teşkilâtı kanûnu Türkiye'de şimdiye kadar yapılan ma'ârif inkılâb ve ıslahâtına â'id kavânîn ve nizâmâtın mükemmel ve mütemmimidir. Adliyemizin cezrî ıslâhâtçısı olarak tanınan inkılâbcı ma'ârif vekilimiz Türklüğün ta'lîm ve terbiyesi için de keskin ve âteşîn zekâsıyla sarsılmaz bir îmânla yeni nesli mu'ayyen hedef ve gayeye îsâl edecek kanûnları vücûda getirmeye çalışmaktadır. Ma'ârif Teşkilâtı Kanûnu Türk irfân hayâtında mu'allimlere yeni ve nûrlu bir ufkun açıldığını gösteren güzel bir eserdir. Eseri tedkik ve takdîr ederken mü'essirini de hürmetle alkışlamayı bir vazîfe add ederiz.

### ÇANKIRI HAKKINDA TARİHÎ VE COĞRAFÎ TEDKİKLER

Tuğrul ve birâderi Çağrı-Çakır Beyler Mikâ'il isminde bir zâtın oğludur. Selçuk beşinci, altıncı asırda Büyük Tukiyu-Türk İmparatorluğu'nu kuran ve pek azametli yaşatan

Oğuz Türklerinin “Üç Ok koluna mensûb Kınık Boyundan” bir beyin oğludur. Meziyet ve liyâkati sâyesinde Uygur Devleti'nin sübaşı ordu kumandanlığı mevki'ini ihrâz etmiştir.

Uygurlar Asya'da Türk hars ve irfânını bi'l-hâssa muhâfaza ve i'lâ ile yüksek bir seviye-i medeniyyeye çıkan ilk Türk zümresi idi.

Tukiyu Devleti işte bu Uygur Türklerinin muhâcemelerine ma'rûz ve netîcede sâha-i siyâsetinden çekilmek, ba'demâ mukadderâtlarını bu şu'benin emir ve kumandasına tevdi' etmek ıztırârında kalmışlardı.

### [Sahife 947]

Şu sûretle devletin unvânı deðişmiş, hâkimiyet diğesine intikal etmiş bulunuyorsa da vâki' olan inkılâbât yine Türk akvâmı arasında vuku'a geldiği için Türklük mutlaka istiklâlîni idâme ettirmiş, mevcûdiyetini muhâfaza etmiş bulunuyor.

Silsile-i merâtibe ri'âyetsizlik ve açıkcası benlik izzet-i nefesine bi-hakkın sahâbet mes'elesinden dolayı Selçuk Sübaşı ile Uygur Hanı Bigo'nun arası açıldı. Keyfiyeti i'zâm ve Bigoda hâsıl olan infi'âl ve iğbirârın derecesini de his eden Selçuk Sübaşı âtîde ümid edilmez bir anda kendisi için vahim âkibetler tevellüd edebileceği ihtimâlâtı karşısında korkunç kanâ'atlara düştü. Kat'iyen muhtemel add ettiği bu tehlike tedâbirin noksan olacağı muvaffakiyetsizlikle neticeleneceği zehâbına da saplandığından bi'z-zarûr Türk'ün öyle zamânlarda teşebbüs ve iltizâm ettiği bir tedbir Kazaklığı ihtiyâr etti. Yani hey'et-i ictimâ'iyeden milletten ayrıldı. Terk-i diyâr etti. Bu sûretle ma'iyet halkı envâl ve eşyâsıyla berâber Uygur menâtıkından çıkarak Seyhun nehri kenârında Taşkent şimâlinde<sup>217</sup>

### [Sahife 948]

Cünd şehri civârına geldi. Burası ise Sâ mânîler Devleti'nin hudûdları dâhilinde bulunuyordu.

Sâ mânî hükûmetini te'sîs eden Abbasîlerin Mâverâ'ü'n-nehir vâlîsi iken istiklâlîni ilân eden İranlı bir zât idi. Sâ mânî adlı cedlerine izâfeten sülâlelerine “Sâ mânîler” denilirdi.

Selçuk Sübaşı mezkûr havâlîye geldiği zamân bu devletin vâlîsinden orada yerleşmesine müsâ'ade edilmesini temenni etti. Sâ mânîler vaz'iyetleri îcâbı bu bâbda hiçbir mahzûr görmeyerek muvaffakiyet ettiler. Esâsen bu sıralarda Sâ mânîler inhitâta yüz tutmuş

---

<sup>217</sup> Bu sayfada Çankırı Büyük Camii'nin bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “Çankırı'nın tarihî ma'bedi olan Büyük Cami” açıklaması yer almaktadır.

bir hâlde son günlerini yaşıyorlardı. Selçuk Sübaşı buraya geldiği vakit henüz Müslümân olmamıştı. Mâverâ'ü'n-nehir'in bu yeni sâkinleri hep birden İslâmiyeti kabûl ettiler (961).

Tam bu esnâda Seyhun Türklerinden Sâ mânîleri tanımayan iki yüz bin çadır halkı da Müslümânlığı kabûl etmiş bulunuyorlardı ki, asgari bir milyon kişi demek idi.

Son zamânlardaki kudretsizlik yüzünden şark taraflarında bozkırlarda yaşayan but-perest<sup>218</sup>

### [Sahife 949]

Türkler Sâ mânîler hudûdlarına akın ve İslâm memleketlerini yağma ederlerdi. Serhâdlerde sâkin olan Müslümanlar hükûmetlerinin tecâvüzât vak'ayı def'e muktedir olmadığını görünce bu gibi felâketlerin tekrârından kendilerini korumak için mütecâvizlere ayrıca vergi vermek mecbûriyetinde kalmışlardı.

Cünd'de henüz yer tutan Selçuk da aynı tekâlîfe tâbi' tutulmak istenildiği zamân bilâ-tereddüt red etti, te'dibe yeltenenleri târümâr etti. Selçuk'un şu tavır ve hareketini muhîtinde bulunanlar arasında şeref ve haysiyyetini tezyîd etmekle berâber şöhretinin de kat kat artmasına sebep oldu.<sup>219</sup>

### Mu'allim Sâlim

### [Sahife 950]

### ÇANKIRI TÜRK OCAĞI'NIN "1926" DERNEĞİ ZABITLARIDIR

Çankırı ocaklıları 1926 Derneği için vakt-i mu'ayyeninde ocak binâsında toplanmışlardır. Ekseriyet-i tâmme hâsıl olduktan sonra idâre hey'eti a'zâsından ocak murahhası Kemal Cenâb Bey yasanın madde-i mahsûsuna tevfikân yapılacak derneğe bir re'îs ile iki kâtibin intihâbı lüzûmunu söyleyerek riyâsete, eski ocaklılardan olup Çankırı halkının, bi'l-hâssa gençliğinin kalbinde yüksek bir mevki'de yaşayan Bekir Sâ mî Bey Efendi ile kâtibliklere ocağın genç ve çalışkan uzuvlarından Nâci ve İhsân Beylerin intihâbını hey'et-i umûmiyyeye teklîf eyledi.

---

<sup>218</sup> Bu sayfada Çankırı Büyük Cami'nin iç kısmından bir parçanın fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında "Çankırı'daki Büyük Cami'in dâhili kısmından bir parça" açıklaması yer almaktadır.

<sup>219</sup> Bu sayfada Çankırı'da yeni inşâ edilen sinema binâsının fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Muallimler Birliğinin verdiği müsâmerelere sahne olan yeni sinema binâsı" açıklaması yer almaktadır.

Teklîf-i vâki' müttefikân kabûl edildi.

Riyâset mevki'ini Bekir Sâmî ve kitâbet mevki'lerini de Bâkî ve İhsân Beyler işgal ederek müzâkerâta başlandı.

Re'îs Bey: İzhâr buyurulan hissiyât-ı samîmiyyâneye arz-ı teşekkür ederim. Rûz-nâmenin müzâkeresine geçeriz. Bir senelik icrâ'ât ve murâkabe raporları okunacaktır efendim.

Ocak Murahhası Kemal Cenâb Bey: Arkadaşlar Çankırı'da Türk Ocağı'nı bir sene sekiz ay evvel iki genç bir araya gelerek büyük bir alâka ile te'sîs ettik. Usûlen merkezî hey'ete malûmât vermek ve müsâ'ade almak lâzım geliyordu. Bendeniz Ankara'ya gittiğim zamân Türk Ocakları Merkezi Hey'et ve bu hey'etin Re'îs-i muhteremine Çankırı'da ocak küşâdı hakkında teklîfde bulundum. Müzâkere ve münâkaşaya giriştim. Hey'et-i umûmiyye teklîfimizi şükrânla karşılayarak müsâ'ade etti ve bu müsâ'adeden sonra memleketimizde ilk defa sekiz arkadaş mü'assis ve müteşebbis olarak ocağı te'sîs ettik. İlk hedefimiz Türk ocağını mu'ayyen hedefe doğru ilerletmek idi. Birinci derneğimiz te'sîs tarihinden iki ay sonra yapıldı. Bu dernekte ocağın fa'âliyeti hey'et-i umûmiyyece şükrânla karşılanmıştır. Aradan bir sene gerçi hey'etimiz ikinci senelik icrâ'âtını hey'et-i umûmiyyeye işte şimdi arz ediyor.

Âzîz arkadaşlar! Memleketimiz iktisâdî hayâtda çok za'îf ve çok sönük bir şekil göstermektedir. Türk ocağı bu sönüklüğü düşünerek ilk defa fennî arıcılığın ta'mîmi gayesini ta'kîb etti ve meclis-i umûmî vilâyet nezdinde lâzım gelen teşebbüsâtda bulundu. Mikdâr-ı kâfi tahsîsât aldı. Zirâ'at Vekâleti'yle de muhâbere te'sîs eyledi. Neticede arıcılık mütehassısını celbe muvaffak oldu. Mütehassısı Doktor Fu'âd Bey arıcılığın Çankırı'daki ehemmiyetine dâ'ir konferanslar verdi. Ve nihâyet fennî arıcılık teşkilâtına ocağın delâletiyle metânet verildi. Gerçi ilk teşebbüsâtda arıcılık tamâmen fennî bir şekle ifrâğ edilememiştir. Fakat bu seneki mesâ'î programımıza

### [Sahife 951]

onun itmâm ve ikmâli cihetleri idhâl edilmiştir. Memlekette birkaç sene evvel yani seferberlik içerisinde teşekkül eden gençlerin mahfili var idi. Bu cem'iyet teşekkül eylemiş ve kısa bir hayâtdan sonra ma'a'l-esef usûl etmiştir. Gençlerin mahfiline â'id dört yüz küsûr cild kitâb mevcûd olup bu kitâblar Türkiye'nin muhtelif adamları tarafından mahfile teberru' edilmiş ve kütübhâneye teslim alınmıştır.

Âzîz arkadaşlar! Ocak te'essüs ederken en büyük arzu memlekette ocağın şerefiyle kudsiyet ve ulviyetiyle mütenâsib bir binâ bulmaktı. Ocağın ilk önce imâretde bir iki odalı bir yer bulduk. Te'essüs edinceye kadar burada kaldık. Bi'l-âhire burayı muvâfık görmedik. Merkezî hey'ete ve hey'et-i vekîleyeye lâzım gelen teşebbüsâtı yaptık. Ve en nihâyet emvâl-ı metrûkeden şu bedî'î ve güzel binâyı tefrîke muvaffak olduk. Şu sûretle bina endişesi de hal edilmiş bulundu. Türk Ocağı bugün bu binâda Himâye-i Etfal, Mu'allimler Birliği ve Tayyâre Cem'iyeti gibi memleketin diğer cem'iyetlerini de âgûş-ı samîmîyyetine almıştır. Ocağın yasında mevcûd ve mu'ayyen inâyeye vâsıl olmak için bir de mûsîkî dershânesi küşâd edilmiştir. Bir müddet mûsîkîye devâm edilmiş fakat binâda umûmî kütübhâne salonunda bulunması ve alt katındaki odaların dershâneye elverişli olmaması dolayısıyla bu cihet muvakkaten te'ehhür edilmiş inşâ'allâh yakında iki geniş dershâne yapılarak tadrîsâta başlanılacaktır. Memleketde mevcûd etibbâdan istifâde edilmek üzere haftanın mu'ayyen günlerinde fakirleri bi'l-hâssa köylüleri mu'âyene ettirmek esbâbına tevessül edilmiştir. Doktorlarımızın bu husûsda gösterdikleri hamiyeti şükranla karşılamayı ocak nâmına vecîbeden ad ederim.

Efendiler! Âzîz arkadaşlar! Ocak memlekette bu senelik yalnız hars ve spor teşkilâtıyla ma'a'l-esef alâkadâr olamamıştır. Fakat alâkadâr olamamakta da ma'zûr idi. Bu mes'eleleri biliyorsunuz ki, ilmî mesâ'ildendir. Bunda hod-be-hod hareket etmeyi hiçbir vakit muvâfık görmedik. Binâenâleyh Çankırı'da mevcûd diğer mü'essesât-ı ilmiyye ile münâsebâtda bulunmak, irtibât te'sîs eylemek sûretiyle bu esâsâtı daha vâsi' bir sâhada vücûda getirmeyi düşünmekteyiz.

Ocak fa'âliyetinin en büyük ve kudretli kısmını son zamânlarda Himâye-i Etfal Cem'iyetiyle birlikte piyango tertîbine hasr etmiştir. Tertîb edilen piyango 1920 lira kadar bir vâridât te'mîn etmiştir. Türk Ocağı'nın Çankırı'da ilk defa te'sîsi ve bütçe gibi mühim bir mes'ele karşısında memleketin kuvve-i mâliyyesiyle mütenâsib bir bütçe meydâna getirmesi için piyango tertibine ihtiyâc kat'î hâsıl olmuştur. Piyangonun meydâna getirdiği 1920 liralık vâridât yekûn-ı umûmîdir. Bunun kat'î hesâbı gazetelerle ilân edildiği vechile Martın nihâyetinde tahakkuk edecektir. Binâenâleyh hesâb-ı kat'î ancak yedi sekiz gün

### [Sahife 952]

sonra murâkabe hey'etinin tefîşi netîcesinde hey'et-i umûmiyyeye arz edilecektir. 1920 liranın dört yüz lirasını binâ için mâliye veznesine teslîm ettik. Hey'et-i Vekîle karârıyla ve vilâyet idâre meclisinin takdîr ve tahmîniyle binâyı dört yüz lira bir bedel takdir edildi. Bu



bedel bu hâsılâtdan kapatıldı. Geçen sene Martından bu sene Martına kadar idâre hey'etinin bir sene zarfındaki mesa'îsi bundan ibârettir. İcâb eden su'âllere lâzım gelen cevâbları vermek üzere şimdilik sözlerime nihâyet veriyorum.

Re'îs Bey: –Rapor hakkında bir mütâla'a var mı efendim? (Yok sesleri.) Kabûl edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar.) Kabûl edilmiştir efendim.

Tahsin Nâhid Bey: –Re'îs-i Cumhûr hazretleriyle İsmet Paşa hazretlerine ocağın hissiyâtının arz ve iblâğ edilmesini teklif ederim.

Re'îs: –Muvâfakat buyuruluyor mu? (Pek muvâfık sesleri.)

Re'îs: –Kabûl edilmiştir efendim.

Murâkabe hey'etinin raporu okundu.

### **[1]341-[1]926 SENESİNE Â'İD MURÂKABE HEY'ETİNCE TANZİM KILINAN RAPORDUR**

1- Çankırı Türk Ocağı'nın [1]341–[1]926 senesi mu'âmelât-ı hesâbiyyesi tarafımızdan tedkik edilerek makbûzâtın kasa defterine muvâfık olduğu ve sarfiyâtının dahi muvâfık-ı sarf olup kezâ kasa defterine tevâfuk edildiği ve [1]341–[1]926 senesinin vâridât-ı umûmiyyesi iki yüz beş lira elli üç kuruş ve sarfiyâtı da yüz altmış üç lira otuz üç kuruştan ibâret olup [1]341–[1]926 senesi hesâbına â'id devri lâzım gelen mebâliğin 21 Mart [1]926 gününe kadar dâhil-i yevmiyye edilen makbûzâttan medfû'âtı tenzîl edildikde kırk iki lira yirmi kuruşun dahi nakden mevcûd olduğu görülmüştür.

2- Ocağa mukayyed mevcûd a'zânın tekasiti tedkik edildikde on yedi arkadaş dörder, yirmi dokuz arkadaş üçer, iki arkadaş da ikişer lira cem'an yüz elli dokuz liranın tahsil edilemediği bi't-tedkik anlaşılmıştır.

3- Himâye-i Etfal ve Türk Ocağı menfâ'atine tertîb ve keşide edilen bilet hâsılâtına gelince; eğer ikrâmiye isâbet eden zevâtın yapılan ilânâta rağmen kısmen mürâca'at etmemesi ve mülhakatda satılan bilet sâhiblerinin bu'd mesâfe dolayısıyla Mart gayesine kadar mürâca'atları lüzûmunun ehemmiyetle mahallerine yazılmış olduğu ve tarih-i mezkûra kadar vuku'u bulacak sarfiyâtın ne mikdâra bâliğ olacağı henüz anlaşılmadığı cihetle bu husûsa â'id kat'î hesâbât gayesine tahakkuk edeceği zarûrî ve tabî'î görülmekle işbu rapor tanzîm ve derneğe takdim kılındı.

Fî 21 Mart [1]926

Murâkabe Hey'eti

A'zâ: Halim

A'zâ: Mehmed Münîr

A'zâ: Mustafa Şefik

Re'îs: –Bir mütâla'a var mı? (Yok sesleri.)

Re'îs: –Kabûl edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar)

**[Sahife 953]**

Re'îs: –Müttefikan kabûl edilmiştir.

Re'îs: İdâre hey'eti ile murâkabe hey'etinin intihâbâtına geçiyoruz. Bu mes'eleyi muvâfakat buyurulursa nâm-zed irâ'esi sûretiyle hal edelim. Muvâfik mı efendim? (Çok muvâfik sesleri.)

İntihâbât yapıldı.

Tasnif-i ârâ netîcesinde:

“Hey'et-i İdâreye”

Asıl A'zâlar

Doktor Kadri Bey

Kemal Cenâb “

Hasan Fehmi “

Kâtip İsmâîl Bey

Doktor Âtîf “

Avni “

Mu'âvin Nâmî “

Yedek A'zâlar:

Baytar Sâlih Bey

Mu‘allim Sâlim “

“ Ömer “

Doktor Hakkı “

Mu‘allim Münir “

Dolmacı-zâde Rıf‘at “

Re’y ile ihrâz-ı ekseriyet etmiştir.

“Murâkabe Hey’eti”

Asıl A‘zâ:

Kol Ağası-zâde Halim Bey

Mu‘allim Şefik Bey

Müfettiş Ziyâ “

Yedek A‘zâ:

Hanyalı-zâde Ali Cevâd Bey

Mu‘allim Fahri Bey

Hacıbayramzâde Mustafa Vehbî Bey

İntihâb olunmak sûretiyle nâm-zedler ihrâz-ı ekseriyet etmişlerdir.

Re’îs: –Türk Ocağı îmân ve seciye ocağıdır. Binâenâleyh onun harîmine dâhil olan a‘zâların mefkûre ve seciye ve akîde itibârıyla bir tedkikten geçmesi îcâb eder. Dernek hâlinde teşekkül eden hey’et-i muhteremenin şu dakîkada bu mühim vazifeyi îfâ edebilmesi güçtür. Bunu esâsen dernek hey’et-i umûmiyyesini kuvvetli bir sûretde şu‘ûrlu bir vaz‘iyetde temsîl eden idâre hey’etiyle murâkabe hey’etine tevdi‘ etmek tensîb-i âlîlerine iktirân ederse daha iyi olmaz mı efendim? (Çok muvâfık sesleri.)

Ba’dehû rûz-nâmede müzâkere edilecek mevâd kalmadığından dernek re’îsi âtîdeki nutku îrâd buyurarak ictimâ‘a nihâyet verilmiştir.

Muhterem Efendiler! Tahsîsâtımı arz ve iblâğa bidâyeten heyecânlarım mâni‘ olduğu için hissiyâtımı, düşüncelerimi arz ederek merâsime nihâyet vermeyi arzu ve tercih etmeye mecbûr olmuşum. Yine aynı heyecânın te’sîri altında hissiyâtımı tam ve kâmil bir sûrette ifâ edemeyeceğime kani‘ ve ka’ilim. Hayâtımın en şerefli gününü bugün idrâk ediyorum.

**[Sahife 954]**

Nasıl öyle olmasın ki, yüksek ve medenî bir tarihi yaratan, yüksek ve medeni bir seciyeyi milletlere neşr ve telkin eyleyen bir milletin millî bir gününü tes’îd ediyoruz. Herşeyden ziyâde yalnız bir şeye şükr etmeliyiz ki, dünyânın en şerefli insanları arasında ahz-ı mevki‘ etmek hakkı yalnız Türk milletine mukadder ve müyesser olmuştur. (Alkışlar.)

Dünya tarihini karıştırdığımız zamân görüyoruz ki, Türk milleti kadar seciyeli, onun kadar azminde ve ta’ahhüdünde nâmûskâr ve nihâyet yine onun kadar cihân medeniyetine hizmet etmiş hiçbir millet yoktur. İşte bütün bunların verdiği zevk-i ma‘nevî ile dernek riyâsetine intihâbınızdan dolayı büyük günümü idrâk etmiş bulunuyorum.

Efendiler! Ocağımız bir seciye rehberi, bir îmân kudreti bir kudret ve kuvvet meş’alesidir. Bu akîdenin girdiği her kalbde kuvvetli ve kudretli bir îmân vardır. Bugünkü milletlere yaşamak kuvvet ve kudretini veren de bu îmân ve seciyedir. İnsânlar için mukadder olan ölüm, milletler için yoktur. Bilirsiniz ki, milletler için mukadder olan ölüm, istiklâli ziyâ’dan ibârettir. Hangi millet ki, istiklâlini ga’ib etmiştir, başka devletlerin idâresi altına girmiştir. Ölümünün en fecî’sine, en elîmine uğramış demektir.

Yine bu îmân ve kuvvetin te’sîriyledir ki, vaktiyle coğrafi bir isimden ibâret olan birçok milletler bugün cihân tarihine karışmış bulunuyor ve yine geçmiş günlerin hâdisâtını, Osmanlı tarihini bir nokta-ı nazardan muhâkeme ettiğimiz zamân görürüz ki, bidâyetinde millet kuvveti kudretiyle tarihî muzafferiyetler baş göstermiş olmasına ve Türk ittihâdına doğru adımlar atılmış bulunmasına rağmen saltanatın keyfi<sup>220</sup>

**[Sahife 955]**

siyâsetini dîn kuvvetiyle ebediyet verilmek için hilâfet cereyânları göstererek i’tilâ‘ tarihi, nihâyet tevakkufa ve bununla da kalmayarak inhitâta yüz tutmuştur. En nihâyet bir de

---

<sup>220</sup> Bu sayfada Bekir Sami Bey’in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında “Çankırı Türk Ocağı’nın 1926 Derneği Riyâsetine İntihâb Olunan ve Ocaklılara Karşı Kıymetli Bir Hitâbede Bulunan Bekir Sami Bey Efendi” açıklaması yer almaktadır.

Osmanlı siyâseti meydâna gelmiştir ki, her tarafı Türk kanıyla boğulmuş ve her parçaları Türk kanıyla müdâfa‘a edilmiş âzîz Türk yurdunda hâkim olan Türk unsuru ihmal edilerek diğer unsûrlar milliyet cereyânları etrâfında evlâdlarını toplayarak hepimizce malûm olan acı bir devr-i tarihîyi yaşatmış oldular. Gerçi Türk'ün yüksek seciyesi bu siyâh sayfaları sildi attı. Fakat unutmayalım ki, bu devreyi idrâk edinceye kadar ağlayan ve yanan Türk'ün öz ve temiz evlâdı oldu. Buna binâen kalblerimizi yakan ve bizi hedefe doğru sevk ve tahrîk eden bu ateşin etrafında bütün kardeşler toplanmalı yüksek vazifelerini îfâ etmelidirler. Aynı zamânda hanımlarımızın da bu mefkûre etrafında iştirâk-ı mesâ‘îlerini görmek zamânın hulûl ettiğini teslîm etmeliğimiz icâb eder. Türk hanımı dünya târihinde medenî hayâta atılan ilk kadın olduğunu unutmamalıyız. Türk tarihini tedkik ettiğimiz zamân görüyoruz ki, kadın da vatan müdâfa‘asında yüksek bir vazîfe der‘uhde etmiştir. Yine görüyoruz ki, içlerinden hükümdar bile olan olmuştur. Binâenâleyh bütün hukukun teslim edildiği bu devir tarihi de onların da yüksek vazîfeleri olduğunu unutmamaklığımız icâb eder. Sözlerime nihâyet vermeden evvel kısa bir zamân zarfında yokluk ve mahrûmiyet içinde büyük bir muvaffakiyet gösteren idâre hey‘etini vücûda getirdikleri eserden dolayı takdîr eden, attıkları kuvvetli adımın önümüzdeki senede daha büyük eserlerine şâhid olacağımıza itimâd buyurulmasını ricâ ederim.

Efendiler! Mevcûdu idâre etmek tabî‘î kolaydır. Fakat yoktan bir eser vücûda getirmek seciyeli ve şu‘urlu bir mesa‘î sarfının mahsûlü olacağından hey‘et-i idâreyi bu noktadan da şâyân-ı tebrîk ve takdîr görüyorum. Büyük bir zevk ve hürmetle şurasını da söylemek mecbûriyetindeyim ki, ocağımızın binâ ihtiyâcını te‘mîn ve tahsîl husûsunda Defterdâr Tâhir Bey Efendi vezâ‘if-i kanûniyye ve milliyyesini hüsn-i îfâ etmekle hürmet ve şükranlarımızı davet etmiştir. Sözlerime nihâyet vermeden evvel vatan müdâfa‘asında fedâ-yı cân eden şühedâyâ Fatihalar ithâfa cümlelerinizi davet eder ve âzîz Türk yurdunun selâmet ve sa‘âdet-i hâliyye ve müstakbelesini temenni eylerim.

**[Sahife 956]**

## **BİR VA‘İZE BİR MEV‘İZA**

Destârını dediler

Bir zühaldan daha şık

Kara ciltli mev‘ızan

Haşhaş ile karışık

Sâmi‘lerin yatıyor

Birer birer uykuya  
Ürpertiyor ansızın  
Mebhus bir bi'r-i gayyâ

Unutma bir zekâtı  
Sakın çizme mezhebden  
Ne cer var "sima" (?)  
Bir sîm ile zehebden

Anlat neden â hocam  
Karnın doysa gözün aç  
Sünnetle gel baklayı  
Sünnet istemez sütlaç

Abdestinle namâzlar  
Bir menfa'at leşinde  
Hûrîlerle gılmanın  
Gece gündüz peşinde

Vicdânımız ma'beddir  
Verme bize gözdağı  
Zamirini temizle  
Küflü bezir bardağı

Mecâzî bir Ka'be'yi  
Hakîkatten gel ayır  
Mümkün ise gönül yap  
Bundan sana bir hayır

Tırman selimden hocam  
Medeniyet kasrına  
İtirâzından vaz geç  
Uyamazsan asrına  
21 Mart [1]926

## İhsân Kâmi

[Sahife 957]

### YENİ MA'ÂRİF TEŞKİLÂTI KANÛNU

Yeni Ma'ârif Teşkilâtı Kanûnumuz Ma'ârif Vekîlimizin verdiği îzâhât üzerine ta'dilât ile evvelki gün Büyük Millet Meclisi'nde kabûl edildi.

Madde 1- Türk dili ve buna müte'allik bi'l-cümle ilmî mes'eleler ile iştigal etmek üzere Ma'ârif Vekâleti'nde bir dil hey'eti teşkîl edilmiştir. Hey'et a'zâlarının ne sûretle tayîn edilecekleri, vazifelerinin hudûdu, icrâ vekilleri hey'etince yapılacak bir ta'lîmât-nâme ile gösterilir.

Madde 2- Münhasıran ta'lîm ve terbiye işleriyle iştigal etmek üzere Ma'ârif Vekâletinde bir Ta'lîm ve Terbiye Dâ'iresi ihdâs olunmuştur. Bu dâ'ire bir re'îsin idâresi altındadır. Dâ'irenin şu'beleriyle teşkilâtını idâre etmek üzere re'îsten başka a'zamî on mütehasıs bulunacaktır. Dâ'ireye lüzûmu kadar me'mûr tayîn olunur.

Dâ'ire re'îs ve vekâletin, a'zâlar dâ'ire re'îsinin teklifi ve vekâletin inhâsıyla icrâ vekilleri hey'etince tayîn olunur. Dâ'irenin teşkilâtı ve vazifesinin hudûdu icrâ vekilleri hey'etince yapılacak bir ta'lîmât-nâme ile tesbit ve ta'yin edilir.

Madde 3- Ma'ârif Vekâleti veya diğerk bir vekâlet tarafından açılmış veya lüzûmuna göre açılacak mekteplerle bi'l-umûm husûsî mekteblerin derecelerinin tayîni Ma'ârif Vekâleti'ne â'iddir. Diğerk vekâletlere merbût orta tederîsât derecesindeki mektebler programları alâkadâr vekâletle ma'ârif vekâleti tarafından müştereken yapılır. Yüksek tederîsât mekteblerinin programları Ma'ârif Vekâleti'nin mütâla'ası alınmak şartıyla â'id olduğu vekâlet tarafından tanzim ve ma'ârif vekâletince tescil olunur.

Madde 4- Türkiye'de hiçbir mekteb Ma'ârif Vekâletinin rûhsat ve muvâfakatını almaksızın açılmaz. Vekâletler mu'ayyen tahsil dereceleri hâricinde kendi me'mûr ve mensûbları için muvakkat kurs ve ta'lîm-gâhlar açabilirler.

Madde 5: İlk Mektebler: 1- Şehir ve kasaba gündüz. 2- Şehir ve kasaba yatı. 3- Köy gündüz. 4- Köy yatı mektepleridir. Gündüz ilk mektepleri vilâyetlerin idâre-i husûsiyye vâridâtıyla açılır. Şehir ve kasaba yatı mekteblerini muhtâc ve kimsesiz çocuklara mahsûs olmak üzere Ma'ârif Vekâleti açar.

Bu nev'i mektebler aranılan şartları hâ'iz olmak üzere vekâletin müsâ'adesiyle mahallî idâreler ve belediyeler tarafından dahi açılabilir. Köy yatı mektepleri, mektebi olmayan köylerin çocuklarına mahsûsdur. Bu mektebler gerek umûmî ve gerek hususî bütçelerle idâre olunabilir.

Bi'l-umûm köy mektepleri idâre ve ta'lîm hey'etleri çocukları köy hayâtından ayırmayacak bir talim ve terbiye usûlünü tatbik ile mükelleftir.

**[Sahife 958]**

Köy mekteblerinin tahsîl müddeti en az üç senedir.

Madde 6- İlk tadrîsât mektepleri ma'ârif vekâletinin müsâ'adesiyle açılır. Bunların programlarıyla tadrîs tarzlarının tayîni ve murâkabesi Ma'ârif Vekâletine â'iddir. İlk tahsil çağındaki çocuklar meslek mekteplerine giremezler. İlk tahsil çağını geçirmiş ve hiç tahsil görmemiş çocukları kabûl eden mü'esseseler bunlara ilk tahsili de vermeye mecbûrdur.

Madde 7: Orta tadrîsât mektepleri: 1- Liseler. 2- Orta Mektebler. 3- İlk mu'allim mektepleri. 4- Köy mu'allim mektepleridir. Bu mekteplerden başka yüksek ve orta mu'allim mektepleri vardır.

Yüksek mu'allim mektebi lise mu'allimlerini, orta mu'allim mektebi orta mekteplerle ilk ve köy mu'allim mekteblerinin mu'allimlerini ve ilk tadrîsât müfettişleriyle tatbikat müdürlerini yetiştirir.

Madde 8- İlk, orta ve yüksek mu'allim mektepleri me'zûnları vekâletin göstereceği yerlerde sekiz sene hizmet etmeye mecbûrdurlar. Bu müddet zarfında kendi isteğiyle mesleğinden ayrılan mu'allim mektebi me'zûnlarının tahsilde buldukları müddete â'id mekteb masraflarından hisselerine düşen mikdârı yüzde elli fazlasıyla ve aslının fâ'iziyle birlikte kendilerinden veya kefillerinden tahsil-i emvâl kanûnuna tevfikân tahsil edilir. Bu gibi mu'allim mektebi me'zûnları bütçelerini ödemedikçe devlet dâ'irelerinden hiç birinde kullanılamazlar. Mecbûrî hizmetten kaçan mu'allimleri ba'de'l-ihtar istihdâm eden malî ve iktisâdî mü'esseselerle ticârethâneler bu tazminatı üzerlerine almış sayılırlar, mu'allim mektepleri talebesinden tahsili isteğiyle bırakanlarla mu'allim mekteplerinden şimdiye kadar çıkmış olanlar ve ecnebi memleketlerinde devlet parasıyla tahsil edenler aynı ahkâma tâbi'dirler.



Madde 9- İlk tadrîsât mu'allimlerinin ma'âşları en az on beş liradır. İlk tadrîsât mu'allim mu'âvinlerinin ma'âşları en az sekiz liradır.

Orta tadrîsât sâbit mu'allimleri staj müddetinde iki bin kuruş ma'âş alırlar. Mu'allim unvânını kazandıkları tarihten i'tibâren ma'âşları iki bin beş yüz kuruşa iblâğ edilir. Orta tadrîsât muvakkat mu'allimlerinin ma'âşı bin beş yüz kuruştan başlar. Staj müddetinin nihâyetinde bin yedi yüz kuruşa çıkarılır. Gerek orta ve gerek ilk tadrîsât sâbit mu'allimlerinin ma'âşlarına her üç senede yüzde on beş ve muvakkat mu'allimlerin ma'âşlarına yüzde on nisbetinde zam icrâ edilir.

Madde 10- Devlet hizmetlerinden birinde müstahdem bulunan bir zâta görülecek ihtiyâca binâ'en bir mu'allimlik verildiği takdîrde o derse

**[Sahife 958]**

â'id mu'allimlik mübdi'en ma'âş ile tahsîsâtı nisbetinde ücret verilir.

Madde 11- İlk tadrîsât mu'allim ve mu'âvinlerine ayrıca ayda bin kuruştan çok, beş yüz kuruştan az olmamak üzere ev kirası verilir.

Madde 12- Ma'ârif hizmetinde asl olan mu'allimlikdir.

Madde 13- İlk mektebler müdür ve başmu'allimlerine kıdemlerine göre alacakları mu'allimlik ma'âşından başka idârî hizmetlerine mukabil olmak üzere ücret olarak ilk tadrîsât meclislerinin karârıyla ayda on liradan yirmi liraya kadar tahsîsât verilir. İlk tadrîsât müfettişleri kıdemlerine göre alacakları ma'âştan başka ücret olarak vilâyet ma'ârif idârelerinin takdîri ve vekâletin tasdîki ile on beş liradan otuz liraya kadar tahsîsât alırlar.

Madde 14- Orta mekteb müdürleri kıdemlerine göre kanûnen alacakları ma'âştan başka idârî vazifelerine mukabil ayda yirmi liradan otuz liraya kadar ücret alırlar. Lise ve mu'allim mektepleri müdürleri kıdemlerine göre kanûnen alacakları ma'âştan başka idârî hizmetlerine mukabil otuz liradan altmış liraya kadar ücret alırlar.

Madde 15- Vazifesinde müsbet mesâ'îsi, ehliyet ve iktidârı mahallinin en büyük ma'ârif makamı tarafından esbâb-ı mûcibeye müsteniden kendilerine takdîrnâme verilmesi teklif olunan mu'allimlere müdürler encümeninin inhâsıyla vekâlet tarafından takdîrnâme verilir. İki senelik hizmet-i fi'iliye zarfında üç takdîrnâme alan mu'allimin kıdemine bir sene

zam edilir. İki sene zarfında bu sûretle üç defa tenbîh cezâsına uğrayan mu'allimlerin kıdemleri bir sene tenzîl olunur.

Madde 16- Ma'ârif mesleğinin her hangi şu'besinde vazîfe îfâ eden mu'allimlerle meb'ûs ve asker olanların müddet-i hizmetleri kıdemlerine zam olunur. Ancak ma'zeret-i makbûleye müstenid olmaksızın mu'allimlikten çekilen ve bi'l-âhire mu'allimliğe gelmek isteyen kimselerin eski kıdemleri nazar-ı itibâra alınmaz.

Madde 17- Uzaklıklarına veya sıhhî ve idârî esbâbdan dolayı husûsî vaz'iyetleri hâ'iz olmalarına binâ'en icrâ vekilleri hey'etince tayîn ve tefrîk ve dereceleri tesbît olunan mahaller bu mahaller hâricden gönderilen mu'allimlere sülüsden bir misle kadar ma'âş zam ve ona göre tahsîsât fevkalâde i'tâ ve iki sene-i kâmileye mukabil bir seneye kadar kıdem zam olunur.

Bu gibi mahallere gönderilen mu'allimler üç sene-i kâmile nihâyetinde başka mahalle tahvîllerini bi-hakkın talep edebilirler. Mürâca'atları ertesi tadrîs senesi ibtidâsına kadar tervîc olunmayan mu'allimlerin isti'fâları mücâz olup kendilerine me'mûriyet-i sâbıklarına mu'âdil me'mûriyet verilinceye kadar tam ma'âş ve tahsîsât i'tâ kılınır.

### **[Sahife 959]**

Madde 18- Ma'ârif Vekâleti'nin meslekî hizmetleriyle mekteb müdürliklerine münhasıran müderris ve mu'allimler tayîn olunur.

Madde 19- Bu kanûnun neşrinden sonra ilk mu'allim mektepleriyle köy mu'allim mekteplerinden me'zûn olanlara elbise ve techizât bedeli olarak bir defaya mahsûs olmak üzere seksener lira verilir.

Madde 20- Türkiye ma'ârif teşkilâtı itibâriyle mıntikalara ayrılmıştır. Bir veya birkaç vilâyetten teşekkül eden her mıntıkada bir ma'ârif emîni bulunur. Her vilâyette ayrıca bir ma'ârif müdürü veya me'mûru dahi vardır.

Madde 21- Ma'ârif emîni ilk mekteb mu'allim ve mu'allim mu'âvinleriyle müdür ve başmu'allimlerini, ilk tadrîsât müfettişlerini emînlik ma'iyetindeki kalem hey'etini, ma'ârif mıntikası dâhilindeki ve vilâyetlerin ma'ârif kalemi başkâtip ve kâtiplerini ve vekâletçe kendilerine bırakılacak diğer ma'ârif müfettişlerini kanun ve ta'limât-nâmeler dâ'iresinde tayîn ve vekâlet emrine alır. İhtâr, tekdîr ve kat'-ı ma'âş gibi cezâlar da verir. Ma'ârif emînleri vilâyet bütçelerindeki ma'ârif tahsîsâtı hakkında meclis-i umûmîlere arz edilmek üzere

vilâyetlere teklîfâtta bulunurlar. Ma'ârif emînleri mıntıkası dâhilindeki orta tadrîsât mekteblerini de murâkabe eder.

Madde 22- Ma'ârif Vekâleti mu'allimleri ma'âş ve sınıflarına hâlel gelmemek üzere lüzûm gördüğü yere tahvil eder. Bilâ-ma'zeret kabûl etmeyenler müsta'fi add olunur.

Madde 23- Ma'ârif hizmetine dâhil olan mu'allimlerin ma'âşlarında yirmi yaşına kadar â'idât-ı teka'üdiyye tevkif edilmez.

Resmî mekteb binâları, kütübhâneler ve müzeler ancak Ma'ârif Vekâleti'nin hazırladığı projeler dâ'iresinde yapılır.

Madde 25- Diğer kanûnların bu kanûna uymayan ahkâmı mu'allimler hakkında mer'î olamaz.

Madde 26- İşbu kanûn neşri tarihinden mu'teberdir.

Madde 27- Bu kanûnun ahkâmını icrâya Dâhiliye, Maliye ve Ma'ârif Vekilleri me'mûrdur.

## RAMAZÂN MUSÂHABELERİ

Mudhike

### İki Arkadaş Arasında

- O rûhla aranız nasıldır.
- On beş gündür ona küskün. Böyle giderse barışamayacağız gibi...
- Âzîzim onu cenâze namâzından sonra imâm efendi söyler zan ederim.
- Peki öbür dünyada ne yapacağız?
- Hocanın okuduğunu işittin mi? Ne yanık nağme...
- Ah âzîzim, sen hocanın nağmesini iftârdan yarım sâ'at evvel evinde dînle!
- Yahu nasıl, Ramazanda et bulabiliyor musunuz?
- Bereket versin ne yediğimizin farkında değiliz.
- Önünüze bakınız birâder, ayağıma bastınız.
- Afv edersiniz topu bekliyorum da.
- Âzîzim hâlimi hiç sormuyorsun.
- Geçmiş olsun belki oruç başına vurmuştur. **Akçay**

## **Mizahî**

### **Halk Yolu'nun İğnesi:**

#### **BAYILDIM GÜLMekten**

Ramâzan'da dibağhâne ve bilhâssa lağımlardan bahs edenlere,

Türk Ocağı'nda bozaya benzeyenlere,

Vilâyetin kaza olduğuna dâ'ir propaganda yapanlara,

Türk toprağında şîve-i mahsûsla Bre More diyerek yaşamak isteyenlere,

Mektebler mu'allimler, talebe ve hademelerle gazete de uğraşanlara,

Çankırı'da müstakil bozacı kumpanyasına kuvvet verenlere ve bozanın Çankırı'da revâc olacağını zan edenlere,

Belediye intihâbâtının yaklaştığı şu günlerde cebhe teşkiliyle kazan kaynatmak isteyenlere,

İnhisâr mes'elesi üzerine şapa oturan meyhânecilerin hâline,

Kuşhâneye sazlarıyla, udlarıyla çıkıp da bütün memlekete konser verenlere...

#### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslümân! Bizlere Allah'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfal Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmal etme.

#### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER**

Odunpazarı'nda Hakkı Efendi'nin dükkânı.

Vatandaşlar Türk Tayyâre Cem'iyeti'ne Mu'âveneti unutmayalım.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

15 Nisan 1926

Sene: 4

Sayı: 64

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

On beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

## MÜNDERİCÂT

- 1- İstihsal Hayâtımızda Mu'allimlerin Mevki' ve Vazîfeleri / Ömer Rüşdî
- 2- Çankırı Hakkında Tarihî ve Coğrafi Tedkikler / Mu'allim Sâlim
- 3- Fenni Dibâgat / Nûrullah

- 4- İnan / Kahkaha  
5- İlk İnsanlar / Hüseyin Avnî

Çankırı Matba'ası 1926

Sâhib ve Mes'ûl Müdürî: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

On beş günde bir çıkar ilmî, fennî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

15 Nisan 1926

Sene: 4

Sayı: 64

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

On beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

## İSTİHSÂL HAYÂTİMİZDA MU‘ALLİMLERİN MEVKİ‘ VE VAZİFELERİ

Türk hey’et-i ictimâ’iyesi son bir iki sene zarfında mühim adımlarla hayâtına sâhib olmak gayesine doğru sür’atle yürüyor. Millî tarihin emsâlini şimdiye kadar kayda muvaffak olamadığı mübeccel sîmâlar tarafından ibda‘ ve hey’et-i ictimâ’iyyemize ihdâ edilen kurtarıcı inkılâbı bütün efrâd-ı memleketin zihinlerine yerleştirmek sûretiyle müstekar bir hâle getirmek vazifesi mu‘allimlerin en esaslı meşgalesidir. Mu‘allimler bu işi daha ziyâde mâzinin “Hayâtiyât” kavâ’idîne külliyyen mugayir, düşünce ve görgüleriyle yıpranmış, kabiliyyet-i aksiyyesine halel gelmemiş genç dimâğlar üzerinde işlemekle görülür. Bununla berâber nesl-i hâzırın da düşünme ve çalışma tarzlarına mü’essir olabilmek için lâzım gelen irşâd ve tenvîr işlerini de vazife bilmişlerdir. Bu vazifelerini îfâ ederken –bilhassa köylerdeki– mu‘allim arkadaşların mevcûdiyetimizin yegâne medâr-ı istinâdı olan bugünkü istihsal unsûruna îcâb eden rehberliği îfâ etmeleri elzem ve hayâtîdir. Bugün herhangi hey’et-i ictimâ’iyyenin varlığındaki sağlamlık derecesini ölçmek için elde bir mikyas var: İktisadiyât! Anavatan üzerinde hayât-ı âtiyyenin takviyyesine hâdim ve şimdiye kadar ihmâl edilmiş âdetleri nâmütenâhî işlerimiz var ki, bunların mübremiyetini idrâk ettiğimiz günden beri bu hakikatle yüz yüze bulunuyoruz. Çünkü bu işlerin bir an evvel başarılar varlığımızı takviye edebilmek için istitâ‘ât-ı iktisâdiyenin vücûdu şarttır. Bizim iktisâdiyâtımızın menba‘ı, daha açıkça bir ifâde ile zenginliğimizin yegâne kaynağı hâl-i hazırda yalnız toprağa istinâd eden

### [Sahife 963]

istihsâl san‘atları olabilir. Bilhâssa bu san‘atların işlendiği yerlerde yani köylerde köylülerle berâber yaşayan mu‘allim arkadaşların memleketin istihsâl hayâtına mühim hizmetler îfâ edebilmek için pek mu‘azzam fırsatları ellerinde bulundurdıklarını zikr etmek malûm-i i‘lam kabilinden bir harekettir.

Yalnız bir nokta var: Mu‘allimler bu vazîfeyi îfâ edebilirler mi edemezler mi? Bu mes’ele de vaktiyle düşünülmüş ve hal edilmiştir. Mu‘allimlerimizden ekserîsinin me’zûn olduğu mu‘allim mektebinde gerek mu‘allim ve gerek mümeyyiz sıfatlarıyla bulunduğumuz zamânlar gördük ki, zirâ‘at ve sanâyi‘-i zirâ‘iyye derslerine verilen ehemmiyet, ta‘lîm mesleğinin esâs istinâdını teşkil eden terbiye ve tadrîs derslerine mu‘âdil bir derecededir. Hiç şübhesiz hizmet sâhasında vazîfesini tam bir muvaffakiyetle îfâ etmek şu‘ûruyla tahsilini ikmâl eden meslekdâşların mevzu‘-i bâhis işlere dâ‘ir malûmât-ı lâzıme ile mücehhez buldukları muhakkaktır.

Buna binâ'en bu görgülerini nesl-i âtiye nakl etmek sûretiyle memleketin yarın ki, istihsâl hayâtına mü'essir olmak yolunu tutan mu'allim arkadaşların bugünkü çiftçi nesline de söz ile değil doğrudan doğruya yaparak gösterilen işlerle rehberlik yapması memleketimizin iktisâdiyâtı nâmına elzemdir. Vâkı'a hükûmet teşkilâtının bu işe hasr-ı mevcûdiyet eden bir şu'besi var. Fakat bunun gerek kemiyet gerekse keyfiyetçe ihtiyâca henüz gayre-i kâfi olduğu, iş sâhası üzerinde aynen görünüyor. Esâs itibâriyle ne derece kâfi ve vâsi' de olsa ara sıra gezip dolaşan bir fen me'mûrunun dâimâ istihsâl unsûru ile berâber yatıp kalkan gözü açık mu'allimler kadar vaziyete bütün ânâtıyla nüfûzu olamaz. Bununla berâber zamân zamân hâdis olacak ihtiyâc anlarında böyle fen adamlarını ele geçirmek de mümkün değildir. Hâlbuki mu'allim dâimâ eldedir. Buna binâ'en bütün köy mu'allimi olan arkadaşları bildikleri ve yapabilecekleri kadar bugünkü istihsâl hayâtımızda tekâmüle âmil olmaya teşvik ederken ilme tevakkuf eden bu işlerde rast gelecekleri müşkilâtın halli için bu san'atın müntesibi olanlara her zamân mürâca'at etmeye kendilerini davet ederim.

**Ömer Rüşdü**

**[Sahife 963]**

## **ÇANKIRI HAKKINDA TARİHÎ VE COĞRAFÎ TEDKİKLER**

**(Devâmı)**

Selçuk'un gösterdiği şu mevcûdiyet dolayısıyla kazandığı büyük şöhret, o havâlîde dolaşan, sık sık tazyîk ve tecâvüzlere uğrayan birçok Türk aşîretlerinin etrâfına koşup toplanmasını mûcib oldu. Gerçi toplanan bu kitlelerin hepsi birer zümreden değildi. İçlerinde muhtelif Türk şu'belerine mensûb kabileler de vardı. Lâkin aralarında en kesif, en ehemmiyetli olan unsur Oğuz Türkmenleri idi. Selçuk, o vakte kadar te'mîn ettiği şöhreti artık bunların iltihâkıyla yani kendisini takviye eden Oğuz Türkmenleri hey'etiyle mâddeten tahkim etti.

Sâmânîler bu husûsu idrâkda kusûr etmek şöyle dursun derhal a'zamî istifâdeler te'mîni çârelerine teşebbüs etmek fırsatını bile kaçırmamak kiyâsetini gösterdiler yani öteden beri gerek şimâl bozkırlarındaki putperest Türklerin gerekse şarklarında hükûmet süren Karahanlılar Devleti'nin dâimî ve şiddetli muhâcemelerine karşı yapacakları müdâfa'alara Selçukîleri de iştirâk ettirmek yolunu iyi bildiler.



Karahanlılar; bu devlet “Hakaniyye devleti mi, İlkânlar, Âl-i Afrasyâb nâmlarıyla da ma‘rûf olup hem istînâd edilmesi lâzım gelen halk kitlesi hem de hükümdâr â‘ilesi Türk olmak şartıyla te‘essüs eden “İlk İslâmî Türk Devleti”dir. Bu devleti teşkîl eden Türkler “Tukiü” zümresine mensûb Karluklardır ki, Çin hudûdundan –bugünkü Çin idâresinde bulunan Türkistân dâhil olmak üzere– Ceyhun Nehri’ne kadar olan el-yevm Rusların idâresinde kalmış olan Türkistân kısmındaki vâsi‘ yerlerde hükümrân olmuşlarsa da ibtidâ hânedân efrâdı arasındaki saltanat münâza‘aları, sonra da bu mahzûrun ref‘i maksadıyla güyâ ber-tapu tasarruf olunan emlâkin taksimi gibi koca bir devletin muhtelif iklimlere tâbi‘ geniş ili, hükümdar sülâlesi efrâdı meyânında parça parça edilmesi yüzünden za‘fiyete uğramıştır.

990’da te‘essüs eden bu mu‘azzam hükûmet 1212’de münkariz oldu. İdâre merkezleri evvelâ Balasagun sonra Kaşgar, daha sonra Semerkand idi. 960’da Müslümanlığı kabûl etmişler ve “Türkler arasında Müslümanlığın intişârına en ziyâde bu devlet sebep olmuştur.” Ulûm ve sanâyi‘de bilhassa mi‘marlıkta mühim, medeni mü’esseseler vücûda getirmişlerdir.

İşte bu devleti teşkîl eden Karluk Türkleri ile Oğuz Türkmenleri arasında eskiden beri şiddetli bir açıklık var idi. Sâmânîler bu münâferetden mühim fevâ‘id elde edebileceklerini tahmîn ve takdîr ederek Selçukîlerin mu‘âvenetine mürâca‘atda isti‘câl gösterdiler. Esâsen vaz‘iyetleri de kendilerini bu yardımdan müstağnî kılacak bir derecede değildi. İstenilen yardımı nokta-i nazarına muvâfık bulmuş olan Selçuk, birâderi Arslan kumândasıyla bir müfreze

### [Sahife 964]

i‘zâm etti. Oğuzlardan müteşekkil bu müfreze Mâverâ‘ü’n-nehir’deki mahall-i mürettebine vâsıl olunca oralarda mütefârik bir halde kalmış bulunan diğer küçük Oğuz zümreleri de hemen bunların etrafına toplandı.

### **Mu‘allim Sâlim**

### **FENN-İ DİBÂGAT**

Deriler dibâgata nasıl hazırlanırlar?

Deriler gerek konservede ve gerekse doğrudan doğruya hayvânın sırtından yüzüldükten sonra ber-vech-i âtî kaydedeceğim şekilde işlenirler.

Kurum dibâgatından bahs etmezden evvel deriler gerek kurum ve gerekse kabuk ve yaprak dibâgatından evvel geçirecekleri safâhat için lâzım olacak mahal şunlardır:

- 1- Yumuşatma kuyuları,
- 2- Kireç hamamları.

Yıkama Suyu: Derileri yıkayacağımız ve yumuşatacağımız sulara mevcûd mürekkibât-ı kimyeviyyeyi anlamaksızın da suları kullanabiliriz. En ziyâde dibâgatda müsta‘mel sular yumuşak sulardır. Bu nev‘ suların muhteviyâtında kireç vesair mevâddın az bulunmasından dolayı hafif yumuşak su tesmiye olunur.

Dibâgatda yıkanacak sulara mevâdd-ı uzviyenin pek az mikdârda bulunması, suların mezarlık ve lağımlara yakın yerlerden geçirilmesi en binci şarttır. Bu husûsda Çankırı suyollarındaki intizâmsızlıktan dolayı Çankırı Suyolu Umûr-ı Hayriyye ve İdâresine, Çankırı halkının teşekkürden mâ‘adâ... altında lağım yahud yanı başında lağım ile müvâzi olarak suların sevki için toprak poyralar tesbât edilmiştir. Lağım patlar, toprak poyra mass eder. Suyu lağımdan mev’hûm... şeyler karıştır. Aşağı tarafta halk kaplarıyla sudan alırlar, evlerine yemek pişirirler, içerler. Bi'l-âhire bir takım hastalıkların tevellüdüne yine şu sûretle bâ‘is olur. Bugün fennî sanâyi‘de kullanılacak her hangi bir suyun değil, lağımlarla müvâzi olarak sevki hiçbir zamân mezarlıklara bile tesâdüf ettirmeyerek şehirlere idhâl etmiştir. Bugün değil fen aynı zamânda san‘at, şu şekilde olan bir suyu kabûl etmez iken, nasıl olur da bir memleketin evliyâ-yı umûru bâ-husûs su gibi hayâtın en ziyâde muhtâc olduğu bir vâsıtayı ıslâhı düşünmemekte vicdânen bir azab his etmezler? Bu husûsda daha uzun yazmak benden ziyâde genç, dînç bir gazete muharririne â‘id olduğu için ben tekrar esâs maksâda geliyorum. Lağımlara yakın ve mezarlıktan geçirilen sular buralardan alacakları bir takım uzvî mikroplar, bi'lâhire dibâgatda fenâ roller îfâ edebilir. Umûmiyet i‘tibârıyla bu sûretde mevâdd-ı uzviyyeyi fazla miktârda ihtivâ eden sular dibâgatda gayr-i kabil-i istimâldirler. Bundan mâ‘adâ

### [Sahife 965]

suda müsbet bir harâretde en mühim şartlardan birisini teşkîl eder. Dibâgatda kullanılacak suların +15 derece harâretten dîn veya mütezâyid olmamasına dikkat etmek lâzımdır. Zîrâ suda mevcûd mevâdd-ı uzviyye tezâyüd-i harâretle tekessür edeceklerinden ekseriyâ debbağhânelerde ya on beş metre derinliğinde yapılmış kuyularda veyahut da sun‘î bir sûretde sular +15 derece harâretde bulundurulurlar. Eski zamânlarda bir nehrin veya bir çayın

kenârına yapılan uzun oluklarda suları muhâfaza ederlermiş fakat bi'lâhire bunun da birçok mazarratları görülmüştür. Evvelâ bu oluklar içerisinde kışın sular burûdetin te'sîriyle incimâd, yazın harâretin te'sîriyle fazla mikdârda derece-i harâret yükselmiş, sâniyen mevâdd-ı uzviyye her mevsime göre bazan az bazan de fazla mikdârda bulunmuştur. Fennin terakkîsi ile bunlar da bugünkü şekilde ıslâh edilmiştir. Şimdiki dibâgatda kullanılan sular ya ahşaptan yapılmış kaplarda veya borularda veyahut da betonarme usûlü yapılmış kuyularda muhâfaza edilir. Bunların her ne kadar pratiksizliği varsa da yaz ve kış suları matlûb olan +15 derecede sâbit tutmasıdır.

Derilerin yumuşatılması: Yevmiye muntazam deri çıkarmak arzu eden her hangi bir pratik debbâğ ustasının asgarî iki, vasatî dört deri yumuşatma kuyusuna ihtiyâcı vardır. Bu ameliyât kuyularda olmakla berâber daha pratik kıymeti olan haspellerde –bizim Türk debbâğlarının istilâhına göre haydenlerde icrâ olunur. Bugün dibâgatda öyle derilere tesâdüf edilebilir ki, konserveden sonra pek kolay kolay yumuşamazlar. Meselâ, Hindistan, Amerika, Afrika-yı Vüstâ sığır derileri konserveden sonra işleyebilmek için uzun zamân yumuşatmak icâb eder. Bundan dolayıdır ki, bu nev' derileri yumuşatmak için iki nev' usûl vardır. Birinci usûl natiryom hidroksit.

Bununla yapılırsa bir litre suda 1–4 gram natiryom hidroksit alınır. O vakit deri dokuz gün yerine beş günde suda yumuşatılmış olur. Eğer bir deri sâfi bir suyun içerisinde konserveden sonra deride kalan tozları eritmek ve yumuşatılmak istenilirse deriler bi'lâhire yüzde 1–9 nisbetinde sikletlerinden ga'ib ederler. Bu esâs süryom ile olursa yüzde 5–6 nisbetinde vâki' olur. Derinin cezb ettiği mikdâr daha fazla olur.

Şevfel(?) natiryom:

Bu da kezâlik natiryom hidroksit gibi derileri yumuşatmak için kullanılır. Bu usûlde deri yumuşatmak sırf kurum dibâgatı içindir. İkinci usûl: Bu usûl daha amelî, daha pratik ve daha ucuzdur. Deriler ilk iki gün eski yumuşatma kuyusunda terk edildikten sonra Razrageno yapılır. Bir güne daha yeni diğeri suyu değiştirilmiş bir hamâmda terk olunur.

**[Sahife 966]**

Üçüncü gün deriler valıkfasta(?) otuz derece harâretde olan suyun beher litresi beş santimetre mük'abı, "HOE" hâmız-ı klorma "25 RE"li ve on beş dereceli hâmız-ı klorma hesâb edilir olduğu takdîrde valıkfasa(?) da olmadığı takdîrde haspelde deriler 2 sâ'atde 4 sâ'at kadar tedvîr edilir yahud doğrudan doğruya dört sâ'at yerine altı sâ'at olmak üzere tedvîr

etmeksizin terk olunur. Tekrâr deriler bir yahud bir buçuk gün daha diğeri suyu değiştirilmiş haspelde terk olunur Deriyi şu takdîrde a‘zamî beş gün zarfında yumuşatmış oluruz. Su hamâmları karşısına tespit edilen fabrikalarda etleri temizleme makinesinde deriler etlerinden tefrik edilir. Derhal kireç hamâmlarına getirilir. şu ikinci usûl hem kurum dibâgatı için ve hem de vaketa biliş(?) dibâgat için mu‘teberdir. Kireç hamâmları yumuşatma hamâm ve kuyularında olduğu gibi haspellerde veya betonarme kuyularında icrâ olunur. Kireç kuyuları her yüz litre suda iki ilâ üç kilogram sönmemiş kireç, 100–200 kilogram kadar kibritit sodyum veyahut da arzetin sülfid ile tertîb yapılır. Burada evvelâ on litre su içerisinde kireç hal olunur. Üzerine diğeri mevâd ilâve edilir. Berâber tamamıyla hal edildikten sonra kuyuya geride kalan su ilâve edilir.

Böyle kireç kuyusunda deri a‘zamî koyun, keçi, dana vesâire küçük kıt‘adaki deriler üç gün terk edilir. Üç gün sonra deriler tüylerinden tefrik olunur. Büyük deriler bârgir, sığır, deve, katır ilah... asgarî altı a‘zamî on gün kadar kireç kuyusuna terk olunur. Bizim Türk debbâğcılarınca da malûm olduğu üzere deriler evvelâ iç taraflarından kireçlenerek tüylerini kireçlemeden yolmak usûlü vardır ki, bunun için derinin baş vezni alınarak bu vezin üzerine % 3 kireç, % 4–5 şuflu naneribyum(?), %50–150 litre de su ilâve olunur.

Böyle bir mahlûl forca ile derilerin iç taraflarına çalınır ve ameliyât üç ila altı sâ‘at devâm, deriler şu sûretle kısa bir zamânda tüylerinden tefrik edildikten sonra tekrâr yukarıda kayd ettiğim şekilde iki üç gün daha hattâ Amerika usûlü deriler altı gün kireç hamâmında terk olunur. Fennî bir sûretde derilerin ne sûretle aynı kuyularda kireçleneceği hakkında ileride mufassal yazacağım için şimdilik burada bırakıyorum. Deriler şu sûretle kireçlendikten ve temizlendikten sonra temiz su ile müte‘addid defalar yıkanır. Fabrikalarda fiçılarda temizlenir. Aynı zamânda deriler fabrikalarda tüylerinden makine ile tefrik olunur. Tüy makineleri temizleme makinelerinden daha basit ve çalışması daha kolaydır. Deriler yıkandıktan sonra Türk debbâğlarınca tesmiye edilen sakatlama ameliyâtı gelir.

**[Sahife 927]**

**İNAN**

Herkese hükm etsen iktidarınla  
Diyecekler ki pek çok gururlanma  
Hidmete koşsan da ihtiyârınla  
O zamân gönlünü hoş kalır sanma

Kimseye etme sen nâz ü istiğnâ  
Münzevi kalıp da hiç görünmesen  
Diyecekler ki çalış tembel durma  
Hayâtda nasîbin almak istersen

Dâimî hürmetle herkesi saysan  
Seni saymaz saydığın hiçbir kimse  
Her şeyi hoş görüp beğeniversen  
Akılsızsın der sana kim işitse

Gönlünde dâimâ bir aşk çırpına  
Didînsen hem durmayıp bütün günler  
Herşeyi öğrenmekte arzun olsa  
“Bu zavallı çılgın olmalı” derler

Ve'l-hâsıl her ne yapsan her ne olsan  
Emr etsen yalvarsan hep sâkin kalsan  
Herkesi saysan da pek çok çalışsan  
Netîce bir hiçtir sen buna inan

#### **10.4.[1]926 Kahkaha**

**[Sahife 928]**

### **İLK İNSÂNLAR**

Bofkon'dan

İlk insanlar arzın çok yeni ve kesîrû'l-vuku' ihtilâcî harekâtının şâhididirler. Onların seylâblara, feyezânlara karşı melce'leri ancak dağlar idi. Fakat bu melcelerinde de ekseriyâ zuhûr eden volkan ateşlerinden kaçmak mecbûriyetinde kalırlardı. Ayaklarının altında tezelzülât-ı arziyyeden titreyen bir kıt'a-ı arz üzerinde perişân, üryân bir hâlde bütün hâdisâtın cevri ü cefâsına ma'rûz kalmış olarak ekseriyâ vahşî hayvânâtın şikârı olmaktan ictinâb edemezlerdi.

İşte umûmun hissiyâtı üzerine icrâ-yı nüfûz eden mazlûm bir korkunun mütevâlî ihtiyâcların taht-ı te'sîriyle bidâyeten müdâfa'alarını te'mîn etmek, müte'âkiben de

yekdiğerine yardım etmek ve ikametgâh ve silâhlarının imâlinde müttehiden çalışmak için yerleşmeyi his ettiler.

Bidâyetde serd çakıl taşlarını balta şeklinde sivriltmeye başladılar. Ve işte bunlar tabî'atın saf ve bâkir hâlinde insanın san'atının ilk âsârını teşkîl etti. Daha sonraları çakmak taşlarını yekdiğerine delk etmek sûretiyle ateş istihsâlini de öğrendiler. Yekdiğeriyile muhâberâtı te'mîn için veyahut da ormanların muzlim ve mahfî köşelerinde geceleri aydınlığı te'mîn için volkanların alevlerinden istifâde etmeğe başladılar. Daha sonraları da ormanlıkları çalılıkları tathîr ederek ikamet edecekleri arâziyi ihzâra başladılar. Taş baltalarla ağaçları keserek, tahtaları doğrayarak ilk muhtâc oldukları eşyâyı i'mâle başladılar. Evvelâ topuzlar veya diğér ağır tedâfü'î silâhlarla mücehhez oldukdan sonra uzaklardan mücâdele edebilmek ve tecâvüzî bir men'iyet alabilmek çârelerini de buldular.

Bir hayvân-ı asabî, sabır ağacı elyafı veyahud haşbî bir nebâtın yumuşak kabuğu onlara ip yerine hizmet etti. İşte bu iple onlar kabil-i inhinâ ve elastikî bir dalın iki ucunu birleştirerek yay yaptılar. Ve bundan mâ'adâ küçük çakmak taşlarını da sivrilterek ondan da ok yaptılar. Daha sonraları da balık ağı, sal, sandal yapmasını öğrendiler. Ve gitgide ittihâd ederek birkaç â'ileden mürekkebe kabileler teşkîl ettiler.

Bu sûretle avları, balıkları, meyveleri çok olan uzak mesâfe ve mahallere kadar gidebildiler. Bu sûretle tecemmu' ve tevessü' eden insanların buldukları mahal su ile veyahud yüksek dağlarla muhât ise bu küçük kabileler gittikçe tekessür ederek yavaş yavaş arâziyi aralarında taksime başladılar. İşte arz insanların mâlikânesi olduğı ândan itibâren onlar onu hırâset işleriyle taht-ı temellüküne aldı. Ve insanın bu sûretle vatana alâkası temellükünün birinci eserini teşkîl etti. Menfa'at-i şahsiyye, menfa'at-i milliyeye tâbî' olduğundan nizâmât, kavânîn, emniyet ve âsâyiş yekdiğerini ta'akkub ve tevâlîye mecbûr oldu. Ve işte bu sûretle cem'iyet ve hey'et-i ictimâ'îye de gittikçe iktisâb-ı kuvvet ve mktnet etti.

### **Hüseyin Avnî**

Vatandaşlar Türk Tayyare Cem'iyeti'ne Muaveneti Unutmayalım.

## BOYNU BÜKÜK MASÜMLAR İÇİN

Ey Müslüman! Bizlere Allah'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfal Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmal etme.

## HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YERLER

Odunpazarı'nda Hakkı Efendi'nin dükkânı.

## ÇANKIRI MU'ALLİMLER BİRLİĞİ TASARRUF VE YARDIM SANDIĞI MART [1]926 HESÂBÂTI

Esâmî-i Hesâbât	Yekûn				Bekaya				Mülâhazât
	Zimmet	Matlûb	Zimmet	Matlûb	Zimmet	Matlûb	Zimmet	Matlûb	
	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	
Semâye	50	18		1393			50	1374	
İkrâzât		2602		1331		1271			
Kâr ve Zarar Hesâbâtı		0	33	188			33	188	
Eşya Satış Hesâbâtı	30	153	50	45	80	107			
Kasa	7	4146	4	3962	3	184			
Yekûn	87	6919	87	6919	83	1562	83	1562	

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî,  
ictima'î, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürü: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

30 Nisan 1926

Sene: 4

Sayı: 65

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

### MÜNDERİCÂT

- 1- Ma'ârifde Büyük Hareketler / Halk Yolu
- 2- Ayyaş Baba / İhsân Kâmî
- 3- Merkeb / Hüseyin Avnî
- 4- Fenn-i Dibâgat / Nûrullah
- 5- Kanûnlar
- 6- Birlik Haberleri

Çankırı Matba'ası 1926



## **BAYRAM MÜNÂSEBETİYLE ÇERKEŞ'TE YETİM MEKTEB ÇOCUKLARI MENFA‘ATİNE VERİLEN MU‘ALLİMLER BİRLİĞİ MÜSÂMERESİ**

**(Çerkeş Muhâbirimizden):**

Çerkeş'te ilk defa olarak tertîb edilen bu mühim müsâmere muvaffakiyetle başarılmıştır. Kırmızı ziyâlar altında muntazam bir sûrette Cumhuriyet Marşıyla başlayan müsâmerede, bir kız ve bir erkek çocuğun birlikteki manzûmesi bi'l-hâssa Müyesser Hanım'ın muvaffakiyeti “Olağan Şey” piyesinde Hüsâm Efendi rolünü îfâ eden Mu‘allim Bahâ’eddîn Beyle Lütfiye ve Feriha Hanımların muvaffakiyetleri şâyân-ı kayddır.

Müsâmerenin en güldürücü sîması olan ve komedînin en rûhlu rolünü der‘uhde eden Kastamonu Mu‘allim Mektebi talebesinden Necâti Efendi ile Ziyâ ve Mu‘allim Fahri Efendilerin muvaffakiyetleri alkışlarla karşılanmıştır.

“Türk Yılmaz”ı Kız Mektebi talebelerinden Muazzez'in sekiz çocukla muntazam bir sûrette icrâsı, med‘üvvîn üzerinde derin te’sîrler göstermiştir. İdmân Marşı'nı harekâtıyla birlikte yalnız başına der‘uhde eden Erkek Mektebi talebesinden Kemal Efendi çok muvaffak olmuştur. Kız mektebinin en küçük çocukları tarafından harekâtıyla birlikte yapılan “Dizi Kol” ümidîn fevkinde bir intizâm arz etmiştir. Monolog da hoş olmuştur.

Yeşil ziyâ ile tenvîr olunan ve bahçe manzarasını veren şatoda bize hoş bir mûsikî dînlettiren Baytar Mazhar Haydar Beyle Mu‘allim Hüseyin Necmeddîn ve Mustafa Kâmil Beylerin muvaffakiyetleri takdirlere mazhar olmuş, alkışlarla karşılanmıştır.

Hülasâ, gayyûr ve genç ka'im-i makamımız Besim Ömer Bey'in irşâdıyla tertîb edilen bu müsâmerenin arzu edilen şekilde meydâna gelmesine çalışan Baytar Mazhar Bey'in riyâseti altındaki Başmu'allim Gökmen, Hüseyin, Nizâmeddîn, Mustafa Kâmil, Nûrî, İsmâil, Subhî, Bayrâm, Bahâ Beylerden teşekkül eden temsîlin gerek dekorlar gerekse temsîller için muktazî levâzımın tedârikinde tesâdüf ettikleri müşkilâta rağmen yılmak bilmeyen azimlerinin semeresi muvaffakiyetlerle iktitâf edilmiştir. Çerkeş'e hoş bir gece yaşattıran hey'et-i tertîbiyyeye burada ilk çıkışı açmak şerefini ihrâz eden fa'âl ve genç ka'im-i makamımız Besim Bey'e, kıymetli rağbetlerini esirgemeyen çocuk velîlerine teshîlât ibrâzından geri durmayan Belediye Re'îsi Ahmed Bey'e ne kadar teşekkür edilse azdır.

**M.K.**

Sâhib ve Mes'ûl Müdîri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakk'ın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictima'î, meslekî mecmû'adır.

30 Nisan 1926

Sene: 4

Sayı: 65

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

## **MA'ÂRİFTE BÜYÜK HAREKETLER**

Bu haftanın gazetelerinde ma'ârif inkılâbını serî ve vâsi bir sûretde tamamlamaya yarayacak üç mühim kanûnun daha kabul edildiğini okuduk. Türkiye ma'ârifinin genç ve inkılâbcı vekîli kabûl edilen bu üç kanûnla irfân hayâtında artık büyük ve sür'atli adımlarını atarak hazerî hareketlerini göstermeye başladı. Mecmû'amızın bu sayısına aynen derc ettiğimiz bu kanûnlardan birisi mu'allim mekteblerine mu'âveneti, diğeri lise ve orta

mektebler talebesinden nehârî ücret alınmasını, üçüncüsü de mekteb kitâblarının ma'ârif vekâletince tab'ını te'mîn ediyor.

Mu'allim mektepleri mes'elesi bizim gibi inkılâb ve ıslâhat devrinde bulunanlar için ma'ârif teşkilâtının rûhu demektir.

Senelerden beri pek çok mu'allim mektebine mâlik olan bu memleket itirâf etmeli ki, hâlâ muhtâc olduğu mu'allimin onda birini yetiştirememiştir. Neden? Çünkü şimdiye kadar teşkilât noksân ve sakattı. Mu'allim mekteplerinde okuyan talebemiz az idi. Kadrolar bozuk, programlar muhtâc-ı ıslâh bir hâlde bulunuyordu. Mu'allim ordusunu vücûda getirecek techizât yoktu. Bu cihazları nazar-ı ehemmiyete alan genç ve muktedir vekîlimiz ma'ârif hayâtının temelini ilk mekteplerde ve mu'allim mes'elesinde aradı ve derhal mu'allim mektepleri hakkındaki kanûnu tertîb ve kabûl ettirdi.

İdâre-i husûsiyye teşkilâtında her vilâyetde bir mu'allim mektebi açılmıştı. Açılan bu mektebler yukarıda bildirdiğimiz sebeplerle pek kısa bir müddet içinde kapanmaya mahkûm oldular. Mu'allimi, binâsı, levâzım-ı dersiyyesi yarım yamalak olan bu mü'esseselerden memleket beklediği fâ'ideyi göremezdi. Nitekim öyle oldu. Hâlbuki mu'allim

### **[Sahife 970]**

mekteplerine mu'âvenet hakkında yeni çıkan kanun Türkiye ma'ârifinin esâslı ve metin temelini kuracak bir mâhiyet göstermektedir. Yeni kanûna nazaran Ma'ârif Vekâleti münâsib göreceği yerde on mu'allim mektebi te'sîs edecek, her vilâyet de bütçesinin yüzde onu nisbetinde bir meblağ ayırarak vekâletin emrine vermek sûretiyle bu mü'esseselere iştirâk eyleyecektir. Buna mukabil yetişecek genç mu'allimler hisse-i iştirâk nisbetinde vilâyetlere tevzî' olunacaktır. Hayâtın, teceddüdün terbiye ve ta'lîm mesâ'ilinin en son îcâbâtını tamâmen muhtevî olması lâzım gelen bu yeni mü'esseseler milyonlar üzerinde yürüyen bir bütçenin mahsûlü olacaktır. Türk ordusunun mekteb-i harbiyyesi ne ise, mu'allim ordusunun mekteb-i harbiyyesi de bunlar olacaktır.

İkinci kanûn orta tahsilde bulunan nehârî talebeden ücret alınmasını bildiriyor. Orta tahsîl bugün Avrupa ve Amerika'da da meccânen olduğu hâlde memleketimizde ücrete tâbi' tutulması fakîr pek çok zekî ve müsta'îd gençlerin tahsîlden mahrûmiyetini intâc ediyordu. Şimdi artık bu mahzûr da kalktı demektir.

Mekteb kitaplarının Ma'ârif Vekâletince tab'ı gerek iktisâd, gerekse fikrî, sıhhî ve bedî'î terbiye itibârıyla çok mühim ve fâ'ideli bir mes'eledir.

Genç ve inkılâbcı vekîlimiz ma'ârif ve irfân hayâtındaki şu büyük hareketlerini şükrânla kayd ederken ona çetin fakât yüksek vazifesinde dâ'imâ muvaffakiyetler dilemeyi kendimize borç biliriz.<sup>221</sup>

[Sahife 971]

“Hilâl-ı Ahzar”a İthâf:

**AYYÂŞ BABA**

Sâkî bize etme lütfunu dûr  
Bir câm-ı tehîyi gel de doldur  
Peymânesi aynı hânde-i gül  
Keyfiyeti aynı cûş-ı bülbül  
Bir mey diyemem buna derim rûh  
Ebvâb-ı safâ anınla meftûh  
Ey câm-ı hilâl pâyidâr ol  
Ey şîr-i hılâl pâyidâr ol  
Sâkî bizi et şebâba tecdîd  
Senden bize bir hayât-ı câvid  
Nûş eyleyelim cihâna rağmen  
Bir ta'ne-i sûfiyâne rağmen  
Sâkî bana şimdi bâde ver gel  
Mefkûremi şimdi bâde ver gel  
Eflâk mi ben miyim raks-nâk  
Duvar mıdır nedir aceb hâk  
Rind bezmine iftihârım olsun,  
Meyhâne benim mezârım olsun  
Göz yumduğum anda eylesinler

---

<sup>221</sup> Bu sayfada Çankırı Kız Mektebi'nin bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında “Çankırı Kız Mektebi” açıklaması yer almaktadır.

Bir gûze-i lahdimi muhammer **İhsân Kâmî**

[Sahife 972]

**MERKEB:**

**-Buffon'dan-**

Bu kadar iyi, sabırlı, kanâ'atkâr, faydalı olan hayvana hakaret neden neş'et ediyor, insanlar pek az masrafa mukabil pek çok hizmet ettirdikleri hayvanları neden tahkîr ediyorlar?

Ata terbiye verilir, itinâ olunur, ta'lim ve idmân yaptırılır, hâlbuki merkeb ya uşakların kaba mu'âmelesine yahut da çocukların fenâlığına terk olunarak bunlardan terbiye nâmına hiç bir şey kazanmadığı gibi fenâ mu'amele yüzünden fitraten hâ'iz olduğu güzel evsâf ve mezâyâdan birçoğunu da ga'ib eder. O sanki köylülerin eğlencesi, oyuncağı gibidir. Değnekle sevk olunur, onu döverler, üzerine haddinden fazla yükletirler, vakitli vakitsiz merhametsizce yorarlar. Eğer yeryüzünde hiç at olmasa idi merkebin bizim için hayvânâtın birincisi, en iyisi, en a'lâsı, en mümtâzı olacağına hiç şübhe yoktu. O birinci olacağı yerde ikincidir. İşte yalnız bu cihetden o, sanki hiçbir şey gibi görünüyor. İşte atla olan bu mukayese onun kadr ü kıymetini tenkis ediyor.

O bizzat kendisine nazaran düşünülüyor, muhâkeme edilmiyor fakat ata nazaran mukayese olunduğu için merkeb olduğu, fitrî bütün evsâf ve mezâyası unutuluyor.

Onun cinsine hâs olan bütün mevâhib-i fitriyyesi unutulmuş ve yalnız ve yalnız ata nazaran düşünülüyor ve bütün noksanları ona nazaran ölçülüyor.

Atın mağrur, azgın, hadîd olmasına rağmen merkeb, fitraten o kadar mütevâzı, sabırlı, sâkindir ki, kendisine havâle olunan zorbalara revâ görülen ezâ ve cefâyâ sebat-kârâne, belki de Kemal-i cesâretle mütehammil olur. O gıdâya, keyfiyet ve kemmiyeti ne olursa olsun kanâ'atkârdır.

Atın ve diğer hayvânâtın yemeğe tenezzül etmediği en sert, en nâhoş otları Kemal-i iştihâ ile yer. Yalnız su husûsunda çok hassâsdir. En berrâk sulardan başkasını içmek istemez. Kanâ'atkârâne yediği gibi de içer.

Merkebe terbiyeye pek müsta'iddir. Gençliğinin ilk çağında üşen, oldukça zarîfdır. Fakat bi'l-âhire gerek yaşının ilerlemesi gerekse fenâ mu'âmeleler yüzünden o her şeyi ga'ib eder ve baty, itâ'atsiz, inâdcı olur...

**Hüseyin Avni**

[Sahife 973]

**FENN-İ DEBÂGAT**

**Çekoslavakya Buron**

**2. 4. [1]926**

**Mehmed Nûrullâh**

Sakatlama ameliyâtı: Her taze kireç hamâmı ilk on beş gün için yeni olarak kullanılır. Bu ameliyât şimdi bile (bâ-husûs Türkiye'de köpük def' -i tabî'î ile icrâ ediliyor) hâlbuki pek ucuza mal olan ve yarım sâ'at zarfında deriyi sakatlayan oropon, ondan tahmînen on sekiz sene evvel keşf edilmiş ve şimdi de hâl-i isti'mâldedir. 1908 ilk defa Almanlardan "Reumik Hausen" tarafından keşf edilmiş olan bir patenttir. Oropon "C.F.A" ilah... markaları hâ'izdir. Ticârette de bu sûretle tanılır. En kuvvetli oropon "A" markalıdır. Deriler oropon yarım sâ'at mu'âmele olunduktan sonra on beş dakika temiz suda terk edilir. Umûmiyet itibârıyla derileri ya oroponla veyahud da doğrudan doğruya tabî'î sakatla sakatlamaktan maksad derileri kireçlerinden tefrik etmek "Kalkfrai" sâniyen deride mevcûd mesammâtı açarak bi'l-âhire esnâ-yı dibâgatta mevâdd-ı dibâğıyyenin deriye içinden dışına kadar te'sîrini te'mîn etmek, sâlisen deriler dibâgat olunurken ince yerlerinin yanmamasına, kalın yerlerinin tamâmıyla dibâgat edilmesini te'mîn etmek demektir.

Oropunun tahlîli: İyi bir oropon nasıl anlaşılır?

- 1- 2,5 gram oropon (OR)
- 2- 55 gram kazein
- 3- Gram natriyum karbonat (NATRIUM CARBONAT: NO2 CO3)

Bunları ayrı ayrı tartılır. Bunlardan oropon bir litrelik camdan ma'mûl kuyusunda bir parça mâ'-i mukattar içerisinde hal olunur. Natriyum karbonat on santimetre mik'abı mâ

mikdârda hal edilir. Bunu sıcak suda hal etmek lâzımdır. Mezkûr mahlûldan üç santimetre mik‘abı damla damla kazein üzerine dökülür.

Kazeine de kezâlik bir mikdar su ilâvesiyle tamâmıyla kazeinin üzerine eriyesiye kadar hâli üzere terk edilir. Burada gayet dikkatle hareket etmek lâzımdır. Çünkü harâretin te’sîriyle olur ki, cam kap patlar. Kazein tamâmıyla eridikten sonra tâm bir litrelik kuyusunda terk olunur. Üzerine bir litre olasıya kadar mâ’-i mukattar mikdâr ilâve edilir. Oropon kezâ suda kezâlik sonra on adet tecrübe tüpü alınır ve her tüpe ber-vech-i âtî her üçünden damlatılır.

### [Sahife 974]

N. 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 tecrübe tüpü

1) Casein 5 ccm 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10

2) Oropon 0,1-1-1,5- 2- 2,5-1-3-3,5-4-4,5-5

3) H2O 4-4,4-3,5-3-2,5- 2-1,5-1-0,5-0,1

Bu sûretle bu toplar ilâve edildikten sonra ya elektrik veya havâ gazı ile teshîn edilen su hamâmı içerisinde 36 derece harâretde yarım sâ‘at terk olunur. Ve her tüpün dış tarafına numaralar yazılır. Burada 36 derece harâretde terk etmekteki maksad kazeinin oropondan mevcûd mikroplardan ne kadar yiyebildiğini anlamak demektir. Yarım sâ‘at sonra tüpler derakab so[ğ]utulur, her tüpe 0,5 santimetre mik‘abı CH<sub>3</sub> COOH” ilâve edilir. Eğer tüplerde daha kazeinin varsa kazeinin tamâmıyla fa‘âliyet icrâ edilmemiş ise o vakit rüsûbemsî bir beyazlanma hâsıl olur.

Bundan sonra beher tüpe sıra ile aşağıdaki vech ile “CH<sub>3</sub> COOH” ilâve edilir. 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 tüp numaraları 0,2-0,21-0,22-0,23-0,24-0,25-0,26-0,27-0,28-0,29 netîceyi bulduktan sonra yani ne kadar kazein yediği ve kazeinin ne gibi bir fa‘âliyet icrâ ettiği anlaşılabilir netîce-i hesâbiyedir. Ve bu sûretle tahlil icrâ edilmiş olur. Şu hâlde en iyi ve tavsiyeye şâyân oropon A'dır ikinci derecede C yahud B gelir. Oroponun en iyi fâ'idesi küpün def'-i tab'ında mevcûd şeyler, kazein NH<sub>4</sub>CE, NA<sub>2</sub>CO<sub>3</sub>, CH<sub>5</sub>COOH, NH<sub>4</sub>, SO<sub>4</sub> ilah... şeylerdir.

İşte fen bunlardan hepsi tevhid ederek oroponu mevkî'-i tedâvüle çıkartmıştır.

## MUHTELİF DİBÂGAT USÛLLERİ

- 1- Kabuk dibâgatı
- 2- Yapraklar dibâgatı
- 3- Bir hamâm kurum dibâgatı
- 4- İki hamâm kurum dibâgatı
- 5- Bir hamâm kurum dibâgatıyı sülfitiyle Ba'dehû mu'âmele
- 6- Bir hamâm dibâgatından sonra vasse rağlası mu'âmele
- 7- Şabla dibâgat
- 8- Formaldehit ve magnezyumkarbonat dibâgatı
- 9- Bir veya iki hamâm usûlünden sonra tonerde ile dibâgat
- 10- Magnezyum karbonat ve soda ile dibâgat ilah...

1-Kabuk dibâgatı: Bu nev' dibâgat için her ne kadar müte'addid metodlar varsa da yalnız pratik ve çalışması kolay olan bir metoddan bahs edeceğim şöyle ki: Kabukla dibâgat edilecek deriler kireçlendikten ve tüylerinden temizlendikten sonra yüzde **3 d. 5 r.** nisbetinde oropon

### [Sahife 975]

ve yüzde 400–500 nisbetinde su ile deriler sakatlanırlar. Bu ameliyât yukarıda kayd ettiğim şekilde yarım sâ'at devâm eder. Deriler sakatlama ameliyâtından evvel bir ameliyât daha geçirirler ki, bu ameliyât bir ila iki sâ'at devâm eder. Ve iki sâ'at sonra on iki sâ'at deriler buflar üzerinde terk olunur. Bu ameliyâtda kullanılan mevâdd-ı kimyeviye bisülfıt ve sudan ibârettdir. Burada bisülfıt derilerin plosşe(?) vezinleri üzerine hesâb olunur. Deriler bisülfıtsiz de kireçlerinden temizlenebilir. Meselâ bisülfitten daha ucuza mal olan fakat 5–6 sâ'at zarfında ameliyâtı hitâm bulacak hâmiz-i klorma ile mu'âmele olunur. Kezâlik hâmiz leben ile de deriler kireçlerinden tefrık olunur. Burada artık kabuk dibâgatdan bahs ederken hem kösele ve hem de vakidecilikten berâber olarak bahs etmekliğim îcâb ediyor.

Kabuklarla kösele ve vakide dibâgatı: Bunun için burada Avrupa'da bi'l-amel öğrendiğime ve gördüğüme nazaran bu ameliyât muhtelif mahaller ve vâsıtalarla icrâ ediliyor ve edilir ya onbir kuyu usûlü ve ya altı kuyu usûlü kösele ve vakide dibâgatı vardır. Bundan mâ'adâ da a'zamî 2–3 ay zarfında fıçı usûlü kösele ve vakide dibâgatı var ise de elde edilen ve âlem-i ticârete sevk edilen mahsûlün de 2–3 aylık kıymeti vardır. Yani iyi deri değillerdir. Muhtekirlik bu usûl-i dibâgatta rol oynar. Çünkü sun'î deriler ekstrahında(?) mevcûd sun'î



mevâdd-ı kimyeviyyelerle ağırlaştırılmış olur. Bu fark ancak esnâ-yı tahlîlde derinin yanmış külünde müşâhede edilir. En iyi bir vakide dört aylık veya sür'atli dibâgat edilirse iki buçuk aylık bir zamânda yapılan vakidedir. En iyi bir kösele dokuz ay kuyularda biri diğerinden daha kuvvetli kuyularda dibâgat edilmeyen veya bir sene zarfında ağır bir sûretde ikmâl edilmeyen köselelerdir. Bu sûretle aydan aya derileri çalışmaya serseri dibâgat tesmiye olunur ki, fazla amele istihdâmına lüzûm yoktur. Ağır ve muntazam kösele ve vakide dibâgatı, deriler kireçlerinden tefrîk ve sakatlandıktan sonra fabrikalarda fabrikanın ustabaşı küçük mikyâsda iş yapıyorsa debbağ ustaları bizzat derileri kontrol ederler, yani kalınları köseleliğe, inceleri vakideliğe tefrîk ederler. Bu sûretle tefrîk olunan deriler bir numaralı (kabuk+su+.....+....+) yapılmış kuyuda bir gün, ikincide bir gün, üçten altıya kadar ikişer gün, olmak üzere deriler terk olunur. Burada bir numaradan altı numaraya kadar deriler 0,8 yevmiyeden başlayacak 1,8-2-2,5-3 yevmiyeye kadar verilecek mevâdd-ı dibâgiyye kuvvetleştirilir. Buraya kadar gelen bir deri orta halli ise vakidelik için kâfi mikdârda dibâgat edilmiş olacağından vakidelik deriler kuyulardan çıkarılır. Hatta altıncı numaralı kuyuda deriler îcâb-ı hal iki gün yerine bir haftada terk olunur. Bundan sonra

**[Sahife 976]**

### **MU'ALLİM MEKTEBLERİNE MU'ÂVENET HAKKINDA KANÛN**

Madde 1- Ma'ârif Vekâleti tarafından tensîb olunacak mahallerde yeniden yapılacak on mu'allim mektebinin inşâ'at ve te'sîsâtına yardım olmak üzere her vilâyet kendi bütçesinin yüzde onu nisbetinde iştirâk eder. Bu husûs için ayrılacak mikdâr-ı tahsîsât Ma'ârif Vekâleti emrine verilir.

Madde 2- Bu mekteplerden yetişecek mu'allimler hisse-i iştirâkları nisbetinde vilâyetlere tevzî' olunur.

Madde 3- Ma'ârif Vekâleti işbu parayı mu'allim mektepleri inşâ'âtıyla te'sîsâtına hasr eder.

Madde 4- Bu kanûn neşri tarihinden mu'teberdir.

Madde 5- Bu kanûn ahkâmını icrâyâ Dâhiliye ve Ma'ârif vekilleri me'mûrdur.

## **LİSE VE ORTA MEKTEBLER TALEBESİNDEN NEHÂRÎ ÜCRETİ ALINMAMASI HAKKINDA KANÛN**

Madde 1- 1926–1927 ders senesi bidâyetinden itibâren lise ve orta mektebler talebesinden nehârî ücreti alınmaz.

Madde 2- 18 Ağustos [1]335 Tarihli Karar-nâme'nin Birinci Mâddeye muhâlif ahkâmı ilga edilmiştir.

Madde 3- Bu kanûn neşri tarihinden mu'teberdir.

Madde 4- Bu kanun ahkâmını icrâya Mâliye ve Ma'ârif Vekilleri me'mûrdur.

## **MEKTEB KİTÂBLARININ MA'ÂRİF VEKÂLETİNCE TAB'İ HAKKINDA KANÛN**

Madde 1- Mekteplerde talebeye okutulacak kitâbları tab' ettirerek mâliyet fiyatından a'zamî yüzde on fazlasıyla talebeye satmak üzere Ma'ârif Vekâleti bütçesinde her sene bir fasıl küşâd olunur.

Madde 2- Birinci mâddede muharrer maksadın te'mîni için mübâya'a olunacak kâğıtlarla tab'iyeye vesâ'ire mesârîfî fasl-ı mahsûsundan tesviye edilir.

Madde 3- Satılacak mekteb kitâbı bedeli bir taraftan müvâzene-i umûmiyyeye îrâd, diğerk taraftan fasl-ı mahsûsa tahsîsât olarak ilâve ve bu sûretle senesi içinde devr olunan mikdârını sene-i Mâliyye bütçesinde tahsîsât-ı munzama olarak ilâve edilmek üzere Büyük Millet Meclisi'nin tasdîkine arz olunur.

Madde 4- Bu kanûnun sûret-i tatbîkiyyesi İcrâ Vekilleri Hey'etince tanzîm edilecek bir talîmatnâme ile tayîn olunur.

Madde 5- Bu kanûn neşri tarihinden mu'teberdir.

Madde 6- Bu kanûnun icrâsına Mâliye ve Ma'ârif Vekilleri me'mûrdur.

## **BİRLİK HABERLERİ**

Muhterem ve kıymetli Başvekilimiz İsmet, Büyük Millet Meclisi Re'îsi Kâzım Paşalarla genç ve inkılâbcı Ma'ârif Vekilimiz Necâtî Bey büyük mikyâsda

## [Sahife 976]

birer kıt'a fotoğraflarını Çankırı Mu'allimler Birliği'ne ihdâ buyurmuşlardır. Birlik idâre hey'eti memleketin ve inkılâbımızın çok yüksek ve kıymetli şahsiyetleri olan bu muhterem zevâta birer teşekkür arâzası takdîmini kararlaştırmıştır. Biz mesleğe ve meslektaşlara bi'l-hâssa birliğimize karşı gösterdikleri bu büyük alâka ve teveccühten fazlaca mütehassis olan Çankırı mu'allimlerin nihâyetsiz şükrân, hürmet ve ta'zîmâtı ayrıca şimdiden arzı, bir vazife ad eder.

## ÇOCUK BAYRAMI VE ÇOCUK GÜNÜ

Mukaddes vatanımızın sa'âdet ve istiklâlini te'mîn-i hedef ve gayesiyle ictimâ' eden ilk Millet Meclisi'nin yevm-i küşâdına musâdif 23 Nisan tarihi Himâye-i Etfâl Cem'iyeti tarafından Çocuk Bayramı Çocuk Günü olarak kabûl edilmiştir.

Bu tarihî günde çocuğa müte'allik husûsâtın nisbeti, takrîri ve neşri aynı zamânda tertîb edilecek bayram eğlenceleriyle muhîtin nazar-ı dikkatinin çocuk üzerine celbi kararlaştığından vakt-i mu'ayyeninde şehrimiz Himâye-i Etfâl Cem'iyeti de memleketi baştanbaşa alâkadâr edecek bir şekilde mu'azzam bir çocuk bayramı yapmıştır. Bayram Mağarayakası denilen yerde olmuştur. Memleketin bütün çocukları bi'l-hâssa Himâye-i Etfâl her vakit şefkat ve mu'âvenete mazhar olan kız ve erkek mektebler ve izcileri tamâmen iştirâk ederek çok tatlı ve eğlenceli oyunlar oynamışlardır. Yumurta, çuval, dikiş, hayvânât-ı ehliyye ve sür'at yarışları orta mekteb talebesinin futbol ve halat müsâbakaları, muhtelif terbiyye-i bedeniyye hareketleri takdîrlerle karşılanmış ve alkışlanmış. Ana mektebi yavrularının da iştirâkları ara sıra millî bazı mühim parçaları tegannî etmeleri bayrama ayrıca bir güzellik vermiştir. Müsâbakalarda birinci gelenlere Himâye-i Etfâl Cem'iyeti muhtelif hediyeler hazırlamış ve bu hediyeler ma'ârifperver vâlîmize cem'iyet re'îsi tarafından tevzî' edilmiştir. Her tarafta olduğu gibi Çankırı'da da çocuk bayramını güzel ve eğlenceli bir tarzda yapan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne teşekkürler ederiz.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından açılan çırak mektebi ile halk dershânesine müdaâim esnâfin umûmî imtihânları icrâ edilmiştir. Gerek çırak mektebine gerekse halk dershânesine devâm edenlerin muktesebât-ı umûmiyyesi takdîr ve memnûniyyeti mûcib bir hâlde görülmüştür. Hiç okumak yazmak bilmediği halde büyük bir azimle gece ve gündüz çalışmak sâyesinde birinci derece de imtihan vermeye muvaffak olan berber esnâfindan İsmâil

Usta'nın gayret ve muvaffakiyeti bi'lhâssa fazla takdîr edilmiştir. Ma'ârif idâresi İsmâil Usta'ya tevzî'-i mükâfât esnâsında gayretinden dolayı mükâfat verecektir. Çırak mektebi talebesinden Ekmekci Bekir ve Kunduracı Ahmet Efendilerin muvaffakiyetleri şâyân-ı takdîrdir. İrfân sâhasında Çankırı'ya çok mühim hizmetler yapan mu'allimlerimizin gayret, fa'âliyet ve muvaffakiyetlerini şükranla karşılarız.

Vatandaşlar Türk Tayyâre Cem'iyetine Mu'âveneti Unutmayalım.

**ÇANKIRI MU'ALLİMLER BİRLİĞİ TASARRUF VE YARDIM SANDIĞI NİSAN  
[1]926 HESÂBÂTI**

Esâmî-i Hesâbât	Yekûn				Bekaya				Mülâhazât
	Zimmet	Matlûb	Zimmet	Matlûb	Zimmet	Matlûb	Zimmet	Matlûb	
	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	
Semâye		37		1575				1538	
İkrâzât		3283		1627		1656			
Kâr ve Zarar Hesâbâtı		0	42	233			42	233	
Eşya Satış Hesâbâtı		156		156					
Kasa	97	4661	54	4661	42	115			
Yekûn	97	8252	96	8252	42	1771	42	1771	

Memleketin İmârı Makine ve Motor Sâyesinde Te'mîn Edilir.

**ÇANKIRI'DA RÛHSAT-I RESMÎLİ AMELÎ VE NAZARÎ ŞOFÖR VE  
MAKİNİST MEKTEBİ**

Üçüncü devresini de muvaffakiyetle ikmâl eden mektebimiz yurdumuza mahzâ bir yardım emeliyle dördüncü senesini de küşâd etmiştir. Yetiştirdiğimiz genç ve muktedir şoförlerimiz göz önünde bulunduğundan reklamı zâ'id ad ederiz. 1 Mayıs [1]926 tarihinden itibâren talebe kayıt ve kabûlüne başlanacak ve 15 Mayısta tadrîsâta mübâşeret edilecektir. Fazla malûmât isteyenlerin müdürîyete mürâca'atları ricâ olunur. İnkılâbcı Türk kadınlarından arzu buyuran hanımefendilere ayrıca ders gösterilir.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

15 Mayıs 1926

Sene: 4

Sayı: 66

Mü'essisleri: Kemal Cenâb-Tahsin Nâhid

On beş günde bir çıkar ilmî, edebî, ictimâ'î mecmû'adır.

### ÇANKIRI'YI İKTİSÂDEN NASIL YÜKSELTELİM?

Cihân Harbi ile onu ta'kib eden Türk'ün istiklâl mücâdeleleri esnâsında asırlardan beri sönük ve bakımsız bir hâlde kalan Anadolu'nun pek çok kasaba, şehir hattâ vilâyet merkezleri birdenbire fevka'l-âde bir ehemmiyet kesb etmeye başlamıştı. Çankırımız da bu meyânda idi. Bu fevka'l-âdelik çok sürmedi. Ma'a'l-esef yalnız fevka'l-âde zamânlara münhasır kaldı. Sulh olup da hâl-i tabî'i avdet eder etmez bunlar da ehemmiyetlerini yavaş yavaş ga'ib etmeye yüz tutmuştu. Bir zamânlar İstanbul'dan Anadolu'ya bi'l-hâssa Ankara'ya akın eden binlerce

kafilenin konağı olan Çankırı, İnebolu-Ankara yolunun üzerinde bulunması hasebiyle askerî ve iktisâdî bir husûsiyeti hâ'iz idi. Hâlbuki bu husûsiyetin bugün hiçbir eseri kalmamış gibidir. Çünkü İnebolu'yu Ankara'ya; Ankara'yı İnebolu'ya bağlayan yollar ma'a't-te'essür daha tanzîm edilememiştir. Haymana'nın kızgın çölleriyle Sakarya'nın kanlı ovalarına merkeb, deve, kağnı ile geceli gündüzlü her türlü mahrûmiyet içinde yalın ayak, çıplak bacak olarak erzak ve cebhâne taşıyan genç, ihtiyâr, kadın , erkek çoluk, çocuk birçok köylüsünün İnebolu Ankara yollarında çektiği müşkilât henüz gözlerden silinmemiştir. Biz bu müşkilâtın iktisâd sâhasındaki te'sîrini de düşünerek tabî'i, coğrafi ve iktisâdî ehemmiyeti bulunan bugün merkez-i hükûmetin bir sayfiyyesi derecesinde olan bu memleketin iktisâden yükselmesi için neler yapması lâzım gelmekte olduğunu söylemek isteriz.

Çankırı her şeyden evvel orman, maden, sebze, zirâ'at ve meyve memleketidir.  
Memleketin

### [Sahife 978]

bu tabî'i servetinden istifâde etmek, halkı hummâlî bir fa'âliyetle ticâret ve iktisâd sâhasında çalıştırmak için şimdilik iki mühim mü'essesenin sür'atle yapılması lüzûmunu hissetmekteyiz. Bu iki mü'essese bugün Çankırı'nın içtimâ'î, iktisâdî bi'l-hâssa hayâtî zarûretini teşkil etmektedir ki, bunlardan biri yol ve şimendifer diğeri de fabrikadır. Yol hele şimendifer mes'eleşi şimdiki prensibiyle tamâmıyla devlet işi olduğundan bu işleri hükûmet der'uhde etmiştir düşüncesiyle lâ-kayd durmak hiç doğru değildir. Hükûmet beş yahud on senelik mesâ'î programına dâhil olan esâslı işleri arasında halkımızın da büyük bir alâka ile ta'kîb ve intâc edebileceği pek çok şeyler vardır. Meselâ Çankırı'nın iktisâden yükselmesini, memleketin sönük ve durgun hayâtının zâ'il olmasını, her şeyden evvel bir dekovil yahud küçük bir şimendiferin Çankırı'ya rabt edilmesinde aramak îcâb eder ki, halkı bu işlerle mâddeten ve ma'nen alâkadâr edecek vesâ'ite tevessül edebilsin. Kalecik'in Okuf(?) istasyonunu Kalecik'e rabt etmeye çalışan Kaleciklilerle birleşmek ve Kızılırmak Vâdîsi'ni ta'kîben Çankırı'ya hiç olmazsa bir "dekovil" getirmek her zamân Çankırı'nın yapabileceği bir iştir. Bu husûsdaki maddî fedâkârlık tahmînen a'zamî 800 bin liradır. Bu fedâkârlığı idâre-i husûsiyyenin üç senelik bütçesine her sene için konacak mu'ayyen bir meblağ ile te'mîn dâimâ mümkündür. Belediye, ticâret, zirâ'at odalarıyla meclis-i umûmî ve memleketin diğeri mü'essesât-ı ictimâ'îyyesi derhal teşrîk-i mesâ'î ederek şimdiden îcâb eden teşebbüsâta girişmeli. Çünkü hayâtî zarûriyetlerin îcâbâtı budur.

Fabrika işine gelince, bu büsbütün kolay denecek derecede kolay görünmektedir. Çankırı'da bir tane değil birkaç tane fabrika vücûda getirebilecek zenginlerimiz vardır. Bunlar dünün çok sakîm ve ma'kûs ticâretini bırakarak bugünün ve yarının daha parlak, faydalı işlerine girişmeyi kendilerine hem şahsî hem de millî bir vazife ve borç bilmeli ve meselâ hiç olmazsa en basit bir iplik, bir konserve, bir tuğla, bir kereste fabrikası meydâna getirecek şirketler yollarımızı daha serî' ve daha sağlam yapılacak mü'esseseler teşkîl eylemelidirler.

Devletin Çubuk, Şabanözü, Orta, Çerkeş istikametinden geçireceği şimendiferi küçük bir dekovil ile bu şirin memlekete bağlamaya çalışmak bugünün çok zarurî ve müsta'cel işlerindedir. Çankırı'nın kıymetli rehberlerinin ve fedâkâr halkının memlekete bugün ve yarın için büyük bir inkişaf sînâ'î, iktisâdî ve hayâtı te'mîn eyleyecek olan bu mühim işlere hüsn-i niyetle nazar-ı dikkatlerini celb etmeyi şimdilik kendimize borç bilmekteyiz. Fabrika ve şimendifer düdüğünün Çankırı'da öttüğünü duyduğumuz gün bu şirin ve sevimli memleketin iktisâden yükseldiğini anlayacağız.

[Sahife 979]

### BEDBAHT ZEVCE

Olsun mu tebâh bir sirişkim  
Kim anlar aceb bu giryeden kim  
Bahtım gibi hafta leyle-i nâr  
Seyret zevcem meye giriftâr  
Âğazesidir meyın bir üsret  
Değmez elim sadâ'a işret  
Bir bâde nedir zehirli gömlek  
Güyâ ki neşât ile müşebbek  
Bir zevk imiş o bir esiri  
Bed-baht babalar kulu esiri  
Dîde pür-nem saçıma perişan  
Bî-kuvvet uyudu kızın perişan  
Terk eyleme haşyet-i Hüdâ'yı  
Vidânına sor derim ezâyı  
Gülgûn sabuhunu içerken

Ne kan yutarım kızımıla bilsen  
Bir â'ileye verir mi hiç nûr  
Vîrân olası bu beyt-i ma'mûr  
Ey kâse-i mâh sunma bir sem  
La'net sana ey felâket-i cem

### **İhsân Kâmî**

[Sahife 978]

### **ÇANKIRI HAKKINDA TARİHİ TEDKİKLER**

Arslan Bey i'zâmındaki maksâda, telakkî ettiği emre ittibâ'en Sâmânîlerin icrâ ettikleri müdâfa'lara musırrâne iştirâk ve yardım etti. Lâkin Karahanîlerin Mâverâ'ü'n-nehir'e istîlâsına mâni' olamadı. Ba'dehû Karahanîler efrâdından olup aralarında tahaddüs eden şiddetli buğz ve adâvetden dolayı yekdiğeriyle çarpışarak ve ayrıca bir hükûmet te'sisine çalışan Ali Tegin ettiği mu'âvenetde Buhârâ'nın Karahânîler elinden zabtını teshîl ve mûmâ-ileyhin emelini te'mîn etmek sûretiyle kadîm mu'âriz ve muhâsımı bulunduğu bir â'ileden diğerk bir kolun daha zuhûru kesb-i kuvvet etmesinde âmil-i hakîki oldu fakat bu iki şubenin ittifâk ve irtibat te'sisi ihtimâliyle ta'ayyün edecek vaz'iyetde kendisi için hiçbir tehlike ve mahzûr görmedi. Ma'a-mâfih Arslan Bey'in şu tarz-ı hareketi mezkûr hânedân efrâdı arasındaki münâza'aların şübhesiz za'fiyetlerini dolayısıyla arada kendisinin kuvvet peydâ etmesini intâc edeceği fikir ve mülâhazasından mütevellid olduğu kanâ'atini hâsıl ediyor.<sup>222</sup>

[Sahife 981]

Mâverâ'ü'n-nehir'in şu yeni vaz'iyetini Gazne İmparatoru Mahmûd<sup>223</sup> ciddî bir alâka ile tedkik ve tatbîk etmekte iken Arslan aşîretlerinden bir kısmı Gaznevîlere â'id olan Horasan'a tecâvüz etti. Bu akını zamânında tehdâdüs etmiş iyi bir vesîle ad eden Mahmûd-i Gaznevî, hemen Mâverâ'ü'n-nehir'e geçerek askerî bir cevelân yaptı. Netîce de Ali Tegin'i kaçırdı. Sâhte va'adlerle bi'l-iğfâl elde ettiği Arslan'ı tevkîf ve etrâfında toplanan halkın ekserîsini de Horasan'a nakl etmek sûretiyle Selçukîleri ikiye ayırmak siyâsetini ta'kib etti.

---

<sup>222</sup> Bu sayfada Çankırı Kalesi'ndeki tarihî minarenin fotoğrafı bulunmaktadır ve fotoğrafın altında "Çankırı Kal'ası'ndaki Tarihî Minâre" açıklaması yer almaktadır.

<sup>223</sup> Gazne İmparatorluğunu te'sis eden zat Samanîlerin Horasan Valisi Alptekin adlı bir Türk kahramanıdır. Bu mu'azzam Türk Devleti 963'ten 1187 tarihine kadar payidar olmuştur. İnkırazda amil olan esbab-ı mühimme evvelce kaydedilmiştir.



Rızâları hilâfında Horasan'a yerleştirilmek istenen bu Oğuzların evvelâ bir kısmı hükûmet idâresinden memnûn olamadıklarından müdhiş mâni'alara göğüs germek şartıyla Horasan'dan çıkarak İsfahan'dan Azerbaycan'a dâhil oldular. Bi'l-âhire mütebâkî kısım da evvelkilere imtisâlen Harizm'e, oradan tekrar Horasan'a, yine buradan hareketle Rey'den itibâren Hemedan'a bütün Arabî İran ve Azerbaycan'a, Bizans serhadlarına, Van Gölü'nün şarkına kadar bin müşkilâtla yayıldılar, evvelce bu civârda birleşen Oğuz boylarıyla iltisâk peydâ ettiler.

1029'dan 1038 tarihine kadar vuku'â gelen bu muhâceret ve istilâlar Oğuzların Mâverâ'ü'n-nehir'i terkle garba doğru ihtiyâr ettikleri hareketlerin ilki olmak üzere kayd olunur.

### **Sâlim**

### **FENN-İ DİBÂGAT**

Deriler derhal şebelet(?) yapılı, mikdâr-ı kâfi ise bir parça mutlaka falis(?) yapılı ve derhal deriler bir gün evvel ihzâr edilen ferzanklara(?) getirirler. Üç ferzank(?) usûlü vardır. Her birisinde deriler on dörder gün daha terk edildikten sonra ve her ferzanka(?) birincide 2,2 bümeli(?), ikincide 3 bümeli(?), üçüncüde 4-4,5 bümeli(?) mahlûller ilâve olunur. Deriler şu sûretle kırk iki gün daha ferzanklarda(?) kaldıktan sonra artık matlûba muvâfık dibâgat icrâ edilmiş olacağından deriler derhal ferzanklardan(?) çıkartılır çıkartılmaz yıkama fiçilerine getirilir. 20-30 dakika tabî'î su ile yıkanır sonra deriler ... ila ... Derece-i harâretde sâbit bir harâretde olan odalara getirilir. Böyle bir odada tamâmıyla kurumayan deriler falis(?) yapılı. Şâyed deriler tamâmıyla kurumuş iseler falisten(?) evvel derileri dereceli su ile ıslatmak lâzımdır. Falisten(?) sonra deriler temiz masalar üzerinde terk olunur. Şu halde dibâgatın nihâyetinde deriler ikinci bir defa daha falis(?) devresi geçirmiş oluyorlar.

Masa üzerinde terk edilen deriler tekrar bir

### **[Sahife 982]**

defa daha dibâgattan sonra kontrol devresi geçirirler. Bu son kontrol esnâ-yı dibâgatta yüz tarafları lekesiz olarak dibâgat edilenler ekstra ekstra lekeliler ekstra olarak tefrîk olunurlar. Lekesizlerin renkleri bir parça daha oksal zayra(?) ile açılır, pudvalvat(?) yapılı. Lekeliler doğrudan doğruya siyah ile boyanırlar. Lekeliler boyanmazdan lekeliler renkleri açılmazdan evvel bağlanırlar. Bunun için biri Amerika diğeri de beyne'l-milel usûl vardır. Burada en iyi

usûl Amerika usûlüdür ki, deri bağlandıktan sonra ağırlığını ne zamân olursa olsun muhâfaza eder. Çünkü kullanılan sun'î yağlar derileri dâimâ ne yâbis ve ne de râtib olmamak üzere muhâfaza eder. Yağlamak ve yağlamadan sonra kurutmak asgari bir, a'zamî iki haftalık bir zamâna mütevakkıftır. Deriler her iki taraflı cilâ mu'âmelesi devresi geçirirler. Bâ-husûs bu şekilde dibâgat edilen derilerden askerî derilerde derinin yüz tarafından ziyâde iç tarafına ehemmiyet verilir. Çünkü iki defa falis(?) bir defa şebalet(?) devresi geçirmiş, iç taraflar artık deriye sâlih olan kısmı hâvî olacaklarından kolay kolay parçalanmazlar. İşte buna istinâd eden askerî kundura yüzleri derilerin iç tarafları dışına gelmek üzere hazırlanır. Deriler bağlanırken üstüne oksidasyon yapılır. Cilâdan sonra deriler kâfi miktarda yağlanmış iseler tekrar bir parça daha yağlanır ve sür'atli kurutulur bunun için yaz ve kış kurutma mahallerinde sıcak havâ cereyânı hâsil eden motorlar kullanılır. Deriler cilâlandıktan sonra dört defa yüz tarafından ve dört defa iç tarafından ve her defasında biri diğèrinin aksi olmak üzere podvalovan(?) yapılır ve bu sûretle de vakidenin(?) dibâgatı ikmâl edilmiş olup âlem-i ticârete sevk olunur.

**Nûrullâh** (Daha bitmedi.)

**Askerî Hâtıratı'ndan**

### **BAKIRÇAYI MUNSABBINDA BİR GECE**

Yunan süvârîleri Türk'ün demir pençesiyle Anadolu'nun saf ve bâkir sînesinde boğulmuştu. Zâlim müstevlîler Hakk'ın kahir kuvveti karşısında müzmahil ve perişan olmuştu. Türk İzmir sâhib-i aslîsine kavuştuktan sonra fırkamız Akdeniz kıyılarını ta'kiben fiimâle doğru harekete geçerek Bergama havâlisinde istirahatata geçti. Fırka her hangi bir tehlikeye karşı kendisine mücâvir olan bütün sevâhili tarassud neferleriyle taht-ı emniyete almıştı. Ben de alaydan telakkî ettiğim emirle Çandarlı Körfezi'ne dökülen Bakırçayı munsabbına tarassud müfrezesiyle hareket etmiştim. Alayın bulunduğu Reşadiye nâhiyesinden sekiz kilometre yürüyüşü müte'âkib munsabbına vâsil olduk. Öğle güneşinin yakıcı harâreti bu kumsal araziye icrâ-yı te'sîr ederken biz de tarassud mıntikasını

**[Sahife 983]**

teslim ediyorduk. Tarassud mıntikasını teslim eden zâbit arkadaşla ikindiye kadar samîmî müsâhabatla imrâr-ı evkat eyledik. Akşam güneşinin sönük şu'â'âtı denizin mâ'îsathında iltimâ'lar uyandırırken arkadaşım da müfrezesiyle avdet ediyordu. Biraz sonra gurub kızıl sîmâsiyle Garbımızda bulunan Çandarlı âfâkına akşam rüzgârıyla selâmlar ithâf ederek karşı

sâhillerde nâ-mütenâhî ufuklar arasında ga'ib oluyordu. Artık gece perisi kara, korkunç kanatlarıyla arz-ı dîdâr ederek her tarafı karanlıklar, söğütlüklere müstağrak eylemişti. Bu karanlıkları yalnız semâvî ışıkları, parlak yıldızları tenvîre çalışıyor, bu derin sükûneti ise yalnız Bakır Çayı'nın denize munsab olan kısmındaki şırıltıları ihlâl ediyordu.

Garbda Çandarlı, körfezin lâciverdî dalgalarına âgûş açan bu şirin kasabacık korkunç karanlıklar içinde inleyen denize nûrlu sîmâsıyla tebessüm ediyor gibiydi. Karşı sâhillerde yanan ışıklar ise pek az evvel Yunan zulmü altında bu şirin sâhillerin halâsına izhâr-ı şâdümânı ediyor gibydiler. İşte bu sırada portatif fenerin titrek, sönük ışığıyla aydınlanan çadırıma ilticâ' ettim. Uzaklarda dağlarda çakallar canhırâş ulumalarla haykırırken gözlerim gayr-i ihtiyârî kapanıvermişti.

### **Hüseyin Avnî**

#### **HAZAN İÇİNDE HAZAN!**

Sabrî-i mağfûrun revân-ı pâkine<sup>224</sup>

Gelir miydi akla fikre hâtıra

Bu yılın hazânı seni soldursun

Küstüm tabî'ata seyr-i fâtıra

Bana da bir câm-ı ecel doldursun

Kâşki duymasaydım bu elîm derdi

Âzîz hâtırâtın zâr u zâr ağlar

Hayâtın rûhumu tenşit ederdi

Şimdi dîdelerim kanlı yaş çağlar

Beni yetim koydun öksüz bıraktın

Hayır bir ben değil binlerce evlâd

Düştü bu ateş-i firâka yaktın

---

<sup>224</sup>Sabri Abdülhalim Bey Merzifon İ'dâdî Müdürlüğünde Amasya Umûr-ı Ma'ârif me'mûrluğuyla lise müdürlüğünde bulunarak irfân hayâtımıza büyük hizmetleri sebk etmiş. Terfî'an Bolu Ma'ârif Mühdîrlüğü'nde iken zeff-i dimâğından, genç yaşında geçenlerde vefât etmiş olan nâmûskâr, ciddî, halûk bir arkadaşı idi. Bir müddetcik yaşayan "Tecellî" mecmû'amız da merhûmun gayretiyle intişâra başlamıştı.  
İskender Hâkî

Koptu her yürekten bir derin feryâd  
İtmi'nânım yoktur leyl-i nehâra  
Döner ittîrâdsız eyyâm rüzgâr  
Çalkanır içinde beşer âvâre  
Bahar hazân olur hazân da bahâr  
Sabrî ey cihân-ı ilmin irfânın  
Meş'al-i nevvârı mühr-i feyyâzı  
Muhtâc iken sana şu öz vatanın

**[Sahife 984]**

Nasıl bu firkate olalım râzı  
Firkatin fâkın pek nâ-be-hengâm  
Açtı bu ziyâ'ın gönülde yara  
Ben tavâf eylerim her sabâh akşam  
Medfenin dildedir ey ciğer-pâre  
Mü'ebbed yaşar mübeccel yâdın  
Hâtır-ı milletde irfân dilinde  
Hâkî âşinâ-yı elem mu'tâdın  
Yine garîb kaldı hicrân ilinde

**“Fikret”**

**İskender Hâkî**

**HALK YOLU'NUN ON BEŞ GÜNLÜK İZLERİ**

**MA'ÂRİF HABERLERİ**

Ertuğrul Kız Mektebi Müdürü Nihâl Ali Rıza Hanım azl edilmiştir.

Orta Mektebi'nin umûmî imtihânları yine 18 Mayıs'da başlanmak üzere 13 Mayıs'da dersler kesilmiştir.

Köy mekteblerinin umûmî imtihânları Mayıs'ın yirmisinde başlayacak ve gagesinde hitâma erecektir.

Vilâyet ve kaza merkezlerindeki kız ve erkek mekteblerinin imtihânları ise 1 Haziran'dan 10 Haziran'a kadar ikmâl edilecektir.

Mekteb çocuklarının bayram münâsebetiyle biriktirdikleri paralardan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne verdikleri paranın yekûnu 76 liraya bâliğ olmuştur. Mini mini mekteplilerin gösterdikleri hamiyet şâyân-ı takdîrdir.

Yeni Ses Gazetesi'nin verdiği havâdise göre şimdiye kadar 1489 Arnavud'un Türk tâbi'iyetine geçtiği anlaşılmıştır. Çankırı'daki Arnavudlardan bazısının Arnavudluğa gideceği müstahberdir.

Ana Mektebi Başmu'allimliğine ta'yin edilen Emine Hanım vazifeye başlamıştır, muvaffakiyetler temenni ederiz.

Askerliklerini bitirerek terhis edilen Çerkeş mu'allimlerinden Hüseyin Necmeddîn, Mustafa, Kâmil İsmâil Hakkı Efendiler tekrar eski vazîfelerine tayîn edilmiştir. Bunlardan Hüseyin Necmeddîn ve Mustafa Kâmil Efendiler mu'allim mektebinde imtihâna girerek mu'allimlik ehliyet-nâmesi almışlardır. Meslekdâşlarımızın mu'allimliklerini tebrîk ederiz.

Ba'ıra Mu'âvini Bahaddîn Efendi Ilgaz Merkez Mu'âvinliğine tayîn edilmiştir.

Türkiye Mu'allimleri nâmına alınacak tayyâre i'ânesi için şimdiye kadar Türkiye mu'allimleri tarafından verilen paranın yekûnu 7000 lirayı bulmuştur.

Bosna Türkiye Mu'allimler Birliği umûmî kongresinde millî terbiye mes'elesinin mevzu'-i bâhis olacağı müstahberdir. Mevzu' şu tarzdadır.

- 1- Millî terbiye nedir?
- 2- Millî terbiyenin gaye ve hedefi nedir?
- 3- Bu gâye ve hedefe hangi yoldan ne gibi usûllerle varmalıdır?
- 4- Millî terbiye ile asrî terbiyenin müşterek noktaları ne gibi şeylerdir?
- 5- Bunlar etrâfında veya hâricinde fakat millî terbiye ile alâkadâr diğer noktalar da var mıdır?

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî,  
ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

31 Mayıs 1926

Sene: 4

Sayı: 67

## MÜNDERİCÂT

- 1- Millî Terbiye / Halk Yolu
- 2- Çankırı Hakkında Tarihî Tedkikler / Sâlim
- 3- Halil Dayı'nın Matarası / Hüseyin Avnî
- 4- Fenn-i Dibâgat / Nûrullah
- 5- Ma'ârif Teşkilâtı
- 6- Türk Tayyâre Cem'iyeti'nin İrfân Ordusuna Cevâbı
- 7- Mühim Bir İhtiyâc Daha / Halk Yolu

Çankırı Matba'ası

1926

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, içtimaî, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

31 Mayıs 1926

Sene: 4

Sayı: 67

### **Musâhabe**

#### **MİLLÎ TERBİYE**

Bu sene Türkiye Mu'allimler Birliği umûmî kongresinde görüşülecek ve münâkaşa edilecek mevzû'lardan birisi de "millî terbiye" mes'elesidir. Mu'allimler Birliği Umûmî Merkezî bu mühim ve kıymetli mevzû'a şimdiden bütün birlik merkezlerinin nazar-ı dikkatini celb etmiş ve bir anket yapmıştır.

Biz merkez-i umûmînin merkezî bir mes'eleye dâ'ir açtığı bu hayırlı çağırışı şükranla karşılarken nokta-i nazarımızı da bildirmeyi meslekî bir vazife add etmekteyiz.

1- Millî terbiye nedir?

Bunu îzâh etmeden evvel terbiyenin nasıl ta'rîf edildiğini arz edelim.

Terbiye ferdîn derûnî kabiliyetlerini inkişâf ettirerek tekâmülünü te'mîn eylemektir.

Daha geniş ve şümüllü ma'nâsıyla insanın muhîte intibâk etmesi yahut da ferdîn ictimâ'î ve şu'ûrî mü'essesâta idhâl edilmesidir. Ferd her şeyden evvel bir muhîtin ve cem'iyetin malıdır ki, burada yaşadığı müddetçe mensûb olduğu cem'iyetin an'anelerine, i'tiyâdlarına uymaya mecbûrdur. Bu mecbûriyet ise onu şahsî endişelerden daha ziyâde dâ'imâ ve ictimâ'î ma'serî bir varlığın teşekkülüne sevk edecektir. Çünkü ma'nevî varlığın menba'ı cem'iyettir.

Cem'iyetde ferdîn hayâtındaki tebeddülât, tahavvülât ve inkişâfâtın en büyük âmilidir. Terbiye hâdisesi üzerinde bu şekilde yürüdükten sonra millî terbiyeye girişmek mümkündür. Millî terbiye ferden ziyâde ferdlerden müteşekkil bir sınıfa, bir millete bir zümreye â'iddir. Her milletin kendisine mahsûs bir terbiyesi, bir terbiye usûlü,

### [Sahife 986]

ve sistemi vardır ki, aynı şekilde o millet ve o cem'iyete müte'allik terbiye millîdir. Efrâdı arasında hak ve vazifeyi müşterek hürriyet ve müsâvâtı hâkim bir hâlde telakkî ve kabûl eden bir kitle, hiç şübhe yok ki, millî bir teşekküldür. Bunun da sâ'iki toprak, dil, dîn, ırk gibi şeylere müstenid bir şu'ûrdur. Bu hâle nazaran millî terbiye bu hedef, bu gaye ve mefkûreye o kitleyi sevk eden mü'essirden başka bir şey değildir. Binâenâleyh bir ferd için "millî terbiye" mensûb olduğu milletin terbiyesi, bir millet için ise "millî terbiye" millet ve milliyet mefhûmu karşısında aynı teşekkül-i millî ile medenî ve insanî bir hayâtı kabûldür.

(Bitmedi.)

## ÇANKIRI HAKKINDA TARİHİ TEDKİKLER

-Devâmı-

Selçuk ise daha sağ iken aşireti, idâresini pek iltizâm ettiği iki hafidi Tuğrul ve Çağrı Beylere tevdi' etmişti. Kendisi "1030"da<sup>225</sup> vefât edince bu iki kardeş Cünd'den kalkmağa karar verdiler. Daha garba Buhârâ kurbüne yürüyerek birleşmek istediler. İcrâ ettikleri bu hareket askerî bir mâhiyeti hâ'iz değildi. Lâkin Selçukîlerin bu yeni sırrı pâyitahtlarına bu kadar sokulmalarını emniyetlerine münâfî her cihetle mevcûdiyelerini tehditkâr bir hâdise telakkî eden Sâmânîler Oğuzlardan kuşkulandılar.

---

<sup>225</sup> Türkiye Tarihi: Ahmed Refik Bey



İzhâr-ı husûmete saptılar. Bu adâvetin kendileri için bâdî-i felâket olabileceğini tahmînde aldanmayan, bu yolda aleyhlerinde alınan tertibâtı derhal sezen Selçukîler öteden beri aralarında devâm etmekte olan münâferete bakmayarak Karahanîlere dehâlet mecbûriyetinde kaldılar fakat bu hânedânın da belki eskiden ziyâde ihânetkâr olan tavırlarına yeniden muttalî' olunca dedelerinin konuştuğu Cünd havâlisine tekrâr döndüler. İşte bu esnâda idi ki, Karahanîler Mâverâ'ü'n-nehir'i Sâmânîlerin elinden almış bulunuyorlardı.

Şimdi Selçukîler asıl Karahanîlerle bunlara mensûb ve Mahmûd-ı Gaznevî'nin ta'kîbinden kaçan ve müşârünileyhin avdetini müte'âkib Buhârâ'da tekrâr varlık gösteren Ali Tegin'in nüfûz mntikaları arasında kalmış bir vaz'iyette bulunuyorlardı.

Oğuzların burada toplu olarak bulunmalarını Ali Tegin kendisi için tehlikeli gördü. Hattâ Selçukîlerin galibiyetiyle netîcelenen birkaç müsâdeme de vuku' buldu ise de sonunda Ali Tegin var kuvvetiyle yaptığı şiddetli bir hücumda Selçukîleri müthiş bir hezîmete giriftâr etti. Bu felâket Selçuk Oğuzlarını Horasan'a geçmek zarûriyetinde bıraktı. Bu esnâda Gaznevîlerin vâlîsi tarafından edilen bir davet üzerine Harezm'e geçtilerse de oradaki âsâyîşsizlik yüzünden tekrâr Horasan'a döndüler. Burada bulunan Oğuz takımları da kafîle kafîle bunlara iltihâk ve etrâflarına toplanmaya başladılar.

## **Sâlim**

### **[Sahife 987]**

#### **HALİL DAYI'NIN MATARASI**

-Askerî Hâtıralardan-

Halil Dayı... Zamânın kahir darabâtı altında ağarmış kır sakalıyla, nasırlı elleriyle, pür-vakar ve heybet-i sîmâsıyla alayda onu hemen tanımayan yok gibi idi. Etmek torbasına ilîştiriverdiği çinko matarasıyla o yürüyüş kolunun hemen her tarafında serbestçe müstesnâ ve batî harekâtıyla yürüyen ihtiyâr bir emirber neferi idi.

\*

Güneşin altın ziyâsı ovaları, tepeleri yıldızlarken bizde taşlı bir vâdîyi ta'kîben yürüyüşe devâm ediyorduk.

Etrâfda ufuktaki tepelere kadar mümted vâsi' çemen-zâr ve bunun hemen her tarafında gayr-i muntazam tabî'î su arkları var...

Hafif şırıltılarla akan gümüş köpüklü sular ağaçları hafifçe harekete getiren sabâh rüzgârı ovayı baştanbaşa rengârenk güzellikleriyle bezeyen kır çiçekleri bize neş'e ve neşât veriyordu.

\*

Uzakta taşlı tepe... Kartalların, kekliklerin, tavşanların melce' ve me'vâsı olan bu koca tepe bize âgûşunu açmış bekliyor gibi idi... Nihâyet... İşte beş kilometrelik bir yürüyüşü müte'âkib onun eteklerindeyiz.

Yürüyüş kolu tepeye yavaş yavaş tırmanmaya başladı...

\*

Senelerden beri mensî, metrûk, ihtiyâr tepenin hür sâkinleri serî' taflarânlarıyla çevik hareketleriyle gürültüden bîzâr olduklarını îmâ etmek istiyorlar ve bu hâlât bütün kolda medîd kahkahalar, sürekli haykırmalar tevlîd ediyordu.

Biraz sonra tepenin zirvesinde bulunuyoruz.

Burası oldukça mürtefi'... Etrâfda bugünkü tatbîkatı yapacağımız muhtelif tepeler var...

Nihâyet tatbîkâta geçtik, alayın bir taburu ihtiyâtda diğere iki taburu mefrûz düşmânla ta'aruz yapıyor. Bu harekât öğleye kadar devâm etmişti.

\*

Öğle güneşinin yakıcı harâreti bu ser-â-pâ taşlık olan arâzîyi yalarken biz de birkaç arkadaş bodur bir ağacın gölgesine ilticâ' ederek biraz istirâhat etmek istiyorduk.

Fakat birkaç sâ'atlik yürüyüş, harekât, sıcak bizi pek bitkin bir hâle sokmuştu. Bu sırada bir iki yudum su âdetâ bize taze hayât bahş edecek idi.

Hemen hiç kimsede su yok gibi idi. Yalnız ve yalnız bütün ümîdimiz yarım asırlık tecrübe-dîde Halil Dayı'da... Bu saf fakat ihtiyâtkâr ihtiyâr askerde kalmıştı.

Biraz sonra koca asker kendisine has

**[Sahife 988]**

yürüyüşüyle uzaktan görüldü. Yanında hiç ayırmadığı matarası hafif gürültülerle âdetâ bize haber-i beşâret veriyordu.

Nihâyet bu nezîh kalbli koca Türk imdâdımıza yetişti. Bize susuzluğun müdhîş ızdırâbâtından kurtardı.

İşte teskin-i ateşimize medâr olarak bizi âdetâ taze hayâta îsâl eden her zamân bizim için bir alay mevzû‘u olan Halil Dayı'nın halâskar matarası idi.<sup>226</sup>

### **Hüseyin Avnî**

[Sahife 989]

### **FENN-İ DİBÂGAT**

#### **Buron Çek Slovakya**

15. 5. [1]926

Kösele:

Deriler vakidecilikte(?) yazdığım şekilde dibâgata hazırlandıktan sonra aşağıda yazacağım vechile dibâgat edilirler. Yani bugün muhtelif usûlde kösele dibâgatı vardır. Bunlar (bu usûller) fennin son hatvelerle husûle getirdiği terakkiyât ise de kıymeten o kadar ehemmiyeti hâ'iz değildir.

Bugün fennin dahi tasdik ettiği vechile en iyi bir köseleyi meydana getirmek kısa kısa sekiz ila dokuz aya münhasırdır ki, bu nev'î dibâgat edilmiş köselelerde diğerlerine nazaran bir mevki'î kazanmıştır. Bu yazılarımda bir fıçı bir de kuyu usûlü kösele dibâgatından bahs edeceğim.

Kuyu Usûlü Kösele Dibâgatı: Burada artık her ustanın her fabrikanın çalıştığı derinin fazlalığına göre kuyular büyük veya küçük mikyâsda inşâ ettirilmiş olmasına binâen fakat ki, ilk üç haftalar dibâgat kuyularda icrâ edilir. Bunun için her ameliyat-hânenin 11–12 kuyuya ihtiyâcı vardır. Bir numaralı kuyuda 0,5 bûme(?), ikincide 0,8, üçüncü de 1, dördüncü de 1,5 beşinci kuyuda 1,8, altıncıda 2,5, yedîncide 3, sekizincide 3,5 dokuzuncuda 4 onuncuda 4,4 on birinci de 5, on ikinci de 6 bûmeli(?) mahlûllerle kuyular hazırlanmış olur. Bunun yerine atine(?) usûlü de tatbik edilebilir. Her takriben yedi atine(?) bir bûmeye(?) müsâvîdir. Esâsen bir numaralı kuyudan altıya kadar atine(?) usûlü tatbik etmek daha muvâfıktır. Bir numaralı kuyuda deriler yirmi dört sâ'at zarfında üç defa oynanır. Bu oynamaktan maksad derileri

---

<sup>226</sup> Bu sayfada Çankırı manzarasını gösteren iki adet fotoğraf bulunmaktadır. Fotoğrafların altında “Güzel Çankırı'dan Bir Manzara, Şirin Çankırı'dan Bir Manzara” açıklamaları yer almaktadır.

lekesiz dibâgat etmektir. Bu oynama usûlüne Almanlar “tavuh totong(?)” derler ki, daldırıp çıkartma demektir. Bir numaradan itibâren deriler altı numaraya kadar her kuyuda birer gün terk olunur. Altıdan dokuzaya kadar üçer gün, dokuzdan on birine kadar dörder veya beşer gün, on bir ve on ikide deriler îcâb ederse birer hafta terk olunabilir. Artık bu terk etme mu‘âmelesi derinin içinden dışına kadar bu zamân zarfında dibâgat edilip edilmeyeceğine tâbi‘dir. Deriler bu sûretle kuyularda tek edildikten sonra üç ferzank(?) ve üç jates(?) devresi geçirirler. Ferzanklarda(?) deriler on dörder gün terk olunur. Üçüncü ferzankta(?) on dört gün yerine 20–30 gün terk olunabilir. Jateslerde(?) deriler mutlaka birer ay terk olunur. İkincide bir buçuk ay terki dahi daha muvâfıktır.

### [Sahife 990]

Ferzanklarda(?) deriler kabuk unlarıyla gömüldükten sonra birincide üç, ikincide dört buçuk üçüncüde beş buçuk elli ilâ altı bümeli(?) mahlûl verilir.

Zanesler(?) hiçbir fark olmamakla berâber yalnız birde beş, ikide beş buçuk üçte altı bümeli(?) olarak ameliyâta devâm olunur.

Deriler son zatesten(?) çıkarıldıktan sonra bir veya iki numaralı ilk derilerin dibâgat edildiği kuyulardan birisi içerisinde deriler tekrar yıkanır. Böyle bir yerde derileri yıkamaktan maksat birinci derecede deriler üzerine yapışacak olan kabukları kaldırmak, ikinci derecede derilerin esnâ-yı dibâgat aldıkları fazla mikdârda mevâdd-ı dibâgiyyeyi kusdurmamaktır. Bundan sonra deriler 30–50 derece harâretde havâlı sıcak havâ motorlarıyla kurumaya terk edilir. Burada derilerin hem müsâvatan hem de tamâmıyla kurumamasına dikkat etmek lâzımdır. Deriler böyle bir mahalde tamâmıyla kurutulmadan şu sûretle yumuşatılır.

Deriler yüz taraflarına her litrede beş gram badişiye(?) anılan sarı boyalarından hal edilmiş mahlûller çalınır. Bu boyalar 30–50 derece-i harâretde sıcak olması şarttır ki, boya fa‘âliyetini yapabilsin. Artık her hangi bir kuyuda bulabilirsin 0,5 bümeli(?) mahlûlü alırsın ve 30–40 derece ısıtıldıktan sonra derilerin iç taraflarına çalarsın. Bu sûretle deriler hem yüz hem de iç tarafından ısıtıldıktan sonra iç tarafları iç, yüz tarafları yüze gelmek üzere üst üste her otuz deri bir kuyuda terk olunur ve yirmi dört sâ‘atten otuz altı sâ‘ate kadar bu sûretle deriler terk olunur. Bu zamândan sonra deriler bir parça daha 20–30 derece harâretli bir odada bir parçacık kurutulduktan sonra artık deriler tam ma‘nâsıyla kurutulur.

Kuruduktan sonra derilerin yüz taraflarına cilâ verilir. Bu cilâ jelâtinden ibârettir. Bununla da cilâlandıktan sonra tekrar cilâ ve jelâtinden ibârettir. Bununla da cilâladıktan sonra tekrar cilavalis(?) makinesiyle iki def‘a mu‘âmele görür. Tekrar deriler 30–40 dereceli

odalarda altı sâ'at terk olunur kuruyan tarafları altı sâ'at yerine dört sâ'at terk olunduktan sonra âlem-i ticârete sevk olunmak üzere paket hâline getirilir ve bu sûretle hazırlanmış olur.

Fıçıda sür'atli dibâgat: Deriler yüzde üç yüz su ve yarım bümeli(?) veya dört atyer(?) olasıya kadar ekstrakat(?) ilâve edilir. Burada ekstrakat(?) evvelâ mikdâr-ı kâfi suda hal edilir. Bu sûretle suda izhâr olunmuş bir fıçıda deriler iki üç sâ'at dönderilir. Bu mu'âmele-i dibâğıyye aynı gün öğleden sonra bir bümeye(?) terfi' olunur ve tekrâr iki üç sâ'at deriler fıçıda tedvîr edilir. Bütün gece deriler fıçıda terk olunur. Her gün bu sûretle öğleden evvel 3,8 öğleden sonra 4 ilah... tam haftanın nihâyetine doğru

### [Sahife 991]

altı ilâ sekiz bümeye(?) olasıya kadar fıçıdaki aynı mahlûle yalnız ekstrakat(?) ilâvesiyle deriler tedvîr edilir. Bu bir haftalık veya on günlük mu'âmeleden sonra deriler tefrik olunur. Köselelikler köseleliğe, zayıf deriler vakideliğe(?) ayrılırlar. Vakidelikler(?) bu kadar kuvvetli mahlûllerle dibâgat kâfidir. Köselelikler bir ferzank(?) iki zates(?) mu'âmelesi geçirirler. 14 gün ferzankta(?) ve bir buçuk ay jatestede(?) kaldıktan sonra bu usûlde deriler dibâgat edilmiş olur.

Kurutmak valis(?) yapmak aynı kuyu usûlünde olduğu gibidir.

İlâve: Deriler kuyu usûlü dibâgatde beşinci kuyudan altıncıya devr olunmazdan evvel bandesser şebalet maşın bir buçuk milimetre alt taraflarından kesilirler. Bu tefrik olunan parçalar kunduracılıkta astar olarak kullanılırlar. Ondan sonra altıncı kuyuya devr edilirler.

En iyi kösele mevâdd-ı dibâğıyyesi çam kabuğudur. Yalnız çam kabuğu ile dibâgat edilen deriler kuyu usûlüyle dibâgat edilirse en iyi kösele çıkarılmış olur. Çam kabuklarından mahlûller elde etmek için altı fıçı veya kuyudan ibâret bataryalar mevcûddur. Böyle bir bataryada yalnız soğuk su cereyânıyla istenilen şekilde istenilen mikdârda ucuz mahlûller elde etmek mümkün olur. Deriler doğrudan doğruya çam kabuğu ile dibâgat edildiği gibi çam kabuğundan sonra “% ?...” mikdârlı meşe palamudu (İzmir'de yetişen debbâğ palamudu) ve meşe kabuklarıyla son dibâgat olarak dibâgat olunuyor. Böyle bir ameliyâtdan sonra deriler orta tarafları kırmızı (koyu kırmızı) dış tarafları gül pembe veya beyaz renktedirler. Bugün nasıl ki, deriler kurumla kundura yüzleri olarak yapılıyorsa kösele derileri de tabî'î mevâdd-ı dibâğıyyeler yerine kurumla dibâgat edebilirler.

Kurumlu debâgat:

Yani sür'atli dibâgat ve dolayısıyla lüks deriler imâl etmek bundan tahmînen yirmi sene kadar bir zamân zarfında kendisini göstermiştir. Kurumlu dibâgat her ne kadar bahâlı mal olursa da netîcede güzel ve istenilen şekilde deriler elde edilir. Bu usûl-ı dibâgatda pek çok vesaitte ihtiyâc vardır. Sırası ile evvelâ mevâdd-ı dibâgıyye olarak lâzım olan şeyler şunlardır.

Bikurumat, bisülfıt, melasese, kromlu şab, hâmız-ı klorma, hâmız kibrit, natiziyom hidroksid, tümeerde(?), vasserglas(?) ilah... şeylerle nötralizasyon için boraks, soda (soda aynı zamânda dibâgatta da kullanılabilir) sonra dibâgatı için muhtelif ekstraktlar(?), muhtelif krom boyları, derileri yağlamak beş nev' bağ, boyları tesbit için titan kal[si]yum oksilat fakat her nev'i boya ilâve olunmaz.

Kurum Dibâgatında Lâzım Olan Makineler:

Tüyleri kazımak için, etleri temizleme, derileri iki veya üç milimetre iç taraflarından

**[Sahife 992]**

kesmek için "bandesser şebalet maşın", kireç dibâgat bayse, boya novitalize(?) fiçları dibâgattan sonra falis(?) cilâ ve derileri açma ve yumuşatma makinesi etüv, baskı, belanjir(?) ilah... makineler derileri kurutmak için sıcak havâ istihsâl eden makineler motordur. Esnâ-yı amelîyâtta yani boyanırken güzel boya almayan derileri güzel boya tutturmak için şebpertisi aparat(?) (Bu aparat nasıl ki, terzilerin ütüsüz, düzgün iş yapamadıkları gibi debbâğlar da güzel boya boyamak için bu âlete muhtâcdırlar.) krom dibâgatda diğer şimdiye kadar bahs ettiğim dibâgatlardan daha fazla suya ihtiyâc vardır. Krom dibâgatı bütün mevâdd-ı kimyeviyyeden ibâret olduğu için yukarıda zikr ettiğim şekilde pek çok şeylerin vücûduna ihtiyâc vardır. Fakat a'zamî on beş gün zarfında deriler ham olarak gelen bir deri hazır olur ve âlem-i ticârete sevk olunabilir.

Krom dibâgatı yapabilmek her ne kadar yüksek sermâyenin mevcûdiyetiyle ka'im ise de netîce itibârıyla kısa zamân zarfında para deriye tahvîl ve derhal satabilmek aynı zamânda da "brusnet" (?) hesabı para getirebilmektedir.

(Daha bitmedi)

**Mehmed Nûrullâh**

**BU SENE MA'ÂRİFİMİZDE YAPILACAK YENİ TEŞKİLÂT**

Ma'ârif Vekâleti Ma'ârif Teşkilâtı Kanunu'na dâ'ir mufassal bir îzâhnâme hazırlayarak vilâyetlere ta'mîm etti.

Ma'ârif Vekâleti ahîren Ma'ârif Teşkilâtı Kanûnu'na mütedâ'ir bir îzâh-nâme neşr etmiştir. Ma'ârif teşkilâtımızın esâsını tavzîh eden bu ta'mîmi aynen neşr ediyorum:

Kanûnen üçüncü ve dördüncü maddelerine nazaran Ma'ârif Vekâleti gerek diğer vekâletler gerekse vilâyetler, belediyeler, cem'iyetler şahıslar ve ekalliyetler tarafından açılmış -ve açılacak- bi'l-umûm mekteblerin derecelerini tayînde yegâne salâhiyetdârr ve her nev' terbiye ve ta'lim mü'esseseleri programlarının tertîb ve teşebbüsünde dâimâ müşterek ve alâkadârdır. Şu hâlde vekâlet, Türkiye Cumhuriyet'inde mevcûd ve doğrudan doğruya idâresi altında bulunmayan bütün terbiye ve ta'lim mü'esseseleri hakkında dâimî sûrette tam malûmât sâhibi bulunmaya mecbûr olduğu gibi rûhsat ve muvaffakiyeti hâricinde herhangi bir mektebin te'sîs ve küşâdı da imkânsızdır. Bunun için;

1- Ma'ârif Vekâleti diğer vekâletler tarafından

**[Sahife 993]**

te'sîs ve idâre edilen mektebler hakkında doğrudan doğruya â'id olduğu vekâletde muntazaman malûmat alacak ve ma'ârif müdürleri vâsıtasıyla da mıntıkları dâhilinde ve resmî ilk, orta mekteblerden mâ'adâ mevcûd sına'î, zirâ'î vesair meslekî mektebler hakkında mütemâdiyen haberdâr olacaktır.

2- Diğer vekâletlerin açmak isteyecekleri orta meslek mekteblerinin programları müştereken yapılacak ve vilâyetlerde husûsî olarak te'sîs edilmek istenecek bi'l-umûm bu kabîl mü'esseseler ancak binâ, program ve ta'limât-nâmeleri vekâletce tedkik ve tasdîk ve mü'essese ta'cîl edildikten sonra açılacaktır.

Binâenâleyh her ma'ârif müdürü evvelâ mıntıkası dâhilinde resmî, ilk, orta mekteblerden mâ'adâ cem'iyetler, şirketler, fabrikalar, belediyeler şahıslar ilah... tarafından idâre edilmekte bulunan bütün mekteblerin derecelerini tayîn ve tesbîte medâr olacak program ve ta'limât-nâmeleriyle îcâb edecek diğer malûmâtı derhal bildirmeye ve ders senesi bidâyetinden itibâren her üç ay nihâyetinde işbu mü'esseselerin ve inkişâfı hakkında muntazaman vilâyeti haberdâr eylemekle nisbeten yeniden açılması arzu edilen terbiye veya meslek mü'esseselerinin program ve ta'limât-nâmelerle îcâb malûmâtı tedkik ve tasdîk edilmek üzere vekâlete göndermekle mükelleftir.

Ma'ârif Vekâletince tescîl edilip rûhsatnâme verilmeden Türkiye dâhilinde hiçbir terbiye ve meslek mektebi açılmaz. Yalnız her mektebin ve vekâletin -mu'ayyen tahsîl dereceleri hâricinde- sırf kendi me'mûr ve mensûblarına meslekte vuku'a gelen terakkîleri, yeniliklerini, bildirmek üzere açacağı muvakkat kurslar, ta'limgâhlar şubhesiz müstesnâdır.

Bi'l-umûm terbiye ve ta'lim meslek ve san'at mü'esseselerinin dereceleriyle mukabil vaz'iyet-i münâsebetlerini tayîn yalnız ma'ârif vekâletine â'id olduğu için bi'n-netîce her hangi bir mü'esseseden me'zûn olanların ne gibi diğerk mü'esseselere gelebileceklerini de Ma'ârif Vekâleti tesbât eder. Ma'ârif Vekâleti umûmî ma'ârifin nâzımı olmak dolayısıyla memleketde her nev' terbiyevî ta'limî fa'âliyetlere rehberlik etmek vazifesiyle mükellef olduğu gibi umûmî terbiye ve seviyenin i'lâsı husûsunda da birinci derece de alâkadâr ve Mes'ûldür. Binâenâleyh ilk mekteplerden en yüksek meslek mekteplerine kadar bütün mü'esseselerin talebeye îcâb eden ibtida'î veya âli meslekî malûmât vermeleriyle beraber millî harsın tenmiye ve inkişâfına ictimâ'î, medenî ve ferdî vazifelerin telkin ve icrâsına ihtimâm edip etmediklerini de Ma'ârif Vekâleti büyük ve mütemâdî bir alâka ile ta'kibe mecbûrdur. Her hangi bir meslek için ehliyetli ferdler yetiştirmenin kâfi olamayacağı ve her ferdin mesleğinin ayrı olmakla berâber daha evvel mensûb olduğu büyük ve şerefli cem'iyete lâayık bir uzuv olarak yetiştirilmesi zarûrî bulunduğunun hemen hemen anlaşılmiş

**[Sahife 994]**

olduğu kanâ'atine rağmen vilâyetlerde vekâleti temsil eden ma'ârif müdürlerinin bu çok ehemmiyetli noktayı dâimâ göz önünde bulundurdıkları lüzûmunu te'kîd fâ'ideli ad edilmiştir.

Beşinci mâdde ilk mekteplerin nev'ilerini göstermektedir:

1- Şehir ve kasaba gündüz mektepleri, ale'l-umûm vilâyet ve kasaba bütçeleriyle idâre edilen ilk mekteplerdir.

2- Şehir ve kasaba yatı mektepleri, şehirlerde veya kasabalarda vekâlet tarafından idâre edilmekte bulunan leyli ilk mekteplerdir. (Öksüz yurtları gibi)

Öksüz yurtları, yalnız ve kimsesiz ve çâresiz çocuklara mahsûs mü'esseselerdi. Şehir ve kasaba yatı mektepleri ise kimsesiz ve çâresiz çocukları yine kabûl etmekle berâber hem fakir ve çocuklarına bakmaya ve okutmaya gayr-i muktedir â'ilelerin çocuklarını meccânen hem de çocuğunun ilk tahsilini leyli olarak almasını muvâfık gören zî-kudret â'ilelerin çocuklarını ücretli olarak alacaktır. Esâsen ilk mektep çocuklarını orta mekteplerden ve liselerden ayırmak muvâfık görüldüğü için bütün liselerin ve orta mekteplerin ilk kısım talebesi de bu sene şehir ve kasaba yatı ve gündüz mekteplerine tevzî' edilecektir. Bu sûretle zengin ve fakir çocukları hep bir arada terbiye ile yetiştirileceklerdir.

Şehir ve kasaba yatı mektepleri vekâlet tarafından açılabilir ve idâre edilebilir. Ma'a-mâfih vilâyetler ve belediyelerde –matlûb evsâf ve şerâ'iti hâ'iz olmak şartıyla– bu sistem mektepler açabilirler ve açmaları temennîye çok şâyândır. Yalnız vilâyet veya belediye



bütçesine bu kabil bir mü'essese idhâl edilmeden alınacak talebe mikdârı tahsîs edilecek binânın planı vaz' edilecek tahsîsât vesair malûmât vekâlete bildirilecek, ancak tedkik edilip rûhsat verildiği takdîrde mü'essese açılacaktır. Bundan evvel köylerde, şehirlerde, kasabalarda bu misüllü açılan leyli açılan mektebler yeniden vekâletten müsâ'ade almaya mecbûrdurlar. Aksi takdîrde sed olunacaklardır.

3- Köy Gündüz Mektepleri, mevcûd ve malûm köy mektepleridir. Bu mekteblerde ba'demâ nüfûs ve hâne adedi i'tibârıyla en büyük köylerde açılacaktır.

4- Köy Yatı Mektepleri, bir muhît dâhilinde bir grub teşkîl eden küçük köyler için açılmış ve açılacak mekteblerdir. Her vilâyetde bi'l-hâssa şarkî Anadolu'da ekseriyetle büyük köylerde tesâdüf edilemediği ve bugün çocuklarının ilâ-nihâye terbiye ve ta'lîmden mahrûm kaldıkları için vekâlet bu sistem mektepleri muvâfık bulmuştur. Bu mekteblerden beklenen gaye, müstakbel köylünün sıhhatini daha iyi korumasını, işini daha muvaffakiyetle satışını, daha isâbetle

#### [Sahife 995]

yapabilmesini ve bi'l-hâssa vazifeleri hakkında sağlam bir îmân sâhibi olmasını te'mînden ibârettir.

Şu hâlde köy yatı mekteblerinin programları ve idâre tarzları diğer yatı mekteplerinden çok farklı olacaktır. Bu mü'esseselerin çok yakın bir zamânda kendi kendilerini tamâmen idâre edebilecek bir vaz'iyete gelmeleri istihdâf edilmektedir. Bu husûsda îcâb eden program ta'lîmât-nâme ve îzâhât ayrıca gönderilecektir. Köy yatı mektepleri de vekâlet tarafından açılacağı gibi binâlarının planları, sâhalarının haritaları diğer malûmâtla berâber vekâlete gönderilmek ve rûhsat istihsal etmek şartıyla vilâyetler tarafından da açılabilirler. Bundan evvel açılmış olanlar hakkında şehir leyli mekteplerinde mevcûd olan kayda ri'âyet olunacaktır.

Altıncı madde de ilk tahsîl çağındaki çocuklar, meslek mekteplerine giremezler. İlk tahsîl çağını geçirmiş ve hiç tahsîl görmemiş çocukları kabul eden mü'esseseler bunlara ilk tahsîli vermeye mecbûrdur kayıtları vardır.

Her Türk ilk tahsîlini almaya ve her ferd için asrî olarak talep edilen seviyeye varmaya mecbûrdur. Binâenâleyh ma'ârif müdürleri mekteb mesleklerinde ilk tahsîl çağında çocukların bulunup bulunmadığını dâimî bir takayyüd ile arayacaklar ve bulduklarını ilk mektebde vermekle berâber mezkûr mü'esseseler hakkında ta'kibat-ı kanûniyyede bulunacaklardır.

İlk tahsîl çağını geçirmiş ve hiç tahsil görmemiş çocukları kabûl eden ırac mektepleri de san'atla beraber talebesinin –imkân nisbetinde ilk terbiye ve tahsîllerini de te'mîne mecbûrdur. O hâlde her ma'ârif müdürü mıntıkası dâhilinde şoför, makinist, umûmî sanâyi' ilah... mektepleri gibi mü'esseseler varsa hepsini yeniden bu nokta-i nazardan tedkik icâbını – kanûna göre– icrâ vekâletini haberdâr etmekle mükelleftir.

Sekizinci maddede, muhtelif derecede mu'allim mektepleri me'zûnlarıyla ecnebi memleketlerde devlet parası ile tahsîl görenlerin vekâletinin tensîb edeceği yerlerde kaç sene hizmetle mükellef oldukları ve bu mükellefiyeti ifâ etmeyenler hakkında tatbîk edilecek mu'âmele gösterilmektedir.

Binâenâleyh mevcûd ta'ahhüd senetleri derhal vekâlete gönderilecek ve ba'demâ mu'allim mekteplerine kabûl edilecek talebeden ta'ahhüd senedi alınacaktır. Kanûnun bu mâddesiyle gerek mevcûd bi'l-umûm mu'allim mektepleri me'zûnu mu'allimlerin gerekse ba'demâ me'zûn olacakların kaç sene hizmetle mükellef oldukları ve meslekten ayrılacakları veya ihrâc edilecekleri takdîrde haklarında nasıl bir mu'âmele tatbîk edileceği sarâhaten tesbît edilmiştir.

Mu'allim mektebi me'zûnlarının tahsîlde buldukları müddete â'id mekteb masraflarından hisselerine düşen mikdâr 96–6 tarih ve 14 Şubat 1926 Numaralı Müdürler Encümeni kararıyla leylîler için senevî 250, nehârîler için 150 lira olarak tayîn edilmiştir.

### **[Sahife 996]**

Bundan sonra İlk Tadrîsât Kanûn-ı Muvakkati ile ânî muntazam emirler dâhilinde bir vilâyetten diğere nakl-i me'mûriyyet edecek mu'allimler için nakle müsâ'adeyi hâvî verilecek tahrîrat-ı mazbatalara mu'allimin hangi mu'allim mektebinden me'zûn olduğu me'zûniyet tarihi, hizmet müddeti ve mükellefiyet müddeti dâhilinde olup olmadığını sarâhaten kayd edilecektir.

Her mu'allim mektebi müdürü imtihânları müte'âkib me'zûn efendilerin adedini, muvazzah künyelerini, â'ile adreslerini gösterir mufassal bir cetvel ile her birinin sicil kayıtlarını hâvî evrâkı âcilen vekâlete gönderecektir. Vekâlet her sene me'zûn olacak genç mu'allimleri ma'ârif mıntıklarının ihtiyâcı nisbetinde tavzîh eder. Kanûn sarâhatine göre, şimdiye kadar mu'allim mekteplerinden neş'et etmiş bütün mu'allimlere şâmildir. Binâenâleyh derhâl vilâyetiniz dâhilindeki matbû'ât ile vesair sûretlerle keyfiyyeti ilân ediniz. Mürâca'at edenlerden hizmet-i ta'lîmiyyeye tekrâr dâhil olanlarla tazmînât vererek ayrılanların birer cetvelini her ay sonunda vekâlete gönderiniz. Bu me'zûnlar için mürâca'at

müddeti [1]926 Ağustos ibtidâsıdır. O zamâna kadar mürâca‘at etmemiş olanlar ayrıca ta‘kîb olunacak ve haklarında kanûna adem-i itâ‘atden dolayı ta‘kîbatda bulunacaktır. Avrupa’da Ma‘ârif Vekâleti hesâbına ikmâl-i tahsîs edenler de aynı mu‘allim mektebi me’zûnları hakkındaki ahkâma tâbi bulunmaktadır.

Dokuzuncu Madde, 1926 bütçesinden itibâren tatbîk olunacaktır.

Binâenâleyh tebliği müte‘âkib vilâyet encümen-i dâimîleri derhal ictimâ‘ ederek mu‘allimlerin ma‘aşâtını bu kanûnun gösterdiği nisbet dâhilinde tayîn edeceklerdir.

Onuncu Mâdde, devlet hizmetlerinden birinde müstahdem herhangi bir zâta görülecek ihtiyâca binâ’en –ilâveten– bir mu‘allimlik verildiği takdîrde ma‘âş değil ücret verileceğini ve işbu ücretin ne nispette olacağını göstermektedir.

On Birinci Madde, kat‘î olduğundan vilâyet bütçelerinin tanzîminden ehemmiyetle nazar-ı dikkate alınacaktır.

On ikinci, on üçüncü, on dördüncü, on altıncı ve on sekizinci maddelerle mu‘allimlik memnûniyet ve şükranı mûcib olacak şekil ve vesa’itde tam bir meslek olarak te’essüs etmektedir. Ma‘ârifteki bi’l-umûm idârî hizmetlerin –kâtiblik ve mümeyyizlik gibi vazifeler müstesnâ– esâsı mu‘allimlik olarak kabûl edilmekle ma‘ârif hizmetleri tamâmen mu‘allimlere hasr edilmiş oluyor.

İlk mekteb müdür veya baş mu‘allimlerinin ücretleri tadrîsât meclisleri ve müfettişlerin ücretleri de ma‘ârif idâreleri tarafından kararlaştırılacak ve esbâb-ı mûcibeleriyle birlikte şimdilik vekâlete bildirilecektir.

On Beşinci Madde, bilumûm ilk ve orta mekteb mu‘allimlerine şâmilidir. Ma‘ârif emînlikleri hakkında ta‘lîmat-nâmesi

### **[Sahife 997]**

ikmâl edilince ayrıca tebligat yapılacak ve îcâb eden îzâhat verilecektir.

Mezkûr tebliğ yapıncaya kadar işbu kanûnla ma‘ârif emînliklerine tevdî‘ edilen vazifeler kemâ-fi’s-sâbık â’id olduğu makam tarafından îfâ edilecektir.

Kanûnun yirmi dördüncü maddesine nazaran vekâlet inşâ edilecek resmî mekteb binâlarıyla kütübhâne ve müzeler üzerinde bir murâkabe salâhiyeti almış bulunmaktadır. Fi’l-vâki‘ bu binâlar için sarf edilen paraların ciddi bir tatbîke tâbi‘ tutulması zarûrîdir. Vekâlet bir inşâ‘ât şu‘besi ihdâs eylemiş olduğu gibi bu dâ’ireye bir ecnebî mütehassısı getirmek

karârındadır. Fî-mâ-bâ'd kanûnun dâ'ire-i şümûlüne giren bütün binâlar hakkında vekâletin müsâ'adesi alındıkça binâ yapılamaz.

Kanûnun tatbîkatı ma'ârif müfettiş-i umûmîyeri tarafından sık sık teftîş ve murâkabe edilecektir. Vekâletin vazîfelerini ve salâhiyetlerini teşmîl ve tevsî' edip bu kanûnun ehemmiyet ve dikkatle tatbîki lâzımdır. Arkadaşlarımın meslek ve vazifeye karşı merbûtiyetini vekâlete bütün meslekdâşlarına takdîr ettirecek şekilde îfâ-yı vazîfe etmelerini isterim ve kanûn dâ'iresinde ma'ârif me'mûrlarımızın muvaffakiyetli fa'âliyetlerine intizârdayım.

Vekâlet ve ta'mîme zeylen ma'ârif müdürliklerine şu tebliği de ilâve etmiştir:

1- Kanûnun dokuzuncu maddesine göre kıdem zamları me'mûrun mesleğe duhûlü tarihinden itibâren hesâb olunur. İlk mekteplerde muvakkat mu'allimlik yoktur. Resim, mûsîkî, terbiye-i bedeniyye, el işleri, dikiş, biçki ve nakış derslerini gösteren mu'allim veya mu'allim mu'âvinlerinin haftalık ders sâ'atleri en aşağı on beş sâ'ate iblâğ edilecek ve bu sûretle bunlar da sâbit mu'allimler veya mu'âvinler miyânına dâhil olacaklardır.

2- Kız mu'allim mektebi ana şu'besinden me'zûn olan ana mu'allimleri 2 Mart [1]339 tarihli Ana Mektepleri Nizâm-nâmesi'nin on üçüncü maddesi mücebince kemâkân asıl mu'allimler gibi ma'âş ve kıdem zammı alacaklardır.

3- Kanûnun on ikinci ve on üçüncü maddelerine göre ilk tadrîsât müfettişleri esâsen mu'allim olduklarından mu'allimler gibi sükenâ bedeli alacaklardır.

4- İlk tadrîsât müfettişlerinin ma'âşları 13'üncü maddeye tevfikân mu'allimlik kıdemlerine göre verilecektir. 27 Kânûn-i Evvel [1]340 Tarihli Kanûnun 8'inci maddesi hükmü bi't-tab' mülğadır.

5- On beşinci madde mücebince verilecek takdîrnâme ve tevbih cezâsı hakkındaki mu'âmele emînlik teşkilâtına kadar ma'ârif müdür ve me'mûrları tarafından yapılacaktır.

6- Mekteb vergisi kanûnun sûret-i tatbîkiyyesini mübeyyin ta'lîmât nâmenin on üçüncü maddesine tevfikân idâre-i husûsiye bütçelerine konulan senelik ikrâmiyelerin tevzî'inde emînlik teşkilâtına kadar sâbıkı vechile hareket edilecektir.

7- Yirmi birinci maddede musarrah ihtâr, tekdîr ve kat'-ı ma'âş cezâları yalnız tayînleri ma'ârif emînlerine bırakılmış olan mu'allimlere ve ma'ârif mensûblarına â'iddir.

### [Sahife 998]

8- Kıdem zamları ilk tadrîsât mu'allimlerine her senenin Martı ibtidâsında, orta tadrîsât mu'allimlerine Eylül ibtidâsında hesâb edilir.

9- Husûsî mekteplerde hizmet edip de bi'l-âhire resmî mekteplere nakl eden, mu'allim ve mu'allim mu'âvinlerinin rûhsat-ı resmiyyeyi hâ'iz husûsî mekteplerdeki müddet hizmetlerinin kıdemlerine zammı lâzım geldiği hakkındaki 30 Nisan [1]341 tarihli ve 1819 numaralı ta'mîm ahkâmı kemâkân bâkîdir.

10- Yirmi dördüncü madde de mevzû'-ı bâhis binâların resmî projelere mütâbakatını te'mîn için ma'ârif emînleri emrinde istihdâm edilmek üzere idâre-i husûsiyye bütçelerine mimâr tahsîlâtı konulacak veya îcâbında bu husûsda sarf edilmek üzere mikdâr-ı kâfî ücret vaz' edilecektir. Lüzûmuna binâ'en ma'ârif müdürleri veya me'mûrları tarafından vâki' olacak bi'l-umûm inşâ'ât ve ta'mîrât işlerine â'id teklîfler ma'ârif emînlerinin tasdîki ile kesb-i kat'iyet eder. Bu husûsa muktazî masraflar usûlü dâ'iresinde idâre-i husûsiyye bütçelerinin fasl-ı mahsûsundan te'diye ve tesviye olunur. Ma'ârif emînleri tayîn edilinceye kadar bu vazîfe îzâhatnâmede işaret olunduğu vechile vâflere â'iddir.

11- İlk mekteplere mübâya'a olunacak te'sîs ve tadrîs levâzımının cins, nev' ve mikdârı ma'ârif müdür veya me'mûrlarının riyâseti altında ma'ârifte â'id sıhhiyye veya ilk tadrîsât müfettişleriyle mekteb müdür ve mu'allimlerinden mürekkeb olmak üzere toplanacak bir hey'et ma'rifetiyle tesbît edilir. Hey'etçe tesbît ve kabûl olunan liste ma'ârif idârelerine yapılmış olan 210-21 numaralı ve 20 Nisan [1]926 tarihli ta'mîm mücebince vekâletin tasdîki ile kat'iyen kesb eder. Bu husûsa â'id ma'ârif ve mebâliğ usûlü dâ'iresinde idâre bütçelerinin fasl-ı mahsûsundan te'diye ve tesviye olunur.

12- Kanûnun neşrinden evvel kıdemlerine nazaran fazla ma'âş almakta olan mu'allimlerin hakk-ı mükteseblerinin mahfûziyyeti tâbî'îdir.

13- Ta'mîmden ve kanûndan lüzûmu kadârının ma'ârif idâresinin vilâyetler sâhilinde bulunan orta mekteplerle, lise, mu'allim mekteplerine müze ve kütübhâne gibi mü'essesâta tevzî'ni ricâ ederim.

### **TÜRK TAYYÂRE CEM'İYETİ'NİN İRFÂN ORDUSUNA HİTÂBİ**

Müderris ve mu'allim kardaşlarım!

Türk Tayyâre Cem'iyeti Merkezî Hey'eti Mes'ûliyetini der'uhde ettiği ulvî vazife hakkında sizlerle hasbihâl etmeyi hem de bu işin başına ilk geçtiği günden beri tasavvur ediyordu. Tayyâreciliğin siyâset, iktisâd sâhasında ve bir kelime ile medeniyet âleminde husûle getirdiği ve "fevka'l-âde" sıfatıyla tavsif edilmesi lâzım gelen yeni vaz'iyet, bu tasavvuru artık sür'atle icrâya merkezî hey'eti sevk etti.

Kardaşlar,

Memleketin münevver zümresi arasında doğrudan doğruya milletin fikrî ve terbiyevî hayâtı

**[Sahife 999]**

üzerinde ve hakîki ta'bîriyle milletin manevî bünyesi üzerinde âmil olmak haysiyetiyle ilk safi işgal eden sizler, tayyâreciliğin aldığı ehemmiyet ve azameti şübhesiz daha vüzûh ile görürsünüz ve bilirsiniz ki, bu yeni ihtirâ âleti yepyeni bir sînâ'at hâlini almış ve ameli faydalarını hiçe indirecek kakhâr bir tahrîb vâsıtası da oluyor.

İnsan yığınlarını ezelden beri birbirleriyle çarpıştıran o ebedî ihtirâsın bütün şiddetiyle bu tahrîb âletini kullanması ihtimâli karşısında acaba Türk milleti ne yapacaktır.

Tarihî mukadderâtın ve coğrafi vaz'iyetin neticesi olarak yeryüzünü sarsan azîm bâdirelerin tam müsâdeme sahnesinde ahz-ı mevki' etmiş olan Türkiye şimdi artık semâvî ufuklar gibi gökyüzünde gelecek bu tehlikeye karşı ne vaz'iyet alacak ne yapacaktır?

Türk'ün akl-ı selîmi, vaz'iyetini de yapacağını da kendisine tesbit ettirmiştir:

Hayâtın yeni şartlarına intibâk etmek!

İrfânınızın yüksek seviyesi bu intibâk ameliyesini tasavvura çok müsâ'ddir.

Türkiye bugün kâfi derecede tayyârelere mâlik olsa da çok acı bir misâlini gördüğü o "dünyâdan tecerrüd" vaz'iyeti ona müdâfa'a vâsıtalarını bi'z-zât hazırlamasını emr ediyor ve fi'l-hakîka Türkiye o zamân hürriyet ve istiklâlinden emîn olabilir ki, bu, yeni ihtirâ' aletini bi'z-zât meydâna getireceği husûsî bir san'ata istinâd ederekten meydâna getirsin!

İşte zamânın ilcâ'âtı cem'iyetimize bu kadar ağır ve çok yüksek bir vazîfe tahmîl etmiş ve bunun ulviyet ve azameti karşısında sizlerin memleketin manevî bünyesini işletilmekte olan sizlerin yardımını istemek merkezî hey'etin bir hakkıdır.

Hürriyet ve istiklâllerini ga'ib ederek zâlimlerin esâreti altında artık tarihleri nihâyet bulmuş zan edilen milletlerin, bir gün birden bire ayaklanması ve hürriyet-i istiklâlini kazanması mu'cizesi biz de biliyoruz ki, mürebbîlerin ve mu'allimlerin eseridir.

Lâkin acaba bugün hür ve müstakil olan Türk milletinin havâ kuvvetini meydâna getirecek bir husûsî sînâ'âtı yoktan var etmesi böyle bir mu'cizeden daha büyük hâriku'l-âde bir şey mi olacaktır? Sizin terbiye-i hazâkatinize mevdû' olan yeni neslin körpe ve dînç dimâği, yine sizin telkîn edeceğiniz ve yollarını göstereceğiniz bu mu'cizeyi bir gün neden ibdâ' edivermesin? Ve bu Türk inkılâbının en karanlık günlerinde şurada burada ve her yerde

ateşten izlerini bir meş'ale gibi göstermiş olan Türk mu'allimler zümresi için yapılması güç bir iş midir? Türk tayyâreciliğinin terakkî ettirilmesi fikri sâde mekteb muhîtime inhisâr etmemeli, bu temâs ettiğiniz halk tabakasına da sirâyet etmeli ve bütün Türk muhîti için umûmî ve müşterek bir gaye hâline gelmelidir. Sizin kıymetdâr mesâ'înizden beklediğimiz budur.

Pek sıkı ve yakından meşgul olduğu büyük bir vazîfenin şümûl ve vüs'atini görmüş ve bütün

**[Sahife 1000]**

kuvvetini bu korkudan alan merkezî hey'et, bütün mesâ'îsini Türk mu'allimler ve mürebbîlerinin her vechile teshîl edeceği ümîdîni izhâr ederken Türk inkılâbını tamamlamak ve tamamlandırmak husûsundaki büyük vazifenizde de muvaffakiyetinizi hürmetle selâmlarım.

**Türk Tayyâre Cem'iyeti Re'îsi Rize Meb'ûsu**

**Ahmed Fu'ad**

### **MÜHİM BİR İHTİYÂC DAHA**

Çankırı'yı imâr etmek, asrî ve bedî'î bir hâle sokmak isteyenlerin kendilerini her gün yeni bir ihtiyâc karşısında bulundurmaları mecbûriyetinde kaldıklarına şübhemiz yoktur. Biz pek çok ihtiyâclar içinde çırpınan bu harâb fakat şirin memleketin su, yol, mekteb gibi umûmî ihtiyâcları arasına mühim bir şey daha ilâve edeceğiz. Bu da tabî'atın bütün bedî' ve mehâsinini sînesine toplayan Çankırı'da umûmî bir parkın vücûda getirilmesi mes'elesidir. Park kadın, erkek, çoluk, çocuk umûm memleket halkının mübrem ve zarurî bir ihtiyâcudur. Diğerleri gibi bunun da ehemmiyetle sür'atle nazar-ı dikkate alınması lâzım gelmektedir. Gerçi her memleketin kendisine mahsûs eğlence yerleri, mesîreleri bi'l-hâssa bahâr mevsiminde zevk ve neş'e verecek istirahat mahalleri vardır. İtirâf etmelidir ki, şirin Çankırımızda bu yerler bugün umûmî olmaktan ziyâde husûsî bir mâhiyet göstermektedir. Bir şehrin münâsib ve yakın bir mahallinde küçük fakat rûh-nevâz bir park yapılmasını istiyoruz. Bir park ki, sabâhdan akşama kadar bütün mesâ'î zamânlarını dört duvâr arasında sıkıntılı ve üzüntülü bir sûrette geçirenler burada ilk bahârın güzel ve yeşil manzarasından sessiz dalgalarla ufuklarda dolaşan kokulu rüzgârından, neş'eli güneşinden ve berrâk berrâk akan sularından biraz hayât, biraz rûh alabilsinler!

Çankırı'nın hiçbir memleketinde olmayan ve millet bahçesinden dizdâr değirmeni ta'bîr edilen yere kadar uzanan çay boyunda çok güzel ve muntazam bir şose vardır ki, burası bahâr ve yaz memleketinde memleket halkına ikindiden sonra iyi bir tatlı tenezzüh mahalli olmaktadır.

İşini gücünü bitirip de tabî'atın bütün bu şirin manzarasından istifâde etmek hakkını taşıyan her rûh, memleketin yeşil ve zümrüd gibi bahârını kendi hayâtının bahârı kadar yaşamak ve görmek ister. Çayın ve şosenin karşısındaki tarlaların ve yolların kenârına ikindiden sonra âdetâ akın yaparcasına küme küme toplanan hanımlarımızın vaz'iyetlerini müşâhede edenler Çankırı'da parkın mübrem ve zarûrî bir ihtiyâc olduğunu yakînen his ederler. Alâkadarândan ricâ veistirhâm ederiz. Millet bahçesi bom boş duruyor. Ufak bir himmet ve az bir masraf ile burası her vakit güzel ve bed'î bir park şekline girebilir. Buranın sür'atle tanzîm ve tertîbi sâyesinde bugün için memlekette hiç olmazsa çok mübrem ve zarûrî bir ihtiyâcı daha izâle edilmiş bulunuyor.

Vatandaşlar Türk Tayyâre Cem'iyeti'ne Mu'âveneti Unutmayalım.

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslüman! Bizlere Allah'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zasından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmal etme.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YER**

Odunpazarı'nda Hâfız Hakkı Efendi'nin dükkânı.



## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî,  
ictima'î, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

15 Haziran 1926

Sene: 4

Sayı: 68

### **MÜNDERİCÂT**

Çankırı'da Tayyâre Kongresi/ Halk Yolu

Çankırı Hakkında Tarihî Tedkikler/ Sâlim

Orta Kız Mektebi'nde

Ma'ârif Vekili Necâtî Bey'in Dârü'l-fünûn'da Mühim Nutku

Fenn-i Dibâgat / Nûrullâh

Millî İstiklâl Uğrunda Ölen Rif Şehîdlerine / Hüseyin Avnî

Ma'ârif Haberleri

Çankırı Matba'ası

1926

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

15 Haziran 1926

Sene: 4

Sayı: 68

Çankırı'nın ümrân ve irfânına çok büyük hizmette bulunan Vâli Vekili Bekir Sâmi Bey Efendi'nin asâleti tasdik edildiği memnûniyetle haber alınmıştır. Genç, muktedir ve fa'âl vâlîmizi tebrîk eder, muvaffakiyetler temenni eyleriz.

## ÇANKIRI'DA TAYYÂRE KONGRESİ

Çankırı Vilâyeti Tayyâre Cem'iyeti kaza ve nevâhî şu'belesindeki murahhaslarının iştirâkıyla Haziran'ın on ikinci Cumaertesi günü Türk Ocağı binâsında sâ'at on dörtte Tayyâre Cem'iyeti Re'îsi Vâlî Bekir Sâmî Bey Efendi'nin riyâseti altında ilk kongresini in'ikad ettirmiştir. Re'îs Bey evvelâ âzîz Türkiye'nin kara ve deniz kuvvetlerine inzimâm eden havâ kuvvetinden lüzûm ve ehemmiyetinden vatan müdâfa'ası karşısında nesl-i hâzıra düşen mühim vazîfeden terakkiyât-ı hâzıranın netâyic-i tabî'iyyesinden olan tayyâre filolarının hizmetlerinden vatan denilen mukaddes mefhûmun havâ kuvvetleri arasında da yükselmesini te'mîn eylemek mecbûriyetimizde olduğundan, Çankırı'nın tarihî mevki'inden, vilâyet halkının cem'iyetinden, düşmanların bize olan sû'-i kadtları müvâcehesinde alabileceğimiz tam kat'î kâmil tedbîrlerden bâhisle uzun, bâliğ, vecîz bir nutuk îrâd ederek re'îs-i cumhûrumuzu hürmetle selâmladı. Ba'dehû vilâyet nâmına alınması îcâb eden tayyâreler için muktazî tedâbiri tesbît etmek üzere encümenlere tefrîk usûlü kabûl ve işlerin a'zamî sür'atle intâcı takarrur etmiştir.

Memleketimizde ilk defa olarak açılan Türk Tayyâre Cem'iyeti Kongresi'ni hürmetle selâmlar muvaffakiyetler temenni eyleriz.

### Halk Yolu

[Sahife 1002]

## ÇANKIRI HAKKINDA TARİHİ TEDKİKLER

Bu sûretle yeniden kuvvetlenmeye başlayan Selçuklular artık Horosan'da istedikleri gibi atlarını oynatmak, serbest her türlü kayıttan, her şeyden âzâde bir tarzda yaşamak, kestirme ta'bîriyle akın ve çapulculuk ile geçinmek yolunu tuttularsa da evvelâ az zamân içinde kesâfet peydâ ederek ehemmiyetli bir kitle hâline gelmeleri, sâniyen mütevâlî akın ve yağmalarından bî-zâr kalan halkın mütemâdî şikâyatı, Gazne İmparatorluğu'nca ehemmiyetle tedkik ve ta'kîb olunmaya başladı. Lâkin keyfiyet tamâmıyla emniyet-bahş bir şekilde ircâ edilemedi. Nihâyet Mes'ûd-ı Gaznevî bu â'ileyi her hâlde ber-tarâf etmek ve bi'z-zât kökünden kazımak azimkârlığını göstermeye karâr verdi. Kumandası altına büyük bir ordu alarak Selçukîlere doğru hareket etti. Tuğrul ve Çakır Beylerin çalak ve mâhir kuvvetleriyle karşılandı ve çarpıştı. 1032'de vuku'a gelen muhârebede Sultan Mes'ûd öyle bir mağlûbiyete

dûçâr oldu ki, Horasan mes'elesini unuttuktan sonra saltanat merkezinin Gazne'nin bile tehlikeli bir vaz'iyete düştüğüne kani' olarak Gazne'den Hindistân'daki mıntikasına kadar çekildi.

Kısmen de tâlih kazandırdığı büyük muzafferini müte'âkib Tuğrul Bey Nişâbur'da 1040 tarihinde bilâ-fütûr kendi nâmına hutbe okutarak istiklâlini ilân etti. Ba'dehû şimşek gibi sür'atleri vâkıfâne tedbîrleriyle İran'da tevsî'-i nüfûs ve menâtıka muvaffak oldu. Rey'i idâre merkezi yaparak büyük bir imparatorluk<sup>227</sup>

### [Sahife 1003]

te'sîs ve az bir vakit içinde etrâfına havf ve dehşet ilka etti.

1063'de evlâdsız olarak vefât eden müşârünileyhi istihlaf için kardeşi Çakır Bey'in iki oğlu Süleymân ile Alparslan arasında ihtilâf çıktı. Evvelkisi Rey'de ikincisi de Kazvin'de nâmlarına hutbe okuttular. Alparslan umûmun sevgi ve hürmetini kazanmaya muvaffak olmuş, muktedir, cesûr, saltanat makamına elyak bir kumandan idi. Birkaç ay sonra rakîbinin elinden Selçuk sultanlığını aldı. Amcası Tuğrul Bey'in başladığı Anadolu fütûhâtını daha ziyâde teshîl ve ta'cil etmek üzere hemen seyr-i serî' ile Şîrvân, Lûristân kal'alarını feth ve Bizans idâresinde bulunan Ermenistân'ı zapt ederek Diyarbakır, Haleb emîrlerini de himâye ve nüfûzu altına girmeye mecbûr etti.

### Sâlim

### ORTA KIZ MEKTEBİ'NDE

Çankırı Mu'allimler Birliği geçen ders senesi bidâyetinde kızlarımızın orta tahsîl ihtiyaclarını düşünerek bir orta kız mektebi açmaya karar vermişti. Bu kararını çok sür'atli olarak kuvveden fi'ile çıkarmaya muvaffak olan birlik, memleketin tarih-i irfânına büyük ve kıymetli bir mü'essese daha ilâve etmek sûretiyle millî ve vatanî vazîfelerinden en mühimmini îfâ etmiş oldu. Bütün dersî senesi zarfında sâkin ve sâkit bir tarzda çalışan bu mü'essese-i irfânın geçen gün umûmî imtihânlarında bulunmuştuk. Müdâvimlerinin muktesebât-ı ilmiyelerini hele imtihân olmalarına rağmen fikir, his, muhâkeme, bi'l-hâssa ifâdelerindeki intizâm ve insicâmı takdîr etmemenin imkânını göremedik. Fransızcaya yeni başlayan hanım kızlarımızın az ve kısa bir zamân zarfında tekellüm, tercüme, kırâ'et

---

<sup>227</sup> Bu sayfada Çankırı Valisi Bekir Sami Bey'in bir fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında "Çankırı'da İlk Defa Yapılan Tayyâre Kongresi'ne Riyâset Eden Vâlî Bekir Sâmî Bey Efendi" açıklaması yer almaktadır.

husûsunda gösterdikleri muvaffakiyet, doğrusu şâyân-ı hayretidir. Tarih ve coğrafya imtihanlarının hey'et-i mümeyyize üzerinde husûle getirdiği intibâ'ât çok yüksek ve kuvvetlidir.

Hakîkati olduğu ve görüldüğü gibi söylemek ve kabûl etmek lâzım gelirse bilâ-kayd ü şart deriz ki, mu'allimler birliği tarafından açılan husûsî kız orta mektebinin mesâ'îsinden mütevellid muvaffakiyeti intibâ'âtını kolay kolay zihinlerden silemeyecek derecede kuvvetli ve kudretlidir.

Tedrisât ve terbiyede doğrudan doğruya kalbe, rûha ve hissiyâta hitâb etmek yolunu ta'kîb ederek çalışan bir mektebin muvaffakiyet sâhasında her zamân müsbet ve meşkûr fa'âliyetine şâhid olunacağına şübhe yoktur. Aksi tarzda hareket eden mü'esseselerin nefîce-i fa'âliyetleri ise dâimâ menfîdir.

Mekteplerde tadrîs husûsundaki muvaffakiyetin en birinci sırrı, dersihânedede dersin muhtelif safhaları üzerinde dehşetli ve şiddetli bir heyecân ve câzibe husûle getirebilmektedir. Bu câzibenin ise en büyük şartı tadrîsâtın kalbe, rûha, hissiyâta hitâb edecek bir

#### **[Sahife 1004]**

şekilde ta'kîb ve intâcıcıdır. Şu düstûr-ı san'at karşısında Çankırı Kız Orta Mektebi'nin meşkûr fa'âliyeti kendiliğinden tezâhür eder. Ta'lîm ve tadrîs hey'etinin ciddî ve azimkâr himmeti müvâcehesinde kızlarımızın da fevkalâde gayret ve mesa'îsi bu yeni irfân mü'essesemizin muvaffakiyetini bir kat daha revnaklandırmıştır.

Çankırı'da tahsîl ve terbiyenin kıymetini anlamak ve ölçmek isteyenlere bilâ-tereddüt deriz ki, “memlekette her türlü te'sîr ve endîşeden âzâde bir irfân yuvası bir ilim ocağı vardır. Gidîniz de görünüz. Bu sevimli yuva, bu kıymetli ocak, bu memleketin irfânı itibârıyla kalplerimizde derin ve kuvvetli izler bıraktı. Eseri de mü'essiri de takdîr ederken alâkadâr makamâtın müzâheret ve mu'âvenet husûsundaki himmet ve fa'âliyetini de sabırsızlıkla beklemekte bi't-tab' haklıyız.

#### **MA'ÂRİF VEKÎLİ NECÂTÎ BEY'İN DÂRÜ'L-FÜNÛNDA MÜHİM NUTKU**

Dârü'l-fünûnumuzun çok kıymetli muhabbet ve teveccüh ve tezâhürâtı karşısında duyduğum heyecânı ifâde etmek için kâfi derecede talâkate mâlik bulunmadığıma

müte'essirim. Memleketin en yüksek ilim mimârı, müderrisleri, mümtâz ve fedâkâr mu'allim ve mürebbîleri arasında beş on dakika geçirmek, onlarla hasb-i hâlde bulunmak benim için hakîki bir sa'âdet oldu. Bu sa'âdeti te'mîn eden bana hâtırasını dâimâ muhâfaza edeceğim bu mes'ûd ve samîmî dakikaları yaşatan muhterem dârü'l-fünûn hey'etine arz-ı şükrân etmeyi bir vazîfe add ederim.

### **Türk Milletinin Hârikaları**

Âzîz arkadaşlarım! Tarihimizin nâzik bir dönüm noktasındayız. Yaptığımız işler hiç şübhesiz çok büyüktür.

Cihân Harbi'nden yorgun yaralı çıkan Türk milleti, bütün dünyanın ölümüne inandığı sırada emsâlsiz bir fedâkârlık ve kahramanlıkla istiklâlini kurtardı. Parlak ve şerefli bir zafer kazandı. Saltanatı devirdi ve cumhuriyeti, milletin hâkimiyetini ilân etti. Ta'assuba karşı cidâl açtı ve muvaffak oldu. Fakat birkaç senenin dar havsalasına sığmasını aklın almadığı bu büyük işlerden sonra yapılacak daha birçok işlerimiz olduğunu unutmamalıyız.

Cumhuriyet binâsını en tehlikeli sadmelere mukavemet edecek kadar kuvvetlendirmek, girdiğimiz teceddüd ve medeniyet yolunda her mâni'aya rağmen ilerlemek, Türklüğe medeniyet âlemi içinde lâyük olduğumuz şerefli mevkî'i te'mîn etmek, onu daha zinde, daha mes'ûd ve daha müterakkî bir cem'iyet hâline getirmek lâzımdır.

Müstakbel nesle terettüb eden vazîfenin bizimkinden daha ağır olduğu meydândadır. Yarın kendilerine vatanın mukadderâtını tevdî' edeceğimiz, işgal ettiğimiz mevki'leri terk edeceğimiz gençleri, bugünkülerden daha mücehhez ve fedakâr, daha kudretli

### **[Sahife 1005]**

yetiştirmek yeni hayâtımızın îcâbâtına göre hazırlamak borcumuzdur. Mekteblerimizi o sûretle teşkîl etmeliyiz ki, bugün mekteb sıralarında okuyan çocuklarımızın çok yüksek fedâkârlıkların çiçeği olan inkılâbı, gayesine eriştireceklerinden şübhe etmeyelim ve müsterih olalım. Vekâlet bu hedefe varmak azm-i kat'îsindedir. Bu vesîle ile vekâletinin her derece mektebler için düşündüklerini birkaç kısa hat ile arz etmeme müsâ'adenizi ricâ ederim.

### **Kat' Edeceğimiz Yol Büyüktür!**

Âzîz arkadaşlar! Dârü'l-fünûn mâzîde ve hâlde memleket ilmine yaptığı hizmeti yetiştirdiği gençlerin milletin umûmî hayâtında îfâ eylediği yüksek vazîfeyi tamâmen

müdrükim. Fakat ilim mes'alesinde kat' edeceğimiz yol büyüktür. Türkiye Dârü'l-fünûnu mütemeddîn memleketlerdeki emsâline nazaren çok gençtir. Arkamızda asırlardan beri terâküm etmiş kuvvetli müsbet bir ilim hazinesi mevcûd değildir.

Senelerden beri tadrîcen ihtimâma mazhar olmadığı için Dârü'l-fünûnumuzun birçok noksânları vardır. Bunlara rağmen medreselerimizdeki ilim aşkının ve Türkiye'yi irfân sâhasında dûn bir memleket hâlinde[n] kurtarmak mefkûresinin kuvvetine bütün münevver zümre ile berâber ben de inanıyorum. Onun için kısa bir zamânda genç dârü'l-fünûnumuzun yüksek kıymetini en âşikâr delillerle ortaya koyacağına, hatta beyne'l-milel bir mevki' iktisâb eyleyeceğine kuvvetle emînim. Huzûrunuzda söylemeye hâcet yoktur ki, bir dârü'l-fünûnun terakkî eylemekte olduğunu herkese isbât edecek iki büyük delîl vardır. Biri çıkardığı gençlerin irfânlarıyla memlekete muhabbetleriyle, fedakârlıklarıyla, ilimleriyle millî hayâtda büyük bir kuvvet olmalarıdır.

### **Milletin Dârü'l-fünûndan Beklediği**

Türkiye'nin nefsinin müdâfa'a etmek için giriştiği harbler zaten çok kuvvetli olmayan münevver zümreyi zayıflatmıştır. Şimdi millet dârü'l-fünûndan feyz alan ve alacak olan gençlerin intisâb eyledikleri mesleklerde millî hayât için rehber olmalarına intizâr ediyor.

Millet, yetiştireceğiniz gençlere vereceğiniz ilim kudretinin millî hayâtımız için feyizli eserler tevlîd etmesini bekliyor.

Gençler [...] bilmelidirler ki, malûmât, ilim bir süs, bir zînet değildir. Dârü'l-fünûnun kendilerine verdiği feyz, millî hayâtımızın inkişâfâtına ne kadar yararsa, kendilerine bu husûsdaki kudretlerini ne derece arttırırsa o kadar yüksek, o nisbette kıymetlidir.

Ma'ârif teşkilâtının başında olduğum için dârü'l-fünûndan yetişecek gençlerin bir kısmıyla doğrudan doğruya berâber çalışmaya mecbûrum. Orta mekteplerimize mu'allim te'mîn eden fakültelerinizden çıkacak gençlerin bir kısmına

### **[Sahife1006]**

mekteblerimizi ve çocuklarımızı tevdi' edeceğiz. Dârü'l-fünûnumuzun onların memleketin beklediği kudrette, hepimizin istediği derecede fedâkâr yetiştireceğine şübhe etmediğim içindir ki, ma'ârifimizin âtisine büyük bir nikbînlikle bakıyorum.

## **Dârü'l-fünûn Musavver Zümrenin İlmî Mihrâkıdır**

Milletin dârü'l-fünûna bağladığı ümîdi haklı gösterecek ikinci kuvvetli delil de muhterem müderrislerimizin, mu'allimlerimizin ilmî neşriyatı ve eserleri olacaktır. Dârü'l-fünûn Türkiye'nin bütün münevver zümresinin ilmî mihrâkıdır. Buradan çıkacak tetebbu'lar, eserler Türk münevverlerini yükseltecektir. Sizin yazacağınız eserlerdir ki, memleket münevverlerine yeni ufuklar açacak ve Türkiye'ye irfân sâhasında beyne'l-milel bir mevki' iktisâb ettirecektir.

Bir milletin medenî kabiliyetini ve hayât kudretini en yüksek derecede temsîl eden mü'essese dârü'l-fünûn olmak itibârıyla her husûsda diğer medenî milletler dârü'l-fünûn seviyesine çıkmaya mecbûr olduğunu bi'l-hâssa işâret etmek isterim.

Memleket, ilmin te'mîn eylediği ahlâk ve vakarın kıymetli olan ve yalnız ilim için çalışmayı şî'âr ittihâz eyleyen medreselerden haklı olarak bu gayeyi te'mîn edecek fa'âliyetlere intizâr ediyorlar.

## **Cumhuriyet Hükûmeti de Vazîfesini Yapacaktır**

Memleket ve Ma'ârif Vekâleti'nin dârü'l-fünûndan intizâr ettikleri fa'âliyeti söylerken Cumhuriyet Hükûmeti'nin bu yüksek mü'essese karşısındaki vazîfesini unutmamış değilim. Şu noktaya işâret etmeye mecbûrum ki, Cumhuriyet hükûmetinin iki üç senelik bütçesinin mukayesesi bu hakîkati ortaya koymak için kâfidir. Fakat yine Cumhuriyet Hükûmeti bilir ki, dârü'l-fünûnun maddî noksânlarının izâlesi için bugün tahsis ettiği mikdârın birkaç mislini vermesi lâzımdır. Dârü'l-fünûn memleketin kendisinden intizâr ettiği büyük vazîfesini yaptıkça Cumhuriyet hükûmetinin bu maddî noksânları izâle için sizin talep edeceğiniz tahsîsâtın –bütçenin a'zamî müsâ'adesi nisbetinde– kabûl ve tervîc edeceğinden şübhe etmeyiniz.

## **Hiç kimse İlk Tahsîlden Mahrûm Kalmamalıdır**

Muhterem efendiler! Bu ictimâ'dan bi'l-âistifâde vekâletin mesâ'îsini ve önümüzdeki ilk altı ayda yapmaya azm ettiği işleri bütün meslekdâşlarımıza söylemek istiyorum.

Hiç şüphe yok ki, Türkiye Ma'ârif Vekâleti'nin ilk vazîfesi binâenâleyh ma'ârif siyâsetimizin mihveri ilk tahsildir.



Türkiye Cumhuriyeti kadın ve erkek hiçbir Türk'ün en iyi bir vatandaş olabilmesi için elzem olan ilk tahsilden mahrûm kalmasına râzı olamaz.

En kısa bir zamânda bütün çocuklarımıza iyi bir vatandaş terbiye ve tahsîli vermeye mecbûruz. Fakat

### **[Sahife 1007]**

bu vazîfenin asırlarca ihmâl edilmesi yüzünden bugün istihsâline mecbûr olduğumuz hedeften çok uzağız. Ne kadar güç olursa olsun kısa bir zamânda bu gâyeye varacağız. Bunun için bir kere çocuklarımızın iyi bir vatandaş olması aynı zamânda ileride yaşamak için intisâb eyleyecekleri işlerde kudretli bir insan olarak çalışabilmeleri için nasıl bir tahsil vermek icâb edeceğini tayîn eylemek iktizâ ediyordu. Millî hükûmetin te'essüs ettiği tarihten beri vekâlet makamını işgal eden çok muhterem arkadaşlarımız, ilk tahsîli lâyük olduğu ehemmiyetle düşünmüşler ve tedbîr almışlardır. Onların başladığı bu işe bugün vekâlet devâm etmektedir.

### **Nasıl Mektebler İstiyoruz?**

Vekâletde teşkîl ettiğimiz Ta'lim ve Terbiye Hey'eti bu mes'ele üzerinde çalışmış ilk tahsîl programını hazırlamıştır. Hazırlanan program taslağını meslekdâşlarımıza göstereceğiz. Onların da fikirlerini aldıktan sonra kat'î şeklini vereceğiz. Program nazar-ı tedkikinize arz edilince vekâletin ilk tahsîl hakkındaki nokta-i nazarını vâzihan göreceğinize kani'im. Yalnız burada ufak bir işâretle mekteb adını taşıyan bütün mü'esseseler hakkındaki fikr-i esâsîmizi birkaç kelimeyle arz edeceğim:

Biz çocukları tabî'atıyla eşyâyla, şe'niyetlerle karşılaştıran ne'se ve hizib havâsı içinde fa'âliyete, müşâhede ve muhâkemeye ibdâ'a sevk eden bir mekteb istiyoruz.

Biz istiyoruz ki, mekteb, çocukların birbirlerine yardım ederek birbirlerini tamamlayarak çalıştıkları bir laboratuvar olsun. Bizim yapmak istediğimiz mektebde sâmi'ler yoktur. İntizâm ve âhenk dâhilinde çalışan eserler vücûda getiren küçük adamlar vardır. Bu netîcenin tahkîkinin kolay olmadığı âşikârdır. Ma'a-mâfih bütün fa'âliyetlerimiz bu gaye etrâfında temerküz edecektir. Kuvvetle ümîd ederim ki, kısa bir zamânda mekteblerimiz bu fikr-i esâs etrâfında inkişâf ederek yeni nesli milletlerimizin hayât kudretini yükseltecek sûretde yetiştiren feyizli birer terbiye ocağı olacaktır.

### **Fedâkâr Mu'allimlere Muhtâcız**

Fakat yapacağımız program ne olursa olsun fedâkâr, adedi kâfi mu'allimlere muhtâcız. En kısa bir zamânda çok mu'allim yetiştirmek mecbûriyetindeyiz. Bunun için mu'allim mekteblerimizi ihtiyâc nisbeti dâhilinde arttırmak zarûreti karşısındayız. Büyük Millet Meclisi'nin kanûnla te'mîn eylediği menâbi'den istifâde eyleyerek bu seneden i'tibâren mu'allim mektebi binâları yapacak, onları en iyi mu'allim yetiştirecek vesâ'itle techîz eyleyeceğiz. Mu'allim mekteblerinden çıkaracağımız mu'allimlerin fedâkârâne mesâ'îleriyle kabil olduğu kadar kısa bir zamânda hedefimize vâsıl olacağımızı düşünüyoruz. Burada dârü'l-fünûnumuza ve oradan çıkacak gençlere terettüb eden bir

### [Sahife 1008]

vazîfeyi hatırlamak isterim. Yapacağımız mu'allim mekteblerini sizin yetiştireceğiniz gençlere tevdi' edeceğiz. Bu gençler ma'ârifin bu yüksek mefkûresini ne kadar kuvvetli duyarlarsa maksâda o nisbetde çabuk kolay erişmiş olacağız.

### **Tahsîl Hedef Değil Vâsıttır**

Orta mekteb ve liseler sâhasında bu sene yapacağımız fa'âliyet bütçenin müsâ'adesi nisbetinde onların tabi'î inkişâflarını teshîl ve te'mîn eylemiş olacaktır. Teslim edersiniz ki, tahsîl bizâtihi bir hedef değildir. Bi'l-akis bir vatandaşı ileride yapacağı vazîfeye, hayâtın kendisine tahmîl ettiği işe hazırlayan bir vâsıttır. Burada bi'l-akis iki noktaya temâs etmek istiyorum. Orta derecedeki mektebler gençlerimizin yalnız zihinleri üzerinde işleyen mü'esseseler değildir. Mekteblerimizin de zihin terbiyesi kadar ve belki de daha ziyâde seciyenin ve kalbin teşkîl ve terbiyesi düşünölmek zarûrîdir. Seciyenin teşkîlini ihmâl eden, kalbleri boş bırakan bir mekteb vazîfesini yapmıyor demektir. Yeni bir hayâta girmiş bulunuyoruz. Yeni ufuklara tevcih ediyoruz. Biz bu intikal devresi içindeyiz. Bu safhayı en az zarârla atlamak, ictimâ'î bünyemizin fazla sarsılmamasına meydân vermemek için mekteblerimizde kalb terbiyesine, ahlâkî terbiyeye her zamânkinden fazla ihtimâm göstermek mecbûriyetindeyiz. Yalnız sevk-i tabi'îlerinin esîri olan ahlâkî kıymetleri inkâr eden, kalbinde yüksek bir mefkûrenin heyecân ve îmânını taşımayan bir nesilden tahmîn edilemeyecek kadar büyük zarârlar tevellüd edeceğini teslim edeceğinize eminim.

Gençlik buhrânlarıyla en çok ve en yakından temâsta bulunan orta derece mektebleri mu'allimlerimize bu tehlikeyi ihsâs eder ki, esâsen müdrük olduklarına kani' olduğum vazîfenin ağırlığını ve ehemmiyetini burada kayd etmeyi faydalı buluyorum.

### **Kız Tahsili Nasıl Olmalıdır?**

Bizde kız tahsîli bir tek istikamete müteveccihdir. O da dârü'l-fünûn ve yüksek tahsîle hazırlamaktır. Hâlbuki hayâtda her hanım bu âlî tahsîle nâmzed değildir. Kızlarımızın nâmzed oldukları â'ile hayâtına en iyi intibâk eylemeleri için verilecek terbiye ve tahsîli düşünmeye mecbûruz. Yakın bir zamanda Ta'lim ve Terbiye Dâ'iresinin bu husûsda vereceği karâra göre hareket eyleyeceğiz.

### **Mekteb Kitâblarımız Matlûba Muvâfık Değil**

Bazı işlerimizden daha bahs etmek isterim. Mu'allimlerimizin vazîfesini teshîl eyleyecek en mühim âmil mekteb kitâblarıdır. Te'essüfle söylemeye mecbûrum ki, bu husûsda çok geriyiz. Mekteb kitâblarına mü'elliflerimizin ve tâbi'lerimizin daha büyük ihtimâmında bulunması lâzımdır. Bu sene mekteb kitâblarını en salâhiyetdâr mu'allimlerimizin tedkikinden geçireceğiz. Tashîh ve ta'dîl edilmesi îcâb eyleyen cihetleri mü'elliflere ve tâbi'lere göstereceğiz.

### **[Sahife 1009]**

Bunlar yapılmadıkça kitâbların tadrîs edilmesine müsâ'ade etmeyeceğiz. Diğer cihetden vekâlet vesâ'iti nisbetinde mekteb kitâbları yazdıracaktır. Fakat şurayı sarâhaten söylemek isterim: Vekâletin mekteb kitâbı yazdırması ve tab' ettirmesi münhasıran tâbi' ve mü'elliflerin kendiliklerinden te'mîn eyledikleri mübrem ihtiyâcı bir an evvel tayîn etmek ve numûne olmak içindir. Yoksa münhasıran kendi yazdığımız kitâbları okutacak değiliz. Her iyi yazılmış ve basılmış kitâbı mekteblerimize tavsiye eyleyeceğiz. Yazan mü'ellifler ve mu'allimleri ise takdîr edeceğiz. Kıdemine zamm eyleyeceğiz. Mükâfât vereceğiz. Bu nev' kitâblardan tâbi'lerin basmak istemediklerini, mü'ellifler mürâca'at ederlerse kendi vesâ'itimizle basacağız. Vekâlet bir de henüz kuvvetli tâbi'lerin olmaması yüzünden ilmî kitâbların neşriyatını der'uhte etmek mecbûriyetindedir. Bütçenin müsâ'adesi nisbetinde ilmî eserleri neşr eyleyeceğiz. Küçük çocuklarımız için külliyyât vücûda getirenlere onlar için mecmû'a te'sîs eyleyenlere yardım edeceğimiz gibi memleketin bir ihtiyâcına tekabül eyleyecek bir mâhiyette mecmû'a neşr eyleyenlere bütçenin müsâ'adesi nisbetinde mu'âvenet edeceğiz.

### **Ma'ârif-i Umûmiyye Kanûnu**

Ma'ârif teşkilâtını, Ma'ârif mü'esseselerinin hedef ve sûret-i idârelerini müderris ve mu'allimlerimizin tayîn ve terhîblerinde ta' kib olunacak esâsları kanûn hâlinde tesbît eylemek ihtiyâcında olduğumuza şübhe yoktur. Her sene parça parça çıkan kanûnlar hemen îfâsı lâzım

gelen vazîfeleri tesbît ediyor. Fakat bütün Ma'ârif teşkilâtına esâs olacak umûmî bir kanûn olmadıkça teşkilâtımızda devâm ve istikrârın te'mîni güç olacağını tecrübe göstermiştir. Onun için vekâlet bu sene Ma'ârif-i Umûmiyye Kanun Lâyihası'nı hazırlatmaya ve gelecek ictimâ'ın ilk günlerinde Büyük Millet Meclisi'nin tasvîbine arz eylemeye azm etmiştir.

Sanâyi'-i Nefîse Mektebi Islâh Edilecek

Sanâyi'-i nefîsemiz hakkında tedbîrlere almak lüzûmunu his ettim. Sanâyi'-i nefîse mekteplerimizi islâh etmeyi ve vekâlet teşkilatı arasında buna da ayrıca bir mevki' vermeyi muvâfık buldum. Sanâyi'-i nefîse üstâdlarımızın vazifelerini yapacaklarına kani'im.

Milletlerimizin bedî'î terbiyesi üzerinde te'sîr yapacak mü'essesâtı takviye edeceğiz. Ahlâkî terbiyemiz i'tibârıyla bazı mü'essesâtı kontrol edeceğiz.

### **Mu'allimlerin Hayâtı Mütemâdi Bir Fedâkârlıktır**

Çok âzîz mu'allimler!

Yüklediğim çok ağır ve kudsî vazîfenin îfâsında en çok size îmânlı derin bir aşk, vazife ve milliyet ile mütehassis mu'allim kitlesine istinâd ediyorum.

Memleketin geçirdiği felâketli ve buhranlı günlerde ne yüksek bir fedakârlık ve ne büyük bir tevâzu'la

### **[Sahife 1010]**

çalıştıklarını biliyoruz. Siz bin türlü mahrûmiyet içinde çırpınırken yalnız vazîfenizi düşündünüz. Mukaddes rüyânızın heyecânı içinde kendinizi unuttunuz. Â'ilenizi unuttunuz ve mükâfatınızı yalnız çocuklarınıza masûm ve nezîh nazarlarında aradığınız bütün ızdırâblarınızı vatanın ufuklarında mes'ûd ve beyaz kameri görmekle unuttunuz. Her hayât hareketinde, her teceddüt hamlesinde siz dâimâ ön safta bulundunuz. Vatanın sesi sizi cebheye davet ettiği zamân kürsünüzü terk ederek bu sese koşunuz. Birçoğunuz cebhelerde, harb meydânlarında kahrâmanlar gibi dövüşerek sevine sevine öldü. Kalanlar genç zekâları Türklüğün istediği gibi hazırlamak için mekteplerine döndüler. Hayâtınız mütemâdi bir fedâkârlıktır. Cem'iyet için dâimâ muhabbetinden, sa'âdetinden veren Türk mu'allimleri sizi takdis etmek hepimizin borcudur.

Millet, hükûmet, faziletkâr sizleri sa'y ve fedâkârlığınızla mütenâsib bir refâha mazhar etmek lüzûm ve vazîfesini müdriktir. Te'mîn ederim ki, fazîlete kıymet veren kuvvet ve

mektebi fazilet ve ilimden alan Türkiye Cumhuriyeti şimdiye kadar olduğu gibi ilk fırsatta mu'allimleri tekrâr tekrâr düşünerek esbâb-ı refâhını tezyîd edecektir. Şi'ârı tevâzu' ve fedâkârlık olan bu âzîz kitlenin arasında kalblerimiz heyecân ile meşbu' olarak berâber çalışmanın verdiği manevî zevk ve şerefi mesâ'îmin en büyük mükâfâtı add etmekteyim.

### **Âzîz arkadaşlarım!**

Burada biraz da memleketimizin gençlerine hitâb etmek isterim. Muhterem gençler!

Millet ve tarih karşısında çok büyük bir Mes'ûliyet der'uhde etmiş bulunuyoruz. Bin bir tehlikeden evvel binlerce kurban vererek kurtulmuş bir milletin dârü'l-fünûnunun ve onun etrâfında toplanan gençliğin yapmakla mükellef olduğu vazîfe ağırdır.

Mâzînin i'tikad ve i'tiyâdlarından sıyrılmış büyük bir inkılâb yapmış olan bir milletin dârü'l-fünûnu tarih hatta insaniyet huzûrunda yüksek vazîfelerle mükelleftir. Şimdiye kadar vicdânları tutan menkulattı. Mâzîden intikal eyleyen kanâ'atlerdi. Bu i'tikadlardan kurtulan vicdânlar ancak ilmin nûru olan yolda gidebilir. Bu nûru siz ve sizin etrâfınızdaki gençlik yapacaktır. Bunu yapmazsak, bu nûru vicdânda gösteremezsek millet ve tarih karşısında hacîl oluruz. Hiçbir millet manevî kuvvetin kudretini bizim kadar bilemez. Bu kudret dünyânın en parlak zaferi, en yüksek inkılâbı olan istiklâl zaferini Türk inkılâbını doğurmuştur.

Hepiniz bilirsiniz, on dokuzuncu asırdan evvel kitle kitle ayrılmış Almanlardan bir Alman Devleti çıkaran nûr, Alman dârü'l-fünûnlarından çıktı. 1870 Harbi'ndeki mağlûb Fransa'ya bugünkü hars kudretini veren Fransız dârü'l-fünûnlarının

### **[Sahife 1011]**

yaptığı nûrlu heyecândır. Yarını Türk milletinin hayâtî kudretini en yüksek mevki'e kadar yükseltecek dârü'l-fünûn etrâfındaki gençliktir. Yalnız millî değil insaniyet için yapacağınız büyük vazîfeler karşısındasınız. Bunları hatırlatmak mecbûriyetindeyim.

Türk inkılâbı milletimiz için şerefli olduğu kadâr insaniyet için hâ'iz-i ehemmiyet olmak lâzım gelir. Ecnebî esaretine ma'rûz mâzînin sultası altında perişan bir milletin nasıl bir hamle ile asrî, müstakil milletler içine karıştığı, dârü'l-fünûndan feyz alan âlimler, san'atkârlar, feylesoflar dünyaya anlatmalıdır.

Onların bu mesâ'îsi Türk kabiliyetini göstermekle kalmayacak mazlûm olan veya olacak olan milletlere yol gösterecektir. Fransız büyük inkılâbı gibi bazı inkılâblar yalnız millî

değil beyne'l-mileldir. Ondan çıkacak ideal insaniyetin malı olur. Mazlûm milletler bizim inkılâbımızda hayât ve hürriyet yaratan kudretlerini bulurlar. O itibârla çok çalışmak, çok uğraşmak, çok birbirimizi severek büyük bir intizâm ve mesâ'î içinde vazîfelerimizi ikmâl etmek lâzımdır. Büyük liderlerimizin bi'l-hâssa dehâ ve kudretiyle milletimize rehber olan âzîz Re'îs-i Cumhûrumuz Gazî Paşa Hazretleri'nin eserlerine tevfikân büyük bir aşk ve muhabbet ve merbûtiyetle yorulmadan yolumuza devâm edebiliriz. Manevî ve tarihî istinâd-gâhlarımız kuvvetlidir. Milletleri büyük rehberleri kurtarır. Bizim büyük rehberlerimiz vardır. Bunlar kudretlerini, dehâlarını bütün bir cihân huzûrunda isbât etmişlerdir. Eserlerinde Kemal-i emniyet ve itimâdla gidebiliriz. Liderlerimizin dehâ ve kudretleri müsellemdir ve mücerredir.

### **Şehîdlerimizin Hâtırâlarını Yâd**

Sözlerimizi bitirmeden evvel bizlere bu havâ-yı hürriyeti te'mîn için hayâtlarını harb sâhalarında fedâ etmiş kahraman ve fedâkâr şehîdlerimizin hâtırâlarını yâd etmeye sizleri davet etmeyi bir vazîfe bilirim. Tekrâr teşekkür eder ve yürüdüğümüz ilim ve inkılâb yolunda mu'âvenetlerinize muntazır olduğumu arz eylerim.

### **FENN-İ DEBÂGAT**

#### **Çekoslavakya Buron**

Nûrullâh

28 Mayıs 1926

(Geçenki mektûbdan mâ-bâ'd)

Bugün dünyayı tedvîr eden paradır. Fakat paraları elde etmek için sanâyi' yüksek hükûmetlerin büyük ve yüksek mütehassısların para kazanmak için fabrikalarda her ameliyâtın sür'atle elde edilmesini nazar-ı dikkate aldıkları, bugün sanâyi', –fabrikalar için– hazırladıkları muhtelif makinalar ve mevâdd-ı kimyeviyyelerdir. Bugün az çok malûmât elde ettiğim Çekoslavakya Hükûmeti'nin yegâne hayât noktası mâlik olduğu fabrikalarıdır. Fakat bu fabrikaları da yaşatan

### **[Sahife 1012]**

Almanya'nın bavişe(?), anilin, soda fabrikalarında istihsâl edilen mevâdd-ı kimyeviyye idi. Fakat gayyûr Çekoslavaklar buna da çâre buldular. Her ne kadar Almanların malları kadar

yapamıyorlarsa da kendi kendilerine hükûmetleri dâhilinde yetiştirdikleri dikkatli mütehasısların sâyesinde yakın bir âtîde Almanlara mukabil mevâdd-ı kimyeviyye ihzâr edecek fabrikalarda vücûda getireceklerdir. Bunda evvelki seneler Almanya'dan, Amerika'dan İtalya'dan fenn-i dibâgatta kullanılan bazı mevâdd-ı kimyeviyyeyi son sene zarfında kendileri yapmaya başladıklarından haricden getirmez olmuşlardır. Bütün dünyâdaki genç ve ihtiyâr hükûmetler ancak elde ettikleri paralarını yükseltmeye çalışıyorlar. Bunu te'mîn eden nedir biliyor musunuz? Muhîtin parası [...], müteşebbislerinin muhîtte yetişen küçük bir şeyden istifâdeye çalışmalarıdır. İyi veya fenâ dâhilde imâl edilen şeyleri halkın ma'a'l-memnûniyye iksâ etmeleri, yemeleri ve aynı zamânda hârice karşı bu sûretle umûmî iktisâda ri'âyet etmelerinden ileri geliyor. Lüks hayât sefâhet dünyâda insanları dolayısı ile hükûmetleri mahv ve munkariz eden esbâbdır. Bunu tarihin ihtiyâr elleriyle takdim ettiği sahîfelerden iktibâs edebiliriz. Hayât yaşamak ve yaşamakta para ile ka'imdir. Türkiye yeni yeni yollara gidiyor. Yeni hayâtında nice yenilikleri kendisine projektör yapıyor.

### **Bir Hamâm Usûlü Krom Dibâgatı:**

Deriler dibâgata hazırlandıktan sonra ber-vech-i âtî bir hamâm usûlü kromla dibâgat edilirler. Her yüz kilogram etlerinden tüylerinden tefrîk olunmuş deri için:

250 litre suda 10–15 kilo gram kromlu şab hal olunur. Soğumaya terk edilir. Burada su mikdârı deriye göre değil bazan da fiçının veya hiddenin (?) büyük veya küçüklüğüne göre de hesâb edilebilir. Mahlûl soğuduktan sonra esâs dibâgat fiçısından terk olunur. Derilerde kezâ dibâgat edilmek üzere aynı fiçıya getirilirler. Yarım veya bir buçuk sâ'at bir mu'âmeleden sonraki mahlûlün rengi zâ'il olur. O vakit 25–30 litre suda 6,5 kilogram kristal veya 2,4 kilogram kalisnirte(?) soda mahlûlü ve yarımşar sâ'at fâsıla ile üç defada aynı dibâgat fiçısına ilâve olunur.

Zamân-ı mezkûreden sonra deriler bütün geceyi aynı yerde geçirirler. Bir hamâm usûlü krom dibâgatında şu ameliyâtdan daha evvel îcâb ettiği takdîrde de % 10 glauber tuzu, % 200 su ile yapılan bir mahlûlde birkaç sâ'at terk olunabilir.

Fakat bu her cins deriler için mu'teber değildir. Bir hamâm usûlü krom dibâgatında şu kısa yazdığım uzun ameliyât hitâm bulduktan sonra bir de sonra dibâgatı vardır. Bu da her derinin nev'ine göredir.

### [Sahife 1013]

Sonra dibâgatlarda kullanılan şeyler formaldehit kalyum bikromat sulfid, bisülfid (Milas şeker fabrikalarında bakaya kalan mevâdd) ilah... şeylerdir.

İlk krom dibâgatını Avrupa'da keşf eden Doktor Sey Hegel(?) patentini 1898'e kadar yapmış imiş. Fakat ilk defa mevki'i-i tatbîke vaz' olunan bu şekil derhal revâc bulmamış. Bir hamâm usûlünün tatbîkinden sonra bir de sonra dibâgat etmekten maksad, meselâ krom kali ile esnâ-yı mu'âmelede çünkü kalyum bikromatta yüksek oksidasyon te'sîri vardır. Bu sonra ilâve edilecek mahlûller ilk birinci esâs mahlûlün reddosirinden sonradır. Böyle bir hamâmda her iki mahlûlün birbirine te'sîriyle krom oksid tuzu hâsıl olur. Krom oksidîn yalnız başına derileri dibâgat edebileceği nokta-i nazarından deriler böyle bir hamâmda iki defa dibâgat edilmiş olurlar. Böyle bu ameliyâtın tehlikesine binâen derileri yakmak ihtimâli olduğundan ya fabrikalarca kullanılması tehlikesiz olan mevâdd-ı kimyeviyye veya hafif hâmızât ilâve olunmalıdır. Her rast gelen hâmızâtda meselâ amayzin(?), esisek(?), melh, zâ'ire gibi kullanılamaz. Derilerin dibâgati hitâm bulduktan sonra falis(?) yapılır yıkanır. Falis(?) vezinleri alınır. Nötralize yapılır. Nötralize: 150 litre suda 1,5–2 kilogram boraks hal edilir. 25 derece-i harâretde nötralize fiçısında deriler berâber terk olunur ve 0,5 1 sâ'at bir ameliyâtdan sonra derhal yıkanır. Boyanır, boyanın nev'ine göre ya boyamazdan evvel veya boyadıktan sonra yağlanır kurutulur, yumuşatılır, açılır, cilâlanır, ölçülür ve âlem-i ticârete sevk olunur.

### İki Hamâm Usûlü Mu'âmele:

Burada başlıca rolü îfâ eden şeyler krom kali ismi diğeri kalyum bikromat. İkinci derecede hâmız-ı klorma ve kibrit üçüncü derecede ya yemek tuzu ki, bu ilk zamânlarda kullanılmıştır.

Tantiriyum bikromat ilah..

Burada birinci hamâm kalyum bikromat mahlûlüyle başlar. Meselâ 95 kilo dibâgata hâzır deri için 150–200 litre su içerisinde soğuk olarak 4–4,5 kilo gram kalyum bikromat hal olunur. Mahlûl mezkûr üç kısma tefrik olunur.

Her kısmın ilâvesi arasında 20–25 dakika bir fâsıla olur. İkinci ve üçüncü kısımlara iki kilograma 30 bümeli(?) hâmız-ı klorma ilâve olunarak fiçiya ilâve edilir. Vaktâki bütün krom ile deriler dibâgat edildikten sonra verilen mevâdd-ı dibâgiyyeyi ilk birinci hamâmda deride



tesbît için her bir gram veya santimetre belki hâmız-ı klorma için 8–10 santimetre mik‘abi su hesâb edilir. Mikdâr-ı kâfi ilâve olunur.

### [Sahife1014]

Bu mikdârın az veya fazlalığı esnâ-yı ameliyâtda müşâhede edilebilir.

Bu hamâmda deriler kırmızı sarısı ta‘bîr olunan bir renk alırlar. Bu hamâma hâmız-ı klormanın ilâvesindeki ikinci bir maksadda kalyum biklormatı oksid şekline ircâ‘ içindir ki, bu mu‘âmele-i kimyeviyyenin vâki‘ olup olmadığı derilerin esnâ-yı devrede dibâgatda alacakları boya üzerinde müşâhede etmek ve bilmek pek kolaydır.

Fıçının içerisine burun tutulduktan gözleri sulandırır ve akıttırır. Birinci hamâm 1,5–2 sâ‘at zarfında hitâm bulursa da fıçıda hâsıl olan kromoksit, derilerde mevcûd mevâdd-ı kimyeviyye dibâgatdan evvel derilerin bayese(?) sakızlama esnâsında aldıkları birtakım mürekkebât-ı kimyeviyye netîcesi hâsıl olan ikinci bir krom zâ‘irede derileri tamâmıyla istifâde ettirmek için altı sâ‘atden 18 sâ‘ate kadar derileri aynı mahlûl içerisinde terk olunurlar.

Zamân-ı mezkûreden sonra ikinci hamâm usûlüne derhâl başlanılır. Bu hamâma “redosirnat” tesmiye olunur. Muhteviyâtını ya hâmız-ı kibrit en iyisi hâmız-ı klormadır. Bir de notriyum sülfittir.

Yine aynı 95 kilogramlık deri üzerine hesâb ediyorum: 150–180 litre suda on beş kilogram natiriyum sülfid hal olunur. Deriler bütün mahlûl içerisinde terk olunur. Yarım sâ‘at mu‘âmeleden sonra üç kısımda ilâve edilmek üzere 35–46 litre suda 7 kilogram 20–25 bömeli(?) hâmız-ı klorma mahlûlü ihzâr olunur. Her ilâve arasında on beş dakika fâsıla olması şarttır. En son ilâve on beş dakika yerine yarım veya bir sâ‘at da devâm eder.

Bu ikinci hamâm mu‘âmelesi hitâm bulduktan sonra deriler bütün bütün başka bir renk alırlar. Koyu yeşil ile açık mâ‘î arasında bir renk, eğer bu renk tahakkuk etmezse tekrâr birinci hamâmda olduğu gibi her 8–10 santimetre mik‘abı suda bir santimetre mik‘abı hâmız-ı klorma ilâve olunur. Tâ ki arzu edilen renk olasıya kadar. Bundaki maksad tamâmıyla derilerin esnâ-yı ameliyâtda kullanılan mevâdd-ı kimyeviyyeler içerisinde ircâ‘ olabilmeleri içindir. Bundan ikinci bir maksâd da hem derilerin musâvaten dibâgatları hem de güzel boya tutmaları içindir.

İkinci hamâm her ne kadar birinci hamâm kadar karışık değilse de en son mu'âmelenin vereceği netîce birinciden daha müşkildir. Son zamânlarda ilâve edilen hâmezâtın fazla veya noksânlığı ile derileri gayr-i kabil-i isti'mâl bir hâle koymak tehlikesi her zamân varid-i hâtır olabilir. Bütün gece deriler hamâmda terk olunur. Ertesi gün deriler aynı bir hamâm usûlünde olduğu gibi falis(?) yapılır. Nötralize edilir. Falisten(?) sonra falis(?) vezinleri edilir. Artık bulosse(?) vezinleri

### [Sahife 1015]

bundan sonra hesâb edilemez. İki hamâm usûlüne mahsûs deriler bundan sonra bir de sonra mu'âmesi geçirirler. Her krom derisi banadiri(?) veya gambir(?) ekstrakti(?) % 2 hesâbıyla dibâgat olunur.

Ba'dehû derhâl boyanırlar. Krom derileri için tavsiyeye şâyân boyalar, badişe atilin(?) soda fabrikasının boyaları (bâ-husûs krom boyaları) veya leopolt kaselanin(?) krom ehat(?) boyalarıdır.

Burada deriler nasıl boyanır? Şimdilik bundan bahs etmeyeceğim. Bi'l-âhire Halk Yolu Mecmû'asında krom derilerinin ve vakideleri(?) posit(?) derilerinin.. ilah.. dibâgatının âlem-i ticârete sevk ettiği bütün derilerin ve ilâve olarak da yün, tiftik pamuk vesâ'irenin boyacılığı hakkında açık ve mufassal yazacağım için esâs maksâda geliyorum. Bütün buraya kadar devâm eden mu'âmeleler ya haspellerde veya heydenlerde(?) veyahut da yeni iki yeni modern dibâgat fiçılarında vâki' olur. Haspellerden ziyâde fiçılar daha iyidir.

Bir fiçi dakikada 12–14 a'zamî 20 devir yapar. Hâlbuki haspel veya heydende(?) el ve ayaklar oynamakla mevcûda deriler kendi kendilerine hâl-i tabî'î dönmeleri arasında pek büyük ve fennî farklar vardır. Yeni hamâm usûlü krom dibâgatı aynı bir hamâm usûlünde olduğu gibi derilerin nev'ine ve cinsine göre değişir. Meselâ mobilya derileri için iki hamâm mu'âmesi kâfi değildir. Her iki hamâm arasında bir hamâm daha ilâve olunur.

Mâ-bâ'dı var.

### MİLLÎ İSTİKLÂL UĞRUNDA ÖLEN RİF ŞEHİDLERİMİZE

Ey Fas'ın kızgın âteşin çöllerinde, Afrika'nın cehennemî kum sahrâlarında vatanlarının istiklâl ve istihlâsı uğrunda fedâ-yı hayât eden âzîz şehîdler! Ey garbın çelik zırhlarla mücehhez tahrib-kâr vesâ'iti karşısında kemik, et ve kandan kal'alar teşkîl ederek yurtlarını müdâfa'a eden âzîz Müslümân mücâhidleri!

Siz mübârek kanlarınızı mukaddes Rifin lâciverdî ve saf sîmâsında dalgalandırmak istediğiniz râyet-i istiklâliniz için ma‘al-mesâr döktünüz. Vaktiyle ta Pövatiye'ye(?) kadar fütûhât yapan ecdâdınızın hamâset, kahramanlık sayfalarına siz de bir sayfa-ı mefharet ilâve ettiniz. Siz de onun kahraman ahfâdı olduğunuzu, yaptığınız mu‘azzam ve şerefli harekâtla isbât edîiniz.

Fakat heyhât! Şerefli istiklâl için kan dökdüğünüz âzîz yurdunuzda bugün düşman yaprakları temevvüc ediyor.

Belki de rûhlarınız vatanınız dûçâr olduğu bu elîm ve fecî‘ âkıbetden mu‘azzeb oluyor.

Lâkin siz ey âzîz şehîdler! Hiç de müte‘essir olmayınız! Nasıl ki siz bir avuç kahramanla garbın iki mu‘azzam devletine karşı aylarca mukavemet

### **[Sahife 1016]**

ettiğinizde sizin de ahfâdınız tarih-i millînize altın kalemlerle yazılacak bin bir levha-i şehâmet ibrâz edecek, yine bir gün âzîz yurdumuzun mukaddes istiklâlini ihrâz edecektir.

Güneş bir müddet-i muvakkete için muzlim bulutlara istinâd edebilir. Onların çekilmesiyle nasıl ki, zerrin şu‘â‘âtıyla bütün âlem-i envâra müstağrak ederse sizin de sönen şems-i istiklâliniz bir müddet sonra karanlık ve muzlim bulutlardan sıyrılacak ve uğrunda fedâ-yı hayât ettiğiniz şanlı râyet-i istiklâliniz yurdunuzun güzel âfâkında temevvüc edecektir. Tarih-i beşer bir tekerrürden ibâretse pek yakın âfîde de sizin masûm rûhlarınız bu tekrâra şâhid olacaktır.

Serdârınız Abdülkerim sizinle berâber aylardan beri kahramanca çarpıştı. Fakat en nihâyet mecbûrî bile olsa esâret zilletini kabûl tenezzülünde bulundu. Şübhesiz ki Abdülkerim‘in bu meş‘ûm âkıbeti masûm rûhlarınızı incitecek ve belki de “Ah Abdülkerim! Esâret ve mahkûmiyete dûçâr olmaktansa keşke sen de bizim kabile-i ervâhımıza iltihâk eylese idîn!” diyeceksiniz. Fakat ey mukaddes ervâh! Siz hâbgâh-ı ebediyetinizde müsterih olunuz.

Damarlarında daha ecdâdının hûn-ı hamâsetini taşıyan göğüsleri îmânla dolu, kalbleri aşk-ı milliyet ve istiklâl ile darabân eden binlerce ahfâdınız sizin intikamınızı alacak ve mukaddes diyârınızda kanınızın timsâli şanlı istiklâl bayrağınız temevvüc edecektir.

Yalnız ve yalnız siz müsterih olunuz ey âzîz şehîdler!

**Mu'allim Hüseyin Avnî**

### **MÛSİKÎ YURDU FA'ÂLİYETE BAŞLADI**

Resm-i küşâdı yapılan mûsîkî yurdu büyük bir rağbetle fa'âliyete başladı. Memlekette mûsîkî hayâtının inkişâfını, mûsîkî telâkkîlerinin asrî ve bedî'î bir şekilde tanıtılmasını te'min gayesini istihdâf eden yurd, yaş farkı gözetilmeksizin herkese açıktır. Dersler muktedir mu'allimlerimizden Ömer Beyle Pâkize Hanım tarafından verilmektedir.

Dühûliye bir lira, mâhiye tedris ücreti iki liradır. Çankırı gençleri şimdiden yurda büyük bir heves ve arzu ile kayd olmaktadır. Umûmî imtihânları müte'âkib mu'allim ve talebe hanımlardan da pek çoğu kayd olacaktır.

### **HALK YOLU'NUN ON BEŞ GÜNLÜK İZLERİ**

Büyük Millet Meclisi'nin ta'tili dolayısıyla meb'ûsumuz Rıf'at Bey Efendi Ankara'dan Avrupa'da dibâgat tahsîlinde bulunan muktedir gençlerimizden Nûrullâh Bey Çekoslavya'dan şehrimize gelmişlerdir. Hoş geldiniz deriz.

\*

Merkez mekteblerinin umûmî imtihânları bitmiştir. Talebelerin bu seneki muvaffakiyetleri şâyân-ı memnûniyettir.

\*

Yakında Türk Ocağı'nda umûmî konferanslara başlanacağı müstehberdir.

### **[Sahife 1017]**

Himâye-i Etfâl ve Mu'allimler Birliği kongrelerinin bayram sonu yapılacağı haber alınmıştır.

\*

Tekâlif-i mecbûre tevzi'âtına yakında başlanacaktır.

\*

Çankırı'da Eylül'den itibâren idâre-i husûsiyece açılacak leylî mekteblerin yemekhânelerinin inşâ'âtı ihâle edilmiştir. İnşâ'ât Eylül içinde hitâma erecektir.

\*

Merkez Erkek Mektebi'nin sıva inşâ'âtı için îcâb eden keşif-nâme yapılarak encümen-i vilâyete verilmiştir. Bunun da ihâlesi derdersttir.

\*

Adliye Zabıt Kâtiblerinden ve Ocaklı gençlerimizden Bâkî Bey'in bir kız çocuğu dünyaya gelmiştir. Tebrîk ederiz.

### **KURTULUŞ YOLU**

İskilip Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir çıkarılan Kurtuluş Yolu Mecmû'ası'nın Haziran nüshası zengin ve zengin bir şekilde intişâr etmiştir. Kıymetli refikimizi bütün okuyucularımıza tavsiye ederiz.

Vatandaşlar Türk Tayyâre Cem'iyeti'ne Mu'âveneti Unutmayalım.

### **BOYNU BÜKÜK MASÛMLAR İÇİN**

Ey Müslümân! Bizlere Allah'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmal etme.

### **HALK YOLU'NUN SATILDIĞI YER**

Odunpazarı'nda Hâfız Hakkı Efendi'nin dükkânı.

## Halk Yolu

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî,  
ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

15 Teşrîn-i Sâni 1926

Sene: 4

Sayı: 69

## MÜNDERİCÂT

Ma'ârifimiz ve Büyük Gazimiz / Halk Yolu

Ah Şu İhtirâs Olmasa / Halk Yolu

Gönlümden Bir Ses / Feyzullâh Sâcid

Bi-gayri hakkın Hücûma Ma'rûz Kalmış Olan Fazîletli Kavmin Meşrû' Müdâfa'ası /  
Hüseyin Avnî

Tövbe Olsun / Nâsîh

Köyümden Mektûblar / Âsım Şevket

Fenn-i Dibâgat / Nûrullâh

Usûl-i Tedrîs / Mehmed Sürûfî

Himâye-i Etfâl / Turgut

Çankırı Matba'ası

1926

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'ade edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

15 Teşrîn-i Sâni 1926

Sene: 4

Sayı: 69

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, içtimaî, meslekî mecmû'adır.

## MA‘ÂRİFİMİZ VE BÜYÜK GAZİMİZ

Siyâsî inkılâbımızın ma‘ârif sâhasındaki yeni ve feyizli tecellîlerini hemen hemen görmemek ve duymamak mümkün değildir. Memleketin her tarafında mekteplerimizin kemiyetten ziyâde keyfiyete tâbi tutulması, mu‘allim, binâ ve levâzım-ı dersiyeye mes‘elelerinin ciddî ve ehemmiyetli tadrîslerle hal edilmesi, programların bi'l-hâssa tadrîs usûllerinin daha hayâtî ve asrî bir şekle ifrâğı mu‘allimliğin hakîki bir meslek hâline kalbı, mu‘allimlerimizin terfîhi emînlik teşkilâtının ihdâsı, ta‘lîm ve terbiye dâ‘iresinin teşkîli, mütehasıslardan a‘zamî istifâdenin te‘mîni, bu sene yapılan hayırlı ve feyizli icrâ‘ât ve tatbîkat da gösteriyor ki, bugün umûmî hayâtımızda olduğu gibi ma‘ârifimizde de kurtarıcı ve yaratıcı tedbîrler ilhâm eylemek sûretiyle Türkiye Cumhuriyeti ma‘ârifinin kat‘î hedefini çizen kıymetli rehberimiz, büyük mürşidimiz vardır. Bir mürşid ki, memleketin ihtiyaclarını, halkın derdlerini çok derin ve etrâflı bir sûrette kavrayan hele ma‘ârifimizde yapılması icâb eden şeylerin ana hatlarını büyük ve keskin bir nüfûz-ı nazarla tayîn ve tesbit ederek ma‘ârif hareket ve cereyanlarına verilmesi zarûrî olan en sâlim istikamâtı veciz bir şekilde yaparak dehâsıyla derhâl işâret buyurmuşlardır. Büyük müncimiz evvelce de bi'l-münâsebe millet meclisinde kendilerine hâs olan belâgatla:

“Terbiye ve tadrîsde tatbîk edilecek usûl-i malûmâtı insan için fazla bir süs, bir vâsıta-i tahakküm yahud medenî

### [Sahife 1018]

bir zevkten ziyâde maddî hayâtda muvaffak olmayı te‘mîn eden amelî ve kabil-i isti‘mâl bir cihâz hâline getirmektedir.”

düstûr-ı hakîkisini inkılâb kürsüsünden bildirmişlerdi.

Aynı meclisin aynı kürsüsünden sevgili Re‘îs-i Cumhûrumuz, bu sene de Türkiye ma‘ârifî hakkında şu hakikatleri söylemişlerdir:

“Her şeyden evvel ehliyetli ilk tadrîsât mu‘allimlerinin sür‘atle yetiştirilmesi için mahdûd adedde fakat vesâ‘iti ve heyet-i ta‘lîmiyyesi mükemmel büyük mü‘essesât vücûda getirmek ve bu mü‘esseselerde kâfi adedde mu‘allim yetiştirmek husûsunda Büyük Meclisi'nin ittihâz ettiği tedbîrlerin tatbîkine ehemmiyetle devâm olunmaktadır.

Orta mekteplerimizde ta‘lîm ve tadrîsde ciddiyet ve nizâm ve inzibâta ri‘âyet husûsunda şâyân-ı memnûniyyet bir fark husûle gelmiştir. Memlekette ta‘lîm ve tadrîs



esâslarını ilmî ve müstakil bir merkezden sevk ve idâre etmek maksadıyla tasavvur edilen ta'lim ve terbiye dâ'iresini te'mîn etmek ve ale'l-umûm tedrisâtın programları ve kitâbları üzerinde ciddî karârlar alınmıştır. Bu sene ihdâs ve mevkî'-i tatbîke vaz' olunan Ma'ârif Emînleri Teşkilâtı'nın pek nâfi olacağını ümîd etmekteyim. Ale'l-umûm ma'ârif mü'essesâtında mütehassıslardan istifâde husûsuna gelecek senelerde daha vâsi' mikyâsda devâm olunmak musîb olur. Ma'ârif-i Umûmiyye Kanûnu Lâyihası mücebince bu sene Meclis-i Âlf'ye arz ve takdim olunacaktır.”

Büyük mürşid ve dâhimizin teşkilâtı hakkında izhâr buyurdıkları emniyet-i itimâd ve ümîd, bütün Türkiye mu'allimlerini kuvvet ve kaderlerini bir kat daha arttırmakla berâber âzîz milletimizin ma'ârif teşkilâtından beklediği fa'âliyeti çok vecîz bir şekilde ifâde eylemek bu sözler her mu'allimin bu seneki mesâ'îsine kıymetli bir rehber olacağına şübhemiz yoktur. Çok şâyân-ı şükrândır ki, geçmiş senelere nisbetle bu sene her tarafta mekteblere karşı büyük bir rağbet ve alâka uyanmıştır. Gazi Paşamızın

### **[Sahife 1019]**

milletin hayâtına tercümân olarak ma'ârif hakkında izhâr buyurdıkları emniyeti bir kat daha takviyeye çalışmak, iltifât-kâr cümlelerinden dâimâ kuvvet almak sûretiyle mesâ'îlerini müsbet sâhalarda mütemâdiyen izhâra gayret etmek hiç şüphe yok ki, her Türk mu'alliminin en tabî'î bir vazîfesidir. Türk mu'allimi büyük müncîsinin bu kıymetli iltifât ve teveccühlerini şükrânla karşılar ki, kendisine hâs olan tevâzu' ve ferâgatle şu'ûrlu mesâ'îsinde daha fazla muvaffakiyeti millî bir borç add etmektedir.

### **Halk Yolu**

### **AH! ŞU İHTİRÂS OLMASA!**

Meşhûr İngiliz terbiyecisi Spenser, “İnsanları akıl ve mantıktan ziyâde hissiyât idâre ediyor!” diyor. Ferdlerin ahlâkî terbiyesi karşısında rûhî tecrübelerden çıkarılan şu hakîkatin gerek ferdî gerekse ma'şerî hayâtdaki her gün pek çok şekillerine, pek çok safhalarına tesâdüf edilmemenin imkânı yok gibidir. Nitekim ihtirâs denilen şey de aynı hakîkatin bir nev' tezâhürüdür. Türkün gözbebeği, Türk tarihinin büyük ve yaratıcı kahramanı olan sevgili gazimize karşı yapılmak istenen İzmir sû'-i kasdı bugün tamâmen tahakkuk etmiştir ki, hissiyâtın, hissî hareketlerin muhassalasını teşkil eden ihtirâsdan başka hiçbir şey değildi. İhtirâs... Âh o ne büyük, o ne korkunç ve tehlikeli bir kuvvettir, onun pençesine bir defa düşenler, ona bir kere yakalananlar kabil değil kolay kolay ondan kutulamazlar. Hayâtda

büyük küçük, kadın erkek, genç ihtiyâr bilâistisnâ herkeste mevcûdiyetine gösteren bu gizli rûhî ve muzlim kuvvet karşısında zekânın, mantığın, irâdenin şu'ûrun bile çok vakit te'sîri ga'îb olmaktadır. Bunu anlamak için evvelâ ihtirâsın menba'ını tedkik ve tahlil etmek lâzımdır. İhtirâsın menba'ı nedir? İhtirâsı tedkik edenler bunu arzu ve ihtiyârın kuvvetli bir netîcesi olarak tanırlar. Hâlbuki her arzu ve ihtiyârın mutlaka ihtirâs şekline girmesi lâzım gelir. Bunun içindir ki, ihtirâs, hissî hâdiselerin hey'et-i mecmû'asını teşkîl eden şiddetli, müfrit, kuvvetli bir temâyül hattâ buhrân bile telâkkî ederler. Bu telâkkî karşısında ihtirâsın yegâne menba'ı hissiyâtdır. Hissiyâtın ilk şekil tecellisi ise hayret, daha sonra haz ve elem, en nihâyet muhabbet ve tefritdir ki, hey'et-i umûmiyyesi arzu ve ihtiyârı teşkîl eyler. Binâenâleyh arzu ve ihtiyâr denilen şey de hadd-i zâtında hayret, haz, elem, muhabbet, tefrit gibi birçok muhtelif hissiyâtın netîcesidir. Bu nokta-i nazardan denilebilir ki, her ihtirâs, hadd-i zâtında bir arzu ve ihtiyârdır. Fakat her arzu ve ihtiyâr ise bir ihtirâs değildir. İhtirâs bazan büyük bir fırtına, kuvvetli bir kasırga

### [Sahife1020]

şeklinde bazan da birdenbire parlayan fakat yine birdenbire sönen bir talaş hâlinde görünüyor. İşte bu şekilleriyle insanlara çok vakit menfa'at çok vakit de mazarrat gösteren ihtirâs, şahsî, ictimâ'î, yüksek nâmlarıyla üç büyük kısma ayrılır. Şahsî İhtirâslar: Nefis muhabbetinden başlayarak dâimâ şahsî endişelerle hodkâmlık, kibir, gurûr, hased, zulm ve en nihayet cinâyet gibi ahlâken mezmûm, beşeriyet için tehlikeli olan şekillere kadar gider ve dayanır. Son sû'-i kâd teşebbüsü işte şahsî ihtirâsâtın en bâriz, en hakîki bir şeklidir. Bu nev' ihtirâsâtla âlûde olanlar, ekseriyâ cînet nev'inden ma'razî bir hal göstererek akıl, irâde, muhâkeme ve mantıklarını hep bu fırtına ve kasırgaya kaptırırlar. Netîcede felâkatten felâkete sürüklenirler, küçük ve şerefsiz hareketleriyle millî ve vatanî menfa'atlar karşısında umûmun âhengini ihlâl eyleyecek harekâta koyulmaktan geri durmazlar. Netîcede en büyük felâket ve mûsibet onları ta'kib ettiği gibi onlar da bu felâket ve musîbetden bir türlü ayrılamazlar. Dünyânın en müdhiş cinâyetleri, en korkunç sû'-i- kasdları ve kîtâlleri hep şahsî duyguların, şahsî düşüncelerin, şahsî menfa'atların çok elîm birer netîceleridir. İctimâ'î ve yüksek ihtirâslar, şahsî ihtirâsın tamâmen aksidir ma'a-hâzâ bu nev' ihtirâslar da müsbet ve menfî şekiller göstermekten hâlî kalmamaktadır. Nitekim fedâ'îlik, vatanperverlik, millî ve vatanî hamiyet hep birer netîce-i ihtirâs olduğu gibi en sefîli, en hasîs, en âdî ve bayağı hareketler de yine ihtirâsın netîcesinden başka bir şey değildir. Binâenâleyh ihtirâsın iç yüzü bu sûretle anlaşıldıktan sonra muhteris şahsiyetlerde buhrân derecesine varan kuvvetli bir temâyül müşâhede edilir ki, bu temâyül aynı şahsiyetlerde zihnî ve aklî muvâzenenin tamâmen

bozulmasını intâc eyler. İnsanlar içinde muhteris olanlarla şahsî ihtirâsın pençe-i kahrında inleyenler fi‘illerinin hareketlerinin menba‘ını, her vakit akıl, mantık, irâdeden ziyâde hissiyât olarak tanırlar. Beşeriyetin bu kısmı hakîkaten hayâtda dâimâ hissiyâta teba‘iyet eder ve hissiyâtle idâre olunurlar. İnsanların büyük bir ekseriyetinin akıl, zekâ mantıktan ziyâde hisse tâbi‘ olduğunu görenler, İngiliz terbiyecisi Spenser’ın “insanları akıldan ziyâde hissiyât idâre ediyor” nazariyesini bilâ-kayd ü şart kabûl ederek kendi kendilerine gayr-i ihtiyârî bir tarzda:

“Âh, şu ihtirâs olmasa yahut da aklın ve mantığın te’sîri altında bulunsa imiş. Hey’et-i ictimâ‘iyyenin âhenk, nizâm ve müvâzenesini her vakit muhâfaza etmek çok kolay olacaktı!” demekten vaz geçemiyorlar.

**[Sahife 1021]**

### **GÖNLÜMDEN BİR SES**

-Büyük Dâhiye Sû’-i kasd Yâdıyla

Sen bir yüce güneşsin millî vicdân içinde  
Sana bağlı kalbimiz sana şükrân içinde

Kurtuluş yollarında yürürken bize senden  
Fikirler taşar gelir renkler ışıklar gibi  
Kurtuluş yollarında kaçıştı önümüzden  
Zâlim mâzî köhnelik heb karanlıklar gibi

Bir inkılâb ateşi yaktık rûhumuzdaki  
Uluyan zulüm değil ölüme baş eğmeyiz  
Açtıkça mu‘cizenle millî rûhûmuzdaki  
Hazineleri dünya görecek ki biz neyiz

Cennet cihâna gelmez düş uyanık görülmez  
Yıldızların nûrundan başa çelenk örülmez  
Lâkin nasıl kuvvet ki  
Gözlerimiz açıkken gösterdik rüyaları  
Fikrimize indirdik göklerden ziyâları

Nesiller şâd olsun ki

Hep hakikat yaparak cenneti hülyâları  
Dolduracaksın Türkün feyziyle dünyâları

Bizim esir milletler omuzunda yükselen  
Sahte gurûrumuz yok  
Mazlûm kanıyla alın terinden akıp gelen  
Milyara gönlümüz tok  
Lâkin bizler zenginiz bütün cihândan zengin

**[Sahife 1022]**

Kalbimizde yaktığın beynimize verdiğin  
Mefkûre aşkımız var ibdâ' kuvvetimiz var  
Uyandı Türk'ün kalbi

Yıldızlarıyla yanan muhteşem gökler gibi  
Şânımız gurûrumuz ve hürriyetimiz var  
Ki göklerden de yüce denizlerden de engin  
Büyüklerin adına fâni demirden taştan  
Âbide dikiyorlar

Kan içen galiblere çeşit çeşit kumaştan  
Bayraklar çekiyorlar

Sen ki kan içenleri içtiği kanda boğdun  
Sen ki mazlum bir şarkın ızdırabından doğdun  
Sen ki çektiğin kılıç hakkın şimşekleridir  
Zulmün kara gününde

Zâlimlerin başları üzerinde parıldar  
Sen ki mefkûren bütün şarkın dilekleridir  
Asırların önünde

Uyanan mel'aları deniz gibi dalgalar  
Sen ki nûrlu kollarla paslı vatana sardın  
Kan dolu ateş dolu uçurumdan kurtardın  
Demir bahçeleri kırdın karanlıkları yarıdın  
Sana âbide sönmez yıldızların kaynaşan  
İlâhî cevherinden dikilebilmeliydi  
Sana bayrak istiklâl güneşinden tutuşan  
Fecrin atlaslarından çekilebilmeliydi

**Feyzullâh Sâcid**

[Sahife 1023]

-Monteski'o'dan-

### **Bİ-GAYRİ HAKKIN HÜCÛMA MA'RÛZ KALMIŞ OLAN FAZÎLETLİ BİR KAVMİN MEŞRÛ' MÜDÂFA'ASI**

O kadar refâh-ı halleri hasedden âzâde kalmadı. Mücâvir akvâm ictimâ' ettiler ve ehemmiyetsiz bir sebepten nâşî onların sürülerini aşmaya karâr verdiler. Bu karârın anlaşıldığı tarihten itibâren Trogloditler, onların önlerine elçiler göndererek şu sûretle muhâvereye başladılar. Trogloditler size ne yaptılar? Kadınlarınızı mı gasb ettiler? Hayvanlarınızı mı aşurdılar? Arâzinizi mi hasârâta uğrattılar? Hayır! Biz âdiliz! Yalnız Cenâb-ı Hak'tan korkarız. O hâlde bizden ne istiyorsunuz? Kendinize elbise yapmak için yün mü istersiniz? Sürülerimizin sütünü mü istersiniz? Yoksa arâzimizin meyvelerini mi istersiniz? Silâhlarınızı bırakınız, bizim aramıza geliniz ve biz size bunların hepsini vereceğiz fakat en büyük mukaddesâtımıza yemîn ederiz ki, eğer siz arâzimize düşmân sıfatıyla girerseniz biz size haksız bir kavîm gibi bakacağız ve size vahşî hayvanlar gibi mu'âmele edeceğiz. Bu sözler Kemal-i hakaretle red olundu. Bu vahşî akvâm müsellahan meşrû' haklarını müdâfa'adan başka kabahati olmayan masûm Trogloditlerin arâzisine dâhil oldular fakat onlar müdâfa'aya epeyce hazırlanmışlardı. Kadınlarını ve çocuklarını aralarına birleştirdiler. Mevcûdiyetlerini, kalblerini yeni bir hararet istilâ etmişti. Birisi pederi için bir diğeri zevcesi ve çocukları için berikisi kardaşları için ötekisi dostları için ölmek istiyordu. Bütün Troglodit kavmi ölen bir diğerinin yerini işgal ediyor ve hukuk-ı umûmiyyenin müdâfa'ası ve intikam almak için hiçbirisi ölümden ictinâb etmiyordu. İşte bu sûretle mücâdele bir haksızlık ve

fazîlet mücâdelesi oldu. Yağma, gasb ve garetten mâ'adâ hiçbir şey düşünmeyen bu alçak müstevlîler kaçırmaktan utanmadılar. Ve Trogloditlerin fazîletine mağlub oldular.

Milletin günden güne tezâyüd ettiğini gören Trogloditler bir kral intihâbına karar verdiler. Ve içlerinden en âdiline kraliyet tacını bahş etmeye muvaffakiyet ettiler. Bu sırada gözleri sinni ve yüksek fazîleti dolayısıyla şâyân-ı ihtirâm bir ihtiyâra in'itâf etti. O bu ictimâ'da bulunmak istememişti ve kalben pek me'yûs olduğu hâlde evine çekilmişti. Kendisinin intihâb olunacağını anlamak üzere nezdine murahaslar gönderildiği vakit, "Allah göstermesin ben Trogloditlere böyle bir haksızlık yapmamam" dedi. "Benden başka aralarında daha âdil kimseler yok mudur ki, bana tac giydirmek istiyorlar. Ve eğer siz beni onu kat'î sûrette kabul etmeliğimi isterseniz hesâb edîniz ki, doğduğum zaman

### **[Sahife 1024]**

her gördüğüm Trogloditlerin kayd altına girdiğini görmüş olursam kederimden öleceğim."

Bu kelimeler üzerine gözlerinden sel gibi yaşlar boşanmaya başladı...

### **Hüseyin Avnî**

### **Küçük Hikâye;**

### **TÖVBE OLSUN**

Ra'nâ epey bir zamândan beri kendisinde fazla bir oburluk hissediyordu. Yediği yemekler bol iştahlısına göre... Vücûdunda his edilir bir fark gösterse bâri. Hayır, o bi'l-akis mütemâdiyen zayıfladığını hissediyor ve bu histir ki, onu derin düşüncelere sevk ediyordu.

Davetli bulunduğu teyzesinden avdet ederken bacakları âdetâ kendisine isyân etmiş gibi yürümek istemiyordu. Bütün a'sâbı gergindi. Midesinde sızlatıcı bir ağırlık, kulaklarında derin uğultular vardı. Bazan gözleri kararıyor hemen orada yıkılıvermek üzere iken kendisini topluyor. Cebr-i nefis ile eve kadar gitmeyi düşünüyordu. Akşam pederine derin bir süzüşle anlatıverdi.

– Çoktan beri yediğim yemekler de yaramaz oldu. Sanki ben onları yemiyorum onlar beni yiyorlar. Günden güne zayıflıyorum, her tarafımda ağrı var, hele midem, diyordu.

Of, o bana nasıl ızdırâb veriyor, bütün canım orada toplanmış da oraya kızgın şişler batırıyorlar. Bilmem ki nedir?

– Yarın bir doktora söyleyeyim, olmazsa seni de mu‘âyene ettiririz. Merâk etme kızım ne olur, vücûd bu, hasta olur, iyi olur, hem sen daha gençsin. Böyle şeylere ehemmiyet bile vermemelisin. Ehemmiyet vermeye vermeye bu şekli aldı, daha ilerisinden korkuyorum. Aynada kendimden korkmaya başladım.

Akşam yemekten sonra Rana rahatsızlığını ileri sürerek pederinden müsâ‘ade istemiş... Tek ve tenhâ ızdırâbâtının müşfik bir melce’i olan yatağına serilmişti. Göz kirpiklerinin derinlikden bazan birkaç inci yuvarlanıyor. Odanın boşluğu içinde derin bir şehîk muzdarib rûhunun enînlerini terennüm ediyordu. Kendi kendîne:

– Hastayım, hem de ne fenâ, diyordu. Rûhum kuvvetlerle doldu. Âh şu midem bir kerpeten olsa da onu yerinden söküp atsam.

– Düşünceleri arasında bazan ürpertici kıvılcımlar geçiyordu. Ya bu hastalıktan kurtulamazsam. O vakit bütün vaktiyle

### **[Sahife 1025]**

inleyen ve ağlayan bir kalb kesiliyor. Ve yalvarıyordu ızdırâbâtını yıkayabilmek, ondaki kasvetleri silebilmek için olmalı ki, gözyaşlarına bol bir cereyân vermişti.

O şimdi ağlıyor, ağlıyor bir genç rûhun hissedeceği derin ızdırâbları, tatmîn edemediği bütün düşünceleri gözleri önünden bir sinema sür‘atiyle kaçıyorken, mütemâdiyen ağlıyordu.

Gece uzun çığlık, birkaç haykırma binânın boşluğu arasında. Ürpertici akisler yaptı. Vâlidesi uyuyamadığı için derhal işitmişti.

Koştı, kapı aralıktı. Kızının müthiş ihtilâclarla çırpındığını gördü. Ve derhal zevcini haberdâr etti.

Rakım Bey oldukça mütefennin geçinenlerden olduğu için soğukkanlılıkla zevcesini teskîn edecek sözler söylüyor ve hem de:

– Ne olur canım bir baygınlık gelmiştir.

– Şimdi doktor çağırırız sen şu kolonya ile başını, göğsünü ov, biraz yüzüne su serpin geçer, diyordu.

– Derhal doktor hizmetçi ile beraber gelmişti. Bütün mu‘âyeneler hâlâ ihtilâclar içinde çırpınan hastanın saraya mübtelâ olduğu netîcesini veriyordu. Tedâvîler semeresiz kalıyor, hasta el an kendisini toplayamıyordu. Yalnız ara sıra söylediği kelime:

– Ölüyorum... oluyordu.

Ra‘nâ az kendîni toplamıştı, artık his ediyor, düşüncesi yerinde idi. Ölmediğine hayret ediyordu. Doktora bütün ızdırâblarını anlatıyordu. Söylerken yatağında yumuşak bir şeyin vücûduna temâsını hissediyordu. Aldığı şey bir kabak çekirdeğine benziyordu.

–A! Bu kabak çekirdeği de yatağıma nereden geldi... Hem et galiba ne tuhaf diyordu. Doktor bir kâğıt üzerine aldığı bu parça ile derhâl anlamıştı.

–Merak etme kızım, yarın akşama kadar bir şeyin kalmayacak, vereceğim ilâc derhâl seni iyi edecek diyordu.

Ra‘nâ aldığı ilâcın midesinde, bağırsaklarında gürültülerini dînlerken söyleniyordu.

– Mel‘ûnlar şimdi de yapın bakalım...

Oh diyordu akşama kadar yatağında bulduğu kabak çekirdeği gibi yüzlercesini çıkarmıştı. Artık iyileşiyordu.

Doktor geldiği zamân merâkla soruyordu.

– Doktor Bey ricâ ederim bunlar nedir? Lütfen söyler misiniz diyordu. Doktor,

### **[Sahife 1026]**

“– Bunlar abdest bozan dedikleri bir nev‘ hayvancıklardır. İnsanların bağırsaklarında yaşarlar. Bunların senden yevmiye milyonlarca yumurtası çıkıyordu. Bu yumurtaları otlarla berâber yiyen sığırların vücûdunda çatlatıyorlar. Etleri arasına sıkışarak kendilerine ufak yuvalar yapıyorlar, o etleri yiyen insanlarda bu yuvalardan çıkan yavrular büyüyor ve uzun bir şerit hâline gelerek mahsûlleri olan zehirleriyle senin hastalığın gibi ve daha korkunç hastalıklar yapıyorlar.” Daha doktor sözlerini bitirmeden Rana:

– Öyle ise doktor ben bir daha sığır eti yemeyeceğim “tövbe olsun” diyordu.

### **Nâsîh**



## KÖYÜMDEN MEKTUBLAR

( Fransızca'dan)

Güneş kızıl bulutların arkasından süzülüp erirken uzun servileri ve rüzgârın serin nefesleriyle ürperen “A...” köyünün dar sokakları içindeyim. Önümdeki tek atlı, hasır tenteli yolcu arabasının ağır yükünü büyük bir tevekkülle sürükleyen ihtiyâr doru bârgir her köşe başında sâhibinden alacağı cihet emrini sükûnetle infâz edebilmek için bir parça duruyor, gibi köy sokaklarının eğri büğrü kaldırımları üzerinde ayaklarım burkula burkula bazan insâfsız arabacının hiddetle şaklattığı kamçı darbelerinin te’sîriyle, mecâlsiz adımlarını biraz daha sıklaştıran zavallı emekdâr bârgiri ta’kîbe çalışıyorum.

Bilmem dikkat eder misiniz, tam gurûb zamânlarında bu ihtiyâr sarı başlı dağların geniş eteklerindeki köylerde her zamândan daha ziyâde vahşi bir kaynaşma tuhaf bir velvele hâsıl olur. Bu yaylımdaki koyunların akşam sağımı için sürü sürü köylere doluşu veya günün ağır ye’îsleriyle bacakları her gün biraz daha yorulan, alınları biraz daha kararıp buruşan köy rençberlerinin tarla dönüşüdür. Bu vakit köylerde hemen her evin kapısı açık hepsinin avlusu kalabalıktır. İşte gurûb yaklaştıkça kesâfeti artan köy sokaklarını arabasının yanında pos bıyıklarını karıştırarak yürüyen arabacımın geçmiş senelere â’id hâtırâtını dînleye dînleye yürüyordum. Köyün her evi uzun sözler geniş ve etrâflı tarihçeler bilen bu adam ne kadar tuhaf... Gâh eski köy kâhyâsının âşâr kâtibine verilen kızından, gâh başka bir köyden gelip yerleşen ihtiyâr adamın büyük servetinden muttasıl bahs eder durur.

İşte köyü bitiriyoruz, en kenâr mahallelerin senelerden beri aynı sükûtle hidmeti beklemiş harâb

[Sahife1027]

duvârlarında kadîd bârgirimizin muttarid nal sesleri aks ediyor. Yarı açık geniş bir demir kapı önünden geçiyoruz. Önde demir nalçalı büyük çizmeleri üstünde dim dik yürüyen ihtiyâr arabacım birdenbire irkilip duruyor, büyük bir huşû‘ ile baktığı manzarayı görebilmek için bir adım daha ilerliyorum. Burası kenarlarında yeşil otlar uzayan râtib bir taş avlu, biraz ötede bir ihtiyâr hayır hayır bir kadîd bir iskelet sivri dirseğini taş merdivenin basamağına dayamış duruyor. Ayağına parçaları sarkan yırtık bir pantolon açık başındaki ak saçaklı sarı kirpikleriyle fitil fitil olmuş çehresini çerçeveleyen beyaz kıl yumakları arasında ne solgun bir ten, daldığı noktaya bakarken kirli birer cam parçasını andıran ne donuk ve duygusuz bir çift gözü var.

Ömrümde ilk defa gördüğüm bu sefil manzarayı epeyce tedkik edebilmek için daha çok yaklaşmak isterken arabacım kolumdan çekerek telâşlı bir sesle “Gel gel zavallıyı hayâlınden ayırmak günahdır, çok durma” dedi. İşte o anın kalbime soktuğu büyük tecessüs işi bana günlerce azâb veren şu hazîn vak‘ayı öğretti. Gece ufkundaki son kızıl lekeyi de siyâh perdesiyle silerken arabacım “bak, dînle efendim” dedi.

Bundan beş sene evvel şu gördüğün harâb evin geniş kapısından her gün yüzlerce kişi girer çıkar. Şimdi ölüm sesli baykuşlara, melce’ olan bu harâb sakf altında her gün yeni bir neş‘e, yeni bir zevk doğardı. Orası köyün zevk ma‘bedi, civârın en şen yeri idi. Bu evde şimdi şu manzarası tüyler ürperten hasta ihtiyârla sevimli ve kibâr bir madamı ve bir de bütün köy kızlarını siyâh kirpiklerinin gölgesine sürüyen delikanlı oğlu sâkindi.

Hanri akşama kadar babasıyla tarlada çalışır, akşam güneş kararırken şakrak kakhahalar atarak yuvâsına dönerdi. Bu eve köyde sa‘âdet timsâli olarak bakılır, bir izdivâc olursa papazlar bile çiftlere bu sa‘âdeti misâl gösterir, du‘â ederlerdi.

Bir bayramdı bütün köy halkı aşağı meydânda toplanmış, eğleniyor dans ediyor, şarâb içiyorlardı. İhtiyârları bile neş‘e ile çıldırtan köy çalgısı kıvrak nağmeleri arasında sende bir tek fakat en kıymetli bir sesin eksikliğini his etti, bu mes‘ûd “B...” â’ilesinin şen oğlunun sesiydi.

Akşâmdan bir aralık halk arasında görünmüş ondan sonra bir daha gören olmamıştı. Onun boşluğunu his eden köy kızları bir sürü kelebek hiffetiyle evine kadar uçuştular. Bütün gözler onu arıyor, bütün kulaklar onun hazîn sesiyle okuyacağı şarkıları dînlemek

### [Sahife 1028]

istiyordu. Biraz sonra giden kızlar avdet etmiş onu getirmeye muvaffak olamamışlardı. Rahatsızmış yanıyor dediler, o gecenin eğlencesi onun yokluğuyla söndü ve bitti.

İşte efendi, seneler var ki, köy o eski ve şen bayramlarına vedâ etti. O gecenin çılgın neş‘esini ondan sonra ancak bir gece yaşayabilmişti.

Günler geçiyor, o hiçbir yerde görünmüyordu. Sorduk, soruşturduk. O bayrâm gecesinde kırmızı kadife fistanlı, yanık siyah gözlü güzel Mari'ye âşık olmuş dediler. Bu vak‘a günlerce kulaktan kulağa söylendi, dînlendi. Bir gün akşam gezintisinden dönen kızlar Hanri'yi şarkı söyleyip ağlarken görmüşlerdi.

Daha Var.

## Âsım Şevket

### FENN[Î] DİBÂGAT

Deriler nasıl yağlanırlar?

Dibâgatta en çok kullanılan yağlar hayvânî, nebâtî, mineral yağlar...

Hayvânî yağlar: Balık, tiran, balık yağları, degiras(?) ve muellon(?) tırnak yağları, yumurta sarısı koyun kıllarından istihsâl olunan yağlar, bal mumları. Nebâtî yağlar zeytinyağı, ağaç yağları, Hind yağı, Japonya mumları, bir nev' ağaçtan istihsâl olunan layeni(?) yağları, makinecilikte de kullanılır.

Yoht(?) yahud birhante(?) yağları ilah...

Mineral(?) yağları, bunlar sırf bâ-kimyâ istihsâl olunan yağlardır. Diğer hayvânî ve nebâtî yağlar gibi yalnız başlarına derileri yağlamak mümkün değildir. Meselâ hâımız-i sitearin(?) ile deriler yağlanacak olursa derhâl deriye hiçbir te'sîr yapmadan tasallub eder. Bundan dolayı mineral yağları, ya hayvânî veya nebâtî yağlara mu'ayyen miktârda karıştırılarak kullanılır.

Meselâ mineral(?) yağları kısımlarına dâhil parafîn, yarım kuru vazelin yağları, top vesâ'ire levâzımât-ı askeriyyenin naklinde atreyan(?) kayışları olmak üzere yapılan derilerin yağlanmasında kullanılır. Derilerin hem oldukça yumuşak ve hem de sudan vesâ'ireden derilerin muhâfazası içindir.

Bu yağlardan meselâ parafîn 54-60 derece-i harâretde hayvânın iç yağı ile birleştirilerek derilerde aynı derece-i harâretde su şartalarında(?) teshîn edildikten sonra yağlanır. Hem deri ve hem de yağ mahlûlünü aynı derece-i harâretde yapmaktan maksâd deride mevcûd su almaya müsâ'id samatı(?) kuvvetli ve sâbit bir sûretde kapayabilmektir.

Mineral(?) yağlarının bir parça temiz veya olmayan kısımları da mevcûddur. Büsbütün temiz olmayanlar makine yağlamak için kullanılır.

Diğer tasfiye olunmuşlar. Meselâ "kit" yağları

## [Sahife 1029]

ile de mümkün mertebe deriler yağlanabilirler. Derileri yumuşatmakla beraber % 10–15 nisbetinde de derileri ağılaştırırılar. Bunlardan kit kınış heyng(?) yağları hilyeli dibâgatta kullanılırlar.

Dibâgatta kullanılan sabunlar:

Çekirdek sabunu, marzabiyer(?) sabunu, feksuvab(?), Hind yağı sabunu (monoyol(?)) kırmızı Türk yağı, zeytinyağı, univerval yağlarından mürekkeb yarım sabun konda kırmızı Türk sabunu ki, kürkçülükte kullanılır.

Yağlama Usûlleri:

Derileri yağlamadan evvel birinci derecede derilerin ne sûretle dibâgat edildiklerini, ikinci derecede de dibâgatlarının ikmâl edilmiş olduğunu bilmek lâzımdır. Üçüncü derecede ise derilerin ağır veya hafif şeylerde kullanılacaklarını düşünmektedir. Âlem-i ticârete sevk olunan muhtelif derilerin, muhtelif yağlanma usûlleri vardır. Meselâ glasezemiş(?), re derileri de tutulup diğer deriler gibi yağlanamazlar. O derilerin dibâgatlarıyla bu derilerin dibâgatları arasında büyük fark vardır. Hülâsâ yağlama usûlleri derilerin dibâgatları ve nev'lerine göre tahavvül eder.

1- Kazanda et kızartır gibi deri yağlamak bu usûlde deri yağlamak sırf kayış ve palank derileri içindir aynı usûlde dibâgat edilmiş kundura yüzükleri için hem derece-i harâret ve hem de yağ mikdârı az nisbette hesâb olunur. Yağ malûlü: Katı talk(?), katı parafin veyahut da Japonya mumundan sert bir halde birbiriyle mu'ayyen miktârda hal olunur.

100–110 derece-i harâretde kızartılmış ve hal olunmuş yağ içerisine deriler atılmazdan evvel yağ ihzâr olunurken altmış derecenin fevkinde ısıtılır. 5–10–15 dereceye kadar ki, harâret derhal, vâki' olunacak fi'il-i kimyeviyye netîcesi 80–75 derece-i harârete tenzîl eder ki, bu zamâna kadar, deriler yağda terk olunurlar veyahut da bâ-husûs kundura yüzlerinde fırça ile iç taraflarına çalınır.

Deriler yukarıda kayd ettiğim şekilde yağlandıktan sonra 50–40 derece-i harâreti sâbit odalarda terk olunur. Bundan maksâd yağların böyle sıcak bir odada tamamıyla iç taraflara kadar te'sîr edebilmeleri içindir. İki sâ'at bu sûretle terk olunduktan sonra deriler soğuk su ile yıkanır. Ya el ile bükürülür veyahud da şepmirvalık(?) fasta 2–6 sâ'at kadar tedvîr olunur. Hem deriler yumuşatılmış ve hem de bu sûretle renkleri açılmış olur. Bundan sonra deriler

buklar(?) üzerinde terk olunur. Derinin kustuğu fazla yağlar mermer masa üzerinde akıtılır ve kurumaya terk olunur. Kuruduktan sonra tekrar deriler su da 15–20 derece-i harâret yumuşatılır.

### **[Sahife 1030]**

Tekrâr mermer masa üzerinde suları akıtılır. Tekrâr kurumaya terk olunur. Yarım kuruduktan sonra derilerin iç taraflarına kadar ve iş ile cilâ, yüz taraflarına öd ile cilâlanır.

2- Fıçıda sıcak deri yağlamak: Bu usûlde derileri yağlamak için derilerin mutlaka bir parça yaş olmaları şarttır. Deriler fıçıda terk olunmazdan evvel yüz tarafları yalnız balık yağı ile iç tarafları ise tiran(?), muellon(?) ve iç yağından mürekkeb yağlarla yağlandıktan sonra deriler katlanır ve bu sûretle fıçıda terk olunur. Fıçıya deriler konulduktan sonra fıçının yan tarafından verilecek buhar veya elektrik cereyânlarının sâbit bir derece 55'den dîn veya 60'dan mütezâyid olmamak şartıyla olmaması şarttır. Noksan olursa derinin yüz tarafında leke peydâh olur. Fazla olursa yapar. Son zamânlarda buhâr ve elektrik cereyânının tehlikesine binâ'en daha tehlikesiz olan sıcak havâ cereyânı kabûl edilmiş, fıçılarda ona göre tanzim olunmuştur.

Mâ-bâ'dı var.

### **Nûrullâh**

### **USÛL-İ TEDRÎS MUSÂHABELERİ**

“Bilmek başka öğrenmek yine başka” cümle-i hekimânesi ne kadar doğrudur. Pek çok hekimler ve fâzıllar vardır ki, ilim ve fen ile mücehhez, âdetâ birer kütübhâne-i cihândır. Fakat malûmâtının binde birisini öğretemez. Ve yine öyle zevât vardır ki, kendi muktesebâtını muhatâbına ve halka-ı tedrîsinde bulunanlara öğretmek husûsunda büyük muvaffakiyetler ibrâz ederler.

İlk tahsîl çağındaki körpe dimâğlara hayâtda lâzım olacak malûmât-ı ibtidâ'iyeyi tahsîl ve onların zihinlerini ve fikirlerini paslandırmayacak bir şekilde tenemmüv ve inkişâf ettirmek için istikbâlin nûr-ı irfân ordusunu hazırlayan ilk mektepler mu'alliminin terbiye ve tedrîs sâhasında en kolayı ve mükemmel usûlleri tatbîk etmeleri lâzımdır. Bundan on, on beş sene evvelisine kadar mektep ve medreselerimizde tatbîk edilmekte olan “iskolastik” tarz-ı tedrîs mehâzirini idrâk etmemiş bir mektepli kalmamış olduğu bedîhîdir. Bunu takdîr eden terbiye ve usûl-i tedaris mütehasıslarımız en faydalı usûlleri kabûl ve her birinin sûret-i tatbîkası hakkında müte'addid eserler ve mecmû'alar neşr etmişler ve bütün müntesibîn-i

ma‘ârifin istifâdesini te‘mîn ile berâber genç mu‘allimlerimizin de o sûretle yetiştirilmesine büyük hizmette bulunmuşlardır.

Bu gibi meslekî ve mûcib-i istifâde yazılardan hisse-mend olmayan bir mu‘allim kalmamış gibi ise de vakit vakit tekrâr daha doğrusu tekrârı fâ’ideden hâli görülmemektedir. İşte ben de tedrîsâtda tatbîk edilmesi muktazî usûller hakkında mütâla‘a, tettebbu‘ ve bi'l-fi‘il tatbîkinde müşâhidi

### [Sahife 1031]

bulduğum muvaffakiyâtımın netîcelerini meslekdâşlarıma bir silsile-i makalât ile arz edeceğim.

Tedrîsâtda esâs olmak üzere en son olarak “dört usûl” kabûl etmişlerdir. Usûl-i hads, usûl-i isticvâbî veya teksîfî buna “istihrâcî usûl” da denilebilir, usûl-i istikra’î ve ta‘lîlî.

Usûl-i hads, dersleri mücerredlikden kurtarıp talebeye canlı ve müşahhas bir şekilde öğretmek için birinci derecede tatbîki elzem olan bir usûldür. Bu usûl yalnız bâsıraya münhasır kalmayıp bütün havâssın temevvüc ve inkişâfa hizmet eder. Tedrîsât ihsâsâta ta‘alluk ettikçe hadsî olacağı aşikârdır. Bu usûlün fâ’ide ve derece-i lüzûmunu îzâh için evvel emirde derslerle olan râbıta ve alâkasını îzâh edelim: Meselâ usûl-i hadsî ile zâhiren alâkadâr görünmeyen tarih dersini ele alalım. Görüyoruz ki, bu dersin hadsi ile sıkı bir münâsebeti vardır. Vekayi‘den bâhis-i mücerred malûmâtı çocuğun gözü önünde canlandırabilmek için mu‘allimin vesâ’ite mürâca‘at etmesi lâzımdır. Büyük zevâtın resimleri, muhârebe panoromaları eski eslihâ kıyâfeti, eski şehir ve binâ resimleri, tarihî tablolar maksadın te‘mînine hâdimdir.

Müze ve âbidât ve âsâr-i atıkayı ziyâret, eş‘âr ve edebiyât-ı kadîmeyi mütâla‘a etmek vesâ’it-i tarihiyyeyi mümkün mertebe hadsî bir hâle ifrâğ için yegâne vâsıtaadır.

Hadsin coğrafya ile olan alâkası ise daha fazladır. Çocuğun içindeki yaşadığı mahalle ve sâha-ı müşâhedâtı dâhilindeki şehir ve civârı ve tenezzühlerde girdiği avâırz-ı tabî‘iyye ilk hadsî temrînâtı teşkîl eder. Tarih malûmâtı zamânen uzak olduğu gibi coğrafya malûmâtı da mekânen uzak olduğundan mücerredlikten kurtarmak için toprak, çamur mukavva işlerinden avâırz-ı tabî‘a teşkîl, mücessem, musattah haritalara, krokilere, resimlere mürâca‘at ve şemâlar tertîb edilmelidir. Tabî‘atın en sâde ve basît hâdisâtından başlayıp basitten mürekkebe, merkezden muhîte gitmek fâ’ide-i umûmiyyesi tatbîk olunmalıdır.

Tabî'at tedkiki, eşyâ, zirâ'at ve ulûm-ı tabî'iyeye dersleri denilebilir ki, tamâmen hadsî usûl ile kabil-i tadrîsdir ve âdetâ derslerin rûhu hadsîliktir. Binâenâleyh hadsten en çok hisse-i nasîbi olan bu derslerin tadrîsinde hayvânât, nebâtât ve madeniyâta müte'allik mütenevvî koleksiyonların te'mîn ve kabil olanlarının bizzat çocuklar tarafından tedârik ve müte'addid levha ve tabloların nazar-ı dikkatden hâric tutulmamalıdır. Talebeye nebâtât bahçeleri gezdirilmeli, tenezzühlerde madeniyâta müte'allik taşlar, topraklar, madenler gösterilmeli, usûlleri bulunamadığı zamânlar müzelerden, bu da mevcûd olmadığı takdîrde resimlerden, resimli kitâblardan istifâde olunmalıdır.

Daha var.

15.11. [1]926

**Merkez İlk Tadrîsât Müfettişi**

**Mehmed Sürûrî**

**[Sahife 1032]**

**HİMÂYE-İ ETFÂL**

Gönülden yapılmış bu millî saray  
Yetimler içinde birer küçük ay  
Birer dâye orada bütün melekler  
Yarındır içinde koşan bebekler  
Şehîdler inerler çıkarlar gece  
Bütün hûrîlerle dolar gizlice  
Sıcak bûselerle sıcak kucaklar  
Bu yurdu derinden saran kucaklar  
Tabî'î ölümken şehâdet Türke  
Siperken büsbütün mübârek ülke  
Belki de sevdiğin kalacak yoksul  
Veriniz bu günden veriniz oğul  
Öksüzler yurdunun ey sûtanesi  
Koynunda şehîdîn öbür dânesi

**Turgud, Sinop**

Muhterem Kardeş!

Himâye-i Etfâl der'uhde eylediği vezâ'ifi pek güzel ve canlı bir sûretde bildiren bu yazıları zevkle oku. Bu şefkat ocağına a'zâ olmak için vicdânından gelen emri tut, senede bir lira ver a'zâ ol. Bu millî, vatanî vazîfeni ihmâl etme. Yüz binlerce muhtâc yavrularımızın ancak bu yardımlarla kurtulacağını unutma. Unutma kardeş unutma.

Himâye-i Etfâl

Vatandaşlar! Türk Tayyâre Cem'iyeti'ne Mu'âveneti Unutmayalım.

### **HUSÛSÎ KIZ ORTA MEKTEBİ**

Geçen sene yalnız birinci sınıfında tadrîsât yapılan husûsî Kız Orta Mektebi Ma'ârif Teşkilâtı Kanûnu mücebince âhiren vekâlet-i celîlenin tasdîkine iktirân etmiştir. Birkaç güne kadar ikinci sınıfı da açılarak tadrîsâta başlanacaktır. Çankırı'nın yegâne husûsî bir irfân mü'essesesi olan Kız Orta Mektebi bütün kız babalarına tavsiye ederiz.

### **BOYNU BÜKÜK MASUMLAR İÇİN**

Ey Müslümân! Bizlere Allâh'ın emâneti olan şehîd yavrularıyla öksüzleri mes'ûd etmeye çalışan Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne her türlü mu'âveneti yap ve senede bir lira vererek a'zâsından olmayı en mühim vatanî ve millî vazifelerinden say, ihmâl etme.



## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î,  
meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

30 Teşrîn-i Sâni 1926

Sene: 4

Sayı: 70

### **MÜNDERİCÂT**

Ankara-Erikli Şimendiferimiz ve Çankırı / Halk Yolu

Ziyâretci Mu'allimler / Doktor Fu'âd

Temizlik / Türk Çocuğu

O Vefâsıza / Asrî

Çankırı Hakkında Tarihî Tedkikler / Sâlim

Öksüzleri Koruyalım / Turan

Usûl-i Tadrîs / Mehmed Sürûf

Köyümden Mektûb / Âsım Şevket

Çankırı Mu'allimler Birliği Tasarruf ve Yardım Sandığı Yasası

Halk Yolu'nun On Beş Günlük İzleri

Çankırı Matba'ası

1926

Vatandaşlar! Türk Tayyâre Cem'iyeti'ne Mu'âveneti Unutmayalım

Sâhib ve Mes'ûl Müdîri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakk'ın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

30 Teşrîn-i Sâni 1926

Sene: 4

Sayı: 70

## **ANKARA-EREĞLİ ŞİMENDİFERİ VE ÇANKIRI**

Asırlardan beri çok sönük ve bakımsız bir hâlde olan Çankırımız, Türkiye Cumhuriyeti'nin merkezine olan kurbiyeti hasebiyle bundan böyle er geç lâyük olduğu ehemmiyeti kesb edecektir. Ankara'nın âdetâ bir sayfiyesi derecesinde bulunan bu memleket, bugün her şeyden evvel mükemmel bir orman, maden, sebze, meyve bi'l-hâssa zirâ'at memleketi olarak tanınması, aynı zamânda tabî'î, coğrafi, iktisâdî, askerî bir husûsiyeti hâ'iz bulunması nokta-i nazarından ehemmiyetini gün-be-gün artıracak fevka'l-âde bir şekle sokacak demektir.

Nitekim Ankara-Erikli gibi çok kıymetli bir hattın Çankırı'dan geçme mes'elesi bu şirin memleketin mevki'en iktisâb ettiği ehemmiyet ve kuvvetin en kuvvetli bir delil ad edilebilir.

Anadolu'nun hayâtî zarûretlerinden olan yol ve şimendifer mes'eleleri bugünkü prensib ile tamâmen bir devlet işi bulunduğundan bu mühim işleri der'uhde ederek çok büyük bir kudret ve hassâsiyetle ta'kîb ve muvaffakiyetle intâca çalışan hükûmet-i Cumhûriyemiz müşkil fakat çok şerefli vatanî bir vazîfeyi daha yapmakla bahtiyârdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun büsbütün sakîm ve imhâkâr siyâseti altında her gün yeni bir derd ve mevt ile karşılaşarak ezilen memleket ve halk, bugün artık Cumhuriyet güneşinin kuvvetli ve parlak harâret ve ziyâsı ile gözünü açmaya başlamıştır. Bir memleketin tabî'î servetinden istifâde etmek o memleket halkının en tabî'î hakkı olduğu hâlde sırf yolsuzluk ve vesâ'itsizlik yüzünden istifâde ciheti şöyle dursun, halkımızın cidden çok müdhiş hayâtî zarûriyetler içinde

### **[Sahife 1034]**

çırpınmakta ber-devâmdır. Bereket versin ki, arâzîsinin ancak yüzde üç dört mile mâlik olması her türlü ârızalardan âzâde bulunması, tünel köprü gibi şeylere ihtiyâc his edilmesi ve büyük uzun bir vâdîyi ta'kîb eden bu sâhanın tedkik ve keşfine çıkan me'mûr ve mühendislerce de bi'l-hâssa şâyân-ı tercîh görülmesi hasebiyle Ankara- Erikli Hattı'nın tercihan vilâyetimizden geçirilmesi büyük zarûriyetler içinde çırpınan halkı birden bire sevinçlere gark etmiştir. Binâenâleyh memleketimiz bu husûsda hey'et-i fenniyyeye ebediyyen medyûn-ı şükrândır. Şimdiye kadar ictimâ'î ve iktisâdî hayâtı dâimâ sönük bir

manzara gösteren Çankırı halkı bundan sonra hummâlî bir fa'âliyetle ticâret ve iktisâd sâhasında a'zamî gayret ve mesâ'îden geri durmayacaktır. Hükûmetimizin beş yahud on senelik mesâ'î programına dâhil olan esâslı işleri içinde Ankara-Erikli şimendiferinin sür'atle intâcını te'mîn için Çankırı'ya, Çankırı halkına da düşen mühim vazîfeler vardır.

Bu vazîfeler büyük bir şevk ve heyecân ile derhâl yapılmalıdır. İcâb eden maddî fedâkârlık hemen gösterilmelidir. Yeni meclis-i umûmîmiz ile belediye, ticâret, zirâ'at odaları ve memleketin diğerk mü'essesât-ı ictimâ'îyesi bu işler müvâcehesinde hayâtî zarûriyetlerle şimdiden lâzım gelen teşebbüsâta girişerek esâslı tedbîrler ittihâzına çalışılmalıdır. Çünkü vakit nakit değil, vakit hayâtdır. Hükûmetimizin çok hayırlı ve faydalı olan su musîb işlerini halkımız şimdiden şükrân minnet ve nihâyetsiz sevinçlerle karşılamaya başlamışlardır.

Her ihtiyâcıyla halk için feyzli fa'âliyetler ihdâs edilen hükûmetimizi takdîr ederken Çankırı'nın kıymetli rehberlerinin ve fedâkâr halkının memlekete bugün ve yarın için büyük bir servet verecek olan bu mühim işe nazar-ı dikkatlerini celb etmeyi vazîfe bilirler.

Her yerde olduğu gibi Çankırı'da da fabrika ve şimendifer düdüğünü duyduğumuz gün bu memleketin yeni bir hayâta kavuştuğunu görerek ilmen ve iktisâden yükseldiğini anlayacağız. Bu mühim gün bizim için hiç de uzak değildir. Belki yarın belki de yarından yakın... Yalnız çalışmak, ciddî, sarsılmaz bir azim ve îmânla çalışmak lâzımdır.

## **Halk Yolu**

[Sahife 1035]

## **ZİYÂRETCİ MU'ALLİMLER**

Mu'allimler mektebde olduğu kadar â'ile içinde de çocukla ve çocuğun ebeveyniyle meşgul olmalıdır.

Mekteblerdeki fakir talebenin öğle yemeklerini te'mîn için şâyân-ı şükrân bir alâkadârlık vardır. Hilâl-i Ahmer, Himâye-i Etfâl yavrulardan bir kısmını olsun doyurmaya çalışıyorlar. Fikrimizce mektebe devâm eden ve fakir olmayan diğerk çocuklarda kâfî derecede kalori almıyorlar. Ana ve babalar çocuklarının gıdâsıyla fazla meşgul olmamakla berâber mektebler bi'l-hâssa kışın erken açıldığından talebe mektebe yetişmemek korkusuyla ekseriyetle kahvealtı yapmadan evden çıkarlar. Öğle zamânı oyuna yetişmek için acele acele yiyip bahçeye giderler. Akşam yemeğinden de yorgun düştüklerinden tamâm yemezler. Baba ile birlikte yemek yemeyi i'tiyâd etmiş çocuklar, babası gecikince uykuya galebe edemez, aç

da uyurlar. Mu'allimlerimiz mektep doktoru ile birlikte bu çocuklarda da tedkikat yapsalar kâfi derecede gıda almadıklarını göreceklerdir.

Esâsen mekteb doktoru mu'allimlerle birlikte her çocuğun beden ve zekâ inkişâfının yaşıyla mütenâsib gidip gitmediğini tedkik etmekle mükelleftir. Gıdânın bunda başlıca te'sîr yapacağı şüphesizdir. Talebenin yalnız mektebde değil, evlerinde de ne derecede gıda aldığını öğrenmek lâzımdır. Kâfi derecede gıda almayan çocuğun bedenî inkişâfı te'ahhur ettiği gibi zekâsı da bundan müte'essir olur, derse çalışmak anlamak kabiliyeti azalır.

Mu'allimler terbiye ve tadrîslerini der'uhde ettikleri yavrulardan müsbet bir netîce alabilmek için ziyâretçi mu'allim rolünü îfâ ederek hiç olmazsa za'fiyeti nazar-ı dikkati celb eden çocukları evlerinde analarıyla temâsda bulunarak tedkik etmelidirler. Bu tedkik yalnız gıdâya münhasır kalmayarak çocuğun hareketlerine ve za'fiyetlerine teşmîli edilirse muvaffakiyet tezâyüd eder.

Zamânımızda bütün talebeye aynı mu'âmeleyi yapmak doğru değil. Her çocuğun hâlet-i rûhiyyesi hassâsiyeti bir olmadığından yapılacak mu'âmele çocuğun rûhuna ve hislerine uygun olmalıdır. Mu'allim çocuğun rûhunu anlayabilmek için evvelâ onu tedkik ve mütâla'a, ondan sonra çocuk hakkında ta'kîb edeceği hatt-ı hareketi tesbît etmelidir. Mu'allimin bu husûsda muvaffak olması için çocuğu evde, sokakta, oyun mahallerinde, mektebde muntazaman ta'kîb etmelidir. Bu sûretle mu'allimin muvaffakiyeti şüphesiz olduğu gibi

### **[Sahife 1036]**

terbiyede az çok tevhîd edilmiş olur.

Bir de çocuk evde başka türlü terbiye alır, mektebe gider başka türlü terbiye görür, sokakta ise terbiyesizlik öğrenir. Zavallı yavru bu muhtelif te'sîrler altında terbiye med ve cezrine tâbi' olur. Hangisinin kuvve-i mü'essiresi fazla ise onun taht-ı te'sîrinde kalır. Bu vaz'iyette şüphesiz mu'allim muvaffakiyet gösteremez. Usanç gelir, talebeyle uğraşmaz.

Mektebde verilen terbiyenin â'ile ve muhîtte idâmesine ihtiyâc vardır. Mekteb ile çocuk â'ilesi ve muhît arasında terbiye itibârıyla âhenk te'sîsine çalışmak ziyâretçi mu'allimlerin vezâ'ifi miyânına dâhil olur.

Ziyâretçi mu'allimler vakit vakit ana ve babalara konferanslar vermek, hasbihâller etmek ve evlâdlarının hareketlerini evde tedkik ve tesbît ettirmek ve bunları mütâla'a etmek

sûretiyle bu âhengi te'sîs edebilirler. Bu şübhesiz kolay bir şey değildir, çok yorucudur fakat şerefli vatanî bir mes'eledir.

Ziyâretci mu'allim rolünü yapacak mu'allimler, çocuğun rûhunu okuyacak kadar psikoloji ve çocuğun terbiyesine muvâfık olacak kadar fenn-i terbiyye bilmesi lâzımdır. Mu'allimlerimizin içinde kıymetli ve fedakâr gençler çoktur. Mu'allimler Birliği rehberlik eder, ziyâretci mu'allimler teşkilâtını yaparsa, istikbâlde yapmaya mecbûr olacağımız bu teşkilâtı şimdi yapmakla vakit kazanılmış, terbiyeyi tevhîde doğru bir adım atılmış, talebede ma'ârifin istediği tarzda yetiştirilmiş olur. Mu'allim çocukla yalnız sınıfta oldukça çocuğu â'ile ve muhît terbiyesininin te'sîrinden kurtarmaya imkân yoktur.

Şu vesîle ile mu'allimlerimizden bir temennîde bulunmak istiyorum. Bu sene mu'allimler kongresine her taraftan kıymetli ve ateşli gençler iştirâk ettiler, heyecanlı hitâbelerde bulundular. Yüksek mevzû'larda epeyce münâkaşât oldu. Fakat müsbet olarak alınan netîceler azdır.

Mu'allimler çocuklarda görecekları gayr-i tabî'îlikler, çocukluğun îcâb ettirdiği yaramazlığın fevkindeki hareketleri tesbît ve böyle bir çocuğu tabî'î dereceye hatt-ı i'tidâle indirmek için ta'kîb ettikleri usûlü gabî görünen ve çalışmayan bir talebeyi suver-i muhtelifle ile çalışmaya teşvîk yalundaki mesâ'înin netîcelerini ve muvaffakiyet, adem-i muvaffakiyet sebeplerini kayd edip gelecek kongrede mevzû'-i bâhis etseler zan ederim mesleklerine meslekdâşlarına kıymetli yardım etmiş olurlar.

Meselâ geçen sene İstanbul Lisesi'nde mu'allimin sandalyesine iğne koyan ve bir sınıf talebesinin tardîna sebebiyet veren efendi acaba bu hareketi hangi hâlet-i rûhiyye te'sîriyle yaptı? Evvelce de bu gibi haller vuku' bulmaması idi? Bu efendînin diğeri mu'allimlere ve arkadaşlarına karşı olan

### [Sahife 1037]

mu'âmelesi, vaz'iyeti nasıldı? Asabî ve rûhî bir hastalığı var mıydı? Hattâ ebeveyninin vaz'iyetleri ve hâlet-i rûhiyyeleri bile tedkik olunarak netîce kongrede mevzû'-i bâhis olabilir. Vâkı'â bu vak'ada usul-ı fâ'il zan ediyorum bulunmamıştı. Bunun için bütün talebe mektebden çıkarılmıştı.

Burada vak'ayı esâs itibârıyla kayd ettiğimden fâ'ilin bulunması esbâbını ve kararı mevzû'-ı bâhis etmiyorum. Mu'allimler arasında bu ve emsâli hareketlere karşı ta'kîb

edilecek terbiye yolları kongrede fâ'ideli bir sûretde münâkaşa ve tesbît olacağından böyle bir vak'a karşısında mu'allimin ta'kîb edeceği hatt-ı hareket tebellür etmiş olur. Hem mu'allim zahmet çekmez, müşkil vaz'iyetlere düşmez, hem de talebe haklı bir hükme tâbi' tutulmuş olur.

(Türk Çocuğu)

**Doktor Fu'âd**

**[Sahife 1038]**

**TEMİZLİK**

**Â'ile Manzûmeleri**

Kalkar kalkmaz yıkanmak

Temizlenmek taranmak

Hem giyinip kuşanmak

Ne yapayım efendim

Âdetimdir bu benim

Yüzü gözü karışık

Kire pasa alışık

Hem pasaklı yılışık

Çocukları sevemem

Ben bu işe gelemem

Çocuk olur temiz pak

Çirkindir gözde çapak

Bir kerecik bana bak

Âdetimdir temizim

Ne yapayım titizim

Türk çocuğu temizdir

Temizlikle ikizdir

Vazoda bir filizdir

Onun için bendeniz

Pek temizim pek temiz

“Türk Çocuğu”

[Sahife 1039]

**Fantazi:**

**O VEFÂSIZA**

Kimsin ey akıllar oynatan Şen kız  
Kimsin ey muhîtlere nûrlatan yıldız  
Kimsin ki bağrında hasretin oku  
Sızlarken yürürsün böylece gamsız

Tenezzül etmiyor elime elin  
Kalbimi çalmak mı yoksa emelin  
Çapkın edâ ile vurub öldürmek  
Ezelden hûbudur gamsız güzellik

Hülyâma kurduğun altın mihrâbı  
Gel bıkmâ ufkumun baygın mehtâbı  
Başım göğsünde gel inlesin güzel  
Bu kavrulan rûhun yanık rübâbı

Niçin aldırılmazsın bu derin âha  
Girmezsın Şirin kız korkma günâha  
Da‘vâcıyım senden ulu dîvânda  
Bu aşkı yaratan büyük Allah'a

**Asrî**

[Sahife 1040]

**ÇANKIRI HAKKINDA TARİHÎ TEDKİKLER**

**Mâ-bâ‘d**



Şu hâlde Bizans'ın şark ve cenûb-i şark hudûdlarına çekilen çenber mütemâdiyen daraltılıyor, tazyîk edilen ve sâhaları terk eden muhâcir kabileleri garba doğru çekilerek yeni melce'ler arıyor, bi't-tab' Bizans da müdhiş endişeler içinde kalıyordu.

1059'da Tuğrul Bey zamânında açılan bu yolda Alparslan daha muvaffakiyetli adımlarla serî'an ilerleyerek Sivas, Kayseri câddelerinde pîşdâr takımı 1069'da Konya'ya vâsıl olmuş bulunuyordu. Bu serî' ta'arruz hareketleri Türklere Anadolu'da yeni bir istikbâl hazırladığı kadar Bizanslılar içinde büyük felâketler istihzâr ediyordu. Bu sırada Bizans hakkında Komnen Sülâlesi bu â'ileden de Romen Diyojen imparator bulunuyordu. Kayzer akınlar derecesini, âtîsinin de vehâmetini idrâkda gecikmediği, esâsen nasîbedâr olduğu cesâret, hâ'iz bulunduğu cengâverlik ve mağrûr olduğu mahâret-i askeriyyesine itimâden kezâlik topladığı tam mevcûdlu ordusuna istinâden şarka, Alparslan'a karşı harekete geçti.

Zâyi' ettiği bazı yerleri isti'dâda muvaffak oluşu, kendisinde Ermenistân'ın da tahlîsi mümkün olacağı kanâ'atini hâsıl ettirdiğinden hemen daha şarka harekete karâr verdi. Kayzerin gerek evvelki ve gerekse ikinci teşebbüs ve ictisârını, daha doğrusu seferber hâle geçmesini vaz'iyet-i siyâsiyesiyle seciye ve hamâsetine yakıştıramayan Alparslan, tedârikâtını ikmâl ettikten sonra Malazgirt'de imparatorun karşısına çıktı. 1071'de Diyojen'in esâretiyle netîcelenen büyük bir muzafferiyet kazandı. Bizans'ın maddî kuvvetlerini imhâ ve manevî kuvvetlerini de kesr eden bu galebe hem Anadolu mes'elesini hal hem de Bizans'ın âkıbetini tayîn etti. Artık Roma'nın şark vârisliği unvânını taşıyan Rum tâcının da inhidâmı keyfiyeti zamânla mukayyed bir mes'ele şekline girdi.

Garb ordularının birkaç muhâcemelerinden kurtulmak bahtiyârlığını idrâk eden Rumlar, bu defa öyle müteferrik ve geçici değil bi'l-akıs kat'î ve mütemâdî sûretde tekşîf ve takviye edilen Türk'ün Oğuz Türkleri bu defa geçmemek, dönmemek, yaşamak, benlik göstermek mevcûdiyet izhâr ettikleri bu yerlerde ölmek azmiyle gelmişler ve yerleşmişlerdi.

Hülâsâ, Malazgirt fa'âliyeti Anadolu'yu kat'iyyen ve ebediyyen Türklüğe kavuşturdu. O zamândan beri Anadolu'da Türk rûhunu taşımaya ve yaşatmaya başladı.

**Sâlim**

**[Sahife 1041]**

**ÇANKIRI ŞÂ'İRLERİNDEN MECBÛR EFENDİ'NİN ÇOK SEVGİLİ  
OĞLUNA YAZDIĞI BİR Şİ'İR**

Ey benim gözlerimin nûru olan ferzendim  
Allâh için ettim sana iş bu pendim  
Böyle pend eyler eser tiynet-i pâk insana  
Bâ-husûs tâlib-i ilm ü hüner ve irfâna  
Evvelâ cezm ile tashîh-i aka'id eyle  
Müstakim tavır ile tahsil-i fevâ'id eyle  
Bu havâ-yı heves-i nefse nihâyet yoktur  
Nefse tâbi' oluna sonra nedâmet çoktur  
Ne hatâdır ki âzîz ömrünü isrâf edesin  
Yani ol cevher-i pâkize-i itlâf edesin  
Gözün aç elde olan fırsatını zayi' etme  
Süfehâ sohbetine cennet olursa gitme  
Çünkü bu noktayı bilmez süfehâ vü nâdân  
Yemek içmek mi için âleme geldi insan  
Adamın câhili hayvandan olur mu temyîz  
İlm ü irfândır eden adamı âlemde âzîz  
Cehl insan için en kabîh olan evsâmdır  
Câhilin mahasal-ı ömrü bütün isrâfdır  
Câhilin mal ile câh zâtına izzet veremez  
Çünkü altûnî semer eşeğe kıymet vermez  
İstikamettir olan taleb-i ilme lâzım  
İltika üzere yürü zâhir ve bâtın dâ'im  
Feyz ü tevfiik-i Hüdâ bu ikiye oldu sebab  
Bu iki olmayanın oldu hebâ sa'yı hep  
Gerçi her ni'met hak her kuluna oldu umûm  
Müttaki abda ilm ü ni'meti hastır malûm  
İlim için etti melek Âdem'e ta'zîm ve sücûd  
Cevher âlemine vâris olan el-yevm mes'ûd  
Babamız Âdem'e esbâb-ı şeref oldu ulûm  
Ne revâdır olalım biz o şereften mahrûm  
Çün Hakk'ın ilmi mukaddes sıfat-ı zâtîdir  
Arz-ı dîdâr için âriflere mir'atıdır  
Gerçi yek-âyet ile bahs olunup cümle rüsûl  
Lâ-cürüm oldu ilm bâ'is-i îsâl-ı vüsûl

Her Nebî'ye birer ilim ile Hak ikrâm etti  
Mustafa'da hepsin cem' ve itmâm etti  
Mazhar-ı ilm-i Hak iken o Nebî-i-i zîşân  
“Rabb-ı zidnî” diye oldu yine sâdır fermân  
Hâsılı râh-ı Rızâ bâb-ı tevekküldür ilim  
Hakk'ı bulmakta Resûlüne tevessüldür ilim  
Dedi abda verilen hikmete hakk-ı hayr-ı kesîr  
Olur elbet o kulun şân-ı azîm ecr-i kebîr  
Hak için ilim okuyup halka dahi öğretene  
Medh için dedi Cenâb-ı Ali “min-ilmihî”  
Kim eder hocasına hürmet ve ta'zîmde kusûr  
Halka menfûr olup asla göremez feyz ü huzûr  
Anlayıp fazlını ilm ü hünerini İskender  
Etti üstâdına ta'zim pederinden ekser  
Bir zamân nefesine isbât-ı fazîlet etme  
Kendîni mazhar-ı izlâl ve rezîlet etme  
İlimden maksad olan tâ'at ile terbiyedir  
Hulkunu hulk-ı Resûl Hak ile tesviyedir  
Câhilin ilm ü Kemalât elem-i cânıdır  
Âkile kuvvet kılıp lezzet- rûhânîdir

**[Sahife 1042]**

Çünkü bildik bu ilim sıfat-ı Rabb-ı Celîl  
Mal ve câh sâhibinin eyleme nezdinde zelîl  
Ehl-i ilme cühelâ gerçi adâvet eyler  
Lebbek(?) Hak anları lütfüyle siyanet eyler  
Sanma câhilde olan ni'met ve câh-ı ihsân  
Belki ol nikmet var hây(?) inân ve hezelân  
Umarım ki edesin bendimi cânile kabûl  
Seni her hayır murâdâtına hak ede vüsûl  
Çalışıp dînine hem devlete hidmet eyle  
İki âlemde özün mazhar-ı rıf'at eyle  
Kendîne kimseyi farz eyleme dost ya düşman  
Sana dostluğa yeter ilm ü hüner hulk-ı hüsn

Edesin râh-ı rızâ bâb-ı tevekkülde sebât  
Lütf-ı Hakla olasin nâ'îl-i âlî-derecât  
Senden ednâ kişi gayretle sana fâ'ik olur  
Aklını başına al sonra sana yazık olur  
Sen otur sadrına ilim ü hünerin  
Eylesin fahru mübâhat seninle pederin  
Mektebe girdiğine hamd ile mesrûh oldum  
Lütf-i Hak'la sana pend etmeye mecbûr oldum  
Eyledin gurbete çünkü sefer âh cânânım  
Bana versen haber ne olurdu âh cânânım  
Dile bir parça teselli olur idi belki  
Hüsnüne etse idim bir nazar âh cânânım  
Kendimi zabt edemem ağlayıp âh etmekten  
İftirâkın ile şâm ve seher âh cânânım  
Hiç onulmaz derece yandı kebâba döndü  
Nâr-ı hasretle bu cân ü ciğere âh cânânım  
Sana arz eyleyecek hâl-i diğerkûnumdan  
Daha dilde nelerim var neler âh cânânım  
Bari gönder no'la bir nağme veya kuru selâm  
Sevinirdim ona dünyâ kadar âh cânânım  
Yoksa bu hasret ile akıbet öldürsün mü  
Mecbûr üftâdeni hicr ü keder âh cânânım

### **ÖKSÜZLERİ KORUYALIM**

Bütün dünyâyı kana boyayan Cihân Harbi ve onu ta'kîb eden Millî İstiklâl Mücâdelâtı zavallı Türk milletine birçok öksüzler bıraktı. Millî felâket günlerinde vatan her taraftan tecâvüze ma'rûz kalmıştı. Zâlim ve gaddâr düşmanlar her karış toprağı ecdâdımızın mukaddes kanlarıyla yoğurulan âzîz vatanımızı istilâ etmişlerdi.

Bir zamânlar üç kıt'ada temevvüc eden şanlı ve sevimli hilâlimiz sâlibin, bî-âmân kara tahakkümüne bırakılmak isteniliyor, her sayfası binlerce menâkıb-ı şehâmetle memlû millî tarihimiz parçalanmak isteniliyor, Tanrı'dan başka hiçbir kuvvete ser-fürû' etmeyen millî gurûrumuz çiğnenmek isteniliyordu.

İşte böyle meş'ûm bir anda vatanın fedâkâr gençleri millî mevcûdiyetimize kâd eden alçak düşmanlara karşı durdular ve bu husûsda kanlarını ma'a'l-mesâr akıttılar.

Vatanın saf semâsını her taraftan saran kara bulutlar sıyrıldı ve mukaddes yurdumuz mes'ûd anlara erişti.

### **[Sahife 1043]**

Fakat Millî İstiklâl için istihtâr-ı hayât eden âzîz şehîdler bizlere gözü yaşlı bîkesler, öksüzler bıraktı.

Sa'âdet ve refâhımız için cebhelerde fedâ-yı hayât eden kahramanların bîkesleri, öksüzleri bize vedî'atullâhtır. Onlara müşfik ellerimizi uzatmak, bizim için insanî ve vicdânî bir vazîfedir.

Vatan şehitlerinin mukaddes rûhları çok yüksek ve son vazîfelerini îfâ etmekle şübhesiz ki, ebediyen mes'ûddur. Fakat geride bıraktıkları zavallı yetimlerin gözyaşları yine hiç şübhesiz ki, bunların ulvî rûhlarını ta'zîb edecektir.

Müşfik kardeşler! Şehîdlerimizin rûhlarını ta'zîb etmeyelim. Ve onların bize bıraktıkları yavrucukları sefâhetin, zarûretin müdhiş ızdırâblarından tahlîs ederek insanî ve vicdânî vazîfemizi yapalım!

### **Turan**

### **USÛL-İ TEDRÎS MUSÂHABELERİ**

**-2-**

Usûl-i hadsîde gözetilecek başlıca iki mühim nokta vardır. Tertîb, temerküz.

1- Tertîb: Hadsî usûlde dersler rast gele tertîb edilmeyerek bir intizâm ve bir sıra dâhilinde ta'kîb olunmalıdır. Zaten her hangi bir ders olursa olsun yegâne muvaffakiyetsizlik tertîbe adem-ı ri'âyetden tevellüd eder. İnsicâmsız ve dağınık tedkikler çocuğun fikrini iştilal etmekten başka bir mâhiyeti hâ'iz değildirler. Bir fikir epeyce îzâh edilmeden geçilmemelidir. Çocuğa bidâyetten temâs veya müşâhede ettiği eşyâ ve mahsûsâtdan başlayıp tadrîcen uzaklara ve uzak muhîtdeki hâdisât gösterilmelidir. Meselâ bir insan, bir hayvân veya bir nebât ve madenin tedkikinde evvelâ hâricî eşgal ve aksâmı, sâniyen dâhilî teşkilâtı îzâh olunmalı, en ince nukata varıncaya kadar gösterilmiş bulunmalıdır. Daha küçük yaşta iken bu sûretle

tedkike alıştırmayan çocuklar büyüdükleri zamân her gün lâ-kaydâne müşâhede ettikleri mevcûdâtın en bâriz noktalarını bilmekte tereddüd ederler. Binâenâleyh tertîb ve tedkik hadsin şerâ'it-i esâsiyyesindedir.

2- Temerküz, hadsî malûmâtın bir mihveri, bir merkez-i esâsîsi bulunmalıdır ki, buna da “merkez-i fikir” derler. Hadsî temrînâtın en ziyâde tatbîki îcâb ettirdiği ilk sınıflarda her günün veya her haftanın temrînât veya tadrîsâtı bir merkez fikir etrafında toplanmalıdır. Bu sene için bazı tam teşkilâtlı mekteplerimizin birinci devrelerinde tatbîk edilmekte olan yeni müfredât-ı dersiye programında da olduğu gibi –Meselâ bir hafta mu'allim mevsim ve zamâna göre buğdaydan bahs etse o hafta çocuklara buğday veya tarla şarkıları öğretilmeli, başak, tarla gibi eşyâ tersîm,

### **[Sahife 1044]**

tenezzühlerde buğday tarlalarında tedkikat icrâ edilmeli, değirmen ve furunları dirilmelidir. Lisân, musâhebât, tedkik-i tabî'at, eşyâ ve zirâ'at resim ve el işleri dersleri de aynı vechile müttehid ve mütemerkiz bir sûrette tadrîs olunmalıdır.

Hadsî usûl, çok i'tinâ ve muvaffakiyetle idâreye muhtâc bir usûldür. Tertîbsiz, intizâmsız, mihversiz ale'l-âde eşyâ göstermekle hadse ri'âyet edilmiş add olunamaz. Aynı zamânda çocuklara müşâhedeği öğretmek de bir mahârettdir. Mu'allim temâs ve tedkik ettireceği mevâddı intihâb ettikten sonra eşyâ üzerinde çocuğun dikkatini tahrîk edecek su'âller tertîb, teccüs ve merak hislerini uyandıracak, alâkasını takviye edecek temrînler yaptırmış olmalıdır.

Mâ-bâ'-dı var.

### **Merkez İlk Tadrîsât Müfettişi**

**Mehmed Sürûî**

### **KÖYÜMDEN MEKTUBLAR**

**(Fransızca'dan)**

**-2-**

Bazıları yakın bir düğünden bahs ediyorlar, bazıları da bunu pek müsteb'id ad ediyor, bu sonsuz sevginin kara istikbâlden endişe ediliyordu. Nihâyet birinci ihtimâl galebe çalmış,

bir Pazar günü işte şu gördüğün harâb evin loş sakfi altında birbirine pek ziyâde uyan Hanri ile Mari nişanlanmışlardı.

Köy pek yakında yapılacak bir düğünün neş’esiyle günlerce çalkandı. Herkes bu mes’ûd birleşmeyi bekliyor, dostları Hanri’yi tebrîk için bir biriyle yaşıyorlardı. Bir gündü, akşama kadar fâsılasız yağın yağmur nihâyet bitmiş, havâ biraz açılmıştı. Gökte beyâz bulut yığınları şaşkın şaşkın koşuyor, bir de temelli toprak bahârları göğüsleri iştiyâkla şişiriyordu. Güneş dumanlı dağların arkasından geceye kavuşurken “B...” â’ilesinin geniş demir kapısını yabancı bir şahıs çalıyordu. Köyümüzün halkından olmadığı pek belli olan bu adam kapıyı açmaya gelen ihtiyâr pedere esrârlı bir sesle şunları fısıldadı:

“İşittim ki Mari’yi oğluna nişanlamışsın, iki gencin mes’ûd olması şüphesiz insan olan herkesi sevindirir fakat sa’âdetle birleşen iki elin ebediyen ayrılmamasını te’mîn etmek de herkesin vazîfesidir. O izdivâc haberini aldığım günden beri omuzlarımda ağır bir yük, vicdânımda derin bir sızı his ediyorum. Sana söylemekle bir vicdân borcunu edâ etmiş olacağım şu sözleri, sevgili ve bir tanecik oğlunun istikbâli için çok ehemmiyetli telâkkî et. Çünkü Mari birçok seneden beri benim metresim bulunmakta idi.” İhtiyâr o anda hayâtından yıllar ga’ib etmiş gibi çökmüş ve küçülmüştü. Karşısındaki adamın gırtlığına sarılıp boğmamak için cebr-i nefis etti. Onu ölümle karşı karşıya getiren o bir lahza

#### [Sahife1045]

içinde yabancı zâ’ir lâ-kayd bir selâmla uzaklaşmış, ayak sesleri yolun çamurları içinde boğulmuş bitmişti. O akşam geç vakte kadar Hanri ile babası, yapraklarından gözyaşı gibi yağmur taneleri sızan kurulukta kalmışlar, gece yarısına doğru müteharrik birer gölge gibi sessiz sessiz evlerine dönmüşlerdi.

Bu vak’adan bir gün sonra müdhiş dedikodu kızgın bir lav gibi köye dalga dalga aktı. “Hanri ile Mari nişanı fesh etmişler.”

Bu eski derdi Hanri ile evlâdlarının günden güne eriyip bittiğine şâhid olan ana babasından başka herkes unutmuştu. Kızgın bir yaz akşamı bol su ile yıkanmış taş avluda â’ile halkı yemek yiyorlardı. Her günkü gibi yemeğin yarısında yaşlı gözlerle sofradan kalkmak isteyen Hanri’yi annesi kolundan tuttu, “Eğer onu hâlâ seviyorsan sana alıverelim. Zararı yok.” dedi. O sırada ihtiyâr pederin kartallarla çerçevesi solgun yüzü kıpkırmızı olmuştu. Hanri sesini titreten derin bir heyecânla “Hayır” diye kekeledi sonra doya doya ağlamak için odasına kadar koştu. O günden sonra Hanri eski şetâretini tamâmen ele almış

sebebli sebebsiz Şen kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Bir gece çiftçi bayramı vardı. AŞağı meydânda bugün halk toplanmış Şarap içiyor, eğleniyor, dans ediyordu. Hanri bu gece o kadar neş'eli, o kadar coŐkundu ki, bir aralık ihtiya' annesi bile dansa kaldırmak için ıŐrâ ediyordu.

O gece sabâha kadar uyumayan Hanri'nin sabâhleyin fecirle odasından haykıra haykıra çıkararak tavan arasına doğru koŐtuđunu annesi duydu. Telâşla arkasından koştu, tavan arasının kapısı sr'atle kapanmıŐtı. İçeriden yalnız kapısı parça parça sızlatan hıçkırık sesleri geliyordu. Zavallı kadın haneresini yırtan karışık bir sesle, "Hanri... Allah aşkına Hanri, ne oluyor, derdini söyle" diye bağırdı. Sonra keder ve heyecândan buz kesilmiş yumruklarıyla kapıyı açmaya kırmaya uđraŐtı. Mümkün değildi, son bir defa olarak "Hanri" diye bağırırken sesine bitkin bir hıçkırık ve sonra ağır bir cismin uğuldayarak düŐmesinden mütevellid bir gürültü cevâb verdi. Arabacım uzaktan birer birer parlayıp sönen köyün ıŐıklarını bakarak hikâyesini Şöyle bitiyordu. "İki dakika sonra o gördüğün taş avlunun bir köşesinde kan, kemik, et klesinden mürekkebe bir cesed yatıyor, üzerine ak saçlarını demet demet yolarak kapanan zavallı vâlidenin canhırâş velvelesi duyuluyordu. "Hanri... Hanri..."

" İŞte bu mes'd ocak o gün söndü."

**[Sahife 1046]**

Bu bedbaht peder hâlâ oğlunun feci ölümünü her ân görerek yaşıyor ve son defa olarak soracağım su'âli anlamış gibi, "O kış vâlidesini karlar altında oğlunun mezârı yanında l olarak buldular" dedi.

**Âsım Şevket**

**ÇANKIRI MU'ALLİMLER BİRLİğİ TASARRUF VE YARDIM SANDIğI YASASI**

Madde 1- [1]340 senesi Eylülünden itibâren ankırı'da "Mu'allimler Birliği Tasarruf ve Yardım Sandıkları" nâmıyla bir sandık te'sis edilmiştir.

Madde 2- Tasarruf sandığı hiçbir yere hiçbir sûretle iltihâk, irtibât, iştirâk ve Şu'beliği kabûl etmez.

Madde 3- Mesleğe mensûb her a'zâ dâhil olmak mecbûriyetindedir. Sandığa dâhil olmayanlar birliğin mstefi'i add olur. Sandığa hâricden a'zâ kayd olunmaz.



Madde 4- Sandığa hîn-i dühûlde bir defaya mahsûs olmak üzere ma'âş 1000 kuruşa kadar olanlar beş, binden iki bine kadar on, iki bin birden yukarisından on beş lira dühûliyye nâmıyla müte'akib iki taksîtte alınır.

Madde 5- Ma'âş 1000 kuruşa kadar olanlardan lâ-akal beş hisse, 1001 ilâ 2000 kadar olanlardan on hisse, 2001'den yukarısı için on beş hisse almak mecbûriyetindedir ve bir hisse bedeli elli kuruştur.

Madde 6- Hissedârlar ta'ahhüd ettikleri hisse mikdârını istedikleri kadar tezyîd edebilirlerse de (sene-i mâliyye gayesindeki tasfiye-i hesâbdan evvel ) tenkîs edemez.

Madde 7- Sandığın sene-i mâliyyesi 1 Eylül'den başlar 15 Ağustos'da nihâyet bulur.

Madde 8- Her ay sandık mevcûdunun yüzde on beşi ihtiyât akçesi nâmıyla ikrâz olduktan sonra mütebâkî meblâğ ikrâzâta tahsîs olur.

Madde 9- Her hissedâr sandıktan kendi mevdû'âtının üç misli kadar istikrâz akd edebilir. Fazlası için rehîn vermek mecbûriyetindedir. Müstakrizin hissedârândan iki zâtı kefil göstermesi şarttır.

Madde 10- İstikrâz akd etmek için hissedârânın ayın son gününe kadar sandığa mürâca'at ve isimlerini kayd ettirmeleri lâzımdır. Te'diyât mürâca'at sırasıyla olacaktır. Ancak vakt-i mu'ayyeninde mürâca'at edenlerin ihtiyâcları te'mîn edildikten sonra para arttığı takdîrde ay ortasında vâki' olacak mürâca'atlarda mümkün oldukça is'âf edilir.

Madde 11- İhtiyât akçesi te'ehhül, harîk, takdiri hey'et-i idâreye â'id olmak üzere gerek hissedârın ve gerekse birinci derecede akrabâsının ağır hastalığı, ameliyat, hissedâra â'id tevellüdât, birinci derecede yakın akrabâdan birinin vefâtı ve mâ'aş çıkmadığı zamânlarda bodro muhteviyâtından yüzde bir teberru' alınarak tesviyesi gibi

### [Sahife 1047]

ahvâl-i fevka'l-âde dolayısıyla yapılacak ânî istikrâzât karşılığıdır. Hissedârın başkaca medyûn bulunması, bu mâtde hükmünden istifâdesine mâni' olmaz. Peki, borcun tevkîfine eski borcun hitâmından sonra başlanılır ve teberru' paranın zimmette kalacağı müddete göre hesâb ve istîfâ edilir. Birinci derecede akrabâ, ebeveyn, zevceyn, evlâd ve kardaşa münhasırdır.

Madde 12- Ale'l-âde istikrâz olunan meblağ, a'zamî altı ve ihtiyât akçesinden ahvâl-i fevka'l-âdesiyle yapılacak istikrâz da evvelki istikrâzın son taksîtinin tesviyesinden itibâren üç ayda yani ma'âş veya taksitte itfâ olunur. Şu kadar ki, gerek ta'ahhüdât-ı şehriyye ve istikrâz te'diyâtı ma'âşın çıkmasına tâbi'dir. Bu bâbda teberru' alınmaz. Ma'âş çıktığı hâlde taksît borcu yerine teberru' kabûl olunmayacağı gibi hisse taksîtlere de hiçbir sûretle te'hîr kabûl etmez.

Madde 13- İkrâz-ı teberru' yüzde bir kuruştur ve peşin olarak istîfâ kılınır.

Madde 14- Hâsılât-ı sâfiyye onüçüncü madde mücebince alınan teberru' ile 17'nci Madde mücebince sandıktan bilâ-ma'zeret alâkasını kat' edeceklerden yapılacak tevkîfatdan ibâretidir.

Madde 15- Temettu'ât-ı sâfiyyenin yüzde onbeş hey'et-i idâreye ve mütebâkîsi sene-i mâliyye gâyesinde bi'l-umûm hissedârların mevdû'atları nisbetinde tefrîk ve taksim edilerek her şahsın hesâbına kayd olunur. Hey'et-i idâre nâmına tefrîk olunan meblağ, hey'et-i idâre arasında mütesâviyyen taksîm olunur.

Madde 16- Vefât veya bulunduğu merkez ve civârından tahvîl-i me'mûriyet ve terk-i meslek sebepleriyle sandıktan çekilmek mecbûriyetinde kalan hissedâra veya vereselerine müterâkim paraları ay nihâyetinde tahsilâtı müte'âkib red olunur ve sene-i hâliyyeden hisselerine isâbet eden temettu' verilmez. Bu gibiler sandığa medyûn iseler matlûbları deynlerinden ba'de't-tenzil bâkiye-i deynleri kefillerinden tahsîl olunur.

Madde 17- Bâlâdaki onaltıncı maddedeki zikr olunan ahvâl vârid olmadığı hâlde birlikten müsta'fî add olunanlar mevdû'âtının yüzde yirmi beşi sandığa kâr kayd edilerek mütebâkîsi ilk tahsîlât akabinde i'âde olunur. Bu gibiler temettu'âtdan istifâde edemezler.

Madde 18- Ma'âş çıktığı hâlde hisse bedelini ve nakit borçlarını vermeyen hissedârândan birinci defasında iki misli teberru' tekrârında onyedinci maddeye tevfiқан müsta'fî add edilecektir. Bilâ-ma'zeret şu sûretle sandıktan alâkalarını kat' edenler medyûn iseler deynlerinden matlûbları bi't-te'hîr mütebâkî borçları kefillerinden tahsîl olunur.

Madde 19- Sandık umûr ve mu'âmelâtı üç kişiden mürekkeb bir hey'et-i idâre ma'rifetiyle tedvîr

**[Sahife 1048]**

olunur. Hey'et-i idâreyi ekseriyet ile hey'et-i umûmiyye intihâb eder. Hey'et-i idâre kendi arasında birini riyâsete diğeri muhâsibliğe ve bir diğeri de veznedârlığa intihâb eyler. Hey'et-i idâre yek-diğeri karşı müteselsilen keffildir.

Madde 20- İdâre hey'eti lüzûm gördüğü zamân ictimâ' ve ekseriyet-i ârâ ile ittihâz-ı mukarrerât eyler. Mu'âmelât-ı hesâbiyye için usûl-i müza'afa kullanılır. Defterlerin her sayfasının hey'et-i idâre, hissedârâna verilecek makbûzlarda ise veznedârın imzâları bulunması şarttır.

Madde 21- Şehriyye mîzân cedvelleri defter-i kebîr ve hissedârânın hisse borçlarının ve taksît mikdârlarını mübeyyin mektep müdürlerine irsâl olunacak cedvellerin tanzîm ve tahrîri muhâsebeciye â'iddir. İşbu cedveller dâimâ Rûmî ayın yirmibeşinde mekteblere gönderilir. Muhâsebeci hesâb defterlerini tanzîm eder, vezne defterlerinin zabt ve tahrîri veznedâra â'iddir. Verilen emri riyâsete â'id hukuktandır.

Madde 22- Sandığın kırtasiye ve müteferikası birlik veznesinden te'diye olunacaktır.

Madde 23- Sandığa â'id meblağ kasada bulunur. Kasanın mahallî veznedârın taht-ı Mes'ûliyetinde olmak üzere serbesttir.

Madde 24- Umûr-ı mu'âmelât-ı hesâbiyye ve vezne hey'et-i umûmiyye tarafından bir sene için müntehib iki müfettiş tarafından kontrol edilir. Hey'et-i idâre müfettişlere bu husûsda a'zamî teshîlât göstermeye mecbûrdur. Müfettişler arzu ettikleri zamân mu'âmelâtı teftiş ve vezneyi ta'dâd ve şikâyâtı ictimâ' ederek bu bâbda müşterek rapor tanzîm ederler ve ikisi tarafından hey'et-i umûmiyye ictimâ'a davet edilebilir. Ma'a-mâfih müfettişler hey'et-i idârenin vazîfesine müdâhale salâhiyetini hâ'iz değildirler.

Madde 25- Hissedârân hey'et-i umûmiyyesi ale'l-âde her Ağustos ayının onbeşinde ictimâ' eder. Hey'et-i umûmiyye, hey'et-i idâre kararı, hissedârânın re'yi tarafından yapılacak talep veya hesâb müfettişlerinden her ikisinin göstereceği lüzûm üzerine sûret-i fevka'l-âdede dahi ictimâ' edebilir. Hey'et-i umûmiyye senelik ictimâ'ında sandığın hâl-i mâlîsini ve bi'l-umûm umûr ve mu'âmelâtı hakkında hey'et-i idâre ile müfettişlerinin ihzâr ve kıra'et edecekleri raporları istimâ' ve şehriyye mîzân cedvelleriyle mîzân-ı umûmî-i kat'î cedvelini tedkik ve bu bâbda muktazi mukarrerâtı ittihâz ve yeni intihâbâtı icrâ veya hey'et-i sâbıkaya ibka eder.

Sûret-i fevka'l-âdede vuku'a gelecek ictimâ'da kendisine arz olunacak husûsât hakkında icâb eden mukarrerâtı ittihâz ve inde'l-hâce hey'et-i idâreyi iskat ile hemen yenisini intihâb eyler. Hey'et-i idâre selefinin noksan kalan müddeti zarfında sandık umûrunu tedvîr eyler.

Madde 26- Hey'et-i umûmiyye hey'et-i idâre intihâbâtından iki de nâmzed intihâb eyler. Hey'et-i

### **[Sahife 1049]**

idâreden isti'fâ edenlerin yerleri bu nâmzedlerle doldurulur. Hey'et-i idâre a'zâsından ikisinin birlikte isti'fâsı takdîrinde ise hey'et-i umûmiyye ictimâ'a davet olunur.

Madde 27- Hey'et-i umûmiyye için nisâb-ı ictimâ' hissedârân adetinin nisfindan bir fazlasıdır. Bu ekseriyet birinci ictimâ'da hâsıl olamazsa bir hafta sonra tekrâr toplanılır. Bu defa artık mevcûda bakılmaz. Ancak nizâm-nâmenin ta'dîli veya sandığın feshi mevzû'-i bâhis olduğu takdîrde hissedârânın sülûsânı ekseriyetinin vücûdu şarttır.

Madde 28- Feshi takdîrinde kasa mevcûdu hemen ve düyûn tahsîl olundukça arâmeten(?) hissedârâna taksîm ve tevzî' olunur. Sandığa â'id eşyâ ve levâzım var ise bunlar da satılıp esmânı hakkında ol vechile hareket olunur.

Madde 31- İşbu yasa Eylül [1]926 tarihinden itibâren mu'teberdir.

Madde 39- İkrâzâtından fazla kalan para ile hey'et-i idâre ve müfettişlerin Mes'ûliyetleri altında iktisâdî mübâyâ'a mürâca'atında serbesttir.

Muvakkat Madde- Mevcûd hissedârân dühûliyelerini beşinci maddedeki tesbît dâ'iresinde noksânlarını Eylül ve Teşrîn-i Evvel ma'âşlarından ikmâl ve tesviye edecekleri gibi [1]926 Eylülünden itibâren de altıncı madde mücebince ta'ahhüdât-ı şehriyelerini tezyîd edeceklerdir.

### **HALK YOLU'NUN ON BEŞ GÜNLÜK İZLERİ**

İmtiyâz sâhibimiz Kemal Cenâb Bey'in bir oğlu dünyâyâ gelmiş ve adı İlhân verilmiştir. Ebeveynini tebrîk eder mini mini İlhân'a uzun ömürler temenni ederiz.

## MECLİS-İ UMÛMÎ İNTİHÂBÂTI

Meclis-i Umûmî â'zâlıklarına Çankırı'dan Belediye Re'îsi Cemâl, Abbaszâde Edhem, Binbaşızâde Halim, Dümelilizâde İsmâîl, Zincircizâde İsmâîl Beyler,

Çerkeş'ten Şeyhzâde Mehmed Celâleddîn, Ahmed, Hacı Abdullâh, Mehmed Beyler,

İlgaz'dan Mustafa Tayyâr, Mehmed Rıf'at, Mehmed Ali, Haşim Beyler intihâb olunmuşlardır. Yeni a'zâları tebrik eder ve çok mühim vazîfelerinde kendilerine muvaffakiyetler temenni ederiz.

1 Kânûn-i Evvel [1]926 tarihinden itibâren çırak ve halk dersihâneleri tadrîsâtına başlanacaktır.

Husûsî Kız Orta Mektebi'nin tadrîsâtına başlanmıştır.

## HİMÂYE-İ ETFÂL

Gönülden yapılmış bu millî sarây  
Yetimler içinde birer küçük ay  
Birer dâye orada bütün melekler  
Barındır içinde koşan bebekler  
Şehîdler inerler çıkarlar gece  
Bütün hûrîlerle dolar gizlice  
Sıcak bûselerle sıcak kucaklar  
Bu yurdu derinden saran kucaklar  
Tabî'î ölümken şehâdet Türke  
Siperken büsbütün mübârek ülke  
Belki de sevdiğin kalacak yoksul  
Veriniz bu günden veriniz oğul  
Öksüzler yurdunun ey sütanesi  
Koynunda şehîdîn öbür tanesi  
**Turgud, Sinop**

Muhterem Kardeş!

Himâye-i Etfâl der'uhde eylediği vezâ'ifi pek güzel ve cânlı bir sûretde bildiren bu yazıları zevkle oku. Bu şefkat ocağına a'zâ olmak için vicdânından gelen emri tut, senede bir lira ver, a'zâ ol. Bu millî vatanî vazîfeni ihmâl etme. Yüzbinlerce muhtâc yavrularımızın ancak bu yardımlarla kurtulacağını unutma. Unutma kardeş unutma.

Himâye-i Etfâl

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

31 Kânûn-ı Evvel 1926

Sene: 4

Sayı: 71

## **MÜNDERİCÂT**

Çankırı'nın Ebedî Şükrânları / Halk Yolu

Müstakil Çocuk Siyâsetine İhtiyâcımız Vardır / Halk Yolu

İmtihân Usûllerinde Cezrî İnkılâb / Halk Yolu

Tahmîs / Mecbûr

Fâtih ve Sulh-perver Kral / Hüseyin Avnî

Usûl-ı Tadrîs Musâhabeleri / Mehmed Sürûrî

Çankırı Matba'ası

1926

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

31 Kânûn-ı Evvel 1926

Sene: 4

Sayı: 71

**Şimendifer İşleri**

**ÇANKIRI'NIN EBEDÎ ŞÜKRÂNLARI**

Büyük Millet Meclisi Ankara-Erikli şimendiferine â'id kanûnu sür'atle kabûl etmiştir. Bu kanûna nazaran Kızılırmak İstasyonu'ndan başlayarak Erikli'ye kadar uzanacak Ankara-



Erikli şimendiferi Çankırı, Karacaviran, Atkaracalar, Çerkeş, Mecidiye gibi vilâyetimizin en mühim kısımlarını geçip dolandıktan sonra Safranbolu hudûduna dâhil olacak, oradan da ikiye ayrılarak Erikli'ye bağlanacaktır. Hükûmetimizin demiryolları hakkındaki siyâseti artık kuvvetli ve kudretli bir devreye girmiş demektir. Anadolu'nun hayâtî zarûriyetlerinden olan yol ve şimendifer işleri, devletin bugünkü prensipleri karşısında a'zamî sür'atini almıştır. Bu gidişle az zamân zarfında Türkiye'nin her tarafını örümcek ağır gibi şimendiferlerle çevrilmiş bir hâlde göreceğimize şüphe yoktur.

Senelerden beri harâb, sönük ve bakımsız bir hâlde kaldığından dolayı gittikçe köhneleşerek çok acınacak bir hale gelen Çankırımız bundan sonra Ankara- Erikli hattının mühim bir istasyonu olacağı için fevka'l-âde bir ehemmiyet kesb edecek, aynı zamânda ehemmiyetini gün-be-gün arttırmış bulunacaktır. Şimdiye kadar her husûsda fakîr kalan memleketimiz, şimendifer damarlarının getireceği kanla artık birdenbire canlanacak bi'lhâssa iktisadî fa'âliyete geçerek fakîrlikten, sönüklükten, bakımsızlıktan kurtulacak, zenginliğe, müttekâmil ve medenî bir hayâta kavuşacaktır. Bir iki aya kadar istasyon

#### [Sahife1050]

yeri ve hattın geçeceği mevki'leri tabî'atıyla tesbît ve tayîn edilince siyâh kiremitleriyle acınacak bir manzara gösteren şehrimizin içinde güzel ve bedî'î bir istasyon binâsı, onun yanı başında da son sistem evler, oteller, dükkânlar, mağazalar, gazinolar, sinemalar inşâsına başlayacak, nihâyet bir, bir buçuk sene sonra şimendifer düdüğünü kulaklarımız işitirken gözlerimiz de yeni bir şehir manzarası karşısında kalacaktır.

İktisadî inkişâfla berâber vatan müdâfa'asının en serî' ve kudretli vâsıtaları olan şimendiferin Çankırı gibi tabî'î serveti, henüz işlenmemiş ormanı, sebzesi, meyvesi, zirâ'atı bol bir memleketin muhtelif semtlerine uğramasıyla hiç şüphe yok ki, bu memleketin iktisadî ve ictimâ'î hayâtı üzerinde mühim te'sîrler vücûda gelmiş bulunacaktır.

İşsiz güçsüz yaşayan halkımız, bundan böyle hummâlî bir fa'âliyet ve gayretle her sâhada her türlü mesâ'îye alışacak ve atılacak küçük sermâyeler büyüyecek, fakîrler zenginleşecek, umûmî hayât düzelecektir. Bu duygu iledir ki, şimendifer kanûnunun Büyük Millet Meclisi tarafından kabûl edildiği hakkındaki tebşîrli haberleri meb'ûslarından çok sür'atle alan halkımız büyük sevinçler ve yüksek heyecânlarla geceli gündüzlü olmak üzere üç gün mütemâdiyen tezâhürâtda bulunmuş ve başta Re'îs-i Cumhûr Gazi Paşamız olduğu hâlde başvekilimize ve Hey'et-i Vekîle'ye Büyük Millet Meclisi Riyâseti'ne ve ayrıca da

Nâfi‘a ve Mâliye Vekîlleriyle Hey‘et-i Fenniyye Re‘îsi Trabzon Meb‘ûs-ı muhteremi Muhtâr Bey Efendi‘ye ve meb‘ûslarımıza birer teşekkür telgrafi çekmek sûretiyle Çankırı'nın ebedî şükrânlarını arz eylemiştir.

Şimendifer işlerini çok büyük bir kudretle ta‘kîb ve intâca muvaffak olan hükûmet-i cumhûriyyemiz şerefli, vatanî, millî bir vazîfeyi daha yapmakla her tarâfdan memleket halkının minnet ve şükrânlarını kazanmıştır. Bugün Çankırı'nın nihâyetsiz şükrânları da işte bu meyândadır.

### **MÜSTAKİL BİR ÇOCUK SİYÂSETİNE İHTİYÂCIMIZ VARDIR**

Çocuk siyâseti siyâsetlerin en mühimmidir. Bizim için ma‘ârif, ordu, donanma, tayyâre, şimendifer, fabrika işleri ne kadar ehemmiyetli ise çocuk işleri de daha fazla ehemmiyetli olmalıdır. Çünkü yarınki kuvvetli, şu‘ûrlu Türk neslini teşkîl edecekler bugünün Türk çocuklarıdır.

Her nesle düşen mühim bir vazîfe vardır. O da, kendisini olduğu gibi kendisinden sonra gelen nesli de düşünmektir. Bu vazife bugün bizim için yapılması zarûrî, mecbûrî ve hayâtî olan bir iştir.

Hepimizi de hayâtda az çok işgal eden mes‘elelerden birincisi çocuk mes‘elesidir.

#### **[Sahife 1051]**

Merhametin, şefkatin, muhabbetin kuvvetli bir kaynağını teşkîl eden bu işle acaba az çok alâkadâr olmamanın imkânı var mıdır? Çarşıda, yolda şurada burada her gün her dakika istemeyerek nazarlara çarpan birçok çocuklar mini mini yaramaz, haylaz afacanlar vardır ki, keskin ve âteşîn zekâlarıyla dâimâ insanı kendilerine cezb ederler. İnsan müseveddesi olan bu yavrucukların bu kurnaz mahlûkların karşısında vevki birkaç dakika olsun durmamak, onların vaz‘iyetlerini, hareketlerini bir sinema sür‘atiyle süzmek, en sonra onlarla hasbihâle girişmemek mümkün müdür? Hey‘et-i ictimâ‘iyyenin bu küçük zümresi şübhe yok ki, her memleketde başlı başına bir âlemdir. Bu âlemlerle yakından alâkadâr olmak her ferd için mecbûrî bir vazîfe olmalıdır. Türk çocuğu için müstakillen ta‘kîb edilecek siyâset her şeyden evvel sıhhat işine istinâd etmelidir. Sıhhiyye Vekâleti'nin neşr ettiği bir istatistik cedvelini gördük. Bu cedvel bize bir sene içinde yüz iki bin Türk çocuğunun öldüğünü onların hemen hemen mühim kısmını da beş yaşından aşağı olanlar teşkîl ettiğini bildirmektedir. Tüylere

ürpertici bu rakamlar karşısında sırf cehâletin, bakımsızlığın hele bi'l-hâssa dikkatsizliğin te'siriyle ölen yavruların yekûnu hepimizi uyandıracak ve düşündürecek derecede mühimdir.

Bu hâle nazaran:

Bugünkü Türk çocuğu sıhhatin kovduğu ve ölümün beğendiği ma'kûs tâli'li bir yavrudur. Vatanın dünkü ters tâlihini yenen bu nesil Türk çocuğu için de muttarid, mütevâlî hamleleri göstermek vazîfesiyle mükelleftir. Çocuk düşmanlarına ilân-ı harb! Bunun için de umûmî ve dâimî bir seferberlik! Her millet çocuk siyâsetine a'zamî ehemmiyeti verirken Türk hey'et-i ictimâ'iyyesinin bu siyâsete lâ-kayd durması tabî'atıyla olmayacaktır. Vaktiyle Amerika Re'îs-i Cumhûruna Amerika'daki çocuk ölümünün çokluğunu gösterir bir cedvel vermişler. Bu cedvelin yekûnunu gören Re'îs-i Cumhûr mütehasıs bir doktor gibi:

“Şimdi anlıyorum ki, çocuk mes'eleleri bizim için en mühim mes'eledir. Vatanın küçük yavruları kurtulmazsa istikbâli kurtarmak mümkün değildir!” demiş ve derhal “çocuk haftası” ismiyle bir hafta ihdâs ederek memleketin bütün mütefekkirlerini seferber hâle koymuş, herkesi çocuk işleriyle uğraşmaya sevk etmiş ve Amerika'nın her yerinde çocuk ölümüne karşı millî bir mücâdele ve mübâreze açmış, bu sâyede çocukları kurtararak hayâta, sıhhate ve refâh ve sa'âdete kavuşturmuştur. Amerika'nın yaptığı böyle bir siyâsete bizim de çok ihtiyâcımız vardır. Gerçi uzun felâketli harb senelerinden sonra teşekkül eden Himâye-i Etfâl Cem'iyeti Türkiye'nin her tarafında az çok bu işlere temâs etmekte ve bununla uğraşmakta ise de ma'âlesef

### [Sahife 1052]

Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'nin bu meşkûr hizmetleri karşısında çocuk işlerini müstakillen cezrî bir sûrette görmeye teşkilâtı kâfi gelememektedir.

Hükûmetimiz diğer mühim mes'eleler gibi çocuk mes'elelerini de bir devlet işi yaparak bu husûsda daha müsbet şümûllü ve ihâtalı bir siyâset ta'kîbine çalışmalı ve bütün Türkiye halkını kanûnî bir şekilde çocuk siyâsetiyle alâkadâr bulundurmalıdır. O vakit her Türk bilir ki, çocuk işi vatan, millet, devlet işidir. Ve her Türk anlar ki, çocuk anasından babasından ziyâde milletin, heyet-i ictimâ'iyyenin mâlidir.

### İMTİHÂN İŞLERİNDE CEZRÎ İNKİLÂB

Orta mektebler ve liselerle mu'allim mekteblerinde senelerden beri ta'kîb ve tatbîk edilen çok eski sakîm, ma'kûs ve menfî bir imtihan usûlü vardı ki, talebeyi fa'âliyetden

ziyâde atâlete, çalışmaktan ziyâde tembelliğe alıştıyordu. Bu usûle göre her günkü dersini ihmâl ile mesâ'îsini en ziyâde imtihânlarla takdîm eden zamânlarda tekşîfe uğraşan ve alışan talebe imtihân günlerinin sıkıcı ve üzücü te'sîrleri altında a'zamî fa'âliyet-i zihniyyede bulunarak bir senelik dersleri birden öğrenmek ve birden kafasına yığmak istiyor. Bu arzusunu yerine getirmek için de geceyi gündüze katarak müfrit bir fa'âliyet ve muzırr bir zihin yorgunluğuna ma'rûz kalıyordu. Senenin sıcak aylarına ve sıcak mevsimlerine tesâdüf eden imtihân günleriyle fâsılalarında talebe arasında bayılmalar, ayılmalar, baş ağrıları, korkudan mütevellid titremeler gibi sık sık görülen ve tesâdüf edilen asabî hastalıklar, tehlikeli buhrânlar, hele muhtelif şekildeki intihârlar hep bu gayr-i tabî'î ve ittîrâdsız mesâ'înin elîm netîcesinden başka bir şey değildi. Bu şekildeki imtihânlarda talebe hayâtını tedkik edenler, talebe hâlet-ı rûhiyyesine vâkıf olanlar istikbâl için hazırlanan bu genç, dînce zümre-i ictimâ'iyenin "terfî", "ikmâl," "ibka" gibi netâyic-i imtihâniyye te'sîrât-ı mütevâliyyesi altında ezilip büzüldüklerini aynen müşâhede ederler. Hele terfî, ibka kelimelerinin talebe üzerine husûle getirdiği te'sîrleri düşünmek için mekteblerin siyâh yazı tahtaları üzerinde imtihân zamânlarında sık sık görülen talebe rûhuyla talebe duygu ve düşüncesiyle:

Geldi rûz-ı imtihânım top top eder yüreğim

Gitti rûz-ı imtihânım ferahlandı yüreğim

İmtihânı ya vereyim veremezsem öleyim

diye yazılmış yazılar talebe efkâr ve hissiyâtıyla, talebe ef'al ve harekâtı arasındaki râbîta ve alâkayı açık bir sûrette gösterecek delillerdir. Talebe ve mu'allimler için fayda yerine dâimâ mazarrat ve mahzûrlar tevîd eylediği senelerden beri yapılan tecrübelerden anlaşılan bu sakîm ve ma'kûs imtihân usûlü bugün cezrî bir tarzda değiştirilerek yerine çocukları muntazam ve mütereddid mesâ'îye alıştıran ve gündelik derslere zamânında çalışmak

**[Sahife 1053]**

**"TAHMÎS"**

Çağırın ser-mestleri yanımda ik'ad eyleyin

Hükümünü îfâ ile borcumu şâd eyleyin

Bu vesâyâmı o rindîlerle işhâd eyleyin

Ben şehîd-i bâdeyim dostlar demim yâd eyleyin

Türbemi meyhâne enkazıyla bünyâd eyleyin

Öyle bir sûret tecelli eylediki bahtım bana  
Hâl-i mevtim halka olsun başka bir ibret  
Kendi beldemde garim-i devlet içre bî-tevâ  
Gasl olunmaz mâ' ile gerçi şehîdân-ı vega(?)  
Yıkayın meyle beni bir mezheb îcâd eyleyin

Kabrimi zâ'irlere bir beyt-i asgar vakf edîn  
Lîk âbidemi için çok sim ile zer vakf edîn  
Lâyık olmaz ki desem mihrâb ve menâr vakf edîn  
Türbeme kandil için bir köhne sagîr vakf edîn  
Şu'le-i nâr arakla her dem îka eyleyin

Ben bu hâlimle hayât-ı câvidân buldum bilin  
Şâd için rûhun bu makberde olan ehl-i dînin  
Kat' edip zârin ahibbâ ve yetim ar[â]milin  
Neyle meyle bir alay mahbûb ile her dem gelin  
Bizim cem' âyînini kabrimde mu'tâd eyleyin

Çek elin benden ilâcınla ezâ etme tabîb  
Lîk ey dostlar beni terk etmeyin tenhâ garîb  
Eylerim cânânıma teslîm bu cânım an-karîb  
Türbedâr olsun bana bir rind-i meyhâr-ı garîb  
Nezr-i serhoşân ile ol pîre imdâd eyleyin

Sıdkıla oldukda bir pîr-i muganın hem-demi  
Aldığıün andan işbu feyz-i pâkize demi  
Lütufla bir demle indi sırr-ı aşkın mahremi  
Bâdesiz mest eyliyor bu mey-i türâbım âlemi  
Bâde-nûşânı bu nev-neş'emle irşâd eyleyin

Âşinâ oldukta mecbûr âşinâ-yı sagîre  
Varını etti fedâ âlem-i behâ-yı sagîre

Eyledi terk-i melâmet mübtelâ-yı sagîre  
Yâdigâr olsun bu nazmım evliyâ-yı sagîre  
Per açıp giyindi Kemal ardınca feryâd eyleyin  
İlâve:  
Hoca Hâfız şî'rine bu şî'ri tezyîl eyleyin  
Her hurûfundan nice bin nükte tahsîl eyleyin  
Hâme-i zerle sicill-i aşka tescîl eyleyin  
Meşreb-i uşşâk rindân üzere te'vîl eyleyin  
Münkir-i aşka onunla hüccet îrâd eyleyin.

### [Sahife 1054]

i'tiyâdı ile ünsiyet ettiren yeni bir usûl kabûl edilmiştir. Eskisine nisbetle daha terbiyevî olan bu usûl imtihânları iki kısma ayırmaktadır. Birisi sınıf imtihânı ki, her sınıftaki talebenin bir sene zarfında öğrendiği malûmâtı ve kazandığı kabiliyetleri tayîn eylemeyi istihdâf etmekte, diğeri me'zûniyet imtihânı olup yine talebenin bir cüz'-i tâm teşkîl eden bir mektep de bütün tahsîl müddeti zarfında öğrendiği malûmâtı ve kazandığı kabiliyeti tayîn etmek maksadına istinâd eylemektedir. Birincisi doğrudan doğruya mektebin terbiye ve tadrîs hey'eti, ikincisi de bu maksad için teşekkül eden yine ma'ârifçilerden mürekkebe mütehasıs komisyonlar tarafından icrâ edilir. Her iki kısım imtihânın gerek talebelere gerekse mu'allimlere te'mîn edeceği fâ'ideler pek çoktur. Binâenâleyh ma'ârif vekâletinin mekteblerimizi daha mükemmel bir hâle getirecek, talebelerimizi hayâta daha dolgun ve olgun bir şekilde yetiştirecek olan imtihân usûllerindeki şu cezrî inkılâbını biz takdirlerle karşılamayı kendimize bir borç biliriz.

### Fenolon'dan

### FÂTİH VE SULH-PERVER KRAL

Tamâmıyla harbe teveccüh etmiş olan bir kral, hâkim olduğu arâzîyi tevsî'i, dâimâ şerefini te'mîn için harb yapmak ister ve dâimâ milletini mahv eder. Krala kendi hâkim olduğu tebe'a bedbaht olduktan sonra diğeri milletlere tahakküm etmek neye yarar? Bundan başka uzun harbler dâimâ harbden sonra büyük intizâmsızlıkları mûcib olur. Hattâ galibler bu karışık zamânlarda nizâm ve intizâmalarını ga'ib ederler. Ateş-i harbin işti'âliyle kavânîn, zirâ'at, sanâyi' za'fa uğrar. Hiçbir kavîm kendi hırsını tatmîn husûsunda tebe'asına

çektirmemiş hiçbir fâtilh krala mâlik değildir. Şeref ve Őöhretiyle mağrur bir fâtilh kendi galib tebe'asını mağlûb milletler kadar mahv eder. Bir fâtilh sulh ve müsâlemet lâzım olan evsâfi hâ'iz olmazsa tebe'asına mes'ûdâne hitâma ermiş ve bir harbin meyvesini asla tattıramaz. O komşusuna karşı tarlasını müdâfa'aya mecbûr olan bir adam gibidir ki, o zât aynı zamânda komşusunun tarlasını gasb ettiği hâlde ondan müstefid olmak için onu ne eker, ne de sürer. İşte böyle bir adam âkılâne bir idâre ile bir kavmi mes'ûd etmek değil o dünyayı mahv etmek ve döndürmek için doğmuş bir adama benzer.

Şimdi de sulh-perver krala gelem: O hiçbir zamân tebe'asının sa'âdetini ihlâl etmez ve tamâmıyla sulh ve müsâlemet dâ'iresinde hükümrân olmak ister. Düşmanlarına karşı tebe'asını taht-ı emniyetde bulundurmak için bütün evsâf-ı lâzimeyi hâ'izdir.

### [Sahife 1055]

İşte o komşuları hakkında "âdil" mu'tedil uygundur ve onlar hakkında sulhu teşvîş edecek hiçbir teşebbüsâtda bulunmaz. Müttetikleri onu sever, ondan hiç korkmazlar ve kendisi hakkında bir itimâd-ı tâm beslerler. Eğer onun müz'ic, mütekebbir, hâris birkaç komşusu varsa diğer bütün mücâvir krallar sulh-perver kral ile birleşerek onu tecâvûzden men' ederler. İstikameti hüsn-i hulûs, efkâr-ı i'tidâl-perverânesi kendisini muhît olan diğer hükümetlerin takdîrini mücib olur. Krallardan biri Şâyân-ı nefret bir hâle cür'et eylediği zamân sulhperver kral onların cem'iyetlerinde dâimâ diğerlerinin re'îs olmak Şerefini ihrâz eder. İşte hâricde te'mîn eylediği fâ'ide bundan ibârettir. Ve hudûdları dâhilinde ise bu rolü daha sağlam bir sûretde îfâ eder. Mâdemki o sulh ve müsâlemet dâ'iresinde hükümrân oluyor ben onun en sâlim kavânînle hükümrân olduğuna kani' olurum. O debdebeyi, rehâveti kesr ve tabasbus ve fenalığa hâdim diğer bütün vesâ'iti men' eder. Hayâtın ihtiyâcına nâfi' olan sanâyi'i inkişâf ettirir. Bi'l-hâssa tebe'asını zirâ'ata teşvîk eder. Onları fâ'ideli husûsâtda istihdâm eder. Bu çalışkan, ahlâk ve seciyesi temiz, az Őeyle kana'ata alışmış olan kavîm hayâtını zirâ'at ve hırâsetle kolayca kazanabilir ve nihâyetsiz bir sûretde tekessür eder. İşte bu sûretle krallık dâhilinde sağlam zevk-i safâ ile kesb-i rehâvet etmemiş, köşk ve lezîz bir hayâtın tatlılığına aslâ tâbi' olmamış, istihzâr-ı hayâtı bilir ve hürriyetini ga'ib etmektense ölmeyi tercih eden bir kavîm vücûd bulur. Eğer mücâvir bir düşman bu kavîme tecâvûz edecek olursa o kesretiyle, cesâretiyle, yorgunluklara karşı sabrıyla, fakirliğe karşı çektiği ızdırâb sâ'ikasıyla, muhârebelerdeki dehşetiyle gayr-i kabil-i mağlûb, mümteni'ül-kahr bir hâle gelir. İşte sulh-perver kral büyük tehlikelere karşı tebe'asını bu sûretle ihzâr eder. Ma'a-hâzâ muhârebeyi benimsemeyen sulh-perver kral, çok nâkis, kusûrlu bir kraldır. Eğer en

büyük vazîfelerinden birisinin îfâsını bilmezse o da tehlikeli ânında düşmanlarına karşı te'mîn-i galebedir.

Şunu ilâve ederim ki, o tamâmıyla te'mîn-i sulh ve müsâlemette muktazi evsâfdan mahrûm olup da yalnız harbe hasr-ı nefis eden krala taksîm eder.

### **Hüseyin Avnî**

## **USÛL-İ TEDRÂS MUSÂHABELERİ**

### **3**

Usûl-ı hadsînin eşyâ vâridâtı: Usûl-i hadsînin gerek tabî'î gerek sun'î bir takım eşyâ ve âlât ile tatbîkî zarûrîdir. Zaten mekteb müzelerinin te'sîsinden de maksad budur. Fakat

### **[Sahife 1056]**

usûl-i hads için lâzım olan eşyâ yalnız müzeden ibâret değildir. Müzelerde ekseriyâ teşhîr için bazı nâdir ve kıymetdâr âsâr bulundurulur. Hâlbuki asıl dershânelerde kullanılacak eşyâ çocuklar tarafından müşâhede ve yakından tedkik olunacak mevâddır. Hads usûlün en vâsi' ve en tabî'î mevâddı da tabî'atdır. Tabî'atdan toplanılacak ve müşâhede ettirilecek eşyâ, mekteb için en büyük bir sermâyedir. Mekteb müzeleri, civârdan ve muhîtden cem' ettirilecek taş, toprak, maden, nebât, çiçek, haşerât gibi birçok eşyâ ve mevâdd ile mu'allim ve çocuklar tarafından çamur, ağaç ve mukavvadan yapılan numûnelerden ve muhtelif lüzûmsuz kitâb ve gazetelerden çıkartılmış resimler, koleksiyonlar ile oldukça zengin ve müfid bir hâle getirilebilir.

Zâten ilk mektebler talebesine muhîtden uzak mahallere mahsûs eşyâdan az bahs etmelidir. Ma'a-mâfih her ders, tabî'at tedkiki dersleri gibi mevzû'unu kolayca muhîtden bulamaz. O zamân numûne ve resimlere, tablolar, levhalara mürâca'at edilmelidir. Çocuk kitaplarında resimlerin bulunması da hadse çok yardımcı dokunur, ancak çocuk kitaplarında bulundurulması muktazi resimler için iki şarta ri'âyet edilmesi lâzımdır. Birincisi resimler çocuğa kat'î ve hakîki bir fikir vermek için iyi ve doğru yapılmış olmalı. İkincisi sevk-i selîmi ve hiss-i bedî'îyi de okşayacak bir tarzda güzel olmalıdır.



Hadsî temrînâtla çocukların tedkik ve müşâhede kabiliyetleri temniye ettirilecek daha ilk çağında “bakar kör” yapmamaya gayret için büyük fedâkârlıklar ibrâzından geri durmayan mu‘allimlerimizin hadsî usûle ehemmiyet-i mahsûsa atf etmeleri pek zarûrî görünmektedir.

Mâ-bâ‘dı var.

**Merkez İlk Tadrîsât Müfettişi**

**Mehmed Sürûrî**

**TÜRK HAVÂ MECMÛ‘ASI**

Pek câzib bir şekilde intişâr ediyor.

Her nüshasında;

Memleketin en kıymetli muharrirlerinin yazılarını,

Pek heyecanlı bir mâcerâ romanını,

Pek câzib hakîki bir hikâyeyi,

Güzel resim ve karikatürleri,

Memleketimizdeki ve bütün dünyâdaki tayyâre haberlerini okuyunuz. Her on beş günde bir müsabakalar ve bilmeceleleriyle pek zarîf

Ve kıymetli mükâfâtlar tavzîh etmektedir.

Arzu edenlere meccânen bir numûne nüshası gönderilir. Hemen bir mektupla Ankara'da Türk Tayyâre Cem‘iyeti Merkez-i Umûmîsi'nde Mecmû‘a Müdîrliği'ne mürâca‘at edîniz.

Vatandaşlar! Türk Tayyâre Cem‘iyeti'ne Mu‘âveneti Unutmayalım

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

10 Kânûn-ı Sâni [1]927

Sene: 4

Sayı: 72

## **MÜNDERİCÂT**

Husûsî Kız Mektebimiz / Halk Yolu

Çankırı Hakkında Tarihî Tedkikler / Sâlim

Üç Zafer / Rıf'at Râmî

Nâmık Kemal'in Rûhuna İthâf / M. Fahrî

Usûl-i Tadrîs / Mehmed Sürûfî

Samîmî Bir İctimâ' / M. T.

Feylesofun Güzel Sözü / Mehmed Şâkir

Çankırı Matba'ası

1926

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

10 Kânûn-ı Sâni [1]927

Sene: 4

Sayı: 72

## YENİ YIL

Halk Yolu yeni yılı bütün okuyucularına kutlular.

## HUSÛSÎ KIZ ORTA MEKTEBİMİZ

Kızlarımızın orta tahsîle olan ihtiyâcları düşünülerek geçen sene memleketimizde bir husûsî kız orta mektebi açılmış ve yalnız birinci sınıfta tadrîsât yapılmıştır. Az zamân zarfında mühim bir muvaffakiyet gösteren bu mü'essesese geçen yıl Meclis-i Umûmîmizin mu'âvenet ve müzâheretinden büsbütün mahrûm kalmıştı. Tam bir ders senesi zarfında memleketin tenhâ bir köşesinde sâkin ve sâkit bir tarzda yüksek bir tevâzu' ve büyük bir fedâkârlıkla her türlü mahrûmiyet içinde çalışan bu kıymetli mü'essesenin umûmî imtihânlardaki fevka'l-âde muvaffakiyeti aynen gören Meclis-i Umûmîmizin ma'ârif-perver a'zâları hayâtlarını mektebde geçirdikleri müddetçe derin bir azâb-ı vicdânî duymuşlar ve duygularını muhtelif sûrette izhâr eylemişlerdir. Pek çoğumuz bunun aynen şâhidiyiz. Bugün hakîkati olduğu gibi söylemek ve kabûl etmek lâzım gelirse bilâ-kayd ü şart deriz ki: Bu mektebin husûsî gayret, fa'âliyet ve mesâ'îsinden doğan muvaffakiyeti, intibâ'âtını kafalardan kolay kolay silemeyecek derecede kuvvetlidir. Bu eserin mü'essiri hiç şübhe yok ki, şî'ârı yalnız tevzî' ve fedâkârlık olan ve kalbleri manevî zevk ve şerefîn verdiği heyecânla dolu bulunan mu'allimlerimizdir. O mu'allimlerimizdir ki, ciddî ve azimkâr himmetleriyle yeni bir irfân yuvasında terbiye tadrîs sâhasındaki muvaffakiyeti

### [Sahife: 1058]

şu sûretle revnaklandırmışlardır. Ma'ârif Teşkilâtı Kanûnu mücebince âhiren vekâlet-i celîlenin tasdîkine iktirân eyleyen bu mekteb, bugün ikinci sınıfını da açmıştır. Halk artık tahsîlin kıymet ve ehemmiyetini tamâmen anlamışlardır.

Yeni hayâta bütün esbâb-ı müdâfa'asını istikmâl ederek atılacak bir nesli bitştirmek isteyen bir millet her şeyden evvel kızların tahsîliyle yakînen alâkadâr olmak mecbûriyetini çoktan hissetmiştir. Büyük şâ'irimiz Fikret: "Kızlarını okutmayan millet, oğullarını manevî öksüzlüğe mahrûm etmiş demektir. Hüsrânına ağlasın." diyor.

Bu ihtiyâcı tamâmen duyarak çırpınan halkımız kanûnen mecbûrî olmayan orta tahsîle bile kızlarını büyük bir şevk ile göndermekten hâlî kalmıyor. Bu umûmî arzu ve mübrem ihtiyâc karşısında Çankırı'nın yegâne husûsî mü'esseselerini memleket liderlerinin düşünmesi çok lâzımdır. Bi'l-hâssa Meclis-i Umûmîmiz bu işle yakînen alâkadâr olmasını temenni ederken bu husûsda îcâb eden müzâheret, mu'âvenet ve hamîyyeti esirgememesini de ayrıca zikr etmeyi bilmem ki, vazîfe olarak kayd edebilir miyiz?

## ÇANKIRI HAKKINDA TARİHİ TEDKİKLER

Mâ-bâ'd

Anadolu'nun kolayca fethi, Türkleştirilmesini kat'iyen te'mîn ve ihzâr eden Malazgirt zaferinden sonra Alparslan, Mâverâ'ü'n-nehir'de baş gösteren isyânı teskîn maksadıyla şarka geçti. Usâtın mukavemet göstermek istediği kal'ayı zapt etti. Esir muhâfızının almış olduğu hodbînâne tavrını istihfâfla karşılamayı tercih edemeyecek derecede asabileşen müşârünileyh, âsîyi bizzat öldürmeye teşebbüs etmek gibi eser-i infi'âl göstermesi üzerine ölümünü daha evvel gözüne aldirmiş olan esîri derhâl meşrû' müdâfa'ada tereddüd ve korkaklık göstermedi. Çevik ve mahâretli bir manevra ile arslanı yaraladı. Îcâbsızlığı nisbetinde mu'tedilâne olmayan hareketinin tevlîd ettiği bu âkibet, Alparslan'da çok nedâmet alâmetleri gösterdi. Aldığı yaranın evcâ'ı ile kıvranırken ileri gelen devlet adamlarını topladı. Birini hükûmetini oğlu Melikşâh'a tevdî' ettiğini beyân etti. Halkı müşârünileyhe de sadâkat göstereceklerine dâ'ir yemînle te'mînât aldı. Ba'dehû vefât etti. Merv'de gömülüdür.<sup>228</sup>

Melikşâh zekâ ve malûmâtı itibâriyle ma'rûf ise de evvelki iki halefi gibi yüksek meziyetlerden nasîbedâr değildi. Pederinin Alparslan'ın muzafferiyetinden istifâdeyi bilememek liyâkatsizliğini veyahut o fırsatı ihmâl etmek gibi lâ-kaydlık göstermedi. Bi'l-hâssa Nizâmülmülk gibi müdebbir, devlet işlerinde vücûdunun elzemiyeti derecesinde kabiliyet ve ehliyeti olan bir vezîre mâlik bulunması kendisini Türk hakanları içinde en bahtiyâr ve taç-güzâr olanlarından birisi addetmiştir.

### [Sahife: 1059]

“Hükümrân olduğu sâha o asırdaki İslâm dünyâsının âdeta dörtte üçünü teşkîl etmekte idi. Tâ Tyanşan dağlarından, Seyhun havâlîsinden başlayarak Marmara ve Akdeniz kıyılarına, Kafkas dağlarına, Yemen, Basra müntehâsına, Mısır hudûdlarına kadar hutbede onun ismi zikr olunuyordu.<sup>229</sup>

Seleflerinin zamânından beri halifelerin iclâsı ve hal'i Türk hakanlarının izin ve irâdelerine mütevakkıf bulunduğu cihetle esnâ-yı saltanatında vefât eden Halife Ka'im Biemrillâh'ın yerine Muktedi Billâh'ı nasb ettiğini i'zâm ettiği husûsî bir me'mûr vâsıtasıyla tebliğ etti. Kızını da müşârünileyh halîfeye tezvîc etti.

<sup>228</sup> Türkiye Tarihi: Ahmed Refik Bey

<sup>229</sup> Türkiye Tarihi: Köprülüzâde Fu'âd

Halîfelere â'id her türlü kudret ve salâhiyetleri çoktan kendilerine intikal ettirmiş olan Türkler, bu defa da sıhriyet te'sîs sûretiyle nüfûzlarını halîfelerin haremlerine kadar teşmîl ettiler.

## **Sâlim**

## **Millette**

## **ÜÇ ZAFER**

Sabâh olur şafak söker ben hummâlî uykumda  
Beklediğim zaferin rü'yâsını süzerim  
Akşam olur güneş batar benim hâlâ kaygımda  
İnkılâbda mesleğimin hülyâsını düzerim  
Bilirim ki üç zaferi kazanmayan bir millet  
Vatanında hür ve mes'ûd ebediyen yaşamaz  
Bilirim ki halk yolunu göstermeyen hükûmet  
İnkılâbın kaynağından enginlere aşamaz  
İstiklâl sehpsında Hâkimiyet-i Milliye  
Ayağının birisine diyelim ki yüce dil  
Öbürüsü medeniyet yaratıcı terbiye  
Üçüncüsü iktisâddır sevmeyenler Türk değil

Avrupalı medeniyet terbiyeye medyûndur  
Garblıları mes'ûd eden iktisâdın himmeti  
Öz dilinden mahrûm olan asırlara medfûndur  
Çünkü tarih yaşatmıyor dilsiz olan milleti

San artık lâzım olan öz dilinle iktisâd  
Millî asrî terbiyemiz genç nesil ki kuvvet fer  
Yarın için bekliyorsan ne şerefli bir hayât  
Haydi durma bu üç harbde muzaffer ol muzaffer

**İskilip, Rıf'at Râmî**

## NÂMIK KEMAL'İN RÛHUNA İTHÂF

### Artırmalı Beşleme

Sûz-i nâk derd-i aşkım el âmân dâd eyleyin  
Pek yıkık beyt-i atîkim hıfz u âbâd eyleyin  
Cân-güdâz âvâzımı eflâke is'âd eyleyin  
“Ben şehîd-i bâdeyim dostlar demim yâd eyleyin”  
“Türbemi meyhâne enkazıyla bünyâd eyleyin”

Toplanın etrâfıma ey zümre-i azm ü vefâ  
Ben dağıttım âfâkıma sermâye-i rüşd ü dehâ  
Bolayır'da yatamadım ben her gönül makber bana  
“Gasl olunmaz mâ' ile gerçi şehîdân-ı vega”

### [Sahife: 1060]

Yıkayın meyle beni bir mezheb îcâd eyleyin”

Durmayın meydân sizin gösterdiğim yoldan gidin  
Yazmadım hiç haşv-ı mühim demedim cân incitin  
Varsa nersûd sözüm serbest deyin ki sen dedin  
Kabrimde kandil için bir köhne sâgir vakfedin  
Şu'le-i nâr-ı arakla rûhumu şâd eyleyin

Bâde-i hürriyete ben teşne-terdim siz çelin  
Süngülerle kabrimde revzen açın yer yer delin  
Girdiğini seyr eyleyeyim bir köşesinden bir elin  
Neyle meyle bir alay mahbûb ile her dem gelin  
Bizim cem ayinini kabrimde mu'tâd eyleyin

Ol yed-i kuds ü dehâ ma'sûk-ı rûhumdur benim  
Hâkipâyı olmak için titrer türâb ü medfenim  
Cân kaya âfâkıdır ârâm-ı rûhum meskenim  
Hep şehîdlerle berâber emrine lebbeyk zenim  
Fikrini üç terakkiyâta mirsâd eyleyin

“Doksan Üç”te kaplamıştı fikr mi ye’îs-i acîb  
Yoktu nebâh-ı(?) azimkâr yok idi merd-i edîb  
Mektebinde ders okurmuş kurtaran o zî-nasîb  
“Türbedar olsun bana bir pîr-i meyhûr u garîb”  
Nezr-i serhoşân ile ol pîre imdâd eyleyin  
Mevsiminde bulmadı gerçi cerîham merhemi  
Âh teneffüs eyleseydim rûh-fezâ bu milletimi  
Hoca Sîmâvî, Su’âvî, Midhat dil-i tev’emi  
Yâd edîn tebcîl edîn mahrûm ölen her hem-demi  
Sürmelilerde mersiyât inşâd eyleyin

Kahramanlar sizsiniz şâd eyleyin er adamı  
Sa’y edîn kaldırmaya ayn-ı beşerden mâtemi  
Şübhesiz mev’ûd size adl ü salâhın hâtemi  
“Bâdesiz ser-mest eder bûy-ı türâbım âlemi”  
Bâde- nüşânı bu nev’ neş’emle irşâd eyleyin”

Bî-sebeb fikr-i tecâvüz yok hukuk-ı âhara  
Pîr-i sad-sâle sabîlerle nebât-ı hâcere  
Siz dönüp bakmazsınız masnû’-ı dest-i âzere  
Yâdigâr olsun bu nazmım evliyâ-yı sâgara  
“Per açıp gitti Kemal ardınca feryâd eyleyin”

**M. Fahrî**

## **USÛL-İ TEDRÎS MUSÂHABELERİ**

(4)

Usûl-i isticvâbî ve teksîfî: İsticvâb pek mühim bir vâsîta-i tedrîs olduğundan başlı başına bir usûl olarak kabûl edilmiştir. Bu usûl çocuğu fa’âliyete sevk ve bir mes’eleyi kendiliğinden bulmaya teşvik eylediğinden “istihrâcî veya fa’âl usûl” nâmını alır. Fikrin hareketine hâdim ve talebeyi îcâd ve ihtirâ’a sâ’ik olması itibârıyla da “usûl-ı îcâdî ve ihtirâ’î” denilebilir.



İsticvâb talebe üzerinde kuvvetli bir menba‘ olduğundan mes’eleyi sû’-i zarfında îrâd etmek muhâtab üzerinde o mes’eleye â’id bir takım telkinât husûle getirir. Bundan dolayı isticvâb usûlüne “telkinkâr usûl” demek de muvaffak olur. Görülüyor ki, isticvâb hads kadar ehemmiyetlidir. Esâsen hadsî ile isticvâb yekdiğerinin lâzım gayr-i müfârkı olup her ikisi memzûc olarak kullanılmalıdır.

### [Sahife: 1061]

İsticvâbın fevâ’idi: İsticvâb talebenin fikrini iştirâk ve ittihâda davet ve dersleri mütemâdî takrîr ve bir monolog hâlinde cereyândan kurtararak talebe ile mu’allim arasında muhâvere te’sîsine hizmet ettiği için faydâsı pek çoktur:

1- İsticvâb-ı efkâr talebeyi intibâha sevk, bilgiyi teshîl derse muntazam bir mecrâ verip çoğunun eski ve yeni malûmâtlarının birbiriyle irtibâtını te’mîn eyler.

2- İsticvâb ile talebenin dersi dînleyip dînlemedikleri ve ne dereceye kadar anladıkları dâimâ kontrol edilir.

3- İsticvâb talebenin i’tiyâd-ı fikrîsini anlamak için de müfiddir. Hangi bâhisleri ve ne gibi mes’eleleri daha çabuk ve ne sûretle kavrayabildikleri kolaylıkla ifhâm ve dersi talebenin anlayabileceği bir şekle ifrâğ eder.

4- İsticvâb zihnî bir idmân zekâ’î bir temrîndir. Fakat yalnız hâfizaya isnâd etmeyerek te’emmülü de davet edecek tarzda olmalıdır. Talebe bir dersi aynen tekrâr ederse matlûb gâye te’mîn edilmiş olmaz. Anlaşılan ders esâsını muhâfaza eylemekle berâber şeklini deðiştirmiş bulunmalıdır.

5- İsticvâb, bir lisân-i temrînî olmak dolayısıyla da mühimdir. Kuru isticvâb çocuğa bir şey öğretmez. Mu’allim çocuğu söyletmesini de bilmelidir. Binâenâleyh çocuktan alınacak cevâblar evet veya hayır gibi mücerred ve gayr-i kâfi kelimelerden ibâret olmayarak tam ve muntazam cümlelerle bir fikri mükemmelen ifâde etmiş olmalıdır.

6- İsticvâbın ahlâkî te’essürâtı da vardır. İsticvâba mukabele etmek i’tiyâdı çocuklarda cesâret ve itimâd hislerini temniye eyler. Seciyenin serbest olmasına, her şeyi vüzûh ile ifâde etmeye alıştıırır. Fikrî itâ’at meziyeti kazandırır. İyice beklemek ve bir su’âlin hudûdu içinde mahdûd kalmayarak cevâb vermek fikrî bir meziyettir ki, bunu da ancak isticvâb usûlü te’mîn eder.

“Mâ-bâ’dı var.” **Mehmed Sürûrî**

## SAMİMÎ BİR İCTİMÂ‘

Kanûn-ı Evvel'in on üçüncü günü Çankırı ma‘ârif â‘ilesi muhterem emînleriyle birlikte pek mes‘ûd bir â‘ile hayâtı geçirmişlerdir.

Mu‘allimler birliği tarafından ma‘ârif emîni muhteremi İshak Re‘fet Bey şerefine tertîb edilen çay ziyâfeti çok samîmî bir ictimâ‘a vesile olmuştu. Tam sâ‘at on beş buçukta İshak Re‘fet Bey orta mekteb binâsını teşrîf ile mu‘allimlerimiz tarafından karşılandı. Beşûş ve nûvâzişkâr selâmlarını bütün meslektaşlarına ibzâl eyleyerek salona dâhil oldular. Sigaralar, çaylar içildiği esnâda meslekî hasb-i hâlleriyle mu‘allimlerin samîmî hislerini arz etmek üzere ayağa

**[Sahife: 1062]**

kalktı ve şu sözleri söyledi:

Muhterem Arkadaşlar!

Birliğimiz tarafından tertîb edilen çay ziyâfetine teşrîflerinizden dolayı muhterem emînimiz İshak Re‘fet Bey Efendi'ye Çankırı mu‘allimleri nâmına arz-ı teşekkür etmeyi bir vazîfe bilirim.

Âzîz Arkadaşlarım!

İnkılâbımızın en kuvvetli ve şu‘ûrlu istinâd-gâhı mu‘allimler zümresidir. Meslekî mukadderâtımızın başında inkılâbcı bir meclis ve onun inkılâbcı bir vekîli vardır. Bir meclis ve bir vekil ki, az zamân zarfında yaptığı ma‘ârif kanûnlarıyla mu‘allimliği müstakil bir meslek hâline koymuş ve bütün Türkiye mu‘allimlerinin refâh ve sa‘âdetini te‘mîn eylemiştir. Binâenâleyh başta büyük mürşid ve yüce dâhimiz bulunduğu hâlde Meclis-i Âlî'ye ve onun inkılâbcı ma‘ârif vekîline Çankırı mu‘allimlerinin nihâyetsiz şükrânlarını bu vesîle ile bir daha arz ederim.

Âzîz Arkadaşlarım!

Birkaç günden beri tatlı ve kıymetli hâtrâlarla aramızda bulunan ma‘ârif vekîlimiz inkılâbımızın bi'l-hâssa Türklük ve Türkçülük mefkûresinin mühim şahsiyeti, fazîletli bir sîmâsı olduğu kadar ta‘lîm ve tadrîs mesleğinde de muhtelif derecelerinden geçmiş kıymetli bir uzviyettir. Kendilerini yakînen tanıyamayanlar, hizmet ve fedâkârlıklarını bilemeyenlerdir. Maddî ve manevî fazîletleriyle, fedâkârlıklarıyla temyîz eden bir meslektaşın

mıntıkamız ma'ârifinin başında bulunması bizim için her vechile şâyân-ı iftihârdır. Kendilerinden alacağımız ilhâmlar ve direktifler vazîfelerimizi daha ziyâde kolaylaştıracaktır. Hayâtlarını yakînen bildiğimiz bir re'îse mâlikiyetimizden dolayı bahtiyârlığımızı arz eder ve kendilerini hürmetle selâmlarım. Yaşasın ma'ârifciler!

dedi ve alkışlandı.

Bunun üzerine Re'fet Bey ayağa kalkarak şu tarzda mukabelede bulundu.

Âzîz Arkadaşlar!

Aranızda â'ilevî ve samîmî bir hayât geçirmekten duyduğum zevki ifâde edebilmek benim için güçtür. Hayâtda en büyük zevki mu'allimlikte ve mu'allim arkadaşlarla geçirdiğim anlarda duyarım. Binâenâleyh benim için böyle güzel bir fırsatı hazırlayan Hey'et-i Muhteremeye'ye bi'l-hâssa arz-ı teşekkür ederim. Kemal Cenâb Bey arkadaşımızın hakkımda lâyük olduğu sitâyişlerini bir eser-i nezâket addederim. Ben bir muvaffakiyet göstermiş ve gösterebilmiş isem ancak vazîfemi yapmışım demektir.

Arkadaşlar vazîfe deyip geçmeyelim. Der'uhde edilen iş çok yüksek mühim ve mukaddestir. Bu işin mühim kısmı ma'ârif erkânına teveccüh etmektedir. Türk Cumhuriyeti'nin muhterem ve kıymetli liderlerinin irşâd ve işâretlerini bugünün ve yarının gençlerine neşr ve ta'mîm edecek olanlar bi'l-hâssa mu'allimlerdir. Mu'allimlik çok ulvî olduğu kadar ferâgat-ı nefsi îcâb ettiren bir meslektir. Ferâgat ta'bîri yanlış telâkkî buyurulmasın bu, ancak vazîfeye şâmildir ve vazîfe aşkı ve muhabbeti

**[Sahife: 1063]**

demektir. İnsâf edelim. İstibdâdda mu'allimlik ne idi, Meşrûtiyet'de ne idi, Cumhuriyetde nedir? İ'tirâf etmeliyiz ki, cumhuriyet mu'allimliğin refâhını mümkün olduğu kadar düşünmüş ve düşündüğünü de bir şekl-i kanûnide tesbît etmiştir. Bunun alemdârı da yine büyük liderimizin irşâdkâr ve rehâkâr işâretleriyle bugünkü vekîlimiz Necâti Bey'dir. Necâti Bey vekâlete geldiği günden beri ma'ârifimizi esâslı bir sûrette düzeltmeye muvaffak olmuş kıymetli bir re'îsimizdir. Âzîz liderimiz az zamân zarfında çıkarılan kanûnlarla Tükiye mu'allimlerini devletin iktidâr-ı millîsi tesbîtinde terfihe çalışmış ve muvaffak olmuştur. Necâti Bey'e tekaddüm eden Vâsıf, Hamdullah Subhî, Şükrü, İsmâil, Safâ ve Vehbi Beylerin de bu husûsda unutulmaz hizmetleri mesbûkdur. Hepsini hürmetle anmak, hizmetlerini takdîrlerle karşılamak bizim için bir borçtur.

Âzîz Arkadaşlar! Meslekte üç esâs vardır: İdâre, tefîş, tadrîsdir. Bunlardan iki evvelkisi şekil itibârıyla biraz nazar-ı dikkati celb ederse de meslekte asıl olan mu‘allimlikdir. Bu nokta-i nazardan aranızda bir mu‘allim olarak bulunmaktan büyük bir zevk duyuyorum.

Hanımlar ve Beyler!

Çankırı ma‘ârifini istikbâl için yarının gençliği için çok iyi ve kuvvetli bir nâmzed olarak gördüm. Tesânüd ve muvaffakiyetinizi takdîr ederken hakkımda gösterilen teveccühlerden dolayı cümlenize teşekkürler ederim.

Re’fet Bey Efendi'nin sözleri meslekdâşlarca alkışlarla karşılandı. Vaktin geç, havânın kapalı olmasına rağmen tatlı ve samîmî musâhebelere devâm edilmiş ve ancak sâ‘at on yedide ictimâ‘a nihâyet verilmiştir.

**Mu‘allim M. T.**

### **FEYLESOFUN GÜZEL SÖZÜ**

Garb feylesoflarından biri diyor ki:

Çocukta fikir, fi‘ile lehimlenmelidir.

Evet, beşeriyet içinde âlî mefkûre, derin düşünce, yüksek muhayyele ile mücehhez olarak yetişmiş şahsiyetlerimiz var. İnsaniyeti mütekâmil devrelere çıkararak bu mürşidlerin vaz‘ etmiş oldukları düstûrlar tatbikat sâhasında müsbet ve müsmir netîceler tevliid etmektedir.

İnsaniyeti zulmetden nûra, hurâfâttan hakîkate çıkararak, hakîki ve sâlim istikameti parlak dehâlarıyla işâret eden bu gibi büyük hekimlerin ismini kitâblar, altın sahifelerine yazmıştır. Bu büyük feylesofun vecîz ve belîğ sözünden istihrâc ettiğimiz ma‘nâ nazarımda bütün şümûlüyle teressüm etmiştir. Garbın kıymetli hekîmi, bugün hayâtımızla alâkadâr olan mühim bir noktaya temâs ediyor. O da yukarıda arz ettiğim vechile “Çocukta fikir, fi‘ile lehimlenmelidir” düstûrudur. Mesleğimizle, tadrîsâtımızla sıkı ve samîmî bir alâka ve irtibât doğuran şu

**[Sahife: 1064]**

yüksek hekîmin parlak dehâsından doğan yaldızlı bir cümlemin saçdığı şu‘â‘ât bütün zihinleri, fikirleri tenvîr ediyor. Meslekdâşlarımızın bu gibi esâsâtı nazarlarından hiçbir zamân dūr

tutmayacakları tabî'dir. Tatbîkatta yapılan tedkikat ve tecessüsât netîcesinde tezâhür eylemiştir ki, bunu umdelerle münâsebeti olan meslekdâşların fa'âliyat sâhasında garîb bir hal arz ettiklerini bâriz bir sûretde müşâhede edenler var.

Tedrîsâtdan matlûb ve muntazır olan netâyic, çocuğun zihnini bir yığın malûmât ile doldurmak değil, bi'l-akis iktisâb ettiği malûmât ile terbiye-i fikriyyesine çalışmak ve hayâtda muvaffak olmayı te'mîn eylemektir. Bir zamânlar "Skolastik" tarz-ı tederîs memleketimiz mekâtibinde bütün kuvvet ve şiddetiyle hüküm ve nüfûzunu icrâ etmiş, körpe hâfizaları çürütmüş, onları âtil bir hâle getirip gençliği bâ-husûs memleketin kıymetli neslini, korkunç uçurumlara sevk etmiştir.

Asr-ı hâzır zihniyetle kabil-i te'lif olmayan bu sakîm tederîsât tamâmen kaldırılarak asırlardan beri kurûn-i vüstâ'î bir hezelenin müstebid idâresi altında bulunan genç bir kitleye birçok hayât bahş edildi. O zamânki tederîsâtın gayesi verilen malûmâtın bir süs, bir vâsita'î tahakküm tarzında telâkkî edilmekte idi. Hangi şahsın kafası dolgun ise herkesin nazarında o daha ziyâde mu'teber sayılırdı. Fakat bu gibi dolgun malûmâtı bir süs olarak kafasında taşıyan şahsiyetler, teceddüd düşüncesine karşı gelmediler ve gelemezlerdi. Çünkü onların muhâkemeleri meflûc, kör ve âtil idi. Yeni fikir cereyânlarıyla kabil-i tevfiik olmaktan çok uzak hatta çok yabancı bulunuyordu. Artık o ma'hûd dolgun kafalı şahsiyetler, yirminci asrın doğurduğu terbiye ve rûhiyât mefhûmlarıyla imtizâc edememiş, bu muta'assıb ve zâhid zümre mâzînin en karanlık seneler ve asırlarına karışmışlardır. Muhterem Cumhuriyet'in müstakbel neslini hayâtda muvaffak olacak derecede yetiştirmek bir mürebbî ve ve mu'allimin vazîfe-i esâsiyyesindedir. Bu da hayâtı ve asrı bir şekilde tezâhürâtdan tederîs usûllerine ri'âyet etmekle kabil olacağı inkâr edilmez bir hakîkatdir.

Nesl-i âtînin de bu sûretle yetiştirilerek hakîki cumhuriyet fikrini ebediyen muhâfaza etmek, Türk yavrularının kalblerinde yaşatmak, cumhuriyete karşı onlarda yüksek bir muhabbet doğurmak mu'allimler için mühim bir vazîfedir. Hiç(?) terbiye ve rûhiyât gibi ilimlerin gösterdiği usûlleri tatbîk ile arzu edilen hedefe sert ve metîn adımları atmakla erişebiliriz. Cehâletin mülevves perdesini yırtarak hakîki medeniyet merhalesine azimle adımını atmaya başlayan Türklerde rûhlarında büyük bir mesrûriyet hissini dâimî bir sûretde tezâyüd edeceğini ve terakkîye doğru bütün kuvvet ve harâretiyle çalışarak yürüyeceğini idrâk etmişlerdir. İşte bugün bu idrâk "fikrin fi'ile lehimlenmesinin" en bâriz bir netîcesidir.

**Mu'allim Mehmed Şâkir**

## **TÜRK HAVA MECMÛ'ASI**

Pek câzib bir şekilde intişâr ediyor.

Her Nüshasında;

Memleketin en kıymetli muharrirlerinin yazılarını

Pek heyecanlı bir mâcerâ romanını

Pek câzib hakîki bir hikâyeyi

Güzel resim ve karikatürleri

Memleketimizdeki ve bütün dünyadaki tayyâre haberlerini

### **OKUYUNUZ**

Her on beş günde bir müsabakalar ve bilmeceleriyle pek zarîf ve kıymetli mükâfatlar tevzî' etmektedir.

Arzu edenlere meccânen bir numûne nüshası gönderilir. Hemen bir mektûbla Ankara'da Türk Tayyâre Cem'iyeti Merkez-i Umûmîsi'nde Mecmû'a Müdîrlîği'ne mürâca'at edîniz.

Yeni çıkan Hayât, Gürbüz Türk Çocuğu, Dirlik refiklerimizi tebrîk eder ve bütün okuyucularımıza tavsiye eyleriz.

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar iâde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

31 Kânûn-ı Sâni [1]927

Sene: 4

Sayı: 73

## **MÜNDERİCÂT**

Çankırı'nın İhtiyâcları Karşısında / Halk Yolu

Çankırı Hakkında Tarihî Tedkikler / Sâlim

Türkmenler / Hüseyin Avnî

Daha Bağırılım mı / Asrî Baba

Usûl-ı Tadrîs / Mehmed Sürûfî

Çocuklarımız İçin / Halk Yolu

Çankırı Matba'ası

1926

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar iâde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

31 Kânûn-ı Sâni [1]927

Sene: 4

Sayı: 73

### **ÇANKIRI'NIN İHTİYÂCLARI KARŞISINDA**

Ferdlerin bitmek tükenmek bilmeyen ihtiyâcları kadar ictimâ'î zümrelerin de sayısız denilecek derecede mühim ihtiyâcları vardır.



İtirâf ederiz ki, Çankırımız maddî ve manevî bütün bütün ihtiyâcları te'mîn ve tatmîn edecek teşkilâtı yapan ve yaşatan muhîtlere sırasına henüz girememiştir. Hakîkati olduğu gibi söylemek lâzım gelirse deriz ki, Çankırı'da halkımızın hayâtî ihtiyâclarını, asrî, medenî bi'l-hâssa insanî bir şekilde tatmîn eyleyecek iyi ve muntazam bir teşkilâta tesâdüf edilememekte ve hedefleri belli olmuş fa'âliyetler görülememektedir. Çankırı'yı ve onun çok sâkin halîm rûhlı halkını düşünürken memleket ihtiyâcları karşısında büyük bir durgunluğun mevcûdiyetini görmekte ve bunun çok elîm te'sîrleriyle müte'ellim olmaktayız. İbtidâ'î insanların ibtidâ'î hayâtından hiç de farkı bulunmayan Çankırı'daki halkın bugünkü tarz-ı hayâtını biraz olsun acaba değiştirmek mümkün değil midir? Yemek, içmek, giymek gibi maddî hayâtımızla manevî hayâtımızın her safhası bizi her gün yeni bir derd ile karşılaştırmaktadır. Şimdiye kadar olduğu gibi şimdiden sonrada aynı hâli muhâfaza edersek, doğurganlıktan atâletten, meskenetten, dedikodu cereyanlarımızdan kendimizi ayırmazsak çok derîn zarûret ve mahrûmiyetler içinde yaşamaktan kurtulamayacağımıza şübhemiz yoktur. Ticâretimiz, san'atımız, zevkimiz, eğlencemiz, çalışmamız, yaşamamız hâlâ düzelememiştir. Ankara'nın yanı başında bulunan bir memleketin hayât-ı umûmiyesi bu kadar sönük

### [Sahife 1063]

ve durgun olursa bilmem ki, bunun mes'ûliyetini kim der'uhde edecektir?

Sokaklar, çarşılar, câddeler, evler henüz kurûn-i vüstâ'î şeklini ga'ib edememiştir. Ticâret, san'at yaşlarındaki eski, sakîm usûller ortadan kalkmamıştır. Müteferrid mesâ'î yerine müşterek sa'y hayâtı ka'im olamamıştır. Yeni fa'âliyeti-i sinâ'iyeye tarzlarıyla Avrupa'da vücûda getirilen meslek teşkilâtının hiç birisi memleketimizde yapılamamıştır. İtibâr, istihsâl, istihlâl kooperatifleriyle olsun yeni bir fa'âliyet-i iktisâdiyye esâsı kurulamamıştır. Zirâ'atımız ibtidâ'î şekildedir. Belediyemiz, ticâret, zirâ'at odalarımız mü'essesât-ı ictimâ'iyemiz mâzinin menfî tedbîrlerinden sıyrılamamıştır. Yolsuzluk vesâ'itsizlik yüzünden çektiğimiz sıkıntı ve müşkilâtın hudûdu yoktur. Hülâsâ bütün bundan bir memleket halkını zarûretler içinde çırpındıran şeylerdir. İhtiyâclarımız hesâbsız denecek derecede çoktur. Memleket ihtiyâcları karşısında halkımızın fa'âliyet-i şahsiyyelerini tezyîd edecek tedbîrler hemen hemen hiç yoktur. Halkı işsizlikten kurtararak memlekette umûmî ve muntazam bir hayâtın şimdiden temellerini kurmak lâzımdır. Bu lüzûmu his eden liderlerimiz derhâl harekete geçmelidirler. Geçmezlerse mes'ûliyetin maddî ve manevî safhaları, gölgeleri gibi şahıslarını ta'kîbden tabî'atıyla geri kalamaz.

## ÇANKIRI HAKKINDA TARİHİ TEDKİKLER

### Mâ-bâ'd

Birçok iklim, müte'addid emîr mıntıklarını ihtivâ eden bu sâha İsfahan'dan idâre olunuyordu. Bi'l-hâssa Nizâmü'l-mülk'ün idâre makinesini nizâmıyla tedvîri, ahvâl ve hâdisâtın istilzâm ettiği tedbîrleri vâkıfâne tatbîk sâyesinde halkın hoşnutsuzluğuna emâre teşkîl edebilecek dedikodu, şikâyetler zuhûr etmiyordu.

Eskiden beri Türk zümrelerinin hemen hepsinde vâki' olduğuna tesâdüf edilen –zâtî husûsî emvâl gibi– devlet, â'ile-i saltanatın mâl-ı müştereki add edilmesi telâkkî ve kanâ'atları netîcesidir ki, bu koca yurdun muhtelif aksâmında bey veya emîr unvânıyla âdetâ müstakil yaşayan hânedân mensûbu zevât var idi. Gerçi bu emîrler idârenin mükemmeliyeti hasebiyle merkezle olan za'îf ve zâhiri alâkalarını kat' etmiyorlardı. Lâkin düzenin biraz bozulmasıyla yahud arzuları hilâfında merkezden vâki' olacak temenniyâta karşı itirâz edebilmek bu husûsda müsellahan mevcûdiyet gösterebilmek emel ve gayesiyle muktazi tertîbât ve teşkilâtdan da geri durmuyorlardı. Hatta bu sırada varlıklarını göstermek, tâli'î tecrübeye [...] isti'câl edenler bile vardı. Bu esnâda kadın entrikası da sarayda nâfiz olmaya başlamıştı. Çünkü Nizâmü'l-mülk gibi bir vezîrini,

### [Sahife 1067]

karısı Türkân Hatun'un aleyhdarlığına ittibâ'en Melikşâh azl etti. Hâris hatun, ma'zûl-i müşârünileyhi bi'l-âhire ve bir fedâ'îye katl ettirdi. Aradan çok geçmeden ve aynı sene içinde Melikşâh'da vefât etti. Müşârünileyhin ölümünden sonra o mu'azzam Türk saltanatı artık devâm edemedi. Çünkü oğulları, kardaş bütün hânedân efrad ve a'zâsı her birinin tarafdârları arasında saltanatın verâset ve intikali taksimi yüzünden dâhilî mücâdele ve muhârebeler başladı. Vaz'iyetin bu müsâ'adesinden istifâdeyi geciktirmeyen Bâtınler ortalığı daha ziyâde karıştırdılar. Sâlib orduları garbdan tecâvüze başladı. Horasan'ı Hârezmîleri kaptı. Melikşâh'ın â'ilevî haleflerinden başka ümerâsı da muhtelif yerlerde başka başka unvânlarla birer Türk Hükûmeti teşkîl etmek açığözlülüğünde bulundular. El-hâsıl saltanat hırsından mütevellid ihtilâf ve dâhilî mübârezeler netîcesinde mu'azzam Selçukî İmparatorluğu parçalandı.

### Sâlim

## FRANSIZCA ANSİKLOPEDİ'NDEN TERCÜME

## TÜRKMENLER

Türkmenler kadîm Hive'ye hâkim olan unsuru irâ'e ederler. Onların Moğol istîlâsından evvel bile Türk oldukları anlaşılıyor. Nasıl ki, kadîm Asya'nın en eski sükkânı olan Tacikler de Turânîlere mensûb iseler bunların isimlerinin de kadîmen Türkmen olması muhtemeldir. Zaten “men” veya “man” kelimesi Almancada “tom”(?) kelimesine mu'âdildir ki, ma'nâsı da “Esas Türkler” yahud “Hakîki Türkler” veyahut da “Asıl Türkler” demektir. Bu isim onlara ecdâdları gibi hâl-i bedâvette imrâr-ı hayât ederek lâ-yenkati‘ yeni yeni istilâlarla uğraşmalarından verilmiştir.

Türkmenler merkezî Asya'nın bütün hükûmetlerini istilâ ederek bir idâre-i vâhede hâlinde orada yerleşip kaldılar. Selçuk ve Osmanlı Türkleri ile Türkmenler arasında pek yakın bir karâbet vardır. Onlar da Selçuk ve Osmanlı Türkleri gibi Oğuz Türklerine mensûbtur.

Oğuzlar Arabların tazyîkiyle Bahr-ı Haza[r]'ın şimâline doğru çıktılar ve Ural ile Aşağı Volga arasında 834 tarihinde Bizans müelliflerinin zikr ettiği Peçeneklerle karıştılar. Bu halîttan Rus âsâr-ı atîka mütehasıslarından Polovtisi'nin beyânâtına nazaran on birinci asrın sonuna doğru Kumanlar meydana geldi.

Fakat Peçenek ve Oğuzlardan bir kısmı da Kayseriyye İmparatorluğuna dehâlet ettiler.

Türkmenlerin lehçesi bi'l-hâssa Anadolu Osmanlı Türklerinin veyahut İran ve Kafkas Azerî Türklerinin lehçelerine müşâbihtir. Bundan anlaşılır ki, onların Cengiz Han'ın fütûhâtından

### **[Sahife 1068]**

evvel Türk müstevlîleri grubuna mensûb oldukları tamâmıyla tavazzuh eder.

On birinci asırda Ural ve Volga'ya hicret etmiş olan Türkmenler Oğuz Türklerinden başka bir şey değildir. Tarz-ı hayâtlarının münferidâne ve tarz-ı ikametlerinin münzeviyâne olmasına rağmen onların fitrî seciyeleri yine tahavvülden vâreste değildir, fakat içlerinden en hâlisleri tamâmıyla Özbeklere müşâbihtir. Ve onları Moğollardan tefrîk kolaydır. Onlar başlıca evsâf itibâriyle, bi'l-hâssa çok açık gözleriyle, cebhelerinin genişliğiyle yüksek ve mütenâsib boylarıyla Kırgızlardan ayrılırlar.

Rus ordusunda müşâhede ettiğim bir Türkmen cebhesinin genişliğiyle, nârin ve çok dar burnuyla boyunun tenâsübüyle çok açık siyah gözleriyle son derece nazar-ı dikkati celb etti.

Türkmenlerin kısm-ı a'zamı Amuderya ile Bahr-i Hazar arasındaki muntıkayı işgal eder. Onlar ber-vech-i âfî taksîm olunur.

Birincisi Yomud kabîleleri Bahr-ı Hazar sâhilinde, ikincisi Tekke kabîleleri Kızılavret vâhalarında Tecen'de, Merv'de, üçüncüsü Sahar kabîleleri Kabaklı'da, şimâlde ve Harcusî'de, cenûbda ve Amu nehrinin sol sâhili uzunluğunda, dördüncüsü Çavduros Hive hanlığının şimâlinde, beşincisi İmrâlı'da aynı hanlığın cenûb tarafında, altıncısı Gohlan Horosan'da Yomudlar ile birleşir. Yedincisi Ersârîler Amu nehri üzerindeki Hilif(?) civârında, sekizincisi Salurlar, Merv vâhasında, dokuzuncusu Alililer Afganistan Türkî ovalarında, onuncusu Sarıklar Bâdgîz ovasında bulunurlar.

Bu muhtelif kabîleler arasında irtibât yoktur. Onlar yekdiğerinden bî-haber olarak yaşarlar. Onların aralarından birçokları meselâ Saharlar, Emiraliler, Kohlanlar, Salurlar Sarıklar hayâtlarının tarz-ı şümûlü bi'l-hâssa medeni hayâtı kabul etmeleri itibârıyla göze çarpar. Tekkeler Türkmenlerin en kesretlisidir. Nüfûsları 300.000 bin kadardır. Mûte'âkiben Alililer gelir ki, nüfûsları 250.000'dir. Bundan mâ'adâ hâl-i bedâvette yaşayan ve Kırgız kabîleleriyle ihtilât eden Kafkasların şimâlindeki Kuma'da bulunan kabîleler vardır. Bu kabîlelerin kısm-ı a'zamı oradaki Nogaylarla ihtilât ederek ahlâk ve seciyeleri biraz Moğollarinkine benzemiştir. Türkmenlerin menşe'i pek kadîmdir. Tâ Cengiz Han'ın istîlâsına kadar gider. Yekûn-ı umûmî itibârıyla bir buçuk milyonu tecâvüz etmezler. Ve ahlâk-ı tabâyi' itibârıyla tamâmıyla ecdâdları Türklere müşâbihtir. Onların Türk kavminin diğ er grublarından menşe'-i seciyeleriyle daha iyi bulduklarını arz ederim.

Mâ-bâ'dı varb

**Hüseyin Avnî**

**[Sahife 1069]**

**DAHA BAĞIRALIM MI?**

Yetişmez mi hâlâ bunca koparılan vâveylâ

Yetmedi mi beylerimiz bağiralım mı hâlâ

Râhatcacık mangır kırmak herkes için hoş ama

Kılçıklıdır lâkin biraz kolay kolay yutulmaz

Yutulsa da patlak verir er geç mutlak yaramaz

Râhatları fedâ edip gayri şehre bakmalı  
Memlekete biraz olsun hayât nûru sokmalı  
“Lokman” gibi şu milletin dertlerinden çakmalı

Ne lâzımsa onun için aramalı bulmalı  
Ondan sonra hakkınız var sürâhîler dolmalı

Yoksa vurdumduymazlıkla iş yolunu alamaz  
Bu gidişin emîn olun encâmı hayr olamaz  
Şimdiye dek susan millet bir gün artık susamaz

“Yavaş atın tekmesi pektir” sözünü unutma  
Uğraş biraz kıyâmetler koparmadan başına

Önümüzde Mart geliyor Besmeleyi çekmeli  
Sallanmakla iş bitmiyor azıcık da sekmeli  
Her köşeye “ölü gözü” fenerleri dikmeli

Eskisini öldürmeyin yenisinden vaz geçtik  
Çok oluyor ki anladık sizler için narh biçtik

Esirgemeyin milletin parasını milletten  
Para ondan sizin için başka ne var gayretten  
Çok bağırdık ne çâre ki kurtulmadık zulmetten

Yazık yazık teceddüdün “t”si yurda girmedi  
Bir gün olsun eskilikler nihâyete ermedi.

**Asrî Baba**

## **USÛL-İ TEDRÎS MUSÂHEBELERİ**

**-5-**

İsticvâb usûlünü en evvel tatbîk eden eski Yunan feylesoflarından meşhûr “Sokrat”tır. Sokrat talebenin malûmât-ı umûmiyyesini bir ana add ve tevcîh ettiği su’alleri de bir doğurtma ameliyesi farz ederek belletmek gayesinden ziyâde buldurmak cihetini iltizâm etmiş ve bu usûle “usul-i istîlâdî” nâmını vermiştir. Usûl-i Sokratî’de daha fazla tekşifiyet vardır. Biz isticvâbı tekşif için kullanmakla berâber Sokrat’ın yaptığı gibi münhasıran vâsita-i tekşif olarak da isti’mal edemeyiz. Zîrâ malûmlar vâsıtasıyla mechûlleri bulmak daha mütekâmil insanların yapacağı bir şeydir. Ma’a-hâzâ tekşifi de tamâmıyla ihmâl etmek muvâfik olamaz. İsticvâbın Sokrat usûlünden oldukça bir hisse-i teneffü’ü vardır. Ancak îrâd edilen su’aller çocukların

### [Sahife 1070]

seviyeleriyle mütenâsib ve onları teşvik edecek mâhiyetde olmalıdır.

İsticvâb ve tekşifin derslerdeki kabiliyyet-i tatbikiyesi: Hiçbir ders tasavvur olunamaz ki, tadrîsâtın rûhu olan isticvâb ve tekşiften istifâde etmesin... Yek-nazarda tarih ve coğrafya gibi zamân ve mekân itibâriyle uzak malûmâtı ihtivâ eyleyen derslerin isticvâb ve tekşifiyle alâkası olmadığı zan edilirse de bazı vakayi’-i tarihiyenin be-heme-hâl muhâkeme ile öğretilmesi îcâb eder. Coğrafyanın tabî’î kısmında da tekşifin mühim mevki’i vardır. Ahvâl-i iklimiyyesi malûm olan herhangi bir memleketin mahsûlât-ı ihrâcât ve ahvâl-i iktisâdiyyesi mukayese tarîkiyle ve suhûlete takdîr ve tahmîn edilebilir. Musâhabât-ı ahlâkiyye, tabî’at tedkiki ve bi’l-hâssa hayât bilgisi dersleri isticvâb ve tekşiften en ziyâde hissemend olanlardır. Diğer derslerinde bu usûl ile olan râbita ve alâkaları bi’t-tab’ı gayr-i kabil-i inkârdır.

İsticvâb usûlünün tatbikinde gözetilecek husûsât:

1- Herhangi bir ders olursa olsun isticvâb ve tekşifin lâyıkıyla tatbîk edilebilmesi için çocukların o bahse dâ’ir az çok malûmât-ı umûmiyye ve evveliyeyi hâ’iz bulunmaları lâzımdır. Hiçbir şeyden malûmât ve behresi bulunmayan talebeye isticvâb yapmak bi’t-tab’ı doğru olamaz.

2- İsticvâbda tertîb-ı rûkûn aslîdir. Mihânîkî dersler çocuklara bir şey öğretmediği gibi lâ’ale’t-tayîn yapılan isticvâb da dersi işgal ve talebeyi beyhûde yere işgal eder. Yapılacak isticvâbın evvelce hazırlanmış ve mevzû’a göre tertîb edilmiş bulunması şarttır.

3- İsticvâbda ifrâta vardırmamak üzere bir mikdâr te’ennî de lâzımdır. İsticvâbı müte’âkib talebeden derhal cevâb beklemek ma’nâsız olduğundan sorulan su’âl talebe

üzerinde bir te'sîr bırakıp onları az bir zamânda muhâkeme ve mukayese edebilecek müddete müsâ'id olmalıdır. Fakat bu müsâ'ade uzun boylu devâm edemez. Mu'ayyen bir müddet zarfında esâsa intikal edemeyen talebeyi fazla yormayarak isticvâbın şeklini değiştirmelidir.

4- İsticvâbda tekşîfin çok dikkatli tatbîk edilmesi elzendir. Talebeye sorulan müte'âkib cevâba intizâr etmeksizin mu'allimin beyân-ı mütâlâ'ası muvâfık değildir. Meselâ, dersi çalışmayana tenbel derler değil mi, menfî bir su'âlin cevâbı olarak yaramazlar mükâfât alırlar değil mi ilah... gibi evet veya hayır kelimelerini istilzâm eden mühim ve muğlak cevâblara meydân vermelidir. Veyahut "Ahmed Efendi kaç gözünüz vardır?" diye sorar sormaz talebeden cevâb beklemeksizin "Ha dörttür değil mi" diyerek isticvâb ve tekşîf yapıyorum diye dersi mugalâtaya boğmak pek beyhûdedir. İsticvâb ve tekşîf çok mühim bir vâsita-i tadrîs olduğu hâlde bazı mu'allimlerimizin te'mîn-i muvaffakiyet edememesi

### [Sahife 1071]

tatbîkatında bu gibi mühim hatâlarda bulunmaları dolayısıyladır, yoksa ciddiyet ve usûl ve erkânına tevffikan tatbîk olunan tekşîf ve isticvâbın çok müsmir netîceleri iktisâb edeceği bedîhîdir.

5- Su'âli talebenin umûmuna hitâben îrâd edip içlerinden birisine sormak ve isticvâbda intizâma itinâ etmek de pek mühimdir. Müzâkere zamânlarından gayr-i münferit isticvâb iyi netîceler vermez. Zîrâ bütün sınıf talebesinin derse alâkadâr ve müteyakkız bulundurulması lâzımdır. Bazı mu'allimler en ziyâde cevâb alabilecekleri çocuğa su'âl tevcîh ve dâimâ onlarla meşgul olurlar. Hiç şübhe yok ki, dikkati noksân, cesâreti az çocuklarda derse olan alâkaları tezyîd edilmelidir.

6- İsticvâba benzeyen bir nev' su'âlli ve cevâblı eski medrese usûlleri vardır ki, bunların kat'iyyen terbiyevî meziyetini hâ'iz değildir. Çünkü ezberlenmiş cevâblar harekât-i fikriyyeyi te'mîne ma'tûf su'âllerin kıymetini hiçe indirir. Bu usûlün tatbîki kat'iyyen mahzûrlu ve külliyyen bî-fâ'idedir.

7- Bazı mu'allimler cevâbları hep bir ağızdan ister ve bütün talebeyi alâkadâr ettiği zehâbıyla fâ'ideli olduğunu ileri sürerler. Bu şekil isticvâb, ders devâmı müddetince bir veya iki defaya münhasır kalmak üzere mûcib-i muhassenat ise de mütemâdiyen yapılması mahzûrludur. Zîrâ cevâbın gürültüsü içinde bilmeyenler kendilerini saklar ve cereyâna tâbi' olarak ne söylediklerini de düşünemezler.

Hülâsâ çok mühim ve pek nârin olan isticvâb ve tekşîf usûllerinin tatbîkinde a‘zamî muvaffakiyet istihsâli için îzâh olunan mevâdda ri‘âyet edilmesi birinci derecede elzem husûsât dandır. Bu takdîrde hem mu‘allim yorulmaz ve hem talebeye pek büyük istifâdeler te’mîn edilmiş olur.

Mâ-bâ‘dî var

Merkez İlk Tadrîsât Müfettişi

**Mehmed Sürûî**

**[Sahife 1072]**

### **ÇOCUKLARIMIZ İÇİN**

Bir milletin kuvveti çocuklarının sıhhati ile ölçülür.

Çocuk ana ve babasından ziyâde vatanın ve milletin malıdır.

Çocuğun oyunlarına hiç mâni‘ olmayınız.

Çocuğu korkutmayınız. Korkutmak kadar tehlikeli bir şey yoktur.

Çocukların en neş’eli zamânları, sıhhatlerinin düzgün olduğu anlardır.

Çocuklar hayâtın her dakîkasında ihmâl edilmemesi îcâb eden kıymetli mahlûklardır.

Her ferd onlara dâ’imâ iyi rehber olmaya çalışmalıdır.

Terbiye ederken çocukları kat’iyen şımartmayınız.

Çocuk yeni açmış sevimli bir çiçek gibidir.

Ey Câhiller utanın

Dövmeyin bebekleri

Onlar âzîz vatanın

Sıyânet melekeleri

Çocukların sıhhati

Kendi elinizdedir

Terbiyesi râhatı

Tatlı dilinizdedir.

### **HİMAYE-İ ETFÂL**

Gönülde yapılmış bu millî sarây



Yetimler içinde birer küçük ay  
Birer daye orada bütün melekler  
Barındır içinde koşan bebekler  
Şehîdler inerler çıkarlar gece  
Bütün hûrîlerle dolar gizlice  
Sıcak bûselerle sıcak kucaklar  
Bu yurdu derinden saran kucaklar  
Tabî'î ölümken şehâdet Türk'e  
Siperken büsbütün mübârek ülke  
Belki de sevdiğin kalacak yoksul  
Veriniz bu günden veriniz oğul  
Öksüzler yurdunun ey sütanesi  
Koynunda şehîdîn öbür tanesi.

### **Turgud, Sinop**

Muhterem Kardeş!

Himaye-i Etfâl'in der'uhde eylediği vezâ'ifi pek güzel ve canlı bir sûretde bildiren bu yazıları zevkle oku. Bu şefkat ocağına a'zâ olmak için vicdânından gelen emri tut, senede bir lira ver a'zâ ol. Bu millî vatanî vazîfeni ihmâl etme. Yüzbinlerce muhtâc yavrularımızın ancak bu yardımlarla kurtulacağını unutma. Unutma kardeş unutma. **Himâye-i Etfâl**

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdüri: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

10 Şubat [1]927

Sene: 4

Sayı: 74

### **HALK YOLU'NUN BEŞİNCİ YILI**

Halk Yolu bu sayısıyla bugün tam beşinci yılını idrâk ediyor. Dört sene evvel Çankırı'nın karanlık ufuklarında bir mefkûre yıldızı olarak doğan mecmû'amız bugüne kadar yaptığı neşriyâtla Türklüğün çok temiz ve berrâk sîmâsında mütemâdiyen nasıl parladı ise bundan sonra da aynı sûretle parlayacaktır. Halk Yolu her şeyden evvel Hakk'ın yoludur. Hiç şübhe yok ki: "Hakk'a baş kestiren kılıncda bile parlayan yine "Hak" olduğu" için Hak ve halk kuvvetlerine istinâden çizmiş olduğumuz yollardan kat'iyyen ayrılmayarak mefkûremize, mukaddes gayemize doğru sür'atle ve korkusuzca yürüyeceğiz.

Bu husûsda hiçbir endişemiz yoktur. Şahsî emellerden, bi'l-hâssa şahsî ihtirâslardan büsbütün uzak bulunan mecmû'amız büyük müridlerimiz, âzîz liderlerimizin işâret ettiği hakikat yollarında inkılâbımızın izlerini yakînen ta'kîb ederek ilmin cehle galebesine çalışacaktır. Bu mukaddes ve şerefli gayeye vâsıl olabilmek için de yüksek bir îmân ve âteşîn bir fa'âliyetle çalışmayı Halk Yolu her zamân kendisine şerefli ve şu'ûrlu bir vazîfe ad edecektir.

[Sahife 1074]

### **TASARRUF SANDIKLARINA İHTİYÂCIMIZ VAR**

Geçen Çankırı'nın ihtiyâclarına umûmî bir nazar atf ederek halkımızın muntazam bir teşkilâta tâbî' tutulmaları için memleket liderlerinin fa'âliyete geçmeleri lâzım geldiğini bildirmiştik. Bu sönük ve vîran yurdun gerek umûmî, gerekse husûsî ihtiyâclarını düşünürken aklımıza, hâtırımıza birdenbire gelen şeylerden birisi itirâf ederiz ki, tasarruf işleri olmuştur. Bugün de biraz bu işlere temâs etmek ihtiyâcını duymaktayız. Asrımız tasarruf işlerini tamâmen bir fen ve bir ilim hâline getirerek her fen gibi bunun da ta'lîm ve tedrîsine ayrıca i'tinâ edilmesini zarûrî kılmaktadır. Artık tahakkuk etmiştir ki, biz insanları zengin ve fakir yapan şey kazandıklarımızdan ziyâde sarf ettiklerimizdir. Sarf etmek usûlünü iyi bilmelidir ki, bugünkü kazancımızın bir kısmını yarın için, biriktirmek imkânı hâsıl olsun. Gerçi para biriktirmek tasarruf yapmak değildir. Asıl hüner biriktirilen meblağî istihsâle hâsr etmektir. Çok iyi anlaşılmalıdır ki, asrımızda para tarlaya atılan tohum gibidir. Münbit ve mahsûldâr bir toprak nasıl iyi bir semere verirse para da aynı semereyi te'mîn eder. Biz Türkler çok fakir bir milletiz. En büyük zenginimizin umûmî serveti bir milyon lirayı geçmemektedir. Bu fakr u zarûret karşısında tasarrufu ilmî ve fennî bir şekilde öğrenemez ve yapamazsak bizim için mes'ûd ve müreffeh bir hayât ve istikbâl yok demektir. Yirminci asır para asrıdır. Bugün vicdânları bile titreten bu maddî kuvvete malikiyet ise zengin, fakir her Türk için bir vazîfe-i milliyye ve ictimâ'iyedir. Bugünün hayâtî zarûriyetleri her ferdi îrâdından bir kısmını tasarrufa mecbûr kılmalıdır. Bâ-husûs keyfî, fuzûlî ihtiyâclarımıza tahsîs ettiğimiz paraları gözümüzün önüne getirecek olursak bunların çok mühim bir yekûn teşkîl ettiğini kolayca anlarız. Almanya, İngiltere, Amerika'nın bugünkü serveti kat'iyetle söylenebilir ki, efrâdının tasarrufa a'zamî ri'âyetinden doğmuştur. Â'ile kucağında, mekteb ocağında, muhîtini umûmî husûsî bucağında tasarruf havâsını teneffüs ederek yaşayan bu milletlerin efrâdının hiç şüphe yok ki, paraları, servetleri dâimâ bir nisbet-i mütezâyidede bulunmaktadır. Bi't-tab' böyle bir nisbet-i mütezâyidede de bulunan milletlerin servetleri de kendilerini mes'ûd ve müreffeh bir

hayâta kavuşturmakta gecikmeyecektir. Bu günün yol, şimendifer, liman vesâ'ire gibi mü'essesât-ı medeniyyesi hep tasarrufa ri'âyet eden insanlar, şirketler tarafından vücûda getirilmektedir. Bizim mü'essesât-ı medeniyyemizi bile bizden ziyâde ecnebî sermâyeleri, ecnebî

### [Sahife 1075]

paraları yapmaktadır. Bunlara mukabil acaba halkımızın birikmiş kaç parası vardır? Hiç, değil mi? Bu hiçlik karşısında çocuk kumbaralarının tekemmül etmiş birer numûnesi olan tasarruf sandıklarının â'ile yuvalarından başlamak üzere mekteblere, kışlalara ve'l-hâsıl birçok mü'esseselere ve halk zümrelerine yaymak ve az zamân zarfında milletin mühim bir kısmına amelî bir tasarruf dersi vermek zamânı gelmiştir. İyi bilelim ki, ihtiyâclarımız ne kadar çoksa paralarımız da o nisbette azdır. İhtiyâclar esâsen elastikî olduğu için çoğalmaya ne kadar kabiliyet gösterirse küçülmeye de o kadar isti'dâd gösterebilir. Binâenâleyh Çankırı'da gözümüzün önünde küçük fakat çok canlı bir misâl var. Çerkeş hâric olmak üzere Çankırı, Ilgaz, Karacaviran, Orta, Şabanözü, Tuht mıntıklarındaki mu'allimler birleşerek vilâyât merkezinde bir tasarruf sandığı vücûda getirmişler ve bugün dört bin lirayı mütecâviz bir para biriktirmişlerdir. Çankırı'da olduğu gibi diğer vilâyetlerde yapılan ve yapılmakta olan aynı teşkilât çok muhtemeldir ki, Türkiye mu'allimleri için âtîde muntazam bir banka doğuracaktır. Kendi aralarında bu mühim teşkilâtı yapan mu'allimlerimiz ufak bir himmetle mekteplerinde bu teşkilâta kolaylıkla girişmek sûretiyle halka da güzel birer numûne olurlar. Her mekteb az çok bir teşekküldür. Bu teşekkülün meydâna getirebileceği tasarruf yekûnu ise yarın için bir de talebe bankası te'sîsine bir başlangıç add edilir. Her sınıf halk buna girişince bundan sonra Çankırı'da bütün bu küçük mü'esseselerin fevkinde umûmî, müşterek bir teşkilât bu para kümelerini kolaylıkla bir araya toplayabilir. O vakit me'mûr, tüccar, amele, köylü, kadın, çocuk bütün sınıf halkın iştirâkıyla Çankırı'nın sînesinden bir memleket bankası doğurmak epeyce kolaylaşır. Bu banka ile de Çankırı'nın çok muhtâc olduğu bir iplik, bir konserve, bir kereste birkaç tane un fabrikası yapmak mümkündür. Binâenâleyh Çankırı'da halkı iyi bir teşkilâta tâbi' tutarken tasarruf sandıkları teşkilâtını da göz önünden uzaklaştırmamak lâzım geldiğini kayd etmek isteriz.

## USÛL-İ TEDRÎS MUSÂHEBELERİ

### 6

#### Usûl-i Takrîr

Her hangi bir bahse â'id malûmâtın söz ile îrâd ve şifâhen tadrîs olunmasına usûl-i takrîrî derler. Bu usûl tadrîsâtta en evvel tatbîk ve senelerce temâdî etmiş bulunması itibârıyla an'anevi bir kıymeti de hâ'izdir. Matba'a ve kitâb îcâdından evvel hemen her yerde isti'mâl olunan bu usûl matbû' kitâbların zuhûrundan sonra da mevcûdiyetini ga'ib etmeyerek tadrîsâtteki mevki'ini muhâfaza etmiştir. Esâsen ders takrîre muhtâcdır! Her hangi bir usûl olursa olsun takrîrden be-heme-hâl istifâde

### [Sahife 1076]

edecektir. Yalnız ifrât ve tefrîte varmamak ka'ide-i umûmiyyesine mutâba'at şarttır.

“Russo” gibi bazı mütefekkirler tadrîsâtta takrîri büsbütün ref' ederek kitâbdan istifâdeyi de nazar-ı dikkate almazlar. Onlar, “Talebeye söz değil “şey” göstermelidir” diyorlar. Bu mütâla'a tefrît olmakla berâber eskiden tatbîk olunduğu gibi umûm tadrîsâtın münhasıran takrîr ile icrâsı da ifrâtdır. Bu müfrit fikirler mu'tedil bir sûrette telâkkî edilerek her ikisinden bir muhassala çıkarmak lâzımdır. Takrîr esâs, müşâhede ehem olunduktan sonra talebenin seviye ve malûmâtına göre tatbîk olunmalıdır ki, muvaffakiyet ancak bu sûretle kabil olabilir. Takrîrin derslerle olan münâsebâtı, her dersin takrîrden az çok hisse-i nasîbi varsa da Lisân, Tarih, Coğrafya, Musahebât ve Malûmat-ı Vataniyye gibi dersler daha yakından alâkadârdırlar. Meselâ Tarih dersi hâl ve mâzîye â'id bir takım vekayi'in tasvîr ve tahkiyesiyle muhtâc-ı tadrîstir. Hads ve teksîf ile olan alâkası yapılan takrîre muntazam bir mecrâ, fazla bir kıymet vermesi dolayısıyladır. Yoksa Tarih dersinde başlıca takrîr usûlü hâkimdir.

Coğrafyada mahallin avârız-ı arziyye ve tabî'iyyesinden bed'e ile uzak memleketlere â'id mukayeselerin icrâsı yine takrîr ile ka'imdir. Muhtelif vesâ'it-i dersiyeden istifâde sûretiyle takrîre bir revnakiyet verilecek olursa bu dersten matlûb olan gaye daha sühûletle te'mîn edilmiş olur.

Mâ-bâ'dı var.

Merkez İlk Tadrîsât Müfettişi

**Mehmed Sürûrî**

Mechûl muharririmiz mu‘allim-i muharririn tenkîdine kesdirme olarak şu cevâbı veriyor:

“Görünen köy kılavuz istemez.”

Biz bunu bile zâ'id addeden ve emsâli gibi sükût ile mukabeleyi daha muvâfik buluyoruz.

## **Halk Yolu**

### **ÇOCUĞUNUZA REHBER OLUNUZ**

Biz çocuklarımıza karşı gösterilecek i‘tinâda ya müfritiz veyahut tamâmen mühmeliz. Â'ileler vardır ki, çocuklarına bakmak, onları fennî ve ilmî bir sûretde büyütmek ihtiyâcını duymazlar. Yavrular sokaklarda hayvânlarla berâber büyür. Kendi kendini idâre eder. Ot gibi kendi kendine neşv ü nemâ bulur. Onun ahlâkına, seciyesine, fikrine hattâ bedenî inkişâfına â'ilesinin ufak bir yardımı bile olmaz. Bu â'ile o çocuktan yeni bir dünyânın yaşamakta olduğundan bî-haberdir. Onu ihmâl etmekle işlediği cürmün azametini müdrik değildir. Bunun karşısında çocuklarına karşı fevka'l-âde titiz, fazla mukayyed ebeveyn vardır. Bunlar çocuklarına fazla yedirir, fazla giydirir, hareketlerindeki serbestiyi fazla takyîd ederler. Çocuk bu fazla ihtimâmın içinde

#### **[Sahife 1077]**

esîr olur, hürriyetini ga'ib eder, sıhhatinden, hayâtından, tahsîl ve terbiyesinden şahsî bir mes'ûliyet hissetmez. O her şeyi hâzır bekler. Bu iki şekil de yanlıştır. Bu iki ucu bir araya getirerek ortasını bulmak, çocuğun tabî'î ve hissî temâyüllerini fen ve ilim dâ'iresinde tanzîm ve sevk ve idâre etmek lâzımdır. Anne ve mu'allimler ne birinciler kadar mühmel ne de ikinciler kadar i'tinâkâr olmaktan ictinâb etmeli, ma'kul, mu'tedil telkîn ve nasîhatlerle çocuğun tabî'î inkişâfına yardım etmelidir. Çocuklar daha küçükten irşâd ve rehberliğe muhtâcdırlar. Oyunlarında anneleri onları îkaz edebilir. Dört yaşında bir çocuğun he zamânını iyi geçirecek hem de istifâdesini mûcib olacak oyuncaklar tedârik etmek en doğru yoldur. Çocuk büyüdükçe evvelce münhasıran zevk için kullandığı oyuncakları daha nâfi' bir maksada hizmet edebilecek sûretde kullanabilir. İşte o vakit ebeveyn çocuğun eline geçen muhtelif vâsıtaların hangi gayelerde kullanılabileceğini göstermesi lâzımdır. Çocuğa bu sâhada rehberlik ederler. Yapacağı şeyler kendisine gösterebilirse onun yanlış oyuncak ve tehlikeli oyunlarla tabî'î temâyüllerine, yanlış yollara sevk etmesine mâni' olunur. Her

husûsda olduğu gibi bu mes'elede de çocuğun bedenî, fikrî ve rûhî terbiyesi arasında bir alâka ve irtibât vardır ve binâenâleyh çocuk eline geçirdiği oyuncakların faydalı sûretde tarz-ı isti'mâlini de öğrenmelidir. Ona kendi işlerini kendi kendîne hal etmeyi öğretir. Çocuk rûhen istiklâl duyar, kendi kabiliyetini his eder. Fakat bir tarafını keser yahut bir tarafını kırar diye eline makas, çekiç, kâğıt veya herhangi bir oyuncak verilmeyen çocuk ne dimâğen ne de mâddeten inkişâf edemez. Binâberîn çocuklara her sâhadaki inkişâfını te'min edecek oyunlar gösterilmeli, oyuncaklar verilmelidir. Çocuk kendi kendîne oyun îcâdından da hoşlanır. Fakat nihâyet bıkar ve usanır. İşte o vakit ona oyun gösterecek ve oyuncağını faydalı bir sûretde kullanmasını irâ'e edecek bir rehber ihtiyâc vardır. Bunun için anne çocuğunu önüne almalı, kendi yaptığı şeyleri ona da yaptırmaya çalışmalıdır. Meselâ küçük tuğla oyuncaklar vardır. Dört beş yaşındaki çocuğa bunlarla ev, kum, köprü yapar. Fakat çocuğu kendi kendîne bırakırsanız o nihâyet bir iki şekil îcâd eder. Sonra usanır oyuncaklarını bir kenâra atar. O vakit annenin vazifesi bu taşları almak ve çocuğa yeni şekiller öğretmek, onun merâk ve dikkatini uyandırmaktır. Çocuğunuzla meşgul olunuz. Onun oyunlarını, oyuncaklarını ta'kîb edîniz, lüzûm his edildikçe ona yardım edîniz ve rehber olunuz. Bunu yapmadıkça ana ve babalık vazifenizi yapmış sayılmazsınız.

**[Sahife 1078]**

**“Gürbüz Türk Çocuğu”**

**TÜRKÜM**

Türküm güzel adım var  
Üç kıt'ada okum var  
Hem adım hem sanım var  
Tarihlerde şânım var

Yılmaz oğluyum yılmaz  
Yılmazlar esîr olmaz

Bayrağım necm ve hilâl  
Yetişmez sancağıma  
Bundan büyük ibret al  
Ne bir mermi ne kartal

Maşrık benim yerimdir  
Hilâl de ahterimdir

Beni mağlûb edenler  
İçimdendir tepen yer  
Ne düşmandı ne bir er  
İş başına geçenler

Bağlardı kollarımı  
Kestirdi dillerimi

Yurdumda esîr oldum  
Gerçi sarardım soldum  
Kinle aşk ile doldum  
Şimdi kendimi buldum  
Kumandânım bendendir  
Hükûmetim tendendir

**[Sahife 1079]**

Hâricden saldı düşman  
Sînemdi kal'a kalkan  
Dâh[il]den eski şeytân  
Her cânım ateş kan

Arslan gibi saldırdım  
Dört yüz yıllık belâyı  
Bir hamlede kaldırdım

Muhît-i satvetimde  
Kurûn-ı milletimde  
Hudûd-i devletimde  
Harîm-i ismetimde

Yabancıyı yaşatmaz



Haksız yere taş atmaz

Cihânla hoş geçinmek

Hayât için didînnek

İrfan ümrân edînnek

Yurdumu cennet etmek

Vazifemdir işim çok

El yurdunda gözüm yok

Demir kömür madeni

Düstûrum bu tegannî

Düşündürüyor beni

Ninni irfânım ninni

Ninni ümrânım ninni

İnsânoğlu insanım

Lekesizdir vicdânım

**M. Fahrî**

## **ÇOCUKLARIMIZ İÇİN**

Bir devletin dâhilî siyâsetinin en ehemmiyetlisi çocuk siyâsetidir.

Her neslin vazîfesi kendisinden sonra gelen nesli iyi düşünmek ve onunla çok meşgul olmaktır.

Çocukları oyundan men' eden ana, baba hoca gibi mürebbîler, cinâyetin en büyüğünü işlemiş olurlar.

Oyun çocuklar için çok kuvvetli ve lezzetli bir gıdâdır. Çocukları bu gıdâdan mahrûm bırakanlar onları hayâtta ziyâde memâte doğru sürüklemiş olurlar. Mekteplerde Hesab, İmlâ, Tarih, Coğrafya, Hendese derslerini okutan mu'allimler gibi ayrıca bir de talebeye oyun gösterecek mu'allimler lâzımdır.

Bir memlekette Cumhuriyet-i idâre te'sîs etmek kolaydır. Fakat Cumhuriyet-perver adamlar yetiştirmek kadar güç bir şey yoktur. Çocuklara küçüklüklerinde bu havâ teneffüs ettirilmeli ki, Cumhuriyetçi nesli vücûda getirmek mümkün olabilsin.

Çocuğu ilim ve fazîlet sâhibi yapmak için çalışmak lâzımdır. Fakat bunlardan daha ziyâde izzet-i nef ve cesâret-i medeniye ile mütehallî kılmak çok da zarûrîdir. Çocukların kafaları boş bir arı kovanı gibidir.

Feylesofun biri münâcât ediyor ve “Allahım! Bana kovanı arısız, ağacı meyvesiz, kafesi kuşsuz, evi de çocuksuz gösterme!” diyor.

Çocuk bal mumu gibidir. İsteddiğiniz şekle sokabilirsiniz.

Dayak atmak, dövmek, tekdîr etmek kadar fenâ ve tehlikeli bir şey yoktur. Ana, baba mümkün mertebe çocuğun dostu, mu'allim, mürebbî de vatandaşı olmalıdır. Dayak ile çocuk arasında müdhiş bir uçurum bulunmalıdır.

Babalara:

Çocuklara kat'iyen çatmayın kaşınızı

Döverseniz gün gelir siz kendi başınızı

Babalara:

Â'ile ocağında çocuk körpe fidândır

Mini mini çağında istikbâldir vatandır

## **Halk Yolu**

Hakkın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î,  
meslekî mecmû'adır.

Sâhib ve Mes'ûl Müdürî: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

28 Şubat [1]927

Sene: 5

Sayı: 75

## **MÜNDERİCÂT**

Köyde Bir Gece / Ömer Rüşdî

Yosmaya / Asrî

Güneşi Balçıkla Sıvamaya Yeltenen Kimdir / Halk Yolu

Çankırı Matba'ası

1927

Sâhib ve Mes'ûl Müdîrî: Kemal Cenâb

Derc edilmeyen yazılar i'âde edilmez.

Sayısı 5 kuruştur.

Geçmiş sayılar 10 kuruştur.

Halka yarar yazılar kabûl olunur.

Abonesi

Senelik Abonesi: 130 kuruştur.

Alt Aylık: 70 kuruştur.

Adres: Çankırı'da Halk Yolu

Halk Yolu

Hakk'ın yoludur.

Çankırı Mu'allimler Birliği tarafından on beş günde bir neşr olunur, ilmî, edebî, ictimâ'î, meslekî mecmû'adır.

28 Şubat [1]927

Sene: 5

Sayı: 75

**Almanya, Jaltés Monde(?)**

**6 Şubat [1]927**

**KÖYDE BİR GECE**

Berlin'de tam iki ay üzüntülü bir bekleme zamânı geçirdikten sonra kavuştuğum ilk Alman Köyü Zaltés Monde'dir(?). Kavuştuğum diyorum, çünkü dünyanın üçüncü derecede mu'azzam bir şehri olan Berlin'in yalnız "şehri" tabaka-i ictimâ'iyyesine mensûb olanlara revnâklı gelen zevk ve safâ ile dolu şa'sa'alı hayâtı bana hiç de hoş gelmedi. Vâkı'a büyük

Berlin'in gezdiğim gördüğüm yerlerindeki san'at eserlerini görmeye istifâde etmedim değil; fakat Almanya'ya yapılmış olan şeyleri yalnız görmek üzere seyyâh sıfatıyla gelmiş olmadığım için esâs maksâda uygun olmayan bu görgü bir ân evvel meslekî mesâ'îye başlamak arzusunun verdiği rûhî rahatsızlığa hiçbir te'sîr yapamamıştı. Nihâyet istediğim oldu: Şubatın birinde Berlin'den ayrıldım. Yüzaltmış kilometre kadar cenûb-ı garbîde Hale şehrine yakın mühim tohumluk ıslâhı merkezlerinden birisi olan Zaltés Monde'ye(?) geldim. Burası bir köydür fakat malikâne sâhibi, Ventesel isminde zengin bir asilzâdedir. Bundan başka civârımızda bu zâtın malı olmak üzere daha yirmi kadar köy vardır. Yalnız bu köyde hubûbât, bakliyât, şeker pancarı zirâ'atı yapılan arâzisi üç yüz bin dönüm kadardır. Tohumluk ıslâhı işine bırakılan arâzi üç yüz dönümden fazladır ki, bu mîkdâr satha yetmişden fazla Çankırı kilesi tohum atılabilir. Köyde bir şeker, bir tuğla, bir evin bir çini toprağı temizleyen cem'an dört tane fabrika var. Köy en yakın büyük şehir olan Hale'ye bir demiryolu kesme kalıp taşlarıyla yapılmış

### [Sahife 1082]

iki tarafı muntazam armut ağaçları dikilmiş mükemmel bir iki şose yolu ile bağlıdır. Köyde çiftçilik ve daha başka hâllerine dâ'ir malûmâtı topluyorum. Bitirdiğimde onları da göndereceğim. Geldiğimden bir iki gün sonra idi. Pazar gecesi köyün îcâbında toplanmaya, müsâmereler, temsiller verilmeye mahsûs Büyük Salonunda köy yangın söndürücülerinin bir oyun vereceğı ondan sonra da bir balo tertîb edildiğı ilân edildi. Bu fırsat, bu müterakkî milletin en ibtidâ'î tabakasını teşkîl etmesi lâzım gelen köylülerin ahvâlinde bazılarını gözümün önüne sereceğı için bi'l-hâssa büyük bir merakla salona gittim. Salon Çankırı'nın sineması kadar var. Birisi ondan da süslü, yalnız locaları daha az. İş günlerinde çamurlu, yağlı renksiz elbiselerle, gözümün önünde dolaşan sünepe kıyafetli amelenin, en sefili işlere bile giren işçi kızların kadınların hepsi çiçek gibi giyinmişler, salon içerisine muntazaman dizilmiş ve üzerlerine beyazlar örtülmüş masaların etrafına oturmuşlar, hemen kısım-ı a'zamı bira içerler. Teşrifât hizmetini yangın söndürücü elbisesini giymiş insanlar görüyor, bunların hepsi de, yine köyün sâkinleridir. Yalnız yangın olduğu zamân söndürücüdür, sa'irlerde diğer insanlar gibi kendi işleriyle ilgilenmektedirler? Salonun yakınında yüksekçe yapılmış bir sedir üzerinde yedi sekiz kişilik bir müzika takımı çalışıyor, takımda hemen on bir, on iki yaşlarında kemân çalan iki çocuk var ki, nazar-ı dikkatimi kendi üzerlerine celb ve tesbît ettiler. Uzun bir zamân kendilerini gözden geçirdim ve kulak verdim, takım ustasının yayı ile kendi yayları aynı bir mihver üzerinde hareket ediyormuş gibi inip çıkıyor. Sesler ve tahavvülâtı, sus işâretlerinin icrâsına varıncaya kadar bir ahenkte. Takımın keman ve piyano ile berâber bizim

askerî dediğimiz tekne sazları da var. Üç çehâr-yek sâ‘at kadar bir müddet zamân zamân fâsıla ile birkaç havâ dînledikten sonra Zaltés Monde(?) söndürücüleri nâmına salâhiyetdâr birisi ayağa kalktı. Diğer köylerden gelenlere “Hoş geldiniz, teşekkür ederiz” dedi. Diğerleri aynı sûretle mukabele ettiler ve üçer defa karşılıklar “hurra” sadalarıyla salonu inlettiler. Sonra müzika Almanların biricik millî “Her Şeyin Fevkinde Almanya” şarkısını terennüme başladı fakat bu terennüm yalnız başına değildi. Kadın erkek ihtiyârlar Kemal-i itinâ ile gözlüklerini taktılar. Şarkının münderic bulunduğu müsâmere programlarını ellerine aldılar. Gençler benlik heyecânlarının bir kat daha arttığını gösterir bir vaz‘iyette göğüslerini kabartarak hep bir ağızdan yüksek sesle müzikaya iştirâka başladılar fakat kat‘iyen hata yoktu. Bütün müsâmere salonunun alabildikleri yüzlerce kadın,

### [Sahife 1083]

kız, erkek inceli kalınlı aynı perdelerden Alman benliğinin rûhunu teşkîl eden bu şarkıyı Kemal-i muvaffakiyetle okudular. Erkek, kadın, kız, çoluk, çocuk bütün bir iki köy halkının bir ağızdan kulak zarını müte‘essir edecek kadar hiçbir hatâ yapmadan bu millî şarkıyı okumaları bana bir vak‘ayı hatırlattı bu vak‘anın hikâyesinin nakl etmeden geçmeyeceğim:

Harb-i umûmîden pek az evvel İngiltere’de aldığımız Sultan Osman diretnotunun memleketimize getirilmesi için gönderilen Osmanlı bahriye zâbitlerinden birkaç tanesi evlerinde sâkin buldukları İngiliz â‘ilesi ile birlikte musâhabe etmekte iken â‘ilenin mektepli kızı büyüklerden birinin teklifiyle millî bir şarkıyı ayağa kalkarak muntazam bir sûretde okur. Sonra â‘ile efrâdı Osmanlı bahriyelilerine siz de bir millî şarkınızı okuyunuz iştelim derler. O ânda zâbitler de hepsi birbirine şaşkın bakışlılar ve içlerinden en cesûr ve yaratıcı bir komik olan birisine ki, müteveffa bir hemşehrimizdir. Bu işin içinden çıkması için ısrâr ederler o da ayağa kalkar, bütün â‘ile halkı ve zâbitlerde kalkarlar. Kemal-i ciddiyetle bir selâm verir ve Türkçe olarak başlar:

Entarisi ala benziyor:

Saltin<sup>230</sup> Mehmed bana benziyor.

Fakat diğer Osmanlı zâbitleri bu vaz‘iyet karşısında kahkahalarını zabta imkân bulamayınca her biri birer vesîle ile dışarı fırlarlar, şarkının hitâmından sonra dudaklarını ısırılmış oldukları hâlde içeri girerler. Şâyân-ı şükrândır ki, bugün bu hâlde değiliz, artık millî

---

<sup>230</sup> İngiliz telaffuzuyla: Sultân

heyecâna â'id noksanlarımız idrâk edilerek ikmâl ediliyor. Esâsen Alman köylüsünün millî, mukaddes bir şarkıyı hep bir ağızdan muntazaman okuması vesilesiyle nakl ettiğim şu hikâyeye ve bundan çıkarılacak netîce doğrudan doğruya bizde de aynı tayfanın ta'lim ve terbiyesi ile iştigal eden mu'allimlere hitâb ediyor. Bugün Türk dimâğını teşkîl eden büyükler bunları etrâfiyla düşünüp çâresini bulurlar, ta'mîmi muhterem mu'allimlere kalıyor..

Millî şarkıdan sonra sıra oyunlara geldi, oyunların hepsi de birer perdelik ve çok eğlenceli idi. Birinci perdede iki komik karşılıklı gülünç şeyler söylediler. İkinci perdede bir çocuğun eski zamânlarda mektebe başlaması temsîl edildi. Evvelâ hoca elinde bir sopa ile dershâneye girdi. Arkasından kocaman bir ekmek dilimini ısırarak mektebe yeni başlayan talebe geldi. Dilimini ısırmaya devâm ederek yerine oturdu. Hoca kendisine yüksek sesle birçok şeyler söyledikten sonra sopayı aşk etmeye başladı. Çocuk cebinden bir sucuk çıkarıp hocaya tutuşturunca hoca yumuşadı. Çocuk gelecek defa evdeki bütün çocukları getireceğini hocaya

#### [Sahife 1084]

söyledi. Büsbütün yumuşayan hoca çocukla güya biraz meşgul olduktan sonra izin verdi. Üçüncü perdede tesâdüfen bir köy kahve ve lokantasının bağçesinde buluşan iki kurnaz ve aç dilenci sarıldıkları esnâsında birbirlerinin arka ceplerindeki şeyleri aşırarak işe başladılar. Bunlardan birisi kendisini istintak esnâsında ayakta ve yoklamaya koyulan polisin istinâd ettiği kılıcı ayağıyla çekerek adamcağızı boylu boyuna yere yatırdı. Diğer arkadaşının bu muzipliğine mukabil gireceği habs odasına pek gülünçlü [o]yunlarla yine polis ve kendilerine yemek vermeyen [lo]kantacıyı kapadı. Oyunlar pek eğlenceli sûrette bittikten sonra temsîl hey'eti perdenin önüne çıkarak ahâlîye takdim ve îcâbetlerinden dolayı müteşekkîr oldukları ilâve edildi.

Oyunları müte'âkib salonun orta yeri boşaltıldı. Müzika takımı şatoya çıkarak dans havâlarına başlar başlamaz ihtiyâr, genç, kadın , erkek, delikanlı genç kız bütün halk çiftler çiftler ayağa kalktılar. Ortadaki boşluğun kenârına kavîs dâ'ire şeklinde dizildiler. Sıranın başından itibâren ortadaki boşluğu dolduracak kadar çiftler ayrılarak dansa başlıyor. Bunlar birkaç dakika döndükten sonra [dâ]'irenin nihâyetine gidip duruyorlar. Dizinin [üzer]inde bulunup kendilerine sıra gelen çiftler de muntazaman dansa etmek üzere ortaya açılıyorlardı. [Çü]nkü ortadaki boşluk bütün salon halkının dans etmesine kâfi değildi. Dans başladıktan sonra birkaç gün içinde tanıştığımız ve ahbâb olduğumuz kız, kadın , erkek, iş arkadaşlarımız ve bir takım gençler bulunduğum masaya geldiler. Hepsi bit türlü beni i'zâza çalışıyorlardı.

İçlerinden birisi refİKası ile dans etmemi teklİf edİnce ŐaŐırdım çÜnkÜ T¼rkiye'den dans ÖĞrenmeden gelmiŐtim. Burada da Şimdilik ÖĞrenmeme imkân yok gibi. Bu teklİfin ihdâs ettiği vaz'iyet karşısında benim sıkılmamın derecesini muhterem okuyucular pek kolay takdİr ederler. Adamcağız birkaç kelimededen ibâret olan lisânımla dans etmeyi bilmediğimi yalnız T¼rk dansına muktedir olduğumu bunu red ma'nâsında telâkkî etmemesini anlatıncaya kadar akla kararı seçtim. Demek ki, medeniyet âleminin köylerine varıncaya kadar her yerinde hayâtın zarûretleri miyânına dâhil olan bu muhtelif ayak oyunları hakîkaten ihtiyâc imiş!.. Yalnız bu telkînin başında da milliyet ta'assubu göze çarpıyor. Bütün bu gecenin dansları gözÜme zenciler diyârından gelip Anadolu'nun içlerine kadar sokulmak istidâdını gösteren câzbânda(?) ayak uydurarak sıçrama oyunlarından pek farklı geldi. Sordum, "Bunlar bize mahsûs oyunlardır" dediler. Ma'a-mâfih burası köydür. Bunların da büyük şehirleri, işâret etmek istediğim yabancı ve müstevlî oyunların te'siri altında olduğundan başka bu köyün bile hâli vakti yerinde â'ile kızlarının bu dansları artık ihtiyârlamıŐ görmeye

#### [Sahife 1085]

başladıkları ve bu ihtiyâclarını tatmîn için dâimâ yakınımızdaki Hale Şehrinin dans salonuna devâm ettikleri gör¼lmektedir

Dans bilmediğim anlaşıldıktan sonra muhabbet koyulaŐtı. T¼k milletinin mertliği, Harb-i Umûmî silâh arkadaŐlıĐı, mağlubiyetden sonra müstevlî gâliblere bizim verdiğimiz dersin bütün dünyaca m¼cib-i intibâh olduğu mevz¼'ları üzerinde harâretli konuŐmalar oldu. İki dost ve asıl milletin sa'âdetine bardaklar havâlandı. Vakit ilerledikçe bi't-tab' neş'e artıyor, dans da heyecânlanıyordu. Fakat neş'e ve heyecânın artması genç, ihtiyar, kadın , kız, erkekle dolu böyle tam ma'nâsıyla muhtelit bir ictimâ'da hiçbir ferdîn zerre kadar edeb hâricine çıkmasına sebep olamadı! Bütün insanların maddî, aynı hukuku hâ'iz, aynı derecede Şâyân-ı hürmet olduklarına dâ'ir verilen mütemâdî terbiyenin eŐhâsda tevlîd ettiği Şu'ür-ı medenî, bütün vuku'u melhûz yolsuzluklara –pek belli ki- kâfi derecede mâni' oluyordu. Böyle birbirine iltifât için fırsat ararcasına nezâhet-i terbiye ibrâz eden bu köy halkı, kadınlı erkekli eğlencesi tam gece yarısından sonra sâ'at dörde kadar devâm etti. Ben bütün teferru'âtıyla bir köy âlemini görebilmek için en sonuna kadar kaldım ve bütün bir galibiyet dünyasının tahmîl ettiği ağır yükler altında bile ayakta dim dik duran Şu mes'ûd milletin hâline gibta etmekle berâber yakın bir âfide kabiliyetle dolu milletime böyle sarsılmaz bir hayât temennî ederek ayrıldım.

#### Zirâ'atçı Hacı Müezzinoğlu Ömer Rüşdü



## YOSMAYA

Alevden çiçek derdim  
Kanmadın yine aşka  
Ne isterim dünyadan  
Ey çiçek yüzlü başka

Kana kana ben içtim  
Susuzluktan yanarak  
Dün geceki mehtâbı  
Göge çıktık sanarak

Eliniz yanmadı mı  
Feryâdımla oynarken  
Bak benim dilim yandı  
Adnızı anarken

Yanmaz fakat yakarsın  
Seni gökten çalan kim  
Deli gönlü delirten  
Sen mi yoksa ben miyim

Güzelliği hep sende  
Yaradım toplamış  
Bilmem ki yoksa seni  
Kendine mi saklamış

### [Sahife 1086]

Yıllarca uğraşmıştı  
Allâh insanlar ile  
Peygamber yapsın seni  
Tapınır şeytân bile

Şi'rin annesi misin

Ne tatlı âhengin var  
Zan etmem ki cennette  
Yosmam senin dengin var

Zehrâ bana söyledi  
Neler yaptın dün gece  
O beyaz gerdânından  
Mehtâb öpmüş gizlice

Sordum sabâya seni  
Saçlarını tararmış  
Kokusundan alarak  
Çiçeklere katarmış  
Koynundaki hayâli  
Çıkar da ben gireyim  
Hiç olmazsa bir gün de  
Sa'âdete ereyim

Bak yabancı izi var  
Yine senin gözünde  
Ne zehirli îmâ var  
Can yakıcı sözünde

Çınlıyor mu kakhahan  
Ben yatakta inerken  
Eridim gözlerini  
Karanlığı dînlerken

Eğlendi mi gönlünüz  
Beni böyle üzerken  
Aradım gözlerini  
Daldîn dalgın süzerken

Gözlerini görelî

Gönül korktu karadan  
Nasıl olmuş yaratmış  
Seni bilmem Yaradan

Öyle durup karşımda  
Saçlarını dağıtma  
Kız Allâh'ı seversen  
Uslu gönlü sapıtma

Gonca mısın gül müsün  
Geçme benim yanımdan  
İnanmazsın söylersen  
Ateş çıktı kanımdan

Pek yandı yine içim  
Serin bir bûse yok mu  
Korkma menba' kurumaz  
Bu taleb yoksa çok mu

**[Sahife 1087]**

Çekmediğim kalmadı  
Şu karanlık dünyâda  
Acımazdım söylesem  
Hiç olmazsa rüyâmda

Seni hatırladım da  
Bak yandı yine içim  
Af et ne söylüyorsam  
Esâsen ben bir hiçim

**25. 1. [1]927**

**Asrî**

## GÜNEŞİ BALÇIKLA SIVAMAYA ÇALIŞAN KİMDİR?

### -Necât'a Son Cevâbımız-

Mecmû'amızın 73'ncü nüshasındaki "Çankırı'nın İhtiyâcları" ser-levhali bir makale münâsebetiyle Necât Gazetesi bizi tenkîde yeltenmiştir. Tenkîd âdâb-ı münâzara dâ'iresinde yapıldığı için Necât'ın taşkın, çoşkun muharririne kısacık bir cevâb vermiştik. Malûm muharrir cevâbımıza ber-mu'tâd uzun bir mukabelede bulunarak bize akla hâtıra gelmeyen şeyler isnâd etmeye koyulmuştur. Bu isnâdlar karşısında istemeyerek şu satırları yazmaya mecbûr olduk. Hükûmetimiz halk hükûmetidir. Halk hükûmetleri vatandaşların re'y ve intihâbıyla teşekkül ettiği için her vatandaşı memleketin kanûnlarına ri'âyet ve hürmet etmek sûretiyle medenî ve ictimâ'î hakkını serbestce kullanabilir. Bu hakkını sû'-i isti'mâl eden bir ferd milletin idâresinden doğan bir kuvvet karşısında her dakîka hesâbını vermeye mecbûrdur.

"Necât" bize siyâset isnâd etmekte ve Çankırı halkına hakaret yaptığımızı iddi'â eylemektedir. Bir defa siyâset yapmak bizim mesleğimiz hâricindedir. Hakaret mes'elesine gelince buna da şahsî ve meslekî terbiyemiz müsâ'id değildir. Biz hükûmetimizin prensiplerine, umdelerine tamâmen sâdık ve onu telkîn ve neşr ile bi'l-fi'il mükellef olduğumuz için tabî'atıyla hükûmet ile halk arasına perde geren gazetecilerden değiliz. Zaten Necât'dan başka hiçbir gazetenin böyle dedikodu sâhasında neşriyâtda bulunmadığını da memnûniyetle görmekteyiz. Türk inkılâbını yapan ve yaratan bir kuvvetin ilhâmıyla ilmi cehle galebe ettirmeye çalışan bir zümreyiz. Yazılarımız temizdir, samîmîdir. Riyâdan, tabasbusdan çok uzaktır. Büyük mürşidlerimizin, âzîz liderlerimizin izlerini ta'kîb ederek meslekî vazîfelerimizi yapıyoruz. Necât'ın tenkîdîne sebep olan makalemiz baştanbaşa hüsn-i niyetle, samîmîyetle yazılmıştır. Biz bu yazılarımızla yine prensipler dâhilinde Çankırı liderlerinin memleket ihtiyâclarına nazar-ı dikkatlerini celb ederek temenniyâtda bulunmaya çalıştık ve bir vazife-i vataniye yaptık. Liderlerimizin memleketteki fa'âliyet ve icrâ'atlarını gördüğümüz zamân herhâlde Necât'dan daha samîmî yazılarla efkâr-ı umûmiyyeye arz etmeyi kendimize millî bir borç bildik. Şimdiye kadar büyük inkılâbımızın doğurduğu hakîkatleri

### [Sahife 1088]

ve bunun kıymetli âmillerini halkın ve Hakk'ın sesi ile alkışlamaktan en büyük zevki duyduk ve duymaktayız. Bizi tenkîd eden münekkîd, elindeki tenkîd silâhını şahsî arzu ve garzlerine âlet olarak kullanmasaydı ve maksadına bî-teraf bir ifâde şekli vererek ahlâkî za'fiyetten tecerrüd etse idi daha iyi yapmış olurdu. Fakat heyhât! Necât'ın malûm muharriri yaptığı

tenkîdlerle Halk Yolu'nun değil, Necât'ın siyâset yaptığını, siyâsetin çirkin bir şekline kapıldığını, efkâr-ı umûmiyyeye bir daha tanıttırdı. Bu milletin münevverinin vicdânî şî'ârı, birbirine karşı ecdâdlarının sevimli ve karşılıklı sesi olmalıdır. Yine bir şâ'irin düstûrunu göz önüne getirerek hükûmetimizden ve okuyucularımızdan ricâ ederiz. Bir defa Halk Yolu'nun ve Necât'ın koleksiyonları tedkik edilsin. O vakit hangisinin siyâset yaptığı meydâna çıkacaktır. Hele 29 numaralı Necât Gazetesi okunsun. Birinci sayfanın son sûtûnunda büyük harflerle yazılan:

“Terakkî-perver Cumhûriyet Fırkası”

Son teşekkül eden Terakkî-perver Fırka Çankırı'da hürmet ve memnûniyetle karşılanmıştır. İhsân Bey Cebel-i Bereket, Refik Bey Konya'nın Cumhuriyet Fırkasındaki beyânâtları karşısında güleriz.

Ağlanacak hâlimiz diyenler pek çoktur. Muhâlif firkanın propagandasına bile mâni' olmak isteyen Cumhûriyet Fırkası Çankırı'da akıllı, uslu bir a'zâ bile bulamayacaktır.

Şu cümleler o vakitteki Necât'ın mechûl muharririyle bugünkü Necât'ın malûm muharririni herkese tanıştıracaktır. Biz şimdi halkın ve Hakk'ın diliyle Necât muharririne soruyoruz: Ortada fol yok, yumurta yokken Terakkî-perver Cumhûriyet Fırkası'nın Çankırı'da hürmet ve memnûniyetle karşılandığını ve Cumhûriyet Halk Fırkası'nın Çankırı'da akıllı uslu bir â'zâ bile bulamayacağını Necât'da yazarken memlekete sırf iftirâ mâhiyetinde olan bu yazıları size yazdıran kuvvet, kudret ve salâhiyetin nereden alındığını efkâr-ı umûmiyye karşısında bize bildiriniz. Biz şimdilik fazla bir şey yazamayacağız. Çünkü memleketimiz ve memleketin vaz'iyeti müsâ'id değildir. Menzil-i maksûduna yaklaşmış sâkin, müsterih bir yolcu gibi Hak ve halk yolunda endîşesiz yürüyoruz. Bugünkü vaz'iyetimizle herkese olduğu gibi bize de çattığınız için mecbûrî olarak şu size cevâbı verdik. Bundan sonra cevâb da vermemeye ahd ettik. Efkar-ı umûmiyye artık size de bize de hükmünü vermekte hiç şüphesiz gecikmeyecektir.

## SONUÇ

Çankırı tarihi için birincil elden kaynak olarak nitelendirebileceğimiz Halk Yolu Mecmuası'nı günümüz harflerine çevirerek Çankırı hakkında yapılacak tarihi, edebi, sosyal, kültürel ve iktisadi vs. araştırmalara katkıda bulunmayı amaçladık. O yıllarda merkez Ankara'da dahi bu nitelikte bir derginin mevcut olmayışı, mecmuanın Çankırı'daki çağdaş mevcut basın kaynaklarından en kıymetlisi olarak kabul edilmesi ve barındırdığı orijinal bilgiler mecmuanın tarihçi ve edebiyatçılar başta olmak üzere bütün sosyal bilimciler tarafından değerlendirilmeye layık bir eser olduğunu göstermektedir.

Derginin ilk sayısında amacını din, milliyet umdeleri etrafında halkın umumi hayatını yükseltmek olarak belirten mecmua güç ve kuvvetini halktan alacağını bildirmiştir. Derginin muhtevası da göz önünde bulundurulduğunda mecmuanın yayın politikasının milliyetçi, halkçı ve dini ülküler etrafında birleştiğini söyleyebiliriz. “Halk Yolu Hakkın Yoludur” sloganıyla yola çıkan mecmuada incelemiş bulunduğum tüm sayılarda bu imaj gereği Türk milliyetçiliğine vurgu yapan makaleler, şiir ve tenkitlerin yanı sıra İstiklal Savaşı'na yönelik olarak bir seri halinde devam eden hikâyeler göze çarpmaktadır. Okuyucu mektuplarından oldukça sevildiğini ve ilgi gördüğünü gözlemlediğimiz mecmua su, elektrik, et fiyatlarının pahalılığı, hastalık, halk inanışları, beslenme, çocuk bakımı, eğitim ve iktisat gibi başlıca alanlarda şehrin eksiklikleri derinlemesine ele alınarak çözüm yolları aranmıştır. Mahalli yazarlar ve şairler tarafından ele alınan yazılarda bu sorunlar gerek ilmi gerekse mizahi üslup kullanılarak ustalıkla vurgulanmıştır. Bunlar haricinde mecmuada yabancı dilden tercüme edilen hikâyelere ve gazetelerden alınarak yayınlanan haberlere de rastlanılmaktadır. Ayrıca civar şehirler ile Çankırı'da neşr edilen yeni gazete ve dergiler hakkında da yer yer bilgiler göze çarpmaktadır.

Bütün bu vasıflarıyla mecmua Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki sosyal, siyasi, edebi ve iktisadi hayatı yansıtması bakımından genel, Çankırı muhitini etraflıca tanıtmaya bakımından da yerel bir öneme sahiptir. Neşrine Cumhuriyet'in ilanından 9 ay evvel başlanılan ve 4 yıl boyunca yayınlanan mecmuanın bölge halkının yeni rejime, yapılan inkılâplara verdiği tepkileri ve en önemlisi de ilk dönemlere kıyasla günümüz Çankırı vilayetinin Cumhuriyet idaresinde kat ettiği yolu, kazanımları göstermesi derginin mahiyetini kanımca bir kat daha artırmaktadır. Dergi nüshalarının tümünü ele alarak Osmanlıca problemini ortadan kaldırmakla hem yerel tarihin tespitine hem de Türk kültür tarihine küçükte olsa dikkate değer bir katkı yaptığımıza inanıyoruz.

## KAYNAKÇA

AKKAYA, Nurçin; *Taşrada Bir Değişim Örneği; Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Çankırı (1923–1939)*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2008.

AKYOL, İbrahim; “Çankırlı Bir Bektaşî Şairi; Âşık Sabri Baba” *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Çankırı 2008, (s.105–218)

\_\_\_\_\_; “ Zeki Ömer Defne'nin Hayatı” *Doğumunun 100. Yılında Zeki Ömer Defne ve Çankırlı Şairler Sempozyum Bildirileri*, Çankırı 2003, (s. 86–94)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi; 030–0–010–000–7–42–51

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi; 030–10–152–76–10

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi; 030–10–152–76–11

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi; 030–10–104–682–19

BAŞER, Tayip; *Dünkü Bugünkü Çankırı*, Ankara 1956.

BEYOĞLU, Süleyman; “Çankırı'nın Sıhhi ve İçtimai Coğrafyası”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Çankırı 2010, (s. 39–48).

\_\_\_\_\_; “ Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Çankırı'da Sosyo-Ekonomik Hayat” *Çankırı Sempozyumu'nda Sunulmuş Basılmamış Bildiri*.

ÇAKIRSİPAHİ, Sadık; “Âşık Naili Baba”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Çankırı 2006, (s.201–213)

DEMİR, Gönül Türkan; “Çankırı Araştırmaları Merkezi Arşivinde Bulunan Çankırı Gazetesi'ne Göre 1926–1928 Yılları Arasında Çankırı'nın Sosyal Durumunun Değerlendirilmesi”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Çankırı 2010 (s. 125–138)

DEMİRCİOĞLU, Aziz; *100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir (1872–1972)*, Kastamonu 1980.

DİLÇİN, Cem; “Dehri Dilçin”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Çankırı 2006, ( s.169–176)

ELİBOL, Ahmet; *19. Yüzyıl Başlarında Çankırı*, Çankırı 2008.

ERASLAN, Cezmi; *Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk*, İstanbul 2003.

ESKİ, Mustafa; *Kastamonu Basınında Milli Mücadele'nin Yankıları*, Ankara 1995.

GÜREL, Nazlı Rana; *Atatürk Devri Dergilerinde Edebiyatla İlgili Kavramlar*, Ankara 2009.

Halk Yolu Mecmuası\*

IŞIK, İhsan; *Yazarlar Sözlüğü*, İstanbul 1990.

KANKAL, Ahmet; *16. Yüzyılda Çankırı*, Çankırı 2009.

KURNAZ, Cemal, *Ahmet Talât Onay*, Ankara 1990.

RAİF, *Türkiye'nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası*, Çankırı 1926.

SARIKOYUNCU, Ali; *Milli Mücadelede Zonguldak ve Havalisi*, Ankara 1992.

TALAT, Ahmet, *Çankırı Şairleri I-II*, Çankırı 1930.

TORUK, Ferruh; *Çankırı İzlenimleri Seyyahlar ve Araştırmacılar*, Çankırı 2008.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi; İstanbul, (1925–1926)

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi; Ankara, (1926–1927)

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi; Ankara, (1927–1928)

TÜRKOĞLU, Ömer; “Çankırı'nın Su Tarihine Genel Bir Bakış”, *Kebikeç Dergisi*, Ankara 2002 (s. 255–259)

UYGUR, Tahsin Nahid, *Çankırı Halk Edebiyatı*, Edit. Ali Birinci, Ankara 2002.

ÜÇOK, *Ahmet Kemal (Hacışeyhoğlu)*, Çankırı Tarihi, Çankırı 1930.

\_\_\_\_\_ ; Çankırı Coğrafyası, Edit. Ali Birinci, Ankara 2002.

\_\_\_\_\_ ; Çankırı Tarih ve Halkiyatı, Edit. Ali Birinci, Ankara 2002.

YÜCEL, Yaşar, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, Ankara 1991.

\_\_\_\_\_

\* Mecmuanın kullanılan sayıları metinde gösterilmiştir.



YÜZDEMİR, Ali; “Çankırı Yerel Basını Necat ve Çankırı Örnekleri”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, Çankırı 2008, (s.161–181)

## EKLER

Ek 1:

(Halk Yolu, Sayı: 9, 15 Haziran 1339)

مدیر مسئول  
تحسین ناهید  
سنه ۱۳۰ آونہسی : غروشدر  
آلی ایلق : ۷۰ غروشدر  
ادارہخانہ: کتفری مطبعہ سندھ دائرہ مخصوصہ

# خانہ بولی

صاحب امتیاز  
کمال مناب  
ہر نوع اوراق مدیر مسئول نامہ  
کوندر ملیدر  
درج اولتیمان یازیلر اعادہ ایدیلر .  
آدرہس : کتفریہ خانہ بولی  
آدرہ بسہ کوندرہ برہیقار علمی ، نئی ، ادبی ، اجتماعی مجموعہ در

---

سنہ ۱ — صائی ۹

۱۵ حزیران ۱۳۳۹

---

### مندرجات

ع . ر :	غزل	صبری	انتخابات مناسبتیلہ تاریخدن برارچہ :
م . ف :	شہید یاوروہ	جوادحق	عصر سعادت
تحسین ناهید :	صوفی زادہ مصطفی حازم اقدی :	م . نشأت	خاق بولنک محترم ہیئتہ
:	دستان ، قوشمہ ، غزل :	ح . ع	ازدواج پولسز لقلری
:	کوزل سوزلر ، کونک ایزلری :	معلم بعبدی	بابا نصیحتلری
قندر :	نصیحتم	تحسین ناهید	کون باتارکن
:	انتخابات فعالیتاری	احمد طلعت	تضمین

آونہ لر مزدن رجا . اعظمی . فداکار لقلرلہ چیقاریلن مجموعہ مرکز آونہ بدلارینک وقتیلہ کوندر لسنی  
محترم اوقوی ییچیلر یزدن رجا ایدرز .

کتفری مطبعہ سی  
۱۳۳۹

## ایکی عنصر اجتماعی

ویا

علما و منوران

بو نام آلتنده سنه لردن ، حتی عصر لردن بری یكد- یکرینه دایما معارض ، بربری دایما تهجیل ویا تکفیر ایله مک کی اُک چیز کین حرکاتیه هیئت اجتماعی مزه اُک بو یوک ضربیه ایندیره ن بو ایکی عنصر فمالک نتیجه مساعیرینک مملکتتمز دایرا ایلدیکی اُک بو یوک ضرر لری ، اُک آجیل حادثه لری و بونلرک یکدیگر یله اوزلاشمه و توحید مساعی ایتملرینک ممکن اولوب اولمایاجغی محاکمه و تحلیل اتمک ایستورم :

معلومدرکه هر مملکتده اوج صنف خلق موجوددر : رؤسای دینه [ علما و مشاخ ] . . . . . منوران [ متفکرلر ، متفکرلر ، معلملر . . . الخ ] اوججیمی ده خلق صنفیدر . هر ملتک رشد سیاسی ، علمی ، اجتماعی و اخلاقیسنه کوره بو اوج صنفدن هر هانکی برسی حائر اکثریت اولاییلیر . لکن بلا استثنا او کتله ی اداره ایدن . . . قدرت و قوتی یکدیگرندن ، فقط استنادی اوجنجی زمره دن آلان ایلک ایکی زمره در .

حقیقات تاریخیه دندرکه : هر هانکی بر کتله بشریه نیک بو ایکی زمره سی مشترکاً اداره سنی اوزرلرینه آلدینی مائک مقدراتی بکوجود برسی و فعالیتله ایفا ایتمشلدرد . . . او نلر اُک سریع خطوه لرله طریق ترقیه . . . عکسی حالنده ایچندن چیقلمسی کوچ بر بطاقلغه ، بروادی مهلکه . . . مترقی ملت لره ربه احترامه کیرمشلدرد . چونکه دساتیر اجتماعیله ایله اونک روحی اولان معنویات مشترک بر غایه استهداف ایتمسه ترقی و تکامل قطعاً ممکن اولاماز . امر تکامل ، آنجق علمی ، اجتماعی ، روحی ، اخلاقی ، حرفی و حتی حرصی بیر لکلرله ممکن الحصولدر . یوقسه بزده اولدیگی کی کلمک هر اوجی بر طرفه چکیلیرسه اُلته صلابت و انسجامنی غائب ایدر .

ایشته بیز بو کون مع الاسف بو ورطه هالکده بولنیورز . نیچون دنوزلر یزله علمامنز آل آله برعه سین؟ نیچون هر ایکسی ده وطن و ملتک ساحه فیض و ترقیده یوکسلمه سنه مشترکاً خدمت ایتمه سین؟ بو اعتبارله هر ایکی زمره ده احتیاجات حاضره ی حقیقه تقه بر ایده مک کی اُک بو یوک بر مسؤلیتی یوکشمش اولورلر .

دیگر ملت لره اُک کوچک کوبلرینه وارنجیه قادار مختلف جمعیت لری موجود ایکن نهدن بیزم ولایت ویا ولور- مزده اولسون بر جمعیت ، نهدن بیز محفل علمی بولماین؟ . . . بویه بیز محفل تأسیسه هفته ده بیز مصاحبه لرله . . . قونقرا- نسلرله مملکتک بو ایکی کتله منوره سی یکدیگرینه ایصینوب مشترکاً زواللی یوردیمزک یاره لرینی صارسانر بیلیم ناصل اولور ؟ .

طبیعتده اُک اوفق حیبات صاحی مخلوقاتدن . . . . . اُک بو یوک ، اُک متکامل مخلوقات حییه . . . . . اُک اوفق بیز ذره دن اُک بو یوک کتله لرله وارنجیه قادار بلا استثنا کافه موجودات آنجق و آنجق متقابل بیز رجا ذیه ، بیزر علاقه ایله بیزلشه رک ادامه وجود و بوضو تله تاثیرات خارجیه یه آنجق مقاومت ایده بیلورلر . حیوانات و جانسز موجود- داندی بیزله بیرلک . . . بیزلشمک حمی موجود ایکن ، اواسر الهیه و بسخم بره نیک همان اکثریسی کرک فردی و کرک اجتماعی بقای حیاتک شریطه اساسیه سی اولان بیرلکه منحصر ایکن نهدن . . . عجیباً نهدن یکدیگریمزه بیز قدمه اولسون یا فلا شمع ایسته میورز ؟ .

داخل مملکتده عادتاً یکدیگرینه مخاصم ایکی جهه . . . هب اوزاقدن بربری بوماردمان ایده رک بری برینک اهمیت علمیه و فیه سنی یتیمه چالیشورلر . محیا بونلردن هانکیسی حقیق؟ . . . بیزندن بیزینک لزومی می یوق؟ . . . وارسه نهدن بربری بو عغه ، مؤاخذه یه قالمیشورلر ؟ . نیجه ؛ بو ایکی زمره دن هیچ بریسنک دیکرندن آلاجنی یوق . . . ایکسی ده حقسز . . . ویا حقیق اولدقلری نقطه لر وار . . . فرضاً بیز عالمه بیز کنج ، بیز مجلس

**Ek 3:**

**(Halk Yolu, Sayı 44-45, 1 Mart 1341)**



**Halk Yolu Mecmuası'nın Kurucularından Kemal Cenab Bey**

**Ek: 4**

**(Halk Yolu, Sayı 44-45, 1 Mart 1341)**



**Halk Yolu Mecmuası'nın Kurucularından Tahsin Nahid Bey**

## ÖZGEÇMİŞ

### **Demet CANSIZ:**

1987 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğretimini tamamladıktan sonra 2005 yılında Gazi Üniversitesi Kırşehir Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğrenim görmeye hak kazandı. 2006 yılında yatay geçiş programı ile Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne yerleşerek lisans eğitimini burada tamamladı. Halen Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine devam etmektedir.